

ACTA

SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY, VIA GARANCIÈRE, 5

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXVIII

ACTA
SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO HENSCHENIO ET DANIELE PAPEBROCHIO

OPERAM ET STUDIUM CONFERENTIBUS

FRANCISCO BAERTIO ET CONRADO JANNINGO

SOCIETATIS JESU PRESBYTERIS THEOLOGIS.

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE CARNANDET

PROPYLÆUM

AD SEPTEM TOMOS MAJI

PARISIIS ET ROMÆ

APUD VICTOREM PALME BIBLIOPOLAM

1868

S.D.N.
INNOCENTIO
VNDECIMO
ROM. PONT.
OPT. MAX.
CHRONOLOGIA
PONTIFICVM
ROMANORVM
HIEROSOLYM.
MEDIOLANEN.
TVNGRENSIV
TRAIECTEN.
EPHEMER.
GRÆCO
MOSCÆ
HODOE
PORI
CA.
ORBIS TVTELA DECVSQVE
ACTA
SANCTOR.
MAII
Tomis VII
collecta
digesta
illustrata
studio
Godefridi
Henschenii
&
Danielis
Papebrochii
Societatis
IESV

SANCTISSIMO AC BEATISSIMO

PATRI ET DOMINO

INNOCENTIO

UNDECIMO

PONTIFICI MAXIMO.

Dum sacri contra Turcas fœderis fervet opus, in Apostolicæ Sedis, cui SANCTITATEM TUAM præsidere gratulamur, soliditate fundatum; audemus BEATITUDINI TUÆ sistere Acta Sanctorum Mensis Maji, defuncti nostri Magistri P. Godefridi Henschenii studio nostroque, Tomis septem collecta, digesta, illustrata. Licet enim priores Menses quatuor, totidem Decessoribus Tuis, URBANO, ALEXANDRO, geminoque CLEMENTI fuerint oblati; atque adeo velut præscripto jam jure, ceteri ex ordine videantur ad apostolicam Sedem deferendi (nam cui potius, cum ei de Sanctorum meritis judicare, et cuique congruos honores decernere unice competat?) sunt tamen huic Mensi perquam multa singulariter propria, quæ suadeant eidem Patronum optare SANCTITATEM TUAM, etiam absque istis exemplis. Ut enim omnibus Ecclesiæ Ordinibus auctoritate et dignitate præpolles, ita cunctis aliis sacri Anni partibus præcellentior hactenus est Majus Mensis, tam Sanctorum in eo explicandorum multitudine, quam numero duplicato Tomorum, ex quibus integratur: horum autem singuli præfixum habent Tractatum aliquem, Pontificiæ seu curæ seu historiæ propiorem. Siquidem Ephemerides Græco-Moschæ ante Tomum primum, per totius Anni cursum ex notioribus utrique Nationi Sanctis contextæ, earumdem Gentium reductioni præludunt, sub Tuo gloriosissimo Pontificatu sperandæ: Hodoeporicum sacrum Joannis Phocæ et Hierosolymitanorum Patriarcharum Chronolo-

nologica Series, eo animum vocant, ubi collapsam Religionem Tuis auspiciis resuscitandam ominamur, ex felicissimis sumptorum Te auctore armorum principiis. Ut vero taceamus Archiepiscopos Mediolanenses, Tungrensesque ac Trajectenses Antistites, ante ultimam Maji partem deducendos, quid magis ad PETRI Successorem, INNOCENTIUM XI pertinet, quam omnium, quotquot inter utrumque supremam illam Sedem tenuerunt, ordinata successio? Atqui ut horum tempora, hactenus multiplici ambage confusa, digerere novo conatu tentarem, magnorum et amicissimorum mihi Virorum suasionibus impulsus, eosdem in limine quarti quintique Tomi, tamquam in Propylæo, compluribus vetustæ artis statuis exornato, disposuimus; variisque et curiosis Dissertationibus, eodem spectantibus, velut tabulis amœnius pictis, distinximus; ut in istis, per annorum, dierum, ac mensium calculos, scrupulosius supputatos, deducendis, lassatus Lectoris animus; ante has tantisper quasi respiraturus subsistat. Quid? quod uno hoc in Mense, decem omnino Romanorum Pontificum Sanctorum, quot simul alio in nullo, Acta veniant integre proponenda, Divorum videlicet ALEXANDRI, ELEUTHERII, URBANI, JOANNIS, PASCHALIS, qui omnes Primi ea appellatione fuerunt; LEONIS quoque ac BENEDICTI, tali nomine Secundorum; tum GREGORII VII, CÆLESTINI V, ac PII pariter V; quorum virtutes heroicæ et præclare gesta ac fortiter tolerata tam magnam habent similitudinem ad eximias eas dotes, quas in TUA SANCTITATE miramur, ut singulos seculo nostro in Ipsa revixisse gloriemur, nominatim PIUM V. Quamquam etiam hujus felicitatem, unico navali ad Echinadas prælio memorabilem posteris, longe supergressa est Felicitas Tui Pontificatus, quæ victoriarum Christianarum cursum exorsa solvendo Viennæ obsidionem, et hinc quidem sub Cæsareis Ducibus per utramque Hungariam, inde sub Invictissimo Poloniæ Rege per Podoliam atque Ukrainam, Mari autem Hadriatico atque Jonio toto Socialibus Venetorum classibus hostem terrens et urgens, pergit triumphos triumphis innectere; nec prius (uti speramus) conquiescet, quam quidquid cis Hellespontum ac Bosphorum est provinciarum, a Mahometica spurcitie expurgatum, una cum ipsa Constantinopoli, Cultui atque Imperio Christiano restituerit, numquam amplius Unioni Romanæ subtrahendum. Quid tamen dico, Conquiescet? Pulsos Europa Barbaros persequentur in Asia Principes Christiani, Tuis excitati monitis, adjuti opibus, benedictione muniti. Dum autem hæc fient, Cœlo ac Terra plaudentibus; fulminatricem Clavigeræ Tuæ Potentiæ dexteram sentire pergent vitia: quæ Tu, PATER BEATISSIME, penitus exterminanda confide, fretus eo, cujus in sanctiori ista militia vices geris, Duce ac Capite Ecclesiæ CHRISTO; cui perennis inde gloria, Tibi merces æterna (sed ô! sero) proveniat. Amplius aliquid cum neque apprecari valeat

devotio

devotio nostra, neque optare TUA BEATITUDO, optimorum votorum hic finem facimus : et, una cum hisce septem Tomis, nos nostraque scripta ac sensa omnia, edita atque edenda in lucem, subjicimus censuræ Apostolicæ A. D. M. DC. LXXXV.

SANCTITATIS TUÆ

Humillime provoluti ad Pedes

Daniel Papebrochius

Franciscus Baertius et Conradus Janningus

Societatis Jesu.

AD S. D. N.

INNOCENTIUM XI

PONTIFICEM MAXIMUM

CHRISTIANÆ REIPUBLICÆ PATREM,

AUSTRIACOS, POLONOS, VENETOS,
ALIOSQUE PRINCIPES CHRISTIANOS,
SOLENNI FŒDERE CONJUNCTOS,
CONCITANTEM IN TURCAS,
ATQUE OPIBUS UNDIQUE CONGESTIS JUVANTEM.

Decus Pontificum, Paterque Patrum,
Amor Christiadum, Timor Scytharum,
Immensi Gregis Altor atque Custos,
Et Sanctissime Pastor, Innocenti;
Huc aures animumque verte, curis
Oppressum gravibus : juvat levare
Æternos facili Lyra labores.
  Musa Te mea, Te referre gestit,
O nostri Pater Orbis Innocenti,
Major Cæsare, Regibusque major.
Audax Musa quidem, tamen fidelis;
Impar Musa quidem, tamen parata,
Tamen prompta Tuas per ora laudes
Et transmittere posteris triumphos.
Non hanc syllaba contumax retardat.
Nomen versibus Innocentiorum
His includere, non coacta, novit.
  Gaudete Hendecasyllabi : impotentem
Hujus Nominis, hujus incapacem,
Sit audax licet et licet diserta,
Invidens Elegia se fatetur.
Heroum numeri, impares ferendo
Succumbunt oneri : nec æmulatrix
Pindari, licet eloquentioris,
Oda grande valet referre Nomen.
  Tu Reges stabili obligare pace,
Tu dextras sociare Christianas
Ardes, fœdere sanctiore vinctas.
Tibi se Venetus, tibi Polonus,
Tibi se Austria vindicata debet.

Tu

Tu classes reparas, jugoque vastum
Durisque Oceanum eximis catenis.
Tu pugnas precibus; Deumque nobis
Unus concilias. Viden' fugatos
Tandem, Strigonio valere jusso,
Turcos cedere? Pontifex fugavit.
Turci Te trepidant, Tibi precanti
Feroces acies et arma cedunt :
Tuæ plus querimoniæ flagrantes,
Et suspiria blanda, mixta votis,
Plus, quam brachia cuncta nostra possunt.
Nec solis precibus timendus hosti es,
Nec sola pietate bella vindex
Sacra conficis. Undequaque longo
Aggestum studio, profundis aurum;
Si res dura ferat, paratus Aris
Ipsis detrahere, approbante Cœlo.
At, Te Præside, nil timemus Aris :
At, Te Vindice, vasa plura Divis
Dantur sospitibus; nitentque gemmis,
Quas gestavit Arabs et Indus, Aræ.
Tu stipendia militi ministras :
Tu foves Venetos, foves Polonos,
Foves Austriacos, foves Cosaccos :
Armas Allobrogem, incitas Etruscum :
Laudas Bavarici fidem ducatus.
Gallos ad sacra vocibus Paternis
Urges fœdera, provocas Iberos,
Impellis Melitamque Januamque.
Tuis auspiciis Vienna moles
Ridet barbaricas, et arcet hostem.
Tuis auspiciis vetus receptum
Gaudet Strigonium, immemor malorum
Quæ sub Odrysiis tulit Tyrannis.
Tibi se Vicegrada reddit ultro :
Tibi Vaccia cedit atque Pæstum,
Et regni caput ipsa Buda, tanta
Heu! cur gaudia distulere Divi?
Heu! cur pœnitet irriti laboris?
Ah, ne pœniteat. Redite Budam,
Redite Austriadæ : graves phalanges
Pertinacibus admovete muris,
Crebra grandine verberate turres
Tormenti ignivomi; impias, superbas
Solo sternite, mœnibus revulsis.
Jam cœlum favet, annuitque votis.
Tantum ostendite bella : Buda vestra est.
Anni præteriti novis sinistras
Pensabunt Superi moras triumphis.
Vestra est arx Novariniana, vestra est;
Vestra est Agria; Regia Alba, vestra est;
Vestra est Hungaria, omnis ora vestra est.
Fugit Tekelius, caput rebelle.

Sed nec, quo fugiat pedemque figat,
Exspes atque ope destitutus omni,
Et nulli miserandus, est azylum.
  An vano rapior furore Vates?
An fingunt sibi, quæ volunt, amantes
Ipsi somnia? Ludimurne rursus?
Non vano rapior furore Vates :
Non ludor. Deus incitat furentem,
Et Vatis movet ora concitati,
Et per me populis futura pandit.
  Nostra est Podolia, omnis ora nostra est.
Janus agmen agit Scythis tremendum;
Regum maximus ille Janus, ille
Terror Bistonidum, ille victor, illud
Belli fulmen : adest : pavete Turcæ.
Turcæ, Janus adest : Scythæ, migrate.
Ad Jani fugiunt subacta nomen
Ipsis agmina restitura Divis.
  Nostra est Moldavia, omnis ora nostra est :
Nostra est Walachia, omnis ora nostra est.
Solis terrificus minis subactas
Janus ducit Jazygum catervas,
Servit Dacia, servit omnis ora.
  Bellis denique Gallicis Iberus
Liber, Christiadum juvare causam
Communem parat arduo labore,
Exhausto Americæ feracis auro,
Conducta undique militum caterva.
Junget Carolus arma, Cæsarique
Nec terra deerit comes, nec alto.
Classis jam Oceanum volat per omnem,
Qua Crete recipi Cyprusque possit.
  En Cœlum favet; ite, Marte freti
Secundo; favet æquor, ite Iberi,
Et Creten reparate : Turca pallet
Joannis memor, Actiæque cladis.
Pontifex vocat : ite, Creta vestra est.
Ad primam fugiet tremens carinam,
Jovis Barbarus Insula relicta.
Jam stravit Venetus viam, Insulisque
Hinc atque hinc domitis, ovans superbit.
Agnoscat Dominos Rhodus Priores,
Et vicina Cyprus, caputque belli
Longinqui Syria, et superba merces.
Invictis procul hinc abactus armis
Europam fugiat Tyrannus omnem.
Vix tutas Asiatici recessus,
Colchisque ultima præbeant latebras.
  Ite, et Hungaricas referte lauros,
Queis terris amor est ciere Martem :
Ite, quo Leopoldus urget : ite.
Hoc interritus auspicante, Divos
Hoc præbente suos, suamque sortem,

Victor

Victor CAROLUS arcium ruinis
Insultat. Mora nulla : claustra latam
Pandunt rupta viam ; diesque reddit
Una aut altera, quæ negabat annus
Olim, tractus inutili labore.
Ducit CAROLUS agmen, inclytorum
Genus Lotharidum, nec arte belli
Invictis Proavis minor, nec usu.
Sed et Bojica Maximilianus
Trahens agmina, concitatiori
Jam Sponsus rapitur per arva cursu
Rursus Hungarica, et relata gestit
Ostentare novæ trophæa Sponsæ,
Ac dignus Socero Gener videri,
Augusto Socero Gener propinquus.
Quidquid Sarmata bellicosus armis,
Germanus, Venetusque subjugabit;
Quidquid vincet Iber, tuum INNOCENTI est.
Nil Janus sine te, nec æmulator
Jani CAROLUS, aut uterque possit;
Quamvis Bavaricis uterque turmis
Ad pugnam sociatus augeatur,
Quamvis adsit utrique Cæsar ipse.
Tuo numine pugnat hic et ille;
Tuo numine vincit hic et ille.
Et soli tibi vincit hic et ille.
Lauros Hungaricas Polonicasque
Tuis destinat hic et hic capillis,
Posthac non nisi laureatus ibis;
O Patrum Pater! o Amor bonorum
O nostri Decus Orbis, INNOCENTI!

Accinebat

EMMANUEL VAN OUTERS S. J.

POTENTISSIMO

MONARCHÆ

CAROLO

SECUNDO

HISPANIARUM INDIARUMQUE

REGI CATHOLICO

Illa vere Austriaca Pietas REGIÆ MAJESTATIS TUÆ, coram Augustissimo, nec ab ipsis quidem Angelis digne satis adorando, EUCHARISTIÆ Sacramento, ad infima quæque ministeria dimittentis sese; cujus admiratio totam primum Madritensem civitatem; tum, didita late fama rei gestæ, Hispaniam universam, atque inde Orbem Christianum implevit stupore; nos quoque, minimos omnium Vasallorum Tuorum, intimius quam dicere possimus affecit. Itaque relatricem tantæ Virtutis Epistolam, Teutonice reddidisse, Belgisque omnibus legendam proposuisse non contenti; Chalcographicam quoque et Poëticam advocavimus in subsidium, ut oculis simul et auribus, prosa et versu, subjecta facti præclarissimi notitia, vivaciorem sui speciem imprimeret animis. Opportune autem notitia rei, XX Januarii actæ, ad nos pervenit, quando jam manu tenebatur calamus, exaraturus formam Epistolæ, qua REGIÆ TUÆ CLEMENTIÆ, Acta Sanctorum Maji, offerremus, sub Vestris Sanctissimique Domini nostri INNOCENTII Papæ XI auspiciis, hoc septennio edita atque edenda in lucem, donec septimum Tomum impleverint. Etenim id facturos quærere non oportuit unde ordiremur: quia ceteræ omnes laudes Tuæ, quantumvis multæ maximæque, quasi nullæ nobis videbantur præ ista. Ut vero præsumeremus laborem hunc nostrum et Magistri defuncti, Godefridi Henschenii, ad SACRÆ MAJESTATIS TUÆ Solium præsentare; animos Ipsa nobis fecit, quando tam benigno vultu excepit S. FERDINANDI

L.D.M.

In Propyleo Ante Dedicationem Regis

DINANDI Regis Castellæ ac Legionis Acta, ex voluntate Decani atque Capituli Hispalensis singulari volumine accurate explicata per unum ex nobis, et in septimo Maji Tomo accuratius denuo proferenda. Quomodo enim non adveniret gratus in comitatu plusquam mille quingentorum Sanctorum nominatorum (quam multorum in Majo habentur res gestæ, simili fide diligentiaque conquisitæ) qui solus accedens, gratissimus accidit CLEMENTIÆ TUÆ ? Habemus nihilominus hoc ipso in limine, ad Thronum MAJESTATIS TUÆ Introductorem eumdem, qui ad SUÆ SANCTITATIS Pedes etiam nos deduxit; Venerabilem Dei servum, Petrum Georgium Odescalcum, nihilo minori Titulo Tuum, quam Illius. In Tua quippe Insubria et Civitate Comensi natus, in eademque ad Alexandrinam primum Cathedram ex præsentatione PHILIPPI II promotus, deinde ad Viglebanensem Episcopatum translatus nutu PHILIPPI III, Gloriosissimæ utrimque memoriæ Avorum Tuorum, ibidem laudatissimam vitam felici morte conclusit, corporisque sui depositum reliquit. Tantis porro tamque multis Patronis subnixi, coram Rege, qui, ipse insigni sanctimonia pollens, Sancta quæcumque digne novit æstimare; reverenter quidem, sed tamen fidenter, nos nostraque omnia prosternimus ante Thronum Tuum Augustissimum; orando ac supplicando, ut inter amplissimi Imperii, per orbem utrumque extensi, gravissimas curas, dignetur SACRA MAJESTAS TUA etiam cognoscere, quid operis Tuo in Belgio Tuaque in urbe Antverpiensi, ab annis quinquaginta quinque, moliatur minima nostra Societas Jesu. Est illud jam fere ad medietatem deductum Tomis sedecim bene magnis; paulatimque absolvendum speratur, aliis etiam pluribus futuris, per eos quos ipsa nobis successive substituet, ad Dei Sanctorumque honoremque, et publicam universalis Ecclesiæ utilitatem; quibus augendis, cunctas maximæ Tuæ Potentiæ vires, omnesque animi devotissimi affectus impendere agnosceris; nullam pacem volens, nisi quæ illuc serviat; nec bella detrectans, cum opus fuerit, ad tuendam causam Religionis. Utrumque ut MAJESTATI TUÆ vertat bene, votis omnibus optabant, quotquot extabant uspiam fideles subditi Tui; nunc vero optabunt etiam ardentius, cum viderint Sanctos, Sanctorumque Sanctissimum sic a Rege suo coli; ut ipsos quoque, exemplo instructos suo, faciat ad veram Sanctitatem conniti, æmulatione laudabili. RUDOLPHI HAPSPURGII, unde Austriaci Cæsares, ac deinde Hispani Monarchæ genus ducunt, similis Tuæ Pietas erga Eucharisticum Numen, inter silvarum solitudines, procul ab hominum conspectu exercita, Romanum illi Imperium contulit firmavitque in posteris: eadem, innumero coram populo, patenti demonstrata campo, Tuum Tibi conservet et augeat. Cumque tanta Virtus diu fulserit terris, completo sanctissimæ vitæ

curriculo,

curriculo, Sanctis omnibus deducentibus (ut D. FERDINANDO illi supra memorato accidisse narrat vitæ historia) transferatur ad cœlos, æternum istic rutilatura. Sed olim ista; nec prius quam, Superis bene faventibus, videas, Augustam domum, Prole valida communitam; luxata hinc inde jura Monarchiæ Hispanicæ, restituta in integrum; perdomitos fidei Catholicæ hostes, Turcas, Saracenos, Hæreticos, Infideles; Pacem denique Ecclesiæ universæ constitutam; uti vovent M. DC. LXXXV.

SACRÆ MAJESTATIS TUÆ

Clientes et Vasalli omnium minimi

Daniel Papebrochius,

Franciscus Baertius et Conradus Janningus,

Societatis JESU.

RUDOLPHI HABSPURGII

Erga Sanctissimam Eucharistiam Religio

CAROLI SECUNDI

HISPANIARUM INDIARUMQUE REGIS CATHOLICI

Novo exemplo repræsentata Madriti,

Anno Domini* MDCLXXXV, XIII *Kalendas Februarii.
Ex Epistola Hispanica, tertio post die Antuerpiam data.

Actiones quædam tam illustres sunt, ut minio aurove depingi potius, quam communi tinctura mereantur describi. Talis fuit ea, quæ Hispanicam Aulam in stuporem rapuit nudius tertius, tam eximiæ religiositatis exemplo edita a Rege ac Domino nostro, vere Catholico, prorsus ut videatur Pater æternus, ipsam Filio suo unigenito in strenam anni novi ineuntis reposuisse, ex æterno suo arcanoque consilio, ipsum inter homines identidem novis honoribus extollendi ; omnibus quidem sua dignitate inferioribus, ejusmodi tamen, ut nova veteribus semper præcellânt, dubiumque faciant, an secuturi post anni majus aliquid digniusque visuros se possint sperare.

Dies xx Januarii, glorioso Martyri S. Sebastiano sacer, tam serenus a nubibus, a ventis quietus, a sole amœnus illuxit Regiæ huic Madritensi urbi, ut cœlum videretur compensata velle paucis horis prægressa plurium noctium algidarum frigora. Tam grata aeris temperatissimi opportunitas elicuit in campos, ad serenitatem auræ captandam, quidquid erat Rhedarum Nobiliumque: aliis Pardum versus viam tenentibus, aliis per S. Bernardini portam sine numero sese effundentibus, inter quos fuit etiam Rex ipse. Forte contigit ut eadem hora, a S. Marci Vicariali ecclesia, intra Martinianæ Parochiæ terminos constituta, egrederetur Sacerdos cum Venerabili Sacramento, Viaticum administraturus pauperi cuidam olitori, graviter ægrotanti, in vico a Micis-calentibus nomen nacto. Ibat ille, superpelliceum indutus quidem, sed injecto tectum pallio, et Clericello uno dumtaxat ad lumen præferendum comitatus ; quemadmodum usus fieri patitur, quoties vel locorum distantia, vel infirmorum urgens necessitas prohibet instructiorem pompam adornari. Ita per S. Bernardini portam egressus, compendium simul quærebat viæ pediti aptioris, simul et occursum vitabat equorum hominumque tam multorum, quot ea hora tractum illum occupabant, sola inclinati humiliter capitis reverentia, ex eo quem occupabant loco, salutantium transeuntem, ne quam oblectationis eo tempore quæsitæ moram paterentur. Sed omnibus religiosior Rex (cujus Rhedæ propinquior erat Sacerdos, quando secundum villam Floridam, per consitas ibi cupressos, decussanda ei publica via erat ituro in locum designatam) cognoscensque hunc tali in habitu gestare penes se aliquid Christianorum mysteriorum, quæsivit, Sanctissimumne, an vero sacrum Oleum deportaret. Ut autem ille respondit, Sanctissimum : continuo ejiciens sese e Rheda, humoque stratus, adoravit Dominum suum. Deinde consurgens, et, præter Regiæ suæ Majestatis usum, Mercedis compellatione honorifica Sacerdotem cohonestans (veluti qui se conservum crederet habentis secum communem utriusque Dominum ; nec æquum censeret, tali jam fungentem ministerio, eodem quo Vasallos loco habere) Sacerdotem, inquam, Rex oravit in suam ut transiret Rhedam, et locum unde cesserat occuparet; Clerico mandans, insidere portellam, suisque eam

manibus

manibus cum quanta potuit reverentia claudens. Tum ipse nudo vertice, et galerum altera manu tenens, altera portellam apprehendens, sequi ex latere Rhedæ pedes, quousque veniretur in locum jacentis infirmi. Ibi rursum Rex portellam aperuit, Presbyterumque cum Domino, velut pedissequus, retro assectans, ingressus ad decumbentem est : et mansit genuflexus nuda in humo, quoad usque officio suo functus esset Sacerdos ; vix satis sui compos, præ admiratione tam excellentis Religionis, cum in Regio illo vultu legeret, quanta reverentia deberet ipse sacris Mysteriis operari. Peracto ministerio, quæsivit sua Majestas, quis status, quæ conditio infirmi esset : et bene instructus de singulis, congruam eo loci eleemosynam reliquit ; spem insuper faciens elocandæ ad matrimonium filiæ, quam pupillam et omni orbam suffragio morte sua is erat relicturus. Hinc rursum itum ad Rhedam est, Presbyterque eodem quo antea modo intra eam locatus. Rex autem, secundariam alteram (quæ Status dicitur, et Regii corporis latricem solet vacua subsequi) ita conscendit et subsequi jussit, quomodo ipsummet foris in Palatia redeuntem assectari solent Nobiles sui. Vulgata hujus novitatis fama eodem contraxit magnam populi rhedarumque multitudinem , stupentibus cunctis, et ex terreno Rege discentibus, quomodo deberent Cœlestem venerari. Ita omnis istæc pompa, per totam quanta est viam ducta usque in urbem est ; ventumque ad Fontem Leganitorum, ubi Majestas sua in pedes desiliens, rursumque stratoris officio fungens, Rhedam qua Sacerdos vehebatur aperuit ; adoratumque Sacramentum secutus, intra ecclesiam S. Marci deduxit, ea alacritate vultus, reverenti modestiæ admixta, quæ Angelica potius quam humana videbatur : et genu flexus non assurrexit prius, quam finita ceremonia Benedictionem Presbyteri excepisset cum ceteris, petens ut is pro se oraret. Tum demum ad suam se Rhedam recepit, inter festivos applausus creberrimi populi, devotis interpolatos lacrymis ; quas spectaculi religiosissimi venustas, per affectum teneræ devotionis, exprimebat. Admirationi quippe in hoc actu erant ; non solum supereminens tanti Monarchæ dignitas, coram cœli terræque Domino sese quanta poterat religione humiliantis; sed etiam decor ubique summus, observatus a sua Majestate, neque futuri occursus præscia, neque consilio cujusquam instructa, nec alio Ceremoniarum magistro usa quam interno dictamine Catholicissimi cordis sui assueti spiritualem auditum adhibere suggestionibus certissimæ fidei de veritate nostrorum Sacramentorum. Fieri posthac poterit ut multas magnasque Regis nostri victorias Fama annuntiet; sed nescio an ullam allatura sit umquam Hispanicæ Nationi, Regi Deoque fidelissimæ, quæ tot benedictiones accumulet super caput illius, atque actus tam Heroici exemplum. Datum Madriti, XXIII Januarii MDCXLXXXV.

AU-

Propyl. May

AUSTRIACÆ PIETATIS,

prænarrato actu luculentius demonstratæ,

HYPOTYPOSIS

a R. P. Emmanuele van Outers Flandro-belga S. J. conatu Poetico adornata.

Austriadum pugnas alii, justosque triumphos;
(Victores seu terra tulit, seu gurgite vasto,
Oceanus, Reges alius dum amplectitur Orbis)
Quo decet ore, canant ; et quo decet ordine, pandant,
Relligio mihi carmen erit : quando hinc sibi laudem
Præcipuam repetunt, et iturum in secula nomen.
Nequidquam fœcunda auri se divite vena
Ingerit Americe, titulosque affectat inanes.
Nequidquam centum populi, responsa petentes
Austriadum et vultu venerantes supplice nutum,
Solicitant. Major rerum mihi nascitur ordo.
Carolus hinc dici renuit. Communia magnam
Nil tangunt mentem veterum præconia Regum.
Imperio late populos tenuisse superbo
Fortunæ, casusque fuit. Submittere Sceptra,
Seque, Suosque Deo, Regalem vincere fastum,
Hoc Virtutis opus : propria hæc victoria Regis,
Hoc solidum decus. Haud illud decerpere miles
Audeat, et pretium vultu jactare feroci
Sanguinis esse sui. Nil Consiliarius, aut Dux,
Expertus belli casuque exercitus omni,
Inde petet. Fortuna tacet, licet invida laudi.
Quid sibi vult populi subitus stupor ? Unde per urbem
Concursus ? Festo resonat cur Mantua plausu,
Mantua, magnorum Sedes celeberrima Regum ?
Quo cupidam rapiunt, et quæ spectacula plebem ?
Et me pompa juvat : juvat ire, et discere causas
Lætitiæ, atque oculos mentemque explere tuendo.
In medium celeri cursu feror impiger agmen
Undantis populi : mora nulla retardat euntem.
Huc oculos, atque huc defigo, et singula lustro
Mente avida. Subito nova res oblata stupentem
Detinet, et pompæ non enarrabilis ordo.
Regali vehitur curru, non divite cultu,
Nec tanto officio par majestate Sacerdos,
Arcanum gestans et inobservabile Numen,
Exigua quod se cereris sub imagine celat.
Fert puer accensam non magno lumine tædam.
Subsequitur Rex ipse pedes (reverentia vultum
Dejecit, sanctusque occulti Numinis horror)
Vertice nudato, lacrymisque fatentibus ignem

Regia quo fervent præcordia. Nullus amantem
Avocet, aut fastus causas obtendat inanes.
Ipse Deus, qualis Superis quantusque videtur,
Desertis cœli templis cœtuque beato,
Si nostras talis terras tantusque revisat ;
Haud alio cultu testari possit amorem
Rex pius, et præsens supplex agnoscere Numen.
Mirantur populi, proceres mirantur : et omnes,
Exemplo Regis victi, solvuntur honestas
In lacrymas : omnes pompæ pars esse laborant.
Obsedere vias densa vicosque corona,
Spectandi studio, juvenes avidæque puellæ :
Decrepitique senes, facti novitate, trahuntur
Attoniti, gaudentque premi. Res nulla fatigat
Obnixos. Juvat ipse labor. Cognoscere tanti est,
Et Regem spectare pium, exemploque moveri.
Ille, nihil turbam effusam populumque moratus,
Progreditur, funditque preces, et Numen adorat,
Defixis in terram oculis et supplice dextra :
Nil tamen inde minor. Talem Te, Carole, malint
Hispani vidisse Tui, quam clade superbum
Hostili, et merita redimitum tempora lauro.
Non ita lætetur Tua Gens, si, marte secundo
Elatus, captos traheres in vincula Reges,
Par Proavo, et versis lugeret Gallia fatis.
Hæc est, hæc rari species et causa triumphi
Nobilior : palmæ hæc longe majoris imago.
Non pubes captiva, et tinctæ sanguine Regum
Exuviæ, cæsique Duces, aut oppida capta
Afficiant animos, aut fractis cornibus amnes,
Æquorave injectis Neptuno pressa catenis,
Ut victor Rex ipse sui. Reverentia Divum
Si patitur (certe patitur) cerne ora Tuorum,
Et mentes agnosce pias. Quæ gaudia vultu
Significant ! quo non animorum certior index.
Cerne, precor : digna hæc est Rege et honesta voluptas.
Omnes, ecce, oculi Te, Rex, figuntur in unum,
Lætitiæ testes : solus Tu lumina pascis
Omnia. Tu satias. Quin pasceris ipse vicissim ?
Quæque Tuis præbes, ingentia gaudia, gustas ?
Hoc etiam prohibet rigida observantia Divum,
Et nostras audire preces. Immotus eodem
Hæret in obtutu : mortalia negligit ora
Atque oculos, præsente Deo. Gressu inde modesto
Urget iter ; parvæ dum ventum ad limina sedis
Stramineamque casam. Custos hic pauperis horti
Ægram animam jam supremo languore trahebat,
Christiadum poscens avidis Sacra ultima votis,
Æternæ pignus patriæ mortisque levamen.
Sistit equos, sistit lentas auriga quadrigas.
Rex manibus rhedam, famuli vice functus, amicis
Pandit, et egressum blando excipit ore Ministrum,
Deducitque intro, lectoque affunditur ægri ;

Multa

Multa Deum pro se, proque ægro multa precatus,
Et pro commissis Superum sibi munere Regnis.
Nil casa, nil sordes, nil oris luridus horror,
Nil fœtor, morbi nil dira pericula terrent
Numinis inflammatum et Religionis amore.
Obstupuit subito aspectu conterritus æger :
Illudique diu vana se credidit umbra.
Porrigit admiranti Epulum cœleste Sacerdos,
Et sese indignumque iterum, indignumque vocanti,
Quem Deus, et quem Rex tanto dignentur honore.
Unde amor et pietas tanta est communis utrique,
Et Majestatis supremæ oblivio, vilem
Ut visant animam, et tanto spem pignore firment ?
Deficiens, ait : et grates Regique Deoque,
Quo potuit nutu atque incerto murmure, solvit.
Carolus attollentem oculos, lucemque supremam
Quærentem cœlo, suspirantemque reperta,
Muneribus verbisque bonus solatur amicis,
Contractis fugiens dum labris spiritus errat :
Et natæ (quoniam afflictum cura illa remordet
Una patrem) tutelam orbandæ suscipit ultro,
Et victum et justam dotem promittit egenti.
Fortunata nimis tanto Tutore, Puella,
Desine Divorum fata incusare gemendo,
Et mortem plorare patris. Rex Carolus omnes
Dum partes genitoris agit, feliciter orba es.
Quis voces vulgi interea, quis gaudia fando
Explicet, aut possis plausus æquare canendo ?
Hi pompæ causas scitantibus ordine narrant
Austriades de more ibat, fruiturus aperto
Prospectu camporum et tempestate serena.
Numquam intermissæ Regni, solatia, curæ
Debita nempe petunt. Cœlestia sacra ferentem
Ut vidit casu procul, agnovitque Ministrum ;
Desiluit curru citus, et mox poplite flexo
Pronus adoravit Numen, palmasque tetendit.
Inde Sacerdotem, pavidum et nil tale putantem,
Compellans ultro et summo dignatus honore,
Compulit invitum Regalem ascendere rhedam.
Ipse humilis, pedes Ipse, Deum comitatus ovantem est
Captivus, mentemque trahens sensusque revinctos ;
Sæpe rebellantes vano conamine sensus,
Vincula rumpentes, indignantesque teneri.
Quo magis ingenium vinculis effræne repugnat,
Hoc magis Ille domat ; sua per vestigia monstrans,
Quo deceat nos Christiadum Mysteria cultu,
Nos humiles venerari, et Sacra arcana vereri.
Illi, Jessiden supra, memorabile factum
Laudibus extollunt ; sacri dum Fœderis Arcam
Ductis concelebrat choreis, et carmina dicit.
Pars clamat, victum insigni pietate Nepotis
Rudolphum. Generis cedant exordia magni
Ætati robustæ, et jam florentibus annis.

Privato

Privato vix major erat Rudolphus, ubi ingens,
Lapsus equo, specimen Divini ostendit amoris.
Carolus Imperio quantum terraque marique
Vincit Avum, tantum Pietatem vincit Avitam.
Pars memor Albinii (quem Roma antiqua, sacratum
Fastis, æterna transmisit ad æthera fama)
Comparat Albinio Regem, Austriadæque Quiritem.
Quis tamen Albinius? tanto cur nomine dignus?
Romanus civis, media de plebe Quiritum,
Excipit, uxore et natis descendere jussis,
Æternas curru Flammas Vestamque fugatam,
Dum conjurati cingunt Capitolia Galli.
Albinio Regem, Austriadæ conferre Quiritem
Desinite, et laudem laude extenuare minori,
Albinius tantum Regi, Romanus Ibero,
Inclytus Heroi cedit, quantum impia vero
Vesta Deo. Pudeat minimis componere summa.
Dum loquor, egreditur, puero præeunte, Sacerdos,
Vix memor officii, lacrymis suffusus honestis,
Attonitus victusque, sui: Reverentia Regis
Moverat insolita pietatis imagine mentem.
Agglomerant populi: magis undique et undique vulgus
Densum humeris premit, atque magis: Regemque videre
Primi ardent, primi virtuti applaudere tantæ,
Et coram libare oculis. Arcere satelles
Nititur incassum turbam, et sedare tumultum.
Interclusa via est: dum quisque irrumpere certat,
Et causam præbere moræ. Jam Carolus adstat
Ante casam, cunctis manifesta in luce videndus,
Cœlestis similis Genio, se major, et ore
Pulchrior humano. Divinus promicat ignis
Luminibus tacitis, et flamma accensa relucet.
Relligio tales oculis afflarat honores;
Majestas tanta est, et dignæ gratia formæ,
Et castigati tam rara modestia vultus.
Omnibus erumpunt lacrymæ, sua gaudia fassis.
Deficiunt voces: oculos pius irrigat imber,
Suspensos tanta specie admonituque supremi
Numinis, Horrorem Rex injicit omnibus, illum
Quo premitur prior; affectumque inspirat eumdem.
Fit via: decedunt: spatiis tantisper iniquis
Rex liber, currum rursus deducit ad aureum
Sæpe recusantem, dejecta fronte, Ministrum:
Et relegens iter omne, Deum comitatus ad alta
Templa triumphantem est, et lætis reddidit aris.
Quis nunc ignavum sistat super æthera Vatem,
Sub pedibus nubes atque ignea tecta prementem?
Ut valeam Divorum audire et reddere voces,
Gaudiaque, et totum cantu vulgare per Orbem.
Excelsis, intenti omnes, in nubibus hærent,
Despectantque solum, converso ad Regia vultu
Mœnia, et accensam studiis cœlestibus Urbem.
Abreptas inopina tenent spectacula mentes,

Et

Et seclo pietas haud unquam visa priori.
Gratantur Regi, Genti gratantur Iberæ,
Et Stirpem gaudent non degenerare superbam,
Ast dignis cœlo magis inclarescere factis.
Ante omnes magni Generis clarissimus Auctor
Exultat Rudolphus, et uno in Rege moratur,
Expenditque suæ Sobolis certissima signa,
Et seclis olim non inficianda futuris :
Quemque sibi præfert, prælatum audire, Nepotem,
Gestit, et antiquis Heroem Heroibus addi.
Austriadum late series pulcherrima Regum
Circumstat, pascitque oculos, sua bella recensens,
Nec frustra exhaustos pro Relligione labores,
Tam sancta quos Prole Deus pensarit, in una
Ut Proavum studia et mores agnosceret omnes.
Immortalem illic videas longo ordine Gentem :
Illic Albertos geminos, dum vita manebat,
Illustres bellis, quæ causa Deusque juvaret :
Illic Fernandos, et magnanimos Leopoldos,
Nulli armis quondam, nulli pietate secundos ;
Rudolphumque, parem meritis et nomine Primo ;
Matthiamque, Scythis domitis Turcisque ferocem ;
Et geminum juxta Fredericum ; omnesque Philippos,
Quos Reges Dominosque ultro coluistis, Iberi.
Eminet Heroes inter fortissimus omnes
Carolus, Herculeas ausus superare Columnas,
Et monstra æternis oppugnare omnia bellis.
Nominis hic magni Virtutumque altius effert
Heredem, et Divis et Cœlo laudibus æquat.
Adsunt et variæ, Generis laus altera, Divæ,
Multiplici partu et felici prole beatæ :
Nec magnos Lucinæ illas tolerasse dolores
Pœnitet, ut posses quondam, labentibus annis,
Carole, Tu nasci, magnæ spes maxima Gentis.
Suspice (nos melior quoniam, et mortalia major
Omnia fastidis) cœlestes suspice sedes,
Et cessura Tuis olim virtutibus astra.
Illic Majorum chorus ingens, ecce, Tuorum,
Tali Te Genito, tali Te Rege triumphant.
Submittunt tinctas uni Tibi sanguine lauros,
Et signa Imperii, et fasces sudore paratos,
Et patriæ defensæ et Relligionis honores.
Tota Tibi jam nunc domus omnipotentis Olympi
Panditur : et cœli justa plus parte, recedit
Proxima turba Deo. Victum se quisque fatetur.
Te socium Divi, Te Sidera cuncta reposcunt,
Atque indignantur nostros curare triumphos.
Hoc dignum invidia tellus, hoc possidet unum.
Perge tamen : neque nos, quamvis maturus Olympo,
Desere : sed terras Clemens miserare jacentes.
Innumeri circum populi Tibi brachia tendunt ;
Et, ne tam Juvenis Superos audire, vocantes
Ad sua regna, velis, concordi voce precantur.

Nec

Nec Tu rejicies miseros, quibus omnis in uno
Rege salus et fortuna inclinata recumbit;
Nec Deus, Austriacis æterno fœdere junctus.
Perstabit semper fati inviolabilis ordo
Et series immota Tibi ; neque fallere cuiquam est.
Vives, et perges vitiorum exscindere monstra,
Et pulchris late virtutem extendere factis.
Hic finis centum Regnorum, hic terminus esto.
Interea hanc pompam Sanctorum Annalibus addi,
Omniaque inscribi victuris secula Fastis,
Rex, patere ; et fidum non dedignare Clientem
Carole, noster Amor, Majorum Gloria, seræ
Posteritatis Honor, Decus immortale Tuorum.

SANCTÆ AC VENERABILIS MEMORIÆ SERVUS DEI

PETRUS GEORGIUS ODESCALCUS

PRIMUM ALEXANDRINUS, TUM VIGLEBANENSIS EPISCOPUS,

Anno MDCXX die VII Maji pientissime defunctus;

INTRODUCTOR AD ACTA SANCTORUM MAJI,

Primum Italice descriptus a Joanne Baptista Sala, ipsius quondam Secretario, deinde Ecclesiæ Cathedralis Comensis Canonico Pœnitentiario, nunc vero ex ejusdem jam demortui autographo Latine traductus.

LECTORI AUCTOR.

Jussus a successore postea Hydruntino Archiepisc. scribere,

Scripsi Vitam D. Petri-Georgii Odescalchi, primum Alexandrini per tredecim annos Episcopi, deinde Viglebanensis ad annos circiter decem. Scripsi autem mandante Illustriss. D. Fr. Gabriele Adarzo, cum is adhuc esset Viglebanensis Antistes, nunc propter insignia sua merita ad Hydruntinum Archiepiscopatum, nutu Catholicæ suæ Majestatis, translatus. Etenim quia ipso Ecclesiam Viglebanensem gubernante, imo et coram intuente, compluribus mirandis signis testari dignatus erat Deus, quam carum in sua gloria habeat verum istum Servum suum; officii proprii esse credidit ille, talis Decessoris memoriam commendare posteritati, curando ut exemplares ejus virtuosæque actiones scripto traderentur, ab idoneo plurium earumdem teste. Talem quærenti, meam aliqui tenuitatem suggesserunt; ut qui extremo sexennio domestica ejus familiaritate usus eram. Quapropter jam dictus Præsul Como transiens, ubi tunc agebam, quam potuit instantissime istud C operis faciendum injunxit. Equidem non fui ausus recusare obsequium, tanto tamque dilecto mihi Patrono debitum, recusandoque incurrere notam ingratitudinis. Quapropter, licet per ætatem aliosque defectus, parum habilem me credebam exhauriendo istiusmodi mandato; non præsumpsi, eidem obniti, detrectando commonstrare reapse, quam vivaciter impressam memoriæ servaverim imaginem benedictæ illius Animæ; attenta præsertim obligatione mea multiplici erga optimum Patrem, præter cetera multa in me collata beneficia, dignati tam amanter excusare juventutis meæ minime levia errata. Patrem dixi: talem enim se jugiter erga me gessit, quin et professus est semper, litteris ad me datis subscribere solitus, *tamquam Pater amantissimus*.

tamquam defuncto familiaris,

habitusque ut filius, non audet recusare:

Cum primum ascitus in familiam ejus, mirari cœpissem, quas oculis videbam in eo, virtutes; atque imprimis diligentiæ Pastoralis solicitudinem, in regenda Ecclesia sibi commissa, et ardentissimum ejusdem amorem erga Deiparam Virginem Mariam; cœpi etiam cogitare, ex Dei gloria bonoque publico facturum, quisquis tot insignes dignissimi Prælati actiones prohiberet occultas remanere, efferretque in lucem. Quare cum minus cognitum haberem vitæ totius ab eo actæ cursum, rogavi Doctorem Jacobum Taronem, nunc Valentinum ad ripas Padi Canonicum, qui eidem ministraverat, primum Romæ in minori Prælatura, deinde Alexandriæ jam Episcopo ordinato; ut mihi scriptum traderet quidquid notatu dignum sciebat. Fecit is promptissime quod rogaveram, et relationem bene longam contexuit; quæ, una cum ceteris a meipso notatis, annorum multorum spatio mihi inter manus mansit, nihil minus quam de ea evulgando cogitanti; donec mandatum supra laudati Antistitis adegit illuc animum applicare. Tum vero curavi ut ad priorem instructionem, mediante eodem Illustrissimo Domino, accederent a Reverendiss. Domino Scalia, nunc Episcopo Alexandrino, quæcumque aliæ indidem possent haberi notitiæ informativæ, pro eo tempore quo istic Episcopus fuerat D. Petrus-Georgius. Missa autem mihi fuerunt hujusmodi instrumenta tria; primum desumptum ex Annalibus ejusdem civitatis, compositis per Abbatem Hieronymum Ghilini; alterum, subscriptum manu propria Michaelis Colli, Archidiaconi Cathedralis ibidem Ecclesiæ, tamquam testis oculati; tertiumque, similiter subsignatum, a Christophoro Ravelli, Canonico S. Petri in ecclesia ejus Abbatiali et Collegiata Alexandriæ, unius e primis Clericis in Seminario istic per Odescalcum fundato. Cetera desumpsi partim ex scriptis penes me asservatis, partim egomet vidi, vel ex ipsius ore accepi; ingenue aliquando confessi, quod vitæ suæ totius rationem accuratiorem mihi; dedisset, quam ulli unquam Confessario suo. Atque hæc dicta sunto ad certiorem reddendum Lectorem de veritate eorum, quæ scripturus sum, stylo quam possum purissimo minimeque fucato

quare petitis etiam aliunde documentis instructus,

F

quorum auctores nominat)

opus aggreditur

EX ITAL. JO. BAPT. SALA.

A fucato, ne quæsitus curiose verborum ornatus obfuscet dignitatem actionum, per se et absque illis æstimandarum.

Hactenus Auctor, antea protestatus de observantia Urbani VIII Constitutionibus Decretisque deferenda ; proinde nequaquam mentis meæ est, *inquit*, ei de quo scripturus sum aliquam Sanctitatis opinionem inducere, vel inductam augere; sed rem totam Apostolicæ Sedis judicio integram relinquens, aliam nullam fidem postulo quam pure humanam. Quod si quid vel in minimo præscriptos limites excesserim, id totum pro non scripto haberi volo, ut qui sim ac mori velim obedientissimus Ecclesiæ Romanæ et Catholicæ filius, cui soli competit ut appelletur Magistra veritatis. *Ita ille : ego vero similis observantiæ studio nolui concedere rogantibus Comensibus, per quos exemplar Vitæ acceperam, atque imprimis amantissimo hujus operis nostri Primo Aloysio de Tattis; Congregationis Somaschæ Præposito, atque Annalium Comensium novissimo Conditori, ut ipsa ad diem* VII *Maji collocaretur ratione quacumque;*

et profitetur Urbani 8 Decretis inhærere

B *sed jam tum in animo habens præsentem mensem, quandocumque vel totus vel majori parte absolutus haberetur, offerre* S. D. N. Innocentio XI, Odescalco *etiam ipsi, licet ex alia familia (septem enim ejusdem nominis eadem Comensis civitas numerat, nihil nunc habentes commune inter se, præter patriam et personarum claritatem atque insignia gentilitia) censui idoneum illum fore* Introductorem, *per quem ad Sacratissimos illius Pedes invenirem accessum, et in oculis gratiam. Quod si tali modo Romanæ Curiæ distinctius cognitæ virtus Præsulis, omni veneratione dignissimi, sacræ Pontificis Summi menti cogitationes inspiret altiores, de eodem aliquando in Sanctorum numerum referendo; felicem equidem fortunatumque me credam, qui tanti momenti negotio promovendo occasionem aliquam dare, vel adminiculum quantumvis leve potuerim addere. Unum moneo, in pauciora capita divisum a nobis hoc opusculum esse quam diviserit Auctor, ea numerans usque ad* XXVI; *quem numerum etiam in margine notatum inveniet Lector.*

quod etiam hic factum.

C

CAPUT I.

Genus, nativitas, et vita Petri Georgii usque ad Episcopatum.

CAP. I. *Patria Comum*

Magni voluminis multæque eruditionis opus foret, antiquitatem et nobilitatem familiæ Odescalchæ scribendo explicare; quando etiam nunc eadem habet personas tam multas, virtute ac pietate præstantes, ut omnes pro meritis suis laudare negotium esset eloquentiæ excellentioris. Ego initium pono in Bernardo Odescalco, avo Domini Petri-Georgii. In isto emicuit integritas vitæ, singularis pietas, et zelus ardens Religionis Catholicæ. Primus in civitatem Comensem induxit Patres Capucinos; et collata cum duobus Nobilibus Comensibus opera, Conventum S. Bonaventuræ eisdem fabricavit; unum ex primis locis, quæ prædicto Ordini in Statu Mediolanensi obvenerunt. Patribus quoque Societatis (teste eorumdem historico Sacchino libro 5 §. 91, D *Domum ad habitandum commodavit primo, deinde donavit Bernardus Odescalcus, e regione scholarum sitam.* Beato insuper Hieronymo Æmiliani, Congregationis Somaschæ Auctori, auxiliata est illius caritas; nam in Vita illius, per Augustinum Turturam scripta, legitur lib. II cap. XII, quod per Hieronymum, Comi morantem, brevi excitata sint duo pauperum derelictorum loca, *adnitente imprimis et opus egregie adjuvante Bernardo Odescalco, e primaria civitatis nobilitate viro, et Thomæ Odescalchi olim Mediolanensis Senatoris patre, qui Christiana liberalitate inter ceteros Hieronymi cœpta firmavit et auxit,* tantumque de spiritu ejus hausit, quod se et sua denique omnia impensa pauperibus voluerit, eoque mortuo bona supellectilis pars distrahenda fuerit ut creditoribus fieret satis.

Avus erga Capucinos,

Jesuitas,

Somaschos munificus :

2 Pietati singulari eximium Religionis zelum Bernardus junxit, pro qua solicite vigilans detexit quamdam Hæreticorum Vallis Tellinæ machinam, in totius Italiæ perniciem dolose comparatam. Curaverant illi, in extremo quodam vallis ipsius loco, cui nomen Puscianum, libros E nonnullos hæretica doctrina sartos imprimi : eorumque duodecim cistas impleverant, et tamquam alterius generis merces ad varios direxerant mercatores. Hujus fraudis indicium cum ex ipsa Tellina valle delatum fuisset Comum ad Bernardum, continuo detulit ad Inquisitorem Fr. Michaelem Gislerium, postea Papam Pium V. Nec mora, in ipsa Comensi Ripa pestiferas merces attinuit detexitque Inquisitor, et magno cum periculo vitæ opposuit sese volentibus eas promovere per alias ex ordine civitates, nomine sacri Officii libros omnes sequestrans. Hoc casu viriliter se Bernardus pro defensione Inquisitoris exposuit, propriaque in domo occultum et a populari furore protectum habuit, quoad palam facta est omnibus fraus perduellium hæreticorum. Quapropter Inquisitor præfatus, postquam ad Cardinalatus dignitatem, ac denique ad Papatum ascendit, Bernardum semper carum habuit, ejusque filium Paulum Ecclesiasticæ dignitati admovit. Antonius Galutius in Vita Pii V, lib. 1, Cap. 2 ejusdem rei sic meminit : *Ad eam rem opera usus Bernardi Odescalchi, Comensis Patricii : qui a propinquis suis eas valles incolentibus de rebus hæreticorum omnibus certior fiebat. Is erat e Sodalitate Crucis ejus civitatis, vir pius et apud sanctæ Inquisitionis Præfectos valde gratiosus.* Fuit autem vir magnæ prudentiæ, et propterea electus a civitate sua Orator ad Carolum V Imperatorem, tum ut Coronam ei Bononiæ acceptam gratularetur, tum ut negotia quædam in publicæ rei bonum cum eodem tractaret. F

ob zelum Catholicæ religionis

detegit fraudes hæreticorum et Inquisitorem juvat,

3 Bernardo inter alios filios fuit Joannes Thomas postea Legum Doctor, magnæque æstimationis : qui semper exercuit munera præcipua in Republica Bononiæ Auditorem Turrionis egit: Mediolani autem, postquam civitas in dominium transiit Hispanorum, primus ex Comensibus promotus est ad Senatoriam in ea dignitatem. Ibi S. Carolo singulariter carus, eximio plane munere locupletatus ab eodem est, vase inquam cristallino, in quo sacer Dominicæ Crucifixionis clavus usque ad diem istum servatus fuerat. Idem

Ticini

Venerabilis Dei Servus

PETRVS GEORGIVS ODESCALCVS

Patricius Comen. ex Alexandrino Viglebanen. Episc.

obiit Anno MDCXX, VII Maij.

A Ticini magno in pretio habitus fuit a Cardinali Friderico Borromæo, studiis istic vacante, dum ipse eamdem civitatem regeret cum dignitate Potestatis. Porro, præter commune seculi istius judicium, de doctrina et integritate Joannis Thomæ, habemus luculentissimum Stephani Lambertenghi testimonium, super Statut. Mediol. glossa 7 verbo *Consensus* num. 75 sic scribentis, *Thomas Odescalcus, Regius Senator, dignissimus vir atque integerrimus ac doctissimus.*

CAP. II. Cremonæ natus Petrus-Georgius,

4 Ex prædicto Thoma et Catharina Miglia, natus Cremonæ fuit noster Petrus-Georgius, cum istic ille ageret Potestatem : atque a sacro fonte levatus fuit per D. Emanuelem de Luna, Gubernatorem Cremonensem; et D. Ludovicam Bergaminam, Comitissam. Intellexi vero constanter dici, baptizatum esse a D. Nicolao Sfondrato, tunc Cremonensi Episcopo, postea Gregorio Papa XIV : quamquam in libro baptismali istorum temporum, nulla baptizatoris fiat mentio. solumque scribatur : Die quinta Augusti Petrus Georgius, filius Ill. Domini Jurisconsulti Thomæ Odescalchi, patrino Ill. D. Emanuele de Luna, matrina Comitissa Bergamina. Videtur autem quod

baptizatur festo S. Mariæ ad Nives, B

eadem Virgo, quæ diem istum memorabilem reddidit miraculo nivium, quibus signavit locum ædificandi sibi Romæ templi in Esquilino; similem tunc gratiam contulerit infantulo, ut non solum mons cordis ejus ipsi consecraretur; sed vivum etiam templum efficeretur, in quo semper resplenderet flamma amoris erga ipsam et juge caperet incrementum. Dici non potest quanta cum solicitudine educaretur a patre filius, non solum primus, sed etiam unicus, litterisque et pietate imbueretur.

ita deditus pietati a pueritia,

5 Ad hanc quod attinet ei tanto cum affectu se applicuit filius, obsequens paternis monitis, ut mores ejus demiratus Annibal Roccamonata, Pædagogus pueri, quique ministerio ejus exinde adhæsit usque dum factus Episcopus est, ipsi etiam Viglebrani serviens ; ut de devotis pueri sibi commissi actionibus breviculum scriberet; quod cum in arculam quamdam reposuisset eo mortuo, et nemine quid esset observante, delatum

C

ut pædagogus actiones ejus scripto notaverit:

est in domum consanguineorum ipsius Annibalis: quare nihil aliud referre exinde possum, quam quod Doctor Vincentius Taronus in quodam scripto mihi relicto utatur his verbis. Legi res multas memorabiles in scriptura quadam D. Annibalis de Domino suo, ubi continebantur plurimi actus et eventus ejus, a prima juventute usque ad promotionem Episcopalem. In litteris quoque tantum profecit puer ingeniosus, quantum demonstrant ejus sermones et libri quos prælo dedit, elucente ubique doctrina ejus non minus quam pietate.

a nuptiis alienus,

6 Talis cum esset tamque bene institutus puer, omnem successionis spem in eo collocatam habens pater, non diu cunctatus est requirere eidem parem indole et nobilitate uxorem : sed cum experiretur ipsum alieniorem a statu conjugali, non parum necesse habuit laborare, ut ipsum ei persuaderet. Dixit autem mihi Dominus Episcopus, quod ipso aliquando dormiente in cubiculo vicino cameræ patris sui, hic summo mane consurgens de strato, illumque vigilare inveniens, usque adeo exarserit propter obstinationem ejus in proposito, ut denique victas genitori manus

dederit. Tunc statim firmatus est matrimonialis D

cogitur sponsam accipere:

contractus inter adolescentem et virginem quamdam de domo Guizzarda ex nobilioribus familiis Vallis Tellinæ. Cumque ad celebrandas commodius nuptias transtulissent sese Domasum, Comensi lacui adsitum oppidum, in febrem incidit Petrus-Georgius. Voluit nihilominus pater, ut ad oblectamentum sponsæ agerentur choreæ, similibus in nuptiis solitæ celebrari : ipse vero mihi dixit, quod tripudiantibus aliis, præ febrili rigore subsiliebat tremebundus in lecto. Mox, autem ut cœpit a febri convalescere, ægrotare vicissim exorsa est sponsa, et matrimoniale vinculum morte sua subsequente dissolvit. Haud diu post, novam filio conditionem quærens pater, cum vellet Ticino, ubi Potestatem agebat, Mediolanum proficisci, ad contractum stabiliendum ; infirmatus etiam ipse Deo animam reddidit.

sed hujus morte solutus a nexu,

CAP. III. assumit habitum Clericalem Romæ,

7 Illius obitu liber Petrus-Georgius, ad id effectui mancipandum quo se impelli divinitus sentiebat, et Romam una cum D. Paulo Odescalco patruo suo profectus, habitum induit Clericalem. Excellebat patruus iste rara, non solum integritate vitæ, sed etiam doctrina, et prudentia tali, ut ejus opera usi Pontifices summi sint ad maxima quæque munia. Fuit enim Referendarius E et Decanus utriusque Signaturæ, et a Paulo IV constitutus Auditor generalis Cameræ Apostolicæ: a Pio similiter IV Visitator generalis Status Ecclesiastici, et Gubernator Piceni : a Pio V creatus Episcopus Pennensis et Atriensis ; missusque ad Regem Catholicum Nuntius, sæpius etiam Legatus ad varios Italiæ Principes : quin etiam mandatum eidem ab eodem est, ut suo Pontificis nomine benedictionem impertiretur confœderatæ contra Turcas classi; tanto Præsule dignus Nuntius, et cujus, aliena licet vice, benedicentis meritis utcumque adscribi possit generositas illa, cunctorum animis inspirata, quæ tam gloriosam peperit Christianis victoriam. Destinatus præterea Genuam fuit, ad pacificandam illius Urbis Nobilitatem, prout magna cum sui commendatione effecit.

sub disciplina patrui insignis Prælati :

8 Sub tanti Prælati disciplina Petrus-Georgius obtulit se Romanæ Curiæ ministerio : cui suam probans virtutem et dexteritatem, primum factus F est a Sixto V utriusque Signaturæ Referendarius, Abbreviator Parci majoris, et Protonotarius Participantium. Cujus muneris occasione, fuit, licet omnium Protonotariorum Collegarum junior, assumptus ad formandos processus pro Canonizatione S. Didaci, ab eodem Pontifice celebrata : de cujus Sancti etiam laudibus, coram prædicto Sixto totoque Collegio Cardinalium, pronuntiavit elegantissimam orationem ; postea etiam Vitam scripsit, eamdemque tum ipsi Pontifici obtulit, tum in Hispaniam destinavit ad Regiam istic Majestatem : exinde ipsi Sancto specialiter consanterque devotus. Nec frustra suam illi impendit operam, sed mercedem minime pœnitendam retulit. Cum enim Episcopus Viglebanensis existens, Mediolani hospitaretur in monasterio S. Angeli Patrum Zoccolantium ; et compositis ad quietem Patribus ac familiaribus suis, se transtulisset ad ecclesiam visitaturus altaria (prout jam morem sibi fecerat, observatus etiam a Religiosis rigidas sæpe disciplinas orationi conjungere) cumque a Capella S. Francisci trans-

creatur Utr. Sign. Refe-

perorat in causa S. Didaci,

 iret

Ex ital. Jo. Bapt. Sala. per eum deinde servatus a lapsu.

A iret ad oppositam capellam S. Didaci, invisibili manu sustentatus fuit, ne præcipitaret in sepulcrum, quod media in ecclesia, qua transeundum ipsi erat, recens fuerat fabricatum, atque ut opus siccaretur patens relictum, inscio ejus rei Episcopo: quare, cognito deinde periculo, liberatorem quoque suum lætus agnovit, et debitas eidem retulit gratiarum actiones.

Gubernator Firmi Banditos exterminat,

9 Gubernatorem deinde Firmanum dixit Gregorius XIV: cujus civitatis statum tranquillum conservavit, vigilantia sua et administrandæ justitiæ promptitudine, repurgans provinciam sibi concreditam a relegatis, quos Banditos vocant, universæ Ecclesiæ Patrimonium infestantibus: cladesque eis notabiles intulit, ipse contra eos progressus sæpius. Quadam etiam vice captum Nepotem famosissimi exulum Ducis Marci Schiarræ, fecit in carcere decollari; ne forte in executione sententiæ tumultus aliquis oriretur in populo, postea vero truncum cadaver per urbis vicos jussit spectandum circumduci in carpento. Eo in regimine contigit ut quidam ejus familiaB rissimus, oblata grandi pecuniæ summa, solicitare ipsum præsumeret ad relaxandum in aliquo rigorem justitiæ: sed ita exceptus est a Petro Georgio jussusque facescere, ut numquam ei permissum fuerit pedem intro ad ipsum ferre.

repellit munera,

evadit insidias vitæ suæ positas,

10 Nihilominus peracto sui muneris anno, cum successorem accepisset, vocatus est in suspicionem, quasi quosdam equos frumento onustos, qui prætendebantur ad fiscum devenisse, indebite relaxasset. A qua suspicione dum se purgat, et dies aliquot ultra constitutum discessui suo tempus Firmi subsistit; Marcus Schiarra, qui mortem nepotis vindicaturus insidias ipsi tetenderat, in una per quam transiturum sciebat silva; ratus consilium suum fuisse detectum, et proprio suo capiti metuens, inde recessit, iterque expeditum reliquit: quod suum discrimen, et liberationis causam divinitus præordinatam postea intelligens, gratias Deo egit. Clemens deinde VIII extraordinarium Legatum destinavit Odescalcum ad Dominos Helveticos, pro componenda quadam prætensione notabilis valde summæ, causa subsidiorum militarium Gregorio XIV in usum Francicæ confœderationis præC stitarum, a Camera Apostolica, ut dicebant, sibi adhuc debitæ. Quare profectus Comum, nec multum in ditionem eorum se inferens, dexterrime totam rem composuit; effecitque ut libentissimis animis contentos se fore pollicerentur, soluta quarta parte summæ prætensæ, cum maxima satisfactione Pontificis, qui Publico in Consistorio Nuntium suum desuper collaudavit.

Helvetios Legatus pacat.

CAPUT II.

Episcopatus Alexandrinus susceptus, ordinata familia, Seminarium institutum.

Cap. IV

Renuntiatus Episcopus Alexandrinus,

Vixdum Romam redierat Odescalcus, quando Cardinalis Octavius Paravicini in ipsum, annos ægre triginta natum, de consensu Pontificis, transtulit Episcopatum Alexandrinum; cujus possessionem mox ejus nomine adivit Antonius Arnutius, Cathedralis ecclesiæ Archidiaconus, cum incredibili gaudio totius civitatis, notissimas habentis præclaras hujus Prælati qualitates, conjunctam scilicet cum insigni sanguinis nobilitate integritatem vitæ, et famam doctrinæ minime vulgaris. Ille autem sacris Ordinibus omnibus initiatus, primum Missæ sacrificium obtulit in ecclesia S. Petri de Montorio, ad ipsius Sancti altare: deinde XXIX Maji anno MDXCIX, Alexandriam versus iter instituit. Ubi Lericem pervenit, conscendit navigium Genuam tendens; sed turbato mari coactus terram repetere, exscendit Sestri, ripæ Orientalis oppido. D

In itinere ad Sedem suam,

12 Hic dum malaciam operitur, resumendæ navigationi idoneam, et per littus obambulat; vidit piscatorium lembum, a cujus epibatis cum requisivisset quam copiosam fecissent capturam, responderunt illi, propter inclementiam maris nihil se capere potuisse, neque etiamnum sperare. Ille nihilominus, oblato unius jactus pretio, suadere cœpit ut fortunam tentarent; ægreque persuasit, cum piscatores et laborem suum et illius pecuniam perditum iri protestarentur. Statuto tamen pretio, potius ut præsentem Prælatum recrearent, quam quod aliquid putarent capiendum, tantam mox attraxerunt piscium copiam, ut ei colligendæ soli non sufficientes, coacti fuerint lembum alterum in littore stantem vocare auxilio. Ipse vero bonam capturæ partem, una cum pecunia, dimittens utrisque navicularis; ex altera portionem honestam misit Patribus Dominicanis, vicinum littori monasterium habentibus, Potestati etiam loci, et vectoribus qui sua in navi erant; præter istud quod ipse cum familia absumpsit vel in viaticum reservavit. Res autem illa non solum piscatoribus miraculo fuit et Patribus Dominicanis, sed omnibus etiam usum aliquem istius plagæ habentibus, utpote numquam visa istis in locis, minus autem mari sic agitato. E

tempestuoso mari copiosam piscationem facit:

13 Genuam appulsus prohibitus est propter suspicionem pestis in Pedemontio detectæ, terram capere: interveniente tamen D. Archiepiscopo Centurione, impetrata exscendendi licentia fuit. Itaque receptus hospitium sumpsit in ædibus Papirii Odescalchi: opportunus autem istoc in casu (qui dum extricaretur opus erat aliqua mora temporis) accidit piscium captorum commeatus, quem ferebant. Genua deinde Boscum appulit Antistes, septem passuum millibus Alexandria dissitum, ubi ad conventum Patrum Prædicatorum divertit; et nonnullorum visitationibus quam secretissime admissis, Alexandriam advenit sub vesperam in Vigilia Corporis Domini. Sequenti mane solatus est urbem instituta solennissima processione: proxima vero Dominica gregem suum alloquens bonus Pastor, occasione Indulgentiarum sibi in hanc functionem primam concessarum, et contagionis haud procul Alexandria Annone detectæ, exhortatus est omnes de suggestu, ut ad eumdem actum fructuosius celebrandum quam optime et religiosissime se compararent. Per epistolam deinde Pastoralem absentes totamque diœcesim suam salutavit, et propter pestem imminentem constituit expositionem Sanctissimi per horas quadraginta, in præcipuis omnibus civitatis ecclesiis; ubi ipsemet aderat Communionem distribuens, faciens etiam adhiberi musicam et conciones in prædictis ecclesiis. Tantus autem fuit supplicantium fervor, novi sui Episcopi exemplo stimulatus; ut exorari se passus Deus, pestilentiæ flagellum a tota

Alexandriam appulsus F

oretenus et per litteras gregem suum alloquitur:

A tota civitate ac diœcesi Alexandrina abstinuerit.

CAP. V ordinem domui suæ optimum instituit :

14 Porro cum quærat Apostolus, *si quis domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?* placet narrando exponere formam regiminis, qua usus hic Prælatus est, tam circa seipsum quam circa domesticam familiam. Surgebat ergo sub auroram a somno, et tam mane quam vesperi signum nola dabatur, convocans omnes in capellam; ubi una cum ipsomet orationi vacabant mentali vocalique, secundum modum ad eo descriptum, deinde etiam prælo vulgatum, sicuti fuerat in Provincialibus Synodis Mediolani constitutum. Finita oratione et Missa celebrata, quam nullo unquam die prætermittebat, audiendis causis studioque se dabat. Præter jejunia Adventus et Quadragesimæ ac Vigiliarum ab Ecclesia præscriptarum, toto reliquo anno servabat abstinentiam omnibus diebus Lunæ, Mercurii, Veneris, et Sabbati. Carnem insuper macerabat, vegeta præsertim ætate, ciliciis ac disciplinis, sed quam poterat secretissime. Cibis plerumque utebatur communibus : quando habebat tractandos hospites, quod sæpe contingebat (amabat enim, post functiones quascumque publicas, aut cantatum solenniter Sacrum, retinere ad prandium assistentes sibi Canonicos aliosque) curabat ut servaretur decor, invitatorum conditioni aptus; seque et ipsos tractabat aliquanto lautius : quemadmodum etiam fieri volebat in præcipuis anni festivitatibus, in quibus familiam suam adhibebat mensæ, propriis manibus distribuens suam cuique portionem. Potus autem tam erat parcus, ut tertiam bibendi vicem raro excederet : condimentum vero mensæ primarium libri sacri erant, et quidem circa finem vitæ non nisi de Virgine Deipara tractantes. A vestitu ejus omnis aberat superfluitas vanitasque, ex lana communi, nullo addito serico. Et exterior quidem habitus totus decens erat nitidusque, uti et cetera quæ dignitatem ejus spectabant omnia : ast subtus utebatur indumentis tam tritis vilibusque, ut quando mutare ea cum novis cogebatur, nulli exinde usui possent esse. Addit Taron; quod numquam eum viderit utentem manicis aut chirothecis, neque adjutore ullo ad induendas exuendasque vestes utebatur. Parietes etiam conclavium investes tenebantur, duobus exceptis, quæ in hospitum usum tapetiis satis communibus obduxerat; quæ autem ipsius propriæ habitationi serviebant, ornabantur aliquot Sanctorum imaginibus, lectumque ac mensam habebant laneo panno levidenso instratam.

crebre jejunat:

B

modestiam vestitus sectatur :

C

15 In familiam nemo admittebatur cujus non esset probata virtus : quicumque autem in ea erant seculares, mane ac vespere communi intererant orationi, sicut dictum esse supra, Missam quotidie audiebant, idque ordinarie in capella. Prima quaque Dominica mensis et festivitatibus majoribus, de manu ipsiusmet Prælati communicabant : et post orationem vespertinam, faciebat eisdem omni Dominica, per domesticum Presbyterum aliquem, coram se exponi doctrinam Christianam; cujus materia ex illius præscripto sumebatur de Catechismo Parochiali, quem sic explicari cupiebat, ut quamvis idiota rem capere posset. Procul a domo ista exulabat sermo omnis vanus, nedum obscœnus; quod si tale famulorum etiam infimo per inadvertentiam elaberetur satis hoc erat causæ ut dimissionem commeruisse judicaretur. Quolibet mense singulos accersebat ad examen particulare; et post commendatam cuique animæ suæ curam, interrogabat, numquid bene ei esset in omnibus, quoad victum vestitumque et cetera; deinde num quid advertisset in domo exempli minus boni, num quæ inimicitia, consuetudo prava, vel simile quidpiam domi glisceret. Hac diligentia efficiebat, ut pax et disciplina domi suæ servaretur, unde ipsi obsequium diligens, civitati exemplum, omnibus ad Episcopum accedentibus satisfactio proveniebat. Felices enimvero Domini, quibus contigit ministrari a famulis, Dei timore præditis! nec minus fortunati famuli, quibus in suis patronis obtigit speculum virtutum Christianarum! Ne qua autem inter domestica ministeria confusio subnasceretur, definivit ea quibusdam a se scriptis regulis : quibus non solum docebat, quid quisque in genere circa seipsum deberet observare, sed etiam cum respectu ad cujusque officium; itaque cognoscentibus distincte universis, obligationem suam, ordinate ac plene omnia, et cum pace communi agebantur.

familiæ curat Catechismum exponi,

D

EX ITAL. IO. BAPT. SALA.

Avertit scandala.

regulat disciplinam.

E

16 Composita, sicut dixi, familia, ad res Ecclesiæ suæ ordinandas applicuit animum, interque primas curas ei fuit, ad Cathedralis ministerium, juxta Concilii Tridentini Decreta, erigere Seminarium Clericorum, eo loco ubi stabat S Mariæ ab Ulmo Parochialis, annexa Episcopatus. Ibi jussit ædes fabricari perquam decentes, et octodecim Clericorum capaces, duodecim scilicet ordinariorum et supernumerariorum sex : quibus non solum Rectorem providit idoneum, sed etiam Magistrum bene in Theologicis versatum, nec non in litteris humanioribus omnique virtute instructum. Augustinus Galea hic fuit Genuensis, Loani natus, postea meritis suis provehentibus factus Theologus Cathedralis. Addidit musicæ artis doctorem, a quo etiam organa pulsare discerent et fidibus ludere, atque ad omnem ecclesiasticam functionem habiles redderentur. Tum etiam bonæ eorumdem educationi prospexit scriptis ordinationibus, secundum quas regularentur tempora somni, orationis, refectionis, recreationis, scholarum et cetera necessaria. Istæ ut observarentur exactius, primum grandi in tabula charactere eleganti describi illas fecit, quam et sui nominis subscriptione firmavit; deinde curavit ut horologium ibidem erigeretur, quod præter horarum indicium etiam fungeretur vice excitatoris, atque ita exercitia singula suo quæque tempore obirentur.

CAP. VI Excitat Seminarium Clericorum,

F

et bonis legibus instruit :

17 Ipse vero Seminarium illud omni hebdomade visitabat, numquam id prætermittens, et aliis non paucis vicibus, frequenter per se assistens lectionibus repetitionibusque ordinariis. Postquam autem Deiparæ Lauretanæ ecclesiam ædificavit, voluit ut omni sabbato primo mane, mox ut aperiebatur porta civitatis, eo se conferrent omnes, audituri Missam istic sibi a suo Magistro dicendam, ut ita illis instillaretur specialis erga magnam Parentem devotio. Extraordinarius porro affectus ipsius erat erga eosdem, quos non solum consueverat Clericos suos, verum et filios nominare; utque eorum sibi obligaret

ac veluti pater curat in spiritualibus,

EX ITAL. JO. BAPT. SALA. CAP. X

et corporalibus

A garet animos, non raro submittebat eisdem aliquid lautioris edulii, cordis vere paterni indicium, quo suavius, excitarentur ad studium virtutum ac litterarum : quo autem a ceteris distinguerentur, habitum violaceum ipsis præscripsit. Quin etiam aliquando cum illis manducabat familiariter in communi refectorio : cumque instituebantur horarum quadraginta comprecationes in ista ecclesia, somnum quoque ibidem capiebat; ut certius cognosceret de observatione regularum suarum, ac pietate Clericorum, et bono regimine Seminarii

CAPUT III.

Cura reformando Clero et Diœcesi visitandæ impensa a Petro Georgio.

CAP. VIII Clero reformando intentus totus,

Inde conversus ad reformandum Clerum, nihil magis sollicitus quam ut Ecclesiasticos omnes videret secundum statum suum vivere, mox a fundato Seminario ita rei isti applicuit animum, ut cognoscerent omnes, decretum firmiter ipsi esse, omnes in viam perfectionis reducere. Etenim factus ipse exemplar veri perfectique Episcopi, B vel solo aspectu suo cunctos officii admonebat, ut suam ad formam componerentur : statimque ut Alexandriam intravit, non aliud propositum sibi esse ostendit, quam Dei gloriam ejusque servitium et animarum salutem.. Itaque noluit a D. Laura Colli, cognata Præpositi Plebis Corigensis, recipere capsam lintea veste plenam; a D. Canonico Cantore Cathedralis suæ, vasa quædam argentea; a Capitulo Quargentano, armariola scriptoria Majolicentia duo, quibus Odelscalchæ gentis insignia studiose inserta erant. Quamvis enim acceptaret omnia sibi sic oblata, ut protestaretur se donatoribus eo nomine obligatum; mox tamen ea restituebat, volens puras manus ab omni munere conservare. Neque solum id servabat ipse, sed etiam observari inviolabiter voluit ab omni familia sua quoad vixit. Atque pauca hæc sufficiant pro mille aliis exemplis istiusmodi, satisque sit addere, quod Aromataria monasterii S. Claræ Alexandriæ recusaverit acceptare ampullam atramenti, eamdemque abstinentiam tenuerit cum ceteris Alexandrinæ et Viglebanensis diœcesis Sanctimonialibus.

recusat quantumcumque exigua munera,

C 19 His aliisque documentis manifeste patuit, quis esset sui regiminis finis, quamque non intenderet sibi vel consanguineis thesaurizare; sed animas dumtaxat lucrari Deo; seque consumere instar lucernæ, positæ supra candelabrum gradus Episcopalis, dissipandis tenebris avaritiæ et corruptorum morum, subintroducta Evangelicæ perfectionis luce; indefessus et quasi centimanus in exercitio curæ Pastoralis. Omni Dominica, tam Alexandriæ, quam Viglebani, intererat ipse cum Canonicis Matutinæ psalmodiæ, sedens in Sede Episcopali in choro; omnibus autem festivitatibus etiam Officiis ceteris præsens aderat, nec non prædicationibus, tam per festa eadem quam per Quadragesimam. Accidit autem aliquando Prædicatorem, ipso quo pulpitum erat aditurus tempore, infirmari; cum ille, ne jejunum verbi divini populum abire oporteret, petita stola conscendit Cathedram, dixitque ad concionem, mirantibus omnibus; idque in aliis similibus defectibus plus semel fecit.

exemploque prævit ad Psalmodiam

Dei verbum,

20 Omni sabbato, vigiliisque et festis Deiparæ, D cum esset Alexandriæ, accedebat vesperi ad Antiphonam quæ de illa canebatur in ecclesia; et Viglebani ad Salve. Aderat autem istic cum tanta devotione tantoque decore, et cuncta tam majestuose peragebat in ecclesia; ut tamquam res plane singularis ab ipsis etiam secularibus notaretur, omnesque intuentes ad devotionem provocaret. Discebant ab eo Ecclesiastici modum celebrandi religiosius Missam, silentium tenendum in ecclesia, reverentiam compositionemque in choro : in quo si notabat aliquem incuriosum ceremoniæ alicujus, puta in assurgendo de sede, vel inclinando capite; sub digressum e choro moneri eum faciebat, aut etiam mulctari si culpa gravior videbatur In ultimo Episcopii Viglebanensis conclavi fenestra est cancellata, prospectum habens in chorum Canonicorum : ad quam cum sciretur sæpe se applicare Episcopus, observaturus qua devotione perageretur Officium, unus eorum applicavit ipsi istam Hymni sacri strophen, qua dicitur,

et Laudes B. M.

invigilat observantiæ Rituum

Speculator adstat desuper, qui nos diebus omnibus,
Actusque nostros prospicit, a prima luce in vesperam. E

21 Factus ergo norma Cleri, ut facilius omnes ad devotionem induceret, studebat exhibere omnibus paternæ viscera affectionis : quatenus facti capaces ejus quam ab ipsis expetebat observantiæ religiosioris, eamdem non tam adstricti auctoritate Superioris deferrent, quam filialis affectus vicissitudine spontanee exhiberent. Sic dispositis subditis, primo instituit Congregationem specialem Clericorum, cui Spirituales Patres Rectoresque et Officiales delegit bonitatis eximiæ, quos mutabat identidem, secundum cujusque merita metitus et officia. Huic assistebat, exhortationes ipse faciens ad congregatos, aut alios qui facerent idoneos adducens. Quandoque instituebat spirituales cum ipsis conferentias, modumque docebat eliciendi ex Evangelio currenti motiva opportuna : alacritatem serio id agentium excitans, etiam præmiolis propositis, quibus devotio foveretur. Hinc fiebat ut inciperent bene administrari Ecclesiæ, cum eæ jam non committerentur aliis, quam qui disciplina ecclesiastica F probe essent imbuti. Utebantur omnes decenti habitu, vivebant recollecti ac modesti, nemo conspiciebatur vagus per fora aut plateas; sed occupati studiis aut Dei servitio, civitatem totam ædificationis bonæ perfundebant odore.

instituit Congregationes Clericorum,

22 Huc facit quod Viglebani frequens esset ad fenestram quamdam, ultimam in porticu palatii; unde, quantumvis eminus, patet tamen prospectus in aream quæ ante Cathedralem expanditur, idque præsertim temporibus iis quibus istoc loci solent cives convenire in circulos, aut obambulando tempus fallere. Quod si ibi videbat Ecclesiasticum aliquem, qui se confabulantibus jungeret, moramque cum iisdem traheret; siquidem cognosceret eum, poterat is certissimo expectare monendum se ne id amplius faceret; quod si nequibat hominem discernere, mittebat qui quæreret diligenter. Nec caruit successu sperato vigilantia talis, quæ omnes reddebat circumspectos persuasosque, minime convenire, ut personæ ecclesiasticæ invenirentur circa officinas

observat eorumdem mores in publico;

A nas aut in plateis otiosi. Curavit etiam extirpare abusum longioris capillitii et cincinnorum. Cumque apud contumaciorem quempiam minus proficerent paterna monita ut eos sibi tonderi faceret; decrevit adhibere potestatem superioris et judicis, cæsariemque ejus prolixam publice resecandam mandare: quo consilio id evicit, ut cognoscerent omnes, vel dimittendum sibi habitum Clericalem, vel ita vivendum sicut decebat ministros Ecclesiæ.

tonsuram commendat.

23 Instituit præterea Congregationem Parochorum quot mensibus habendam, ubi resolverentur casus conscientiæ, secundum decreta Provincialum Synodorum: et huic volebat etiam intervenire Clericos Seminarii, quotquot erant in Sacris, et alios Presbyteros civitatis. In hac autem Congregatione, æque ac in illa Clericorum, exhibebantur testimonia de personis ministerio Ecclesiarum appositis, circa vitam eorum et mores, doctrinæ Christianæ frequentiam, Sacramentorum usum, aliaque similia; multum urgente Episcopo observationem decretorum eo B conditorum; et deprehensis negligentibus imponebatur mortificationis aliquid, diligentiores econtra referebant pium quodpiam munusculum. Ibidem etiam legebatur ordinarie aliquid vel ex decretis Tridentinis aut Provincialibus, vel ex Auctore gravi, tractante ex professo ea quæ spectant officium Parochorum ac Clericorum. Et huic lectioni subjungebat plerumque ipse pro zelo suo id, quod judicabat utile, ut penitus comprehenderent excellentiam dignitatis, ad quam a Deo vocati erant, et obligationis annexæ pondus.

Instituit Congregationem Parochorum

24 Ut cognosceret quod quisque talentum haberet ad agendum cum populo de cathedra, jubebat quandoque ab aliquo eorum sermonem institui: et animans eos quos singulariter dotatos inveniebat, non patiebatur ceteros minus excellentes cadere animis, sed stimulabat ut quam melius possent applicarent se exercitio tam utili; solitus dicere, præsertim gerentibus curam animarum, sufficere ovibus si vocem sui Pastoris audiant. Indefessus porro in cunctis functioni- C bus Pontificalibus, et tam frequens erat, ut passim diceretur Viglebani, D. Odescalcum plura paramenta solum attrivisse, quam septem ejus decessores Episcopos. Quoties Pontificalem Missam celebrabat, addebat eidem sermonem ad populum, conceptibus rationibusque tam efficacibus fartum, ut mihi aliquando dixerit Prædicator quidam minime vulgaris, expresse adveniens ut D. Odescalcum audiret concionantem; eatenus neminem præter ipsum fuisse, qui sibi persuadere aliquid dicendo potuerit. Quis autem non firmiter statuisset vivere ex officio veri Ecclesiastici, cui ob oculos versabantur quotidiana sui Prælati exempla, gregi suo facti norma. Denique ad firmius radicandam stabiliendamque disciplinam, convocabat quotannis diœcesanam Synodum: et trium sic habitarum Acta fecit imprimi, cum opusculo quo Parochis præscribebatur modus publicandi populo festos dies, et quidquid aliud annuntiandum plebi Concilia præcipiunt aut Pontificum Bullæ.

instruit Prædicatores,

obit crebro Pontificalia,

Synodos celebrat,

25 Ab ordinando Clero ad visitandam diœcesim se convertit, omnium necessitatibus certius prospecturus tam intra quam extra civitatem; et per se cogniturus, quis esset status ecclesiarum D singularum. Visitationem cujusque loci præcedebat decretum indiciumque temporis, quo illuc venturus Episcopus esset, siquidem extra civitatem locus erat. Idem si populosior, prima vice intrabat cum vestitus Pontificaliter, vocatamque ad concionem plebem conscenso pulpito mox salutabat, exhortans omnes ad Eucharistiæ et Chrismatis sacramenta suscipienda. Hospitio Parochi dumtaxat utebatur, inviolabiliterque observatum volebat, ut nihil sibi apponeretur in mensa præter jusculum unum et alias scutellas duas. Somnum capiebat in stramentis, sic tamen ut bonam noctis partem orando traduceret studendove. Cum sacrum Chrisma conferret Castellatii (qui locus frequens est, atque in duas distinctus parochias, quarum alteram Patres Augustiniani, alteram Servitæ administrant) rusticorum præsentium quidam appropians ei qui ungebatur, elata manu impegit alapam, dicens, Recordare, Recordare. Displicuit Episcopo actionis illius importuna præsumptio, eamque judicans procedere ex ignorata Sacramenti dignitate, E lotis subito manibus ascendit in suggestum, populoque explicuit mysterium percussionis, adhiberi in tali actu solitæ, et quam reverenter ea excipi debeat: quod plurimum plebi isti profuit, nec minus quam pœna inflicta temerario isti.

EX ITAL. JO. BAPT. SALA. CAP. VIII diœcesim visitat,

sacramenta ministrat,

26 Ovilium insigne oppidum lustrans, invenit plebem totam divisam in factiones, cum paulo ante ibidem esset etiam Archipresbyter trucidatus. Non tamen prius inde recessit, quin compositis odiis tam pacatam relinqueret, ac si nihil ibi turbarum fuisset; et mulier quædam, armis potens incentrixque discordiarum, cum flecti numquam potuisset, paucos intra dies miserabiliter obiit. Omni diligentia curabat rescire, utrum in iis quæ visitabat locis essent scandala aliqua, vel publica peccata aut consuetudines perniciosæ, quamque sedulo frequentarentur Confessio, Communio, Doctrina Christiana; et cunctis curabat opportuno remedio providere. Super omnia autem solicite inquirebat in vitam moresque Ecclesiasticorum, præsertim animarum Curam habentium; cujusmodi Beneficium si vacare contingeret, nihil prætermittebat quo persona eligeretur præsenti necessitati aptior. Quam F in rem satis fuerit retulisse quod de ipso scribit Abbas Ghilini. Numquam, inquit ille, curam animarum divisit cum aliquo, cujus non haberet omnino perspectam integritatem doctrinamque sufficientem: atque hoc ei tam sancte firmiterque propositum erat, ut eo in genere æstimaretur inexorabilis; certumque erat, apud eum frustra adhibendam quantumcumque potentis intercessoris commendationem, qui solum intuebatur virtutis doctrinæque meritum in eo cui esset Beneficium conferendum.

pacem reformat,

beneficia curata cum delectu confert,

27 Dixi supra, Odescalcum imprimis fuisse solicitum ut Parochi attenderent tradendæ doctrinæ Christianæ; quodque etiam domi propriæ eam curabat explicandam ne quis ejus remaneret ignarus. Sed quia minus dixi, pro magnitudine solicitudinis quam adferebat tam sancto exercitio; addo quæ fecerit ad ipsum promovendum. Viglebani constituerat unum ex domesticis suis Sacerdotem, qui in Cathedrali Catechismum exponeret. Hic ut primus in loco præsens adesset statim

CAP. IX doctrinæ Christianæ attendit,

A Statim ac domum Missa celebrata rediverat, illatique erant in mensa cibi, ministrabant ipsi portionem suam, ut sumpto quantocius prandio de mensa surgere, atque in ecclesiam posset confestim redire. Tum personaliter visitabat loca, tam Alexandriæ quam Viglebani, ei rei isti destinata : quam ejus sedulitatem ut explicem commodius, utar verbis Archidiaconi Colli. Continuo, inquit, et indesinenter urgebat Doctrinæ Christianæ tractationem, et quandoque adibat ecclesias in quibus tradebatur, ipsa exercitii illius hora ; tantaque cum caritate et benevolentia explicationi intererat, ut etiam negligentissimos obligaret ad istic comparendum, et fidei Christianæ rudimenta percipienda. Ita ille. Fecit præterea ad conservationem incrementumque rei tam salutaris regulas, circa hoc observandas in unaquaque parochia, quarum typis vulgatarum exempla etiamnum Alexandriæ habentur.

patres matresque familias sui officii admonet.

28 Quia vero ad officium Patrum familias imprimis attinet filios instruere in fide Christiana, aut eos mittere ubi illam doceantur, jubebat Viglebani bis in anno convenire omnes patres matres- B que familias ; et sermonem ad eos de cathedra instituens, explicabat eisdem obligationem circa istud suam; tum etiam ad hoc, ut cum Dei timore viventes ipsi, liberis suis eumdem curarent inculcare; caverentque suis illos exemplis pervertere, ludis, incontinentiæ, societati pravæ dediti. Apparebat autem fructus ex ejusmodi adhortationibus multiplex, cum zelantis publicum bonum Pastoris oratio alte descenderet in animos illorum, vivamque obligationis tantæ imaginem depingeret viva Episcopi vox. Nam suis in actionibus omnibus exinde magis circumspecte se habebant, ne quod forte scandalum præberent liberis; et singulari diligentia invigilabant eorumdem instructioni et educationi. Alexandriæ autem reperit Congregationem, talem in finem expresse institutam ex patribus familias, quolibet mense in quaque parochia solitis convenire super isto negotio : quorum conventus visitabat identidem, exhortationes in iis ipsemet habens : singulariter autem præsentiam suam exhibebat cœtui, in Cathedralem convenienti ad sacellum S. Josephi : C cujus regimini regulas aliquas fecit imprimi.

CAPUT IV.

Publica pietas erga Venerabile, sanctam Crucem, Sanctorumque Reliquias, varie aucta a Petro Georgio.

CAP. X. Instituit expositionem Venerabilis

Ordinatæ istum in modum Ecclesiæ, curam subjunxit ejusdem ornandæ particularibus quibusdam devotionibus, velut totidem pretiosis monilibus. Atque incipiens ab eo quod est omnium pretiosissimum, nec tantum monile, sed thesaurus coacervatarum gemmarum, gratiarum inquam divinarum, nobis in hac vita relictus a Christo, Sanctissimum scilicet Eucharistiæ Sacramentum; religionem erga ipsum studuit promovere devota illius expositione. Instituit (verba sunt Archidiaconi Michaelis Colli) devotionem quadraginta horarum, bis instaurandam mense quolibet (incunte videlicet et dimidio mense) per

bis quot mensibus in una ecclesiarum urbis:

vices in una ecclesiarum civitatis : et assistebat ipse eidem actioni tam religiose et constanter, ut numquam se pateretur desiderari ; utraque hora, matutina vespertinaque, præsens communi ibi- D dem precationi. Ordinaverat autem ut bis de die ad concionem populi verba fierent, unum ex dictis sermonibus sibi servans : ad quem maximo cum affectu concurrebat omnis populus, præsertim Nobilitas, tam propter suavem ejus dicendi modum quo auditorem emolliebat, quam propter opinionem haud vulgaris ejus sanctitatis apud omnes receptam. Post celebratam ibidem Missam sacra impartiebatur Communione trecentas aut quadringentas personas, divinum istum cibum de manu ejus præstolantium : quod si deesse contingeret qui aures præberent confitentibus, suas ipse præbebat promptissime. Ita Archidiaconus; cujus verbis addo, quod ejusmodi expositionem Sanctissimi comitabatur ut plurimum musica, apta populari frequentiæ alliciendæ.

EX ITAL. JO. BAPT. SATA.

ipsi eidem semper præsens

imo et Dominicis omnibus,

30 Refert etiam Christophorus Rivelli, quod similiter instituit exponendum Sanctissimum in supradicta civitate cunctis Dominicis ; quodque hujusmodi decretum inveniatur impressum, hodieque etiam observetur prædicta devotio, tam E Dominicarum quam quadraginta horarum. Imo in Adventu, Quadragesima, et Quatuor Temporibus anni, omni etiam Feria quarta, sexta et Sabbato faciebat vesperi exponi Venerabile cum musica : quam expositionem sequebatur prædicatio et cantabatur Miserere. In quatuor autem Temporibus solebat Præsul ex faldistorio, ante altare majus collocato, breviter ad præsentes dicere. Ad hanc autem tam frequentem expositionem mandandam, movebatur singulari illa, qua ipsemet erga Sanctissimum ferebatur, devotione et reverentia, ut etiam ipse illud gestaret frequenter. Eadem etiam impellente curabat, ut ad processiones, in quibus erat circumferendum, præsertim in festo Corporis Domini, instruerentur plateæ omnes quam speciosissime ac sumptuosissime; ipseque tunc illud portabat discalceatus, per totam quam longa erat viam ; per Octavam vero assistebat omnibus officiis in Cathedrali. Cumque idem Sanctissimum tertia quaque Dominica expositum staret Viglebani, ad illud se conferebat cum universa familia sua, una hora ante vesperum, genuflexus assistens. F Erat etiam tam studiosus servandi nitoris, omni ea in re quæ ad usum ecclesiæ, et potissimum ad Missæ sacrificium, pertinebat ; ut sæpius improvisus ingrederetur sacristias; et supellectilem mundam concinnamque reperiens, multum lætaretur; negligentiam vero, si quam deprehendisset, acribus verbis castigaret; quandoque etiam, cum defectus gravior erat, ad pœnitentias injungendas procederet.

et alias sæpe.

et ipse illud circumgestat:

curat nitorem in sacristiis servandum,

Item expositionem ligni sanctæ Crucis,

31 Quia autem in isto divinissimo mysterio recolitur memoria Passionis Dominicæ ; curavit insuper, ut memoria eadem gratanter recoleretur, propter sanguinem nostræ redemptionis, in ista Passione effusum. Propterea tam Alexandriæ quam Viglebani instituit expositionem et adorationem ligni sanctissimæ Crucis Domini nostri cum mox narranda solennitate. Sed prius quam huc veniam, docendus mihi lector est, quod in sacristia quadam Cathedralis Viglebanensis, cui Thesaurus est nomen et ubi servantur argentea vasa omnia et ornamenta Pontificalia, donata a Francisco II Duce, quando Viglebanense oppidum in

A in civitatem erexit, fundataque ecclesia Cathedrali ornavit, ibi inter alia vasa sacra et lipsanothecas argenteas, quorum numerus et modus optime declarant magnanimitatem generosi illius Principis, una capsula est, mole minima, sed pignore intus contento pretiosissima, particula, inquam, ligni, mensuram digiti auricularis æquans. Hanc esse de vera Christi Cruce, traditione quidem antiqua tenebatur, et verisimile faciebat Auctor doni Dux ipse Franciscus; quia tamen nulla de eo extabat scriptura, non audebat religiosissimus Præsul publicæ venerationi exponendam permittere, donec rationem ad id commodam hujusmodi reperit. Habitabat Vigebani D. Philippus, Infans Africæ et Princeps Maroccensis, sic dictus, quia ad fidem Christi conversus, patrinum in baptismo habuerat Philippum II, Hispaniarum Regem. Hic post baptismum Romam profectus, ad exhibendam Christi vicario Paulo V reverentiam, inter alia sacra dona, etiam Sanctissimæ Dominicæ Crucis partem valde notabilem acceperat. Curavit igitur B pius Antistes, tantum ex illa impetrare ab eodem Principe, quantum sufficiebat ut, in transversum prioris partis collocatum, Cruculam efformaret, itaque securam redderet adorantium religionem. Tum ordinavit solennitatem, hoc qui sequitur modo peragendam.

particulæ ibi inventæ nec satis certæ

aliam certiorem jungendam impetrat.

32 In diem tertium Maji, publicari fecit instituendam processionem : deinde apparatis rite, tam plateis qua transeundum erat, quam ecclesia Cathedrali ipsiusque majori altari, post Missarum solennia Pontificaliter peracta, pompam duxit per civitatem; qua regressa, et sancta Cruce super aram principem locata, subiit in suggestum, et solita sua facundia ac devotione sermonem habuit ad confertissimum populum. Postea in locum ecclesiæ secretum se recepit, ubi in orationem se dedit, jejunus usque ad vesperam : interim dum quavis hora a variis Prædicatoribus iterabatur dictio, per mediam horam continuanda, et oratione alterius dimidiæ horæ interpolanda. Fuerunt igitur eo die auditi sermones omnino decem, horis sic partitis, ut unaquaque earum parochiæ singulæ, mutuo sibi succedentes, assisterent, cum suis Parochis et numero justo Disci- C plinatorum. Vesperi autem cum tota denuo civitas convenisset, nova instituta per ecclesiam processione, dataque benedictione, repositum sacrum lignum est solennitasque finita.

et 3 Maji solenniter circumfert

33 Jam supra dixi, quod Alexandriæ similem antea eodemque ritu devotionem instituerat; occasione scilicet particulæ similis, pridem in ea ecclesia asservatæ; cujus custodia, sub novem clavibus, totidem nobilium civium familiis erat concredita; sed absque ea veneratione et cultu, quem ipse judicabat tam pretioso pignori convenire : ideoque ibidem parem per omnia ordinaverat festivitatem, quæ ab Alexandrinis solita cum pietate et promptitudine suscepta, anniversaria religione tali quoque die peragitur. Ut autem non solum die ista Crux honoraretur et sacræ Passionis recoleretur memoria, varias Sanctæ Crucis Congregationes Alexandriæ instituit, faciens collocari Cruces ipsas aut tabulas, expressum coloribus Crucifixum referentes, in capitibus platearum et locorum frequentiorum, ubi omni vespere congregata vicinia insimul faciebat orationem; ab ipso ordinatam. Utque ejusmodi institutio perpe- D tua foret, nec possent Cruces amoveri; fecit emi partem murorum in quibus depicti erant; et regulas certas imprimi, a prædictis Congregationibus observandas, quemadmodum videre est in Synodo anni MDCVIII. Dictæ etiam Congregationes omni feria sexta ante Ave Maria procedebant ad visitandam Sanctam Crucem. Deinde ad imprimendam profundius animis subditorum recordationem Passionis, voluit ut iisdem sextis feriis, post Ave Maria in meridie, speciale signum daretur tinnitu campanæ, ad renovandam memoriam Passionis; et majoris instructionis causa jussit imprimi libellos precum atque punctorum meditandorum, qui ipsi quoque leguntur libro Synodorum inserti.

Idem fecerat Alexandriæ

et varias Crucis congregationes instituerat,

EX ITAL. JO. BAPT. SALA

earumque perpetuitati consulit:

34 Nec prætermisit promovere devotionem erga Sanctos, eos præsertim quorum Reliquiæ aut Corpora habentur Alexandriæ. Ad ecclesiam namque Deiparæ Lauretanæ, a se fundatam, misit per Clericos Seminarii multas variorum Sanctorum Reliquias inclusas bustis, brachiis aut cruribus, sculptis et inauratis. Annus autem E MDCI, quemadmodum notat in suis Annalibus Abbas Ghilinus, fuit imprimis memorabilis Translatione SS. Baudelini et Valerii, Protectorum civitatis Alexandrinæ, facta die nona Septembris. Fuerant eorum corpora annis ab hinc quadringentis condita intra ecclesiam ipsimet S. Baudelino consecratam : quia tamen zelantissimus Pastor majorem iis venerationem optabat, extrahi ipsa de priori loco fecit; et solennissima instituta processione, cui ex omni circum regione innumeri homines affluxere, per ornatissimas tapetiis aulæisque plateas, circumferri sub Baldachino, quod a Legum Doctoribus portabatur, sequente ipsomet in Pontificalibus Episcopo, et Potestate cum Officialibus ac Deputatis ad regimen. Sic illa demum relata ad eamdem ecclesiam, intra priores suas capsas reclusa separatim fuerunt; corpus scilicet S. Baudelini, in ea capella quæ Patrum Dominicanorum hac in urbe residentium usibus servit; S. Valerii in altera, quæ hodie spectat ad Dominicum et Joannem F Stephanum Balianos, Nobiles Alexandrinos.

sacras Reliquias ornat.

et transfert corpora SS. Baudelini et Valerii.

CAPUT V.

Deiparæ cultus a Petro-Georgio promotus erectis restauratisve ecclesiis, peregrinatione in Cream, libris editis.

Inter alias egregii hujus Prælati virtutes eminebat singularis erga beatissimam virginem Mariam devotio, quapropter hic in unum colligam affectus illius demonstrationes illustriores, tam in variis, quæ ejus honori erexit, ædificiis; quam aliis operibus piis, ad illius honorem dum vixit exercitis. Ad ædificia quod attinet, anno MDCII D. Episcopus noster, die XXV Novembris, S. Catharinæ Virgini ac Martyri sacro, dedit initium sanctæ Domui ad similitudinem Lauretanæ, in loco ad medium dumtaxat milliare distanti a civitate, extra portam Astensem, solenni positione primi lapidis marmorei, cui nomen ipsius et numerus anni, mensis atque diei insculptus erat : quem circa tot voluit poni lateres, quod erant Canonici sui, inscripto cujusque nomine; nec non alios, pro numero Clericorum, tam

CAP. XIII. Zelosus pro honore Deiparæ

anno 1603 fundat Alexandriæ Domum Lauretanam

A tam Seminarii quam familiæ suæ. Deinde deputavit certos homines qui intenderent operi, lustrans illud ipsemet quotidie, donec absolveretur, secundum mensuram ac formam quam Laureto ipse attulerat, una cum transsumpto Virgineæ statuæ exemplo, quod quam simillimum sculpendum curaverat, et anno MDCV die XIX Maji, expositum in Cathedrali solenniter benedixerat, postera die designato loco collocandum; quemadmodum et factum est, et ducentibus sacram imaginem viginti duabus Congregationibus Disciplinatorum, cum universo Clero, non solum seculari sed etiam regulari.

EX ITAL. JO. BAPT. SALA.

eaque solenni sacre imaginis collocatione dedicata,

36 Memini ipsum mihi dixisse, quod in ea processione designati Angelico habitu pueri, bini ac bini deferebant omnem altaris supellectilem, crucem candelabra, libros, pallia, et cetera, quibus subito instructa stetit ara : ad quam sacrum solenne cum cecinisset Episcopus, idem insignem mox sermonem habuit de laudibus Beatæ Virginis, exhortans omnes ad conferendas eleemosynas in usum ecclesiæ circumducendæ, cujus B jam factum initium habebatur. Fuerant autem ordinati Clerici, qui finito sermone per populum illum quasi infinitum discurrerent, oblata colligentes; et horum tanta fuit copia, ut facile agnoscere Episcopus posset, hanc sibi mentem inspiratam ab ipsamet Virgine, quæ non esset inchoatum opus dimissura imperfectum. Utebatur tamen etiam ipse consueta diligentia, quatenus non solum ecclesiam absolveret, sed etiam habitationem designatam Patribus Jesuatis, quibus pium istum locum deinde commendavit. Duos enim ex primaria Nobilitate civitatis delegit, qui oppidatim circumeuntes diœcesim, magnam pecuniæ ac frumenti vim ad istum finem attulerunt. Quin etiam cito illud allata apparuit calcis, laterum, lignorum vis ingens, quantam vix aliquis credere possit. Decrevit autem Episcopus quotannis instaurandam solennitatem prædictam, cum Indulgentia plenaria eum in finem obtenta, qua occasione larga similiter eleemosyna corrogabatur a quatuor Clericis Seminarii, inter populum partitis. Quin etiam messis tempore C ad portas urbis constituerat duos, qui reciperent offerenda a redeuntibus ex agro spicas in usum fabricæ : tantusque erat fervor etiam pauperiorum, ut nullus non aliquid largiretur

insignem ecclesiam circum fabricari curat,

ex eleemosynis sedulc corrogatis :

37 Hunc in modum perductus est pius iste locus ad eum, quem hodie videre est, statum : quem quam gratum Deipara habuerit satis demonstravit numerus gratiarum istic miraculose relatarum, de quibus conditi processus habentur. Dicit autem Archidiaconus Colli, quod Episcopus, suo cives exemplo moturus ad frequentandam hanc ædem instituerit omni Sabbato, qualiscumque demum tempestas foret, illuc egredi. Movit hoc ita paulatim universos, ut prædictis diebus Sabbati, utcumque permittentibus transitum lutosis ibidem viis, magna incolarum accolarumque copia eodem se conferret, desiderantium de manibus Episcopi sanctam ibidem Communionem suscipere. Prius autem quam dicta sancta domus extrueretur, fecerat elegantibus picturis ornari fornicem ecclesiæ majoris, omni hebdomade opus per se lustrans, et dirigendis pictoribus diligenter intendens. Hactenus D. Archidiaconus, cujus relationi libens adjunxero, quod post delatam illuc sanctam Statuam, D notatus fuerit pluries per noctem illuc, egredi uno solo famulo Annibale comitante, cum laternula : qui et referebat, discalceatis pedibus iter istud solitum Episcopum emetiri, totamque noctem ibidem orando traducere.

quam ipse omni Sabbato visitat,

sæpe etiam noctu.

38 Anno etiam MDCV fundavit Alexandriæ extra portam Marengam ecclesiam alteram, quæ dicitur S. Mariæ de Bethleem, inter ipsam portam et flumen Bormidam : quæ propter structuræ elegantiam et loci capacitatem multum commendabilis, commendabilior tamen redditur repræsentatione Stabuli, ad similitudinem tugurii ejus, in quo Christus nasci dignatus fuit (quemadmodum etiam factum videtur in devotis illi sacri montis Verallensis capellis) addito intra ipsum Stabulum altari ad Missam dicendam. Solebat Episcopus ipse hanc adducere causam ædificatarum talibus locis ecclesiarum; quod cum frequens populus spatiatum consueverit civitate egredi, voluerit illi sic præbere occasionem excursiones istas fructuose et meritorie faciendi, extructis iis locis, in quibus recordarentur beneficiorum, per Verbi incarnationem ibi repræsentatam acceptorum divinitus. E

CAP. XIV *Anno 1605 fundat ædem S. M. de Bethleem,*

39 Insuper resuscitavit Præsul Odescalcus devotionem, quæ jam elanguerat, erga B. Virginem Mariam, a Sanitate cognominatam, extra muros Alexandrinos in hortis suburbanis; collocata ibidem pictura pulcherrima, sumptibus Antonii Mariæ Preda; qui etiam pretium imaginis Lauretanæ: solverat quam deinde ecclesiam erexit in Parochialem; quod et fecit in aliis per diœcesim ecclesiis, simplicem dumtaxat Capellaniam habentibus; videlicet ad Portam-novam, septem milliaribus distantem ab urbe; nec non in Castello-ferreo, quod novem milliaribus distat. In aliis quoque diœcesis ecclesiis veterem formam simili de causa mutavit. Inter cetera autem pia Odescalchi opera prætermittere nequeo, quin meminerim ejus, quod fecit pro orphanis puellis S. Marthæ. Manebant hæ in loco, non minus remoto ab urbe, quam incommodo ad suam ordinariam functionem, quæ erat deducere mortuos ad sepulturam ; unde non leve etiam ipsarum personis emergebat periculum. Huic malo occursum volens Episcopus, fabricavit eis conventulum loco magis securo; quod multam deinde utilitatem pauperculis istis attulit. Denique renovavit Alexandriæ Academiam Immobilium, cujus jam ipsa pene memoria perierat : assignans conventibus Academicorum aulam in proprio suo palatio, quem circum appensa erant Academicorum symbola, dato iis Principe Annibale Guasco, viro litteratissimo : deque communi assensu omnium Protector perpetuus lectus est ipsemet Episcopus : post cujus translationem perseveravit Academia ista usque ad tempora belli Astensis.

et aliam B. M. a Sanitate exornat.

Transfert conventum Orphanarum; F

restaurat Academiam Immobilium.

40 Non satis habuit Odescalcus, erecta Alexandriæ Lauretanæ ædis similitudine : dare etiam exemplum voluit Deiparam honorandi, frequenti ecclesiarum ejus visitatione. Itaque decretum habens peregrinationem suscipere ad sanctissimam Dominam nostram de Crea in Monteferrato, iter in hunc modum apparavit. Invitavit Antonium Amuccium, Cathedralis suæ Archidiaconum ; et Joannem Albertum Invitiati, ejusdem ecclesiæ

CAP. XV *Peregrinatur ad B. V. de Crea in Monte-ferrato*

A ecclesiæ Canonicum; cum duobus Patribus Canonicis Regularibus S. Mariæ de Castello, et P. Priore S. Stephani de Borgolio Servita ac socio, ut se comitarentur; additis familiarium aliquot ut simul omnes essent tredecim. Hi ad iter expediti, sub XXIII horam diei cujusdam Martis, præcedentis quatuor tempora ante festum Corporis Domini, convenientes in sanctam Domum Lauretanam Alexandriæ, post brevem orationem definitamque peregrinationis suscipiendæ regulam, ut scilicet exclusa omni vana cogitatione sanctis dumtaxat Meditationibus et laudibus Marianis intenderent, in viam se dederunt, cantantes hymnum Ave Maris stella: iterque prosequentes semper pedites, inter hymnorum, letaniarum ac psalmorum modulationes, pervenerunt Quirgentum.

cum sociis duodecim

41 Hic recepti a Capitulo et populo, deducti in ecclesiam sunt; unde post orationem ante majus altare factam, omnes ad cœnam in domo Curati sumendam ablegavit Episcopus; ipse vero in ecclesia remanens, subiit cryptam, salutaturus B corpora Sanctorum Dalmatii, Primi et Feliciani, istic reposita. Post cœnam redivit familia ad sui Prælati obsequium, qui eadem dimissa in suum se cubicellum recepit, ad præparatum sibi stratum; sumptoque panis et aquæ modico, noctem transegit: mane autem sequenti Missam celebravit, et Vinialem versus abiit, cum suis, in duos choros partitis, atque Canonicas horas cum Officio de Diva alternatim recitantibus. Cum autem ventum esset ad amœnum aliquem locum, et quieti nonnulli captandæ idoneum, proponebat meditandum punctum aliquod de Passione Domini; et post moram temporis interrogabat singulos, quid circa propositum sibi punctum essent meditati. Inter hujusmodi colloquia ventum est Vinialem, ubi capto apud Patres Servitas hospitio, statim se contulit ad visitandam ecclesiam et altare Virginis: auditaque ibidem Missa, comitatum quidem dimisit ad prandium, ipse vero reductus in cameram pane et aqua contentus fuit. Deinde post modicam quietem, actis pro hospitio gratiis, sub horam XXI diei resumpto itinere recitarunt Vesperas; atque inter solita exercitia Cream appulerunt. Hujus C loci sacrum montem cum primum habuerunt in conspectu, dimissi in genua, eum salutarunt per Salve Regina.

in continuo fere jejunio et oratione,

piis meditationibus et colloquiis interpolata:

42 Fornellum ad pedem montis appulsi, remissis ad talos quas succinxerant vestibus, nudipedes omnes, post primæ capellæ S. Eusebio dicatæ visitationem, cœperunt bini et bini subire collem, cantantes Letanias Hymnosque de Diva donec pervenientes ad ecclesiæ valvas, ibidem a Patribus recepti fuerunt. Ab adoratione Sanctissimi, itum continuo est ad capellam Deiparæ: ubi facta oratione, sacrum illud simulacrum devote contemplatus, osculatusque pedem S. Margaritæ, valedixit Patribus, et jussa se ad cœnulam recipere familia (erat enim feria quarta Quatuor-temporum) ipse mansit in ecclesia, orationem producens coram sacra imagine; ac tandem ad monasterium se recepit: laudataque apparata sibi collatione, et actis gratiis, reduxit sese, solito pane et aqua refocillandus. Noctu deinde, non sine admiratione Patrum, cum iis comparuit ad Matutinas (id quod solitus erat facere quoties hospitabatur in monasteriis) nullo D suorum id sentiente. Mane facto Missam dixit, et familiaribus suis sacram Communionem impertiit; visitatisque omnibus sacris illius montis sacellis, reversus ad monasterium, ad consuetam refectionem se recepit, non admissis qui sibi fuerant parati cibis, quantumcumque a Patribus et Archidiacono suo rogaretur.

ubi receptus noctem plentissime agit,

EX ITAL. IO. BAPT. BALA.

uti et diem sequentem,

43 Impensus reliquus dies est lustrandis monasterio et ecclesia; postero autem die, post præsentiam suam iterum ad matutinale officium exhibitam, atque post dictam Missam, devotionemque finitam, egit debitas Patribus gratias; et inter recitationem horarum Canonicarum versus Viarigium proficisci cœpit. Cazortium advenienti obviam se dederunt multi viri Nobiles, nomine Octavii Castellarii, cum Rectore ecclesiæ aliisque Sacerdotibus ipsum expectantis extra oppidum, ubi ab omnibus magno cum jubilo fuit exceptus, deductusque ad ecclesiam. Peracta devotione, cum inde egrederetur secreto admonitus est, inter prædictum Octavium et quemdam ejus fratrem, eodem in oppido commorantem, E gravissimas inimicitias trahi ab annis jam quatuordecim, magno cum vulgi scandalo totiusque loci notabili damno: quod autem deterius erat, neque D. Tullius Caretti Episcopus Casalensis, neque aliæ personæ principales ullæ, potuerunt quidquam ad reconciliationem sæpe tentatam proficere. Pluribus opus non fuit ut Odescalcus ad ejus domum invitatus acquiesceret, cum tam singulari multæ hilaritatis satisfactionisque testificatione, ut bonus Octavius totus liquesceret solatio; unde inter agendum gratias, pro exhibito sibi honore, protestabatur facere velle quidquid a se postulasset hospes tam gratus.

inde regrediens excipitur Cazortii,

a Comite Castellario,

44 Acceptavit oblationem ille: interrogavit tamen, utrum ex animo an per ceremoniam id protestaretur. Octavio autem affirmante quod ex animo, idque reapse probatum iri si quid imperare dignaretur; Ergo, inquit Episcopus, hanc unam mihi gratiam, per Dei et Virginis amorem, peto, ut velis reconciliari fratri tuo. Excusabat Octavius gravitatem injuriarum, a fratre receptarum, et dignitatem plurium gravium personarum, quibus id antea negaverat, nec jam poterat iis insciis tale quid facere. Sed non F admittens excusationem Episcopus: Ego, inquit, istorum omnium Dominorum personam sustineo, in meque recipio iis facere satis, declarando rem totam ipsorum causa actam esse; tantum impleret ille quod promiserat, facturumque iterato confirmaverat; cum unica ea res esset ex qua maximam erat capturus voluptatem; quamque non solum ab eo peteret, sed etiam oraret; rem utique licitam et honestam, imo obligationis certæ ex debito hominis Christiani. Igitur, ne fidem semel datam falleret; alias ægre non ferret, si continuo excederet domo ipsius. Serio agi videns Octavius, et emollitus efficacissima oratione supplicantis Præsulis, expandit brachia in amplexum; et potius quam talem hospitem a se expelleret quidlibet paratus agere, acquievit reconciliationi faciendæ, aliud nihil postulans, quam ut frater profiteretur, displicere sibi quæcumque contra ipsum fecerat dixeratque. Hæc autem existimata fuit nova ac singularis Deiparæ gratia:

et quidquid peteret facere pollicitum,

jubet cum fratre in gratiam redire;

EX ILL. IO. BAPT. SALA.

A tia ; si enim deveniendum fuisset singillatim ad ea quæ inter ipsos contigerant, haud facile fuisset repertus finis.

quo impetrato

45 Tunc amplexu stringens Octavum Episcopus, congruas eidem egit gratias : monitoque de omnibus illius fratre, reconciliationis cupientissimo, eumdem fecit accersiri. Introductus is ad præsentiam fratris, data quam fuerat postulatus satisfactione, amplexum dedit recepitque, non sine mutuis lacrymis protestantium quod fraterno deinceps amore inter se victuri essen t. Admirationem ad stantibus tenerumque lætitiæ spiritualis sensum movit tam felix tamque insperatus successus : tantoque totius populi gaudio exceptus est pacis restauratæ nuntius, ut quidam ad pulsandas campanas accurrentes, signum communis exultationis dederint, quo cunctis innotuit reconciliatio fratrum. Tum itum ad mensam est, solutumque ab Episcopo jejunium, eatenus observatum, sedentibus hinc inde fratribus hilariterque convivantibus. Post prandium vero et actas Deo gratias, B eædem etiam actæ fuerunt Deiparæ Virgini cujus intercessioni acceptum ferebatur tantum bonum : atque ita Alexandriam hilaris Episcopus rediit.

hilaris cum iisdem mensæ accumbit.

CAP. XVI Ad licentiam Bacchanalium corrigendam,

46 Nihil non machinari diabolum diebus antecineralibus, ut per crapulam, incontinentiam, ludos et jocos omni generaliter populo offendatur Deus, notum satis est. Ei tamen se opposuit qua valuit Odescalcus, et cum Alexandrinam ecclesiam regeret, et cum deinde Viglebani præsideret; excogitans spirituales quasdam conversationes, quæ et oblectationi servirent, et animos diverterent ab ejus temporis periculosa relaxatione. Designavit scilicet ecclesias quindecim, quæ vel Deiparæ essent dicatæ, vel aliquam insignem Imaginem aut Confraternitatem Ordinemve religiosum haberent. Inter has divisit totidem Rosarii Mariani mysteria, repræsentanda a Dominica Sexagesimæ, usque ad Dominicam Quinquagesimæ, hoc modo. Procedebat ad designatam ecclesiam chorus musicorum; quo interludente, recitabatur ibidem, ab una aut pluribus Angelis, poema aliquod vulgare, de eo quod repræsentabatur mysterio. Tum sequeC batur eidem appositus sermo, cui inserebatur invectiva aliqua contra licentiam Bacchanalium, et invitatio ad spiritualem recreationem ab Episcopo institutam. Unaquæque autem ecclesia dabat operam, ut apparatu numerosi luminis, aut alia quapiam inventione nova, curiositati faceret satis simul et devotioni serviret. In oppidis ubi copia non est plurium ecclesiarum et concionatorum, neque musicæ, Curatus aut alius Sacerdos quispiam convenienti plebi prælegebat aliquid, pertinens ad mysterium, aut ipsum vocaliter repræsentabatur ; tum subdebantur Letaniæ B. Virginis. Fuitque tam promptis populorum animis, tantoque concursu recepta hæc pia institutio; ut ipsi etiam operarii diurni partirentur vices inter se, quibus possent intervenire devotioni Rosarii.

instituit devotas repræsentationes mysteriorum Rosarii :

eodem componit discursus 15.

47 Quando deinde Viglebani Odescalcus fuit, cupiens magis magisque stabilire hunc usum, composuit quindecim discursus de Beata Virgine; in quibus legere est ipsius affectum erga illam, quantumque desideraret ejus honorem quocumque sibi possibili modo promovere. D Neque frustratus est intento suo : siquidem quicumque opus istud noverunt, pariter consentiunt, legi a nemine posse, quin amorem erga Deiparam concipiat. Facit eo maxime Discursus undecimus, seorsim etiam imprimi curatus, in eorum gratiam, quibus commodum non est majus opus emere. Hic collectæ leguntur sexaginta tres devotiones erga Virginem, et unicuique additur miraculum, quo illa ipsam sibi esse gratam monstravit. Librum deinde dedicavit Paulo V, sperans a sua Sanctitate obtinere exhortatorium Breve, directum omnibus Episcopis, ad sequelam talis instituti cum illicio plenariæ Indulgentiæ. Quin etiam cogitabat de eodem in linguam Latinam vertendo, ut quam plurimis aliis nationibus devotio illa fieret communis ; atque exemplaria mittere ad quoscumque Antistites, non solum ut usum illum reciperent, sed etiam ut sibi mittere dignarentur delineationes atque origines omnium miraculosarum in unaquaque diœcesi Imaginum Deiparæ, ex quibus æri incisis designabat componendum volumen grande. E Sed ipsa Virgo, a qua petebat præmium hujus sui laboris Paradisum, hunc ei prius obtinuit, quam absolveret necdum imprimi cœptum, prout in fine hujus Vitæ dicetur. Plura omitto referre de hoc instituto, cum ipse amplam omnium rationem reddat in Præfatione ipsius libri, ac postea ubi præscribit modum ejus exercendæ in urbibus oppidisque. Si quis tamen de istis plenius cupit cognoscere, legat ultimum quod prælo subjecit opus cui titulus Institutum devotionis ad honorandam beatissimam Virginem Mariam.

quorum 11 colligit 63. devotiones erga B. V.

designat opus grandius de ejus imaginibus.

CAPUT VI.

Viglebanensis Episcopus factus Diœcesim ordinat. Sacellum Deiparæ aliud fundat, aliud restaurat, utrumque insigni cum solemnitate.

CAP. XVII Ad Viglebanensem Ecclesiam translatus an 1610,

Contigit interea Ecclesiam Viglebanensem, quæ est de jure Patronatus suæ Catholicæ Majestatis, suo viduari Pastore, per mortem D. Marsilii Landriani. Ad hanc licet aspirarent multi, F genere et meritis insignes; agente tamen Comite de Fuentes Gubernatore Mediolanensi, cui Odescalci dotes notissimæ erant, prælatus ille omnibus est a Rege, qui etiam noverat illum et magni faciebat. Placuit supra modum ejusmodi promotio Viglebanensibus omnibus, nec minus displicuit Alexandrinis, tam digno Præsule se privari gravate ferentibus. Anno tamen MDCX, Dominica præcedente festum S. Ambrosii, civitatis et Cathedralis Patroni titularis, Pontificaliter Viglebanum ingressus receptusque fuit, maxima cum demonstratione honoris et observantiæ. Continuo autem applicuit animum ad acquirendam notitiam illius novæ suæ Diœcesis : et postquam fecisset eadem omnia, quæ notavimus ad ingressum ejus in urbem Alexandriam, mox ad bonum regimen Ecclesiæ ac Diœceseos sequentes Congregationes instituit : primam, super bono regimine Ecclesiæ; secundam, super visitandæ Diœcesis officio; tertiam, super administratione Seminarii ; quartam, super Ceremoniis

pro cujus regimine 8 congregationes ordinat :

Ceremoniis; quintam super regimine Sanctimonialium; sextam, super operibus piis; septimam super casibus conscientiæ difficilioribus, ad quam deputati serviebant etiam examini Ordinandorum; ultimam denique, super causis civilibus et ecclesiasticis, præsertim criminalibus. Unicuique autem Congregationi assignavit sex personas, virtute et doctrina præstantiores, ut plurimum Canonicos; quibus jungebat Superiores Ordinum Religiosorum, aliosque Doctores ecclesiasticos, prout congruum magis existimabat, et Congregationis ipsius qualitas exigebat, ipse singulis solitus intervenire.

tres Synodos celebrat,

49 Lustrata deinde diœcesi, anno MDCXI die prima Aprilis primam Synodum celebravit; aliam, anno MDCXIII die nona Maji; tertiam, MDCXVII duodecima similiter Maji, in quibus omnibus palam apparuit, quantam haberet experientiam tractandarum animarum, qualisque esset zelus ejus ad promovendam Ecclesiasticam disciplinam, splendorem ac decorem sacrarum ædium, devotionis augmentum, reformationem morum in populo, observantiam sacrorum Canonum et Conciliorum, tam generalium quam provincialium. Nihil diligentiæ prætermittebat, quæ efficere posset, ut quicumque fungebantur officio aliquo ad suum regimen pertinente, sive ii seculares sive ecclesiastici forent, eidem toto studio conatuque incumberent; atque ut in omnibus unus ipse laboraret, singulis præscribebat modum formamque in officio tenendam. Præterea bis quotannis convocabat omnes Confessarios, tam sæculares quam regulares; quibus exponebat obligationem suam, ut in tanto munere quam prudentissime versarentur, ad exterminandos publicorum vitiorum pravarumque consuetudinum abusus. Ad concedendam insuper facultatem Confessiones audiendi, fecerat imprimis instructiones speciales, pro civitate oppidisque; et tam hic quam ibi exponendis ad id Sacerdotibus, aliisque omnibus olim admissis, jubebat earum exemplar tradi, ut eos moneret officii sui, et commodi aut necessitatis publicæ.

quotannis bis convocat Confessarios:

singulis officiis proprias regulas scribit

50 Invenio præterea regulas particulares, eo jubente impressas, alias pro prædicatoribus urbanis, et pro forensibus alias: quibus postquam suum eis officium commendasset, monuissetque intendere emendationi peccatorum in genere; distincte explicabantur ea quæ iis in locis specialiter gliscebant, ad quæ singuli destinabantur. Sanctimonialium, Confraternitatum et Ecclesiarum forensium Capellanis suas quoque composuerat regulas et circa doctrinam Christianam observationemque festorum conceperat alias speciales. Addebat monita pro audiendis cum fructu Missis atque sermonibus, circa frequentem usum Sacramentorum, reverentiamque habendam ecclesiis, et potissimum sanctissimæ Eucharistiæ. Exhortabatur ad quasdam devotiones erga Beatissimam Virginem suscipiendas, præsertim Rosarii. Commendabat etiam pietatem erga Custodem Angelum, Sanctumque Tutelarem. Præterea monebat unumquemque, ut si in executione mandatorum suorum difficultatis aliquid inveniretur, vel aliud ab iis diversum magis profuturum judicaretur, ne omitterent certiorem se facere, quatenus vel id fieret quod magis ex bono publico erat, vel sublata difficultate commodius obtineretur intentus fructus. Omni autem cum suavitate tractabat eos, qui erant in curanda salute animarum occupati, quo animarentur ad laborandum alacriter in vinea Domini: et ipse, tamquam omnium primum mobile, erat omnium norma atque exemplum subeundorum ea causa laborum.

IX ITAL. JO. BAPT. SALA.

CAP. XVIII Deiparæ ecclesias fundat aut restaurat;

51 Quemadmodum vero Alexandriæ fecerat, ad promovendum Deiparæ cultum; sic et Viglebani varias in ejus honorem ecclesias et altaria vel restaurare vel ædificare curavit. Inter alias autem, ejus diligentiæ debet Viglebanum, devotum sacellum Dominæ nostræ, de Vineis dictum, quod inter vineas haud procul ab urbe situm sit, sub nomine Virginis Elisabetham cognatam visitantis. Ibi inter columnas altaris loculus inauratus conspicitur, in quem transferri fecit vetustam statuam magnæ Matris, parvulum filium amanter pectori adstringentis, interim dum ille populo videtur benedicere. Steterat hæc olim in quodam Cathedralis ecclesiæ sacello, sicut et alia quædam in pariete picta: cumque sacellum istud suburbanum, opere prorsus magnifico exædificatum fuit, primum quidem, in pervigilio Assumptionis solemnissima supplicatione instituta, prædictam statuam de capella sua in Cathedralem transtulit. Postera die absolutis Vesperis, ducta per urbem pompa est; qualem numquam alias illa viderat; cum in pulcherrimum theatrum, e regione portæ principalis in area ante ecclesiam erectum, cujus summitas in modum cœli adornata Sanctissimæ Trinitatis Personnas habebat, in throno majestatis supremæ residentes, inducti Sanctorum Angelorumque chori, progredienti e templo pompæ occurrerent, et Divam vario carmine salutarent; indeque ordinatim descendentes cum Duce suo Gabriele, Angeli; Patriarchæ vero atque Prophetæ, Adamum Davidemque secuti; Apostoli denique, Martyres, Confessores, Doctores ac Virgines, in suas quique classes distincti, processionem præcederent: quæ plenius esset describenda, cum insigni insolitoque totius actionis apparatu, nisi peculiari libello, ea de re impresso, id fecissem. Mirum autem accidit; primo, quod cum eo tempore vel maxime arderent in regione bella, nihil tamen incommodi tanta in multitudine evenit: deinde, quod cœlum, unde primo mane pluvia timebatur, deinceps nebulis obtectum mansit, opportune ad refringendos, qui alias intolerabiles fuissent, mensis Augusti calores. Porro sequenti Dominica, cum jam loco suo aptata staret statua, picta vero imago subtus eam, primam istic Missam cantavit Episcopus: itaque finita solennitas est, incredibili cum satisfactione civium advenarumque, quibus diu nullus festivior dies illuxerat, omnique ex parte ornatior.

in quarum unam translaturus relictam ex sacello destructo statuam,

insignem pompam instruit.

CAP. XIX Ædem Lauretanam tunc desertuam

52 Similiter effecit Odescalcus ut restauraretur Ædis Lauretanæ similitudo, quæ jam inde ab anno MDXXIV, ad avertendam pestilentiam erecta, ex revelatione facta quidam Dominice, Franciscanæ Regulæ Tertiario; deinde post octennium Patribus tradita Cappucinis, et ab iisdem anno MDLXVIII in consuetam Ordini formam redacta; denique, ipsis circa MDCIV alio transgressis, desolata ac pene destructa jacuerat. Pius enim Præsul, qui circa annum MDCXVIII curaverat, ut in meliorem statum reduceretur ecclesiola

A ecclesiola quædam alia, septem Deiparæ doloribus dicata; etiam Lauretanæ isti restituendæ animum applicuit. Jam fabrica aliquo usque promota erat, et operarii insistebant labori promovendo; quando me Antistes Mediolanum misit, ad curandam statuam Marianam Lauretanæ similem, de qua deinde sub diem XIX Junii anni MDCXIX scripsit in hæc verba: Ne prætermittas curare ut statim sculpturæ adhibeantur manus, necesse est enim quamprimum absolvere sanctam hanc domum. Dicimus necesse esse, propter revelationem ea de re factam hoc modo.

EX ITAL. JO. BAPT. SALA. *restituere intendens.*

53 Laborantibus cœmentariis in extruendo illius ædis muro, die Lunæ præterito, quidam octodecim annorum juvenis ex adjutoribus sedebat ante sanctam domum manducans, alii autem duo fabri rediverant in civitatem. Cum ecce puero adstitit subito persona ignota, in habitu Cappucinorum, absque mantello, in veste quæ videbatur nova, et fune satis grosso adstringebatur, ex qua dependebat Corona: facies autem erat extenuata vehementer, et barba modica atque subrufa.

jubetur opus propere absolvere;

B Hic interrogavit puerum, ecquis istic fabricabat. Dominus Episcopus, reposuit puer. Tum alter, Ubi vero est Magister tuus? In civitatem ivit, ait iste, comparaturus aliqua huc necessaria. Tandem ille; Dicas, inquit, Magistro tuo, et hic significet Episcopo, curandum esse ut quam primum perficere curet structuram hujus ecclesiæ: quod nisi faciat, sinister aliquis eveniet casus: de quo ne possit postea queri, sciat se fuisse præmonitum: tu vero ne cuncteris magistro tuo referre quæ audisti. Conterritus juvenis, tum propter subitam apparitionem illius Cappucini, tum propter minacem modum loquendi; eumdem, mox conversum ad latus sinistrum sanctæ domus, sequi cœpit; sed neminem prope vel circa reperit, quantumvis diligenter lustraret omnia. Dicit autem quod Cappucino humeros avertente, viderit in dorso ejus grande discoloris panni frustrum, quale solent gestare Cappucini: crediturque apparitio vera esse ipsiusmet S. Francisci, volentis hunc suum locum honorari. Cras legitime examinabitur res tota: interim vide an hujusmodi admonitio sit contemnenda: cum dici possit Deus id imperare.

per apparitionem S. Francisci

C Fac igitur quantum potes, ut statua quam primum elaboretur. Hactenus epistola, tota scripta manu Episcopi propria, quam etiamnum servo penes me. Ipse vero, cum instante me intellexit opus finitum haberi, venit personaliter Mediolanum, ut sacram statuam perveheret Viglibanum.

54 Atque hic Lector notet reverentiam, cum qua ardens ille amator Deiparæ solebat negotia illius tractare. Voluit ipse in propria rheda conducere statuam ad navim, quæ parata stabat extra portam Ticinensem, itura in Biagrassum. Postquam autem ipsam in media rheda collocari fecisset, eamdem ibi suis manibus tenebat erectam: in navi vero reponi eam fecit supra mensulam, aptatam in modum altaris, cum luminaribus accensis, ante quam decantabantur Psalmi, et recitabatur Rosarium aliæque laudes Virginis, donec veniretur Biagrassum. Hic humeros ipse suos supposuit imagini, in proximum Zoccolantium conventum deportandæ; ubi nocte ea hospitium cepit, imagine Mariana intra ecclesiam decenter collocata cum cereis, usque

destinatam eo statuam ipse advehit Mediolano,

D in diem sequentem arsuris. Sequenti die recepit eamdem in rhedam suam, sicut antea fecerat Mediolani, et Viglebanum devectam collocavit in palatio, cum luminaribus et incenso, ubi frequentissime eamdem salutabat; mire gaudens, habere in propria domo statuam dilectissimæ Matris suæ, cui posset identidem exhibere reverentiam.

55 Jam absoluta erat ædiculæ totius fabrica, restabat altare construendum; cui cum opus sit petris, sabulo, calce, aqua ad commiscendum cæmentum, vide obsecro quantam curam singulis adhibuerit devotus Prælatus. Dicebat; cum ipsa Virgo purissima et sanctissima sit, congruum videri, ut nihil nisi sanctum et mundum operi ejus admoveretur. Itaque petras et terram conferri fecit in eam rem, tum quas ex Hierusalem sanctisque ibi locis attulerant Patres Zoccolantes, tum quas ipse fecerat comportari, præsertim Barbassina, ubi sanctus Petrus Martyr cæsus fuit, unde complures terræ cophini allati sunt; et vasa aquæ similiter multa ex fontibus miraculosis, scaturientibus infra altaria Beatæ Virginis,

ad altare eidem struendum res sacras adhibet,

E Mediolani, Carvaggii, in Rho, et alibi. Magnum etiam vas aqua plenum adduci fecit Torno, oppido quinque milliariis distante a civitate Comensi, ubi asservatur unus ex clavis Dominicis, et servit aquæ benedicendæ ipse vero eidem sacro ferro devotus, religiose asservabat in suo scriptorio armariolo purificatorium, quod adhibitum fuerat illi post intinctionem tergendo. Habeat b etiam integrum laterem ex pariete ejus cubiculi in quo natus erat S. Carolus, indeque acceperat, quando fuit conversum in ecclesiam, invitatus ipse a Cardinali Frederico ad præsentiam consecrationis isti exhibendam. Similiter ex variis altaribus, antehac destructis congregaverat lateres aut petras; et quidquid operi recens adhibebatur, id prius benedixerat, Stolam rite indutus. Ad hæc cœpit etiam ipsemet, suis manibuset invitatorum ad opus pium Sacerdotum, Canonicorum, Cappucinorum, subigere et temperare calcem, cæmentumque conficere, aquas prædictas affundens terræ, quam dixi e sacris locis allatam.

56 Cum vero jam omnis materies præparata sic esset, deportataque in locum ubi erat construendum altare, suis ipse manibus primum illius lapidem collocavit, illum scilicet laterem, quem ex natali S. Caroli loco attulerat; itaque Sacerdotes alii consequenter prosecuti sunt reliquam altaris fabricam, magistris cæmentariis non alio fine assistentibus, quam ut laborantes dirigerent: noluerat enim permittere ut aliis quam consecratis manibus fieret altare, supra quod in honorem Deiparæ sacrificandum esset corpus et sanguis filii ejus. Finito opere, instituta solemnissima processio est, die VIII Septembris, nascenti Virgini dicata; quæ ut ordinatior esset, composuerat Alphabetum encomiorum B. Mariæ Italica lingua, hac fere forma, quatenus singula licet Latine reddere. *Allegrezza* (.i. Lætitia) *Paradisii; Bellezza* (.i. Pulchritudo) *Angelorum, Contento* (.i. solatium) *Patriarcharum, Desiderium Prophetarum, Exemplar Apostolorum, Fortitudo Martyrum, Gloria Confessorum, Honor Virginum, Indirizzo* (.i. Directio) *personarum Religiosarum, Lux Contemplativorum, Majestas*

F *ejus primum lapidem religiose ponit,*

Tandemque collocat statuam cum devota processione.

A *jestas Activorum, Norma Viduarum, Ornamentum Conjugatorum, Protectio Justorum, Quies Tentatorum præsertim Pœnitentium, Refugium Tribulatorum, Securitas Peregrinorum, Tutela Pupillorum, Victrix Inferni.* Sub hisce encomiis, per pueros personatos prælatis, sequebantur pueri puellæque, in varias et congruas cuique titulo classes Sanctorum Sanctarumque divisi : quibus deducentibus et sequente Episcopo ceterisque, deducta in locum præparatum est statua : et finita est solemnitas, cantata ibidem Pontificaliter Missa.

CAPUT VII.

Rigor Petri Georgii in urgenda disciplina, et decretis ac juribus Ecclesiæ vindicandis.

CAP. XX Clericus Episcopo refractarius,

Quantumcumque pius ac zelosus Pontifex omnibus omnia fieri niteretur : non tamen ita dextere agere cum singulis potuit, quin aliquorum tam ecclesiasticorum quam secularium contradictiones incurreret, sub prætextu majoris boni B apparentis, ejus spirituali regimini se opponentium. Ecclesiasticus quidam Viglebanensis, eo colore quod quædam Decreta Synodorum Provincialium Mediolanensium, ac nominatim septimæ, cujus executionem Odescalcus urgebat, non essent Viglebani recepta, adversari Prælato suo cœpit; et, ut erat vehementioris naturæ, nonnullos in eamdem secum sententiam traxit. Itaque deliberavit Romam ire, causam istic contra Episcopum acturus. Verum cum res tota innotuisset Mediolani Cardinali Archiepiscopo Frederico, ipsa hora qua inde in viam daturus se erat, illius jussu comprehensus atque in carcerem deductus est. Ibi cum culpam suam agnovisset, liberum quidem recipere optabat Antistes; sed non ita facilis fuit Cardinalis, cujus pariter causa agebatur. Necesse ergo fuit, ut, post plures detentionis dies, ipsemet Episcopus intercessor accederet pro suo pœnitente; qui deinde reversus, non solum amanter habitus est, sed variis etiam favoribus cumulatus. Habebat illum secum ad celebrandum Natalem : si hospites ei esse domi suæ peregrinos sciret, mittebat eo vina aliasque delicias : demum quacumque occasione monstrabat eidem signa peculiaC ris affectus, ad stuporem omnium : ex quibus Carolus Restonis, Præpositus et prima Dignitas in Capitulo, dixit, aliquando; Qui vult amanter haberi ab Episcopo, oportet ut ei fuerit quandoque inimicus. Visa est mihi res eidem non reticenda : ille vero respondit : Memento me Episcopum esse, qui debeam in omnibus bono esse exemplo, præsertim in dilectione inimicorum. Atque hoc satis sit isto in genere, ut persuadeatur lectori, columbam sine felle Odescalcum fuisse.

et pœna emendatus,

ab eodem cumulatur beneficiis.

Paci inter cives servandæ Congregationem ordinat.

58 Desiderabat autem non solum communem in civitate pacem, sed etiam particularem uniuscujusque in sua familia : quem in finem ordinavit Congregationem specialem, cui in singulis parochiis tres Nobiles præfecit, invigilaturos num uspiam subnasceretur aliquid litigii aut controversiæ, sive ex prætensione aliqua reali, sive ex alio capite. Ne autem pacificatio tardaretur defectu arbitri, cognituri rationem si qua esset ex alterutra parte, vel quæstio ad conscientiam spectans ; unicuique parochiæ deputavit Doctorem ecclesiasticum, pro eo quod rationis D erat ; et Patrem Superiorem Barnabitarum, pro eo quod conscientiam attinebat. Ipse vero litigantibus interponebat sese, tam dextere tamque suaviter ut plerumque sequeretur optata concordia. Adeo id male habuit nonnullos, quibus sola ars erat piscari in turbida ; ut prætendentes id aliud non esse, quam falcem mittere in messem alienam ; seque constituere judicem causarum, ad Episcopalem jurisdictionem non pertinentium ; ad disturbandum opus tam sanctum tamque utile publico, ausi sint etiam ad Regios ministros rem deferre, sed frustra.

EX ITAL. JO. BAPT. SALA.

Laicos sacra quidam usurpantes excommunicat :

59 Quidam ex Disciplinatis, qui præter aliorum consuetudinem assumpserant sibi usum recitandi majoris Officii, ut majorem Clericalis quasi professionis speciem præseferrent, præsumpserant etiam argenteam Crucem fabricandam curare, eamque in publices processionibus efferre, ut Clerus solet. Cumque primum amice, deinde juridice moniti, nihil ad se spectare monitionem crederent; demum Episcopo necesse fuit excommunicationem in eos, velut contumaE ces, fulminare. Adeo acriter id pupugit istos, pene dixeram Indisciplinatos, ut ministros Regios ipsumque Gubernatorem contra Episcopum appellarint; ea via sperantes jurisdictioni ecclesiasticæ subducere semetipsos. Verum Odescalcus et Ministros Regios ipsumque Præsidem et omnem Senatum de re tota edocuit : ut autem melius cognoscatur et ipsius diligentia, et Disciplinatorum male fundata causa, liceat mihi eam ipsam epistolam, quam Senatui scripsit, huic Capitulo inserere.

appellantes ad regium Senatum,

scripta insigni epistola confutat :

60 Cum in Synodo Provinciali septima constitutum habeatur, sitque a S. D. N. Romano Pontifice confirmatum, ne Confratres recitent Officium majus, sed contenti sint recitando minori B. Mariæ Virginis : et loco deferendæ Crucis supra hastile, portent imaginem Crucifixi; cumque sua Sanctitas, sub gravi præcepto et in virtute obedientiæ, mandet Episcopis, ut ejusmodi Synodale Decretum exequantur; conatus sum obligationi meæ facere satis circa Disciplinatos hujus civitatis. Postquam autem pluries eos rogavi amanter, omnibusque paternis officiis erga ipsos usus sum frustra, quin potius ipsos indies experirer contumaciores; coactus F fui transire ad præcepta, eorumque executionem sub pœnis censurisque mandare. Recurrerunt illi quidem Romam, sed prohibiti nihilominus fuere cœpta prosequi, donec illuc citati per suum Procuratorem fecissent satis; causaque de eorummet consensu revocata ad me, mihique remissa est. Verumtamen persistentibus illis et continuantibus usum majoris Officii, cum nuper etiam in quadam processione comparuissent cum Crucibus (id quod vetitum iis fuerat sub pœna excommunicationis) necesse habui ea de causa interdictum declarare oratorium unum, propter recitationem prædictam; et aliquos, qui Cruces extulerant, excommunicare. Nunc intelligitur reos istos solicitare et sperare auxilium protectionemque Excellentissimi Senatus; et sub hac fiducia persistunt in sua inobedientia.

61 Verum nec debeo nec possum timere, ne tribunal tam æquum protegat Confratres istos, in causa tam aliena ab omni ratione. Quantum enim

EX ITAL. JO. BAPT. SALV. ostendens quam justis de causis Confraternitatibus inhibeatur

A enim majus Officium attinet, cum illud sit ordinatum pro personis ecclesiasticis, in eoque recitentur Evangelia et Orationes minime congruentia secularibus; non convenit eadem publice ab ipsis in ecclesia pronuntiari aut cani. Eo autem minus id convenit, quo plures errores nati sunt ab illis in eo committi: cum recitatio vel cantus majoris Officii multam attentionem intelligentiamque requirat rubricarum, quæ in prædictis personis inveniri non potest, utpote majori ex parte idiotis et rusticanis. Certas reddo Illustrissimas Dominationes vestras, me particulari diligentia usum, ut cognoscerem quomodo in ea recitatione se haberent; multosque ac graves, errores, quos committunt, deprehendisse. Quinimo eorum nonnulli, dum se putant convenire ad Deum laudandum, videntur eum deridiculo habere. Et seculares quidam mihi affirmarunt, quod cum aliquando illorum Officiis intervenissent, non potuerint continere risum, propter insulsum modum recitandi quo utebantur.

recitatio publica majoris officii,

Præ- B terquam quod id repugnet ipsorum Regulæ, præcipienti Officium Deiparæ Virginis; observantiæque universali Confraternitatum omnium aliarum, non solum Mediolani et in tota hac Provincia, sed etiam alibi. Sunt et aliæ multæ rationes, propter quas Synodus juste ac prudenter inhibuit recitare Officium majus; et hic etiam Viglebani Oratoria quædam recitant Officium B. Mariæ, atque ita deficit conformitas.

62 Ad Cruces quod spectat super hastili, eæ portantur ab Ecclesiasticis: communis autem usus Disciplinatorum habet deportare Crucifixos; id quod etiam magis convenit cum habitu humilitatis et pœnitentiæ, quam profitentur; cum e contra Crux super hastili indicium sit potestatis ecclesiasticæ. Ob quas causas, itemque ut sit differentia inter ecclesiasticum, et secularem, etiam in signis exterioribus, visum est sacro Concilio ejusmodi Cruces prohibere Confraternitatibus. Adeo ut Illustrissima Dominatio sua cum Excellentissimo Senatu (cui, si opus sit, rogo, ut hanc communicare dignetur ex mea parte) optime possit cognoscere, utrum mereantur Confratres in tali causa ipsorum pro- C tectionem. Quin potius confido de multa ipsorum religiositate et prudentia, quod, intellecta facti veritate, auctoritatem suam interposituri sint, ut ipsi ad obedientiam se convertant, et ad implenda mandata suorum Prælatorum, qui nihil cupiunt quam ipsorum et utilitatem spiritualem. Hinc obligatus manebo vobis, quorum manus deosculans, omnibus veram felicitatem apprecor.

et usus Crucis super hastili,

Petiit nihilominus Gubernator, ad eorum instantiam, ut se conferret Mediolanum: sed loco se non movit Episcopus, nisi post sex menses; quando sibi placuit, propter alia urgentissima negotia, eo ire. Huc ubi appulit, mox, sicut alias solebat facere, ad salutandum Gubernatorem se contulit. Tum vero qui minus bene ipsi volebant, fore existimabant ut male reciperetur: sed contrarium omnino accidit. Sua enim Excellentia præ eo quam alias consueverat, ipsi obviam processit, humanissimeque eum tractans, in digressu deduxit ultra consuetum sibi terminum, ad magnam confusionem æmulorum. Ita prudentes Principes, usu ipso docti qualitates personarum, eos quos constantes etiam contra

et exinde magis etiam a Gubernatore honoratur.

D seipsos experiuntur, pluris postea facere solent, neque patiuntur se a male affectis abduci extra limites decori.

63 Non minores offendit difficultates Mortariæ, cum istud oppidum visitaret, in recognoscendis locorum piorum rationibus: quas qui reddere tenebantur, omni industria procrastinabant exhibere ephemerides suas, mille quæsitis prætextibus, negantes insuper Episcopo reddere rationem procurationis suæ. Quia autem solent istiusmodi homines, quæsito colore aliquo fallaci, recursum habere ad Regios ministros, reddendo eis ipsos Prælatos suspectos, quasi nitantur suæ jurisdictionis limites, ultra quam par sit, promovere; etiam istis ad Excellentissimum Senatum detulerunt querelas: qui cum desuper scripsisset Episcopo, responsum is in hæc verba dedit. Dum visitarem Mortariense oppidum, oblata mihi est epistola, scripta ab Excellentissimo isto Ordine, ut supersederem processu, contra Communitatem istam instituto, in materia procurationis, cujus ratio reddi debet tem- E pore visitationis. Quando epistola ista mihi tradita fuit sub vesperam diei Lunæ, jam declaraveram excommunicatos Consules, necdum tamen affixæ schedulæ erant, quod primum factum est post meum discessum die Mercurii: dixi autem latori epistolæ, non ultra esse tempus intercessioni hujusmodi. Ad id porro motus fui: quia certum est, Episcopo visitanti exhibendam Procurationis gestæ rationem, et circa personas eo obligatas habendam rationem consuetudinis: hæc autem eo loci obtinet, ut rationes reddantur a Communitate, ita enim usitatum ibi fuit, ex quo Viglebanum fuit Episcopalis Sedis prærogativa ornatum: estque etiam conforme ei quod in aliis multis locis observatur, quemadmodum ipsemet inveni in diœcesi Alexandrino, cum ibi essem Episcopus. Talis autem consuetudo tanto magis valere debet in oppido Mortariensi, quanto Presbyteri pauperiores et mercenarii omnes sunt, ubi nullum Beneficium est præter Præposituram quod unquam venit in partem istiusmodi expensarum.

Mortarienses rationem sacræ pecuniæ reddere detrectantes,

excommunicat non obstante eorum appellatione;

post suaviora remedia frustra tentata,

64 Nihil prætermissi possibilium mediorum F ad obtinendum ibi quod æquum erat, adeo ut etiam ea de re egerim cum Domino Senatus Præside bonæ memoriæ, et cum D. Senatore Taverna, cui cura negotii istius commissa fuerat ut ipsum cum quiete terminarem: et ipse videbatur ostendere quod hujus meæ Ecclesiæ jus satis agnosceret. Videns tamen duritiam illius populi, et ulteriorem moram omnem conjunctam esse cum notabili animarum damno; atque gravari conscientiam meam, si diutius differrem visitationem, totis sex annis non factam, qua locus eget quam qui maxime; non potui non procedere ad resolutionem istam, sed quanto cum animi mei dolore, novit Deus. Etenim omnes personas ipsius oppidi amans affectu vere paterno, non possum non sentire censurarum plagas, inflictas dilectissimis filiis. Sed obligatur Episcopus jus procurationis cognoscendæ tueri modis quam potest promptissimis et efficacissimis, eo quod materia non patiatur moram, quemadmodum satis novit prudentia istius Excellentissimi Senatus. De qua præsumo, quod ubi de conservandis hujus Ecclesiæ juribus agitur, quæ etiam

factumque Senatui excusat.

A etiam ipsa ad jus Patronatus suæ Majestatis attinet, semper approbatura sit omnem justam resolutionem ea causa sumpta. Atque hic finiens, et devoto affectu manus vestras deosculans, precor Dominum, ut semper vos conservet, et crescere in sua sancta gratia faciat. Quomodo autem prophetia Odescalci supra immorigeros, tam Mortarienses quam Viglebanenses, impleta fuerit, dicetur inferius.

CAPUT VIII.

Quo loco Petrus Georgius fuit apud Prælatos Ecclesiæ, et Regios Ministros.

CAP. XXI Arbiter assumitur inter Cardin. Borromæum et Tavernam,

Quam erat retinens juris sui Odescalcus, tam erat observans alieni. Quapropter Cardinali Frederico Borromæo sanctæ memoriæ maxima erat familiaritate conjunctus, eique plurimum deferebat : et ille vicissim, per litteras et verbotenus, conferebat cum ipso omnia majora sui regiminis negotia : adeo ut arbitrio ejus committeret controversiam, quam habebat cum nepotibus B Cardinalis Taverna, super bonis mensæ Archiepiscopalis. Taverna quoque tantum præsumebat de integritate Odescalci, ut tantumdem fecerit etiam ipse : imo statim atque pervenit ad Episcopatum Novariensem, expedivit a se Nobilem quemdam expresse, qui illum suo nomine salutaret, declararetque singularem animi sui voluptatem ex tali vicinia. Borromæus insuper simul cum ipso se consolabatur in iis afflictionibus, quas ambo patiebantur, pro tuenda jurisdictione ecclesiastica, dicens ei hæc formalia verba : Habeamus patientiam, Domine, vult enim Deus ut feramus Crucem hanc usque ad mortem. Invitavit etiam Odescalcum Aronam, consecraturus ibi in ecclesiam cubiculum ubi natus fuerat S. Carolus : quando autem is aderat Mediolani, impendebat eum faciendis pro se Ordinationibus aliisque functionibus Pontificalibus : frequentius tamen in visitanda parte diœcesis, sciens quam utilis esset ejus præsentia illis quæ visitabat locis.

ab iisque varie honoratur.

In Synodo Mediol jubetur primus cœtum alloqui,

66 In Mediolanensi Synodo septima elegit eumdem Borromæus. qui in illo consessu Episcoporum sedecim et Cleri primus verba faceret, coram Senatu, Magistratu et Ministris Regiis totaque civitate : Auditus vero fuit non solum C cum voluptate sed etiam cum admiratione tanta, ut cum deinde res esset relata Gubernatori Comiti de Fuentes, cui optime nota erat facundia Odescalci multum se excusari voluerit, quod interesse non potuisset; petieritque, ut prius quam Mediolano discederet, coram se diceret vice altera. Visa opportuna occasio huic rei est solennis Translatio sanctarum Reliquiarum, quas Joannes Baptista Castaldi impetraverat faciebatque in varias ecclesias distribui, portantibus eas processionaliter Episcopis : itaque placuit Sermo tunc habitus, ut Castaldus rogarit quatenus eum imprimi pateretur, tamquam devotionis et eruditionis plenissimum. Verum ipse, qui rem non habebat ad verbum extensam, sed solum in scheda summatim notatam, cetera consuetæ sibi eloquentiæ commiserat, non voluit petenti in hoc morem gerere.

quod iterum facit in Translatione Reliquiarum.

D [illegible] Cardinali. Borromæo et Farnesio impeditis,

67 Veniente Mediolanum Cardinali Odoardo Farnesio, voluit idem Borromæus, ut, qui tunc etiam Mediolani aderat, Odescalcus secum in lectica procederet, ad illum salutandum. Ecce D autem dum veniunt ad palatium, ubi hospitabatur Farnesius ; adest veredarius, nuntians obiise D. Carolum a Basilica Petri, Episcopum Novariensem ; rogansque ut Eminentia sua dignaretur præsentia sua exequias dicti Præsulis cohonestare. Displicuit omnibus mors tanti viri, sed quia Borromæus non poterat propter præsentem Farnesium Mediolano discedere, unanimiter Cardinales ambo in prœsentem pariter Odescalcum verterunt oculos, eumque oraverunt ut isto caritatis officio pro se fungeretur. Cum ergo idem etiam Farnesius seorsim rogasset, et pro visitationis labore assumpto egisset gratias, dimisit eum a se sub horam tertiam, et ad suam ipsius rhedam deduxit abeuntem. Qui nihil cunctatus in viam se dedit, ac mane postero mature adfuit : seque solum Episcopum in ista functione videns, competenti hora processit in pulpitum, et suavissimo eloquio funebrem pronuntiavit orationem. Sumpserat thema, *Requiem æternam etc.* demonstravitque, curam Pastoralem, Episcopo impositam, unam ex laboriosissimis esse quæ alicui possint in hac vita injungi ; quia exercetur in procuranda Dei gloria per salutem animarum, præ cunctis hujus mundi thesauris pretiosarum, et quibus maxime insidiatur dæmon. Narravit deinde labores defuncti in regimine commissæ sibi ecclesiæ, cui totum seipsum impenderat ; pedes videlicet itineribus, visitando toties diœcesim ; manus, tot libris scribendis et functionibus faciendis ; linguam, prædicationibus ; et cetera omnia corporis membra, fatigationibus assiduis. Nunc vero cum apparebat a Domino datam requiem illis omnibus, tantopere in Dei causa exercitis ; sperandum rationabiliter videri, quod etiam animæ ejus æterna requies obtigisset, quæ corpori unita cum ipso tam utiliter laboraverat. Quia autem nominabatur Carolus, et S. Carolo Patrono suo olim ministraverat ; addebat, quod sicut hunc fuerat imitatus in labore Pastorali, animarum zelo, et probitate exemplaris vitæ ; præsumendum quoque esset, quod cum eodem requie fruatur eadem. Fuit cum omnium E Novariensium stupore auditus orator, quem sciebant præparandæ dictioni aliud tempus non habuisse, quam noctem itineri impensam.

adest exequiis Episcopi Novariensis,

et orationem funebrem pene ex tempore habet :

Vicinis Episcopis libenter se impendit.

68 Quoniam autem mentionem fecimus sepulturæ, Episcopo illi defuncto impensæ ; addamus etiam aliud caritatis opus, viventi datum. Multum ille et frequenter impediebatur podagra, affixus lecto : itaque vice quadam Viglebanum misit cum Canonico Dolci ducentos et amplius ordinandos ex sua diœcesi, quibus omnibus Odescalcus promptissima caritate manus imposuit, addita ad eorum solatium oratione latina ex faldistorio. Fuit etiam invitatus a D. Gambara, Episcopo Dertonensi cæco, ad solennem Translationem Reliquiarum Corporumque sanctorum, in veteri Cathedrali detectorum, occasione fulminis, quod supra ipsam cadens totam destruxerat ; Missamque celebrans, omnem illum populum cum Episcopo suo recreavit eleganti panegyri.

CAP. XXII [illegible] causa gravi utilitate [illegible] apud Paulum V.

69 Longissime differebatur fama virtutum ejus, quæ etiam movit aliquos, ut ad ipsum notabiles quasdam personas destinarent, opem ejus imploraturos, apud tunc regnantem Paulum V. in

EX ITAL. JO. BAPT S. I. A.

A in negotiis maximis et sanctæ fidei propagationem concernentibus. Audivit eos benevolentissime Odescalcus; et quoad negotium propositum, cum omni diligentia quærens in veritatem rei, prius quam ipsa suæ Sanctitati repræsentaretur, suggessit quidquid, utile atque opportunum existimabat, ad felicem exitum consequendum. Postea vero misit alium quemdam expresse, licet sub diverso prætextu, ad Pontificem: qui considerata qualitate negotii, pro sua gravitate et prudentia, non solum annuit ut daretur effectui, sed etiam media eodem disposuit. Iterim tamen ad meliorem vitam transiit Odescalcus, cum magno optime Pontificis sensu: qui sicut talenta ejus habebat cognita, ita vehementer doluit non posse tanti momenti negotium ipso mediante perduci ad finem.

Maximi fit a Cardinalibus,

70 Jam diximus quantam de eo æstimationem habuerint Cardinales Borromæus atque Taverna: nunc addo, nihilo minorem fuisse eam, quam alii quoque Cardinales conceperant; qui post B consuetam subscriptionem semper in epistolis propria manu addebant aliquid peculiaris demonstrationis erga ipsum. Satis erit unum ex omnibus retulisse Cardinalem Aldobrandinum, nepotem Clementis VIII, sic subscribentem, Januarii anno MDCXX: Admodum recens apud me est memoria nostræ antiquæ amicitiæ et meritorum vestrorum. Præter Comitem de Fuentes, qui ipsi promotionem ad Episcopatum Viglebanensem curavit, omnes alii Gubernatores Status Mediolanensis similiter eumdem maximi faciebant. Scio autem quod Marchio de Inoyosa eo sit usus, in summæ consequentiæ negotio, pro obsequio suæ Majestatis Catholicæ, nec cuiquam fidendo, nisi maxime familiari. Dux Feriæ ejusque conjux parem semper opinionem de eo præ se tulerunt, et hæc cupiebat quam frequentissime ab Odescalco visitari, quoties Mediolani erat, ut posset cum ipso agere de rebus spiritualibus, cum sua maxima consolatione nec minori fructu. Quapropter Dux ipse eum impendit, ut Ducissæ suaderet frequentius egredi de Palatio, unde solum bis integro anno prodierat, semel ut corpus S. Caroli, alias ut Hospitale majus viseret; C insigni certe mulieribus, præsertim istius qualitatis, exemplo modestiæ.

et Gubernatoribus Regiis,

ceterisque officialibus, togatis et militaribus.

71 D. Petrus de Toleto, in precando felicia festa gaudebat ipsum aliquando prævertere, cum admiratione Episcopi non exigua. D. Alfonsus de Idiaquez, qui primum fuit Magister equitum generalis in hoc Statu, deinde rediit Castellanus Mediolanensis, atque Magister-Campi generalis cum jure successionis in Gubernationem; tantopere Odescalcum amabat æstimabatque, quod Viglebani residens gauderet eum identidem visitare, et vicissim ab eo visitari. Regressus autem Mediolanum ad prædicta munia administranda, cum esset in castro, audiretque D. Odescalcum venire ad se; progrediebatur obviam de cubiculo, usquequo ipsi occurreret propioremque sibi factum stringebat amplexu brachiorum, cum omni testificatione affectus et reverentiæ. Simili ratione eidem afficiebantur Præsides Senatoresque et primarii quique Officiales, tam togati quam militares. Quadam autem vice, cum copiæ Vercellas ducendæ essent, tanta fuit erga illum devotio Ducum militumque, ut non prius in campum vellent prodire, quam ejus benedictionem D suscepissent. Quapropter necesse fuit ad mensam cui accumbebat eos intromittere, ut suæ satisfacerent Religioni. Denique officia, quæ habuit in Curia Romana, satis ostendunt; quo loco apud summos Pontifices fuerit.

CAPUT IX.

Petri Georgii sanctitas divinitus varie declarata: ejusdem erga omnes benignitas.

CAP. XXIII Prophetiæ dono instructus,

Sed et ipse Deus, quanti faceret labores ab Odescalco sua causa toleratos, ostendere volens, dono prophetiæ eumdem ornavit, quo multa futura prædixit; ac nominatim vindictam Viglebanensibus imminentem, propter eorum erga ipsum inobedientiam. Quod ut certius Lectori innotescat, placeat ei accipere ipsamet verba, quæ mihi per epistolam scripsit, manu propria Illustriss. D. Fr. Gabriel Adarzus, Archiepiscopus Hydruntinus, sub die x Januarii MDCLVIII; ubi post alia quædam, spectantia Vitam D. Odescalci, et E suo loco relata, hæc subjungit. Nihilo minus explicite scribendum est, quod multi recognoverint D. Odescalcum variis in occasionibus dotatum spiritu prophetiæ. Paucis autem mensibus ante mortem suam, quadam die de pulpito dixit, id quod multorum animis in civitate Viglebanensi alte hæret infixum, magnoque cum dolore auditum fuit. Prædicans scilicet de culpa inobedientiæ et contumaciæ, quam ostenderant in causa Confraternitatum ita dixit. *Judicatis me esse molestum vobis, qui vere non sum nimisque vos premere præcipiendo inutilia. Utilia utique sunt, filii, quæ a vobis desidero fieri, et non potest non esse utile vobis illud, in quo vestra exercebitur obedientia. Majores nostri Episcopi hanc voluerunt a successoribus præcipi, et a vobis exhiberi. Pareamus Concilio omnes, ut meritum sit commune; ego in intimando, vos exequendo. Simus uniti sub jugo obedientiæ, quod est suave onusque leve. Non recalcitremus contra stimulum, quoniam durum est nobis, dicentque Angeli, Numquid adhæret vobis sedes iniquitatis, qui fingitis laborem in præcepto? Si autem me exhortantem non audiveritis, timeo, timeo, imo video vos* F *tradendos in desideria cordis vestri, carituros que Pastore et ululaturos; et utinam non verificetur in vobis. Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis.*

immorigeris Viglebanensibus prædicit,

diuturnam Sedis vacationem,

prout contigit,

73 Ita autem revera contigit. Mortuo enim sancto Episcopo, annis aliquot vacavit Sedes. Deinde venit C. Franciscus Romerus, Archiepiscopus Lanzianensis; qui paucis annis resedit, et defectu sanitatis transiit Neapolim, ubi mansit mensibus aliquot, intentus curandæ valetudini; postmodum in Hispaniam rediit, actisque ibidem circiter sex annis obiit. Tunc Episcopatus collatus fuit Illustrissimo D. Julio Guitierez, Archipresbytero Scalæ et Œconomo Apostolico atque Regio hujus Status; qui absque culpa sua totis novem annis mansit expers Consecrationis, propter accidentia varia, quæ una supra alia et tam inopinata evenerunt, ut solummodo videantur divinitus præordinata fuisse, ad castigandos Viglebanenses et complendam prophetiam sancti sui Prælati. Consecratus autem Episcopus Guiterius ad suam Ecclesiam venit, sed novem solum

A lum mensibus eam rexit; obiitque, magno sui relicto desiderio et dolore de tam subita jactura, hominis usquequaque excellentissimi. Post ejus mortem rursum duobus annis vacavit Sedes, quibus exactis nominavit sua Majestas ad eam Cardinalem Dongium : sed prius quam hic consecraretur, occupavit eum Innocentius X, aliamque Ecclesiam ei commisit; atque ita rursum vacavit Sedes altero biennio, donec ad eam venit an. MDCLIV mense Aprili Illustrissimus D. Fr. Gabriel Adarzus; in cujus solenni introitu compositi fuerunt multi versus, quibus significabatur commune gaudium, judicantium jam cessasse divinam ultionem, quam prænuntiaverat D. Odescalcus, dicendo ipsis, quod in pœnam suæ inobedientiæ carituri essent Prælato multumque eum desideraturi. *O utinam jam cessaverit omnino, et non ultra protrahatur flagellum! Nam quem Viglebanenses receperant læti anno* LIV, *dolent amissum, ad Archiepiscopatum Hydrunti translatum;* adeo ut a VII Maji anni XX
B usque ad hunc mensem Aprilis anno LIV, quo intravit in ecclesiam istam D. Fr. Gabriel Adarzus, id est annis XXXIII, non habuerit Viglebanum *in Palatio suo Episcopos residentes, ad summum inter omnes sex annis completis, et caruerunt Prælato plusquam* XXVII *annis interpolatim et discontinue. Et ipsi Viglebanenses recognoscunt hoc malum ab Illustriss. Odescalco fuisse comminatum et prædictum, et timent ne diutius protrahatur.*

spatio annorum 27

74 Potest Dominatio vestra etiam dicere, quod hodiedum æstimetur Sanctus, tam in civitate quam in toto diœcesi : eo quod tanta sint prodigia et mirabilia, quæ Deus operatur per ejus intercessionem. Specialiter autem, quod resuscitaverit puerum, viginti septem ab hinc mensibus suffocatum in rivo quodam, ablatumque violentia aquæ decurrentis ad octoginta passus, unde decidit sub rotam molendini circumacti : quapropter D. Episcopus Fr. Gabriel decrevit, ad instantiam Capituli et civitatis, petitionemque Fiscalis sumendam informationem, de gratiis quas Deus est operatus inter fideles, implorantes
C auxilium prædicti Venerabilis D. Odescalchi, ut ea Romam mittatur. Testificatur autem D. Fr. Gabriel, quod cum multi ipsi dixissent, de sepulcro præfati D. Odescalchi procedere odorem suavissimum, quamvis corpus sub terra sit inclusum arcæ, lapidibus et calce obtectæ, ac deinde tabulis ligneis, quibus terra ad sesqui ulnam profunda incumbit; ipse D. Fr. Gabriel ad locum sepulturæ accessit, eo tempore quo nemo in ecclesia aderat, non habens in suo comitatu nisi famulum unum et sacristam; jussitque amoveri scamna supra sepulcrum posita : et prostratus in terram applicuit nares cuidam rimulæ, in una petrarum inventæ, et fragrantiam plane cœlestem percepit. Exurgens itaque, mandavit denuo scamna sellasque reponi, sicut antea steterant.

Suscitatur puer aquis suffocatus,

odor cœlestis percipitur e sepulcro

75 Hactenus manu propria D. Episcopus Adarzus, ad quorum illustrationem libenter adjunxerim, tumulum, in quo repositum fuit corpus Odescalchi et etiamnum requiescet, ipsomet dum viveret mandante effossum fuisse ante altare Deiparæ Virginis, intra capellam, quam in Cathedrali fabricandam curavit, pro aliquo cui devotio suggereret, ut istic vellet sepeliri ante D
prædictum altare : cumque adhuc vacuus maneret tempore mortis ejus, ipsimet sepeliendo electus est. In eodem sepulcro reposita fuerunt intestina, me præsente exempta, collectaque intra urnam testaceam, eorumque loco fartus est venter spongiis et myrrha. Quando autem compositurus eram corpus intra capsam, minimum tertio ingressus sum tumulum, thure eum suffumigans, ad dissipandum fœtorem, qui ex eo aperto existebat, totaque ecclesia se diffuderat : quare dum a multis jam annis dicitur cœlestis quidam odor inde existere, judicet quilibet ecqua esse possit illius causa.

quod antea graviter oluerat.

EX ITA. JO. BAPT. SALA.

76 Tanta erat apud omnes æstimatio bonitatis ejus, tamque nota universis ejusdem affabilitas, nec minus evidens desiderium incensum quoscumque juvandi, ut ad eum in suis necessitatibus nemo non fidenter recurreret consilium vel auxilium requisiturus, utpote certus haud frustra id sibi futurum. Novi ego magnæ conditionis personam, cui cum casus perquam E
mirabilis obvenisset, uno dumtaxat fido sodali comitatus, media nocte, ne cognosceretur, Episcopium adiit, Odescalchi alloquium postulans. Suspecta familiaribus erat ignoti hominis tali hora accessus : quapropter non nisi multa cum cautione introducendum sibi putaverunt. Verum mox ut in Episcopi præsentiam venit, subito ei se manifestavit; et ipse, dato familiaribus signo, innuit ne ultra quærerent aliquid; auditumque dimisit quam secretissime potuit. Ego vero qui postea cognovi, urgentissimum illum casum extitisse, fidenter lectori assevero, gravissima scandala inde exoritura fuisse, si pro sua singulari prudentia consiliique præsentia promptum remedium ei non tulisset Odescalcus.

CAP. XXIV

Magna comitate omnes quovis tempore excipere solitus,

urgenti et secretæ necessitati medetur:

77 D. Alphonsus Pimentelius, Magister equitum in Statu Mediolanensi, Eques ipse, qualem cuncti norunt, nobilitate, magnanimitate, et bonitate eximius; cum vice quadam Viglebano transiens festinanter ad exercitum, non posset ejus diuturniori colloquio, uti assueverat, gaudere; noluit tamen eo insalutato sine benedictione di- F
scedere. Itaque sciens Episcopum eo ipso matutino tempore occupari supplicatione ducenda, conatus est eum ubi posset reperire : atque obvium in publica quadam platea nactus, coram omni populo se provolvit in genua, neque assurgere prius consensit, quam benedictionem adeptus foret. Quando autem idem Eques postea revertit plumbea glande vulneratus in obsidione Vercellensi, ex quo vulnere etiam obiit; præsentiam suam jugiter eidem exhibuit, assistens atque consolans, et ad bene moriendum disponens, præbito etiam per se sacro Viatico, quoadusque expiravit.

et amico morienti assistit per se,

78 Quid vero de pauperibus dicam, et quam præsens in ejus caritate auxilium haberent consiliumque, viri et feminæ pusilli et magni, infirmi ac sani, tribulati et quacumque necessitate pressi, cujuscumque essent conditionis? Atque hinc extitit universalis ille mœstissimusque planctus per totam Viglebanensem civitatem, cum ad sepulturam efferretur; qui tantam in admirationem rapuit Episcopum Casalensem, exequiis ipsius intervenire dignatum, ut diceret, quod civitas ipsa recte posset vocari Civitas flen-

hinc tantus in ejus funere planctus civitatis.

EX ITAL. JO BAPT. SALA.

Etiam in puniendis reis benignus,

A flentium. Lacrymabantur enim omnes, eo quod viderent mortuum non solum Episcopum, Pastorem, ac Patrem suum, verum etiam refugium universorum. Quin et in ipso justitiæ vindicativæ exercitio exerebat se caritas erga proximum. Presbyter quidam, scandalosæ omnino vitæ, qui sub protectione cujusdam Magnatis confidebat impune prosequi effrænem libidinem, post multas frustra adhibitas correctiones ab Episcopo, tandem jubente eo datus in carcerem erat. Hic ad extremam mendicitatem redacto, ex ipsa domo Episcopali subministrabantur multa gratis : cumque tam ipsa captivitate quam exhortationibus soliciti pro eo Præsulis ad pœnitentiam rediisset : accersivit Odescalcus quemdam ejus fratrem secularem, pridem ab illo dissidentem, propter propudiosam et ecclesiastico indignam licentiam ; voluitque ut reconciliatus ipsum denuo in domum reciperet, sub certa ad victum pensione : quod autem supererat de fructibus Beneficii ejus, mandavit consignari cuidam mercatori, unde accipi posset quo vestiretur, ne porro cum dedecore status et Ordinis sui, pannosus incedere

uni eorum optimo prospicit in futurum.

B pergeret : itaque ordinatis omnibus permisit exire de carcere, valde emendatum exterius interiusque. O veram delinquentes puniendi formam ! Ex hoc autem casu conjectura potest fieri de aliis similibus infinitis.

Eleemosynas large et prudenter dispensat :

79 In Eleemosynas porro particulares domi ejus, distribuebatur, quotidie post prandium, certa quantitas panis : si quid autem pecuniæ ex causa aliqua, inter manus vel in camera ejus remanserat, totum cedebat egenis primo obviis. Scribit autem Taro, quod cum aliquando non nisi ducatus unicus domi inveniretur, ejus dimidium dari jusserit pauperi peregrino, eleemosynam petenti. Pecuniam vero, quæ inter prædicandum colligebatur, consignabat Canonico cuidam, erogandam iis qui schedam a manu sua afferrent : seorsim enim accersitos ad se pauperes interrogabat ipse, quo certius distinctiusque sibi constaret de cujusque indigentia ; et quod collectæ deerat supplebat de suo. Sed

infirmos quoscumque prompte visitat.

C et erga infirmos totus caritas erat, ad quos cum invitabatur pro danda iis benedictione cum Indulgentia in hora mortis, veniebat promptissime, quantumcumque forent pauperes, atque ipsos per se consolabatur. Nec solum hoc faciebat, quotidie dum quis infirmabatur domi suæ eum adiens; sed vidi aliquot, quos senis octonisque vicibus uno die reviseret, propriis quandoque manibus medicinas porrigens. Nulli autem expensæ volebat parcitum, qua eis subveniretur. Quod si periculosus morbus erat, conspexi ego ad unius ægroti curam accersiri ab ipso omnes medicos civitatis (tres illi erant) quin et quartum aforis advocari, quem domi suæ excipiebat, ut continue assisteret infirmo, præter medicamentorum pretium, etiam mercedem ei solvens de suo. In ipsa autem eorumdem visitatione, tantam monstrabat affectus teneritudinem, reaptando lectos, et variis commoditatibus ipsorum prospiciendo, ut confunderentur ægri et obstupescerent præsentes ad tantam demissionem : quemadmodum ipse ergo non solum vidi, sed et in propria persona expertus subinde sum.

CAPUT X. D

Singularis Petri Georgii devotio erga Deiparam.

Praxes 63 ipse sibi reddit familiares;

Quamquam omnis vita hujus sancti Prælati aliud non esset, quam exercitium continuum variæ erga Christi Matrem devotionis, et perpetua procuratio honoris ejus; restant tamen multa, minutim notanda in hoc argumento. Cum enim in suo Discursu XI de instituto devotionis istius, eam in rem notasset sexaginta tres praxes ipsam exercendi, eas omnes ipse in usum verterat quatenus erat possibile. Ac primo quoties per Rubricas licebat, Sacrum de Diva faciebat : quoties sermonem habebat ad populum, inserebat ei quidpiam illuc spectans. Super mensam plerumque prælegebantur ei libri de eadem materia. In itineribus, post recitatum Rosarium Officiumque, ordinarius ejus sermo erat de Maria. Si ex causa aliqua sibi commissa proveniebat quidpiam sportulæ nomine, id continuo inferebatur in truncum eleemosynarium, expositum ante altare E Deiparæ. Si veniebat in locum ubi esset ejusdem vel ecclesia, vel sacellum, vel imago aliqua miraculis celebris; ante omnia procedebat ad eam visitandam dictaque Missa honorandam : ut vero inter visitandum parochias commoditatem haberet in tali quapiam sacrificandi (si ea forte distabat longiuscule a loco ubi pernoctaverat) surgebat ante auroram, eoque se conferebat, ut ad horam, visitationis functionibus designatam, mature adesset; sæpe prius revertens quam familia tota surrexisset.

omnes ecclesias Virgini sacras Romæ visitat:

81 Anno MDCIII quo Romam ivit, statim atque illuc appulit requisivit, quot ibi ecclesiæ essent consecratæ in nomen Deiparæ : intelligens autem viginti duas numerari, ordinate processit ad singulas, et in singulis Missæ sacrificium obtulit. Per nobilem virum, senem ac fidum sibi, curavit vetulæ cuidam, infirmæ ac pauperi, cui nomen esset Mariæ, de habitatione provideri. Familiari cuipiam suo Ordinem conferens Presbyteratus, injunxit eidem, ut, in prima quam dicturus esset Missa, peteret ipsi gratiam a Deo tam ardenter amandi ipsius matrem, quantum subinde alii exardescunt in amorem mulierum : et quia occasionem habuit scribendi eidem Sacerdoti forte absenti, subjunxit Epistolæ hæc fere verba ; Nondum sentimus in nobis inflammatum illum amorem erga Virginem, quem cuperemus : proinde ne cesses in vestris Sacrificiis rogare Deum, ut mihi hanc gratiam faciat : quia ignis, quantumcumque luculentus, *numquam dicit, Sufficit.* Omnibus secum agentibus commendabat devotionem erga eamdem. Cum aeris captandi causa egrediebatur domo, in rheda aut pedes, terminus exspatianti propositus semper erat aliqua illius ecclesia, capella, vel oratorium. Habuit aliquanto tempore in uno conclavium domus suæ statuam illam Marianam, quam cum descripta superius solennitate postea curavit collocandam supra altare ipsi dicatum in Cathedrali Viglebani : ad istud autem conclave sæpius itabat, noctu præsertim, quando familia cubitum se receperat, ibique insistebat orationi et flagellando corpori, quin et cereos sæpe faciebat ardere.

jubet orari pro se ut in illo affectu semper proficiat.

F

82 Cum absolveret ultimum opus suum, de Instituto devotionis ad horandam Virginem ; in

CAP. XXVI absolvens ultimum opus de devotione erga B. V.

A in ultimo ejus discursu, eam petiit gratiam a Maria, tam ardenter pro eadem obtinenda supplicavit, tam prompte fuit exauditus; ut res omnino digna videatur, cui devotus Lector advertat animum. Ita ergo scribit : Recipe, Benignissima, pusillum hoc munus, quod offertur tibi : et, ut es gratissima, gratias ac dona nobis repende. Nos parva Tibi damus, tu reddes nobis grandia, et digna magnitudine vestra. Si tuis intervenientibus precibus desiderarem impetrare vitam prolixam, parum id foret ; si postularem honores opesque temporales, quantumcumque hæ maximæ, isti primi essent quos habet mundus, etiam parum ; si peterem quidquid pulchrum, bonum, ac pretiosum in creaturis reperitur, etiam parum. Volo a te petere grandia, et amplitudini tuæ proportionata. Quæ autem ista? *Culpas nostras exorando excusa.* An gratiæ et dona spiritualia? Veniam peccatorum meorum impetra. *Excusa quod timemus, quia tu es spes unica peccatorum Per te speramus peccatorum veniam, et in te, Beatissima, est expectatio* B *nostrorum præmiorum.* Tu quæ es anchora suprema reorum, excusa defectus meos apud Deum, quorum causa versor in continuo timore judiciorum ejus magnorum. Per te spero ejusmodi indulgentiam : in te, Beatissima, spem repositam habeo præmiorum æternorum. Sis mihi nomiatim advocata fidelis in vita et in morte. Gratiam mihi impetra in præsenti, et gloriam in altera.

petit per eam veniam delictorum

et vitam æternam,

83 Effice ut recipiar in paradisum, tecum gavisurus in æternum ; ut postquam contemplatus gaudia tua, tuisque doloribus fuero compassus in terra, tuæ fiam particeps gloriæ in cœlo. Devotio proposita in quindecim mysteriis, terminatur in mysterio ipsiusmet gloriæ : finis ergo et hujus præsentis et alterius cujuscumque laboris mei sit acquisitio ejusdem gloriæ. Desideravi ego ut mediante devotione ista honorareris in terris; nunc autem opto interventu patrocinii tui pervenire ad honores cœlestes. Obtuli tibi coronam compositam ex quindecim rosis, tu mihi impetra coronam distinctam cœlestibus gemmis. Ad majestatem Reginæ pertinet, habere famulum coronatum. Obtuli tibi C brevem imperfectamque laudationem, vellem autem semper perfectius perfectiusque apud Superos te laudare. Prædicavi magnalia tua coram hominibus, nunc cuperem te collaudare coram Angelis ac Beatis omnibus. Hæc summa desideriorum meorum : ad hoc præmium adspiro, hoc solum ambio, aliam mercedem nullam volo, nullam postulo, o Mater gratiarum. Equidem indignum me novi qui istud impetrem, sed tu es digna quæ obtineas : concedatur tuo merito, quod juste negaretur demerito meo.

et cum tali petitione librum finiens,

Nil datur, hoc si non detur, licet omnia dentur :

Si datur hoc unum, tunc datur omne bonum. Hanc talem et tantam gratiam ut consequar, flexis humi genibus, corde sursum elevato, linguam affectui, mentem calamo jungens, quam possum humillime pro eadem tibi supplico. Suscipe o benignissima, o dilectissima Domina, orationem meam : præsenta illam dilecto filio tuo : effice ut eidem gratiose subscribat, brevi hoc, sed efficaci ac pleno energiæ verbo, *Amen.*

84 Ego, qui sicut primum totius operis exemplum scripsi, sic illo dictante addidi etiam extremam istam clausulam ; cum dimissus ab eo egredere ex Musæo ejus, audivi illum movere sedem. Ergo curiositate motus, ut viderem quid demum acturus esset ; per conniventis ostii rimam observari, quod ingrederetur in cubiculum suum, ubi dormire solebat. Mox autem vidi prostratum in genua, coram imagine Deiparæ marmorea, stante in excavato pariete supra reclinatorium : ibique opus illud manu tenens ac Virgini offerens, de scripto eamdem orationem iteravit ; cujus effectum etiam cito obtinuit, per gratiosum et desideratum, Amen : Siquidem paucos intra dies infirmatus, vitæ suæ cursum finivit. D

EX ITAL. JO BART. SALA. dimisso secretario solus ipsam affectuose recitat.

CAPUT XI.

Morbus, Obitus, Sepultura Petri Georgii.

Morbus Odescalchi extremus, fuit duplex tertiana continua, ex abundantiori pituita, quam studiorum contentio tantam accumulaverat intra stomachum, ut nullis medicamentis evacuari ea potuerit : quantumlibet commiterentur non solum medici civitatis, sed etiam peritissimi quique ex civitate Papiensi : qui cum accersiti ad eum venissent, dixerunt, paucas admodum vitæ horas superesse ægroto. His auditis, continuo apprehendi tabellam Deiparæ, accedensque exhibui, rogans ut jam dignaretur opere ipso exercere, quod docuerat alios in hora mortis faciendum ; recurrendo ad Virginis patrocinium, ejusque auxilium implorando, in hoc ultimo et tam periculoso transitu : indicans etiam medicos judicare conveniens esse, ut sese disponeret ad suscipiendum Viaticum ; atque hoc dicto, cum prosequi ulterius verba non possem supereffundentibus se lacrymis, egressus sum de cubiculo. Ille vero confestim me revocans, interrogavit, num timerem ne cito moreretur. Respondi non alium me habere timorem quam medici incusserant, dicendo paucas vitæ horas superesse. Ast ille rursum, quod ad Communionem quidem attineret, promptissimum ad eam se esse, inquiebat ; de cetero ne solicitus essem. Quia (ipsa ejus verba refero) non moriemur tam cito, sed habebimus tempus ut fruamur solatio Patris nostri Confessarii. Erat hic quidam Pater Doria, ex Ordine Zoccolantium qui morabatur Alexandriæ : ad quem licet expeditus esset nuntius velox, non tamen adesse poterat nisi die sequenti. Nihilominus quia medici censuerant ipso vespere moriturum, festinatum est in præbendo ei sacro Viatico. Ergo nonnihil temporis dari sibi petiit, quo se ad tantum Sacramentum suscipiendum appararet, solusque relinqui. Interim convocatum est Canonicorum Capitulum, coram quo devotissime Corpus Christi velut moriturus suscepit. Eadem occasione habuit ad eosdem perquam devotum sermonem, cunctisque affirmavit, quod licet nonnulla sententiarum disparitas sibi cum ipsis intercessisset ; numquam tamen omiserit paterno affectu eosdem uti solebat prosequi. Deinde commendavit ipsis quam instantissime potuit servitium divinum, et sedulam pro Ecclesia curam ; idque cum verbis tantæ teneritudinis, ut ex omnium oculis ubertim prorumperent lacrymæ.

Medicis cito ei moriendum censentibus E

Viaticum suscipit : F

Canonicos suos extremum alloquitur :

A 86 Non tamen, sicut prædixerant medici, ita evenit, ut ipso die moreretur: quin potius vesperi notabiliter melius habere cœpit, nocte autem sequenti tam placide dormivit, ut iidem medici, mane regressi, mutata sententia, cœperint etiam sperare de servanda illi vita. Interim advenit qui desiderabatur Pater Confessarius: ego nihilominus, quia dies iste erat febris recurrentis deterior, rogavi ut in alterum meliorem differret consolationem quam ex eo volebat capere. Non, inquit ille, sed hodie id agamus, dum tempus habemus. Neque vana præsagitio ea fuit: sequenti enim die increvit morbus et ipse cœpit letargo corripi: a quo cum singulis fere ternis aut quaternis horis expergisceretur, revocabat semper ad se Confessarium, postulabatque identidem reconciliari, voce semper libera claraque utens: idque fecit ter quaterve. In hoc autem statu me alloquens dixit: Nihil formides, Joannes Baptista: præsentem enim habemus personam, quæ nos vult juvare in hora mortis. Non possum ego nisi pie credere, perso- B nam istam fuisse Deiparam sanctissimam, quæ de auxilio suo securum esse jusserat; licet ipse præ humilitate noluisset eam nominare. Invaluit denique tantum sopor letalis, ut numquam ultra expergisceretur; quare collata eidem est extrema Unctio, præsentibus multis Religiosis, die septima Maji; et circa horam quartam intrantis octavæ reddidit spiritum creatori suo. Fuerat Præsul semper devotissimus erga S. Michaelem, cujus piæ affectionis ego conscius, dixi non moriturum nisi in ipso sancti Archangeli festo, quemadmodum et evenit. Principio hujus suæ infirmitatis die quadam inventa est lampas, quæ ante Sanctissimum accensa pendebat in Cathedrali, collapsa in terram: id quod habitum fuit citæ mortis prænuntium.

EX ITAL. JO. BAPT. SALA. vivit tamen ut prædixerant.

usque in adventu Confessarii sui

Videtur præsentem habuisse Deiparam,

et moritur 7 Maji inchoato jam festo S. Michaelis.

87 Intellecta mors illa a cunctis fuit cum eo doloris sensu, quem merebatur Episcopus, semper creditus non sibi vivere, sed Deo, atque ad honorem Deiparæ, splendorem Ecclesiæ, commodum spirituale ac temporale proximorum. Testamento mandaverat sepeliendum se in ecclesia Virginis Lauretanæ, quam (prout dictum C supra est) restaurari fecerat: sed ad extraordinariam Capituli instantiam indulserunt consanguinei, ut in Cathedrali conderetur, justis Canonicorum rationibus adversus extremam voluntatem prævalentibus. Ego tamen, ut aliquatenus facerem dispositioni ipsius satis, ad ædem Lauretanam cor detuli, quod, dum corpus aperiretur, in bursam Ormuzini panni violacei condideram: et hanc reposui intra arculam lariceam bipartitam, ponens in altero loco fidem authenticam talis depositi: hæc autem capsula postea fuit condita post altare istius sanctæ domus Lauretanæ. Ad exequias celebrandas fuit rogatus D. Scipio Paschalis Episcopus Casalensis, qui cum omni promptitudine functionem istam explevit. Orationem funebrem, quæ deinde typis mandata prodiit, recitavit Pater Fr. Petrus Martyr Minutii ex Ordine Prædicatorum. Quia vero sæpius mihi vivens dixerat quod volebat sepeliendo sibi supra pectus poni librum, quem ultimum composuerat de instituto devotionis Marianæ; ejus licet necdum integre impressi exemplar, unum aptavi statim juxta desiderium ejus, posuique intra sandapilam, Auctori D contumulandum.

Licet mandasset condi in æde Lauretana:

sepelitur tamen in Cathedrali cum libro suo de Diva.

88 Finitis exequiis depositum est cadaver in sepulcro novo, quod vacuum reperiebatur ante aram Deiparæ, quodque effodi fecerat pro eo qui ex particulari affectu istic voluisset primus sepeliri; et ibidem requiescit etiam nunc, ut supra dictum est. Erat perfectæ staturæ beneque dispositæ, colore vivo, facie tam pulchra, hilari ac devota, ut raperet animos omnium se intuentium: oculis claris atque modestis, ore subridenti; barba et crine, cum moriebatur, nonnihil tendentibus ad canitiem. Anno deinde MDCLVIII sequentia composui Epitaphia; quorum primum collocatum est in Cathedrali Viglebanensi, supra columnam Presbyterii vicinam organo, obversamque capellæ Virginis matris; alterum supra defuncti sepulcrum cum insigniis Odescalcorum, quæ purissimo in marmore exculpi fecit D. Doctor Raymundus Odescalcus, ex proximis defuncti consanguineis unus: qui cum viventem semper observasset, etiam mortuum voluit ea devotissimi affectus testificatione prosequi. Porro cum Taro in fine scriptionis suæ E dicat, quod *Multa alia fecit et dixit, quæ non sunt scripta in libro hoc*: faciam et ego locum aliis, scripto meo adjuncturis quidquid deinceps comperietur de hujus sancti Antistitis actis; quamvis nullam prætermiserim diligentiam, ad colligendam omnem possibilem notitiam eorumdem, ad Dei honorem Virginisque sanctisimæ: quibus sit laus et gloria per secula seculorum, Amen.

Ante ejus aram a se erectam:

eidem postea ponitur Epitaphium geminum.

EPITAPHIUM

D. O. M.

PETRO GEORGIO ODESCALCO,
PATRITIO NOVOCOMENSI,
THOMÆ REGII SENATORIS FILIO,
ECCLESIÆ PATRI ET FAMILIÆ LUMINI
HIC
VTRIVSQVE SIGNATVRÆ REFERENDARII,
PROTONOTARII PARTICIPANTIUM,
LITTERARUM APOSTOL. CORRECTORIS,
FIRMI GVBERNATORIS,
AD HELVETIOS LEGATI,
MVNERA FELICITER OBIVIT.
EPISCOPVS ALEXANDRINVS, F
POSTMODVM VIGLEVANENSIS,
VBIQVE EXTRVCTIS ARIS,
SCRIPTIS CODICIBVS,
PIISQUE INSTITVTIS,
EXIMIÆ PIETATIS
IN DEVM, DEIPARAM, ET SANCTOS
GLORIOSA EREXIT MONVMENTA.
PASTOR ET PATER
SEMPER VIGILANS ET PIUS.
INTER PIORVM LACRYMAS,
NVMQVAM SATIS LACRYMATVS,
VT COELO DIVTIVS VIVERET
CITIVS TERRIS OBIIT,
NONIS MAII, M. DC. XX.
DEVOTI ANIMI TESTIMONIVM
PARENTI OPTIMO
I. C. RAYMVNDVS ODESCALCVS

P

Supra sepulturam

MARIAM VIRGINEM,
QVAM VIVENS
PETRVS GEORGIVS EPISCOPVS
MIRIFICE COLVIT,
HIC EIVS OSSA DEPOSITA
VENERANTVR.

APPENDIX

A

APPENDIX

De quibusdam memorabilibus ante et post mortem D. Odescalchi

Aqua ablutionis sacrificalis sanatur puer confectus variolis,

Ex iis quæ vitæ tempore acciderunt, primo referam id quod Canonicus Ravellius in suis informationibus narrat, ipsius illius verbis quoniam omni fide mihi digna videntur, utpote viri perquam familiaris in domo Episcopi. Ita venit mulier, dum Antistes ad Missam se parabat habens in brachiis filium deformatum variolis usque ipsos oculos, quos aperire nequibat; ita ut potius frustum tostæ carnis quam creatura humana videretur. Petebat illa magna cum instantia aquam ablutionis manuum ejus, ante, in medio, et sub finem Missæ, porrigens eo in fine vasculum ex argilla Majolicensi. Hanc cum accepisset, domumque tulisset, nescitur quo instinctu, credi tamen potest quod affectu devotionis, lavit ea occulos, faciem, et corpus infantis: qui continuo aperuit oculos, cœpitque toto reliquo corpore ita melius habere, ut intra paucos dies omnino sanus apparuerit; et ipse scriptor eum vidit annos jam sedecim natum.

B

item maleficio impeditus ab usu uxoris,

Auriga quidam Cæsaris Rho, nepotis ipsius Odescalchi, maleficio impediebatur ab actu conjugali: cum autem magnam concepisset de sanctitate Episcopi opinionem, curavit, mediante me, habere aliquid aquæ ab ipso benedictæ; per ipsam, ut mihi asserebat, liberandum se sperans. Ego, licet non sine difficultate, ipsam ei obtinui; et ille eam bibit, bibendamque uxori porrexit; ex eoque tempore liberos se eo impedimento senserunt. Dederunt etiam ex ea bibere cuidam filiæ suæ male habenti: et hæc etiam mutato statim colore, omnis molestiæ expers mansit.

quod virus promiserat,

Statim a morte Odescalchi, narravit mihi Mater Antonia Maria Ribera, Superior monasterii Assensionis Viglebani, mulier excellentis, non solum nobilitatis, sed etiam spiritus, casum sequentem. Emerat monasterium istud fundum quemdam horto suo contiguum, quem ea accessione ampliare volebant. Adiverat locum D. Odescalcus, visurus an muri essent æque alti ac alii, quantum requirebat clausura: verum quia prius obierat, quam ipsa usa esset licentia dejiciendi murum intermedium, oretenus dumtaxat sibi facta, vehementer anxiabatur; eo quod materia inde proventura valde egeret, dubitaret autem an concessa facultas non expirasset cum concedente: sed nec electus adhuc erat Vicarius Capitularis, ad quem posset recurrere.

C

per miraculum efficit mortuus.

Ergo ad defunctum se convertens ait: O anima benedicta quam credere me convenit jam receptam in cœlum; tu, quæ tanta cum caritate semper occurristi necessitatibus monasterii hujus, etiam in præsenti perplexitate succurre mihi apud Dominum Deum. Hæc cum dixisset, abiit ad Missam audiendam, ac postea in cellam suam sumptura quidpiam, medicinæ. Interim misit Vicariam suam ad portam carrorum, positam in eadem maceria; ut præsens istic adesset nescio cui rei agendæ. Quæ mox ut eo appulit, percepit haud procul a se jaci lapidem: dumque attonita circumspicit quis eum jecerit, nemine vel eminus comparente, vidit ultro cadere murum illum totum, remanente sola porta ubi stabat cum modica parte vicina. Maxima autem consideratione dignum fuit, quod ruina facta sit eam in partem, ubi monasterio erat utilor futura, licet in eam non inclinaret sed nec inclinari quidem facile posset, uti referebant ipsæ Matres.

D

EX ITAL. IO. BAPT. SALA.

Cappucinus ex febri moribundus,

Subjungam hic aliam Epistolam D. Adarzi, qua mihi significat, quid se præsente acciderit. consideratione minime levi dignum. Hanc, inquit, eo scribo Dominationi vestræ ut præbeam occasionem significandi mihi qualiter valeas (opto enim ut plene) et quo in statu sit Vita D. Odescalchi quam scribis. Ut autem majori cum fervore procedas, volo Tibi referre quid Viglebani acciderit, hum adhuc essem Mediolani. In conventu Cappucinorum Viglebanensium æger maligna febri tenebatur Frater Circator monasterii laicus, dictus Fr. Augustinus, extra spem vitæ; utpote jam munitus Viatico, et mox extremam Unctionem suscepturus. Ego, qui bono isti Religioso haud mediocriter afficiebar, ad eum visitandum ivi, in festo S. Antonii Patavini sub vesperam: cumque aliquamdiu collocutus essem cum P. Guardiano in horto, dixi quod cuperem infirmum videre. Rogavit ille ut ne irem, quia jam moriebatur. Perstiti nihilominus in proposito, voluique assendere, sicut et feci; atque intravi ad Fr. Augustinum, interrogans qui valeret: ipse vero nihil respondebat et solum fixis oculis me intuebatur. Videns autem eum in summo gradu febrilis æstus vehementer sitire, suggessi P. Guardiano, ut ei potum adferri juberet. Allata ergo ei est aqua, et exhibita infirmo quantitas trium circiter unciarum; quam benedixi dicens: Fr. Augustine, In nomine Dei, et Virginis matris suæ, ac D. Odescalchi, bibe hanc aquam. Bibit Frater, et in terminis mihi dixit: Grande obsequium mihi præstitisti. Tum Guardianus pulsum arteriæ exploravit, et dixit, multo melius infirmum habere: idem fecerunt dixeruntque P. Vicarius, et P. Infirmarius cum alio Patre, qui fuerat in seculo medicus. Paulo post interrogavi infirmum, utrum placeret ipsi rursus aquam potare. Respondit, Omnino; allataque est media circiter quantitas prioris, cui similiter benedixi, iisdem usus verbis. Statim autem atque eam gustavit æger; Jam, inquit, persanatus sum. Iterum ergo P. Guardianus cum supradictis Patribus tentarunt pulsum ejus, dixeruntque liberatum esse omni febre. Porro cum secunda vice aquam ægro porrigerem, suggessit infirmo Guardianus, promitteret qua primum vice egrederetur e conventu, visitare sepulcrum D. Odescalchi, id quod libenter facturum se vovit. Recuperata sanitate surgens de lecto, rogavit instanter P. Guardianum, liceret sibi spartiari foras ad captandam auram. Negabat primum Guardianus facultatem, dicens, quod promiserat primum iter facere ad sepulcrum D. Odescalchi. Verum tanta fuit postulantis importunitas, ut ei fecerit potestatem eundi quo vellet cum assignato socio: ivit autem ad ecclesiam a Domina septem dolorum dictam, modice distantem a monasterio Cappucinorum. Verum cum domum reverteretur, tanti mox eum invaserunt dolores, ut cogeretur referri in lectum, seque mortuum diceret. Continuo

E

sumpta aqua in Odescalchi nomine benedicta,

subito convalescit;

F

ob dilatum deinde votum relapsus,

tinuo

EX ITAL. JO. BAPT. SALA.

A tinuo ad jacentem accurrens P. Guardianus, monuit intelligere quam salubriter ipsi consuluisset, suadens ut prius factum a se votum compleret; formulamque præivit, quam verbatim subsequens veniam a Deo postularet ; et cessaverunt una cum verbis dolores. Proximo autem die processit ad visitandum sepulcrum, atque inde ad me veniens, ista omnia mihi narravit. Jamque informationes desuper confectæ habentur, et interrogati medici asseruerunt, impossibile fuisse, ut subito auferretur tota febris : cessaverat enim in instanti, in quod maxima consideratione est dignum. Hæc autem referre tibi volui ad solatium tuum, tum etiam ut Deo gratias reddas, atque ad prosequendum cœptum laborem scribendi Vitam defuncti, magis magisque animeris : confido enim futurum ad Dei gloriam minime vulgarem ipsiusque Sancti Episcopi.

iterumque sanatus illud statim exolvit.

Scripta erat hæc Epistola Mediolani, die XXI Augusti MDCLII; additaque erat altera ad ipsum eumdem D. Adarzum, Viglebano scripta, et sic nuntians. Multi hic sunt infirmi, et moriuntur multi : quotidie etiam videntur quasi infinita miracula fieri interveniente D. Odescalco : Canonicus autem Crux, casum mihi alias narravit perquam rarum. Virum quemdam dicto D. Canonico notum invaserat febris : cumque ipse Canonicus aliquando esset piscatum egressus extra portam Vallis, factis eidem homini obviam, interrogavit eum quomodo valeret : cui iste respondit, redire sibi febres omni die. Ergo, inquit Canonicus, eamus haud procul hinc ad Dominam nostram de monte Carmeli, seggessitque ut recitaret ter Pater-noster et ter Ave-Maria in honorem sanctissimæ Trinitatis, rogando D. Odescalcum, ut sibi impetraret id quod esset ex majori Dei honore et obsequio : imposuit etiam capiti ejus pileolum quem ipse Canonicus ab eodem D. Odescalco acceperat. Quarto post die iterum viro prædicto factus obviam, interrogavit quomodo exinde valuisset ; ille vero respondit, quod ex ea hora qua pileolum istum habuit capiti impositum, numquam rediit ad eum febris. Totum vero istud hic retuli, quia scio quod Illustriss. Dominatio tua gratanter ea sit intellectura de nostro illo Beato.

D *Item alius ad contactum pileoli.*

DANIELIS PAPEBROCHII CONATUS CHRONICO-HISTORICUS AD CATALOGUM ROMANORUM PONTIFICUM

CUM PRÆVIO AD EUMDEM APPARATU GODEFRIDI HENSCHENII ATQUE PETRI POSSINI

A S. PETRO USQUE AD PASCHALEM II

DEDUCTUS ANTE TOMUM QUARTUM

DE ACTIS SANCTORUM

MAJI

ILLUSTRISSIMO

AC

REVERENDISSIMO

DOMINO

D. LAURENTIO CASONO

S. D. N. INNOCENTII PAPÆ XI

A SECRETIORIBUS NOTIS ATQUE LATINIS EPISTOLIS ET CARDINALIUM COETUI QUEM CONSISTORIALEM APPELLANT

SECRETARIO,

ILLUSTRISS. AC REVERENDISS. D. AUGUSTINI FAVORITI,

Viri auctoritate ac gratia et politiori litteratura florentissimi, deque Sanctorum Actis quoad vixit optime meriti,

CONSOBRINO ET IN OFFICIIS SUCCESSORI,

Daniel Papebrochius e Societate JESU.

Illustrissime ac Reverendissime Domine

Si æris alieni nexus, moriente creditore, non solvunt civilia Jura, multo minus patitur gratitudo, beneficiorum memoriam simul cum vita Benefactoris aboleri : fortius enim animorum vincula adstringuntur, quam corporum. Quamdiu igitur in Te, dignissimo Consobrino ac Successore suo, vivet Augustinus Favoritus, et quamdiu Casona Familia stabit, manebit mea erga Hanc tuumque Nomen obligatio : quia ipso commendante eidem insertus jure hospitii, adhuc jucunde æque ac gratanter memini caritatis, mihi et P. Henschenio in Domo Tua paterna exhibitæ, cum Roma in Belgium redituri Hetruriam lustraremus, anno Domini MDCLXI. Sed et Tu vicissim, post Neomagensem pro pace conventum regressus ad Urbem, voluisti recordari quantulicumque mei obsequii, Tibi et Ablegato Sabaudico hic Antuerpiæ præstiti : postea etiam dignanter professus, quod amplissimis illis meritissimisque titulis, in quibus Favorito successisti, addi quoque eum desideres, quo nos ille sibi obstrinxerat, *Patroni*, quasi Te non satis crederes ejus ex asse heredem, nisi scribentes *Sanctorum Acta* etiam tibi eodem nomine haberes obligatos. Primis enim ad me litteris mandasti, *ut jure hospitii tecum semper agens, Favoritum in Te adhuc viventem agnoscerem.* Perlectis deinde eorum Thesibus Libellisque, qui suas origines, mihi non satis probari visas, ægre

ægre tulerunt, et silentii tenendi constantiam identidem objiciunt ut contumeliam, sapienter rescripsisti; *Minime decere virum gravem, evangelicamque disciplinam in sanctissimo Instituto professum, tam inanibus tricis disputationibusque distineri, quæ conterminis Belgio hæreticis risum excuterent, dum totius Ecclesiæ causa agitur, expurgando Sanctorum gesta a fabulis, quæ in ea irrepserunt priorum temporum credulitate.* Quanti apud me ponderis fuerit istud Tuum prudentissimum consilium, suffragiis Eruditorum ex omni ordine ac natione virorum passim confirmatum, quivis intelliget vel ex hoc præliminari de Pontificibus Romanis Tractatu, animum advertens frequentissimis, quæ in decursu se offerebant, occasionibus refutandi Librariolos obgannientes; si tanti erant faciendi, ut propter eorum vitilitigationes augenda esset Parergis pluribus præsens Lucubratio, etiam absque talibus jam prolixior. Hanc vero cur Tuæ potissimum censuræ subjiciam, Tuo inscribam nomini, causam accipe. Viderat cum adhuc viveret Favoritus ὁ Μακαρίτης, operam a me positam in explicanda Patriarcharum Hierosolymitanorum Chronologica serie, visamque probaverat: cum autem ex Romanorum Pontificum vetustioribus Catalogis, ante Aprilem ab Henschenio productis et quadamtenus illustratis, pridem esset persuasus, circa hos quoque haud parum studii utiliter collocandi superesse, ut Sedis cujusque tempora habeantur accurate definita; indicavit per nostrum D. Petrum Possinum, sibi Romæ familiarem, optare se, ut huc prius stylum verterem, quam Patriarchatuum Alexandrini et Antiocheni pene obliteratam historiam niterer e pulvere suscitare, sicut promisisse videbar. Rem ergo, Eruditioribus non paucis desperatam, illo hortante aggressus, postquam conatu haud pœnitendo visus sum eo perduxisse, quo a tenuitate mea adduci posse spem faciebant multa ineditorum hactenus monumentorum, propriarumque per annos sedecim observationum præsidia; cui potuissem prius repræsentare perfectam, quam qui suscipiendi operis suasor præcipuus fuerat? Eodem autem hæc quoque ratio accedere poterat, quod ipso in Limine, sive Apparatu ad hunc Conatum prævio, inducendi erant Favoriti ipsius dilectissimi duo, interque se (dum alteri vita manebat) amantissimi, opinionibus tamen diversissimi, *Henschenius* inquam et *Possinus* prænominati, pro sua cujusque decertantes sententia. *Henschenius* quidem, ex ea quam hic consequi studio mortales possumus ambigua prorsus rerum notitia (jam enim certiorem, ut confidimus, intuetur veritatem) persuadere nitens, ut salutiferæ Crucifixionis annum credere velimus ipsum fuisse, qui *Coss. duobus Geminis* insignitur, et communem Christianorum Æram annis quinque prævertit; *Possinus* vero, in contrarium tendens, pro eadem communi Æra manutenenda, quasi eam omnino deficiat nihil, quo minus justa sit, qualem totis seculis duodecim credidimus. Neque, duobus istis sic comparatis, formidasset Favoritus invidiam periculosi arbitrii, quo vel defuncti læderetur fama, vel gratia periclitaretur viventis. Non erant illi disceptaturi affectibus, rixosis utique disceptatoribus et oppido molestis, sed meris rationibus; itaque animati compariturі singuli, ut alter alteri optaret victoriam cedere, si salva posset veritate. Quidquid audito utroque Amicus communis judicavisset, grave accidisset nemini. Ad hæc contingit sæpe, ut in supputatione temporum, præsenti Conatu instituta, fundetur discrimen, reperiendum inter Decretales Bullasque, Pontificiam auctoritatem nomenque ex vero præferentes; et alias complures, sub tanti tituli quamvis ementiti reverentia diu impune toleratas, nunc vero passim apud peritos proscriptas adicendo in historia Ecclesiastica testimonio. Ecquis vero de talibus cognosceret potius; quam cujus proprium munus erat præmeditari epistolas; ad præcipua mundi Capita ab Apostolico Culmine dirigendas, et Actorum Consistorialium scripto consignare tabulas? Verum quod mentis proposito me decuit præstituere, non sic etiam ad affectum deducere licuit, interveniente Favoriti morte: Amicis tanto acerbiori, quanto longius aberat a grandiori ætate, cujus maturitas lenire vulgo solet jacturam decedentium, cum annum vitæ dumtaxat nonum supra quinquagesimum ageret, ipso in flore virilis plenitudinis. Senserunt ergo luxeruntque eum quotquot noverant, seque ei affectibus obligaverant. Sed hos luculentius nemo testatus est, quam præcipuus quoad vixit æstimator virtutis ejus, idemque operis nostri Mæcenas munificentissimus, Celsissimus Princeps Ferdinandus Furstenbergius, erecto defuncti exuviis et memoriæ in Basilica Liberiana Monumento, quod nulli Pontificiorum ibidem monumentorum pretio aut elegantia cederet, cum hujusmodi Epitaphio.

D. O. M.

AUGUSTINO FAVORITO ZARZANENSI,

HVJVS BASILICÆ CANONICO,

Qui

Qui illustri ingenio, excellenti doctrina,
augusta et Sedis Apostolicæ majestate digna eloquentia,
et imprimis Latinæ orationis copia, nitore ac gravitate;
Carminum etiam gloria
florentissimis veteris ævi Scriptoribus æmulus;
per octo et viginti annos in Palatio claruit,
ALEXANDRO VII, CLEMENTI IX ET X,
AC INNOCENTIO XI
ab Epistolis,
atque in Cardinalium Cœtu, quem Consistorialem appellant, a Secretis fuit;
ab eodem Innocentio
nunc Ecclesiam sancte et feliciter administrante,
gravissimis negotiis admotus,
curarum molem invicta constantia,
fortitudine, fide, ac integritate
sustinuit:
prisca sanctimonia,
et honorum ac pecuniæ, ceterarumque rerum caducarum contemptu,
et omni Christiana virtute,
maxime vero caritate erga pauperes,
quibus vivus et valens quidquid paucis contento supererat assidue distribuebat,
veras divitias, insontem larcitudinem, felicitatem et gloriam
invenit.
FERDINANDUS
Dei et Apostolicæ Sedis gratia
Episcopus Paderbornensis et Monasteriensis,
S. R. I. Princeps, etc. Liber Baro de Furstenberg,
Amico intimo,
cui vivo, propter incredibilem ejus abstinentiam nihil unquam largiri potuit,
mortuo cum luctu mœrens hic posuit:
Vixit annos LVIIII, menses X, dies X.
Obiit anno MDCLXXXII die XIII Novembris.

Non licuit Principum optimo, Amicorumque fidelissimo, tamdiu saltem vivere, quoad perfectum opus nuntiaretur: nam et ipsum æque immatura et acerba mors, anno vitæ LVI nobis sustulit, V Kalendas Julii, post septimum a FAVORITI obitu mensem. Licet Vobis conjunctam utriusque in monumento pulcherrimo memoriam quotidie intueri, spirantemque muto in marmore viri præstantissimi vultum recognoscere. Mihi aliud non suppetit in tanta distantia regionum, quam ut eodem mea dirigam pro defuncto vota; dum meum hunc tenuem Conatum, quem FAVORITO dicandum destinaveram, ad Te defero, dignissimum ejus Consobrinum, quin etiam in Officiis Successorem; veluti ea ratione qualemcumque gratiam reddere possim Benefactori mortuo, quam viventi malueram exhibere. Etenim nomen dumtaxat videmini commutasse, non personam; et redivivum in Te habere FAVORITUM, Romanæ Curiæ nobisque Amicis ejus gratulamur. Attamen, ut cetera similes sitis, unum quiddam est in quo (salva utriusque pace) Vos inveniri cupio quam dissimillimos. Annos Ille omnino viginti et octo, in eodem gratiæ et auctoritatis gradu, quatuor ex ordine Romanis Pontificibus adstitit, rara inter Palatinos felicitate, quibus ferme usuvenit cum Dominis mutare fortunam: Tibi vero contingat opto, non modo nullos a mutanda fortuna suscipere timores (quos facile Tua virtus superaret) aut a mutato Domino experiri luctus (quos tali eventu etiam optimus quisque debet assumere) sed uni INNOCENTIO XI, Optimo Maximoque Pontifici, ad tempora etiam productiora, non minus constanti, quam fideli deservire obsequio. Tantum perge, qua cœpisti benevolentia, nostra respicere ac fovere studia, honorando in suis Sanctis Deo et Veritati vindicandæ consecrata.

PROTESTATIO

PROTESTATIO

ET PRÆMONITIO

AD QUARTUM ET QUINTUM TOMUM MAJI

Ac præviam de Romanis Pontificibus tractationem ; deque Supplemento Generali, ad tomum primum sacri Anni Semestri faciendo post Junium absolutum.

URBANIANAM, circa Sanctorum nomenclaturas, Vitas, Miracula, Constitutionem observare professus jam sæpius, neque ipsa adeo comprobatus, ut non desint qui me nimiæ hoc in genere severitatis arguendum putent ; idem tamen rursus profiteor, non pro me solum, sed etiam pro Sociis, mihi posthac collaboraturis in hoc studio colligendi et illustrandi Sanctorum Acta ; videlicet nolle nos cuipiam, per hæc studia nostra, religiosioris cultus adscriptum amplius, quam per Apostolicæ Sedis Decreta sacrosancta liceat ; neque aliam hic collectis fidem petere, quam pure humanam errorique obnoxiam, nisi quibus Auctoritas humana major, et ut talis per Ecclesiam Romanam agnita, suffragatur. Quod autem hinc consequens censuerunt Decessores mei, BOLLANDUS atque HENSCHENIUS, ut erroribus quibuscumque et quacumque occasione sibi obrepentibus in tanta rerum et historiarum tam variarum multitudine veniam postularent et instructionem a melius informatis, promitterentque correctionem, suo quamque tempore faciendam ; id quam non in speciem dumtaxat, et postulaverim, et promiserim ipse, ii solum possunt ignorare, qui Aprilem et Majum, totos a me recognitos et magna ex parte compositos menses, numquam legerunt. Etenim sæpiuscule, tum ibi, tum in his duobus Maji Tomis, anticipavi tempus præstandæ correctionis, contra quam faciendam putabant Decessores mei ; contenti plerasque ejusmodi excipere adversariis, in spem faciendi aliquando SUPPLEMENTI GENERALIS, vel impressionis novæ totius operis, post medium scilicet aut integrum seculum absolvendi. Ego vero considerans, quantum id excedat augustos vitæ terminos, uni homini sperandæ ; nec volens totum illud, quod in jam editis addendum, mutandum, corrigendum vel tradiderunt ipsi, vel egomet observavi, vel alii denique suggesserunt committere memoriæ, diligentiæ, ac fidei posterorum ; censui ejusmodi SUPPLEMENTUM conficiendum, mox atque absoluto Junio completum fuerit primum sacri Anni Semestre ; simulque colligendos INDICES GENERALES pro Tomis omnibus, tunc ultra viginti futuris ; et prius etiam quam deni essent, præbentibus usum satis difficilem Indicum, per tot volumina dispersorum. Hoc consilium, ætati meæ necdum senilis, et valetudini ab aliquot annis per Dei gratiam satis firmæ non improportionatum, insuper strenuorum aliorum Sociorum fiducia fultum, atque ab HENSCHENIO antequam moreretur vehementer probatum, et ut exequerer sedulo commendatum, cum eo mortuo pluribus indicassem ; unus inter alios repertus est REV. ADM. D. CLAUDIUS CASTELLANUS, ad Divæ Virginis Parisiis Canonicus, qui, non paucorum quorumdam Sanctorum Vitas (uti jam fecerant aliqui) sibi sumeret ex causa peculiari recognoscendas ; sed totum ab initio opus foliatim revolveret, et quidquid vel correctione vel illustratione egere judicabat, annotaret in chartam, nobisque transmitteret, multum ipsi eo nomine obligatis. Equidem vix ausim sperare futuros multos, qui tantum sumere laboris velint ; talemque ejus diligentiam exæquare, nedum superare contendant : non tamen fuerit improbum votum optantis, ut saltem in singulis Regionibus et Professionibus, Urbibus atque Castris particularibus, inveniantur vel pauci, qui pro Sanctis ad se suosque propius attinentibus soliciti, suæ erga illos obligationi faciant satis ; eoque spectantia curent legere ; et numquid addendum, demendum, vel mutandum, dispicere ; nosque de singulis amanter fidenterque monere ; neminem, qui id obsequii nobis præstiterit, absque grati animi professione dimissuros : nedum alicui vitio versuros quod se a nobis dissentire in re quapiam indicaverit ; modo eo sit animo, ut ferre possit quod ipso audito non in unam semper conveniamus sententiam, neque in suam interpretetur injuriam. Hoc si obtinuerimus, quanto præstantius ad Dei Sanctorumque honorem, quanto ad historicam veritatem exactius evadet opus universum ! Quam multi aut inter Prætermissos relati, aut nec relati quidem, dignum suis meritis locum recipient ; quo nunc carent, quia vel de iis nihildum innotuit nobis, vel defuit publici Cultus idonea confirmatio! Talis enim Cultus nisi ostendatur, non solet nobis esse satis, quod scriptor quispiam, aut etiam plures, vel populariter præsumpta ex pietate licentia indulgeat cuipiam appellationem SANCTI vel BEATI. Multa etiam errata tali ratione emendabuntur haud dubie, in locis, temporibus, personis, ex incidenti commemoratis, quæ tot in libris non esse pauca, satis intelligimus ex numero deprehensorum per nos ipsos, jamque in adversaria relatorum. Eos tamen qui de hujusmodi nos dignabuntur instruere, præmonitos velim, ne cum accipienda statim per litteras gratiarum actione (hanc enim numquam patiemur desiderari) exspectent illico responsum ad singula. Fieri enim potest, ut non æque nobis probentur ipsorum omnia : et experientia docuit, ejusmodi ad singula respondendi sedulitatem alio non servire, quam ad emittendum funem contentionis, quem reciprocando magnum semper dispendium quietis et temporis, sæpe etiam amicitiæ fiat.

MONITIUNCULA

MONITIUNCULA
AD LECTOREM

Cum placuisset Michaeli Cnobbaro, suis et typis et sumptibus hos libros imprimenti, Propylæum hoc, sic imprimendum curare, ut seorsim etiam vendi posset ; quia nonnullos futuros credebat, qui destituti commoditate aut voluntate totius operis perlegendi vel sibi comparandi, curiosius tamen ea requirerent quæ extra ordinem a Nobis tractantur ; necessarium fuit ex Aprili ac Majo nonnulla recudi sub titulo Prævii Apparatus. Hoc cum ita jussissem fieri, ut nonnulla, quæ fuerat Auctor correcturus si vixisset, ipse ex ejus mente mihi nota corrigerem ; visum mihi est eadem sic recognita, non ingrata futura etiam illis, qui empta haberent volumina nostra omnia : ideoque non curavi ea in communi omnibus exemplis editione auferre, sed nec apte potui. Nihil tamen majoris momenti mutatum vel additum volui, quod, hisce notis [ ] sejunctum a reliquo contextu, non posset Lector curiosus secernere. Addidi autem, de eodem quod Henschenius tractaverat argumento, illius opinioni contrarias Epistolas tres nostri P. Petri Possini ; et dissertationem meam unam, ex jam dicti Possini opere quodam acceptam de Christi Genealogia : ut non minus Ecclesiasticæ quam Evangelicæ Historiæ, id est, vitæ ipsius Christi series hic inveniretur ordinata.

PROLOGUS AUCTORIS

De vetustioribus Catalogis MSS.

ROMANORUM PONTIFICUM.

Mense Aprili occurrunt Natales Pontificum Sanctorum

Præmisimus Actis Sanctorum mensis Aprilis tractatum de serie et successione Summorum Pontificum Romanorum, qui primis aliquot seculis Ecclesiam rexerunt, eamque martyrio aut vitæ sanctitate exornarunt. Incitarunt nos ad illud studium, tum antiqui Catalogi eorumdem, quos hic damus; tum potissimum dies natales plurium, in eum mensem cadentes ; quorum ætates ac res gestæ non satis liquide definiri et tractari poterant, absque decessorum successorumque exacta notitia, quam cum dictis Catalogis dare intendebamus, ut veritas undequaque stabilita clarius ob oculos poneretur. Ex his, quos dixi, ad Aprilem spectantibus, primo Christi seculo floruit S. Cletus, (*Cleti,*) a Principe Apostolorum et primo Pontifice Petro cum SS. Lino et Clemente ordinatus Episcopus, creditusque post hos Ecclesiam rexisse : qui a successore suo Anacleto, contra quam senserunt Eusebius et plures alii necessario est cum hisce Catalogis distinguendus. Post hos autem duos traditur, usque ad tempora S. Evaristi superfuisse S. Clemens ; sed privatus, aut Apostolicus, Episcopus, id est nulli Cathedræ adstrictus. Seculo secundo vixerunt, et jam dicto mense coluntur, SS. Sixtus I, Anicetus et Soter. Inter memoratum Evaristum et hunc Sixtum, (*Sixti,*) præfuit Ecclesiæ S. Alexander : cujus Acta sincerissima videntur universam decessorum et successorum Pontificum chronotaxim posse firmissime stabilire. Eamdem corroborant S. Hermes urbis Romanæ Præfectus, et Quirinus Tribunus, aliique ad x Aprilis relati, ab eodem Alexandro conversi et martyrio coronati sub Aureliano Comite ; qui ab aliis Judex, Princeps, et Imperator compellatur : et cujus facinora a variis ad Aurelianum Augustum, sesqui seculo serius imperantem, fuerunt perperam translata. Successerunt Sixto I Telesphorus et Hyginus ; de quibus actum est tomo primo Januarii, sed quomodo tunc agi a nobis potuit, qui sanctæ antiquitatis succum necdum imbiberamus ; nunc vero edocti melius, magisque exercitati ad veri falsique discrimen percipiendum, amota ista vellemus omnia, et quæ hic indicabuntur sola eorum loco substitui.

2 Hygino successorem damus S. Anicetum, cui S. Pius subrogatus, fuit annis aliquot verus Pontifex, ante (*Aniceti.*) per annos circiter septem SS. Hygini et Aniceti Episcopus Vicarius quo etiam modo fuerunt Episcopi Vicarii Linus, S. Petri Apostoli ; Sixtus, S. Alexandri, carceri inclusi ; Stephanus, S. Lucii in exilium acti ; et aliorum alii. Imo qui Liberio, sub Constantio Imperatore in exilium acto, præfuit S. Felix II, inter Pontifices Romanos ab Ecclesia numeratur, quamvis non sederit post dicti Liberii mortem. Seculo autem Christi septimo, cum S. Martinus Papa esset ab Exarcho Theodoro Calliopa captus et in exilium ablegatus ; mandante Constante Imperatore, in ejus locum constitutus est S. Eugenius, qui prius fuit S. Martini Vicarius, ac dein verus Pontifex, et inscriptus Martyrologio Romano.

3 Pio Pontifici successit S. Soter : in cujus Actis, (*Soteris,*) XXII Aprilis illustratis, demonstramus eum annos circiter novem præfuisse, atque anno Christi CLXXI vita functum esse. Cardinalis Baronius, quia aliter de annis decessorum senserat, coactus tempus Sedis ad non integros quatuor annos contrahere, ejusque obitum anno

CLXXIX *assignare*; Si quis, inquit, certiorem de annis Soteris invenerit chronographiam, qua tamen Clerus e numero Romanorum Pontificum non ejiciatur, nec litterarum Martyrum Lugdunensium sincerum testimonium contemnatur, haud inviti assentiemur. *Hæc Baronius: cujus desiderio speramus a nobis factum satis solidissima et commodissima methodo, chronographiam istam petendo ex ipsis* S. Soteris *Actis, nec non ex successione* S Eleutherii, *cujus anno* VII *mota est apud Lugdunenses persecutio, cum hujus Pontificis virtus satis ubique innotuisset. Imo successio* Cleti *ab* Anacleto *distincti, contra nuperos Græcizantes, optime propugnatur. Postea, in persecutione Diocletiani, passi sunt mense Aprili* SS. Caius et Marcellinus Pontifices.

Cau. 4 *Eusebius lib.* 7 *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* 32 *asserit,* Caium et Marcellinum sua ætate vixisse. *Sed, quod vehementer obstupescendum est, ita aberrat, ut videatur ultro voluisse a veritatis tramite recedere.* Caii *decessor* Eutychianus *sedit annos octo, cui vix decem menses concedit Eusebius: dein inertissima segnitie,* Marcellini. SS. Marcellinum et Marcellum *ejus Successorem, in unum eumdemque hominem conflat; aut certe, ob nominis similitudinem,* Marcello *omisso, successores* S. Marcellini *statuit in Chronico* SS. Eusebium, Melchiadem et Silvestrum, *sub quo suum Chronicon finit. Quare Eusebio cum suis sequacibus amandato,* in iis quæ sunt Romanæ Ecclesiæ, majorem esse adhibendam fidem ejus alumnis, quam ceteris, *censemus cum Baronio, in Notis suis ad* XXVI *Aprilis, quo coluntur* SS. Clerus et Marcellinus, *quos Eusebius a successoribus* Anacleto et Marcello *non distinxerat.*

Præ libro Pontificali 5 *Latinis igitur potius quam Græcis circa Romanos Pontifices inhærere cum haberemus constitutum, diuturna ac magna solicitudine indagavimus quoscumque de Summis Pontificibus tractatus, ab ejusdem Ecclesiæ alumnis antiquioribus conscriptos; et anno* MDCLX *Romam appulsi, hac de re cum viris magis eruditis egimus. Commendabant aliqui Librum Pontificalem, ex quo Vitæ Pontificum editæ sunt ab Aloysio Lipomano tomo tertio Vitarum Sanctorum Priscorum Patrum, usque ad S. Felicem II et tempora Constantii Imperatoris, quæ et in tomis Conciliorum, saltem usque ad tempora S. Gregorii Magni, allegantur, et postmodum ex Anastasio Bibliothecario aliisque auctoribus continuantur, ac passim in Annalibus Ecclesiasticis laudantur.* Lucas Holstenius, *Bibliothecæ Vaticanæ tunc* et Catalogo MS. Palatini, *Custos (quem nobis* Alexander VII Pontifex Maximus, *ut* virum eruditum et hominem pium, *commendabat) obtulit* Catalogum Summorum Pontificum, ex antiquissimis membranis Palatinis Vaticanæ bibliothecæ *descriptum. Hunc Catalogum ipsi transcripsimus deductum usque ad Stephanum III Papam, sive ad tempora Pipini et Caroli Magni Regum Francorum; eumque constitueramus aliquando aliis Catalogis minimo charactere excusum, subjungere. Verum quia ibi non indicantur Consules Romani, vix posset ille alium usum habere, quam ut ex crebris ejus erroribus disceremus, quam parum fidendum sit computui annorum, cui Consules aut anni Imperatorum desunt. Alium Catalo-* probatur alius ex MS Reginæ: *gum reperimus in illustri bibliotheca* Reginæ Sueciæ, *contentum in codice membraneo valde magno sub numero* 58, *quem, usque ad* Felicem IV *et tempora Justiniani Imperatoris deductum, descripsimus, et hic damus; sed loco duntaxat secundo, quia post studiosam longamque meditationem judicavimus, primum locum et majoris characteris prærogativam deferendam alteri, notæ longe optimæ Catalogo, qui penes nos pridem fuit, deductus usque ad initium Liberii Pontificis et tempora Constantii Imperatoris, sive annum Christi* CCCLIV, *uti ex adjuncto ibidem Catalogo Consulum (qui in* Constantio Augusto VII *et* Constantio Cæsare *desinit) manifestum redditur.*

6 *Perplacet opusculum, tum ob summam antiquitatem, tum ob methodum scribendi, qua tempora singulorum Pontificum per Consules, qui tum Reipublicæ Romanæ præfuerunt, accurate designantur : quam* Regiam viam esse *docet ex Patribus Baronius, in Præfatione ad Annales suos Ecclesiasticos; et ad annum* LXIX *num.* XXXVI *ita concludit :* Tempora annumerata per Consules libentioribus sunt accipienda auribus, cum ceteris illa frequentior, liberalior, et verior noscatur esse chronographia, atque in usum frequentiorem accepta, quæ a Fastis deducta est Consularibus. Certe quidem cum vetera monumenta in antiquis scriptoribus interdum invenimus esse Consulibus consignata, magno afficimur gaudio, perinde ac si in tenebris oberranti fax aliqua exoptata præfulgeat. *Hæc Baronius : qui tamen facem illum pro primis Pontificibus sibi non curavit accendere : quod nos in Vita S. Soteris aliorumque Sanctorum Pontificum Actis mense Aprilis, ut supra indicatum est, relatis, facere conati; ad eamdem facem alias quoque controversias dirimimus, quemadmodum Baronius seculo tertio et sequentibus facit sæpissime : cujus rei exemplum unicum adduxisse satis erit.* In hoc Consules designantur:

7 *Sub Julio I Pontifice, cujus Vitam elucidavimus* XII *Aprilis, fuit Synodus centum et sexaginta Episcoporum Romæ collecta,* imperantibus *(ut Acta Synodalia sub initium habent)* Constantio et Constante anno quarto, sub die XIX Kalendarum Octobrium, Indictione sexta, *et sub finem additur,* Data Kalendis Novembris, Feliciano et Maximiano viris clarissimis Consulibus. *Baronius anno* CCCXXXVII *num.* LXVII, *primo in locum* Maximiani *substituit* Titianum, *qui isto anno* collega Feliciani *fuit : ac deinde sic loquitur.* Quod autem spectat ad Synodum dictis Consulibus annotatam, cum triplici et inter se diversa chronographia signetur, mendum in notas numeri irrepsisse facile est intelligere. Primum enim anno quarto dictorum Augustorum, rursum Indictione sexta, atque demum nominatis Consulibus ponitur eadem Synodus celebrata. Si igitur moveatur controversia, quænam harum trium chronographia fidelior habenda sit; mea quidem sententia notatis Consulibus potius inhærendum existimaverim, illa potissimum inter alias ratione persuasus, quod facilius sit in notas numeri errores illabi, quam in ipsa nomina, quod omnes puto justissime concessuros. Hinc enim est quod mos inolevit, ut cum vel anni Imperatoris vel Indictionis, in legibus ab Imperatoribus latis, mentio haberetur, Consulum quoque nomina adderentur : eam nimirum ob causam, ut Fastorum soliditate, annorum Imperatorum numerus vel Indictionis semper integer servaretur; vel si librariorum vitio corrumperetur, ex notatis Consulibus restitui perfacile posset. *Hæc Baronius, quæ in dictis Romanorum Pontificum Catalogis necessario sunt observanda : quod subinde ipsa Imperatorum nomina vitio librariorum aut scriptorum, qui perversam habebant chronologiam, sunt immutata, et restituenda ex Fastis Consulum ibi relictorum, quos nescivit imperitia illorum immutare.* et per hos controversiæ dirimuntur.

8 *His positis progredientes, ad Auctores dicti jam primarii Catalogi perquirendos, pro numero partium illius diversarum, ipsos quoque censemus distinguendos. Prima completur cum* S. Urbano Pontifice, *anno* CCXXX *martyrium passo. In hac priore parte nulli Consules bis repetuntur, quamvis sub iisdem, sub quibus sedere inceperunt quidam, fuerint vita functi aut martyrio coronati eorum decessores : [sed ejus Pontificatui, qui potiorem anni partem vel incipiens vel finiens tenuit, relinquuntur. Exempli causa :* S. Alexander *dicitur fuisse* temporibus Trajani, a Consulatu Palmæ et Tullii usque Æliano et Vetere. *Creatus is est et ordinatus anno* CVIII cum Coss. Gallo et Bradua : *sed quia hunc* Hujus pars prior deducta usque ad S. Pontianum,

hunc annum decessor Evaristus tenuit usque ad XXVI Octobris, huic illi relinquuntur; et in designando initio Alexandri primi nominantur Palma et Tullus]. Deinde Ælianus et Vetus fuerunt Consules anno CXVI, quos ultimos toto anno habuit Alexander, et superfuit usque ad diem III Maji anno CXVII, quo Consules erant Niger et Apronianus: qui tamen non attribuuntur S. Alexandro, sed soli S. Sixto ejus successori: interim Acta antiqua S. Alexandri habent, post hujus mortem, nutu Dei, eodem anno, defunctum esse Trajanum, quod certum est contigisse in Cilicia X die Augusti, Nigro et Aproniano Consulibus. Hujus partis (si non scriptor, scribendæ certe auctor) videtur posse statui S. Anterus Papa, qui gesta Martyrum diligenter a Notariis exquisivit, et in ecclesia recondidit. Sedit is solum uno mense in suo Pontificatu, videturque gesta (et quidni potissimum Summorum Pontificum?) exquisivisse necdum Pontifex, sub S. Pontiano successore S. Urbani. Imo Acta SS. Urbani et Callisti hujus decessoris videri a S. Antero scripta, dicemus XXV Maji, quo colitur S. Urbanus; et X Maji, quo coluntur SS. Calepodius Presbyter, Palmatius Consul, Simplicius Senator, aliique Martyres, quorum res gestæ in Actis S. Callisti continentur.

auctore forsan S. Antero:

9 Secunda ergo Pars inciperet a dicto Pontiano, et in hac passim majora Pontificum elogia referuntur, iidem Consules repetuntur, dies ordinationis et mortis Pontificum assignantur. Et hæc Pars [quatuor successive auctores videtur habuisse, nonnulla styli diversitate dignoscendos, quorum primus cum S. Felice finiverit, secundus tres hujus successores adjecerit Eutychianum, Caium et Marcellinum, tertius junxit Marcellum et Eusebium, quartus a Melchiade usque ad Liberii initia scriptionem continuaverit, floruerit autem sub hujus decessore Julio:] in cujus Elogio, præter morem in prioribus Elogiis servatum, habetur accurata basilicarum ab eo extructarum narratio: ex qua XII Aprilis ad hujus S. Julii Vitam confirmamus hujus Catalogi eminentem soliditatem. Liberii vero tempore hunc veterem Indiculum Romanorum Pontificum contextum fuisse, etiam asserit Dionysius Petavius lib. 5 Rationarii temporum cap. 5, qui eum penes se habuit. Post obitum Liberii constitutus est Pontifex Romanus S. Damasus, qui rogatus a S. Hieronymo, Gesta Pontificum, quæ potuit reperire in suæ Sedis studio, ad eum direxit, [si qua fides epistolis, quæ sub utriusque nomine præfixæ habentur in nonnullis MSS. Catalogis Pontificalibus: de quibus, licet ad multo posteriora tempora continuatis, ea verba intelligentes plerique, quasi eatenus saltem auctorem haberent Damasum, fecerunt ut Damasi liber de Romanis Pontificibus passim allegetur a scriptoribus superioris ætatis, ex quibus Ptolomæus Lucensis, usque Damasum, inquit, Chronica summorum Pontificum vigorem recipiunt Damaso scribente. Frequens communio litterarum et librorum inter hunc et Hieronymum faciebat non omnino incredibile videri, hunc ipsum antiquiorem Catalogum petitum ab Hieronymo, eique a Damaso missum fuisse: sed quæ ad hoc probandum proferuntur Epistolæ, decurrunt stylo tam hiulco et inculto, ut jam pridem viri aliqui eruditi, et nuper Clarissimus Schelstratius, in primo suo illustrandæ Antiquitatis conatu utramque censuerit, auctoribus tam cultis quales ambo isti sancti fuerunt, non convenire, et ipsi etiam quod a Damaso Hieronymus requisivisse supponitur argumento minus quadrare. Nec vero ante hujus vetustissimi Catalogi exemplaria eas epistolas reperit Henschenius, sed ante posteriorem Catalogum, qui usque ad Felicem IV pertingit, et non uno loco deprehenditur interpolatus. Nullam etiam earum rationem habendam putavit Martius Milesius Sarazanius J. C. Romanus, Vitam et opera S. Damasi Papæ a se collecta Edens anno 1638, licet præ oculis haberet proferretque alias, quibus Damasus ab Hieronymo petit Psalterium Græcæ fidei reddendum, et hic eidem quod petierat mittit. Illas igitur satis est in nostro Aprili legi, unde eas jam mallemus expunctas].

altera pars plures auctores habet, finiturque in Liberio.

Nihil quidem tale ad Hieronymum Damasus misisse probatur

(utriusque enim ea de re epistolæ putantur supposititiæ esse

10 Redeo ad præfatum antiquiorem Catalogum, atque indico quod eum habuit Joannes Cuspianus vir eruditus, et inseruit Commentario suo in Aurelii Cassiodori Consules, incipiens a Consulatu duorum Geminorum, in quo, imperante Tiberio Cæsare, passus est Dominus noster Jesus Christus (quem locum in Digressione nostra ad idem Proœmium late explicamus) et finit cum Pontificatu S. Julii Pontificis, ut supra indicavimus. Eumdem habuit in antiquis membranis Nicolaus Fabricius, Peiresci Dominus et Senator Aquensis, uti testatur Antonius Capellus de Cœna et Passione Christi cap. 5. Onuphrius Panvinius in Commentario in librum secundum Fastorum, incipit citare Damasum in Vitis Pontificum a Consulatu Saturnini et Scipionis, quando S. Linus creatus est Episcopus et Vicarius S. Petri, et prosequitur usque ad finem dicti libri et Pontificatum S. Julii sive finem præfati Catalogi. Verum quia immiscet Consules, quorum in aliis Catalogis libro Pontificali et apud Anastasium nulla fit mentio, opinamur illos aut ex Catalogo præscripto, quem habuerit, excerptos esse, aut ex Cuspiniano desumptos. Apographum nostrum communicavit olim Joannes Bollandus noster Ægidio Bucherio, qui illud edidit in Commentario suo in Canonem Paschalem Victorii: sed is non parum fuliginis ipsi adjecit, dum Catalogum illum (quem confusiorem et vitiosum judicabat) non satis æstimavit: dixit tamen reliquorum Catalogorum fontem videri, et posse studio industriaque aliorum depurari, atque ad rigandam veteris historiæ siccitatem adhiberi: quod nos hoc tractatu conamur præstare et judicio eruditorum hominum subjicere, ut quod sincerissimum æstimarint, seligant.

sed invenitur a Cuspiano sparsim edi hic Catalogus

ab Onuphrio sæpius citatus

et per Bollandum Bucherio communicatus.

11 Alter Catalogus, quem ut dixi, ex MS. Codice Reginæ acceptum secundo loco damus, ex priore Consules habet desumptos, sed subinde non satis exacte: in hoc tamen est utilis, quod aliquot locis lacunæ prioris Catalogi præclare ex eo suppleantur. Ast hic in iis quæ a temporibus S. Damasi ad Felicem IV et tempora Justiniani Imperatoris traduntur, non habet Consules, præterquam in Joanne I et dicto Felice IV, quando vixit auctor et voluit imitari auctorem primi Catalogi. Postea apud Anastasium ratio Consulum nulla habetur: ideo in reliquis dirigenda sunt tempora per epistolas Pontificum et Concilia sub iis habita, in quibus Consules indicantur; item per Consules apud Prosperum, Marcellinum Comitem, Victorem Tunnenensem attributos initio Pontificatus variorum Pontificum: in quibus tamen auctoribus major diligentia requiritur [quippe qui inter se non concordant et sibimetipsis aliquando contradicunt].

Vitæ Pontificum in altero Catalogo

12 Porro historia, in dictis Catalogis contenta, latius explicatur non solum in Libro Pontificali, quem ante indicavimus, sed etiam in aliis codicibus MSS. de Vitis Pontificum ad Stephanum III et Pipinum ac Carolum Magnum Reges Francorum deductis: neque illæ in altero codice Marquardi Freheri, et alio pervetusto Bertiniani monasterii, ac tertio Parisiensi a Philippo Labbæo indicato ulterius deductæ habentur. Continuavit eas Anastasius Bibliothecarius usque ad Nicolaum Papam sive annum DCCCLXVII; et Gulielmus Bibliothecarius aliique, usque ad obitum Martini V sive annum MCCCCXXXI, et sic continuatas habemus in illustri codice nostro. Has, prout inscriptæ sunt, citamus MSS. Gesta Pontificum. Hisce Gestis supra indicatæ epistolæ SS. Hieronymi et Damasi præponebantur, eodem modo quo ante secundum Catalogum. Post dictas epistolas hic inserebatur titulus. In nomine Domini incipit series Pontificum Romanorum, qui in Sede B. Petri Apostoli ab ipso usque ad hoc tempus

et aliis codicibus deducta,

quorum unus usque ad Martinum quintum

pus sederunt. *Finit autem cum obitu et sepultura Martini V addita hac clausula ;* Cessavitque Episcopatus diebus XII. [*Antea tamen in* Gregorio XII *agens de Gabriele Condelmerio addit*, qui postea Eugenius Papa modernus dictus est, *utique post mortem* Martini ; *quin etiam in* Innocentio VII *meminit* Nicolai V *post* Eugenium *ordinati ; idque absque ulla characteris diversitate, ut sub* Eugenio *scriptus primum liber, sub* Nicolao *rescriptus videatur, prout nos eum habemus*]. *Vixit eo tempore* Jacobus Zenus, Patricius Venetus, vir in rebus agendis clarissimus, et in omnibus scripturis tam humanis quam divinis disertissimus et doctus, qui his temporibus, ad agitandum ingenium, de Vitis omnium Pontificum Romanorum librum eleganti sermone conscripsit. *Ita Jacobus Philippus Bergomensis lib.* 15 *Supplementi Chronicarum Brixiæ anno* MCCCCLXXXV *excusi. Est dictus Zenus creatus Episcopus Bellunensis et Feltrensis in Provincia Marchiæ Tarvisinæ* XXVI *Aprilis anni* MCCCCLVII, *et postea Episcopus Patavinus anno* MCCCCLX *renuntiatus.* Obiit autem, *teste eodem Bergomensi*, anno a Natali Christi MCCCCLXXXVI, *id est annis novem antequam in lucem prodiret Supplementum Bergomensis, quod passim circa Vitas Pontificum a Jacobo Zeno scriptas sequuntur Trithemius, Eysengrenius (asserens* optima fide expositas*) Gesnerus, Possevinus, Vossius et plures alii.* [*Hujus ergo opus esse MS. nostrum diu fuimus suspicati, subinde etiam asseruimus. Sed conjecturæ primum diffidere nos docuit præcitatus Martius Milesius Sarazanus,* S. Damasi *elogium ex Zeno transcriptum exhibens, aliquanto quam nos habeamus contractius: deinde eidem prorsus renuntiavimus, docti genuinum Zeni opus extare in Bibliotheca Vaticana ; et compositum quidem esse sub Paulo I, adeoque post annum* MCCCCLXIV *quo is creatus est, sed non perduci ultra Clementem V anno* MCCCXIV *vita functum.*]

Diversus ab eo quem Jac. Zenus scripsit sub Paulo 2.

PROEMIUM PRIORIS CATALOGI.

De anno et die mortis Christi.

Imperante Tiberio Cæsare passus est Dominus noster Jesus Christus, duobus Geminis Consulibus, VIII Kalendas Aprilis : et post ascensum ejus Beatissimus Petrus Episcopatum suscepit. Ex quo tempore per successionem dispositum, quis Episcopus, et quot annis præfuit, vel quo imperante.

EXERCITATIO I.

An recte statuatur Christus passus duobus Geminis Consulibus, et VIII Kalendas Aprilis.

Dies 25 Martii alibi est examinatus,

Admirandus *plane videtur cum hoc Proœmio consensus vetustiorum Patrum et Scriptorum, attestantium, quod hic dicitur*, imperante Tiberio Cæsare, passum esse Dominum nostrum Jesum Christum, duobus Geminis Consulibus, VIII Kalendas Aprilis. *Est hic dies* XXV *Martii, ad quem late deduximus sacram Christi crucifixi memoriam, ex triginta et pluribus antiquis Martyrologiis, quorum vetustissimum S. Hieronymo tribuitur. Ubi etiam ad eumdem diem referuntur figuræ Christi crucifixi : ut sunt* Michael Archangelus, de dracone triumphans; Adamus creatus, lapsus, mortuus ; Abel justus, primus Martyr; Melchisedec, Rex et Sacerdos ; Isaac, a Patre Abrahamo immolatus; Israelitæ, mare Rubrum transgressi. *Imo* sanctus Latro, cum Christo crucifixus, *ad diem* XXV *Martii etiam hodierno Martyrologio Romano est inscriptus. Idem dies ibidem confirmatur ex Tertulliano, Augustino, Beda, Henricus Philippi, in Quæstionibus Chronologicis de Annis nati et passi Christi Salvatoris cap.* 19, *addit illustres scriptores* SS. Thomam et Antoninum *et alios triginta, asserentes Christum* XXV *Martii passum : imo ait, Marianam sentire* temeritati proximum, velle hanc sententiam labefactare. *Alphonsus Salmeron, tom.* I *Prolegomeno* 38, *fere sub finem, ait,* inter tractatus Joannis a Turrecremata manuscriptos unum se invenisse, qui inscribitur, In quinque conclusiones Episcopi Abulensis, de mandato Papæ examinatas. Prima inter eas damnata hæc erat : Dominum Jesum passum anno ætatis tricesimo tertio currente. Secunda, nequaquam vigesimo quinto Martii, sed tertio Aprilis mortuum. *Sed his obiter indicatis, placet hoc loco addere aliquot antiquorum, in variis regionibus degentium, testimonia* de Christo crucifixo duobus Geminis Consulibus, *dicto* XXV Martii *et* feria sexta, *quod aliis proximis annis non congruit : idque eo tantum fine, ut sua huic de Summis Pontificibus Catalogo debita consistat auctoritas, relicta aliis libertate ulterius rei veritatem inquirendi.*

hic de Consulatu Geminorum agitur.

2 *Primus itaque prodeat antiquus Tertullianus, qui floruit circa annum Christi ducentesimum et sequentes, et quem S. Cyprianus ob miram doctrinam suum Magistrum appellare solitus est. Hic libro contra Judæos ita disserit :* Christi passio perfecta est sub Tiberio Cæsare, Consulibus Rubellio Gemino et Rufino Gemino, mense Martio, temporibus Paschæ, VIII Kalendarum Aprilium, die prima azymorum : quo Agnum ut occiderent ad vesperam, a Moyse erat præceptum. *Hæc Tertullianus in sua cum Judæis concertatione. Succedat Severus Sulpitius, S. Martini discipulus, qui suam historiam usque ad Consulatum Stiliconis sive annum* CCCC *deduxit, traditque libro secundo,* Dominum crucifixum esse Fusio Gemino et Rebellio Gemino.

Hunc adstruunt Tertullianus in Africa,

NOT. 9 *Severus Sulpitius in Gallia,*

3 *At præ reliquis majoris ponderis testimonium confert S. Augustinus, qui lib.* 2 *de Doctrina Christiana cap.* 28 *asserit,* ignorantiam Consulatus, quo natus est Dominus et quo passus est, nonnullos coegisse errare. *Hunc ergo lib.* 18 *de Civitate Dei cap.* 54 *indicat, dum ista scribit, elapsis triginta annis post Consulatum Theodori Manlii; adeoque scimus, annum Christi fuisse quadringentesimum vigesimum nonum, eumque ante obitum ipsius Augustini penultimum, quando dicto Capiti, re bene discussa, ne et ipse aberraret, ista interserit :* Mortuus est Christus duobus Geminis Consulibus, octavo Kalendas Aprilis : resurrexit tertia die, sicut Apostoli suis etiam sensibus probaverunt. *Hæc ibi S. Augustinus. Vixit eodem seculo Victorius Aquitanus, qui Canonem Paschalem anno quadringentesimo quinquagesimo scripsit, eumdemque his verbis auspicatur :* Crucifixio Christi, duobus Geminis Ruffino et Rubellio. *Habebat Hispania eodem tempore virum eruditum, Idatium in Gallæcia Episcopum, qui Chronicon deduxit usque ad annum quadringentesimum sexagesimum septimum. Huic attribuitur Consulum descriptio, accuratius a Philippo Labbe sub initium tomi primi Bibliothecæ novæ excusa, in qua traduntur ista* Rufo et Rubellione Consulibus passus est Christus. *Post Idatium sequitur in eodem tomo Chronicon integrum Prosperi Aquitani, et pag.* 44 *sub finem in Auctario, ista leguntur.* Usitatior traditio habet, Dominum nostrum decimo quinto anno Tiberii Cæsaris, duobus Geminis Consulibus, crucifixum. *Similes Catalogos antiquos Consulum Romanorum allegat Cuspinianus in Commentario Consulum Cassiodori, in quibus dicitur* passus Dominus Jesus Christus Consulibus duobus

S Augustinus in Africa,

Victorius Aquitanus in Gallia,

Idatius Episc. in Hispania,

Prosper Aquitanus in Gallia,

antiqui Catalogi Consulum,

duobus Geminis. *Omittimus Evangelium Nicodemi, quo utebantur Gnostici apud Irenæum lib.* 2. *cap.* 28, *in quo dicebatur* passus Christus sub Pontio Pilato, anno quinto decimo Imperii Tiberii Cæsaris, sub Consulatu Rufi et Rubellionis. *Concludat Georgius Cedrenus historicus Græcus, qui cum Græcis suis assentiens retulisset, ad annum* XIX *Tiberii passum esse Christum, sub finem adjunxit:* Exactius tempus salutaris istius supplicii a Romanis est notatum; evenisse nimirum Geminis Consulibus: *innuens apud plurimos Latinos, ad sua usque tempora, hanc perseverasse sententiam, tamquam Ecclesiæ Romanæ. Consensus aliorum antiquorum infra proferetur.*

Evangelium Nicodemi,

Romani apud Cedrenum in Græcia,

4 *Eamdem sententiam nuper asseruit, ut certiorem et* constantem Ecclesiæ Catholicæ traditionem, *Antonius Capellus, Franciscanus Conventualis, in libro de Cœna Christi suprema, deque præcipuis Vitæ ejus capitibus, edito Parisiis anno* MDCXXV, *cum approbatione Vincentii Martinelli socii Magistri sacri Palatii Apostolici, et Nicolai Riccardii Ordinis etiam Prædicatorum Sacræ Theologiæ Magistri et Regentis collegii S. Thomæ super Minervam; qui, mandante eodem Magistro sacri Palatii Apostolici, legit, et* auream dissertationem *appellavit,* præ singulari eruditione, pietate insigni, robusta etiam ratione agendi pro vindicanda Sanctæ Romanæ Ecclesiæ antiquitate et traditione, dignam quæ communem lucem auspiciat, maximo litterariæ Reipublicæ emolumento. *In hoc ergo libro cap.* 5 *plura lector reperiet, quæ hanc sententiam confirmant.*

et Anton Capellus, cum approbatione Romana.

5 *En, quod in Proœmio propositum est, scilicet* passum esse Christum duobus Geminis Consulibus VIII Kalendas Aprilis, *partim probatum* XXV *Martii ad Sacram memoriam passionis Christi, partim cœptum hic confirmari, quod plenius fiet sequentibus Exercitationibus. Feriam hebdomadæ sextam fuisse, in confesso apud omnes est. Unica ab aliquibus difficultas apprehenditur, quasi non fuerit a Judæis dies decima quarta mensis Nisan requisita, non concurrente plenilunio astronomico. In hoc autem quantopere aberrent, quærentes id quod minime tunc observabatur, docebit nos Joannes Kepplerus præstans Astronomus, in Eclogis Chronicis anno* MDCXV *Francofurti excusis, pag.* 90 *contra Reusnerum et Calvisium ita loquens:* In prima controversia de Paschate hæret uterque in Astronomia, velut mus in pice. Mirum fatum. Ipse Astronomus ceteros non Astronomos abstraho ab Astronomia in actione hujus causæ. Probandum est legitime, Judæos tam bene fuisse Astronomice doctos, quantam hodie cognitionem asserunt ad hanc causam. Ego contrarium affirmo, priscos illos Judæos, usque ad Christi fere tempora, in usu Kalendarii nihil ultra vulgi captum sapuisse. *Et pag.* 64, Valde igitur, *inquit* decepti sunt nostri Astronomi, his ultimis centum quinquaginta annis, qui, ex sua perfecta Astronomia, pleni-lunia ad Christi tempora; ex Pleni-luniis, festa Judæorum; ex his et concursu Feriæ, annum Passionis ausi sunt determinare alium, quam veteres, ætati Christi proximi, tradiderunt. Si hodie quis, omisso computo Ecclesiastico aberrante, ex Astronomia perfecta, accommodatis decretis Nicænis quæ jactantur, computaret Paschata superiorum seculorum, is celeberrime aberraret ab usuali Paschate, et vix unquam justum historiæ annum assequeretur. *Ita Kepplerus, verissime, et ad propositam difficultatem accommodatissime. Hinc nostro adhuc tempore, quando Pascha ex præcepto Synodi Nicænæ celebratur Luna* XV, XVI, XVII, *tunc qui non admiserunt correctionem Gregorianam Kalendarii, anno* MDLXXXII *cœptam, celebrant Pascha Luna astronomica* XXII, XXIII, XXIV, *et quandoque integra Lunatione, ut vocant, serius. Ita anno* MDCLXXIV, *quo hæc primum prælo parabantur, quando nos celebravimus Pascha die* XXV *Martii, Luna* XVII, *tunc qui dictam correctionem non admiserunt, suum Pascha celebrarunt mense Aprili; non tamen* XXII *Aprilis, quem* XII *appellarunt, quamvis esset Luna* XVI, *sed hebdomade integra serius, die* XXIX *Aprilis, illis* XIX, *et Luna astronomica* XXIII, *quod absurdum esse ipsi fatentur. Quidni etiam, e sententia Keppleri, aliquot diebus post verum pleni lunium celebrarint suum Pascha Judæi; et sic Christum in horto comprehensuri, venerunt cum laternis et facibus, quæ alias minus necessariæ fuissent: cui tamen argumento minus inhærere volumus.*

Quærentes Plenilunium quo Christus passus sit.

cum Judæi cyclo corrupto uterentur,

6 *S. Epiphanius, cum Hæresi* 70 § 2 *dixisset,* Pascha ante celebrari non posse, quam æquinoctium confectum sit, *addit,* Judæos illud nequaquam observasse, apud quos depravata ac perturbata erant omnia. *Et Constantinus Magnus, epistola ad Ecclesias ex Synodo Nicæna data, (quæ refertur pag.* 465 *editionis Luparææ tomo* 2 *Conciliorum) de Judæis ait,* quod ne hac quidem parte veritatem perspiciant: quippe qui ut plurimum aberrantes, non modo errorem non corrigunt, sed in eodem anno alterum Pascha celebrant. *Imo Beda, Paschasinus Episcopus Lilybitanus, Mariana et Serrarius, a Bucherio in tractatu de Paschali Judæorum cyclo cap.* 5 *citati, volunt Judæos veteres Pascha induxisse, non ex cursu Lunæ, sed ex Neomeniæ cyclo. Addunt alii, apud Moysem nullam pleni-lunii mentionem fieri, sed solum præscribi diem decimam quartam mensis primi. In simili antiquitate multum eruditus est Samuel Petitus, a cujus calamo habemus quatuor tractatus Parisiis excusos, scilicet Leges Atticas ab eo collectas, digestas et commentario illustratas; Miscellaneorum libros novem et observationum libros tres, in quibus varia veterum loca illustrantur et explicantur; et Eclogas Chronologicas, in quibus de variis annis Judæorum-Samaritarum, Græcorum, Macedonum, Syromacedonum, Romanorum typis, cyclisque veterum Christianorum Paschalibus disputatur. In his Eclogis lib.* 1 *cap.* XI *scribit,* Christum passum duobus Geminis Consulibus anno Æræ vulgaris XXIX, quo mensis Nisan cœpit die XI Martii feria sexta: ergo dies XIV Nisan fuit die XXIV Martii, feria quinta. Eo die Pascha celebravit Dominus, et sequenti die XXV Martii feria sexta passus est, quo ipso die vesperi plerique Judæorum, certe illorum Primores et Pontifices, Pascha celebrarunt. *Hæc latius ibidem Petitus explicat. Petitum sequitur et exponit tabulis expansis Joannes Vossius in Dissertatione de tempore Dominicæ passionis cap.* 16. *Et hoc modo sciverunt antiqui Patres et Scriptores, ex similibus tabulis et continua majorum traditione,* Christum passum primo die azymorum feria sexta, VIII Kalendas Aprilis, *et* duobus Geminis Consulibus, *et consequenter censuerunt tunc habitam esse Lunam* XV *civilem, licet Astronomica non esset: quod passim reliqui in sua sententia debent admittere. Addatur et id quoque, quod palam est, veterum Mathematicorum tabulas a Metone olim fuisse correctas, Metonis deinde a Calippo, Calippi ab Hipparcho, Hipparchi a Ptolomæo, et Ptolemæi rursus ab Affleganio esse emendatas. Quas, ceu male tornatas, denuo ad incudem vocat Alphonsus Rex Castellæ; et has, velut mancas et impolitas, Copernicus reddidit limæ. Istas demum Copernici Tycho Brahe elimavit: idemque alii hactenus præstare conantur: ut non temere proverbialis teneat sermo, facilius omnia Horologia, quam Astrologos conciliari posse. Quare propter Mathematicorum calculum aut οὐρανικὰ φαινόμενα velle a doctrina antiquorum Patrum, unanimi consensu tradita, desciscere, non videtur viri sapientis et eloquium mysticum profitentis; maxime in rebus Judaicis, quod, ut Petavius lib.* 12 *de Doctrina temporum cap.* 12 *observat,* Judaicus cyclus haud accurate lunaribus vestigiis institerit, sed nonnumquam longius aberrarit.

non potuerunt veritatem attingere

EXERCITATIO

ANNUS — Ch. | Æt. Ch.

oppressus est. Hinc Tiberius Cæsar de sua victoria triumphum agere non potuit, sed cum novo exercitu ad Rhenum profectus, limites Imperii Romani firmavit. Ita Dio et alii.

10 15 P. Cornelius Dolabella,
C. Junius Silanus.

Tiberius Cæsar, ob rem Romani Imperii contra Germanos præclare gestam, teste Paterculo perpetuus Romani Imperii Patronus *habitus.*

11 16 1 M. Æmilius Lepidus,
T. Statilius Taurus.

Lege per Consules lata, provincias cum Augusto communiter administravit Tiberius, *teste Suetonio, et, ut Tacitus loquitur,* filius et collega imperii : *et* a Germania in Urbem post biennium ingressus, triumphum quem distulerat egit. Dedicavit et Concordiæ ædem, item Pollucis et Castoris suo fratrisque nomine de manubiis. *Quæ fere eadem cum indicatis Consulibus referuntur apud Dionem lib. 56. Apud Paterculum vero qui aderat, cap. 121 ista leguntur :* Eadem et virtus et fortuna subsequenti tempore ingressa animum Imperatoris Tiberii fuit, quæ initio fuit : qui concussis hostium viribus, classicis peditumque expeditionibus, cum res Galliarum maxime molis, accensasque plebis Viennensium dissensiones, coercitatione magis quam pœna, mollisset; et Senatus populusque Romanus, postulante patre ejus, ut æquum ei jus in omnibus provinciis exercitibusque esset (etenim absurdum erat non esse sub illo, quæ ab illo vindicabantur; et qui ad opem ferendam erat primus, ad vindicandum honorem non judicari parem) in Urbem reversus, jam pridem debitum, sed vindicatione hostium delatum, ex Pannoniis Dalmatiisque egit triumphum. *Hæc ibi. Ab hoc ergo anno, saltem labente, sive ad aliquot menses progresso, principium Imperii Tiberii Cæsaris, nondum Augusti, sed simul cum Augusto regnantis, sumendum est : cujus annum* XV *ab Evangelista Luca cap. 3. prædicatione Joannis Baptistæ et baptismo Christi celebrem, infra referemus. De hac prima Tiberii Imperii epocha consulendi Capellus indicato cap. 5, Herwartus cap. 284, et Bucherius lib. 3 Belgii Romani cap. 3.*

21 17 2 Germanicus Cæsar,
C. Fonteius Capito.

18 18 3 C. Silius Nepos,
L. Munatius Plancus.

41 19 4 Sex. Pompeius,
Sex. Apuleius.

13 *Augustus in Campaniam profectus, Nolæ, die* XIX *Augusti, vita et Imperio functus est : cui tunc ex integro subrogatus Tiberius, Imperium solus administravit. Et hinc ducitur initium annorum, secundum quos traditur Christus ab antiquis Patribus et scriptoribus mortuus* anno XV Tiberii Augusti, Geminis Consulibus : *sic ut hujus secundæ Æræ Tiberianæ annos oporteat auspicari a die* XIX *Augusti, et ideo singulos eorum, ut bifariam dividendos, duplici notabimus numero*

14 19 4 1 (Æra vulgaris — Ætas Christi — Tiberii Augusti — Tiberii solus)

1
15 20 5 2 Drusus Cæsar fil. Tiberii,
C. Norbanus Flaccus.

Christus proficiebat sapientia et ætate et gratia apud Deum et homines. Luc 2.

ANNUS

16 21 6 2 3 T. Statilius Sisen. Taurus.
L. Scribonius Libo.

17 22 7 3 4 C. Cælius Rufus,
L. Pompeius Flaccus.

18 23 8 4 5 Tiberius Augustus III,
Germanicus Cæsar II.

19 24 9 5 6 M. Junius Silanus,
L. Norban. Balbus Flaccus

20 25 10 6 7 M. Valerius Messala,
M. Aurelius Cotta.

21 26 11 7 8 Tiberius Augustus IV,
Drusus Cæsar fil. Tiber. II.

Quirinus seu Cyrinus, in Evangelio memoratus, mortuus est : cujus sordidam et præpotentem senectam *describit Tacitus lib. 4 Annalium.*

22 27 12 8 9 C. Sulpitius Galba,
D. Haterius Agrippa.

9 C. Asinius Apollo,
23 28 13 10 C. Antistius Vetus.

10 S. Cornelius Cethegus,
42 29 14 11 L. Vitellius Varro.

11 C. Lentulus Isauricus,
25 30 15 12 M. Asinius Agrippa.

14 *Pontius Pilatus succedit Grato Valerio Præses Judææ. Agebant in Principatu suo annum* XXIX *Herodes Antipas, Tetrarcha Galilææ (cujus postea jussu S. Joannes Baptista capite plexus et Christus illusus) et Philippus frater ejus, Tetrarcha Itureæ et Trachonitidis regionis; cum Lysania, Abilinæ Tetrarcha. Factum est autem verbum Domini super Joannem Zachariæ filium, prædicantem baptismum pœnitentiæ etc. Luc. 3, cui est hic Tiberii annus* XV, *at Tertulliano* XII.

26 31 16 12 13 Cn. Cornel. Lentulus Getulicus,
C. Calvisius Sabinus.

Christus baptizatus a Joanne VI *Januarii, Dominica die, annorum ætatis quasi triginta, id est, triginta et dierum tredecim. Post jejunium autem quadraginta dierum incepit se impendere prædicationi.*

27 32 17 13 14 M. Licinius Crassus,
L. Calpurnius Piso.

Secundus annus prædicationis Christi.

28 33 18 14 15 Ap. Junius Silanus,
P. Silius Nerva.

Tertius annus Prædicationis Christi.

29 34 19 15 16 C. Rubellius Geminus,
C. Fusius Geminus.

Lazarum Christus suscitat. Ingreditur Hierosolymam, Dominica Palmarum XX *Martii. Ultimam cum discipulis cœnam sumit feria quinta* XXIV *Martii, et die* XIV *mensis Nisan. At die* XXV *Martii, feria sexta in Parasceve primo die azymorum, natus annos triginta tres et menses tres, pro redemptione generis humani in Cruce mortuus est.*

[*Die autem* XXVII *victor a mortuis resurrexit, ascendit in cœlum* V *Maji, misit Spiritum sanctum* XV *ejusdem.* Deinde, *anno verosimiliter ad finem vergente,* Visus est plusquam quingentis Fratribus simul, *de quibus* I *Cor.* 15, 6, *fortassis eos animans ad imminentem persecutionem.*

ANNUS CHRIST. ÆR. — *à Passione Christi.* — TIBER. imper.

ad imminentem persecutionem. Deinde visus est Jacobo, *scilicet* Fratri-Domini, *creans illum æquali cum duodecim potestate Apostolum, sicut postea Paulum. Denique* XXVI *Decembris lapidatur a Judæis Stephanus; Jacobus die sequenti* XXVII, *secundum Hieronymianum Martyrologium, ordinatur Episcopus Hierosolymorum.*

C. Cassius Longinus.
M. Vinitius Quartinus.

30 | 2 | 20 | 16 17 — *Facta mense Januario persecutione, visus est Christus* Apostolis omnibus, *jubens fortassis Hierosolymis remanere toto adhuc biennio, aut Barnabam in numerum Apostolorum recipi; et* XXV *ejusdem mensis, apparente in via Christo, convertitur Paulus. Sejano Romæ ponuntur statuæ*]

31 | 3 | 21 | 17 18 — Tiberius Augustus V,
Ælius Sejanus.

Tiberius Imp. Christum inter Deos honorandum proponit. Impedit cum Senatu Sejanus Consul, qui interficitur. Res infra explicatur.

32 | 4 | 22 | 18 19 — C. Domitius Ahenobarbus,
A. Vitellius Nepos, *eique suffectus*
Furius Camillus Scribonius.

33 | 5 | 23 | 19 20 — Ser. Sulpitius Galba,
L. Cornelius Sulla.

S. Paulus venit Hierosolymam videre Petrum. Deinde hic Cathedram collocat Antiochiæ.

34 | 6 | 24 | 20 21 — Paulus Fabius Priscus,
L. Vitellius Nepos.

15 Philippus, Herodis Antipæ frater, diem suum obiit, *anno Tiberii Principatus vigesimo,* cum *ipse* præfuisset triginta septem annis Trachonitidi et Gaaladitidi ac Batanææ, vir perpetuo modestus, et amator quietis et otii. *Ita Josephus lib.* 18 *Antiquit cap.* 6 *numerando scilicet annos Præfecturæ ab obitu patris Herodis Ascalonitæ, mortui in Paschate anno quarto ante Æram vulgarem. Hinc dicto anno Æræ labentis* XXXIV, *in Paschate, elapsi erant dicti anni* triginta septem *(in textu Græco* ἑπτὰ καὶ τριάκοντα*) et fluebat adhuc annus Tiberii vicesimus usque ad diem* XIX *Augusti: qui Tiberius ditionem ejus attribuit provinciæ Syriæ.*

35 | 7 | 25 | 21 22 — C. Cestius Camerinus,
M. Servilius Rufus.

Herodes Antipas est devictus in bello ab Areta Rege, cujus filiam in uxorem sumptam repudiarat, ut Herodiadem duceret. Josephus cap. 7.

Q. Plautius Plautinianus,
Q. Pappinius Galienus.

36 | 8 | 26 | 22 23 — Cn. Aceronius Proculus,
C. Pontius Nigrinus.

37 | 9 | 27 | 23 24 — *Moritur Tiberius Imper.* XXV *Martii; cum a morte Augusti regnasset anno* XXII, *menses* VI, *dies* XXVIII, *Clemens Alexandrinus tribuit* illi annos viginti sex, menses sex et dies viginti novem. *Consule lib.* 1 *Stromatum : sed hi anni computantur a tempore, quo simul cum Augusto imperavit, scilicet ab anno Æræ vulgaris* XI, *ut etiam S. Lucas ejus annos computavit. Tiberio successit Caius Caligula, filius Germanici. Hic Herodem Agrippam, filium Aristobuli, captivum Romæ, liberavit; donavit illi Tetrarchiam Lysaniæ; et imposito capiti ejus diademate, Regem creavit. Josephus historicus nascitur.*

ANNUS *Æræ vulgaris.* — *à Passione Christi.* — CALIGULÆ. — 1

38 | 10 | 2 — M. Aquilius Julianus,
P. Nonius Asprenas.

Herodes Antipas spoliatur Tetrarchia Galilææ, et cum Herodiade mittitur Lugdunum in exilium : ipsa autem Tetrarchia ejus donatur Herodi Agrippæ, Josephus cap. 9.

39 | 11 | 3 — Caius Caligula Cæsar II,
L. Apronius.

Pontius Pilatus in multas incidens calamitates, propria se manu interficit, S. Hieronymus in Chronico.

40 | 12 | 4 — C. Caligula Cæsar III,
Suff. L. Gelius Poplicola.
M. Cocceius Nerva.

Hic ponit Henschenius Divisionem Apostolorum, et initium Petri Romæ]

41 | 13 — Caius Caligula Cæsar IV,
C. Sentius Saturninus.

[*Hic annus plura paria Consulum habuit, inter suffectos autem verosimiliter primus fuit a seipso nominatus.*

CLAUDII. 1 — Tib. Claudius Aug. I

Hic post Caligulam, occisum XXIV *Februarii, Imperator, Herodi regnum paternum auxit, addita ad Galilæam Judæa et Samaria. Jos. lib.* 19 *cap.* 4.

42 | 14 | 2 — Tib. Claudius Aug. II
C. Cæcina Largus.

[*Hoc anno Romam venisse* Petrum *scribit Eusebius, ibique* XXV *annis sedisse, usque ad ultimum Neronis, sed certum est Neronem anno suo* XI, *vulgaris Æræ* LXV *excessisse Roma, nec revertisse ante autumnum an.* LXVII; *proinde Petrum, qui eo Romæ præsente crucifixus est, non habuisse sic annos, qui prætenduntur,* XXV]

16 *Anno Vespasiani secundo, vulgaris Æræ anno* LXX, *excisa Hierosolyma est, annis* XLII *post Christi Passionem, ut passim Patres tradunt et infra fusius explicatur. Solenne namque fuit antiquis scriptoribus calculos annorum supputare a* Christi Passione aut Resurrectione, *aut etiam (quod id coincideret)* a Consulatu duorum Geminorum. *Ita Severus Sulpitius a* tempore Domini Crucifixi et Consulatu Geminorum usque ad Consulatum Stiliconis, *sive annum* CCCC, *enumerat* annos CCCLXXII, *et nostram Chronotaxim confirmat. Similiter in antiqua supputatione (quam Camdenus, repertam in nonnullis Ninii exemplaribus, edidit ante Britanniam a se illustratam in Apparatu de Anglo-Saxonibus numerantur* anni a duobus Geminis Fusio et Rebellio usque ad Stiliconem, *et sic deinceps usque ad Anglo-Saxonum adventum in Britanniam. Eodem modo a S. Gregorio Turonensi, ad calcem Historiæ Francorum, numerantur* anni a transitu maris

2 Rubri

Rubri usque ad Resurrectionem Domini, et a Resurrectione Domini usque ad transitum S. Martini. *Apud Canisium tomo 2 Antiquarum Lectionum, Anonymus autor Chronici, ab Exordio mundi ad* XIII *Alexandri Imperatoris deducti; lib.* I *cap.* 17, A Passione Christi, *inquit*, usque ad hunc annum, qui est XIII Alexandri, anni CCVI, *quot scilicet a Consulatu duorum Geminorum ad annum* XIII *Alexandri fluxerunt.*

EXERCITATIO III.

Dicta sententia confirmatur e rebus post Christi passionem gestis.

Vides, *benevole Lector*, usitatiorem traditionem *(ut loquitur Prosper Aquitanus)* haberi, Dominum nostrum, decimo quinto anno Tiberii Cæsaris, duobus Geminis Consulibus, crucifixum; *quod, indicata duplici epocha Tiberii, ostendimus optime cum sacra Scriptura convenire. Hunc eumdem decimum quintum Tiberii annum semel iterumque indicat S. Hieronymus, explicans caput* IX *Danielis Prophetæ de septuaginta annorum hebdomadis; ubi in quæstione difficili antiquiorum Scriptorum sententias profert; ac primo Julium Africanum*, *qui* septuaginta hebdomadas Danielis *finit* ad annum quintum decimum Tiberii Cæsaris, quando passum esse Christum, et compleri hebdomadas septuaginta, juxta lunarem Hebræorum supputationem, *asserit. Alter auctor a S. Hieronymo citatur Tertullianus, contra Judæos ita scribens :* Imperii Tiberii decimo quinto anno patitur Christus, annos habens quasi triginta tres cum pateretur. *Eosdem annos et menses tres Christum natum fuisse, cum pateretur, nos quoque diximus. Simili modo Clemens Alexandrinus lib.* I *Stromatum*, annum decimum quintum Imperii Tiberii cum tempore, quo passus est Christus, *componit. Et hi tres intra ducentos annos post passionem Christi vixerunt. Jungatur illis Firmianus Lactantius, qui sub Constantino Magno floruit, Crispi Cæsaris filii ejus constitutus Magister. Hic lib.* 4 *de Vera sapientia cap.* X. Sub Herode, *inquit*, Judæorum Tetrarcha, anno decimo quinto Imperii Tiberii Cæsaris, Judæi Christum cruci affixerunt. *Idem caput* XIV Zacharias, *inquit*, adolevit Darii et Alexandri ætate, annis quingentis ante annum decimum quintum Imperii Tiberii Cæsaris, quo Christus crucifixus est. *Hæc ibi.*

Anno XV Tiberii passum Christum

confirmat apud S. Hieronymum Julius Africanus,

item Clemens Alexandrinus

et Lactantius.

18 *Sed progrediamur ad res illustriores, gestas post Christi passionem. Occurrit primo, quod Tiberius Imperator voluerit Christum inter Deos honorari, sed ab Ælio Sejano ac reliquo Senatu impeditus, ipsum Sejanum cum variis Patriciis interfecerit jam tum Consulem anno* XXXI, *cum post Geminos Consules laberetur secundus annus. Totam historiam præclare describit Paulus Orosius adversus Paganos, præfixa ad S. Augustinum præfatione; et libro* VII *capite* IV *ista habet :* Postquam passus est Dominus Christus atque a mortuis resurrexit, et discipulos suos ad prædicandum dimisit, Pilatus, Præses Palæstinæ provinciæ, ad Tiberium Imperatorem atque ad Senatum retulit de passione et resurrectione Christi consequentibusque virtutibus, quæ vel per ipsum palam factæ fuerant, vel per discipulos ipsius in nomine ejus fiebant; et de eo quod certatim, crescente plurimorum fide, Deus crederetur. Tiberius cum suffragio magni favoris retulit ad Senatum, ut Christus Deus haberetur. Senatus, indignatione motus, cur non sibi prius secundum morem delatum esset, ut de suscipiendo cultu prius ipse decerneret, consecrationem Christi recusavit; edictoque constituit exterminandos esse Urbe Christianos; præcipue cum et Sejanus, Præfectus Tiberii, suscipiendæ religioni obstinatissime contradiceret. Tiberius tamen edicto accusatoribus Christianorum mortem comminatus est... plurimos Senatorum proscripsit, et ad mortem coegit. Viginti sibi Patricios viros consilii causa elegerat, horum vix duos incolumes reliquit, ceteros diversis causis necavit : Sejanum Præfectum suum, res novas molientem, interfecit. *Hæc Orosius, quibus consonant, quæ Tertullianus scribit in Apologetico adversus Gentes capite* V; Tiberius, *inquit*, cujus tempore nomen Christianum in seculum introivit, annuntiatum sibi ex Syria Palæstina Christum, quod illic veritatem illius divinitatis revelaverat, detulit ad Senatum cum prærogativa suffragii sui : Senatus, quia non ipse probaverat, respuit : Cæsar in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum. *Hæc ibi, ad quæ annotat Pammelius*, eamdem historiam legi apud Eusebium, lib. 2. cap. 2, Nicephorum, Orosium, Cedrenum, posteriores denique historicos omnes : quibus fidem non adhibere tam probatis scriptoribus, vanum foret. *Eusebius scribit*, a Pilato *indicatam* Christi resurrectionem, miracula, eumque Deum haberi. *His positis, traditur Sejanus suscipiendæ religioni Christi obstinatissime contradixisse. Porro veritus Tiberius ne Sejanus ad ipsum Imperium aspiraret, curavit illum per Senatum condemnari, et Consulem cum magna ignominia occidi die* XVIII *Octobris anni* XXXI; *cum pluribus, ut apparet, mensibus ante impedivisset consecrationem Christi a Cæsare propositam, et constituisset Christianos Urbe propelli. Quibus omnibus ut spatium temporis justum detur, et conversi ab Apostolis Judæi aliique e Syria Romam venerint, secundum post Ascensionem Christi decurri annum arbitramur, et ex anno dictæ cædis confirmamus, duobus Geminis passum esse Christum : de anno autem illo, constare potest ex Cornelio Tacito, Dione Cassio, aliisque passim, narrantibus potentissimi hominis subitam eversionem.*

Tiberius Imp. Christum inter Deos honorandum proponit

ob miracula in nomine ejus facta,

cum jam Romæ habitarent Christiani,

eosque impedire niteretur Sejanus Consul,

post passionem Christi anno 2.

19 *Interim vero dum Romæ Tiberius Imperator addictus esset Christo Domino et Christianis, eisdem in Palæstina maxime oberant Judæi; a quibus comprehensus Stephanus, cum diceret, se Jesum dexteris Dei stantem videre, lapidibus obrutus obdormivit in Domino Protomartyr. Hujus morte in Actis Apostolorum relata, additur cap.* VIII; Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia quæ erat Hierosolymis, et omnes dispersi sunt per regiones Judææ, et Samariæ, præter Apostolos. *Hæc ibi : ob quæ verba Baronius ad calcem anni* XXXIV *movet quæstionem*, cur Apostolis, quorum causa turbæ omnes a Judæis fuerant concitatæ, Hierosolymis manere concessum fuerit : *et apte respondet*, id non nisi miraculo et illius tantum virtuti tribuendum, qui statuit mare quasi in utre, et posuit terminos ejus arenam exiguam. Opus, inquam, Christi Salvatoris, qui Apostolis dedit implere quod jusserat, ut inter infensissimos hostes ad duodecim annos, quemadmodum habet Apollonii traditio, versarentur. *Hæc pluribus Baronius. Appollonius iste Urbis Romanæ Senator fuit, sub Commodo Imperatore circa annum Christi* CLXXXV *martyrium passus, cujus Acta damus die* XVIII *Aprilis. De hoc Eusebius, l.* 5 *hist. Eccl. c.* 18, *narrat, quomodo Cataphrygas confutaverit : et enumeratis iis quorum mentionem fecit, sub finem ista habet;* Meminit Thraseæ, qui circa hæc tempora Martyr fuit. Ad hæc, tamquam ex veterum traditione, refert : Dominum Apostolis suis præcepisse, ne intra duodecim annos Hierosolymis discederent, *id est, ne ultra Syriam et vicinas ditiones abirent. Quæ ultima sunt verba ipsius Apollonii, non S. Thraseæ Martyris, ut aliqui censent. Colitur S. Thraseas* V *Octobris. Celebratur autem autem Divisio Apostolorum in pluribus Ecclesiis, et variis Martyrologiis inscribitur ad diem* XV *Julii. Apostoli namque ante in Syria et aliis vicinis Palæstinæ*

Divisio Apostolorum anno 12 a Christi passione

Palæstinæ ditionibus Evangelium Christi annuntiarant; et tunc peregre illis per orbem dispersis, in omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terræ verba eorum. Facta porro est divisio Apostolorum anno Æræ vulgatæ quadragesimo, cum laberetur tunc post Ascensionem Christi annus duodecimus, quod jam statutæ chronologiæ magnam addit confirmationem.

facta an. 40,

20 *Discessit tunc S. Petrus Apostolorum Princeps ad Principem orbis urbem Romanam, ibique primam Ecclesiæ universæ Cathedram collocavit: in qua, testimonio omnium, ut infra ad ejus elogium dicetur, sedit annos quinque et viginti, scilicet usque ad annum* LXV, *quo eum martyrio coronatum infra demonstramus. Tunc etiam S. Jacobus Apostolus, filius Zebedæi et frater Joannis Evangelistæ, potuit discessisse in Hispanias, ut communis Hispanorum traditio habet: ac potuit tam ipse quam S. Petrus, ob occurrentes causas circa annum* XLIII *reversus fuisse Hierosolymam, quando Herodes Agrippa, ut affligeret quosdam de Ecclesia, occidit Jacobum fratrem Joannis gladio: videns autem quia placeret Judæis, apprehendit et Petrum, volens post Pascha producere populo. Hæc anno* XLIII *contigisse infra in elogio S. Petri probamus; cumque sic potuerit S. Jacobus ad tertium usque annum in Hispaniis substitisse, fit ut etiam in hac parte, quæ aliis tam difficulter probatur, non laboremus. Alter Jacobus, Alphæi filius, ex duodenario Apostolorum numero, ab illis in dicta Divisione sejunctus, Gazæ, Eleutheropoli, Ostracinæ, et in vicinis Ægypti, Arabiæ, ac Palæstinæ locis, imo et in Perside, Evangelium Christi annuntiavit, ac tandem cruci affixus Ostracinæ Martyr occubuit. Verum quia tam hujus quam aliorum Apostolorum tempus martyrii non fuit a scriptoribus cum anno Passionis collatum, non potest inde statuta chronotaxis confirmari vel infirmari. Tertius autem Jacobus, filius Cleophæ et Mariæ frater Domini, et sicut Paulus ita et ipse Apostolus appellatus, a Duodecim, die* XXVII *Decembris ordinatus est Episcopus Hierosolymitanus, labente anno Æræ vulgaris* XXIX *duobus Geminis Consulibus, quo fuerat Christus in cruce passus* XXV *Martii: ad quem diem martyrium ejus celebratur in pervetustis Martyrologii Hieronymiani apographis, item apud Rabanum atque Notkerum, et in quam plurimis antiquis variarum Ecclesiarum Fastis sacris. S. Hieronymus, de Scriptoribus Ecclesiasticis, suum de eo Elogium ita concludit:* Triginta annos Hierosolymis rexit Ecclesiam, id est usque ad septimum Neronis annum. *Aptissime secundum nostram chronotaxim. Nam annus* VII *Neronis, phrasi Romanorum a Januario annos incipientium usitatissima, convenit in annum Æræ vulgaris sexagesimum; dum primus Neronis, licet non integre regnarit, cum anno* LIV *absolvitur. S. Jacobus autem anno* LIX *die* XVII *Decembris annos Sedis explevit triginta, et superfuerunt circiter tres menses usque ad Pascha sequentis anni sexagesimi, quo Hierosolymis e pinnaculo templi dejectus, fullonis ligno percussus, martyrium complevit. Reliqua de utroque Jacobo Alphæi, et Jacobo Cleophæ filio habentur jam edita ad Kal. Maji. Possunt etiam a curiosis hujus quæstionis indagatoribus legi laudatio S. Jacobi Alphæi Apostoli auctore Niceta Paphlagone, et Commentarius rerum gestarum S. Jacobi fratris Domini per Simeonem Metaphrastem, qui uterque tractatus extat apud Franciscum de Combefis tom. 6 Bibliothecæ Patrum concionatoriæ ad Kal. Maji.*

Cathedra S. Petri Romæ, ad 25 annos.

Discedit in Hispan. S. Jacobus Zebedæi,

an. 45 occisus Hierosolymis.

S. Jacobus Alphæi Crucifixus Ostracinæ.

S. Jacobus Cleophæ frater Domini Episcopus Hierosolymis,

occisus an. 60.

21 *Plura etiam sunt in Actis SS. Petri et Pauli, quæ chronotaxim de Passione Christi, duobus Geminis Consulibus peracta, confirmant, et infra in elogio S. Petri proferuntur: in primis Synodus Hierosolymitana habita anno Christi* XLVII; *a conversione S. Pauli (quæ contigit proxime post passionem Christi) anno* XVII, *et biennio antequam Roma pellerentur Judæi. Sed vel maxime elucet veritas dictæ chronotaxis, dum SS. Petrus et Paulus traduntur, occisi anno post Passionem Christi* XXXVII; *quia illorum martyrium contigit Consulibus Nerva et Vestino, anno Æræ Christianæ* LXV, *præsente tunc Romæ Nerone Imperatore; qui anno sequenti discessit in Græciam, nec reversus est Romam nisi aliquot ante mortem mensibus, et inde fugiens seipsum* IX *Junii interfecit, cum necdum* XIV *Imperii annum absolvisset. Atque hæc de S. Petro Apostolo, primo Pontifice Romano: quem istis Consulibus obiisse confirmant, quotquot in Sede sua habuit successores, et maxime proximi, Linus, Clemens, Cletus, Anacletus, Evaristus, Alexander, et alii: proindeque stabiliunt prælaudatam sententiam de Christo in cruce passo, duobus Geminis Consulibus anno Æræ vulgaris* XXIX. *Ad singulorum autem elogia confirmatur temporum ipsis assignatorum ratio, ex veterrimis Ecclesiæ Romanæ monumentis; puta ex Catalogis, Vitis et Gestis Summorum Pontificum, manu exaratis et prælo cusis, ex pervetustis generis utriusque Martyrologiis et Breviariis variarum Ecclesiarum et Actis Sanctorum. Porro arbitramur in iis omnibus quæ ad Romanos Pontifices pertinent,* fidem majorem adhibendam Romanæ Ecclesiæ alumnis quam ceteris, *uti monet ad* XXVI *Aprilis Baronius, contra Eusebium, qui Cletum et Marcellum Pontifices omisit, aut certe ab Anacleto et Marcellino non distinxit.*

Synodus Hierosolymis habita anno 47.

SS. Petrus et Paulus occisi anno 65.

22 *Excidium urbis Hierosolymitanæ contigit anno secundo Imperii Vespasiani et septuagesimo Æræ Christianæ: fuga autem atque dispersio Judæorum facta est in Sabbato die octava Septembris; de quo excidio hisce Exercitationibus addimus, observari a Dionys. Petavio l.* 12 *de Doctrina temporum c.* 12. *quod* Clemens Alexandrinus, Origenes et alii quidam ex antiquis, Hierosolymitanæ urbis excidium collocent anno quadragesimo secundo a Passione Christi, nimirum quod anno Tiberii decimo quinto, *secundum posteriorem hujus Æram,* Geminis duobus Consulibus passum esse putent Dominum. *Inter alios antiquos est S. Hieronymus in Sophoniæ c.* 1 *v.* 17. *Verba Origenis contra Celsum l.* 4 *sunt ista* τεσσάρακοντα γὰρ ἔτη καὶ δύο οἶμαι, ἀφ' οὗ ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν γεγονέναι, ἐπὶ τῶν Ἱεροσολύμων καθαίρεσιν. Nam quadraginta duo anni, ut reor, intercesserunt inter Jesu Christi crucem, et eversionem Hierosolymorum. *Et hæc sufficiant, ut ostendatur dicta sententia optime cohærere cum tota serie vitæ Christi, et rebus post ejus passionem peractis. Advertat porro lector, nullam aliorum sententiam a nobis data opera refutari, sed solum nos proposuisse consensum antiquorum Patrum et hujus primarii Pontificii Catalogi, quantamque is habeat commoditatem ad Evangelicam historiam universam absque ulla violenta torsione explicandam. Suam cuique opinionem relinquimus, quam si probabiliorem possint argumentando facere, libenter dimittemus disputata hactenus, et majoris certitudinis certiorisque veritatis lucem undecumque oblatam gratanter excipiemus: in eumque finem præcipuas aliorum opiniones paucis suggerimus, ob quas ab receptissima duorum Geminorum Consulum, sub quibus passus traditur Christus, nomenclatura recesserint, primum Græci deinde etiam Latini.*

Hierosolyma excisa an. 70

23 *Eusebius Pamphilus in* annum Tiberii Cæsaris XV *offendens, neque Epocham illius duplicem supra expositam discernens, et tres solidos annos Christi prædicationi tribuens, passionem ejus assignavit ad annum* Tiberii XVIII, Consulibus Persico et Vitellio. *Verum Vitellio in Magistratu mortuo suffectus est* Furius Camillus Scribonius, *quem una cum* Cn. Domitio Ahenobarbo *Consulatum gessisse tradunt Tacitus et Dio Cassius. Ast Eusebius unum annum in duos perperam dividens,* Ahenobarbum cum Apruntio *in annum sequentem rejicit, eisque ad tertiam annum subdit* Galbam

Serius Christum passum tradunt Eusebius 3 annis,

Galbam et Syllam: *quos Tacitus, Dio aliique indicant immediate successisse* Cn. Domitio et Camillo Scriboniano: *unde apparet quam obscuram horum temporum notitiam habuerit Eusebius. Alter e Græcis est S. Epiphanius, qui hæresi* 51 *c.* 32, *nullo habita ratione anni Tiberiani* xv, *annum ætatis Christi trigesimum primum signavit* Consulatu duorum Geminorum, *et annum sequentem* XXXII Consulatu Rufi *et* Rubellionis, *cum magna inscitia hos* a duobus Geminis *statuens diversos: et annum* XXXIII *(quo per dies* LXXIV *inchoato passum asserit Christum* XIII *Kal. Aprilis) signavit* Consulatu Vinnicii et Longini Cassii, *qui revera duos Geminos immediate sunt secuti. Et sic, Epiphanius attribuit Passioni Christi proximum post Consulatum Geminorum annum, aut ex perverso computu secundum, quem tertium statuerat Eusebius.*

Epiphanius 2 aut 1 anno.

24 *Apud Latinos, usque ad tempora Dionysii Exigui Abbatis Romani, videtur sensus omnium fuisse, Christum duobus Geminis Consulibus passum. De hoc auctore, Beda lib. de Ratione temporum c.* 45 *ista scribit,* Primo decemnovenalis circuli versu, temporum ordo præfigitur: quam Græci calculatores a Diocletiani Principis annis observavere. Sed Dionysius venerabilis Abbas Romanæ Urbis, et utriusque linguæ, Græcæ videlicet ac Latinæ, non ignobili præditus scientia, Paschales scribens circulos, noluit eis, sicut ipse testatur, memoriam impii persecutoris innectere, sed magis elegit ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi annorum tempora prænotare: quatenus exordium spei nostræ notius nobis existeret, et causa reparationis humanæ, id est passio Redemptoris nostri, evidentius eluceret. *Ita Beda qui epocham Dionysianam relinquens; Æram Christianam a Kal. Januarii anni sequentis auspicatur. Hos postmodum ceteri secuti sunt, sed dissimiliter aliquantulum, alii ab Angelica Salutatione sive Paschate ipsam sequente, alii ab ejusdem in carne nati die primo, alii cum Beda ab octavo (ut qui idem esset anni Romani initium), alii a Paschate nativitatem sequenti exorsi annos numerare; donec tandem apud omnes prævaluit ultimis hisce seculis modus is, qui omnium commodissimus erat, et suasit Christi annos Romani anni initio a Kal. Januarii ducto aptare. Paulina c.* 6 *l.* 13 *indicat,* præsidente Eugenio IV Papa, *creato anno* MCCCCXXXI, adhortante Blondo Foroliviensi, Pontificii collegii a secretis Notario, in bullis atque rescriptis Pontificalibus scribi primum cœpisse hanc annorum supputationem, atque a chronographis acceptam usui suo accommodasse, *relicta viris eruditis libertate hujus rei veritatem ulterius indagandi. Hanc nos Æram vulgarem annorum Christi dicimus, licet aliquot ante illam annos Christus natus statuatur.*

Post Æram vulgarem a Dionysio Exiguo constitutam,

25 *Eodem cum dicto Dionysio seculo vixit Cassiodorus, qui in Chronico ad annum* DXX *deducto,* Tiberio Cæsare V... Consulibus *ista scribit:* His Consulibus Dominus noster Jesus Christus passus est, VIII Kalendas Aprilis: et defectio Solis facta est, qualis antea vel postea numquam fuit. *Gesserunt Consulatum* Tiberius Cæsar V *et* Ælius Sejanus *anno Æræ vulgaris* XXXI. *Idem his novissimis temporibus asseruerunt Deckerius, Petavius, Bucherius, Seneschallus, aliique: sed subductis aliter astronomicis calculis, pro* VIII *Kalendas Martii,* X *Kalendas salutiferæ Passioni destinarunt. Cuspinianus, mendum in Cassiodoro suspicatus, ad* Cn. Domitium et Camillum Scribonianum, *a Cassiodoro prætermissos Consules, confugit; atque his Consulibus anno Æræ vulgaris* XXXIII *passum Christum, velut ex ipsius Cassiodori mente, statuens, cum fecit cum Eusebio concordare: quem etiam annum assumpsit Cardinalis Baronius, et annum* XXXIV *statuit Æræ vulgaris: sed ne perpetuo dissentiret a communi chronologia, postmodum duos annos prætermisit. Jacobus Grandamicus in Chronologia sacra, et Philippus Labbe in Compendio Chronologico Historiæ sacræ et profanæ, asserunt Christum Incarnatum et natum* Consulibus Cornelio Lentulo et Calpurnio Pisone; *et sic annos Christi nati ab annis Æræ vulgaris non distinguunt, passumque addunt, cum Tostato (cujus sententiam fuisse damnatam supra insinuavimus anno ætatis et Æræ vulgaris trigesimo tertio, die tertio Aprilis,* Sulpicio Galba et Cornelio Sulla Consulibus. *Faret plenilunium, in feriam sextam conveniens. Verum sic triennio ante Christum natum, ut supra ostendimus, fuisset e vita sublatus Herodes: quod nullo modo dici potest: et tamen clara deductio rerum ab Herode gestarum, apud Josephum, Dionem, aliosque nullo modo permittit ejus interitum initio communis Æræ propius admovere. Hæc omnia deducta esse eo fine supra diximus, ut Catalogo antiquo, quem pergemus explicare sua consistat auctoritas, relicta aliis libertate, rem ulterius disputandi.*

Cassiodorus 2 annis serius Christum passum asserit,

alii 5 annis.

Hanc libertatem, et ab Henschenio et a me cuilibet oblatam, rogatus assumere utrique amicissimus Petrus Possinus, Societatis pariter nostræ apud Tolosates in Gallia; ternas in contrarium scripsit Epistolas, ad manu tenendam vulgarem Christianorum Æram: quas in hunc locum conferendas censui, quo certius Lectori constare possit quam partem eligat in quæstione momenti tanti, totiusque Historiæ Ecclesiasticæ basi ac fundamento. Qua autem occasione easdem petierim acceperimque, placeat obsecro prius discere.

AD R. P. PETRI POSSINI S. J.

Epistolas Chronologicas tres de anno Nativitatis, Baptismi ac Mortis Christi, diversam ab Henscheniana sententiam adstruentes,

DANIELIS PAPEBROCHII PRÆFATIUNCULA

Quando et qua occasione scripta hæ epistola

Anni jam duo propemodum effluxerunt, quod quarti quintique Tomi Majalis impressione necdum vehementer promota, Typographo tamen præsumente se posse et ipsos et reliquos Maji tomos absolvere ante æstatem anni MDCLXXXIV, *sequentem in hoc Propylæo Chronico-historicum Conatum ad Prela detuli Tomo quarto præliminariter adjungendum, uti hactenus a me factum erat in Martio, Aprili, ac tribus prægressis Maji Tomis. Detuli autem illum ad præla eo animo, ut totus haberetur impressus prius quam cogerer a me dimittere ad tertiæ Probationis consueta inter nos exercitia P. Franciscum Baertium, Collegam meum; cujus præsentiam mihi necessariam rebar, ad felicem in opere tam difficili et tot tricis implicato successum obtinendum. Et datum quidem tali impressioni initium fuit statim a Paschate anni* MDCLXXXIII: *sed multis magnisque intervenientibus causis factum est, ut tractatus adeo pridem excudi cœptus, non nisi post utriusque Tomi Acta impressa absolveretur. Adhuc autem sub manibus typothetarum erat illius Præfatio, qualis infra legitur initio Partis* II *Conatus Chronico historici hujus, cum ad me Parisiis*

Parisiis perferuntur Eruditi in ordine Prædicatorio viri opera aliquot. quorum priori tomo ventilantur quæstiones hæc in titulo propositæ; itemque R. P. Petri Possini Dissertationes duæ in Matthæum : ambæ autem primo aspectu persuaserunt, aliquantam moram inducere prælo, et interim ipsa Sanctorum Acta, id est primarium opus meum promovere, donec utriusque illius scriptoris argumenta cognoscerem aliquatenus, atque conferrem cum iis quibus Henscheniana sententia, eatenus certior mihi visa, nitebatur. Nec longa exploratione opus fuit, ut statuerem, Romanum S. Petri *Pontificatum, vel nullam vel exiguam habere cum prædictis Quæstionibus connexionem, prout mox ostendi Dissertatione ea, quæ nunc in ordine secunda est. Quia tamen videbam prædictum Parisiensem ita pro communi sententia stare circa Christi mortem, ut circa ejusdem nativitatem proxime accederet ad sententiam Henschenii, ea in parte ubi ipsa firmior videbatur ; nolui statim totam deseruisse videri; sed ultra mensuram propositi argumenti egressus in gratiam Magistri tam cari, composui etiam Dissertationem primam, qua viam sternerem ei cui forte placeret media istæc via. Ita resumpta, quam studium istud interpolaverat impressione, porro pergere præla jussi, ne tractatio de Pontificibus statim a principio allideretur ad scopulos disputationis interminatæ minimeque necessariæ. Intendebam enim, si progredientes lentius operæ (quemadmodum accidit, per supervenientes mox Belgio calamitates communes) spatium mihi justum darent, vel per me ipsum discutere quæstionem universam; vel si minus id possem, aliis occupatus, ipsum P. Possinum exorare ut id faceret pro me. Hoc postremum cum successisset, recudendaque esset aliis ex causis pagina* 6, *quædam in Henscheniana Exercitatione corrigenda indicari, et simul Possinianas Epistolas hic requiri jussi.*

EPISTOLA I

Negans alteri anno, quam XXXIII vulgaris æræ, posse Christi mortem aptari.

Petis a me novissimis Litteris, XXX Junii Antuerpia Tolosam datis, ut (quoniam quadam Epistola, paulo ante ad te scripta, significassem, haud adhærere me sententiæ τοῦ Μακαρίτου Nostri Godefridi Henschenii, in Prologomenis, I Tomi Aprilis vestri propositæ, qua *Christum* affirmat) VIII *Kal. Aprilis Coss. duobus Geminis passum* ne gravarer totum meum circa hoc sensum exponere. Facio quod jubes, ita hinc protinus exordiens.

2 Annus quo gessere Consulatum *C. Rubellius Geminus, et C. Fusius Geminus*, fuit citra ullam dubitationem Æræ Christi vulgaris XXIX. annorum qui Juliani dicuntur LXXIV, a morte Augusti et orsi statim ab ea imperare Tiberii XV, per menses quatuor et dies undecim inchoatus; denique Periodi Julianæ MMMMDCCXLII, numerans cyclum solis X cum lit. Dom. B. Cyclum vero Lunæ XI. Talem in annum nego posse conferri (salva fide quam Evangelio debemus) Passionem et mortem Christi. Sic sentiendi causas habeo argumenta tria, quæ singillatim ordine tractabo.

Annus 29 non convenit

3 I Quia *quintus decimus Tiberii*, Lucæ memoratus, fuit ipse annus notatus consulatu Geminorum: Ergo is idem esse non potuit, quo passus est *Christus*: cum manifeste Christi Passio saltem triennio posterior sit prædicatione Baptistæ, anno isti a Luca imputata. II. Quia *Consulatu Geminorum* insignitus annus certissime caret iis characteribus, quos partim non necessarios aliqui, partim omnino requisitos Evangelistæ assignant vero anno Passionis. Ergo is talis non fuit. III. Denique quia sese offert annus a *Consulatu Geminorum* longe diversus, qui præterquam quod notas omnes in se luculenter exhibet, ab Evangelistis anno Passionis inditas, etiam testimonio indubitatissimo signi cœlestis, et prophetiæ perillustris irrecusabili suffragio, verus et unicus Passionis annus manifeste ostenditur: Ergo alius ab eo non est quærendus.

ob tres causas

4 Primum argumentum sic formatur. *Quintus decimus annus Tiberii*, a Luca memoratus, insigniente Prædicationem Joannis Baptistæ, etiam illis auctoribus, quos pro se Henschenius allegat, Christi prædicationem unico anno perperam finientibus, ab Augusti decessu numeratus, incidit in Consulatum Geminorum: Ergo idem esse non potuit σταυρώσιμος, *Christi crucifixione insignis* : utique cum ex omnium Evangelistarum unanimi affirmatione compertissimum habeatur, a Joannis Baptistæ prædicatione, et hanc aliquot intervallo mensium secuto Christi Baptismo, ad ejusdem Passionem et necem saltem triennium intercedere.

I. quia eo anno fuit baptizatus Christus.

5 Vidi, quin et penitus introspexi, diuque momentis omnibus expendi, quid his opposuerit Henschenius. Ait, *Annum Quintum decimum Tiberii*, memoratum a S. Luca, non anno XXIX Æræ Christi vulgaris, aut Consulatui Geminorum competere, sed retro id quadriennium submotum stare: quippe qui principium numeri trahat ab anno Æræ vulgaris undecimo, quo *Coss.* fuere *M. Æmilius Lepidus, et T. Statilius Taurus*. Ab hoc enim cœpisse imperare Tiberium, adsciscente ipsum in Collegam Augusto: qui quatuor deinceps annis commune Imperium cum eo gesserit, donec anno demum Æræ Christi vulgaris XIV *Coss. duobus Sextis, Pompejo et Apulejo*, Augustus, die mensis cognominis XIX moriens, Principatum Tiberio in solidum reliquit: unde idem *Tiberius*, anno post hunc decimo, Æræ vulgaris XXV, respondente *Consulatu Cn. Lentuli Isaurici, et M. Asinii Agrippæ*, vere quintum decimum numerare annum Imperii cœperit. Cui anno propterea recte congruit quod Lucas refert: *Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto; et venit in omnem regionem Jordanis prædicans etc.* Paucis post mensibus, eodem currente Tiberii anno, sed Æræ vulgaris inchoato mox sequenti XXVI, et novo ineunte *Consulatu Cn. Cornelii Lentuli Getulici, et C. Calvisii Sabini*, Christus, annum ætatis XXX a XIII diebus iniens, a Joanne baptizatus VIII Idus Januarii, post XL dierum jejunium, prædicationem inchoavit. Qua in tertium annum producta, *Consulibus* denique *Geminis*, anno Æræ vulgaris XXIX in crucem actus est. Hæc sic speciose structa, num solida sint, arietatio probabit.

Henschenio dicenti id factum an. 25,

qui fuerit Tiberii Cæs. an 15, respondetur;

6 Aio econtra I. Basim, cui ea moles inædificatur, caducam esse. Quadriennis enim anticipatio initii annorum, quibus imperaverit *Tiberius*, vana fictitiaque est. Pura fuit et singulari semper defixa capiti Monarchia Romana, ad exemplum Dictaturæ Sullæ et Julii Cæsaris, a momento saltem Victoriæ Actiacæ usque ad Adrianum Imperatorem. Quod autem allegatur ex Suetonio, Tacito, et Velleio de Honoribus extraordinariis *Tiberio* habiti, quadriennio ante obitum Augusti, tantum probat, designatum tunc fuisse *Tiberium* in successorem Imperii. Ut ergo designati Consules more Romano Magistratum non inibant nec Fastos signabant ante Kalendas Januarias sequentes, post redactos in ordinem decessores

honores ei habitos ante quadriennium

non recte as sumi pro communicatione Imperii.

sores: sic nec *Tiberius* putandus est ante Augustum decessorem defunctum, desponsi dudum Imperii usum et titulum sumpsisse. Hinc nullus illorum temporum Græcus aut Latinus, vel Historicus vel Chronographus, Tiberii annos ab alia numerat Epocha quam Augusti morte; ut monstrant qui eos exscripserunt Christiani vetustissimi Chronologi Africanus et Eusebius; quibus consentiunt illi ipsi Veteres Tractatores Christianarum rerum, quorum magnopere auctoritate Adversarii confidunt, dum ita *Christum passum Coss. Geminis, anno Tiberii* XV affirmant, ut simul diserte fateantur, unicum se annum Christi Prædicationi (revera tamen et certo, saltem triennali) concedere. Quare viderint, quam vere Clementem Alexandrinum, Tertullianum, et si quos alios, in suis numerent; quos clare cernimus, et *Consulatum Geminorum* cum *Tiberii* XV (utique non nisi ab Augusti obitu ducto) componere: et eatenus tantum *Coss. Geminis passum Christum* velle, quatenus false et contra manifestam Evangeliorum assertionem sentiunt, *Christum* eodem quo baptizatus est anno vitam mortalem in Cruce finivisse: quod æque utrumque cum Henschenius respuat (nam et *Tiberii* XV quadriennio anticipat; et *Christi* Prædicationis tres annos agnoscit) non plus sane istis gloriari fautoribus, quam Ego ipse possum.

7 Ex his patet, vanum, confictum, nulli veterum notum aut probatum usum istum esse annos *Tiberii* ab Epocha, quadriennio præcedente mortem Augusti, ducentem. Fingamus tamen dicis causa, duas olim fuisse usitatas annos *Tiberii* computandi rationes; priorem a fine Augusti, quam omnes adhibent Chronographi; abstrusiorem alteram, quadriennio majorem. An est credibile S. Lucam, adeo prudentem et Dei Spiritu instinctum Historicum, consignandæ certe ac clare Baptistæ Prædicationi, hanc miram, reconditam et raram, præ illa priore celebri, notissima, perillustri delegisse? Dissimulare hic non debeo, visum sibi virum quemdam doctum meo me posse hoc loco jugulare gladio. Ait nempe: me quoque in dissertatione de Danielis Hebdomadibus, Annum *Artaxerxis Longimani* vicesimum, a Nehemia cap. 11. Libri sui memoratum, non a morte Patris ejus, sed a quadam assumptione in consortium Regni, qua *Xerxes* multis ante suam mortem annis filium collegam adsciverit numerasse. Quidni enim (addit) pari exemplo potuerit Henschenius memoratum a Luca *quintum decimum Tiberii*, non ab Augusti obitu repetere, sed ab anno retro quarto, quo Augustus Tiberio collatis illustribus titulis usque ad sui æqualitatem videri potuit eum provehere studuisse? Respondeo: inter rem utramque latum et multiplex observari discrimen. Primum enim Augusti ævo nullus apud Romanos erat usus adsciscendi successores Collegas Imperii: apud Persas, ubi *Xerxes* et *Artaxerxes* regnabant, non usus solum ejus rei, sed et lex quædam erat, qua Patres declarare filios Reges ante suum decessum certis in occasionibus adigebantur. Deinde, cœpisse reipsa imperare ante Augusti finem *Tiberium*, nemo illorum temporum dixit Historicus: regnare orsum Artaxerxen longe ante Patris obitum, disertissime affirmarunt Thucydides et Charon Lampsacenus, Historici celebres ejusdem ævi: et ex iis sumptum comprobarunt, Cicero, Nepos, et Philostratus. Denique, si qua Regum fuit Persidis ætate inter Chronologos discrepantia, aliis annos succedentium Filiorum a Parentum decessu numerantibus, aliis annos insuper quibus una cum Patribus regnassent in summam pariter imputantibus; fuisset Nehemiæ causa peculiaris in *Artaxerxe*, cui erat Minister Domesticus Pincerna, eam partem amplectendi, quam magis et honorificam et placitam Hero suo sciret; commemorandi nimirum decus ejus quasi privatum, assumptionis in Collegam a Patre, adhuc vivo et victuro. Quocirca, si, ut Augusto Phædrus, ut Ciceroni Tiro, ut multo posterius Adriano Imperatori Phlegon, ita et *Cæsari Tiberio* aliquis fuisset Libertus Eruditus, qui libros in lucem emitteret; tali per omnes concedendum arbitrarer, ea Heri sui Imperii annorum utcumque non aliis consueta numeratione uti, qua decus ejus velut domesticum officio Clientis et Familiaris profiteretur. Num esse ulla similis Lucæ potuit excusatio, in hoc contra torrentem Historicorum Chronologorumque nitendi? Hæc cuncta, in mea illa dissertatione certissimis comprobata testimoniis, quisquis æquus Arbiter legerit, næ illum equidem confido judicaturum, a prolepsi annorum regni Artaxerxis, ad similem Tiberii Principatus anticipationem in Lucæ Historia, nullam trahi posse legitimam consequentiam.

Sed ejus annos solum numerandos ab obitu Augusti

Dissimile nimium esse exemplum Artaxerxis

et saltem apud Lucam valere non posse,

8 At quorsum hactenus conjecturis nitor ad suadendum, Lucam XV *Tiberii annum* ab Augusti obitu numerasse? cum hoc idem ipse S. Evangelista, pene manifeste declaret: dum quam adhibet Æram annorum *Tiberii*, non qualemcumque, si plures forent, sed eam singulariter se testatur exprimere, in qua ejus annus XV cum Pilati Procuratione Judææ concurrat. Sic enim diserte scribit Evang. Cap. XI. *Anno quintodecimo Imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam etc.* Age vero, quando cœpit procurare Judæam Pilatus? Plane non ante annum Æræ Christi vulgaris XXVII: scribit siquidem Josephus in hunc modum Antiquitatum lib. XVIII cap. V. *Vitellius, Marcello amico ad Procurationem Judææ misso, Pilatum jussit Romam proficisci, responsurum apud Cæsarem ad objecta per Judæos crimina. Ita ille decem annis exactis in sua Provincia*, (græcæ Origines sic habent: δέκα ἔτη διατρίψας ἐν Ἰουδαίᾳ) *cum necesse haberet parere Vitellio, ad urbem iter suscepit: quo priusquam veniret, vita excessit Tiberius.* Hæc Josephus: e quibus verbis tandem liquet, cessisse Judææ Procuratione Pilatum transacto in ea decennio, anno Æræ vulgaris XXXVII: tali enim anno Tiberium mortuum constans omnium affirmatio est. Et quia dies obitus Tiberii notatur XVII Kal. *Aprilis*, apparet discessum e Judæa Pilati contigisse Martio ineunte, quando nondum pervenisse in Judæam potuerat nuntius eventus tam insignis. Ergo non prius quam anno Æræ Christi vulgaris XXVII, per duos jam menses inchoato, capessivit Pilatus Judææ Procurationem. Ac, quod est inde manifestissime consequens, nondum annis Æræ Christi vulgaris XXV aut XXVI Judææ Procurator esse cœperat. Est igitur evidens, quem *annum* Lucas vocat *quintum decimum Tiberii Cæsaris*, qui fuerit Baptistæ prædicatione insignis, in Æra Christi vulgari numeratus XXV, non fuisse illum, cujus caput numeri duceretur a quadriennio præcedente obitum Augusti: cum non qualemcumque *quintum decimum Tiberii annum* Lucas memoret, sed talem qui cum *Pilati Procuratione Judææ* concurrat: qualis solus ille est, qui a morte Augusti principium numeri trahit.

qui annum 15 Tiberii componit cum Procuratione Pilati,

anno suo 10 vulg. æræ 37, Romam revocati,

adeoque primum cœpta an. 27.

9 Alterum Argumentum e tribus prius propositis, quo impugnatur conjunctio *Consulatus Geminorum* cum *Passione Christi*, breviter hac forma concluditur. Nullus Characterum Chronicorum, quos P. Henschenius partim ex suo sensu, partim ex Evangelistarum affirmatione concordi, confert in annum, quo Christus est passus; quadrat in *Consulatum Geminorum*. Ergo annus quo *Coss.* ambo *Gemini* fuere nequit, vel ex ipsis P. Henschenii principiis, fuisse verus Passionis annus. Probatio Antecedentis Mathematica Demonstratione conficitur. Est

2 Argum. contra annum 29 facit character feriæ 6, concurrentis 15 Nisan.

Est enim ad calculos evidens, Annum, cui nomen dederunt *Coss. C. Rubellius et C. Fusius*, ambo *Gemini* cognominati, fuisse annum in Periodo Juliana MMMMDCCXLII, quo manifestum est fuisse numeratum Cycli quidem solaris annum X, Cycli vero Lunaris sive aurei numeri annum XI, cum Littera Dominicarum indice B. Atqui ex comparatione et concursu Cyclorum amborum evidenter patet, isto anno Pascha Judaicum, sive diem XV mensis Hebraici *Nisan* dicti, quali oportuit pati Christum ex Evangeliis, fuisse XVI mensis Romani *Aprilis;* feriam autem non sextam, sed septimam, hoc est sabbatum: Igitur ille annus certissime caruit characteribus in eo a P. Henschenio requisitis. En etenim ipsius verba num. 1. Exercitationis I. pag. V. *Passum esse Dominum nostrum Jesum Christum duobus Geminis Coss.* VIII *Kal. Aprilis, hic est Martii* XXV. Tum sub finem ejusdem Paragraphi, sive numeri I; Characteres ejus anni ex sua opinione proprios brevius colligens, ponit: *Christum Crucifixum duobus Geminis Coss. die* XXV *Martii, feria sexta.* Characteres igitur, sive notæ distinctivæ et individuæ anni quo Christus est passus, ex P. Henschenio sunt, dies XXV *Martii* in XV mensis *Nisan* incidens, et dies Hebdomadis *Veneris* dictus, sive *Feria sexta.* Cum ergo, ut dixi, mathematice monstretur, isto anno *Consulatus Geminorum,* nec XV *Nisan* incidisse in XXV *Martii,* sed in XVI *Aprilis;* et in *feriam,* non *sextam,* sive diem Veneris, sed *septimam,* hoc est sabbatum: clare patet, quod demonstrandum erat, annum quo *Coss.* ambo *Gemini* fuere, characteribus ab ipso P. Henschenio requisitis caruisse.

10 Non me latet, quo scuto nostrum hoc telum excipiant Adversarii. Aiunt per ea tempora Cyclum, quo Judæi utebantur in suo rite celebrando Paschate, fuisse corruptum. Unde hoc habent? Nam æquales aut affines illius ævi Auctores Judæi ambo, Josephus et Philo, plane contrarium affirmant: et quam passim notatam in Evangeliis videmus, nimiam etiam et superstitiosam, Sacerdotum, Scribarum et Pharizæorum diligentiam, in minimis etiam ritibus et ceremoniis sacræ suæ disciplinæ usurpandis et mordicus tenendis, ea idem facile suadet. Intelligitur, inquiunt, ista Cycli corruptio ex loco quodam Epiphanii. Primum trecentis annis posterioris scriptoris: loco deinde tam perplexo, tam ambiguo, ut postquam in eo sanando et ad saltem tolerabilem reducendo sensum, diu multumque Keplerus, Petavius, Bucherius sudarunt, fateri cogantur, vix se quidquam exsculpere sani potuisse. Tali ergo, tam dubio, tot nominibus recusabili testimonio, credetur res tam inopinata? Nimirum, eo commodum quo Christus est passus anno, adeo insuetam, prorsusque insuspicabilem intervenisse perturbationem in rationibus temporum, qua factum sit, ut nec mensis, nec dies, nec feria constaret; æquinoctii quoque verni observatio, proram alioqui (quod aiunt) puppimque faciens in definitione ac constitutione Paschalis festi, funditus negligeretur; denique ut XVI *Aprilis* dies, totis duobus et viginti retro diebus, in XXV *Martii* regrederetur, feria vero *sexta* in locum sabbati succederet. Hæc quæso si tam enormis labes contra Dei legem inolevisset, Christus, qui minores longe defectus sacræ disciplinæ solitus esset reprehendere, tacitus transmisisset? Evangelistæ vero etiam approbassent? An non enim, cum scribit Lucas capite XXII, *Venit dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha*, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα, non tantum rem ita factam; sed rite ac legitime ut oportuit patratam indicat?

cui frustra obtenditur viliatos fuisse Judæorum cyclos.

11 Hisce igitur, quæ sine fundamento, sine idoneo auctore allegata, eodem jure, eadem facilitate qua proferuntur, repelluntur, tamquam futilibus omissis, ad tertium argumentum procedamus. Id tamen priusquam tracto, velim observari, e characteribus anni, mensis, aut diei Passionis, alios esse arbitrarios, alios necessarios. Arbitrarios voco, quos aliqui e populari opinione, divinæ Traditionis falsam famam habente, ipsi affigunt: necessarios autem dico eos solos, quos Evangelistæ diserte commemorant. Hujus ultimi generis sunt: *Pascha Judaicum*, sive XV *Mensis Nisan*, et feria sexta. *Parasceve Sabbati,* in eadem XV *Nisan* diem incurrens. Prioris generis arbitrariorum et falsorum est, quod σταυρώσιμος ἡμέρα Crucifixionis Christi dies, numerata vere fuerit XXV mensis Romani Martii: id quod etsi multi veterum, ut certum, tenuere; tamen ejus asserti vanitas nunc clare comperta est, et mathematicis demonstrationibus palam evicta, ab Alfonso Tostato Episcopo Abulensi, a Paulo Middelburgensi, a Petavio, et aliis innumeris. Nec magis solidum est, quod non pauci censent, Passionem, si minus die *Martii* XXV contigerit, omnino saltem intra *Martium* mensem evenisse: id enim irrepsit in opinionem vulgi creduli, ex eo quod plerique Latinorum Patrum veterum, mensem Hebræorum *Nisan,* cujus die XV Christum exspirasse certum est, quasi latine interpretando *Martium* vocarent; quia cum Romano Mense *Martio* iste plerumque mensis Hebraicus concurrit, numquam tamen (ut scholæ loquuntur) adæquate. Nam cum Hebraicus mensis lunaris sit, semper a Novilunio exordiens, et numquam ad XXXI (quot *Martius* numerat) diem perveniens, non poterit *Nisan* Romano solari mensi integre exacteque congruere, novilunia vel plenilunia, adulto sæpe aut desinente orbe menstruo, referenti. Sepositis igitur insuperque habitis ejusmodi characteribus arbitrariis, exploremus censeo, in quem vere annum necessarii duo, diei XV *Mensis Nisan*, et *Feriæ sextæ*, Passionis et Mortis Christi Characteres conveniant, ut eum sine dubitatione ulla σταυρώσιμον, hoc est, Christi nece insignitum agnoscamus.

Christum 25 Martii aut saltem eo mense passum

non nisi ex fallaci traditione præsumitur.

12 Ad hoc igitur agendum, et opera eadem ad tertium simul intorquendum argumentum, contra conjunctionem *anni Passionis* cum *consulatu Geminorum,* hinc protinus accingor. Annus numeratus Æræ Christi vulgaris XXXIII, Consulatu *Ser. Sulpitii Galbæ et Lucii Corn. Sullæ* notatus, qui fuit Periodi Julianæ MMMMDCCLVI, habens Cycli solaris XIV cum litera Dominicali D. Cycli lunaris XV, ex concursu Cyclorum ostendit diem XV *Nisan* incidisse in diem III Aprilis; qui dies ex lit. Dominicali D. deprehenditur incurrisse in *feriam sextam*: possidet ergo notas omnes ab Evangelistis inditas anno σταυρωσίμῳ, cui crux Christi et Passio competat: et abunde solus idem est inter annos octo continuos, spatium explentes intra quod necesse est Passionem contigisse, qui characteribus hisce sit præditus. Ergo is ipso annus Passionis est, et frustra quæratur alius. Præsertim cum duobus aliis indiciis, nihilominus illustribus, talis ostendatur.

3 Argum. Quia soli anno 33 quadrant necessarii Characteres;

13 Prius est horrenda et plane mirabilis solis Eclipsis, contra omnem naturæ ordinem, in Plenilunio patrata; cujus meminerunt Evangelistæ, scribentes, Christo in crucem sublato, *solem fuisse obscuratum et tenebras esse factas super universam terram.* Talem autem solis defectionem Phlegon Libertus Adriani Augusti, Chronographus insignis, testatur accidisse anno III Olympiadis CIIII, quod tempus exactissime congruit in mensem Aprilem anni Æræ Christi vulgaris XXXIII, cujus anni ætate inchoatus est primus annus Olympiadis CIII. Alterum est vaticinium famosissimum Hebdomadum LXX, perscriptum libri Danielis cap. IX, quod verum esse non posse, nisi anno quarto Hebdomadis septuagesimæ, qui

quibus adstipulantur tenebræ notatæ a Phlegonte

et 70 Hebdomades Danielis.

qui est prorsus idem iste in Æra Christi vulgari XXXIII, Christus fuerit occisus, manifeste ostendo in mea de LXX Hebdomadibus Dissertatione, quam habetis. Non fuit igitur Passionis annus, *Consulatus Geminorum;* sed quintus ab illo *Consulatus*, *Galbæ et Sullæ* : veraque est et exacta Æra Christi annorum vulgaris incipiens a Kalendis Januariis, quibus Christus octiduo ante natus est et circumcisus. Nam tunc nasci Christum, trimestri ante obitum Herodis Magni, debuisse, ut impleretur Jacobi Patriarchæ Prophetia Gen. XLIX edita, sat valide probavi alia dissertatione de Genere Judaico Herodis. Hic desino confidens, me per hæc effecisse quæ jussisti. Vale mi Reverende et optime Pater. Scribebam Tolosæ, VI Idus Augusti anno Christi CIƆIƆCLXXXIII.

Hactenus prima illa Possini Epistola, qua, sicut præfatus sum, argumentis Natalis Alexandri impulsus jam ante animus, plene concessit in communem sententiam, quoad postremam partem de anno mortis, tamquam longe verisimiliorem Henschenianæ, tamtumque non certam. Cum autem primo adductum pro ea argumentum viderem potissime demonstrari ex Josepho, indicante tempus quo Judææ Procurationem Pilatus gessit; eodemque scribente videretur Herodis obitus Æræ communis initium longe prævertere, non potui non favere prædicto Alexandro, contra eamdem communem sustinente, citius natum esse Christum, adeoque diutius vixisse inter mortales quam annis XXXIII. *Placuit igitur super hac nova opinione, ejusdem Possini sententiam exquirere : qui conatus est desiderio meo altera Epistola facere satis, in citandis numeris Paginarum Alexandri usus Editione* 1, *non vero* 2 *auctiori, quod notare oportet.*

EPISTOLA II

Confirmans contra Natalem Alexandrum, Christum anno præcise trigesimo, ut vulgaris Æræ, sic et ætatis suæ, baptizatum fuisse.

Possinus laudato Alexandro,

Non illibenti mihi, haud operosum, quin et jucundum negotium injungis, Pater, invitans ad legendas Lucubrationes *R. P. Natalis Alexandri*, Eruditi hominis, et non una dote commendabilis scriptoris. Percurri semel, iterum, sæpius ; penitusque introspexi tres ejus Quæstiones de Annis totidem Christi, Nati, Baptizati, Mortui Harum alteram et tertiam, quod ad capitale punctum attinet, nempe concursum æræ vulgaris cum Baptismo et morte Christi, pleno suffragio in quantumvis transcribo laudem. Quædam iis duntaxat ad τὸ κρινόμενον injecta sparsim παρίσματα displicent. In Prima multum est quod excipiam. Dum horum rationes exequor, ad longiusculam te legendi patientiam compara : Tibique quo interim tentaberis tædium imputa, cujus causam, jubenda scriptione necessario prolixa, volens conscivisti. De duabus postremis, rem brevius transigendam, prius aggrediens, paucis expedio.

non probat initio prædicantis Joannis et Christi baptismo annum interjici :

2 Docte ac eleganter in harum priore demonstrat P. Alexander, baptizatum sine dubio dici debere Christum, aliquando post inchoatam prædicationem Joannis Baptistæ : cujus exordium, quod a S. Luca defigitur *anno Quintodecimo Tiberii Cæsaris*, numeri hujus initium necessario ducendum a morte Augusti, illustribus et ἀναντιῤῥήτοις evincit argumentis. Hactenus recte. Illud non probo, quod pag. 202 obiter inducit, callide obrepens ad suam adstruendam de Christo, anno ætatis XXXIV baptizato, sententiam : *solidum interjiciendum annum inter initium Prædicationis Joannis et Baptismum Christi.* Nego enimvero. Tu ede, unde id conficis? Capessit ex professo probationem istius Propositionis pag. seq. nihil tamen adducens aliud, nisi hoc : *Inter vocationem S. Joannis et Baptismum Christi, multa intercessisse quæ spatium saltem unius anni postularent, probabiliter colligitur ex Evangelio Luc.* III. Sic verbis totidem P. Alexander. Contra ego. Quid probabile, quid non ; non et inter ipsa probabilia, quid plus minusve sit verisimile, prudentiæ, opinor, definitur arbitrio. Ad hoc te tribunal vador. Cedo, quid affers, quo tua, quam mea contraria probabilior decerni debeat opinio? En verba S. Evangelistæ : *Anno quintodecimo Imperii Tiberii Cæsaris.... factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto : et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum Pœnitentiæ.* Mox quibusdam adjectis de concursu populorum ad baptismum Joannis, tum de argumentis concionum ejus ; versu demum XXI ejusdem III Capitis subjungit : *Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, et Jesu baptizato et orante, apertum est cœlum.* En quæ interponat S. Lucas, inter initium Prædicationis Baptistæ, et Baptismum Christi : egressum multorum e Pagis et Urbibus Judææ ad novitatem istam spectandam Joannis prædicantis ; eoque audito, suasum et ministratum a venerabili Oratore baptismum usurpantium ; cui se ad extremum turbæ Jesus admiscuit. Quid, per omnium ex æquo bonoque de rebus æstimantium fidem ! quid, inquam, hic est cui non recte, more humano consummando vel trimestre solummodo spatium judicetur abunde sufficere?

3 Ego tamen alterum tantum supererogo : et Christum, item ut Joannem, existimans observare studuisse, in suis quemque publice fungendi commisso ipsis munere primordiis, tricenariæ principium ætatis, in veteribus Prophetis (prout de Ezechiele constat) teneri solitum ; inchoasse ambos arbitror Prædicationes suas anno ineunte trigesimo vitæ ipsorum ; ac propterea, Joanne, qui sex mensibus Christo erat senior, a Kalendis mensis Julii, anno ab ortu ejus ineunte trigesimo, prodire ac dicere ad populum exorso ; Jesum pariter simili expectata epocha ætatis propriæ, ubi se principio Januarii sequentis ætatem auspicari tricenariam sensisset, suam exequi palam, baptismo suscepto, Missionem cepisse. Velim audire, quid his plausibile queat opponi : cum nihil proferatur ; jure meo concludo, falsam istam et incredibilem assertionem esse.

sex menses indulget :

4 Lego præterea, nec laudo, in eadem II Quæstione pag. 205, P. Alexandrum, dum respondere conatur testimonio S. Lucæ, elidenti assertionem, qua ponit, *baptizatum Christum* XXXIV *ætatis anno*, contendere, in Evangelistæ verbis particulam *quasi*, Græce ὡσεὶ, liberam dare facultatem lectori quatuor annos superaccumulandi summæ indicatæ ; idque ut evincat, allegare Matthæi locum ex Cap. XVI ubi ait : Christum *post sex dies* futuram suam Transfigurationem prædixisse ; cum tamen rem eamdem narrans Lucas scribat, Transfigurationem contigisse μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραις ὀκτώ : *post hos sermones quasi* (sive, ut habet vulgata Editio) *fere diebus octo*. In quo miror illum non vidisse, per id demonstrari contrarium ejus quod ipse vult : nempe non ad augmentum, sed ad diminutionem potius, apud

Negat ὡσεὶ, lere, admittere annos 4 supra 30.

A apud Lucam particulam ὡσεὶ valere : idque innuentem Vulgatæ auctorem, non *quasi*, sed *fere* ibi loci posuisse pro ὡσεί; quod hoc ultimum adverbium manifestius exprimat quiddam deficiens a plenitudine rotundæ summæ. Profecto enim illic S. Lucas, adjunctione τοῦ ὡσεί, innuit, de numero completo dierum octo, detractas velle se duas dierum geminarum partes, primæ unam, octavæ alteram : quas inter, sex solidi a Matthæo memorati dies fluxerint. Quis enim non videt fore, ut haud vere posset Lucas affirmare, ὡσεὶ ὀκτὼ ἡμέρας, *quasi* aut *fere octo dies*, fuisse interfectos inter Christi Sermonem et Transfigurationem, si vera tres quatuorve insuper, hoc est undecim aut duodecim interfluxissent?

et Canonem Neo-cæsareensem tali sententiæ adversari ostendit,

5 Debilis etiam mihi videtur et perfunctoria responsio, quam P. Alexander adhibet ibidem pag. 208 ad Canonem XI Concilii Neocæsareensis, in Palæstina celebrati anno Domini CCCXIV, in hæc verba formatum : *Presbyter ante annos triginta non ordinetur : Dominus enim Jesus Christus in anno trigesimo et baptizatus est, et cœpit docere.* Hactenus Canon : ad quem P. Natalis : *Respondeo, sensum concilii Neocæsareensis esse, quod Christus ante annum trigesimum baptizatus non fuerit, non vero quod* B *anno præcise trigesimo adierit ad baptismum*, ita ille. Facilis valde sit, qui sibi per hæc satisfactum contrarius Disputator annuat. Enimvero cui non statim appareat, quam inconvenienter decerneretur a Concilio, idcirco quod Christus non ante annum trigesimum baptizatus fuisset, etiamsi baptismum suscepisset non nisi quarto demum post anno ; tamen ut æquum debere sanciri, virum quemlibet, simul attigerit annum trigesimum, sine dubitatione promovendum ad Sacerdotium, gratia illi facta annorum quatuor illam summam excedentium ; per quos etsi Christus expectaverit, baptismum differens, tamen quadriennio prius quam Christo par sit meris hominibus repræsentari apicem Sacerdotalis Ordinis : quasi non potius decuerit, talium differri evectionem ad eum gradum, aliquot annis, aut saltem mensibus post illam vitæ annorum summam, qua Christus, a conceptu primo virtute omni ac divina sapientia præditus, ad baptismum accessisset. Hæc qui prudens citra præjudicium æqua judicii lance perpenderit, næ huic confido persuassimum fore, Patres Concilii Neocæsareensis, dum ita sanxerunt, sine ulla dubitatione credidisse, non quadriennio post trigesimum ; sed, ut diserte exprimunt, *in anno* ipso *trigesimo*, Christum et C fuisse baptizatum, et cœpisse prædicare.

sensumque totius antiqua Ecclesiæ.

6 Percutit denique me graviter illud, ab eodem P. Alexandro Quæst. III pag. 221 in Conclusione secunda positum : *Christus mortuus est anno ætatis* XXXVII *inchoato.* Quippe vehementer abhorrens ab omni primorum Ecclesiæ seculorum sensu ; in id passim incumbente, ut Christi vitam universam quam minimum ultra trigesimum annum extenderet ; adeo ut eam non pauci conati sint intra istam præcise meram includere ; vi etiam Evangeliis illata, dum ad hoc compingunt in annum unicum totam Christi Prædicationem. At errore longe contrario ævi nostri homines, quia Josepho et Dioni, illi Judæo, huic Ethnico, ambobus a Christi et Herodis ætate plus uno seculo distantibus, inconstanter loquentibus, et certo corruptis, plus quam Evangelio deferunt, ultra hos terminos nimium fidenter eruperunt; Christum, cum est mortuus, propiorem fuisse quadragenario ausi fingere. Sed id confutabo mox uberius. Hic satis erit legi sapientissimam S. Patris Epiphanii sententiam, inter ista extrema justum medium Indigitantis. Sic is scribit Hæresi LI Num. XXIII εὑρίσκεται ἐν τῷ τριακοστῷ τρίτῳ ἔτει τῆς ἐνσάρκου παρουσίας πάσχων ὁ μονογενής. *Compertum est, anno trigesimo tertio suæ in carne præsentiæ, passum* D *Unigenitum.* Hæc una, proba, sana, omnibus qui recte sapiant tenenda sententia est : prout magis ex modo dicendis apparebit.

Istis præmissis transit ad caput Quæstionis,

7 Venio enim tandem ad caput Controversiæ, quæ mihi proprie hic cum P. Natali est, prima ejus Quæstione tractatum : in qua etsi agatur, non de anno quo passus, sed quo natus est Christus : tamen quia ex constitutione anni Christi vere natalis, unice pendet determinatio σταυρωσίμου, hoc est, definitio Controversiæ hujus, quoto Christus ætatis mortalis anno crucem subierit ; non falso autumem, nec vane pollicear, tertiam a P. Alexandro propositam Quæstionem, in prima quam idem præmisit discussione decidendam.

firmandamque communem sententiam,

8 Antequam autem rem capesso paulisper hærere juvat in Prolegomenis, sive (ut Politicis hodie usitato verbo utar) in *Præliminaribus*, quæ P. Alexander suo huic Tractatui præstruit. Ibi memoriter enumeratis variis Patrum Ecclesiæ veterum de anno Christi Natali sententiis, non omittit ordine suo inserere optimam omnium, sic scribens pag. 162. *Epocham nativitatis Christi, fixerunt anno Juliano* XLVI *Æræ nostræ vulgaris* I, *Julius Africanus in Fragmento quod Petavius recitat Lib.* 8 *Auctarii, Cap.* 4 ; *Panodorus Monachus Ægyptius, qui Arcadii Imperatoris ætate floruit, teste Syncello in Chronographia ;* E *Dionysius Exiguus, qui ab hoc anno suam Incarnationis Christi Æram orditur ; Beda, Lib. de Temporum ratione Cap.* 45. Ita Natalis ; qui et his quatuor quintum addere potuit S. Epiphanium, propter locum a me supra num. 6 descriptum. In his mirari subit, cur eam sic propositam sententiam rejecerit, quæ et antiquitate et gravitate Auctorum facile cunctis ceteris antistat. Quod non ægre, opinor, fatebitur qui perspexerit, nullum e tota Ecclesiastica vetustate in rebus Chronologicis (quam artem ex professo factitabat) peritiorem et diligentiorem haberi Julio Africano, scriptore secundi seculi. Huic qui consentiunt alii tres, et, quem ego adjungo, Epiphanius, an non tales omnium consensu sunt, qui maxime idonei vel testes vel judices in hac utique causa censeantur? Panodorus in Ægypto nutritus, ubi rationes temporum accuratius quam alibi uspiam subducebantur; et ad idipsum otio abundans ob professionem vitæ monasticæ : Dionysius Exiguus, exercitatissimus in hac Palæstra disquirendorum et ordinandorum temporum, et unum id tota fere vita solum agens. Denique Beda, quo nemo uberius, diuturnius, laboriosius, de rationibus, Ærarum, Epocharum, universaque illa subtilitatis ærumnosissimæ Computorum exquisitione commentatus est. F An non hinc idoneæ cernuntur causæ, cur, in tali dumtaxat argumento, isti quatuor (maxime adjuncto ipsis quinto S. Epiphanio) cur inquam, isti quinque Ecclesiastici Scriptores præferri aliis, etiam Patribus, debeant : idcirco quod SS. Patres, præcipue intenti dogmatibus declarandis, interpretandis Scripturis, vitiis insectandis, constituendæ disciplinæ, Hæresibus confutandis, ad Chronologicas quæstiones fere non nisi obiter, interdum et ex occasione descenderint? præsertim cum illorum quinque sententiam tertiam universus a mille annis Christianus Orbis eo ipso se amplecti declaraverit, quod Æram sive Incarnationis sive Nativitatis (quæ vel in unam ambæ conflantur ; vel, si discretæ sunt, in unam coincidunt, facili detractione vel adjectione novem mensium, quibus solis posterior a priori disjungitur) usu hodieque durante fixoque immutabiliter tenet.

quatuor testibus in tali argumento versatissimis et Epiphanio subnixam.

9 Verum omissis admirationibus, quæ speciem querelarum habent ; quod suscepimus, agamus. Disceptemus, inquam, legitimo et probo more cum P. Alexandro;

Adversariique conclusionem negans,

A P. Alexandro, propugnatore sententiæ, quæ Christum natum ponit, quinto retro prius anno, quam ejus natalem Æra vulgaris signet. Inter Leges æqui certaminis una est, ut paribus commissi Æmuli prælientur armis. Cum duæ sint usitatæ hodie altercationum eruditarum formæ : altera presse ac dialectice argumenta stringentium, altera liberius dilatantium allatarum momenta rationum : Ego, etsi ex longo insueveram huic posteriori ; tamen ad priorem, quam Adversario plus placere video, accommodare me conabor ; et non diducta, digitis extensis, manu ; sed in pugnum compressa, ut Zeno aiebat ; hoc est, conclusionibus et syllogismis nude propositis, singillatim per partes rigore Scholastico probatis, contra irruentem pari modo pugilem excipiam. Est P. Natalis Alexandri in 1 Quæst. Dissertationis II unica his verbis formata Conclusio, pag. 163. *Christus natus est anno Juliano* XLI, *desinente ante Æram vulgarem* V, *Imperii Augusti* XL, *a contracto Exercitu, seu a morte Cleopatræ* XXVI, *Regni Herodis* XXIV *a morte Antigoni, vel* XXXVII *a concesso sibi Regno, Urbis Romæ conditæ* DCCXLIX, *Olympiadis* CXCIII *anno* IV, *a diluvio* MMMXLIV *a Mundi creatione* MMMM, *Coss. Augusto Cæsare undecimo, sive duode-* B *cimo, et Lucio Sulla secundo.* Hanc Conclusionem ego falsam pronuntio. Veram probat P. Natalis hoc Syllogismo.

distinguit majorem,

10 *Christi natalis mortem Herodis anno ferme integro antevertit. Atqui Herodes mortuus est anno Juliano* XLII *ante Æram vulgarem* IV. *Ergo Christus natus est anno Juliano* XLI, *ante Æram vulgarem quinto.* Ita P. Natalis. Ego Majorem propositionem non simpliciter admitto : subest enim ei falsi quidpiam ; quatenus affirmat, necessario dicendum, Herodem Christo nato superstitem uno saltem anno, eoque integro fuisse. Id enim nego ex Evangeliis inferri : et demonstrare paratus sum, trimestre, aut ad summum quadrimestre spatium abunde sufficere ad recte ac verisimillime componenda quæcumque scribunt Evangelistæ, circa concursum Nativitatis et Infantiæ Christi, cum adhuc durante Herodis regno.

negat minorem, qua asseritur Herodes mortuus quadriennio citius :

11 Minorem vero plane in solidum totam pernego, falsissimamque esse aio. Probat eam solicite P. Alexander paginis sex et triginta, a 64 ad 201, unam admodum adducens, et variis intorquens machinis auctoritatem Judæi Historici Josephi. Quare si eum arce ista dejecero, et liquido demonstravero, nullum ad fidem certam poni sat firmum fundamen- C tum posse in testimonio Josephi, una spongia deleturus mihi videor quidquid tot chartis Adversarius illevit. Nec tamen nunc dicam, ad qui summa necessitate Fideles omnes, ad agnoscendam Flavii Josephi pessimam fidem, in suppressione Cædis Infantium, Herodis jussu patratæ in Bethlehem et finibus ejus. An enim ignorare potuit rem omnium illo ævo celeberrimam et decantatissimam ? aut cum illam sciret, cur vel uno versu cursim transigere omisit ? qui exempla crudelitatis Herodis, infinitis partibus minus insignia, diligentissime collecta congestaque passim accumulat. Nec repetam, quod manifeste alias ostendi, Dissertatione de Genere Herodis ; Josephum in Herodis genere mentitum scientem volentemque : in eo redargutum non solum a coævis Herodi Scriptoribus summæ fidei ; sed etiam a se ipso, vi magna veritatis consciæ, tamquam fidiculis, adacto ad ingenue fatendum quod improbe negarat. Non denique iterabo, quæ multa veris fulta documentis affirmavi pag. illius dudum editæ Dissertationis 34 et 35, defluxa in universum, merito suspecta, justeque recusabili Scriptoris illius auctoritate. Hæc, inquam, in præsens cuncta prætermitto : et ad unum id quod hic agitur me restrin-

et dissimulatis quæ in illius historia peccat Josephus,

gens, hunc contra Minorem Syllogismi, a P. D Alexandro propositi, et ejus probationem Syllogismum formo.

duo contra eum probanda assumit

12 Propositio asserens Herodem mortuum anno XLII Juliano, et Christum natum XLI, quinquennio ante principium Æræ vulgaris, præcipuum fundamentum habens in testimonio Josephi, deberet ut falsa rejici, si ostenderetur ; primo, contrariam sententiam, aientem, Herodis mortem anno Juliano XLVI accidisse, quam Christi ortus sub anni Juliani XLV finem nati præcesserit, non minus inferri ex testimoniis Josephis : secundo, alia testimonia Josephi ejusdem, quæ P. Alexander pro se allegat, nihil illi prodesse.

Atqui utrumque id clarissime demonstrari potest.

Ergo falsa et rejicienda est ea sententia.

Major est evidens. E partibus Minoris duabus, priorem sic probo.

1 ex Josepho, ut cum ipse Alexander corrigit,

13 Scribit Josephus lib. XIV Antiquitatum cap. XV, Antipatrum, Herodis patrem, bene meruisse de Julio Cæsare, expeditionem in Ægyptum movente, statim post prælium Pharsalicum : et in ejus remunerationem meriti factum a Cæsare. Antipatrum Ἐπίτροπον, Procuratorem Judææ. Addit cap. XVII, Antipatrum, vi hujus acceptæ Generalis in Judæam E Præfecturæ, subdelegasse peculiarem gubernationem Galilææ, quæ erat una ex Provinciis Judææ, filio suo Herodi νέῳ παντάπασιν ὄντι· ιέ γὰρ αὐτῷ ἐγεγόνει μόνα ἔτη ; *Valde adhuc juveni : nam annorum tantum quindecim ætatis erat.* Idem porro Josephus sæpe profitetur, multis locis inculcans, Herodem septuagenarium esse mortuum. Ad calculos jam eamus. Bellum Ægyptium certissime a Julio Cæsare confectum est, anno Urbis Romæ conditæ DCCVII. Non potuit ergo præfici Herodes Galilææ ante annum Urbis Conditæ DCCVIII. Igitur, si anno Urb. Con. DCCVIII Herodes quindecim erat annorum, idemque postea septuagenarius obiit, vixerit oportet post initam Galilææ Præfecturam annis LV : qui si addantur anno Urb. Cond. DCCVIII, efficiunt annum a Roma condita DCCLIII. Fuit hic annus Augusti LIV, Julianus LVI, quo dici necesse erit Herodem fuisse mortuum. Res incommoda P. Alexandro, qui mortem Herodis ponit, ut ex ejus supra descripta Conclusione patet, anno XLII Juliano : hoc est, annis totis anterius quatuordecim. Quare is pag. 189, libenter assentitur Dekerio, Keplero, et Petavio, contendentibus, in paulo ante recitato Josephi loco F mendum in notas numerales irrepsisse : legendumque, non ut Josephi codices hodie habent, ιέ, hoc est, *quindecim* ; sed, κέ, hoc est, *viginti quinque* annorum fuisse Herodem, quando Galilææ a patre præpositus est. Admitto id Ego quoque : et hinc usque ad septuagesimum et ultimum Vitæ Herodis annum, XLV annos expletos numerans, devenio ad annum Urb. Cond. DCCLIII Julianum XLV, quo Christum pono natum, juxta Æram vulgarem, Herode adhuc ad menses aliquot anni Juliani XLVI superstite. Idque suffragante mihi Josepho, prout ab ipso P. Alexandro emendatus est : qui tamen Pater, ex aliis testimoniis Josephi, confecisse se putabat ; necessario conferendam Herodis mortem in annum certo quintum ; hoc est, Julianum XLII. Non minus igitur mihi, imo multo magis, hoc quidem loco, mihi, inquam Æram vulgarem tuenti ; quam P. Alexandro, eam impugnanti, Josephus favet.

vixisse Herodem usque ad an. 1 æræ vulgaris,

nec non ex aliis ejus locis, inter se collatis ;

14 En alterum Josephi testimonium pro nobis evidens. Scribit ille lib. Antiq. XIV, cap. VIII, captam a Pompeio fuisse Hierosolymam, Antonio et Cicerone Coss. die jejunii tertia Olympiade CLXXIX. Et post XXVII annos, eadem anniversaria recurrente jejunii die tertia, captam eamdem Urbem a Romanis duce Sosio, Olympiade CLXXXV, Agrippa et Gallo

A Gallo Coss. Tum addit ejusdem libri cap. XVIII, post secundam hanc Hierosolymæ Sosianam cladem, vixisse in regno Herodem annis XXXIV, et tunc septuagenarium mortuum: quod idem repetit lib. XVII, cap. VIII et X. Ex his sic ratiocinor. Natus est Augustus, ex Suetonio et aliis, anno quo Consules fuere Antonius et Cicero, quo anno Pompeius Hierosolymam cepit. Igitur anno quo consules fuerunt Agrippa et Gallus, quando Sosius iterum Hierosolymam cepit, numerabat Augustus vitæ annos XXVII, quandoquidem, ex Josepho, anni XXVII intercesserunt inter captam primum per Pompeium, et eamdem iterum per Sosium expugnatam Hierosolymam. Atqui, ab hac eadem Sosiana expugnatione Hierosolymæ, annos XXXIV explevit Herodes regnando, ut Josephus ait, et tunc est septuagenarius mortuus. Addantur anni XXXIV ad XXVII ætatis Augusti; apparebit, Herodem obiisse, dum Augustus ageret LXI vitæ annum. Quia vero Augustus anno ætatis XVIII Imperium est auspicatus, a nece Avunculi Julii Cæsaris; sive, ut P. Alexander loquitur, a conducto Exercitu: si XVIII e LXI deducantur, constabit, anno Imperii Augusti XLIII desiisse Herodem vivere. At commodum hic ipse annus est Julianus
B XLVI, quo, in hypothesi nostra et Æræ vulgaris, ponitur mortuus Herodes. Ergo Josephus æque saltem nobis ac Adversariis favet. Hactenus dictis abunde probatam confido priorem meæ Minoris partem. Alteram deinceps non minus luculenter demonstratum eo.

2. Josephi loca contraria ipsimet, non exigere nisi triennium.

15 Illa sic habet. Testimonia Josephi, quæ P. Alexander affert pro sua sententia, Herodis mortem anno Juliano XLII defigente (unde sequitur, Christum esse natum quinquennio ante initium, Æræ vulgaris, nihil ipsi prosunt. In hujus probationem hunc formo Syllogismum.

Se autem admittit eclipsim Lunarem assertam,

Si ex testimoniis Josephi quæ pro sua sententia P. Alexander allegat, non inferatur Herodem obiisse anno XLII Juliano, eclipsi Lunæ a Josepho notata insignito: sed anno XLIII Juliano, in quo nulla Eclipsis Lunaris contigit, ejusmodi testimonia nihil illi prosunt.

Atqui res ita se habet.

Ergo vera et certa est meæ Minoris pars altera, affirmans, Josephi testimonia, quæ pro se P. Alexander allegat, nihil illi prodesse.

Major hujus secundi mei Syllogismi videtur evidens. Minorem in hunc modum probo.

C 16 Sententiæ suæ, Herodis mortem anno Juliano XLII defigentis, fundamentum profert P. Natalis Alexander Josephi locum lib. XVII Antiqu. cap. X, quem sic recitat in fine pag. 164 et initio sequentis: *Defunctus est Herodes post detrusum regno Antigonum anno* XXXIV, *ex quo autem a Romanis Rex declaratus est anno* XXXVII. Ex his Josephi verbis ratiocinans P. Alexander, ita subjungit pag. 165 *Atqui Herodes Rex salutatus est a Romanis circa autumnum anni Juliani 6... et tertio post anno, hoc est anno Juliano nono, devicto interfectoque Antigono, rerum potitus est. Igitur ab hoc anno Juliano nono 34, vel a sexto illo 37 numerandi sunt anni, quorum ultimus est, annus Julianus 42.* Ita ibi P. Alexander. Experiamur an recte calculos ponat. Addantur anno Juliano sexto anni XXXVII, ultimus collectæ summæ sine dubio erit non XLII Julianus, sed XLIII: similiter adjungantur annos IX Juliano anni XXXIV extremus pariter erit XLIII.

17 Non hic tam patens paralogismus tam oculato scriptori citra consilium excidit. Vidit P. Alexander, annum, quo est Herodes mortuus, a Josepho D disertissime affirmari insignem fuisse Eclipsi lunari, luculenta, in Judæa clare visa. Talis autem nulla prorsus contigit toto anno Juliano XLIII, ut certissime constat ex Tabulis astronomicis. Fuit autem una satis conspicua, iisdem Tabulis expressa die XIII Martii anno Juliano XLII. Quare ad hunc annum detorquere, modica vi addita, numeros opportuit, et annum XLII mordicus tenere. Sed quid faciat, cum hunc illi evidentia omnium maxima, nempe Mathematica et numeralis extorqueat; neque ipsum ad XLIII, quo ratio numeri trudit, transire sinat defectus Deliquii lunaris, trimestri fere spatio ante mortem Herodis signatissime a Josepho positi? An non hinc restat manifestissime probatum, quod mea Minor affirmabat: Testimonia, quæ P. Alexander Natalis ex Josepho pro se contra Æram vulgarem allegat, nihil illi prodesse?

Totius argumenti summa complexio.

18 Ex his summatim contrahens sic colligo: cum Æra Christi vulgaris ab annis mille, consensu Christianarum omnium gentium in usum publicum recepta, Christum ponens natum anno XLV Juliano desinente, Circumcisum Kalendis anni Juliani XLVI (unde caput Æræ processit) superstite adhuc Herode ad menses circiter quatuor. Hæc, inquam, Æra cum habeat Auctores, antiquissimos, gravissimos, summos artifices putandorum et ordinandorum Temporum, supra num. VII nominatos; adstipulatorem E quoque Patrem sanctissimum et eruditissimum Epiphanium, cujus verba sunt descripta num. 6. Cumque juxta illam omnia quæ vel scribuntur in Evangeliis, vel ex Traditione veteri habentur, egregie consistant; et inter cetera cum ea præclare constet Mors Herodis, Christo nato ad quinquemestre superstitis, prævia Eclipsi Lunari magna, in Tabulis astronomicis ad XXIX Decembris anni Juliani XLV conspicue apparente, cui omnia quæ Josephus notat de Eclipsi Lunæ mortem Herodis præcedente, et præsagisse credita, exacte conveniunt: manifestum videtur, debere nos eam hodie amplecti ac tueri, præsertim si contra eam nihil validius afferatur quibusdam testimoniis Josephi, quæ Adversariis nihil prosunt; cum alia nos ejusdem Auctoris testimonia proferamus, nobis clare suffragantia. Atqui rem sic se habere hic a me scripta ineluctabiliter evincunt. Ergo tenenda cunctis est Æra Christi vulgaris. Multa his addere…

derem se sub calumniam ingerebant. Sed puta per hæc exhausisse propemodum videor mandatum litteris tuis ante hunc mensem datis, XI Octobris impositum, ne obsequio nimio fiam importunus, verbum non addam. Vale Pater optime, mei memor, præsertim ad aram. Scribebam Tolosæ XII Novembris anno F MDCLXXXIII.

His acceptis solum restare videbatur, ut Henschenianæ sententiæ præcipua quædam monimenta, hactenus Possino intacta, Æræ tamen communi valde in speciem obsistentia, tollerentur de medio. Quare eumdem tertius interpellavi litteris, quibus rogabatur tria potissimum capita respondendo dissolvere, prout fecit, decimo post secundam Epistolam mense: nam nec ego multo citius rogaveram, moras longiores quam cupiebam trahente in prosequenda impressione Typographo, propter difficultates temporum, librario Belgarum cum exteris commercio infestorum superiori anno si unquam; per quæ etiam coactus fui posteriorem Maji partem dimidiare, utpote tanti temporis decursu sic auctam, ut tribus Tomis absolvi non amplius posset. Responsum autem Eruditissimi Viri hujusmodi Epistola explicatum fuit.

EPISTOLA

A D

EPISTOLA III

Respondens tribus, ex Henscheniana Exercitatione assumptis, contra vulgarem Æram argumentis.

Tribus Henschenii argumentis responsurus,

Circa duas ad Te, volentem poscentemque, dudum scriptas a me Dissertatiunculas pro veritate Æræ Christi vulgaris; quas ais, non sine successu isthic visas: scribis x Augusti Anni hujus MDCLXXXIV, cupere Te, et quosdam tecum; ut, si possim, diluam argumenta tria, quæ nonnullos adhuc non nisi ægre avelli sinunt a complexu contrariæ sententiæ, verum Christi natalem in quinto ante initium Æræ vulgaris anno defigentis. Primum horum, ut indicas, ducitur *a Censu Saturnini*. Alterum, *a consessu C. Cæsaris in primo loco, cum Romam venit Archelaus Regnum ex Testamento Patris petiturus*. Tertium, *ex morte Sejani, anno* XXXI, *quem tamen Orosius dicit, Edicto constituisse, ut Christiani exterminarentur*. His to-
B tidem verbis argumenta in tua Epistola proponuntur.

quanti Auctorem faciat cum honore præfatur,

2 Quibus antequam adæquatissimas, ut Scholæ loqui amant, et nuspiam dissimulantes difficultatem, solutiones oppono; placet amoliri a me quamdam irreverentis et inofficiosæ audaciæ speciem, ex eo fortasse cuipiam suspicandam, quod jam tertio venire videar contra voluntatem ac sententiam nostri Henschenii τοῦ μακαρίτου, cujus memoriam esse omnibus debere venerabilem æqui pariteret iniqui consentiant. A quo equidem adeo vel negando, vel in dubium vocando remotus sum; ut ultro profitear, in ejus Viri præstantis meritoque laudatissimi, studiis, ingenio, doctrina, industria, religione, admirandis prædicandisque nemini me omnium concedere: sed nego, illum exegisse aut expectasse unquam a sui cultoribus Pythagoræam credulitatem ad quidquid ipse sensisset: quin et eum scio, pro sua insigni modestia, ut ingenti veritatis amore,

seque non nisi data sibi ab eo licentia usurum,

plenam semper suis Auditoribus aut Lectoribus fecisse potestatem, excogitandi contra si quid possent, et ubi satis explorassent, proferendi quidquid suis etiam scitis ac placitis adversum feliciori forte inquisitione reperire potuissent. En quid in Diatriba Præliminari a Primum Aprilis Tomum, post-
C quam hanc ipsam, de quinquenni anticipatione Natalis Christi supra caput Æræ vulgaris opinionem, quam potuit efficacissime probasset, Exercitatione demum tertia, Pag. XIII, subjungat: *Suam cuique opinionem relinquimus, quam si probabiliorem possint argumentando facere, libenter dimittemus disputata hactenus, et majoris certitudinis certiorisque veritatis lucem undecumque oblatam gratanter excipiemus.* Tali ejus, tam diserta, tam ingenua, virumque decente vere magnum, præscriptione velut auctoratus, securior accedam ad agendum quod jubes.

et allatis locis 2 Tertulliani, priorem sibi obesse negat;

3 Primum argumentum, ductum e Censu Saturnini, totam suam (si quam habet) vim accipit a duplici Tertulliani testimonio. Utrumque legitur Libro contra Marcionem IV, prius capite VII, his verbis: *De Censu denique Augusti, quem testem fidelissimum Dominicæ Nativitatis Romana Archiva custodiunt.* Alterum extat cap. XIX totidem his litteris: *Sed et Census constat actos sub Augusto nunc in Judæa per Sentium Saturninum, apud quos genus inquirere potuissent.* In priore loco nihil esse quod stabilitæ a me sententiæ incommodet, manifestum arbitror. Nam Census ibi memoratus *Augusti*, sine dubio is ipse est, quem, ut S. Lucas docet, jussu Augusti Cyrinus egit in Judæa, quando B. Maria Bethleemi Christum peperit: quod contigisse anno XLV Juliano desinente, die XXV Decembris, qui solo septiduo præcessit Kalendas Januarias anni XLVI Juliani, primi Æræ vulgaris, Dissertationes duæ meæ priores satis, ni fallor, efficaciter adstruunt: Tertulliano nihil hactenus dicente quod his quidquam obstet. Nam et Ego *Censum Augusti*, per Cyrinum actum in Judæa, *fidelissimum testem Dominicæ Nativitatis* agnosco et admitto.

non admissuro alterum, si adversetur Lucæ

4 Alter nonnihil præfert infensum mihi, quatenus Censum, Augusti jussu actum, non, ut Ego, *Cyrino*, sed *Sentio Saturnino* videtur tribuere. Quod si revera est, nec vereor, nec cunctor, me illi Adversarium objicere; magno utique suffragatore fretus Luca Evangelista; qui clarissime Censum, sive Ἀπογραφὴν *Descriptionem*, Edicto Augusti præscri- E
ptam, cujus occasione Josephus cum Maria uxore prægnante Nazaretho Bethleemum migravit, *factam* ait *primam sub Præside Syriæ Cyrino*, ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου, Evang. Luc. cap. 2. Omnino nefas est quemquam dubitare Christianum, quin, si quando Auctor Canonicus, cum scriptore quantævis alioqui dignitatis, non tamen Canonico, committitur; ei palmam auctoritatis deferri oporteat, qui Spiritu instinctus sancto ac Deo dictante scripsit, præ alio qui humani solum ingenii sensa litteris expressit. Quin aio, ne ipsum quidem, si revivisceret, Tertullianum recusaturum Evangelistæ credere, Censum, cujus occasione Christus Bethleemi natus est, a Quirinio, sive, uti scribit, Κυρηνίῳ *Cyrenio*, actum affirmanti.

sed negat adversari

5 Plus dicam, et dicto fidem adstruam. Existimo Tertullianum, cum id posterius comma ex cap. XIX libri IV contra Marcionem chartæ illevit, de Censu a Luca memorato, de quo egerat priori sententia e libri ejusdem capite VIII, minime cogitasse; quod hisce indiciis affirmo. Cap. VII de *Censu* agit singulari: Cap. XIX *Census* pluraliter exprimit. Cap. VII *Saturnini* non meminit. Cap. XIX hunc memorat *Censuum Actorem sub Augusto* Cap. VII *Censum* vocat eum de quo loquitur, *fidelissimum testem Dominicæ Nativitatis*. Nihil tale *de Saturnini Censibus* Cap. XIX E
memoratis affirmat. Nec sane ad ejus tunc propositum Cyrenianus ille census faciebat. Non enim de Christi Natali erat illic ipsi cum Marcionitis lis, sed de Matre ac Fratribus Christi, quos ait Lucas cap. VIII, 20. *Stetisse foris quærentes eum videre.* At Jesum respondisse nuntiantibus id sibi: *quæ est Mater mea? aut qui sunt Fratres mei?* Marcion ex eo inferebat: *Christum non esse natum.* Reddo Tertulliani verba id demonstrantia: *Venimus ad constantissimum argumentum omnium qui Domini Nativitatem in Controversiam deferunt. Ipse, inquiunt, contestatur se non esse natum, dicendo: Quæ mihi Mater; aut qui mihi Fratres?* Ut istam Hæreticorum argutiam elidat, subjungit mox: *Nos contrario dicimus: Primo, non potuisse illi annuntiari, quod mater et fratres ejus foris starent, quærentes videre eum, si nulla ei mater, et fratres nulli fuissent: quos utique norat qui annuntiaret, vel retro notos, vel tunc ibidem compertos, dum eum videre desiderant, vel dum ipsi nuntium mandant.* Subjicit deinde ac refellit cavillationem Hæreticorum, qua vim infringere istius

loco enim 2 agi de censibus, quibus censi Mater ac Fratres Christi

A istius argumenti conabantur, aientes ; illos qui nuntiarunt Christo prædicanti, matrem ejus ac fratres foris esse, non hoc ex vero, aut ex sensu proprio fecisse, sed totum id finxisse *tentandi* gratia. Contra istud effugium Tertullianus excipit. Primo, solere Evangelistas, cum quid *tentandi* causa Christo dictum referunt, idipsum annotare : quod adductis testimoniis evincit. Deinde figmentum istud evertit, negans ullam habere potuisse, qui talia Christo dixissent, ejus per hæc tentandi causam, sic continuo subdens : *Et tamen ex abundanti causas tentationis expostulo : cui rei tentaverint illum per nominationem Matris aut Fratrum ? Si ut scirent, natusne esset, an non ; quando de hoc fuit quæstio, quam ex tentatione discuterent ? quis autem dubitaret natum, quem videret hominem ? quem audisset, se filium hominis professum ? quem de conspectu omnis humanæ qualitatis dubitarent Deum aut filium Dei credere, Propheten facilius existimantes, licet magnum aliquem, utique tamen natum. Etiamsi in exploratione nativitatis tentandus, quodcumque aliud argumentum tentationi competisset, quam per earum personarum mentionem quas potuit etiam natus non habere. Dic* B *mihi, omnibus natis mater advivit ? omnibus natis adgenerantur et fratres ? non licet patres magis et sorores habere, vel et neminem ? sed et Census constat actos nunc in Judæa per Sentium Saturninum, apud quos genus ejus inquirere potuissent. Adeo nulla constitit ratio tentationis istius.* Hæc tam multa ideo descripsi, quia ex his confido æquum et prudentem Lectorem evidenter agniturum, in secundo Tertulliani loco, non agi de illo Censu, quem in priori vocaverat *fidelissimum testem Dominicæ nativitatis*, quo nimirum Christus ipse recens natus Bethleemi descriptus sit : sed de aliis anterioribus per Sentium Saturninum actis, quibus *Genus ejus* : hoc est, mater et fratres ipsius majores natu censeri potuissent, de quorum statu et qualitate tunc disceptabatur : prout mihi quidem, spero et aliis quoque satis attentis, indubitanter persuadent verba præcedentia mentionem istam Censuum in Judæa per Sentium Saturninum actorum.

unde constare possit vere hominem natum qui istos habuerit,

6 Non me fugit, nostrum Petavium τὸν πάνυ, cap. VIII libri XII de Doctrina Temporum, ut suam nostramque sententiam de Extraordinario censu Quirinii, a tribus Ordinariis et celebribus, quos ab Augusto habitos Suetonius scribit, diverso, sententiam cum Tertulliani auctoritate conciliet, existimasse, Quirinii Censum ideo Saturnino tribui, quod dum is Præses esset Syriæ, a misso in Judæam C peculiari jussu Augusti Quirinio fit actus ; unde contigerit functionem Extraordinarii Ministri, Ordinario et majori assignari Magistratui. Verum præter quam superflua ista cautio deprehenditur ex eo, quod alios quidem Census anteriores Tertullianus Saturnino imputet, minime autem quem Cyrinus, Luca teste, fecit, ob quem editus in lucem Bethleemi Christus est, prout superius evicisse me confido : etiam existimo, quando is Census est actus, jam desiisse Saturninum præesse Syriæ. Cur ita opiner facit, quod apud Josephum lego, libr. Ant. XVII cap. VII, quando Antipater filius Herodis Roma rediit, evocatum ab Herode adfuisse Hierosolymis Quintilium Varum, successorem jam paulo antea Saturnino missum ab Augusto : ἐτύγχανεν δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις μετὰ τοῦτον τὸν χρόνον Οὔαρος Κυιντίλιος, διάδοχος μὲν Σατορνίνῳ τῆς ἐν Κυρίᾳ ἀρχῆς ἐπεσταλμένος, ἥκων δὲ αὐτὸς τε σύμβουλος Ἡρώδῃ περὶ τῶν ἐνεστηκότων αὐτῷ δεηθέντι. *Forte adfuit Hierosolymis per hoc ipsum tempus Varus Quintilius, successor quidem Saturnino in Syriæ Præfectura missus profectus autem eo ipse rogatu Herodis, ut ei esset arbiter in consilio super instantibus tunc rebus.* Nec vero primus ille

Cum vero quo a Cyrino census ipse Christus

negat convenire quid habere cum Saturnino,

fuit in Provinciam ingressus Vari : quasi Roma D primum Antiochiam (quæ sedes erat Syriæ Præsidis) tendens, Hierosolyma ex itinere tunc primum diverterit. Nam clare indicat Josephus, oratum eum ab Herode, causam Antipatri jam tractari cœptam decidere volente, ut ne gravaretur ad se venire Antiochia, ubi paulo ante Syriæ Præsidis a Saturnino decedente acceptum Magistratum cepisset exercere. Ait enim infra eodem capite Josephus, Varum arbitrio perfunctum, confestim se recepisse Antiochiam ; ubi scilicet residere consueverat. Quod indicio est, eum aliquanto antea possessionem illic Præfecturæ Syriæ decedente Saturnino inivisse. En Josephi verba : τότε δ' ἐξαναστὰς ἀπῄει τοῦ συνεδρίου καὶ τῇ ἑξῆς ἐπ' Ἀντιοχείας· οὗπερ δὴ καὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν αὐτῷ διατριβαὶ διὰ τὸ Σύροις τοῦτο βασίλειον εἶναι. *Tunc* (convicto, ut putabat, per veneni intercepti vim probatam, cogitati parricidii Antipatro *statim egressus e Synedrio, postridie Antiochiam profectus est : ubi scilicet plerumque morabatur, quod illic esset Syrorum Regia*. Ex serie rerum gestarum, quam inde digerit illo et sequenti capite Josephus, manifeste patet, intercessisse ab hoc de Antipatro E judicio usque ad Herodis obitum, menses saltem sex. Cum autem Herodes obierit circa Pascha, hoc est, mense Martio aut Aprili, necesse est judicium de Antipatro fuisse habitum mense circiter Octobri anni præcedentis mortem Herodis, qui fuit Julianus XLV. Oportuit ergo Quintilium Varum, uno saltem aut altero prius mense, nempe Septembri vel Augusto, Saturnino successisse. Cum autem ex Evangelio adjuncta Ecclesiæ Traditione certum sit, Censum Judææ a Cyrino actum, cujus occasione Christus in Bethleem natus est, mense Decembri celebratum ; evidenter constat, hunc extraordinarium Cyrini Censum, Sentio Saturnino, tamquam tunc Syriæ Præsidi, imputari nequivisse.

jam sui Syriæ Præfectura defuncto,

et præsidente eidem Quintilio Varo

7 Non erit abs re hic obiter occurrere opinioni, facile primo aspectu Lectori oboriturae ex verbis Evangelii, de Cyrino, quasi jam tunc Syriæ Præside, quod Lucas ἀπογραφὴν *descriptionem* illam factam dicat ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου *Præside Syriæ Cyrino*. Quamquam non respuo quod viri Eruditi probabiliter disputant, et idoneis testimoniis fulciunt, tam Latinam *Præsidis*, quam Græcam ἡγεμόνος appellationem Extraordinariis quoque nec supremis communicari Præfectis : puto tamen ad præsentem usum sufficere observationem vocis πρώτη *primæ*. Non enim Lucas absolute ac simpliciter dicit : αὕτη ἡ ἀπογραφὴ ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας τοῦ Κυρηνίου, *Hæc descriptio facta est Præside Syriæ Cyrino* : F sed πρώτη, *prima facta est*. Vox prima respectum signat ad secundam, cum jam is esset ordinarius et supremus Syriæ Præses, actam. En quid Josephus cap. I lib. XVIII Antiq. post narratam Archelai depositionem, et exilium in Galliam de hac secunda Quirinii descriptione scribat : *Quirinius Senator Romanus, per omnes honorum gradus ad consulatum usque provectus, et in primis clarus, a Cæsare Augusto mittitur in Syriam ut jura Populis redderet, facultatesque censeret omnium*. Paulo post : *Ipse Quirinius in Judæam venit, jam contributam Provinciæ Syriæ, ut percenseret facultates ejus Regionis Civium*. Vides secundum Censum a Cyrinio actum in Judæa, non ut priorem, extraordinaria et quasi subalterna potestate ; sed auctoritate ordinaria supremi, qualis tunc fuit ab Augusto constitutus, ἡγεμόνος τῆς Συρίας, *Præsidis Syriæ*. Respectu Census hujus secundi, ab eo Præside Syriæ acti, denominatur ille, decennio anterius actus, *Primus* : et nihilominus idem dicitur actus a Præside Syriæ : non quod is, cum primum Censum egit, esset Præses Syriæ : sed quia talis fuit quando secundum fecit : et quia hinc absolutam appellationem

Addit hunc primum censum a Cyrino actum potuisse extraordinarium,

ordinarium alterum decennio posteriorem

A appellationem traxit Syriæ Præsidis, etiam primus ab eo Præside Syriæ actus vere dicitur, more loquendi probo et vulgato: quali (exempli causa) Historici Rerum Persicarum dicunt, Dario Histaspis Regi Persarum duos fuisse filios; priorem Artobazanem, alterum Xerxen; nullo illos ideo culpante, quod Patrem Artobazanis absolute Regem Persarum vocent, cum tamen Darius illum genuerit antequam Rex Persarum esset. Hactenus dictis confido me abunde. Quæsito tuo primo satisfecisse, demonstrando, Ex mentione per Tertullianum facta *Censuum Saturnini*, nihil contra meam sententiam, quæ Christum ponit vere natum sub finem anni XLV Juliani, et circumcisum Kalendis Januariis anni XLVI, unde Caput Æræ Vulgaris ducitur, præjudicii trahi.

Negat Archelaum ante an. 33 regnum patris petiisse:

8 Secundi Quæsiti solutione, ad quam me hinc accingo, perfungar, si possim, brevius; et, ut spero, dilucidius. Id nascitur ex eo quod Josephus scribit Lib. XVII Ant. Cap. XI, profectum Romam paulo post mortem Herodis patris Archelaum, ut ab Augusto impetraret confirmationem Testamenti paterni, quo ipsi Regnum Judææ legabatur, obstantibus quibusdam; auditum, dum pro se in tali negotio B diceret, *in cœtu Amicorum convocato ab Augusto, in quibus erat Caius Agrippæ et Juliæ Augusti filiæ filius, ab ipso adoptatus, designatusque successor, primum in consessu locum tenens.* Verba Josephi sunt: *συνῆγεν (ὁ Σέβαστος) ἐπὶ προσκωρῇ γνωμῶν τοὺς φίλους σὺν οἷς καὶ Γαΐον, τὸν Ἀγρίππου μὲν καὶ Ἰουλίας τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς υἱόν, ποιητὸν δὲ αὐτοῦ μεγάλωρα πρῶτον δὲ καθεζομένον παρέλαβε.* Hoc quæso in quem annum conferri commodius potest, quam in XLVI Julianum, primum Æræ Communis, quo consulatum idem Caius gerebat. Nam eo anno ab Urbe Roma condita DCCLIV Consules in Fastis notantur, hic idem *C. Julius Cæsar, et L. Æmilius Paulus.* Hoc eodem anno mortuus est Herodes mense Martio; Aprili, sequente Archelaus ivit Romam; ibique dato sibi ad causæ cognitionem consessu selecto, primam in eo post Augustum tenere sedem Caium, ejus anni Consulem, et destinatum Augusti successorem vidit. Quid ibi contrarium assertæ a me sententiæ est? quid non etiam illi favens illamque adstruens?

et eumdem ex Dione videri fatetur,

9 Video quo nitantur qui hæc nobis objiciunt. Magnopere ostentant testimonium Dionis, Lib. LV res gestas anno retro sexto, Juliano XL, Urbis Conditæ DCCXLVIII; quo *Coss.* fuere *C. Antistius Vetus et D. Lælius Balbus*, ita memorantis, ut iis accensere C videatur C. Cæsaris profectionem in Armeniam, unde cum numquam redierit Romam, non potuisset Romæ ab Archelao reperiri post mortem Herodis anno Juliano XLVI. Qui sic disputant; errori manifesto Dionis suum inexcusabiliorem accumulant. Quomodo enim non mendum evidens in Chronologia sit, ponere missum in Orientem Caium Cæsarem, sex totis prius annis, quam is Consulatum Romæ iniret, quod accidisse anno Juliano XLVI, Urb. Cond. DCCLIV. Fasti publici testantur? cum ex consensu Historicorum constet, eumdem C. Cæsarem, quinto suæ in Oriente commorationis anno, diem suum in Cilicia obiisse. Unde consequens foret, eum non solum absentem creatum fuisse Consulem, sed etiam mortuum. Ac Dioni forte indulgere veniam quis posset, suspicando, aut per injurias temporum, quales multas ejus Historia passim lacunis hians perpessa cernitur, aut per exscribentium incuriam, vel imperitiam, vel audaciam, in ejus librum irrepsisse labem istam: excusare tamen ab imprudentia palmari vix quisquam illos poterit, qui maluerint, adhærendo sic labenti Dioni aut corrupto concidere; quam aliorum, veterum et ipsorum, ac gravium, monitu exemploque, lapsum ejus indicantium et vitantium, in recta via D stare.

sed manifeste corruptum ostendit:

qua constat ex Velleio Paterc. Caium Cæsarem, contra quam res acta,

10 Velleius Paterculus, Historicus fidei et accurationis passim laudatæ; idemque Dione totis saltem ducendis annis antiquior (edidit enim Historiam suam sub Tiberio: et quæ scripsit de Augusti actis, spectasse dum gererentur, oculis suis potuit) diserte consignat Consulatui Augusti Cæsaris XIII, cum Collega suffecto Caninio Gallo, quæ multa de Augusto Dion in Consulatum Antistii et Balbi quinquennio priorem congerit. Nempe, Magnifica spectacula edita Gladiatorii muneris, Naumachiæ, Dedicationis splendidissimæ Templi Martis; tum detectam Juliæ Augusti filiæ libidinem effrænem: post quod demum C. Cæsar Consul in Orientem missus est. Fuit is annus, ut idem Velleius exerte notat, ante Vinitii Consulatum, cui opus istud suum, eopse anno edens, dicabat, trigesimus: qui Vinitii Consulatus cum anno Juliano LXXV, Urb. Cond. DCCLXXXIII, fastis publicis hodieque extantibus signetur, manifestum est, ignominiam Domus Augustæ, per adulteria Juliæ vulgata, pertinere ad annum XLIV Julianum, et quidem desinentem; cujus partem potiorem antecedentem spectacula quæ dixi occupassent. Inde, cum id negotium lente tractum E sit; multis et longis habitis inquisitionibus et quæstionibus adversus adulteros filiæ Cæsaris; plerisque horum more tandem vel exilio mulctatis; de pœna quoque ipsius Juliæ, ex sententia Senatus a Cæsare rogata; non videtur Juliæ relegatio in Insulam ante postremos menses anni Juliani XLV contingere potuisse. En alterum ejus rei probatum quoque ac satis antiquum testem. Macrobius, vir et ipse, non minus quam Dion, Consularis, Theodosii Majoris ævo Romæ scribens, Saturnaliorum Lib. II Cap. V ait: Juliam, antequam Augusti patris gratiam perderet, ætatis annum XXXVIII attigisse: quare, cum eam ipse Dion Lib. XLVIII clare doceat editam in lucem esse *Coss. Lucio Martio et C. Sabino*, An. Urb. Cond. DCCXV, adjunctis XXXVIII annis, fit annus Urb. Cond. DCCLIII, qui Julianus XLV est. Non igitur ante hunc rea peracta Julia est: atque adeo aberravit a vero late Dion, dum Juliæ ignominiam ac pœnam sex retro annis anticipat.

fuisse Consulem anno 33,

nec prius accusatam ejus matrem docet Macrobius:

ipse vero anno isto menses circiter 6 Romæ mansit,

11 Vides profecto, Pater, quam mihi reformidanda non sit affirmatio Josephi de reperto ab Archelao Romæ Caio Cæsare, primum in selecto Consilio Avi Augusti consessus locum tenente: cum e contrario illa, ut dixi, præcipuam meæ sententiæ probabilitatem adjungat. Deportationem igitur Juliæ F in Insulam, auctoribus Velleio et Macrobio, in postremos menses anni Juliani XLV confero. Ægritudinem animi, ex isto ipsi molestissimo negotio contractam, consolari statim Augustus studuit, designatione in anni mox secuturi Consulem, Nepotis Caii, in filium et Imperii successorem adoptati. Sub idem tempus die XXV Decembris natus est Christus, et Kalendis inde novi Anni Juliani XLVI, qui idem primus est Æræ vulgaris, circumcisus Jesu nomen accepit: qua eadem die possessionem Consulatus iniit Caius: in eaque illum nova dignitate Romæ fulgere aliquot mensibus Pater voluit; magnifice ostentare postea illum Orientalibus Imperii Romani partibus parans. Defunctus interim Herodes est, mense circiter Martio ejusdem anni XLVI Juliani, et Archelaus Herodis filius, testamento ejus Regni heres scriptus, cum conditione, si Augustus annueret, quam primum expedire se potuit, ad tam necessarium Cæsaris assensum impetrandum, Romam summa velocitate navigavit. Appulsus eo sub initium Maji, auditusque in consilio, primum ibi occupantem sub Augusto locum Caium vidit: quippe et declaratum a quatuor jam mensibus Consulem, et filium

adeoque Archelaum audire commode potuit.

A filium ex nepote adoptatum ab Augusto, prætereaque successorem Imperii ab eodem designatum. Quid in eo, non dicam infensum meæ sententiæ; sed, non usquequaque accommodatissimum ad rationes meas cernitur?

Monstratur cur eum tamdiu Romæ destinuerit Augustus,

12 Nisi forte quis causetur, non esse verisimile, destinatum ab Augusto Caium ad expeditionem in Parthos, ultra quatuor a Consulatu inito menses Romæ desedisse. Quid ita vero inverisimile id sit, cum in universa Romana Historia passim occurrant exempla profectorum etiam serius Consulum, ad expeditiones momenti vel maximi? Certe nefas erat eos exire paludatos, nisi peractis Latinis feriis; quæ plerumque mense Martio, aut Aprili celebrabantur. Quid quod, non sola, nec fortasse vera causa itineris Caio fuit, ex mente Augusti Bellum Parthicum. Augustus anno Imperii XLIV, in senium jam vergens; eoque stimulatus solicitudine successionis tam opimæ Imperii terrarum in heredes sui sanguinis transmittendæ, id agebat omni arte ac conatu, contra non ignoratam Liviæ uxoris voluntatem, quacum tamen vivere concordissime volebat, ut sensim prolem ex se natam iis ad prærogativam successionis in Imperio, honorum rerumque gestarum ac B famæ præsidiis muniret, quibus hæc aliquando posset prævalere privignis Neronibus, dudum bello claris et ætate adultis. Hoc animo excogitavit hunc Consulatum Caii, duorum e Julia natorum majoris, destinationemque ejus in bellum Parthicum, omnium apud Romanos famosissimum: ex quo, quicumque successus, prout sperari fas erat, prosperi, facile adæquaturi ac superaturi essent Germanicorum et Drusorum adeptam victoriis illustribus gloriam. Tali proposito intentus prudens senex, existimandus utique est, quam plausibilissimam sui filii, tunc incipientis producti, speciem Italiæ primum totique Occiduæ parti Imperii, aliquot mensium mora Romæ in splendida functione Magistratus amplissimi ostentare voluisse: ut sic eumdem quasi solem in aliud velut Hemisphærium, Asiam, emitteret: quem et illic expectari, præmissa venturi fama curarat, eo legato aliquanto anterius Quirinio, viro spectatissimo et Familiæ Cæsarum fido; quem et Censum in Judæa extraordinarium agere jusserat, quique Caio posterius in Orientem appulsuro, moderator et consiliorum auctor destinatus ab Augusto fuerat. His, ni fallor, in fumum exhalata vanescit exceptio ultimo producta.

ac deinde ad Parthicum bellum dimiserit:

item quam apte ejus adoptatio cum Christi nativitate concurrat.

13 Supermetior jam dictis in cumulum considerationem, meo quidem sensu, sapientem atque lau-C dabilem, Jacobi Grandamici nostri, Auctoris harum rerum optimi, e cujus vulgatis scriptis, si quis has meas tres Dissertationes profecisse plurimum autumet, næ is me idipsum ultro fatentem ac grate prædicantem habeat velim. Is ergo divinæ Providentiæ ductum illustrem in quadam hic eminente comparatione votorum et actuum Cœlestis et Terrestris Imperatorum observat. Uterque sub tempus idem propriam prolem promovere in Orbis Imperium studebat: Deus Pater suum ab æterno genitum Verbum, ex integerrima natum Virgine octavo Kal. Januarii, ipsis inde Kalendis nomine Jesu insignitum, Mundo imperaturum ostendit. Eodem die Consulatum auspicatus Caius Cæsar, Augusti ex nepote adoptivus filius, matre progenitus adulteriis infami, omen designati terrarum Imperatoris tulit (falsum quidem et mendax, nam quadriennio extinctus inglorius periit) interim dum Jesus, tacitis nec interruptis uspiam auctibus, ad supremum, quod hodieque duraturum æterno ævo possidet, rerum omnium Regnum profecit.

14 Procedo ad tertium Argumentum, quo probari Christum passum ante Æræ vulgaris XXXIII, quidam putant; inde vim trahente, quod Tertullianus, D et ex eo Eusebius, Paulus Orosius, Cedrenus, et Nicephorus scripserunt: Tiberium, Pilati litteris comperta Christi Resurrectione a mortuis, referendum suo nomine ad Senatum curasse de divinis ei honoribus decernendis: Id senatu aspernato, consilus maxime Sejani tunc Consulis, ob talem repulsam inflammatum ira vehementi Tiberium, Sejano necem Senatoribusque permultis decrevisse. Hactenus narratio, quæ fabulane sit, an vera historia, disquiri jure posset. Tertullianus, qui unus fundus est (nam Eusebius, Orosius, aliique ex eo hausere, jactatum in vulgus rumorem qualemcumque, melioribus pro causa, quam Apologetico tractabat, inserere argumentis, e Rhetorum arte, ad cumulum potuit. Erant primis Ecclesiæ seculis Christiani, qui fingere ac mentiri pro Religione pium crederent. Hi multos libros, magnis veterum nominibus insignes a se suppositos, sparserunt; ut magna hodieque, nec injusta, querela multorum est. Talium aliquis forte superstruxit memoriæ vulgatæ interitus tragici Sejani sævitiæque in Senatores Tiberii, figmentum istud, a facile credulis cupide arreptum; cujus qualemcumque usum in suam rem præsentem Tertullianus non neglexerit. Nam alioqui, quomodo credibile sit, statim a Resurrectione Christi adeo persuasum de ejus Divinitate fuisse Pilatum, ut repente scriptis ad Tiberium litteris, seni ei, cauto, callido, nec nimium religioso, fidem fecerit mysterii quod ipsi Apostoli, ipsi Discipuli, visis etiam signis ingentibus, non nisi ægre ac tarde crediderunt? fidemque tam plenam, ut is confestim ad Senatum de eo Divis aggregando retulerit? Quam vero causam habere potuit Sejanus in re tali adversandi Principi, cujus e nutu pendebant ejus omnes status ambitionisque rationes? quæ nihil sane connexum cum Christi consecratione habebant. Crederem (et in hoc mihi sperarem nonnullos assensuros, ex iis qui morum Sejani eam informassent ideam, quæ ex Historicorum huic æqualium, Taciti præsertim ac Suetonii, scriptis exhibet sese) si ei Tiberius significasset, cupere se, ut Crocodilus, cultus ab Ægyptiis, a Senatu Romano, jure Romanæ divinitatis donaretur; privilegio pari ei quo serpens Epidaurius, Senatus consulto accersitus e Phrygia, cultum, sedem, et templum in Tiberis Insula jam pridem obtineret; Sejanum, quo erat animo et genio, libenter obsecuturum studio Cæsaris, spe fundandæ semper magis stabiliendæque potentiæ, unico innixa fulcro Tiberii gratiæ; cujus, utpote morosi et irritabilis hominis, perdendæ aleam se jacere, ista de- F siderii ejus ac studii frustratione, non poterat nescire. Quale præterea est; quamque, ut lenissime dicam, non pronum creditu, quod ex Orosio refers, *Edicto constituisse Sejanum, ut Christiani exterminarentur?* Mira res! *Christiani Romæ fuerunt uno statim aut altero a Christi Resurrectione anno:* cum in Judæa ipsa et Syria (ubi duodecim Apostoli et septuaginta Discipuli Christum prædicabant, mirabilibus prodigiis passim edendis fidem a se dictis adstruentes) non nisi multis posterius annis esse cœperint; quando nimirum, ut ait Lucas, Act. XI, 26. *Primum cognominati sunt Antiochiæ Christiani.* Jam ergo falso tribuitur S. Petro gloria, Christianismi Romam importati sub Claudio: qui jam illic nomine ac numero stabilitus, multis annis ante finem Tiberii, fuisset Jam ergo errant et fallunt memoriæ omnes receptissimæ, ac pro indubitatis habitæ tot seculis, Tabularum Ecclesiasticarum, dum primam a Romanis Idololatris Persecutionem Christianismi Neronianam numerant: quam tamen plus annis triginta præcessisset anterior *Sejani Edicto* indicta; Sejana ideo, vel Sejaniana nominanda. Sed cur, quæso,

3 Negat credibile esse quod Sejanus se opposuerit Tiberio,

volenti Christum inter Deos referre, E

aut quod constituerit Christianos persequendos,

Qua de causa fuerit a Tiberio necari jussus.

A quæso, nec Suetonius, nec Tacitus, nec Dion, in causis, quas late disserunt, necis Sejani, odiique in eum Tiberii, memorant offensionem e recusata Christi relatione in numerum deorum Romæ cultorum? Equidem, qua sunt illi tres diligentia, in sensibus, moribus, affectibus, verbis quoque et actis minimis Tiberii notandis, crederem nec istud ejus pro Christi gloria inceptum, aut latere ipsos, aut ab iis dissimulari potuisse, si unquam fuisset : præsertim cum ex his duo, maxime priores, quod e scriptis eorum constat, infensissimo in Religionem Christianam animo fuerint. Quare ambos in perscrutandis et infamandis Tiberii vitiis attente curiosos et acerbe disertos, credibile non est neglecturos occasionem culpandi Principis, populo exosi; super cetera crudelitatis, rapacitatis, infandæ libidinis, quæ late persequuntur, crimina, etiam impietatis et sacrilegii, conscii quodammodo, violanda, quantum in ipso fuit, Romana Religione, per conatum admiscendi ei accersitam procul barbaram, ipsorum judicio vanissimam, superstitionem.

Ut tamen ista dentur, occisum esse ait, non anno 31;

15 Placet tamen, ne videar astu declinare quod B frangere nequeam telum, ultro id factum pro vero transmittere. Sit sane, ut volunt. Statim a Christi Resurrectione motus Pilati litteris Tiberius apotheosin ei decerni a Senatu Romano cupierit nequidquam (quippe Sejano in contrarium nitente) unde in Sejanum et Senatores multos gravis ab irritato tali repulsa Tiberio ultricis iræ procella ingruerit : quid tum postea? Ergone propterea oportuerit ante annum xxxi Æræ vulgaris mori Christum et resurgere? Minime gentium. Nec enim audiendos qui dicunt, Sejani catastrophen illo anno contigisse, ex ipsis qui pro hoc citantur testibus, comprobo. Fuit annus Æræ Christi trigesimus primus, in Julianorum ordine LXXVI. Urb. Cond. DCCLXXXIV, quo *Coss.* fuere *Tiberius Augustus V et Ælius Sejanus.* Non erupisse tali anno in Sejanum Tiberii odium, clarissime docet Dion Cassius lib. LVIII duobus locis. Primo pag. 717 (utebar editione Henrici Stephani anni 1592, ubi ait : Sejanum jam Exconsulem, adhuc incolumem, et speciæ præcipui favoris apud Tiberium solita cum maxime florentem, *pœnituisse quod non in Consulatu aliquid tentasset.* Hoc est, non conatum exprompsisset invadendi Imperii, quod jam dudum machinabatur. Verba Dionis sunt : μετεγίγνωσκεν ὅτι μηδὲν ἐν τῇ ὑπατείᾳ ἐνεόχμωσεν. Deinde pag. sequenti aiens, Nævium D Sertorium Macronem, Prætorianis cohortibus Præfectum, a Tiberio clam missum ad perdendum Sejanum, arcana *mandata communicasse cum Memmio Regulo, tunc Consule, nam Collega ejus Sejano favebat* : τὰ ἐπεσταλμένα οἱ (ὁ Μάκρων) Μεμμίῳ Ῥηγούλῳ τότε ὑπατεύοντι (ὁ γὰρ συνάρχων αὐτοῦ τὰ τοῦ Σηιανοῦ ἐφρόνει) ἐπεκοινώσατο. Ex his manifeste patet, non fuisse illo anno Consulem Sejanum. Quæramus quo anno fuerit consul Memmius Regulus. Frustra id quidem in Fastis fiet : ubi totis annis circa hæc triginta, nec retro, nec prorsum, in dyade Consulum reperitur id nomen. Non enim fuit iste Regulus Consul ordinarius, sed suffectus. Quando autem et cui? Opinor Servio Sulpicio Galbæ : qui anno a Sejani Consulatu tertio, Æræ Christi vulgaris XXXIII Juliano LXXVIII. Urb. Cond. DCCLXXXVI. Consulatum ordinarium gessisse signatur in Fastis cum Luc. Cornelio Sulla. Non toto autem anno perstitisse Galbam in Consulatu, sed sex tantum mensibus, docet nos Suetonius in ejusdem Galbæ postea Imperatoris Vita, sic scribens de illo cap. VI. *Consulatum per sex menses ordinarium gessit* : suffecto ei videlicet in posterius semestre Memmio Regulo. Nec abhorret ab hac conjectura, quod L. Cornelius Sulla, E quem collegam ultimis anni sui mensibus habuit in Consulatu Memmius Regulus, hic a Dione indicatur, fuisse Tiberio suspectus favoris in Sejanum. Nam præterquam, Familiæ Corneliorum et Cæsarum numquam bona et fida concordia coaluerunt, ex quo Julius Cæsar, auctor claritatis domus Cæsareæ, ægre Sullæ Proscriptoris gladium effugit, uti Suetonius narrat in Vita Julii cap. I : etiam hic ipse Galbæ primo Collega Cornelius Sulla, bis reperitur fuisse accusatus conjurationis adversus Cæsares; et cum prius periculum propitia forte declinasset, secundo succubuisse, jussu Neronis occisum. Vide Tacitum hæc testantem Annal. XIII et XIV. Indigitant hæc nobis veram Epocham exitii Sejani, ultimos menses anni Æræ vulgaris XXXIII, quo passum nos Christum indubitanter credimus, et resurrexisse mense Aprili. Qua de re a Pilato scriptæ litteræ ad Tiberium pervenire potuerunt mense Majo aut Junio. Indeque cuncta cetera facile sequi, quæ nobis objiciuntur immerito, cum nostræ sententiæ novum firmamentum adjiciant.

sed Memmio Regulo Cos. non quidem ordinario,

verum Suffecto pro Sulp. Galba an. 33.

C

CONSULTATORIA EPISTOLA F

Ad eumdem R. P. Petrum Possinum,

Super anno Christi trigesimo apud Lucam, et Evangelicæ Historiæ principio exinde ordinando.

Quæritur an salva veritate omnium per tres epistolas demonstratorum,

Quam ad me dedisti, Pater amantissime et eruditissime, Epistolam ultimam, licet ineunte Octobri scriptam, vix ante Februarium hujus anni MDCLXXXV accipere merui, variis ex causis inter Parisiensium amicorum manus retentum diutius; adeo ut jam fere inciperem formidare, ne non satis mature adveniret properanti ad finem partis primæ Chronologici hujus mei conatus, cui adjunctam cupiebam una cum prioribus duabus. Nam licet istis Epistolis plenissime exhausisses quidquid litterarii laboris tibi injuxeram, ea quam ipse dederas fiducia usus; doluissem tamen deesse tam illustre Corollarium, quale postrema ista Dissertatione sperabam. Tanto igitur ea advenit gratior, quanto longior expectatio magis accenderat desiderium. Nulla proinde mora interposita, tuum istum vere triplicem funiculum, quo Communis Æræ Christianæ auctoritas firmissime adstringitur ne vacillet, adnexui operi jam metam spectanti. Hoc dum ago, nonnulla adhuc mihi occurrit ratio, qua, salvis fere iis omnibus quæ solidissimo ratiocinio affirmasti, videor posse, saltem ut probabilem, sustinere sententiam, pridem mihi placitam, secundum quam in meis ad Ephemerides Græcomoscas observationibus statui, nati in terris Christi Anniversarium diem ipsum esse, quo eumdem Bethleemi adoraverunt Magi duce Stella, jam inde a mensibus viginti et uno, aut etiam tribus, videri ipsis in Oriente cœpta; secundum quod tempus, ab iisdem Magis intellectum, occidi Herodes infantis jusserit a bimatu et infra, ipse peractæ cæli vix totis tribus mensibus superstes : juxta quem

sustineri nequeat Christi annus 30, fuisse completus cum baptizaretur.

A quem calculum baptismus Christi contigerit anno ætatis ejus xxx expleto, mors vero ætatis ejusdem xxxiv per tres menses inchoato. Qua de re obsecro, ut, velut Discipulum consultabundum cum Magistro, Tecum aliquantisper discurrentem audias; et si aliud nihil, occasionem saltem accipias, Evangelicam Christi nascentis historiam pari felicitate illustrandi, qua apud me affirmasti communem sententiam de anno ejusdem morientis: eaque elucidandi, quæ possint in ultima Maji parte legi, quando angustiis temporis ad hanc editionem reliqui nunc prohibeor responsum expectare.

textu Græco Lucæ id non vetante,

2 Ordior ab eo Lucæ loco, qui solus, vel nullus, definire potest id de quo dubito: *Et ipse Jesus*, cujus baptismum jam retulerat Evangelista, *erat incipiens quasi annorum triginta*. Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος. Ea verba, absque commate ante ἀρχόμενος sumpta, quomodo videntur sumpsisse vulgaris Æræ auctores, ut intelligatur Jesus tunc annum ætatis trigesimum ingressus, haud dubie rem conficerent: quamvis enim particula ὡσεὶ (ut tu optime nosti) sit ut plurimum dubitativa (affirmative enim diceretur ὡς unde
B istud Joannis, δόξαν ὡς μονογενοῦς, *gloriam quasi unigeniti)* adeoque idem valeat quod *circiter*, sive *plus minus*; satis tamen illius indifferentiam videretur determinasse Evangelista, ad defectum potius, quam ad excessum, si vere τὸ *Incipiens*, ἀρχόμενος, ad annorum numerum retulit. Quæro ergo utrum omnino dicendus sit eo retulisse. Non ita existimavit Martyr Ignatius, vel quisquis sub ejus nomine composuit Epistolam ad Trallianos, ubi ait, *Christum expletis tribus annorum decadibus esse baptizatum*. Sed nolo auctoritate incerta niti, ideoque abstineo etiam verbis Justini Martyris, in Dialogo cum Tryphone dicentis, quod Jesus *triginta plus minus annis mansit, priusquam veniret præco ejus Joannes*. Ipsis me verbis adstringo, et Græcæ linguæ scientissimum interrogo; satisne Græca con-

sed potius suadente·

structio sit ἀρχόμενος ἐτῶν τριάκοντα, *incipiens annos triginta* pro ἔτους τριακοστοῦ *annum trigesimum*; mihi nec Latine sic loqui placeret, nedum dicere *incipiens annorum triginta*. Ast vero utraque in lingua clara constructio fit absque voce ista, *Erat annorum quasi triginta*. Quod igitur istud ἀρχόμενος, *Incipiens?* Fallor, si non ipse se explicat Evangelista, primo Actorum ubi ait de Jesu, *Intravit et exivit inter nos Jesus incipiens* (ἀρξάμενος) *a baptismate*
C *Joannis usque in diem qua assumptus est*: et rursum cap. x *Verbum... incipiens* (ἀρχόμενον) *a Galilæa post baptisma quod prædicavit Joannes*. Quid autem *incipiens?* Utique *intrare et exire* inter discipulos suos, sive (quod initio dixerat, et forsan magis apte eo de quo agitur loco intelligetur) *facere et docere*. Ad hunc autem sensum obtinendum, ut idem valeat quod, *Erat Jesus, cum inciperet (facere* scilicet et *docere) quasi annorum triginta*, aptius in Græco textu postponitur li ἀρχόμενος, quam præponitur in Latino τὸ *incipiens*, cum id eo loco utcumque dubium sensum faciat, non item quando postponitur.

itaque commodior sequela Evangelii haberi.

3 Hæc mihi si concesseris, et τὸ *incipiens* permiseris tantisper seponi e textu, velut ad nostram quæstionem impertinens, haud difficulter concessurum etiam Te confido, quod indefinitam locutionem deceat quam minime opus est ampliare: proinde de eo qui trigesimum annum ætatis suæ diebus dumtaxat tredecim excessit, rectius intelligi quod dicatur *annorum quasi triginta*; quam de alio, cui integer pene annus deest ad ætatem istam, quamdiu scilicet nihil magnopere in contrarium obsistit: multo autem magis quando per talem explicationem et sensum laxatur spatium, intra quod, non item in multo contractiori, ea omnia commode D et citra perturbationem ullam digerantur, quæ vel Evangelistæ de Christo, vel Historici de Herode narrant. Videamus ergo an ultimum præstare possit acceptio prior; sic enim suavius enervabitur vis præjudicii, quo alias præpollet opinio communior quam defendis; non facile flectendus in contrarium, si eam porro velis sustinere, insuper habitis difficultatibus, quæ (quantumcumque magnæ mihi videantur) non sunt tamen etiam me judice prorsus insuperabiles; et omnino forent tolerandæ, quando certum esset, spatium amplius concedi non posse, quocumque etiam proposito commodo. Quia autem jam pridem tibi consilium est Evangelicum textum doctis tuis Dissertationibus illustrare, patere ut etiam ad reliqua eo contenta mysteria excurrat oratio, oboriturum ex chronologicis tricis fastidium piæ nec inutilis meditationis sapore conditura.

Sicut stella cœperit videri Januario an. 44 Juliano,

4 Ponamus igitur anno Juliano xliv, ante Epocham Æræ Communis secundo, die xxv Martii, quando missus est Angelus Gabriel ad Mariam, vel xxiii Januarii, quando Josephi et Mariæ desponsationem nuper accepimus recolendam, potius ex aliqua congruentia temporis, ab Annuntiationis die nec remoti nimium, neque justo propinquioris, quam alia aliqua auctoritate: Ponamus, in- E quam, cœptam a Magis conspici in Oriente Stellam, aut juxta Henschenium xxv Martii, aut potius die xxiii præcedentis Januarii, siquidem per suam desponsationem Virgini jus acquirebatur, ad Regnum Judaicum, in patrui simul ac mariti sui caput devolutum, transferendum in eum, quem ipsi paritura erat filium, si non naturalem, certe legitimum; quemadmodum ex tuo, Pater Reverende, eruditissimo Diallactico Theogenealogico alias dedici docuique. Dum autem eam Stellam, sic ut infra dicam, observant illi; Hierosolymis Nazarethum ducta Virgo, post duos continentis matrimonii menses, conceperit Verbum ex se carnem factum die xxv Martii. Tum invitante Paschalis festi proxime celebrandi religione, cum Josepho regressa Hierosolymam, cum bona illius venia, in comitatu notarum sibi e Zachariæ familia personarum, ad idem festum advectarum, excurrerit in Montana Judææ, solis viii P. M. distantia Hierosolymis; visitatura Elisabeth, mansuraque apud eam, quousque ad Pentecosten revertens Josephus, veniret ipsam reducturus domum; ignarus interim arcani ineffabilis, quod fuerat Spiritus sanctus in sponsa sua operatus. Ut vero revertit, atque etiam ipse venit in domum Zachariæ; credibile est Elisabetham, quæ divinorum magnalium pridem conscia erat, eoque nomine in ipso Mariæ ingressu fuerat ei gratulata, non absimili gaudio hospitem suum perfusum voluisse, aut saltem subobscure dixisse aliqua, ex quibus paulatim veniret ille in conceptæ prolis notitiam, quam virgineus pudor cunctabatur ei communicare. Quare is, suæ continentiæ conscius, nec facile mysterium capiens, quod omnem humanum superabat intellectum, elegerit diutius ibi manere; specie quidem fruendæ hospitalitatis suavissimæ, revera autem visurus quo res evaderet, et animo anceps quid consilii caperet, si vere prægnantem sponsam comperisset. Ad hoc porro nequaquam opus est cum Hieronymo concipere, quod *licentia pene maritali futuræ uxoris omnia noverat;* paulatim enim intumescens sacro pondere fœtus uterus, proditurus ultro erat eam, quam primo suo ingressu fuisse a cognata matrem Domini salutatam, poterat inaudivisse. Jamque tertius mensis graviditatis certiorem illum reddebat de veritate conceptus, quem credere eatenus formidarat: quapropter,

exeunte Martio Virgo visitavit Elisabetham,

mense Junio reducta sit a Josepho in Nazareth F

A pter, cum pater haberi nollet ejus quam non genuerat prolis, nec sponsam traducere, de cujus sanctitate, comperta sibi, nihil audebat nisi honestum præsumere; *cogitavit occulte dimittere eam*, id est, inscia illa Nazarethum redire, indeque clam mittere libellum repudii. Sed ne faceret prohibuit Angelus, monens ne timeret *accipere Mariam conjugem suam:* quia de Spiritu sancto erat, quod conceperat.

exeunte Decembri venerit in Bethleem, ubi peperit Christum

5 Tum vero, priusquam impleretur Elisabeth tempus pariendi, ad quod non decebat manere ibi Virginem, cum hac redierit Nazarethum circa XX Junii; ubi nati paulo post Joannis, et mirabilium eam nativitatem secutorum nuntium lætus acceperit, ac reliquum fere annum manserit, donec *exiit edictum a Cæsare Augusto*, per quod Bethleemum cogeretur proficisci. Hic XXV Decembris Deipara Unigenitum suum peperit, et pannis involutum reclinavit in præsepio, quoniam *deerat locus in diversorio*. Sed hunc fecisse cito debuit adventus Pastorum, Angelico monitu ad visendum infantem recens natum accurrentium, etquæ viderant audierantque annuntiantium. Quomodo enim paterentur Bethleemici cives diutius in stabulari antro perma-
B nere puerperam, de qua tanta sibi prædicabantur magnalia? Ut ut sit, novo anno ineun'e circumcisus ibi Puer est; *et postquam*, ibidem etiam, *impleti sunt dies purgationis* Mariæ, quadraginta videlicet, *secundum Legem, tulerunt illum in Hierusalem ut sisterent eum Domino... Et ut perfecerunt omnia, reversi sunt in Galilæam, in civitatem Nazareth*. His deinde verbis Tatianus, seculi 2 scriptor insignis, Harmoniæ Evangelicæ Auctor et in omni historia versatissimus, subtexit narrationem de adventu Magorum, ex Matthæo hinc ordiente, prætermissis omnibus iis quæ usque ad annum XII retulerat Lucas; sicut hic e converso prætermittit quidquid deinde sequitur ex Matthæo, usque ad reditum ex Ægypto. Sed quoniam idem Lucas Cap. IV, narrato Christi baptismo et jejunio, simili fere qua supra phrasi utitur, dicens, *Et consummata omni tentatione... regressus est Jesus in virtute spiritus in Galilæam;* cum tamen ex Joannis I constet, multa et magna intercessisse, quæ ille omittit; dubium hoc loco nascitur, utrum revera Hierosolymis in Nazareth immediate sit itum, an vero solummodo post reditum ex Ægypto; maxime cum oporteat Bethleem reducere matrem et puerum ante fugam.

an. Jul. 45 circumcisum et præsentatum in templo.

Inde parentes ejus regressi sint Nazarethum,

6 Equidem eo propendeo, ut tamdiu textus
C Evangelicos secundum rigorem verborum accipiam, quamdiu alius clarior textus non cogit contrarium facere: et satis causæ invenio, cur Parentes Christi, propositum habentes sedem capere Bethleemi (quemadmodum inde colligo, quod rediens ex Ægypto Josephus, propter regnantem in Judæa Archelaum *timuit eo ire;* iturus alias, utique ad domicilium ibi jam ante fixum; causæ, inquam, satis invenio, cur convenerit, imo oportuerit eos prius reverti Nazarethum. Nempe ut Josephus, a sua istic domo et possessiuncula verosimiliter aliqua raptim cum sponsa egressus, urgente Edicto ut Bethleemi profiterentur; longius posthac et forte in perpetuum abfuturus, disponeret omnia ad migrationem, distracta quæ transvehi non poterat supellectile, domoque et agellis elocatis. Causam quoque Bethleemum commigrandi non unam concipio: nam persuadeo mihi, non tam pauperem fuisse Mariam ut passim Concionatores meditantur, utpote honesta in fortuna natam; si verum est, quod parentes ejus, annorum proventuum partem tertiam sibi servare contenti, alias duas partiri fuerint soliti inter templum et egenos; item, quod Anna mater ejus, Joachimi conjux, fuerit filia Sacerdotis, unde

ut familiolam transferrent in Bethleem,

et domum Hierosolymis ipsa habuisse, et agros D maritus ac pascua dicitur; Josephum autem Mariam credo versatos satis in Scripturis, Messiam spectantibus et vulgo decantatissimis, ut scirent illum e Bethleem exiturum apud Isaiam promitti. Cum ergo viderent, Deo sic mirabiliter ordinante, factum esse ut is ibi nasceretur, quin et agnosci utcumque cœpisset, Pastoribus annuntiantibus; ipsique Bethleemitici vicini, tum amabili hospitum suorum conversatione, tum spe futuræ aliquando amplitudinis suæ capti, multis verisimiliter institissent ut stabile apud se domicilium figerent; eumque in finem forsitan offerentur eæ ipsæ ædes, quæ olim fuerant Joachimi et Heli pluriumque progenitorum, quas et contingere potuit necdum venditas, sed solum elocatas aliis esse; quare non potuissent commoveri, ad Nazarenam commorationem, familiæ suæ peregrinam, commutandam cum Bethleemitica, tanto commodiori ad omne tam spirituale quam corporale solatium, prope Hierosolymam et Templum, ubi et Simeonem justum et Annam Prophetissam habituri essent, mysterii grandis conscios. Et hæc quidem illi cogitare poterant, humano modo res soliti æstimare et gerere, nisi cum diviniore impulsu alio E agebantur. Deus autem eo hæc disposuerit, ut ibi haberet eos, ubi adoraretur puer Jesus a Magis, requireretur que ab Herode, et unde foret in Ægyptum brevior transitus.

ubi credi possunt nonnullas habuisse possessiones:

7 Neque absonum videatur, quod familiæ Christi facultatulas aliquas (licet non magnas, nec tanto generi pares) præsumam fuisse. Nullam indecentiam, sed congruentiam multam in hoc reperiet, quisquis, sepositis præjudiciis, ad sacram Christi Historiam adverterit animum: et fabrilis professio non excludit omnes omnino facultates; præsertim cum apud Judæos tunc temporis nemo non aliquod opificium disceret, sicut patet in Paulo, artem schenopegiæ tractante, licet alias litterato et non ignobili. Præterea nulla necessitas cogit, Evangelicæ paupertatis exemplum, in Christo aut parentibus ejus, statuere ante illius Baptismum; post quem primum cœpit facere et docere, tum alia multa, Judæis nova; tum vendere omnia et dare pauperibus, ad habendum thesaurum in cœlis. Hoc primam fecisse Deiparam, mortuo Josepho jam viduam, libenter dixerim; nec enim par est ratio pro abdicatione bonorum in prima juventute facienda, quæ pro voto virginitatis, cujus illa vexillum creditur etiam ante pubertatem erexisse; uti facile quivis per se intelliget.

certe nihil suadet omnia abdicasse

ante Christi prædicationem.

8 Ceterum prima agnoscendi prædicandique Messiæ, velut jam nati, initia, per Pastores in Bethleem, F perque Simeonem et Annam in Templo, dixerim non magnum strepitum fecisse, sicuti non magnum dabant de se fulgorem; propter plebeiam conditionem personarum, ad quarum notitiam pertingebant istiusmodi dicta factaque. Quod si eorum quidpiam in aures oculosque venit potentiorum ac superborum Principum populi, Ministrorum templi, Herodianæ aulæ asseclarum, pro somniis ea deliramentisque habuerint dormitantium rusticorum et senum fatuorum, nec digna putaverunt de quibus ad Herodem Regem referret aliquis, aliunde satis ægrum animi, seque rideri crediturum tam insulsis humana æstimatione futilibusque narrationibus, quales in superstitiosa plebecula Judæorum, ut spargebantur quotidie, sic facile contemnebantur, et contemptæ evanescebant citius, quamdiu nullum ciebant notabilem motum. Ast vero cum *Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam, dicentes, Ubi est qui natus est Rex Judæorum? vidimus enim Stellam ejus in Oriente, et venimus adorare eum; audiens* id *Herodes Rex, turbatus est, et omnis Hierosolyma cum illo: et congregans omnes Principes Sacerdotum*

Exeunte an. 45 advenerint Magi,

A *dotum et Scribas Populi, sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur.* Quando autem venerunt illi? *Cum natus esset, Jesus in Bethlehem Juda in diebus Herodis Regis*, inquit Matthæus. Tantumdem dicere potuisset, si vel decennis jam puer fuisset. Nihil ergo hinc habetur præsidii ad sustinendum, quod vel XIII die a Christi Nativitate, vel mox a Præsentatione in Templo, Magi venerint. Dixi ego, et (siquidem liceat) pergam libenter dicere, ipso anniversario Natalis die factam Adorationem Magorum; quia tali die recolit eam universus fere Oriens, nocturna diurnaque officia inter duo ista mysteria sic dispertiens, ut nox nascenti, dies adorato Christo in solidum tribuatur.

et Puerum adorarint die anniversario nativitatis suæ,

9 Proinde rem hoc modo factam concipio. Anno XLV Juliano exeunte, die autem XXII vel XXIII Decembris, advenerint Magi Hierosolymam; tum unus alterve dies transierit ipsis in aula Herodis, dum D examinantur studiose ipsi, consuluntурque Sacerdotes et Scribæ; die autem XXV Bethleemum dimiserit eos Herodes, non sine comitatu aliquo; specie quidem honoris et ducatus, revera autem explorandi causa et explorata mox referendi. Ibi inventus sit, non jam *infans pannis involutus*, sed *puer* anniculus, in gremio matris ludens, adeoque pro captu illius ætatulæ aptus ad hospites peregrinos blando risu excipiendos, oblataque munera parvularum manuum injectu jucunde palpanda; non in Stabulo, sed in Domo, ut expresse habet sacer Textus. Hanc ætatis differentiam etiam Græcorum libri rituales, præcipuorum mysteriorum figuris æque ac nostrates insigniti, ipsis exprimunt imaginibus, quales, ex Menæis jam semel productas, iterum repræsentare non fuerit importunum.

conformiter ad mysterii istius picturas:

B

E

10 Quin et Occidentalis Ecclesia, primi moris eatenus retinens, in tertia Missa legit Evangelium de Magis; de quibus tamen solennius agendum instituit in die Epiphaniæ; sicut et de primo miraculo in Cana; quamvis una cum ecclesia Orientali recolat mysterium Manifestationis præcipuæ, in baptismo factæ et antonomastice Epiphania nominatæ. Non tamen quasi uno die omnia tria facta sint: apparet C enim ex S. Maximo, nullam ejusmodi traditionem in Ecclesia fuisse, quantumcumque id nunc vulgo pro traditione habeatur; et certum est, Nuptias in Cana Galilææ factas esse, tertio quartove post baptismum mense. Itaque, sicut ex usu Occidentalis Ecclesiæ, unico cultu tria mysteria confundente, nihil certi haberi in nostram rem potest; ita rectissimo judicio sequemur in istis Ecclesiarum Orientalium consensum: quem eatenus etiam probare Occidentales videntur, quatenus in recolenda paulo post Natalem memoria puerorum, ab Herode interfectorum, cum iisdem consentit.

11 Convenit porro genio Herodis, politice prudentis non minus quam sanguinarii, talis qualem supra dixi solicitudo, custodiæ Magis adjungendæ: nec verisimile mihi est, satis habuisse simulare voluntatem inventum Regem etiam per se adorandi. Sed quantumvis cautum fefellit Dei providentia, misso Angelo, qui in somnis et Magos moneret *per aliam viam reverti in regionem suam*, et Josephum *tollere puerum ac matrem ejus, et fugere in Ægyptum*: quod utrumque eadem ipsa nocte factum est, ut adveniente die speluncarum latebris se tutati sint, frustratique exploratores, orto mox mane ad insequendum egressos. Ex his ad se reversis die XXVI Decembris illusum se Herodes intelligens, cepit crudele consilium: furori tamen fraudem admiscens more suo, verosimiliter simulaverit, quasi nihil dubius et valde lætus de nato jam Bethleemi Messia, honorem ei haberi vellet, curareque omnes ejusdem fere ætatis ibi natos pueros simul sumptu regio educandos; et ideo adduci cunctos ad certum locum imperarit, *a bimatu et infra, secundum tempus* apparentis Stellæ *quod exquisierat a Magis*; neque illos tantum sed et ceteros ex omnibus finibus Bethleem. F Quos tamen fines non magnos debemus nobis fingere, sicut ipsam Hierosolymam imo et Montana Judææ complectantur, sicut faciunt qui numerum occisorum augere volunt, ipsumque Joannem Baptistam vocant in consortium periculi, a quo eum mater Elizabeth in speluncam fugiens liberarit: sed debemus eos ab ortu et septemtrione perquam exiguos concipere, qua scilicet fines Benjaminicæ tribus oppidum respicit, laxiores autem versus meridiem et occasum, atque ad unam circiter leucam extensos. Ea res facile diem XXVII et VIII occupavit; ut verosimilius sit collectorum ea fraude unum in locum parvulorum cædem primum patratam fuisse die XXIX, secundum Orientales; licet Occidentales, Natalis Dominici celebritatem augustiorem facturi continuatione festorum, diem XXVIII præelegerint. Favet huic explicationi, quod Eugesippus quidam, in tractatu de distantiis sacrorum locorum, inter Symmicta Allatiana secundo, sub annum MXL scripto, ex incolarum traditione dicat, *Innocentium, jussu Herodis occisorum, partem maximam, contra meridiem secundo*

idque biennio apparentis stellæ jam fere completo,

Herodes jusserit occidi pueros a bimatu et infra,

A *secundo milliario a Bethlehem, secundo a Thecua, sepultam quiescere.*

12 Nunc vero quod ad *bimatum* attinet, ejus definiendi causam, ex tempore apparentis Stellæ sumptam, adeo manifeste dicit Evangelista, ut, nisi præjudicio occupatus animus ad tempus contrahendum adstringi se existimet, dubitare nequeat, quin ab initio coeptæ conspici in Oriente Stellæ, usque ad cædem infantium, biennium circiter elapsum sit. Et hoc in Palæstina tam certum habebatur, ut S. Hieronymus, Chronicon Eusebii istic vertens et interpolando augens, atque indidem natus ibique educatus Epiphanius, Salaminæ in Cypro Episcopus, non satis exploratum habentes quam non longo post occisos infantes tempore vixerit Herodes, integro post natum Christum biennio differant adventum Magorum. Qui vero annum, quem eidem Christo nostra addit opinatio, recusaret admittere; magnas inter angustias temporis hæreat necesse est, non solum ex hoc capite, quod fateri debebit, longe majus tempus, quam erat opus, determinatum ab Herode fuisse; sed etiam gravibus illis ipsius morbis, ante mortem extremo circiter Martio obitam, vix quatuor aut sex hebdomadarum tempus inveniet; B siquidem non poterit ante Februarium proximum a Christi nativitate cædem prædictam patratam concipere.

atque aptior ad historiam Herodis,

NOT. 2

13 Josephum de istis audiamus lib. 1 de bello Judaico. Hic cum cap. xx prolixe scripsisset, de accusato, convicto, et vinculis tradito Antipatro, ac mutato testamento, (Quæ omnia ratione quam optima censes, Pater, acta fuisse per autumnum extremi istius anni) caput sequens sic exorditur: *Morbus autem ingravescebat, quod cum senectus pariter ac mæror urgebat, et annos jam septuaginta natus erat, et pluorum cladibus animum adeo habebat afflictum ut nec bona quidem valetudine quidquam jucunditatis admitteret. Acriorem autem faciebat ægritudinem, quod Antipater viveret: hunc enim, non obiter aut aliud agens, sed cum convaluisset, cogitabat occidere. Ad has etiam calamitates accidit ei populi quidam tumultus... quo Rex commotus, magnitudine* quidem *iracundiæ morbum superavit; atque in concionem procedens,* seditiosos compescuit, ægre exoratus ut solos auctores excarnificare satis haberet... *Hinc* tamen *totum ejus corpus, morbo occupatum, variis doloribus differebatur. Nam febris quidem non mediocris erat: prurigo autem intolerabilis habebat omnem corporis superficiem: assiduis quoque vexabatur coli tormentis, et pedes velut* C *ex intercutis vitio tumuerant. Quin et inflatio ventriculi, putredoque virilis membri vermiculos generans, ac præterea creber anhelitus et interruptus, nec non membrorum omnium contractio eum fatigabant; ut qui hæc ad Divinitatem referrent, ultionem esse dicerent Sophistarum* (quos scilicet, ob seditionem concitatam in Aquilæ aureæ dejectione, vivos incendi fecerat) rectius meo judicio facturi, si tot innocentium Puerorum dixissent eam fuisse vindictam. Denique cum narrasset Josephus, quomodo, tentatis frustra per Calirrhoes aquas remediis, *corpus ejus* iisdem *ita dissolutum sit, ut etiam lumina quasi mortuus revoluta torqueret;* et quomodo Hierichunte decumbens, ibidem Salomæ sorori mandatum dederit de mactandis quam primum expirasset omnibus Judææ Primoribus, seque ipsum frustra esset conatus cultello occidere, et legatos recepisset afferentes Roma potestatem pro arbitrio de Antipatro statuendi, (quod et mox fecit, novo ejus ad evadendum e vinculis conatu irritatus) ac rursus testamentum mutasset; concludit dicens, quod, *post interitum filii quinque diebus exactis, moritur.*

morborum iisdem passi ante mortem,

quibus denique extinctus fuit exeunte Martio anno Juliano 40;

14 Hæc ideo placuit referre fusius, ut clarius appareret, quam difficile creditu sit, ea omnia (quæ tamen adventu Magorum oportet dicere posteriora D fuisse) concludi posse intra quinque aut sex hebdomadas, quot scilicet superessent, si solum hi venissent in Februario. At vero in nostra opinione, quæ xxix Decembris necatos Infantes suggerit, longe commodius sese habent singula. Nam et ipsa nocte secutus lunæ defectus, solito grandior, mortem ei visus est præsagisse: et dici poterit illa morborum Ilias, quæ supra narrata est, tanta irruisse in tyrannum, ut agere cum Magis tam composite tamque ordinate, quemadmodum egisse narratur, non potuisset: nisi antea venissent, nec enim ex Evangelio apparentia ulla est, vel eos ad decumbentem sic Regem admissos, vel consultationem cum Sacerdotibus ante lectum institutam. Denique ex eo quod suggero Stellæ apparentis initio, non nisi xxvi dies supererant ad complendum biennium, quod requiritur, ne vis Evangelio inferatur alieniori acceptione verborum, præter genuinum et cuilibet obvium eorum sensum.

cœperit autem sic ægrotare ipso die infanticidii, Luna eclipsim patiente.

15 Macrobium fortassis mihi objicies, libro II Saturnalium Cap. IV narrantem, quod *cum audisset Augustus, inter pueros, quos in Syria Rex Judæorum intra bimatum jussit interfici, filium quoque ejus occisum, ait; Melius est Herodis porcum esse, quam filium.* E Hinc enim aliquis sic posset arguere: *Nullus hic alius quam Antipater signari potest: neque enim filium bimum aut bimo minorem, Bethleemi aut in ejus finibus natum, Herodes tunc habuit: sed hæ ambæ tragœdiæ, quod in idem tempus inciderint, in unius famæ præconium mixtæ, occasionem talis dicti Augusto dederunt. Si ergo nulla ratione Antipatri cædes potest ultra quinque dies mortem Herodis prævertisse, et Herodes obiit exeunte Martio, nec poterit pariter cædes Infantium nisi mense Martio imperata fuisse.* Si te ita acciderit cogitare, obsecro, animum reflectas ad Sejanum, cui Orosius, ex fama nequaquam tolerabiliter mendaci, causam mortis fuisse scripsit, impeditum Christi cultum, indictamque Christianis persecutionem. Nam Tertullianus, qui primus Orosianæ narrationis fons est, haud diu post annum ducentesimum scribens, minus differt ab ætate Sejani, quam ab ætate Herodis Macrobius, seculo IV exeunte florens. Nec tam disparata inter se sunt, Sejanus solitus adulari Tiberio, eidemque in una re quapiam contradicens; quam infans bimus, et grandis jam ætatis vir, qualis erat Antipater. Ut nihil dicam de jam probata (ut quidem videtur) temporis differentia; aut etiam de loci diversitate, in qua facile ignosceretur famæ, de F longinquo advenienti. Permitte igitur, ut tibi respondeam; fabulatorem quempiam in duas tragœdias supradictas contulisse Augusti dictum; aptius ut ego quidem existimo prolatum ab eo (si prolatum est) quando idem Imperator, qui Herodi postulanti facultatem capitale supplicium statuendi in præstantissimos ipsique Cæsari carissimos adolescentes, filios suos, Alexandrum et Aristobulum, tamquam tentati parricidii reos, eamdem invitissimus concesserat; rursum postulabatur ipsam dare, contra eorum accusatorem Antipatrum, æque filium Herodis, ab ipsoque Augusto similiter declaratum successorem Regni: tunc autem istud Augusti dictum, non solum Antipatri, sed et Infantium cædem præcessisset.

Augusti de illo jocus

a Macrobio male aptatus infanticidio,

spectarit necem illatam filiis duobus, et tertio inferendam.

16 Nihil porro ex sacra profanaque historia occurrit mihi, quod ejusmodi opinioni adversetur. Nam quod sancti Patres, nusquam ex professo in curam explicandæ Chronologiæ intenti, solumque ut casus ferebat oblata Evangelii loca hinc inde attingentes, et verosimiliori, ut poterant, sed perfunctorio prorsus ratiocinio conciliantes, in ejusmodi cogitationes, quales protuli, numquam venerint; non magis eis obesse debet, quam id obesse velis tuo isti præstantissimo Commentario,

Hanc deductio in nihil magnopere obstat:

A Commentario, quo Christi Genealogiam nobis explicuisti, plaudentibus omnibus, quibus innotuit, Eruditis. *non Hebdomades Danielis,* Constat etiam tibi tua de septuaginta Hebdomadibus Dissertatio; tota enim illa Prophetia spectat annum; tum eum quo Prædicationem exorsurus, tum eum quo occidendus esset Christus; non eum quo erat nasciturus. De oraculo vero morientis Jacobi, promittentisque non defecturum Sceptrum de Juda neque Ducem de femore ejus, donec veniret qui mittendus erat; non diffiteberis, credo, id æque fuisse adimplendum, si vel decem annis citius natus fuisset Christus quam obiit Herodes. *non Patriarchæ Jacobi oraculum,* Dici etiam potest, imo debet, istam Sceptri Ducisque ablationem, intelligendam esse paulatim factam, initiumque habere anno Juliani XLII, ante Æram vulgarem IV, in morte prædictorum Alexandri atque Aristobuli, legitimorum Heredum tam ipsius Herodis quam Assamonæorum Regum; quemadmodum finem habuit in Archelao, anno ejusdem vulgaris Æræ VI, quando is a fratribus accusatus et regno privatus, Regium quoque titulum secum extulit e Judæa. *non aliud quidquam.* Denique pulcherrima illa cogitatio Bonamici tui (quem virum et ego maximi facio) nihil de suo splendore deperdit. Si enim non est natus Christus B Rex Judæorum et cœlestis monarcha futurus, eodem tempore quo Caius Cæsar ab Augusto avo designatus est Consul Romanorum et terreni successor Imperii; eodem tamen tempore ut talis agnitus est et adoratus a Magis, totisque Hierosolymis proclamatus; quin et annuntiatus regnis Orientis per eosdem Magos in propria reversos; et quacumque patebat Romanorum Imperium diffamatus, per tot Infantium crudelem stragem. Hanc tamen supra modum exaggerari jam superius monui, quasi ad plura millia numerus occisorum excreverit; non considerantibus iis, qui sic loquuntur et sentiunt, quam exiguum oppidum *Bethleem* fuerit. Neque prodest quod non in sola Bethleem, sed *et in omnibus finibus* sæviisse dicatur persecutoris gladius; hi enim aliud mihi non videntur significare, quam *districtum* seu *territorium* Bethleemiticum, extra muros ejus ad unum alterumque milliare extensum et non amplius; in spatio autem tam exiguo, nonne multum fuerit, si centeni aliquot infra biennium nati reperti sint? Exiguum certe exigui oppidi convenit fuisse territorium, paucos scilicet circum vicos, in quibus nati censeri poterant ad Bethleemum spectare, et crudeli mandato esse obnoxii.

C 17 Exspectabit nunc a me forsitan aliquis, ut, quando ante Nativitatem Christi integro pene anno apparuisse Stellam dixi; nec nisi vertente se rursum anno, Magos Hierosolymam advenisse; reddam tam longæ moræ rationem congruam. *Omissis causis biennalis moræ non verisimilibus,* Quid enim? An ex regione adeo remota venerint, vel ex tam dissitis locis sese aggregarint ad invicem, vel tantus erat faciendus apparatus itineris, aut denique tanta tarditas inerat ad obsequendum vocationi divinæ, ut fere biennio opus fuerit! Nihil horum. Ex una Chaldæa, in qua præcipue vigebant astrologiæ studia, et quæ respectu Hierosolymæ Orientalior est, nec nisi ducentis leucis dissita, ut eas hebdomadis quatuor commode emetiri quis pedes, paucioribus etiam possit vectus camelo vel dromedario) omnes reor advenisse: quoniam *in regionem suam* reversos singulariter ait Textus sacer; neque magno comitatu vel apparatu instructos mihi imaginor, quidquid alii dicant, Scripturarum oracula de Gentium plena conversione litteraliter intelligentes de Magis; ideoque hisce illarum primitiis aptari solita in sensu accommodatitio, de iisdem primario dicta præsumentes; nec animadvertentes, id falsi argui ex ipso Magorum tam occulto recessu, ut nec vestigia quidem deprehendere Herodis emissarii potuerint, ipsis totum diem in spelunca, quæ etiamnum monstratur, latentibus. D Nihil igitur prædictorum pro causa allegaverim. *et notitia prophetiæ Balaam,* Satis mihi ad solutionem quæstionis est, quod neque Stellæ isti inscriptum legerint, cujus rei index esset; neque sciatur ipsos id statim, revelante intus Deo, didicisse; sed permissi sint velut Astrologi ejus motum et cursum diutius observare, quo denique superveniens revelatio acrius stimularet ad requirendum eum, cujus tam singularem nuntium tam diu fuerant cum admiratione contemplati. Nam quod dicuntur Balaami Madianitæ fuisse posteri, qui procul a Syria in Chaldæam delati, illuc secum detulerint aliquam notitiam oraculi ab eo editi de Stella ex Jacob oritura; cujus intellectus per tot secula tam certus inter Magos servatus sit, ut ad primum novæ Stellæ aspectum sciverint eam esse de qua iste prophetaverat, et quidem indicem nati Regis Judæorum, id totum speciose magis quam vere dici existimo, uti et alia multa de ipsis, plenissima fabulis, quas apud Hermannum Cronbachium nostrum legat qui volet.

18 Opinor ego, opinionem meam libenter cessurus alteri, æque aut magis verisimilem proferenti, in sublunari aeris regione per modum cometæ incen- E sum phænomenon, quod omni nocte communi motu cum Lunæ cœlo oriens occidensque, proprio quodam motu deferri videbatur, nunc in hanc, nunc in illam partem, et semper imminere verticaliter loco, aut directo in illum procurrente radio ipsum notare, ubi contingebat agere Virginem, aut parituram Christum aut jam enixam: *dicentur diu occupati fuisse observando Stellæ motu.* quo in motu proprio, ab omnibus alias observatis phænomenis diverso, cum aliquid præter naturam agi videretur; curiosius in eum cœperint intendere Chaldaici Astrologi, per varia suæ professionis collegia sparsi; et per deputatos eam in rem aliquos, metiri et describere sibi cœli loca, ex quibus Stella illa despiciebat terram, cum esset in puncto elevationis suæ. His autem observationibus ultro citroque conferendis et communicandis cum multum temporis absumeretur, itidem ut inter nostros solet Astrologos fieri; *pro suo instituto ac more,* tota regione illa magna haud dubie movebatur expectatio videndi finis, ac tandem etiam cognoscendi, quid illa veluti lingua cœli indicatum Deus vellet, quod esset ipso exitu declarandum. Interim Judæi, credo, nihil ista curabant; curvæ in terras animæ, et cœlestium phaseon observandarum tunc eo minus curiosi, quo magis ab idololatria abhorrebant, a qua non esse satis remotum istud Chaldæorum studium eo facilius opinabantur, quod omnis prisca colendæ Cœlestis Militiæ F superstitio inde ortum haberet. Sic, cum ad petitionem ægrotantis Ezechiæ Isaias *reduxisset umbram, per lineas quibus jam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem lineis,* sole utique retroacto; non legimus ea re magnopere commotos Judæos, qui soli causam nosse poterant: legimus autem Paralip. II cap. XXXII, advenisse mox *legationem Principum Babylonis, ut interrogarent de portento quod acciderat super terram,* an scilicet vere, sicut fama ferebat, id factum esset ad preces Isaiæ.

19 Sic præparatis ex longa observatione animis, et parentibus Christi tandem Bethleemum regressis, cum proposito ibidem commorandi, mense circiter Novembri desierit apparere Stella; Deoque placuerit Archimagorum uni aut tribus, *per somnium* revelare (sicut postea quoque in reditu fecit, forte solitis jam pridem consilia ex somniis capere) vel alia quapiam ratione declarare, quid eo signo voluisset indicatum; *revelatio denique docet quod indicaret* simulque significare voluntatis suæ esse, ut novum Regem suis illi muneribus honorarent. Tali autem motui continuo obtemperantes illi, vel soli tres, vel paucis aliis in societatem assumptis, cum omni diligentia venerint Hierosolymam civitatem

A Arane relictas, Jescham, alio nomine Sarai, et Melcham, curandas susceperunt. Verum habemus recentius efficaciusque argumentum simul et exemplum instituti hujus, libro Estheris perscriptum cap. XI his verbis : Erat vir Judæus in Susan civitate, vocabulo Mardochæus... qui fuit nutritius filiæ fratris suæ Edissæ, quæ altero nomine vocabatur Esther, et utramque parentem amiserat, pulchra nimis et decora facie ; mortuisque patre ejus ac matre, Mardochæus eam sibi adoptavit in filiam : quod ex Hebræo acceptum verbotenus, sed a Rabbinis in nostro intellectum et explicatum sensu, LXXII Interpretes venerabilis ac sacrosanctæ auctoritatis sic Græce reddiderunt : ἐν δὲ τῷ μεταλλάξαι αὐτῆς τοὺς γονεῖς, ἐπαίδευσεν αὐτὴν ἑαυτῷ εἰς γυναῖκα ; defunctis autem ejus parentibus, erudivit eam sibi in uxorem.

et Mardochæi exemplo:

25 *Ut eximia plane ac singulari ratione, sicut Esther Mariæ, qua ab humano conjugio ad divinas traducta nuptias vitam et libertatem generi suo contulit ; ita Mardochæus figura fuerit* Josephi, *qui non nisi duplici necessitate atque officio, tum obedientiæ tum caritatis adductus; cum attulit quamdam concepto prius ac religione voti firmato proposito, virginitatis ad extremum spiritum non solum servandæ, sed etiam profitendæ ; catenus scilicet, ut Virginem in domum suam sustineret accipere, sponsaliaque et nuptias cum ea celebrare, ad conjunctionem carnalem, nisi expressius juberet Deus, numquam processuras, ob simile Beatæ Virginis votum, eidem fortasse divinitus revelatum. Dici certe nihil plausibilius potest, ad conjugium tali voto posterius excusandum, quam ut tempore emissi voti necessitas inciderit improvisa conjugii ineundi, quæ ex æquo utrumque obstringeret, si Legem vellent, ut profecto volebant, observatam. Eadem ratio majorem* Josephi, *hactenus cælibis ætatem, ab omni creditam antiquitate, ponit extra suspicionem quamcumque incontinentiæ, alias in vulgi animos facile descensuram : et, quod caput est, facit ut Genealogica series ab Evangelistis prolata, neque superfluis abundet nominibus ad Virginis filium nihil pertinentibus, neque destituatur necessariis. Etsi enim Virginis pater* Joachim *reticeatur, est tamen qui eum gradum impleat* Joseph, *non tamquam gener aforis accitus, sed vice patris domi repertus ; eosdemque omnes* Christo *adscripturus majores, quos ei adscriberet expresse positus in serie* Joachim.

ut non obstante castitatis voto, — B — *nuptiæ fuerint utrimque necessariæ,* — *et vera Christi Genealogia :*

26 *Quæ in aliorum sententiis non ita se habent. Nam qui gratis* Heli *volunt esse* Heliachim, *et utrumvis idem cum* Joachimi *nomine, hunc autem* Jacobi *Fratrem ut ex iis prognati sponsi patrueles inter se fuerint : ii quemcumque eorum,* Josepho *assignent patrem, extraneum unum in Christi Genealogiam inducunt : plures autem si altius nos velint ascendere, ut ad communem consanguinitatis radicem perveniatur. Cornelius a Lapide super Lucam, rem omnem expedire se credit, si* Josephi patrem *et* matrem Mariæ Annam *germanos fecerit : ita ut Lucas paternum* Mariæ *genus deduxerit : maternum Matthæus, quod ipsi fuerit cum* Josepho *commune. Magnum nobis Cornelii nomen est ac merito venerabile : quod tamen pace illius dictum sit, uti ratio abhorret credere, quod Lucas naturalem in aliis omnibus generationem, secutus, in ipso principio pro filio filiave posuerit generum : sic inanis jactantiæ merito argueretur Matthæus, qui vanam regiorum nominum pompam, ex qua* Christo *nihil juris ad regnum Davidis stemma esset, protulerit Judæis, Messiam, Davidicarum benedictionum heredem, secundum legitimam successionem expectantibus et postulaturis. Quis enim ignorat Judaicas mulieres, quas, nisi paternæ substantiæ essent sine fratre heredes, nulla lex vetabat in alienam familiam enubere, omni prorsus jure paterno eo ipso cedere quo sic enubebant? Adeo ut* Anna *nupta*

C — *quarum alterutrum deficit in sententiis aliorum.*

Joachimo, orta ex familia, ut supponitur, non regia, non potuerit natam ex eo conjugio filiam in patris sui inferre familiam, nisi ea ex Joachimi *domo emissa : ad quod faciendum nulla sane, quod oporteret, lex cogebat. Nam quæ potest proferri lex, quæ pupillas heredes proximo materni avi consanguineo obligabat ? cum inde manifesta possessionum confusio deberet enasci, quam vitatam omni ratione leges volebant.* D

§ V Josephi Genealogia duplex apud Matthæum et Lucam, et Christi ex utraque processio.

Alter hic nodus, est, a jam dicto Possino non infelici conjectura solutus : cui quidem plurimi Sanctorum Patrum Interpretumque præivere, dicentes, ab Evangelistarum altero carnalis generationis servari ordinem, ab altero legalis successionis rationem haberi. Sed plerique eorum temere Africanum secuti (a quo alioqui in utriusque lineæ conjunctione desciscunt) nec rationi nec Scripturis satis conformiter videntur adscripsisse Matthæo, ejus quæ secundum naturam est generationis seriem, Lucæ vero alterius quæ secundum legem successionis. Etenim Matthæum, qui Judæis Hebraice scribebat, omnia jura ex legis præscripto metientibus, æquius erat hoc facere quam Lucam, cujus Evangelium Græce conscriptum, ad Gentes potius instruendas dirigebatur, Judaicarum ceremoniarum legumque non adeo curiosas, aut prorsus ignaras. Verum ne Spiritui sancto præscribere hac in parte videamur, potius quid factum sit, quam quid fieri convenerit inquiramus ; utrumque autem commode assequemur, utriusque seriei generationes cum Possino expendentes, easque cum irrefragabili Scripturarum testimonio conferentes.

Non Matthæus Judæis scribens, — E — *sed Lucas gentium Evangelista*

28 *Quid igitur Lucas? Cum in principio seriei suæ, a* Christo *sursum ascensurus,* filium *cum dixisset* Joseph ; *expresse addidit,* ut putabatur, *ne naturalem quis generationem suspicaretur. Putabatur autem, propter conjugium Josephi cum Maria ; quod esse neptis cum patruo suo, velut vulgo notum supponens. atque ideo nihil dubitari quin hujus avus esset, qui pater illius generatione carnali; absque ulla deinde restrictione sic porro ad ceteros ex ordine recensendos absolute progreditur :* qui fuit Heli, qui fuit Mathat : *atque ita de reliquis. Nisi enim hi carnaliter fuerunt ex invicem procreati, ultra Christum extendas oportet istud,* ὡς ἐνομίζετο : *et porro eodem pede concipias Evangelistam pergere, quoties alicui majorum Christi duplex est pater ; legalis, alius alius naturalis. Hoc autem non facit Lucas, sed omnino contrarium, in Obedo ; cujus tamen patrem Boozum, libri Ruth cap. 5, audimus palam in concione profitentem :* Testes vos estis hodie, quod Ruth Moabitidem, uxorem Mahalon, in conjugem sumpserim, ut suscitarem nomen defuncti in hereditate sua, ne vocabulum ejus de familia et fratribus et populo deleatur. *Obed ergo, ex eo conjugio prognatus, Mahaloni imputandus fuisset secundum legem ; nisi naturæ ordinem tenuisset Lucas, et tam vere* Josephum *filium* Heli *dicere voluisset, quam vere Obed fuit Boozi, quamvis legaliter filius Mahalon : nec post alius ullus gradus assignari, in quo legis, non naturæ rationem habuerit Lucas.*

carnalem Christi genealogiam texit, — F

29 *Econtra vero Evangelista Matthæus, ubicumque series naturalis deficit, juris sequitur successionem ; et crebris potest exemplis ostendi,* τὸ genuit *ab eo vel simpliciter vel metaphorice accipi, ut sit idem quod,* habuit in Davidicæ familiæ principatu, et benedictionibus in ordine ad Messiam Davidi atque ante ipsum Abrahamo datis, successorem. *Hoc enim videtur innuere solennis illa propositio :* Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham. *Qua de re vide accurate disputantem Possinum, cap.* 10, *ubi ostendit*

Matthæum sequi repromissionis seriem,

A ostendit, videri concessum Abrahamo jus habendi unum semper in terris, usque ad Christum natum, qui se repræsentaret, repromissionis de Messia ex se nascituro heres. Qui quidem universim is fuerit, qui erat inter fratres ordine nascendi primus nisi revelatio particularis interveniret: ut in Jacobo, Juda, Davide, et Salomone accidit) idemque recta linea per naturalem generationem propagatus; usque dum Salomonis et Salomonidarum peccatis exigentibus factum est, ut hic ab initio sic provisus ordo turbaretur: stante tamen et suum finem per viam legalis successionis obtinente, primario Dei proposito et promissionis fide, ut in sequentibus declarabitur. Ex quibus hoc quoque consequetur, aut Evangelistarum neminem naturalem prorsus tenere ordinem, quod est absurdum: aut tenere Lucam: qui propterea ad Adamum usque provehatur, cum in Abrahamo sistat Matthæus, ut primo capite repromissionis divinæ, secundum quam natus Messias prædicabatur Judæis, parum curantibus Abrahami antecessores, qui ipsis erant cum multis aliis gentibus, ac demum cum hominibus omnibus communes.

per legales successiones continuatam,

30 Ad probandum porro id quod jam diximus de Matthæo, ipsum scilicet serie naturali deficiente, ad legalem recurrere, primo quidem demonstrat Possinus,

ostenditur in Ezechia,

B sanctissimum Regem Ezechiam non fuisse impiissimi Achaz naturalem filium: demonstrat, inquam: evidenter ex Scriptura docens cap. 53 et 54, omnibus evasionibus occlusis, filium Achazi dici non posse Ezechiam, nisi credatur natus fuisse ex novennis pueri ætulanti supra ætatem libidine, et quidem fornicaria: quis enim illi ætatulæ legitimam uxorem junxerit? Achazo autem regnanti non nisi unicum fuisse filium, eumdemque per sacrilegum furorem in honorem idoli Moloch holocausto consumptum esse, ex eisdem Scripturis haud difficulter colligitur. Ut proinde apud Isaiam cap. 14 merito lætari Philisthæa potuerit, quoniam sine liberis moriente Achazo, comminuta fuit virga percussoris sui, Osiæ videlicet, qui ex Regibus Judææ primus cœperat Philistæos affligere, et cujus nunc posteritas in Achaz deficiebat. Sed eam lætitiam temperat Propheta: quia de radice colubri egrediens regulus, id est, de eadem stirpe regia ex qua Osias processit (velut coluber per terram repens, et in destruendis extruendisque munitionibus omnem victoriarum fructum consumens) egressurus esset Ezechias; qui velut alatus serpens celeritate maxima longe lateque perniciem spargeret per omnes Philisthææ ditiones. Ipse enim, ut dicitur 4 Regum 18, percussit Philisthæos usque ad Gazam et omnes terminos eorum, a turre custodum usque ad civitatem munitam. Cujus autem filius?

Achaz sine liberis mortui successore,

C Id quidem in obscuro est, satis tamen Scriptura indicat, Osiæ, consensu ac studio populi erecto in regnum, plures fuisse fratres: nisi enim fuissent, ut quid ita expresse et præter morem popularis favoris sacræ meminissent historiæ? Sin autem altius adscendendum, Josaphatum saltem omnino constat alios sex filios, nominatim 2 Paralip. 21 expressos, genuisse. Demum undecumque natus, si filius non fuit Achaz, quod non fuisse ostenditur; dubitari non debet quin jure successionis, parte regiæ stirpis extincta, successerit Ezechias, per cognationum gradus sceptro vicinior: quod satis est ad intentum nostrum.

ex proxima agnatione;

31 Alterum legalis successionis a Matthæo relatæ exemplum, sed naturali admixtum, habemus versu 11, ubi dicitur: Josias autem genuit Jechoniam et fratres ejus in transmigratione Babylonis. Nempe Joachimo, Josiæ post Johanan præmortuum primogenito, Babylone extincto, filius ejus Jechonias in cernenda avi Josiæ hereditate, patruis suis Sedeciæ et Sellum fiebat æqualis: qui proinde hic fratres Jechoniæ videntur dici: nisi latius nomen fratrum accipere malis, pro proximis quibusque ex communi avo Josia consanguineis, qui omnes in transmigratione Babylonis extincti

2 in Jechonia legaliter fratre

D sunt: videlicet eo jam partim abducti, partim dum abducerentur; cum filiis Sedeciæ, qui fuerat fratri suo Joakim substitutus in regnum a Nabuchodonosore, occisi sunt in Reblatha. Post transmigrationem vero Babylonis, id est, postquam jam omnis populus cum Principibus suis abductus esset in Babylonem, ibidem Jechonias genuit Salathiel.

patruorum suorum;

32 Quomodo autem genuit? Rex quidem Evilmerodach, ipso anno quo regnare cœpit, captivum Regem levavit de carcere, et posuit thronum ejus super thronum Regum qui erant cum eo: quis tamen negare audeat impletam terribilem istam Dei comminationem, de Jechonia Hieremiæ 22 pronuntiatam? Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem: non quia nullos genuerit filios (paulo enim superius propagati ab eo seminis et in captivitate morituri fit mentio) sed quia non erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, et potestatem habeat ultra in Juda: quod profecto minime fuisset impletum, si Jechoniæ ex filio nepos fuisset Zorobabel, diuturnus et felix gentis Judaicæ, in sedes patrias restitutæ, Princeps; multoque minus si per hunc Christus ipse, cujus regni non erit finis, omnium priorum promissionum optatissimum complementum, ex Jechoniæ semine per naturalis generationis seriem fuisset propagatus, ut volunt ii, qui Matthæum faciunt talis seriei auctorem. E

3 in Salathiele solum legali filio Jechoniæ.

§ VI Repromissiones divinæ a Salomonidis ad Nathanitas translatæ: ex his Christi parentes secundum utramque lineam.

Extincto sine liberis, ut dictum est Jechonia, Salomonidarum postremo, in vanam brevemque spem Judæis Babylone captivis paulo ante mortem suam rursus ostenso, prorsus Salomonica stirps exaruit, et, quemadmodum S. Brigittæ revelatum fuit, non est completa in Salomone promissio; sed ab illius posteris transiit ad posteros Fratris ejus Nathan, ex eadem Bethsabæa nati post Salomonem: a quo Nathane carnalis generationis lineam ad Salathielem usque deductam petes ex Luca: et conclude, Matthæum in eo ejusque posteris legalem dumtaxat successionem spectasse. Atque huc facit totus Psalmus LXXXVIII, in quo Prophetico spiritu David istam Principatus, a Salomonidis ad Nathanitas una cum promissione sibi de nascituro ex se Messia facta translati, commutationem miserabiliter deplorat, postquam ita magnifice extulisset, Misericordias David fideles, hoc est, Davidi absolute et irrevocabiliter addictas: quales cum sperasset eas quoque fore, quæ fuerant in Salomonem traductæ, nec sibi persuasisset paternæ indignationis flagella, filiis peccantibus intentata, usque ad commutationem Christi processura; rursum sibi facta juramenta repetit: et quasi non intellexisset, Deum de se Davide vero dixisse Misericordiam autem meam non dispergam ab eo; sed eam in aliquo filiorum ejus implebo, nulli nominatim obstrictus, et pro cujusque meritis erga singulos me habiturus; ita dolenter exclamat: Tu vero repulisti et despexisti, regiam scilicet stirpem, eatenus a Salomone deductam: Distulisti Christum tuum, sive alio transtulisti. Deinde cetera persequens, quæ sunt in urbis excidio et Salomonidarum interitu lamentabilia: Ubi sunt, inquit, misericordiæ tuæ antiquæ Domine?.. Memor esto opprobrii servorum tuorum... quod exprobraverunt inimici tui... commutationem Christi tui.

A Salomonidis ad Nathanitas transit repromissio,

F

qua de re est Psalmus 88

Christi commutationem prædicens:

34 Gentiles videlicet insultabant post mortem Jechoniæ Judæis, eatenus arbitratis spem suam in Salomonidis completum iri, nunc eam demum apparere vanam: sed minime vanam fuisse, quamvis aliter atque ipsi crediderant accipiendam, et in Nathanidarum successione complendam agnoscit, divinæ voluntati in fine

SCHEMA GENEALOGICUM

JOSEPH FILII DAVID,

ET JESU CHRISTI

FILII DAVID

secundum ordinem

LEGIS	NATURÆ
ex Matthæo.	*ex Luca.*

DAVID FILIUS ABRAHAM

Salomon	Nathan
Roboam	Mathathias
Abias	Mennas
Asa	Meleas
Josaphat	Eliakim
	Jonas
Joram	Joseph
† Ochosias	Judas
† Joas	Simeon
† Amasias	Levi
Osias	Mathat
Joathan	Jorim
Achas	Eliezer
* *	Jesus
Ezechias	Her
Manasses	Elmadan
Amon	Cosan
Josias	Addi
† Joakin	Melchi
Jechonias	Neri
* * * * * * * * *	
SALATHIEL	

ZOROBABEL

Abiud	Resas
Eliacim	Joannes
Azor	Judas
	Joseph
	Semei
	Mathathias
	Mahath
	Nagge
	Hesli
	Nahum
	Amos
	Mathathias
Sadoc	Joseph
Achim	Jannes
Eliud	Melchi
Eleazar	Levi
Mathan	Mathat
Jacob	Heli
* * * * * * * * *	
JOSEPH	Joachim
* *	
MARIA	
JESUS	

Ab anno primo reducti per Zorobabelem *e Babylone populi Israelitici usque ad Christum numerantur passim anni* DXXXVI : *quibus cum non sufficiant generationes novem, quot apud Matthæum dumtaxat numerantur ; consequens est, ut intermedii aliquot (incertum quot et quo loco inserendi, et forte non omnes naturali serie prognati) ex sacris templi libris expuncti fuerint, ob similem causam, ob quam signati † superius Reges tres, ac denique Joakin Jechoniæ pater, fuerunt ex iisdem erasi; ideoque a Matthæo, solos illos respiciente, in recensendis Christi progenitoribus omissi.*

39 *Exposita porro, ut diximus, ista secundum Legem genealogia, Matthæus, tamquam rem facilem Judæis, juris sui minime ignaris, ipsismet examinandum reliquit, quomodo successiones illæ legales per generationes carnales et proximæ consanguinitatis jura necterentur : ut qui satis haberet ostendisse ex ipsorummet tabulis, factas Abrahamo et Davidi promissiones ad Christum pertinere : adeoque implevisse Deum id quod promiserat Geneseos* 49. Non auferetur sceptrum de Juda, et Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est. *Uti enim adhuc durat sceptrum in Francia post tertiam regiæ stirpis mutationem, imo et in Anglia, etiam postquam illic rerum potiti sunt extranei penitus Nortmanniæ Duces; ita duravit sceptrum in Juda, quamdiu Judaicus populus Reges ac Principes habuit, a quibus suis legibus regeretur, ex quacumque demum tribu aut natione ii vel assumpti vel intrusi essent. Horum autem postremus fuit* Archelaus, *statim post*

Jacobi oraculum declaratur

A *post mortem patris mulctatus a Romanis dimidia parte regni, quod ipso deinde pulso, in Tetrarchias sectum est quadrifariam : et relicta est extra sortem Judæa, Romanis Præsidibus reservata. Atque hoc dictum sit in communi hactenus opinione, qua* Herodes, *dictus* Ascolonita, *postremo regnantis in Judæa stirpis auctor, creditur, ut cognomento, sic etiam genere Alienigena et Idumæus fuisse ; nihil ad* Jacob, *nihil ad* Judam *pertinuisse. Nam sæpe laudatus Possinus noster, edita nuper Dissertatione erudita, demonstravit contrarium ; allegans ex Josepho Nicolaum Damascenum, Antipatro Herodis patri familiarissimum, diserte affirmantem, quod prædictus* Antipater fuit genere Judæus, ex primis ortus Judæorum, qui e Babylone in Judæam venerunt. *Nec vero apparet qua veri specie tueri se potuisset* Herodianorum hæresis, *credi volentium ipsum esse promissum Judæis* Messiam, *licet nequaquam natum ex* Davide, *si neque ad tribum Judæ, neque ad aliam aliquam Israeliticam ille spectabat : cum Deuteron.* XVIII *expresse dixerit Moyses*, Prophetam de gente tua et de fratribus tuis, sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus. *Addit et alia argumenta, nequaquam futilia ; ut quod Costobarus, Idumeæ Princeps et Herodis levir ipsique carissimus, clam id agens* B *per Cleopatram apud Antonium, ut liceret Idumæis excutere Judaicæ Legis jugum, quod Asomonæi Principes imposuerant, atque ad ritus avitos redire, passus repulsam sit : excusante Antonio, haud se posse fidelissimo sibi Herodi tantum dolorem inurere ; indicio satis claro, quod tam Antonio quam Costobaro constaret, Herodem vere Judæum esse, atque adeo ægerrime laturum istam Judaicæ Legis imminutionem. Infert ergo Possinus, quod* Herodes *et a Patribus et ab Historicis solum* Idumæus *dicatur, quia in Idumæa, dum istic pater suus Antipater Proregem ageret, natus et educatus fuerit, sicut Paulus Tarsensis, Barnabas Cyprius appellantur, veri nihilominus Judæi : deinde palmari Josephi testimonio contra ipsummet Josephum, alibi aliter loqui visum, rem conficit ex lib.* 20 *Antiqu. cap.* 6, *ubi narrat, quomodo* extitit Cæsaream inhabitantium Judæorum acris, contra Syros ibidem degentes, contentio, de æqualitate in jure civitatis. Siquidem Judæi primatum in hac parte sibi arrogabant, ea freti ratione, quod Urbis Conditor Herodes Rex de ipsorum fuisset genere. Id porro Syri de Herode quidem ita esse fatebantur, ceterum allegabant, quæ nunc Cæsarea vocaretur, antea Turrim Stratonis fuisse dictam, quo tempore nullus ejus civis Judæus erat.

quoad regnum politicum,

non ante Messia adventum auferendum a Juda,

ex cujus stirpe demonstratur fuisse Herodes

licet a loco Natali dictus Ascalonita,

C 40 *Non igitur* ablatum *fuit* Sceptrum de Juda, *quamdiu* Herodes *iste vixit ; ablatum est autem ipso post Christi nativitatem extincto et filio* Archelao *non nisi in partem succedente, ac deinde prorsus abdicato, Non etiam ablatus fuit (sicut supra ostendimus) usque ad natum Messiam,* Dux de femore Juda, *id est Tribus a Juda deductæ caput, Principatum illum Israelitici populi hereditarium transmissurus ad successorem, eumque suum, si non et naturalem, saltem legalem filium ; ablatus est autem temporalis iste Principatus nato eo, qui æternum possideret eumdem. Quod ut certius constaret Judæis, scirentque se alium a Christo frustra expectaturos ; primum quidem effecit Deus ut primariæ duæ Davidicæ Domus familiæ in* Christo *terminarentur, omnibus earumdem familiarum proximis ipsi* Christo *heredibus in ipsum ut* Messiam *credentibus, nec alium expectantibus. Supererant quidem ex Davidis domo familiæ plures aliæ, una cum* Christo *nascituro recensitæ Bethleemi ; sed exustis atque deperditis in Hierosolymitanæ urbis templique excidio Genealogicis istis tabulis, ex quibus jus unius præ altera probari debuisset, incerta erat omnis earum inter se de primatu contentio. Hanc vero etiam majori ex parte Vespasianus dispescuit, si vera* est fama, *apud Eusebium lib.* 3 *cap.* 12 *relata,* quod post expugnatam D civitatem, eos qui a Davide genus ducerent, perquiri jussit *(facile autem erat ex ipsis Census facti sub Augusto libris familias singulas invenire)* ne quisquam apud Judæos ex regia stirpe superesset ; eaque ex causa gravissima rursus persecutio Judæis illata fuit : *quam præfatos* Cleophæ *ex Juda filio posteros, cum majore illius filio* Simeone, *credo non aliter evasisse, quam merito et titulo professionis suæ, omnem venturi Regis spem mentionemque abominantis. Iterum tamen sub Trajano nova persecutione suscitata, nec ipsi quidem* Simeoni *est parcitum, licet Episcopo Christianorum et centum viginti annos nato*.

Davidicis duabus primariis familiis terminatis in Christo,

aliis vero excisis a Vespasiano ;

41 *Neque dicas, quod per repræsentationem jam explicatum, quamdiu Judæi erunt ex Juda carnaliter propagati, tamdiu necessario inveniendus sit aliquis, qui a Judæis,* Christi *Resurrectionem et perpetuitatem in ea fundatam nolentibus credere, habeatur Dux et caput in familia Juda : et Davidis, quamvis prorsus extincti, eodem jure heres sit, quo Christus Salomonis : quia talis non esset futurus de semine* David, *adeoque non eodem cum* Christo, *sed simili dumtaxat jure tueretur causam suam. Nec de qualicumque Ducatu intelligenda est Patriarchalis benedictio, sed de eo qui simul cum regno esset sumpturus exordium in* Davide, E *et æternandus in* Messia, *ex ipsius* Davidis *semine toties tamque solenniter promisso. Quod nisi jam factum credere velint pervicaces, ne falso quidem nunc possint faciendum sperare, si vera est opinatio nostra de extincta penitus* Davidis *Domo et familiis singulis inde deductis. Pertinuit certe ad divinam providentiam, tollere Judæis omni ratione spem illam, quam potuissent in alio quocumque Davidicæ stirpis ramo collocare. Quod si forte ex hodiedum viventibus alii (nemo enim est in illa toto orbe dispersa gente, qui non nominet tribum ex duodecim unam, fortassis etiam et familiam certam, ex iis quas olim fuisse nobiles tenet ipsorum traditio ; si forte, inquam, hodiedum aliqui pretendant genus ducere ex* Davide, *illis numquam Judæus sapiens certam fidem habebit ; cum non possit ignorare, quam impossibile talibus sit, demonstrando evincere prætensam originem ; et ut eam possint demonstrare, numquam tamen poterunt definire, ut antea, quis sit successioni proximior : tam multis toto orbe sparsis, qui similiter se jactent a* Davide *descendere.*

ablatus est etiam ducatus Tribus Juda addictus Davidi,

cujus certos posteros alios non facile ostendent Judæi.

§ VII. Eorum qui Fratres Domini vocantur in Evangeliis, Sanctique Præcursoris cum eodem Domino consanguinitas vel affinitas. F

N*azarethani cives, nati apud se Christi doctrina et miraculis increduli, invidentiæ suæ et pervicaciæ colorem aliquem daturi, ita inter se contemptim quærunt Matthæi* XIII, Unde huic sapientia hæc et virtutes ? Nonne hic est fabri filius ? Nonne mater ejus dicitur Maria, et fratres ejus Jacobus, et Joseph, et Simon, et Judas, et sorores ejus nonne omnes apud nos sunt ? unde huic ergo omnia ista ? et scandalizabantur in eo. *Eadem omnia quoad substantiam, sed brevius nonnihil, habes Marci* VI. *Hinc variæ apud varios extiterunt sententiæ. Et impius quidem Helvidius blasphemando præsumpsit detrahere* Deiparæ *titulum* semper Virginis , *ac si post Christum, de Spiritu sancto conceptum et salvis pudicitiæ claustris effusum in lucem, suo cum Josepho matrimonio usa, istos ei liberos genuisset. Paulo tolerabilius insanierunt nupturientes Græculi, qui* Josephum Mariæ *conjunxerunt jam viduum, et plurium ex priori thoro liberorum parentem. Nonnulli denique apud Latinos omnia expedita sibi fore existimarunt, si* S. Annæ, *Christi aviæ, plures*

Fratres ac sorores Christi quomodo dicti, varii varie explicant,

res maritos junxissent, ex quibus natæ sint illæ quæ passim Sorores Matris Jesu vocantur; unde factum ut earum filii, consueta Hebræis phrasi, vocentur Fratres: *quorum etiam numerum liberaliter augent, addendo eis* Joannem et Jacobum filios Zebedæi, *ex matre, ut volunt,* Salome. *Ne autem incertum maneret, qua* ***ratione ad Christum suus Prodromus spectaret, ignorantes quid de eo traderent Græci, quibus tamen ipsis magna fides habenda non erat, congruæ vetustatis auctoritate destitutis,*** Emerentianam ***quamdam commenti sunt, quæ*** Stolano *nupta,* Annam Mariæ *et* Ismeriam Elisabethæ *matres pepererit: quod cum secuti illi essent qui S. Augustino Sermones ad Fratres de eremo, et S. Cyrillo Alexandrino nescio quid de vita S. Annæ supposuerunt; tot passim sectatores ex neotericis habuerunt, ut pudeat pigeatque recensere eruditos alias viros, clausis veluti oculis eidem fabellæ adhærescentes. Sed de his alias, malim ego nomina ignorare, quam fingere, aut sine idoneo teste obtrusa acceptare.*

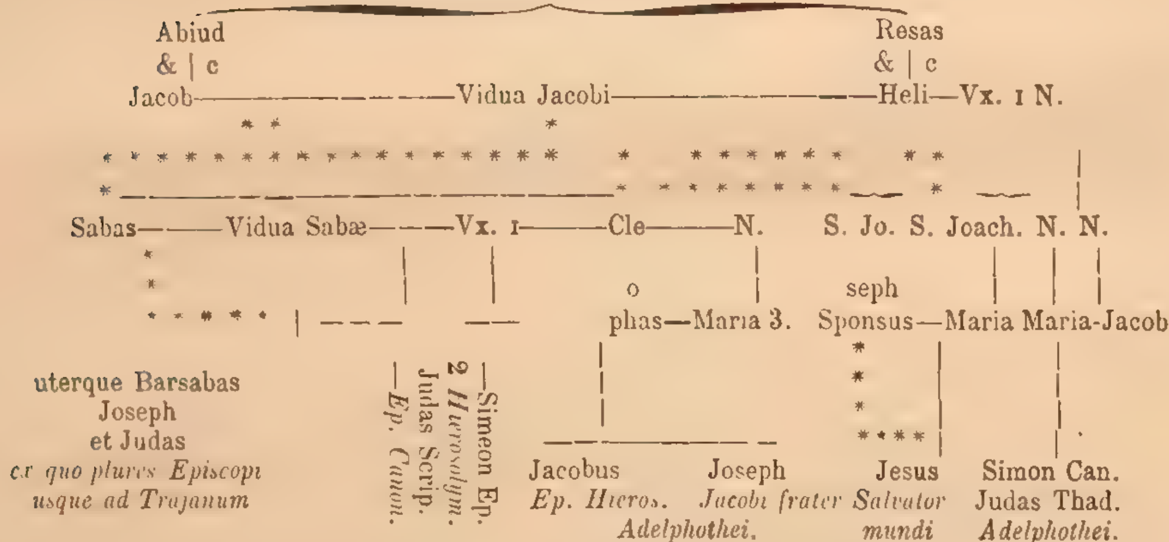
43 *Virginem vixisse* Josephum *ac mortuum esse tota post Hieronymum tenet Ecclesia Latina: Virginem autem vixisse, non quomodocumque, sed deliberato animi in omnem etiam proposito, voti quoque religione firmato, quale etiam ante matrimonium conceperat ipsamet* Deipara, *satis probari videtur ex hujus tam plena asseverationis certissimæ interrogatione,* Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? *minus utique valitura, si integrum* Josepho *fuis et matrimonio legitime contracto uti, et sponsæ suæ qualecumque votum irritum facere jure suo contrario. Agit hac de se plenius noster de Josepho Commentarius* §. VII *quo tractantur* Sanctorum Christi parentum desponsatio et continentiæ votum; ***pro quo, istic satis legendo et minus ad nostrum nunc argumentum faciente, supposui*** *hic Paragraphum alium, reique, mox fusius explicandæ, præmitto* Genealogicum Systema. D

Systema novum hic proponitur,

SYSTEMA CONSANGUINEORUM CHRISTI

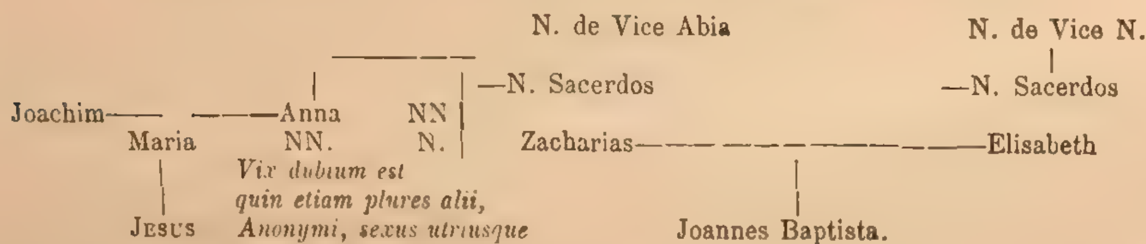
PRINCIPALE EX PARTE JOACHIM SEU POTIUS JOSEPHI.

ZOROBABEL

Ex his conjugiis filiæ aliquot Sorores Jesu dictæ a Nazarenis.

SYSTEMA SACERDOTALE EX PARTE ANNÆ.

non ut certum,

44 *Phænomenorum cælestium rationem reddituri, et cursus siderum descripturi Astrologi, varii varia constituunt systemata; non quasi præsumant definire quomodo naturam condiderit Deus; (sciunt enim hunc eumdem, qui a nobis cernitur, motum superaereorum corporum, ab omnipotentissima Dei sapientia modis diversis, licet a nobis necdum intellectis, condi potuisse,) sed quod, in eo quem ipsi excogitarunt statu rerum, putent se posse explicare omnia, quæcumque in isto suo argumento objiciuntur difficilia: creduntque se verum Systema reperisse, saltem quoad nos; licet aliud forte Deus constituerit, eosdem omnes effectus habens, quod illi ex et in suo Systemate se putant deprehendere. Idem ergo hic tento, dum constat quod nexus affinitatis vel consanguinitatis possit inter duas personas reperiri ex variis capitibus varius, ut de singulis statuamus aliquid, in quo Evangelii loca omnia vel verificentur reipsa; vel verificata fuissent, si is quem concipio nascendi ordo obtigisset personis, de quibus est quæstio; non repudiaturus, si quid alteri æque verosimile occurrerit; et hæc ipsa etiam retractaturus, mox atque ostensum fuerit esse in his aliquid, quod historiæ Evangelicæ minus congruat.*

sed ut aptius ad omnia conciliunda.

quo supponuntur omnes ex Josepho vel Annæ fratribus aut sororibus nati.

A 45 *Supponendo ergo, tamquam certum,* Mariæ Deiparæ *nullos fuisse, non dico filios aut filias præter* Jesum, *sed neque proprie dictos* Fratres *aut* Sorores, *quorum liberis* Jesus *fuisset Consobrinus, ipsique in latiori acceptione ejus* Sorores *ac* Fratres. *Josephum quoque statuendo virginem obiisse, restat ut illi fuerint prognati ex aliquo* Josephi *et* Joachimi, *vel etiam* Annæ, *Fratre aut Sorore; ne in requirendis consanguinitatis titulis longius abeamus quam ipsa verba necessario important. Istis suppositis, primum statuo,* Jacobum, *Hierosolymorum Episcopum primum ejusque fratrem* Joseph, *cujus alias in Evangeliis nulla notitia,* Fratres Domini *cognominatos, præ ceteris, ex eodem patre Cleopha quomodumque genitis, habuisse aliquid, quo propius Dominum contingerent quam illi; non a patre (sic enim omnes æquales fuissent), sed a matre, quæ fuerit proxima soror seu consobrina* Deiparæ, *nata ex hujus Patruo vel Amita, cujus nomen Scriptura non expresserit, a nobis autem ut alia similia signatur per litteram N. Cui autem non dico Avunculum vel Materteram, Annæ fratrem aut sororem? Idem sane foret... Sed quia Aaronici generis, non Davidici, fuisse existimo Annam; nollem Cleophæ Davidicæ familias viro, ex alia familia uxorem jungere, nulla causa ad hoc*

Jacobus et Joseph ex consobrina Deiparæ.

B *cogente. Ut autem* Jacobum *et* Josephum *nominarunt Nazarethani blasphematores; ita similiter ab iis nominatos* Simonem et Judam, *alias* Thaddeum, *statuo ex alia simili* Deiparæ *Sorore,* Maria Jacobi *a marito cognominata, processisse, diversosque ab ejusdem nominis aliis filiis* Cleophæ. *Istorum unum, si ideo Cananæum cognominatum velis, quod fuerit ille sponsus in Cana, ad cujus nuptias invitatus cum matre et discipulis Christus, aquam vertit in vinum; nolim equidem repugnare. Ambos autem a* Cleophæ *filiis jam dictis diversos esse, suadent diversissima cognomenta; quorum accurata apud Evangelistas observatio, non æstimari debet fortuito, sed studiose adhibita, ad personas distinguendas, sicut alibi in mulieribus quoque Evangelicis observamus. Ubi pro regula observo; nomen genitivi casus, alteri masculino nominitivi casus absolute additum in Scripturis, specificare* filium; *feminino vero,* uxorem *vel* filium; *numquam* matrem, fratrem, *aut* sororem. *Ita numquam invenies* Mariam Jesu; *sed bene,* Mariam Joseph; *numquam* Jacobum Joannis; *sed bene,* Jacobum Zebedæi. *Igitur juxta hanc regulam recte distinguetur* Maria Jacobi, *tamquam hujus uxor,* a Matre Jacobi et Joseph; *et* Judas Jacobi, *a* Juda fratre Jacobi. *Quod autem Evangelistas*

a quibus per sua cognomenta distinguendi Simon et Judas Apostoli

C *attinet, ii in nominandis ad crucem et sepulcrum præsentibus, alii aliorum defectus supplent; et singuli nominant certo mulierem aliquam, ab aliis prætermittam: ut consequens minime sit, eam quæ dicitur* Maria Cleophæ, *alias* Jacobi et Joseph Mater, *eadem esse quæ alteri est* Maria Jacobi, *et sic habeatur* Mariæ *duæ, ex diversa matre aut patre Matris Jesu consobrinæ et diversi ex iis liberi, utrimque in gradu propinquiore* Fratres Domini *per matres.*

et ex Josepho fratre Cleopha,

46 *Statuo* II, *ex Hegesippo antiquissimo et Apostolicis temporibus proximo scriptore apud Eusebium,* Cleopham *ipsum fuisse* fratrem Josephi, *adeoque et* Joachimi; *et, quod consequens est, uxoris etiam suæ, ex qua* Jacobum Adelphotheum *genuit, patruum vel avunculum. Quia tamen* Cleophas *æque ac ipse* Joseph, *natus erat ex ea quæ fuerat* Jacob, *ut supra diximus, sine liberis mortui, ideoque secundum legem æstimabatur et appellabatur filius, non* Heli, *sed* Jacob; *et quia mos est Judæis, legalis potius quam carnalis propagationis rationem habere; ideo fit, ut liberi ejusdem* Cleophæ, *aliunde quam ex Maria suscepti, puta* Symeon *sive* Simon *Hierosolymorum secundus Episcopus; tum* Judas, *qui se* fratrem Jacobi *nominat, velut dignitate, et si non ætate potioris; denique* Cleophas *junior, Christi redivivi consortio versus Emauntem dignatus in*

et alius Cleophæ uxoribus alii,

specie peregrini; et plures alii forsan eorum, sorores ex priori aliquo Cleophæ *matrimonio; fit, inquam ut isti omnes, affines Christi potius quam consanguinei fuerint habiti, nec nisi ratione communis sui fratris* Jacobi. D

ex prima Symeon Ep. Hieros. 2

47 *Statuo* III *eumdem* Cleopham *antequam duceret* Mariam, *Deiparæ Sororem, ex eaque* Jacobum *et* Josephum *juniorem gigneret, duas habuisse uxores, ex quarum prima genuerit* Symeonem, *alias* Simonem, *successorem quidem fratris sui* Jacobi Adelphothei, *eo tamen (ut infra apparebit) annis minimum tredecim seniorem natu; et* Judam, *scriptorem Canonicæ Epistolæ, diversum a* Juda Jacobi, *scilicet filio, ex duodecim Apostolis uno. Istam porro Epistolam si velimus opinari directam ad fideles Judæos, Hierosolymis sub* Jacobo *Episcopo manentes, inter quos subintroierant ex contribulibus plures Evangelium adulterantes (quod sane contextus totus credibile reddit), facile intelligemus, quomodo scriptoris frater* Jacobus, *eamdem epistolam in Ecclesia suis prælegere solitus, occasionem dederit eam inter scripta Canonica recipiendi, etsi Auctor Apostolus non fuerit, sicut nec fuerunt Lucas et Marcus, quorum tamen Evangelia in Canonem Scripturarum divinitus inspiratarum Ecclesia recepit. Altera* Cleophæ *uxor, vivente forsan priori superinducta, non ex libidine, sed lege cogente, fuerit mater* Judæ *et* Josephi Barsabarum, *id est,* filiorum Sabæ, *non natura, sed lege, siquidem* Sabbam *statuere velis (quod statuere nihil omnino vetat) fratrem germanum ipsius* Cleophæ; *qui illi absque liberis defuncto fuerit coactus suscitare ex vidua relicta filios, in nomen patrui, tamquam patris, futuros, secundum consuetudinem Judæorum.* E

et Judas auctor Epistolæ Canonicæ,

ex secunda Sabæ fratris relicta uterque Barsabas, Judas et Joseph.

48 *Hoc modo habetur* Systema Domus et familiæ David, *Christum concernentis, satis commode et absque ulla personarum confusione dispositum, ut mihi quidem videtur. Restat ut alterum* Systema *componamus* Domus et familiæ Aaron; *quatenus Christus, qui erat futurus secundum legem filius Joseph, eoque Davidici regni verus successor; secundum carnem ex Maria sumpturus, genus etiam ducere ex Sacerdotibus: non per Avum (sic enim oportebat eum, non solum legaliter, sed et carnaliter esse* filium David) *ergo per aviam, filiam Sacerdotis alicujus Aaronici, et quidem præcipuæ unius Vicis: per Vices enim ministerii distinguebantur familiæ Sacerdotales. Non mea hæc sed D. Augustini ratiocinatio est, lib. 2 de Consensu Evangelistarum cap.* I. Mariæ genus Sacerdotale *probantis ex* Luca, insinuante quod cognata ejus esset Elisabeth, quam dicit de filiabus Aaron. *Nihil namque hoc argumentum efficeret, si sola affinitas, et non etiam consanguinitas matrem ejus* Annam *Sacerdotali generi innexuisset. Igitur, si, prout idem Augustinus ait,* firmissime tenendum est, carnem Christi ex utroque genere propagatam, et Regum scilicet et Sacerdotum, in quibus personis apud populum Hebræorum etiam mystica unctio figurabatur, id est Chrisma, unde Christi nomen elucet; *eadem firmitudine tenendum erit, etiam* Annam *fuisse* de filiabus Aaron, *Sororem unius* Sacerdotis de Vice Abiæ, *et* Zachariæ Sacerdotis *amitam. Neque objiciatur Justitia* Joachim, *quæ eum vetuisset aliunde quam ex tribu sua et familia uxorem ducere: jam enim ostensum est, talem nullam legem Judæis fuisse; et Leviticæ tribui, nullam sortem in terra promissionis habenti, liberum fuisse nuptui dare et accipere ex et in quacumque tribu, modo nulla inde timenda esset possessionum confusio, uti non erat ex matrimonio* Annæ. F

Anna autem probatur ex Augustino

fuisse ex filiabus Aaron,

49 *Cur autem* Zachariæ *amita* Anna *potius quam ipsius* Elisabeth? *cum hæc* Maria *vocetur* Cognata, *non autem* Cognati uxor. *Respondeo quod, licet vocabula* Cognatus *et* Cognata, *quodque eis in Græco textu respondet* ὁ καὶ ἡ συγγενής, *ex vi primæ institutionis, atque secundum purioris latinitatis proprietatem, debeat significare* ex eodem genere natos, *atque adeo non* affines

amita Sacerdotis Zachariæ et hujus uxor S. Elisabeth

A affines, sed vere ac stricte consanguineos : tamen ex usu vulgari, usque modo in Italia perdurante, cognata dicitur, non quæ alias vocatur consobrina; sed quæ fratris seu consobrini uxor est aut Mariti soror, Glorem Latini dicunt: cui in masculino genere respondet Levir, id est Sororis seu Consobrinæ maritus, vel uxoris frater. Hinc in Actis S. Cæciliæ Virginis ac Martyris, legitur illa sponsi sui Valeriani fratrem Tiburtium sic allocuta : Hodie te fateor meum esse cognatum, quia amor Dei te fecit esse contemptorem idolorum. Quod autem Lucas, in hac, non alia significatione utatur voce συγγενίς, eamque sic intellexerit interpres, reddens eam Latine Cognata; videtur ex eo satis probari, quod idem Evangelista de consobrinis agens Fratres et Sorores appellet, non Cognatos aut Cognatas; et sic Jacobus Episcopus dicatur Frater, non Cognatus Christi. Porro, examinata tandem et omnem in partem versata hac materia, correctum velim, si quid alia antea dictum a nobis minus conforme præmissis Systematis : quibus, licet multa nova et nemini priorum distincte exposita contineantur; nullam tamen timeo a novitate doctrinæ præjudicium apud æquos lectores : quando æque nova est, et nihilominus probata illa, quæ Mariæ patruum credi Josephum fecit.

d ei cognatam Mariæ quia nupta ejus consobrino.

B 50 Ad filios Zebedæi, Joannem et Jacobum, quod attinet, nullum vel eminus reperio apud Evangelistas vestigium alicujus affinitatis vel consanguinitatis; et Theodoretus Episcopus Cyri, explicans illud Psalmi LXVII, Principes Juda Duces eorum, Principes Zabulon et Principes Nephthalim; illud inquam, ad litteram explicans; Ex his inquit tribubus ceteri Apostoli originem traxerunt : et illi qui vocantur Fratres Domini ex tribu Judæ : Petrus autem et Andreas et Jacobus et Joannes et Philippus ex Bethsaida fuerunt; Matthæus et Jacobus dicti sunt habitasse Capharnaum; Simon Zelotes Cananæus appellatus est : omnia autem hæc loca Galilææ sunt, Zabulon autem et Nephthalim ibi suam habuerunt sortem. Non est quidem prorsus efficax ea argumentatio; quia passim dicuntur Judæi, e captivitate Babylonica reversi, promiscue habitasse, non solum suæ, sed etiam aliarum Tribuum sortes, pridem abductis Israeliticis decem, nec ita solenniter regressis, vacuas. Sic ipsi Fratres Domini, æque ac parentes Jesu, dicuntur habitasse Nazarethi; neque quia Simon Apostolus a Cana Galilææ originem traxit, putamus eum ab illorum numero sequestrandum : aliquid tamen causæ est, ut, cum istos omnes dederimus tribui Juda, ceteros, de quibus id non constat, neque positiva aliqua ratione redditur verisimile, duabus aliis tribubus in Psalmo nominatis relinquamus. D

Ad neutram tribum spectasse videntur filii Zebedei,

sed ad Zabulon vel Nephthalim;

51 Adde quod Zebedæus pauper omnino piscator erat, cui præter naviculam et retia nihil possessionis sancti Patres relinquant : Maria autem, in utriusque parentis fortuna, sic non amplissima, honestiori tamen nata dotataque venit in manus Josephi : fabri quidem, sed usu potius quam absoluta necessitate : siquidem Judæis, uti constat ex Paulo etiam nobilissimis et satis aliis opulentis, moris erat opificium aliquod et discere et exercere. Ut autem ex fundis hereditariis legalis sui patris Jacobi, divisis inter ipsum et uterinos fratres Cleopham Sabamque, nihil ad Josephum pervenisset quam domus Nazarethana; credendus est tamen, non omnino inferior, adeoque humana æstimatione non indignus sponsa sua fuisse. Hæc autem patris ac matris unica ex asse heres, non potuit non mediocriter dives fuisse; si verum est, quod de iis traditur, consuevisse ipsos proventuum annorum partem unam dicare templo, alteram largiri pauperibus, tertia sufficiente ipsis ad sustinenda familiæ onera : unde et hortos et pascua possedisse referuntur, et Anna etiam domum Hierosolymis, quæ in templum conversa hodieque permanet; in qua domo forsitan et nata et educata Maria fuit, mater saltem tunc habitaverit, quando filia in templo oblata vivebat. Ejusdem etiam Virginis honestiori præ vulgo fortunæ favet, quod inter sacras Deo virgines recepta fuerit; quas omnes nonnisi genere ac fortuna præstantes fuisse par est credere. Itaque divino potius consilio, quam parentum paupertate, natus in stabulo Christus, receptum mox aliqua in domo Bethleemi reperit, ubi inveniretur a Magis; dicique postest ipsummet Christum Evangelicam paupertatem tum primum professum opere, quando eam cœpit docere verbo; et a vocatis ad suum discipulatum exigere, ut venderent quæ habebant omnia darentque pauperibus : quod consilium mox amplexa Deipara sit, oblatis ultro eleemosynis deinceps victura cum Filio. E

fueruntque multo tenuioris conditionis,

quam Joseph, licet faber;

et Maria satis ampliter dotata,

quoad filius docuit dimittere omnia.

PONTIFICES ROMANI

C

I. S. PETRUS APOSTOLUS.

§ I Elogium ex Catalogo priore, absoluto Liberii Papæ tempore.

PETRUS annis viginti quinque, mense uno, diebus novem. Fuit temporibus Tiberii Cæsaris, et Caii, et Tiberii Claudii, et Neronis, a Consulatu Vinicii et Longini, usque Nervæ et Vestini. Passus autem cum Paulo die tertia Kalendas Julias, Consulibus supradictis, imperante Nerone.

§ II Elogium ex altero Catalogo, tempore Justiniani Imperatoris conscripto.

Beatissimus PETRUS, Antiochenus, filius Joannis, provinciæ Galatiæ, vico Bethsaida, frater Andreæ, et Princeps Apostolorum. Primum sedit Cathedam Episcopatus in Antiochia annis decem. Hic Petrus ingressus in urbem Romam Nerone Cæsare, ibique sedit Cathedram Episcopatus annos viginti quinque, menses duos, dies tres. Fuit Temporibus Tiberii Cæsaris et Caii, et Tiberii Claudii et Neronis. Hic scripsit duas epistolas, quæ Canonicæ nominantur et Evangelium Marci, quia Marcus auditor ejus fuit, filius ejus de baptismo. * Post omnem quatuor Evangeliorum fontem, quæ ad interrogationem Petri firmata sunt, dum alius Græce, alius Hebraice, alius Latine consonent. Hic martyrio cum Paulo coronatur. Hic fecit ordinationes tres, Presbyteros decem, Episcopos tres, Diaconos septem, per mensem Decembrim : qui et sepultus est via Aurelia in templo Apollinis, juxta palatium Neronianum in Vaticano, inter * Zetarium triumphale, tertio Kalendas Julii.

* lege trium

VIDE APP. NOT. 3

EXERCITATIO

A D

EXERCITATIO IV

De tempore Sedis et præeminentia S. Petri, ab Ascensione Christi usque ad diem martyrii.

Post Christi Passionem et Ascensionem anno Æræ vulgaris 29

In *Proœmio hujus Catalogi relatum est,* passum fuisse Dominum nostrum Jesum Christum duobus Geminis Consulibus, VIII Kalendas Aprilis. *Cujus rei certitudo stabilita est Exercitatione triplici jam proposita: in qua diximus, ex principiis positis, videri Christum pro redemptione generis humani incarnatum, et in utero virgineo sacratissimæ Mariæ Conceptum esse* XXV *Martii; die autem Decembris pariter* XXV *natum,* D. Lælio Balbo et C. Antistite Vetere Consulibus; *et consequenter quinque integris annis Æram vulgarem prævenimus. Deinde quia Christus annos triginta tres ac menses tres in hac vita clausit, statuimus cum antiquis Patribus, eumdem (ut jam diximus)* duobus Geminis Consulibus, XXV *Martii,* B *Feria sexta in Parasceve, in cruce mortuum fuisse; et die* XXVII *ejusdem Martii, Feria prima, jam Dominica dicta, resurrexisse. Annus is est Æræ vulgaris vigesimus nonus. Tunc, ut dicitur in citato Proœmio,* post ascensum Christi Beatissimus Petrus Episcopatum suscepit, *sed nulli certo loco adstrictum: qualem quatuor annis adscribit illi in Oriente codex MS. Anastasii Bibliothecarii, inter libros Cardinalis Mazarini olim adservatus: et significatur ejus supra alios Apostolos præeminentia, et potestas a Christo collata, pascendi ejus oves et agnos. Princeps ergo Apostolorum constitutus, apud alios peroravit de aliquo in locum Judæ proditoris sufficiendo, et in duodecimum Apostolum eligendo: ubi præmissis precibus forte electus est Matthias. At post effusum in die Pentecostes supra discipulos Spiritum sanctum, habita publice concione convertit circiter tria millia: deinde claudum in porta templi speciosa sanavit, atque Ananiam et Saphiram morte punivit. Quo adhuc anno post septem Diaconos electos, S. Stephanus pro fide Christi Protomartyr, die* XXVI *Decembris est lapidatus.*

S. Petrus Episcopatum suscepit 4 annis in Oriente.

27 *Accessit annus Æræ vulgaris tricesimus, quo Consulatum gesserunt* C. Cassius Longinus, et M. Vinicius Quartinus, *cui consulatui in citato Catalogo adscribitur initium Episcopatus* S. Petri, *ob duplicem* C *causam; scilicet, ut ob majorem erga Christum reverentiam, totus duorum Geminorum Consulatus illi etiam post ascensionem relinqueretur, licet adderetur* Petrum *tunc Episcopatum suscepisse. Altera causa, necessario notanda, est, ut juxta modum procedendi, in priore parte hujus Catalogi semper observatum, sicut supra monuimus, iidem Consules numquam repetantur. Anno ergo Æræ vulgaris trigesimo, cum post magnam exortam persecutionem dispersi fuissent fideles; Saulus, deinde Paulus vocatus, qui devastabat Ecclesiam; Domini Christi in via Damascena apparentis increpatione conversus est. Qui post tres annos a sua conversione, adeoque anno Æræ vulgaris trigesimo tertio,* venit Hierosolymam videre Petrum, *ut ipse Paulus in sua ad Galatas Epistola cap.* 1 *v.* 18 *testatur. Quo etiam anno, eum, ex Anastasio Bibliothecario de Vitis Pontificum, colligimus collocavisse Cathedram sui Episcopatus in Antiochia, atque ibidem septem annos sedisse. In cujus rei memoriam solennitas Cathedræ Antiochenæ quotannis celebratur* XXII *Februarii. Hos autem septem Cathedræ ejus Antiochenæ annos, non ita quis accipiat, ut in ea urbe ejusve diœcesi permansisse* Petrum *velit; sed permittat ipsum eodem tempore varias regiones, Syriæ potissimum, peragrasse, et plurimos variis locis constituisse Episcopos, uti ad diem ejus natalem* XXIX *Junii latius erit ostendendum.*

sub Consules anni 30 tribuuntur:

an. 33 cum Paulo agit Hierosolymis,

et Cathedram Antiochiæ collocat,

28 *Elapso septennio Cathedræ Antiochenæ, substituto ibidem S. Evodio, primam Ecclesiæ Christianæ Cathedram in Urbe Romana, Sede Imperatorum et orbis capite, collocavit, anno Æræ vulgaris quadragesimo: a quo anno inchoandi in Catalogo citato sunt anni viginti quinque Sedis hujus. Et hi viginti quinque anni habentur in altero mox proferendo Catalogo, ut et in MS. Palatino, sed a nobis omisso, item in Pontificali Romano, et apud Anastasium Bibliothecarium in manu exaratis et prælo cusis codicibus, nec non apud Luitprandum, Abbonem et alios rerum Pontificiarum scriptores, ac tandem in MSS. gestis Pontificum ad* E *Martinum V deductis. Hi autem anni viginti quinque deducuntur a dicto anno vulgaris Æræ quadragesimo, usque ad sexagesimum quintum, et Consulatum* Nervæ et Vestini, *quo etiam obiisse hunc primum Pontificem cum hoc Catalogo ostendemus. Memoria Cathedræ Romanæ solenni quotannis cultu renovatur ad diem* XVIII *Januarii: quam cum tenuit, non mansit assiduus Romæ aut in ejus districtu, sed totam sibi ut supremo Pontifici subjectam Ecclesiam, per totum Romanum Imperium dispersam, assumpsit curandam; ejusque præcipuas regiones, atque inter eas etiam Palæstinam, et potissimum Hierosolymam subinde visitavit. Interim Caio Caligula Imperatore, qui anno* XXXVII *Tiberio successerat, a Chærea et aliis conjuratis,* IX *Kalendas Februarii anni* XLI *interempto; subrogatus est patruus ejus, Tiberius Claudius; qui Herodi Agrippæ, filio Aristobuli, regnum ampliavit, addita Samaria et Judæa. Hic cum tertio anno Judæam obtineret, ab Angelo percussus interiit, anno* XLIII *aut initio sequentis.*

dein Romæ anno 40

et sedit 25 annis.

Sub Herode Agrippa

29 *Hujus Herodis et Claudii Imperatoris tempore, ingens fames, ab Agabo Propheta prædicta, invaluit, anno vulgaris Æræ* XLII*: quando SS. Paulus et Barnabas stipem collectam portarunt Hierosolymam. Qua re in Actibus Apostolorum Cap.* XI *relata, additur Capite sequenti, quomodo Herodes Agrippa, ut affligeret quosdam de Ecclesia, occiderit Jacobum fratrem Joannis gladio. Videns autem quia placeret Judæis, apprehendit et Petrum, volens post Pascha producere eum populo: sed is Angelico eductus est auxilio. Quod arbitramur factum anno* XLIII. *At, prout Cap.* XV *in iisdem Apostolorum Actibus narratur, orta Antiochiæ seditione, propter Judæos ad Christum conversos, qui volebant Gentes itidem conversas circumcidi; Paulus et Barnabas Hierosolymam profecti sunt; ubi facta conquisitione, post audita SS. Petri et Jacobi suffragia, communi decreto statuerunt, Gentes conversas non obligari lege Moysis.*

vinctus Hierosolymis ab Angelo liberatur. F

iterum interest Synodo Hiersolymitanæ

30 *Tempus hujus Synodi optime potest colligi ex Epistola S. Pauli ad Galatas, ubi primo, ut supra diximus, scripsit se* post annos tres, *scilicet a sua conversione, venisset* Hierosolymam videre Petrum, *anno scilicet Æræ vulgaris* XXXIII. Deinde post annos quatuordecim iterum ascendisse Hierosolynam cum Barnaba, *ut cum Petro et aliis Apostolis de suborta dissensione ageret. Quod proinde contigit anno* XLVII*: et sic, teste S. Hieronymo in Caput* 2 *Pauli ad Galatas, a prima hujus conversione, quæ contigit anno Æræ vulgaris* XXX, *numerantur anni septemdecim.* anno 47,

Propylæum Maji 6 Sentiunt

A *Sentiunt quidam cum Baronio plures, illud Concilium habitum, cum Judæi essent Roma pulsi: sed ex ipsis Apostolorum Actibus et peregrinationibus Pauli interpositis, quæ adhuc Capite* XV *et tribus sequentibus narrantur, contrarium colligitur. Fuerunt autem teste Orosio lib.* 7 *c.* 6 *anno Claudii* IX, *Christi* XLIX, *expulsi per Claudium Roma Judæi. Sed num simul expulsi fuerint Christiani, dubitat Orosius. Fueritne tunc Romæ* S. Petrus; *et si fuit, manseritne in Urbe; aut si discessit, quonam versus iter instituerit, plane latet. Paulus sesquianno Corinthi substitit.*

biennio ante, quam Roma pellerentur Judæi.

31 *Postmodum cum* S. Petrus *videret Romæ Ecclesiam recte constitutam, velletque majori cum libertate alias quoque regiones lumine fidei illustrare; S. Linum, quem a morte habuit successorem, ordinavit Episcopum et constituit sibi Vicarium. Tempus indicat idem antiquus Catalogus, infra in Lino proferendus, dum assignat* Consulatum Q. Volusii Saturnini et P. Cornelii Scipionis, *qui illam dignitatem gesserunt anno* LVI. *Hujus Ordinationis meminerunt etiam Acta SS. Petri et Pauli ex Græcis translata, et a Lipomano et Surio ad* XXIX *Junii edita his verbis.* Cum Petrus non diu apud Romanos mansisset, et sancto baptismate multos regenerasset, et Ecclesiam constituisset, et Linum Episcopum ordinasset, venit B Tarracinam, in qua Epaphroditum Episcopum ordinavit. *Hæc in dictis Actis, ex quibus solis S. Epaphroditus Terracinensibus vindicatur, Martyrologio Romano ad diem* XXII *Martii inscriptus. Indicantur deinde in iisdem Actis variæ S. Petri peregrinationes per Ægyptum, Africam, Hispaniam, Britanniam. Advertit autem Eusebius, lib.* 2 *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* 22, Neronem, circa initia Imperii, clementius se gessisse, et defensionem pro fide nostra benigne suscepisse: *adeo ut tunc per totum Imperium videatur Christiana religio ac vera fides fuisse late diffusa et propagata. S. Dionysius Episcopus Corinthiorum, cujus Acta illustramus ad diem* VIII *Aprilis, quique cum discipulis Apostolorum potuit vixisse, in sua ad Romanos et S. Soterem Papam Epistola asserit,* SS. Petrum et Paulum in urbem suam Corinthum ingressos, sparso Evangelicæ doctrinæ semine eos instituisse; et in Italiam simul profectos, cum Romanos similiter instituissent, eodem tempore martyrium pertulisse.

S. Linum Vicarium statuit anno 56,

peregrinatus per varias regiones,

Nerone sub initium benigno,

postea sæviente in Christianos.

32 *Eusebius deinde loco paulo ante citato subjungit;* Cum Nero postea ad teterrima quæque facinora C prorupisset, Apostolos quoque cum ceteris sævitiam ejus expertos. *Variæ hujus persecutionis causæ proferuntur, quarum primaria fuit* Urbs Romana, *anno* LXIV Consulibus C. Lecanio et M. Licinio incensa; ac videbatur, *teste Tacito lib.* 15 *Annalium,* Nero condendæ urbis novæ, et cognomento suo appellandæ, gloriam quærere, et sic jussum incendium credebatur. Ergo abolendo rumori subdidit reos, et quæsitissimis pœnis affecit, quos, per flagitia invisos, vulgus Christianos appellabat. Pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent; aut crucibus affixi, aut flammandi in usum nocturni luminis urerentur. *Hæc aliaque Tacitus. Suetonio cap.* 16 *dicuntur* afflicti suppliciis Christiani, genus hominum superstitionis novæ ac maleficæ. *En tempus cœptæ persecutionis anno sexagesimo quarto, ejusque motæ primam causam. Accessit in Apostolis altera, ob Simonem Magum devictum, atque e volatu a S. Petro in terram dejectum et extinctum. Additur et tertia causa in Actis Græcis ante indicatis. Imbuerat* S. Petrus *fide Christiana duas feminas, Imperatoris Neronis pellices, quæ deinceps pudice vivere statuerunt (Similia ibidem ex S. Chrysostomo, de aliqua ejus pellice ad fidem a S. Paulo conversa, narrantur) quapropter impudicissimus Nero furebat adversus omnem Ecclesiam, et maxime hos Apostolos,*

Post incensam Romam anno 64 *cœpta persecutione*

ob Simonem Magum extinctum,

et feminas baptizatas

utpote auctores pudici propositi, quod hæ feminæ, in D *Christum credentes, conceperant ac tenebant.*

33 *Habemus igitur annum persecutionis, in Christianos cœptæ, fuisse Imperii Neronis* X, *Æræ vulgaris* LXIV, *quo plurimi Christiani martyrio coronati meruerunt memoriam, Martyrologio Romano inscriptam, ad diem* XXIV *Junii. S. Leo Papa sermone primo in Natali S. Petri et Pauli, videtur dictis Martyribus Apostolorum Principes præponere aut saltem adjungere, dum ita scribit:* Duo ista præclara divini germina seminis in quantam sobolem germinarint, beatorum millia Martyrum protestantur, qui Apostolicorum æmuli triumphorum, urbem nostram purpuratis et longe lateque rutilantibus populis ambierunt, et quasi ex multarum honore gemmarum conserto uno diademate coronarunt. *Hæc ibi. Verum anno persecutionis secundo Apostolos coronatos, expresse docet Catalogus supra relatus his verbis:* Passus est *Petrus* cum Paulo die tertia Kalendas Julias, Consulibus supra dictis, *Nerva et Vestino,* imperante Nerone. *Is est annus Æræ vulgaris sexagesimus quintus, et a Passione Christi trigesimus septimus: quo, ob detectam in ipsum Neronem conspirationem, plurimi occisi fuerunt; inter quos C. Piso conjurationis caput, Lucanus poeta, Seneca philosophus, et Vestinus Consul, pro quo substitutus fuit Cerealis Anicius.*

passus cum S. Paulo 29 *Junii an.* 65

E

34 *Omnia hæc late prosequitur, dicto lib.* 15 *Annalium Cornelius Tacitus, qui postea lib.* 16 *hoc epiphonemate totam istam tragœdiam concludit:* Tot facinoribus fœdum annum etiam Dii tempestatibus et morbis insignivere: *dein post indicatos anni sequentis* LXVII, Consules C. Suetonium et L. Telesinum, *atque post paucula res narratas, finit Annales: ut cogamur ex Dione et Joanne Xiphilino reliquas Neronis actiones cognoscere. Ex ipsis autem liquido constat, illum a dicto anno usque ad ultimos menses vitæ suæ, Roma abfuisse, neque potuisse martyrio SS. Petri et Pauli adesse, si, quod alii volunt, occisi fuerint anno* XIII *aut* XIV *Imperii, et die* XXIX *Junii. Xiphilinus ergo in epitome Dionis post nominatos dictos* Consules Suetonium et Telesinum, *describit adventum Tiridatis, qui ex Oriente advenerat, petiturus regnum Armeniæ. Subjungit dein iter Neronis in Græciam, qui flagrans cupiditate ludorum eo profectus est cum citharœdis et militibus, citharas et theatralia instrumenta ferentibus. Annum vero sequentem insumpsit Nero in magna insania, et quascumque personas etiam muliebri ornatu assumpsit, in Olympico certamine currum agitavit, et in omnibus urbibus, in quibus ludi agerentur, certavit. Voluit etiam Isthmum Peloponnesi perfodere, et evocavit eo ex omnibus provinciis multa hominum millia. Vespasianus, qui cœpto tunc Judaico bello præerat, post partam contra Taricheas victoriam die* VIII *Octobris, anno Neronis* XIII, *ad Isthmum sex millia lectissimorum juvenum submisit, ut Josephus, qui contra Vespasianum pugnarat, scribit lib.* 3 *Belli Judaici cap.* 19. *Consulto etiam Delphis oraculo Apollinis, ut Suetonius scribit, senectam Nero sibi et miram felicitatem speravit. Interim cum multæ Romæ conspirationes contra eum exurgerent, Helius Præfectus Urbis, frustra per litteras monitum ultro adivit, et ut hieme sequente rediret procuravit. Neapoli, cum esset Romam venturus, audivit defectionem Galliarum* XXI *Martii, ac dein submotis* Consulibus Silio Italico et Galerio Turpiliano, *seipse Consulem creavit, quasi hac ratione Gallias debellaturus, imo omnem Senatum veneno tollere proposuit; sed desperans de successu, et ab omnibus desertum se videns, fugit, atque seipsum* IX *Junii interfecit.*

neque potuit postea absente Nerone in Græcia,

et Isthmum perfodere tentante, F

qui reversus an. 68

se 9 *Junii interfecit.*

35 *Passi ergo recte indicantur SS. Petrus et Paulus, Nerone Romæ præsente,* Nerva et Vestino Consulibus, *anno Æræ Christianæ* LXV; *Neronis, si spectetur tempus Imperii cœptum, anno* XI, *qui* XII *solet haberi, licet solum proximo Octobri esset inchoatus.*

[*Præterea*

A [*Præterea habetur annus post passionem Christi trigesimus septimus, quem requirit S. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis in elogio S. Pauli, nec non, Honorius, Isidorus, Nicephorus et alii · sed ut supra ex S. Augustino monuimus*, ob ignorantiam Consulatus, quo Christus passus est, coacti fuere aberrare *aliqui. Deum enim serius Christum dixissent passum, et vellent S. Petrum in vivis retinere usque ad dictum annum* XXXVIII, *etiam hujus mortem serius ponere debuerunt. Nos autem, quia cum S. Augustino et aliis dicimus, passum Christum* duobus Geminis Consulibus, *id est anno Æræ vulgaris vigesimo nono, annum ab hinc trigesimum septimum inchoatum invenimus, dum S. Petrum passum dicimus* Nerva et Vestino Consulibus *sive anno* LXV *Æræ vulgaris.*] *Atque hoc modo, potuit* Petrus tenuisse Cathedram in Oriente annis quatuor, Antiochiæ septem, ac Romæ viginti quinque, *ut supra ex MS. Mazarinico diximus. Hunc martyrii annum confirmant successores in Pontificatu*, Linus, Clemens, Cletus, Anacletus, Evaristus, Alexander, *aliique de quibus deinceps acturi sumus; et ex quibus omnibus (ut supra in primo Prologo diximus) constat Eusebium de tempore, quo quisque Pontifex sedit,* B *fidem non mereri: qui duos, scilicet* Cletum et Marcellum, *magna cum socordia omisit, et aliis ex mera conjectura ordinavit tempus Sedis: ut merito ab eo dissentiat Baronius in morte* S. Petri, *et deinceps fere per trecentos annos.*

Hactenus Henschenius, qui deinde singulorum Pontificum elogiis suas Annotationes subjungit. Hæ in Aprili legi possunt: nobis, certiora jam nactis principia, ad cujusque Pontificatus primum ultimumque diem definiendum, nihil opus est eas nunc repetere: sed utriusque Catalogi verba consequenter exhibemus, pro fundamento futura ei quam probare conabimur Chronologiæ. Dabimus nihilominus adhuc duas Exercitationes, Henschenii eisdem Annotationibus permixtas, nobisque valde necessarias, ne eadem cogamus repetere: unam de S. Clemente, *alteram de* S. Alexandro, *servatis iisdem quibus in Diatriba præliminari ante Aprilem distinguuntur numeris, ne horum discrimen confusionem adferat alterutram impressionem forsitan citaturis. Quin unam etiam eamque ultimum desumemus ex Commentariis, ad dies* XXII *Aprilis initium positis.*

SS. LINUS ET CLEMENS.

C II LINUS annis duodecim, mensibus quatuor, diebus decem. Fuit temporibus Neronis, a Consulatu Saturnini et Scipionis usque Capitone et Rufo.

LINUS natione Italus, regionis Tusciæ, patre Erculano, sedit annos undecim, menses tres, dies duodecim. Fuit autem temporibus Neronis, a Consulatu Saturnini et Scipionis, usque Capitone et Rufo Consulibus. Martyrio coronatus. Hic ex præcepto B. Petri constituit, ut mulier in ecclesiam velato capite introiret. Qui et sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano, IX Kalendas Octobris.

III CLEMENS annis novem, mensibus undecim, diebus duodecim. Fuit temporibus Galbæ et Vespasiani, a Consulatu Trachali et Italici, usque Vespasiano VII et Tito.

CLEMENS natione Romanus, de regione Cælio D monte, ex patre Faustino, sedit annos novem, menses duos, dies decem. Fuit temporibus Galbæ et Vespasiani, a Consulatu Trachali et Italici, usque Vespasiano VII et Tito... Hic fecit septem Regiones dividi Notariis fidelibus Ecclesiæ qui gesta Martyrum solicite et curiose unusquisque per Regionem suam diligenter perquirerent, et fecit duas Epistolas. Hic fecit Ordinationes tres, Presbyteros decem, Diaconos duos, Episcopos per diversa loca quinque, per mensem Decembrim. Obiit Martyr tertio Trajani, qui sepultus est in Græcia VIII Kalendas Decembris.

EXERCITATIO V.

De Ordinatione, Pontificatu, Abdicatione et tempore obitus S. Clementis.

Cardinalis Baronius, cum in suis Annalibus ad annum LXIX *late de S. Clementis Pontificatu disseruisset, ista num.* XLIII *sub finem habet*: Si in ordine et tempore primorum Romanorum Pontificum quempiam errare contigerit, in multos alios errores ferri omnino cogetur. *Prudenter ergo hæc exercitationis causa proposita volumus, atque, ut cum discretione a benevolo lectore excipiantur, rogamus. S. Paulus in sua ad Philippenses Epistola, e vinculis Romanis scripta capite* IV *commendat* Clementem cum ceteris adjutoribus, qui secum laboraverunt in Evangelio. *Eum etiam nonnulla Acta S. Petri, quæ sub Lini nomine feruntur*, comitem hujus Apostoli fidelem fuisse, ac veritatem totius prædicationis agnovisse, *tradunt, propterea que ab eo* Episcopum ordinatum. *Confirmantur ista ex Actis Græcis SS. Petri et Pauli supra indicatis, in quibus hæc de S. Petro habentur.* Romam reversus ordinavit Clementem ἀπαναινόμενον, καὶ τὴν προστασίαν παραιτούμενον, recusantem et illam præeminentiam non admittentem: quem idoneis rationibus persuasum ac considere admonitum, in Cathedram divinorum eloquiorum sublimavit. *Qua id formula S. Petrus fecerit, tradunt MSS. codices Anastasii Bibliothecarii, Regius, Mazarinicus et alter Freheri cum MSS. Gestis Pontificum in elogio S. Petri his verbis*: Petrus vero sentiens diem mortis sibi imminere, Clementem Episcopum consecravit, eique Cathedram et Ecclesiam omnem disponendam commisit, dicens: Sicut mihi ligandi et solvendi tradita est a Domino meo Jesu Christo potestas, ita et ego tibi committo. *Addunt dicta Acta Græca*: Cum fureret adversus Christianos Nero Imperator, et varii comprehenderentur, parcitum fuisse Clementi, ut qui esset de cognatione Cæsaris.

S. Clemens laboravit cum S Paulo, E

quin et cum S. Petro:

ab hoc Episcopus ordinatus, F

40 *S. Hieronymus, lib.* 14 *Commentariorum in Isaiam Prophetam*, ætatis et corporis imbecillitate confectus, *uti testatur in Proœmio ad lib.* 10, *ad caput* LII *sub finem, ista de Christo et Clemente scribit*: Qui cum dives esset, pro nobis pauper factus est, et credentibus dixit: Discite a me quia mitis sum et humilis corde. De quo et Clemens, vir Apostolicus, qui post Petrum Romanam rexit Ecclesiam, scribit ad Corinthios; Sceptrum Dei Dominus Jesus Christus non venit in jactantia superbiæ, cum possit omnia, sed in humilitate, *etc. Hunc ergo Petri successorem* Clementem, *non solum* virum Apostolicum, *sed etiam* Apostolum *appellat Clemens Alexandrinus lib.* 4 *Stromatum, ejusdem verba ex citata ad Corinthios Epistola allegans. Idem Hieronymus, cum olim junior, in Chronico et libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, ex sententia Eusebii, et* S. Cletum

non post hunc rexit Ecclesiam,

sed successit Lino,

A tum inter Pontifices non recensuisset, et secundum indicasset Linum, tertium Anacletum, et post hunc quartum Clementem; seipsum corrigit, dicens, plerosque Latinorum secundum post Petrum putare fuisse Clementem. Ubi per Latinos videtur potuisse intelligere ipsum vetustiorem Catalogum Pontificum quem hic damus. Quia autem S. Linus XIII anno Neronis Martyr occubuit; et hunc annum perperam alii martyrio SS. Petri et Pauli adscribebant, non æstimarunt iis qui hæc credebant, rationem habendam exigui temporis, quo S. Petro superfuisset Linus: imo in Actis Græcis, S. Linus ante mortuus scribitur fuisse, quam S. Clemens a S. Petro ordinaretur Episcopus. Verum inter Pontifices, cum universa Ecclesia, retinemus S. Linum: juxta cujus certissimam traditionem, Optatus Milevitanus lib. 2 retexens Romanorum Pontificum Catalogum, sic exorditur: Cathedra unica, quæ est prima de dotibus, sedit prior Petrus, cui succesit Linus, Lino successit Clemens etc. Eodem modo enumerat Pontifices Romanos S. Augustinus epistola 165.

anno 67 occiso,

41 Mortuo ergo S. Lino XXIII Septembris anni LXVII, S. Clemens, jam ante a S. Petro ordinatus Episcopus, suscepit administrationem Ecclesiæ, et B proximum annum integrum habuit in suo Pontificatu, Consulibus supra designatis, C. Silio Italico et M. Galerio Trachalo Turpiliano, et gubernavit Ecclesiam annos IX, menses XI, dies XII, usque ad annum LXXVII, cujus tamen anni Consules tribuuntur successori Cleto, qui tunc fuit in Pontificem assumptus; et Consules supra notantur. Imperator Vespasianus VII et Titus Cæsar V, qui anno LXXVI Rempublicam administrarunt. Imperatores in Catalogis assignantur Galba et Vespasianus, ubi sub nomine Galbæ censentur etiam Otho et Vitellius; quod hi tres solum sesquianno regnarint. Quo etiam modo Eusebius lib. 3. Histor. Eccl. cap. 5, Cum Galba atque Otho, inquit, anno dumtaxat et sex mensibus regnassent, Vespasianus Imperator renuntiatur: omisso Vitellio, qui Vespasianum præcessit. Memorati in utroque Catalogo Consules, cum Galba et Vespasiano Imperatoribus, nominantur etiam apud Anastasium Bibliothecarium, in omnibus editis et ineditis codicibus; item in libro Pontificali et MSS. Gestis Pontificum; apud Luitprandum etiam, et in antiquis Ecclesiæ Romanæ Breviariis supra allegatis.

et præfuit usque ad annum 77

42 Collocavimus in secundo elogio aliquot puncta, quia videntur hæc verba [martyrio coronatus] ibi loco C non suo perperam intrusa, et temere ab aliis descripta, et melius absunt a MSS. Gestis Summorum Pontificum ad Martinum V deductis: quandoquidem sub finem elogii iterum dicatur, tertio anno Trajani Martyr obiisse VIII Kalendas Decembris. Annus is est Christi centesimus. Quid ergo de viginti et tribus annis interpositis dicendum? Asserunt varii S. Clementem, a S. Petro Episcopum ordinatum, recusato Pontificatu Romano, ipsum non suscepisse nisi post obitum SS. Lini et Cleti. Quidni potius dicamus; S. Clementem anno LXXVII abdicasse Pontificatum, et Episcopum Apostolicum, nulli Sedi affixum, reliquo vitæ tempore vixisse? Godefridus Vendelinus, in suo Commentario ad S. Clementis Epistolas, hanc controversiam ita dirimit: Anno LXXVII, cum Romæ inter fideles orta esset (qualis postea Corinthi) magna dissensio super honore Pontificatus; Clemens, ne quasi ex testamento Petri successisse videretur, ac ne posteris hæc Principatus ambitio perniciosi exempli haberetur, ultro se Pontificatu abdicavit. Porro videtur illud ipse Clemens innuere in epistola ad Corinthios, supra a Clemente Alexandrino et S. Hieronymo laudata, ubi in posteriore parte epistolæ ista habet: Si propter me seditio, contentio, et schismata orta sunt, emigrabo, abibo quocumque volueritis. Certe

abdicato Pontificatu vivit Episcopus Apostolicus, usque ad an. 100

S. Epiphanius Hæresi 27, quæ est Carpocratianorum, D asserit a nonnullis tradi S. Clementem ab omni administratione vacasse, et eum in quadam epistola scripsisse, Recedo, exeo, bene stabiliatur populus Dei, nonnullis hoc modo consulens; nam in quibusdam Commentariis ita scriptum reperimus. Hæc Epiphanius. Hoc ergo modo S. Clemens, relicta Ecclesiæ universalis administratione, reliquam vitam peregisset, dum successive Pontifices Romani præerant SS. Cletus, Anacletus, et Evaristus: cujus tempore, jam plenus dierum et meritorum, Clemens obiisset Martyr, anno (ut diximus) Trajani tertio Æræ vulgaris centesimo. Interim epistolam (ut asserit Eusebius lib. 3. cap. 16) ab omnibus uno consensu receptam, eximiam prorsus et mirabilem, nomine Ecclesiæ Romanæ ad Corinthiorum Ecclesiam scripsit, cum apud eos gravis exorta esset dissensio.

epistolam nomine Ecclesiæ scribit ad Corinthios.

43 Videntur etiam asserti opinioni favere præmemorata Acta antiqua SS. Nerei, Achillei et Domitillæ, in quibus isti duo Clementem invitant, ut S. Domitillæ, suæ consanguineæ, velum virginitatis imponat. Licet, inquiunt, gloria tua tota in Domino nostro Jesu sita sit, et non de humana, sed de divina dignitate glorieris, quasi tunc ab omni administratione abstractus sibi viveret. Ablegata est non diu post in E exilium S. Domitilla, cum dictis Eunuchis, ad insulam Pontiam jussu Domitiani, hujus anno XV, Christi XCV; quo S. Anacletum Martyrem obiisse, constabit ex infra dicendis in ejus elogio. An tunc etiam S. Clemens in exilium actus sit a Domitiano, dubitari posset, quia id Græci in Menologio Basilii Imperatoris et magnis Menæis adstruunt, idemque Trajano adscribitur in MS. Synaxario Græco Collegii Ludoviciani Societatis Jesu Parisiis; cui consentiunt Acta Latina, ex quibus Beda in Martyrologium suum ista transtulit. IX Kalendas Decembris, Romæ natale S. Clementis Episcopi, qui jubente Trajano, missus est in exilium trans Pontum maris. Ubi multis ad fidem vocatis per miracula et doctrinam ejus, præcipitatus est in mare, obligata ad collum ejus anchora. Sed recessit mare orantibus discipulis per tria millia, et invenerunt corpus ejus in arca saxea in templo marmoreo, et anchoram juxta. Hæc ibi. At locus trans Pontum maris est Taurica Chersonesus, de qua egimus VII Martii, ad Acta SS. Ephræm, Basilei et Sociorum Episcoporum, ibidem martyrio coronatorum. Corpus S. Clementis inde Romam transtulit S. Cyrillus Slavorum Apostolus, ubi ad hujus et S. Methodii fratris Acta a nobis memoratur IX Martii. Demum F hæc laus S. Clementis est, quod is primus gesta Martyrum per Notarios, ad id a se constitutos, solicite et curiose perquiri jusserit, sicuti post eum SS. Anterus et Fabianus Papæ etiam præstiterunt.

Missus in exilium alius dicitur a Domitiano, alius a Trajano,

Sub hoc mersus in mari

ad Tauricam Chersonesum

ALII PONTIFICES IV.

CLETUS annis sex mensidus duobus, diebus septem. Fuit temporibus Vespasiani et Titi et initio Domitiani, a Consulibus Vespasiano VIII et Domitiano VI, usque Domitiano IX et Rufo. IV

CLETUS natione Romanus, de regione Vico Patricii, patre Æmiliano, sedit annos duodecim, mensem unum, dies undecim. Fuit autem temporibus Vespasiani et Titi et Domitiani, a Consulatu Vespasiani VIII et Domitiani VI, usque Domitiano IX et Rufo Consulibus. Martyrio coronatur. Hic ex præcepto B. Petri viginti quinque Presbyteros ordinavit in Urbe Roma mense Decembri: qui etiam sepultus est

A est juxta corpus B. Petri in Vaticano, VI Kalendas Majas.

V **ANACLETUS annis duodecim, mensibus decem, diebus tribus. Fuit temporibus Domitiani, a Consulibus Domitiano X et Sabino, usque Domitiano XVII et Clemente.**

ANACLETUS, natione Græcus de Athenis ex patre Antiocho, sedit annos duodecim, menses decem, dies tres. Fuit autem temporibus Domitiani, a Consulatu Domitiani X et Sabini, usque Domitiano XVII et Clemente Consulibus. Hic memoriam B. Petri construxit et composuit (dum Presbyter factus fuisset a B. Petro) ubi Episcopi reconderentur : ubi tandem et ipse sepultus est. Hic fecit Ordinationes duas, Presbyteros quinque, Diaconos tres, Episcopos per diversa loca septem : *et cessavit Episcopatus dies quindecim.*

VI **EVARISTUS annis tredecim, mensibus septem, diebus duobus. Fuit temporibus novissimis Domitiani et Nervæ et Trajani, a Consulatu Valentis et Veri usque Gallo et Bradua.** B

EVARISTUS, natione Græcus, Antiochenus, ex patre Juda de civitate Bethleem, sedit annos novem, menses decem, dies duos. Fuit autem temporibus Domitiani et Nervæ et Trajani, a Consulatu Valentis et Veteris, usque Gallo et Bradua Consulibus. Hic Titulos in urbe Roma divisit Presbyteris, et septem Diaconos ordinavit, qui custodirent Episcopum prædicantem propter stylum veritatis. Hic fecit Ordinationes quatuor, Presbyteros septemdecim, Diaconos novem, Episcopos per diversa loca quindecim. Qui et sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano VI Kalendas Novembris, *et cessavit Episcopatus dies novemdecim.*

VII **ALEXANDER annis octo, mensibus duobus, die uno. Fuit temporibus Trajani, a Consulatu Palmæ et Tulli, usque Æliano et Vetere.**

C ALEXANDER, natione Romanus, ex patre Alexandro, de regione Caput-Tauri, sedit annos decem, menses septem, dies duos. Fuit autem temporibus Trajani... usque Æliano et Vetere. Hic passionem Domini miscuit in prædicatione Sacerdotum. Martyrio coronatur cum eo Eventius Presbyter et Theodolus Diaconus. Hic constituit Aquam sparsionis cum sale benedici in habitaculis hominum. Hic fecit Ordinationes tres, Presbyteros sex, Diaconos duos, Episcopos per diversa loca quinque, per mensem Decembris : qui et sepultus est via Nomentana, ubi decollatus est, ab urbe Roma milliario septimo, V Nonas Maji, *et cessavit Episcopatus dies triginta septem.*

EXERCITATIO VI

Confirmatio Chronologiæ, in hisce Catalogis fundatæ, ex Actis S. Alexandri Papæ.

AD *Illustrandum SS. Lini, Cleti, Anacleti et Evaristi memoriam, in subjunctis cujusque Elogio Annotatis, progressi sumus ex Vitis Pontificum, per Anastasium, Luitprandum, aliosque collectis, et ad antiqua Breviaria collatis, quod propria eorum Pontificum Acta non reperiantur seorsim conscripta : qualia habemus de* S. Alexandro, *illustria et ob suam antiquitatem veneranda. Edidit ea Surius, sed stylo, ut præfatur, modice mutato. Extant ea primævo stylo in bibliotheca Vaticana in membranis, optima manu, litteris grandiusculis, ante annos, quantum apparet, facile sexcentos exarata ; et codex numero* 1191 *insignitur. Nos eadem habemus, ex variis et admodum præclaris codicibus MSS. desumpta, edituri ad diem tertium Maji, scilicet ex Trevirensi Imperialis monasterii S. Maximini, Rebdorfiensi Canonicorum Regularium in diœcesi Eystettensi, Audomarensi Ecclesiæ Cathedralis, duobus codicibus nostris, ac tribus Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ : eademque passim extant in alii MSS. quæ omnia non lubuit annotare. Extant etiam a Bonino Mombritio, ante annos circiter ducentos, ex MSS. Italicis edita ; et ex aliis MSS. Germanicis, inseruntur Historiis Sanctorum, anno* 1483 *Coloniæ, et anno* 1487 *Lovanii excusis, sed hinc inde contracta. Hæc placuit præmonere, quod in Annalibus Ecclesiasticis ad annum* CXXVII *dicantur* sua antiquitate mendosa : *quia in dictis Annalibus erat Pontificatus* S. Alexandri *a tempore per Acta signato valde remotus, quasi anno secundo Hadriani Imperatoris esset creatus, et anno ejus decimotertio martyrium passus. Verum sub Trajano et creatus et passus est.* D E

Acta illustria martyrii S. Alexandri,

48 Consules, *teste Baronio in Præfatione nostra citato, optime controversias dirimunt. Et hi in creatione* Alexandri *erant* A. Cornelius Palma et C. Calvisius Tullus, *anno Christi* CIX, *Trajani Imperatoris* XII. *Ast ultimo integro anno ejusdem S. Alexandri erant* Consules Æmilius Ælianus *aliquibus* Velianus, *seu* Helianus, *et* L. Antistius Vetus, *anno Christi* CXVI, *Trajani* XIX, *post quem annum vixit* S. Alexander, *et fere carceri inclusus, usque ad diem* III *Maji anni sequentis ; et sic ab anno* CIX *et die* II *Martii, præfuit Ecclesiæ* annos octo, menses duos, diem unum, *recte in priore Catalogo indicatos. Jam, quia cardo totius controversiæ vertitur in ultimo pari Consulum, observandum est, illud in utroque hic dato Catalogo reperiri, item apud Luitprandum et Anastasium, in omnibus codicibus editis et in editis, in libro Pontificali, in MSS. Gestis Pontificum. Hinc ergo ad prædicta Acta S. Alexandri transimus : in quibus dicitur* eodem anno post mortem S. Alexandri, nutu Dei defunctus Trajanus Imperator, *scilicet elapsis tribus mensibus et septem diebus, cum ex Oriente rediturus in Italiam, vivere desiit in Cilicia.* F

Tempus Sedis, ex Catalogis ac Vitis Pontificum, et Actis propriis.

49 *Verum ulterius ipsa Acta consideremus : in quibus, relata plurimorum ad Christum conversione, additur :* Unde cum hæc ejus opera ad Trajanum Principem venissent, misit, *ex Asia quo profectus erat,* Aurelianum Comitem utriusque militiæ, de Seleucia Isauriæ, ad interfectionem omnium Christianorum. *Et sub finem,* Aurelianus jussit Eventium et Theodolum decollari, Alexandrum punctim per tota membra transfigi. *Hæc ibi in omnibus supra citatis codicibus Actorum, quibus adstipulantur antiqua Breviaria Romana MSS. et excusa anno* 1479, 1490, 1522 *et* 1524, *quæ penes nos habemus. Consentit genuinum Martyrologium Bedæ (quod tenuius in Ecclesia Romana olim recitatum, prout auctum reperitur in codice Vaticano ecclesiæ S. Petri) ubi legitur :* Alexander punctis creberrimis per tota membra peremptus, sub Aureliano Judice, tempore Trajani Principis. *Eadem suo Martyrologio inscripsit Rabanus, et latius deducunt ex citatis Actis, tum Ado, qui asserit* passum sub Trajano Principe, Judice Aureliano, *tum Notkerus,* qui jubente Trajano Principe ab Aureliano Comite utriusque militiæ. *Usuardi exempla variant.*

Occisus jussu Aureliani missi a Trajano

Aliqua

A *Aliqua enim illustria MSS. habent* sub Aureliano Principe, *et eadem verba leguntur apud Bellinum, anno* 1498 *excusum secundum morem Romanæ curiæ; itemque apud Molanum in secunda et tertia editione Usuardi. Maurolycus tradit, passum* Trajani tempore sub Aureliano Comite. *In Breviario Romano jussu Pii V edito, dicitur* Trajano Imperatore rexisse Ecclesiam.

Aureliani Comitis, dignitas et tituli:

50 *Eisdem S. Alexandri Actis, unis et solis, debent notitiam sui Martyrii, S. Quirinus, Urbis Romanæ Tribunus; S. Hermes, Præfectus; et hujus soror, S. Theodora; tunc passi* sub Trajano Cæsare Augusto, et Aureliano, Comite utriusque militiæ in Isauria, ad interfectionem omnium Christianorum misso, *cui* omnis Senatus ita famulatus est, ut ipsum Principem crederent esse Trajanum. *Erat utriusque militiæ Comitatus, summus honoris et dignitatis titulus, qui ad tempora Arcadii et Honorii duravit : et sic in Notitia Imperii tunc facta recensentur* duo viri spectabiles. Comites rei militaris per Ægyptum et Isauriam, *sub quorum dispositione erant variæ legiones et ministri Imperatorum. Hanc ob causam videtur dictus* Comes Aurelianus *variis titulis honoratus; et appellatus* Judex, Præfectus, Præses, Princeps, Imperator. *In Lexico Hesychii*, Κόμης *est ἄρχων, ἡγεμών,*
B Comes idem, qui Princeps et Dux : *et apud Suidam*, Κόμης ὁ λαοῦ ἄρχων, Comes est Princeps populi. *Erant olim Imperatores dicti, qui aliis, Præfecti copiarum et Duces exercituum habebantur : et Appianus (qui eodem quo hic Aurelianus Comes tempore vixit, testatur lib.* 2 *Bellorum civilium*, Imperatoris nomen suo tempore dari solitum Ducibus exercituum, post victoriam cæsis hostibus reportatam, *Hinc commoda jam explicandi ratio datur, quomodo supra apud Usuardum legatur*. S. Alexander cum sociis sub Aureliano Principe passus; *et* XXX *Martii*. S. Quirinus sub Aureliano Imperatore martyrii coronam consummasse. *Quæ verba aliquibus interpositis sic explicat Molanus in* 2 *et* 3 *editione :* Sub Aureliano [Comite utriusque militiæ et Trajano] Imperatore. *At simpliciter* Quirinum passum sub Trajano Imperatore *scribunt Ado et Notkerus; Petrus vero de Natalibus*, in persecutione Trajani, sub Aureliano Comite utriusque militiæ : *Maurolycus, Felicius, Canisius*, Trajano Imperante, sub Aureliano præfecto. *Eodem modo sunt explicandi Ado et Notkerus, dum asserunt* S. Hermetem a S. Alexandro Papa conversum, et sub Aureliano Imperatore passum. *Verum melius*
C Comes *scribitur, in Martyrologio anno* 1490 *Coloniæ et Lubecæ excuso, et a Canisio*, sub Trajano Imperatore passus. *Simili modo ad Kalendas Aprilis intelligendi Usuardus, Ado, Notkerus, Bellinus et alii, asserentes*, S. Theodoram, sororem S. Hermetis, martyrizatam sub Aureliano Principe *aut* Imperatore. *Verum iterum melius, in Martyrologio Coloniæ et Lubecæ dicto anno* 1490 *excuso*, Aurelianus Comes *appellatur*.

sub eo tunc passi S. Quirinus,

Hermes,

et Theodora hujus soror.

ALII PONTIFICES VII

VIII **SIXTUS annis decem, mensibus tribus, diebus viginti uno. Fuit temporibus Hadriani, a Consulatu Nigri et Aproniani, usque Vero III et Ambibulo.**

SIXTUS natione Romanus, ex patre Pastore, de regione Via-lata, sedit annos decem, menses duos, diem unum. Fuit autem temporibus Adriani... usque Vero et Angulo, martyrio coronatur. Hic constituit ut ministeria sacrata non tangerentur, nisi a ministris. Hic constituit ut quicumque Episcopus evocatus fuerit ad Sedem Romanam Apostolicam; rediens ad parochiam suam non susciperetur, * nisi confirmata salutationis plebe ad Sedem Apostolicam. Hic constituit, ut infra actionem Sacerdotis, incipiens populus hymnum decantaret Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth etc. Hic fecit Ordinationes tres, Presbyteros undecim, Diaconos tres, Episcopos per diversa loca quatuor. Qui etiam sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano III Nonas Aprilis, *et cessavit Episcopatus menses duos*. D

** Corrige nisi cum Formata salutationis plebi per S. A. directa: quid autem sint* Formatæ, *alibi quære*

TELESPHORUS annis undecim, mensibus tribus, diebus tribus. Fuit temporibus Hadriani, a Consulatu Titiani et Gallicani usque Cæsare et Balbino IX

TELESPOR, natione Græcus, ex anachoreta, sedit annos undecimum, menses sex, dies viginti unum. Fuit autem temporibus Antonini et Marci. Hic constituit ut septem hebdomadis jejunium celebraretur Paschæ : martyrio coronatur. Hic fecit ut Natali Domini nostri Jesu Christi noctu Missæ celebrarentur, et in ingressu sacrificii hymnus diceretur Angelicus. Gloria in excelsis Deo etc. tantum noctu Natalis Domini. Hic fecit Ordinationes quatuor, E Presbyteros duodecim, Diaconos octo, Episcopos per diversa loca quatuordecim, per mensem Decembris : qui etiam sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano, IV Nonas Januarii : *et cessavit Episcopatus dies sex*.

HYGINUS annis duodecim, mensibus tribus diebus sex. Fuit temporibus.... X

YGINUS natione Græcus, ex Philosopho de Athenis, sedit annos quatuor, dies tres, menses sex. Fuit autem a Consulatu Magni et Camerini, usque Orfito et Prisco. Hic Clerum composuit, et constituit Gradus, et fecit Ordinationes tres per mensem Decemb. Presbyteros quindecim, Diaconos quinque, Episcopos per diversa loca sex : qui etiam sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano, III Kalend. Januarii, *et cessavit Episcopatus dies tres*.

ANICETUS *annis* .... a Consulatu Gallicani et Veteris, usque Præsente et Rufino. XI F

ANICIUS, natione Syrus, ex Patre Joanne, de vico Amisa, sedit annos undecim, menses quatuor, dies tres. Fuit autem a Consulatu Gallicani et Veteris, usque Præsente et Rufino. Hic constituit, ut Clericus comam non nutriret. Hic fecit Ordinationes quinque per mensem Decemb. Presbyteros octo, Diaconos quatuor, Episcopos per diversa loca octo, qui etiam sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano, XII Kalend. Maji : *et cessavit Episcopatus dies* VI.

PIUS annis XV, mensibus IV, diebus XX. Fuit temporibus Antonini Pii, a Consulatu Clari et Severi usque duobus Augustis. Sub hujus Episcopatu frater ejus Hermes librum scripsit, in quo mandatur continetur que, quod ei præcepit Angelus, cum venit ad eum in habitu Pastoris. XII

Pius

A Pius, natione Italus, ex patre Rufino, frater Pastoris, de civitate Aquileia, sedit annos octodecim, menses quatuor, dies tres. Fuit autem temporibus Antonini Pii, a Consulatu Clari et Severi.... Sub hujus Episcopatu frater ipsius Hermes librum scripsit, in quo mandatum continetur, quod præcepit Angelus Domini, cum venit ad eum in habitu Pastoris, et præcepit ei, ut sanctum Pascha die Dominica celebraretur. Hic fecit Ordinationes quinque per mensem Decembris, Presbyteros octodecim, Diaconos undecim, Episcopos per diversa loca duodecim: qui etiam sepultus est juxta corpus B. Petri, v Idus Julii. *Cessavit Episcopatus dies quatuordecim.*

XIII **Soter annis novem, mensibus tribus, diebus duobus. Fuit temporibus......**

Soter, natione Romanus, ex patre Concordio, de civitate Fundis, sedit annos novem, menses sex, dies viginti unum. Fuit temporibus Severi, a Consulatu Rustici et Aquilini usque Cethego et Claro.
B Hic constituit ut nulla Monacha pallam sacratam contingeret, nec incensum poneret intra sanctam Ecclesiam. Hic fecit Ordinationes tres per mensem Decembrem, Presbyteros septemdecim, Diaconos octo, Episcopos per diversa loca undecim, qui sepultus est juxta corpus B. Petri, x Kalendas Maji. *Cessavit Episcopatus dies undecim.*

XIV **Eleutherius** *annis....* **Fuit temporibus Antonini Commodi, a Consulatu Veri et Erenniani, usque Paterno et Bradua.**

Eleuther, natione Græcus, ex patre Abundantio, de oppido Nicopoli, sedit annos quindecim, menses tres, dies duos. Fuit temporibus Antonini et Commodi usque Paterno et Bradua. Hic accepit epistolam a Lucio Britanniæ Rege, ut Christianus efficeretur per ejus mandatum; et hoc obtinuit, ut nullus [cibus] repudiaretur a Christianis, maxime fidelibus, quem Deus creavit, qui tamen rationabilis sit. Hic fecit Ordinationes tres per mensem Decembris, Presbyteros undecim, Diaconos septem, Episcopos per diversa loca quindecim; qui sepultus
C est juxta corpus B. Petri, vii Kalendas Junii. *Cessavit Episcopatus dies septemdecim.*

EXERCITATIO VII.

De legatione Martyrum Lugdunensium ad Eleutherium Papam, cum annis novem Soteris concilianda.

ortuo Sote-

Eusebius, *lib.* 5 *Historiæ Ecclesiasticæ, persecutionem sub Antonino Vero in Gallia motam descripturus, indicat tempus primo per Pontifices Romanos, et sic incipit Proœmium dicti libri:* Igitur Sotere, Romanæ urbis Episcopo, post octavum Episcopatus annum, vita functo; duodecimus (*imo*, decimus tertius) ab Apostolis Eleutherus in ejus locum succedit. *Deinde idem tempus certiori vulgo nota describit his verbis:* Quo tempore agebatur annus decimus septimus Imperii Antonini Veri, tunc violentior mota est persecutio, *et potissimum, ut Cap.* 1 *prosequitur,* in Gallia, in qua duæ præ ceteris insignes præstantesque urbium matres celebrantur, Lugdunum et Vienna. D *Annus* xvii *Imperii Antonini Veri incidit in annum Christi* clxxvii, *quando passi sunt Lugduni secunda Junii*, SS. Photinus Episcopus, Sanctus Diaconus, *Sancti alii quamplurimi, cum illustri heroina Balbina, quorum mox Acta martyrii ad Ecclesias Asiæ ac Phrygiæ fuerunt transmissa Eusebio, et ab hoc suæ historiæ inserta, latius ad dictum diem secundum Junii illustranda. Notæ erant his Martyribus virtutes* S. Eleutherii Papæ, *et ideo illorum aliqui S. Irenæum, tunc temporis adhuc Presbyterum Ecclesiæ Lugdunensis, commendarunt memorato Pontifici per epistolam, et catalogum priorum Martyrum expresserunt: de qua epistola agit Eusebius cap.* 4.

exc tatur anno 177 persecutio Lugduni.

2 *Hic hærebat aqua Cardinali Baronio, ut initio insinuavimus. Videbat Photino mortuo Episcopum suffectum esse* Irenæum, *et, ut multum differret eam successionem, non tamen ultra annum* clxxix *audebat procedere:* Soteris *autem initium non potuerat in suo calculo invenire ante annum* clxxv. *Si ergo ei annos* viii *cum Eusebio tribueret, videbat fieri non posse ut ad* Eleutherium *Irenæus fuerit destinatus: quippe qui, eo calculo posito, solum cœpisset Ecclesiam regere anno* clxxxiii. *Ergo coactum se videns ad* annos *solum* quatuor, minus diebus duodecim, Soteri *relinquendos, ut hic potuisset obiisse saltem anno* clxxix, *et* Eleutherii *substituti fama in Gallias penetrasse;* Si quis, E *inquit*, certiorem de annis Soteris invenerit Chronographiam, qua tamen Cletus e numero Romanorum Pontificum non ejiciatur, nec litterarum Martyrum Lugdunensium sincerum testimonium contemnatur: haud inviti assentiemur. *Retinemus nos* Cletum *in numero Romanorum Pontificum, et ab* Anacleto *alium dicimus, uti ad ejus Acta* xxvi *Aprilis illustrata, apparet; idque facimus secuti eosdem auctores, ex quibus tempus Sedis* S. Soteris *jam stabiliemus. Præterea litterarum Martyrum Lugdunensium testimonium cum omni veneratione admittimus. Imo hoc testimonio nixi, arbitramur necessario* S. Eleutherium, *a morte* S. Soteris, *ante motam in Gallis persecutionem, aliquam diu præfuisse Ecclesiæ, ut potuerint ejus virtutes innotuisse Christianis Lugdunensibus; qui deinde ob fidem in carcerem conjecti, ad eum epistolam miserunt,* rogantes ut pax et concordia Ecclesia conservaretur. Τῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνης ἕνεκα πρεσβεύοντες, *uti legitur apud Eusebium lib.* 5 *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* 3 *sub finem; et cap.* 4 *indicatur, litteras hasce Romam fuisse delatas a S. Irenæo.*

quæ coegit Baronium abbreviare tempus Soteris.

ut locum faceret Eleutherio

3 *Nihilominus relinquimus* Soteri, *non solum octo, sed ipsos integros* novem annos, menses tres, duos dies; *quia cum Catalogo nostro tenemus, decessorem* F *ejus obiisse anno* clxi. Duobus Augustis Consulibus: *quibus successerunt anno* clxii *illi, quos primos* Soteri *idem Catalogus tribuit*, Q. Junius Rusticus et Vettius Aquilinus. *Sedisse autem* Soter *dicitur* usque ad Cethegum et Clarum, *qui fuerunt anno Christi* clxx: *et sic suffectus* Soteri Eleutherius, *jam septimum in Pontificatu annum agebat, quando mota est supradicta in Gallus persecutio. Porro illa duo paria Consulum* memorari in Vita S. Soteris, *testatur Onuphrius in Commentario suo in librum* 2 *Fastorum, ad annum Urbis conditæ* 915 *et* 923. *Videtur autem* S. Soter, *ultra hos Consules, vixisse ad diem* xxii *Aprilis anni sequentis* clxxi *quando Consules fuerunt* Septimius Verus, *sive* Severus, et Herennianus, *quibus Consulibus adscribitur initium Pontificatus* S. Eleutherii *successoris. Sedit ergo in suo Pontificatu* S. Soter *annis novem, ab anno Christi* clxii *usque ad* xxi *aut* xxii *Aprilis, anni* clxxi. *Item novem anni referuntur in altero Catalogo, qui seculo Christi sexto confectus est; nec non in tertio, qui est seculo octavo concinnatus, atque ad Stephanum III Papam deductus: neque alterius Vitæ Romanorum Pontificum in altero MS. Freheri, et MS. pervetusto Bertiniani*

in quo non laboramus,

quia ab anno 162 ad 170 plenos 9 annos invenimus,

passim et ubique receptos.

A *Bertiniani monasterii continuantur. Postea Anastasius Bibliothecarius ad Nicolaum Papam sive annum* DCCCLXVII *prosecutus est Vitas Pontificum, easdemque Gulielmus Bibliothecarius et alii auxerunt usque ad Martinum V Papam sive annum* MCCCCXXXI *: ab omnibus autem* anni novem *Pontifici* Soteri *assignantur, uti etiam magno consensu fit apud Luitprandum de Vitis Pontificum Romanorum, item in libro Pontificali, et antiquis Breviariis Romanis manuscriptis et excusis anno* 1479, 1490, 1522, *et* 1524, *quæ penes nos habemus : ac demum in Breviario jussu Pii V edito, in quo omissa parua Consulum, sub quibus* Soter *Pontificatum incepit et absolvit; quæ in aliis Breviariis et reliquis tractatibus, maximo iterum consensu, memorantur hisce verbis :* Fuit a Consulatu Rustici et Aquilini, usque ad Cethegum et Clarum. *Hactenus in Aprili Henschenius, ad* XXII *diem istius mensis, verbis partim iisdem, partim ex eadem sententia scriptis ; immutandus enim nonnihil eorum ordo fuit, supplenda quædam, resecanda plura, ut ex duobus ibidem Commentariis, de* S. Sotere *deque* SS. Epipodio et Alexandro, *Martyribus etiam Lugdunensibus, anno* CLXXVIII *passis, commodius unus in rem præsentem contextus haberetur.*

B

RELIQUI PONTIFICES IV

In prima parte vetustioris Catalogi.

XV **VICTOR annis novem, mensibus duobus, diebus decem.....**

VICTOR, natione Afer, ex patre Felice, sedit annos decem, menses duos, dies decem. Fuit temporibus [Commodi, Pertinacis, et Severi] Cæsaris, a Consulatu Commodi V et Glabrionis, usque Laterano et Rufino. Hic constituit, ut Pascha die Dominica celebraretur, sicut Pius. Hic fecit sequentes Cleros : martyrio coronatur. Constituit ut necessitate faciente, ubi inventus fuisset, sive in flumine, sive in mari, sive in fonte aut stagno (tantum Christiana confessione declarata credulitatis) efficeretur integer Christianus, quicumque hominum ex gentilitio veniens ut baptizaretur. Fecit concilium, et interrogatio facta est de Pascha, vel de C die prima cum Theophilo Episcopo [Cæsareæ] de luna. Hic fecit Ordinationes duas, Presbyteros quatuor, Diaconos quinque, Episcopos per loca duodecim : qui sepultus est juxta corpus B. Petri, V Kalend. Augusti : *et cessavit Episcopatus dies undecim.*

XVI **ZEPHYRINUS *annis*.... a Consulatu Saturnini et Galli, usque præsente et Extricato.**

ZEPHYRINUS, natione Romanus, ex patre Abundantio, sedit annos septemdecim, menses sex, dies decem. Fuit temporibus Severi et Antonini, a Consulatu Saturnini et Gallicani usque Præsente et Stricato Consulibus. Hic constituit præsentiam omnibus Clericis et laicis fidelibus, sive Clericus, sive Levita, sive Sacerdos ordinaretur. Et fecit constitutum de Ecclesia, ut patenas vitreas ante Sacerdotes in Ecclesia ministri portarent : dum Episcopus Missam celebraret, ante se haberet Sacerdotes omnes adstantes, sic Missæ celebrarentur ; excepto cum jus Episcopi interest, ut tantum Clerus sustineret ; omnibus præsentibus, ex ea consecratione, de manu Episcopi, jam coronam consecratam D acciperet Presbyter, tradendam populo. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decembris, Presbyteros quatuordecim, Diaconos septem, Episcopos per loca tredecim : qui sepultus est in cœmeterio suo, juxta cœmeterium Callixti, via Appia : *et cessavit Episcopatus ejus dies quinque.*

CALLISTUS, annos quinque, menses duos, dies decem. Fuit temporibus Macrini et Heliogabali, a Consulatu Antonini et Adventi, usque Antonino III et Alexandro. XVII

CALLISTUS, natione Romanus, ex patre Domitio, de regione Urbe Ravennatium, sedit annos quinque, menses duos, dies undecim. Fuit temporibus Macrini et Heliogabali, a Consulatu Antonini...... et Alexandri. Hic martyrio coronatur. Hic constituit jejunium die Sabbati ter in anno fieri, frumenti, vini et olei, secundum Prophetam, quarti mensis, septimi et decimi. Qui sepultus est in cœmeterio E Calepodii, via Aurelia, milliario tertio, pridie Idus Octobris. Hic fecit Ordinationes quinque per mensem Decembris, Presbyteros quindecim, Diaconos quatuor, Episcopos per loca septem. *Quievit Episcopatus dies quinque.*

URBANUS annos octo, menses undecim, dies duodecim. Fuit temporibus Alexandri, a Consulatu Maximi et Æliani usque Agricola et Clementino. XVIII

URBANUS, natione Romanus, ex patre Pontiano, sedit annos octo, menses decem, dies duodecim. Hic ministeria sacrata argentea constituit, et patenas argenteas viginti quinque ; posuitque etiam Clericos. Hic sua traditione multos convertit ad baptismum, etiam Valerianum sponsum S. Cæciliæ : et multi martyrio coronati sunt per ejus doctrinam. Hic fecit Ordinationes quinque per mensem Decembris, Presbyteros octodecim, Diaconos sex, Episcopos per loca septem. Qui sepultus est in cœmeterio Prætextati via Appia, quem sepelivit B. Tiburtius XIV Kalendas Junii, *et cessavit Episcopatus dies triginta.* F

I CATALOGI PARS II.

De hac divisione egimus in Prologo nostro ; et continuo ex stylo ac modo procedendi, apparebit, non solum manifesta partis utriusque diversitas; sed etiam singularum, in quas ipsam dividimus, Sectionum.

SECTIO I.

PONTIANUS annos quinque, menses duos, dies septem. Fuit temporibus Alexandri, a Consulatu Pompejani et Peligniani. Eo tempore Pontianus Episcopus et Hippolytus Presbyter exules snut deportati in insulam nocivam Sardiniam, Severo et Quintiano Consulibus. In eadem insula discinctus est IV Kalend. Octobris, et loco ejus ordinatus est Anteros XI Kalend. Decemb. Consulibus supra scriptis. XIX

PONTIANUS

A PONTIANUS, natione Romanus, ex patre Calpurnio, sedit annos octo, menses quinque, dies duos, martyrio coronatur temporibus Alexandri, [sedit] a Consulatu Pompejani et Peligniani. Eodem tempore Pontianus Episcopus et Hippolytus Presbyter exilio sunt deputati ab Alexandro in Sardiniam insulam Bucinam, Severo et Quintiano Consulibus. In eadem insula maceratus, et afflictus fustibus, defunctus est tertio Kalend. Novemb. Hic fecit Ordinationes duas, Presbyteros quinque, Diaconos quinque, Episcopos per loca sex : quem B. Fabianus adduxit navigio, et sepelivit in cœmeterio Calisti via Appia, die depositionis ejus IX Kalend. Decemb.

XX ANTEROS mense uno, diebus decem. Dormit III Nonas Januarii, Maximino et Africano Consulibus.

ANTERIUS, natione Græcus, ex patre Romolo se-
B dit annos undecim, mensem I, dies XII, martyrio coronatur temporibus Maximini et Africani Consulum. Hic gesta Martyrum diligenter a Notariis exquisivit, et in ecclesia recondidit, propter quod a Maximo Præfecto Martyr effectus est. Hic ordinavit unum Episcopum : qui sepultus est in cœmeterio Calisti via Appia IV Nonas Januarii, *et cessavit Episcopatus dies duos.*

XXI FABIANUS annos quatuordecim, menses undecim, dies decem. Fuit temporibus Maximini et Gordiani et Philippi, a Consulatu Maximini et Africani, usque Decio II et Grato. Passus VIII Kalend. Februarii. Hic regiones divisit Diaconibus, et multas fabricas per cœmeteria fieri jussit. Post passionem ejus Moyses et Maximus Presbyteri et Nicostratus Diaconus comprehensi sunt, et in carcerem missi. Eo tempore supervenit Novatus ex Africa, et separavit de Ecclesia Novatianum et quosdam Confessores, postquam Moyses
C in carcere defunctus est : qui fuit ibi menses undecim, dies undecim.

FABIANUS, natione Romanus, ex patre Fabio, sedit annos quatuordecim, mensem unum, dies undecim, martyrio coronatur. Fuit autem temporibus Maxi-
*al. Grato mini et Africani usque Decio II et * Quadrato, et passus est XIII Kalend. Februarii. Hic regiones divisit Diaconibus, et fecit sex Subdiaconos, qui septem Notariis imminerent, ut gesta Martyrum fideliter colligerent. Post passionem ejus Moyses et Maximinus Presbyteri et Nicostratus Diaconus comprehensi sunt. Eodem tempore Moyses in carcere defunctus est, qui fuit ibi menses undecim, et sic multi Christiani fugerunt. Hic fecit Ordinationes quinque per mensem Decemb. Presbyteros viginti duos, Diaconos septem, Episcopos per loca quatuordecim, qui sepultus est in cœmeterio Calisti via Appia, XIII Kalend. Feb. *et cessavit Episcopatus dies sex.*

XXII CORNELIUS annos duos, menses tres, dies decem, a Consulibus Decio II et Decio, usque Gallo et Volusiano. Sub Episcopatu ejus D
Novatus extra Ecclesiam ordinavit Novatianum in urbe Roma, et Nicostratum in Africa. Hoc facto, Confessores, qui se separaverunt a Cornelio, cum Maximo Presbytero, qui cum Moyse fuit, ad Ecclesiam sunt reversi. Post hoc Centumcellis expulsus, ibi cum gloria dormitionem accepit.

CORNELIUS, natione Romanus, sedit annum unum, menses duos, dies tres, martyrio coronatur. Hic temporibus suis, rogatus a quadam matrona, corpora Apostolorum Petri et Pauli de Catacumbis levavit noctu : primum quidem corpus B. Pauli acceptum, B. Luciana posuit in prædio suo via Ostiensi, juxta locum ubi decollatus est. B. Petri Apostoli accepit corpus B. Cornelius Episcopus, et posuit juxta locum ubi crucifixus est, inter corpora Sanctorum, in templo Apollinis, in monte aureo, in Vaticano Palatio Neronis, III Kalendas Julii. Post hoc factum fecit Ordinationem unam, Presbyteros E
septem. [Qui etiam decollatus est ad templum Martis : cujus corpus noctu collegit B. Luciana, et sepelivit in crypta juxta cœmeterium Calisti, via Appia, in prædio suo, XVIII Kal. Octob.] *et cessavit Episcopatus dies sexaginta sex.*

LUCIUS annos tres, menses octo, dies decem. Fuit temporibus Galli et Volusiani, XXIII
usque Valeriano III et Gallieno II. Hic exul fuit et postea nutu Dei ad Ecclesiam reversus. [Decessit] tertio Nonas Martii, Consulibus supra scriptis.

LUCIUS, natione Romanus, ex patre Porfirio, sedit annos tres, menses tres, dies tres. Fuit temporibus Galli et Volusiani usque ad Valerianum III et Gallicanum. Hic in exilio fuit : postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reversus est. Hic præcepit, ut duo Presbyteri et tres Diaconi in omni loco Episcopum non desererent, propter testimonium Eccle- F
siasticum : qui etiam a Valeriano capite truncatus est II Nonas Martii. Hic fecit Ordinationes duas per mensem Decemb. Presbyteros quatuor, Diaconos quatuor, Episcopos per loca sex : qui etiam sepultus est in cœmeterio Callisti, via Appia. *Cessavit Episcopatus dies triginta.*

STEPHANUS annos quatuor, menses duos, XXIV
dies viginti unum. Fuit temporibus Valeriani et Gallieni, a Consulatu Volusiani et Maximini usque Valeriano III et Gallieno II.

STEPHANUS, natione Romanus, ex patre Julio, sedit annos quinque, menses quinque, dies duos : martyrio coronatur. Fuit temporibus Valeriani et Gallieni et Maximi, usque ad Valerianum III et Gallienum II. Hic constituit Sacerdotes et Levitas vestes sacratas in usum quotidianum non uti, nisi in ecclesia. Hic fecit Ordinationes duas per mensem Decembris, Presbyteros quinque, Diaconos quinque, Episcopos per loca duos ; sepultus in cœmeterio Calisti, via Appia, III Nonas Augusti. *Cessavit Episcopatus dies viginti duos.*

A
XXXV **Marcus menses viii, dies xx. Fuit temporibus Constantini, Nepotiano et Facundo Consulibus; ex die xv Kalendas Februarii, usque in diem Nonarum Octobrium, Consulibus supradictis.**

Marcus, natione Romanus, ex patre Prisco, sedit annos duos. Fuit temporibus Constantini, Nepotiano et Secundo Consulibus, ex die Kalendarum Februarii, usque in diem Kalendarum Octobris. Hic constituit ut Episcopus Ostiensis, qui consecrat Episcopum Urbis, pallio uteretur, vel ab eodem Episcopo Urbis Romæ consecraretur. Hic fecit Ordinationes duas per Decembrem, Presbyteros quindecim, Diaconos sex, Episcopos per loca septemdecim. Sepultus est in cœmeterio Balbinæ, via Ardeatina, pridie Nonas Octobris : *et cessavit Episcopatus dies viginti.*

Julius, annos quindecim, menses duos, dies
XXXVI **sex. Fuit temporibus Constantis, a Consulatu**
B **Feliciani et Titiani, ex die viii Idus Februarii, in diem pridie Idus Aprilis, Constantio v et Constantio Cæsare Consulibus. Hic multas fabricas fecit, basilicam in via Portuensi, milliario iii; basilicam in via Flaminia milliario ii, quæ vocatur Valentini; basilicam Juliam, quæ est regione vii, juxta forum Divi Trajani; basilicam trans Tiberim, regione xiv, juxta Callistum; basilicam in via Aurelia, milliario iii ad Callistum.**

Julius, natione Romanus, ex patre Rusticio, sedit annos quindecim mensem unum. Fuit temporibus Constantini, [a Consulatu] Feliciani et Maximiani. Hic fecit Ordinationes tres per mensem Decembris, Presbyteros octodecim, Diaconos octo, Episcopos per loca octo : sepultus est in via Aurelia, in cœmeterio Calipodii, milliario iii, pridie Idus Aprilis. *Cessavit Episcopatus dies viginti quinque.*

C
XXXVIII **Liberius fuit temporibus Constantii, ex die xi Kalendas Junias, in diem.... a Consulibus Constantio v et Constantio Cæsare.**

FINIS CATALOGI PRIMI,

PROSECUTIO ALTERIUS.

Liberius, natione Romanus ex patre Augusto, sedit annos quinque, menses tres, dies tres. Fuit temporibus Constantii usque ad Constantium Augustum vii. Hic exilio detruditur a Constantio, eo quod noluit hæresi Arianæ consentire, et fecit annos tres. Et congregati Sacerdotes, et cum consilio eorum Liberius, ordinaverunt in loco ejus Felicem Presbyterum Episcopum, venerabilem virum. [Et fecit Concilium Felix, et invenit duos Presbyteros consentientes Constantio Augusto Ariano, nomine Ursatium et Valentem, et damnavit eos in Concilio quadraginta octo Episcoporum.] Post paucos dies zelo ducti Ursatius et Valens, rogaverunt Constantium Augustum, ut revocaret Liberium de exilio, [ut unam tantum communionem partici- D
paret excepto rebaptizare.] Qui Liberius consensit præcepto Augusti, ut unam participationem conveniret communionis. Tunc revocaverunt Liberium de exilio. Eodem tempore Constantius una cum Ursatio et Valente convocaverunt aliquos, qui ex fæce Ariana erant, et misit et revocavit Liberium de cœmeterio S. Agnæ, ubi sedebat. Et ingressus Romam in ipsa hora Constantius, fecit Concilium cum hæreticis; simul Ursatius et Valens : et ejecit Felicem de Episcopatu, qui erat Catholicus, et revocavit Liberium. Ab eodem die fuit persecutio in Clero, ita ut intra Ecclesiam Presbyteri et Clerici necarentur. Qui Felix depositus de Episcopatu, habitavit in prædiolo suo a die iii Kalendas Augusti. Ingressus Liberius in Urbem iv Nonas Augusti, consensit Constantio hæretico; [non tamen rebaptizatus est, sed consensum præbuit.] Fecit Ordinationes duas, Presbyteros novemdecim, Diaconos quinque, Episcopos per loca octo. Sepultus est in cœmeterio Priscillæ via Salaria v Idus Septembris. *Cessavit Episcopatus dies quinque.*

Felix natione Romanus, ex patre Anastasio, sedit XXXIX
annos tres [Hic declaravit Constantium hæreticum, E
et rebaptizatum secundum. Hic martyrio coronatur.] Hic fecit basilicam in via Aurelia, milliario ab Urbe secundo, ubi et requievit. [Hic fecit Ordinationem per mensem Decemb. Presbyteros xxi, Diaconos quinque, Episcopos per loca xviii. Qui etiam capite truncatur, cum multis Clericis et fidelibus, occulte juxta muros Urbis, ad latus formæ Trajani, iii Idus Novembris : et exinde rapuerunt corpus ejus nocte Christiani cum Damaso Presbytero, et sepelierunt in basilica supradicta xvi Kalend. Decemb. *Cessavit Episcopatus dies* xxxviii.]

† *Verba omnia quæ in Elogiis* Liberii *et* Felicis *vides* [ ] *reclusa, non esse genuina sed ab Interpolatore adjecta, demonstrabit Dissertatio nostra* x, *quæ* Felicis *hujus martyrium merum esse figmentum probabit, ex libello Faustini et Marcellini Presbyterorum schismaticorum : asserunt enim, quod* Felix *totis septem annis post regressum* Liberii *vixerit suo in prædiolo, haud omissuri, ad conflandam invidiam Catholico Clero, a quo per schisma sese abjunxerant, exaggerare crudelitatem adversus* Felicem *exercitam, si quid simile revera accidisset.*

F

Damasus, natione Hispanus, ex patre Antonio, XL
sedit annos septemdecim, menses duos, dies undecim.... Fecit basilicas duas, unam ad viam Ardeatinam, ubi requiescit. Hic accusatus in crimine de adulterio, facta Synodo purificatur a quadraginta quatuor Episcopis, qui damnaverunt Concordium et Callistum Diaconos accusatores, et jactaverunt de Ecclesia. Hic fecit Ordinationes quinque per mensem Decemb. Presbyteros xxxi, Diaconos xi, Episcopos per loca li. Sepultus est in Basilica sua iii Idus Decembris, cum matre sua et germana. *Cessavit Episcopatus dies* xxxvi.

Siricius, natione Romanus, ex patre Tiburtio,
sedit annos xv, dies xxxv. Hic constitutum fecit de XLI
Ecclesia, et direxit per provincias. Constituit, ut sine consecrato Episcopi loci cuilibet Presbytero non liceret consecrare. Hic constituit hæreticos sub manus impositione reconciliari. Hic fecit Ordinationes quinque, Presbyteros xxxi, Diaconos xv, Episcopos per loca xxxii. Sepultus est in cœmeterio Priscillæ,

A scillæ, via Salaria, VII Kalendas Martii. *Cessavit Episcopatus dies* XX.

XLII ANASTASIUS, natione Romanus, ex patre Maximo, sedit annos * III, dies X. Hic constituit, quoties Evangelia recitantur, Sacerdotes non sederent. Hic fecit Ordinationes duas, Presbyteros quinque, Diaconos quinque, Episcopos per loca undecim. Sepultus est ad Ursum Pileatum, V Kalendas Maji. *Cessavit Episcopatus dies* XXI.

*lege IV

XLIII INNOCENTIUS, natione Albanensis, ex patre Innocentio, sedit annos quindecim, mensem unum, dies XXI. Hic constituit Sabbato jejunium celebrari, ideo quia Sabbato Dominus in sepulcro positus est, et discipuli jejunaverunt. Hic fecit Ordinationes quatuor per Decembrem, Presbyteros XXX, Diaconos XII, Episcopos per loca LIV. Sepultus est ad Ursum pileatum V Kalendas Augusti. *Cessavit Episcopatus dies* XXI.

B

XLIV ZOSIMUS, natione Græcus, ex patre Apronio, sedit annum I, menses II, dies II. Hic constituit ut Diaconi lævam tectam haberent de palliis linostimis, et ut per Parochias cereus benedicatur. Hic fecit ordinationem unam per mensem Decembris, Presbyteros X, Diaconos III, Episcopos per loca VIII. Sepultus est juxta corpus B. Laurentii, via Tiburtina, VI Kalendas Januarii. *Cessavit Episcopatus dies* XXI.

XLV BONIFACIUS, natione Romanus, ex patre Jocundo Presbytero sedit annos * III, menses VIII, dies V. Hic sub contentione cum Eulalio ordinatur : et fuit dissensio in Clero menses VI dies XV. Et facta Synodo deponitur Eulalius sub aliis Episcopis, quia juste non fuerat ordinatus : et ex consensu omnium sedit Bonifacius Præsul, et constitutus Eulalius in civitate Neptina Episcopus. Hic constituit ut nulla mulier vel monacha pallam sacratam contingeret aut lavaret, aut incensum poneret in ecclesia, nisi Minister, nec servum Clericum fieri. Hic fecit Ordinationem unam per mensem Decemb. Presbyteros XIII, Diaconos IV, Episcopos per loca XXXV. Sepultus est in cœmeterio S. Felicitatis via Salaria, VIII Kalendas Novembris. *Cessavit Episcopatus dies* IX.

*imo IV

C

XLVI CŒLESTINUS, patria Campanus, ex patre Prisco, sedit annos VIII, menses X, dies XVI. Hic fecit ut Psalmi centum quinquaginta deberent ante sacrificium psalli, quod ante non fiebat, nisi tantum Epistola Pauli Apostoli et sanctum Evangelium, et sic Missæ celebrabantur. Hic fecit ordinationes tres per mensem Decemb. Presbyteros XXXII, Diaconos XII, Episcopos per loca XLVI. Sepultus est in cœmeterio Priscillæ via Salaria, VIII Idus Aprilis. *Cessavit Episcopatus dies* XXI.

XLVII XISTUS, natione Romanus, ex patre Xisto, sedit annos VII, dies XVIII. Hic a quodam Basso incriminatus, accusatur. Ex præcepto Valentiniani Augusti, cum magna examinatione facta Synodo, purgatur a LIV Episcopis, et ejecit Bassum a communione. Hic fecit Ordinationes, Presbyteros XXVIII, Diaconos XXII, Episcopos per loca LII. Sepultus est via Tiburtina, in crypta ad S. Laurentium. *Cessavit Episcopatus dies* XXI.

D

LEO, natione Tuscus, ex patre Quintiano, sedit annos XXI, mensem I, dies XIII. XLVIII Hic fecit constitutum de Ecclesia. Hic invenit duas hæreses, Eutychem et Nestorium ; et per rogatum Marciani Augusti, orthodoxi Principis, ex hujus præcepto factum est Concilium sanctorum Episcoporum in Chalcedone Orientis, in basilica sanctæ Martyris Euphemiæ ; et congregati CCLXVI Sacerdotes ; et aliorum chirographus cucurrit CCCCV Episcoporum : qui condemnaverunt Eutychem et Nestorium. Et post dies XLII iterum in unum congregati cum chirographis, qui præsentes fuerunt, exponentes fidem cc Episcopi, cum Augusto Marciano piissimo, qui fidem suam una cum Augusta Placidia * publice ante conspectum sanctorum Sacerdotum Episcoporum declaravit, ubi iterum damnatus est Eutyches. Et postmodum rogat Imperator Marcianus, simul cum Episcopis XIV, et misit Sacram, rogans Leonem Papam, ut fidem expositam fidei Catholicæ et Apostolicæ ei dirigeret. Beatus vero Leo direxit tomum, et firmavit Synodum sanctam. Hic fecit epistolas multas, exponentes fidem Catholicam rectam, quæ hodie in archivio Ecclesiæ Romanæ tenentur, et decretalem quam per universum mundum spargens seminavit. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decembrem, Presbyteros octoginta unum, Diaconos triginta unum, Episcopos per loca centum septuaginta quinque. Hic constituit ut monacha non acciperet velaminis capitis benedictionem, nisi probata fuerit in virginitate sexaginta annorum. Sepultus est in basilica B. Petri tertio Idus Aprilis. *Cessavit Episcopatus dies* VI.

corrige Pulcheria

E

HILARUS, natione Sardus, ex patre Crispiniano, sedit annos quinque, menses tres, dies decem. Hic XLVIII fecit decretalem et per universum Orientem direxit, et Epistolas de fide Catholica. Hic fecit Ordinationem unam per mensem Decembrem, Presbyteros quindecim, Diaconos quinque, Episcopos per loca viginti duos. Sepultus est ad S. Laurentium in crypta, juxta corpus B. Xisti. *Cessavit Episcopatus dies decem.*

SIMPLICIUS, natione Tiburtinus, ex patre Castino, XLIX sedit annos quindecim, mensem unum, dies sex. F Hic constituit ad S. Petrum et ad S. Paulum et ad S. Laurentium hebdomadas, ut Presbyteri manerent, propter baptismum et pœnitentiam petentibus : de regione prima, ad S. Paulum ; de regione tertia, ad S. Laurentium ; de regione septima, ad S. Petrum. Sub hujus Episcopatum venit relatio de Græcia ab Acacio, qui fuit Episcopus Constantinopolitanus, et adfirmabat Petrum Alexandrinum Eutychianum hæreticum, facta petitione ab Acacio. Tunc fuit Ecclesia exequens. Tunc Simplicius Præsul damnavit Petrum Alexandrinum, de quo Acacius innumerabilia crimina adfirmabat. Eodem tempore rescripsit Timotheus Catholicus et Acacius, dicentes, Quia vere in mortem * Presbyteri Catholici Petrus esse mixtus. Tunc Papa Simplicius dissimulans, numquam scripsit Acacio, sed damnavit Petrum. Hic fecit Ordinationes per mensem Decembrem tres, Presbyteros quinquaginta septem, Diaconos undecim, Episcopos per loca octoginta duos. Sepultus est ad B. Petrum V Nonas Martii, *et cessavit Episcopatus dies quinque.*

* *Faust.* [illegible] *idque verius*

FELIX, natione Romanus, ex patre Felice Presbytero, sedit annos VIII, menses XI, dies XV. Sub hujus L

Episcopatum

DANIELIS PAPEBROCHII

E SOCIETATE JESU

CONATUS

CHRONICO-HISTORICUS

AD CATALOGUM

ROMANORUM PONTIFICUM

PARS PRIOR

A SANCTO PETRO

USQUE AD GELASIUM II

Continet prior hæc Pars Pontifices omnino centum sexaginta, ita ut Parti posteriori solum octoginta duo relinquantur. Causa divisionis, tali potius loco quam alibi faciendæ, patebit ex Præfatione ad eamdem Partem posteriorem : Indicem vero Pontificalem ordine Alphabetico digestum, utrique Parti communem Indicemque Materiarum atque Dissertationum, huic operi sparsim interpositarum, require post alios Indices quinti Tomi, unde eos accipere poteris quicumque totum hoc argumentum seorsim ab Actis voles in unum volumen coordinatum habere.

PRÆFATIO

PRÆFATIO

De hujus tractationis occasione ac scopo, servanda Baronio reverentia, et quorumdam jurgiis silentio prætereundis.

Cum ante hos circiter decem annos, Præliminarem suam ante Acta Sanctorum menses Aprilis Diatribam ad veteres Pontificum Romanorum Catalogos, recognoscendam præloque aptandam, mihi traderet piæ mem. Magister meus, R. P. Godefridus Henschenius : *Accipe, inquiebat, Testamentum hocce meum, quod tibi tuisque post me adjutoribus facultatem præbeat de Romanis Pontificibus, iis qui ante sextum seculum vixere, certius expeditiusque statuendi, quo quisque tempore sedere cœperit desieritque, subsidio antiquiorum Catalogorum, quos paucis visos, nemini vero digne æstimatos, hac mea, extrema fortassis, opera tibi trado illustratos. Accepi ego, a tantæ tamque diuturnæ in sacra historia experien-*

B *tiæ viro commendatum mnemosynon, velut talentum, non datum, sed creditum, et fidei meæ commissum. Oculo autem in id semper fui exinde intentus, ut ejus usum mihi aliisque expeditiorem redderem ; utque ea, quæ ille indefinita reliquerat plurima, determinarem accuratius, ex verosimiliori singulorum Epocha ducendo etiam mensium ac dierum numerum, et quis cuique Natalis seu primus in Cathedra, quis Funebris extremusque dies fuerit.*

Ex fundamentis in Diatriba Henscheniana positis,

2 *Rebar equidem, semel per illum posito tam bono Pontificiæ Chronologiæ fundamento, posse et antiquas ejus ruinas molimine non magno reparari, et ipsas coagmentari cum succedentium seculorum serie, quam in Annalibus Baronianis stare satis solidam, neque novæ curæ egere existimabam. Sed utrobique præconcepta opinione falsum me tunc primum cognovi, cum aliquo usque progressus in opere, coactum me vidi revolvi ad caput, eumque relegere, plus una vice ; propter nova quæ interdum se offerebant rerum temporumque criteria, neque Henschenio neque ulli priorum animadversa. Quæ dum exploro, et crebra ad opus applicatione fidelia esse cognosco, oportuit refingere identidem quidquid absque iis, velut absque amussi antea construxeram. Res enim Chronologicæ sic fere se habent, sicut catenæ ; quarum si annulum unum moveris, proximos*

orsus deducere perfectam Pontificatuum chronographiam,

regulam optimam difficilius reperi,

C *etiam et quandoque omnes commoveri necesse est ; ac sæpe, propter unum alterumve diem, deficientem abundantemve, longam priorum sequentiumque seriem revocari ad examen. Ad ulteriora deinde progrediens secula, ubi prona mihi promittebam omnia, propter eruditissimi Annalium ecclesiasticorum Conditoris progressam diligentiam : deprehendi majoris momenti rebus historiisque ita fere impensam ab eo operam totam, ut, quamvis istic etiam multa optime solideque constituta haberentur ad Chronologiam pertinentia, sicubi tamen illius ordinandæ instrumenta idonea deficiebant, ea haud admodum solicite perquisiverit Auctor ; de ingressu exituque plurimorum contentus simpliciter retulisse, quæ vel apud libri Pontificalis scriptorem (Damasum multi errando crediderunt) vel apud Anastasium Bibliothecarium reperiebat ; securus, quam ea commode hærerent inter se, vel potius desperans reperire viam, eorum aquitos errores corrigendi, vel ad concordiam revocandi dissona nimium testimonia.*

quodque nequiret recte peragi,

3 *Hic vero, quod ex Diatriba Henscheniana nosse jam cœperam, certius quotidie clariusque agnovi, fieri scilicet nequaquam posse, ut hanc historiæ Ecclesiasticæ partem pertractaret aliquis, quin ubique fere subduceret calculos a Baronianis diversos : quod ingentia Scriptoris plane eximii merita nota habentibus ut to-*

nisi plane recedendo a Baronio.

lerabile videretur, verebar equidem. Memineram etenim Joannis nostri Deckerii Velificationem seu Theoremata, de anno ortus ac mortis Domini Græcii edita anno MDCV, *usque adeo displicuisse nostræ tunc Societatis Generali Præposito R. P. Claudio Aquavivæ, quod de illis longe aliter quam Baronius statuerent, ut nec ipse, nec qui successit ei Mutius Vitellescus, passi sint unquam in lucem venire tres eruditissimos ejusdem Auctoris de eodem argumento Tomos Theologicarum mixtim et Chronologicarum Dissertationum, in Christi Theanthropi Natalem, seu de primario ac palmari divinæ ac humanæ Chronographiæ vinculo, iidemque etiam hodie apud nos delitescunt. Quamvis autem multis post annis Dionysius Petavius in Gallia, in Belgio* E
Jacobus Tirinus et Ægidius Bucherius, ex disciplina Deckerii fuerint permissi suis quique in operibus Chronologiam Evangelicam ordinare ; factum id est, cum jam inter Eruditos satis ubique conveniret de insufficientia Baronianæ sententiæ. Non idem adhuc evenerat successioni Pontificum ab eo traditæ, et doctissimi illi quos dixi viri vix ausi fuerant eam delibare. Quæ autem conatui meo viam stravisse videbatur Diatriba Henscheniana, cum ultra medietatem sexti seculi se non extenderet, ac nudum fere Catalogorum veterum conspectum præferret ; utcumque cum plausu excepta etiam Romæ fuerit, non tamen securum me reddere poterat, æque feliciter id mihi cessurum, per omnes pariter duodecim scriptoris Illustrissimi Tomos circumlaturo sententiam. Hærebam ergo animi anxius, nec satis poteram apud me ipsum constituere, expeditiusne cœpta prosequi, vel producta ad finem in lucem emittere : donec R. P. Petrus Possinus, *Societatis nostræ post Orlandinum atque Sacchinum Historiographus, vir ob omnigena eruditione Romanæ Urbi tunc notissimus, cognita sollicitudine istac mea, et exploratis doctiorum virorum sententiis, metum per epistolas non unas exemisset, commemorans quid cum præcipuæ doctrinæ hominibus hac super re tractasset : quarum epistolarum unam alteramve specimen hic quæso ut liceat* F
exhibere.

Hoc autem facere formidanti,

metum exemit P. Possinus,

4 *Rusticabatur ille Tusculi per autumnum anni* MDCLXXVIII, *cum meas forte acciperet censuras, pro minus fidenter id agerem quod posse videbat ; quando eodem appulit [illegible] captandi causa,* Illustriss. Michael Angelus Riccius, *tum quidem Consultor Congregationum S. Officii, Rituum, et Indicis, Secretariusque Congregationis de Indulgentiis, atque Pontifici æstimatus imprimis, nuper vero ab Innocentio Papa XI sacro Cardinalium adscriptus Collegio, sed eo in gradu, quem meritissimus susceperat, non diu superstes. Hunc conveniens Possinus, cum meo nomine ageret gratias, pro variis monumentis ad Acta Sanctorum instruenda ultro communicatis ; et is quædam [illegible] perisse diceret, ipsi tradenda cum simul Romam [illegible] venissent ;* Inde prono cursu ad opus (ut crebro solebat) commendandum progressus, cum multa perhonorifica congereret ; Ecquid, *inquit Possinus,* etiam probas, quod Patres, dum Vitas Sanctorum illustrant, plerumque proferunt aliqua historiæ emendandæ accommodata ? Ut de ceteris taceam, circa obitus ingressusque Pontificum multa illi annotant, haud parum ab hactenus creditis diversa, quorum specimen jam videris in quadam ad Aprilem Præfatione . habereque ipsos audio longe plura ejus generis,

ex sententia Card. Riccii, affirmans

Id omnes Romæ Eruditos optare,

A generis, adeoque posse conficere integrum ad hunc diem Pontificum Catalogum, cum veris et bene probatis decessionis successionisque cujusque eorum Epochis ; sed retardari a tali opere vulgando, metu ne quosdam offendat crebrior a Baronii sententia discessio. Ille vero ad ea : Atqui vana quidem, meo judicio, et nihil nisi panica formido talis est. Satis illi sæpe testati sunt, quanti Baronium faciant; nec justa unquam ulli oborietur suspicio, invidere ipsos illius gloriæ : quin et proferre quæ ipsum fugerint, imitari potius sit diligentiam illius et votis obsecundare, quam ulla ex parte debitæ ipsi a cunctis reverentiæ deesse. Audeant igitur me quidem auctore, et quidquid collectum habent ejusmodi argumenti quamprimum in lucem publicam effundant ; magnam inituri ab Eruditis gratiam, sine admixtione ullius a quamlibet piis invidiæ.

et salvo Baronii honore futurum.

Idem urgere D. Jo. Lucium

5 *His aliisque ex tali tantoque viro auditis Antuerpiamque perscriptis, in Urbem Possinus rediit; ubi mox cum convenit* D. Joannes Lucius, *editis de Regno Dalmatiæ atque Croatiæ libris aliisque eo spectantibus monumentis celebris, vita jam functus etiam ipse. Qui cum causa consulendi Henschenium de sua quadam conjectura scriptum aliquod obtulisset quod nobis*
B *destinaretur;* Venerandus ille Senex, *inquit idem Possinus* , et assidua cum Eruditis Urbis conversatione sensus publici apprime conscius, extremo mecum sermone tam ardenter incubuit, ut quæ nova lumina circa obitus successionesque Pontificum Romanorum e monumentis non antea visis hausistis, quamprimum ederetis ; ut sibi videri diceret, ad id vos officio quodam et conscientiæ obligatione cogi. Cumque metum qui vos moraretur exponerem, dejerabat terrorem esse panicum, modo id fiat cum congrua significatione venerationis erga Baronii memoriam. *Respondi ego ; Ista amanter prudenterque suggesta, optimo seni nostro Henschenio eatenus dumtaxat probari posse, quatenus properanti ad prælum Majo mora nulla injiceretur. Quod ipsum in occasionem eadem rursus suadendi trahens jam sæpe dictus Possinus, penultima Decembris cœpit amica curiositate interrogare, ecquid splendidi plausibilisque argumenti Præfationum loco, paratum haberemus in Tomos Maji singulos, ut factum in Martio atque Aprili ; et digitum in id quod capiebat intendens,* Video, *inquit,* in limine Aprilis vestri marmor idoneum struendæ magnifice Portæ speciosæ Majo vestro. Extat ibi delibatio chronologiæ Romanorum Pontificum, e monumentis serius repertis emendatæ : delibatio, inquam, et
C specimen quasi merum. Nam præcipua scribentis opera consumitur tribus Exercitationibus, pereruditis quidem, sed parum admodum ad veram seriem successionesque Pontificum facientibus, utramlibet tandem in partem definiantur spinosæ istæ et horribilibus obseptæ difficultatibus quæstiones, de anno nascentis ac morientis Christi. At Pontificum vel ineuntium vel desinentium veræ Epochæ, certioribus et nondum visis ad indubitabilia monumenta testimoniis aut indiciis defixæ, res essent quam Summates (qui fere primas solum paginas nuncupatorum sibi voluminum legere solent, intima ne cognoscant curis negotiisque prohibiti) in Prolegomenis perlibenter decurrerent, quam Eruditi cupide scrutarentur, quam omnes avide spectarent. Ergo quod potestis, ne gravemini promere, integram plenamque illustrationem historiæ Pontificiæ, a mendis quibus scatet innumeris repurgatam.

et optissime fieri ante Majum posse,

Citra ullius offensæ periculum,

6 At enim periculum est, ne, Romæ præsertim, multos offendat crebra, nec evitabilis hoc agentibus, discessio a sententia Baronii. Cur hoc metuatur, si nec in re nec in hominum opinione talis formidinis umbra ulla residet? Quis non videt nullam esse culpam Eminentissimi Historiæ ecclesiasticæ Patris, non vidisse, quæ nondum extabant dum ipse viveret, D monumenta? Quod sensum spectat Romæ degentium, scripsi alias quid Illustriss. Michael Angelus Riccius, quid D. Joannes Lucius mihi de hoc dixerint, non ex sua ipsorum solum, sed et omnium qui hic degunt Eruditorum, quibus sunt familiarissimi, sententia. Patrum Oratorii Romani, inter quos vixit scripsitque Baronius, non alia, pro ipsorum sapientia et æquitate dispositio mentis. Id heri mihi diserte confirmavit R. P. Leander Coloredus, cui novissime Congregatio sua partes imposuit provehendæ ulterius continuationis Baronianæ, post Odoricum τὸν Μακαρίτην. Equidem arbitror adeo non ista re maculandam Baronii memoriam, ut potius expetendum ejus causa volentibus sit, si quid ei defuerit postea repertum, non ab hæreticis vel aliter infensis insultabunde ostentari (quod, si a vobis omittatur, fiet) sed a benevolis et impense faventibus, cum ejus defensione ac laudum prædicatione, produci.

atque faventibus Oratorii Rev. Patribus.

7 *Ita tunc quidem instabat* Possinus ; *sed* Henschenius, *jam fere octogenarius, cum intelligeret eorum quæ postulabantur nihil ita paratum haberi a me ut cœptis perficiendis limandisque quantum necesse erat non requireretur adhuc multum temporis studiique ; adeo non assensit suadenti, ut nec ad aures quidem ulterius admittere vellet sermonem de re, qua supra vires gravandum me credebat, si curandæ impressioni tum vel maxime ferventi intentus, et simul supplendis illustrandisque trium qui deinde quatuor facti sunt ultimorum tomorum Actis occupatus, eo insuper onere gravarer, cui ipse per ætatem jam parum admodum posset succurrere ; quodque ut bene sustineretur, requirere judicabat hominem totum, et quidem non unum. Cum autem non desperaret fieri posse, ut ante obitum suum videret totos sex Maji tomos absolutos a prælo si modo unum id ego curarem ; omnino mandavit deponerem e manibus Tractatum istum, commodius mensi Junio reservandum, ante cujus tres Tomos (nec enim plures futuros apparebat, licet ad sex excreverat Majus) dividi ille perquam apte posset, et solus totidem Propylæa constituere.*

Mortuo Henschenio qui ad Junium differri volebat, E

8 *Interim amicis, præsertim Parisinis suadentibus, emissa in lucem est Maji pars prima, sane perquam feliciter. Vix enim effluxerat mensis unus ab editione, accelerata totis meis ac typographi nisibus (etiam cum exclusione diei* XVII, *qui ad quinque priores dies additus tertium Tomum facturus erat parem secundo ac primo) cum hominem, alias adhuc vegetum ineunte autumno anni* MDCLXXX *paralysis corripuit prostravitque ; et simul aperuit quam utile fuerit dimidii Maji emittendi consilium. Factum porro eadem ex causa est, ut nec illis quibus supervixit undecim mensibus, nec etiam altero dimidio anno deduci commode ad prælum potuerit pars secunda Maji, cui restabant etiamnum perficienda prolixiora pleraque, ex Græca et aliis linguis non Latinis, Acta. Ut autem iisdem absolutis mature resumeretur impressio, videbatur omnino non posse absolvi per æstatem anni* LXXXIII, *sicut fuerat cogitatum ; adeo multa nec opinata Typographo supervenerunt impedimenta, quæ eum coegerunt properare lentius. Licuit per has quasi inducias cogitare de audiendis iterum eorum precibus, qui Pontificiam Chronologiam postulabant quantocius, uti fecisse se profitetur Eruditissimus Pater Antonius Pagi, Ordinis Minorum Conventualium in Provincia antehac Provincialis, in Prolegom. num. 2 ante Dissertationem suam Hypaticam, quam hisce jam prælo paratis accepi, anno* MDCLXXXII *Lugduni editam. Ergo denuo eam in manus sumpsi ; ac propter oblata noviter, ut dixi, criteria quædam, totum a capite redorsus negotium, ad hanc quam vides molem opus adduxi, per limina posteriorum trium Tomorum Maji dividendum, nisi hoc etiam amici dissuasissent, et simul totum legere ante unum eorum maluissent.*

et parte Maji lentius prodeunte,

F

datum est tempus absolvendo operi,

9

edendoque in lucem;

A 9 *Ceterum libens fateor, quod illud ne nunc quidem commissurus luci fuerim, si non* P. Franciscus Baertius, *a morte P. Henschenii adjunctus mihi Socius, dum Conradum Janningum, P. Danieli Cardono suffectum ad tempus, Romæ detinent Theologica studia, suscepisset in se omnes et singulos annorum, dierum, ac mensium numeros, litterarum item Dominicalium, ac Paschalium circulorum characteres, identidem recurrentes, revocare ad scrutinium diligens et accuratum; sine quo sperare humanitus non poteram, quod exerrans calamus aut memoria fallens non subinde peccaret aliquid, etiam iis in locis ubi alienos errores nitor corrigere. Quantamcumque enim a se gratiam sperare me jubebant homines cordati et eruditi; videbam tamen, nihilo minus quam accidisse sibi testatur Baronius in Appendice ad Tomum* X, *etiam mihi paratos esse non solum* monitores (*quos* tamquam insignes benefactores *colendos mihi censeo; sed etiam alios,* qui *(ut ait ille)* seipsos adversariorum loco constituunt, dum nostra infenso animo carpunt, etc. *Nam quomodo meo alicui errori parcerent, qui etiam menda manifeste typographica (sine quibus liber nullus editur, quantamcumque vigilantiam correctioni impendas) tamquam malæ sanæ mentis argumenta exagitant! En tibi unum alterumve exemplum intemperantis istius dicacicatis.*

licet prævideatur parata obtrectatio,

omnem carpendi ansam captantium;

B 10 *In Appendice ad primum Tomum Maji reperitur annus* MCLIV, *male compositus cum rebus gestis circa Ansedanum in Lusitania conventum, a Canonicis Regularibus ad Prædicatores translatum, Commendam loci tenente D. Emanuele de Sousa, regnum administrante D. Catharina pro nepote Sebastiano, Provincialatum vero suorum gerente Vener. P. Ludovico Granatensi. Singula nomina lectorem, in historia seculi superioris non omnino rudem, monere poterant, in anni numero sphalma esse typographicum, atque pro C substituendum D: fuit tamen cui cavillari luberet, et velut cum somniante agere, ac quærere,* quomodo filius fuerit ante patrem, et ordo Dominicanus ante S. Dominicum. *S. Prochori, unius ex* LXX *Discipulis Christi*, cultus apud Coptos, *notatus in margine fuerat ad eam Appendiculam, quæ de ipso est Tomo* I *Aprilis pag.* 910. *Contigit ut post ultimam a me factam ejusdem folii recognitionem, jubente Henschenio ponerentur ad Appendiculam præcedentem lineæ paucæ; quarum causa ut sequentia omnia loco mota nonnihil sunt, sic etiam moveri eodem debebat, quæ textui respondebat marginalis synopsis: mota autem per socordiam typothetæ non est: et sic verba illa,* Cultus apud Coptos, *spectantia ad S. Prochorum,* C *inveniuntur nunc apposita loco quicum nullam habent connexionem. Hoc primo intuitu notare quivis non cæcus poterat, et tantillum dimittens oculos videre paulo inferius locum quo ista spectabant. Sed oculos passio nulla habet. Unus quidam eorum quos dixi, satis et abunde habere se credidit, quo augeret* Elenchum errorum et falsitatum Papebrochii *(mirare religiosi scriptoris modestiam) et quoniam volebat dictum interpretari ad sui contumeliam cujusdam Sancti, tota quidem pagina illa nusquam, sed tamen in præcedente nominati,* An non scomma? *inquit,* An idoli loco habet? Infamia Copti colebant idola, canum, felium etc. an hoc vult? *Sic autem temere jactum semel convitium, mox in aliorum nihilo moderatiorum libellos transiit paginasque implevit. Quid igitur, si* S. Petrum cultum *habere* apud Romanos *dicam,* scomma *id fuerit, quia nempe* Romani, *adhuc gentiles,* infamia *Bacchi ac Veneris* idola colebant? *Commiserationem ista, non iracundiam homini sensato moveant; sequamur nos prælaudati Baronii citato supra loco consilium prudens;* convertamus in nostrum lucrum aliena dispendia, et si quid vane objectum, confutemus; si quid ostendatur erratum, corrigamus, si quid obscurum, elucidemus; insuper et si quid addendum devenerit in manus, pariter adjiciamus. D

quia etiam tales non nihil prosunt.

11 *Fiet hoc a nobis (nisi alius magis proprius locus citius aliquid retractandum suadeat) in copioso totius semestris primi Supplemento, quod post Junium absolutum paramus. Interim revertor ad Baronium, et quod ante Tomum* I *Martii in Vita Bollandi num.* 41 *scripsi, hic iterum dico :* Fidenter sæpe, sed semper reverenter, a sententia magni illius Auctoris recedimus, idque absque ulla ipsius nota vel injuria factum accipi volumus. Fatemur enim fieri posse, ut magni alicujus gigantis humeris insidens quantumvis pumilus, prospiciat longius aliquanto, et quæ ipsum latent intueatur : idque nunc etiam fieri facilius, propter tot antiquorum monumentorum millia, partim a nobis recens inventa collectaque partim ab aliis in lucem eruta, postquam Baronius desiit Ecclesiasticam historiam per Annales digerere ; quæ ille si videre potuisset, rectius utique certiusque judicasset. Etenim sæpissime accidit, ut in historia aliqua seu quæstione facti occurrant nodi quidam diu inexplicabiles, qui eruderato aliquo veteri testimonio facillime postea resolvantur. Quod cum Catholici ac Religiosi scriptores verecunde faciunt, ipsis quoque quos sic refutant honor suus manet, et heterodoxis occasio tollitur seipsos tumide extollendi, velut super alienorum errorum a se factas ruinas, si quod Chronologicum σφάλμα deprehenderent. E *Sic ego ante annum* MDCLXV, *sic iterum hodie intelligi volo nomen* Baronii *usurpare, velut viri omni encomio majoris, nec unquam sine honoris præfatione nominandi, nisi id affectationis supertitiosæ plusculum haberet, necessitatis vero nihil, præmonito semel (ut hic fecimus) Lectore; per quem deinceps nobis liceat simpliciter in decursu appellare* Baronium, *sic ut nominasse laudasse sit, etiam istic ubi corrigitur; cogitando semper quod, ut ait ipse,* Nihil cum oritur statim perfectum est, neque in longa ac perdifficili via illæso semper pede conceditur incedere. *Nusquam autem ei usuvenit offendere sæpius, quam in Pontificum successionibus ordinandis.*

Igitur cum omni quæ debetur Baronio reverentia,

12 *Annos ille quidem minime paucos, totumque primi sui Tomi laborem, statuendis Christianæ Chronologiæ principiis impenderat, et omnes difficultates perrupisse credebat, initium vulgaris Æræ trahendo ad duos retro Consulatus, præterquam eatenus factum erat; ast eo successu, cui Chronologi Eruditiores omnes postea indoluerunt, nemine qui sequendum id sibi putaret invento, omnibus autem ad annos vel duplo plures prævertendum æram communem censentibus, vel omnino* F *nullos adsciscendos: quin etiam ipsemet, ubi ad Imperium Probi Soterisque Pontificatum pervenit, ne continuo pergeret a sensu communi dissidere, utrumque contrahere plus æquo coactus, nec obscure professus est, cuicumque alteri chronotaxi haud difficulter se subcripturum, salvis quas ponebat, quasque Henschenius postea servavit, conditionibus. Tum vero tamquam irrito conatu fatigatus, languidius cœpit Pontificiæ successionis funem contexere, ut supra dixi. Postquam autem etiam Anastasius Bibliothecarius, quo præcipue nixus fuerat, ipsum destituit, ante finem seculi noni subsistens; magnas ubique tenebras reperit, quarum discutere tentavit alias, alias nec tentavit quidem; optavit tamen consurgere aliquem qui omnes dissiparet. Id præstitisse me non ausim præsumere, quin potius aliis superesse adhuc reor multam materiam gloriosi non minus quam fructuosi laboris: ideoque huic tractatui, pro titulo* Chronographiæ Pontificiæ, *qui primus se offerebat quærenti, nomen feci* Conatus Chronico-historici. *In hoc si scopum non attigero, alterque feliciori id faciens successu, meos, si quos invenerit, errores corrigat; adeo non feram id ægre, ut cum animi gratulatione sincera cessurus ei palmam sim;*

conabor perficere rem,

ab ipso fere desperatam:

libenter cessurus certiora docturo.

A *sum; eademque promptitudine illi assurrecturus, qua eruditissimi Patris Joannis Mabillonii de re Diplomatica opus excepi, et postquam legeram approbavi, licet in non paucis contrarium eis, quæ in argumento eatenus intacto, optima quidem voluntate, sed impari ad rem tantam instrumenti necessarii copia, obiter delibavi, occasione Trevirensis cujusdam figmenti. Quamvis enim istud satis eversum sit lucubratiuncula prædicta, assentiente ipsomet Mabillonio ad lucem tamen dignioris istius justique operis illa sic mihi ipsi viluit, ut in ea nihil fere amplius inveniam quod placeat, quam quod ex dubiis istic a me fortuito motis tam Insignis Commentarius nasci potuerit, ab eo qui rem ex professo pertractavit. Equidem sic existimo, neminem turpiter vinci, ubi gloriosum fuit certare; si tamen certasse dici possim cum alio, quam cum ipsius argumenti obscuritate originaliumque diplomatum defectu; nemine tum adhuc invento qui speraret inveniri aliquam methodum posse, ad veri falsique discrimen faciendum inter diplomata vetera, etsi constaret multa essse inter ea sublestæ fidei, saltem quoad historiam, pro qua sola satagebam. Libenter interim restituo San-Dionysiano archivo, quam læsisse inconsultius videor, reverentiam; sed ea quam Mabillonius offert cautela ut quædam istic inveniri non negentur* B vel omnino falsa, vel interpolata, vel dubia, tum primæ tum secundæ stirpis; *quia bonus ac* simplex erat Dubletus, qui quodlibet incidit in manus, sine dolo malo in publicos oculos produxit.

Emenda quædam regula circa diem mortis a sepultura distinguendum,

13 *Nunc Regulas, quibus Conatum istum meum constringendum putavi, ne per incertum vagaretur, paucis accipe. Primum cum Henschenio statui, certiores nullas esse temporum notas ac minus facile a librariis vitiabiles, quam quæ per Consules Romanos defluunt, quales pro primis tribus seculis suggerit apud eumdem antiquior Catalogus, usque ad* Liberium *Papam deductus. Statui deinde dies illos, quos cuique Pontificis Sepulturæ adscribit posterior seculi* VI *Catalogus ac deinde Anastasius Bibliothecarius, non esse dies Obitus, imo nec Sepulturæ uno alterove post obitum die factæ, nisi pro tredecim primis, in ceteris vero ante* Silvestrum *aut etiam aliquamdiu post, esse dies Elevati solemnius corporis in aliqua Romanarum cryptarum; in reliquis vero Translationis, a Basilica Lateranensi ad Vaticanam, sæpe diu post Obitum successorisque Electionem et Ordinationem celebratæ: quamvis tales dies, quibus scilicet erant Diptycho Vaticano adscripti illi, nulla habita ratione* C *diei vere obitualis, assumpserint postea Martyrologi medii ævi, cum singulos adscripsere Sanctorum Fastis. Interim veram diem Mortis, pro antiquioribus quidem existimavi certius peti non esse quam ex vetustissimo Martyrologio, quod S. Hieronymi esse credimus, aut saltem ejus ætate collectum; pro ceteris vero, indicia historica alia studiose observamus, prout ex decursu apparebit. Porro a die Mortis sic definito, per assignata cuique annorum, mensium ac dierum spatia, nisus ad initia Pontificatuum singulorum pertingere, in magna sæpe numerorum discrepantia pro codicum MSS varietate, eos numeros aliis prætuli, per quos retrogradiens perveniebam ad Dominicam diem, qua fuerit Pontificalis Ordinatio, coram collecta quanta potuit fidelium plebe, ipsis etiam in persecutionibus, celebrata.*

diem Ordinationis in Dominica faciendæ,

Persuasus enim eram, talis diei ad istum actum observantiam ab Apostolica traditione fluxisse; et in ista persuasione confirmabar Symmachi Urbis Præfecti testimonio, de electo Pontifice Bonifacio scribentis, quod eo in Patriarchium Lateranense inducto, expectatus fuit dies consuetus quo posset ordinari. *Ordinatus namque fuit ipso quo Symmachus scribebat die die* IIII Kal. Januarii *seu* XXVIIII *Decembris anno* CCCCXVIII*: et hic dies tunc Dominicus erat. Vidi deinde Constantinum Pseudo papam, per vim intrusum in* D *Patriarchium, ipsa qua Paulus Papa ejus nominis primus obierat Dominica, factumque Clericum, feria autem sequenti Subdiaconum atque Diaconum, non ausum tamen Ordinationi Episcopali suscipiendæ ingerere sese, nisi in Dominica proxima: et alia similia loca plura in Anastasio subinde notavi, cui succedens in vitis Pontificum scribendis Guilielmus, Bibliothecarius etiam ipse, cum ordinationem Hadriani II peractam in Dominica asserit, factum id ait* secundum morem.

ab hac non ab electionis die Pontificatus inchoandos

14 *Atqui ab Ordinationis Episcopalis die numerandum tempus cujusque Pontificatus, non a die Electionis; neque hunc, sed illum habitum esse Natalem; tam multis in decursu operis demonstrabitur exemplis, ut certius nihil haberi possit. Tantum enim aberat ut ante characterem Episcopalem cum Ordinatione susceptum, primis duodecim cum dimidio seculis, Pontificem faceret sola electio, et in Patriarchium Lateranense ipso electionis die facta introductio, quod credens Baronius, verorum Pontificum numerum* Stephano *uno post* Zachariam *electo, sed numquam consecrato, ideoque ab aliis omnibus prætermisso, auxit: ut ne quidem primum in Clero Romano locum is teneret, si erat ex gradu inferiori assumptus. Patet hoc ex Epistola, quam post* Severini *Papæ mortem et* Joannis IV *electionem anno* DCXL *Episcopis, Presbyteris, Doctoribusque seu Abbatibus Scotiæ scripserunt.* Hilarius E Archipresbyter et servans locum Apostolicæ Sedis, Joannes Diaconus et in Dei nomine Electus, item Joannes Primicerius et servans locum Apostolicæ Sedis, et Joannes servus Dei Consiliarius ejusdem Apostolicæ Sedis, *velut penes quos, Sede Vacante, jus vicarium resideret secundum gradus sui ordinem.*

Observando interim

Tempus ergo cessantis Episcopatus *ut Catalogi loquuntur sive ut nunc loquimur* vacantis Sedis, *a Morte unius ad Ordinationem alterius supputabit, quisquis ex usu illorum temporum, quibus scripti Catalogi sunt, loqui volet, eosque recte intelligere. Nihil interim horum observandum sibi Baronius sciens, quid mirum si male semper exorsus est, et quid mirum, si inter scriptos diversimode numeros, definiendis Pontificatuum atque Interpontificiorum spatiis, nequiverit discernere quosnam reciperet ut verosimiliores, quosnam rejiceret ut alteratos librariorum socordia, quam nimis quam facile intercurrere alioqui notissimum ipsi etiam erat; unde nec solet iis multum fidere, quotiescumque aliunde affulget spes aliqua certioris criterii. Alia ejusmodi plura, a nobis per decursum hujus scriptionis observata, inveniet Lector; agnoscetque, non eodem stylo continuatos semper fuisse Catalogos; sed, prout varii auctores prosecuti eos sunt, sic et stylum in nonnullis mutari: cujus varietatis haud obscura vestigia etiam in Anastasio Bibliothecario videre est, sunt autem accurate notanda, ne in multis labaris. Hinc cum initio* XII *seculi,* F *quo cœperunt electi Pontifices ab ipso suæ Electionis die numerare annos Pontificatus sui, mutavi etiam ipse stylum, eoque cum stylo phrasim, indigetando tempus* Sedis vacantis*: quia cessante usque ad diem Ordinationis seu Coronationis Episcopatu, Sedes tamen censebatur impleri per installationem factam ipso die electionis: qua de re pluribus agitur ante Pontificatum Gelasii II sub annum* MCXVIII.

varietatum subinde stylum Catalogorum veterum,

15 *Multas quoque Epistolas, Romanorum Pontificum falso inscriptas nominibus, doctrina alioqui et sententia veraces ideoque non agnitas; diu illusisse credulitati Christiani orbis, ipsisque ecclesiastici Juris compilatoribus, quin etiam Nicolao Papæ I ejusque deinceps Successoribus, necnon Conciliis tam generalibus quam particularibus, succincte simul et distincte docuit Ecclesiæ nostræ Antuerpiensis decus, nuperque ad Præfecturam Bibliothecæ Vaticanæ, patria plaudente, Romana urbe mirante evocatus,* D. Emmanuel a Schelstraten, *Antiquitatis illustratæ parte 2 Dissert. 3, cap. 5, ubi videre licebit, quanta ex in veneratione omnibus*

notando etiam Decretales quibusdam Pontificibus affictas,

A omnibus olim fuerint, quam autem nunc viles historicis habeantur, et quibus ex causis. Quæ causæ licet apud Baronium et Bellarminum Cardinales, Antonium Augustinum Tarraconensem et Petrum a Marca Parisiensem Archiepiscopos, Philippum Labbæum, et Gabrielem Cossartium novissime compilatorum Conciliorum editores, videri possint; juvat tamen earumdem Epistolarum convictiones, quatenus Chronologiæ a nobis constituendæ repugnant, interserere huic Tractatui; in quo subinde necesse erit alias quasdam fictiones, historiæ Ecclesiasticæ nostrique operis perturbativas, notare: propterea quod his sustinendis ita subinde Pontificum quorumdam prætexatur auctoritas, quasi ipsis totique Ecclesiæ injurius sit, quisquis eas audet in dubium revocare.

et si qui forte iis obrepserunt errores,

16 Non ita sensit Illustrissimus Augustinus Favoritus, quatuor successive Pontificum in scribendis ad viros Principes arcanis litteris et Consistorialibus Dominorum Cardinalium Actis Secretarius, nuper quidem mortuus, sed adhuc in dignissimo consobrino successore suo Laurentio Casono superstes; cui cum anno MDCLXXX scripsissem, quanta eo nomine esset in Belgio concitata tempestas contra tum editos a me libros, imo contra Societatem nostram universam mei unius causa, B non sine minis querelarum ad usque summi Pontificis tribunal deferendarum; ipse XIII Decembris, visa jam prima parte Maji, nostrisque ad Hierosolymitanos Patriarchas Parergis prolixe apud P. Possinum laudatis, in hunc modum rescripsit: Gratulor tibi, quin imo Ecclesiæ universæ, successus prosperos operis de Vitis Sanctorum, in quo sane juvando ac promovendo debent boni omnes pro viribus allaborare. Ego non deero occasionibus illi suffragandi: atque interim significavi Sanctitati suæ, quam injuste de vobis querantur Religiosi nonnulli viri: qui si ad Pontificem querelas detulerant, ne illi rem sibi esse sentient cum Principe, acri hominum et negotiorum æstimatore. Potes Patri Possino mandare, ut, ubi res tulerit, mihi significet quid facto opus sit: omnia enim curabo diligenter, percupidus bene merendi de tam præclaro opere.

in causis puri facti historico subjectis judicio

17 Erat tunc Pontifex, idem qui nunc est, eritque (si valeant bonorum preces) in annos multos S. D. N. Innocentius Papa XI, optime intelligens, in iis quæ fidem aut mores non spectant, nec a Theologis et Canonistis, sed ab Historicis sunt discenda, nihil sibi facultatis competere humana majoris; nec indignabatur, si quibusdam Decessorum suorum Brevibus subinde dicatur contineri quidpiam, non alia quam qua suggestum a supplicantibus est accipiendum fide. Utinam illi, C qui pro auctoritate Pontificiorum quorumcumque verborum tantum præseferunt zelum, eamque trahunt quo ipsa trahi nec potest nec vult; quam ab aliis præpostere exigunt deferendam illis reverentiam, deferrent ipsi in iis rebus, in quibus statuere aliquid, et fideles omnes etiam sub gravibus pœnis obligare, non solum potest, sed etiam vult! Religiosius observaretur Urbani VIII Constitutio, circa formam et habitum sacrarum imaginum, quæ incipit, Sacrosancta Tridentina Synodus, severissime prohibens die XV Martii MDCXXXXII, ne quis cujuscumque gradus, qualitatis, Ordinis et causæ, imagines D. N. Jesu Christi, et Deiparæ Virginis Mariæ, ac Angelorum, Apostolorum, Evangelistarum, aliorumque Sanctorum et Sanctarum (atque adeo etiam Prophetarum) quorumcumque, sculpere aut pingere, aut antehac sculptas aut pictas et alias quomodolibet effictas tenere seu publico aspectui exponere, aut vestire cum alio habitu et forma, quam in Catholica et Apostolica Ecclesia ab antiquo tempore consuevit, nec etiam cum habitu particularis alicujus Ordinis Regularis. Sed missa istæc facio: et securus de æquitate judicis, nihil gratiæ cujusquam contra veritatem æquitatemque cessuri, pergo

certus hoc Romæ non displiciturum.

tum defunctorum amicorum eruditissimorum votis tum D aliorum haud imparis doctrinæ Curialium plurium etiam viventium desiderio facere satis; et qualem Illustrissimus Favoritus optare se postea significarit, Romanorum Pontificum seriem texere. Haud tamen (quod fortasse quidam vellet, satis autem superque est in Hierosolymitanis fecisse semel, nullo idoneo ad ea hactenus comparente responso) Non inquam etiam hic integram inanissimarum objectionum refutationes. Suavius enim, et fortassis ad animos componendos efficacius erit, alio in argumento, nihilque ad querulos istos spectante, legendum offerre, quam multis, omnium aut plurium judicio nunc falsis, rudiori autem seculo creditis ut veris assentiri et mordicus inhærere necesse nos foret, si eodem quo ipsi ratiocinandi modo uti seu potius abuti deberemus. Habebit nihilominus etiam hic Tractatus digressiones quasdam prolixiores, sed tales omnes, quæ cum ipso quod conor elucidare argumento Chronologico sic connexæ sint, ut vel ex eo sponte fluant, vel illud sine ipsis satis nequeat videri explicatum.

Præteritis autem quorumdam jurgiis,

18 Primo autem consilium fuerat Conatum hunc meum in Martino V terminare, quousque scilicet extendebant sese in nostro sæpius laudato Codice manuscripto Pontificum Romanorum Vitæ. Animadverteras E deinde easdem Vitas haud infeliciter continuatas a Joanne Stella Presbytero Veneto, sed continuationem hanc jam pene haberi et videri desiisse opus cum illo protractum ad Julium II: eoque consilio ad prælum detuleram jam inde ab Augusto anni MDCLXXXIII. Cum ecce post impressos duodecim primos ad Soterem Pontifices, causis quibusdam supervenientibus cogor citius quam constitueram dimittere a me ad tempus Socium, consuetis Societati nostræ probationibus præparandum ultimæ solennium apud nos votorum quatuor Professioni: qui licet fuerit intra non multos menses mihi redditus, Acta tamen S. Ferdinandi Regis Castellæ ac Legionis, rogatu Hispalensis Capituli seorsim imprimi cœpta, et propter præteritæ hiemis insuetum diuturnumque rigorem lentius procedentia, sic occupabant prælum, ut non nisi post Pascha resumi Chronologiæ hujus impressio potuerit. Interim venit mihi in mentem cogitare, quod cum Observationes nostræ et intextæ eisdem Dissertationes, Annalibus Ecclesiasticis, opera eruditissimorum virorum Cæsaris Baronii atque Oderici Raynaldi usque ad obitum Septimi Clementis deductis, sic aptari possent, ut qui illis recognoscendis supplendisque dare vellent operam (quod sciebam nonnullos meditari) nostro hoc quasi spicilegio instructiores redderentur, gratum iisdem facturum me quoad singulorum Pontificatuum epochas, si et ipse eodem usque progrederer; F ubique suggerendo aliqua, magnis illis viris et in tam copiosa segete metenda occupatis, inobservata. Sic autem progresso visum denique est non convenire, ut dimissis qui supererant Pontificibus viginti ultimis, non integram omnium seriem darem.

producturi usque ad Præsentem Pontificem

suggerendo varia, in Annalibus Ecclesiasticis ad Clementem 7 usque prætermissa,

19 Quid igitur? An falcem mitterem in messem alienam; et amicissimi mei R. P. Leandri Coloredi, in continuandis prædictis Annalibus desudantis, deflorarem argumentum, quasi non satis habens quod laborem in proprio? Nolui profecto, neque debui; imo nec potui. Nudam darem nomenclaturam, notato cujusque principio ac fine? Exile id nimium nimisque jejunum; et jam cœperam observare, sæpius variasse usum Curiæ ad hæc nostra tempora, in signandis Bullis Brevibusque Papalibus, quorum ingens copia offerebatur in Bullariis. Hæc ergo diversitas, sicut utiliter fuerat notata in Pontificalibus seculo XVI prioribus, sic non videbatur negligenda in iis qui supererant tam paucis; cum ea res commoditatem haberet quotidianam posset; et a me cœpta, ab aliis porro continuari ac perfici, etiam istic ubi idonei instrumenti defectu definire non potui, ut potui in plerisque, utrum a die Ordinationis ac Coronationis suæ Pontificalis anni innovandi regulam tenuerit

deinde solas Epochas annorum Pontificatuum definiendo,

A *nuerit aliquis, an vero a die primæ Electionis. Unum id igitur, velut ad Chronologiam Pontificiam, etiam modernam, præcipue faciens (et tamen a nemine hactenus observatum) addere ad Nomenclaturam volui, itaque finem facere suscepto extra ordinem operi, sed non prorsus alieno a cura illustrandi Acta Sanctorum : quæ cum ad omnia pertineant tempora, etiam proxime lapsa, omnia quoque pendent ex Pontificia Chronologia, tamquam filo ipsa inter se continuante. Tali porro ratione prolixior jam Commentarius, quam ut in limine Tomi unius commode possit explicari totus, bifariam dividitur : sic ut pars ejus prior, quæ veteri stylo Catalogorum antiquiorum inhærens, Pontificatuum spatia metitur a die Ordinationis seu Coronationis, occupet frontem hujus Tomi quarti; altera, diem Electionis pro Epocha Chronologiæ Pontificalis habens, juxta receptiorem exinde in Catalogis Epitaphiisque usum, ponatur ante Tomum quintum sequentem.*

et opus ante tomum 4 et 5 Maji bifariam dividendo.

20 *His prænotatis, incipio cum P. Henschenio a primo ac præcipuo Ecclesiæ Capite* Christo Jesu, *cujus Vicarii sunt Romani Pontifices,* Petri *successores. Sed ecce, ipso tempore, quo, utriusque Tomi impressione jam ferme absoluta, pagina hæc, in duobus ultimis numeris mutanda, iterato destinatur ad prælum; perfertur Roma gravissimum Sanctissimi Domini Nostri Decretum, publicatum istic an.* MDCLXXXIV *die* X *Julii, quo* Libri quidam, Auctore Natali Alexandro, Fratre Ordinis Prædicatorum, in sedecim volumina distributi *(præter alios in quatuor opuscula divisos)* et a primo usque ad duodecimum seculum inclusive editi, sub titulo, Selecta Historiæ ecclesiasticæ Capita, *a S. D. N. Innocentio PP. XI* motu proprio et ex certa scientia ac matura deliberatione, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, damnantur ac reprobantur, ac legi seu retineri prohibentur; ipsorumque librorum omnium et singulorum impressio, descriptio, lectio, retentio, et usus *sub gravissimis pœnis in decreto contentis*, omnino interdicitur. D *Ne quis igitur, duos hos Tomos in lucem venire videns post hujusmodi Decretum, et nihilominus in eis dictos libros subinde absque scrupulo allegatos reperiens, observantiam Apostolicorum mandatorum, quam ante singulos Tomos profitemur, eo in casu desideret; monitum lectorem velim id prius quam tale Decretum conderetur Romæ, procul inde in Belgio esse absque malo dolo factum; et quidem in iis dumtaxat argumentis, quæ sola si Auctor ille tractasset, non putamus incursurum fuisse Sanctæ] Sedis indignationem tam gravem. Interim etiam sic impressa pro non impressis haberi cupio; et Pontificiæ voluntati in omnibus atque per omnia morem gestum desiderans, e sexto septimoque Maji Tomis, jam jam ad prælum postulandis, expungo quæcumque alia loca, dictorum librorum mentionem facientia.* E

Qua ratione hic aliquando allegati sint libri P. Natalis Alexandri.

JESUS CHRISTUS

PONTIFEX IN ÆTERNUM.

JESUS CHRISTUS, conceptus de Spiritu sancto, XXU Martii, natus de Maria Virgine XXU Decembris, anno ante vulgarem Æram a Kal. Januarii inchoandam sexto; expletis vitæ annis XXXIII, mensibus III, crucifigitur sub Pontio Pilato Præside Judææ Romano Imperatore Tiberio, Duobus Geminis Consulibus, XXU Martii anno XXUI vulgaris: Æræ tertio die resurgit a mortuis, et quadragesimo post ascendit in cœlum U Maji, relicto in terris Vicario Petro ejusque successoribus: a quo in Apostolica Romana Sede fluit series summorum universalis Ecclesiæ Pontificum. Alii volunt immediate ante communem Æram C natum, ipso autem ætatis suæ an. XXXIII, per tres menses dumtaxat inchoato, mortuum III Aprilis, et XIU Maji assumptum in cœlos quod, præ priori veterum plurium sententia, nobis quoque verisimilius est. F

Priorem sententiam conatus demonstrare Henschenius,

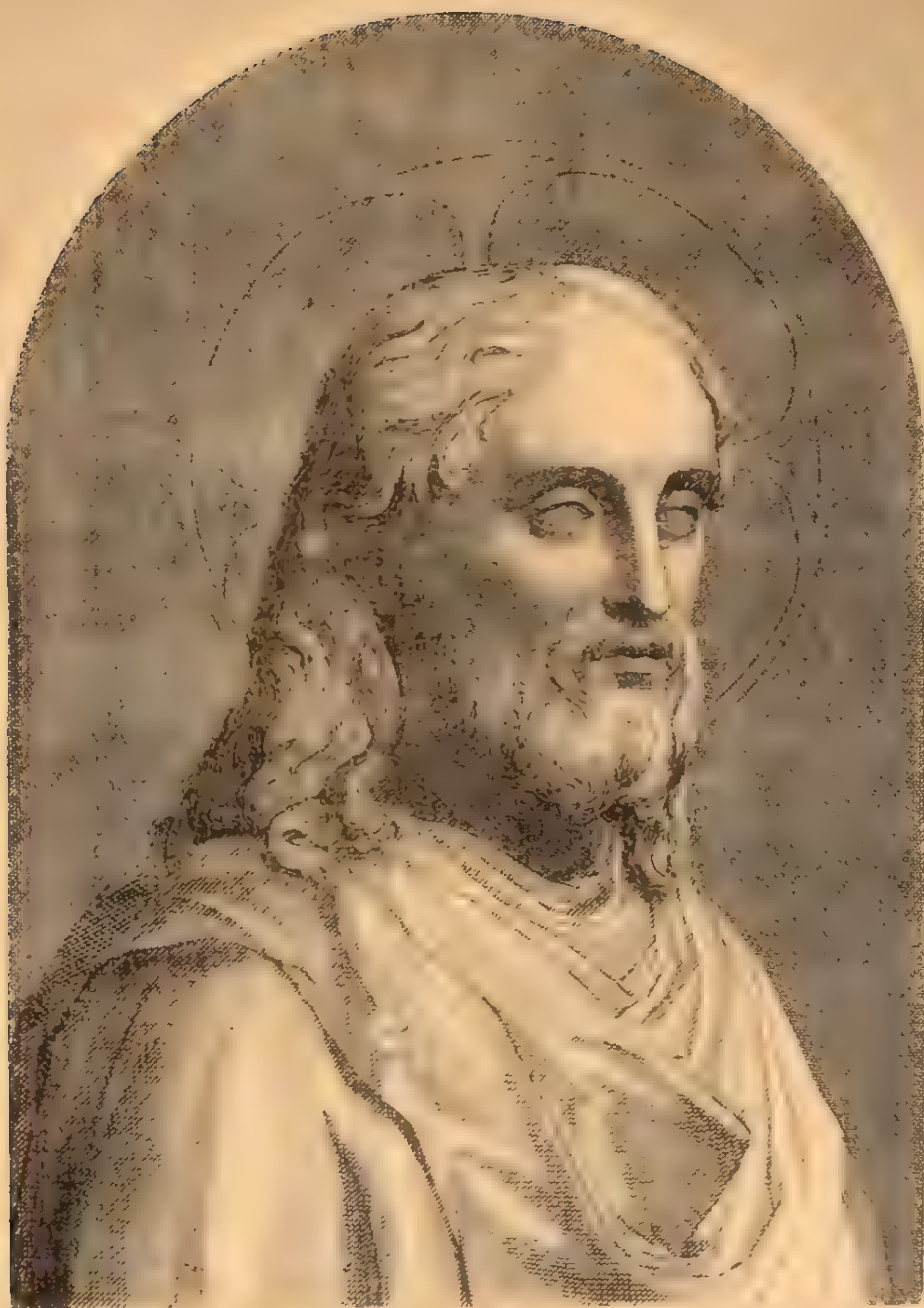
Quam recepta tertio quartoque Christi seculo opinione, fere per omnem Ecclesiam Occidentalem (sub ea etiam comprehendendo Africam) creditum fuerit dicto Geminorum Consulatu, mense ac die, passum esse Christum, et quam commode exinde retrocedatur per universam illius vitam, usque ad humanæ salutis initium, diem inquam Incarnationis Dominicæ aliaque illam prægressa historiæ etiam secularis puncta; conatus fuit explicare, et nonnullorum virorum eruditorum judicio visus est demonstrare P. Godefridus Henschenius, Exercitatione prima et secunda ante Catalogos veteres antiquorum Pontificum, quos Lector consulat. Sed pag. X velim benigne corrigat errorem typothetæ, qui ubi expansam in margine annorum singulorum tabulam, prout occasio ferebat dividere debuit, atque eam a prima ad secundum columnam transferre; easdem in capite secundæ columnæ notas eodemque ordine posuit, quo posuerat in capite primæ columnæ; quas tamen oportuisset prosequi, sicuti circa medium primæ columnæ jam quadamtenus fuerant mutatæ, hoc modo :*

in sua ante Aprilem Diatriba;

ANNUS CHR. ÆR.	ANNUS CHR. ÆT.	ANNUS TIBER.	ANNUS TIBER. Imper.		ANNUS TIBER. Imper. *solus.*	*cum Augusto*	*a Passione*	*Æræ vulgaris*
24	29	14	10	*Primæ columnæ initium et finis, cui sic responde-re debet initium columnæ 2.*				
	a Pass.		11					
			19					
33	5	23	20		20 21	24	6	34

2 *Est etiam Pag.* VIII *aliquid quod Auctor mutatum optavit, postquam ea legerat probaveratque, quæ ante 1 Tomum Maji ad Ephemerides Græco-Moscas fueram commentatus, die* VIII *Janarii et* XXV *ac* XXVIIII *Decembris, de Adoratione Magorum, cæde Innocentium, et fuga in Ægyptum. Itaque ante annum primum ætatis Christi*

in eadem voluit deinde mutari aliquid, circa adorationem Magorum,

SALVATOR MUNDI

A *Christi, et quintum ante æram vulgarem omnia hæc refert, velut sub finem ejusdem primi anni facta, cum Christus esset secundum ætatis annum recenter ingressus.*

et postremas Christi apparitiones.

3 *Visis etiam, quæ in Chronologia Patriarcharum Hierosolymitanorum dixi, circa apparitionem Christi,* Jacobo Adelphotheo *factam, et commemoratam* 1 *Cor.* 15, 6; *veluti post Ascensionem Domini ad cœlos, imo post Pentecosten; in eamdem mecum venit sententiam, ut verosimillimum esse crederet, eas omnes quas ibi Paulus commemorat Apparitiones, exceptis fortasse duabus primis, ejusdem posterioris temporis esse; adeoque diversissimas ab iis, quas memorat Evangelista, factas per die* XL *post Resurrectionem. Certe illi* plusquam quingenti fratres, *quorum istic fit mentio, incommode dicuntur simul convenisse ad Dominum videndum in Monte Galilææ, quo solos* undecim *adducit Matthæus: neque etiam dixerim fuisse eos in Monte Oliveti, ubi rursum soli undecim, cum Maria tamen et mulieribus, videntur adfuisse. Et vero quomodo illi* D *istic* plusquam quingenti *fuissent, qui post Ascensionem, collectis quotquot poterant aliis, ad subrogandum unum loco Judæ, solum erant* turba hominum, *virorum scilicet et mulierum,* fere centum viginti? *Ergo sub Consulatu duorum Geminorum expunges tres ultimas lineas, et postea anni sequentis historiam isti sententiæ aptabis.*

4 *Sequens dissertatio procedit ex hypothesi, de anno* XXXIII *Æræ vulgaris, quo Christus obierit: utrum autem ex hinc sequatur eumdem fuisse etiam* XXXIII *ab Incarnatione et Nativitate Domini, indecisum relinquit. Illa autem jam impressa geminam ab eruditissimo Possino nostro accepi Epistolam, oppositam conciliationi per ipsam Dissertationem tentatæ; quam una cum alia priori, cujus hic aliqua facta mentio, inveniet Lector post Pontificatum* Paschalis II, *cum quo pars prima nostri hujus Catalogi terminatur.*

Possini de quæstione sequenti Epistolæ ad finem requirendæ.

DISSERTATIO I.

B De annis ante vulgarem æram quinque, componendis cum verosimiliori sententia de anno XXIII mortis. E

Non obstantibus Henschenii argumentis

E*xercitatio Henscheniana* III *ante Aprilem, duas præcedentes confirmat a rebus, post Passionem gestis; ostenditque antiquos plures, qui numeratis ab ea annis rerum illustrium memorias quasdam consignarunt, a se stare. Hæc ille cum sic esset commentatus, ita sibi acquievit sententiæ, ut crederet eam, saltem ex auctoritate, firmissimam esse, quidquid alii paulo antea in Gallia (quorum tamen lucubrationes non viderat) pro communis Æræ rectitudine asserenda cœperant disputare. Cum vero unius eorum Jacobi Grandamici opus accepit, sub titulo Chronologiæ Christianæ recusum Parisiis anno* 1668; *viditque eum, omnibus auctoritatibus illis susdeque habitis, etiam Josephum, Dionem, et alios a dicenda circa Herodis mortem sententia excludere, tamquam pluries a vera temporum ratione aberrantes; vicissim non magni faciendum sibi credidit, quod Grandamicus opponebat ex astronomicis rationibus: cum ipse Henschenius earum esset minus peritus, et jam semel ex Epiphanio persuasus, Judæos illis nonnisi perturbatas habuisse. Interim quotquot nunc fere habet Gallia istiusmodi disciplinarum scientes viros habet autem plurimos judicant, convincentes esse* C *Grandamici demonstrationes: qui autem eas minus capiunt, in eamdem tamen sententiam haud difficulter coguntur ratione historica, petita ex Phlegonte, Hadriani Cæsaris Liberto, circa annum* CL *scribente, et apud Philoponum dicente,* quarto anno Olympiadis ducentesimæ secundæ *(quem esse annum æræ vulgaris* XXXIII *apud omnes in confesso est)* factam solis defectionem, omnium quæ ante innotuerint maximam; et noctem hora diei sexta talem, ut stellæ in cœlo apparuerint: *quem locum ex ipsomet Phlegonte allegant etiam Eusebius, Hieronymus, aliique contra Gentiles, pro Christi divinitate in morte ejus ostensa; nihil dubitantes, quin is agat de tenebris, tunc præter ordinem naturæ factis in plenilunio per horas omnino tres, cum naturales eclipses fiant in conjunctione solis ac lunæ, neque diu durent, neque totum prorsus diem auferant, etc.*

pergunt hodie eruditi plures sustinere,

passum esse Christum an. 33 æræ vulgaris 3 Aprilis.

2 *Huc accedere volunt aliqui profundioris speculationis ac studii demonstrationem aliam ex hebdomadibus Danielis; secundum quas annum vulgaris æræ* XXXIII *ipsum esse, quo ibi, tamquam septuagesimæ hebdomadis medio id est quarto, prædicitur Christus occidendus, succedenteque sacrificio dignioti novæ Legis, defectura figuralis hostia veteris Testamenti. Hoc novissime conatus est demonstrare, Dissertatione erudita super Matthæi* XXIX ℣. 15, *P. Petrus Possinus. Sed non video quomodo ea ratione demonstrari quidquam efficaciter possit pro vel contra alterutram sententiam; dum ipse Dissertationis illius auctor denique fatetur, ex anno quo mortuus est* Christus *definiendum esse, unde sumendum sit hebdomadum istarum initium. Licet enim ex Propheta constet, numerandas illas* ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Jerusalem, *et licet ipse demonstret, hunc sermonem, a tribus diversorum Regum edictis pro restauratione solius templi valde diversum, esse* litteras *quas Nehemias (uti scribitur lib.* 2 *Esdræ cap.* 2 anno vigesimo Artaxerxis Regis *obtinuit* ad Duces Regionis trans flumen, ut traducerent eum donec veniret in Judæam: et ad Asaph Custodem saltus, ut daret ipsi ligna quibus regere posset portas Templi, turres Domus, et muros Civitatis; *constat tamen æque certo, annum istum vigesimum non esse numerandum, ut passim historici profani numerant, ab anno* IIII *Olympiadis* LXXVIII, *quando mortuo patre* Xerxe *solus regnare* Artaxerxes *cœpit, anno ante æram vulgarem* CCCLV: *quia sic Christi mors deberet differri ad annos octo ultra* XXXIII; *sed quærendum aliud regni principium, ejus scilicet quod communiter cum patre gessit. Dum* F *autem hoc constat, nec constat quoto anno ante obitum patris* Artaxerxes *iste regnare sic cœpit; nihil præter incertam conjecturam Possino restat, qua definiat fuisse Regem a patre dictum, octavo potius, quam duodecimo ante dictum obitum anno; quod tamen necesse est, ut sciamus, mortem Christi, quæ prædicitur futura anno abinde* CCCLXXXVII *hic enim est medius hebdomadis* LXX *anno potius* XXXIII *quam* XXIX *vulgaris æræ contigisse. Nam quod pro priori numero assumitur,* Artaxerxem *solum natum patre jam in Regem coronato, et ætatis annum saltem* XVI *egisse quando assumptus in regni consortium est; utrumque per solam conjecturam dicitur, proinde nequit certam ullam conclusionem fundare; cum et prius esse natus idem* Artaxerxes *potuerit, et duodennis etiam coronari. Quandonam ergo coronatus sit scire deberemus, retrogradiendo a morte Christi ad initium hebdomadum septuaginta, et ab hoc initio per annos viginti ad initium* Artaxerxis, *non illud vulgo notum externis scriptoribus, sed magis domesticum, eoque Nehemiæ atque Esdræ*

Quod licet non conficiatur ex Hebdomadibus Danielis,

propter incertum initium Artaxerxis cum patre regnantis.

verosimilius tamen est,

A *Esdræ* Artaxerxis *domesticis, aliisque in Perside natis familiaribus. Ceterum ut ista via conficiatur nihil; ea tamen quæ supra notavi, quæque alia aliunde adduntur multa, talia sunt, ut pervicacem esse oporteat, qui non fateatur iis se moveri; præfidentem, qui omnia dissolvere posse credat.*

Utramque sententiam nititur quidam conciliare,

3 *Natalis Alexander, inter Selecta historiæ Ecclesiasticæ capita, quæ suscepit Dissertationibus eruditis illustranda, videns hinc sese constrictum teneri, ne ante annum vulgaris Æræ* XXXIII Christum *mortuum* ***fateretur; inde, ne*** Herodem ***statueret obiisse nisi anno*** *ante æram vulgarem quarto; novam et nemini auditam* ***hactenus sententiam adduxit in medium, ut Christum*** *diceret obiisse, anno ætatis suæ* XXXVIII *inchoato annum* XXXVIII *numeraturus, si cum Henschenio posuisset* Christum *natum, integro anno ac tribus mensibus prius quam* ***moreretur*** Herodes, ***quod congruentis videtur dicturus fuisse. Sed quid faciet illis verbis Lucæ, asserentis, quod*** Christus, *quando incepit se manifestare, post susceptum a Joanne Baptismum, erat* quasi annorum triginta; *si is anno* XXIX *æræ vulgaris jam erat ingressus ætatis suæ annum* XXXIII, *aut etiam* XXXIIII? *Respondet particulam* ὡσεὶ, Quasi, *idem valere, quod* Circiter, *seu* Plus minusve, ***et utrimque habere latitudinem, majorem minoremve,*** *pro ratione numeri cui additur majoris vel* ***minoris: Christum autem extremo vitæ suæ anno,*** *quadragesimo quam trigesimo propiorem videri debere, cui Judæi dixerint,* quinquaginta annos nondum habes. ***Idem observat, persuasionem illam, quod*** Christus *mortuus esset mense Martio, ex eo ortam videri; quod Apostoli primique Christiani, primum Pascha* ***anno vertente celebraverint*** XXII ***Martii, cum biduo ante****, ipsa Parasceve Paschæ Judæorum, recolavissent memoriam* ***Passionis*** Christi; ***hujus autem anniversarii*** *Paschalis memoriam Græcos in suis Menæis usque hodie conservare, idemque in Occidente nostro Hispanos* ***ac Gallos plures antiquitus tenuisse. Ast alii,*** *considerantes Christum esse mortuum feria* VI, *et annum Duorum Geminorum habuisse litteram Dominicalem* B, *assumpsisse tantum diem* XXV, *tunc cum dicta feria concurrentem, idque eo libentius, quod tunc quoque* ***incarnatum Christum fuisse scirent; nihil interim solliciti, quam id bene vel male cum Judaico ejusdem anni Paschale conveniret.***

asserendo natum quidem ante æram vulg. Christum, sed an. 33, mortuum,

B

3 Aprilis qui proximo anno fuerit 23 Martii,

præ quo alii elegerint 25 ejusdem.

4 *Ceterum non fuit mens Henschenii (nec porro mea est) in hanc quæstionum multiplicium perplexitatem altius se inferre, satis habuit magnam primi Catalogi antiquitatem et auctoritatem lectoribus suis proponere, et ostendere quam apte inter se cohæreat proposita istic Chronologia; quæ si forte a vero deviet, in primo anno Petri per Consules Geminos prout nos designando, non potuerit tamen errasse in ultimo, aliunde certius demonstrabili. Acturus igitur de* S. Petri *Pontificatu, postquam ejus Chronologiam utrique sententiæ de anno mortis Christi aptavero, in Dissertatione subjungenda de exordio constitutæ, primum apud Antiochenos,* ***deinde apud Romanos Cathedræ;*** *tale ponam Pontificiæ Chronologiæ reliquæ fundamentum, ut quamcumque circa Christum sententiam teneas, in* Petro *tamen mecum et cum Henschenio debeas convenire: nec altera repugnat alteri quoad Cathedram Romanam, quomodocumque de Antiochena statueris. Tota enim differentia in eo consistet, quod prout serius citiusve passum Christum dices, ita plures paucioresve habiturus sis annos, medios inter dimissionem unius et assumptionem alterius Cathedræ, quos annos prædicando Evangelio Ecclesiisque ordinandis Apostolus impenderit.*

C

Nobis satis est si anno ... ... Petrus.

5 *Interim non dissimulaverim, Grandamici sententiam, quoad annum Crucifixionis, præ altera longe verosimiliorem mihi videri. Quantumcumque enim ad hanc tuendam apta sit duplex annorum Tiberii Epocha, ab Henschenio exposita: dum tamen constat, priorem illam, neque Romanis scriptoribus neque externis fuisse usurpatam in designandis temporibus; omnes autem Fastos Imperium illius solum ordini ab obitu Augusti; ægre mihi possum persuadere, quod Lucas Evangelista, hortatu Apostoli Gentium Pauli, pro Gentilibus, Græcis potissimum ac Romanis, Evan-* ***gelium scribens, volensque initium Prædicationis Joannis*** *chronico charactere insignire, notando* annum XII Tiberii: *pro anno, quem primo auditu omnes erant intellecturi cadere in Consulatum* Duorum Geminorum *voluerit notare alium, quadriennio anteriorem, sub Consulatu* Lentuli et Asinii, *de quo nemo esset cogitaturus, nisi expresse moneretur, aliter quam vulgo* ***soleant annos numerari, scilicet a tempore per patrem*** *communicati Imperii. Hoc enim quid fuisset aliud, quam lectores inducere in periculum præsens id ignorandi,* ***quod Evangelista videbatur velle notissimum esse, totiusque historiæ a se scribendæ basim?***

D

Fatemur tamen verosimilius annum 15 Tiberii a morte Augusti numerari,

6 *Posset quidem prætendere aliquis, quod sicut Hispanicæ Provinciæ semel apud se inducto usu Æræ* ***propriæ, in honorem*** Augusti, ***assumptæ,*** XXXIX *annis ante vulgatam nostram, eamdemque constantissime retinuerant per quatuordecim sæcula: ita Judæi, post depositionem Archelai, proprio jam Rege destituti cujus annos numerarent, ad nuntium communicati ab* Augusto *cum* Tiberio *Imperii, per adulationis excessum, propriam Æram sibi constituerint, solique usurparerint cum Lucas scriberet. Sed hoc facilius diceretur* ***quam probaretur, nullo talis consuetudinis Judaicæ*** *vestigio apud scriptores extante; attento insuper quod Lucas non scripserit Judæis. Aliqui hoc faceret,* ***tum Persarum exemplum, quibus illa gens diu servivit;*** *tum alia quædam in Scriptura sacra; puta de* Jeroboam *Rege Israel et* Joachin *Rege Juda,* ***quorum anni ex duplici epocha fluunt, dum 2 Paralip.*** **25** *et 4 Regum 14 dicitur Amasias Rex Juda obiisse* anno XIV Jeroboami, *et mox sequenti capite 15 filius ejus Azarias successisse* anno XXVII *ejusdem Jeroboami; Joachin vero affirmatur 4 Regum 24,* decem et octo annorum *fuisse cum regnare cœpit: 2 autem Paralip.* 36, annorum *dumtaxat* octo: *quam discrepan-* ***tiam explicant Interpretes, Cajetanus, Salianus, Cornelius, et alii, per annos quos iidem Reges communes habuerint cum patribus suis.***

(etsi non desit prætextus ad eumdem a communicato Imperio deducendum)

E

7 ***Tali autem explicationi, etiam*** Tiberio ***aptandæ,*** *fortassis favet, quod Lucas non designet annum τῆς βασιλείας, qua voce plerumque utuntur scriptores Græci, quando agunt de Imperatoribus Romanis, Augusti successoribus, sed τῆς ἡγεμονίας; estque ea vox, æque ac vox ἡγεμών, indifferens ad qualecumque* imperium, ***et de Provinciarum Præsidibus ordinarie dicitur****, quemadmodum mox idem Lucas subjungit, ἡγεμονεύοντος τοῦ Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας,* Procurante Pontio Pilato Judæam: *vel* Judææ Præsidente: ***et in hoc sensu etiam apud Tacitum dicitur, quod*** Tiberius, lege per Consules lata, provincias cum Augusto communiter administravit: ***quod Græce,*** *ἡγεμονεύειν diceretur: adeo ut ex vi verborum non ne-* ***cessario debeat locus intelligi de summo absolutoque Imperio.***

F

8 *Mallem tamen (sicut jam dixi) credere, quod Evangelista voluerit uti annorum numero, per totum Romanum Imperium æqualiter et uniformiter intelligendo; sicut intellexit Interpres vulgatus, quando* ***absolute vertit*** Imperii. ***Quod si posito sic anno,*** *minime obscuro dubioque, etiam liceat nihilominus mortem* Herodis *eo anno relinquere, quo relinquendam suadent omnes historici, quibus sententia* ***altera nititur; facile apparebit, quomodo alii circa natalem*** *annum* Christi, *alii circa mortualem erraverint, quæ est nova Natalis Alexandri sententia, sed partibus conciliandis perquam commoda. Hi enim, quibus notum erat, quo anno mortuus esset Herodes, in cujus*

maxime si tenere etiam licet annos ... æræ vulg. ... ...

diebus

A *diebus* Christum *natum adoratumque a Magis Matthæus asserebat : cum legerent* Christum *manifestari cœpisse dum esset annorum quasi triginta, consequens esse censuerunt, ut mortuus fuerit in Consulatu duorum Geminorum, parum curantes de annis* Tiberii. *Isti vero, quibus hi erant notiores magisque in oculis, inde retro gradientes per annos triginta, eo natum dixerint, quem modo numeramus Æræ Christianæ primum, nihil curantes de* Herode. *Error autem hic tanto excusabilior fuerit, quanto de annis ab Incarnatione numerandis minus cogitatum erat usque ad Dionysii Exigui tempora, id est ad medietatem seculi* VI, *cum omnes ubique Christiani satis haberent moribus ac religione a Gentilibus discerni, reliquis vero convictus civilis mediis nequaquam affectarent sequestrari ; ideoque sicut legibus, ponderibus, mensuris eisdem, sic et notis temporum uterentur, quia contrarium facere factiositatis potius quam pietatis fuisset.*

Anno 33, favet usus inscribendi cereos a Passione Christi,

9 *Post Nicænum nihilominus Concilium, quo Paschalium Circulorum ordinandorum atque Romano Pontifici mittendorum cura Alexandrinis in Ægypto Episcopis commissa fuit ; incertum quando, diu tamen ante Dionysium Exiguum, videri potest publice introductus in Ecclesia usus annorum a Passione numerandorum. Testa-* B *tur enim Beda lib. de ratione temporum cap.* 45, Fratres, qui Romæ fuerunt anno juxta Dionysium DCCI, in Natali Domini, in cereis S. Mariæ scriptum vidisse, et inde descripsisse hoc modo ; A Passione Domini nostri Jesu Christi anni sunt DCLXVIII. *Quod licet ipse eo adducat, ut probet* Romanam Ecclesiam, ubi tempus Dominicæ Passionis populis in memoriam revocat annuatim, semper adnotare numerum annorum, tribus et triginta annis minorem, quam ab ejus Incarnatione Dionysius posuit *in quo decipitur, quia Dionysius ab Incarnatione incipiens, totis* XXXIIII *annis prævertit tempus Passionis) videtur tamen id probare quod intendunt ii, qui anno vulgaris Æræ* XXXIII *passum Christum sustinent. Etenim inscriptio cerei, quam Fratres isti viderunt, non pro eo Dionysiano anno, quem tunc numerabant, fuisse videtur ; sed pro sequenti, quem nos a proximis Januarii Kalendis auspicamur ; quique retrotrahendo diem ad menses tres, tunc vere secundum istam sententiam numerari poterat* DCCI *a Passione ; siquidem congruum erat, ut ante initium anni explicaretur ratio festorum pro anno sequente, qui proinde inscribebatur cereo, toto isto anno legendus.*

non plane conformis calculo Dionysiano,

10 *Cum igitur Dionysius, in sua de Paschalis ratione Epistola, sic loquitur* : Quia vero S. Cyrillus C primum Cyclum ab anno Diocletiani CLIII cœpit *est hic nobis* CCCCXVII et ultimum in CCXLIIII terminavit *(qui nobis est* DXXXI, nos a CCXLVIII anno ejusdem Tyranni potius quam Principis *id est* DXXXII, inchoantes noluimus circulis nostris memoriam impii et persecutoris innectere ; sed magis elegimus ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi annorum tempora prænotare. *Cum, inquam, sic loquitur Dionysius, nec a Passione Domini, sed ad Incarnatione tempora prænotare intendit ; apparet eos, qui annum a Passione Monachis Anglis visum, cereis S. Mariæ inscripserunt, ipso ecclesiastici anni exordio, id est in Natali Dominico, pro proxime inchoando anno civili ; non fuisse in hoc secutos ritum et calculum, quem Dionysius fuerat conatus inducere ; sed quem acceperant a majoribus, adeoque eum diu antea usum saltem Romæ receptiorem fuisse : quidni ab ætate Cyrilli, aut etiam multo citius cœptum ? Nam Cyrillus (ut apparet ex verbis Bedæ) annis Diocletiani Circulos suos adaptaverat ; illi autem acceperant a majoribus inscribere eisdem annos, numeratos a Passione, id est Redemptione humani generis, credo ob eamdem causam, ob quam postea elegit Dionysius ab Incarnatione, tamquam a salutis nostræ principio, exordiri. Ab istis porro cereis, quibus ita quotannis inscribebatur vel appendebatur index festorum cujusque anni, a Dominica Septuagesimæ procedentium et leges Paschæ sequentium, existimo processisse ritum eorumdem in Paschate consecrandorum.* D *Licet enim eum Prudentii Poetæ ætate, id est seculo* V, *notum fuisse negent hæretici, nolentes de eo intelligere ipsius Hymnum, cui titulus,* Ad incensum cerei Paschalis ; *quia alia MSS. solum habent,* Ad incensum lucernæ : *ipsum tamen Hymnum legenti apparet, non de quocumque cereo vel lucerna agi, sed de eo qui proprius ceremoniis consecratus Christum, et peractæ ab eo redemptionis humanæ mysteria, eorumdemque in veteri lege figuras repræsentat. Etsi enim et hodie non videatur competere, ut dicatur* tinctus pacifici chrismatis unguine, *sicut canit Poeta, infiguntur tamen eidem adhuc quinque grana* Incensi *benedicti, in titulo nominati. Quidni autem in ejus benedictione olim etiam fuerit adhibitum Chrisma, sicut hodieque adhibetur in benedictione Fontis baptismalis ? usque tunc primum cessarit, cum Cerei benedicendi jus, quod primitus a Matricibus ecclesiis seu Cathedralibus usurpatum Zozimus Papa ad omnes Parochiales extenderat, communicatum fuit aliis quibuscumque ecclesiis non parochialibus, et jus usurpandi Chrismatis non habentibus.*

adeoque antiquior illo.

JESUS CHRIST.

sicut et consecratio Cerei Paschalis.

VIDE APP. NOT. 4

11 *Atque hæc dicta sunto occasione Cereorum, quibus inscribebantur antiquitus anni a Passione Domini, a qua per triennium et tres fere menses retrocedendo, venitur ad initium prædicati a Joanne Baptismi, descriptum a Luca. Et eatenus quidem recte se habuerit illa qualiscumque traditio ecclesiastica, in supputatione annorum; vacillare autem primum cœperit, cum Dionysius eam voluit usque ad Christi Incarnationem extendere, per solos* triginta annos, *quasi Lucas absolute dixisset, totidem et non plures habuisse Christum, cum baptizaretur. Plures autem eum habuisse (quod nos libentius diceremus cum P. Natali, quando in anno mortis oporteret omnino recedere ab Henschenii sententia) confirmat etiam S. Irenæus, scribens lib. 2 contra hæres. cap.* 39 *quod* jam in ætatem seniorem declinabat *Christus quando docebat,* sicut *inquit*, omnes Seniores testantur, qui in Asia apud Joannem discipulum Domini convenerunt, idipsum tradidisse eis Joannem... Quidam autem non solum Joannem, sed et alios Apostolos viderunt, et hæc ab eis audierunt, et testantur de hujusmodi relatione. *Ipse quidem Irenæus, qui cum Senioribus istis esse junior potuit, indicatum sibi ab illis declivium* in ætatem seniorem *pro suo interpretatus arbitrio, eique aptans verba Judæorum,* Quinquaginta annos nondum habes *quod, inquit,* de eo dicitur *qui* jam quadraginta annos excessit, quinquaginta autem nondum attigit, non tamen multum a quinquagesimo abstitit) *illud* a quadragesimo aut quinquagesimo anno *orditur, talemque ætatem habuisse Christum sensit, quod recipere non possumus. Sed si hominis ætatem, quam ille dividit quadrifariam, infantiam partiaris, in juniorem senioremque; cum eam* septuaginta annis *Regius Psaltes circumscribat, profecto qui annum* XXXII *agens aut superans prædicabat, et anno* XXXIIII *moriebatur recte dicebatur* jam in ætatem seniorem declinare : *nec plus potuerunt illi Joannis discipuli significatum voluisse. Sic autem non erit opus dicere, quod Apostoli (quos omnes aut plerosque oportet concipere suo magistro juniores,) omnes etiam aut plerique infra trigesimum annum vocati sint ad munus Evangelicum, prout consequens esset si tricenarius dumtaxat erat* Christus *quando eos vocavit.*

E

Majorem Christi cum baptizaretur ætatem quam annorum præcise 30

et S. Joannis discipulis accepit S. Irenæus.

F

12 *Nunc quoniam Effigies quoque eorum de quibus agimus, Pontificum Typographo placuit exhibere, sicut eas primus æri incidi curavit Joannes Baptista de Cavalleriis, hujus ad illas Præfationem hic accipe, simulque consilium disce quo collectæ editæque fuerunt.*

Propylæum Maji.

AD PONTIFICUM EFFIGIES

PRÆFATIO

JOANNIS BAPTISTÆ DE CAVALLERIIS.

Romanorum Pontificum continua series;

Ad confirmandam Catholicæ et Apostolicæ fidei veritatem, quantum momenti adferat legitima Romanorum Pontificum successio, ab ipso Divo Petro Apostolo, cui gregis sui pascendi curam Christus Dominus concredidit, ad hæc usque tempora nostra continuata, vel inde, Christiane Lector, animadvertere potes, quod hostis generis humani diabolus, per membra sua schismaticos et hæreticos, in hoc unum, omne studium suum confert, ut fundamentum hoc, in quo Christus Ecclesiam suam ædificavit, subruere et ex animis fidelium penitus extirpare possit. Scit enim serpens ille callidus, se tum demum circa Ecclesiæ naufragia atrocius grassaturum, si quando guberna-
B toren sublatum, et pulcherrimum ordinem Ecclesiæ conturbatum animadvertit. Ceterum divina illa bonitas et sapientia, quæ præsidio suo numquam Ecclesiam destituere solet, inter tot labentium temporum varietates et difficultates, id sanctorum Patrum vigili cura studioque perfecit, ut veluti per manus traditam, integram eorum seriem haberemus, qui post Divum Petrum Apostolorum Principem, Ecclesiæ Dei, ductore Spiritu sancto, ita præfuerunt, ut et sanam a Christo Apostolisque traditam doctrinam illibatam conservarent; et fratres suos in fide confirmantes, hæreticorum errores, quibus plurimorum mentes fascinare diabolus numquam intermittit, everterent ac condemnarent. Qua quidem in re singularem Salvatoris nostri providentiam, et in promissione Petro Apostolo facta veritatem manifeste exhibitam admirari licet; quod cum in plerisque Ecclesiis, quæ ab Apostolis erant fundatæ, Episcoporum continua series sæpius interrupta defecerit, sola Romana Ecclesia tam excellenti divinæ gratiæ privilegio dotata videatur, ut in tantis tyrannorum persecutionibus portæ inferi adversus eam prævalere non potuerint; et fides Petri, pro qua Christus ut ne deficeret oravit, in successoribus Petri, perpetuo salva et nullius erroris labe conta-
C minata, viguerit. Hinc videre licet priscos illos sanctos Patres, cum pro veritate contra falsas hæreticorum opiniones decertarent, ab ipsis Apostolis deductam Romanorum Episcoporum successionem, tamquam validissimum arietem, destruendis illorum erroribus admovisse; et hanc demum certissimam fidei regulam eos judicasse, quæ cum visibili Pastore et Christi in terris Vicario per omnia consentiret.

validum adversus hæreticos telum,

ad instructionem rudiorum etiam coloribus expressa,

2 Quoniam autem quod sunt hominibus in litteris versatis Scripturæ, hoc sunt idiotis picturæ: non modo per illas, sed et per istas, pii majores nostri rudioribus insinuare voluerunt, quos veræ fidei duces et magistros sequi, quorumque vestigiis insistere potissimum deberent. Atque hac maxime de causa, in templis Deo dicatis, quæ in hac alma Urbe venerandæ antiquitatis memoriam retinent, sanctorum Pontificum seriem, multis in locis, coloribus expressam reliquerunt; ut vel hac etiam ratione populos in fide confirmarent, et quam doctrinam illis traderent, nimirum eam quæ ab Apostolis eorumque successoribus ubique diffunderetur, omnibus palam facerent. Hæc ego mecum expendens, et quorsum impietatis devenerint perditi quidam homines, qui a patre suo diabolo edocti, omnes machinas, ad obnubilandam hanc præclaram in Ecclesia Dei lucem, adhibent, diligentius considerans; ut et ipse pro modulo meo aliquid adferrem, ac in Ecclesiæ gazophylacium, tot clarorum virorum, qui perpetuam hanc Pontificum Romanorum successionem scriptis suis egregie defenderunt, thesauris refertum, cum illa paupere vidua, duo minuta immitterem; Pontificum imagines conquirere, et conquisitas in lucem proferre constitui: rem sane arduam et cum primis difficilem aggressus: quæ tamen, per Dei gratiam, adeo non infeliciter cessit, ut licet magnum laborem suscepissem, non tamen nisi re plane perfecta conquiescere potuerim.

3 Multas enim Pontificum effigies, post eas quæ pridem opera F. Onuphrii Panvinii in publicum prodierunt, studiose conquisitas, partim ex sepulturis, picturis, et musivis antiquis, partim ex numismatibus excerptas, in unum collegi; reliquas autem ex Basilicis sanctorum Petri et Pauli, diversisque in Urbe Ecclesiis depromendas curavi; ea potissimum ratione ductus, ut cum tibi, Christiane Lector, vivas imagines repræsentare non possem; saltem eas exhiberem, quas a multis retro seculis, in antiquioribus urbis Romæ Ecclesiis depictas cernere licet, ut sic antiquitatis nihilominus speciem aliquam, vel in ipsa habitus ratione videre, et ea te oblectare posses. Probabile enim est, quamvis seculum illud politioris picturæ fuerit expers, in effingendis tamen ejus generis imaginibus, Romæ præsertim, traditionem quamdam secutum fuisse. Nam absurdum videri non debet, in ipso crescentis Ecclesiæ initio, non defuisse multos, qui quod studium in colendis dæmonum idolis antea nefarie ponebant, hi postmodum sacro Baptismatis fonte abluti, illud ad propagandum verum veri Dei cultum, qui in Sanctis suis pie colitur et honoratur, laudabiliter converterint; et ad devotionem excitandam, eorum imagines, qui pro Christo gloriosam mortem oppetere non dubitarunt, apud se religiose asservaverint: illorum autem maxime, quos vel dignitate Ecclesiastica, vel vitæ sanctimonia, vel miraculorum magnitudine, ceteros superare videbant. Imaginum certe in Ecclesia Dei usum antiquissimum, et ab ipsis Apostolorum temporibus deductum fuisse constat: quo tempore, cum artes istæ passim in urbe floruerint, haud obscure conjectari possumus, eos qui Sanctorum Martyrum aut Pontificum imaginibus asservandis studebant, naturalibus potius lineamentis expressa, quam fictitia aliqua eorum effigie, fuisse delectatos. Hæc et id genus alia, ubi diligentius tecum, benigne Lector, consideraveris, bona spe sum, quod diligentiam hanc nostram non improbabis, qui venerandæ antiquitatis memoriam, quantum licuit, edito hoc libello conservare, omnibusque palam facere studuimus, Romanorum Pontificum successionem, quam nostri temporis hæretici impudenter oppugnant, ita apud nos integram vigere, ut non modo nomina, genus, et patriam singulorum, sed etiam effigies ipsorum, ad vivum expressas ostendere possimus. Bene vale, et labore hoc nostro felix fruere.

E

ex vetustis monumentis studiose collecta,

F

non gratis conficta hic proponitur;

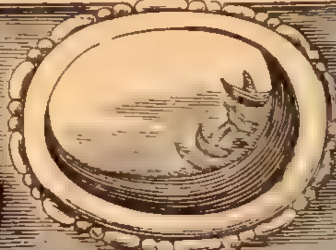
4 *Hactenus Auctor, qui utinam etiam curavisset docere*

S PETRVS.

II. S LINVS

III S CLEMENS

IV S CLETVS

ideoque fidem aliquam merentur effigies hæ,

A *docere posteros, quibus in locis ac monumentis singulæ effigies spectari potuerint, addito de cujusque vetustate judicio. Interim pro eo, proque iis quos est secutus pictoribus vel sculptoribus, istius seriei, meam equidem nolim obligare fidem, effigies singulas æque certa referre lineamenta eorum, quorum inscribuntur nominibus : quin potius suspicor, tum ante* S. Silvestrum, *tum postea fuisse non paucos, quorum variis ex causis abolita memoria nequiverit in tabulas aliter referri, quam per usurpatam permissamque pictoribus simili casu licentiam. Quamdiu tamen discernere nequimus inter veras fictasque, fiat hæc gratia antiquitati, ut quales accepimus tales tradamus. De Onuphrio autem, viro religioso, Ordinisque Augustiniani professore ac sacræ antiquitatis reverentissimo; deque Joanne Baptista (cujus etiam antiquarum Urbis Romæ statuarum libri duo habentur excusi Venetiis anno* 1579, *qui Serenissimo Principi D. Andreæ S. R. E. Card. de Austria Pontifices suos dedicans, commemorat Joannem et Antonium Cavallerios, suos consanguineos, quorum alter ipsi Cardinali, alter ejus Serenissimo Parenti Ferdinando Archiduci, Maximiliani Cæsaris Nepoti, a Confessionibus sacris fuit; de Onuphrio, inquam et* B *Joanne Baptista præsumamus, fide optima edidisse quas invenerunt imagines. Displicet tamen, quod ibi post* Zachariam *Papam inveniantur duo* Stephani; *cum eorum tantum unus ordinatus, adeoque solus fuerit in numerum Pontificum relatus. Primus Baronius utrumque posuit, et contra totius antiquitatis fidem nominavit Tertium, qui alius Secundus est; itaque ceteros consequenter numero uno auxit. Hujus suggestionem secutus Thomas Treterus, Canonicus S. Mariæ Transtiberim, in Compendiariis gestis Romanorum Pontificum quibus, velut Onuphrii supplemento, usus Cavallerius fuisse intelligitur ex Bulla Privilegii, ipsi a Gregorio XIII concessi) necessitatem Baptistæ imposuit ejus imaginem aliquam comminiscendi, quæ in antiquis nulla erat. Ipem suspicari poterimus de nonnullis, eodem expressis habitu, quo antiquiores ante Silvestrum : id enim præter morem medii ævi erat, quo omnes pingebantur induti Planetam sacrificalem id est Casulam, vel Cappam choralem, quam Pluviale appellant.*

si paucas exceperis :

5 *Causa autem cur Typographo, effigies illas, magno sumptu a se curatas, huic tractatui inserendas offerenti, consensum præbuerim, potissimum fuit; quod animadverterim easdem, tum Romæ tum alibi identidem sculptas atque resculptas, a primis illius Cavallerianis prototypi lineamentis magis magisque deflectere; confundique ab ignaris hominibus insignia quædam Pontificalia, et ad hodierni temporis formas aptari, præter historiarum fidem; ac nominatim circa tiaras. Cum enim has constet simplici coronamento omnes instructas fuisse*

et merentur in hoc opere conservari,

C

D *usque ad* Bonifacium VIII, *qui ipsum duplicavit; primum vero* Urbanum V, *addidisse tertium circulum, sicuti erudite notavit Nicolaus Alemanni, in Dissertatione Historica de Parietinis Lateranensibus a Francisco Card. Barberino restitutis pag.* 129; *cumque Cavallerius, id satis accurate observaverit : in iis tamen quas nuper accepimus Pontificum figuris, Romæ excusis anno* MDCLXXII, *nullas duplicis coronamenti tiaras spectamus : triplici vero jam inde a tempore* Alexandri III, *annis fere ducentis citius quam conveniat : et periculum est, ne progressu temporis longius serpat depravatio, cui fideliori hac imitatione prototypi consultum volui. Abstineri autem jussi a tesseris gentilitiis, quas satis liberaliter et audacter addunt aliqui, etiam multis seculis prius, quam eæ essent excogitatæ, sumptas ab hodierno usu antiquiorum in Italia familiarum, inter quas Pontifices pene singulos dividunt. Explodit hanc vanitatem merito scriptor Italus R. D. Aloysius de Tattis in suis Annalibus Novocomensibus, cujus verba legi possunt ad* XXII *nostri Maji, ubi de Eusebio Episcopo Comensi pag.* 166. *Primus ejusmodi tesseris usus fuisse scitur prædictus* Bonifacius VIII, *gente Cajetanus : secuti subinde, sed inconstanter, alii, qui quipem nobilius nati erant : ceteri denique omnes easdem sibi delegerunt : quæ licet exprimi potuissent pro ultimis hisce seculis, nolui tamen subire aleam invidiosi delectus.* E

JESUS CHRIST

quales in prototypo sunt;

scuta gentilitia cur nulli addita.

6 *Præterea animadvertens nostrum P. Augustinum Oldoinum monumenta sepulcralia quorumdam Pontificum, quæ quidem etiamnum Romæ supersunt integra, vel ob renovandam Basilicam Vaticanam destructa in parietibus Vaticanarum cryptarum exhibentur depicta, satis accurate studioseque collegisse, novissime Ciacconium edendo; eorum vero quæ in reliqua Italia, Gallia, atque Germania, istis ubi Pontifices quidam mortui sepultique sunt locis, inveniuntur, exiguam habuisse rationem; dedi operam per interpositos amicos, ut ea vel omnia vel pluraque nanciscerer, et æri similiter incidenda curarem, præteritis quæ jam Oldoinus ediderat.*

sed monumenta sepulcralia adhuc inedita

7 *Ecce autem, dum hæc Præfatio imprimitur, momento temporis, indicatur et promittitur mihi Leodio a Patribus nostris Anglis, Italice impressa* Chronologia summorum Pontificum, continens eorum effigies, nomina, patrias, annos et dies quibus electi fuerunt, cum eorumdem vitis, ac tempore vacantis Sedis, et quid sub unoquoque Pontificatu memoria dignius gestum sit, a S. Petro usque ad Urbanum VIII, recognita et expurgata a R. P. Mag. Joanne Brandi de Salome, Doctore Theologo tertii Ordinis S. Francisci, Romæ apud Franciscum Corbelletti MDCXXVII, *ex qua si quid forte in decursu profecerim, non omittam Lectori indicare.* F

PRIMUS PONTIFEX ROMANUS

S. PETRUS APOSTOLUS

PETRUS, ante vocationem Simon, ex patre Jona seu Joanne, de Bethsaida Galilæus, a Christi Ascensione in cœlum die II Maji, anno XXIX : vel die XIII Maji, anno XXXIII, Universalis ecclesiæ primus Pontifex, eamdem rexit usque ad annum LXII; crucifixus Romæ sub Nerone, XXVIIII Junii, expletis in supremo illo gradu annis XXXIII, mense, diebus XXII; vel annis XXXII, mense I, diebus XIII : Romæ vero, saltem ob anno L, annos XII, menses II, dies XII.

Anni extremi definitio certa;

P*rimo indicatos Pontificii universalis terminos Henschenio definiunt Consules anni* XXX, Vinitius et Longinius, *atque anni* LXV, Nerva et Vestinus. *Postremi ex Cæsarea historia tam certi redduntur, ut nihil haberi certius possit : multos tamen decepit Eusebius : sedisse* Petrum *affirmans* usque ad annum ultimum Neronis, *quia sic fortassis legerat apud aliquem*

A *quem, qui annum, cum intelligebat, quem Romæ ultimum* Nero *egit, postea digressus in Græciam, nec amplius reversus in Urbem; sed in Campania manu propria interemptus die* XIX *Junii anno vulgaris æræ* LXVIII, *Imperii sui* XIV, *inchoato a* XIII *die Octobris; Quod autem non potuerit* Nero, *aut isto, aut sequenti anno, Apostolum crucifigendum mandasse, patet, quia hic antea ipso inspectante Simonem Magum ex aere terram præcipitavit: et Paulus, abstractis ab hominis impuri contubernio mulieribus aliquot illustribus, iram ejus in Christianos vehementius incendit: quæ omnia Neronis in urbe præsentiam requirunt.*

primus pendet ex anno mortis Christi

2 *Quod Pontificatus universalis initium attinet, nemo est qui dubitare possit, quin illud a Christi in cœlos Ascensu peti debeat; ejus autem durationem, uti ex notatis Consulatibus satis notam, non curavit Auctor primi Catalogi definire. Hoc deinde facientes* D *posteriorum Catalogorum auctores ex Eusebii sententia, sed cum respectu ad solam Romanam Cathedram, omissisque Consulibus, addiderunt assignatis ab illo ejusdem Sedis annis* XXV menses II, dies III; *sane per quam insulse: cum a die* XVIII *Januarii, quo festum* Romanæ Cathedræ *Ecclesia recolit, usque ad* XXIX *Junii, fluxerint menses* V *dies* X. *Anni autem* XXV *progressi nequeunt vere reperiri, nisi anno* XL *Romam adducas* Petrum: *quod non convenit cum sententia ipsius Eusebii, dicentis anno* II Claudii *(qui est vulgaris* XLII*) Romam primum abiisse, dum sic loquatur:* Petrus secundo Claudii anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique viginti quinque annis Cathedram Sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis.

Spatium Romanæ Sedis imperite expressum,

DISSERTATIO II

De Sede S. Petri Antiochena et Romana, ac utriusque initio.

Verba Catalogi 2 et Anastasii de utraque,

B Quam *certum est, utramque Sedem constituisse ac tenuisse* Petrum; *tam difficile est certo definire, quo anno utramque occupare cœperit, et quot annis tenuerit. Neutrum, ut jam dixi, indicat antiquus Catalogus: solumque dicit, quod Petrus* fuit temporibus Tiberii Cæsaris, et Caii, et Tiberii, Claudii et Neronis. *Secundus, defectum illum suppleturus,* Primum, *inquit,* sedit Cathedram Episcopatus in Antiochia annis decem. Hic Petrus ingressus in urbem Romam, Nerone Cæsare; ibique sedit Cathedram Episcopatus annos viginti quinque. Fuit temporibus Tiberii etc, *eademque transcribit sic verbotenus Anastasius, nisi quod pro* decem *annis* Antiochenæ Sedis, *habeat constanter in omnibus exemplaribus annos* septem. *In uno autem ejus exemplari, quod fuit Cardinalis Mazarini, hæc in margine scripserat aliquis, quasi Anastasii defectum supplere vellet:* Dominus noster Jesus Christus, 1 summus Pontifex, nascitur XIII anno Imperii Augusti. Annis XXXIII, mensibus III in hoc* numero vixit. Trigesimo anno baptizatus, reliquum tempus prædicavit. Post ejus Passionem anno sequenti, tenuit Petrus Apostolus in partibus Orientis Cathedram annis IV; deinde anno Domini XXXVIII venit Anthiochiam, ubi sedit annos VII, dies VIII: deinde venit Romam, ubi sedit annis XXV, menses VII, dies VIII. C *Hæc describere volui, non quia magnæ auctoritatis sint (manifestum enim est vitium in anno Augusti, qui ex mente Auctoris notari debuerat* XLIV, *et vita* Petri *protrahitur usque ad annum Domini* LXXI*) sed quia occasionem dederant Henschenio* quatuor annos *vagi per Palæstinam Episcopatus adducendi in suam chronologiam. Nec sane paucioribus annis videtur in Palæstina relinqui posse* Petrus, *quando* Paulus *dicit se* post tres annos *a sua conversione venisse Hierosolymam illum videre, tamquam ibi commorantem. Non tamen aut hos quatuor, aut illos septem plenos sumpsit Henschenius: quia* Petrum *Romam adduxit anno* XL, *utique ineunte nam* Cathedræ Romanæ *institutio recolitur* XVIII *Januarii et a Majo anni* XXIX, *usque ad Januarium anni* XL, *solum habentur anni* X, *menses* VIII.

ac MS. Maz de quadriennio ambas prægresso,

an mundo'

quod probatur;

2 *Mirum est autem quomodo putaverit, in eodem spatio temporis inveniri posse annos illos* XII, *saltem inchoatos, ante quos exactos, ex Apollonii Martyris testimonio,* tamquam veterum traditioni *innixo, scribit Eusebius lib. 5 cap. 18,* Dominum Apostolis præcepisse, ne Hierosolymis excederent. *Ut enim ad salvandam traditionem istam frustra se torsit Henschenius, pro* Hierosolymis *totam Palæstinam substituens; ita frustra sunt, qui eodem nituntur, ad negandam S. Jacobi prædicationem in Hispania, quia is occisus fuerit Hierosolymis anno* XXXXIII, *quando a Christi morte, obita anno* XXXIII *vel* XXXIV *solum effluxerant anni* X *vel* IX: *Si enim auctoritas illa subsisteret, corruerent etiam anni* XXII, *qui ex eodem Eusebio adscribuntur Romani Petri Pontificatui. Est ergo* E *vel Apollonii vel ipsius Eusebii error hic evidens,* annos duodecim *pro* duobus *scribentium: quia non multo pluribus videntur Apostoli substitisse Hierosolymis, quando* Paulus *Apostolus,* post tres annos *a sua conversione, id est post annos quatuor a morte Christi,* venisse *se* Hierosolymam *ait* videre Petrum, et mansisse apud eum diebus quindecim, aliorum autem Apostolorum vidisse neminem, præter Jacobum Fratrem Domini. *Est ergo hic aliquid quod in Diatriba sua correctum Henschenius vellet, si viveret.*

non item quod divisio Apostolorum facta sit an 12 a Passione,

sed bene quod post triennium.

3 *Ipsum autem* XXV *annorum spatium* Romani Pontificatus, *pro quo stabiliendo istic impegit Henshenius, quamvis passim et ubique legatur in Catalogis, primo et vetustiori posterioribus, ac veluti pro traditione habeatur in vulgo; nullum tamen aliud videtur habere fundamentum, quam hallucinationem Eusebii circa annum morientis Christi: et nescio unde sumptam notitiam de* anno II Claudii, *quo Romam profectus sit* Petrus: *inter hoc enim et ultimum annum Neronis videbantur tot anni posse interjici. Porro subverso semel fundamento auctoritatis Eusebianæ circa hoc punctum, ecquid supererit causæ ex Scriptura vel Patribus, quo prohibamur isti exorbitanti numero etiam integrum decennium subtrahere? An forte ob-* F *stare putabitur prima S.* Petri *Epistola, quam constat Romæ scriptam esse præsente Marco? quia hunc Eusebius dicit* III Claudii anno *directum esse Alexandriam; et quia hujus discipulos asserit Hieronymus, in libro de Scriptoribus, ideo laudatos a Philone fuisse, quod hic sub Imperatore Claudio legatione altera pro Judæis fungens sicut ante sub Caio,* Romæ (ut dicitur) est locutus cum Apostolo Petro, ejusque ibi amicitias habuit? *Ut hæc omnia demus ad secundum* Claudii *annum pertinere, solum tamen conficient, quod revera* Petrus *isto anno (ut scribit Hieronymus) Romam excurrerit, et inde Epistolam istam scripserit; non autem quod ibi jam tunc habuerit Cathedram constitutam. Imo eam ibi tunc nondum habuisse, verosimile mihi facit ejus præsentia Hierosolymis sequenti mox anno, ubi circa Pascha captus ab Herode, et in vincula est conjectus: item quod Paulus,* post annos *a sua conversione* quatuordecim *(ita enim intelligere malim, quam a primo ejus post triennium Hierosolymam adventu) cum Petro, Joanne, Barnaba et Jacobo in concilium veniens, adhuc in Syria* Petrum *reperit, cum eoque venerit Antiochiam.*

Non probantur etiam anni 25 Sedis Romanæ.

ab Eusebio male definiti,

sumpto initio ab an. 2 Claudii:

A 4 *Dicam igitur*, Petrum *quidem Romam venisse* II anno Claudii (*quæ res Eusebium deceperit*) *sed prævalente apud Imperatorem gratia Simonis Magi, qui ejus jussu jam etiam ut Deus Romæ colebatur, erecta inter duos pontes ara* SIMONI DEO SANCTO; *mox rediisse in Syriam; ibique mansisse, quoad divino admonitu* (*si Metaphrasti credimus*) *vel sua propria sponte, iterum Romam revertit. Causa autem illuc revertendi eadem esse poterat, quæ Judæis ceteris exeundi; Edictum scilicet* Claudii, *contra eos anno* XXXXIX *promulgatum. Licet enim dubitet Orosius, an cum Judæis expulsi quoque ab Urbe fuerint conversi ad Christum ex Romanis Gentiles; nulla tamen ratio id suadet credere. Justum autem fuit, ut ii qui palam noti erant Christiani indigenæ, advenarum magistrorum jam destituti præsidio, alicujus Apostolici viri, sed Gentibus minus noti quique latere posset, præsentia confirmarentur. Hoc vero periculum ceteris animosior ac Principalior* Petrus *in se susceperit eo libentius, quod congruum videbatur, ut mundi caput Roma etiam primam Cathedram Episcopalem haberet; satis autem tutum se credere poterat divino munimine, adversus* Claudium, *quantumcumque Judæis infensum. Itaque opinari volo, sub initium anni* B *quinquagesimi Romam advolasse Apostolum, et mense Januario ibidem Cathedram sibi et successoribus suis constituisse.*

quo si Romam venit Petrus, non tamen videtur ibi Cathedram posuisse ante an. 50,

5 *Placet vero hic annus vel ideo magis, quod litteram Dominicalem habens* D, *habuerit* XVIII *Januarii in Dominica. Quia enim mos infra apparebit, ex consuetudine plurium consequenter seculorum, Ordinationes Episcoporum, præsertim Romanorum, semper in Dominica aut saltem in festo solenniori celebrari; hujusmodi observantia, cujus initium nullum ostenditur, credi potest ab Apostolica institutione fluxisse, ipsumque* Petrum *ejus in semetipso fecisse exemplum. Et sane cum Ordinationes illæ primis seculis, etiam inter persecutiones factæ, ex Cleri electione et Populi acceptatione penderent; rectissime ad easdem designabatur dies, quo populus ab opere feriatus consueverat ad sacra, vel in cryptis peragenda, convenire. Hæc porro res, nemini hactenus (quod sciam) animadversa, mirum quam utilis in hoc Tractatu futura sit, ad aberrantes identidem numeros revocandos in viam; et ex pluribus, quos varia MSS. varios offerunt, eligendos unos præ aliis. Nec grave erit, etiam pro* Cathedræ Antiochenæ *initio, annum simili nota commodum invenire. Si enim per litterarum Dominicalium seriem retrogradiaris, habebis annum* XXXIX, *quo eadem littera* D *fecit ut* XXII *Februarii, Cathedræ istius festo insignis, etiam* C *Dominica fuerit. Hinc vero progrediens per septem annos, a Catalogis et S. Gregorio Magno assertos; pervenies ad annum* XXXXVI, *habentem litteram Dominicalem* B, *quo fuerit ordinatus successor Evodius; fortassis die* XXIX *Maji: ut Apostolus supra* septem annos, *etiam* tres menses et dies octo *ibidem sederit. Provinciæ autem, quas dicitur obiisse Apostolus. Ecclesias ordinando usque Episcopos consecrando (sicut habet Commentarius de peregrinationibus Apostolorum apud Surium) facile triennium istud requirunt; nemo autem nos cogit illum intra sex septemve menses Antiochia Romam adducere.*

quando dies 18 Jan. incidit in Dominicam; in Ordinatione successorum postea observatam, sicut et 22 Febr. an. 39 pro initio Cathedræ Antiochenæ

6 *Hæc vero Chronologia istud quoque habebit commodi, quod sic non solum invenientur anni duo, quibus Hierosolymis manserint Apostoli alii priusquam in diversas regiones dispergerentur (etiam in ea sententia quæ Christum passum dicit anno* XXXIII) *sed insuper anni* IV, *nescio unde accepti, et adscripti vago* S. Petri *per Orientem Episcopatui. Nec enim necesse erat manere constanter Hierosolymis, licet illic frequens esset; quandoquidem ibi jam inde a* XXVIII *Decembris, ejusdem quo Christus crucifixus est anni, proprius Episcopus habebatur Jacobus. Dies autem prædictus, in eadem pro anno* XXXIII *sententia similiter Dominicus fuit; non item in sententia Henschenii, Consulatui duorum Geminorum* D *Ordinationem Jacobi adscribentis. Sed levia hæc sunt, præ eo commodo quod præbet talis Chronologia de initio utriusque Cathedræ, ad librum de Actibus Apostolorum aliasque affines historias apte ordinandum, quocumque demum anno mortuus Christus dicatur. Si enim cum Ordinatione Jacobi omnia retrotraxeris quæ* Anthiochenam Cathedram *spectant, sic ut hæc constituta fuerit anno* XXXVI; *solum amittes Dominicam, quæ fuerit ejus initium (quod pro hac Sede minus curandum, quam pro Romana) et inter utramque habebis longius intervallum temporis, prædicationis Evangelicæ ordinandisque Ecclesiis per eas omnes regiones impensum, quæ deinde Romano Patriarchatui et hinc sumpto Constantinopolitano fuerunt succensitæ.*

et 29 Decemb. quo ordinatus Jacobus pro an. 33.

PETRUS

nisi hoc retrahere malis ad an. 29

7 *His ita deductis, videtur operæ pretium fore, si tabula Chronologica, inserta Exercitat. 2 Henschenianæ, pro parte ultima nonnihil augeatur corrigaturque hoc modo:*

Tabella Chronol. Henscheniι modo sub finem corrigenda et augenda.

	TIBER. IMPP.	A PASS.	ÆRÆ VULG.
† Ser. Sulpitius Galba. L. Cornelius Sulla.	19 23	5	33
S. Paulus venit Hierosolymam videre Petrum. Alii hoc anno Christum passum dicunt.	20	1	
Cn. Acerronius Proculus. C. Pontius Nigrinus.	23 27	9 5	37
Moritur Tiberius etc. Josephus historicus nascitur. Petrus Antiochiæ Cathedram collocat. 22 Februarii.	CALIGULÆ 1		
C. Caligula Cæsar III. *Suff.* L. Gellius Poplicola. M. Cocceius Nerva.			
Petrus relicto Antiochiæ Evodio Romam migrasset, si vere ibi annis XXV *sedit: quod non probatur.*			
C. Caligula Cæsar IV. C. Sentius Saturninus.	4		
Interfecto Caligula VIII *Kal. Februarii, successit Kalendis ipsis Tiberius Claudius, qui translato in se ejusdem anni Consulatu, primum se Consulem dixit; morem secutis postea etiam aliis, ut proximis Kalendis a suæ assumptione Consulatum ordinarium assumentes, secundum numerarent. Quin etiam idem Claudius instituit, ut bimestres solum Consulatus essent, sicut in sua Dissertatione Hypatica cap. 1 num. 2 docet P. Antonius Pagi. Hoc anno Claudius Herodi Agrippæ amplificavit paternum regnum, additis ad Galilæam Judæa et Samaria. Quidni et S. Jacobus frater Joannes fuerit tunc profectus in Hispaniam?*	CLAUDII 1	13	41
Tib. Claudius Aug. II. C. Cæcina Largus.	2	14	42
Orta fame, quam Agabus prædixerat Act. XI, *Paulus et Barnabas collectam stipem Hierosolymam portant, nisi id potius factum sit anno* XXXVIIII. *Petrus (si Eusebio creditur) Romam tendit contra Simonem Magum; sed ei, summam Claudii gratiam adepto, prævalere pro tunc nequiens Apostolus, in Syriam rediit; a plerisque creditus Cathedram Romæ collocatam reliquisse, quod nobis modo non probatur.*			
Tib. Claudius Aug. III. L. Vitellius II.	3	15	43

Herodes

CLAUD.	A PASS.	ÆRÆ VULG.	
			Herodes occidit Jacobum Fratrem Joannis gladio, videns autem quia placeret Judæis apposuit ut apprehenderet et Petrum, volens post Pascha producere eum populo Act. XII.
7	19	47	**Tib. Claudius Imp. IV.** **L. Vitellius III.**
			Petrus, commodiori calculo, Antiochiæ Episcopum Evodium instituit; et eo onere expeditus, tradit se totum prædicationi Evangelicæ atque Ecclesiarum per Asiam Europamque ordinationi.
8	20	48	**A. Vitellius** *postea Imp.* **L. Vipsanius Poplicola.**
9	21	49	**Q. Pompeius Longinus Gallus.** **Q. Verannius.**
			Edicto Claudii Roma pelluntur Judæi, teste Orosio.
10	22	50	**C. Antistius Vetus.** **M. Suillius Rufus Nervilianus.**
			Petrus ad confirmandos Christianos ex Gentibus, qui Romæ erant destituti Magistris, illuc se confert, nihil veritus edictum, ibique Cathedram supremi Pontificii collocat 18 *Januarii.*
14	26	54	**C. Asinius Marcellus.** **M. Aciolus Aviola.**
NERON.			*Moritur Claudius: succedit ei adoptivus Nero* 13 *Octobris.*
1	27	55	**Nero Claudius Imp. Aug.** **L. Antistius Vetus.**
2	28	56	**Q. Volusius Saturninus.** **P. Cornelius Scipio.**
			Linus a S. Petro ad visitandas Ecclesias egresso, ordinatur Vicarius, juxta Catalogum Pontificium.
10	36	64	**C. Lecanius Bassus.** **M. Licinius Crassus.**
			Nero, post incensam urbem, persecutionem suscitat in Christianos: redit ad famam nuntii atrocis Petrus.
11	37	65	**P. Silius Nerva.** **C. Julius Atticus Vestinus.**
			Petrus Cruce, Paulus gladio consummant martyrium, jussu Neronis tunc Romæ præsentis XXVIIII *Junii.*
			L. Pontius Telisinus. **C. Suetonius Paulinus.**
12	38	66	*Nero, post multum sanguinem, etiam domesticorum, fusum abit in Græciam: rediturus in Italiam.*
13	39	67	**C. Silius Italicus.** **M. Galerius Turpilianus.**
14	40	68	*Nero, Romam revertens, suorum defectionem intelligit Neapoli, atque in fuga seipsum interimit* VIIII *Junii.* †
VESP. I a Julio	41	69	**†Ser. Sulpitius Galba Imp. II** **Titus Vinius Rufus.**
			Occisis Galba et Vitellio, Imperium assumit Vespasianus I *Julii, relicto in obsidione Hierosolymitana filio Tito.*
1 2	42	70	**Fl. Vespasianus Imp. II.** **Titus Cæsar Vespasianus.**

6 *Hactenus satis fuerit supplevisse tabulam, ab Henschenio propositam in fine Exercitationis* 2; *quæ porro ibidem sequuntur num.* 16 *sic immuta.*

Hierosolyma exscinditur, anno post Christi passionem secundum communem XXXIII; *secundum Catalogos* XXXXII, *ut plures numerant. Solenne autem fuit antiquis scriptoribus calculos annorum supputare a* Christi Passione *aut* Resurrectione *etc. ut pag.* XI *ante tomum* I *Aprilis col.* 1

Pag. XII *sub finem, corrige sphalma memoriale: et ubi* SS. Petrus et Paulus *dicuntur occisi* post Passionem Christi elapsis annis XXXIIII, *lege*, anno post Passionem Christi XXXIII.

Et pag. XIII *num.* 35 *linea* 6. *ubi consequenter continuatur idem sphalma, post verbum* inchoaturus, *sic prosequere:*

† *Præterea habetur annus post Christi Passionem trigesimus septimus, quem requirunt S. Hieronymus et Honorius in scriptoribus ecclesiasticis ad elogium Pauli; Isidorus item in libro de Vita et morte Justorum novi Testamenti, et Nicephorus Callistus lib* 1 *cap.* 36, *aliique: sed ut supra ex S. Augustino monuimus,* ob ignorantiam Consulatus, quo Christus passus est, coacti fuere aberrare *aliqui. Cum enim Christum serius dixissent passum, et vellent* S. Petrum *in vivis retinere usque ad annum postea* XXXXIIII, *etiam hujus mortem serius ponere debuerunt. Qui autem, cum S. Augustino et aliis dicunt passum Christum Geminis duobus Consulibus, id est anno vulgaris æræ vigesimo nono, annum abhinc trigesimum septimum inchoatum inveniunt, dum* S. Petrus *passus dicitur* Nerva et Vestino Consulibus, *sive anno sexagesimo quinto vulgaris æræ.*

8 *Hæc habebam retractanda in Henschenianis lucubrationibus, quoad Chronologiam* S. Petri; *cujus* Romæ *initium qualecumque posueris, non magni refert ad ea quæ prosequimur; modo circa annum mortis, de quo dubium ultra moveri posse non videtur, post hac conveniamus. Quod ad confirmationem vulgaris opinionis de annis* XXV *dicitur Romano Pontifici accini in die Coronationis suæ,* Non visurum annos Petri, *non docet quidem Ordo Romanus in ritibus ea occasione servari solitis, qualem habemus impressum Venetiis anno* MDLXII; *sed neque hodierna praxis, aut aliquis quem legerim auctor: verum tamen esse hactenus probavit experientia, siquidem de supremo Ecclesiæ universalis Pontificatu est quæstio. Tantum enim abest, ut annos* XXXII *vel* XXXVI *in eo excesserit aliquis, ut in toto numero quem hactenus numeramus ducentorum quadraginta quatuor Romanorum Antistitum nonnisi septemdecim inveniantur excessisse annos* XV, Romanæ Petri Cathedræ *assignatos a nobis: ex iisque soli quatuor annum* XX *superarunt, scilicet* Silvester *et* Adrianus *sui nominis primi,* Alexander III *et* Urbanus VIII: *qui autem* XXV *superaverit, unicus hactenus repertus est* Benedictus XIII, *a verorum Pontificum Catalogo expunctus a plerisque: contra quem hoc etiam nonnulli observant, quod ab assumpto Papali titulo vixerit ultra annos* XXVIII, *præter eorum consuetudinem in quibus ea dignitas citra controversiam fuit. Pridem vero Auctor antiquus Vitæ S. Monæ Episcopi Mediolanensis, mortui anno circiter* CCXXXXVIIII, *et tamen crediti quatuor dumtaxat ante se habuisse decessores, quando Ecclesiam Romanam regebat* S. Fabianus, *qui post Apostolos vigesimus numerabatur; pridem, inquam, antiquus iste Auctor monet, pensandum* occultum et investigabile

Rom. Pontificum sedes, plurimum brevis,

nullius ultra annos Petri producta.

A investigabile Dei judicium, qui.... illis prolixiora vitæ curricula contulerit, summos vero primates et duces spiritualis certaminis, quanto fortius in procinctu Christianæ fidei dimicantes, tanto ad cœli palatium ocius properantes, victrici laurea redimitos, secum perenniter regnare concesserit. Neque enim aliter, *inquit*, decuit, quam ut in tam præcellenti Pontificalis gratiæ throno, vicissim continuatimque sibi succedentes Ecclesiæ totius Rectores, universum suis orbem monumentis replerent; e quibus et certandi audaciam, et prædicandi constantiam, triumphi quoque reportandi fiduciam ceteri sumerent Ecclesiarum Principes et Magistri.

Iidem quomodo ex SS. Petri et Pauli Auctoritate se agere dicant,

9 *Licet autem Romani Pontifices, ab annis pluribus quam octingentis, in more habuerint*, Petri et Pauli auctoritatem *in iis omnibus allegare, quæ faciunt ex Pontificalis potestatis plenitudine: licet etiam* Paulus *recte dici possit* Episcopus Romanus *cum* Petro *fuisse, sicuti erudite ostendit Petrus de Marca in singulari Exercitatione*, de singulari Primatu Petri, *nuper in lucem data; eorum tamen nomina hic non composuimus: quia utriusque auctoritas non* ex æquo *(sicuti recentior quidam somniavit, aut potius blasphemavit) neque eodem modo in eorum successores Romanos Pontifices*
B *fluxit: sed* Episcopalis *quidem, ab utroque; a* Petro *autem singulariter* Apostolica, *conjuncta cum prærogativa supremi Capitis. Et hoc quidem jure divino penes unum solum necessario statui, Catholicorum omnium est consensus: plures autem unius Ecclesiæ* Episcopos *esse, ita tamen ut unus aliis præmineat, adeo non est* *veteris Ecclesiæ disciplinæ contrarium, ut usque ad* D *Nicæni Concilii tempora, quibus abrogatum id est, duravisse videatur. Certe ad Ephesios scribens Paulus, non unum, sed plures eorum* Episcopos *alloquitur, dicens:* Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. *Ad quem locum apte sic scribit de Marca:* Antiquum illud Presbyterium ex pluribus Episcopis conflatum erat, sic exigente temporum ratione, ut mutuis auxiliis suffulti, ad propagandam in suburbanas regiones fidem sufficerent, ita tamen ut unus ceteris præemineret; quod ab Apostolis ipsis introductum; qui tandem solos quoque Presbyteros secundi Ordinis, ad conflandum Presbyterium, seu mavis Ecclesiæ Senatum, adhibuerunt. *Distinguit ergo hic auctor pro Apostolorum ætate duplicis ordinis* Presbyteros, *sicuti sequentia deinde tempora distinxerunt* Sacerdotes, *quorum uni scilicet Episcopi ordinati, alios quoque poterant ordinare; alii non item; cum hac utriusque nominis differentia, quod* Sacerdotis *nomen olim frequentius usurparetur pro primis, dictis alias* Episcopis *et* Pontificibus; Presbyteri *vero nomen magis ordinarie pro secundis.*

Petrus Act. 20, 28 juxta sententiam Petri a Marca.

10 *Porro quod in secundo tertioque Catalogo* Petrus *dicatur* Antiochenus, *intelligendum est sicuti Matthæi* E
IX v. I *dicitur, quod Jesus* transfretavit *lacum Genezareth seu Mare Tiberiadis*, et venit civitatem suam, *id est Capharnaum; non quod ibi natus, sed quod ibi tunc habitaret, sicut* Antiochiæ *commoratus erat* Petrus *priusquam Romam migraret.*

Petrus cur dictus Antiochenus?

DISSERTATIO III

De tribus Episcopis a S. Petro pro urbe Roma ordinatis, et Vicariis Pontificalibus tam ipsius quam aliorum Successorum.

Rem aliis desperatam,

Illustrissimus atque eximius Dominus Emmanuel a Schelstraten, primo litterariarum suarum lucubrationum partui, cui Antiquitas illustrata titulum fecit, præfixurus seriem Chronologicam Romanorum Pontificum usque ad S. Silvestrum, etsi maximi faceret P. Henschenium, non potuit tamen inducere in animum, ut Chronologiam propositam ab ipso, seriem Consulum in Catalogis expressam secuto, sufficere sibi
C *crederet; sed desperato per hanc viam exitu, et alia nulla meliori reperta, maluit in illa serie singulos singulorum Pontificum annos expandere sextupliciter, secundum Catalogos et auctores varios, ut quæ dicturus deinceps erat possent singuli, ad eam quem mallent, quamque meliorem judicarent, Chronologiam applicare. Agnoscit ille primum Catalogum, quo præcipue Henschenius nititur*, omnium Catalogorum antiquissimum esse, et fontem videri ex quo alii omnes originem ducunt... atque ut magnum antiquitatis monimentum merito ab Henschenio publicatum, utpote ex quo secundus Catalogus *(ac deinceps alii cum Anastasio Bibliothecario ac sequacibus)* Consules suos mutuarit; *qui si ubique indubitabiles essent, nihil posset haberi in tota ecclesiastica historia certius. Sed Consules ipsos plerisque locis confusos vitiatosque esse credidit Bucherio; tum quia additus cuique Pontifici annorum, mensium, ac dierum numerus aliquando major est, quam inter assignata cujusque initio ac fini Consulum paria possit interjici; tum quia sæpius Consules unius pontificatus miscentur cum Consulibus alterius Pontificatui assignatis; unde provenit, quod Henschenio frequenter recurrendum sit ad Vicariatus, ut quo tempore prædecessor adhuc sedebat verus Pontifex, ille et successori assignaretur Vicariatus. Hunc vero modum explicandi prædictam difficultatem, licet fateatur Schelstratus esse valde aptum ad justificandos Catalogorum defectus, seu veros seu apparentes: putat tamen in* S. Stephano, *quem S. Lucii Vicarium aliquamdiu fuisse Henschenius statuit, nullo modo valiturum; manifestam autem perversitatem esse in eo, quod* Clemens Cleto, Anicetus Pio *in ipso ordine præponantur.*

nec beneficio fastorum Consularium satis explicabilem visam,

2 *Equidem fateor, etiam in hac, quam primus Henschenius calcare docuit, via, nonnulla occurrere offendicula, sed ea tam insuperabilia esse non credo, ut rem omnino faciant desperatam: confidoque futurum, ut cum hunc meum Conatum viderit vir illustrissimus idemque modestissimus, non parum promotum esse cognoscat; ipsique aut alteri, eamdem post me viam remetiri volenti multo faciliorem redditam, et omnino spem esse, ut viri eruditi paulatim amoliantur ac lævigent quidquid ego reliquero difficultatis asperitatisve. Fateor præterea, assertorum ab Henschenio Vicariatuum nullum esse indicium apud antiquos, nisi quoad* Sanctos Linum, Clementem et Cletum; *nec deesse qui hos a* Petro *ordinatos, aut saltem Vicarios fuisse negent. Sed si utrumque probare potuero, saltem ut perquam simile vero; vix dubito quin verosimilia futura sint cetera inde deducta. Cumque tali verosimilitudini accesserit, distinctius cognita Consulatuum congruentia singulorum, et quam non incommode ii plerumque applicentur annorum, mensium ac dierum numeris in primo Catalogo notatis, multo magis crescet verosimilitudo quæsita, eoque pertinget spero, ut moderata ingenia, nec summam certitudinem requirentia ubi sciunt haberi talem non posse præsertim in argumento ab aliis desperato, velint et valeant acquiescere.*

una cum Vicariatibus ab Henschenio observatis, F

3 S. Petri *Elogium in secundo Catalogo Henscheniano sic habet.* Hic fecit ordinationes tres, Presbyteros decem, Episcopos tres, Diaconos septem, per mensem

A mensem Decembrim. Omnes hi pro urbe Roma intelliguntur consecrati : nam quod ad vocem Episcopos auctor libri Pontificalis addit, per diversa loca, merito contemnitur : quis enim ignoret, ab Apostolo Petro longe plurimos per diversa loca, id est, pro diversis locis, ordinatos Episcopos. Sciolus igitur aliquis phrasim, Auctori Catalogi 2 in sequentibus passim usurpatam, hic quoque crediderit applicandam. Sciendum est interim, in neutra Catalogi 1 parte ullam fieri mentionem Ordinationum : unde autem eas acceperit Auctor fere sesquiseculo prioribus posterior, quem deinde alii descripsere, incertum est. Verosimile tamen puto, earumdem anteriorem aliquam notitiam extitisse, et forte ante finem seculi I scribi cœptam. Ut ut sit, de tribus Episcopis a Petro ordinatis, pervulgatus extitit antiquitus sermo, teste Epiphanio hæresi 27 cap 6; quamvis id ille opinando potius quam asseverando dicere maluerit, Auctor libri Pontificalis, nihil hæsitans, ita scripsit : Hic, scilicet Petrus, ordinavit duos Episcopos Linum et Cletum, qui præsentialiter omne ministerium Sacerdotale in urbe Roma populo vel ad se venientibus exhiberent ; Beatus autem Petrus orationi populum erudiens vacabat..... Hic B B. Clementem Episcopum consecravit, cui et Cathedram vel Ecclesiam omnem disponendam commisit, dicens : Sicut mihi tradita est a Domino meo Jesu Christo potestas ligandi solvendique, ita et ego tibi committo..... Post hanc dispositionem martyrio cum Paulo coronatur.

Petrus probant tres Episcopi a S. Petro ordinati,

ex pervetusta opinione,

4 Miratur Schelstratius, hanc quæstionem ventilans, quomodo præstantissimi viri hoc de Clemente credere potuerint, haustum ex epistola ipsius nomine velut ad S. Jacobum Fratrem-Domini scripta, quam nemo, dubitare possit supposititiam esse, tum aliis ex capitibus, tum evidenter ex eo, quod S. Jacobus anno Neronis VII (juxta Eusebium cui hic saltem credendum) mortem obierit ante Petrum, et tamen epistola post mortem hujus scripta fingatur. De Lino autem et Cleto asserit idem Schelstratius, vel a Petro omnino ordinatos non esse, vel ordinatos esse pro aliis civitatibus. Verum uni Sedi ordinatum Episcopum, ad alteram, etiam supremam traduci, adeo primis octo seculis insolens Romanis fuit, ut cum sub finem seculi IX gravissima ex causa Ostiensis Episcopus Formosus ad Pontificatum fuisset evectus, maligni homines satis causæ habere crediderint, non tantum ut persequerentur virum, sed etiam ut defunctum, veluti Apostolicæ Sedis invasorem, indignissime tractarent. Non præsumamus igitur C tale exemplum datum fuisse in ipsis Matris Ecclesiæ incunabulis. Alterum non modo gratis negatur factum, sed multimodis ostendi potest fuisse conveniens, ut tantæ urbi non sufficiens solus per se Petrus, et quidem longiori tempore in prædicando nationibus Evangelio abfuturus subinde (uti persuadebunt quæ de illius excursionibus, vulgo tradita ex antiquis scriptoribus ad XXVIIII Junii colligemus) institueret relinqueretque pro se Vicarios, Episcopali charactere insignes. Tandem nec sequitur, fictitiam esse Ordinationem Clementis a Petro factam, quia fictitia est quæ illius Ordinationis meminit epistola ; cum vera et aliunde certa Ordinatio potuerit occasionem præbere ejusmodi Epistolæ confingendæ, sicut alias sæpe factum docent tot supposititiæ Decretales, quibus veri Canones inseruntur.

Linus, Cletus, Clemens.

quod etiam conveniens valde fuit.

5 Quare, non dixerim quidem cum Henschenio, Linum et Cletum ideo ordinatos a S. Petro, ut sibi successive succederent in Pontificatu ; sed primo quidem, ut vicaria opera intra extraque civitatem sublevarent ipsum, ordinandis per varia loca Episcopis, et per ipsam Romanam diœcesim omnis gradus Clericis ; deinde ut sua, cum res exigeret, absentis vice exhiberent populo ministerium omne Sacerdotale, id est Episcopale; tertio, ut se mortuo non haberet opus Romana Ecclesia, ei quem Pontificem sibi elegisset, Ordinatores peregrinos quærere ; quod quanti esset periculi post Marcellini D Papæ excessum præcipue apparuit ; quando, propter persecutionis immanitatem, non potuit successor ordinari nisi post annos quatuor Sedis vacantis. Adeo ut non solum utiliter, sed pene etiam necessario provisa fuerit, et exemplo S. Petri, tempore persecutionis præsertim, usurpata Ordinatio Episcoporum Vicariorum, qui quatenus nulli Sedi adhuc adscripti erant, sed aliis ad Evangelii prædicandi usum subordinati, vocantur ab Henschenio Episcopi Apostolici : sed, quia Apostolici titulus, summo Pontifici Romano magis est proprius, rectius fortassis vocaventur Episcopi Evangelici.

et multas habebat utilitates.

Erant illi primum Episcopi Evangelici,

6 Tales ergo per mensem Decembrem (quo mense Ordinationes faciendas videntur ex Apostolica traditione Romani Pontifices accepisse) per triduanum istius mensis jejunium, conveniente ad communem comprecationem populo, tres ordinavit Petrus; non simul, sed successive, prout crescens paulatim fidelium in urbe ac suburbiis numerus suadebat augeri eorum æque ac Presbyterorum et Diaconorum numerum. Postea vero idem Petrus digressurus ab urbe, et forte numquam reversurus ad eam amplius, proposuerit populo, ut eligeret futurum non solum Vicarium, sed (quo modo nunc appellamus) Coadjutorem cum jure successionis ; adeo ut sic electus Linus jam tunc inceperit censeri et E vere esse Romanus Episcopus, non tamen supremus nisi per inthronizationem, mortuo Petro faciendam : unde factum sit ut Vicariatus solius Lini sub Petro cum Pontificatu confusus notetur in Catalogo, non item aliorum duorum ; quia scilicet ad hoc non fuerant vivente Petro a Clero populoque recepti. Cum autem postea Petrus, spectata præsentiori Ecclesiæ necessitate, Clementem præferens Lino, ei tradidisset successionem, uti fertur : merito id recusavit, et juri cuicumque hinc sibi nato renuntiavit Clemens, ob eam quam infra dicemus causam ; sicque Clero ac populo libertas mansit ejus, quem antea ad hoc elegerat, collocandi in Apostolicam Sedem. Itaque in Lino (quod et de aliis proportionate intelligo) tres quasi Ordinationes concipio : primam Episcopi Evangelici, pro urbe Roma, quæ illum faciebat ex principalioribus membris primi in illa ecclesia Presbyterii, quod etiam fuerunt, post similem Ordinationem Cletus et Clemens; secundam, in Vicarium cum jure successionis, quæ ipsum faciebat totius Presbyterii caput post Petrum, etiam supra Cletum et Clementem, anno LVI die II Maji (et hujus solius ratio a Catalogis habetur, nec fiebat nisi urgente aliqua necessitate, puta ob Pontificis absentiam longiorem, captivitatem, morbum vel exilium) tertiam Pontificalem, præhabito novo Cleri populique consensu, quam F a secunda non distinxerunt Catalogi veteres. Tali porro distinctione bene intellecta, facile intelligi videtur, cur plerique ex consequentibus Pontificibus, solum inveniantur extremis vitæ annis aut mensibus accepisse Vicarios, tales scilicet qui eo ipso censerentur Romani Episcopi et futuri Pontifices, licet iidem antea diu forsitan fuerint ordinati Episcopi ad opus Evangelii, aut etiam Vicarii, sed mutabiles ad nutum ejus qui ipsos assumpserat Pontificis.

ex quibus electus a Clero et populo Vicarius Linus,

et huic a Petro postea prælatus Clemens, Lino cessit.

7 Pars bona omnium hactenus dictorum lucis et confirmationis non parum accipient ex prætitato Epiphanii loco Hæresi 27 cap. 6, quem vel ideo totum juvat hic transcribere : Romæ primum omnium Petrus et Paulus Apostoli pariter et Episcopi fuerunt : inde Linus, tum Cletus, post hunc Clemens Petri et Pauli synchronus. Neque vero miretur aliquis, quod ante ipsum, qui Petri et Pauli æqualis erat, aliquis in Pontificiam dignitatem successerit : iisdem enim et ille temporibus vixit. Utrum autem adhuc superstitibus Apostolis a Petro Ordinationem Episcopalem susceperit, et sese abdicans ab administratione cessavit (ita enim in quadam Epistola scripsit ; Recedo, exeo, instet populus Dei : nonnullis hoc videlicet

Locus Epiphanii huc faciens

SYNOPSIS CHRONOGRAPHICA ROMAN. PONTIFICUM

Secundum Catalogos. — *Secundum Baronium.*

Ordo.	Pontificis Nomen.	Ordination. An.	Ordination. Men. D.	Sedis. A	Sedis. M	Sedis. D	Obitus. An.	Obitus. Men. D.	Vac. M	Vac. D	Electionis. An.	Electionis. Men. D.	Sedis. A	Sedis. M	Sedis. D	Obitus. An.	Obitus. Men. D.	Vac. M	Vac. D
1	Petrus	50	Januarii 18	15	5	12	65	Junii 29	0	9	45	Januarii 18	24	5	11	69	Junii 29	0	1
2	Linus	65	Julii 7	2	2	17	67	Septemb. 23	0	17	69	Julii 1	11	2	23	80	Septemb. 23	7	24
3	Clemens.	67	Octobris 11	9	2	12	76	Decemb. 22	4	24	...	....	..	..	..	...	....	..	..
4	Cletus.	77	Februarii 16	7	2	11	84	Aprilis 26	0	12	...	....	..	..	..	...	....	..	..
5	Anacletus.	84	Maji 9	11	2	5	95	Julii 13	0	12	...	....	..	..	..	...	....	..	..
ali-	3 Cletus.	67	Septemb. 27	6	2	7	73	a Decem. 3	0	1	80	Septemb. 25	12	7	2	93	Aprilis 26	0	21
as	4 Clemens.	73	Decembris 5	9	2	12/10	83	a Novem. 16	0	0	93	Maji 18	9	6	6	102	Novemb. 23	4	10
	It. Cletus.	83	Novemb. 16	12	2	3	96	Ia. ꝟ Sep. 12	0	9	103	Aprilis 3	9	3	10	112	Julii 13	0	13
6	Evaristus.	95	Julii 26	13	3	1	108	Octobris 26	0	9	112	Julii 26	9	3	0	121	Octobris 26	0	18
7	Alexander.	108	Novembris 5	8	5	29	117	Maji 3	0	27	121	Novemb. 13	10	5	20	132	Maji 3	0	25
8	Sixtus.	117	Maji 31	9	10	4	127	Aprilis 3	1	29	132	Maji 28	9	10	8	142	Aprilis 6	0	2
9	Telesphorus.	127	Junii 2	10	7	4	138	Januarii 5	0	7	142	Aprilis 9	11	8	28	154	Januarii 6	0	7
10	Hyginus.	138	Januarii 13	11	11	30	150	Januarii 11	0	7	154	Januarii 13	3	11	29	158	Januarii 11	0	3
11	Anicetus.	150	Januarii 19	4	3	0	154	Aprilis 17	0	18	...	....	..	..	..	...	....	..	..
12	Pius.	154	Maji 6	7	1	6	161	Julii 11	0	14	...	....	..	..	..	...	....	..	..
ali-	11 Pius	150	Januarii 19	3	5	21	154	Julii 11	0	4	158	Januarii 15	9	5	27	167	Julii 11	0	13
as	12 Anicetus.	153	Julii 16	8	9	2	162	Aprilis 17	0	18	167	Julii 25	8	8	25	175	Aprilis 18	0	17
13	Soter.	162	Aprilis 26	8	11	28	171	Aprilis 22	1	11	175	Maji 4	3	11	19	179	Aprilis 22	0	11
14	Eleutherius.	171	Junii 3	14	3	4	185	Septembris 6	12	4	179	Maji 3	15	0	23	194	Maji 26	0	5
15	Victor.	186	Septemb. 11	10	7	10	196	Aprilis 20	13	21	194	Junii 1	9	1	28	203	Julii 28	0	11
16	Zephyrinus.	198	Junii 11	19	6	10	217	Decemb. 20	0	5	203	Augusti 8	18	0	18	221	Augusti 26	0	6
17	Callixtus.	217	Decemb. 26	4	9	3	222	Septemb. 28	0	21	221	Septembris 2	5	1	12	226	Octobris 14	0	6
18	Urbanus.	222	Octobris 20	8	7	5	231	Maji 24	0	30	226	Octobris 21	6	7	4	233	Maji 25	0	30
19	Pontianus.	231	Junii 24	4	3	5	235	Septemb. 28	1	24	233	Junii 24	4	4	27	237	Novemb. 19	0	13
20	Anteros.	235	Novemb. 22	0	1	13	236	Januarii 3	11	7	237	Decembris 3	0	1	0	238	Januarii 3	0	13
21	Fabianus.	236	Decemb. 11	13	1	10	250	Januarii 2	15	6	238	Januarii 16	15	0	4	253	Januarii 2	..	..
22	Cornelius.	251	Aprilis 27	1	3	10	252	Augusti 5	0	66	254	....	..	..	..	255	Septemb. 14	0	35
23	Lucius.	252	Octobris 10	2	4	23	255	Martii	1	10	255	Octobris 19	1	4	17	257	Martii 4	0	35
24	Stephanus.	255	Aprilis 15	2	3	18	257	Augusti 2	0	26	257	Aprilis 9	3	3	24	260	* Augusti 2	0	22
25	Sixtus 2.	257	Augusti 23	0	11	15	258	Augusti 6	11	17	260	Augusti 24	0	11	14	261	Augusti 6	0	35
26	Dionysius.	259	Julii 24	10	5	3	269	Decemb. 26	0	5	261	Septemb. 12	11	3	14	272	Decemb. 26	0	5
27	Felix.	270	Januarii 1	3	11	22	274	Decemb. 22	0	15	272	Decemb. 31	2	5	3	275	Maji 3	0	5
28	Eutychianus.	275	Januarii 5	8	11	3	283	Decembris 8	0	7	275	Junii 4	8	6	4	283	Decembris 8	0	9
29	Cajus.	283	Decemb. 16	12	4	7	296	Aprilis 22	2	7	283	Decemb. 17	12	4	5	296	Aprilis 22	0	11
30	Marcellinus.	296	Junii 30	8	3	25	304	Octobris 24	42	23	296	Maji 3	7	11	23	304	Aprilis 26	7	4
31	Marcellus.	308	Maji 18	1	6	30	310	Januarii 18	3	0	304	Novemb. 21	5	1	25	309	* Janua. 16	0	20
32	Eusebius.	310	Aprilis 16	0	5	11	310	Septemb. 26	0	11	309	Februarii 5	2	7	16	311	* Sept. 26	0	7
33	Melchiades.	310	Octobris 8	3	3	3	314	Januarii 10	0	10	311	Octobris 3	2	2	7	313	Decemb. 10	1	21
34	Silvester.	314	Januarii 31	21	11	1	335	Decemb. 31	0	17	314	Februarii 1	21	10	1	335	* Decemb. 31	0	16
35	Marcus.	336	Januarii 18	0	8	20	336	Octobris 7	3	29	336	Februa. 14	0	7	22	336	Octobris 6	0	20
36	Julius.	337	Februarii 6	15	2	7	352	Aprilis 12	1	11	336	Octobris 26	15	5	17	332	Aprilis 12	0	25
37	Liberius.	352	Maji 23	14	4	0	366	Septemb. 23	0	7	352	Maji 8	15	4	1	367	Septembr. 9	0	6
38	Felix 2.	355	....	3	..	...	358	a Julii 29	..	..	355	....	2	..	..	356	....	..	..
39	Damasus.	366	Octobris 1	18	2	10	384	Decemb. 10	0	25	367	Septemb. 15	17	2	27	384	Decemb. 11	0	31
40	Siricius.	385	Januarii 5	13	10	22	398	Novemb. 26	0	8	385	Januarii 12	13	1	14	3 8	* Februa. 22	0	20
41	Anastasius.	398	Decembris 5	3	0	10	401	Decemb. 14	0	17	398	Martii 14	4	1	13	402	Aprilis 27	0	21
42	Innocentius.	402	Januarii 1	14	11	21	416	Decemb. 21	0	15	402	Maji 17	15	1	10	417	* Julii 28	0	22
43	Zosimus.	417	Januarii 6	1	11	12	418	Decemb. 17	0	11	417	Augusti 19	1	4	7	418	Decemb. 26	0	11
44	Bonifacius.	418	Decemb. 29	4	8	7	423	Septembris 4	0	11	418	Decemb. 28	4	9	27	423	Octobris 25	0	9
45	Cœlestinus.	423	Septemb. 16	8	10	17	432	Augusti 1	0	5	423	Novembris 3	8	5	3	432	Aprilis 6	0	20
46	Sixtus 3.	432	Augusti 7	7	11	18	440	Julii 24	1	14	432	Aprilis 27	7	11	1	440	Martii 28	1	11
47	Leo.	440	Septembr. 8	21	1	23	461	Octobris 30	0	12	440	Maji 10	20	11	0	461	Aprilis 11	7	0
48	Hilarus.	461	Novemb. 12	5	3	10	467	Februar. 21	0	11	461	Novemb. 12	6	9	29	467	* Septem. 10	0	10
49	Simplicius	467	Martii 5	15	11	6	483	Februar. 10	0	2	467	Septem. 20	15	5	10	483	Martii 2	0	6
50	Felix 3.	483	Februarii 31	8	11	18	492	Januarii 30	0	2	483	Martii 8	8	11	18	492	Februarii 25	0	5
51	Gelasius.	492	Februarii 2	4	7	7	496	Septembris 8	0	6	492	Martii 2	4	9	20	496	Decemb. 21	0	7
52	Anastasius 2.	496	Septemb. 15	1	11	25	498	Septembris 8	0	4	496	Septemb. 15	1	11	25	498	Septemb. 8	0	4
53	Symmachus.	498	Septemb. 13	15	6	25	514	Aprilis 6	0	6	498	Novemb. 23	15	7	27	514	Julii 19	0	7
54	Hormisdas.	514	Aprilis 13	9	0	18	523	Aprilis 30	0	6	514	Julii 26	9	0	10	523	Augusti 6	0	7
55	Joannes.	523	Maji 7	2	9	16	526	a Februa. 22	4	19	523	Augusti 13	2	9	15	526	Maji 27	1	27
56	Felix 4.	526	Julii 12	4	2	14	530	Septemb. 25	0	3	526	Julii 24	4	2	18	530	Octobris 12	0	3
57	Bonifacius 2.	530	Septemb. 29	2	0	26	532	Octobris 24	1	24	530	Octobris 16	1	0	2	531	Octobris 17	..	..
58	Joannes 2.	532	Decemb. 19	2	4	3	535	Aprilis 21	0	7	531	....	4	6	..	535	Junii 26	6	0

SYNOPSIS CHRONOGRAPHICA ROMAN. PONTIFICUM

Secundum Catalogos. *Secundum Baronium.*

Or	Pontificis	Ordination.		Sedis.			Obitus.		Vac.		Electionis.		Sedis.			Obitus.		Vac.	
do	Nomen.	An.	Men. D.	A	M	D	An.	Men. D.	M	D	An.	Men. D.	A	M	D	An.	Men. D.	M	D
59	Agapetus.	535	Aprilis 29	0	11	20	536	Aprilis 17	1	19	535	....	..	..	..	536	....	..	..
60	Silverius.	536	Junii 6	1	5	11	537	Novemb. 16	0	5	530	....	4	6	..	540	Junii 20	0	6
61	Vigilius.	537	Novemb. 22	17	5	26	555	Maji 17	10	26	540	....	16	..	..	555	....	..	..
62	Pelagius.	556	Aprilis 13	4	10	18	561	Martii 2	5	18	555	....	4	..	..	559	Martii 2	4	25
63	Joannes 3.	561	Augusti 21	12	11	23	574	Augu. 12	10	3	559	Julii 27	12	11	17	572	Julii 13	10	3
64	Benedictus.	575	Junii 16	4	1	28	579	Augu. 12	3	13	573	Maji 16	4	2	15	577	Julii 31	3	10
65	Pelagius 2.	579	Novemb. 26	10	2	10	590	Februarii 4	6	29	577	Novemb. 11	12	2	27	590	Februarii 8	6	24
66	Gregorius.	590	Septembr. 3	13	6	10	604	Martii 12	5	17	590	Septemb. 3	13	6	10	604	Martii 12	5	19
67	Sabinianus.	604	Augusti 30	1	5	9	606	Februarii 7	11	21	604	Septemb. 1	0	5	19	605	Februa. 19	11	26
68	Bonifacius 3.	607	Januarii 29	0	8	22	607	Octobris 20	10	4	606	Februarii 15	0	8	29	606	Novem. 12	10	6
69	Bonifacius 4.	608	Augusti 25	6	8	14	615	Maji 8	7	26	607	Septemb. 18	6	8	13	614	Maji 31	5	12
70	Deusdedit	616	Januarii 4	3	0	23	619	Januarii 26	15	0	614	Novemb. 13	2	11	26	617	Novem. 8	1	16
71	Bonifacius 5.	620	Aprilis 27	5	10	13	626	Martii 11	6	16	617	Decemb. 24	7	10	1	625	Octob. 25	6	18
72	Honorius.	626	Septemb. 28	11	11	17	638	Septemb. 13	19	17	626	Maji 13	12	5	30	638	Octob. 12	19	7
73	Severinus.	640	Maji 1	0	2	4	640	Julii 4	4	28	639	....	..	..	..	639	Augusti 2	4	29
74	Joannes 4.	640	Decemb. 3	1	9	18	642	Septem. 20	1	13	639	Decemb. 31	1	9	6	641	* Octob. 22	1	13
75	Theodorus.	642	Novemb. 3	6	5	18	649	April. 20	1	24	641	Novemb. 25	7	5	20	649	Maji 14	1	16
76	Martinus.	649	Junii 14	6	1	24	654	a Aug. 6	1	1	649	Julii 1	5	4	12	654	Novemb. 12	..	..
77	Eugenius.	654	Septem. 7	2	8	25	657	Maji 31	1	29	654	....	..	..	..	655	Junii 2	1	29
78	Vitalianus.	657	Julii 30	4	5	2	671	Decemb. 31	1	13	655	Augu. 31	14	4	26	669	Januarii 27	2	13
79	Adeodatus.	672	Martii 14	5	2	5	677	Maji 18	4	15	669	April. 9	7	2	17	676	Junii 26	4	6
80	Donus.	677	Octobris 4	1	5	10	679	Martii 13	2	15	676	Novemb. 1	..	..	..	...	....	..	..
81	Agatho.	679	Maji 29	2	6	3	681	Decembris 1	10	17	677	....	3	..	..	682	* Janu. 10	19	5
82	Leo 2.	682	Octob. 19	1	7	5	684	Maji 23	11	20	683	Augusti 15	0	10	8	684	Junii 28	1	22
83	Benedict. 2.	685	Maji 14	0	10	12	686	Martii 25	2	15	684	Augusti 2	0	10	8	685	Maji 8	2	15
84	Joannes 5.	686	Junii 10	1	0	11	687	Junii 20	2	18	685	Julii 22	1	0	11	686	Augu. 2	2	18
85	Conon.	687	Septemb. 8	0	11	23	688	Augu. 30	2	21	686	Octob. 20	0	11	23	687	* Octob. 13	2	13
86	Sergius.	688	Novemb. 22	13	8	24	702	Augu. 14	1	23	687	Decemb. 27	13	8	14	701	Septemb. 9	1	20
87	Joannes 6.	702	Octobris 8	2	2	14	704	Decemb. 21	1	17	701	Octob. 29	3	2	12	705	Janu. 10	1	20
88	Joannes 7.	705	Februarii 8	2	7	17	707	Septemb. 24	3	0	705	Martii 1	2	7	17	707	Octob. 18	3	0
89	Sisinnius,	707	Decemb. 25	0	0	20	708	Januarii 13	1	19	708	Januarii 18	0	0	20	708	Februarii 7	0	27
90	Constantin.	708	Martii 4	7	0	15	715	Martii 18	0	40	708	Martii 1	6	1	1	714	Aprilis 9	11	12
91	Gregorius 2.	715	Aprilis 28	15	8	21	731	Januarii 17	0	35	714	Maji 22	16	8	20	731	Febru. 11	0	4
92	Gregorius 3.	731	Februarii 22	10	8	20	741	Novemb. 10	0	8	731	Februarii 16	10	9	12	741	Novemb. 28	0	7
93	Zacharias.	741	Novemb. 19	10	3	14	752	Martii 7	0	15	741	Decembris 6	10	3	10	752	Martii 15	0	12
El.	Stephanus.	752	Martii 6	0	0	5	752	Martii 10	..	..	752	Martii 27	0	0	3	752	Martii 29	0	0
94	Stephanus 2.	752	Martii 19	5	0	29	757	Aprilis 16	1	5	752	Martii 30	5	0	28	757	Aprilis 26	1	1
95	Paulus.	757	Maji 22	10	1	0	767	Junii 21	13	16	757	Maji 28	10	1	0	767	Junii 21	13	16
A	Constantin. 2	767	Junii 28	1	1	2	768	Julii 29	0	8	767	....	1	1	..	768	....	..	..
96	Stephanus 3	768	Augusti 7	3	5	28	772	Februarii 3	0	5	768	Augu. 5	3	5	26	772	Februarii 1	0	7
97	Hadrianus.	772	Februar. 9	23	10	15	795	Decembr 25	0	1	772	Febru. 9	23	10	17	795	Decemb. 26	0	0
98	Leo 3	795	Decemb. 27	20	5	16	816	Junii 11	0	10	795	Decem. 27	20	5	16	816	Junii 11	0	10
99	Stephanus 4.	816	Junii 22	0	7	1	817	Januarii 22	0	2	816	Junii 22	0	7	3	817	Janua. 25	0	2
100	Paschalis.	817	Januarii 25	7	3	17	824	Maji 11	0	24	817	Januar. 28	7	3	17	824	Maji 14	0	4
101	Eugenius 2.	824	Junii 5	3	2	23	827	Augu. 27	0	4	824	Maji 19	3	2	23	827	Augu 11	0	5
102	Valentinus.	827	Septemb. 1	0	0	40	827	Octob. 10	2	25	827	Augu. 11	0	1	10	827	Septemb. 20	0	3
103	Gregorius 4	828	Januarii 5	16	0	7	844	Januarii 11	0	15	827	Septemb. 24	16	0	0	843	Septemb. 24	4	16
104	Sergius 2.	844	Januarii 27	3	0	1	847	Januarii 27	2	15	844	Febru. 10	3	2	13	847	April. 12	0	0
105	Leo 4.	847	Aprilis 12	8	3	6	855	Julii 17	1	15	847	April. 12	8	3	5	855	Julii 17	0	20
106	Benedictus 3	855	Septemb. 1	2	6	10	858	Martii 10	0	14	855	Augu. 6	2	6	10	858	Februarii 16	1	7
107	Nicolaus	858	Martii 25	9	7	19	867	Novemb. 12	1	1	858	April. 24	9	6	20	867	Novemb. 13	1	9
108	Hadrianus 2.	867	Decemb. 14	4	11	12	872	Novemb. 25	0	18	867	Decemb. 23	4	10	10	872	Novemb. 1	1	15
109	Joannes 8.	872	Decemb. 14	10	0	2	882	Decemb. 15	0	7	872	Decemb. 15	10	0	1	882	Decemb. 15	0	17
110	Martinus 2.	882	Decemb. 23	1	2	1	884	Februarii 23	0	6	882	Decemb. 28	1	0	20	884	Janua. 18	0	1
111	Hadrianus 3	884	Martii 1	1	4	8	885	Julii 8	0	16	884	Januarii 20	1	3	19	885	Maji 9	..	..
112	Stephanus 5	885	Julii 25	6	0	14	891	August. 7	1	1	885	....	6	..	..	891	....	..	..
113	Formosus	891	Septemb. 19	4	6	17	896	Aprilis 4	0	6	891	....	4	6	..	896	Decemb. 14	..	..
114	Bonifacius 6	896	Aprilis 11	0	0	15	896	Aprilis 25	0	0	...	....	..	..	..	...	....	..	..
115	Stephanus 6.	896	Maji 2	1	3	0	897	August...	1	..	896	....	..	..	..	900	....	..	..
116	Romanus,	897	Septemb. 17	0	4	23	898	Febr....	0	..	901	....	..	..	..	...	....	..	..
117	Theodor. 2.	898	Februar. 12	0	0	20	898	Martii 3	0	8	901	....	..	..	20	...	....	..	..
118	Joannes 9.	898	Martii 12	2	0	15	900	Martii 26	0	10	901	....	3	0	15	...	....	..	1
119	Benedictus 4	900	Aprilis 6	4	6	15	904	Octobris 20	0	7	905	....	..	..	..	907	....	..	..

SYNOPSIS CHRONOGRAPHICA ROMAN. PONTIFICUM

Secundum Catalogos. — *Secundum Baronium.*

Ordo.	Pontificis Nomen.	Ordination. An	Ordination. Men. D.	Sedis. A	Sedis. M	Sedis. D	Obitus. An	Obitus. Men. D.	Vac. M	Vac. D	Electionis. An.	Electionis. Men. D.	Sedis. A	Sedis. M	Sedis. D	Obitus. An.	Obitus. Men. D.	Vac. M	Vac. D
120	Leo 5.	904	Octobris 28	0	0	40	904	Decembris 6	0	2	907	....	..	1	10	907			
121	Christophor.	904	Decembris 9	0	6	0	905	a Junii...	0	..	907	....	..	7	..	908			
122	Sergius 3	905	Junii 9	7	3	16	912	Decembris 6	0	9	907	....	3	..	..	910			
123	Anastasius 3	912	Octobris 4	2	1	22	914	Novemb. 25	0	8	910	....	2	2	..	012			
124	Lando.	914	Decembris 4	0	4	22	915	Aprilis 25	0	4	912	....	..	..	..	912			
125	Joannes 10.	915	Aprili 30	13	2	3	928	a Julii 2	0	3	912	....	16	..	..	928			
126	Leo 6.	928	Julii 6	0	6	15	929	Januarii 20	0	11	928	....	..	6	15	929			
127	Stephanus 7.	929	Februarii 31	0	1	12	931	Martii 12	0	7	929	....	2	1	15	931			
128	Joannes 11.	931	Martii 20	4	10	15	936	Februarii 3	0	10	931	....	5	..	..	936			
129	Leo 7.	936	Februarii 14	3	6	10	939	Augusti 23	0	8	936	....	3	6	0	939			
130	Stephanus 8.	939	Septembris 1	3	4	15	943	Januarii 15	0	6	940	....	3	4	5	943			
131	Martinus 3.	943	Januarii 22	3	6	14	946	Augusti 4	0	4	943	....	3	6	13	946			
132	Agapetus 2.	946	Augusti 9	9	7	10	956	Martii 18	0	4	946	....	9	10	10	955			
133	Joannes 12.	956	Martii 23	7	8	13	963	a Decem. 5	0	0	955	....	9	..	..	964			
134	Leo 8.	963	Decembris 6	0	2	..	964	a Februa...	..	..	...	....	..	..	..	....			
Iter	Joannes 12.	964	Februarii..	0	2	0	954	Maji 14	0	14	...	....	..	..	..	....			
135	Benedictus 5	964	Maji 19	0	1	..	964	a Junii....	..	..	...	....	..	..	..	....			
Iter	Leo 8.	964	Junii.....	0	9	..	965	Aprilis....	..	..	...	....	..	..	..	....			
Iter	Benedictus 5.	965	Maji.....	0	1	..	965	Julii 5	2	25	965	....	..	..	..	965	Julii 4		
136	Joannes 13.	965	Octobris 1	6	11	6	972	Septembris 6	0	15	965	Octobris 2	6	11	5	972	Septembris 6		
137	Benedictus 6.	972	Septemb. 22	1	6	..	974	Martii....	..	...	973	....	1	3	..	974			
A	Bonifacius 7.	974	Martii 1	0	1	0	974	a........	..	..	...	....	..	..	..	....			
138	Donus 2.	974	Aprilis....	1	6	..	975	Octobris...	..	..	972	Octobris...	0	3	..	973	Januarii...		
139	Benedictus 7	975	Decemb. 19	8	6	22	984	Julii 10	3	8	975	....	9	..	..	984	Julii 10		
140	Joannes 14.	984	Octobris 19	0	8	..	985	Junii.....	0	..	984	....	1	..	..	985	Augusti 20		
141	Bonifacius 7.	985	Januarii...	0	11	0	985	Decemb...	4	..	985	Augusti 20	0	4	..	985	Decemb...		
El.	Jo. F. Rober.	985	Decembris..	0	4	0	986	Aprilis....	0	0	....	....	..	..	..	....			
142	Joa. 15 al. 16	985	Aprilis 25	10	0	6	996	Aprilis 30	0	16	985	Decembris..	10	0	12	996	Maji 7	1	6
143	Gregorius 5.	996	Maji 17	2	9	2	999	Februarii 18	1	14	996	Junii 14	2	8	4	999	Februarii 18		
A	Joa. 16, al. 17	997	Maji.....	0	10	..	998	Martii....	0	0	996	....	..	..	..	....			
144	Silvest er 2.	999	Aprilis 2	4	1	11	1003	Maji 12	0	24	999	....	4	..	..	1003			
145	Joa. 17, al. 18	1003	Junii 6	0	4	26	1003	Octobris 31	4	18	1003	....	..	..	..	1003			
146	Joa. 18, al. 19	1004	Martii 19	5	4	0	1009	Julii 18	2	15	1003	Novemb. 10	5	8	8	1009	Julii 18	1	23
147	Sergius 4.	1009	Octobris 2	2	9	12	1012	Julii 13	0	6	1009	Augusti 31	2	8	13	1012	Maji 13		
148	Benedictus 8.	1012	Julii 20	11	11	21	1024	Julii 10	0	8	1012	....	11	..	..	1024	Februarii 28		
149	Joa. 19 al. 20.	1024	Julii 19	9	3	19	1033	Novembris 6	1	2	1024	Martii....	9	8	..	1033	Novembris 8		
150	Benedictus 9.	1033	Decembris 9	11	..	..	1044	a Decemb...	0	..	1033	....	10	..	..	1044			
A	Silvester.	1044	Decemb. 30	0	0	69	1045	a Martii 8	0	0	1044	....	..	..	..	1044			
Iter	Benedictus 9.	1045	Martii 8	0	1	21	1045	a Aprilis 28.	0	0	1044	....	..	..	..	1044			
151	Gregorius 6.	1045	Aprilis 28	1	7	20	1046	a Decem. 17	0	7	1044	....	2	8	..	1046	Decembris .		
152	Clemens 2.	1046	Decemb. 25	0	9	16	1047	Octobris 9	0	29	1046	....	0	9	16	1047	Octobris 9		
Iter	Benedictus 9	1047	Novembris 8	0	8	10	1048	a Julii 17	0	0	1047	....	0	8	..	1048			
153	Damasus 2.	1048	Julii 17	0	0	23	1048	Augusti 8	6	3	1048	....	0	0	23	1048			
154	Leo 9.	1049	Februarii 12	5	2	8	1054	Aprilis 19	11	24	1049	Februarii 12	5	2	8	1054	Aprilis 19	11	24
155	Victor 2.	1055	Aprilis 13	2	3	16	1057	Julii 28	0	5	1055	Aprilis 13	2	3	16	1057	Julii 28	0	5
156	Stephanus 9.	1057	Augusti 3	0	7	27	1058	Martii 29	0	6	1057	Augusti 3	0	7	27	1058	Martii 29		
A	Benedictus 10	1058	Aprilis 5	0	9	20	1059	a Januar. 24	0	6	1058	....	..	..	..	1759			
157	Nicolaus 2.	1059	Januarii 31	2	4	25	1061	Junii 25	3	5	1059	....	2	..	..	1061	Junii.....		
158	Alexander 2.	1061	Septemb. 30	11	6	22	1073	Aprilis 20	2	9	1061	Octobris 1	11	6	22	1073	Aprilis 22	0	0
159	Gregorius 7.	1073	Junii 30	11	10	26	1085	Maji 25	23	13	1073	Aprilis 22	12	1	3	1085	Maji 24	12	0
160	Victor 3.	1087	Maji 11	0	4	7	1087	Septemb. 15	5	25	1086	Maji 24	1	3	24	1087	Septemb. 16	5	24
161	Urbanus 2.	1088	Martii 12	11	4	18	1099	Julii 29	0	15	1088	Martii 12	11	4	18	1999	Julii 29	0	13
162	Paschalis 2.	1069	Augusti 14	18	5	5	1118	Januarii 18	0	12	1099	Augusti 12	18	5	4	1118	Januarii 19	0	..

AD CATALOGUM PONTIFICUM ROMANORUM

INSTRUCTIO BIBLIOPEGI

Circa ordinem Tabularum Partis primæ.

A cet suadens, quibusdam Commentariis id scriptum habentibus) an potius secundum Apostolos ab Episcopo Cleto sit constitutus, liquido non constat. Quamquam vel hac quidem ratione poterant, viventibus adhuc Apostolis, Petro scilicet ac Paulo, Episcopi alii surrogari ; quod iidem illi prædicandi Evangelii gratia in alias urbes regionesque profectionem susciperent, carere autem Episcopo Roma non posset : si quidem Paulus in Hispaniam pervenit, Petrus vero Pontum et Bithyniam sæpe numero peragravit. Ac fieri sane potuit, ut primum Clemente constituto, cum is defugeret (si ita tamen contigit, quod ego opinando potius quam asseverando dixerim) postea Lino Cletoque mortuis (qui duodecim annorum spatio sigillatim Episcopatum obtinuerunt, post Apostolorum Petri Paulique necem, quæ in duodecimum annum Neronis incurrit) tum demum Episcopatum capessere sit coactus.

expensus et correctus.

8 *Ad hunc porro locum annotanda sunt quædam.* I. *Utrumque* Apostolum *pariter* Romanum Episcopum, *nominari.* II. Clementem *ab Epiphanio ordinatum dici ante* Linum et Cletum, *sed hoc* opinando potius quam asseverando. *Neque nos de eo statuere quidquam, solum dicere, si prius Episcopus fuit a* Petro *ordinatus* B Clemens, *non tamen nisi circa finem vitæ ab eo fuit designatus Pontifex futurus.* III. *Ut verosimilius et quasi necessarium ab eo statui, quod discedentes alio Apostoli Episcopum Vicarium unum aut plures Romæ relinquerent.* IV. Non liquido *ipsi* constare, *an eorum unus fuerit* Clemens : *de quo forte non dubitasset, si primum antiquissimumque Catalogum potius quam Eusebii Chronicon præ oculis positum habuisset.* V. *Ex hoc capite ignoscendum ei esse, quod* Clementi *præponat* Cletum ; *sicuti ex eodem capite factum ignoscimus, quod* Cletum *ab* Anacleto, *non distinxerit.* VI. Neronis *annum* XII, *ipso quidem quo Apostoli cæsi sunt anno initium sumere mense Octobri, sed rectius scribendum fuisse* XI *: interim tamen censuisse Epiphanium, eam cædem non posse ad annum* XIIII *differri.* VII. *Ignotam Epiphanio fuisse suppositam* Clementi *epistolam ad Jacobum, alioqui ex ea potius argumentum sumpsisset quam ex alia ad Corinthios, obtorto ut dicitur collo huc protractum.* VIII. *Eumdem Epiphanium, allegando præcitata illius ad tumultuantes Corinthios verba, solum indicatum voluisse, quam verosimiliter credi possit,* Clementem *pro majori Ecclesiæ* C *bono id fecisse, quod suasit postea aliis ; non autem similem utrimque statuisse causam, sicuti statuit Vendelinus, magnam inter fideles super Pontificatu dissensionem.*

Cur Clemens cesserit Lino?

9 *Observo denique Epiphanium agere de sola illa cessione, quam post* Petri *mortem* Clemens *fecerit, de qua sic egregie Natalis Alexander Hist. eccles. Dissert.* 13 *:* Licet Clementem a B. Petro ordinatum D tradant quam plurimi, non sequitur quod Romanam Sedem immediate post illum conscenderit. Designatus quidem fuerat a S. Petro Romanæ et universalis Ecclesiæ Episcopus, sed ad exempli perniciem devitandam, Clero (ut credere par est) consentiente, singulari Spiritus sancti afflatu jure suo cessit.... Enimvero pessimum exemplum præberi animadvertebat, si ex vi ordinationis et designationis de se factæ a S. Petro (quantumvis justa esset) exerceret Pontificium : quia futurum prævidebat, ut si Pontifici liceret sibi designare successorem, plures in Cathedram Petri subvecti, sed Petri vestigia non secuti, revelationem carnis et sanguinis, non sancti Spiritus afflatum attenderent..... sicque summum Ecclesiæ Sacerdotium ab ordine Melchisedech in ordinem Aaronis descenderet ; nec dignatio cœlestis gratiæ faceret Antistitem, sed carnalis successio generaret Sacerdotem. *Suspicor autem causam ob quam* Petrus, *prætermisso* Lino, *suo jam pridem Vicario in spem successionis lecto, ipse auctoritate propria successorem designarit* Clementem, *non solum fuisse præcipua ejus merita: sed etiam, quod Romani generis nobilitate sublimis, plus gratiæ et auctoritatis collaturus videretur, ad compescendos Gentilium contra Christianos furorem nuper excitatum ;* E Clementem *econtra vel ideo magis ab eo gradu abstinendum tunc sibi credidisse, quod cum Nero nec intimis amicis neque summis capitibus parceret, ipse eo facilius esset in tyranni ac ministrorum ejus oculos odiumque incursurus, quo majori esset inter Christianos nomine conspicuus.*

PETRUS.

cur præ hoc eum Petrus successorem optarit?

14 *Porro ut hujus lucubrationis facilior usus sit, exhibeo tam nostram quam Baronianam Chronographiam expansam in tabula, ubi Baronianis numeris additus * asteriscus, significat eos inter se non convenire, spatiumque Pontificatus istius majus minusve esse quam patiantur notati in Annalibus dies primi ultimique. Talis erroris palpabile prorsus exemplum est in Vitaliano Papa, qui dicitur creatus ultima Augusti* DCLU, *mortuus* XXUII *Januarii* DCLXUIIII, *sedisse tamen* annos quatuordecim et menses quinque minus diebus quatuor, *qui ad Januarium anni* DCLXX *ducerent. Notaturus vero in Margine numeros annorum, mensium atque dierum, quibus unusquisque Pontifex sedit ; non eos notabo quales in contextu Synopseos noto, et notandos Catalogi proponunt, sic ut tempus Pontificatuum confundatur cum tempore Vicariatuum ; sed illud seorsim supputabo a tempore summæ potestatis susceptæ, seu die Institutionis Pontificalis, quem nunc Corona-* F *tionis nominaremus ; usque ad diem mortis seu abdicationis, si quando ea ante mortem facta est, uti putamus a* SS. Clemente, Fabiano, *et paucis aliis.*

Synopsis Chronographica.

Tempus Pontificatuum qualiter hic notandum in margine.

II S. LINUS

Ab an. 65 ad 67, annis 2, m. 24 dies. 17.

Bar. a 69 ad 20 an. 11, m. 8, dies 23.

LINUS, natione Tuscus, Patre Herculano, ordinatus a Petro Episcopus anno LUI, in Dominica uiii Maji, ejusdem per annos novem Vicarius, summus vero Pontifex post illius Martyrium anno LXU peractum, a die forsan uii Julii eademque Dominica, fuit temporibus Neronis, et post annos ii, men. ii, d. xuii, obiit anno LXUII, XXIII Septembris, cum Ecclesiam qua Vicarius qua Pontifex rexisset annis xi, menses iiii, dies xu : et vacavit Episcopatus dies xuii.

Annum Ordinationis seu Institutionis prioris, et annum mortis, signant Consules Saturninus et Scipio, Capito et Rufus : *inter quos primus Catalogus vetustiorque recte partitur tempus gesti quomodocumque Romani Episcopatus, modo juxta secundum Catalogum* anni undecim *sumantur, non recte in primo scripti* duo. *Interim apparet occasio erroris, quo Eusebius Epiphaniusque et alii abducti annos* XI *vel* XII Lino, *post mortem Apostolorum, adscripserunt.*

Interpontificia quomodo notata.

2 *Cessantis Episcopatus spatia nusquam primus Catalogus notavit : inveniuntur illa in secundo et deinceps in aliis, incipiendo ab* Anacleto. *Anastasius Bi-*
B *bliothecarius incipit ea signare in ipsius* Lini *successoribus. Credibile est hoc cœptum fieri seculo saltem quarto : et Catalogorum illa notantium auctores, cum ipsa non invenirent expressa monumentis litterarum, præsertim pro primo et secundo seculo, eadem ex sua calculatione definivisse : sed hic corrupti pluries numeri, eique in variis exemplaribus varii, non possunt certum præbere ductum. Aliunde igitur ii melius definientur ; videlicet ex verosimiliter constituto mortis et ordinationis die, uti jam cœpimus. Ergo hic notavi dies* XUII, *quibus opus fuerit ad inducendum successorem* Clementem *ut Pontificatum susciperet, quod fecerit secunda Dominica Octobris, post* Lini *mortem* Feria IIII *obitam. Plus temporis interjicere si vis, licet : longior post* Clementis *Abdicationem Vacatio facile se patietur, non tantum* E
hebdomade una alterave, sed etiam mense integro et amplius decurtari.

III S. CLEMENS

Ab an. 67 ad 76, abdic. an. 9, m. 2, d. 10.

Bar. a 93 ad 102, an. 9. m. 6, dies 6.

CLEMENS, natione Romanus ex patre Faustino, ordinatus a S. Petro Episcopus, et ante mortem designatus successor, tum quidem prudenter recusavit onus, deinde vero suffectus est Lino anno LXUII, in Dominica XI Octobris. Fuit temporibus Galbæ et Vespasiani annos IX, menses II, dies XII : post quos abdicavit Pontificatum anno LXXUI, XXII Decembris : et cessavit Episcopatus mensem I, dies XXIII : ipse vero supervixit Episcopus evangelicus, prædicationi soli intentus, usque ad finem primi seculi factus sub Trajano Martyr in Chersoneso XXII Novembris ; indeque post plura secula Romam relatus ad ecclesiam sui nominis.

Consules hunc Pontificatum notantes.

Catalogi veteres relinquunt Lino, *Consules anni* LXUII, *utpote majorem ejus anni partem occupanti ; et primos postea novos Consules anni* LXUIII *assignant*
C Clementi, *quamvis jam inde a præcedenti Octobri Pontificatum exorso : qui porro progrediens, per annos* UIII, *menses* II, *ac dies* XII, *pervenit usque ad Decembrem anni* LXXUI, *quo Consules fuerunt, ibidem pro ultimo* Clementis *anno notati,* Vespasianus UII et Titus. *Verum pro* XI mensibus, *quos habet primus Catalogus, accepi ex secundo* menses II, *et retinui* dies XII *a priori assignatos.*

Quomodo postea Clemens Cleto postpositus in Canone Missæ ?

2 *Successionis ordo idem tenetur a S. Augustino et Optato Milevitano : Hieronymus autem, qui junior Eusebium in Chronico erat secutus, tertiumque a S. Petro Clementem fecerat ; senior deinde, agens de eodem in libro de Scriptoribus, fatetur quod* plerique Latinorum secundum post Petrum putent fuisse Clementem. *Nondum ergo in Canone Missæ ad* Commemorantes *nominabatur* Clemens *post* Cletum ; *adeoque nullum est hinc sumptum argumentum : sed solum sequitur, commemorationis istius auctorem vel amplificatorem Damasum vel Gregorium, fuisse Hieronymi vivi aut mortui auctoritate inductum, ut sequeretur Eusebium cum Orientalibus ; hac fortassis sola causa motus, ut* Clementem *postponerent* Cleto ; *quia non videbant, quomodo hic alias potuisset ad* Trajani *tempora pervenisse, sub quo Martyrium pertulisse omnis antiquitas testabatur.*

Cur iterum Clemens abdicarit ?

3 *Abdicandi causam Vendelinus conjectat aliquam* F
in Ecclesia dissensionem, similem Corinthiacæ, cujus causa illuc scribens Clemens, *suadebat, ut* si quis esset inter eos strenuus, misericors, et caritate plenus ; diceret, Si propter me seditio, contentio et schisma orta sunt, emigrabo ; abibo, quocumque volueritis ; et quæ a plebe mandantur faciam ; solum Christi ovile, cum constitutis supra se Presbyteris, in pace degat. *Quæ verba videtur Epiphanius accepisse tamquam prolata in persona propria, hæresi 27 cap. 6 ; cum recte intellecta, non hanc, sed priorem a morte* Petri *cessionem confirment ; ut qui idem fecerit ipse, quod aliis, videlicet Corinthiis, postea suasit. Quod ad ultimam Cessionem attinet, licet ejus nullum clarum ac distinctum exstet in antiquitate testimonium, satis certa tamen nobis videtur, ex communi auctorum omnium veterum consensu, de morte sub* Trajano *obita, quæ absque ejusmodi cessione nequit cum Catalogis conciliari. Ipsa autem secunda Cessio facile persuadebitur ei, qui satis fuerit persuasus de prima ; indicat enim animum alienum a summo gradu et unice cupientem Evangelio prædicando vacare.*

Affictæ est epistolæ,

4 *Qui circa annum Christi* DCCC, *sub nomine* Isidori Mercatoris (*alii legunt* Peccatoris) *sanctum Hispalensem*

V S ANACLETVS.

VI S EVARISTVS

VII S ALEXANDER

VIII S SIXTVS

A *lensem Antistitem intelligi volentes, more plurium Episcoporum usitato in Conciliis humili istoc titulo usum, consarcinavit Decretales Epistolas, veteribus ante* Siricium *Pontificibus nonnullisque post eum supponendas, quales Riculfus Episcopus Moguntinus ex Hispania attulit, Galliisque communicavit, tandem auctore Binio inserendas Collectionibus Conciliorum Generalium, sed ultimæ Labbeanæ non sine censuris quas merentur; qui, inquam Decretales istas consarsinavit, veritus ne forte* Linus *obiisset ante* S. Petrum, *nullas ei affingere ausus est, sicut nec postea* Cleto, *eumdem ab* Anacleto *non distinguens; initium vero in* Clemente *fecit; et ex quinque quas eidem jam* Romanæ Ecclesiæ Præsuli *affinxit, duas primas inscripsit* Jacobo Fratri Domini, et Episcopo Episcoporum, regenti Hebræorum sanctam Ecclesiam Hierosolymis, *qui tamen ante Petrum obierat, ut supra dictum est.*

etiam ad S. Jacobum pridem mortuum,

5 *Sunt qui existimant, quod, Hincmaro Remensi Episcopo, iisdem Epistolis tandem acquiescere coacto, primus, qui de illis dubium postea movit, fuerit Wicleffus, hæresiarcha turpissimus; inter cujus Propositiones a Concilio Constantiensi damnatas hæc* XXXIIII *fuit;* Decretales Epistolæ sunt apocryphæ, et seducunt a Christi fide : et Clerici sunt stulti, qui student iis. *Ast verosimile est, eum de omnibus omnino*

an primum a Wicleffo censuratæ ?

B

D *Decretalibus ita locutum; merito autem in eo damnatum, etiam quoad supposititias illas, quatenus eas a fide seducere dixit; cum circa fidem moresque nil doceant, quod ab optimis auctoribus acceptum non sit; sicuti licebit videre in margine Labbeanæ editionis, post incredibilem diligentiam in conquirendis fontibus adhibitam a Davide Blondello; heterodoxo illo quidem et Centuriatorum Magdeburgensium partes tenente, contra nostrum Turrianum, frustra eas defendere conatum, cui tamen hoc nomine libenter se debitores agnoscunt Scriptores Catholici, pro eo quo tenentur veritatis studio, etiam a Wicleffo gratanter suscepturi correctionem inveterati erroris, si primus is imposturam detexisset. Nam illæ Epistolæ, ut ait Labbæus,* adeo deformes videntur perspicacibus viris, saltem hodie, ut nulla arte, nulla cerussa aut purpurisso fucari possint. *Rejecit eas fidenter Baronius, et ad annum* 530 *num.* 5 *stomachabundus* : Eant, *inquit*, procul a fidelium cœtu, qui in Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam, ejusmodi conantur inferre quisquilias : longeque longius a Catholico orbe, qui, quæ corruere videntur, mendaciis suffulcire nituntur : nam super solidum fundamentum firmamque petram structa est, semper manens, numquam casura sincera fides.

CLEMENS.

laudatus Blondelli circa eas labor :

censura Baronii.

E

IV S. CLETUS

CLETUS, natione Romanus, Patre Æmiliano, dudum a S. Petro Episcopus Evangelicus ordinatus, vacantem Clementis cessione Cathedram ascendit anno LXXVII, die XVI Februarii, in Dominica : eamque tenuit temporibus Vespasiani et Titi, nec non initio Domitiani, per annos VII, menses II, dies XI, usque ad XXVI Aprilis, anni LXXXIIII, quo Martyr obiit : et cessavit Episcopatus diebus XII.

Ab an. 77 *ad* 84, *annis* 7, *m.* 2, *dieb.* 11.

* Baron. a 80, ad 93, an. 12 m. 7, d, 2.

Post mortem Clementis *vacasse Sedem mensibus* III, *diebus* X, *ponit Baronius, nulla verosimili tantæ moræ allata causa : cum nuntius mortis ex Chersoneso Romam perferri potuerit duplo breviore tempore.* *Quin igitur liceat nobis, inter ejusdem quam tenemus abdicationem et institutionem* Cleti, *menses fere duos interjicere : quibus disceptatum sit, validane et acceptanda esset renuntiatio* Clementis; *nihilo forsan solicitius eidem se opponente* Cleto, *quum ille humilius petebat in simplicem Episcopi Evangelici, quem antea tenuerat, gradum reponi. Spatium autem istud tanto fiet brevius, quanto serius post* Linum *facies* Clementem *succedere, habito semper respectu ad Dominicas, quibus et institutionem et renuntiationem congruit coram populo factas fuisse.*

Cur ordinatio ejus tam diu dilata post cessionem Clementis

C

2 *Hactenus autem non solum primus, sed etiam secundus Catalogus abstinet Interpontificii tempus notare; notavit tamen Anastasius, non quale apud antiquos reperit, sed quale videtur ex suo sibi calculo formavisse : ut scrupulo nobis nulli ducamus ab eo recedere, et procedere ex nostro. Itaque inter* Cletum et Anacletum *ponimus* dies XII, *quia hi commode nos adducunt ad Dominicam. Non tamen prohibemus vacationem restringi ad* dies II, *ut proxima a* Cleti *obitu Dominica assumptus sit* Anacletus, *jam antea, ut mox dicetur, ordinatus Vicarius. Porro pro annis* III *vel* XII, *quos habent Catalogi, posui* IIII, *Consulibus id exigentibus : et ad menses* II, *primi Catalogi, addidi dies* XI, *ex Catalogo secundo. Isti autem anni* XII, *quos habet secundus Catalogus, videntur accepti ab iis, qui* Cletum *ab* Anacleto *non distinxerunt, et alterutri attribuerunt annos* XII, *uti eos tribuit* Cleto *Epiphanius,* Anacleto *Eusebius. Porro primus Catalogus* Cleti *Pontificatum circumscribit Consulibus* Vespasiano IIII et Domitiano III, *qui notant annum* LXXIII; *eumdem autem finit cum*

Unde aliqui dent Cleto annos 12 ?

Consulatu Domitiani et Rufi : *quia, qua ultra illum* Cletus *vixit, longe minor pars fuit sequentis anni; et ideo istius anni Consules potius adscribendi erant successori, quandoquidem propositum erat non iterare nomina Consulum. Dicitur autem in Catalogo* 2, *quod* Cletus ex præcepto Petri viginti quinque Presbyteros ordinavit in urbe Roma, *id est, urbem in totidem parochias distinxit, cum scilicet adhuc esset Petri Vicarius, eo quo supra diximus modo, absque jure successionis.*

3 *Fertur* S. Cletus, *in Epistolis suis primus omnium usus illis verbis,* Salutem et Apostolicam benedictionem : *quod absque ullius veteris auctoris testimonio scriptum a Martino Polono in Chronico, et a Joanne Stella in Vitis Pontificum; indeque transcriptum a Polydoro Virgilio ac Genebrardo et Bernardino Ferrario, hactenus in Breviario Romano, sicut illud Pius V edi jussit, legitur patienter, sed non ideo probatur. Non probantibus autem haudquaquam indignatur Romana Curia, sed audit eos gratiose; et laudat studium bene merendi de re Christiana, detegendis, si qui videntur obrepsisse, erroribus; licet non statim (nec enim convenit) admoveat correctioni ab iis optatæ manum. Quam moderationem utinam particulares etiam Ecclesiæ et Religiosorum cœtus tenerent; neque mox atque in suis Breviariis, ab Ecclesia similiter approbatis ut prætendunt, seu verius toleratis, aliquid notatur correctione dignum, quiritarentur, tum sibi tum Romanis Pontificibus sacræque Congregationi Rituum intolerabilem fieri injuriam : quod sane faciunt, tanto majori cum indignitate, quanto minori cum rigore expenduntur Romæ sic oblata Officia, atque ad unius dumtaxat Cardinalis relationem permittuntur seu approbantur, quam quæ pro totius orbis Catholici usu excudi jubentur, nec tamen eruditorum censuræ subtrahuntur, velut ambiguitati*

Non instituit ut litteris adderetur Salus et Apost. Benedictio,

F

sed hoc primo cœptum est sub Leone 9, aut Joanne 19

A *guitati nulli obnoxia. Existimant eruditi hac ætate viri*, Gregorium VII induxisse in morem, qui postea obtinuit, ut salutem et Apostolicam benedictionem impertiretur, quibus litteras daret. *Ego in Propylæo ante 2 Tomum Aprilis num.* 105 *dixi* Leonem IX, *annis* xx *priorem fuisse, in eo more stabiliter assumendo. Sed et* Joannem XIII *reperi, qui modo* salutem in Christo et visitationem, *modo* Christianam salutem et Apostolicam benedictionem, *modo* Apostolicam benedictionem et salutem *impertiens, mihi tunc videbatur initium aliquod tali formulæ dedisse seculo Christi decimo, quo ultra medietatem producto sedit. Ast nunc me docet Mabillonus, in suo illo de re Diplomatica præclaro opere, quo tenuem conatum meum longe superavit, multoque certiora veri falsique in ea* D *dignoscendi principia dedit, etiam* Joannem V *et* Sergium I, *quorum originarias minimeque suspectabiles Bullas profert, seculo* VII, salutem et Apostolicam benedictionem, *quandoque præmisisse. Antiquiora exempla si quis invenerit, haud difficulter recipiam; modo maneat, quod ante* Leonem IX *vel saltem* Gregorium VII *formula ista non fuerit stabili usu recepta.* Cleto *autem tale quid potuisse affingi eo est mirabile magis, quod litterarum ab eo scriptarum nuspiam ullum vestigium extet, nedum ejusmodi formulæ ab eo institutæ; quam mox ab hominum memoria exolevisse, et multis demum seculis post resuscitatam, credat qui potest de rebus ante annos* MDC *gestis aliquid credere absque idoneæ vestutatis teste.*

V S. ANACLETUS

Ab an. 84, ad 95. annis II, m. 2, d. 5.

ANACLETUS, natione Græcus de Athenis, ex patre Antiocho, fuit temporibus Domitiani, jam inde ab anno LXXXIII, die XI Maji, in Dominica ordinatus, Cleti fortassis jam tum captivi, Vicarius; eique suffectus Pontifex, anno LXXXIIII in Dominica, die IIII mensis similiter Maji; rexit Ecclesiam universam, qua Vicarius qua Pontifex, E
B annos XII, menses II, dies III, usque ad XIII Julii Feria II, anni LXXXXV. Et cessavit Episcopatus dies XII.

* Baron. a 103, ad 112, an, 9, m. 3 d. 10.

Probatur ejus Vicariatus sub Cleto,

Anacleti *Vicariatum exigit annorum* XII *numerus inter Consulatus* Domitiani x et Sabini, *atque* Domitiani XIII et Clementis *comprehensusque ipsi, ab utroque Catalogo, imo etiam aliis omnibus assignatus; cui ex Anastasio aliisque, menses* II, *pro* x *ibidem expressis, substitui Henschenius maluit: quod ideo libentius tenuit, quia ad alios* IIII *menses retrotrahendo* Anacleti *Ordinationem, veniretur ad* XI *Septembris anni* LXXXII, *quæ Feria* IIII *hebdomadæ fuit, non Dominica. Tali die ut etiam posset Successor dici ordinatus, notatos in 2 Catalogo dies Vacationis* XV, *mutavi in* XII; *quoniam facillime a socordibus librariis commutantur* U *et* II. *Posui tamen prædictum Vicariatum sub dubio, eo quod primi qui* Anacleto *tribuuntur Consules*, Domitianus x et Sabinus, *solum denotent annum, quo ille successit* Cleto; *sicuti annum quo obiit, signant* Consules Domitianus XVII et F. Flavius Clemens, *Clementis, olim Papæ et adhuc viventis, frater fortassis* C
aut aliter consanguineus, quod spectabilem notabilitatem ejus, superius a nobis assertam, confirmat.

Indeque, nata confusio unius cum altero.

2 *Ceterum* Anacleti *Vicariatum vel ideo teneremus libentius, quod eo posito minus mirum sit, ipsum non fuisse, distinctum a* Cleto, *non solum apud Græcos, sed etiam apud SS. Irenæum, Augustinum, Optatum Milevitanum. Ceterum distinctionem tam hi Catalogi quam alibi a nobis producta antiquissima Martyrologia tam certam videntur facere, ut dubio locus superesse ægre possit. Dubitat tamen, imo absolute negat distinguendos Natalis Alexander*, peritiorum, *ut ait*, judicio *subnixus. In his Hadrianus Valesius est, Eusebii illustrator, eoque in ejus omnes sententias justo proclivior: qui etiam ad cap.* 13 *lib.* 3 *observat, Græcis omnibus* Ἀνέγκλητον, *Irenæo* Anencletum *dici, qui passim Latinis aliis* Anacletus *est. Plura in eamdem sententiam habet noster Halloix, ubi de S. Irenæo, quem consulat cui id operæ pretium erit.* F

Alii Anencletum scribunt

VI S. EVARISTUS

Ab an. 95 ad 108. annis 13, m. 3 d. 1.

EVARISTUS, natione Græcus Antiochenus, ex patre Juda de civitate Bethleem, fuit temporibus novissimis Domitiani, et Nervæ, et Trajani, anno LXXXXV, primum Anacleti creatus Vicarius XXV Martii, in festo Annuntiationis Dominicæ, tunc Feria IIII, ante Dominicam Passionis; deinde eidem subrogatus successor die XXVI Julii in Dominica, præfuit qua Vicarius qua Pontifex, * annos XIII, menses III, dies II usque ad XXVI Octobris anni CVIII: et cessavit Episcopatus IIII diebus.

* Baron. a 112, ad 121. an 9, m 3

Consules ei assignati,

Relictis Anacleto *Consulibus anni* LXXXXV, *quia majorem ejus partem vixit, assignantur* Evaristo *primi* Consules *anni sequentis* Valens et Verus, *ultimi autem* Gallus et Bradua. *Interpontificium dierum* XIIII, *ex secundo Catalogo ab Anastasio aliisque transcriptum, restrinxi ad* IIII, *ut Successoris ordinatio caderet in Dominicam; neque sane circa jam pridem ordinatum Vicarium debebat plerumque longe esse deliberatio.*

dies Vac. Sedis

2 *Quod attinet Decretales* Evaristo *suppositas; Prima quidem* ad omnes Episcopos Africæ, data IIII Kalendas Aprilis, Valente et Vetere Viris Clariss. Coss. *falsitatis convincitur ex loco bene longo Ithacii seu Idacii Clari ad Warimarum Arianum, huic epistolæ intexto; cum Idacius iste anno* CCCLXXXVI *floruerit: secunda vero*, omnibus per Ægyptum Dominis conglutinatis Fratribus, data Kalend. Novembris, Gallo et Bradua Viris Clariss. Coss. *in simili deprehenditur plagio, dum tacito auctoris nomine proponit prolixum alium locum ex* I *Epist. Clementis Papæ, juxta Latinam ejus interpretationem a Rufino editam, unis circiter trecentis post mortem* Evaristi, *cujus nomine inscribitur.*

Decretales suppositæ.

SYNO-

VII S. ALEXANDER

Ab an. 108 ad 117 annis 8 m. 5. d. 29.

ALEXANDER, natione Romanus, ex patre Alexandro, fuit temporibus Trajani, primum Evaristi Vicarius ordinatus anno cuii, die i Octobris in Dominica; deinde ejusdem successor die v Novembris, similiter Dominica erat; et ita qua Vicarius, qua summus Pontifex sedit annos viii, menses iii, dies ii, non computando diem mortis* martyrio obitæ iii Maji, mensibus et iii diebus ante mortem Trajani Imperatoris anno cxiii; et cessavit Episcopatus xxiii diebus.

** Baron. a 121 ad 132 an. 10, m. c. d. 20.*

Tempus Sedis,

Relictis, ut antea, decessori Evaristo *Consulibus anni* ciiii. Alexandri *initio assignantur Consules anni sequentis,* Palma et Tullus; *accipimus autem ex secundo Catalogo* menses iiii, dies ii, *potius quam ex primo* menses ii, diem i, *ne cogamur Sedem vacantem relinquere inter* Evaristum *et* Alexandrum *plus quam quatuor integris mensibus. Facillime autem potuit librario numerus unus excidere, quem in alio accuratiori ægrapho magis integre scriptum invenerit auctor secundi Catalogi, in eo solum exorbitans, quod (ut suum nescio quem calculum impleret) ex* viii *annis fecerit* x. B *Verum quidem est quod, pro mensibus* ii *numerando menses* iiii, *oporteat* Alexandrum *fuisse Vicarium institutum ante obitum* Evaristi: *sed persecutionis angustiæ qualis tunc erat, adeo non potest id mirum videri, quin econtra debeat convenientissimum judicari: idem idem mox iterum faciemus, sic optime numeros Catalogorum cum die Obitus et Consulum nominibus conciliantes. Consules autem functi magistratu anni* cxiii *fuerant* Ælianus et Vetus: *post quos in alterum annum, cujus Consules Successori relegantur, vixit* Alexander *adhuc quatuor mensibus, id est minori parte anni. Interpontificium quod Catalogus ex eo pue Anastasius ad dies* xxxiii *extendunt, Generio uno decurtavi, ut Successor possit in Dominica ordinatus fuisse.*

Vicariatus,

et vacant a.

2 *Quia hujus Pontificis extabant antiquitus depicta Acta, in quibus dicitur, quod ejus et sociorum Natalitia celebrantur quinto Nonas Maji; id eadem die diversitate idem dies notatur, tam in Hieronymiano Martyrologio, quam in Pontificali Catalogo* 2, *et aliis hanc secutis, quod iterum in* S. Sixto, *de cujus Natali constabat ex Actis S. Laurentii, ob eamdem causam notare poteris. Acta quidem illa Baronio ad an.* 132 *videntur sua antiquitate mendosa, mirumque est tanto antiquitatis æstimatori hoc potuisse excidere, cum menda, non libraria, sed historica indicium esse soleant a talis longius remoti a tempore quo actum est aliquid. Sed causam tam iniquæ censuræ imo necessitatem ei fecerant illa ipsa Actorum verba, quibus nostra Chronologia nititur, dicitur que, sub Trajano Imperatore et Aureliano Comite utriusque militiæ Alexander punctim per tota membra transfixus, et eodem anno mortuus* Trajanus *esse. Nempe anno decimo* Hadriani, *qui* Trajano *successit, mortuum credebat* Alexandrum: *non potuit igitur ea ut sincera recipere, quæ tam enormi intervallo distabant a calculo suorum Annalium. Omnem adversam suspicionem satis amolitus est Henschenius suo ad illa Acta Commentario: sed corrigi debet, quod ille ex meo tunc sensu, numeris primi Catalogi inhærente, sumpsit interpontificium quadrimestre; pro eoque substituendus, juxta numeros secundi Catalogi, Vicariatus* Alexandri, *probabilior mihi nunc visus.* E

Acta sincera.

Interpontificium.

3 *Ex Decretalibus eidem* Alexandro *suppositis: priores duas redarguunt Consules* Trajanus *et* Ælianus, *nusquam totis Consularibus Fastis conjuncti, ut impudentis plagiarii furta dissimulem: tertia vero, omnibus* divino Sacerdotio fungentibus data Kal. Maji, Æliano et Vetere Coss. *etsi contra fastos et Chronologiam non peccet, seipsam tamen prodit in loco Michææ, ex Hieronymi versione accepto: quod vitium omnibus illis figmentis commune est, æque ac stylus ubique idem, et valde alienus a puritate horum primorum seculorum auream que proximorum Latinitate.*

Decretales affictæ.

F

C

VIII S. SIXTUS

Ab an. 117 ad 127 annis 9, m. 10. d. 3

SIXTUS, natione Romanus, ex patre Pastore fuit temporibus Hadriani, ordinatus primum Vicarius Alexandri, xiiii Decembris in Dominica, anni cxii, eo deinde sublato successor die xxxi Maji, quæ anno cxiii similiter Dominica fuit, prima post Pentecosten. Rexit autem Ecclesiam,* qua Vicarius qua Pontifex, annos x, menses iii, dies xxi,* usque ad iii Aprilis anni cxxiii: et cessavit Episcopatus, mensem i, dies xxiiii.

** Baron. a 132 ad 142 an. 9 m. 10. d. 8.*

Vicariatus,

Sixtum [illegible] reperimus, e primo Catalogo signato, non nisi [illegible] Vicariatum [illegible], et [illegible] secundo Catalogo Anastasioque et aliis [illegible] nec non cum Martyrologio [illegible] sepultus Sixtus III Nonas Aprilis. [illegible] Pontificalis [illegible] Usuardo, Adone, eisque posterioribus Martyrologiis [illegible] VIII Idus Aprilis, [illegible]: quia [illegible] Romanum Martyrologium, [illegible] mus, neid in alterutram partem [illegible], sed utrumque [illegible].

dies obitus, non 6, sed 3 Apr.

Pr[illegible] Maji.

2 *Cum autem Pontifex factus est* Sixtus, *Consules erant assignandi in Catalogis* Niger *et* Apronianus, [illegible] cxxiii [illegible]: *alteri Consules ejus nominantur, [illegible]* Verus iii *atque* Ambibulus.

3 *Decretales eidem* Sixto *suppositæ notantur* Hadriano *et* Vero *Coss.* [illegible] *Fastos qua in inspiciens* [illegible] *Consulum nota acciperet, quod* [illegible], *et eorum* [illegible] *ponere* [illegible].

Decretales [illegible]

IX S. TELESPHORUS

Ab an. 127 *ad* 138, *an.* 10, *m.* 7, *d.* 4. *Baron. a 142, ad 154, an. 11 m. 8, d. 28.

Telesphorus, natione Græcus, ex Anachoreta, fuit temporibus Hadriani, primum ordinatus Sixti Vicarius III Octobris, Feria IIII anno CXXII, deinde illius successor II Junii die Pentecostes anno CXXIII: rexit autem Ecclesiam, qua Vicarius qua Pontifex,* annos XI, menses III, dies III; defunctus anno CXXXIIII II Januarii; et cessavit Episcopatus dies IIII.

Unde nomen Antonini pro Hadriano?

Annum CXXIII *indicant nobis* Consules Titianus et Gallicanus : *annum vero* CXXXIII *(post quem solum* II *dies* Telesphorus *vixit)* Cæsar et Balbinus. *Quomodo autem in primum Catalogum loco* Hadriani *irrepserit nomen* Antonini Macrini, *pro quo in secundo Catalogo legitur* Antonini et Marci *(quod secutus Anastasius aliique) ignorare me fateor. Nam* Hadrianus *vixit post* Telesphorum *usque ad* XII *Julii,* Antoninus *vero adoptatus ab* Hadriano XXV *Februarii ejusdem anni, neque* Macrini *cognomen habuit, neque Collegam Imperii* Marcum *sed hunc et ejus fratrem Verum adoptavit cum titulo Cæsarum.* B

Ordinatio in carcere extra Dominicam.

2 *Quod autem ex præscripto annorum, mensium ac dierum numero sequatur,* Telesphorum *ordinatum esse Episcopum Vicarium Feria* IIII, *argumento nobis est, Ordinationem illam factam esse in carcere a* Sixto *jam captivo et supponere possumus ad hoc electum a populo propositumque fuisse Dominica præcedenti : quod idem valere potest in aliis Vicariis, a Pontifice captivo similiter in carcere ordinatis, iis potissimum quorum Ordinatio non diu præcessit Ordinatoris martyrium, sicut accidit in mox sequentibus* Hygino, Callisto, Alexandro.

Fictæ Decretales.

3 *Afficta* Telesphoro *epistola eadem peccat, quæ duæ illæ superius sub decessoris Sixti nomine notatæ : subscribitur autem* Antonino et Marco Coss. *qui non fuerunt ante annum* CXXXX *; et ex Epistola Damasi ad Illyricos non pauca mutuatur, sicut videre licet in novissima earumdem editione Labbeana ad marginem notatum.*

Vita quomodo edita in Januario.

4 *Vitam ejus a Zegero Paulo conscriptam ab Actis Sanctorum Januarii abesse cur optaverit* Bollandus, *facile apparet eamdem legenti : in Elogio autem Henschenii explicabo, quomodo et quatenus mensis ille imprimi cœperit, prius quam hic socius accederet operi; cum nempe Bollandus aliud non habebat propositum, quam collectas undecumque Vitas dare; nihil minus tunc cogitans quam illam accurationis studii diligentiam et operosum singula examinandi laborem, qualem deinde post socii prædicti accessum, eo suadente et viam præeunte, statuit adhibere, faciendis Notis Commentariisque, a quibus eidem auctoritas omnis apud Eruditos venit, haud ægre ignoscentes tantæ rei principio rudiori, veraque a falsis, verosimilia a magis dubiis non satis discernenti. Hoc vero non debui (sicut optant aliqui) dissimulasse; quia totius operis interest id sciri; ne (quem admodum vulgo solet) præjudicium ei creet imperfectio illa priorum dierum, quæ in progressu fuit tam egregie compensata. Neque mireris si in Appendice Additionum, Retractationum et Annotationum suum istum de Vita illa sensum dissimulavit* Bollandus : E *quando hoc aliud non fuisset quam tenero adhuc novelloque operi concitare tempestatem, initiis illis nequaquam tolerabilem futuram. Satis habuit de eo, quod corrigi absque strepitu jam amplius non poterat, tenere silentium, cautiusque in talibus postea agere; sicut fecit et ipse et* Henschenius, *et facere etiam volui ego, fecissemque, si licuisset per eos, quorum maxime intererat non moveri hunc lapidem offensionem, neque publice neque privatim utilis.*

X S. HYGINUS

Ab an. 138 *ad* 150, *annis* 11, *m.* 11, *d* 30. * Baron. a 154 ad 158, an. 3 men. 11, d. 29.

C Hyginus, natione Græcus, ex Philosopho de Athenis, fuit temporibus Antonini Pii, primum ordinatus Telesphori Vicarius, anno CXXXII, III Octobris, Feria III; deinde successor anno CXXXIIII, XIIII Januarii in Dominica; rexit ecclesiam, qua Vicarius qua Pontifex* annos XIII, menses III, dies VI quorum forte ultimos octo in carcere captivus egit, et vixit usque ad XI Januarii anni CL : cessavitque Episcopatus dies IIII. F

Vicariatus ejus.

Consules, *anni* CXXXIIII *qui primi* Hygino *adscribuntur, sunt* Magnus et Camerinus; *ultimi, quorum Consulatui solum* XI *diebus supervixit,* Orfitus et Priscus. *Et hi satis certos nos faciunt de* XIII *annis ipsi attribuendis, licet Catalogus secundus et alii deinceps, atque etiam Græci post Eusebium, solum quatuor annos ei relinquant. Quod autem tam pauci ipsius anni ab istis numerentur, existimamus propter captivitatem octennalem factum; cujus calamitatis initio Vicarium jam ante ordinatum forsan habuerit; et huic circa annum* CXXXXVI *sublato, substituerit alium. Sed de priori illo Vicario cum plus quam conjectura haberi nequeat, nolim aliquid asseverare; de Pio, vel (si mavis)* Aniceto, *ad Vicariatum Pontificalem assumpto, mox agemus.*

Vacatio Sedis.

2 *Vacantis Episcopatus dies* III, *passim notatos in Catalogis, produxi ad* IIII, *ut institutioni Pontificali Successoris Dominicam invenirem. Suppono enim coram populo, saltem in cryptis collecto, factam : de quo solicitus non fui in Ordinatione* Hygini *ipsius, quem supposui, in Dominica quidem postulatum a populo in ecclesia collecto, sed consecratum privatim in carcere a* Telesphoro, *ut primum potuit accessus impetrari iis quos interesse oportebat, et libertas ab interpellatione Gentilium pretio custodibus præbito obtineri.*

Epistolæ fictæ.

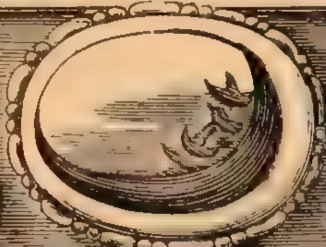
3 *Porro suppositæ* Hygino *Epistolæ, ut aliis vitiis multis laborent, non peccant tamen in Chronologiam, subscriptum exhibentes Consulatum* Magni et Camerini : *hi enim (ut vidimus) primum illius annum signant. Ridiculum tamen se præbet Auctor, quod volens fictas a se Epistolas Consulum nominibus adnotatis quasi authenticare : eos ut plurimum acceperit ex Catalogis, in quibus tamen notantur solum primi et ultimi, quasi Pontifices nescierint scribere nisi primis ultimisque suæ Sedis annis.*

X. S. TELESPHORVS

X. S. HYGINVS

XI. S. ANICETVS

XII. S. PIVS

ANAMNESIS

De Cleto et Anacleto, in multorum opinione eodem; et de tertio post S. Petrum loco, dando S. Clementi.

Cum quadam ex causa recudenda hæc pagina sit; eadem occasione monitum Lectorem velim, sub isto quo proposui titulo justam Dissertationem dari ad calcem hujus primæ Partis.

NODUS HISTORICUS

Circa duos proximos Hygini Successores.

Implexa quæstio an Aniceto prior Pius vel contra.

Hactenus inoffenso pede processisse videmur, ductum sequentes Consulum, in Catalogis Pontificiis concorditer ubique notatorum : hic vero nodus prorsus difficilis ac pene inexplicabilis occurrit. Si enim Catalogos sequimur, usque inhærentes Hieronymum, Augustinum, B *Optatum Milevitanum; dimittendum erit nobis auctorum coævorum, atque adeo hac in parte irrefragabilium, SS. scilicet Irenæi et Hegesippi testimonium, ut* Pium *postponamus* Aniceto : *si illos cum Eusebio duces recipimus, amittimus filum Consulare. In tanta perplexitate ambiguus hæsi, fateor, diu multumque, et me in omnem partem torsi. Tandem tamen incidit ancipitis consilii Divinatio, quæ nodum non solvere, sed scindere videatur; bis gemino Consulum pari inter duos Ponti-* E *fices aliter digesto, sic tamen ut eorumdem nomina serventur intacta, et* Pius *præponatur* Aniceto, *levi facta mutatione in antiquissimo omnium Catalogo, unde confusio in ceteros omnes velut ex fonte profluxisse potuit. Prius tamen quam illam proponam, placet Magistri mei Henschenii, nihil temere ausi, sententiam explicare enucleatius.*

XI S. ANICETUS

Juxta Catalogos et Anastasium.

Anicetus, natione Syrus, ex patre Joanne, de vico Amisa; fuit temporibus Antonini Pii; ordinatus die xiiii Januarii, in Dominica anno cl, usque ad xiii Aprilis, anni cliiii: adeoque sedit annis iiii, mensibus iii, et cessavit Episcopatus dies xiiii. *Ab an. 150 ad 154. an. 4, m. 3*

Hujus ordinis auctores,

Primus antiquissimusque Catalogus, jam loco non uno corrosus, ab Hygino *Pontifice* x, *usque ad* xiii C Callistum, *sicut in* Hygino, Sotere, Victore *amisit nomen Imperatoris, sub quo quisque eorum sedit, quod tamen facile est supplere; sic in* Aniceto, Eleutherio, ac Zephyrino *amisit spatium temporis quo sederunt, haud paulo majori cum incommodo nec æque facile ex aliis reparando. Ergo* Aniceto *juxta Henschenium definirem eum numerum annorum ac mensium, qui ab altera Dominica post Obitum* Hygini, *in sabbato mortui, exurgere potuit usque ad diem Mortis propriæ. Hunc vero licet secundus Catalogus notet* xii Kalendas Maji, *scribendum tamen esse uti scribunt Anastasius aliique* xu Kalendas, *persuademur ex die Cultus.*

et secundum hoc tempus Sedis.

2 *Sed quid esse dicemus, quod secundus Catalogus* annos xi, menses iii, *vel* iiii, dies iii *eidem assignat? An fortassis ita olim scriptum, etiam in antiquiori Catalogo erat? Si non erat, dicam cum Henschenio, quod iidem qui* Hygino *octo annos detraxerant, ipsos in suo calculo invenientes deficere, addiderint successori. Sin antiquior iste numerus est, a die* xiii *Aprilis anni* cliiii *retrocedam per annos* xi, *menses* iii, *dies* iii, *ad* xiii *Januarii anno* cxxxxiii *cadentem in Dominicam, qua fuerit* Anicetus *creatus* Hygini *Vicarius, triennio citius quam id etiam crearetur* Pius : *atque hanc dicam fuisse causam, cur mortuo* Hygino, *cum ad Pontificis Electionem procederetur, fuerit prælatus* Pio, *id ipsum forsitan enixius roganti.*

Unde huic anni 11 assignati,

3 *Quod autem post ordinatum* Anicetum, *etiam* F Pium *ordinaverit idem Papa* Hyginus ; *causam suspicabor fuisse illius etiam captivitatem exilium vel fugam, a qua tamen ante mortem* Hygini *rediverit : vix enim poteris assignare aliam causam præferendi,* Pio *jam ordinato alterum necdum ordinatum. De* Pii *Ordinatione, anno* cxxxxvi *facta mox dabimus testes Consules cum antiquo Catalogo : cur similis probatio non habeatur pro* Aniceto *requirenti, nihil forte commodius occurret quod opineris, quam id minus necessarium visum esse in immediato, quam mediato* Hygini *successore.*

et cur prælatus Pio ante ipsum ordinato Vicario?

4 *Interpontificii dies* xiiii *post mortem* Aniceti *ex MS. nostro nonnullisque exemplaribus Anastasianis excepi; cum alibi solum* iii, iiii, *vel* xii *legerentur. Consules, qui primum ejus in Pontificatu annum signant, fuerunt* Verus et Gallicanus; *qui ultimum.* Præsens et Rufinus : *et his magistratu defunctis supervixisset ille usque ad Aprilem. Epistolam autem Decretalem fingere quidam volens sub ejusdem nomine quasi directam* universis Ecclesiis per Galliæ provincias constitutis, *in subsignandis Consulibus* Gallicanum et Ruffinum *conjunxit, errore satis ridiculo.*

Consules Aniceto attributi, et Decretalis.

S. PIUS

XII S. PIUS

Ab an. 154 ad 161 annis 7, m. 1, d. 6.

Pius, natione Italus, ex patre Rufino, frater Pastoris, de civitate Aquileia fuit temporibus Antonini Pii, anno CXXXXIII, XXI Februarii in Dominica Sexagesimæ, Hygini Vicarius ordinatus : eodemque in munere etiam sub Aniceto ministrans, hoc defuncto summus Pontifex factus est, anno CLIIII, die III Maji, in Dominica : et sedit, qua Vicarius qua Pontifex, annos XII, menses III, dies XXI, usque ad XI Julii quo colitur, mortuus, anno CLXI : et cessavit Episcopatus, menses IX, et dies XIII.

Consules Pio attributi.

Non dubito quin magnum Lectori scrupulum injiciet hæc tam diuturna vacatio Sedis, quam referre tamen possis in persecutionis fervorem et defectum ordinati mature Vicarii. Hac autem responsione tantisper admissa, circa Consules, quibus hæc nititur chronologia, observo, quod primæ Ordinationis annum in Catalogis signent Clarus et Severus ; *ultimum vero* duo Augusti, *per quos sic conjunctos nullo modo liceret* Pium *præponere* Aniceto. *Sub prioribus autem fingitur Decretales aliquas edidisse* Pius, *tamquam* Apostolicæ Sedis Archiepiscopus, *vel hinc arguendas falsi, si id non satis facerent loca transcripta ex Codice Theodosiano.*

B E

DIVINATIO

Ad Pium sic præponendum Aniceto, ut notati a Catalogis Consules quadamtenus serventur.

Id faciendum suadent coævi duo Hegesippus et Irenæus,

Hegesippus, *hujus omnino temporis scriptor, quem Hieronymus in libro de Scriptoribus cap.* 22 *ait,* omnes a Passione Domini usque ad suam ætatem ecclesiasticorum actuum historias composuisse, *ab Eusebio allegatus lib.* 4, *cap.* 21, *sic loquitur :* Cum essem Romæ, mansi ibi usque ad Pontificis Aniceti tempora, cujus tum quidem Eleutherus Diaconus erat : huic successit Soter, quo morte extincto, Eleutherus munus Episcopale capescit : *ubi, quo modo inter* Anicetum *interseri* Pius *possit, vix apparet; nisi fatearis, Hegesippum, vivente adhuc* Aniceto *regressum in Orientem, illius Successores obscuro solum relatu cognovisse ; quod ægre quisquam obtinebit ab homine qualem me profiteor, reverentissimo auctoritatis coævæ, in tali præsertim argumento, cujus notitia vix ullo terrarum intervallo videtur posse obscurari, quamdiu adhuc recens est factum. Clarius tamen adhuc loquitur* C S. Irenæus, *Episcopus Lugdunensis in Gallia, Italiæ tam vicina, ibidem anno* CCI *martyrio coronatus, cujus in lib.* 3, *cap.* 3 *hæc sunt verba :* Hyginus, post Pius, post quem Anicetus.

et transpositionem prius simplicem,

2 *Pro his auctoribus tentandum est aliquid, quod an divinando mihi successerit, eruditi Lectoris judicio relinquitur. Peto igitur ut mihi liceat veteris ac primi Catalogi verba, quæ nunc ita leguntur,*

Anicetus..... a Consulatu Gallicani et Veteris, usque Præsente et Rufino ;

duplicatam esse transpositione Consulum ;

Pius..... a Consulatu Clari et Severi usque Duobus Augustis.

Peto, inquam ut hæc verba liceat hoc modo invertere :

Pius..... a Consulatu Clari et Severi, usque Præsente et Rufino.

Anicetus..... a Consulatu Gallicani et Veteris, usque Duobus Augustis.

Hac mutatione permissa, videor mihi posse sic ordinare omnia, ut continua successione Pontificum Vicariorumque, etiam in his duobus et consequenti Sotere, *eo loco ubi alias requireretur Interpontificium plus quam semestre, pauci dies sufficiant, quibus Sedes vacaverit.*

quæ quomodo potuerit induci in Catalogum,

3 *Quod si interroges, qui fieri potuerit ut in Catalogis Pontificiis omnibus sic inverteretur ordo, non solum Pontificatuum, sed etiam Consulatuum hoc in loco, et tantos, quos supra nominavi, Doctores ducere in errorem ; licet difficile sit singulorum in similibus sphalmatum causam indicare, et plerumque sufficere debeat veritatem eis oppositam nosse : quia tamen (ut supra dictum est) librariorum socordia facilius numeros turbat quam verba, præsertim nominum propriorum ; excogitanda est ratio quæ difficultatem hanc minuat.*

F

ab auctore parte 2, divinandum proponitur.

4 *Concipiamus ergo Catalogum, qui bipartitus est, sic fuisse confectum, ut, qui parti priori usque ad* XIIII *Pontificem* Pontianum, *partis alterius primam sectionem subjunxit usque ad* Eutychianum XXIIII, *invenerit per librarii negligentiam* Pii et Aniceti *Pontificatus simpliciter commutatos ; adscriptis tamen utrique Consulibus iis, quos Divinatio nostra nobis suggerit. Inde nihil dubitaverit, quin vere post* Anicetum *sedisset* Pius ; *cumque videret sic non posse consistere quod* Anicetus, Duobus Augustis ; Pius, Præsente et Rufino Coss. *vivere desierint ; putaverit Consulibus ultimis utrimque mutatis (nam de prioribus non debuit laborare, conscius styli veteris, quo Vicariatuum tempus adjungitur tempori Pontificatus) putaverit, inquam salva futura omnia, ultimis utrimque Consulibus mutatis. Meliorem explicationem conciliationemque partium, usque adeo discrepantium, si quis suggerat, prompte eam sequar : nunc ex jam præsumpta, et quadamtenus probata correctione, duos in controversiam adductos Pontificatus, sic digero.*

XI S. PIUS

Juxta Hegesippum, Irenæum, et alios:

PIVS, natione Italus, ex patre Rufino, frater Pastoris, de civitate Aquileia, fuit temporibus Antonini Pii, ordinatus S. Hygini Vicarius anno CXXXXIII, XXI Februarii in Dominica; successor vero anno CL, proximo vel octavo post mortem illius die, puta XII vel XIII Januarii, similiter in Dominica, sedit temporibus Antonini Pii, qua Vicarius qua Pontifex,* annos IIII, menses III, dies XX, usque ad XI Julii anno CLIII, et cessavit Episcopatus diebus IIII.

Ab an. 150 ad 153, annis 3 m. 5, d. 27.

* Baron. a 158 ad 167 an. 9, m. 5 d. 28.

Unde anni 16?

Qui mortem Pii *jam retulerat ad Consulatum* duorum Augustorum, *non numerare annos* XII *(nam* XX *scriptos errore amanuensium fuisse, monstrat utriusque Consulatus intervallum) menses autem diesque invariatos reliquit, sicut invenerat. Cur autem secundi Catalogi Auctor dederit* Pio *annos* XIIII, *menses* IIII, *dies* III, *et Vacanti Sedi dies* XIIII, *non est opus disquirere: quando licet priori Catalogo, ut majoris antiquitatis sic et fidei, inhærere, non computato extremo die.*

B E

XII S. ANICETUS

ANICETUS, natione Syrus, ex patre Joanne, de Vico Amisa, fuit temporibus Antonini Pii, anno CXXXXIIII, XII Decembris in Dominica, capto aut aliter impedito Vicario Pio, factus et ipse pro eodem Vicarius Hygini; quo in munere ministrans, etiam sub Hygini successore Pio, factus est successor anno CLIII XIII Julii etiam in Dominica: atque ita qua Vicarius qua Pontifex, rexit annos XII menses IIII dies III, usque XIIII Aprilis anni CLXII, et cessavit Episcopatus diebus IIII.

Ab an. 153 ad 161 annis 8, m. 9, d. 2

* Baron. a 167 ad 175 an. 8, m. 8 d. 24.

Chronologiæ turbatis Consulibus turbata

Quot annos attribuerit Aniceto *primi Catalogi Auctor, ne legere possimus, erasi numeri fecerunt: sed apparet, quod positis semel aliis quam oportuerit Consulibus ultimis, relictisque ut erant mensibus* IIII, *diebus* III, *non plures quam* III *anni numerari potuerint, qui alias fuerant numerandi* XI, *finiendi post Consulatum* Duorum Augustorum : *cui quia solum superfuit* Anicetus *usque ad* XIII *Aprilis, minori scilicet anni* CLXII *parte, hujus anni Consules, non* Aniceto, *sed Successori* Soteri *adscribuntur,*

C 2 *Secundus Catalogus, cujus jam sæpe meminimus, tempore Justiniani Imperatoris seculo* VI *confectus, non solum notat, quo die quisque obiit, sed etiam quo loco sepultus fuerit. Dicit autem de* S. Anacleto, *quod cum* Presbyter factus fuisset a Petro, *volens utique gratam beneficio vicem jam Pontifex reddere,* memoriam B. Petri construxit et composuit, ubi Episcopi sepelirentur *sub terra videlicet, in Vaticano, ubi jam antea sepulti fuerant* Linus et Cletus *ac postea dicuntur* Anacleti *Successores decem proximi, præter Alexandrum,* sepulti juxta corpus S. Petri in Vaticano. *Sed vereor ut hoc satis certum sit; nam corpus unius eorum, scilicet hujus* Aniceti, *in cœmeterio Callisti depositum fuisse, non solum tradunt Florus, Rabanus, Anastasius: sed etiam ibidem repertum fuit anno* MDCIIII *sub* Clemente VIII, *donatumque Duci Altaempsio, in cujus domestico sacello Romæ nunc honoratur. Videri igitur possit auctor Catalogi istius, ex sua conjectura, eos omnes* juxta S. Petrum *conditos credidisse, quorum sepulturam non reperiebat alteri loco adscriptam, quæ conjectura eum aliquando fefellerit.* F

Non videtur recte dici sepultus ad S. Petrum.

DISSERTATIO IV

De die Natalis seu Depositionis veterum Pontificum, notata in Hieronymiano Martyrologio, distinguenda a die Elevationis, seu Cultus, seu Translationis, sub nomine Sepulturæ notata in secundo Catalogo, et apud Anastasium.

Petierat *a Magno Gregorio Eulogius Alexandrinus* Cunctorum Martyrum gesta, quæ piæ memoriæ Constantini temporibus ab Eusebio Cæsariensi collecta erant. *Hæc sanctus Pontifex, dum in Romanis Bibliotheci diligenter perquisita ignorare fatetur,* Nos *inquit,* pene ex omnium Martyrum per dies singulos passionibus collecta in uno Codice nomina habemus, atque quotidianis diebus in eorum veneratione Missarum solennia agimus : non tamen in eodem volumine, quis, qualiter sit passus indicatur ; sed tantummodo nomen, locus et dies passionis ponitur ; unde fit, ut multi, ex diversis terris atque provinciis, per dies, ut prædixi, singulos cognoscantur martyrio coronati. *Est hoc Hieronymianum Martyrologium, cujus antiquissimo exemplari Epternacensi plurimum usi decessores mei in Januario ac Februario, in reliquis deinde mensibus fidentius eo nixi sunt, postquam*

A Martyrologii Romani cujus S. Gregorius meminit.

et auctor nominatur S. Hieronymus,

A illud cum aliis quatuor exemplaribus MSS. collatum, Annotationibus et Dissertationibus eruditis illustratum prodiit Lucæ, opera amicissimi hospitis nostri Francisci Mariæ Florentinii. Auctorem hic requirens, neminem invenit cui tale opus cum majori verosimilitudine tribueret, quam ipsum, cujus nomini adscribitur, Hieronymum, Eusebii copiosissimis collectaneis ad ejusmodi lucubrationes usum. Idem etiam verosimile ex eo redditur, quod ultimus Romanorum Pontificum in eodem commemoratus sit S. Bonifacius, plane coævus Hieronymo, cujus non solum Depositio, sed etiam Ordinatio hic exprimitur.

alii dies Depositionis notati quam nunc serventur,

2 Interim plerique eorum, quorum non fuit celebrius martyrium festivumque in populo, aliis prorsus diebus in isto Martyrologio notantur depositi, alio dicuntur sepulti in secundo nostro Catalogo: qui supra nomina Consulum atque Principum (quæ primus expressit) et annorum, mensium ac dierum numerum (quem suo arbitratu non raro refinxit Auctor secundi) post quædam etiam singulorum acta, Ordinationumque a singulis celebratarum calculum, designat locum ac diem Sepulturæ, in quo etiam haud raro contingit ipsum differre a Martyrologio, alium locum indicante, qui primæ Sepulturæ procul dubio fuerit. Cum igitur viderem haud

videntur verosimiliter esse proprii,

B difficulter posse Chronologiam cujusque Pontificatus ordinari, habito anno ac die mortis singulorum; et annum certum redderent Consules, ex primo Catalogo in omnes post scriptos fideliter translati; solum restabat dispiciendum de die, standumne esset vetustiori Martyrologio, an recentiori usui, fundato in auctoritate secundi Catalogi, tanto post S. Hieronymum scripti. Fecerunt hoc ultimum, non solum Cardinalis Baronius, cui Hieronymianum istud opus ignotum fuit, sed etiam Henschenius; multum profectum esse existimans, quod primos ultimosque annos opera sua haberet lector definitos, neque magnopere solicitus de minoribus circumstantiis, ad dirigenda recte tempora plurimum nihilominus facientibus: quare ejus cœpta, eatenus imperfecta, porro nisus extendere, coactus nonnumquam fui ab ejus quæ tunc erat sententia leviter discedere, ipso non solum id non ægre ferente, sed etiam applaudente hortanteque ut pergerem,

quæ ex coævis melius confirmantur

3 Quamvis autem vetustatis gratia Hieronymianum Martyrologium præ Catalogo secundo commendaret; non illa tamen sola causa me movit, cur huic illud præferrem: sed etiam convictio multiplex ex aliorum coævorum auctoritate. Ita S. Innocentium mense Martio, non Augusto obiisse constabat ex Paschasini Lilybætani epistola ad S. Leonem; Liberium, exeunte,

C non ineunte Septembri defunctum, monstrabant coævi Marcellinus atque Faustinus. Qui autem dubitare pos-

D sem quin eorum saltem, quibuscum vixit, Pontificum Obitus certius notasset Hieronymus, quam alius quispiam? Cogitanti autem, qui factum esset, ut istius secundi Catalogi auctor, istic ubi certum diem non determinaverat festivitas major, vel eum notaverat prior Catalogus (sicuti factum videbimus parte 3) semper fere, et magno quidem plerumque temporis intervallo, discrepet a Martyrologio; cur item Sepulturæ (ut appellat) diem notare maluerit, quam diem mortis investigare; utriusque rei hæc causa verosimilior occurrit. Prima quidem, quod ipsius Auctoris ætate moris esset Pontificum nomina in Vaticano Necrologio describere ad illum diem, quo solennes exequiæ fuerant in Vaticana Basilica celebratæ; etsi ex ex causis variis diu aliquando dilatæ fuissent, corpore defuncti remanente in ecclesia vel sacrario Lateranensis Patriarchii, usque dum in tumulum alibi operosius paratum illud solenni pompa deduceretur. Nam ante Leonem V nemo legitur in Laterano sepultus: et antiquorum Romanorum usus, saltem ad quatuor aut quinque prima secula servatus, tenuit, ut defunctorum corpora efferrentur extra urbem, ibique juxta Viam aliquam publicam conderentur.

et Catalogus notavit dies translationis potius quam mortis:

hic vero primum instituti sunt in pace ecclesiæ,

4 Porro cum cessantibus persecutionibus, et hortante exemploque præeunte Constantino, Basilicæ per Urbem plures extruerentur, et sepulcra Martyrum splendide ornarentur; dies quo corpora Romanorum sub Gentili- E bus Pontificum vel elevata honestius, vel alio translata sunt, specialiori memoria digni visi fuerint, et sacris ecclesiarum fastis adscripti. Hos vero, ut notatos reperit, sic transcripserit prædicti secundi Catalogi auctor; unde eos accepit libri Pontificalis, Baronio passim laudati, collector; ex hoc vero collectores innovatoresque Martyrologiorum post Bedam; ac denique Romani Breviarii ante secula non multa ordinatores; itaque in hodiernum tempus, exceptis (ut dixi) paucis, veteres fere omnes Romani Episcopi alio coluntur die, quam dicendi sunt obiisse, si præcipuam Hieronymo fidem qualem meretur concedimus. Atque utinam priorum tredecim Pontificum nomina in ejus Martyrologio reperirentur; vix enim ambigo, quin eadem ratione qua ceteri, illorum quoque dies mutati habeantur, præterquam SS. Petri, Clementis et Alexandri, quorum extabant Acta, nequaquam permittentia verum eorum Natalem venire in oblivionem, aut in prædicta Martyrialium nominum farragine delitescere inobservata, etsi Martyrologium istud vetus quotidie recitaretur. Quia tamen aliud nunc non possum, eorum Chronologiam illis quos Catalogus secundus expressit diebus alligatam reliqui; ex nunc vero aliam viam ingredior, Hieronymum sequens. F

ad sic translatorum annum cultum.

XIII S. SOTER.

Ad an. 162 ad 171 an. 8, m. II, d. 28.

SOTER, natione Campanus, ex patre Concordio, de civitate Fundis, anno CLXII, XIIII Januarii in Dominica, ordinatus Vicarius Aniceti, Successor vero XXIII Aprilis, similiter in Dominica; fuit temporibus Antonini et Veri, regens Ecclesiam qua Vicarius qua Pontifex annos IIII, menses III, dies II, usque ad XXII Aprilis anni CLXXI,* quando in cœmeterio Callisti via Appia sepultus est; postea vero a Sergio II ad ecclesiam SS. Silvestri et Martini in montibus translatus: et cessavit Episcopatus, mensem I, dies XI.

*Baron, a 175, ad 179. an. 3, m. I, d. 19.

Consules Soteri assignantur (non quidem in antiquiori Catalogo, unde abrasi, sed in secundo, quo translati ex primo priores, Rusticus et Aquilinus; posteriores vero, quorum magistratui usque ad Aprilem ille supervixit, Cethegus et Clarus; exacteque habentur anni IX, menses III: sed dies II, non II pono, ut potuerit prima ejus Ordinatio in Dominicam cadere. Interpontificii etiam diebus XI notatis a secundo Catalogo, mensem I, præpono: quia sic commodius pervenitur ad initium sequentis Pontificatus in Dominica collocandum.

Ad innovandam chronologiam positæ a Baronio conditiones, impletæ ab Henschenio.

2 Baronius, aquam hic sibi hærere agnoscens (ut in viam quadamtenus redeat unde longius abierat) Soteri solum tribuit annos IIII, minus dies XII, eumque mortuum statuit anno M. Aurelii Antonini XIII, vulgaris Æræ CLXXVIIII: haud invitum tamen se assensurum ei profitetur, qui certiorem de annis Soteris invenerit chronographiam, qua tamen Cletus e numero Romanorum Pontificum non ejiciatur, nec litterarum Martyrum Lugdunensium sincerum testimonium contemnatur. Utrumque Henschenius præstitit in Aprili,

XIII. S. SOTER

XIV S. ELEVTHERIVS

XV S. VICTOR

XVI S. ZEPHYRINVS

A *Aprili, eoque sibi libertatem paravit, recedenti a Baronio, cum omni respectu et reverentia, tam in præcedentibus quam consequentibus* Soterem *Pontificibus.*

3 *Antiquorum Catalogorum partem habuisse præ oculis debuit, qui hujus et sequentium aliquot Pontificum Decretales commentus, tam apte legit Consules, quos ipsis subscriberet : at eos non habuerunt, qui ipsas ideo accusarunt falsi, quia notabantur Consulibus in annum* CLXII *et* CLXX *congruentibus. Non desunt tamen alia, propter quæ iis salvandis parum juvare possit in Consulatu signando non delirasse, puta SS. Leonis et Martini Pontificum verba istic usurpata.* D SOTER

XIV S. ELEUTHERUS

ELEUTHERUS, natione Græcus, ex Patre Abundantio, de oppido Nicopoli, anno CLXXI ordinatus Episcopus III Junii in Dominica; fuit temporibus Antonini et Commodi; et sedit annos XIIII, menses III dies IV usque ad annum CLXXXV*. mortuus ui Septembris, depositus Via Salaria, et postea translatus juxta S. Petrum in Vaticano, die XXIII Maji, quando colitur : et cessavit Episcopatus annum I, dies IIII.

Ab an 171, *ad* 185. *an.* 14, *m* 3, *d.* 4. Baron. a 179, ad 194, an. 15, d. 23

B *Extritis in primo catalogo numeris annorum, per* Consules *primos* (Severum et Erennianum) *ultimosque* (Paternum et Barduam) *non invenimus nisi annos* XIIII, *licet passim Catalogi alii habeant annos* XV : *et servatis quos Catalogi secundi ecgraphum habet mensibus* III, *addimus dies, non* II, *vel* u, *ut Anastasius vel Catalogus; sed* dies IIII, *ut ordinatus* Eleutherus *hic fuerit etiam in Dominica. Interpontificii autem spatium metimur ex die qua* Romæ via Salaria,, natalem S. Eleutheri Episcopi, *notat Hieronymianum Martyrologium, usque in diem, qua indidem et ex notatis Consulibus colligimus* Victorem *successorem ordinatum.* E

XV S. VICTOR

VICTOR, natione Afer, ex patre Felice, fuit temporibus Commodi, Pertinacis et Severi; ordinatus XI Septembris, in Dominica anno CLXXXIII: sedit annos X, menses VII, dies X; depositus XX Aprilis, anni CLXXXXVII*, translatus ad corpus S. Petri in Vaticanum XXIIII Julii quando colitur ; et cessavit Episcopatus menses XIII, dies XXI

Ab an. 186 *ad* 197 *an* 10, *m.* 5, *d.* 10 Baron a 194, ad 203, an. 9, m. 1, d. 21.

Annorum præscriptum numerum, et in Catalogo secundo atque ab Anastasio notatum (licet ecgraphum primi Catalogi solum habeat annos IIII*) exigunt* Consules *primi,* Commodus V et Glabrio, *secundi* Lateranus et Rufinus : *menses autem* II, *muto in* III, *ut minus Inter pontificium præcesserit, et in Dominicam Ordinatio ceciderit. Depositionis diem Hieronymus sic notat :* Romæ Depositio Victoris Episcopi.

2 *Causa tam diuturnæ ante et post Vacationis non potest alia concipi, quam quod nullus datus fuerit* Eleuthero *et* Victori *viventibus Vicarius, cum Ecclesia tunc alta pace frueretur, adeoque illius creandi causa nulla urgeret. Interim (ut fit) cessante persecutione refrixerat verosimiliter fervor caritatis inter Romanos fideles, succreverantque nonnulla zizania ambitionis æmulationisque Christiana plebe jam minus patienter externos Pontifices ferente et Romannm poscente; Clero econtra liberam sibi electionem permitti volente, aut etiam ipse Clerus inter se discors super hoc puncto erat.*

Causa diuturnæ vacationis,

C F

XVI S. ZEPHYRINUS

ZEPHYRINUS natione Romanus, ex patre Abundantio, fuit temporibus Severi et Antonini; ordinatus anno CLXXXXVIII, XI Junii in Dominica, sedit annos XVIII, menses III, dies X; usque ad XX Decembris anni CCXVII*, sepultus postea vel elevatus in cœmeterio Calixti via Appia XXVI Augusti quando colitur : cessavit Episcopatus dies V.

Ab an. 198 *ad* 217 *an.* 19 *m.* 6, *d.* 10 Baron a 203, ad 221, an. 18, d. 18.

Ratio temporis.

Consules *qui ante ordinatum* Zephyrinum *magistratum inierant,* Saturninus et Gallus ; *quique eumdem tenebant cum obiit,* Præsens et Extricatus; *certos nos reddunt de annis Pontificatus* XVIII; *licet secundus Catalogus (nam primus hic corrosus est) scribat solum* annos XVII. *Hieronymianum Martyrologium ad* XIII Kal. Januarii *sic habet,* Romæ Zephyrini Episcopo : *quem supponens proprium esse Mortis diem, Augustum mensem factæ postea Translationi adscribo.*

2 *In secundo Catalogo legitur, et ab Anastasio aliisque transcribitur, quod* Zephyrinus *fecit* Constitutum de ecclesia, ut patenas vitreas ante Sacerdotes in ecclesia ministri portarent : dum Episcopus Missam celebraret, ante se haberet Sacerdotes omnes adstantes, sic Missæ celebrarentur; excepto cum jus Episcopi interest, ut tantum Clerus sustineret, omnibus præsentibus : ex ea consecratione de manu Episcopi jam consecratam coronam acciperet Presbyter, tradendam populo. *Omnia hæc obscura satis sunt : videntur tamen explicari quadamtenus sic posse.*

Constitutum Zephyrini.

Alternans explicatum quoad Patenas vitreas.

I. *Ut* patenæ vitreæ, *quæ jubentur in ecclesia præferri Sacerdoti, vel Eulogias contineant, vel etiam particulas ad populi Communionem consecrandas, quales paulo post a* S. Urbano Papa *factæ argenteæ, ab aliis etiam aureæ; ad eum scilicet usum, ad quem nunc servant nostra quæ vocamus Ciboria. Quare non recte Binius ad vitreos calices hoc loco nos revocat.*

post aram altaris.

II. ***Sic componatur altare, ut sacrificans Episcopus*** *Clerum ante se habeat circum altare, populum a tergo, nisi ubi et quando ex speciali jure contrarium fieri debet. Ad quem duplicem usum sic composita videmus* ***Basilicarum Romanarum altaria, inter chorum et navim*** *templi, ut si ex una parte quis celebret, populo dorsum* ***vertat; si ex altera (quod soli Pontifici licere nunc dicitur) facie semper versus ad populum, necesse non habeat se convertere cum dicit,*** Dominus vobiscum, *habeatque Clerum sibi a tergo quasi ministrantem totum.*

III. ***Ut de manu consecrantis Episcopi, non*** Diaconus *aliquis, sed* Presbyter *acciperet tradendam populo* consecratam coronam : *quo loco aiu de ipsa Eucharistia populo exhibenda persuasum mihi est. Panis enim, qui ante consecrationem nominabatur* Corona oblationis, *post eamdem vocatur hic* Corona consecrata. D

et coronam consecratam

Prioris Appellationis testimonium habemus apud S. *Gregorium lib.* 4 *Dialog. cap.* 55, *ubi Presbyter obsequenti sibi in balneo animæ istic purgandæ, vivum qualis esse videbatur hominem ratus,* duas oblationum coronas *quas secum attulerat, obtulisse dicitur gratitudinis ergo : illa vero negans sibi licitum vesci eo pane qui Sanctus erat, petiisse ut ipsum* panem pro se omnipotenti Deo offerret, *eum scilicet in Missa conse*-***crando, ita se a peccatis solvendam piaculari illo sa****crificio : cui autem vocetur* Corona *divinet alius.*

Ejusdem defensa fides.

3 *Mirum est porro, quomodo Tertullianus, in Montanistarum prolapsus hæresim, præsumpserit laudare* Zephyrinum, *ut eorum approbatorem. Sed consuetam hæreticorum fraudem, Romanorum Pontificum approbationes mentientium, etiam in hoc retigit confutatque Natalis Alexander sec.* 3 *Dissert* 1.

B

XVII S. CALLISTUS

E

Ab an. 217 ad 222, an. 5, m. 9, d. 5

*Baron. a. 221, ad 226, an. 5, m. 1, d. 12

CALLISTUS, natione Romanus, ex patre Dometio, fuit temporibus Macrini et Heliogabali, et initio Alexandri, ordinatus a S. Zephyrino in carcere XIIII Julii, in Sabbato, anno CCXIII, successor autem ejusdem institutus XXVI Decembris in festo S Stephani, feria III : sedit qua Vicarius, qua Pontifex, annos II, menses II, dies X, usque in XXIIII Septembris anno CCXXII :* sepultus in cœmeterio Calepodii via Aurelia XIIII Octobris, quando colitur : et cessavit Episcopatus dies XXI.

D*ies mortis assumitur ex Actis, quæ habentur, et dicunt, quod corpore Sancti in puteum præcipitato, et superinjectis ruderibus cumulato,* post dies decem et septem veniens Asterius cum Clericis noctu ad puteum, levavit corpus B. Calisti Episcopi, et sepelivit in cœmeterio Calepodii via Aurelia pridie Idus Octobris : *quæ causa est ipsum tali die colendi, et inscribendi Hieronymiano Martyrologio his verbis :* Romæ via Aurelia in cœmeterio Calepodii Calesti Episcopi : *Propter hoc tamen non debemus formidare, ne aliorum etiam, quorum Acta non extant, dies notati in dicto Martyrologio, non sint vere eorum natales, sicut hic supponimus. Tempus porro supra indicatum notant Consules primo ipsius anno, Christi vero anno* CCXVIII, Antoninus et Adventus : *nec non; ultimi, sub quibus martyrium passus, Antoninus, non* III, *sed* IIII Consul, et Alexander.

C

XVIII S. URBANUS

F

Ab an. 222 ad 231, an. 8, m. 7, d. 1.

*Baron. a. 226, ad 233, an. 6, m. 7, d. 4.

URBANUS, natione Romanus, ex patre Pontiano anno CCXXII, XIII Junii, Feria II, ordinatus in carcere a Callisto Vicarius, eidemque suffectus Pontifex in Dominica XX Octobris, temporibus Alexandri; rexit quà Vicarius, qua Pontifex, annos IIII, menses XI, dies XII, martyrio coronatus* XXIIII Maji, sepelitur in cœmeterio Prætextati Via Appia XXV, ejusdem mensis, anno CCXXXI, et cessavit Episcopatus dies XXX.

Sepultura.

N*eque quos* Urbanus *post* Callisti *mortem habuit* Consules *anno* CCXXIII, *assignantur in Catalogis* Maximus et Ælianus : *et cum Consulibus anni* CCXXX, *quibus ejus in Majum supervixit, confirmant tempus tam Vicariatus, quam Pontificatus supra depositum. Acta* *diem Martyrii indicant, tertium post* XII Kalendas, *id est* IX Kalendas Junii, *ac sepulturam* VIII Kalendas : *idque in* Cœmeterio Prætextati via Appia. *Verum hunc postea in oppositam prorsus Urbis partem translatum corpus fuisse videtur, cum in Hieronymiano Martyrologio ad* VIII Kalen. Junii *annotatur* Via Nomentana milliario octavo Natalis Urbani Episcopi. *Est autem ibi locus,* ubi Petrus baptizabat, ad Nymphas dictus, *ubi etiam SS. Papiam et Maurum sepultos in eorum Actis legimus, aliique de eo Cœmeterio Aringus Romæ subterraneæ lib.* 4. *cap.* 20.

Hic finitur antiquioris Catalogi Pars I.

H*actenus sumus secuti auctorem primi antiquissimique Catalogi, sic conde ati ut numquam idem Consules bis nominet; Pontificumque annos ex eo dijecimus, ut*

si

XVII S CALLISTUS.

XVIII S VRBANVS

XIX. S PONTIANUS

XX S. ANTERVS

A *si prior in suo ultimo anno transcendisset mensem Junium, intelligeremus successori ejus solum adscribi primos Consules, proximo anno Magistratum ingressos; sin autem infra Julium esset mortuus, tunc anni præcedentis Consules claudere censeremus Pontificatum istum, ut sequentis initium notari posset Consulum illorum nominibus, sub quorum magistratu major anni primi pars erat decursa. Post hac in eodem Catalogo manifeste mutatur stylus, tum alus in rebus (quas facile primo intuitu est observare) tum maxime in forma notandorum Consulum; sub quibus dum prior Pontificatus finitur et inchoatur subsequens, tam in fine unius quam in principio alterius, eadem nomina repetuntur. Prior Pars, finita in* Pontiano, *merito creditur sub eodem fuisse conscripta, adeoque haud temere maximam ei auctoritatem concessimus, quiscumque demum ejus fuerit Auctor: qui si non fuit* S. Anterus *postea Papa, (sicut Henschenio visum est posse per verosimilem conjecturam dici) fuit saltem illius æqualis. Quod sequitur a* Pontiano *usque ad* Liberium, *uno secundæ Partis nomine comprehendit Henschenius: sed ego ejusdem vestigia relegens, uti facile est alienis inventis addere aliquid accurationis majoris, sic haud magno superaddito studio deprehendi varios successive Auctores etiam reliquorum; et hanc, quam secundæ Partis Sectionem* I *voco, solum usque ad* Eutychianum *per annos* XXXXII *pertexi; ut ejus major etiam quam prioris auctoritas esse videatur, tamquam a teste prorsus coævo atque per omnia oculato descriptæ. Patebit hoc, quando in* Eutychiano *videbimus novam novi Auctoris diligentiam, notantis primum ultimumque diem cujusque Pontificatus. Interim beneficio hujus secundæ Partis, quiscumque eam, composuerit, ex hinc progredimur tanto certius, quanto distinctius invenimus Consules nominatos.* D

Mutatus stylus in notandis Consulibus,

distinctionem arguit hujus et sequentis partis:

URBANUS. *quæ etiam varios habet Auctores.*

PARTIS II SECTIO I

XVIIII S. PONTIANUS

E

B **P**ONTIANUS, natione Romanus, ex patre Calpurnio, fuit temporibus Alexandri ordinatus Urbani Vicarius XXII Julii, in Dominica, anno CCXXX; eidemque suffectus Pontifex, anno sequenti XXIIII Junii, Feria quidem III, sed Natali Joannis Baptistæ solenni: et exul in Sardinia insula se abdicavit, XXVIII Septembris, anno CCXXXII,* cum rexisset Ecclesiam qua Vicarius, qua Pontifex, annos II, menses II, dies IIII: et cessavit Episcopatus mensem I, dies XXIIII: ipsius vero corpus, martyrio coronati XXX Octobris, fuit Romam relatum a S. Fabiano, ibique colitur die depositionis suæ posterioris in cœmeterio Callisti via Appia, XIIII Novembris.

Ab an. 231 ad 235 annis 4, m. 3, dieb. 5.

Baron. a 233, ad 237, an. 4. m. 4, d. 27.

Tempus sedis per Consules.

T*empora hæc ultro fluunt ex designatis in Catalogo Consulibus, primis quidem* Pompejano et Peligniano, *Magistratum auspicatis initio anni* CCXXXI *(quos adhuc scripsisse potuit more suo Auctor primæ Partis, secundis vero, cum reliqua historia post additis a Continuatore,* Severo et Quintiano. *Solum pro diebus* III, *quos notat Catalogus, ponimus* IIII, *numeris pro similitudine characterum facillime inter scribendum alterabilibus, ut fuerit in Dominica* Pontianus *ordinatus.*

2 *Renuntiationem Pontificatus nobis indicant hæc verba:* In eadem insula discinctus est III Kalendas Octobris, et loco ejus ordinatus est Anteros: *nec enim nunc amplius placet conjectura, pro* discinctus *suggerens legendum* defunctus; *cum secundus Catalogus expresse* Pontianum *dicat* defunctum III Kalendas Novembris. *An autem eodem anno? Nihil est quod contrarium cogat dicere, sed nec quod magnopere suadeat id affirmare. Ut ut sit, ordinatus fuerit* Anteros, *non* XI, *sed* X Kalendas, *si id in Dominica factum est: et Depositio Pontiani Romæ debuit celebrata fuisse, non* IIII, *sed* XIII Kalendas Decembris. *Corrigendi sunt igitur errores numerorum istorum in Catalogis. Anastasius non assuetus diem Mortis Sepulturæque distinguere (quod tamen post hac sæpius faciendum erit) Obitus quidem diem eumdem non tacuit, sed tacuit diem Depositionis: quod autem in illius exemplaribus editis etiam præponatur,* Anteros, *manifestum est vitium Librariorum: cum hic, ibi æque ac alibi, legatur* loco Pontiani ordinatus.

C *Renuntiatio ex Catalogo I probata.*

3 *Hieronymianum Martyrologium nusquam distincte meminit hujus Pontificis, utpote peregre mortui, solum ad* XIII *Augusti ibi legitur,* Romæ natale SS. Ypolyti Martyris, Pontiani Episcopi, Luciani, Cornelii, Cassiani, Calesti, cum sociis eorum, *quod nullo modo videtur huc spectare.* F

DISSERTATIO V

An inter SS. Pontianum et Anterum locus esse possit Cyriaco Ursulano? deque argumenti negativi in ejusmodi quæstionibus efficacia.

N*on sola Hierosolymitanorum Episcoporum Series perturbata reperitur intruso fabuloso quodam* Cyriaco, *Crucis Dominicæ monstratore, tempore* Eusebii Papæ, *ac denique sub* Juliano *martyrium passo, qui hac ratione totis quinquaginta annis Sedem illam tenuisset, suppressis tot aliis quos interim istic scimus præfuisse: sed etiam Romanorum Pontificum Chronologiæ, ejusdem nominis alius inter* Pontianum *et* Anterum *immiscetur, qui fere biennio sederit. Inter utrumque hoc solum discrimen est, quod* Hierosolymitanus *ille vetus seculi quinti figmentum sit, annis fortasse vix centum post Juliani mortem natum;* Romanus *primum nominari cœperit nongentis et pluribus annis post ætatem* SS. Pontiani *et* Anteri, *quando* S. Elisabetha Schonaugiensis anno Incarnati Verbi MCLVI divinitus *(sicut prætenditur)* meruit edoceri, non solum quo tempore passæ sint *undecim mille Virgines,* verum etiam qui pater S. Ursulæ,

Ex revelationibus B. Elisabethæ Schonaugiensi attributis,

Propylæum Maji 12 quæ

PONTIANUS.

A quæ cognatio ejus, quantis religiosis tam laicis quam ecclesiasticis personis Collegium Virginum fretum fuerit; et qui et quomodo etiam ipsi cum sacris Virginibus Martyrium pertulerunt. Dicit enim quod quidam Papa Urbis Romæ, Cyriacus nomine, decimus nonus post Petrum, passus sit. Fuit siquidem iste Pontiani Papæ successor, et rexit Ecclesiam anno I, mensibus X: et sic in loco suo virum Sanctum, qui Anteros dictus est, ordinavit: et cum undecim millibus Virginum discedens Sedem suam reliquit. Nam et ipse de Britannia natus plures consanguineas in sanctarum Virginum numero asseritur habuisse: et quia Sedem Apostolicam invito Clero reliquit, nomen ipsius de Catalogo Romanorum Pontificum idem Clerus erasit. Ipse tamen secure hoc fecit: quia divinitus sibi fuerat revelatum, cum eisdem Virginibus martyrii palmam se percepturum. Passum est autem sanctum Virginum collegium, juxta præfatam Narrationem, circa annum incarnati Verbi CCXXXVII.

sub annum 1156 innotuit hic Cyriacus ut Pontiani successor,

2 *Hactenus Robertus Autissiodorensis in Chronico, usque ad annum MCC perducto: et his conformia ex eadem Narratione consequenter lego apud scriptores seculi* XIII, *videlicet Albericum Abbatem trium Fon-* B *tium in simili chronico ad annum* CCXXXVIII *et* IIII (*nisi quod pro* X mensibus, *ponat* hebdomadas XI) *Vincentium Bellovacensem, lib.* 20 *Speculi historialis cap.* 40; *Thomam Cantipratanum. lib.* 2 *de Apibus cap.* 53 *parte* 6; *Martinum Polonum in Chronico, et Jacobum de Voragine in Legenda; quibus et aliis passim, citra scrupulum talia tunc recipientibus, nec dubitantibus quin ea sic forent ut prætendebantur isti sanctæ Virgini divinitus revelata, summæ denique auctoritatis pondus et cujusdam veluti canonizationis prærogativam addidisse visus est Auctor Glossæ ordinariæ, in* 6 *Decretalium lib.* 1, *Tit.* 7, de renuntiatione, *quem Baldus appellans* Carocium veritatis; *eique* adhærendum esse *docens, promittit quod* secundum eum *procedendo*, in æternum non errabitur. *Glossator iste* (*Joannem Andream fuisse dicunt*) *Addit.* 2 *ad Titulum prædictum, volens irrefragabili, ut opinabatur, exemplo demonstrare licite ac valide fieri posse renuntiationem Papatus.* Datur autem, *inquit*, certum exemplum de Cyriaco Papa, de quo legitur, quod cum Ursula et undecim millibus Virginum martyrizatus est. Scribitur enim de ipso, quod sibi quondam revelatum, est, quod esset cum illis Virginibus palmam martyrii recepturus. Tunc congregatis Clero ex Cardinalibus, coram ipsis renuntiavit C dignitati et officio. Sed iste Cyriacus in Catalogo Romanorum Pontificum non denominatur, quia creditum fuit per Cardinales, quod non propter devotionem, sed propter oblectamenta Virginum Paparum dimisisset. *Ita meis ipse oculis legi in editione Parisiensi anni* MDXLXI, *eademque allegantur ab alio ex editione Lugdunensi anni* MDLIII.

passim receptus a scriptoribus 12 et 13 seculi,

ac tandem a Glossa Ordinaria in 6 Decr

3 *Talia cum jam inde ab anno* MCCXXX *in omnibus studiorum Universitatibus prælegerent Magistri, audirent discipuli, inter certissima Juris Canonici decreta; quid attinet nominare celebres omnis professionis conditionisque scriptores, etiam Archiepiscopali et Cardinalitia dignitate præcellentes, qui seculis immediate sequentibus, cum colligendis undecumque Sanctorum historiis multa opera cœpit impendi, secernendis vero perquam exigua, certum istud (ut Glossator appellabat) exemplum incunctanter protulerunt laudaveruntque? Et quoniam partitis quaquaversum Ursulanarum Virginum reliquiis, longe lateque propagatus etiam fuerat earum cultus, simul cum earumdem Legenda, ecclesiasticis Legendariis inserta; postquam his, propter prolixitatem sepositis, successerunt quæ appellantur Breviaria; antiquiora hujus generis pleraque nihil quidem habent de* Cyriaco, *quia veteris Legendæ priorem dumtaxat particulam exhibent, quantum uni tribusve Lectionibus satis erat; ubi vero solennior cultus vel plures vel prolixiores lectiones adhibendas suasit, etiam de illo referunt præcitata. Sic Romanum apud nos Breviarium, anno* MDXXII *excusum Venetiis, cum totis novem de ipsa Passione Lectionibus ac reliquo Officio proprio, in earumdem Lectionum sexta, narrato Virginum Romam appulsu, dicit, quod ad earum adventum* Papa Cyriacus valde lætatus, cum ipse esset de Britannia oriundus, eas summo cum honore suscepit, cum omni Clero et Populo. Angelus autem Domini apparuit Papæ in ipsa nocte, monens eum ut cum eis iret et palmam perciperet Martyrii. Quod apud se celans, coram omnibus Cardinalibus, ipsis licet reclamantibus, et dicentibus non decere Papam post quasdam mulierculas abire, Papatui resignavit... *et Lectione* VII... Secutus est autem ipsum Vincentius Cardinalis, et Jacobus de Britannia Patriarcha Antiochenus etc. *Allegatur etiam aliud anni* MDL *Breviarium, paulo aliter ordinatum, ubi similibus fere verbis res eadem dicitur; quodque* renuntiavit, cum anno uno rexisset Ecclesiam et mensibus circiter tribus, nonus decimus post Petrum Apostolum.

Scholisque omnibus,

D *nec non in Breviariis, etiam Romanis,*

E 4 *Veruntamen videtur Romanis ea narratio perquam dubia atque suspecta semper fuisse: nam* Bonifacius Papa VIII, *auctor sexti Decretalium; cujus* (*utpote* Cœlestino V *renuntiante promoti maximi intererat, rem adeo inusitatam, multumque an licita esset disputatam, exemplis pluribus confirmare; neminem invenit quem nominare vellet, præter* S. Clementem, *licet alioqui (sicut vidimus) nominatissimæ tunc essent quæ prætenduntur revelationes. Cum autem Venetum illud, quod dixi, Breviarium Romæ comparuit; licet in eo nihil haberetur de expuncto* Cyriaci *nomine (res profecto incredibilis et exemplo carens, si non etiam impossibilis!) adeo narratio universa displicuit, ut mox expungi jussum sit totum* S. Ursulæ *Officium, pro eoque vetus* S. Hilarionis *restitui ad* XXI *Octobris; uti apparet in eo quid habemus,* summa cum diligentia emendatum et castigatum, *et* in alma Venetiarum urbe expensis D. Lucæ Antonii Juncta Florentini *(ejusdem qui excuderat primum illud anni* MDXXII*)* impressum anno MDXXIV. *Hic tamen in Kalendario adhuc inveniebatur primo loco notatum nomen* Undecim millium Virginum: *ast in eo quod* Joannes Soter excudebat Coloniæ, anno MDXXXIII, omnibus Clericis atque Presbyteris, juxta exquisitam atque laudabilem sacrosanctæ Sedis Apostolicæ ordinationem, per totam Christianitatem indifferenter commune, *ubi* Lectiones tam de tempore quam de Sanctis, vel e sacris dumtaxat litteris vel ex probatissimis sunt desumptæ auctoribus, *nec mentionem quidem Virginum invenias. Quomodo autem in Breviario præcitato anni* MDL *(quod non vidi) rursus compareat etiam* Cyriacus, *equidem nescio: hoc scio non diu sic comparuisse, solamque* S. Ursulæ ac Sociarum Virginum *Commemorationem, absque ulla propria Lectione deinceps fuisse retentam. Glossam quoque veterem, quæ usque ad annum* MDLIII Cyriaci *renuntiationem servaverat, Gregorii XIII jussu correctam evanuisse.*

sed ab his cito expunctus,

relicta sola commemoratione S Ursulæ et sociarum,

F *expunctus denique etiam ex Glossa,*

5 *Quid autem mirum, si sagacioribus Romanis, adeo peregrina et primis decem seculis ignota historia, suspecta plurimum fuerit? quando inter ipsosmet Colonienses, sepositis præjudiciis paternisque traditionibus verum animi sensum proferre ausos, non defuerunt, qui saltem* Cyriacum Papam *expungendum judicarent? Unus pro omnibus sit, Coloniæ Agrippinæ natus, Wernerus Rollevinck, ibidemque mortuus anno* MDXX. *Hic in Fasciculo temporum, quem usque ad annum* MCCCCXC *perduxit, postquam egisset de S. Pontiano*, Nota, *inquit*, quod in quibusdam Historiis habetur, quod

nec ipsismet Coloniensibus omnibus creditus.

A quod Cyriacus immediate successit Pontiano, et Papatum dimisit ut cum Virginibus martyrio coronaretur: sed temporis ratio hoc non permittit. *Ita ille, ex solis quæ tunc habere poterat Catalogorum Pontificiorum monumentis. Quid vero dicturum fuisse putamus, si antiquum hunc nostrum Catalogum habuisset, et recte digestos Consulares Fastos, et in illo ab hujus ipsius temporis auctore scriptum legisset, quod* Pontianus Episcopatus in Sardiniam deportatus est Severo et Quintiano Consulibus, ibique discinctus IV Kal. Octobris, et loco ejus ordinatus Anteros XI Kal. Decembris, *utique intra unum eumdemque annum* CCXXXV, *quibus illi Consulatum gesserunt? Prudenter profecto fecerunt Breviariorum Coloniensium tam veterum quam recentium collectores, quod Ursulanæ historiæ epitomen, satis ægre fidem obtinere natam, non putaverint injecta* Cyriaci *mentione gravandam apud Ecclesiasticæ Historiæ vel leviter peritos.*

Baronii de eodem sententia,

6 *Baronius, licet in sua chronotaxi, citra Consulare filum ducta,* Pontiani *mortem differat usque in annum* CCXXXVII; Cyriacum *tamen velut monstrum eliminat ab Historia Ecclesiastica, hisce verbis:* Non audiendi penitus recentiores quidam, qui post Pontianum introducunt Cyriacum quemdam Pontificem, cujus B nulla prorsus extat mentio in serie Romanorum Pontificum, vel apud Optatum Milevitanum, vel Augustinum, vel Cresconium, aliosve Indices Vaticanos: nec apud Græcos, ut Eusebium, Nicephorum, vel alios; adeo ut ne digna quidem sit, quæ pluribus confutetur, sententia; quippe quæ nulla penitus nitatur ratione vel testimonio antiquorum. *Hoc modo cum aliis infinitis locis argumentetur eruditissimus Annalium parens, velim scire quibus oculis ista legerint, qui quoties eo ratiocinationis genere cominus urgeri se sentiunt, difficultatem omnem se devorasse putant, si per contemptum dixerint,* Argumenta *istæc* negativa *esse quibus concludatur nihil,* straminea, infantilia, sagittas parvulorum, *idque sine delectu, sine discrimine, quocumque casu: præripiendo eruditis hominibus certissimum quod haberi potest ratiocinium, ad veritatem secernendam a falsitate in rebus antiquis, ubi de facto vel traditione quæritur.*

in argumento negativo fundata;

7 *Stramineus ergo secundum istos argumentator Baronius, infantes Patres, Concilia, Doctores, quotquot, etiam in causis fidei, nedum in historicis quæstionibus, sic fuerunt ratiocinati. Specimen ex infinitis unum detur alterumve. Gregorius Nyssenus Orat.* 1 *contra Eunomium.* Unde hanc affirmandi audaciam C quis habet ut dicat, ipsum Dominum, qui est omnis creaturæ opifex et conditor, non esse increatum? Ex qua divinitus inspirata voce? Quis Apostolus, quis Evangelista talem emisit vocem? Quis Propheta, quis Legislator, vel Patriarcha, vel quis alius eorum qui a Spiritu sancto afflati et instructi fuerunt? *Catholici Præsules, in Collatione cum Severianis et Acephalis, Constantinopoli habita anno* DXXXII, *oppositos sibi ab illis Dionysii Areopagitæ nomine codices hoc repudiant argumento:* Illa testimonia, quæ vos Dionysii Areopagitæ dicitis, unde potestis ostendere vera esse, sicut suspicamini? Si enim ejus erant, non potuissent latere B. Cyrillum. Quid autem de B. Cyrillo dicimus? quando et B. Athanasius, si pro certo scivisset ejus fuisse, ante omnia in Nicæno Concilio de consubstantiali Trinitate, eadem testimonia protulisset adversus Arii diversæ substantiæ blasphemiam? Si autem nullus ex antiquis recordatus est ea, unde nunc potestis ostendere, quia illius sint, nescimus.

quali etiam Patres ut continenti,

quando negatio est universalis,

8 *Plura exempla qui volet collecta videre, adeat Joannis Launoyi Parisiensis Theologi Dissertationem* de vi negantis argumenti; *si tamen Dissertatio dici debet, in qua nihil disputatur, concluditur nihil, nisi quod ex sola coacervatione scriptorum omnis generis, in quæstionibus fidei vel historiæ ecclesiasticæ sic ratiocinantium, ultro fluat id, quod in Dedicatoria præfatus erat,* eos qui sine ullo discrimine rejiciunt abnutivum omne argumentum, tamquam si nihil difficultatis in eo possit esse; non intelligere quomodo intelligendus sit canon ille, quo ex negativis nihil concludi statuitur. *Id quod adeo certum atque evidens est sensato cuivis, ut is, qui istam Launoyi scriptiunculam excutiendam suscepit magistellus Carnutensis, ipso statim initio et ante omnia observet,* rejiciendas non esse quaslibet argumentationes negativas, neque temere cum aliqua opponitur exclamandum, ex negativis nihil concludi: quia Scriptores sacros, ipsa Concilia, et Ecclesiæ Doctores bene multos, qua antiquioris, qua medii, qua recentioris ætatis, inficialibus argumentis usos fuisse, satis superque compertum habemus, cum eæ præsertim res agitantur, quæ in facto, usu, et traditione consistunt. *Itaque* Cyriaci *Pontificatum etiam ipse inter fabulas reputat, juxta regulam quam statuit sibi his verbis:* Tunc in rebus historicis alicujus erit momenti negativa ratio, cum ex generali gravium, litteratorum, diligentiumque scriptorum, qui ingenii severitati quamdam prudentiam adjunxerint et ad eligendum et ad judicandum, quique sese invicem E per multa secula (si de rebus valde antiquis agatur) subsecuti sunt, reticentia formatur: *et alibi.* Tunc in materia fidei firmissimum est inficiale argumentum, quando ex generali Scripturæ sacræ, Divinæ aut Apostolicæ traditionis, sacrorum Conciliorum et Ecclesiæ Doctorum silentio depromitur. *Non existimo hominem, haud satis alioqui constantem sibi nec raro contrarium, adeo excidisse sibi, ut voluerit negativo argumento plus roboris in quæstione fidei quam historiæ inesse. Nihil ergo in hoc discrepat a Launoyo, mentem suam brevius illo, nec minus clare sic explicantem in Dedicatoria:* Ut res ex seipsa spectetur, nec admittenda nec rejicienda est quævis abnutiva ratiocinatio: in iis autem quæ ex conditione facti, ex usu et traditione pendent, si quadret in omnem penitus subjectam materiam, firmissima judicari debet; si non quadret (quia potest magis et minus quadrare) aliquando probabilitatis habet aliquid, aliquando nihil, idque sæpius: quo in discrimine regula nulla possit certa constitui, sed quidquid est totum viri sapientis et æquanimi judicio relinquatur, ex quo recte et apposite ratiocinandi leges omnes manarunt.

toties usi inveniuntur;

D PONTIANUS

ut extremæ insensibilitatis sit eo numquam moveri,

quod cum generale est alias videtur firmissimum

9 *Quamvis enim in rigore Dialectico* [illegible]: Non est scriptum vel dictum, ergo non est factum: F *nec enim minus fuisset a Christo suscitatus Lazarus, licet hoc Joannes ipse ac alii tres Evangelistæ tacuissent, tacuissent etiam Apostolorum discipuli, et his ætate proximi non scripsissent; recte tamen sequitur:* Hoc vel illud caret congruæ antiquitatis et auctoritatis testimonio, ergo factum esse non est prudenter credibile; *sicut non esset credibilis resuscitatio Lazari in universali omnium eorum silentio, qui rei gestæ vel interfuissent ipsi vel ex præsentibus accepissent, post centum, ducentos, nedum post septingentos aut mille annos simpliciter asserta; tunc enim locum habet illud Baronii:* Quod a recentiori auctore de rebus antiquis sine alicujus vetustioris auctoritate profertur, contemnitur. *Tanto autem fit certior et evidentior ex argumento negativo demonstratio, quanto notior est res, de cujus credibilitate controvertitur, ad plures pertingere et a pluribus scripto consignari debuisset, præter insuper sui claritatem: qualis est Romani Pontificatus assumptio, renuntiatio, vel mutatio; ut est in casu nostro, ubi et scriptor habetur, ipso quo* Pontianus *dimotus est* Anterusque *ordinatus anno, Catalogum ab aliis collectum prosequens, et post eum pro pluribus quadraginta annis; cumque scripti tot alii, quos non est credibile*

et saltem valet ad fidem suspendendam in quæstione facti,

absque coæquæ antiquitatis teste propositi.

PONTIANUS.

A *credibile non rescituros aliquid de* Cyriaco *fuisse, etiam illo tacente, si unquam in rerum natura extitisset.*

qualis non est sepulchralis titulus S. Cyriaci,

9 *Accedit, quod qui eum primi extulerunt in lucem, eas junxerunt circumstantias, quæ faciendæ fidei adeo nihil prosunt, ut potius obsint vehementer. Tale est, quod Romanæ Urbis ac Europæ pene totius Curiæque Pontificiæ is proponatur sub Pontificatu* Cyriaci *status, qualis fere est hodie, plenus Regibus, Principibus, Ducibus Christianis: et quidem cum titulis Angliæ, Burgundiæ, Brabantiæ, Constantinopolis; liberrimoque per loca sacra discursu, Cardinalibus quoque et Patriarchis; quorum unus* Jacobus, *natione* Britannus *septem annis ecclesiam Antiochenam rexerit; visendique gentilis sui* Cyriaci *causa Romam advectus factus sit itineris Coloniensis socius; et tumulandis cæsorum per Hunnos corporibus sic operam dederit, eo quo post cæsos venit triduo, ut præcipua pleraque nomina saxo insculpserit, prout a Gerlaco Abbate Tuitiensi ad B. Elisabeth perscripta fuisse prætenduntur; de* Cyriaco *autem nominatim sic.* S. Cyriacus Papa Romanus, qui cum gaudio suscepit sacras Virgines, et cum eisdem reversus martyrium suscepit. *Ecqua obsecro hic umbra antiquioris styli, et ad seculum Christi tertium referibilis? Quis autem* Jacobus *iste, ignotus Antiochenorum Episcoporum Catalogis, æque ac* Cyriacus *Romanorum? Idem, inquis, qui Eusebio aliisque Zebennus* vel Zebinus, *cui Nicephorus sex annos tribuit.*

quem Jacobus Patriarcha Antioch. sculpsisset statim ab ejus martyrio.

B *Audio: sed idem Nicephorus, successori ejus Babylæ Martyri sub Decio solum assignat annos tredecim, proinde successisset is Zebenno primum anno Christi* CCXL *Zebennus vero ordinatus* Modesto et Probo Coss. *id est anno Christi* CCXXVIII, *sedisset annos duodecim integros. Incerta igitur ea ratiocinatio est, et incertior longe conjectura, quæ in unam personam conflantur gemina tam diversa nomina: et quidem ad in Antiochenam Cathedram inducitur homo Britannus, ex alieno Patriarchatu advena, absque ullo vetusti exempli suffragio.*

Nihilo certius idem creditur esse Zebennus,

11 *Neque levior difficultas est circa eum, quem sibi* Cyriacus *renuntians suffecisse successorem dicitur. Nam B. Veronæ, quæ prætenditur Elisabethæ revelasse renuntiationem ab illo factam quodque is non* prius ab urbe regressus sit quam ipsius consilio alter ei nomine Anterus substitutus est, *contradicit Anonymus, similem sibi factam revelationem prætendens, et asserens, quod* B. Cyriaco subrogatur in Summum Pontificem Hilarius. *An etiam hic dicetur binominis, nullo teste, auctore nemine?* Expedita res-

quam pro eodem sumitur Anterus et Hilarus.

C ponsio, *inquit, Hermannus Crombachius, in Vindiciis Ursulanis pag.* 553, idem qui Latina voce HILARIUS, Græco et genuino nomine ANTEROS nominatur: nam Græca vox Ἀνθηρὸς Latine idem quod FLORIDUS, seu HILARUS vel HILARIUS significat. *Miror responsi promptitudinem, sed mallem laudare soliditatem. Græce enim* Ἀντέρος *apud Eusebium et alios scribitur, quod est* Amor reciprocus, *et penultima brevi hactenus semper dictus est* Anterus *vel* Anteros, *non* Antherus: *unde Nicolaus Maniacutius in metrico Pontificum Catalogo, ad Alexandri III Pontificatum, in quo desinit, proferendo, relatis* XVIII *decessoribus* Pontiani, *sic porro canit:*

Post hos succedit, Papatus in arce locatus,
Hinc PONTIANUS, hinc ANTERUS, hinc FABIANUS.

Non ausim ego talia B. Elisabethæ adscribere,

12 *Porro tam multis istiusmodi responsis scatet opus Crombachii, ut verear ne quam tuendam suscepit causam, difficiliorem longe reddiderit: de qua licet nihildum valeam velimve definire, rem integram successoribus servans in Octobrem; de ipsis tamen qui prætenduntur revelationum libris, non possum non judicare, mera esse figmenta; a quibus quidem conatus sum B.* Hermannum Steinfeldensem *liberare, ad diem* VII *Aprilis; nunc autem observo* Anonymum *præfatum, pro ævi sui consuetudine, nomen proprium exprimere, per initialem litteram* N. *non* H. *adeoque ab* Her- D manno *esse diversissimum, fortassis* Nicolaum. *An autem etiam* B. Elisabeth; *quam* Frater N. *secutum se profitetur, possit credi falsa alienæ fictionis invidia gravari, videbimus ad* XVIII *Junii. Certe cum recordor Actorum S. Sviberti, in Cæsaris insula non procul Colonia per tantam fingendi licentiam consarcinatorum, quantam horror sit vel leviter designatam a Bollando nostro illa refutante videre ad* 1 *diem Martii; cogor vereri, ne Svibertinis ac Tuitiensibus monachis certamen fuerit, utri plura fingerent, hi sub nomine* B. Elisabethæ *divinitus inspiratæ, isti sub titulo* S. Marcellini *coævi ac discipuli: quidlibet profecto toleraverim potius, quam pro cælestibus revelationibus talia suscipiam,*

sed pergam quærere certiora, cum S. Augustino,

13 *Interim placet illud Augustini lib.* I *de mendacio ad Consentium cap.* I. Quæstionem *istam* tam solicite tractabimus, ut quæramus cum quærentibus; utrum autem aliquid inveniamus, nihil nobis temere affirmantibus, lectori bene attendenti satis indicabit ipsa tractatio.. in qua si ullus error est, cum ab omni errore veritas liberet, atque in omni errore falsitas implicet, numquam errari tutius existimo, quam cum in amore nimio veritatis et rejectione nimia falsitatis erratur: qui enim severe reprehendunt, hoc nimium dicunt esse: ipsa autem veritas E fortasse adhuc dicat, Non est satis. *Sanctus quoque Martinus, ad* altare a superioribus Episcopis constitutum *cuidam ut credebatur Martyri*, de quo tamen nihil certi constans sibi majorum memoria tradidisset, grandi se scrupulo permoveri *ostendit; et* aliquamdiu a loco illo se abstinuit; nec derogans religioni, quia incertus erat; nec auctoritatem suam vulgo accommodans, ne superstitio convalesceret; *sicut in ejus Vita cap.* 8 *narrat Severus Sulpitius. Ipse Crombachius, modestior, quam ut evidentium argumentis negativi contra Papatum* Cyriaci *ausit velitque contemnere; licet fateatur eosdem omnes qui pro illo stant, sic loqui ac si is verum supremumque Pontificatum gessisse; solum petit, ut saltem* Pontiani *in exilium relegati* Vicarium *fuisse patiamur. Sed neque hoc possumus, constricti auctoritate Catalogi ipso tempore cœpti continuari, affirmantisque, quod* Severo et Quintiano Coss. *id est anno* CCXXXV, Pontianus *et* deportatus in insulam, *et* in eadem III Kal. Octobris discinctus est; et loco ejus ordinatus Anteros Consulibus suprascriptis, XI Kal. Decembris. *Idem de* Antero *postea dicit, quod* sedit mense uno diebus X, *et* dormiit III Nonas, Maximino et Africano F Coss. *id est* CCXXXVI: *successitque iisdem Consulibus* Fabianus.

et S. Martino.

Quin neque credere possum Pontiani Vicarium Cyriacum fuisse.

14 *Satis autem videtur ridiculum, quod* Maximinus *(alias* Maximus) *et* Africanus, *Consules anni præfati, trahantur ad annum aliquem posteriorem, si non ut Ordinarii (nam alii nominantur in Fastis) saltem ut Suffecti: quodque non solum primus (qui utique etiam Imperator erat) sed etiam secundus donetur titulo* Principis, *velut Collega in Imperio. De utrisque autem simul dicatur, quod* cum explorassent iter *Sanctarum*, quo perrecturæ erant, miserunt cum festinatione legatos ad quemdam cognatum suum nomine Julium, qui erat Princeps gentis Hunnorum, hortantes eum ut educto exercitu suo persecutionem *Sanctis* inferret, ac deleret *eas. Quasi* Maximinus, *qui mox a sua evectione ipsoque anno* CCXXXVI persecutionem fecit adversus Ecclesiarum Sacerdotes, *tam Romæ per se quam alibi per edicta sua, ut scribit Eusebius; timuisset Romæ et sine milite copioso aggredi imbellem ejusmodi turbam: et opus habuisset barbarico exercitu, nescio unde evocando Coloniam, quo iter instituti intellexerat. Barbarus quidem* Maximinus *erat, Gotho patre, matre Alana, rusticanis hominibus natus in Thracia; ex pastore ovium miles Romanus,*

aut Maximinum Imp. ejus ac Virginum necem,

A *Romanus, ex milite autem citra Senatus suffragium ob exercitu acclamatus Imperator: sed hujus cognato Julio (si quis fuit unquam ei cognatus hoc nomine) quis nisi temere parem felicitatem detulerit inter* Hunnos, *apud Mæotidem paludem longe a Thracia commorantes, et integro post hæc seculo ac primum duce Attila in Romanum Imperium progressos. Ferrei capitis ac stomachi sit oportet, qui hæc omnia sustinere atque concoquere sic posse se credat, ut ea pro divinis revelationibus suscipiant alii, et nefas putent vel dubitare.*

Hunnis Coloniæ patrandam commendasse

15 *Non est tamen culpandus Hermanni Crombachii, viri omnino optimi et mihi quoad vixit amicissimi, zelus; quo etiam illa, quæ de Breviario Glossæque expuncto circa* Cyriacum *diximus, defendere ut vera conatus est. Recte enim ac vere sentiebat, ex istiusmodi Ecclesiæ dispositione nequaquam sequi, erroneam esse opinionem quæ Coloniæ retinebatur; et qua subversa, videbat vacillare fidem sepulcralium, de quibus egimus titulorum, et revelationum earum quas desuper putabatur habuisse B. Elisabetha. Ne tamen vel in hoc errare posset, consulendum sibi credidit Petrum Marionum, Jurisprudentiæ titulo inter Romanæ Urbis Advocatos ab annis nunc quinquaginta celeberrimum; unde etiam responsum accepit, a nostro scopo non alienum, et pag.* **121** *integre ab eo productum in hæc verba:* Non crederem Glossam Joannis Andreæ idcirco minime allegari posse, quod e corpore Juris Canonici erasa fuerit, cum minime appareat summi Pontificis auctoritate fuisse improbatam. Nam Gregorius XIII, in priori constitutione, quæ in ipso Decreti a Gratiano compilati vestibulo occurrit, verbis utitur... ex quibus apparet, non fuisse intentionem summi Pontificis, ut Glossæ Catholicorum virorum, quamvis erroneum aliquid continentes, de medio tollerentur; cum satis esset, brevi aliqua nota apposita, lectorem de recta sententia admonere; id quod videmus in pluribus locis Decreti, tam respectu Glossæ quam ipsius Gratiani, factum fuisse. Verum ut concedamus ab illa sententia appellari posse, et Joannem Andream in locum, unde fortassis nimis rigide rejectus fuerit, esse reponendum; non habebit tamen ejus Glossa *(de Cyriaco scilicet)* eamdem vim et efficaciam, quam reliqua ejus scripta obtinent, quæ de Juris Pontificii quæstione tractant, maximam scilicet apud omnes... sed eam quam habent Jurisconsulti de aliena professione tractantes, qualis est historiarum C cognitio, quæ, pro temporum conditione, non potuit ad Joannem Andreæ, nec ad ceteros ejus ætatis, exacta pervenire.

non reprehendo tamen quod ex. punctam Glossam tueri velit aliquis:

B

nec enim hoc Ecclesia prohibet;

16 *Non poterat ipsamet Jurisprudentia aptius respondere in Historicorum favorem, qui non existimant Pontificia auctoritate se constringi, ad habendum pro canonizato quidquid quomodocumque probatum improbatumve Romæ fuerit. Nec sane quia ex lectionibus de* S. Brunone, *ad instantiam Academiæ Parisiensis, expuncta est occasio conversionis vulgo jactata, desinit religiosissimus Patrum Carthusianorum Ordo eamdem adhuc ut veram tueri; et Joannes Columba noster in capite suorum Opusculorum ponere non dubitavit Dissertationem de eo argumento; doctam sane, sed in qua non satis æquus Adversario suo, nec considerans quo de argumento disputetur, accusat eum irreverentiæ in Apostolicam Sedem, quod illam damnati Canonici anastasim, nunc quidem expunctam, olim tamen in Romano Breviario lectam probatamque, subinde ausit appellare* Fabulam. *Quasi vero Breviariorum collectoribus et recognitoribus historiarum illis contentarum quidquam detrahat, quod ut homines humanis opinionibus ducti potuerint aliquid ut verum recipere, quod posterior atque eruditior ætas plane ut fabulosum explodit.* D

PONTIANUS sicut neoretat sustineri quæ jussit expungi e Breviario,

17 *Neque adeo peregrinum videri cuiquam debet, si magnis rationibus adductus aliquis uti adducti fuerunt illi qui prædictam anastasin primi vocarunt in controversiam) contra totius unius Ordinis sensum veniat circa ejus originem. Numquid enim ut alios prætercam* Sanctus *ille* Cyriacus, *initio hujus Dissertationis nominatus, desinit esse modis omnibus fabulosissimus, quia Crucigeri per seculorum priorum ignorantiam cœperunt dicere, cum fuisse Fundatorem sui Ordinis; licet certum aliis videatur, eos primum revera in censum religiosorum Ordinum, sub imperio Latinorum in Syria: et vere Sanctus Hierosolymorum Episcopus* Cyriacus, *longe antiquior Crucis inventione demonstretur? Satius igitur fecisset, Columbus si animo et calamo temperans rem suam egisset; ostendissetque prædictam anastasin non primum audiri et credi cœptam (ut Adversarius dixerat) tribus fere seculis post mortem* S. Brunonis, *quando ipsam scripto consignavit* E *Joannes Gerson anno* MCCCCXX, *sed testes habere, quos in prima appellat pagina, ex Ordine Carthusiano ab anno* MCCXCI, LXXXIII *et* XIII, *imo* MCXCIIII *et* MCL, *sic ut ultimus solum* XLVIIII *annis distet a morte Sancti Fundatoris obita anno* MCI. *Ita agendum aliis quibuscumque, cupientibus in historica quæstione movere veritatis amatorem ad prudentem assensum: non advocandus Deus e machina: nec si quid forte erravit Pontifex ad jus fabulose jactandam, veritatis in ea re quæ notitiam ejus enorant excedit temporis intervallo; multo minus exigendum ut Papalia omnia verba in summo quem aliquis forte prætendere potest intelligantur rigore; sed gratia habenda iis qui tolerabili aliquo sensu eorum conantur salvare veritatem, quando rigor ille teneri nequit; hæc enim summa est quæ illis tali casu debetur reverentia.* F

aut econtra quæ aliquando in eo fuerunt, habere pro fabulis

XX S. ANTEROS

ANTEROS, natione Græcus, ex Patre Romulo, fuit tempore Maximini, ordinatus anno CCXXXII, XXX Novembris in Dominica: sedit mensem I, dies XII II, usque in Januarii anni CCXXXIII *, sepultus in cœmeterio Callisti via Appia, et cessavit Episcopatus menses XI, dies IIII.

Al' an 235 22 Novembris, ad 3 Jan 236. Baron a 3 Dec ad 3 Januar 238

Tam diuturnam Vacationem fecerit persecutio, quæ sævissima fuerat excitata, Alexandro Imperatore *a militibus occiso, circa medium mensis Martii anno* CCXXXII; *tum enim quasi sublato obice (nam ipse post mortem Urbani faverat Christianis) crudelitas Gentilium sese exeruit, præsertim Romæ sub* Præfecto Maximo, *novi Imperatoris* Maximini *edictis stimulato: cui etiam Præfecto potius quam absenti* Alexandro, *adscripserim* Pontiani *exilium: hic illo vivente fuerit in Sardiniam deportatus, uti verosimile facit Catalogus, dum* Alexandro *tribuit relegationem istam. Sed et hic, quantumvis alias benignus in nostros, motus tamen fuisse*

Causa longioris Vacationis.

ANTEROS.

A *fuisse potuit calumniosis Præfecti delationibus, suggerentis quod plebs Romana, Christianorum incrementis ac libertate pene publica vehementius irritata, in seditionem esset convertenda, nisi ablegato saltem illorum capite placaretur.*

2 *Dedimus ad* XIIII *Maji, Acta S. Pontii Senatoris Romani, circa annum* CCLVII, *Cimellæ in Alpibus maritimis martyrizati, descripta ab ejus alumno et comite Valerio, omnium oculato teste, prout ea ab exceptoribus pecunia redemisse se ait; nec ætatem mentiri persuadet accurata Pontificum Imperatorumque notitia, qualis in non coævis passim solet deficere. Ibi num. 6 dicitur, quod* in ipsis diebus, *quibus in Senatum cooptatus fuit Pontius*, sanctus Papa Pontianus gloriosa morte migravit ad Dominum: post quem Anteros præfuit Ecclesiæ mense non amplius uno. *Catalogus quoque notans initium* Anteri *sub iisdem Consulibus, sub quibus in Sardiniam deportatus est* Pontianus; *martyrium vero, sub Consulatu* Maximini et Africani; *Chronologiam stabilit, certosque nos reddit, annos* XI *vel* XII, *qui ei a secundo Catalogo et Anastasio tribuuntur, esse expungendos, ut temere adjectos. Nisi opinari quis velit,* Anterum *jam olim fuisse ordinatum Episcopum Vicarium* Urbani *Papæ,*

B *sed prius quam hic caperetur captum etiam aut relegatum fuisse, unde factum sit, ut ejus loco ordinaretur* Pontianus, *primum Vicarius, deinde Pontifex.* Anteri *autem nusquam nominat Hieronymianum Martyrologium, nomine fortassis per librariorum socordiam corrupto aut omisso: quapropter cogimur diem sepulturæ notatum a 2 Catalogo pro die mortis accipere, quæ fortassis eodem die contigit, si Martyr, ut passim creditur, ille obiit.*

Pontificatus brevitas:

3 *Inter pseudepigraphas Isidori Mercatoris consarcinationes, sub nomine* Anteri, *habetur Decretalis Epistola,* ad Episcopos Provinciarum Bæticæ et Toletanæ, de mutatione Episcoporum, data XII Kal. Aprilis, Maximiano et Africano viris clarissimis Consulibus, *id est sesquimense post mortem ipsius* Anteri, *sicut ex dictis constat. Neque ad illam a convictione impostura eximendam juvare potest Auxilius, qui Formosi Papæ ordinationem defensurus seculo* IX *exeunte, in capite libri* I *ponit auctoritatem inde acceptam, qua dicitur,* non transire de civitate in civitatem, neque de minori civitate ad minorem; qui hoc non suo libitu, non ambitu, non propria voluntate facit; sed aut vi a propria Sede pulsus, aut necessitate coactus, aut electione aut exhortatione Sacerdotum aut populorum ad aliam civitatem transfertur et inthronizatur. *Etenim a viris eruditis ostensum est, compilationem illam, quamvis falsum nomen Isidori præferat, fratris scilicet S. Eulogii qui Moguntiæ aliquamdiu peregrinus sive exul vixit; esse tamen verum seculi ejusdem fœtum, circa annum* DCCC, *sub Riculfo Episcopo Moguntinensi ex Hispaniis allatum, et per Germanos Romanorum captantes gratiam studiose vulgatum, cui diffidere nesciens Auxilius iste, ante omnia usus est tam opportuno*

E *in rem suam loco, exemplisque ibi productis* Eusebii *et* Felicis; *quorum primus,* de quadam parva civitate, Apostolica auctoritate, Alexandriam; *secundus,* de civitate ad quam ordinatus erat, communi Episcoporum et reliquorum Sacerdotum ac populorum consilio, translatus sit Ephesum, *ambo ignoti antiquioribus.*

D *Decretalis conficta.*

XXI S. FABIANUS

Ab an. 236 *ad* 250, *an.* 13, *m.* 1, *d.* 10. *Baron. a* 238, *ad* 253, *an.* 15, *d.* 4.

FABIANUS, natione Romanus, patre Fabio, fuit temporibus Maximini et Gordiani et Philippi, ordinatus anno CCXXXVI, XI Decembris in Dominica; seditque annos XIII, mensem I, dies X; martyrio coronatus XX Januarii anno CCL* : et cessavit Episcopatus annum I, menses III, dies III.

Cultus cum S. Sebastiano.

Sepultus est, *inquit secundus Catalogus,* in Cœmeterio Callisti via Appia XIII Kal. Februarii, *nec ab hac die alia mortis dies requirenda videtur: quandoquidem ad eamdem Hieronymianum martyrologium ipsum sic habeat, et quidem primo loco* Romæ in cœmeterio, Fabiani Episcopi et Sebastiani: *cujus posterioris, eodem die anni* XXXII *post Fabianum sub Diocletiano martyrizati, tanta fuit celebritas, ut licet sancti hujus Pontificis nulla extarent Acta conjuncta tamen utriusque commemoratio et forte etiam aliquando*

C *corpora, utriusque parem venerationem reddiderit. Postea tamen a Sergio Papa II translatum corpus, sive pars ejus est ad ecclesiam SS. Silvestri et Martini in montibus.*

Tempus Sedis.

2 *Antiquior Catalogus annos Sedis* XIIII, *menses* XI, *dies* X *numerat: sed annum unum detrahendum docent* Consules; *iidemque jubent ut pro* XI mensibus *summamus* unum, *qui solus habetur in 2 Catalogo. Fuerunt autem priores, et eodem quo* Fabianum *ordinatum diximus Decembri magistratum inierant,* Maximinus et Africanus; *posteriores,* Decius II et Gratus, *eumdem inierunt ipso Januario quo ille ad palmam venit. Neque suspecti hi esse possunt æque ac numeri, cum sicut jam sæpe notavimus in numeris facile sit errores decipere scribentibus, in nominibus non item.*

Vacatio plus quam anni 1 probatur.

3 *Henschenius quo mensium numerum utcumque salvaret, censuit successorem* Cornelium *ordinatum* circa IIII Junii, anni CCL, cum post martyrium S. Fabiani Sedes vacasset mensibus IIII, diebus XII. *Sed* IIII *Junii in feriam* III, *non in Dominicam eo anno convenit: et sicut recte observat Schelstratius,* in gravi illa sub Decio persecutione, *cujus initio passum Fabianum tenemus,* Sedem ultra quatuor menses vacasse indicant litteræ Cypriani ad Clerum Romanum et hujus ad illum responsa, *utique nuntiis ultro citroque ter quaterque missis, in quibus aliisque a Clero*

F *Romano actis annus facile totus elapsus esse potuit, sicut etiam Card. Baronius censuit ad an. 253 num. 87. Nihil tamen istam diuturnitatem cessantis Episcopatus efficacius probat, quam ipse primus Catalogus, quando dicit, quod* post passionem *Fabiani* Moyses et Maximus Presbyteri et Nicostratus Diaconus comprehensi sunt, et in carcerem missi: quo tempore supervenit Novatus ex Africa, et separavit de Ecclesia Novatianum et quosdam Confessores, postquam Moyses in carcere defunctus est, qui fuit ibi menses undecim, dies undecim. *Atqui Epistola Cypriani 16, ad eosdem nondum schismate divisos scripta est ante creationem* Cornelii, *et quidem, cum eorum patientia* revertentis anni volubilem circulum victricis gloriæ dignitate transgressa esset: *unde idem Baronius num. 28 etiam notat,* eatenus pace et unitate concordes, in creatione Cornelii primum schismate fuisse divisos *causa Novatiani. Est porro longi Annalium jam citato operæ pretium legere, quam multa eo tempore egerit, scripserit, decreverit Clerus, pro incumbente tunc sibi Ecclesiæ universalis cura: miraberis enim tam multa uno anno fieri potuisse, adeoque*

non

XXI S FABIANVS

XXII S CORNELIVS.

XXIII S LVCIVS

XXIV S STEPHANVS

FABIANUS. *Decretales fictæ,*

A *non longum videbitur tempus huic vacationi constitutum.*

4 *Quod Epistolas Fabiano suppositas attinet, una* Kal. Julii, Maximino et Africano Consulibus data, *ordinationem ipsius quinque mensibus prævenit; altera,* D Africanum et Decium Consules *nominat, nusquam simul inveniendos in veris Consularibus Fastis.*

VIDE APP. NOT. 6

XXII S. CORNELIUS

Ab an. 251 *ad* 252. *an:* 1, *m.* 3, *d.* 10. *Baron. a 254, ad 255

CORNELIUS, natione Romanus, fuit temporibus Decii et Volusiani cum Gallo regnantis, ordinatus XXIII Aprilis, in Dominica anno CCLI; atque cum vixisset in Pontificatu annum I, menses III, dies X, Centum-cellis gloriosam dormitionem accepit II Augusti, anno CCLII*; indeque relatus, sepultus est juxta cœmeterium Calisti XIII Septembris quando colitur : et cessavit Episcopatus dies LXU.

Dies cultus.

Primi *Consules* Decius II et Decius, *cum secundis* Gallo et Volusiano *satis probant, recte etiam hic ex fide Catalogi* 2, *sumptum* annum I *pro* II, *quos notabat Catalogus prior : quod diem, locum, et modum Mortis attinet mox plenius declarabitur. Quia autem* B *peregre mortuus* Cornelius *erat, ideo Romana Ecclesia Depositionis apud se factæ diem pro Natali semper habuit; et sic inscriptus reperitur* Cornelius *Hieronymiano Martyrologio, et quidem primo loco post Exaltationem S. Crucis, postea fortassis adjunctam,* Romæ in Cœmiterio via Appia Natalis Cornelii Episcopi.

Interpontificii spatium.

2 *Interpontificii tempus ex secundo Catalogo acceptum die uno imminuimus, quia ejus auctor videtur extremum* Cornelii *voluisse comprehendere ; nec volumus ipsum strictius intelligendo amittere Dominicam pro institutione successoris. Observo etiam ab eodem auctore, in definiendis vacationibus, eisdem plerumque adnumeratum videri ipsum mortis diem ; et hoc etiam ut plurimum fecisse Baronium, quoties institutionem successoris ordinat secundum dies Vacationis notatos in* E *libro Pontificali, quem sibi præ oculis præcipue ponit post Anastasium.*

Decretales fictæ.

3 *Restat ut notes, neutros ex prædictis Consulibus, nec ullum quod in fastis reperiatur par Consulum subnotari Epistolis* Cornelio *mendaciter attributis, quando finguntur datæ* Decio et Maximo Consulibus, *quorum ultimus nonnisi secundo post Decii mortem anno Magistratum iniit.*

DISSERTATIO VI

De loco, ac tempore, quo obiit S. Cornelius.

Fingitur Romæ cæsus sub Decio,

Passim *quidem creditur sanctus Pontifex,* Romæ ante templum Martis, *una cum* Cereali *ejusque familia fustibus occisus : et quia constat* Centum-cellas *relegatum fuisse, putatur inde ob communicationem litterarum cum* S. Cypriano *retractus ad Imperatorem Romam esse, et Cereali ad custodiam traditus. Sed quantumvis antiqua ea per-* C *suasio fuerit, ex auctoritate* 2 *Catalogi, quem* Beda, Ado, Anastasius *sunt secuti ; videtur tamen prævalere iis omnibus debere auctoritas antiquioris Catalogi.*

cui eum super fuisse dicit Cyprianus.

2 *Nec obsunt* S. Cornelii *quæcumque Acta ; hæc enim tum aliis multis laborant vitiis, tum eo imprimis, quod et cædis imperati et mortis* Cornelio *irrogatæ auctorem faciunt* Decium : *a quo nihil omnino passum Sanctum, Dei ipsum tuentis potentiæ adscribit S. Cyprianus in Epist.* 52, *occisis* Deciis *et superstite adhuc* Cornelio *scripta ad Antonianum : ubi illum laudans ,* Quanta, *inquit,* in suscepto Episcopatu virtus ? quantum robur animi ? quanta firmitas fidei ? Sedisse intrepidum Romæ in Sacerdotali cathedra eo tempore cum tyrannus infestus, Sacerdotibus Dei fanda et infanda comminaretur ; cum multo patientius et tolerabilius audiret levari adversus se æmulum Principem, quam constitui Romæ æmulum Sacerdotem..... Etiamsi majestas Domini protegentis et bonitas Sacerdotem, quem fieri voluit, factum quoque protexit : tamen Cornelius, quantum ad ejus devotionem pertinet, passus est quidquid pati potuit : et tyrannum, armis et bello postmodum victum, prior Sacerdotio suo vicit.

Fuit tamen sub eo ad quidvis ferendum paratus,

3 *Adde quod postquam ab urbe discessit* Decius, *contra Gothos pugnaturus, quo bello sub finem anni* CCLI *periit; et postquam in carcere Moyses obiisset, die* XXII Novembris, *quando colitur ;* Cornelius, *quasi respirante per mortem tyranni Ecclesia, factus audacior, Synodum plusquam sexaginta Episcoporum Romæ celebrare non timuit. Hæc porro ejus fiducia, æque ac litterarum ex Africa venientium frequentia, ad* Gallum *Imperatorem deferri potuit; eique, ut suspicax est omnis nova potentia, seditionem minari visa, causa deinde* F *dare comprehendendi* Cornelii ; *et cæsis quos baptizarat militibus, relegandi* Centum-cellas ; *ubi consolatorias* Cypriani *acceperit ante mortem , ærumnis in carcere Romano toleratis verosimiliter acceleratam.*

ac tandem relegatus Centumcellas.

4 *Quia autem corpus* Romam *relatum, eodem loco conditum fuit, ubi* Cerealem *et socios antea tumulaverat* B. Lucina ; *factum videtur ut quorum fuit conjuncta confessio ac deinde sepultura , eorum unus fuisse crederetur exitus, per martyrium uno die ac loco toleratum. Videtur autem et illorum passio et* Cornelii *expulsio ad initium* Martii *pertinere : hoc enim suadet dies* III Nonas Martii, *apud Anastasium, quo dicitur* Cornelius *omnia bona ecclesiæ tradidisse Stephano Archidiacono, quasi jam ad mortem damnatus, quæ tamen ipsi sit in exilium commutata. Ex his autem liquet correctione aliqua egere S. Hieronymum, primo in Vita Pauli Eremitæ, ubi ait, quod* sub Decio et Valeriano persecutoribus Cornelius Romæ et Cyprianus Carthagine felici crure damnati *sunt : et rursum in libro de Scriptoribus, ubi dicit de Cypriano, quod* Passus est sub Valeriano et Gallieno Principibus, eodem die quo Romæ Cornelius, sed non eodem anno.

A

Cornelius, Pontificatum inierat mense Aprili,

5 Initium hujus Pontificatus ad mensem Aprilem pertinere, Baronius censet : quia Paschali tempore posteriorem fuisse electionem. Majo autem priorem, suadent ante et post acta. Fuit anni CCLI Pascha celebratum XXIII Martii ; ab hoc die quantum removenda sit Cornelii electio, non potest nisi per conjecturam definiri : quam in debili Catalogi 2 auctoritate debilem plane, donec alia melior ratio occurrat, possumus quomodocumque collocare. Dicitur ibi inter Fabianum et Cornelium cessavisse Episcopatus dies III. Hunc numerum si retineas, et defectum suppleas additione unius anni ac trium mensium, uti faciendum ostendimus ; a die XX Januarii, quo passus est anno CCL Fabianus ; pervenies ad XXIII Aprilis, quo creatus sit anno sequenti Cornelius. Hinc porro per ann. I, mense III, dies X, quibus is sedit progrediens, pervenies ad diem V Augusti, quo Centum-cellis idem obierit.

mortuus 5 Augusti

D

depositus Romæ 14 Septemb.

6 Ast XIII Septembris colendum Cornelium antiquiora omnia Martyrologia præscribunt. Fateor : Sed dies hic acceptus est ex Actis, unde et secundus Catalogus accepit, ubi dicitur sepultus S. Cornelius in Crypta juxta Cœmeterium Callisti, Via Appia, XVIII Kalendas Octobris. Hoc autem omnino verum existimo. Cum enim extra Urbem obierit Cornelius, consequens fuit (sicut supra dixi) ut Corporis juxta urbem depositi dies magis solennis ad posteros haberetur, et fastis adscriberetur. Fuerit igitur facta sancti Corporis Translatio, Centum-cellis Romam, quadragesimo post Sancti mortem die ; et nihil obstabit, quo minus censeri possit S. Cornelius ordinatus die XXIII Aprilis. Atque ita probata nostræque chronographia optata manet Baronii sententia, quoad mensem initii Pontificatus.

XXIII S. LUCIUS

B

Ab an. 252 ad 255 an. 2, m. 4, d. 23.
Baron. a 255, ad 257 an. 1 m. 4, d. 14

LUCIUS, natione Romanus, ex patre Porphyrio, fuit temporibus Galli et Volusiani ordinatus, Cornelii relegati Vicarius, fortasse Centumcellis anno CCLII, XXIII Junii, Feria quidem tunc III, sed in carcere vel exilio, ubi Dominicæ ratio habenda non erat : eidem vero successor suffectus X Octobris in Dominica, rexit Ecclesiam, qua Pontifex qua Vicarius, annos II, menses IIII, dies X, usque ad III Martii, quando obiit anno CCLV et sepultus est in cœmeterio Callisti Via Appia : cessavit Episcopatus diebus XXXXI.

Tempus sedis :

Tres quidem annos, præter jam dictos dies ac menses, habent omnes Catalogi : sed evidens, quamvis antiquum et ideo universale mendum, redarguunt pari ubique consensu notati nec tertium annum Lucio dari permittentes, Consules, primi, Volusianus et Gallus ; secundi, Valerianus III et Gallienus II. Interim suppositionis convincitur quæ extat sub nomine ejus Decretalis, data Kal. Aprilis Gallo et Volusiano Coss. quia tunc necdum erat ipse ordinatus, ne quidem ad Vicariatum. MSS. quædam Anastasiana apud Florentinium, Natione Tuscum de civitate Luca ex patre Lucino scribunt ; unde is factum putat, ut postea Umbaldus Allucingoli Lucensis anno MCLXXXI creatus Pontifex, Lucii III nomen optaverit.

Decretalis ficta :

dies mortis.

C

2 Diem Mortis, a primo Catalogo tam distincte notatum, secutus in suo Martyrologio Hieronymus ad IIII Nonas Martii, post Natalem Martyrum DCCC vel DCCCCC, Romæ, inquit, depositio Julii Episcopi. Verum librariorum esse errorem, et legendum Lucii, ex Usuardo et ceteris probari potest, nec non ex antiquissimo ad Bedam genuinum supplemento Divionensi.

3 Inter pontificium autem dierum XXX, quod habet secundus Catalogus ; undecim diebus augendum docet tempus sequentis Pontificatus, sic et non alias recte ordinabile.

sub Valeriano,

4 Baronius miratur, quomodo sub Valeriano ac Gallieno martyrio affectus S. Lucius dicatur : De tempore enim indubitatam fidem facit Dionysius, inquit, Episcopus Alexandrinus : qui cum his ipsis temporibus vixerit, ad rerum gestarum veritatem probandam, instar omnium esse debet ; imo unum eum ceteris prætermissis auscultare debemus. Hic autem absque aliqua ambiguitate testatur, Valerianum permultis ab exordio Imperii sui annis de Christianis optime meritum. Quamobrem nihil est quod ad Valeriani Imperium Lucii Martyrium, quod furente persecutione Cypriano auctore factum esse constat, referre jure possimus, præsertim si Eusebio assentiamur dicenti, ipsum vix octo mensibus sedisse. Hæc Baronius ad annum 257, more suo et annos Imperatorum et nomina Consulum biennio retardans, usque dum ad Probi tempora veniens, illam duorum annorum excrescentiam corrigat duorum Consulatuum extinctione. Sed uti ipse non credit Eusebio de octo mensibus, ita nec nos eidem Eusebio credimus de tempore occisi Lucii.

jam inde ab an. 250 Christianorum hoste,

5 Quod autem Baronius irrefragabile putat testimonium Dionysii, et revera tale esset, si inveniretur ; id ego apud Eusebium lib. 7, cap. 9, ubi Dionysii verba referuntur, non invenio ; sed solum quod Valerianus, quamdiu erga Sanctos Dei mansueto erat animo, nemo fuerit ipso benevolentior : postquam autem se in cujusdam magorum Principis tradidit potestatem, nemo etiam crudelior extiterit. Quamdiu autem mansuetudo Valeriani duraverit, cum nec eminus quidem indicet Dionysius, non recte Baronius de permultis Imperii annis id intellexit, quod nec de primis quidem Imperii diebus necessario debet intelligi : potest enim ille in illius Magi potestatem se tradidisse sub Imperio Decii aut etiam citius, eique ad persequendos Christianos operam haud vulgarem navasse, ut ideo, teste ipsomet Baronio ad finem anni 253, utriusque nomine dicta sæpius sit Decii et Valeriani persecutio. Cumque Decius in procinctu adversus Gothos Senatui arbitrium detulisset eligendi Censoris, omnium suffragiis electus Valerianus sit, tamquam amicus bonorum, inimicus tyrannorum, hostis criminum, hostis vitiorum (inter quæ vel præcipuum censebatur fidei Christianæ professio) dici potest Valerianus regressus Romam ad munus illud quam severissime exercendum. Quinimo ad X Maji et Acta SS. Alphii, Philadelphi et Cyrini diximus, eum jam inde ab initio Decianæ persecutionis, id est ab anno CCL fuisse illius incentorem et ministrum præcipuum. Non itaque nos premit iste Dionysii locus, qui Valerianum, una cum ipsomet Illustrissimo Baronio, agnoscimus hostem Christianorum ante mortem Deciorum, id est ab anno saltem CCLI, sub cujus finem hos interfectos dicimus ; biennio autem post Valerianum exorsum imperare, id est in fine anni CCLIII, qui et Consulatui ejus primo adscribitur, adeo ut Lucius tertio demum ejus Consulatu, Christi anno CCLV fuerit Martyr factus, et satis sit temporis quo Valeriani

F

vivente adhuc Decio.

A Valeriani *mens mutari potuerit, etiamsi concederetur (quod nec a Baronio quidem concedi potest) initio Imperii sui benignus erga Christianos fuisse.*

Solvitur objectio ex Tribunatibus Decii.

6 *Quæ vero objici possent ex Baronio, ad serius inchoandum* Valeriani *Imperium, de anno tertio et quarto* Galli ac Volusiani, *quibus biennium dumtaxat tribui solet, nituntur inscriptionibus manifeste corruptis. Nam si secundus Tribunitiæ eorum Potestatis annus in* D *aliquibus earum recte componitur cum secundo Consulatu; necessario fallere dicendæ sunt inscriptiones aliæ, quæ cum eodem secundo Consulatu componunt* III *et* IU *annum dictæ Potestatis, uti recte observavit Labbæus noster in Epitome chronologica.* LUCIUS.

XXIIII S. STEPHANUS

STEPHANUS, natione Romanus, ex patre Julio, S. Lucio in exilium ejecto, Vicarius ejus ordinatus XIII Februarii in Dominica anno CCLIII successor vero ejusdem institutus anno CCLU, die XU Aprilis similiter in Dominica, temporibus Valeriani et Gallieni, rexit Ecclesiam qua Vicarius Pontifex, annos IIII, menses U, dies XXI, usque ad II Augusti, quando Martyrio coronatus est anno CCLUII*, sepultus in cœmeterio Callisti via Appia, postea autem a Paulo I, translatus ad ecclesiam SS. Stephani et Sylvestri nunc dictam S. Silvestri de Capite. Cessavit Episcopatus dies XX.

Ab an. 25 ad 257 an. 2, m. 3, d. 19.

*Baron. a 257, ad 260, an. 3, m. 3, d. 22.

Ratio alteratæ circa Stephanum, sententiæ:

P*rimi Consules* Volusianus et Maximus *recte signant* B *annum, quo Vicarium* Lucii *ordinatum statuimus* Stephanum; *sed quia secundi notabantur* Valerianus III et Gallienus II, *atque adeo idem annus quo mortuus fuit* Lucius, *censuit Henschenius, vix quinque integros menses Pontificem fuisse* Stephanum; *et pro eo quod in primo Catalogo ei tribuebantur* anni IIII menses II, dies XXI, *credidit invertendos numeros dicendosque* annos II, menses IIII. *Verum (ut recte observat Schelstratius)* S. Stephanum ultra quinque menses contra rebaptizantes egisse ut verum Pontificem, clamat Cypriani auctoritas, dum hac in re eum egisse insinuat tamquam Episcoporum Episcopum; uti et Firmiliani testimonium, de Petra Ecclesiæ fundamentali, in qua eum gloriari solitum manifeste declarat. *Addo, ejusdem Firmiliani Epistolam datam esse,* cum fere vigesimus secundus annus esset a morte Alexandri Imperatoris, *ut notat Baronius ad an.* 258 *num.* 46: *ea autem accidit anno* CCXXXU; *et post istam Epistolam cœpit inter* Stephanum *et Cyprianum Carthaginensem, Dionysium Alexandrinum, aliosque, vehementius agitari controversia de valore Baptismi ab hæreticis collati; non potuit itaque anno* CCLU *extinctus fuisse* Stephanus.

et mutati in Catalogis numeri Consularis.

C 2 *Quid ergo? An desperabimus, cum eruditissimo Schelstratio hujus Pontificatus chronologiam obtinere per Consules? Neutiquam profecto; sed servatis eorum nominibus, mutabo numeros facillime exerrantes, et ubi Acta* S. Stephani *ex usque Catalogi notant* Valerianum III et Gallienum II, *scribam* Valerianum IIII et Gallienum III; *et habebo annum, quo martyr coronatus sit* Stephanus, CCLUII: *habebo etiam præter* annos IIII *primi Catalogi, pro mensibus* II, menses U, *in secundo Catalogo rectius notatos, quam in primo; et additis ex primo diebus* XXI, *constitutam habebo Chronologiam, tempusque sufficiens iis omnibus rebus, quæ a* Stephano *ut summo Pontifice acta esse Historia ecclesiastica docet. Hac porro ratione conveniremus cum Baronio, annum quo occisus est* Stephanus *assignante Consulatui prædicto, si recte is Consules ordinatos habuisset, et per suam exerrantem Chronotaxim non distulisset* Valerianum IIII et Gallienum III *usque ad annum* CCLX. *De die Mortis controversia nulla est, quin idem sit qui Sepulturæ* Stephano *datæ* in Cœmeterio Callisti via Appia: *unde etiam Hieronymus in Martyrologio ad* IIII Nonas Augusti *primo loco,* Romæ S. Stephani Martyris: *ubi credo ex Auctoris mente legi debere* Episcopi et Martyris.

Decretales suppositæ.

3 *Ejusdem* Stephani, *primum Vicarii, deinde Pon-* E *tificis summi gradum, in ejus epistolis, nisi supposititiæ essent, liceret observare: dicitur enim quod earum unam* ad Hilarium *scripserit,* u Kalend. Maji, Valeriano et Gallieno Consulibus, *solum ut simplex* Episcopus (*utique anno* CCLIU) Nonis *autem* Aprilis, *iisdem* Valeriano et Galieno, *sed* Consulibus *illo* II, *hoc* III, *tamquam jam* sanctæ Apostolicæ et universalis Romanæ Ecclesiæ Episcopus, omnibus per diversas provincias constitutis Episcopis. *Verum chronologia nostra non debet istiusmodi figmentis probari, quorum exordia e* S. Leonis *Papæ epistolis sumpta, satis sunt detegendæ imposturæ. Interpontificium porro invariatum servamus, sicut illud in Catalogo* 2 *notatur.*

Translationes corporis.

4 *De Translatione corporis supra notata agit in libello, quem de ipsa ecclesia edidit, Joannes Giacchetti Serranus; ipsiusque Pauli I Bullam allegat datam* Indictione XU, *quæ fuit anno ejus* UI, *Christi* DCCLXII, *ubi dicit se dictam ecclesiam in utriusque Sancti hono*rem noviter construxisse, in domo quæ sibi parentali successione obvenit; *et corpora ex neglectis per* F *Longobardorum impugnationes cœmeteriis transtulisse;* S. Silvestri *quidem* XUIII *Junii, et* S. Stephani XUII *Augusti: eorumque postea partem* Sergius II *transtulisse potuit in ecclesiam* SS. Silvestri *et* Martini *de montibus. Interim ex iis quæ publice imprimuntur novellis (gazettas vocant) anno* MDCLXXXII *cum admiratione didicimus, triremes Magni Ducis mense Julio ad nundinas Messanenses solvisse cum multa nobilitate, eo consilio ut in reditu Tranum Apuliæ urbem appellentes, secum adveherent prædicti* S. Stephani *Pontificis corpus; quod et factum esse, postea intelleximus, atque ex voluntate ejusdem Magni Ducis Pisas delatum, ad ecclesiam ejus. Hanc ibi jam inde ab anno* MDLXI, *instituto a S. Ordini Equestri ejusdem* S. Stephani *extrui fecit Dux Cosmus, peculiariter Sancto isti devotus, postquam anno* MDXXXUII *die ejus festo* II *Augusti, in ipso sui regiminis principio, ad Montem-murlum rebelles subjugaverat. Hactenus divinare nequeo, quomodo vel quando corpus istud Tranenses acceperint sed hac occasione spero de utraque Translatione pleniora nos accepturos monumenta, tum etiam quibus argumentis putetur ipsum* Stephani I *esse.*

XXV S. SIXTUS II

Ab. an. 257 ab 258. m, 11, d. 15.

Baron. a 260, ad 261, m. 11, d. 13

SIXTUS, natione Græcus, ex Philosopho, temporibus Valeriani et Gallieni primum ordinatus Vicarius S. Stephani, anno CCLVI, in Dominica, XXXI Augusti; eidemque suffectus Pontifex anno CCLVII, die XXIII Augusti, similiter in Dominica; sedit qua Vicarius, qua Pontifex, annum I, menses XI, dies IIII; martyrio coronatus anno CCLVIII, III Augusti; sepultusque in cœmeterio Callisti via Appia: et cessavit Episcopatus menses XI, dies XIIII.

Ratio temporis:

Acta et dies habentur ex Actis S. Laurentii, post triduum x Augusti, sicut Sixtus prædixerat, martyrio celeberrimo coronati: ex quibus eumdem ante omnes sumpsit Hieronymus, scribens in suo Martyrologio, et quidem primo loco, Romæ in cœmeterio Calisti via Appia natalis Xisti Episcopi. Annum vero vulgaris æræ, pro hujus Pontificatus initio ac fine supra expressum, accuratissime notant Consules primi, Maximus et B Glabrio; secundi, Tuscus et Bassus; et ideo pro anni II, quos habebat primus Catalogus, ex secundo sumpsi annum I, ne contra hujus secundæ partis stylum cogar assignatum ejus regimini tempus inchoare ante Consules nominatos, sicuti faciendum fuisset ex stylo primæ partis, numquam bis nominantis eosdem Consules.

successoris legendi dilatio longa,

2 Singulariter autem hoc loco notanda primi Catalogi verba sequentia; Et Presbyteri præfuerunt a Consulatu Tusci et Bassi usque in diem XII Kal. Augusti, Æmiliano et Basso Consulibus anni CCLVIIII, quando scilicet XXII Julii electus Episcopus est S. Dionysius, et vel statim vel proxima Dominica, tunc in XXIIII Julii cadente, consecratus.

et dilationis tanta causa.

3 Quæres autem cur idem non notetur, accidisse post martyrium SS. Anteri, Fabiani, Felicis et Marcellini; cum etiam tunc totis III, XI, et XII, ac denique XXXXII mensibus Sedes vacarit. Responsio aptior non occurrit, quam, semper quidem moris fuisse, ut, si nullus esset electus consecratusque Vicarius, Presbyteri regerent, usque dum celebraretur novi Pontificis electio, qui postea cum esset opportunum consecraretur: sed hac vice singulariter contigisse, ut propter rabiem persecutionis istius, quæ sub Decio cœpta continuabatur C a Valeriano, totis undecim mensibus nequiverit Clerus in Cœmeteriis vel alibi ad electionem convenire post Sixti mortem, sicut haud diu post mortem Anteri, Fabiani, Felicis et Marcellini convenisse præsumitur.

Electi potestas ante Consecrationem

4 Ex tunc autem non dicebantur soli Presbyteri regere, sed Electus cum Presbyteris, sicuti in S. Gregorio Magno aliisque deinde pluribus certa auctoritate comprobabitur, quorum etiam habentur Epistolæ cum titulo Electi Romanæ Ecclesiæ Episcopi, usque ad diem Consecrationis; quæ sicut Gregorio propter alias causas totis IIII fere mensibus post Electionem est dilata, sic causa persecutionis, ideoque deficientium qui Electum consecrarent Episcoporum, factum hic credi debet, ut Anteri, Fabiani, Felicis et Marcellini decessores, licet pridem Electi fuerint, tam sero tamen sint consecrati.

Decretales suppositæ:

5 Ridiculus porro hic esset fabricator Sixtinæ inter Decretales Epistolæ, dum eam datam scribit Valeriano E et Decio Coss. nisi appareret deceptum fuisse ab auctore secundi Catalogi, sicut ab eodem deceptus est Anastasius, ut scriberet Sixtum rexisse Ecclesiam temporibus Valeriani et Decii, quo tempore fuit magna persecutio. Ipsum vero Catalogi Auctorem decepit, præposterus quidem, sed usitatus loquendi modus, quo vocabatur persecutio Valeriani et Decii, quæ sub Valeriano cœpta, fuerat a Decio continuata. Porro duo illi numquam simul fuerunt Consules, nisi fortassis Decius anno CCLI Consul cum filio Decio juniore movens in Gothos, in gratiam Valeriani, rogatu Senatus instituti Censoris ad persequendos Christianos, Magistratu cesserit eumque in Valerianum transtulerit, jusseritque scribi Valeriano et Decio Coss.

unde in eis Valeriano junctus Decius?

6 Hoc autem vel inde credibile fit, quod in Fastis accuratioribus annus notetur Coss. Valeriano II et Gallieno, atque ita deinceps, nusquam tamen inveniatur Consulatus Valeriani primus; utique quærendus inter Suffectos per anni decursum, quales frequentissimi fuerunt, altero vel utroque Consulum (qui Kalendis Januarii magistratum inierant notabanturque soli in fastis) moriente vel abdicare jusso. Notat autem vir eruditissimus Antonius Pagi in sua Dissertat. Hypathica part. 1 cap. 1, num. 2, tria Nundina suffecto- F rum Consulum fuisse usitata, imo jam inde a Claudio Augusto sex Nundinis creatos bimestres Consules. Verum a solo primo Consulum Nundinio seu Collegio qui et Consules Ordinarii appellantur, annus accipiebat titulum in Fastis aliisque scripturis publicis, saltem ordinarie. Ceterum errorem commissum ab Auctore Catalogi, in Decii tempore adnotando Pontificatui Sixti, agnoscunt Baronius et ceteri omnes, ut non sit opus eum pluribus refutare.

XXVI S. DIONYSIUS

Ab an. 259 ad 269 an 10, m 5, d. 8.

* Baron. a 261, ad 272, an 11 m 3, d. 14.

DIONYSIUS, ex Monacho, cujus generatio non reperitur, fuit temporibus Gallieni solius et Claudii, anno CCLVIIII, die XXIIII Julii in Dominica, usque in XXVI Decembris anni CCLXVIIII *, sepultus biduo post in cœmeterio Callisti via Appia, cum sedisset annos X, menses II, dies III: et cessavit Episcopatus dies II Corpus S. Paulus Papa videtur transtulisse ad ecclesiam, a SS. Stephano ac Silvestro primum deinde et Dionysio nuncupatam, vulgo S. Silvestri de capite.

Primus

XXV S. SIXTVS

XXVI S. DIONISIVS

XXVII S. FELIX

XXVIII S. EVTYCHIANVS

Dies mortis:

Primus Catalogus initium ac finem hujus Pontificatus tam accurate determinat, sicut et alios præcedentes, ex die xi Kalendarum Augusti usque in diem IIII Kalendas Januarii, ut dubitari nequeat quin mense Decembri sanctus Pontifex obierit, licet in Hieronymiano Martyrologio XIIII Septembris, post relatos Romæ S. Cornelium Episcopum et Saturum, addatur, Et depositio S. Dionysii Episcopi et Confessoris. Puto autem, quia mors inciderat in festa Natalitia, institutum fuisse, quando corpus elevatum fuit, ut Elevationis seu novæ Depositionis tali die factæ annua memoria potius, quam obitæ Mortis dies proprius inscriberetur Romani istius antiquissimi Martyrologii tabulis. Diem tamen Ordinationis rescribo, non xi, sed ix Kal. Augusti, ut habeatur Dominica qua facta sit: et ex diebus IIII solum retineo dies III, nisi quis malit pro IIII Kalendas Januarii legere IIII, ut Sanctus obierit XXVIII Decembris.

Tempus sedis:

2 Pro tempore Pontificatus annos quidem octo solum habet Catalogus prior, posterior II dumtaxat; MS. nostrum III, Anastasiana pleraque exemplaria II: sed numerorum errorem certo corrigant Consules, per quos non alii quam indicati anni notantur; primi, Æmilianus et Bassus; secundi Claudius et Paternus: tunc vero jam numerabatur Claudii hujus annus I, cœptus a XXI Martii: et hujus successor Aurelianus solum sumpsit Imperium Martio sequenti. Similiter ubi scribebantur menses II, reposui II, qui hoc requirunt Kalendæ Augusti et Januarii, inter quas Pontificatus hic clauditur.

DIONYSIUS mors male dilata:

3 Putat tamen Baronius, Aureliani Imperio adscribendam mortem Dionysii, propter Epistolam Antiochenæ Ecclesiæ, tempore Aureliani datam ad illum, ut censet Eusebius. Sed ipsa Epistola Aureliani non meminit; poterit ergo etiam hæc conjectura de tempore Aureliani, ceteris Eusebii circa res Romanas hallucinationibus absque scrupulo adnumerari.

Decretales affictæ Dionysio,

4 Multo minus Baronianæ opinioni suffragari potest, quæ sub Dionysii nomine conficta est Decretalis Epistola, tum quia ipsa nullius est fidei, tum quia notatur data Aureliano et Basso Coss. III Nonas Februarii, qualis Consulatus nusquam invenitur. Licet vero auctor pro Valeriano scripsisset Æmilianum; mensis tamen Aprilis qui adscribitur, ordinationem ipsius Dionysii diu præcessit, ut vidimus. Huic autem Epistolæ similis est alia, nisi quod felicior fuerit fictio, in notanda data III Idus Septembris Claudio et Paterno Coss. Verum eosdem Consules initio sequentis Felicis adscriptos inveniens idem Compilator, nihil referre censuit, quo anni mense dandas sub ejusdem Felicis nomine Epistolas comminisceretur, sed, ut fors tulit, primam Nonis Junii, tertiam Nonis Februarii ejusdem Consulatus adscripsit, cum ille dumtaxat postridie Nonis Junii dici possit ordinatus, et quidem solum Vicarius.

et successor Felici.

XXVII S. FELIX

Ab an. 270 ad 274. an 3, m. 11, d. 22

Felix, natione Romanus, ex patre Constantio, temporibus Claudii et Aureliani primum ordinatus Vicarius exeunte anno CCLXVIIII, die XXVIIII Decembris; deinde ipsis Kalendis Januarii anno CCLXX successor Dionysii, sedit qua Vicarius, qua Pontifex annos V; menses XI, dies XXV, usque ad XXII Decembris anni CCLXXIIII *: sepultus in cœmeterio suo via Aurelia, ac postea a Felice Papa II elevatus in ecclesia, ipsius nomini ibidem erecta XXX Maji, quando colitur: et cessavit Episcopatus dies XIII.

* Baron. a 272, ad 275, an. 2, m. 4, d. 30.

Ecclesia S. Felicis Via Portuensi, quomodo ab aliis adscribatur Viæ Aureliæ?

Sepultum in cœmeterio via Aurelia milliario II, III Kalendas Junii, habet Catalogus secundus, eodem modo quo idem in Felice II postea scribit, quod fecit Basilicam via Aurelia, milliario ab urbe secundo, in qua et sepultus sit; cum constet hanc Ecclesiam ab aliis poni via Portuensi, ad quam etiam ducens Porta habebat nomen S. Felicis. Non aliter autem potest hæc contradictio explicari, quam quod Via Aurelia, concurrerit cum Via Portuensi, istic ubi stabat S. Felicis ecclesia, ut ea nunc huic, nunc illi adscribatur. Nec enim concipi possunt errasse Romani scriptores, quales fuerunt Auctores Catalogorum et Anastasius ex una, ex altera parte S. Hieronymus et mox infra allegandus Æthicus, viarum Romanorum peritissimi. Sed ex diversis portis ductæ Viæ sic ut altera, scilicet Aurelia Centum-cellas, altera Portuensis eo tendat unde nomen accipit, quomodo concurrere uspiam potuerint, explicatu impossibile foret, consideranti tabulam quam suo Latio illustrato Kircherus noster præfixit; nisi succurreret Raphael Fabrettus, in nuper editis Dissertationibus de Aquis et Aquæductibus veteris Romæ. Hic enim Dissertationi 3. præmittit chartam topographicam, qua Urbs et pagi circumpositi continentur: in eaque distinguit viam Aureliam duplicem, Novam unam, quæ in Portuensem nusquam potuit incurrisse; alteram, simpliciter dictam Aureliam, quæ ab alio longe principio, ad eumdem tamen Centum-cellarum terminum ducta, ab Ortu in Occasum Viam Portuensem, quæ a Borea in Meridiem procurrit, intersecare debuit, si hujus principium duxeris ab ea porta quæ olim S. Felicis nunc S. Pancratii dicitur, sicut et ipsamet Ecclesia; juxta quam Fabrettus faciat vias istas decussari. Quod autem suburbana S. Pancratii Ecclesia, supra cœmeterium S. Calepodii sita, eadem fuerit quæ olim S. Felicis dicebatur, censet Octavius Pancirolus, in ejus descriptione; nusquam illam quidem appellans nomine S. Felicis, sed ex Anastasio eam laudans, ut a Felice I conditam, a II amplificatam: quod de alia quam de qua agimus nequit intelligi: est autem milliario ab Urbe secundo. Sed hæc antiquitatum Romanarum scrutatoribus ulterius relinquo discutienda.

Tempus Vicariatus et Sedis.

2 Ad tempora hic notata venio: ac primo XXX diem Maji appello diem elevati corporis, vel si mavis dedicatæ Basilicæ: qui deinde præ die Mortis seu Depositionis primæ cœperit populo festivus haberi, sub Imperatoribus Christianis. Dies Episcopatus XXII sic sumo ex primo præcipuoque Catalogo, ut cum iis componam annos quos ille habet quinque, menses undecim: qui cum haberi nequeant post obitum Dionysii, propter ultimo notatos Consules anni CCLXXIIII Aurelianum II et Capitolinum; restat ut Felix illius fuerit integro uno anno Vicarius, eumque annum habuerit cum decessore communem, atque insuper dies quatuor ultimos anni CCLXVIIII: cujus tamen anni Consules non exprimantur, quia tantillum spatium non merebatur ut ideo alii Consules nominarentur. Hac autem ratione recte post obitum Dionysii, adscriptum XXVII Decembris, et dies V Sedis vacantis, repertos in secundo Catalogo, ipsis Kalendis

A *lendis Januarii anni* CCLXX, *suffectus Pontifex* Felix, *rexerit Ecclesiam adhuc* annos III, menses XI, dies XXII. *Successio autem ista tam accelerata credibilem magis facit prædictum Vicariatum.*

FELIX.

3 *Henschenius noster, simile quid de Vicariatu suspicatus, putavit* annos II, menses XI, dies XXII, *sic inveniendos, si Vicarius ordinatus* Felix III, *Junii, vixisset usque ad* XXX *Maji anni* CCLXXII, *post ultimos illi assignatos Consules. Sed neque hoc patitur stylus Catalogi in hac secunda sui parte, non reformidans eosdem nominare* Consules *in fine unius Pontificatus, quos habebit primos initio sequentis, ut apparet in ultimis* Dionysii *iisdemque primis* Felicis *Consulibus: et magis etiam tali conjecturæ obstat mors Imperatoris* Valeriani, *obita post ipsius* Felicis *mortem mense Martio, anni jam dicti* CCLXXII. *Quod autem animum huc non reflexerimus, nec ipse, nec ego illius lucubrationem recognoscens, fecit cura servandi diem* XXX *Maji pro vero Natali. Sed neque placebat anno* CCLXXIIII *ita mortuum* Felicem *dicere, ut post ejus obitum vacasset Sedes totis* IIII *mensibus. Verum neutrum erat necessarium, si tunc scivissemus, veros antiquorum Pontificum Natales non esse ex Catalogo secundo vel die annui cultus sumendos, sed ex Hieronymiano id est veteri Romano Martyro-*B *logio, ubi ad* XXII *Decembris ita legitur:* Romæ via Portuensi depositio S. Felicis Episcopi.

bitus anno 274

die 22 Decembris,

4 *Via autem Portuensi, ut supra dixi, fuisse Ecclesiam* S. Felicis *testatur Æthicus pervetustus Auctor, in sua Cosmographia Tiberis cursum describens, apud Aringum lib.* 2 *cap.* 18, *et sic de eo loquens:* Ingressus per Divi Apostoli Petri Portam, juxta Ostiensem quæ est Divi Pauli, et viam Portuensem quæ est Felicis Martyris, urbem egreditur. *Celebrem profecto oportet fuisse Ecclesiam, quæ etiam nomen dedit uni Portarum Romanarum: ideoque merito dolerent Bosius et Aringus nullum ejus vestigium reperiri, nisi S. Pancratii ecclesia eisdem inædificata videretur, locusque nomen dumtaxat mutasse. Ast mihi neutiquam videtur credibile, quod illi sentiunt, hæc intelligi posse de* Felice II, *cujus et fictitium Martyrium esse infra docebo, et satis debebo laborare ut sancte probem obiisse, ab Arianis electum et consecratum contra* Liberium; *mortem vero ejus in diem* XXIIII *Julii incidisse, auctores plane coævi Faustinus et Marcellinus testantur.*

Ecclesia prædicta cur ab aliquibus attributa Felici 2,

5 *Imo dubitari potest an corpus illud, quod ab ecclesia illa desolata videtur in urbem fuisse translatum ad ædem SS. Cosmæ et Damiani, quodque sub Gregorio XIII circa annum* MDLXXX *ibidem in arca marmorea* C *est repertum, cum titulo dicente, id esse* Corpus S. Felicis Papæ et Martyris qui damnavit Constantium; D *potest, inquam, dubitari, an tale corpus non sit potius hujus primi, atque indubitabiliter* Sancti Felicis Papæ et Martyris. *Crescit autem ratio dubitandi ex eo, quod ex tempore Gregorii Papæ VII, quando Benedictus Cardinalis restauravit ecclesiam S. Pudentianæ, ibidem cum aliis Reliquiis positum esse legatur corpus:*

æque ac geminum nunc Romæ corpus?

Martyris et Papæ Felicis, honore secundi.

sicut habet marmorea vetus tabula, apud Onuphrium Panvinium in libello de 7 *Ecclesiis pag.* 268.

6 *Alterutrum certe primi* Felicis *esse debet, ejus cujus Portuensi Via depositum corpus, erecta desuper ecclesia honoratum verosimiliter a* Felice II, *prius quam in Romanum Episcopatum ab Arianis intruderetur, cum adhuc Diaconus esset; in quam ecclesiam postea etiam hujus Secundi, in vicino suo prædiolo mortui, corpus collocatum a Damaso, ambiguam fecit appellationem, cum et Patroni et Conditoris idem nomen esset. Quia autem Primi atque indubitabiliter* Sancti, *et* Pontificis, *et Martyris* Felicis *nulla extabant* E *Acta; extabat autem Passio secundi (fabulosa illa quidem, sed tamen seculo* VI *verissima credita) hinc factum dixerim (quod in pluralitate corporum uni Sancto attributorum dici solum potest) ut quisquis ex eadem ecclesia corpus alicujus* Felicis *accipiebat, potius Secundi, utpote per sua Acta famosioris, quam Primi habere se crederet: ex ipsis enim sepulcralibus titulis satis apparet, illorum auctores Actis inhærentes ita scripsisse. Quia tamen voluit Deus, ut eo præcise tempore, quo maxime agebatur de* Felice II *e numero Pontificum, imo et Sanctorum expungendo, reperiretur corpus quod illius, non Primi, nota qualemcumque habebat; pie præsumi potest hoc esse revera Secundi corpus, Primi autem id quod translatum est ad S. Pudentianam.*

quorum alterum fuit primi,

conditi in ecclesia quam struxit secundus

etiam ipse ibi tumulatus

7 *Idem qui istius Inventionis ad annum* CCLXXIII *num.* 50 *meminit Baronius, videns quod sequentis Pontificatus initium ultra jam dictum annum* CCLXXII *differre non posset; necesse habuit* Felicis *Episcopatum restringere ad* annos II, menses II, uno minus die, *et hoc nullo cujusquam veteris auctoris exemplo, nulla alterius generis probatione allata faciens, nisi quam habuit ad* Dionysium *in tempus* Aureliani *protrahendum; tacite scilicet nobis annuens, quod palam fecerat in* Sotere, *ut si salva auctoritate epistolæ Antiochenæ ad illum scriptæ, possimus plus temporis* Felici *relinquere, id fidenter faciamus, ut facimus, adnumerato etiam tempore Vicariatus juxta stylum Catalogorum.*

Baronii chronologia circa hunc Pontificem.

F

PARTIS II SECTIO II

Sectionum reliquarum Auctores, tres vel quatuor coævi.

N*ovum posthac deprehendo Auctorem, qui Catalogum Pontificium inveniens pertextum usque ad* Eutychiani *initium, istud uti repererat ita reliquit, nihil addens: sed eumdem conclusurus, non fuit contentus solos exprimere* Consules, *sub quibus is obiit, verum mortis quoque signavit diem. Nam post nomina Consulum* Aureliani et Marcelliani, *hac quidem vice tantum subjungit,* usque in diem IIII Idus Decembris, Caro II et Carino Coss. *deinde sic progreditur, primum ultimumque diem nominans hac formula,* ex die.... usque in.... *donec veniatur ad gravem illam persecutionem, inqua vel captus Auctor, vel in exilium relegatus, aut fuga dilapsus usque ad tempora* Melchiadis *Papæ, aliis quibuscumque, volentibus Catalogum Pontificium pertexere, libertatem reliquit, in quo vellent modo faciendi; et sic alius, in* Marcello, *alius in* Eusebio *stylus invenitur: post quem iterum, vel idem qui tertiam partem cœperat, vel alius sed stylum eumdem tenens, perrexit scribere usque ad* Liberium: *et sic rursum habemus annos* LXXIIII *ab auctoribus plane coævis pertextos.*

EUTYCHIANUS

XXIX. S CAIVS

XXX S. MARCELLINVS

XXXI S MARCELLVS

XXXII S EVSEBIVS

XXVIII S. EUTYCHIANUS

EUTYCHIANUS, natione Tuscus, de civitate Lunæ, ex patre Martino, die VI Januarii feria IV, in festo Epiphaniæ ordinatus, anno CCLXXV, fuit temporibus Aureliani et Probi et Cari: sedit annos VIII, menses XI, dies III, martyrio coronatus VIII Decembris anni CCLXXXIII*: et sepultus in cœmeterio Callisti via Appia, unde postmodum ossa Lunam, ac denique Sarzanam translata, et cessavit Episcopatus diebus VIII.

Ab an 275 *ad* 283. *an.* 8, *m*, 11, *d* 3.

* Baron a 275, ad 283.

Tempus sedis. A*nnos hic signatos pulcherrime firmant, qui tunc Magistratum gessere,* Consules *primi,* Aurelianus III et Marcellinus; *secundi,* Carus II et Carinus: *pro die autem* VII Idus Decembris *(quem habet primus Catalogus, ut* Eutychiani *martyrio illustratum) notavi* VI Idus; *correctionem sumens ab usu Ecclesiæ, commemorationem ejus anniversariam celebrantis; idque eo libentius, quod sic retrogradiendo ad Ordinationem ipsius, veniatur ad festum Epiphaniæ, solitum devotione maxima fidelium etiam sub cryptis degentium celebrari. Correctionem probat Hieronymianum Martyrologium, ubi similiter ad* VI Idus Decembris *primo loco scribitur* Romæ Euticiani, *et incuriosis librariis excidisse videtur titulus* Episcopi *alias addi solitus.*

B

2 *Catalogus* 2, *et hunc secutus Anastasius aliique, notant* VI vel VIII Kalend. Augusti, *quasi tunc primum* sepultus *in cœmeterio Calixti fuisset* Eutychianus. *Occasionem dederit Elevatio vel Translatio aliqua ibidem facta tali die, seculo* V, *sub Innocentio I, cum is eo loci ædificavit insignem S. Sebastiani Basilicam ad Catacumbas, super platoniam sub qua SS. Petri et Pauli corpora diu jacuerant: interim tali exemplo confirmatur, quod dixi, de die Natali aliunde quærendo ipsum corpus olim in patriam Lunam relatum, nunc invenitur atque a nobis honoratum et anno* MDCLXII *inspectum fuit* Sarzanæ, *urbe vicina, quæ* Lunæ *penitus desolatæ destructæque in honore Cathedrali successit.*

Translatio Corporis.

3 *Quia tamen* Tuscus *dicitur* Eutychianus, *Strabo autem lib. 4 et Pomponius Mela lib. 2, hic Claudii, iste Augusti ætate scribentes,* Lunam *non attribuunt* Tusciæ *sed* Liguriæ; *ideo Franciottus, in suo de Sanctis Lucensibus opere, agens de martyrio S. Romani, cujus corpus* S. Eutychianus *creditur Lucensibus donasse; suggerit, in nominanda urbe patria antiquum subesse mendum, cujus beneficio* Lunenses *hujus Sancti Pontificis corpus obtinuerint, quod potius* Lucensibus, *unica solum litterula diversis, debebatur. Quin etiam ait extare in Lucensi Archivio antiquum instrumentum (quod sane probatum oportuerat, ut de antiquitate judicium fieret) quo Pontifex hic dicitur natus* in Castello Montis-magni prope Sclavam, quod intra territorium, non Lunense, sed Lucense est, solis X. P. M. distans ab urbe. *Ego neutri urbi præjudicatum volo: maximi tamen apud me momenti est, ut esse debet, divisio Provinciarum a Strabone et Pomponio indicata: nec puto absque testimonio recipiendam mutationem limitum, quæ facta sit ante hoc tempus.*

Patria utrum Luna, an. Luca?

E

4 *Hic porro in viam nobis redit Illustrissimus Annalium Parens Baronius; utque redire possit, annos* Probi *Imperatoris* VII *ad* V *restringit, eo securius, quod videbat circa eosdem annos variari ab auctoribus; simul etiam erasit ex fastis anni* CCLXXVII *et* VIII Consules, Probum et Paulinum, *atque* Probum II et Rufum; *pro quibus retinendis certat Bucherius in Canonem Paschalem Victorini, cap.* 31 *finiente. Sed de Fastorum (ut nunc habentur) sinceritate, nemo Eruditorum hodie dubitat.*

Baronii regressus ad Chronologiam.

XXIX S. CAIUS

C

CAIUS, natione Dalmata, ex genere Diocletiani Imperatoris, ex patre Caio, fuit temporibus Cari et Carini, Diocletiani et Maximiani, ordinatus Pontifex in Dominica XVI Decembris anno CCLXXXIII; seditque annos XII, menses IV, dies VII usque ad XXII Aprilis; quando obiit in cryptis latitans, anno CCLXXXXVI*; et sepultus est in cœmeterio Callisti via Appia, cessavitque Episcopatus menses II, dies VIII.

F

Ab an. 283 *ad* 296 *an.* 12, *m.* 4, *d.* 7.

* Baron. a. 283, ad 296. an. 12 m. 4, d 5

Dies mortis Decima Kalendas Maji, *quo Caii Pontificium finit primus Catalogus, etiam in Hieronymiano Martyrologio, post Natalem S. Philippi in Hierapoli, sic legitur:* Romæ in cœmeterio Calisti S. Gai, *vel* Gagi Papæ. *Quod autem secundus Catalogus alium nullum diem notet, indicio mihi est Elevationem corporis vel Dedicationem Ecclesiæ propriæ (quales dies in isto Catalogo fere observantur) anniversario Passionis die factam fuisse; istius vero Ecclesiæ restaurandæ nostro hoc sæculo occasionem præbuit corpus inventum anno* MDCXXII.

et ordinationis. 2 *Initium Pontificatus in eodem primo Catalogo notabatur a* XVI Kalendas Januarii. *Sed vel hic erratum a librario est, detractione unitatis, vel ejusdem additione, in numero dierum* VII *præter annos* XII *et menses* IV, *Sedi Caii attributorum, Hi enim a* X Kalendas Maji, *retrotracti perveniunt usque ad* XVII *Kal. Januarii: qui dies cum anno* CCLXXXIII *Dominicus fuerit, potest ratio cur priori numero potius quam posteriori correctionem adhibendam esse statuerimus. Interim ex die mortis indubitato, videmur satis certo progredi posse ad sequentes Pontificatus.*

3 *Ad Acta ab Henschenio in Aprili collecta addi velim, quod S.* Caius *Thebæos, ex Oriente accersitos, cum Duce suo S. Mauritio Romæ baptizarit, quamvis eorum martyrio, per Eucherium Lugdunensem Episcopum descripto sub medium sequentis seculi,* Marcellini *Papæ nomen infarserit aliquis; quod multam perplexitatem historicis attulit, scientibus,* Maximianum Diocletiani *Collegam anno* CCLXXXVI *triumphasse de*

Baptizati Thebæi.

Ba au ib us

CAIUS.

A *Bagaudibus, contra quos evocati Thebæi fuerant, Fortassis autem in dicto Martyrio, ad* XXII *Septembris illustrando, aliud nihil peccatum sit, quam quod Pontificis titulus per anticipationem addatur* Marcellino, *qui illos revera baptizarit, sed jussu* Caii, *et adhuc Romanæ Ecclesiæ Presbyter in aliquo Urbis titulo.*

4 *Quæ* Caio *et decessori ejus* Eutychiano *adscribuntur Decretales, Consulibus quidem hinc sumptis satis apte subscribuntur : sed communi eo laborant inter se vitio, quod ex Leonis Papæ Epistolis loca integra, in iisque etiam unum habeant ex libris Hilarii de Trinitate, ab ipso Leone nominatim allegati, ibi vero consueto silentio dissimulati. Sic etiam suppositas* Marcellino *epistolas meridiana luce clarius coarguit epistola* 65 *Hormisdæ, pro exordio assumpta.* D

Epistolæ huic et successori affictæ.

XXX S. MARCELLINUS

Ab an. 296 *ad* 304. *an* 8, *m.* 3 *d* 25.

* Baron. a 296, ad. 304, an 7, m. 11. d. 23,

MARCELLINUS, natione Romanus ex patre Projecto, fuit temporibus Diocletiani et Maximiani ordinatus Pontifex, anno CCLXXXXVI, die XXX Junii, Feria III propter persecutionem ; sedit annos VIII, menses III, dies XXV, usque ad XXIV Octobris* anni CCCIIII ; colitur XXVI Aprilis, quando forte elevatum est corpus ejus in cœmeterio Priscillæ, ubi fuerat sepultum ; et cessavit Episcopatus annos III, menses VI, dies XXIII,

Confusio Eusebii circa Marcellinum et Marcellum.

Hujus sancti Pontificis Natalis nuspiam invenitur in antiquissimo omnium, cujus jam sæpe meminimus, B *Martyrologio ; atque ex hoc defectu magis confirmatur sententia Florentinii, asserentis ipsum esse genuinum S. Hieronymi fœtum, Eusebiana collectanea secuti. Si enim illud Romæ scriptum ab initio fuisset, aut ex alio fonte quam Eusebiano non deesset iste : sed cum Eusebius nescivisset distinguere* Marcellinum, *a successore* Marcello, *hujus solius etiam meminit ; et Hieronymo, in Palæstina scribenti, occasionem dedit eumdem similiter prætereundi.*

Tempus Sedis et diei mortis.

2 *Porro in Catalogo primo clare descriptum hujus Pontificatus initium* ex die pridie Kalendas Julias, Diocletiano VI et Constantio II Coss. *per numeros annorum, mensium atque dierum ibidem expressos, adeo certo ducit ad diem mortis a nobis indicatum,* Diocletiano VIII et Maximiano VII Coss. *et ab hoc rursum die, per Vacationis præscriptæ tempus, tam commode pervenitur ad initium Successoris* Marcelli, *ut secure omnino progressuri videamur, licet* S. Marcellinus, *tamquam* sepultus XXVI Aprilis, *adeoque ut vel tunc vel paulo ante mortuus, colatur ab Ecclesia, utpote tali die adscriptus Martyrologus Bedæ ipsumque sequentium, aliunde (uti credimus) fontem non habentibus, nam illum textum, de quo ipse Baronius, ipsum alias propugnans quoad lapsum pœnitentiamque* Marcellini, *fa-*C *tetur num.* 23, non esse in eo ubi quis tuto pede consistat, quod in multis vehementer depravatus esse videatur.

Vacatio Sedis perquam longa :

3 *Ex die autem quo obiit* Marcellinus *usque cum quo* Marcellus *cœpit, inhærendo annis per* Consules *notatis, conficimus, Episcopatum cessavisse, annos non* III, *ut scribitur in ecgrapho Catalogi* I ; *non etiam* VI, *ut habet Catalogus* 2 ; *vel* IIII, *ut Liber Pontificalis ; sed* III *annis : et facile fuit transcribentibus inter se variare numeros,* III *in* VI, *vel forsan rotunde scriptos* annos IIII *in* IIII. *At sicuti jam sæpe monui, non facile fuit, nisi dedita opera, nomina Consulum alterari. Interim insolita, et nusquam alibi usurpata Auctoribus primi Catalogi diligentia, in notando annos, menses, ac dies cessantis Episcopatus ; arguit hic plane insolitum quid accidisse,* quo tempore fuit persecutio, *ab eodem Catalogo indicata. Soli autem* menses VI, dies XXV, *quos expunctis annis retinuit Baronius, quid obsecro habent in Ecclesiastica historia, ab ipso hactenus deducta tam insolens ut ita studiose notari meruerint ?*

quia licet Constantius in Britannia favebat Christianis,

4 *Varia ille congerit ex suo computu argumenta, quæ nihil attinet hic attingere, cum satis sit nostram stabilire chronologiam, ut illa ultra evanescant. Quærit porro ad an.* 304 *num.* 26, quæ tam diuturnæ cessationis causa esse potuit, cum Maximiano persecutore se abdicante, Constantius Christianis favens liberas mox acceperit Imperii habenas. *Sed ecce, hujus suæ objectionis oblitus, et sequentem annum* 305 *inchoans a Martyrio SS. Januarii et Sociorum, contra se pro nobis respondet ; quod,* Quantumlibet Constan- E tius Imperator Occidentalis orbis regimen administraret ; in extremis tamen mundi partibus ipso agente, in Britannia scilicet aliisque oris Occiduis, res Italiæ ex Galerii Maximiani sententia regi potius videbantur : quamobrem ejusdem Constantii filius Constantinus, quod ab eodem Galerio Maximiano appeteretur insidiis, coactus est veloci fuga sibi consulere. *Romæ deinde anno* CCCIII *Imperium sumpsit* Maxentius, *Maximiani Herculii filius, nihilo minus quam pater in Christianos sævus : atque ita, quæ sub* Diocletiano et Maximiano *exarserat persecutio, Romæ continuata est usque in annum* CCCX. *Mirum proinde non fuit, quod extinctis omnibus aut fere omnibus Latii, Hetruriæ, Umbriæ, ac Piceni Episcopis, tamdiu expectandi fuerint, qui defuncto, nec ordinatum Vicarium relinquenti* Marcellino, *Successorem consecrarent. De hujus autem Vacationis diuturnitate tanto dubitamus minus, quanto clarius agnoscimus Auctorem qui Appendiculam istam attexuit creato jam* Marcello, *ipsius tamen* Marcelli *Pontificatum non descripsit (existimans forte id commodius ab alio quocumque post mortem illius faciendum) fuisse illi synchronum. Vetus Glossa in* 6 *Decret. tit. de Renuntiatione, ut eam Romano Pontifici licere probet, assumit quod* Mar- F cellinus renuntiavit Papatui, cui substitutus fuit Marcellus. *Sed hæc Glossa, nescio unde sumpta, expungi æque merito potuisset, ac illa de fabuloso Cyriaco, ad sequendam S. Ursulam renuntiante, expuncta est.*

Romæ tyrannidem exercebant Galerius et Maxentius.

5 *Quia tamen non dubitamus, quin haud adeo diu post* Marcellini *mortem electus* Marcellus *fuerit : et Baronius Pontificatus quosque auspicatur a die Electionis, non autem a die Ordinationis Episcopalis (a quo tamen annos suos usque in hodiernum diem plerique Pontifices in signandis litteris bullisque auspicantur) videri possumus hac in parte non nisi quoad modum loquendi discrepare. Libenter enim ei concessero, etiam posita illa quam dixi sævissimæ persecutionis diuturnitate, convenire alicubi Clerum saltem semel sub terra potuisse ad celebrandam electionem, neque multis mensibus ad id opus fuisse : ideoque puto nihil hic notari de diuturno Presbyterorum regimine, sicuti, tamquam de re insolita, notatur post mortem* Sixti II, *cum totis undecim mensibus fuisset Ecclesia etiam absque Electo. Restat ergo solum reddere rationem, cur Interpontificii dies* XXV, *qui præter annos et menses jam dictos notantur in Catalogis, contraxerimus ad* XXIII : *Ratio autem*

Sola tamen Ordinatio Marcelli non electio dilata videtur.

autem est, quod ab initio Marcellini usque initium Marcelli, numeratis annis, mensibus, ac diebus, inveniebantur duo dies abundare; quos malui detrahere ex Interpontificii spatio, circa numerum annorum manifeste vitiato, quodque similiter in numero dierum posset vitiatum fuisse; quam ex tempore, Pontificatui Marcellini attributo, nec aliunde vitii suspecto. Denique observandum restat in Successore Marcello mutari stylum antiquioris Catalogi, eumque resumi qui fuerat ante Eutychianum: ut merito hæc censeri debeat nova Partis secundæ Sectio.

6 Porro quæ de Marcellini lapsu apud antiquos inveneramus, dedimus XXVI Aprilis: et quoniam ea valde suspecta esse eruditis multis viris sciebamus, gavisus sum in appendice ad Tomum 3 invenisse probabilem aliquam eadem defendendi rationem, quam istic proposui, abreptus præjudicio quod adferebat tot seculorum præscriptio, quibus tradita illa et contra sentiente nemine credita fuerunt. Postea vero ad ejusdem opinionis prima initia ac fundamenta examinanda progressus, talia esse deprehendi, et contradictionibus tam manifestis implicita, ut vehementer debeat vacillare fides ejus quæ illis nititur opinionis, quantumvis antiquæ et inolitæ. Sit igitur, ad ante dictorum correctionem, sequens Dissertatio, viris eruditis ad examen proposita.

MARCELLINUS Retractatio de lapsu Marcellini.

DISSERTATIO VII

De S. Marcellini Papæ lapsu et pœnitentia, unde orta et an vera opinio?

Marcellinus an. 297 fustibus cæsus

Ipso quo Marcellinus Pontifex creatus est, reverso ex Africa Maximiano, et in honorem Diocletiani Thermas ab eo nominandas extruere aggresso, recruduit contra Christianos persecutio, militibus præsertim ad opus mancipatis. Pro quibus aliisque cum fidenter et publice Imperatorem interpellasset Marcellinus, postquam SS. Papias et Maurus ab eo baptizati, ideoque plumbatis cæsi, spiritum emisissent XXIX Januarii; et S. Apronianus, Præfectus carceris, decollatus esset II Februarii anni CCXCVII; iratus Maximianus præcepit, ut fustibus cæderetur et expelleretur Marcellinus Episcopus. Bella deinde alia atque alia in diversis orbis partibus emersere: quibus dum occupati Imperatores Roma absunt frequentius, relanguit subinde persecutio, numquam plane intermissa; potueruntque liberius aliquanto Christiani Romæ agere, et Marcellinus officio suo, saltem in latebris et cryptis fungi: adeo ut etiam Ordinationes duas ibidem cum celebrasse dicat 2 Catalogus.

renovata acrius an. 303 persecutione,

2 Hoc in statu Romæ res manserunt usque ad annum CCCIII, quando Diocletianus et Maximianus, felicem rerum suarum progressum et bellorum successum adscribentes Deorum suorum favori, Christianum nomen penitus abolendum decrevere, persecutionique instandum per seipsos; Orientem Diocletiano sibi purgandum assumente, Maximiano Occidentem. Publicata ergo sunt adversus Christianos edicta, die XXIII Februarii, sicuti (contra quam alias statueram in S. Georgio) clare docuit Stephanus Baluzius, in Chronologia Diocletianea, edita post tom. 2 Miscellan. occasione librorum Lactantii Firmiani de Mortibus persecutorum. Paulo post promulgatum est edictum aliud, ut omnes ubique Ecclesiarum Antistites vincti in carceres truderentur. Cumque ii jam capiendæ multitudini, sacrorum præsertim Ministrorum, Presbyterorum, et Episcoporum, nimium essent angusti; subsecutum rursum est edictum aliud, quo præcipiebatur, ut carceribus inclusi, siquidem sacrificassent, libere abire sinerentur; si vero id renuerent, tormentis gravissimis cruciarentur. Hinc jam vix iniri numerus eorum potuit, qui in diversis Provinciis Martyrium subierunt. Secundus Catalogus asserit, infra triginta dies quindecim millia hominum promiscui sexus coronata fuisse.

præsertim contra Ecclesiarum Antistites et ministros,

3 Rei gestæ indignitatem et acerbitatem, prout Eusebius eam lib. 8 cap. 3 describit, ad clariorem post dicendorum intellectum, lubet hic transcribere: sic ergo loquitur: Tum vero quam plurimi Ecclesiarum Rectores, gravissima supplicia alacri animo perpessi, illustrium certaminum spectacula exhibuerunt: alii non pauci, fracti animis ac debilitati, primo statim impetu præ timore conciderunt: ex reliquis varia quisque tormentorum genera expertus est. Hic flagellis concisus, ille tormentis intolerabilibus et ungulis excruciatus. quibus in suppliciis nonnulli etiam miserrimo mortis genere interierunt: alii item alio modo certamen suum peregerunt. Hic, contrudentibus eum quibusdam, et ad impura ac nefaria sacrificia admoventibus, quasi sacrificasset, dimittebatur, tametsi revera minime id fecisset. Alius vero, cum neque prorsus ad aram accessisset, neque profanum quidquam attigisset, nonnullis tamen ipsum sacrificasse dicentibus, hanc calumniam silentio dissimulans, abscedebat. Hi semivivi correpti atque humeris gestantium sublati, projiciebantur ut mortui: illi humi jacentes per longissimum spatium pedibus trahebantur, et inter eos qui sacrificaverant computabantur. Alius vero clamabat, et contenta voce testabatur, se sacrificia repudiare; alius Christianum se esse vociferabatur, salutaris hujus nominis confessionem præseferens, alius item, se nec sacrificasse, nec sacrificaturum unquam, affirmabat. Sed et hi a numerosa militum manu, pugnis in os cæsi ac silere coacti, genis omnique facie verberibus contusa, violenter expellebantur. Adeo pietatis hostes permagno utique æstimabant, si id quod voluerant, perfecisse saltem viderentur.

(quando infiniti fere Martyres facti, multi humanum aliquid passi, multi defectionis falso insimulati)

4 Inter hæc Marcellinum, qui caput erat omnium, semper latere potuisse, vix est credibile: superfuisse tamen debuit (si huic parti Catalogi credimus, statim post Marcellini mortem scriptæ: quis autem discredere et sine scrupulo possit?) debuit, inquam superfuisse saltem usque ad XXIII Octobris anni CCCIII quando jam pridem ex Italia discesserat Diocletianus, numquam rediturus, esto solum colatur S. Marcellinus XXVI Aprilis, quando forsitan anno sequenti translatus est, ad eum quem vivens elegerat suæ sepulturæ locum in crypta juxta corpus S. Crescentionis: interim passim legitur Martyr obiisse jubente Diocletiano, Romæ præsente. Solum hoc per se potest sufficere, ut suspectum reddatur prætensum Marcellini martyrium. Ast pro Diocletiano substituendum Maximianum ait Cardinalis Baronius. Fateor equidem, in Passionibus plurium Martyrum sæpe legi Diocletiani nomen scriptum, ubi Maximianus scribi debuisset: sed addo vel hoc ipso indubitabiliter constare, ejusmodi Passiones diu post rem gestam esse descriptas, ex traditione non satis fida potius quam certis monumentis; et talem dico fuisse istam S. Marcellini passionem, cui occasionem dedisse potuit aliqua ejus aut vero aut falso jactata imbecillitas, qualem aliis obrepsisse Eusebius scribit, aliis calumniose affictam fuisse. Nam si accepta fuisset ab oculatis testibus vel ex publicis judiciorum Actis, in quibus Maximiani nomen legi infallibiliter debuisset, nemo tam socors librarius est, qui illud in nomen Diocletiani commutasset, et hunc pro illo loqui fecisset.

dicitur a Diocletiano ad lapsum protractus,

Marcellinus et post publicam in Synodo pœnitentiam,

5 *Ea eadem tam male fidei Passione accepta est alia ejusdem lapsus et pœnitentiæ circumstantia, quam in 2 Catalogo brevius descriptam invenio, sed plenius in MSS nostris Vitis Pontificum, his verbis:* Et ipse Marcellinus ad sacrificium ductus est, ut thurificaret: quod et fecit. Et post paucos dies Synodo facta in provincia Campaniæ, in civitate quæ vocatur Sinuessa, se ore suo pœnituit coram CLXXX Episcopis, cum cinere in capite suo et cilicio vestitus, pœnitentiam agens, et dicens se peccasse. Tunc iratus Diocletianus tenuit eum, compellens ad sacrificium: ille autem clamabat dicens, Pœniteo cum lacrymis de priore ignorantia, quia graviter deliqui. Et cœpit blasphemare Diocletianum et idola dæmoniorum manufacta. Tunc ab eodem Diocletiano pro fide Christi cum Claudio, Cyrino, et Antonio capite sunt truncati et martyrio sunt coronati. Conjuraverat autem Marcellinus Marcellum Presbyterum, dum pergeret ad passionem suam, ut præcepta Diocletiani non impleret. Post hoc factum jacuerunt corpora sancta in platea, ad exemplum Christianorum, diebus XXXVI, ex jussu Diocletiani. Exinde Marcellus Presbyter collegit noctu corpora, cum Presbyteris et Diaconis, cum hymnis; et sepelivit via Salaria, in cœmeterio Priscillæ, in cubiculo claro, quod patet usque in hodiernum diem, quod ipse præceperat dum traheretur ad occisionem, in crypta juxta corpus S. Crescentionis, ut Kalendarum Majarum.

capite plexus, atque 26 Aprilis sepultus.

Synodus autem dicitur acta Synuessæ,

6 *Hactenus verba, ut ex ampliori aliquo Vitarum Pontificiarum, quam Anastasius habuit, contextu transcripta, hoc solum dempto, quod pro* Sinuessa, *ex Platina Actisque Conciliorum restituta, legatur* Fesanua, *inauditum hactenus nomen: quo omisso, Luitprandus satis habuit Synodum* in civitate Campaniæ *actam dicere. Sed scriptum perperam nomen facile imputari librariis potest: nescio an et* numerus Episcoporum *ibidem collectorum, pro tali tempore prorsus incredibilis. Si enim in plena Ecclesiæ pace,* Constantino *Imperatore commeatum et sumptus necessarios præbente, multum fuit, ad Nicænum Concilium colligi potuisse* Episcopos CCCXVIII; *quis credet in tam sæva persecutione, tam prope urbem Romam, convenisse* Episcopos CLXXX: *ubi si sex vel octo adfuissent, cum aliquo Presbyterorum numero, multum sane debuisset censeri. Si autem propter* Marcellini *vulgatum, ut supponitur, lapsum convenerat Synodus; quantum quæso intercedere debebat temporis, ut res ubique innotescere, conspirare ad Synodum contra Pontificem lapsum cogendam Clerus Romanus, Episcopi ipsi possent undequaque convenire? Et credet aliquis fragilitatis istius lapsum, si quis fuit, non prius quam ista fierent reparatum a* Marcellino? *Ego sane existimo hunc, si, ut homo, peccavit aliquid; coram proprio Clero et uno alterove ex vicinis aut forte tunc Romæ præsentibus Episcopis, confessum culpam ejusque pœnitentiam esse professum in cryptis Romæ; Synodum, foris conventuram, expectatam ad unum vel amplius annum (quod sane consequens foret, pro tanto congregatorum et majori convocatorum numero) non facile credam.*

ob Episcopis 180, numero pro tunc incredibili,

qui ad 300 augentur in Actis Synodi plane fabulosis,

7 *Atque hinc æstimabit Lector, quid judicii ferendum sit de Actis, sub nomine Concilii Sinuessani vulgatis, ubi ad* trecentos *augetur numerus Episcoporum, adeo ut nequiverint simul congregari in locum unum, sed* quinquageni ac quinquageni *successive conventum haberent, et quasi ore omnium trecentorum sua quique vice sententiam ferrent. In his autem Actis narratur, quomodo* Marcellinus Christianorum Episcopus, *et* Urbanus *quidam* Capitolii Pontifex, *de thurificando altercati inter se, convenerint, una nocte simul se sistere* Diocletiano et Maximiano *(quasi vero hi simul Romæ fuerint) tum ab* Urbano *deceptus* Marcellinus *inductusque in templum, visus fuerit ea octodecim testibus thus mittere in ignem; ad quorum relationem convocata Synodo, comparuerit coram* ea Marcellinus; *factumque excusare volens nec valens, cum nemo damnationem ejus auderet pronuntiare, dicentibus cunctis,* quoniam prima Sedes non judicabitur a quoquam, *scripsit ipse et subscripsit damnationem suam primus omnium; subscribentibus contra ipsum* et tres ejus Presbyteros ac Diaconos duos, *trecentis Episcopis, triginta Presbyteris, Diaconibus tribus,* x Kalendas Septembris, Diocletiano VIII et Maximiano VII, *id est anno* CCCIII. *Quo audito Diocletianus,* cum esset in bello Persarum, *miserit Romam iratus, et multos Episcopos ad martyrii coronam traxerit. Hæc autem narrantur cum circumstantiis et formulis tam peregrinis, ne dicam fatuis, ut nequeam animo comprehendere, qua ratione potuerint ista Acta in compilationibus Conciliorum absque debita censura tolerari.*

8 *Ego Romanæ Ecclesiæ prærogativis additum potius aliquid, si possit, quam detractum velim; illam tamen, qua hic prætenditur* prima Sedes non judicari a quoquam, *eo acceptam sensu quasi persona Pontificis, qua homo singularis est, nullius judicio subjaceret, non modo falsa est, sed ab ipsamet Ecclesia positive rejecta in Canone,* Si Papa, *dist.* 40, *sumpto ex verbis S. Bonifacii Moguntini Archiepiscopi et Martyris, ubi statuitur, ut* Papa judicetur a nemine, nisi fuerit a fide devius; *quis autem magis ab ea devius quam idololatra, qualem nobis faciunt* Marcellinum, *qui ejus lapsum tuentur, haud sane prudenter allegantes lapsum* S. Petri? *Nec enim hic cum Christum negavit Pontifex erat, sed primum id factus est post Christi Ascensionem, licet antea designatus, quando Magistrum suum confessus est Christum filium Dei vivi. Prudenti porro atque erudito Lectori relinquo sigillatim expendendas ponderandasque particulas omnes insulsæ relationis illius. An autem et quantum* Marcellinus *peccaverit, non definio: solum dico, tota illa Acta commentitia esse; et, si peccaverit aliquid* Marcellinus, *id abunde diluisse ea ærumnarum tolerantia, quam tali loco ac tempore ab eo exercitam necesse est credere, ut vel ideo merito reputetur inter Martyres.*

falso afferentibus nullo casu Papam a quoquam judicandum.

9 *Porro si etiam martyrium per capitis rescissionem jussu absentis* Diocletiani *aut præsentis* Maximiani *consummavit* Marcellinus, *qua ratione id potuit ignorasse Augustinus de tali persona, cujus lapsus (et is forsitan per calumniam confictus) si totam, ut debuit, conturbavit Ecclesiam; æquum fuit diligentia quam potuit maxima vulgari quaquaversum pœnitentiam ejus, insigni martyrio coronatam; ut communi omnibus scandalo communiter opponeretur majoris ædificationis exemplum. Tale autem nihil factum supponit* Augustinus, *cum in libro de unico baptismate cap.* 16 *sic respondet Petiliano:* Quid jam opus est ut Episcoporum Romanæ Ecclesiæ, quos incredibilibus calumniis insectatus est, objecta ab eo crimina diluamus; Marcellinus, et Presbyteri ejus Melchiades et Marcellus et Silvester, traditionis codicum divinorum et thurificationis ab eo crimine arguuntur. Sed numquid ideo convincuntur aut convicti aliqua documentorum firmitate monstrantur? Ipse, sceleratos et sacrilegos fuisse dicit; ego, innocentes fuisse respondeo. Quid laborem probare defensionem meam, cum ille nec tenuiter probare conatus sit accusationem suam.

Quomodo autem, si post lapsum martyr factus esset Marcellinus,

utrumque ignorasset Augustinus.

10 *Verum quidem est quod Augustinus, peculiariter descendens ad defensionem* Melchiadis, *qui potissimum impetebatur, ostendat id ei numquam antea, cum maxime opus fuisset, a Donatistis exprobratum, de ceteris autem taceat: manet tamen, quod ut minimum de iis ignoraverit, et manet difficultas quomodo ignorare potuerit lapsum summi Pastoris, tam memorabili pœnitentia reparatum: manet etiam quod Augustini tempore, post Carthaginensem tamen Collationem, in qua altum silentium*

A *silentium de lapsu illo: rumor aliquis primus a Petiliano temere jactatus fuerit, non tam* Marcellini, *quam* Melchiadis *accusandi ergo; deinde ampliatus ab ejus partiariis Donatistis, omni modo satagentibus, ut hujus contra se latam sententiam elevarent, et nullius ponderis esse suaderent. Quem rumorem ut falsus in* Melchiade *et Compresbyteris ejus fuerit, asserente id Augustino: verum fuisse in* Marcellino, *eodem Augustino id non expresse negante, credere non debeo, nisi fortiori aliqua auctoritate convincar quam sit eorum, quos, Acta procul dubio commentitia secutos, secuta deinceps est posteritas reliqua, nulla discussione eorumdem Actorum præmissa. In his fuisse Auctorem Catalogi* 2 *crederem, nisi aliis quoque manifestissimis fabulis interpolatum eum invenirem, quibus omnibus fidem adhibuisse ægre mihi persuadeo: cum videam exemptis interpolamentis istis contextum totum optime sibi cohærere, itaque auctorem excusari posse.*

Natalis Alexander insuper expendit,

11 *Hactenus fueram de hoc argumento commentatus jam inde ab anno* MDCLXXXIII; *cum suspenso Tractatus hujus tunc edendi consilio, tempus mihi dedi secundis tertiisque curis eumdem elimandi, qui jam ultra seculum* XII *processerat; et ex Romanis archivis expectandi* B *subsidia quædam, infra suo loco proferenda. Interim prodierunt Parisiis Fratris Natalis Alexandri in selecta Historiæ ecclesiasticæ Capita Dissertationes, quarum viginti sunt pro seculo* III, *ubi Conclusionem* I, *quo* Marcellini lapsus commentitius *esse definitur, concludit, quærens* Cur Donastitæ, qui omnem verterunt lapidem in tot Conciliis et Collationibus, ut unum Cæcilianum traditionis arguerent; Marcellini Pontificis lapsum ac thurificationem sæpius non prodiderunt ac probaverunt? *et subjungit:* Certe in celeberrima illa mandato Pontificis facta Collatione Carthagine, Catholicos inter et Donatistas, cum sese paratos jactitarent hæretici ad convincendum traditionis Melchiadem Romanum Pontificem, et prolixa admodum acta legi petivissent; nihil in eis quo reus probaretur penitus inventum est, ut refert Augustinus in Breviculo Collationis diei tertiæ cap. 18, et libro post Collationem edito cap. 12 et 13. At, si vere lapsus esset Marcellinus, ibi lapsum ejus objicere non omisissent, ad facessendum negotium Melchiadi, qui ejus Presbyter fuerat; sicut ex persona Felicis Aptungitani Cæciliano moverunt quæstionem, quod ab eo fuisset ordinatus, qui fuerat sacrorum librorum traditor.

Domatistarum Carthagine ea de re silentium;

et in actis prætensi Concilii Sinuessani,

12 *Hinc ad secundam conclusionem suam transiens* C *Alexander, ut probet* Concilium Sinuessanum suppositum ac plane fictitium esse, *varias illius expendit circumstantias, a nobis dissimulatas, quarum* III *est, quod* in Actis istius Concilii Marcellinus dicitur introductus a Diocletiano in templum Jovis, Vestæ et Isidis, sacrificasse Herculi, Jovi, et Saturno. Istud porro verosimile non est, cum cuique Numini proprio in templo nuncupata fuisse vota et oblata sacrificia, omnia Antiquitatis monumenta habeant.

inter alias eorum ineptias,

IV. Ferunt istiusmodi Acta, Marcellini condemnationem ad Diocletianum esse perlatam, cum esset in bello Persarum; quod apertæ convincitur falsitatis, cum biennio antequam se Imperio abdicaret Diocletianus *(abdicavit autem uti demonstrat Baluzius, Kalendis Maji anni* CCCV) de Persis profligatis cum Maximiano Collega suo Romæ triumphum egerit.

arguit quod Christiani dicantur turmatim accurrisse ad lapsum Marcellini spectandum,

V. In Actis illis habetur, multitudinem Christianorum ad templum Idolorum perrexisse, ut de rumore qui sparsus erat contra Marcellinum certiores fierent, et testimonium contra ipsum ferre possent, si eum viderent idolis sacrificantem. At in ista narratione multa sunt quæ veri speciem nullam habent. I, quod tempore persecutionis, quo fidei Christianæ D professores delitescebant, tot Christiani catervatim prodierint in publicum. II, quod ad templum idolorum accesserint, sacrificii aut thurificationis sacrilegæ futuri testes, quibus sacrificia et quosvis impiæ superstitionis ritus spectare nullatenus licebat, ut constat ex Tertulliano passim in libro de spectaculis, sed maxime cap. 13: ubi postquam præmisit Christianos abstinere ab idolothytis ex horrore idololatriæ, hæc addit: *Si ergo gulam et ventrem ab inquinamentis devitamus, quanto magis augustiora nostra, oculos et aures, ab idolothytis voluptatibus abstinemus, quæ non intestinis transiguntur, sed in ipso spiritu et anima digeruntur, quorum munditia magis ad Deum pertinet quam intestinorum.* Quod si spectacula adire Christianis non licebat, *quia ex idololatria constabat universa eorum paratura,* ut ait Tertullianus, quanto magis ipsis erat illicitum sacrificia ipsa, falsis exhibita numinibus, spectare?

MARCELLINUS.

quod testes fuerint 72,

VI. Acta illa referunt LXXII testes adductos fuisse in mediam Synodum, qui Marcellinum sacrilegæ thurificationis convincerent, et nihilominus dixisse ipsi universam Synodum, *Tu eris judex: ex te enim damnaberis et ex te justificaberis, tamen in nostra præsentia.* Et post depositionem dicitur, *Ore suo condemnatus: Nemo enim*, inquit aliquis ex fictitiis istis Patribus, *unquam judicavit Pontificem, nec Præsul Sacerdotem suum; quoniam prima Sedes non* E *judicatur a quoquam.* Quæ si vera essent, quam ob causam tot prolata essent adversus Marcellinum testimonia? quorsum necessarii testes ad convictionem rei, qui judicari a nemine mortalium potest, et cujus standum judicio sit etiam in propria causa?

VII. Ad quid mysticus ille LXXII testium numerus?

VIII. Quam bella libræ occiduæ, LXXII solidis constantis, ad LXXII testium numerum allusio! quam nitida elocutio, *Quoniam in septuaginta duorum libra occidua in reparationem resurgit annus!* Ænigma certe quod nullus Oedipus solveret.

quod rem publice actam negaverit in Concilio reus:

VIIII. Quam congruum primævæ Ecclesiæ moribus, ut ad testimonium ferendum contra Pontificem admittatur publicus adulter! quod tamen factum in Actis prædictis legitur.

X. Verosimile non est, quod Marcellinus, qui palam in templo tanta spectante multitudine thus adolevisse fingitur Herculi, Jovi, Saturno, admissum a se in totius Romanæ civitatis luce facinus inficiari ausus esset: quod tamen Acta præfata testantur.

XI. Pontificem Romanum illo ævo purpura fuisse F indutum, nemo sibi facile persuadebit. Porro id supponunt Acta Sinuessana, in quibus unus testium quærenti Marcellino, quo die ipsum thurificantem vidisset, respondisse fertur; *Quo die exuisti purpuram et induisti coccum, et gaudebat super te Diocletianus; et quos paulo ante negabas, eis ante ejus tribunal thurificabas.*

et respondetur objectioni ex auctoritate Nicolai, et Breviarii Rom.

13 *Addit deinde adhuc alia Alexander, ac denique sibi objicit auctoritatem* Nicolai Papa I, *ad Michaelem Imperatorem scribentis, et* Breviarii Romani *eadem referentis quæ ille de lapsu* Marcellini *ac responso Synodi. Et de* Breviario *quidem respondet,* non censeri debere exploratæ et inconcussæ auctoritatis quæcumque ei sunt inserta: *quod illius tot locis antehac factæ correctiones sic probant, ut spem faciant non displiciturum sacræ Rituum Congregationis Præsidibus, quisquis bona ductus ratione alias subinde adhuc suggeret. Ad* Nicolaum *quod attinet, eum bona fide allegantem quæ suo tempore referebantur ut certo vera, nunc tamen repudiantur ab Eruditis ut certo falsa, non putat commisisse aliquid quod Pontificix dignitati probro verti magnopere possit: alioquin enim tanto justius*

A *justius eidem objiceretur* Marcellini thurificatio, *quanto gravius foret Pontificem aliquem thus obtulisse, cum idololatris; quam in alicujus rei narratione erravisse, cum vulgo hominum ceterorum, etiam optimorum. Quid autem cunctabimur fateri, in recipiendis Sinuessani Concilii suppositiis Actis, errare potuisse* Nicolaum? *cum in eadem epistola ad Michaelem paulo ante, invenimus similiter allegata Acta cujusdam pseudo-Concilii Romani, sub* Sixto III, *in causa* Polychronici Hierosolymitani Episcopi; *quem nullum unquam in rerum natura fuisse ad annum* 443 *agnoscit demonstratque Baronius, et ex nostro de illius Sedis Episcopis Tractatu liquet. Is tamen post suam restitutionem sedisse dicitur adhuc* annos septem *et* menses sex; *auditus autem in judicio fuisse,* Valentiniano septimum et Avieno Consulibus, *id est anno* x *post mortem Sixti. Hæc aliaque cum expendisset Cardinalis Baronius, et quasi objecisset sibi,* Acta ea ut legitima citata a Nicolao Romano Pontifice, et a Petro Damiani, atque ab aliis postea recentioribus, de illis minime dubitantibus; *tandem concludens,* Libenter equidem audirem, *inquit,* si quis esset *(quod idem de Sinuessanis Actis a me dici existima)* qui eadem Acta
B veritati in omnibus redderet consentanea, aut saltem aliqua ex parte verisimilia. Licet enim in his plurimum laboris insumpserim, nihil præterea sum consecutus, nisi ut impossibile esse repererim, ad veritatis lineam eadem revocari aliquo modo posse. *Ast, inquies, idem Baronius, qui et ipse Sinuessana Acta in priori sua editione Romana habuerat de supposi*tione suspecta, in secunda Antuerpiensi conatus est D
suspicionem detergere, eaque verosimilia facere: non autem id fecit in causa Polychronii. Fateor, sed eatenus tantum id conatus est (ut apparet ex Appendice ad annum 302 *post* x *Tomum) quatenus utcumque satisfaciat vehementissimis virorum doctissimorum querelis,* de Martyrologio atque Breviario Romano, quod ista in Ecclesia recitanda contineant; *suadeatque* Ecclesiam Romanam, quæ ante octingentos annos ita publice lecta reperit, quamvis sibi valde molesta, haud adeo vane leviterque ista hactenus legenda reliquisse. *Atqui in hoc libenter Baronio subscribimus: quæ tamen hactenus abolita non sunt, aliquando abolenda non diffidimus, cum scilicet inter omnes convenerit de eorum falsitate. Dicimus autem Baronium, non nisi paucas ex multis objectionibus solvendas suscepisse, idque languide satis et parum efficaciter per dissimillima valde exempla. Quod autem ait de tempore octingentorum annorum, quibus* ita lecta *in Ecclesia fuerint, id neque certo aliquo documento probat; nec ut probaret, sufficere posset fidei indubitatæ Actis Sinuessanis asserendæ: cum similiter aut etiam diutius tolerata in Actis S. Silvestri, aliorumque nonnullorum, nunc sine scrupulo examinentur, et fide indigna judicentur. Utrum autem Romana Ecclesia morem as-* E
sumpserit legendi Sanctorum Acta sub Matutinum Officium, ante annos plures quam quadringentos aut quingentos, equidem dubito vehementer; adeoque privati solum usus, non publici, erant si qua antea extabant in Romanis Basilicis Passionalia vel Legendaria.

MARCELLINUS.

PARTIS II SECTIO III.

XXXI S. MARCELLUS

Ab an. 308 *ad* 310 *an.* 1, *men.* 7, *dies* 30,
* Baron. a 304, ad 309. an. 5 m. 2, d. 25,

MARCELLUS, natione Romanus, ex patre Marcello, fuit temporibus Maxentii, ordinatus Pontifex anno CCCVIII, die XVIII Maji, Feria III Pentecostali: sedit annum I, menses VII, dies XXX, usque ad XVI Januarii anni CCCX* : et cessavit Episcopatus menses III: ipse vero sepultus fuit in cœmeterio Priscillæ via Salaria.

Dies mortis.

Primo Catalogo inhærens S. Hieronymus in suo Martyrologio, vel ante ipsum Eusebius in Collectaneis, diem XVI *Januarii sic exorditur:* Romæ via Salaria in cœmeterio Priscillæ, depositio Marcelli Episcopi et Confessoris. *Adeoque celebris mansit Romæ hujus*
C *diei memoria, ut cum erecta postmodum esset sub ejus nomine nova Romæ ecclesia, in ipsa Lucinæ quam dedicaverat domo, eoque illatum ejus corpus, illius anniversario id factum esse videatur; quo fiat ut idem dies etiam in secundo Catalogo notatus inveniatur.*

Ratio temporis.

2 *Uterque annus, primus scilicet et ultimus* Marcelli, *ex primo Catalogo, suppletis defectibus, habentur notati* a Consulatu [Maximiani Herculei] x et Maximiani [Galerii] VII usque [iterum] post Consulatum x et VII: *ubi* τὸ iterum *necessario addendum, ut habeatur annus* CCCX. *Est autem, ut supra dixi, alius hic stylus, dum dies primus ultimusque tacetur.*

Errores notati.

3 *Secundus Catalogus eidem* annos IV *assignat: Anastasius et Auctor MS. nostri annos* II, menses III, dies XXI, *et credi possent voluisse* Marcelli *Pontificatum ordiri a die, quo eum Clerus Romanus elegit in locum defuncti absque Vicario* Marcellini, *nisi simili exorbitantia* Eusebio *Marcelli Successori iidem tribuerent* annos III, mensem I, dies III, *cujus tamen Pontificatum constat fuisse brevissimum. Nihilo levius iidem Auctores in signandis Consulibus exerrarunt, dum scripserunt* a Consulatu Maxentii IV et Maximi, usque ad *vel* usque post Consulatum. Maxentius *enim se* IV *Consulem solum sine Collega dixit an.* CCCXII, *quo alii nominabant* Coss. Constantinum II et Licinium II: *primum autem Consulatum cum Romulo usurpavit eodem anno, qui fuerat* utriusque Maximiani *Consulatu* x *et* VII *cœptus notari, id est eodem quo nos* Marcelli *Ordinationem posuimus* CCCVIII.

4 *Interim* Consulatus Maxentii et Maximi *(usurpatur autem nomen* Maximi *pro nomine* Maximiani, F
uti in Consulibus Victorii sæpe est videre) subscribitur Decretalibus sub nomine Marcellini *fabricatis: sed frequentia earum plagia, in margine a nostro Labbæo notata, manifestius detegunt imposturam, cui alioquin satis essent Consulares Fasti, tali Consulatu nusquam notati.*

Decretales suppositæ.

5 *Epitaphium Marcello scriptum a S. Damaso Papa, atque ex Andrea du Chesne relatum, sed non satis intellectum a Bollando in Januario, videtur hic regustandum.*

Epitaphium

Veridicus Rector,* lapsus quia crimina flere
Prædixit miseris, fuit omnibus hostis amarus.
Hinc furor, hinc odium sequitur, discordia, lites,
Seditio, cædes: solvuntur fœdera pacis
Crimen ob alterius, Christum qui in pace negavit
Finibus expulsus patriæ,* feritate tyrannus.
Hæc breviter DAMASUS voluit comperta referre,
MARCELLI ut populus meritum cognoscere posset,

* lapsos
* tyranni

Hic notat Bollandus: Nulla alibi (quod sciam) mentio exilii Marcelli. *Sed nec hic etiam ulla; quis* Marcellus *hic non dicitur,* Finibus expulsus patriæ. *Quia ergo? Idem* qui Christum in pace negavit, ob cujus

XXXIII . S MELCHIADES

XXXIV S SILVESTER

XXXV S MARCVS

XXXVI. S. IVLIVS

A cujus crimen soluta pacis fœdera, *qui denique* feritate tyrannus *fuit; quod non intelligens imperitus librarius, commodiorem sensum facturum se credidit si scriberet*, Tyranni. *Voluit ergo* Damasus *significare, quod quia* Marcelli *ad pœnitentiam hortantis, et mala reipublicæ alioqui incubitura prænuntiantis prædicatio odium commune ipsi attulit secuti sint ii quos narrat effectus, ac denique bellum civile inter* Constantinum *et* Licinium : *quem* Licinium *primum quidem cum* Constantino *Christianum videri voluisse, demonstrat ex Eusebio Baronius ad an.* 314 *num.* 12 ; *et sæpius victum a* Constantino *tandem in Gallias relegatum, ex Joanne Nicomediensi Presbytero coævo discimus in Vita S. Basilei Episcopi Amaseni, a nobis data ad* XXVI *Aprilis.*

explicatum. D MARCELLUS.

PARTIS II SECTIO IV.

XXXII S. EUSEBIUS

Eusebius, natione Græcus, ex patre Medico, fuit tempore Maxentii, ordinatus anno CCCX, XVI Aprilis in Dominica : sedit menses II, dies XI, defunctus XXVI Septembris* : sepultus vel elevatus in cœmeterio Callisti via Appia II Octobris : et cessavit Episcopatus dies XI.

Anno 310 *m.* 5, *d* 11

* Baron. a 309. ad 311, an. 2, m. 7 d. 16.

Errores correcti.

Habet quidem antiquus Catalogus, prout est transcriptus a nobis, menses quatuor, dies sedecim, a B XIV Kalend. Majas usque in diem XVI Kal. Septembris. *Sed cum manifestum hic appareat vitium numerorum, legendum credidi* menses quinque, dies duodecim, a XIV Kalend. Majas usque in diem VI Kal. Octobris. *Hunc enim verum esse Depositionis diem, persuadet Hieronymianum Martyrologium his verbis ipsum exordiens :* Romæ via Appia in cœmeterio Callisti, depositio S. Eusebii Episcopi. *Quod igitur in secundo Catalogo legitur sepultus* VI Nonas Octobris, *de die sepulturæ aut Translationis intellige, præ qua tamen festivus manserit dies Mortis. Et hic etiam invenitur in tribus pervetustis Romanis Martyrologiis, Bedæ contextum supplentibus (Vaticano scilicet, Barberino, et S. Cyriacæ) ubi ad* VI Kal. Octobris *dicitur* Romæ depositio S. Eusebii Episcopi et Confessoris, *et idem etiam Ado habet. Fabulam de inventa hujus Pontificis tempore Cruce, elogio secundi Catalogi insertam, refutatam invenies in Actis nostris die* III *Maji.*

Mutatus Auctor,

2 *Qui autem, uti supra, loco expuncti* Maxentii *non additur* Post Consulatum, *ideo opinor nec* Maxentium *quidem hic a primo Auctore scriptum fuisse, adeoque diversum hunc esse ab eo qui de* Marcello *scripserat : itemque ab eo, qui resumens accuratam secundæ Sectionis diligentiam, eamdem continuavit usque ad Liberium, primum ultimumque diem definiendo.* C *Denique vacantis Sedis dies* VI *notatos in secundo Catalogo, converti in* XI, *ut haberem Dominicam, qua institutus fuerit Successor* Melchiades.

3 *Baronius fatetur Eusebium historiographum, cui qua potest inhæret, solum* VII *menses huic Pontificatui* E *dare ; ipse tamen mavult Anastasium sequi, et scribens* annos II, menses VII, dies XIII usque ad XVI Septembris, *quia id magis conveniebat rationibus suis : cum nos putemus potius inhærendum Consulatuum notis, tamquam characteri temporum omnium certissimo et receptissimo. Quod ad Eusebium Cæsariensem attinet, esset ei, utpote hoc tempore viventi, deferendum præ ceteris, saltem quoad hosce Pontifices; nisi etiam in his tam negligenter versatum constaret, ut* Marcellinum *a* Marcello *non distinguens, in unam duas personas conflaverit : quod omnino stupendum, et vix credibile foret ab eo fieri potuisse, nisi oculis ipsis teneretur, simulque everteret omnem ejus in historia Pontificia auctoritatem.*

Eusebii Historiographi negligentia,

4 *Porro quod* Eusebii *Pontificatui Consulatum nullum adscribant Catalogi, eo fit, quia præter tyrannum* Maxentium, *qui sibi soli* III *Consulatum arrogat, anno* CCCX *nullus Consul fuit, sed scribebatur*, iterum post Consulatum X et VII ; *ne tamen spuriæ agnoscerentur epistolæ, quas sub* Eusebii *nomine habemus, placuit eas subscribere* Constantino Consule. *Sed hic primum Consulatum gessit anno* CCCVII, *secundum vero dumtaxat iniit* CCCXII : *quorum neuter annus* Eusebio *congruit. Nihilo melius exempla alia pro* Constantino *habent ejus patrem* Constantium, *quia hic sextum et ultimum Consulatum suum gessit anno* CCCVI.

Epistolæ spuriæ.

F

PARTIS II SECTIO V.

XXXIII S. MELCHIADES

Melchiades, natione Afer, fuit temporibus Maxentii et Constantini, primum Eusebii Vicarius, a die II Julii anni prædicti CCCX, quæ fuit Dominica :sedit qua Vicarius qua Pontifex annos III, menses VI, dies VIIII, usque ad X Januarii anni CCCXIIII*, elevatus in cœmeterio Callisti via Appia, die X Decembris, quando colitur : et cessavit Episcopatus dies XX.

Ab an 310 *ad* 314. *an.* 3. *m.* 3. *dies* 3.

* Baron a 311, ad 313, an 2, m. 2, d. 7.

Dies mortis

Hieronymianum Martyrologium die II Julii, *post relatos alios Romæ, subjungit;* et depositio Miltiades Papæ : *sed librariorum vitio factum credimus, ut pro voce* Ordinatio, *legatur* Depositio : *nam antea die* X Januarii *in eodem Martyrologio scriptum fuerat.* Et depositio Miltiadis Episcopi. *Atque hinc correxi ecgraphum nostri Catalogi, in quo legebatur* Miltiades, *supra* annos III menses VI, *sedisse* dies VIIII, usque in diem III Idus Januarias, *et pro* III Idus *substitui* IIII. *Secundus Catalogus nec locum nec diem sepulturæ, notari ab eo alias solitæ, habet ; quod non Auctori sed transcribenti imputandum credo, cum Anastasius clare dicat, quod* Melchiades *(sic enim scribunt recentiores)* sepultus est in cœmeterio Calixti via Appia, in crypta, III Idus Decembris, *quo die hodieque colitur; neque dubitandum quin ea sit dies Elevationis vel Translationis*

MELCHIADES

A *Translationis, forte ad ecclesiam S. Silvestri in Campo-Martio, ubi hodie esse corpus dicitur.*

Ratio temporis,

2 *Annum Obitus clare notant* Volusianus et Anianus Coss. *non æque clare etiam initium signat* Maximianus IIII solus, *qui Magistratum istum iniit anno* CCCXI. *Causa tamen hunc nominandi fuit, quod erasis jubente* Constantino *tribus Consulatibus* Maxentii, *tamquam tyranni; annus, quo primum ordinatus* Melchiades *est, vacare videretur; ob quam etiam causam ad nomen decessoris* Eusebii *nullus notatur Consulatus : necdum enim usu cœperat frequentari, quod exolescente Consulum majestate postea frequentissimum fuit, ut nominato ultimo Consulatu, vacantes post eum anni scriberentur,* iterum, tertio, quarto etc. post Consulatum N. N. *Apparet autem quod* Eusebius *Pontifex, in seipso expertus longioris cessationis periculum, et gravius antea incommodum ex vacatione tot annorum ac mensium post obitum* Marcellini; *optimum censuerit in usum revocare Antecessorum morem, jam fere exoletum ab annis quinquaginta, ordinandi sibi adhuc viventi, ex Cleri ac populi voto, Vicarium successorem, propter persecutionem* Maxentii. *Apparet etiam idem vel similis qui in* Eutychiano *cœperat stylus, cum resumuntur nomina Consulum, et additur,* ex B die VI Nonas Julias usque in III Idus Januarii.

Decretales afflictæ,

3 *Cessavit Episcopatus* XX *dies post* Melchiadis *mortem, quæ* X *Januarii adscribitur. Interim Decretalibus Pontificum, a Pseudo Isidoro consarcinatis, miscetur una sub illius nomine* ad omnes Hispaniæ Episcopos, data Kalendis Martii Volusiano et Rufino Viris Clarissimis Consulibus, *quando scilicet a diebus fere quinquaginta* Melchiades *obierat : ut vel hinc impostura pateat, non minus quam ex Scripturis juxta Hieronymi versionem allegatis, et prolixo fragmento sumpto ex Eucherii homilia de Pentecoste, Eusebio Emisseno passim, sed falso tributa ; cujus auctor a quibusdam perhibetur Faustus, orator certe antiquus et Gallica eloquentia pollens, sed* Melchiade *multo junior : qui tamen locus Labbeum movit in nova Conciliorum editione, ut lectorem doceret,* aurum latere plurimum in sarcinis Mercatoris, *insignia scilicet veterum Patrum testimonia, tacito auctorum nomine transcripta.*

4 *Priusquam transeo ad* S. Silvestrum, *finem imponens primæ ætati Christianæ Ecclesiæ, quam sub Ethnicis Imperatoribus egit; placet hic, ex Onuphrii* D *Panvinii Additionibus ad Platinam, Annotationem haud inidoneam nostro argumento subjungere ; et simul causam reddere cur Martyrii titulum non dederim variis, quibus posteriores quidam Catalogi eum dare videntur, nonnullis etiam Breviaria ipsa et Martyrologia recentiora. Sic ille habet ad Pontificatum Hygini :* A S. Petro Apostolo usque ad Telesphorum, omnes Pontifices, ob Christi confessionem capitis pœnas dedisse Damasus auctor est *(huic nempe cum vulgo adscribebat Onuphrius librum Pontificalem)* Vulgo etiam traditur, omnes quotquot deinde fuerunt Episcopos Romanos, usque ad S. Silvestrum, martyrio vitam finisse : quod (salva semper veritate) a veteribus historicis traditum non reperio : quin etiam non semper quæstiones capitis in Christianos exercebantur. Trajanus rescripto suo inquisitionem in hos fieri prohibuit. Hadrianus, Pius, et Marcus neminem, quod Christianus esset, in jus vocari voluerunt; ut ex ipsorum rescriptis, quæ adhuc extant, constat. Et quamquam populorum vel Præsidum rabie ejusmodi Decreta, quæ Christianis favere videbantur, sæpe infringerentur, et ipsi in Christianos atrocissime desævirent ; non tamen perpetua erat persecutio, nec semper crimen capitale censebatur Christiani nomen. E Hyginus et Pius in optimi Principis Antonini Pii tempora inciderunt : quem et persecutiones in nos cohibuisse, et Christianis æquum fuisse refert, in Epitome Dionis, Xyphilinus. Martyrii insuper eorum nulla in Damasi libro mentio est. Insuper extat in Bibliotheca Pontificis Vaticana vetustissimus liber, ante sexcentos annos in membrana scriptus, in quo omnes Romani Pontifices usque ad Silvestrum II exarati sunt, ab accuratissimo quodam scriptore collecti. In his ante Silvestrum Papam Anacletus, Eleutherus, Zephyrinus, Anterus, Dionysius, et Miltiades aperte et clare Confessores, reliquorum vero pars Martyres appellantur : sunt etiam aliqui, qui neque Martyris neque Confessoris adjectionem habent. Porro autem omnes hi Pontifices forte vocantur Martyres, quod, etsi violenta morte non decesserint, multa tamen pro Christi confessione a furente plebe et iniquis magistratibus, qui perpetuum in Christianos odium retinebant, passi sint.

Non omnes Pontifices usque ad Hyginum,

multo minus usque ad Silvestrum,

fuer [illegible] *rues.*

XXXIV S. SILVESTER

Ab an. 314 *ad* 335, *an.* 21, *m,* 11, *d.* 1

* Baron ab an. 314 ad 335, an 21, m. 10, d. 1.

C SILVESTER, natione Romanus, ex patre Rufino, ordinatus Pontifex XXXI Januarii, quæ fuit Dominica, anno CCCXIIII, sedit annos XXI, menses XI, dies I, usque ad XXXI Decembris, anno CCCXXXII * : sepultus in cœmeterio Priscillæ via Salaria indeque a Paulo Papa I, translatus ad ecclesiam S. Silvestri de Capite nunc dictam : Cessavit Episcopatus dies XXIIII. F

Ratio temporis.

Tempora *definiunt utrimque nominati* Consules, Volusianus et Annianus, atque Constantinus et Albinus, ex die pridie Kalendas Februarii usque in diem pridie Kalendarum Januariarum, *sicut expresse notat primus Catalogus, non satis feliciter transcriptus ab aliis. Nullum autem alium Sepulturæ diem præter diem Mortis assignat auctor secundi Catalogi : semper enim prævaluit iste, qui et in Martyrologio Hieronymiano post Martyres Carthaginenses atque Romanos, sic legitur,* Et depositio S. Silvestri Episcopi.

Acta apocrypha.

VIDE APP. NOT. 7

2 *Quod in eodem secundo Cathalogo dicitur,* in exilio in montem Sorractem in persecutione Constantini percussus, et postea rediens cum gloria baptizasse Constantinum Augustum, quem curavit Dominus pro baptismo a lepra, *examinavimus et reprobavimus ad diem* XXI *Maji quo colitur Constantinus Sed et ipse Baronius, qui ista propugnat ,* Acta S. Silvestri depravata *esse agnoscit. Natalis Alexander seculo* 4 *pag.* 18 Apocrypha, *ut revera sunt, sine scrupulo appellat, et totam illam fabulam strictim refutat : cui si quis hic iterum objiceret Nicolai I Epistolam et Breviarii Romani Lectiones ; responderet Alexander eadem, quæ supra ad fabulam de lapsu et pœnitentia Marcellini.*

Interpontificium

3 *Interpontificii dies nec erit difficile definire, (quicumque demum numerus in Catalogo* 2 *aliisque, vel apud Anastasium notetur) quamdiu definitum tam certo habebimus, ut nunc habemus, diem quo quisque ordinatus atque defunctus est. Translatio prædicta certa nobis est ex bulla ipsius* Papæ Pauli *superius in S. Stephano allegata : neque credibile est* Sergium Papam II, *restaurata ecclesia SS. Silvestri et Martini in montibus, plusquam partem eo detulisse.*

Translatio,

Cur primus cum tiara pingatur Silvester?

A 4 *Quoad imaginem* Silvestri *hic notaverim, ab antiquo illum pingi cum tiara in capite, quod decessores ejus omnes nudum præferunt. Causam ex opinione vulgi refert Jacobus S. Georgii ad velum aureum Cardinalis,* XIX *Maji lib.* 2 *de Coronat. Bonifacii VIII,* ✠. 150 *sic canens :*

Hoc Romana tenens quondam fastigia Cæsar,
Imperitans mundo, magnus pietate monarcha,
Constantinus Apex statuit, dum primus in orbe
Fonte sacro purgatus Herus, proprium sibi re-
[gnum,
Seu phrygium, manibus Silvestri in vertice pressit,
Officiumque humilis gessit stratoris, ab ipso
Mundatus lepra, monitus per somnia Princeps.

Sunt hæc (uti apparet sumpta ex famoso, quod extat sub nomine Constantini *edicto, cujus textum suppositium esse nec ipse quidem negat Baronius, qui donationum eo contentarum substantiam nititur veram probare : numquam autem magis conspicuam se exhibet styli, Constantiniano ævo indigni, barbaries, quam hac in parte, ubi de* Phrygio *Papali agitur. De auctore figmenti istius variant conjecturæ, mihi nulla proprior vero videtur quam Natalis Alexandri, censentis,* sup-
B positum esse ab Isidoro Mercatore cum aliis Epistolis pseudepigraphis veterum Pontificum. Convenit siquidem rationi temporis quo primum venumdari D coeperunt Isidori merces, Laudat illud eodem tempore Hincmarus; stylum denique et characterem plane squallidum scribendi, quo Isidorus iste usus est, ad amussim refert. *Interim sicut Leo IX, Ivo, Gratianus, quia auctoritatibus inde sumptis in rem suam usi sunt, fictionis ignari, impostores judicantur a nemine; ita calumnia mera est, viris eruditis impingere, quod Romanos Pontifices faciant Impostores, quoties quid arguunt imposturæ, quod illorum aliquis quomodocumque videtur in suis Bullis Brevibusve laudasse.*

SILVESTER

an ut signo libertatis adeptæ?

5 *Omissis fabulis dici posse videtur, quod constituta per* Constantinum *ecclesiastica pace,* Silvester *vel propria electione, vel ipsius mandato, Pileum sumpserit Romano more, symbolum libertatis; eumque aureo phrygio seu diademate ornatum inferne, qua caput tangit ; ad significandum Regale Sacerdotium, Sacerdotum omnium Principi collatum a Christo : cui prædictus* Bonifacius VIII *alteram coronam imposuit, exprimi eo volens utriusque regni corporalis ac spiritualis prærogativam, Pontifici competentem. Triplicis denique coronamenti tiaram, ante annos circiter trecentos, assumpsisse legitur* Urbanus V, *numeri mystici forsitan causa.* E

DISSERTATIO VIII

De magna tabula Basilicæ Lateranensis in Urbe et adscriptis in ea S. Silvestro Indulgentiis aliisque similibus.

Tabula

Quid Silvester *Papa ad ornatum Basilicarum Romanarum, suo tempore et suasu structarum contulerit, fusissime prosequitur Anastasius ; sed nec hic nec alius fide dignus historicus, antiquus aut novus, meminit* plenariæ Indulgentiæ *quam omnibus ad Lateranensem Basilicam venientibus largitus ille sit, per hæc verba dicta ad Constantinum, ibi (ut prætenditur) baptizatum :* Dominus meus Jesus Christus, qui te mundavit a lepra et purificavit te fontis baptismo, per suam misericordiam mundet et purificet omnes huc venientes sine peccato mortali, et auctoritate Apostolorum Petri et Pauli atque nostra sit eis remissio omnium peccatorum, quocumque tempore anni. *Allegatur quidem* magna tabula, pendens ex columna secunda a latere dextero Basilicæ, *sed etiam dicitur, immediate in eadem subjungi.* Item S.

Indulgentiæ, quam in Laterano Silvester concessisse

C Gregorius, qui hanc ecclesiam consecravit, post destructionem ejusdem factam per hæreticos, confirmavit Indulgentiam positam per Silvestrum Papam ante dictum. *Si quid historicæ criseos haberent, qui, ut suas quasdam opiniones confirment, nituntur hominibus etiam eruditis suadere, quod formulæ Indulgentiarum, certas ecclesias visitantibus concedi solitarum jam inde a seculo* XIII, *eo longe fuerint antiquiores :* et fidenter dicunt, quod istæ et aliæ similes formæ, de anno uno aut pluribus et totidem Quadragenis, inceperint a temporibus Apostolorum, *eoque Tabulam istam allegant, si tales inquam historicæ criseos haberent aliquid, Appendicem saltem istam supprimerent silentio, quando nihil potest efficacius esse ad demonstrandam temerariam simplicitatem ejus, qui ipsam Tabulam describendam curavit, quam adeo abnormis ab omni veri specie fabula. Nam quinam unquam fuerunt* hæretici, *qui basilicam Lateranensem destruxerunt? aut quis* Gregorius *eamdem legitur consecravisse?*

et S. Gregorius dicitur confirmasse,

2 *Julius Cæsar Rasponus, Basilicæ istius Canonicus, de ipsa et Patriarchio eidem adjuncto quatuor libros scripsit, atque Alexandro VII dedicatos edidit anno* MDCLVI. *Hic libro* 1 *cap.* 5 *docturus,* Quinam aut restituerint Lateranensem Basilicam aut aliquid in eo ædificaverint ; *ipsum Caput sic orditur :* Post Constantinum primus S. Leo senior in Basilica Constantiniana, uti habetur ex Anastasio Bibliothecario, Cameram fecit, quam Onuphrius Panvinius existimat esse porticum eam rotundam, quæ extat hodieque post absidam Canonicorum. Ceterum a Leonis primi Pontificatu, usque ad tempus Hadriani primi, nihil ego apud scriptores reperi de Lateranensis ecclesiæ structura, deque ruina ejus aut reparatione : ipse autem Hadrianus, ut idem Anastasius auctor est, pene collapsam una cum porticibus ac fontibus restituit ; trabesque majores ad quindecim, veteribus amotis, novas reposuit. *Sic ille, fuse deinde et authentice docens, quinam et quid præstiterint post Hadrianum alii ; nec inter eos comparet* Gregorius *ullus, usque dum veniatur ad* Gregorium XI, *alias passim et merito dictam* XII, *anno* MCCCLII *assumptum,* qui antequam Pontifex crearetur hujus Basilicæ Archipresbyter fuerat, *et* portam ejus quæ est versus septentrionem extruxit elegantissimis F marmoribus, postquam ex Gallia in Urbem Curiam Pontificiam reduxerat.

in consecratione Basilicæ illius a se restauratæ;

vel inde probat e falso, quod nullus Gregorius ante XI quidquam ibi fecerit;

3 *Ab eodem Rasponio cap.* 4 recensentur ea quæ ex antiquis monumentis, inscriptionibus, et diplomatibus de dignitate hujus Basilicæ habentur, *ubi etiam Leonini versus inveniuntur verbotenus, qui Constantinianæ lepræ et baptismatis meminerunt; fidei licet et antiquitatis non magnæ : non tamen allegatur hæc Tabula. Quid ita? Animadverterat vir prudens, si integra exhiberetur, ut cetera illius Capitis documenta, mox incursuram in oculos manifestam fictionem. Cautius ergo agendum sibi sentiens lib.* 2 *cap* 14, De Indulgentiis ecclesiæ Lateranensis, *ipsa verba quidem* Sancto Silvestro *superius adscripta recitat; de facto autem* Gregorii *locuturus, non dicit quod* ecclesiam consecravit post destructionem ejusdem factam per hæreticos *(uti legebatur in Tabula quam allegat, sed propriis verbis rem emolliens ait, quod* violatam et fœdatam ab hæreticis denuo consecravit. *Deinde verosimilitudinem aliquam rei tam inauditæ circumdaturus, addit ;* Existimo autem hunc fuisse Gregorium secundum. Etenim Anastasius Bibliothecarius a Leone Isaurico Imperatore sive ab ejus ministris ecclesias

quare nec tabulæ verba allegat Rasponus;

nec etiam, de Gregorio 2 a se intellecto,

SILVESTER.

A ecclesias Romanas fuisse pollutas tradit, et abolitas sacras imagines, misso non semel in urbem tam Paulo Patricio quam Eutychio, ut Gregorium Pontificem adversantem eorum actionibus interficerent. *Lego et relego Anastasium in* Gregorio II, *et multas Cæsareanorum fraudulentas contra eum molitiones invenio; invenio etiam mandatum, ut vel imagines tolleret, vel gradu dimoveretur : sed nihil invenio quo vel per umbram verosimile fiat laterem unum, nedum imaginem sacram, loco motam fuisse, non solum Romæ, sed vel in tota Italia, excepto fortassis Exarchatu Ravennati. Cognita enim Imperatoris hæresi, ita ad omnia invigilabant tam Romani quam ceteri per circuitum populi, ipsique Longobardi, ut deprehensi insidiatores identidem periclitati de vita fuerint : populi autem novum voluerint Imperatorem, loco hæretici jam manifesti, creare nisi Pontifex obstitisset, contentus Urbem suam Italiamque puram ab hæreticorum sordibus præservare.*

magnam fidem habet :

4 *Porro ipse Rasponus, relaturus verba* Silvestro *adscripta, satis insinuat, ambiguam admodum eorum apud se esse fidem; solaque figmenti vetustate moveri se, ut illud, alibi præteritum, hic non omnino prætereundum censeat. Non enim ea refert, nisi sub hac cautela :* Si quid fidei antiquissimo Archivii nostri Codici B ac Tabulæ, quam Magnam appellamus, pari antiquitate venerabili habendum sit. *Atqui nihil fidei habendum esse utrique, tam manifeste mendaci, mecum credo sentiet, quisquis hæc quæ proposui consideraverit, fortassis nec antiquitatem utriusque, tam speciose exaggeratam, ultra seculum unum credet extendi. Ut nihil de hypothesi dicam, id est, de Constantiniano baptismo, cujus vacillantem hoc tempore inter Eruditos fidem, non opus est hic magis concutere; cum id abunde factum sit ad diem* XXI *Maji. Opus etiam non est hic tangere generalem illam thesim, qua quidam magni nominis, mihique imprimis venerandi Scriptores sustinent, eum quem alibi negavimus, usum et formam Indulgentiarum, ex more fuisse veteris ante seculum* XI *Ecclesiæ. Fiet hoc aptius Dissertat.* XVI. *Hic, ad levandos piorum animorum scrupulos, dico; tam diuturnam tolerantiam Apostolicæ Sedis, sub cujus oculis tum in Lateranensi tum in aliis nonnullis antiquissimis Ecclesiis manent exposita monumenta Indulgentiarum, velut a* S. Silvestro *eas visitantibus concessarum, sufficientem videri, ad supplendum quemcumque juris ac facti defectum. Quamvis enim nequeat efficere Pontifex, ut a* Silvestro *datæ sint, quæ datæ non fuerunt; facere tamen* C *potest, ut eæ revera istic nunc obtineantur, æque ac si ab ipso* Silvestro *promanassent.*

et vera nullam meretur.

5 *Idem intellige de Indulgentiis quæ in Basilica S. Sebastiani extra muros sic inveniuntur in lapide positura atque sculpturæ recentis nostramque ætatem non excedentis, his verbis expressæ :* In hoc loco, qui dicitur ad Catacumbas, corpora SS. Apostolorum Petri et Pauli aliquamdiu jacuerunt : ob quorum venerationem eadem singulis diebus concessa est Indulgentia, quam S. Silvester Papa, in Ecclesiis ipsorum Apostolorum est elargitus : eamdemque successores ejus in festis Duplicibus et in Quadragesima duplicarunt. *Romanus Basilicæ Vaticanæ Canonicus, sub Eugenio III et circa medietatem seculi* XII *ipsam describens, exorditur ab ejusdem et Basilicæ Paulinæ ædificatione, suasu* Silvestri *Papæ facta a Constantino Augusto, et Caput illud primum sic concludit :* Quas itaque Basilicas B. Silvester Papa una die, ad honorem Jesu Christi filii Dei et ejus Genitricis et beatorum Principum Apostolorum Petri et Pauli, quia una die coronati sunt, solenniter consecravit, convocatis Episcopis et Sacerdotibus et turbis fidelium per universum orbem. *Nihil simile apud Anastasium aut antiquiorem aliquem legimus, ideoque non credimus istam convocationem* per

Idem dici potest de lapide ad S. Sebastianum,

supponente Indulgentias in Vaticana concessas a Silvestro,

universum orbem *vere factam esse; prodest tamen hæc* D *ab eo præmitti, ut intelligamus minime parcum futurum Auctorem in exaggerandis Basilicæ suæ magnalibus, quæcumque corradere poterit. Cum autem de Indulgentiis ab eodem* Silvestro *istic concessis nihil dicat, numquid non merito concludere possumus, nihil de iis adhuc cuiquam tunc in mentem venisse ?*

6 *Agit tamen ille Cap.* 2 de Remissione dedicationis hujus Basilicæ, *sed ita ut indicet primam, eo loco pro tali die concessam Indulgentiam, datam esse, cum jam Italiæ partem* Lombardi *tenerent; quorum scilicet nomen non nisi aliquam multis post S.* Silvestrum *seculis Romæ innotuit, ac ne Anastasii quidem tempore sic usurpabatur, tunc enim adhuc dicebantur* Langobardi *vel* Longobardi, *anno primum* DLXVIII *in Italiam Duce Alboino transgressi. Sed Canonicum ipsum-met audiamus.* Quia solennitas *(Dedicationis scilicet)* maxima est, maximam remissionem Apostolica providentia omnibus ad eam devote venientibus condonavit. Quæ videlicet remissio Apostolica providentia sic tripartito distinguitur, ut Romanis et circumadjacentibus, unius anni; Tuscis, Lombardis, et Apulis, et ceteris mare non transeuntibus, duorum annorum; sed et his qui maria transmeare noscuntur, trium annorum maneat remissio peccatorum. Similis eademque remissio facta probatur in hac B. Petri Basilica in Cœna Domini, quando consecratur ibi Sanctum Chrisma; in Ascensione Domini similiter. *Auctorem talis In-* E *dulgentiæ Pontificem utinam nominare potuisset interim nihil est quod suadeat* XI *seculo anteriorem fuisse. Cœpta autem semel tali principio gratia, magnis paulatim accessibus aucta fuit : nam (si verum est quod apud Baronium ait seculi* XVI *scriptor Maffeus Vegius, in antiquis monumentis Basilicæ S. Petri)* beatæ recordationis Calistus Papa II *(ordinatus hic fuit anno* MCXIX*)* altare B. Petri, quod nimia vetustate et lapidum percussionibus quodammodo violatum videbatur, optimis marmoribus vestivit et decoravit : et in festo Annuntiationis B. Mariæ cum toto Concilio lapidem altaris satis honorifice et devote consecravit : in qua videlicet consecratione (ut invenimus in libris nostris scriptum) fecit remissionem trium annorum annualiter ad eam venientibus.

quia quæ hic antiquis imæ sunt meminerunt Lomburdorum.

Has nonnihil auxisse dicitur Calistus II.

7 *Et hactenus quidem pauci habebantur dies, ejusmodi Pontificia largitate commendati; procedentibus annis et crescente facilitate concedendæ Indulgentiæ, tantum crevit dierum numerus, ut nullus omnino dies relinqueretur, quo non aliquam Remissionem obtinere possent Basilicam Vaticanam visitantes : quarum summam circa annum* MCCXC *colligens* Nicolaus IV, *apud* F *Onuphrium Panvinium in libello de* VII *ecclesiis pag.* 55, *suam de iis Bullam sic orditur :* Sicut ad nos, tam ex scriptis antiquis in Basilica ipsa repertis, quam ex Seniorum Canonicorum ejusdem Basilicæ relatione pervenit, Prædecessores nostri omnibus vere pœnitentibus et confessis, ad præfatam ecclesiam venientibus reverenter, videlicet in nativitate Domini.... septem annorum et septem quadragenarum : et ab Octavis Pentecostes hinc ad festum ipsius B. Petri....... die quolibet trium annorum et trium quadragenarum........ a principio Quadragesimæ usque ad festum Paschæ, quolibet die, nec non et in festivitatibus Nativitatis B. M.... unius anni et quadraginta dierum; et reliquis singulis anni diebus, quadraginta dierum remissiones suorum peccaminum concesserunt : *quas Remissiones, sic per partes, perque dies sigillatim enumeratas,* Nicolaus *ipse ratas et gratas habens, easdem auctoritate Apostolica approbat; et,* ut Christi fideles, ad ipsam basilicam venientes, reddantur de acquirendis talibus remissionibus certiores..... de novo, *inquit,* remissiones hujusmodi misericorditer elargimur. *Has autem*

Magis deinde auxit Nicolaus 4,

sed nemo eorum Silvestri meminit.

XXXVII. S. LIBERIVS

XXXVIII S FELIX II

XXXVIIII S DAMASVS

XL S SIRICIVS

A *autem teste præcitato Panvinio,* Bonifacius VIII, Clemens VI, Urbanus VI, Nicolaus V, et alii Papæ confirmarunt et auxerunt. *Ad Panvinium refert sese, qui postea idem argumentum tractavit Paulus de Angelis, in notis ad Romanum Canonicum : atque hæc omnia eo colligere placuit, ut appareat neminem antiquorum fuisse, qui Indulgentias Vaticanæ Basilicæ enumerans,* Silvestri *meminerit.*

De Basilica S. Sebastiani nihil tale scie'at Onuphrius, circa an. 1566 *scribens,*

8 *Ut autem ad ecclesiam S. Sebastiani revertar, tractat de eadem prælaudatus Panvinius, et pag.* 99 *sic expresse loquitur :* Sunt in hac Basilica maximæ Indulgentiæ et remissiones peccatorum, ut ex scriptis tabellis apparet : *harum deinde duas profert, unam* ad altare S. Sebastiani, *alteram* supra ostium cœmeterii Callisti, *absque ulla utrobique mentione* S. Silvestri : *aliam vero istic tabellam nullam novit, ex qua præsumi possit sculptus esse lapis, qui nunc ibi spectatur. Cum autem Onuphrius ista scripserit circa annum* MDLXVIII, *plura scripturus de Indulgentiis loci si plura scivisset, præsumere possumus, novitium istud esse figmentum, aut certe non multo antiquius ipso in quo nunc versamur seculo.*

B 9 *Idem porro argumentum formari potest etiam contra præsumptam Codicis ac Tabulæ Lateranensis vetustatem : siquidem nec hujus meminit Panvinius, alias eam non prætermissurus, qui non omisit* tabulam ligneam, aræ maximæ appensam recensque conscriptam, in qua descripta sunt nomina Sanctarum Reliquiarum ; *neque rigidus censor futurus, qui pag.* 108 *non dubitavit sic scribere,* In Basilicæ Lateranensis anniversario dedicationis die, ex Romanorum Pontificum concessione, magnæ Indulgentiæ concessæ sunt, Romanis quidem et finitimis annorum M, Tuscis et Transpadanis MM, Transalpinis MMM, quæ indulgentia eadem ibidem est Fer. V in Cœna Domini. Eas omnes Indulgentias Basilicæ Lateranensi confirmarunt et auxerunt Alexander IV anno MCCLX et Bonifacius VIII Papa anno MCCC. *Confer*

uti nec de tabula Lateranensi.

D *hæc cum verbis Romani Canonici; cumque ad instar Vaticanæ Indulgentiæ istam Lateranensem distingui videris judica utrum verosimile sit, ea ætate, qua summa in Vaticano Indulgentia erat annorum* VII *(sicut patet ex bulla Nicolai IV, annis* XXVII *post Alexandrum IV creati) pro Laterano fuisse auctam illam millecuplum ; et utrum hoc sibi persuaderi sivisset Panvinius, si rigidius singula examinasset; vir sane eruditus, sed defunctus ætatis suæ anno* XLI ; *adeoque, si vixisset diutius, adhuc multum adjecturus ad veri falsique discernendi facultatem, quæ longo dubitandi usu acquiritur.* SILVESTER

10 *His ita positis, ut dubitari merito possit an lapis et tabula, de quibus hic egimus, multo sint antiquiores annis centum : frustraneum videtur monere Lectorem, quod appellatio* duplicium festorum *primum videatur seculo* XIII *cœpisse. Quotquot enim de Officiis ecclesiasticis scripserunt, et ante annos centum simul impressi habentur Coloniæ, videlicet Ordo Romanus, Isidorus Hispalensis, Albinus Flacus, Amalarius, Rabanus Maurus, Walafridus Strabo, Berno Augiensis, Yvo Carnotensis, atque Micrologus (ultimi autem duo florebant anno* MLXXX) *ejusmodi appellationem ignorant; solumque sciunt* Solennitates, Dominicaliaque et Ferialia festa *distinguere; festa autem Sanctorum, quæ quidem sunt* IX *Lectionum, ad modum Officii Dominicalis; quæ vero trium, ad modum Ferialis jubent ordinari. Primus qui hactenus invenitur* Duplex *appellasse, fuit Bonifacius VIII in* 6 *Decret. lib.* 3, *tit.* 22 nonnullos Prædecessorum *suorum,* qui aliquorum festa Sanctorum sub duplici ordinaverunt Officio celebranda, imitari intendens. *Unde hoc saltem habetur, a* Silvestri *ætate longissime, remotos intelligi debere, qui affictas ei Indulgentias prætenderentur pro* Duplicibus *duplicavisse : quod nec* Nicolao *quidem IV in mentem venit facere, Vaticanas Indulgentias confirmanti.*

Idem lapis etiam meminit festorum Duplicium

E *appellatione ant quioribus ignota.*

XXXV S. MARCUS

MARCUS, natione Romanus, ex patre Prisco, fuit temporibus Constantini, ordinatus XVIII Januarii anno CCCXXXI, in Dominica et festo Cathedræ S. Petri Romæ, sedit menses VIII, dies XX, usque in Diem VII Octobris, * quo etiam colitur, elevatus C die VI Octobris, in cœmeterio S. Balbinæ via Ardeatina; inde vero translatus Florentiam ad ecclesiam S. Laurentii. Cessavit Episcopatus menses III, dies XXVIII.

An. 336, *m.* 9, *d.* 20 F

* Bar. m. 7 d. 21. F

P*rimus Catalogus tempus notat his verbis, quæ nostra probant :* Fuit Nepotiano et Facundo Coss. ex die XV Kalendas Februarii usque in diem Nonarum Octobrium iisdem Coss. *Causam diuturnioris Vacationis haud facile aliam excogitaveris, quam quod Constantino Imperatori, tam bene de universa Ecclesia merito, et tunc Constantinopoli in ædificanda Apostolorum Basilica occupato, deferendam Romanus Clerus censuerit factam a se Electionem, ejusque super ea expectandum consensum; priusquam ad Electi Ordinationem procederetur : et hoc forte exemplum etiam valuisset in favorem posterorum, nisi hi in hæresim Arianam prolapsi, eo se præbuissent ipso statim principio indignos. Postea certe, cum usu invaluit ut Constantinopoli peteretur Electorum confirmatio, pluribus mensibus vacasse Sedem Apostolicam invenimus.*

Causa Vacationis diuturnæ post obitum Marci.

Dies mortis.

2 *Hieronymianum Martyrologium diem* VII *Octobris sic orditur :* Romæ via Appia depositio S. Marcelli et Marci Episcopi, *ubi, si non frustra geminata sunt nomina (quod vehementer suspicor) videri potest indicari aliqua* S. Marcelli *Translatio, necdum aliunde nota, ob causam supra relatam. Secundi Catalogi Auctor, ex eoque Anastasius et alii, cum dicunt de* S. Marco, *quod* sepultus est in cœmeterio Balbinæ via Ardeatina, pridie Nonas Octobris ;*videntur notare aliquam corporis elevationem, eo loco factam pridie recurrentis Natalis. Post hunc plus quam* XX diebus, *ab eodem secundo Catalogo assignatis, vacasse Sedem, liquet ex initio sequentis Pontificatus accuratissime notato.*

3 Marco *Papæ affictam ad S. Athanasium Epistolam, in qua de* LXX *capitulis Concilii Niceni ad* Silvestrum *missis (ne* Silvestri *quoque Pontificatus absque figmento ejusmodi transiretur, refutavimus in Vita S. Athanasii num.* 138. *Hic solum indico, eam Epistolam veros quidem habere Consules, sub quibus sedit* Marcus, *sed datam scribi* VIII Kalendas Novembris, *id est* XVIII *diebus post ipsius mortem.*

Epistola ficta.

JULIUS

XXXVI S. JULIUS

Ab an. 337 ad 352 an. 15. m. 2, dies 7.

Bar. a 336 ad 352 an. 15 m. 5, d. 17.

JULIUS, natione Romanus, ex patre Rustico, fuit temporibus Constantii, ordinatus VI Februarii, in Dominica, anno CCCXXXVII; sedit annos XV, menses II, dies IIII usque in XII Aprilis, quo colitur; defunctus anno CCCLII, * sepultus via Aurelia in cœmeterio Calepodii, indeque postea translatus ad Basilicam sui nominis sive S. Mariæ trans-Tiberim. Cessavit Episcopatus mensem I, dies XI.

Dies mortis.

Sic *etiam Hieronymianum Martyrologium, post Martyres Pergamenos, Carpum Episcopum et socios;* Romæ, *inquit,* in cæmeterio Calepodii tertio milliario depositio Julii Episcopi; *cum quo convenit secundus Catalogus, tunc sepultum more suo scribens; nec alius dies cujuscumque alterius cultus invenitur; forte quia corpus illud non ita cito loco motum fuerit. Postea tamen ad ecclesiam S. Mariæ trans Tiberim, una cum corporibus SS. Callisti et Cornelii Pontificum atque Calepodii Presbyteri translatum istud fuisse scimus;* B *tempore verosimiliter* Innocentii Papæ II, *circa annum* MCXXXX: *hoc enim testari videtur absis, musivo opere picta jussu ejusdem* Innocentii, *ecclesiam istam restaurantis, quod musivum vide sis in ipso* Innocentio II.

Ratio temporis.

2 Consules *supra notati, primi,* Felicianus et Titianus; *secundi,* Constantius V et Constantius Cæsar, *omnino egregie confirmant* XV *annorum numerum, qui etiam in Anastasianis MSS. Barberino, Mazarino, ac duplici Thuano notatur: similiter* ex IIII Idus Februarii, in diem pridie Idus Aprilis *(assumptis utrimque extremis) præter* menses II, *numerantur* dies, *non* VI, *sed* IIII, *quod hic sequimur.*

Epistolæ afflictæ

3 *Extant in operibus Athanasii, inde ad Concilia traductæ, genuinæ* Julii *pro* S. Athanasio *Epistolæ, Consule nullo signatæ, quia id forte Romanis Pontificibus necdum in usu erat. Eas cum ignoraret fabricator Decretalium, de quibus sæpius, nefas duxit tam illustre argumentum, quale Athanasii historia suggerebat, prætermittere quin ei manum injiceret. Consarcinavit igitur ex variis Latinorum scriptorum aut Latine red-* E *ditorum fragmentis epistolas duas, ad Orientales, tamquam* Kalendis Octobris et Novembris *datas,* Feliciano et Maximiano Coss. *ex vitiato Anastasio acceptis: ejusdem autem farinæ est* Epistola Orientalium ad ipsum Julium, *quæ inter utrasque medio collocatur.*

XXXVII S. LIBERIUS

Ab an. 357 ad 366 an. 14, m. 4.

**Bar. a 362 ad 367 an. 15 m. 4. d. 1.*

LIBERIUS, natione Romanus, ex patre Augusto, ordinatus XXIIII Maji, anno CCCLII, in Dominica, Ecclesiæ præfuit usque in diem XXIII Septembris, anno CCCLXVI temporibus Constantii, Juliani, et Joviniani; complexus universim annos XIIII et menses IIII; * et cessavit Episcopatus dies VII: ipse vero sepultus in cœmeterio Priscillæ via Salaria, inde translatus fuit XXIIII Aprilis, fortassis in Basilicam Liberianam.

Catalogo I hic deficienti,

Hic *nos destituit primus optimusque Catalogus, postquam* Liberii *initium notasset,* a Consulibus Constantio V et Constantio Cæsare, ex die X Kalendas Ju- C nias in diem..... *spatio scilicet vacuo relicto, ad diei numerum notandum, quando Pontifex moreretur. Ubi lego* IX Kalendas Junias, *pro* XI, *quod nostrum ecgraphum habet: quia etsi de primo secundoque seculo dubitare vellet aliquis, aut etiam de tertio, utrum Ordinationes Episcopales et Institutiones Pontificales fuerint semper factæ in* Dominica, *aut aliqua primarum Solennitatum: dubitari id non potest de seculo in quo versamur* IIII, *quando videmus eas omnes Ordinationes, quibus expresse suus dies in Catalogo additur, planissime in Dominicas cadere: quod est magnum firmamentum Chronologiæ, fundatæ in Consulatibus a Catalogo prædicto notatis; cum in alia omni supputatione nihil ejusmodi valeat inveniri.*

succurrunt Marcellinus et Faustinus Presb.

2 *Quod porro ad finem* Liberii *attinet, deficientis principalis Catalogi vicem abunde supplent coævi scriptores, schismatici licet, in suo precum libello; mendacissimo quidem in iis quæ schisma ipsorum spectant; quoad tempora vero, quorum vitiatio nihil poterat malæ causæ prodesse, omni acceptione dignissimo; Faustinus, inquam et Marcellinus, Presbyteri partis Ursini adversus Damasum, inter alia præfantes;* Octavo Kalendas Octobris, Gratiano et Daglaiso Coss. *(hic est ipse annus* CCCLXVI) Liberius humanis rebus eximitur, *qui deinde, non* V Idus Septembris *(ut habet secundus Catalogus) sed* V Idus Octobris, *id est* XI *die, credi potest solennibus exequiis tumulatus* in cœmeterio Priscillæ via Salaria, *post expulsum Ursinum seu Ursicinum Antipopam quia id citius fieri non* F *poterat.*

Cultus in MSS.

3 *S. Hieronymus in suo Martyrologio, ad diem* VIII Kalendas Octobris *supra notatum, ultimo loco,* Romæ, *inquit,* depositio S. Liberi Episcopi: *expresse addens titulum* Sancti, *quod alias ei in Pontificum Natalibus ratum, posthæc tamen frequentius, pro usu scilicet illius temporis quo omnes Episcopi, etiam viventes, dicebantur* Sancti, *sicut nunc Pontifices vocantur* Sanctissimi. *Sequuntur Wandelbertus in suo Martyrologio metrico, et eamdem lectionem confirmant vetera ad genuinum Bedæ Martyrologium addimenta ex MSS. Vaticano et S. Cyriacæ. Quare non solum in Supposititio Beda, sed in ipso etiam Marcellini et Faustini libello, auderem* nono *pro* octavo Kalendas *legendum substituere. Iterum vero refertur nomen ejusdem* S. Liberii *in veteri MS. Barberino, pictoque Aventini montis Kalendario ad* IIII Kal. Maji, *una cum* S. Benedicto Papa II; *verosimiliter occasione communis utriusque Translationis, curatæ a* Sergio Papa II *circa annum* DCC.

4 *Græci in suis Synaxariis MSS. nec non in Menæis excusis, recolunt eumdem* Liberium, *ut* Sanctum,

A xxiiii *Augusti, cum honesto elogio; in quo, laudata ejus constantia atque exilio, dissimulatur ejus lapsus, solumque dicitur Romanorum precibus victus Constantius, Throno suo eum restituisse,* ἐν ᾧ γενόμενος καὶ τὸ λειπόμενον τῆς ζωῆς αὐτοῦ καλῶς καὶ θεαρέστως βιώσας, ἐν Κυρίῳ ἀνεπαύσατο, in quo residens, et vitæ reliquum laudabiliter secundum bene placitum Dei transigens, obdormivit in Domino. *Denique* Liberii *nomen, etiam Martyrologio cuidam Coptico, ad* vi *Octobris, inscriptum reperitur.*

itemque apud Græcos et Coptos.

5 *In Conciliis Generalibus post alias hujus Pontificis Epistolas, habetur una, quasi eam scripserit, respondens* Dilectissimo filio Athanasio, et omnibus in unum congregatis et de Trinitatis fide recte sentientibus Ægyptiorum Episcopis, Liberius Papa: *quæ quia* data *fingitur* viii Kalendarum, Asclepio et Deodato viris clarissimis Consulibus, *nusquam per omnes Fastos reperiendis et ad libitum excogitatis, non potuit eam non habere suspectam etiam ipse Binius, alias minime scrupulosus talium mercium propola Plura eaque graviora anistoriæ vitiæ manifestaque plagia alii notant; unum observo cum Cantelio antiquiori in usu Episcoporum, etiam Romanorum fuisse, ut alios* Episcopos *non minori titulo, quam* Coepiscopi *aut* Fratris *appellarent. Primus* Gregorius II *invenitur seculo* viii *ineunte scripsisse, ut* Dilectis filiis, Donato Patriarchæ et Episcopis, atque Marcello Duci, et Plebi Venetiæ et Istriæ. *Hoc exemplum secutus est nemo ante finem seculi* x; *quando* Silvester II *scripsit* Dilecto in Christo filio, Arnulfo sanctæ Remensis Ecclesiæ Archiepiscopo: *neque ulteriorem progressum id scitur habuisse, mansitque prior et antiquior usus.* B

Epistola ad S. Athanasium ei afficta.

Hic finitur primus Catalogus, etpr ogreditur secundus ad annos clxxvi.

Cum primo Catalogo extinguitur nobis quasi lumen solare, illo præcise tempore, quo velut ad plenam chronologiæ meridiem provectum erat; præter Consules, cuique Pontificatui ineunti exeuntique assignatos, etiam diem definiens, a quo et in quem *unusquisque duravit; unde facillimum fuit prægressis centum annis, non solum Interpontificiorum singulorum spatia numerare, sed etiam corrigere quidquid forte in numeris annorum, mensium, ac dierum peccavit oscitantia librariorum. Ex tanta luce prolapsuris in tenebras pene nocturnas, relinquitur solus secundus Catalogus, ultra primum per annos* clxxvi *ductus ab auctore, tam fideli, ut non fuerit ausus ex proprio calculo adscribere Consulatus, solis contentus annorum, mensium, ac dierum numeris, quales repererat ab antiquis notatos, qualesque a librariis facillime depravari jam sæpe inculcatum a nobis est.* C

Catalogus 2 hinc omittit notare Consules,

2 *Huic incommodo accedit, quod cum satis vicina suæ ætati scribenti valde magna fides haberi potuisset; sciolus aliquis præsumpserit interpolare textum, ex apocryphis* Sinuessanæ Synodi, inventæ Crucis, *atque* SS. Silvestri *et* Felicis *mox nominandi Actis: quæ interpolamenta nesciens a contextu genuino discernere Anastasius, ceterique post eum Pontificiæ historiæ scriptores, fecerunt, ut turpissimæ et aniles fabulæ fere in veritates indubitabiles transierint ante non multa secula, quando, abolitis diffusæ prolixitatis Legendariis et Homiliariis, composita ordinataque primum fuerunt Lectionum de Sanctis et de Tempore ad Matutinum recitandarum Breviaria; eumque usum amplexa etiam Romanæ Ecclesia Breviarium quoque componi sibi fecit; quod, propter commendationem Tridentini Concilii et præli multiformis commoditatem, factum est omnibus fere Ecclesiis multisque Religiosis Ordinibus commune, abrogatis, quæ diœceses pene singulæ sigillatim sibi scribi et imprimi fecerant, Breviariis aliis.* D

estque ex apocryphis nonnullis interpolatus,

quæ inde in Breviaria transierunt,

LIBERIUS.

3 *Sed difficile fuit, in tanta veterum historiarum et apocryphorum multitudine, Breviarium istud sic ordinare, ut non multa perquam incerta irreperent, ex male jam vulgatis receptisque opinationibus; quædam etiam successu temporis communi Eruditorum consensu proclamarentur falsa. Quapropter variorum Pontificum cura in id incubuit, ut ea saltem tollerentur mutarenturve, quæ maxime in oculos incurrebant, reliquis tamdiu relictis Eruditorum disputationi et examini, donec Apostolicæ Sedi videretur iterum mutare aliquid; sicuti in particularibus quibusdam casibus etiam hoc seculo nonnulla mutata scimus; plura mutanda credimus, præsertim circa Sanctos, quando totum hoc opus, non absolutum dumtaxat per omnes menses, sed etiam iterato studio fuerit recognitum. Nimia profecto simplicitate peccant, qui scandalizantur, quoties audiunt aliquid ex jam olim creditis, et juxta Breviarii præscriptum hodiedum recitandis, in disputationem adduci. Id enim si male nunc fieret, factum etiam male fuisset ante hac, in iis quæ postea mutata expunctaque fuerunt: nec via patuisset ad veritatem, stante irrefragabili quam tales Breviario tribuunt auctoritate. Nec minus nimiæ morositatis sunt arguendi, qui cum aliquid audiunt passim ab Eruditioribus reprobari, indignantur id non statim auferri de medio: nec animadvertunt ad mutationes, quantumcumque justas, non nisi lentissime procedere Ecclesiam.* E

etiam Romanum,

non ideo dissimulanda, quia adhuc ab Ecclesia tolerantur.

4 *Quod ad Lectiones de vita Antiquiorum Pontificum attinet, eæ, saltem usque ad* Felicem IV (*qui cœpit anno* dxxui) *sumuntur ex Libro Pontificali, quem identidem allegat Baronius; deinde vero ex Anastasio Bibliothecario, in multis dictum librum secuto. Postquam vero idem Cardinalis Baronius, Annalium Ecclesiasticorum opus, plurimis fidelium commoditatibus utilissimum et adversus hæreses præsertim laudatissimum, ultra medietatem perduxerat sub fel. record. Clemente Papa VIII, a quo fuerat donatus Purpura; idem Congregationi Sacrorum Rituum præsidere cum Collegis jussus, facile persuasit, Breviarium, anno* mdlxxiii *jussu Pii V recognitum, nova correctione egere. Hæc, ut in multis felix atque utilis fuerit, minus id fuisse videtur circa veteres Romanos Pontifices Sanctos, dum antiquæ de ipsis Lectiones ad novam ipsius Baronii chronologiam aptantur, quæ melius ut erant relictæ fuissent: quemadmodum liquere potest ex Bollandi Henscheniique Commentariis ad eorum Vitas, qui in primos quinque anni Menses cadunt: cum ea tamen qua decuit erga Illustrissimum Auctorem reverentia; quam et ego ubique salvam cupio; non ideo magnum quid me esse existimans, quia ipsius aliorumque doctissimorum brachiis humerisque sublatus, paulo ulterius fortassis quam ipsi prospiciam.* F

Lectiones de Sanctis Pontificibus

ad Baronii Chronologiam quomodo aptat?

5 *Porro (ut ad propositum a satis longa digressione redeam) pro ablata nobis meridiana claritate, modicam faculam accendere conati sunt, nobiles sexto seculo Chronographi duo,* Marcellinus Comes *et* Prosper Aquitanus; *qui ambo Eusebiani Chronici continuatorem* Hieronymum, *in anno Christi* ccclxxuiii *desinentem, prosecuti sunt simili fere stylo,* Prosper *usque ad annum* ccccxxxxu, Marcellinus *usque ad* dxxxuiii, *et curaverunt Consulum nomina cuique novo Pontificatui assignare. His accedit lucerna fidelior, nota, inquam, ejus diei quo obiit quisque sequentium sex* Liberii *successorum, non adnumerando iis* Felicem, *cujus qualiscumque Episcopatus, totus sub* Liberii *Pontificatu clauditur. Lucerna, inquam, sub modio Hieronymiani Martyrologii hactenus abscondita, quæ utinam posset ad plura secula prorogari!*

unde posthac sumenda Consulum nomina.

XXXVIII S. FELIX II

Ab an. 355 ad 358.

FELIX, natione Romanus, ex patre Anastasio, Archidiaconus Liberii, hoc in exilium deportato Episcopus ordinatus ab Arianis, anno CCCLV; deinde, cum consilio Liberii, vero aut ficto, susceptus a Clero Romano, sedit annos plus minus tres, usque in diem XXVIII Julii, anni CCCLVIII, mortuus et sepultus in prædiolo suo XX Novembris, anno CCCLXV: corpus vero translatum postea in ecclesiam, ab ipsomet conditam sub nomine Felicis I, translatum postea intra urbem, repertum denique est in ecclesia Sanctorum Cosmæ et Damiani.

Obiit an. 365 20 Novembris.

Abdicatus 30 Julii.

R*ationem temporis, certam nobis reddunt iidem qui supra Marcellinus et Faustinus in Præfatione, cum, narrata geminа* Felicis *expulsione ab Urbe, subjungunt*, Post annos octo, Valentiniano et Valente Coss. x Kalendarum Decembrium, defunctus est Felix. *Diem vero Abdicationis ejus accipere, sine magno scrupulo, licet ex Catalogo, quamvis turpiter interpolato, qui in* Liberio *ait, quod* Felix, depositus de Episcopatu, habitavit in prædiolo suo, a die III Kalendas Augusti.

B

2 *Quod neque Optatus Milevitanus, neque Augustinus, Romanorum Pontificum successionem hæreticis objectantes,* Felicis *meminerint, sed immediate faciant* Julio Liberium, Liberio Damasum *succedere, ad quæstionem mox examinandam nihil in alterutram partem (meo quidem judicio) facit: cum in* Liberii *Pontificatu* Felicis *qualiscumque Episcopatus includatur, sicut jam dixi. Et hoc animadvertens auctor Catalogi, post primi defectum nunc antiquissimi, videtur* Liberio *annos* X, *menses* IIII, *dies* III *dedisse, annos* III eoque amplius Felici *relicturus; sed librariorum errore factum esse, ut vitium irreperet in numeros nostri ecgraphi, quos magis integre descriptos invenerit Anastasius, nisi quod facili lapsu pro* mensibus IIII *legerit* VIII.

Augustino et Optato cur prætermissus?

E

DISSERTATIO IX

De S. Felicis Episcopatu Romano.

Marcellinus et Faustinus Presb.

D*issertationi huic certissimum fundamentum præstruere videntur, mendacissimi alias contra* Damasum *Presbyteri,* Marcellinus et Faustinus, *ea narrantes, quæ in conspectu Urbis totius gesta non potuissent, vel si voluissent, mentiendo corrumpere. Mendacissimos tamen eos dico, quatenus Cleri Romani consilium in suscipiendo* Felice, *perjurium scelestissimum sunt interpretati, eosdem deinceps non alio quam* perjurorum *notantes vocabulo: in odium* Damasi, *ab eodem Clero electi, qui antea* Felicem *susceperat; cum ipsi paucique alii, post* Liberii *reditum verosimiliter ordinati (unde nec cum* Felice *quidquam commune se habuisse jactabant, nec hæreticorum communione unquam se fuisse pollutos)* Ursinum *elegissent. Infelices, quod ambitione excæcati non prospexerint, communionem cum Arianis etiam a* Liberio *susceptam fuisse, in eoque partes ambas fuisse æquales. Quod si* Liberius *culpam postea pœnitentia eluit, eluisse etiam supponendus est* Felix, *cum summa quiete, totis octo quibus supervixit annis, se continens in prædiolo suo. Sub hac cautela relationem ipsorum legendam exhibeo, quæ sic incipit.*

in hac parte non suspectabiles,

C

2 Temporibus Constantii Imperatoris, filii Constantini, durior orta est persecutio Christianorum ab impiis hæreticis Arrianis, annuente Constantio, qui et Athanasium resistentem hæreticis persecutus est, et ut damnaretur ab omnibus Episcopis imperavit: quod etiam metu Principis facere tentaverunt omnes ubique Pontifices, inauditum innocentemque damnantes. Sed Liberius Romanus Episcopus, et Eusebius Vercellensis, et Lucifer Calaritanus, et Hilarius Pictavensis dare sententiam noluerunt: hi ergo mittuntur in exilium pro fide servanda. Cum Liberio Damasus Diaconus ejus, se simulat proficisci, unde fugiens de itinere Romam redit, ambitione corruptus. Sed eo die, quo Liberius ad exilium proficiscebatur, Clerus omnis, id est, Presbyteri, et Archidiaconus Felix, et ipse Damasus Diaconus, et cuncta Ecclesiæ Officia, omnes pariter, præsente populo Romano, sub jurejurando firmaverunt, se vivente Liberio Pontificem alterum nullatenus habituros. Sed Clerus, contra fas, quod minime decebat, cum summo perjurii scelere, Felicem Archidiaconum, ordinatum in locum Liberii, receperunt.

asserunt Liberii abducti comitem Damasum

ex itinere regressum suscepisse Felicem,

3 *Hactenus illi, ubi involuta quædam videntur posse explicari, et antiquorum omnium diversissime in speciem sententiæ circa* Felicis *Ordinationem sic componi, ut gravissimo illi quod impingitur sceleri* Clerus *ac* Damasus *eximantur. Dico ergo et suppono verissimum esse, quod (sicut in Epistola ad Solitarios scripsit S. Athanasius)* Epicteto ministro utens *Constantius, pro abducto Liberio subrogaturus alterum,* in locum Ecclesiæ Palatium suum succedere voluerit, et pro conventu populi ac jure comitiorum tres Eunuchos præsentes esse jusserit, tresque item * κατασκόπους (non enim tres Episcopos dixeris) ut ipsi Felicem quemdam Episcopum in Palatio crearent, dignum profecto talibus suffragatoribus. Ceterum populi omnes, cognita hæreticorum pravitate, non permisere eos ecclesiam intrare, proculque ab iis recesserunt.

ante ab Arianis sacrilege ordinatum,

F

* exploratores

4 *Non attinet quærere, dieне Dominica facta hæc Ordinatio sit: mirum enim, si hujus habendam sibi rationem credidissent, qui Canonum omnium jura perverterunt. Tamen sicut collatus ab hæreticis Baptismus validus est, ita quin valida quoque sit Ordinatio, etiam Episcopalis, in qua essentialia Sacramenti servantur, pro nunc quidem nefas sit dubitare; dubitant pro primis seculis, imo et negant, ex recentioribus Morinus et Cabassutius; contra quos R. P. Joannes Pollenter, S. J. sacræ Theologiæ Professor emeritus, in MSS. suis publice Dictatis conclusionem probat.*

valde tamen:

1 *Quod, licet per varia Conciliorum decreta in contrarium allegata, dicatur quod ordinati ab hæreticis* nihil acceperint, non sint Episcopi, non Presbyteri, sed Laici, *imo jubeantur* reordinari; *pleraque tamen sic possunt intelligi, ut fictione quadam juris jubeantur id non censeri, cujus officio et privilegio fungi et frui vetantur.*

quia Concilia et Canones id in speciem negantia,

A vetantur. *Ratione autem ita intelligendi sunt*: I, *quia non liquet quid illa Sacramenta reddidisset irrita, nullo concurrente defectu ex parte materiæ aut formæ*: II, *quod Ordines, quorum exercere munus non licet, quodammodo nulli sunt; et qui privilegio Clericali privatur, quodammodo laicus manet*: III, *quia moris erat in Ecclesia, ut non rite ordinati, quamvis valide, haberentur quoad honorem et exercitium Ordinis tamquam non ordinati, ut patet ex Innocentio I Epist.* 18, *ipsoque Concilio Nicæno et aliis apud Morinum*: IV, *quia nonnulli ex illis quorum Ordines erant declarati irriti, deinde ab Ecclesia permissi sunt Ordines exercere, nulla facta Sacramenti iteratione: ita præceperunt recipiendos, ordinatos licet ab hæreticis Nestorianis,* Gregorius; *a Monothelitis et Iconoclastis,* Synodus VII; *factumque scimus cum iis quos ordinaverant Donatistæ in Africa, et alibi alii.* Photius, *exempli causa* a Synodo VIII *declaratur* nec esse nec fuisse Episcopus, *declarantur* non esse Sacerdotes *quos ipse ordinaverat, quin plures Pontifices declaraverunt ipsum* esse laicum; *et tamen* Joannes *Papa VIII, nulla præscripta reordinatione; sed aliis quibusdam conditionibus adjectis, recipit eum in gratiam pristinumque gradum, ut patet ex Epistolis ejusdem* Joannis, *ac specialiter ex* 199, 200, 201 *ad Basilium Imperatorem, ad Clerum Constantinopolitanum, ad ipsummet*

explicari possunt per fictionem juris,

collatos ab hæreticis Ordines pro nullis haberi jubentis

B *Photium datis. Neque plus quam dictum est hactenus conficitur, vel ex epistola Concilii Sardicensis ad Alexandrinam Ecclesiam apud Athanasium, vel ex Can.* 4 *Synodi* II *et* VIII, *vel ex Epistola Leonis Papæ I ad Rusticum Narbonensem Episcopum.*

II *Cum jubentur reordinari, qui servata quidem debita materia et forma, sed contra præscripta Canonum, ordinati fuerunt; videri potest præcipi Ordinatio, non formalis et Sacramentalis, sed ceremonialis dumtaxat, qualem præscribit Toletanum IV capitulo* 28. Episcopus Presbyter aut Diaconus, si a gradu suo injuste dejectus in secunda Synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram Altario, de manu Episcopi; Orarium, Annulum et Baculum; si Presbyter, Orarium et Planetam; si Diaconus, Orarium et Albam; si Subdiaconus, Patenam et Calicem, *etc. Concilia autem atque Pontifices, cum plus præcepisse aut exegisse videntur, et repetitionem formalem ordinationis Sacramentalis; dici possunt, non definitive supposuisse priores ordinationes ab hæreticis fuisse invalidas; sed an essent validæ dubitavisse, et quod securius erat in hoc Sacramento servari voluisse. Et hoc nemini mirum*

nec reordinationem præcipiunt nisi ceremonialem,

aut pro majori securitate.

C *videri debet, quandoquidem de ipsius baptismi ab hæreticis collati valore tanta fuerit inter Catholicos dubitatio, sub Pontificatu SS. Stephani et Cornelii.*

5 *His positis revertor ad historiam nostram: ac primum noto, haud satis certum videri, utrum, cum* Felicem, ordinatum in locum Liberii, *a Clero receptum, dicunt Marcellinus et Faustinus, intelligant primam illius ab Arianis factam ordinationem, vereque Catholicis merito execratam veluti nullam, etsi alioqui validam; an vero de nova ac saltem ceremoniali ordinatione loquantur. Postremum suadet secundus Catalogus, in Liberio sic loquens.* Et congregati Sacerdotes, et cum consilio eorum Liberius, ordinaverunt in loco ejus Felicem, venerabilem virum, Presbyterum et Episcopum; *sic enim legendum puto, non autem* ordinaverunt Felicem Presbyterum, Episcopum, venerabilem virum: *nec enim antequam ordinaretur Felix* Presbyter *erat, sed solum* Diaconus; *adeoque (nisi per saltum promotum quis intelligat) successive eum ordinari oportuit, primo* Presbyterum, *deinde* Episcopum, *sicut etiamnunc fit in ordinatione Pontificum, incipiendo ab eo gradu qui primus Electo deficit. Quod autem attinet ad* Liberii *circa hujusmodi ordinationem consilium, id in variis exemplaribus varie*

Sic reordinatus videtur Felix,

VIDE APP. NOT. 8

et quidem de consilio Liberii

exprimitur. Codices, unde sumpta editio Regia Anastasii, omnes sic habent. Et congregantes se Sacerdotes cum consilio Liberii: *MS. nostrum et Codex Regius ad calcem dictæ editionis,* Congregatis itaque Sacerdotibus cum consilio ejus, *utique* Liberii: *duplex Codex Freherianus, ibidem ad calcem;* Congregans Sacerdotes cum consilio ejus, *vel*, eorum Liberius. *Sed ultima hæc lectio omnino non placet: significat enim ipsummet* Liberium, *priusquam Roma excederet, ordinasse* Felicem, *atque adeo prius quam hic ab Arianis sacrilegam ordinationem acciperet, ut ejus loco Pontifex esset.* D

FELIX II

6 *Ceterum libens fateor, quod totus ille de* Liberio *et* Felice *locus in secundo Catalogo, et ex hoc translatus ab Anastasio aliisque, parum me commoveret; nisi refugeret animus, totum* Clerum Romanum, *cum iisque sanctissimum virum* Damasum, *execrabilis accusare perjurii, sicut impostores impudentissimi Marcellinus et Faustinus faciunt: ex quorum ipsismet verbis, ubi calumniantur quod* Damasus fugiens de itinere, *quo cum* Liberio *proficisci simulabat,* Romam rediit ambitione corruptus, *idoneam perplexo huic nodo solutionem videor mihi posse elicere. Ivisse enim* Damasum cum Liberio *credo; credo etiam ex itinere Romam rediisse: sed rediisse inscio invitoque* Liberio, *rediisse* ambitione corruptum, *non credo. Quid ergo? Censeo* Liberium *ipsummet, videntem serio ab Imperatore et Arianis agi, neque ullam sibi relinqui spem reditus quamdiu persisteret in proposito, in quo persistere usque ad mortem elegerat; mandasse* Damaso, *ut rediret, congregatisque Sacerdotibus prospiceret Ecclesiæ, luporum furori expositæ per absentiam suam; idque vel designando expresse Vicarium* Felicem *(quod vix crediderim, magis tamen sonant verba Catalogorum) vel liberam Clero electionem personæ remittendo; Clerus vero considerans præsentis confusionis miserabilem statum, nihil invenerit expeditius, quam dissimulata* Felicis *communione cum Arianis, eumdem ipsum assumere quem illi ordinaverant; quia publice constabat ipsum esse Nicænæ fidei etiam in illa communione tenacem; quod tamen* Liberius *ægre tulerit.* E

indicato per Damasum, Romam remissum,

7 *Tale autem consilium duplici modo proficisci a* Liberio *potuit, scilicet, vel ita ut ultro abdicante illo, alius Pontifex eligeretur; vel more majorum, in persecutionibus frequentatissimo, jubente, ut pro se ordinaretur Episcopus Vicarius cum jure successionis, si mori ipsum in exilio contingeret. Ex his duobus modis minus placet primus, quia sic non fuisset amplius Pontifex* Liberius, *nec nisi sacrilege potuisset Sedem suam repetere, invito qui suffectus erat* Felice; *quin etiam hoc mortuo opus habuisset per novam electionem Clerique consensum in pristinam restitui dignitatem. Secundus modus istud commodi habet, quod, licet non faciat ut* Felix *Pontifex fuerit indubitatus ac certus, pro toto eo quo* Liberius *abfuit tempore; facit tamen ut valde excusabiliter et apparenter potuerit a Clero ipsi adhærente talis haberi, post lapsum* Liberii *Romæ nuntiatum. Post hunc enim poterat is civiliter mortuus censeri, quando etiam Pontificem* a fide devium *judicio Ecclesiæ subjacere ipsa tenet, ut supra vidimus. Numquam tamen Romanus populus persuaderi potuit, ut vel approbaret electionem* Felicis, *quem noverat communicare cum Arianis; vel* Liberium *crederet excidisse a fide: a qua revera eum non excidisse conatur probare Alexander Natalis, distinguens duas item fidei formulam Sirmii propositam, quarum prima et a* Liberio *subscripta, fuerit in terminis Catholica, non item secunda.*

si non ad Pontificem,

F *saltem ad Vicarium Ordinandum*

in quem, Romano populo reclamante,

crediderit Clerus, post lapsum Liberii

8 *Nolim hic de lapsu* Liberii *disputare, quatenus ille processerit. Lapsum quadamtenus saltem esse dubitat nemo, et lapsum testificatur epistola ad omnes Orientales, qua fatetur se, quoad* Athanasium, quem juste ab illis damnatum cognoverit, eorum sententiis commodavisse

FELIX II.

A modavisse consensum suum; eoque semoto, cum omnibus ipsis pacem et unitatem habere; et libenti animo suscepisse fidem, a pluribus Fratribus tractatam, expositam, et susceptam Sirmii, in nullo contradicendo; *quæ profecto, satis esse potuerunt Romano Clero, scienti omnia Sirmii ad Arianorum voluntatem agi, ut, absque scrupulosa distinctione primæ secundæque formulæ Sirmii expositæ, lapsum in hæresim* Liberium *judicaret, sicut forte judicavit Hieronymus in Chronico, asserens, quod* tædio victus exilii in hæreticam pravitatem subscripsit. *Econtra de* Felice *possumus opinari, eum, proposita sibi a* Damaso Cleroque *conditione, quod cum essent Episcopum Vicarium assumpturi, si polliceretur, Athanasii condemnationi non subscripturum se (quod fortassis ab eo postulatum non fuit) et Nicænam fidem integram inviolatamque servaturum, conditionem esse amplexum, itaque ab iis reordinatum; cum autem a fide defecisse nuntiaretur* Liberius, *pro summo legitimoque Pontifice agnitum fuisse. Jure an injuria, viderint alii, quando indecisam causam reliquit Ecclesia, suum* Felici *locum inter Romanos Episcopos relinquens. Nec video quid aptius concipi possit ad excusationem, hinc* quidem ipsius* Felicis *et Cleri totius Romani ipsi adhærentis, inde vero populi Romani illius communionem aversantis, quod*

Papatum devolutum fuisse.

B *neque de* Liberii *ad ordinandum Vicarium mandato aut consensu satis in principio constaret, neque postea de causa sufficienti ad Pontificatum illi abrogandum, quo vivente alium neminem suscepturos se omnes promiserant.*

9 *Narrat porro Theodoretus lib.* 2 *cap.* 17, *quomodo elapso biennio Romam profectus Constantius, rogatusque a matronis Romanis* Liberium *restituere, ipsis primum responderit,* urbem alio Pastore non egere, habere enim Antistitem idoneum qui illius curam gereret, *Felicem videlicet. Sed cum illæ exponerent, quod* nemo ex civibus Romanis ecclesiam ingrediebatur dum ille intus esset, eo quod libere communicabat cum iis qui fidem a Nicænis Patribus expositam labefactabant; flexus Imperator, Liberium redire ab exilio jussit; ambos vero, *ipsum scilicet et Felicem,* in commune Ecclesiam administrare. Hac vero Imperatoris Epistola in Circo recitata, *inquit idem Theodoretus,* cum eam *idonea similitudine* explosissent; *omnes* una voce acclamarunt, unus Deus, unus Christus, unus Episcopus; itaque reversus est admirandus ille Liberius, Felix

Reposcentibus deinde Romanis redditur Liberius,

Episcopatum simul gesturus cum Felice:

C vero recedens ad aliam urbem se contulit. *Marcellinus et Faustinus eadem de re sic loquuntur.* Post annos duos venit Romam Constantius, pro Liberio rogatur a populo, qui mox annuens ait; Habetis Liberium, qui qualis a vobis profectus est melior revertetur; hoc autem de consensu ejus, quo manus perfidiæ dederat, indicabat. Tertio anno redit Liberius, cui obvians cum gaudio populus Romanus exivit; Felix notatus a Senatu et populo de Urbe propellitur; et post parum temporis, impulsu Clericorum qui perjuraverant, irrumpit in Urbem, et Stationem in Julii Basilica dare præsumit; quem omnis multitudo fidelium et Proceres de Urbe iterum cum magno dedecore projecerunt. Post annos octo..... defunctus est Felix, et Liberius misericordiam fecit in Clericos qui pejeraverant, eosque in locis propriis suscepit.

sed is a populo bis expellitur;

10 *Hactenus ergo* Felici *adhæserant iidem qui ipsum assumpserunt, neque* Liberio *se adjungere curaverant, propterea quod* Felicem *crederent verum Pontificem, lapso* Liberio *rite suffectum, deponi de Sede non posse, quoad viveret, nisi ultro cederet. Non cessisse autem, ex hac Clericorum ejus ad extremum usque perseverantia apparet. Ait quidem Philostorgius lib.* 4 *num.* 3, *quod ipse reducto Liberio* ad sua se recepit, Episcopi quidem dignitatem retinens, nulli tamen præsidens Ecclesiæ: *sed hoc, de actuali præsidentia intellectum, non facit, ut censeri debeat jure etiam suo, seu vero seu putatitio, se abdicasse. Talis porro Clericorum cum* Felice *perseverantia, sicut laudem* Damasi *non obfuscavit; sic neque detrahit quidquam Sanctitati* Felicis, *quod se pro Pontifice perrexerit gerere; commendationi vero ejus multum addit quod tam longo tempore nihil moverit, ad recuperandam Sedem, quamvis occasio ad hoc non deesset, modo vellet iterum communicare cum Arianis; tunc scilicet, cum anno* CCCLVIIII. *conceptæ Arimini ab Ursacio et Valente fidei formulæ subscribere recusantes Episcopos* ecclesiis suis exturbavit *Valens,* ac primum omnium Liberium Episcopum Urbis Romæ. *Ita scribit Sozomenus lib.* 14 *cap.* 19, *hanc ultimam* Liberii *vexationem accurate distinguens a prima, quam fuse narraverat cap.* 11; *simul etiam securos nos faciens, quod haud ita diu post reditum* Liberius, *sciens aliter Romanæ plebi satisfieri non posse, Arianorum communioni renuntiaverit. Quod si hoc fecit* Liberius, *ipsorum Arianorum beneficio obstrictus, quanto promptius id fecisse credendus est* Felix, *tanta ab iisdem affectus injuria.*

D

Clerum tamen sibi adhærentem retinet,

qui primum eo mortuo ad Liberium redit,

E

pridem abstractum a communione Ariana.

11 Liberio *mortuo recruduit schisma, quod per* Felicis *obitum extinctum videbatur. Num (uti malitiose in suæ factionis favorem referunt Marcellinus et Faustinus)* Presbyteri et Diacones, Ursinus, Amantius et Lupus, cum plebe sancta quæ Liberio fidem servaverat in exilio constituto, cœperunt in Basilica Julii procedere; et sibi Ursinum Diaconum Pontificem, in locum Liberii, ordinari deposcunt: perjuri vero in Lucinis Damasum sibi Episcopum, in loco Felicis, expostulant. Ursinum Paulus Tiburtinus Episcopus benedicit: Damasus post dies septem..... Lateranensem basilicam tenuit, et ibi ordinatus Episcopus id egit..... ut Ursinus, vir venerabilis, qui prius Pontifex fuerat ordinatus, cum Amantio et Lupo Diaconibus in exilium mitteretur..... Presbyteros quoque numero septem detentos, per Officium nititur ab Urbe propellere. *Dissimulant vafre a se primis factum schisma, qui quos in loca propria receperat* Liberius, *perrexerunt pro excommunicatis habere; et decem dumtaxat numero, longe majori partis alterius numero se opponere; in quibus ut minimum erant Presbyteri octodecim, ex viginti quinque Titulis, in quos* Marcellus Papa *initio seculi* IV *distinxerat Urbem: præter Diaconos, quos æque convenit numero superiores tribus Ursinianis fuisse; nec dubito quin pro uno Episcopo Tiburtino, cui nullatenus competebat Pontificem ordinare, ex parte* Damasi *convenerint Ostiensis, Portuensis, Sabinensis, Prenestinus, Tusculanus et Albanensis. Mendaciter quoque fingi existimo, quod ii qui cum vivente* Liberio *redierant in gratiam, ejus jam mortui Pontificatum abnegantes, non ipsi, sed* Felici, *successorem eligere, professi sint.*

Novum post mortem Liberii schisma,

F

et schismaticorum fraudes in eo narrando.

DISSERTATIO

DISSERTATIO X.

Martyrium S. Felicis II, quam parum verosimiliter narretur credaturque.

Acta apocrypha antiqua,

Quod ad mortem S. Felicis *attinet, nullum ei certum annum assignant qualiacumque Acta apud Mombritium, cui ineptus quispiam videtur* B. Bonifacii Papæ et Martyris *(qualis nullus unquam fuit) nomen ut auctoris appinxisse : sic enim is reperit, qui ipsa in magnam insulsam pie extendit prolixitatem, sub ejusdem* Bonifacii Papæ et Martyris *titulo, qualia ex Archivio Basilicæ S. Petri jam olim nobis communicaverat Jacobus Sirmondus, et nuper denuo transcribi fecit æque noster Petrus Possinus. Sunt ea prorsus luce indigna, non solum quia* Liberium *proscindunt ut invasorem, æternaque idcirco morte damnatum ; sed quia præter insulsam battologiam nihil habent substantiæ, quod apud Boninum non reperiatur. Nec mirum : tantum enim abest ut auctor fuerit, quem præfert titulus,* Papa *aliquis* Bonifacius *(quo nomine primus si scripsisset aliquid, esset fide* B *dignissimus, utpote annis dumtaxat* LII *post* Liberium *ordinatus) ut omnino videatur longe posterioris temporis auctor, et Hieronymo, Orosio, Gregorio quos allegat tanto posterior, quanto posterior iis est expressa mentio* Angeli Custodis, *vix soliti sic antiquitus nominari, ante omnes Sanctos occurrentis ad excipiendam* Felicis *animam. Ceterum ex Epilogo satis intelligitur, quod auctor, qui se* Cacondulum *vocat, id est* Servum inutilem, *oratque pro Archypresbytero, fortassis ecclesiæ instauratore* Benedicto, *Ecclesiæque Presbytero, qui scribere jusserat et scripta flammis abolere prohibuerat; non aliter usurpet in titulo nomen* Bonifacii Papæ, *quam ut sua opinione primi Auctoris apocryphorum quæ dixi Actorum : hæc vero quam fidem mereantur, circa vulgo jam creditum* S. Felicis II *Martyrium, restat examinandum.*

et ab auctore sec. 11 amplificata sub nomine Bonifacii P. M.

contra fidem testium coævorum.

2 In pace sepultum Felicem *dicit ejus Vita apud Anastasium. Octavo anno post dejectionem suam* X Kalendas Decembrium defunctum, *simpliciter scribunt Marcellinus et Faustinus. Hi autem sicuti non omiserunt narrare, et forte non sine calumniosa exaggeratione, quomodo* Felix post parum temporis *a sua ejectione,* impulsu Clericorum qui perjuraverant *(ut* C *scilicet ipsi calumniantur)* irrupit in Urbem, et stationem in Julii Basilica trans Tiberim dare præsumpsit, *iterumque* cum magno dedecore projici *meruit : sicut, inquam, id non omiserunt Marcellinus et Faustinus; multo magis, ad invidiam* Damaso *qui* Felici *faverat conciliandam, voluissent exponere, quomodo idem* Felix ; *etiam post annos octo, profecto in Gallias Valentiniano Augusto, novas res moliri aggressus fuerit, seque et Clerum ac populum sibi adhærentem Imperialium ministrorum gladiis mactandos objecerit, reus tentatæ seditionis. Atqui nihil tale dicunt illi : nihil etiam istius aut sequentis seculi scriptores, Theodoretus, Philostorgius, Sozomenus, aliique, ubi depositi* Felicis *meminerunt. Unde igitur antiqua penitusque inolita de* Felicis *Martyrio opinatio? Si mihi dicere licet quod sentio, ex simili, unde* Marcellini *Martyrium, officina. Illud fabricaverunt* Donatistæ *hæretici,* Melchiadis *Papæ famam conspurcaturi per infamationem* Marcellini; *hoc imputare velim* Luciferianis *schismaticis, per* Liberii *infamationem Romanorum omnium Pontificum eversam auctoritatem cupientium. Quia enim in hujus reditu persecutionem aliquam Clero motam constabat,* ita ut intra ecclesiam Presbyteri et Clerici necarentur, *sicuti habetur in Vita* Liberii; *visum est illis augere persecutionis atrocitatem cæde ipsiusmet* Felicis : *sed quam infelici commento tunc intelliges, cum ejus Synopsim ex Anastasio cognoveris. Sic ergo ille in* Felice.

Sunt illa conficta a Luciferianis

3 Hic declaravit Constantium [filium Constantini] *(lege* Constantinum [filium Constantii] *nam de hoc apparet esse sermonem)* hæreticum et secundo rebaptizatum [ab Eusebio Nicomediensi juxta Nicomediam in Aquilone villa :] et [propter hoc declaratum, ejusdem Constantii Augusti, filii Constantini, præcepto] Martyrio coronatur, [et capite truncatur] Hic fecit Basilicam via Aurelia, [cum Presbyterii honore fungeretur : et in eadem Basilica emit agrum circa locum, quem obtulit Ecclesiæ quam fecit,] milliario ab urbe [Romana] secundo. Qui etiam passus est [in civitate Corana] cum multis Clericis et fidelibus, juxta muros urbis, ad latus formæ Trajani, III Idus Novembris : et exinde raptum est corpus ejus noctu a Presbyteris et Clericis cum Damaso Presbytero, et sepultum est in basilica supradicta E XII Kalendas Decembris. *Eadem iisdem verbis, sed sic ubi [ ] signavi decurtatis (ut appareat ex uno eodemque antiquiori fonte accepta) leguntur in 2 Catalogo, nisi quod ultima sic leviter mutentur :* et exinde raptum est corpus ejus noctu a Presbyteris et Clericis cum Damaso Presbytero, et sepultum est in supradicta ejus Basilica, XVI Kalendas Decembris.

(quorum est epitome apud Anastasium et in 2 Catalogo)

4 *Vides,* Constantio *(quem constat vita functum* Juliano IV et Salustio Coss *anno* CCCLXIII, *imputari Martyrium* Felicis, *usque annum* CCCLXV *superstitis, juxta irrefragabile testimonium scriptorum coævorum, et quidem Romanorum Presbyterorum, ad Romanos Imperatores scribentium? Habes igitur fictionis totius æque manifestum elenchum, quam habueras contra* Marcellini *Passionem, ex persona* Diocletiani, *ut Romæ existentis eo tempore, quo certum erat abfuisse. Satis hoc unum foret : persequamur tamen etiam cetera.* Hic declaravit Constantium, *seu potius* Constantinum, hæreticum et secundo rebaptizatum ab Eusebio Nicomediensi. *Jam negavimus ad* XXI *Maji, agentes de Constantino Imperatore ut Sancto, cum ante finem vitæ baptizatum unquam fuisse : negavimus etiam baptizatum ab Eusebio, negavimus rebaptizatio-* F *nem Arianis tunc fuisse usurpatam;* Constantium *denique, loco patris hic substitutum a librariis, ab Euzoio quidem Ariano baptizatum esse constat, sed Antiochiæ, primum et immediate ante mortem, anno* CCCLXI, *quarto anno post depositionem* Felicis. *Demus autem ab Eusebio, necdum se Arianum professo, baptizatum fuisse* Constantinum ; *demus etiam tam indiscretum fuisse* Felicem, *ut eum baptismum propterea putaverit improbandum, quia postea manifeste patuit Eusebii illius hæresis : quis tamen prudens credat, hunc suum sensum ausum fuisse aperire contra defunctum, de tota Ecclesia optime meritum, honoratumque ab ea passim ut Sanctum, et ejusmodi declarationem palam evulgare, ea in urbe, quam ille fecerat Christianam, et tot Basilicis constructis exornaverat? Quæ autem fuisset hujusmodi declarationis utilitas? Si simpliciter dixisset auctor, quod* Felix declaravit Constantium *ipsummet* hæreticum, *quia scilicet Arianis palam studebat, dixisset aliquid vix credibile, respectu ejus temporis quo Romæ* Constantius *cum suis Arianis poterat omnia. Nunc vero omnem speciem tolerabilis mendacii excedit fabula.*

et eidem Felicis Constantio adscribunt,

quasi Constantinum declararet hæreticum,

5 *Similis alia apud Anastasium et in Catalogo 2, ex eisdem Passionis Felicianæ Actis, Elogio* Liberii *ipsius inseritur, ab eadem (ut credimus) manu :* Et fecit

FELIX II. et in Concilio 48 Episcoporum damnarit Arsacium et Valentem;

A cit concilium Felix, et invenit duos Presbyteros consentientes Constantio Augusto Ariano, nomine Ursacium et Valentem: et damnavit eos in Concilio quadraginta octo Episcoporum. *Primum* Ursacius *et* Valens *non fuerunt* Presbyteri Romani, *ut hic supponi videtur, sed* Episcopi Pannonii, *hic* Mursiæ, *iste* Singidonis: *similis vero error erratur in ipsis* Felice *ac* Damaso, *qui* Presbyteri *hic vocantur, cum fuerint dumtaxat* Diaconi, *uti ex Marcellino et Faustino nec non ex Theodoreto constat. Deinde vigilabatur intentissime in omnes Catholicorum Episcoporum, damnationi Athanasii subscribere recusantium, actiones: ac forte vix unus alterve in Italia supererat, ceteris in exilium actis, qui impiæ sententiæ non subscripsisset: quomodo igitur ad Concilium contra Arianos habendum convenissent Romam* Episcopi quadraginta octo? *Quomodo etiam* Constantius, *ad Episcoporum, etiam Romanorum, captivitates jam exercitatus, distulit usque in annum saltem* LVIII *istius seculi ultionem injuriæ tam publice suis Arianis illatæ? qui tamen Romæ fuerat mense Majo præcedentis anni.*

locum autem martyrii satis remotum notant.

6 *Quid autem de* civitate Corana *scribam, in qua martyrium passus* S. Felix *dicitur, indeque ad sepulturam delatus in Basilicam quam struxerat* Via Aurelia? *Est Cora antiquum in Hernicis oppidum, Velitris vicinum, distans ab Urbe* XXIII P. M. *haud procul* B *a via Appia, quæ ab Urbe in Ortum tenditur, cum Aurelia ab eadem Urbe porrigatur in Occidentem. Hoc intelligens Baronius,* Cæras *in Faliscis,* XII P. M. *solum dissitas, eo libentius hic accepit, quod ibi* S. Felicis *Reliquiæ asservari dicantur, et Natalis solenni memoria celebrari. Litem decideret* Forma Trajani, *si alterutro reperiretur loco: sed litem, de lana (ut dicitur) caprina; quando jam monstratum est, non subsistere martyrium de quo agitur. Sive autem via Aurelia Basilicam ædificavit* Felix, *et istic a* Damaso *sepultus est; sive Portuensi, de quo supra; oportet eam Basilicam plane suburbanam fuisse, adeoque procul Cæritum civitate, et duplo longius a Corana. Ut ergo martyrium* S. Felicis *omnem apud me verisimilitudinem amisit: sic nihil invenio fidei propius, quam quod prædiolum illud, in quo privatam vitam* Felix *egit, fuerit juxta ipsam Basilicam in qua primum tumulatus*

Corpus an. 1582 inventum.

est, et ex qua deinde post plura secula translatum fuit D *in Urbem corpus ad Diaconiam SS. Cosmæ et Damiani, repositumque sub altari sub quo deinde anno* MDLXXXII, *pridie quo festum ejus annuum recurrit, inventum est. Verosimiliter enim dicetur ipsius conditoris esse, quod ibidem, ut supra ait Baronius quasi miraculose revelatum fuit, in arca marmorea, cum hoc titulo. CORPVS S. FELICIS PAPÆ ET MARTYRIS, QVI DAMNAVIT CONSTANTIVM.*

cum titulo Martyris sed ex Actis sumpto.

7 *Verum Titulus iste haud dubie acceptus est ex Catalogo Pontificali qualem jam inde a seculi* VI *initio, cum istis figmentorum lacinis descriptum fatemur: quesadmodum ex eodem, bona similiter fide, accepit Usuardus hoc elogium:* Romæ via Aurelia natalis B. Felicis Papæ, qui a Constantio Augusto ob Catholicæ fidei defensionem a Sede sua dejectus et gladio necatus, gloriose occubuit. *Dicatur sane et* Sanctus *et* Papa, *et* Martyr Felix; *sed dicatur eo sensu quo alii plures Antecessores ejus in carcere vel exilio mortui: ita enim dici persuadet ejus cultus, in Martyrologio Usuardi non eorum dierum aliquo, quo vel mortuus vel sepultus fuisse scribitur: sed quo* S. Damaso *aliisque sibi adhærentibus visus est præcipuam passus injuriam, privatione ejus Sedis quam triennio obtinuerat. Dicatur, inquam* Sanctus Papa et Martyr Felix: *singularis enim ipsius ad obitum usque per* E *annos plusquam octo modestia, qua sese continuit in humili recessu, oblatis quas dixi recuperandæ Sedis occasionibus numquam usus, postquam id sine fidei Catholicæ periculo fieri non posse cognovit, omnem a grata posteritate venerationem commeruit. Nec est quod istam ei laudem quisquam vereatur adscribere, cum nec in tempore quo obiit falli potuerint Marcellinus et Faustinus, neque causa appareat cur fallere voluerint. Constituto autem firmiter mortis istius anno, ruit omnis verosimilitudo martyrii undecumque et quantacumque facta. Regnante enim Valentiniano nulla excogitari potest honesta causa mortis, quæ Martyrem fecisset; sed uti initio diximus, credi deberet ex mera ambitione Romam regressus, et in ipso rerum novandarum conatu oppressus justissimam pœnam incurrisse; quod omnem, quam pro eo servavit Ecclesia, venerationem subverteret.*

XXXVIIII S. DAMASUS

C F

Ab an. 366 ad 384 an. 18, men. 2, dies 10.
** Baron a 367, ad 384, an. 17 m. 2, d 27*

DAMASUS, natione Hispanus, ex patre Antonio, fuit temporibus Valentiniani et Valentis, Gratianique cum Theodosio magno imperantis, a I die et Dominica Octobris anni CCCLXVI, usque ad X Decembris anni CCCLXXXIIII*, per annos XVIII, menses II, dies X, sepultus in Basilica sua cum matre et sorore die XI sequenti, quo colitur, et cessavit Episcopatus dies XXI.

Quomodo Damasus Hieronymo dicatur 35 a S. Petro.

Hieronymus in Chronico, *ubi* Cletum *ab* Anacleto, Marcellinum a Marcello *Eusebii exemplo non distinxerat; et* primum a Petro *nominans* Linum, *ceteros consequenter numero eo designarat in quo* Petrus *non comprehenditur,* Felicem *autem ut intrusum prætermittebat;* Damasus, *inquit,* XXXV *videlicet a Petro.* Romanæ Ecclesiæ Ordinatur Episcopus, *qui nobis, Petrum atque alios tres adnumerantibus, est* XXXVIIII. *Marcellinus autem Comes, non satis Hieronymi mentem hic capiens,* Mense, *inquit,* Octobri Damasus Romanæ Ecclesiæ (exceptis Liberio et Felice) XXXV Episcopus, anno Pontificatus sui XVIII in Domino requievit: *quo ostendit se* Cletum *ab* Anacleto *non distinguere: et ut* Marcellum *a* Marcellino *distinguat, ac nihilominus numerum in quo Hieronymus desierat servet,* Liberium *præsumit expungere e Catalogo, quod alius nemo tentavit. Hæc porro notare oportuit, propter Martyrologia et sanctos Patres, ad nomina Pontificum quandoque juxta Eusebii et Hieronymi calculum, in Romanorum Pontificum appellatione, definientes, quotus quisque* post B. Petrum Romanam rexit Ecclesiam.

Dies mortis,

2 *Ceterum nequeo dubitare, quin erraverit Marcellinus aut librarius ejus, mortuum* Damasum *scribendo in* mense Octobri, *quo fortassis Ordinatio ejus alicubi notata legebatur: nam familiarissimus,* Damaso *Hieronymus in suo Martyrologio, post plures Martyres* X *Decembris relatos,* Romæ, *inquit,* depositio S. Damasi Episcopi. *Nec refert quod in eodem Martyrologio etiam dies* II *Julii inchoetur ab his verbis,* Romæ Damasi: *legendum enim esse* Romæ [in cœmeterio] Damasi, Processi et Martiniani, *ex Adonis auctori-*

tate

A tate et ex aliis rationibus demonstrat Florentinius.

Damasus Inter pontificium.

3 Interpontificii dies, qui XXXUI numerabantur in secundo Catalogo ad XXU restrinxi; quia sic optime digeri videbatur initium et finis sequentis Pontificatus, D alioqui satis conturbati, propter variantes in exemplaribus numeros, nec in ullo satis sanos.

DISSERTATIO XI

De anno mortis S. Damasi, et quibusdam ei attributis epistolis.

Annos Damasi Marcellinus biennio citius

Marcellinus Comes, Chronicon suum digestum per Consules, dum his aptare nititur finem Damasi, initium ejus invenerat a Hieronymo adscriptum, anno II Valentiniani et Valentis, quem cœperant numerare, senior a XXU Februarii, junior ab exitu Martii anni CCCLXU, uno utique anno citius quam obiit Liberius. Non animadvertit autem librariorum id culpa factum esse, haud satis accurate distinguentium marginales annorum Imperialium numeros, et numerum III ponentium e regione nominis Imperialis Valens, qui debuerat poni e regione tertiæ lineæ hanc præcedentis, quæ incipit, Romanæ ecclesiæ Episcopus ordinatus. Annos ergo Damasi, quos cum ceteris XUIII numerat jam dictus Marcellinus, finit in Consulatu Antonii et Siagrii anno CCCL-
B XXXII, et utrumque extremum eidem pro anno imputat. Ad hoc porro faciendum videtur motus Marcellinus alio Catalogorum mendo, quo adscribebantur successori Siricio anni XU pro XII, additis XI mensibus et diebus aliquot, finiendi Honorio IIII et Eutychiano Coss. anno CCCLXXXXUIII. Econtra Prosper, Siricii Successoris Pontificatum cœptum in Januario, Damasi mortem secuto, inchoat cum Consulatu Ricimeris et Clearchi anno CCCLXXXIIII et finit in eodem quo Marcellinus Magistratu. Neque hoc prorsus bene, cum fere totus hic annus fuerit relinquendus Damaso, si is annos XUIII sedit, et initium Siricii sequenti anno ponendum.

finit quam Prosper;

2 In hac controversia Marcellinum sequi elegit Henschenius, et Damaso solum annos XUI reliquit: ego, ut XUIII annos retineam, non tam moveor argumentis Baronii (quamvis et his movear, ac ceteris paribus eum sequar libentius) quam quod videam Marcellinum hærere perplexum, dum neque annos XUIII diminuere audet, neque eos plenos potest invenire, quos tamen aliquot mensibus excessisse omnes fere Catalogi concorditer asserunt: quodque etiam sic manifeste hallucinatum videam in Damasi Electione, uno anno citius quam par erat collocanda. Dixi, Fere, quia cœpraphum nostri secundi Catalogi solum habet annos XUII.

huic inhæremus cum Baronio:

quia Marcellinus sibi non satis constat.

C 3 Baronii argumentum primum sumitur ex Symmachi Præfecti Epist. 34 lib. 10, scripta Divis Augustis, Valentiniano, Theodosio et Arcadio, qui Arcadius solum factus est consors paterni Imperii anno CCCLXXXIII in hac autem Epistola Symmachus, de male tractatis Christianis accusatus, innocentiæ suæ testem appellat Damasum Christianorum Episcopum, utique adhuc viventem. Sed incerta mihi est ejusmodi inscriptio: et editio Jureti, omisso Valentiniano (quem, utpote Mediolani regnantem primum ac potissimum oportuerat appellare) solum habet Divis Theodosio et Arcadio semper Augustis. Interim ipse Symmachus satis manifeste indicat alloqui se vel Gratianum vel Valentinianum juniorem, sub quorum Patre Valentiniano seniore Urbis Præfectura functus erat annis CCCLXIIII et LXU: ita namque ex Ammiani Marcellini libro 27, docet Gothofredus in Notitia dignitatum subjuncta Codici Theodosiano per ipsum illustrato. Dicit enim: Jam dudum Divus genitor Numinis tui præcipuo me honore dignatus, ille meritorum arbiter singularis, cujus Imperium cum moribus recepisti. Paternum sequere, tuum tuere judicium: qui Præfecturam sine ambitu meruimus, sine offensa ponamus. Cum autem ex Indiculo Præfectorum urbis apud Bucherium a temporibus Gallieni usque ad annum CCCLV protracto, intelligamus, sæculo IV æræ Christianæ, uno eodemque anno plures successive solitos Præfectos creari, qui anno CCCLI quinque omnino diversi nominantur; quis nos securos faciet, non ante annum CCCLXXXIIII eodem munere semel aut sæpius functum Symmachum? Nec refert quod aliarum vicium non meminerit agens de Symmacho Ammianus: haudquaquam enim profitetur omnes Urbis Præfectos enumerare; sed prout occasio fert eorum facit mentionem. Nihil igitur prohibet etiam circa annum CCCLXXU mortuo Valentiniano Juniore, vel annum CCCLXXXII mortuo etiam Gratiano, et solo Valentiniano Juniore in Italia dominante Præfectum fuisse Symmachum. Ad Theodosium et Arcadium nihil pertinebat cognitio administrati a Symmacho muneris: et ideo dubium non est, quin titulus epistolæ præcitatæ spurius, vel additamento peregrino adulteratus sit.

Alioqui putamus ad an. 384 non cogere Præfecturam Symmachi an. 383 gestam:

nam is, sicut an. 365 eo functus est munere,

potest eodem functus esse etiam an. 375 vel 382.

E

Minus eodem cogit triennium Romæ actum ab Hieronymo,

4 Minus etiam premit secundum Baronii argumentum, ex Epist. 99 S. Hieronymi ad Asellam, ubi is ait, vixisse se Romæ pene triennium, priusquam Hierosolymam proficiscerentur Paula atque Melania; et quam ibi irreprehensibiliter imo laudabiliter vixerit indicans, Beatæ, inquit, memoriæ Damasus sermo meus erat. Dabo hoc de toto triennio intelligi: sed non dabo quod supponit Baronius, non ante annum CCCLXXXII Romam advenisse Hieronymum: quin imo biennio citius Paulam appulisse in Palæstinam, anno saltem CCCLXXXIII, demonstravi in Chronologia Patriarcharum Hierosolymitanorum; ut Damasus mortuus fuerit Decembri eum annum prægresso, paucis post eam mortem mensibus Roma cum Paula discesserit Hieronymus, jam pene triennium ibi versatus, atque adeo a Quadragesima anni CCCLXXX.

denique suspectus est Consulatus additus Epistolæ Siricii successoris,

5 Fortius stringere videtur argumentum Baronii tertium, sumptum ex Siricii successoris Epistola ad Himerium Tarraconensem Episcopum, data III Idus Februarii, Arcadio et Bautone Viris Clarissimis Coss. id est anno CCCLXXXU, sic enim incipit: Directa ad decessorem nostrum sanctæ recordationis Da- F masum Fraternitatis tuæ relatio, me jam in Sede ipsius constitutum invenit... et quia necesse erat nos in ejus laboribus curisque succedere, cui per Dei gratiam successimus in honore, facto, ut oportebat, primitus meæ promotionis indicio, ad singula consultationi responsum competens non negamus. Gravis sane Epistola est tota, veteris Scripturæ loca juxta septuaginta Interpretes allegat, et plaquis, quibus Mercatoris aliæ merces scatent, nullis cuiquam suspecta redditur: suspecta tamen est subscriptio ex duplici capite. 1, quia aliæ hujus Pontificis Epistolæ, aliunde erutæ, carent Consule; nec in prægressis aliorum Pontificum germanis Epistolis, neque in iis quas Episcopi alii ad Romanos Pontifices imo et ad hunc Siricium dedere, notatur hactenus data dies vel Consulatus; ut omnino videatur necdum usus iste in signandis epistolis obtinuisse. 11 suspectus merito est communis utrique Consuli titulus: nemo enim ea ætate sic scripserit, sed bene: Arcadio Aug. et Bautone Viro Clar. Coss.

tenetur tamen annus 384

6 Quidquid tamen de his sit, malo credere, revera usque ad Decembrem anni a Prospero indicati vixisse Damasum, ob causam initio propositam, et suam Baronianis argumentis quantam habere possunt, salva certiori aliunde veritate, vim relinquere.

A *Hieronymi ad Damasum et hujus ad illum suppositititiæ ante Catalogum Pontificium epistolæ:*

7 *Venio ad Epistolas, tamquam* Hieronymi ad Damasum, Damasi ad Hieronymum, *ab Henschenio præmissas antiquiori ac primo Pontificum Romanorum Catalogo, ad verosimile faciendum, quod ipsum a Damaso acceperit Hieronymus. De his, cum bona Magistri mei venia, libenter subscribo eruditissimo Schelstratio, asserenti, neque in iis utriusque Scriptoris stylum apparere, sed meram barbariem transcribentium socordiæ haud facile imputabilem; neque hujusmodi Catalogum respondere potuisse desiderio petentis* Actus gestorum, a B. Petri principatu usque ad Damasi tempora, quatenus eos sentiens, recognoscat, quis meruerit de Episcopis supradictæ Sedis martyrio coronari, vel siquis contra Canones Apostolorum excessisse cognoscatur. *Sed neque Catalogus iste (ut palam est consideranti) implet fidem responsi; cum quo* Damasus *mittere fingitur* Gesta Pontificum, quæ potuit reperire in suæ Sedis studio. *Nihil enim minus hic habemus quam gesta : et talia ut summum exhibet Catalogus secundus, cui, ut est in libro Pontificali descriptus auctoritatem addere volens ineptus quispiam, epistolas istas fabricavit, infelici commento. Manet interim Catalogo primo, prout a nobis est explicatus in suasque distributus partes, nihilo minus pretium, quam si a* Damaso *missus Hieronymo fuisset.* B

alia æque spurii ad Episcopos Africæ.

8 *Porro qui* S. Damasi *opera collegit et edidit Martinus Milesius Zaragozanus, inter Epistolas octavam ponit, quam is dederit* Stephano Archiepiscopo Concilii Mauritaniæ et universis Episcopis Africanæ provinciæ, *sub hisce titulis, nulli alteri ejus Epistolæ prænotatis,* Damasus, servus servorum Dei atque per gratiam ejus Episcopus sanctæ Catholicæ Ecclesiæ Urbis Romæ : *in quibus νοθείαν facile deprehendet, qui noverit ante Martinum I vix semel iterumve inveniri aliquem qui* servum servorum Dei *se scripserit : magis vero ipsam arguit,* Data Flavio et Stilicone. VV. CC. Coss. *cum* Flavius Stilico *unus vir sit, qui anno* CCCC *cum* Aureliano, *et* CCCCV *cum* Anthemio *Consulatum gessit, annis* XXIII *et* XXXII *post mortem Damasi.* D

uti et liber Pontificalis,

9 *Restat* liber Pontificalis, *seu* Pontificale, *quod* Damaso *ut auctori pridem fuit adscriptum, dicente Ptolomæo Lucensi apud Milesium pag.* 21 Usque Damasum Chronica summorum Pontificum vigorem recipiunt, Damaso scribente. *Hanc opinionem secuti Sabellicus, Panvinius, aliique, sub ejus nomine passim citant elogia, quæ nunc tomis Conciliorum inserta, ad cujusque locum leguntur : sed eorum continuatio, usque ad* Sabinianum, *successorem* S. Gregorii, *ejusdem cum priori parte styli, clamat ejusdem quoque esse auctoris; sive hic Anastasii Bibliothecarii primus conatus fuerit, quem deinde accuratiori resumens studio ad sua usque tempora in majus opus produxerit; sive alius ab eo seculi* VIII *scriptor, Anastasio antiquior.* Damasi *certe non esse uno consensu viri omnes eruditi nunc sentiunt : nec puto opinionis ejus, qua illi adscripta fuerunt Pontificum Chronica, aliud esse fundamentum, quam commentitias ac supra rejectas epistolas.* E

XL S. SIRICIUS

Ab an. 385., ad 398, an. 13, men. 10 dies 22. * Baron. an. 13, m 1, d 14.

SIRICIUS, natione Romanus, ex patre Tiburtio, fuit temporibus Valentiniani Junioris, Theodosii, Arcadii et Honorii, a Vigilia Epiphaniæ eademque Dominica, V Januarii, anno CCCLXXXV; usque ad XXVI Novembris anni CCCLXXXXVIII; per annos XIII, menses X, dies XXII*, sepultus in cœmeterio Priscillæ via Salaria XXII Februarii : et cessavit Episcopatus dies VIIII.

Ratio temporis.

ANNUM *hujus Pontificatus primum, Consulatu* Arcadii et Bautonis *insignem, correctis Prosperi et Marcellini calculis, sumo ex jam definito ultimo anno* Damasi : *et* Siricii *annos, passim notatos* XV, *muto in* XIII, *quibus additos in Catalogo nostro dies* XXXV, *conflatos puto ex numero mensium et dierum, omisso per socordiam librarii verbo* menses, *male auctorum : atque illos* X *relinquens, quos Anastasius sumpserat* XI, *et pro* XXV *residuis legens* XXII, *pervenio, præcise ad diem Depositionis, signatum in Martyrologio Hieronymiano.* C

Dies mortis

2 *Dies hic juxta antiquissimum Epternacense exemplar sic inchoatur,* Romæ depositio Sirici Episcopi. *Ad quem diem Martyrologii illius illustrator Florentinius insignem habet Exercitationem, qua Sanctitatem* Siricii *asserit contra Baronium ; qui licet illum invenerit in veteri S. Cyriaci Martyrologio, unde hodiernum Romanum pluribus Sanctis auxit; neglexit tamen, multa in ipso non laudanda suggerens, quæ Florentinius accurate discutit, et ad extremum adducit epistolam* 8, *lib.* 10 *S. Ambrosii, blandiri nescientis, qua respondet perscriptæ sibi ab illo Joviniani damnationi, et ait :* Recognovimus litteris Sanctitatis tuæ boni Pastoris excubias, qui fideliter commissam tibi januam serves, et pia solicitudine Christi ovile custodias, dignum quem oves Domini audiant et sequantur.

et vera sanctitas.

Dies sepulturæ,

3 *Annum porro* Siricii *ultimum Prosper et Marcellinus, jam pariter gradientes, faciunt Successoris primum : cujus creationi licet Catalogus noster dies* XXXVI, *Anastasius* XX *præmittant, invenio tamen* VIII *sufficere. Denique in varietate codicum, adscribentium sepulturæ* Siricii VII ; *vel* VIIII Kalendas Martii, *elegi* VIII; *quia tali die de eo inter Prætermissos prolixe egit Bollandus noster; si autem* VIIII Kalendas *malis, fuerit sepultura hæc facta in Dominica, quod minus probo.*

ejusque differendæ causa.

4 *Ut autem promptius credas, facillime fieri potuisse, ut Pontificum solennes exequiæ in Vaticano, non tantum sicut hic ad unum mensem, sed etiam ad plures differrentur ; observatum velim, quod Romani Pontifices, jam inde ex quo* Constantinus *Basilicam Lateranensem fundavit, habitare soliti sint in Patriarchio (ut vocabant) Lateranensi : ubi tamen eorum nemo sepulturam habuit ante* Leonem V *anno* DCCCCIII. *Quoties porro accidebat (quod accidebat sæpissime) ut neque promptum esset ea qua par erat pompa, statim efferre defuncti Pontificis corpus, ad Vaticanum aut alibi, in tumulum, sæpe primum a morte parari cœptum ; neque congruum tamdiu corpora retinere extra locum, sacrificiis pro defuncto offerendis aptum; proximum fuit ut in Lateranensi Basilica, Palatio contigua, tantisper illa deponerentur, cum temporaria aliqua ceremonia, usque dum iis in locum designatum transferendis Successori Pontifici otium tempusque suppeteret. commoda aliqua die, quæ pro sua maxima solennitate ad memoriam posterorum deinceps adnotatur (ut credimus) in hoc Pontificum Catalogo.* F

Translatio corporis ad ecclesiam S. Praxedis.

5 *De seculo quo facta Translatio corporis, ex cœmeterio Priscillæ via Salaria ad ecclesiam S. Praxedis in montibus, conjectura fieri potest ex Anastasio, asserente hanc ecclesiam, ex parte ruentem, ab* Adriano *Papa renovatam, et a* Paschali *Papa, cum ruitura prævideretur, in alium translatam locum, et in meliorem quam dudum fuerat statum erectam fuisse. Ab alterutro igitur factam Translationem, seculo* VIII *vergente ad finem aut*

XLI S ANASTASIVS

XLII S INNOCENTIVS

XLIII S ZOSIMVS

XLIV S BONIFACIVS

A ix *adolescente, verosimile est : eamdemque ætatem aut etiam majorem sapit hoc ejus Epitaphium, a Ludovico Jacob in Bibliotheca Pontificia descriptum.*

Liberium Lector, mox et Levita secutus,
Post Damasum, clarus totos quos vixit in annos,
Ponte sacro magnus meruit sedere Sacerdos,
Cunctis ut populis pacem tutam * solidaret.
Hic pius, hic justus felicia tempora fecit :
Multos horribiles defensor magnus ut ausus
Regi subtraheret, defendens Ecclesiæ * aulam
Misericors, largus meruit per secula nomen,
Ter quinos populum in annos qui rexit amore :
Nunc requiem sentit cœlestia regna potitus.

Epitaphium,

6 Annos *regiminis* ter quinos, *ex vulgatis tunc Catalogi secundi exemplaribus sumptos esse præsuminus ; si enim posset aliquis persuadere ipso Sepulturæ primæ tempore compositos esse versus, eadem opera persuaderet nobis veram esse Marcellini Comitis* de Damaso *sententiam, deque numero annorum, ejus Pontificatui ab illo tributorum, detrahendos esse annos duos, et* Siricio *relinquendos. Ceterum corruptum misere versum 4, in cujus fine legebatur apud Ludovicum,* pacem tunc solidam daret, *in genuinam (ut reor) formam restitui levi correctione. Versus etiam* 6, 7 *et* 9, *reductis in ordinem metro congruum verbis, reformavi, unde eos librarius sic detorserat, ut nulla species versuum esset, ita legi faciens.*

Unde in eo anni 15 Pontificatus ?

B

Defensor magnus multos ut horribiles ausus,
Regi subtraheret Ecclesiæ aulam defendens
Ter quinos populum qui rexit in annos amore.

7 *Ausus vero illos,* Siricii *auctoritate repressos, credo spectare ad immunitatem ecclesiasticam, per Stiliconem* Honorii *Imperatoris tutorem anno* CCCLXXXXVI *Mediolani graviter læsum, uti ad annum istum num. narrat Baronius ex Paulino in Vita Ambrosii. Licet enim injuriam tentatam tunc, vindicaverit Deus, immissis in sacrilegos bestiis amphitheatri ad preces Ambrosii ; credibile tamen est ab hoc admonitum de re tota* Siricium, *apud Stiliconem jam pœnitentem facti institisse, ut* Honorium *induceret ad azyli ecclesiastici jura Decretis Imperialibus confirmanda ; quæ tamen in Codicem Theodosianum relata non sint, cum sufficeret Lex jam antea lata ab Imperatorum parente Theodosio,* Arcadio II et Rufino Coss. *anno* CCCLXXXI. *Sed* Siricio *mortuo, ipso quo obiit anno, instigante Eutropio Eunucho, die* XVI Kal. Augusti, Honorio IIII et Eutychiano Coss. *atrocior multo sanctio prodiit ab* Arcadio *Constantinopoli, jubens ad ecclesiam confugientes extrahi,* D *quam ejus condendæ suasor mox in sese ipso expertus est anno sequenti.*

Libertas ecclesiastica a Siricio defensa.

SIRICIUS

8 *Ad Epistolas* Siricii *Papæ quod attinet, de earum una supra egimus, diximusque expressione Consulum auctam videri. Ut autem tali expressione, quæ ab originali credi potest omnino abfuisse, amittit Epistola illa, alioquin proba, laudem integræ undequaque sinceritatis ; sic eadem laude novo titulo justius privatur ultima,* ad Episcopos Africæ, data Romæ in concilio Episcoporum octoginta, sub die VIII Idus Januarii, post Consulatum Arcadii Augusti et Bautonis Virorum Clarissimorum Consulum *id est anno* CCCLXXXVI. *Insolens enimvero formula, eoque difficilius recipienda quod annus per priorem Consulatum signetur, quo tamen anno Magistratum illum inivisse sciebantur* Honorius N. P. *(Nobilissimus Puer, Theodosii Imperatoris secundo-genitus anno* CCCLXXXIIII *natus)* et Fl. Evodius : *quanto enim major fuit hujus Consulatus lætitia per Imperium, tanto minus debuerunt hæc nomina sileri. Neque dubites utrum Romæ sciri tam cito potuerit, quinam Constantinopoli declarati fuerint Consules ; cum soliti fuerint pluribus mensibus antea nominari et publicari, qui erant cum novo anno Magistratum inituri; ex eoque die glorioso* Designati Consulis *titulo honestari. Accedit quod ultimæ hujus Epistolæ locus non* E *unus inveniatur postea in epistola Innocentii Papæ : et quod articulus* VIIII *plane videatur supposititius, utpote præter formam præcedentium octo articulorum, qui brevissimi sunt, longe sententiarum ambitu descriptus, in hunc modum.* Præterea quod dignum est et pudicum suademus, ut Sacerdotes et Levitæ cum uxoribus suis non coeant, quia in ministerio divino quotidianis necessitatibus occupantur. *Concepto in hunc modum decreto, quod plusquam satis esse debuerat, accumulantur et expenduntur Scripturæ, quin et refelluntur quæ possent contra objici : interim vero iteratur obsecratio his verbis :* Qua de re hortor, moneo, rogo, tollatur hoc opprobrium, quod potest jure etiam gentilitas accusare. *Numquam arbitraria fuit in Romano Patriarchatu, ad quem etiam Africa pertinebat, continentia Sacerdotalis, ut adhortatione, monitione, supplicatione fuerit impetranda ; quare Epistolam illam non modo in subscriptione, sed in ipso etiam textu interpolatam esse censeo per ejusmodi lacinias, veris fortassis* Siricii *Papæ responsis attextas.*

Epistolæ ipsi falso adscriptæ,

uti et alia ad Episcopos Afros.

VIDE APP. NOT. 9

C F

XLI S. ANASTASIUS

Anastasius, natione Romanus, ex patre Maximo, fuit temporibus Arcadii et Honorii, a die II Decembris et Dominica II Adventus anni CCCLXXXXIIII usque in XIIII Decembris anni CCCCI*, per annos III, dies X : et sepultus ad Ursum-Pileatum atque a Sergio II translatus ad ecclesiam SS. Silvestri et Martini in montibus, colitur XXVII Aprilis : cessavitque Episcopatus diebus XIII.

Ab an. 398 ad 401. an 3, d. 10.
* Baron. a 398, ad 402, an. 4, m. 1, d, 13.

Consules, *a Marcellino et Prospero nominati,* Honorius III et Eutychianus, *signant hujus Pontificatus initium : cujus annos et dies suggerit antiquus Catalogus, ducentes ad eumdem diem, quo Martyrologium Hieronymianum, post relatos Antiochenos Martyres, nunc quidem sola hæc verba habet;* Et S. Anastasii *sed olim plus habuisse, legique potuisse,* Et Romæ S. Anastasii Episcopi, *tanto certius mihi persuadeo, quo ex pluribus* Anastasiis *ibidem relatis nemo est alius, in quem suspicio cadere possit, quod fuerit Romanus Episcopus, nec tamen ullatenus verosimile est, omissum hunc ab Hieronymo suo coævo fuisse.*

Dies mortis 14 Decemb.

2 *Si porro sequenti Pontifici, præter annos et dies in quibus omnes conveniunt, dandi solum essent menses* I, *aut* II ; *oporteret vacuam Sedem relinquere totis* X, *aut* IIII *mensibus ; cujus rei cum nulla appareat justa causa, mutavi et auxi numerum dictorum mensium ; atque ita satis mihi est Interpontificium dierum* XIII.

ratio interpontificii :

3 *Extat hujus Pontificis germana Epistola una,* ad Joannem Hierosolymitanum Episcopum, *sed sine Consule, ut hactenus censemus in usu fuisse : quam, inquit Labbæus noster,* compone cum duabus præcedentibus, *sub ejusdem* Anastasii *nomine in tomis Conciliorum,* et senties aliter olere catulos. *Stylus certe diversissimus est, et ut eas excusare conetur Binius, aut saltem non totas reprobare audet : fatetur tamen adulterinam esse Datam, qua primæ subnotantur* Arcadius et Bauto Viri clariss. Coss. II *anno* CCCLXXXV, *annis scilicet*

epistolæ confictæ :

ANASTASIUS. XI

A *scilicet tredecim antequam* Anastasius *Pontifex fieret; secundæ* Theodosius VII et Palladius Viri Clariss. Coss. *qui fuerunt anno* CCCCXUI, *annis nempe* XIIII *post* Anastasii *mortem. Adde quod prima Epistola pro magna parte sumpta sit ex Leonis Papæ Epistola* 2 : *et quod* cunctis Germaniæ et Burgundiæ Regionis Episcopis *data illa fingatur, tot scilicet annis citius, quam* Burgundia *suum haberet nomen a* Burgundionibus, *de quibus Hieronymus in Chronico ait, quod* Anno Valentiniani IX (*est is Christi* CCCCXXXIIII) *eorum* octoginta ferme millia, quot numquam antea ad Rhenum descenderunt, *Regem habentes* Gundicarium ; *unde intelligas eos qui teste Prospero*, Lucio Consule, *id est anno* CCCCXIII, *partem* Galliæ propinquam Rheno obtinuerunt, *non adeo numerosos fuisse, ut nomen Regno facere potuerint, quod accessu plurium paulatim* D *Provinciarum, per dicti Gundicarii successores acquisitarum, factum fuit Amplissimum, et* Burgundiæ *nomen accepit; ut dictum ad Acta S. Sigismundi, primi inter eos Regis Christiani, anno* DXXIII, *Maji.*

4 *Ludovicus Jacob in Bibliotheca Pontificia aliquod ejusdem* Anastasii *Epitaphium habet, unde intelligitur, eum de cryptis cœmeterii prædicti sublatum translatumque fuisse ad vestibulum alicujus ecclesiæ: quam fuisse ecclesiam S. Silvestri in montibus indicat Bibliothecarius in Sergio II: ipsum vero est hujusmodi :* — *Translatio et Epitaphium.*

Limina nunc servo, tenui qui culmina Sedis,
Hic merui tumulum Præsul ANASTASIVS.
Presbytero genitus, delegi dogmata vitæ,
Militiæque Dei natus in officiis;
Pontificum casto famulatus pectore jussis,
Obtinui magnum nomen Apostolicum.

XLII S. INNOCENTIUS

Ab an 402 *ad* 416. *an.* 14, *m.* 11, *d.* 21.

B Baron. a 402. ad 417, an. 16 m. 1, d. 10.

INNOCENTIUS, natione Albanensis, ex patre Innocentio, fuit temporibus Arcadii et Honorii et Theodosii Junioris, a Kalendis Januarii festo Circumcisionis anno CCCCII, usque ad XXI Decembris anni CCCCXUI*, per annos XIIII, menses XI, dies XXI; sepultus ad Ursum Pileatum XXUIII Julii, quando colitur, translatus autem a Sergio II ad ecclesiam SS. Silvestri et Martini in montibus et cessavit Episcopatus dies XU. E

Ratio temporis et obitus an. 416

Initium *hujus Pontificatus, apud Marcellinum et Prosperum signant anni supranotati* Consules. Arcadius V et Honorius V. *Finem accipio ex die* XII Kal. Januarias, *qua in Hieronymiano Martyrologio notatur,* Romæ depositio S. Innocentii Episcopi. *Cum autem constet Successorem creatum fuisse saltem ante finitum Martium anni* CCCCXUII ; *necesse est ut præcedenti anno obierit* Innocentius, *adeoque Episcopatus ejus non fuerit annorum* XU *et mensium aliquot, sed* XIIII. *Quia tamen ad complendum alterum annum solum deerant dies* X, *plerique videntur rotundo numero scripsisse annos* XU ; *quos servatos cupientes Catalogorum Auctores, ex* XI *mensibus, unum solum putaverunt retinendum.*

2 *Nec obstat, quæ prætenditur, Epistola* Innocentii *ad Concilium Milevitanum, quatenus illa dicitur* data III Kalend. Februarii Honorio Aug. et Constantio V. C. Coss. *id est anno* CCCCXUII; *quia ejusmodi Datæ, præter reliquarum Innocentii* Epistolarum *morem, quibusdam ejus Epistolis additæ eo tempore, quo ceteræ ad ipsum etiam ex Conciliis directæ inveniuntur scriptæ sine Consule, multum nobis de suppositione suspectæ sunt, etsi ipsæ Epistolæ probæ alioqui viderentur et germanæ. Talis certe est nota temporis addita rescripto præcedenti ad Concilium Carthaginense, seu* I. *seu* II, *habitum anno* CCCCXI *et* CCCCXVI *quasi* datum *foret* VII Kalend. Februarii post Consulatum Honorii Aug. II et Junii Quarti V. C. Theodosius *enim Junior Consulatum* II *gessit anno* CCCCVII *et* Junium Quartum, *neque tunc, neque alias unquam Collegam habuit. Non video igitur, quod ex sic temere et mala fide adjectis Consulatibus statui aliquid in Chronologia possit.* — *Rejicitur data epistolæ pro anno sequenti.*

XLIII S. ZOSIMUS

C *Ab an.* 417 *ad* 418 *an* 1, *m.* 11, *d* 12. *Par an. 1 m. 4, d. 7.

ZOSIMUS, natione Græcus, ex patre Apronio, vel Abramio, fuit temporibus Honorii et Theodosii Junioris, à die III Januarii in Sabbato festo Epiphaniæ anni CCCCXUII, usque in diem XUII Decembris* anno CCCCXUIII : per annum I, menses XI, dies XII, sepultus juxta corpus B. Laurentii via Tiburtina, XXUI vel XXUII Decembris : et cessavit Episcopatus dies XI. F

Ratio temporis,

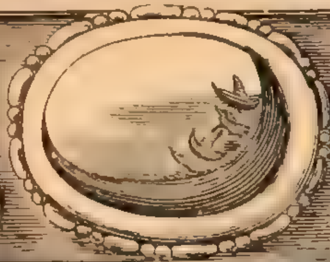
Primum *Pontificatus hujus annum ponit Marcellinus, sub Consulatu* Honorii XI et Constantii II, *qui cum Chronologia nostra melius convenit, quam Consulatus præcedens; sub cujus exitu mortuum fortassis* Anastasium *inveniens Prosper, consequens credidit, ut sub eodem ordinatum Successorem statueret. Nescio autem quomodo Marcellinus* Zosimo *dederit annos* III : *ceteri omnes in anno* I *conveniunt, eique addunt menses et dies aliquot. Ecgraphum quidem nostrum* mensem I, dies II; *Prosper,* menses IIII, dies IIII; *Anastasius, in nnis exemplaribus,* menses IIII, dies XXU ; *in aliis,* menses III, dies XII; *MS. nostrum* menses III dies XI. *In hac tanta diversitate nihil est quod eligas, quando nec maximus quidem ex assignatis numerus mensium sufficit ; dum inveniuntur epistolæ illius, hactenus a nomine vocatæ in controversiam, una quidem* data XI Kal. Apriles, Honorio XI et Constantio II Coss. *universis Episcopis per Gallias et septem Provincias constitutis; ultima vero ad Episcopos per Byzantium constitutos,* XUI Kalendas Decembris, Honorio XII et Theodosio IIII Coss. *Itaque ex omnibus præfatis calculis nihil mihi videtur commodius, quam secundi Catalogi numero librariorum socordia defectuosos supplere, addito utrobique denario. Sic a certissime noto ordinati successoris Natali* XXUIII *Decembris, per dies vacationis* XI *ab Anastasio et Auctore MS. nostri descriptos, veniemus ad* XUII *Decembris, quo* Zosimus *obierit; indeque ad festum solennissimum Epiphaniæ, quo fuerit ordinatus. Ceterum mirandum et dolendum est, quod* Zosimi Episcopi *nomen exciderit ex Hieronymiano Martyrologio : omissum enim ab ipsomet collectore non est credibile ; et quos alios* Zosimos *hic plures nominat, omnes fuerunt Martyres,* — *quoad numeros correcta :*

XLV S CÆLESTIVS

XLVI S SIXTVS III

XLVII S LEO

XLVIII S HILARVS

A *Martyres, nec ullus eorum Romæ adscribitur. Noster quidem Catalogus dies vacationis numerat* XXI, *sed merito suspectus vitii est numerus, post sex continuos Pontificatus quinquies idem recurrens. Locum et diem Depositionis seu Sepulturæ solennis Anastasius suggerit hic et deinceps; quem secuti in Sanctis Sancti Martyrologi sunt: quod porro dictum puta in simili casu cum Auctor alius non allegabitur.*

correctionis necessitas ex Epistola Paschasini.

2 *Quantum vero aberraverit Baronius,* Zosimi *initium differens usque ad* XIIII *Augusti ejus anni, cujus principio creatum nos dicimus; demonstratur ex Epistola Paschasini Lilebytani Episcopi, S. Leonem sic alloquentis:* Tempore recordationis Domini mei prædecessoris vestri Zosimi, anno Consulatus Honorii Augusti XI et Constantii II, cum declinaretur ne X Kal. Maji dies Paschæ teneretur, celebratum est die IIII Kalendas Aprilis. *Epistolam hanc accuratissimo studio emaculavit notisque illustravit Paschalis Quesnel, in nova operum S. Leonis editione; descriptus autem supra locus, verbis nonnihil diversus, sensu* D *tamen idem, lectus a Baronio in Chronico Mariani Scoti aut alibi, quomodo non incurrerit in oculos ipsius ad talia attentissimi, et mentionem illius Epistolæ simili occasione facientis, satis mirum est.*

ZOSIMUS.

Interpontificii probatio.

3 *Idem Baronius, consuetus Sedis Vacationem in novi Episcopi Electione terminare, cum Romani Pontifices (ut alibi dixi) solerent a suæ Ordinationis die exordiri annos Pontificatus,* non amplius una die, non undecim, *Sedem vacasse ait, idque ex Symmachi Epistola demonstrari putat. Sed hæc tantum dicit, Eulalium,* de exequiis prioris Episcopi *adductum* ad ecclesiam Lateranensem, *electum esse; ibique* per biduum *substitisse,* ut expectaretur dies consuetus quo posset solenniter ordinari. *Quæ verba, ut ad illius sententiam parum aut nihil faciunt, ita diei Dominicæ vel aliter festivæ expectandæ consuetudinem, quæ nobis pro regula fuit hactenus eritque deinceps, egregie confirmat; quod et facient similes aut etiam clariores auctoritates nonnullæ, ex Anastasio Bibliothecario suo loco observandæ.*

VIDE APP. NOT. 10

B

XLIV S. BONIFACIUS

E

Ab an. 418 ad 423 an. 4 m. 8 d 7.

Bonifacius, natione Romanus, ex patre Secundo Presbytero, fuit Temporibus Honorii et Theodosii Junioris, a die XXVIIII Decembris, Dominica ultima anni CCCCXVIII, contra quem ordinato eadem die ab aliis Eulalio, fuit schisma per menses VII dies XV, usque ad XII Augusti sequentis, quando reprobata Synodaliter ordinatione Eulalii, confirmatus Bonifacius, fuit indubitatus Pontifex, usque ad IIII Septembris, CCCCXXIII, * per annos universim IIII, menses IIII; sepultus in Cæmeterio S. Felicitatis via Salaria XXV Octobris: et cessavit Episcopatus dies XI.

*Bar an. 4 m. 9 d. 7.

Ornaverat scilicet ipse vivens sepulcrum S. Felicitatis, *in ejusque cœmeterio oratorium fecerat: quare credibile est ibidem et sepeliri voluisse, exindeque tali die colitur: et ibi hactenus videtur requiescere: nam qui in Vaticano quiescit* Bonifacius, *est potius, hujus nominis secundus. Epitaphium ejus hoc recitatur.*

Epitaphium.

Sedis Apostolicæ primævis miles ab annis,
  Post etiam toto Præsul in orbe sacer,
Membra beata senex BONIFACIUS hic sua clausit,
  Certus in adventu glorificanda Dei.
Mitis adunavit divisum Pastor ovile,
  Vexatos refovens hoste cadente greges.
Iram supplicibus miti de corde remisit,
  Debellans cunctos simplicitate dolos.
Egit ne sterilis Romam consumeret annus,
  Nunc orando fugans, nunc miserando, famem.
Quis te, sancte Pater, cum Christo nesciat esse,
  Splendida quem Rectum vita fuisse probat?

Certa dies ordinationis, 29 Dec.

2 *Est autem undequaque certissima hujus Pontificatus Chronologia: nam ipso geminæ Ordinationis die,* IIII Kal. Januarii, *reperitur signata Epistola Symmachi, absque mora informare Imperatorem studentis de eo quod actum fuerat, idque in favorem Eulalii; et eodem die in Martyrologio Hieronymiano, inconsueta alias diligentia, sic scribitur ultimo loco.* Et Romæ Felicis et Bonifacii Episcopi de Ordinatione *quæ verba sane constructioni et Hieronymo non indignæ, sic reddere velim:* Et Romæ Felicis et Bonifacii Episcoporum die ordinationis eorum. *Nam et* S. Felicem Papam I *tali die ordinatum fuisse vidimus; et quia felicissimi ominis erat eodem ordinari* Bonifacium, *propterea singulariter id creditum est perpetua dignum memoria.*

confirmationis 12 Augusti

3 *Similiter certa satis est dies confirmati* Bonifacio *Pontificatus a Synodo, quandoquidem* supplicatio Papæ Bonifacii ad Honorium Augustum, *jam inde a* X *Kal. Julii Ravennæ agentem, pro extinquendo per ejus providentiam schismate (quod* Eulalii, *licet pridem ejecti, causa adhuc vigebat)* Kalendis Juliis *invenitur data: nec multum est, si post rescriptum Imperatoris mensis unus insumptus fuerit, antequam evocati ad Synodum Episcopi Italici convenirent. Quapropter ubi nostrum ecgraphum antiqui Catalogi solum habet* III mentes *schismatis, ex Anastasio et MS. nostro fidenter rescripsi* IIII. *Annum vero* CCCCXVIII *indubitabilem nobis reddit proximus Consulatus* Monaxii viri clarissimi *subscriptus ipsius* Bonifacii *Epistolæ ad Episcopos Galliæ: cui Consulatu* Bonifacii *Ordinationem etiam Prosper præmisit: ut curandum nobis non sit, quod Marcellinus ad postsequentem Consulatum eam differat.*

F

obitus 4 Septembris.

4 *Quoad annum denique et diem mortis, conveniunt in assignatum a nobis annum, qui in eumdem* Cœlestini *sucessoris initium conferunt Marcellinus et Prosper, nominatis* Consulibus Asclepiodoto et Mariniano: *diem vero definit Hieronymianum Martyrologium, et simul Romanorum Pontificum nominandorum finem facit,* II Nonas Septembris, *his verbis,* Romæ, in cœmeterio Maximi, via Salaria, depositio Bonifacii Episcopi. *Atque ita extinguitur nobis etiam fax ista, meridiani jam solis æmula, dum primum ultimumque diem suggerit ejus de quo tractandum erat Pontificis. Palpandum igitur post hac aliquamdiu erit, viam quærendo inter Consularia nomina a Marcellino et Prospero signata, spatiaque Pontificatuum et Interpontificiorum notata ab auctoribus Catalogorum; dum neque incertis nimium numeris fidere omnia audimus; et diem Sepulturæ, cui inhærendum Baronius Henscheniusque crediderant, deprehendimus nihil habere cum Mortis die commune. Auxilium tamen aliquod dare incipient Pontificum Epistolæ, post hac satis certæ, suisque Consulibus ac die mensis notatæ.*

Chronologia ex Epistolis PP firmanda.

S. CŒLESTINUS

XLV S. CŒLESTINUS

Ab an. 423 ad 432 an. 8 men. 10 dies 17.

Cœlestinus, patria Campanus, ex patre Prisco, fuit temporibus Theodosii Junioris et Valentiniani, III a die XIII Septembris, eademque Dominica, anno CCCCXXIII. Sedit annos VIIII, menses X, dies XIIII, usque in diem I Augusti anno CCCCXXXII * ; sepultus in cœmeterio Priscillæ via Salaria III vel IIII Aprilis, quibus diebus notatur in Martyrologiis; postmodum a Paschali Papa, post annum DCCCCXIII, translatus ad ecclesiam S. Praxedis : et cessavit Episcopatus dies II.

* Bar. an. 8 m. 5, d. 3.

Tempus Sedis.

Creatum post dies IX *Sedis vacantis omnes Catalogi et Codices consentiunt (excepto libro Pontificali qui habet dies* XX*) Neuter autem numerus in Dominicam ducit, ideoque pro* IX *posui* XI. *Quinque etiam Anastasii exemplaria MSS. et nostrum conveniunt in numero annorum, mensium, atque dierum ; a quibus Catalogus noster unum solum diem detrahit. Post mortem vero ipsius* Cœlestini *solum* II *dies Vacantiæ pono, quia ad* B *ordinandam chronologiam iidem abunde sufficiunt, ut Successor (quod necessarium esse mox apparebit) obierit ante finem Julii. Illius annum primum signant* Consules, *communiter notati a Marcellino et Prospero,* Asclepiodotus et Marinianus ; *ultimum, quem habuit communem cum Successore,* Valerius et Actius ; *sub quibus etiam ultima* Cœlestini *Epistola data legitur* Idibus Martii ; *ulteriores aliæ desiderantur, dum primæ Successoris litteræ notantur datæ* XII Kal. Octobris, *iisdem Consulibus.* E

XLVI S. SIXTUS III

Ab an. 432 ad 440 an. 7 men. 11 dies 18.

Sixtus, natione Romanus, ex patre Sixto, temporibus Theodosii Junioris et Valentiniani III, ordinatus IIII Augusti anni CCCCXXXII in Dominica, Sedit annos VIII, menses XI, dies XIIII vel XVIIII ; usque ad XXIIII vel XXII Julii, anni CCCCXXXX * ; sepultus via Tiburtina in crypta ad S. Laurentium XXVIII Martii, quando inscribitur Martyrologiis, et cessavit Episcopatus diebus XXXXIIII vel XXXXII.

* Bar. an 7 m. 11, d. 1.

Dies sepulturæ 28 Martii :

Diem sepulturæ, deficientem in Catalogo nostro et Anastasianis plerisque ac MS. nostri exemplaribus, unus Card. Barberini Codex suggerit, sed non sine antiquo teste, videlicet Adone : qui, sicut et interpolatores Usuardi, eum debuerunt in Pontificalibus Catalogis vel Anastasio reperisse ; et hoc sequitur in hodierno Romano Baronius : in Annalibus vero Tom. 6 C *Allegat Prosperum, quasi is dicat in Chronico* Kalendis Aprilis *obiisse* Sixtum. *Ast nihil tale reperit*

et tempus Sedis,

Pontacus Episcopus Vazatensis, ejusdem Chronici illustrator, Ego, ut apte cuncta digererem, videns Sixto *solum annos* VIII *attribui a Catalogo nostro, a Prospero vero et Marcellino annos* VIIII ; *pro ultimo anno sumpsi* XI *menses, eosdemque quos Catalogus et Prosper notabant dies* XIIII, *vel secundum plura Anastasii exemplaria* XVIIII : *itaque potui ipsum perducere usque ad exeuntem Julium : et ordinationem* Leonis *in Septembrem differre ; quod omnino necessarium esse ex tempore Mortis, aliunde certius quam ex Sepulturæ die defendendo, probabimus.*

Interpontificium.

2 *Testatur Prosper, quod* Valentiniano et Anatolio Coss. *id est anno* CCCCXL defuncto Sixto Episcopo, quadraginta amplius diebus Romana Ecclesia sine Antistite fuit, mirabili pace atque patientia adventum Diaconi Leonis expectans. *Ex quo apparet quam merito suspectus nobis sit numerus* XXI *aut* XXII *dierum Interpontificii, toties hoc tempore iteratus, per socordiam ut existimamus, librarii, transcribentis antiquum Catalogum, quem deinde secutus Anastasius est.*

Acta Synodi Rom. Coss. adscriptis vitiata.

3 *Hic porro mihi objici nolim Concilii cujusdam Romani Acta,* Coss. Valentiniano V et Anatolio, *Pontificique* Sixto *adscripta, et ut aut* IIII Kalendas Septembres *finita, quando non amplius in vivis fuisset* Sixtus. *juxta nostrum calculum dies circiter* XII *prius vita functus. Ista namque Acta additis temere Consulum nominibus esse obscurata, cogimur ex Anastasianorum omnium exemplarium consensu judicare ; quia illa dicunt litem et calumniam, a Basso Exconsule anni* CCCCXXXI *et Mariano, fuisse Pontifici intentatam,* post annum primum et menses IIII *a suscepto munere ; adeoque in fine anni* CCCCXXXIII *vel initio sequentis. Sed hæc difficultas substitutis veris eorum annorum Consulibus, ac mensis nomine mutato, quadamtenus tolli posset ab eo qui dicta Acta vellet pro legitimis habere.* F

alia prorsus spuria in causa Polychronii.

4 *Minus excusabili mendo laborant* Acta, de Synodali accusatione et expurgatione Polychronii, Hierosolymitani Episcopi, Romæ habita sub Pontificatu Sixti III; *quæ extant, ut ab Archidamo Presbytero collecta. Nam, præterquam quod notent Consules anni* CCCCL, *quando jam a decennio* Sixtus *obierat ; non potest excusari ipsius* Polychronii *persona, qui ab octo Apostolicæ Sedis Legatis reductus Hierosolymam, ibidem sederit* an. VIII et men. III *:cum in toto Hierosolymitanorum Episcoporum apud antiquos Catalogos tale nomen nuspiam inveniatur : ac ne in posterioribus quidem, quos nos undiquaque collegimus : ut nihil dicam de obsidione urbis Hierosolymitanæ, in qua bona Ecclesiæ distribuens pauperibus* Polychronius, *novæ contra se accusationi apud Pontificem locum dedisset; quamvis nulla talis obsidionis uspiam mentio fiat. Fortasse quæ postmodum simili in necessitate fecit* S. Sophronius, *cujus nomen aliquatenus accedit ad* Polychronium, *commenti illius occasionem dederunt.*

5 *Nonnulla Anastasii exemplaria, a* Sixto III *ad mox sequentem* Leonem I *transitum sic faciunt : A* morte Silvestri usque ad hunc primum Leonem sunt

anni

tempus a Silvestro ad Leonem.

A anni nonaginta novem, menses quinque, dies viginti sex : *quæ certo Anastasii verba non sunt, sed ineptum alicujus scioli interpolamentum. Quidquid enim sit de iis quos Anastasius ipse scripsit numeris, quosque ob codicum diversitatem difficile est ex ejus certa* D *mente colligere; constat obiisse* Silvestrum *anno* CCCXXXII, XXXI *Decembris : nec est qui dubitet de* Leone *quin ordinatus sit anno* CCCCXXXX; *habemus ergo annos sex, supra eos quos Calculator iste subduxit, ut de mensibus ac diebus taceam.*

SIXTUS III.

XLVII S. LEO

Ab an. 440 ad 461 an. 21, men. 1, dies 23

LEO, natione Tuscus, ex patre Quintiano S. R. E. Diaconus, fuit temporibus Theodosii Junioris, Marciani et Leonis in Oriente, vero Valeriani II, Aviti et Majoriani; electus XXVIII Julii, sedit a die Ordinationis suæ, IIII Septembris, eademque Dominica et Nativitati B. V. M. sacra, anno CCCCXL, usque ad XXX Octobris, anni CCCCXI per annos XXI, mensem I, dies XXIII; sepultus in * Basilica S. Petri XI Aprilis, quando colitur; ad alium vero locum in eadem Basilica translatus XXVIII Junii, quando antiquius colebatur, prius tamen in Octobri; et cessavit Episcopatus dies XII,

*Bar. an. 20, m. 11.

Ex 1 Serm. ejus

IPSA *Ordinationis die, non autem in ejusdem Anniversario, habitum esse primum Sancti Pontificis Sermonem, nuper observavit Vir eruditus; nec dubitare* B *potest quisquis hoc ejus initium consideravit :* Laudem Domini loquatur os meum : quia non verecundæ, sed ingratæ mentis indicium est, beneficia tacere divina; et satis dignum est, a sacrificiis Dominicæ laudis obsequium consecrati Pontificis inchoari : quia in humilitate nostra memor fuit nostri Dominus, et benedixit nobis : quia fecit mirabilia magna solus, ut præsentem me cerneret vestræ sanctitatis affectio, quem fecit necessitas longæ peregrinationis absentem. Ago igitur Deo gratias, et semper acturus sum, pro omnibus quæ retribuit mihi. Vestri quoque favoris arbitrium debita gratiarum actione concelebro; evidenter intelligens, quantum mihi possint, reverentiæ, amoris, et fidei studia vestræ dilectionis impendere.... qui tam sanctum de me...., judicium protulistis...... Honorabilem igitur mihi hodiernum diem fecit divina dignatio, quæ dum humilitatem meam in summum gradum provehit, quod neminem suorum sperneret demonstravit...... qui mihi oneris est auctor, ipse mihi fiet administrationis adjutor : et ne sub magnitudine gratiæ succumbat infirmus, dabit virtutem, qui contulit dignitatem.

habito ipso die Ordinationis;

2 *Non convenit Anniversario ut dicatur in eo* obse- C quium consecrati Pontificis inchoari : *illa autem* longa peregrinatio, *quæ alia potest hic intelligi, quam qua abfuit in Galliis, missus a* Sixto *decessore ad Aetium et Albinum Romanos Duces reconciliandos? Tum gratiarum actio pro sua electione, et imploratio divini auxilii, cum verbo præsentis temporis* provehit; *quid aliud quam recentem Ordinationem indicant? Ut quid ergo, inquies, dicit;* recurrente per suum ordinem die, quo me Dominus Episcopalis officii voluit habere principium? *Nonne hoc Anniversarium notat, sicut et titulus Sermoni illi præfixus? Titulum nihil moratur Auctor observationis prædictæ, cujuscumque alterius manu præfixum, qui verbis istis inductus fuerit, ut Anniversarium putaret indicari :* recurrere item *autem* diem *a sua electione dicit, quia scilicet ordinatus sit eadem hebdomadæ die, qua ante hebdomadas septem electus fuerat. Hinc vero colligimus, diem istam fuisse Dominicam, post mortem decessoris elapso triduo, atque adeo* XXVIII *Julii. Auctor quidem Observationis prædictæ, tam Electionem quam Ordinationem factam censet Feria* VI : *sed non animadverterat Dominicæ diei ad Ordinationes Episcopales constantem ea ætate observantiam : causa autem definiendi* Feriam VI *eidem fuit, quia* XXIIII *Martii, diem Sepulturæ* Sixti *adscriptam ab* *Anastasio, eam credidit quæ primum funebre officium Electionemque mox secutam præcessit, nec de solenni in Vaticano Sepultura (Translationem alii dicerent)* E *diu post facta, et tamen ab Anastasio notari solita non cogitavit : uti nec de Dominica, ad Ordinationes consueta expectari. Interim ex jam dictis manet, quod idem Auctor etiam alibi statuit, Electiones Pontificias plerasque, excepto casu schismatis, intra triduum aut quatriduum a morte prioris fuisse peractas; convenientibus ad easdem, statim ab officio funebri ad S. Joannem Lateranensem persoluto, iis penes quos jus erat eligendi.*

non autem ejus Anniversario,

intelligitur electus in Dominica 28 Julii.

3 *Idem vir eruditus observat, quod et sequentibus exemplis pluribus post hac patebit (nam de præcedentibus cura non fuit Auctoribus Catalogorum notare, ex quo Cleri gradu quisque ad Pontificatum assumptus fuerit) pluries accidisse ut* Diaconi, *qualis* Leo *fuit, quam ut* Presbyteri *ad Ecclesiæ summum regimen assumerentur.* Primo quia Diaconi Ecclesiæ res, non temporales tantum, sed etiam spirituales penitus noverant : est enim Diaconus Episcopi oculus et adjutor. Deinde, notiores erant omnibus civitatis ordinibus. Postea, cum haberent omnia in potestate, devinciebant sibi facile Clericorum animos. Denique ut plurimum plus dignitatis afferebant quam alii : siquidem Archidiaconi (qui nomine Diaconorum hic intelligendi) si bene se gessissent, ostenderant, omnibus se animi dotibus, ad animorum regimen utili- F bus, excellere.

cur ex Diacono potius quam Presbytero?

4 *Diem mortis quem alioqui ab initio Novembris non longe posse removeri, nobis probabat initium Successoris, ex ejus Epistola certo cognitum) primus ex Kalendario; reperto in tom. 10 spicilegii Acheriani, et ante annos octingentos scripto, eruit Paschasius Quesnel, in Dissertatione de Vita ac rebus gestis* S. Leonis Magni, *ubi sic legitur* III Kal. Novembris depositio S, Leonis Papæ : *idemque fuse probat, incipiendo a veteri Romano Kalendario, sub medium seculi* VIII *scripto, quod* Translatio corporis B. Leonis IIII Kalendas Julii, *a posteris quam pluribus scriptoribus perperam dicta Natalis, hujus* primi Leonis *sit non* secundi *(quamvis hic eodem die mortuus, nunc eodem solus colatur, quodque annua veneratio* Primi *ab initio affixa fuerit mensi Octobris, postmodum tamen translata ad mensem Aprilem : cujus diem* XI *quia multi* Natalem *Sancti vocant, putat ipse* Ordinationis *diem esse, eo modo quo is Pontificum* Natalis *passim vocatur. Ego secundæ in Vaticano* depositionis, *uti etiam sæpe vocatur, diem esse censeo, ideo sepulturæ adscriptum ab Anastasio ex antiquioribus Catalogis. Cur* Leonem *hunc Græci colendum susceperint* XVIII *Februarii*

Dies obitus 30 Octob.

Translationis secunda 28 Junii

prima 11 Aprilis,

LEO. apud Græcos 18 Februarii.

A *Februarii causam invenio, quod tali die signaverit sanctus Pontifex Epistolam, qua Chalcedonensem Synodum approbavit,* Opilione V. C. Cos. *id est anno* CCCCLIII.

Ratio temporis.

5 *In numero annorum unoque mense omnes consentiunt : et* Consules Valentinianus v et Anatolius, *a Prospero et Marcellino concorditer nominati, annum primum distincte signant. sicuti ultimum* Dagalaifus et Severinus, *ad successoris* Hilari *ingressum nominati a jam dicto Marcellino. Codices plerique numerant dies* XIII, *cum Anastasiani multi etiam habeant* XXUI *facile in* XXIII *commutabiles. Hos prælegi, ut haberem Dominicam, in qua de more facta sit* Leonis *Ordinatio. Denique Interpontificii dies* UII, *quos habet liber Pontificalis, facile judicabis ex imperfecte scriptis* XII *nasci potuisse.*

Deficiente Chronico Prosperi,

6 *Hic nos destituit Prosperi Chronicon : nec satis idoneus est, qui solus nos dirigat, Marcellinus Comes, etsi ad centum annos ulterius progrediens. Cum enim* Felici, *post* S. Leonem *tertio, cui ceteri non integros novem annos concedunt, undecim ipse dedisset, itaque cum eo longius quam parierat provectus esset; coactus fuit excurrere in ceteris, ac denique paulatim aliquid iis detrahendo redire in viam. Marius, Episcopus Lausa-*B *nensis sive Aventicensis in Gallia, Prosperi Chronicon sic prosequitur, ut successionis Pontificiæ nullam habeat rationem, itaque is nos juvare non potest.*

ejus continuator Victor Tunnunensis parum prodesse potest,

7 *Alter Prosperi Continuator in Africa, Victor Episcopus Tunnunensis, usque ad annum* DLXU, *secundum Consulares Fastos procedit quidem, circa Romanos tamen Pontifices mire perplexus, eos non studiose digerere, sed temere in chartam videtur accumulare, haud satis servata temporum ratione. Sic ad Consulatum* Leonis VI et Probini; *qui alius est* Leonis IIII et Probiani, *anno* CCCCLXXI, *nulla facta mentione de morte* Leonis *aut* Hilari *successione, scribit quod* Romanæ Ecclesiæ Episcopus, post Hilarum, Simplicius ordinatur, post Hilarum Felix. *Rursum cum,* Anastasio et Rufo Coss. *anno* CCCCLXXXXII *dixisset, quod* Felici succedit Gelasius, Gelasio Anastasius; *hujus Pontificatum ponit in Consulatu* Anastasii Augusti solius *anno* CCCCXCIII, *uno anno citius quam par fuerat; dicens,* quod Anastasio Romano Episcopo mortuo succedit Symmachus, et ex alia parte Laurentius ordinatur. *Rursumque sub Consulatu* Justini Augusti et Apionis, *anno* DXXIIII *ponit, quod* Romanæ Ecclesiæ in Episcopatu, mortuo Symmacho, succedit Hormisda. *quando jam ipse* Hormisdas *octenni Ponti-*C *ficatu defunctus pridem erat. Magis deinde exerrat ad annum* DXXXUIII, Joanne V. Cl. Cos. *scribens,* Romanæ Ecclesiæ post Hormisdam Joannes, post Felicem Bonifacius, post Bonifacium alius Joannes, et post Joannem Agapitus Episcopus ordinatur.

confusus nimis in digerendis annis,

8 *Ex his liquet, quod, qualescumque habuerit Consulares Fastos Victor iste (qui anno* post Consulatum Basilii XV, *Christi* DLVI, *variis exiliis pro defensione trium Capitulorum se multatum narrat, adeoque hoc tempore vivebat) non tamen valde distinctam habuerit rationem Romanorum Episcoporum, qui eodem ævo præcesserant, ut cujusque initia secundum annorum numeros posset sub proprio Consulatu notare. Sed, quod stupendum est, etiam* Silverii, Vigilii *ac* Pelagii *historiam (quæ sibi, propter fidei causam cui implicitus erat, debuisset fuisse notissima) perquam turbate explicat, nihil apte suis Consulibus applicans. Omittit deinde* Joannem III *ac* Benedictum; *et denique annum* Justiniani Imperatoris XXXUII, *qui cœpit in Aprili anni* DLXIII, *componens cum anno* P. C. Basilii XXIU, *qui est Christi* DLXIII; *eodem ponit ordinatum* Pelagium : *qui tamen secundum alios obiit anno* DLUIIII, *secundum nos vero saltem anno* DLXI; *et cujus ordinationem ipsemet retulerat ante quinquennium, sic ut hic videatur non* ordinatum *scripsisse, sed* mortuum. *Tales autem*

etiam Pontificum sibi coævorum.

errores cum nequeant cadere in coævum scriptorem, D *omnino mihi dicendum videtur, numeros annorum* P. C. Basilii, *et* Justiniani Imperatoris *ab ipsomet auctore prætermissos, ab alio perperam prænotatos fuisse.*

S. Leonis corpus sub altari cum aliis tribus positum a Paschali I,

9 *Romanus Canonicus, tempore Eugenii Papæ III Basilicam Vaticanam describens, postquam egit de oratorio S. Mauritii, in quo Imperatores et Imperatrices ungi consueverunt; num.* XI, Ante altare S. Mauritii, *inquit,* juxta aditum qui vadit ad S. Martinum, post S. Petrum, est oratorium S Leonis Papæ IV : in quo (sicut sæpe a nostris majoribus accepimus, videlicet a D. Presbytero Centio Priore et D. Christiano sanctæ recordationis D. Paschalis Papa II, corpus B. Leonis Papæ I, et II, et III, et IV recondidit, sicut etiam multi nostrorum viderunt. *Refert deinde dona, Vaticanæ Basilicæ a* Leone I *facta rursumque ait :* Hujus sanctissimum corpus requiescit in altari suo, quod est juxta aditum ut supra diximus, *et iterum meminit aliorum trium sub eodem altari quiescentium. Sed prius quam hi istic componerentur, jacuerat* S Leo I *ad ingressum Basilicæ, loco paulatim fere occultato inter aliorum Pontificum ibidem postea magnificentius collocatorum speciosiora sepulcra; quod indignum æstimans* Sergius Papa, *secundum Anastasium* primus, *transtulit corpus ad alium magis liberum locum, ubi solus coli posset; eum-*E *dem verosimiliter qui postea etiam aliorum duorum* Leonum *corpora excepit. Translationis istius a* Sergio *factæ testimonium habemus in Epitaphio, primum quidem apud Gruterum et in Appendice Baroniana ad Tom.* 12, *deinde vero haud paullo correctius ex MS. Oxoniensi apud Quesnellium Tom.* 2 *pag.* 351 *hoc tenore.*

antea a Sergio 2 translatum,

10 Hujus Apostolici primum est hic corpus humatum,
Quod foret et tumulo dignus in arce Petri.
Hinc Vatum Procerumque cohors, quos cernis adesse,
Membra sub egregia sunt adoperta domo.
Sed dudum, ut Pastor magnus Leo, septa gregemque
Christicolam servans, janitor arcis erat;
Commonet e tumulo quod gesserat ipse superstes,
Ne lupus insidians vastet ovile Dei.
Testantur missi pro recto tramite libri,
Quos pia corda colunt, quos mala turba timet.
Rugiit, et pavida stupuerunt corda ferarum,
Pastorisque sui jussa sequuntur oves.
Hic tamen extremo jacuit sub marmore templi,
Quem jam Pontificum plura sepulcra regunt.
Sergius Antistes, divino impulsus amore,
Hunc in fronte sacræ transtulit inde Domus,
Exornans rutilam specioso marmore tumbam,
In quo poscentes mira stupenda vident.
Et quia præmicuit miris virtutibus olim,
Ultima Pontificis gloria major erit.

de congerie plurium sepulcrorum,

ab ingressu ad caput Basilicæ,

F

idque non anno 703,

11 *Joannes Mabillonius idem Epitaphium reperit in quodam Codice Virdunensi monasterii S. Vitoni, continente historiam Eusebii, in quo post versus Damasi referuntur quædam Epitaphia sub hoc titulo :* Ista Epitaphia inventa sunt in ecclesia S. Petri, *primum autem* S. Leonis Magni *est, jam relatum; et quidem cum additamento quodam Chronico, alibi non expresso : quod in Tom.* 3 *Analectorum ejus pag.* 431 *sic proponitur :* Sedit in Episcopatu annos XXI, mensem I, dies XIII. Depositus est III Idus... et iterum translatus huc a Beato Sergio IV Kal. Jul. Indict. I. *Si Stylum Epitaphii totius considero, ipsumque confero cum aliis similibus a* Sergio II *compositis, hunc quoque illius auctorem dixerim; non tamen ipsius Translationis, sed* Sergium I; *tum quia huic ipsam adscribit Anastasius, utique ex monumentis Ecclesiæ Vaticanæ sic edoctus; tum quia* Beati *titulus nomini addi-*

tus

XLVIIII S SIMPLICIVS

L S FELIX III

LI [illegible]LASIVS

LII S ANASTASIVS

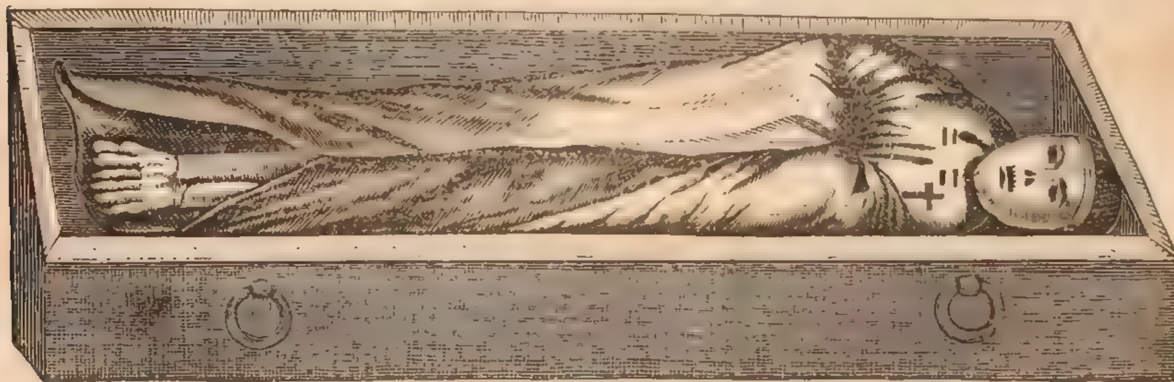
A *tus, defunctum potius quam viventem indicare videtur.* LEO. *Sed difficultas est in numero* Indictionis I : *talem enim in toto suo quatuordecim fere annorum Pontificatu non habuit* Sergius Primus *in nostra Chronologia*, Sergius *vero* Secundus *ex calculo neminis. Mabillonius vult annum* DCCIII *intelligi : qui sane* Indictione I *notatus fuit : sed hujus anni Junium* Sergius I *non attigit, defunctus anno præcedenti : annum autem* DCLXXXVIII *notabatur quidem* Indictione I *etiam ipse, et anno isto sedere idem* Sergius *cœpit ; sed in nostra sententia cœpit solum* XXII *Novembris, inchoata jam* Indictione II, *cujus mensis Junius pertinebat ad annum* DCLXXXVIIII. *Sicut igitur extritum in Codice Vitoniano fuit nomen mensis, quo Depositio seu prior Translatio facta fuerat ; et in numero dierum, quibus* Leo *sedit, videtur omissus denarius unus ; sic judicari potest extrita vel omissa littera in numero Indictionis, et reponendum* II, *vel po-*

sed 689 vel 698.

tius XI, *habeatur ut annus* DCLXXXXVIII. *Interim haud* D *otiose dictum accipio*, iterum translatus, *ut ex Auctoris sensu intelligatur secunda ista fuisse* Translatio, *dicta tamen ex stylo Vaticani Necrologii* Depositio.

12 *Dedimus ad diem* XI *Aprilis historiam aliquam reserati altaris supramemorati, sub* Gregorio Papa XIII *anno* MDLXXX ; *et translationis prædictorum corporum, factæ sub* Julio II *anno* MDCVII ; *eaque occasione transscripsimus ex Vaticanæ Ecclesiæ monumentis ipsam formam, qua repertum est intra arcam adhuc integrum, sed exuccum corpus : addita etiam, qualis tunc curata fuit, delineatione ejusdem. Sed chalcographus, dum elegantiæ majorem gerit curam quam assimilandi prototypi, diversum prorsus a vero expressit vultum ; pedum etiam Palliique reliquias magis integras quam erant : quare operæ pretium censui eatenus correctam lamellam iterum adhibere. Cetera istic legi possunt.*

retectum anno 1580 et translatum 1607.

E

XLVIII S. HILARUS

HILARUS, natione Sardus, ex patre Crispiniano, fuit temporibus Leonis in Oriente, Severi in Occidente imperantium, à die XII Novembris, in Dominica anno CCCCLXI, usque in XXI Februarii CCCCLXIII, per annos II, menses III, dies X ; sepultus ad S. Laurentium in crypta, juxta corpus B. Sixti, X Septembris, quo colitur : cessavit Episcopatus dies XI.

Ab an. 461 *ad* 467, *an.* 3, *dies* 10. * Bar. an. 6 m. 9, d. 29.

Agentes de S. Leone XI *Aprilis, credidimus Natalem* Hilari *Successoris diem, id est Ordinationis Episcopalis Anniversarium, fuisse* XIII *Novembris ; eo quod tali die celebratum sit anno* CCCCLXV *Concilium quadra-* C *ginta octo Episcoporum ipso præsidente, qui etiam in epistola* IIII *data* III Nonas Decembris, *ad Episcopos diversarum Provinciarum Galliæ, mentionem facit sententiæ a se latæ contra Hermem Narbonensis Ecclesiæ Episcopum, cum inquit :* Præsidente Fratrum nostrorum numeroso Concilio, et ex diversis Provinciis ad diem Natalis nostri in honorem B. Petri Apostoli per Dei gratiam congregato, præsidentibus Fratribus et Coepiscopis nostris Fausto et Auxanio... id a nobis est pacis causa constitutum. *Ubi, nihil dubitantes, quin verba,* Præsidente *et* Præsidentibus ; *pro* Præsente *et* Præsentibus *obrepsissent, quia apparebat præsedisse ipsum* S. Hilarum ; *eamdemque epistolam (nam Consules nulli aderant in Binii, quæ sola tunc ad manum erat, editione) datam rati eodem tempore quo et Epistola* II, *ad Ascanium et universos Episcopos Terraconensis Provinciæ*, data III Kalendas Januarii, Basilisco et Hermenirico Viris Clarissimis Consulibus, *id est anno* CCCCLXV, *in qua similiter dicebatur*, lectis in conventu Fratrum, quos Natalis mei festivitas congregavit litteris vestris : *hæc, inquam, omnia inter se conferentes, omnino persuasimus nobis, et de Concilio, die* XIII Novembris *celebrato, in his epistolis agi ; et eumdem diem indicari fuisse ipsi Pontifici Natalem.*

Cur olim rati ordinatum Hilarum 17 Novembris,

2 *Neque vero etiam nunc ab hac sententia multum discedendum putamus, sed eatenus nobis illustrandum, quatenus opus est. Nam primum non dicitur ipso* Natalis *die factam esse Synodum, sed ab iis factam qui ad* Natalem *convenerant. Processerit ergo hilaritas diei istius seriam de negotiis ecclesiastisis consultationem, et* F *sic dicatur hæc secuta, ut non in feriam* III *cadat Ordinatio Episcopalis, sed in Dominicam. Præterea ex nova Conciliorum editione Labbæi nostri disco, Epistolam* II *datam esse* G. L. P. (*id est Gloriosissimo Principe*) Severo Augusto Consule, *id est anno* CCCCLXIII, *quando Consulatum in Oriente gerebat* Imperator Leo, *et in fastis scribebatur* Leone II *et* Severo Coss. *Respicit ergo Epistola illa non ad jam dictam Synodum, cujus extant Canones, tamquam biennio post habitæ ; sed ad alium similem conventum, simili occasione et tempore ante celebratum. Neque existimet aliquis non videre sequi, quod etiam Synodus ipsa, cujus Canones extant, habitæ sit occasione Natalis ; eo quod possit illa esse diversa a conventu Natalitio cujus meminit Epistola* 8, *et hic illam pluribus mensibus præcessisse. Continet enim sententiam, in Natalitio conventu latam, sicuti et prior Epistola : et cum sint ambæ datæ mense Decembris, consequens est conventum, in quo utraque lata sententia est, recenter fuisse habitum ; adeoque Natalem* Hilarii *apte referri in* XII *Novembris.*

nunc ponamus 12 ejusdem?

3 *Confirmans hoc idem Marianus Scotus in Chronico,* II Idus Novembris *ordinatum* Hilarium *Papam scribit, auctor alias in tam antiquis fidei non magnæ : sed hanc*

Baronii error correctus :

A hanc et hic commodant Acta, quibus etiam motus Baronius fuit, ut Mariani teneret sententiam. Sed dum cœpta semel via progreditur, pergitque diem Cultus pro Mortuali accipere, primum quidem Catalogos arguit quod inter Leonem (quem XI Aprilis defunctum credit) et Hilarum solum VI dies Sedis vacantis notent; deinde statuit Hilarum obiisse X Septembris, adeoque sedisse annos VI, menses X, minus II diebus; calculo utique proprio. Anastasiani quidem Codices in numeris variant, et annos VII, menses III numerant: sed in omnis convincuntur errare per designationem Consulum.

HILARUS.

4 Interpontificium mensium IIII admittere Baronius D cogitur, ne discedat a certius noto Hilarii Natali, cum tantæ cessationis neque necessitas, neque causa ulla verosimilis occurrat. Hinc apparet quanto aptius chronologia nostra quam illius procedat, quibus XI dies sufficiunt, temere a Catalogi transcriptore conversi in III vel IIII (sicut habet MS. nostrum et quædam Anastasii exemplaria) in libro Pontificali rectius notati X.

Et interpontificium contractum.

XLIX S. SIMPLICIUS

Ab an. 467 ad 483 an. 15 men. 11 dies 6.
* Bar. an. 15 m. 5 d. 10.

SIMPLICIUS, natione Tiburtinus, ex patre Castino, fuit temporibus Anthemii et successorum in Occidente, atque Odoacris Regis, Leonis item et Zenonis Augustorum in Oriente, à die II Martii Dominica II Quadragesimæ anni CCCCLXVII usque ad X Februarii anni CCCCLXXXIII, per annos XV, menses XI, dies III *, sepultus ad B. Petrum II Martii, quando colitur: et cessavit Episcopatus dies II.

B Marcellinus Comes hactenus recte hujus quoque Pontificis initium signat Puseo et Joanne Coss. sed rotundis dumtaxat numeris utens, et solum XII annos Simplicio adscribens, Successorem ei dat uno anno citius, quam id patiantur ipsius Epistolæ, datæ Idibus Juliis et IIII Idus Novembris, Severino V. C. Consule, id est anno CCCCLXXXII: quod fieri non potuisset si supra annos XV solum sedisset ille, ut Anastasiana exemplaria excusa habent paucos dies; ut vero manuscripta et codex noster cum nostro Catalogo, mensem I. E Ergo præfixo, qui excidisse videtur, denario, usque in sequentem annum prorogo ei Pontificatum, nihil quo id vetetur (quod quidem videam) obstante: et Interpontificii dies II muto in II ut pro Successoris ordinatione Dominica habeatur: quod iterum post sequentem Pontificatum judico faciendum.

Ratio temporis.

L S. FELIX III

Ab an. 483 ad 492 an. 8, men. 11, dies 18.

FELIX, natione Romanus, ex patre Felice Presbytero, Odoacris Regis temporibus et Zenonis Augusti, à Dominica Sexagesimæ anni CCCCLXXXIII, XIII Februarii; usque ad XXX Januarii anni CCCCLXXXXII, per annos VIII, menses III, dies XVIII, sepultus ad B. Paulum XXV Februarii: et cessavit Episcopatus dies II

Dies Sepulturæ nullus uspiam invenitur signatus: quare quod olim in Romano Martyrologio, ante recognitionem factam sub Urbano VIII, sic legebatur, die C XXX Januarii, Romæ S. Felicis Papæ, qui pro fide Catholica plurimum laboravit, quodque Felici III applicavit Baronius, indicans iterum de eodem agi XXV Februarii, omnino putamus retinendum fuisse; nec ejus loco substituendum Felicem IV, et alterum illum diem Sepulturæ vel Translationis esse. Nam Felicem IV obiisse XXV Septembris, et sepultum XII Octobris infra docebimus. Nec me movet, quod in notis ad dictum diem dubitet Baronius, satisne certo ibi de Felici III agatur, cum iterum de eo agatur in Februario: utrumque vero ex antiquis Romanæ Ecclesiæ aut etiam Paulinæ Basilicæ monumentis in Martyrologium, quo illæ ante Baronium utebantur, venisse reor.

Dies obitus 30 Januar.

2 Ad XXV Februarii addebatur antiquitus ad nomen, Felicis Papæ quarti, quod S. Gregorii Magni atavus fuit etc. sed hoc recte Baronius correxit, scribens, tertii: non facit autem ut diversos esse credam, aut aliquid in Januario mutandum fuisse, ibique intelligendum Quartum, cui melius dies suus proprius assignatus in Septembri fuisset. Veterem in Februario errorem causaverat error Joannis Diaconi, dicentis in Vita Gregorii, quod ejus atavus fuit quartus Felix, Apostolicæ Sedis Pontifex. Lapsus utique hic est memoriæ aut calami: nam (ut recte in notis ad Februarium prædictum observat Baronius) neque genus neque ætas ferunt, ut Quartus Felix fuerit atavus Gregorii, ipso Pontificatum gerente nati, aut etiam F ante; cum econtra anni LXXXXIIII, qui inter mortem Tertii Felicis et obitum Gregorii intercesserunt, non sint nimis longum tempus generationibus quinque explicandis. Et rursum qui natione Romanus fuisse scitur, uti scitur fuisse Felix III, congruentius dicitur ejus Gregorii atavus, quem constat spectabili Senatorum (utique Romanorum) prosapia duxisse originem, quam Felix IV qui natione Samnis, fuisse dicitur, ex Urbe Beneventana natus.

Martyrologio ad 25 Feb. incertus velut Quartus.

propter errorem Joannis Diac. in Vita Gregorii abnepotis.

3 Porro quoad spatium hujus Pontificatus, in numerandis IIII annis, mensibus XI, omnes conveniunt; variant in diebus: et in hac varietate sumpsi dies XIII a MS. nostro et Anastasii MSS. exemplaribus quinque oblatos, eisque addidi ipsum diem mortis ut sint XIIII.

4 Sub hoc Pontifice Odoacer, Herulorum Rex, Arianus quidem, sed Catholicis non modo non molestus verum etiam benevolus atque beneficus, priores omnes suas laudes obscuravit condita lege, prætextu pacis ecclesiasticæ conservandæ, qua Pontificis Romani electio sine consensu Regis rata esse vetabatur. Sed qui Ecclesiam subjugavit servituti, sub qua deinde diutius gemuit, suam ipse libertatem amisit, obsessus Ravennæ; regnumque eatenus gloriosum, et a mari Hadriatico usque ad Balthicum patens, cum Theodorico Gothorum Rege partiri in Italia coactus est; ac paulo post ab

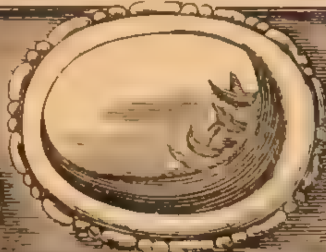
Confirmatio Pontificum quomodo ad Reges devoluta.

LII S SYMMACHVS

LIV S HORMISDAS

LV S IOANNES

LVI S FELIX IV

A *ab eodem occisus, Italiam Gothis tenendam reliquit : quorum Reges id, quod ipse sibi fecerat, in Pontifices juris usurparunt. Hoc tamen non obstitit, quo minus, Pontifice mortuo, conveniret Clerus et populus statim ad Electionem, et Episcopum ordinaret, quam citissime poterat ; ne scilicet a Rege prævenirentur : quod haud diu post, mortuis* Felicis *successoribus* Gelasio et Anastasio, *schismati formando occasionem dedit ; dum constaret in Regis manu esse Ordinationem sic factam irritare. Hoc tamen ne faceret, prohibuit singularis Dei providentia, Rege barbaro, pro potiori parte suffragiorum et prioritate Ordinationis Romæ factæ, delatam ad se causam decidente in favorem* Symmachi, *sic ordinati a Romanis.* D

FELIX III.

VIDE APP. NOT. 11.

LI S. GELASIUS

GELASIUS, natione Afer, ex patre Valerio, fuit temporibus Theodorici Regis et Anastasii Augusti, à die II Februarii, festo Purificationis eademque Dominica, anni CCCCLXXXXII ; usque ad IIII Septembris, natæ Virgini sacram, anno CCCCLXXXXVI ; per annos IIII, * menses VII, dies IIII, sepultus XXI Novembris, apud B. Petrum, quo die inscriptus est Martyrologiis, et Præsentationem B. M. V. in templo Orientalis Ecclesiæ ab antiquo celebrabat. Cessavit Episcopatus dies III.

Ab an 492 ad 496 an. 4, m. 7, d 7.

*Bar. an. 4 m. 8 d. 9.

B *Ordinatus, mortuus, sepultus festo D. Virginis.*

N*on est otiose prætermittendum, quod tam generosus* Deiparæ *propugnator contra Nestorium, quique eidem invenitur apud Anastasium ædificasse* Basilicam, in fundo Crispini via Laurentina, milliario ab urbe Roma XX, *sic ultro ferente Chronologia, invenitur ordinatus Episcopus, defunctus, et tumulatus tribus Deiparæ ejusdem festis. Hoc autem quia non puto casu, sed consilio divino accidisse ; ideo magis confirmor in ea quam teneo ratione ordinandorum temporum : quod utinam ipsa* Θεοτόκος *favente porro pergat succedere. Eximias ipsius* Gelasii *laudes vide in epistola Dionysii exigui ad Julianum Presbyterum, edita in Collectione Romana Holstenii ad calcem partis* I *pag.* 268. E

LII S. ANASTASIUS II

ANASTASIUS, natione Romanus, ex patre Petro, fuit temporibus Theodorici Regis et Anastasii Imperatoris, à die XII Septembris, in Dominica eademque octava Natæ Virginis, anni CCCCLXXXXVI ; usque in ipsum diem Natalem Deiparæ, VIII Septembris, anno CCCCLXXXXVIII ; per annum I, menses XI, * dies XXII : et cessavit Episcopatus dies IIII : ipse vero sepultus fuit ad S. Petrum XVIII Novembris.

Ab an. 496 ad 498 an. 1, m. 11 dies 25.

* Bar. d. 23

Baptismus Clodovæi.

I*nterpontificii dies* IIII *(ex quibus Auctor MS. nostri fecit* VIII *et liber Pontificalis* XX*) habemus ex Anastasio Bibliothecario, per eosque ducimur ad Dominicam, commodam ordinando Successori. Baronius ad sequentem Pontificatum retulit baptismum* Chlodovæi, *primi inter* C *Francorum Reges Christiani ; non id facturus, si tunc in manibus fuisset ipsiusmet* Anastasii *ad eumdem Epistola, ea super re gratulatoria ; quæ nunc in Labbeana Conciliorum editione habetur inscripta* Cludoecho Anastasius, *usuque erit ad* I *Octobris illustrandæ Vitæ S. Remigii, gentis Apostoli, a quo baptismus iste peractus fuit.*

2 *Porro idem Marianorum festorum concursus in hoc quoque Pontifice, verosimile nobis reddit, ipsum etiam fuisse* Gelasio *supparem in affectu erga cultum Deiparæ Virginis.* F

Concursus festorum D. V.

LIII S. SYMMACHUS

SYMMACHUS, natione Sardus, ex patre Fortunato, fuit temporibus Theodorici Regis et Anastasii Augusti, à die XIII Septembris, anno CCCCLXXXXVIII, secunda Dominica mensis ; usque ad III Aprilis, anni DXIIII : per annos XV, menses VI, * dies XXII ; sepultus apud B. Petrum XVIIII Julii : et cessavit Episcopatus dies III.

Ab an. 498 ad 514 an. 15, m 6, dies 25.

* Bar. m. 7, d. 27.

Interpontificii definiendi

H*os* III dies *facile fuit a transcribente Catalogum veterem converti in* III, *eosque male Anastasius aliique auxerunt ad* VII ; *cum præcise* III *dies successorem* Symmachi *ducant ad Dominicam. Facile nihilominus potuit unius diei differentia ipsis etiam auctoribus obrepere, tum maxime, cum nocte moriens Pontifex, ipsam quoque insequentem diem videtur vacuam reliquisse, et Interpontificii spatio adnumerabilem : quod tamen faciendum nobis non putamus, ut uniformiter progrediamur, sed quacumque hora diei alicujus naturalis, nocturna seu diurna, obierit Pontifex (de hoc autem constare nihil nobis potest in silentio antiquorum) ipsam diem Pontificatui ejus relinquimus. Interpontificium a die sequenti inchoantes, et terminantes ante diem qua Successor est ordinatus.*

In hoc tractatu servata.

2 *Nescio quis in libro Pontificali ex suo calculo hic præsumpsit*

SYMMACHUS. *Dies mortis perperam notatus.*

præsumpsit inserere, quod Symmachus *sedit a die* x Kal. Decembris, usque in xiii Kal. Augusti, *hoc ipso indicans diem Sepulturæ a se confundi cum die Mortis. Spurium hoc vitulamen esse adeoque nullius auctoritatis, prodit uniformis totius libri stylus, ab initio usque* D *S. Gregorium et finem seculi* iii *inclusive; ubi nuspiam definiuntur dies Pontificatum terminantes, nec alius quam Sepulturæ dies exprimitur.*

LIV S. HORMISDAS

Ab an. 514 ad 523 an. 9, d. 18. * Bar. d. 10

Hormisdas, natione Campanus, ex patre Justo, de civitate Frusinone, fuit temporibus Theodorici Regis, Augustorumque Anastasii et Justini, a die xiii Aprilis, Dominica post Pascha anni dxiiii, usque xxx Aprilis dxxiii, per annos iiii, dies xiiii *, sepultus ad Beatum Petrum iii Augusti : et cessavit Episcopatus dies iii.

Novennium Sedis.

Catalogi nostri seu potius ecgraphi errorem, qui etiam libro Pontificali obrepsit, ut corrigendum esse juxta concordem Anastasianorum omnium exemplarium consensum cum Marcellino Comite, et scribendos iiii, *luculenter probat Auctor MS. nostri, nescio qua felicitate accuratius exemplar nactus, ubi non minus quam* B *in duobus sequentibus,* Joanne *et* Felice, *nominantur Consules ab Auctore coævo, hic tandem redeunte ad stylum primæ vetustissimæque partis Catalogi primi in* S. Urbano *desinentis, non repetendo scilicet nomina Consulum, sub quibus desiit unus, alter cœpit; sed semel dumtaxat singulos nominando. Sic autem scribit,* Sedit *Hormisdas* annis iiii, dies xiiii. Fuit temporibus Theodorici Regis et Anastasii Augusti, a Consulatu Senatoris, *id est ab anno* dxiiii, ad Consulatum Symmachi et Boetii, *id est annum* dxxii : *post quem sequenti anno adhuc vixerit* Hormisdas, *siquidem idem MS. nostrum initium successoris ponit* a Consulatu Maximi, *id est anno* dxxiii, usque ad *consulatum* Olibrii, *anno* dxxvi; *et Felicis IV* a Consulatu Mavortii *anno* dxxvii usque ad Consulatum Lampadii et Orestis *anno* dxxx. *Qui Consulatus, a coævo Auctore sic scripti, certissimum Chronologiæ fundamentum substernere videntur.*

Anni notati per Consules.

2 *Quod ad* Hormisdæ *Epistolas attinet, hic notatum velim, eam quidem quæ* xli *in ordine est, ad Germanum et Socios Constantinopolim legatos, jubens inter alia scribere,* ubi aut sub qua festivitate Resurrectionis Dominicæ egerint diem *(erat autem hæc* Euthario V. CL. Cos. *id est anno* dxviiii, *celebranda* xxxi *Martii) non recte signatam scribi* iii Kalendas Majas; *sed neque sequenti, qua miratur non venire* C *responsum circa litteras a se directas Constantinopolim, quod crediderat se* posse suscipere ante diem Ascensionis Dominicæ, *occurrentis die* iiii *Maji, bene subnotatur dies* iii Kalendas Maji. *Prior enim ante Pascha data fuit, altera post Ascensionem, justumque incedere debuit spatium, quo ire Constantinopolim litteræ et responsum ad eas venisse potuerit. Sub prima censeo legendum* iii Kalendas Martias; *sub secundis vero,* E iii Idus Maji.

Mendum in epistolis indicatum

3 *Hincmarus in Vita S. Remigii, composita annis circiter* ccclx *post mortem* Hormisdæ, *ex libro Pontificali, eadem qua Anastasius Bibliothecarius credulitate, transcripsit, quod* eodem tempore *(Hormisdæ scilicet)* venit Regnum, *id est Tiara Pontificia, unius ætate illa coronamenti*, cum gemmis pretiosis, a Rege Francorum Clodovæo Christiano, donum B. Petro Apostolo : *et nihil dubitans idem Hincmarus de hujus textus sinceritate, eidem consequenter subnectit epistolam, veluti ab* Hormisda *Papa scriptam ad S. Remigium, Clodovæi (quem Ludovicum vocat) baptizatorem, qua is Sedis Apostolicæ Vicarius constituitur per universum illius regnum. Verum obierat* Clodovæus *anno* dix, *quinquennio citius quam* Hormisdas *Pontifex crearetur : et veteris Catalogi Auctor solum hæc verba habet :* Eodem tempore venit corona aurea, cum gemmis pretiosissimis, donum a Rege Francorum : *non addens quo Regnum autem Francorum quadripartitum tunc erat in totidem* Clodovæi *filios,* Theodoricum, Chlodomerem, Childebertum *et* Clotharium : *qui cum omnes* Hormisdæ *supervixerint, non est facile istius doni auctorem nominare. Igitur* Clodovæi *nomen perperam intrusum est textui illi; et ipsa epistola, si non tota, eatenus saltem suspecta manet, quatenus* Hormisdæ *attribuitur.*

Alia ad S. Remigium conficta.

F

LV S. JOANNES

Ab an. 523 ad 526 abdicat post an. 2, m. 9, d. 16.

Joannes, natione Tuscus, ex patre Constantio, fuit temporibus Theodorici Regis et Justini Augusti, a die iii Maji, Dominica iii post Pascha anni dxxiii : sedit annos ii, menses viii, dies circiter xii, usque ad diem circiter xxii Februarii anno dxxvi; quando Constantinopoli redux, Theodorico Rege conjectus est in carcerem Ravennensem : ejusque ærumnis maceratus, ibidem extinctus est die xviii Maji, et sepultus Romæ in Basilica S. Petri xxvii * Maji : itaque dicendus esset post suam Ordinationem vixisse, annos iii, dies xii : et cessavit Episcopatus a die mortis ejus mensem i dies xxiii; mortuusque est interim Theodoricus, die xxxxviii post obitum Joannis, id est iii Julii.

* Bar. tunc mortuum putat

Tempus Sedis cur finiatur cum die captivitatis?

Hac ratione existimo optime conciliari tempora cum verbis antiqui Catalogi maximaque fide digni, sed non satis intellecti ab iis, qui tempus captivitatis Abdicationisque injustæ non distinxerunt a die Mortis, et hanc confuderunt cum die Sepulturæ Romanæ, verosimilius non nisi post obitum successoris factæ. Si enim anno, immediate

A *immediate mortem* Joannis *secuto, facta fuisset sacri corporis translatio; non omisisset Auctor, eo tempore scribens, diem locumque annotare, sicuti postea eum notavit Auctor Libri Pontificalis, atque post eum Anastasius, unde ceteri diem cultus annui retinuerunt. Quia tamen nihil obest quo minus, intra decem dies, Ravenna Romam deferri corpus potuerit, indulgente id Theodorico, quia etiam fieri potuit, ut verba hæc :* Cujus corpus translatum de Ravenna sepultum est in Basilica S. Petri Apostoli VI Kal. Junii Olybrio Consule, *id est ipso anno obitus* DXXUI. *Quia inquam fieri potuit ut hæc verba ipsius veteris Auctoris sint, et solum per socordiam librarii exciderint ; ex eo quod unicum dumtaxat vidimus MS. ideo non ausim certo affirmare longiorem transferendi corporis moram ; licet non levem congruentiam videam in* Bonifacio Papa II, *origine Gotho, ac proinde apud Gothos gratioso, ut ipse fuerit auctor ejusmodi Translationis.*

cur translatio post annos aliquot facta dicatur?

2 *Credibile est autem, quod Rex Barbarus, positum in vinculis* Joannem *Pontificatu abdicare se coegerit, vel ipsemet pro tyrannico imperio illum eo privatum denuntiaverit, ac Romano Clero scripserit, mandans ut eligerent alium, nominatimque illis designarit* Felicem :
B *quod cum illi facere constanter, recusassent, quoad viveret* Joannes ; *ac ne deinde quidem vellent agere, sed prætenderent Electionem liberam esse debere ; ortum sit schisma inter partes quarum una diuturnioris vacationis tædio Regi obediendum sustinebat, quando jam licite pareri ipsi poterat. Cum vero etiam* Theodoricus
excessisset e vivis, eaque mors Romæ esset nuntiata ; et D
appareret, Regios ministros nepotem successorem facile impulsuros, ut paternum judicium tueretur ; tum vero omnes, facta ex necessitate virtute, in Felicem, *alias tanto gradu dignissimum, conspirasse : Hæc autem ut sic esse gesta appareat, lubet ipsam* Athalarici *Regis Epistolam, super ea re urbis Romæ Senatui directam, hic apponere.*

JOANNES. *nec nisi post Theodorici mortem susceptus Felix?:*

3 Gratissimo nostro profitemur [accepisse] animo, quod gloriosissimi Domini avi nostri respondistis in Episcopatus electione judicio. Oportebat enim arbitrio boni Principis obediri, qui sapienti deliberatione pertractans, quamvis in aliena religione, talem visus est Pontificem delegisse, ut nulli merito debeat displicere : ut agnoscatis illum hoc optasse præcipue, quatenus bonis Sacerdotibus Ecclesiarum omnium religio pullularet. Recepistis igitur virum, et divina gratia probabiliter institutum, et Regali examinatione laudatum. Nullus adhuc pristina contentione teneatur : pudorem non habet victi, cujus votum contigit a Principe superari : ille quinimo suum efficit, qui eum sub puritate dilexerit : nam quæ sit causa doloris, quando hoc et in isto reperit, quod alteri in partem ductus optaverit? Civica sunt ista certamina, pugna sine ferro, E
rixa sine odio : clamoribus non doloribus res ista peragitur : nam etsi persona submota sit, nihil tamen a fidelibus amittitur, cum optatum Sacerdotium possidetur.

gratanter id accipiente ejus nepote Athalarico.

DISSERTATIO XII

De quibusdam huic Joanni Papæ minus verosimiliter affictis.

Paulus *de Angelis, in Annotatis ad veterem descriptionem Basilicæ Vaticanæ, propter ea quæ de donariis hujus* S. Joannis *scribuntur in ejus elogio, ipsi quoque adscribit titulum, ibidem repertum : quem et Baronius in Addendis retulit, et Oldoinus in supplemento Ciacconii, his versibus conceptum ;*

Titulus in Vaticano cujus Joannis sit non constat ;

Martyribus Christi Domini, pia vota JOANNES
  Reddidit Antistes, sanctificante Deo.
Ac sacri fontis simili fulgente metallo,
C Providus Antistes nunc copulavit opus :
Quo quisquis gradiens et Christum pronus adorans,
  Effusasque preces mittat ad astra suas.

Verum fateor non videre me, quo argumento, Primi *potius, quam* Secundi, *vel alterius posterioris* Joannis *Titulus iste munificentium commendet. Æque incertum esse puto quod* Jugurta Tomasius lib. I Hist. Senensis, Maccabrunus de Laudibus Hetruriæ, Petrus Castruccius Florentinus in Hebdomade historica. aliique *ab Auctoribus Fastorum Senensium allegati,* Joannem *hunc Papam* faciunt Senensem, ejusque natales in vico Fontis-blandi statuunt. *Viderint ipsi quomodo suam istam seu traditionem seniorum, seu juniorum inventionem verosimilem reddant.*

neque quod hic fuerit natus Senis.

2 *Idem porro qui pluribus aliis Romanis Pontificibus antiquis temere consarcinatas Decretales supposuit Isidorus Mercator sive Peccator, etiam huic Sancto ausus est affingere unam, cum omni temporum ratione, et certiorum Auctorum relationibus pugnantem. Etenim datam finxit* III Idus Junii, Maximo et Olybrio *Consulibus : cum seorsim singuli* Consules *fuerint.* Maximus *anno* DXXIII, *quando* III *Idus Junii adhuc vivebat* Hormisdas *Papa;* Olybrius *anno* DXXUI, *quando* Joannes XIIII *Maji obiit, adeoque ad* III *Idus Junii vivendo non pervenit. Sed leve est istud; posset enim interpolatori alicui imperito adscribi tam male notatus Consulatus et dies : substantiam ipsam videamus. Fingitur ergo, ut alia prætercam, Episcopos adhortari* Joannes, *ut* armentur gladio Spiritus sancti contra Arianorum perfidiam : *et* Ecclesias, *inquit* Arianorum ubicumque inveneritis, Catholicas eas divinis precibus et operibus absque ulla mora consecrate. Quia et nos, quando fuimus Constantinopoli, tam pro religione Catholica, quam et pro Regis Theodorici causa negotii, suadente atque hortante, Arianosque exturpante, piissimo atque Christianissimo Justino orthodoxo Imperatore, quascumque F
illis in partibus eorum ecclesias reperire potuimus, Catholicas eas, Domino opem ferente, consecravimus.

Decretalis ipsi afficta, dicit cum Constantinopoli ecclesias Arianorum consecrasse Catholicas,

3 Et quamquam prædictus Theodericus Rex, eorum peste tactus intrinsecus, et obvolutus extrinsecus, nos et omnem regionem nostram perdere, et gladio et igne consumere minetur, nolite tamen propterea deficere, sed viriliter in agro Dominico elaborare studete. *Hæc ibi. At in Catalogo dicitur* Justinus Augustus *Joanni* omnem concessisse petitionem, et propter sanguinem Romanorum reddidisse hæreticis ecclesias, secundum voluntatem Theodorici Regis hæretici, ne Christiani, maxime Sacerdotes, ad gladium mitterentur. *Quæ paucis apud Anastasium et in antiquis Breviariis ita leguntur :* Joannes Papa et Senatores omnia meruerunt, et liberata est Italia a Theodorico Rege hæretico. *Theophanes,* ne Ariani ab hæresi sua per vim abducerentur. *Paulus Diaconus lib.* 15 *Historiæ Miscellæ videtur hanc rem cum ista moderatione exponere.* Postulant, *inquit,* ut Augustus suæ legationis seriem, quamvis esset injusta, libenter exciperet, Italiæque perituræ consuleret. Quorum fletibus Justinus permotus

cum potius fecerit ut illis redderentur,

A JOANNES

motus, eis quod petebant concessit, Arianosque sui juris reliquit. Joannes vero Pontifex revertens a Constantinopoli, cum quibus erat profectus, cum ad Theodoricum Ravennam venisset, Theodoricus malitia commotus, quod eum Justinus Catholicæ pietatis defensor honorifice suscepisset, eum simul cum sociis carceris afflictione peremit.

Grego ii Turon. de eodem relatio,

4 *Aliquod quidem fabulatori isti fundamentum præbuisse videtur Gregorius Turonensis; eodem seculo sexto, quo fuerat* S. Joannes, *extinctus, librum de Miraculis et gloria Martyrum scribens; dum cap.* 40 *de Joanne Episcopo sic loquitur:* Multi quidem sunt Martyres apud Urbem Romam, quorum historiæ passionis nobis integræ non sunt delatæ. De Joanne tamen Episcopo, quoniam agon ejus ad nos usque non accessit scriptus, quæ a fidelibus comperi, tacere nequivi. Hic cum ad Episcopatum venisset, summo studio hæreticos execrans, Ecclesias eorum in Catholicas dedicavit. Quod cum Theodoricus Rex comperisset, furore succensus, quia esset sectæ Arianæ deditus, jussit gladiatores per Italiam dirigi, qui universum quotquot invenissent Catholicum populum, jugularent. *Ita Gregorius, sed cum fateatur, solo relatu ita se audivisse, apparet eum accepisse* Justini Imperatoris *factum, perperam confusum cum plane contrario facto* Joannis. *Hinc, nulla etiam facta Constanstinopolitanæ legationis mentione, narrationem suam sic prosequitur:* D

minus accurata.

5 Hæc audiens B. Joannes, ad Regem ne hæc fierent, deprecaturus accessit. A quo cum dolo susceptum alligavit eum, et posuit in carcerem, dicens; Ego te faciam ne audeas contra sectam nostram amplius mussitare. Positus vero sanctus Dei in carcere, tantis attritus est injuriis, ut non post multum tempus spiritum exhalaret, obiitque in carcere cum gloria apud urbem Ravennam. Domini autem misericordia statim ultionem super Regem improbum irrogavit: nam subito a Deo percussus, plagis magnis exinanitus interiit, suscepitque protinus perpetuum gehennæ flammantis incendium. *Sed etiam hæc ex S. Gregorio Magno accuratius inveniet Lector deducta ab Henschenio ad diem* XXIII *Maji, quo Acta ejus dantur.*

B

LVI S. FELIX IV

E

Ab an. 526 ad 530 an. 4, men. 2, dies 14.
* Baron. d. 18.

FELIX, natione Samnita, ex patre Castorio, fuit tempore Athalarici Regis, a die XII Julii Dominica II post Pentecosten anni DXXVI, usque ad XXII Septembris anni DXXX; per annos IIII, menses II, dies XIIII; sepultus XII Octobris, verosimiliter ad S. Petrum: et cessavit Episcopatus dies III.

Erratum a transcribente Catalogum,

In *hoc Pontifice finit secundus ille Catalogus, quem ante tomum* I *Aprilis Henschenius edidit, et quatenus tunc potuit cum priore antiquiorique illustravit, numeros in originalibus per litteras Romanas scriptos ad longum exprimens: quod nobis hic non putavimus faciendum, ut citius appareret quid et quam facile in iis alterari potuerit vitio transcribentium, videlicet* II *pro* II *et contra. Et sane librariorum socordia magna factum oportet agnoscere, ut in hoc ultimo Pontifice, in quo accuratio summa videbatur promitti, notatis non solum nominibus Consulum, sed etiam primo ultimoque die, plus turbatum fuerit in transcribendo. Nam primo solum scribuntur* anni IIII, dies XIIII; *ubi interponendos* menses II, *clamat consensus Anastasianorum omnium exemplarium, Anastasium autem æque ac Auctorem MS. nostri multum hoc Catalogo usum scimus. Eosdem* menses II *etiam habet Catalogus* III, *de quo infra, Anastasio antiquior. Eosdem denique requirunt termini utrimque notati* a die III Iduum Julii, usque ad IIII Iduum Octobris.

omissione mensium 2,

C

designando diem mortis,

2 *Sed et hic novus se detegit transcribentium lapsus, cum constet a* XII *Julii ad* XII *Octobris non perveniri per* menses II, dies XIIII. *Ergo pro* IIII Iduum Octobris, *legendum suggero* VII Kalendas Octobris: *et sic interjecto triduo vacantis Episcopatus, quod idem Catalogus assignat, venietur ad diem* XXIIII *Septembris, qua anno* DXXX *Dominica fuit. Verum dum attentius considero singula, existimo ultimorum trium elogiorum scriptori id omnino accidisse in* Felice, *quod auctori primi Catalogi accidit in* Liberio, *ut solum scripserit:* Felix, natione Samnita, ex patre Castorio, sedit annos...... a Consulatu Mavortii usque ad. ...... a die III Iduum Julii usque in....... Hic fecit Basilicam SS. Cosmæ et Damiani in urbe Roma juxta templum urbis Romæ. *Suppleturus cetera Auctor erat quando Pontifex obiisset.*

et supplendo quæ auctor vacua dimiserat spatia,

3 *Hoc autem fecerit is qui deinde addidit Pontificum duodecim sequentium nomina, numerumque annorum, mensium, ac dierum quibus unusquisque sedit, usque ad* S. Gregogii *Decessorem* Pelagium, *id est usque ad extremos annos seculi* VI; *sed fecerit perquam infeliciter, scribendo usque in diem* IIII Idus Octobris, *quia hunc reperiebat Depositioni assignatum, et pro sepultura notando* III Idus. *Id vero non attendentes Anastasius aliique, utrobique scripserunt* IIII Idus Octobris. *Interim notaverit ille* annos IIII, menses II, dies XIIII, *sicuti antiquitus notatos reperit, nec attenderit, quam id parum esset ad terminum ex die Sepulturæ acceptum.*

conjectura facta ex die sepulturæ:

4 *Porro ex præcitata Regis Athalarici Epistola haberi videtur, quod Romani Cleri ac populi pars constantior, intellecta* S. Joannis *morte, elegerit alium, pro quo obtinendo frustra apud Theodoricum institerit, aliis Regi obediendum censentibus; unde* civica *illa extiterint* certamina, pugna sine ferro, rixa sine odio, clamoribus non doloribus peracta. *Verum quis ille Electus fuerit, nulla possumus conjectura assequi: solum de* Felice *ait Catalogus* 3, Ipse ordinatus est in quietem, *id est, ad quietem Ecclesiæ obtinendam. Nominatur vero sequentis anni Consul* Mavortius: *quia (uti apparet) auctori hujus ultimæ partis consilium fuit, juxta stylum primi catalogi, eosdem Consules non iterare: qui ergo Pontificatum* Joannis *finiverat cum Consule anni* DXXVI Olybrio, *necesse habuit primum sub ejus successore Consulem nominare anni* DXXVII Mavortium.

Incertum an et quis contra Felicem electus sit: F

ejus initia cur Cos. Mavortio *notata:*

5 *Fueritne hic* Quartus Felix *ullis Sanctorum Fastis unquam adscriptus, aliter quam sub errore Joannis Diaconi, quo credidit* S. Gregorii *atavum ipsum fuisse, vehementer dubito; jam enim vidimus quam merito in Romanis Martyrologiis, post annum* MDCXIII *excusis, ad* XXII *Februarii mutatum id sit, substituto numero* III. *Quod autem non in solo numero, sed in ipsa persona quoque erraverit Joannes, monstrat ipse dum addit, eumdem esse, qui* Basilicam SS. Cosmæ et Damiani Martyrum via sacra juxta templum Romuli venustissime

A venustissime fabricavit. *Ad diem autem* xxx *Januarii, quo de* Quarto *agere elegit Bollandus, in antiquioribus quidem usque ad editionem Gregorianam anni* MDLXXXXIII *inclusive nullus nominabatur* Felix: *postea Baronius simpliciter addidit (non indicato fonte ubi id hausit) quod usque hodie legitur*, Romæ S. Felicis Papæ, qui pro fide Catholica plurimum laboravit: *in Notis autem propendet ille, ut elogium istud* Tertii Felicis *(licet iterum in Februario recurrentis) potius esse credat quam* Quarti: *jam autem vidimus hunc esse diem quo obiit* Tertius. *Quod vero Pancirolius, in Thesauris absconditis urbis Romæ, opinetur hujus esse Reliquias in ecclesiis S. Thomæ et S. Sixti, mera est conjectura, adeoque ad cultum ejus probandum non sufficit; ut is in Januarii nostri recognitione fortassis sit ad Prætermissos amandandus, nisi interim certius aliquid Roma adferatur. Manet tamen illius virtuti hoc adscriptum Epitaphium, a Bollando relatum ex Appendice antiquarum inscriptionum du Chesne; nec non a Baronio post tom.* XI *appositum addendis anno* 530.

An hic Pontifex Sanctis adscriptus aliter quam ex errore?

Certa fides justis cœlestia regna patere,
Antistes Felix quæ modo lætus habet.
Prælatus multis, humili pietate, superbis,
Promeruit celsum simplicitate locum.
B Pauperibus largus, miseris solatia præstans,
Sedis Apostolicæ crescere fecit opes.

6 *Quæ sub nomine hujus Pontificis circumferuntur* D *epistolæ, earum primam et secundum* νοθείας vitio laborare *merito censuit Labbæus noster: data enim utraque fingitur* Lampadio et Oreste Coss. *prima* Kal. Martii, *quando in vivis adhuc* Felix *fuit, secunda vero*, XII Kal. Novembris, *quando jam sedebat* Bonifacius, *et quidem mortuo Dioscoro certus Pontifex, ut constat ex Anastasio. Tertiam epistolam, quæ vulgo notabatur* P. C. M. seu Boetii V. C, *vindicari a nota falsitatis putavit Sirmundus, ex suo Arelatensi Codice solam legi jubens*, Post Consulatum Mavortii: *quo facto notaretur annus* DXXVIII, *qui* III *Nonas Februarias* Felicis *adhuc secundus erat.*

FELIX IV *Decretales confictæ.*

7 *Post* Felicem *alii* IIII *Pontifices inveniuntur, ab eo qui secundum Catalogum circa annum* DLX *transscripsit continuati hoc modo*

Proximi successores

BONIFACIUS, sedit an. II, dies XXII.
JOANNES sedit an. II, men. III, dies V.
AGAPITUS sedit menses XI, dies XVIII.
SILVERIUS sedit an. I, men. V, dies XI.
VIGILIUS sedit an. XVII, men. VI, dies XXVI.
PELAGIUS sedit an. IIII, m. X, dies XVIII.
JOANNES sedit an. XII, men. XI, dies XXVI.
BENEDICTUS sedit annos IIII. E
PELAGIUS sedit an. X, men. II, dies X

CATALOGUS III

Ex antiquissimis membranis Palatinis Bibliothecæ Vaticanæ Cod. XXXIX Armario I ante Psalmos Pœnitentiales.

Quandoquidem eruditissimus Schelstratius observarit, Anastasium Bibibliothecarium ex primo Catalogo ita sumpsisse nomina Consulum, et ex secundo acta Pontificum ut numeros annorum, mensium, dierum atque ordinationum fere sumpserit ex tertio, cujus meminit Henschenius in Prolegomenis ad Aprilem num. 53; *eoque dignum censuerit, quem, licet ab Henschenio ibidem rejectum, Seriei Chronologicæ, usque ad Silvestrum deductæ, insereret; ipsum hic integrum exhibere placet, priusquam transeam ad alios* XXXIII *Pontifices, ex Anastasio ad hunc Catalogum collato describendos: in margine autem notabo varietatem Lectionis Anastasianorum Codicum, de quibus infra agendum distinctius; tunc scilicet quando omnes omnino alium numerum habent, non vero cum aliqui ex ipsis Catalogo huic consentiunt; quos ea parte sinceriores valgatis esse censebimus, propter hanc convenientiam.*

BEATUS PETRUS Apostolus et Princeps Apostolorum, Antiochenus, filius Joannis, provinciæ C Galilææ vico Bethsaidæ, frater Andreæ, primum sedit Cathedram Episcopatus in Antiochia annos VII, et in Romam ingressus sub Nerone Cæsare, ibique sedit annos XXV, menses II, dies III. Hic scripsit duas epistolas, quæ Canonicæ nominantur, et Evangelium Marci: et ordinavit Episcopos III, Linum, et Cletum, et Clementem; et Presbyteros X, et Diaconos IIII.

LINUS, natione Italus, regionis Tuschiæ, patre Herculano, sedit annos XI*, menses III, dies XI*. Hic ordinavit Episcopos XV, Presbyteros XVIII.

* Anastas. *a*, XII * *d*. XII.

CLETUS, natione Romanus, de regione Vico-Patricii, patre Emiliano, sedit an. XII, menses. I, dies XI. Hic ex B. Petri præcepto XXV Presbyteros ordinavit in Roma.

CLEMENS, natione Romanus de regione Cœlio monte, ex patre Faustino, sedit annos VIIII. menses II*, dies X. Hic ordinavit Episcopos XV, Presbyteros, X, Diaconos * II.

* m. XI.
* D. XI

ANACLETUS, natione Græcus de Athenis ex patre Antiocho, sedit an. XIII*, men. II dies X. Hic ordinavit Episc. VI, Presb. V, Diac. III.

* a VIIII

EVARISTUS, natione Græcus, ex patre Judæo, nomine Juda, de civitate Bethlehem, sedit an. VIIII, mens. X, dies II. Hic ordinavit Episcopos V, Presbyteros VII, Diaconos II.

ALEXANDER, natione Romanus, ex Patre F Alexandro, de regione Caput-Tauri, sedit an. X,* men. VII, dies II Hic constituit aquam Sparsionis cum Sale benedici. Hic ordinavit Ep. V, Presb. VI, Diac. II.

* m. VIII.

XYSTUS, natione Romanus, ex parte Pastore, de regione Via-lata, sedit an. X, * men. II, diem I. Hic constituit ut ministeria sacrata non tangerentur, nisi a ministris. Hic ordinavit Episcopos IIII, Presbyteros XI, Diaconos III.

* m XI, d XXI.

TELESPHORUS, natione Græcus, ex Anachorita sedit * an. XXI, mens. III* Hic constituit ut septem hebdomadas ante Pascha jejunium celebraretur, et in natale Domini in nocte ut Missæ celebrarentur, et Gloria in excelsis Deo caneretur. Hic ordinavit Presb. XII. Diac. VIII.

* a XI, * d XXII

YGINUS, natione Græcus, ex Philosopho de Athenis, cujus genealogiam non inveni, sedit an. IIII, men. III, * dies III. Hic Clerum composuit et divisit gradus Ecclesiasticos. Hic ordinavit Episcopos VI, Presbyteros XV, Diaconos V.

* d. IIII,

PIUS, natione Italus, ex patre Rufino, frater Pastoris, de civitate Aquilea, sedit * an. XII, mens. IIII, dies III. Hic Angelo admonente præce Pascha die

* a XIX

A die Dominico celebrari. Hic ordinavit Episc. XII, Presb. XIX, Diac. XXI.

ANICETUS, natione Syrus, ex patre Joanne, de Vico-Umisa, sedit an. * X, men. IIII, dies III. Hic constituit ut Clericus comam non nutriret. Hic ordinavit Episcopos IX, Presbyteros XIIII Diac. IIII.

SOTER, natione Campanus, ex patre Concordio, de civitate Fundis, sedit an. IX, * mens. III, dies XII.
* m III d XXI. Hic constituit, ut nulla monacha pallam sacratam tangeret, nec incensum poneret in sanctam Ecclesiam. Hic ordinavit Episc. XI, Presb. VIII, Diac. IX.

ELEUTHER, natione Græcus, ex patre Abundio, de oppido Nicopoli, sedit an. XU, men. III, dies II. Hic constituit ut nulla esca a Christianis repudiaretur, quæ rationabilis humanaque esset. Hic ordinavit Episcopos XU, Presbyteros XII, Diaconos UIII.

VICTOR, natione Afer, ex patre Felice, sedit an. X, mens. II, dies X. Hic constituit ut Pascha die Dominico celebraretur, sicut et Pius. Hic ordinavit Episcopos XII, Presbyteros IIII, Diaconos UII.

ZEPHERINUS, natione Romanus, ex patre
* P. XIII vel XV. Abundio, sedit an. UIII, mens. UII, dies X. Hic ordinavit Episcopos XIII *, Presbyteros IIII, Diaconos UII.

CALLISTUS, natione Romanus ex patre Domitio, de regione Ravennatium, sedit an. UI, men. II,
B dies X. Hic ordinavit Episc. UIII, Presb. XUI *
* d. XII. * P. IX Diac. III.

URBANUS, natione Romanus, ex patre Pontiano, sedit an. IIII, menses X, * dies XI. Hic ordinavit Episcopos UIII *, Presbyteros UI, Diaconos U.

ANTHERUS, natione Græcus, ex patre Romulo, sedit anno XII, mens. I, dies XII. Hic gesta Martyrum diligenter exquisivit. Hic ordinavit Episcopum I.

PONTIANUS, natione Romanus, ex patre Calpurnio, sedit an. IX, mens. U, dies II. Hic ordina-
* P. II vit Episcopos UI, * Diaconos U.

FABIANUS, natione Romanus, ex patre Fabio,
* m X * P. XXII. sedit an. XIIII, * mens. XI, dies XI. Hic ordinavit Episcopos XI, * Presbyteros XXI, Diaconos UII.

CORNELIUS, natione Romanus, ex patre Ca-
* a. III. * d X stino, sedit * an. II, men. II, * dies II. Hic levavit corpora Apostolorum Petri et Pauli de Catacumbis. Hic ordinavit Episcopos UII, Presb. IIII, Diac. IIII.

LUCIUS, natione Romanus, ex patre Porphyrio, sedit an. III, mens. III, dies III. Hic præcepit ut duo Presbyteri et tres Diaconi Episcopum in
C omni loco non desererent. Hic ordinavit Episcopos UII, Presbyteros IIII, Diaconos IIII.

* a IV, m. II, d X. *STEPHANUS*, natione Romanus, ex patre Jobio, sedit * an. UII, mens. U, dies II. Hic constituit Sacerdotes et Levitas vestes sacratas in usu quoti-
* P. VII, diano non uti, nisi in ecclesia tantum. Hic ordinavit Episcopos III, * Presbyteros IIII, Diaconos U.

* a II * E II. *XYSTUS*, natione Græcus, ex Philosopho, sedit * an. I, mens. X, dies XXIII. Hic ordinavit * Episcopos III, Presbytero IIII, Diaconos UII.

DIONYSIUS, ex monacho, cujus generationem non potuimus reperire, sedit an. UI, mens. II, dies IIII. His Presbyteris ecclesias dedit, et parochias et diœceses constituit. Hic ordinavit episcopos UIII, Presbyteros XII, Diaconos UI.

FELIX, natione Romanus, ex patre Constantio, sedit an. IIII, mens. III, dies XXU. Hic constituit
* P IX. supra memorias Martyrum Missas celebrari. Hic ordinavit Episcopos U, * Presbyteros UIII, Diaconos U.

EUTITIANUS, natione Tuscus, ex patre Marino, de civitate Lunis. Sedit an. I, mens. I, diem I. Hic constituit fruges super altare, et uvæ benedicerentur. Hic ordinavit Episc. IX, Presb. XIIII, Diac. U.

CAIUS, natione Dalmata, ex genere Diocletiani, D
ex patre Gagio, sedit an. XI, men. III, dies XII. Hic * m. III. P. XXU.
Ordines Ecclesiasticos disposuit. Hic ordinavit Episcopos U, * Presbyteros XXUIII, Diaconos UIII.

MARCELLINUS, natione Romanus, ex patre Projecto, sedit an. IX, * men. IIII, dies UI. Hic ordi- * m, II, d. XUI.
navit Episcopos U, Presbyteros IIII, Diaconos II.

MARCELLUS, natione Romanus, ex patre Benedicto, de regione Via-lata, sedit an. U, men. UII, dies XXI. Hic constituit titulos in Urbe Roma, propter baptismum et pœnitentiam. Hic ordinavit *
Presbyteros XII, Diaconos II. * E. XXI. P. XXUI.

EUSEBIUS, natione Græcus, ex Medico, sedit an. II, men. I, dies III. Hujus tempore inventa est Crux Domini nostri Jesu Christi, et Judas baptizatus est. Hic ordinavit Episc. XIIII, * Presb. XIIU, Diac. III.

MELCHIADES, natione Afer, sedit an. IIII *. * P. XIII.
Hic constituit ut nulla ratione die Dominico aut U * m. UII. d. UIII.
feria, jejuniis quis de fidelibus ageret. Hic ordinavit Episcopos XII, Presbyteross UII, Diaconos U.

SILVESTER, natione Romanus, ex patre Rufino, sedit an. XXIII, men. X, * diem I. Hic congre- * d. XI.
gavit Episcopos CCC UIII, et exposuerunt fidem Catholicam, et Chrisma ab Episcopo confici, et baptizatum confirmari. Hic Dalmaticas præcepit indui, hic Sacrificium totum in lineum pannum involvi. E
Hic ordinavit Episcopos LXU, Presb. XLII, Diaconos XXUI.

MARCUS, natione Romanus, ex patre Prisco, sedit an II, men. UIII, * dies XXI. Hic constituit ut Episcopus civitatis Ostiæ, qui consecrat [Episcopum * d. XX.
Urbis] Pallio uteretur. Hic ordinavit Episcopos XXUII, Presbyteros XXU, Diaconos UI.

JULIUS, natione Romanus, ex patre Rustico, sedit an. XU, men. II, dies UI. Hic constituit ut nullus Clericus causam in publico ageret, nisi in ecclesia. Hic ordinavit Episc. IX, * Presb. XXUII, * P. XUIII.
Diac. IIII.

LIBERIUS, natione Romanus, ex patre Augustino, sedit an. UI, men. III, dies IIII. Hic ordinavit Episcopos XIX, Presbyteros XUIII, Diaconos U.

FELIX, natione Romanus, ex patre Anastasio sedit an. I, men. III, dies II. Hic ordinavit Episcopos XIX, Presbyteros XUIII, Diaconos IIII.

DAMASUS, natione Hispanus, ex patre Antonio, sedit an. XUIII, men. III, dies XI. Hic accusatus invidiose de adulterio, purgatus est a XLIIII Episcopis. Hic constituit ut Psalmi die noctuque in ecclesia canerentur. Hic ordinavit Episc. LXII, Presb. XXXI,
Diac. XI. E

SYRITIUS, natione Romanus, ex patre Tiburtio, sed. an. XU *. Hic ordinavit Episcopos XXXII, * m XI d. XXU.
Presb. XXXI, Diac. XUI. Hic præcepit pœnitentibus ultimum Viaticum non negare.

ANASTASIUS, natione Romanus, ex patre Maximo, sedit an. III *, dies X. Hic constituit, ut quando Evangelium recitatur, Sacerdotes non se * m. II.
erigerent, sed curvi starent. Hic ordinavit Episcopos XI, Presbyteros UIII, Diaconos U.

INNOCENTIUS, natione Albanensis, ex patre Innocentio, sedit an. XU, men. II, dies XXI. Hic constituit ut qui natus fuerit de Christiana denuo nasci per baptismum [debeat]. Hic constituit Sabbato jejunare, quia Dominus Sabbato in sepulchro jacuit, et discipuli Sabbato jejunaverunt. Hic ordinavit * D XII.
Episcopos LIIII; Presbyteros XXX, Diaconos * XI. vel XII

ZOSIMUS, natione Græcus, ex patre Abramio, sedit an I, men. III, * dies XI. Hic multa constituit * d. XII.
in Ecclesia. Hic ordinavit Episcopos UIII, Presbyteros X, Diaconos III.

BONIFACIUS, natione Romanus, ex patre Jocundio Presbytero, sedit an. II men. UIII, * dies UII. * d XXU.
Hic

A Hic constituit ut nulla mulier aut monacha pallam sacratam lavaret, aut incensum in ecclesia poneret, nisi minister. Hic ordinavit Episcopos xxxui, Presbyteros xiii, Diaconos iii.

COELESTINUS, natione Romanus, ex patre Prisco, sedit an. uiii, men. x, dies xuiii. Hic constituit ut Antiphona ante Sacrificium caneretur, quod non ante fiebat, nisi tantum epistola B. Pauli recitabatur, et sanctum Evangelium. Hic ordinavit Episcopos xlvi, Presbyteros xxii, Diaconos xii.

XYSTUS, natione Romanus, ex patre Xysto, sedit annos uiii, dies xix. Hic incriminatus est post annum et menses uiii a quodam Basso, et cum lui Episcopis purgavit se, et Bassus est damnatus. Hic ordinavit Episcopos lii, Presb. xxuiii, Diaconos xii.

LEO, natus Tuscus, ex patre Quintiano, sedit an. xxi, men. i, dies xiii. Hic congregavit Episcopos mille ducentos, qui exposuerunt fidem Catholicam, duas naturas in Christo, Deum et hominem. Hic ordinavit Episc. clxxxu, Presbyteros lxxxi, Diaconos xxxi.

HILARIUS, natione Sardus, ex patre Crispino, sedit an. ui, mens. iii, dies x. Hic sparsit Epistolas de fide Catholica per orbem Orientalem, et confir-
B mavit tres Synodos, Nicænam, Ephesinam et Chalcedonensem. Hic ordinavit Episc. xxii, Presb. xxu. Diaconos u.

SIMPLICIUS, natione Tiburtinus, ex patre Castino, sedit an. xu, men. i,* dies uiii. Hic con-
* d. viii stituit ut ad S. Petrum, et S. Paulum, Sanctumque Laurentium Presbyteri manerent propter, pœnitentes et baptismum. Hic ordinavit Episcopos xxxuii, Presbyteros luiii, Diaconos xi.

FELIX, natione Romanus, ex patre Felice Presbytero de titulo Fasciola, sedit an. uii, men. xi. * dies xix. Hic ordinavit Episc. xxxi, Presb. xuiii,
* d. xvii. Diac. u.

GELASIUS, natione Afer, ex patre Valerio, sedit an. iiii, men. uiii, dies xix. Hic liberavit a periculo famis civitatem Romæ Hic fecit tractatus et hymnos, sicut B. Ambrosius. Hic ordinavit Episcopos lxuii, Presbyteros xxxii, Diaconos ii.

ANASTASIUS, natione Romanus, ex patre Petro, de regione quinta Caput-Tauri. Sedit an. i, mens. xi, dies xxiiii. Hic ordinavit Episc. xui,
* P. xii. * Presb. xiii.

SYMMACHUS, natione Sardus, ex patre Fortunato, sedit an. xu, * mens. uii, dies xxuii. Hic
* m. ui *vel* uiii et Laurentius sub contentione uno die ordinati sunt,
C et Symmachus in Lateranis et Laurentius in Ecclesia B. Mariæ: et Symmachus confirmatus est in Sede secundum judicium Theoderici Regis: et Symmachus postea incriminatus cum lxu Episcopis se purgavit. Hic constituit ut omne die natalitiis Sanctorum Gloria in excelsis Deo, caneretur. Hic ordinavit Episcopos cxuii, Presbyteros xcii, Diaconos xui.

HORMISDA, natione Campanus, ex patre Justo, de civitate Frisinone, sedit an. ix, * dies xiiii. Hic
* d. xuii. constituit Clerum et Psalmis erudivit. Hic ordinavit Episcopos lv, Presbyteros xxi.

JOANNES, natione Tuscus, ex patre Constan-
* d. xxii. tio, sedit an. ii, men. xiii, * dies xui. Hic in custodia afflictus moritur. Hic ordinavit Episcopos xii

FELIX, natione Samnis, ex patre Castorio, sedit an. iiii, men. ii, dies xiii. Ipse ordinatus est in
E. xxix. quietem. Hic ordinavit * Episcopos xix, Presbyteros lu, Diaconos iiii.

BONIFACIUS, natione Romanus, ex patre Sigiboldo, sedit an. ii, dies xxui. Hic et Dioscorus sub contentione ordinati sunt, sed Dioscorus eodem tempore defunctus, Bonifacius Sedem tenuit.

MERCURIUS, qui et *JOANNES*, natione Romanus, ex patre Projecto, de Cælio monte, sedit D annos ii, men. iiii, dies ui. Hic ordinavit Episc. xxi, Presb. xu.

AGAPIUS, natione Romanus, ex patre Gordiano * d. xuiii. Presbytero, sedit men. xi, * dies xix. Hic ordinavit Episcopos xi, Diaconos iiii.

SYLVERIUS, natione Campanus, ex patre Hormisda Episcopo Romæ, sedit an. i, men. u,*dies xi. Hic ordinavit * Episc. lxxvi, Presb. xlvi, Diac. xui. * E xuiii P. xiu D. u.

VIGILIUS. . . . .

PELAGIUS, natione Romanus, ex patre Joanne Vicariano, sedit an. xi, men. x, dies xuiii. Hic est ordinatus a duobus Episcopis et uno Presbytero. Hic ordinavit Episcopos xlix, Presb. xxui, Diac. ix.

JOANNES, natione Romanus, ex patre Anastasio, sedit an. xii, men. xi, dies xxui. Hic ornavit et restauravit cœmeteria sanctorum Martyrum, et constituit per singulas Dominicas oblationes et luminaria ibidem agere. Hic ordinavit Episcopos lxi, * Presb. xxui Diac. xiii. * P xxix.

BENEDICTUS, natione Romanus, de patre Bonifacio, sedit an. iiii, men. 1, dies xxuiii. Hic ordinavit Episcopos xxi, Presbyteros xii, Diaconos iii.

PELAGIUS, natione Romanus, de patre Ungildo, sedit an. x, men. ii, dies x. Eodem tempore E tantæ pluviæ fuerunt, ut omnes dicerent, quia aquæ diluvii superinundarent: ac tales clades, quales a sæculo nullus meminit fuisse. Hic ordinavit Episcopos xluiii, Presbyteros xxuiii, Diaconos uiii.

GREGORIUS, natione Romanus, ex patre Gordiano, sedit annos iiix, men. ui, dies x. Hic exposuit homilias xl, et Moralia Job, et super Ezechielem, Pastoralemque et Dialogos, et multa alia fecit. Hic augmentavit in Canone, Diesque nostros, usque in finem Missæ, Anglosque convertit ad Dominum nostrum. Hic fecit ut Missa super corpus B. Petri caneretur. Hic ordinavit Episcopos lxii, Presb. xxxix, Diac. u.

SABINIANUS, natione Thuscus, de civit. Blera. de patre Bono, sedit an. i, men. u, dies uiii. Hic addidit luminaria in ecclesia B. Petri. Hic ordinavit Ep. xxuii.

BONIFACIUS, natione Romanus, de patre Joanne, sedit men. uiii, dies xxuiii. Hic ordinavit Epis. xxi.

BONIFACIUS, natione Marsorum, de civitate Valeria, ex patre Joanne Medico, sedit an. ui, mens. uiii, dies xiii. Hic ordinavit Episc. xxxu, Diac. uiii.

DEUSDEDIT, natione Romanus, ex patre Ste- F phano Subdiacono, sedit an. iii, dies xxiii. Hic dilexit Clerum multum. Hic ordinavit Episcopos xxix. * Presbyteros xix, Diaconos u. * P. xiii.

BONIFACIUS, natione Campanus, de civitate Neapoli, ex patre Joanne, sedit an. u *. Hic constituit ut nullus traheretur de ecclesia. Hic ordinavit * Episcopos xxuiii, Presbyteros xxu, Diaconos iiii. * d xiii * E xxix. P. xxui

HONORIUS, natione Romanus, ex patre Petronio Consule, sedit an. xii, men. xi, * dies xuiii * d xuii. hujus temporibus levata est trabes in ecclesia B. Petri. Hic ordinavit Episc. lxxxuiii *, Presb. xiii, Diac. xi. * E lxxxi * D. xii.

SEVERINUS, natione Romanus, ex patre Avieno, sedit men. ii, dies iiii. Hic ordinavit Ep. iiii.

JOANNES, natione Dalmata, ex patre Venantio, sedit an. i, men. xi, dies xuiii. Hic per omnem Dalmatiam et Istriam multam pecuniam misit ad redemptionem captivorum qui prædati erant. Hic ordinavit * Episcopos iiii. * E xuiii. P xu.

MARTINUS, de civitate Tudertina provinciæ Tusciæ, sedit an. ui, mens. i, dies xxui. Hic congregavit Synodum Episcoporum cii, et condemnavit Cyrum

A Cyrum Alexandrinum et Sergium Pyrrhum et Paulum Patriarcham C. P. qui contra immaculatam fidem novitates innectere præsumpserunt, et sextam Synodum, conscribens confirmavit. Hic ordinavit Episcopos * xxiiii, Presbyteros xi *. (* E. xxviii)

THEODORUS, natione Græcus, ex patre Theodoro Episcopo, de civitate Jerusalem, sedit an. vi, mens. v, dies xiiii. Hic ordinavit Episc. xlvi, Presb. xxi, Diac. iiii.

EUGENIUS, natione Romanus, ex Patre Rufiano, sedit an. ii, men. ix, dies xxiv. Hic ordinavit Ep. xiiii.

VITALIANUS, natione Signensis provinciæ Campaniæ, ex patre Anastasio, sedit annos xiv, mens. vi. Hic regulam ecclesiasticam atque vigorem ut mos erat omnino conservavit. Hic ordinavit Episcopos * xxiiii, Presbyteros xxii, Diaconos i. (* E xcvii)

ADEODATUS, natione Romanus, ex Monachis, de patre Jobiano, sedit an. iiii, men. ii, dies v. Hic ordinavit * Episc. xliiii, Presb. xxiv, Diac. v. (* E. xlvi. P. xiv, D. ii)

DONUS, natione Romanus, ex patre Mauricino, sedit ann. i, mens. v, dies x. Hic ordinavit Episcopos vi, Presbyteros x, Diaconos v.

B *AGATO*, natione Sicula, sedit an. ii, menses vi, dies iv. Hic ordinavit Episc. xviii, * Presb. ix, Diaconos iii. (* P. x.)

LEO JUNIOR, natione Sicula, de patre Paulo, sedit menses x, dies xiii. Hic constitutum fecit ut qui ordinatus fuerit Archiepiscopus nulla consuetudine, pro usu Pallii aut diversi officii, Ecclesiæ persolvere debeat. Hic ordinavit* Episc. xxi, Presb. xi, Diac. iii. (* E. xxiii)

BENEDICTUS JUNIOR, natione Romanus, sedit mens. x, dies xii. Hic ordinavit Episc. xii.

JOANNES, natione Syrus, de provincia Antiochia, ex patre Cyriano, sedit an. i, dies ix. Hic ordinavit Episcopos xiii.

CONON deest.

SERGIUS, natione Syrus, Antiochiæ regionis, ortus ex patre Tiberio in Panormo Siciliæ. Hic statuit ut tempore confractionis Dominici Corporis, Agnus Dei a clero et populo decantaretur. Hic constituit ut diebus Annuntiationis Domini, et S. Mariæ, et S. Simeonis, quod Hypapante græce dicitur, Litaniæ, exeant. Hic ordinavit Episcopos xcvii, Presb. xviii Diac. iv, Sedit annos xiii, men. viii*, dies xxiii. D (* m. viii.)

JOANNES, natione Græcus, sedit an. iii, mens. ii, dies xii. Hic ordinavit Episcopos xv, Presbyteros ix, Diaconos ii. (* E. xviii.)

JOANNES, natione Græcus, de patre Platone, sedit an. ii, mens vi, dies xiii. Hic ordinavit Episc. xix*. (* solum d. xx * Episc. i.)

SISYNNIUS, natione Syrus, de patre Joanne, sedit* an. viii, dies xv. Hic ordinavit* Episcopos lxiv, Presbyteros x, Diaconos ii.

CONSTANTINUS, natione Syrus, de patre Joanne, sedit annis vii, dies xv. Hic ordinavit Episcopos lxiii*, Presbyteros x, Diaconos ii. (* E. lxiv,)

GREGORIUS, natione Romanus, ex patre Marcello, sedit an. vi, menses ix, dies xi. Hic constituit ut in quadragesimali tempore quinta feria jejunium atque missarum celebrationes fierent, quod ante non agebatur. Hic ordinavit Episcopos cl, Presbyteros xxv, *Diaconos iiii. (P. xxxv.)

E *GREGORIUS*, natione Syrus, ex patre Joanne sedit an, x, men. viii, dies xxv. Hic Græca Latinaque lingua eruditus fuit; Psalmos omnes per ordinem memoriter retinens, et in eorum sensibus subtilissima excitatione limatus. Hic ordinavit Episcopos lxxx, Presbyteros xxiii*, Diaconos iii. (* P. xxiv.)

ZACHARIAS, natione Græcus, ex patre Policrono, sedit an. x, mens. iii, dies xiiii. Hic ordinavit Episcopos lxxxv, Presbyteros xxx, Diaconos v.

STEPHANVS, natione Romanus, ex patre Constantino, sedit an. v, dies xxiv*. Ordinavit Episcopos xv, Presbyteros ii, Diaconos ii. (* d. xxviii.)

PAULUS.

STEPHANUS deest.

ADRIANUS.

LEO.

STEPHANUS.

PASCALIS.

N*e quid porro subtraham supellectilis nostræ antiquariæ, unde illustrari Pontificum historia possit; addo membranam, ante annos (ut apparet) sexcentos descriptam ex alia vetustiori, finem cum* Vigilio *Papa accipiente, id est in anno* dlv; *ubi etiam finem accipiunt* Nomina Apostolicorum, *inter Analecta Mabillonii tom.* 3 *pag.* 426 *descripta, et inventa post collectionem quamdam Decretalium Canonumque, ultra annum* dlxvi *non extensam. Sed ut multa nomina vitiose istic scripta, sic et numeri valde diversi habentur a nostræ membranæ numeris. Nec minor diversitas occurrit in altera Corbeiensi membrana, qua in eodem Analectorum* C *tomo pag.* 429 incipit de Episcopis Romanæ Ecclesiæ, *et protrahitur usque ad* Joannem VI; *in eo sic finiens, ut ejus decessorisque* Sergii I *annos diesque omiserit annotare. Diversitatem utrobique repertam, sub indicio litterarum* BC, *quibus prior posteriorque membrana Corbeiensis significetur, subtus apponemus; si forte alicui usui sit aliis, noster enim labor jam longius progressus erat, cum adferebantur; quam ut ex istis juvari nunc quidem possit.* F

NOMINA APOSTOLICORUM

ex Veteri membrana nostra, collata cum gemino MS. Corbeiensi.

Beatus Petrus præfuit R. an. xxv, m. ii, d. vii.
B *sedit annos* xx *mens.* ii, *dies* iii.
C *deest Petrus.*
Linus an. xi, m. iii, d. xii. vi Kal. Dec.
C *sedit annos* xii, *menses* v, *dies* xii.
Cletus an. vii, m. i, d. x vi Kal. Maji.
B *an.* xii, *m.* i, *d.* ii. C *an.* viii, *m.* ii, *d.* v.
Clemens an. viiii, m. ii, d x. viii Kal. Dec.
B *an.* viiii, *m.* x. *d.* i. C *an.* vi, *m.* i, *d.* xiv.
Anacletus an. xii, m. i, d. vii. xvi Kal. Maji.
Deest B *et* C.
Evaristus an. xiii, m. vii, d. ii.
B *an.* viii, *m.* vii, *d.* ii. C. *an.* xiv, *m.* iii, *d.* ii.
Alexander an. x, m. vii, d. ii. v Non. Maji.
B *an.* xii, *m.* vii, *d.* ii. C *an.* vii, *m.* vi, *d.* vi.
Sixtus an. x, m. xiii. d. xii, viii Id. Apr.
B *an.* x, *m.* ii, *d.* i. C *an.* xxv, *m.* ii, *d.* i.
Telesphorus an. xi, m. iii, d. xvi. Non. Jan.
B *an.* xi, *m.* i, *d*, xxi. C *an.* xi, *m.* iii, *d.* xxvi.
Yginus an. iiii, m. iii, d. vii. iiii Id. Jan.
B *an.* iiii, *m.* iii, *d.* i. C *an.* vi, *m.* iii, *d.* iv.
Anicetus an. viii, m. iii, d. iii.
B *an.* xi, *m.* iiii, *d.* ii. C *an.* xi, *m.* iv, iii. *d.*
Utrobique autem præponitur Aniceto Pius.

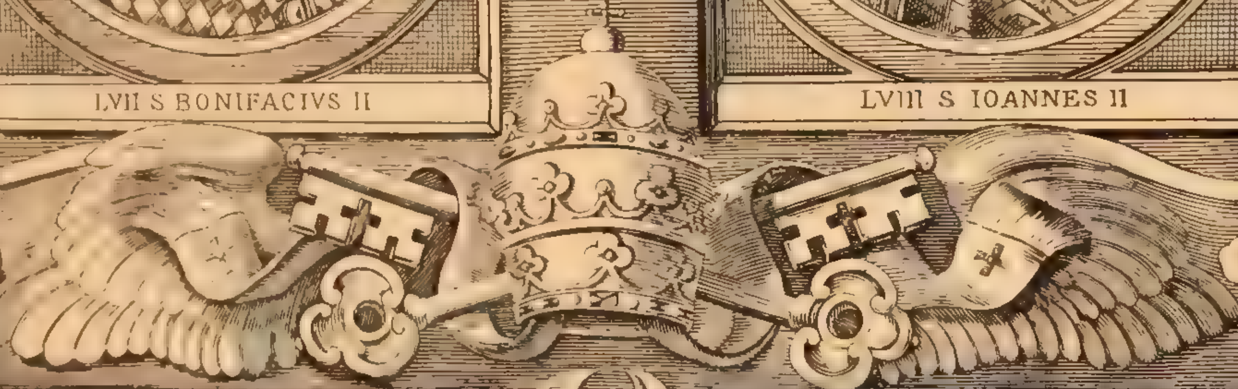
Pius

LVII S BONIFACIVS II

LVIII S IOANNES II

LIX S AGAPETVS

LX S SILVERIVS

A Pius an. xi, m. iiii, d. xxi. iiii Id. Julii.
B *an.* xviii, *m. d.* i. C *an.* xviii, *m.* iv, *d.* iii.
Soter an. viiii, m. iii, d. xx. xi Kal. Maji.
B *an.* viiii, *m.* ii, *d.* xxi. C *an.* xiv, *m.* v, *d.* ii.
Eleuther an. xv, m. iiii, d. v. viii Kal. Jun.
B *an.* xv, *m.* iii, *d.* ii. C *an.* v, *m.* x, *d.* xxii.
Victor an. x, m. i, d. x. xii Kal. Maji.
B *et* C *an.* xv, *m* iii, *d.* x.
Zepherinus an. xvi, m. ii, d. x. vii Kal. Sept.
B *an.* xviii, *m.* vii, *d.* x. C *an.* xviii, *m.* vi, *d.* v.
Calistus an. v, m. ii, d. x. ii Id. Octob.
B *an.* v, *m.* x, *d.* x, C *an.* v, *m.* ii, *d.* x.
Urbanus an. viii, m. xi, d. xii. viii Kal. Jun.
B *et* C *an* uiiii, *m.* i, *d.* ii.
Antheros an. xii, m. i, d. xx. iii Non. Jan.
B *an.* . . . . *m.* i, *d.* xi. C *an.* xi. *m.* i, *d.* x.
Pontianus an. v, m. ii, d. ii. xii Kal. Dec.
B *an.* vii, *m.* x, *d.* xxii. C *an.* ix, *m.* v, *d.* ii.
et utrobique præponitur Pontianus Anthero.
Fabianus an. xiiii, m. ii, d. x. xiii Kal. Feb.
B *concordat.* C *an.* xiv, *m.* i, *d.* x.
Cornelius an. iii, m. ii, d. x. xviii Kal. Oct.
B *an.* ii, *m.* iii, *d.* . . . . C *an.* ii, *m.* ii, *d.* iii.
Lucius an. iii, m. iii, d. iii. iiii Non. Mart.
B C *concordat.* B *an.* iiii, *m.* viii, *d.* . . .
Stephanus an. iiii, m. ii, d. xv. iiii Non. Aug.
B *an* vi, *m.* i, *d.* . . . . C *an.* . . . .
Sixtus an, ii, m. xi, d. vi. viii Id. Aug.
B *an.* i, *m.* i, *d.* . . . . C *an.* i, *m.* x, *d.* xxvi.
Dionysius an. ii, m. iii, d. vii. vii Kal, Jan.
B *an.* viii, *m.* v, *d.* . . . . C *an* vi, *m.* v. *d.* i.
Felix an ii, m. x, d. xxv. iii Kal. Jun.
B *an.* iiii, *m.* i, *d.* x. C *an.* iii, *m.* i, *d.* xxv.
Euthicianus an. viiii, m. x, d. iiii. Id. Dec.
B *et* C *an.* i, *m.* i, *d.* . . . .
Gajus an. xi, m. iiii, d. viiii. x Kal. Maji.
B *desunt dies* C *d.* xii.
Marcellinus an. viiii, m. ii, d. xxv. vi Kal. Maji. Hic persecutione Diocletiani ductus est ut thurificaret, quod et fecit; et post pancos dies pœnitens, ab eodem Diocletiano pro fide Christi Martyrio coronatus est, vi Kal. Maji. et cessavit Episcopatus an. vii, m. v, d. xxv.
Melius hæc absunt ab utroque Corbejensi.
Marcellus an. v, m. vi, d. xxi. xvi Kal. Febr.
B *an.* i, *m* iiii, *d.* . . . . C *an.* ix, *m.* iv, *d.* xvi.
Eusebius annis ii, m. ii, d. xxv.
B. . . . *m.* . . . . C *an.* vi, *m.* i. *d.* iii.
C Melciades an. iii, m. vii, d. xxi. iiii Id. Jan.
B *et* C *an.* iiii, *m.* . . . .
Silvester annis xxiii, m. x, d. xi.
B *et* C *concordant, nisi quod in* B, *desint dies et addatur* Positio ejus Kalendas Januarias, *pro* Pridie Kalendas.
Marcus an. ii, m. viiii, d. xx. Non. Octobr.
B *an.* ii, *m.* i, *d.* xx. C *an.* ii, . . . *d.* x.
Julius annis xi, m. ii, d. vi.
B *an.* xv, *m.* ii, *d.* viii. C *an.* ii, *m.* ii, *d.* x.
Felix an. i, m. iii, d. ii, *alibi postponitur Liberio.*
B . . . . *d.* i. C *Felix sedit* . . . .
Liberius annis x, m. iii, d. iiii.
B *an.* vi, *m.* iv, *d.* viii. C *an.* vii, *m.* v, *d.* iv.
Damasus annis xviii, m. ii, d. x. iii Id. Decemb.
B *an* xviii, *m.* iii, *d.* xi. C *an.* xviii, *m.* iii, *d.* xii.
Siricius annis xv, m. xi, d. xxv.
B *et* C *omittunt menses ac dies.*
Anastasius annis ii . . . . . d. xxv.
B *an.* iii, *d.* xxi. C *an.* iii, d. x.
Innocentius annis xv, m. ii, d. xxi.
Concordant B *et* C, *nisi quod* C *habeat, m.* i.
Zosimus anno i, m. iii, d. xxv.
B *an.* vii, *m* ix, *d.* ix. C *an.* i, *m.* iii, *d.* xi.
Bonifacius annis iii, m. viii, d. xiii.
Propylæum Maji.

Concordant B *et* C, *nisi quoad, d.* vi. D
Cœlestinus annis viii, m. i, d. viiii.
B *an.* ix, *m.* x, *d.* xvii. C *an.* viii, *m.* x, *d.* xvi.
Sixtus annis viii diebus xviiii.
Convenit B. *sed* C *habet, d.* xvii.
Leo annis xxi, m. i. d. xxviii.
B *an.* xx, *m.* i, *d.* xiii. C. *an.* xxi, *m.* i, *d.* xiii.
Hilarus annis vi, m. iii, d. x.
Convenit B : *ast* C *an.* vi, *m.* ii, *d.* xii.
Simplicius an. xv, m. i, d. vii. Kal. Mart.
Mensis deest in B, *in* C *solum sunt d.* vi.
Felix annis viiii, m. xi, d. xvii,
B *an.* viii, *m.* v, *d.* xvii. C *an.* viii, *m.* x, *d.* xviii.
Gelasius annis iiii, m. viii, d. vii.
B *et* C *conveniunt, sed habent d.* xviii.
Anastasius an. ii, m. xi, d. xxiiii.
B *et* C *an.* i, m. xi, *et* C *solum d.* xxiii.
Symmachus annis xv, m. viii, d. xviii.
B *et* C *an.* xv, *m.* vii, *d.* xvii.
Hormisda annis viii. . . . d. xviii.
B *d.* xvii. C *d.* xvi.
Joannes annis ii, m. viii, d. xviii.
B *an.* ii *tantum.* C *an.* ii, *m.* ix, *d.* xvi.
Felix annis iii, m. ii, d. xvi.
B *an.* iii *tantum.* C *an.* iiii, *m.* ii, *d.* xii. E
Bonifacius annis ii, diebus xxvii.
B *tantum annos* ii, C *d.* xxvi.
Joannes annis ii, m. iiii, d. vi.
Convenit C: *sed* B *solum habet an.* ii.
Agapitus anno i, m. xi, d. xviii.
B *solum habet an.* i, C *an.* iv, *m.* xi, *d.* xviii.
Silverius anno i, m. viiii, d. xi.
B *solum habet an.* i. C *an.* ii, *m.* v, *d.* xxvi.
Vigilius annis xviii, m. vi, d. xxvi.
B *an.* xiiii *tantum.* C *an.* xvii, *m.* vii.
Hactenus membrana nostra cum utroque Corbejensi MS. quorum primum hic desinens hæc subjungit. Ab Apostolica Sede Petri Apostoli usque Ordinationem Sancti Silvestri anni cclvii : *ubi videtur auctor scripsisse, vel scribere voluisse annos* ccxlvii ; *idque ex sententia quæ mortem Apostoli refert anno Neronis penultimo Christi* lxvii *cum ordinatus Silvester sit anno* cccxiv. *Membrana Porro Corbejensis posterior, sic ulterius continuatur.*

CONTINUATIO MS. C.

Pelagius an. . . . . . m. x, d. xix. F
Johannes an. xii, m. xi, d. xxvi.
Benedictus an. iv, m. i, d. xxvii.
Pelagius an. x, m. ii, d. x.
Gregorius an. xiii. m. ii, d. x.
Fiunt usque hic lxiii.
scilicet non numerato Petro, omissisque Cleto et Marcellino.
Savinianus sed. an i, m. u, d. ix.
Bonifatius sed. an. . . . . . m. viii, d. xxii.
Item Bonifatius an. . . . . . m. viii, d. . . . . .
Deus-dedit an. iii, d. xx.
Bonifatius an. v, m. x.
Honorius an. xii, m. xi, d. xvii.
Severinus an . . . . m. ii, d. iv.
Johannes an. i, m. viii, d. vi.
Theodorus an. vi, m. v, d xviii.
Martinus an. iii, m. i, d. xxvi.
Eugenius an. ii, m. ix, d. xix.
Vitalianus an. xiv, m. vi.
Adeodatus an. iv, m. ii, d. v.
Donus an. i, m. v, d. x.
Agatho an. ii, m. vi, d. xiv.
Leo sed. an. . . . . . m. x, d. xviii
Benedictus sed. mens. x, d. xiii.
Johannes sed. an. . . . . . . d. x.

A Conon sed. mens. XI.
Segrius sed. an.....
Johannes sed......

Anastasiani Codices varii.

Porro ex tribus jam indicatis membranis sola prima, scilicet nostra, ob causam prænotatam, una cum præcedenti tertio Catalogo usui nobis erit, ad dijudicandos numeros, per quam diverse in diversis Anastasii Codicibus signatos. Utemur autem Anastasio editionis Regiæ Parisinæ, ex fide Codicis Velseriani, cum variis in margine lectionibus, ex MSS. Cassinensi et Barberino, notatis per litteras C. B. Ad calcem adduntur similes lectionum varietates, 1 ex duobus Codicibus Freherianis, notatis A. B. 2 ex Codicibus Mazarino, D Thuano, Regio, nota'is M. D. R. 3 denique ex alio Codice Thuano : quibus omnibus additum velim nostrum MS. ecgraphum de Vitis Pontificum, usque ad Pontificatum Martini V. Intelligi etiam cupio, quod, cum assignatis cuique Pontificatui vel Interpontificio terminis, nullus in subsequenti commentariolo Auctor apponitur, extra controversiam sint numeri annorum, mensium ac dierum, quia in omnibus vel plerisque exemplaribus concorditer inveniendi, nec aliunde suppetit confirmatio ponderis certioris.

LVII BONIFACIUS II

Ab an. 530 ad 532 an. 2, d. 26.

Bonifacius, natione Romanus, ex patre Sigilbaldo, fuit temporibus Athalarici Regis et Justiniani Augusti, anno DXXX, XXIIII Septembris, in Dominica sub contentione ordinatus cum Dioscoro, et hoc XIIII Octobris defuncto, communiter receptus XXIII Octobris in Dominica, confirmatus a Rege die X Novembris in Dominica. Sedit a die Ordinationis suæ annos II, * dies XXVI, usque ad XXIIII Octobris, anni DXXXII; sepultus anno aliquo sequenti in Basilica S. Petri XIII Octobris ; et cessavit Episcopatus mensem I, dies B XXIIII. E

*Baron dies 14

Ecclesiæ libertas circa Pontificis assumptionem,

Baronius ad annum 526 num. 74 prudenter notat, quod sub Theodorico Rege (ostendi ego quod sub Athalarico nepote illius) Romanus Clerus populusque coactus fuerit, designatum pridem a Theodorico Felicem suscipiendo, subire duram conditionem non habendi Pontificem, nisi quem Reges, iique Ariani, probassent. Accepisse tamen, inquit, tanta præsumptio noscitur moderationem illam, ut ex pristino usu Clerus eligeret Romanum Pontificem, quem tamen Rex suo assensu confirmaret : quam quidem ab Arianis Italiæ Regibus vendicatam sibi tyrannice auctoritatem, iis de medio sublatis, Orientalis orbis Imperatores sibi pariter arrogarunt : quod S. Gregorius valde ingemiscit. Addo ego occasione hujus schismatis aggravatam fuisse Ecclesiæ servitutem : initio enim liberum fuit Clero, electum a se Episcopum statim curare ordinandum, saltem ut Episcopum Vicarium, donec advenisset confirmatio, ut vel ex hac ipsa duplici Ordinatione Bonifacii apparet, facta haud dubie ante allatum aut etiam requisitum pro alterutra parte consensum : quandoquidem Dioscorus, jam aliquamdiu C ordinatus, obierit XIII Octobris, et etiam post mortem ejus schisma duraverit, iis qui ipsum ordinaverant adhuc decem dies suspendentibus consensum in jam factam alterius Ordinationem.

magis restricta propter hoc schisma :

2 Non est autem mihi dubium, quin uterque ordinatus mox ad Regem miserit pro confirmatione impetranda : suspensumque diu mansisset negotium, si fuisset de jure potiori disceptandum in Synodo, sicut factum Symmacho et Laurentio contendentibus : sed nuntiata citius Dioscori morte, nihil moræ dixerim fuisse in Rege, Ecclesiæ pacem unice curante, quin confirmaret alterum, idque etiam prius quam in eum consensisse, partem adversariam cognovisset; quod id expedientissimum esset ad terminandum schisma, si illud Romani vellent in longum protrahere, quodque a Gotthis genus duxisse Bonifacium verosimile faciat Gotthicum patris nomen. Dies igitur III vacantis Episcopatus ante prædictam Ordinationem, ex veteri Catalogo adhuc sumo : quos etiam habent Anastasiani codices quatuor, sicut et MS. nostrum. Alii autem Anastasiani Codices vacationem ponunt, mensis I, dierum XV, quos putamus inter Felicis mortem et Bonifacii confirmationem fluxisse. Atque hac ratione fortassis possent vacatio Episcopatus et vacatio Pontificatus distingui, si ea res consequentiam habuisset. Non habuisse autem, cogor credere ex Pontificatu Agapeti, qui recte ordinari nequit, nisi Decessorem ejus eumdemque Successorem Bonifacii, serius consecratum statuamus quam post dies III, quos habent Codices aliqui. In MSS. Cassinensi, Thuano, duplici Freheriano ac nostro, inveniuntur expressi, menses II, dies XV : sed nimium id est, et sufficiunt mensis I, dies XXIIII : quæ non admodum magna mutatio est, nosque ad exitum desideratum cum Agapeto perducet.

in quo Electi ordinati ante consensum a Rege datum.

3 Quæ contra initium hujus Pontificatus, a nobis constitutum, objici posset Epistola ad Cæsarium Arelatensem, vitiatam judicavit Labbæus, adjecto perperam die VIII Kalendas Februarias, Lampadio et Oreste Coss. quando usque ad Septembrim adhuc vivebat Felix, jubetque legi Post Consulatum Lampadii et Orestis. Sed si Epistolam ipsam admittimus, prout admittendam suadet Cyprianus in Vita S. Cæsarii lib. I sub finem; præstabit credere, eam repertam absque die et Consule; nec enim verosimile est, quod ad Epistolam Decessori suo missam distulerit respondere Bonifacius totis tribus mensibus. Idem ergo et diem et F Consulatum temere adjecerit, qui sub Bonifacii nomine etiam confinxit Preces ejus et Justiniani Principis, signans eas VIII Kalendas Octobris, Justiniano III et Oreste Coss. Nec enim cum Oreste, sed solus Consulatum III Justinianus gessit, idque anno DXXXIII, mortuo jam Bonifacio : cujus et alia Epistola, quasi ad Eulalium Alexandrinum scripta, sine mense ac Consule, etsi ex chronologia falsi convinci nequeat; convincitur tamen imposturæ, collata cum vera Hormisdæ Epistola LXIV ad Joannem Miletanum de simili argumento quam ita transcribit, ut sola commutet nomina, quo deridendum se præbet Auctor; execrabilem vero, cum sanctissimo viro Aurelio Carthaginensi Episcopo, ea impingit, quæ sunt falsissima.

Epistolæ Bonifacii interpolatæ aut fictæ.

4 Idem Pontifex anno DXXXI post Consulatum Lampadii et Orestis VV. CC. sub die VII Iduum Decembrium, in consistorio B. Andreæ Apostoli, præsedit Synodo ei, cujus Acta a præcitatis verbis exordientia Lucas Holstenius primus eruit; eorumque veritatem, chronologica deductione præcedentium subsequentiumque Pontificum, confirmavit : non eamdem plane viam insistens nobiscum, eodem tamen tendens ac pertingens : quem sequeremur, nisi retinendos esse antiquorum Catalogorum numeros crederemus, qua licet ; et in ordiendis Episcopatibus, quantum per eosdem numeros

Synodus Romana sub eo habita.

A *meros licet, habendam rationem diei Dominicæ, ad quorum neutrum ille advertit.*

Epitaphium.

5 *Porro tam similis* Primi *ac* Secundi Bonifacii *fortuna, in eo quod uterque* sub contentione una die cum alio ordinatus *sit, dubium mihi facit, utrius credi debeat Epitaphium, quo defunctus laudatur, quod*

Mitis adunavit divisum Pastor ovile *etc.*

Interim sub hac cautela relinquentes ipsum Primo, Secundo aptabimus alterum, a Romano Presbytero, tempore Eugenii III, repertum in Porticu dicta Pontificum :

Atria magnifici sunt membris plena sepulcri
Sedis Apostolicæ Bonifaci Præsulis almi.

Correcti Anastasius,

Corrigendus porro Anastasius est, cum scribit, quod sepultus *est* Bonifacius sub die xvi Kal. Novembris consulatu Lampadii : *et legendum* Iterum Post Consulatum Lampadii, *ut habeatur* dxxxiii. *Correctionem hanc verosimilem nobis facit Epitaphium a Mabillono tom.* 3 *Analectorum pag.* 435 *repertum in quodam Codice monasterii S. Vitoni, licet ita mutilum atque*

et Baronius in anno mortis.

exesum ut quoad versus quidem vix aliquid sani elici potuerit (utinam tamen vel fragmenta dedisset, dubium supra propositum explicatura) quoad clausulam vero chronicam sic utcumque legibile visum, Sedit annos

B iii, dies xxvi, depositus in pace xvi Kalendas Novembris, imper. Proconsul. Lampadio et Oreste viris clarissimis *ubi cum* τὸ imper. Proconsul. *nullum* D *sanum sensum faciat, rationabili valde conjectura præsumitur, compendarias notas* ITER. P. CONSVL. LAMP. ET OR. VV. CLAR. *(quas notas Vitonianus librarius imperite extendit atque pro* ITER, *credidit haberi* IPER) *sic fuisse extendendas,* Iterum post Consulatum Lampadii et Orestis virorum clarissimorum.

Bonifacius II.

6 *In biennio Pontificatus ita consentiunt omnes Codices, ut nihil dubitem triennium Codicis Vitoniani adscribere ceteris librarii oscitantis erratis. Baronius* unum annum *dumtaxat* et dies ii *huic* Bonifacio *relinquit, a* xvi *unius Octobris ad* xvii *alterius Octobris numerandos, ut mori eum faciat anno* dxxxi : *hoc enim se cogi credidit quia in titulo Eudoxiæ invenitur inscriptio, qua constare putat, eum hoc anno, videlicet post Consulatum Palladii et Orestis, successorem habuisse* Joannem. *Ergo solum tenet sub finem anni ordinatum* Joannem, *et positam inscriptionem : de die autem Ordinationis negat aliquid certi definiri posse. In has angustias eum cogunt non animadversæ litteræ IT. quæ præpositæ litteris P. C. faciunt, ut IT. P. C. LAMPADII Et ORESTIS VV. CC. quomodo ipsemet scribit Baronius, legi debeant;* Iterum post Consulatum *etc. alias invenisset notari sibi annum* dxxxii, *qui ei angustias omnes laxasset, ad integrum biennium* Bonifacio *relinquendum.* E

LVIII JOANNES II

Joannes, qui et mercurius, natione Romanus, ex patre Projecto, Presbyter tit. S. Clementis, fuit temporibus Athalarici ac Theodati Regum et Justiniani Augusti, ordinatus anno dxxxii, xviiii Decembris in Dominica, sedit annos ii, menses iiii, dies iii, usque ad annum dxxxv *, xxi Aprilis : et cessavit Episcopatus dies vii : ipse autem sepultus est in Basilica S. Petri xxvii Maji.

Ab an. 532 ad 535 an. 2, m, 4, d. 3.

*Bar. a 531 ad 535 an. 4 m. 6 d.

Initium hujus Pontificatus

Corrigendus hic rursum Anastasius, sepultum Joannem *scribens* post Consulatum iterum Lampadii, *qui solum esset annus* dxxxii, *quo is cœpit; et legendum* Post Consulatum Paulini. *Cetera, ut a nobis notata sunt, ita concorditer habentur ubique : nisi quod pro* vii diebus *vacantis post obitum* Joannis *Pontificatus, passim legantur dies* vi; *quos oportuit uno addito augeri, ut successoris Ordinatio habeatur in Dominica. Quod*

et breve Interpontificium secutum.

C *autem non exprimatur uspiam prolixius tempus, verosimile mihi facit nullam omnino habitam fuisse rationem Regis, idque quia sperabantur pellendi tota Italia Gotthi per felicia Belizarii Ducis arma, Francorumque ex alia parte in ditiones Gotthicas irruptionem, contra quos occupatissimus et longe a Roma positus Rex* Theodahatus, *ægreque sese defendens, coactus fuit hoc ipso anno iis cedere totam Provinciam, et quidquid intra Alpes ac Rhodanum possidebat : adeo ut credi possit cœptum excuti ab Ecclesia jugum, quod mox Imperatores Græci durius tenaciusque adstringerent.*

Ejusdem Pontificatus monumentum pro an. 532.

2 Baronius, *nihil certi inveniens quod dicere possit de initio, adeoque et de duratione hujus Pontificatus (quem putat ab Anastasio usque* xxvi *Julii extendi) satis habet ostendisse, non ante annum* dxxxv *obiisse* Joannem, *et saltem ante finem anni* dxxxi *sedere cœpisse : quod ultimum jam refutavimus. Ipsa autem inscriptio, quæ Baronium fefellit, talis hodieque visitur in Basilica S. Petri ad vincula, teste Luca Holstenio, et huc mire facit :* † *SALBO PAPA. N. JOHANNE. COGNOMENTO. MERCVRIO. EX. SCE. ECCL. ROM. PRESBYTERIS ORDINATO. EX. TIT. SCI. CLEMENTIS. AD. GLORIAM. PONTIFICALEM. PROMOTO. BEATO. PETRO. AP. PATRONO. SVO. A. VINCVLIS. EIVS. SEVERVS. PB. OFRT. ET. IT. P.C. LAMPADI. ET. ORESTIS. VV. CC. VRBICVLVS. CEDRINVS. EST. Ubi* Urbiculum, *explico* Orbiculum ; *et conjecto, significari mensam cedrinam, ibidem oblatam a Severo, Presbytero S. Petri ad vincula. Congruentiorem conjecturam, si alius suggerat, libenter amplectar. MS. nostrum* Mercurium *simpliciter nominat, antiquus Catalogus* Mercurium qui et Joannes ; *Anastasius,* Joannem qui et Mercurius : *et hoc magis placet. Vix autem dubitem quin more Romano, tunc necdum exoleto, utrumque ei nomen fuerit antequam Pontifex crearetur; sed prius, utpote Christianum, libentius usurparit.* F

3 *Baronius, ex Appendice antiquarum inscriptionum Duchesne ejusdem* Joannis *hoc Epitaphium a successore* Agapeto *compositum, habet in Addendis ad an.* 535.

Mente pia vivens, Christ nutritus in aula,
Et sola gaudens simplicitate boni ;
Blandus in obsequiis, et puro plenus amore,
Pontificum vitam jure quietis agens;
Qui gratus populis et celso dignus honore,
Sumpsisti meritis Pontificale decus :
Commissumque tibi pascens bonitate magistra,
Servasti cunctum sub bonitate gregem :
Pro quo rite tuum venerans Agapetus honorem,
Præstitit hæc tumulo munera grata tuo :
Qui nunc Antistes Romana celsus in arce,
Sedis Apostolicæ culmina sacra tenet.

LIX S. AGAPETUS

LIX S. AGAPETUS

Ab an. 532 *ad* 536 *m.* 11, *d.* 20.

Agapetus, natione Romanus, ex patre Gordiano Presbytero, Clericus ad S. Joannem et Paulum, ordinatus anno dxxxu, xxuiii Aprilis in Dominica tertia post Pascha; fuit temporibus Theodahati Regis et Justiniani Augusti, per menses xi, dies xx, usque ad xuii Aprilis, quo obiit Constantinopoli anno dxxxui; et corpus Romam relatum in loculo, sepultum est ad S. Petrum xx Septembris, quo colitur: cessavit autem post ejus mortem Episcopatus mensem i, dies xuiiii.

Obitus 17 *Maji,*

Græci S. Agapetum *colunt* xuii *Aprilis, quem esse verum mortis diem multo securius ipsis, qui præsentes notaverunt, credimus, quam Anastasio,* x Kalendas Maji, *Constantinopolim progressum, et ibidem eodem die mortuum Sanctum scribenti. Narrat autem contentionem cum* Justiniano, *propter Anthimum Patriarcham hæreticum, quem et coram Imperatore convicit, et eodem annuente expulit excommunicatum,* et omnia obtinuit quorum causa directus fuerat *Constantinopolim a Theodato Rege;* post dies vero aliquantos B ægritudine correptus defunctus est, *non* x, *sed* xu Kalendas Maji. *Cum autem antea dicitur quod* ambulavit Constantinopolim x Kalendas Maji, *legere velim* Martii *: neque enim mensis* i, *dies* xxu *(quot inter* xx *Februarii et* xuii *Aprilis comprehenduntur) ejusmodi itineri, actisque præmemoratis, et quantumvis brevis, alicujus tamen temporis ægritudini nimis aut pauci aut multi sunt.*

profectio CP. 20 *Feb.*

2 *Ista autem correctione Anastasio adhibita, salva manent omnia. Sic etiam vacante adhuc Sede, celebrata Synodus Constantinopolitana optime convenit cum nostra chronologia, siquidem ea cœpta notatur* Post Consulatum Flavii Bellisarii Indictione xiiii *id est anno* dxxxui, ui Nonas Maji *id est,* xiii *die post obitum* Agapeti : a dextera considentibus et simul audientibus, secundum jussum piissimi Imperatoris Justiniani NN. Episcopis ex Italiæ regionibus : prius quidem ab Apostolica Sede missis, postea vero assistentibus sanctæ memoriæ Agapeto, qui fuit Papa antiquæ Romæ huc advenienti...... et simul audientibus Theophane et Pelagio Diaconis Apostolicæ E Sedis, Mena et Petro Notariis, et quibusdam Diaconis Apostolicæ Sedis, qui comitati sunt Agapetum Papam antiquæ Romæ huc advenientem.

Synodus ibidem eo mortuo celebrata

3 Baronius *sicuti affirmare non audet, quo die creatus* Agapetus *sit, ita nec de tempore, quo sedit aut obiit, quidquam certi statuit; solum pro certo ponit, initio anni* dxxxv *creatum, ultra annum in eo Pontificatu vixisse, et ante mensem Majum obiisse.*

Baronii circa tempus hæsitantia.

LX S. SILVERIUS

Ab an. 536 *ad* 537 *an.* 1, *men.* 5, *dies* 11.

* Baron. a 536 ad 540 an. 4, men. 6.

Silverius, natione Romanus, ex patre Hormisda Episcopo Romano, fuit temporibus Theodati ac Witigis Regum et Justiniani Augusti, per vim obtrusus et ordinatus anno dxxxui, ui Junii, Feria ui; deinde pacis causa Dominica proxima acceptatus a Clero, sedit annum i, menses u, dies vi, usque in xui Novembris, anni dxxxuii*, quando de Pontificatu depositus est detrususque in monasterium, ac postea missus in Pontiam insulam; ubi exilii ærumnis confectus, obiit et sepultus est die xx Junii, quando etiam colitur. C Cessavit autem, post Silverii Depositionem, Episcopatus Romanus dies u. F

Dies ordin. 6 *Junii.*

Dies *solum* xxiiii, *inter* Agapeti *mortem et ordinationem* Silverii, *interponunt edita Anastasii exemplaria : sed hi non videntur sufficere ut Constantinopoli Romam perferretur talis nuntius. Igitur cum Codicibus Casinensi, Regio, atque Thuano, nec non cum MS. nostro,* mensem i *pono, eique addo* dies, *non* xxuiii *(ut iidem) neque* xxiiii, *ut alii plures, sed* xuiiii, *qui facillime in* xxiiii *converti potuerunt. Non venitur sic quidem in Dominicam, qua potuerit ordinatus fuisse* Silverius, *sed in Feriam* vi. *Verum, in Ordinatione tam irregulari ac violenta, qualis* Silverii *fuit, nullam habitam rationem diei nemo mirabitur, proxima tamen Dominica die* uiii *Junii dici poterit consensisse in eum Clerus ac populus, ut ex tunc verus Pontifex fuerit : sic autem inter Depositionem illius referendam ad* xui *Novembris, et* Vigilii *Ordinationem habebuntur dies* u *magno Codicum omnium consensu definiti.*

2 *In nostra membrana et unico Freheriano Codice, pro* mensibus u *numerantur* uiii. *Sed hi, si fundamentum habent aliquod, istud habent ; quod, licet* Silverius *depositus fuerit quatuor mensibus citius, ordinatusque* Vigilius *(uti constat ex die Ordinationis suæ* xxii *Novembris, inferius probando) urbe tamen adhuc obsessa a barbaris, quibus illam tradere fingebatur voluisse* Silverius, *tutum non fuit ipsum inde educere et exportare in exilium, itaque retentus ibi sit in monasterio, ubi monachum induere coactus fuerat ; donec soluta obsidione,* Vigilius, *qui eum quasi in fide sua susceperat, eduxit misitque in exilium, mense Martio sequentis anni, ad quod usque tempus aliqui ejus Pontificatum numerandum censuerint. Qua in tragœdia explicanda quoniam Annalium parens* Baronius *diversimode vacillavit, nesciens ubi pedem figeret, et quod* Silverio *principium daret (quia nusquam plus quam* annum i, menses u, dies x, *invenerat numeratos, et Pontificatum ejus usque ad* xx *Junii, anni* dxxxx *putabat extendendum) totam quoque Anastasii relationem per se ruere credidit. Placet igitur hæc aliquanto tractare fusius.*

Unde aliqui 9 menses acciplant ?

DISSERTATIO

DISSERTATIO XIII

De Ordinatione et Abdicatione S. Silverii, atque Vigilii Subrogatione.

Promoto a Gothis Silverio,

Cum *Romæ nuntiata mors* Agapeti *fuit, pro eo* Silverius levatus est, a tyranno Theodahato sine deliberatione Decreti : qui Theodahatus corruptus pecunia, talem timorem induxit Clero, ut qui non consentiret in ejus ordinationem gladio puniretur. Equidem Sacerdotes non subscripserunt secundum morem antiquum, neque decretum confirmaverunt ante Ordinationem. Jam autem ordinato sub vi et metu Silverio, propter adunationem Ecclesiæ et religionis, se subscripserunt Presbyteri. *Ita Anastasius Biblioth. veram tamen causam violentiæ, tam præcipitis et non ante usitatæ,* Theodahato *fuisse existimo, non datam ei a* Silverio *pecuniam, licet id forte rumor sparserit ; sed metum a* Justiniano *Imperatore, quem graviter offenderat, invalendo regnum Gothorum, contra ejus legitimum possessorem et Imperatoris clientem. Quia enim Siciliam jam occupaverat*

propter metum offensi Imperatoris;

B Belisarius, *et timebatur proxime in Italiam cum exercitu trajecturus ; cavendum sibi putavit Rex barbarus, ne Imperatoriæ partis studiosus aliquis ad Pontificatum elevaretur. Et ipse quidem post duos menses divino nutu, ab insurgentibus contra se subditis, una cum Regno, quod tam malis artibus conabatur stabilire, spoliatus etiam vita est, mense scilicet Augusto circiter medio, ac* Vitiges *Rex constitutus :* Silverius *vero culpam, si quam in aditu Pontificatus admisit, abunde eluit per ærumnas exilii, usque ad mortem causa fidei toleratas.*

Vigilius, Anthimi restitutionem pollicitus Augustæ,

2 *Etenim (ut scribit Liberatus Carthaginensis Diaconus, hujus omnino temporis Auctor)* Agapeto *Constantinopoli mortuo,* Theodora Augusta, vocans Vigilium Agapeti Diaconum, profiteri sibi secreto ab eo flagitavit, ut, si Papa fieret, tolleret Synodum, *paulo ante sub Menna celebratam,* et scriberet Theodosio, Anthimo et Severo, *de hæresi damnatis,* et per epistolam suam eorum firmaret fidem, promittens ei dare præceptum ad Belisarium ut Papa ordinaretur, et dari centenaria septem. Lubenter ergo suscepit Vigilius promissum ejus, amore Episcopatus et amore auri ; et facta professione Romam profectus est : ubi veniens, invenit Silverium C Papam ordinatum : quin et Ravennæ reperit Belisarium, in eadem urbe sedentem eamque obtinentem.

serius Romam venit.

3 *Verum hic ante omnia corrigendus est error, quem non Liberati, sed librariorum ejus esse persuadeor, qui* Ravennam *pro* Neapoli *scripserint : illa enim tunc vel maxime Gotthorum regia erat, et illuc se contulerat* Vitiges, *occiso post captam a* Belisario *Neapolim* Theodahato ; *diffidens scilicet se Romam posse tueri, confidens vero quod eamdem, auctus Francorum viribus, facile recuperaret : quemadmodum reipsa sequenti anno ad illam cum numeroso exercitu rediit. Et ille quidem abiens, ut scribit Procopius,* Silverium urbis Antistitem Senatumque ac populum..... ut fidem in Gothos servarent, etiam jurisjurandi Sanctimonia obligavit...... Romani *vero,* metu, ne quæ Neapolitanis evenerant paterentur, melius duxere Imperatoris militem intra urbem admittere, præcipuo ad id suadendum Silverio urbis Antistite ..... Receptaque est Roma sexagesimo anno, mense eodem, postquam a barbaris insessa fuerat, cum undecimum imperandi annum ageret Justinianus, *id est ipso anno* DXXXVI *mense Augusto : tali enim mense anno* CCCCLXXVI *Urbem occupaverat* Odoacer *Rex Herulorum. Tum vero* Belisarius, *licet ea quæ dixit mandata pro* Vigilio *accepisset, tam recenti tamen* Silverii *erga Imperiales beneficio obstrictus, noluit, vel non ausus est quidquam contra eum moliri, quem sciebat tam gratiosum populo esse. Multo etiam minus oportet eum id ausum fuisse, cum anno* DXXXVII, *die* XXI *Februarii, Urbs cœpta est a* Vitige *obsideri. Sed quoniam ea obsidio non fuit tam arcta, majori hujus anni parte, quin (usque dum portus etiam obsideretur)* liberum obsessis *esset, teste Procopio,* et quæ vellent emittere, et quorum indigerent terra marique importata nancisci, *supervenientibus (ut par est credere) novis identidem Augustæ mandatis, facile fuit inveniri testes, qui* Belisario *accusarent* Silverium, *sumpta occasione ex re præsenti, quasi cum barbaris conspirasset de tradenda eis Urbe : qui ob hanc causam, mense Novembri, depositus et in monasterium retrusus est.*

Hac autem a Belisario recepta

rursumque a barbaris obsessa,

4 *Verum Anastasius ea narrans, quæ abdicationem* Silverii *præcesserunt, dum eadem ex duobus auctoribus describit, videtur asserere prius captam Neapolim* E *fuisse, receptamque Romam, et* IV *Idus Decembris novis muris munitam,* XI Kal. Martii, *sequenti obsideri cœptam, atque post annum liberatam, quam reversus Neapoli Romam* Belisarius *(quasi is Roma recepta eo revertisset) a* Silverio *susciperetur* V Idus Maji Indictione XV. *Tum vero sic loquitur, ac si tunc primum Romam venerit* Vigilius *cum litteris Augustæ. Sed ipsa Indictio* XV, *adventui* Vigilii *adscripta, et annum notans* DXXXVI, *quo urbs Roma obsessa mansit usque in Martium anni sequentis; manifestum facit,* eodem tempore *(ut loquitur) hæc esse acta, quo illa, quæ prius distinctius narrarat ; nec eatenus nisi semel Neapoli fuisse* Belisarium ; *tunc scilicet, cum urbem cœpit, et post repressam militarem licentiam res ibi optime ordinavit ; quemadmodum ex Procopio clare habetur, contra longe diversam narrationem Anastasii, scelera in urbis occupatione commissa a milite imputantis ipsi Duci. Itaque rem oportet sic gestam intelligas, ut post quartam Actionem Synodi Constantinopolitanæ, qua iterum confirmata est damnatio Anthimi* XXI *Maji, Augusta cum* Vigilio *cœperit agere de illo restituendo, irritandaque sententia Synodi. Hic vero mox, non expectato fine, festinaverit reverti Romam, Pontificatum ambiturus, mediante quam secum ferebat pecunia ; eo etiam* F *titulo, quod* Bonifacius *jam olim ipsum* constituisset successorem , sui subscriptione chirographi ante Confessionem B. Apostoli Petri, *uti in* Bonifacii *illius Vita narrat Anastasius : qua de re,* ut contra Canones facta, *licet* reum se *fuit* confessus Bonifacius, ac ipsum Constitutum, in præsentia omnium Sacerdotum et Cleri et Senatus, incendio absumpsit ; *mortuis tamen intra quinquennium Bonifacio, Joanne, Agapeto,* Vigilius *facile in spem venit id obtinendi, quo vivente* Bonifacio *aspiraverat. Et verosimiliter obtinuisset, si libertati suæ relictus Clerus potuisset differre Electionem Pontificis* Agapeto *substituendi, usque in reditum eorum qui fuerant cum illo profecti Constantinopolim, ibique eo jam mortuo celebrabant Synodum. Sed omnem* Vigilii *diligentiam prævertit festinata Ordinatio* Silverii *; quod ille videns, dissimulato propter quod venerat, curaverit se remittendum Constantinopolim cum titulo Apocrisiarii, et in itinere egerit cum* Belisario *Neapoli.*

currente adhuc an. 536

5 *Tum vero recepta Roma sit ; ejusque receptionis nuntio Constantinopolim allato a* Vigilii *reditu,* Augusta, consilio usa cum Vigilio Diacono, misit epistolas

SILVERIUS

A stolas suas Romam Silverio Papæ, rogans et obsecrans, Ne pigriteris ad nos venire, aut certe revoca Anthimum in locum suum. Qui dum legisset litteras, ingemuit, et dixit : Modo scio, quia hæc causa finem vitæ meæ adduxit : sed fiduciam habens in Deo rescripsit ; Domina Augusta, ego rem istam facturus numquam sum, ut revocem hominem hæreticum, in sua nequitia damnatum. *Interim obsessa urbs Roma est ; sed ita, ut* Belisarii *eam tuentis fortuna haud vane speraretur omnem Gothorum potentiam ibi contritura : et ipse* Belisarius Idibus Maji Indictione xu, *id est, anno* DXXXVII in Palatium Pincianum migravit, *tamquam opportunius rebus agendis. Reversus Constantinopoli* Vigilius *ibi eum reperit, renitentemque primo paulatim induxit ad implendam Augustæ voluntatem. Hæc enim* indignata *generoso responso Silverii*, misit jussiones ad Belisarium Patricium per Vigilium Diaconum, ita continentes : Vide aliquas occasiones [invenias] in Silverium Papam, et depone eum ab Episcopatu, aut certe festinus transmitte eum ad nos : ecce ibi habes Vigilium, Archidiaconum et Apocrisiarium nostrum carissimum, qui nobis pollicitus est revocare Anthimum Patriarcham. Et tunc suscepit jussionem

In urbem licet obsessam remissus Vigilius est,

B Belisarius Patricius, dicens : Ego quidem jussionem facio, sed ille qui intercedit in necem Silverii Papæ, ipse rationem reddet de factis suis D. N. Jesu Christo. Et urgente jussione exierunt quidam falsi testes, qui et dixerunt, quia nos multis vicibus invenimus Silverium Papam, scripta mittentem ad Regem Gothorum ; Veni ad portam quæ appellatur Asinaria juxta Lateranas, et civitatem tibi trado et Belisarium Patricium. *Vides credo hæc durante obsidione concinnata : sed audiamus cetera.*

cum mandatis ad Belisarium de abdicando Silverio :

6 Audiens id Belisarius, non credebat : sciebat enim quod per invidiam hæc dicebantur : sed dum multi in eadem accusatione persisterent, timuit. Tunc fecit B. Silverium ad se venire in palatium Pincii, et ad primum et secundum velum retinuit omnem Clerum : quo ingresso Silverio cum Vigilio solis, Antonina Patricia jacebat in lecto, et Belisarius sedebat ad pedes ejus. Et dum eum vidisset Antonina Patricia, dixit ad eum : Dic, Domine Silveri Papa, quid fecimus tibi et Romanis, ut tu velis nos in manus Gothorum tradere ? Adhuc ea loquente ingressus Joannes, Subdiaconus Regionarius primæ Regionis, tulit Pallium de collo ejus, et duxit in

qui proditionis falso accusatus,

C cubiculum; et expolians eum, induit eum veste monachica, et abscondit eum. Tunc Sixtus, Subdiaconus Regionarius Regionis sextæ, videns eum jam Monachum, egressus foras nuntiavit ad Clerum, dicens, Quia Domnus Papa depositus est, et factus est Monachus : qui etiam audientes fugerunt omnes. *Atque hæc facta esse oportet mense Novembri anni præfati : talis enim machinatio facile æstatem totam partemque autumni potuit occupare, dum eunt et redeunt Constantinopoli litteræ, commeatu nequaquam per obsidentes intercluso.*

retruditur in monasterium,

7 Vigilius *autem* Archidiaconus suscepit Silverium in suam quasi fidem : *et mox pro eo ordinatus Pontifex* XXII *Novembris*, misit eum in exilium in Pontias, et sustentavit eum pane tribulationis et aqua angustiæ : qui deficiens mortuus est, et Confessor factus est. *Hæc sic oportuit deducta exhibere, ut appareat, non bene a Cardinali Baronio induci posteriorem aliquem* Belisarii *excursum Neapolim, unde regressus anno* DXXXVIII Silverium *loco suo moverit et* Vigilium

D *substituerit. Porro sicut Anastasii contextus non cogit* Silverium *retinere Romæ usque post solutam obsidionem, ita nec in ea retinere diu post Ordinationem* Vigilii. *Vix tamen verosimile videri potest, quod in emittendo* Silverio *sic fuerit festinatum. Si enim hic casu aliquo interciperetur a Gothis, apparebat magnam æstimationis prærogativam eorum armis accessuram apud Italicos populos fuisse, cum in ipsorum castris liber conspiceretur Pontifex, quem Imperatorii a sua Sede indigne ejecerant, mentientes eum Monachum sponte factum esse quia convictus erat urbem Gothis tradere voluisse. Illum autem* Fame coactum mori, *scribit Liberatus; et miraculis claruit ejusdem tumulus, quem hoc disticho inscriptum fuisse invenio apud Andream Duchesne, in Vitis Pontificum Gallice editis anno* 1616.

et in Pontiam relegatur,

anno verosimiliter 537.

Romanæ supremus apex SILVERIUS ædis,
Ossa sub hoc retinet mortuus extraneo.

8 *Existimat Cardinalis Baronius*, Vigilium *nuntiata* Silverii *morte et secutis eam miraculis, pœnitentia ductum renuntiasse male usurpato Pontificatui, et post dies* II *libera Cleri electione denuo assumptum. Sed gratis asseritur renuntiatio minime necessaria ei cui causæ non deerant, in speciem justæ, ob quas poterat judicare ordinationem* Silverii *nullam fuisse; utpote contra Canones factam, nec per subsecutum Cleri consensum satis certo purgatam, cum neque hic totus liber videretur* E *sed metu extortus. Verosimilis tamen est pœnitentia de tam dure habito viro alias sancto, et hujus pœnitentiæ socium habere potuit* Belisarium, *hominem minime malum ac solo metu adactum ad ea quæ contra* Silverium *perpetravit : unde et creditur ædificasse ecclesiam eui leoninis versibus (adeoque post plura secula) hic inscriptus titulus fuisse dicitur.*

Pœnitentiam postea agentibus qui ipsum illuc miserant,

Hanc vir Patricius VILISARIUS, urbis amicus,
Ob culpæ veniam condidit ecclesiam.
Hanc idcirco pedem sacram qui ponis in ædem,
Ut miseretur eum, sæpe precare Deum.

9 *Idem Baronius, integrum quadriennium faciens durare Pontificatum* Silverii, *differt ejus mortem usque in annum* DXL *et* XX *Junii; cui nos ut summum daremus annos* II *dies* XIII. *Sed malumus, juxta modum loquendi Catalogorum veterum, jam alibi observatum plus una vice, solum illud tempus numerare, quo Romæ sedit, licet per injuriam sibi irrogatam revera non desierit esse Pontifex. Quod autem eam injuriam non sit passus anno* DXXXVII, *patet ex* Vigilii *Ordinatione facta mense Novembri, idque ante datam ab eo Epistolam, ad Cæsarium Episcopum Arelatensem, circa eum qui fratris uxorem sibi matrimonio copularat*, pridie Nonas Martias Flavio Joanne viro Clarissimo Consule, *id est anno* DXXXVIII.

et Vigilio interim se pro Papa gerente.

F

18 *Affictæ autem eidem* Silverio *Epistolæ adversus* Vigilium, *servire ad Chronologiam non possunt; neque fidem facere prætensæ Synodo quatuor Episcoporum, qui sententiæ a* Silverio *latæ subscripserint. Proinde nullius momenti est, quod* Silverius *in ea fingatur dicere*, se, Domino favente, tribus jam jugiter emensis temporibus Apostolicæ Sedi præsidere, *in eamque* Vigilium data pecunia invasisse. *Fictionem vero arguunt etiam subscriptiones, quarum una notatur* Principe Basilio, *præter stylum notandorum tunc annorum; quod ineptus sarcinator sumpsit ex subscriptionibus annum* DXL *secutis, cum cœpit scribi* P. C. Basilii V. C. *Altera signata* Justiniano V et Belisario VV. CC. Coss. *æque monstrosa est : quia* Justinianus, *post* IV *Consulatum anno* DXXXIV, *nullum amplius gessit; et* Belisarius *semel dumtaxat Consul fuit, scilicet* DXXXV.

Silverio contra Vigilium affictæ Epistolæ.

VIGILIUS.

LXI S VIGILIVS

LXII S. PELAGIVS

LXIII S IOANNES III

LXIV S BENEDICTVS

LXI VIGILIUS

Ab an. 537 ad 555 an. 17, men. 5, dies 16.

VIGILIUS, Silverii Archidiaconus, patria Romanus, ex patre Joanne, Consule, anni verosimiliter CCCCXCVIII, temporibus Justiniani Augusti et Vitigis Regis, loco Silverii injuste depositi ordinatus XXII Novembris, in Dominica die, anno DXXXVIII, sedit annos XVII; menses II, dies XXVI: usque ad XIII Maji, anni DLV *, quando ex calculi doloribus obiit in Sicilia, postea sepultus Romæ ad S. Marcellum via Salaria, nunc in Vaticano quiescit: et cessavit Episcopatus menses X, dies XXVI.

* Baron a 540 ad 555, an. 17

Ejus ordinatio, illegitima,

I*ngressum ejus fuisse illegitimum dubitari non potest: sed vitium correxit seria emendatio culpæ: nihil enim minus fecit quam se facturum impiæ Reginæ promiserat, fortiterque inhæsit decessorum exemplis, qui* Anthimum *hæreticum restituere noluerant, sic rescribens*: Absit hoc a me, Domina Augusta: prius locutus sum male et insipienter: modo autem nullo modo tibi consentio, ut revocem hominem hæreticum et anathematizatum. Etsi indignus, B Vicarius sum B. Petri Apostoli, quomodo fuerunt Sanctissimi Agapitus et Silverius, qui eum anathematizarunt. *Vide seriam pœnitentiam pro commissis contra religionem et* Silverium. *Ad hanc autem motum crediderim audita fama miraculorum, quibus* Silverii *mortem pretiosam in suo conspectu fuisse declarabat Deus; nec dubium quin Romanus Clerus, ex necessitate consilium sumens, cognita* Vigilii *firmitate in rejiciendo* Anthimo, *Ordinationem ejus ratam habuerit.*

sed postea ratificata,

2 *Hanc factam fuisse* XXII *Novembris, magno consensu omnium exemplarium, scribit Anastasius, cum asserit, Augustam, satis superque stimulatam indignatione non præstiti a* Vigilio *promissi; et accedentibus Romanorum contra ipsum delationibus, misisse Anthemium Scribonem cum jussionibus: ut ibicumque inventum præterquam in Basilica S. Petri, comprehenderet, comprehensumque imponeret navi, atque Constantinopolim perduceret; inventum autem esse in ecclesia S. Cæciliæ* X Kalendas Decembris *tradentem populo munera*, erat enim, *inquit ille*, Natalis ejus dies. *Quia tamen neque depositus tunc fuit, neque alius in ejus locum ordinatus (sicut* Joanni I *et* Silverio *factum) continuatur illius Pontificatus usque finem Vitæ, in Sicilia terminatæ post annos suscepti muneris fere septemdecim cum dimidio.*

contigit 22 Novembris.

3 *Ad corpus quod attinet; cum Cœmeteria suburbana a Longobardis vastata desolataque jacerent, eumdem* Paulum Papam I, *qui corpus* S. Silvestri *in urbem attulit, inde etiam accepisse* Vigilii *depositum, atque in Vaticana Basilica tamquam* Sancti *et* Confessoris *honorifice condidisse, verosimile est; etsi nullus ecclesiasticus cultus accesserit per celebritatem annui alicujus festi: quare nec titulum* Sancti *hactenus ei tributum invenio, vel nomen in aliquibus Martyrologiis. Ipsius translationis, a quocumque ea facta sit, documentum habemus apud Basilicæ prædictæ scriptorem Romanum Canonicum, tempore Eugenii III num.* 19, *sic loquentem*: Juxta sepulcrum D. Adriani IV est altare S. Silvestri Papæ, in quo, sicut accepimus, brachium ejus est reconditum. Requiescit etiam ibi Vigilius Papa, sicut a majoribus nostris accepimus, et etiam in pariete invenimus scriptum. *Similiter in veteri ejusdem Basilicæ vestigio legisse se scribit Paulus de Angelis, in Annotatione super textum prædictum*, Altare S. Silvestri Papæ, ubi Vigilii et Adriani IV sepulcra.

corpus in Vaticano. E

DISSERTATIO XIV

De duplici Vigilii vexatione et Schismate Romani Cleri adversus eumdem.

C

Divinæ retributionis exemplum fuit Vigilius, eadem quæ fecerat passus.

D*ivinæ justitiæ regula ex fundamentalibus una est, ut qua mensura mensus quis fuerit, remetiatur ei. Hujus rigorem regulæ dupliciter in se expertus est* Vigilius Papa, *non tam in ultionem, quam in expiationem delictorum suorum. In exilium ejus causa deportatus est* Silverius, *maleque habitus a ministris Imperialibus; coactus et ipse est bis peregre proficisci, semel carcerem, bis alia multa indigna pertulit. Ordinari se contra* Silverium *permisit: elevatus contra ipsum (si non fallor)* Pelagius *est, licet non ordinatus. Denique* Silverium, *in insulam devectum, fame et ærumnis confici jussit, et ipse in alia insula, si non est veneno sublatus de medio, quod multis persuasum; cruciatibus saltem gravissimis calculorum confectus obiit. In hoc tamen dissimilis fuit ab eo* Pelagius, *quod neque causam schismati dedit, neque mortui Decessoris cadaver in extraneo solo dimisit; sed defuncti* corpus *duci curavit Romam, ubi fuit* sepultum ad S. Marcellum in via Salaria in cœmeterio Priscillæ, *ut testatur Anastasius: ex quo et cetera jam indicata, aggredior verosimilia reddere; salvo semper aliorum meliori de his judicio, cui hæc non a me definita, sed ulteriori discussione præcedente definienda propono per conjecturam, dissimillimas de* Vigilio *narrationes conciliaturam.*

F

2 *Narrat Anastasius, quod* Vigilius, *postquam adeo generose responderat Augustæ, promissum de restituendo Anthimo retractans, fuerit apud ipsam, per se satis superque commotam, de gravibus criminibus accusatus. Hoc autem nemo mirabitur qui considerabit quam carus populo Romano* Silverius, *adeoque ingrata eidem fuerit* Vigilii *subrogatio, auctoris ut credebatur malorum omnium. De Augusta autem, animi ferocis muliere, nec patienter ferre repulsam solita, mirum et prorsus incredibile foret, si* Vigilio, *a quo tam turpiter se videbat delusam diceretur pepercisse illa, quæ non abstinuit a* Silverio *manus, nihil absque Imperatoris consensu et Synodi Œcumenicæ sententia operato contra Anthimum. Utrimque igitur, et ex parte populi, et ex parte Augustæ verosimillimum mihi est, quod ad comprehendendum* Vigilium *missus ab hac Romam Anthemius Scribo sit, et ab illo ad facinus perficiendum rogatus. Quamvis autem addat Anastasius, quod comprehensum deductumque ad navim* plebs sequebatur, acclamans ut orationem ab eo acciperent, dataque oratione respondit, Amen: *hoc tamen per amaram potius irrisionem, quam devotam religionem factum videtur. Mox enim ut* viderunt Romani quia mota est navis, in qua sedebat Vigilius

Hic nolens Anthimum, ut pollicitus erat, restituere, et a Romanis accusatus,

abripitur Constantinopolim :

A lius; cœpit omnis populus jactare post eum lapides; fustes, cacabos, et dicere : Fames tecum, mortalitas tecum : male fecisti Romanis, male invenies ubi vadis. Et quidam amatores ejus secuti eum sunt de ecclesia.

in itinere aliquanto mitius habetur :

3 *His in hunc modum Romæ actis, secura jam Imperatrix quod volentem nolentem habitura Constantinopoli* Vigilium *esset; nec diffidens impetrare a præsente blanditiis vel terroribus, quod nequiverat persuadere absenti; videtur mitius agendum censuisse per nova ad Anthemium jussa. Itaque* ingressus Siciliam Vigilius in civitatem Catanensem, permissus est facere Ordinationem per mensem Decembrem, Presbyteros et Diaconos : remisitque Romam Ampliatum, Presbyterum et Vice-Dominum suum, et Valentinum Episcopum ad S. Rufinam, *alias* Silvæcandidæ *dictum*, ad custodiendum Lateranas et gubernandum Clerum : et valefaciens omnibus pervenit Constantinopolim in Vigilia Natalis Domini. Tunc obvius ei venit Imperator, et osculantes se cœperunt flere : plebs vero universa cum Clero psallebat ante eum, usque ad ecclesiam S. Sophiæ, Ecce advenit dominator Dominus etc. Per biennium au-

C P. advectus atque in sententia biennio perseverans,

B tem fuerunt contentiones de Anthimo Patriarcha, quomodo promisisset eum in Ordinem suum revocare. Vigilius autem nullatenus voluit eis consentire : sed tota virtute magis desiderabat mori quam vivere. Tunc Vigilius Papa dixit, Ut video, non me fecerunt ad se venire Justinianus et Theodora, piissimi Augusti : sed Diocletianum et Eleutheriam inveni. Facite ut vultis : digna enim factis recipio.

4 *Ex his Anastasii verbis* Eleutheriam Diocletiani uxorem *nobis sumpsit Hadrianus Valesius, sed Baluzius, reperto editoque libro Lactantii de mortibus persecutorum, ad cap. ejus 15, evidenter convicit nullam* Diocletiano *conjugem præter* Priscam *fuisse; reperit autem in Colbertino Codice ita scriptum, sed* Diocletianum et Decium vel Leuterium inveni. *Quid autem si originaliter scriptum fuerit* alterutrum, *unde* Leutherium *aliquis fecerit aut* Eleutherium : *alius vero, ut aptior esset comparatio, virum in feminam commutarit? Sed ad* Vigilium *revertor : qui cum generose respondisset,* dedit alapam in faciem ejus quidam, dicens : Homicida, nescis quibus loqueris? Nescis quia Silverium Papam occidisti, et filium mulieris viduæ ad calces et fustes interfecisti?...... Fecitque Theodora Augusta mitti funem in collum

tandem carceri includitur

C ejus, et trahi per totam civitatem usque ad vesperum. Tunc missus est in custodiam, et dabatur ei modicum panis et aquæ, Clerum autem Romanum qui cum eo erat miserunt in exilium, per diversa loca, ad metalla incidenda. *Atque hæc cœpta ineunte secundo anno* Vigilii, *Christi* DXXXVIII *circa finem vergente, ad tantos excessus pervenerint (si vera sunt, ut omnino nobis vera videntur) ante finem anni* DXXXX; *nec ullam habuerunt connexionem cum iis, quæ ibidem Constantinopoli cum* Vigilio *gesta esse sciuntur, anno post istum* III *et ex alia causa.*

anno 540.

5 *Scio Cardinalem Baronium, et alios eum secutos, passim mendacii arguere in prædictis Anastasium. Sed omnis eorum ratio nititur silentio Procopii et Liberati, nihil tale scribentium, et tamen accuratissime res illius temporis persequentium. Verum ea ratio si subsisteret, consequens foret, mendacium esse quidquid de* Silverii *abdicatione et exilio, non aliunde quam ex eodem Anastasio, habemus; nihil simile iisdem Auctoribus commemorantibus. Cum bona ergo tanti viri venia, nequaquam mirum mihi videri dico silentium eorum, de rebus ad suum argumentum non spectantibus. Nam ad bellum quidem Gothicum, in quo* Silverii *Procopius meminit solum quatenus opus erat, nihil spectabat causa Anthimi, cum eaque connexa depositio* Silverii : *et hæc quam descripsimus vexatio* Vigilii : *ad Liberati*

Cur nihil de istis Procopius,

Liberatus

D *vero argumentum, de condemnatione trium Capitulorum, multo minus faciebat utraque, sed bene illa quæ posterius gesta mox dicemus, Justius de Theophane miraretur aliquis, Chronologiam scribenti talia non occurrisse : et occurrissent credo, si Anthimi restitutio successum habuisset : sed ea non succedente, non adeo spectabat ad Constantinopolitanam historiam, quæ illi potissimum curæ fuit, quid frustra pro eo tentatum ab Augusta sit; quemadmodum neque narrare nobis idem Theophanes curavit, quem exitum et quando habuerit infelix Anthimus, satis habens ejus depositionem attigisse paucis pro sui instituti brevitate.*

Theophanes ?

6 *Si quid ergo in alicujus scriptoris silentio circa* Vigilium *est mirandum, unum, et quidem valde mirandum est, quomodo Anastasius, tam operose prosecutus res a* Vigilio *factas et toleratas in causa particulari Constantinopolitanæ Ecclesiæ, tacere potuerit gesta et tolerata occasione trium Capitulorum, quæ universalem Ecclesiam atque imprimis Romanam difficili schismate conturbarunt. Quod autem magis etiam mirabile ac portentosum est, prima ultimaque* Vigilii *Acta sic in unam historiam conflavit Anastasius, ac si utraque æqualiter solum spectarent Anthimum. Hinc vereor ne quod de honorifica* Vigilii *susceptione supra dixit, ad posteriora spectet tempora; sicuti vix dubito, quin illuc*

Mirum quod nihil de posteriori vexatione Anastasius :

E *spectet quod ibidem omisit de fuga ejusdem in ecclesiam S. Euphemiæ, ubi* tenuit columnam altaris, *a qua et abstractus est : hoc enim prorsus geminum ei est, quod postea factum scribit Theophanes, eodem* Vigilio *Constantinopoli ad ædem SS. Sergii et Bacchi fugiente, quæ æque ac illa S. Euphemiæ vicina Palatio erat, et forsan huic sic cohærens, ut nomina mutuo confunderentur. Ad ultima certe tempora spectat, quod Narses, victis barbaris et Roma recuperata, dicitur pro* Vigilii *Comitumque reditu intercessisse apud Imperatorem : licet ad priora spectet exilium, a quo restitui postulantur.*

7 *Rebus autem temporibusque apud Anastasium sic confusis, non facile est ex ipsius verbis eruere, quomodo et quando restitutus in libertatem* Vigilius, *ac Romam remissus sit. Si quid liceat divinare, dixerim, Anthimum divino judicio sublatum fuisse de medio, Itaque factum esse, ut componeretur res tota, subeunte Augustam facti pœnitentia; præsertim intercedente S. Menna Constantinopolitano Patriarcha, haud parum gratioso apud Justinianum, ipsique Augustæ jam minus inviso, quando non poterat amplius Anthimo suo illa prodesse. Imprimis vero juvisse credo supplicem Romani populi*

ex quo intelligitur,

F *legationem, rogantis,* ut si adhuc viveret Vigilius Papa, aut Presbyteri seu Diaconi vel Clerus, qui cum eo fuerant in exilium deportati, reverterentur. *Huc enim omnino spectare puto, quod apud Anastasium sequitur, tamquam ad Narsetis intercessionem factum :* Et mox misit jussiones suas Imperator per diversa loca, ubi fuerant in exilium deportati in Gypso *(lego, Ægypto)* et adduxit eos ante se dicens; Vultis recipere Vigilium, ut fuit Papa vester? gratias agimus : sin autem, hic habetis Petrum et Archidiaconum vestrum Pelagium, pro quibus manus mea erit vobiscum. Responderunt omnes, Imperet Deus Pietati tuæ, ut restituas nobis Vigilium : et quando voluerit eum Deus transire de hoc seculo, tunc cum vestris præceptionibus donetur nobis Pelagius Archidiaconus noster. *Ex quibus verbis merito inferas, vel illius legationis caput fuisse* Pelagium, *vel jam antea missum Constantinopolim, ut Sede per exilium* Vigilii *quasi vacante, Romanæ Ecclesiæ Apocrisiarium ageret : quo in munere ibidem videtur perseverasse saltem usque ad annum* DXXXXIII, *quando ipso suadente promulgatum fuit Imperatorium, de quo mox, Edictum contra errores Origenis. Ita hæc omnis tempestas in non exiguam cesserit* Vigilii *utilitatem, quem cum antea exosum haberent Romani, propter memoriam*

Anthimo mortuo et pro Vigilio orantibus Romanis hunc ipsis remissum,

cum fructu insignis Confessionis.

A riam expulsi Silverii ; nunc tamquam gloriosissimum Confessorem receperunt reduxeruntque in Urbem, ac magno habuerunt in honore per annos quinque vel sex ; usque dum nova causa ipsum iterum abstulit, et subsequens denique schisma omnium animos denuo alienavit, sicut nunc aggredior explicare.

Cum an. 545 Justinianus Edicto suo 3 Capitula proscripsisset,

8 Conclamata fuerat anno DXXXXIIII Origenis condemnatio : quod ægre ferens Theodorus Cæsariensis Episcopus, et Pelagio, Romanæ Ecclesiæ Diacono atque Apocrisiario apud Imperatorem, Synodique Chalcedonensis propugnatori acerrimo, atque præcipuo auctori condemnationis istius, ægre facturus; persuasit Imperatori, Acephalos Synodo adversantes posse revocari ad concordiam, si tria dumtaxat Capitula corrigerentur, per quæ Ibas, cum epistola sua et Theodori Mopsuesteni commendatione, receptus fuerat, ipseque Theodoretus Cyri Episcopus suæ Sedi restitui permissus, modo anathema diceret Nestorio, intactis scriptis quæ idem Theodoretus ediderat contra S. Cyrilli Anathematismos. Hac spe illectus Justinianus, Edictum adversus illa Capitula evulgaverat anno DXXXXV ; quod quia Chalcedonensis Synodi auctoritati detrahere videbatur, recipere recusantes Occidentales Africanique Episcopi, rogarunt Vigilium ne sua subscriptione firmaret, sicut Orientales Patriarchæ jam fecerant. Me- B diam autem viam elegit Vigilius, scilicet quæstionis per Synodum terminandæ : eique idoneam Siciliam arbitratus, quo ex Oriente æque ac Occidente possent Episcopi convenire, illuc se contulit; sed Imperatori persuadere non potuit, quin Synodum vellet haberi Constantinopoli. Annum igitur integrum moratus in insula, tentare voluit an coram positus plus efficeret ; et anno DXXXXVII ad Regiam navigans, illuc appulit XXII Januarii : suaque ibi auctoritate usus, primum Acephalos, quibus favebat Imperatrix, damnavit; deinde Mennam Patriarcham, quod subscribendi auctor Episcopis fuisset, a communione suspendit ; post menses tamen quinque, rogante Imperatrice, ad eamdem recepit.

Synodum in Sicilia coacturus Vigilius eo transit an. 546,

deinde CP. anno 547

9 Anno DXXXXVIII idem Vigilius permisit Synodum Orientalium convenire Constantinopoli : in qua cum esset discussa causa, ipse examinatis seorsim suffragiis, Judicatum edidit XI Aprilis, quo tria Capitula, eatenus a se propugnata, damnavit ; contestatus id se facere salva in omnibus Synodi Chalcedonensis auctoritate, speransque se posse probare Occidentalibus, quod unionis servandæ causa fecerat, in quæstione, quam apparebat non prorsus fidei esse. Sed contrarium omnino C accidit : Orientem vacillantem conservare volens ne caderet, Occidentem pene præcipitavit in lapsum. Siquidem ex defensoribus dictorum Capitulorum Africani duo, Felix et Lampadius, non modo ipsi a Vigilii communione abstinuerunt; sed sub prætextu tuendæ Synodi Chalcedonensis, abstraxerunt ab eodem Diaconos etiam ejus, Sebastianum et Rusticum ; itemque Subdiaconos ejusdem et Notarios, Joannem, Gerontium, Severinum, Importunum, Joannem alium, atque Deodatum : qui datis quaquaversum litteris, Vigilium, ut hæreticum et cum hæreticis communicantem, ubique diffamarunt : eo magis, quod etiam librum conscripsisset Vigilius adversus tria Capitula : tandemque eo progressa res est, ut excommunicationis sententiam contra Diaconos suos et adhærentem iis Clerum proferre coactus Vigilius sit.

et an. 548 etiam ipse ea damnat :

cumque ideo ab eo separatus esset Clerus suus,

10 His Romam perlatis, ubi animatissimi omnes erant pro tribus Capitulis, quasi iis subversis Chalcedonensis Synodus stare non posset facile est cogitatione metiri quantopere omnium incensa sit ira. Itaque vero simile mihi est, quamvis id nemo expresse asserat, quod Romani, longius quam par erat abrepti, cum in eumdem articulum res adducta videretur, quo fuerat, Liberio hæreticorum communionem recipiente ; censuerint Ecclesiam carere Pontifice, per excommunicationem, quam ipso facto incurrisse Vigilium judicabant, et liberum esse Clero eligere alterum ; idque etiam reipsa fe- D cerint, electo Pelagio, non tamen ordinato, quod scirent absque Imperatoris consensu irritam habendam Ordinationem, vellentque Vigilio pœnitentiæ locum relinqui : sicut etiam anno DL cavere voluerunt Africani Episcopi, ipsum excommunicantes. Moveor ad hoc opinandum, quod videam in antiquiori Catalogo atque variis Anastasii exemplaribus, puta Cassinensi, Freheriano et Thuano uno, nec non in MS. nostro, Pelagio attribui, annos XI, præter menses X, dies XVIII, qui illi cum solis annis IIII ab aliis exemplaribus Anastasii tribuuntur. Istos autem XI annos si retro numeres ab anno DLXI, quo obiisse Pelagium probabile facient sequentium Pontificatuum atque Interpontificatuum tempora, usque ad ordinationem Gregorii Magni subducta ; fuerit Electio schismatica Pelagii facta anno DXXXXVIIII vel sequenti, quando Vigilium Africani (ut dixi) excommunicarunt.

tamquam ab excommunicato ;

videtur contra eum Romæ an. 549 electus Pelagius,

ideoque dictus præfuisse annis 11 ;

11 Quin etiam videntur eo tempore Romani expunxisse Vigilii nomen ex serie Pontificum : unde et factum sit, ut illud etiam nunc desit in vetustis aliquibus Catalogis, qualis est Palatinus bibliothecæ Vaticanæ : et ideo quoque post mortem Vigilii, vigente adhuc Romæ schismate, nemini curæ fuisse videtur Depositionis ejus seu Sepulturæ diem ecclesiæ Vaticanæ registro inscribere, postquam illuc illatum est corpus. Hæc tamen per E simplicem conjecturam Lector accipiat velim, ad explicandum, qua ratione videatur factum, ut Pelagio adscriberetur annorum pene duodecim tempus ; cum certum sit multo paucioribus fuisse pontificem. Hactenus quidem in hisce Catalogis insolens est alicujus Pontificatui adscribi tempus, quod inter Electionem et Ordinationem fluxit, quodque esset in Pelagio (quem ordinatum dicemus anno DLVI, XV Aprilis) annorum VI, mensium III, et dierum IIII : sed insolens etiam hactenus fuit, alicui sic abrogari Pontificatum (quod Vigilio factum conjectura nostra supponit) ut ejus loco non ordinaretur alius ; id tamen cur factum non sit nec fieri potuerit, congrua (ut mihi quidem videtur) est reddita ratio. Ceterum perquam pertinaces trium Capitulorum defensores fuisse oportet eos, qui Vigilii nomen perpetuo voluerunt manere expunctum : ceteri enim non dubitarunt recensere eum (ut profecto oportuit) non solum pro tempore ante schisma elapso, verum etiam usque ad mortem : qui cum numerarent Pontificatus Pelagii annos dumtaxat IIII, menses X, dies XVIII (sicut scripsisse ipsummet Anastasium reor) erratum alii credentes in solo annorum numero, ex fide aliorum pro IIII supposuerint XI, relictis ut invenerant numeris dierum ac mensium, quos alibi credo non fuisse expressos. Sed de his infra : nunc F quomodo Vigilius Clerum Romanum ipsumque Pelagium revocaverit ad suam communionem, in eaque saltem usque ad annum DLII servaverit, restat explicandum.

expuncto e diptychis Vigilii nomine,

a pertinacibus 3 Capitulorum defensoribus.

Vigilio autem retractante Judicatum, cujus causa factum erat schisma,

13 Intellecta ergo ille tanta Romani Cleri totiusque Occidentis perturbatione, primo quidem utrique parti indixit silentium de tribus Capitulis, usque ad futurum universale Concilium ; deinde mandatum transgressos Orientales, novisque decretis editis exorbitantes a norma, et Pontificem cum toto Occidente in sententiam suam non ducere sed trahere satagentes, cœpit generosissime confutare. Tum vero ea ex causa multa patiens toleransque, facile effecit, ut innocentiam suam Romanus Clerus et Pelagius cognoscerint : unde eidem deinceps inhærentes, priora acta omnia rescidisse videntur, atque ad Vigilii communionem una cum ipso Pelagio rediisse ; adeo ut hic, subjectionis (ut credibile est suo et Cleri nomine testandæ causa etiam ad Vigilium in Orientem profectus sit : Pelagio certe internuntio postea apud Imperatorem est usus Vigilius, cum is postularet importune sententiam ejus super causa trium Capitulorum, in Concilio ad id ex Oriente et Occidente convocato tractanda : deinde mansit Constantinopoli

VIGILIUS.

A idem Pelagius, usque ad reditum Vigilii in Siciliam.

Ille Imperatori diu reluctatus,

13 Sed hæc postea. Vigilius interim ab irato Imperatore, quod suum Edictum suscipientes a communione removeret, custodiæ tradi jussus est. Qui ad S. Petri in Hormisdæ ecclesiam confugiens, et ne inde per vim extraheretur defensus a populo; accepta securitatis fide, tum quidem ad assignatas hospitio suo ædes Placidianas rediit, paulo post tamen, duobus scilicet ante Domini natalem diebus, Chalcedonem se recipit in ædem S. Euphemiæ; nec inde redire consensit anno mox sequenti DLII, sive ad honorificam legationem Imperatoris XXIIII Januarii ad se directam, sive ad expostulationes Petri Referendarii : sed die II Februarii, expedivit Encyclicam de suis calamitatibus; tantumque constantia sua effecit, ut Edictum tandem suum Justinianus aboleverit, et tam Mennas Patriarcha quam ceteri factiosi Episcopi pœnitentiæ suæ libellos obtulerint. Interim mortuo Mennæ suffectus Eutychius a Vigilio Synodum postulavit, qua finirentur controversiæ : quod ea conditione Vigilius annuit, ut Græcorum ac Latinorum Constantinopolim congregandorum numerus æquaretur. Cum vero moræ impatiens Imperator, initio Maji jussisset convenirent qui aderant Orientales; invitatus ut præsidere vellet Vigilius, constanter abnuit; permisit tamen ut causa trium Capitulorum tractaretur, prout

annuit Synodum cogi ad causæ decisionem :

B factum per integrum mensem illum et initium Junii. Actis autem ad se perlatis matureque expensis, considerans Vigilius, damnatis tribus Capitulis salvam nihilominus undequaque manere fidem in Chalcedonensi constitutam; non quidem explicite approbavit Synodum illam, quæ non expectatis Occidentalibus acta fuerat; sed veluti proprio motu Constitutionem ad Eutychium scripsit, qua Augustini exemplo propria super tribus Capitulis scripta retractat, ipsaque tria Capitula anathematizat atque condemnat : unde factum ut Synodus illa, quam appellant Quintam, tamquam ab universali Ecclesia recepta et approbata, passim habeatur pro Oecumenica.

cujus examinatis suffragiis,

14 Constitutionem illam seu Decretalem, hactenus ignotam Latinis, primus e Græco vertit et egregia Dissertatione defendit (prout in nova Conciliorum editione utraque nunc habetur) Petrus a Marca, postea Archiepiscopus Parisinus. Eamdem contra quorumdam dubitationem succincte asseruit Natalis Alexander, ostendere conatus, quod III Idus Decembris, quando illa Decretalis signata est, id est, sexto post Synodum quintam mense, vere dici potuerit, universum Orbem et Ecclesiam ad pacem revocatam fuisse, quasi hæc verba

ipse denique eam approbat, scripta Decretali.

C in dicta Decretali legerentur et justificatione egerent. Sed ipsam legens ac relegens, ea verba non reperio; proinde nec necesse habeo contra omnem verisimilitudinem divinando asserere. Illyrici et Africæ Episcopos, prioris sententiæ pœnituisse, et communicatis cum Vigilio consiliis Orientalium communionem esse amplexos; eamque retinentibus Francis et Hispanis, partem tantum Italiæ Episcoporum ab ea descivisse. Quin potius censeo recruduisse in Italia schisma multo quam ante vehementius, statim atque innotuit trium Capitulorum condemnationi subscripsisse Vigilium. Ipsum vero Pelagium illius condemnationis nequaquam fuisse complicem, sed eidem qua potuit restitisse cum sociis, persuadet diuturnior Vigilii apud Constantinopolim mora. Profecto si sperasset ille, Romanis gratum futurum adventum suum, prima navigandi opportunitate usus fuisset : non est autem usus (nam adhuc anno DLIIII auctor dicitur fuisse Justiniano promulgandi XIII Augusti Pragmaticam suam, uti notat Labbæus in Epitome Chronologica) nec nisi anno DLV in Siciliam renavigavit cum Pelagio et sociis. Hos autem ne tunc quidem omnes consensisse, præsertim Pelagium, probat suspicio veneni, Vigilio per eum in Sicilia præbiti; ipsiusque Pelagii exilium, in quod fuit ab Imperatore relegatus, teste Victore Tunnunensi, paria sub

Hinc recrudescit schisma,

Pelagio Vigilii factum improbante.

idem tempus ob eamdem causam cum multis Africanis passo. Denique ex eo ipso, quod prædicta Vigilii Decretalis hactenus reperta non fuerit in ulla Latina Decretalium compilatione aut Pontificalium Epistolarum registro, certum mihi redditur, neutiquam receptam fuisse, sed rejectam ut hæreticam; imo nec Romam quidem unquam missam, nisi forte accusandi causa. D

VIDE APP. NOT. 12

15 Ex hactenus deductis porro liquet, quantum aberraverint a vero scriptores Latini, qui, Decretali illa non visa, secuti ambiguam Anastasii relationem, crediderunt hac vice relegatum cum Clero suo Vigilium, quia subscribere Synodo noluit, nec nisi ad preces Narsetis revocatum redditumque Romanis. Poterant certe intelligere, non remittendum fuisse Vigilium, nisi trium Capitulorum damnationi subscripsisset; hoc autem impetrato, nullum quo minus salva dignitate rediret impedimentum objiciendum ei ab Imperatore fuisse, nedum electioni Romanorum relinquendum, ipsumne habere Pontificem mallent, an Pelagium Imperatoris voluntati contrarium. Non poterat ergo talis oblatio Legatis facta adhoc tempus spectare, cui ab Anastasio jungitur : et, si pro maturando Vigilii reditu adunatus Romæ Clerus rogaverunt Narsetem, ut una cum ejus suggestione rogarent Principem; non potuerunt addidisse, si adhuc viveret, quem vivere ex totactis publicis noverant : adeoque hæc conditio, addita dumtaxat fuit prima vice, quando de incarcerato vel exule dubium erat an viveret, Hac autem secunda vice, Narsetis (ut dixi) intercessio solum haberi potuit ad maturandum ejus reditum, qui nonum jam Roma aberat, cum maximo Urbis Ecclesiæque incommodo. Narses enim primum in Italiam venit, atque eam a Barbarico jugo liberavit victo Totila, anno DLII. Suscepta autem relatione Narsetis vel cuncti Cleri Romani, lætus quidem haud dubie effectus est Imperator, et omnes Incliti ejus, eo quod requiem donasset Deus Romanis. Si tamen ea relatione motus remisit Vigilium (forte quia Romani, longioris orbitatis pertæsi, ipsum qualemcumque optabant recipere, sperantes quod suæ redditus libertati iterum retractaret quæ videbatur coactus fecisse) differenda illa erit usque in annum DLV, quando primum Imperator dimisit omnes cum Vigilio : et venerunt in Siciliam in civitatem Syracusanam, et ex multa afflictione calculi defunctus est Vigilius, ut ait Anastasius; translati quidem Romam corporis mentionem faciens, depositionis tamen diem nullum exprimens : præ quo tamen maluissemus signanter expressum inveniri diem mortis : hoc autem deficiente, initio ducto a XXII Novembris, per assignatos Vigilio annos XVII, menses V, dies XXVI, pervenimus ad diem XVII Maji, anni DLV.

Tantum abest ut hac causa exilium passus Vigilius sit,

aut oblatus tunc Romanis Pelagius : E

qui mortuo in Sicilia Vigilio anno 555,

16 Vacasse deinde Pontificatum menses III, dies V, cum MS. nostro habent quinque Anastasiana MSS. alia solum XXVI dies numerant : sed neutrum probare possumus, cum Victor Tunnunensis, tunc vivens et scribens, diversis annis referat mortem Vigilii et ordinationem Pelagii, sic autem habet : Post Consulatum Basilii V. C. anno XVII, Vigilius Romanus in insula Sicilia moritur... Post Consulatum Basilii V.C. anno XVIII Pelagius Romanus Archidiaconus, trium præfatorum defensor Capitulorum, Justiniani Principis persuasione de exilio redit : et condemnans ea quæ dudum constantissime defendebat, Romanæ Ecclesiæ Episcopus a prævaricatoribus ordinatur : qui fuit annis V, numero scilicet rotundo, ut passim idem Auctor; quem in numerandis annis post Consulatum Basilii sic erravisse, ut significaret mortuum Vigilium anno DLVIII, et DLVIIII ordinatum Pelagium, non magis credo, quam quod idem, anno post quinto, ubi referenda mors Pelagii erat, scribere potuerit anno XXXVII Imperii Justiniani (qui esset annus Christi DLXIII) Pelagius Romanus Episcopus ordinatur : præfuit annos XI. Scripserit ille, non ordinatur, sed moritur : et indicatum voluerit eum Ecclesiæ præfuisse ex F

subrogatus est an. 556,

post longiorem moram,

A *ex tempore excommunicati a Romanis Afrisque* Vigilii. *Quo modo autem factum sit ut anni post Consulatum ipsiusque Imperatoris apud Victorem tam perverse notati nunc inveniantur, equidem non capio, ab ipsomet Victore peccatum hoc esse, videtur mihi impossibile. Itaque, iis ad debita tempora retrotractis,* Vigilium *obiisse dixerim* post Consulatum Basilii anno XIIII; *deinde* Pelagium, *ordinatum anno* XII, *mortuum anno* XXXIII Justiniani, *inchoando a mense Aprilis vel Augusti anni* DLVIIII. *Moram etiam ordinando* Pelagio *attulisse debuit, quod (sicut Anastasius ait)* tunc non erant in Clero qui poterant eum promovere: quia et monasteria et multitudo religiosorum et sapientium nobilium subduxerunt se a communione Pelagii, dicentes, quia in morte Vigilii Papæ se immiscuit ut tantis pœnis affligeretur. Dum *ergo* non esset Episcopus, *Ostiensis videlicet*, qui eum *de more* ordinaret; inventi sunt duo Episcopi, Joannes de Perusia et Bonus de Ferentino, et Andreas Presbyter de Ostia: et ordinaverunt eum Pontificem. *Atque hoc est quod vetustior Catalogus ita explicat.* Hic est ordinatus a duobus Episcopis et uno Presbytero. *Ad diluendam autem infamiam prædictam,* Narses et Pelagius, consilio inito, data Litania a S. Pancratio, cum hymnis et canticis spiritualibus venerunt ad S. Petrum Apostolum: ubi Pelagius, tenens Evangelia et Crucem Domini super caput suum, in ambonem adscendit, et satisfecit cuncto populo et plebi, quia nullum malum peregisset contra Vigilium. *Hoc autem facto nemo fuit qui dubitaret eum pro legitimo Ecclesiæ capite habere; nisi forte adhuc aliqui superarent in urbe, quales extra urbem erant plurimi, etiam Episcopi, qui defensioni trium Capitulorum pertinaciter inhærentes, ab unione ipsius* Pelagii *et totius fere Romanæ Ecclesiæ, Synodum quintam tandem cum illo recipientis, subtrahere sese maluerunt, quam Capitulorum abrogationi consentire.*

fugiente tamen ejus communionem populo,

D VIGILIUS

donec sese de morte Vigilii juramento expurgasset.

LXII PELAGIUS

B

E

Pelagius, Vigilii Archidiaconus, natione Romanus, ex patre Vicariano, tempore Justiniani Augusti, electus in schismate anno DXXXXVIIII, et legitimus Pontifex consecratus anno DLVI, XIII Aprilis in Cœna Domini; sedit annos IIII, menses X, dies XVIII; mortuus anno DLXI *, die II Martii, a prima qualicumque Electione anno XI, sepultus in Basilica S. Petri IIII Martii: et cessavit Episcopatus menses V, dies XVIII.

Ab an. 556 *ad* 561, *an.* 4, *m.* 10, *dies* 18.
* Bar. a 555 ad an. 559.

Dies obitus notatus vulgari numero.

Annos XI *quomodo numerare potuerint aliqui, jam diximus: quoad spatium Pontificatus supra nominatum consentiunt exemplaria cetera omnia. Initium ejus, retrogradiendo a die Obitus, in Cœnam Domini cadit; qua ordinationem fieri Episcopalem potius quam ipso Paschatis festo, magis congruum fuit. Diem Depositionis* IIII Nonas Martii *solum expressum invenimus sub Epitaphio de quo infra: diem vero Mortis, et quidem inusitata hactenus phrasi, scribit Anastasius in omnibus exemplaribus, præterquam in MS. nostro sic:* qui etiam obiit II mentis Martii; *antehac in signando die mensis semper usus divisione Romana, et pro* II Martii, *dicturus* III Nonas Martias. *Dum autem deinceps sæpius contingat vulgariori isto et commodiori modo tempora notari in Anastasio, operæ pretium fuerit animadvertere,* C *hoc potissimum seculo, etiam apud Latine scribentes, variari cœpisse phrasim. Interim dies Obitus tam expresse notatus, securos nos reddit de veritate chronologiæ, per numeros in Catalogis assignatos.*

2 *Porro ingentia* Pelagii *elogia continet ejus epitaphium, cujus intuitu ab aliquibus credo* Sanctum *vocari, etsi nullum cultus ecclesiastici et aliquando exhibiti reperiatur vestigium. Verosimilius ex illo Epitaphio inferas, posteriori aliquo seculo, puta* XI, *sub* Sergio Papa III, *hujus et aliorum variorum Pontificum, in Vaticano tumulatorum, sepulcra marmoribus et titulis ornata fuisse.* Sergii *certe istius ætatem ac stylum referunt versus, ut patebit eos cum aliis istius Pontificis conferenti: itaque ipsum hic accipe.*

Titulus Sancti,

fundatus in epitaphio,

Terrenum corpus claudant hæc forte sepulcra,
  Nil sancti meritis derogatura viri.
Vivit in arce poli cœlesti luce beatus,
  Vivit et hic cunctis per pia facta locis.
Surgere judicio certus, dextramque tenentem,
  Angelica, partem, se rapiente manu.
Virtutum numeret titulos Ecclesia Dei,
  Quos ventura utinam secula ferre queant.
Rector Apostolicæ fidei, veneranda retexit
  Dogmata, quæ clare constituere Patres.
Eloquio curans errorum schismate lapsos,
  Ut veram teneant corda placata fidem.
Sacravit multos divina lege Ministros,
  Nil pretio faciens immaculata manus.
Captivos redimens, miseris succurrere promptus;
  Pauperibus numquam parca, negare sibi.
Tristia participans, læti moderator opimus,
  Alterius gemitus credidit esse suos.
Hic requiescit Papa Pelagius, qui sedit annos IIII menses X, dies X et IIII, depositus III Nonas Martii:

juxta quæ verba sepultum dixi III *Martii. Vereor tamen ut hoc verum sit, et suspicor Epitaphii auctorem vel transcriptorem* III *invenisse vel legisse loco* II. *Etenim deprehendo in Epitaphiis SS. Gregorii et Bonifacii IV, aliisque eadem ætate compositis, depositum dici* F *pro mortuo: et sic ignotus nobis maneret dies quo* Pelagius I *sepultus fuit, sed absque ullo Chronologiæ Pontificalis, a tali die nusquam pendentis, incommodo.*

an in eodem expressus die sepultura?

3 Baronius *mensem et diem, quo creatus est* Pelagius *ignorare professus, satis habuit initium Pontificatus ejus ponere anno* DLV: *sed ejusdem morte relata ad annum* DLIX, *annum istum ipsius quintum numerat: hoc enim suadebat Epitaphii clausula supra posita, quam etiam ipse recitat: dissimulavit autem annotare, quod juxta numeros ibi expressos debuisset cœpisse* Pelagius *anno* DLIV, XII *Aprilis, nam id suæ Chronologiæ repugnare satis videbat. Ceterum quando jam sæpe contigit sæpiusque continget, aut eruditissimi viri nec unquam satis laudandi* Baronii *chronologiam a me proponi confutandam, sine præfatione reverentiæ; aut ipsius nomen absque alio honoris titulo compellari; iterum moneo, hac brevitatis dumtaxat causa fieri. Absit enim ut contumeliam ei facere velim, cujus doctrinæ Ecclesiam totam tantum credo debere, quantum alteri fortasse nemini.*

Baronii hæsitatio.

VIDE APP. NOT. 13

JOANNES

LXIII JOANNES III.

Ab an. 561 *ad* 574 *an* 12. *m.* 11, *dies* 23. *Baron. a 559, ad 572, an. 12, m. 11, d. 17.

JOANNES, natione Romanus, ex patre Anastasio viro illustri, tempore Justiniani Augusti ordinatus XXI Augusti, in Dominica, anno DLXI *, sedit annos XII, menses XI, dies XXIII; obiit anno DLXXIIII; die XII Augusti; sepultus ad S. Petrum XIII Julii; et cessavit Episcopatus menses X, dies III..

Ratio temporis.

Spatium Pontificatus idem hic quod in omnibus MSS. nisi quod pro XXUI *vel* XXIII *diebus, notatis in Anastasio, scripserim* XXIII, *quia id aptius est,ut per assignatum Interpontificium veniatur ad Ordinationem Successoris, in Dominica faciendam. Ratio autem longioris Vacationis, quam mensium* III *dierum* XXU *vel* XXUI, *passim notatorum ab Anastasio, patet ex præcedentibus et consequentibus.*

2 Baronius *ab anno* DLIIII *ad* DLXII, *hunc Pontificatum sumens, licet* Pelagium *obiisse dixisset* II Martii, *et vacantis Sedis menses* III *dumtaxat, dies* XXU *numerasset; tamen ac si legisset menses* IIII, Joannis *hujus initium retulit ad* XXIII Julii *loco* Junii *: et huic sphalmati (quod alias mendo typographico adscribi potuisset) consequenter inhærens, dum ejusdem Julii diem* XIII, *sepulturæ adscriptum, intellexit de morte non invenit totum tempus Sedis ab Anastasio notatum, sed* annos XIII minus diebus XIU, *id est annos* XII, *menses* XI, *dies* XUII.

B E

LXIV BENEDICTUS

Ab an. 575 *ad* 579, *an* 4, *men.* 1, *dies* 28. *Baron. a 572, ad 577.

BENEDICTUS, nuncupatus, a Græcis BONOSUS, natione Romanus, ex patre Bonifacio, tempore Justini Junioris, ordinatus anno * DLXXU, XUI Junii, eademque Dominica II post Pentecosten; sedit annos IU, mensem I, dies XXUIII; obiit XII Augusti anno DLXXUIIII, sepultus in Basilica B. Petri in secretario, sub die XXX mensis Julii: Cessavit Episcopatus menses III, dies XIII.

Ratio temporis.

Causam ante Benedicti *Ordinationem vacantis ultra* X *menses Sedis, in Barbarorum, Italiam undique incursantium, frequentiam referas licet.* Annos *Pontificatus* IU *suggerunt Appendix ad Catalogum Reginæ, et Catalogus Palatinus in Vaticano, atque cum MS. nostro Anastasiani Codices, Cassinensis,, Barberinianus, uterque Freiherianus, Regius, Mazarinianus, Thuanus; contra excusa exempla, solum tres annos numerantia. Similiter pro* diebus XUIII, *quos hæc ponunt,* XXUIII *suggeruntur in Catalogo Palatino, MS. nostro, Freiheriano utroque codice, ceterisque prænominatis, et hi bonam nobis chronologiam faciunt, uti successus docebit. Si tamen pro diebus* X *cessantis, post* Benedictum *Episcopatus, quos numerant Anastasiani codices omnes, et Auctor codicis nostri, liceat mihi scribere* dies XIII, *ut in Dominicam cadat Ordinatio Successoris.* Baronius *a* XUI *Maji anni* DLXXIII *orditur, propter obitum* Joannis XIII *Julii attributum et ad ultimam Julii* DLXXUII, *usque numerans, invenisse etiam ipse putat an.* IU, *menses* I, *dies* XXUIII; *sed hic memoriæ lapsus est, excusatu facilis; essent enim men.* II, *d.* XU.

C F

LXV PELAGIUS II

Ab an. 579 *ad* 590, *an* 10, *m.* 2, *dies* 10. * Bar, ab an. 577, ad an. 590 an. 12, m. 2, d. 27.

PELAGIUS, natione Romanus, ex patre Winigildo, temporibus Tiberii Constantini et Mauritii: ordinatus XXUI Novembris, anno DLXXUIIII in Dominica, sedit annos X *, menses II, dies X. Obiit anno DLXXXX, IIII Februarii, sepultus ad S. Petrum die IIII ejusdem mensis, et cessavit Episcopatus menses III, dies XXUIIII.

Interpontificium longius, Italiam vastantibus Longobardis.

Notat *Anastasius ordinatum esse* absque jussione Principis, eo quod Longobardi obsiderent civitatem Romanam, et multa vastatio ab eis in Italia fieret. *Cum igitur jussio talis non soleret nisi post duorum ut minimum mensium spatium adferri, quid minus poterant Romani quam alterum fere tantum expectare priusquam ad ordinandum Electum suum procederent? Nescimus porro quamdiu duraverit Romanæ urbis obsidio, aut quando fuerit inchoata; hoc scimus,* Longobardos *anno* DLXXU *iterato repulsos a Gallia fuisse, nec ultra eam illis tentatam legi; adeo ut videantur ab illa expeditione abducti per feliciores suos contra Italiam successus, quos potuerunt jam inde ab anno* DLXXUII *Romam usque promovisse, et tota vagantes Italia usque ad annum* DLXXX *infesta omnia habuisse, atque imprimis cavisse ne Constantinopolim tuto commearent nuntii, suppetias militares acceleraturi.*

2 *Quod sepulturam* ad S. Petrum *attinet, hæc* Pelagio

IMAGINES AD VIVVM EXPRESSAE

EX AEDICVLA SANCTI ANDREAE PROPE BEATI GREGORII MAGNI ECCLESIAM, NECNON EX VITA EIVSDEM BEATI GREGORII A IOANNE DIACONO LIB. IV. CAP. LXXXIII. ET LXXXIV. CONSCRIPTA.

GORDIANVS S. GREGORII PATER.	S. GREGORIVS MAGNVS.	SILVIA S. GREGORII MATER.

Causa acceleratæ Depositionis

A lagio *fuerit præter morem accelerata, intra tertium ab obitu diem, quod minime liceret corpus peste exstincti inhumatum servare, in ecclesia Lateranensi depositum; quoad usque, celebrata Electione vel etiam Ordinatione successoris, id facere liceret majori cum otio et digna Pontifice pompa. Quamvis autem fas sit credere, instauratas eidem postea fuisse exequias solenniores: is tamen dies, quo fuerat ad Vaticanam Basilicam corpus delatum, mansit inscriptus istius Ecclesiæ Ephemeridibus seu Anniversariis, indeque in Catalogos translatus est.*

Solum 10 non 12 annos dandos Pelagio,

3 Baronius, *qui Successores* Vigilii *justo citius inducendo in Apostolicam Sedem annos duos amiserat, videbatque* Pelagium *hunc omnino vixisse usque ad annum* DLXXXX, *ipsos eidem adjunxit, repugnantibus omnibus exemplaribus Anastasianis cum nostro MS. Repugnat etiam antiquior illis Palatinus Catalogus, atque hoc ipso Catalogo multo vetustior Appendix* XII *Pontificum post Catalogum secundum, in hoc eodem* Pelagio *desinens, expresseque notans, quod* Pelagius sedit annos X, menses II, dies X. *Ne autem dubitari possit, quin sub S. Gregorio,* Pelagii *hujus Successore, scripta sit Appendix ista, facit hæc post nomen* Pelagii *clausula :* A B. Petro usque nunc fiunt anni

probat istius omnino temporis scriptum.

B ccccxLIU et mensis I, dies UI excepto intervallo Episcopatus. Finis. *Si hosce numeros ita subduxit collector, sicuti in suo Catalogo sigillatim ad singulos Pontifices scripserat ; sua cum vehementer fefellit supputatio : nam saltem juxta ecgraphum nostrum colligerentur anni* DUII, *præter menses et dies Interpontificiis assignatos. Melius in Anastasio excuso post hunc* Pelagium *similis additur clausula.* A morte S. Silvestri, usque ad hunc primum Gregorium, fuerunt anni CCXLUI, *hoc enim verissimum est, cum obierit Silvester anno* CCCXXXU *exeunte, et Gregorius sit ordinatus anno* DXC, *longe ultra dimidium provecto.*

Necdum tunc usurpabatur Æra ab Incarnatione Christi,

4 *Ex talibus autem clausulis potest confici, nullam tunc adhuc certam fuisse Æram Christianam in usu, quamvis eam, quæ a Christi Incarnatione appellatur, jam ab annis quinquaginta fuisset excogitata a Dionysio exiguo Abbate Romano : alias enim non voluisset Auctor annorum calculos a morte S. Petri subducere : Quare merito censuit Labbæus noster, in novissima Conciliorum editione, de ea quæ nunc habetur* Pelagii II *ad Joannem Constantinopolitanum Epistola, quod ne*fas sit eam separare a subdolis Isidori mercibus, *quo nomine et aliæ quædam sub ejusdem Pontificis nomine reprobantur. Nam præter stylum, qui in alterius*

addita cuidam supposititiæ Pelagii epistolæ,

C *deperditæ locum confictam ipsam esse docet, idem convincitur hoc ipso, quod dicatur* data Kalendis Martii anno Domini DLXXXU, Indictione U : *hoc enim in tali Epistola eo absurdius est, quo scribebatur Constantinopolim, ubi nemini adhuc cogitatio inciderat (quantum quidem scimus) de annis Dominicæ Incarnationis numerandis. Cum autem id ibi cœptum est fieri, cœptum*

D *est cum notabili a Latinis diversitate ; ut nova scilicet Christiana æra, cum alia ab Orbe condito usitatiori quadamtenus in numeris extremis concordaret.*

PELAGIUS II

stylo diversæ ab aliis genuinis.

5 *Datum qui tunc subscribebant Epistolis, solum exprimebant Indictionis et Imperii annos, qualis est illa* Pelagii *ad Aunarium Autissiodorensem, a Labbæo nostro ex sua MS. Bibliotheca inserta Conciliis, et* data pridie Kalend. Novembrium, imperante Domno Mauricio Tiberio Imp. Augusto, anno U, Indictione U, *id est anno* DLXXXUI. *Quæ autem antea extabat ad eumdem Epistola alia,* data III Nonas Octobris, imperante Domno Tiberio Constantinopoli Augusto anno UII, *videtur esse quoad hanc clausulam mutila, itaque legenda,* Imperante Domno Mauritio Tiberio (*nam decessor, qui simpliciter* Tiberius *dicebatur, solum regnavit annis* IU) Constantinopoli Augusto anno UII, Indictione UII, *ut intelligatur annus vulgaris æræ* DLXXXUIII, *quando* XIII *Augusti et* XXIU *Septembris initium acceperat annus tam Imperii quam Indictionis septimus. Sed de* Epocha annorum Mauritii, *qui volet accurate cognoscere, adeat Caput* V, *Exegesis nostræ* I *Præliminaris ante tomum 3 Martii, ubi discet duplicem æram Mauritianam distinguere, Imperii scilicet et Consulatus, initi anno* II *Imperii, prout apparet manifeste in Chronico Constantinopoli-* E *tano, quod vulgo, sed perperam, Alexandrinum nunc appellant post Gretserum, et Fastos Siculos Scaliger vocaverat. Eamdem autem distinctionem agnoscit et sequitur etiam Antonius Pagi, in eruditissima sua Dissertatione Hypatica, alias etiam nobis laudata. Cantellius noster in mox laudando libro Part. 2 Dissert. 1, cap. 8 putat hunc* Pelagium *primum fuisse qui Imperatoris nomen et annos epistolis suis adscripserit : quod non vacat nunc examinare operosius.*

6 Baronius Pelagii II *Pontificatum exorsus* XI *Novembris anni* DLXXUII, *defunctum eum statuit* UII *Februarii, quo scilicet non mortuus, sed sepultus est. Certe Gregorius Turonensis ait, quod* medio mense undecimo (*Januarius is erat, sicut Leo in Sermone de Jejunio* decimi mensis *eo nomine* Decembrem *intelligit*) adveniens clades, quam inguinariam vocant, primum omnium Pelagium Papam perculit : *quæ cum intra paucos dies correptos extingueret, satis est si ad initium Februarii vivum, juxta numerorum in Catalogis designatorum ductum, retineamus. Natalis Alexander duo disticha recitat, tamquam ei pro Epitaphio posita, alligans Romam subterraneam Aringhi lib. 2 cap. 8 : ubi ista quidem disticha leguntur, sed Epitaphio Pelagii I inserta, ut divinare nequeam, quo errore huc sit abreptus Natalis. Præter menses* UI *In-* F *terpontificii, dies* XXUIII *numerant Codex Mazarinianus et MS. nostrum ; quos aliis,* XXU *dumtaxat numerantibus, præferendos, ex initio* S. Gregorii *patet, imo addito die uno augendos.*

Tempus mortis et sepulturæ.

LXVI S. GREGORIUS

GREGORIUS S. R. E. Diaconus septimus et Constantinopoli Apocrisiarius, natione Romanus, ex patre Gordiano, tempore Mauritii Imperatoris, ordinatus III Septembris Dominica die, anno DLXXXX, sedit annos XIII, menses UI, dies X, defunctus XII Martii anni DCIU, sepultus in basilica B. Petri Apostoli ante secretarium : et cessavit Episcopatus menses U, dies XUII.

Ab an. 590 ad 604, an. 13, men. 6, dies 10.

Bar. d. 9.

Cultus antiquissimus.

N*ihil hic notandum occurrit, quod non sit a nobis plene explicatum in Martio : et Baroniana Chronologia, certissimis utriusque festi, quo Ordinatio et Mors Gregorii annue colitur, inclusa terminis, nec ad unum quidem diem potuit exerrare. Solum noto prædictum cultum jam statim a morte Sancti frequentatum fuisse, non item occasione alicujus Translationis (uti in plerisque factum initio vidimus) institutum. Coluntur enim nunc plerique*

non

GREGORIUS

A *non ipso quo mortui fuerunt die, sed quo ex tali occasione in libro Pontificali legebantur depositi. Ast vero* SS. Petrus, Clemens, Alexander, Urbanus, Sixtus II, Marcellus, Silvester, *et si qui alii, quorum et exstabant Acta et memoria festiva ab initio et semper habita fuit, illo die depositi ab Anastasio dicuntur, non quo sepulti, sed quo mortui fuerunt : et hoc etiam huic* S. Gregorio *contigit.*

2 *Cavallerius effigiem hujus sanctissimi Pontificis, uti invenit in illa quam præ oculis habuit picturarum serie, sic exhibuit, mento raso, vultuque rotundo : utrumque contra certiorem ejus descriptionem, quam ex picturis antiquis habemus in Vita scripta per Joannem Diaconum lib. 4 cap. 83, 84, et 85, ubi etiam Patris ac Matris forma his verbis exprimitur :* In Gregoriani monasterii atrio, jussu Gregorii, juxta nymphæum, duæ iconæ veterrimæ artificialiter depictæ usque hactenus videntur : in quarum altera beatus Apostolus Petrus sedens conspicitur, stantem Gordianum Regionarium, videlicet patrem Gregorii, manu dextera per dexteram nihilominus suscepisse. Cujus Gordiani habitus, castanei coloris planeta est, sub planeta dalmatica, in pedibus caligas habens : statura longa, facies deducta, virides oculi, B barba modica, capilli condensi, vultus gravis. In altera vero mater Gregorii sedens depicta est Silvia, candido velamine a dextero humero taliter contra sinistram revoluto contecta, ut sub eo manus tamquam de planeta subducat, et circa pectus sub gula inferior tunica pseudolactinei coloris appareat, quæ magno sinuamine super pedes defluat, duabus zonis ad similitudinem dalmaticarum, sed latioribus omnino distincta : statura plena, facies rotunda quidem et candida, sed senio jam rugosa, quam ipsa quoque senectus pulcherrimam fuisse significat : oculis glaucis et grandibus, superciliis modicis, labellis venustis, vultu hilaris, ferens in capite matronalem mitram, candentis brandei raritate nimbatam, duobus dexteræ digitis signaculo Crucis se munire velle prætendens : in sinistra vero patens psalterium retinens, in quo hoc scriptum est : Vivet anima mea, et laudabit te, et judicia tua adjuvabunt me. A dextero vero cubitu, usque ad sinistrum circa scapulus, Versus ascendens reflectitur, qui ita se habet : *GREGORIVS SILVIÆ MATRI FECIT.*

Ex antiquis picturis datur forma patris Gordiani,

matris Silviæ,

3 Sed et in absidicula post Fratrum cellarium, Gregorius, ejusdem artificis magisterio, in rota C gypsea pictus ostenditur. Statura justa et bene formata, facie de paternæ faciei longitudine et maternæ rotunditate ita medie temperata, ut cum rotunditate quadam decentissime videatur esse deducta : barba paterno more subfulva et modica : ita calvaster, ut in media fronte gemellos cincinnos rariusculos habeat, et dextrorsum deflexos : corona rotunda et spatiosa : capillo subnigro et decenter intorto, sub auriculæ medium pendente : fronte speciosa : delatis et longis, sed exilibus superciliis : oculis pupillas furvis, non quidem magnis sed patulis : subocularibus plenis : naso a radice vergentium superciliorum subtiliter directo, circa medium latiore, deinde paulo recurvo, et in extremo patulis naribus præminente : ore rubro, crassis et subdividuis labiis, genis compositis, mento a continio maxillarum decibiliter prominente. Colore aquilino et vivido, nondum, sicut ei postea contigit, cardiaco. Vultu mitis, manibus pulchris, teretibus digitis, et habilibus ad scribendum. Præterea planeta super dalmaticam castanea, Evangelium in sinistra, modus Crucis in dextera, pallio mediocri, a dextro videlicet humero sub pectore super stomachum circulatim deducto, deinde sursum per sinistrum humerum post tergum deposito : cujus pars altera super eumdem humerum veniens, propria rectitudine non per medium corporis, sed ex D latere pendet : circa verticem vero, tabulæ similitudinem, quod viventis insigne est, præferens, non coronam. Ex quo manifestissime declaratur, quia Gregorius, dum adhuc viveret, suam similitudinem depingi salubriter voluit, in quo posset a suis monachis, non pro elationis gloria, sed pro cognitæ districtionis cautela frequentius intueri, ubi hujusmodi distichon ipse dictavit.

ipsiusque Gregorii :

Christe potens Domine, nostri largitor honoris,
Indultum officium solita pietate guberna.

Ibi etiam tempore jam Petri Archidiaconi et Joannis Œconomi, Saturninus monachus dextra lævaque ; B. Gregorii, effigies sanctorum Apostolorum, quemadmodum modo videntur, depinxit. Quo scilicet loco nonnumquam divinitus candela succenditur, et in ejusdem similitudinis effigie pro regimine sui monasterii sæpe B. Gregorius præsentatur.

4 *Hactenus Joannis Diaconi verba : quæ ut commodius intelligerentur, placuit a Clarissimo et Ornatissimo viro Balthasare Moreto, Balthasaris filio, accipere commodatam æream lamellam, in qua sculptas habebat Gregorii Parentumque effigies, sumptas a supra memoratis vetustis exemplaribus. Quamquam enim ille ipsa sit usus in excudendis Annalibus Baronianis, inter omnium manus versantibus ; sunt tamen circa habitum mihi notanda aliqua, Annalium Conditori minus observata. Ac primo quidem non displicet conjectura ejus de* E Gordiano *Patre, quem* Regionarium *appellat Joannes, non ita accipiendam ut intelligatur Præfectus Regionis alicujus Urbanæ fuisse, quæ erat dignitas secularis,* Capo-Rione *nunc vulgo dicta : sed esse titulum Ecclesiasticum, atque adeo* Gordianum, *de consensu uxoris, Clero adscriptum, fuisse* unum ex septem primi Ordinis Diaconis, qui Regionarii appellantur. *Id sane suadet Dalmaticæ, quam æque ac filius indutus videtur, forma. Sed huic Baronianæ conjecturæ similem additam velim de Matre, quæ et ipsa credi possit in ordinem recepta Diaconissarum, quarum Dalmaticæ in hoc fuerint, a Dalmaticis Diaconorum diversæ, quod hæ ad latera apertæ, istæ, nodis adstrictæ fuerint, uti ad dexteram* Silviæ *genu apparet. Certe et illa (ut Joannes appellat)* matronalis mitra, *nullam similitudinem habet cum secularium matronarum cultu, in vetustis Romanæ antiquitatis nummis sæpe occurrente sicut nec mitra Episcopalis ; ut mirum censeri non debeat, si usus earum dumtaxat fuerit pro Ordine ecclesiastico utriusque sexus adinventus, eique propriis.* F

ex istis vero simile fit,

non solum Patrem fuisse Diaconum Regionarium,

sed et Matrem Diaconissam,

5 *A* Dalmaticis *transeo ad* Planetas. *Hanc in sua effigie* Gregorius *manifeste cernitur esse indutus. Vides autem eam, nullos uspiam angulos habentem, ut habet suprema vestis patris sub manu dextra : sed rotundam totam, et ob humeris ad genua per rectas plicas perpendiculariter defluam, nisi quatenus id impediunt manus, ad exercitium sui officii extentæ, extra vel subtus eam. Ast nullas ejusmodi plicas rectas in amictu parentum videre est, sed ab ipso initio transversales, uti in veterum Romanorum togis, ab humero ad humerum superne ductis, videre est. Accuratius igitur credo locuturum fuisse Joannem, si* Gordianum *et* Silviam, *non* Planeta *sed* Toga *indutos descripsisset.* Planetas *enim Sacerdotibus privative proprias esse, nemo est qui dubitaverit hactenus; multo minus, qui eam Diaconissis communicaverit. Quod si* Silvia *Planetam induta non est, multo minus eam indutus est* Gordianus, *cujus superior amictus si explicaretur, videtur in quatuor angulos extendendus fuisse, licet unus eorum dumtaxat appareat, sicut jam monui; in ceteris simillimus est amiculo* Silviæ, *nisi quod hic minus laxior quam iste videri possit. De* Caligarum *et* Calceorum *discrimine nihil est quod dicam : hos enim apparet sua pelle totum pedem involvere, ut faciunt ii quibus hodieque utimur, supra*

A planeta Sacerdotali filii,

distinguendæ sunt parentum togæ.

A *supra pedem adstricti; cum istæ loris quibusdam adstringerentur ad calcem, unde eadem lora superne per tibiam circumvoluta ad usque poplites ducebantur, totamque tibiam oblegebant : unde istud Angeli ad Petrum Act.* 12 Calcea te caligas tuas.

6 *Carolus Macer in auctiori fratris sui Dominici Hierolexico, ad vocem* Baculus Episcopalis, *haud multum absimilem* S. Gregorii *effigiem proponit hac forma :*

B

Hanc se Macer accepisse profitetur ex monumentis Alfonsi Ciacconii, sed cujus antiquitatis ea sit non dijudicat. Ex picta ad aurem columba facile est intelligere, non esse Sancto vivente expressam imaginem; et ex tabula nihilominus ad verticem expressa, datur causa opinandi, ex originali vetustiori acceptam ab eo qui non intelligeret, prædictam tabulam signum esse personæ tunc cum ipsa pingebatur viventis. C *Sitne tamen Scriptore Vitæ Joanne antiquior, non ausim definire; ipse enim lib. 4 cap. 70 testatur,* quod, *jam ante sua tempora, id est ante seculum* x, consuetudinaliter Spiritus sanctus in specie columbæ super scribentis Gregorii caput depingitur ; *sicut scilicet illum viderat Sancti ipsius Diaconus Petrus, eoque mortuo prædicaverat. Interim arctior etiam quam in Baroniana imagine Pallii forma hic apparet; Planetæ, strictior ; ex Crucis vero Patriarchalis seu Pontificalis norma haud absurde colligas, illam eatenus et forte diu post adhuc simplicem fuisse. Ceterum ex hactenus deductis apparet, quam non immerito formidaverim, post Præfationem ad Effigies Pontificum num. 4, ne sæpius ingenium suum secuti pictores fuerint, quam certum ullum monumentum. Nam et Pallium, quo* S. Silvestrum *et multos exinde successores ejus, amicit Cavallerius præter usum antiquitatis est, nec alia ejus forma quam quali hic induitur* Gregorius *facile invenietur ante seculum* XII; *uti nec ejus qua S. Anastasium a S. Silvestro septimum ac plures deinde ex antiquis videmus indutos apud eumdem Cavallerium, scilicet ramosa instar* Y, *quemadmodum plenius explicabitur in Appendice ad hanc primam partem. Similiter dixerim radendarum barbarum usum non fuisse a Pontificibus receptum, nisi admodum sero; primusque in Oldoini*

Imaginum Pontificiarum Cavallerii notata incertitudo.

Ciacconio sic rasus in veteri suo monumento spectatur D *Innocentius IV anno* MCCLIII *defunctus. Si tamen satis antiquum monumentum illud est : ut non esse docet triplex coronamentum, nisi hoc dixeris postea additum. Eodem tamen seculo etiam* Honorius IV *rasa barba exprimitur, et longe antea* Leo III *in Triclinio Lateranensi.*

GREGORIUS.

7 *Casinense Bullarium, Venetus editum anno* 1650, *initium sumit ab insigni figmento, quod ait in Sublacensi archivio haberi. Ibi scribere dicitur* Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo ac prudentissimo Honorato, Presbytero et Monacho atque Abbati venerabilis monasterii sancti Confessoris ac Patris Benedicti et sanctæ Virginis Sororis ejus Scholasticæ, quod ponitur in Sublaco : *omittuntur quæ huic scripsisset* Gregorius : *sed ipse sic concludens inducitur :* Ego Gregorius, sanctæ Romanæ ecclesiæ Præsul, scripsi Vitam B. Benedicti, et legi Regulam quam ipse Sanctus manu propria scripsit ; laudavi eam et confirmavi in sancta Synodo, et per diversas partes Italiæ ; et ubicumque Latinæ litteræ legerentur, præcepi ut diligentissime observarent, quicumque ad conversionis gratiam accessuri essent usque ad finem mundi. Et confirmo duodecim monasteria, quæ ipse Sanctus construxit etc. *cur istud* etc. *nonne primum hoc adeoque insigne privilegium* E *totum legi merebatur?* Scriptum per manum Benedicti Scriniarii S. R. E. mense Majo Indict. 12, Pontificatus Domni Gregorii in sacratissima Sede B. Petri Apostoli anno quarto. *Recte se habent Indictio et annus Pontificatus : sed initium et finis quam longe distant a stylo Gregorii! Hunc quidem Regestorum collector nobis invidit, omissis formalitatibus solam epistolarum substantiam describens, sub ejus ad quem diriguntur nomine ; habemus tamen eumdem fideliter expressum a Venerabili Beda lib.* 1 *Hist. cap.* 28 *et* 29 *in epistolis, quas* Reverendissimo et sanctissimo Fratri Virgilio *Arelatensi, et* Augustino *Cantuariensi* Coepiscopo Gregorius, servus servorum Dei *scripsit, sub* Data die decimo Kalendarum Juliarum imperante Domino nostro Mauritio Tiberio piissimo Augusto anno decimo nono, post Consulatum ejusdem Domini nostri anno decimo octavo, Indictione quarta. *Et similiter subsignabatur, quæ cap.* 23, *præmittebatur, absque initiali formula : ad Augustini socios,* Data die decima Kalendarum, Augustarum, imperante... anno XIX, post Consulatum... XIII, Indict. XIV.

Afficta Gregorio Bulla, pro Regula S. Benedicti, aberrat a vero ejus stylo.

8 *Notat autem vir eruditus, totis octo primis seculis,* F *nulli Romanorum Pontificum in usu fuisse ut nomen suum præponeret ejus nomini cui scribebat. Cœptum ait id variari seculo primum* IX, *sub* Gregorio II, III, IV, *et* Leonem IV *fecisse exemplo suo ut posteris idem usus stabilis maneret. Id si verum esset, falsi argueret etiam illas constitutiones, quæ ibidem habentur consequenter sub nominibus* Theodori *et* Zachariæ *Pontificum. Verum dum hæc imprimenda essent, accipio nostri Petri Josephi Cantelii tomum de Historia Metropolitanarum urbium, ubi pluribus exemplis demonstratum invenio, parte* 2 *Dissert.* 3 *cap.* 1, *jam inde a tempore* S. Leonis I *apparere, pro indifferenti habuisse Pontificum veteres, præponerentne an postponerent nomen suum ejus cui scribebant nomini. Quin etiam observat; Ciceronem, sive Tironi sive Cæsari Pompeiove scriberet, nomen suum quasi certa lege semper præposuisse ejus nomini cui scribebat; ne soli majori olim credas licuisse nomen suum primo loco scribere. Itaque hac ex parte nihil detrahatur Constitutionibus prædictis, si aliud peccent nihil, quod expendendum relinquo Francis, S. Benedicti corpus sibi arrogantibus, contra quam ibi dicitur. Manet interim, quod antea dixi, ab insigni uno, si non et pluribus, initium sumere Bullarium istud.*

Nominis proprii locus ante Epistolas necdum fixus

9 *Vidit hoc doctissimus Angelus de Nuce Abbas Casinensis*

A *sinensis: ideoque in suis ad S. Benedicti Vitam et Chronicon Cassinense notis cavit illius mentionem facere, cum agit de Sublaco, de Vita Benedicti, deque ejus Regula. Contempsit illud etiam, nec nominare dignatus est Mabillonus, ante Acta Sanctorum Benedictorum eadem tractans, in prolixa ad opus præclarum Præfatione. Nempe certis verisque testimoniis, ipsius quoque* S. Gregorii, *commendentissimam Regulam, sciebant viri sapientissimi, non egere ficta ejusmodi laude; quos utinam omnes ii imitarentur, quibus subinde detrahuntur falsa et Eruditis hominibus stomachum moventia, ut vera decora appareant in luce majori. Id si facerent, non ita, velut pro aris ac focis, invehrentur in nostros conatus; nec tam pervicaciter sibi putarent propugnandum, quidquid nimia majorum simplicitas quocumque modo in lucem protulit de sua origine; non etiam talia ponerent in capite Privilegiorum suorum, neque canonizata omnia esse putarent, si aliqui Pontificum, benigne inclinato ad illa sibi confirmanda, curæ non fuit quam severissime excutere singula: quod imprimis probare potest* Indulgentiarum Stationariarum *confirmatio, facta a* Bonifacio VIII, *ac si earum auctor fuisset noster* S. Gregorius: *idque hic etiam foret refutandum, nisi commodius fieret Dissertatione* XIIII, *occasione Indulgentiarum* Sergio II B *affictarum.*

GREGORIUS.

Affictæ Gregorio Indulgentiæ Stationariæ;

10 *In Breviario, secundum usum Romanæ Ecclesiæ impresso Venetiis, inter prævias ad ipsum Rubricas, et quædam pro juvenum Clericorum instructione parerga, præparatoriasque ad Sacrum dicendum orationes, etiam hujusmodi una habetur, velut composita a S. Gregorio.*

Item oratio de 5 vulneribus Christi,

Ave Manus dextra Christi,
Perforata plaga tristi,
Nos ad dextram jube sisti,
Quos per dextram redemisti.
Ave Palma Jesu læva,
Sic confixa plaga sæva;
Nos ab ævo mortis leva,
Quam produxit mater Eva.
Ave vulnus dextri Pedis,
Ædem mentis sæpe lædis,
Dum ad eam sæpe redis,
Esto nobis spes mercedis.
Ave plaga lævæ Plantæ
Qua virtutum crescunt plantæ;
Nos ab hoste supplantante
C Contuere, post et ante.
Ave Latus lanceatum,
Unde fluxit flumen gratum;
Præbe nobis conducatum,
Ad æternæ vitæ statum.

Singulis strophis subjungitur, ex voluntate Auctoris (ut præfertur) dicendum Pater noster, *additurque* ℣. Vulneratus est propter iniquitates nostras; *et* ℟. Attritus est propter scelera nostra; *atque Collecta,* Concede quæsumus, omnipotens Deus, ut dignissima vulnera dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi cordibus nostris imprimantur, mentesque nostras illustrent, et in tuo sancto servitio faciant amore ferventes. Per eumdem etc.

11 *Quam piæ ac devotæ compositæ sunt hæc omnia, tam certum nunc erit vel modice versatis, nihil in iis esse quod stylum Gregorianum ævi sapiat, et potius ad seculum* XIII *vel* XIV *referendum non sit. Ut tamen quis sustinere vellet, propter Breviarii, qualiscumque reverentiam,* Gregorio; *si non* Primo, *saltem* Septimo, Sancto *etiam dicto, et seculo* XI *ea posse adscribi; nemini tamen probaret, quod fertur Auctor, eas preces* devote legentibus quingentos annos *dedisse. Jam enim Dissertatione 8, num. 7 vidimus, quam primis illis ejusmodi largitatis seculis parci fuerint Romani Pontifices, et quod* Nicolaus IV, *ducentis et amplius annis post* Gregorium VII, *Basilicæ Vaticanæ attributas a suis Decessoribus Indulgentias quam latissime extendens,* septem annos septemque quadragenas *non excesserit: nec scio an vel tempore* Gregorii XII, *initio seculi* XV, *eo usque excreverit Pontificum liberalitas. Quod si in istis* quingentis annis *excessus est, quanto grandior excessus erit in aliis, quæ ibidem præmittuntur, septem orationibus? Legitur enim de iisdem, quod* quicumque *eas* in statu gratiæ existens dixerit devote, ante imaginem Pietatis, cum septem Pater noster et septem Ave Maria, lucrabitur quinquaginta sex millia annorum indulgentiarum, quæ a tribus summis Pontificibus datæ fuerunt; videlicet, primo a B. Gregorio, quatuordecim millia; secundo, a Papa Nicolao V, quatuordecim millia, anno Domini MCCCCXLIX; tertio, a Papa Sixto IV, qui has Indulgentias duplicavit anno Domini MCCCCLXXIV. Et sic sunt in summa quinquaginta millia annorum. *Nec adhuc satis, quia (si fas est credere)* Innocentius VIII *(mortuus est hic annis* XXX *ante impressionem Breviarii)* addentibus duas *ibidem* sequentes orationes duplicavit Indulgentias antedictas. *Sentiant, de his quidquid velint alii: ego nihil dubito quin meræ imposturæ sint omnia, primum in volanti aliqua incerti auctoris charta miserrimo isto seculo* XVI *ad quæstum protrusa, deinde in hunc Breviarii apparatum absque legitima auctoritate vel Romanæ Curiæ conscientia adjecta, proindeque consultissime a Romanis Pontificibus factum esse post Tridentinum Concilium, ut facultas imprimendorum Breviariorum restringeretur ad exemplar quod Romæ excusum foret. Interim dolendum, res optimas atque ad fovendam pietatem aptissimas, una cum memoria fictitiarum istarum Indulgentiarum, fuisse abolitas: tollendus enim abusus fuerat, sed usus relinquendus, neque propter adjuncta zizania eradicandum triticum. Juverit interim hæc notasse, contra eos qui ferre nequeunt, quod aliquis subinde examinandum sibi putet, quam vere datæ sint, quæ antiquitus datæ præsumuntur Indulgentiæ, nec tamen originaliter proferuntur. Non promovent ista, sed destruunt pietatem; eaque intentione existimo dæmonem talia suggerere hominibus, alias non malis, zelumque habentibus sed non secundum scientiam: et ideo divino prorsus consilio instituta sacra Rituum Congregatio, istiusmodi spuriæ pietatis abortivis abolendis intendit.*

quæ ut Gregorii VII esse concederetur;

D *non probarentur tamen et additæ Indulgentiæ enormes,*

imo fictitiæ,

E

veræque pietati damnosæ,

12 *Ceterum ad convincendum eos, qui sumpta ex sic impresso Breviario occasione, prædictos Pontifices, præsertim ultimos* Sixtum *et* Innocentium *tam indiscretæ profusionis vellent reos teneri; sufficere possunt, quæ habentur in Missalibus anno* MDXI, *per Jacobum Mareschal in Belgio (nisi fallor) et anno* MDXIX *Cæsaraugustæ in Hispania excusis, ubi proponitur* Trentenarium Missarum S. Gregorii, secundum usum Romanum, in S. Sebastiano *celebrari solitarum,* quod quicumque dixerit vel dici fecerit, obtinebit tres annos et tres quadragenas Indulgentiarum, per Dominum Innocentium Papam datarum, *utique* Innocentium VIII, *tam recenti tunc adhuc memoria, ut qui ipso verosimiliter adhuc vivente Romæ impressit exemplar, quod alii secuti sunt, necesse non putaverit nominis numerum addere. Exigitur autem pro Indulgentia tam moderata, non solum ut dicantur Missæ triginta mox specificandæ: sed,* primo debet Sacerdos, qualibet die, qua ipse est celebraturus, invocare gratiam Spiritus sancti, et deinde dicere Nocturnum illius diei: deinde septem Psalmos pœnitentiales, cum precibus et sequentibus orationibus: postea vero quam celebraverit, dicat Vigilias mortuorum: et hoc omni die cum magna devotione et suorum peccatorum confessione: aliqui vero dicunt totum Psalterium *(prout scilicet per ferias ordinatum jacet in Breviario) usque* ad Psalmum, *Dixit Dominus,* in Vesperis de Dominica, et jejunant omni die. Et in omnibus prædictis Missis

nec consentaneæ parcitati, F

qua Pontifices usi erga dicentes vel curantes Tricenarium Gregorii,

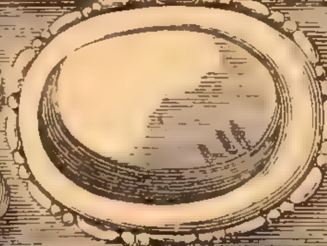

LXV S PELAGIVS II

LXVI S GREGORIVS

LXVII S SABIANVS

LXVIII S BONIFACIVS III

A functa. *Denique* sequuntur orationes tres dicendæ omni die celebrata Missa Trentenarii, secundum usum prædictæ Romanæ Ecclesiæ.

13 *Dicuntur autem* Missæ *illæ*, S. Gregorii; *non quia ipse tali ritu ac ordine, quo præscribuntur, dicendas instituerit, cum penultima notetur de ipsomet* S. Gregorio: *sed quia exemplum dedit defunctos juvandi sub isto Missarum numero, secundum quod in Vita per Joannem Diaconum descripta legitur num.* 16 *lib.* I, *de Fratre proprietario, cui impendenda a ceteris suffragia per triginta dies suspendi jusserat Sanctus: quibus elapsis*, cœpit Gregorius misericorditer ei compati, ejusque cum gravi mœrore supplicia pensare, et si quod esset ereptionis ejus remedium, inquirere. Tunc evocato ad se eodem Specioso, monasterii sui Præposito, tristis dixit: Diu est, quod Frater ille Justus, qui defunctus est, in igne cruciatur. Debemus ei aliquid caritatis impendere, et ei in quantum possumus, ut eripiatur, adjutorium nostrum accommodare. Vade itaque, et ab hodierna die continuis triginta diebus offerre pro eo, Sacrificium stude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius salutaris Hostia non mactetur. Qui protinus abscessit et paruit. Gregorio autem alia B curante, atque evolutos dies minime numerante, idem Frater, qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo Copioso per visum apparuit. Quem ille cum vidisset, inquisivit, dicens: Quid est frater? Quomodo es! Cui ille respondit: Nunc usque male fui, sed jam modo bene sum, quia hodie communionem recepi. Quod idem Copiosus pergens, protinus indicavit in monasterio Fratribus. Fratres vero solicite computaverunt dies, et ipsum diem invenerunt fuisse, quo pro eo tricesima oblatio fuerat impleta: cum et Copiosus nesciret, quid pro eo Fratres auctore Gregorio agerent: et Fratres ignorarent, quid de eo Copiosus vidisset. Uno igitur eodemque tempore dum agnoscit ille oblationem, isti audiunt somnium, trigesimumque diem cognoscunt: concordante simul visione et sacrificio res aperte claruit, quia Frater, quem sub animadversionis sententia Gregorius mori permiserat, per salutarem Hostiam a supplicio liberatus esset.

a posteris institutum ejus exemplo,

defunctum Fratrem sic liberantis e purgatorio.

14 *Abest hodie a Missali Romano ritus iste, non ideo tamen improbatus creditur: multique fideles, præsertim in partibus inferioris ac superioris Germaniæ,* D *ejusmodi tricenarium, cum propria vel aliena præsertim defunctorum causa anguntur, curandum sibi petunt vel testamento legant. Cum autem aliquoties jam contigerit varios Sacerdotes ex me requirere, quomodo talibus possent ac deberent facere satis; placet earumdem Missarum designationem, quamquam ejus Auctorem nequeam indicare, ex antiquis istis Missalibus hic apponere.*

GREGORIUS

Tricenarii illius ordo ex antiquo Missali.

Prima debet esse de Dominica prima Adventus.
II de Nativitate Domini.
III de S. Stephano Protomartyre.
IV de S. Joanne Evangelista.
V de Innocentibus.
VI de Epiphania.
VII de Octava Regum.
VIII de Purificatione B. Mariæ.
IX de Septuagesima.
X de Dominica I Quadragesimæ.
XI de Dominica II Quadragesimæ.
XII de Dominica IV Quadragesimæ.
XIII de Annuntiatione B. Mariæ.
XIV de Dominica Palmarum.
XV de Cœna Domini.
XVI de Resurrectione Domini. E
XVII de Ascensione Domini.
XVIII de Festo Pentecostes.
XIX de Festo Trinitatis.
XX de Dominica I post Pentecosten.
XXI de Dominica II post Pentecosten.
XXII de S. Joanne Baptista.
XXIII de SS. Petro et Paulo.
XXIV de S. Maria Magdalena.
XXV de S. Laurentio.
XXVI de Assumptione B. Mariæ.
XXVII de sancta Cruce.
XXVIII de sancto Michaele.
XXIX de S. Gregorio vel de omnibus Sanctis.
XXX de Mortuis.

Utrum autem Innocentiana Indulgentia hunc Ritum observantibus etiamnum possit obtineri, definiet S. Congregatio Rituum; an vero in Basilica S. Sebastiani perseveret eadem consuetudo, non vacat modo examinare.

LXVII SABINIANUS

C F

Ab an. 604 ad 606, an. 1, men. 2, dies 9.

SABINIANUS, S. R. E. Diaconus et Constantinopoli Apocrisiarius, natione Thuscus, ex patre Bono, tempore Phocæ Imperatoris, ordinatus XXX Augusti Dominica die, anno DCIII; sedit annum I, menses II, dies IIII, usque ad III Februarii anni DCIII, sepultus ad S. Petrum die XXII Februarii: et cessavit Episcopatus menses XI, dies XXI.

Bar. ad 605, m. 5, d. 19.

Mirum est quomodo hic Baronius *dicat*, Sabinianum, *eodem quo creatus est anno defunctum: quodque* in hoc consentiunt omnes veteres atque etiam Græci. *Omnia certe Anastasii exemplaria, uti et Catalogus Palatinus ex Vaticana illo antiquior, præter menses et dies annum notant; nec Græcos si qui sint, quos quærere non vacat, hic putamus audiendos, cum juxta ipsiusmet Baronii præceptum*, in iis quæ sunt Ecclesiæ Romanæ, major *sit* adhibenda fides ejus alumnis quam ceteris: *quod et ipse successus probabit, modo mihi liceat pro diebus* XXII *vel* XXVI. *Sedis vacantis, quos post* Sabiniani *mortem Catalogi habent, dies* XXI *scribere: tunc enim habebimus commodum sequentibus Pontificatibus ordinandis initium.*

2 *Laudat* Sabinianum *Anastasius, quod* Ecclesiam de Clero implevit; *quod* in ecclesia B. Petri Apostoli luminaria dedit; *quod, cum esset* in civitate Romana fames gravis, facta pace cum gente Longobardorum jussit aperire horrea Ecclesiæ, et venumdari frumentum populo, pro solido uno *(vel* tredecim, *ut habent alia exemplaria)* modios tritici triginta: *denique, ut ex Manlio in epitaphiis Vaticanis refert Aringus, Romæ subterraneæ lib.* 2 *cap.* 8:

Explicantur ejus virtutes,

Hic hominum vitia blando sermone removit;
Nec culpis judex, sed medicina fuit.

Verum quia nonnulla exemplaria Anastasii videntur de pretio frumenti habuisse, quod Sabinianus pro modio solidos triginta exigeret, *fabulam aliquis excogitavit, quapropter tenacitatem a suo* Decessore S. Gregorio *per noctem apparente increpitus, percussusque in capite, non multo post obiisse fingitur. Nihil tale quisquam antiquorum, de Vita et miraculis* S. Gregorii *scribentium,*

figmento quodam obscuratæ.

SABINIANUS.

A scribentium, nequidem Joannes Diaconus, qui tamen finem lib. 4 ejusmodi vindictæ exemplis, per 12 capita deductis, implevit. Mirum proinde est fabulæ isti, a Sigeberto temere relatæ, fidem adhibuisse Baronium: qui etiam eo trahit, quod Sabiniano defuncto, *ut ait Anastasius*, funus ejus evectum est per portam S. Joannis, et ductum est foras muros civitatis per pontem Milvium, *ad ecclesiam Vaticanam: quod ille præter morem factum esse putat, ad avertendum a corpore injuriam, ab irato populo metuendam, si per mediam urbem funus duceretur: cum aliæ multa causæ hujus novitatis, eæque cum aliqua* Sabiniani *laude conjunctæ, possent a benigno conjectatore excogitari.*

Ex die Depositionis solennis notatu ab Anastasio

3 *Hic gradum tantisper siste, Lector, et mecum incipe considerare, novæ cujusdam lucis, in Pontificiæ chronologiæ utilitatem, ex hinc efferre sese incipientis radium; et judica, an eo indice nequeamus discernere quo fere tempore quisque Pontificum electus sit, licet diu post Electionem ordinatus, idque pro toto hoc septimo ac sequenti seculo. Quamvis enim ejus temporis nulla inveniatur ratio a Scriptoribus habita, sed Catalogorum Auctores eosque secutus Anastasius, in dimetiendis Pontificatuum spatiis, solius Natalis, id est,* B *Consecrationis habuerint rationem: cogor tamen non omnino diffidere de tempore illo, saltem per verosimilem conjecturam, præter propter inveniendo: postquam scilicet animadverti, defunctorum Pontificum Sepulturas seu Depositiones solennes, quales designantur in Catalogis, ab ultimo cujusque die diversissimi, non jam amplius differri ultra dies ordinatorum successorum prout ante hac sæpe; sed fere constanter eosdem prævertere. Sic* Sabinianus *præmemoratus, et (sicut dixi) mortuus* VIII Februarii, *invenitur sepultus* XXII, *totis* XI *mensibus citius quam ordinaretur Successor* Bonifacius, *non propter tarditatem electionis a Clero Romano factæ (quis enim id credat) sed propter necessitatem expectandæ confirmationis ab Imperatore Constantinopolitano. Ita etiam factum deinceps video usque finem* D *Anastasiani Catalogi, indicantis nobis Depositionum istarum solennium dies: soli duo (videlicet* Bonifacius V *et* Gregorius III) *habent sepulturæ suæ assignatum diem post diem ordinatorum successorum, ex causa quam non sit facile divinando assequi.*

videmur nobis colligere tempus Electionis immediate prægressæ

4 *Ista animadversione præmissa, si quæras, cur ita ordinarie dilata fuerit solennis ista Pontificum Sepultura ad unum, duos, aut plures menses; nihil verosimilius mihi occurrit quod respondeam, quam quod Clerus Romanus, Pontifice mortuo statim defunctus extemporaneæ depositionis Officio in Basilica Lateranensi; hoc circiter tempore consuetudinem sibi fecerit, mox inde procedendi ad tractandam futuri Pontificis Electionem; qua citius seriusve peracta, citius etiam seriusve curata fuerit a jam Electo mortui Decessoris solennis Depositio, interim dum ab Imperatore expectatur responsum super illius Ordinatione. Nostro in Belgio usus monasticus habet, ut novus Abbas, proxima post Benedictionem susceptam idonea Feria, solennes exequias peragat defuncti Decessoris usque eo dilatas. Idem fortassis in aliis etiam Provinciis pluribus usurpatur: certe æquissimum est, ut prima cura Successorum sit Decessoribus reddere quod debebatur. Quidni autem simile quidpiam in mores Ecclesiæ inductum fuerit,* E *seculo in quo versamur septimo? scilicet ut noviter Electus Episcopus mox curaret exequias Decessoris celebrandas; non tamen per se, qui sæpe necdum Presbyter erat; sed per Ostiensem Episcopum aut alium similem, ad quos tunc pertinebat Electionem, non quidem facere suffragando, verum dirigere suffragia colligendo. Cum ergo post hac sciemus, quis dies Sepulturæ cujusque Pontificis apud Anastasium definiatur; videmur nobis habituri diem, circa quem facta sit Electio Successoris, idque peto ut mihi posthac liceat in Chronologiam referre, non ut certum, sed ut verosimillima conjectura subnixum.*

LXVIII BONIFACIUS III

An. 607 *a* 29 *Jan. ad* 20 *Octob.*

* Bar. an. 606 a 15 Febr. ad 12 Nov.

Bonifacius, natione Romanus, ex patre Joanne, S. R. E. Diaconus, Constantinopoli antea munere Apocrisiarii functus, electus circa XX Februarii, anno DCVI, tempore Phocæ, Imperatoris, ordinatus anno DCVII, die XXVIIII Januarii in Dominica; sedit menses VIII, dies XXII, usque ad XX Octobris, anni DCVII*, sepultus XII Novembris, in eccle- C sia B. Petri: et cessavit Episcopatus menses X, dies III. F

Cognomen patris,

V*arii varie scribunt cognomen Patris,* Cataaudiocem, Cataaudiacem, Catadiocem, Cataadiocem; *MS. nostrum etiam* Cataadicem *vel* Adiocem: *sed, licet vox Græca videatur, veram tamen lectionem ex hujus linguæ radicibus nemo facile elicuerit: quare mihi aliquando incidit suspicari,* Joannem *istum fuisse* Cappadocem, *quod olim ab aliquo depravatum, nesciverit Anastasius restituere. Vetustior eo Catalogus omni abstinet argumento. Apposite autem notat Baronius, eo quod ab Imperatoribus penderet successus electionis, tales plerumque designatos hoc tempore, qui Apocrisiariorum munere aliquando perfuncti, gratiose sperabantur approbandi.*

ejus decretum circa modum et tempus eligendi Episcopi. munus Apocrisiarii,

2 *Notabile est hujus Pontificis decretum in Synodo Episcoporum* LXXII, *coram Presbyteris Romanis* XXXIV, *Diaconis et omni Clero in ecclesia S. Petri editum,* sub anathemate, ut nullus, Pontifice vivente aut Episcopo civitatis suæ, præsumat loqui de Successore aut partes sibi facere, nisi tertio die depositionis ejus, adunato Clero et filiis Ecclesiæ: tunc Electio fiat, et quem quisque voluerit habebit licentiam eligendi. *Id quin a longo tempore ita fere in Romana Ecclesia observaretur vix dubito: et* Depositionis *nomine intelligo ex hujus temporis usu ipsum diem mortis, post quam mox corpus defuncti ponebatur in palatina ecclesia Lateranensi, et ibi tertio die celebrabantur exequiæ: non solennes, ut in Vaticano, quando ad sepulturam perpetuam funus efferebatur (hoc enim sæpe fiebat post plures menses aut etiam annos) sed primæ ac fere extemporales, a quibus immediate procedebatur ad locum in quo facienda erat electio Successoris, quam denique, post allatum Imperatoris assentientis aut Exarchi Ravennatis decretum, sequebatur Electi* Ordinatio. *Hac autem voce uti malumus, quam* Creationis, *utpote nimis ambiguæ, cum* Eligi *et* Creari *idem esse videantur.*

Epitaphium,

3 *Ejusdem* Bonifacii *crediderim esse Epitaphium, in Appendice ad Annales Baronii atque alibi minus recte tributum Primo, nec fere alteri quam huic Tertio applicabile, propter brevitatem Pontificatus, quam indicare videntur ultima verba: quare tria postrema disticha hic accipe:*

Hoc

LXIX S BONIFACIVS IV

LXX S DEVSDEDIT

LXXI S BONIFACIVS V

LXXII S HONORIVS

A Hoc sita sunt Papæ Bonifaci membra sepulcro
Pontificale sacrum qui bene gessit opus;
Justitiæ custos, rectus, patiensque, benignus,
Cultus in eloquiis, et pietate placens.
Flete ergo mecum Pastoris funera cuncti,
Quos tædet citius his caruisse bonis.

Idem arbitror invenisse Mabillonium in alibi jam citato Codice Vitoniano, cujus meminit Tom. 3 Analectorum pag. 431; *sed scriptura* ita exesa ac mutila, ut vix quidquam sani inde confici potuerit. *Erat autem ibi, præter versus Epitaphii, hujusmodi etiam clausula Chronica.* Hic requievit Bonefatius, qui sedit menses IIII dies XXXII (*ubi fortasse legendum* requiescit: *in diebus saltem abundat denarius*) Depositus pridie Idus Novembris, imperante domno pp. anno III, D Indict. XI. *Videtur scribi aut legi debuisse* ph, *ut haberetur nomen* Phocæ Imperatoris, *cujus annus sextus in fine erat, et inchoata Indictio* XI *anno nostro vulgari* DCVII.

annus mortis.

Bonifacius III

4 *Rotundo numero usi aliqui, videntur* Bonifacio octo menses *Pontificatus dedisse; quod cum in Catalogos plerosque transiisset, et nihilominus dies* XX, XXII *vel etiam* XXVIII *numerarentur, excrevit justo major numerus. Nobis placet prædicto Epitaphio inhærere, licet propterea necesse sit Interpontificii tempus, ubique uniformiter definitum* mensibus X diebus VI, *biduo imminuere et legere* dies IV. *Baronius a* XV *Februarii, ad* XII *Novembris, Pontificatum hunc protendit.*

Tempus Sedis.

LXIX BONIFACIUS IV

Bonifacius, natione Marsorum, de civitate Valeria, ex patre Joanne Medico, electus paulo post initium Novembris DCVII, tempore Phocæ Imperatoris, ordinatus anno DCVIII, XXV Augusti in Dominica: sedit annos VI, menses VIII, dies XIII, usque B ad VIII Maji, anni DCXV*; sepultus ad B. Petrum XXV Maji, quando colitur: et cessavit Episcopatus menses VII, dies XXVI

Ab an. 608 ad 615 an. 6, men. 8, dies 14.

* Baron. a 607 ad 614 d 13.

E

Baronius, *exorsus initium Pontificatus hujus numerare a die* XVIII *Septembris anni* DCVII, *extendit eum usque ad ultimam Maji, anni* DCXIIII; cum sedisset, *inquit*, annos VI, menses VIII, dies XIII. *Aringhus lib. 2 cap.* 8 *ad ejusmodi initium constituendum motum Baronium credit, quodam* Bonifacii *hujus Epitaphio, per Manlium relato; ubi post alia de Pantheo Christianis ritibus consecrato, legitur:*

Electio ejus male adscripta 20 Augusti,

Cujus natalis solennia cum celebratis,
Primis Septembris fert hæc lux quarta Kalendis.

His autem relatis eumdem Baronium Aringus laudat, quod oculatus historicarum rerum arbiter, ac lynceus veritatis perscrutator, caute admodum lectorem monet, ex eo quod mensis September sepulcrali titulo inseritur, non ad obitum ejusdem, sed ad diem qua summus Pontifex renuntiatus est referendum esse, quæ Natalis utique dies antiquitus dici ac celebrari consuevit. *Habet ista Baronius post Tom.* 9 *suorum Annalium in Addendis et emendandis Tomo suo 7, secundum quæ* Bonifacius *hic electus fuisset* XXVIII *Augusti: cum tamen ipse ad annum* DCVII die decima octava Septembris creatum *eum* C *dixerit, hæc autem dicto anno cadebat in Feriam* II *hebdomadæ.*

2 *Ego perturbatum duorum ultimorum distichorum ordinem in eum quem primitus habuisse credo statum reducens, neque* Bonifacii Quarti, *neque* Octavi, *ordinati die* XXIII *Januarii*, Natalem *hic intelligo, non etiam diem consecratæ ritu Christiano Basilicæ (hæc enim recolitur annue* XIII *Maji) sed ipsiusmet* Aræ, *quam posterior* Bonifacius *dedicavit, prior pro tumulo accepit, sive, ut appellamus usitatius*, Dedicationem Altaris. *Totum autem Epitaphium seu potius Titulum ita lego*

ex male intellecto altaris titulo.

Gregorio Quartus jacet hic Bonifacius almus,
Hujus qui Sedis fuit æquus Rector et Ædis:
Tempore qui Phocæ cernens templum fore Romæ,
Delubra cunctorum fuerant quæ dæmoniorum,
Hoc expurgavit, Sanctis cunctisque dicavit.
Octavus titulo hoc Bonifacius ossa reperta,
Hac locat, erecta Bonifaci nominis ara;
Cujus Natalis solennia qui celebratis,
Primis Septembris fert hæc lux quarta Kalendis.

3 *Verum Epitaphium (quod ex eodem Manlio ibidem Baronius, et ex Baronio Aringus recitant) damus ad diem* XXV *Maji, quo colitur: Ejus extremam clausulam accipe:* Hic requiescit Bonifacius junior, qui sedit annos VI, menses VIII, dies XII. Depositus est VIII Idus Maji, imperante Domino Heraclio, anno ejus V. *Ubi facili lapsu, ex semi-trito lapide, sumptum esse* XII *pro* XIIII *mihi persuadeo: et simili aliquo errore factum esse, quod in vetustiori Catalogo, quem Anastasius secutus est, solum inveniuntur* dies XIII, *qui retrocedendo a die* VIII *Maji, numquam adducentur ad Dominicam, adeoque suspecti debent esse mendositatis. Interim ex hoc Epitaphio noto, quam certum sit, diem Sepulturæ ab Anastasio passim notatum (præterito Depositionis, id est, Obitus die, secundum hujus ætatis phrasim) perperam a Baronio assumi pro regula terminandorum Pontificatuum, quam tamen hic non tenuit, sed usque ad finem Maji* Bonifacium IV *vivere fecit.*

Obitus 8 Maji contigit.

4 *Interpontificii tempus, quod passim in impressis Anastasii exemplaribus deest, invenitur in tribus ejusdem MSS. Regio, Mazarino, atque Thuano, nec non apud Auctorem MS. nostri, sed pro* XXV *diebus passim notatis, addo unum, et numero dies* XXVI *ex uno codice Freheriano, ubi addito denario legebantur perperam* XXXVI: *sic enim commode venitur ad sequentem Pontificatum,* III *Januarii in Dominica inchoandum.*

Interpontificium.

5 *Franciscus Hallerius Parisiensis D. Theologus,* quoddam Bonifacii IV decretum, qua parte renuntiationem Episcopatus tangit apud S. Petrum Damianum, *nescio quo ejus loco, dicitur refellere his negativis argumentis:* Quod illius Decreti non meminerint in Decretorum suorum libris Ivo Carnotensis et Anselmus Lucensis; quod non meminerit Gregorius Presbyter in Polycarpo suo: quod non meminerint Baronius et Binius cum Bonifacii IV decreta referunt: quod ipse Damianus decretum istud non laudaverit, cum vel maxime laudare debuerit, quando scilicet renuentibus Nicolao II et Alexandro II, abdicare se Episcopatu, et pœnitentiam acturus eremum repetere voluit: quod ab ætate Bonifacii aliena sint, quæ in ista Decreti plagula tanguntur. *Poterunt hæc fuse legi ab iis qui habent librum ejus seu vindicias censuræ Facultatis Theologicæ Parisiensis, mihi non visas: putavi tamen operæ pretium vel ex alio talia indicare, quoniam Doctor iste* de Institutionibus Dialecticis *etiam elucubrasse librum dicitur, proinde optime novisse debuit, quantam vim in quæstionibus facti habeat argumentum negativum, cum allegatur eorum silentium, qui loqui si potuissent, voluissent.*

F

Decretum ejus fictitium.

LXX

LXX S. DEUSDEDIT

Ab an. 616 ad 19 an. 3 dies 23.

* Baron. ab 614 ad 617 an. 2, men. 11, dies 27.

DEUSDEDIT, natione Romanus, ex patre Stephano Subdiacono, Presbyter Cardinalis SS. Joannis et Pauli in titulo Pammachii, electus circa xx Maji, anno DXU, tempore Heraclii Imperatoris, ordinatus anno DCXUI, III Januarii in Dominica, sedit annos III, dies XXIII; obiit XXUI Januarii, * anno DCXUIIII: et cessavit Episcopatus menses XU: ipse autem sepultus est ad S. Petrum UIII Novembris, quo recentiori instituto a Romana Ecclesia colitur.

Baronius, *posito inter* Bonifacium *et* Deusdedit *mensium* V, *dierum* XII *Interpontificio, orditur hunc Episcopatum a* XIII *Novembris, anni* DCXIU: *et tribus ejus annis non modo dies nullos addit, sed detrahit quinque, ut finire possit* UIII Novembris, *anni* DCXUII. *Deinde post mensem unum, dies* XUI, *eodem adhuc* B *anno,* XIU *Decembris, substituit* Bonifacium V: *eoque allegat Bedam, quasi is lib.* 2 *cap.* 7 *dicat,* Iste Bonifacius post Deusdedit Ecclesiæ præfuit, anno Incarnationis Dominicæ sexcentesimo decimo octavo. *Ita scilicet habet Coloniensis editio, quæ Baronium torsit, fecitque ut integrum annum* Sabiniano *auferret. Sed accuratiores editiones, ac nominatim Cantabrigiensis anni* 1643, *ex tribus MSS. Anglicanis, juncta versioni Saxonicæ Alfredi Regis, et novissima Parisiensi anni* 1681 *ex vetustissimo MS. S. Maximini Trevirensis et aliis pluribus Gallicanis, expresse habent,* sexcentesimo decimo nono. *Sciens autem Beda anno isto obiisse* Deusdedit, *et huic successisse* Bonifacium V, *facile aut dissimulare aut etiam ignorare potuit longius solito Interpontificium: cujus tamen statuendi necessitatem ipsemet nobis facit, cum ad finem usque anni* DCXXU *et ultra profert scriptas a* Bonifacio *Epistolas, quem tamen non integro sexennio sedisse constat.*

Ex mendoso in Beda numero

2 Dies XXIII *supra* annos III *accipimus ex MSS. Casinensi, Regio, Mazarino, Thuano et nostro, licet in editis Anastasii exemplaribus* XXIIII *notentur, quia id commodius est ad inveniendos Interpontificii menses* XU. Interpontificium autem mensis unius, dierum XU C *aut* XIII, *quod passim notatur, nimis arctum esse, non ideo tantum credes, quia Constantinopoli petenda erat jussio Principis, quæ plures menses passim requirebat (uti ex prægressis et post secutis Ordinationibus patet atque patebit) sed maxime, quia anno* DCXIX *(uti narrat Theophanes) Chaganus Rex Abarum, ingenti cum exercitu progressus in Thraciam, parum abfuit quin* Imperatorem Heraclium, *spe pacis componendæ extra muros Constantinopoleos cum magnifico comitatu elicitum, in suam redigeret potestatem; hoc autem dimissis omnibus trepide in urbem refugiente, pleraque Thraciæ oppida circum Constantinopolim subegit idem barbarus, et diripuit, nec nisi sequenti anno pacem humiliter rogatus Imperio concessit. Interim tantæ calamitatis et perturbationis fama in Italiam perlata, facile potuit suspendere negotium deferendi ad Cæsarem decreti de Electione facta a Clero, aut missos cum eo remorari in via, aut denique perductos Constantinopolim ibi sustinere,* E *donec absoluta essent urgentiora Abaricæ pacis et Persicæ expeditionis negotia, gravissime* Heraclium *prementia. Concipi autem satis commode potest, quomodo socors librarius quispiam ex antiquioribus, pro* mensibus XU, dies XU *scripserit, quibus alii deinde saltem* mensem unum *præponendum putaverint. Eadem autem ordinandi Successoris dilatio causa esse potuit, cur sepultura defuncti solennis in Vaticano usque in Novembrim protracta fuerit, et tunc demum facta, cum cito adferendi a Regia Decreti spes omnis recisa esset, nisi forte etiam ultra annum est dilata.*

Interpontificium mensium 14.

3 *Quod extat apud Gratianum decretum hujus Pontificis, ex illo Baronius recitat; meritoque rejicit alia addita, quæ habentur in Epistolæ cujusdam fragmento. Sed ea Epistola, si penitius inspiciatur, saltem pro majori parte et quoad inscriptionem, invenietur esse conficta; scribitur enim* ad Gordianum Hispalensem Episcopum; *et clarum est quod* S. Isidorus, *qui æra* DCXLVIII, *sive anno vulgaris æræ* DCX, *subscripsit decreto Gundemari Regis, tumquam* Hispalensis Ecclesiæ Provinciæ Bœticæ Metropolitanus Episcopus, *adhuc in vivis fuerit æra* DCLXXI, *anno* DCXXXIII, *quando Concilio* IV *Toletano subscripsit primus,* Isidorus in Christi nomine Ecclesiæ Spalensis Episcopus Metropolitanus: *adeoque nullus est locus* Gordiano, *qui* F *tempore* Deusdedit *Papæ Hispali sederit. Gonsalvus Davila, in suo Tomo* 2 *Theatri Ecclesiarum utriusque Castellæ; comminiscitur aliquod* S. Isidori exilium, *quo durante* Gordianus *intrusus Sedem occuparit. Nugæ. Nihil tale in Vita Sancti (quam* IV *Aprilis dedimus) Lucas Tudensis, vel Mariana, vel alius bonus Auctor. Gratianum ficta inscriptio decepit, non hic tantum, sed quoties ei usu venit Pontificum veterum Decretales allegare, Pseudo-Isidori imposturas cognitas non habenti.*

Ficta sub ejus nomine Epistola ad Gordianum Hispalen.

LXXI BONIFACIUS V

Ab an. 620 ad 626 an. 5, men. 10, dies 13

* Baron. ab 617 ad 625 an. 7, m. 10 d. 4.

BONIFACIUS, natione Campanus, de civitate Neapoli, ex patre Joanne, Archipresbyter in titulo S. Xysti, tempore Heraclii Imperatoris ordinatus anno DCXX, in Dominica, XXUII Aprilis, sedit annos U, menses X, dies XIII, obiit anno DCXXUI, XI Martii, sepultus ad S. Petrum XXU Octobris, et cessavit Episcopatus menses UI, dies XUI.

Menses

A

Epitaphium vetus probat ejus menses 10.

Menses x, *in omnibus Anastasii exemplaribus omissos, restitui, non tantum chronologiæ causa, de qua mox : sed etiam et necessario propter expressam auctoritatem Epitaphii : quod ne compositum forte credas longo post tempore, ideoque errori obnoxium ; facit ipsum ejus initium, a recenti adhuc luctu sumptum, cujus alia serius posita meminisse non solent : sic enim recitatur in Appendice antiqu. Inscriptionum pag.* 1165 *num.* 20 :

Da mecum gemitus, singulti Roma, doloris
Plena, Sacerdotis luctibus egregii.
Cur? quoniam * flere solet mens acta periclis,
Plesque orbata piis insuper officiis.
Hic vir inaccessis tenuit contraria factis
Hæc documenta, bonis moribus apta suis.
Mitis in adversis positus rebusque secundis,
Omnia grata ferens, altera pressa tenens.
Prævenit, ne nota forent, delicta viritim,
Orta tamen secuit cum pietate gravi.
In commune bonus, Bonifacius inde vocatus,
Propria lucra putans publica subsidia.
Munificus, sapiens, castus, sincerus, et æquus,
Ista beatorum sunt pia suffragia.
Nam vidualis apex, pupillorumque phalanges,
Cæcorumque chorus dux tibi lucis erit.
Infremuit post sata suis mors saucia telis,
Respiciens meritum vivere posse virum.
Culmen Apostolicum quinque et bis mensibus annis
Rexit, et ad magni culmen honoris abit.

** an? diu flere*

B

Id est, Rexit quinque annis et bis quinque mensibus.

2 *Alterum Epitaphium, ab* Honorio *successore positum, testatur quod vixerit annis* LXXIII, *et ex his in Presbyteratu egerit annos* XL, *solennes autem ad Vaticanum exequias diu dilatas fuisse, forte ad an.* DCXXVII *aut ultra : sic enim orditur in jam dicta Appendice loco citato*

Cur * titulata diu torpuerunt jura sepulcri,
Et populi nullus perstrepuit gemitus?
Segnities non culpa fuit, si forte requiris :
Nam dolor inclusus plus lacerare solet.
Pande dolor gemitum, meritisque quiesce beatis,
Ut libeat summi gesta referre Patris.
Hic vir ab exortu Petri est nutritus olivo,
Sic meruit Sancti Pastor adesse gregis.
Simplicitas, sapiens, vivax : solertia, simplex,
Serpentina, fuit simplicitate vigens.
Cumque quater denos compleret Presbyter annos,
Sera senectutis mens tamen alma fuit :
Culmen Apostolicum coluit, tres ferme per annos
Perfectum * numerum terque quaterque gerens.
Hoc sibi pro meritis successor Honorius amplis
Marmore construxit munus epitaphii.

** an? dilata*

Aliud ex quo de 73 annis vitæ constat,

C

** id est denarium ut simul sint*

3 [illegible]ronius, [illegible] i in Sabiniano *annum unum amiserat, et Pontificatu[illegible] hunc anno* DCXVII, XXIV *Decembris exorsus erat; obiisse* Bonifacium V *statuit anno* DCXXV, XXV *Octobris, cum sedisset annos* VII, *menses* X, *diem* I. *Movet Baronium Bedæ auctoritas : qui cum lib. 2 cap. 9, acturus de conversione gentis Nordhanhumbrorum, occasione matrimonii inter Eduinum eorum Regem Paganum, et Ethelburgam Cantuariorum Regis filiam Christianam, de gentis illius Apostolo S. Paulino Eboracensi Episcopo dicit :* Ordinatus est autem a Justo Archiepiscopo, sub die XII Kalendarum Augustarum, anno ab Incarnatione Domini DCXXV : et sic cum præfata Virgine ad Regem Eduinum, quasi comes copulæ carnalis, venit ; sed ipse potius toto animo intendens, ut gentem, quam adibat, ad agnitionem veritatis advocans, juxta vocem Apostoli, uni viro virginem castam exhiberet Christo. *Perrgit deinde, ex eodem Beda et* Bonifacii *Papæ epistolis, ostendere Baronius, quomodo his rebus cognitis* Bonifacius *eidem conversioni adlaboravit ; indeque colligit, saltem usque in Octobrem anni* DCXXV *eum vixisse.*

D

Bonifacius V. Baronius ab anno 617 incipiens hunc Pontificatum;

an recte ex Beda colligat finiendum anno 625

4 *Sed profecto, si rem consideres, mensium* III *spatium, quod inter Paulini ordinationem et obitum* Bonifacii *juxta Baronii sententiam intercessisset, angustum nimis est rebus ante litteras scriptas gestis. Nam cum missi ad Pontificem ex Anglia nuntiassent, non tantum Athelvaldum Anglorum Orientalium Regem esse factum Christianum ; sed etiam ejus sororem Etheiburgam, conversionis sociam, Regi Eduino matrimonio junctam, serio instare promovendæ conversioni suæ gentis ; deque Eduino ipso requirens Pontifex, hunc nihilominus in cultura idolorum persistere intellexisset, Regi et Reginæ scripsit ; quas Beda recitat et Baronius ex eo transcribit litteras, hanc laudans et adhortans, istum invitans et terrens. Quis autem non videat post ordinationem Paulini peractam* XXI *Julii in Dominica, facile elapsum mensem Augustum, prius quam ducta in Northumbriam virgo, solennia nuptialia celebrata, eaque omnia essent peracta, quæ novas sequuntur nuptias, quæque importunum fuisset seriis de Religione mutanda sollicitationibus interpolare. Tum vero aliquamdiu frustra Paulinus et Ethelburga apud Eduinum laborarunt, priusquam de Regis pertinacia, deque Reginæ incessabili opera in fidei causa recte potuerit Pontifex informari. Quare, sicut nullo modo verosimile est ante Novembrem anni* DCXXV *scriptas esse Epistolas, ita nihil est quod eas cogat scriptas dicere diu ante Quadragesimam anni* DCXXVI *quando Pascha fuit* XX *Aprilis : quo die prolem enixa est Regina, Rex autem vulneratus, paulatim effectus est capax audiendi sermonis, in quem demum circa Pentecosten consensit, cum magno suo totiusque gentis suæ bono : baptizatus deinde anno* DCXXVII *in Paschate quod fuit* XII *Aprilis.*

et non potius ex eo sequatur annus 626

E

F

5 *Interpontificii* menses IV *habent Anastasiani Codices omnes præter MS. nostrum, ubi solum ponuntur* dies XVI ; *pro quibus in Anastasianis tribus leguntur* XIII, *facili ut apparet lapsu : dies autem* XVI *magis probo quam* XVIII, *quos alia habent exemplaria, quia faciunt Successoris Ordinationem cadere in Dominicam : quam ad ejusmodi actus solitam observari, ad Romanæ Ecclesiæ exemplum, etiam alibi ; jam vidimus in Paulino Eboracensi, ex Beda.*

Interpontificii ratio.

LXXII HONORIUS

Ab an. 626 ad 638 an. 11, men. 11 dies 17.
Baron. an. 12, m. 5.

HONORIUS, natione Campanus, ex patre Petronio Consule, ordinatus tempore Heraclii Imperatoris anno DCXXII, XXIIII Septembris in Dominica, sedit annos XI, menses XI, dies XIII: obiit XII Septembris, anni DCXXXIIII, sepultus ad S. Petrum die XII Octobris: et cessavit Episcopatus annum I, menses III, dies XIII.

Ratio unius anni detracti.

In hanc Interpontificii longioris moram (cujus mox ad initium Successoris rationem dabimus) omnes codices consentiunt; nec minus in numerum annorum XII, *oportet tamen alterutro loco abundare annum: neque enim ultra* DCXL *potest differri Ordinatio Successoris. Consultius igitur esse existimo, annum istum detrahere Pontificatui* Honorii; *facillime enim fieri potuit, ut rotundo numero plurimi scripserint* annis XII *ipsum sedisse,*
B *quando ad eorum integritatem solum deerant dies* XII: *quibus nihilominus alii additos volentes menses* XI, *dies* XIII, *annum istum superfluum chronologiæ induxerint.*

2 Baronius *a* XIII *Maji, exorsus hunc Pontificatum, et finiens* XII *Octobris, iisdem quibus nos annis; annos quidem* XII *reperit, sed menses* XI *invenire non valens, iis solum additos voluit* menses quinque minus tribus diebus *(uno dicere debuerat) idque patere ait ex Synodalibus Actis Romani Concilii sub* Martino *Papa: quæ quomodo pro ista Chronologia stare videantur, necdum comperimus. Interim tam ipsi quam nobis adversatur Epistola, inserta Romanæ Collectioni Lucæ Holstenii pag.* 248, *ex Collectione Canonum Cardinalis* Deusdedit *facta seculo* XI, *circa tempora Gregorii Papæ VII. Hæc enim Epistola ad Episcopos Epiri, fertur* data Idibus Decembris Indictione XIII, *quæ cœpit mense Septembri, anni* DCXXII. *Sed observo, in eadem Collectione dicti Cardinalis, cui Epistola ista facit libri 3 caput* 188, *pro capite* 189 *poni epistolam aliam ad Sergium Subdiaconum, quæ legitur* data III Idus Junias Indictione XII. *Suspicor igitur scioli alicujus, dictam Canonum Collectionem transcribentis, culpa factum, ut in prima Epistola non*
C *legatur etiam* Indictio XII, *cujus* Decembrem *habuit* Honorius *mensem sui Pontificatus tertium; cum* Junius, *in eadem Indictione sequens eidem esset mensis nonus. Iste vero in anno communi solitus nominare prius Junium quam Decembrem, crediderit consequens esse ut Epistola data mense Decembri, ante Junium Indictionis* XII, *data esset Indictione præcedenti* XIII; *quia existimarit Indictiones æque ac civilem annum a Januario inchoandas, cujus contrarium certissimo constat ex Registro Epistolarum S. Gregorii.*

Epistola ejus ad Epp. Epiri data Ind. 15, non 14.

3 *Notabile ad commendationem* Honorii *est Epitaphium, quod in Appendice antiqu. Inscriptionum pag.* 1165 *num.* 11 *tale legitur; ostenditque eum fuisse* S. Gregorii *Papæ discipulum: sicut vicissim* Honorii *alumnus fuit, qui hoc ei scripsit.*

Epitaphium ab alumno positum.

Pastorem magnum laudis pia præmia lustrant;
 Qui functus Petri hic vice, summa tenet.
Effulsit tumulis nam Præsul HONORIUS istis,
 Cujus magnanimum nomen honorque manet.
Sedis Apostolicæ meritis nam jura gubernans,
 Dispersos revocat, optima lucra refert:
Utque sagax animo divino in carmine pollens,
 Ad vitam Pastor ducere novit oves.
Istria nam, dudum sævo sub schismate fessa,
 Ad statuta Patrum teque monente redit.
Judaicæ gentis sub te est perfidia victa,
 Sic unum Domini reddis ovile pium.
Attonitum patriæ solers sic cura monebat,
 Optata ut populis esset ubique quies.
Quem doctrina potens, quem sacræ regula vitæ
 Pontificum pariter sensit habere decus.
Sanctiloqui semper in te commenta Magistri
 Emicuere, tua tamquam animata manu. E
Nam qui Gregorii sancti vestigia inisti,
 Dum sequeris cupiens et meritumque geris;
Æternæ lucis, Christo dignante, perennem
 Cum Patribus sanctis posside jamque diem.
His ego Epitaphiis merito tibi carmina solvi,
 Quod Patris eximii sim BONUS ipse memor.

fortassis Dono Papa.

Hactenus ille; an Bonus nomine? an vero Donus? *qui anno* DCLXXVII *factus Romanus Pontifex, hoc ei carmen pangerit: quemadmodum* Honorius *ante decessori suo* Bonifacio?

4 *Tanta* Honorii Papæ *laus haud parum obfuscata postmodum est, quando ad calcem Actorum Synodi* III *Œcumenicæ, inter damnatos hæreticos Monothelitas, apparuit* Honorii Papæ *nomen: quod genuinis Actis fraudulenter attextum a Græcorum Conciliabulo quodam, post solutam Synodum Actaque ab* Agathone Papa *approbata habito, probare nititur amicus noster Franciscus Marchesius, Romani Oratorii Presbyter, in Vindiciis ejusdem* Honorii, *quas appellavit* Clypeum fortium, *editas anno* 1680. *Alii e contrario, damnatum a Concilio illum fuisse contendunt. Omnes tamen (qui quidem orthodoxi sunt) negant ejus Epistolam, quæ in crimen vocatur, quasi nascenti Monothelismo fomentum præbuerit, ulla hæreseos labe maculatam fuisse; solum culpant lentitudinem ejus ac timiditatem in Sergii Constantinopolitani errore, mox atque innotuit, palam ac manifeste damnando. Exemptum certe secuturis post se Pontificibus reliquit, quo dicerent, neque honori suo neque ecclesiasticæ tranquillitati recte consulere, qui sperant nascentes hæreses indicto partibus utrimque silentio posse compesci. Silentium enim, quod a Catholicis servatum cupiunt hæretici, ipsi minime tenent: tantoque tunc nocentius, quanto tectius virus suum spargunt, quasi ipsiusmet Apostolicæ Sedis tolerantia tantum non approbatum id sit.* F

Causa Honorii circa Monothelitas ambigua.

5 *Hujus Papæ* Honorii *Epistola, ad* Honorium *Cantuariensem Episcopum, extat apud Bedam lib.* 2 *cap.* 18, *tamquam* Data III Idus Junias, imperantibus piissimis Dominis nostris Heraclio anno XXIIII et Consulatus ejus anno III; sed et Heraclio felicissimo Cæsare, id est filio ejus, anno III, Indictione VII, id est anno Dominicæ Incarnationis DCXXXIIII. *Sed recte observat Mabillon, lib.* 2 *de re Diplomatica cap.* 25 *num.* 5, *particulam* id est, *utrobique notare, ea verba explicationis solum causa fuisse a Beda addita; adeoque auctoritatem hanc esse inefficacem, ad probandum quod Romani Pontifices ea ætate usi fuerint annis Incarnationis; eoque minus, quod (sicut ait) nulla Pontificum Romanorum rescripta hanc*

An usus annis ab Incarnatione?

LXXIII S SEVERINVS

LXXIV S IONNES IV

LXXV S THEODORVS

LXXVI S MARTINVS

A *hanc notam habent, nisi longo post* Honorium *tempore. Et ille quidem usque ad* Leonem IX, *quadringentis annis posteriorem Honorio, usum hunc differt: sed recte observat Cantellius noster* P. 2 *Differt.* 1 *Cap.* 8 *seculo saltem* VIII *cœptum induci: quandoquidem* Pelagii II *Bulla quædam fingatur* data Kalendas Martii, anno *Domini* DLXXXIII; *atque hæc fictio auctorem habeat Mercatorem illum, qui plurimas alias confinxisse arguitur: hic vero* Adriano I *sit suppar aut major; nec potuerit de anno Domini notando cogitasse, nisi ejus rei usus jam aliquis in nonnullorum Pontificum litteris fuisset. Senior etiam Leone IX est* Joannes XIII, *cujus epistola ad Landulfum Beneventanum data notatur* Anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXIX, *et Privilegium pro Virdunensi Episcopatu* anno ab Incarnatione Domini DCCCCLXXI. D HONORIU

Hi saltem sec. 8 capti adhiberi.

LXXIII SEVERINUS

SEVERINUS, natione Romanus, ex patre Labieno, Electus ante XII Octobris, anni DCXXXVIII, aut sequentis, tempore Heraclii Imperatoris; ordinatus I Maji, anno DCXL, Feria quidem II, sed festo S. Philippi et Jacobi sacra; Sedit menses II, dies IV: proinde obiit III Julii, ejusdem anni, sepultus ad S. Petrum II Augusti, et cessavit Episcopatus menses IIII, dies XXIIII.

An. 640 a 1 Maji ad 4 Julii.

B Causam *vacantis tam diu Sedis, ante Ordinationem* Severini, *facile est intelligere ex epistola Cyri Monothelitæ Episcopi Alexandrini ad Sergium Patriarcham Constantinopolitanum, ejusdem hæreseos consortem, qua significatur* Heraclii *Imperatoris Ecthesis, per Isacium Patricium et Exarchum Italiæ destinata,* quam profiteri deberet Severinus sanctissimus, qui Deo adjuvante ordinatur Romæ. *Non enim dicit,* qui ordinatus est; *sed,* qui ordinatur; *differente scilicet decretum suum Imperatore, donec consensum* Severini *elicuisset. Sed hoc excusante nihil se posse pro summa potestate agere, permissa tandem Ordinatio est;* qua facta, ceciderunt a spe sua impii, mentiti in caput proprium. Nec enim suscepta est omnino aut admissa secundum vanam eorum spem: magis autem condemnata est et anathematizata ab Apostolica auctoritate, huc transmissa pessimæ et præsumptæ novitatis Ecthesis, *inquit Martinus Papa in Concilio Lateranensi.*

Ejus ordinatio propter Ecthesim Heraclii ad 19 menses dilata;

2 Baronius *quia ex Actis constat, Ecthesim illam sub nomine Imperatoris a Cyro conscriptam fuisse* per XII Indictionem, *id est anno* DCXXXIX; *consequens esse putat, ut hoc eodem anno ordinatus sit* Severinus, *imo et mortuus; quandoquidem sequenti anno* Joannes *successor Ecthesim illam et simul Monothelitarum hæresim collecta Synodo anathematizavit, sicut putat* C *apud Theophanem legi. Ignoscendus error; quoniam enim verus* Theophanes *nondum prodierat in lucem, ejus ipsissima verba credideirit haberi in Historia Miscella* Pauli Diaconi. *Sed nihil de hac re verus* Theophanes: *nisi ad annum Heraclii* XXI *Christi* DCXXX *totam Monothelismi historiam sub unum aspectum ponens; quam alio tranferens Paulus Diaconus, annum ipsius Ectheseos nihilo magis exprimit; sed solum post narratam* Heraclii *mortem, liberorum ejus successionem, consecrationem Pauli loco Pyrrhi quarum rerum initium Theophanes ad Indictionem* XIV *finem ad* XV *refert, subdit de* Joanne Romano Præsule; *quem proinde non oportet ante Indict.* XIV, *sive ante Septembrem anni* DCXL, *ducere in Pontificatum. Ecthesis autem quam iste* Joannes *damnavit, scripta eo qui dicitur anno, exeunte* XII *Indictione; potuit solum missa fuisse cum jam Constantinopolim perlatus esset nuntius de electione* Severini, *facta ejusdem anni mense Septembri, inchoante Indictione* XII, *et sic tota nostra Chronologia cum allatis a Baronio fundamentis concordatur. Nescio autem in quo Anastasii exemplo legerit ille,* Severino *tribui* menses XI: *consentiunt enim in eo quem notavimus mensium ac dierum numero Codices omnes MSS. et quotquot impressos vidimus: cum quibus definimus* Severini *Pontificatum, cui Baronius nullum certum initium ponit.* E

eam Baronius anno 639 adscribit,

deceptus parum sincero contextu Theophanis.

VIDE APP NOT. 11

3 *Quod ad diem Ordinationis attinet, ipsas scilicet Kalendas Maji, eum jam tunc Romanis fuisse festivum, non temere præsumpsi; sed didici ex veteri Romano Kalendario, quod Joannes Fronto illustravit, ante nongentos annos scriptum, nec non ex libris Sacramentorum, Kalendario illo vetustioribus et nuper Romæ vulgatis. Nec mirum: jam enim integrum fere seculum effluxerat, quod Pelagius Papa I SS.* Philippo et Jacobo *cœperat Basilicam struere, quam successor* Joannes III *consummavit, uti ex Anastasio scimus.* F

Festum SS. Philippi et Jacobi

LXXIV

LXXIV JOANNES IV

Ab an. 640 ad 642 an. 1, m. 9, d. 18

JOANNES, natione Dalmata, ex patre Venantio Scholastico, electus ante II Augusti, post mortem Heraclii sub ejus filiis, ordinatus III Decembris, anni DCXL, Dominica die; sedit annum I, menses IX, dies XVIII; obiit proinde XX Septembris, DCXLII; Sepultus ad B. Petrum XII Octobris : et cessavit Episcopatus menses I, dies XIII.

Confirmatio Imperialis an peti tantisper desiit;

Hujus Joannis *confirmatio pronior et expeditior fuisse potuit sub novo Constantis Junioris Imperio, cui satis negotiorum fuit in eo stabiliendo contra Novercam Martinam, ut se non immisceret ecclesiasticis rebus ultra quam par erat. Quia tamen ægre fieri potuisse videtur, ut tantillo tempore iretur rediretur que Constantinopolim, quantum est dierum* XXXXIII, *et Romanis justa causa fuit Heraclii filios tamquam paternæ impietatis hæreseosque tenaces prætereundi; suspicatus aliquando sum nullam petitam confirmationem*
B *fuisse, nec alia de causa dilatam aliquamdiu ordinationem Electi, quam ut certius Ecclesiæ prospiceretur contra imminentem a Monothelitis tempestatem : quæ etiam causa ipsammet electionem impeditiorem potuerit lentioremque fecisse. Breviora enim Interpontificia fere omnia usque ad Œcumenicam sextam Synodum, in qua Monothelitæ damnati, et Orientalis Occidentalisque Ecclesiæ, propter Ecthesim Heraclii divisæ, rursum unitæ fuerunt, verosimile mihi faciebant orthodoxos Ecclesiæ filios tantisper excussisse jugum Principum hæreticorum.*

aut potius citius sit impetrata,

2 *Ita ego olim : sed postea incidi in viri eruditi Commentarium, ubi alia longe causa expeditioris posthac Confirmationis traditur, scilicet quod pene* Exarchos Ravennates *ejus rei potestas esse cœperit hoc tempore, qui sub annum* DLXVIII *a* Justino Juniore *instituti, ut Italiam qualitercumque in obedientia Imperatoris contra Barbaros retinerent, tantam paulatim acquisiverint potentiam, ut omnia pro Imperatoribus agerent, etiam Pontifices confirmando : id quod post Heraclii mortem, turbatis Constantinopoli quam maxime rebus inter ejus filios, facillime potuerunt evincere, et quasi proprium sibi facere prætextu incommodorum Ecclesiæ Romanæ obvenientium ex longiori mora viduitati ejus prospiciendi. Antiquæ certæ formulæ, quas vidimus, annis non pluribus quam quadraginta post* Joan-
C nis *Pontificatum collectas, nullam nisi obscuram faciunt mentionem Imperatoris, sed Decretum de Electo Pontifice cum libello precum pro consensione ita deferunt ad Exarchum,* ac si res tota ex ipsius unius nutu penderet, *inquit ille,* totaque in ipsum Imperialis potestas traducta esset : *rogantur etiam Archiepiscopus Ravennas, Judicesque; et Apocrisiarius Pontificius, ibidem velut in Curia ipsa Imperiali residens, ut operam suam, non apud Imperatorem, sed apud Exarchum interponant pro celeri expeditione negotii.* Exarchorum *autem potestas, seu verius tyrannis qua freti Archiepiscopi Ravennates tandem etiam Romano Pontifici pares se facere præsumpserunt, duravit usque ad annum* DCCLII *(quando Eutychius, eorum postremus, ab Aistulpho Longobardorum Rege pulsus fuit) eisque, velut Imperatoriam potestatem repræsentantibus, tam Roma quam reliqua parebat Italia, quatenus per barbaros, potiorem ejus partem obtinentes, licebat. Eorumdem quoque Exarchorum industria factum existimo, vel etiam Imperatorum Græcorum, minus jam Romæ se posse dolentium, ut ex Syria, Græcia, ac Thracia multi Romam dirigerentur, doctrina atque prudentia excellentes, eosque in Romanum Clerum adscribi facerent, qui Pontificatum quandoque consecuti vacillantem in Italia dominationem Græcorum sustentare niterentur. Et illi quidem intentum suum ut Cantellius noster observat quadamtenus consecuti sunt, ut ex Italis pauci, plurimi ex aliis per hæc tempora electi sint (nam* Joannes V *Syrus fuit,* Conon *Thrax,* Sergius *Syrus,* Joannes VI *et* VII *ambo Græci,* Sisinnius *et* Gregorius III *Syrus uterque, Græcus etiam* Zacharias, *unus* Gregorius II *Romanus) potiori tamen fine suo frustrati sunt; siquidem iis omnibus quos numeravi exteris nihil fuit antiquius, quam et tueri Sedis Romanæ jura, et Græco-* E
rum Imperatorum Exarchorumque consilia ac fraudes illudere.

quia solum ab Exarcho Ravennate petenda?

unde deinceps tot Græci ac Syri Pontifices.

Bar. a 639 ad 641 Joannem ponit. an 1, m. 9, dies 6.

3 *Prius autem quam ordinaretur* Joannes, *rescripsit ad quæstionem Scotorum de Paschate, decessori suo* Severino *directam, uti testatur Beda lib.* 2 *cap.* 19 *nullum annum exprimens : proinde Baronius cum dicit eum scribere, id factum anno* DCXXXIX, *procedit in sua jam refutata hypothesi de morte* Severini *: ex qua etiam* Joannem *statuit obiisse anno* DCXLI, cum sedisset annum I, menses IX, dies VI, XII Octobris, *ita ex Anastasio se scribere professus, apud quem ubique* menses IX, dies XVIII *leguntur.*

Plumbearum bullarum hoc seculo initium.

4 *Ejusdem* Joannis IV *ac deinde* Sergii I *Privilegia vidisse se ait Mabillonius, lib* 2. *de re Diplomatica cap.* 14. *et* cuique extare suam plumbeam bullam, *in Divionensi S. Benigni cœnobio : eoque refellit Polydorum Virgilium, Bullarum plumbo signatarum initia referentem ad* Stephanum III *et* Hadrianum I. *Addit tamen, quod Dominicus Raynaldus, Bibliothecæ Vaticanæ Custos, longe antiquiorem eam institutionem facere nitatur, allegando* S. Silvestri Bullam plumbeam, in archivo Aretino *reperiendam; et* Leonis I atque Gregorii Magni consimilia diplomata, *asservata in archivo Castri S. Angeli,* vetustissima in papyro ex frutice confecta; *pro quibus ipse Mabillonus respondere non audet, sed examini testium oculatorum* F
æstimanda relinquit. Sane, ut de Gregorio *verum id sit (nempe huic ætati propinquo) de* Silvestro *et* Leone, *tanto antiquioribus, merito quis dubitaverit. Testantur autem pariter Raynaldus et Mabillonius, in vetustioribus illis usque ad* Joannem XIII, *aliud nihil impressum plumbo cerni, quam Pontificis nomen in antica, et in postica* Papæ *vocabulum.*

Tiara in imagine monstrosa.

5 *Tandem in imagine hujus* Joannis *apud Cavallerium, non debet inanimadversum præteriri singulare illud, ne dicam monstrosum, capitis ornamentum, quod nescio quis pictor primus excogitavit; in unum compaginans* Tiaram *usus recentioris, et quidem superne coronatam, atque* Mitram *Episcopalem bicornem, fere similem hodiernæ; nisi quod inferne circumeat eam Regale* Phrygium *seu Diadema, de quorum singulorum veteri forma atque origine dicetur aliquid in Appendice ad hanc primam Partem, quo Lectorem remitto: atque dico,* Joannem IV, *si usus aliquando* Tiara *est, eadem pura ac simplicissima usum fuisse, qualis in Cavallerii imaginibus nulla, plurima in absidibus musivi operis, seculo* XII *ac* XIII *erectis, infraque repræsentandis*

LXXV

LXXV THEODORUS

Ab an. 642 ad 649 an. 6 m. 5 d. 18

Baron. ab an. 641 ad 649 an 6, men. 5, dies 20.

Theodorus, natione Græcus, ex patre Theodoro Episcopo, de civitate Hierosolyma, electus ante III Novembris, imperante Constante, Heraclii ex filio Constantino nepote, ordinatus III Novembris in Dominica, anno DCXXXXII, sedit annos VI, menses V, dies XVIII, mortuus anno DCXXXXVIIII, XX Aprilis, sepultus est ad S. Petrum XIIII Maji; cessavit autem Episcopatus dies LIIII.

Episcopatus patris incertus,

I*nter Sanctos refertur hic Pontifex in duplici MS. Martyrologio Florentino, tertioque impresso, uti dicitur inter Prætermissos ad* XIIII *Maji. Cujusnam vero civitatis Episcopus pater ejus fuerit, non possumus divinare : nam qui hoc seculo Hierosolymæ nominatur* Theodorus, *non fuit* Episcopus, *sed* Presbyter *duntaxat*, obtinens locum ejusdem honorabilissimæ Sedis; *quemadmodum ante eum* Stephanus Dorensis, *et* Sergius Joppensis Episcopi, *arrogantes sibi* Locum-tenentiam Throni Hierosolymitani, *non Episcopatum, jam inde a S. Sophronii morte vacantem. Accedit quod iste* Theodorus *floruerit anno* DCLXXX, *atque adeo* Theodoro Papæ *diu superstes fuerit.*

B

2 *Interpontificium eo mortuo* LII dierum *statuunt Anastasiana omnia exemplaria, quos malim* LII *primitus scriptos credere; et quidem sic, ut ipse dies, cujus initio mortuus ille fuerit, adnumeretur, atque ita solum placet scribere* LIIII, *sic enim, et non aliter, venitur ad Dominicam, qua sit Successor ordinatus.*

Interpontificium.

3 Baronius, *supponens* Joannem *obiisse* XII *Octobris, ex tempore designati ab Anastasio Interpontificii concludit consequens esse, ut* Theodorus *et subrogatus sit Pontifex* XXV *Novembris : et rursum ex eo quod sepultus dicatur* pridie Idus Maji (*quasi hoc idem sit quod ex vita tunc migrasse*) *ultra dictos annos et menses, dies* XX *attribuit ejus Pontificatui.*

Baronii Chronologia.

E

LXXVI S. MARTINUS

Ordinatus anno 649,

Martinus, de civitate Tudertina Provinciæ Tusciæ, electus ante XIIII Maji, ordinatus XIIII Junii, in Dominica tertia post Pentecosten, anno DCXLIX. Ad hunc sub calumnia tentatæ proditionis ejiciendum missus a Constante Juniore Theodorus Calliopa, jussionem Principis exhibuit XVII Junii, ipsumque captivum cepit XIX ejusdem mensis Feria III, adeoque anno DCLIII. Tum ductus in Græciam, variis moratus est locis, ac nominatim Naxi annum integrum : ubi videtur Depositionis suæ excepisse sententiam die III Augusti, anno DCLIIII, et consensisse ut Eugenius Vicarius ordinaretur : eodemque anno Constantinopolim appulit XIIII Septembris, et in carcerem raptus, die LXXXXIII captivitatis, C Feria III, adeoque XIX Decembris ejusdem anni, adductusque in judicium; in alio rursum

arectus anno 653,

carcere fuit diebus LXXXII, proinde ad XIII Martii, anni DCLV. Inde translatus est in domum F Sagolabæ Scribæ, post biduum deportandus in exilium, sic ut in Cœna Domini, adeoque die XXVI Martii, prænavigarit Pharum, et XV Maji, pervenerit Chersonem : ibique in magnis ærumnis vivens, uti gemina ejus Epistola inde data testatur, obiit Confessor in die S. Euphemiæ XVI Septembris, indictione XIV recenter inchoata, adeoque anno DCLV. Sedit igitur usque in tempus dati pro Eugenii Ordinatione consensus annos V, mensem I, et dies aliquot : universim vero a die Ordinationis suæ usque ad diem mortis numeravit annos VI, menses III, dies III. Colitur a Græcis ipso quo obiit die, solennius tamen in Aprili die XIII aut XIV, quod eo mense deportatus in Chersonem sit, ubi et depositus dicitur XVIII Septembris. Ejusdem relatio Constantinopolim et Depositio in Blachernis commemoratur XX Septembris, Romæ autem, quo postea delatum est corpus ad ecclesiam sui nominis, SS. Silvestri et Martini in Montibus, XII Novembris.

exul obiit anno 655.

A

MARTINUS
Unde et quam certo de his constet contra chronotaxim Baronii?

Habentur *hæc omnia, usque ad signum * partim ex Epistolis ipsius Sancti, partim ex* Commemoratione eorum, quæ læviter et sine Dei respectu acta sunt a veritatis adversariis, in Sanctum et Apostolicum, novum revera Confessorem et Martyrem, Martinum Papam Romæ, per epistolam cujusdam Christianissimi, directam his qui sunt in Occidente, seu Romæ et in Africa, orthodoxis Patribus : *ex quibus cum expresse constet de anno mortis per mensem et Indictionem; de anno autem comprehensionis Romæ factæ, per concursum diei et feriæ; de tempore item quo devectus in exilium, per diem Cœnæ Domini, biduo post dies geminæ captivitatis simul sumptæ* CLXXVIII *recurrentem; mirum est quomodo* Baronius *comprehensionem quidem adscripserit anno* DCLI, *exilium autem anno* DCLII, *et mortem* DCLIII; *Pontificatui ejus assignans annos* VI, *men.* III, *dies* XII, *quia, propter mortem* Theodori *cum die sepulturæ confusam, orsus erat ejus tempus a die* I *Julii.*

2 *Catalogus Palatinus in Bibliotheca Vaticana omniaque Anastasii exemplaria Pontificatum* Martini *definiunt annis* VI, *mense* I, *diebus* XXIV, *quos ego non dubito esse sic scriptos ab iis qui depositionem* Martini *sciebant fuisse invalidam : id tamen fecerunt illi contra usum antiquorum Catalogorum, qui ultra qualemcumque depositionem nullius Pontificatus tempus notabant, et Ordinationes qualescumque, etiam vivente vero Pontifice factas, adscribebant ejus tempori qui sic erat ordinatus. Sed factum bene, quod pariter non mutaverint numerum* mensis unius *qui additus ad* V annos *(quos solos credam scripsisse eos qui tunc Romæ vivebant, et Pontificum Catalogos continuabant) et diebus* XXVI *in* XXIV *mutatis deducit nos in diem* VI *Augusti anni* DCLIIII, *quo præsumere placet indicatam* Martino, *insula Naxo adhuc existenti fuisse abdicationem suam, cui tamen non consenserit nam ipsum vel sponte vel coacte abdicasse Pontificatum præsumere vix patitur historia eorum quæ passus Constantinopoli est, ubi post alias contumelias,* suscipientes eum carnifices, exuerunt exterius ejus Pallium Sacerdotalis stolæ : *quod videtur intelligendum de Pallio Pontificali, eatenus reservato. Postea tamen verosimiliter abdicavit.*

D

Pontificatus gesti spatium.

an eo se tandem abdicarit?

B

LXXVII EUGENIUS

E

Ab an. 654 ad 657 an. 2, men. 8 dies 25.

Eugenius, natione Romanus, de regione prima Aventina, Clericus a cunabulis, ex patre Ruffiniano, tempore Constantii Imperatoris, ab invito verosimiliter Clero, declaratus pro Electo, vel potius pro absentis Martini Vicario, anno DCLIII, mense Junio, die circiter XXIII; postea, eodem ex insula Naxo verosimiliter annuente, anno DCLIIII, IIII Septembris in Dominica, ac tandem ex verosimili ejusdem Martini cessione, facta anno DCLV, circa Pascha verus Pontifex, sedit universim annos II, menses IIII, dies XXV; defunctus anno DCLVII, XXXI Maji, sepultus est ad S. Petrum II Junii : et cessavit Episcopatus mensem I, dies XXVIII.

Martino vivente et consentiente ordinatur,

Ipse S. Martinus *in epistola* II, *quam mense Septembri paulo ante mortem ex Chersone dedit*, ad quemdam sibi carissimum de exilii sui calamitate, *mirans se ita negligi a Romanis, ut ne de victu quidem ipsi curando soliciti sunt; incertusque odione an timori id debeat imputare;* Verum tamen, *inquit*, Deus qui omnes vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, per intercessiones S. Petri stabiliat corda eo-

C rum in orthodoxa fide, et confirmet contra omnem hæreticam et adversariam Ecclesiæ nostræ personam, et immobiles custodiat; præcipue Pastorem, qui eis nunc præesse monstratur : quo in nullo prorsus deviantes vel declinantes aut dimittentes eorum, quæ in conspectu Domini et Sanctorum Angelorum ejus in scriptis professi sunt, usque ad pusillum quidpiam, una cum humilitate mea coronam percipiant justitiæ orthodoxæ fidei, de manu Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi. *Non lupum, sed* Pastorem; *non invasorem Sedis alienæ, sed legitime* præsidentem, *et precum suarum communione dignum æstimat* Eugenium Martinus.

2 *Hinc nobis verosimile fit, quod in Insula Naxo commorans Sanctus, libellum Romanorum acceperit, quo se constare in orthodoxa fide profitebantur, et quidquid tolerandum foret, numquam pro eo se ordinaturos quemquam nisi ipse annueret. Quod cum annuisset ille, priusquam Constantinopolim veheretur, libera Cleri suffragatione, fuerit* Eugenius *ordinatus Episcopus Vicarius die* IIII Septembris *in Dominica, anno* DCLIV : *eoque respectu in quibusdam Anastasii MSS. exemplaribus atque apud MS. nostri auctorem* cessavisse Episcopatum an. I, men. II, dies XX, *computandos a* XIII *Junii quo primum declarata fuit depositio Martini per Theodorum Calliopam : esto exemplaria alia dicant* cessavisse *solum* dies XXVIII : *quia forte post* Martini *discessum ex Italia, coactus Clerus ad electionem procedere, invitus invitum in Sede Petri et Lateranensi Palatio collocarit : qui tamen constanter renuerit Ordinationem illicitam consummare, sed* Martini *consensum expectaverit.*

an. 654, 7 Septembris.

F

3 Baronius *existimans obiisse* Eugenium *die* II *Junii anno* DCLV, *et credens quod non nisi post* Martini *mortem, priori anno obitam ex ejus sententia, potuerit sedisse legitime, accedente Cleri consensu; affirmat eum* menses *dumtaxat* III, dies XXIII *Romanæ Ecclesiæ Pontificem præfuisse. Ego post Sedis* annos II, menses IIII, *acceptos ex Anastasio*, dies XXV *scripsi pro* XXIIII : *quia sic commodius sequuntur cetera, extremum diem computando quem alii videntur neglexisse.*

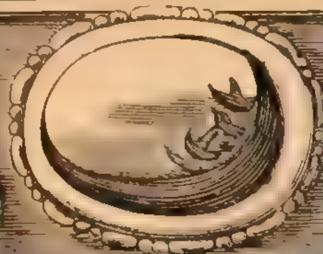
Baronii calculus.

LXXIX S EVGENIVS

LXXVIII S VITALIANVS

LXXIX ADEODATVS

LXXX DONVS

LXXVIII VITALIANUS

Ab an. 657 ad 671, an. 14, men. 5, diem 1.

VITALIANUS, natione Signiensis Provinciæ Campaniæ, de patre Anastasio, electus ante II Junii, DCLVII, tempore Constantis Imperatoris. ordinatus XXX Julii in Dominica, sedit annos XIV, menses V, diem I, obiit anno DCLXXI, XXX Decembris: sepultus ad S. Petrum XXVII Januarii quo colitur: et cessavit Episcopatus menses II, dies XIII.

Tempus sedis.

Passim *quidem Catalogi præter* annos XIIII, menses III, *nullos dies numerant qui ad finem Januarii mortem* Vitaliani *differrent. Sed errorem ex eo obrepsisse existimo, quod initio scriptum fuerit* m. u. d. I, *extritoque* d *fuerint conjunctæ litteræ* u *et* I, *factumque sit* III.

2 Baronius *Pontificatum* Vitaliani *exorsus anno* DCLV, *ultima Augusti; et obiisse credens* XXVI *Januarii anni* DCLXIX; *definit eidem* annos XIV, men. V, minus dieb. IV.

Bar. a 6 55 ad 669, an. 14, men. 4, dies 26.

LXXIX ADEODATUS

B

Ab an. 672 ad 677, an. 5, men. 2, dies 5.

ADEODATUS, natione Romanus, ex monachis, de patre Jobiniano, electus ante XXIII Januarii, DCLXXII, imperante Constantino Pogonato, et ordinatus XIV Martii in Dominica, sedit annos V, menses II, dies V, obiit anno DCLXXVII, XVIII Maji, sepultus ad S. Petrum XXVI Junii : et cessavit Episcopatus menses IV dies XV. E

Anni quatuor apud Anastasium,

Omnia *quidem* Anastasii *exemplaria et Auctores Anastasium secuti,* Adeodati *Pontificatui* annos *dumtaxat* quatuor *assignant : hoc autem credibile est fecisse Anastasium, quia sic reperit in Catalogo veteri, quem supra dedimus descriptum, annis circiter* LXXX *post mortem* Adeodati. *Oportet tamen, ut vel hic, vel in alterutro duorum subsequentium Pontificum, annis notandis irrepserit error, dum constat* Dono *solum sesquiannum,* Agathoni *biennium et semis dari; et hunc tamen vixisse fere usque ad finem anni* DCLXXXI. *Hoc animadvertens* Baronius, *qui in* Martini *morte et* Eugenii *successione annos duos perdiderat : non dubitavit* Adeodato *annos* IIII *et* Agathoni *nihilominus adhuc unum dare : quem quoad* Adeodatum *secutus etiam ipse aliquando sum, in commentario antehac a me scripto ad usum nostri P. Cornelii Hazart, vernacula Belgarum lingua vulgaturi primum partem Triumphi Pontificii.*

C

non ad septem,

5 *Movebat me, quod* Eugenium *statim a captivitate* Martini *per vim ordinatum credens cum* Baronio, *consequenter crederem* Eugenium Martino *supervixisse anno non multum plus quam medio. Sic autem motum me facile in Baronianam correctionem inclinavit auctoritas Anastasii ab eo allegata, cujus vadem videbatur præstare Sigebertum in chronico. Sed rem propius inspiciens, et percurrens tot undique conquisita Anastasiana exemplaria, ad quæ exacta est ultima editio Regia; ac neque in veteribus editionibus, neque in ulla variantium editionis istius novissimæ lectionum, numerum annorum* IIII *reperiens : considerans autem quod Sigebertus, Pontificum sibi succedentium nomina referendo, non addat quanto quisque sederit tempore : sed in margine tam hic quam alibi dumtaxat habeat notatos temere annos Christi (juxta quos tum alia multa circa Pontifices varios turbantur, tum* Vitalianus *solum sedisset annos decem) non magni faciendum credo, quod videatur Pontificatum* Adeodati *extendere ad septennium.*

sed ad quinque extendendi.

3 *Nobis satis est quinquennium* Adeodato *dari, ea lege, ut si decessorum ejus alteri possit annus unus addi, supra numerum annorum qui eisdem in ipsomet Anastasio assignantur,* Vitaliano *scilicet quatuordecim et duo* Eugenio, *posset* Adeodatus *annis* IIII *manere contentus; et tunc ordinatus hic fuisset anno* DCLXXIII, XIII *Martii, Dominica* III *Quadragesimæ, obiisset que* XVIII *Maji, et cessavisset Episcopatus menses* IIII, *dies* XVII. *Interim ut, jam dixi, apparet necessitas evidens hoc circiter tempore addendi annum saltem unum per conjecturam, quod alias haud libenter sic facio; ut salva habeatur reliqua ex Catalogis et Anastasio profluens Chronologia.*

4 *Extat inter Concilia Galliæ, a nostro Jacobo Sirmundo edita, tom.* I *pag.* 507 *Rescriptum Pontificale, quo* dilectissimis Fratribus, universis Episcopis in Galliæ partibus, Adeodatus *declarat, quod, licet* mos atque traditio S. R. Ecclesiæ plus non suppetat a regimine Episcopalis providentiæ religiosa loca secernere; *exemptionem tamen quam* Ægericus, religiosus Presbyter et Abbas monasterii S. Martini *Turonensis, pro eodem suo monasterio petiit, concedendam duxerit, postquam* Crotberti Turonensis Ecclesiæ Præsulis libertatem, hoc est liberam dispensandi licentiam scripto concessam comperit... et aliorum, per Gallicanam provinciam constitutorum Antistitum, ad id consensum præbentium, subscriptiones supter annexas inspexit. *Hujus Rescripti partem dumtaxat legens apud Baronium, nec satis certus adeo antiquas esse monasteriorum exemptiones a visitatione Episcopali etc. quam hic indicatur, cum dicitur, id* plus non suppetere, *hoc est, in usu amplius non esse, et in eodem fragmento identidem inveniens titulum* Religiosi Abbatis; *opinatus sum, cum titulo* Abbatis Secularis *opponi, atque adeo figmentum aliquod recentius istud esse, ad ea tempora referibile, quibus res monastica Abbatibus non monachis commendari cœpit. Verum eo nunc integre viso, animadverto,* Religiosum *hic non aliter dici, ac nunc diceremus* Reverendum : *et apud Mabillonum de re diplomatica lib.* I *cap. 4 dubitationem omnem de exemptionum vetustate pluribus exemplis dissolutam inveniens, eidem Turonensi monasterio libenter gratulor tam vetustum Privilegium, et quidquid in contrarium definivisse videor in Propylæo Aprilis num. 127 cupio retractatum; non solitus cuiquam rationabili*

Adeodati pro Turonensi S. Martini monasterio.

F

Privilegium sincerum.

A ADEODATUS *tionabili objectioni negare justitiam, quam sinceritas atque veracitas postulant ab eo, qui seposito alio quocumque respectu solum veritatem sectari profitetur, etiam contra qualemcumque suam priorem sententiam; sicut sæpenumero non solum professus sum, sed reipsa feci, ac porro faciam, animo æque discere ac docere parato.*

5 *Quod in editis Anastasii exemplaribus post hunc Pontificatum additur, nec invenitur in MSS.* A tempore ordinationis Gregorii, *id est* XIII *Septembris anni* DXC, usque huc, *id est usque ad sepulturam* Adeodati, *sunt* anni XCII menses II, dies XIII, *ab imperita prorsus manu est: cum ultra aliorum terminos progressi cum hoc Pontifice (quem* Baronius *anno* DCLXIX *subrogatum* Vitaliano IX *Aprilis, facit sedisse annos* VIII, *menses* II, *dies* XXVI, *ut perveniat ad* XXVI *Junii anni* DCLXXVI *quando mortuum credit) non tamen plus inveniamus, quam annos* LXXXVI, *menses* IX, *dies* XIIII. D *Anni ab ordinatione S. Gregorii usque huc erronee subducti.*

LXXX DONUS

Ab an. 677 ad 679, an. 1, m. 5, dies 10.
Baron. ab an. 676, ad 678.

DONUS, natione Romanus, ex patre Mauritio, electus ante XXVI Junii, DCLXXVII imperante Constantino Pogonato, ordinatus IIII Octobris die Dominica; sedit annum I, menses V, dies X; obiit DCLXXIX, XIII Martii; sepultus ad B. Petrum XI Aprilis: et cessavit, Episcopatus menses II, dies XV.

Hic dum electus esset, *inquit Anastasius, necdum scilicet ordinatus*, apparuit stella a parte orientis, a B galli cantu usque mane per menses tres: cujus radii cœlum penetrabant: in cujus surgentis visione omnes provinciæ et gentes mirabantur: quæ post in semetipsam reversa disparuit: pro quo et maxima mors a parte Orientis subsecuta est. *Convenit hujus stellæ ortus in tempus Interpontificii quod signavimus a* XIIII Maji ad III Octobris.

Stella prodigiosa tempore Interpontificii progressi.

2 *Sed difficultas est, quomodo mors* Doni *conveniat in annum* DCLXXIX, *quandoquidem* Divalis sacra, *initio Concilii* VI *Œcumenici posita*, directa ad Donum sanctissimum Papam senioris Romæ, contradita vero Agathoni Papæ sanctissimo ac beatissimo ejusdem antiquæ Romæ, eo quod idem Donus de præsenti vita decessisset; *scribatur data* pridie Idus Augusti Constantinopoli indictione VI, *id est anno* DCLXXVIII. *Movit ea res* Baronium, *movit et me quondam, ut cum eo ad unum annum anticiparem prædictam successionem, quamvis in nomine mensis appareret vitium: quocumque enim die anni mors statuatur, præcesserit tamen* Idus Augusti *mensibus ut minimum* IV, *per quos eam ignoratam fuisse Constantinopoli tam est impossibile; quam incredibile quod* Agatho, *absque jussione et scitu Exarchi Imperialis, fuerit ordinatus.*

Divalis ad Donum scripta et Agathoni tradita;

3 *Ast nunc animadverto Appendicem istam,* data etc. *subjunctam inscriptioni, nec haberi in Græco, nec in* E *veteri Latina versione, juxta editionem Parisinam anni* MDXXIV, *sumptam ex Codice Bellovacensi, cui ad calcem Concilii prædicti additur:* Scriptus est hic codex temporibus Domini Sergii, sanctissimi ac beatissimi Papæ et in Patriarchio sanctæ Ecclesiæ Romanæ reconditus. *Quod igitur nec in Græco nec in vetusta Latina versione legitur, quomodo postea accesserit, nescio; neque videtur mereri fidem, et veluti ineptum glossema alicujus scioli a margine transiisse ad textum credi potest. Mihi certe jam amplius non obest, quo minus Divalem istam censeam scriptam esse anno* DCLXXIX *Indictione* VII, *in confinio Februarii Martiique. et perlatam in urbem post* Doni *mortem, electoque mox Successori traditam. Qui statim atque ordinatus est, directis in omnes Occidentis sibi subjecti provincias litteris, super negotio fidei, quod tractandum proponebatur, jussit celebrari Synodos Provinciales, earumque sententias perscribi in urbem, ubi etiam ipse iisdem acceptis habiturus esset, quam cito licuisset, Synodum Episcoporum Italicorum, prout anno sequenti fecisse docebimus.*

olim Data caruit, quæ postea inepte adjuncta chronologiam turbavit.

C

LXXXI S. AGATHO

F

Ab an. 679 ad 681 an. 2. m. 6, dies 3.

AGATHO, natione Siculus, ex Monachis, electus ante XI Aprilis anno DCLXXIX, et ordinatus die XXIX Maji, in Dominica, imperante Constantino Pogonato; sedit annos II, menses VI, dies III; obiit anno DCLXXXI, die I Decembris, sepultus a S. Petrum X Januarii feria III sequentis anni, quo die colitur. Venerantur eum Græci cum titulo Thaumaturgi XX Februarii: cessavit autem Episcopatus menses X, dies XVII.

Baronius, *initio* Agathonis *ad annum* DCLXXVIII *relato, nullum certum statuens mensem aut diem, nullum quoque certum tempus durationis Pontificatus ejus definit. Mortuum autem illum credens* X *Januarii, idque videns non posse quadrare in annum* DCLXXXI, *quo toto usque ad Septembrem duravit Synodus Œcumenica* VI, Agathone *vivente terminata, cogitur hujus mortem differre usque in annum* DCLXXXII; *adeo ut secundum ipsum sederit* Agatho, *præter annos* III, *menses ut minimum* IV: *et deinde vacaverit Sedes usque ad* XV *Augusti anni* DCLXXXIII; *de qua successione infra. Nunc quod* Agathonem *spectat, id agamus: prius tamen notari velim, ex longioribus post* Agathonis et Leonis *obitus Interpontificiis, haud vane colligi, quod* Constantinus Imperator, *haud paulo ad rem attentior quam Decessores sui, Exarchis ademerit ad seque retraxerit potestatem Electos Romæ Pontifices confirmandi; quam tamen ante mortem iterum remisit, in infra dicetur in* Benedicto II.

Cur ea mors in an. 682, dilata ab aliis?

DISSERTATIO

DISSERTATIO XV.

De Pontificatu Agathonis, et Synodo œcumenica VI sub eo celebrata, fraudulenterque relato inter damnatos nomine Honorii Papæ.

Post Synodum Romæ celebratam principio anni 680,

Hujus *Pontificatus anno primo adhuc currente, Christi vero* DCLXXX, *celebrata videtur Romæ* CXXV *Episcoporum Italicorum Synodus, pro negotio Legationis Constantinopolim dirigendæ : cujus post* Doni *mortem, ad quem Divalis Epistola fuerat directa, integro fere anno tardantis, justa proponitur excusatio, quod* numerosa nostrorum *Occidentalium* multitudo usque ad Oceani regiones extenditur.... dum in medio gentium tam Longobardorum quam Sclavorum, nec non Francorum, Gallorum, et Gotthorum atque Britannorum plurimi esse noscuntur : quorum sententias synodaliter audiendas expectare oportuit, ut a generalitate totius Concilii nostra *Occidentalium* suggestio fieret; ne si tantum pars quod agebatur cognosceret, partem lateret; *uti scribit Romana Synodus. Et his similia indicans Pontifex in Epistola sua, ad alias tam diuturnæ protelationis causas, adjicit* corporales ægritudines *suas*, in quibus vivere nec libet nec licet assiduis ægrimoniis laborantem; *quibus omnibus factum sit, quod* non parvus temporum cursus elapsus est, *priusquam Imperiali mandato fieri posset satis : nec enim* parvus temporum cursus, *in tam optati executione præcepti, videri debet annus circiter integer, qui a scripta Constantinopoli Divali usque ad Legatorum appulsum videbatur elapsus.* B

et ante exortam pestem profecti Legati,

2 *Opportune autem electos a Synodo et Pontifice Legatos, et congruis utrimque litteris instructos, hortatus est Agatho* ad piissimæ Tranquillitatis vestigia properare; *quia ineunte mox æstate, ipsa jam nominata Indictione* VIII, *ut scribit Anastasius,* mense Junii die XIIII *non* XXVIII *(quod librariorum incuria irrepsisse monet Calvisius)* luna eclipsim passa est, et mortalitas major atque gravissima subsecuta mense suprascripto, Julio, Augusto et Septembri in urbe Roma. *Sed hæc dum intus forisque grassatur, jam pridem Constantinopoli versabantur Legati, eadem Indictione* VIII, *die* X *vel potius* XVII Martii, *illuc appulsi. Siquidem proxime subsequens Dominica, qua eos Imperator in Blachernas solennissima pompa deduxit, fuit dies* XIIII *mensis teste Anastasio : id autem, toto tempore Synodi inchoationem prægresso, non contigit nisi mense* Martio. *Erravit igitur Anastasius, quando adventum Legatorum adscripsit diei* X Novembris Indictionis Nonæ, *quo mense et Indictione satis constat, die istius mensis* VII, *celebratam primam Synodi Actionem, iisdem Legatis præsidentibus.* C

appulerant Constantinopolim 10 Martii,

quo mox convocata Synodus,

3 *Nihilo tamen minus erravit, quisquis alteri Imperatoris prænominati Divali, post Legatorum adventum datæ ad Georgium Archiepiscopum Constantinopolitanum, imperando ei ut* congreget omnes, qui ad ejus sanctissimam Sedem pertinent, sanctissimos Metropolitas et Episcopos, ad Regiam urbem : *erravit, inquam, quisquis Divali isti, præter quam in Græco veterique Latina editione habetur, adjecit hæc verba :* Data quarto Idus Septembris Constantinopoli, imperante Domino piissimo perpetuo Augusto Constantino Imperatore, anno XXVIII et post Consulatum ejus XII. *Cum enim Synodus cœpta sit,* Imperantibus a Deo coronatis serenissimis Dominis Flaviis, Constantino quidem piissimo et a Deo decreto magno Principe, perpetuo Augusto Imperatore, anno XXVIII, et post Consulatum ejus a Deo instructæ mansuetudinis anno XIII, Heraclio vero et Tiberio a Deo conservandis ejus fratribus anno XXII, die VII Mensis Novembris. Indict. IX; *et hac ratione consequenter notentur omnes Synodi Actiones; necesse est, ei qui Divali prædictæ addidit datam errorem obrepsisse, in componendis annis Imperii et post Consulatum.*

per litteras, non in Septembri,

4 *Deinde ex tam male conjunctis characteribus male infertur annus Datæ Divalis, ab anno* DCLXXX *diversus; ut propterea dicantur anno uno citius Constantinopolim appulisse Legati. Denique si hi jam appulerant a Martio mense præfati anni; incongrue differtur indictio Concilii ad menses fere* VI; *meritoque creditur indictum illud esse mense* Aprili; *ut qui undique erant conventuri, menses saltem* VII *habere nt ad disponenda in suis Ecclesiis omnia, longiori absentiæ necessaria. Captæ enim Actiones* VII Novembris Indictionis IX, *uti dixi, continuatæ sunt usque* XVII Septembris Indictionis X : *universim autem numerantur Actiones* XVIII, *quæ admodum perturbate attinguntur ab Anastasio : quod satis est hic indicasse, cum verus earum ordo certius ex ipsis Concilii Actis habeatur.*

sed Aprili datas, E

duravit a 7 Novembris ad 17 Septembris alterius,

5 *Solum noto, quod toto Concilii tam diuturni tempore nihil mutetur in conjunctione tot ærarum; primam autem et secundam earum esse Imperii, per* Constantem *patrem* Constantino *primogenito sub annum* DCLIV, *et quinquennio post duobus aliis filiis communicati; tertiam vero sumi post Consulatum perpetuum, depositum patre moriente,* XV *Julii anno* DCLXVIII : *adeo ut videatur Imperator, commodi majoris causa, ad unam communem epocham, mensi* Octobri *affixam, revocasse omnes illas æras, ne multiplicitas pareret confusionem in Actis publicis. Cur autem* Octobrim *elegerit, non alia mihi occurrit causa, quam quod eo mense cœperint ex decreto paterno Imperii ejus anni scribi omissis annis Consulatus Versio quidem Latina, Actione* IX *die* VIII *Martii, incipit notare annum* Constantini XXVIII, *et sic deinceps prosequitur : sed nihil in Imperio fratrum, nihil in anno Post Consulatum notando mutans, suspectam nobis reddit diligentiam interpretis, in sola prima æra differentiam facientis, ne non satis certo fundamento id fecerit; cum annus post Consulatum similiter videatur mutari debuisse in Actione* XIII, *quæ fuit die* X *Augusti celebrata. Sed factum bene, quod cum distinctior notitia trium istarum Ærarum non suppetat, accurate fuerat a transcribentibus tam Græce quam Latine observata mutatio* Indictionis IX *in* X. *Actione* XIII, *die* XI *Septembris : quo fit ut prioribus illis non egeamus.* F

Indictione 9 et 10 inchoata.

6 *Finita Synodo, et plerisque Episcoporum ad sua digressis, qui superfuerunt quinquaginta quinque Patres, velut totam Synodum adhuc repræsentantes, cum Georgio Patriarcha Constantinopolitano dictarunt Synodicam ad* Agathonem *epistolam, quæ tamen in veteri Latino codice, cujus supra meminimus, non reperitur : ac verosimiliter missa Romam non est : quia priusquam expediri possent Legati ad reditum, nuntiata Constantinopoli fuit mors* Agathonis, *die* I *Decembris Romæ obita : cui testimonium novum sancitæ per Œcumenicam Synodum fidei additur ab Epitaphio, quod in Appendice antiqu. Inscriptionum pag.* 1266, *num.* 3 *tale legitur.*

Deinde scribitur epistola ad Agathonem;

paulo post mortuum, et ab unione confecta laudatum,

Pontificalis apex virtutum pondere fultus
Ut jubar irradiat, personat ut tonitru.
Quæ mox hic peragit doctrinæ fomes et auctor,
Format enim gestis, quæ docet eloquiis.
Dum simul æquiparet virtus et culmen honoris,
Officium

DISSERTAT. XV.

A Officium decorat moribus, arte gerit.
Præditus his meritis Antistes summus AGATHO,
Sedis Apostolicæ fœdera firma tenet.
En pietas, en prisca fides : Insignia patrum
Intemerata manent nisibus, Alme, tuis.
Quis vero numeret morum documenta tuorum,
Formula virtutum cum tua vita foret?

scribitur etiam edictum fidei cum epistola ad Synodum Rom.

7 Præter eam quæ fuerat ad Agathonem scripta Epistola quæque Constantinopoli remansit, compositum eodem tempore est Edictum fidei, Christo dilecto populo omni habitanti in Occiduis partibus, una cum exemplari divinæ Jussionis Domini Constantini, directæ ad Synodum Apostolicæ Sedis antiquæ Romæ : cui sua manu subscripsit Imperator, Legimus : sed quod additur Data x Kalendas Januarias Constantinopoli Imperiali Domo, piissimo perpetuo Augusto Constantino anno XXIX... Indict. X. deest in Græco : ab interprete vero additum videtur, et a transcribente vitiatum. Indictio enim x a Septembri anni DCLXXXI inchoata male componitur cum anno Imperii XXIX, qui solum debuisset scribi XXVIII. Plane enim existimo scriptam esse hanc Jussionem eodem tempore, quo scripta Epistola ad Agathonem; ut quemadmodum Legati B non solum a Pontifice, sed etiam a Romana Synodo attulerant litteras distinctas ; sic ad utrosque distinctas referrent : prout factum fuisset, nisi nuntiata mors Agathonis eas quæ ad ipsum erant suasisset supprimere commutandas cum aliis ad Successorem dandis, quamprimum ille ordinatus esset : qua de re mox infra.

ex quibus prior suppressa propter mortem Agathonis.

Pro eo electi mox Leonis Ordinatio,

8 Quod autem ad Electionem Successoris pertinet, eam credibile est non fuisse dilatam, sed tertio mox die post temporariam Agathonis in Laterano depositionem (quemadmodum universim faciendum Bonifacius III decreverat) convenisse Clerum, et electo Leone, suum de eadem Electione Decretum misisse Constantinopolim : quod eo potuit appulisse mense Januarii. Id cur statim approbatum non sit, nullam antiqui scriptores rationem indicant : verosimillima tamen est Baronii conjectura, suggestum Imperatori fuisse, ut non prius Electum Romanum confirmaret, quam Romana Ecclesia, cujus exemplum totus Occidens secuturus esset Synodum VI approbasset. Dum autem colliguntur Acta et transcribuntur alia quædam videtur injecta remora, quidquid pro unione Ecclesiarum factum erat, subversura nisi epikia tandem usus Leo cum suis, de summo jure potius cedendum aliquid censuisset, quam rigide contendendum pro re fidei integritatem non concernente : quemadmodum in causa trium Capitulorum simili epikia usam Ecclesiam Romanam in confesso est. Res a C nemine testata, sed ex post factis colligenda, ideoque varius variorum sententiis agitata, mihi videtur sic se habuisse.

diu dilata

propter quæstionem de Honorio motam,

9 Silentium de una aut duplici Christi voluntate tenendum edixerat Papa Honorius, et cum Sergio Constantinopolitano Patriarcha Monothelita communicarat per litteras ; in quorum utroque quam fuerit excusabilis, Baronius explicat, neque Catholicus quisquam est bonus qui dubitet, quin extra culpam eum fuisse crediderint sui successores. Mala tamen in Oriente opinio de eo invalescebat, ubi Monothelitæ ipsius se nomine quamvis falso, tutabantur : adeo ut Patriarchæ Theodorus Constantinopolitanus et Macarius Patriarcha Antiochenus, eorum hoc tempore Coryphæi, Constantino Imperatori, pro unione satagenti, multam instantiam fecerint, ut ejiceretur Vitalianus Beatissimus de diptychis (qui scilicet Monothelismo palam adversari cœperat) asserentes Honorium memorari in illis : se autem non acquiescere ut memorentur qui postmodum fuerunt Patriarchæ in sancta Romana Ecclesia, donec conquisitio et satisfactio fiat verborum, de quibus contenditur inter utrasque Sedes, uti Constantinus scribens ad Agathonem exponit ; certus interim utrosque habere pro Orthodoxis, nec Vitalianum expungendum concedere, donec quæstio controversa de D fide fuerit definita, ad quod submitti Legatos petit.

quem sibi vendicarant Monothelitæ.

Nam licet ea mota non sit in Synodo,

10 Ad hæc prudenter Agatho cum Romana Synodo, Legatos quidem misit, tractaturos de fide, juxta instructionem iis datam ; de Honorio autem et Vitaliano, clam fortasse, monuit tenendum silentium, palam autem satis innuit, de alterutro nihil male sentiendum cum in Epistola ad Imperatores data, exponens Romanæ Ecclesiæ fidem, concludat quod hæc est vera fidei regula, quam in prosperis et in adversis tenuit ac defendit Apostolica Christi Ecclesia : quæ per Dei omnipotentis gratiam a tramite Apostolicæ traditionis numquam errasse probatur, nec hæreticis novitatibus depravata succubuit : sed ut ab exordio fidei Christianæ percepit ab auctoribus suis, Apostolorum Christi principibus, illibata fide tenus permanet, secundum ipsius Domini Salvatoris divinam pollicitationem.

postea tamen Honorii nomen fraudulenter insertum fuit,

11 Cum tali instructione talibusque litteris Constantinopolim advenientes Legatos, ad communionem recipere noluit Patriarcha Theodotus, ideoque dejectus de Sede sua est ; et pro eo constitutus Georgius. Sub hoc Synodus rite ac quiete celebrata, probata Agathonis fides et epistola, Monothelitarum hæresis cum suis E auctoribus et propugnatoribus nominatim damnata, et ceteræ Actiones continuatæ sunt, sine ulla Honorii aut Vitaliani mentione, ac sic fortassis etiam terminatæ. Nam quod inter Anathematismos finales Actionis XIII nunc legatur, Honorio hæretico anathema, et Actione XVIII in Sermone Prosphonetico, dicatur Concilium, una cum aliis superfluarum vocum adinventoribus, ab ecclesiasticis septis procul abjicere et anathemati merito subjicere Honorium, qui fuit Romæ Præsul, utpote qui eos in his secutus est ; id postea mala fide locis iis intrusum fuisse eo minus dubitari potest, quo certius constat Romanos Legatos Actionibus istis omnibus et singulis subscripsisse : qui sane non permisissent, indicta vel indiscussa causa, Honorium hæreticis admisceri.

auctore Theodoro ex Patriarcha :

12 Fraudis Honorio injuriosæ, auctorem, credibile est eumdem illum fuisse, qui antea solum illum ex hujus seculi Pontificibus probabat, Theodorum. His scilicet damnatos Monothelitas videns, reditumque in Sedem simulata pœnitentia captans Imperatori suggessit, ferendum non esse, ut tot Constantinopolitanis Patriarchis damnatis, Honorio parceretur : ita scilicet probare voluit quam serio hæresim dimisisset, ejus damnationem sollicitando, quem antea tantis efferebat laudibus ; revera autem in Romanam Ecclesiam regestum volens dedecus, quod per ejus Legatos sibi suisque olim complicibus im- F pactum dolebat.

qui deinde effecit ut in epistola Synodica et Edicto Imperiali,

13 Cum igitur describenda essent Acta, non potuit quidem Honorii damnationem ita eis inserere, quemadmodum de ceteris ea istic habebatur, quorum causa fuerat ventilata : in collectione tamen nominum exsecratorum, facile potuit Honorii nomen inserendum suggerere : idemque facere in Synodica ad Agathonem, inter Sergium et Cyrum collocando Honorium. Et hæc quidem clam facta Legatos latere potuerant : sed non potuit latere Edictum Imperiale, dum ibi quoque inter damnatos Græci scripserunt Honorium, qui fuit antiquæ Romæ Papa, horum hæreseos in omnibus fautorem, concursorem, atque confirmatorem. Ea namque verba sic edita et publicata esse, in Actisque Romam transmissis descripta, dubitari non sinit vetus ille Bellovacensis codex, qui vel ipse Sergii Papæ tempore descriptus fuit, vel ex illo transcriptus, absque Epistola quæ Constantinopoli mansit inscripta Agathoni ; et altera, quæ diu post allata est inscripta Leoni.

sic etiam scriberetur:

quod recipere cunctati Romani,

14 De his autem moniti Romani per suos Legatos, non mirum si cunctati fuerint recipere Synodum : sed hoc mirum ac mirissimum, quod nullum uspiam extet indicium

LXXXI AGATHO

LXXXII S. LEO II

LXXXIII S BENEDICTVS II

LXXXIV IOANNES V

A *indicium aliud justi ex hac causa doloris, quam dilata* Leonis *Ordinatio, non tantum usque ad mensem Julium et reditum Legatorum (quorum unus ex parte Synodi Romanæ erat Joannes Episcopus Portuensis, de jure ad ordinandum Pontificem requisitus) sed etiam usque ad anni ejusdem* Octobrim *(Baronius diceret,* Usque ad Augustum sequentis anni) *intra quod tempus apparet ultro citroque agi adhuc semel aut bis potuisse, pro confirmatione expedienda. Hæc vero si aliter impetrari non potuit, quam dissimulando tandem injuriam Romanæ Ecclesiæ in* Honorio *factam; ne illa deterior longe fuit servitus, a* Constantino, *pio alias Imperatore, imposita, quamquam secundum postulationem* Agathonis *ab eodem* relevata est, *pecuniaria scilicet* quantitas, quæ solita erat dari pro Ordinatione Pontificis facienda.

15 *Præ amore tamen ecclesiasticæ pacis etiam illam servitutem toleratam fuisse, non tantum suadet ipsa Actorum sic corruptorum facta in Latinum traductio promulgatioque (nullo ad* Honorii *excusationem addito verbo) ipsiusque* Leonis *Pontificale* rescriptum, *quo post* Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, Constantinopolitanæ Ecclesiæ subsessores magis quam Præsules, *etiam anathematizat et abominatur* Honorium, qui Apostolicam Ecclesiam, non Apostolicæ traditionis doctrina lustravit, sed profana proditione immaculatam fidem subvertere conatus est. *Quomodo autem conatus? An falsa docendo? Absit: sed ut summum vera non fortiter sustinendo, neque summo quo poterat rigore utendo. Culpa hæc erat mere personalis: quæ sicut non potuit Sedem Apostolicam maculare; ita quia eam sic exaggerabant Orientales, ut absque ejus castigatione non videretur unio ulla successura dici potest non injuste damnata pro eo statu rerum qui tunc erat cum judicati* Monothelitæ *sunt; licet pro eo tempore, quo vivebat* Honorius, *reprehensione careret. Si aliam quis inveniat viam, qua neque* Latina versio *prima sic edita, neque* Leonis rescriptum *sic de* Honorio *locutum doceatur, eam tanto libentius sequar, quanto studiosius exquisivi.*

D DISSERTAT. XV *tandem pacis causa dissimularunt,*

velut ad fidem non spectans.

LXXXII S. LEO II

B Leo, natione Siculus, ex patre Paulo, electus ante X Januarii anno DCLXXXII, sub Imperio Constantini Pogonati, XIX Octobris in Dominica ordinatus; sedit annum I, menses VII, dies IV; obiit XXIII Maji anni DCLXXXIV, sepultus ad S. Petrum XXVIII Junii, quando colitur: cessavit Episcopatus menses XI, dies XX.

Ab an. 682 ad 684 an. 1 m. 7, dies 5.

Conversis Interpontificii et Pontificii spatiis,

Anastasiani codices omnes, contra quam nos, notant post mortem Agathonis* Interpontificii annum I, menses VII, dies V; Leonis *vero Pontificatui adscribunt solum* menses X, dies XVII; *eaque ratione* in tota Pontificum Romanorum serie vix quidquam, in priscis recentisque memoriæ scriptoribus, occurrit intricatius, initio, gestis, atque obitu Leonis Papæ II, *uti in novissima Conciliorum editione, post hujus* Leonis *vitam animadvertit eruditissimus noster Philippus Labbe: a quo præmonstratam viam, sed non usquequaque complanatam inveniens (neque enim huic scriptori contigit observare diem Obitus a die notatæ Sepulturæ diversum) deprehendo, quod simplici duarum chronotaxeon istarum conversione, omnia liquida fiant et expedita.*

Leo, vere jam Papa, acceperit Divalem Justiniani,

2 *Nam primo* Divalis ad Leonem, *missa (ut habetur Græco latina in fine Actionis Synodicæ* XVIII), mensis Decembris XIII, Indictione XI *(sic enim legendum, non* X; ἑνδεκάτῃ, *non* δεκάτῃ) adeoque anno DCLXXXII *exeunte, missa fuerit* Leoni, *jam vere (uti habet titulus)* sanctissimo et Beatissimo Archiepiscopo veteris et clarissimæ urbis Romæ et Œcumenico Papæ: *quod factum esse non potuisset, si vacasset Sedes post mortem* Agathonis *mensibus* XIX. *Secundo, sic vere* hujus *Papæ* Leonis temporibus, die XVI mensis Aprilis *(uti scribit Anastasius et probant Astrologi Calvisius aliique)* Indictione *eadem* XI, *sed jam Christi anno* DCLXXXIII, Luna eclipsim pertulit, post Cœnam Domini, *quæ in prædictam diem tunc occurrit,* et nocte pene tota in sanguineo vultu laboravit, nec nisi post Galli cantum cœpit paulatim dilimpidari, et in suum reverti aspectum. *Hæc autem eclipsis similiter excluderetur a Pontificatu* Leonis, *si hic solum fuisset ordinatus in æstate anni jam dicti: ipsa autem circumstantia* diei XVI Aprilis, *cum* Cœna Domini *concurrentis, probant evidenter alium hic annum intellig. non posse, et Astrologicæ rationes idem confirmant.*

sub eoque fuerit grandis eclipsis a Theophane asserta.

C

3 *Vix dicere possum quantum hæ duæ difficultates, posito* XIX *mensium Interpontificio, prorsus ineluctabiles, me torserint, priusquam de Interpontificii et Pontificii spatiis commutandis incidisset cogitatio. Baronius,* Leonem *anno* DCLXXXIII, XV *Augusti ordinatum decernens, anno sequenti* XXVIII *Junii obiisse concludit: quæ sententia, quibus laboret difficultatibus, quibus nostra nitatur fundamentis, et qua via salvari hæc, istas explicari posse credamus, nihil magnopere in chronologia variando, docebit sequens Pontificatus.*

4 *Piæ memoriæ Lucas Holstenius, Bibliothecæ Vaticanæ Custos, cui anno* MDCLX *oculos religiose clausimus, extrema Catholici Sacerdotis erga morientem officia implente P. Godefrido Henschenio, inter cetera quæ in nostrum adventum paraverat operi instruendo subsidia, ex variis MSS. desumpta, tradidit etiam nobis Sermonem, quem ab hoc sancto Pontifice habitum die suæ Coronationis existimabat, ob causas infra explicandas; quique, si recte expendatur non parum ad hujus temporis historiam facere possit. Quare eum, in nova Patrum Bibliotheca (quo alias spectaret potius) non inveniendum, hic dandum putamus: præmittendam tamen, quam huc quoque spectare opinamur, Relationem, de ejusdem concordi Electione, quam inter antiquas Formulas MSS. idem Holstenius aiebat reperiri; viderique directam ad* Constantinum Imperatorem *ejusque conregnantes fratres* Tiberium *atque* Heraclium, *quorum nominibus omnes Synodi sextæ Actiones prænotantur. Cui viri eruditissimi judicio inhærentes, pro litteris* Ill. Ill. *scriptis in formula, ut aliis ea posset applicari, substituam nomina* Agathonis *et* Leonis.

RELATIO DE ELECTIONE AD PRINCIPES.

Cum non sine divinæ misericordiæ nutu sit, ita post mortem summi Pontificis, in unius electionem omnium vota concurrere et convenire consensum, ut nullus penitus inveniretur qui discors posset existere; necessarium est ut serenissimis ac piissimis Dominis petitionis unitæ famulanter debeamus preces effundere, quos certum est et de subjectorum suorum gaudere concordia, et clementer unitati

Indicatur concors omnium electio,

A unitati postulata concedere. Obeunte itaque beatissimæ recordationis Papa nostro [Agathone], in electionem [Leonis], venerabilis Apostolicæ Sedis Archidiaconi, omnium Deo volente declinavit assensus: propterea quod ita ab ineunte ætate sanctæ idem Ecclesiæ militavit, atque sic se in omnibus solerter exhibuit, ut Ecclesiastico regimini non immerito, divina suffragante gratia, sit præponendus, Præsertim cum talis olim fuerit instituti, ut etiam prædicti beatissimi [Agathonis] Pontificis assidua conversatione sua, ad tantorum meritorum insignia, quibus idem sanctæ recordationis Antistes fuisse cognoscitur adornatus, fecerit Christo adjuvante profectum, ut verbis suis desiderantes ad superna gaudia animos semper accenderit; et quidquid boni in illo amisimus, in hoc nos invenire indubitabiliter confidamus. Ideoque lacrymabiliter cuncti famuli supplicamus, ut Dominorum pietas servorum suorum obsecrationes dignanter exaudiat; et concessa pietatis suæ jussione, petentium desideria, pro mercede Imperii sui, ad effectum de Ordinatione ipsius præcipiat pervenire: quatenus per sacros Clementiæ suæ apices sub Pastore eodem constituti, pro vita Imperioque serenissimorum Dominorum nostro-
B rum, omnipotentem Dominum et beatorum Apostolorum Principem, cujus Ecclesiæ dignum ordinari Gubernatorem conceditis, jugiter exoremus.

LEO II propter eximias Electi dotes,

et jussio ejus ordinandi petitur

2 *Qui hæc in Formularium a se collectum transcripsit sub titulo*, Relationis de Electione ad Principem; *ut ei consequenter aptaret contextus, initio ac fine numerum pluralem in singularem muta verat; initio quidem scribens*, serenissimo et piissimo Domino.... quem certum est; *sub finem vero*, ordinari Gubernatorem concedis; *sed in medio bis relinquens* Dominorum suorum, *satis indicat omnia originaliter in plurali scripta extitisse. Fuisse quidem* Leonem *hunc*, Archidiaconum, *ut præfertur, nec asserit nec negat Anastasius; uti nec concordem omnium in ejus Electione consensum sed prius præsumere suadet frequentior usus, quem supra indicavi, quando contrarium non habetur; posterius, eximia* Leonis *virtus. Quamquam autem subsequens ejus in sua Ordinatione Sermo, indicet discordias minime leves eamdem prægressas, gratis eas quis traxerit ad ipsam Electionem, in easque refuderit causam diuturnioris Interpontificii: cum aliæ longe verosimiliores et hujus et illarum causæ potuissint ex* Honorii *damnatione, post factam Electionem nuntiata; siquidem ad Electionem processum ex more fuerit, tertio post mortem* Agathonis *die. Putanti tamen pro hoc tempore invenisse se alium, quem præmissa Relatio potius spectet, nolim pro conjectura cujuscumque pertinacius obluctari: de sequenti vero Sermone fidentius consenserim asserenti, eum* Leonis *omnino esse.* D E

Unde præsumatur hic fuisse Leo?

SERMO IN DIE ORDINATIONIS

Invitans ad spiritualem lætitiam fideles,

Hodiernæ diei festi jucunditas invitat nos, dilectissimi, vestram in Christo fraternam humili voce exhortari concordiam: quatenus tam alacer vestræ devotionis concursus, non ad favorem hominum, sed ad laudem potentissimi proficiat Creatoris: qui dum votis vota ubertim accumulat, gaudiis cœlestibus nostræ humilitatis gaudia amplificare dignabitur. Quis namque, ut ait Propheta, loquetur potentias Domini? vel, Quis digne poterit magna et mirabilia ejus opera enarrare? Neque hoc mea merita, carissimi, quæ nulla sunt, sed vestræ Christianitatis vota apud Altissimum promeruerunt, quod in me indignum desuper [fluxisse] cernitis exultantes; ut nimirum Omnipotens de terra inopem et de stercore pauperem sublimaret, prærogativam Sacerdotii concede-
C ret, dispensatoremque suæ constitueret familiæ. Quapropter, carissimi, hujus diei præclara solennitas, geminam, apud vestram Deo placitam caritatem, per hunc meæ mediocritatis sermonem, compulit persolvere functionem.

Ps. 105, 2. Eccli. 17, 8.

in hac sui promotione,

2 Et primum omnium quidem condecet paterno affectu meos dulces deposcere natos, ut pro meæ fragilitatis inopia Christum Dominum convenienter deprecemini, ut hoc officium pietatis, quod largiente Domino vestris precibus indeptus sum, suorum intercessionibus Apostolorum concedat inculpabiliter adimplere; quatenus non de culmine Præsulatus temeritatis pœna condemner; sed de fideli officio ac sedulo pietatis ministerio, in die adventus Domini, merear, una cum animabus mihi creditis, immarcessibilem gloriæ percipere coronam. Deinde alia mihi, dilectissimi, pro vobis est amplissima caritatis adhortatio; quatenus siquis vestrum adversus aliquem habuit vel habet huc usque querelam, meæ obsecrationis intervento, propter eum scilicet qui auctor pacis et caritatis est, invicem relaxetis; donantes vobismet ipsis, secundum Apostolicam exhortationem, sicut Deus in Christo donavit nobis, ut non, quod absit, quolibet argumento a satana, inimico pacis dissensionisque auctore, circumveniamur. Finiantur, quæso, simultates et discordiæ, ut non regnet in vestro casto corpore odii fomes, sed pax et caritas quam diligit Deus, ut sitis obedientes filii Patris vestri qui est in cœlis. Scriptum quippe est, Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur: et iterum, Pacem sequimini et sanctimoniam, sine quâ nemo videbit Deum. Dimittite, inquit Dominus in Evangelio, et dimittetur vobis. In hoc, ait, cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem invicem conservetis: ut pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra et intelligentias vestras, in Christo Jesu Domino nostro. Quatenus, sicut meæ exiguitatis promotione lætitiæ gaudia vobis hodie cumulavit Altissimus; ita profecto, ut mihi de vestræ unanimitatis et pacis concordia mentis jucunditas uberius multiplicetur, F
ut condecenter pari assensu hymnum Domini cum sanctis Angelis, ante venerabile Apostolorum Principis corpus, possimus concordi modulamine, etiam cum interno mentis assensu, alacriter exclamare; Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

eorum pro se preces petit,

et ad redintegrandam concordiam hortatur:

Col 3, 13. 2 Cor. 2, 11.

Matth. 5, 9. Hebr. 12, 14. Luc. 6, 37. Joa. 13, 35 Phil. 4, 7.

3 Quibus præmissis, carissimi, ad illud singulare spei nostræ remedium, meæ humilitatis alloquium, summopere currit, ad quod vestrum desiderium, per afflatum Spiritus Sancti, indesinenter esse solicitum atque attentum in meis oculis habeo conspectum: illaque meæ humilitatis professione, ad vestram ædificationem, libenter invitor depromere, quæ a me inhianter, suspensis auribus fervore catholicæ atque orthodoxæ fidei, Christianæ religioni dedita vestra devotio, per meæ ministerium linguæ, convenienter cupit audire. Propterea Christianæ simul et Evangelicæ doctrinæ discipuli, paternæque traditionis per Dei gratiam æmulatores, et orthodoxæ fidei sectatores existentes, ea, quæ per sanctos Apostolos hujusque Apostolicæ Sedis Præsules prædicanda suscepimus, ita nos condecet, ad vestræ salutis ædificationem, mente devota, proprie

Inde ad fidei professionem transiens,

A prie ac veraciter, in conspectu totius Ecclesiæ, libera profiteri voce.

confitetur Deum unum et trinum,

4 Credimus in unum Deum, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, Trinitatem inseparabilem, Patrem scilicet, ex quo omnia; Filium, per quem omnia; Spiritum sanctum, in quo omnia. Patrem quidem ingenitum, Filium autem ex Patre genitum, Spiritum vero sanctum nec genitum nec ingenitum, sed de Patre Filioque procedentem. Unam sanctæ Trinitatis essentiam, unam virtutem, unam dominationem, unam naturalem voluntatem atque operationem. Trinitatis nomine credentes, baptizati sumus : credendam fideliter prædicamus. Unum igitur sanctæ Trinitatis, hoc est Deum-Verbum, qui natus est de Patre ante omnia secula, eumdem in ultimis temporibus descendisse credimus, incarnatum esse de Spiritu sancto, et de semper virgine beata Dei genitrice Maria inhumanatum : consubstantialem Patri secundum deitatem, et consubstantialem eumdem nobis secundum humanitatem : de Patre quidem natum sine tempore et æterne, de matre autem absque semine in tempore : unde et duas ejus nativitates prædicamus, et unum eumdemque Dei filium eumdemque hominis filium, ex duabus et in duabus

et unam Christi in duplici natura personam,

B naturis, hoc est divina et humana, incondita et condita, impassibili et passibili, in unam personam atque substantiam concurrentibus, et in sua proprietate inconfusis et immutabiliter iisdem naturis manentibus, ex quibus incessabilis adunatio facta est, et Deus unitus, mediante rationali anima, carni quam de sancta et immaculata Virgine assumpsit. Quare vere ac proprie Θεοτόκον, id est Dei genitricem, sanctam semperque Virginem prædicamus, eo quod unum eumdemque Deum et Dominum nostrum Jesum Christum genuit, non in duas personas duosve filios partitum, sed eumdem, deitate quidem impassibilem, passum autem carne, crucifixum et sepultum carne resurrexisse et ascendisse in cœlos carne, unde numquam divinitate discessit sedentem ad dexteram Patris in eadem carne; et ita venturum judicare vivos et mortuos, et sic semper in eadem carne mansurum. Propterea detestamur eos atque condemnamus, quicumque ante adunationem duas naturas et post adunationem unam Christi naturam errantes asseverant; nec non eos qui, in duas personas vel duos filios unum Christum Dominum dividentes, blasphemant. Nos igitur in omnibus sequentes sanctarum quinque Synodorum instituta, nec non et

C probabilium Catholicæ Ecclesiæ Patrum atque Doctorum traditiones, confitemur atque prædicamus unitas duarum Christi naturarum proprietates; ita nihilominus, ut duas naturales voluntates atque operationes unius ejusdemque Domini nostri Jesu Christi fateamur.

suscipit decreta Martini Papæ aliorumque Pontificum

5 Ad hæc quoque profitemur etiam cuncta Decreta Pontificum Apostolicæ Sedis prædecessorum meorum, præsertim quæ a sanctæ memoriæ Martino universali Papa, ad confirmationem prædictarum quinque Synodorum, definita sunt atque decreta, in omnibus custodire, maxime que adversus novas promulgata sunt quæstiones, quibus zizaniorum scandala huc atque illuc disseminata sunt. Quorum sanctorum Patrum et Apostolicæ Sedis Pontificum auctoritate muniti et freti, quæ vel synodice susceperunt vel prædicaverunt, sine aliqua diminutione, suscipimus et prædicamus : simili modo quæcumque damnaverunt, cum suis auctoribus et sectatoribus, sub anathemate damnamus. Profitemur etiam nos,

D secundum illa quæ a prædecessoribus nostris statuta sunt, numquam aliquid novi contra Catholicam et Apostolicam fidem suscepturos, nec talia temerarie præsumentibus, si opportunum fuerit etiam mori, Dei gratia nos corroborante, consensum præbituros. LEO II.

et novissimam Synodum 6,

Ad hæc vero suscipio et veneror definitionem, quam Deo auspice fecit sancta et universalis ac magna sexta Synodus, quæ nuper in regia Constantinopoli urbe, in qua et Apostolicæ Sedis Legatos præsidere manifestum est; quæ et per decretum Christianissimi ac piissimi a Deoque coronati Constantini Principis congregata est : et quæ suscepit, suscipio; et quæ vel quos abjecit, abjicio; similiter et quos anathematizavit atque damnavit, anathematizo et damno. Et hanc denique, dilectissimi, orthodoxæ atque Apostolicæ fidei normam in omnibus tenentes, atque spiritualium Patrum, lucidissimis veluti seculi luminaribus, sacris inhærentes doctrinis oportet nostræ humilitatis religiosam devotionem, quæ eorum magisterio, illustrante superna gratia, corde concepimus, ore etiam libere confiteri : ut in die adventus Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi a dexteris consistentes, illam desiderabilem de Evangelio mereamur vocem audire dicentem; Venite, benedicti Mat. 25, 34.

E Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ad origine mundi.

orat pro Imperatore,

6 His igitur prælibatis, oportet nos, dilectissimi, ad hoc sacratissimum ac venerabile beati Apostolorum Principis corpus fixis genibus, Dominum Jesum Christum impensius exorare, ut fidelissimum ac Christianissimum Romanum a Deo constitutum Principem, cum vita et victoria, Religionis cultu pollentem, longævæ ætatis curriculis in suo sancto timore custodire et conservare, longe lateque regnantem pacifice, dignetur; una cum fidelissimis atque fortissimis Romanæ reipublicæ Italiæ exercitibus, rebelles inimicos imperii, præviantibus beatissimis Apostolorum Principibus, subjugare ac prosternere; non mucrone ferri, sed prudentiæ consiliis et absque dispendiis florentissimi exercitus, sua virtute dignetur : [quatenus] de eorum feritate, tam in Regiam urbem quam circumquaque adversantium, laudabiles decurrant triumphi : ut omnis sexus et dignitas de ejusmodi victoriis exultantes, uno ore Deo nostro et Domino Jesu Christo dignas inviten tur laudes et gratias persolvere; cum quo est Deo Patri Spirituique sancto gloria per omnia secula seculorum. Amen.

et exercitu.

F

Cur Leonis potius quam Benedicti hæc esse opinemur?

7 *Hactenus Sermo ille quem quidem manifestum est, habitum esse post absolutam anno* DCLXXXI *die* XVI *Septembris sextam Synodum; prius autem quam moreretur* Constantinus Imperator, *defunctus anno* DCLXXXII *mense etiam Septembri; sed utrum* Leoni, *an* Benedicto *successori ejus potius conveniat, difficile est divinare : utriusque enim Ordinationem æque fere diuturnum præcessit Interpontificium : nec magnum est fundamentum dijudicandi, quod discordiæ, quas ad concordiam revocandas suadet novus Pontifex,* Leonis *Pontificatum præcesserint potius quam secutæ sint. Suspicionis tamen aliquanto fortioris ansam pro* Leone *facit, quod damnatio* Honorii, *Synodi Actis ut dixi inserta et Romæ nuntiata, non potuerit non magnam turbationem causare, dum alii recipiendam suaderent, negarent alii, Imperator autem nollet Electum confirmare nisi Synodum, sicut mittebatur, reciperet : post mortem vero* Leonis *minor est apparentia alicujus dissidii.*

LXXXIII S. BENEDICTUS II

Ab an. 685 *ad* 686 *m* 10, *dies* 12..

Baron ad an. 684 ad 685 m. 8, dies 10,

BENEDICTUS, natione Romanus, ex patre Joanne, sub Imperio Constantini Pogonati, electus ante xxuiii Junii, anno DCLXXXIII; ordinatus xiu Maji in Dominica, DCLXXXU; sedit menses x, dies xii; obiit anno DCLXXXUI, xxu Martii; et cessavit Episcopatus menses ii, dies xii: ipse vero sepultus est ad S. Petrum uiii vel xu Maji.

Baronius, *quia* uiii Maji, *de morte intellexit, et antea statuerat creatum esse* xx Augusti; *Pontificatui ejus menses solum* uiii, *dies* x *adscripsit: finivit autem, sicut examinavimus, uno anno citius quam nos: quia pro Interpontificio menses* XI, *anni tantum* Benedicti, *dumtaxat annum numeravit; et pariter Anastasio, in cujus nullis exemplaribus id reperitur, allegato.* B

2 *Causam tam longæ moræ aliam non invenio, quam gravem ac diuturnam fortassis Imperatoris grandævi infirmitatem, quæ publicis negotiis expediendis minus habilem reddebat; et eumdem anno demum* DCLXXXU *mense Septembri, Indictionis* XIU *inchoatæ, e vivis sustulit.*

Recipit Divalem pro libertate ordinationis Pontificiæ.

3 *Porro prius quam moreretur* Constantinus, *ab eo* suscepit Benedictus Papa Divales jussiones, ad venerabilem Clerum et Populum atque felicissimum exercitum Romanæ civitatis; per quas concessit, ut persona qui electus fuerit ad Sedem Apostolicam e vestigio absque tarditate Pontifex ordinetur. *Verum hujus privilegii usu frustrata videtur fuisse Romana Ecclesia, quamdiu sub Græcis Imperatoribus fuit: nam usque ad regnum Longobardorum in Italia et* Zachariam *Papam, quarto post decessoris obitum die ordinatum, nemo fuit cujus Ordinationem non præcesserit sex hebdomadarum ut minimum Interpontificium, plerumque autem mensium duorum et amplius: ut videatur* Justinianus Junior, *patri succedens, nullam habere voluisse talis privilegii rationem; sed inhæsisse ei, quod idem* Constantinus *pater suus sub* Leone *dederat*, ut relevaretur quantitas, quæ solita erat dari C pro Ordinatione Pontificis facienda: sic tamen ut si contigerit electionem fieri, non debeat Electus ordinari, nisi prius generale decretum introducatur in urbem Regiam secundum antiquam consuetudinem, et cum Imperatoris conscientia et jussione debeat Ordinatio provenire. *Idem tamen etiam cavisse videtur et providisse, ut quæ fuerat petendi posterioris privilegii causa, scilicet annua fere Sedis vacatio post obitum* Agathonis *et* Leonis, *tolleretur de medio, statuens (quod ex post factis colligitur) ut decretum Electionis, mox ut facta fuisset, Imperatoris nomine* Exarchus Italiæ *subsignaret: unde alia haud leviora prioribus emerserunt incommoda; licet deinceps usque ad* Zachariam *prædictum, infra tertium ab obitu Pontificis mensem Successoris Ordinatio facta semper sit.* E

Ejus Epitaphium.

4 *Interim* Benedicto, *brevis temporis Pontifici, compositum Epitaphium est, quod in Append antiqu. Inscriptionum pag.* 1166 *num.* 4 *sic legitur:*

Magna tuis, Benedicte Pater, monumenta re-[linquis,
Virtutum titulos, o decus atque dolor!
Fulguris in speciem mentis splendore coruscas,
Plura sed exiguo tempore cœpta fluunt.
Cuncta Sacerdotum præstantia munia comples,
Et quo quisque bono claruit unus habes.
Quippe quod a parvo meritis rediantibus auctus,
Jure Patrum, solium Pontificale foves;
Non hoc ambitio rapti tibi præstat honoris,
Indolis est fructus, quam comitatur honos.
Et quia solerter Christi regis agmina Pastor,
Percipe salvati præmia celsa gregis.

F

LXXXIV JOANNES V

Ab an. 686 *ad* 687 *an.* 1, *dies* 11.

Bar. ab an. 685 ad 686.

JOANNES, natione Syrus, ex provincia Antiochia, ex patre Cyriaco, S. R. E. Diaconus, sub Imperio Justiniani Junioris, electus initio Maji, et ordinatus x Junii die Dominica, anno DCLXXXUI; sedit anno i, dies xi; obiit anno DCLXXXUII, xx Junii; sepultus ad S. Petrum ii Augusti, et cessavit Episcopatus menses ii, dies xuiii.

Ratio tempo-

A*d hunc Divalis a* Justiniano Imperatore data xiii Kalendas Martias, anno ejus ii, et post Consulatum an ii, Indictione xv, *certum facit non obiisse illum anno, ut* Baronius *statuit*, DCLXXXUI, *sed usque ad* uii *superfuisse: alioquin in duratione Sedis cum Anastasio et nobiscum pene facit. Observatio illa doctissimum Baronium latuit; æque ac illa qua probamus, Obitus diem a die notatæ apud Anastasium Sepulturæ distinguendum: hinc autem fit quod* Joannem *hunc die* ii *Augusti mortuum statuens,* xxii *Julii ordinatum dicat. Quod ad dies quibus ultra annum sedit* Joannes, *pleraque Anastasii exemplaria dies* ix, *Mazarinianum* x, *Barberinianum* xi *notat, in qua diversitate majorem sumpsi numerum, quia sequentis Pontificatui ordinando aptiorem.*

Ad eum scripta Divalis, de Actis Synodi 6 ad Palatium translatis,

2 Divalis *prædicta nuntiabat* Joanni, *quod cognoscens Imperator quomodo* Synodalia Acta, eorumque definitio quam et instituere noscitur sanctum sextum Concilium, in Regia urbe apud quosdam Judices remanserunt, adduxit Sanctissimos ac Beatissimos

mos

LXXXV CONON

LXXXVI S SERGIVS

LXXXVII IONNES VI

LXXXVIII IOANNES VII

A mos Patriarchas, cum suæ Beatitudinis Apocrisiario, et sacratissimum Senatum ac Deo amabiles Metropolitas et Episcopos, qui in Regia urbe commorantur etc. et jussit præfatas Synodalium gestorum chartas in medium adduci, et coram supradictis omnibus lectionem eorum fieri, omnesque diligenter audientes signare eas fecit : *et quomodo* auditorum universitas in *ipsius Imperatoris* manibus eas præbuit chartas tenendas, ut debeat ipsas inviolatas conservare, ut non sit licentia in quolibet tempore his, qui timorem Dei nolunt habere, aliquid corrumpere aut submutare, ab his quæ inserta sunt prænominatis synodalibus gestis. *Nova hæc versipellis* Theodori *fraus fuit : qui ejurati Monothelismi obtentu reductus in gratiam Imperatoris defuncti, ab eoque post mortem* Georgii *Patriarchæ, sub quo celebrata Synodus fuerat, in Thronum Archiepiscopalem restitutus; cum inaudisset queri Romanos de* Honorii *damnatione, præter Synodi mentem Actis infarta, conatus est depravatum a se contextum hac ratione quasi canonizare, prætexens sollicitudinem, ne quis aliquid forte imposterum depravaret, quasi vero id jam non esset factum. Ceterum* Divalis *ista non nisi* Joanne *mortuo Romam perlata, ejusque successori Electo tradita fuit*
B *sicut testatur Anastasius.*

eo mortuo tradita est successori.

Bullæ ejus scriptæ in papyro Ægyptia,

3 *Hujus* Joannis V, *et paulo post* Sergii I *Privilegia, San-Dionysiano monasterio concessa, in dubium revocaveram; quia* in cortice arboris *scripta haberi, tum ea tum alias plures aiebat Dubletus; arborum autem cortices adeo diu desitas usurpari credebam, ut scriptorum in iis monumentorum vir ullas censerem extare reliquias, singulari studio asservatas; maxime cum adeo tunc parabiles simul et commodæ ad usum, nec non ad durabilitatem factæ essent membranæ, ex pellibus ovinis vel hædinis. Verum sicuti nec per somnium quidem mihi venit in mentem cogitare,* Papyrum Ægyptiam (*non utique detractam ex arboribus, sed arundinibus adnascentem) nominari a Dubleto* Cortices arborum : *sic neque intendi unquam illius usum ad* D
exoleta istic tempora ablegare. Quinimo in ea semper opinione fui, chartam qua nunc utimur lineam, ideo a Germanis, Belgis, Gallis, Papier, *ab Hispanis* Papel *vocari, quod in* Ægyptiæ papyri *locum usumque successisset, idque non adeo pridem, quandoquidem lineæ inventionem non adeo vetustam esse opinabar.*

JOANNES V quam aliqui cortices arborum improprie vocant

4 *Quia tamen Ægyptiam numquam videram, texturam ejus longe subtiliorem esse credebam, qua quæ posset ætatem ferre; ideoque non putabam adhibitam ad usum scribendorum diplomatum, sicut ob eamdem causam nec hodie adhibetur charta linea ad majoris momenti scripturas publicas. Nunc vero cum ex Mabillono intelligo, San-D*[illegible] *Privilegia, in Ægyptia papyro esse scripta,* [illegible] *texturam nihilo maj*[illegible] *fuerit textura ex libro arboreo* [illegible] *tenuis inter* [illegible] *Dubleto et Francis,* [illegible]*; et mirari desino* [illegible] *usque ad seculum* XI, [illegible] *vocentur Cortices arborum. Quamquam nec has (ex quibus hodieque videmus flores haud invenustos confici, sicuti ex lino vel serico) adeo cito ac putabam a scriptura abdicatas fuisse oporteat,* E
si vere corticea charta est, in qua descriptam Nicolai I *Bullam habet, inter Bibliothecæ Vaticanæ monumenta,* [illegible] *Illustriss. Schelstratus, ejusdem Bibliothecæ nunc Præfectus. Ceterum his in gratiam San-Dionysiani Archivii sic retractatis, quia id æquitas et sinceritas postulat, inconcussa manent quæ in eodem Propylæo nostro num.* 194 *et seqq. dicta sunt contra Atrebatensis chartæ, a Baldrico productæ et* Joanni V *adscriptæ insulsissimum si quod usquam est figmentum; licet ex multis a me contra illud objectis vacillet fortassis punctum unum alterumve : quare nec pro eo excusando laboravit Mabillonus, uti nec pro aliis magis ex professo a me censuratis; de nonnullis etiam judicium meum palam secutus.*

an etiam in libro arboreo aliquæ ?

Figmentum Atrebatense.

LXXXV CONON

C CONON oriundus, ex patre Thracesio, educatus apud Siciliam, postmodum Romam veniens, ad Presbyterii honorem devenit, electus ante II Augusti, anno DCLXXXVII, F
sub Imperio Justiniani Junioris, ordinatus est autem Pontifex IIII Septembris in Dominica, et festo natæ Virginis. Sedit menses XI, dies XXIII; obiit XXX Augusti, anno DCLXXXVIII, sepultus ad B. Petrum XXXI Septembris, vel XXII Octobris : at cessavit Episcopatus menses II, dies XXII.

Ab an. 687 ad 688 m. 11, d. 23.

Interpontificium.

DIES *Interpontificii* XXIII *habent Codices tres, Regius, Mazarinianus et Thuanus; alii vero notant dies* XXII, *præ quibus* XXII *amplector, ad initium sequentis Pontificatus in Dominica statuendum.*

Baronii calculus.

2 Baronius XXIIII *Octobris, anno* DCLXXXIII (*cum nondum scilicet scripta esset Divalis, de qua, anno primum* DCLXXXIIII *destinata, jam egi) creatum* Cononem *statuens, anno* DCLXXXIII, XIII *Octobris eum scribit obiisse; quo die notatam Sepulturam ejus (quam ipse pro die Mortis sumere solet) hactenus non reperi; sed bene* XXII Octobris, *in MS. Barberiniano, Freheriano minori atque Thuano.*

Cononis Apocrisiarii CP. quid passi ?

3 *Nicolaus Papa I in Epist.* VIII *ad Michaelem, exprobrat Imperatoribus Græcis, quod* diversarum hæreseon morbis languentes, medicinam ab Apostolica Sede porrectam projecerint, dum tantæ salutis oblatæ ministros aut spiritualiter occiderunt, participes sui erroris effectos, sicut tempore reverendæ memoriæ Cononis Papæ contigit, qui post sextam Synodum extitit; aut corporaliter occiderunt illos, sibi non consentientes, sicut sub venerabili Papa Gregorio factum est, qui post sextam Synodum etiam fuit. *Unde intelligitur aliquid tunc innovatum a* Justiniano, *agente verosimiliter* Theodoro *restituto Patriarcha, et conceptum contra Romanam Sedem odium propter damnatos Monothelitas excitante, quacumque data occasione : quod tamen quid fuerit distincte non invenitur notatum. Nisi forte memoria lapsus est* Nicolaus, *eique* Conon *obrepsit pro* Sergio : *quod mihi admodum verosimile est, ex iis quæ sub eo facta scuntur.*

4 *Hujus* Cononis *vel sequentis* Sergii *Professionem*

Hujus vel sequentis Sergii

CONON.

A *nem fidei ipso Electionis die editam esse, putabat Lucas Holstenius prælaudatus, quam ipse nobis similiter ut illam* Leonis II *tradidit, descriptam ex vetustissimo eodem Formulario, quamque Cardinalis Baronius ad annum* 869, *non nisi multipliciter interpolatam et usui seculi* IX *accommodatam, edidit. Ut autem hoc quoque talis amici beneficium nobis collatum possit perennare, si necdum alibi inveniatur, ipsum hic propono. Omissum ibi est nomen profitentis, et nomen mensis ac numerus Indictionis quia scilicet debebat servire pro formula, eorumque loco substitutæ litteræ* Ill. *sicut modo pro talibus solemus substituere litteram* N, *qua etiam Baronius utitur. Ipse contextus hujusmodi est.*

5 In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi. Indictione Ill. mense Ill. Ego Ill. (*si* Conon *fuit, erat* Indictione XU, *mensis* Junius, *dies verosimiliter mensis* XXIII : *si* Sergius *fuit, erat* Indictio I, *mensis* September. *dies verosimiliter* II) misericordia Dei Presbyter et Electus, futurusque per Dei gratiam humilis Apostolicæ Sedis Antistes, tibi profiteor beate Petre, Apostolorum Princeps (cui claves regni cœlorum, ad ligandum atque solvendum in cœlo et in terra, creator atque redemptor omnium Dominus Jesus Christus tradidit, inquiens; Quæcumque ligaveris super terram erunt ligata et in cœlo, et quæcumque solveris super terram erunt soluta et in cœlis) sanctæque tuæ Ecclesiæ, quam hodie tuo præsidio regendam suscepi, hanc veræ fidei rectitudinem (quam Christo auctore tradente, per successores tuos atque discipulos, usque ad exiguitatem meam perlatam in tua sancta Ecclesia reperi) totis conatibus meis usque ad animam et sanguinem custodire; temporumque adversitates cum tuo adjutorio tolerantem sufferre; tam de sanctæ et individuæ Trinitatis mysterio, quæ unus est Deus; quam de dispensatione, quæ secundum carnem facta, unigeniti Filii Dei, Domini nostri Jesu Christi; et de ceteris Ecclesiæ dogmatibus, sicut in universalibus Conciliis, et Constitutis Apostolicorum Pontificum probatissimorum, atque Doctorum Ecclesiæ scriptis sunt commendata; item, quæcumque ad rectitudinem vestræ nostræque orthodoxæ fidei, a te traditæ respiciunt conservare; Sancta quoque universalia Concilia, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum primum, Chalcedonense, et secundum Constantinopolitanum, quod Justiniani piæ memoriæ Principis temporibus celebratum, usque ad unum apicem, immutilata servare; et una cum eis pari honore et veneratione sanctum sextum Concilium, quod nuper, C

ipsa die Electionis professio facta S. Petro,

B

de servanda fide orthodoxa,

secundum 6 Concilia generalia,

D Constantino piæ memoriæ Principe, Agathone Apostolico prædecessore meo convenit, medullitus et plenius conservare; quæque vero prædicaverunt, prædicare; quæque condemnarunt, ore et corde damnare : diligentius autem et vivacius omnia decreta prædecessorum Apostolicorum nostrorum Pontificum, quæque synodaliter statuerunt et probata sunt confirmare et indiminute servare, et sicut ab eis statuta sunt, in sui vigoris stabilitate custodire; quæque vel quosque simili auctoritatis sententia comdemnaverunt vel abdicaverunt, simili auctoritatis sententia condemnare; disciplinam et ritum Ecclesiæ, sicut inveni et a sanctis præcessoribus meis traditum reperi, illibatam custodire, et imminutas res Ecclesiasticas conservare, et ut indiminute custodiantur, operam dare : nihil de traditione, quod a probatissimis prædecessoribus meis servatum reperi, diminuere vel mutare, aut aliquam novitatem admittere; sed ferventer, ut vere eorum discipulus et sequipeda, totis viribus conatibusque meis tradita conservare ac venerari : si qua vero emerserint contra disciplinam Catholicam emendare; sacrosque Canones et Constituta Pontificum nostrorum, ut divina et cœlestia mandata custodire; E utpote tibi redditurum me sciens, de omnibus quæ profiteor, districtam in divino judicio rationem, cujus locum divina dignatione perago, et vicem intercessionibus tuis adjutus impleo. Si præter hæc aliquid agere præsumpsero, vel ut præsumatur permisero, eris mihi in illa terribili die divini judicii depropitius. Hæc conanti et diligenter servare curanti, in hac vita corruptibili constituto, adjutorium quoque ut præbeas obsecro, ut irreprehensibilis appaream ante conspectum Judicis omnium, Domini nostri Jesu Christi, dum terribiliter de commissis venerit judicare, ut faciat me dextræ partis compotem, et inter fideles discipulos ac successores tuos esse consortem. Quam professionem meam, ut supra continetur per Ill. Notarium et Scriniarium me mandante conscriptam, propria manu subcripsi : et tibi, beate Petre Apostole et Apostolorum omnium Princeps, pura mente et conscientia devota, corporali jurejurando sinceriter obtuli.

SUBSCRIPTIO. Ego qui supra Ill. indignus Presbyter, Dei gratia Electus hujus Apostolicæ Sedis Romanæ Ecclesiæ Episcopus, hanc professionem meam, sicut supra continetur, faciens jusjurandum corporaliter, tibi, beate Petre Apostolorum Princeps, F pura mente et conscientia obtuli.

disciplina et ritibus antiquis,

Canonibus et decretis,

ut qui de omnibus rationem reddet,

propria manu subscripta.

LXXXVI S. SERGIUS

Ab an. 688 ad 702 an. 13 men. 8, dies 24.

SERGIUS, natione Syrus, Antiochiæ regionis, ortus ex patre Tiberio in Panormo Siciliæ, S. R. E. Presbyter titulo S. Susannæ, Justiniano Juniore regnante, electus anno DCLXXXVIII circa XX Septembris vel Octobris, ordinatus XXII Novembris in Dominica; sedit annos XIII, menses VIII, dies XXIIII; obiit anno DCCII, XIIII Augusti; sepultus ad B. Petrum VIII Septembris, quo colitur, Indictione XV sub Tiberio Augusto : et cessavit Episcopatus mensem I, dies XXIII.

Hinc incipit novus Anastasio auctor.

Indictionis *annus tam expresse notatus egregie nostram Chronologiam confirmat : cum enim hunc Latini mutent* XXIV *Septembris (uti expresse docet Auctor, Chronici Centulensis Tom. 4 Spicilegii Acheriani pag.* 476, *et Binius in Notis ad Concilium Romanum sub Julio ; constatque ex nonnullorum Pontificum Epistolis, paulo ante vel post dictam diem notantibus exeuntem vel novam Indictionem) apparet, quod* VIII Septembris Indictionis XV *ad annum* DCCII, *non vero ad sequentem pertineat. Simili autem modo prosequitur novus hic Auctor, quem Anastasius transcribit, post* Joannem VI, *annotare*

tare

A *tare diem, Indictionem, et nomen Imperatoris : et continuantur hoc stylo Vitæ Pontificum per quatuor successiones, usque ad* Gregorium III : *a quo alii deinceps aliique easdem vitas prosequuntur, usque ad eas quas ipse per se scripsit* Anastasius, *incipiens in* Stephano V.

Baronii calculus.

2 Baronius, XXVI *Decembris creatum* Sergium, *constare ait ex Anastasio : ita scilicet ille collegit ex die Sepulturæ, post Sedis Romanæ annos* XIII, *menses* VIII, *dies* XIV, *quos solos habet* Baronius, *nescio ex quo scripto acceptos : nam si a die* VIII *Septembris, per designatum tempus retrocedas, pervenies ad* XXVI *Decembris. Quoad annum, hic quoque necesse est a nobis dissentiat, qui inter* Leonem *et* Benedictum *decem menses amiserat; in viam et ultra rediturus per annos* III, *quos proximo Pontifici dabit.*

Post 5 annos Presbyterii factus Pontifex,

3 *Corrigendus interim Anastasii textus, quo dicitur* Sergius Electus, post septennium *quam fuerat a* sanctæ memoriæ Leone Pontifice in titulo S. Susannæ, qui ad duas domos dicitur, Presbyter ordinatus; *legendumque* Post quinquennium. *Ordinationem enim unicam, uti ex ipso Anastasio constat, fecit* Leo XXVII *Junii, anni scilicet* DCLXXXIII, *unde progrediendo per annos, menses ac dies, Pontificiis Interpontificiisque mediis ab eodem Anastasio designatos, non nisi* B *quinquennium conficere poteris.*

recusat subscribere Canonibus Concilii Trullensis seu Quinisexti.

4 Hujus temporibus Justinianus Imperator Concilium in Regia urbe jussit fieri, *inquit Anastasius, anno scilicet* DCXCII, *quod recentiores quidam, a loco in quo habitum fuit* Trullense *(scilicet a rotunda Palatii aula) alii* Quini-sextum *vocant, quia Canones in eo conditi esse prætenduntur, quos Quinta ac Sexta Synodus condere prætermiserant, quæstionibus fidei decernendis intentæ.* In eo et Legati Sedis Apostolicæ convenerant, et decepti subscripserant, *inquit Anastasius :* compellebatur autem et ipse *Sergius* subscribere : *in quem finem* Capitula Synodaliter definita, et in sex Tomis descripta, *atque* a tribus Patriarchis et ceteris Præsulibus qui convenerant subscripta, manuque Imperiali confirmata, in locellum, quod *Græco latina voce* [Σκεῦον] Scebum chartale (*non* Scebrum carnale, *aut nescio quid, secundum depravatos codices)* vocitatur, in Urbem ad confirmandum, vel in Superiori loco subscribendum Sergio Pontifici, utpote capiti omnium Sacerdotum, direxit *Imperator :* sed nullatenus acquievit *Sergius ; pro eo* quod quædam Capitula extra ritum ecclesiasticum fuerant annexa. *Extant Canones illi cum suis subscriptionibus : quarum initio, post subscriptionem Im-* C *peratoris* per cinnabarim (*quod* Coccineum *colorem interpretatur Hesychius*) *vocat* Locus Sanctissimi Papæ Romani. *Nusquam autem apparent subscriptiones* Apostolicorum legatorum, *quos propterea* Baronius *censuit Orientales Episcopos fuisse,* Legati *seu* Vicarii Apostolici *titulo, Sedibus suis quasi hereditarie adnexo, ornatos. Sed cur hi non addidissent se in tali qualitate subscribere, uti passim Legati Apostolici solent?* D

SERGIUS.

quamvis id fecissent Apocrisiarii sui,

5 *Dixerim igitur, subscripsisse quidem Apocrisiarios* Sergii, *Roma Constantinopolim ad Synodum directos; sed eorum subscriptiones, ipsis id postulantibus, tantisper suppressas fuisse in exemplaribus, ad usum Ecclesiarum quarumcumque descriptis, donec* Sergius *subscripsisset. Forte etiam, quia Concilio non præsederant, uti sibi alias competebat: indignum sunt rati sua nomina ad calcem spectari, ubi dumtaxat scripta fuisse videntur; aut denique deceptio, quem notat Anastasius, in eo sita fuit, quod promiserint Græci subscriptiones, quas solius Imperatoris reverentia vel metus extorquebat, nequaquam vulgandas, et in hoc fidem eis non servaverint Græci. Ad hos Canones spectat, quod sub initium Justiniani sic scribit Theophanes,* Sciendum, quod instar hominum delirantium nugentur aliqui, post quartum abhinc annum factos esse Synodi quos celebrant sextæ Capitulares Typos : ut enim in plerisque mendacia effutire deprehenduntur, ita et in istis nihil sani verique asserere. Accurata quippe temporum ratio et designatio sanctum universale sextum Concilium, verum Monothelitarum excidium, Imperatoris Constantini, pronepotis Heraclii, anno XII celebratum affirmat, anno a Mundi conditu sexies millesimo CLXXII; ipsumque Constantinum annos postea quinque imperasse : hoc vero e vivis sublato, Justinianum ejus filium monarchiam tenuisse annis decem : ejecto Justiniano, Leontium tyrannide potitum annos tres : post hunc Tiberium, qui etiam Absimarus, annos septem regnasse : ejectumque prius Justinianum, denuo restitutum, annos sex : adeo ut ex ipsis editis Concilii Typis comperiamus, editos eos esse anno secundo Justiniani Rhinotmeti, altera vice regnantis, *Id est anno Christianæ æræ* DCCVIII, *quod pergit Theophanes ex ipso Canonis* III *argumento probare.* E

illi autem primum editi sunt an. 708

Interpontificium mensis I, *d.* 22.

6 *Interpontificii tempus quod in omnibus Anastasii exemplaribus reperi circumscriptum mense* I, *diebus* XX, *additis tribus, ad dies* XXIII *extendi, ne nulla causa apparente, discederetur a Dominica in Ordinatione Successoris; et æstimans hanc licentiam supplendi aliquoties verosimilem defectum, concedendam mihi in serie tam prolixa, cujus Auctori Anastasio aliquem errorem aliquando obrepsisse tam non est mirum, ut potius mirandum sit non multo pluries id deprehendi. Correctionem autem hic factam confirmabunt sequentes Pontificatus.*

LXXXVII JOANNES VI

Ab an. 702 *ad* 704 *an* 2 *m.* 2 *d.* 14

JOANNES, natione Græcus, electus ante IIII Septembris, anni DCCI, vel DCCII, et hoc ultimo, ordinatus IIII Octobris in Dominica, sedit annos II, menses II, dies XIIII; fuit autem temporibus Tiberii Augusti; obiit XXI Decembris, anno DCCIV; et sepultus est ad B. Petrum Apostolum... et cessavit Episcopatus mensem I, dies XIII.

Ex tribus annis ejus Pontificio adscriptis, cur tollatur unus ?

Tres annos *habent omnia Anastasii exemplaria; cumque eumdem numerum inveniam etiam in nostro ecgrapho Palatini Catalogi, usque ad hoc seculum producti; nihil dubito, quin ipsum sic invenerit* Anastasius, *in eo quo usus est exemplari. Unum tamen annum abundare, per antiqui librarii incogitantiam, probat sepultura decessoris,* VIII Septembris Indictione XV *exeunte facta, id est, anno* DCCII; *aliaque successoris, cui dies* XIII Novembris *cum* Indictione VI, *id est anno* DCCVII; *adscribitur. Nam,*

inter

JOANNES VI.

inter hanc Indictionem inchoatam et istam pene finitam, dumtaxat interjici possunt Indictiones integræ quinque: quas abunde explet hujus et sequentis Joannis *biennium duplex cum mensibus atque diebus utrique Pontificio et antecedenti Interpontificio adscriptis. Damus autem huic* Joanni, *præter* annos II, menses II, *non solum dies* XII *(ut habent excusa Anastasii exemplaria nonnullaque MSS.) aut* XIII *(ut habent Codices Regius, Mazarinus atque Thuanus) sed* XIIII ; *ut et ipse fuerit in Dominica ordinatus, et ceterorum consequenter Pontificum plurium Ordinatio a Dominica non recedat.*

et cur in Anastasio prætermissum tempus Sepulturæ?

2 *Non mireris autem, quod Anastasius, transcribens Auctorem novum continuandarum Vitarum, tam bene exorsum in præcedenti* Sergio, *præter sepulturæ diem, notare Indictionem et Imperatorem ; idemque continue facientem in sequentibus quatuor Pontificibus; quin etiam nova addita in hoc* Joanne *diligentia, ad imitationem primi antiquissimique Catalogi, in principio addentem, quod* fuit temporibus Tiberii Augusti ; *non, inquam, mireris quod Anastasius non etiam descripserit consequenter Sepulturæ diem, Indictionem et Imperatorem, sicut ea addidisse Auctorem istum omnino credo. Videbat nempe Anastasius ea non convenire cum perperam scriptis tribus annis Pontificatus, de quibus tamen non audebat dubitare. Itaque eo loco ubi puncta notavi, censeo scriptum fuisse antiquitus,* Indictione III, Tiberio Augusto : *Sepulturæ autem diem omissum divinando supplere neque licet neque libet; solum dico, eam videri factam in Januario vel Februario anni* DCCV.

Baronii calculus:

3 Baronius, *cœpta semel via progrediens ; et annorum trium quem invenit numero simpliciter adhærens; absque ullo ad jam memoratas Indictiones respectu, anno* DCCI, XXIX *Octobris creatum esse hunc* Joannem, *et* X *Januarii* DCCV *mortuum esse decernit : quod ut facere posset videtur* XI menses *Interpontificii, post* Leonis *mortem notatos, denario sublato reduxisse ad unum. Idem libentius etiam ipse fecissem quam annis tam concorditer ubique numeratis unum fere detrahere, si ea ratione potuissem sequentium Pontificatuum exordia invenire in Dominica : sed ea ubique deficiente, per menses vero* XI *ubique inventa, dubitare non potui ; quin vitium potius esset in tempore Pontificatus alicujus quam in spatio Vacationis.*

LXXXVIII JOANNES VII

Ab an 705 ad 707 an 2, m. 7, d 17

JOANNES, natione Græcus, patre Platone, ordinatus anno DCCV, IIII Februarii, in Dominica; sedit annos II, menses IIII, dies XIIII : fuit autem temporibus Tiberii Augusti et Justiniani dudum Imperatoris : obiit XXIII Septembris, anni DCCVII; sepultus ad B. Petrum, ante altare oratorii sanctæ Dei Genitricis quod ipse construxit, XIIII Octobris Indictione VI, Justiniano Romanam rempublicam gubernante : et cessavit Episcopatus menses III.

Hujus in refutandis Canonibus Trullen pusillanimitas,

Ecce ut VI Indictio, XXIV *Septembris, anni* DCCVII *inchoata, et per sequentem annum cursura probet nostram chronologiam; itemque mutatio Imperii facta sub hoc Pontifice anno* DCCV *ipsis Kalendis Martii. Restitutus autem in pristinam dignitatem* Justinianus, *a præscissis dum ejiceretur naribus postea* Rhinotmetus *dictus*, Tomos, quos antea sub Domno Sergio Apostolicæ memoriæ Pontifice Romam direxerat, in quibus diversa Capitula Romanæ Ecclesiæ contraria scripta inerant, per duos Metropolitanos Episcopos demandavit ; dirigens per eos et Sacram, per quam denominatum Pontificem conjuravit, ut Apostolicæ Ecclesiæ Concilium aggregaret, et quæque ei visa essent stabiliret, et quæ adversa renuendo excluderet. Sed hic, humana fragilitate timidus, hos nequaquam Tomos emendans, per supra præfatos Metropolitanos direxit ad Principem : post quæ non diu in hac vita duravit. *Ita Anastasius. Quid autem si illius hæc pusillanimitas, viro indigna Apostolico, dicacibus Romanis occasionem dederit eum feminea* Joannæ Papistæ *appellatione dehonestandi ? Alii* Joanni VIII *contra Photium, prætensum Patriarcham Constantinopolitanum Schismatisque auctorem segnius agenti, notam illam inurere malunt ; et hanc esse occasionem fabulæ, infra latius perstringendæ post nomen* Benedicti III.

an occasione dedit fabulæ de Joanna Papissa?

2 Baronius, *per triennium* Joanni VI *concessum quoad annos Christi tandem nobiscum conveniens ; cum* I *Martii, hunc* Joannem VII *creatum dixisset, mortuum asserit* XVIII *Octobris.*

LXXXIX SISINNIUS

A 25 Dec. an 707 ad 13 Januar.

SISINNIUS, natione Syrus, ex patre Joanne, electus ante XIIII Octobris, anno DCCVII; ordinatus XXII Decembris, ipsa Natalis Dominici die eademque Dominica; sedit diebus XX, temporibus Justiniani Imperatoris Augusti : et repentina morte defunctus, obiit XIII Januarii, anno DCCVIII, sepultus ad B. Petrum IIII Februarii Indictione VI : et cessavitEpiscopatus mensem I, dies XIX.

Interpontificii dies 19.

Hos *Interpontificii* dies XIX, *habent tria exemplaria MSS. Anastasii, scilicet Regium, Mazarinum et Thuanum, uti et MS. nostrum : qui cum nos recta perducant ad Dominicam, sequenti Pontificatui ordiendo opportunam, hoc anno* DCCVIII *bissextili ; præferendam hanc lectionem censeo ei, qua alibi* dies XVIII *vel* XXVIII *aut* XXIX *inveniuntur numerati.*

Baronii calculus,

2 Baronius, *de more retro numerans, a die* VII *Februarii*

A *bruarii anni* DCCVIII (*quem putat mortualem* Sisinnio *fuisse*) *exordium ejus ponit* XVIII *Januarii.*

Corpus ubi?

3 *Pancirolius libro de Ecclesiis Romanis asserit, corpus* S. Sisinnii, *quod in ecclesia SS. Sylvestri et Martini in montibus haberi putatur, esse* S. Sisinnii Diaconi et Martyris : *cum S. Saturnino Romæ passi* D XXVIII *Novembris. Sed juxta tabulam ea de re sculptam, de qua infra pluribus, esset illud* Sisinnii Papæ, *a Sergio Juniore istuc allatum : quem tamen alibi nusquam invenimus pro Sancto habitum.*

XC CONSTANTINUS

Ab an. 708 ad 715 an. 7. dies 15.

CONSTANTINUS, natione Syrus, ex patre Joanne, electus ante IIII Februarii, anno DCCVIII, ordinatus in Dominica III Martii, sedit annos VII, dies XV : fuit temporibus **Justiniani, Philippici et Anastasii Imperatorum : obiit XVIII Martii, anni DCCXV : sepultus ad S. Petrum IX Aprilis, Indictione XIII, Anastasio Augusto : et cessavit Episcopatus dies XL.**

Sedit annis 7, successor solum annis 15.

BARONIUS *a* VII *Martii, quo creatum* Constantinum *credidit, ad* IX *Aprilis, quo putat mortuum anno* DCCXIV, *numerat Pontificatus ejus annos* VI, *mensem* I, *diem* I. *Huic quoad annorum numerum aliquando assensus sum. Cum enim vel* Constantino B *vel ejus successori* Gregorio *appareret annum unum detrahendum, ex iis quos exprimunt edita Anastasii exemplaria ; malebam* Baronii *auctoritati cedere liberam eligendi facultatem : maxime cum pro* Gregorio *allegaret quædam, quorum tunc non ita prompta mihi erat solutio. Nunc non modo tria exempla Anastasii reperi, Freherianum videlicet Majus et Thuanum cum MS. nostro, ubi non* XVI *anni sed solum* XV Gregorio *tribuuntur ; sed etiam evidentem pro* Constantino *rationem ; et contrarii argumenti solutionem : nihil igitur cunctabor mutare sententiam.*

vixit enim post dejectum Bardam anno 714

2 *Ratio est, quod in nova Conciliorum editione nostri Labbæi inveniatur Græco-Latina* Epistola Sanctissimi Archiepiscopi Constantinopolitani Joannis, ad Constantinum Sanctissimum Papam Romanum Apologetica, propter ea quæ tempore tyrannidis Bardanæ mota sunt adversus sanctam et Œcumenicam sextam Synodum. *Atqui* Tyrannus Bardas, *qui se* Philippicum *dici voluit, secundum Theophanem occisus dumtaxat est pridie Pentecostes, anno Æræ Alexandrinæ* DCCV : *et in exegesi præliminari, ad* 3 *Tomum Martii, cap.* 3 *toto, demonstravi (propter quintum annum Phocæ, in Theophanis Chronographia præteritum, ac demum in Constantino Copronymo per additionem unius* C *anni supernumerarii suppletum) plerosque inter medios annos sic esse componendos cum annis vulgaris Æræ, ut hæc, pro spatio illo, novem annos numeret supra Alexandrinam, ut proinde, qui ibi est annus* DCCV, *nobis sit* DCCXIV ; *etsi alias solum censendus esset* DCCXIII.

3 *Hæc cum essent a nemine observata, mirum non fuit* Baronium, *qui verum* Theophanem *numquam vidisse potuit, sed solum excerpta ejus in Historia Miscella Pauli Diaconi ; cum crederet, non nisi consuetum octo annorum differentiam hoc loco accipiendam, existimasse quod primus annus Artemii qui* Anastasius E *dictus est, inchoaretur a Pentecoste anni* DCCXIII. *Hoc interim posito, sequebatur,* Constantinum Papam *anno* DCCXIV *obiisse ; quandoquidem constet ex Anastasio, ipsius successorem* Gregorium *etiam a jam dicto* Joanne Constantinopolitano *Synodicas accepisse : qui tamen* Joannes *anno* II Anastasii *Sede sua ejectus, successorem accepit* S. Germanum. *Sed si ipse* Theophanes *publici juris fuisset, quando scripsit* Baronius, *vidisset hic* Germani *translationem e Cyzicena Metropoli Constantinopolim adscribi Indictioni* XIII *(quæ utique fuit anno* DCCXV) *et diei* X *Augusti, quando* Anastasius *a* XXVII *Maji (tali enim die fuerat anno priori in Pentecoste coronatus) jam numerabat anni sui secundi, mensem* III.

usque in an. 715 ante depositionem Joannis CP.

4 *Quod porro* Joannis *Constantinopolitani litteras ad* Gregorium II *missas attinet ; vehementer ambigo an illæ sint diversæ ab iis, quas habemus directas ad* Constantinum : *dici autem* Gregorio *missas, quia* Constantino *defuncto die* XVIII *Martii, eas suscepit* Gregorius, *post dies* XL *ordinatus anno* DCCXV. *In Propylæo antiquario ante* 2 *Tom. Aprilis, parte* I *num.* 131, *expenditur et supposititia esse convincitur, quæ sub nomine* Constantini *in Vita S. Egwini apud Capgravium extat Epistola, in favorem monasterii Eveshamensis in Anglia condendi, ex voluntate duorum Regum Kenredi et Ossæ, pro anno* DCCIX : *quod hic satis est* F *indicasse, ne quem, eam forte in Conciliis lecturum, offendat insolens ætati isti stylus et anistoriæ frequentes, tum in ipsa epistola tum in diplomate, sub dictorum Regum nominibus, per summam fingendi licentiam, fabricato.*

cujus litteræ ad Constantinum, redditæ sunt ejus Successori.

XCI S. GREGORIUS II

Ab an. 715 ad 731 an. 15, men. 8, dies 21.

Bar. ab an. 714 ad 731 an. 16 m. 8, d. 20.

GREGORIUS, S. R. E. Diaconus, natione Romanus, ex patre Marcello, electus anno DCCXV, ante IIII Aprilis, ordinatus XXVIII ejusdem in Dominica, sedit annos XV, menses VIII, dies XXI. Fuit autem temporibus Anastasii, Theodosii, Leonis, atque Constantini Augustorum : obiit XIII Januarii, anno DCCXXXI ; sepultus ad S. Petrum XI Februarii, vel potius XIII, quando colitur, **Indictione XIV, Leone et Constantino Imperatoribus. Cessavit Episcopatus dies XXXV.**

Ratio temporis.

ANNOS XV *accepi ex MS. nostro, nec non ex MS. Thuano ac Freheriano Majori, ut dixi : eos probat utraque Indictio, qua tam ipse quam Decessor mortuus scribitur.* Menses *porro* VIII, dies XX, *ex editis Anastasii exemplaribus sumere malui uno duntaxat die auctor quam duobus vel quatuor additis secundum Manuscripta augere*

GREGORIUS II

augere dictum numerum, nedum ex aliquibus accipere menses VIIII, dies XI, *quia cum his, per assignatum ubique conformiter Interpontificium* dierum XXXV, *ventur ad diem idoneum, Ordinationi sequenti, et sic omnia recte progrediuntur.*

Capitulare a Gregorio signatum an. 3 Anastasii:

2 *Extat in Conciliis generalibus Pontificis hujus Capitulare quoddam,* datum Idibus Martii, imperante Domino Augusto Anastasio, a Deo coronato magno Imperatore, anno tertio ejus, *scilicet Imperii, pro quo ineptus quidam scripsit* Pontificatus *: nam ut bene observat Mabillonus lib. 2 de re Diplomatica cap. 25, seculo primum nono cœperunt Pontifices, omissis Imperatorum annis, eatenus semper notatis, Pontificatus sui annos substituere (maxime cum illi erant propter investituras excommunicati) sicut constantissime fecit* Gregorius VII, *quem ceteri deinceps omnes secuti sunt. Quid? quod* Anastasius *Imperator ad annum* Gregorii II *tertium non pervenit, exauctoratus et monasterium ingressus anno* DCCXVI*? Alii anno uno citius exauctoratum ponunt, et Labbæus in Synopsi Chronologica anno* II Anastasii *signatum Capitulare statuit. Verum istius anni mense Martio, necdum in nostro calculo Pontifex erat* Gregorius. *Interim corrigendus ex seipso Theophanes : qui cum mortem* Philippici *successionemque* Anastasii *posuisset in Pentecoste, narrat quomodo anno ejus secundo Indictione* XIII, *mense Augusto, id est anno Christi* DCCXV, *ab Ecclesia Cyzicena ad Constantinopolitanum Patriarchatum traductus fuerit S. Germanus : et tamen eodem anno exauctorationem* Anastasii *describens dicit, quod solum* imperavit annum unum et menses tres. *Hic ego libenter numeros converterim, ut legatur imperasse* annos tres mensum unum, *a die* IIII *Junii, anni* DCCXIII *; usque Julium anni* DCCXVI, *quando ei successit* Theodosius *: et huic similiter exauctorato, anno* DCCXVII, *Martii* XXV *Leo Isauricus. Certe nihil est in toto contextu Theophanis, nec etiam alibi, quod isti Theodosio plus quam dimidium annum cogat relinquere : salva autem manet Capitularis prædicti Data. Utinam æque facile salvari posset veritas Privilegii quod Sanmaximiano Abbati dicitur* Gregorius *his concessisse apud Zyllesium,* in mense Januario Indictione XII : *puta anno Christi* DCCXXIIII : *sed plura ejus Privilegii sunt vitia quam ut sincerum credi possit, licet in Chronologiam non peccet : qua de re vide Propylæum Aprilis num.* 106.

hujus tempus definitur

Bulla Gregorio afficta.

Decernitur jejunandum Feria 5 per Quadragesimam

3 *Hic Gregorius, inquit Anastasius,* Quadragesimali tempore, ut in quinta feria jejunium atque Missarum celebritas fieret in ecclesiis, quod non agebatur, instituit. *Ita pravam consuetudinem, quæ alicubi invaluerat tali die non jejunandi, abrogatam censuit* Joannes Bollandus *noster, cujus sunt Notæ ad Vitam. Sed* Reinoldus Dehnius, *etiam noster, ex Austria me monuit, litteris Viennæ datis* XV *Julii* MDCLXV, *non pravam consuetudinem istud fuisse, sed optimam pro tempore prægresso Legem, cujus auctor fuerit Melchiades Papa, tam ista feria quam Dominica die jejunium prohibens ;* ut inter jejunium Christianorum et Gentilium, veraciter credentium, atque infidelium et hæreticorum, vera et non falsa discretio habeatur. *Equidem jam monui supra in* Melchiade, *ex Isidori Mercatoris adulterinis mercibus Decretalem istam esse : ea tamen lex* Melchiadis *fuisse putatur : antiqua certe fuit. Confirmavit enim eam, inquit Dehnius,* S. Gregorius I, *dum Romanæ Ecclesiæ ceremonias ordinans, singulis Quadragesimæ feriis Officia sua et Missas peculiares tribuit, solam autem feriam quintam Dominicali Officio celebrari jussit.*

veteri Melchiadis decreto abrogato,

causa cessante,

4 *Insignis Walafridi Strabi locus, et Anastasium cum toto hoc argumento valde illustrans, habetur Cap.* 20 *libri de Rebus Ecclesiast.* Quia vero Melchiades, trigesimus tertius ordine Romæ Præsulatum agens, statuit ut nulla ratione Dominico aut quinta feria jejunium quis fidelium ageret (Pagani enim his diebus quasi jejunia frequentabant) ideo B. Gregorius, in dispositione Officiorum anni, infra Quadragesimam, quintam feriam vacantem dimisit : ut, quia festiva erat veluti Dominica, etiam Officio diei Dominicæ celebris haberetur. Quæ quinta feria, quoniam postmodum cœpit ut ceteræ jejuniis applicari ; Gregorius junior statuit eam Missis et orationibus esse solennem (id est suas sibi soli habere proprias Missas, uti ceteræ per Quadragesimam Feriæ habent) et undecumque colligens ejusdem diei augmentavit Officia.

ob quam hic eam jusserat haberi ut Dominicam:

et propriæ ipsis Missæ ordinantur.

5 Video, *inquit ad hæc Denhius,* verba Walafridi, *quintam feriam vacantem dimisit,* negotium facessere Allatio de Missa Præsanctificatorum num. 13, sed sine causa. Sensus enim non est nisi iste, Gregorium primum jussisse, ut quinta Feria vacaret, id est, ut proprio Officio et Missa careret ; cumque Feriæ ceteræ suo singulæ Officio instructæ essent, ipsa celebriori illis præcedentis diei Dominicæ Missa fieret. Ceterum colligo hinc in Sacramentario Gregorii Magni, Orationes ad Ferias quintas Quadragesimæ, ut certo Gregorii I non esse, sic forte Gregorii Junioris esse : de quibus tamen Angelus Rocca, in suis ad eum librum scholiis, cum alia Gregorium Magnum auctorem non agnoscentia diligenter annotaret, monere nos omisit. Verum ista fusius prosequor in variis Lectionibus nondum editis, Treugam Domini, in Gallia olim feriis quintis sexta et Sabbato celebrari solitam, defendens contra Baronium, qui Annalium Tom. XI ad annum 1034 eam oppugnat. *Hactenus Epistola Dehnii piæ mem. ut amicitiæ et doctrinæ illius istud hic extet monumentum, dum liber variarum Lectionum, ab eo paratus luci, expectat manum obstetricantem, a quo post mortem Auctoris sui producatur in publicum : sed hoc ut fiat aliquando sperare vix ausim, eo quod R. P. Nicolaus Avancinus, biennio post Dehnii mortem Rector Græciensis olim institutus, in relicta ab eo litteraria monumenta diligenter inquisiverit, nihilque invenerit nisi mera schediasmata, nullum inter se ordinem habentia, et solum ad institutiones linguæ Græcæ atque pridem ab eo cogitatum Lexicon novum pertinentia : uti idem Provincialis Austriæ anno* MDCLXXVIII *ad me scripsit, qui nunc Assistens Germaniæ manet Romæ, sub Generali P. Carolo de Noyelle feliciter electo die* V *Junii* MDCLXXXII.

6 Baronius *credens* Gregorium II, *die* XXII *Maji anni* DCCXIV *creatum,* XI *Februarii mortuum, anno* DCCXXXI ; *Pontificatum ejus definit* annis XVI, mensibus VIII diebus XX.

DISSERTATIO XVI

De Jussione Exarchi Italiæ, ad Electi Ordinationem hoc Interpontificio ultimum postulata.

A morte Constantini Pogonati,

Post Constantini Pogonati *mortem acceleratas magis fuisse Ordinationes Pontificias, ut verbis parcam, probant ipsa Interpontificiorum spatia, in Synopsi ad caput hujus tractatus explicata : quæ enim vix peragebantur pluribus mensibus, quando Constantinopoli expectanda erat Imperatoris Jussio confirmans Electionis Decretum exinde minori quam bimestri mora inveniuntur expeditæ. Causam attigi, datam ab Imperatoribus, vel ultro usurpatam ab Exarchis Ravennatibus potestatem res etiam*

LXXXIX SISINNIVS

XC CONSTANTINVS

LCI GREGORIVS II

CLII GREGORIVS III

A *etiam maximas disponendi per se : ad quam confirmandam multum etiam faciebat diuturnitas istius Magistratus. Ut enim vir eruditus observavit, spatio centum et triginta annorum quo Exarchatus extitit, non plures quam decem et octo functi eo munere sunt, quorum octavus* Isaacus, *ærarii Ecclesiastici sub Honorio Papa direptor, viginti quinque annos dominatus est;* Theodorus Calliopas, *S. Martini persecutor, triginta quinque aut etiam sex. Adde quod Exarchi copiosam contra barbaros exercitum habebant in potestate, quodque facile poterant contra ipsum Imperatorem, si quid ab eo timebant, inito cum istis fœdere se tueri. Hoc argumentum fuit aliquando sermonis inter supra laudatum Holstenium nostrumque Henschenium, dum huic Romæ; isti, inter mortales esse licuit: placuitque Holstenio ad eorum, quæ invicem dixerant confirmationem, adducere suæ quædam excerpta e veteri MS. per modum Formularii digesto, intra seculum quidem nonum ac decimum, sed exemplis iis instructo, quæ ex usu octavi seculi, in quo versamur, petita pleraque videri possent. Talia certe erant illa, quibus ostendebatur, quid et quibus, mortuo Pontifice et electo Successore, scribendum erat : omnia autem (si unicum excipias paradigma Relationis Principi faciendæ, quod ad* Leonis

Exarchis Italiæ maxima potestas mansit,

etiam ad Electorum confirmationem

B secundi *Pontificatum retulimus) dirigebantur Ravennam, eo modo ac stylo, ac si ex unius Exarchi potestate res illa pependisset. Petiimus ergo, et ab humanissimo viro facile impetravimus eorum describendorum facultatem.*

2 *Primum cui titulus,* Nuntius ad Exarchum de transitu Pontificis, *hanc habebat inscriptionem* : Domino excellentissimo atque præcellentissimo, et a Deo nobis longæviter in Principalibus ministeriis feliciter conservando, Ill. Exconsuli, Patricio, et Exarcho Italiæ, Ill. Archipresbyter, Ill. Archidiaconus, Ill. Primicerius Notariorum, servantes locum Sanctæ Sedis Apostolicæ. *Ubi nota litteras.* I ll. *in Sacramentario Gelasiano, apud Francos exarato ante annos nongentos nuperque excuso Romæ, integre scribi per* Ille, Illius, Illum etc. *unde videas, Pronomen generale supponi pro nomine cujusque proprio, eo modo quo nunc scribimus litteram* N *pro generica voce* Nomen ; *ad hoc ut qui legit substituat singulare illius nomen de quo est sermo. Ita S. Bernardus Serm.* 1 *de S. Victore* Antiqui in epistolis suis sic scribebant, Ille, Illi salutem. *Quapropter (si vera sunt quæ infra dicturi sumus ad probandum quod sequentia spectent ad mortem* Gregorii II *et Electionem* Gregorii III *annumque* DCCXXXI*) Exarchus supra ad* Ill. *nominandus, fuit ipse ille* Eutychius, *qui post Exarchi* Pauli *cædem directus in Italiam, ad Imperatoris Copronymi hæresim, quam iste inducere nequiverat, stabiliendam, non solum spe sua frustratus est, sed tandem etiam imperio excidit, anno* DCCLII *ab Aistulpho Longobardorum Rege tota Italia pulsus. At quomodo* Exconsul? *Docet enim in Dissertatione sua Hypatica Pagius, quod* Flavius Basilius Junior, anno DXLI, ultimus privatorum fuit, qui Consulatum Ordinarium gessit annoque nomen dedit; *idque constat ex Fastis, non nisi annos* P. C. *id est,* Post Consulatum Basilii *numerantibus usque ad annum* DLXVII. *Deinde scribi cœpit* Justino Juniore Augusto primum solo Consule, *ac deinde anni* post Consulatum *ejus; itaque de ceteris Imperatoribus usque ad* Constantinum Pogonatum, *qui hoc etiam addidit, ut annos Imperii numerans a tempore quo illud secum pater suus communicarat, quemadmodum etiam postea communicavit fratribus ejus* Tiberio *et* Heraclio; *cum titulus Imperatoris jam tribus communis vilior ei videretur, cœpit a morte patris numerare annos Consulatus sui, quasi cujusdam supremæ Dictaturæ; quod secuti exinde posteri ejus sunt. Dicendum autem videtur, quod abrogato Consulatu ordinario, qui anno nomen dabat non plane*

Horum ultimo Eutychio,

Exconsuli

desierit usus creandorum quandoque extra illum ordinem Constantinopoli Consulum, quemadmodum etiam Romæ videtur quotannis creatus Consul, *pro sola dumtaxat Urbe : talis enim infra numeratur inter deputatos ad Exarchum, pro deferendo Electionis Decreto ; et alibi leguntur* Consules *civitatum etiam aliarum. Constantinopoli ergo Urbanus Consul, non universalis pro toto Imperio, fuerit* Eutychius, *prius quam in Italiam remitteretur, ad resumendum, quo tantisper cesserat, Exarchi officium. Ad hunc autem quomodo mors Pontificis scripta fuerit nunc legamus.* D

DISSERTAT. XVI.

3 Quamvis non sine gravi voce et vere flebili gemitu, a Deo servatæ Excellentiæ Domini nostri, per has nostras innotescimus humiles syllabas, Dei judicio, cujus dispensatione universus regitur orbis, ab hac luce fuisse subtractum Dominum [Gregorium] Sanctissimum nostrum Pontificem, cujus cuncti vere, et (si dicendum est) etiam lapides ipsi fleverunt exitum. Die enim [decima septima] instantis mensis [Januarii] obiit. Pro cujus consternati, ut diximus, funere, omnes grandi tristitiæ premimur mole, ad solam Christi Dei nostri cordis oculos miserationem attollentes, ut ipse dignetur subvenire desperatis, et suæ providere dignum Rectorem Ecclesiæ, a quo fundata est, qui etiam est pollicitus non ei prævalere portas inferni. Post divinum auxilium ad vestram Excellentiam, Domine excellentissime, et a Deo nobis multis temporibus concedende, omnes habemus fiduciam. Ecce eventum lugubrem indicavimus, quia ad nostram consolationem humanum alibi non habemus confugium. *Ex hinc die tertio, id est* XX *Januarii, sub funebri officio quod defuncto solvebatur, subita conspiratione omnes elegerunt* Gregorium *alterum, conditumque mox est ipsius Electionis Decretum, in Lateranensi archivo reponendum, hoc tenore.* E

nuntiatur mors Gregorii 2;

Mat. 16, 18

4 Inter cetera quæ summæ Divinitatis consilio disponuntur, Pontificalis promotionis sublimitas, ipso, a quo procedit omne quod bonum est, prædestinante ac largiente conceditur. Nimirum novit humanis rebus providentia divina succurrere, et mœrentium fletus ac gemitus in exultationem convertere, ut qui nuper consternabantur afflicti, postmodum appareant nimium consolati. Canentis enim sunt dicta, quæ sanctus Spiritus de templo Prophetalis cordis insonuit ; Ad vesperum demorabitur fletus, et ad matutinum lætitia. Qui et iterum gratias referens Deo, beneficiorum ejus magnificentiam canit, et dicit ; Convertisti planctum meum in gaudium mihi, conscidisti saccum meum, et F præcinxisti me lætitia ; ut cantet tibi gloria mea, et non compungar. Ipsi enim est cura de nobis, ut Vas * electionis et veræ fidei monet integritas : quippe quæ sunt tristitiæ ad gaudia miserando perducit. Quod et nobis exiguis et peccatoribus, opem de ejus misericordia præstolantibus, dignatio cœlestis exhibuit. Etenim Pontificalis memoriæ [Gregorio] de præsentibus curis ad æternam requiem evocato, ut assolet humanis rebus accidere, magna nos tristitiarum moles obstrinxerat, proprio dispensatore frustratos. Sed non diu in afflictione persistere consueta Dei nostri benignitas sperantes in se dereliquit : triduo enim nobis exiguis in oratione manentibus, ut omnium mentibus cœlestis dignatio demonstraret, quem dignum ad successionem Apostolicæ vicis jubeat eligendum ; ejus gratia suffragante et omnium animis inspirante, in uno convenientibus nobis, id est cunctis Sacerdotibus, Proceribus Ecclesiæ et universo Clero, atque Optimatibus et universa Militari præsentia, seu Civibus honestis, et cuncta generalitate Populi istius a Deo servatæ Urbis, si dici est, a parvo usque ad magnum, in personam [Gregorii], Sanctissimi hujus sanctæ

et decretum novæ Electionis

Ps. 29, 6 et 11.

* imo Petrus 1 Can. 5, 7

miro omnium consensu factæ,

23 Apos-

DISSERTAT. XVI.

In Gregorio

A Apostolicæ Sedis Romanæ Ecclesiæ Presbyteri, Deo cooperante et beatorum Apostolorum annisu, concurrit atque consensit electio. Cujus Deo amabilis viri tantum meruit apud omnium conscientias bonæ et pudicæ conversationis perfectio, ut nullus in ejus electione dissideret, ac nullus abesset, nullusque seipsum subtraheret : quem nempe ad hoc Apostolicæ vicis officium incomparabilis atque indeficiens Dei nostri providentia destinatum habuerat. Quomodo [enim non et humanis mentibus unanimis] consonantia conveniret in id, quod procul dubio in Dei præsentia tenebatur affixum?

infertur archivio,

5 Cujus et Decretum solenniter facientes, et desideria cordium circa ejus electionem manuum subscriptionibus confirmantes, profitemur, ipsum Deo amabilem nostrum Electum, castum, pudicum, sobrium, ac benignum, et in omnibus piis operibus esse perfectum, atque orthodoxæ fidei et Sanctorum Patrum traditionis defensorem et fortissimum observatorem. Hunc omnes, ut profecto mitissimum virum, pro ejus suavissima ac bonæ voluntatis constantia, unanimiter nobis elegimus Pastorem atque Pontificem. Unde, ob ejus piæ conversationis integritatem, immensas Redemptori nostro laudes referimus, consona cum Propheta canentes voce : Magnus es, Domine Deus noster, et magna virtus tua.
B

Ps. 148, 5
Ps. 105, 2

Quis enim loquetur potentias tuas, Domine, et auditas faciet omnes laudes clementiæ tuæ? Quoniam vota petentium te exaudiens, pium nobis contulisti Pastorem, qui sanctam tuam universalem Ecclesiam, et cunctas Dominicas ac rationales sibi commissas oves regere atque gubernare, te Domino Deo et Salvatore nostro protegente, valeat. Hoc vero Decretum a nobis factum subter, ut præfatum est, manibus propriis roborantes, in archivo Dominico nostræ sanctæ Romanæ Ecclesiæ, scilicet in sacro Lateranensi scrinio, pro futurorum temporum cautela, recondi fecimus, in mense [Januario] Indictione [decima quarta.]

signatum ab omnibus,

6 Ill. Humilis Presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ, huic decreto, a nobis facto in [Gregorium] Sanctissimum Presbyterum, consensi et subscripsi. *Addit autem qui non diu post talia collegisse videtur :* Similiter totus Clerus, Optimates, et Milites seu Cives subscribunt. *Hi autem quomodo? cum Laici essent? Profecto, ex illius temporis usu, jam ab olim durante, secundum quod Leo Magnus Epist.* 89 *statuerat :* Qui præfuturus est omnibus, ab omnibus
C eligatur. *Non ergo solius assensus præbendi causa, ferendique de Electi probitate testimonii, sed ut vere eligerent censendi sunt convenisse, qui pari qua Clerici formula subscribebant, ut patet ex subscriptione ejusdem Decreti ad Exarchum mittendi, cui eisdem omnino verbis, primum Clerici, tum Laici subscribunt singuli,* Huic Decreto a nobis facto..... subscripsi.

7 *Quod autem* Gregorium III *hæc spectent, ex Presbytero, unanimi omnium voluntate, Electum, et iis quæ istic laudantur virtutibus præditum, facile intelliges, si Anastasium legas, sic ejus laudes ordientem, et modum quo Electus est describentem, iisdem fere quibus Decretum conceptum erat verbis :* Gregorius..... vir mitissimus et valde sapiens, in divinis Scripturis sufficienter instructus, Græca Latinaque lingua eruditus, Psalmos omnes per ordinem memoriter retinens, et in eorum sensibus subtilissima exercitatione limatus; lingua quoque in lectione polita exhortator omnium bonorum operum, plebique florentissime salutaria prædicans, orthodoxæ fidei æmulator ac defensor fortissimus; paupertatis amator, et erga inopum provisionem, non solum mentis pietate, sed etiam studii labore solicitus; captivorum etiam redemptor, orphanis quoque ac viduis largiter necessaria tribuens....... Deo favente pervenit ad sacrum ordinem Presbyteratus. Quem virum Romani, D

et concordans cum relatis ab Anastasio de Gregorio 3.

seu omnis populus a magno usque ad parvum, divina inspiratione permoti, subito eum, dum ejus Decessor de hoc seculo migrasset, dum ante feretrum in obsequio sui Antecessoris esset intentus, vi attollentes in Pontificatus ordinem elegerunt. *Nescio quid clarius haberi possit.*

Quomodo adscriptus ei November cum Editione an. 737;

8 *Verum qui Decretum, pro formula posteris futurum, in Codicem retulit; illud signavit quasi* mense Novembris, Indictione quinta *scriptum : mensem credo et annum notans quo codicem scripsit; puta* DCCXXXVII. *Nam præter ipsos quibus hæc applicamus,* Gregorius II et III, *toto octavo seculo nullus Pontifex mortuus mense* Novembri *est, nullus concorditer electus est, nullus etiam* quinta Indictione, *præter* Sisinnium *anno* DCCVII, *in quo tamen nihil reperias quod huc trahi possit. Simili ejusdem scriptoris licentia factum velim credere, ut in consequentibus epistolis, post hujus ejusdem* Gregorii III *electionem scriptis, et ut paradigmatis loco serviant in codicem transcriptis, pro* Presbytero *legatur* Archidiaconus *Electus, ex voto forsitan ipsius scribentis, Archidiacono alicunde obnoxii, eique Pontificatum tali modo conferendum optantis. Quamvis enim* Gregorius II Archidiaconus *ante Electionem suam fuerit; et ideo Vir eruditus crediderit, illas litteras ad ipsum, non vero ad Successorem spectare; dum tamen illæ Imperatorum simul plurium meminerunt (qui unicus dumtaxat* Anastasius *fuit cum eligeretur iste) apparet ipsas rectius traduci ad* Gregorium III, *Electum quando* Constantinus *et* Leo, *pater ac filius, communiter imperabant. Ad hæc miraculum tam citæ et extraordinariæ in electoribus concordiæ, ita quadrat* Tertio ; *ut* Secundo *nulla verisimilitudine applicetur. Itaque ipsas epistolas proferamus, et loco,* Ill. Archidiaconi *ponamus nomen* Georgii Presbyteri.

et postea Archidiaconus pro Presbytero.

E

Decreto illo ad Exarchum misso,

9 *Primam, cujus causa hæc potissimum attigimus,* Exarcho, *iisdem quibus supra titulis, scribunt* Presbyteri, Diaconi et famularis universus Clerus, Axiomatici etiam, *id est, in dignitate civili constituti* , seu Exercitus et Populus Romanæ urbis supplices, *ipsumque Decretum, ut supra jacet, transcribentes hoc modo :* Novit humanis rebus providentia divina succurrere; *iisdem quibus supra verbis, usque ad num.* 5, *unde sic prosequuntur atque concludunt :* Cujus et Decretum solenniter facientes, et desideria cordium circa ejus electionem manuum subscriptionibus confirmantes, per harum latores, Ill. sanctissimum Episcopum, Ill. venerabilem Presbyterum, Ill. Notarium Regionarium, Ill. adæque Subdiaconum Regionarium, Ill. et Ill. viros honestos, cives et de florentissimo atque felicissimo Romano Exercitu, F Ill. Eminentissimum Consulem, seu Ill. et Ill. viros magnificos, Tribunos militiæ, confamulos nostros, direximus; supplicantes atque communiter impensissime exorantes, a Deo conservandæ Præcellentiæ vestræ consuetam bonitatem, piis votis concurrere : quia talis a nostro famulatu concorditer electus est, in quo (quantum ad hominum scientiam respicit) nullius macula reprehensionis apparebit. Et ideo supplicantes quæsumus, ut, inspirante Deo celsæ ejus Dominationi, nos famulos voti compotes celeriter fieri præcipiat : præsertim cum plura sint capitula, et alia ex aliis quotidie procreentur, quæ curæ solicitudinem et Pontificalis favoris exspectant remedium. Provinciales vero curæ, vel quæcumque subinde sunt causarum utilitates, perfectæ auctoritatis censuram expectant. Propinquantium quoque inimicorum ferocitas (quam nisi sola Dei atque Apostolorum Principis per suum Vicarium, hoc est Romanæ urbis Pontificem, virtus aliquando vero flectit et morigerat hortatu) singulari interventu indiget : cum hujus solius Pontificalibus monitis, ob reverentiam Apostolorum Principis, parentiam offerant

per 9 illustres Legatos,

rogatur is ob graves causas,

A rant voluntariam : et quos non virtus armorum humiliat, Pontificalis increpatio cum observatione inclinat.

ut cito jubeat ordinari Electum,

10 Cum hæc ita sint, iterum atque iterum impensius, præcelse et a Deo servate Domine, supplicamus, ut celerius, Deo operante vestrisque præcordiis inspirante, Apostolicam Sedem de perfecta ejusdem Patris atque Pastoris nostri Ordinatione adornari præcipiatis, utpote per gratiam Christi ministerium Imperialis fastigii feliciter atque fideliter peragentes: quatenus et nos exigui famuli, desiderium nostrum maturius impleri cernentes, incessabiles Deo et Imperiali Clementiæ, atque eximiæ ac Deo placitæ Dominationi vestræ gratiarum actiones valeamus exolvere; et cum promoto Apostolicæ Sedis Pontifice, spiritali nostro Pastore, juges preces effundere, pro vita atque incolumitate perfectisque victoriis tranquillissimorum atque Christianorum Dominorum nostrorum [Constantini] et [Leonis] magnorum, victorum, Imperatorum; ut Regalibus eorum virtutibus omnipotens Deus multiplices concedat victorias, et de subjectione omnium gentium Christianam rempublicam faciat triumphare; deque restituta plenius Romani Imperii prisca devotione lætitiam cordis impertiat. Scimus enim, quod oratio ejus, quem ad Pontificalis dignitatis culmen Dei nutu eligimus, divinam omnipotentiam suis precibus flectet et complacabit, et optatæ felicitatis incrementa Romano Imperio præparabit, vestramque a Deo custodiendam Potestatem ad dispensationem hujus servilis Italicæ Provinciæ, nostrumque omnium famulorum præsidium et subventum, longævis armorum actis conservabit.

pro Imperatoribus et ipso oraturum,

B

quamvis Iconomachis,

11 *Hinc sequebantur Clericorum et Laicorum subscriptiones ut in Decreto, nihil differente utrorumque formula. In quibus forsan mirabitur aliquis quod cum sermo sit de Constantino Copronymo, ejusque filio, Iconomachis; Romani, qui sub* Gregorio II, *recens (ut præsumitur) defuncto, fuerant maxime animati contra illos et subnixi Pentapolensi ac Venetiarum exercitibus, propter illorum hæresim contra Exarchum suum Paulum insurgentibus, cum omni Italia (sicut narrat Anastasius) consilium inierant,* ut sibi eligerent Imperatorem et Constantinopolim ducerent; *fecissentque nisi* compescuisset tale consilium Pontifex, sperans conversionem Principis : *mirabitur quis, inquam, quomodo zelosi illi pro Ecclesia et fide orthodoxa, tam honorifice nunc compellent, tum impiissimos* Principes, *tum*

C *ipsorum* Exarchum *nihilo illis meliorem, seque iisdem tam humiliter subjiciant. Civilis scilicet urbanitatis hæc fuerunt officia, a quibus, ne quidem post celebratam sub* Gregorio III *contra Iconomachos Synodum cessatum est : dum etiam hic æque ac Prædecessor suus, missis identidem commonitoriis satagebat, si qua via ruentes in exitium Principes revocare posset, et conculcatam ab iis sacrarum imaginum venerationem restituere. His porro cum nihil proficeretur, et prævalentibus ubique Longobardis* Exarchi Eutychii *penitus eviluisset auctoritas; contempta ea prorsus fuit, in electo post* Gregorii *obitum* Zacharia *consecrando statim ac Dominica illuxit, absque ullo ad* Exarchum *recursu. Et hæc est causa cur nullo modo possit procedens Epistola trahi ad* Zachariæ *Ordinationem, quamvis hunc ab eo opere effecto laudet Anastasius, quod sibi de* Electo Gregorio *promiserant Romani, quodque hic magnanimiter conatus fuerat, reducendis ad officium Longobardis immortuus.*

diu tamen patienter toleratis:

quos optant modeste corrigi.

12 *Sed redeo ad* Gregorii III *Electores, qui dum* Exarcho *scribentes optant ut sibi Deus, noviter Electi Pontificis precibus exoratus,* de restituta plenius Romani imperii prisca devotione lætitiam impertiat, *satis indicant aliquid in ea collapsum a se lugeri : tanto autem submissius sibi agendum censuerunt, quanto minus æquas aures precibus suis præbendas sciebant. Quapropter super eadem causa etiam ad Archiepiscopum Ravennæ* (Joannes *hic erat, zelo Catholicæ religionis satis fervens) scripserunt* Archipresbyter, Archidiaconus et Primicerius Notariorum, servantes locum Apostolicæ Sedis, *ab ipsis Decreti sui verbis ita exordientes :* Inter cetera, quæ summæ Divinitatis consilio disponuntur, Pontificalis promotionis sublimitas ab ipso, a quo procedit omne bonum, prædestinante ac largiente conceditur. Quod quia ita dubium non est, sanctæ et paternæ Beatitudini vestræ indicare curavimus, quod Pontificalis memoriæ Domno [Gregorio] de præsentibus curis ad æternam requiem evocato, consueta Dei benignitas tristitiarum molem quæ nos de præteriti dispensatoris frustratu ad paululum obstrinxerat, abstersit atque inlinivit. Etenim ne diu ictus afflictionis nos sauciaret, providum ac Deo placitum Apostolicæ vicis successorem condonare dignata est. In unum quippe post triduum, ut moris est, convenientibus nobis..... in personam amatoris vestri ac oratoris, Domni [Gregorii] sanctissimi [Presbyteri], electionis vota contulimus : in cujus Deo debitæ electionis [successu] nullus, gratia sancti Spiritus illustrante, defuit, sed omnium vota concorditer convenerunt : inque ejus Sanctitatis persona decreta solenniter facientes, per harum portitores Sanctissimum Episcopum Ill. etc..... ad præcelsi et a Deo servati filii vestri Exarchi vestigia demandavimus; impensius obsecrantes, ut celerius, Deo hujus animam inspirante, hanc Apostolorum Principis Sedem (præsertim pro diversis imminentibus, et ad subventum Provinciæ exigentibus simul et ad Imperiale servitium respicientibus) de perfecta Ordinatione Electi Apostolicam Sedem adornet: quatenus insit in Apostolicæ Sedis specula, qui et Christi regat Ecclesiam, gregemque rationabilium salubriter dispenset ovium, et pro stabilitate a Deo decreti Romani Imperii, longævaque sospitate ac temporum prosperitate prædicti eximii Domini Exarchi indefinenti prece exoret.

D

DISSERTAT. XVI.

Rogatur etiam Ravennæ Episcopus,

(cui similiter mors et electio indicantur)

E

13 Elabora itaque quæsumus, sanctissime ac beatissime Pater; ut cum harum portitoribus, veneratoribus et filiis vestris, apud præfatum Dominum Exarchum impigrius intervenias; vicem gratiæ propriæ beato Petro fautori tuo reddens, totisque nisibus imminens, ut optatæ Ordinationis, Deo jubente, acceleretur negotium : quatenus de Præsularibus paternæ vestræ Beatitudinis adminiculis, et hæc Apostolica lætetur et exultet Ecclesia, et nos gratiarum actiones agamus, et caritas denominati Domini nostri Electi futurique Apostolici Pontificis opulentius erga vestram Præsularem Sanctitatem dilatetur. *His adjiciuntur etiam ad* Judices Ravennæ *singulos eisdem formulis insertæ litteræ, cum inscriptione,* Domino eminentissimo et nobis in Christo Fratri, Ill. Consuli; *aliæque inscriptæ* Dilectissimo Fratri Ill. Presbytero et Apocrisiario; *ut solicitudinis in re tanti momenti appareat exuberantia, qua simul etiam disceremus, nihil a Constantinopoli minus habuisse Ravennam, quantum quidem ex parte Sedis Romanæ attinebat, quæ ibi suum etiam Apocrisiarium tenebat; idque jam tanto opportunius ad conservandos fideles, Exarchatui subditos, in fide orthodoxa; quanto id jam minus licebat Constantinopoli, absolutum istic dominatum tenente hæresi. Litterarum ad Consules sigillatim singulos, sed eodem exemplo datarum, hic tenor erat.*

ut Legatis apud Exarchum faveat

F

Idem rogantur ut faciant,

14 Si benefacta peculiaribus impensa negotiis digna minime vicissitudine defraudantur; nullus profecto est qui dubitet, quin ea quæ pio intuitu peraguntur, æternæ vitæ remuneratione rependantur. Quæ cum ita sint, licet inclitæ Eminentiæ vestræ propositum documentis pluribus agnoscamus, totis nisibus spirituali Matri huic sacro-sanctæ Apostolicæ Dei Ecclesiæ utilitatibus ad concurrendum suffragari;

Consules Ravennates,

A gari; fraterna tamen dulcedine hortari atque poscere congruum duximus, ut convenientibus harum portitoribus Ill. et Ill. quos cum decretalibus paginis et cum impensa supplicatione, pro celeri promotione oratoris vestri ac amatoris Domini nostri [Gregorii Presbyteri] et Electi, apud præcelsum et a Deo servatum Domnum Exarchum destinavimus, cum eis conveniat, et ad precandum de optatis apud prænominatum Domnum Exarchum subveniat. Ut cum effectu, Deo propitio, eis qui missi sunt remeantibus, et de vestræ a Deo servatæ Eminentiæ bonitate præfato Domino nostro Electo nuntiantibus, non solum affectiorem ejus Sanctitatem erga Eminentiam vestram efficiant; verum et boni ministerii merces atque vicissitudo ab ipso Apostolorum Principe, cui specialiter concurritis, et in præsenti vita multiplicetur, et in regnis cœlestibus rependatur.

DISSERTAT. XVI.

15 Apocrisiarium *quod attinet, fuerat ille quidem, æque ac* Exarchus, *statim atque obierat Pontifex, per expeditos publici cursus ministros monitus de re tota; fortassis etiam fama præcurrente personam Electi cognoverat (neque enim solennis tot personarum illustrium Legatio ita celeriter expediri et proficisci poterat, ut non insumerentur ei duæ saltem hebdomadæ, ex diebus* XXXV B *quos inter unius* Gregorii *mortem et alterius ordinationem scimus intercessisse) conveniens tamen erat ad ipsum quoque aliquid litterarum ferri. Tales ergo, breviori quam potuit fieri forma, ad eumdem ab iisdem datæ inveniuntur :* Dudum dilectissimam Fraternitatem vestram obitum sanctæ memoriæ Domni [Gregorii] Pontificis agnovisse satis scimus : cui post transitum, ut moris est, die tertia convenientibus nobis, id est Clero, Axiomaticis etiam, et generali Militiæ ac civium Universitate, in personam Domni [Gregorii] santissimi [Presbyteri] Dei gratia suffragante, electionis vota contulisse nos, indicamus. Cujus et solenne Decretum facientes, subscriptione omnium roboratum, apud eximium et a Deo servatum Domnum Exarchum, per harum portitores Ill. et Ill. direximus : cum quibus dilectissima Fraternitas vestra conveniat, et pro celeri promotione Pontificalis Ordinationis deposcenda, apud denominatum Domnum Exarchum interveniat : ut valeant ii qui missi sunt, Christo comite, cum effectu ad nos repedare; et de prosperis nuntiis Apostolicam Christi Ecclesiam omniumque nostrorum animos magnanimiter relevare.

et S. R. E. Apocrisiarius Ravennæ.

16 *Utinam nunc extaret vel inveniatur aliquando* C *formula jussionis, qua Electum ordinari* Exarchus, *præcepit; aut alicujus earum quæ Constantinopoli mittebantur, quando illa inde expectanda erat! Ea dum adhuc quæritur, relegat qui volet* Athalarici *Gotthorum Regis rescriptum, supra propositum ad Pontificatum* Joannis I : *quod tamen non est mandatum de* Felice

Sic impetrata jussione,

successore ordinando, sed congratulatio de eodem feliciter D *ordinato, et per hoc reddita spe concordiæ ac pacis. Nunc beneficium Holstenianum absolvamus, explicato ex formulis iisdem ritu Ordinationis Pontificalis, post allatam Jussionem exoptatam : qui talis describitur.* Psallunt secundum consuetudinem. Procedit Electus de Secretario cum cereostatis septem, (*credo ad significanda septem Spiritus dona Electo mox conferenda*) et venit ad Confessionem S. Petri. Tunc Episcopus Albanensis dat Orationem primam (*fuit hic in ordinatione* Gregorii III *verosimiliter* Andreas, *pro anno* DCXX, *subscriptus Romanæ Synodo; vel* Tiberius, *notus anno* DCCXXXIII) deinde Episcopus Portuensis (*puta* Georgius, *prænominati Andreæ in subscribendo socius*) dat orationem secundam. Postmodum adducuntur Evangelia et aperiuntur, et tenentur super caput Electi a Diaconibus. Tunc Episcopus Ostiensis (*fortassis* Theodorus *dictus, et apud Ughellum notus ex actis Synodalibus pro anno* DCCXXXXV) consecrat eum Pontificem. Post hæc Archidiaconus annectit ei Pallium : deinde ascendit ad Sedem, et dat Pacem omnibus Sacerdotibus, et dicit, Gloria in excelsis Deo.

ordinatur ritu consueto Pontifex,

a tribus Episcopis,

17 *Servantur hodiedum omnes iidem ritus, sed multipliciter aucti, de quibus vide Commentaria nostra in* E *opus Jacobi Cardinalis S. Georgii ad Velum aureum, lib. 2 de Coronatione Bonifacii VII, facta sub finem seculi* XIII, *post Vitam S. Cœlestini Papæ V, ab eodem Jacob versibus constrictam, die* XIX *Maji. Prædictas vero tres Orationes ex Pontificali, Venetiis sub annum* MDLXI *excuso, accipe.*

I. Deus qui adesse non dedignaris, ubicumque devota mente invocaris; adesto quæsumus invocationibus nostris : et huic famulo tuo N. quem ad culmen Apostolicum commune judicium tuæ plebis elegit, ubertatem supernæ benedictionis infunde : ut sentiat, se tuo munere ad hunc Apicem pervenisse.

tres super eum Orationes recitantibus.

II. Supplicationibus nostris, omnipotens Deus, effectum consuetæ pietatis impende, et gratia Spiritus sancti famulum tuum N. perfunde : ut qui in capite Ecclesiarum, nostræ servitutis ministerio, constituitur, tuæ virtutis soliditate roboretur.

III. Deus, qui Apostolum tuum Petrum inter ceteros Apostolos primatum tenere voluisti, eique universæ Christianitatis molem super humeros imposuisti; respice quæsumus propitius hunc famulum tuum N. quem de humili cathedra violenter sublimatum, in thronum ejusdem Apostolorum Principis sublimamus : ut sicut profectibus tantæ dignitatis augetur, ita virtutum meritis cumuletur : quatenus F Ecclesiasticæ universitatis opus, te adjuvante, digne ferat, et a te, qui es beatitudo tuorum, vicem meritam recipiat. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

XCII GREGORIUS III

GREGORIUS, S. R. E. Presbyter, natione Syrus, ex patre Joanne, electus ante XIII Februarii anni DCCXXXI, et ordinatus XXII ejusdem feria quidem V, sed festo Cathedræ S. Petri idonea huic actui : fuit temporibus Leonis Isauri et Constantini Copronymi Imperatorum annos X, menses IIII, dies XX : obiit X Novembris anni DCCXLI, sepultus in Basilica B. Petri XXVIII ejusdem mensis, quando colitur : et cessavit Episcopatus dies IIII.

Ab an. 731, ad 741, an. 10 m. 8, dies 20.

P*leraque Anastasii exemplaria eosdem dies* XX *Pontificatus habent, præter annos ac menses; ubique fere concorditer numeratos; et nonnulla, Interpontificii* dies *dumtaxat* quatuor, *quos Codices duo, Thuanus ac* Mazarinianus, octo *faciunt : qui aptius nos ducunt ad sequentem Pontificatum; quam dies* IIII, *aut alius quiscumque aliorum numerus.*

Ratio temporis.

2 Baronius, *a* XVI *Februarii exorsus hunc Pontificatum,*

XCIII S. ZACHARIAS I

XCIV STEPHANVS II

XCV S. PAVLVS I

XCVI STEPHANVS III

A *catum, eumque extendens usque in* XXVIII *Novembris, fuisse ait* annorum X, menses IX, dies XII : *et hic numerus in Barberino Codice invenitur, ceteris omnibus repugnantibus.*

Baronii calculus,

3 *Ad hujus* Gregorii *res gestas pertinet, quod Romanus Presbyter habet in descriptione Basilicæ Vaticanæ.* In choro Canonicorum est altare seu potius oratorium B. Mariæ matris D. N. Jesu Christi, in quo oratorio beatæ recordationis Gregorius Papa III recondidit... Reliquias... inter quas, ut a nostris majoribus accepimus, recondidit corpus S. Gabinii Presbyteri, cujus altare mansit ibidem usque ad nostra tempora. Nam tempore D. Eugenii Papæ III quando ejus præcepto ereximus istud altare ibi, duo altaria ibi erant : altare videlicet S. Gabinii, ad quod Sardinia et Corsica tributum annualiter mittebant; et altare B. Mariæ semper Virginis, quod prænominatus Gregorius Papa III fecerat et consecraverat.

Altare S. Gabinii erigit,

4 *Deinde de sepultura ejusdem sic loquitur idem Romanus Canonicus :* Hic igitur summus Papa Gregorius III, requiescit in loco illo, ubi nunc felicis recordationis B. Eugenius Papa III requiescit : ubi B etiam ad honorem ejusdem Gregorii Papæ fuit erectus arcus, optimo musibo depictus, et permansit arcus ille usque ad tempora Domni Eugenii III Papæ : de quo habemus in Epitaphio ejusdem Gregorii hunc versum :

sepultus in Vaticano.

Tertius hic Papa GREGORIUS est tumulatus. D

GREGORIUS III.

Requiescit etiam in eodem sepulcro, ut audivimus, Petrus, Diaconus B. Gregorii I Papæ, ad quem fecit librum Dialogorum.

5 *In Breviario Romano veteri, quod habemus Venetiis excusum anno* MDXXII, *inter prolegomena, numquam (ut ego quidem censeo) Romæ probata, invenitur quædam satis devota Oratio ad Christum crucifixum, sub hujusmodi Rubrica.* Scribitur quod Gregorius III dedit devote dicentibus, post Corporis Christi elevationem, vel alicubi coram Crucifixi effigie, sequentem Orationem, tot annos Indulgentiarum, quot fuerunt vulnera in corpore Christi, ad instantiam Reginæ Angliæ. Et Sixtus Papa IV scribitur anno MCCCCLXXIII die III Julii, Pontificatus sui II, istam Orationem multum privilegiasse. *Aliquis forsitan, excusare hæc volens, diceret, errorem irrepsisse in numero Nominis, et pro* Gregorio III *accipiendum* XIII ; *annis* LXII *dumtaxat seniorem* Sicto IV. *Sed hunc ostendemus ab ea largitate, quæ in eodem Breviario plane enormis ei tribuitur, tantum abfuisse, ut intra quinque ac septem annos Indulgentiæ fere se continuerit, etiam in gravissimis occasionibus : quomodo igitur potuisset approbasse et multum privilegiasse sive auxisse illam indefiniti numeri remissionem,* Gregorio *cuicumque adscriptam ?* E

Afflictæ et Indulgentiæ.

XCIII S. ZACHARIAS

ZACHARIAS, natione Græcus, ex patre Polychronio, ordinatus tempore Constantini Copronymi et Leonis filii ejus anno DCCXLI, die XXIIII Novembris in Dominica, sedit annos X, menses III, dies XIIII, defunctus anno Bissextili DCCLII, Indictione V, die III Martii ; sepultus in Basilica S. Petri XV ejusdem mensis, quando etiam colitur ; et cessavit Episcopatus dies XV.

Ab an. 741 ad 752, an. 10, m. 3, dies 14.

Dies XIV *Pontificatus habent pleraque Anastasii exemplaria, quæ sequi malumus, quam ubi* dies XX *vel nulli habentur. Pro diebus autem Interpontificii, mortem* Zachariæ *secuti, qui passim* XII *numerantur, scribo* XV, *quia sic commodissime ducor ad sequentem Pontificatum, et facillime convertuntur* II *ac* V.

Ratio temporis.

2 Baronius, *octavo die ab obitu Gregorii III ordinatum* Zachariam *existimans, adeoque in ejus calculo die* VI *Decembris, cum eodem quem nos designamus annorum ac mensium, sed dierum dumtaxat* X *numero, pervenit usque ad* XV *Martii, quem nos tenemus non* C *mortualem, sed sepulcralem diem (uti ab Anastasio appellatur) fuisse.*

Baronii calculus :

3 *Extant hujus Pontificis indubitabiles sinceræ et integræ epistolæ plures ad S. Bonifacium Moguntinensem Episcopum, ex quarum stylo optime quis judicabit, solitum fuisse, ejus ad quem scribebat nomini nomen suum postponere, tempus autem datæ epistolæ uno eodemque modo signare, hoc videlicet :* Reverentissimo et sanctissimo Fratri Bonifacio Coepiscopo Zacharias servus servorum Dei... Data Kal. Aprilis, imperante Domino piissimo Augusto Constantino a Deo coronato magno Imperatore anno XXIV, Imperii ejus anno II Indictione XI, *uti legitur sub Epistola* I, *et sic consequenter sub aliis pro ratione datæ. Paucæ quædam in quibus præponitur nomen, plerumque etiam mutilæ sunt in formula datæ, aut ea carent, ut appareat collectores vel transcriptores suo istic libitu variasse aliquid, neque ex talibus credibile fiat variasse aliquando* Zachariam, *et nomen suum primo loco posuisse. Hoc tamen fit in du-* F *plici Bulla, quæ sub ejus nomine habetur in Bullario Casinensi,* Omnibus Ecclesiæ Catholicæ filiis, et Omnibus in Christi sanguine redemptis : *subnotantur autem ambæ modo tunc prorsus insolito sic :* Scriptum per manus Leonis Notarii Regionarii atque scriniarii S. R. E. in mense Februarii, per indictionem subscriptam X, *et* mense Januario per Indictionem subscriptam I. *Quantamcumque igitur vetustatem præ se ferant quæ in Casinensi Archivo monstrantur originalia, ægre fidem facient eorum, quæ istic asseruntur, historiam Casinensem spectantia, de Dedicatione ecclesiæ per ipsummet Pontificem facta, inspectis corporibus SS. Benedicti et Scholasticæ, ac festivitatibus eorumdem aliorumque ibi tunc institutis. Mirum est autem quomodo Angelus de Nuce asserat, primum Privilegium datum esse* Aquini, *cum id in ipso non legatur : qui autem legerit Vitam Zachariæ apud Anastasium primaque ejus acta per* X *et* XI *Indictionem, et credet quod ordinatus sit* XXII *Februarii ejusdem Indictionis* X ; *multo magis laborabit ut credat, statim a sua Ordinatione excurrisse in Campaniam, et ante finem mensis ea egisse quorum Bulla meminit; quando ei in Piceno, Umbria et Tuscia tantum negotii fuit cum Rege Longobardorum ejusque Ducibus, in ipsis sui Pontificatus initiis prosequenti ea quæ fuerat ante electionem exorsus,*

Discrimen Epistolarum ejus ad S. Bonifacium

et bullarum Casinensium.

A *sus, momenti longe gravissimi omnia, pro recuperatione tot oppidorum, Ecclesiæ Romanæ ereptorum.*

ZACHARIAS

Eidem perperam adscripta Canonizatio S. Kiliani et sociorum,

4 Lucas Castellinus, in opere de certitudine gloriæ Sanctorum Canonizatorum, daturus sub finem Catalogum eorumdem, Præludio 3, Ritum solennis Canonizationis, quo, licet aucto, utitur Ecclesia Romana, non contentus ex vulgato errore plurium, recipientium pro vera epistolam adscriptam S. Luidgero de Canonizatione S. Sviberti, hanc imputasse Leoni III ; *multo etiam antiquiorem illum conatur ostendere, Quia, inquit,* S. Burcardus Herbipolensis Episcopus, qui sedere cœpit anno DCCL, anno sequenti impetravit a Summo Pontifice Zacharia canonizationem B. Kiliani Episcopi et Colomani Presbyteri, et Totuani Diaconi, qui pro justitia sanguinem feliciter fuderunt anno DCLXXXIIII. *Sed in libris de Vita S. Burchardi quos allegat, nulla Canonizationis alicujus petitæ aut impetratæ fit mentio ; solum dicitur Pontifex, locum sepulturæ eorum, quem intellexerat continuis coruscare miraculis, dignum censuisse quem Episcopali dignitate ornaret. Qualis autem et a quibus sit facta eorumdem Canonizatio indicant in Epitaphio eorum hi versus, rudi minerva sic descripti :*

Septingenteno quinquagesimoque secundo
B A Bonifacio, Burkardo consociato,
Hi sunt sublati, rite quoque canonizati.

Ita auctor seculi XIII *aut* XIV, *usitata quidem ævo suo phrasi* canonizatos *dicit, sed non ab aliis quam a sanctis duobus Episcopis* Bonifacio *Moguntino et* Burchardo *Wirtzeburgensi ; idque per elevationem corporis de tumulo, ad quam opus tunc fuisse licentia Romani Pontificis gratis præsumeretur : nec alia ejus temporis Canonizatio fuit, imo neque sequentis etiam post annum millesimum, quando tamen jam inceperat Sedes Apostolica pro talibus consuli, ut infra videbimus.*

5 *Nihilo plus facere ad intentum Castellini potest prætensa* Canonizatio Trudperti Martyris, ex familia S. Ruperti Episcopi Ratisponensis, *accepta ex hujus historia apud Canisium, tamquam facta anno* DCCLXX *a* Stephano *Papa III, qui Baronio dicitur IV. Quam enim fabulosa tota ea historia sit, et indigna in aliquam considerationem venire, ostendi ad* XXVII *Martii, inter prima mea hujus studii conamina, sub nomine Bollandi laudata a D. Phœbæo Tharsensi Archiepiscopo, in quodam tractatu MS. cujus pars transcribitur post Acta Canonizationis SS. Petri de Alcantara et Mariæ Magdalenæ de Pazzis Romæ edita pag.* 357. *Qui tamen D. Phœbæus, nostra auctoritate Castellinum refutans, ejusque Catalogum (revera plurimis erroribus plenum) haud magni faciens, recipit Canonizationem S. Sviberti prænotatam, quasi etiam hanc non refutasset Bollandus, in eodem Martio ad S. Swiberti vitam die* XXVI § 7, *et* 8 *prævii Commentarii, vere ab ipso elaborati. Excusabilior hic fuit summus Bollandi æstimator* Alexander VII, *qui pro Canonizatione S. Thomæ de Villa-nova, a se facienda anno* MDCLVIII *(utique decennio citius quam mensis iste, Bollando ipsoque jam mortuis,* Clementi IX *dedicatus publicaretur) perorans in Consistorio semipublico ad Cardinales et Episcopos, asseruit (sicut idem Phœbæus testatur pag.* 340*)* Primam Canonizationem majori cum solennitate peractam fuisse a Leone III, instantibus Carolo Magno et Hildebaldo Archiepiscopo Coloniensi, salutis anno DCCCIII, præviis Missarum solenniis per præfatum Archiepiscopum peractis, ac narratione eorum quæ de vita et miraculis beati Swiberti coram expressa fuerant, pronuntiatione Pontificis, et subsecutis cantu Hymni Te Deum laudamus, et elatione corporis Canonizati. *Equidem nihil dubito, quin si Epistolam, unde hæc sumpta apud alios invenerat sapientissimus Pontifex, ipse postea legere potuisset ut est a Bollando, examinata, optavisset ista numquam a se dicta ; haud tamen credidisset, refutatione ista quidquam detractum suæ Pontificiæ auctoritati : neque enim hac uti se putabat, cum in argumento pure historico ea protulit, quæ plurimi ante ipsum alii in tali occasione.*

D *uti et canonizatio S. Trudperti Stephano 2,*

et S. Swiberti Leoni 3. E

STEPHANUS ELECTUS

C STEPHANUS Presbyter anno DCLII, die III Martii electus a cuncto populo, et in Patriarchium Lateranense immissus Feria II post Dominicam II Quadragesimæ, ibi biduo mansit tertio autem postquam a suo surgeret : somno, et sedens familiares causas disponeret, subito dum sederet alienatus obmutuit, et sequenti die defunctus est, Feria III, id est X Martii. F

Non computatur,

H*actenus Anastasius,* Stephanum *hunc, utpote numquam ordinatum, inter Pontifices non numerans ; sicut nec alius quisquam ante* Baronium. *Primus hic ceteros ejusdem nominis uno deinceps gradu submovit, et quem alii omnes appellant* Secundum, *ipse facit* Tertium *et sic consequenter. Moris quidem erat Electum statim a sua electione induci in possessionem Patriarchii, prout ex Vitis* Stephani III *et* Benedicti III *ab Anastasio descriptis liquet : sed quod is non prius esset aut vocaretur Pontifex quam ordinaretur, liquet ex electione Archipresbyteri* Petri *post mortem* Joannis V, *quæ sine dubio legitima fuit, quippe a Clero præcipue pendens, neque per militarem tumultum irritabilis. Nusquam tamen ille inter Pontifices numeratur, quia scilicet numquam processum est ad ejus Ordinationem. Similiter nec ad* Stephani Presbyteri *Ordinationem processum esse ex Anastasio intelligitur ; non debet igitur numerum Pontificum augere.*

quia numquam fuit ordinatus.

A D

XCIV STEPHANUS II

STEPHANUS, S. R. E. Diaconus, natione Romanus, ex patre Constantino, tempore Copronymi et Leonis, anno DCCLII electus ante XII Martii, ordinatus XIIII ejusdem, in Dominica IV Quadragesimæ, sedit annos II, dies XXIIII; mortuus anno DCCLII die XXI Aprilis; sepultus ad S. Petrum XXII ejusdem : et cessavit Episcopatus mensem I, dies II.

Ab an. 752 ad 757; an. 5, d. 29.

Unicus Freherianus Codex dies *Pontificatus habet* XXVIIII, *aliis unum minus scribentibus : unicum tamen illum sequimur, quia apte ducit ad sequentis Pontificatus exordium, compositus cum altero Freheriano et Thuano MS.* mensem unum, dies II *Interpontificio assignantibus,ubi alii codices solum habent dies* XXXII.

Baronii calculus.

2 Baronius, *ejus Episcopatum cum die sepulturæ* XXVI *Aprilis terminans, nec plures quam nos annos ac dies numerans, supponit fuisse electum die* XXX B *Martii, cum alter ille* Stephanus *ex ipsius calculo et opinione factus esset Pontifex die* XXVII *ejusdem ; existimatque* propter brevitatem temporis, quo sedit, *dumtaxat* factum *esse*, ut a pluribus dimitteretur in serie Romanorum Pontificum. *Dicere debuisset* ab omnibus, *aut alios nominare qui illum in ea collocarunt; exempla etiam quærere aliorum ex simili causa dimissorum ; nec enim desunt quibus paucissimorum dierum Pontificatus fuit, quorum tamen neminem præteritum scimus.*

Epitaphium.

3 *Illius porro, quem nos cum tota antiquitate* Secundum, *non* Tertium *vocamus*, Stephani *Epitaphium est, non autem alterius prius Electi, quod Romanus Canonicus in Vaticanæ Basiliæ descriptione refert sic scriptum.*

Subjacet hic STEPHANUS, Romanus Papa, SECUNDUS.

Sedis vac. d, 35.

Interpontificii post ejus mortem dies solum XXXII *numerant varia Anastasii exemplaria et cum iis MS. nostrum , melius* XXXV *scripsissent, et sic distincte habet MS. Barberinianum* mensem I, dies II. *Hi enim ad* E *Dominicam ducunt. Causa tam longi præter necessitatem ullam Interpontificii, schisma fuisse dicam, ab iis conflatum, qui, ægrotante adhuc* Stephano, *secessionem fecerant cum* Theophylacto S. R. E. Archidiacono. *Hi tamen, aliorum numero et constantia victi, dissipati sunt deniqne, sicut Anastasius narrat ; ac tum primum videtur ad Electionem processum esse.*

XCV S. PAULUS

PAULUS, S. R. E. Diaconus, frater Stephani Papæ II, natione Romanus, ex patre Constantino, anno DCCLIII, electus ante XXII Aprilis, ordinatus XXII Maji, tempore Copronymi et Leonis, in Dominica post Ascensionem ; sedit annos X, mensem I, mortuus XXI Junii, anno DCCLXIII : translatus ab ecclesia S. Pauli ubi obierat ad basilicam C S. Petri mense Septembri, colitur nunc XXVIII Junii : et cessavit Episcopatus anno I, mense I, diebus XII.

Ab an. 757 ad 767 an. 10 m: 1

F

Dies mortis.

Designatum a nobis mortis diem confirmat Anastasius quando narrat quomodo ipso die per vim inductus in Lateranense Palatium quidam Constantinus, *fuerit a coacto ad id Georgio Prænestino Episcopo Clericus ordinatus;* alio vero die illucescente feria II Subdiaconus atque Diaconus, et adveniente Dominico die Pontifex : *mortuus ergo fuerat in Dominico* Paulus : *quod fuit* XXI *Junii.*

cultus antiquus 27 Januarii.

2 Porro trium fere mensium spatio ejus funus inhumatum permansisse *scribit Anastasius*, *adeoque facta fuerit Translatio mensie Septembri ; post quam* miraculis *eum* claruisse *scribit Petrus de Natalibus lib.* 3 *cap.* 30 : *erravit autem quando credidit* XXVII *Januarii, primo sepultum illum fuisse in S. Pauli. Errandi occasionem dedere antiqua nonnulla Martyrologia, quibus adscriptum est ejus nomen tali die : sed error convincitur ex Anastasio. Potuit autem talis cultus occasionem habuisse, quia crebrescentibus miraculis ad sepulcrum (de quibus tamen alibi nihil legi) et sedatis tumultibus, successor ejus* Stephanus III, *tali die celebraverit ejus exequias, eatenus neglectas. Qui enim Translationem Sepulturamque curaverant* omnes Romani cives et aliæ nationes, *quamvis* cum Psalmodiæ honore *id fecerint, officia tamen Cleri tum vel maxime tumultuantis explere non potuerant. Fuerat autem collocatum corpus* juxta altare B. Mariæ, *ubi illud jacere scribit Romanus Presbyter ; qui antea de ipso B. Mariæ oratorio, per* Paulum *extructo, agens, super ejus sepulcrum scripta ait hæc verba :* Hic requiescit Paulus Papa. *Ita ille sub Eugenio III, id est, circa annum* MCL *opus illud suum contexens ; quod habemus tempore Innocentii X annotationibus Pauli de Angelis illustratum, ac dicitur novo titulo* descriptio Basilicæ Vaticanæ veteris et novæ.

Baronii calculus.

3 Baronius, *qui ordinationem* Pauli *contulit in diem* XXVIII *Maji, quia volebat ejus mortem in* XXVIII *Junii differre : videns illum a Petro de Natalibus inter Sanctos numeratum, quasi sepultum* VI Kalend. Februarii, *videtur existimasse, quod ex quadam hallucinatione Petri sumptus sit mensis* Januarius *loco* Junii : *et sic*

A *et sic absque ullo auctoris vetustioris exemplo ad dictum* XXIX *Junii* Paulum *inscripsit hodierno Romano Martyrologio.*

PAULUS hodiernus 29 Junii.

4 *Scripsit hic* Paulus *varias ad varios epistolas, quarum decem in Collectione Conciliorum omni temporis nota carent ; duæ, eo ipso quod illam habeant, sed diversam a vera, totæ redduntur suspectæ de suppositione ; scilicet Privilegium expeditum in favorem Ecclesiæ Ravennatensis, cujus subjectioni restituitur S. Hilari Galeatense monasterium,* Non. Febr. Imp. Domno Piiss. Augusto Constantino a Deo coronato Imperatore an. XL et Pacis (*imo* P. C. *id est* post Consulatum) ejus anno XX, sed et Leone majore Imp. ejus filio anno VII Ind. XII ; *alterum scriptum* Icontio *seu* Leontio *Abbati monasterii SS. Stephani atque Silvestri, quod se fundasse Papa dicit*, Datum IV Nonas Junii, Imperante Domino Constantino Augusto, a D Deo coronato magno Imperatore, anno XLI, ex quo cum patre regnare cœpit, et post Consulatum ejus anno XXI, Indictione XIV. *Etenim Indictiones istæ notant annos* DCCLIX *et* DCCLXI *: et cum his annis fere concurrit duplex Constantini Copronymi æra : sed Paulus biennio antequam prior, et quadriennio ante quam posterior Bulla data scribitur, e vivis abierat. Quod si dixeris litteras quidem sinceras esse, sed numeros Indictionis vitiatos a transcribentibus, nolim porro contendere : teque ad Mabillonium remittens, solum moneo meam circa talia censuram non ultra se extendere, quam ut sic corruptas Bullas nemo citra cautelam recipiat ; maxime si justa suspicio sit, non casu sed de industria corruptionem factam, studiosa alicujus chronotactici characteris omissione vel additione.*

Quædam Pauli epistolæ suspectæ.

CONSTANTINUS II PSEUDO-PAPA

Ab an. 767 ad 768, an. 1, m. 1 dies 2.

Nepesini Ducis filius, ex Laico Pseudo-pontifex, vitio ordinatus anno DCCLXIII, XXIIII Junii in Dominica, sedit annum I, mensem I dies II ; expulsus XXIX Julii, anno E DCCLXIIII, Pontificalibus exutus III Augusti, et post aliquantos dies excæcatus.

B

Constant *hæc omnia ex Anastasio, et simul apparet quod schisma hoc non fuerit tale, quale* Cononis *Electionem præcessit, quando* Petrum Archipresbyterum *Clerus ; Exercitus vero* Theodorum Presbyterum *volebat Pontificem ; aut quale mox secutum fuit, discordante inter se Clero, utrum* Paschalis Archidiaconus, *an* Archipresbyter Theodorus *esset ordinandus, nec denique quale nuper extiterat, divisis contra alterutrum factionibus, quarum alia pro* Paulo *stabat, alia pro* Theophylacto Archidiacono (*Hæ enim turbæ, quia non processerunt ad schismaticum Ordinationem, vix debent schismatis nomine appellari*) *sed fuisse verum ac perfectum schisma, propter violentam Ordinationem Pseudo-papæ* Constantini, *factam proxima post* Pauli *mortem Dominica, uti testatur Anastasius.*

Etiam schismatice ordinandus,

2 *Hæc porro* Dominicæ *expectatio, in tam præcipiti violentia, fundamentum Chronologiæ hujus nostræ solidissime confirmat. Sequitur autem mox novum ad idem stabiliendum exemplum, post* Constantini *expulsionem.* C *Cum enim alia die Dominica Waldipertus Presbyter, aliquantos Romanos congregans,* Philippum Presbyterum *Papam acclamandum curasset ; electionemque hanc irritam fecissent alii, eadem die, expulso* Philippo *; et* Stephanum tituli S. Cæciliæ Presbyterum *rite curavissent eligendum ; non ordinarunt eum sequenti die aut alia feria, sed totam hebdomadam expectaverunt, ne quid non rite ageretur :* Sicque alia die Dominica antedictus beatissimus Stephanus consecrationem accepit Pontificatus, *ut scribit Anastasius.*

Dominicam expectavisse notatur,

uti et sequens Stephanus.

3 *Placuit ei, quem Anastasius secutus est, Auctori, pro tempore vacantis Sedis notare* annum I, mensem I, *quibus scilicet Sedem tenuit intrusus Pseudo-papa, neglectis diebus, quæ inter mortem* Pauli *et schismaticam* Constantini *Ordinationem ; nec non inter ejectionem hujus, et canonicam Ordinationem* Stephani III *intercesserunt : et hoc in omnibus Anastasii exemplaribus nec non in MS. nostro invenitur observatum. Interim ex ipsomet Anastasio apparet dierum a nobis additorum ratio, qui simul sumpti fuerunt* dies XIII.

Interpontificii ratio.

4 *Expulso autem seu fuga dilapso* Constantino XXIX *Julii, sequenti mox Dominica eademque ultima dicti mensis die, seditiosi aliquot ablatum ex S. Viti monasterio* Philippum Presbyterum *proclamarunt Pontificem, atque in Palatium Lateranense induxerunt ; sed eodem die inde expulsus etiam ipse,* et cum magna reverentia ad suum reversus monasterium, *non auget numerum Pseudo-paparum, quia numquam* F *Ordinationem suscepit. Altera autem die id est* I *Augusti, electus quidem* Stephanus *legitime est, sed non nisi* die Dominica *sequenti* Consecrationem suscepit Pontificatus, *ut ait Anastasius : tanta erat hujus diei observantia, etiam tali tamque perturbato tempore.*

Philippus non annumerandus Antipapis.

XCVI STEPHANUS III

Ab an. 768, ad 772, an. 3. 5. m. dies 28.

Stephanus, natione Siculus, Presbyter S. Cæciliæ, ex patre Olivo, tempore Constantini Copronymi et Leonis, electus anno DCCLXIII vel sequenti ante XXIIII Junii, ordinatus autem IIII Augusti anno DCCLXIIII in Dominica, sedit annos III, menses U, dies XXIIII ; obiit DCCLXXII, III Februarii, sepultus ad B. Petrum : et cessavit Episcopatus dies U.

Baronius *ex suo calculo statuens creatum* Stephanum nonis Augusti *sive* U *die mensis (qui tamen non altera dies post Dominicam, sed Feria* VI *fuit)* Defunctum *ait* Kalendis Februarii, post dies octo a nece Sergii, *per quem expulsus* Constantinus *et* Stephanus *præcipue fuerat promotus. Sed neutrum legitur in Anastasio*

Baronii calculus.

XCVII HADRIANVS I

XCVIII LEO III

XCIX STEPHANVS IV

C. PASCALIS I

A *Anastasio, nec mortis nec sepulturæ diem notante, expresse autem asserente, quod* Sergius in monasterium Clivi-Scauro deportatus, et postmodum in cellarium Lateranense deductus, illic usque ad transitum prænominati Pontificis extitit.

Donatio Constantini fictitia,

2 *Cantelius noster Part. 2 Dissert. 2 cap. 2, studiose agens de Supposititia Constantini Magni Donatione, tam ambiguis eruditorum judiciis agitata; cujus auctorem hominem Græcum recentiorem Baronius fuisse censuit; alii Joannem Diaconum, et quidem ex consensu tum Pauli Pontificis, tum Pippini Regis; utrorumque sententiis verosimili ratiocinio confutatis suam denique conjecturam hanc profert, non absimilem vero:* Aistulphus Longobardorum Rex Ravenna ceterisque exarchatus urbibus potitus, in Pontificiam ditionem irrumpit anno DCCLII, extrema quæque Romanis minitans, nisi se suaque dedant. Missi a Stephano semel atque iterum de pace ineunda legati, sed conditiones pacis ab eo aut non admissæ aut violatæ. Misit Constantinopolim Pontifex ad Imperatorem Græcum ut cladem ab urbe exitiumque prohiberet, sed frustra; nihil a Græcis auxilii datum. Hoc in Urbem ut allatum est, omnia plena erant timoris B et metus. Tum aut Joannes Diaconus, qui paulo post ad Pipinum est missus, aut alius nescio quis Donationem illam procudit. Fingendæ vero duplex causa potissimum fuit: altera, ut populum, qui et officii specie et pietatis facile ducitur, ad refutandos Aistulphi impetus erigeret; altera, ne quis e Proceribus Romanis augendæ potentiæ studio cieret in Urbe tumultus tyrannidemque affectaret: ipse enim e publica re fore visum est, si summa rerum penes unum esset Romanum Antistitem. Minimum tamen esse præsidii in supposititia Donatione ratus Pontifex, ad Pipinum contendit in Galliam: Aistulphus a Pipino acie victus est: Ravenna ceteraque oppida tradita Stephano. Hæc opinio verane sit an

qua occasione et quo auctore,

D secus, tuum esto lector judicium. Belle sane cum omnibus quæ ad eam donationem pertinent consonant omnia, nec iis quibus aliæ laborat vitiis. Nec Adrianus in Capitulis Angliramo datis, nec Nicolaus in Epistola ad Michaelem Imperatorem hujus Donationis meminerunt; puduit scilicet sanctissimos Pontifices hujusmodi commentis tueri jura sua, quæ tot Francorum Regum edictis sacra esse et rata noverant. Potuit tamen illius meminisse Hincmarus, potuit et Leo IX, quorum uterque Constantini esse falso putavit; quod ille procul abesset ab Urbe, hic multo post vixerit: potuit et aliquando post inter collectas a Mercatore Epistolas inseri. Nulla inde sive malæ fraudis nota aut Stephano Pontifici, aut Pipino inuritur, quibus insciis conficta est: unde quidquid in ea vitii est, non Romanis Præsulibus, sed Joanni Diacono adscribit Otto III. Præterea stylus ipse quo contexta est, totiusque scriptionis color, an non prodit eam, quam dixit, ætatem, qua nationum exterarum colluvies, voces, ab usu Romano abhorrentes, in Latium invexerat? *Hactenus Cantellius, pauca et levia quæ possent objici rationabiliter diluens.*

STEPHANUS III.

cusa hoc tempore.

E 3 *Interpontificio,* Stephani *hujus obitum secuto, pleraque Anastasii exemplaria dies* IIII, *MS. nostrum etiam* IIII *adscribit, et interim ipsi Pontificatui illius, supra annos et menses prænotatos, tribuunt dies* XXIIII *vel saltem* XXIII. *Cum ergo alteruter numerus minui debeat, ut successoris Ordinatio in Dominicam cadat, quam hac ætate adeo sancte vidimus observatam; vacantis Sedis solum* dies II *posui, liberum tamen unicuique relinquo detrahere aliquot dies ipsi* Stephano, *ut longius Interpontificium habeatur, modo ne ultra proximam Dominicam differatur sequens Ordinatio; quod fiet si* Stephanus *obiisse dicatur* XXX *Januarii, et mensis in quarto suo anno sexti die* XXIIII, *pro quo facile* XXIII *obrepsisse potuit.*

Interpontificii ratio.

XCVII HADRIANUS I

HADRIANUS, S. R. E. Diaconus, natione Romanus, ex patre Theodoro, Constantino Copronymo et Leone imperantibus, ordinatus anno DCCLXXII, die IIII Februarii in Dominica; sedit annos XXIII, menses X, dies XVII; obiit imperante Constantino C Irenes filio anno DCCXCV, XXV Decembris, Indictione III; fortassis VII Januarii, se- F pultus in Basilica B. Petri Apostoli: et vacavit Sedes dumtaxat die I.

Ab an. 772 ad 795, an. 23, m. 10, dies 17.

Ratio temporis,

Hic jam fere nobis convenit cum Baronio, qui XXVI *Decembris mortuum* Hadrianum *credit, quia pleraque Anastasii exemplaria sepultum eum dicunt* VII Kalendas Januarii, *et ipse* sepultum *intelligit* mortuum. *Equidem mox dicam vocis illius sensum apud Anastasium mutari post hunc Pontificatum; ut posthac intelligi* mortuus *Pontifex debeat, quo dicetur* sepultus: *id tamen hic etiam factum non potest sustineri, nisi pro* XVII *diebus Pontificatus legas* XVIII, *quod nuspiam invenitur; velisque* Leonem *festo S. Stephani, electum esse, eodem quo* Hadrianus *obiit die, quod non videntur dissimulaturi auctores Catalogorum fuisse. Ergo in festo Nativitatis mortuum* Hadrianum, *in die S. Stephani electum* Leonem, *et sequenti S. Joannis (quæ Dominica erat) ordinatum dicimus; adeoque necdum agnoscimus eo die quemquam mortuum, quo sepultum Anastasius dicit. Non dissimulaverim tamen sepulturam tam solennem, ut præ die mortis ex antiquo usu fuerit consignata litteris, ægre factam videri postridie obitus:*

Propylæum Maji.

Interpontificii et sepulturæ.

quapropter non omnino negligendum censeo, quod Codex Thuanus unus Hadriani *sepulturam conferat non in* VII Kal. Januarii, *sed* VII Idus Junii *ubi si legas* VII Idus Januarii *(facile enim* Jan. *in* Jun. *converti potuit, non item* Kal. *in* Id.) *habebis congruam sepulturæ solenni diem* VII *Januarii,* XIIII *a morte, et proximum post festum Epiphaniæ nulloque majori Officio impeditam, quod mihi vehementer placeret: Quamquam nec ipsa dilatio solennis sepulturæ usque in sextum mensem multum habeat incredibilitatis.*

2 *Romanus Canonicus in Basilicæ Vaticanæ descriptione, qualis erat tempore Eugenii III, postquam descripsit oratorium* S. Leonis Papæ IV *num. 12 sic progreditur,* juxta hoc est oratorium et fuit altare S. Hadriani Martyris: et est sepulcrum beatæ recordationis D. Hadriani Papæ primi: de quo habetur hoc Epitaphium:

Sepulcrum in Vaticano,

Hic Pater Ecclesiæ, Romæ decus, inclitus auctor,
HADRIANUS requiem, Papa beatus, habet.
Vir, cui vita decus, pietas lux, gloria Christus;

cum Epitaphio

A HADRIANUS I.

Pastor Apostolicus, promptus ad omne bonum.
Nobilis ex magna genitus nam gente parentum,
Sed sacris longe nobilior meritis:
Exornare studens devoto pectore Pastor
Semper ubique suo templa sacrata Deo;
Ecclesias donis, populos et dogmate sancto
Imbuit, et cunctis pandit ad astra viam.
Pauperibus largus, nulli pietate secundus,
Et pro plebe sacris pervigil in precibus.
Doctrinis, opibus, muris, erexerat arces,
Urbs, caput orbis, honor, inclita Roma, tuas.

3 *Eidem sepulcro exornando, ipse etiam* Carolus Magnus, *tamquam filius patri, insigne composuit Epitaphium: quod procul dubio ibidem aliquando pependit, Romani autem Canonici ætate non legebatur amplius: quare, licet etiam relatum a Baronio juvat hic attexere.*

Carolus Magnus,

Mors cui nil nocuit, Christi quæ morte perempta [est,
Janua sed vitæ mox melioris erat;
Post patrem lacrymans Carolus hæc carmina scripsi:
Tu mihi dulcis amor, te modo plango, Pater.
Tu memor esto mei: sequitur te mens mea sem- [per:

B *aliud pangit, tamquam filius patri,*

Cum Christo teneat regna beata poli.
Te Clerus, populus, magno dilexit amore:
Omnibus unus amor, optime Præsul, eras.
Nomina jungo simul titulis, clarissime, nostra;
Hadrianus, Carolus, Rex ego, tuque Pater.
Quisque legas versus, devoto pectore supplex;
Amborum, mitis, dic, miserere, Deus.
Hæc tua nunc teneat requies, carissime, membra,
Cum Sanctis anima gaudeat alma Dei.

optans eum in judicio extremo sequi.

Ultima quippe tuas donec tuba clamet in aures,
Principe cum Petro surge videre Deum;
Auditurus eris vocem, scio, Judicis almam,
Intra nunc Domini gaudia magna tui,
Tum memor esto tui nati, Pater optime, posco:
Cum patre, dic, natus pergat et iste, meus.
O pete regna, Pater felix, cœlestia Christi,
Inde tuum precibus auxiliare gregem:
Dum sol ignicomo rutilus splendescit ab arce,
Laus tua, sancte Pater, semper in orbe manet.

4 *Huic Epitaphio, sicut a* Baronio *refertur, additur, quæ ad rem nostram potissimum facit, hæc Chronologica clausula.* Sedit beatæ memoriæ Hadrianus Papa annos XXIII, menses X, dies XVII: obiit VII C Kal. Jan. *quæ verba Romæ addita credo; ubi, quin mortuus sit adeoque et sepultus dubitari non potest, quia constat altero quo obiit die Electum successorem et tertio ordinatum esse. Errarunt ergo nominis identitate decepti Nonantulani illi monachi, qui* Hadriani Papæ, *in suo monasterio sepulti, mortem et miracula describentes, ei aptarunt Vitam et gesta* Hadriani I, *tam prosa quam carmine, in iis quæ extant apud Ughellum monumentis, dandis ad* VIII *Julii; quem* D *errorem corrigentes posteri venerantur sub altari suo majori collocatum corpus, tamquam corpus* Hadriani Papæ III, *quem certo constat in Æmilia peregre mortuum esse et sepultum.*

Nonantulensium circa eum error.

5 *Extat in Appendice antiqu. Lect pag.* 1163 Hadriani *simul et* Caroli *insignis memoria, anno ut videtur* DCCLXXIV *scripta, cum prima vice Romam venit Carolus; quæ quia disquisitioni historicæ suggerit aliquid, hactenus a nemine animadversum, ipsam hic placet transcribere.*

Votum ejus pro Carolo Rege,

Cœlorum Dominus, qui cum Patre condidit or- [bem,
Disponit terras, Virgine natus homo:
Utque Sacerdotum Regumque est stirpe creatus,
Providus huic mundo, curat utrumque geri.
Tradit oves fidei Petro Pastore regendas,
Quas vice Hadriano crederet ille sua:
Quin et Romanum largitur in urbe fideli
* *Imperium* famulis, qui placuere sibi:
Quod Carolus mire præcellentissimus hic Rex
Suscipiet, dextra glorificante Petri:
Pro cujus vita triumphisque hæc numera regia E
Obtulit Antistes, congrua rite sibi.

Pontificatum *istic. ubi* *Imperium *posui, legit Collector antiquarum lectionum. Ast hoc neque cum veritate consistit, neque Grammaticæ leges (ut de Poeticis taceam) componere sinunt cum relativo pronomine* quod. *Substituenda igitur vox alia est, quæ salvet utrasque: alia autem non occurrit aptior, quam vox* Imperium: *non quasi vel prophetaverit Poeta, de re post sexennium dumtaxat futura, aut prophetare se fingens post annum* DCCC *ista primum scripserit: sed quia revera actum ab* Hadriano *fuerit, de resuscitando Occidentali Imperio in persona* Caroli; *neque actum tantum, sed et decretum ac publice notum; licet ex causis supervenientibus eo vivente peractum nihil sit.*

cum indicio Imperii eidem destinati.

6 *Porro ex eo quod absque ullo intervallo temporis, mortuo* Hadriano *suffectus statim* Leo *sit, evidenter concludes, falsissimum esse Sigeberti assertum ad an.* 773, *ex eodemque vel simili fonte per coævum Sigeberto Gratianum, relatum in Decreto dist.* 63 *cap.* Hadrianus, *iisdem fere verbis, scilicet quod* Hadrianus cum universa Synodo tradiderunt Carolo jus et potestatem eligendi summum Pontificem et ordinandi Apostolicam Sedem..... insuper Archiepiscopos et Episcopos per singulas Provincias ab eo investituram accipere definivit, et ut nisi a Rege laudetur et F investiatur Episcopus a nemine consacretur; et quicumque contra hoc decretum ageret anathematis vinculo innodavit. *Apparet cujus furfuris ea sint: quem qui plenius voluerit excussum videre, Natalem Alexandrum legat in* Hadriano *sec.* 8 *pag.* 51 *et seqq. ubi ex ipsiusmet* Hadriani *ad* Carolum *litteris, anno* DCCLXXIII *datis discet, in speciali causa Ravennatis Archiepiscopi tale quid petenti Regi negatum esse.*

Figmentum de investituris Carolo concessis.

XCVIII LEO III

Ab an. 795 ad 816 an. 70, men. 5. dies 16.

Leo, S. R. E. Presbyter, natione Romanus, ex patre Azuppio, imperante Constantino filio Irenes, ordinatus XXIII Decembris, festo S. Joannis Evangelistæ et Dominico die, anno DCCXCV; sedit annos XX, menses V, dies XIII; obiit XI Junii, Indictione IX, anno DCCCXIII, sepultus in ecclesia S. Petri: et cessavit Episcopatus dies X.

Leonis et Caroli magno expressa in triclinio Lateranen.

Translati *a* Leone *in* Carolum Magnum *Imperii monumentum insigne, ad ea quæ Bellarminus collegit testimonia, addidisse credit Nicolaus Alemanni, libro de Parietinis Lateranen. a Francisco Card. Barberino restitutis, quod in triclinio Leoniano, musivo (ut vocant) seu tessellato opere expressum cernitur ut hic vides. Ego vero existimo, hanc picturam aliquanto prioris esse temporis; factamque*

occasione

A

D

LEO III.

B

E

non Imperii collati, sed vexilli antea donati monumentum:

occasione splendidissimorum munerum, quæ misit Leoni *gratulabundus* Carolus *anno* DCCXCIII, per Angilbertum dilectum Abbatem suum, *uti Annales Francorum referunt, postquam ab eo, suam Ordinationem missa legatione significante, acceperat* Claves confessionis S. Petri et vexillum Romanæ urbis : *hanc enim solam vexilli missionem actio illa exprimit, et titulus* Regis, *non* Augusti *vel* Imperatoris. *Cetera quibus idem Alemanni in festis Natalitiis anni* DCCXCIX *et coronatum a* Leone *et unctum* Carolum *probat, apud eum legi possunt. Ex iis ad nostram rem et ad suspectanda falsi nonnulla diplomata, in quibus vel Pippinus Rex, vel alii ante eum Francorum Reges, appellantur* Imperatores, *facit, quod* Ludovicus *Junior,* Caroli *pronepos, scribit ad* Basilium *Græcorum Imperatorem his verbis:* Francorum Principes primo Reges, deinde Imperatores dicti sunt : ii dumtaxat, qui a Romano Pontifice ad hoc oleo sancto perfusi sunt : in qua etiam Carolus Magnus abavus noster, unctione ejusmodi per summum Pontificem delibutus primus et Christus Domini factus est.

C

in quo notabilis diversitas diadematis rotundi et quadrati,

2 *Reliquas dicti emblematis partes, accurate explicatas et scriptorum antiquorum locis illustratas, vide apud prædictum Auctorem. Unum in similibus veterum picturis observandum noto, videlicet* S. Petro, *tamquam in cœlis jam æternum* Beato, *diadema circum caput pingi rotundum ; est enim circulus æternitatis symbolum :* Leoni *autem et* Carolo , *post caput poni quadratam pilam tamquam adhuc viventibus, adeoque mutationi obnoxiis, sed tamen in petra quæ Christus est firmatis, ad constantem fidei virtutisque tenorem exprimendum. Lubet autem in hujus observationis jam ante in S. Gregorio delibatæ majorem confirmationem exemplum addere, ex vetustissimo codice Cassinensi, ante annos saltem septingentos descripto, ubi hæc miniata invenitur imago, repræsentans* Joannem Abbatem, *cum cujus jussu codex ipse descriptus est, ut adhuc viventem, ante* S. Benedictum, *Levitico seu Diaconali schemate expressum, cum rotundo diademate, æternæ felicitatis, mortuo pridem acquisitæ, symbolo.*

mutatio sinistræ in dexteram ut honoratiorem facta sub Leone,

3 *Quoniam autem ad picturas deflexit oratio, non possum, utpote rem ad hæc tempora pertinentem, omittere, quod vir eruditissimus mihique dum vixit amicissimus* Joannes Lucius, *communicavit observatum a se: scilicet* in ecclesiis antiquis Romæ superstitibus, ante annum Domini DCCC confectis, inter imagines sacras operis musivi digniorem locum obtinere eas, quæ ad sinistram sitæ sunt : quæ autem tempore Leonis Papæ tertii confectæ fuerunt e contrario dextram pro digniori habere : posteriores autem denuo antiquo more pro digniori sinistram : sicque continuatum esse usque ad Pontificatum Nicolai Quarti, anno MCCLXXXVIII electi, cujus tempore iterum locus dignior dextræ delatus sit, et ab inde continuatus usque ad hodiernum diem. Cumque Leonem Tertium antiquum morem perperam mutasse credendum non sit, neque causam vel occasionem aliquis referat, duæ afferuntur conjecturæ, *inquit Lucius.* Prima : Quod sicuti Leo, a Græcis animo alienatus, Imperium, ipsis inconsultis, Francis detulit; ita quoque locum digniorem sinistræ, communem cum Græcis (quem hodie usque servant) mutare voluerit. Secunda : Quod cum idem Leo ad Carolum Magnum in Germaniam progressus fuerit, ejusque ope in Sedem suam restitutus sit, hunc morem, dextræ digniorem locum deferendi, apud Francos repererit ; ipsisque gratificaturus, ut Ecclesiam Romanam cum Occidentalibus sibi obsequentibus conformaret, mutaverit autiquum morem. In qua re quia non est attendendus mos, qui in incessu vel congressibus inter viventes pro diversitate temporum et nationum observatus ab auctoribus refertur ; vel imaginum mobilium, quæ pro arbitrio disponi possunt ; sed sculptarum vel pictarum, quæ fixæ semper eodem ordine conspiciuntur ; ideo *petebat prædictus Joannes Lucius informari,* an aliquis Auctor describat quo ordine sacræ imagines in Ecclesiis Galliæ, Germaniæ vel Hispaniæ circa tempora Caroli Magni dispositæ erant ; vel an Ecclesiæ aliquæ illorum temporum reliquæ sint ; in quibus, si sacræ imagines non extant, Regum saltem vel Principum sculptæ vel pictæ reperiantur, ex quarum dispositione dignosci queat, qualis mos fuerit dictarum regionum.

F

imaginibus fixis notata,

constans esse cœpit ab anno 1088.

4 *Eruditis earumdem regionum viris id libenter hic proposui disquirendum, ut hunc conatum curiosum amici officiosissimi etiam post mortem ejus promoveam, quando ipse nihil huc faciens hactenus reperi, præter eruditam unam observationem Caroli Matri in additionibus ad Hierolexicon Dominici fratris verbo* Bulla, *ubi ille notat Capita SS. Petri et Pauli, in ciborio Basilicæ Lateranensis, etiamnum sic asservari, sicut ea impressa exhibebimus ad Pontificatum* Urbani V *qui ea sub annum* MCCCLXIII *reperit et argento includenda curavit, videlicet* Paulum *a dextris* Petri. *Quod tamen*

A STEPHANUS IV

tamen ad tempus Nicolai IV *pertinet, quo honoratior locus, dextræ primum datus a* Leone III, *et a successoribus ablatus, denuo sit eidem dextræ redditus; id non ita verum est, quin verum sit quod etiam multo citius in sigilli Pontifi ii plumbo cœperit denuo apparere, vel nomen, vel imago S. Petri a dextris. Etenim Cicconius in Vitis Pontificum, ab* Urbano II *sic exorditur eorumdem sigilla repræsentare; fuit autem* Urbanus *iste creatus anno* MLXXXVIII, *ducentis annis ante* Nicolaum IV; *nec postea quidquam mutatum reperio. Leo vero ipse non tam videtur instituisse ut* Petrus *a dextris collocaretur, quam ejus solius, clavem humero gestantis, imaginem impressisse sigillo; pro quo alii aliud signum accepere, plerique tamen (usque ad* Alexandrum II *inclusive, qui obiit anno* MLXXIII) *usurparunt ejusdem S. Petri effigiem, clavem a cœlesti manu porrectam accipientis.* D

XCIX STEPHANUS IV

Ab an. 816 ad 817 m. 7 diem 1.

STEPHANUS, S. R. E. Diaconus, natione Romanus, ex patre Marino, imperante Ludovico Pio in Occidente, Leone Armeno in Oriente, ordinatus XXII Junii in Dominica, anno DCCCXVI; sedit menses VII, diem I; obiit XXII Januarii, anno DCCCXVII, sepultus in ecclesia S. Petri : et cessavit Episcopatus Romanus dies II.

on obiit 24 vel 25,

B Nulla, *quæ prodierint hactenus, vidimus exemplaria Anastasii, in quibus notetur dies mortis : diem tamen* VIII *vel* IX Kalendas Februarii, *sub ejus nomine definit* Baronius, *quasi sicdiversimode legerit; veremur autem ne fallente memoria, putaverit legisse apud Anastasium, quod in quibusdam Francorum Annalibus, Aimoini Chronicon continuantibus, legerat. Tales nos habuimus præ ceteris accuratiores, ex Monasterio Bertiniano transcriptos qui Andreæ du Chesne, Historiæ Francorum Scriptores edere volenti, submissi a Bolando, a filio ejus Francisco sunt inserti Tomo 3 istius operis. In his solum dicitur, quod* Stephanus Papa, tertio postquam Romam venerat mense *(scilicet reversus e Gallia)* circiter VIII Kalendas Februarii diem obiit : cui Paschalis Papa Successor Electus, post completam solenniter Ordinationem suam, munera et excusatoriam Imperatori misit epistolam; *scilicet* insinuans *ut est in Vita ipsius Ludovici,* non se voluntate ac ambitione, sed electione et populi voluntate huic succubuisse potius quam insiluisse dignitati.

sed 22 Januarii.

Itaque non cunctamur solos duos Interpontificii dies recipere, ad quos omnia Anastasii exemplaria illud restringunt, et ut in Dominica fuerit ordinatus successor, Stephanum *mortuum credere* XXII Januarii, *sive* XI Kalendas Fe-

C bruarii, *ut solos* VII *menses integre expleverit, non computato die quo obiit, quemque hic solemus computare. Istis* VII *mensibus diem quæcum Anastasiana exemplaria præponunt* annos VII, *a MS. nostro et duplici Freheriano refelluntur; sed multo efficacius ab Annalium scriptoribus, ipsarumque rerum a Decessore et Successore gestarum ordine.* E

2 *Quod sub hujus* Stephani *nomine apud Gratianum habetur Decretum Distinct.* 23 *cap.* Quia Sancta, *statuens* ut Electus præsentibus Legatis Imperialibus consecretur, *merito suspectum Baronius habet, ne figmentum schismaticorum sit, ut alia plura; cum anno mox sequenti Imperator constituisse legatur;* Eum quem divina inspiratione, uno consilio et una concordia, sine aliqua promissione, ad Pontificatus ordinem elegerint, sine aliqua ambiguitate et contradictione more canonico consecrari; *solum autem requisiverit,* ut cum consecratus fuerit, Legati ad ipsum vel ad successores Reges Francorum dirigantur: qui, *inquit,* inter nos et illum amicitiam et caritatem et pacem socient, sicut temporibus piæ recordationis Domni Caroli atavi nostri, sive Domni Pipini avi nostri, vel et Caroli genitoris, consuetudo erat faciendi. *Addit Natalis Alexander, ad confirmationem Baronianæ suspicionis, Florum Magistrum, qui circa annum* DCCCXX *scribens de Electionibus Episcoporum ait :* In Romana Ecclesia usque in præsentem diem cernimus, absque interrogatione Principis, solo dispositionis divinæ judicio et fidelium suffragio, legitime Pontifices consecrari. F

Decretum ejus suspectum de imposturæ.

C PASCHALIS I

Ab an. 817 ad 824 an. 7, m. 3, d. 17

PASCHALIS, natione Romanus, ex Patre Bonoso, sub eisdem quibus decessor Imperatoribus, ordinatus anno DCCCXVII, die XXII Januarii in Dominica; sedit annos VII, menses III, dies XVII : obiit anno DCCCXXIV, die I Maji : sepultus in ecclesia S. Praxedis XIV Maji, quo et colitur : et cessavit Episcopatus ejus dies III, in mense Junio, Indictione II, id est usque ad II diem mensis Junii.

Ratio temporis

Menses *et dies prædictos habet MS. nostrum, cum Barberiniano, Regio, Thuano, ac Mazariniano MSS. cum alibi* menses II, dies XVI *legantur : qui non ita commodum habent exitum.* Baronius *priorem lectionem secutus, quia credidit* Stephanum *obiisse* IX *vel* VIII Kalend. Februarii, II *earumdem Kalendarum creatum facit* Paschalem, *et mortuum* pridie Idus *id est* XIII Maji.

2 *Idem* Baronius, XIII Kalendas Junias *sive* XIX Maji, *creatum Successorem putat, nulla habita ratione verborum a nobis ex Anastasio relatorum fortassis propter menda quibus illa vitiarunt antiquiores librarii, dum forte descripserunt,* dies quatuor in mense Jan. Indict.

et interpontificii.

CI EVGENIVS II

CII VALENTINVS I

CIII GREGORIVS IV

CIV SERGIVS II

A Indict. 1. *Sed facile fuit pro* Jun. *obrepere* Jan. *et* I *pro* II : *phrasis autem ipsa non ita facile potuit alterari, qua clare videtur significari usque ad quintum alicujus sequentis mensis diem dilatam successoris Ordinationem. Hoc etiam facile persuadebunt turbæ, subortæ, ex discordia factionum, per quas, sicut scribitur in gestis Ludovici Imperatoris,* duo per contentionem electi *fuerunt :* Eugenius tamen Presbyter, vincente Nobilium parte, subrogatus est et ordinatus. *Non meminit contentionis hujus auctor Vitæ ab Anastasio transcriptæ; eoque ipso satis probat, non fuisse hoc veri nominis schisma, quamvis etiam post Ordinationem unius e duobus Electis dissensiones duraverint, adversa parte recusante Pontificem agnoscere* Paschalem ; *adeo ut cum* XXIII *Junii, Quirinus Subdiaconus, unus ex* Paschalis *defuncti ad Imperatorem legatis, attulisset Imperatori nuntium Ordinationis cum dicta contentione peractæ; necesse hic judicarit, filium unum* Lotharium *Romam mittere ad res componendas ; atque electionum Pontificiarum tranquillitatem imposterum stabiliendam.*

Dissensio super eligendo successore.

3 *Quod ad sepulturam attinet, hanc ei* in ecclesia S. Petri *datam, legimus quidem in Anastasio : sed Romanus Presbyter, in illius ecclesiæ descriptione, inter Pontifices ibi sepultos,* Paschalem *non numerat : et* B

sepultura Paschalis ad S. Praxedem.

Ludovicus Jacob in Bibliotheca Pontificia asserit, quod D in ecclesia S. Praxedis, apud monachos Vallis-umbrosæ, legit sequentem inscriptionem, supra magnam tumbam ad ingressum sacelli sacræ columnæ D. N. Jesu Christi appositam.

S. PASCHALIS PP. I.

Est ea fortasse temporis longe posterioris inscriptio; et hodie non invenitur amplius (uti post diligens examen comperi) fidem tamen facile traditioni dabit de corpore istic non tantum jam quiescente, sed ab initio ibidem, et quidem de suprema ejus voluntate deposito, qui legerit apud Anastasium, quomodo dictam ecclesiam jamjam casuram a fundamentis renovarit, multis Sanctorum corporibus a se requisitis inventisque ditarit, fundatoque ad eam Græcorum Monachorum monasterio auxerit, plurima ei conferens prædia, et possessionum loca, urbana vel rustica. Dici autem potest, vel Anastasium vel ejus transcriptores, abreptos diuturna consuetudine adscribendi Pontificum sepulturas ecclesiæ S. Petri, hic aberrasse, plus scribendo quam legerant apud antiquiores.

E

CI EUGENIUS II

EUGENIUS, natione Romanus, ex patre Boemundo, S. R. E. Archipresbyter, tituli S. Sabinæ, imperantibus Ludovico Pio et Michaele Balbo, ordinatus anno DCCCXXIV, die II Junii in Dominica; sedit annos III, menses II, dies XXIII; obiit XXVII Augusti, anno DCCCXXVII : et cessavit Episcopatus dies IIII : ipse ad S. Sabinam sepultus videtur.

Ab an. 824 ad 827 an. 3, men. 2, dies 23.

Baronius, *qui Pontificatum ejus inchoarat* XIX Maji, *non potuit eum extendere ultra* XI Augusti : *et nullum vacantis Episcopatus inveniens annotatum tempus, existimavit vix una die dilatam Successoris creationem : quæ argumentandi ratio si subsisteret, idem esset de omnibus deinceps consequentibus dicendum, post quorum mortem nulla datur interim vacatio, negligentibus eam notare iis qui Pontificum Catalogum prosecuti sunt. Quia igitur* Lotharius *Ludovici filius, Romæ existens, sub exilii pœna edixit (sicut Constitutionis ejus verba refert Sigonius,* ut ad C electionem Pontificis nemo audeat venire, neque liber neque servus, qui aliquod impedimentum inferant, exceptis illis tantum Romanis, quibus antiqua fuit consuetudo concessa per Constitutionem Sanctorum Patrum eligendi Pontificem ; *existimo ex vi hujus decreti, legitimo tempore, id est statim ab exequiis temporariis tertio post mortem* Eugenii *die celebratis convenisse ad novi Pontificis electionem eos quorum id jus erat ; proximaque Dominica ordinatum qui fuerat electus.*

Mos veniendi ad Electionem novi, 3 die post mortem defuncti,

2 *Moram certe aliquam innuit Anastasius, cum ait, quod* omnibus quæ *circa Electum* explenda erant rite ac veneranter peractis, magna sobrietas, magna in totius sexus et ætatis populo lætitia mansit (*utique per dies aliquot Electionem secutos*) ejusque Consecrationis die sereno jam illucescente, cum lumine, jam dictum Antistitem ad B. Petri Apostolorum Principis ecclesiam a Palatio deducentes omnes pariter Romani, majestate divina auxiliante, in alto throno summum consecravere Pontificem. *Hanc porro formam tertia post mortem Pontificis die peractisque exequiis conveniendi ad novi Electionem, et proxima post hanc Dominica procedendi ad Electi Consecrationem, deinceps credemus observatam, quoad usque magna aliqua ratio cogat longius Interpontificium definire : ubi enim per conjecturam agendum est, non video regulam aptiorem ullam, cui possimus chronologiam aptare.*

proxima deinde Dominicæ consecrandi Electum.

3 *Ritum seu certius superstitionem Probationis per aquam habet Mabillonius Tom.* I *Analect. ex Remigianis membranis, seculo* IX *exaratis, ex iisdemque credit institutorem ejus fuisse hunc* Eugenium II. *Sed Alexandro Natali videtur jure merito incredibile, quod ille id instituerit, ut se probandi communicentur dicendo,* Corpus hoc et Sanguis D. N. Jesu Christi sit vobis ad probationem hodie, *itemque institutione hujusmodi cavere voluerit, ut imposterum* nulli liceat super Sanctum altare manum ponere, neque super Reliquias vel Sanctorum corpora jurare. *Sed neque crediderim verum esse, quod* hoc judicium atque examinationem Dominus Apostolicus, *piscopus demum,* misit in Franciam, ut non violarentur sacra altaria Sanctorum, *licet id habeat Codex aliquis Antissiodorensis; tum ob causam jam dictam, tum quia credibile non est ullum Romanum Pontificem hoc in genere minus circumspectum fuisse, ne dicam minus religiosum, quam fuit Imperator, qui anno* DCCCXXIX a Missis suis interdici *mandavit, ne ulterius* fiat examen aquæ frigidæ, quod hactenus faciebant. F

Affectum Eugenio ut institutori examen per frigidam.

4 *Non numeratur hic Pontifex a Romano Presbytero inter eos, qui Vaticanam Basilicam sui corporis deposito honestarunt : neque id si fuisset, tacuisset Anastasius, qui sua fere videtur ex ejusdem ecclesiæ monumentis compilasse. Itaque conjectura ducor haud parum verosimili, quod qui* tempore sui Presbyteratus tenuit ecclesiam S. Sabinæ Martyris, positam in Aventino monte, eamque dispensante Deo post Pontificalem sibi attributam gratiam ad meliorem cultum perduxit, et picturis undique decoravit, atque ibidem ciborium (*id est ingens tabernaculum supra altare et corpus*

Sepultura ejus apud S. Sabinam ?

A *corpus Sanctæ Martyris*, ex argento purissimo obtulit; *ibidem etiam voluerit tumulari, exemplo decessoris in æde S. Praxedis similiter sepulti. Esto utrumque Vaticano adscribat Aringus lib.* 2 *Romæ subterraneæ cap.* 8.

Eugenius II.

5 *Pleraque Anastasii exemplaria, unico Barberiniano excepto, pro* tribus, quatuor *annos assignant huic Pontificatui : sed errorem recte notavit* Baronius, *quem dicere possis ex alio fluxisse errore, quo mors* Paschalis *adscripta fuerat Indictioni* i, *id est anno* dcccxxiii. *Verum præter Anastasii mentem mendum istud irrepsisse in ejus Catalogum, non tantum persuadeor ex annorum numero, quos ipse attribuit eidem* Paschalis : *sed etiam ex Vita* Sergii II, *ubi illius decessores omnes, sub quibus adolevit floruitque, commemorantur : et expresse dicitur, quod* Eugenius, cum in Pontificio tribus perdurasset annis, Valentinus Sedis ipsius Pontifex consecratur. *Quod autem* Augusto mense decesserit Eugenius, *attestantur etiam Bertiniani Annales, hoc tempore scribi cœpti, et anno* dccclxxxii *absoluti.*

Tempus Sedis.

D

6 *Hic demum certo occurrit illa notabilis mutatio styli apud Anastasium, quam supra insinuavi, ut intelligi debeat vere dies mortis qui nominatur ab illo; licet cœptæ semel phrasi insistens, pergat appellare diem sepulturæ. Etenim cum dixisset* Leonem *ordinatum in festo S. Joannis, id est* xxvii *Decembris, sedisse autem* annos xx, menses v, dies xvi ; *non potuit post memoratam sepulturam, eidem in Basilica S. Petri datam, subjungere uti solebat,* pridie Idus Junii, *id est diem ipsum* xii *Junii, quo Pontificatus finem accepit, nisi hic fuerit dies mortis. Ergo sine scrupulo mortuos Pontifices sequentes dicemus eo die, quo sepultos dicere Anastasius videtur : ipsum autem Sepulturæ diem, tamquam post hac annotari desitum, taciti etiam præteribimus.*

Mutatio styli.

CII VALENTINUS I

E

B

Anno 827 dies 40.

Valentinus, natione Romanus, ex patre Petro, de Regione Vialata, S. R. E. Archidiaconus, Pontifex ordinatus i Septembris in Dominica, anno dcccxxvii ; iisdem qui supra nominantur imperantibus, sedit dies xl, mortuus x Octobris : et cessavit Episcopatus menses ii, dies xxv.

Ratio temporis.

Eamdem *hujus Pontificatus brevitatem confirmant præcitati Annales Bertiniani his verbis :* In Eugenii locum Valentinus Diaconus a Romanis Electus vix unum (*id est vix amplius quam unum*) mensem in Pontificatu complevit : quo defuncto, Gregorius Presbyter Tituli * S. Marcelli Electus, sed non prius ordinatus est, quam Legatus Imperatoris Romam venit, et Electionem populi, qualis esset, examinavit.

** Anast. Marci*

2 *Degebat tum temporis Imperator, uti ex iisdem Annalibus constat, in Gallia, circa* Compendium, Carisiacum, ceteraque his vicina Palatia usque ad hiberni temporis initium conversatus : *non est igitur credibile mandatum istud ab eo profectum post intellectam* Valontini *Electionem; prius enim quam ipse eam intelligeret, poterat Consecratio Romæ facta fuisse. Dixerim potius,* Valentinum, *haud diu post Consecrationem, cœpisse mortaliter ægrotare, ita ut valetudinis desperatæ nuntius ad Imperatorem perlatus fuerit illo adhuc vivente; qui continuo suis Romæ ministris mandarit ut illo moriente et successore Electo, intimarent Clero ac populo Romano, voluntatem suam de suspendenda Consecratione quoad per Legatum ad hoc missum eam examinasset : atque ita, quamvis cessantis Pontificii tempus apud Anastasium non exprimatur, facile credi poterit, tempus vacationis designatum a nobis cum respectu ad sequentem Pontificatum, quem incipiendum putamus* v *Januarii sequentis anni.*

Interpontificii longioris causa.

C

3 *Porro novus Auctor, qui vitam Successorum duorum scripsit, ut sunt apud Anastasium, annos dumtaxat integros numeravit, nulla habita paucorum qui eos excedebant dierum ratione (quis enim credat, præcise in sui Natalis recursu mortuum Pontificem non unum, sed geminum, et hoc consequenter?) Stylo etiam a prioribus Vitis diverso usus, non videtur dictos annos notasse in principio (ubi tamen Anastasius eos etiam posuit, ut eadem qua ceteros Pontificatus formula etiam hos ordiretur) sed in fine, hac phrasi.* Qui beatissimus Pontifex, postquam Sedem Romanam et Apostolicam annos sexdecim gloriosissime rexit, ex hac luce subtractus ad æternam migravit requiem, *Gregorius scilicet ;* Sergius *vero,* postquam... annos tres. *Non dubitabimus igitur eos dies ipsis addere, quos verosimili conjectura, ex certo* Leonis IV *initio ducta, cum respectu ad Dominicas quibus utrumque consecratum æstimamus, omissos opinamur.*

Novi auctoris stylus hic diversus, et omissi dies.

F

4 Baronius xi *Augusti creatum* Valentinum *existimans, mortuum credit* xx *Septembris, et nescio ex quo Auctore sumpsit vacantis Sedis dies solum* iii. *Quo autem loco sepultus fuerit nullo hactenus indicio compertum est : nec datur facultas conjectandi, quamdiu etiam ignoratus Titulus, quem Cardinalis Diaconus tenuit.*

Sepultura incerta.

CIII GREGORIUS IV

Gregorius, natione Romanus, ex patre Joanne, S. R. E. Presbyter tit. S. Marc Confessoris atque Pontificis, imperantibus Ludovico Pio et Michaele Balbo; ordinatus anno dcccxxviii, die ii Januarii, in Vigilia Epiphaniæ eademque Dominica; sedit annos xvi, dies vii: obiit anno dcccxliiii, xi Januarii, sepultus in Basilica B. Petri: et cessavit Episcopatus dies xv.

Ab an. 828 ad 844 an. 16, dies 7.

Brevis Interpontificii ratio,

Hunc vacationis terminum licet Anastasiana exemplaria edita reticeant, habemus tamen in duplici Freheriano duplicique Thuano MS. nec non Regio ac Mazariniano atque in MS. nostro : cumque idem nos commode deducat ad sequentis Pontificatus, initium aliunde certum, eum sine cunctatione recepimus; putamusque Romanos accelerata Ordinatione Sergii, *post* Gregorium *Electi, cavere voluisse, ne in consequentiam traheretur ab Imperatore Lothario, quod pater ejus fecerat post mortem* Valentini *Papæ, suspendendo Ordinationem hujus* Gregorii, *donec examinasset ipse per Missos suos quam rite fuisset Electus. Factum autem displicuisse Imperatori, idemque mandatum severius fuisse renovatum, infra dicemus post mortem* Sergii.

a Baronio ad m. 4, d. 16 gratis protracti.

2 Baronius, *qui præcedentes Pontificatus omnes nimium acceleraverat, et* Gregorium *mox suffecerat* Valentino, *et quidem die* xxiv *Septembris, anno* dcccxxvii; *eodem quoque die revertente, post annos* xvi, *mori eum facit, Sedemque vacare usque ad* x *Februarii sequentis, id est per* menses iv, dies xvi, *nullo tantæ dilationis auctore vel argumento allato. Quare hic ab ejus sententia sine scrupulo discedimus. Interim annum successionis mox secutæ confirmant Annales Bertiniani, dum scribunt an.* dcccxxxxiv *quod* Gregorius Romanæ Ecclesiæ Pontifex decessit, cui succedens Sergius in eadem Sede constituitur.

Iter Gregorii trans Alpes.

3 *Quod hic* Gregorius *anno* dcccxxxiii *montes transierit, pacificaturus Ludovicum Pium Imperatorem et filios ejus, cum eoque egerit in campo magno,* qui est inter Argentariam et Basileam, *ex Thegano coævo novimus; et quomodo post breve colloquium, Imperatorem quidem* Pontifex honoravit magnis et innumeris donis; postquam vero uterque rediit ad tabernaculum suum misit ei Imperator Regalia dona; *mox autem narratur quomodo patrem filii captivarint; ut nulla sit apparentia quod in hoc tempus quadrent verba cujusdam historici Fragmenti Tom.* i *Analectorum Mabillonii pag.* 52 *quæ sic habent.* Tempore Ludovici Pii de Roma ad Palatium Aquisgranense venit Gregorius IV, *habuitque ibi* concilium de fere omnibus Prælatis Orientalibus et omnibus Occidentalibus. *Itaque veritatem hujusmodi Concilii valde incertam esse existimat Mabillonus, nec est facile illam aliunde stabilire, pro alio tempore.*

CIV SERGIUS II

Sergius, natione Romanus, ex patre Sergio Regionis quartæ, S. R. E. Archipresbyter, ejecto ex Lateranensi Palatio ejus invasore Joanne Diacono, imperantibus Michaele Theophili et Lothario Ludovici filius, ordinatus xxiii Januarii, anno dcccliv, in Dominica : sedit annos iii, diem i, defunctus xxiii Januarii, anno dcccxliii : sepultus ad S. Petrum et cessavit Episcopatus menses ii, dies xv.

Ab an. 844 ad 847 an. 3, diem 1.

Male fingitur hic nomen mutasse.

Godefridus Viterbiensis de hoc ait : Iste Papa fuit primus qui nomen suum mutavit, et sequentes omnes idem fecerunt ; *sed fallitur. Primus enim fuit* Octavianus *qui nomen* Joannis XII *assumpsit, integro post hunc* Sergium *seculo. Baronius primum exemplum datum ait a* Sergio III, *qui reverentiæ causa abstinuerit a proprio* Petri *nomine : sed de* Sergio IV *verius id dicitur, ante quem tamen sub finem seculi* x *mos ille invaluerat.*

Probatur obiisse 27 Januarii.

2 *Diem mortis, a nobis notatum, Confirmant Annales Bertiniani, cum aiunt ad jam dictum annum :* Sergius Romanus Pontifex vi Kalendas Februarii defungitur, et Leo in ejus locum eligitur. *Interpontificii tempus, in editis Anastasii exemplaribus deest : sed in duplici Freheriano, MS. Thuano uno, atque in codice nostro, inveniuntur menses* ii, *dies* xv: *quos tenemus, ut perveniamus ad diem* xii *Aprilis, quo fuit ordinatus* Leo *itaque hic, juxta adscriptos ejus Pontificatui annorum, mensium ac dierum numeros, obierit* xvi Kalendas Augusti, *quemadmodum de eo scribit, non jam alius, sed ipsemet tunc Romæ florens Anastasius.*

Epitaphium.

3 *Cardinalis* Baronius *hoc ejus* Epitaphium *profert, jam olim* inventum in altari S. Xysti, quod erat ante ecclesiam S. Martini in introitu Basilicæ B. Petri juxta ferratam, ornatum a Paschali Papa I, post deprædationem cœmeterii S. Calixti.

Sergius en junior Præsul et plebis amator
Hoc tegitur tumulo, qui bene pavit oves.
Spes patriæ mundique decus, moderator opimus,
Divinis monitis non fuit ille piger;
Romanos Proceres non tantum famine verbi,

Rebus

A Rebus at humanis, nocte dieque, fovens.
Utque Leo sanctus, Damasus quoque Papa benignus,
Hic ritum tenuit instituitque gregem.
Egentem semper studuit recreare catervam,
Proque poli ut caperet cœlica regna libens.
Jamjam pro tanto tundamus pectora palmis
Pastore amisso, vivat ut axe poli.
Nectitur ecce piis Fabirno et compare Xisto
Præsulibus, quorum spiritus astra tenet.

SERGIUS II.

4 *Idem* Baronius, *diei* x *Februarii, ut dixi, adscribit initium hujus* Sergii; *utque eum perducat ad* xii *Aprilis, immediate suffecturus ei* Leonem, *supra annos tres, mensem ei unum addit (menses* ii, *dies* iii, *dicere debuisset, et quidem citato Anastasio, in cujus tamen nullo exemplari ejusmodi mensis nobis comparet, sed bene Interpontificium quod diximus :* Leonem *autem* xii *Aprilis ordinatum fatemur, sed pridem electum.*

rejicitur Baronii calculus.

5 *Dicit quidem Anastasius, quod* necdum is, qui subito obierat, Pontifex ad sepulturam debitam fuerat deportatus, et ecce omnes a novissimo usque ad primum, una voce unaque concordia, Leonem B venerabilem Presbyterum sibi futurum Pontificem flagitarunt, *et in Lateranense palatium cum solitis ceremoniis deduxerunt. Item quod* de novi electione Pontificis congaudentes, cœperunt iterum non mediocriter contristari, eo quod sine Imperiali auctoritate non audebant futurum consecrare Pontificem : periculumque Romanæ urbis maxime metuebant, ne iterum, ut olim, aliis ab hostibus obsessa fuisset; *et quod* hoc timore et futuro casu eum sine permissu Principis Præsulem consecraverunt. *Sed addit idem, hoc eos fecisse,* fidem illius, *id est Principis,* sive honorem post Deum, per omnia et in omnibus, conservantes. *Nempe uno alterove mense post recessum Saracenorum, qui Sanctorum Petri et Pauli ecclesias funditus fuerant deprædati, sub extremos* Sergii *Papæ dies; alii* Mauri ac Saraceni (*ut habent Annales Bertiniani*) Beneventum invaserant, et D usque ad Romana confinia populabantur; *et sub idem tempus ex Galliis nuntiabantur continuæ clades, eisdem per Danos Aquitaniam infestantes illatæ. Fieri igitur facillime potuit, ut dum vel expectatur itineris tutioris opportunitas, vel nuntii ad Imperatorem missi aut ab hoc remissi Legati, metu, captivitate, aliisve casibus in itu vel reditu impediuntur, effluxerint isti duo menses ; quibus cum diebus* xv *elapsis, crescenteque indies periculo novæ obsidionis, ad consecrationem Electi procedendum sibi pataverint Romani, sub protestationne, quod ea re in nullo læsam vellent fidem et honorem Imperatori debitum.*

Interpontificium m. 2, dies 15,

licet urbs premeretur a Saracenis,

6 *Unde autem ejus offendendi metus hic, si eedem usi fuissent jure quo ad consecrationem* Sergii *processerant, intra paucos ab ejus electione dies? Quia scilicet (ut Annales Bertiniani expresse dicunt)* Sergio in Sede Apostolica ordinato, Lotharius filium suum Ludovicum Romam cum Drogone Mediomatricorum Episcopo direxit, acturos ne deinceps, decedente Apostolico, quisquam illic præter sui jussionem, Missorumque suorum præsentiam, ordinetur Antistes : *quod et peregisse dicuntur. Non est itaque* E *valde impudentis mendacii reus Sigebertus (uti putat* Baronius) *quod Ludovicum Romam missum ait* ad confirmandam Sergii Electionem; *licet Ado aliam causam alleget, ut Rex Italiæ creatus a patre,* Imperatoris nomen sortiretur. *Utraque enim ratio consistere potest, ut vere secundum Adonem* jam tunc Pontifex *fuerit* Sergius, *quando* coronam imposuit Ludovico, *utpote prius a Romanis Imperatore inconsulto ordinatus; et tamen* Lotharius *eum suo nomine confirmare prætenderit, ne videretur cessisse juri, quod senior* Ludovicus *pater suus fecisse videbatur, et novo mandato assertum ipse volebat : quod mandatum mortuo* Sergio, *visi omnino fuissent contempsisse Romani, nisi saltem tanto expectarent tempore, quanto alias ante* Gregorii *Ordinationem ex simili mandato expectaverant.*

propter renovatum a Lothario Ludovici mandatum.

DISSERTATIO XVII

De corporibus seu reliquiis Sanctorum, in ecclesia SS. Silvestri et Martini a Sergio II C Romæ collocatis, et Indulgentiis ab eodem (ut prætenditur) ibidem concessis; itemque F de Stationariis, S. Gregorio attributis.

Drogonem Ep. Metens. trans Alpes Vicarium suum facit Sergius.

E*xtat unica, sed perquam insignis hujus Pontificis epistola, quam* i *Pontificatus anno datam esse probat Labbæus noster. In hac consultum cupiens quieti et bono regimini Ecclesiarum, per trium Regum Caroli Magni Nepotum simultates mirum in modum labefactatis, ipsorumque inter se concordiam restaurare ; eorum patruum ,* Drogonem, *Metensem Episcopum, constituit Apostolicum trans Alpes Vicarium, et causas omnes jussit ad eum primitus atque immediate deferri, priusquam ad se recurratur : neque est in tota epistola quidquam quod suspectam eam cuiquam reddere queat. Utinam possemus idem affirmare de quodam Marmore, quod in ædificata quondam ab eodem Pontifice ecclesia SS. Silvestri et Martini in montibus licet videre, in hemicyclo absidis e latere dextero; quodque ad annum 847 num. 3 laudat Baronius, tamquam contineat verba* eo tempore scripta, *quo nihil certius haberi posset, si verum esset. De eo lapide interrogatus Eruditissimus Schelstratus, eumdem et alia similia veteris scripturæ atque sculpturæ monumenta studiosius anno* MDCLXXXIII *scrutatus, mihi asseruit* xxv *Julii, omnino antiquum esse quippe cujus inscriptio, non pedibus attrita (nec enim lapis humi jacuit umquam, sed sub altari erectus stetit, priusquam eo ubi nunc est transferretur) sed diuturnitate sola temporis exesa sit, ut patet intuenti, contexta litteris Latino gothicis, quales videre est in quodam lapide ad S. Balbinam, ante annos circiter* CCL, *aliisque duobus in Capitolio positis tempore* Bonifacii VIII *ante annos plures quam trecentos : qualesque fere ii sunt quibus est inscriptus Boppardiensis lapis, semel iterumque propositus in opere nostro ante Tomum* 2 *Aprilis et* 3 *Maji : proinde censuit fieri posse ut marmor istud sculptum sit ibique positum, saltem ex eo tempore ; quo ecclesia, olim a Græcis monachis possessa, et anno* MCCLXXXXIV *tradita RR. PP. Carmelitis, novum cultum recepit, horum studio restaurata innovataque. Pro majori antiquitate illius qui judicaret, nullo quidem id fundamento facturum aiebat, ægre tamen convincendum falsitatis, propterea quod certum sit* ejusmodi

Quæ in ecclesia SS Silvestri et Martini est tabula,

sculpta saltem ante secula 2 vel 3,

A *ejusmodi characteres etiam prius in usu fuisse. Quid autem si præsumere vellet aliquis, eo lapide, ante annos CC vel CCC sculpto, innovatum fuisse vetustiorem alium, ipsius Papæ Sergii II ætate positum ?*

de corporibus illuc translatis a Sergio

2 Id cum ex ipso lapide, quamvis coram adesset, *dijudicari nequeat, aliunde petendum discrimen est : et hoc opportune suggerit Anastasius in Vita hujus Pontificis, quoad Sanctorum corpora, fere eadem habens quæ sunt in lapide ; sic ut vel hic ex illo, vel ille ex ipso ea sumpserit. utrum autem factum sit utriusque inter se collatio doceat est necesse. Lapis sic habet.* Temporibus Domini Sergii Junioris Papæ, recondita sunt in hoc sacro altari corpora Beati Silvestri et Martini Pontificum. Item corpora Beatissimorum Fabiani, Stephani et Soteris Martyrum ac Præsulum. Adsunt etiam corpora Asterii et Sanctissimæ filiæ ejus. Nec non corpora Sanctorum Ciriaci, Papiæ, Mauri, Largi, Smaragdi et Sociorum. Item corpora Sisinnii, Anastasii, et Innocentii Pontificum ; una cum Sanctis Episcopis Quirino et Leone ; pariterque Artemio, Sisiano, Pollione, Theodoro, Nicandro, Crescentianoque, Martyribus. Cum quibus adhuc reposita fuerunt corpora Beatarum Soteris, Paulinæ, Memmiæ, Julianæ, Quirillæ, Theopistis ac Sophiæ Virginum et Martyrum : nec non Beatæ Quiriacæ viduæ, Beatæque Justæ, cum aliis multis utriusque sexus, quorum nomina Deo soli sunt cognita : quorum corpora sacro altari, illud ipsis dedicans, collocavit. * Sunt autem hæc Sanctorum corpora translata de cœmeterio Priscillæ via Salaria : et dictus Pontifex concessit singulis, ad hanc ecclesiam venientibus, in festivitatibus istorum Sanctorum tres annos et tres quadragenas de vera Indulgentia. *Nunc Anastasium Bibliothecarium audiamus, de illis ipsis Sanctorum corporibus seu corporum partibus loquentem : sic autem habet.*

Indulgentiisque concessis,

3 Igitur...... beatissimus Papa, pia devotione solicitus, pro desiderabili dilectione SS. Silvestri et Martini, ecclesiam, quæ Sancto eorum fuerat nomini consecrata....... in meliorem pulchrioremque statum a fundamentis perfecit.... et ad honorem omnipotentis Dei, ejusdem beatissimi Silvestri Præsidis corpus, cum Beatissimo Fabiano, atque Stephano, et Sotere Martyribus ac Pontificibus, simulque Asterio Martyre, cum sacratissima filia ejus, Sanctoque Cyriaco et Mauro, Largo et Smaragdo, atque Anastasio et Innocentio Pontificibus ; una cum Sancto Quirino ac Leone Episcopis, pariter Artemio [Sisiano, Pollione, Theodoro] Nicandro, Crescentiano Martyribus ; cum quibus Beata Sotere, atque Paulina nec non Memmia, Juliana et Quirilla, Theophiste, Sophia, virginibus atque Martyribus ; et Beata Quiriaca vidua, cum aliis multis, quorum nomina Deo soli sunt cognita, utrosque sub sacro altari dedicans consecravit. *Eadem eodem modo habentur in plerisque tam excusis quam MSS. exemplaribus ; sed horum tria, puta Regium, Mazarinum, Thuanum cum MS. nostro, initio multum contracta, sic leguntur.* Ipse itaque Beatissimus Pontifex ecclesiis quam plurimis innumerabilia contulit bona. Ecclesiam denique Sanctorum Silvestri et Martini, quæ vetustate emarcuerat, a novo refecit : atque ibi cum corporibus Sanctorum Pontificum Silvestri et Martini multa alia recondidit, videlicet Fabianum atque Stephanum Martyres et Pontifices, simulque Asterium Martyrem cum sacratissima filia ejus etc..... quorum nomina Deo soli sunt cognita : ibique multa obtulit dona post consecrationem ipsius ecclesiæ.

pro prima parte cum Anastasio convenit,

C

4 Prior textus, ut magis initio integer est (utpote lineas duodecim implens, prius quam ad Sanctorum enumerationem veniatur) ita etiam sincerior mihi esse videtur ; utrumque tamen proferri oportuit, ut libertas D *lectori relinqueretur per se statuendi ; primo, uter textus sincerior atque integrior sit ; secundo, utrum Anastasius præ oculis habuerit antiquiorem aliquam scripturam vel sculpturam (uti debuit habuisse, si eadem sit ea, saltem quoad verborum invariatum contextum, cum ista quæ nunc in lapide legitur) an non. Hæc autem scriptura ab Anastasio, uti clarum est, differt in sequentibus punctis.* I *Pontificibus non Martyribus præponit* Sisinnium, *quem Panciroltus dicit solum fuisse Diaconum, quemque non habet Anastasius.* II *Ad nomen* Quiriacæ viduæ *additum habet nomen* Beatæ Justæ, *quam fuisse matrem* S. Sivestri *credit Antonius Philippinus ibidem Prior in libello de ipsa ecclesia, quia ita legitur in ejusdem Sancti Legenda apocrypha, quæ habetur sub falso nomine Eusebii Cæsariensis. Joannes autem Zonaras, auctor (ut censet Allatius) Vitæ, quæ apud Lipomanum et Surium habetur ex Græco sub nomine Metaphrastis, fatetur, quod* quinam fuerint magni illius viri parentes. et a quibus sit in lucem editus, veteri libro de eo tractante, in quem ipse incidit, non fuit declaratum, qui liber prisce admodum et simpliciter est compositus : *fons tamen (ut apparet) etiam Latinæ Legendæ fuit, æque ac illa lutulentus. Sed quidquid de* Justa *illa sit, saltem istic posita tamquam Sancta ; cum facilius sit ut transcribendo omittatur aliquid ab oscitantibus librariis, quam addatur, præsertim in congerie nominum propriorum ; hactenus videmur posse in favorem istius lapidis judicare, ex ipso vel ex ipsius prototypo potius sumptum esse Anastasii contextum, quam contra ; sicut enim in hujus exemplaribus multis desiderantur nomina* Sisiani, Pollionis atque Theodori, *sic in istis, et ceteris omnibus ad quæ fuit editio regia excusa, potuerunt omissa fuisse, per similem librarii antiquioris vel ipsiusmet Anastasii festinationem, nomina* Sisinnii *atque* Justæ. E

DISSERTAT. XVII.

Imo illo videtur esse integrior sincerior que,

*5 Verum quæ post * sequitur pars altera inscriptionis, non potest cum Anastasii contextu de antiquitate contendere ; nec etiam præsumi desumpta esse ex antiquiori scriptura, quam Anastasius transcripserit, quamque auctores ejus qui nunc extat lapidis voluerint innovatam, dato quod eam ex Anastasio non acceperint : utpote repugnans toti Anastasianæ historiæ, et aliunde certius cognitæ veritati. Dicit enim hoc Additamentum, quod prænominatorum* Sanctorum corpora sunt translata de cœmeterio Priscillæ via Salaria. *Atqui asserit Anastasius corpora* SS. Fabiani, Stephani, Soteris via Appia in cœmeterio Callixti fuisse *sepulta* ; Sisinnii, ad B. Petrum Apostolum ; Anastasii et Innocentii in cœmeterio ad Ursum pileatum. *Præterea quod* SS. Cyriaci, Largi et Smaragdi corpora, via Salaria sepulta, S. Marcellus Papa in prædium Lucinæ via Ostiensi transtulit die VIII Augusti, *Romano Martyrologio attestante, idque translatione tam solemni, ut licet eadem* postea in Urbem delata, in Diaconia S. Mariæ in via lata recondita fuerint ; *iste tamen dies hodieque festivus perseveret, præ ipso die Martyrii eorum.* Papias et Maurus via Nomentana in cœmeterio ad Nymphas *primum conditi sunt, ut dictum a Bollando* XXIX *Januarii : de ceteris quærere supervacaneum arbitror, quando de* SS. Silvestro et Stephano, *quorum solus prior* Via Salaria in cœmeterio Priscillæ *vere primum sepultus fuit, uno fere ante hunc* Sergium *seculo, scribit* Paulus I, *quod* ex cœmeteriis suburbanis, per Longobardos funditus demolitis, assumpta inde eorum corpora collocavit in ecclesia, quam noviter in eorum honorem et nomina construxit intra mœnia : *ubi anno* MDLXXXXVI etiam subtus confessionem altaris majoris reperta est una capsa terræ coctæ, desuper cooperta duabus tabulis marmoreis, ac etiam sub dicta arca, inter duas tabulas pariter marmoreas, in quibus locis subtus altare indicatur fuisse

sed pars altera de cœmeterio,

unde allata sint corpora, fictitia est :

F

cum alibi pleraque sepulta fuerint,

et SS. Silvester atque Stephanus translati a Paulo I in urbem,

A reposita corpora SS. Silvestri, Stephani et Dionysii Pontificum et Martyrum.

DISSERTAT. XVII.

quibus forte Sergius addens corpus S. Dionysii,

6 *Sunt istæc monumenta non primæ translationis, factæ a* Paulo, *sed secundæ alicujus, cum, illuc illato etiam corpore* S. Dionysii, *novum fortassis et magnificentius altare constitutum ipsis tribus est. Id autem fuit ante tempus* Nicolai primi, *ibidem in inferiori Sanctoque* Dionysio *proprie dicato ecclesia Electi Pontificis, decem annis post* Sergii Junioris *mortem : adeo ut verosimiliter conjectare quis possit, ipsummet* Sergium *secundæ translationis auctorem fuisse ; eaque occasione (sicut etiam nunc facere Episcopi assolent) segregasse sibi partes aliquas notabiles dictorum* Silvestri et Stephani, *quas collocaret in vetustiori illius ecclesia, sub titulo Equitii primitus consecrata, et a se ex fundamentis restaurari cœpta. De* S. Martini Papæ *corpore aliud nihil possum conjectare, quam illud Constantinopoli fuisse allatum a Græcis monachis, Iconomachorum Imperatorum fugientibus sævitiam, qui ab illis conculcanda Sanctorum pignorum pretiosiora abstulerunt, et in his Caput S. Joannis Baptistæ; unde*

illorum aliquas Reliquias acceperit,

B *postea contigit ut ecclesia* S. Silvestri, Catapaulum *ante dicta, successu temporis vocata sit* S. Silvestri de capite. *Duravit autem persecutio illa toto fere octavo seculo; quo tempore etiam corpus* S. Gregorii Nazianzeni *simili ratione Romam allatum fuit ad ecclesiam S. Mariæ in Campo Martio, unde ea secundum suum nomen traxit : idemque accidisset ut puto veteri* S. Silvestri *titulo, si in ipsum illatum fuisset* S. Martini Papæ *corpus. Sed quia juxta erat ecclesia* B. Martini, *ab Hadriano I nuper utcumque restaurata, hæc potius visa est convenire advenis, Sancti Synonymi corpus ferentibus. Cum autem istud ibi mansisset usque dum* Sergius *post annos* LXX, *pro gemina minori, majorem unam ecclesiam a fundamentis struxit sub utroque nomine ; eorum nominum secundum, veteri novoque Patrono commune, ambiguum apud aliquos fecit, utri* Martino *esset ecclesia primario dicata.*

jungendas corpori S. Martini CP. allato a Græcis monachis,

et in novam ecclesiam transferendo.

7 *His de cœmeterio, quoad primam auctæ infeliciter inscriptionis partem præmissis ; haud ægre obtenturum me crederem, etiam alteram ejusdem inscriptionis partem de Indulgentiis pari infelicitate fuisse conditam, nisi noster* Sfortia Pallavicinus, S. R. E. Cardinalis, *dignam censuisset, qua Indulgentiarum talium antiquitatem, si verum fateri volumus justo majorem, tueretur lib. 2 cap. 5 Historiæ Concilii Tridentini. Sed cum omni quam scriptori eximio defero reverentia, ingenue fateor, nihil solidioris probationis in isto lapide me videre, quam in epistola Leonis III de Canonizatione S. Sviberti pariter ab eodem Cardinali allegata, cujus supra meminimus, laudantes judicium* Sanfelicii Apostolici Nuntii *de eadem ; qui vel inde potissimum ipsam arguit falsitatis, quod* commemorat pluries Indulgentias, a Leone concessas festum diem colentibus aut ecclesiam S. Sviberti visitantibus. Quandoquidem, *inquit*, Indulgentiarum usum, hodie in ecclesia frequentem, non comperio ante Urbanum II, qui anno MLXXXXVI proficiscentibus ad expeditionem Hierosolymitanam Indulgentias, seu pœnitentiarum alterius speciei relaxationem concessit : licet harum institutum (diversimodo tamen) ab ipsis Ecclesiæ incunabulis viguerit ; nempe per libellos Martyrum durante Ecclesiæ persecutione, deinde per redemptionem pœnitentiarum, juxta antiquos Canones Burchardi, Yvonis, et Romanum Pœnitentiale. *Similia habet* Alexander Natalis *sect.* 9, *parte* I *cap.* I.

Indulgentiarum etiam, quales ibi notantur, usum

C

esse sub ista formula seculo 11 vetustiorem

8 *Præivisse tamen* Urbano *videntur, quoad Indulgentias sacra quædam loca visitantibus concedendas, Pontifices aliqui ; sed non multo antiquiores, eodemque* XI *seculo. Nam in codice MS. Lucensis Ecclesiæ, inter Vaticanæ Bibliothecæ libros servato, invenio quod* Alexander II, *anno* MLXX, *peracta ejusdem ecclesiæ solennissima dedicatione,* concessit, ut octo dierum spatio dedicationis memoria perageretur annis singulis, concessa Indulgentia pœnitentiæ. *Nihil tam antiquam reperire potuit (si prædictam fictitiam inscriptionem excipimus et quasdam SS. Silvestro atque Gregorio similiter affictas Indulgentias) Cardinalis Baronius, licet eo animo scrutatus omnia, ut ecclesiasticorum rituum vetustatem probaret contra hæreticos. Deest tamen adhuc auctoritati præfatæ, specificatio ipsius Indulgentiæ : et hanc primum invenio apud ipsum Baronium ad annum* 1030, *ubi* Honorii Papa II *Bulla recitatur de consecratione ecclesiæ Casæmarii, data ipsius Abbati Rainerio,* III Nonas Februarii Pontificatus anno II, *qui fuit annus Christi* MCXXVI, *ubi inquit ;* ut ipsius ecclesiæ dedicatio veneranda singulis annis devotius celebretur, universis qui ad celebritatem consecrationis ejusdem infra novem dies devote convenerint, de illius pietate confisi qui est peccatorum remissio, de injunctis pœnitentiis annum unum misericorditer relaxamus *Hæc tunc erat Indulgentia maxima : postea cœperunt alii, ad annorum numerum ampliorem, etiam adjungere* Quadragenas, *quarum meminit præfata inscriptio.*

nemo probabit;

D

ipsam vero formulam vix ante sec. 12.

E 9 *Cum ergo* S. Thomas, *in 4 Sententiarum dist. 2. qu. 1 art. 3 agens de Indulgentiis, post hæc verba,* sicut quando Papa dat, ut qui vadit ad unam ecclesiam habeat septem annos de Indulgentia, *addit;* cujusmodi etiam Indulgentiæ a B. Gregorio in Stationibus Romæ concessæ sunt; *et ante ipsum* Guillielmus Antissiodorensis, *postea Parisiensis Episcopus lib. 4 Summæ tract. 6 cap. 9; dicendi sunt absque historico examine secuti errorem vulgi, ideo attribuentis* S. Gregorio *(utique primo ejus nominis) Indulgentias Stationum, multis post seculis institutas; quia ipse, teste Joanne Diacono in Vita ejus lib. 2 cap. 18,* Stationes per Basilicas vel beatorum Martyrum cœmeteria, secundum quod hactenus, *id est usque annum* DCCCLXX *circiter,* Plebs Romana quasi eo vivente certatim discurrit, solicite ordinavit, *sive suos cuique definivit dies. Atque in hoc, eodem plane processum est modo a populo rudi, quo processerunt illi, qui, quod suo ævo fieri videbant, cum altaria a Pontifice consecrarentur, etiam crediderunt aut credi ab aliis voluerunt factum a suæ ecclesiæ conditore* Sergio, *lapidem istam seculo forsan* XIII *sculpentes. De quibus judicium nostrum cum bono fundamento auctoritateque sincere proferentes, ad illorum qui talibus præsident informationem, parati Ecclesiæ judicio stare; non putamus nos a viris cordatis cum Wicleffo et Paulo Suavi contemnandos suspectosve* F *habendos de hæresi. Sed neque* D. Thomæ *quidquam nos credimus detraxisse, dicendo, ipsum cum suo duce* Guillielmo Autissiodorensi, *absque historico examine, in talibus secutum esse vulgi errorem. Cur enim id nobis æque non liceat ac* P. Natali Alexandro Dominicano ? *qui Selectorum historicæ Ecclesiasticæ Capitum Tom. 1 dissert. 2 Conclus. 1 agens de argumento similiter historico, id est de anno Nativitatis Christi; cum sententiæ suæ contrariam S. Thomæ auctoritatem sibi objecisset, pag.* 219 *respondet,* quod S. Thomæ institutum non fuit expendere quæstiones chronologicas et historicas, unde pronum fuit ut a vera temporum et historiæ ratione recederet.

Neque juvant Indulgentiæ Stationum,

adscriptæ S. Gregorio per vulgi errorem,

10 *Idem responderim objicientibus quandoque nobis* Suarem *aliosque Societatis nostræ, nominis quidem maximi Theologos, sed Historicos sæpe infelices ; quoties occasio aliqua illos in tale argumentum impegit, contentos referre quidquid quærentibus primum se obtulit : quapropter nec allegavit eos Henschenius, cum ad Vitam S. Guillielmi* XIV *Februarii ageret de origine et Ordine Guilelmitarum; nec ego in talibus soleo ejusmodi scriptorum auctoritate meam confirmare sententiam, vel contra sentientium pondus solicite elevare; sed ipsos requiro et examino assumendæ vel rejiciendæ opinionis fontes,*

ab antiquis Scholasticis receptum, sine examine.

A *fontes, ex quibus illi hausisse debuerunt quidquid in alterutram partem dixerunt. Cur autem in Historicis quæstionibus adstringere nos velit aliquis ad Theologorum, et summi inter eos semperque venerandi D. Thomæ sententiam; quando Thomas Cardinalis Cajetanus, alterum illud Thomisticæ Scholæ columen, in Theologicis quæstionibus ex facto pendentibus Doctores sacros pro regula habendos sibi non existimat? Nam in opusculo de Indulgentiis, definiturus quid sint; loquitur cap.* 7. Non parva præterea intelligentia opus est ad evidentiam habendam de pœnitentia, a qua absolvit Indulgentia; dum sacri Canones non nisi de injuncta mentionem faciunt, Doctores autem ad injunctas et non injunctas extendunt. Et licet Doctorum opinio, quam esse secutum se dicit D. Thomas, magni facienda sit: quia tamen hujus rei veritas ex facto pendet, et in facto consistit, et sacri Canones solum de injuncta faciunt mentionem; ideo tenendo certum, et dimittendo incertum, definita est Indulgentia, quod est Absolutio a pœna injuncta. *Ubi Cajetanus, argumentum formans ex silentio Canonum contra ipsummet D. Thomam et prægressos eum Doctores, evidenter demonstrat, quam vim inesse credat argumento negativo universali, quod nonnulli,* B *assumptis male quorumdam auctorum locis, de negatione partiali intelligendis, explodunt ut stramineum neque pili faciendum.*

Respondetur contrariis.

11 *Plus ponderis habet, quod* Cardinalis Bellarminus *(qui cum hæreticis disputans, ad insignem Theologicarum rerum scientiam, minime vulgarem addidit antiquitatis Ecclesiasticæ cognitionem, æque ac Baronius) vulgari tunc opinioni subscribat etiam ipse, in tractatu de Indulgentiis, earum in hac de qua agimus forma dandarum antiquitatem probans cap.* 3, *iis omnibus auctoritatibus, quas ut insufficientes rejiciunt alii. In illis autem est etiam hic, de quo agimus, lapis, tamquam si propter antiquitatem litterarum in eo* nulla fingi possit suspicio fraudis. *Libro autem* 2 *cap.* 6 *ab* Alexandro III *enumerans Pontifices, quos constat Indulgentiam taliter elargitos, sic loquitur:* neque mirum videri debet, si auctores antiquiores non multos habemus, qui harum rerum mentionem faciant, quoniam plurima sunt in Ecclesia quæ solo usu sine litteris conservantur. *Hoc quidem nemo dubitat, uti nec de ipsa remissione pœnarum peccatis debitarum, quin eas ex thesauro meritorum Christi atque Sanctorum solvendi potestatem habuerit, variisque modis exercuerit Ecclesia*: C *sed quod eam potestatem sub ista exercuerit forma, in favorem piorum locorum quorumdam, a fidelibus juvandorum aut visitandorum, negamus exemplis ullis stabiliri posse, quæ sint seculo* XI *antiquiora.*

Bellarmini fundamentis.

12 *Memoriæ Romanæ, quibus id constare* Bellarminus *ait, facile probantur omnes non solum posterioris esse temporis; sed etiam falsitatis convincuntur in iis quas continent circumstantiis. De Lateranensi Tabula, cujus fidei sit, jam explicuimus Dissertat.* VIII *nunc* XIII; *nec fideliores censeri possunt aliæ quæcumque Indulgentiarum a* S. Silvestro *institutarum memoriæ, adeo obscuræ, ut hactenus eas collegaverit nemo.* S. Gregorium *agnoscimus Stationum auctorem; sed qui hoc nos docuit Anastasius, de Indulgentiis tacuit. Cetera omnia antiquitate sua vincere videtur lapis* Sergio II *imputatus; sed ultimæ quibus inscribitur lineæ, quam temere ad memoriam translatorum corporum sint adjectæ, vidimus. Svibertinam Vitam, et canonizationem, quanta est, fabulam esse, ostendit Bollandus: nec quidquam adfertur aliud, quod non sit longe posterioris ævi. Manet igitur, cum bona* Bellarmini *semper mihi honorandi venia, comprobatum, quod is de quo agimus usus doceri nequeat seculo* XI *prior fuisse; sine litteris autem propagatum per tot secula, quot a* S. Silvestro *ad seculum jam dictum* XI *fluxerunt, gratis assumitur, et absque ulla pietatis jactura historice negatur. Non autem etiam negatur æque gratis, atque asseritur.* Anastasius *enim* Bibliothecarius, *omnia Romanarum ecclesiarum archiva scrutatus, ut, quid quisque Pontifex cuique earum suo tempore contulerit beneficii, quam minutissime explicaret, etiam quoad colorem donariorum, numerum, pondus, formam: potestne præsumi rationabiliter fuisse silentio præteriturus sacrarum* Indulgentiarum, *tanto quam alia quæcumque donaria pretiosiorem thesaurum, tantoque utiliorem fidelibus et temporum hominumque injuriis nullis obnoxium, æternaque memoria auctoris digniorem? Profecto si earum ulla usquam indicia reperisset, non dicam grandibus consignata saxis omniumque aspectui exposita, sed vel occultissimis archiviorum angulis delitescentia, auxissent ea insigniter opus, talia ex proposito præcipue tractans. Vixerunt autem* Anastasius, *quique ei successit* Guilielmus, Bibliothecarius *etiam ipse, fere usque ad finem seculi* IX. D

DISSERTAT. XVII Expenditur Silentium Anastasii.

13 *Aliud argumentum æque negativum, sed nihilominus adstringens, et quemcumque non pertinacem intellectum convincens, peteretur ex Cancellariæ Pontificiæ Formulariis, si quæ frequenti ejus direptioni incendioque superessent, inveniretur enim pro omni quidem alterius cujuscumque gratiæ expeditione præscriptas habere formulas, nullas autem pro* Indulgentiis. *Sed ejusmodi Formulariorum (quæ quidem publicam auctoritatem habuerint, videnturque ab Yvone Carnotensi parte 4 Decreti cap.* 132 Libellus Diurnus *appellari) nullum hactenus est inventum seculo* XI *antiquius: si tamen etiam illius et proxime sequentium seculorum inveniatur aliquod. Ast Lucas Holstenius, ut supra vidimus, unum, privata saltem diligentia collectum, nec usquequaque contemnendum, reperit, unde tum alia quædam, tum Dissertationis* XVI *nunc* XXI *dicendæ argumentum sumpsimus; vidimus autem Caput* VII *idemque ultimum continere, sicut habebat titulus,* Diversa privilegia Apostolicæ auctoritatis, concessa Monasteriis, Diaconiis et Xenodochiis: *erant vero formulæ diversæ* XXII, *quarum penultima sic exorditur:* Dum magna nobis cura insistit pro stabilitate omnium locorum sanctorum cogitare, ut eorum devotissimæ commoditatis proficiat integritas; convenit certe Nos pro ecclesia Ill. maximam gerere solicitudinem, ne minus illic luminariorum concinnatio habere videatur. *Confirmantur deinde fundi ad lumina alenda constituti. Quod autem huc spectare etiam posset et seculo* XV *maxime in usu fuit, ut ad sarta tecta, luminaria, supellectilem, manus porrigentibus adjutrices Indulgentias aliquas largiretur Pontifex, quodque maxime ad intentum finem fecisset, si alicui eatenus venisset in mentem, ejus in farragine tanta nulla invenitur formula. Similiter Caput ibidem* V. De præceptis summi Pontifices ad Episcopos suæ ordinationis, de locis sacris atque reliquiis, *horum petitiones, et illius responsa continet, de dedicandis ecclesia, oratorio, altari, baptisterio, vel eisdem cum post ruinam vel incendium restaurantur, deque recondendis vel transferendis Sanctorum corporibus vel reliquiis. Apparet autem quod cum formulæ eo spectantes colligerentur, nulli Episcopo vel Abbati, aut alteri talis loci Rectori in mentem venerit ad promovendam tam pium opus, vel ad augendum concursum fidelium pro tam solenni actione, Indulgentias postulare aut Pontifici concedere; si enim venisset, fieri vix poterat, ut tali occasione non peterent et impetrarent; si autem hoc fieret, in ipsis formulis id haberetur, habetur autem ejusmodi nihil.*

et antiquarum formularum: E

de privilegiis locorum sacrorum,

F

dedicationibus eorumdem et Reliquiis

absque mentione Indulgentiarum.

14 *Quod porro ad* Indulgentias Stationarias *attinet (ab his enim huc digressi sumus) has, nescio a quo, sed non ante seculum* XI *primo institutas, cum vulgus cœpisset (sicut dixi) ad ipsarum Stationum auctorem* S. Gregorium Magnum *referre; eumque errorem ut certam veritatem arripuissent Scholastici veteres, ad tradendam methodice Theologiam magno cum Ecclesiæ commodo felici intendentes conatu, magnamque ex eo laudem jure optimo*

Nec obest quod vulgarem de Stationariis opinionem,

DISSERTAT. XVII

A *optimo consecuti; quid mirum, si disciplinis ipsorum informatos Pontifices, etiam in eo puncto (quod alioqui non Theologicum, sed Historicum erat) sua auctoritate pertraxerint, eo tempore, quo nemo adhuc applicabat animum eruderandis antiquitatibus ecclesiasticis, sacrarumque ceremoniarum originibus illustrandis. Ergo* Bonifacius Papa VIII, *Pontificatus sui anno* in *Christi* MCCXCVIII, *non dubitavit in hunc modum scribere :* Frequenti considerationis indagine perlustramus, et intra claustra pectoris solicita meditatione discutimus, qualiter Doctor optimus Ecclesiæ sanctæ lumen B. Gregorius, dum adhuc in terris gereret vices Christi, Patriarchalibus et aliis ejusdem urbis ecclesiis primo (prout tradit antiquitas) et alii postmodum Romani Pontifices..... de Apostolicæ Sedis liberalitate munifica, diversorum tenorum Stationarias Indulgentias concesserunt. *Ita ille, nullas quidem in particulari specificans (ut ait Pompeius Ugonius in discursu suo generali prævio ad Historiam Stationum Romanarum) sed omnes generaliter confirmans,* sub quacumque forma aut tenore *datas novasque addens pro tota Quadragesima; confirmat autem (sicut apparet) ut* primo *concedi cœptas a B. Gregorio,* sicut tradit antiquitas : *quæ tamen (ut vidimus) aliud non tradit, quam Sanctum illum ordinasse ipsas Stationes;* B *nisi Antiquitatis nomine intelligamus, uti nunc passim intelligit Curia, spatium circiter centum vel ducentorum annorum, quo errorem istum Romæ cœpisse facile concedemus.*

Bonifacius 8 confirmarit,

15 *Interim ex Confirmatione illa* Bonifacii , *errorem quoad factum* Gregorio *involvente, discimus,* Pontifici, *etiam* frequenti considerationis indagine aliquid perlustranti, et intra claustra pectoris solicita meditatione discutienti, *in iis quæ pure historica sunt, obrepere posse quidpiam, cujus falsitas non obsit principali ipsius intento, quod in casu nostro est, fideles certos reddere de obtinendis Indulgentiis Stationariis, qualitercumque propositis, supplendo scilicet (quod facere procuLdubio potest) omnem juris factique defectum. Atque ita cassum manet, quod nonnulli adversum me totis nisibus intorquent, telum, ad manu tenendam antiquitatem quorumdam Indulgentiarum, Ordinis sui Ecclesiis (ut prætendunt) concessarum, et per consequens earumdem Ecclesiarum veram in Europa existentiam , pro eo tempore, quo neque sic solitas dari Indulgentias, neque tales Ecclesias extitisse, ut minimum, verosimilius est. Quod enim eas, quomodo prætendebantur haberi, confirmaverint ætatis nostræ Pon-* C *tifices quidam,* Gregorius XIII *et* Clemens X, *approbantes* Summarium Indulgentiarum , a diversis summis Pontificibus concessarum fidelibus visitantibus Ecclesias *prædictas; non facit, ut omnes illæ sic vere, ut prætenditur, antiquitus sint concessæ; et extiterint , quæ extitisse negantur ecclesiæ ; sed ut vere nunc habeantur, quæ antea non habebantur quidem, haberi tamen credebantur, Indulgentiæ. Neque mirum est quod Pontifices in hujusmodi sic agere potuerint, imo et voluerint; quia omnes illæ gratiæ, quarum confirmatio petebatur, respectu hodiernæ largitatis, exiguæ omnino erant neminique invidiosæ, utpote cum nullius præjudicio conjunctæ. Talibus autem contingere solet ut nemo facile contradicat; nisi tunc forte, quando in consequentiam adducuntur ad controversias historicas decidendas, cum præjudicio verosimilioris aliunde opinionis.*

sed probat in talibus posse errare Pontificem,

non tamen frustrari intento suo principali.

16 *Ceterum non obstantibus iis, quæ supra disputavimus de Pontificum in rebus historicis fallibilitate, manet manebitque, quod , ubi cetera paria sunt ,* Bullis, Brevibus, Constitutionibus, Decretis *eorumdem* summorum Pontificum, *et cum proportione etiam* , Eminentissimorum Dominorum S. R. E. Cardinalium *etc.* etiam extra casum et materiam fidei aut morum salutarium emanatis, maximam, saltem intra lineam auctoritatis humanæ, universi Catholici debent deferentiam, fidem, ac observantiam. *Et hanc servant, qui nihil eorum quæ istic dicuntur , aut vera esse supponuntur, in dubium revocant, nisi moti magnis et quemcumque rationabiliter movere natis, antea autem minus consideratis aut eatenus prorsus ignoratis rationibus et auctoritatibus. Magis autem eamdem reverentiam servant, cum id quod dixi facientes cavent, iis, quibus nihil opus est, creare invidiam vel notam apud simpliciores, atque dissimulando qui et quanti fuerint aliquando, in eo quod controvertitur puncto, vulgari errore abducti; ipsam talis erroris originem scrutantur ac refellunt; cum id abunde satis sit. Hoc autem nos fecisse probant ipsæ objectiones, nobis identidem factæ, quia ad auctoritates istas nusquam directe respondebamus, judicantes id nec conveniens nec necessarium esse.* E

D *Debitæ autem iis reverentiæ non detrahitur,*

singularum fundamenta examinando,

17 *Dum vero definitionibus prænotatis proxime subjungit quidam,* de Historiis, quæ a summis Pontificibus aut sacra Rituum Congregatione in divino Officio post ejusdem recognitionem proponuntur , *quod* eo ipso tamquam canonizatæ habendæ *sint ; maxime* si antiquæ fuerint, id est ultra centum annorum : *quodque* Nullus in Breviariis error modo reperitur , *hæc an et quatenus vera sint, viderint ii qui asserunt. Non asseruisset id sane Baronius, ex præcipuis Breviarii correctoribus unus, quique omnes de veteribus Sanctis Pontificibus Lectiones ei, quam verosimiliorem arbitrabatur ipseque instituerat, Chronologiæ aptavit , licet de illius soliditate non valde certus, sicut in* Sotere *ostendit. Quæ autem eo respectu mutavit, rursum erunt in antiquum reducenda statum , si nostra ab illius diversa Chronologia recipiatur. Quod si in iis, quæ proxime Ecclesiam Romanam spectabant, potuerunt ex Baronii unius auctoritate, errores qui antea non erant induci; quanto facilius potuerunt antiqui, necdum sufficienter convicti , remanere incorrecti? Quid autem? Numquid divini Officii partem non esse dicemus, æque ac Breviarium est, Romanum Martyrologium, quale post Primam legendum in choro præscribitur? Numquid illud pro ea quæ aderat facultate recognitum et correctum semel iterumque non est? Scimus interim nullum esse* Januarii *ac* Februarii *diem, in quibus mensibus absque me* Bollandus *et* Henschenius *laborarunt (ut de aliis taceam, ubi non unus aut plures ejusdem Martyrologii errores, arguuntur (tacito tamen sæpe illius nomine) quasi inventi in iis unde illuc translati sunt auctoribus. Hoc vero scivit, qui totos illos Menses a capite ad calcem prælegi sibi fecerat , cum Nuntius Apostolicus ad Rhenum esset,* Alexander VII; *adeo autem non improbavit, ut majorem æstimatorem ac laudatorem nullum, et qua poterat adjutorem, Pontificem alium hactenus non habuerint nostra Sanctorum Acta; habitura tamen se confidunt in eo qui nunc feliciter regnat* Innocentio XI, *cujus pedibus judiciusque subjicimus quidquid modo scribimus, vel antea scripsimus, aut scribemus, post hæc.* F

erroris aliquid in iis retegendo.

CV S LEO IV

CVI BENEDICTVS III

CVII NICOLAVS I

CVIII HADRIANVS II

CV S. LEO IV

LEO, natione Romanus, ex patre Rodoaldo, Presbyter tit. Sanctorum quatuor Coronatorum, Imperantibus Lothario et Michaele prædictis, ordinatus XII Aprilis, Feria III Paschali, DCCCXLVII; sedit annos VIII, menses III, dies VI: obiit XVII Julii anno DCCCLV, sepultus in ecclesia B. Petri Apostoli, et Romano Martyrologio ad dictam morti diem inscriptus: et vacavit Episcopatus mensem I, dies XIV.

Ab an. 847 ad 855, an. 2, men. 3, dies 6.

Interpontificii ratio.

NIhil hic ambiguum vel apud aliquem controversum occurrit, præter tempus vacantis post Leonem Sedis, pro quo MS. nostrum suggerit dies XV, annumerato scilicet die mortis quo secluso remanerent dies XIV, Regius autem, Mazarinianus atque Thuanus codex (ceteris nihil habentibus) insuper habet menses II. Horum unicum sufficere probatur ex Anastasio, quando initium B Januarii sequentis anni, quo Tiberis exundavit, et die ejus sexto pervenit ad porticum S. Marci, vocatur ab eo mensis quintus consecrationis Benedicti. *Bertiniani Annales, cum dicunt quod* mense Augusto Leo Apostolicæ Sedis Antistes defunctus est, eique Benedictus successit, *non præcise loqui, sed eum solum mensem videntur indicare voluisse, quo toto vacavit Apostolica Sedes.*

2 *Romanus Presbyter tempore Eugenii Papæ III describit Basilicam S. Petri, et in ea agens* de Oratorio S. Leonis IV Papæ : in quo, *inquit*, sicut sæpe a nostris majoribus accepimus, videlicet a D. E Cencio Priore et D. Christiano, sanctæ recordationis D. Paschalis Papa II corpus, B. Leonis Papæ Primi, et Secundi, et Tertii, et Quarti recondidit : sicut etiam multi nostrorum viderunt. *Hactenus ille, in talibus fidissimus ac certissimus Auctor.*

Sepultura Leonum 4.

CVI BENEDICTUS III

BENEDICTUS, natione Romanus, ex patre Petro, Presbyter tit. S. Calixti, dejecto tandem invasore et tyranno Anastasio, imperantibus Ludovico Juniore et Michaele III, ordinatus I Septembris in Dominica, anno DCCCLV; sedit annos II, menses VI, dies X, obiit X Martii DCCCLVIII; sepultus ante fores Basilicæ B. Petri : et cessavit Episcopatus dies XIII.

Ab an. 855 ad 858, an. 2, men. 6, dies 10

Temporis ratio ex Anastasio,

DOminico die in diluculo, in basilicam B. Petri Apostoli, ab Episcopis, Clero, Proceribus deductus est, et in conspectu omnium, Imperialibus Missis C cernentibus, in Apostolica Sede, ut mos et antiqua traditio dictat, consecratus ordinatusque est Pontifex. *Ita Anastasius, postea addens, quod* in mense quinto Consecrationis hujus præclari Pontificis, id est, mense Januario, fluvius qui appellatur Tiberis alveum egressus est suum: *et in hac lectione concordant omnia MSS. ad quæ editio Regia procusa vel collata est, nec in eorum ullo legi potuit numerus diei, quo prædicta inundatio contigit. Solumque ponitur* die.... Baronius *alicubi* die VI *legit, indeque conclusit* VI Augusti *consecratum* Benedictum, *atque adeo post annos* II, *menses* VI, dies X, *obiisse die* XVI Februarii *: male utique supponens, non currentem, sed exactum mensem quintum censeri ab Anastasio ; nec examinans an dies* VI Augusti *eo anno* Dominicus *fuerit, quod si examinasset invenisset* Feriam III *fuisse.* Quod autem alii, *inquit idem Baronius*, Consecrationis ejus tempus, ex quo incipiunt anni Pontificatus numerari, rejiciunt ad III Kal. Octobris, non invenimus ; cum prorsus his, quæ ex Anastasio hujus temporis scriptore recitavimus, adversentur. *Miror sane, cum hæc lego, dicere* Baronium *a die Consecrationis numerari annos hujus Pontificatus : nec cogitasse idem æqualiter valere in omnibus Pontificalibus : prout Registra omnia Pontificalia testari possunt. Si enim id cogitasset unquam, longe aliam Chronologiam instituendam sibi intellexisset. Nihilo etiam minus miror, eumdem non cogitasse, quod tam multa quæ acta Anastasius narrat, fieri non potuerunt angusto* XX *dierum spatio, quot inter* Leonis *mortem et* Benedicti *Consecrationem in ipsius calculo solum fluxissent.* F

male collecta a Baronio.

2 *De hoc porro Pontifice agens Romanus Presbyter, in descriptione Basilicæ Vaticanæ qualis sub* Eugenio III *adhuc erat,* Hic, *inquit*, requiescit juxta portam argenteam deforis, cujus hoc est epitaphium , *modestiæ singularis indicium.*

Epitaphium

Quisquis huc properas, Christum pro crimine pos- [cens,
Quam lacrymis dignus sit, rogo, disce locus.
Hac gelida Præsul BENEDICTUS membra quiete
TERTIUS en claudit, quæ sibi reddat humus ;
Quodque fores tectus servat sub tegmine saxi,
Indignum sanxit se sociare piis.

3 Joannæ Papissæ *fabulam, quæ nonnullis Anastasii exemplaribus, etiam in MS. nostro infarta legitur, explosam qui volet videre, habet inter Catholicos, Leonem Allatium, Philippum Labbeum, aliosque ; inter heterodoxos, Davidem Blondellum. Similiter rem eumdem tractavit, atque etiam ad vulgi captum dilucide explicavit, nostra Teutonica lingua, P. Cornelius Hazart, ad calcem Triumphi Romanorum Pontificum de imposturis et calumniis hæreticorum : novissimus vero omnium Alexander Natalis, eleganter æque ac breviter.*

Fabula Papissæ perstricta.

Nobis

A BENEDICTUS III.

Nobis vel solius Anastasii textus sufficit: sic enim apud eum legitur. Ubi hac luce subtractus Leo occubuit, mox omnis Clerus cunctusque Senatus ac populus... Calisti titulo properantes.... et Benedictum ex eodem abstrahentes.... in Patriarchium Lateranense perducentes, Pontificali solio, ut mos est .. posuerunt.. hisque peractis decretum componentes... invictissimis Lothario ac Ludovico destinarunt Augustis. *Fuerunt autem res quietæ, dum Imperatorum expectatur responsum totis quinque hebdomadis; sed advenientibus Legatis, et* Anastasium *obtrudentibus, turbatæ ad dies paucos; rursumque desistentibus a conatu Legatis, compositæ ante finem hebdomadæ sextæ, et ligitimæ desiderateque Consecrationis lætitia proximo Dominico terminatæ: ut ne vel unicus quidem dies inveniatur vacuus illi femineo monstro, quod impudens fabricavit scurrilitas, effrænis mentiendi adornavit libido, suscepit ignorantia, pervicacia defendit, contra evictiones innumeras et luce meridiana clariores.* D

CVII NICOLAUS I

Ab an. 858 ad 867, an. 9, men. 7, dies 19.

NICOLAUS, natione Romanus, ex patre Theodoro Regionario, S. R. E. Diaconus, Imperantibus Ludovico Juniore et Michaele III ordinatus, XXII Martii festo Annuntiationis Dominicæ, feria III ante Dominican Palmarum anno DCCCLVIII sedit annos IX, menses IIII, dies XIX: obiit XII Novembris, Indictione , anno DCCCLXIII, sepultus ante fores Basilicæ B. Petri : et cessavit Episcopatus mensem I, et diem .

Bar. m. 6, d. 20.

B E

Citæ Ordinationis causa.

P*riusquam moreretur* Benedictus, Roma Ludovicus Cæsar discesserat, *inquit Anastasius* : et ejustransitum cum cognovisset, concitus ad eam reversus est. *Cum igitur MS. nostrum, solum hac parte correctius, exprimat tempus vacantis ante novam Ordinationem Sedis, idque dierum* XV *dumtaxat, annumerato etiam die quo obiit Decessor; probat (quod alioqui ex ipso Anastasii contextu videtur consequens) subitam fuisse* Benedicti *mortem, nec patrimonii Apostolici fines egressum fuisse Cæsarem, qui potuerit redisse tam cito; et hanc ipsam itineris remetiendi brevitatem in causa fuisse, quod redire dignatus sit, alias per Legatum interfuturus Consecrationi.*

Tempus Pontificatus.

2 *Sicut autem in nostro MS. reperimus Interpontificii dies, sic definitionem ipsius Pontificatus, in nullis exemplaribus ad initium Vitæ sine aliquo errore descript accurate notatum ad finem vitæ exhiben ria MSS. Parisina, Regium scilicet, Mazarinianum, Thuanum, sub hac clausula* : Et cessavit Episcopatus ejus, annorum IX, mensium VII, dierum XIX. *Pro quo tempore* Baronius, *ex vulgo editis ad initium notis, habet*, an. IX, menses VI, dies XX ; *alii* menses II, *alii* annos II : *ipsa denique prædicta MSS. uti et MS. nostrum, in principio ponunt* annos VI, menses IX, dies XII. *Marianus Scotus annos* VIII, *dies* IX : *quæ ingens confusio et depravatio numerorum, ex ista clausula ipsorumque rerum ordine apte corrigitur.* C

et Epitaphium

3 *Epitaphium*, Nicolao Secundo *male attributum, et huic* Primo *magis conveniens, ejusmodi nobis Baronius exhibet.*

Conditur hoc antro sacræ substantia carnis
Præsulis egregii NICOLAI, dogmate sancto
Qui fulsit cunctis, Mundumque replevit et Urbem.
Intactis nituit membris, castoque pudore :
Quæ docuit verbis astuque peregit opime :
Sidereæ plenus mansit doctusque Sophiæ,
Cœlorum claris quæ servat regna triumphis,
Ut regnet solus Procerum per secula notus.

Quod decretales omnes indifferenter susceperit Nicolaus,

4 Decretales epistolas, quas Beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Romana pro diversorum Patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendas, *mandaverat olim* Gelasius Papa I; *eas scilicet intelligens*, quas dumtaxat et antiquitus sancta Romana Ecclesia conservans (*uti loquitur* Nicolaus *hic* I *in Epistola 47 ad Galliæ Episcopos*) nobis quoque custodiendas mandavit, et penes se in suis archivis et vetustis rite monumentis reconditas veneratur. *Tales haud dubie erant quas Dionysius Exiguus collegit, a litteris* Siricii *Papæ incipiens. Sed plus videtur voluisse* Nicolaus, *et veris illis indubitatisque Decretalibus etiam accensuisse omnes illas anteriorum Pontificum, quas veluti Romæ deperditas ei in Hispania repertas, Isidoriana collectio insuper habet, seculo* VIII *exeunte vel ingrediente* IX *primum nominari et legi cœptas : sic enim pergit.* Absit ut scripta eorum quoquo modo parvi pendenda ducamus, quorum videmus Deo auctore sanctam Ecclesiam, aut roseo cruore floridam, aut rorifluis sudoribus et salutaribus eloquiis adornatam. *Nam quos alios habuit Romana Ecclesia Pontifices Martyres, nisi eos sub quorum nominibus tunc circumferebantur, et passim ab omnibus suscipiebantur ut veræ, Decretales Epistolæ, nunc autem convictæ tenentur suppositionis certissimæ? Quis interim hoc sciens dicere audeat, Decretales illas indifferenter omnes habendas pro canonizati, quia omnes indifferenter laudavit* Nicolaus; *et quia easdem postea in Decretum Gratiani receptas, passim laudarunt allegaruntque non solum Canonici juris Magistri in scholis, sed etiam Pontifices Romani in suis rescriptis et definitionibus; nihil quidem approbantes a fide aut moribus Ecclesiæ abhorrens, in eo tamen quod facti erat et historiæ omnino errantes? sed citra culpam. Quis enim a Romanis Pontificibus, in quanticumque momenti negotio, majorem exigat distinctioremque rerum præteritarum scientiam, quam sua cujusque ferebant tempora? aut cur debuerunt illi dubitare de factis, de quibus tunc nemo dubitabat? Talia vero erant Baptismus Constantini a Silvestro susceptus, Thurificatio Marcellini Papæ cum responso Concilii Sinnessani, ac denique absolutio Polychronii Hierosolymitani Episcopi, de quibus alibi egimus, quæque similiter a* Nicolao *allegantur, contra Photium abdicationemque Ignatii, et pro asserenda suprema Romanæ Ecclesiæ auctoritate fidelibus orthodoxis aliunde certissima. Quare non magnopere peccaverit, quisquis alteri cuicumque Pontifici simile quid accidisse dixerit, non dijudicando factum decretumve Pontificis; sed, examinando veritatem exempli, quo factum statutumque aliquid asseritur.* F

non potuit eas nequidem post annos 600 canonizare;

5 *Profecto si* Sardicense Concilium, *ipsis etiam Græcis irrefragabile*, et sanctorum Pontificum Cœlestini, Leonis seu Gelasii instituta, *in S. R. E. archivis indubitanter recondita, adversus Ordinationem Photii non allegasset* Nicolaus; *sed eorum loco usus solum esset auctoritatibus Sanctorum Martyrum atque Pontificum* Evaristi, Alexandri *atque* Xysti, *quatenus eorum* Decretalia scripta *vere haberi tunc credebantur, nihil*

multo minus propter indulgentias.

nihil egisse nunc censeretur; gratisque Photio ac partiariis ejus intonuisset hæc verba, Si Decreta Romanorum Pontificum non habetis, de neglectu atque incuria estis arguendi; si vero habetis et non observatis, de temeritate estis corripiendi et arguendi. Proinde æque aut magis gratis eadem ostentantur in fronte cujusdam Appendicis, ad terrorem incutiendum iis, quibus nuda nomina Stephani V, Leonis IV, Adriani II, Sergii III, Alexandri II, quorum scripta nec falsa unquam exhibita fuerunt, nec vera exhiberi potuerunt, nequaquam sufficiunt, ut quas prætenduntur dedisse Indulgentias recipiam velut certissimas, et humana saltem fide, quanta potest optari, subnixas, propter meram conniventiam Clementis X, Pauli V, Gregorii XIII, aut ipsius etiam (si credere lubet) Sixti IV; ideo solum, quia illis non venit in mentem nomina istæc expungere, vel dubitare de certa satis scientia suggerentium ipsa. Non potest sex vel septem seculorum inconcussa credulitas nunc canonizare laudatas ante annum DCCCLXVII a Nicolao I Decretales, nec efficere ut Eruditi pro canonizatis eas habeant, eorumque esse auctorum credant, quibus adscribuntur, licet ad disciplinæ ecclesiasticæ causam tantopere faciant, et dicemus, quod alicujus Ordinis antiquitas seu historia, quia nititur Indulgentiis nullius consequentiæ et tam inverosimiliter allegatis, pro canonizata habenda sit? quodque Catholici universi eidem, saltem intra limites humanæ historiæ, parilem proportionaliter debent deferentiam, fidem, observantiam, quam Bullis, Brevibus, Constitutionibus, Decretis etc. Summorum Pontificum etc? Ut quid autem additur, Saltem intra limites humanæ historiæ? Numquid hoc non est evertere totum, quod prima fronte strui videbatur? Cum enim nulla humana historia, etiam quatenus in Bullis Brevibusque attingitur, plus habeat auctoritatis ac fidei, quam ea sunt unde habentur primum testimonia ac fundamenta, si hæc probentur aut falsa esse, aut jure suspecta, vel aliunde insufficientia, quid illam juvant Bullæ ac Brevia; maxime quæ mere recitative procedunt? Quid iis prodest simplex temporis longioris credulitas, quando pro falsitate contra veritatem nulla datur præscriptio?

alieno tempori per conniventiam adscriptas,

canonizabilu r historia ipsis innixa:

6 Sed redeo ad Catalogum Pontificium, qui quatenus ab Anastasio Bibliothecario continuatus habetur, in Nicolao deficit ex judicio Onuphrii Panvinii, licet ille adhuc dicatur floruisse usque ad annum DCCCLXXVII. Dimissum vero ab eo opus ad suum usque tempus continuavit Guilielmus, itidem Bibliothecarius. Sed hæc continuatio utinam extaret integra! Nunc ex ea supersunt dumtaxat illustria duo fragmenta, de Vitis Hadriani II et Stephani V bonam partem continentia. Defectum supplebit nobis insigne MS. in nostro Musæo asservatum, cujus Auctor scriptas nobis reliquit Pontificum vitas usque ad Martinum V, sive annum Christi MCCCCXXXI: non sicut Platina, qui proprio stylo ac marte Pontificalem historiam contexuit usque ad annum MCCCCLXXII; prout etiam fecit Joannes Stella, Sacerdos Venetus, usque ad Julium II et annum MDIII progressus: sed invariato stylo antiquorum, Anastasii opus continuantium, quorum primus nobis ignotus sequentium duorum Pontificum vitas descripsit; reliquas post annos trecentos addidit quidam Petrus Bibliothecarius, in Paschalis II Pontificatu, post annum MXCIX, ea narrans, quæ vidit et quorum pars magna fuit, idque in prima persona: ex quo apparet ejus laborem a Martino II usque ad præfatum Paschalem II, multa sincerius transcriptum haberi in MS. nostro, quam fuerit transcriptus ab eo quem habuit Baronius in Vaticana Bibliotheca Pontificiæ historiæ continuatorem; unde iisdem quidem verbis pleraque, sed tamen in tertia persona habet: ut ex eo non possit tam certo cognosci Auctor, quam ex MS. nostro, cui etiam subservivit continuatio Pandulphi Pisani usque ad Innocentium III circa initium seculi XIII, atque alius Petrus, Continuator Pandulphi, usque ad Urbanum V sive annum MCCCLXII.

Anastasii Catalogum hic finitum,

continuant Guilielmus,

NICOLAUS I.

Petrus, Pandulphus,

et alter Petrus:

7 Est autem Petrus in plerisque tam siccus et jejunus, donec ad sua perveniat tempora; ut sæpe aliud nihil habeat, quam nomen et patriam ac durationem Pontificatus; diem autem Mortis atque Interpontificii spatia nec semel quidem nominet. Atque utinam saltem numeros annorum, mensium, et dierum, quibus unusquisque Apostolicæ Cathedræ præsedit, ita fideliter transcriptos vel invenisset ipse vel Auctori MS. nostri tradidisset, ut hos saltem tenere semper et sequi possemus! Sed quemadmodum vitiatos numeros quandoque potuit invenisse, sic et ipse in eisdem fuisse a posteris vitiatus, prius quam ad Auctoris MS. nostri manus veniret.

hujus stylus.

8 Adhibebimus igitur etiam alios aliquando in subsidium, eos scilicet qui Pontificum nominibus, spatium quoque regiminis adscripserunt, quales sunt Hermannus Contractus, Marianus Scotus, Gotfridus Viterbiensis. Primus anno MLIV floruit, secundus obiit anno MLXXXVI, tertius integro seculo post secundum superfuit. Idem fecerunt, Anonymus auctor Compilationis Chronologicæ usque ad annum MCCCCLXXIV deductæ, Illustrium veterum scriptorum tomo insertus a Joanne Pistorio; et Wernerus Rollewinck in Fasciculo temporum, usque ad annum MCCCCLXIV protracto. Qui omnes aliique Chronicarum scriptores usui nobis erunt; ut quando procedendum ex conjecturis erit, inter differentes numeros, seligamus eos unde commodior chronotaxis exurget, conformiorque certioribus monumentis, quæ hinc inde sese offerent; et intra quæ, tamquam terminos a majoribus constitutos, et nulla ex causa revellendos, contineri debebunt conjecturæ nostræ; tanto majorem verosimilitudinem habituræ, quanto et præscriptos ab aliis numeros servabunt melius, et ad prædictos terminos attingent felicius. Interim liceat tantisper hic, juvandi amici causa, respirare.

Alii scriptores Catalogorum quatenus hic adhibiti.

DISSERTATIO XVIII

De lingua Slavonica in Sacris, apud Bulgaros Moravosque recepta hoc tempore: et Apostolicæ Sedis ea de re judicio.

Dissertationis hujus occasionem et argumentum præbuit mihi exspectatissimus Societati nostræ, præsertim Belgicæ, adventus R. P. Philippi Couplet, mei quondam in Theologia Lovaniensi condiscipuli, ex Sinis in Urbem Procuratoris pro nova ibidem Christianitate, inter alia istic conducibilia futura, etiam persuasam sacræ Rituum Congregationi cupiente approbationem Missalis Romani, litteris Sinensibus eo fine excusi, ut quotquot iisdem litteris utuntur gentes, tam intra quam extra Chinam, puta Japones, Coreani, Cocincinenses, Siamenses, aliique

Occasione novi Missalis Sinensis,

DISSERTAT. XVIII

A *aliique sua quique lingua Missas ex eo possint celebrare, sublata necessitate, illic pene insuperabili, addiscendæ primitus linguæ Latinæ. Etenim id intelligens, recordatus continuo sum, simili in causa actorum Romæ sub* Nicolao *præmisso, qui Slavoniæ Apostolos* Cyrillum *atque* Methodium *ad se venire jusserat, allatumque ab iisdem* S. Clementis *Papæ corpus acceperat. Recordatus sum etiam, quomodo ejusdem* Nicolai *successori* Hadriano *et Cardinalibus ejus peregrinum acciderat, quod intelligerent prædictos Apostolicos viros præsumpsisse licentiam Canonicarum Horarum Missarumque Officia, proprio conversarum a se nationum idiomate, celebrandi. Referuntur ea ad* IX *Martii, in eorumdem Sanctorum istic editis Actis secundis, et pro anno* DCCCLXVI *sic narrantur pag.* 22, *Tom.* 2, *dicti Mensis.*

explicatur quomodo sub Pontifice Hadriano 2

2 Apostolicus et reliqui Rectores Ecclesiæ corripiebant B. Cyrillum, cur videlicet ausus fuisset in Slavonica lingua Horas Canonicas statuere. At ille humiliter respondens dixit : Attendite vos, Fratres et Domini, sermonem Apostoli dicentis : loqui variis linguis nolite prohibere. Secutus ergo Apostolicam doctrinam, [linguam], quam impugnatis, institui.

actum sit de Psalterio et Missali Slavonico

B At illi dixerunt : Quamvis Apostolus loqui variis linguis persuaserit, non tamen per hoc, in ipsa quam statuisti lingua, divina solennia, voluit decantari. Cum autem propter hujusmodi institutionem plus et plus apud eos cresceret altercatio; B. Cyrillus dictum Davidicum protulit in medium dicens : Scriptum est enim : Omnis lingua laudet Dominum : et si omnis spiritus laudando magnificat Dominum, cur me prohibetis sacrarum Missarum solennia et Horarum Slavonice modulari? Si quidem si quivissemus illi populo aliter aliquando cum ceteris nationibus subvenire in lingua Græca vel Latina, omnino quæ reprehenditis non sanxissem : sed quia idiotas viarum Dei totaliter eas reperi et ignaros, solum hoc ingenium almiflua sancti Spiritus gratia cordi meo inspiravit, per quod etiam innumerum populum Deo acquisivi. Quapropter, Patres et Domini, cogitate consultius, si institutionis meæ normam hanc expediat immutare. At illi audientes, et admirantes tanti viri industriam et fidem, studiosa deliberatione præhabita, statuerunt, supradicto ordine et sermone, in illis partibus quas B. Cyrillus Deo acquisierat, sicut statuerat, Canonicas horas cum Missarum solenniis ita debere deinceps celebrari. *Hactenus Vita illa : nec alia conditione ordinati fuerunt,* quos

eorumque usus approbatus.

C secum adduxerat ex discipulis suis *S. Cyrillus*, et dignos esse ad honorem Episcopatus suscipiendum censuerat (*uti dicitur in alia eorumdem Vita*) *quam ut Slavonice sacra facerent ipsi, et aliis deinde ordinandis Presbyteris facienda traderent. Eadem omnia quæ supra, ac pene iisdem verbis, leguntur in Lectionibus veteris Breviarii Olomucensis, in festo prædictorum Sanctorum.*

3 Joannes Papa VIII, *anno* DCCCLXXX, *Epistola* 247 *ad* Sfentopulchrum, gloriosum Comitem *Moraviæ, scribens, inter alia sic ait...* Nec sanæ fidei vel doctrinæ aliquid obstat, sive Missas in Slavonica lingua canere, sive sacrum Evangelium vel Lectiones divinas novi et veteris Testamenti, bene translatas et interpretatas, legere, aut alia horarum Officia omnia psallere : quoniam qui fecit tres linguas principales, Hebræam scilicet, Græcam et Latinam, ipse creavit et alias omnes, ad laudem et gloriam suam. *Consequenter autem apud Baronii Continuatorem Odoricum Raynaldum, ad annum Christi* MCCXLVIII *num.* 52, *extat* Innocentii Papæ IV *epistola, ad quemdam in Slavonia Episcopum, data* Lugduni IV Kal. Aprilis anno Pontificatus V *hisce verbis :* Porrecta nobis tua petitio continebat, quod in Sclavonia est littera specialis, quam illius terræ Clerici se habere

quem et Joannes 8,

et Innocentius 4 confirmarunt.

a B. Hieronymo asserentes, eam observant in divinis Officiis celebrandis. Unde ut illis efficiaris conformis, et terræ consuetudinem, in qua existis Episcopus, imiteris, celebrandi divina secundum prædictam litteram a nobis licentiam postulasti. Nos igitur, attendentes quod sermo rei, et non est res sermoni subjecta; licentiam tibi, in illis dumtaxat partibus ubi de consuetudine observantur præmissa, (dummodo sententia ex ipsius varietate litteræ non lædatur) auctoritate præsentium concedimus postulatam. D

4 *Apparet* litteræ *nomine, non solos characteres intelligi, sed insuper et præcipue linguam characteribus talibus expressam, scilicet Slavonicam ; agi autem de textus Latini in ipsam versione. Hanc quod* a S. Hieronymo *habere se assererent Clerici Slavonici, ex ignorantia temporum manifesta natum errorem indicat. Ut enim non dicam, quod aliunde jam habeamus, institutionis talis auctorem fuisse* Cyrillum *prænominatum, quadringentis quadraginta annis Hieronymo posteriorem; ipse* S. Hieronymus, *licet in Dalmatia natus sub annum* CCCLVI, *puer tamen ad studia Romam missus, numquam amplius in patriam rediit : atque ut rediisset, et in civium suorum gratiam facere aliquid voluisset, non potuisset Slavonicam versionem condere,* E *istic inutilem futuram. Siquidem Slavi, quoad vixit Hieronymus, in intima latuerunt Scythia, primum inde egressi, Dalmatiæque, Illyrico et Pannoniis infusi sub Imperio Justiniani Senioris, annis circiter triginta aut quadraginta post mortem Hieronymi, anno* CCCCXX *vita functi. Excusabilis tamen Clericorum istorum error, inde natus videtur; quod* Cyrilli *versio, facta esset secundum vulgatam probatamque in Patriarchatu Romano Hieronymi versionem Latinam. Licet enim Græcus esset* Cyrillus, *Slavoniam tamen, in qua prædicabat, sciebat antiquitus juris esse Romani; adeoque Ecclesiæ Romanæ aptare se voluit quatenus poterat, eidem redditurus gesti a se muneris rationem : quam etiam Hieronymianæ versionis nomen fortassis in titulo legi voluit Sanctus, quod Clericos illos decepit. Verum ut hi decepti, etiam Pontificem traxerint in errorem facti, non ideo tamen minus firma manet principalis ratio, quæ* Innocentium *movit ad postulatam gratiam concedendam,* quod sermo rei, et non est res sermoni subjecta; *conveniatque* Episcopum *ei cui præficitur Clero* conformem effici, et terræ consuetudinem imitari.

Auctorem Slavonicæ versionis Hieronymum esse,

error quidem fuit,

sed ad causam impertinens:

5 *Eadem epikia usa erga Ruthenos est Ecclesia Græca, postquam eis per missos Constantinopoli prædicatores Christi fidem tradidit cum Græcis ritibus exercendam : quod factum esse sub annum millesimum, quando Constantinopolitana Ecclesia optime unita erat Romanæ, ante tomum* I *Maji ad Ephemerides Græcomoscas docui. Sua enim ut littera sic et lingua propria (quæ ipsa quoque Slavonica est) agere permissi sunt, atque etiam nunc sic agunt omnia, non tantum schismatici sub Moscorum Dominatu, sed etiam Catholici sub Rege Poloniæ. Neque dubito quin si Reges Daniæ ac Sueciæ aliique Principes Septemtrionales, apud quos cum hæresi Lutherana usus invaluit Missam patria lingua celebrandi ; subjecta sibi regna et provincias vellent ad Catholicam unionem reducere, salva licentia hactenus usurpata; hæc eis relinquenda esset ab Apostolica Sede, pro tanto bono libenter toleratura conditiones longe etiam graviores, modo eæ non officiant integritati ac puritati veræ fidei.* F

Græci etiam Ruthenis indulserunt linguæ suæ usum,

6 *Quod si istis in partibus, ubi olim Latina in lingua Sacra fiebant, eademque lingua etiam nobilitati ac clero notissima est, permitti posset usus Teutonicæ, propter faciliorem reductionem vulgi ; quanto id potius videbitur indulgendum Sinis, Japoniis, aliisque cultissimis nationibus, Latinam penitus ignorantibus, nec eam nisi difficillime docendis? Judicium plurimorum virorum*

idemque videtur Sinensibus indulgendum,

A *virorum sapientium est, nullas tyrannorum persecutiones suffecturas in Japonia fuisse, si fundata istic felicissime Ecclesia per se subsistere potuisset, nec eguisset Episcopis Sacerdotibusque ex Europa advehendis, interim dum sic advecti diu nequibant latere, et ne de novo inveherentur alii haud difficulter prohibebatur. Avertat Deus, ne idem aliquando contingat in China! Ne contingat autem videtur caveri posse, si Latinæ linguæ, prius morose operoseque discendæ, necessitate sublata, et incerti post annos plures successus difficultate, ad Episcopalia ac Sacerdotalia munia assumantur indigenæ, ætate provecti, virtute probati, prudentia consummati, et congruam in communi provinciis omnibus lingua litteraturam adepti, tradita sibi sacra patrio idiomate celebraturi, aliisque a se institutis successoribus ita celebranda transmissuri, sicut fecerunt prædicti Discipuli Sanctorum Slavoniæ Apostolorum, Slavi ipsi et Latinarum Græcarumque linguarum ignari.*

et exemplis Apostolorum subnixum,

7 *Non est meum præscribere Sacræ Congregationi de Fide propaganda, quibus mediis uti debeat ad Gentium conversionem; licet tamen in commune consulere, et cum omni qua par est subjectione proponere, quid* B *Romanis Pontificibus olim ea in re probatum fuerit; quidque plurium maximarumque regionum albarum ad messem vota postulent, explicare. Hoc ergo etiam dictis addiderim, annuntiandi Evangelii exemplum præstantissimum datum ab Apostolis videri; quibus in totum mundum dispartiendis, non hoc concessit Deus, ut sua Galilæa lingua loquentes intelligerentur ab iis ad quos venirent populis, sed e contra* audiebat unusquisque eos loquentes lingua sua in qua nati erant. *Illi vero ecclesiarum a se constitutarum regimen deinde partientes inter discipulos, quos unaquaque in provincia studio singulariori informarant, alio atque alio proficiscebantur prout se dabat occasio; tantumdem etiam ibi facientes, neque necesse habentes expectare sibi ex Palæstina successores. Providerat quidem Divina Sapientia, ut potentissimis duobus Imperiis Græcorum Latinorumque in unam coactis Monarchiam, Ecclesia Christiana, intra hujus terminos primum potissimumque fundanda, duabus dumtaxat linguis egere istic videretur. Quia tamen non eadem Græcæ, quæ Latinæ, fuerat in sui propagatione felicitas; necesse fuit ut Syris, Persis, Ægyptiis, Armenisque patriarum linguarum etiam sub externo dominatu retinentioribus, earumdem usus relinqueretur in sacris, qualis hodiedum perseverat. Iis autem qui extra Monarchiæ Romanæ fines per Asiam* C *atque Africam latissime diffundebantur populis, multo magis oportuit similem usum relinqui, sicut et factum esse constat a S. Thoma et ab aliis, qui forte inter ipsos fidem prædicaverunt, Apostolicis viris; quod in nostram usque ætatem testantur Christianismi reliquiæ, apud Abyssinos in Æthiopia, et Thomæos ad Meliaporem in India, idiomate patrio sacra factitantes.*

quamvis in Imperio Romano Latina et Græca fere sufficerent,

8 *Quod autem, sic propagata plantataque in præcipuis omnibus veteris orbis regionibus fides, apud tam multas nationes lapsu temporum vel omnino extincta, vel per schisma fuerit dilacerata aut hæresibus inquinata; id sane non debet isti linguarum diversitati magnopere adscribi, quasi propter eam difficilis fuerit communicatio cum Romana Ecclesia, unde oportuisset omnes tamquam a capite vegetari: sed imputandum est partim longinquitati locorum, partim regnorum ac rerum publicarum conversionibus ex beneplaciti divini inscrutabili judicio permissis: adversus quarum causas, enormia scilicet populorum peccata, quam debile præsi-* D *dium sit unius cujusdam idiomatis communicatio in Sacris, lugubri satis argumento monstrant Ecclesiæ Orientales pleræque. Nec enim illis quidquam profuit familiaris cunctis usus Græcæ linguæ, Latinis nequaquam ignotæ, quo minus inter se et a Sede Romana identidem dissiderent. Quin neque in diversitatem rituum, qua Christi Sponsa, varietatibus amicta, velut polymita veste refulget, infelicitatis istius invidiam conjecerim cum aliquibus; censeo tamen ut ad rituum mutationem, cogendi non sunt, qui ab olim assueverunt diversis ac propriis nec minus sanctis; sic iis qui noviter ad nos accedunt non alios ritus esse proponendos quam quibus Romana Ecclesia utitur, modo ii ad illorum mores prudenter aptentur, modica alteratione permissa iis in rebus, a quibus non dependet valor et forma Sacramentorum, et offendiculum nasci posset.*

neque hinc metuendum schisma, Græcanico simile,

DISSERT. XVIII.

quod nec rituum quidem diversitati imputandum.

9 *Quæret hic forsitan ex me aliquis qui fieri potuerit ut Picti Hibernique primum, deinde Anglosaxones in Britannicis insulis, tum plurimæ ad Septemtrionem nationes, fuerint ad fidem Christianam institutæ ab hominibus Latina solum lingua utentibus, non potuerint autem vel Græci inter Syros, Persas, Ægyptios aliosque jam sibi subditos, vel Romani inter Græcos ceterosque* E *cum ipsis devictis populos, sic stabilire suam ipsi linguam. Respondeo, causam mihi videri, quod primo nominatæ gentes nullum vel exiguum omnino studium ponebant in liberalibus artibus linguaque expolienda, totæ intentæ exercitio armorum. Dedignantibus ergo Romanis earumdem sermonem addiscere, nec nisi Latine agentibus publice privatimque, barbaris vero Romanas elegantias e contrario affectantibus, prævalebat etiam gentis dominatricis lingua; versa autem postmodum fortuna, Romanoque Imperio per Gothos, Francos, Wandalos, Saxones, Longobardos, aliosque id genus barbaros diviso; victores ipsi in devictorum mores cultiores non detrectabant quadamtenus transire (unde natæ sunt hodiernæ ex Latina depravata in Italia, Hispania, Gallia vulgares linguæ) quemadmodum olim Græcis quoque sub Alexandro Magno evenisse novimus, ut patriorum morum simplicitate dimissa in Persarum habitum fastumque ac linguam declinarent, quotquot in Perside sedes fixerant: idemque etiam nunc evenit Tartaris, Sinici Imperii occupatoribus.*

Qui factum ut in Occidente Latina lingua fere sufficerit ad sacra,

10 *Ast longe aliter actum in altera versus Orientem Monarchiæ Romanæ parte: ut enim a Græcis ad Romanos, non e converso, descenderant artes; sic ipsimet Romani Græcam linguam æstimabant præ sua, quare* F *nec conati sunt ea abolita Latinam inducere: sed Græcam ipsimet discebant studiosius, et Alexandriam, Antiochiam vel Athenas, litterarum Græcanicarum studiis celebres urbes, mittebant liberos erudiendos. Græci similiter, licet Syriam, Persidem et Ægyptum imperio obtinerent suo, tamen quia Gentes illæ priores ipsis fuerant in artibus litterisque excolendis, ideo ipsas non potuerunt totas traducere in linguam suam; sed sub ipsis, æque ac postea sub Romanis, linguæ illarum nationum fuerunt saltem a vulgo conservatæ, non solum in politicis rebus sed etiam in sacris: hæc enim sua quæque lingua perrexerunt facere, et quatenus Christiana fides adhuc manet pergunt Syriaca in Palæstina, Armena in Armenia, Coptica lingua in Ægypto uti. Multo autem magis id fecerunt alii cultiores versus Orientem, quando ad eas transiit Christi fides, ut supra dixi. Hæc porro tota ratiocinatio etiam nunc pro Sinensibus, Japoniis etc. militat: utpote ingeniosissimis, nec unquam persuadendis ut exteram aliquam linguam suæ existiment præponi debere.*

in Oriente pluribus opus fuerit.

CVIII HADRIANUS II

Ab an. 867 ad 872, an. 4, men. 11, dies 12.

Bar. m. 10, dies 17.

HADRIANUS, natione Romanus, ex patre Talaro post Episcopo, Regionis tertiæ, Presbyter tit. S. Marci, Imperantibus Ludovico Juniore et Basilio Macedone, ordinatus xiii Decembris in Dominica, anno DCCCLXVIII; sedit annos iii, menses xi, dies xii; obiit xxii Novembris, DCCCLXXII : et vacavit Episcopatus dies xiiii.

Ratio temporis.

Guilielmus quidem rotundo numero scribit sedisse Hadrianum annos quinque : *quos etiam Marianus Scotus per numeralem litteram scriptos reperiens, pro* v *legit* ii, *satis facili exerratione. Sic in Marino* i, *ubi alii solum habent* menses ii, *ipse legit* v, *et in Christophoro convertens numeros, pro mensibus* iv, *legit* vi. *MS. autem nostrum, accuratius inveniens notatum tempus in breviori ejusdem* Hadriani *Vita, in uno dumtaxat corrigendum nobis fuit, quod pro annis* iv *notaverit* v. *additis mensibus* B *diebusque prædictis : in quo librarium esse mendum, convincitur ex Annalibus Bertinianis, prænotatum annum sic concludentibus,* Adrianus Papa moritur, et Joannes Archidiaconus Romanæ Ecclesiæ xix Kal. Januarii in ejus locum substituitur : *atque ita habetur tempus cessantis post* Hadriani *mortem Episcopatus : quod breve fuisse non miraberis, si in iisdem Annalibus legas, Ludovicum Imperatorem tunc fuisse in Campania ; juramento adstrictum non recedendi inde, priusquam* Adelgisum *Beneventanum Ducem devicisset.*

Libertas Electos suos consecrandi Ecclesiæ confirmata,

2 *Idem Imperator, teste Guilielmo, cum de Electione* Hadriani *lætus, ejus consecrationem ardentissime cuperet provenire ;* amare se *dixit,* reddi quæ ablata fuerant, non auferri ab ecclesia Romana vel deperire quidpiam. *Nec plus dixisse videtur quam fecisse* Ludovicus : *observo enim, anno* xiii *post hujus* Hadriani *mortem, in* Stephani V *Vita legi, quod nulla interpositu mora,* proximo *post suam Electionem* die Dominico *fuerit consecratus, præsente quidem tam Electioni quam Consecrationi* Joanne Ticinensi Episcopo, *ut* Misso Caroli Imperatoris ; *sed honoris potius quam juris causa : nec enim aliter Consecrationi quam Electioni interfuit ; ad hanc autem Missos seu Legatos Imperatorios, quamvis forte in urbe essent, jus nullum* C *habere ut vocarentur, ipso facto in* Hadriani *Electione professus est Clerus ; quando dolentibus ad eam se non invitatos respondit,* quod non Augusti causa contemptus, sed futuri temporis hoc omissum fuerit omnino respectu ; ne videlicet Legatos Principum in Electione Romanorum Præsulum mos expectandi per hujusmodi fomitem inolesceret. *Qua* ratione accepta, *illi* omnem suæ mentis indignationem medullitus sedavere.

Chronologiam hic dirigit.

3 *Quidquid tamen sit de* Ludovico, *certum est ex Sigonio, quod sub ejus filio* Carolo Crasso, *difficilibus bellis occupato,* Hadrianus *ultimo sui Pontificatus* E *anno, impellentibus Romanis, insignia duo decreta fecit, unum pro libertate eorum,* ut Pontifex designatus consecrari sine præsentia Regis aut Legatorum ejus possit : *alterum pro dignitate Italiæ,* Ut moriente Rege Crasso sine filiis, regnum Italicis Principibus, una cum titulo Imperii, traderetur. *Liberam ergo deinceps, non tantum Electionem, sed et Consecrationem Pontificum aliquamdiu habituri, credemus, tertia ab obitu prioris Pontificis die ad novi Electionem convenisse eos, quibus jus suffragii erat ; nec ultra proximam Dominicam expectasse, ut Electum suum consecrandum ad S. Petri ecclesiam adducerent. Quæ res in prænotata Catalogorum brevitate mirificam facilitatem conferet ordinandæ imposterum Chronologiæ.*

4 Baronius, *nescio unde accipiens Pontificatus annos* iv, *menses* x, *dies* x, Kalendis Novembris *mortuum* Hadrianum *scribit : alii alios habent mensium ac dierum numeros, quibus non vacat immorari : cum ea diversitas prolixius dumtaxat Interpontificium reddere possit, nulla ad id cogente necessitate. Qui gesta hujus Pontificis scribenda susceperat Continuator Anastasii Guilielmus Bibliothecarius, videtur ea fine mutila reliquisse : quo fit ut nulla sepulturæ ejus habeatur notitia. Solum opinari possumus, alibi quam intra vel juxta* F *Basilicam S. Petri humatum : cum Romanus Canonicus nullam istic invenerit ejus memoriam.*

CIX JOANNES VIII

Ab an. 872, ad 882, an. 10, dies 2.

JOANNES, natione Romanus, ex patre Gundo, S. R. E. Archidiaconus, imperantibus Ludovico Juniore et Basilio Macedone, ordinatus xiii Decembris in Dominica, anno DCCCLXXII, xii Decembris sepultus ante ecclesiam Vaticanam juxta portam judicii : et cessavit Episcopatus dies iii.

Vita ex MSS.

Hujus Pontificis gesta in collectione nostra Manuscripta sic habentur, ab auctore verosimiliter coævo descripta. Hic beatissimus Papa, pro utilitate omnium Ecclesiarum, et præcipue Gallicanæ, Arelatem maritimali itinere devectus est : ubi Leo Abbas in præsentiam ejus veniens, contra Guilbertum Nemausensem Episcopum conquestus est. Monasterium enim S. Petri, in quo quiescit corpus B. Ægidii in finibus Gothiæ, in valle Flaviana, quam vallem Flavius quondam Rex B. Ægidio donavit, et B. Ægidius exinde donationem integriter Romanæ Ecclesiæ et D. Papæ Benedicto fecerat, et ubi in venerationem Principum Apostolorum Petri et Pauli monasterium ædificaverat ; præfatus Guilbertus Nemausensis Antistes

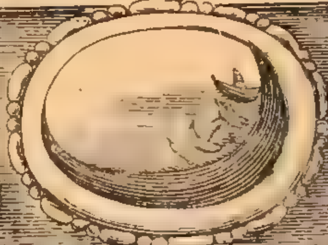
In Provincia examinans privilegium monasterii S. Ægidii,

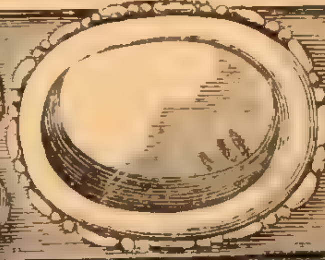

CIX IOANNES III

CX MARTINVS II

CXI. S HADRIANVS III

CXII STEPHANVS V.

A JOANNES VIII. tistes prædictum monasterium quadam temeritate invadens, eidem Leoni Abbati abstulerat: deinde præceptum ex Rege Francorum exceperat, in quo ut firmitate credens, Romanum Pontificem adiit, et super hoc auctoritatem Apostolicam, quasi de suis, furtim exquisivit. Sed sanctæ recordationis D. Nicolaus Papa, licet hujus fraudis esset ignarus, divino tamen Spiritu plenus, omnes de hoc legem quærentes excusare satègit. Sed D. Joannes Papa, cum monumenta chartarum ejusdem monasterii requireret, Privilegium quod Romæ venerabilis Papa Benedictus S. Ægidio corporaliter tradiderat, ei oblatum est. Tunc D. Papa Joannes per Ducem Ravennatem, Advocatum suum, contra Guilbertum Nemausensem Episcopum ipsum monasterium quæsivit.

monasterium illud, Guilberto Nemausensi abjudicatum,

2 Tunc ambarum partium Advocatis per fidejussorem ligatis, e xecutore dumtaxat Georgio Scrinario et dicto Duce agente, voluit idem Guilbertus Episcopus per præceptum D. Nicolai piæ memoriæ ibi relectum, quod furtim quasi de suis ex Apostolica Sede fraudaverat; et præceptum quod ex quodam Rege Francorum falsum exceperat, in quo nec ulla firmitas subsistebat, defendere. Sed Dominus Papa omnes Episcopos et Judices Romæ vel Provinciales B sub excommunicationis anathemate admonuit, de hoc rectam legem dicturos et facturos. Tunc Rostagnus Arelatensis Archiepiscopus, et Aribertus Ebredunensis Archiepiscopus, Walbertus Portuensis Episcopus, Paschalis Amerinus Episcopus, Radbertus Valentiæ Episcopus, Liuduinus Massiliensis Episcopus, Ictarius Vivariensis Episcopus, et alii Episcopi Provinciæ; et Judices, Joannes Dux et Dominus Ravennæ, Ardus, Adbertus, Guisalfredus, Arderadus, Godulfus, et alii nonnulli Provinciales Judices, ut præceptum lectum audierunt, mox cognoverunt Apostolicam D. Nicolai censuram excusare de hoc legem quærentes; et dixerunt per illud præceptum hoc monasterium non posse defendi: judicantes statim ut præfatum monasterium Guilbertus Episcopus Domno Papæ redderet, et pœnam invasionis sibi componeret. Tunc ipsum Advocatum, Dominum et Ducem Ravennatem, Domnus Papa illuc transmisit, qui super hoc corporalem traditionem de omnibus rebus prædicti monasterii, tam intus quam extra, a præfato Guilberto Episcopo recepit.

Ecclesiæ Romæ vindicat:

3 Deinde in Galliam transitum faciens, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXVIII, XV Kalend. C Septembris, Indictione XI, anno Pontificatus sui in sacratissima Sede B. Petri sexto, apud Trecas civitatem, in provincia D. Ludovici Serenissimi Regis Concilium permaximum celebravit. Hujus etiam temporibus floruit Anastasius, Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarius, qui tam Græco quam Latino eloquio pollens, septimam universalem Synodum de Græco in Latinum ipso jubente transtulit. Transtulit etiam de Græco in Latinum Passionem S. Petri Alexandrini Archiepiscopi, et Passionem S. Acacii sociorumque ejus, et Vitam S. Joannis Eleemosynarii.

celebrat Trecense Concilium 888

4 *Hactenus Anastasii Continuator anonymus in nostro MS. ubi* Rex Ludovicus, *in cujus provincia Concilium celebratum dicitur*, Balbus *est; quique ibidem Trecis, non Imperator (ut recentiores credunt) quamvis Imperium Occidentis per mortem Caroli Calvi patris vacaret, sed Rex dumtaxat Franciæ a* Joanne *est coronatus. Audiatur ingenue id agnoscens solideque comprobans Jacobus Sirmundus noster, Tom.* 2 *Conciliorum Galliæ pag.* 688 *in Notis ad pag.* 486. Ludovicum Balbum jam superiore anno Regem coronarat Hincmarus Archiepiscopus, nunc iterum a Papa coronam expetiit, exemplo Pippini abavi sui, quem a Bonifacio Archiepiscopo primum, deinde iterum a Stephano Papa Regem coronatum meminerat. Sunt autem qui Ludovicum a Joanne coronam hoc loco, non Regni, sed Imperii suscepisse putent: inde enim Ludovicum Balbum inter Imperatores plerique numerant, tum nostri tum externi scriptores: quod mirum certe mihi falsumque semper visum est: cum Joannes ipse Papa, in epistola 47 et in aliis quas ad Ludovicum postea scripsit, ipsum Regem, non Imperatorem vocet: in epistola 71 ad Ludovicum et Carolomannum, Ludovici Balbi filios Caroli Calvi nepotes, Carolo eorum avo Imperatoris nomen tribuat, Ludovico patri nomen Regis; Imperatorem haud dubie appellaturus, si Imperator fuisset: eodemque modo Hincmarus, in epistolis quarum meminit Flodoardus, fratres istos Reges, Ludovici Regis, non Imperatoris, filios nominet. Quid quod Ludovici ipsius Balbi, ut alia omittam, Diploma extet pro Ecclesia Nivernensi IV Idus Septembris, hoc est triduo post coronationem istam, Trecis datum, in quo non alium se quam Regem vocat his verbis, Ludovicus MISERICORDIA DEI REX. Rex ergo fuit, non Imperator: Imperatoris vero titulum, antiquis ignotum, alii postea temere affinxerunt. *Sic ille.*

et Ludovicum Balbum Regem coronat non Imperatorem:

E 5 *Quæ de causa Guilberti in eodem nostro MS. dicuntur ad Festum* S. Ægidii I *Septembris illustranda veniunt: hic solum noto, quod prædictus Guilbertus haud diu se continuerit in officio, sed dimissa repetendo causam dederit* Joanni *scribendi Epistolam* 191, XIIII Kalendas Julias Indictione XII, *datam* Rostagno Archiepiscopo Arelatensi, Sigibodo Archiepiscopo Narbonensi, Rotberto Archiepiscopo Aquensi, *conquerens de Giberto (sic enim ibi vocatur) quod monasterium super eumdem a Papa acquisitum* temere invaserit, omnesque res ipsius monasterii per suos homines distribuerit, et ipsius monachos inde contra sacras regulas omnino expulerit: *quare eum synodaliter conveniri, et si monita contempserit excommunicari jubet. Alia quædam ejusdem* Joannis VIII *acta lege sis in Labbeana Conciliorum editione, ex nescio quo Levita, cujus librum Serarius ediderit necdum mihi visum; sed qui (ut legenti apparet) nihil de tempore Ordinationis aut Mortis habent, adeoque nihil conferat ad Chronologiam, quam hic potissimum tractamus, solum autem quædam* Joannis *decreta colligit.*

an. 889 iterum agit contra Guilbertum:

6 *Plurimis hujus Pontificis epistolis, quæ ad ducentas triginta proferuntur in corpore Conciliorum, novissime etiam aliis tribus auctæ, addi deberet adhuc ex Tomo* 3 *Spicilegii Acheriani pag.* 463 *Privilegium,* F Eudoni Venerabili Abbati Vizeliacensis cœnobii omnique Congregationi ejusdem monasterii, *ad confirmationem immunitatum ejus*, datum per manum Walperti, humillimi Episcopi Sanctæ Portuensis Ecclesiæ, III Kalendas Octobris, anno III ejusdem Domni Joannis Papæ VIII. Indict. XII; scriptum vero per manum Georgii, Notarii Regionarii et Scrinarii S. R. E. *Quæ Indictio, incepta mense Septembri, anni* DCCCLXXIIII, *et composita cum anno Pontificatus adhuc* VI, *probat non nisi anno ad finem vergente Natalem ipsius* Joannis *recurrere: sicut reipsa eum Decembri adscripsimus.*

ejus epistola.

7 *Epitaphium ejusdem tale legitur apud Baronium:*

Epitaphium.

Præsulis OCTAVI requiescunt membra JOANNIS,
Tegmine sub gelido marmorei tumuli.
Moribus (ut patet) fulsit; quia nempe beatus,
Comptusque altisonis actibus et meritis,
Judicii custos mansit, pietatis amicus,
Dogmatis et varii plurima verba docens.
De segete ac Christi pepulit zizania sæpe,
Multaque per mundum semina fudit ovans.
Prudens et doctus verbo, linguaque peritus,
Solertem seseque omnibus exhibuit.
Et nunc cœlicolas cernit super astra phalanges,
. . . .

8 Baro-

A

JOANNES VIII. Tempus Interpontificii.

8 Baronius, *cum* XII *Decembris mortuum* Joannem *nobiscum statuisset, tertio post die electum ait successorem Marinum* II Kalendas Januarii. *Debuerat* XII Kalendas *scripsisse, idque postea satis animadvertit; sed videns corrigi id non posse immota sequentium Pontificatuum serie, per meram ut apparet conjecturam deinceps a se ordinata; jubet in Appendice, pro* tribus diebus, *quibus Sedes vacasset, legi* tredecim. *Ego in his tenebris nihil certius invenio quod sequar, quam ut Electio saltem facta non sit ante tertium a morte Decessoris diem; supposito autem ardenti populi contra Photium studio, quo properatum ad* Marini *Electionem vult Baronius, credere possum illam mox secutam; adeoque non vacasse Episcopatum nisi ad proximam Dominicam, juxta ea quæ supra diximus.* D

CX MARINUS I SEU MARTINUS II

Ab an. 882 ad 884 an. 1, men. 2, diem 1.

Bar. d. 20

MARINUS, natione Gallisanus, ex patre Palumbo Presbytero, S. R. E. Diaconus et pro novella Slavorum Ecclesia, per S. Methodii mortem Pastoris egente, ordinatus Episcopus Apostolicus, nullius adhuc certæ Sedis, forsitan in Septembri, anno DCCCLXXXII; mortuo Joanne assumitur et inthronizatur Pontifex Romanus, XXII Decembris in Dominica, Imperantibus Carolo Crasso et Basilio Macedone : sedit annum I, menses II, diem I, defunctus circa XXIII Februarii, anno bissextili DCCCLXXXIIII : et cessavit Episcopatus dies III.

B E

Prior ejus Episcopatus nulli Sedi adstrictus,

D*ubitat Baronius* cujus Sedis Episcopus *fuerit : ego vero existimo nullius fuisse : alias eædem omnes difficultates, quæ* Formosi *ordinationem aliquibus fecerunt videri nullam, eo quod fuerit ante Portuensis Episcopus, etiam Acta Marini suspecta reddidissent iisdem, quod nemini nisi schismaticis Græcis venit in mentem disputare. Postulaverant eum sibi Archiepiscopum Bulgari ab* Hadriano Papa II, *sed non obtinuerant : mortuo autem apud Moravos S. Methodio, ejus nationis Apostolo, qui post prædicatam Slavonicæ genti Christianam fidem anno* DCCCLXVIII *Romam advenerat cum corpore S. Clementis, et Episcopus ordinatus illuc regressus fuerat; credibile est de alio Episcopo prospiciendum novellæ plantationi fuisse* Joanni Papæ. *Hic ergo, cui in causa Photii remissius agenti gravis haud dubie erat fervens* Marini *zelus, visum fuerit convenientissimum in eam expeditionem ordinare virum, jam pridem inter Bulgaros probatum :* Marinus *autem minime durum putaverit, ab ingratis in Curia contentionibus, ad fructuosiores in Slavorum ceu Moravorum gente labores demigrare.*

C

utpote Apostolicus ad partes Gentilium,

2 *Ad hanc igitur missionem consecratus, nec tamen continuo illuc profectus; propterea forte quod Græci, qui Bulgariam sibi subjecerant, etiam idem in Slavoniam tentarent, aut alia ex causa, commoratus sit Romæ usque ad obitum* Joannis : *post quem Clerus populusque Romanus, contra Photium animatissimus, eumdem ejus adversarium præcipuum, tamquam ad hoc divinitus jam ordinatum Episcopum, voluerit habere Pontificem; sicut et habuit, utpote nulli Sedi adstrictum eatenus : quemadmodum moris erat ad munus Apostolicum ordinare Episcopos pro gentibus Barbaris, multo prius quam Ecclesiis ibidem ordinatis beneque constitutis, certi apud eas Episcopatus designarentur; uti apud Anglos seculo* VII, *sub Gregorio Magno; seculo autem* VIII, *sub Carolo item Magno, inter Saxones factum constat.*

forte trimestri præcessit electionem,

3 *Apud Luitprandum ac MS. nostri Auctorem et in aliis Catalogis, passim tribuuntur* Marino *præter annum* I, *menses* II. *Hos quia salvis sequentium Pontificatuum certioribus spatiis, in morte* Formosi III *Aprilis, anno* DCCCXCVI *terminandis, invenire non possumus integros; cogor credere, errorem antiquitus obrepsisse numero, sic ut* II *scriptum sit pro* II; *vel certe* Marinum *Papam dici sedisse menses quinque, quia sui Episcopatus tempus exorsus sit a die Ordinationis suæ, quamvis ad nullam certam Sedem adstrictæ et ideo posui* ordinatum forsitan in Septembri, *præcedente suam ad Pontificatum Romanum Electionem et Coronationem.*

post quam anno 883 data bulla Soleniacensis.

4 *Ut ut sumas, in primum ejus annum cadit Privilegium, Solenniacensi in Lemovicibus monasterio datum, unicum hactenus quod extat monumentum regiminis ejus, cum hac in fine clausula,* Scriptum per manum Zachariæ Scrinarii S. R. E. mense Majo Indict. I. Bene valete. Pridie Idus Junias per manum Valentini Episcopi Portuensis, regnante in perpetuum Domino Deo nostro, anno Pontificatus Domni Marini universalis Papæ primo, Indictione I. *Annus enim hic fuit Christi* DCCCLXXXIII. *Quod autem clausula illa fuerit secundum usum istius ævi, adeoque ipsum Privilegium non debeat ex hoc capite videri dubium, probari potest aliis hujus ævi exemplis, nominatim vero per epistolam* XI Hadriani II, *ad Actardum Namneticensem Episcopum, datam anno* DCCCLXVIII; *et aliam* Joannis VI, *datam anno* DCCCXCII; *hanc quidem* per manus Stephani Scriniarii sacri Palatii, et Joannis Episcopi Nepesinæ Ecclesiæ et Bibliothecarii sanctæ Sedis Apostolicæ; *illam* per manus Zachariæ Scrinarii S. R. E. *prænominati, et* Anastasii Bibliothecarii Sanctæ summæ Sedis Apostolicæ : *interposita utriusque subsignationi, tamquam a Notariis et Cancellariis respective factæ, formula superius etiam sic posita,* Bene valete. F

5 *Verum nomen hujus Pontificis* Marinus *fuit, ut et alterius qui centum post hunc annos Sedem Apostolicam tenuit,* Marinus II : *quia tamen* Martinos *eos appellaverunt posteri; et eum, qui* Secundus *hujus nominis erat, seculo* XIII *exeunte dixerunt* Quartum, *et sic deinde* Quintum, *placuit morem eumdem saltem notare in titulo.*

Electio vero non est facta nisi die 3 a morte decessoris.

6 Baronius, *cum initium* Marini *effixisset* XXIIII *Decembris, Pontificatum hunc sic restringit, nescio quo auctore nisi propria conjectura, ut supra annum unum, menses nullos, sed solum addat* XX *dies, finiens cum* XIIII *Januarii; post quem diem biduo dumtaxat vacaverit Sedes. In quo videtur non recordatus Constituti, quod ad an.* 606 *sub nomine Bonifacii III ipse edidit, prohibens* sub anathemate, ut nullus vivente Pontifice aut Episcopo civitatis suæ, præsumat loqui de successore aut partes sibi facere, nisi tertio die depositionis ejus, adunato Clero et filiis Ecclesiæ : tunc Electio fiat. *Et sic videmus Anastasium loco non uno clare*

A *clare testari, quod Romani redeuntes ab exequiis defuncti Pontificis, utique tertio die mortis celebratis, receperint se ad locum faciendæ Electioni destinatum: qua sæpe eodem die facta, inductoque in Lateranense Palatium et solium ibidem Pontificium Electo; expectata fuerit proxima Dominica ad Ordinationem faciendam, et Ordinatum collocandum in Sede S. Petri. Cum igitur nulla hic ratio sit, quæ persuadeat ordinem illum non fuisse observatum, neque Pontificatus inchoari debeat a die Electionis, sed Consecrationis; æquum est ut dicamus, non nisi circa* XXII *Februarii conventum esse ad Electionem successoris, nec ante* I *Martii Ordinationem peractam.*

Mariani Scoti oscitantia notata.

7 *Marianus Scotus,* Leonis IV *Pontificatum biennio citius quam par erat finiens, et successoris* Benedicti III *nihilominus inchoans biennio serius; vacanti apud se quadriennio explendo opportunam credidit fabulam Papissæ, scripsitque ad annum* DCCCLIV, *quod* D *Leoni* successit Joannes, mulier, annis II, mensibus V, d. IV. *Ita autem progrediens, et* Marini *Pontificatum protrahens in annum* DCCCLXXXVII, *porro præcipitat Chronologiam, subjungens* Marino Agapetum, *qui anno* I *sederit: et sequacem invenit Sigebertum Gemblacensem, qui tamen notavit,* hunc in aliquibus libris non inveniri. *An autem invenitur vel in paucis? Unus ex antiquioribus hactenus nobis* Marianus *apparuit, in tota Chronologia tam supine negligens, ut in aptandis ad Christi annos Pontificatibus sæpe non adverterit ad annorum numeros, cuique Pontificatui a se attributos; quare ad hoc solum eo utimur, ut videamus, quanto tempore invenerit ipse unumquemque sedisse, non vero ad quem æræ Christianæ annum singulorum initia finesque retulerit.*

MARINUS I.

CXI S. HADRIANUS III

E

Ab an. 884 ad 885 an. 1, m. 4. d. 8

B HADRIANUS, natione Romanus, ex patre Benedicto, imperantibus Carolo Crasso et Basilio Macedone, ordinatus I Martii in Dominica, anno DCCCLXXXIV; sedit annum, menses IIII, dies VIII; obiit anno DCCCLXXXV VIII Julii; quo colitur, Nonantulæ, ubi sepultus est: et cessavit Episcopatus dies XII.

Ratio temporis

Diem *mortis notavit* Baronius IX *Martii, postquam, nullo Auctore citato, dedisset* Hadriano *annum* I, *menses* III, *dies* XIX, *exorsus a die* XX *Januarii, quæ anno* DCCCXCIV *etiam Dominica fuerat. Equidem quoad diem standum puto traditioni Nonantulanæ Abbatiæ, sub cujus altari corpus quiescit coliturque ut Sancti,* VIII *Julii. Menses certe quatuor habet Luitprandus, ætati illi vicinissimus; Marianus item Scotus et MS. nostrum, neglecto dierum excedentium numero; quos facile quivis admiserit octo adjici posse; nisi forte quis credere malit, initio mensis mortuum tali die coli, quia tunc fuerit corpus in ecclesiam istam illatum. Quod si urgens aliqua ratio suaderet, menses, non* IV, *sed* III *tantum superaddendos anno (uti alii plerique Catalogi habent post Gotfridum Viterbiensem) tunc dicerem* Hadrianum *ordinatum* V *Aprilis, solum dies* IV *habuisse* C *supra annum et tres menses; possetque* Marinus *dici, duobus dumtaxat mensibus, ante suam erectionem ad Romanam Sedem, fuisse Episcopus ordinatus, et obiisse circa finem Martii, atque ita sedisse ultra* annum unum, menses tres et dies aliquot.

et Interpontificii.

2 *Quod ad Interpontificii tempus attinet, nullum notavit* Baronius: *sed cum haud procul ab urbe Mutina constet obiisse* Hadrianum, *facile apparet octo vel decem dies absumi potuisse ac debuisse, priusquam mortis hujus nuntius perferretur Romam per æstivos calores. Hinc vero, ut mox itum ad suffragia sit, puta die* XVIII *Julii aut etiam serius, apparet Ordinationem Electi fieri non potuisse ante* XXV *Julii, ut ex more Dominica expectaretur.*

Locus mortis

3 *Guilelmus Bibliothecarius locum, in quo obiit* Hadrianus, *vocat* Villa Vuilsachara, *super fluvium* Scultiunum: *et hunc* in Æmilia *esse notat Baronius. Strabo* Scutanam *nominat: et hoc nomen fluvius ille hodieque retinet teste Blondo: Leander* Panaram *vocari ait. Utrumque nomen habent chorographicæ tabulæ Joannis Antonii Magini,* Scultenna o vero Panara f. *ad cujus sinistram ripam, pari fere a Mutina atque Bononia intervallo, sed Mutinæ propius intraque Mutinensem districtum, jacet oppidum* Spina-Lamberti *vulgo* Spilamberti *dictum, fortassis a* Lamberto *Italiæ Rege atque Imperatore, annis post* Hadriani *obitum pluribus quam centum, cum antea Longobardica voce diceretur* Vuilzachara *id est* Willæ *vel* Willionis ager; *infra quem, ad ejusdem fluvii ripam dexteram, ad* X m. p. *sita est Nonantula, ubi sepultum diximus. Causa autem discedendi ab Urbe Pontifici huic fuisse videtur ingens a Saracenis metus, contra quos auxilia petita per seipsum muturaturus, iter susceperit in Germaniam; sed morte præventus in via sit. Illi vero sequenti mox anno vastaverunt Campaniam, et Casinense Monasterium S. Benedicti die* IV *Septembris exusserunt.*

F

Sepultura Nonantulæ ubi habetur pro Hadriano I.

4 *Quin autem Nonantulæ sepultus hic* Hadrianus *sit, dubitari non debet, licet antiquiores ibidem Monachi existimarint se habere corpus* Hadriani I, *ejusque Actis (ut supra notavimus) carmine ac prosa subtexuerint, quæ sciebant de obitu et miraculis sui Sancti. Condonandum enim est mediorum seculorum ignorantiæ, quod ex pluribus* Hadrianis *elegerit eum, qui fuit primus et celeberrimus. Boni siquidem viri, cum meminissent legissentve,* Hadrianum *suum obiisse cum iret ad Regem, nemo eis occurrit prius quam* Carolus Magnus, *Rex Francorum et Longobardorum,* Hadriani I *amantissimus.*

Successor fictitius.

5 *Idem qui supra Marianus,* Hadrani *Pontificatum finiens anno* DCCCXC, *succedere ipsi facit* Basilium *quemdam annos* IV, *et sic sequens* Stephanus *differtur usque annum* DCCCXIV, *novem annis serius quam oportet: de quo, uti et de* Agapito, *post Marinum intruso apud eumdem Marianum, ut diximus, ejusque sequacem Sigebertum, recte notat Onuphrius, quod iis,* stante historiæ veritate et temporum, locus in hac serie esse non potest.

A D

CXII STEPHANUS V

Ab an. 885 ad 891 an. 6, dies 14.

STEPHANUS, natione Romanus, de Regione Via lata, titulo SS. Quatuor Coronatorum Presbyter, Imperantibus Carolo Crasso et Basilio Macedone ordinatus, anno DCCCLXXXII, XXII Julii in Dominica; seditannos VI, dies XIIII; defunctus DCCCLXXXXI, VII Augusti : et vacavit Episcopatus mensem I, dies XI.

Ratio temporis.

Annos *illos* VI *Pontificatus haud dubie scripsit auctor Vitæ, quam utinam integram haberemus! et de eisdem certum non facit Epitaphium, cum MS. nostro et MSS. Regio, Thuano ac Mazarino, licet alia quædam perversis litteris numeralibus solum* IV *scripserint; quæ ipsa tamen cum MS. nostro concordant quoad* dies XIV, *ubi prædicta tria MSS. mutata littera, habent* IX. Menses VII *interponunt exemplaria Anastasii excusa : sed eos non possumus recipere. Interpontificii vero tempus ex conjectura determinamus, quantum nobis satis fuit ad successorem inthronizandum eo die, quem exigit dies mortis aliunde certius cognitus, de quo infra.* B

Epitaphium,

2 *Epitaphium reliquit nobis Romanus Canonicus; qui descendens atrium vetus ecclesiæ S. Petri, ubi est altare SS. Simonis et Judæ Apostolorum; inter aliorum Pontificum sepulcra, suo adhuc tempore extantia, etiam hujus Stephani monumentum posuit, sic inscriptum :*

Accedis quisquis magni suffragia Petri
  Cœlestis regni poscere Clavigeri;
Intentis oculis, compuncto corde, locellum
  Conspice perspicuum, quo pia membrana jacent.
Hic tumulus QUINTI sacratos continet artus,
  Præsulis eximii, Pontificis STEPHANI :
Bis ternis annis populum qui rexit et urbem,
  Ut gessit Domino quæ fuerant placita.
Succepit tellus consumptum pulvere corpus,
  Æthera sed scandit spiritus almus ovans.
Unde peto cunctis venientes dicite fratres.
  Arbiter omnipotens, da veniam STEPHANO.

3 *Nescio quid sapiat, qui non judicat hoc Epitaphium statim a morte compositum fuisse : et huic accedit MS. nostrum, quod ut intelligas fideliter Auctorem ejus transcripsisse, ut reperit apud illius ævi Scriptorem, addit quod ille addiderat, ut solent ii qui seriem quampiam ad sua usque tempora perduxerunt.* E A morte S. Gregorii Papæ usque ad hunc Stephanum sunt anni CCLXIV, menses II. *Vitiosusquidem calculus, cum numerandi fuerint* anni CCLXXXI, menses IV: *sed (sive hic error auctoris fuerit, perperam tempora supputantis, juxta annorum numeros, quos antea in nonnullis Pontificalibus repererat vitiose notatos; sive alterius cujuscumque, eum transcribentis) index tamen manifestus est ætatis, qua vixit is, qui Pontificatum* Stephani V *Anastasiano Catalogo apud Auctorem MS. nostri subtexuit.*

a coævo scriptum.

4 Baronius, *quoad sex annos Episcopatus, nobiscum consentit : sed uti nullum inveniebat modum determinandi hujus Pontificatus initium, ita nec fini mensem vel diem assignat; contentus agere de eo et de successione Formosi in fronte anni* DCCCXCI : *eodemque deinceps stylo usus toto hoc seculo et usque ad finem fere seculi sequentis, nullius initio aut fini diem aliquem determinat, satisque habet annum utcumque definivisse.*

Baronii calculus.

C

CXIII FORMOSUS

F

Ab an. 891 ad 896 an. 4, m. 6. d. 17

Bar. an. 5.

FORMOSUS, ex patre Leone, Episcopus Portuensis, tempore Arnulphi ac Widonis Regum Germaniæ atque Italiæ, et Leonis Sapientis in Oriente imperantis, ad Romanam Ecclesiam regendam translatus, et inthronizatus anno DCCCLXXXXI, XVIIII Septembris in Dominica; sedit annos IIII, menses VI, dies XVII; obiit IIII Aprilis die Paschæ, anno DCCCLXXXXVI; et cessavit Episcopatus dies VI.

Formosum, olim a Joanne Papa depositum,

De *hoc* Formoso, *in Vita* Hadriani II, *narrat Gulielmus Bibliothecarius, quod, tempore* Nicolai Papæ, *una cum aliis directus ad Bulgaros, iisdem Apostolicæ Sedi subjectis Romam redierit cum Regio Legato : quo Archiepiscopum sibi ordinari* Marinum *Diaconum postulante, aut alium e Cardinalibus; cum* Marinus *Constantinopolitanam Legationem suscepisset, Bulgaris missus* Silvester *quidam, ab iisdem magna sub velocitate remissus, detulit* litteras, pro Formoso Portuensi Episcopo remittendo importunissime deprecantes. *Poterat ea res Apostolico* Formosi *zelo testimonium dedisse posteris, si non apud* Joannem Papam *vocatus in suspicionem gravissimorum criminum, sententiæ hujusmodi fuisset subjectus.* Formosum, Portuensem Episcopum, qui a beatæ memoriæ Domno prædecessore nostro Papa Nicolao in Bulgarorum patriam destinatus, noviter in Christo regenerati Regis animos suis calliditatibus vitiavit, ut terribilibus juramentis eum sibi obstrinxisse testatus sit, ne se vivo quemlibet Episcopum a Sede Apostolica suscepisset; seque eidem terribilibus nihilominus juramentis, ut ad eum quantocius reverti debuisset obstrictum fuisse professus sit; quique a nobis proficiscendi istuc licentiam, litteras, et necessaria adjutoria impetravit : quoniam jam dudum per ambitionem a minori Ecclesia in majorem, videlicet

CXIII FORMOSVS I

CXIV BONIFACIVS VI

CXV STEPHANVS VI

CXVI ROMANVS I

A delicet sanctam Sedem Apostolicam, prosilire conatus plurimos sibi consolatores effecit : et nunc per repertam hypocrisim retrorsum rediens, sine licentia vel conscientia nostra, propriam parœciam deseruit, Urbe discessit ; et contra salutem rei publicæ dilectique filii nostri Caroli, a nobis electi et ordinati Principis, cum suis fautoribus conspiravit : nisi amodo intra decimum diem, id est III Kal. Maji præsentis nonæ Indictionis (*anno* DCCCLXXVI) præsentiam suam nobis satisfaciendo monstraverit... omni ecclesiastica Communione privatum esse decernimus.

adjuratumque ad suam Ecclesiam aut Romam non redire.

2 *Quid egerit tanto rigore constrictus* Formosus, *utcumque intelligitur ex cap.* 20 *libri* 2, *quem de ejus Ordinatione scripsit Auxilius, ad Leonem Nolanæ Ecclesiæ Episcopum, questum* se violentas pati oppressiones, ut Episcopale Sacerdotium, quod olim a Papa Formoso susceperat, quasi nihil sit, irritum faceret. *Hos libros anno* 1655 *inseruit suo de Ordinationibus operi Joannes Morinus, et operæ pretium fuerit ab Historiæ Pontificiæ studiosis legi. In dicto ergo cap.* 20 *libri* 2, dialogico schemate *inter* Infensorem *et* Defensorem *scripti,* Infensor *objicit, quod* Formosus se coram Episcopis proprio ore damnavit, et idcirco depositus fuit. *Respondet autem* Defensor..... quia cum se proprio ore damnavit, non veraci professione, sed magno timore perterritus ; interroganti se, quamvis non inculpabiliter, satisfecit. *Ita tamen quod, sicut ibidem* Infensor *præmiserat,* quando depositus est, mediantibus sacrosanctis Evangeliis jurejurando conclusit, ut Romuleam urbem nullatenus ingrederetur, suumque Episcopatum nullo modo reciperet. *Sed respondebat* Defensor *dicendo,* Væ illis, qui tale juramentum ab eo extorserunt. Revera enim nihil aliud in eo deprehendi, nisi ut limina Apostolorum Petri et Pauli numquam adoraret, numquam ad reconciliationem accederet, suumque Episcopatum numquam reciperet. *Proinde concludit, obligari eum non potuisse tali juramento, quod fuerit* cruentum et nefarium : et sicuti verum est quod Apostolica auctoritate depositus fuerit, ita verum est quod Apostolica auctoritate reconciliatus extiterit, *atque in integrum restitutus, per* Marinum *scilicet, Bulgaricæ quondam Legationis socium, tum alia* Joannis Papæ *in favorem Photii acta rescindentem, tum etiam hæc, quæ contra* Formosum *erant ; sive quod revera innocentem eum comperisset in quibus fuerat accusatus, sive quod justo severiorem pœnam ei impositam existimaret: et quidquid fuerat culpæ sexennali suspensione et exilio humiliter tolerato, abunde expiatum ab eo, qui juxta* propriæ manus rescriptum *(ut scribit Sigebertus) tamdiu* in laicali Communione perseverarat.

anathemate et juramento solverat Marinus.

Idem postea ad Romanam Sedem legitime translatus,

3 *Ut ut sit reversus Romam* Formosus *magna ibidem in auctoritate fuit, sub* Marino, Hadriano *et* Stephano *Pontificibus, et his denique suffectus est : arguentibus quidem nonnullis quod (ut dicit* Infensor *apud Auxilium cap.* 22*)* humanæ laudis cupidus propriam relinquens uxorem, alienam abstulit ; videlicet relicto Episcopatu, his qui ordinandi erant Apostolicam abstulit Sedem : *sed* Defensore *econtra reponente ;* Utrumnam humanæ laudis cupidus Apostolicum Thronum conscenderit, incertum est, ideoque solius Dei judicio relinquendum : attamen universa Romana civitas et omnes circumpositæ regiones præcipuæ sanctitatis eum fuisse commemorant, exceptis admodum paucis, qui eum infamare non erubescunt. Ceterum quod in ejusmodi translatione alienam uxorem non abstulerit, probabilibus exemplis *(quæ usque ad sedecim ex antiquitate petit Auxilius)* clarescere *ait. Idem deinde cap.* 26 *evidenter probat,* quod quando Formosus inthronizatus est, non id quo Episcopus erat iterum acceperit ; sed augmentum Apostolicæ dignitatis, quod non habebat, suscepit. *Cum enim respondisset ad argumentum adversarii, a manuum impositione, quasi numquam iterabili, acceptum; ostendissetque idem valere in eo, qui* Presbyter *cum sit per manuum impositionem factus, rursum* accipit manus impositionem, ut ceteris præponatur et Episcopus appelletur ; *eoque* non iterum Presbyter consecratur, *sed* potius in ejusdem manus impositione augmentum Episcopalis ministerii, quod non habet, accipit *: tandem concludens ;* Interrogavimus, *inquit,* qui præsentes fuerunt, quando Formosus inthronizatus est *:* sed dixerunt, falsissimum esse quod in illa translatione Formosus manuum impositionem acceperit : sed quemadmodum in itinere ambulantes precibus effusis Deum exorant; ita et nos, Gubernatorem omnium exorantes, deduximus eum ad Apostolicam Sedem, ibique inthronizavimus eum, dantes congruam Orationem.

FORMOSUS

non ordinari sed inthronizari solum debuit ;

4 *Atque hæc de* Formosi *initiis dicta sunt. De anno ac tempore mortis habemus certissimum testimonium Annalistæ Fuldensis, hoc ipso anno scribentis nec ultra* DCCCC *pertingentis. Hic post relatum* Arnulphi *Imperatoris a* Formoso *coronati recessum ab Urbe (mense ut videtur Martio anni* DCCCCLXXXXVI, *non* II, *sicut propter inversam unius anni historiam, deficiente folio, perperam nunc legitur) atque post reditum ejusdem* Arnulphi *festinatum in Bavariam, quo appulit in Majo ; cetera ejus anni gesta describens, subjicit quomodo interim* Romæ Formosus Papa defunctus est, die Sancto Paschæ, in cujus locum consecratus Bonifacius, vix XV dies supervixisse reperitur. *Eadem verba transcribuntur ab interpolatore et Continuatore Hermanni Contracti, usque ad annum* MLXXI *pertingente, nisi malimus credere cum Christiano Urtisio libri editore, ipsummet Hermannum, relambendo suum istud Chronicon, auxisse et correxisse. Huic ergo tam certo testimonio videmur recte adaptasse nostram Chronologiam, Pontificatui* Formosi *assignando annos* II, *sicuti hos ei assignarunt Hermannus Contractus, Godfridus Viterbiensis et Compilatio Chronologica. Nam si cum MS. nostro, Mariano Scoto, Stella, Platina annos* II *oporteret ei dare, deberemus unum annum* Marino *detrahere ; et sic* Marinus *non multo plus quam bimestris fuisset Pontifex, nec potuisset dedisse Privilegium, quod monasterio Solenniacensi datum nemo hactenus dubitavit.*

quod ex die obitus, in Paschate anni 896,

intelligitur factum,

5 *Quod etiam prædictus* Formosus *non potuerit vixisse usque ad* XIII *Decembris, ut vult* Baronius, *nescio unde talem diem mutuatus, manifeste demonstratur, ex epistola* Stephani VI, *eodem ipso anno* DCCCXCVI *data ad Arnustum Episcopum Narbonensem, sub hac clausula :* Scriptum per manum Nicolai Scriniarii S. R. E. in mense Augusto Indict. XIV. Bene valete. Datum XIII Kal. Septembris, per manum Stephani Episcopi sanctæ Ecclesiæ Nepesinæ, Arcarii sanctæ Sedis Apostolicæ, imperante Domino piissimo Augusto Arnulfo, a Deo coronato magno Imperatore, anno primo : *quæ omnia annum prænotatum Æræ vulgaris notant. Neque ad producendam longius* Formosi *vitam juvare potest Adami Bremensis auctoritas, collata cum tempore Synodi Triburiensis, anno* DCCCXCV *mense Maji celebratæ : qui enim dicit secundo post eam anno obiisse* Formosum, *etiam dicit celebratam fuisse Synodum anno* III *Adelgari Archiepiscopi, quæ tamen celebrata est anno ejus* II *adhuc currente, quippe qui solum factus Archiepiscopus est, secundum ipsummet Adamum, anno* DCCCLXXXVIII *post mensem Junium, quo obiit S. Rembertus decessor ejus, cujus Acta ad diem* IIII *Februarii dedimus. Non est autem Adami (qui uno post hæc seculo scripsit) in suæ historiæ initio tanta auctoritas ut Annalibus Fuldensibus opponi possit.*

non mense Decembri

6 *Porro a die* IIII *Aprilis anni* DCCCLXXXXVI *retrocedendo*

A *cedendo per annos* IIII, *menses* VI, *a Mariano Scoto MS. nostro, Stella, Platina, assignatos, et dies* XIII; *venitur ad Dominicam a nobis designatam : qualis non haberetur, si cum Hermanno Contracto, Gotfrido Viterbiensi et Compilatione Chronologica menses* VIII *numerarentur : sed veniretur in Feriam* II, *et breve dierum paucorum Interpontificium definiretur. Atqui observatam consuetam diem esse, et eas præcessisse turbas quæ facile potuerint mensem unum absumere, persuadet testis pene oculatus Luitprandus; cum causam simultatis inter* Formosum *Papam et Romanos hanc fuisse ait, quod* Formosi prædecessore defuncto, Sergius quidam Romanæ ecclesiæ Diaconus erat, quem Romanorum pars quædam Papam sibi elegerat : quædam vero pars non infima nominatum Formosum Portuensem Episcopum, pro vera religione divinarumque Scripturarum et doctrinarum scientia, Papam sibi fieri anhelabat. Dum ergo in eo esset ut Sergius Apostolorum Vicarius ordinari debuisset (*utique consueto et Dominico die*) ea quæ Formosi partibus favebat pars, cum non mediocri tumultu et injuria Sergium ab altari expulit, et Formosum Papam constituit. *Ob eamdem vero servandæ Dominicæ causam ab* XIIII *diebus, qui passim notantur, abstulimus unum.*

FORMOSUS *verum Septembri anno* 801, *post unius mensis vacationem.*

B *Quod siquis malit Interpontificio prædicto unam alteramve hebdomadam detrahere, priori Interpontificio eas addat licet, et tantumdem retrahat* Stephani *præcedentis Ordinationem ac mortem : aut tale quid faciat in* Marino, *inter quem et* Joannem *solum notare dies* III *nulla auctoritas cogit.*

7 *In Tomis Conciliorum extat Epistola, quam* Fratribus et filiis in Christo omnibus Episcopis Angliæ Formosus *scripsisset, quasi* audito nefandos ritus Paganorum partibus istis repullulasse, ipsosque tenuisse silentium, ut canes mutos non valentes latrare; gladio separationis a corpore Dei Ecclesia eos ferire deliberaverit; *nisi* Pleimundus *Dorobernensis Archiepiscopus*, intimavisset tandem evigilasse, et semina verbi Dei olim venerabiliter jacta in terra Anglorum cœpisse renovare : *in quibus hortatur* habere perseverantiam; *jubet* absque mora substitui alium, cum quilibet Sacerdotum ex hac vita migraverit : et, *sicut* ex scriptis B. Gregorii...... in Dorobernia civitate Metropolim Sedemque primam Episcopalem constat esse regni Anglorum; *sic Pleimundo* prænominato, Doroberniæ sive Canterberiæ Archiepiscopo, ejusque successoribus legitimis, eamdem dignitatem confirmat. *Hæc Epistola, accepta ex Cantuariensis ecclesiæ Tabulario, sequitur ad historiam conventus Synodalis Episcoporum, habiti sub* Edwardo *Rege, quem mox secuta sit septem novorum Episcoporum Ordinatio anno* DCCCCU : *inde autem accepit Malmesburiensis quæ ad priorem annum habet lib.* 2 *cap.* 5. *Polydorus Virgilius, videns non recte componi tempora* Formosi *et* Eduardi, *quorum hic primum regnare cœpit anno* DCCCCI, *annis utique* III *post illius mortem; loco* Formosi *substituit* Joannem IX. *Sed et hic nostro calculo obiit ipso anno seculari;* Leonem *ergo* V *substitui mallet Spelmannus, qui ex nostro quoque calculo tunc revera sedebat. Econtra Cossartius, si mutandum est aliquid suggerit æque aut magis in nomine Regis inducendam mutationem, et pro* Edwardo *substituendum* Alfredum, *potius quam in nomine Pontificis, quod supponitur ipsi Epistolæ prætitulari. Ego hoc omnino tenendum putarem, nisi vehementius suspicarer, Epistolam illam merum esse figmentum seculi* XI, *quo inter Cantuariensem et Eboracensem Archiepiscopos fuit de hujus ad illum subjectione contentio, nolente Eboracensi Cantuariensis Primatum agnoscere, sed ei æqualem per omnia se ferente, ut videre est ad Vitam S. Landfranci* XXVIII *Maji. Interpolatam saltem Epistolam eam esse ostendit* Canteberiæ *nomen, velut vulgatius et causa explicationis additum vetustiori nomini* Doroberniæ: *ætate enim* Formosi *istud necdum in usu erat, uti nec nomen* Cantuariæ; *sed dicebatur* Cantwaraburga, *uti videre est apud ipsummet Alfredum Regem, in ejus Saxonica versione Bedæ. Quis autem zelus iste fuisset, ne dicam furor, propter simplicem officii cujuscumque neglectum, tempore bellicis tumultibus inquieto facile excusabilem, omnes integri unius regni Episcopos, ne semel quidem monitos, excommunicatos velle, uti voluisse fingitur ipso exordio Epistolæ* Formosus ?

Ejus ad Episcopos Angliæ epistola,

D *Eduardi regno perperam adscripta,*

B *videtur esse merum figmentum.*

CXIV BONIFACIUS VI

C

E

An. 896 *ab* 11 *Apr. ad* 25 *Aprilis.*

Bar. a. 897

Bonifacius, natione Romanus, ex patre Adriano, Presbyter depositus, manu populari intrusus, sub tempore Arnulfi et Leonis Imperatorum, ordinatus XXI Aprilis, Dominica in Albis ; sedit dies XU ; mortuus vel depositus XXU Aprilis : et cessavit Episcopatus dies III anno DCCCXCUI.

Per vim ordinatus,

Annales Fuldenses, hoc tempore scriptos, jam testes istius brevitatis audivimus. Synodus quoque Romana sub Joanne IX, *anathemate feriens eos,* qui de gradu ecclesiastico Synodice ejectum et non canonice restitutum ad altiora provehere præsumerent, prout, inquit, de Bonifacio, primo de Subdiaconatu, postmodum de Presbyteratu deposito, popularis manus agere præsumpsit; *etsi promotionem improbet ut illegitimam: non tamen negat factam promotionem aliquam, adeoque et Ordinationem, per Episcopos, scilicet vi coactos. Sicuti igitur non exclusimus a numero Pontificum qualitercumque ordinatos, ita nec possumus probare quod eum excluserit Baronius, nec etiam credere, quod non sit ordinatus in Dominica.*

2 *Quod enim Platina dicat biduo dumtaxat vacasse Sedem, ex propria dicit conjectura : sicut et singularis est in eo, quod dies ei* XXIII *assignet. Quod autem* XII *annis superfuisse postea dicat, non ab ipso solum, sed etiam Gotfrido Viterbiensi videtur asseri : nisi forte in hoc per librarium sphalma anni pro diebus scripti sunt. Luitprandus Ticinensis, proximi seculi scriptor, lib.* 1 *cap.* 8 is qui post Formosi mortem constitutus est, expellitur, *inquit. Expulsum Annales Fuldenses non negant : diu tamen postea vixisse vix crediderim, tum quia* podagrico morbo correptus *erat, tum quia nulla ejus postea invenitur memoria : si autem adhuc annis* XII *vixit, oportet fateamur ipsummet ratam habuisse dejectionem suam, proinde ejus vitam non impedire, quo minus successores ejus veri Pontifices fuerint.*

incertum an mortuus an depositus.

STE-

CXV STEPHANUS VI

STEPHANUS, natione Romanus, ex patre Joanne Presbytero, ordinatus tempore Arnulfi et Leonis Imperatorum anno DCCCXCVI, II Maji, Dominica quarta post Pascha, sedit annum I, menses III; defunctus circa initium Augusti anno DCCCXCVII : et vacavit Episcopatus usque ad XI Septembris : et ipse sepultus fuit ante ecclesiam S. Petri.

Ab an 896 ad an. 897 an. 1, m 3, d.

Ratio temporis.

Hermannus Contractus et Gotfridus Viterbiensis, supra annum dumtaxat numerant mensem unum, et huic addunt dies, prior XIX, posterior XV : pluralitatem tamen sequimur, assignando menses tres, prout faciunt, Rollewinck, MS. nostrum, Stella, Platina. Tempus autem hic notatum stabilitur per privilegium hujus Stephani, confirmans aliud Joannis VIII, de quo supra, in favorem Abbatis et monasterii Vezeliacensis : invenitur enim Tomo 3 Spicilegii Acheriani pag. 463, scriptum per manus Samuel, Notarii et scriniarii S. R. E. mense Januario Indict. XV ; et Datum X
B Kal. Februarias, per manum Samuelis Notarii et Scriniarii S. R. E. Imperante Domino nostro Landeberto, piissimo Augusto a Deo coronato magno Imperatore, Indictione XV, *id est anno* DCCCXCVII.

Non vere dicitur ante fuisse Episcopus Anagninus,

2 *Addit MS. nostrum, quod* Hujus tempore ecclesia Lateranensis ab altari usque ad portas cecidit. *Sigebertus Gemblacensis in Chronico asserit, quod* Stephanus *fuerit* primum a Formoso Papa Episcopus Anagninæ ecclesiæ ordinatus : *quod et Stella et Platina tenent : sed præter omnem veri similitudinem. Quam enim juris speciem contra defunctum* Formosum, *in iis quæ egit, prætexere potuisset; qui non alio titulo eum damnavit, quam quod* Episcopus Portuensis cum esset, ambitionis spiritu Romanam universalem Sedem usurpavit? *uti ipsum exprobrasse defuncto, extumulato, et in judicium protracto, scribit Luitprandus; perperam licet* Sergium *pro* Stephano *nominans. Injuria autem id objectum fuisse excusat Synodus sub* Joanne IX, quia necessitatis causa de Portuensi ecclesia Formosus, pro vitæ merito, ad Apostolicam Sedem provectus est. *Itaque irritans acta prioris Synodi, in quo propterea fuerat damnatus* Formosus, *celebratam tamen fuisse dicens,* tempore piæ memoriæ sexti Stephani Papæ *satis indicat, de hujus* Stephani
C *vero Pontificatu non fuisse dubitatum.*

aut usque ad an. 900 vixisse,

3 Baronius, *cum eodem anno* DCCCXCIII *exorsus* Stephani *Pontificatum, eumdem protrahit usque ad postrema tempora anni* DCCCC, *nititur auctoritate Privilegii cujusdam, concessi monasterio S. Vincentii ad fontes Vulturni, ad cujus finem hæc verba leguntur,* Scriptum per manum Andreæ Scriniarii S. R. E. mense Septembri, Indict. IV. Datum per manum Stephani Primicerii, anno Pontificatus Domini Stephani sexti quinto. *Quam sint depravata istius monasterii monumenta, saltem quoad numeros in subscriptionibus expressos, pluribus exemplis in progressu patebit : quare nequit in iis chronologia ulla fundari adversus consensum antiquorum. Ac primo plane dubito an in originali, si qua olim extitit, Bulla exprimatur nomen* Stephani Papæ *cum addito* sexti : *hoc enim non fit in certiori ejus bulla, Vezeliacensi monasterio data, cujus modo meminimus ; nec primis novem seculis ullus Pontifex scitur suo nomini addidisse numerum : quod autem* Leoni IV *id affinxerint aliqui, non meretur amplius considerari. Deinde, quoniam subsequentium hujus appellationis Pontificum omnino nullus pervenit ad quintum sui Pontificatus annum, existimo obrepsisse auctori Chronici, ut inveniret aut legeret* V *pro* II. *Is vero* Stephanus, *cujus annus* II *concurrit cum* IV *Indictione, finienda cum* XXIV *Septembris anni* DCCCCXXXI, Stephanus VII, *non* VI *fuit. Ut autem Privilegium istud vere* Stephani *Sexti fuisset, deberet pro* IV *indictione substitui* XIV, *et annus Pontificatus* primus *pro* quinto : *ita datum esset anno Christi* DCCCXCVI.

Acta ejus contra Formosum reprobata,

4 *Certior hujus Pontificis memoria invenitur inter Monumenta Vaticana, a Romano Presbytero descripta sub Eugenio III nonnihil correctius, quam ea post sub Alexandro pariter III transcripsit quidam Manlius, a Baronio laudatus. Est autem Epitaphium post decimum a morte annum ei positum a* Sergio Papa III, *in quo, ab ejusdem secum genii et sententiæ successore, circa* E
causam Formosi *ea laudatur fecisse, quæ melior sententia sub* Joanne IX *irrita declararat et fecerat ; et ob quæ Fuldenses Annales sic de eo scribunt,* in Bonifacii locum successit Apostolicus, nomine Stephanus, vir fama infamandus, qui antecessorem suum Formosum, inaudito more de sepulcro ejectum, et per advocatum suæ responsionis depositum, foras extra solitum sepulturæ Apostolicæ locum sepeliri præcepit.

laudata in Epitaphio a Sergio Papa,

5 *Laudem ergo non erat hic* Stephanus, *nisi a simili accepturus : accepit autem, sicut dixi, a* Sergio III *sub hac forma.*

Hoc STEPHANI Papæ requiescunt membra sepulcro,
SEXTUS dictus erat ordine quippe Patrum.
Hic primum repulit FORMOSI spurca superbi,
Culmina qui invasit Sedis Apostolicæ.
Concilium instituit, præsedit Pastor, et ipse
Lege satis fessis jura dedit famulis.
Cumque Pater multum certaret dogmate sancto,
Captus, et a Sede pulsus in ima fuit.
Carceris interea vinclis constrictus in imo,
Strangulatus nervo exuit et hominem ;
Post decimumque Deo regnantis transtulit annum F
SERGIUS huc Papa, funera sacra colens.

Romanus legerat, diem regnanti ; *Manlius, a Baronio forsan ex sola conjectura correctus,* Post decimumque regens Sedem eum transtulit annum.

ex quo interim stabilitur chronologia.

6 *Clariorem sensum dedisse me puto mutatione leviori : quod autem præcipue inde assumo, est confirmatio communis sententiæ adversus Baronium : qui cum in finem anni* DCCCC *protrahat Pontificatum* Stephani, *et* Sergium *cogatur mortuum scribere initio anni* DCCCCX, *nemo in ejus sententia invenire poterit* annos decem *a morte* Stephani, *post quos ejus ossa* Sergius *idem transtulerit : cum in nostra chronologia liquida sit et expedita calculatio, et* Sergius *anno Christi* DCCCCIII, *sui Pontificatus secundum nos* III *vel* IIII, *eam translationem celebraverit. Non caret autem utriusque culpa, quæcumque contra* Formosum *commissa, excusatione aliqua, pro illo tempore non prorsus rejicienda, uti infra ad* Sergii *Pontificatum videbimus. Ex eodem Epitaphio corrigitur Cæsar Rasponus,* Stephanum *hunc cum titulo* Septimi, *juxta Baronium, adnumerans Pontificibus in Laterano sepultis, et quidem in eadem qua ipse* Sergius *urna.*

CXVI ROMANUS

Ab an. 898 *ad* 898 *m.* 3, *dies* 23.

ROMANUS, natione Gallisanus, ex patre Constantino, imperantibus Berengario et Leone, ordinatus XI Septembris in Dominica, anno DCCCXCIII; sedit menses III, dies XXIII; obiit initio Februarii, anno DCCCXCIIII; et vacavit Sedes usque ad XIII Februarii.

Tempus Sedis

Menses solum III *habent Rollewink, Stella et Platina: sed antiquitatis prærogativa valent, qui scribunt* quatuor, *scilicet Marianus Scotus, Hermannus Contractus, et Godfridus Viterbiensis (manifestum enim sphalma est, cum apud hunc* anni *leguntur pro* mensibus) *ac denique MS. nostrum. In numero dierum Auctores iidem differunt, cum* XX, XXI, XXXIII *scribunt: ego, numerum exprimens quem reperi in MS. nostro, dico initio Februarii obiisse, non tamen ita cito, ut credam Successorem ei ordinatum prima ejus mensis Dominica, quæ erat dies* II; *sed secunda, quæ tunc cadebat in diem* XII.

2 Baronius *de hoc Pontificatu nihil omnino habet: solum ex errore prænotata ad initium anni* DCCCI, *dicit, quod* defuncto Romano Pontifice, subrogatus est Theodorus II: *quæ chronologia ex jam dictis et infra dicendis satis refutatur.* *Baronii calculus.*

B E

CXVII THEODORUS II

An. 898 *a* 8 *Januarii dies* 20.

THEODORUS, natione Romanus, ex patre Photio imperantibus Berengario et Leone, ordinatus VIII Januarii, anno DCCCXCIIII, in Dominica; sedit dies XX; obiit XXVII Januarii, et cessavit Episcopatus usque ad V Februarii.

Tempus Sedis

Dierum viginti *numerum habent Marianus Scotus, Hermannus Contractus, Rollewinck, MS. nostrum, Stella, et Platina, atque cum his Baronius: quare in tanto celerorum consensu non audiendus Viterbiensis,* qui annum unum; *multo minus compilationis Chronologicæ Auctor, qui annos octo eidem adscribunt.*

Formosi Acta restituta;

2 *De ejus Actis nihil habemus, nisi hoc solum apud Auxilium lib. 2 cap. 4, quod* eos, quos Stephanus Papa secum in ecclesia vestiri prohibuit *(quia scilicet fuerant ordinati a* Formoso, *quem ipse damnarat, velut si revera in Laicorum ordinem per suam depositionem redactus, non nisi sacrilege Ordinationes quascumque celebrasset)* Papa Theodorus, qui utique de Formosi Ordinatione non fuit, et vestiri et suum agere officium præcepit: ejusque corpusculum, quod pertinaciter ejectum fuerat, cum exultatione ad Apostolicam tumbam reduxit. *Hæc autem* Apostolica tumba, *quæ potest intelligi alia, quam Basilicæ Vaticanæ crypta in quam moris erat defunctorum Apostolicorum, id est Pontificum Romanorum deferri corpora, nisi ipsi aliter extrema voluntate ordinassent?* *corpus in Basilicam Vatic. relatum.*

C F

CXVIII JOANNES IX

Ab an. 898 *ad* 900 *an.* 2, *dies* 15.

B. ab an. 901 ad 905 an. 3, dies 45.

JOANNES, natione Romanus Tiburtinensis, ex patre Rampaldo, Lamberto et Leone imperantibus, ordinatus anno DCCCXCIIII Dominica V post Epiphaniam V Februarii, sedit annos II, dies XV; obiit XVIII Februarii, anno DCCCC: et cessavit Episcopatus usque ad II Martii; ipse vero sepultus est ante ecclesiam S. Petri ante portam Guidaneam.

Absque decessoris injuria

Notabilis valde est hujus Pontificis modestia, et erga Stephanum *decessorem, qui multa minime probanda egisse videbatur, reverentia. Cum enim in ea quæ novissime prodiit epistola ad* Clerum et Populum Lingonensem, *ipsis redderet Argrinum Episcopum, quem unanimiter expetierant, et pro quo, per subreptitiam auctoritatem prædicti* Stephani, *ab Anschario Comite obtrusum sibi quemdam Theobaldum querebantur;* restituimus eum vobis Canonice, *inquit,* non sententiam prædecessoris nostri Stephani Papæ reprehendentes, sed utilitatis ac necessitatis causa Canonice in melius commutantes, quemadmodum prædecessores nostros de multis egisse in promptu habemus. *Idem profitetur in epistola ad Carolum Regem Francorum, videlicet Simplicem. Scripta est autem epistola utraque* per manum Samuel Notarii et Scriniarii S. R. E. in mense Majo Indictione II, *id est anno* DCCCXCIX: *atque ita ineluctabiliter probatur chronologia nostra contra Baronium, qui solum anno* DCCCCI *cœpisse* Joannem *putavit, et usque in annum* DCCCCV *per annos* III, *dies* XV *sedisse: quos tres annos alibi nusquam notatos reperio.* *pro ecclesia Lingonensi scribit anno* 899.

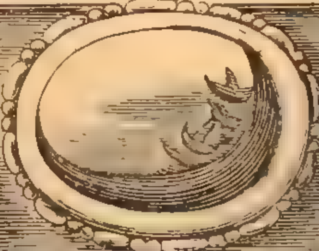
2 *Epita-*

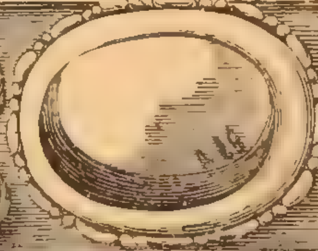

CXVII THEODORVS II

CXVIII IOANNES X

CXX LEO V

CXIX BENEDICTVS IV

A *Epitaphium indicat tres ejus Synodos,*

2 *Epitaphium hujus* Joannis *tale adfertur.*

Ecclesiæ specimen, clarissima gemma bonorum,
Et mundi Dominus; hic jacet eximius
JOANNES, meritis qui fulsit in ordine NONUS,
Inter Apostolicos quem vehit Altitonans.
Conciliis docuit ternis qui dogma salutis
Observare, Deo munera sacra ferens.
Temporibus cujus novitas ablata maligni est,
Et firmata fides quam statuere Patres.
Qui moriturus eris, lector, Dic : Papa JOANNES
Cum Sanctis capiat regna beata Dei.

quarum una rescindit acta contra Formosum.

3 *Ex tribus Conciliis, a quorum celebratione laudatur in isto Epitaphio, duo solum ad nostram transierunt notitiam; unum Romæ, in quo* penitus abdicavit Synodum, tempore piæ recordationis sexti Stephani Papæ celebratam, in qua venerabile corpus Formosi venerandi Papæ, de sepultura violata, per terram tractum est; at quasi ad judicium ductum, judicari et damnari præsumptum est. *Alterum fuit habitum Ravennæ coram* Lamberto *Imperatore : quem cum infra probaturi simus intra primum* Joannis IX *annum e vivis esse sublatum; consequens est ut vel anno* DCCCXCVIII *vel saltem primis mensibus anni* B *sequentis habita fuerit etiam postrema Synodus.* Baronius *interim ab earum numero videtur numerum annorum accepisse.*

Tranquillitati Pontificiarum ordinationum consulitur.

4 *Consideratione porro dignus est* x *Canon Romani Concilii, et multum ad Pontificiam historiam faciens : ostendit enim quomodo fieri potuerit, ut adeo cito, sicuti diximus, processerint successiones decem præcedentes; et quam merito dixerimus in* Hadriano II, *sub ipso restitutam Ecclesiæ fuisse libertatem celebrandæ Ordinationis, proxima post Electionem Dominica. Sic autem* Joannes *loquitur, tali libertati renuntians, velut pro eo tempore noxiæ et portam aperienti multis violentiis.* Quia Sancta Romana Ecclesia, cui Deo auctore præsidemus, plurimas patitur violentias Pontifice obeunte : D *JOANNES IX.* quæ ob hoc inferuntur quia absque Imperatoris notitia et suorum Legatorum præsentia Pontificis fit Consecratio, nec Canonico ritu et consuetudine ab Imperatore directi intersunt Nuntii, qui violentiam et scandala in ejus Consecratione non permittant fieri; volumus ut id deinceps abdicetur; et constituendus Pontifex convenientibus Episcopis et universo Clero eligatur, expetente Senatu et populo eum qui ordinandus est : et sic in conspectu omnium celeberrime electus ab omnibus, præsentibus Legatis Imperialibus, consecretur.

Sed frustra propter turbas Imperii.

5 *Utile consilium pro ista temporum corruptela, qua ii qui factionibus et clientelis potentiores Romæ erant, potiores quoque se credebant debere esse in Electione Pontificum. Sed brevi sublatus e vivis* Lantbertus, *ut jam insinuavimus, ad futuri Pontificis Consecrationem auctoritate sua concurrere non potuit; nec ante ultimos menses anni* DCCCC *habuit Italia Imperatorem, cui tale jus posset competere. Qui autem tunc coronatus fuit* Ludovicus *Bosonis filius, haud diu gradum tantum tantum tenuit : et sic lex, alias utilis, numquam reducta in opus, evanuit conticuitque usque ad* Ottonis *primi Imperium. Igitur Romanis, nec obligatis Missum Imperatoris expectare, qui nullus erat (obierat enim* E *præcedentis anni fine etiam in Germania* Arnulfus, *qui contra* Widonem *olim coronam obtinuerat) multumque solicitis ne occuparentur impedirenturve a* Sergio, *in vicina Tuscia exulante, et* Adelberti *Marchionis favore subnixo; nulla causa fuit, quo minus stato die ad Electionem, et proxima post hanc Dominica ad Electi sui Ordinationem procederent. Accedit quod Interpontificia brevia statuenda nobis sint, ne* Sergium *in suo detineamus exilio, notabili ultra septennium numero mensium vel dierum.*

CXIX BENEDICTUS IV

BENEDICTUS, natione Romanus, ex patre Mammolo, imperantibus Berengario iterum et Leone, ordinatus II Martii in Dominica quinquagesimæ, anno DCCCC; sedit annos III, menses III, dies XII : obiit XV Septembris, anno DCCCCIII : et cessavit Episcopatus usque ad XXIII ejusdem mensis. *Ab an. 900 ad 904 an. 4 m. 6 d. 15*

C F

Ratio temporis,

Librarius, *a quo habemus MS. nostrum, cum scripsisset vocem* Annos, *oblitus fuit addere numerum :* quinque *scripsit Marianus Scotus; Rollewinck, Stella, et Platina solum* tres : *medium tenentes Hermannus Contractus et Gotfridus Viterbiensis* quatuor *numerant : et hoc exigit ratio sequentium Pontificatuum. Menses et dies ubique fere iidem numerantur.*

probata ex epistolis.

2 Baronius, *nihil præcise definiens,* Benedicti *initium ponit anno* DCCCCV, *et finem anno* DCCCCVII; *ac deinde subjungit Epitaphium infra dandum ex Manlio. Nunc insuper habentur duæ ejus Epistolæ, confirmantes sententiam Decessoris in causa Angrini Electi Lingonensis quarum prima dicitur scripta* per manum Sergii S. R. E. Scriniarii, in mense Augusto Indictione III; et data II Kalendas Septembris, per manum Leonis Dei pietate Primicerii Sanctæ Sedis Apostolicæ, anno Domni Benedicti Papæ I. *Similiter et secunda, scripta dicitur* II Kalendas Septembris, Indictione III : *atque ita egregie confirmatur Chronologia nostra, qua primus* September, *quem in suo Pontificatu habuit* Benedictus, *confertur in annum* DCCCC.

Epitaphium.

3 *Epitaphium Romanus Canonicus, et ex eo Manlius, tale recitat.*

Membra BENEDICTI hic QUARTI sacrata quiescunt,
Pontificis magni, Præsulis eximii :
Qui merito dignus BENEDICTUS nomine dictus,
Cum fuerit largus omnibus atque bonus.
Hic generis decus, ac pietatis splendor, opimus,
Ornat opus cunctum, jussa Dei meditans.
Prætulit hic generale bonum lucro speciali :
Mercatus cœlum cuncta sua tribuit,
Despectas viduas nec non inopesque pupillos,
Ut natos proprios, assidue refovens.
Inspector tumuli, compuncto dicito corde :
Cum Christo regnes, o BENEDICTE, Deo.

CXX LEO V

Anno 904, *d.*57.
Bar. an. 907.

LEO, Forensis fuit, natione Ardeatinus, de loco qui appellatur Priapi imperantibus Ludovico Bozonis et Leone, ordinatus DCCCIV XXVIII Septembris in Dominica, sedit dies LVII; defunctus XVIII Novembris : sepultus in ecclesia Lateranensi : et cessavit Episcopatus dies VI.

Sepultura in Laterano.

P*rimus hic Romanorum Pontificum sepulcrum sibi legisse in Lateranensi Basilica dicitur a Cæsare postea Cardinali Raspono, ejusdem ecclesiæ tunc cum scriberet Canonico, in opere de Basilica et Patriarchio Lateranensi sub* Alexandro Papa VII. *At in ruinis tunc jacebat illa, sub* Stephano VI *collapsa, ut diximus. Credibile est igitur* Leonem, *quia in Patriarchii Lateranensis carcere mortem obierat, non tam istic legisse quam accepisse sepulturam jussu* Christophori *successoris, communi Pontificum sepultura illum non dignantis: locus autem sepulturæ nominatur,* in dextero hujus basilicæ latere, ad initium navis minoris, prope
B murum.

Tem pus Sedis

2 *Hermannus Contractus et Gotfridus Viterbiensis, ob temporis brevitatem,* Leonem V *nec nominant quidem, fuisse tamen satis indicant, quando postea* Leonem VI, *appellant. In* XL *dierum numero ceteri omnes consentiunt, præter Marianum Scotum, qui dies* LVII *numeravit; et MS. nostrum, in quo diebus* XL *auctor* annum I *præposuit : sed refellitur prior, aliorum consensu; posterior eo quod sequetur encomio* Sergii III, *quo hic dicitur, evecto* Joanne IX *anno* DCCCLXXXXVIII *septennio exulasse antequam fieret Pontifex, quod proinde factum est anno* DCCCCV.

dejectio violenta.

3 *Stella, secutus auctorem, qui* Leonis *patriam ignorabat, ita loquitur :* Sedit tantummodo diebus XL : quo quidem die ab ejus Presbytero Christophoro, familiari, dominandi cupiditate allecto, cum maxima seditione capitur et in vincula conjicitur : qui videns se honore spoliatum, et a maxime familiari, cui multa contulerat beneficia, dolore animi paulo post E
obiit. *Hinc est quod nihil dubitem, quin eadem violentia coacti Episcopi fuerint, nulla prævia Electionis forma, consecrare eumdem* Christophorum, *proxima, quæ captivitatem* Leonis *sequebatur Dominica: captivitas autem illa in nostro calculo cadebat in Dominicam et ideo dixi, cessasse Episcopatum tantum dies* VI.

CXXI CHRISTOPHORUS

An 904, *men.* 6, *ad* 905.
Bar. 907, men. 7.

CHRISTOPHORUS natione Romanus, ex patre Leone, imperantibus prædictis Ludovico Bozonis et Leone, qualitercumque ordinatus XXV Novembris in Dominica, anno DCCCCIV, sedit menses III et dies aliquot : hic de Pontificatu dejectus est, et monachus effectus, initio Junii anno DCCCCV.

N*eque hunc nominant Hermannus et Gotfridus præcitati, fortassis quia verum Papam non crediderunt :*
C *tolerantia tamen Cleri potest defectum Electionis liberæ supplevisse, et sic inter Pontifices retineri* Christophorus : *qui verosimiliter in monasterio expiavit culpam, violenta Pontificatus invasione contractam. Certe corpus ejus in Vaticana ecclesia sepultum fuisse Romanus Presbyter et Manlius crediderunt, ambo hunc referentes Epitaphium, tamquam illius foret, sic scriptum :*

Sepultura in Vaticano.

Hic pia CHRISTOPHORI requiescunt membra sepulti.

2 *Unicum hujus Papatus qualiscumque monumentum extat apud Lucam Acherium tomo* 6 *Spicilegii pag.* 415, universis Episcopis Galliarum *directum, in favorem monasterii Corbeiensis et confirmationem privilegiorum ejus,* Scriptum per manum Sergii Scriniarii S. R. E. in mense Decembri, Indict. VII, *imo* VIII,
imperante Domino nostro piissimo Augusto Ludovico, F
a Deo coronato Imperatore. *Correctionem in numero Indictionis adhibitam, a nobis necessariam, probat ratio temporis fundata in epitaphio Sergii : quo solidius nitimur, quam opinatione Baronii,* Christophori *Pontificatum producentis usque in annum* DCCCCVIII. *Hinc tamen factum est, ut qui Corbeiense istud Privilegium e præcitato Spicilegio transcripsit inserendum novæ editioni Conciliorum illud Labbæo nostro tradiderit in numero Indictionis mutatum, sic ut pro* VII *legatur* XI, *in quo sane fidelitas transcribentis requiritur.*

Epistola firmans chronotaxim.

DISSERTATIO XIX

Successio et Chronologia Regum et Imperatorum Italicorum, post mortem Caroli Crassi seculo IX et X.

Ex auctoribus coævis et regum diplomatis scimus,

Ludovici Imperatoris *nomen, a* Christophoro Papa *præfatæ ejus epistolæ subscriptum, occasionem nobis, imo necessitatem offert, de Decessoribus Successoribusque ejus agendi accuratius : quoniam quæ de hoc argumento in Annalibus suis tradit Cardinalis Baronius, longissime abducunt ab ea via, quam in Pontificia Chronologia tenendam nobis proposuimus. Historiam ipsam eleganter deducit* *Luit-*

CXXI CRISTOPHORVS

CXXII SERGIVS III

CXXIII ANASTASIVS III

CXXIV LANDO I

A *Luitprandus Ticinensis Diaconus, postea Cremonensis Episcopus, qui anno* DCCCCLXX, *id est proximo rebus ipsis quas tractat, imo eodem seculo, in Lombardia floruit : sed absque annorum distinctione Chronologica. Hunc ejus defectum quadamtenus supplevit Regino, monachus Prumiensis in Germania inferiore, eodem plane tempore quo res gerebantur vivens ac scribens usque ad annum* DCCCCVII. *Sit ergo ex utroque et ipsorummet Principum diplomatis contexta hæc Exercitatio, tamquam Pharus fluctuanti per incertas auctorum conjecturas Chronologiæ proposita.*

vacante post mortem Caroli Crassi Imperio,

2 *Obiit Imperator idemque Francorum Rex* Carolus Crassus *anno* DCCCLXXXVIII, *die* XII *aut* XIII *Januarii, tempore* Stephani Papæ V. *Huic successurus* Wido seu Guido, *Lamberti Ducis Spoletini filius, ad capessendum Franciæ Regnum proficiscitur; cum* Berengario, *Foro-julii Duce, pactus de relinquendo ei Italiæ Regno. Sed a Francis, qui* Odonem *Regem sibi constituerant, non receptus, haud credidit sese obligari pacto, quod inierat cum* Berengario, *quin potius qua ratione eum expelleret ab Italia modis omnibus satagebat. Mortuo interim* Stephano *Papa* VI, Romanoque *et* Theodoro *Successoribus ejus intra menses circiter sex sublatis de medio, cum* Sergium *quemdam electum ipso* B *quo ordinandus erat die expulisset adversa factio, ab eadem assumptus* Formosus *est. Hic* Widonem *coronavit Imperatorem* Indictione X, *scilicet ineunte, idest post* XXIV *Septembris anni* DCCCXCI, *uti scripsit ipse* Formosus *Fulconi Remensi Archiepiscopo,* Widonis *consanguineo, teste Flodoardo hist. Rem. lib.* 4 *cap.* 2; Lantbertum quoque filium Widonis, anno secundo Patris ipsius, novum Imperatorem factum esse designans.

a Formoso coronati Imperatores sunt an. 891 *Wido,*

3 *Cum igitur apud Ughellum tomo* 2 *Italiæ sacræ col.* 122 *legis Diploma,* D. Vidonis Sereniss. Imperat. *in favorem Mutinensis Ecclesiæ* Datum I Kal. Decembris, Indictione decima, anno Incarnationis DCCCXCII, regnante Domino Vidone in Italia anno Regni ejus quarto, Imperii primo, *intelligas annum censeri Italico seu Pisano more, id est non a Kalendis Januarii (sic enim adhuc dicendus fuisset annus* LXXXXI) *sed a festo Incarnationis Dominicæ præcedenti. Item cum apud Sigonium legis a* Lantberto *Imperatore datum ecclesiæ Mutinensi prædictæ diploma,* pridie Kalendas Octobris, anno DCCCXCVII, anno sui Regni septimo; *intellige pariter* Widonem, *prius etiam quam Imperator fieret, Regis titulum communicasse cum filio; sicuti post biennium cum eo communicandum curavit titulum Imperatoris.* C *Ac denique cum apud Reginonem invenies, quod* Guido, qui Italiam regebat et Imperatoris tenebat nomen, moritur : *et quod,* Lambertus filius ejus Regnum obtinuit, et Romam veniens, Diadema Imperii a Præsule Sedis Apostolicæ imponi sibi fecit : *aut apud Luitprandum lib.* 1 *cap.* 10, *quod* Widonis fideles, *eo defuncto* Berengarium *metuentes*, ejus filium Lantbertum Regem constituunt : *ea sic intellige, ut qui vivente patre nudum gesserat titulum eo mortuo rem ipsam habere cœperit; et Romam profectus se fecerit denuo coronari a tunc adhuc vivente* Formoso, *vel saltem confirmari.*

et an. 893 *Lantbertus ejus filius,*

Rex a patre dictus ante biennium.

4 *Dum ista in Italia agebantur, regnabat in Germania* Arnulfus *Rex, de quo Regino scribit ad annum* DCCCXCIV, *quod* valido cum exercitu Longobardorum terminos intravit... pervenit autem usque Placentiam : inde conversus per Alpes Penninas Galliam intravit, graviterque attrita regione inter Juram et Montem Jovis, Wormatiam venit. *Quia autem intellexerat Regino,* Widonem *Imperatorem, dum ex Italia abeuntis* Arnulfi *vestigia carpit, mortem obiisse, relatæ jam* Arnulphi *expeditioni mortem ejus subjunxit : et post alteram expeditionem longe clariorem ac famosiorem anni* DCCCLXXXXVI, *mortem* Lantberbi, *et ingressum* Ludovici, *ejus qui Bosonis filius dictus, postea* D *factus est Imperator. Sed posito semel male principio, necesse fuit singula ad biennium integrum præcipitari.*

deinde Arnulfus, non an. 894,

sed 896.

5 *Etenim obiit* Wido *anno solum* DCCCXCVI; *quando (ut ait idem Regino)* Arnolfus secundo Italiam ingressus Romam venit, et urbem Romanam armis cœpit. *Tunc enim* Berengarius, *videns se, copiis longe inferiorem,* Widoni *non posse resistere :* Arnulphum, *qui sua eminus arma ante biennium ostentando toti Italiæ formidabilem se reddiderat, multis pollicitationibus contra* Widonem *evocarat. Hic autem dum se fuga latebrisque et arcibus paucis tuetur, toto pene exutus regno; Romani illi Proceres qui* Formosum *jam inde a tempore Ordinationis suæ, propter ejectionem* Sergii, *haud æquis viderant oculis; contra eum suis privatum patronis,* Widone *scilicet atque* Lamberto, *cœperunt agere insolentius contumeliosiusque; quo factum, ut aliunde non sperandum auxilium petierit ab* Arnulfo; *dicit enim Regino, quod hic* cum consensu summi Pontificis *urbem cœperit, quodque* civitatem ingressus, a Formoso Apostolicæ Sedis Præsule cum magno honore susceptus est, et ante Confessionem sancti Petri coronatus, Imperator creatur.

6 *Hujus rei monumentum, quo certior Reginoni fides hic constet de anno, extat apud Ughellum tom.* 3, E *Italiæ sacræ col.* 706; *Privilegium scilicet, quod Amiatino prope Clusium monasterio dedit* Arnulfus, divina favente clementia Imperator Augustus... Kal. Martii, anno Incarnationis Domini DCCCXCVI Indict. XIV, anno Regni in Francia *(id est Germania Francica)* nono, in Italia tertio; *addere potuisset* et Imperii primo. *Dum autem victricia arma, sed sacrilegiis infamia ideoque Divis hominibusque execrata, circumfert per omnia* Widonis *exauctorati oppida et castella, ejusque uxorem Firmi obsidet; hujus opera veneno potatus, tantum non extinguitur, mortuo jam Romæ* Formoso : *iterque retro relegens, non sine contemptu et ignominia, maxime postquam ipsi a quo fuerat promotus* Berengario *necem eum moliri compertum fuit, ad sua rediit; vestigia ejus premente* Widone, *jam viribus animisque auctiore. Hoc vero in ipso sequenti conatu ad Tarum fluvium mortuo (uti refert Luitprandus) resurgere cœpit* Berengarii *Regnum.*

Arnulfo Italiam deserere coacto et mortuo Guidone,

7 *Cum enim* Lantberthus, *sui jam juris factus,* Maginfredum, *Mediolanensem Comitem,* qui sibi quinquennio rebellis extiterat, non solum urbem, in qua erat, Mediolanum scilicet, defendens; verum etiam vicina loca, Lantberto servientia, depopulans... post paulo, jussisset capitis damnari sententia, per sæpe antea auditus illud Psalmographicum ruminare, F Cum accepero tempus ego justitias judicabo; terrorem cunctis Italiensibus non minimum incussit : unde et Legatos Veronam dirigunt, et Regem Berengarium ad se venire, Lantbertum expellere petunt. *Venit igitur ille, seque Imperatorem coronari fecit, si non a* Stephano VI, *qui omnia* Formosi *acta resciderat, in quibus ipsa etiam* Lantberti *Coronatio; certe ab ejus Successore* Romano. *Verum elationem ejus cito repressit* Lantbertus, *relata insigni victoria de ejusdem genero Adalberto Tusciæ Marchione et Hildebrando Comite, præcipuis adversæ partis Ducibus,* Joanne IX *Romanam jam Sedem obtinente.*

Coronam Imperii extorquet Berengarius :

Ps. 74, 3

8 *Hic porro sicut in Synodo Romæ habita,* Formosi *Acta restituit,* Stephani *nulla esse decrevit : sic artic.* 6 *de Imperio disponens,* Unctionem, *inquit,* sacri Chrismatis in spiritualem filium nostrum, Dominum videlicet Lambertum, excellentissimum Imperatorem actam, perpetua stabilitate dignitatibus decoratam, firmam et in æternum stabilitam esse, sancto suffragante spiritu decernimus. Illam vero barbaricam Berengarii, quæ per subreptionem extorta est, omnimodis abdicamus. *Talis sententia contra* Berengarium *pro* Lantberto *lata, novis et maximis turbis involvit Ecclesiasticum statum, quorum causa, ad Synodum*

quod irritum esse, solamque Lantberti unctionem valere,

an. 898 *declarat Joannes* 9,

DISSERTATIO XIX.

A dum Ravennæ coram ipso Lantberto celebrandam, eodem anno vel sequentis initio egressus Pontifex, in ea petiit tum alia quædam, tum ut impietates, quas per territoria sua viderat in tractationibus, deprædationibus, incendiis, rapinis, et violentiis ab eo diligentissime inquirantur et legaliter emendentur : itemque ut Augustali Decreto omnimodis et synodaliter prohibeantur illicitæ conjunctiones, quas Romani et Longobardi simul et Franci, contra Apostolicam et Imperialem voluntatem facere præsumpsere in territoriis B. Petri. Quibus omnibus prætextum dare potuit violenta ejectio Sergii, post Theodori Papæ mortem electi, ordinato in ejus locum Joanne : cujus proinde Pontificatus in controversiam trahi poterat; ipsaque Lantberti Coronatio, ut a non legitimo Papa facta, reputari nulla.

Post Lambertum, extinctum an. 899,

9 Sed nihil horum facere Lambertus potuit : etenim anno DCCCXCIX non valde provecto sublatus e vivis est, quemadmodum probatur evidenter ex supracitata Benedicti IV Bulla, in causa Angrini Lingonensis, data II Kal. Septembris Indictione III, id est anno Christi DCCCC, et anno II post obitum Lantberti Imperatoris Augusti. Vivebat quidem post Lantbertum adhuc Arnulfus, et Imperatoris titulo utebatur; utpote dumtaxat B mortuus anno DCCCXCIX, III Kal. Decembris uti scribit Regino, sed postquam ab Italia excessit dissolutus paralysi, qua et contabuit, nulla amplius ratio ejus habebatur apud Italos et Francos. Berengarius vero, quo machinante (uti postea ipse confessus est) Hugo Maginfridi Mediolanensis filius, in ultionem mortis paternæ, Lantbertum; in venatione solitarium fuste capiti impacto mactarat, ut mortem credi posset ex equo lapsus obiisse; Berengarius, inquam, Regis titulo contentus vivebat : et hujus etiam æmulum mox habuit Ludovicum, Bosonis filium, tamquam juri Regni Italici propinquiorem evocatum ab Italis, ipsoque Berengarii genero Adalberto. Bosonis enim Soror Carolo Seniori sive Crasso nupserat, unde Marianus Scotus ad annum DCCCLXXX vocat eum fratrem Caroli; et ipse Boso, ducta conjuge Ermengarda, Ludovici olim in Italia regnantis filia, post Ludovici Balbi excessum Rex Provinciæ coronatus, ex ea hunc Ludovicum genuerat : qui vocantibus temere credulus, in ipso Italiæ ingressu obvium sibi habuit reconciliatum cum Adalberto Berengarium, a quo in summas redactus angustias, eidem jure-jurando promisit, quod si se dimitteret, quibuscumque pollicitationibus accitus, amplius in Italiam non veniret.

Ludovicus Bosonis F. an. 900 coronatur,

C 10 Ipso quo Lantbertus obiit anno cœptam hanc contentionem scribit Regino, multaque deinceps certaminum discrimina successisse, reverso contra fidem datam in Italiam Ludovico : qui demum victor Berengarium fugavit, et Romam ingressus, ibique a summo Pontifice coronatus, Imperator appellatus est. Factum id sub Benedicto IV, post Augustum quidem anni DCCCC, quo data est ejus Bulla superius allegata, cum nullus adhuc in Italia haberetur Imperator; ante finem tamen ejusdem anni, quemadmodum probat monumentum duplex ex monasterio Nonantulano; unum apud Sigonium, solo tempore tenus sic indicatum, Anno adhuc in Italia primo, Papiæ Kalendis Junii anno nongentesimo primo; alterum integre productum ab Ughello, tomo 3 Italiæ sacræ col. 602, ex Bergomensis Ecclesiæ tabulario, cui subjungitur signum Domini Hludovici serenissimi Imperatoris Augusti : et post recognitionem Arnulfi Notarii, factam ad vicem Liutardi Episcopi et Archicancellarii, additur; Datum x Kal. Junii anno Incarnationis Dominicæ DCCCCI, Indict. IV, imperante Domno Hludovico Serenissimo Imperatore in Italia. Actum Vercellensi civitate.

11 Jamque sub imperio Ludovici, totum Berengarii regnum obtinentis, jactata tot mutationibus Italia videbatur quietura; cum ille, cernens nullum esse aut D posse nocere, ultra quam oportebat de securitate præsumens, ea quæ pacis et quietis sunt cœpit cogitare; absolutoque exercitu cum perpaucis Veronam ingressus est, adhortante Adelardo præfatæ urbis Episcopo. Cives autem hoc Berengario, summa cum festinatione, notum fecerunt, qui eo tempore in Bojaria exulabat. Ille nil moratus, contractis undique copiis Veronam pervenit, atque improvidum virum dolo cœpit, et captum luminibus privavit. Siquidem cives, qui partibus ejus favebant, portas civitatis ei aperientes, eum nocturno tempore intra muros receperunt; et sic insperate et absque præmeditatione, Ludovicus, non solum regno, sed etiam oculis privatus est. Hæc Regino ad annum DCCCCIV, cum præmisisset, quod eo anno Ludovicus Berengarium de Italia expulerat, atque omne illud regnum sibi subegerat. Cum autem non insolitum sit Reginoni sub uno contextu unoque anno referre res inter se connexas, quamvis in alterum annum protractas; non absurde quis fecerit neque contra mentem Reginonis, si catastrophen Ludovici differat in annum DCCCCV; atque ita supra memoratæ Christophori Papæ Epistolæ, in causa Angrini Lingonensis (quarum occasione hanc Dissertationem instituimus) scripta mense E Decembri Indictionis, non VII (tunc enim necdum Sedem occupaverat Christophorus, in eaque adhuc sedebat Benedictus IV) sed VIII, id est anno DCCCCIV exeunte, præcessissent totis octo mensibus Ludovici ruinam. Si tamen etiam posteriorum annorum adferentur exempla, quibus Sergius IV in suis epistolis usus fuerit nomine Ludovici Imperatoris, dicendum foret; hunc, quamvis regno oculisque privatum, a Romanis tamen non fuisse abdicatum; et sic nihil causæ haberetur, ob quam ejus infortunium differri deberet ultra annum DCCCCIV. Accedit quod propter errorem in numero Indictionis commissum, non satis certa sit epistolarum Christophori sinceritas.

quem Berengarius Veronæ interceptum oculis privat,

anno 904 vel 905 :

12 Berengarius, porro, Principibus Italicis ad officium redeuntibus, satis quieto potitus est regno : putatque Sigonius, haud exiguam Ecclesiæ operam navasse in expugnando Gariliano, munitissimo Saracenorum castro; ipsisque inde profugis et ad pugnam compulsis, mense Augusto anni DCCCCXV, ad internecionem cædendis. Ut ut sit, haud levibus officiis promeruisse videtur, ut (mortuo forsitan Ludovico cæco) ipse, cui solus deerat Imperatoris titulus, potestas vero pridem obtigerat, jam dicto anno per Joannem Papam IX ungeretur et coronaretur Imperator. Annos ergo Imperii ab F hoc principio numerans, et proximo anno Papiæ agens, signabat diplomata (quorum unum allegat Sigonius) sub anno Regni seu XXIX, Imperii vero adhuc primo Kalendis Decembris, in gratiam ecclesiæ Cremonensis. Idem allegat alterum, Modoetiæ scriptum, sub anno Regni sui XXXI, Imperii vero IV, VII. Kal. Octobris.

et ob navatam Ecclesiæ operam an. 915 denuo coronatur.

13 Berengario autem intra annum XXXVI Regni sui, Christi DCCCCXXIII moriente, Imperatorum nomen in Italia desiit; cum biennio ante mobiles Itali, ac Berengarium fastidientes, et (ut ait Luitprandus alia occasione lib. I cap. 10) geminis semper uti Dominis volentes, quatenus alterum alterius terrore coerceant; Rodulfum Burgundiæ Regem Veronam invitaverunt, et schisma in regnum Italicum induxerunt. Anno deinde DCCCCXXV accersiverunt e Provincia Hugonem Comitem Arelatensem, natum ex Bertha, et fratrem uterinum Widonis Tusciæ Marchionis, ex eadem Bertha et Adelberto postea procreati; eumque dixerunt Regem : quo titulo et filius Lotharius usus est usque ad annum DCCCCXLIX. Tum Berengarius II, ex Berengarii I filia Gisila et Adelberto Eporegiæ Marchione procreatus, cum filio suo Adelberto regnavit : contra quos denique, dira tyrannide Italiam opprimentes, Ottho

Post Berengarium Reges dumtaxat fuerunt;

A Ottho *primus in Italiam invitatus a* Joanne Papa XII, *tyrannis subactis et Saracenis Fraxineto pulsis, Imperii nomen ac titulum in suo capite feliciter restaurari commeruit, Natalitiis festis anni* DCCCCLXII.

usque ad coronationem Ottonis an. 962.

14 *Hæc ad confirmandam prægressorum Pontificum successionem, et sequentium ordinandam, necessario deducenda fuere, atque ex authenticis singulorum Imperatorum instrumentis probanda, ne in perpetuis tenebris hujus ætatis (quam* seculum ignorantiæ *appellant Eruditi) cogamur palpando oberrare cum* Baronio, *fallacibus quibusdam luminibus adducto a rectæ Chronologiæ tramite. Etenim* Lamberti *Imperium, per Coronationem* Arnulphi *pro extincto et abrogato habens, primum exorditur ab anno, quo* Ludovicum *excæcavit* Berengarius : *quasi hic tunc demum a* Joanne Papa IX *declaratus tyrannus fuerit in Synodo Romana, et* Lambertus, *in quem libera vota Romani Pontificis conspirassent, legitimus judicatus Imperator : qui etiam in ipsius sententia usque ad annum* DCCCCX *vixerit. Id autem sequi putat ex Luitprando, cum ait,* quinquennio illi adversatum fuisse Maginfredum Mediolanensem Comitem, cum antea idem Imperator aliquantisper pulso Berengario imperasset.

Solvitur ratio quæ Baronio suasit obitum Lantberti differre in an. 910,

B *Sed hæc omnia ex clarioribus Romanorum Pontificum Epistolis refutantur, satisque apparet Luitprandum accuratius legenti,* Berengarium *sæpius fugatum fuisse; ac primum a* Widone *ante annum* DCCCXCII *: qui prius etiam quam esset Imperator, Regni consortem adoptaverit filium, Lombardiam ei administrandam committens ; quo in regimine juvenis Rex, ac deinde cum patre Imperator, passus adversarium Maginfredum, de eodemque sumpsit ultionem, mox ut tempus et potestatem habuit mortuo patre ; et hac severitate avertit a se animos Italorum, atque ad* Berengarium *revocavit.*

15 *Jam quod idem* Baronius *ad annum* DCCCXCII, *quo constat Imperatorem factum esse* Widonem, *addat, ipsum quindecim annis prius Imperiali titulo in signandis Diplomatis uti solitum ; etsi eo adferat exemplum petitum ex Chronicis monasterii S. Vincentii ad fontes Vulturni, non tamen fidem nobis facit. Jam enim supra in* Stephano VI *animadvertimus, quam male transcripta et collecta fuerint Diplomata illa ; quod idem huic factum esse potuerit. Cum enim notaretur charta,* data Idus Novembris Indictione X, *quæ eadem Indictio currebat ipso anno quo* Wido *Imperator coronatus est, sed finiebatur mense Septembri ; pronius nihil fuit, quam ut sciolus scriptor, audax æque ac imperitus veræ Chronologiæ, titulum* Imperatoris Augusti divina Clementia, *supponeret pro titulo* Ducis *seu* viri illustris. *Hic tamen titulus, anno* DCCCLXXVI *exeunte et Indictione* X *inchoata, solum competebat* Widoni, *quando ei credi potest natus filius* Lantbertus, *cujus causa tertio post pueri nativitatem die facta est* Leoni Abbati *donatio ibi expressa. Parum utique fuit solicitus ille scriptor, ut quæreret, an saltem in Novembri Indictionis* X *Imperator fuerit* Wido, *quod non fuit : aut, an jam Imperatori primum natus sit filius, quod verum nec est, nec esse potuit. Alias enim hic moriente patre solum fuisset triennis, qui tamen dicitur tunc fuisse apud Luitprandum lib.* I, *cap.* 10, Elegans juvenis, adhuc ephebus, minusque bellicosus ; *hæc autem de viginti saltem annorum homine debent intelligi : qui necdum conjugatus quidem sit, ideoque dicatur* adhuc ephebus; E *habuerit tamen ætatem bello aptam, sed exiguam ad illud propensionem in ipsis occasionibus monstrarit, ut potuerit* minus bellicosus *judicari. Atque his motum credo* Baronium, *ut annis* XV *citius, quam Chronici Collector videatur æstimasse, Diploma illud diceret a* Widone *signatum : sed in hoc recte sentiens, debuisset consequenter titulum* Imperatoris, *adeo præpropere usurpatum, de vitio suspectum habere. Quanta enim et quam certa auctoritate opus foret, ut prudenter crederetur aliquis in Italia, viventibus* Carolo Calvo, Ludovico Balbo *et* Carolo Crasso, *coronatis a Pontifice Imperatoribus, sese scripsisse* Imperatorem *per totos quindecim annos, sine corona, sine unctione.*

D DISSERTAT. XIX.

et Widoni titulum Imperatoris dare ab an. 876.

CXXII SERGIUS III

SERGIUS, natione Romanus ex patre Benedicto, S. R. E. Presbyter, deposito Christophoro tempore Berengarii Regis et Leonis Imperatoris, ordinatus anno DCCCCV, IX Junii in Dominica, post IIII annos, menses III ab Electione facta anno DCCCXCVIII, C III Martii ; sedit annos VII, menses III, dies XVI : obiit XXIV Septembris, sepultus in restaurata a se Lateranensi Basilica; anno DCCCCXII : et cessavit Episcopatus usque ad II Octobris. F

Ab an. 905 *ad* 912, *an.* 7, *men.* 3, *dies* 16.

U*ghellus tom.* I *Italiæ Sacræ col.* 106 *ex registro* Gregorii IX *profert Privilegium ab hoc* Sergio, *datum Hildebrando Episcopo Silvæcandidæ,* Scriptum per manus Melchisedech, Protonotarii Sedis Apostolicæ, in mense Majo Indict. VIII : datum Kal. Junii, per manus Theophylacti Cancellarii Sedis Apostolicæ. Anno Deo propitio Pontificatus Domni Sergii summi Pontificis et Universalis Tertii Papæ in sacratissima Sede B. Petri Apostoli tertio, in mense et Indictione supradicta. *Indictio ista* VIII *notaret annum* DCCCCV, *cujus mense Majo currente necdum Pontifex erat* Sergius, *nedum agebat annum in Sede Petri tertium. Sed subreptitium vel saltem interpolatum additione istius clausulæ esse Privilegium hoc, persuadent tituli* Protonotarii *et* Cancellarii, *Romanæ Curiæ hoc seculo non usitati ad ejusmodi subscriptiones ; et perperam notatus annus Pontificatus* tertius, *loco* primi *quem Indictio* VIII *manifeste signat.*

Initium ejus male alicubi anticipatum :

Quantum autem hic peccatur anticipando initium hujus Pontificatus ; tantum exerravit Baronius *differendo, dum extra metam abreptus cum Pontificibus præcedentibus, initium Sergii hujus in annum* DCCCCVIII *contulit, exemplo forsitan Sigeberti, qui illud composuit cum anno* DCCCCVIII. *Hoc tamen idem postea* Baronius *improbavit in Appendice ad Tomum* 10. *Cum enim ad annum Christi* DCCCCVI *aliud nihil dixisset, quam quod is annus* rerum gestarum nulla face perspicuus, penitus remansit obscurus, *hæc addi jubet, quod* ex post additis monumentis haud mediocrem lucem accepit, qua temporum offusam caliginem, quæ irrepserat ex antiquorum scriptorum inopia, procul expellat ; et manifestetur Sergium III hoc anno sedisse Pontificem, non autem Benedictum, *quem tamen usque sequentem annum sedisse dixerat, alterum deinde annum* Leoni Christophoroque *adscribens, prius quam Sergium Pontificem faceret.*

ætas postea melius agnita a Baronio,

3 *Vetus inscriptio in Append. antiqu. inscriptionum pag.* 1162 *num.* 2, *unde hanc insperatam lucem accipere se putavit* Baronius, *ita habet.* Hic S. Primi Martyris corpus venerandum in Christo humatum quiescit : quod Deo dignus Sergius Papa Junior, Erem-

ex veteri inscriptione

SERGIUS III

A Eremberto illustri viro concessit ab urbe Roma. Cum hymnis ac laudibus, spiritualibusque canticis dum esset translatum; quem inter Sanctos ejus spiritus teneat principatum, in multis virtutibus et signis est declaratum. Reconditum est corpus B. Primi Martyris cum Reliquiis S. Feliciani, anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCCVI, Kal. Augusti Indictione VIIII, ordinante Domno Angilberto Archiepiscopo an. XXIII. Passio Sanctorum * VI Id. Jun. Gratias agimus Baronio, qui nobis talem lucem indicavit; magis tamen quod nobis hac erroris confessione ingenua declaraverit, velle se sua quæcumque asserta exigi ad fidem antiquorum monumentorum: quibus si inveniantur adversarii, cupiat ipse primus esse ad inducenda quæ scripserit, quamvis propterea oporteret invertere totum Chronologiæ a se quomodocumque constitutæ ordinem, uti hic præcipit faciendum in Sergio et Decessoribus ejus. Nemo igitur nos arguat ut injurios Baronio, dum aliquid in ejus laudatissimis Annalibus corrigendum monemus, sed ex ejus mente ac voluntate fieri id intelligat, cum omni quæ scriptori vere Eminentissimo debetur reverentia.

** an. V id.*

4 Quandoque bonus dormitat Homerus, inquit B ille: idem Baronio, etiam dum evigilare videtur, hic accidit: neque enim pro Sergii III Pontificatu tanta lux illa est, quanta ei visa. Nam Sergii Junioris nomine semper intelligitur Sergius II, cujus etiam notum est insigne studium circa cultum sacrarum Reliquiarum, quarum plurimas ex cœmeteriis produxit decentissimeque collocavit. Angilbertus etiam Archiepiscopus, cujus anno XXIII facta dicitur translatio, Sergio II, non III coævus fuit. Certo igitur erratum est a transscribente in numero annorum Christi, et annus DCCCCVI, quando currebat Indictio IX, positus pro anno DCCCXLVI quando eadem indictio fuit numerata, quæ etiam cum anno XXIII Angilberti archiepiscopi convenit, utpote ordinati DCCCXXIV mense Junio. Plenius id explicabitur ad diem IX Junii, quando prædicti Sancti Primus et Felicianus coluntur: nunc satis est demonstrasse, eorum translationem ad Sergii III tempora nequaquam pertinere: quod varii Mediolanenses Scriptores intelligentes, vitiosæ illi transcriptioni centenarium unum detraxerunt, et legi jubent DCCCVI, tantum peccantes defectu, quantum prior descriptor excessu.

sed ad probationem inefficaci, cum agat de Sergio 2, non 3.

5 Is qui antea Baronium a tramite vero abduxit Sigebertus, ad annum DCCCCVII Sergii III initium ponens; in eo quem is ad Pontificatum attulit Ordine nominando, nihilo exerravit levius, quando scripsit, a Formoso Episcopum ante factum, quem Acta Synodalia C dicunt solum fuisse Presbyterum. Et vero quomodo alias potuisset Formosi promotionem judicasse nullam, quia ab Episcopatu Portuensi fuerat assumptus, si ipsemet etiam Episcopus erat cum assumebatur? Porro ex his quæ dicit, sequitur Luitprandum memoria lapsum lib. 1. cap. 7 totamque hic Pontificum confudisse historiam, quando scribit Sergium ante Formosum fuisse electum, sed repulsum, eumdemque ejecto Formosi successore invasisse Sedem, et defuncti corpori in judicium adducto ea fecisse, quæ constat facta esse a Stephano, ex ipso quod huic Sergius posuit Epitaphio.

Acta male confusa cum Actis Stephani 6.

6 Prima autem Sergii et unica electio atque ejectio (nec enim audiendi qui propter Luitprandum easdem duplicant) clarissime describitur in eo titulo, qui ipsi est positus paulo post celebratam Synodum, qua Stephani VI adversus Formosum Acta restituta, Joannis vero IX abrogata sunt. Titulus autem in Vaticano positus, et a Romano Presbytero, tamquam Sergii I Epitaphium foret, sub ejus nomine perperam descriptus, hujusmodi est.

Ex titulo ipsi posito scitur,

Limina quisquis adis Papæ metuenda Beati,
Cerne Pii SERGII excubiasque Petri:
Culmen Apostolicæ Sedis is, jure paterno
Electus, tenuit, ut THEODORUS obit.

post Theodorum electus 7 annis exulasse,

Pellitur urbe Pater, pervadit sacra JOANNES, D
Romuleosque greges dissipat ipse lupus:
Exul erat patria septem volventibus annis,
Post populi multis Urbe redit precibus.
Suscipitur; Papa sacratur: Sede recepta
Gaudet: amat Pastor agmina cuncta simul.
Hic invasores, Sanctorum falce, subegit,
Romanæ Ecclesiæ, judiciisque Patrum.

ac denique ordinatus esse Pontifex:

7 Luitprandus, de ejusdem expulsione agens: descendit, inquit, Sergius in Tusciam, quatenus Adelberti potentissimi Marchionis auxilio juvaretur, quod et factum est. Sigebertus dicit quod ad Francos se contulit. Et revera videntur ipsi Tusci eo tempore vocitati fuisse Franci, forte quia Adelbertus et alii ejus terræ Proceres omnes a Francis genus ducerent. Sic Joannes Papa Nonus, apud Lantbertum Imperatorem, Ravennæ in Synodo questus videtur, quod illicitas conjunctiones Romani et Longobardi simul et Franci contra Apostolicam et Imperialem voluntatem facere præsumebant; in quibus verosimiliter agebatur de ipsius Joannis depositione et Sergii restitutione: Romanos autem ad eum revocandum motos credo indignitate gravissimi sceleris, contra innocentem Leonem ab ingratissimo domestico perpetrati. Cum igitur et prima Sergii ad Pontificatum Electio verosimiliter legitima E fuerit, certe minus violenta quam Promotio et Consecratio Joannis; et Chrystophorus manifestus invasor alienæ Sedis, ejusque crudelitate coactus esset Leo in carcere mori (si enim vixisset, pro eo restituendo haud dubie laborassent Romani, potius quam pro Sergio recipiendo) non sunt tam mala Sergii hujus principia quam credidit Baronius; nec pudendi fuissent progressus, si non eos infamasset Marociæ nobilis scorti amor, ex qua ipse jam Papa (sic enim fertur) filium genuit, Joannem, postea ejus nominis Papam Undecimum.

exularat autem in Tuscia.

Pontifex ab incontinentia notatus,

8 Cetera Sergii acta aut excusabilia, aut etiam laudabilia sunt. Tam enim excusari potest laus ab eo impensa Stephano, in iis quæ contra Formosum egit; quam ipse Stephanus severitati illi suæ, omnium posteriorum judicio nimiæ prætexere potuit zelum in speciem justum propter novitatem exempli, a Formoso in Romanam Ecclesiam inducti, præter, imo contra Canonum præscripta. Nam Ecclesiæ Orientalis exempla, quibus Formosi defensores utuntur, Romanæ probata non fuerunt cum fierent; et Gregorii Nazianzeni inthronizationem, propterea quod alium videretur Episcopatum gessisse, improbans S. Damasus, substitutum eidem deposito Acacium pro vero habuit Patriarcha. Auxilius quoque ille, qui Ordinationes a Formoso factas scriptis libris defendit, etsi ex obliquo conatur verosimile reddere ejus, quantumvis a Joanne VI depositi F et a laicorum Communionem redacti absolutionem, ac deinde Electionem ex alio Episcopatu ad Romanum legitimam fuisse; unum tamen et præcipue intendit, ut probet, Ordinationes a quocumque vere ordinato Episcopo, quamvis deposito, quamvis etiam hæretico factas, validas esse, neque magis ordinari denuo ejusmodi debere, quam denuo baptizari, eos qui sic forent baptizati, sed solum illis reconciliationem sufficere. In hoc ergo excedens Stephani zelus, non secundum scientiam, sed secundum conscientiam esse potuit in re tum primum controverti cœpta, et apud viros etiam probos ambigua. Denique ipse Joannes, excusans Formosi promotionem titulo necessitatis, et Ordinationes ab eo factas ratas haberi jubens, atque in suum gradum restitui, qui eo moti fuerant, tamquam laici a laico ordinati; decernit tamen statuitque, ut in exemplum id nullus assumat, præsertim cum sacri Canones id penitus interdicant, et præsumentes tanta feriant ultione, ut etiam in fine laicam eis prohibeant Communionem et addit: quippe quod necessitate aliquoties inductum est, necessitate cessante in auctoritatem sumi non est permissum.

cetera non malus fuit, etiam cum laudavit Stephanum 6,

quia Formosi causa non erat tunc indubitabilis

9 Jam

A 9 *Jam quod* Invasores Romanæ Ecclesiæ, *puta* Joannem IX, Benedictum IV, Leonem V *atque* Christophorum, Sanctorum Patrum falce judiciisque *Synodice* subegit, *sive resecuit* Sergius, *atque extra Pontificum legitimorum numerum haberi jussit (id enim videntur verba tituli supra positi sonare) in eo erravisse potuit, peccasse non item : quippe qui mortuo* Theodoro *crederet se legitime electum, atque adeo aliorum se vivente factas in Sedem inductiones nullas et irritas esse. Quod vero Platina scribit,* Christophorum e monasterio tractum, in vincula conjectum *esse a* Sergio, *æque sine fundamento scribit, quam quod idem Sergius,* rebus confirmatis Gallias profectus, Lotharii gratia fultus, qui tum regnabat, in Italiam redierit, et Christophorum arctiore custodia revinxerit : *quodque ea, quæ contra* Formosum *egisse dicitur, non sine errore,* a Lothario facere *sit* compulsus, quia Formosi opera a Gallis in alienigenas translatum Imperium erat. *Nullus enim hoc ævo in Galliis Germaniisve regnavit* Lotharius : *nec est qui ejusmodi profectionis in Gallias meminerit, sed quos* Francos *Regino vocavit, eos debere* Tuscos *intelligi, jam supra ostendimus.*

quædam etiam temere ei impinguntur.

B 10 *Porro sicut nullum certum est crimen quod objici* Sergio *possit, præter incontinentiam; ita certa ejus laus est, quod* Basilicam S. Joannis, quæ appellatur Constantiniana, quæ temporibus Domni Stephani VI ceciderat; a solo reædificavit, et diversis donis et ornamentis ditavit; sicut ex utraque parte parietum litteris exaratum usque hodie legi potest (*inquit Petrus Bibliothecarius in nostro MS.*) ante columnas æreas quæ sunt coram altari. Primo Pontificatus ejus anno *hanc reparationem factam putat Cæsar Rasponus,* ejusque monumentum *aliud ait extare hodieque,* in carminibus opere musivo descriptis, intra absidem seu frontem ejusdem ecclesiæ, *quæ sic subjicit lib.* I, *cap.* 5.

Laudari potest saltem a restauratione ecclesiæ Lateran.

Augustus Cæsar, totum cum duceret Orbem,
Condidit hanc aulam Silvestri Chrismate sacram :
Jamque salutifera lepra mundatus ab unda,
Ecclesiæ hic sedem construxit primus in orbem
Salvatori Deo, qui cuncta salubriter egit,
Custodemque loci pandit te, sancte Joannes.
Inclinata ruit senio volventibus annis.
Spes dum nulla foret vestigia prisca recondi,
SERGIUS ad culmen perduxit TERTIUS ima,
Cespiteque ornavit ingens hæc mœnia Papa.

C Supra fores in parte ecclesiæ interiori, *inquit idem Rasponus,* item ex opere musivo hæc carmina legebantur :

SERGIUS ipse Pius Papa, hanc qui cœpit ab imis,
TERTIUS explevit istam, quam conspicis, aulam.

11 *Hoc facto in eamdem ecclesiam transtulisse videtur* Stephani *a se laudati ossa, in eodemque tumulo sepeliri voluisse : sic enim de eo Rasponus loquitur,* in Laterano sibi sepulturam elegit, cum Basilicam hanc instaurasset, terræ motu concussam et labefactatam tempore Stephani Papæ VII (*imo VI*) et juxta Leonis (*scilicet V*) tumulum humatus creditur, in cujus urna etiam ossa ejusdem Stephani sepulta sunt : *communi forsitan honorata Epitaphio, quod modo non extat, imo pridem extare desiit.* D

SERGIUS III. ubi et sepultus est;

12 *Ad ejusdem Sergii commendationem et Pastoralis curæ testandam solicitudinem addi potest, quod cum anno* DCCCCIX *Trosleium prope Augustam Suessorum, sub Remensi Archiepiscopo Herivæo convenissent Episcopi Provinciales undecim; curaverit eis significari,* in partibus Orientis adhuc errores blasphemiasque cujusdam vigere Photii in Spiritum sanctum, quod non a Filio nisi a Patre tantum procedat blasphemantis, *et ideo inquit Herivæus,* hortamur vestram Fraternitatem, ut, secundum admonitionem Domini Romanæ Sedis, singuli nostrum, perspectis Patrum Catholicorum sententiis, de divinæ Scripturæ pharetris acutas proferamus sagittas potentis, ad confodiendam belluam monstri nascentis, et ad conterendum caput nequissimi serpentis. *Quæ verba verosimiliter accepta sunt ex ipsa epistola* Sergii, *cujus exempla crediderim non tantum ad hanc Synodum, sed passim ad alias Ecclesias omnes fuisse directa; ut si ea sola quæ extant* Sergii *monumenta considerentur, non modo non debeat* Pseudo-papa *vocari; sed inter Pontifices de Ecclesia bene meritos numerari, esto suam ipse famam incontinentiæ macula inquinarit.* E

et a zelo contra errores Photii.

13 *Sedi ejus* annos III, menses III *cum Hermanno Contracto, Rollewinck, MS. nostro et Stella assignavimus :* dies XUI *MS. nostrum, et Rollewinck habent, Stella solum* XU : *sed Hermannus* XXIII ; *idque etiam secuti Gotfridus Viterbiensis et Platina, rotundo numero quatuor menses posuerunt : præter quos solus Gotfridus* annos sex *dumtaxat ei adscribit : Baronius vero tantum* tres eosque incompletos, *quia ejus initium adscripserat anno* DCCCCVIII, *et mortem ejus assignabat anno* DCCCCX, *id manifeste consequi ratus ex iis quæ de* Joanne X *dicenda habebat. Nihil autem pro isto anno habuit, nisi auctoritatem Chronici Cassinensis, quo dicitur* triennio ante *quam Saraceni ad Garighanum delerentur anno* DCCCCXU, *Sedem fuisse a* Joanne *invasam, id est anno* DCCCCXII. *Nos autem auctoritate Chronici, post ducentos primum annos scripti, non movemur ad evertendam Catalogorum fidem, et Joanni isti (quem ipse Baronius, ex Flodoardo coævo, fatetur, depositum anno* DCCCCXXVIII) *plures annos quam* XIU *tribuendos.* F

Temporis ratio.

CXXIII ANASTASIUS III.

ANASTASIUS, natione Romanus, ex patre Luciano, tempore Berengarii Regis et sub initium Constantini Porphyrogenetæ Imperatoris ordinatus anno DCCCCXII, IIII Octobris. Dominica die, sedit annos II, mensem I, dies XXII : obiit anno DCCCCXIU, XXU Novembris, sepultus in Basilica S. Petri : et vacavit Episcopatus usque ad III Decembris.

Al. ann. 912, ad 914, ann. 2, men. 1, dies 2.

Marianus quidem, MS. nostrum, Rollewinck, et Stella rotundo numero menses duos *signant, sed Hermanni Contracti antiquior et accuratior calculus, nobis visus est præferendus : nec audiendus Gotfridus Viterbiensis, cum solum numerat* mensem I, *omissis diebus; aut Platina, qui dicit* secundo anno *sui Pontificatus mortuum* Anastasium. Baronius *anno* DCCCCX *exordiens* Anastasii *Pontificatum, eumdem finit, ubi nos incipimus, anno* DCCCCXII, *eidemque* annos II, menses II *tribuit.*

Ratio temporis.

2 *Hunc minime pœnitendum Pontificem, reperimus laudatum in Epitaphio suo, quod Romanus Canonicus recitat, et ex Manlio suo Baronius, his verbis :*

Vatis ANASTASII requiescunt membra sepulcro,
Sed numquam meritum parvula claudit humus.

Epitaphium.

Propylæum Maji 28 Rexit

A Rexit Apostolicam blando moderamine Sedem,
TERTIUS existens ordine Pontificum.
Ad Christum pergens, peccati vincula sperat
Omnia clementer solvere posse sibi. D
Undique currentes hujus ad limina templi,
Ut præstet requiem poscite corde Deum.

CXXIV LANDO

Ab ann. 914 ad 915, m. 4, d. 22.

Bar. ab 912.

LANDO, natione Romanus Sabinensis, ex patre Tamo, sub Berengario Rege et Constantino Porphyrogeneta imperante, ordinatus anno DCCCCXIU, IIII Decembris in Dominica : sedit menses III, dies XXII, obiit XXU Aprilis anni DCCCCXU : et vacavit Episcopatus usque in XXX ejusdem mensis.

Permisisse dicitur,

De hoc aliud non scimus, nisi quod (tacito tamen nomine) Luitprandus lib. 2 cap. 13 ipsum designare videatur, quando agens de Theodora, Maurozïæ in Sergio III *prænominatæ sorore, narrat, quomodo dum illa impudenter versatur cum Joanne, Petri Ravennatis Archiepiscopi ad Papam legato,* mortuus est Bononiensis Episcopus, et Joannes iste ejus loco electus : paulo autem post, ante hujus Consecrationis diem, nominatus Ravennas Archiepiscopus mortem obiit; locumque ejus Joannes Theodoræ instinctu, priori

ut Joannes Theodoræ amasius Archiepiscopus Ravennas fieret :

B Bononiensi Ecclesia deserta, ambitionis spiritu inflatus, contra sanctorum Patrum instituta, sibi usurpavit : Romam quippe adveniens, mox Ravennatis Ecclesiæ ordinatur Episcopus. Modica vero temporis intercapedine, Deo vocante, qui eum injuste ordinaverat Papa, defunctus est.

2 *Hæc ultima verba* Landonem *haud dubie spectant, quidquid sit de* Joannis *ad Ecclesiam Bononiensem Electione, cui potius* Anastasius *decessor annuisse credetur. Fuisse autem Romæ* Joannem *cum moreretur* Lando, *non modo ex præmissis Luitprandi verbis, sed etiam ex consequentibus fit verosimile : sic enim immediate subjungit :* Theodoræ autem mens perversa, ne amasii rarissimo concubitu uteretur, ducentorum milliarium interpositione, quibus Ravenna sequestratur a Roma; Ravennensis hunc Sedis Archiepiscopatum coegit deserere, Romanumque (proh nefas !) summum Pontificium usurpare. *Quod sane non videtur consecutura fuisse, nisi præsens Romæ adfuisset* Joannes *Nam si Ravenna huc vocandus et expectandus fuisset, quod facile dimidium mensem absumpsisset, nulla tanta concipi posset tali in urbe mulieris unius potentia, quæ tamdiu cohibuisset Romanos*

quem illa mox curavit Papam eligendum.

C *a novo Pontifice eligendo ordinandoque : et ideo ad proximam solum Dominicam a morte* Landonis, *dilatam* Joannis *inthronizationem etiam libentius dixi.*

3 *Apud Ferdinandum Ughellum mirabilis hoc loco in Episcopis, tam* Bononiensibus *quam* Ravennatibus, *est confusio. Nam in Bononiensi Sede ait floruisse* Petrum, *anno* DCCCCIX, *indeque translatum ad Ravennatem Ecclesiam anno* DCCCCXXUII : *in Ravennatibus autem ait,* Petrum *(eum scilicet de quo tacito nomine Luitprandus) electum anno* DCCCCIU, *annum fere integrum sedisse, eique suffectum* Joannem, *antea Bononiensem Episcopum (quem et confundens cum* Joanne XI, *Maurozïæ ac Sergii filium facit) cui successerit anno* E DCCCCXIII Constantinus. *et huic* Petrus *Bononiensis item Episcopus anno* DCCCCXXIII.

Bononiensium et Ravennatum Epp. successio confusa apud Ughellum,

4 *Dixerim ego* Alambertum, *anno* DCCCXCI *creatum Bononiensem Episcopum, usque ad* Anastasii III *Pontificatum superfuisse : cui decedenti suffectus sit* Joannes *Theodoræ amasius ; qui dum Ravennæ expectat Ordinationis suæ diem, obierit is a quo ordinari debebat Archiepiscopus nomine* Petrus ; *non Bononia advectus, sed ex ipso Ravennate Clero sub annum* DCCCCIU *suffectus* Joanni Traversario. *Tum vero* Joannes, *nondum Bononiensi Ecclesiæ consecratus, ambiverit in Ravennatem Archiepiscopum eligi, et Romam consecrandus discesserit. Dum autem ibi moras apud amicam trahit, etiam post Consecrationem acceptam, mortuus sit* Lando ; *eique substitutus* Joannes, *curaverit loco suo Bononiensibus quidem* Petrum *alium substituendum, Ravennatibus vero* Constantinum : *quo mortuo circa annum* DCCCCXXIII *vel* XXUII, *accersitus sit a Bononiensi Ecclesia prædictus* Petrus. *Hic vero si adhuc in vivis fuit, seque Episcopatu ultro abdicavit post annum* DCCCCLXX, *et Synodum Ferrariæ celebratam ; oportebit dicere, eum in Episcopali gradu perseverasse plusquam annos* LVI, *priusquam ei succederet* Honestus, *celebratus in Vita* F *S. Romualdi.*

hic explicatur.

CXXV JOANNES X

Ab an. 915 ad 928, an. 13 m. 2, dies 3.

Bar. ab an. 912, ad 928.

JOANNES, natione Ravennas, ex patre Joanne, primum Bononiensis Episcopus electus, tum Archiepiscopus Ravennas consecratus, et mox Romanus Papa inthronizatus, regnante Berengario et imperante Constantino Porphyrogeneta, anno DCCCCXU, XXX Aprilis, Dominica III post Pascha, sedit annos XIII, menses II, dies III ; depositus et conjectus in carcerem, II Julii anno DCCCCXXUIII : sepultus in Basilica Lateranensi : et cessavit Episcopatus usque ad III Julii.

Leonis Ostiensis error circa Joannis initium.

Quæ de exitu hujus Pontificis dicta sunt, quoad annos quibus depositus mortuusque est, certissimam fidem habent ex Flodoardi Remensis Chronico, sub annum DCCCCLIII *finito. Initium ejusdem Baronio dubium fecit Leo Marsicanus, Chronici Cassinensis auctor; qui deinde factus Ostiensis Episcopus vixisse probatur ab Ughello usque ad annum* MCXU : *sed ea auctoritas magna non est pro seculo de quo agimus* X, *credique potest Leo vitiatos hic secutus calculos, ut alibi non raro, in recentiorum æque ac vetustiorum Pontificum temporibus ad historiam suam applicandis : quemadmodum non uno loco notat Abbas Cassinensis Angelus de Nuce, postea Archiepiscopus Rossanensis in suis ad istud Chronicon Commentariis ; ac nominatim ad caput 3, ubi de Bonifacio Papa, et rursum cap. 54, ubi Adelpertum Abbatem, anno* DCCCCXXXIU *ordinatum, fuisse dicit*

A *dicit* temporibus Stephani septimi, *ante quinquennium mortui. Sumpserit igitur Leo tres annos pro tribus mensibus, quibus Garilianensis de Saracenis victoria obtenta est, post ingressum* Joannis *in Sedem Romanam, ipso anno* DCCCCXU *Indict.* III, *mense Augusto.*

Ratio temporis. 2 *Numerum annorum, mensium et dierum, a nobis assignatum, concorditer notant Gotfridus Viterbiensis, Wernerus Rollewinck, Stella et Platina: qui quia aptissime nos ducunt ad Pontificatum* Marini II, *ex ejus bulla certo cognoscendi; non possumus adhærere Hermanno Contracto atque MS. nostro, auctiori numero* annos XIV, menses II, dies XV *notantibus.*

Depositionis auctores et causæ. 3 *Deponendi* Joannis *auctor fuit Wido Tusciæ Marchio, impellente conjuge sua Marozia,* Sergii Papæ *quondam scorto, Theodoræ æque impudentis mulieris filia: quæ sorori itidem Theodoræ succedens in principatu Urbis, ejus amasium non poterat non odisse. Stimulos utrique addebat insolentia cujusdam Petri, apud Pontificem fratrem omnia moderantis, et Romanis Principibus perquam invisi: quam occasionem nactus Wido, post mortem Alberici patris sui, qui Theodoræ causa* Joannem *foverat, non caruit gratioso apud doctos indoctosque prætextu exauctorandi ipsius* Joannis: B *quippe qui ex Ravennati Archiepiscopatu assumptus, eodem jure poterat censeri incapax Romani Pontificatus, quo* Formosum, *quia Portuensis Episcopus antea fuerat, ad summam Sedem promoveri valide potuisse negaverant* Stephanus VI *et* Sergius III; *cujus postremi acta omnia pro suo affectu salva volebat Marozia, fortassis et pro affectu filium suum evehendi ad Papatum, quod tamen hac vice ei non successit, nec etiam sequenti. Prius autem quam in vincula conjiceretur* Joannes, *sub oculis ejus occisus Petrus frater fuit.* D JOANNES X.

Finis non malus. 4 *Ipse vero præsumi potest non malum habuisse exitum, sicuti nec male suum administravit Episcopatum. Nam et primis Sedis suæ annis,* cum ex pluribus delictis conscientia sauciatus, animi dolore langueseret; inter alia salutis suæ remedia illud excogitavit, ut nomine suo legatum mitteret Compostellam, ad venerandum corpus Jacobi Apostoli: cui et litteras dedit ad Sisenandum loci illius Episcopum, ut juges preces pro se funderet apud eumdem Sanctum Apostolum, ut propitius sibi esset in hac vita et in hora exitus sui: *pro qua, siquid purgandum adhuc superfuisset, ærumnæ carceris et degradationis ignominia abunde potuerunt suffecisse; accedente præsertim etiam crudeli morte. Dicebatur enim ut ait* *Sepulturæ.* *Luitprandus, quod* non multo post *sui fratris cædem* cervical super os ejus posuerint, sicque eum pessime suffocarint. *Hujus corpus, ut ait Cæsar Rasponus,* in porticu ante fores Basilicæ jacuit, intra duas portas priores versus meridiem, *nemine scilicet curante illud transferre in Vaticanam Basilicam.* E

CXXVI LEO VI

LEO, natione Romanus, ex patre Christophoro Primicerio, sub Hugone Italiæ Rege et imperante apud Græcos Constantino Porphyrogeneta, ordinatus anno DCCCCXXVIII, proxima post Joannis depositionem Dominica III Julii: sedit menses VI, dies XII, defunctus XX Januarii, et sepultus ad S. Petrum DCCCCXXIX: et cessavit Episcopatus usque ad I Februarii. *Ab an. 928 ad 929 m. 6, dies 15.*

Tempus Sedis: SOLUS *Marianus Scotus* menses VII, dies XV *numeravit. Hermannus Contractus invertens ordinem, et* Leonem *faciens* Landoni *succedere,* mensem I, dies XX *vel adnotavit; apud Gotfridum vero Viterbiensem, etiam fœdior error obrepsit, ut rotundo numero* anni VII, *pro totidem mensibus, signati inveniantur. Ceteri cum* C *MS. nostro, accuratius notant menses et dies.*

Mors pacata et vita laudata. 2 *Nescio porro unde acceperit Baronius, quod etiam ipse, ut Decessor* Joannes, detrusus in carcerem defunctus est. *Flodoardus, in margine citatus, non nisi solius* Joannis, *hanc calamitatem passi, meminit. Stella de vita ejus ac morte sic loquitur:* Vir bonus *fuit,* qui nihil tyrannicum in vita præ se tulit; imo revocare ad concordiam cives, temeritate ac stultitia priorum Pontificum adhuc tumultuantes, componereque res Italicas, pacare externum hostem, propulsare barbaros ab Italiæ cervicibus conatus est. Sed dum in his laudabilibus operibus versaretur, sexto Pontificatus sui mense moritur, et in B. Petri Basilica F sepelitur.

3 *De hoc tamen nihil in ejusdem Basilicæ descriptione Romanus Presbyter; unde colligitur, nullum ei ibidem positum fuisse monumentum, cujus adhuc memoria extaret tempore Eugenii III, sed humili ac communi Sepultura mandatum terræ esse.*

CXXVII STEPHANUS VII

STEPHANUS, natione Romanus, ex patre Teudemundo, Hugone regnante et Constantino imperante, anno DCCCCXXIX, I Februarii in Dominica, sedit annos II, mensem I, dies XII, obiit XII Martii, sepultus ad S. Petrum DCCCCXXXI: et cessavit Episcopatus usque ad XX ejusdem Martii. *Ab an. 929 ad 931 an. 2, men. 1, dies 12.*

In

A STEPHANUS VII. *Ratio temporis.*

In MS. nostro notantur dies xv, *sed merito prævalet consensus plurium, Hermanni Contracti, Stellæ et Platinæ: quibus annumerandus videtur Rollewinck, eo quod apud eum* dies II, *pro* XII, *videantur per oscitantiam scripti. Ceteri dierum numerum neglexerunt exprimere.*

Acta ejus. 2 Vita Stephani, *inquit Stella,* mansuetudinis ac religionis plena fuit: moriens autem in B. Petri Basilica sepelitur, *sed nullo quod ad posteros duraverit monumento. Si vera sunt, quæ ex Joanne Majoris monasterii monacho sumpta male applicantur* Stephano, *successori* Leonis VII, *quod profectus in Franciam apud Turonas in dicto monasterio Abbatem Hugonem consecrarit, et patrem ejus Eudem sive Odonem monastico habitu donarit, ipsique loco contulerit varia Privilegia; deberent ea de hoc* Stephano *intelligi, cum ad Hugonem illum, ut Abbatem, extet Breve* Leonis VII *infra allegandum.* D

CXXVIII JOANNES XI

Ab an 931 ad 936 an. 4. men 10, dies 15.

Joannes, natione Romanus, ex patre Sergio Papa, Hugone regnante et Constantino imperante, ordinatus xx Martii, anno DCCCCXXXI, Dominica Lætare, sedit annos III, menses x, dies XII, obiit in carcere anno DCCCCXXXVI, III Februarii, sepultus in ecclesia Lateranensi: et cessavit Episcopatus usque ad XIII ejusdem.

B

Tempus. Dies hosce XII, *ab aliis neglectos, accepi ex Rollewinck et Platina: Stella* XX *posuerat. Sepulturam indicat Cæsar Rasponus, ubi ait ejus ossa in eadem urna, qua pater* Sergius, *ecclesiæ ipsius restaurator, condita credi.*

Fuit hic Pontifex alieni semper arbitrii. 2 *Præter juventutem annorum circiter* XXV, *tanto immaturam muneri, et natalium infamiam, nullo alio notabilis probro videtur fuisse, sed nec aliquid gessisse laude dignum: quippe qui numquam sui juris fuit, sed partim in matris vitricique potestate, partim in custodia fratris Alberici. Mortuo enim Widone, senioris Alberici filio, cui Maurozia juniorem Albericum pepererat; cum illa Hugoni Regi, Widonis defuncti uterino fratri nupsisset, dotemque incestus attulisset Dominium Romanæ urbis; et novo vitrico minus commode aquam infudisset magnanimus juvenis; impactæ sibi ab eo alapæ contumelia provocatus, excitata in populo seditione, Hugonem ab urbe expulit,* Joannem Papam *fratrem suum* sub custodia detinuit, matrem quoque suam Mauroziam clausam servans, et Romam contra Hugonem Regem tenens, *sicuti* Missi Remenses, *apud Flodoardum,* Roma redeuntes et Pallium Artaldo Præsuli suo deferentes, *narraverunt anno* DCCCCXXXIII. *Imago ejus inter Pontifices Cavalerii alia invenitur in* C *editione anni* 1580; *alia in posteriori anni* 1587 *per Ciccarellum accurata, cum Italico historiæ Papalis compendio: credo id Ciccarellum sine causa non mutasse: tantam eam tamen fuisse non credimus, ut propterea mutanda sculptura sit, prius curata quam istam alteram editionem acciperemus.*

E

Bulla aliqua Joannis correcta. 3 *Ejusdem Pontificatus monumentum aliquod invenitur Tomo* 3 *Spicilegii Acheriani pag.* 463, *Privilegium scilicet confirmativum ejus, quod a* Joanne VIII *datum, a* Stephano VI *renovatum Abbati et Monasterio Vizeliacensi indicavimus supra,* Annoni Abbati scriptum, per manum Andreæ Scriniarii S. R. E. in mense Januario, Indictione III: datum vero VI Idus Januarii, per manum Gregorii, Deo amabilis Sacellarii Sanctæ Sedis Apostolicæ, anno III Deo propitio, Pontificatus Domini nostri Joannis summi Pontificis et universalis XI Papæ in sacratissima Sede beatorum Apostolorum. *Sed aliquis hic obrepsit error vitio transcribentis: ut enim cum antecedentium et consequentium Pontificum Bullis, ex ejusdem monasterii archivo productis, non pugnet hæc Bulla (nam de nostra chronologia, quæ idem exigit, nihil dico) vel legi debet* Indictio VII, *ut habeatur* annus Pontificatus III, *vel notari* annus Pontificatus II, *ut retineatur* Indictio VI.

Fons sanguinis Genuæ. 4 *Addit Petrus Bibliothecarius in MS. nostro, quod* hujus Joannis tempore, primo anno, fons sanguinis largissime fluxit in civitate Januensi, forte demonstrans ejus cladem imminentem: nam eodem anno F Sarracenis ex Africa venientibus capta fuit, et hominibus ac thesauris evacuata.

CXXIX LEO VII

Ab an. 936 ad 939 an. 3, m. 6, d. 10

Leo, natione Romanus, Hugone regnante et Constantino imperante, ordinatus anno DCCCCXXXVI, XIII Februarii, in Dominica Septuagesimæ; sedit annos III, menses VI, dies X: obiit XXIII Augusti, anno DCCCCXXXIX; sepultus in Basilica B. Petri: et vacavit Episcopatus usque ad I Septembris.

Tempus. Decem *istos Pontificatus dies, prætermissos ab aliis, Marianus Scotus, Wernerus Rollewinck, Stella et Platina suggesserunt: postremi etiam duo, sepulturæ locum.*

Epistola. 2 *Profertur autem in Spicilegii Acheriani Tomo* 3 *pag.* 375 *hujus Papæ epistola,* ad Hugonem Francorum Principem et monasterii Turonensis Abbatem, *ac novæ Conciliorum editioni inseritur,* per manus Theodori Notarii et Scrinarii S. R. E. in mense Januario Indict. XI, Ludovico Francorum Rege: *id est anno Christi* DCCCCXXXVIII.

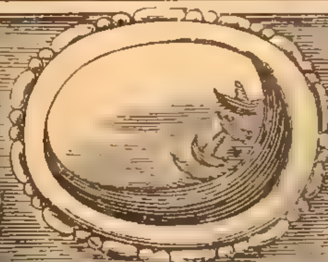
3 *Eadem Epistola docet, quam insigni zelo curaret his*

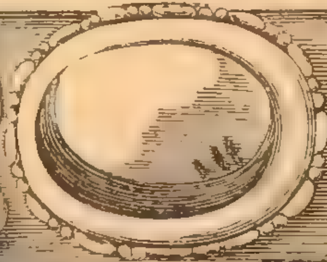

CXXV IOANNES X

CXXVI LEO VI

CXXVII STEPHANVS VII

CXXVIII IOANNES XI

A *his Pontifex sacrorum locorum cultum et reverentiam.* *plena zeli religiosi,* *Siquidem intelligens, quod* nulli unquam feminæ intra ambitum monasterii, etiam sub tempore Paganorum, permittebatur accessus; *idque translato illo in urbem jam non observari; negligentiam in hoc coarguit Hugonis, obsecrans ut curam adhibeat,* quatenus per totum veteris muri ambitum, usque ad viam quæ juxta latus Basilicæ Aquilonare vergit, nulla deinceps femina licentiam habeat commorandi, sed nec intrandi quidem : siquis vero de ministris hoc Apostolicum interdictum neglexerit, aut aliqua femina intrare præsumpserit, tamdiu excommunicatus vel excommunicata sit quousque promissa emendatione absolvi mereatur.

et Decretalis. 4 *Eruta etiam recenter est et Conciliis addita, egregia illius Decretalis circa varios abusus, quos adversus veterum rituum puritatem obrepsisse apud Gallos et Germanos, ex Gerardo Laureacensi Archiepiscopo, Pallii accipiendi causa Romam profecto, intellexerat; ipsa vero sic incipit :* Si instituta ecclesiastica, ut sunt ab Apostolico tradita, integra vellent servare Domini Sacerdotes, nulla diversitas in ipsis Ordinibus et Consecrationibus haberetur. Sed dum unus- B quisque non quod traditum, sed quod sibi visum D fuerit, hoc existimat esse tenendum ; inde diversa LEO VII in diversis Ecclesiis aut teneri aut celebrari videntur, et fit scandalum populis.

5 *Discrete igitur et benigna cum interpretatione intelligendum, quod scribit de* Leone *hoc Stella*, cum *uti et alia ejus acta.* esset remissus vir, nihil memoria dignum post se reliquisse. *Nam, ut cetera prætercam, ad non parvam commendationem ejus facit, quod Ottonis Imperatoris Bulla aurea, de qua infra,* ad Pontificum irrationabiles erga populum sibi subjectum asperitates retundendas, *statuat, ut is qui deinceps Canonice electus fuerit, priusquam consecretur,* talem faciat promissionem, pro omnium satisfactione atque futura conservatione, qualem, *inquit Otto,* Domnus ac venerandus spiritualis Pater noster Leo sponte fecisse dignoscitur : *quod non de alio quam hoc* Septimo *intelligi potest : quem Flodoardus* Dei servum *appellat : ejusque interventu factum est, quod Hugo Rex frustra* Romam capere nisus, pacta tandem pace cum Alberico, dans ei filiam suam conjugem, ab obsidione destitit, *uti scribit idem Flodoardus.* E

CXXX STEPHANUS VIII

STEPHANUS, natione Germanus, Hugone regnante et Constantino imperante, ordinatus I Septembris in Dominica, anno DCCCCXXXIX ; sedit annos III, menses IV, dies XV; obiit XII, Januarii, anno DCCCCXLIII; et cessavit Episcopatus usque XXII ejusdem mensis. *Ab an. 939 ad 943 an. 3, men. 4, dies 15.*

Non fuit Ottone adnitente Electus Hic cum Pontificatum suscepisset, ita Romanorum seditionibus vexatus est, ut nil memoria dignum ab eo geri potuerit : quia ab eis tam turpiter mutilatus tamque ignominiose mulctatus fuit, ut quoad vixit in publicum prodire non fuerit ausus. *Ita Stella, ex antiquiori (ut mihi quidem videtur) Auctore, quemque præ oculis forte habuit scriptor Pontificalis libri a Baronio laudati. Quod tamen hic velut eodem ex libro scribit, Ottonis Regis opera Electum* Stephanum, *nationis autem exteræ odio permisisse Albericum, ut ita* C *ab impiis laniaretur ; id usquequaque probare non possum ; cum Otto Rex Germaniæ eatenus nihil juris habuerit in Italia, neque ei electioni se immiscere potuerit, bellis domesticis occupatissimus, et longius absens quam ut nuntium de morte* Leonis *acciperet ante Electionem successoris : nisi fingere velimus duobus vel tribus mensibus vacasse Sedem.*

2 *Marianus Scotus pro* IIII *mensibus, solum* III *habet: sed vincitur consensu ceterorum, uti et Baronius, qui ex suo Codice Vaticano pro diebus* XV *solos* V *transcripsit : alioqui in annis successionis plane nobiscum convenit.* F

CXXXI MARINUS II alias MARTINUS III.

MARINUS, natione Romanus, Hugone regnante et Constantino imperante, ordinatus XXII Januarii, anno DCCCCXLIII, in Dominica; sedit annos III, menses VI, dies XIII : obiit IIII Augusti, sepultus ad S. Petrum DCCCCXLVI : et vacavit Episcopatus usque ad IX ejusdem mensis. *Ab an. 943 ad 946 an. 3 men. 6, dies 14*

Ejus virtus. Vir, *inquit Stella,* mansuetissimus atque placabilis, qui, omissis bellorum contentionibus, totum se religioni dedit, templa restaurans pauperesque mira pietate fovens, et tandem moriens in B. Petri Basilica sepelitur.

Initium an. 943 ex epistola propria 2 *Extat in Tomo 3 Spicilegii jam sæpe citati, Widoni Vezeliacensi Abbati concessum ab hoc Pontifice testimonium, chronologiam hanc nostram confirmans; utpote datum anno* DCCCCXLII. *Ipsum enim est* scriptum per manus Azzonis, Scriniarii S. R. E. in mense Februario Indictione I : datum II Nonas Februarii per manum Benedicti, Episcopi et Bibliothecarii S. Sedis Apostolicæ : anno Deo propitio Pontificatus Domini nostri Marini, summi Pontificis et universalis Papæ, in sacratissima Sede B. Petri Apostoli anno I, mense Februarii, Indict. I. *Simile Privilegium, Danieli Solenniacensi Abbati concessum, ab Ughello Tom.* I *col.* 133 *refertur cum hac clausula*, Scriptum per manum Zachariæ Scriniarii S. R. E. mense Majo, Indictione I, bene valete. Datum pridie Idus

Marinus II.

A Idus Junias, per manum Valentini Portuensis Episcopi. Regnante in perpetuum Domino Deo nostro, anno Pontificatus Domini Marini universalis Papæ I, Indictione I.

3 *Tenebant tunc quidem Italiæ Regnum* Hugo *et filius ejus* Lotharius : *coronam tamen Imperii numquam obtinuerant, ideoque nullam eorum rationem hic habitam vides, sed formulam* Christo regnante *adhibitam : de cujus formulæ antiquitate majori quam putent aliqui, videri potest eruditus tractatus Joannis Beslii, post Historiam Comitum Pictavensium et Ducum Aquitaniæ pag.* 123 *et seqq.* D

Christo regnante signati.

CXXXII AGAPETUS II

Ab an. 946 ad 956 an. 9, men 7 dies 10.

AGAPETUS, natione Romanus, Lothario regnante et Constantino Porphyrogeneta imperante, ordinatus anno DCCCCXLVI, IX Augusti in Dominica; sedit annos IX, menses IIII, dies X; mortuus DCCCCLVI, XVIII Martii; sepultus in Basilica Lateranensi : et cessavit Episcopatus usque ad XXIII ejusdem mensis.

Spatium Sedis

Mensuram Pontificatus hujus accipimus ex consensu plurium, Hermanni Contracti, Gotfridi Viterbiensis, MS. nostri, Stellæ, Platinæ ; nam quod in MS. nostro,
B x anni *leguntur, ex eodem fonte profectum credo, unde et Marianus Scotus eos accepit, alicujus scilicet librarii errore : in mensibus enim et diebus convenit MS. nostrum cum aliis : nec quoad menses dissonat Gotfridus, rotundo numero menses* VIII *scribens. In diebus major differentia est, dum apud Hermannum in exemplari uno* dies XXIII *leguntur. Sed cum aliud ejus exemplar rotundiori numero exprimat* annos ferme X, *non constat satis de Hermanni sententia. Placet itaque etiam quoad* X dies, *plures sequi.* Baronius *anno eodem quo nos creatum et uno anno citius mortuum* Agapetum *statuens, nescio quo modo numeret illius* annos decem, menses et dies decem, *et opinor errore calami* annos decem *pro* novem *obrepsisse.*

2 *Stella* in Basilica B. Petri sepultum, *ait : contra Cæsar Rasponus lib.* I *cap.* 18 *Pontificibus in Laterano tumulatis eum annumerat, tanto fide dignior quanto signantius exprimit situm tumuli,* pone sepulcrum E Lucii II, *qui inter hunc* Agapetum *et* Sergium III *medius jacuerit.*

Sepultura.

3 *Joannes Giacchetti Serranus, describens ecclesiam S. Sylvestri de Capite, scilicet Joannis Baptistæ, istic (ut creditur) servato, pag.* 10 *indicat, ibidem haberi hujus Pontificis Bullam, datam* anno Pontificatus VIII Indictione XIII, *quod cum chronologia bene convenit : non item quod addit de alia successoris* Joannis XII, *quasi ea data sit anno Pontificatus* VII, *Indictionis* XV : *numquam enim is talem Indictionem numeravit, nisi* Pontificatus sui anno I.

Bulla ejus et successoris.

CXXXIII JOANNES XII

Ab an. 956 ad 963 an. 7, men 8, dies 13.

JOANNES, natione Romanus, antea Octavianus, urbis Patricius et Clericus, ex patre Alberico Patricio, Ottone I regnante et Constantino imperante, ordinatus anno DCCCCLVI, XXIII Martii, Dominica Passionis : sedit annos VII, menses VIII, dies XIII usque
C ad II Decembris, anni DCCCCLXIII : et post bimestre exilium revocatus, ante finem Februa- F
rii, anno DCCCCLXIIII, non longo vixit tempore, mortuus XIV Maji : sepultusque est in Basilica Lateranensi, et cessavit Episcopatus usque ad XXIX Maji.

Ordinatio præcipitata.

De hoc Flodoardus ad annum DCCCCLIV *sic loquitur :* Albrico Patricio Romanorum defuncto, filius ejus Octavianus, cum esset Clericus, Principatum adeptus est : qui etiam postea, defuncto Agapito, suggerentibusque sibi Romanis, Papa urbis efficitur. *In quo cum præcipiti ardore actum credam, præcipitatam quoque Ordinationem credens, proxima ab obitu* Agapeti *Dominica eam a Clero extortam censui, vix biduo interjecto. Hinc porro Pontificatus ejus spatium mensus sum usque ad eum diem, quo ipse in Synodo, post reditum celebrata,* XXVI *Februarii Indict.* VII, *id est anno* DCCCCLXIV, *latam fatetur suæ depositionis sententiam, et* Leonem *Electum qui suo loco ordinaretur.*

Tempus Sedis,

2 *Annorum numerum, a nobis expressum, habent Marianus Scotus et Wernerus Rollewinck : eumdemque numerum verosimiliter legeremus apud Gotfridum Viterbiensem, nisi hic secutus librarium fuisset, cui pro* VII *exciderat scribere* IIII : *qualiter etiam depravatam scripturam Stella præ oculis habuisse debuit. In dierum aut mensium numero diversa scribunt singuli, ut eorum ratio haberi non potuerit. Hermannus Contractus* annos VIII, menses IV ; *MS. nostrum* annos VIIII, menses III *habet, et his addit Platina* dies V : *quæ eo facere possent, ut intelligeretur vixisse* Joannes *post reditum suum usque in Junium vel Julium anni* DCCCCLXIV *aut* LXV. *De die mortis dubium foret, si non expresse assereret Regino, quod* Joannes *obiit* II Idus Maji. *Nunc Vitam ejus, ut a Petro Bibliothecario in MS. nostro descripta legitur, hic accipe*

et dies obitus.

3 Hic fuit tempore primi Ottonis, Imperatoris primi Germanorum *(deesse hic porro videntur multa, circa promotionem ejus et varia in Pontificatu acta, sic enim, quasi narrationem concludens, prosequitur auctor)* Iste denique infelicissimus, quod sibi pejus est, totam vitam suam in adulterio et vanitate duxit. Cujus temporibus Otto Imperator Romam veniens, ab eo honorifice susceptus est. Cum quo ipse Imperator multum decertans, ab errore et nequitia sua nequiit-

Vita a Petro Bibliothecar. scripta.

CXXIX LEO VII

CXXX STEPHANVS VIII

CXXXI MARTINVS III

CXXXII AGAPETVS II

A nequiit eum revocare. Consilio itaque cum suis fidelibus inito, iterum Romam venit, quatenus eumdem protervum et sceleratum Pontificem, cum suis Archiepiscopis atque Episcopis recordaret, ut a tali et tanto scelere resipisceret. Sed ipse iniquus, statim ut de Imperatoris adventu audivit, Campaniam fugiens, ibi in silvis et montibus more bestiæ latuit. Tunc omnes Romani, uno consensu unaque voluntate, Clerici atque laici, rogaverunt Imperatorem ut Sanctæ Matri ecclesiæ dignum Pontificem et pium Rectorem tribueret. Factaque postulatione atque petitione, universus populus tale a Domino Imperatore accepit responsum : Eligite qui dignus sit, et ego libentissime eum vobis concedam. Statimque a cunctis tam Clericis quam laicis electus et expetitus est Leo vir venerabilis, Protoscrinius summæ Sedis Apostolicæ ex patre Joanne item Protoscrinio summæ Sedis Apostolicæ, natione Romanus, de Regione quæ vocatur Clivo-argentarii, vir strenuus et omni honestate præclarus, et consecraverunt eum Romanum Pontificem, mense Decembris in Lateranensi Palatio ; qui fecit Ordinationem in eodem mense, Presbyteros VII Diaconos II : et sedit annum I, B menses III.

Ordinatio Leonis,

et expulsio.

4 Ipso denique vivente iniquum consilium a Romano populo expertum est, quemadmodum Dominum Leonem foras ejicerent ; et sceleratum illum, qui in Campaniæ partibus latitabat, reducerent : quod et factum est : unde maxima fames et ingens persecutio in hac civitate Romana devenit. Dei itaque opitulante clementia, prædictus Dominus Leo sanus et illæsus [evasit] ab hac civitate : et ubi Dominus Imperator cum suo exercitu in partibus Spoletanæ civitatis erat, advenit. Qui honorifice a Domino Imperatore susceptus est, statimque armavit milites, munivit custodes, et contra Romanorum nuntios maximas insidias præparavit. Qui cum venisset in Reatinam civitatem, Romani nuntii ante suam præsentiam venerunt, qui ei mortem sceleratissimi Joannis nuntiaverunt, et de electione Benedicti Diaconi rogaverunt. Sed nihil ab eo obtinere potuerunt, taleque ab eo responsum acceperunt. Quando dimisero ensem meum, tunc dimittam ut Dominum Leonem Papam in cathedram S. Petri non restituam.

Joannis obitus

5 Nuntii vero reversi, sine consensu et voluntate Imperatoris, eumdem Benedictum Diaconum in Romanum Pontificem [ordinaverunt]. Quod audiens C Dominus Imperator magis in furore et ira exarsit: undique circumvallavit civitatem Romanam, per diversas civitates et oppida cœpit deprædari, incen- D dere atque vastare et funditus dissipare ; et in tantam penuriam et captivitatem eam adduxit, ut modius furfuris venumdaretur triginta denariis. Coangustati autem et afflicti Romani, et tam pessimum malum sufferre non valentes, innocentem Benedictum Imperatori tradiderunt, et Dominum Leonem in Romanam et Apostolicam Sedem susceperunt, spondentes ei obedientiam et Domino Imperatori, super corpus B. Petri Apostoli : dimisit enim eis quanta et qualia perpessus est, et ita Dominus Imperator ab hac civitate Romana in partibus Galliæ recessit.

Benedicti ordinatio

JOANNES XII.

et depositio.

6 *Primus* Ottonis, *adhuc Regis duntaxat, adventus in Italiam incidit in annum Christi* DCCCCLXII, *teste Reginone, et quidem, uti fuse descripsit Luitprandus,* Joanne Papa *per Legatos supplicante quatenus per eum eximeretur a tyrannide* Berengarii II ; *Legatio autem illa missa fuerat ante biennium. Pretium viæ atque operæ in debellandis Ecclesiæ adversariis fuit Corona Imperii,* Ottoni *collata a* Joanne ; *cui vicissim novus Imperator per Bullam auream Romanæ Ecclesiæ jura omnia confirmavit, et libertati Pontificiæ* E *Electionis sic consuluit ut simul etiam prospexerit indemnitati subditorum, vetans Electum consecrari priusquam promissionem fecerit, qualem* Leo (*videlicet* VII) *sponte fecerat.* Autographum ipsum, aureis litteris exaratum, asservatur Romæ in castello S. Angeli : *et additur in fine,* Anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXII, Indictione V, mense Februario, XIII die ejusdem mensis, anno vero Domini Ottonis invictissimi Imperatoris Imperii [I Regni] XXVII, facta est hæc pactio feliciter : *Ubi verba duo supplevi, verosimiliter ex transscribentis inadvertentia hic omissa : neque enim credibile est Imperii et Regni annos in hoc principio confusos fuisse, cum in aliis Ottonianis bullis, quarum unam in Propyleo ad 2 Tomum Aprilis exhibuimus, ii anni accurate distinguantur.*

Ottonis I coronatio a Joanne facta,

ejusdem Bulla aurea.

7 *Aliud insigne* Joannis XII *monumentum extat in Lateranensi olim Secretario, per ipsum extructo; et nunc in sacellum S. Thomæ Cantuariensis converso supra portam ubi scilicet ipse cum Cardinalibus et Clero sacris se induebat vestibus, post persolutas Horæ sextæ preces processurus ad aram : quo simul et annus* DCCCCLX *continetur quando fabrica illa absolutionem accepit ; et sacrificalis Casulæ forma, habitusque Diaconalis et Clericalis pulchre exprimitur : quare operæ pretium visum est, ipsum ex Raspono rursus æri incisum hic exhibere.* F

Secretarii ab ipso structi monumentum in Laterano,

3 Idem

IOHANNES PP·XII·ANNO·DÑI·DCCCCLX·

A JOANNES XII. *Indulgentiæ a Joanne 12 concessæ quales.*

8 *Idem Cæsar Rasponus lib. 2 caput 14 sic exorditur.* Innumerabilis propemodum est spiritualium thesaurorum omnis generis omnisque præstantiæ copia, quibus hanc Ecclesiam eximia summorum Pontificum liberalitas ac indulgentia locupletavit; ne quid a fidelibus ejus cultus venerationisque studiosis, eorum quæ ad promerendam peccatorum suorum veniam expiationisque post obitum subeundæ remissionem pertinent, aliunde sit requirendum. Quidquid enim insignis atque præcipui, vel ad mercedem justorum vel ad solatium pœnitentium, Apostolica dispensatione umquam obtinuit, aut longinqua S. Jacobi Compostellani peregrinatio, aut periculosa Hierosolymorum Sepulcrique Dominici adoratio, seu quid aliud usquam sanctimonia ac religione visendum adorandumque est, id omne veteres Romani Pontifices ad augendam hujus Basilicæ venerationem certatim ei detulere; præcipueque Joannes XII, collabentis ejusdem ædificii restaurator, ac Bonifacius VIII. Quibus quidem adeo multa visa sunt Indulgentiarum reliquorumque spiritualium privilegiorum hic attributa beneficia, ut numerum inire opus humana virtute sublimius judi- B carint. Verum hæc omnia generatim et sine ulla dierum et operum ad hujusmodi gratias spectantium mentione. *Operæ pretium profecto esset ipsa Bullarum verba videre, si placuisset Raspono ea dare legenda; quod autem non dederit ut alias solet, haud caret aliqua suspicione ambigui sensus, in ipsis si exhi-* D *berentur facile notandi. Interim observo istam communicationem privilegiorum peregrinationibus Hierosolymitanæ aut Compostellanæ attributorum, non posse nisi a* Bonifacio VIII *esse, cum primum seculo* XII *innotuerint Indulgentiæ eas obeuntibus addictæ. Ad* Joannem *omnino spectare debet, quod ejus Bulla nullam mentionem faciat* dierum operumve, *unde confirmatur (quod alibi diximus) necdum tunc usitatas fuisse determinatas certorum dierum ac carenarum Indulgentias: an autem generales termini tales sint, ut in iis deprehendi possit rudimentum aliquod ejus qui sequenti seculo magis explicare se cœpit usus Indulgentiarum, docere nos ipsa deberet Bulla, quam vel ideo plurimum optavi videre, sed obtinere necdum potui exemplar.*

9 *Porro sepultum* Joannem *ait Rasponus,* in ipsa porticu *juxta fores Basilicæ Lateranensis quod facile credidero: non item ejus esse Epitaphium quod recitat, multis magnæ virtutis laudibus plenum, præsertim ab unitate ecclesiastica pulso schismate reformata quapropter etiam* Augustis carus *extiterit. Certius de eo credemus Canonico Romano, dicenti esse ipsum* Joannis XVIII, *in Vaticano sepulti; quod et Epitaphii istius verba innuunt, et Augustorum pluralis numerus. Duodecimo non conveniens; cujus tempore solus imperabat* Constantinus Porphyrogenneta, *exauctorato jam pridem cum filiis Romano socero et Imperii collega.* *sepultura.* E

CXXXIV LEO VIII

Ab an. 963 ad 965 an. 1, men. 4.

LEO, natione Romanus, S. R. E. Protoscriniarius, regnante Otthone I et imperante Nicephoro Phoca, ordinatus proxima post Synodum habitam contra Joannem Dominica, III Decembris, anni DCCCCLXIII: expulsus ante XXIII Februarii, anno DCCCCLXIV; receptus a Romanis fame subactis, post XXIII Junii; Pontificatus titulum partim Romæ, partim in castris apud Imperatorem, atque iterum Romæ gessit, annum I, menses III: defunctus anno DCCCCLXV, initio Aprilis.

Tempus Sedis

Præter annum I *Pontificatus,* menses III *retineo cum Maximiano Scoto, Wernero Rollewinck, Stella et Platina; quamvis Hermannus Contractus, Gotfridus Viterbiensis, et MS. nostrum solum* III *numerent.* C *Idem Viterbiensis* annos II *habet, quod errori librarii imputandum dixero.*

Successionis ordo.

2 *Gerbertus Remensis Archiepiscopatus invasor, in Actis Remensis Synodi a se vel suo jussu scriptis,* Leonem *identidem appellat* Neophytum, *credo quod sacrorum Ordinum expers vixisset usque ad suam intrusionem. Ita certe* Neophyti *nomen acceptum fuisse, jam inde a tempore S. Gregorii Magni docet ejus Epistola* III *libro* 7. Sicut tunc, *id est in primitiva Ecclesia,* Neophytus dicebatur qui initio in Sanctæ fidei erat conversatione plantatus: sic modo Neophytus habendus est, qui repente in Religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores sacros irrepserit: *et Hincmarus Remensis,* Neminem ex laicis Neophytum, id est, noviter attonsum et sine disciplina, vel non per tempora constituta ad Ecclesiasticos gradus provectum, Episcopum eligatis. *Cumque hoc vitium æque ac simonia et concubinatus, paulatim invaluisset, laudat* Gregorium VII *Hugo Flaviniacensis,* quia de Sanctuario Dei Simoniacam et Neophytorum hæresim, et fœdam libidinosæ pollutionem, volebat expellere. *Neque vero absonum est, si* Protoscriniarii *dignitas, non multum a Cancellarii dignitate diversa, penes personas laicas eo tempore fuerit, quales erant etiam ipsi* Scriniarii *sive* Notarii Apostolici, *quibus ille præerat. Placet autem Gerbertum audire, ubi infelicem Ecclesiæ hoc tempore conditionem, et qualiumcumque Pontificum successionem describens sic loquitur.* Vidimus Joannem, cognomento Octavianum, in volutabro libidinum, etiam contra eum Ottonem, quem Augustum creaverat, conspirasse: quo fugato, Leo Neophytus F in Pontificem creatur: sed Ottone Cæsare Roma discedente, Octavianus Romam redit, Leonem fugat, multaque cæde Primorum in Urbe debacchatus cito moritur. Cui Benedictum Diaconum, cognomento Grammaticum, Romani substituunt. Eum quoque Leo Neophytus, cum suo Cæsare non multo post aggreditur, obsidet, capit, deponit, perpetuoque exilio in Germaniam dirigit. *Ita ille, iniquiori quidem in Romanam Sedem animo, cui causam suam probare nequiverat; veraci tamen eatenus calamo, quatenus ordinem successionis modumque declarat.*

3 Baronius, *aliique recentiores, passim excludunt* Leonem *hunc a numero legitimorum Pontificum: neque sane id esse potuit, quoad vixit* Joannes. *Sed cur non possimus credere,* Benedictum *quem* Joanni *mortuo suffecerunt Romani anno* DCCCCLXIV, *virum utique humilem et sanctum, in Romana Synodo depositionis suæ sententiam, licet injustam, ratam tamen habuisse, ne contranitendo nihil nisi malum sibi, Ecclesiæ vero scandalum accerseret? Sentiat unusquisque de* Leone *ut volet: nobis consultius videtur ejus saltem nomen eo ordine ponere, quo antiqui omnes ponendum censuere, suoque usu comprobavere sequentes ejusdem nominis Pontifices. Etsi enim fortassis verus Pontifex non fuit, sub* *An fuerit verus Pontifex?*

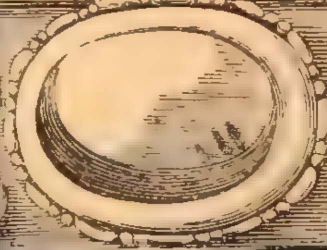

CXXXIII IOANNES XII

CXXXIV LEO VII

CXXXV BENEDICTUS V

CXXXVI IOANNES XIII

A *alius* Leonem IX *dicere: quod et alios passim fecisse videbimus. Qui autem id facere noluerunt scriptores, in iis qui postea nomen* Joannis *habuerunt, mirum quantum conturbant Lectorem suum aut nescientem aut non recordantem, quod alius nominis numerus in Pontificiis brevibus et veterum scriptis usurpetur, alius ex recentium quorumdam calculo, unius Baronii judicio se aptantium, invectus sit. Extat porro* Leonis VIII *præter alia alibi apud Ughellum tom.* 5 *col.* 45, *Privilegium Rodaldo Sanctæ Aquilejensis Ecclesiæ Patriarchæ*, datum, in sacratissima æde Petri Apostoli Idibus Decembris, anno Pontificatus Leonis primo, Imperante Otthone anno II, *id est, octavo susceptæ ordinationis Pontificalis die.*

Aquitani in schismate, pro Papa notant: Salomone regnante.

4 *Est autem hoc loco notatu digna observatio eruditissimi viri Joannis Beslii, post Historiam supra citatam Pictaviensium Comitum et Ducum Aquitaniæ pag.* 136, *suggerentis, Aquitanos cum vellent anno Regni conjungere annum Pontificatus, in hujus temporis perplexitate, cum tres pariter viverent Papæ dicti, scribere maluisse nomen* Salomonis, *sive ut significarent, Deum esse cujus suprema sapientia Ecclesiam regat et Apostolicam Sedem conservet, sive alia qua-* B

D *cumque ex causa, movente Aquitaniæ Ducum Cancellarium ad hujusmodi formulam usurpandam. Ita in chartulario S. Hilarii Majoris Pictavis reperiri ait diploma*, Datum mense Martio Feria III, luna XXIII, Lothario Rege, Salomone regnante, *anno* DCCCCLXIII. *Cum autem posthac* Benedictus *et* Bonifacius, *uterque* VII, *unitatem Ecclesiæ iterum distraxissent, aliud legi*, Datum mense Junio, regnante Lothario Rege, anno D. N. Jesu Christi DCCCCLXXIII, Salomone Papa: *ac denique contendentibus de Papatu* Gregorio V *et* Joanne XVI, *tertium quoque haberi*, Datum mense Februario, regnante Hugone Rege, anno ab Incarnatione Domini Jesu Christi DCCCCXCII, Salomone Papa. *Ubi nota Aquitanos, qui primum seculo* X *sub Gulielmo III cœperunt annos æræ Christianæ ad publicorum instrumentorum subsignationes adhibere, id fecisse more Gallico, et tale est inter Probationes prælaudatæ historiæ productum pag.* 284, Datum mense Januarii, regnante Lothario Rege anno DCCCCLXIX, Indictione XIII, *quando nos* DCCCCLXX *numeraremus; unde intelligas tertium diploma ex præcitatis, spectare ad annum* DCCCCXCIII, *a Januario incipiendum.*

LEO VIII.

E

CXXXV BENEDICTUS V

Ab an. 964 *ad* 965.

BENEDICTUS, natione Romanus, S. R. E. Diaconus, regnante Ottone et imperante Nicephoro anno DCCCCXLIII, ordinatus XXIX Maji in Dominica I post Pentecosten, saltem ultra diem XXIII Junii verus Pontifex: et rursus, postquam in Saxonia exulantis restitutionem Otto decrevit uno fere anno post: atque ita sedisse dicitur universim menses II, usque ad II Julii, quo obiit Hamburgi in Saxonia, anno DCCCCLXV, translatus Romam sub Ottone III anno DCCCCXCIX. Post ejus obitum vacavit Episcopatus usque ad I Octobris.

Bimestre ejus quomodo numerandum?

Platina *inter* Joannem *et* Benedictum *tantum* XII *dies numerat: sed potuit fuisse deceptus ab aliquo, qui* II *descripserat pro* II: *nimis enim expresse Regino dicit, quod* Joannes II Idus Maji rebus humanis excessit, *nec credibile est ante Dominicam ordinatum esse* Benedictum. *Ab hoc autem die, usque diem depositionis suæ, non est integer mensis: est ergo verosimile,* bimestre *eidem adscriptum compleri per mensem et amplius, quo vixit anno sequenti, post reditum et ab Ottone decretum. Quod confirmat opinionem* C *nostram de assensu per eum præstito in suam depositionem, quando sine Imperatoris consensu factam Ordinationem Synodus invalidam judicavit. Potuit certe vir Sanctus, ut dixi, quamvis injuste depositus, noluisse ut sua causa schisma fieret; ideoque abdicasse, quod citra gravius malum non poterat retinere. Nullam ei imaginem dederat Cavallerius, quem verum Pontificem fuisse non existimabat: sed dederat unam* Stephano, *Electo post* Zachariam, *quem ad numerum facere non arbitramur, totius antiquitatis exemplum potius quam Baronium aliter facientem secuti. Typographus ergo, nesciens quomodo* Benedictum V *exprimeret, et habens supernumerariam* Electi *istius imaginem sculptam, hanc illius loco substituit ne nullam poneret; quod ei indulgendum censui.*

Exilium et mors Hamburgi.

2 *Adamus Bremensis in chronica sic de eo scribit lib.* 3 *cap.* 6: Reversus in patriam *Adaldagus*, Archiepiscopus *Hammaburgensis*, duxit in comitatu suo Benedictum Papam ordinatum, sed ab Ottone Imperatore depulsum: quem ille in Hammaburg custodiæ mancipari præcepit: Archiepiscopus vero magno cum honore usque ad obitum eum detinuit. Nam vir Sanctus litteratusque fuisse dicitur: qui et dignus Apostolica Sede videretur a populo Romano, nisi quod per tumultum electus est, expulso eo quem ordinari præceperat Imperator. Igitur apud

nos in Sancta conversatione vivens, aliosque sancte vivere docens, cum jam Romanis poscentibus ab Cæsare restitui debuisset, apud Hammaburg in pace quievit; cujus transitus III Nonas Julii contigisse describitur. *Ita editio Francofurtensis anni* 1609, *per Erpoldum Lindebrogium curata. Baronius in alia editione* quarto Nonas *legit. Regino, quamvis in* Benedictum *iniquior, non dissimulat tamen, quod* Imperator, celebrata B. Joannis Baptistæ nativitate, *in cujus* Vigilia urbem cœperat, et Sanctorum Apostolorum festivitate, Roma revertens, infeliciori quam speraverat omine in redeundo est fruitus; nam tanta exercitum ejus pestis et mortalitas invasit, ut vix vel sanus quis a mane usque in vesperam se victurum speraverit. *Dithmarus vero Episcopus Mersburgensis in chronico, quod usque ad annum* MXVIII *perduxit, agnoscit pœnam fuisse violentiæ, contra* Domnum Apostolicum Benedictum *exercitæ*, quem nullus absque Deo judicare potuit. *Idem dicere de* Joanne XII *potuisset, quamvis scelesto.*

Divina ultio depositionem secuta.

F

3 *Postea vero ad annum* DCCCCXCIX *hæc rursum de eo scribit jam citatus Dithmarus:* Raco, *Electus Bremensis Archiepiscopus, Romam proficiscens ordinandus,* jussu dilecti Senioris sui, *Ottonis videlicet III*, ossa Papæ Benedicti (sicut ipse prælocutus est) de Hamburg Romam reduxit. Namque Pater venerabilis, Domnus inquam Apostolicus, dum in exilio esset in Christi servitio studiosus, et adhuc Aquilonaris hæc pars optata pace gauderet: Hic, inquit, fragile corpus meum debet resolvi: et post hæc omnis ista regio hostili gladio desolanda, ferisque inhabitanda relinquetur, et ante translationem meam non videbit indigena pacem firmam: quandocumque vero domi resideo, Apostolica intercessione Paganos quiescere spero. *Mirum est igitur nullam ejus uspiam Romæ superesse memoriam, vel* *saltem*

Corpus Romam relatum.

BENEDICTUS V.

A *saltem ex scripto alicujus sciri, in quam ecclesiam delata sacra ossa fuerint : quod tamen non officit certitudini testis, loco et tempore tam propinqui : et dum alia ecclesia, nulla exprimitur, supponere possum ad Decessorum suorum communem sepulturam, id est,* in Apostolicam tumbam *esse depositum, sicuti supra de* Theodoro II *legimus.*

Martyrium eidem affictum,

a Krantzio refutatum

4 *Translationem prædictam ignoravit Albertus Krantzius in sua metropoli, lib.* 2 *cap.* 4 *et lib.* 3 *cap.* 20 *ac sequentibus, refutans fabulam de* Benedicto Papa IV, *una cum aliis multis in urbe Hamburgensi Martyrium passo a Wandalis, tempore Ludovici Pii. Hanc enim fabulam natam ostendens occasione tumulati ibidem* Benedicti V, *lib.* 2 *ait, ipsum* in choro majoris ecclesiæ tumulo eminenti conquiescere ; *et lib.* 3 *dicit, quod* in choro Hamburgensis ecclesiæ cernitur tumulatus, extructo postea eminenti sarcophago : *allegat etiam sæpe inscriptionem sepulcri, quæ testetur* animi dolore confectum in pace quievisse, cum Imperatore placato revocandus in patriam ad Pontificatum duceretur. *Hoc indicio admonitus, rogavi nostrum ibidem nunc Sacerdotem, R. P. Henricum Isaac, zeli Apostolici Missionarium, ut ipsum tumulum mihi delineandum, et Epitaphium fideliter exprimendum curaret. Fecit is benigne quod rogabatur, misitque* B *imaginem hic appositam, ubi exprimitur asaroti seu le-*

vigati operis tumulus, paulo plus quam pedem unum communi extans pavimento, neque multo latior quam pedes tres, septem vero cum dimidio longus ; in cujus superficie spectatur effigies Episcopi, in actu benedicentis baculoque Pastorali prementis caput draconis sub pedibus strati ; in limbo subtus currente, ad caput quidem pedesque visuntur a Benedicto *prædicti tumultus bellici, ex uno vero latere mysteria Annuntiati, Prædicantis, Crucifixi et Judicantis Christi ; ex altero ejus* D *duodecim Apostoli. Constat universum lateribus coctis, ea materia inducta nitentibus, quam Tacitus, libro de Moribus Germanorum,* Glesum *ab iis vocari ait (unde hodie* Gleysesteenen, Gleyse-potten, Gleyse-schotels *dicuntur) qualibus laterculis nobis et parietes et pavimenta ut splendeant obducere moris est. Figuris color albus, fundo viridis : duodecim autem ejusmodi lateres totam cænotaphii superficiem componunt. Epitaphium charactere vetusto, sed optime distincteque, spectabili totius asaroti limbum circumiens, hoc legitur.* Benedictus Papa, qui de Sede Apostolica per violentiam amotus, et post cum revocaretur, obiit Hamburgi anno Domini DCCC quadragesimo primo, quinto Nonas Julii, et sepultus est hic.

5 *Ceterum ex erroribus chronologicis, quibus scatet hoc Epitaphium, non diem, non annum, aut denique seculum ex vero referens, sed ad* Ludovici Pii *tempora assurgens, satis apparet, non prius constructum fuisse hunc tumulum quam exoleta jam memoria translati Romam corporis temporisque, quo vere obiit* Benedictus *Hamburgi exul. Error autem sic temere commissus in tempore, fundamentum dedisse potuit prædictæ fabulæ ex* Quinto Benedicto *faciens* Quartum, *et ex* Confessore Martyrem, *occasione plurium Martyrum ibi olim cæsorum ab infidelibus, in quorum comitatu fingitur fuisse* Benedictus, *ad eos convertendos huc Romam cum multa societate profectus.* Volavit, *inquit Krantzius* nænia in parietes, picturis commissa ; efferuntur statuæ, de ligno exisæ, velut Martyris pro Christo cæsi. *Petrus Lambecius vir clarissimus, postea Cæsareus Viennæ Bibliothecarius, secundo Originum Hamburgensium libro, qui necdum ad nostras manus perveni., dicitur figuram ejusdem cænotaphii repræsentare sub finem : in primo autem libro quem habemus pag.* 37 *et sequentibus, numerum annorum, suis ut profitetur oculis visum, corrigendum esse prolixe probat* : et dubium, *inquit,* nullum est quin legendum ibi sit DCCCLXII : *deinde censet* ab annis trecentis vel quadringentis, vel extructum vel renovatum esse, sive negligentia sive ἀνισορκσίᾳ istis seculis familiari : *mox autem ad fabulam prædictam de* Benedicti *Martyrio confutandam transit. Eumdem lapidem versandum sibi etiam sumpsit Otto Sperling erudita (ut intelligo) Dissertatione, anno* 1673 *Kilonii edita, quam similiter necdum vidimus, sub hoc titulo,* Monitum Hamburgense-Benedictum, seu de inscriptione et tumulo Benedicti V Pontificis Romani.

cujus occasio sumpta ex cœnotaphio hic expresso,

sed plurium calculis reprobato,

et ante 3 vel 4 secula facto.

E

6 *Baronius videtur existimare,* Benedictum, *statim ab ipso obitu suo cœpisse ab Hamburgensibus coli velut* Martyrem, *propter ea quæ passus est dira et contumeliosa;* uti sancti Martyres iidemque Pontifices, Pontianus atque Martinus, in exilio vita functi : tradunt *enim* nonnulli, *inquit Krantzius,* eumdem, priusquam Imperatori dederetur, à Leone execratum et omnibus ecclesiasticis ministeriis solenniter degradatum et exordinatum fuisse. *Quia autem vera exilii historia notam aliquam videbatur inurere* Ottoni, *ideo putat idem Baronius datam esse occasionem aliam causam Martyrii fingendi. Et huc fortassis conferri potest, quod Asculana Cathedralis Ecclesia in Piceno habeat statuam pectoralem argenteam veteris operis, cui litteris antiquis inscriptum legitur :* Caput S. Benedicti Martyris et PP. *de quo tamen nullum ibi officium fit, non apparet autem cujus* Papæ *id esse possit, nisi hujus. Quidquid sit, dum apud Chrysostomum Henriquez, in Fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis lib.* 2 *pag.* 59, fatetur R. P. Gaspar Rinckens, Carmelitarum Antuerpiensium Prior, se vidisse antiquam Benedicti Martyris imaginem, ubi idem Pontifex in habitu Carmelitarum et pectore transfossus aspicitur, *dum inquam id ille fatetur Chrysostomo; fatetur etiam nobis, Ordinem suum eodem fundamento, quo Sanctos* Dionysium *atque* Telesphorum

F

Fuit id commode intellectum a Baronio.

Eidem temere injectus habitus Carmelitcus,

A rum *Pontifices sibi adscivit, id est nullo; adscivisse sibi illum, de quo Hamburgi narrabatur fabula; in coque errore perseverasse, usque dum Joannes Palæonydorus priori figmento substituit aliud, nihilo minus paradoxum (quod tamen etiam nunc mordicus tenent Carmelitani Speculi recudendi auctores, quia Possevinum nostrum aliosque nonnullos ei vident adstipulatos) et de* Benedicto XII *credi voluit, quod fuit* primo Doctor Theologiæ Ordinis Carmelitarum, deinde assumptus in Abbatem in ordine S. Benedicti anno MCCCXXXIV. *Sed amente amentior sim, si non potius credo ipsimet* Benedicto XII, *de se sic scribenti:* Hujus quoque Ordinis *(de Cisterciensi loquitur)* ab adolescentia nostra perseveranter jugum sustulimus, et in eo alumni effecti, per temporum curricula diuturna crevimus, tam in illo quam extra illum, successivis Prælationis honoribus.

atque temere transfertur in Benedictum 12

7 *Bonus Henriquez, unum curans ut suis Cisterciensibus totum vindicet* Benedictum XII, *pacandis Carmelitis offam (ut sic loquar) objicit, iisque* Benedictum V *relinquit, de eo intelligi patiens hoc epitaphium, a Possevino relatum; et Duodecimo, Avenione coronato ac sepulto, Ordinemque Cisterciensem a juven-*B *tute professo, neutiquam applicabile:* Hic jacet Benedictus, quem Carmelus protulit, Casinus aluit, Vaticanus coronavit *Recitat illud Possevinus noster, tamquam* in æde Divi Petri *ætate sua legeretur. De quo cum nihil habeat Canonicus Romanus, antiquas Basilicæ Vaticanæ inscriptiones seculo* XII *colligens, neque Appendix Antiquarum inscriptionum nescio quo Manlio auctore identidem allegata a Baronio, veluti sub hujus seculi* XIII *initium primum edita in lucem; verosimile fit vel tale nihil in Vaticano unquam lectum fuisse, sed Possevino id esse ab aliquo impositum, vel catenus fuisse neminem, qui crediderit Epitaphium istud esse alicujus Romani Pontificis. Si in rerum natura fuit aliquando* Benedictus *quidam, professione Carmelita, arte poeta, huic dixerim a Pontifice, quopiam, bonarum artium fautore, annuam super Cassinense monasterium pensionem assignaram, ac tandem lauream Poeticam in Vaticano datam. Et sic esset facilis intellectus Epitaphii istiusmodi, si vere ullum aliquando extitit: nobis satis est ostendisse, nihil ipsum facere ad historiam Romanorum Pontificum, relicta Carmelitis libertate divinandi de eo, quem Auctor Epitaphii, si non ex cerebro suo finxit, vere potuit significasse.*

auctoritate alicujus epitaphii,

D

BENEDICTUS V *nihil ad Pontifices pertinentis.*

8 *Quod ad Interpontificium attinet, vacasse Sedem post* Benedictum *dicit Platina dies* XX *vel* XXX *: quod cum dici nequeat cum respectu ad abdicationem* Benedicti, *(post hanc enim ne ad unum quidem diem vacavit Sedes) sed intelligi debeat per respectum ad mortem; præsumere libet, excidisse Platinæ numerum mensium duorum, cui addi debuerint* dies *non* XXX, *sed* XXV, *atque ita pervenietur ad* I Octobris, *quæ Dominica fuerit: et habebitur congruum tempus sex fere mensium omnibus rebus digerendis, quæ inter* Leonis VIII *obitum et* Joannis XIII *ordinationem intercesisse constat. Tota autem ratio temporis confirmabitur in obitu ipsius* Joannis, *qui non sunt eum ante Octobrem fuisse ordi-*E *natum. Nunc solum adverto, eo tempore quo nondum ordinata erat, ut nunc, veredariorum per dispositos equos commeantium opportunitas, omnia fuisse per missos expressos peragenda: hi autem primum Roma in Germaniam ad* Otthonem *debuerunt venisse, tum ab hoc mitti Hamburgum ad revocandum* Benedictum; *indeque reverti ut mortuum nuntiarent, ac demum cum Legatis Cæsareis redire Romam; quo per æstivos calores non datur accessus nisi cum præsenti mortis discrimine. Quid ergo abs re dicimus, cum putamus non potuisse ad Consecrationem novi Pontificis procedi ante* Septembrem *finitum?*

Interpontificii ratio.

CXXXVI JOANNES XIII

JOANNES, natione Romanus, ex patre Joanne Episcopo, ipse Episcopus Narniensis, coronatus I Octobris in Dominica imperantibus Otthone et Constantino, anno DCCCCLXV; sedit annos VI, menses XI, dies VI: obiit VI Septembris anni DCCCCLXXII, depositus in Basilica S. Pauli a dextris ingressus: et cessavit Episcopatus usque ad XXII Septembris.

Ab an. 965 *ad* 972, *an. m.* 11 *dies* 6.

C

Chronologiæ, sub Epitaphio signatæ, ratio,

Epitaphium etiamnum legi in prædicta S. Pauli Basilica, cum subjecto eis die atque anno Depositionis seu Obitus, testatur *Baronius *ipsumque sic recitat:*

Pontificis summi hic clauduntur membra JOANNIS:
Qui prudens Pastor persolvens debita mortis,
Istic præmonuit moriens sua membra locari;
Quo pietate Dei resolutus nexibus atris,
Inter Apostolicos cœlorum gaudia metat,
Plaudat, et exultet sociatus cœtibus almis.
Dicite corde pio relegentes carmina cuncti,
Christe, tui famuli misertus scelera purga,
Sanguine qui sancto redemisti crimine mundum.

Hic vero summus Pontifex Joannes in Apostolica Sede sedit annos septem: depositionis ejus dies IIII Idus Septembris, ab incarnatione Domini anno DCCCCLXXII.

2 *Vides hic annos rotundo signari numero; ad confirmandam autem Chronologiam nostram facit instrumentum de erectione Beneventani Episcopatus, per hunc Papam facta, prout ex originali ipsum accuratissime edidit Ughellus tom.* 8 *col.* 92, Scriptum per manum Stephani Scriniarii S. R. E. in mense Maji Indict. XII. *Post ipsius vero* Joannis Sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ XIII Papæ, manu propria *factam subscriptionem, et* signum Domni Ottonis piissimi Imperatoris, *atque subscriptiones viginti trium Episcoporum, ac septem S. R. E. Cardinalium additur:* Datum IIII Kalen. Junii per manum Guidonis Episcopi sanctæ Silvæcandidæ Ecclesiæ et Bibliothecarii sanctæ Sedis Apostolicæ, anno Pontificatus Domini nostri Joannis XIII Papæ quarto, Imperatoris Otthonis Majoris IIII et Minoris II, Indictione supra dicta XII, anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXIX.

ex ejus Brevi,

F

3 *Acta ejus in compilatione MS. nostri sic enarrantur:* Hic comprehensus est a Rofredo Campaniano Comite, cum Petro Præfecto et adjutorio vulgi, populi, qui vocantur * Decarcones: recluseruntque eum in castello S. Angeli: et exinde eum extrahentes mandaverunt eum in Campaniam in exilium: mansitque in exilio menses X et dies XXVIII. Opitulante autem misericordia Dei interfectus est Rofredus Comes, a quodam Joanne, cum filio: et reversus est Joannes Papa Romam in suum honorem. At ubi deveniens Romam Otto Imperator audivit quanta fecerant Romani prædicto Joanni Papæ, comprehendit Romanorum Consules, et ultra montes direxit in exilium: de vulgi populo, qui vocantur Decar-

Acta ex MS. nostro confirmata

* *an* Decarchones I. Decuriones.

JOANNES XIII. *Pœnæ de ejus hostibus sumptæ.* * imo Antonini.

A carcones, duodecim suspendit in patibulis : Petrum autem Præfectum, per quem omnia mala perpetrata sunt, in potestatem Papæ dedit. Qui prædictus Joannes Papa fecit ei abscindi barbam, et per capillos capitis sui eum suspendit in caballum * Constantini, ad exemplum omnium, ut videntes deinceps metuerent talia facere. Expoliatum autem miserunt eum super asinum, ex adverso, caput ejus ad caudam asini, et posuerunt utrem in capite ejus pennatum : similiter et in coxis ejus duos utres, et tintinnabulum ad collum asini. Et sic per totam Romam flagellatus et ludibrio habitus, missusque in carcerem, per multa tempora maceratus est : et postea ad Imperatorem dederunt, et ultra montes direxerunt. De Roffredo vero Comite et Stephano Vestiario, quia mortui erant, jussit Imperator effodere sepulcra eorum, et ossa eorum foras projici.

4 *Auctor Appendicis ad Reginonem exilium* Joannis *ad annum* DCCCCLXVI, *ad sequentem vero refert reorum supplicium. Fortassis contra hunc quoque assumptus prætextus fuerit, quod, cum Episcopus Narniensis esset,* D *causarentur perduelles fieri non potuisse Pontificem Romanum. Insignem vero Pontificii hujus memoriam quotannis Ecclesia facit in Lect.* ui *pro S. Petri ad Vincula Kal. Augusti, narrans miraculum anno* DCCCLXIX *patratum interventu* Joannis *Papæ, sacra Vincula applicantis Comiti cuidam, ex familia Ottonis Imperatoris, ab hoc ad illum misso, ut liberaretur a spiritu qui eum misere divexabat.*

Rebellionis causa.

5 *Stella et Platina paulatim incipiunt notare dies vacantis Sedis, et hic quidem notarunt* dies tantum XIII : *sed cum de die constet, quo mortuus* Joannes, *nec verosimile sit mutatum aliquid in observatione Dominicæ, quam posthac etiam plurima certissima exempla probabunt; velim credere, antiquioris Catalogi, non auctori, sed transcriptori accidisse, ut pro* XII *legeret ac scriberet* XIII, *his includendo ipsum diem quo mortuus est Papa, quemadmodum deinceps sæpius usu veniet. Itaque ad* XXII *Septembris Sedis vacationem extendo.*

Interpontificium dierum 15.

B CXXXVII BENEDICTUS VI E

Ab an. 972 ad 974, an. 1, men. 6, d...

BENEDICTUS, natione Romanus, ex patre Ildebrando, imperantibus Otthone I et Joanne Tzemisce, ordinatus XXII Septembris in Dominica, DCCCCLXXII : sedit annum I, menses III : obiit circa finem Martii, anno DCCCCLXXIII : et cessavit Episcopatus diebus paucis usque in Aprilem.

Benedicti captivitas.

Continuator Catalogi in MS. nostro : Iste comprehensus est, *inquit*, a quodam Cencio, Theodoræ filio, et in castellum S. Angeli retrusus, ibique strangulatus, propter Bonifacium, quem miserunt vivente eo Papa, *forte* Papam. Centius *autem sic compendio dictus, videtur esse* Crescentius *ille, cujus Epitaphium a* Baronio *profertur ad an.* 996 *num.* 11, *ubi dicitur.*

Quis auctor injuriæ?

Eximius civis Romanus, Dux quoque magnus,
Ex magnis magna proles generatus et alta,
Joanne patre, Theodora matre nitescens.

Hic in pœnam sacrilegi istius facinoris immisso divinitus morbo castigatus, ad S. Bonifacii factus est monachus : Theodoram *autem et* Joannem *haud immerito eos hic intelligit* Baronius, *quorum supra turpem amo-* C *rem vidimus in Apostolicæ demum Sedis erupisse infamiam,* Joanne *ad summum Pontificatum provecto : nec enim natalium talium dedecus* Crescentio, *eorum filio, viam præcludere poterat ad summos in Romana Urbe gradus, opibus maternis paternaque dignitate suffulto.*

Succedit ei Benedictus,

2 *Hermannus Contractus, in correctiori et locupletiori operis sui exemplari, quod post recognitionem et emendationem ab Auctore factam repertum est in monasterio S. Georgii in Hercinia silva, indeque cum prioris operis textu ex Sangallensibus MSS. antea vulgato simul editum, inter alios Germanicæ historiæ Scriptores illustres an.* 1585 *Francofurti; Hermannus, inquam Contractus ad annum* DCCCCLXXIII *ita habet :* Romæ Benedictus Papa, a Romanis criminatus, strangulatur; et eo vivente Bonifacius Papa ordinatur : sed post annum et mensem expulsus Constantinopolim petiit : et Benedictus VII, Sutriæ Episcopus, Papa CXXXVIII, sedit annis IX.

3 *Neuter scriptor uspiam meminit* Doni : *quem tamen inter* Benedictum VI *et prædictum* Bonifacium VII *collocant Marianus Scotus, Gotfridus Viterbiensis, Wernerus Rollewinck, Compilatio Chronologica, Stella et Platina. Onuphrius autem Panvinius, nolens illum præterire, nec tamen audens eum post* Bonifacii *ejectionem inducere in Sedem, præposuit eum* Benedicto VI : *et hoc secutus est* Baronius *aliique post eum. Utinam ipsius* Doni *extaret epistola aliqua, certa Indictione et die signata! explicaret illa difficultatem omnem. Ego existimo pauciorum silentium non posse plurium assertioni officere ideoque tenere malo ordinem quem omnes ii tenuerunt, qui* Donum *inter Pontifices numerarunt : et credo* Bonifacium *ordinatum esse* I *Martii, hæc enim eo anno Dominica erat. Atque hoc* F *respectu fortassis Viterbiensis* Benedicto *supra annum solum dat menses quinque, non computato eo quem egit in carcere.*

non tamen immediate,

4 *Postquam vero de hujus morte constitit, censeo collectos bonos, quibus displicuerat vis ei illata, quique intelligebant Pontifici viventi alium legitime superordinari non potuisse, animis viribusque resumptis ejecisse* Bonifacium, *atque ad Canonicam legitimi Pontificis electionem ordinationemque* Doni II *processisse, initio Aprilis. Cur autem hic omissus fuerit a duobus initio nominatis Scriptoribus, quis divinabit? Fortassis, posito jam in ordine* Bonifacio, *superfluum judicaverint ponere* Donum, *qui contra eum fuit ordinatus. Nos tempus, quo etiam* Bonifacius *iste verus Papa fuit, infra reperturi, hic, eum tantisper ut Antipapam ponimus, deinde* Donum.

sed post Donum 2,

BONI-

A D

BONIFACIUS VII ANTIPAPA

BONIFACIUS, antea Franco, hac vice dumtaxat sedit mense uno, quo vixit in carcere Benedictus VI, sacrilege ordinatus I Martii anno DCCCCLXXIIII in Dominica; mortuo autem Benedicto mox expulsus, fugit Constantinopolim : de quo plenius post sequentes Pontifices tres.

Porro *sicuti* Octavianus *electus, in ordine Pontificum* CXXXIII, *assumpsit nomen* Joannis ; *ita hic proprium* Franconis *nomen, convertit in* Bonifacium : *credo quod utrumque nomen prorsus gentile non satis convenire videretur Vicario Christi : quod tamen Latine vel Græce reddi potuisset* Liberius *vel* Eleutherius.

CXXXVIII DONUS II

DONUS, natione Romanus, imperantibus Otthone II et Joanne Tzemisce, anno DCCCCXXIIII, ordinatus initio Aprilis, puta die II, Dominica Palmarum, sedit annum I, menses III, defunctus mense Octobri anni DCCCCLXXII, et sepultus ad S. Petrum : *Ab an. 974 ad 975, an. 1, m. 6, dies . . . .*

B et cessavit Episcopatus usque ad XIX Decembris. E

Ejus laus. Hic *inquit Stella*, *et iisdem fere verbis Platina*, Benedicto Pontifici suffectus, multæ modestiæ et integritatis vir fuit : et propterea nulla injuria affectus, neque ignominia notatus : qui tandem moriens in B. Petri Basilica sepultus est.

Eo mortuo, 2 *Imperium Romanum hoc tempore tenebat* Otto II, *anno* DCCCCLXVI *in festis natalitiis a* Joanne XIII *coronatus Imperator coram patre : a cujus morte, anno* DCCCCLXXIII, VII *Maji obita*, *annus agebatur tertius*, *quando obiit* Donus. *Hoc autem defuncto videntur Romani, factionibus variis implicati circa electionem successoris, Bonifacianis satagentibus pro ejus reductione, legendi Pontificis arbitrium detulisse Imperatori ; seu potius ab eo petivisse Legatos*, *qui Electioni faciendæ præsentes, turbas, quæ futuræ timebantur, impedirent.* *Pontificatus S. Majolo offertur et recusatur,* *Tali igitur occasione factum fuerit, ut* S. Majolum *ex Burgundia ad se venire petierint* Ottho *Junior ejusque mater* S. Adaleidis , *deque eo ad Pontificatum promovendo studiose consultarint ; uti in ejus vita ad* XI *Maji ex MS. data narrat Nalgoldus. Cum autem hic excusari se petiisset impetrassetque*, *Missi Romam Legati cum mandatis sunt, ut quem dignissimum libera electione censuisset Clerus*, *eum quiete ordinandum curarent : quibus in itionibus reditionibusque et Legatorum et* S. Majoli, *facile potuit impendi spatium decem hebdomadarum*, *quale inter* Doni *mortem et Successoris Ordinationem fluxisse arbitramur.* *unde longius interpontificium factum.*

3 Baronius, *nullo sententiæ suæ allegato auctore (hunc autem scimus primum ac solum eatenus fuisse* Onuphrium) *post* Joannis XIII *mortem collocat trimestrem* Doni *Pontificatum anno* DCCCCLXXII, *eique* XIII *Kalendas Januarii (ut putat, defuncto, substituit* Benedictum VI, *cui strangulato successerit anno* DCCCCLXXIII Bonifacius *invasor*, *Sedemque tenuerit annum unum ac mensem unum ; verum uti tyrannus non nominetur ab antiquioribus, anno autem sequenti* LXXXII *fuerit expulsus a* Benedicto VII. *Nobis hæc probari non possunt, propter contrarias antiquiorum assertiones*, *probatas ac proferendas : quinam autem sint illi qui* Bonifacium *excluserint a numero Pontificum, hactenus ignoro : tantum enim abest ut fecerint aliqui eorum quos novimus*, *ut econtra quidam* Donum *omiserint, sicut vidimus.* *Ordo successionis turbatus ab aliis*

C F

CXXXIX BENEDICTUS VII

BENEDICTUS, natione Romanus, Sutrinus Episcopus, ex patre David, propinquus Alberici Romani Consulis, imperantibus Otthone II et Basilio ac Constantino Fratribus, inthronizatus XIIII Decembris in Dominica, anno DCCCCLXXII; sedit annos IIII, menses III, dies XXII: obiit X Julii anno DCCCCLXXXIII : sepultus in ecclesia, sanctæ Crucis in Hierusalem dicta: et cessavit Episcopatus mensem I, dies III, vel menses III, dies IIII. *Ab an. 975 ad 984, an 8, m. 6, dies 22.*

Epitaphio *ejus mox dando hæc nota subditur : D. X. M. id est die decimo mensis, IVLII IN APOST. SEDE RESIDENS IX AN. ABIIT AD CHRISTVM INDICT. XII. Hinc Gotfridus Viterbiensis et MS. nostrum* annos IIII *sedisse* Benedictum *scribunt, numero scilicet rotundo, cum verba Epitaphii legi possint*, Residens anno nono : *quibus ex Mariano Scoto, Wernero Rollewinck, atque Platina addo* menses III, *rursumque notatos a Mariano* dies XX, *suppleo ad* XXII, *ut coronatio facta sit in Dominica. Sicuti autem justum annorum numerum excedentes Marianus et Wernerus, numerant, præter dictos menses, annos* X : *sic defectu peccat Hermannus Contractus*, *solum* VII *annos scribens. Res tota claret ex Indictione* XII, *quæ cum anno Christi* DCCCCLXXXIII *concurrit. Effigies* Benedicti VII *et* Benedicti IX *tales et eo ordine vide, quales et quo Ordine Cavallerius dedit : quamvis enim ordinem mutaverit posterior editio Ciccarellæ*, *apparet tamen sculptoris incuria aliqua id potius esse factum, quam deliberato et fundato Ciccarellæ judicio.* *Tempus sedis.*

2 *Epitaphium qui composuit, insulsus et egenus Poeta*, *ex* Sergii III *et* Stephani VI *epitaphiis mutuatus*

A *tuatus aliquot versus, ita illud exorsus est, ut refert* Baronius, *quomodocumque potuit illud transcribens ex lapide corroso, posito in æde sanctæ Crucis in Hierusalem.*

BENEDICTUS VII. *Epitaphium statim a morte positum,*

Hoc BENEDICTI Papæ requiescunt membra sepulcro,
SEPTIMUS existens ordine quippe Patrum.
Hic primus repulit FRANCONIS spurca superbi,
Culmina qui invasit Sedis Apostolicæ.
Cumque Pater (Benedictus) multum certaret dogmate Patrum
.... *declarat in Synodo nullam fuisse ordinationem*
.... *sacrilegi Franconis, quod forte Donus non fecerat : unde*
Gaudet Pastor ovans, agmina cuncta simul.
Hicce monasterium statuit, Monachosque locavit,
Qui laudes Domino nocte dieque canunt.
Confovens viduas, nec non inopesque pupillos
Ut natos proprios assidue refovens.
Inspector tumuli compuncto dicito corde,
Cum Christo regnes, o BENEDICTE, Deo. D

3 *Erit fortassis qui, ex reliquiis vestigiisque abrasorum vel extritorum versuum quadamtenus suppleat hiatum relictum a* Baronio ; *sensum interim supplevi ut potui, qualem res exigere videbatur. Et sid quidem, uti jam retuli, videtur Epitaphium istud primitus sculptum fuisse, sed a regresso Romam Francone, omniaque ut volebat disponente (deposito, ut mox dicetur,* Benedicti *successore* Joanne XIV*) erasum abolitumque totum. Postea vero, cum illud restituendum mandaret* Joannes XV, *idem Poeta judicaverit vel alius nihilo cultior illo, post duo priora disticha, addenda alia duo disticha, quæ etiam continerent injuriam* Joanni XIV *factam hoc modo, sicut legere* Baronius *potuit.*

a Bonifacio 7 ac obitum,

Qui Dominumque suum captivum in castro habebat :
....
Carceris interea vinclis constrictus in imo,
Strangulatus ubi exuerat hominem.

sub Joanne 15 restitutum et auctum.

CXL JOANNES XIV

Ab an. 984 ad 985, men. 8.

JOANNES, antea Petrus Episcopus Papiensis, defuncti Otthonis II Imperatoris Archicancellarius, Otthone III regnante, imperantibus Basilio ac Constantino Fratribus; E coronatur XIII Augusti vel XIIII Octobris utrovis Dominico, anno DCCCCLXXXIIII, capitur B a Romanis et castro S. Angeli includitur mense Novembri, vel circa finem anni aut initio sequentis ; exauctoratur vero cum sedisset menses IIII, anno DCCCCLXXXV, circa XIIII Aprilis, ante Dominicam in Albis, vel post medium Junium : et quadrimestri ærumna famque maceratus, moritur XX Augusti ejusdem anni DCCCCLXXXV : in proxima Vaticana Basilica verosimiliter sepultus, absque titulo et honore.

Tempus sedis tam Joannis,

H*ac ratione videntur mihi posse conciliari, quæcumque a variis perquam varie de* Joanne, *et successore ejus seu tyranno* Bonifacio, *dicta inveniuntur. Nam* Joannes *quidem sic fuerit, quod ait Stella,* post assumptum Pontificatum mense tertio captus a Romanis, et in castello S. Angeli diligenti custodiæ mancipatus. *Sic (quod ait idem, et consentiunt fere omnes)* Benedicto VII *fuerit immediate* subrogatus, *nec nisi mensis I dierum III spatio Sedes vacaverit, alias vacatura toto dimidio anno. Sic (quod nemine discrepante habent omnes)* sederit *solum* menses IIII. *Sic (quod ait MS. nostrum)* famis inopiam sustinuerit per IIII menses *: et intelligetur primum simpliciter in custodia habitus ; post Pontificatum vero ei abrogatum, curante qui suffectus erat* Bonifacio, *fame mori coactus, aut denique* occisus XX Augusti. *Quod autem ad* Bonifacium *pertinet, eadem ratione verum fuerit (quod Hermannus Contractus ait, ut ætate proximus, ita auctoritate primus) quod* Romam reversus undecim mensibus invasam Sedem occupavit, *partim scilicet ut Vicarius, partim ut Pontifex : quod* Joannem, *non comprehenderit quidem ipse, sicut MS. nostrum habet ; sed ante a suæ factionis hominibus comprehensum (accepto de ea re nuntio regressus Constantinopoli, post aliquot menses in negotio disponendo consumptos, denique* deposuerit, *coacta forsitan ad id pseudo Synodo Episcoporum vicinorum ; idque eodem prætextu quo* Formosus *et* Joannes XIII *judicati fuerunt Pontificatum Romanum tenere non potuisse, quia fuerant alterius Ecclesiæ Episcopi, hic Narniensis, iste Portuensis. Sic denique* Bonifacius solum mensibus IIII supervixerit Joanni, *quod in MS. Vaticano legisse se ait Baronius.*

quam invasoris Bonifacii, uno

C

2 *Quia autem in antegressis legebatur* Bonifacius mensem I sedisse, *dejecto scilicet* Benedicto VI ; *id alii conjungentes cum* mensibus XI, *ab Hermanno Contracto indicatis, converterint in* annum I : *alii vero non sic intelligentes (uti auctor MS. nostri) scripserint* Annum I, menses XI : *quos menses Martinus Polonus contraxit ad quinque, Gotfridus vero Viterbiensis et Wernerus Rollewinck atque Joannes Stella, expuncto anno, pro* XI mensibus *scripserunt* III, *additis* diebus X *vel* XII. *Hi tamen soli* menses III, *cum aliquot diebus, sic etiam salvari possent, si posito inter* Benedictum VII *et* Joannem XIV *Interpontificio mensium* III *et dierum* IIII, *hic inthronizatus fuerit* XIIII Octobris *in Dominica, captus in* Decembri *absente adhuc* Bonifacio, *vel eo jam præsente in Januario ; arctius haberi cœptus mense* Aprili, *depositus vero primum mense* Junio, *eique absolute substitutus* Bonifacius XIII *Junii in Dominica, sederit menses* VI, *dies* X *vel* XII, *usque ad* XXIII *vel* XXV *Decembris.*

aut altero modo definitum.

3 *Ejus olim extabat Epitaphium in Basilica S. Petri, juxta sepulcrum* Joannis VIII, *quod primus in lucem* Baronius *sic protulit, nescio ex quibus membranis acceptum : nam Romanus Canonicus illud suo tempore non invenit.*

Epitaphium

F

Præsulis eximii hic requiescunt membra JOANNIS,
Extiterat dictus qui antea quippe PETRUS :
Sedem Papiæ blando moderamine rexit.
....
Imperatori dulcis fuit atque præcharus.
....
Commissum populum Romanum moribus ornans
....
Eloquio cunctis præsertim dulcis amicis,
Subjectis populis pauperibusque pius.
Defunctus est Joannes Papa mense Augusti die XX.

dies mortis,

Porro mutandi nominis, non ea causa fuit quæ Octaviano *et* Franconi *paulo ante prægressis, sed alia, plena reverentiæ erga Apostolorum Principem : ob quam etiam successorum nemo, postquam mutandorum Pontificibus nominum consuetudo invaluit,* Petri *nomen sibi arrogare præsumpsit. Est autem res omnino admiratione et consideratione digna, quod cum* Petri *nomen, jam inde a Constantini Magni ætate, fuerit Romæ frequentatum (ut constat ex Romanarum Synodorum subscriptionibus) ad hæc tamen usque tempora nemini contigerit, cui* Petri *nomen obtigisset, etiam* Petri *successorem fieri in Apostolica Sede ; quod nescio an mero casui possit adscribi.*

Mutatio nominis.

BONI-

CXXXVII BENEDICTVS VI

CXXXVIII DONVS II

CXXXIX. BENEDICTVS VII

CXL JOANNES XIV

A D

CXLI BONIFACIUS VII

An. 985, m. II.

BONIFACIUS, natione Romanus, antea dictus Franco, ex patre Ferrutio, S. R. E. Diaconus, dejecto Benedicto VI sacrilege ordinatus, anno DCCCCLXXIIII, I die Martii Dominica I Quadragesimæ, post primum mensem Sedis invasæ pulsus, fugit Constantinopolim : indeque rediens, Sedem denuo invasit anno DCCCCLXXXII mense Januario, seditque ex tunc menses XI, partim ut successor Joannis XIV in carcere mortui, usque ad finem fere anni, quando obiit; post mortem fœde concisus raptatusque, et sepultus in Basilica Lateranensi : cessavitque Episcopatus usque ad XXII Aprilis anni sequentis DCCCCLXXXIII.

Primum Antipapa an. 974,

AUCTOR *Collectionis in MS. nostro nomen* Bonifacii *hujus in ordine Pontificum collocavit post* Benedictum VI, *ratione Ordinationis tunc qualitercumque usurpatæ : Gotfridus Viterbiensis, Wernerus Rollewinck, Compilatio Chronologica, Stella et Platina, post* Do- B num. *Nemo tamen omnium quidquam addit, ex quo intelligatur, quod moriente* Dono *non fuerit ille manseritque* *Constantinopoli, usque post mortem* Benedicti VII, *quando fretus pecunia, ex distracto ibidem ecclesiæ S. Petri thesauro collecta, ad res novandas rediit in Italiam. Itaque Hermannus Contractus eum dicto* Benedicto VII *subjungit : nos vero* Joanni XIV : *nec eum a serie Pontificum putamus expungendum. Etsi enim vi primæ Ordinationis suæ non fuerit verus Pontifex, potest id tamen factus censeri post mortem* Joannis, *per tolerantiam Cleri, quæ pro consensu habita suffecerit ad valorem Actorum, ab eo ut Romano Pontifice celebratorum.*

post Joannem 14 verus Papa.

2 *De ejus exitu in MS. nostro hæc leguntur :* Repentina morte interiit : et in tanto odio eum habuerunt sui, ut post mortem ejus cæderent eum, et lanceis vulnerarent, atque per pedes traherent, nudato corpore usque in campum ante Caballum Constantini : ibique projecerunt eum atque dimiserunt : ubi mane venientes Clerici, et videntes eum ita turpiter et cum dedecore jacentem, cæsum, et laceratum, collegerunt et sepelierunt. *Cæsar Rasponus de Basilica Lateran. lib.* 1, *cap.* 18, in eadem jacere *inquit,* Bonifacium septimum : sed incerto loco, quia tumulus vel in ædis incendio consumptus vel alio translatus sit : *dicamus potius, quia nullus ei erectus fuit.*

Mors infelix,

3 *Gerbertus, Remensis Archiepiscopatus, sicut dixi, invasor, quasi personæ indignitas dignitatem Pontificiam exinanire, et ceteros toto orbe Episcopos ejus jurisdictioni posset subtrahere,* Bonifacii *hujus indignissimam revera intrusionem, non ipsi Ecclesiæ, sed tyrannis Christi sponsam opprimentibus imputandam, sic explicat :* Succedit Ottoni Cæsari Cæsar Otto,.. succedit Romæ in Pontificatu horrendum monstrum *(scilicet* Benedicto VI*)* Malefacius, cunctos mortales nequitia superans, et jam prioris Pontificis sanguine cruentus. Sed etiam hic fugatus, et in magna Synodo damnatus est. *En tibi confirmationem Synodi a* Benedicto VII *celebratæ, et ex Epitaphio superius indicatæ, nec aliunde notæ. Porro* Bonifacius, *(ut eum Gerbertus appellat)* Malefacius, post obitum Divi Otthonis II *qui contigerat* IIII *Decembris* DCCCCLXXXIII, *imo et post obitum* Benedicti VII *intra octo menses secutum (ut* Donum *prætermissum non mireris)* insignem virum Apostolicum Petrum Papiensis Ecclesiæ prius Antistitem, *dictum* Joannem XIV, data sacramentorum fide, ab arce urbis dejicit, deponit, squallore carceris affectum perimit, *bis jam parricida, et eo quem vidimus exitu dignus, non tamen pro ultimis quibus sedit mensibus necessario expungendus e Pontificum numero.*

et digna gemini parricidii merces. E

JOANNES. F. ROBERTI, ELECTUS

C F

An 986, men 4

JOANNES, filius Roberti, natione Romanus, post mortem Bonifacii VII electus, et in Palatium Lateranense inductus, ante finem anni DCCCCLXXXII, regnante Otthone II, imperantibus Basilio ac Constantino fratribus, illud absque Consecratione Episcopali, tenuit mensibus IIII, defunctus vel exauctoratus post diem XX Aprilis, anno DCCCCLXXXIII.

Qui eum referant?

HUNC Joannem, *cum suis* IV mensibus, *fortasse non integris, nobis suggerunt Marianus Scotus, Gotfridus Viterbiensis, Wernerus Rollewinck, Auctor Compilationis Chronologicæ, atque Martinus Polonus :* Romanum *autem omnes faciunt, et post* Joannem XIV, *ac* Bonifacium VII, *ab eorum aliquibus prætermissum nominant. Quod autem Hermannus Contractus, MS. nostrum ac Stella, eum non noverint; et qui posthac sequitur* Joannes *alius, nulla illius habita ratione numeretur in Bullis suis* Decimus-quintus, *plane mihi persuadet eum numquam fuisse consecratum, ideoque a* Baronio *prudenter fuisse præteritum, neque inter Romanos Pontifices collocandum, nisi quatenus notitia ejus ad Chronologiam spectat. Onuphrius Panvinius, qui anno* MDLIII *Platinam recognovit, eique addidit Chronicon Pontificum Romanorum ; et Joannes Ciacconius, initio hujus seculi scribens :* Roberti filium *nominant, eosque sequitur Claudius Robertus, in Catalogo Pontificum, Galliæ ejus Christianæ præfixo. Idem mihi quoque sequi, libet, etsi unde acceptum sit nesciam. Ciacconius ipsum ponit post* Joannem XV, *et qui huic acciderunt casus, sub tyrannide Crescentii, illi attribuit. Econtra Joannes de Columna apud S. Antoninum tit.* 16, *cap.* 1 *art.* 17, *illum* IV *mensium (ut æstimat) Pontificem dicto* Joanni XV *præponit, et vocat* decimum quartum.

cur videatur nunquam ordinatus fuisse?

2 *Quam autem est certum,* Joannem *vere* XIV, *eum esse qui obiit in carcere, mensium* IIII *ut minimum Ponti-*

Male confunditur cum Joanne 14 aut 15.

JOANNES XIII.

Pontifex; tam etiam est certum, quod Joannes XV *annis fere* x *sederit, quodque inter hunc et successorem ejus* Gregorium V *interjici nequeant menses* III. *Restat igitur, ut inter* Bonifacium VII *et* Joannem XV, *quos inter spatium* III *mensium fluxit,* Joannes *iste fuerit; non computandus in numero Pontificum, quia non erat (sicut dixi) ordinatus, toto fortassis Clero se ei opponente.*

Invisus Clero.

3 *Hic vero licet interim agere ut Pontifex non potuerit, egerit ut Electus, et quidem avare atque acerbe: unde de eo (non autem de* Joanne XV) *velim intelligere, quod hæc perperam adscriptum in MS. nostro sequitur,* Iste exosos habuit Clericos, et Clerici eum odio habuerunt: et merito: quia omnia, quæ habere et acquirere poterat, parentibus suis distribuebat. *Stella certe hæc adscribit illi, qui solum* IV *mensibus rexit, etsi eum etiam ipse* Decimum quintum *vocet; æque male ac Platina illum, qui vere est* Decimus quartus, *assumptus ex Episcopatu Papiensi.*

Quis vero fuerit Joannes 15.

4 *Nam quis vere dicendus sit* Decimus quintus *dubitare non possumus, cum habeamus apud Ughellum tom.* I, *col.* 134 *privilegium ejus, scriptum in favorem Ecclesiæ Portuensis,* per manus Stephani Scriniarii sacri Palatii mense Junio: *cui subscribitur,* Datum IIII Kal. Julii, per manus Joannis Episcopi Nepesinæ Ecclesiæ, et Bibliothecarii S. Sedis Apostolicæ, anno Pontificatus Domini Nostri Joannis, Sanctissimi decimi quinti Papæ IIII, Indictione II, *id est anno Christi* DCCCCXCII, *idem ergo hic dicitur* Decimus quintus, *cujus hic numeratur annus* IIII: *proinde nequit poni alius* Decimus quintus, *qui solum quatuor menses sederit.*

CXLII JOANNES XV

Ab an. 986 ad 996, an. 10, d. 6,

Joannes, natione Romanus, ex patre Leone Presbytero, de regione Galliæ Albæ, sedit annos x, dies III regnante Otthone III, imperantibus Basilio et Constantino fratribus, a die XXII Aprilis anni DCCCCLXXXVI, quando fuit in Dominica coronatus, usque ad XXX Aprilis, quo obiit anno DCCCCLXXXXVI, forsan sepultus in Vaticano: et cessavit Episcopatus usque ad diem XXIII vel XXIV Maji.

Tempus Sedis,

In *numero annorum* x *Scriptores omnes conveniunt; sed* menses III *addunt Gotfridus Viterbiensis, Stella et Platina;* IIII *Hermannus Contractus, MS. nostrum, et Martinus Polonus; Wernerus autem Rolleuinck* menses x, ac dies IIII. *Expungendos menses, solumque dies* III *vel* IIII *retinendos, evidenter convincit certius aliunde cognitus dies quo obiit* Joannes XIV: *cujus mortem saltem quarto post mense secuta est mors* Bonifacii VII, *sub finem anni, et initium* Gregorii V, *mense Majo, ante festum Pentecostes, quo* Otthonem III *(ut infra constabit) coronavit Imperatorem: adeo ut impossibile sit invenire* menses III, *ne dicam plures, quos supra annos* x *habuerit* Joannes *hic, etiamsi expungerentur ex Chronologia* III *Menses* Joannis Roberti, *quos interseri debere, cum possint, probavimus.*

Baronius deceptus Epitaphio, quod non ipsius,

2 Baronius, *incertus quot menses* Joanni *huic tribueret, aliquos tamen ei concedendos putans, ejus Pontificatum exorsus est anno* DCCCCLXXXV, *et* dies XII *addidit, finiendos cum die* IIII Maji, *quo mortuum notari in suo Epitaphio credidit Manlio, illud describenti ex monumentis Ecclesiæ S. Petri, ubi in Oratorio S. Mariæ sepulcrum* Joannis *habeatur. Sed fidelior atque antiquior Manlio testis Romanus Canonicus, in illius Oratorii descriptione nos docet, in Oratorio isto sepultum jacere, non* Joannem Pontificem, *sed* Joannem Cardinalem *Presbyterum tit. S. Anastasiæ: qui integro post hunc Pontificem seculo floruit. Hoc, ut cetera tacerent, probaret stylus Epitaphii rhytmicus, præsenti* x *seculo necdum ad talia usurpari cœptus, paulo autem post secutis temporibus fere ordinarius. Idem mihi expressa probaret* Burgundia *patria, quæ Joanni Pontifici Roma fuit. Sed Manlius pro* Burgundia, *legit* bene gaudia, *absque ullo sensu: quod ut Baronium decepit, ita nos docet, Manlio isti, in iis ubi a Canonico Romano differt, nihil aut parum credere, utpote conjecturis suis nimium indulgenti cum antiquitatis injuria. Ipsum vide.*

sed Joannis Card. est.

Clauditur hoc tumulo venerabilis ille Joannes,
Qui legis sacræ diffundere noverat amnes,
Egregius doctor: verbis quæcumque docebat,
Moribus et vita, tribuens exempla, gerebat.
Hunc a Canonici districto jure rigoris
Non timor aut lucrum, non gratia flexit amoris.
Det Deus æternum cœlorum lumine pasci,
Cui dat Roma mori, dederat Burgundia nasci.
Quando vir iste obiit, si vis cognoscere verum,
Septima lux Maji fuit isti meta dierum.

3 *Hæc dum nihil faciunt ad eum de quo agimus* Joannem Papam XV, *relinquitur nobis libertas de die mortis ejus aliter statuendi. Necesse est porro, ut fateamur, Epitaphium quidem nullum haberi, sepulturam autem verosimilius datam Joanni esse, ubi Decessorum plerisque, videlicet in basilica Vaticana S. Petri. Vitæ epitomen hanc recitat Stella, utique ex antiquis monumentis:* Fuit vir tanto magistratu dignissimus: utpote imprimis in re militari exercitatissimus, et insigni doctrina clarissimus, quique et nonnulla edidit librorum volumina. Attamen a Crescentio, urbis Romæ Consule, sibi imperium vindicare conante, et seditionibus et aliis perturbationibus agitatus, in Etruriam, ut ejus cupiditati cederet, exulatum abiit. Sed Crescentius cognita Pontificis indignatione, qua iratus Otthonem Cæsarem contra se cum exercitu in Italiam vocavit; ipsius Pontificis cognatos atque amicos, qui in urbe remanserant, ad Pontificem rogatum mittit, ut omissa accersendi Otthonis cura, ad Urbem cum potestate redeat. Precibus suorum itaque permotus Joannes, ad Urbem, procedente obviam Crescentio cum universo populo, venit: et Pontifice introducto Crescentius cum universis seditiosis Pontificis pedibus provoluti veniam petiere; atque ita ad concordiam redacti vitam simili quiete usque in finem perduxere.

ejus fuga et reditus.

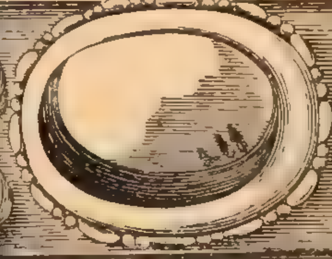
Joannis excellens litteratura,

4 *Hæc Stella: sed vereor, ne ambiqua aliqua scriptionis compendiariæ nota deceptus, pro* re litteraria, *in qua* exercitatissimus *fuerit* Joannes *legere se crediderit et commendari in eo experientiam* rei militaris, *nihil magnopere conferentis ad dignum Pontificem faciendum, sed neque expectandæ a filio* Presbyteri, *quem scilicet, etiam ante susceptos sacros Ordines cum in matrimonio viveret, et filium istum genuerit præsumere debemus in toga potius litteratum, quam in sago armatum egisse.* Insignem *autem Joannis* doctrinam, *qua fuerit* tanto Magistratu dignissimus; *negat quidem Gerbertus, jam bis nominatus, Remensis Ecclesiæ invasor, ausus blasphemando contra eum, a quo fuerat deponi jussus, sic interrogare præsentes*

CXLI BONIFACIVS VII

CXLII IOANNES XV

CXLIII GREGORIVS V

CXLIV SILVESTER II

A sentes in Concilio Remensi *Episcopos*; Hunc in sublimi solio residentem, veste purpurea et auro radiantem, quid esse censetis? Nimirum, si caritate destituitur, solaque scientia inflatur et extollitur, Antichristus est in templo Dei sedens; si autem nec caritate fundatur, nec scientia erigitur, in templo Dei tamquam statua, tamquam idolum est; a quo responsa petere, marmora consulere sit. *Negat, inquam Joanni scientiam Gerbertus, et* ignorantia *inquit*, in aliis Sacerdotibus utcumque tolerabilis, in Romano, cui de fide, vita, moribus, disciplina Sacerdotum, deque universali Ecclesia judicandum est, intolerabilis videri potest. *Sed qua certitudine illam neget, satis declarat inquiens*; cum hoc tempore Romæ nullus pene sit (ut fama est) qui litteras didicerit. *Quam enim falsa ea fama est, si qua erat, præclare S. Abbo Floriacensis Abbas, Gerbertum confutando demonstravit, sic eum aggressus.*

termere a Gerberto Remensi negata:

5 De hoc te ipsum appello, Gerberte, quod, velis nolis, fateri cogaris, id quod Synodo posteriori Remensi actum est, ubi Leo Apostolicæ Sedis Legatus, Abbas monasterii S. Bonifacii in Urbe, tecum disserens, quantumlibet propriam causam agente, B Archiepiscopatus Remensis, quem possidebas injuste, ferventissimus disputator existens; te reddidit prorsus elinguem, et vinculis fortissimorum enthymematum vinctum, etiam te Sacerdotalibus vestibus, quas male indueras, spoliavit. Tuo didicisti tunc damno, si, qui sunt Romæ, litteras scirent. Quanta illum oportuit imbutum fuisse scientia, cum non adversus te solum dimicans, sed adversum omnes Episcopos qui huic priori Remensi Synodo interfuerunt, et Canonum plaustra in eamdem Synodum invexerunt, disputans, omnes confutaret? Qua dicendi eum oportet præditum esse arte, qui tot Episcopos palinodiam cogeret recantare, a sententia Regis divelleret, et in suam volentes atque consentientes adduceret? Sane quidem haud erat viri non doctissimi tanta præstare. *Hæc S. Abbo, non solum eo faciendo, ut credatur haud dissimilem ministro suo fuisse Pontificem; sed etiam ut noverimus, quemnam spectet epistola ejusdem Abbonis, extans lib. Miscellaneorum Baluzii pag.* 409, *scripta* L. sancti Bonifacii carissimo carissimorum Abbati: *Ait enim quod* cum ambos Remis positos, *in ista scilicet Synodo*, caritas conglutinaret labiis privatæ collocutionis, tot oratorios rivos, tantos sanctæ Scripturæ favos, bono zelo fulminea *lingua ejus* eructavit, coram et secreto; ut C exclamans compellar, *inquit*, dicere, Diffusa est gratia in labiis tuis propterea benedixit te Deus in æternum. *Et prosequitur*: Ergo ad talia rutilantium verborum fulmina, coactus sum deinceps ubique confiteri, vos tonitruum esse Spiritus sancti, qui super Apostolos in linguis igneis descendit; qui etiam vos ardentem romphæam, ad secandos improbos de templo suo, septem donis gratiarum decenter elimavit.

eamdem coacto agnoscere in ipsius Legato,

viro disertissimo

6 *Non est ergo hic* Abbas L, *ut in Præfatione sensit vir alias eruditissimus Stephanus Baluzius, Fuldensis in Germania monasterii, ubi* S. Bonifacius Episcopus et Martyr *requiescit, Abbas; multo minus* Lambertus, *ejusdem monasterii* Camerarius *(quem aliquando factum Abbatem nulla istic monumenta probant) sed* S. Bonifacii Martyris *Romæ; uti vel ex ipsa patet Abbonis epistola, gratanter commemorans, quomodo ejus* incomparabilis bonitas *ad cetera officia etiam hoc* adjecit, quod si *ipsum Abbonem* urgeret super aliqua re domestica voluntas, corroborare privilegia *Floriacensis monasterii* per Romanæ auctoritatis stylum Apostolicum, fore se in omnibus et per omnia fidelissimum collaboratorem. *Romæ commorari solitum credas qui hæc promiserit: magis autem si legas explicantem Abbonem quomodo illuc veniens affectus sit absentia ejus, quo intercedente prædicta se confecturum fuisse sperabat: quemque eo postea redisse intelligens, eidem* per S. P. Benedicti monachos (*utique Cassinenses, Roma transitum habentes*) *scribit, rogans ut perficeret, quæ coram promiserat. Non etiam possum id quod ait Abbo*, quando magnifica Principis Apostolorum membra supplex adii, Romanam ecclesiam digno viduatam Pastore, heu proh dolor! inveni; *non possum, inquam, cum prælaudato Baluzio id sic intelligere, quasi auctor non voluerit indicatum, se Romam venisse* vacante *per Joannis mortem* Sede; *sed* Joannem, *suo judicio*, non fuisse *ea* dignum. *Qui enim primum nosse Leonem cœperat anno* DCCCCXCV, *in Synodis habitis* III Nonas Junii *et* Kalendis Julii; *quid mirum est, si Romanum iter (cujus causa præcipua fuisse videtur Arnulfi restitutio, aliquamdiu frustra sollicitata apud Regem) distulerit usque in Aprilem anni subsequentis? itaque mortuum revera* Joannem *invenerit, nec expectandam successoris electionem putaverit, urbe per Crescentii factiones turbata, absenteque Leone, fortassis propter easdem turbas?*

D

JOANNES XII. Leone S. Bonifacii Urbe Abbate,

ad quem, non ad Ab. Fuldensem est epistola Abbonis,

E

circa Joannem male intellecta a Baluzio.

7 *Notabile est autem, ad commendationem sequentis Pontificis, quod subjungitur.* Nuper autem audivi nuntium, qui me lætificavit super aurum et topazium, erectum esse Apostolicum decus per quemdam Imperialis sanguinis virum, totum virtutibus et sapientia præditum,.... Ipse autem, idem Spiritus, *inquit ad Leonem Abbo*, qui inspiravit omnis eloquentiæ florem Gregorium, *scilicet Magnum*; inspiret hujus suæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ venerabilem Apostolicum Gregorium V; vobisque concedat ut sitis eidem ipsi dulcissimus a Secretis, ad consolidandam dejectionem Apostolicæ auctoritatis. *Idem quod* Gregorio *tunc erat, verosimiliter etiam* Joanni *fuerat ipse* Leo; *eaque occasione factum sit, ut S. Adalbertus, Pragensis Episcopus ac postea Martyr, cujus Acta illustravimus* XXIII *Aprilis, Romam advectus anno* DCCCCLXXXIX, *et a* Joanne *Pontifice permissus monasticam ibi vitam amplecti, prædictum S. Bonifacii monasterium sit ingressus, insigni tunc disciplina florens sub istiusmodi Abbate: quem suspicari possis etiam ex Saxonia aut saltem ex Germania fuisse oriundum, eoque et cariorem tunc* Gregorio, *et antea ad susceptionem Adalberti proniorem.*

Ex eadem habetur laus successoris,

F

cujus etiam Secretarius Leo iste fuit.

DISSERTATIO XX.

De solennium Canonizationum initiis atque progressibus.

Quando loco jam plus quam uno declaravimus, Epistolam, quæ circumfertur sub nomine S. Ludgeri, de Canonizatione S. Suitberti facta a Leone III *purum ac merum esse figmentum: nec minus fidenter rejecimus illa anteriores Canonizationes, S. Kiliani et Sociorum atque S. Trudperti, a Luca Castellino attributas Zachariæ Pontifici ejusque successori Stephano II; non est nobis prætereundum hoc loco, licet tum in Baronii Annalibus, tum in Conciliorum tomis obvium, exemplum Canonizationis solennis a Romano Pontifice celebratæ quia primum de quo nequeat dubitari; Sancti scilicet Udalrici Augustani Episcopi, vita hac mortali functi anno* DCCCLXIII *die* II *Junii. Hujus actionis tota solemnitas in eo constitit, uti ex ipso Canonizationis Decreto habetur, quod anno* DCCCCLXXXXIII Conventus est factus in Palatio Late-

Prima de qua constet fuit S. Udalrici an. 983

DISSERTAT. XX. in Synodo Lateran. ad id collecta,

A ranensi pridie Kalendas Februarii, residente Joanne sanctissimo Papa cum Episcopo et Presbyteris, adstantibus Diaconibus et cuncto Clero : *quod* surgens reverendissimus Luidolphus Augustæ Episcopus *petiit*, ut omnibus Episcopis et Presbyteris *ibi* residentibus legeretur libellus, quem præ manibus habebat, de vita et miraculis venerabilis Udalrici, sanctæ Augustanæ Ecclesiæ dudum Episcopi ; et quod libitum fuerit decerneretur : *quod, eisdem* perlectis et receptis, communi consilio decreverint *omnes* memoriam illius affectu piissimo, devotione fidelissima venerandam, *anathemati subjectis iis qui decreto refragari præsumpserint, observatoribus vero ejusdem benedictione cumulatis ; quod decretum ipsum*, omnibus Archiepiscopis Episcopis *et* Abbatibus in Gallia et Germania commorantibus *mittendum*, scriptum est per manus Stephani Notarii Regionarii et Scriniarii S. R. E. in mense Februario Indictione sexta, anno DCCCCLXXXXIII : *quod subscripserint primum Pontifex hoc modo :* Ego Joannes, sanctæ Romanæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ Episcopus huic decreto a nobis promulgato consensi et subscripsi ; *tum*, Joannes, Episcopus sanctæ Anagninæ Ecclesiæ subscripsi, *et sic alii tres Episcopi : deinde*, Bonizo Archipresbyter et Cardinalis S. Luciæ consensi,

lectis vita et miraculis,

subscribentibus Papa et aliis.

B *itaque octo alii Presbyteri Cardinales ; denique* Benedictus Archidiaconus, *et alii tres Diaconi : additoque quod* Hi omnes consenserunt et subscripserunt, *signantur omnia, hac solenni formula*, Data tertio [Nonas] Februarii, per manum Joannis Episcopi sanctæ Nepesinæ Ecclesiæ et Bibliothecarii sanctæ Sedis Apostolicæ, anno Pontificatus Domini nostri Joannis sanctissimi Papæ XV octavo, et Indictione sexta.

Nempe eo seculo cœperunt pro talibus etiam externi Romam appellare,

2 *Si quis attulerit antiquius exemplum et æque certum postulatæ per extraneos Pontificiæ ditioni Episcopos ab Apostolica Sede canonizationis alicujus, libenter suscipiam : neque enim existimo nullum extitisse : puto tamen hujus rei initium non esse a seculo, de quo agimus, decimo valde removendum. Interim apparet non esse rejiciendum quod tom. 2 Monastici Anglicani pag.* 125 *legitur post Passionem SS. Wulfadi et Ruffini, licet alioqui fabulosissimam, quomodo* Edgaro Principante atque Pontificantibus SS. Dunstano Cantuariensi Archipræsule et Erchewaldo *(imo Ethelwaldo)* Wentoniensi Episcopo.... studebant plures religiosa devotione patriæ suæ Sanctos exaltare, pia sollicitudine vitas illorum investigare, summique Pontificis

C auctoritate ipsos canonizare. *Quamvis autem non fuerit locorum Ordinariis, præsertim Archiepiscopis et Primatibus, diœceses suas visitantibus aut in Synodo propria residentibus, sublata libertas, qua fuerant usi jam inde ab initio Christianitatis, primum Martyribus, deinde etiam Confessoribus impendendi honorem Canonizationis, nomina eorum recipiendo in Diptycha, sub eorumque invocatione ecclesias vel oratoria cum altaribus ad sacrificandum erigendi ; corpora de prioribus sepulcris elevandi, aliaque similia, in quibus tunc censebatur Canonizatio consistere, faciendi ; vehementer tamen suspicor ejusmodi facultatem, si aliquando fuit penes eos* Episcopos *qui erant* Ordinationis Pontificiæ, *sive* suburbicarios *(ut alii appellant, quia sub Urbis Vicario Pontificio constituti, suam ordinationem immediate suscipiebant ex Pontificia auctoritate et gratia) suspicor, inquam ejusmodi potestatem, si penes eos aliquando fuit, pridem ademptam ipsis fuisse.*

ad quod antea videntur obligati fuisse soli Episcopi suburbicarii,

3 *Causam ita suspicandi habeo, quod licet inter formulas Diurni Pontificii ista ætate collectas, nulla reperiatur quæ huc faciat ; doceatque illos quid agendum sit, quando in eorem diœcesibus contingeret aliquem ex vita functis, cum magna in vulgo opinione Sanctitatis, divinis illustrari miraculis, quibus ostenderetur dignus Sanctorum cultu : ex iisdem tamen formulis patet, nequidem circa veteres probatosque a majoribus Sanctos*

soliti Romam in rebus multo minoribus recurrere,

D *eorumve Reliquias aliquid ipsos innovare potuisse absque licentia Apostolica. Etenim Capite* 5 de sacris locis et Sanctorum Reliquiis, *titulo* XVI de recondendo corpora Sanctorum, *indicanti suis in partibus* corpus *alicujus* Beati *(utique veteris)* noviter fuisse repertum, quodque genitor ejus in basilica quam noviter ædificavit idem corpus statuit collocandum, *petenti autem* ut eadem ecclesia solenniter debeat consecrari ; *respondet Pontifex, ex ordinaria in talibus formula ;* Si in tua, Frater carissime, parochia memorata constructio jure consistit, nullumque corpus ibi constat humatum, percepta primitus a præfato viro donatione legitima, quæ in luminariis ejusdem basilicæ digne possit sufficere, eamdem ecclesiam convocatis aliis Confratribus et Coepiscopis nostris tibi vicinantibus, stude solenniter dedicare ; quatenus devotionis suæ, in consecratione quam postulat, potiatur effectu. *Ex duabus additis conditionibus patet ratio primæ ; ne scilicet alieno juri si quod habet alius, creetur præjudicium : an similiter sentiendum de secunda, ideo nempe adjectam esse, ne præjudicetur Sancto cuipiam alteri, ibidem antiquitus humato, in cujus nomine potius consecranda ecclesia sit, divinet qui potest. Sequenti porro titulo* XIIII, de

et ex Diurno Pontificio responsum accipere :

E Basilica N. martyris, quæ post ruinam alterius juxta ipsam constructa est, *Episcopo petenti* facultatem ejusdem dedicandæ, et ut de prædictis ruinis ad novam basilicam, in honorem ejusdem Martyris dedicatam, ipsæ ejus Reliquiæ transferantur ; *Pontifex concedit* dedicandi locum prædictum licentiam : sed et Reliquias cum honore debito transferendi, atque in ea quæ noviter constructa est Basilica consecrandi. *Atque hæc sufficere reor ut credamus, eos quorum potestas, in rebus tanto minoribus quam est Canonizatio novi Sancti, tantopere restricta fuit, ut sicut ex aliis formulis constat, etiam ad cujuscumque oratorii vel baptisterii consecrationem egerent licentia petita ab Urbe ; nihil circa illam facere potuisse per se, sine tali licentia.*

4 *Interim mirum manet nullas inveniri formulas, quibus eis, saltem in ordine ad faciendum ab ipso Pontifice novi alicujus Sancti Canonizationem committitur informatio sumenda de sanctitate et miraculis, vel quibus eamdem ultro offerentibus respondetur ; cum tales occasiones defuisse non potuerint. Mirum etiam, in toto Anastasiano opere, ubi non rara fit mentio antiquorum Martyrum, per Romanos Pontifices ad varias urbis ecclesias translatorum ; nullam apparere vestigium cul-*

in quo tamen Diurno nihil invenitur de Sanctis canonizandis,

F *tus cujuscumque decreti aliis Confessorum, ex tam multis qui ab initio ecclesiasticæ pacis, sub Constantino Magno, per proxima quinque secula, venerationem publicam fidelium meruerunt, tam Romæ quam alibi intra Ordinationis Pontificiæ limites, et reipsa etiam obtinuerunt ac possident usque in hodiernum diem. Libera hic cuique manet conjectandi facultas : ego quod Clarissimus Marcus Velferus, in suis ad Monumenta Augustana observationibus, inculcat, velim meo quoque Lectori occurrere*, Nos hujus generis suspiciones, uti cogitantibus in mentem venere, verosimilitudinis causa, nequaquam ad necessitatem persuadendi afferre. *Igitur Anastasiani de talibus silentii, donec alia verosimilior adducatur, ratio fuisse potuit ; quia ejusmodi causarum definitio fiebat in Synodis, quas annue unam aut plures Romani Pontifices celebrari coram se faciebant (nam nec harum ulla etiam habita fuit ratio ab eodem Anastasio) et quia ejusmodi Synodorum Acta vix scribebantur ; sed, ut in iis sola voce decernebantur multa, sic etiam approbabatur populorum religio erga eos, quorum annuntiata Synodo sanctitas et miracula fuerant. Cum autem vel supra eorumdem tumulos excitanda essent oratoria, vel ipsa corpora levanda de sepultura priori et sub altari collocanda, verosimile est id*

uti nec apud Anastasium, quia id agi solebat in Synodis,

nec erat ex quotidie accidentibus.

intra

A *intra prædictos Pontificiæ Ordinationis limites factum non fuisse absque rescriptis, qualia jam vidimus in usu fuisse circa Reliquias Sanctorum veterum; quod autem eorum formulæ nullæ modo inveniantur, ideo acciderit, quia res ista non fuerit ex ordinariis et quotidie occurrentibus certoque recurrentibus, quas Diurni ratio solas fere postulabat; unde factum sit, ut hæ, non illæ, fuerint per ejusmodi collectiones servatæ.*

Alibi res antea fiebat in Synodis provincialibus:

5 *Ut autem in Romana Provincia Suburbicarii quos dixi Episcopi a Romano Pontifice, sic alibi alii minores Antistites a suis Primatibus et Archiepiscopis censeri possunt in eodem negotio dependisse; et his vel visitantibus subordinatas sibi ecclesias, vel Synodos Provinciales celebrantibus, vel etiam Regium Comitatum pro illius ævi more sectantibus simul pluribus, decretas aut etiam peractas fuisse plures Sanctorum corporum elevationes depositionesque sub altari, quarum decreta nulla nunc inveniuntur, quia nulla forsitam scribi solita; memoria tamen ab Actorum auctoribus conservata fuit; sæpe etiam, in demoliendis restaurandisque altaribus istiusmodi actio, inventa est lapidi, plumbo vel pergameno insculpta inscriptave. Hoc autem tamdiu duraverit, donec magis magisque invaluit usus, etiam apud extraneas Italiæ nationes, recurrendi pro talibus ad Sedem Romanam: ad quam denique solam hujusmodi declarationes vel assensum pertinere jure optimo sancitum est: eo quod jubere ut quis a tota Ecclesia pro Sancto habeatur, ad eum tantummodo spectat, qui jus habet proponendi toti Ecclesiæ quid credendum agendumque sit in iis quæ sunt religionis, uti procul dubio est Sanctorum Canonizatio.* B

cujus potestas ad Sedem Apost. restricta videtur esse,

6 *Quandonam porro vel a quo sancitum id primo fuit? Laudatus alibi a nobis D. Phœbæus, Alexandrum Papam III nominat, quia sub ejus nomine in 3 Decretalium per* Bonifacium VIII *collecto, tit.* 45 de Reliquiis et Venerat. Sanct. *cap.* Audivimus, *præcipitur*, Ne liceat aliquem pro Sancto absque auctoritate Romanæ Ecclesiæ venerari. *Sed revera id ibi non præcipit* Alexander. *Quid ergo? Quibusdam diabolica fraude inductis, ad venerationem hominis, in potatione et ebrietate occisi, more infidelium frequentandam ut Sancti, præcipit,* ut illum non præsumant de cetero colere: *et rationem addit,* Cum etiamsi per eum miracula fierent, non liceret ipsum pro Sancto absque auctoritate Romanæ Ecclesiæ venerari. *Hæc vero loquendi forma decretum non facit, sed factum et vulgo notum supponit. Quid autem si pro decreto fuerit sola seculorum duorum triumve consuetudo, ut maxime rationabilis, sit facillime recepta, vimque legis obtinens? Hujusmodi conjectura, si vera est, multas evaderet difficultates, alioqui subnascituras ab exemplis seculi* X *vel* XI *celebratarum a solis Episcopis prout antea Canonizationum: nec enim consuetudo aliqua, et quidem tam universaliter recepta, ut esse pro lege censeatur, paucis annis inducitur. Erat autem absolute inducta ante* Alexandrum III, *ut jam notavimus, seculo Christi* XII; *idque expressius etiam agnoscunt Archiepiscopus Viennensis in Gallia et suffraganei ejus anni* MCCXXXI, *postulantes a* Gregorio IX *Canonizationem Stephani Diensis Episcopi, anno* MCCVIII *defuncti;* quia nemo, quantacumque meritorum prærogativa polleat, ab Ecclesia Dei pro Sancto, *ut aiunt,* habendus aut venerandus est, nisi prius per Sedem Apostolicam ejus sanctitas fuerit approbata.

non aliquo Decreto Alexandri 3,

sed antiquiori consuetudine vim legis habente; C

qua antea etiam inductum erat rem tractari in Conciliis

7 *Quod ad Ceremonias in Canonizationibus observandas attinet, hæ quoque successive accesserunt actui judiciali, ab Ecclesia in talibus exercendo. Prima et antiquissima est, quam supra insinuavi et indicat Alexander Papa III, anno* MCLXI, *in decreto de Canonizatione S. Eduardi Regis Angliæ, excusans quod Anagniæ existens, ipsum solus per se expediat,* quamvis negotium, tam arduum et sublime, non frequenter soleat nisi in Conciliis solennibus de more concedi. D *Pronuntiabatur autem sententia ab ipso Pontifice alta voce, hac vel simili formula.* Ad laudem et gloriam omnipotentis Dei Patris et Filii et Spiritus sancti, et gloriosæ virginis Mariæ, et beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et ad honorem Ecclesiæ Romanæ, Beatissimum N. quem Dominus glorificavit in cœlis, venerantes in terris, de consilio Fratrum nostrorum et aliorum Prælatorum, in Catalogo decrevimus Sanctorum annotandum, et festum in die obitus sui celebrari. *Hac formula in Canonizatione S. Francisci Seraphici ordinis Patriarchæ anno* MCCXXVIII *usum Gregorium IX testatur Krantzius lib.* 7 *Metrop. cap.* 45 *et lib.* 8 *Saxoniæ cap.* 4. *Acta est autem res Assisii,* in conspectu maximæ multitudinis, quæ de diversis regionibus confluxerat; et statim Cardinales, *inquit ille,* Te Deum laudamus incipiunt, et populi in laudes voces depromunt. Papa de solio descendit, et cum Cardinalibus Sanctum corpus levavit de tumba, mira omnium alacritate. *Quando vero hoc fieri non poterat, ut plerumque non poterat, scribebatur Prælato ejus loci ubi corpus erat sicut* Alexander III *pro S. Thoma Cantuariensi, scripsit Priori et Monachis Cantuariensis Ecclesiæ,* E Discretioni vestræ Apostolica auctoritate mandamus, quatenus corpus ejus devote et reverenter, facta solenni processione, aliquo solenni die, congregato Clero et populo, in altari honorifice recondatis; aut ipsum in aliqua decenti capsa ponentes, prout convenit, elevetis in altum.

DISSERTAT. XIX.

coram magna multitudine,

8 *Primum autem in aula Concilii, tali ex causa celebrati, solebat sententia pronuntiari; deinde ad majorem solennitatem inductum est, ut vel in area ante ecclesiam patenti id fieret, vel intra ipsam ecclesiam. Istud habemus ex Vita S. Petri Martyris, data* XXIX *Aprilis, ubi num.* 42 *legitur, quod eum* Innocentius IV..... anno Domini MCCLIII, IX Kalend. Aprilis..... apud Perusium in platea ecclesiæ Fratrum Prædicatorum, adstante sibi Cleri Populique ac Religiosorum Nobiliumque ac Magnatum frequentia... cum solennitate non modica et mirabili cereorum ardentium multitudine, et eximio sacrarum vestium apparatu, Sanctorum Martyrum Catalogo statuit adscribendum. *Alterum, videlicet ut in ecclesia ipsa pronuntiaretur sententia, ideo potuit placuisse, ut eodem statim loco inchoari posset* Te Deum laudamus: *unde de Canonizatione S. Stanislai Episcopi Martyris ab eodem Pontifice eodemque anno* VIII *Septembris Assisii celebrata, in Actis a Longino conscriptis lib.* 3 *num.* 13 *dicitur ea facta,* omnibus lætantibus, ardentesque cereos, ut ecclesiam continenti incendio ardere putares, gestantibus; *dum scilicet Missam celebrabat Pontifex, qua expleta ambonem ascendens pronuntiavit sententiam.* Omnibus autem rite perfectis, Cantico Te Deum laudamus a summo Pontifice inchoato, et a Clero universo ad finem expleto, facta est generalis candelarum in homines utriusque sexus distributio. F

ac tandem in ecclesia,

9 *Qui Epistolam de Canonizatione S. Sviberti composuit, finxit etiam quod* Leo Papa III obtulit ecclesiæ *Werdensi* spirituales Indulgentias cunctis fidelibus, celebrantibus festum S. Swiberti Episcopi et ad divina confluentibus. *Ita scilicet in usu erat cum istæc comminisceretur impostor audax: qui autem tali occasione vere largitus sit aliquas Indulgentias, hactenus nullus invenitur a D. Phæbæo ante* Honorium III, *qui in litteris Canonizationis S. Laurentii Archiepiscopi Dublinensis, datis Reate anno* MCCXXV, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui ad ecclesiam S. Mariæ de Augo, ubi corpus ejus feliciter requiescit, in die solennitatis ejusdem gloriosissimi Confessoris vel infra Octavas, cum devotione accesserint, ejus orationum suffragia petituri, viginti dies de in-

Ad majorem solennitatem cœpit Honorius 3 Indulgentiam dierum aliquot dare.

A injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxat. *Gregorius IX, in Canonizationibus S. Antonii de Padua, Spoleti anno* MCCXXXII, *et S. Dominici anno* XXXIII, *ecclesias ubi quiescunt similiter visitantibus* annum unum *indulsit : et mox anno* MCCXXXV, *S. Elisabeth adscribens Sanctorum Catalogo*, annum unum et quadraginta dies. *Deinde* Innocentius IV, *infra quindenam sequentem festum S. Petri Martyris, visitantes ecclesiam ejus voluit* quadraginta dies *lucrari anno* MCCLIII; *sed* Clemens IV, *rursum tempus restrinxit ad dies* infra Octavam, *Indulgentiam vero ampliavit, et statuit* dies centum, *intuitu S. Hedwigis a se Canonizatæ. Magis eamdem gratiam extendit* Calixtus III, *in litteris de S. Vincentii Ferrerii Canonizatione a* Pio II *expeditis anno* MCCCCLVIII, *quando* in die festo *concessit* septem annos et totidem Quadragenas: *quibus* Sixtus IV, *in Canonizatione S. Bonaventuræ anno* MCCCCLXXXII, *adjecit* Dominicis singulis per annum dies centum. *Cœpto sic semel augeri annorum numero*, Leo X, *ad corpus S. Francisci de Paula, anno* MDXIX *assignavit* quadraginta annos et totidem quadragenas; *ac denique* Hadrianus VI, *in Canonizatione S. Bennonis, anno* MDXXIII, *solemnitati ejus præsentibus* Indulgentiam plenariam *dedit*.

DISSERTAT. XI. *Gregorius 9 indulsit annum unum,* — *lures alii,* — *ac denique plenariam*

B 10 *Ceremoniæ sacræ, in ejusmodi actionibus observari solitæ, primum descriptæ reperiuntur, teste Phœbæo, in Cæremoniali antiquo, quod vetustissimo Ordini Romano succedens in usu fuit usque ad* Leonem X; *sub quo Marcellus, Electus Archiepiscopus Corcyrensis, modernum Ceremoniale edidit. In illo autem assignatur Rubrica*, De modo qui communiter servari consuevit in Canonizatione Sanctorum. *Quærens autem, quo tempore ordinatum Ceremoniale istud fuerit, verius putat, quod sub* Clemente VI, *anno circiter* MCCCXLIII; *quia in Bibliotheca Vaticana reperitur MS. Codex sub eodem Pontifice exaratus, signatus num. 4757, unde putat cetera postmodum exemplaria accepta esse. Si porro quæras, cur eæ antea non fuerint etiam Ordini Romano insertæ; dicam, existimare me, quia prius quam Sanctorum Canonizatio cœpisset inter sacrorum solennia fieri (quæ antea fiebat in aula Concilii ad ipsam collecti) nihil ea res spectabat ad Ordinem sacrorum. Postquam autem spectare eo cœpit, auctore forsitan Alexandro III (qui primum omnium dicitur inter Missarum solennia peregisse Canonizationem S. Thomæ Cantuariensis) scripto quidem earum ordo mandatus fuisse debuit, sed scripto particulari tamdiu servari potuit, quoadusque abolito Ordinario antiquiori, succederet Ceremoniale, quod dixi.*

Ritus sacri in Canonizatione SS observandi — *cur absint ab Ordine Rom. vetustissimo ?*

11 *Denique observat Phœbæus, Canonizationem S. Rochi, anno* MCCCCXIII *factam a Patribus Constantiæ congregatis, universalisque Concilii (quod tamen tunc nondum erant) nomen sibi auctoritatemque arrogantibus, dum adhuc in tres partes scissa Ecclesia erat; observat, inquam, ex Notis Baronii ad Martyrologium Romanum Phœbæus, prædictam Canonizationem hoc peculiare habuisse, quod Sancti noviter canonizati* imagi- E nem, solenni pompa, omni comitante populo, per urbem detulerunt Patres. *Putat autem, quod* inde vexillorum usus in Canonizationibus, eorumque solennis processio, initium sumpsit; quamvis tunc id factum fuisse constet ad arcendam pestiferam luem, quæ per totam urbem grassabatur, impetrata a Deo S. Rochi intercessione, non sine insigni miraculo, sanitate, votis omnium expetita.

Vexillorum in Canonizationibus origo.

CXLIII GREGORIUS V.

Ab. an 996 ad 999 an. 2, m. 9, d. 2.

Gregorius, antea Bruno, natione Saxo, ex patre Ottone Marchione Veronensi, ordinatus XIII Maji, in Dominica anno DCCCCXCVI, regnante ac mox coronato Imperatore Ottone III, Constantinopoli vero Basilio et Constantino fratribus; sedit annos II; menses IX, dies II; defunctus XVIII Februarii, anno DCCCCXCIX; sepultus in Vaticana S. Petri Basilica: et cessavit Episcopatus usque ad II Aprilis.

C Baronius, *cum eo quod refutavimus, argumento mortuum* Joannem *hunc statuisset die* VIII *Maji*; post mensem, *inquit*, unum dies sex, in locum ipsius, mense Junii, subrogatur Gregorius V, *adeoque die* XIIII *Junii. Sed nimis serum id esse cognovisset vir studiosissimus, si tunc extitisset, quod annis* XXX *post ejus mortem, primum in lucem prodit Tomo* 3 *Francicorum insertum Chronicon Hildensheimense, uno post hæc seculo scribi cœptum, nec perductum ultra annum* MCXXXVIII. *Ibi namque legisset*, Otthonem III corona Imperii a Gregorio, *redimitum* proximo solenni Pentecostes *(quod eo anno, habente Pascha* XII *Aprilis, fuit* XXXI *Maji) adeoque* Gregorium *ipsum coronatum fuisse, Dominica aliqua præcedenti ejusdem mensis Maji. Idem certissime probaret, si in notis chronotacticis ad longum expressis esset usquequaque sincerum Decretum* Gregorii *ejusdem ad Herluinum Cameracensem in favorem Arnulfi, contra Remensis Cathedræ invasorem Gerbertum, ab ipsomet* Gregorio *ordinati, quasi* Scriptum per manus Petri V Regionis Notarii et scriptoris S. R. E. mense Majo et Indictione nona...anno I Pontificatus Domni Gregorii summi Pontificis et universalis Ecclesiæ Papæ, Imperii vero Domni Ottonis Tertii Imperatoris anno undecimo. *Sed hoc decretum in ipsa numerorum extensione vitiatum fuisse a transcribentibus apparet ex anno Imperatoris* undecimo, *loco* primi *perperam scripto et Indictione* IX *loco* X. F

Ordinatus 17 Maji — *eodem mense decretum signat,*

2 *Omissa itaque probatione non prorsus secura, prædicti Chronici verba audiamus.* Anno DCCCCXCVI Indict. X Joannes Papa obiit. Unde Imperator in Italia positus, rumore incitatus, præmissis quibusdam Principibus, publico consensu et electione, fecit in Apostolicam Sedem ordinari suum nepotem, Dominum Brunonem Ottonis filium, qui Marchiam Veronensem servabat, imposito nomine Gregorii: a quo et ipse proximo solemni Pentecostes Imperator et Patricius consecratur. Habitoque cum Romanis placito, quemdam Crescentium, quia priorem Papam injuriis sæpe laceravit, exilio statuit deportari. Sed ad preces novi Apostolici Imperator omnia remisit. Sed non multo post Imperatore Urbe excedente, idem Crescentius Dominum Apostolicum, nudum omnium, Romana Urbe expulit. Imperator in Francia hiemavit. *Hodie* Franconiam *dicimus : et Pontificem eo accessisse indicat Stella, cum ait, quod* in Etruriam primum, deinde in Germaniam confugit ad Ottonem. *Prius tamen (ut habet idem Chronicon)* Anno DCCCCXCVII Papa Ticini, adunato complurium Episcoporum Concilio, præfatum Crescentium anathemate perculit. *Contra quem sibi prospectum Crescentius volens, sicut Stella narrat,* Urbis portas ac mœnia quam diligentissime

post coronatum in Pentecoste Othonem 3, — *deinde a Romanis pulsus, ad eum in Franconiam fugit.*

A tissime obfirmare fecit, ac molem Adriani munivit, quod deinceps ea moles non Adriani, sed Crescentii arx, appellata est.

Vita ejus Epitaphio explicata,

3 *Epitaphium, unde de die obitus nobis constat, tale recitat Romanus Canonicus, ipsumque ex Manlio suo etiam habet Baronius :*

Hic quem tegit humus, oculis vultuque decorum,
Papa fuit QUINTUS nomine GREGORIUS ;
Ante tamen BRUNO Francorum regia proles,
Filius Ottonis de genitrice Judith.
Lingua Theutonicus, Wangia doctus in urbe :
Sed juvenis cathedram sedit Apostolicam,
Ad binos annos et menses circiter octo,
Ter senos Februo connumerante dies.
Pauperibus dives, per singula sabbata, vestes
Distribuit, numero cautus Apostolico.
Usus Francisca, vulgari, et voce Latina,
Instituit populos eloquio triplici.
adnotato die mortis. Tertius Otto sibi Petri commisit ovile,
Cognatis manibus unctus in Imperium :
Exuit et postquam terrenæ vincula carnis,
Æquivoci dextro constituit lateri.
Decessit XII Kal. Martii.

B *Æquivocum ejus intellige* S. Gregorium Magnum, *qui fuit* Sepultus ante Secretarium, inter columnas Porticalium, *inquit Romanus Presbyter : alibi autem de hoc* Gregorio *Vagens*, Requiescit ante Secretarium, *inquit*, juxta Pelagium Papam, *scilicet ejus nominis* Primum, *de quo similiter dixerat ; sepultus est ante* Secretarium B. Petri.

Locus sepulturæ.

Tempus Sedis. 4 *Ceterum, quando ex dictis jam constat, totis novem mensibus supra annos duos sedisse* Gregorium ; *apparet quo sensu Poeta, versui suo serviens, scripserit* menses circiter octo, *quatenus scilicet* octo *est medium inter* septem *et* novem : *non autem sic ut solum intelligantur pauci dies octavo mensi vel defuisse vel superfuisse, qui tamen maxime obvius et familiaris talis* D *locutionis sensus fuisset. Hinc igitur merito excusandi veniunt auctores fere omnes, qui simpliciter* Gregorio *adscripserunt* menses octo ; *quemadmodum post illos etiam faciens* Baronius, *credidit se illius Ordinationem recte differre in mensem Junium. Gravius errarunt Gotfridus Viterbiensis et Wernerus Rollewinck, qui solum* menses III; *Stellaque et Platina, qui* menses II *scripserunt. Accuratissimus autem hoc loco Hermannus Contractus;* Venerabilis, *inquit*, Papa Canonicam disciplinam separare satagens, sedit annis II, mensibus IIII.

GREGORIUS V

Electorum 7 institutio ab illo non est,

5 *Huic Pontificatui adscribunt aliqui institutionem Collegii septemviralis Electorum Germanicorum, et quidem quasi ejus rei auctor fuisset* Otto III, *desperans prolem, in quam Germaniæ regnum jusque obtinendæ a Romano Pontifice coronæ Imperialis, transferret. Sed erat hic (ut recte notat Alexander Natalis Dissert. 17 ad hoc X seculum) annos dumtaxat sex supra viginti natus, uxoremque duxerat ex qua sperare liberos poterat. Electores autem post eumdem agnoscuntur passim omnes Imperii Principes populique, uti in eadem Dissertatione per ordinem prolatur in secutis postea electionibus usque ad seculum* XIII ; *quando Septem Electorum* E *notitia prima invenitur apud Albertum Stadensem ad annum* MCCXL. *Unde rursus refelluntur, qui ad Lugdunense Concilium, anno* MCCLXIII *celebratum, referunt illam numeri restrictionem. Manet tamen quod* Innocentius III et Clemens V *docuerunt, ipsique Electores* Nicolao III *scribentes anno* MCCLXXIX *agnoverunt, scilicet quod jus eligendi Imperatorem, a Sede Apostolica quodammodo emanarit, quatenus illa, usu potius quam constitutione aliqua, se obligarit ad eum coronandum Imperatorem, qui fuerit rite Electus Germaniæ Rex, per quam Coronationem primum inter Principes Christianos locum teneat, atque Ecclesiæ Defensor ex officio sit et agnoscatur.*

sed ad sec. 13 pertinet.

JOANNES XVI ANTIPAPA.

Ab an 997 ad 998 men. 10.

JOANNES, antea Philagathus, natione Græcus ex Calabria, patria Rossanensis, ex Cassinensi Monacho, et forsan Abbate Nonantulano, sub annum DCCCCLXXXII factus Placentinus Episcopus, seu (ut ipse scribebat) Archiepiscopus ; corrupto pecunia Crescentio Romano, qui anno DCCCCLXXXXVI Gregorium Papam, mox a recessu Impera- C toris ab Italia, urbe expulerat, in ejus locum substitutus anno LXXXXVII mense Majo, se- F quenti autem mense Martio, occupatæ sedis decimo, tempore Quadragesimæ, oculis, lingua, naso truncatus, deprecante pro eo S. Nilo ægre vitam servavit, haud diu post mortuus, et in Laterano sepultus.

Post baptizatos anno 973 Ottonem 3 et Gregorium 5,

CONSTANT *hæc partim ex Chronico Hildenisheimensi, partim ex Vita S. Nili, patria Rossanensis : qui inter causas deprecandi pro eo allegavit, quod iste* Philagathus, *tam Imperatorem* Ottonem III, *quam* Gregorium Papam V *ex* fonte baptismatis suscepit. *Quærendum est nobis, quomodo et quando. Lego igitur in dicto Chronico, quod* anno DCCCCLXXII, XVIII Kalendas Maji Octava Paschæ, Ottoni Imperatori Juniori venit Imperatrix Romam de Constantinopoli....... et eodem anno Otto Junior cum Seniore venit de Italia, *ac sequenti anno* DCCCCLXXIII Quidelingaburg, ibique celebraverunt Pascha X Kalendas Aprilis ; et illuc venerunt ad eos Legati Græcorum, Beneventanorum, Ungariorum, Bulgariorum, Slavorum, Danorum cum Regiis muneribus; *gratulaturi credo de nato illis nepote ac filio, Ottone III, quem etiam in eo tot Legatorum conventu baptizatum verosimile est.*

2 *Illorum Legatorum unum fuisse* Philagathum *non crediderim ; sed ab Imperatrice, Græca, et Monachis pro Græcorum Principum more plurimum uti solita, Cassino transeunte cognitum, admotumque propter linguæ Græcæ peritiam, patris spiritualis loco esse cui ei cœpisse, atque deductum in Germaniam, cum titulo Abbatis Nonantulani. Nec enim apparet quo alio jure potuerit sibi jam Episcopus Placentinus Abbatiam istam, in alia diœcesi id est Mutinensi sitam, Romanæque Sedi immediate subjectam, vindicare, uti Ughellus asserit eum fecisse, ex instrumento (ut videtur) anni* DCCCCLXXXVIIII. *Sic ergo Imperatorum Compater, et Imperatricis ac Principis filii Pater spiritualis promotus fuit ad Ecclesiæ Placentinæ Cathedram ; sed non ideo minus frequens in Aula aulicisque negotiis, in quibus missum Constantinopolim suspicor, quando prædicto* anno LXXXIII Theophana Imperatrix, mater Regis, Romam perrexit, ibique Natalem Domini celebravit,

cum illius matre venerat in Germaniam, Abbatia Nonantulana donatus :

uti

JOANNES XVI ANTI. tum Episcopus Placentinus et CP Legatus Regius,

A *uti dicitur in Chronico præcitato. Porro Roma Constantinopolim ab eadem missus, cum titulo Legati Regii, ibidem adhuc videtur fuisse cum Pontifex crearetur alter ejus filius spiritualis* Bruno, *Otthonis Veronensis filius et Imperatoris cognatus, dictus* Gregorius. *Hujus autem juventutem (annum enim* XXIII *forte necdum compleverat) despiciens Crescentius, et contra Canones intrusum præterens, facile eum* nudum omnium urbe Romana expulit. *Expulsus autem* Gregorius, *sequenti anno,* Ticini, adunato complurium Episcoporum concilio, præfatum Crescentium anathemate perculit. Interea Joannes Placentinus Episcopus, Constantinopoli remeans, et Romam intromissus, Apostolicam Sedem factione Crescentii invaserat *(Stella ait, quod* grandi pecunia Constantinopoli allata corruperat *illum)* unde ab universis Episcopis Italiæ, Germaniæ, Franciæ et Galliæ excommunicatur. Imperator quoque ut Romanorum sentinam purgaret, Italiam perrexit. Anno *vero* DCCCCLXXXXVIII prædictus invasor Joannes, ab Imperatore cæcatus et truncatus deponitur, et Crescentius decollatus cum duodecim suis ante urbem suspenditur. *Hactenus Chronicon istud, quæ in sua ad Cadalaum similiter Antipapam epistola* 2, *se-*

unde Romam regressus, fit Antipapa,

B *quenti seculo confirmans S. Petrus Damiani, et ad illum terrendum exaggerans; postquam* Joannem *etiam ex eo gravasset, quod* cum Imperatrice, quæ tunc erat, obscæni negotii dicebatur habere mysterium; *addit quod vulgus Romanum, jam pœnitens defectionis suæ, et* zelo ultionis actum, oculis, auribus, naribusque præciderunt eum *(licet alii id ipsi Imperatori tribuant)* mox autem ante et retro conversum in asello gloriosum equitem posuerunt, tenentemque sui vectoris caudam in manibus, per publicam urbis viam, hæc ut caneret impulerunt : Tale supplicium patitur, qui Romanum Papam de sua Sede pellere nititur.

meritoque supplicio plectitur,

4 *Auctor Vitæ S. Nili, ex parte Imperatorem excusans, magis gravat* Gregorium, *tamquam traductionis illius auctorem, postquam adducto ante se Sacerdotales vestes lacerasset suis manibus : deinde subjungit pœnam, a Sancto sene illis prædictam, quod quem Deus ipsorum tradiderat manibus, adeo inclementer habuissent; et pœnituisse quidem Imperatorem facti, ejusque expiandi causa in montem Garganum peregrinatum ; de Pontifice vero audivisse se ait Auctor, quod etiam ipse* non multos post dies e numero vivorum exturbatus sit quasi tyrannus, et effossis sibi oculis, quos pendentes ad

(quod tamen non impune auctoribus cessit,

C genas ferebat, ea pompa sepulturæ mandatus. *Falsum hunc de* Gregorio V *rumorem fuisse, merito per marginalem notam indicavit, qui Græcolatine Vitam istam edidit, interpres Jo. Matthæus Caryophilus Archiepiscopus Iconiensis ; putatque ex eo natum, quod Pseudopapæ ipsi accidit : Revera tamen cito ille vita atque Papatu excidit; et Imperatori, intra triennium quo superviait, multa evenerunt adversa, ac mors deni-*

que sine liberis obtigit ; ut in iis impletum fuerit istud D *Psalmi* LIV, Viri sanguinum non dimidiabunt dies suos : *quod eis, alioqui bonis, speramus ad purgationem profuisse. Interim licet* Joannem *in Germania mortuum Ughellus dicat, magis opinor intra dies paucos Romæ ex vulnerum dolore extinctum, ibique tumulatum.*

5 *Ubi autem? Existimo quod in Laterano, et quidem hoc addito Epitaphio :*

et sepelitur in Laterano

Hic tumulus, (falso) qui Præsulis dicitur esse
Summi : JOANNES hic quoque dictus erat.

Refert illud, pede uno mutilum (quem per conjecturam supplevi) Cæsar Rasponus, tamquam ex schedis archivi Lateranensis acceptum ; aitque multos putare quod sit Joannis XIV, *sed hunc in Vaticano sepultum fuisse vidimus : idemque verosimilius æstimamus de* Joanne XV. *Quis autem credat laudatissimum istum, et ab iniquo Crescentio tantopere vexatum Papam, post decennem Pontificatum adeo simplex duorum versuum Epitaphium habuisse, quodcumque demum verbum adjicias ad integrandum metrum? Econtra, addita voce* falso, *convenientissimum illud est Pseudopapæ, neglectim humato nec majori honore digno. Tempus autem quo Sedem occupavit definimus fuisse* mensium X, *se-* E *quendo Gotfridum Viterbiensem, Martinum Polonum, Wernerum Rollewinck, Stellam et Platinam.*

6 *Martinus Polonus, Rollewinck, et Stella, propter* Joannem filium Roberti *quem numeraverant nominis sui* Decimum quintum, *eum qui revera talis fuit et dicitur, appellantes* Decimum sextum, *hunc nominarunt* Decimum septimum. *Platina vero, qui* Joannem XII, *post* Leonis VIII *Antipapæ bimestrem Sedem, gradui pristino restitutum, tamquam a seipso diversum, nominaverat* Decimum tertium, *reliquos numerans consequenter, Antipapam* Joannem *censuit* Decimum octavum, *itaque progressus est. Sed quam certo constat decessorem immediatum* Gregorii Decimum quintum *in suis Bullis subscribi ; tam certo scimus, quod qui* Gregorio *post* Silvestrum *successit (uti infra videbimus)* Decimus septimus *numeretur in Bulla Vaticanæ ecclesiæ data, et sic deinceps ; idque optima ratione. Licet enim non fuerit umquam verus Pontifex hic* Joannes XVI, *tamen extabant sub eo nominis numero sparsæ toto orbe, pro occasionum diversitate, epistolæ ac bullæ : quæ ne cum veri deinde Pontificis Actis confunderentur, si hic quoque diceretur* XVI, *necesse habuit* Silvestri *successor permittere, ut vocaretur* Joannes XVII. *Hoc vero etiam nos sequemur, ne si cum* Baronio *et recentioribus passim velimus, expuncto Pseudopapa,* F *imminuere numerum, perpetuo nos contingat adversari publicis ac privatis eorumdem ac sequentium temporum Actis Romanæque Curiæ Stylo, propter prædictam causam non excludentis a numero eos qui falso nomen Papæ gesserunt.*

nemeratus in ordine Joannes 16.

CXLIV SILVESTER II.

Ab an. 999 ad 1003 an. 4, m. 1, dies 11.

SILVESTER, natione Aquitanus, antea Gerbertus, a Remensi Archiepiscopatu, ut male occupato, auctoritate Joannis XV depositus, et anno DCCCCXCIII mense Aprili, ad Archiepiscopatum Ravennensem per Gregorium V receptus; denique Romanus Pontifex coronatur, Imperantibus Otthone III et Basilio ac Constantino fratribus, uno post anno, qui fuit Christi DCCCCXCIX, II Aprilis in Dominica Palmarum; sedit annos IIII, mensem I, dies XI; defunctus anno MIII, XII Maji: sepultus in Basilica Lateranensi: et cessavit Episcopatus dies XXIII.

Aqui-

A

Genus ejus :

Aquitanum *dixit MS. nostrum*, Gallicum *Stella et Platina*, Francigenam *Epitaphium. Est autem notabilis imprimis locus Chronici Auriliacensis ad annum* MCXXIIII *finiti, ubi de Raimundo, ejus loci Abbate quarto hæc leguntur Tom.* 2 *Analectorum Mabilionii pag.* 241. Curat erudiendum Gerlentium, adolescentem obscuro loco natum : et quia ingenio erat vafer, præclarus in litteris evasit. Hic impetrata licentia, propter aviditatem scientiæ, multa circumibat regna, et ad notitiam Imperatoris pervenit : qui eum Remis statuit Episcopum, deinde Ravennæ, postea in summum Pontificem evexit *: ubi nomen Gerlentii pro* Gerberto *positum variis conjecturis campum aperit, quibus non lubet immorari. Majoris ad rem nostram momenti est Epitaphium præcitatum, ipsi a* Sergio IV *successore positum ; quod licet jam relatum a Baronio, lubet tamen hic integrum transcribere.*

Epitaphium :

Iste locus SILVESTRI membra sepulti
 Venturo Domino conferet ad sonitum,
Quem dederat mundo celebrem doctissima virgo *
 Atque caput mundi, culmina Romulea.
Primum Gerbertus meruit Francigena Sedem
 Remensis populi, metropolim patriæ :
Inde Ravennatis meruit conscendere summum
 Ecclesiæ regimen nobile, fitque potens :
Post annum Romam mutato nomine sumpsit,
 Ut toto Pastor fieret orbe novus.
Cui nimium placuit, sociali mente fidelis,
 Obtulit hoc Cæsar TERTIUS OTTHO sibi.
Tempus uterque comit clara virtute Sophiæ,
 Gaudet et omne seclum, frangitur omne reum.
Clavigeri instar erat cœlorum, Sede potitus
 Terna, suffectus cui vice Pastor erat,
Iste vicem Petri postquam suscepit, abegit
 Lustrali spatio spicula. Morte sui
Obriguit mundus ; discussa pace, triumphus
 Ecclesiæ nutans dedidicit requiem.
SERGIUS hunc loculum miti pietate Sacerdos,
 Successorque suus compsit amore sui.
Quisquis ad hunc tumulum devexa lumina vestis,
 Omnipotens Domine, dic, Miserere sui.
 Obiit anno Dominiæ Incarnationis MIII, Indict. I,
 M. Maji. D. XII.

* Distichon hoc explicet qui potest.

B

triplex promotio ;

Ipse Helgaldo Floriacensi coævo teste in vita Roberti Francorum Regis, in triplicem suam promotionem hoc versu luserat :

C

Scandit ab eR Gerbertus ad eR, post Papa viget eR.

sepultura aquam stillans ;

2 *De Sepultura illius apud Cæsarem Rasponum hæc leguntur pag.* 75. In porticu ante fores Basilicæ conditus fuit Silvester secundus, ex cujus marmoreo sepulcro, cum non esset humido loco situm, nihilominus sereno etiam cœlo aquæ guttatim manabant, non sine plurium admiratione. Hujus postea sepulcri tabula marmorea, tumulo effosso, intra Basilicam, citra minorem ejus portam, ubi nuper erat effigies sanctissimi Crucifixi, collocata fuerat. *Recitat deinde Rasponus jam expositum Epitaphium, eidem tabulæ inscriptum, excepta linea ultima chronographica, inter illam loco aptandam forsitan sublata : ac denique addit,* quod anno MCDXLVIII, dum pro ecclesiæ reparatione nova jacerentur fundamenta, repertum fuit Silvestri ejusdem cadaver in marmorea capsa, palmis duodecim sub terram defossum, integrum, Pontificiis vestibus amictum, brachiis in crucis modum conformatis, capite sacro tiara obtecto : sed confestim loco motum, aere permeante, in cineres resolutum fuit : quibus tamen, fortassis ob aromata quibus corpus conditum fuerat, suavis odor fragravit : neque præter argenteam crucem et Pontificalem annulum, aliud incorruptum remansit.

corpus anno 1648 repertum :

3 *Tempus Sedis fuisse* lustrale spatium, *id est*

D

SILVESTER II. tempus Sedis.

quinquennium, dicit Epitaphium : et sic etiam Hermannus Contractus rotundo numero annos quinque ; *scripsit : alii* annos III *solum scribunt, quibus addit MS. nostrum* menses VI, *a Gotfridus Viterbiensis. Sed* XIIII *Februarii, quo Decessor ; et* XII *Maji, quo ipse* Silvester *noscuntur obiisse ex Epitaphiis ejusmodi numerum omnia respuunt, et ultra quadriennium non nisi unum mensem relinquunt. Necesse est igitur, ut ex Epitaphii sensu dicamus,* IX *menses anni* DCCCCXCIX *pro anno numerari, et* II *menses anni* MIII *similiter pro anno. Accuratius autem notatum tempus invenerint Marianus, Rollewink, Stella et Platina, unum solum mensem addentes quadriennio pleno, cum diebus aliquot. Dies MS. nostri auctor* XII, *Platina* X *scripsere, alii, solum* IIII ; *nos autem malumus* dies XI *notare, quia licet pridem ante ordinatum Episcopum non oportuerit denuo ordinari, non tamen ad Coronationis in Vaticana Basilica faciendæ solennitatem crediderim præteritam fuisse Dominicam, ex antiquo circa talia us... Sedis post ejus mortem vacantis tempus accipimus ex Ciacconio :* Baronius *supponit* Gregorio *absque mora substitutum* Silvestrum, *et in obitu solum generice notat Pontificatus annum quintum inchoatum ei fuisse.*

E

Calumnia Bennonis contra Silvestrum, argumento negativo refutata.

4 *Calumniam* Silvestro II *impactam ab hominum mendacissimo Bennone, centum annis ab obitu, et a Martino Polono improvide renovatam, atque ab hodiernis hereticis, Pontificii nominis hostibus sæpe decantatam, Gretzerus noster argumento negativo, sed efficaci, sic refutat in Examine Mysterii Plessæani cap.* 43. Silvester II, ante Pontificatum Gerbertus, erat ille nimirum qui ejecto Arnulfo Remensem Archiepiscopatum occupaverat, vir Plessæo valde bonus et pietate conspicuus, quamdiu renitente Apostolica Sede alienam Sedem occupavit. At ubi tandem mortuo Gregorio V, Gerbertus ad Cathedram Petri evectus est, jam magus et necromanticus esse cogitur, velit nolit, eamque in rem citantur scriptores, Silvestro omnes posteriores : quorum (ut in fabula de Joanne Papa) ita et in commento de magia Silvestri, dux et antesignanus est Martinus Polonus in Chronico. Bennonem enim, qui figmenti hujus primus auctor est nec S. Antoninus, nec Vincentius, nec Platina, nec Erfordienses viderunt (ut equidem mihi persuadeo) ex Bennone autem forsitan et Malmesburiensis illud hausit, de quo nihil prorsus vetustiores annalium Scriptores, Dithmarus, Rodulfus Glaber, Helgaldus, Lambertus, Marianus Scotus, et alii. *Hæc Gretzerus : cui quis credat negativum omne argumentum stramineum videri ? unus hic pro multis sit, qui pari fide allegantur contra argumenti negativi efficaciam expendantur loca singula et invenientur alio prorsus in casu illud rejicere.*

F

Sermo ejus ad Episcopos.

5 *Mabillonus præcitato Tom.* 2 *Analect. pag.* 215 *agit de variis illius scriptis, post ejusdem Epistolam de sphæræ constructione ad Constantinum Monachum Floriacensem, sub titulo* Gerberti Scholastici : *Deinde ex MS. Thuanæo producit Sermonem* Girberti Philosophi, Papæ urbis Romæ, qui cognominatus est Silvester, *de informatione episcoporum : ubi qualitates, ab Apostolo requisitæ in Episcopis, pulcherrime exponuntur ; majorique cum energia, quam idem fecerit Auctor prolixioris Vitæ S. Richardi Episcopi Cicestrensis, editæ a nobis ad diem* III *Aprilis ; quod pro isto mense juverit notasse. Hic vero satis sit indicasse, statim in principio apparere, quod Sermo iste sit alicujus, saltem ad Archiepiscopalem gradum evecti : nam profitetur, prædicandi neccesitatem sibi impositam, qui* Gregem Christi alendum nutriendumque suscepit ; *metuendumque sibi* væ, si claustra humanæ imperitiæ per claves illas regni cœlorum, quas, *inquit,* in beato Petro Apostolo uncti suscepimus Sacerdotes, minime reseraverit : unde .... *(pergit)* non

jam

A SILVESTER II. jam ad subditum loquar vulgum, quos jugiter monere soleo, sed ad ipsos jam prædicatores vulgi mea convertam verba ; et meis conservis, velut obediens servus, id est Episcopus Sacerdotibus, audaciter prædicare salutis munia non retardabo . . . . Audite me beatissimi Patres, et si dignum ducitis, sanctissimi Fratres. *Hæc tamen omnia non voce, sed scripto tradita fuisse, liquet ex eo, quod* libelli prolixitate *coarctari se dicat, alloquens Episcopos a suo Archi-* D *episcopo simoniace ordinatos : nihil tamen addit, quo eum cum scriberet plus quam Archiepiscopum extitisse certum fiat etsi verosimile videri id aliquatenus posset, pro assumpta omnes Episcopos alloquendi auctoritate. Cæterum oportet eum, qui hæc scribere ausus est, ipsummet a Simoniæ labe mundissimum se credidisse.*

CXLV JOANNES XVII.

Ad 1003 m. 4. d. 26

JOANNES, qui dicebatur Sicco, natione Romanus, de Regione Viveretica seu Biberatica, anno MIII, regnante S. Henrico et Imperantibus Basilio ac Constantino, ordinatus III Junii in Dominica, sedit menses III, dies XXVI, defunctus MIII, XXXI Octobris : sepultus in monasterio S. Sabæ : et cessavit Episcopatus usque XIX Martii, anni MIV.

Ratio temporis.

Anno MIII Pridie Kalend. Novembris, *obiisse hunc Pontificem scribit Cicconius, quod credimus in ipsa* B *S. Sabæ ecclesia aut monasterii monumento quopiam sic scriptum reperisse ; indeque melius definitum tempus Sedis, quamvis Stella et Golfridus Viterbiensis rotundo numero* menses II *numeraverint, Hermannus vero Contractus* annum unum : *eo scilicet modo, quo successori (quem nemo ultra quinque annis et semis sedisse ait)* annos sex *tribuit* Baronius ; *huic* Joanni *concedens,* menses II et dies aliquot, *eidem* XII Kal. Decembris eodem anno creatum successorem *ait : cujus chronologiæ nullam hactenus invenire potuimus rationem.*

Quæ turbæ ejus mortem secutæ.

2 *Ughellus Tomo* I *Italia sacræ col.* 72 *allegat* Bullam, qua Joannes XVII, ecclesiæ Vaticanæ indulsit an. MIII *ubi* Joannem XVII. *non ex arbitrio Ughelli, sed ex stylo Curiæ, probat mox integre ab eo prolata subscriptio sequentis* Joannis, *cum expresse addito numero* Decimi octavi , *uti tunc moris erat ad longum istum numerum scribi. Utinam tamen eamdem Bullam aut ejus saltem subsignationem integre protulisset. Utinam et plura extarent alia quibus hujus temporis caligo discuteretur, et intelligeretur, quæ et quantæ turbæ,* Silvestri Papæ *obitum secutæ fecerint, ut Ecclesia, catenusin pace triumphans, requiem dedisceret, uti in ejus Epitaphio indicat Successor* Sergius. *Existimandum est,* Ottone III *mortuo initio anni* MII, *cum ejus successori* S. Henrico *Bavariæ Duci, per integros* XII *annos, non vacaret Romam venire, ad suscipiendam Imperii coronam ; difficillimas extitisse factiones in electione Pontificum, maxime post mortem* Joannis XVII, *Godefrido Hugonis Tusciæ Marchionis filio ex una, Comitibus Tusculanis ex alia parte sese immiscentibus Electioni faciendæ ; ita ut hac ratione facile dilata esse potuerit Ordinatio ultra* IIII *menses.*

CXLVI JOANNES XVIII.

Ab anno 1004 ad 1009 an. 5 men. 4.

JOANNES, qui dicebatur Fasanus, natione Romanus, de regione secus Portam Metroni, Regnante S. Henrico et Imperantibus Basilio ac Constantino, ordinatus Dominica C III Quadragesimæ XIIII Martii, anno MIIII, sedit annos V, menses III ; defunctus XIIII Julii, anno MIIIII : sepultus in Vaticano : et vacavit Episcopatus usque ad II Octobris,

Initium,

Quod *non multo serius quam jam diximus, potuerit fuisse ordinatus hic* Joannes, *liquet ex Privilegio ejus, concesso ecclesiæ SS. Cosmæ et Damiani ad Micam-auream, quod allegat Ughellus Tom.* I *col,* 72. Datum III **Kal. Aprilis, per manus Gregorii Bibliothecarii** S. R. E atque Episcopi sanctæ Ostiensis Ecclesiæ, anno Deo propitio Pontificatus Domini Joannis summi Pontificis et universalis octavi decimi Papæ in sacratissima Sede B. Petri Apostoli II, in mense et Indictione supradicta III, *id est anno Christi* MII.

et tempus Sedis,

3 *Hermannus Contractus, uti jam dixi, inchoatos annos pro integris sumens,* III *annos et adscribit : e sola litteræ numeralis obscuritate factum videtur, ut Golfridus Viterbiensis, aut ejus librarius,* III *pro* III *videre se putarit. Marianus Scotus et Wernerus Rolewinck, rotundo similiter numero* annos II *scripserunt : inter quos mediam viam viderentur ostendisse Stella et Platina ;* menses III *exprimendo, nisi solum* annos III *scripsissent Dum aliud tamen nihil certius occurrit quod sequamur, admittimus illos* menses III, *eosque componentes cum* annis II, *Pontificatum hunc extendimus cum Baronio et Cicconiousque ad* XII Kalendas Augusti anni MIX, *quo obiisse scribunt* Joannem, *utinam et ex antiquiori auctore probarent.*

ac dies obitus,

3 *Potuit tamen ea notitia jam olim hausta fuisse ex Epitaphio, cum illud adhuc integrum esset ante tempora Eugenii III : nam sub hoc Papa inventum est primis duobus versibus mutilum, ac verosimiliter etiam linea ultima, tempus Sedis mortisque notante. Sic autem a Romano Presbytero describitur, ut cum ipse* cujusdam Joannis Papæ *esse dicat, verosimiliter ex indiciis nominis, in primo versu necdum integre extriti, et ex unione Græcæ Latinaque ecclesiæ per ipsum curata, intelligatur esse hic XVIII.*

fortassis ex Epitaphio.

4 *Versus, qui legi tunc integre atque describi potuerunt,* inter Portam argenteam et Portam Romanam, videlicet in Porticali, *sunt hujusmodi.*

. . . .
. . . .

Quam solers Domino placuit, quam mente fideli,
Præsul Apostolicus, orbis et omne decus :
Hic statuit tumulo claudi sua membra sub isto,
Hæc

CXLV IOANNES XVII

CXLVI IOANNES XVIII

CXLVII SERGIVS IV

CXLVIII BENEDICTVS VIII

A Hæc eadem sperans ut sibi reddat humus.
Ardua qui fulsit cunctis per sidera cœli,
Augustis carus, gentibus, et tribubus:
Doctrinis comptus sacris et dogmate claro,
Per patrias sancta semina fudit ovans,
Nam Graios superans Eois partibus, unam,
Schismata pellendo, reddidit Ecclesiam.
Principis hinc Petri sed quisquis tendis ad aulam,
Dic supplex, idem regnet ut arce poli.

Græcum schisma sublatum. Augusti *hic indicati erant Constantinopolitani Imperatores,* Basilius et Constantinus *fratres : sub quibus unitam se invenisse cum Romanis Constantinopolitanam Ecclesiam anno* MIX, *testatur apud Baronium Petrus Episcopus Antiochenus, in epistola quam anno* MLIU *scripsit ad Michaelem Cerularium, sic loquens :* Cum Constantinopolim quadraginta quinque ab hinc annis venissem, inveni tempore beatæ memoriæ Patriarchæ Domini Sergii, prædictum Papam Joannem in sacra Missa, una cum aliis Patriarchis sanctissimis, relatum.

5 *Annos istos* XLU *si præcise sumas, oportet ut anno* MIX, *quemadmodum statuimus, adhuc in vivis fuerit* Joannes : *post cujus mortem mensibus ferme tribus vacasse Episcopatum, fateri cogit initium sequentis Pontificis, citius vix invenibile. Dilationis autem causa videtur fuisse penes Romanos, Tusculanorum Comitum jugum pertæsos, atque ad libertatem recuperandam adspirantes ; quod videbatur fieri non posse, quamdiu haberetur Pontifex, ex eorum vel familia vel nutu electus. Illis vero sic contendentibus, tertia factio Regiorum (in Italia potentissimorum, ex quo Longobardici Regni Coronam anno* MUI *Papiæ susceperat S. Henricus Germaniæ Rex) obtinuisse videtur, ut non invitis Tusculanis Romanus civis eligeretur, qui esset factionis nullius, sed solius boni publici studiosus.* D *JOANNES XVIII. Interpontificium fere trimestre.*

6 Baronius *vacationem non agnoscit longiorem quam* unius mensis et XIII dierum, *post quos* pridie Kal. Septembris *fuerit creatus successor : licet ultima dies Augusti, non Dominica, sed feria* IIII *eo anno fuerit.*

CXLVII SERGIUS IV

B SERGIUS, natione Romanus, ex patre Martino, antea Petrus Episcopus Albanensis, coronatus II Octobris in Dominica, anno MUIIII, regnante S. Henrico, imperantibus Basilio et Constantino, sedit annos II, menses IX, dies XII; defunctus XIII Julii, anni MXII, sepultus in ecclesia Lateranensi : et cessavit Episcopatus dies UI. E *Ab an. 1009 ad 1012 an. 2, m. 9, dies 12.*

Varii variorum calculi. P*ræsignatum tempus Pontificatus suggerunt MS. nostrum et Ciacconius, quod rotundo numero annorum* III *fuisse dicit Gotfridus Viterbiensis, Hermannus vero Contractus (per enormem excessum, librariorum errori imputandum)* annorum ferme XII *aut* annorum XI, dierum XII. *Placet prior sententia, potius quam Joannis Columnæ apud S. Antoninum,* menses UII *dumtaxat numerantis, cum Martino Polono ; aut Stellæ, ponentis* menses UI ; *aut Platinæ, omissis mensibus, solum numerantis* dies XU *supra* annos II. *Placet autem ea sententia, ne cogamur longum Interpontificium hoc loco ponere, nulla id suadente necessitate, et propter rationes mox deducendas.*

2 *Cæsar Rasponus, de Basilica Lateranensi lib.* I *cap.* 18, Non longe ab introitu *inquit,* et ab oratorio S. Thomæ, quiescebat Sergius Papa quartus, cum C hoc elogio

Epitaphium.
Quisquis ad hæc tendis sublimia limina, lector,
Et caperis tantæ nobilitate domus;
Intentis oculis aulæ percurrere raras
Desine materias, arte juvante manus.
Lumina cum gressu pendente arguta coercens,
Respice solicitus, quid velit hic titulus.
Hic tumulata jacent Pastoris membra sereni,
Quem decus Ecclesiæ contulit Omnipotens:
Pauperibus panis, nudorum vestis opima,
Doctor et egregius qui fuit in populo.
Jura Sacerdoti, lætas dum vidit aristas,
Cœtibus æquavit naviger Angelicis.
Albanum regimen lustro venerabilis uno
Rexit : post summum ducitur ad Solium :
In quo mutato permansit nomine, Præsul
SERGIUS ex PETRO : sic vocitatus erat.
Ductus mente pia, Jesu, dic, parce Redemptor :
Utque vicem capiat, dic, Deus, hunc habeas.

Tempus Sedis verosimilius d... nitur. 3 *Sequebatur deinde notula chronica ; quæ si legentium oculis satis clare patuisset, non fuisset apud Baronium, Ciacconiam, Rasponum descripta tam diversimode : nunc omnes in plerisque numeris variant, quare non possumus ex ipsa formare chronologiam : sed ex chronologia aliunde stabilienda, putamus eam sic legi debuisse.*

Qui sedit annos II, et menses UIIII, et dies XII; obiit mensis Julii XIII, Indictione X, anno Dominicæ Incarnationis MXII.

4 *Ubi corrigitur primo Rasponus, legens* annos XI, *qui manifestissimus error est. Deinde ex MS. nostri et Ciacconii et Rasponi consensu corrigitur Baronii lectio, quæ solum habet* menses VIII. *Tertio corriguntur* dies XIII, *quos solus habet Baronius. Quarto pro mense* Majo *(quem Baronius omisit, quia suo tempore ex residuis litterarum vestigiis nemo potuit eruere, quemque proinde fateri oportet per meram conjecturam postea descriptum ab aliis fuisse) pono mensem* Julii, *quia video facillime fieri potuisse, ut tres primæ hujus nominis litteræ, quadamtenus apparentes, scilicet* IV, *speciem aliquam facerent litteræ* M, *indeque factum sit* MAJI *pro* JULII. *Pro numero diei* XII, *qui ponitur a Raspono, sed similiter Baronii tempore non legebatur clare, ideoque omissus fuit, lego* diem XIII, *ut Coronatio* Sergii *cadere potuerit in Dominicam. Quinto retineo* Indictionem X *cum Baronio, qua autem ratione alius postea putaverit se videre* XII, *non intelligo ; nam tunc certo Pontifex erat* Benedictus, *imo et per totum Indictionem* XI. *Denique pro* anno MXIII, *licet apud Baronium, Rasponum, Ciacconium descripto, pono* MXII, *Indictioni* X *convenientem, tam enim facile potuerunt illi omnes accipere finale punctum, pro nota unitatis, non integre comparentis ; quam id in numero dierum* XIII, *loco* XII, *fecit Baronius supra.* *Obitus mense Julio, non Majo, anno 1012.* F

5 *Non placet autem quod hic ad componendam Indictionem* X *cum anno* MXIII *suggerit, fuisse eo tempore qui annos a festo Incarnationis inchoarent, novem scilicet mensibus citius quam nos soleamus, ut scriptus in Majo annus* MXIII *nobis tantum sit* MXII. *Valere hoc posset si in Etruria juxta Stylum Pisanum positum fuisset hoc Epitaphium : nunc cum morem valuisse Romæ non modo non probat Baronius : sed ipsemet suggerit contrarii moris exempla, cum describit Epitaphium* Silvestri II *ab hoc Sergio positum : et Joannis Canaparii, ex viro nobilissimo et opulentissimo ad SS. Alexium et Bonifacium monachi facti, titulum sepulchralem cum hac clausula.* Ab Incarnatione D. N. Jesu Christi anni sunt mille IIII, obiit mense Octobri, die XII, Indictione III : *ex quibus patet annos* *probatur ex Indict. 10.*

Propylæum Maji. 31 sic

CL BENEDICTUS IX

Ab anno 1033, ad an 1045, an. 11, m 4 dies 20.

BENEDICTUS, natione Tusculanus, [filius Alberici Comitis, antea dictus Theophylactus], supradictorum Benedicti et Joannis Pontificum nepos, [imperantibus in Occidente Conrado II, in Oriente Romano et Zoe, ordinatus IX Decembris in Dominica anno MXXXIII, post undecimum suæ sedis annum] expulsus est de Pontificatu [circa Natalem Domini anni MXLIII, propter spurcissimam et scandalosissimam vitam] : et constitutus est in Apostolicam Sedem [III Kalend. Januarii in Dominica] Joannes Sabinensis Episcopus, cui imposuerunt nomen Silvester : qui injuste tenuit Cathedram Pontificalem dies LXIX, [usque ad IIII Martii MXXXXV] ; et ejectus inde prædictus Benedictus recuperavit et tenuit Pontificatum mensem I, dies XXI : et ille ipse [cum sedisset annos XI, menses III, dies XX] eum dedit Joanni, Archi-canonico S. Joannis ante portam Latinam, patrino suo, III Kal. Majar. cui imposuerunt nomen Gregorius : qui etiam Pontificatum tenuit annum I,
B et menses IIII, præter dies XI ; et per Imperatorem legaliter eum perdidit, et ductus extitit in Transalpinis partibus anno MXLVI. E

Tempus Sedis, Ita *verbotenus fere auctor nostri MS. exceptis verbis quæ [ ] inclusa vides, Chronologiæ explicandæ ergo fere adjecta, paucisque mutatis, quorum reddenda hic ratio. Ac primum quidem, quia a* Benedicto IX *immediate progredi volebat Auctor transcriptus in nostro codice, ad* Clementem II, *non annumeratis seorsim* Silvestro *atque* Gregorio, *eorum totum tempus inclusit Pontificatui* Benedicti ; *quia hic, etiam post resignationem istam ultroneam, non desiit identidem resumere nomen, et partem saltem bonorum ecclesiasticorum ut Pontifex retinere; ut colligitur ex Dialogis Desiderii Abbatis, postea* Victoris Papæ III, *narrantis quomodo Rex Henricus solicitus fuerit pro statu Ecclesiæ componendo,* quæ tres simul Pontifices habere videbatur. *Hinc factum ut loco* XI *annorum, quos usque ad voluntariam abdicationem definire oportuerat, anni* XII *notarentur in MS. nostro : et sic videntur etiam antiqui plures Catalogi annos* XII *dedisse* Benedicto, *quos Leo Ostiensis et alii reperientes in prin-*
C *cipio post nomen ex more scriptos, etiam exactos crediderunt ante intrusionem Pseudo-silvestri.*

et exiliii. 2 *Hunc autem cum idem Desiderius dicat, quod* tribus amplius mensibus Romæ usus est Cathedræ sessione, *quando* cum dedecore pulsus ad suum Episcopatum reversus est, *dies* XLIX *in MS. nostro repertos verti in* LXIX. *Cur autem maluerint auctores, quos auctor codicis nostri cum hoc errore transcripsit, numerare dies* LXIIII, *quam menses duos et dies aliquot, causa assignari potest ratio peculiaris Februarii mensis, solum* XXVIII *dies numerantis, quando Bissextilis non est, uti non fuit anno* MXLII. *Sic autem per* mensem I, dies XXI, *quos reductus in Sedem* Benedictus *habuit, usque ad voluntariam cessionem, venitur ad* IIII Kal. Majar. *sed hoc non satis distincte scriptum inveniens MS. nostri librarius, expressit* III Januar. *Cum hac autem correctione per* annum I, menses IIII, minus dies XI, *quos Gregorio adscribit idem MS. nostrum, venietur ad tempus Sutrinæ Synodi, in qua ipse se abdicavit, vel saltem in sui abdicationem consensit, uti mox apparebit.*

3 *Glaber Rodulfus, hoc ipso tempore vivens ac scribens de hoc Pontifice agens,* intercedente thesaurorum pecunia, puer ferme decennis electus extitit, *inquit : lib. 4, cap. 5, ac mox,* Fuerat, *inquit,* ordinatus quidam puer annorum circiter duodecim contra jus fasque, quem scilicet sola pecunia auri et argenti plus commendavit, quam ætas aut sanctitas. *Dubitat nihilominus de hac tum exigua ætate* Baronius, *tum quia ex Adamo Bremensi lib. 2, cap. 50, constat eum hoc ipso anno Pallium concessisse Hermanno Archiepiscopo Hammaburgensi ; tum quia S. Petrus Damiani testatur,* ab exordio suæ creationis usque ad finem semper luxuriis inquinatum, *quod non videtur impuberi adhuc puero convenire. Sed uti nihil cogit* initium creationis *apud S. Petrum Damiani accipere in summo verborum rigore ; sic nec opus est credere, quod per se exercuerit Pontificalia munia. Existimo certe clariori opus esse contradictione ut auctor, rem scribens suo tempore notissimam, propter exempli abominabilis novitatem, notabiliter exerravisse credatur in ætate* Benedicti *definienda.* F

An fuerit puer ordinatus ?

SILVESTER III ANTIPAPA

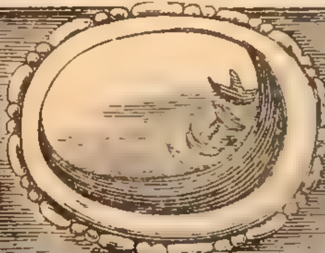
A 30 Dec. ad 8 Martii 1045.

SILVESTER, antea Joannes Episcopus Sabinensis, Laurentii filius, Imperantibus Henrico II et Constantino Monomacho, expulsoque Benedicto IX illegitime coronatus, anno MXXXXIIII, in Dominica XXX Decembris ; sedit dies LXIIII, ejectus a Benedicto præfato, die IIII Martii anno MXXXXV ; ac deinde in Sutrina Synodo absolute depositus circa finem anni MXXXXVI.

Ad

CXLIX IOANNES XIX

CL BENEDICTVS IX

CLI GREGORIVS VI

CLII CLEMENS II

Hic regressus ad sua vexat Farfense Monasterium an. 1052,

A *Ad hunc, in suam regressum Ecclesiam, omnino videtur spectare id quod Ughellus in Episcopis Sabinensibus tom.* I *Italiæ sacræ col.* 182 *habet ex MS. Farfensi Chronico, ad annum* MLII. Temporibus Leonis Papæ, *scilicet III*, Joannes Sabinensis Episcopus, qui insidiabatur monasterio Farfensi, pro decimis et oblationibus mortuorum, maxime pro ecclesia S. Angeli in Toncia, de qua olim fecerat iniquam conventionem cum Domno Ugone Abbate, qui eamdem ecclesiam S. Angeli tenuit et possedit in dominium hujus monasterii : quam conventionem ideo diximus iniquam, quia temporibus Domini Hadriani I Pontificis Ildebrandus Dux per suum Præceptum monasterio concessit. Hæc omnia ignorabat præfatus Ugo Abbas, utpote alienigena, et prædictam concordiam ab Episcopo suscepit nesciens. Itaque prædictus Episcopus insurrexit post hoc, et ad eamdem ecclesiam S. Angeli armata manu perrexit, et altare amovens destruxit, et Reliquias ex illo abstrahens secum asportavit. Sed cum inde ad Episcopatum reverteretur, subito, cœlo optime serenato, orta est aquæ, grandinis et fulguris maxima tempestas. Quo viso Episcopus secessit a via in quemdam locum, ubi dicitur Area, et moram aliquantam ibidem cum Reliquiis fecit. Accidit tunc grande miraculum : in ipso loco, ubi Reliquiæ manebant, nihil pluviæ vel grandinis cecidisse. Cessante vero tempestate rediit ad Episcopatum cum magno pavore. Altera autem die cum hoc audiret Dominus Bernardus Abbas Ortanus, elegit quemdam Episcopum, qui tunc forte hospitabatur in hoc monasterio de ultramontanis partibus, et collectis Abbatiæ viris et fidelibus militibus, cum maximo honore reædificare studuit ipsum altare, magnis et præcipuis ibi conditis Reliquiis. Super quam rem prædictus Episcopus Sabinensis Ecclesiæ valde condoluit : et quia altare ipsum destruxerat et Reliquias asportaverat, ipsa nocte percussus est, et unum totius corporis latus obstupescens quoad vixit periit. Post hoc veritus et pavens super hoc, et nimis dolens pro ædificatione quam Domnus Abbas noster fieri studuerat, ad eumdem locum perrexit : et abstractis inde novis quas invenit Reliquiis, priores illic honorifice recondidit. De ipsis vero novis Reliquiis in suo Episcopio altariolum construens, consecravit : et denuo in Domnum Abbatem in Synodo proclamationem fecit.

et destructo altari quodam aufert Reliquias,

B

D

SILVESTER III ANTIP.

ob quod castigatus easdem refert.

2 *Existimat quidem Ughellus, hunc* Joannem *a Leone suffectum ipsi quondam* Silvestro, *ab eoque diversum esse : sed qui ab* olim *prædictam fecerat iniquam conventionem, in favorem Ecclesiæ Sabinensis ; utique ejus jam Episcopus erat, etiam ab* olim ; *quod longius omnino tempus significat, quam annorum duorum. Porro ex dictis colligo, vel majores illos sex Episcopos, qui nunc constituunt primum ordinem Cardinalium, magis absoluto jure quam alios Suburbicarios usos fuisse, circa loca sacra suarum diœceseon et Reliquiarum translationem ; vel rigorem observantiæ veteris, quam formulæ in Diurno præscriptæ supponunt, languidum omnino fuisse, cum ista* Joannes *faceret. In eo autem quod hic sibi duxerit scrupulo, occasionem dedisse, ut eo ubi aliæ Reliquiæ jacuerant loco novæ substituerentur ; subolfacio aliquid usui ecclesiastico contrarium, cui cautum in Diurno voluerit Pontificia formula, ita permittens loco aliquo reponi corpus sanctum nuper inventum,* si nullum corpus ibi constat humatum ; *ut supra notavi.*

An ab eo distinguendus alius Joannes Sabinensis ?

E

CLI GREGORIUS VI

GREGORIUS, antea Joannes Gratianus dictus, Archipresbyter S. Joannis ad portam Latinam, imperantibus Henrico III et Constantino Monomacho, ultro cedente Benedicto, ordinatus XXIIII Aprilis in Dominica, anno MXLV; sedit annum I, menses VIII, dies XX ; abdicavit ultro sese anno MXLVI in Sutrina Synodo, XIII Decembris : cessavit Episcopatus dies IIII.

Ab anno 1045 ad 46, an. 1, m. 7, d. 20.

C *Expresse Auctor MS. nostri tempus definit, ut diximus,* annum I, menses IIII, minus dies XI : *neque quoad menses dissentit Desiderius in Dialogo, rotundo numero* menses IIII *definiens, omissa scilicet restrictione. Sed quod apud eumdem Desiderium legeretur, abdicatio Gregorii facta,* cum annis duobus mensibus octo Sacerdotium administrasset, *id propter auctoris vetustatem diu me solicitum atque perplexum habuit : donec apud Ughellum tom.* 3, *col.* 84 *inveni ipsius Gregorii Privilegium* Rolando Florentinæ Canonicæ Præpositio *indultum cum his clausulis :* Scriptum per manum Joannis Scriniarii et Notarii nostri Lateranensis Palatii. Bene-valete. Datum XII Kalendas Martii, per manus Petri Diaconi Bibliothecarii et Cancellarii sanctæ Apostolicæ Sedis, anno Pontificatus Domni Gregorii Papæ Sexti primo, Indict. XIV, *id est anno Christi* MXLVI.

Tempus Sedis ex Bulla probatur,

2 *Ex tali clausula Privilegii jam indicati tres eruuntur in rem nostram veritates. Prima quod* Gregorius *hic* Sextum *se, non* septimum *scripserit, quo Otthonis Frisingensis vel librariorum ejus infra notandus error corrigitur : Secunda, quod recte posuerim eum non* III Kalendas Januarias, *sed* IIII Kal. Majar. *auspicatum esse Pontificatum suum : tertia, eaque præcipua, quod in Februario anni* MXLVI *adhuc ei curreret annus ejusdem Pontificatus primus : adeoque omnes pariter erravisse, qui sedisse* Gregorium *scripserunt annis* II, *mensibus* II, III *vel* IIII, *et solos Hermannum Contractum et Gotfridum Viterbiensem,* annum I *recte ad scripsisse illi cum aliquot mensibus.*

non multo longius sesquianno fuisse,

F

3 *Ex horum mensium diversis numeris numerum ampliorem sumo a Martino Polono et Platina ; dies autem, ab aliis omnibus prætermissos propter illius temporis confusionem, addo de meo ; quia Sutrinam synodum non puto ad* Gregorii *depositionem processisse ante* XIII *Decembris, dicit enim Leo Ostiensis, quod* hoc facto Imperator exultans, Romam cum omnibus ipsius Concilii Episcopis venit, *non nisi* XXII *P. M. distantem,* et in ecclesia B. Petri Apostoli congregato Clero populoque Romano, quid Sutrii gestum esset exposuit : de hinc de ordinando Romanæ Ecclesiæ Pontifice tractari communiter cœpit. *In quibus, urgente ad finem intentum Rege, non multi dies poni potuerunt ; cum ad ordinationem mox Electi non fuerit Dominica expectata, sed ipsa Dominicæ nativitatis die, tunc in feriam* V *cadente, celebrata sit Coronatio* Clementis II. *Quod autem addit idem Leo, hunc* de gente Saxonum Episcopum Babenbergensem *esse electum,* eo quod Romæ non reperiretur idoneus : *hoc, inquit Baronius,* velamentum fuit fraudis et adinventus prætextus, quo eligeretur peregrinus : nam quis magis idoneus ipso Gregorio, quem viri sanctissimi atque doctissimi ejus temporis summis laudibus prædicarunt ?

sed anni 1 m. 7, d. 20.

DIS-

DISSERTATIO XXI

Qua ostenditur legitimum Papam, nec ullo modo Simoniacum, fuisse Gregorium: neque potuisse deponi, nisi ultro cessisset.

Ingressus ejus ad Pontificatum totis fere indubitatus,

Verum *Pontificem fuisse vix quisquam nunc dubitat: et S. Petrus Damiani, litteris gratulatoriis ad eum datis, maximam suam de ejus promotione lætitiam testatur,* quia de Apostolica Sede bona semper audire avidis desiderii faucibus sitiens, largum præconii ejus poculum multis propinantibus bibebat; *sperabatque,* cessante commercio perversæ negotiationis, *Ordinationes Episcoporum deinceps Canonice et citra simoniam processuras. Desiderius sive Victor Papa laudat eum verbis mox referendis. Hermannus Contractus in accuratiori sui operis exemplari, e regione antiquioris editionis expresso in altera editione anni* 1585, *cum ad annum* MXLIV *scripsisset,* Romani Benedictum Papam pro sceleribus suis expellunt, et quemdam Silvestrum Papam CL temere constituunt: quem tamen Benedictus Papa postmodum quorumdam auxilio expellit: ipseque suæ Sedi redditus, sponte a Papatu discessit, et Gratianum nomine, Gregorium Papam CLI pro se ordinari permisit; *ad annum deinde* MXLVI *sic scribit:* Henrico Regi cum expeditione in Italiam venienti, Gratianus Papa, quem Romani expulsis prioribus statuerant, Placentiæ obvians, honorifice suscipitur: qui tamen postmodum apud Sutriam in Synodo non invitus Pastorale officium deposuit. Pro quo Svidgerus Babenbergensis Episcopus, nimium reluctans, omnium consensu eligitur. In tempore hujus Apostolici innumerabiles terræ motus et maximi in Italia sunt facti: et hoc fortassis ideo, quia idem Apostolicus non canonice subrogatus est Antecessori suo, non canonice deposito: videlicet quem nulla culpa deposuit, sed simplex humilitas ab officio cessare persuasit.

Regi et suis visus illegitimus,

2 *Ast Desiderius seu Victor in Dialogis, narrato Benedicti post* Silvestri *expulsionem regressu;* Cum, *inquit,* Benedictus se a Clero simul et populo propter nequitias suas contemni conspiceret, et fama suorum facinorum omnium aures impleri cerneret; tandem reperto consilio (quia voluptati deditus, ut Epicurus magis, quam ut Pontifex vivere volebat) cuidam Joanni Archipresbytero, qui tunc in Urbe religiosior ceteris Clericis videbatur, non parva ab eo accepta pecunia (*MS. nostrum in Leone IX* mille libras denariorum Papiensium *fuisse ait, Benno* mille quingentas *numerat,*) summum Sacerdotium relinquens tradidit: ipse vero in propriis se castellis recipiens urbe cessit. Interea Joannes, cui Gregorius nomen inditum est, cum duobus annis et octo mensibus Sacerdotium administrasset, Henricus Rex, qui tunc Germaniæ, Pannoniæ et Italiæ imperabat, ad suscipiendam de manu Pontificis Imperialem Coronam, quatenus deinceps Augustus appellari posset, Italiam ingressus, Romam adiit urbem.

a Sutrina quoque Synodo reprobatus,

3 Sed antequam Urbem ingrederetur, plurimorum Episcoporum, nec non Abbatum, Clericorum quoque ac religiosorum monachorum in Sutrina Urbe Concilio congregato, Joannem, qui Gregorius dictus est, missis ad eum Episcopis, ut de Ecclesiasticis negotiis maximeque de Romana Ecclesia, quæ tres simul tunc Pontifices habere videbatur, ipso præsidente tractaretur, venire rogavit. Sed hæc de industria agebantur: jam enim dudum Regio animo insederat, ut tres illos, qui injuste Catholicam Sedem invaserant, cum consilio et auctoritate totius Concilii juste depelleret; et unus, qui juxta Sanctorum statuta Patrum Dominico gregi solicite præesset, Clero et populo eligente, ordinaretur. Prædictus igitur Pontifex, exoratus a Rege ceterisque Pontificibus, Sutrium, ubi Synodus congregata erat, allectus spe quod aliis depositis sibi soli Pontificatus confirmaretur, gratanter perrexit. Sed postquam eo ventum est, et res agitari ac discuti a Synodo cœpta est, agnoscens se non posse juste honorem tanti Sacerdotii administrare, ex Pontificalia Sella exiliens, ac semetipsum Pontificalia indumenta exuens, postulata venia, Summi Sacerdotii dignitatem deposuit.

veluti Simoniacus,

4 *Cur autem* non juste? *An quia consentiente et verosimiliter urgente Romano Clero, pecuniam* Benedicto *dederat? Bona certe fide id egit, tum ipse tum Clerus, esto Simoniam commiserit* Benedictus. *Videri enim iis potuit, injuria Ecclesiæ juste redimi quantovis impendio; ut cedente, qui per vim dejici non poterat, indignissimo homine, dignum illa haberet Pontificem. Quod autem aliter censuerit Synodus, solum facit, ut ingressus* Gregorii *in Pontificatum,*

ipso humiliter cedente.

principio indubitatus Romanis, exteris pluribus, tanto post contrarium sentientibus, factus sit dubius, atque ipsimet etiam Gregorio: *qui proinde maximam est laudem commeritus ultronea cessione, per quam factum, ut omnino indubitatus suffectus sit Pontifex; etsi nonnullis (in quibus Hermannus Contractus) non satis justa fuerit visa sententia Synodi: quod enim huic defuit, supplevit consensus* Gregorii, *non ignoratus Hermanno.*

Frisingensis minus solida de his relatio,

2 *Otto Frisingensis, Hermanno, usque ad annum* MLIV *scribente, proinde in his quæ dicta sunt potiori longe teste, junior annis circiter centum, quia usque ad annum* MCXLVI *suum Chronicon perduxit, prædicta omnia sic exponit lib.* 6 *cap.* 23. Circa idem tempus pudenda confusio Ecclesiæ Dei in urbe Roma fuit: tribus ibi invasoribus, quorum unus Benedictus dicebatur, Sedem illam simul occupantibus, atque majoris miseriæ cumulum divisis simul cum redditibus Patriarchiis, uno ad S. Petrum, altero ad S. Mariam majorem, tertio id est Benedicto in Palatio Lateranensi sedente, flagitiosam et turpem vitam (ut egomet in Urbe Romanis tradentibus audivi) duxere. Hunc miserrimum statum Ecclesiæ religiosus quidam Presbyter, Gratianus nomine, videns, zeloque pietatis matri suæ compatiendo animadvertens, præfatos viros adiit, eisque a Sede sancta cedere pecunia persuasit, Benedicto redditibus Angliæ, quia majoris videbatur auctoritatis, relictis. Ob ea cives præfatum Presbyterum, tamquam Ecclesiæ Dei liberatorem, in summum Pontificem elegerunt, eumque mutato nomine Gregorium* septimum vocaverunt. Quod audiens Rex procinctum movit in Italiam. Porro Gratianus, Regi apud Sutrium occurrens, ad leniendum ipsius animum diadema pretiosum obtulisse dicitur. Quem Rex primo, ut decuit honorifice suscepit: postmodum autem collecto Episcoporum conventu, a Pontificatu pro nota Simoniæ cedere persuasit: eique Svidegerum Babenbergensem Episcopum, qui et Clemens, consensu Romanæ Ecclesiæ substituit. Hunc Gratianum Alpes transcendentem, secutum fuisse tradunt Hildebrandum, qui postmodum summus Pontifex factus, ob

* *imo* sextum.

A ob ejus amorem (quia de Catalogo Pontificum semotus fuerat) se Gregorium VII vocari voluit, et sicut in Lucano habes :

Victrix causa Diis placuit, sed victa Catoni :

Ita et huic Hildebrando, qui semper in ecclesiastico rigore constantissimus fuit, causa ista, in qua sententia Principis et Episcoporum prævaluit, semper displicuit.

immerito coævis scriptoribus prælata.

6 *Hactenus Otto, non ex iis quæ apud coævos scriptores legerat, sed quæ post annos centum narrantibus Romanis audiverat ; proinde non existimo quod* Baronius, *si verba Hermanni Contracti eique coævi Desiderii Abbatis legere majori cum attentione potuisset, prælaturus eis fuerit auctoritatem Ottonis, errorisque redarguturum eos qui ante* Gregorium VI *alium non agnoscunt quam* Benedictum, *et qui ejus Pontificatum mensibus tribus non integris interpolavit* Silvestrum ; Joannem *autem* Archipresbyterum *non distinguunt ab eo, quem Benno ejusdem ævi scriptor appellat* Joannem Gratianum. *Hoc tamen ejus cognomen, quo solo usi sunt S. Petrus Damiani et Hermannus Contractus, occasionem quibusdam dedit confundendi eum cum Gratiano* monacho, *qui centum post hæc annis Bononiæ in* B *monasterio SS. Felicis et Naboris composuit* Decretum, in quo, *sicut Labbæus noster habet,* discordantes invicem Canones in concordiam studuit revocare ex sanctorum Patrum scriptis, Romanorum Pontificum sanctionibus et epistolis, legibus etiam secularibus non omissis, ipsum opus per Distinctiones, Causas, Quæstionesque disponens ; *apte omnia, nisi quod fictitias Decretales a veris nescivit distinguere, iisque locum dedit in jure Canonico. Hoc tamen ex earum reprobatione nihil patitur : quia Pontifices, Gratiani istius Decretum eatenus necdum corrigentes reliquerunt omnia in eodem quo passim habebantur auctoritatis gradu.*

Non emisse sed redemisse Ecclesiam dicendus,

7 *Daturus ad* xxu *Maji Vitam præfati Ildebrandi* dicti in Pontificatu Gregorii VII, *explicabo quomodo is ab hoc suo Decessore ex monasterio ad Clerum Romanum translatus, eumdem postea deduxerit ad ipsum, in quo religiosiorem disciplinam junior hauserat, Cluniacense monasterium : ubi etiam verosimile nobis esse diximus, quod pro eodem, post substituti* Clementis *mortem, in Romanam Sedem restituendo solicitus Ildebrandus, jam Prior Cluniacensis, Wormatiam ad Cæsarem se contulerit ; itaque ei et noviter electo* Leoni IX *notus factus, jussus sit sequi Romam, relicto* C *Cluniaci* Gregorio VI, *jam iterum* Joanne Gratiano *: cujus ibidem paulo post sepulti miramur nullum superesse monumentum. Interim valde erravit qui* Leonis *istius elogium texens, quale in MS. nostro legitur ; ad laudem ei tribuit, quod* præfatum Gregorium, qui Archicanonicus ecclesiæ S. Joannis portæ Latinæ fuit, et Papatum Romanum pecuniam dando (videlicet mille libras denariorum Papiensium) a Benedicto nepote Benedicti Tusculani emit, de Papatu Romano ejecit. *Non enim dejectus est, sed ipse se ultro abdicavit* Gregorius ; *et Papatum non tam emit quam redemit pecuniam dando : nec alium per Italiam de eo sensum fuisse usque ad tempus Sutrinæ Synodi, patet ex gratulatione S. Petri Damiani : qui si audivisset Simoniace ingressum in Sedem Romanam fuisse* Gregorium, *aut aliter quam per Canonicam electionem, gemuisset potius quam jubilando scripsisset,* Lætentur cœli, et exultet terra, et antiquum sui juris privilegium se recepisse sancta gratuletur Ecclesia. Conteratur jam mille-forme caput venenati serpentis, cesset commercium perversæ negotiationis : nullam jam monetam falsarius Simon in Ecclesia fabricet ; nulla Giezi, præsente providi doctoris absentia, furtiva dona reportet... reprimatur avaritia ad Episcopales infulas anhelantium, evertantur cathedræ columbas vendentium nummulariorum. D

S. Petro Damiani gratulante ;

DISSERTAT. XXI.

Nec videtur reprobandus fuisse,

8 *Extra Italiam tamen alia longe fama sparsa fuerat, et hæc verosimiliter movit Brunonem Episcopum Tullensem, postea* Leonem *quem dixi* IX, *præcipuæ apud Henricum Regem auctoritatis, ut eunti in Italiam comes hoc faciendum suaderet, quod Sutrina Synodo convocanda propositum habuisse vidimus ; idemque Bruno verosimiliter fuit caput eorum, qui negabant Papatum a* Gregorio *juste posse retineri. Nempe sic comparatum a natura est, ut homines probi, quo longius abesse nituntur a vitio, in oppositam partem ferantur vehementius, quandoque etiam ultra æquitatis limites, tum maxime cum illi necdum definiti habentur ; quemadmodum eo tempore, quo Simoniaca pestis libere et sine fræno vagabatur per omnes conditiones ac status, nemo solicitus fuerat anxie quærere quis vere Simoniacus esset contractus, quis non. Mihi* Gregorii *factum videtur et potuisse et debuisse extra culpam haberi : sic enim rem actam existimo. Videns* Joannes Gordianus *quod* Benedictum, *jactationis Urbanæ et dignitatis nimium sibi gravis tæderet ; eumdem impulerit, ut sub pacto præsentis alicujus pecuniæ, vel certe pensionis annuæ, vel etiam utriusque, ex bonis ecclesiasticis percipiendæ, cum Romano Clero transigeret de Papatu in eorum manus consignando in ordine ad liberam Electionem : atqui ita nihil suo privatim nomine, nihil sibi egerit* Joannes-Gratianus. *Dixerim autem non nisi illa pactione jam constituta, electum esse eum ipsum qui tam salutaris consilii auctor fuerat : atque ita dici, quod* Benedictus *in* Gregorium *transtulerit summum Sacerdotium, et ipsum suo loco ordinari permiserit.*

attenta æquitate pensionis Benedicto concessæ.

9 *Quia autem* mille libræ Papienses, *ut MS. nostrum ; aut etiam* mille quingentæ, *ut Benno, homini, qualis* Benedictus *erat, potenti et Comitis Tusculani filio, exigua fuit summa ; censeo annuam fuisse, et* ex proventibus Angliæ *solvi decretam, uti habet idem Frisingensis. Quidquid autem tunc alii cum Henrico judicarint ; nunc certe, constituto liquidius Canonico* F *jure, nemo est qui Simoniæ arguat eum qui ex justa causa suadet resignationem Beneficii, faciendam sub pacto pensionis annuæ, ex ipsius Beneficii fructibus præstandæ, ad sustentationem ejus qui Beneficium resignat in manus Episcopi sive Ecclesiæ. Alii tamen aliter factum acceperint, et parati fuerint in Sutrina Synodo contra* Gregorium *judicare : contra quem nisi hoc titulo actum esset, nihil vel per umbram fuit ob quod de alio substituendo cogitaretur. Quare qui* Gregorium *excusare nituntur, faciendo eum diversum, a* Joanne, *qui a* Benedicto *dicebatur Pontificatum emisse, evertunt totum novæ Electionis fundamentum, ideoque non videntur audiendi.*

CLE-

A D

CLII CLEMENS II

Ab anno 1046, ad 47, m. 9, dies 16.

CLEMENS, natione Saxo, antea Babenbergensis Episcopus Svidigerus dictus, tempore Henrici III et Constantini Monomachi anno MXLVI [in ipso Natalis Domini die, Apostolicæ Sedi CLII ex more consecratus est : qui mox ipsa die Henricum Regem cum conjuge sua Agnete, Imperiali benedictione sublimavit] Sedit mensibus IX, diebus XII, vel XIII, obiit anno MXLVII, IX vel X Octobris, et [ad Episcopatum suum Babenbergam reportatus tumulatur] : vacavitque Sedes usque ad IIII Novembris.

Tempus Sedis,

I. *Leo Ostiensis* post novem menses *defunctum ait, sed* ultra montes: *quod alius nemo : imo Hermannus Contractus (cujus ex posteriori et meliori exemplo verba transcripsimus [] inclusa) expresse dicit,* Clemens qui et Svidegerus Papa, in Romanis partibus, nono mense promotionis suæ diem obiens, ad Episcopatum Babenbergam reportatus tumulatur. *Prius autem sic*

B *scripserat* : Clemens, qui et Svidegerus, Papa, VII Idus Octobris obiit. *Ob hanc porro auctoritatem factum puto, quod (sicut ait Joannes Cygnæus, Episcopi Bambergensis Consilii aulici Actuarius)* Anniversarius *ipsius* in festo S. Dionysii (quo die quotannis ex privilegio Leonis IX Bambergensibus nundinas celebrare permissum est, solennis habetur. *Accepi a Gamansio nostro ipsius Bullæ partem dignam ad memoriam* Clementis *Papæ huc referri, sic enim habet :* Leo Episcopus, servus servorum Dei, Hartwico Babenbergensis Ecclesiæ venerabili Episcopo, perpetuam in Domino Jesu Christo salutem..... Pallium itaque ad Missarum solennia celebranda Fraternitati tuæ transmittimus; et quod Antecessoribus tuis numquam ante concessum, Tibi primo concedimus, rogatu filii dilectissimi nostri Imperatoris Henrici, et pro veneratione Antecessoris nostri piæ memoriæ Domini Papæ Clementis, primum ejusdem Sedis Episcopi, ibidem in Christo quiescentis ; et pro memoria Henrici Imperatoris primi, præfatæ Ecclesiæ constructoris benignissimi : quo tibi ter in anno uti permittimus, salva auctoritate Dominæ Metropolitanæ Moguntinæ Ecclesiæ, scilicet in die sanctæ Resurrectionis, et in Natalitiis Apostolorum Petri et Pauli, et in solennitate S. Dionysii ; eo quod tunc anniversarius dies celebratur Domini Papæ

Anniversarium, 9 Octobris.

Jus Pallii ejus causa concessum Bambergensi

C Clementis supra memorati : hancque diem Apostolica auctoritate statuimus celebrem esse per totum Episcopatum etc. Data..... Januarii, anno D. Leonis Papæ quarto, Indictione XV. *Hac autem ratione* Clementi *dandi essent supra* menses IX, *non solum* dies IIII (*quos habent Rollevinck, Stella, et Platina) sed omnino* XV. *Nostrum vero MS.* dies XVI *habet, qui ad* X *Octobris pertingerent ; quo etiam die obiisse legitur in hoc ejus Epitaphio.* R^mus in Christo Pater et Dominus D. Sviderus a Mayendorf, Saxo, 2 Episcopus Bamb. postea summus Pont. Clemens 2^ius dict. 9, obiit Romæ 10 Octob. Ao. 1047. *Potior sine dubio auctoritas hæc esset, si antiqua et certa : sed quia nova est, non audeo contra antiquiorem antiquitatem definire quidquam, diemque indecisum relinquere malo.*

2 *Ceterum hæsisse me fateor, cum ex una parte vetus esse monumentum intelligerem, ex altera legerem Epitaphium nullis antiquitatis notis insignitum. Scripsi ergo ad R. P. Augustinum Borler, Collegii nostri Bambergensis, anno* MDCLXXVIII *Rectorem, ut ipsius tumuli lapidisque impositi delineationem mihi curaret. Misit ille primo qualem Pontificio suo triumpho P. Cornelius Hazart inseruit : cujus ectypon cum vidisset*

sepulcrum vetus, sed inscriptio nova.

dictus Pater, valde abludens a vero (quia figurarum ductus obscuros longe aliter sculptor acceperat quam erant) aliam novam accuratioremque submisit, quam hic spectandam per omnia quatuor latera exhibeo.

Idem vero Pater per Epistolam suam insuper me docuit, tumulum quidem antiquum esse (quod ipsa ruditas sculpturæ etiam in delineatione monstrat) sed lapidem novum, prout ex Romanarum litterarum forma, eo ævo non solum apud Germanos, sed et apud Romanos exoleta, nec multo plus quam ab annis centum restitui paulatim cœpta cognosci potest. Recentiora etiam sunt Sviderus *pro* Svidigero, Bambergensis *pro* Babenbergensi, *zyfræ in numeris, aliaque similia, sed imprimis familiæ additum nomen, et nescio unde sumptum, quandoquidem cognominum usus tunc vixdum ullus Germanis erat in publicis scripturis ; adeoque ex sola traditione haberi post tot secula potuerit,* Mayendorffiam *familiam ad* Svidigeri *Episcopi majores genus suum referre. Addebat Epistola, ex seniorum narratione haberi, hæreticos hostes, cum rerum Bambergæ potirentur, spe inveniendi thesauri alicujus, reserasse tumbam, ossa dissi-*

passe

CLEMENS II.

A *passe, lapidem quo claudebatur fregisse vel avexisse : sed non impune ; omnes enim, qui sceleris participes fuerant, actos in rabiem esse : hoc autem seculo repositum lapidem novum ex simili marmore, sed cujus integritas atque color diversus diversam ætatem satis indicent.*

explicatio figurarum in ea sculptarum. 3 *Dolendum profecto, quod cum isto lapide perierit vetus Epitaphium versibus fortassis circum oram descriptum ; neque ipsum dumtaxat, sed etiam effigies tanti viri, quam eidem insculptam fuisse verosimile mihi est. Placuit tamen ad aliquod jacturæ solatium, ipsius tumbæ cælaturam æri incidere, servandam memoriæ posterorum : cujus quidem latus dexterum gemina habet ex veteri ac novo Testamento victoriæ finalis Symbola, priscorum Christianorum monumentis haud inusitata; Sampsonis videlicet leoninos rictus divellentis; et Mulieris Apocalypticæ Draconi fauces elidentis. Alterum latus habet tres præcipuas Pontificis ibidem conditi virtutes, Justitiam, Temperantiam, Largitatem : quibus et de duplici morte victoriam, in priore latere expressam retulerit, et Christum judicem meruerit invenire placatum : qui ad caput cum romphea exprimitur, terrarum orbem, vincente per crucem Agno salvatum,* B *sinistra complexus. Ad pedes videre videor Angelicam revelationem, factam alicui Saracenorum Principi (quantum quidem ex capitis integumento colligitur) fortassis de viri ejus morte, cujus jam in cœlo gloriosi meritis ac precibus movendi essent Christiani Principes, quadraginta post annos, ad Terram sanctam de manibus infidelium eruendam. Alia si cui occurrat felicior conjectura, huic ego meam libens cedam ; multoque libentius certiori explicationi, ex historiis sacris aut profanis petitæ. Interim quod superest mensuram* D *tumbæ hujus accipe, quæ talis est, ut paulo plus quam dimidium pedem elevata a pavimento, longitudine septem cum dimidio pedes, altitudine duos cum quadrante, latitudine ternos quadrante uno minus, extimis limbis suis complectatur ; adeo ut interior cavitas corporis unius tantum, sed proceri, sit capax.*

Bullæ duæ. 4 *Præcitatus Cygneus, ait, quod Svidgerus* Bambergensem Ecclesiam ab omni jugo Archiepiscopali exeruit, et multis præclaris privilegiis et immunitatibus adauxit, *quorum instrumenta adhuc servari, et in Annalibus, si quis eos condat, producenda credo : alibi interim duo extant Pontificatus hujus monumenta ; unum in favorem Archiepiscopi Ravennatis apud Ughellum tom. 2. alterum continens Salernitani Episcopatus in Archiepiscopatum evectionem, apud Baronium et Binium : utrumque, teste Oldoino, aut saltem postremum,* Scriptum per manus Joannis scriniarii et Notarii sacri Lateranensis Palatii, et datum XII Kalendas Martii per manus Petri, Diaconi et Bibliothecarii et Cancellarii sanctæ Apostolicæ Sedis, anno Domini Clementis secundi Papæ primo, indictione decima quinta. *Ad hujus quoque Pontificis Acta attinet, quod II Maji ante Vitam S. Wiboradæ num. notavit Henschenius ex Burchardo Sangallensi,* E *seculi XII scriptore, quod* Notpertus Abbas S. Galli, adminiculante etiam Henrico Imperatore et conjuge ejus Agnete, obtinuit apud Dominum Apostolicum Clementem II, recitata Vita B. Wiboradæ ejusque miraculis; de tamdiu neglecta re ab ipso Papa redargutus ; quatenus ipsam, præsente Theodorico Constantiensi Episcopo canonizaret, et pro Sancta habenda præciperet, et anniversarium ipsius diei solennizandum institueret.

BENEDICTUS IX ITERUM

Abdicat 1048.

BENEDICTUS, tertio reversus in Pontificatum, tenuit eum menses IIII, dies X, id est a festivitate Sanctorum quatuor Coronatorum [IIII Novembris Dominica die anno MXLVII] usque ad festum S. Alexii, [XVII Julii anni MXLVIII].

H*æc ad verbum, præter pauca [] inclusa MS. nostrum tam accurate, ut ab Auctore ejus ævi sic esse scripta vix possis ambigere : qui tamen alterum extremorum non computans, solum numeravit* dies IX, *alias* X *habiturus, Baronius et Ciacconius aliique* Benedictum *hoc loco* C *non aliter describunt, quam violentum Apostolicæ Sedis invasorem.*

Ejus regressus, licet forte non violentus, *Quod minus certum mihi videtur : aliis enim absque Imperatoris consensu nihil agere volentibus et uno circiter mense in ea contentione acto, potuit absque alia vi prævaluisse eorum factio, qui, reformationis a* Gregorio *et* Clemente *cœptæ metu,* Benedictum *restitutum cupiebant ; itaque is receptus fuisse ab universo Clero ; Imperatore factum saltem ad tempus, dissimulante, cum ejus causa nollet exercitum in Italiam ducere, domesticis implicatus turbis, a Theodorico Marchione sibi rebellante, et Gotifredo Lotharingiæ Ducatum armis vindicante, uti apud Hermannum Contractum videre est.*

cur creditus illegitimus ; 2 *Quia tamen ea factio, quæ* Benedicti *restitutionem evicit, Simoniacorum aut Simoniacis faventium fere fuit, nec sine largitionibus res verosimiliter peracta est ; merito a plerisque creditus fuit regressus* Benedicti *non fuisse legitimus. Neque velim contrarium sustinere : dico tamen posse alicui videri eum hac quoque vice, æque ac priori, verum Papam fuisse, et pro tali ab Italis habitum. Putem etiam magnam morum emendationem promisisse, sub eaque spe receptum a Romanis; sed cum assuetus vitiis in eadem revolveretur, excitatum zelum S. Bartholomæi Crypto-ferratensis, ut hominem manifeste Simoniacum et luxuriosum, et quem Pontificiarum curarum fastidium haud leve præseferre apparebat, induceret ad aliquem respectum animæ suæ, salvandæ per dimissionem Pontificatus : sic enim in illius Vita, ad* II *Novembris danda, a Pancratio discipulo et Crypta-ferratæ Præposito scripta, legitur :* F

et improbatus S. Bartholomæo Cryptæ-ferratæ Abbati : 3 Qui tunc temporis, *quo scilicet egregia Bartholomæi sanctitas clarescere manifestius cœpit,* Apostolicæ Sedi præerat, cum juvenis esset (quod utinam Deus avertisset) voluptatibus deditus, humanæ fragilitati se dedit. Sed cum tandem ab hoc malo resipuisset, et male gestorum solutionem et veniam sibi quæreret, B. Bartholomæum sibi fore mediatorem agnovit, et intercessorem illum sibi futurum decrevit. Quapropter advocavit illum, majori qua poterat veneratione et honore : huic rem totam aperit et opportunum remedium quærit. Bartholomæus vero non est Throni celsitudinem veritus, dignitatis præstantiam respexit, neque munera et honores (quod plerique spiritualium medicorum facere solent) sed mali gravitatem, et propterea opportunam mali abscissionem illi tradens, ita inquit : Non licet tibi sacra facere, sed potius abstinere, et Deum placare quem peccando irritasti. Ille vero, neque tardius, neque procrastinans, sed quam primum deposita Sede instar privati hominis se habebat. *His consonans auctor Canonis sacri, in die festo recitandi, sic canit Ode* IX, Præsidem Romæ Episcopum, Pater, ut cognovisti supplantatum, sapientissimis tuis verbis indu-

A induxisti, ut renuntiaret throno, et eum cum vita solitaria commutaret.

BENEDICTUS IX, cujus suasu serio pœnitens.

4 *Veriorem sincerioremque conversionem hæc indicant, quam in abdicatione apparuit, qua Pontificatum antea* Gregorio *cessit. Hæc enim ex motivo minus laudabili provenit, quantum quidem ex Auctoribus eam describentibus scimus. Itaque de secunda hac abdicatione poterit tota res commodius intelligi, quam secuta sit emendatio, et* (*quantum ex Canone apparet*) *etiam secessus ad solitariam vitam, in proprio aliquo juxta Cryptam-ferratam castello agendam, sub directione sancti sui præceptoris. Felix ille si in bene cœpto pœnitentiæ cursu perseverasset! Sed ex post secutis intelligitur, mutabilitate sibi consueta rediisse ad ingenium, mortuo verosimiliter Bartholomæo, ejusque Vita jam descripta. Nam et Glaber dicit, quod,* intercedente thesaurorum pecunia, *primum* electus extitit a Romanis : a quibus exinde frequenter ejectus ac inhoneste receptus, nulla potestate viguit : *et Benno, qualiscumque fidei, hujus tamen temporis Auctor, asserit eum* perturbasse, post Leonis obitum, Romanam Ecclesiam, *id est post dimidiatum Aprilem anni* MLIII, *utique regressum tentando. In hoc autem conatu infeliciter mortuum possumus credere cum Baronio, quandoquidem nulla ejus post annum prædictum mentio fiat amplius : cui vero damnationi fuerit subjectus post mortem, legi potes apud S. Petrum Damiani, et ex hoc apud Baronium aliosque.*

licet postea reversus ad vomitum,

B

5 *Quod porro* Benedictus *non fuerit a Sede sua violenter expulsus hac vice, sed volenter cesserit ; verosimile etiam fieri potest ex eo, quod idem dies, qui et dicitur nunc fuisse in Pontificatu ultimus, a Ciacconio et aliis dicatur fuisse primus successoris, scilicet* XVII *Julii idemque Dominicus : ut omnino videatur legitime ac simul facta esse et* Benedicti *abdicatio et installatio* Damasii. *Neque obsunt præcitata verba, quibus dicitur, quod* Benedictus, neque tardans neque procrastinans, quam primum deposita Sede instar privati hominis se habebat. *Intelligendum enim est quam primum voluntatem relinquendæ Sedis indicasse Clero populoque, sed ex hujus voluntate tamdiu in ea perstitisse, donec ab Imperatore (cujus arbitrio rem deferre placuerat ad turbas evitandas) submitteretur alius rite eligendus et consecrandus, quæ res cœpta agi verosimiliter circa Pascha,* III *Aprilis celebratum (quo tempore peccatores non prorsus desperati facilius solent ad pœnitentiam commoveri) protrahi potuit usque in Julium ; siquidem Imperator, post Pentecosten* XXII *Maji Soloduri in Helvetia celebratum, per Franconiam abierat in Saxoniam, unde ex suo comitatu misit Episcopum Brixiensem, de quo mox. Interim nulla extant* Benedicti *hujus Acta, ex quibus possimus discere, quomodo sui Pontificatus tempus tunc numeraverit.* D

successori per Imperatorem misso Papatum consignavit.

E

CLIII DAMASUS II

An. 1048, dies 23.

DAMASUS, natione Noricus, antea Poppo Episcopus Brixinensis seu Sabionensis, imperantibus Henrico III et Constantino Monomacho, coronatus XVII Julii in Dominica MXLVIII ; sedit dies XXIII, defunctus VIII Augusti, sepultus in ecclesia S. Laurentii extra muros : et cessavit Episcopatus usque ad XII Februarii anni MXLIX.

Missus ab Imperatore,

Hermannus Contractus *de eo sic loquitur :* Sequente Julio (*post Junium scilicet anni* MXLVIII *quo obierat Hermanni Abbas Bernhardus*) Popo Brixiensis Episcopus, ab Imperatore electus, Romam mittitur : et honorifice susceptus, Apostolicæ Sedis Papa CLIII ordinatur : sed paucis diebus exactis defunctus, et ad S. Laurentium extra urbem sepultus est. *Leo Ostiensis similiter ait lib.* 2, *cap.* 81, Benedictus,

C iterum in Pontificatum reversus, per octo circiter menses illum retinuit, donec ab Imperatore transmissus ex Germania Damasus, Brixenorum Episcopus, illi in Papatu successit : qui etiam post viginti tres dies apud Preneste vita decessit. *Ciacconius,* animi causa et ad fugiendos urbanos æstus *illuc eum se contulisse hariolatur : quidni potius causa ecclesiasticorum jurium restaurandorum ; vel certe, quia per ipsos Julii mensis calores advectus in urbem, mox cœperit habere male ; præcautumque sit mutationem aeris necessariam esse periclitanti de vita.*

moritur Preneste ;

2 *MS. nostrum in Catalogo, cum dixisset,* natione Noricus, *addit,* qui alio vocabulo Bagnarius dicitur; *ex quo vel alio simili textu Platina,* cognomento Bagnarium fecit. *Æstimo, aliam antiquorum ita scribentium mentem fuisse, et intelligi voluisse, quod qui antiquiori voce et Italis notiori* Noricus, *Germanis dicatur* Bajoarius *uti nunc* Bavarus : *sic enim idem auctor agens de* Nicolao II, fuit, *inquit* natione Allobrogus, quod alio nomine Burgundion dicitur. *Baronius ex* Brixinensi, *fecit Episcopum* Brixiensem, *quæ valde diversa sunt. Invenit etiam qui Aquileiensem Patriarcham fecerint, et hos secutus est* Wiguleius *Hundius in Metropoli Salisburgensi atque Ciacconius : sed manifestissimo errore, nato ex sola homonymia. Nam* Popo Aquileiensis Patriarcha, *quod videre est apud Ughellum, obiit anno* MXLIII, *Pontificatus sui* XXVIII, *Aquileiæ tumulatus in Patriarchali Basilica, uti testatur Epitaphium, quod recitat idem Ughellus eidem autem suffectus frater suus Eberardus, anno* MXLVII *Romano Concilio interfuit, sub* Clemente II. *Refutari porro non merentur, qui Martinum Polonum secuti, jam dictum* Clementem, *et hunc* Damasum *traducunt ut* invasores Apostolicæ Sedis, *ideoque cita morte sublatos volunt.*

an cognomento Bajuarius ?

an antea Patriarcha Aquileiensis ?

F

3 *Sunt etiam qui veneni, a* Benedicto IX *propinati, suspicionem admisceant. Et hunc iterum Romanæ Sedi incubuisse, donec mitteretur Tullensis Episcopus Bruno, censet* Baronius. *Sed cum id nullus antiquorum dicat, non debet ex tam levi fundamento revocari in dubium, quod de illius pœnitentia ad tempus diximus ex vita B. Bartholomæi. Potuit tamen tam cita duorum ex Germania Pontificum mors, Imperatorem, pejus aliquid fortassis de Romanis suspicatum, lentiorem reddidisse ad nominandum successorem, accedentibus præsertim negotiis aliis : atque ita res esse dilata usque ad mensem fere Decembrem, et in Wormatiensibus demum Comitiis peracta. In quo sane magis festinandum fuisse credo, si vere extitissent eæ Romæ turbæ, quas* Benedicti *regressum violentum præcedere et subsequi oportuisset.*

an Benedictus iterum Sedem invaserit ?

LEO

CLIII DAMASVS II

CLIV S LEO IX.

CLV VICTOR II

CLVI STEPHANVS IX

CLIV S. LEO IX

Leo natione Theotonicus, ex patre Hugone, Imperatoris Conradi consobrino, antea dictus Bruno, Tullensis Episcopus, Wormatiæ anno MXLVIII Papa designatus, iterumque Romæ electus liberrime anno MXLIX, II Februarii, consecratus XII, prima Dominica Quadragesimæ; sedit annos V, menses II, dies VIII, obiit et colitur XIX Aprilis, MLIV: sepultus in ecclesia S. Petri: et cessavit Episcopatus usque ad XIII Aprilis anni sequentis.

Ab an. 1049 ad 1054 an. 5, m. 2, dies 3.

Ejus Electio. *Ad fabulas, quibus, annis post hæc ducentis et pluribus, Pontificiam historiam aspersit Martinus Polonus, referas licet, quod dicat* Imperatorem, cum Romani ex quadam prava consuetudine petiissent ab eo Pontificem sibi dari, et nullum Theutonicorum ad hoc ut reciperet, posset inducere, Episcopum Tullensem, virum simplicem, ad hoc inclinavisse. *Neque* B *enim de alio potius videtur cogitasse Imperator quam de* Brunone, *tantæ nobilitatis, prudentiæ et sanctitatis viro: neque credibile est Theutonicos Episcopos omnes, cita* Clementis *et Damasi morte sic fuisse consternatos, ut inter eos nemo inventus fuerit, qui, si eligeretur, Romanus Pontifex fieri vellet. Quam autem arguit pravam consuetudinem, si prava fuit (quod tali rerum statu fuisse non videtur sed ad magnum Ecclesiæ commodum spectasse ideoque et Romani a Ciacconio putantur juramento tunc obstricti fuisse, ne sine Imperatoris consensu Pontificem ordinarent) si* prava *inquam fuit,* consuetudo *non fuit; solum enim præcesserant exempla duo, ad consuetudinis appellationem nequaquam sufficientia.*

Vita scripta, 2 *Vitam scripsit Wibertus ejus Archidiaconus, quam una cum Appendice miraculorum, a coævo etiam auctore et Desiderio Abbate Casinensi scriptorum, illustratam vide in nostro Aprili, cui hoc solum addo, sententiam a* Leone *in favorem Dominici Gradensis latam, quæ ei Primatus relinquitur supra Episcopos Istriæ et Forojulii (quom Dandulus in historia Veneta ex eaque Baronius referunt ad annum* ML. *Ughellus ad Synodum Vercellensem eodem anno habitam) spectare potius ad Synodum Romanam, anni* MLIII, *Indictionis* VI, *idque* VIDE APP. NOT. 15 C *ex ipsis* Leonis *verbis liquere. Adde etiam prædictis, quod ex supra allegata ejus Bulla in favorem Hartwici Babenbergensis Episcopi pro* Clementis *decessoris memoria, data mense* Januario Indictionis XV, Pontificatus anno quarto, *id est anno Christi* MLII, *apparent, non ante Februarium inchoari annum Pontificatus, alioqui fuisset numerandus annus quintus, si is citius cœpisset.*

3 *Hermannus Contractus, qui paucis solum mensibus* Leoni *supervixit, aut ejus Continuator usque ad* *mors,* *annum* MLXIII, *ita de* Leonis *morte scribit:* Dominus Papa, cum apud Beneventum divino intentus servitio diu demoratus, Romam ægrotans reversus esset; invalescente indies languore, glorioso exitu, cunctis prius benedicens et admonitis valedicens, sanctoque Petro peccata sua confessus, et devote se illi commendans, XVI (imo XIII) Kalendas Majas obiit, et in Basilica S. Petri, juxta sepulcrum Sancti Papæ Gregorii sepultus, miraculis claruisse memoratur.

encomium ex MSS. 4 *Continuator Catalogi in MS. nostro sic eum laudat.* Hic a Deo Electus Pontifex, ex Tullensi Ecclesia assumptus, ad urbem devenit Romanam, secum deducens Hildebrandum, qui cum Papa Gregorio ad partes illas ierat..... Hic ejusdem Hildebrandi consilio omnia in itinere et in hac civitate fecit: cui postea ad regendum ecclesiam S. Pauli Apostoli tradidit, pro quadam visione quam viderat; videlicet quia B. Petrum in prædicta visione hilarem videbat, Beatum quoque Paulum tristem et turbulentum erga se prospiciebat. Prædictus quoque Pontifex largus, pius, innocens, benignus, amator justitiæ, et plebis ferventissimus gubernator, divinarumque Scripturarum indeficiens perscrutator, vigiliis et E orationibus semper intentus fuit. Qui etiam sua admonitione et prædicatione omnes Normannos et Francigenas [excitavit] ad destruendam eorum superbiam, qui in partibus Apuliæ commorabantur, quoniam superbia eorum in tantum excreverat, quod totam terram in suo posuerant dominio, et B. Petri Vicarii nihil ibi juris aut dominii retinebant. Qua denique victoria facta et tota terra suo dominio reddita, ad urbem rediens Christi Confessor, XIII Kalendas Majas migravit ad Christum.

5 *Coævus auctor, qui morti præsens etiam miracula a se visa describit, uti ea dedimus ex variis MSS. inter extrema verba sic precatum Leonem ait:* Magne Deus, humani generis redemptor, qui per Apostolos tuos Petrum et Paulum Simonis perfidiam de alto [cadere] præcepisti, invocato tuo nomine: sicut eos exaudire dignatus es, ita exaudire dignare me servum tuum: et ad te converte Theophylactum, et Gregorium, et Petrum, qui in toto mundo Simoniacam hæresim solidaverunt; et ita fac eos cognoscere viam veritatis, ut derelinquant errorem suum, et ad te, mitissime Deus, revertantur. *Cœperat ergo jam tum novas iterum res moliri* Theophylactus (*neque enim modeste agente eo tali deprecatione fuisset opus) et* F *quæ perperam egerat Pontifex, eadem rursum acturus si gradum pristinum recuperasset, hanc minime vanam sollicitudinem incusserat* Leoni; *socios (ut videtur) pravorum consiliorum habens* Gregorium et Petrum, *quos crediderim et olim in Curia* Benedicti IX *præcipuos fuisse, omnisque Simoniacæ nundinationis auctores; et a Gradu suo per* Gregorium IV *aut ipsum* Leonem *depositos, non desiisse sua facta tueri, ut divino juri nequaquam adversantia.*

Zelus contra Simoniacos.

6 Sacrum corpus *primo* juxta sepulcrum S. Gregorii Papæ *conditum, deinde propter miracula sub proprio altari;* postea, *inquit Aringus lib. 2 Romæ Subterraneæ cap.* 8. in Vaticanæ Basilicæ demolitione repertum, erat miræ proceritatis, a capite nimirum ad pedes longitudine novem palmorum constans: quod quidem in novam Basilicam translatum est, et sub altari absidis, quæ ad meridiem respicit, in plumbea quadam arca, altera pariter cypressina circumdata, conditum fuit, hac ad perennem sanctissimi viri memoriam addita inscriptione: Corpus S. Leonis Papæ Noni, virtutum et miraculorum gloria insignis, sub altari Mortuorum, sito in Basilica Vaticana, inter portas Argenteam et Ravennianam, die XI mensis et anni infrascripti, intra marmoream arcam repertum; cum ea pars ecclesiæ rueret, Pauli

Translatum corpus anno 1606, 18 Januarii.

LEO IX.

A Pauli V Pont Max, jussu in novum templum processionali pompa delatum, hac sub ara ritu solenni collocavit Evangelista Palliottus, tit. S. Laurentii in Lucina Cardinalis Cusentinus, dictæ Basilicæ Archipresbyter, anno Domini MDCUI, ejusdem Pauli Pontificatus primo, die XUIII Januarii, festo Romanæ Cathedræ S. Petri.

Sub eo inductus in Bullas annus Incarnationis,

7 *Mabillonus lib.* 2 *de re Diplomatica Cap.* 24, *quærens, quis Pontificum primus inceperit Bullis suis annotare annum* Incarnationis, *censet* Leonem *hunc IX fuisse : certe nullum Pontificium diploma sibi visum ait, ante id tempus tali calculo notatum, quod sincerum videretur, quidquid dicat Aventinus, usum illum a* Paschali I *deducens. Si autem verum est,* Leonem *eo in genere primum fuisse, id inde factum putat, quod tum ipse esset ex genere Imperatorum Germaniæ, qui annos Incarnationis usurpabant; tum Tulli fuisset Episcopus, ibique eo calculo frequenter in litteris usus tum denique Cancellarium haberet Tullensem Primicerium, eidem calculo assuetum. Sic ergo sub autographa Bulla, pro Mettensi S. Arnulphi cœnobio, scriptum legi testatur Mabillonus.* Data v Id. Octob. per manus Udonis, Sanctæ Apostolicæ Sedis Cancellarii et Bibliothecarii et Tullensis Primicerii, anno Domini Leonis IX Papæ I, Indict. II, anno vero Dominicæ Incarnationis MXLUIII. *Ubi etiam notat* τὸ Incarnationis,

et Indictio, incipientes a Natali Domini.

B *idem valere quod* Nativitatis : *alias enim incipientibus annum a* XXU *Martii præcedentis, jam numerabatur annus* ML ; *et* Indictionem *non innovari mense* Septembri, *ut præcedentibus seculis omnibus factum fuerat (sic enim scribi debuisset* Indicto III) *sed una cum anno protrahi usque ad Dominicum Natalem : unde hic etiam videtur constitui posse initium Indictionum, quas vocant, Pontificatium, una cum anno Ecclesiastico incipientium, quidquid dicta Ciacconius in Isagoge, asserens, in Concilio Constantiensi primum observari cœptum commune istud annorum Indictionumque initium.*

non autem sub Eugenio

8 *At, inquies, si istæc ita se habent, et* Leo IX *aliique post illum Incarnationis annos suis Bullis apponi faciebant; quid Paulo Middelburgio Episcopo Forosemproniensi, sub initium seculi præcedentis scribenti, in mentem venit, ut lib.* 13 *Paulinæ suæ cap.* 6 *affirmaret,* præsidente Eugenio IV, adhortante Blondo Foroliviensi, Pontificii Collegii a secretis Notario, in Bullis atque Rescriptis Pontificalibus annorum a Christi Incarnatione supputationem scribi primum cœpisse? *Movit hæc auctoritas Ciacconium in Isagoge*

C *sui operis, movit etiam me in Propylæo Aprilis, suspectasque fecit interpolationis omnes ante* Eugenium *Bullas sic notatas, quia non credebamus viro tali obrepsisse, ut id ita scriberet asseveranter, nisi ex ipsius Blondi certissimo testimonio id habuisset. Malo tamen hanc Regulam abdicare ut falsam, quam fidem abrogare Mabillono, tot autographarum Bullarum a se conspectarum, nullaque ex parte suspectabilium testimoniis moto ad aliter statuendum. Id vero eo libentius facio, quod post Aprilem editum cognoverim omnium fere nationum historicos, qui Pontificias Bullas producunt integras aliquas tales habere* Eugenio *longe antiquiores : durum autem esset opinari, nationes illas universim conspirasse in istud additamentum, sinceris alias et genuinis Privilegiis subjungendum, cum periculo eorumdem in suspicionem falsi inducendorum. Notatu porro dignum est, quod observavit Mabillonus; Bullas seu Constitutiones Pontificias, Bullatas sigillo Papali, quæ præferunt voces* in perpetuum, *expressas ut plurimum Monogrammatice, colligatis inferne duabus litteris*

qui ut summum extendit eum usum etiam ad Brevia.

PP *hoc modo :* **IN.P̶P̶M.** *pro quibus seculorum posteriorum usus habet verba* Ad perpetuam rei memoriam, *passim subnotata inveniri anno Incarnationis ; Epistolas vero, et quæcumque* in forma Brevis *ut loquuntur* sub annulo Piscatoris *expedita,*

rarius eumdem calculum habere. Cum autem nunc habeant eum indifferenter tam Bullæ quam Brevia, quid ni dicamus hoc esse quod Blondo suadente Eugenius *induxit quodque eatenus non semper fiebat? Certe hic Pontifex in Constitutione sua* anno Dominicæ Incarnationis MCCCCXXXXU, septimo Idus Junii, Pontificatus anno quinto decimo *signata, quæ incipit,* Sicut prudens pater familias, *cujusque copiam se nactum Mabillonus ait, informans Notarios, hoc solum eis videtur inculcare,* ut sint diligentes in scribendo litteras in bona forma, et virgulent, et sequantur et studeant stylum Cancellariæ antiquum et laudabilem in omnibus servare ; *tantum abest ut aliquid novi atque antea prorsus inusitati instituerit.* D an. 1445.

Testium Bullis subscribendorum initium.

9 *Fuerit porro operæ pretium videre apud Meurissium in Episcopis Mettensibus pag.* 354, *ipsum quod supra allegavimus Privilegium, Warino ejusque successoribus in Abbatia S. Arnulphi datum, postquam* Leo *Monasterium istud,* rogatu præfati Abbatis Warini, in memoriam B. Joannis Evangelistæ ac prænominati S. Arnulfi Confessoris Christi, quinto Idus Octobris Christo *consecraverat. Nihil istic omittitur, quod ad augendam vel Abbatis dignitatem, vel loci majestatem commodumque, vel festivitatem Dedicationis annue celebrandæ possit conducere, præter Indulgentias, quarum scilicet istiusmodi occasionibus tunc adhuc nullus usus erat. In eodem privilegio Lector inveniet initium quoddam subscribendorum Pontificiis litteris testium, quod superioribus seculis solum fiebat quando ejusmodi litteræ in Synodo Episcoporum signabantur : hoc tamen in ista Dedicatione factum est occasione saltem Synodi, paulo ante Mettis celebratæ, unde remanserant Episcopi aliquot qui subsignare etiam possent. Simili etiam occasione Romanæ alicujus Synodi, sub* Benedicto VIII, *possumus factum credere, ut apud Diagum in historia Comitum Barcinonensium pag.* 152 *inveniatur Fundatio Bisuldunensis Episcopatus, Bullata* in mense Jannuario Indictione decimaquinta, *id est anno* MXUII, *atque ab octo Episcopis signata* VII Kalendas Februarii. *Teste autem Mabillono lib.* 2 *cap.* 20 *maxime hic usus invaluit (qui etiam hodie in Bullis solenniter signatis obtinet) a Pontificatu* Urbani II, *ex quo tempore, quod antea non fiebat, subscribere cœpit etiam ipse Pontifex, hac formula* † Ego N. Catholicæ Ecclesiæ Episcopus subscripsi : *tum Cardinales ex ordine sic* † Ego N. Basilicæ duodecim Apostolorum Presbyter Cardinalis subscripsi, *et ita consequenter alii.* E

Benevalete additum signo Papali.

10 *Denique notabile est, quod hic idem Pontifex, illam clausulam* Benevalete, *a Romanis Pontificibus usurpatam saltem a tempore Caroli Magni, in Monogramma redegerit, prout illud exhibet Mabillonus tab.* L *ex autographo Remigiano ad Herimarum Abbatem,* Dat. III Non. Octobr, per manus Petri Bibliothecarii ac Cancellarii Sanctæ Apostolicæ Ecclesiæ, anno Domni Leonis Noni Papæ I Indict. III, *in Septembri anni* MXXXXIX *inchoata. Ipsos temporis illius ac* Paschalis II *characteres operæ pretium fuerit in prædicta Tabella contemplari : hic sigillum* Leonis *cum ipso monogrammate accipe, forma tamen duplo contractiori quam est in originali membrana.* F

VICTOR,

CLV VICTOR II

Ab anno 1055 ad 57 an. 2, m. 3, d. 16.

VICTOR, natione Noricus, antea Gebehardus dictus, Episcopus Aistettensis, Imperatoris Henrici III consiliarius intimus et proximus consanguineus, Constantinopoli imperante Theodora Constantini Porphyrogenetæ filia, coronatus Romæ anno MLV in Cœna Domini, XIII Aprilis; sedit annos II, menses III, dies XVI: obiit XXVIII Julii MLVII, in Tuscia, fortassis sepultus Florentiæ in Cathedrali: et cessavit Episcopatus dies II

Ab invito Imperatore

MARTINUS *Polonus ad alias suas fabulas adjicit de* Victore, *quod etiam* hic timore Imperiali factus est Papa. *Multum, et forte nimium dixisset, si dixisset arbitrio. Audi Leonem Ostiensem lib. 2 cap.* 90. Defuncto sanctæ memoriæ Papa Leone, Hildebrandus tunc Romanæ ecclesiæ Subdiaconus, B ad Imperatorem a Romanis transmissus est, ut, quoniam in Romana Ecclesia persona ad tantum officium idonea reperiri non poterat, de partibus illis, quem tamen ipse vice Cleri populique Romani in Pontificem elegisset, adduceret. Quod cum Imperator fuisset assensus, et Gebehardum Aistettensem Episcopum Hildebrandus, ex industria et consilio Romanorum, expetivisset, tristis super hoc valde Imperator effectus est: nimis enim illum carum habebat. Et cum eumdem sibi omnimodis necessarium imperator assereret, et alium atque alium huic officio magis idoneum indicaret: Hildebrando tamen, ut alterum reciperet, persuaderi nullatenus potuit. Erat enim idem Episcopus, super id quod prudentia multa callebat, post Imperatorem potentior ac ditior cunctis in regno. Hunc ergo Hildebrandus, invito licet Imperatore, invito etiam eodem ipso Episcopo (propter quod utique postea dictus est monachos non amasse) Romam secum adduxit: eique Victoris nomen imponens, Romanum Papam cunctorum assensu constituit, cum jam ferme a transitu Papæ Leonis annus elaberetur. *Ex quibus etiam intelligitur quæ fuerit causa tam diu vacantis Sedis, cujus partem in Tusculanorum Comitum, pro* C *Theophylacti restitutione satagentium liberamque Electionem Romæ faciendam impedientium, haud ægre retulerit prudens lector. Ille vero finem vivendi fecit, prius forte quam Stephanus eligeretur, æternum damnandus juxta ipsiusmet revelationem a S. Petro Damiani descriptam, sicut jam supra indicavimus.*

petitur et impetratur.

contra molitiones depositi pridem Benedicti.

Tempus Sedis

2 *Hermanni continuator primus de Electione hæc habet* MLIV, Conventus ab Imperatore Moguntiæ factus est (*credo circa Natalem Domini, ex more Regibus Germaniæ pridem usitato*) in quo Gebehardus, Eistettensium Episcopus, ab Episcopis electus Romamque missus, ibique honorifice susceptus, in cœna Domini Papa ordinatus, Victoris II nomen accepit. E *De obitu vero Lambertus Schafnaburgensis sic loquitur ad annum* MLVII. Rex natalem Domini, *Januarium anni prædicti prægressum*, Ratisponæ celebravit, præsente adhuc Victore Papa: qui exinde, confectis mediocriter, prout tunc copia erat, regni negotiis in Italiam regressus, II Kalendas Augusti migravit ad Dominum. *Chronologiam, nemini hactenus dubiam, confirmat ejusdem Papæ Privilegium, Humberto Silvæ Candidæ Episcopo* scriptum, per manus Gregorii Notarii et Scriniarii S. R. E. in mense Maji, indictione X, et datum IIII Idus Maji, per manus Aribonis Diaconi anno III Domini Papæ Victoris II Indict. X, *id est anno Christi* MLVII.

mortis et sepulturæ locus

3 Leo *Ostiensis lib. 3 Chronici Cassin. cap. 8 citatur a Baronio, quasi dicat* defunctum Florentiæ et sepultum Victorem; *nihil autem simile habet*, Leo; *sed hoc dicit de ejus successore* Stephano; et Victoris *nullum monumentum invenitur Florentiæ, memoria apud Scriptores nulla. Pro Baronii tamen opinione argumentum haud leve sumi videtur, ex præfati Leonis Ostiensis lib. 2 cap. 97 ubi dicitur, quod* Bonifacius Albanensis Episcopus, festinus a Toscia rediens, obitum Romani Pontificis, *Victoris scilicet*, Urbi nuntiavit; *in Tuscia autem autem si obiit* Victor, *quid ni Florentiæ, saltem sepultus? ubi vero potius quam in Cathedrali?* F

CLVI STEPHANUS IX

Ab anno 1057 ad 58 men. 7, dies 27.

STEPHANUS, Filius Gothelonis Ducis, natione Lotharingus, antea Junianus Fridericus Cardinalis S. Chrysogoni, Electus in festo S. Stephani Papæ, et postridie festo inventionis S. Stephani Protomartyris III Augusti, eodemque Dominico die, anno MLVII consecratus Pontifex, sedit menses VII, dies XXVII; defunctusque Florentiæ MLVIII, XXIX Martii, in ecclesia Cathedrali juxta tumbam S. Zenobii sepultus est; et post dies III sacrilege ordinatus est Benedictus X: cessavit autem revera Episcopatus menses X dies I.

Occasio festinæ successionis.

MORS Henrici, *Imperatoris* II, *Regis Germaniæ* III, *obita Augusto præcedenti, libertatem Romanis præbuit vacante imperio, maturandæ et suo arbitrio faciendæ Electionis et Consecrationis: cujus modum ac tempus prolixe describit Leo Ostiensis lib.* 2 *cap.* 97 *et ex Leone Baronius; exequiarum autem eidem a sui Or-*

STEPHANUS IX. funus Florentiæ curatum a Monachis:

Ordinis monachis Florentiæ privatim curatum, invenitur hujusmodi monumentum, nunc ad palatium Magni Hetruriæ Ducis translatum. D. O. M. Stephano Papæ IX olim Juniano Friderico, Gozelonis Lotharingiæ Ducis filio, Apostolicæ Sedis Cancellario, monacho et Abbati Casinensi, Cardinali tit. S. Chrysogoni, Pontifici Opt. Max. Pio, Felici, sanctitate et miraculorum gloria illustri, Gothifredus Hetruscorum Dux, ut defuncto fratri domi suæ et inter proprios amplexus, quas potest caritatis suæ vices rependat, non sine lacrymis parentat. Monachi Abbatiæ Florentinæ in ædibus ad Divi Joannis Baptistæ efferunt, et justa solvunt, III Kalendas Aprilis MLVIII. *Ita Placidus Puccinelli in Chronica Abbatiæ Florentinæ ubi credit singulariter actas exequias, quarum in hac inscriptione mentio.*

ossa inventa an. 1357

2 *Ego vero dubitare vix possim, quin hæ exequiæ, licet a monachis curatæ, factæ sint in ecclesia Cathedrali tertia post* XXVIIII *Martii die, ibique positus lapis iste. Cum autem vetus S. Joannis Baptistæ ecclesia destrueretur, et nova S. Reparatæ quam hodie S. Mariæ floridæ vocant conderetur, alio translatus lapis iste sit, anno scilicet* MCCXCIII *aut saltem* anno MCCCLVII, *quando* reserata tumba, corpus inventum est incorruptum cum suis ornamentis Pontificalibus, *ubi testatur in jam citato opere Placidus pag.* 17. *De hac inventione Matthæus Villani, frater Joannis, plenius tractat lib.* 7 *Chronicæ cap.* 31; *additque, repertum esse* mense Augusto, juxta altare S. Zenobii, cum unius ex majoribus pilis jacienda essent fundamenta: repertum autem esse in monumento proprio versus Boream, agnitumque attestantibus litteris urnæ insculptis ea esse Ossa Stephani Papæ IX natione Lotaringi. Quæ reverenter collecta, conservata fuerint apud Calonacios, donec iis fieret honorifica sepultura. *Sed hæc an unquam facta sit ignoratur, aut quid deinde sacris ossibus factum sit. Nam quod hodie ostenditur Monumentum, et ipsius esse vulgo creditur, esse D. Antonii Ursi Episcopi Florentini, anno* MCCCXXI *mense Julio vita functi, docuit me Illustriss. Antonius Magliabechius, testante id Urso familiæ insigni super tumulum expresso: cui tumulo per heredem curato nullam additam inscriptionem testatur Ughellus, unde pronius fuit circa ipsum errari. Extat apud eumdem D. Magliabechium MS. Chronica, in qua confirmatur quod* Stephanus *hic ante Pontificatum fuerit Benedictinus monachus et Abbas Casinensis; expressius autem Antonius Scipio Placentinus inter elogia Abbatum Casinensium, quorum is fuerit* XXXVII, *addit, quod a Leone IX creatus Cardinalis, eo mortuo pileum cucullo mutaverit, et post biennium, scilicet anno* MLVII, *abdicanti Prælaturam Petro suffectus, dum confirmandus se confert Florentiam, a Victore non solum Abbas sed Cardinalis etiam denuo esse jussus sit, dumque ad suos reverti festinat e Tuscia, retractum ex itinere ut Victori succederet: atque ita solum decem mensibus decem Abbatem fuisse. Petrus Boninsegnius, Historiæ suæ Florentinæ lib.* I natum Bramante *ait,* Brabantiam *forte scribere voluit, quæ veteris Lotharingiæ pars aliqua est.*

nunc ubi sint ignoratur.

Anniversarium 29 *Martii.*

3 *De die mortis qui fuerit* XXIX Martii, *nemo dubitaret, cum ita dicat Leo Ostiensis; et eum exigat numerus dierum* XXVIII, *qui apud Wernerum Rollewinck et in MS. nostro* Stephano *tribuuntur supra menses* III; *nisi scrupulum injicerent verba Epitaphii, ambigua quo referenda, et prima fronte potius intelligenda de die solennium exequiarum, tertio ut minimum die post mortem. Verum Ordinatio Pseudo-Papæ, paucis post* Stephani *mortem diebus facta, nec tamen citius quam* II *Aprilis, cogit fateri, Epitaphii auctorem voluisse in fine, absque ullo ad priora respectu, indicatum verum diem mortis, non sepulturæ. Certe miraculorum, quibus defunctus claruit, mentio patitur, aut etiam exigit, ut scriptura ista sculpta sit aliquamdiu post diem mortis, imo et sepulturæ: dies autem notatus is, qui anniversarii faciendi debeat memoriam renovare; solebat enim eo ævo, atque etiam nunc solet, anniversarium recoli ejus diei quo quis obiit, non quo sepultus fuit. Porro miraculis brevi cessantibus, videtur etiam cessasse apud Florentinos veneratio* Stephani, *eoque factum ut non nominetur inter Sanctos Ecclesiæ Florentinæ Patronos. Ceterum non possum dissimulare scrupulum mihi subortum circa* S. Stephani Papæ *corpus, quod Trano Apuliæ urbe nuper translatum in Hetruriam et Pisis collocatum diximus; ne scilicet istud non sit Primi istius nominis, quod se habere adhuc Romani credunt, sed hujus Noni. Cum enim anno proximo ab inventione prædicta, teste Scipione Ammirato, Capitanei Florentini, ecclesiastici zeli prætextu, legem tulissent, ut si quis aliquam publici muneris partem gessisset qui Gibellinus fuisse probaretur, capite aut grandi mulctaretur pecunia (uti multis istic nominatis accidit, cum vel levissima accusatio sufficeret) potuerunt in his fuisse Calonacii prædicti, et cum nuper invento corpore, nec adhuc relato ad ecclesiam in Apuliam aufugisse; idque cum* S. Stephani Papæ *dici audirent Tranenses, cœperint paulatim credere esse Primi, quem solum ejus nominis Sanctum noverant. Atque ita nunc relatus Florentiam Nonus, sub alieno nominis numero recuperaverit cultum, in Hetruria amissum sub numero proprio: quod divinæ dispensationis opus profecto censeri posset, nec minori felicitati imputandum, quam si* Stephani *vere* Primi *corpus istud esset. Sed hæc ulteriori discussioni relinquo, nihil asserens.*

DISSERTATIO XXII

De Legatione Stephani ad Imperatricem, et reconciliatione Mediolanensis Ecclesiæ schismaticæ ei tributa.

Legatio ad Imperatricem missa.

Priusquam Florentiam proficisceretur Pontifex, ex quodam imminentis sibi mortis præsagio, congregatis intra ecclesiam Episcopis civibusque Romanis, Clero et populo, hoc sub districti anathematis excommunicatione statuerat, ut si eum de hoc seculo migrare contingeret, antequam Hildebrandus Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus, qui cum communi omnium consensu mittebatur, ab Imperatrice rediret, Papam nullus eligeret, sed Sedes Apostolica usque ad illius reditum intacta vacaret. *Ita Petrus Damiani, ad Henricum Episcopum Ravennatem scribens de schismatica successoris electione. Legationis mittendæ ad* Agnetem, *Henrici tertii viduam, quarti matrem, causam Cardinalis Baronius num.* 17 *hanc assignat, quod* jugi ægritudine confectus ac moribundus Pontifex, sciret haud posse diu vivere; post mortem autem suam Ecclesiæ Romanæ optavit esse consultum, mittendo Hildebrandum. *Non defuit Baronio argumentum in quo hanc suam conjecturam fundaret: ducit enim Leo Ostiensis lib. cap.* 95, *quod* Stephanus, post quatuor menses *quam in Augusto anni* MLVIII *Casini fuerat, id est circa initium anni* MLVII, gravi languore detentus et ad extrema fere deductus, *potestatem fecerit Casinensibus Abbatis eligendi.*

non a moribundo.

2 *Sed contra conjecturam illam idem Ostiensis mox facit,*

A *facit, cap.* 99 *haud obscure indicans, quod idem* Stephanus, *post suum istum morbum, et post tam præsens periculum vitæ restitutus fuerit integræ sanitati. Narrat enim, quomodo Florentiam sit profectus, eo quod* disponebat fratri suo Duci Gotifredo apud Tusciam in colloquium jungi, eique, ut ferebatur, Imperialem coronam largiri; demum vero ad Normannos Italia expellendos, qui maximo illi odio erant, una cum illo reverti: *eumque in finem* mandarat Præposito *Casinensi*, ut omnem Ecclesiæ ejus loci thesaurum, in auro dumtaxat atque argento, festinanter sibi et quam posset latenter per seipsum deferret, multo potiora in brevi se retransmissurum promittens. *Non sunt hæc hominis moribundi consilia: qui licet thesaurum mox intactum remiserit, divinitus terrefactus priusquam Roma excederet,* dehinc *tamen* in Thusciam properans, non multo post subito languore depressus, Dei judicio apud urbem Florentiam obiit. *Ecce ut hic non* jugi ægritudine, *sed* subito languore, *correptum extinctumque dicat Ostiensis,* Dei *autem* judicio, *quia thesaurum S. Benedicti vel cogitaverit ad usus profanos transferre, licet alias vir Sanctus; et* ad cujus sacratissimum corpus,
B meritis ejus intervenientibus, plurima Christus signa ostendit.

sed bene valente;

3 *Non igitur, ad decernendam totius Ecclesiæ nomine et voluntate legationem istiusmodi, Pontificem movit præsagio proximæ suæ mortis. Addo quod nec voluntas efficiendi, ut quieti futuræ post eam Electionis libertatique consuleretur. Non certe hanc probat missa post mortem ejus altera legatio, qua, ut Lambertus Schafnaburgensis ait,* Romani Principes ad Regem miserunt satisfactionem, se scilicet fidem, quam patri dixissent, *circa Pontificum Electionem consecrationemque,* filio quoad possent servaturos; eo autem animo vacanti Romanæ Ecclesiæ Pontificem usque ad id tempus non subrogasse, sed ejus magis super hoc expectare sententiam; orantes sedulo, ut quem ipse velit, transmittat: nihil ejus ordinationi obstare, si quis non per legitimæ ordinationis ostium, sed aliunde, ascendisset in ovile ovium. *Quibus verbis* Benedictum *invasorem Sedis Apostolicæ notantes, verosimile quidem nobis faciunt, ejusmodi satisfactionem respondere querelæ, de* Stephano *citra recursum ad Regiam consecrato, quod suum filiique contemptum Imperatrix vidua interpretata fuerit: sed ex nullo capite apparet quod ea querela Romam allata*
C *fuerit vivente* Stephano; *multo minus quod hic voluerit, nascituris a regia indignatione incommodis occurrere mittendo Hildebrandum: et futuræ Electionis arbitrium offerre mulieri pueroque.*

non causa Electionis,

4 *Econtra jam vidimus longe alia consilia* Stephanum *agitasse animo, quando statim post missum Hildebrandum Tusiam petiit. Necvero erat quod amicum ullum factum responsumve ab iis expectaret quorum consiliarii* Henricum *Imperatorem defunctum tanto inflammaverat odio contra ejus fratrem Gothifredum, ducta in uxorem Beatrice Tusciæ Comitissa jam tota Italia præcipuum effectum, ut nimiam ejus invidiosamque potentiam modis omnibus subversam volens, etiam fratrem S. R. E. Cancellarium et Archidiaconum, postea* Stephanum *Papam, a* Victore *Papa tradi sibi in mortem petierit, quam ille ægre evadere tunc potuit factus Casini monachus. Proinde credibile fit, nihil gravius sensisse* Agnetem, *quam quod is potissimum fuisset factus Papa, quem illa familiæ Cæsareæ credebat offensissimum.* Stephanus *e contra, quanto minus sibi a Regiis metuebat, fraterna fretus potentia; quantoque liberior erat ab eo nexu, quo illis obstringebantur, quotquot Romanum Pontificatum illorum favori retulerant acceptum; tanto etiam credi potest fidentius liberiusque Ecclesiæ jura tuenda suscepisse, verumque esse quod in elogio ejus in MS. nostro solum præcipuumque notatur, quia primus* propter Investituram cœpit declarare hæreticum Imperatorem Henricum. D

sed ex causis longe aliis,

et propter investituras, quas damnabat Stephanus

Dissertat. XXII

5 *Hoc ergo cum Romæ in Suffraganeorum Episcoporum Cardinaliumque conventu mature discussum, et firmiter constitutum haberetur; crediderim præcipuum Legationis prædictæ argumentum fuisse Investituras ut harum usurpatum jus cum hæresi conjunctum esse declararet Hildebrandus; denuntiaretque imperatrici, quod filius ejus numquam esset a Papa suscepturus coronam Imperialem, nisi ei juri renuntiaret ipsa ejus nomine. Quin imo præsentiens eo non cessaturos Germanos, Regis sui pupillarem ætatem excusaturos, cogitarit de Imperio transferendo in fratrem, cujus potentia nunc contra Normannos, deinde contra Teutonicos uteretur, si pertinaciter recusata Investiturarum dimissione, coronam vellent vi extorquere. Cum ergo res tanta ageretur (quæ tamen tota posset evanescere, si eo qui cœperat Pontifice moriente, sufficeretur aliquis, animo minus forti constantique præditus) magnæ fuit prudentiæ Legati reditum expectandum decernere, neve ante eum ad Electionem procederetur: ut ex responso quod is afferret, sumi possent consilia certiora. Quid autem putas retulisse Hildebrandum, nisi querelas adversum Cardinales S. R. Ecclesiæ et civitatis Principes, non sine* E *minis? His ergo moti plerique, mortuo* Stephano *jam languidiores, placandum sibi putaverint Regiam, ea quam Schaffnaburgensis refert fidei contestatione, et humili subjectione, in ipsius Electionis negotio in quo jus suum negligi præcipue queri videbatur Majestas Regia, et quod vacante Sede præ aliis omnibus curandum erat.*

abrogataque volebat.

6 *Addit ad Stephani Commendationem Stella, quod* statim ubi Pontificatum iniit, curavit ut Mediolanensium Ecclesia, quæ a Romana ducentis ferme annis se subtraxerat, prima inter alias eam majorem superioremque cognosceret: quæ etiam nunc usque maxima cum obedientia perseverat. *Sed errat non solum cum Mediolanensem id ait fecisse primam,* quod *certissimum est ab omnibus in Occidente Ecclesiis semper factum fuisse, si paucas exceptas, quæ sese ad modicum tempus subtraxerunt temporibus variis: verum etiam quia id quod ab aliquo antiquiori scriptore, commodiori verosimiliter phrasi, scriptum repererat de* Joanne XIX *applicavit* Stephano IX. *Etenim sub illo Mediolanensem ecclesiam tenuit* Heribertus *seu* Aribertus, *vir omnino sanctissimus, consecratus anno* MXVIII *et mortuus anno* MXLII; cujus corpus post decem menses integrum, cum summo vigore, ferulam dextra portante, oculis apertis, videntibus universis repertum fuit: *et* cujus effigies parva et antiqua F ex ære ducta, ad pedis posita imaginis Salvatoris cruci affixi, inter utriusque pedis clavos, *repræsentatur ab Ughello Tom.* 4 *col.* 146 *anno* 1a *Pallio Archiepiscopali. Hoc autem mihi argumento est, primum hanc fuisse, qui usum petendi Roma Pallii, in signum subjectionis, per annos fere ducentos prætermissum, renovarit anno* X *Episcopatus sui, Christi* MXXII.

Subjectio Mediolanensis Ecclesiæ huic Papæ tribuita

videtur pertinere ad tempus Joannis 19;

7 *Etenim rebellionis istius auctorem Sigonius, Blondus, Ripamontius aliique faciunt* Engelbertum, *anno* DCCCXXVIII *creatum Archiepiscopum mense Junii, quando* XXIII *Augusti obiit* Eugenius II, *et quando post* Valentinum, *unius solum mensis Pontificem, suffectus* Gregorius IV, *perpetuum fere adversarium passus est Lotharium, Lombardiæ et Italiæ Regem propterea quod ejus patri Ludovico Pio, contra rebelles filios impense faveret. Hac ergo fiducia neglexerit* Pallium *petere a Romano Pontifice* Engelbertus, *primum Imperatoris Patris, deinde Regis filii auctoritate suffultus, injuriam dissimulante* Gregorio, *ne* Lotharium *gravius irritaret. Cumque ea pervicacia longo viginti octo annorum quibus præfuit tractu, velut in jus præscriptum transisset; videntur successores Episcopi simili modo potius abstinuisse a Pallio, quam illud*

quando Pallium, quod Engelbertus petere neglexerat,

DISSERTAT XXII post an [illegible]00 iterum petiit Heribertus.

A *illud cum subjectionis professione peterent. Nec enim verosimile mihi est eo usos esse auctoritate propria : hæc enim manifestior fuisset culpa, quam potuisset a Romanis Pontificibus tacite ferri. Conatur quidem Puricellus ejusmodi defectionem* Angelberti *totque successorum explodere ut commentitiam : sed ejus rationes aliud non evincunt quam eam non fuisse positivam, ut aiunt, quæ vere schismaticos constitueret ; sed mere negativam, sitam in omissione nuda petendi* Pallii : *et hac ipsa post annos circiter ducentos correcta an* Heriberto, *permansit obedientia Mediolani, saltem quoad eum populi partem, quæ in fide et unione Romana constans permansit post* Heriberti *mortem, contra Simoniacos quosdam, subinde intrusos ab* Henrico *Rege, ac deinde Imperatore schismatico, per quos in ipsa Mediolanensi Ecclesia factum est schisma.* D

BENEDICTUS X PSEUDOPAPA

Ab anno 1058 ad 1059 men. 9, dies 20

BENEDICTUS, natione Romanus, ex patre Guidone, antea Joannes Episcopus Veliternensis, regnante Henrico IV, Isaacio Comneno imperante ab Archipresbytero Ostiensi sacrilege coronatus, II Aprilis in Dominica Passionis, anno MLVIII, sedit menses IX, dies XX; depositus XXIII Januarii, anno MLIX, et impetrata præsumptionis venia jussus est apud S. Mariam Majorem manere, Sacerdotali privatus officio, Mincius exinde cognominatus.

Romæ Electus, mox ut ibi audita mors Stephani,

B Videndus *Leo Ostiensis lib.* 2 *cap.* 101 *et lib.* 3 *cap.* 13, *ex eoque rem gestam transcribens Baronius : quibus prætermissis, noto tempus usurpatæ Sedis, sic ut descripsi, definitum reperiri in MS. nostro, eoque nos a primo post* Stephani *obitum Dominica deduci ad* XXIII *Januarii : quo Sutrii in Synodo ad id collecta* Benedictus *illegitimus declaratus sit,* Nicolaus *ad Pontificatum Electus. Et quidem, statim ab audita Romæ* Stephani *morte, promotum esse qualitercumque* Benedictum, *patet ex eo, quod monachi, qui priorem fuerant Florentiam comitati, hoc defuncto et tumulato ibidem, redituri Cassinum,* per Romam regredi formidarunt, *utique propter famam promoti jam* Benedicti : et adnitentibus ac deducentibus Florentinensibus per Marchias revertendo, *ut dicit Leo cap.* 100 *lib.* 2, *juxta ejusdem lib.* 3 *cap.* 9, *appulerint Casinum, ipso die quo istuc pervenit nuntius Desiderii Abbatis, Constantinopolim legati, significans eum tempestate prohibitum apud Barium morari : ad quem proinde missi de communi consilio nuntii,* ipso Palmarum Dominico, *id est* XII *Aprilis, circa vesperam advenerunt Barium ; ubi jam stabat in procinctu Desiderius,* asserentes defunctum Apostolicum, seque ad revocandum illum festinanter transmissos ab universis Fratribus.

contra fidem discedenti Hildebrando datam :

C 2 *Corvus uti videtur auctor, continuans, Pontificum Vitas in MS. nostro, de* Benedicto *sic loquitur.* Hic expulsus et depositus fuit ab Archidiacano, qui vocabatur Hildebrandus, de Papatu suo : quoniam eo tempore, quo Stephanus prædictus Papa migravit ad Christum, Romæ non erat, sed ipse extra urbem ierat, præcepto Episcoporum et Cardinalium ; omnes ei dantes pacem et fidem, quod si Papa, antequam ipse rediret, ex hac luce subtractus esset, ipsi nullo modo se de Electione intromitterent, donec ipse ad Urbem remeasset. Cum vero in partibus Tusciæ apud Florentiam esset, audivit de morte Papæ, secumque deduxit ejusdem civitatis Episcopum qui vocabatur Gerardus. Regressus itaque Romam invenit sicut sibi relatum fuerat, cœpitque quærere ab Episcopis et Cardinalibus, si bene promissionem quam fecerant observassent Quidam se non defendentes dicebant : Non bene factum est ; et nostro consilio, quod factum est, non fecerunt : quidam vero quod fecerant defendebant, quoniam bonus, sapiens, humilis, castus, benignus, et quidquid boni in aliquo reperitur monstratur in illo : et ideo quod fecimus bene credimus fecisse. Sic denique contentione inter illos diu persistente, nullo modo animum Archidiaconi ad hoc quod fecerant, propter sacramentum, flectere quiverunt : sed quando major pars Clericorum et laicorum cum Archidiacono erat, deposuerunt, et ejecerunt prædictum Benedictum de Papatu suo, et elegerunt Papam Gerardum Florentinum Episcopum, cui imposuerunt nomen Nicolaus. E

qui ideo curavit eligendum Nicolaum

3 *Hunc porro sic leviter nominatum transiliens noster Auctor, velut intrusum ; solo spatio temporis quo in Papatu vixit definito, progreditur ad* Alexandrum II Nicolai *successorem ; hoc ipso et studiosa veritatis obumbratione satis indicans, se ex eorum parte stetisse, qui* Benedictum *susceperat, et velut legitimum tutati erant. Etenim constat ex S. Petro Damiani, qui sacrilegæ Ordinationi suum Portuensis Episcopi officium negarat, imo a suo Presbytero ordinatum cum adhærentibus omnibus excommunicatum declararat ; quod Joannes iste,* Cardinalibus Episcopis reclamantibus, obsistentibus, et terribiliter anathematizantibus nocturno tempore cum armatorum turbis undique tumultuantibus inthronizatus est..... ita stolidus, deses, ac nullius ingenii, quod credi potuerit nescisse pro se pervadi Petri venerabile arcam, *indeque acceptam* pecuniam per regiones, andronas vel angiportus in populum erogari, *ad eum in obedientia* Benedicti *retinendum. Constat ex eodem, ordinatorem* Benedicti, *non solum hominem fuisse indoctum, sed quia sibimet sui Episcopi privilegium usurpavit, juxta Canones a gradu Presbyterii deponendum.* F *Constat denique Episcopos et Cardinales plerosque ab urbe in diversa fugisse celebrandi Paschalis causa ; deinde convocatos ab Hildebrando Senas convenisse, ad faciendam Electionem Canonicam, quam* Henrico *Regi confirmandam offerrent. Præterea, non est credibile. Hildebrandum tunc primum cognovisse de Pontificis morte, cum apud Florentiam fuit, aut intellecta* Benedicti *intrusione mox Romam advolasse cum* Gerardo.

Cardinalibus Senas evocatis ;

4 *Quid ergo? Cum Cardinalibus Romæ degentibus per epistolas missosque occultos egit Hildebrandus, donec tandem plerisque in suas partes prudenter inductis, adnitente potissimum S. Petro Damiani, et adjuvante comminatoria Regis* Henrici *epistola, convenerunt Senas, ubi conspirantibus in Gerardum suffragiis, expedita in Germaniam est legatio excusatoria, de qua supra egimus ex Schaffnaburgensi ; qua accepta,* et habita cum Primoribus deliberatione, Rex Gerardum, Florentinum Episcopum, in quem et Romanorum et Teutonicorum studia consenserant, Pontificem designat, Romamque per Godefridum Marchionem transmittit. Ita Benedicto, qui sine Regis et Principum

cum consensu Regis

A cipum jusu Sacerdotium usurpaverat, reprobato, Gerardus, qui et Nicolaus, Pontificatum obtinuit. *Hæc Lambertus, non obscure significans, per* Stephani *mortem majori ex parte sopitas fuisse controversias, quæ inter Romanam Regiamque Curiam vertebantur; cum illinc cura amoliendi schismatis, inde pupillaris ætas Regis suaderent pacem utrimque servandam, admisso etiam in eam Gothefrido Duce, jam potentiore, quam ut contra prævalere se posse sperarent Regii: nam et hunc reconciliatum fuisse persuadet cura instituendi Pontificis eidem demandata. Eodem fere modo quo Lambertus, narrans rem gestam Leo Ostiensis, ait lib.* 3 *cap.* 13, *quod* Hildebrandus, ab Imperatrice reversus, cum invasam a pessimis hominibus Ecclesiam comperisset, Florentiæ substitit; suisque litteris super hoc Romanorum meliores conveniens, eorumque ad omnia consensum recipiens, mox annitente Gotfrido Duce, Gerardum Florentinum Episcopum in Papam elegit, simulque cum ipso et Duce Romam mense Januario venit, ubi præfatus Electus a Romano Clero et populo Apostolica Sede inthronizatus et Nicolai nomen adeptus est.

et auxilio Godefridi Ducis coronandum,

5 *Nicolaus Aragonensis Cardinalis apud Baronium,*
B *in gestis Pontificum a se collectis;* Celebrata, *inquit,* in pace Electione Senis *die forsitan* IX *Maji quando* S. Nicolai *Barium in Apuliam translatio recolitur (nam ab hoc eventu factum credo, ut* Nicolai *nomen Electus optaverit) et assensu Regis allato circa autumnum (hoc enim suadet ratio temporis et nuntiorum ultro citroque missorum moræ)* dictus Pontifex cum Archidiacono et Cardinalibus consilium habuit, ut pro causa jam dicti Velitrensis intrusi apud Sutrium Synodum celebraret, ad quam non solum Episcopos Tusciæ et Lombardiæ, sed et Magnum Golifridum et Guibertum Cancellarium convocare deberet. Quod absque dilatione factum est. Prædictus autem Mincius, ubi Nicolaum Papam, cum Personis quæ apud Sutrium convenerant, in Synodo residere cognovit; Sedem, quam invaserat, conscientia remordente, reliquit *(puta* XXIV *Januarii in Dominica, quo magis publica et ad scandali remedium notior esset cessio)* et D
in domum propriam remeavit. Quod factum postquam Nicolaus Pontifex rei veritate cognovit, consilio cum Fratribus habito ad Urbem una cum eis, non cum potentia, sed tanquam bonus et humilis Pastor accessit. Unde auctore Domino factum est, quod a populo et Clero digno honore susceptus, juxta consuetum ordinem a Cardinalibus in Sede Apostolica positus est. Transactis autem paucis diebus, memoratus Mincius ad præsentiam Nicolai Papæ veniam petiturus accessit, et ad ejus vestigium procidens, violentiam se fuisse perpessum asseruit, sed invasionis crimen et perjurii reatum non negavit. Ex propria igitur confessione digna factis recipiens, Episcopalis et Sacerdotalis officii depositionem incurrere meruit.

ultro cedente Benedicto,

BENEDICTUS X.

6 *Quoniam autem ad S. Mariæ Majoris Basilicam, quæ ex quinque patriarchalibus Romæ ecclesiis una est, permissus fuit habitare* Benedictus *iste X (ubi et sepultum jacere* in terra inter altaria Præsæpis et D. Hieronymi, *testatur ex veteri MS. Sirletus Cardinalis, apud Paulum de Angelis in istius Basilicæ descriptione pag.* 157) *hinc fortasse natum est, ut cum in ore vulgi versaretur aliquid de tribus qui simul titulum Pontificis hoc ævo gerebant, scilicet* Benedicto IX, E
Silvestro II *et* Gregorio VI, *dictus fuerit eorum unus suum ibi habuisse Patriarchium, prout post centum annos audivit narrari Ottho Frisingensis. Vulgus enim facillime confundit nomina, et cum nominibus tempora. Istum porro de* Benedicto X *locum* Nicolai Aragonensis *in quo* Gerardus, *etiam ante suam ordinationem identidem vocatur* Nicolaus Papa *et* Pontifex *per prolepsim haud inusitatam scriptoribus, integrum hic placuit transcribere ex Baronio, ut specimen præberem auctoris sane accurati, et coævorum scriptorum monumenta verosimiliter secuti, cujus opus integrum Romæ in Vaticana extat bibliotheca. Floruit autem seculo* XIV *ultra medietatem provecto sub annum* MCCCLII *ex Ordine Prædicatorum et Provincialatu Aragoniæ ad Cardinalatum assumptus, a quo ad* XXII *Maji dabimus Acta* S. Gregorii VII.

et ad S. Mariam majorem manere permisso.

CLVII NICOLAUS II

NICOLAUS, natione Burgundus, antea Gerardus Episcopus Florentinus, Electus Senis, Isaacio Comneno imperante et regnante Henrico IV atque hoc annuente Ponti-
C fex declaratus IX Decembris MLVIII; Romæ deinde inthronizatus, XXXI Januarii anno MLIX, in Dominica; sedit annos II, menses III, dies XXII; defunctus Florentiæ XXIII F
Junii MLXI, et sepultus ibidem in ecclesia S. Reparatæ: cessavit autem Episcopatus menses III, dies II.

Ab. an. 1059 ad 61 an. 2 m. 4, d. 26.

Spatium Pontificatus definivi cum respectu ad diem Coronationis seu Inthronizationis Romæ factæ, ipsiusmet Nicolai *stylum in hoc secutus, prout infra apparebit: eos autem qui propter annos* duos et semis, *quos in Pontificatu peractos a* Nicolao *scribit Leo Ostiensis lib. cap.* 20, *numerant* annos II menses III, dies XXII *uti faciunt Auctor MS. nostri et Rollewinck (quibus accenseri possent Stella et Platina, correcto errore quo annos tres pro duobus scripsere) credo sic loqui cum respectu ad diem, quo suæ electionis confirmatione accepta a Rege, cœpit Pontificale munus exercere, Italiæ Lombardiæque Episcopos convocando ad Synodum, quem diem videmur posse statuere* IX Decembris MLVIII, *ita ut mortuus fuerit* XXIII Junii. *Hunc enim diem, non sua propria, sed antiqua vetusti auctoris phrasi indicat in Episcopis Florentinis Ughellus, dicens col.* 93, *quod* Gerardus, tam etsi ad summum Pontificatum, ascendisset, dum tamen vixit Ecclesiam Florentinam gubernare perrexit; decessit vero Florentiæ, se convolvente Junio die VII, anno MLXI.

Tempus Sedis varii definitum ex vario respectu.

Obiit die 25 Junii,

2 *Ubi nota stylum Notarialem Hetruscorum, menses bifariam dividentium, sic ut primi quindecim dies numerentur ab initio mensis; quem vocant* intrantis; *alii retrogado ordine a fine mensis quem vocant* exeuntis, *sive ut hic scribitur* se convolventis: *convolvitur enim quodammodo mensis, dum numerandi initium sumitur a fine, sic ut die trigesimus mensis sit primus exeuntis seu convolventis se mensis, vigesimus nonus* secundus *et sic consequenter. Utinam Ughellus, ut alibi solet, ita quoque notitiæ istius auctorem nominasset. Interim habemus eidem sententiæ faventem Baronium, cum* mense Junii in fine ipsius *obiisse* Nicolaum *scribit*

convolvente se mense die 7.

3 *Diximus supra,* Synodum Sutrii *videri collectam adulta Januario, ad ejusque famam motum Pseudopapam*

A *seipsum abdicasse* XXIII Januarii : *ut autem ex Italia Lombardiaque justus Episcoporum numerus conveniret, uno ut minimum mense præcessisse debuit Synodi indictio ; neque hæc facta præsumi debet nisi post allatum ab aula consensum Regis. Merito ergo censui videri hunc allatum* X Decembris, *ut ab eo potuerint scriptores præfati* annos II, men. III, dies XIII *numerasse. Nos tamen eos non sequimur, certi quod ipse* Nicolaus *annos Pontificatus sui solum cœperit numerare a die suæ Inthronizationis Romæ* XXXI *Januarii. Etenim habemus apud Baronium et Ughellum privilegium, monasterio S. Felicitatis* datum Florentiæ III Idus Januarii anno ab Incarnatione D. N. Jesu Christi MLVIIII (*ex stylo scilicet Florentino quo annus ultra Januarium protenditur usque* XXV *Martii*) per manus Humberti, Sanctæ Ecclesiæ Silvæ-candidæ Episcopi et Apostolicæ Sedis Bibliothecarii, anno primo Domini Papæ Nicolai II Indictione decimatertia, *qui fuit vulgaris æræ* MLX, *quando si die* VIII *Januarii numerabatur annus primus, consequens fit, ejus initium non posse haberi ante* IX *Januarii præcedentis.*

NICOLAUS II exorsus Pontificatum numerare non a 10 *Decembris, sed a* 26 *Januarii, ut probat Bulla anno* 1060, 8 *Jan. data*

4 *Putat vir eruditus, occasione Electionis hujus a solis Cardinalibus factæ Senis, abrogatum fuisse jus quod Clero Populoque Romano universim eatenus fuerat ad illum concurrendi et suffragia conferendi, eamque potestatem sic contractam deinceps remansisse confirmantibus id postea et in perpetuum valere jubentibus*, Alexandro III, Gregorio X. et Clemente V. *Quomodo igitur in Chronico Casinen.* 3 *lib* 13 *dicitur, quod* Hildebrandus reversus ab Imperatrice, cum comperisset invasam a pessimis hominibus Ecclesiam, Florentiæ substitit ; suisque litteris super hoc Romanorum meliores conveniens, eorumque ad omnia consensum recipiens, mox annuente Gotfredo Duce, Gerardum Florentinum Episcopum in Romanum Papam elegit, simulque cum ipso et Duce Romam mense Januario venit ; ubi præfatus Electus a Romano Clero et Populo Apostolica Sede inthronizatus est ? *Numquid vero jus Cleri et Populi adhuc integrum exprimitur etiam clarius ab ejusdem Chronici auctore Petro Casinensi lib.* 4 *cap.* 2, *ubi dicitur quod Episcopi, dispersi post* Victoris III *mortem*, tandem rursum undique coadunari, miserunt litteras Romanis Clericis et Laicis S. Petri fidelibus, ut quotquot ex eis possent prima hebdomade Quadragesimæ Terracinam venirent ; quotquot vero non possent, assensum suum in persona quam ipsi concordi voto eligerent, propriis litteris repræsentarent ? *Respondere videtur Angelus de Nuce, in Notis ad hunc ultimum locum, id ideo factum, quia periculum schismatis suberat ; et ideo hoc ultimo casu scriptum similiter fuisse* universis circumquaque per Campaniam, Principatum atque Apuliam manentibus Episcopis atque Abbatibus, *quos tale jus habuisse nemo dixerit. Quod autem ad Cardinales solos (quorum etiam aliqui tunc fuerint minorum Ordinum, cum nunc ut minimum sint Diaconi) quod, inquam, ad Cardinales pertinuerit Electio hoc tempore, ad Populum nuda Electi approbatio, probat Decretum de Electo* Gregorio VII *conceptum hoc modo :* Nos sanctæ Romanæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ Cardinales, Clerici, Acolythi, Subdiaconi, Presbyteri, præsentibus venerabilibus Episcopis, Abbatibus, Clericis et Monachis consentientibus eligimus *etc. Sed et ab hoc jure Clerus Cardinalibus inferior, Populusque deinde exclusus fuit, occasione suæ contra* Innocentium II *contumaciæ, in Electione Cœlestini* II : *sed rursum admissus, si non in Electione mox secuti* Luci II, *saltem in proxima* Eugenii III : *nam et hunc Otho Frisingensis* Communi voto Cleri et Populi Electum *ait. Quid autem postea* Alexander III *in contrarium statuerit, vellem ipsis ejus verbis discere. Certum tamen esse puto, quod circa hoc tempus vel paulo post desierit omnino Clerus inferior Populusque audiri : nam qui postea nominantur* Gregorius X *et* Clemens V, *non tam ordinasse videntur ut soli eligerent Cardinales, quam supposuisse id juris ipsis solis esse, quando ordinaverunt leges Conclavis, in quo illi soli ad Electionem faciendam clauderentur.* D E

Jus Electionis restrictum ad Cardinales, sic tamen ut ea esset consensu populi firmanda : sed et hoc paulatim et ablatum est.

5 *Vacantis Sedis tempus, post mortem* Nicolai, *explicans Leo Ostiensis lib.*3 *cap.* 21 *post* circiter menses *creatum Successorem ait In hoc autem secutus est S. Petrum Damiani, asserentem,* tres plus minus menses intercurrisse, ex quo sanctæ memoriæ Papa Nicolaus occubuit, usque ad Kalendas Octobris, cum iste successit. *Causam moræ, et necessitatem Ordinationis, cum ea protraheretur, absque Regis consensu faciendæ, legere quilibet apud* Baronium *poterit ex S. Petro Damiani et aliis.*

Interpontificium trimestre.

C

CLVIII ALEXANDER II

F

Ab an 1061 *ad* 73 *an* 11 *m.* 6, *d.* 22.

ALEXANDER, natione Mediolanensis, ex patre Anselmo, dictus ipse Anselmus et Lucensis Episcopus, in Sede S. Petri coronatus in Dominica, XXX Septembris MLXI, regnante Henrico IV, Constantino Duca imperante, sedit annos XI, menses III, dies XXII ; defunctus anno MLXXIII, XX Aprilis ; sepultus XXII ejusdem in ecclesia B. Petri Apostoli : et cessavit Episcopatus menses II, dies IIII.

Ratio temporis,

Catalogi, *passim metientes tempus vacationis a morte decessoris ad Electionem successoris, plerumque hoc loco* tres dies *numerant, sed comprehenso utroque extremo : nam ex Decreto, quo Electus successor* Gregorius VII *declaratur ipse* XXII *Aprilis, constat eum fuisse diem tertium a morte* Alexandri ; *et ex ejusdem* Gregorii, *dum solum Electus esset, Epistola ad Guilelmum Papiensem Episcopum, data* III Kal. Julii (*quam sequitur alia jam ordinati cum* salute et Apostolica Benedictione *ad Manassem Remensem Archiepiscopum, aliæque deinceps Pontificaliter inscriptæ*) *concluditur, Interpontificium fuisse, quale dixi,* mensium II et dierum IX.

laus,

2 *Laudatur hic Pontifex a Prosecutore Catalogi in MS. nostro, quod* a primævo juventutis suæ castus, humilis, largus, benignus, mansuetus fuit. *Plures ejus laudes legere qui volet, habet Annales Ecclesiasticos. Stella et Platina in Lateranensi ecclesia sepultum aiunt, et hos sequitur Rasponus, nullo adducto quo id confirmet Epitaphio vel monumento.*

sepultura

3 *Mabillonius lib.* 2 *de re diplomatica cap.* 24 ; *cum docuisset (uti jam diximus) cœptos hac ætate a Romanis Pontificibus numerari annos* Incarnationis, *operæ pretium esse judicavit etiam monere, quod anni isti communiter initium sumerent* a Kal. Januarii, *atque adeo confundi solerent cum annis* Nativitate Christi, *quamvis ii non nominarentur : quæ res quoniam majoris momenti est, ipsam exemplis sequentibus confirmat. In Me-*

CLVII NICOLAVS II

CLVIII ALEXANDER II

CLIX S GREGORIVS XVII

CLX VICTOR III

A *Metropoli inquit, Salisburgensi legitur Bulla* Alexandri II, *his Chronicis affecta notis*. Data Lateranis XII Kal. April... anno ab Incarnatione Domini MLXX. Pontificatus vero Domini Alexandri Papæ II nono, Ind. VIII. *Data est quatriduo ante Annuntiationem, et tamen more nostro vulgari comparat annum ab Annuntiatione* MLXX *cum Indictione* VIII, *cum dicendus fuisset annus* MLXIX, *si anni initium ab Annuntiatione trimestri spatio dilatum esset: aut annus* MLXXI, *et mensibus novem Nativitatem. Pisanorum ritu, prævenisset. Idem calculus servatur in diplomate* Urbani II *apud Chiffletium;* Datum Turonis..... XIII Kal April. Ind. III, Incarnationis Dominicæ anno MXCVI, Pontificatus autem Domini Urbani secundi Papæ VIII : *et in alio Paschalis* II. Datum Laterani..... IX Kal. April. Ind. IX, Inc. Dominicæ anno MCXVI, Pontificatus Domini Paschalis secundi Papæ anno XVII. *Ad hæc Bulla* Callisti II *habetur* Data XV Kal. Martii, Ind. XIII, Inc. Dominicæ anno MCXX, Pontificatus autem Domini Callixti secundi Papæ anno II. *Item ejusdem aliud diploma eo spectat*, Datum Laterani XIIII Kal. April. Ind. XU. D Inc. Dominicæ anno MCXXII Pontificatus.... anno IIII. *Dedique (ut alia aliorum Pontificum diplomata omittantur) sic legitur in litteris* Innocentii II *apud Gerardum :* Datum Cluniaci VI Id. Febr. Ind. X, Incarnationis Dominicæ anno MCXXXII, Pontificatus vero Domini Innocentii Papæ secundi anno II.

Anni Incar. Dominicæ a Kal. Januarii cœpti.

ALEXANDER II.

4 *Observat nihilominus idem eruditissimus Mabillonus, prælaudati* Callixti *Papæ quasdam inveniri Bullas, quarum annus more Pisano novem mensibus præveniat Christi Nativitatem, Kalendasque Januarii annum nostrum vulgarem inchoantes; quasdam etiam* Paschalis II, *quæ (quod mirum) integro anno easdem Kalendas prævertunt, dum scribuntur datæ* XUI Kalendas Martii, Indict. X, Incarnationis Dominicæ anno MCIII, Pontificatus autem Domni Paschalis Papæ secundi anno III, *quæ non nisi in annum nostrum* MCII *possunt cadere : quas et alias multas curiositates huc spectantes in præclaro isto opere lector inveniet.*

B

HONORIUS ANTIPAPA

E

Assumptus 1061,

CANDULUS, cum nomine HONORII II ex Episcopatu Parmensi assumptus a Schismaticis, die XXUIII Octobris MLXI, Romanam Urbem et Sedem anno MLXII, XIIII Aprilis invadere frustra nisus, et condemnatus in Synodo Osboriæ sive Osnabrugi celebrata per S. Annonem Archiepiscopum Coloniensem MLXII, XXUII Octobris; deinde in duobus Conciliis Romanis, hoc et sequenti anno factis et potissimum in Synodo Mantuana; Vaticanam nihilominus Basilicam occupavit anno MLXIV : sed ut ibi se coronari faceret tempus non habuit, mox expulsus a populo; ægreque in castello S. Angeli salvatus, et inde fugam pecunia redimens, perseveravit sese pro vero Pontifice gerere, licet a nemine fere reciperetur : quoad sub annum MLXU, aut serius, vitam infeliciter terminavit.

sed numquam coronatus.

H*istoriam hujus imperfecti schismatis sic prosequitur Continuator in MS. nostro :* Non multis evolutis diebus, postquam *(Alexander)* hujus Cathedræ gubernationem suscepit, Romani, quorum mala consuetudo semper fuit, eum odio habere cœperunt. In tantum denique crevit malitia eorum, quod C apud potentiam Teutonici Imperatoris, *sive Regis*, obtinuerunt quod ipse per nuntios suos Cadulum Parmensem Episcopum Romam super Alexandrum misit. Qui Cadulus mense Aprilis die XIU, Romæ cum suo apparatu appropinquans, magnam cædem de prædictis Romanis, tam de amicis quam de inimicis fecit : hoc vero factum fuit anno Dominicæ Incarnationis MLXII Indictione XU. Qua dicti Imperatoris et Romanorum malitia non diu persistente, Alexander in suo permansit Episcopatu cum gloria, laude et honore. Infelix vero Cadulus cum magno dedecore repedavit ad propria. His vero peractis, multo post vivens tempore, Christi Confessor, universæ viam carnis ingrediens, quievit in pace, et X F Kal. Maji sepultus est in ecclesia B. Petri.

2 *Nulla usquam Pseudo-papæ hujus Acta vidi; nec si extarent aliqua eorum ratio habenda fuisset sequentibus sub eodem* Honorii *nomine Pontificibus; cum satis ubique constaret* Cadulum, *nec per vim quidem, in sede Petri collocatum fuisse.*

Acta ejus nulla.

CLIX GREGORIUS VII

GREGORIUS, antea Hildebrandus S. R. E. Archidiaconus, natione Thuscus ex Patre Bonizo, regnante Domino nostro Jesu Christo anno clementissimæ Incarnationis MLXXIII, Indictione et Luna XI, X, Kal. Maji, Feria II, die III sepulturæ Domini Alexandri bonæ memoriæ electus, consecratus est XXX Junii, Dominica VI post Pentecosten : sedit annos XI, menses X, dies XXUI; anno MLXXXU, XXU Maji defunctus Salerni, et in ecclesia S. Matthæi ibidem sepultus, ubi et colitur. Cessavit autem Episcopatus annum I, menses XI, dies XIII.

Ab anno 1073, ad 1085, an. 11, m 10, dies 26.

Tempus

GREGORIUS VII. Dies electionis.

A *Tempus Electionis notavi ipsis quibus Decretum inchoatur verbis, quod æque ac totam sancti hujus Pontificis Vitam, a Bernardo Bernriedensi conscriptam, tomo* 6 *Maji illustratam invenies, cum notitia incorrupti corporis et præsentis venerationis in eadem Ecclesia, quæ duplex ejus festum solemnissime celebrat die* III *et* XXV *Maji. Prior sacer est translationi Reliquiarum ejus ad Sacellum S. Michaelis Archangeli, in novam sub ara ipsa sacra monumentum. Ipsius vero rei gestæ memoria hujusmodi sculpta legitur in marmore :* Gregorio VII Soanensi Pont. Opt. Max. Ecclesiasticæ libertatis vindici acerrimo, assertori constantissimo : qui dum Romani Pontificatus auctoritatem adversus Henrici perfidiam strenue tutatur, Salerni sancte decubuit A. D. MXXCV, VII Kal. Junii, Marcus Antonius Columna Marsilius, Bononiensis, Archiepiscopus Salernitanus, cum illius corpus, post quingentos circiter annos, sacris amictum ac fere integrum reperisset, ne tanti Pontificis sepulcrum memoria diutius careret.

Tumulus, veneratio corporis.

M. P.

Factum id esse anno MDLXXXVIII *aliunde didicimus, pleniusque docebimus ad ipsa Acta ; ubi et Officium*
B *dabimus sub initium hujus seculi a Joanne Beltraminio Archiepiscopo compositum ; et agemus de Capite ac Brachio incluso elegantibus Hierothecis ; deque alio osse, de licentia* Gregorii XIII *Soanensibus concesso.*

2 *Leo Ostiensis lib.* 3 *cap.* 65 *in Chronico Casinensi et alii, qui propter electionem* III *die post obitum* Alexandri *factam, tres solum dies vacantis Episcopatus scripsere, huic Pontificatui consequenter dederunt annos* XII, *mensem* I, *dies* III, *et hunc stylum in aliquot antecedentibus consequentibusque Pontificibus observant auctores Catalogorum, ex quo scilicet, jam usitatius esse cœperat, ut ad Romanum Pontificatum assumerentur, qui antea alibi Episcopi fuerant, et Ordinatione nova non egebant, sed solum Coronatione.* D

3 *Ceterum non existimo hunc Pontificem in ordiendis sui Pontificatus annis aliud initium habuisse quam majores sui, etsi ad manum non sint Bullæ Majo et Junio mense una cum anno Pontificatus signatæ, quibus id patere deberet : nam in registro Epistolarum anni quidem Indictionis, sed non Pontificatus notantur. De die interim Ordinationis constare satis certo potest, ex Epistola* XII *et* XIII *inter se collatis. Nam qui primam scripserat* III Kal. Julii, *tamquam* in Pontificem Romanum Electus : *secundam datam* II Kal. Julii, *orditur velut jam* Episcopus, servus servorum Dei. *Dies denique mortis notatur in Vita num.* 102 *idem esse, qui* Urbani prædecessoris sui festivitas extitit *id est* XXV *Maji quando ipsa* S. Urbani Papæ et Martyris *Acta explicuimus. Mabillonus lib.* 2 *cap.* 25 *notat, præcipuum ac fere primum fuisse* Gregorium *hunc, qui Pontificatus sui Indictionisque annos notare contentus, omiserit notare annos Imperatorum, quorum nomen ob Investituras cœperat esse invisum ; cum antiquiores prius quidem solum annum Indictionis et Imperii notare sint soliti, cui medio ævo alii annum sui Pontificatus aut etiam Incarnationis apponere cœperint. Sed Cantelius noster pag.* 177 *multa multorum anteriorum Pontificum diplomata extare ait, in quibus nulla sive Imperatoris sive Imperii fit mentio* Nec enim, *inquit,* ea apposita est nota a Clemente II in Privilegio Ecclesiæ Salernitanæ, nec a Leone IX in diplomatibus de corpore S. Dionysii, deque privilegiis monasteriorum tum Corbeiensis tum Cluniacensis. Omissa etiam est a Victore II, Stephano IX, et Alexandro II. *Ex his tamen amplius non sequitur, quam annis* XXX *ante hunc Gregorium id cœptum usurpari, quod animadvertisse haud parum juverit ad veri falsique discrimen faciendum, maxime cum alia quoque criteria accesserint.* E

Dies Ordinationis, et mortis.

CLEMENS ANTIPAPA

Intrusus an. 1080.

GUIBERTUS, Argenta oppido inter Ferrariam et Ravennam, Oriundus, Henrici Regis Cancellarius, Archiepiscopus Ravennæ ordinatus ab ipsomet Gregorio Papa, schisma contra eumdem excitat : atque in pseudo-Synodo Brixiensi eidem illegitime deposito sacrilege substitutus sub nomine CLEMENTIS, anno MLXXX, XXV Julii, coronationem execrabilem suscipit Romæ in basilica S. Petri anno MLXXXIII, ut volunt aliqui,
C Feria VI ante Pentecosten die XXIII Maji ; secundum alios vero anno MLXXXIII, Feria VI ante Dominicam Palmarum XXXI Martii, quando in ipso Ascensionis festo, vicissim Henricum IV Imperatorem coronavit, et a variis Pontificibus successive anathematizatus, pervicax in scelere obiit anno MCI. F

Quomodo annis 23 Ecclesiam turbarit.

Plura de eo videri possunt in Annalibus ecclesiasticis quorum auctor Card. Baronius, explicans quomodo Domnizo coævus Poeta in Vita Mathildæ de eo dicat, quod per viginti tres annos denique, Christi
Ecclesiam nisu toto turbarat iniquus ;
monet, non esse hujus temporis initium ponendum in anno, quo est electus pseudo-Pontifex ; sed sumendum ab eo tempore, quo cœpit Gregorio *sese opponere anno* MLXXVIII, *ad Romanam citatus Synodum et obedientiæ jugum excutiens, scilicet biennio prius schismaticus quam Antipapa.*

ALBERTUS ANTIPAPA

ALBERTUS, Guiberto suffectus, ipso electionis suæ die captus, et reclusus apud S. Laurentium.

THEODORICUS ANTIPAPA

THEODORICUS, sacrilegum titulum tenuit diebus centum et quinque : captus deinde, et in Cavense monasterium retrusus.

MAGI-

MAGINULFUS ANTIPAPA

MAGINULFUS, Præstigiis magicis frustra confidens, exul moritur, eodem anno quo Gibertus aut proxime sequenti.

Sola eorum nomina recitat Baronius: quod autem de iis scimus amplius id debetur ei, qui Paschalis II *vitam scripsit, infra ex MS. nostro dandam: interim credibile est eos consueto jam pridem more nomen mutavisse, ipso die assumptionis suæ, quamvis ignoretur quale sibi assumpserint: sed nec magni refert id nesciri.*

CLX VICTOR III

VICTOR, ex Principibus Beneventanis primum Monachus, deinde Abbas Casinensis et S. R. E. Presbyter Card. nomine Desiderius, diu multumque reluctatus, electus tamen anno MLXXXVI, in die Pentecostes XXIV Maji, et tandem ordinatus anno *An.* 1687, *m.* 4, *d* 7
B MLXXXVII, IX Maji Dominica post Ascensionem Domini, imperantibus Henrico IV et Alexio Comneno, sedit menses IV, dies VII, defunctus Casini XVI Septembris anni ejusdem MLXXXVII, tumulatus in Capitulo: et cessavit Episcopatus usque ad XII Martii MLXXXVIII. E

Totam vitæ ejus seriem eleganti Epitaphio complexi sunt monachi Casinenses, quod, quia Chronologiæ multum continet, hic attexo:

Epitaphium.

Quis fuerim, vel quid, qualis, quantusque, doceri
Si quis forte velit, aurea scripta docent.
Stirps mihi Magnatum, Beneventus patria, nomen
Est Desiderius, tuque Casine decus.
Intactam sponsam, matrem, patriamque, propinquos
Spernens, huc propero, monachus efficior.
Abbas dehinc factus, studui pro tempore totum,
Ut nunc aspicitur, hunc renovare locum.
Interea fueram Romana clarus in urbe
Presbyter ecclesiæ, Petre Beate, tuæ.
Hoc senis lustris minus anno functus honore,
VICTOR Apostolicum scando dehinc solium.
Quatuor et semis vix mensibus inde peractis,
Bis sex lustra gerens, mortuus hic tumulor
Solis Virgineo stabat lux ultima Signo,
Cum me sol verus hinc tulit ipse Deus.

2 *Triduo ante mortem suam, consultantibus de futura electione Cardinalibus, tres* Gregorius VII *pro-* C *posuerat: quorum primus* Desiderius, *alter* Hugo *Lugdunensis Archiepiscopus: qui quo magis serio constanterque reluctari a suscipiendo Pontificatu videbatur* Desiderius, *eo propriorem se tantæ spei esse existimans, cum præter opinionem intellexit quod* Desiderius *Pontificatum acceptasset, vehementissime commotus est animo, atque Comitissæ Mathildi scripsit epistolam, quæ in Labbæana editione Conciliorum prodiit, excepta ex Chronico Virdunensi Ejus epistolæ absurditates nonnullas Triumpho Pontificio P. Cornelii Hazart inserendas suggessimus, et plures facile reperiet quivis, in historia ecclesiastica vel mediocriter versatus. Notabilis autem imprimis est objectio sumpta a laude, quam mortuo Athoni Mediolanensium Archiepiscopo dederit* Victor, *quamvis per* Gregorium VII *excommunicato, sententiam subscribente ipsomet* Desiderio. *Confunditur enim* Atho, *vir vere sanctus, cum* Theobaldo *schismatico et Simoniaco: quem* Rex Henricus *Archiepiscopum fecerat loco Gotifredi æque schismatici, ut populi orthodoxi odium diutius sufferre non valentis. Sed ipsum Hugonem tam intemperantis scripti haud diu post pœnituit, uti apparet ex Epistola ad eamdem Comitissam scripta, quæ ibidem extat, quaque protestatur, se, utcumque fuerit erga* Victorem *affectus, quod fere dissimulat, non tamen ab ejus et Ecclesiæ Catholicæ communione descivisse.*

Hugonis Lugd. contra eum epistolæ,

2 *Eumdem epistolam* Hugonis *Chronico suo Virdunensi Flaviniacensis Abbas Hugo inseruit: ac deinde gentili suo nimium favens et credulus, ex rumusculis post mortem* Victoris *in Gallia sparsis scripsit, quod* cum Missas apud S Petrum diceret, infra Actionem judicio Dei percussus est: et quamvis tarde, cognoscens se errasse, seipsum deposuit: et accitis Fratribus de monte Casino qui secum aderant, præcepit se illo deferri; et in Capitulo, non ut Papam, sed ut Abbatem sepeliri. *Interim constat ex Leone Ostiensi lib.* 3 *cap.* 73, *quod non sit Romæ aut infirmatus aut mortuus: sed concilium Beneventi celebrans,* in eodem graviter infirmatus, post actum per tres dies concilium, festinanter Casinum rediit... atque post diem tertium feliciter emigravit ad Dominum XVI Kal. Octobris, anno Dominicæ Incarnationis MLXXXVII, cum præfuisset in monasterii regimine annis XXIX, menses IV, dies XVI; in Sede vero Apo- F stolica, ab ipso suæ electionis exordio, anno uno: sacrationis menses IV, dies VI. *Quia autem sub Missa dicebatur correptus morbo, atrocior quoque alius sparsus est rumor, quem S. Antoninus, Stella, Caranza, aliique nonnulli arripuerunt, quasi obiisset* præbito sibi in calice veneno *per Henrici Imperatoris ministros; quod non audens asserere Platina, satis habet* suspicionem veneni *agnoscere.*

et fabula de ejus morte sparsa per Gallias.

VIDE APP. NOT. 16

3 Sacrum tanti viri corpus ab antiquo sepulcro ad sacellum D. Bertharii translatum est anno MDXV. Instaurata scilicet nuper veteri basilica, novoque sacello in honorem ejusdem sancti Martyris erecto et augustius adornato, magnifica molitione atque pietate Reverendiss. Hippolyti Saltarelli, reposita ibidem fuerunt ad dexteram Lipsana Desiderii seu Victoris, ad sinistram vero sancti Abbatis Apollinaris, impositis super tumulos onychinos utriusque plasticis signis, opere inchoato sub regimine Ampliss. Abbatis Anastasii Perroni, anno vero MDCLXVI ad umbilicum perducto quarto Nonas Februarii: quo die, convenientibus undique populis, sacrorum pignorum translatio solenni pompa rite est celebrata. *Ita Angelus de Nuce, in suis super Leonis Chronicon Notis.*

Translatio corporis 1666

UR.

CLXI URBANUS II

Ab anno 1088, ad 99, an 11, m. 4, d. 18.

URBANUS, natione Gallus, ex oppido Castellionis quod est supra Matronam in Archiepiscopatu Remensi, antea Otho Episcopus Ostiensis, Pontifex creatus Terracinæ anno MLXXXVIII, XII Martii, festo S. Gregorii Papæ et Dominica II Quadragesimæ, imperantibus Henrico IV et Alexio Commeno; sedit annos XI, menses IV, dies XVIII; defunctus XXIX Julii MXCIX : sepultus in Basilica S. Petri; et cessavit Episcopatus dies XV.

Parentes,

In *Necrologio Abbatiæ Molismensis notantur* Nonis Junii, Eucherius et Isabellis, pater et mater D. Papæ Urbani. *Elogium in MS. nostro, ex auctore perquam antiquo, multa alibi non legenda continens, hoc accipe.*

Elogium ex MS.

2 Vir strenuus *fuit*, et divinis scripturis eruditus atque ecclesiasticis traditionibus imbutus, et in earum observationibus constantissimus perseverator: *ob quas virtutes inter tres, quos* Gregorius VII *sua in morte dignos Pontificatu nominaverat, unus hic fuit ; et* Victor *Papa moriens Episcopos et Cardinales adstantes tantum non adjurarat, ut eum Pontificem electum* B *vellent, prout maxima cum concordia factum, quam primum dispersis vacavit ad Electionem convenire Terracinæ.* Audierat iste præclarus Pontifex, prædecessorem suum Gregorium Papam prædicasse Ultramontanis, Hierosolymam pro defensione fidei Christianæ pergere, et Domini sepulturam e manibus inimicorum liberare: quod facere minime potuit, quia persecutio Henrici Regis nimium eum undique urgebat. Quod vero prædecessor ejus facere non potuit, ideo a Deo electus, Dei gratia fretus, implevit; ad partes illas videlicet Ultramontanas properans, quatenus ad liberandum sepulcrum Domini venirent, ipseque cum eis esset properaturus. Reversus itaque Romam, concursusque populi eum sequens, penitus dictum Pontificem secum ducere non potuerunt, quoniam tota Dei Ecclesia pergere illum cum eis non permittebat. Sed aucti benedictione ejus atque absolutione peccatorum suorum accepta, sub eo Principe et B. Petro militaverunt. Victoria itaque facta, [*ad Nicæam Bithyniæ*], Deo et B. Petro ejusque Vicario totus mundus laudes reddere cœpit.

Expeditio transmarina sub eo cœpta,

C 3 Eodem vero anno [*scilicet* MXCV], quo iter ad eripiendum sepulcrum gens illa arripuit, stellæ visæ sunt de cœlo cecidisse; atque Joannes Paganus [*de quo alibi nihil*] qui multa mala Romanis fecerat, decollatus est, caputque suum Romæ deductum : ita miserabiliter ille infelix in sterquilinio et sepultura asinorum est sepultus. Temporibus istius Pontificis A. [*Arnulphus Mediolanensis*] qui ab uno tantum Catholico Episcopo fuerat consecratus, assentientibus quibusdam aliis Episcopis, sed manum non imponentibus, quod schismatici essent et a Romano Antistite excommunicati : et post electionem Canonicam a Rege baculum sumpserat [*anno* MXCIII], per Legatum Sedis Apostolicæ sponte depositus est. Cumque mox mutato habitu in cœnobio vixisset sanctissime, necessitate cogente, per D. Urbanum Papam ad Episcopatum redire præceptus et compulsus, ei atque Romanæ Ecclesiæ Sacramentum pro more Episcoporum juravit [*anno* MXCV] Cui post Pallium suppliciter petenti a Domino Urbano Papa, cum his verbis, per Herimannum Presbyterum Cardinalem transmittitur : Pallium Fraternitati tuæ, præter consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, quæ nulli hoc dignitatis genus nisi præsenti concedit, tuis litteris exorati, ex Apostolicæ Sedis benedictione transmittimus.

Joannes Paganus punitus,

investituræ correctæ,

4 Hoc tempore Toletanus Archiepiscopus Bernardus Romam ad D. Urbanum Papam venit, eique pro Episcoporum more juravit, Palliumque et Privilegium accepit, regnisque Hispaniarum Primas institutus est. Tunc etiam in Gallicia omnis diœcesis S. Jacobi ab omni officio est excommunicata, eo quod S. Jacobi Episcopus in Regis carcere positus fuerat. Hoc tempore Henricus Suessionensis Episcopus Romam sponte veniens, qui a Rege Francorum Philippo investituram acceperat, judicio Domini Papæ Episcopatum in ipsius manibus refutavit; cui postea necessitate cogente nolenti atque recusanti E idem Episcopatus per D. Urbanum restitutus est, et pro Episcoporum more juravit, et Episcoporum præter solitum istud adjecit: Excommunicatis ab hac Sede, et me sciente, communicabo minime. Consecrationibus eorum, qui investituram accipiunt Episcopatuum vel Abbatiarum de laica manu, me sciente, non interero. Sic me Deus adjuvet. Tunc etiam de Beluacensi Episcopo idem actum est.

Primas Hispaniæ institutus

5 Iste almus Pontifex quemdam factum Diaconum a Guilberto, reordinavit : quod videns se minime bene fecisse, damnavit ne aliquis deinceps faceret : illi autem cui manum imposuerat sub interminatione præcepit, ne ad sacrum Ordinem ascenderet, quod et factum est. Qui sex Concilia celebravit, unum apud Clarum montem [*anno* MXCV, *cui ex tota Hispania, utpote Schismatica, interfuit unicus S. Oldegarius, Episcopus Barcinonensis, in cujus Vita num. 40 ex Diago indicavimus, summam Actorum in Concilio per ipsum delatam Barcinonem servari in utroque Archivio, Regio scilicet et Capitulari; quod hic iterum noto, quia operæ pretium facturum censeo qui istic servata conferre dignabitur cum editis in Labbeana Conciliorum collectione, et quæ insuper invenerit publici* F *juris facere.*] Alterum apud Guardestallum Longobardiæ [*ignotum Conciliorum editoribus*], in quo fecit Præfationem B. Mariæ Virginis; aliud vero apud Melfiam, et alterum Romæ in ecclesia B. Petri; aliud apud Trojam in Apulia, et aliud apud Placentiam [*et hoc quidem ultimum, Claromontano supranominato prius, eodem anno habitum est, cætera anno* MLXXXIX *adscribuntur, secutumque est illa* Trojanum *alterum, et alia* Romana *duo*] In quibus Conciliis quidquid prædecessor suus Gregorius de stabilimento Ecclesiæ fecerat, et ipse firmavit. Qui fecit ordinationes quam plurimas, Diaconos, Presbyteros, Episcopos per diversa loca.

reordinationes reprobatæ.

Concilia celebrata,

6 Iste præclarus Pontifex, beatam vitam ducens, suo tempore bene regendo, contra hæreticorum dogmata suas opponendo doctrinas, multas sustinuit persecutiones : et ad ultimum satis hanc Romanam Ecclesiam deliberavit, quoad Christi Confessor et athleta apud S. Nicolaum in carcere, in domo Petri Leonis, IV Kalend. Augusti animam Deo reddidit : atque per trans-Tiberim, propter insidias inimicorum, in Ecclesia B. Petri, ut moris est, corpus ejus delatum est, et ibi honorifice humatum.

pius obitus

7 *Horum aliquid indicat Baronius ad an.* 1099 *num.* 24, *allegans Vitæ auctorem coævum ex Codice Vati-*

Quis auctor vitæ apud Baronium?

CLXI VRBANVS II

CLXII PASCALIS II

A *Vaticano. Sed in eo codice vel non prorsus primigenia phrasi habentur omnia, vel si idem est textus (necdum enim eum invenire potuerunt, qui quærendum sibi nostri causa susceperant) Auctoris illius verba, dum suis Annalibus aptat Baronius, mutavit ; uti apparet in Vita sequentis Pontificis, ubi in tertia persona habentur, quæ noster Auctor de se dicit in prima ; ut hoc quoque titulo nostrum MS. faciendum sit pluris, omninoque operæ pretium videatur plura ex illo deinceps transcribere integre, quando ad clariorem historiæ lucem accedentibus nobis minus jam erit in Chronologia laborandum.*

Sepulcrum.

8 *Romanus Canonicus, agens de oratorio S. Hadriani, ait* juxta esse sepulcrum Domini Urbani Papæ secundi satis pulchrum · *nulla facta alicujus Epitaphii mentione, quod rebus adhuc turbatis omissum, postea neglectum fuisse videtur : potentes enim in urbe erant qui factionem Guibertinam sustinebant, adeo ut etiam non dubitaverint Synodum ibidem celebrare schismaticam uno fere anno ante mortem* Urbani *: qui deinde plures ipsis munitiones eripuit ac nominatim Castrum S. Angeli. Tandem tamen aliquis eidem sepulcro, sito in transversa navi ad dexteram absidis, uti refert Aringus, inscripsit breve, sed nobile hoc elogium,* B Urbanus II, auctor expeditionis in infideles.

Ejus apud Casinenses Bulla,

9 *In Bullario Casinensi extant hujus Pontificis Bullæ duæ pro Cavensi monasterio, quibus subscribitur,* Datum Salerni, per manus Joannis S. R. E. Diaconi Cardinalis XIX Kal. Februarii Indictione quinta *et* octavo decimo Kalendas Octobris, quinta decima Indictione ; *utrobique autem,* anno Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo secundo, Pontificatus Domini Urbani Papæ secundi anno quinto. *In posteriori recte se habent omnia ; in priori excusare posses librariisque imputare errorem* quintæ Indictionis, *positæ pro* quinta decima : *sed non convenit* annus Pontificatus quintus, *qui anno* MLXXXXII *primum cœpit numerari mense* Martio, *ut vel mutandus mensis* Januarius *sit, vel dicendus* annus quartus. *Quæ ibidem sequitur tertia ejusdem* Urbani *Bulla, narrat prolixe, quo modo de existentia corporis S. Benedicti in monasterio Casinensi certificatus fuerit Pontifex, tum miraculosa sui curatione, tum apparitione ipsius Sancti ; ea deinde sic progreditur :* Ob quam rogamus et obsecramus in Domino Jesu, qui pro nostra salute incarnari et mori dignatus est, et ex auctoritate B. Petri Apostolorum Principis, cujus vice Romanæ Ecclesiæ præsidemus, et in virtute Spiritus sancti expresse præcipimus ; ne quis ulterius falsam C Patris Benedicti Translationem celebrare præsumat. Contradictoribus hujus nostri Apostolici constituti divinum judicium intentantes, et anathematis vinculo innodantes. *Bulla hæc, ubi aut quando data sit, studiose reticetur in Bullario, solumque ponitur* Dat. etc. *Baronius ad an.* 1088 *num.* 7 *accepit ecgraphum, sic finitum :* Dat. Capuæ Kal. Aprilis per manus Joannis Cardinalis, Indictione decima tertia, anno Domini millesimo nonagesimo tertio, Pontificatus Domini Urbani Papæ secundi anno nono : *in iisque verbis* non levia de impostura signa contineri *judicat ; tum quia constat* Urbanum *anno nono sui Pontificatus fuisse in Galliis, immoratum conciliis celebrandis, tum*

definiens existentiam Corporis S. Benedicti ibidem,

quia nulla est cohærentia in appositis temporum notis, D *tum denique quod Venerabilis Petrus Cluniacensis Abbas paulo post hæc ediderit Hymnum, canendum in Translatione S. Benedicti in Gallias. Lauretus, in proprio de hac quæstione libello, ut a discordantibus temporis notis se expediat, primum negat in originali Bulla legi quæ habet Baronius ; sed datam ait esse,* anno MLXXXXII, Urbani IV, Indict XIV ; *deinde utrumque numerum posteriorem jubet corrigi et legi* annum V Urbani, Indictionem XV. *Quis putet Lauretum credere, quod Bulla ista originalis sit, quam ipsemet fatetur correctionis egere ?*

URBANUS II. *suspecta Baronio,*

10 *Mabillonus, cui ex adverso non deerant quas opponeret pro Floriacensibus, corpus S. Benedicti sibi arrogantibus, Bullæ, primum* Alexandri II, *scribentis* Guilielmo Venerabili Abbati Floriacensis monasterii, ubi venerabile corpus B. Benedicti requiescit ; *deinde* Eugenii III, *scribentis* Macario Abbati Floriacensis monasterii... in quo, sicut Romanorum Pontificum testantur Privilegia, gloriosi confessoris Benedicti corpus requiescere creditur : et Clementis III, *centum dierum Indulgentias largientis iis, qui ecclesiam istius monasterii* in honore S. Benedicti dedicatam, in die Natalis ejusdem Sancti et E Translationis ipsius *visitaverint (pro quibus centum diebus novissime plenariam Indulgentiam concessit* Clemens VIII) *ac denique* Urbani V, *pro loco Montispessulani, in quo Monachus fuerat, jubentis sibi mitti* partem vel circa capitis, et unum os brachii dextri ejusdem Sancti, cujus corpus in isto *Floriacensi* monasterio requiescere dicitur : *hæc inquam omnia Brevia pro se habens Mabillonus, quæ et ipsa originalia esse prætenduntur, et nihil adjunctum habent unde merito possint suspecta reddi, sicut habet Casinensis ista* Urbani II ; *in Dissertatione tamen prævia ad historiam Translationis præfatæ, Sec. 2 Benedict. pag.* 338, *prudenter supersedendum sibi judicavit argumentis inde petendis : sed agendum ex solis antiquorum scriptorum domesticorum externorumque testimoniis, inter se collatis :* quod, *inquit* facimus, non litterarum nostrarum robori diffisi, sed ab otiosis falsi nominis elogiis abhorrentes. *Huc autem venire cogit is, qui in materia historica, aut alia simili ad judicium Pontificium non spectante, omnia et singula Pontificum verba valere vult. Quamvis enim nemo ignoret Catholicus, quam firma sint quæ ex illorum Bullis petuntur,* modo, *sicut ait Mabillonus,* ex certa scientia datæ ac legitimæ sint : *quamdiu tamen* F *alterutrum dubitari potest (sicut in talibus quæstionibus, præsertim circa res antiquas, quarum certa probatio nulla suppetere potuit post fluxum plurium seculorum, ejusmodi probationes nescientium, dubitari semper potest) prudentius eæ non allegantur. Si enim allegentur, necesse est, ut qui aliunde certam causam dissentiendi habere se credit, vel legitimas esse neget ejusmodi Bullas, et sæpe evincat, cum confusione eas allegantium ; vel demonstret non esse ex satis certa scientia profectas, quod maluisset non dicere, nisi coactus fuisset : quorum alterutrum si altercationem generat, penes eum est culpa qui coegit.*

et contrariis aliorum Bullis refutabilis,

prudenter præteritur a Mabillono,

exemplo aliis imitando.

PAS-

CLXII PASCHALIS II

Ab anno 1099, ad 1118, an. 8, m. 5, d 5.

PASCHALIS, natione Flaminiæ Provinciæ, patriæ Bledæ, ex patre Crescentio, matre Alfatia, Ragingerius sive Rainerus dictus, Presbyter Cardinalis tit. S. Clementis, ordinatus MXCIX, XIV Augusti in Dominica, imperantibus Henrico IV et Alexio Comneno, sedit annos XVIII menses V, dies V : mortuus XVIII Januarii, MCXVVIII : sepultus in Basilica Lateranensi XX Januarii ; et vacavit sedes dies XII.

Ratio temporis.

Hermanni Contracti Continuator finiens cum primo hujus Pontificis anno, præcedenti quo creatus est, sic scribit : Romæ venerabilis Papa Urbanus, hujus nominis secundus, postquam sedem Romanam XI annos, menses V gubernavit, post multas tribulationes, tandem IV Kal. Augusti de hac luce migravit. Post cujus obitum Dominus Paschalis, qui et Regingerus, in ordine CLXII Papa, ordinatur : et hoc ex divina relatione factum ubique divulgabatur. Ordinatus est autem a Clero et populo, B post decessum sui prædecessoris die XVI : et Nativitatem Domini Romæ cum magna pace celebravit. *Dicitur autem hic Pontifex* Provinciæ Flaminiæ, *quatenus Tuscia Suburbicaria, in qua proculdubio* Bleda *est, antiquis* Blera, 24 *P. M. Roma distans, ad sinistram viæ Flaminiæ jacet. Historiam ejus, quamvis prolixam, ut a coævo auctore P. scripta extat in MS. nostro, legere placeat.*

Patria.

VITA

Auctore Petro Pisano coævo ex MS.

Ex Cluniacensi monacho,

Hic puer monachus factus [Cluniaci], philosophantium artibus eruditus, pro monasterii sui causis agendis, ab Abbate sibi injunctis, vigesimo suæ ætatis anno Romam venit : quem et monastici ordinis sui gravitas, et morum honestas, et solertis ingenii circa commissum prudentia, Domino Gregorio, qui summi Pontificatus monarchiam Catholica soliditate tunc regebat, notum fecit : et vidit eum, et expertus est : placuit, retinuit certis temporibus, in templo S. Clementis in Urbe Presbyterum consecravit. C Quanta hinc postmodum bona successerint, in sequentibus audietis.

Presbyter Cardin. S. Clementis,

2 Domino Urbano Papa magnanimo defuncto, Ecclesia quæ erat in urbe Pastorem sibi dari expetiit. Ob hoc Patres Cardinales, Episcopi, Diaconi, Primoresque urbis, Primiscrinii et Scribæ Regionarii, in ecclesia S Clementis conveniunt. Hic cum de multis agitur, subito de hoc commodius placuit. Quod compertum viro bono displicuit, volensque vitare fugit, latuitque. Sed non diu potuit invisus humano latere consilio, quem in multorum salutem divini Numinis gratia revelare disposuit. Invenitur, trahitur in conventum, et convenitur, de fuga arguitur a Patribus. Fugere, inquit ille, me magis oportuit, Patres, quam inæqualis sarcinæ pondus immoderata animi præsumptione subire : nec decebat me Sacerdotem illius honoris cingulo accingere, cujus oneris vinculo involutus succumberem. Non sic, aiunt Patres, non sic facias oportet : sed illuc tua se debet cohibere intentio, quo divini intuitus cognoveris se infigere sapientiam. Ecce te in Pastorem sibi elegit dari populus Urbis, te eligit Clerus, te collaudant Patres, denique in te solo totius Ecclesiæ quievit examinatio. Divinitus ista proveniunt : divinitus hic congregati in nomine Domini, te ad summi Pontificatus apicem et eligimus et confirmamus.

invitus electus ad Pontificatum,

3 Sic eo diu renitente a Primiscriniis et Scribis Regionariis mutato nomine ter acclamatum est, responsumque : Paschalem Papam S. Petrus elegit. His aliisque laudibus solenniter peractis, chlamyde coccinea induitur a Patribus (*Nempe violaceus sive ceruleus color tunc adhuc solum cernebatur in habitu Cardinalium : uti ex vetustis monasterii sui Casinensis picturis docet Angelus de Nuce, in notis ad* E *Leonis Chronicon lib.* 3, *cap.* 66, *ubi Desiderius electus in Pontificem,* cappam rubeam *inducere consensit : atque hæc est quæ hic)* Chlamys coccinea *dicitur*) et thiara capiti ejus imposita, comitante turba cum cantu Lateranum vectus, ante eam portam quæ est ab Australi plaga ad Basilicam Salvatoris, quam Constantinianam dicunt, adducitur : equo descendit, locaturque in Sede quæ ibidem est. Deinde in Patriarchale ascendentes palatium, ad duas curules devenit. Hic baltheo succingitur, cum septem ex eo pendentibus clavibus et septem sigillis : ex quo sciat se secundum septiformem Spiritus sancti gratiam Sanctarum Ecclesiarum, quibus Deo auctore præst, regimini, in claudendo aperiendoque, tantam rationem providere debere, quanta solennitate id quod intenditur operatur. Et locatus in utrisque curulibus [*Sedes Eburneas esse explicationis causa additur in MS. Vaticano, quam ut usum intelligas melius, juverit legere eruditum Valerii Chimentelli commentarium de* Honore Bisellii *Romanis usurpato)* data sibi ferula in manu, per cetera Palatii loca, solis Pontificibus Romanis destinata, solus jam Dominus, vel sedens vel transiens, electionis modum implevit, die altero, mensis sexti XIV, die primo (*id est Dominico*) consecrandus in Pontificem. F

installatur

et ordinatur.

4 Consecraturi Pontificem Pontifices, cum frequentia populi plebisque basilicam B. Petri adeunt, quorum nomina sunt, Oddo Ostiensis, Mauritius Portuensis, Galterius Albanensis, Bozo Lavicanus, Milo Prenestinus, Otto Nepesinus : et inter Missarum solennia, loco et termino quo decuit, manum sibi imponunt. Primus in consecratione Oddo Ostiensis, qui ad hoc utitur Pallio, et benedixit et linivit eum Chrismate. Catholice igitur a Catholicis et orthodoxis Episcopis in Pontificem consecratus, translato in se Pallio, expletisque quæ restabant Missarum solennis, cum plenitudine laudum, cum ingenti applausu populi plebisque, cum alacritate Patrum ac devotione, Dominus Paschalis Papa II coronatus in urbem rediit. *a Basilica scilicet Vaticana S. Petri : quæ quia cum tota Leonina civitate trans Tiberim in Hetruria est, ne nunc quidem urbi accensetur, sed ad eam ex Burgo S. Petri ituri, dicunt se ire Romam, uti sæpe ipsemet audivi.*

5 Dum hæc Romæ agerentur Albertus Episcopus Aletrinus, quidquid afuturum esset per oraculum vidit. Religioso cultu quædam persona sibi apparuit, quæ, interroganti quis Domino Urbano succederet, respondit, Rainerius. Ut quid ? inquit. Propter

PASCHALIS II.

A Propter fidem et constantiam, ait ille, elegit eum Dominus. Et iterum, Putasne, inquit ille, vivet? Vivet ait. sedebitque (et ostendit id scriptum) quater quaterni ternique. Episcopus, sciturus rem, Romam venit; quem ut vidit inthronizatum et Papam, Quod vidi, inquit, Deo gratias, video: et tu quantum vives, videas. Et ait, Quater quaterni ternique. Hoc numero decem et novem annorum tempus exprimitur: nam cum tot dies, hebdomades, et menses eo superstite jam transierint, vitam ejus ad totidem annos perduci per Dei gratiam expectamus. Robur autem et successus ejus, in his quæ Dei sunt hominumque, multiplicabatur atque crescebat devotione solenni, spe meliori, gratia certa. Cuncta prospera, cuncta salubria in urbe inveniebantur: quies pro tumultu, pax pro bello, pro seditionibus concordiæ gratæ indissociabilesque connectebantur. Omnes gaudebant, et cœlitus eum advenisse clamabant, et merito dominari dicebant debere, qui statum urbis, mores hominum, copias egestatesque cognoverit. Is multorum hominum saluti publice privatimque providere cœpit: omnibus erat amabilis, ab omnibus diligebatur, ut tanto affectu in Pontificio quisque B sibi applauderet, quanta familiaritate in Sacerdotio cuique fuerat conjunctus.

Res tota absenti Episcopo Aletrino revelatur, et annis 19 sessurus prædicitur.

Jamque instabant causæ, multiplicabantur consilia, densioribus turbis hinc inde plebs populusque ad eum confluere cœpit, in aurem loqui, nova afferre nunc certa, certiora undique nuntiare. Providendum sibi nunc quisque commodius cœpit existimare: turpe sibi nunc merito videri debere dicebant, hæresiarcham Guibertum, ab ecclesia toties in capite damnatum, gloriosæ memoriæ Domino Gregorio, Urbano magnanimo, et Victori religioso, prædecessoribus suis, miræ virtutis Pontificibus, diu acriterque adversatum, machinari: atque pati eum se non posse clamabant omnes. Et Patres: Si pecuniæ, inquiunt, desunt, auro argentoque subvenimus. Dumque hujus depositio acriter urgeretur utrimque, Legati Rogerii Comitis in urbe veniunt, curiam intrant, et more Domini ex parte Comitis officiosissime Papam salutant: inclinatique ad pedes ejus posuerunt auri uncias mille. Id tam devote susceptum est, quam opportune mandatum. His auxiliis ad expugnandum prædictum hæresiarcham de superioribus collatis, audaciam adeptus Dominus Pontifex: Operari, inquit, jam, Deo gratias, magis quam consiliari possumus. Albæ erat Guibertus: dedit operam: expulit eum ab Alba. Defectio Albæ extermi- C navit eum ab Urbe, suosque. Obstitit homo dum potuit, prævaluit Deus cum voluit. Miser Guibertus, jam non Papa, quin nunquam Papa, dimissa Urbe, nec adhuc securus, in castellum se proripuit: et hic minus [tutus], et merito. Nam dum superbe Deum, quem in servis suis offenderat, fugere nititur; infelix subita morte præventus, diabolum, cui contumaciter servivit, invenit. Transitus, imo mortis illius diem scire existimo indignum fore mortalibus, ejusque memoriam in terris scribere, cujus nomen Deus in cœlis de libro vitæ delevit. Hæresiarcha fuit: hic sibi sit titulus.

Omnibus eum contra Antipapam juvantibus, eumdem expellit.

7 Divino igitur judicio de medio sublato Guiberto, et Ravennas superbia cecidit, et Romana respiravit Ecclesia: nec tamen incentori malorum diabolo defuit materia, qua et unitatem divideret et turbaret Ecclesiam. Duo statim eliguntur Papæ, alter post alterum. Et unus quidem eodem, alter vero post centesimum quintum electionis suæ diem a fidelibus captus; qui Albertus vocabatur, apud S. Laurentium retrudi: et qui Theodericus, apud sanctam Trinitatem in Cava eremiticam vitam addiscere, Patrum judicio adjudicati sunt: sicque dejecit eos Dominus dum allevarentur. Eligitur et tertius, Maginulfus nomine. Hic quia nigromantiæ fabulis sim- D plicem populum, illos maxime qui conscientia scelerum vel ambitu futuri successus ad eum refugium fecerant, allicuerat, gravem in Ecclesiam calcem impressit. Sed dum auguriis fisus, Pontificium adipisci nititur; quod ex diabolo dari non potuit, divinis destitutus auxiliis merito amisit: et Sacerdotium, quod sine Deo arripuit, tenere non licuit misero: amisit et urbem, ut exul gravi inopia miseriisque afflictus (corrosa, ut aiunt, lingua) vitam cum * carne finiret. Sic uno, altero, et tertio impiæ Sedi cedentibus, deficientibusque, confessis hæresim suam; quæ pie præerat [universis Ecclesia] in uno, qui erat Dominus Paschalis Papa, convaluit quievitque.

ejusque tres successores.

* an. crimine?

8 Eo tempore Dominus Papa Civitatem Castellanam per suos aggressus, locum satis natura munitum, nutu Dei auxilioque in virtute obtinuit: parum post obtinuit et Beneventum. His diebus Petrus de Columna Cavas, oppidum de jure B. Petri, invaserat: sed dum aliena contumaciter retinere nititur, turpiter amisit et propria. Egressus Urbe Dominus Papa Cavas recepit: Columna et Zagarolum, oppida juris illius, sapienter expugnata, prudenter E sunt capta. Aiunt et prodigia his annis fuisse. Mare locis quibusdam passibus viginti plus solito littus occupasse, quibusdam passibus plus minus centum in altum tumuisse: Cœlum, papilionis in modum, zonis rubeis subrubeisque a superiori ad inferius insignitum apparuisse: Iris totum fere id comprehendit.

recuperat loca Ecclesiæ adempta,

9 In meridie per dies XXIX cometa apparuit, miræ potentiæ longitudinisque, ut quod superesset cœli quartam partem occuparet, et ante occasum solis cum sole appareret. Sed et adhuc fumigat scelerotorum Æthna, Paschalicis superata virtutibus: tantoque frequentius interius æstuat, quanto solidius exterius compilatur: quoniam Corsorum [vici], videlicet Stephani et filiorum et fratrum ejus jam per Dominum Papam Paschalem omnes destructi erant. Qui Stephanus nimis in ira exarsit, Ecclesiam B. Pauli cum omnibus bonis apprehendit; omnesque reos sibi consociabat, sicque civitatem confundebat: nihil in Urbe tutum, nihil extra securum; nefasque simul. His stimulis Primores Curiæ instigati, ecclesiam B. Pauli et oppidum quod Stephanus occupabat, clavibus Ulyssice expressis in ceram, et ad earum exemplar de ferro confectis, noctu dispositis insidiis, caute aggrediuntur: dumque illi F interius negligunt, quod exterius timent; nostri exterius fingunt, quod interius machinantur; capta turri, patentibus portis, copiis introductis, sentiunt subito quod non suspicabantur. Utrimque pugnatum est acriter: illis interior turris et ardua porticus servabat vires, istis facilis ingressus et certa auxilia augebant audaciam. Mane Dominus Papa cum plenitudine civium oppidum aggressus, cepit quoque; et Stephanum sacrilegum ejecit: quem, quia monachus videbatur, illæsum abire dimisit.

Corsorum familiam rebellem domat,

10 Hostibus Ecclesiæ sic exterritis, et urbe sedata ex parte, eo anno Dominus Papa in Tusciam apud Florentiam Concilium celebravit: in quo cum Episcopo loci de Antichristo, quia eum natum dicebat, satis disputatum est: sed ob frequentiam populi, qui ob rei novitatem audiendam hinc inde confertim tumulatimque confluxerat, nec Concilium finem, nec disputatio deliberationem habuit. In Longobardia etiam apud Guardastallum celebravit Concilium, in quo quidem de investituris, de hominiis et sacramentis Episcoporum, laicis exhibitis exhibendisque, certis capitulis statutum est. Sic pertransivit usque in Franciam, et Trecis Concilium celebravit: in quo multa quæ ordinanda erant, ordinavit; et quæ abroganda erant, bona fide destruxit.

Concilia celebrat.

A

PASCHALIS II. iterum rebellantes Corsos patitur et dissimulat,

11 Reversus itaque Dominus Papa, ut solet esse in absentia Principum, Urbem turbatam invenit: superiorem [scilicet] Maritimam per eum quem dimiserat Stephanum defecisse, et in sui ditionem attractam occupari. Crevit indulgentia malus: quia pietatis affectu mulceri [non] potest quo sit bonus, qui numquam desinit esse malus. Superbe scilicet armavit exterius, quæ turpiter intus perdiderat: Ponteclem et Montem altum, oppida de jure B. Petri, copiis munivit et armis. Hæc Dominus Papa aggressus, alterum quidem cepit; alterum, ob impatientem in locis [istis] autumnum, depopulatis quæ extra erant, dimisit. His pavoribus [consternabantur] simplices populi novas seditiones oriri, antiqua bella resuscitari, alterum in nece alterius pasci existimantes; cum nihil eis timendum foret, ob latrocinia factionesque eo deficiente. Hæc æquo animo ferebat Dominus Papa, tum quia inæqualitas temporis tunc eum prohibebat, tum quia in Apuliam transire disposuerat. Ob hoc accitis fidelibus, Lavicano Episcopo, ecclesiarum curam; Petro Leonis et Leoni Frangipani, Urbem et urbana; Ptolomæo, cetera quæ extra Urbem erant B. Petri patrimonia et Principem Militiæ nepotem suum Galfredum, tuenda commisit: ipse dispositionis suæ articulo usus, transivit: moratusque ut debuit, quod decuit fecit, cum debuit rediit.

atque in Apuliam abit.

B

inde regressus, Albam obsidione liberat,

12 In itinere erat, [quando] audivit in Urbe seditiones innumeras terribilesque connecti: extra, Anagniam, Prenestem, Tusculanum, ipsas etiam Sabinas defecisse: hujus defectionis caput roburque Ptolomæum fore: ascivisse sibi Petrum de Columna, Abbatem Farfensem: Romanorum copiam, Albam Maritimamque fidem servantium, hostilibus irruptionibus depopulatam: ipsum Ptolomæum submurmurasse [occupandam Albam] ne inde aditus pateret Domino Papæ redeunti ad urbem. Sed Dominus, qui B. Petri fide Ecclesiam solet tueri, reditum dedit prosperum. Accito Gajetano Duce Ricardo de Aquila, ut hujus itineris dux sibi foret, injunxit. Triduo post in Maritimis nos assecutus est, atque sic Dei et B. Petri auxilio [Albam] usque pervenit. Albæ vero Dominus Papa tanta devotione susceptus est, quanto desiderio expectatus: et soluto donativo, quod hereditariis militibus debebatur, Romam venit. Quos hic hostes, quos fideles sociosque invenit, plene cognosci non potuit: dum vero cum suis consedere cœpit, omnes B. Petri possessiones recepit: inter quas cum magno labore et multa nece hominum Tyburtinum suscepit. Parum post Capitolium ascendit: Hic, inquit, Montalto et cetera B. Petri patrimonia de Stephani Abbatis manibus evellenda sunt: et ob pertinacem ejus superbiam, in propriam personam vindictam sine misericordia dignum est irrogare. Parvo igitur prælio, sed horrendo satis, captis domibus, subversisque turribus adeo sunt exterriti, ut et patrimonia B. Petri et ceterarum ecclesiarum, quæ injuste usurpaverant, redderent; et obsides, tactis sacrosanctis Evangeliis, darent, se de perpessis nec vindictam sumere, nec ultra turpibus conditionibus Ecclesiam afficere. Victor igitur in toto Dominus Papa comprovincialibus pacem dedit, fidam satis solidamque: et suis erat quisque contentus.

et hostes suos domat.

C

Pacem habuit usque ad Henrici R. adventum.

13 Viguit autem pax, quoadusque exterminatorem terræ Henricum, Henrici filium, divinæ ultionis ira in Italiam traxit. Quid vero prædictus hostis Ecclesiæ in itinere operatus est, longum est per singula ambulare atque enuntiare: tamen in quantum possumus sub brevitate posteris significare curamus. Civitates multas et castra in itinere, dolo pacem ostendendo, subvertit: ecclesias destruere non cessavit, religiosos ac catholicos viros capere, quos invenire poterat; quos vero habere non poterat, a propriis sedibus expellere non desistebat. Sic impie agendo per Longobardiam et Tusciam usque pervenit. Cum vero Romam pervenit, quid mali in ea, quæ caput est totius mundi, operatus est, res ipsa clare demonstrat. Prius juravit, sed pejerare deinde minime dubitavit: quod facere potuit, non renuit: quod facere non potuit, non pro Deo sed hominum timore dimisit. Ut dictum est, cum cœpit civitati appropinquare, ubi admoniti erant Majores Urbis, uti moris erat, et Clerici a porta civitatis, quæ juxta Castrum S. Angeli sita est, usque ad Ecclesiam B. Petri, omnes planetis, cappis atque dalmaticis induti, eum ad processionem susceperunt. Majores vero, videlicet Cardinales, Episcopi et Presbyteri, cum Diaconis atque Subdiaconis ceterisque Ordinibus, cum Domino Papa Paschali, intra ecclesiam B. Petri expectaverunt. Proceres vero, videlicet Judices, Advocati, Scriniarii, omnes cum eo in comitatu venerunt, eamdem laudem ei ut alii ferebant referentes, atque dicentes, Henricum Regem S. Petrus elegit.

D

a quo fraudulenter occupante ecclesiam S. Petri,

14 Susceptus itaque a summo Pontifice non prius ecclesiam intrare voluit, quam eam suo jure suoque dominio a suis fidelibus detineri vidisset. Deliberata est itaque ei ecclesia, et omnes munitiones circumquaque sitæ: et in hac deliberatione obsides dedit, videlicet nepotem suum et alios Barones; ostendendo fidem servaturum, quam penitus male servavit. Dominum Papam Paschalem dolo et fraude, cum Episcopis et Cardinalibus ceterisque ordinibus, et cum Proceribus quam multis, apprehendit: de aliis vero maximas strages fecit: Clericos vero, Archipresbyteros, Presbyteros expoliavit, planetas et thymiamata eis auferendo: et proprias vestes, ex quibus vestiti erant, minime dimittebat, nec etiam subtalaria atque femoralia eis habere permittebat. Hæc vero acta sunt mense Februarii II Idus, anno Dominicæ Incarnationis MCXI Indictione III. Eodem namque die Dominica qua legebatur Evangelium, Assumpsit Jesus duodecim etc. et ait illis, Ecce ascendimus Hierosolymam et consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis, quoniam tradetur gentibus, et illudetur, et flagellabitur, et conspuetur. Ascensio ista descensio fuit: quoniam ut Dominus, a malignis perpessus est injuriam, sic et iste a barbaris malitiose captus est. Consummata sunt in Christo, quia a Prophetis prænuntiatum est eum passurum Hierosolymis: in isto, quoniam jam multis vicibus dictum erat, non iturum; si vero ivisset, non prius rediturum quam omnia quæ vellet faceret. Traditus fuit videlicet a suis, et non ab extraneis: flagella multaque opprobria diu ab eis perpessus est. A prædicto namque die, videlicet a II Idus Februarii usque in V Kal. Maji, devotus Dei Pontifex multis affectus est cruciatibus: tamen ad ultimum, pro deliberatione Ecclesiæ et multorum captivorum qui cum eo detenti erant, quamdam cum prædicto exterminatore pacem composuit: sed [non] diu duravit.

E

capturus detinetur cum suis a 12 Febru.

F

ad 27 Aprilis,

15 Discedente igitur eo, videlicet Henrico Romam pax rediit: non illa quam insimul composuerant, quoniam minus boni continens erat: sed terræ pax est reddita, quia omnes possessiones B. Petri, quas abstulerat, B. Petro sunt collatæ. Viguit autem pax annis plus minus novem, posteris vix credenda: quam profecto vidi tantam, quantam et timidus bubulcus exoptat, et audax perhorrescit latro, ut quisque locus depositum tueretur. Quid autem egregia Pisanorum industria et admirabilis pertinacia per eumdem Dominum Papam Balearibus insulis Efisæ te Majoricæ contulerit; quem apparatum, quas copias supplementumque, quemve Legatum ipsi habuerint, quo

gaudet deinde novennali pace,

et Pisanorum victoria in Balearibus.

A quo Consule, sub quo Imperatore militaverint, cujus vexilli indicia secuti fuerint, quisve eorum fortiter [fecerit], quot navibus et quomodo ierint, quid naufragii quidve laboris in reficiendis ratibus passi sint; illud etiam gloriosum admirandumque subsidium quod non desperaverint; quomodo etiam evulsis captivis, direptis spoliis, subversis urbibus victores redierint, quia digno volumine comprehendere disposui, suo loco et suo tempori distuli.

Post varia hujus temporis prodigia

16 Hujus temporis Prodigia. Apud Mamistram terræ motus muros omnes domosque subvertit, majoremque partem hominum ruina involvit; quam dum miles quidam fugere nititur ad Antiochiam properans, subito hiatu terræ cum equo absorptus, prius est sepultus quam mortuus. Ibidem alio hiatu terræ bos interceptus, dum corpore inferius fluxit, cornibus superius hæsit. Romæ in Basilica Lateranis fulmen sacram turrim percussit, partem culminis et gallum æneum vento versatilem campanasque dejecit; et quassato angulo ejusdem Basilicæ, sepulcrum Papæ quod erat inferius omnino destruxit. Ædem S. Pauli ex tribunali, igne de cœlo tactam, destruxit, ut et tecti plumbum conflaretur, et trabes visibiliter arderent; profecto arderet tota, B nisi aqua et auxilio Apostolorum confluentes populi Urbis obstarent: monstrant indicia trabes. Beneventi bicipitem sine pedibus natum [audivi] Romæ in porticu Gallæ vidi id quoque prodigium. Gloriosam nomine et virtute, Bonumfilium, juvenem audacissimum, tunc gladium ferentem et hastam, in armo dextro cepisse: suscipiensque eum, Tune es ille, ait, nequam, qui virum meum interfecisti? et abstracto cultro de supparo, quem tenuit, eviscevavit: volentibusque sumere vindictam, Ut quid ille, inquit, virum meum interfecit? Sic pro pœna gloriose [sumpta] gloriosa mansit.

* *id est* Martio

mortuo Petro Præfecto urbis,

17 Anno xiii Pontificatus dicti Domini Papæ, anno pacis x, mense primo *xxu die mensis, die transitus Domini, ira Dei de manu calicis ejus de terra ascendit. Petro Urbis Præfecto, defuncto, homines scelerati, seditiosi, proni ad malum, privatis negotiis male, publicis pessime providentes, inconsultis Paribus Primoribus, puerum adolescentem in Urbis Præfectum eligunt: cujus modus, imo excessus hic est. Dum domi in cilicio pater Præfectus moritur, extra in gradibus filius Præfectus eligitur: patris cadaver ad ecclesiam ducitur, filii C fastus ad loca Præfectoria destinatur: patri exequiæ funeris in ecclesia, filio laudes Præfectoriæ in atrio applaudunt: illi patrem Deo rationem redditurum in sepulcro deponunt, isti filium juraturum populo in ambonem ponunt et sublevant. Miserabilis casus utrorumque! Et tu exequias funeris pro comitiis filii perdidisti, pater: et tu comitiorum applausum pro patris exequiis amisisti, fili. Concludat igitur qui vult, dicatque, malo patrem terminasse exitu, cujus in morte uxor gaudeat, lætetur filius, domus tota exultet filium principiis inchoasse nequam, cujus in comitiis mater laceratis crinibus plangat, filius scissis vestibus gemat, tota domus tristetur.

pro filio ejus substituendo

* Petre

18 Turbavit Dominum Papam totamque Curiam simul et patris mors et excessus filii. Initoque concilio, Quia nostra, inquit, ante tempus occupant, merito et non sua in tempore perdunt. Vade P. * et tu Constantine, et ex omnibus quæ ad Præfecturam pertinent, ad Curiæ commodum, in testimonium hujus nostri venerabilis Diaconi, te investias. Parvi jussis: in reditu tumultum insidiasque in Domini Papæ necem persensi: providi auxiliis in subsidiis positis, loco ac tempore egregie facturus: deinde sic sibi adfuturum fore denuntiavi. Jamque ille, cum tumultu populi plebisque, Constantinianæ basilicæ limen pede tetigerat; cum

tumultuans Populus,

D subito oleum consecrandum in Chrisma, jam infectum balsamo confectumque, fracto vase diffusum est. Turbari Patres, mirari Dominus: nec credebant prodigium, eo quod in prosperitate positi, nullius periculi casum affuturum timebant. Ac iterum alio oleo confecto, Dominus Pontifex, ad exequendum tantæ solennitatis mysterium, ad altare ascendit. Jamque ex tribunali sede Orationem, Deus a quo et Judas reatus sui pœnam et latro confessionis suæ præmium sumpsit; inceperat cum illi puerum scissis vestibus, inter altare et tribunal, sibi opponunt, confirmari eum in Urbis Præfectum petunt. Cumque, ut ejus Domini moris erat, ob inceptum Officium respondere differret; irasci illi, magnis acclamare vocibus, Deum sibi testem facere, in vota jurare, ni responderit; aliterque si senserit, atrocis fati miserias eo die visurum. Tandem Dominus: Quid, inquit, confirmari eum in Præfectum petitis, quem nec nos digne dare, nec vos hodie honeste petere potestis? cum vos hodierni funeris exequiæ a comitiis merito subtrahant, et nos solennis diei charismata ab hujusmodi juste removeant? quibus peractis respondebitur digne. Et illi: Pro velle nostro nos dispositis utemur: tumultuantesque discedunt: fecissentque dispositis viam, nisi eorum, quæ ira tumuerat, nostrarum copiarum timore enervaretur audacia. E

PASCHALIS II

Papæ inter sacra puerum offert, confirmandum in officio:

19 Die altero, die Parasceve, cum omnium civium hujus Urbis, maxime vetusti moris sacra devotio per loca sancta, per Martyrum cœmeteria, per votiva solennia, pedibus discalceatis in urbe suburbiisque confertim diffunderetur; illi simplicem populum plebemque in factionis suæ charibdim sub armis jurare compellunt: itidem die magni Sabbati: die Paschatis gravius. Secunda feria eunti Domino ad Basilicam B. Petri, juxta radicem pontis Trajani, cum tumultu se puer ille opposuit, confirmari petiit. Quod quia adeptus non est, sequentis familiæ alios cepit, alios affecit injuriis. In reditu, coronato Domino Papa, ut ejus diei mos est, et Patribus solenniter procedentibus in curiam, ex Capitolio, strepitu, clamore, lapidibus eos prosequuntur. Nec adhuc satis: delegant post eum: nec antea vestes sacras eum exui licuit, quam respondere oportuit, sequenti Feria vi de confirmatione communi consilio deliberandum. At ille non contentus termino, eo die quæ restabant Præfectualia, a quibus potuit in se compleri fecit. Feria vi in tantam exarsit audaciam, ut eorum domos subverteret, quarum religio fidei in Dominum Papam perfide agere noluisset. Providens autem Dominus huic ruinæ absque multa cæde resisti non posse, in Albam secessit. Furor illius fautorumque in ecclesiam et domum Petri Leonis, quæ illam tueri videbatur, omnino conversus; nec posse pati nisi reverso eo suorum fulciretur auxilio. Reversus tanto copiosius Principibus Curiæ largitus est munera, quanto laboriosius suis bellicis sudoribus pro se subjiciendos fore cognoverat; Ptolomæo Ariciam, ceteris aurum, argentum, alterius supellectilis copiam. F

qui iis tantisper dilatis videns tumultum crescere

Albam secedit:

20 Hac spe boni auxilii, nostri securi, ad congrediendum cis Tiberim copias exponunt: præsto fit prælium; et quasi Urbis totius milites cum nostris hereditariis paucis belli fortunam sortiri debuissent, magno ausu, sed subito nostri victores, illorum alios ad jusjurandi religionem in receptionem Domini reversuros adstringunt, alios et ipsum quorum secum captivos ducunt. Jam nostri ad Fumonem properantes Albam transierant; jam terram Ptolomæi uti securi, molles, dissoluti, inermes intraverant; Algidum jam devenerant: cum Ptolomæus veniens in eos, et captos abstulit, et capientes cepit, non veritus Dominum Papam, ob noviter sus-

Interim ejus copiæ primum victrices vincuntur;

A susceptum beneficium triplicata jurisjurandi religione. Hac Ptolomæi perfidia in exemplum suscepta, perjurii contagium omnes fere infecit, adeo ut ob participationem consortibus sceleris in urbe et ceteris hinc inde, perjurium nec infamia nec crimen haberetur. Execrabile dictu! horribile auditu! Hoc ausu, hac indulgentia criminis Sarminetum, Nymphas, Tiberiam, et omnem Maritimam enormitas defectionis involvit, simul et totam Urbem: vix unus in multis, quem factionis reum vel dicta vel facta verosimilibus indiciis non demonstrarent. Ebullire tota machinis et tormentis, ea parte qua Capitolii rupes ædibus Petri Leonis imminet contigue; ordinans quidquid armis, igne, manu inferri poterat: invidia magis quam ratio molibebatur: factumque ut solus ex parte pateretur in toto, quidquid undique ab omnibus poterat conferri in unum. Hujus tamen impetus fluctus cœpit tandem detumescere, vel divinis operibus, vel rusticanis, pro maturitate illius temporis, omnibus fere instantibus; ipsa etiam Curia, ob impatientem in locis istis æstatem, in Campaniam Maritimamque secessit.

PASCHALIS II. passim omnes

B 21 Altero namque anno Rex Henricus in Italiam rediit, manifestus hostis Ecclesiæ, tantoque infestior bonis ac religiosis, quanto benignior malis seditiosisque. Hujus consiliarii familiaresque, Abbas Farfensis, qui ob sacrilegium factionemque ab Ecclesia bis ter in capite damnatus; Joannes maledictus, Ptolomæus, horumque fautores. Tunc simul atque Latium intravit, B. Petri fidelibus bellum injecit. Magna conatus est, famosa fecit, sed parva. Ob hujus victoriæ gloriam quam fecerat, videlicet quia apprehenderat quædam castra, populus plebsve Romana triumphum sibi instituit. Coronata Urbe, Rex et Regina per medium: magnus apparatus, parva gloria. Huic nullus Patrum, nullus Episcoporum, nullus Catholicus Sacerdos occurrit: fit ei processio, empta potius quam indicta. Iturus ad basilicam S. Petri navi transivit, non ponte. Trajectus coronari petiit: respondetur, in ea basilica a Papa vel Patribus coronandus coronari debet, aliter nequit: quod si velis, ab eis fore petendum. Fit consultum: delegat in hunc modum.

ad Henricum deficiunt;

22 Si divinitus datum fuisset, Patres conscripti, rerum publicarum statum digno moderamine gubernari, dignaque reverentia earum Rectores alter ab altero prævenirentur, pax foret, nec Pontificalibus obesset orbis Imperator, sed alter alterius C gloria fulciretur, gloria alterius gloria utriusque foret; et robur utrorumque, amorque utrorumque, timor omnium: totaque se converteret civitas: nos Patres, nos Consules, nos Primores, nos omnes boni urbis et orbis intuerentur; Gothi, Galli, Hispani, Afri, Græci et Latini, Parthus et Indus et Arabus aut timerent nos aut diligerent. Nunc autem, cum secus agitur, fit aliter: dimissis ceteris, invicem angimur; ab omnibus merito hæc patimur, maledicimur, exterminamur. Convertimini igitur, et mei, licet peccantis, votum correctionemque suscipite: ne, dum per vos in me rigescit justitia; multiplicatis sceleribus in aliis, sine me qualiter rigescat non habeat. Ecce a patre Romanæ Ecclesiæ Domino Papa e Galliis in urbem coronandus adveni: eum abesse in infortuniis meis deputo: nunc autem a vobis id exposco. Tantoque id recipienti fiet gratius, quanto ut id mihi fieret gravius elaboravi. Solent acccuratius excolere homines, quod diuturnis quæsitum periculis adinvenitur. Sit Pax. Et quidem erit, si velitis. Sine crimine loquor. Profecto sedatis ventis, quiescent maria. Hæc Rex.

qui frustra coronari petens a Clero,

23 Ad hæc Ecclesia, quæ erat in Urbe: Inhonestum satis arbitramur ac indignum, Rex, ut aliquando nos dulcibus dictis convenias, quos fellitis D actibus indies circumvenire [non cessas]. Credisne credamus, Rex, te ad pœnitendum satisfacturumque advenisse; per quem acerba ira continuaque irruptiones barbaricas, rapinas sacrilegas, ordinationes execrabiles, exordinationes impias, seditionesque assiduas conflari fierique cernimus? Simul ac Latium intrasti, Rex, B. Petri fidelibus bellum injecisti: si non successit voto, id [debemus] Deo, non Regi. Age, qui sunt pro quibus agitur? Abbas Farfensis et Ptolomæus, uterque anathematizatus. Qui sunt contra quos agitur? B B. Petrus et Paulus. Quibus locis agitur? In eorum patrimoniis, in domo propria. Oblitus horum, Rex, illis ducibus audax audacter ecclesiam B. Petri intrasti: quibus Clericis [comitatus], quibus Patribus, cum quibus Episcopis? Quomodo silendum, quomodo agendum est? Adde, qui sunt, qui nunc ante ejus fores excubant; nonne seditiosi, nonne hæretici? Heu! heu! Expulsis Catholicis reverendam cunctis populis B. Petri ecclesiam per te hæretici occupant. Hæccine est via illa, Rex, qua pœnitens veniam merearis? satisfactio, qua Ecclesiæ conformeris? pax, qua bella quiescant, seditiones cessent, venti sedentur, E mare detumescat? Profecto nisi conversus, immemor mali, aliter cum Deo senseris Rex. aliter Rex Regum cum Rege sentiet Deus. Comitiari cum excommunicatis, Rex, nosti nos nec debere nec posse; eo maxime cum contremiscat comitiis tuis interesse secundis, quicumque nostrum interfuit primis.

id sui juris esse negante,

24 Diffisus hinc Rex, accito Mauritio Bracharensi Archiepiscopo, qui ob superbam levitatem curialis effectus, per biennium, extra Ecclesiam propriam, opulentissimo cultu et regio, hac et illac molliter et dissolute vagabatur, ante corpus B. Gregorii coronari se fecit, sicque ab Urbe comitiatus abscessit. In itinere erat: æque distabat ab Urbe et Sutrio: audivit Principem Apuliæ cum expeditis equitibus Campaniam intrasse, Pillumque ob defectionem ab illis depopulari. Fit consilium eos vel amoveri posse, si ante diem a regio exercitu incautis subveniatur. Nec mora: totum robur belli cum agilitate eo destinat. Et quidem succederet voto, ni quædam nobilis matrona ex Plumbinaria, dum sic properantem exercitum vidit, periculum quod timebat accito veredario affuturum Principi annuntiaret: sicque dum cavit uni, providit utrisque, ut duo tam feroces exercitus, jam fere conti- F gui, alter in vicum Mauritii, in Acutæ arcem indemnis se alter conferrent.

coronari se facit ab Archiepiscopo Bracarensi,

25 Dominus Papa celebrato Concilio, quod in partibus Apuliæ congregaverat, rediens in Campaniam, Pillum Pillanumque in maritimis, et oppidum S. Silvestri in sui ditionem convertit. Jamque autumnus instabat, cujus calore vel æstu exterius constipatus, interius dissolutus, uti senex et qui erat in castris debilior, in Anagniam se convertit: hicque adeo infirmitas eum oppressit, ut qui aderant medici morti eum magis quam vitæ adjudicarent. Sed auctor vitæ Deus vitam ejus produxit in longum: et dum dissolutis interius membris compaginis soliditatem injecit, exustis exterius fomenti robur diffudit: factumque est ut qui ante in lecto alterius auxilio suspensus vix sedere poterat post modum ante altare per se erectus Missarum solennia celebraret. Hac valetudine venit in Preneste, et B. Agapiti ecclesiam ibidem dedicavit. Nativitatis Domini vigilias Romæ, Ordinis Missas, et Matutinum post Missam, et iterum Missam Processionemque, cum omni voto et solennitate ei diei debita, Octavas etiam et Epiphanias devotissime celebravit: et data licentia legatis Constantinopolitani

Papa a morbo periculoso repente sanatus,

tani Imperatoris, quos ibidem receperat, deliberaturus B. Petri Basilicam, in tantis hostibus, Romam in * portica venit. Ob cujus inopinatum adventum subitumque, tantus terror Ptolomæum et Præfectum invaserat, ut ante alter quam nollet Dominus Papa pacem dare, pateret quod desperans de gratia, dimissis penatibus, in urbe latitare pararet.

* *id est lectica*

Ibidemque cito mortuus

26 Jamque bonus Pontifex ad perficiendum quod inceperat, machinas et tormenta et quæque necessaria bello, incredibili agilitate, per biduum per suos parari fecerat. Vicisse eum [potius] diceres quam victurum. Sed dum quod voluit fecit, Dominus vitam ejus, quam ob gratiam distulit, ob debitum terminavit. Biduo post reditum tanto arctius ob laborem itineris populique frequentiam infirmitas convaluit, quanto remissius ob quietem assiduitatis amœnitatemque obsequii ante defecerat. Vir Sanctus moriebatur et operabatur. Convocatis Patribus, ut in constantia fidei et sinceritate veri eum sequerentur, injunxit : in cautela doli ab his qui intus forent et extra, in executione Gibertinorum et enormitatis Teutonicæ : ut invicem se diligerent et invicem idem dicerent, et ipsum verum quem diligerent Deum in omnibus tenerent. Post hoc unctus Oleo sacro, facta Confessione, peractis in eo omnibus prout decuit Sanctum, psallendo cum psallentibus, nocte media, ut qui de tenebris properabat ad lucem, senex honestus, imo ipsa honestas, carnis debitum solvit xii Kalendas Februarii.

sepelitur in Laterano.

27 Corpus ejus balsamo infectum, et ut ordo habet sacris indutum vestibus, cum obsequiis debitis et honore digno, cum frequentia Cleri et populi, non cuilibet tanta gleba deportanda imposita est, sed ab ipsis Patribus honorifice est deportata in Basilicam Salvatoris, in sede propria, in Patriarchio, in dextro latere templi, in mausoleo purissimi marmoris mirifico opere sculpto, xi Kalendas Februarii collocatus. Qui beatissimus quam plures fecit ordinationes per diversos menses, Presbyteros L, Diaconos xxx, Episcopos numero centum, consecravit ecclesias xx. Romæ ecclesiam S. Hadriani in Tribus fatis ii anno sui Pontificatus, dedicavit : et ecclesiam S. Mariæ in regione Areolæ, in loco qui vocatur Monticelli, similiter consecravit. Verum etiam ecclesiam SS. Quatuor Coronatorum, quæ tempore Roberti Guichardi Salernitani Principis destructa erat, a fundamentis refecit atque consecravit, anno Pontificatus sui xiii, Januario die xx. Celebravit Concilium apud Guadastallum in Longobardia, aliud apud Trecas civitatem in Francia. Postea defuncto eo cessavit Episcopatus dies iii. *Sepulcri in Laterano positi meminit Cæsar Rasponus, eique locum assignat* versus oratorium S. Thomæ.

Auctor Vitæ Petrus.

28 *Auctorem Vitæ, cujus nomen initiali dumtaxat littera* P. *scriptum invenimus,* Petrum *vocat Baronius : et est verosimile fuisse* Petrum Pisanum *quem Ciacconius appellat* Papæ Scriptorem : *pro cujus reconciliatione, eo quod* Anacleto Antipapæ *contra* Innocentium Papam *adhæserit schismaticus, laborandum S. Bernardo fuit. Hic* Pisanus, *uti dixi, de Pisanorum gestis scribere proposuerit, postea quidem Presbyter, tunc autem solum Cardinalis Diaconus, cum forte necdum Clericus esset* Pandulfus, *a cujus stylo, multum alias differenti, habebimus duorum sequentium Pontificum Vitas. Differt autem in hoc etiam a jam memorato Petro Pisano (cum quo alioqui habet initialem nominis litteram* P. *communem) etiam patria, siquidem hanc eamdem verosimiliter habuit cum suo avunculo Hugone de Alatro, sicut in altera hujus lucubrationis parte videbimus.*

29 *Quod Bullas hujus Pontificis attinet, Doubletus in Historia Sandionysiana pag.* 475, *primum* Paschalem *fuisse ait, qui plumbeis Bullis, solo Pontificis nomine antea notari solitis, in parte adversa imprimi fecerit* SS. Petri et Pauli *capita, cum media inter utrumque Cruce, sicut originaliter videre est apud Mabillonum pag.* 447 ; *quod tamen non statim secuti sunt posteri, cum Dominicus Raynaldus, Bibliothecæ Vaticanæ Custos, apud Cangium in Glossario, similia curiose scrutatus neget se taliter signatas bullas antiquiores vidisse* Hadriano IV, *qui primum anno* mcliii *sedere cœpit. Cur vero in iisdem Bullis imago* Petri *sinistram,* Pauli *dextram partem occupet, pluribus disserit Leo Allatius lib.* i *de Consensu utriusque Ecclesiæ cap.* 6.

Bullis addi cœpta capita Apostolorum.

Canonizatio S. Petri ep. Anagnini

30 *His ita observatis, liceat denique ad hujus Pontificis memoriam addere quoddam ejus Breve, de canonizatione S. Petri Episcopi Anagnini, veluti ad Sanctorum historiam plurimum in commune faciens,* datum Venerabilibus Fratribus Episcopis Anagniæ et aliis per Campaniam constitutis *hoc tenore.* Dominum excelsum habentes præ oculis, qui in amicis suis laudatur et benedicitur ; et considerantes propterea strenuæ probatæque vitæ merita, quibus vir Sanctus, Petrus quondam Anagniæ Episcopus, de Regula monachorum assumptus, in Pastorali officio pure, simpliciter, solerti vigilantia et exemplo Deo deservivit, admirantes etiam miraculorum insignia quibus Sanctum suum ante et post obitum Deus decoravit, prout per Brunonem Episcopum Signiensem fideliter annotatur, et usque ad nostra tempora decorare non desinit : auctoritate præsentium vobis licere volumus et mandamus, quatenus tertio Nonas Augusti, diem Natalem ejusdem Confessoris et Præsulis memorandi, Sanctorum Catalogo congrue celebrem, recolatis ; quatenus in præsenti gratiam, et in futuro, opitulante divina clementia, piis ejus intercessionibus, mereamur gloriam sempiternam. Datum Signiæ ii Nonas Maji, Pontificatus nostri anno x, *Christi* mcx *: nec ulla alia hactenus, major solennitas, præ simplici ejusmodi declaratione, post auscultationem attentam vitæ et miraculorum fide digna relatione collectorum, scitur fuisse adhibita.*

Nominis Pontificii numerus quomodo inveniatur ante antiqua Bullarum ecgrapha.

31 *Brevis porro illius ecgraphum, sicut vel Anagnia missum est vel alibi ex originali transcriptum, sic intitulat Baronius ad an.* 1105 *num.* 14 Paschalis servus servorum Dei. *An ideo credam in originali deesse vocem* Episcopus, *omnibus ante Pontificibus usitatam? Non credam ; sed librario vel typothetico vitio elapsam opinabor. Quod si aliquis, omissio etiam* Servus Servorum Dei, *explicationis causa ecgraphum Baronio dandum sic fuisset exorsus ;* Paschalis Papa secundus *sicuti apud Cherubinum Laertium in Bullario Tom.* i *inveniuntur,* Urbanus Papa quartus, Clemens Papa quartus, Bonifacius Papa Octavus *prætitulati Bullis Canonizationum S. Richardi, S. Hedwigis, et S. Ludovici, itemque* Gregorius Papa X *epistolis ad Michaelem Palæologum ejusque Primogenitum Andronicum; an ideo aliquis sapienter credet, ullum Romanum Pontificem seculis illis, nomen suum scripsisse, cum addito,* Papa Secundus, Tertius, Quartus *etc. et omisisse usitatos alias sibi titulos,* Episcopi et servi servorum Dei ? *Non existimo. Frustra hæc ergo mihi objicit Quidam ; etiam in eo cavillans, quod interrogem,* Quis eo tempore sic exorsus est Pontifex ? *Nam de initialis salutationis formula quærenti, impertinenter reponit exordia Bullarum Breviumque, in singulis pene varia. Quis enim ignorat, propterea quod Curiæ et Scholarum stylus soleat ea indigitare per initialia verba, ut hic,* Dominum excelsum, *studiosius dicta initia variari? Vel igitur ostendi debet aliquis Pontifex, hujusmodi usus Salutationis formula,* Leo Papa quartus omnibus fidelibus. *vel si conceditur hæc non esse formula originalis dicasque (quod etiam dici video, et*

et recte dici posse admitto) non haberi ipsiusmet Bullæ originalem contextum, sed solam ejus epitomen, cujus auctor, claritatis tantum causa ad nomen Leo, *addiderit* Papa quartus ; *supererit adhuc quæstio de substantia facti, ex eo resolvenda, utrum credibile sit, quod* Leonis *istius ætate fuerint ea forma solitæ concedi Indulgentiæ quales ibi notantur. Cujus contrarium cum satis clare jam alibi ostensum sit, probatum manet, quod caput erat quæstionis, videlicet falso eidem adscribi talem Bullam, sive in prætenso originali legatur,* Leo Papa quartus, *sive non.*

Cur hic positæ imagines SS. Constantini et Helenæ.

32 *Hic finitur nobis Conatus Chronico-historici Pars prima : causam divisionis, et quidem in hoc Pontifice faciendæ, indicabit Præfatio ad Partem alteram. Interim exhibendo Pontificum imagines quaternas et quaternas, cogimur sistere in binario, sicut vides. Ne ergo loculi duo vacent, placet eos implere imaginibus* SS. Constantini et Helenæ, *a quibus amplitudo Pontificiæ Majestatis, quoad externam et secularem potentiam, suum accepit principium ; cum antea, sub Gentilibus Imperatoribus ac fere tyrannis, duram servitutem servivisset Ecclesia, obnoxia eorum sæpe iniquissimis legibus. Auctor libertatis fuit Imperator iste; non quidem primus Christianus (nam* Philippos *fuisse Christianos, sub* S. Fabiano Papa, *alibi est demonstratum) sed primus qui publice Christum professus, idololatriam jussit ejus fidei cædere, Martyrum corpora honorifice condi, et super iis Basilicas atque Ecclesias erigi, datator ipse earumdem munificentissimus : qua in re adjutricem habuit matrem* Helenam, *Dominicæ Crucis inventricem. Ab hoc initio aucta paulatim potestate Pontificium, ad Jurisdictionem sacram etiam secularis accessit, in ipsam Urbem Romam et plures per Italiam provincias, post extinctum Regnum Longobardanum et abdicatum Græcis in Occidente Imperium : quod speciali Dei providentia et consilio factum, soli negant, qui invident, hæretici. Curavi ergo ut utriusque tales effigerentur vultus et habitus, qualem viventibus fuisse probatum est ex eorum nummis ad* XXI *Maji ærea lamella explicatis.*

APPENDIX

De forma Pallii aliorumque pontificalium ornamentorum, medio ævo mutata.

Forma Pallii usque ad seculum 11 eadem,

Joannes *R. E. Diaconus, qui circa annum* DCCCCLXXX *quatuor libris complexus est Vitam* S. Gregorii Papæ I, *lib. 4 cap. 84, indutum ex vetustis picturis repræsentat (ut supra vidimus)* Pallio mediocri, a dextro videlicet humero sub pectore super stomachum circulatim deducto, deinde sursum per sinistrum humerum post tergum deposito : cujus pars altera super eumdem humerum eveniens, propria rectitudine, non per medium corporis, sed ex latere pendet. *Ex his verbis haud obscure colligitur, Pallium Pontificale seculi decimi, quo is scribebat, et latius fuisse quam istud Gregorii,* et sua rectitudine, non ex latere, sed per medium corporis pendere *solitum. Hujusmodi Pallium videre est in Lateranensis triclinii Musivo (quod ad Pontificatum Leonis Papæ III expressum habes) ita ut jam* per medium corporis *pendeat Petro pars illa, quæ Gregorio pendebat ex latere : aliud nihil magnopere mutatum seculo* IX *invenitur. Formam prorsus aliam video seculo* XII, *quando anterior tenia, non a tergo per humerum circumducta, nec posterior similiter per humerum circumducta a pectore pendebat, in modum longioris teniæ ante ac retro annodatæ : sed eadem tenia utrimque bifida, sive duplex, in duas utrobique veluti assutas tenias desinebat.*

ex tunc mutari cœpta,

ut ex Musivis tam factis apparet :

2 *Specimen habes in abside Transtiberina, quam vide sis ad Pontificatum* Innocentii Papæ III, *anno* MCXCVIII *ordinati, in parte 2 : hic vero imaginem accipe alterius absidis, ab* Anastasio IV *circa annum* MCLIII *exornatæ, quod opus ipse vivens absolverat sicut istud vivens inchoaverat sextus ante illum* Callixtus II *sub annum* MCXX : *quod utrumque demonstrat quadrata tabula, capiti apposita. Cum autem non dubitaverit Anastasius iste, sex prædicti Callisti Decessores immediatos honestare titulo* Sancti, *eorumque caput circulo cingere radioso, æque ac antiquiores et indubitanter pro* Sanctis *habitos,* Silvestrum, Anastasium, Leonem, Gregorium, *ipsumque* S. Nicolaum. *Sacræ Rituum Congregationi considerandum relinquo, utrum id satis argumenti sit ad* Alexandrum II, Victorem III, Urbanum II, Paschalem II, et Gelasium II, *nostro de Sanctis operi inferendos sicuti eidem inferemus* Gregorium VII, *medium inter* Alexandrum et Victorem *prædictos ; ita suadente ejus præsenti apud Salernitanos cultu.*

qualis 11 seculo forma Mitræ episcopalis ?

3 *Quæri autem posset,* Mitramne *Episcopalem hic in capite ferat* S. Nicolaus, *et talis etiam sit quæ spectatur in capite* S. Silvestri *aliorumque Pontificum; an vero* Tiaram *Pontificalem, quæ ideo sit etiam* S. Nicolao *imposita, ut meritorum ac sanctitatis paritas declaretur. Respondeo, postremum mihi videri.* Mitræ *enim Episcopales eo tempore humiliores longe erant, uti videre est in omnibus iis quæ in sacrariis ecclesiarum variarum asservantur vel in antiquis picturis, ante secula tria vel quatuor, inveniuntur expressæ. Idem certe Abbas Cajetanus, qui nobis prædictam absidem delineatam exhibuit ; ante vitam* Gelasii II, *a Pandulpho Pisano ejus familiari conscriptam, ejusdem* Gelasii *effigiem supra positam, lignea forma expressam ibidem*

dedit

Absis Oratorij S. Nicolai In Urbe ab Anastasio Papa IV exornata

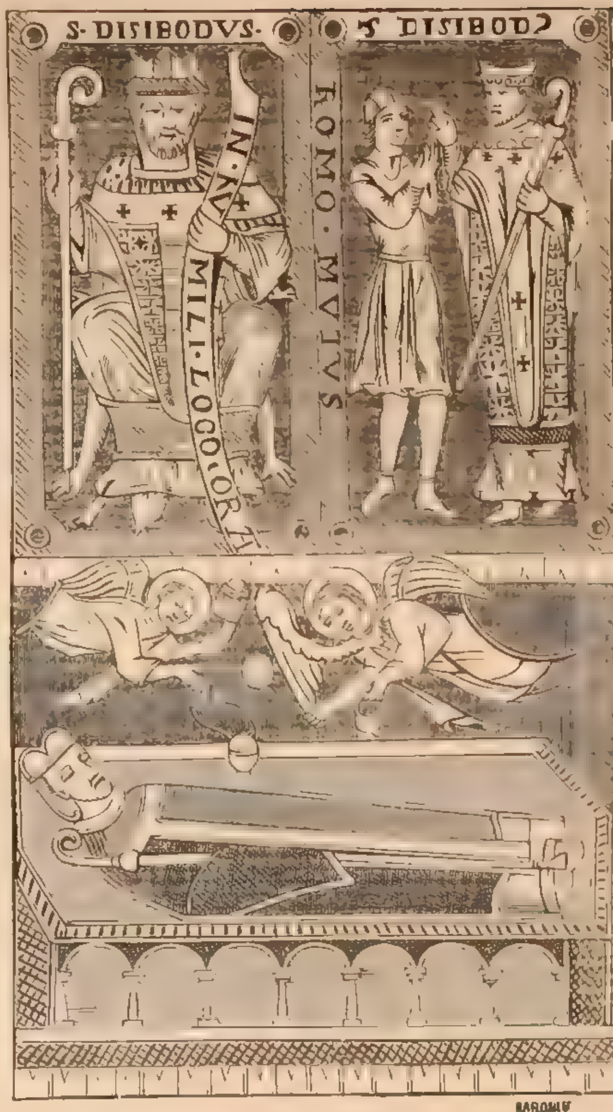
A *dedit, qualem in Codice Vaticano illius temporis ante prædictam Vitam reperit; quamque hic etiam juverit forma paulum contractiori dedisse, quoniam jam pridem impressa habetur pars tota secunda, ad quam potius ista spectabat. Ecce confirmatam* Mitræ *veteris genuinam humilitatem; ejusque cornua, sed multo quam, nunc obtusiora ac fere nulla: quin et in fluitantibus post cervicem* Infulis *agnosce earum veram originem, omnino talem qualem indicat Festus,* Infulas *definiens* filamenta lanea, quibus Sacerdotes.... velabantur: *cui consonans, remque distinctius explicans Isidorus, lib.* 19 *cap.* 30, Infula, *inquit,* est fasciola Sacerdotalis capitis, alba, in modum diadematis, a quo vittæ ab utraque parte dependent, quæ Infulam (*sive Mitram*) vinciant *capitique adstringant. Quoniam vero* Mitra, *non* Tiara, *utitur Romanus Pontifex dum sacrificat, sacrificioque peracto populum benedicit de faldistorio seu sella Pontificali; et eo in actu noster* Gelasius *sua in imagine exprimitur; oportet ut manus altera id etiam teneat, quod tali in actu apprehendere solent Episcopi,* Pontificale *scilicet* Pedum, *cujus sola pars inferior et recta hic cernatur, potius quam Crucem, quæ præferri Pontifici, non ab eodem gestari solet.* B *Formam autem veteris* Cambutæ (*sic enim appellabatur*) *optime expriment mox subjiciendæ S. Disibodi imagines. Quamquam operiosiorem quoque Romæ ea ætate subinde fuisse supremam curvaturam, demonstratur ex S. Nicolai Anastasiana imagine; nisi hanc aliquis velit subinde innovatam fuisse, itaque factum, ut* Mitra *et* Pedum *quibus olim humilioribus Sanctus insigniebatur, induerint formam recentiorem.*

Infularum — *et Pedi in Italia,* — *itemque in Germania*

4 *Alexander Wilthemius noster piæ memoriæ, is qui* Divæ consolatricis sacellum, *a suo fratre Joanne Wilhelmo (nisi fallor) nostræ item Societatis Sacerdote, in conspectu Luxemburgensium mœniorum extructum anno* MDCXXVII; *mortuo intra novennium conditore porro curandum atque amplificandum suscepit; in eamque celebritatem adduxit, sedulitate et zelo suo, in qua illud superiori anno repererunt Franci, urbem obsessuri; quique mœroris sui, ex illius et patriæ destructione hausti, hoc solatium habuit octogenarius senex, et ab annis aliquot paralyticus; quod ipso Assumptæ Deiparæ festo translatus eo sit, uti confidimus, ubi neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra: Pater, inquam noster Alexander Wilthemius, sæpe in hoc opere laudatus, laudandus sæpius, inter alia antiquitatis sacræ monumenta insigne quoddam ex ære inaurato, habuit sibi commodatum, quo liber de Vita S. Disibodi* C *a S. Hildegarde conscriptus, eadem curante fuerat exornatus sub annum* MCLXX. *Ita Sanctus iste, sexies exprimitur, cum humili valde* Mitra, *nec non cum* Pallio *Archiepiscopali; quamvis Hibernia, unde creditur seculo* VII *advenisse, nullos ea ætate habuerit Archiepiscopos. Istud porro* Pallium *est plane ex usu seculi* XII, *sed rudi expressum arte, sicut in triplici specimine apparet quod in sequenti columna conspicitur.*

5 *Vides autem ut Archiepiscopale* Pallium, *quod olim aut lunatum, aut ad modum* V *vel* Y *furcatum supra pectus ab humeris descendebat, iis incumbens; nunc affixum Planetæ, atque infra scapulas reductum in brachia, ambiat Præsulem per modum positi in plano circuli, eo fere modo, quo uno post seculo ipsum conformatum cernitur in sepulcrali statua* Honorii IV, *anno* MCCLXXXVIII *sculpta, et jussa Pauli III ex ruinis Basilicæ Vaticanæ ad Basilicam Aræ-cœli translata: quæ quia egregie totum illius temporis habitum Pontificium repræsentat, apponenda hoc loco visa est, inter figuras, ad hujus dissertationis illustrationem unam in tabulam coadunatas. Et tunc quidem retinebatur forma divaricatæ supra transversam lineam teniæ: quæ etiam cernitur in juxta posita statua* Bonifacii IX, *anno* MCCCCIV *tumulati. Sed et istud paulatim observari desiit; ut probat positum in Basilica Lateranensi, ære-*

seculo 12 *Pallium aliter gestabatur,*

um monumentum Martini Papæ V, *anno* MCCCCXXXI *sublati e vivis, et inter duos istos repræsentati. Talem quoque formam reperio observatam in* Palliis *Pontificalibus, usque ad initium seculi* XVI, *in eo monumento quod* Julius II *sibimet ipsi viventi posuit circa annum* MDX, *in æde S. Petri ad Vincula. Exinde vero Pontifices omnes, in suis tam nummis quam sigillis, videas Sacerdotalem dumtaxat stolam sub Cappa seu Pluviali indutos, quos interim crediderim inter Missarum solemnia, ejusdem formæ* Pallio *uti cœpisse, cujusmodi aliis per Orbem Archiepiscopis mittebant, teniæ scilicet fascia lanea humeros ambiente, cum modica ante pectus et post tergum lacinia, loco ejus quæ ante ultra genua propendebat latior multo ornatiorque. Nescio autem quis Pontificum fecerit initium procedendi in publicum cum larga* Stola *supra Mozettam sive Mantellum. Primus certe* Alexander VII *et post eum* Clemens IX, *atque* Innocentius XI, *omisso alio omni Pontificio ornatu, sic picti in nummis, sculpti in statuis, expressi in imaginibus conspiciuntur.* F

sic [illegible] maluerunt Pontifices in Pluviali [illegible] — *ac denique in sola stola.*

6 *Ut autem ad absidem Anastasianam reflectam oculos, et eadem observo, ipsius auctorem, primum inter omnes sui seculi Pontifices, mento raso expressum conspici, exemplum sequentibus ex ordine pluribus, quorum extant monumenta usque ad* Julium II *qui barbam aluit, et varios exinde habuit imitatores. Non tamen* Anastasius IV *radendæ barbæ primus fecit exemplum: nam et* Leonem III *vidimus anno* DCCXCVII *barba rasa expressum, in Musivo triclinii Lateranensis a se constructi, quando jam abdicato penitus Græcorum in Italia Imperio,* Barbirasium (*sic Petrus Damiani appellat*) *Occidentali Clero Monachisque tunc commune, videtur Pontifici isti placuisse, præ intonsa barba, quam hodieque tam studiose nutriunt Episcopi omnes et Monachi Græ-*

Barbirasium quibus seculis usurpatum

A *Græci. At* Joannes XII, *pro anno* DCCCCLX, *rursum turbatus offertur nobis; idque fortassis inductum fuit, quando Imperatores Germanicos respicere et venerari Roma cœpit, cui natioui cariores quam Franciæ ab antiquo Barbæ suæ fuere, tamquam virilis capitis præcipuum ornamentum.*

Simplici initio Tiara

7 *De Pontificia quoque* Tiara *retractandum hic quidpiam, postquam in* S. Silvestro *dixi, fieri potuisse, ut in signum libertatis, quam Ecclesiæ datam gratulabatur, Pileum assumpserit libertatis insigne; eique* Phrygium *sive* Diadema *inferne appinxerit; quod placuit pictoribus convertere in* Coronam; *licet Diadematis et Coronæ magna sit differentia, tam quoad formam quam quoad materiam. Errare eos, qui* Constantini, *Romæ baptizati, illudque suo capiti detrahentis, donum istud fuisse existimabant, jam alibi dixi : satis autem constat, nec ipsum quidem Constantinum* Diademate *usum quamdiu subsistit Romæ, ubi Regium tam nomen quam insigne minus gratum erat. Ædificata Constantinopoli, primum cœpit secundum morem Orientalium uti diademate, etiam gemmato. Quisquis autem Pontificum primus* Tiaram *assumpsit, sive* S. Silvester, *sive posterior alius; simplicem omnino, nec ullo* Phrygio *prætextam* B *assumpsit.* Nicolaus I *anno circiter* DCCCLX, *circulum aureum, civilis potestatis insigne addidisse creditur ab aliquibus, cum jam Roma, Ravenna, aliæque tum Romani Ducatus tum Exarchatus civitates summo Pontifici ut Domino parerent; unde ejusmodi* Tiara, Regnum *quoque dici cœpit. Ast, si verum est (quod ad amoliendum argumentum, ex Constantini fictitia Donatione ductum, assumpsit Otto III) Joannis Diaconi ipsam esse figmentum, cum is floruerit integro ante Nicolaum seculo, eaque et* Phrygii *et* Coronæ *meminerit, fateamur necesse est, illa quæ istic indicantur ut a Constantino concessa, pro majori saltem parte usitata Pontificibus fuisse seculo* VIII : *sic enim ibi dicitur;* Sanctis Apostolis, Dominis meis beatissimis, Petro et Paulo, et per eos etiam Beato Silvestro Patri nostro, summo Pontifici et universali Urbis Romæ Papæ, et omnibus ejus successoribus Pontificibus... .. contradimus Palatium Imperii nostri Lateranense : deinde Diadema, videlicet Coronam capitis nostri; simulque Phrygium, id est Mitram; nec non et Superhumerale, videlicet Lorum quod Imperiale circumdare assolet collum; verum etiam et Chlamydem purpuream atque Tunicam coccineam, et omnia Imperialia indumenta.

Phrygium seu Coronam,

ante Nicolaum I additum fuisse oportet.

Pallium vetustius per modum lori circumductum collo

C 8 *Hic mihi nota audaciam hominis, non solum* Diadematis *sive* Coronæ *Papalis initia referentis ad Constantinum; qui illis, non nunc quidem, sed tamen postea aliquando est usus; verum etiam* Superhumerale Lorum, *id est,* Pallium, *quo quis unquam vel* Constantinum *vel aliquem ex vetustis Imperatoribus usum somniavit? Excute omnes Antiquariorum officinas, evolve Familias Byzantinas Cangii, omnis ætatis numismatibus jam inde a Constantini ævo illustratas. Primus ibi pag.* 77 *cum* Loro *(ut appellat Cangius) circum collum, id est in habitu Consulari sui temporis, occurrit* Leo Magnus, *anno* CCCCLVII, *seculo plusquam integro post Constantinum, exorsus imperare : tum paulatim alii aliique, forma tamen semper a Pontificalibus* Palliis *diversissima, uti videre licet in integro habitu Consulari quem refert Ordinarius anni* DXVII *Consul in Oriente* Anastasius, *non* Augustus *(uti male sibi persuasit Bucherius noster in fastis Consularibus ad Victorii Canonem Paschalem) sed* Comes Domesticorum Equitum. *Habetur ejusmodi titulus integer ex Diptychi sui inscriptione, cujus universam cælaturam ejusque explicationem, sub titulo* Diptychi Leodiensis, *Alexander Wilthemius prælaudatus pridem edidit, omnibus antiquariæ rei amantibus æstimatissimum opusculum, unde faciem unam in hanc nostram laminam transfero.*

confertur cum Diptycho consulari,

9 *Et ut omnes partes ornatus tam spectabilis intelligas distinctius, quidque in eo fuerit cum* Pallio *Pontificio commune, quid diversum; audi Valerianum Augustum, in Vita Aureliani Imperatoris a Fl. Vopisco descripta, dicentem ipsi Aureliano, cum moturus in Persidem anno* CCLIX *Consulem designaret (quod tamen Valeriano a Persis capto, et Galieno patrias ordinationes parum curante successu caruit) audi, inquam, sic loquentem Aurelianum postea Imperatori Valerianum.* Cape Tunicam palmatam, Togam pictam, Subarmalem profundum, Sellam eboratam : nam te Consulem hodie designo, scripturus ad Senatum ut tibi deputet Scipionem, deputet etiam Fasces : hæc enim Imperator non solet dare, sed a Senatu, quando fit, Consul accipere. *Fascibus, quas Lictores præferebant Consuli, locus in hac tabella non erat :* Sellam eboratam *satis eleganter expressam vides : vides et* Scipionem, *jam non simplici instructum* Aquila, *ut in vetustioribus Consularibus nummis, sed coronata, seu (ut est in formulis)* Victoriali, *Theodosiique ac Filiorum Honorii et Arcadii comperantium imaginibus instructum : quod autem altera manus effert est* Mappula, *qua explicata Circensibus inchoandis signum dabat novus Consul, unde et invenies* primam *aut* secundam Mappulam *dici pro* primo *aut* secundo Consulatu. D E

exprimente omnem Consulis novi ornatum

10 *Præterea* Calceos, *seu verius* Caligas, *utpote ad calces religatas, de quibus alibi : ad vestes venio; ex quibus quæ infima apparet, omnibus communis, atque ad corpus et brachia adstricta* Penula, *non erat Consuli singularis : singularis erat* Toga, palmata *antiquis, hic variegato opere floridoque adornata, largis, ut ad dextrum brachium apparet, manicis : cui* Togæ, *ejusdem materiæ atque texturæ adhærens a tergo* Subarmalis profundus *de sub axilla dextra emergit; primoque sinu trans humerum sinistrum circumvolutus per terga, et plicas suas paulatim explicans* (Paludamentum *antiquitas appellasset) dextrum per latus adducitur; et postquam ampliori sinu gremium implevit, extrema denique sui parte excipitur a sinistro brachio, deque eo pendet. Supra* Tunicam *et infra* Subarmalem, *quod ex humero dextro ante pectus recto angustiorique tramite defluit, per modum* Scapularis, *credibile est similiter ex humero sinistro descendere, ut faciat formam* Y *quam etiam a tergo latere, ut sit caputque transmittat, verosimiliter judicat Wilthemius; atque adeo perquam simile esse Pontificali* Pallio, *quale seculo* XII *in usu fuisse Absides prænotatæ docent. Græci* Omophorium, *id est* Superhumerale, *vocabant; Monachi* Scapulare *appellant; ab Omophorio autem, per consuetam deficientis Græcismi aphæresim,* Maphorium *et* Mafortium *ac* Mafortem *dici haud absurde credas.* F

imprimis Togam Palmatam,

supra Tunicam et infra Subarmalem, in modum Y

11 *Ita varia nomina rem pro diversitate personarum variam, sed origine et quadamtenus etiam forma eamdem significant: originem autem sumptam dico a veteri Romanorum* Toga: *quæ licet antiquioribus vestis rotunda fuerit, unico injectu totum corpus ambiens, ut olim* Planeta *seu* Casulæ *Sacerdotales; sicut tamen hæ, ad commodiorem usum explicandorum brachiorum, paulatim excisæ ad latera, in hodiernam denique formam prorsus dissimilem abierunt, priori nomine remanente; sic et Consularis* Toga, *tandem ad formam Scapularis transierit,* Togæ *tamen nomen retinuerit, sitque* Toga picta, *quam supra Aurelianus mediam numerat inter* Tunicam *et* Subarmalem. *Hanc certe non nisi paulatim restrictam fuisse, ut Donationis Constantinianæ figulus* Lorum *appellare ex sui temporis usu potuerit, patet ex nummis Consularibus anteriorum seculorum, tum* Constantini Magni *ac filii* Crispi *tum patris ejus* Constantii Chlori, *quem ultimum hic etiam apposuimus, cum altero simili nummo, qui* Leonis Magni *Consulatu aliquo cusus fuit, primo fortassis, quem is anno* CCCCLVIII *gessit. Quomodo autem idem habitus, inter Constantinopolitanos Imperatores, fuerit sub aliqua mutatione conservatus (postquam enim Imperatores, suppressis con-*

quæ fuit deinde etiam forma Pallii

atque ac ipsa Toga olim ampla sic paulatim restricti,

HONORII PP IV. MARTINI PP. V. BONIFACII PP. IX.

Gaspar Bouttats Sculp.

A Consulibus Ordinariis, perpetuum cœperunt genere Consulatum, indumenta quoque Consularia perpetuo gestanda assumpsere) vide in imagine Leonis Despotæ imperante adhuc patre Basilio Macedone efficta, qui anno DCCCLXX factus est Imperator, et cognomentum Philosophi tulit, ob singularem in litteras humaniores et Philosophica studia propensionem :*item in altera Michaelis Palæologi Comneni, qui anno MCCLXXXII obiit.

Ex illa defluens a tergo Subarmalis,

12 Utramque in lucem produxit Eruditissimus Cangius ; ego autem in Leonina considerans Subarmalem sinuosum, ejusdem cum Superhumerali contextus ac pene etiam latitudinis, diversi autem a contextu Tunicæ, inducor ut credam contra quam sentit Wilthemius, Subarmalem ipsum, seculo saltem VIII, fuisse postremam et dorsualem ipsius Togæ Consularis partem : quæ ne longo sirmate post vestigia trahatur, retracta in partem anteriorem per dextrum latus brachio sinistro excipitur : in quo quidem servata sit similitudo cum Palliis Patriarchalibus Græcorum, nisi quod ea serpere permitterentur ; unde factum, ut S. Germani B Patriarchæ Omophorion pone incedens Anastasius calcare potuerit, sicut apud Zonaram in Copronymo legitur. Quamvis autem Subarmalis idem in Wilthemiano Consule ejusdem sit cum Tunica textus, et diversi ab Omophorio ; adeoque verosimile fiat, quod hujus ille pars non fuerit, sed solum eidem a tergo affixus, quia multo latior et in principio sui corrugatus : nihil tamen video, cur sicut postea, ita etiam tunc, non suppleverit vicem illius teniæ, quæ jam inde ab exordio dissectæ in lacinias angustiores Togæ seu Pallii, retro corpus defluebat usque in terram.

videtur ipsiusmet Togæ Sirma dorsuale fuisse :

et ad imitationem Togæ Consularis assumptum Pallium Patriarchale,

13 Atque ita apparet, ejus, quo in civili Magistratu Toga, in ecclesiastico Pallium dicitur, unam eamdemque fuisse originem, progressum ac mutationem in forma aliquantum dissimili. Nec absurde a Consulibus, in Republica Romana primis, præcellentem istum habitum mutuati Episcopi sunt, præsertim Romani, qui id in Republica ecclesiastica erant, quod isti in civili. Recte etiam concipietur, quod, sicut Episcopale Pallium, unico olim loro constans ita circum scapulas obvolvebatur, ut pars una longior antrorsum, altera retrorsum deflueret : sic et factum sit in Toga Consulari, quæ fuerit Constantiniano ævo similis longo largoque baltheo, et circumducebatur per corpus, defluentibus hinc inde extremitatibus ; cum hac tamen differentia, quod Pallium utrique scapulæ circumduceretur ; Toga ab humero sinistro sub axillam dexteram C adduceretur, in eumdem sinistrum humerum reditura : item quod Consules defluentem a tergo partem colligerent antrorsum, non item Pontifices et Patriarchæ. Atque huc facit Joannes Diaconus, in Vita S. Gregorii Magni lib. 4 cap. 8 animadvertens, quod, cum annis post obitum CXXV corpus ejus effoderetur, integris adhuc vestibus, pallium ejus, bysso candente contextum, nullis fuisse cernebatur acubus perforatum ; sicque dignoscebatur circa scapulas obvolutum fuisse, non autem confixum, sicut vetustissimis picturis vel musivis ostenditur. Proinde multo serius in Pallium quam Togam Consularem, dimissa unus simplici lori seu panni forma, perfectionem inducta est alia quæ D huic denique formæ responderet : nec ante XI seculum admittenda in Pontificum imaginibus sunt Pallia bifurcata. De usu Acicularum dubitare possit aliquis an non fuerit Gregoriana ætate antiquior ; eo quod supra corpus S. Leonis Papæ I, qui Gregorium præcessit plus quam integro seculo, cum anno MDCVII aperiretur arca, in medio pectoris conspiciebatur aurea una Spinula Pallii, infixa Planetæ. Verum hoc potius mihi est indicium alicujus anterioris translationis, nobis incognitæ, qua veteribus indumentis consumptis, novis indutum sit corpus mirabiliter integrum, Pallioque ad normam seculi X efformato indutum, quando acus adhiberi solitas indicat Joannes.

quod solitum simpliciter obvolvi

postea etiam cœpit affigi Planetæ ;

14 Restat ut de Cappa seu Pluviali, quo Cavallerius complures Pontifices induit, incipiens ab Innocentio I ; sub annum CCCCII ordinato, dicamus pauca. Fuit illud (uti ipsamet demonstrant nomina) ex necessitate, non ad magnificentiam, receptum ab Ecclesia ; quando cœptæ instituti Processiones aliæque functiones subdivales, in quibus Sanctorum Reliquiæ ab Episcopis E Parochisque gestandæ erant, opportunaque videbatur hujusmodi vestis, contra pluviam quæ poterat obvenire, unde etiam habebat retro affixum capacium, capiti obtegendo comparatum : uti hodieque cernimus in bardocucullis nautarum, rusticorum et excubitorum militarium. Hoc vero capucium, in veteribus et a Carolo Magno Aquisgranensi ecclesiæ donatis Cappis, pro modulo capitis dimensum acuminatumque erat ; licet nunc habeat formam tesserariæ parmæ, bene ample inferiusque rotundæ ; manente adhuc, qui capucii acumen terminabat, flocco. Proinde, licet in Pontificum Romanorum electionibus post seculum XI inveniamus, moris fuisse, ut Electus Cappa rubea indueretur, sicque adoraretur ab Electoribus suis ; numquam tamen invenies ullius veteris Pontificis imaginem, in Cappa expressam, nedum in tali qualem exprimit passim Cavallerius. Cum ergo is profiteatur omnes dare, partim ex sepulturis, picturis et musivis antiquis, partim ex numismatibus excerptas ; reliquas autem, quas ad vivum repræsentare non poterat, saltem eas exhibere, quas a multis retro seculis in antiquioribus Urbis Ecclesiis depictas cernere licet, ut sic antiquitatis nihilominus speciem aliquam vel in ipsa habitus ratione videre, in eaque te oblectare, Lector, posses ; consequens fit, non adeo multa secula numerari posse F pro iis saltem picturis, quæ hodierni usus Cappis Pontifices amiciunt. Ratio autem cur recens Electum Cappa, potius quam alio quovis vestimento ecclesiastico induendum Romani censuerint, hæc fuisse videtur ; quod, cum Pontifex ex quovis Cleri gradu deligi posset, nec conveniret adorationem Electi differri usque dum ad eos, qui forte deficerent, Gradus successive ascendisset ; opportunissima omnium videbatur Cappa, commune Gradibus omnibus etiam inferioribus indumentum, sicuti videmus sæpe in Processionibus, etiam Cantores et Symphoniacos ecclesiæ, Cappas indutos procedere : rubea autem sive purpurea decebat Pontifices Electos, ob præcellentiæ dignitatem.

Pluviale seu Cappa,

nusquam in vetustioribus Pontificum monumentis apparet :

ea cur induatur Electus.

APPENDIX I

De usu annorum Incarnationis in Cancellaria Pontificia diu vario, nostra ætate primum firmato, diversoque ab usu signaturæ Brevium.

Bullæ stricte dictæ saltem nunc inchoant annos a 25 Martii.

His quæ ad correctionem pertinent expeditis, solvendum est debitum, ad finem Partis posterioris contractum, cum fui admonitus quod in Cancellaria vel Camera Apostolica annus non incipit a Kalendis Januarii, sed a xxv Martii, quo mysterium Incarnationis celebratur. Id quomodo cum Bullarii Tomis ultimis conciliarem, equidem non inveniebam; nunc autem iterum admonitus disco, Stylum istum, esse earum dumtaxat Constitutionum, quæ eduntur per Bullam, uti dicitur; non item earum, quæ in forma Brevis dantur, sub Annulo Piscatoris, ad supplicantium preces; vel alias Motu proprio, sine consuetis Bullarum solennitatibus, expediuntur : nam in his annum
B
inchoari constanter a Kalendis Januarii. Interim necesse habeo excusare, quod nomine Bullæ, indifferenter, et more vulgi, usus sum in Decretis Rescriptisque Pontificiis appellandis. Quamvis enim non ignorarem, in rigore verborum aliud esse Bullam, aliud Breve, aliud Motum proprium, atque notabilem et multiplicem intercedere inter ea differentiam; hanc tamen nesciebam aliquo modo spectare ad rationem temporum ineundam, et ideo non putavi mihi distinctionem aliquam hic faciendam, sicut nec in Bullario fecerunt ejus Compilatores; sic illud appellantes, quamvis in ea collectione multo plura Brevia sint quam Bullæ stricte dictæ. Ad objectionem porro a me ex Bullario factam, sic mihi respondetur. Fieri poterit quod in Bullario appareat aliqua discrepantia quoad datas : et sic distinguendus erit Annus Cancellariæ Apostolicæ, qui saltem moderno tempore, incipit a xxv Martii, et Annus Secretariæ Brevium, qui cum anno politico incipit a Kalendis Januarii.

quomodo ex capta distingui a Brevibus,

2 Equidem de moderno tempore, ipsis qui scire possunt ac debent nolim movere ulteriorem quæstionem : libenter tamen scirem, quam olim ita resumptus sit antiquus ille usus, ut sciatur, quo præcise tempore is debeat haberi pro regula. Ac primo noto Romanos Pontifices, postquam prætitulare sese cœperunt stabiliter
C
Servos servorum Dei, et cum eo titulo nomen suum suis scriptis præponere hoc modo, N. Episcopus, Servus servorum Dei, eumdem modum tenuisse usque ad initium seculi XIV, quando Clemens V, Joannes XXII, Marcinus V, Eugenius IV, Clemens VII, Paulus III, Brevibus nonnullis seu scriptis minus solennibus cœperunt præponere Nomen suum, cum titulo Papæ et numero nominis, hoc modo, Clemens Papa V. Quod quidem initio rarum et infrequens (uti colligitur ex Bullario) superiori seculo frequentari valde cœpit; cum hoc tamen discrimine, usque in hodiernum diem durante, quod Bullas non incipiat Pontifex, nisi sub nomine suo cum titulis Episcopi et Servi servorum Dei; Brevibus vero ac Motibus propriis, a tempore Julii III, addatur ad nomen titulus Papæ cum numero nominis. Annis ante Julium sexaginta, primus, quod equidem inveniam, Alexander VI cœpit litteras suas aliquas signare sub Annulo Piscatoris, ab insculpto Petri piscantis signaculo. Hunc Annulum fixus paulatim usus, et sub Julio III, plane sibi constans, addixit solis Brevibus. Alexandri exempla ac porro aliorum extant apud Wadingum Tom. 8 nec non in Bullario Lateranensi. Ab illo ergo tempore conveniet Bullas Breviaque distinguere secundum istud principium. Bullarum autem rursus duo sunt genera, aliæ quidem a Pontifice et Cardinalibus solenniter subscriptæ; aliæ non item : de utrisque autem indifferenter procedit questio, quandonam eis cœperit Cancellaria Romana adscribere annum Incarnationis producendum ultra Kalendas Februarii ad xxv Martii, sic ut id pro regula fuerit. Ordior autem post medium seculum XVI præteritum.

et hæc dari sub Annulo Piscatoris.

Stylus Cancellariæ producens annos usque ad 25 Martii,

3 Invenio ergo Pauli IV Brevia aliqua annum ad Incarnationis diem protrahere; invenio nihilominus, quod ejusdem Pauli Constitutio 19, quæ utique Bullata habetur et ab ipsomet Pontifice ac triginta Cardinalibus propriæ manus subscriptione firmata, data dicatur anno Incarnationis Dominicæ 1559, quintodecimo Kalendas Martii, Pontificatus anno quarto; adeoque annum istic inchoari a Januario, qui alias dicendus
E
fuisset, Pontificii annus quintus. Pii IV Constitutio 73, similiter Bullata similibusque subscriptionibus firmata, eumdem tenet stylum, ut habetur impressa, tanquam data anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo * quarto septimo Kalendas Februarii, Pontificatus anno quinto. Sed Cherubinus, dum notat in margine * tertio, nescio an significatum voluerit ita, in ecgrapho suo haberi, aut ex usu Cancellariæ haberi debuisse; adeoque facultatem nobis aufert ex ea quidpiam discernendi. Posteriori tamen Lectioni favet successor Pius V, qui licet solum Electus sit in Januario anni MDLXVI, primo Pontificatus sui anno et mense dedit nostræ Societati Bullam contra Apostatas, anno, ut scribitur, Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo quinto sexto decimo Kalendas Februarii : et similiter in Bullario ejusdem Constitutio 119 ad Ordinis Humiliatorum extinctionem Bullata, ab ipsomet et quadraginta tribus Cardinalibus subsignatur, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo septuagesimo, septimo Idus Februarii, Pontificatus anno sexto : quem annum non possumus habere, nisi eum protrahendo ultra mensem Februarium. Sed hujus Pontificis tam multæ sunt aliæ Bullæ, saltem minus solennes, prætitulatæ tamen Pius Episcopus servus servorum Dei, neque sub annulo F
Piscatoris expeditæ, in quibus inchoatur annus a Kalendis Januarii, ut primum exemplum adhuc rarum sub eo videatur fuisse; et tales sunt Bullæ 29, 30, 33, 118 et 122, inter quas ultimas ponitur unica illa de Humiliatis, annum protrahens; cui addi posset Constitutio 31, data Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, septimo Idus Februarii, Pontificatus anno tertio, numeris omnibus ita ad longum scriptis; nisi id dubium faceret Cherubinus in margine notans D. P, an. 2, id est Data Pontificatus anno secundo, inter cujus anni Bullas etiam ipsam ponit.

superiori seculo nec dum fixus erat.

4 Similiter Gregorium XIII Bullam, qua Bajanos articulos damnavit, dedisse quarto Kalendas Februarii, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo septuagesimo nono, Pontificatus sui anno octavo, asseruit Urbanus VIII, in sua famosissima Constitutione, damnante eosdem articulos et simul prohibente librum cui titulus, Augustinus Cornelii Jansenii olim Iprensis Episcopi. Cumque pervicaciores ejusdem libri defensores prætexerent errorem Datæ, in ista Constitutione allegatæ; atque ita ipsammet Urbani Constitutionem niterentur reddere de suppositione suspectam; responsum continuo iisdem est a perito styli Curialis,

Imo satis rarus sub Gregorio 13

A *Curialis, Cancellariæ Pontificiæ praxim esse annum producere usque ad festum Incarnationis, itaque annum* MDLXX, *in Bulla Gregoriana, cum Pontificatus anno* VIII *componi qui alias fuisset notandus* MDLXXI. *Verumtamen aliud simile exemplum in toto hujus sat longi Pontificatus Bullario nullum quidem occurrit, sed in corpore Instituti Societatis nostræ habetur unum longe certissimum; confirmatio scilicet ipsius Instituti ac Constitutionum ejus facta* anno Incarnationis Dominicæ MDLXXXII, Kalendis Februarii, Pontificatus anno XI. *In ipso nihilominus Bullario ejusdem Bullæ*; 26, 42, 8, *annum a Kalendis Januarii ordiuntur.*

et Sixto 5.

5 Sixtus V, *similiter plurimas edidit Bullas, sic annum notantes : et quidem primo suo anno Bullam* 17, 18, 22, 23 *et* 24, *quarum penultima etiam solennis est, ab ipsomet et Cardinalibus viginti octo signata*, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo octogesimo sexto, Id. Februarii, Pontificatus anno I : *similes etiam aliis ejus annis inveniuntur, puta* 75 *et* 101, *ut quasdam minus solemnes taceam. Nihilominus Tomo* 3 *Bullarii in Appendice Pag.* 38 *invenio Solennem valde Bullam, prohibentem alienationes officiorum seu jurium et emolumentorum officiis*
B *S. R. E. annexorum, idem* Sixtus *dederit* anno Incarnationis Dominicæ 1589, 18 Kal. Februarii Pontif. anno 3 ; *publicatio autem facta post dies tredecim, adscribitur* anno a Nativitate Domini 1590 Indict. 3, die vero 28 mensis Januarii, Pontificatus anno V. *Habet etiam Societas nostra ab eodem* Sixto V *facultatem, aggregandi primariæ Romanæ Sodalitati Scholarium Sodalitates alias per nostrum Generalem, cum communicatione Indulgentiarum illi concessarum, datam* anno Incarnationis Dominicæ MDLXXXVI, *utique ultra Kalendas Januarius protracto*, Nonis Januarii, *utpote* Pontificatus anno secundo. *Eodemque modo Bullarium Casinense num.*239 *profert Constitutionem* Gregorii XIV, *velut datam* anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo nonagesimo primo, Idibus Martii, Pontificatus anno primo. *Huic dum consonant ejusdem Bullæ* 3 *et* 4 *in Bullario, eodem Incarnationis et Pontificatus anno notatæ*, Idibus *etiam* Martii et duodecimo Kal. Aprilis ; *nec aliunde quidquam adfertur quod probet Cancellariæ usum non fuisse annos protrahendi usque ad festum Incarnationis ; videremur nobis posse statuere, quod ex tunc cœperit ea regula observari ; nisi rursum sequeretur usus plane contrarius ejusdem Cancellariæ sub* Clemente VIII ; *cujus cum plures inveniantur*
C *Bullæ, intra Kalendas Januarii et diem Incarnationis datæ, puta* 18, 19, 20, 26, 39, 40, 55, 58 *et* 66, *omnes tamen* (*præter unam* 40, *adscriptam* anno millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, pridie Kalendas Martii, Pontificatus anno quinto, *sed Bullis ac Brevibus anni* XCVI *permixtam*) *omnes, inquam, auspicantur annum a prædictis Kalendis.*

firmior in eo tenendo Gregorius 14 :

rursum tamen Clemens 8 *fere a Kalendis Januarii cœpit*

6 Leo X *nullas Kalendas Januarias vidit, in brevi suo dierum paucorum Papatu. Pontificatus etiam* Pauli V *nihil suggerit quod huc faciat, ante Pontificatus annum* XV, *qui in tom.* 4 *Bullarii Constitutione* 17, *data* Idibus Januarii, *suum istum annum componit cum* anno Incarnationis Dominicæ 1619 : *sed cum manifesto vitio in nominando mense : nisi enim legatur* Junii *loco* Januarii, *adhuc currebat annus Pontificatus decimus quartus, cum Paulus solum electus sit anno* MDCV *mense Majo. Ita nobis ingressis seculum* XVII *eatenus nemo occurrit, qui dici possit in* *Cancellaria firmasse usum, cujus firmati initium quærimus, quoad annum ultra Kalendas Januarias protrahendum : donec veniamus ad* Gregorium XV. *Hujus quidem Brevia omnia annum inchoant a Kalendis Januarii ; ejus tamen, anno* MDCXXI *mense Februario electi, prima Bulla de Privilegiis Conclavistarum data legitur* anno Incarnationis Dominicæ MDCXX, *utique sicut dictum est protracto*, Idibus Martii, Pontificatus anno primo : *eodemque stylo procedit Bulla* 18, *et quæ ordine temporis priores sunt hac* 19 *atque* 20, *una ordinans Ceremonias Electionis Pontificiæ, altera sanctorum Canoni adscribens S. Teresiam, ambæ adhuc adscriptæ anno seculi hujus* XXI, quarto Idus Martii Pontificatus *autem* anno secundo. *His adde ex eodem Bullario Constitutionem* 47 *ac denique conclude, nunc saltem fixum fuisse usum, quem sub prægressis Pontificibus toto seculo* XVI *instabilem fuisse ostendimus.* D

Primus Gregorius 15 *tenuit in Bullis suis constantiam*

7 *Placet tamen etiam subsequentium Bullas scrutari : sic autem inveniuntur* Urbani VIII *Constitutiones* 10 *et* 11 *signatæ* undecimo Kalendas et pridie Idus Februarii, *anno ejus* I, *adhuc adscribi* anno Dominicæ Incarnationis millesimo sexcentesimo vigesimo tertio, *quo alias ipse creatus fuit* VI *Augusti. Sic rursum insignis Bulla confirmans Gregorianam de Electione summi Pontificis*, quinto Kal. Februarii, Pontificatus anno Tertio, *tribuitur adhuc* anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo vigesimo quinto. *Similiter in Tomo V Bullarii invenitur Constitutio* 7, *signata* anno Dominicæ Incarnationis MDCXXIII, undecimo Kalendas Februarii, Pontificatus anno primo. *Et Constitutio* 160, *indicens sex decimas super omnibus fructibus ecclesiasticis Italiæ, bullatur ac subsignatur* anno Incarnationis Dominicæ 1631, 14 Kal. Februarii, Pontificatus anno IX. *Eodemque stylo procedunt aliæ ejus solennes Bullæ ; ut de minus solennibus nihil dicam. Hæc si observare scivissent continuatores Bullarii, et ordinem temporis tenere, sicut conveniens erat ; debuissent ejusmodi Bullas ponere post Brevia, toto illo anno vulgari data ; quæ nunc inveniuntur male permixtæ Brevibus Januarii ac Februarii, eumdem annum vulgarem inchoantium.* E

quam secuti sunt Urbanus 8

8 Innocentii X *Pontificatus, ut est Bullario, nihil suggerit quod huc faciat* Alexander VII, *cautum volens ne qua loca Ecclesiastici status vendi aut gravari contingeret*, anno Pontificatus sexto, 17 Kal. Februarii ; *et sex Decimas indicens super fructibus Ecclesiasticis in Italia et Insulis adjacentibus ut*, Nono Kal. Martii, *stylum jam fixum sequitur, et annum Incarnationis Dominicæ* MDCLX *vocat, qui in publicatione, post secuta, vocatur* MDCLXI : *inter cujus anni Brevia Tomo* 6 *Bullarii, jam sapientiores Collectores ejus, prædictas Bullas reposuerunt. Sequens* Clementis IX *Pontificatus, nihil habet in Bullario quod hic referri mereatur : nam B. Rosæ Limanæ Beatificatio, facta* Pridie Kalendas Martii, Pontificatus anno primo, Dominicæ Incarnationis 1668, *facta est per Breve, et subsignatur* Placet. Motu proprio. *Et* Clemens X, *eamdem Canonizavit* Pridie Idus Aprilis, *de quo tempore nobis quæstio non est. Solummodo in Appendice ad Tomum* 6 *Bullarii, istius Pontificis Constitutio* I *quæ data legitur* anno Incarnationis Dominicæ 1670, Nonis Martii ; Pontificatus anno primo *evidenter probat continuationem anni præmonstratam, cum certum sit ipsum exeunte Aprili anni cividis* 1670 *primum esse creatum.* F

et Alexander 7.

AP-

APPENDIX II.

De ætate et auctoribus Prophetiarum B. Joachimo Abbati et S. Malachiæ Episcopo imputatarum circa successiones Romanorum Pontificum.

Prophetiæ sub nomine Abbatis Joachim confictæ,

Ultra nihil habeo quod de Romanis Pontificibus doceam, nisi forte miretur aliquis, nec semel quidem nominatas a me, tantopere jactatas vulgo, de eorum successionibus Prophetias, sub nomine B. Joachimi *Abbatis Calabri, et* S. Malachiæ *Episcopi Hiberni. Primas, ut habentur ex variis MSS. sæpius impressæ per imagines symbolicas subjectaque singulis lemmata, operose defendere est conatus Gregorius de Laude Abbas Sagittariensis, in opere ingenti, cui titulum fecit,* B. Joannis Joachim, Florensis Ordinis Institutoris, Ergasiarum Alethia apologetica, sive mirabilium veritas defensa. *Equidem non existimo* B *quod opus istud ob ipsum, quod tractandum assumpsit, argumentum id est ob defensam* Joachimi *sanctitatem, Ecclesiæ Romanæ displicuerit : sed ob aliquam aliam quæstionem ex occasione dumtaxat ibi tractatam aliter, quam tractari eam huic tempori conveniebat. Puto tamen sub sancti illius Abbatis nomine plurima circumferri fictitia, in quibus nihil dubitem etiam numerare illas quindecim quasi præsagitiones, a* Nicolao III, *qui electus fuit anno* MCCLXXXVIII, *usque ad* Urbanum VI *anno* MCCCLXXVIII *ordinatum ; cujus severitas fortasse nimia, occasionem dedit ei Schismati, quod totis* XX *et amplius annis tantopere Ecclesiam conturbavit, electo contra eum* Clemente, *qui se dicebat* Septimum *ejus nominis.*

2 *Pingitur ergo horribilis et alatus draco, igni incubans, humano capite, asininis auribus, coronatam tiaram (qualis est Veneti Ducis) gestans; cujus cauda in serpentem cursivomum desinens, novem stellas implicat, quasi detracturus de cœlo ; dum circa lunam aliæ adhuc octo splendent : et subjicitur :* Hæc est fera ultima, aspectu terribilis, quæ detrahet stellas. Tunc fugient aves, et reptilia tantummodo remanebunt. Fera crudelis, universa consumens, infernus te expectat. *Pluribus opus non esse reor, ut judices, auctorem ex Schismaticis unum fuisse ; qui* Urbano *voluerit odium invidiamque tali figmento auctam apud Italos,* C *Fundani Comitis vel Joannæ Neapolitanæ ad Antipapam transgressæ partiarius ; nec forte vanum est nomen Anselmi Episcopi Marsicani, quod exemplaria quædam referunt ut auctoris. Quisquis autem fuit, apparet cum memoriæ* Bonifacii VIII *perquam infestum fuisse. Et illi quidem non fuerit difficile, ex iis quæ cuique prospera adversaque acciderunt, quæque vulgo probata aut improbata egerunt, aliquid comminisci ad plausum ; seipsum tamen turpiter prodidit, cum Joachimi nomen assumens, omnes Pontifices triplici coronamento ornavit, etiam duodecim illos qui* Urbanum V, *talis coronamenti inventorem, præcesserunt. Cur autem a* Nicolao III *incepit, non vero a proximo aliquo post annum* MCCII, *quo Joachimus obiit, Pontifice, puta ab* Honorio III ? *Vereor profecto ut notam satis ejus ætatem habuerit, cujus nomine abutebatur.*

forsitan ab Anselmo Ep. Marsicano,

et ab alio continuatæ usque ad Innocentium 8.

3 *Quæ deinde sequuntur quindecim alia ejusmodi Schemata, usque ad* Innocentium VIII *similis rursum farinæ sunt ; eique sub quo fuerunt adinventa non parum blandiuntur ob compositam denique inter Ursinos et Columnenses pacem, susceptumque Zizimum, Bajazethi Turcarum Imperatoris fratrem, expressum sub figura Leonis coronati, sed fugitivi, ideoque cornibus cervinis instructi; cui protegendo et restituendo ut omnes Pontificiæ potestatis vires offerre Pontifex significetur, pingitur capitis sui tiaram dextera apprehensam tenere elatam supra illius caput ; initia autem ipsius Innocentii et factiones in urbe cruentæ, illiusque ad eas compescendas conatus, tandem effectum sortitus quidem, sed quoad ille viveret dumtaxat ; sic indicatur.* Bonam vitam invenisti ab ingloriatione (*junior enim ab incontinentia notatus fuit, Pontifex autem castissime vixit*) a virtute autem accepisti plus quam a fortuna : sed nequaquam virtuosam gratiam lucraberis : invidia enim contingent judicia sibi nocentia : non privaberis a sorte desuper. Veh ! civitas sanguinum, universa mendacii dilaceratione plena : non recedet a te rapina, vox impetus rotæ et equi frementis. E *Ita mortalium nugacissimus, obscuritate affectata imponere conatus mundo, etiam obventura Urbi Romanæ mala nisus est prophetare ; non omnino falsus in successore* Alexandro VI, *cujus filius Cæsar Borgia Dux Valentinus, bellis gerendis et regulis Italicis opprimendis, tantum non totius Italiæ regnum obtinuit.*

4 *Minus operose nugatus est is, qui S. Malachiæ nomen assumpsit, sed plus operis reliquit futuris post se Oedipis : videtur autem scripsisse de præteritis usque ad* Sixtum V, *quem designat hoc symbolo :* Axis in medietate signi *: quia scilicet* Leonem, *unum ex Signis Zodiaci, pro insigni habet, trabe transversa velut* axe *transactum per medium : et sic cum aliqua allusione ad insignia, nomen, patriam, familiam, professionem procedunt* Sixti *illius decessores, incipiendo a* Cœlestino II, *qui creatus est anno* MCXLIII ; *et quia Tipherno natus, quod est castrum ad ripam Tiberis situm, designatur hoc symbolo,* Ex castro Tiberis. *Rectius autem fabulator hic mensus est tempora, quam iste prior : cœpit enim ab aliquo Pontifice, cujus electio cecidit in ætatem S. Malachiæ, defuncti primum anno* MCXLVIII, *ut habet in ejus Vita S. Bernardus : sed absque ulla alicujus ab illo relictæ prophetiæ mentione. An autem vel alius quispiam ejus meminit ante* Urbani VII *Pontificatum ? Omnino nullus.* F

Insulsior alius tempore Sixti 5.

5 *Arnoldus Wion Benedictinus, in opere quod Lignum Vitæ appellat, hoc potissimum satagens , ne quid undecumque acceptum præteriret, quod ad Ordinis sui laudem trahi qualitercumque posset ; lib. 2 inter Episcopos ad litteram* D *pertinentes nominans S. Malachiam,* scripsisse fertur, *inquit,* et nonnulla opuscula, de quibus nihil hactenus vidi, præter quamdam prophetiam de summis Pontificibus : quæ quia brevis est, et nondum (quod sciam) excusa, et a multis desiderata hic a me apposita est. *Incipit ergo eam proponere Wion hoc modo.*

de prægressis et secuturis commentus est aliquid,

Ex castro Tiberis, Cœlestinus II. Typhernas.
Inimicus expulsus. Lucius II. de familia Caccianemica.

editum ab Arnoldo, Wion,

et sic consequenter usque ad Sixtum V, *post quem ultimus, cum addita symboli explicatione, refertur :*

De rore cœli Urbanus II, qui fuit Archiepiscopus Rossanensis in Calabria, ubi manna colligitur. *Tum additis dumtaxat a Wione nominibus alii tres,*

Ex antiquitate urbis.	Gregorius XIII.
Pia civitas in bello.	Innocentius IX.
Crux Romulea.	Clemens VIII.

Denique triginta quatuor reliqui futuri indicantur sine nomi-

A *nominibus et additur:* In persecutione ultima S. R. E. sedebit Petrus Romanus qui pascet oves in multis tribulationibus: quibus transactis civitas septicollis diruetur, et Judex tremendus judicabit populum suum. Finis.

velut acceptum a Fr. Alphonso Ciaconio,

6 *Subjungit Wion:* quæ ad Pontifices, *id est ad symbola Pontificum,* adjecta, non sunt ipsius Malachiæ: sed R. P. F. Alphonsi Ciaconis Ord. Prædicatorum, hujus Prophetiæ Interpretis. *Unde is illam habuit? ex quo Manuscripto? quam antiquo? ubi inveniendo? qua fide transcripto? Nihil horum quærere curavit* Wion, *nihil alii post eum illius pseudo-prophetiæ assertores. Quis autem iste Fr. Alphonsus Ciaconis? Utique idem ille, qui Patrui sui, ejusdem secum nominis et Ordinis, sed Magistri titulo in eodem præeminentis, opus insigne de Vitis summorum Pontificum et S. R. E. Cardinalium Romæ anno* 1601 *evulgavit, sex annis post editum Lignum Vitæ, et decem post obitum* Urbani VII, *qui ultimus explicatur. Quomodo autem hic talis neque patruo suo persuadere* D *unquam potuit, ut illius vellet meminisse in suo opere, nec ipse est ausus saltem ad calcem libri rem a Wione vulgari cœptam attexere et variis ubique sermonibus exceptam propugnare aut stabilire? cum sine dubio fides ejus appellaretur a multis, eamque liberare moneretur. Nempe ad præsagium* Urbani VII, *torquens se ingenium Ciaconis ægre aliquid explicationis invenerat, tribus vero aliis nulla dabatur vel per umbram tolerabilis explicatio: quod idem reperies in iis qui hactenus secuti sunt. Si quis tamen singula velit expensa videre, adeat Francisci Carriere Chronologiam Pontificum, ad cujus calcem, breviter quidem, sed in re tam futili satis abunde, id agitur. Puto autem quod si quis de secuturis quinque vel sex Pontificibus, experimenti causa, velit penes se comminisci aliquid, excogitaturus ea sit, quæ multo commodius valeant electis quandoque applicari, quam applicari possint ea quæ habentur de* Urbani VII *successoribus usque modo tanta opus est ad id violentia, quemadmodum curiosius examinanti patebit.*

qui postea non est ausus fidem ejus inventi facere.

B E

ANAMNESIS

DE CLETO ET ANACLETO

In multorum opinione uno atque eodem et tertio post S. Petrum loco dando S. Clementi.

Recentior hodie in Gallia opinio,

Inter *cetera antiquaria Monumenta, quæ in suos Analectorum libros contulit eruditissimus ac diligentissimus Joannes Mabillonius, duæ sunt* antiquæ Romanorum Pontificum Nomenclaturæ, *seculo* VI *conscriptæ, cum quibus similem nostram Nomenclaturam contulimus post* S. Felicis IV *Pontificatum. In his cum tertius ab Apostolis numeretur* Clemens *(sicut eumdem etiam numerant, S. Ireneus, vix uno post eosdem seculo elapsos scribens, Eusebius et Epiphanius) et mox subjungatur* Evaristus; *vehementer confirmata Parisiis fuit opinio asserentium, non esse a* Cleto *distinguendum* Anacletum, *sed duobus nominibus unum eumdemque Pontificem designari; quem Irenæus* Anencletum, *Vetus Missale Gallicanum* Ancletum, *Eusebius et Optatus Milevitanus* Anacletum, *Epiphanius* C *et Canon Missæ* Cletum *nominant. Adeo autem jam invaluit ea inter hodiernos istic Eruditos sententia, ut ex sola duplici unius nominis scriptione struxisse putetur distinctio personarum, supposita ab Hieronymo, dum in libro de Scriptor.* Quartum a Petro Clementem *numerat, licet eamdem distinctionem teneant vetustiores duo Pontificum Romanorum Catalogi, indeque sumpta Martyrologia sed recentia; nam vetera omnia solum* Cletum *vel* Anacletum *habent, ad diem scilicet* XXVI *Aprilis. Equidem libens fateor, etiam primum antiquissimumque Catalogum, in hisce principiis, non ita certum esse, ut possit fidem facere indubitatam, post animadversam in* Aniceto et Pio *difficultatem; sive id ex ignorantia Auctoris contigerit (quod vix credibile mihi in istis est) sive ex temeritate transcribentis. In* Cleto *autem et* Anacleto *distinguendis, nescio an non hæsitaverit Auctor, unusne an duo fuerint, ideoque nominibus istis adscriptos Pontificatus continuarit proximum a* Lino *locum relinquens* Clementi; *quod etiam Optatus Milevitanus fecit quo modo et* plerique Latinorum secundum post Petrum putabant, fuisse Clementem, *teste S. Hieronymo, ubi supra, licet ipse (ut dixi) contrarium teneat; socium aut forte Ducem habens, Auctorem Carminum adversus Marcionem qui si ipse Tertullianus non est, est saltem eidem ætate suppar,* Cletumque *et* Anacletum *ut diversos* *præponit* Clementi. *Hæc vero secunda sententia, elisa prima, tamdiu tenuit, quoad usque prævalentibus rursum auctoritatibus eorum, qui* Lino Cletum, Cleto Clementem *substituebant; placuit Auctori Catalogorum secundi, tertiique, et quarti, quos secutus est Anastasius ceterique, viam inire mediam; et* Cletum *quidem* Clementi, *præponere autem* Anacletum. *Inter has tam diversas sententias si liceat interponere conjecturam quamdam, numerando inter* S. Petrum *et* S. Evaristum *tres dumtaxat Pontifices cum majori ac potiori auctoritate; ita autem ponere unicum* Cletum *vel* Anacletum, *ut ejus unius geminus statuatur Episcopatus, quem suo novennio interpolaverit* Clemens; *numquid non dedero rationem, cur hujus rei notitia, citius obscurata inter duriora istæc Ecclesiæ principia, fecerit ut mox posteritas dubitaret,* secundusne, *an* quartus, *an vero* tertius *a* Petro *numerandus esset* Clemens? *Tunc scilicet, quando plerisque jam convenerat* Cletum *et* Anacletum *dividere in personas duas; cum forte satis fuisset personam unam in duos distinguere Pontificatus, quorum alter* Clementis *Sedem præcesserit, alter sit secutus. Rem, non firmiter a me asserendam, sed Eruditorum judiciis porro ventilandam, lubet distinctius explicare; atque, supposita tantisper, non affirmata,* Cleti *et* Anacleti *identitate, ex sacra profanaque ejus temporis historia verosimilem reddere. Pono ergo.*

unam personam duobus istis nominibus intelligens,

Clementem facit tertium a Petro;

F

quod ita videtur posse cum veteri historia conciliari,

ut Lino succedens Cletus,

1. *Quod* S. Lino *per martyrium coronato, die* XXIII *Septembris, anno* LXVII, *eodemque Neronis tunc Roma absentis penultimo, suffectus revera* Cletus *sit: qui sub pacifico prorsus Imperio Vespasiani ac Titi, cessante penitus persecutione priori, egregie multiplicans commissum sibi gregem, eumdem rexerit (sicut in primo Catalogo dicitur)* annis sex, mensibus duobus, diebus septem, *id est, a die Septembris* XXVII *(lubet namque accipere primam a Lini morte Dominicam, nulla jam apparente causa ulterioris dilationis) usque ad* III *Decembris anni* LXXIII, a Consulatu Saturnini et Scipionis usque Domitiano II et Messalino: *neque enim hoc loco me puto obligari ad eos Consules tenendos, quos* Cleto Clementique, *assignant Pontificales Catalogi, quorum primum auctorem seculo* III *ineunte, credibile*

est

A *est Consules pro primo seculo non invenisse antiquitus cujusque ætati adscriptos; sed ex annorum cuique attributorum calculo, et eo quem tenendum proposuerat ordine Pontificum, ipsis adaptasse.*

et anno 73 cum Philosophis coactus exulare,

II. *Lego apud Dionem Xiphilini, quod*, cum multi excitati ex Stoica disciplina, multa ignominiose publice dissererent, prætextu Philosophiæ, atque ita multos occulte in varias sententias traherent; Mucianus Vespasiano persuasit, ut omnes qui essent ejus sectæ ex urbe expelleret; multa contra eos, per iram magis quam Philosophiam, effutiens. Itaque Vespasianus statim Philosophos, præter Musonium, ex urbe expulit. *Factum id ipso anno* LXXIII *censet in Epitome Chronologica Labbæus noster, estque ex Dione verosimile, et commode venit in rem nostram, ut eo anno* Cletum *ponamus, non quidem occisum (hoc enim a Vespasiani mansuetudine longissime aberat.) Sed Urbe pulsum, ut qui caput erat totius Christianismi. Hunc enim ceteris Philosophorum sectis ea ætate adnumerabant Gentiles; ob morum gravitatem observatam in Fidelibus, contemptumque voluptatum ac virtutis cultum, non distinguentes eumdem a Stoicorum disciplina. Ne-* B *que refert, quod dici nequeant Christiani omnes isto edicto expulsi: nam neque omnes Philosophos sic expulsos dixerim, ut ea sententia ipsorum etiam discipulos auditoresque Romanos complecteretur. Solos sectarum Magistros significari a Dione intelligo, et sic ad unum* Clerum *et paucos fortassis alios Christianos doctores exteros pertinuerit tempestas, contra Philosophos excitata.*

se abdicat Pontificatu,

III. *Promulgato de Philosophis pellendis edicto, non audens in Urbe subsistere* Clerus *ex suggestione per Christianorum adversarios Principi facta verosimiliter nominatim jussus egredi; neque committendum sibi putans, ut Ecclesia tanta, quanta Romæ jam erat, maneret supremi Capitis providentia destituta; maluerit se abdicare Pontificatu, et jusserit alium pro se eligi. Quis autem potius eligeretur, quam* Clemens, *jam pridem in talem necessitatem ordinatus a* S. Petro?

quem Clemens susceptum gesserit usque ad annum 8',

IV. *Facta fuerit Assumptio* Clementis *ipso anno* LXXIII *proxima post dictam cessionem Dominica, die* II *Decembris, factaque fuerit eo fidentius, quod ille, prima inter Romanos nobilitate insignis, et Imperatoribus affinitate conjunctus, sperari merito poterat futurus extra invidiam suspicionemque turbarum concitandarum, et sua auctoritate facile effecturus, ut Christianorum Religio, ab illis Philosophorum sectis crederetur quam aversissima esse, itaque pax Ecclesiæ imperturbata* C *maneret; prout revera mansit, quamdiu in vivis Vespasianus ac deinde filius ejus Titus fuerunt. Vix etiam dubitaverim, quin mortuo Vespasiano Titoque, Principe longe optimo, jam solo Imperium moderante, ausus sit* Cletus *saltem clam regredi in Urbem; et obtenta deinde manendi licentia, id* Clementi fuerit, *quod ipse* Clemens *antea* Cleto. *Ita* Clemens *Ecclesiam rexerit (sicut habet primus Catalogus* annis novem, mensibus undecim, diebus duodecim, *a* II *Decembris anni* LXXIII *usque ad* XIII *Novembris anni* LXXXIII, *id est* a Consulatu Vespasiani IV et Titi III usque Domitiano IX et Rufo.

quando exso Fl. Sabino et Cos designato,

V. *Domitianus Imperator, post Titi fratris mortem, adeptus est dominatum anno* LXXXI, XIII *Septembris, moribus et ingenio dissimillimus, nisi quod etiam ipse, offensus* Junii Rustici *libertate*, quod Pæti Thraseæ et Helvidii Prisci laudes edidisset, appellassetque eos sanctissimos viros, Philosophos omnes urbe Italiaque submovit. *Idem vero, dedignatus in vilia sævire capita.* Complures Senatores, et in his aliquot Consulares interemit, *ac nominatim* Flavium Sabinum, alterum e Patruelibus, quod eum Comitiorum Consularium die destinatum, perperam præco, non Consulem, sed Imperatorem pronuntiasset. *Gesserat is Consulatum anno* LXXXII, *una cum ipsomet Domitiano, qui eum sequenti rursum anno secum Consulem designari fecerit pro anno* LXXXIII; *sed eo successu ut ipso Nundini Consularis die, id est Kalendis Novembribus, quibus ex more nominabantur anni futuri Consules, occidi jusserit.* D

VI. *In Actis Sanctorum Nerei Achillei et Domitillæ, die* XVI *Maji illustratis, Sancti isti duo Eunuchi* Clementi Episcopo *dicunt*, Scimus Clementem Consulem *(fuit hic alter Domitiani patruelis, frater Sabini, Consul anno* LXXXII) patris tui fuisse Germanum. *Frater ergo* Sabini et Clementis *fuit etiam* Faustinus, pater Clementis Episcopi, *utroque etiam multo senior, sed forsan sub Nerone mortuus ante imperium Vespasiani affinis sui, ideoque nullo gesto Magistratu in historia notus. Quin ergo licebit opinari, occiso* Sabino, *datam Christianorum hostibus occasionem, Imperatori, ex quacumque levissima suspicione prorumpenti ad cædes, suggerendi aliquid contra* Sabini *nepotem*, Clementem *Episcopum; qui propterea vel in exilium actus sit, vel ultronea fuga prævertendam mortem, alio quam fidei titulo inferendam, putaverit; ideoque necessarium duxerit Pontificatum* Cleto, *a quo acceperat, resignare; et hunc mutato ex eventu nomine, Christiani cœperint appellare* Anencletum *vel* Anacletum, *id est*, Revocatum in Sedem: *pro eo quod alias dicturi fuissent*, Iterum Cletus. E

patruo SS Clementis et Domitillæ,

ipse Clemens etiam se abdicarit.

VII. *Sic restitutus ille, ipso, in quo* Clementis *Pontificatum finiendum diximus, die* XIII *Novembris, anno* LXXXIII, *in Dominica; rexerit Ecclesiam* annos XII, menses II, dies III, *usque ad* XVIII *Januarii anno* LXXXXVI, *id est (ut phrasi Catalogorum utar)* a Consulibus Domitiano X, et Sabino usque Domitiano XIII et Clemente, *Consulibus exacti anni* LXXXXV. *Cœperat eodem anno Christianos persequi Domitianus, ad exemplum Neronis; apud Suetonium autem Caput* XV *sic legitur de illo*: Flavium Clementem, patruelem suum, contemptissimæ inertiæ..... repente, ex tenuissima suspicione, tantum non ipso ejus Consulatu interemit. *Dion*, Fabium Clementem Consulem, etsi patruelis ejus erat, et Flaviam Domitillam (aliam utique a Sancta virgine, æque tamen Domitiani consanguineam) uxorem habebat, morte affecit, illato ambobus crimine impietatis: cujus rei causa multi, qui in mores Judæorum transierant, damnati sunt, quorum pars occisa est, pars spoliata facultatibus: Domitilla solum in Pandateriam relegata. *Habes tempus, habes causam, quibus mortuus Martyr* Anacletus *sit, utpote Caput eorum, qui* in mores Judæorum transisse *dicebantur, id est Christianismum professi; pro quibus etiam Tertullianus cap.* 42 *Apologetici queritur, eos* alio quoque injuriarum titulo postulari, et infructuosos in negotiis dici, *sive (ut Suetonius loquitur)* contemptissimæ inertiæ *accusari. Prudenter autem* Anacletus, *de futuro Pontifice prospecturus Ecclesiæ, in ipso turbinis hujus novi principio*, XXV *Martii anni præcedentis* LXXXXV *Vicarium sibi ordinaverat* Evaristum. *Quid interim* Clemens Episcopus? F

et Sedem resumpserit Cletus jam Anacletus,

Martyr primum factus initio persecutionis excitatæ a Domitiano anno 95

VIII. *Hic quamdiu ex causis variis, nihil ad fidem spectantibus, in primarios quosque viros, etiam conjunctos sanguine, crudelitatem exercebat Domitianus, patienter tulerat abstineri ab Urbe. Ast ubi de Religione agi vidit, spemque offerri pro ea moriendi; secutus magistri sui* Petri *exemplum eodem reverti festinaverit, Evaristo laturus auxilium; et si quid huic quoque simile contingeret, viduatæ Pastore Ecclesiæ sua consulturus præsentia, aut fidem sanguine consignaturus. Fuerit fortassis ad resumendum Pontificatum, ab ipsomet* Evaristo *invitatus; sed nequaquam consenserit; ita ut huc etiam trahi possint illa SS. Nerei et Achillei ad ipsum verba (de dignitate nobilitatis secularis alias primario intelligenda) cum dicunt;* Licet gloria tua tota in Domino nostro Jesu Christo sit posita, et non de humana, sed divina dignitate glorieris. *Provide an-*

Ordinatoque, Evaristo,

Clemens ob relatam Domitillam iterum pulsus,

A *autem cavit* Clemens, *ne Pontificatum resumeret : mox enim a reditu suo invitatus a Sanctis prædictis fuit, nomine* Domitillæ *Neptis Consulum Clementis ac Sabini ex sorore Plautilla*, cupientis votum virginitatis suæ ejus manibus velamento sacrari ; *unde periculum suum prospiciens, iisdem respondit :* Tempus est, ut video, in quo et mea, et vestra et ipsius vocatio hac occasione ad martyrii palmam attingat.

tandem Martyr obierit sub Trajano an. 107,

IX. *Et in ipsis quidem atque* Domitilla *completa mox præsagitio fuit ;* Clemens *autem, novo solum exilio vel carcere mulctatus, in vivis mansit usque ad tempora Trajani, anno* LXXXXVIII *primum ad Imperium promoti, annoque* CVI *persequi Christianos exorsi ; quando ipse* Clemens *inter primos delatus (ut qui latere neutiquam posset) relegatusque in Chersonem est, ubi et martyrium postea consummavit, necdum forte octogenarius. Quod ad* Domitillam *attinet, hæc (uti ex dictis superius liquet) fuit consobrina* Clementis, *una cum matre et Eunuchis suis baptizata a* S. Petro *adhuc parvula ; deinde ab Eunuchis eisdem persuasa, repudiato* sponso Aureliano, *virginitatem servare Deo ; ac denique, cum propositi sui constantiam per decem aut plures annos probasset, essetque annum trigesimum super-* B *gressa, a reduce in Urbem* Clemente *anno* LXXXV *postulaverit*, votum virginitatis suæ ejus manibus velamento sacrari. *Neque obest huic Chronologiæ, quod ex ea sequatur,* Aurelianum, Titi Aurelii Fulvii, *post annos tres designati* Consulis, *fortasse filium aut ex fratre nepotem, etiam post tot annos et grandæva jam Virgine, tam importune institisse, ad concludendas appromissas sibi nuptias, interposita etiam Imperatoris auctoritate. Neque enim a Romanis ea ætate moribus discrepat, vagis amoribus indulsisse istiusmodi juvenem, etiam per decennium et amplius, fovendo interim spem conjugii, non exsatiandæ libidinis, sed status amplificandi causa concupiti ; ac pertinaci contentione solicitasse ad nuptias, superadultam quidem, sed prænobilem Virginem, cui Cæsarea affinitas et opulenta hereditas lenocinabantur. Atque hoc obiter dictum sit, velut ad ipsius* Domitillæ *Acta jam excusa prætermissum ; ne cum Erycio Puteano, ejus Virginitatem revocante in dubium, ipsamque faciente uxorem Clementis Consulis, Actorum illorum fidem subverti patiamur.*

X *Istis ita positis, haud est difficile conceptu, quomodo* Cletum *alii posteriorem* Clemente, *alii priorem eo numeraverint. Sed contra est :*

Solvuntur objectiones pro distinctione Cleti et Anacleti ex epistolis S. Ignatii.

I. *Quod S. Ignatius, in Epistola ad Mariam Cassobolitem dicat, de eo se audivisse*, cum *ipsa* Romæ apud beatum Anacletum Papam esset, cui nunc (*cum scribebat scilicet Ignatius, paulo ante Passionem, id est anno* CXII) successit beatissimus Clemens Petri et Pauli auditor. *Ad Trallianos autem, cum* Sacerdotes *laudasset*, Diaconosque *dixisset esse*, qui C purum et inculpatum ministerium illis exhibent ; *addit*, ut Sanctus Stephanus B. Jacobo, Timotheus et Linus Paulo, Anacletus et Clemens Petro. *Nolim hic de Ignatianarum Epistolarum fide auctoritateque disputare. Henschenius noster, qui eas trifariam divisit, et quasdam earum certo veras, alias certo suppositilias esse statuit ; istam quidem ad Trallenses primæ classi accensuit, alteram vero ad Mariam Cassobolitem reliquit in medio ad* I *Februarii, nihil certi inveniens quo eam vel affirmaret vel infirmaret. Ad diem autem* XXVI *Aprilis, agens de* S. Cleto, *ut* Clementem *prægresso, sed ab* Anacleti *persona distinguendo, idem Henschenius, cum num* 7 *isthæc Ignatii loca sibi objecisset, respondet*, ea verba a posteris inserta dictis Epistolis, et deesse in genuinis MSS. Græcis, quæ nos reperimus Florentiæ in Bibliotheca Medicæa, quasque Epistolas indidem transcriptas edidit Isaacus Vossius, collatas cum antiqua versione, quam in tribus Codicibus MSS. repertam vulgaverat Oxoniæ Jacobus Usserius. *Idem fortassis*

S. Irenæi contextui accidit ; nisi opinari malimus, D *tam hunc quam Ignatianarum Epistolarum Interpolatorem, scientes* Anacletum *vel* Anencletum *vocari a multis eum ipsum qui* Lino *successerat, nec intelligentes qua occasione nomen istud crevisset ; existimasse, solius brevitatis causa fieri, quod* Lini *successor vocabatur etiam simpliciter* Cletus. *Hoc interim solum nomen mansit in Canone : quia jam semel positum non debebat mutari ; non conveniebat autem eamdem personam bis ibi nominari, sicuti in Pontificiis quos prosequimur Catalogis nec* Joannes XII, *nec* Leo VIII, *nec* Benedictus V *aut* IX, *bis nominantur ; licet gestos ab iis Pontificatus interpolaverint alii, ipsis ad tempus violenter exauctoratis aut sponte cedentibus, æque veri Pontifices.*

II *Qui secundo loco objici posset auctor Carminum adversus Marcionem, si non Tertullianus ipse, certe coævus Marcionistis adeoque seculi tertii scriptor ; ut fidem magnam mereatur, ad* Anicetum Pio *postponendum, utpote Pontifices ætati suæ tam vicinos ; non tamen probabit a* Cleto *distinguendum* Anacletum, *et utrique postponendum* Clementem, *nisi hunc faciat quartum a* Petro, *quod alius seculi* II *aut* III *nemo. Deceperit ergo eum, quod cum antiquitus scriptum inveniretur,* Cletus *seu* Anacletus, *postea dici cœperit* Cletus et Anacletus, *factis jam ex uno duobus nominibus per eos, qui amplius capere non poterant, quomodo non essent diversi numero, quorum tempora fuissent* Clementis *Pontificatu interpolata ; interim dum alii, in medio relinquentes quæstionem illam, malebant secundum a Petro locum* Clementi *dare ; ut scopulum illum declinarent, eo quod viderentur sibi non posse dubitare, quin saltem* Anacletus *post* Clementem *sedisset ; nec auderent ab hoc secernere* Cletum. *Nos vero, non personas distinguendo sed tempora, videmur illa utrique nomini haud incongrue aptavisse, et ex primorum Sanctorum Patrum mente, successores* Petri, *usque ad* Evaristum, *intra numerum tertiarium recte conclusisse.*

ex auctore Carminum contra Marcionem,

III *Ad ipsam nihilominus personarum distinctionem tenendam, etiam hoc argumento movebatur Henschenius, quod in Catalogo posteriori, circa medietatem seculi* VI *exarato, et ceteris post illum,* Cletus *quidem dicatur* Natione Romanus, de Regione Vico patricii, patre Æmiliano, postea vero Anacletus, natione Græcus, de Athenis, ex patre Antiochio. *Non tamen ignoravit Henschenius eum, istum secundum Catalogum longe inferioris fidei esse, nec parum a figmentis etiam patentissimis ; proinde pro merito et pari tenendum, ni pro isto proprie loco fraus subesset, nisi maluisset cedere præjudicio, quod apud ipsum fecerant Martyrologia et Breviaria, licet recentiora omnia. Ego autem, seposito præjudicio, noto tam* Cleti *quam* Anacleti *nomen Græcum esse, inusitatumque Romanis proprie dictis : sed uti Paulus* Tharsi *in Cilicia natus, civem* Romanum *se dicebat propter commune suæ patriæ privilegium ; ita quispiam natus* Athenis *erat, eodem Romanæ civitatis privilegio gaudentibus,* Romanus *dici poterat. Nec etiam repugnat ei qui patrio nomine diceretur* Antiochus, *additum fuisse Romano modo secundum nomen* Æmiliani ; *maxime si is S. Paulum Apostolum Romam se ultus cum filio, domum habuit in* Vico-Patricii. *Nunc quod ad diem Sepulturæ attinet, qui, in decem et tredecim primis Pontificibus, eatenus solum accipitur quasi esset dies ipsius mortis, quatenus contrarium nequit probari, neque alius verosimilior suggeri : de* Cleto *quidem, in eodem secundo Catalogo dicitur*, sepultus est juxta S. Petrum in Vaticano, VI Kalendas Majas ; *in* Anacleto *autem*, Hic memoriam B. Petri construxit et composuit... ubi Episcopi reconderentur, ubi tandem et ipse sepultus est. *Diem hic prætermissum forte quia ejus ut a* Cleto *diversi corpus nusquam inveniebatur,* E F

e. diverse nominatis in 2 Catalogo patre ac patria,

adeo-

A *adeoque nec notari dies potuerat) Diem, inquam, ibi fortassis studiose, non casu, prætermissum; supplent quidem exemplaria Anastasiana, notantque* III Idus Julii; *sed incertum manet, qua fide id factum sit; et relinquitur locus suspicandi, id oppositum ab iis, qui volebant eum a* Cleto *distingui, nec solum illum absque die certo relinqui. Quod autem corpus secundi post Petrum Episcopi inventum fuerit sub nomine* Cleti, *potius quam* Anacleti, *eo retulerim, quod prius istud fuerit genuinum nomen, ideoque in sepultura notatum, potius quam posterius, sola vulgi usurpatione assumptum. Hactenus deducta si probaveris, Lector, jam sæpe dictorum Pontificum Elogia mutabis ut sequitur, et huic mutationi confirmandos subjectos Commentariolos intelliges.*

atque etiam diverso die sepulturæ apud Anastasium

Reformatis juxta prædicta Elogiis, fuissem

III S. CLETUS seu ANACLETUS.

Cletus a 67, ad 73, an. 6, m. 2, dies 7.

CLETUS, natione Græcus, de Athenis, postea etiam dictus ANACLETUS, ex patre Antiocho, dudum a S. Petro ordinatus Episcopus, suffectus est sublato per martyrium Lino anno LXVII, proxima Dominica a morte illius, id est XXVII Septembris. Fuit temporibus Galbæ et Vespasiani annos III, menses II, dies IIII, usque ad III Decembris anni LXXIII, quando ex decreto Vespasiani contra Phi- B losophos exiturus ab Urbe, renuntiavit Papatui.

IV S. CLEMENS.

CLEMENS, natione Romanus de Regione Cœlio-monte, ex Patre Faustino, ordinatus a Petro Episcopus, paulo ante Passionem, anno circiter LXII; renuntiante Cleto, factus Pontifex II Decembris in Dominica anni LXXIII, fuerit temporibus Vespasiani ac Titi, atque initio Domitiani, annos IIII, menses II, dies XII, usque ad annum LXXXIII, et diem XIII Novembris; quando elegit etiam ipse Pontificatui renuntiare, in carcerem vel exilium actus a consanguineo Domitiano, qui patruelem suum, et Clementis patruum, Sabinum Consulem occidi recens jusserat. Rediit quidem, cæso altero patruo Clemente Consule, in Urbem Clemens anno LXXXXVI, sed Pontificatum non resumpsit; occasione autem Consobrinæ Domitillæ a se velatæ, rursus in exilium vel carcerem actus, supervixit Episcopus Apostolicus, usque ad tempora Trajani; atque in persecutione, ab hoc mota anno CII, relegatus est in Chersonem; ubi religata ad collum anchora præcipitatus in pelagus, Martyr obiit XXIII Novembris, corpus autem ejus, inde post plura secula relatum Romam est, ad ecclesiam sui nominis.

Clemens a 73, ad 83, an. 9, m. 2, dies 12.

C IT S. CLETUS seu ANACLETUS.

It Cletus a 83, ad 96,

CLETUS, jam ANACLETUS, id est, REVOCATUS, cedente Clemente anno LXXXIII, XIII Novembris, in Dominica, Pontificatum resumpsit, tenuitque tempore Domitiani adhuc annos XII, menses II, vel X, dies III, usque ad XIIII Januarii vel Septembris anni LXXXXVI; Domitiano Christianos persequente factus Martyr: et translato postmodum corpore ad S. Petrum, colitur XXVI Aprilis sub nomine CLETI: cui alii sub nomine ANACLETI adscripserunt diem XIII Julii, forte ob novam Translationem. Cessavit Episcopatus post ejus mortem dies saltem quinque, vel duos, usque ad proximam Dominicam.

V alias VI EVARISTUS.

Evaristus a 96, ad 108

EVARISTUS, natione Græcus Antiochenus, ex patre Juda de civitate Bethleem, fuit novissimis temporibus Domitiani et Nervæ et Trajani, primum anno LXXXXVI creatus Anacleti Vicarius, XXV Martii in festo Annuntiationis, tunc Feria IIII, ante Dominicam Passionis; deinde sequenti anno XIIII Januarii, vel XIIII Septembris, in Dominica, subrogatus Successor; sedit universim, qua Vicarius qua Pontifex, annos XIII, menses IIII, dies II, usque ad XXVI Octobris, quo colitur: et obiit, verosimiliter Martyr factus, anno CVIII, persequente Eccle-siam Trajano; quando et S. Ignatius Antiochenus D Martyrium tulit, laceratus a bestiis XIII Decembris. Cessavit Episcopatus diebus IIII.

Ad hæc in nostra Chronologia sic mutanda, et quatenus congruentiora verisimilitudini videbantur, etiam probanda, magis poterit moveri Lector, si consideret vetustissima optimaque S. Alexandri *Acta, in quibus passus* sub Trajano *dicitur; adeoque ante Augustum anni* CXIII *quo is obiit. Videbit enim, per assignata ei et* Evaristo *decessori tempora, ascendi usque ad* annos novissimos Domitiani*; proinde effici nullatenus posse, ut* Clemens, *quandocumque demum sederit: in supremo Pontificatu perseveraverit usque ad* tempora Trajani, *sub quo tamen passum esse constat, persecutione ab eo mota ad annum* CII. *Non est igitur (sicut nonnullis videtur)* Abdicatio Clementis *ab Henschenio excogitata ideo dumtaxat, ut præsumpta* Cleti *et* Anacleti *distinctio stabiliatur fiatque verosimilior. Nam nisi* Cletum seu Anacletum, *post* XI *annos* Lini, *totis* XX *annis (quod nemo hactenus cogitavit) in* E *Pontificatu relinquas, numquam adduces* Clementem *ad initium tertiæ persecutionis: tunc autem* Evaristum *et* Alexandrum, *contra certam fidem Actorum, suo loco movebis; tandemque cogeris cum Baronio,* Soteris *Pontificatum, brevissimum facere. Multo minus cum* Clemente *ad* Trajanum *pervenies in calculo Eusebii,* Cleto *solum* annos duodecim *adnumerantis, et inde, usque ad* Evaristum, Clementis *dumtaxat novem. Sic enim solum perveniitur ad annum primi seculi* XCIII*; et novennium integrum deficiet ut initium persecutionis attingas. Neque proderit, cum eodem Eusebio, Apostolorum Passionem usque ad ultimum annum Neronis distulisse, quamvis exeunte Junio ipsum Romæ tunc non fuisse demonstretur.*

Abdicatio Clementis non ponitur gratis ad salvandam Cleti et Anacleti distinctionem,

sed est aliunde omnimodis necessaria.

Nunc vero etiam pro Vicariatibus, *Dissertatione* III *indicatis, et hic quoque nominatis, respondeatur Eruditissimo cuidam Amico objicienti iis Concilii Nicæni decreta, tamquam rem absurdam caveri volentis,* Ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο Ἐπίσκοποι ὦσιν, ne in civitate duo sint Episcopi, *vel (sicut vertit Dionysius Exiguus)* ne in una civitate duo esse Episcopi probentur. *Hoc, inquiebat, ille, quomodo tam absonum videri potuit, si ejus rei adeo frequentia erant ipsamet prima in Sede exempla? Verum si Canonem istum paulo altius resumpseris, invenies de iis solum* Episcopis *agi, qui forent ordine et potestate æquales. Loquitur enim de* Catharis, *ad Ecclesiam recipi petentibus: ac primum quidem statuit, ut præmissa communis fidei professione, et promissa decretorum circa lapsos et digamos obser-* F *vantia; istic ubi soli ipsi inveniuntur, maneant in suo quique Ordine, post acceptam in Ecclesia Catholica manuum impositionem:* si autem Catholicæ Ecclesiæ Episcopo vel Presbytero *alicubi* existente, accedant eorum aliqui; clarum est, *inquit Concilium,* quod Ecclesiæ quidem Episcopus Episcopi dignitatem habebit: qui autem apud eos qui Cathari dicuntur, nominatur Episcopus, Presbyteri honorem habebit, nisi forte placuerit Episcopo ipsum nominis honore censeri: si vero hoc ei minime placuerit, providebit ei aut Chorepiscopatus aut Presbyterii locum, ut in Clero prorsus esse videatur, ne in civitate duo sint Episcopi. *Ubi clarum est solum caveri, ne duo sint potestate æquales: cum* nominis Episcopalis *usum si* Episcopo *probaretur, etiam Catharis relinqui posse Concilium definiat. Erant autem* Cathari, *qui ita se, id est* Puros, *dicebant, numquam in persecutione lapsi et a secundis nuptiis abstinentes; unde elati in superbiam, seipsos a lapsorum et digamorum communione sequestraverant sibique seorsim conventus et Episcopos instituerant: sed jam incipiebat eos facti schismatis pœnitere optabantque recipi in Catholicam communionem, salvo cujusque Gradu, licet alioqui eum a Catholico Episcopo non recepisset.*

Vicariatibus assertis,

fidem non derogat Canon Nicænus.

CONATUS

CHRONICO-HISTORICI

AD CATALOGUM

ROMANORUM PONTIFICUM

PARS SECUNDA

A GELASIO PAPA II

AD S. D. N.

INNOCENTIUM XI

APPROBATIO

ORDINARII

Equidem hunc Chronico-historicum Conatum R. P. Danielis Papebrochii Societatis Jesu Theologi, cum prævio et alias probato Apparatu, comprehensum volui ea laude, quam dedi ipsi Continuationi Actorum Maji, legenda ante ejus Tomum IV, cui Pars Conatus istius prior præfigenda designabatur, et pars Posterior Tomo V Actorum eorumdem. Nunc autem intelligo, et istorum et illius sic excrevisse molem ut verosimiliter plures futuri sint, qui grandiorum voluminum molem usu incommodam aversati, Præliminaria istæc volent seorsim ab Actis, satis per se spissis, in unum Tomum colligere, distinctum ab illis, et toti Mensi præponendum. Faveo sane istiusmodi consilio, licet præter Auctorum primam intentionem suscepto. Ne igitur prædictis ita separandis Tractatibus propria et specialis mea Approbatio desit; hisce declaro, in Propylæo quidem inveniendam perfectissimam Prælati Ecclesiastici Ideam, Venerab. Petri-Georgii Odescalchi virtutibus, ut lineamentis, expressam; inter tricas autem Chronologicas istas reperienda multa, scitu utilia ac lectu jucunda; nihil vero quod sanæ fidei ac bonis moribus adversetur. Dabam Antverpiæ MDCLXXXV, XXVIII Maji.

ANTONIUS HOEFSLACH

Eccl. Cathedr. Canonicus Grad. Libr. Censor.

FACULTAS

R. P. PRÆPOSITI PROVINCIALIS

SOCIETATIS JESU

FLANDRO-BELGICÆ

ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI

Cum Acta Sanctorum, ad diem vigesimum et quatuor sequentes mensis Maji pertinentia, cura ac studio Godefridi Henschenii et Danielis Papebrochii, e Societate ***JESU****, collecta, digesta, atque illustrata, tres dictæ Societatis Theologi legerint, Opusque laboriosum, eruditum, ac luce publica dignum judicarint; Ego infra-scriptus Societatis præfatæ per Flandro-Belgicam Præpositus Provincialis, potestate ad id mihi facta ab Adm. Reverendo Patre nostro Carolo de Noyelle Præposito Generali, concedo Michaeli Knobbaert, Typographo Antverpiensi, facultatem eadem Acta excudendi.*

Cumque Sacræ Cæsareæ Majestatis decreto cautum sit, ne qui libri, a Societate ***JESU*** *conscripti, in Provinciis Romano Imperio subjectis excudantur aut venales proponantur absque ejusdem Societatis consensu ; hisce declaro eumdem Typographum isto privilegio legitime frui. In quorum fidem hisce, officii mei sigillo munitis, manu mea subscripsi. Actum Antverpiæ mense Januario MDCLXXXV.*

ÆGIDIUS ESTRIX.

SUMMA PRIVILEGII

REGIS

CATHOLICI

CAROLUS, Dei gratia Hispaniarum, Indiarumque, etc. Rex Catholicus, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, etc. Serenissimus Belgarum Princeps, diplomate suo sanxit, nequis Acta Sanctorum mensis Maji, auctoribus Godefrido Henschenio, et Daniele Papebrochio Societatis *JESU* Sacerdotibus edita, præter voluntatem Michaelis Knobbari proximis novem annis ullo modo imprimat, aut alibi terrarum impressa in has nostræ Germaniæ Inferioris ditiones importet, venaliave habeat: qui secus faxit, confiscatione librorum et alia gravi pœna multabitur, uti latius patet in litteris datis Bruxellæ XXIII Junii MDCLXXIII.

Signat

LOYENS

CONATUS CHRONICO-HISTORICI

AD CATALOGUM

ROMANORUM PONTIFICUM

PARS SECUNDA

A GELASIO PAPA II

AD S. D. N. INNOCENTIUM XII

HODIE FELICITER PRÆSIDENTEM

PRÆVIA AD TOMUM QUINTUM

DE ACTIS SANCTORUM

MAII

Clarissimo atque Eximio Domino, D. Emanueli a Schelstrate, S. T. D. Bibliothecæ Vaticanæ Præfecto, etc. Daniel Papebrochius Societatis Jesu, optimorum studiorum, bono publico ecclesiæ Catholicæ susceptorum, progressum felicem et fructum copiosum vovet, precatur.

Patere, Clarissime atque Eximie Domine, ut inter Vaticanæ Bibliothecæ scrinia occupatum Te appellet hæc pars altera Conatus mei Chronico-historici, post priorum centum sexaginta duorum Romanorum Pontificum successionem decursam ante quartum Tomum Maji, in limine quinti principium sumens a Gelasio II. Non ut Te doceat aliquid, quod vel nescias, vel ex coacervatis eam in rem manuscriptis scire melius nequeas : sed ut ibi sub oculis Tuis versetur aliquando, ubi defectus ejus notare commodius possis, et ex monumentis ad manus tuas identidem recurrentibus supplere facilius. Hanc mihi fiduciam dat amicitia nostra, in communi patria interque communia studia firmiter coalita, antequam Te Romam evocaret S. D. N. Innocentii PP. XI modis omnibus observanda vo-

voluntas; eruditionis Tuæ fama, et Eminentissimorum Patronorum judicio, ac denique scientia propria moti, ad Bibliothecæ, toto orbe sacerrimæ atque instructissimæ, Præfecturam conferendam in Te, non minus inde profecturum ad elucubrationes proprias, quam collaturum ad conatus alienos. Licuit hoc mihi jam nunc aliquoties feliciter experiri: vita autem utrique comite, licebit porro in vasto nostro de Actis Sanctorum opere frequentius ostentare beneficia, quæ propensam Tuam erga omne bonorum studiorum genus humanitatem rebus magis testentur quam verbis. Plura dicerem, præclarosque ingenii Tui fœtus, et quid ex iis profecerim ipse commemorarem : sed laudes, quas mereri maximas satis habes, audire cum nolis, parcam modestiæ Tuæ; tantumque rogabo, ut pergas facere, quod facis impense, fovens atque adjuvans studia nostra, illustrandis Sanctorum, uti cœpimus, actis nonnihil conferentia ad explanationem Historiæ Ecclesiasticæ antiquioris recentiorisque, cui tantum luminis Ipse attulisti; eo majus nihilominus de Tua diligentia sperare nos jubens, quo instructiorem ad abdita quæque indaganda Te facit Præfectura istæc; quam ut diutissime geras, non mei unius, sed Eruditorum ubique omnium commune est votum.

SYNOPSIS

CHRONOGRAPHICA ROMAN. PONTIFICUM

secundum novam a die Electionis Epocham, hactenus durantem :

ubi * notat, hujusne, an Coronationis Anniversario innovetur in Bullis annus Pontificatus.

N.	Pontificis	Electionis et		Coron.	Sedis			Mortis et Sepulturæ				Vacat	
or.	Nomen.	An.	Mens. d	Mens. d.	A	M	D	An.	Mens. d.	Locus et	Ecclesia	M	D
163	Gelasius 2.	1118	*Januarii* 31	*Februarii* 24	0	11	29	1119	*Januarii* 29	*Cluniaci*	*in ecclesia monasterii*	0	15
A	Gregorius.	1118	*Martii* 16	*ejusdem* 13	3	1	15	1121	*Aprilis* 27	*in C. Fumon.*	*incertum quo anno*	0	0
164	Callistus 2.	1119	* *Febru.* 4	*Martii* 30	5	10	9	1124	*Decemb.* 12	*Romæ*	*in Basil. Lateranen.*	0	3
165	Honorius 2.	1124	*Decemb.* 16	*ejusdem* 28	5	1	30	1130	*Februar.* 14	*Romæ*	*in Basil. Lateranen.*	0	2
166	Innocentius 2.	1130	*Februarii* 17	*ejusdem* 23	13	7	8	1143	*Septem.* 24	*Romæ*	*in Basil. Lateranen.*	0	1
A	Anacletus.	1130	*Februarii* 17	*ejusdem* 23	7	11	22	1138	*Februarii* 7	*Romæ*	*in Laterano*	1	8
A	Victor.	1138	*Martii* 16	*ejusdem* 20	0	2	14	1138	a *Maji* 29	. . . . .	. . . .	0	0
167	Cœlestinus 2.	1143	*Septemb* 26	*Octobr.* 3	0	5	13	1144	*Martii* 9	*Romæ*	*in Basil. Lateranen.*	0	0
168	Lucius 2.	1144	*Martii* 10	*ejusdem* 12	0	11	4	1145	*Februar.* 13	*Romæ*	*in Basil. Lateranen.*	0	0
169	Eugenius 3.	1145	*Februarii* 14	*ejusdem* 18	8	4	25	1153	*Julii* 8	*Romæ*	*in Basilica S. Petri*	0	0
170	Anastasius 4.	1153	*Julii* 9.	*ejusdem* 12	1	23	4	1154	*Decem.* 2	*Romæ*	*in Basilica Lateran.*	0	1
171	Hadrianus 4.	1154	*Decemb.* 4	*ejusdem* 5.	4	8	28	1159	*Septem.* 1	*Romæ*	*in Basilica S. Petri*	0	5
172	Alexander 3.	1159	*Septemb.* 7	*ejusdem* 20	21	11	19	1181	*August.* 25	*Romæ*	*in Basil. Lateranen.*	0	3
A	Victor.	1159	*Septemb.* 7	*Octobr.* 4	4	6	...	1164	*circa Pascha*	*Lucæ*	*in monast. Suburbano*	0	...
A	Pascalis.	1164	*April...*	*Ejusdem...*	3	4	...	1167	*August* . . .	*Romæ*	*loco ignoto et obscuro*	0	...
A	Calixtus.	1167	*Augusti...*	. . . .	10	0	...	1178	a *Aug.* 29	. . . . .	. . . .	0	0
A	Innocentius.	1178	*Augusti...*	*Sept.*	0	0	...	1178	a *Sept.* . . .	. . . . .	. . . .	0	0
173	Lucius 3.	1181	*Augusti* 29	*ejusdem* 30	4	2	28	1185	*Novem.* 25	*Veronæ*	*in eccles. Cathedrali*	0	0
174	Urbanus 3.	1185	*Novemb.* 26	*Decemb.* 8	1	10	25	1187	*Octob.* 20	*Ferrariæ*	*in eccles. Cathedrali*	0	0
175	Gregorius 8.	1187	*Octob.* 2	*ejusdem* 25	0	1	27	1187	*Decem.* 17	*Pisis*	*in eccles. Cathedrali*	0	1
176	Clemens 3.	1187	*Decemb.* 19	*Januarii* 6	3	3	18	1191	*Aprilis* 5	*Romæ*	*in Basil. Lateranen.*	0	6
177	Cœlestinus 3.	1191	*Aprilis* 12	*ejusdem* 14	6	8	28	1198	*Januarii* 8	*Romæ*	*in Basilica Lateran.*	0	0
178	Innocentius 3.	1198	*Januar.* 8	* *Februa.* 22	18	6	9	1216	*Julii* 16	*Perusii*	*in eccles. Cathedrali*	0	1
179	Honorius 3.	1216	*Julii* 18	* *Julii* 24	10	8	0	1227	*Martii* 18	*Romæ*	*ad S. Mariam Major.*	0	0
180	Gregorius 9.	1227	*Martii* 19	*Martii* 21	14	5	3	1241	*Augusti* 21	*Romæ*	*ad S. Petrum in Vatic.*	2	5
181	Cœlestinus 4.	1241	*Octobr.* 27	*Novemb.* 3	0	0	17	1241	*Novemb.* 12	*Romæ*	*ad S. Petrum in Vatic.*	19	11
182	Innocentius 4.	1243	*Junii* 24	*Junii* 29	11	5	14	1254	*Decemb.* 7	*Neapoli*	*in eccles. Cathedrali*	0	17
183	Alexander 4	1254	*Decemb.* 25	*Decemb.* 27	6	5	0	1261	*Maji* 25	*Viterbii*	*in eccles. Cathedrali*	3	0
184	Urbanus 4.	1261	*Augusti* 29	*Septemb.* 4	3	1	4	1264	*Octobris* 2	*Perusii*	*in eccles. Cathedrali.*	4	3
185	Clemens 4.	1265	*Februar.* 6	*Februar.* 22	3	9	24	1268	*Novemb* 29	*Viterbii*	*in eccles. Prædicator.*	34	27
186	Gregorius 10.	1271	*Octobr.* 27	72 *Mart.* 27	4	2	15	1276	*Januarii* 10	*Aretii*	*in eccles. Cathedrali*	0	10
187	Innocentius 5.	1276	*Januarii* 21	*Februar.* 23	0	5	2	1276	*Junii* 22	*Romæ*	*in Basilica Lateranen.*	0	17
188	Hadrianus 5.	1276	*Julii* 10	. . . . . .	0	1	9	1276	*Augusti* 18	*Viterbii*	*in ecclesia Minorum*	0	28
El.	Vicedominus.	1276	*Septemb.* 5.	. . . . . .	0	0	1	1276	*Septemb.* 6	*Viterbii*	*in ecclesia Minorum*	0	0
189	Joannes 21.	1276	*Septemb.* 16	*Septemb.* 20	0	8	1	1277	*Maji* 16	*Viterbii*	*in eccles. Cathedrali*	6	8
190	Nicolaus 3.	1277	* *Novem.* 25	1278 *Jan.* 9	2	8	30	1280	*Augusti* 23	*Suriani*	*Romæ ad S. Petrum*	5	29
191	Martinus 4.	1281	*Februarii* 22	* *Martii* 23	4	1	7	1285	*Martii* 28	*Perusii*	*in eccles. Cathedrali*	0	4
192	Honoriu s4.	1285	*Aprilis* 2	*Maji* 20	2	0	2	1287	*Aprilis* 3	*Romæ*	*ad Aram-cœli er Vat.*	10	8
193	Nicolaus 4.	1288	*Februarii* 22	*Februar.* 25	4	1	24	1292	*Aprilis* 14	*Romæ*	*ad S. Mariam Major.*	26	29
194	Cœlestinus 5.	1294	*Julii* 5	*Augusti* 29	0	5	0	1294	a *Decem.* 12	*in C. Fumon.*	*Aquilæ apud Cœlestinos*	0	11
195	Bonifacius 8.	1294	*Decemb.* 24	1295* *Ja.* 23	8	9	18	1303	*Octobris* 11	*Romæ*	*ad S. Petrum in Vatic.*	0	10
196	Benedictus II.	1303	*Octobr* 22	*Octobr.* 27	0	8	15	1304	*Julii* 6	*Perusii*	*in ecclesia Prædicator.*	10	29
197	Clemens 5.	1305	*Junii* 5	* *Novem.* 14	8	10	16	1314	*Aprilis* 20	*in Roc. Mau.*	*Vzestæ in Collegiata*	27	17
198	Joannes 22.	1316	*Augusti* 7	* *Septem.* 5	18	3	28	1324	*Decemb.* 4	*Avenione*	*in eccles. Cathedrali*	0	15
A	Nicolaus.	1328	*Maji...*	. . . . . .	2	4	...	1330	a *Aug.* 25	*Avenione*	*in ecclesia Minorum*	0	0
199	Benedictus 12.	1334	*Decemb.* 20	1335 *Jan.* 8	7	4	6	1342	*Aprilis* 25	*Avenione*	*in eccles. Cathedrali*	0	11
200	Clemens 6.	1342	*Maji* 7	*Maji* 19	10	6	30	1352	*Decemb.* 6	*Avenione*	*in monast. Casæ Dei*	0	11
201	Innocentius 6.	1352	*Decemb.* 18	*Decemb.* 30	9	8	26	1362	*Septemb.* 12	*Avenione*	*Villa-novæ apud Carth.*	1	18
202	Urbanus 5.	1362	*Octobr.* 31	*Novemb.* 6	8	1	19	1370	*Decemb.* 19	*Massiliæ*	*in eccl Mon. S. Victoris*	0	10
203	Gregorius II.	1370	*Decemb.* 30	1371 *Jan* 5	7	2	27	1378	*Martii* 27	*Romæ*	*in eccl. S. Mariæ novæ*	0	11
204	Urbanus 6.	1378	*Aprilis* 8	*Aprilis* 18	11	6	8	1389	*Octobris* 15	*Romæ*	*ad S. Petrum in Vat.*	0	17
A	Clemens.	1378	*Septemb.* 20	*Octobris* 31	15	11	28	1394	*Septemb.* 16	*Avenione*	*in eccles. Cœlestinorum*	0	11
205	Bonifacius 9.	1389	*Novemb.* 2	*Novemb.* 14	14	11	0	1404	*Octobris* 1	*Romæ*	*ad S. Petrum in Vatic.*	0	15
A	Benedictus.	1394	*Septemb.* 28	*Octobris* 11	28	7	26	1423	*Maji* 23	*Paniscolæ*	*in ecclesia loci Paroch.*	0	0
206	Innocentius 7.	1404	*Octobris* 17	*Novemb.* 2	2	0	21	1406	*Novemb.* 6	*Romæ*	*ad S. Petrum in Vatic.*	0	23
207	Gregorius 12.	1406	*Novemb.* 30	*Decemb.* 5	8	7	5	1415	a *Julii* 4	*Recineti*	*in eccl. Cathedrali*	0	0
208	Alexander 5.	1409	*Junii* 26	*Julii* 7	0	10	8	1410	*Maji* 3	*Bononiæ*	*in ecclesia Minorum*	0	13
209	Joannes 23.	1410	*Maji* 17	*Maji* 25	5	0	15	1415	a *Maji* 31	*Florentiæ*	*in eccles. Cathedrali*	29	10
210	Martinus 5.	1417	*Novemb.* 11	* *Novem.* 21	13	3	10	1531	*Februar.* 20	*Romæ*	*in Basilica Lateranen.*	0	13

SYNOPSIS

CHRONOGRAPHICA ROMAN. PONTIFICUM

secundum novam a die Ele ctionis Epocham, hactenus durantem;

ubi * notat, hujusne, an Coronationis Anniversario innovetur in Bullis annus Pontificatus.

N. ord	Pontificis Nomen.	Electionis An.	Electionis Mens. d.	Coron. Mens. d.	Sedis A	Sedis M	Sedis D	Mortis An.	Mortis Mens. d.	Sepulturæ Locus	Sepulturæ Ecclesia	Vacat. M	Vacat. D
A	Clemens.	1424	Maji 14	1425 Maji 1	4	2	10	1429	a Julii 26	. . . . .	. . . .	0	0
211	Eugenius 4.	1431	Martii 6	* Martii 11	15	11	13	1447	Februar. 18	Romæ	ad S. Petrum in Vatic.	0	15
A	Felix.	1439	Decemb. 17	1440 An. 24	8	7	15	1449	a Aprilis 7	Genevæ	Ripaliæ nunc Taurini	0	0
212	Nicolaus 5.	1447	Martii 6	* Martii 19	8	0	19	1455	Martii 24	Romæ	ad S. Petrum in Vatic.	0	14
213	Calixtus 3.	1455	Aprilis 8	* Aprilis 20	3	3	30	1458	Augusti 6	Romæ	ad S. Petrum in Vatic.	0	12
214	Pius 2.	1458	Augusti 19	* Septemb. 3	5	11	27	1464	Augusti 14	Anconæ	adS Andr. de Valli. ex V.	0	16
215	Paulus 2.	1464	Augusti 31	Septemb. 9	6	10	26	1471	Julii 26	Romæ	ad S. Petrum in Vatic	0	13
216	Sixtus 4.	1471	* Augusti 9	* Augu. 25	13	0	4	1484	Augusti 12	Romæ	ad S. Petrum in Vatic.	0	16
217	Innocentius 8.	1484	* Augusti 29	Septem. 12	7	10	28	1492	Julii 25	Romæ	ad S. Petrum in Vatic.	0	16
218	Alexander 6.	1492	* Augusti 11	Augusti 26	11	0	8	1503	Augusti 18	Romæ	ad S. Petrum in Vatic.	1	3
219	Pius 3.	1503	Septemb. 22	Octobris 8	0	0	27	1503	Octobris 18	Romæ	ad S. And. de Valle ex V.	0	12
220	Julius 2.	1503	Octob. 31	Novemb. 26	9	83	22	1513	Februar. 51	Romæ	in Basilica S. Petri	0	17
221	Leo 10.	1513	* Martii 11	* ejusd. 19	8	8	21	1521	Decemb. 1	Romæ	S. M. ad Minervam	2	14
222	Adrianus 6.	1522	Februarii 16	* Augusti 31	1	6	30	1523	Septem. 14	Romæ	in S. M. de anima Teut.	2	4
223	Clemens 7.	1523	Novemb. 19	ejusdem 26	10	10	7	1534	Septem. 25	Romæ	S. M. ad Minervam	0	16
224	Paulus 3.	1534	* Octob 13	Novemb. 3	15	0	29	1549	Novem. 10	Romæ	in Basilica S. Petri	2	28
225	Julius 3.	1550	Februarii 8	ejusdem 22	5	1	16	1555	Martii 23	Romæ	in Basilica S. Petri	0	16
226	Marcellus 2.	1555	Aprilis 9	ejusdem 10	0	0	22	1555	Aprilis 30	Romæ	in Basilica S. Petri	0	22
227	Paulus 4.	1555	Maji 23	ejusdem 26	4	2	27	1559	August. 18	Romæ	in S. M. ad Mi n ervam	4	7
228	Pius 4.	1559	* Decemb. 26	1560 Jan. 6	5	11	14	1565	Decem. 9	Romæ	in S. M. Angelorum	0	28
229	Pius 5.	1566	* Januarii 7	ejusdem 17	6	3	25	1572	Maji 1	Romæ	ad S. Mar. Majorem	0	11
230	Gregorius 13	1572	* Maji 13	ejusdem 25	13	10	28	1585	April. 10	Romæ	in Basilica S Petri	0	13
231	Sixtus 5.	1585	* Aprilis 24	Maji 1	5	4	4	1590	August. 27	Romæ	ad S. M. Majorem	0	18
232	Urbanus 7.	1590	Septemb. 15	. . . .	0	0	13	1590	Septem. 27	Romæ	in Basilica S. Petri	2	7
233	Gregorius 14.	1590	Decemb. 5	ejusdem 8	0	10	16	1591	Octob. 15	Romæ	in Basilica S. Petri	0	14
234	Innocentius 9.	1591	Octobris 30	Novemb. 3	0	2	0	1591	Decem. 30	Romæ	in Basilica S. Petri	1	0
235	Clemens 8.	1592	* Januarii 30	Februarii 9	13	1	3	1605	Martii 3	Romæ	in Basilica S. Petri	0	29
236	Leo 11.	1605	Aprilis 2	ejusdem 10	0	0	29	1605	April. 27	Romæ	in Basilica S. Petri	0	18
237	Paulus 5.	1605	* Maji 16	ejusdem 29	15	8	13	1621	Januarii 28	Romæ	ad S. M. Majorem	0	18
238	Gregorius 15.	1621	Februarii 9	ejusdem 14	2	4	29	1623	Julii 7	Romæ	in Basilica S. Petri	0	29
239	Urbanus 8.	1623	* Augusti 6	Septemb. 29	20	11	24	1644	Julii 29	Romæ	in Basilica S. Petri	1	16
240	Innocent. 10.	1644	Septemb. 15	* Octob. 4	10	3	4	1655	Januarii 7	Romæ	ad S. Agn. in Agonali	3	0
241	Alexander 7.	1655	* Aprilis 7	ejusdem 18	12	1	16	1667	Maji 20	Romæ	in Basilica S. Petri	0	30
242	Clemens 9.	1667	Junii 20	* ejusd. 26	2	5	20	1669	Decem. 9	Romæ	ad S. M. Majorem	4	1
243	Clemens 10	1670	Aprilis 29	* Maji 11	6	1	24	1676	Junii 22	Romæ	in Basilica S. Petri	1	29
244	Innocent. 11.	1676	Septemb. 21	* Octob. 4					Utinam in annos plurimos.				

PRÆFATIO

De mutatione styli, in hac altera Parte, circa mensuram possessæ et vacantis Sedis.

VIDE PARALIPOMENA.

Notanda mutatio circa successionem Pontificum,

Nihil adeo in humanis constans est ac firmum, quod non aliquam subinde patiatur mutationem; idque non solum in politico et ab hominibus instituto regimine, sed etiam ecclesiastico experimur. Siquidem etiam hoc, licet a Christo Dei filio ordinatum, pro varietate tamen temporum aliquam formæ suæ varietatem accepit, circa ipsos ejus Vicarios, manente tamen indivulsa semper Capitis supremi unitate. Etenim initio nascentis Ecclesiæ, primus Romanus Pontifex Petrus *non incongruum, imo necessarium duxit, plures pro sola urbe Roma consecrare* Episcopos; *qui ipso vivente, sed ad prædicationem Evangelii diutius abfuturo, Episcopalia obirent munia intra extraque Urbem, mortuo autem sibi succederent, accedente tamen novo Cleri Romani populique consensu. Non transiit quidem ad posteros exemplum plures simul ejusmodi* Episcopos *consecrandi: quamdiu tamen Gentilium Imperatorum persecutionibus pressa Ecclesia, periclitabatur quotidie de subita orbitate incurrenda, per sui Pastoris captivitatem mortemve; tamdiu, sicuti*

qui tempore persecutionis prius fere ordinati Episcopi Vicarii,

B *vidimus, duravit consuetudo, unum saltem* Episcopum Vicarium *mature ordinandi in spem successionis: et quoties id neglectum fuit, diutius absque Pontifice Ecclesia fuit; deficientibus qui* Electum *consecrarent externis Episcopis. Tanti autem fiebat Episcopalis illa Ordinatio, licet non conjuncta cum suprema potestate, ut Auctores primi vetustissimique Catalogi, ab ejus die, non autem a die initi supremi Pontificatus, numerandos putaverint annos, menses, ac dies, quibus eorum quisque desit.*

postea non nisi defuncto priore electi,

2 *Sublatis persecutoribus facta sui juris Ecclesia, creandorum* Vicariorum *istiusmodi usum, jam minime necessarium, abolevit, quo liberior electio foret. Et quamquam subinde sic* Electo *primas deferebat, etiam antequam ordinaretur, in Ecclesiasticis negotiis, sicut in* S. Gregorio Magno *aliisque nonnullis fecit extraordinaria aliqua de causa;* Pontificem *tamen non credebat se habere, prius quam ille ordinatus esset* Episcopus. *Et hunc secuti stylum hactenus, quantumcumque diu ante* Electum, *non adnumeravimus Pontificibus, priusquam ordinaretur: itaque ab horum numero exclusimus* Stephanum *illum, qui* Electus *post* Zachariam, *tertio post die necdum consecratus obiit; noluimusque cum Baronio ejusdem nominis suffectum mox alterum vocare* Stephanum Tertium, *sed* Secundum, *uti omnis retro antiquitas fecerat. In confiniis porro quinti sextique seculi, iidem Barbari, qui Imperium Romanum in Occidente conculcaverant, etiam Ecclesiasticam libertatem violarunt, auctore Odoacro Rege; quia hic* Confirmationem *factæ a Clero* Electionis *sibi posterisque Regibus arrogavit. Ac primo quidem ad sui* Electi *Ordinationem procedebant Romani, deinde offerebant Regi confirmandum quod fecerant, ita ut rursum prius viderentur* Episcopi, *quam* Pontifices *esse: sed cum semel iterumque, duobus simul sub contentione electis ordinatisque, schisma conflatum in Ecclesia fuisset; utiliter constitutum est, ut Ordinatio differretur, donec Rex causam cognovisset. Hac occasione habere cœpimus* Interpontificia *longiora, maxime cum* Decretum confirmatorium *expectandum erat Constantinopoli: quod deinde jus, a Constantinopolitanis remissum, denuo arripuerunt Imperatores Occidentales post* Carolum Magnum; *et rursus antiquatum renovavit* Ottho Primus.

C

nec absque consensu Regio soliti ordinari.

3 *Denique mortuo* Henrico III, *et filio* Henrico IV *per Antipapæ suscitationem scindente Ecclesiam, ne illo extra communionem piorum facto, certoque non agnoscere quemcumque pars sana elegisset S. Petri successorem legitimum, ipsa vero orthodoxoque Capite careret; asseruit sese in libertatem, cœpitque simul eligere, simul creare* Pontifices; *ab eoque die æstimare, quanto quisque tempore sederit, et (quod consequens) quanto post cujusque obitum tempore* Sedes Pontificia *vacaverit. Quod cum Auctores tum* Catalogorum *tum* Epitaphiorum Pontificiorum *secutos inveniamus, congruum censemus, iisdem nostram quoque aptari* Chronologiam, *Ideo qui antea veteri phrasi constanter diximus, quanto tempore* cessavit Episcopatus, *posthac utemur phrasi nova, dicemusque quamdiu* vacavit Sedes. *Cum enim ante* ordinationem Episcopalem *nemo vere ac proprie sit* Episcopus, *isto* jurisdictionem Episcopalem *exerceat, merito censetur* cessare Episcopatus, *quoad ordinatus fuerit is qui* Electus *erat. Et hoc secuti videntur* Pontifices *multi, quos invenimus, non obstante novo illo usu, diem* Ordinationis *suæ præ die* Electionis *pro suo* Natali *habuisse, eoque solitos transitum facere ab* anno Pontificatus, primo *v. g. ad* secundum, *uti ex eorum Registris docebimus.* E

Hic consensus postquam requiri desiit,

cœpit initium Pontificatus nominari a die Electionis.

4 *Novi porro, quem dixi, styli initium aliquod invenio in MS. nostro, jam inde a morte* Stephani IX, *quem inconsulto Rege electum* II *die Augusti et postridie ordinatum, ac* XXIX *Martii mortuum, sedisse dicit MS. nostrum* Menses VII, dies VIII, *utrique ipsum diem Electionis adnumerando.* Alexandrum II *postea, sub quo cœpit Ecclesiæ Henricus IV rebellare, dicit sedisse* annos XI, menses VI, dies XXII: *qui tamen haberi nequeunt incipiendo a die* Coronationis, *factæ in Dominica XXX Septembris, cum ipse obierit XIX Aprilis; nisi electum seu potius creatum dicamus die XXIX dicti mensis, ab indeque exordiamur ejus* Pontificatum. *Similiter et* Alexandri *successor* Gregorius VII, *creatus XXIII Aprilis, licet primum ordinatus XXX Junii et mortuus XXV Maji, sedisse tamen dicitur* annos XII, menses I, dies III, *aut potius* IV, *cui ab* Ordinatione *incipiendo solum dandi fuissent* anni XI, menses XI, dies XXVI. *Post hunc* Victor II, *multo quidem citius electus fuit quam ordinatus: sed quia electioni suæ toto fere anno assentiri distulit, non potuit* Pontificatus *ejus inchoari nisi a die quo consentiens ordinatus fuit. Idem vero fuit electi et in sedem locati* Urbani II *dies: sed Terracinæ res acta est, adeoque absque ceremoniis, in plena perfectaque Pontificis installatione solitis usurpari. Has autem servatas invenimus quidem in* Paschali II, *die* XIII *Augusti in Sabbatho, sed mox altero* die *eoque hebdomadæ* primo, *id est Dominico, secuta* Ordinatio *fuit, ut non sit operæ pretium unius diei causa quidquam mutare.* F

primum inconstanter,

5 *Ast in* Paschalis II *successore* Gelasio *etiam* II *discrimen notabile, inter diem* Electionis Coronationisque, *conjunctum cum evidenti auctoritate Epitaphii,* Pontificatus *spatium metientis a die* Electionis, *novum stylum suadet in usum adducere. Etenim in* Epitaphio, *infra integre dando, expresse legitur, quod*

— Rapuit mors atra virum, cum Pontificatus
Vix ageret primum Pastor venerabilis annum:

cui scilicet adhuc bina dies restabat, *ut plenus haberetur. Creatus nempe* XXXI *Januarii unius, obiit* XXIX *Januarii alterius. Quod si ejus* Pontificatus *æstimandus esset a die* Ordinationis *factæ* XXIV *Februarii, non solum* bina dies, *sed mensis fere totus, integritati unius anni defuissent. Secundum priorem ergo calculum dicitur*

postea constantius.

A *citur* Gelasius *tum in nostro MS. tum passim ab aliis, sedisse* annum 1.

6 *Ea porro, quam nunc explicui styli post hac tenendi mutatio, occasionem mihi dedit partiendi hic operis; quod, ante quartum tomum* Maji *ponendum, grandius jam evaserat, quam ut consistere totum com-* D *mode posset in illius limine, quamvis is esset tribus diebus absolvendus. Neque eam divisionem puto improbabis, quando consideraveris dissimili nonnihil forma a priori procedere ipsam* Chronographicam, *quæ præcessit,* Synopsim. *Nunc suam Bibliopegus Instructionem accipiat.*

INSTRUCTIO BIBLIOPEGI

circa ordinem Tabularum Partis secundæ.

163 Gelasius II	*Pag.* 14	203 Gregorius XI	*Pag.* 94	
164 Callistus II		204 Urbanus VI		
165 Honorius II		205 Bonifacius IX		
166 Innocentius II		206 Innocentius VII		
167 Cœlestinus II	20	207 Gregorius XII	108	
168 Lucius II		208 Alexander V		
169 Eugenius III		209 Joannes XXIII		
B 170 Anastasius IV		210 Martinus V		E
171 Hadrianus IV	24	211 Eugenius IV	118	
172 Alexander VIII		212 Nicolaus V		
173 Lucius III		213 Calixtus III		
174 Urbanus III		214 Pius II		
175 Gregorius VIII	30	215 Paulus II	134	
176 Clemens III		216 Sixtus IV		
177 Cœlestinus III		217 Innocentius VIII		
178 Innocentius III		218 Alexander VI		
179 Honorius III	36	219 Pius III	146	
180 Gregorius IX		220 Julius II		
181 Cœlestinus IV		221 Leo X		
182 Innocentius IV		222 Adrianus VI		
183 Alexander IV	48	223 Clemens VII	156	
184 Urbanus IV		224 Paulus III		
185 Clemens IV		225 Julius III		
186 Gregorius X		226 Marcellus II		
187 Innocentius V	56	227 Paulus IV	158	
188 Hadrianus V		228 Pius IV		
189 Joannes XXI		229 Pius V		
190 Nicolaus IV		230 Gregorius XIII		
191 Martinus IV	60	231 Sixtus V	160	
192 Honorius IV		232 Urbanus VII		
C 193 Nicolaus IV		233 Gregorius XIV		F
194 Cœlestinus V		234 Innocentius IX		
195 Bonifacius VIII	68	235 Clemens VIII	161	
196 Benedictus XI		236 Leo XI		
197 Clemens V		237 Paulus V		
198 Joannes XXII		238 Gregorius XV		
199 Benedictus XII	86	239 Urbanus VIII	162	
200 Clemens VI		240 Innocentius X		
201 Innocentius VI		241 Alexander VII		
202 Urbanus V		242 Clemens IX		

243 Clemens X — 244 Innocentius XI. 162

GELA-

CLXIII GELASIUS II

GELASIUS, natione Campanus, antea Joannes Cajetanus, S. R. E. Archidiaconus anno MCXVIII, imperantibus Henrico V et Joanne Comneno, XXXI Januarii creatus Romæ, et XXIV Februarii ordinatus Cajetæ, sedit menses XI, dies XXIX; defunctus Cluniaci XXIX Januarii anno MCXIX, ibique sepultus : et vacavit Sedes dies V.

Ab. an. 1118 ad 19, m. 11, d 29.

Ratio temporis.

Diem mortis habemus ex Chronico Beneventano auctoris coævi, scilicet IV Kal. Februarii : *cumque in Epitaphio mox dando dicatur* bina *duntaxat* dies *defuisse integro Pontificatus ejus anno, consequens fit electum fuisse ultimo Januarii præcedentis anni. Denique quia Vitæ auctor, præsens vidensque, ordinatum dicit* infra Kalendas Martias, *quæ anno isto occupabant Feriam* V ; *intelligo eam ceremoniam factam Dominica præcedenti, id est* XXIV *Februarii, eademque S. Matthiæ Apostolo sacra.*

B 2 *Ex Chronico Cluniacensi habemus, quod* Gelasius *Papa Cluniaci sepultus sit*, inter Crucem et altare, quod post crucem magnæ basilicæ *est. Ejus hoc Epitaphium, veluti ex eodem chronico acceptum, recitat Oldoinus noster hisce verbis.* D. O. M. Gelasius II Pontifex maximus, Henrici IV Imperatoris, clades plurimas Italiæ inferentis, et Mauritium Bracharensem Pontificem esse contendentis, furorem timens, in Galliam cum meliori S. R. E. Cardinalium parte ad Ludovicum VI fugiens, cum Plagoniam appulisset, valetudinarius ex pleuriti factus, properante illi obviam Ludovico, Cluniaci moritur. et ibidem hoc in loco sepelitur, circa annum Christi MCXIX, et Pontificatus sui primo : cui mox Guido, Viennensis Antistes, Burgundiorum Ducis filius, in Pontificem Romanum, sub Callisti II nomine, a sacro Cardinalium cœtu, suffectus est.

Epitaphium recens,

3 *Sed Epitaphium hoc novæ prorsus compositionis neque hoc seculo antiquioris esse, nemo non videt. Pluris igitur faciendum, quod ibidem fortassis antiquitus legebatur, et etiamnum habetur sub nomine auctoris Petri Pictaviensis monachi, hoc tenore.*

antiquum aliud,

Vir gravis et sapiens actu verboque, Joannes ;
Cum prius ex Monacho pro multa strenuitate
Archilevita foret et Cancellarius urbis :
C Præsule Paschali meritis ad sidera rapto,
Promeruit tandem sacram conscendere Sedem,
Dignus post primum *GELASIVS* esse *SECVNDVS*.
Sed quia Rege fuit non præcipiente levatus,
Horrendum fremuit Princeps : et filia dulcis,
More suo, profugum suscepit Gallia Patrem.
Si licuisset ei (pro certo credo) sub ipso
Virtus, et pietas, et honestas cresceret omnis,
Et pax Ecclesiæ toto floreret in orbe.
Jam rapuit mors atra virum, cum Pontificatus
Vix ageret primum Pastor venerabilis annum.
Bina dies jam restabat, cum Cluniacensi
Dormiit in proprio Romani juris asylo.
Hic igitur positus, dilectos inter alumnos,
Cum Patribus sanctis requiescit : et optat, ut orbis
Conditor et Judex veniat quandoque potenter,
Et cineres lapsos sub pristina membra reformet.
Felix inde nimis semper, Cluniace, manebis,
Quod Pater orbis Apostolicus, summusque Sacerdos
Ecclesiæ, Matrisque tuæ specialis, apud te
Transiit ad Superos, in te requiescit humatus.
Nec minus hinc etiam felicem credimus illum,
Cui dedit ipse pius magno pro munere Christus,
Ut monachi monachum patrem quoque pignora cara
Jugiter aspicerent, lacrymisque rigando sepulcrum,
Sacris in precibus specialem semper haberent.

4 *Miror porro, quomodo Martinus Polonus et Wernerus Rollevink* Gelasio *adscripserint*, annos II, dies V; *Gotfridus Viterbiensis*, annum I, dies VI ; *Stella*, annum I, menses V. *Vitam illius accurate descripsit prælaudatus Pandulfus, Hugonis de Alatro, Cardinalis Presbyteri SS. Apostolorum nepos, tunc apud Pontificem vivens, et omnibus præsens : quam Baronius quidem pene integram Annalibus suis inseruit, sed (prout Annalium ratio exigebat) sæpius interrumpere debuit, quare operæ pretium censui eam continua serie hic integram dare ex nostro MS.* E

VITA

A Pandulfo Aletrino familiari composita.

Gelasius, qui et Joannes, natione Gajetanus, sedit anno uno. Hic a nobilibus juxta seculi dignitatem parentibus feliciter educatus, litterarum studiis pura mentis intentione est traditus : in quo parvo satis in tempore quæque sunt puerorum addiscens, ultra coævos suos omnia memoriæ commendavit. Hinc a sanctæ recordationis D. OderisioAbbate petitus ad serviendum inibi, tamquam in monasteriorum omnium capite ac principio, est assignatus, devote, et devotius a jam dicto Abbate susceptus, ac cum non paucis aliis regulariter conversatus. Ubi viris ad omnia peritissimis, quorum in monasterio non parva copia inerat, ad liberales artes addiscendas adjunctus; et ipsas, præ omnibus fere aliis diversarum regionum præclaræ indolis pueris, artes in brevi, et monasticum ordinem plene addiscit; et per aliquantum tempus in monasterio Patris Benedicti sanctissimi irreprehensibiliter conversari curavit. Hoc tempore Romana Ecclesia non modicum consuetis tergiversationibus fatigata, fluctu plurimo laborabat. Siquidem Guilbertus quidam, olim Ravennatium dictus Archiepiscopus, homo litteratus et nobilis, et qui Deo forsitan placuisset nisi hoc piaculum fieret, ab Imperatore Teutonico Henrico Majore, contra Papam Gregorium, in ipsa Petri Cathedra et violenta est intrusione locatus, et non parvis temporibus tyrannice incubavit : qui præter innumera prava quæ gessit, quamdam suæ fæcis plantam adeo temerariam et sub vulpe quodammodo latentem reliquit, ut totus mundus hodie ejus poma mortifera mandere cogatur. Destruat illam ergo Omnipotens : de quo attamen invasore in gestis Papæ Paschalis est aliquatenus præhabitum.

In Casino educatus institutusque,

et monachus factus tempore schismatis Guibertini, F

2 In diebus illis, non (sicut credo) absque Spiritus consolatoris oraculo Fr. Joannes Gajetanus, jam adolescens, monachus Casinensis, ab omni simul Catholica Ecclesia et Urbano Papa, qui præerat, in tantarum perturbationum auxilium ac consilium partemque solicitudinis est evocatus ; ut sic tandem aliquando in summæ plenitudinem potestatis, divina suffragante clementia, prout manifestabunt sequentia, levaretur. Gratia sit B. Petro, Apo-

Urbano 2, adhuc Episcopo Portuensi carus,

A Apostolo Jesu Christi, qui tam probum juvenem, in primis quidem filium, sibique dignum postea adoptavit Vicarium. Ecce Dominus Urbanus, primum Ostiensis Episcopus, postea Papa Romanus (qui, veluti jam dictum est, Joannem Gajetanum accivit) irruente persecutione Alamannica in tantum miseriarum per Gibertum est adstrictus, quod, prætermissis aliis, a quondam famosissimo viro atque illustri Petro Leonis in insula Lycaonia, inter duos egregii Tiberis pontes, vix ab inimicorum insidiis sustentatus, matronarum Romanarum et aliquando mulierculanum pauperum eleemosynis regebatur. Tunc Papa litteratissimus et facundus Fr. Joannem, virum utique sapientem ac providum sentiens, ordinavit, admovit [Curiæ], suumque Cancellarium ex intima deliberatione instituit; ut per eloquentiam sibi a Domino traditam, antiqui leporis et eloquentiæ stylum, in Sede Apostolica jam pene omnem deperditum, sancto dictante Spiritu, Joannes Dei gratia reformaret; ac Leoninum cursum lucida velocitate reduceret.

GELASIUS II. ejusdem dein Papæ Cancellarius,

3 Decedente itaque Papa de hac vita, successit illi Pascalis: cui Cancellarius ipse individua semper in infinitis adversitatibus caritate cohæsit, ejusque B senectutis baculus in omnibus et per omnia perduravit. A quo sane Pontifice, inter alia sancta quæ fecit, Gregorium de Ciccano, Aldonem de Ferentino, Petrum Pisanum, Chrysogonum et Hugonem Pisanos, Hugonem de Alatro, Crescentium atque Dominum Saxonem de Anagnia, Gregorium Gajetanum, Scriptores suos omnes ac Capellanos, Presbyteros, Diaconos et Cardinales, cum non paucis aliis, in his et Ordinibus minimis, fecit certis temporibus promoveri. Romanos omnes Clericos, majores atque minores, Abbates et Abbatissas, sanctimoniales et Monachos, omnesque insimul pauperes et dulcibus refovebat sermonibus, et necessaria corporis, ipsis et multis aliis, de his quæ honeste acquirere poterat, ministrare studebat. Quanta vero in captivitate Teutonica, ab impio compatre suo Henrico tyranno pertulerit; qualiter eidem pater viduarum et orphanorum, nervo constrictus, in faciem ipsam restiterit, ex benefactis aliis quilibet studiosus advertat; cumque Petrum alterum contra novum Simonem nominet. Diaconiam Romæ, quam S. Mariam in Cosmedin vulgariter nuncupant, sibi Cardinali Diacono a D. Paschali commissam, [quomodo] in auro vel argento, in libris C seu paramentis, in domibus innumeris, in fundis atque casalibus, in religione præcipue, in quantum Roma patitur, super omnes alias maltaverit, requirenti sagaciter luce clarius enitescet. Casinensi cœnobio, tum ob B. P. Benedicti ecclesiam et meritam reverentiam, tum quia in ipso monasticæ religionis habitum sumpserat, conversionis suæ primordia reducens ad animum, sanctamque vitam Patrum inibi Domino servientium sedula mentis cogitatione pertractans, non tantum in his quæ ad Deum pertinent irremissus gubernare; verum etiam extra, contra repugnantes insidias malignantium, turrim inexpugnabilem semetipsum exponere omni conamine et omni nisu curabat.

ac postea etiam Pascali 2

egregiorum operum et laborum socius,

4 Interim autem Paschali Papa defuncto, Venerabilis Pater D. Petrus Portuensis Episcopus, qui Primatum post Papam per longa jamdiutius tempora detinuerat: cumque eo omnes Presbyteri ac Diaconi et Cardinales, de eligendo Pontifice et in communi communiter et singulariter singuli pertractare cœperunt de D. Cancellario, in monasterio Casinensi commanenti. De his sic gestis modis omnibus inscio nuntius comparuit, qui Cancellarium ipsum, juxta quod acceperat in mandatis, ad Cardinales Romam cum omni faceret celeritate redire. Quid mora? Tristis Fr. Joannes, mortemque tanti Patris voce D porrectiori rememoratus, prout erat obedientiæ filius, paruit, mulam ascendit, maturatoque itinere Urbem intravit, Fratres ac Filios commonuit, adjuravit. In crastinum vero, secundum quod condixerant, [convenerunt] Honorabilis Pater D. Portuensis, Centius Sabinensis, Vitalis Albanensis, Lambertus Ostiensis Episcopi, Diviso S. Martini, Bonifacius S. Marci, Desiderius S. Praxedis, Petrus Pisanus S. Susannæ, Joannes de * Crema S. Chrysogoni, Saxo de Anagnia S. Stephani in Cœlio monte, Amicus S. Crucis, Sigizo S. Sixti, Amicus SS. Nerei et Achillei, * Joannes S. Cæciliæ, Deusdedit S. Laurentii in Damaso, Anastasius S. Clementis, Ranerius SS. Marcellini et Petri, Benedictus S. Petri ad vincula, Chunradus S. Pudentianæ, N. SS. Joannis et Pauli, Theobaldus S. Anastasiæ, * Guirardus S. Priscæ, Guido S. Balbinæ, Gregorius S. Laurentii in Lucina, et sex alii Presbyteri Cardinales (nam Hugo de Alatro, Presbyter Cardinalis vigesimus * octavus, arcem Circæam pro Papa Paschali tenuerat, qui paulo post rediit) item Gregorius S. Eustachii, qui et Abbas S. Andreæ; Oderisius * Sangretanus S. Agathæ, qui E postea Abbas Casinensis est effectus; Roscemannus S. Georgii; Henricus S. Theodori, qui et Mazariensis Decanus; Aldus SS. Sergii et Bacchi, Petrus Leonis SS. Cosmæ et Damiani, Comes S. Mariæ in Aquiro, Chrysogonus. S. Nicolai in Carcere Tulliano, Stephanus S. Luciæ de Silice, Gregorius S. Angeli et octo alii Diaconi Cardinales; Nicolaus Primicerius cum schola Cantorum, Subdiaconi Palatii omnes, Archiepiscopi complures, sed et alii minoris Ordinis Clerici multi, Romani de Senatoribus ac Consulibus aliqui, præter familiam nostram.

eo mortuo accersitur ad electionem,

* *Bar.* Donnizo.
* *Bar.* de Cervia
* *Bar.* I.
* *Bar.* Gerardus,
* *imo* septimus *nisi excidit aliquis.*
* *Ciacc* de Sangro B. Sacristanus,

omnibus in Palladio ad eam convenientibus,

5 Hi omnes, vitantes scandalum, quod in hujusmodi electionibus pro peccatis nostris accidere (etsi secus, sicut postea probavit eventus, ac sint omnes rati, provenerit) credentes locum tutissimum, veluti qui Curiæ [vix] cedit, in monasterio quodam quod Palladium dicitur, infra Domos Leonis et Centii Frajapane pariter convenerunt, ut juxta scita Canonum de electione tractarent. In quo loco videlicet, post disceptationem diutinam ac voluntates diversas, nunc hæc nunc illa petentes, tandem aliquando communicato consilio, illo etiam mediante qui fecit utraquê unum, pari voto ac desiderio in hoc unum unanimiter concordarunt, ut D. Joannem Cancellarium in Papam eligerent et haberent. Nec F mora: captus ab omnibus, laudatur ab omnibus, approbatur nec non et ab Episcopis: quorum prorsus nulla est alia in electione Romani Pontificis potestas, nisi approbandi vel contra, et ad communem omnium, Cardinalium primum [deinde] et aliorum petitionem Electo manus solummodo imponendi. Sic invitus ac renitens D. Joannes Gajetanus hodie est in Papam, ut Gelasius, Spiritus sancti gratia mediante, electus, et ab omnibus communiter in summa Sede locatus, cunctis Dei magnalia collaudantibus.

invitus eligitur;

6 Hoc audiens, inimicus pacis atque turbator, præfatus Centius Frajapane, more draconis immanissimi sibilans, et ab imis pectoribus trahens longa suspiria, accinctus tetro gladio, sine mora cucurrit, valvas ac fores contregit, ecclesiam furibundus introiit: inde custode remoto Papam per gulam accepit, distraxit, pugnis calcibusque percussit, et tamquam brutum animal intra limen ecclesiæ acriter calcaribus cruentavit; et latro tantum Dominum per capillos et brachia, Jesu bono interim dormiente, detraxit, ad domum usque deduxit, inibi catenavit et clausit. Tunc præfati Episcopi, Cardinales omnes ac Clerici, et multi de populo qui convenerant, ab apparitoribus Centii modo simili vin-

superveniente Centio tractus in vincula,

A vinciuntur, de caballis ac mulis capite verso præcipitantur, exspoliantur et inauditis undique miseriis affliguntur, donec aliqui semivivi ad domum tandem propriam remearunt. Malo suo venit, qui fugere non potuit. Facta autem hac voce convenit multitudo Romana, Petrus Præfectus urbis, Petrus Leonis cum suis, Stephanus Normannus cum suis, Stephanus de Petro cum suis, Stephanus de Theobaldo cum suis, Stephanus de Berizone cum suis, Stephanus Quatrale cum suis, * Bucca Pecorini cum suis, Bonesci cum suis Berizasi cum suis; Regiones XII Romanæ civitatis, Transtiberini et Insulani, arma arripiunt, cum ingenti strepitu Capitolium scandunt, nuntios ad Frajapanes iterato remandant. Papam captum repetunt. Nil moræ territi Frajapanes, præsertim Dominus Leo, impietate subdola pius, Papam illico reddidit, pedes ejus amplexans clamat irremissius, Domine miserere: et sic peccatis nimius exigentibus, ut iterum Ecclesiam elatis cornibus ventilaret, evasit.

accursu procerum ac populi liberatur,

* *alias* Buccaporcina

7 Tunc sanctus Papa levatur, niveum ascendit equum; coronatur, et tota civitas coronatur: per viam sacram gradiens Lateranum ascendit, bannis insignibusque aliis eum præcedentibus pari- B ter et sequentibus, juxta Romanum ritum moremque. Sedit itaque Papa, sicut videbatur, in pace: frequentabant eum Comites et Barones: et qui pro responsis aliquibus veniebant, recipiebantur benigne; et, donec finito negotio pro quo cuncti convenerant accepta benedictione redirent, tamquam a patre filii benigne per omnia tractabantur: itaque Curia tota in pace habebat omnia, quæ per Dei gratiam possidebat. Rediere omnes illinc atque istinc extra Urbem morantes: rediit inter alios Hugo magnus ac nimium honorabilis a Circæa arce, quam ei, ob rabiem Teutonicam iterum præcavendam, ad omnia providus quondam Pascalis Papa homini nobili et illustri noviter commendaverat: quamquam Papa novus (quod utinam non fecisset! nam paulo post ultra modum pœnituit) reddi Terracinensibus per nuntios apicesque mandavit.

et inducitur in Palatium:

8 Omnibus igitur undique congregatis, conferebatur ab omnibus, quando certis temporibus Papa et promoveri pariter et consecrari deberet: equidem Diaconus, non Presbyter erat. Sed antiquus hostis, ceu fecit olim in cœlo, pacem * tantum in longum nulla durare penitus ratione permisit. Nam dum hæc agerentur, quidam intempestæ noctis silentio C ad dictum D. Hugonem Cardinalem directus est (ab uno videlicet, cui exinde non parva copia inerat, amicorum), qui et Henricum, dictum Imperatorem Romanum, armatum contra Papam in S. Petri Porticum diceret adventasse. Quid morer? nec opus est. Papa per Cardinalem prescivit: et (sicut, jam pene senio et infirmitate confectus, fugere tam repente non poterat) manibus adducitur famulorum: et sic caballo subvectus, ad domum Bulgamini nocte ipsa confugiens, latuit.

jamque ordinandus, superveniente Henrico,

9 Fugimus et omnes cum eo. Mane autem facto turbati omnes atque stupefacti (quia nec tute remanere in Urbe, neque per terram, via undique spinis septa, fugere poteramus) fuit nempe consilium ut fugam caperemus per mare, quod et factum est: siquidem flumen Tiberim maturato intravimus, et per galeas duas ad portum usque descendimus. Cœlum et terra et mare ubique, et pene omnia quæ in eis sunt, adversum nos conjurarunt: nam cœlum gravem pluviam, grandines et tonitrua, coruscationes ac fulgura frequentabat: mare ac Tiberis tam duris tempestatibus Petri Vicario rebellabant, ut vix in portu vivi remanere possemus, nedum mare intrare. Sæva insuper jam per ripam Alamanorum barbaries tela contra nos mixto toxico jaciebant: minitabantur etiam nos infra aquas natantes * pinnaci igne D cremare, nisi Papam et nos in eorum manibus redderemus: et, credo, capti essemus, si nox et ira fulminis illos non impedisset. Quid ad hæc, quid miserrimi facerent? Ceperunt, imo cepit D. Hugo Cardinalis et Presbyter Papam nostrum in collo, et ad castrum S. Pauli Ardeam de nocte sic portavit. Die vero altero in aurora rediere Teutonici, prædam de nobis facere gestientes. Juratum est eis tandem quia Papa fugisset, et, Deo tibi gratias, recesserunt a nobis.

ægre evadit cum suis per mare,

GELASIUS II.

* *an* piceo ?

10 Interim retentavimus si mare adhuc valeremus intrare: Papam de nocte reduximus, cum eo non sine periculo marinos fluctus attigimus, et die tertio ripæ Terracinensi vivi vix applicuimus, et in quarto portum Gajetanum intravimus: ubi ab illis hominibus nimis honorifice et suscepti fuimus et benigne tractati. Discurrit fama per terram et per vicinias illas. Convenerunt Archiepiscopi, Sennes Capuanus, Landulfus Beneventanus, Alfanus Salernitanus, Maximus Neapolitanus, Riso Barisanus, Hubaldus Tranensis, Bajalardus Brundisinus, et quam plures alii de Apulia et Calabria, cum Guiliermo Trojano et diversarum regionum Episcopis, Gibaldus Abbas Casinensis, et Sigenulfus de Caveis E cum Abbatibus aliis. In præsentia quorum idem Dominus Papa, per manus Lamberti Ostiensis, Petri Portuensis, Vitalis Albanensis Episcoporum, cooperantibus Archiepiscopis et Episcopis multis, assistentibus aliis viris religiosis, et cum eis Guillermo Duce Apuliæ, Roberto Principe Capuano, Roberto de Aquila, aliisque Baronibus pluribus, qui tunc ei omnes fidelitatem fecerunt, existente Clero ac populo in fin[...]to, sancto dictante Spiritu, et effectus est Presbyter, et in Papam Gelasium infra Kalendas Martii consecratus: ubi Petrum Rufum Diaconum Cardinalem, Baronem Subdiaconum, et me Pandulfum Hostiarium (qui hæc scripsi) in Lectorem et Exorcistam promovit, et plures alios in minoribus gradibus ordinavit: Lætum nomine, Verulanum Episcopum, a D. Pascale Papa factum atque depositum, suæ dignitati restituit; Chrysogonum Diaconum, Cancellarium fecit: ibique per totam Quadragesimam demorantes, festivitatem Paschalem Capuæ solenniter celebravimus.

Terracinam:

ubi solemniter ordinatus,

ipse Ordines varios confert:

11 Nobis vero sic jam quomodolibet respirantibus, supervenere qui dicerent, quod Gajetæ per susurrum primum senseramus, Henricum illum barbarum, quemdam Mauritium nomine Bracharensem F Episcopum, quasi novum simulacrum, in loco Papæ struxisse: et sic illum intrusum Papam suum Gregorium nominasse. Ecce de recidivo vulnere recidimus in typum antiquum. Addidit nuntius inde, quod castrum prope Turriculam, a Fratribus S. Andreæ detentum, idem barbarus obsideret. Resumpsit Papa vires: Duci Guillermo ac Principi Capuano Roberto aliisque Baronibus dedit firmiter in mandatis, ut omnes contra barbarum arma cito pararent. Dixit, et factum est. Paratur Papa ad reditum: redeunt Barones cum eo. Inde ad S. Germanum, videlicet Casinense cœnobium, devenimus: ubi Guilermum Ducem per dies aliquot expectavimus. Interim Lando Dominus de Turricula, Oddo, Coctus ac Gisolphus fratres ejus cum eo, acriter cum Rege pugnabant: faciunt contra machinas, vimina balistas et arcus. Ibi primum rete contra petrarias ab astuto illo tyranno, ad turres operiendas, damnum plurimorum et proficuum multis ingenium, exquisitum et inventum est. Ibi, mirabile dictu! canis, fidele animal, armiso cuidam ipsorum Dominorum Castellulo, * breves suspensas a collo, modo Turriculam intrans, modo de eadem ad Runcum festinato regrediens, alternatim illis Dominis,

intelligit Romæ creatum Antipapam,

et castrum Turriculæ obsessum,

* *An* Arnico.. Castellano.

GELASIUS II.

A nis, extrema multotiens quæcumque sibi dictaverant utens quodammodo ratione, fideliter quotidie reportabat.

Digresso deinde Henrico Romam clam redit :

12 Venit Dux ad Papam interea : tum cœperunt reditum maturare Quod Henricus persentiens, infecto negotio ab Castello remotus est, et via ipsa qua venerat, irato sibi Domino, Alamaniam rediit, idolo quod plasmaverat in urbe relicto. Tunc Papa vellet multum, quam reddi nimis inconsulto præcepit, Circæam arcem habere. Igitur Dux et Princeps cum Baronibus rediere : Papa in propria, scilicet in Campaniam, veniente, sui eum non sine pretio receperent : et ita pedetentim, magis peregrini quam domini, Romam, sicut Deus novit, intravimus. Latuit Dominus Papa, melius quam hospitatus est in ecclesiola quadam, quæ S. Mariæ in Secundo cereo dicitur, inter domos illustrium virorum Stephani Normanni, Panduli fratris ejus, et Petri Latronis Corsorum : ibique de imminentibus periculis, præsertim de intrusione Burdini, cum tota scilicet Ecclesia diligentius conferebat. Cui quidam de Cardinalibus, Desiderius S. Praxedis, prope etenim erat festivitas (quod utinam non cogitasset !) ad cantandum in ipsamet ecclesia Missam simpliciter

ubi temere se exponens ad festum S. Praxedis,

B eum quodam vespere invitavit, sed nimium simplicius a Papa est concessum. Die autem crastina, etsi displicuerit multis, quia ecclesia esset in fortiis Frajapanum ; freti tamen Stephani Normanni et Crescentii Gajetani, ejusdem Papæ nepotis, antiquis strenuitatibus, itum est et cantatum.

denuo invaditur :

13 Necdum adhuc celebratis Officiis, ecce cum non parva manu militum et peditum et aliorum procacium impii Frajapanes apparent, irruunt, lapides et spicula mittunt, nostros affligunt, multi pauculos atterunt. Resistit miles Normannus et Crescentius gloriosus cum eo : resistunt undique nostri. Jacula mandata remandant, ensis atteritur ense, lancea retusa retunditur ;

Hinc pedites, illinc miles cadit undique stratis ;
Undique pugna gravis. Papam cupit iste tenere,
Iste tuetur eum ; miles utrimque cadit.

Turba ruunt, pedites saliunt muros, capiuntur ex nostris aliqui, non tamen eximii. O quantus luctus omnium ! quanta præcipue lamenta matronarum ! quæ Papam solum, tanquam scurram, per campos, sacris pro parte vestibus restitutum, quantum equus poterat, fugientem viderunt. Hunc Crucifer sequitur : cecidit : muliercula quem tunc invenit, abs-

C condit, sonipedem Crucemque recondit, et in sero reduxit.

et fuga elapsus,

14 Jam quota parte diei acriter est ab utrisque pugnatum ! Cum Stephanus Normannus crederet Papam in tuta fugisse, taliter Frajapanes alloquitur : Quid inquit, facitis ? quo ruitis ? Papa, quem quæritis, jam recessit, jam fuga elapsus est : numquid et nos perdere cupitis ? Et quidem Romani sumus, similes vobis, et si dici liceat, consanguinei vestri. Recedite, rogo, recedite : ut et fessi pariter recedamus. Ad hanc itaque vocem nepos ejus Leo Frajapane gemebundus, audiens Papam liberatum, cum insano fratre Centio aliisque recessit : redierunt et nostri, non omnes. Interim Papa, utrobique petitus, demum intra campos, S. Pauli ecclesiæ adjacentes, fessus, tristis, et ejulans inventus est et reductus. Die illo prandium cum cœna fit unum : inter spem et metum animi cunctorum nutabant dolentes. Et quantum ad diem, per longa tempora memorabilem, consiliatum est : nox consilium dirimit.

15 Sane die altero quique secundum libitum hæc et illa audentes, Papa post omnium sententias dixit : Viri fratres et filii, sicut non longe malum est, ita non longo opus est nec novo sermone : sequimini

D patres nostros, quoniam valde bonum est antiquos sequi parentes : sequamur nihilominus Evangelium ; quandoquidem vivere in ista civitate non possumus, fugiamus in aliam : fugiamus Sodomam, fugiamus Ægyptum. Veniet, crede mihi, veniet aliquando tempus, cum vel omnes pariter, vel quos Deus permiserit, flante Austro, redibimus, et tempora meliora redibunt. Ego coram Deo et Ecclesia dico, si unquam possibile esset, mallem unum Imperatorem quam tot : ubi unus nequam, saltem perderet nequiores, donec quoque de illo evidentem justitiam faceret Imperatorum omnium Imperator. Ad hoc omnes pariter una voce clamaverunt, Fiat sic ; Fiat, jungentes tertio Fiat. Singula itaque singulis, juxta modum omnium ac mensuram, omni tarditate seposita, Ecclesiæ ministeria personis assignata sunt et concessa. Venerabilis D. Petrus Portuensis Episcopus loco Papæ Vicarius constitutus : Cardinales aliqui ei sunt in auxilium sociati. Viro reverendissimo et sagaci, Domino et avunculo meo, Hugoni Cardinali Apostolorum, Beneventanæ Urbis custodia, prout postea videbimus, non sine Spiritus sancti oraculo, est commendata. Nam paulo post deficiente Papa, nisi ipse resisteret et mille modis sagaciter obviasset, Normanni illam hodie, et

decernit secedendum in Galliam.

Officiisque in suam absentiam ordinatis,

E non Papa, tenerent. Nicolas seni Cantorum Schola conceditur ; Petro dicto Præfecto, per quem Domino nostro sanctæ memoriæ Papæ Paschali plurima mala provenerunt, occasione ista (etenim aliter vix fecisset) Præfectura Urbis, nequam et indignissimo homini, stabilitur. Princeps et clypeus omnium pariter Curialium, Stephanus Normannus, collaudantibus omnibus Protector ac Vexillifer, in Dei Patris nomine, nimis efficaciter ordinatur, et ad Urbis custodiam cum jam dictis aptatur.

16 Navibus interea pluribus et aliis pro tempore præparatis, quia per terram non poterat, nobis Beneventum jungentibus, Papa mare intravit, * atque post dies aliquot Pisas prospere applicuit. Exierunt cum eo Domnus Joannes Cremensis, Guido S. Balbinæ, et de Diaconis Cardinalibus Domnus Petrus Leonis, Gregorius S. Angeli, Roscemannus atque Chrysogonus Sed et de Romanis Nobilibus Petrus Latro et Joannes Bellus, frater Petri Præfecti, et quidam minores alii Clerici sive laici, præter ipsorum domesticos et custodes. Hi omnes cum Papa simul, honorifice satis atque solenniter ab innumera Cleri ac populi multitudine Pisis recepti

Pisas appellit,

* die 2 Septembr. juxta Chronicon Benevent.

F sunt et tractati. Ubi idem Papa inter alia multa super verbo Palmistæ, Dixi pronuntiabo adversus me injustitias meas Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei, sermonem talem habuit, quidem certe vix faceret Origenes in carne. Ibidem igitur aliquamdiu commorans, quæque sui officii libertate plenaria tractans, mare iterum introivit, et sic ducente Domino portum S. Ægidii sanus cum suis omnibus et incolumis attigit : ubi a venerabili Abbate Hugone ac illius monasterii Fratribus undecumque confluentibus cum maxima laude est et honore susceptus. Qualiter quoque inibi, quam bene, quam largissime ab eis fuerit diutius pertractatus, satis manifestum est. Illic omnes Episcopi atque monachi nobiles atque ignobiles cujuscumque ordinis, pari modo conveniunt, quique pro suo modulo deservire parati. Abbas Cluniacensis D. Pontius adveniens, cum munusculis aliis, triginta equitaturas præparavit, decem vero Abbas S. Ægidii cum donariis aliis : cum quibus et cum aliis equitavit Dominus Papa per terram illam. In viciniis quoque illis, cooperantibus urbium vicinarum plurimis Episcopis, ecclesiam S. Cæciliæ de Stagello, ecclesiam S. Silvestri de Fillavo, S. Stephani de Tornaco dedicavit ; et terminos lapideos in-

inde in Provinciam,

A infixit, quos absque maledictione perpetua, nulli unquam ad damnum vel loci vel alicujus rei transgredi quandoque licebit.

GELASIUS II.

ac denique Cluniacum,

17 Inde Papa ingrediens absque mora, per Podium in Franciam properavit : et inter villas alias, ubi fuit vice B. Petri susceptus, Cluniacense adiit monasterium : in quo, juxta tanti loci potentiam et secundum quod Apostolicum virum condecuit [receptus est] omnesque bene et optime intrarunt cum eo : Archiepiscopi et Episcopi terræ, sed et Reges et Principes, tamquam si Petrum viserent, tam per se quam per nuntios, cum non parvis muneribus sedule eum frequentabant. Qui omnes unanimiter a tanto Patre ac Domino plenioribus brachiis caritatis amplexi, de lætis qui veniebant lætiores effecti, demum cœlestibus ferculis medullitus epulati, redibant. Tractabat vir sanctissimus, qualiter et his quos secum duxerat, et quos in urbe reliquerat, in omnibus et per omnia provideret. Et quidem multa jam ad libitum Domino juvante peregerat : cum jam quasi in portum fere se deductum congaudens, subita passione correptus quam a costa Græci pleuresin appellari jusserunt, suis ac multis

ubi pleuresi correptus moritur.

B Fratribus undique convocatis, facta Confessione ac sumpto Corpore cum Sanguine Redemptoris, et juxta formam monasticam strato terræ corpusculo, sancta illa anima carne soluta est, hinc ad cœlum Petro duce conscendens. Corpus honorabiliter intra limen Cluniacensis cœnobii requiescit in pace. Amen. Quem Romani, qui aderant et qui Romæ remanserant, Clerus omnis ac populus, et defleverunt tunc, et quasi patrem justitiæ nolentes consolari deflebant : et cessavit Episcopatus dies xv, *scilicet usque ad Creationem successoris : nam ejus Ordinatio non prius facta est, quam Roma redissent, qui electionem illic approbandam eo pertulerant.*

18 *Porro ex duabus hujus Papæ Epistolis apud Baronium, quarum altera pridie quam discederet ab Urbe, Pisas indeque in Galliam navigaturus, data legitur* Romæ, per manum Chrysogoni S. R. E. Diaconi Cardinalis, Kalendis Septembris, Indictione duodecima, anno Dominicæ Incarnationis MCXIX, Pontificatus autem Domini Gelasii Secundi Papæ anno Primo, *altera* apud Sanctum Ægidium VII Idus Novembris, *iisdem Indictione et anno, intelligi*

Ratio anni et Indict. in bullis

tur stylo Curiali tunc usitatum fuisse ut Indictio ab ipsis Kalendis Septembris inchoaretur, et annus more Pisano novem mensibus præverteret Kalendas Januarii. Ast ejusdem Epistola I, post Antipapæ promotionem data Cajetæ ad Episcopos Galliæ, mendose subscribitur decima septima Kalendas Februarii, *quando adhuc vivebat decessor Paschalis : ideoque recte corrigitur a Baronio substituente mensem* Aprilis.

D GELASIUS II.

19 *Alphonsus Ciacconius, Cardinalium quotquot potuit nomina primus aggressus colligere sub suo quæque Pontificatu ; incipit in hoc* Gelasio, *distincte enumerare eos qui cujusque Pontificis electioni interfuerunt, eo quo a Decessorum aliquo creati sunt ordine; primum* Episcopos, *deinde* Presbyteros, *tertio* Diaconos. *Sed per molepsim intelligendus est hic auctor Episcopis concedere jus electionis, et eos Cardinalibus annumerare : cum neutrum illis hac ætate competeret, uti intelligitur primo ex hujus ipsius Pontificis Vita, valde expresse hoc testante ; deinde ex epistola Petri Portuensis Episcopi ad Episcopos quatuor Innocentianæ partis contra Anacletum, ubi post circa Pontificem officium* [illegible] *Episcoporum suffraganeorum Romanæ Sedis iisdem fere, quibus hic Petrus, verbis explicat cum ait :* Nec vestrum, sicuti nec meum fuit eligere : sed potius electum a Fratribus (*Cardinalibus scilicet*) approbare. *Atque ita in epistola quam ad sui justificationem direxerunt* Lothario Romanorum Regi Fratres qui Romæ sunt, *primum nomina sua scribunt* Cardinales Presbyteri et Diacones *universim viginti quinque, deinde* Petrus Senex Portuensis Episcopus... cum reliquis Romanæ Ecclesiæ suffraganeis, Subdiaconi omnes, Primicerius cum omni Schola Cantorum, Petrus Basilicæ Salvatoris quæ appellatur Constantiniana Archipresbyter,... cum reliquis Romanæ Ecclesiæ Archipresbyteris, et cum omni Clero Romano, Anastasius Abbas S. Pauli, cum reliquis Abbatibus. *Ubi videt accurate servatum, eumque ordinem, quoad Electiones : nam in subscriptionibus Synodalibus, et Pontificiorum Privilegiorum subsequentibus, videas semper priori loco nomina Episcoporum, utpote in sublimiori gradu positorum, deinde Cardinalium : et hunc ordinem etiam tenet Petrus eos recensens, qui ad ejus Electionem convenerunt.*

S. R. E. suffraganei Episcopi quomodo Cardinalibus accensi.

E

C

GREGORIUS ANTIPAPA

I

MARTINUS BURDINUS, natione Gallus, Episcopus Bracharensis in Lusitania, ab Henrico V, Germaniæ Rege, contra Gelasium II elevatus sub nomine GREGORII, anno MCXVIII, XXI Martii, feria VI, et verosimiliter coronatus XXII in Dominica, anno sequenti ad famam venientis Callisti Sutrium se recepit, unde post usurpatæ Sedis annos III mensem unum, dies III vel IV, circa XX Aprilis anno MCXXI relegatus in monasterium Cavense ad pœnitentiam, denique in castro Fumonis obiit, ignobili sepultura conditus.

B[illegible] an. 1118

Tempus, *quo intrusus est, indicat* Gelasius *Papa Ep.* I *sic scribens :* Ille, *scilicet Henricus,* die post electionem nostram quadragesimo quarto, Mauritium Bracarensem Episcopum, anno præterito a Domino prædecessore nostro Pascali Papa excommunicatum, in matris Ecclesiæ gremium ingessit. Qui etiam cum per nostras manus Pallium accepisset, eidem Domino nostro et Catholicis successoribus, quorum primus ego sum, fidelitatem juravit. *Cetera in sequentis Pontificis vita aliquanto prolixius explicantur : unde hic addo, ex Chronici Beneventani auctore coævo, diem quo Romam super Camelum captivus perductus* Burdinus *est, fuisse* IX Kalendas Majas.

relegatus 1121.

2 *Stephanus Baluzius Miscellaneorum suorum tomum 3 finit cum ejusdem* Burdini *vita, ex variis auctoribus erudite prolixeque collecta ; ubi primo* Mauritium *nomine, familiæ cognomento* Burdinum, *censet dictum ; priori dumtaxat usum ex more Episcoporum, mox atque Episcopus factus est ; posterius Romanis magis arrisisse, quia in eorum lingua joculare aliquid significabat. Verosimile etiam putat* Usercæ, *modico oppido in Lemovicibus, natum, ibidem monachum Benedictinum fuisse ; unde nihil prius curarit quam monachum*

Vita a Baluzio scripta.

na-

A *nasterio illi confirmare et augere privilegia sua, statim ac Sedem Pontificiam et auctoritatem cœpit usurpare. Docet virum doctrina virtutibus et auctoritate apud Paschalem Papam insignem fuisse, priusquam schismati consensisset. Objecta etiam crimina satis efficaciter diluit; imo et in ipso Papatu, ex auctoritate Imperatoris suscipiendo, quadamtenus eum nititur excusare: certe inter scriptores antiquos nonnihil dubitatum fuisse de causa ejus demonstrat. Baronii atque Roderici Toletani varios circa eumdem errores chronologice solideque refutat, ac denique tragicam ejus dejectionem exponit, quam* Callistus II *in antiqua Camera Lateranensis palatii depingi curavit: ubi inquit Suggerius,* ad tantæ ultionis memoriæ conservationem, sub pedibus Domini Papæ conculcatum depinxerunt: *omnibus autem per encyclicas suas significavit datas ipso die* Sarii v Kal. Maji. *Negat porro in monasterio Cavensi obiisse, sed ab* Honorio II *eductum anno* MCXXIV; *in arcem Fumonis translatum ait (eadem in qua postea S. Petrus de Murrone post depositum cum* Cœlestini V *nomine Pontificatum, a Bonifacio VIII clausus vitam finivit) et esse ex recentioribus, qui (sed absque ullo veterum testimonio) scribunt, usque ad* D Eugenii III *tempora vixisse. Ita ille de viro* quem multum quilibet revereri (*ut ait Malmesburiensis lib.* 5) et pene adorare pro viva et magna industriæ specie debuisset, nisi tam famoso facinore enitescere maluisset.

3 *Idem Baluzius ex Pandulfo aliisque haberi putat, quod* Gelasius *electus fuerit* VIII Kal. Februarii, *id est,* VII *die post obitum Paschalis; adeoque intrusum pro eo* Burdinum *fuisse* VII Idus Martias *in sabbato. Septem dies videntur quidem sufficere potuisse, ut audita Casini Paschalis morte Romam accederet Joannes: sed cum constet, non nisi* post disceptationem diutinam, nunc hæc nunc illa petentes Cardinales, tandem aliquando concordasse ut D. Cancellarium Papam eligerent et haberent, *standum auctoritati Epitaphii, collati cum Chronico Beneventano, unde sequitur, sub ipsas Kalendas facta electio* Gelasii, *atque adeo intrusio* Burdini *differenda ad* XVI Martii; *quam si Dominica proxima secuta est (uti secuta videtur) Coronatio sacrilega, non potest ea facta fuisse nisi* die XVII, *Dominica* III *Quadragesimæ.*

Ratio temporis.

B

CLXIV CALLISTUS II

E

Ab an. 1119 ad 1124, an. 5, m. 9, d. 28

Callistus, natione Francus, Filius Guilielmi Burgundionum Ducis, antea Guido Archiepiscopus Viennensis, imperantibus Henrico V et Joanne Comneno creatus Cluniaci anno MCXIX, XIV Februarii; coronatus ibidem, post reditum nuntiorum Roma, adulto Martio aut fortassis ipso die Paschatis, XXX ejusdem; præfuit Ecclesiæ annos V, menses IX, dies XXVIII; defunctus XII Decembris MCXXIV; sepultus in Laterano XIII ejusdem mensis: et vacavit Sedes dies III, seu verius XI vel etiam XV.

Ratio anni Pontificalis

Conditio sub qua Calixtus *accepit Pontificatum die* XIV *Februarii, fecit ut is qui ordinatione Episcopali non egebat, vere ac plene ab illa die Episcopum Romanum se crediderit: quare in scribendis Bullis, hujus potius quam Coronationis diu post secutæ habuit rationem; sicut persuadent eæ quæ inter Epistolas ejus sunt,* 3, 13 *et* 22, *datæ,* XV, VIII *et* V Kalendas Martii, *omnes convenientes in eo quod sint expeditæ* Indictione XIII, Incarnationis Dominicæ anno MCXX, Pontificatus autem Domini Calixti II Papæ anno secundo: *qui autem primus debuisset nominari, si circa finem Mar-* C *tii præcedentis solum inchoatus censeretur Pontificatus. Sunt quidem inter easdem epistolas duæ quæ ambiguum id alicui facere possent, scilicet* 17 *et* 12, *quia datæ notantur anno* Incarnationis MCXX Pontificatus I, *idque* VI *Idus* Maji *et* II Kal. Julii: *sed utrobique annotata Indictio* XII, *conveniens anno* MCXIX *non* XX, *probat, non hunc, sed istum originaliter scriptum fuisse, qui erat Pontificatus primus, quomodocumque is inchoetur. Hæc tamen quia non sunt secuti ceteri deinceps omnes, ex Ordine Episcopali assumpti, sed plerique majorum more annos sui Pontificatus protrahebant usque ad anniversarium ordinationis suæ; ideo, quoties ex ipsorum Bullis demonstrare potero ab utro die quis duxerit initium annorum suorum, decrevi in Synopsi Chronologica, cujusque nomini subjecta, diem talem signare asterisco *, atque hic incipio. Vitam* Pandulfus (*uti sese ipse hic nominat*) *scripsit, sed quantum ex transcriptis apud Baronium possumus intelligere, copiosius quam extet in nostro MS. eam tamen, uti apud nos est, ita hic damus, donec plenior contextus integer prodeat.*

VITA

Auctore Pandulpho coævo

Calixtus II, qui et Guido, natione Francus, consanguinitatis lineam a Regibus Alemaniæ Franciæ atque Angliæ ducens, præfuit Ecclesiæ annos V, menses ... Hic a Cardinalibus, qui cum Papa Gelasio, jam Cluniaci sepulto, in Franciam venerant, dum esset Archiepiscopus Viennensis, in Papam Calixtum est electus. Qui se indignum iterato reclamans, idcirco modis omnibus resistebat, quia incertum habebatur a multis utrum Romæ ratum, factum hujusmodi teneretur. Propter quod vix cappa rubea amiciri sustinuit, donec nuntii redeuntes a Roma per D. Petrum Leonis (nam iste nimium laboravit in verbo, propter Diaconum filium suum Petrum Leonis, qui potissimum Franciæ [adeundæ] peregerat causam) per Præfectum et Consules, per Clerum atque populum, una voce ac litteris electionem ipsam canonice vereque firmarent. Hoc igitur omnium subscriptionibus optime roborato, tunc Papa solemniter a Lamberto Episcopo Ostiensi et aliis quamplurimis in Dei nomine consecratus, simul cum omnibus Romanum iter incepit. Ventum est in Provinciam, in qua S. Juliani ecclesiam, cellam Psalmodiensis cœnobii, idem Papa nimium celebriter dedicavit. Inde per S. Ægidium Romam non multo post sanus et incolumis rediit. F

Electus in Gallia, *Romæ confirmatus,* *illuc redit,*

2 Ubi a dicto Petro Portuensi ejus Vicario, Cardinalibus Clero ac toto populo, cum tanta gloria est et honore susceptus, quanta diebus nostris nullus unquam fuit Præsul de Roma tractatus. Ibi aliquamdiu commorans, Hugonem Cardinalem a Benevento vocavit. Idem D. Hugo Beneventum tenebat. Cum quo

et pace facta cum Henrico Imperat.

CLXIII GELASIVS II

CLXIV CALLISTVS II

CLXV HONORIVS II

CLXVI INNOCENTIVS II

A quo simul et aliis pariter per Campaniam, et Casinense cœnobium ipsum adiit Beneventum, ubi fere ac Romæ fuisset gloriose receptus fuit. Venerunt ad eum illico Guillermus Apuliæ Dux, Princeps Capuanæ urbis Jordanus Comes, Rodulfus de Arcola, Jordanus Comes de Ariano, Robertus Comes de Locotello, et innumeri alii, qui eidem ibi hominium fidelitatemque fecerunt. His ita dispositis paulo post Romam per Maritimam rediit. Tunc a Spiritu sancto admonitus, Lambertum Ostiensem Episcopum, D. Saxonem Cardinalem Presbyterum S. Stephani in Cœlio monte, et Gregorium Diaconum S. Angeli, ut pacem in Regno et Ecclesia reformarent, ad Henricum Imperatorem in Alamaniam delegavit. Sed quid plus? Imo totum volo dicere verbo. Legati missi in scriptis pacem offerunt: et quemadmodum in Lateranensi palatio tabula privilegio repræsentat, pax ad velle Papæ ab Imperatore simul et recepta est, et perpetuo annuente Domino stabilita.

3 Inde in Apuliam, legatis jam ad Urbem regressis, iterato descendit. Nam Comes Rogerius de Sicilia tunc, nunc autem Italiæ Rex (*ab anno scilicet* MCXXX, *quo titulum hunc ei* Anacletus *Antipapa concessit*) Calabriam et Apuliam ideo licenter intraverat, quoniam Guillermus Apuliæ Dux, ut acciperet Alexii quondam Imperatoris Constantinopolitani filiam, quæ postea ea data non est, in uxorem, Constantinopolim iverat, et terram quæ ei competit Domino Papæ in eundo commiserat. Cumque jam dictus Comes arcem de Calabria, quæ * Micef ris dicitur, obsideret; Dominus Papa ad eum, ut ab obsidione cessaret, Domnum Hugonem Cardinalem direxit. Ivit Cardinalis, et infecto negotio rediit; Papa autem in Comitem tali omine surgit, quali et Barenses post eum, sicuti ipsi vidimus, erant insurrecturi: nam fere omnes Cardinales meliores quos habuit in temporibus illis, sed et magnum Hugonem Cardinalem nobilem et industrium, mortuos cum non paucis ex domesticis perdidit et demum quidquid voluit ipse Comes Rogerius cum Papa semivivo peregit. Rediit ad Urbem in lecto: evasit: et illo anno nongentorum nonaginta septem Episcoporum sive Abbatum numero Lateranum Concilium celebravit: in quo vir Regali stirpe progenitus, fere jam deperditam mundo pacem restituit.

B

ad Apuliam tuendam infeliciter exit.

* *an* Nicephori?

Concilium Lateran. celebrat.

4 Fecit ordinationes in Urbe Cardinalium et Episcoporum quamplures. Primo in Dominum Petrum Leonis, Cardinalem S. Mariæ in Transtiberim, oleum fixit: Domnum Crescentium SS. Marcellini et Petri, Amicum sanctæ Crucis, Guidonem, S. Balbinæ, Theobaldum S. Anastasiæ, Robertum S. Clementis, cum aliis Presbyteris Cardinalibus: sedit et Diaconos Cardinales Jonatham SS. Cosmæ et Damiani, Matthæum S. Adriani, Americum S. Mariæ novæ, Angelum S. Mariæ in Dominica, Georgium qui et Tarquinius S. Sergii; Joannem Danferii, virum nobilem de Salerno, S. Nicolai de carcere Tulliano: Subdiaconos aliquot, meque Pandulphum usque ad Subdiaconatum ipse promovit: innumeros minoris officii Clericos ordinavit. Nemo hunc unquam vidit B. Petri Basilicam absque donis intrare, nec Missam inibi nisi primitus assignato dono cantare. Hic pro servanda pace turres Centii, domus [tyrannidis] et iniquitatis, dirui, et ibidem non reparari præcepit. Saxa optimæ fortitiæ a Mortaldo Comite emit, et honori S. Petri adjunxit Cortinas multas et pallia, candelabra de argento, * campanas et pavimenta, fundos atque casalia B. Petro donavit, et multa per ecclesias alia beneficia contulit. Aquam ad Urbem reduxit: molendina cum vineis juxta lucum aptavit: ecclesiam S. Nicolai in Palatio fecit: Cameram ampliari et pingi, sicut hodie apparet, miro modo præcepit.

C

Ordinationes facit

D

CALLISTU

ecclesias ornat;

* *id est* solaria, tecta plana,

5 Interea Burdinus in Sutrio prope Romam Ecclesiam persequi, peregrinos prædari, in Papam et in alios maledicta congerere, quæque alia hujuscemodi poterat tam per se quam per alios facere non cessabat. Tunc Papa, fretus abunde, jamque ab omni parte securus, parat magnum exercitum: Joannem Cremensem Cardinalem S. Chrysogoni Sutrium contra Burdinum præmisit; ipse eum e vestigio sequitur. Demum Sutrii convenitur, pugnatur attentius: vincitur, capitur Burdinus, ad Urbem camelo subvectus. Ivit cum victoria Papa Gofredum, Landum et Raynaldum, Comites de Ceccano rebelles: et nisi Ranulfi Comitis de Airola intercessisset proditio, fecisset inde Papa qualem justitiam debuisset. Non tamen sine pace custos pacis abscessit: Burdinum in Cavensi cœnobio trudi præcepit: Romam rediit, et in alta pace rediit et resedit.

Antipapam vincit,

E

aliosque rebelles.

Gaudebat mundus fieret dum Papa Secundus.

6 Sed nulla potentia longa: nam fere antiqua Octaviani tempora redundabant. Jam Christus continue in mentibus fidelium * nascebatur, dum febris inopina proveniens Papam repente consumit, et caput nobis omnibus in solo Papa cecidit. Nec mora, confessus et ordinatus, omnibus ululantibus, obdormivit in Domino: et sic pacis pater cum ipsa pace recedit. Sepultus est Laterani juxta Dominum Paschalem in festivitate S. Luciæ, XIII *Decembris*: *adeoque saltem* XII *ejusdem mensis mortuus. Quare tanto auctoritatis teste, qualis hic est Pandulfus, id scribente nequaquam audiendus est, quisquis apud Baronium scripsit quod Calixtus II* moritur XIV Kalendas Januarii.

* *id est* Adventus erat inchoatus.

7 *Pandulfo testis accedit coævus auctor Chronici Beneventani, cum ait, quod* Papa Callistus duodecimo die stante mensis Decembris migravit ad Dominum; *ubi* XII stante, *idem est quod aliis* intrante, *opponiturque et quod supra in* Nicolao II *dictum sc. concedente. Nec miremur, si* XII *die mortuus* XIII *dicatur sepultus: propter periculum quod tunc temporis esse videbatur in mora faciendæ Electionis; ad quam tamen non solebat procedi nisi post defuncti sepulturam.*

F

Dies mortis.

CLXV HONORIUS II

HONORIUS, patria Bononiensis, antea Lambertus Episcopus Ostiensis, imperantibus Henrico V et Joanne Comneno, intrusus in Sedem XVI Decembris MCXXIV, in eadem deinde rite confirmatus post VII vel XII dies, et coronatus proxima Dominica a dicta confirmatione, XXVIII Decembris vel IV Januarii sequentis, sedit universim annos V, mensem I, dies XXX; defunctus XIV Februarii MCXXX, sepultus in Basilica Lateranensi, et vacavit Sedes dumtaxat dies II.

Ab an. 1124 *ad* 1130. *an.* 5 *m.* 1, *d.* 30

Chronici Beneventani auctor Synchronus; juxta usum a Normannis e Gallia advectum in Italiam, annum MCXXIX *protrahens usque Martium sequentis anni*: Eodem, *inquit*, anno Dominus Papa Honorius, medio mense Februarii viam universæ carnis ingressus est ad Dominum: *quod (nescio an ex seipso, an vero ex aliquo* *

Dies obitus.

ve-

HONORIUS II.

A *veteri MS.* XVI Kal. Martii *interpretatur Baronius, et convenit cum successione sequenti. Interim hujus Pontificatus historiam a Pandulfo descriptam habeat Lector ex MS. nostro; ubi eadem forsitan, æque ac superioris Pontificis Vita, contrahitur in epitomen.*

Ante constitutam electionis diem,

2 Hic de mediocri plebe Comitatus Bononiensium genitus, bene tamen litteratus, a D Paschali receptus est, et in Episcopum Velletrensem promotus. Religiosæ autem memoriæ Calixto, Papa defuncto, omnes Patres de Curia, Cardinales, et alii, præsertim Petrus Leonis et Leo Frajapane, pariter condixerunt, ut usque ad tertium diem, una simul exinde secundum scita Canonum pertractarent, interim nulla de electione mentio haberetur. Hoc idcirco potissimum Leo Frajapane statuerat, ut infra datum spatium, quod de Lamberto diutius cogitaverat, aliquando quietius perfiniret : nam totus ab hoc populus Saxonem Anagninum S. Stephani in monte Celio Cardinalem, futurum Papam petebant : quos ut deciperet aptius Leo Frajapane, idem simulabat. In sero autem præsenti idem Leo per nuntios unumquemque seorsum de Capellanis Cardinalium præmonet, ut mane summo, cum pluviali rubro sub cappa nigra retento, venirent ; et B ita, non ignorante Domino, eumdem suum Dominum inducerent. Istud vero ingenium propter hoc adinvenerat, quatenus singulos pro accipiendo de manibus ejus Papatu attentiores redderet, et saltem absque timore venirent. Etenim quidam factum Papæ Gelasio recordantes, convenire timebant.

violenter obtrusus,

3 Tandem in crastinum ita illecti, Papam facturi conveniunt ; et intra B. Joannis Basilicam, in ecclesiam quæ S. Pancratii dicitur, Episcopi et Cardinales intraruut : ibique post verba aliquot, Jonathas SS. Cosmæ et Damiani Diaconus, collaudantibus omnibus, ipso etiam D. Lamberto Episcopo, Theobaldum Cardinalem Presbyterum S. Anastasiæ, in papam Cœlestinum cappa rubea cœlitus induit. Sed patitur Cœlestinus : ergo nescio cur aliquando noluerit. Inceptum est te Deum laudamus gaudendo, Lamberto pariter nobiscum alta voce cantante in ecclesia. Non tamen dimidiato adhuc, Robertus impius Frajapane verti fecit in luctum citharam. Etenim ipse, cum aliquibus consentaneis suis et aliquibus de Curia, Lambertum Ostiensem Episcopum Papam acclamaverunt : deinde in Sinus, quæ C ante oratorium B. Silvestri sitæ sunt, sine mora eum composuerunt. Unde licet maxima discordia et tumultus emerserit, tamen postea pacificatis omnibus, et ad concordiam redactis, in Papam Honorium sublimatur, *Cœlestino* (*ut alibi habetur*) *eodem quo electus est die, se abdicante.*

ultroque se abdicans, libere assumitur.

4 *Baronius, ex quodam Codice Vaticano, quem optaremus inventum, rem sic explicat distinctius:* Sed quia electio Honorii minus canonice processerat, post septem dies in conspectu Fratrum, sponte mitram et mantum refutavit atque deposuit ; Fratres, tam Episcopi quam Presbyteri et Diaconi Cardinales, videntes ipsius humilitatem, et prospicientes in posterum, ne in Romanam Ecclesiam aliquam inducerent novitatem ; quod perperam factum fuerat in melius reformarunt : et eumdem denuo advocantes, ad ejus vestigia prociderunt; et, tamquam Pastori suo et universali Papæ, consuetam obedientiam exhibuerunt. *Eadem iisdem verbis referens Wilhelmus Tyrius lib.* 13,*cap.* 15, *pro* VII *diebus legit* XII: *et ita solum fuisset confirmatus Honorius* XXIX *Decembris, quo ipso die seu* IV Kalendas Januarii anno Pontificatus V, *invenitur data Epistola ad Regem Daniæ. Cum autem saltem ab hac die, si non ab aiio anteriori, annos sui Pontificatus numerasse* Honorius *dicendus sit, apparet dictam epistolam ad finem anni* MCXXVIII *scriptam esse ; et minus recte fecisse Baronium, cum eam ad annum sequentem distulit.* D

ejus mors et sepultura.

5 Honorii *porro in Pontificatu acta paucis sic absolvit Pandulfus :* Hic fecit ordinationes in urbe quamplures plurimorum Diaconorum et minorum Ordinum. Petrum S. Anastasiæ, Comitem S. Sabinæ, Gregorium S. Balbinæ, Matthæum S. Adriani Hugonem S. Theodori, Guidonem S. Mariæ in Via-lata, et Episcopos aliquot extra vel infra urbem. Hujus temporibus Pontius quidam Cluniacensis Abbas ab eo Romæ retentus, ibi defunctus est et in monasterio S. Andreæ sepultus. Non post multum tempus idem Papa, Laterani infirmatus ad mortem, ad dictum monasterii S. Andreæ se deferri jussit, ibique in pace defunctus est. *Cæsar Rasponus in descriptione Lateran. Basilicæ lib.* 18 *addit, quod* in Basilica Lateranensi intra urnam marmoream voluit tumulari: *ibidem etiam eum sepultum aiunt Stella et Platina : hic vero subjungit,* Nescio ego quid sibi velit marmor illud, suo nomine inscriptum quod ante ædes S. Praxedis adhuc extat. *Rem Platinæ ignoratam discere volui ex Tiberio Petraccio, Ordinis Vallumbrosani abbate Pistorii, qui ejusdem sui Ordinis Procurator Generalis pluribus annis ad S. Praxedis commoratus fuerat : eoque digresso quæsivi etiam ex aliis, sed nemo hactenus ad S. Praxedem ejusmodi marmor invenire potuit, nedum ejus sensum explicare.* E

Gesta Pontificum a Martino Polono scripta,

6 Martinus Polonus, Domini Papæ, *Innocentii IV, ut quidam dicunt, alicujus certe ex sucessoribus,* Pœnitentiarius et Capellanus, *ex Ordine Prædicatorum non Cisterciensium ; ad Archiepiscopatum, non Cusentinum in Calabria (ubi aliquem tunc hujus nominis fuisse nulla probant indicia) sed Gnesnensem in Polonia delectus a* Nicolao Papa III; *dum eo proficiscitur, Bononiæ in sui Ordinis conventu mortuus sepultusque est anno* MCCLIX *sub hujusmodi epitaphio :* S. (*id est Sepulcrum*) Fratris Martini Archiepiscopi Provinciæ Poloniæ. *Hic Romanæ suæ commorationis monumentum minime contemnendum reliquit,* Opusculum ex diversis gestis et Chronicis summorum Pontificum et Imperatorum, per annos Incarnationis Domini, ab ipso Pontifice Jesu Christo et ab Octaviano primo Augusto sive Imperatore, per Pontifices et Imperatores descendendo usque ad Joannem XXI Papam inclusive; in una pagina ponendo Pontifices eo anno quo creati fuerint ; in alia pagina econtra sub eisdem annis, eo anno quo quisque creatus fuit, ponendo Imperatores. *Idem in Præfatione enumerat Auctores* XI, *quibus potissimum usus est, in quibus præter vulgo notos, et Gotfridum Viterbiensem sæpius citatum, prorsusque ignota Methodii et Gilberti Chronica, laudat* Chronicon Richardi Monachi Cluniacensis, *qui in Vita Venerabilis Petri Abbatis, hujus tempore dicitur floruisse et scripsisse* ab Adam usque ad tempora Frederici, *scilicet Ænobarbi, id est ultra annum* MCLI. *Laudat item* Chronicon *cujusdam* Gervasii ; *sed hunc ignotum mihi esse æque ac alios priores duos fateri malim, quam eumdem facere cum* Ricobaldo Ravennate, *de cujus Pomerio (sic enim appellat) usque ad annum* MCCC *perducto, pluribus agit Vossius in libro de Historicis Latinis. Etenim chronicon, quo Martinus est usus, multo prius editum legebatur. Utinam vero, tam hoc* Gervasii, *quam istud* Richardi *haberetur, et quid ex iis Martinus sumpserit scire possimus ! Nam ipsius Martini Chronicon , paucis mutatis, additis, omissis, incipiendo ab* Innocentio III, *qui sequitur totum fere in suum MS. transtulit auctor codicis nostri. Fuerit tamen operæ prætium MS. nostri contextum integrum dare, alias fortassis usui futurum accuratiori Martini Poloni editioni. Hoc ergo deinceps fict, non ut ex Martino, sed ut ex eodem Codice.* F

abhinc inserta MS. nostro.

IN

CLXVI INNOCENTIUS II

INNOCENTIUS, natione Romanus, ex Patre Joanne de regione Transtiberim, ante Gregorius Cardinalis S. Angeli, regnante Lothario per ipsum deinde coronato Imperatore, Constantinopoli vero Comneno, creatus anno MCXXX, XVII Februarii, et sequenti Dominica XXIII mensis ejusdem ordinatus coronatusque, sedit annos XIII, menses VII, dies VIII, defunctus anno MCXLIII, XXIV Septembris, sepultusque in Laterano: et vacavit Sedes diem I.

Ab an. 1130 ad 1143 an. 13, m. 7, d. 8.

Oto *Frisingensis lib. 7 cap. 27 narrat, quomodo* Innocentius *adversus Romanos, Senatum restituere satagentes, laboravit usque ad mortem*; sed invalescente populo, dum proficere nihil posset, lecto cubans, juxta quosdam de futuris visione sibi monstrata, in pace quievit; eique Cælestinus, vir religione et litterarum scientia præditus, cum magna unanimitate electus, successit. *Ita ille absque ullius diei expressione, quem tamen ab eo accepisse videtur indicare Baronius, ambigua nimium phrasi utens: indicat autem, nescio unde acceptum* VIII Kal. Octobris: *quo si vere obiit* Innocentius, *et eo præcise sedit spatio quod ex nostro MS. accepimus, Episcopatum iniisse debuit* XVII *Februarii, sicut diximus tertio die post obitum* Honorii *electus, et proxima Dominica fuisse consecratus. Neque contrarium habetur ex Chronico Beneventano, unius mortem et alterius electionem* medio Februario *adscribente: hæc enim phrasis aliquam latitudinem admittit, et ut minimum tres dies complectitur, ante ac post diem* XV; *quorum uno, sub noctem videlicet diei* XIV, *obiisse prior, et altero die, scilicet* XVII, *et qui posterior potuit summo mane, prius quam extra Palatium scirctur vacare Sedem, sicut infra dictum factum esse, eoque occasio data conflandi schismatis, electis uno eodemque* XVII *die, hinc* Innocentio, *inde* Anacleto, *tandem habito pro Antipapa. Melius igitur Ciacconius, cum quo facimus, statuit* XIII Kalendas Martii *creatum* Innocentium; *sed erravit cum* X Kal. Martii Dominico *die consecratum ait: littera enim Dominicalis eo anno fuit* E, *atque adeo Dominica primum haberi potuit* VII Kal. Martii.

Ratio temporis,

2 *His præmissis retinemus diem mortis a Baronio et Ciacconio indicatum, olim fortassis lectum sub Epitaphio, quod in æde S. Mariæ trans Tiberim ab illo instaurari cœpta, et a fratre ejus Petro Episcopo Albanensi absoluta legebatur, postquam illuc ex Laterano illata ossa sunt. Cujus quod legi potuit Epitaphii initium sic recitat Fioravantes Martinelli.* Hic requiescunt venerabilia ossa sanctissimæ memoriæ D. Innocentii Papæ II de domo Paparescorum, qui præsentem ecclesiam ad honorem Dei genetricis Mariæ, sicut est a fundamentis sumptibus propriis renovavit..... S.A.D. MCLII, ET AN. D. MCXLVIII: *post quæ, aliaque nonnulla hic deficientia verba, verosimiliter addebatur spatium sedis, et dies obitus. Verum nec si adessent quæ eum hæc, et omnia integre legerentur, auderem Epitaphio tali indubitatam habere fidem; nam ut litteras* S.A.D MCLII *benigne corrigas, scriptumque fuisse putes,* Sepultus anno Domini MCXLIII; *ut etiam translationem ossium factam intelligere velis,* Anno Domini MCXLVIII, *quo possent trahi numeri ultimi, cui non merito suspecta sint verba illa,* De Domo Paparescorum, *cum in nullius hactenus Episcopi, nedum Romani Pontificis Epitaphio inveniatur cognomentum familiæ? Quantumcumque igitur Martinello antiquus visus is lapis sit, vereor tamen, ut probari possit minus quam ducentis annis post* Innocentii *mortem positus, loco alterius vetustioris, et ex hoc cum isto additamento transumptus numeris etiam per ignorantiam corruptis.*

translatio corporis an. 1148,

non satis certo probatur ex Epitaphio olim interpolato,

Propylæum Maji.

3 *Extat ille lapis etiamnum hodie, sed propter altitudinem situs, ac loci obscuritatem, characterumque vetustatem, nemini legibilis, qui scalas non admoverit. Neque id necessarium sibi credidit meo rogatu illac ingressus Janningus noster: invenit quippe sub ea, juxta illo ac vetustiori, marmor aliud amplum, candidum quadratum, cui antiquius Epitaphium, quatenus legi potuit, inseritur; numerus anni obitualis non integre legitur,* S.A.D.MCXL; *multiplicantur Elogia; tempus Sedis, quoad annorum, mensium ac dierum numerum, idem ponitur quod a nobis; dicunturque* Capitulum et Canonici, accepti beneficii memores, Parenti benemerentissimo, cultæ in Virginem pietatis monumentum restaurasse an. sal. MDCLVII. E

nuperque renovato cum incremento logiorum.

4 *Certius quam istud sit, et undequaque sincerum Pontificis hujus monumentum habemus in abside prædictæ Basilicæ, opere musivo expressum, quod licet jam semel comparuerit* X *Maji ad Acta S.* Calepodii Presbyteri *eodem translati; placet tamen pagina versa iterum exhibere, propter adjunctam memoriam tum* Calixti Papæ I, *cujus primum etiam nomine dicebatur, tum* Cornelii Papæ, *ibidem conditi, et* Julii Papæ, *a quo velut ab instauratore appellata quoque fuit* Basilica Julia. *Cur autem iisdem addatur* S. Laurentius, *haud facile causam assignavero aliam a speciali* Innocentii Papæ *erga hunc Sanctum devotione, cujus eo enim ejus ibi Reliquiæ sunt, aut major quam alibi cultus.*

5 *Porro continuatorum ex Martino Polono in MS. nostro Elogiorum novum hic continuo notamus stylum novumque auctorem; quia tempus cessantis post cujusque mortem Episcopatus, hactenus Elogiis seu Actis subjunctum ipso in fine, ponitur sub initium statim post numeratos annos, menses ac dies Sedis: ubique indicato de ipso* Innocentio II *hæc adduntur:* Hic perrexit ad Rogerium Ducem Apuliæ cum exercitu Romanorum, sed cum suis, cum quibus fugam cepit, captus est ab eo. Hic condemnavit totam partem Petri Leonis cum ordinatione sua. Iste Petrus, Petri Leonis filius, a Cardinalibus paucioribus est electus, et Anacletus est dictus; hic stulte fecit aggredi castra et loca, in quibus se Innocentius cum Cardinalibus receperat. Sed quia sic nihil profecit, cum manu armata ecclesiam B. Petri adiit, et per violentiam habitam aureum crucifixum pendentesque coronas, cum toto thesauro auri et argenti et lapidibus pretiosis, spoliavit. Ciborium quoque, quod S. Leo Papa construxerat, destruxit. Hoc idem ad S. Mariam majorem, magno thesauro ditatam, et aliis Urbis ecclesiis fecit. Cum quo thesauro postquam pene omnes Romanos corrupisset, Innocentius Papa, nullum in Urbe subsidium habens, cum Cardinalibus in duabus galeis transivit in Galliam, et a Rege Francorum honorifice susceptus est. Postquam in Claromonte et Remis celebrasset Concilia, in reditu pacificatis omnibus Januensibus et Pisanis, Attendens quæ sibi et Ecclesiæ fecerant servitia magna, Januensem Episcopum, qui sub Mediolanensi fuerat Archiepiscopo, fecit Archiepiscopum et Primatem totius Sardiniæ. Post hoc coronato Laterani Lotherio Imperatore, ambo simul intraverunt Apuliam: et

Antipapa Anacletus, F

cogit Innocentium fugere in Franciam,

 fu-

fugato Rogerio Siculo, qui Domino Papæ rebellis erat, Lotharius Christianissimus rediit Theutoniam; Papa Romam: ubi solenni celebrato Concilio, sepultus est Laterani in concha porphyretica, miro opere sculpta. *Rasponus, loco jam sæpe citato:* Post Cœlestini sepulcrum, *inquit*, erat altare dicatum sanctis Quadraginta Martyribus, juxta quod sepultus est Innocentius II. in urna Porphyretica, olim in Adriani mausoleo collocata: quæ deinde urna, corrupta incendio basilica, extra ejusdem vestibulum posita est.

hujus Roman. reversi sepultura

6 *Quod in Bibliotheca Cluniacensi col.* 1196 *extat hujus Pontificis Privilegium, SS. Facundi et Germani monasterio in Hispania* datum Bononiæ, per manum Aymerici S.R.E. Card. Diaconi Cancellarii, Idibus Decembris Indict. x, Incarnationis Dominicæ anno MCXXXIII, Pontificatus Domini Innocentii Papæ II anno III, *vitiatum a transcribente fuit in numero Indictionis, quæ* XI *numeranda erat. Patet correctionis hujus necessitas ex altero ibidem Privilegio, quod scribitur Petro Cluniacensi*, datum in monte Tiburtino, per manum Gerardi S.R.E. Presbyteri Cardinalis ac Bibliothecarii, XIV Kal. Junii, Indictione V, Incarnationis Dominicæ anno MCXLII, Pontificatus vero Domini Innocentii Papæ II anno XIII.

ANA-

ANACLETUS ANTIPAPA

PETRUS, natione Romanus, filius Petri Leonis, Cardinalis SS. Cosmæ et Damiani electus a paucioribus anno MCXXX, XVII Februarii; et XXIII in Dominica assumpto ANACLETI nomine consecratus; sedit annos VII, menses XI, dies XXII: obiit VII mensis Februarii anno MCCXXXVIII, in latebris sine pompa sepultus. *Occupavit eamdem an. 7 m. 11, d. 22.*

Occasio schismatis nati anno 1130, 17 Februarii,

OCCASIONEM *schismatis nemo clarius quam Sagerius Abbas his verbis explicat :* Venerandæ memoriæ summo Pontifice et universali Papa Honorio viam universæ carnis ingresso, cum Ecclesiæ Romanæ majores et sapientiores, ad removendum tumultum, consensissent, apud S. Marcum et non alibi, et non nisi communiter more Romano, celebrem fieri electionem : qui et assiduitate et familiaritate propinquiores Apostolici fuere, timore tumultuantium Romanorum illuc convenire non audentes, antequam publicaretur Domini Papæ decessus, personam
B venerabilem, Cardinalem de S. Angelo Diaconum Gregorium, summum eligunt Pontificem. Qui item Petri Leonis parti favebant, ad S. Marcum, pro pacto alios invitantes, convenerunt : Dominique Papæ morte serius comperta, ipsum eumdem Petrum Cardinalem Presbyterum, multorum et Episcoporum et Cardinalium et Clericorum Romanorum nobilium consensu, votive elegerunt.

2 *Auctor vero Chronici Beneventani successum schismatis sic describit :* Post Innocentium electum, die ipso ad horam tertiam Petrus Portuensis Episcopus, Petrum, filium Petri Leonis elegit pro Anacleto. Deinde Innocentii illius electionem damnantes, Anacleti Pontificis electionem confirmabant. Cumque Leo Frangens-pa[illegible] qui partem Innocentii sequebatur, cœpit Roma[illegible] cives et fideles suos et amicos, hortari, ut ejus faverent auxilio. Inde Leo, germanus præfati Anacleti, ærario aperto, totum fere populum Romanum rogavit, ut juxta vires fratris electionem tueretur : quod et factum est. Sicque ab utraque parte graviter civile bellum sævissimum inceptum est. *Cætera huc spectantia apud Baronium lege : solum ad chronologiæ probationem, ex prædicto Chronico, accipe, quod* anno MCXXXVII, E
stylo scilicet Normannorum, Anacletus, qui sub nomine Pontificatus advixit, septimo die stante mensis Januarii mortuus est : qui sedit annis VII, et mensibus XI et diebus XXII. *Quæ verba dum allegat Baronius, pro notis probat electionem* Anacleti *non esse factam* XIV Februarii *(ut ait ipse) sed* XVII, *totoque biduo celatam fuisse* Innocentii *mortem, donec scilicet in eligendum Successorem convenissent suffragia præsentium in Palatio Cardinalium, et tamquam vivo adhuc Pontifice, sed in horas moribundo, cuncta agentium, ad rem occultandam eis qui foris erant.* *ejusque progressus.*

VICTOR ANTIPAPA

GREGORIUS, natione Romanus, Presbyter Cardinalis Sanctorum Apostolorum, mortuo Anacleto suffectus a schismaticis anno MCXXXVIII, circa XVI Martii; et verosimiliter ordinatus Dominica proxima Passionis, die XX ejusdem mensis, sub nomine VICTORIS; post duos menses, die XXIX Maji, subjecit sese Innocentio cum sibi adhærentibus Cardinalibus. *Finis an. 1138, 29 Maji.*

C CIACCONIUS *existimans* Anacleto *absque mora suffectum* Victorem, *ait eum sedisse* menses V et diebus aliquot; *sed Beneventanum Chronicon, anno proximo finitum, dicit, quod schismatici petita et accepta a Rogerio Rege potestate successorem Anacleto subrogandi,* medio mense Martio Gregorium Cardinalem Presbyterum, sibi Papam, imo invasorem constituerunt. *Cui loco si addatur S. Bernardi Epistola* 120, *nuntiantis Gotifredo Lingonensi Episcopo, quomodo* in Octavis Pentecostes, *quæ tunc fuerunt* XXIX *Maji,* complevit Deus desiderium *suum,* Ecclesiæ unitatem, urbi dando pacem, *apparebit quod* Victor *iste duos ut summum menses cum dimidio sederit. In Chronico præfato solum dicitur quod* hæresis illa et invasio pauco tempore regnavit. Diebus autem non multis evolutis, fratres prædicti Anacleti, tantam cognoscentes turbationem, in se reversi, Domino favente cum prædicto Domino Innocentio Papa pacis firmamentum composuerunt; et ipsi et omnes Innocentii F
adversarii ad ejus fidelitatem conversi sunt, et sceleratus ille, qui sub Victoris nomine apparuit, vestem et mitram deposuit et ad voluntatem Pontificis Innocentii pervenit. *Auctor Vitæ S. Bernardi, Antipapam constitutum, ait,* non tam ex pertinacia schismatis, quam ut opportunius per aliquam temporis moram Papæ Innocentio reconciliarentur : quod sine mora per manum servi sui *Bernardi* Christus effecit : nam et ipse ridiculus Pontifex, Petri Leonis hæres, ad eumdem virum Dei, nocte se contulit : et ille eum, nudatum usurpatis insignibus, ad Domini Innocentii pedes adduxit. *Quamdiu autem postea hic* Gregorius *vixerit, quomodo, quando et ubi mortuus vel sepultus sit, nusquam legi.*

CŒLE-

CLXVII COELESTINUS II

Ab anno 1143, ad 44, m. v, d. 13

Cœlestinus, antea Guido dictus, natione Tuscus de castro S. Felicitatis, ex Presbytero Cardinali S. Marci, regnante Conrado III et imperante Manuele Comneno, electus an. MCXLIII, XXVI Septembris in Dominica, et verosimiliter proxima Dominica die III Octobris ordinatus coronatusque; sedit menses V, dies XIII; defunctus anno MCXLIV Bissextili, die IX Martii, et sepultus in Laterano. Vacavit Sedes ad sequentem dumtaxat diem.

Unde hæc sumpta.

Continuator *Catalogi in MS. nostro præter numerum* annorum (*scribendum erat* mensium) *et dierum supra assignatum, patriamque et sepulturæ locum, nihil dicit: cetera habentur ex Ciacconio. Vaticanus Codex a Baronio laudatus dicit, quod* defunctus est apud Palladium (*an istic ubi nunc* supra Minervam *dicitur?*) octavo Idus Martii.

Male dictus creatus sine populi suffragio.

2 *Nescio autem quid in mentem venerit Cæsari Rasponio, ut indicans quod sepulcrum ejus in Laterano fuerit,* ante altare dicatum Quadraginta Martyribus, *velut pro insigni elogio adderet, quod* primus absque populi Romani conventu atque suffragio Pontificatum adeptus est. *Non hoc in eo laudat eique gratulatur Petrus Abbas Cluniacensis; sed quod Pontificem eum,* non humanus fastus, non sibi providens humana cupiditas, non Romanus turbo, sæpe auditus, orbemque terrarum suo impulsu sæpe concutere solitus, effecit; sed adversa pacificans, diversa uniens, discissa redintegrans Spiritus... *Quis autem inquit,* non miretur a tempore Alexandri II Papæ, per Gregorium, Urbanum, Paschalem, Gelasium, Callixtum, Honorium, Innocentium, summos Ecclesiæ Dei ac præclaros Pontifices, ecclesiasticam pacem pertransisse: sed in nullo præter vos quievisse. *Agnoscit tamen* eum, sine cujus nutu nec passer ad terram, nec folium cadit arboris, non sine certo inexhaustæ sapientiæ consilio, hanc pacem eorum primordiis subtraxisse, ipsius contulisse. *Non est igitur credibile, hanc tam quietæ pacatæque electioni, ex parte populi defuisse id quod ad eam conferre ipse poterat aut solebat.*

Quod in solo consistebat applausu.

3 *Quid autem hoc esset quod conferebat Populus, explicat Petrus Damiani in epistola ad Cadolaum Pseudopapam, dum suæ creationis vitium, quæ nullam habuit electionis speciem, illi demonstrat, eo quod* electio illa per Episcoporum et Cardinalium fieri debeat principale judicium; secundo loco, jure præbeat Clerus assensum; tertio popularis favor attollat applausum: sicque suspendenda est causa, usque dum Regiæ Celsitudinis consulatur auctoritas, nisi periculum fortassis immineat, quod rem quantocius accelerare compellat. *Ubi nemo intelliget communiter convocatum ad suffragia populum, id enim infiniti ambitus incertique fuisset; sed hunc Electionis fuisse ordinem, ut ea principaliter a Cardinalibus fieret, confirmaretur ab Episcopis (quos propterea Petrus, utpote Episcopus, præponit Cardinalibus, quamvis jam videamus horum secundas dumtaxat fuisse partes ordine temporis) tum aperto Secretario, prodibant cum Electo Electores ad Clerum inferiorem in ecclesia præstolantem, inde populo turmatim expectanti ante atrium denuntiabatur Electus: nec unquam vidimus factum fuisse, ut Electioni cuicumque non assentiretur Clerus non applauderet populus, ipso quo enuntiabatur momento temporis. Tota difficultas erat circa consensum Regis: quem ipsum tamen non esse absolute necessarium ostendit Petrus; et si quid ad eum juris olim fuerat, ex mera Ecclesiæ indulgentia, id ætate* Cœlestini *prorsus abolitum erat, per ipsorum Regum culpam, ea indulgentia contra ipsam Ecclesiam abutentium.*

CLXVIII LUCIUS II

Ab anno 1144, ad 45, m. 11, d. 4

Lucius, antea Gerardus, Presbyter Cardinalis, patria Bononiensis, ex patre Alberto, regnante Conrado III et imperante Manuele Comneno, creatus X Martii, et consecratus XII ejusdem in Dominica Passionis, anno MCXLIV. sedit menses XI, dies IV; defunctus XIII Februarii anno MCXLV, sepultus in Laterano, et vacavit Sedes ad sequentem dumtaxat diem.

Ratio temporis.

Continuator *Catalogi Martinus Polonus in MS. nostro post numerum mensium ac dierum, addit:* Hic ante Presbyter Cardinalis sanctæ Crucis, totam illam ecclesiam et claustrum a fundamentis renovavit. *Stella prætereа subdit:* Et initio Pontificatus nihil prætermisit quod ad expeditionem Hierosolymitanam putabat necessarium. *Rasponus locum sepulturæ in Laterano assignat, inter sepulcra* Joannis XI *et* Agapiti II.

2 Baronius, *quia alicubi legerat dies* XIV *supra menses* XI, *Pontificatum hunc extendit usque ad* XXV *Februarii, eoque cogitur sequentem Pontificatum ad dies pauciores restringere. Nobis vero prata Continuatorem in MS. nostro liquida erit progressio. Dies autem* Lucii *quatuor notantur etiam in Fasciculo temporum Rolewink nec non apud Platinam. Stella, solus diversus a ceteris, dies* IX *scripsit pro* IV, *facili unius litteræ excitatione.*

Annum Incarnationis notandi stylus mutatus in Curia.

3 *Sub hoc aut præcedenti Pontificatu Romanæ Curiæ usu receptum fuisse ut anni numerarentur a* XXV *Martii Kalendis Januariis subsequentis, suadere potest ex privilegio, quod in Bibliotheca Cluniacensi* datum *legitur* Romæ per manus Baronis (*seu potius* Bosonis) S. R. E. Subdiaconi XIV Kal. Februarii Indict. VIII, Incarnationis Dominicæ anno MCXLIV, Pontificatus vero Domini Lucii Papæ II anno primo: *quando a Kalendis Januarii annum inchoantibus, numerandus fuisset annus* MCXLV. *Et hic usus mox aliis successoris exemplis confirmabitur.*

Vide App. not. 17

EU-

CLXVII CÆLESTINVS II

CLXVIII LVCIVS II

CLXIX EVGENIVS III

CLXX ANASTASIVS IV

CLXIX EUGENIUS III

EUGENIUS, natione Pisanus, antea Bernardus Abbas S. Anastasii, Ordinis Cisterciensis. Romæ creatus Pontifex anno MCXLV, XIV Februarii. Rege et Imperatore prædictis, ordinatus in monasterio Farsensi in Dominica sexagesimæ XVIII Februarii, MCXLV, sedit annos VIII, menses IV, dies XXV ; obiit Tibure VIII Julii, MCLIII : sepultus in Basilica S. Petri, et non vacavit Sedes nisi in diem sequentem.

Ab anno 1145, ad 53, an. 8, m. 4, d. 25.

Ejus ordinatio,

Mortuo *Lucio* repente *fuisse* successorem electum, ob periculum imminens, *testatur S. Bernardus : de ejus autem Ordinatione ex suo codice Vaticano, quem optaremus integrum videre, ita scribit Baronius :* Electus, deductus est ad Lateranense palatium, et in Apostolica Sede secundum morem positus est, et nominatus Eugenius Papa III. Qui cum proxima die Dominica Consecrationis munus apud S. Petrum, B sicut consuetudinis ordo poscebat et dispositum fuerat, deberet suscipere, præcognito Senatorum perverso consilio, quo ejus electionem violenter retractare disposuerant, nisi eorum voluntatem faceret, et usurpatum Senatum eis Apostolica auctoritate confirmaret ; noctis silentio urbem cum paucis Fratribus exiit, et ad arcem Monticelli se in tutum recepit. Congregatis vero alia die cunctis Patribus, qui dispersi fuerant propter metum furentis populi, processit ad Farsense monasterium, in Sabinis positum, cum domestica familia : et Consecrationis gratiam in sequente Dominica, pro plenitudine sui Apostolatus, secundum morem Ecclesiæ, Domino auctore suscepit.

receptio,

2 *In continuatione Martini Poloni apud auctorem codicis nostri, eadem res brevius, et reliqua Acta vitæ sic perstringuntur :* Hic cum Abbas S. Anastasii esset, ex insperato apud Ecclesiam S. Cæsarii est electus a Cardinalibus ; et propter metum Senatorum, qui contra voluntatem prædecessorum fuerant electi a populo, ad Farsense monasterium se transtulit : ibique vocatis ad se Cardinalibus et Prælatis munus Consecrationis accepit. Hunc, cum simplex fuerit, Deus mirabili gratia perfudit et eloquentia. Huic redeunti ad urbem Clerus et populus Romanus cum C magna lætitia occurrit, cantans Benedictus qui venit in nomine Domini. Hic a Rege Ludovico in Franciam vocatus, cum ipsum transmarina Cruce signasset, et Concilium celebrasset, Romam rediit. Hic obiit Tiburi, et per mediam urbem fere cum totius Cleri et populi turba, cum maximo luctu, ad ecclesiam B. Petri deductus, contra altare sepultus est.

sepultura,

3 *Scilicet in choro Canonicorum, intra oratorium B. Mariæ, ubi et Gregorius Papa III ejusdem Oratorii fundator sepulcrum habuit : in quo et aliud sepulcro, inquit Romanus Canonicus S. Petri,* desuper recondidimus venerabile corpus D. Eugenii Papæ III, octavo Idus Julii : et fecimus ei sepulcrum ex diversis tapetibus. *Ex dicto autem die, quem potius mortis quam sepulturæ dicere oportuerat, ut claret ex epistola Hugonis Episcopi Ostiensis, plane consequitur ad numerum dierum XX quos supra annos VIII, menses IV transcriptos habemus in MS. nostro, addi debere adhuc alios V. Epistola vero, cujus modo meminit, Abbatibus et Capitulo Cisterciensi scripta, ex MS. Morimundensi in diœcesi Mediolanensi excepta, tota profertur a nostro Oldoino in suis ad Ciacconium Additionibus, atque inter alia habet hæc notabilia verba :* Decus Ecclesiæ, pater justitiæ, amator religionis et patronus, qui superborum et humilium corda propria virtute calcaverat, qui super solium David et super regnum ejus sedebat, ut Ecclesiam sibi commissam, quam ad sublimem statum reduxerat, confirmaret et corroboraret : Pater, inquam, noster ac defensor, felicis memoriæ Papa Eugenius trabea carnis exutus, octavo Idus Julii, carne immaculatus migravit ad Christum... Cujus exequiæ præter spem omnium E (jam enim fere Senatum annihilaverat) præter morem consuetum, ita per biduum sunt a Clero et populo celebratæ, ut jam crederetis regnantem in cœlis, qui mortuus in terris colebatur.

dies mortis

4 *Hac Epistola accepta, scripserunt Cistercienses Epitaphium, cujusmodi variis forsan locis composita sunt varia (nam in sepulcro ejus aliquod revera insculptum fuisse, prohibet credere silentium Romani Canonici) reperitur autem apud Angelum Manrique parte 2 Cisterciensium Annalium pag. 224 ex auctore Chronici Belgici transcriptum his verbis.*

Epitaphium ex Chron. Belg. quale?

Hic jacet EUGENIUS defunctus (cerne sepulcrum)
  Cui pia cum Christo vivere vita fuit
Pisa virum genuit, quem Claræ vallis alumnum
  Exhibuit, sacræ Religionis opus.
Hinc ad Anastasii, translatus Martyris ædem,
  Ex Abbate, Pater summus in orbe fuit.
Eripuit solenne jubar mundique decorem
  Julius, octavum sole ferente jubar.

Aliud haud paulo elegantius, et forsitan Romæ compositum, ac deinde cum miraculis in Galliam missum, mox proponemus.

Liberalitas erga ecclesiam S. Petri.

5 *Prædicto Romano Presbytero,* Felicis memoriæ B. Eugenius Papa III *appellatur : et mox de* Actibus ejus *hæc adduntur.* Hic sanctissimus Præsul Eugenius III Papa, quando celebravit primam Missam F in B. Petri ecclesia, obtulit super venerabili altari ejus optimum Serantasmum (*an ab* Ante *et* Serico *formatum vocabulum?*) ad altaris ornatum ; et semper cum veniebat celebrare solemnia Missarum in hac sancta Dei et B. Petri Basilica, non vacua manu veniebat : sed satis devote offerebat, vel vestem super altare, vel optimam Casulam, vel aliud Papale donum. Condidit quoque privilegium, in quo concessit Canonicis hujus Basilicæ, quartam partem oblationis quæ venit in ecclesia B. Petri, præter oblationem S. Leonis IX Papæ. *Ipsum Privilegium, in Annotationibus ad textum Romani, subjungit Paulus de Angelis, apud quem legi potest inscriptum* Dilectis filiis Bernardo Presbytero Cardinali S. Clementis et ecclesiæ B. Petri Archipresbytero, atque ceteris ejusdem ecclesiæ Canonicis, tam præsentibus quam futuris, canonice substituendis in perpetuum : *subscriptum.* ✠ Ego Eugenius Catholicæ ecclesiæ Episcopus subscripsi, *et ita consequenter* Conradus Sabinensis, Imarus Tusculanus, Hugo Ostiensis, Episcopi, *necdum addito titulo* Cardinalis, *sed tamen ante Cardinales : hi vero simili etiam forma subscribunt* Presbyteri Cardinales *sedecim,* Diaconi Cardinales *septem, ac denique additur.* Datum Romæ apud

S.

EUGENIUS III

A S. Petrum, per manum Bosonis S R.E. scriptoris, quarto Idus Aprilis, Indictione I, incarnationis Dominicæ anno MCLIII, Pontificatus vero Domini Eugenii III Papæ anno nono.

Anni ratio sub hoc Pontifice,

6 *Dies* IV Idus Aprilis, *Indictione et anno Incarnationis prænotatis cadebat in Feriam* V, *ante Dominicam Palmarum : non igitur præcedentem annum protrahebant usque ad Pascha, qui sic numerabant : protrahebant tamen usque ad* XXV *Martii seu Incarnationis Dominicæ festum. Hoc enim demonstratur gemino inter Epistolas* Eugenii *hujus Papæ exemplo : quorum alterum continetur Epistola* 10, datum Signiæ per manus Bosonis S R E. Scriptoris VI Idus Januarii, Indict. XV, Incarnationis Dominicæ anno MCLII Pontificatus vero Domini Eugenii Papæ III anno septimo ; *alterum Epistola* 7 Romæ.... Idibus Februarii, Indict. I, Incarnationis Dominicæ anno MCLII, Pontificatus... octavo : *ubi notandi fuissent priori loco annus* MCLII, *posteriori annus* MCLIII, *nisi ultra Kalendas Januarii deberent anni, more jam supra notato, protrahi.*

7 *Gofridus monachus, in Vita S. Bernardi Claræ-vallensis, lib.* 5 *cap.* 2 *circa finem, relato ipsius sancto*
B *obitu et sepultura.* Facta sunt hæc, *inquit*, eodem anno quo beatus Papa noster Eugenius III, ejusdem Patris sancti in sancta conversatione filius, ab hac luce, vel magis ab caligine, migravit ad lucem : cujus merita in ipsa, cui tam insigniter præfuit, urbe, miraculis pluribus illustrata coruscant. *Hinc Kalendariis Cisterciensibus primum ad* VIII Julii *inscriptus est, cum titulo* Beati ; *ac deinde etiam a Bucelino, sed ad diem* IX, *Menologio Benedictino : a nobis ad utrumque diem Prætermissis apponendus, propterea quod publicus ejus cultus neque nunc supersit ullus, neque olim fuisse probetur sed intra privatam venerationem res tota stetisse videatur. Itaque quod in opere nostro non licebit, ejus hic miracula damus, qualia Chrysostomus Henriquez in Fasciculo primus vulgavit ex MS. Dunensi, et nos in Codice Reginæ* 1644, *post libros S. Bernardi de consideratione scripta reperimus, rursumque accepimus ex codice parvo sed antiquo monasterii Ursicampi in Picardia ; ubi eisdem præmittitur* Epitaphium Eugenii III Papæ Romani, compositum a Gerardo de Lege ; *in cujus auctoris cognomine suspicor* Leodium *intelligi, quod medio ævo* Legia, *et vulgo* Liege *dicitur*

ejusdem miracula ex MSS.

et epitaphium.

8 Urbis et orbis honor, sed jam dolor urbis et orbis ;
Rector in orbe potens, pulvis in urbe jacet.
C Hoc in vase sacro pia pleni gratia fontis
Infudit gratis munera grata polo.
Magne Deus, dare magna potens, per te fuit illi
Lingua docere fidem, rem dare docta manus.
Mores Angelici, devotio, finis honestus
Hunc tibi dant famulum : da requiem famulo.

Deinde sub hoc titulo, Incipit de miraculis ad sepulcrum Domini Eugenii III Papæ Romani, *notantur miracula septem : præfixa semper ad nomen appellatione* Beati, *cum præfatiuncula, præsentem ac videntem Auctorem declarante.* Pauca de pluribus, quæ Dei operatione et virtute diebus istis facta vidimus, et visa vera probamus, sicut memoriæ sic et scribi digna judicamus. Dei enim virtutes quas audivimus, quas vidimus, non loqui non possumus, qui virtutibus laudem, qui laudi confessionem debemus.

sanatur contractus triennio,

I. Joannes quidam nomine, cognomine Ritinet, natione autem et civitate Castellanus, manus et brachia, pedes cum cruribus, contractus fuit. Qui cum fide et devotione plenus ad sepulcrum Domini Eugenii III Papæ Dominum pro infirmitate sua fletibus et suspiriis multis precaretur ; subito compunctionem fletus, gaudium ; et infirmantis precem, sanitas expetita subsecuta est. Hoc Canonicis Vespertinam horam canentibus publice factum et visum D est ab omnibus. Hic passus erat tribus annis.

item alius mensium 5,

II. Alius quidam, Petrus nomine, de Castello Formello, manum sinistram debilem habebat et rigiditate extensam ; ita ut ad nullum usum curvare eam vel flectere posset. Sed et brachium dextrum sic contractum habuit, quod nec erigere nec movere illud valuit ad usum aliquem. Huic eodem die,et hora eadem ; scilicet dum Vespertina laus agebatur, ante præfati Domini Eugenii sepulcrum, Dei misericordia ad integrum membra debilia restituta sunt. Hic passus fuerat, mensibus quinque, et sanatus est in Vigilia B. Apollinaris.

et puella,

III. In secunda die post hoc, puella quædam, nomine Romana, annorum ferme duodecim, cujus pater Retius *, mater vero Clara nominata est ; cum ad sepulcrum memoriæ Eugenii decubaret, plorans et ejulans et orans, sanitatem brachii contracti, et manus dextræ penitus inutilis curationem, crurum etiam et maxime tibiarum quas amiserat, et pedum similiter, non fraudatur a desiderio suo. In Matutinis namque, in festo sancti Apollinaris, operatione et virtute Spiritus sancti, ab infirmitate sua curata est, et officiis suis membra sunt reddita : E ita ut et ambularet, et omnia quæ necessaria sunt faceret. Hæc nativitate fuit de Reviano.

* An Rentius ?

ac puer sinistro latere captus :

IV. In eadem die puer quidam nomine Romanus, filius Saxonis et Beatæ matris ejus, de Regione quæ vocatur pons S. Petri, ante sepulcrum Patris prædicti recubans, sanatus est. Infirmitas autem qua detinebatur hæc fuit. Sinistrum latus et manum sinistram maxime, quæ fere arida fuerat, amiserat, et sinistro pede claudicabat: a qua omnino modicum ante horam matutinalem sanatus est.

manu et brachio aridus,

V. Quidam autem die quidam, Romanus genere, nomine Stabilis, cum jaceret in Choro nostro, apparuit in somnis Dominus Eugenius, dicens : Stabilis. At ille : Domine. Cui beatus Eugenius : Cognoscis me ? Et respondit, Optime, Domine. Tu es Dominus meus Eugenius. Cui ille. Quare non visitasti me ? Et respondit : Ubi possum visitare te, cum dicatur quod mortuus sis ? Et ille apprehendens eum per manum, adducit eum ad sepulcrum suum, dicens ; Si hic me quæsieris sine gratia non redibis. Qui mox, cum pulsaretur signum ad Nonam, surgens ad sepulcrum festivus accessit : promissamque a supra dicto Domino Eugenio gratiam cum lacrymis et suspiriis multis postulans, meruit per misericordiam Dei impetrare. Nam brachium sinistrum F et manus, quæ per multos annos arida habuerat, quod ad nullum usum et utilitatem ea movere poterat, misericordia Dei et meritis Beati Eugenii, ita ex integro sanitati restituta sunt, quod ad omnem usum et utilitatem moveri possent, quasi nihil infirmitatis in brachio et in manu aliquando passus fuisset. Et quod per multas expensas a medicis consequi non potuit, a Domino Jesu Christo, per merita supradicti sanctissimi Eugenii, consecutus est.

febricitans

VI. Quidam Romanus, Todinus nomine, cum tertianas febres acriter pateretur ; timens de morte, cum fiducia maxima ad sepulcrum prædicti Pontificis accedens, misericordia Dei et meritis beatissimi Eugenii sanitati integræ restitutus est.

item alius,

VII. Quidam de quodam Castro quod vocatur Casa Marni *, per viginti annos a dæmonio crudeliter vexatus, ita quod nullatenus aliquam ecclesiam sine maximo sui miserrimi corporis detrimento et tribulatione intrare poterat,cum ecclesiam Apostolorum Principis intraret, cœpit clamare. Quo ducitis me ? Qui tandem adductus est ad sepulcrum memorati viri Dei, licet invitus : et protinus liberatus est.

* an Casa-Marii

VIII. *His septem miraculis in duplici MSS. repe-*

EUGENIUS III.

A *pertis, ex suo MS. Dunensi addit Henriquez lib.* I *dist.* 6 *cap.* 11 *octavum :* Romæ quidam Presbyter erat, qui vitam reprehensione dignam agebat. Hunc ergo beatus Papa Eugenius, ut pravitatem suam desereret; admonere solebat : et aliquando etiam, culpis suis exigentibus, acrius corripiebat. Ille vero infaustus non solum monitis Sancti non acquiescebat, verum etiam malum pro bono reddens, quantum valebat Sancto Dei detrahebat, convitia ei ingerendo, et semper eum hujus rei causa odio habendo. Contigit ergo quadam die ut ad sepulcrum viri Dei, præ fama sanctitatis ac venerationis, præque miraculis, quæ per eum Dominus ibidem operatus est, multitudo magna populi cum pia devotione accurreret : inter quos et prælatus Presbyter, pellibus amictus novis, advenisse perhibetur. Cumque omnes Sanctum Dei, præ sanctitate vitæ suæ et miraculis quæ fiebant, glorificarent et vocibus extollerent, D indignatus Presbyter ille furibundus, omnibus dixit : Putatis quod miracula Eugenius faciat? Non hæc facit Eugenius, sed Petrus Diaconus. Erat enim Petrus beatæ memoriæ S. Gregorii Papæ Diaconus : nam cum eo in suo conditus est Papa Eugenius sarcophago. Vix ille verba finierat : et ecce ultio divina repente blasphemum subsecuta est : nam lampas desuper pendens super eum cecidit ; et effuso oleo super pelles, quas secum novas detulerat, vindice Deo, oculis omnium qui aderant confusibilem reddidit. Ille vero vindictam, Deo retribuente, super eum venisse sentiens, nimio pudore suffusus subsannationem et derisum populi insultantis sibi non ferens, cum magna confusione latenter aufugit. *Hactenus MSS. si quid amplius eruatur alias addi poterit.*

Blasphemus in B. Eugenium punitus.

CLXX ANASTASIUS IV

ANASTASIUS, antea Conradus Episcopus Sabinensis, natione Romanus de regione Saburræ, ex patre Benedicto, regnante Frederico Ænobarbo et Manuele Comneno imperante, creatus MCLIII, IX Julii ; et coronatus XII ejusdem in Dominica ; sedit annum I, menses IV, dies XXIII defunctus MCLIV, II Decembris ; sepultus in Basilica E
B Lateranensi : et vacavit Sedes diem I.

Ab anno 1153, ad 1154, an. 1 m. 4, d. 23

Idem apud omnes annorum ac mensium numerus est : dies XXIV *concorditer notant Rollevinck, Stella et Platina, quos tenemus potius quam* XXVIII *notatos in MS. nostro : quia a die electionis* IX *Julii, post menses* IV, *ducunt ad* IV Nonis Decembris, *quo obiisse* Anastasium *reperit in MS. Vaticano Baronius. Quod autem in decessore* Eugenio *scribit auctor codicis nostri, vacasse Episcopatum eo mortuo dies* II, *correctionis eget, essentque numerandi dies* III *usque ad diem Coronationis, qui fuit* XII *Julii. Cujus intervalli cum rationem non habuerit qui* Anastasii *Pontificatum adscripsit Catalogo, sed eum exorsus sit a die Creationis, patet diversorum auctorum manus Catalogo eidem pertexendo successive accessisse. Simili modo cum in eodem MS. nostro legitur, quod post Anastasii mortem* cessavit Episcopatus dies XX, *corrigendum et legendum est* dies II.

VIDE APP. NOT 18
Ratio temporis

C 2 Hic fecit apud S. Mariam Rotundam novum Palatium : hic dedit ecclesiæ Lateranensi Calicem pulchri operis, ponderantem XX marchas, et plura alia ; et ibidem in tumba porphyretica sepultus est. *Hæc nec plura Continuator Catalogi in MS. nostro : Ottonis Frisingensis Continuator ab anno* MCXLVI *ad* MCCIX, *aliud non dicit, quam quod* Eugenius Papa, vir justus et religione insignis, ab hac luce transiens, Anastasio, homini veterano, et in consuetudine illius Curiæ exercitato, Sedem reliquit.

Acta,

3 *De sepulcro ejus Cæsar Rasponus sic loquitur, in descriptione Basilicæ Lateranensis pag.* 77. Ad lævam, prope portam sanctam juxta altare, quod erat S. Antonini Martyris, in tumulo porphyretico præclari admodum operis, jacebat Anastasius quartus Pontifex, qui eum tumulum, tempore Innocentii II a latronibus violatum expilatumque ; et cineribus Divæ Helenæ Augustæ, quibus asservandis initio extructus est, orbatum : ex ejus antiqua extra urbem Basilica huc transtulerat sibique paraverat. .. sed hoc ejus sepulcrum, incendio depravatum, illud est quod jam post absidem et chorum Canonicorum spectatur . *exuviæ autem D. Helenæ in alia elegantissima porphyretica arca apud Franciscanos ad Aram-cæli nunc creduntur servari; alii in Galliam translatas volunt ab Ecclesia SS. Petri et Marcellini, ubi eas Constantinus locaverit (quod tamen negare videtur Eusebius, et Constantinopoli tumulatam dicere, circa annum* DCCCXXX *ad Altum-villare, Ordinis Benedictini monasterium in ditione Remensi.*

sepulcrum ejus urna, credito olim fuisse S. Helenæ,

4 *Ex ejus epistolis duodecim, quæ novæ Conciliorum editioni inseruntur, sola ultima plenam exhibet quæ hic observari mereatur subsignationem; estque privilegium* Raimundo Magistro Xenodochii civitatis F Hierosolymitanæ *expeditum quo* Fratres S. Joannis Hierosolymitani *id est Hospitalarii, recipiuntur in tutelam Apostolicæ Sedis,* datum Laterani per manum Rolandi S. R. E. Presbyteri Cardinalis et Cancellarii, XII Kalendas Novembris, Indictione IV, Incarnationis Dominicæ MCLIV, Pontificatus Domni Anastasii IV anno II, *ubi, sicut vides, ut cum anno Pontificatus et Incarnationis conveniat Indictio, non* IV *sed* II *legi debet.*

Epistolæ

CLXXI HADRIANUS IV

HADRIANUS, natione Anglicus, antea Nicolaus Episcopus Albanensis, electus IV Decembris anno MCLIV, coronatus V ejusdem in Dominica, sedit tempore Friderici Ænobarbæ et Manuelis Comneni, annos IV, menses VIII, dies XXVIII ; defunctus I Septembris, anno MCLIX, sepultus in Vaticano in Basilica B. Petri, juxta sepulcrum Eugenii Papæ Tertii in optima concha : et vacavit Sedes dies V.

Ab anno 1154, ad 59, an. 4, m. 8, d 28

Rolle-

HADRIANUS IV

Ratio temporis.

Rollevinck *rotundo numero annos* v; *Stella annos* iv, *menses* x *MS. nostrum, menses* ix *habent : sed tempus præcisius notant* Kalendæ Septembris, *quas morti ejus assignat auctor Vitæ prolixioris a Baronio lectæ in MS. Vaticano : ex quo etiam habemus, convenisse Cardinales* in secundo die *post mortem Eugenii, quando* non sine divini dispensatione consilii factum est, ut in ejus personam unanimiter concordarent ; et, Papam Hadrianum a Deo electum tam Clerici quam laici pariter conclamantes, eum invitum et renitentem in sedem B. Petri inthronizarent, *non* quarto Nonas Decembris (*ut perperam transcriptum, cum ibidem antea legatur tali die mortuus* Anastasius) *sed* Pridie Nonas Decembris, Dominicæ Incarnationis anno MCLIV Indictione III. *Continuatores, quos antiquissimos habuit Auctor MS. nostri usque ad Gregorium X et annum Christi* MCLXXI *ab æra Christiana annos in Pontificum electione exprimendis abstinent. Quare mihi persuadeo, illum Vaticanum auctorem, a quo Baronius habuit Vitas Pontificum ab Honorio II usque ad prædictum Gregorium et deinceps continuatas, seculo* XIII *exeunte aut etiam* XIV *floruisse. Est autem*
B *et stylo cultior, et verbis prolixior, et in iis quæ vitam* Hadriani *priorem concernunt, ipsisque actis ejus in Pontificatu describendis multo accuratior, quam antiquior in codice nostro continuator : cujus tamen verba ex Baronio non transcribam, ne actum agam : solum ergo accipe quæ MS. nostrum habet.*

Acta ex MS.

2 Hic primum Episcopus Albanensis, in legatione Norwegiam est missus pro verbi Dei prædicatione. Ipse vero gentem illam barbaram in lege Dei diligenter instruxit : post reditum, defuncto Anastasio est in Papam electus. Hic propter vulnerationem unius Cardinalium totam urbem, usque ad condignam satisfactionem, posuit sub interdicto. Hic Guillelmum Regem Siciliæ tanquam rebellem, excommunicavit : qui post absolutus, homagium Domino Papæ faciens, terram ab ipso suscepit. [Hic primus dicitur Papa fuisse qui in Urbe veteri cum sua Curia moram traxit]. Hic fecit gyronem* in Radicofani, et turribus munivit. Hic Castrum et multas possessiones circa lacum S. Christinæ a Comitibus comparavit. *Hactenus MS. nostrum, in quo verba de commoratione Urbevetana, propter additam particulam* dicitur, *censui* [] *includenda, ut verba scioravi auctoris verosimiliter ab alio adjecta, et ex margine fortassis translata in tex-*
C *tum.*

* i. ambitum murorum

Data in quibusdam ejus Bullis corrigenda.

3 *Pleræque hujus Pontificis Epistolæ solo mensis die notatæ inveniuntur, omittentibus formulas alias librariis qui Regestum collegerunt, ut fere solent : quæ tamen in ordine est* xxx *ad Joannem Toletanum Archiepiscopum, Primatem illum constituens universæ Hispaniæ, quo primus Privilegium sit, solennius quoque subnotatur,* datum Beneventi per manus Rolandi S. R. E. Presbyteri Cardinalis, et Cancellarii, XIV Kal. Martii, Indictione IV, Incarnationis Dominicæ anno MCLIV, Pontificatus vero Domni Hadriani Papæ IV anno II. *Sed annus* II *Pontificatus indicat transcribentem erravisse in notando Incarnationis anno, ac legi debere annum* MCLV (*cum huic respondet Indictio* IV, *et quidem more Florentino ultra Kalendas Januarias protensum, cum hodierno usu legeretur* MCLVI : *et sic alia ad Henricum Gradensem Patriarcham, epistola scilicet* XXXIX, *subsignatur* Data Laterani per manum Rolandi S. R. E. Cardinalis Cancellarii, Idibus Junii, Indictione v, Incarnationis Dominicæ anno MCLVII, Pontificatus Domni Hadriani Papæ IV D
anno III. *Privilegium etiam concessum Leonati Abbati monasterii S. Clementis de Insula Piscaria, quæ Casaurea vocatur, ejusque Fratribus tam præsentibus quam futuris,* regularem Vitam professis, in perpetuum, *quod extat to. 5 Spicilegii Acheriani,* datum Laterani, per manum Rolandi S. R. E. Presbyteri Cardinalis, II Idus Martii, Indict. VI, Incarnationis Dominicæ anno MCLVIII, Pontificatus vero Domni Hadriani Papæ IV anno v : *hoc inquam Privilegium, vitio aliquo non caret in numero : si enim recte scriptus est annus Pontificatus* v, *legi debebat Indictio* VII, *ut annus Christi numeretur stylo Florentino atque nobis* MCLIX : *quam anni rationem etiamnum duravisse probabunt exempla sub* Urbano III *proponenda.*

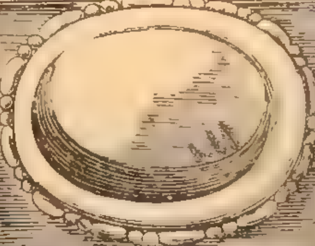
4 *Asserit Ciacconius, Hubaldum Cardinalem Presbyterum S. Praxedis, ab hoc Pontifice factum esse Episcopum Ostiensem, eum scilicet qui postea fuit* Lucius Papa III. *Ita qui in Appendice Labbeana ad tom. 10 Concilior. col.* 1852 *epistolæ* Anastasii Papæ IV, *ad Episcopos et Abbates Provinciæ Burdigalensis, anno* MCLV *subscriptus invenitur post Episcopos, secundus inter Presbyteros,* Hubaldus Presbyt. Card. E
tit.... Praxedis ; *anno* MCLVIII, *sub epistola* Hadriani IV *præcitata ad Leonatem Abbatem Casauriensem post Pontificem, loco inter Episcopos secundo, signat* Hubaldus Hostiensis Episcopus. *Posset ergo credi* Hadrianus *suffraganeos Episcopos, quibus ex officio competit ordinare Pontificem, æquiparasse Cardinalibus, atque sic factum ; ut qui tempore* Innocentii II *et* Anacleti *Antipapæ, non nisi post Cardinales omnes subscribebant Electioni, uti supra vidimus ; jam ante illos subscribere inciperent, constituerentque novam et dignitate primam Cardinalium classem, quemadmodum apparet ex subscriptionibus epistolæ, de* Alexandri III *electione scriptæ, apud Radevicum lib. 2 cap. 53, summatim dumtaxat recensitis, in quibus* Hubaldus Ostiensis : *quem tamen ut ab ordine Cardinalium non exivisse credam, certius optarem documentum. Et aliquam istius temporis subsignationem, ubi junctim appellentur* Episcopi Cardinales, *sicut passim scribitur* Presbyter Cardinalis, Diaconus Cardinalis. *Interim vix dubitari potest, quin saltem ante finem hujus seculi cœperint* Cardinales *promoveri ad dictos Episcopatus, retento* Cardinalis *titulo. Ita in Supplemento gestorum B. Mariæ Oigniacensis,* Venerabilis Jacobus dudum Acconensis Episcopus, nunc vero Tusculanus Præsul et Romanæ Curiæ Cardinalis, *circa annum* MCCXL, F
vocatur a coævo Canonico Cantipratensi ; uti videbimus ad præfatæ Mariæ diem natalem XXIII *Junii; et longe antea pro anno* MCLXXXIII *in veteri marmore Mutinæ invenitur ecclesia consecrata,* Cum sanctus Papa Lucius III Mutinam veniret cum decem Card. Theod. Portuen. Theobal. Ostien. Episc. Jo. S. Marci etc. *ubi citra controversiam duo jam dicti Episcopi Cardinalibus annumerantur ; saltem ex usurpatione vulgi. Sciendum porro est titulum* Cardinalis, *qui primum seculo* IX *cœpit adhiberi ad significandam præcellentiam dignitatis in Clero Romano ; antea communem fuisse cuicumque Presbytero vel Diacono, titulum aliquem sive ecclesiam ut propriæ sibi addictam curanti, qui dicebatur eidem ecclesiæ* incardinatus. *Quin etiam si quem Episcopum contingebat ecclesia sua barbaris invadentibus spoliari, hanc moris erat aliam proxime vacantem commendari tamquam ejus proprio Sacerdoti; qui ei etiam dicebatur* Incardinari.

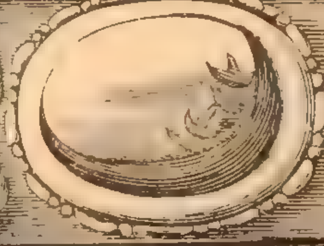
Episcopi Cardinalibus adnumerati.

ALE-

CLXXI HADRIANVS IV

CLXXII ALEXANDER III

CLXXIII LVCIVS III

CLXXIV VRBANVS III

CLXXII ALEXANDER III

ALEXANDER, natione Tuscus, patria Soanensis, ex patre Rainutio, antea Rolandus Presbyter Cardinalis S. Marci et S. R. E. Cancellarius, imperantibus Frederico et Manuele creatus VII Septembris, Feria II, pridie Nativitatis B. Mariæ Virginis; ordinatus ad Nymphas, in Vigilia S. Matthæi Dominica die XX ejusdem, anno MCCLIX; sedit annos XXI, menses XI, dies XIX, defunctus XXV Augusti MCLXXXI; sepultus in Lateranensi Basilica: et vacavit Sedes dies III.

Ab anno 1159, ad 81. an. 21 m. 11, d. 19

Ratio temporis,

D*e die Creationis et Ordinationis hic assignato constat ex MS. Vaticano apud Baronium, quem consule: accuratissimam enim continet gestæ rei historiam. Tempus Sedis ex MS. nostro accepimus; in numero dierum (qui solum* IX *scripti erant) supplentes defectum ex consensu ceterorum, scilicet Werneri Rollevinck, Martini Poloni, Stellæ, ac Platinæ. Hinc vero, itemque ex initio successoris, refelluntur, qui apud Baronium scripserunt* XII Kalendas Octobris *mortuum esse* B Alexandrum *; neque rectius apud eumdem supputasse eos, qui* VI Kalen. Septembris *obiisse dixerunt. Quo tamen dato consistere nequit, quod absolute videtur asserere Baronius,* sedisse Alexandrum annos XXII minus dies VII : *sic enim debuisset cœpisse die* XIX *Augusti, quod omnino nequit sustineri. Duo ejusdem Privilegia extant in Bullario Casinensi, quorum data* tertio Kal. Februarii Indictione secunda Incarnationis Dominicæ MCLXVIII Pontificatus.... X, *demonstrant annum protrahendum esse usque ad ipsum diem Incarnationis.*

sepultura.

2 *De Sepultura ejusdem lego apud Cæsarem Rasponum pag. 77, quod* Aliquanto superius portam, qua ibatur ad aulam Concilii, haud longe a veteri pulpito, ubi Epistola legebatur, in marmoreo tumulo jacuit Alexander III.

Antipapæ quatuor extincti,

3 Hic vicit quatuor schismaticos, Octavianum, Guidonem Cremensem, Joannem Strumensem, et Landonem. Primus fecit se vocari Victorem, secundus Paschalem, tertius Calixtum, quartus Innocentium : quorum tres Presbyteri Cardinales erant, qui per Papam excommunicati mala morte perierunt. Istius tempore maximum fuit schisma C et ejectus fuit Conventus S. Anastasii : et Abbas S. Pauli eumdem locum sibi [obtinuit] per Regem schismaticum, qui locus per eumdem Alexandrum est restitutus.

Acta Alexandri:

4 Hic Fridericum Imperatorem ad concordiam Ecclesiæ revocavit : qui tunc illos schismaticos, qui ejusdem Papæ invasores erant, manu mittebat. Hic duo Concilia ordinavit, unum Turonis, aliud Romæ. Fridericum Imperatorem, Emanuel Constantinopolitanum, Guillermum Siculum, atque Lombardos ad concordiam revocavit per XV annos. Sub ejus temporibus terræ-motus magni fuerunt per E loca, ita quod civitas Antiochena cum Tripoli cecidit, atque Damascus cum multis aliis civitatibus. Tunc Cartaginensis civitas penitus eversa est, et plus quam XX millia hominum mortui sunt, et mare retrogradum versum est, et V millia hominum in Sicilia submersi sunt.

Res ejus tempore memorabiles.

5 Hujus tempore Mediolanenses cum Cremona et Placentia contra Papienses civitatem unam construxerunt, quam, ut famosior fieret, ab Alexandro Papa Alexandriam vocaverunt : et post petitionem Longobardorum dedit eis Episcopum, Papiensem vero Crucis et Pallii dignitate privavit, eo quod Frederico Imperatori tunc, [et] ab antiquo Regibus persecutoribus Ecclesiæ adhæsisset. Hinc cum Romæ patrimonium S. Petri, præter Urbevetanam civitatem, Terracinam, Anagniam, et Aquapendente usque Cepanum, per Imperium et Schismaticos occupatum fuisset, in Franciam transivit : ibique celebrato Turonis Concilio per mare ad urbem rediens, cum Messanæ applicuisset, Rex Guillermus, non solum quia Papam, sed etiam quia Dominum a quo regnum tenebat recognoscens, eum debito honore prosecutus est. *Ita MS. nostrum.* F

VICTOR ANTIPAPA

VICTOR, alias Octavianus, natione Romanus, Presbyter Cardinalis S. Cæciliæ, schismatice ordinatus Romæ prima Dominica Octobris, id est die IV mensis, MCLIX, sedit annos IV, menses VI, et dies aliquot: defunctus Lucæ circa Pascha anni MCLXIV, quod XII Aprilis celebratum fuit : sepultus in monasterio extra civitatem, eo quod Canonici, tam majoris ecclesiæ quam Regulares S. Fridiani, elegerint potius sedibus suis expelli quam schismatici cadaver apud se recipere.

Ab anno 1159, ad 64, an 4, m. 6, d.

Memoria sepulturæ extra urbem,

O*ldoinus in Necrologio Pontificio, ad* XIII *Aprilis, mortem ejusdem refert: et addit, quod* Alexander Pontifex, alter David, persecutorem suum deflevit extinctum, et Cardinales de morte illius exultantes durius increpavit. *Porro interrogatus de memoria aut loco sepulturæ, vir operis nostri amantissimus, Marius Florentinius Francisci Mariæ filius, ita rescripsit:* Octavianum seu Victorem IV Antipapam apud nos extra civitatem sepultum, omnes nostri Chronologi et Historiographi asserunt; sed neque locum neque ecclesiam indicant. Nullum hodie extat monumentum, neque de ulla sepulcrali epigraphe apud nos et patres nostros memoria. Ego tamen conjicerem humatum in ecclesia SS. Philippi et Jacobi Apostolorum et S. Pontiani Martyris, extra muros civitatis, quæ tunc temporis erat Monachorum S. Benedicti, et postmodum, iisdem auctoritate Apostolica expulsis, concessa fuit monachis Montis-Oliveti.

Victor Antipapa cum ipsa SS. Jacobi Philippi et Pontiani ecclesia extincta videtur.

A veti. Ad hoc opinandum ducor, et quod ecclesia illa extra civitatem esset, sed proximior mœnibus ejusdem; et quod Monachus fortasse ipsius Ordinis antea fuerit, schismaticus Papa. Ecclesia tamen illa olim diruta fuit, cum civitas nostra novis mœnibus et aggeribus muniretur et ampliaretur; aliqua D ejus vice publicis sumptibus ædificata in urbe, quæ nunc S. Pontiani dicitur, atque ab Olivetanis Monachis religiose tenetur. *Inter istas ergo mutationes perierit, si quod umquam extitit, infelicis* Octaviani *monumentum; nec mirum est tot inter mutationes etiam periisse memoriam.*

PASCALIS ANTIPAPA

Ab anno 1164. *ad* 1167.

PASCHALIS alias Guido, Patria Cremensis, Presbyter Cardinalis S. Mariæ Trans-Tiberim, tit. S. Calisti, ordinatus circa Pascha anni MCLXIV; sedit annos III, menses IV plus minus: cancro extinctus anno MCLXVII mense Augusto, Romæ.

Tempus mortis.

Baronius, qui mortem Paschalis *usque in annum* MCLXX *differt, videtur niti Vita MS. Alexandri Papæ. Verum hæc aliud nihil dicit, quam* eodem tempore *obiisse Paschalem quo venerat Legatio Constantinopoli ad Alexandrum: hujus autem legationis annum non videtur ex illa Vita accepisse, neque aliunde, sed ex mera conjectura: nullius enim auctoris allegat testimonium.* B *Interim habemus Otthonis Frisingensis continuatorem, Otthonem scilicet a S. Blasio ætatis huic supparis scriptorem* (*quippe qui scribere desiit anno* MCCX) *sic autem orditur Caput* 21: Anno Dominicæ Incarnationis MCLXVII Paschali Papa defuncto (*loquitur ex sensu Imperialium* Alexandro *adversantium*) Calixtus ab his, a quibus prius Paschalis et Victor, substituitur, Alexandro in potestate sui usque adhuc consistente: *et huic testimonio videmur stare securius posse. Oldoinus noster in præfato Necrologio,* XXIV Augusti *mortuum Paschalem ponit, non indicans unde hunc diem sumpserit; quare non audemus* E *ei fidere: et malumus diem nullum mortis, quam incertum ex gratuita conjectura ponere.*

CALIXTUS ANTIPAPA

Ab anno 1167. *ad* 1178.

CALIXTUS alias Joannes, ex Abbate Strumensi creatus Presbyter Cardinalis, Guidoni suffectus mense Augusto, anni MCLXVII; sedit annos X, et dies aliquot: et ab ipsomet Imperatore Friderico, Venetiis ad Alexandri Papæ gratiam recepto, desertus, ad ejusdem obedientiam Tusculi rediit anno MCLXXVIII, XXIX Augusti, et eodem anno infeliciter obiit.

An ex Cardinali Episcopus?

Sunt qui a Victore *Antipapa Episcopum creatum dicant, alii* Albanum, *alii* Tusculanum: *mallem scire quis et cujus tituli Cardinalem Presbyterum eum crearit: si tamen hoc ipsum probari possit, probabitur eadem opera, jam tum in usu fuisse ut Cardinales Presbyteri ad Episcopatus S. R. E. suffraganeos promoverentur, retento titulo Cardinalium.* C *Pœnitentiam illius nec minus chronologiam certissimam nobis facit apud Baronium Romualdus Archiepiscopus Salernitanus, tunc temporis vivens ac scribens. Marius Vipera non tantum in gratiam receptum ait; sed Archiepiscopum Beneventanum et illius urbis Præfectum constitutum, eodem tamen anno in hac dignitate obiisse.* F

ejus seria pœnitentia.

INNOCENTIUS ANTIPAPA

Anno 1187

INNOCENTIUS antea Lando dictus, quis fuerit qnalisve incertum est, brevis admodum temporis Pseudo-papa.

Diebus paucis

Hic nomine quidem tenus notus scriptoribus aliis, videtur a paucis quibusdam schismaticis, qui in monte Albano substiterant, quando ad Alexandri *obedientiam Tusculum regressus est Guido, Clericis suis nonnullis comitatus, ex desperatione gratiæ ordinatus anno* MCLXXVIII; *assumptaque male insignia Pontificia cito deseruisse, ut propterea non meruerit alibi nominari: quare nec Oldoinus ejus in Necrologio meminit.*

NICO-

NICOLAI MANIACUTII

Canonici Regularis Lateranensis, Ordinis S. Augustini Versus, de Romanis Pontificibus ad Alexandrum III.

ex veteri MS. Archivii Lateranensis eruti ab Onuphrio Panvinio.

Si vis Pontifices Romanæ noscere Sedis,
Carminibus nostris perlectis scire valebis.
Primo Papatus Petrus est in Sede locatus.
Qui consederunt, Linus, Cletusque fuerunt.
His Clemens junctus, simili fuit ordine functus :
Hinc nutat mundus, sit quartus, sitne secundus.
Hinc Anacletus præsedit, hinc Evaristus :
Hinc Alexandro succedit in ordine Xystus.
Hos juxta positus Telesphorus est et Hyginus, †
Additur Anicetus, seu Præsul ordine Pius.
Soter et Eleuter, quibus est Victor quoque junctus,
Quos Zepherinus habet comites Martyrque Calistus.
B Urbanus, turbæ Christi prælatus in Urbe,
a Post hos succedit, Papatus *a* in arce locatus.
Hinc Pontianus, hinc Anterus †. hinc Fabianus,
Cornelius, Lucius, Stephanus, Xystusque secundus.
Hos rutilas juxta Dionysi, Sede vetusta;
Felix Romanus, cui jungitur Eutychianus.
His Comites Caius seu Marcellinus † habentur :
Marcellus nec non Eusebius enumerentur :
Milthiades etiam : post quem, Silvester, haberi
Te Dominus Papam decrevit in ordine Cleri.
Marcus, cui Julius succedit, Liberiusque,
Felix et Damasus, Cleri speculumque decusque
Exule Liberio Felix in Sede locatur,
Martyriumque subit cum Liberius revocatur :
Quare Liberii Damasus successor habetur,
Sicut Hieronymi Chronica narrante docetur.
Postea Siricium † numeramus Anastasiumque,
Hinc Innocenti, te, qui comitaris utrumque.
Post Zozimum vero Bonifacius enumeretur :
Hinc Cœlestinus cum Xysto consocietur.
Hos autem juxta Leo vir doctissimus extat,
Eloquium cujus quantus fuerit manifestat.
Hilarus hunc, et Simplicius, Felixque † sequuntur,
b Post quos Gelasius *b* Anastasiusque leguntur.
C Symmachus, Hormisdas rutilant, Præsulque Joannes,
[Et Felix quartus, Bonifacius atque Joannes]. *c*
c Agapitum cum Silverio †, tecumque Vigili,
Pelagium legimus Papali Sede potiri :
Hos meriti magni Papæ præmitto Joanni.
Papam post istum [Christi] numero Benedictum.
Pelagium Romæ Prælatum postea prome.
Hinc tu, Gregori, confortans cuncta, decori
Ecclesiæ Christi, sal atque lucerna fuisti.
d Post te Bleranum civem lego Sabinianum *d*
Hinc Bonifacius et Bonifacius annumerentur ;
Deusdedit † et quintus Bonifacius his socientur.
Honorium cum Severino, teque Joannes
e Inter prædictos Cœlestes *e* scribimus omnes.
f Post hos Theodoro *f* Martinum consociemus,
De quo quod fuerit per Græcos passus, habemus.
Additur Eugenius, Præsul quoque Vitalianus,
Adeo *g* que-datum cum Domno † suscipiamus.
g h Scribitur *h* hinc Agatho, Siculæ regionis alumnus;
Et copulatus ei, prudens Leo Papa secundus.
His adjungantur Benedictus atque Joannes :
Et Conon tecum, Sergi, sextusque Joannes.
Hinc alio Papa gavisa est Roma Joanne,
Et te, Sisinni, genite genitore Joanne.
Post † Constantinum Gregorius alter habetur :
Tertius hic etiam Gregorius associetur :
Cui Zacharias, Stephanus, Paulusque decenter
His Constantinus *i* Stephanus quoque connumerentur. i
Post Hadrianum Leo tertius esse videtur.
Post Stephanum quartum † Paschalis Præsul habetur.
Eugenius vero Papa scribitur isti,
Cujus successor, tu Valentine, fuisti.
Gregorius quartus, et Sergius, et Leo quartus :
Pontificem dictum post quos legimus Benedictum.
Hinc, Nicolae, tuo tua gaudet Roma decore,
Cujus Hadrianus post mortem fulsit honore.
Octavi viguit post hoc doctrina Joannis,
A quo Marinus † perpaucis præfuit annis.
Post *k* tantos Præsul subnectitur hic Hadrianus, E
Et Stephanus quintus : genuit pater hunc Hadrianus. k
Postea Formosum Cathedram legimus tenuisse,
Inde Bonifacium Papatum promeruisse.
Post Stephanum sextum, Romanum perlege tandem :
Et post Theodorum, nonum subnecte Joannem :
Cui, Benedicte Pater, Leo † tecum connumeretur :
De titulo Damasi Christophorus associetur.
Sergius hinc rutilans Anastasio copulatur,
Et Lando vivens modice *l* super astra levatur. l
Omnibus his tandem decimum conjungo Joannem.
Te Leo cum Stephano præcedit, Papa Joannes
Cui Leo, post *m* Stephanus † succedunt dogmate grandes, m
Nec non Marinus, Agapitus atque Joannes.
Præsulibus quintus conjungitur his Benedictus :
Cui Leo jungatur, Joannes *n*, et Benedictus : n
Et Domnus, nec non Bonifacius, et Benedictus, †
Et decimum quartum post istos scribe Joannem
Et decimum quintum post istos scribe Joannem, *p*
Et decimum sextum post istos scribe Joannem. p
Gregorium quintum prius, et post scribe Joannem.
Post quem Silvestrum prius, et post scribe Joannem. F
Huic etiam nonum decimum subscribe Joannem.
Sergius hinc quartus subnectitur et Benedictus :
Restat vicesimus Joannes et Benedictus :
Hunc nonum decimum depromunt scripta Joannem;
Quod cur evenerit, dabit hoc cognoscere carmen.
Quemdam Joannem si Mercurium vocitamus,
Istum *q* vicesimum, nonum decimum numeramus. q
Silvester † *r* cum Gregorio, Clemensque secundus
Cum Damaso rutilant : Leo *s* post, Victorque secundus; r s
Stephanus hinc nonus, nec non decimus Benedictus ;
Et succedit eis Nicolaus in ordine mixtus.
Alter Alexander, et Gregorius copulantur *t*, t
Victor †, et Urbanus cum Paschali comitantur.
Gelasium mundo concessit postea Christus,
Cui decedenti successit Papa Calistus.
Honorius Cathedram post omnes hos decoravit :
Hinc, Innocenti [te] Papam Roma vocavit.
Post Cœlestinus, cœlesti dogmate functus,
Chrismate lætitiæ fit præ consortibus unctus.
Lucius hinc, mundi cupiens resistere morbis ;
Ast raptus statim, quia dignus non erat orbis.
Tertius Eugenius, qui nunc præclarus habetur,

Do-

A Donec vult vivat ; demum super astra feretur. *u*
u Sunt centum quinque nec non et septuaginta. *x*
x Quartus ANASTASIUS † mox Ecclesiam viduavit :
Quam sibi mox copulans HADRIANUS clarificavit.
Hinc licet invictum, Papali Sede potitum
Scimus ALEXANDRUM, per secula commemorandum.

Sunt omnes centum, sunt octo et septuaginta.

ANNOTATA.

Hunc *Pontificum Catalogum*, Eugenii *Papæ III tempore exaratum, moxque continuatum usque ad* Alexandrum III, *publicandum sibi Onuphrius credidit ; tamquam* ad incorrupta nomina Pontificum rectamque seriem conservandam maxime facientem ; et ad plura, de quibus supra, confirmanda aptissimum. *Eget tamen correctione nonnulla, saltem, ut recusus Coloniæ est anno* 1626, *quod sub sequentia Annotata monstrabunt, et simul illustrabunt siquid in eo obscurum posset lectorem offendere :*

a *Onuphrius* Marce, *ac si Pontificis nomen foret.*

b *Idem* Pelagius

c *Hic versus exciderat, ideoque alium ex propria conjectura supplevi.*

B d *Et hic abundabat, quem expunximus :*

Hinc BONIFACIUM civem numero Sabinianum,

supponens errore librarii inductum ex geminatione prioris.

e *Hactenus neminem reperi qui* Honorium *adnumeravit Sanctis ; imo ex Pontificibus viginti quatuor, qui inter Sanctos* Gelasium *et* Martinum *sederunt, solum inveniuntur octo, qui ut* Sancti *colantur.*

f *Onuphrio.* Post hos THEODORUM Romæ MARTINUM ; *ubi apparet, geminata perperam ultima ac prima duorum nominum syllaba, natum esse versum superfluum* Romæ.

g *Conjunctio hæc, interjecta ad sensum versumque supplendum, deest eidem Onuphrio.*

h *Idem,* Describitur, *ubi redundat prima syllaba.*

i Constantinum *nemo alius seriei Pontificiæ inseruit, etsi violenter occupatam Sedem aliquamdiu tenuerit : metri autem ratio exigit, ut pro* Enumerentur D *(quod habet Onuphrius) legatur* Connumerentur ; *uti in paulo post sequentium duorum versuum fine atque initio pro,* istis, cui, *legendum est,* isti cujus.

k *Idem Onuphrius* Præstantibus P. s. his : *quæ versum non faciunt.* l *Idem* sub.

m *Idem* post Stephanum. n *Confundit hic Auctor duos* Joannes XII *et* XIII.

o *Ego* Bonifacium *præponendum* Domno *censeo.*

p *Annumerat hic Auctor* Joannem filium Roberti, *quem a Pontificum numero excludimus ; et ideo sequentem vocat* XVI, *et sic consequenter usque ad* XIX, *quem ipse appellat* Vigesimum : *et hanc numeri discrepantiam ortam putat, quia* Joannem II *aliqui vocant* Mercurium : *sed sic fateri debet jam inde ab initio variatum fuisse in numerandis istius nominis Pontificibus : nos vero discriminis causam in eo collocamus, quod dictus* Joannes *Roberti ab aliis fuerit, ab aliis non fuerit Pontificibus adnumeratus.*

q *Onuphrius* Justum.

r *Nos pro* Silvestro, *quem Antipapam fuisse credimus, ponimus* Benedictum IX, *in hisce versibus præteritum.*

s *Onuphrius* Rutilat LEO VICTORQUE.

t *Idem* Copulatur, Comitatur, u *Idem* tenetur. E

x *Non potest inveniri talis numerus per nomina hic notata, nec tamen dubitari quin scriptus ex mente Auctoris sit, post tres denuo adjunctos Pontifices rursus calculos subducentis, et numerantis* centum septuaginta octo : *Fortassis sicut* Constantinum *Pontificibus adnumeravit, sic etiam adnumeraverat iisdem, sub contentione simul cum aliis ordinatos,* Eulalium *contra Bonifacium* I ; Laurentium *contra Symmachum* ; Dioscorum *contra Bonifacium II,* Theodorum *vel* Theodoretum *contra Cononem* ; Theophylactum *contra* Paulum : *quorum nomina hisce quoque versibus illigata una cum suis versibus expunxerit is qui Codicem describendum curavit. Verum si ita actum est, cur omissi fuerunt anteriores duo, videlicet* Novitianus *contra Cornelium, et* Ursicinus *contra Damasum, a Schismaticis æque ordinati ?*

CLXXIII LUCIUS III

Ab anno 1181, ad 85, an. 4, m. 2 d. 28.

C Lucius, natione Tuscus, patria Lucensis, antea Hubaldus Episcopus Ostiensis, imperantibus Frederico Ænobarbo et Alexio Comneno, creatus XXIX Augusti, et postridie in Dominica coronatus anno MCLXXXI, sedit annos IV, menses II, dies XXVIII ; F obiit Veronæ MCLXXXV, XXV Novembris : ibique sepultus est : et non vacavit Sedes nisi in diem sequentem.

Tempus Sedis.

Nescio *ubi invenerit Baronius, quod* Lucius creatus est Pontifex IV Kalendas Septembris, et postridie ordinatus, *nihil enim tale legitur apud Wilhelmum Tyrium vel Robertum de Monte quos allegat : quia tamen ex Epitaphio constat de die mortis, et auctor MS. nostri supra annos* IV *numerat menses* II *dies* XXVIII, *itaque præcise habetur initium a Baronio notatum, huic æstimamus stari posse. Apparet autem corrigendos esse Rollevinkium, et Platinam, qui solum* XVIII dies *numerant, et multo magis Stellam qui dies omisit adnumerare.*

Sepulcrum Veronæ,

2 *Joannes Franciscus Tinctus. lib.* 5 *de Nobilitate Veronensi cap.* 2, *sepultum ait* Lucium *in ecclesia Cathedrali, ante majus altare, in sepulcro marmoreo cum hujusmodi epitaphio, quod etiam in auctiori Ciacconio legitur, et quidem addita chronologica clausula quam Tinctus omiserat.*

Luci, Luca tibi dedit ortum, Pontificatum
Ostia, Papatum Roma, Verona mori.
Imo Verona dedit verum tibi vivere, Roma
Exilium, curas Ostia, Luca mori.
Obiit. S. Pater. D. D. Lucius. Papa III :
A. MCLXXXV. die. XXV. Novembris.

et translatio ad aliud monumentum.

3 *Addit idem Tinctus (et similia habet ejusdem temporis scriptor Hieronymus de la Corte, Historiæ Veronensis lib.* 6) *ante annos aliquantos curatum esse a Matthæo Giberto Episcopo Veronensi (hic autem ab anno* MDXXVII *ibidem resedit usque ad* MDXLIII) *ut cum monumentum istud pro nova ecclesiæ et chori fabrica movendum loco suo esset, exuviæ Pontificiæ in aliud monumentum infra terram ante idem altare majus collocarentur, cum hac inscriptione*

OSSA LUCII III PONT. MAX.

cui Roma ob invidiam pulso, Verona tutissimum ac gratissimum refugium fuit, ubi conventu Christianorum acto, dum præclara multa molitur, e vita excessit.

UR-

CLXXIV URBANUS III

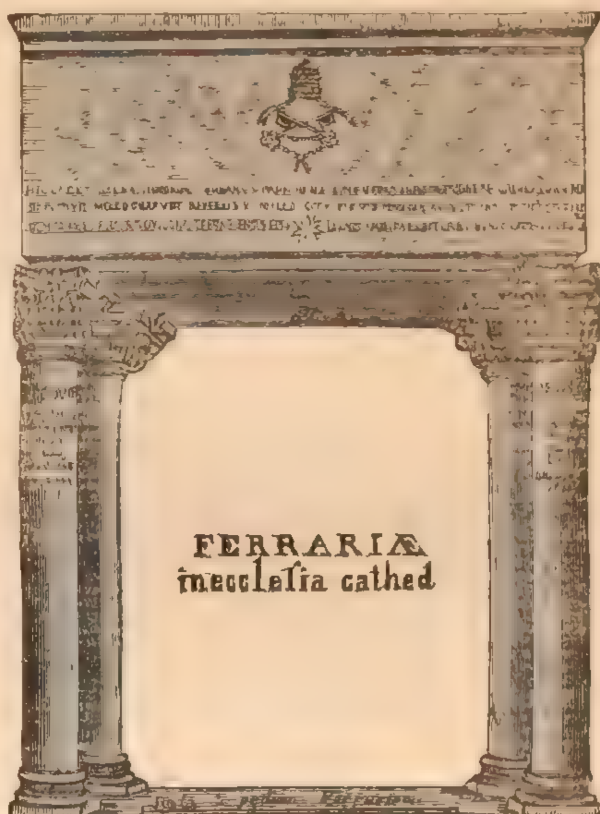
URBANUS, natione Lombardus, antea Ubertus Presbyter Cardinalis S. Laurentii in Damaso et Archiepiscopus Mediolanensis, imperantibus Friderico Ænobarbo et Isaacio Angelo, creatus XXVI Novembris, coronatus VIII Decembris in Dominica MCLXXXV; sedit annum I, menses X, dies XXV; defunctus Ferrariæ XX Octobris, anno MCLXXXVII, et non vacavit Sedes nisi in diem sequentem. *Ab anno 1185, ad 87 an. 1, m. 10, d. 25.*

Ratio temporis. Martinus Polonus in MS. nostro Lucii *et quatuor successorum Pontificum seriem sic decurrit, ut singulis vix quatuor lineas concedat; indicato autem spatio quo sedit* Lucius, *addit,* Et cessavit Episcopatus dies XIII; *eo ipso significans, non prima, sed secunda post suam electionem Dominica consecratum fuisse* Urbanum *: cujus tamen intervalli rationem nullam habendam judicavit, dum hujus Pontificatus initium sumpsit a die Creationis. Ipsius de ea epistolam ex Rogerio Hovedeno recitat Baronius; in qua dum lego, quod* defuncto Lucio et reverendissimo corpore ejus honorifice tumulato, habitus est a Fratribus de successoris electione tractatus; *hinc quidem intelligo, hujus ætatis Pontifices sequenti mox obitum suum die tumulari solitos, ut sine mora posset ad electionem procedi; inde vero, attento cessantis Episcopatus tempore in MS. nostro signato, dignum animadversione puto, quod Electione facta (quæ absoluta cum esset, verum absolutumque creabat Pontificem, statim ac facta) minus quam antea, dum hoc non esset, fuerit festinatum ad Ordinationem, si ea adhuc deerat, vel ad Coronationem solennem; sed apparatui faciendo tempus indultum.* B

Causa mortis. 2 *Addunt Continuatores præcitati* : Hujus tempore capta est Hierusalem a Saracenis : qui cum de transmarinis partibus tam flebilem rem audivisset, præ nimio dolore obiit. Sepultus est Ferrariæ. *Eamdem mortis causam assignant Rogerius et Neubrigensis apud Baronium, et diem nominant* XIII Kalendas Novembris; *cum tristem nuntium perlatum ad Curiam dicant* XV Kalendas, in die S. Lucæ Evangelistæ. *Sed corrigendus Neubrigensis, a librariis corruptus, sic ut scribere videatur* Urbanum, paulo ante *quam tristis nuntius afferretur, ex hac vita substractum, et legendum* paulo post.

C 3 *Sepultus fuit hic Pontifex in nova, quæ Ferrariæ anno* MCXXXII *primum absoluta fuerat Cathedrali : ubi post* CXXVIII *annos repertus, accepit ad dextram altaris majoris et egressum chori monumentum ex rubro marmore, quatuor columnis itidem marmoreis sustentatum, uti scribit in Compendio Historico illius civitatis Marcus Antonius Guarinus, et testatur Epitaphium tumulo tunc inscriptum.* Hic jacet bonæ memoriæ Urbanus Papa Tertius, natione Mediolanensis ex gente Cribellorum, sepultus MCLXXXVI (*imo* VII) et relevatus MCCCV, die VIII mensis Augusti Indictione tertia, temporibus Fratris Guidonis Ferrariensis Episcopi, Joannis Archipresbyteri et Bonagratiæ Præpositi. *Epitaphium Ferrariæ.*

et monumentum an. 1305 positum. *Ecce autem ipsam monumenti Pontificalis ex rubro marmore constructi, ex eoque atque ex medio templo ad eum ubi nunc est parietem translati formam, qualem mihi delineandam curavit nostri Ferrariæ Collegii per hos annos Rector R. P. Constantius Aimus; docens insuper, Epitaphium prædictum veteri et Gothico, ut appellant, charactere circumduci per supremum ipsius arcæ limbum; in quadam autem recentiori ejusdem reparatione (quando etiam potuit tertium coronamentum tiaræ accessisse) placuit scripturam, nec conspicuam satis, nec amplius legibilem in eo quod parieti nunc adhæret latere, novæ formæ characteribus inscribere arcæ ipsius fronti, uti hic factum vides. Similiter dum repoluntur columnæ, placuit supra inclusas sub laterculo albo Reliquias, quænam hæ essent Latinis notioribusque jam litteris scribere, hoc modo : ad latus Evangelii,* RELIQVIE SCTOR. GEORGII MRIS ET MAVRELII EP. ET MRIS : *ad latus Epistolæ,* RELIQVIE SCTOR. LAVRENTII MRIS ET GREGORII PP. ET CF. *Est autem longitudo arcæ pedum* V *et digitorum* II, *profunditas pedum* II *ac digitorum* III, *altitudo uno alterove digito major : columnæ vero cum basibus et capitellis a pavimento usque ad arcam pedum omnino* V.

F

4 *Quod de Romanæ Curiæ usu, in annis protrahendis usque ad* XXV *Martii, supra jam sæpe diximus confirmationem accipit sub hoc Pontifice, ex ejus Bulla qua expeditur Privilegium Guilielmo Morimundensis cœnobii apud Mediolanum Abbati,* datum Veronæ, per manum Alberti S. R. E. Presbyteri Cardinalis et Cancellarii, VII Idus Januarii, Indict. V, Incarnationis Dominicæ anno MCLXXXVI, Pontificatus vero Domni Urbani Papæ Tertii anno II, *ubi annus tam Pontificatus quam Indictionis, more nostro scribentibus inferunt annum* MCLXXXVII. *Ne autem, quia Veronæ signatum est Privilegium, ideirco dubites utrum proprio Romanæ Curiæ stylo sic scriptum fuerit : adest ecce eodem tomo 4 Ughelli, ubi hoc allegatur col. 237, præcedenti col. 235 Mediolani in Palatio ipsius Pontificis, tunc adhuc Cardinalis et Apostolicæ Sedis Legati, coram eo et ab eo subscripta sententia* Anno Dominicæ Incarnationis MCLXXXIV Indict. II die Mercurii, VIII mensis Februarii : *ex qua liquet Lombardos, in quibus tunc etiam Veronenses, eo tempore inchoasse annos a Kalendis Januarii, uti nos modo facimus, quod etiam probari potest ex privilegiis ibidem productis col.* 223 sub anno MCLXXIII, II die mensis Novembris, Indict. *Stylus datæ sub hoc Pontificatu, idem qui sub prioribus, Florentinus,* *… a Lombar- [illegible].*

URBANUS III.

A dict. VII *et sequentibus; addito alio, quod finitur col.* 231 *cum hac clausula.* Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCLXXIV Indict. VII, regnante Friderico Imperatore Romanorum gloriosissimo, anno Regni ejusdem XXIII, Imperii vero XXI: datum in Episcopatu Papiensi in obsidione Roboreti, XIV Januarii, feliciter Amen.

Urbanus hic non fuit ante Vercellensis Episcopus.

5 *Ceterum de hoc eodem Pontifice certant* Vercellenses *et* Mediolanenses, *utrorum Episcopis accensendus sit; neutris aliquod ejus apud se monumentum producentibus, quod Episcopus fecerit aut subsignarit. Sed inter* Vercellenses *nullum esse alicui* Uberto *vel* Lamberto *locum, ex ipsorum deductione satis demonstrat Ughellus. De* Mediolanensibus *dici potest, quod, si inter Algisium Archiepiscopum (quem anno* MCLXXXIII *adhuc in vivis fuisse constat) et Milonem, eidem Ecclesiæ anno* MCLXXXVIII *a Clemente III confirmatum,* D *intercessit aliquis* Lambertus de Crivellis; *non appareat quo fundamento hic dicatur idem, qui* Ubertus Cardinalis et Legatus: *cum non repugnet duos ex eadem familia simul Mediolani fuisse, alterum* Lambertum *Archiepiscopum, alterum* Ubertum *Legatum Apostolicum, qui et deinde Pontifex factus sit: sitque ob affinitatem nominis et identitatem cognominis cum priori confusus a nonnullis. Parum certe verosimilitudinis habet, toto tempore quo is Pontifex fuit, vacasse Sedem Mediolanensem, ipso semper se gerente pro Archiepiscopo. Scio id dici contigisse Florentiæ, cum ejus Episcopus* Gerardus *factus esset Romanus Pontifex* Nicolaus II*: sed hic, etiam Romæ degens, propinquus erat Florentiæ, et sæpe ac diutius in hac commorabatur: nec debet extraordinarium unius Pontificis factum in exemplum trahi absque certa et evidenti auctoritate.*

sed neque Mediolanensis, verum alius ex eadem familia.

CLXXV GREGORIUS VIII

An 1187, m 1, d 27.

GREGORIUS, natione Beneventanus, antea Albertus, Presbyter Cardinalis S. Laurentii in Lucina, et S. R. E. Cancellarius, imperantibus Frederico Ænobarbo et Isaacio Angelo, creatus XXI Octobris, et XXV ejusdem in Dominica anno MCLXXXVII ordina- B tus Ferrariæ sedit mensem I, dies XXVII, defunctus Pisis XVII Decembris: et vacavit Sedes E diem I.

Obitus.

A*uctor Brevis Chronici Pisani apud Ughellum tom.* 3 *col.* 889. Gregorius Papa VIII ingressus Urbem Pisanam, receptus est ab eisdem Pisanis cum magno honore IV Idus Decembris, et mortuus est Pisis XVI Kal. Januarii. *In MS. nostro hoc de eo legitur:* Hic zelando pro Terra sancta ad diversas provincias mittit litteras; et facta pace inter Januas et Pisas, Pisis mortuus sepelitur, *utique in ecclesia Cathedrali.*

Sepultura

2 *Franciscus Maria Ceffinius, Eques S. Stephani et in Academia Pisana primarius Juris civilis Professor, cujus beneficio ad* XXIX *Maji damus Vitam B. Bonæ Pisanæ, requisitus num quod istic hujus Pontificis monumentum superesset, nihil vetustum reperiri ait, præter brevem in antiquo MS. notitiam quam ex Italico sic Latinam facio.* Anno MCLXXXVII assumptus fuit ad Pontificatum Gregorius VIII qui cum Pisas venisset ut pacem conciliaret inter hanc civitatem et C Genuensem, secundo mense Pontificatus sui animam Deo reddidit in hac eadem civitate Pisana: et fuit sepultus in Cathedrali, intra grandem ex candidomarmore arcam, iis temporibus satis pulchram, in capella Deiparæ Incoronatæ, cum funebri pompa qualem conveniebat mortuo Pontifici instrui a civitate, tunc potentissima: quæ arca, seu malis appellare tumba, hodie spectatur ad manum dexteram majoris ecclesiæ intrantibus per portam Regiam.

Incendio an. 1600 abolita.

3 *Verum etiam hæc videri desiit, cum anno* MDC *conflagrasset templum: nec ulla nunc ipsius, vel intus positi corporis notitia remanet. Sed circa annum* MDCLX *Fabricæ Præfectus Campilia (Operarium vocant) Valerium Chimentellum, in jam dicta Academia Professorem, etiam de nostro opere tunc bene meritum, exoravit, Titulum ut conciperet, pro tempore inscribendum umbratili ex tela et tabulis monumento, donec marmoreum quod designabat conficeretur opus: manetque etiam nunc eodem in statu, quamvis Cajetanus, qui Fabricæ nunc præest, eadem consilia volvat animo, nec stimuli quotidiani desint a Ceffinio aliisque, dolentibus adeo segniter curari rem, civitati magno decori futuram.*

4 *Titulus ille talis est:* D. O. M. Gregorius VIII Pont. Max. de sancta urbe Jerusalem recuperanda solicitus, summis viribus bellum adornat adversus perduelles. Pisanos Genuensibus conciliaturus Ferraria huc migrat, ut cives, maritimis copiis florentissimos Ecclesiæque fidelissimos, in sacram expeditionem mox sibi conjungat. Magnum facinus invidente morte, Pisis obiit XVII Kal. Jan. A. S. MCXIIIC, ingenti cum dolore Christianæ Reip. cui tantam gloriam prospiciens, dies solum præfuit LVII. Residua mortalitatis pignora, hoc ipso loco sepulta, Camillus Campilia Ædituus, ad redivivam memoriam functo posito lapide veneratur, A. D. MDCLVIII. F *Ita ibi, diem mortis in Chronico notatum prævertendo ad diem unum.*

novo titulo instaurata an. 1658.

5 *Oldoinus in Necrologio Pontificio etiam ad alterum prævenit, et* XVIII Kal. Jan. *eligit, fortassis autem unius numeri omissione accidit ut apud Panvinium inveniatur,* VIII Kalendas. *Sed quid fiet Otthoni a S. Blasio, cujus hoc tempore viventis Cap.* 30 *Appendicis ad Frisingensem hæc sunt verba:* Eodem anno, *scilicet* MCLXXXVII, Urbano Papa mortuo Gregorius successit, quo infra dies quasi decem defuncto Clemens substituitur? *Respondeo, duarum vocum mutilatione locum corruptum videri, itaque legendum:* quo infra medium quasi Decembrem defuncto, *scilicet* XVII *die mensis ut dictum paulo ante est.*

Dies mortis.

CLE-

CLXXV GREGORIVS VIII

CLXXVI CLEMENS III

CLXXVII CÆLESTINVS III

CLXXVIII INNOCENTIVS III

CLXXVI CLEMENS III

Clemens, natine Romanus, Ex patre Joanne Scholari antea Paulus Prænestinus Episcopus, creatus Pisis xix Decembris, MCLXXXVII coronatus ibidem iisdem Imperatoribus, vi Januarii in solenni festo Epiphaniæ, Feria iv, anno MCLXXXVIII, sedit annos III, menses III, dies XVIII; obiit v Aprilis, anno MCXCI, sepultus in basilica Lateranensi : et vacavit Sedes dies VI.

Ab anno 1187, ad 91. an. 3, m. 3, d. 18.

Ejus electio et coronatio Pisis :

De *hac successione ait Pisani Chronici præcitati auctor :* xiv Kalendas ejusdem (*Januarii*) Dominus Paulus Prænestinus Episcopus, in ecclesia S. Mariæ Pisarum, majoris Ecclesiæ Pontificalem cathedram est adeptus, levatus ab hospitio S. Pauli de Ripa-Arni, et largiente Domino vocatus est Clemens Papa III. *Quia autem notat auctor MS. nostri, quod etiam scribit Baronius, cessasse Episcopatum dies* XX, *causam differendæ Coronationis* Clementi *fuisse crederem, quod eam voluerit in urbe Romana suscipere. Sed si voluit, impeditum alicunde fuisse oportet : constat enim Pisis eum substitisse ultra* XVII Kalendas Februarii *ex pluribus ejus Epistolis : prima autem quam Romæ dedisse invenitur, notata est* III *Idus Martii. Quid autem Romæ egerit in MS. nostro ex Martino sic notatur.* Hic ex patre Joanne Scholari, claustrum S. Laurentii extra muros ordinavit, et Laterani Palatium fecit altius, et puteum ante equum æreum fieri fecit.

obitus et sepultura Romæ

2 *De die mortis certos nos reddit Rogerius Hovedenus, hujus præcise temporis scriptor, cum ait :* Mense Aprilis, IV Idus ejusdem mensis, Feria quarta, obiit Clemens Papa III : *ubi quia dies mensis et feria hebdomadæ optime conveniunt, non moveor auctoritate Otthonis a S. Blasio annum* MCXC *huic morti assignantis. De Sepultura apud Rasponum hæc verba leguntur :* Clemens III in medio Basilicæ Lateranensis tumulatus erat, in marmorea urna, sigillis ornata, ante chorum antiquum Canonicorum, versus aulam Concilii.

3 *Notat hic Oldoinus noster, in suis ad Ciacconium Additionibus novis, quod licet Guibertus Ravennas, in nomen et sedem Apostolicam a schismatico Imperatore intrusus, cum magno totius Ecclesiæ scandalo,* Clementis III *titulum usurpaverit ; nulla tamen illius ratio sit habita, quippe vero viventique Pontifici Gregorio VII sacrilege superinducti ; ideoque hic de quo agimus dictus fuerit indubitanter* Tertius. *Quod, secus quam alias fieri commode potuit ; quia numquam a Clero Romano susceptus Guibertus iste, nulla nominis sui monumenta in archivio Ecclesiastico aut apud Apostolicos Notarios reliquit, quorum causa, ad vitandam confusionem, necesse esset* Tertii *nomen eidem quamvis Pseudo-papæ relinqui, hunc vero de quo nunc agimus* Quartum *vocari : omnibus enim ubique orthodoxis constabat, vivente* Gregorio *nullum esse, nisi nomine falso,* Clementem Papam. *Hoc autem ita esse, ut diximus, patet ex hujus* Clementis *Bullis, quarum unam exhibet Ughellus tom. 4 col.* 673, *ita subscriptam :* Datum Laterani per manum Moysi S. R. E. Subdiaconi, Vicem-agentis Cancellarii, IX Kal. Julii Indict. VIII, Incarnationis Dominicæ MCXC. Pontificatus vero Domini Clementis Papæ III anno III. *Cum autem Guibertus nihil in schismate pie egerit, merito idem Oldoinus eidem abjudicavit et huic de quo agimus vero Pontifici adjudicavit sigillum plumbeum, CLEMENTIS PAPÆ THERCII nomine ex una parte circumscriptum, ex altera vero verbis Christi, Petrum Pontificem instituentis deque officii sui partibus instruentis hoc versu :*

Titulus Tertii, in epistolis et sigillo.

CORRIGE, PARCE, FERI, PETRE, PANDE, MEMENTO MEDERI.

CLXXVII COELESTINUS III

Cœlestinus, natione Romanus, ex patre Petro Bobonis, antea Hyacinthus Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Cosmedin, creatus XII Aprilis, consecratus die Resurrectionis, XIV ejusdem, anno MCXCI; sedit annos VI, menses VIII, dies XXVIII, tempore Henrici VI et Isaacii Angeli Imperatorum. Obiit die VIII Januarii MCXCVIII, sepultus in basilica Lateranensi, et paucis solum horis vacavit Sedes.

Ab anno 1191, ad 98, an. 6, m. 9, d. 28.

Ratio temporis,

De *ejus ordinatione Rogerius Hovedenus ait :* Clementi III successit Hyacinthus Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Cosmedin, et in ipsa Vigilia Paschæ ordinatus est in Sacerdotem : et in die Paschæ, quæ in XVIII Kal. Maji evenit, in Romanum Pontificem consecratus est ab Octaviano Ostiensi Episcopo, et vocatus est Cœlestinus Tertius. *Addit auctor MS. nostri :* Hic secundo die Pontificatus sui, coronavit Henricum Imperatorem, *hujus nominis V, Regem vero Germaniæ VI :* et fecit Palatium apud S. Petrum. *De morte ejus hæc Rogerius :* Senio et gravi morbo confectus obiit Romæ mense Januarii, VI Idus ejusdem mensis, feria VI, VII anno Papatus sui : et Laterani sepultus est. *Ita Rogerius, in hoc tamen corrigendus, quod anno* MCXVIII *componat* VI Idus Januarii *cum* Feria VI, *quæ solum fuit* V. *Multo autem magis corrigendi alii, qui huic Pontificatui præter* annos VI *ascribunt* menses IX, dies XI. *Auctor vero, MS. nostri cum die* II *Pontificatus coronatum Imperatorem ait, (quod omnes dicunt factum Feria* II *Paschæ) satis ostendit se ad antiquum stylum reverti, inchoando Pontificatum a die Ordinationis Episcopalis, non a die Electionis : sed nos cœpto semel stylo recentiori insistimus : satisque habebimus sigillatim notasse, cum vel alios aliter supputasse invenerimus, vel ipsos Pontifices in Bullis suis annum in die Ordinationis mutasse, in quo fortassis pauci recesserunt ab antiquo usu.*

locus sepulturæ

2 *Utriusque actionis formam prolixe hic describit Baronius ex libro Centii Camerarii, unde ipsam transcriptam damus inter Acta* S. Cœlestini Papæ IV, *ad cap.*

CŒLESTINUS III. Ordo electionis et Ordinationis Pontificiæ ex oculato teste.

A *cap. 2 lib. 2 de Coronatione Bonifacii Papæ VII modo sufficiunt primæ ejus lineæ, quæ ad præsentem rem faciunt ; aderat enim hoc tempore, et fortassis jam tum Camerarius erat Centius iste, postea* Honorius Papa III. *Sic ergo incipit :* Mortuo Romano Pontifice et sepulto, *id est in Lateranensi Basilica temporarie deposito, quod ipso die mortis plerumque factum ex præcedentibus intelligitur ;* omnes Cardinales ad propria revertuntur secundum antiquam consuetudinem. Secunda vero die, *id est sequenti ipsum mortis diem,* conveniunt in ecclesia *Lateranensi ;* et Missa mortuorum cantata, omnes similiter secundum consuetudinem antiquam recedunt. Tertia autem die, iterum omnes in ecclesia congregati, et Missa sancti Spiritus ibidem primitus celebrata, tractant de Electione ; et perscrutata omnium Cardinalium voluntate ab aliquibus de ipsis, in quem major et melior pars convenerit Cardinalium, ipsum Prior Diaconorum de pluviali rubeo immantat : idem Electo nomen imponit. *Deinde describuntur ceremoniæ reliquæ, atque deductio et installatio in Laterano.* Post hæc autem, *ait idem Centius,* in proxima die Dominica Electus... vadit ad ecclesiam B. Petri, et ante altare majus consecratur. *Secundum hunc antiquissimum* B *(ut vides) ordinem ; intelligitur, unum ut minimum diem interponendum Decessoris morti et Successoris electioni, nisi extraordinario aliquo casu fuerit hæc præcipitanda : deinde expectandam fuisse pro Consecratione, aut saltem pro Coronatione (quando Consecrationis non egebat Electus, jam ante Episcopus) Dominicam diem ; neque citra evidentem auctoritatem quidquam esse statuendum in colligenda ratione temporum, quod huic ordini adversetur.*

3 *Jam quod ad sepulturam Cœlestini attinet, locum indicat his verbis Rasponus :* A porta sancta versus aram maximam et S Mariam del Riposo quam vocant, erat sepulchrum Cœlestini Papæ III, quamquam alii putant eum sepultum fuisse prope aram S. Salonini. *Sed quis hic* S. Saloninus, *non solum Romano Martyrologio ignotus, verum aliis quoque vetustioribus fastis omnibus ? Libenter hoc docebimur, et diem quo cultus in suo illo altari fuit. Quod si S. Domnioni et sociis Martyribus* Salonitanis, *quorum corpora circa Baptisterium Lateranense reposita diximus* XI *Aprilis, intra ipsam Basilicam dicatum altare commune hoc ab eis nomen habuerit, sed a vulgo corruptum, ut* S. Salonini *dictum fuerit, quod erat* SS. Salonitanorum.

Hic tomi Annalium 12 finiuntur,

C 4 *Cum hoc Pontificatu finivit Eminentissimus Cardinalis* Baronius *Annalium suorum tomum duodecimum, et Herculei plane laboris metam cum numero attigit ;* nono Kal. Junii anno MDCVII *ipsum offerens* Paulo V, *Pontifici tunc Maximo, et mox* pridie Kalendas Julii *vita functus. Æstimationem ejus tantum abest ut apud me aliquatenus imminuerit infelicior quem habuit in ordinanda chronologia successus, quemque hic fui conatus supplere ; ut plurimum auxerit tali proposito conjuncta necessitas, totam ejus duodecadem (quod antea facere mihi numquam licuerat) cursim saltem evolvendi, simulque cognoscendi quadamtenus inæstimabile præclarissimi scriptoris meritum de re historica Christianaque universa. Omnino enim mihi evenit, quod Janus Nicius Erythræus prima parte Pynacothecæ fatetur sibi contigisse, sic loquens.* Cum in Baronii scripta mentem et cogitationem conjicio, plane vehementer exhorreo, neque satis assequi intelligentia possum ; unde homini, in excipiendis confessionibus, in sermonibus habendis, in sacrosancto Missæ sacrificio faciendo, in Horariis precibus recitandis, in rebus suis naturæ ac necessitati tradendis occupato, tantum spatii contigerit, ut infinitam vim rerum ac varietatem, per infinitos pene libros dissipatam atque dispersam, colligeret, intelligentia comprehenderet, de unaquaque earum judicaret, ac denique litteris docte accurateque mandaret. Equidem quocumque cogitatione me flecto, nihil aliud comperio, nisi opus, Ecclesiæ imprimis necessarium, non potuisse nisi præcipuo divini Numinis instinctu, auxilio, atque adeo miraculo suscipi, expoliri atque ad absolutionem perfectionemque perduci. Multa partim levia, partim nugatoria partim a veritate prorsus aliena, sive hominum injuria, sive ethnicorum perfidia, sive hæreticorum fraude, in Ecclesiasticam historiam irrepserant; quæ ille, sua illa mirifica ad refellendum consuetudine usus, inscitiæ, fraudis, ac falsitatis coarguit et convicit. D

quos nemo absque stupore legerit,

etiamsi chronologia nonnihil vacillet.

5 *Ast supputatio temporum, inquies, quæ basis quædam historiæ est, certior rectiorque haberi potest. Potest nunc quidem (ut ego puto) postquam scilicet ejus melius ordinandæ subsidia undique se aperuerunt, integro ex quo ille scribere cœpit seculo; sed hæc si tunc habuisset ille, nescio an quivis alius hanc historiæ partem felicius tractare valuisset. Quid autem ad eleganter sculptam ex marmore pretioso statuam, aut ære argentove solido fusam attinet, si artifex suus eam imposuit basi pro tempore lateritiæ ; cui alius, terræ viscera scrutando profundius, inventam saxeam postea substitueret ? aut quis contemnat margaritas, quia lineæ, minus durabili quam sericeæ, sunt inductæ ? Unum est, in quo præstantissimi operis fortunam doleo, quod cum Auctor singulis pene* E *tomis Romæ excusis multa addenda, corrigenda, mutanda successive subjecerit, quæ optabat in nova eorumdem editione suis quæque locis aptari atque inseri ; tantum in iisdem recudendis properaverint Antuerpienses Colonienses que typographi, ut spatium sibi nullum indulserint curandæ rei tam necessariæ : triplici autem illa impressione sic multiplicata exemplaria sint, ut spes nulla affulgeat quartæ, in quæ suppleri defectus ille possit, auctoremque eximere censuris multorum. Multi enim, cum in contextu Annalium forte inveniunt aliquid, correctionis aut lucis plenioris indignum ; non semper cogitant in Appendicibus id forsitam requirendum. Et in hoc utinam nec ipse aliquando hic defecerim ! Ignosci certe mihi peto si factum est. Nostro enim operi tale quid evenit haud infrequenter, non solum apud malevolos qui ut carpant liberius, vel nolunt videre correcta posterius, vel vidisse dissimulant) sed etiam apud amicos Lectores, nec tempore et otio tanto abundantes, ut tot tantaque volumina pervolvere possint integre, nec tam felici semper memoria præditos, ut quæ forte uno loco legerint, statim referre ad alterum valeant.*

quosque operæ pretium foret recudi, ex auctoris mente correctos et suppletos.

6 *Vitam et virtutes eruditissimi viri simul ac sanctissimi, prolixo volumine prosecutus est idem, a quo Magistri et Institutoris ejus S. Philippi descriptam historiam damus, R. P. Hieronymus Barnabæus, Congregationis Romanæ cum vixit Præpositus : ex qua aliisque domesticis Patrum Oratorii monumentis excerpta est brevis illa Notitia, quæ præteritis annis Italice prodiit, de primis ac præcipuis S. Philippi Sociis. Hos inter* Baronius *tertium locum tenet, scilicet post Juvenalem de Ancina Episcopum Salutiensem, pro cujus canonizatione haud pauca Romæ acta sunt, et Franciscum Mariam Taurisium Cardinalem. Quomodo autem ad scribendos Annales ecclesiasticos sit admotus imperio S. Philippi, cujus precibus pridem in vivis servatus fuerat; inveniet Lector in Vita ipsius Sancti, num.* 61 *et* 483. *Porro quod de Notis ad Romanum Martyrologium respondit, a Præsule quodam Ultramontano rogatus, quam multos eo in opere adjutores habuisset,* Torcular calcavi solus; *de Annalibus quoque intelligi posse testabuntur ejus autographa volumina, etiamnum asservata in Bibliotheca Vaticana; neminem certe post se reliquit, qui viventi laborum particeps, eosdem mortuo illo prosequeretur. Illi autem, quantocumque dum viveret piorum plausu approbationeque exciperentur, mansit tamen solida semper humilitas viro, inter studia solito identidem dicere.* Domine ne auferas ab ore meo verbum veritatis. F

Illos ex imperio S. Philippi Nerii scribens solus,

A 7 Veritatem *enimvero* (*ut brevis Notitiæ Auctor loquitur*) sincere constanterque amabat, etiam sibi contrariam : et cuicumque eam retegenti volebat bene : animo ad eamdem amplectendam et profitendam semper parato. Quotiescumque vel novo adhibito studio, vel alio suggerente cognoscebat ab ea se deviasse, retractabat continuo asserta priora, quemadmodum pluribus Annalium ejus locis videre est. *In mente quippe habebat illa verba Ambrosii, quæ etiam Sixto V scripsit,* Unumquemque fallunt sua scripta et auctorem prætereunt : atque ut filii etiam deformes delectant, sic etiam scriptorem indecores sermones sui palpant. *Talis promptitudo nascebatur ex profunda animi demissione, qua proprio semper diffidebat judicio ; sua autem pauperis Presbyteri conditione adeo vivebat contentus, ut cum præciso obedientiæ severioris mandato* Clemens VIII *eum coegisset Cardinalitiam dignitatem admittere, iis quorum consilio id factum fuerat austerior et quasi suboffensus manserit ; seque mox voto obligaverit, nihil umquam agendi, quo sibi aditus posset ad Papatum parari. Id quod post* Leonis XI *mortem reipsa declaravit, cum gravi contra illius scripta a Ministris Catholici Regis excitata tempestate, hunc distulit se excusare per litteras,* Ne viderer, *inquit,* Pontificia Sede vacante, B auram captare Regiam ejusmodi internuntio litterarum, et ita sternere mihi viam ad gradus sublimioris conscensionem. Sed procul absit, ut me Regum favor, et non potius Regis Regum Christi gratia in thronum provehat altiorem. Domini est assumptio nostra, et Sancti Israel Regis nostri, a quo tantum expecto (ipse scit) sedem illam perennem, quam D promisit sequentibus se discipulis. Adeo ut ex illa parte compendii loco duxerimus, sentire de illa dispendium, ad quam excludendam esse etiam ipse debeam adjumento, ne hujus sentiam detrimentum; et gratias agere et bene precari magis iis qui obsistunt, quam qui favent. *Ita illius epistolæ exordium, cujus ectypum MS. servo, inter cariora P. Bollandi manuscripta repertum.*

ab altioris gradus appetitu alienissimus.

Cœlestinus III.

8 *Atque hæc, ex infinitis pauca, honori et amori* Baronii *danda putavi, ubi Annalibus ejus valere jussis ad Continuatorem faciendus est transitus, quem anno* MDCLX *senem juvenis Romæ cognovi, eadem quæ præsignaverat ille vestigia religiose tenentem, et resumpta jam inde ab anno* MDCXLVI *impressione, Annalium Tomum vigesimum, octavum vero Continuationis novæ, usque ad annum* MDXXXIV, *habentem sub prelo; nec non sub manibus Continuationis ejusdem accuratissimum Epitomen. His ego ad* Julium *usque* II *utens deprehendi Auctorem, non solum Decessore suo catenus fuisse feliciorem, quod tractanda habuerit tempora, quibus* Epistolaris Pontificum historia, *cui potissimum inhærere statuerat, integra magis ex Regestis haberi poterat ; præter innumera interim edita librorum omnigenorum monumenta : sed etiam quod Chronologiam tenere potuerit usquequaque rectam; ut noster hac* E *parte labor futurus inutilis fuisset, nisi operæ pretium æstimassem pertexi seriem inchoatam, propter MS. Codicem nostrum quo ille caruit, et varia quæ ad ipsius manum non pervenerunt rei utiliter agendæ instrumenta.*

Succedens Raynaldus,

in quo felicior ipso fuerit.

CLXXIII INNOCENTIUS III

INNOCENTIUS, Natione Campanus, patria Anagninus, ex patre Trasimundo de Comitibus Signiæ, matre Clarina, antea Lotharius, SS. Sergii et Bacchi Diaconus Cardinalis, imperante Alexio Angelo, Occidentali vero Imperio vacante, creatus VIII Januarii MCXCVIII, consecratus est in festo Cathedræ S. Petri Antiochenæ XXII * Februarii, in Dominica II Quadragesimæ, sedit annos XVIII menses VI, dies IX, defunctus XVI Julii anno MCCXVI Perusii, ibidemque in ecclesia Cathedrali S. Laurentii sepultus : et vacavit Sedes diem dumtaxat unum.

Ab anno 1198, ad 1216. an. 18, men. 6, dies 9

Qui res ejus gestas ipso adhuc vivente conscripsit, quomodo eas ex Veteri Collegii Fuxensis MS. Bosquetus edidit : Celebrata est, *inquit,* ejus electio VI Idus Januarii, anno Incarnationis Dominicæ MCXCVII (*ubi vides confirmatum usum Curiæ annos tunc numerandi more Florentino*) et quia tunc Diaconus erat, dilata est ejus ordinatio in Presbyterum, usque ad sabbatum quatuor Temporum IX Kal. Martii et sequenti Dominica, in qua tunc occurrit festum Cathedræ S. Petri, fuit apud S. Petrum in Episcopum consecratus, et in ejusdem Apostoli Cathedra constitutus. *Hactenus ille, qui si recte Electionem ejus adscripsit sexto* Idus Januarii, *de quo vix possumus dubitare ; oportet uno omnia die acta esse, quibus* secundum antiquam consuetudinem *triduum impendendum fuisse supra docebat Centius ; ita ut noctu mortuus Cœlestinus sit, mane celebratæ exequiæ, eodemque mane ad Electionem progressum, quod eadem Acta sic explicant :* Defuncto igitur Cœlestino, cum quidam Cardinalium se contulissent ad Septa solis, ut liberius ibi possent et securius de successoris electione tractare ; ipse cum quibusdam aliis ad Basilicam Constantinianam voluit decessoris obsequiis interesse : quibus honorifice celebratis, ipse cum illis ad præfatum locum accessit : Missarumque solemniis in honorem sancti Spiritus a solis ibidem Cardinalibus celebratis .. omnes tandem consenserunt in ipsum. *Similia fere habet ipsemet in Epistolis de sua electione, quaquaversum postridie datis, signatisque* quinto Idus Januarii ; *in quibus præfatur quod* Cœlestino, VI Idus Januarii viam universæ carnis ingresso, et in Lateranensi Basilica (sicut moris est) honorifice tumulato, *Cardinales et ipse in unum secesserint* de substitutione Pontificis tractaturi : *ut appareat, nec unius quidem diei morum fuisse interjectam : cum sequenti mox die, vel gestæ nuntiæ litteræ ab ipsomet signatæ potuerint expediri.*

Ratio temporis

Dies electionis

2 *Quod autem hic Pontifex, non ab Electionis, sed ab Ordinationis die orsus sit numerare sui Pontificatus annos, patet ex Registro Epistolarum ejus, nuper per Stephanum Baluzium duobus tomis edito, ubi primi anni epistolæ pertingunt usque ad* XI Kalendas Martii ; *imo earum una ad Regem Angliæ, perperam adscripta* Nonis Martii, *adscribenda* nono Kalendas Martii : *prima vero earum, quæ inveniuntur datæ anno* secundo Pontificatus, *signatur* VI Kalendas Martii, *et sic consequenter, etsi non semper suo ordine singulæ : cum prima in secundi anni Registrum relata, subnotetur* VIII Kalendas Aprilis. *Urspergensis* XVI Kalendas Augusti *mortuum* Innocentium *scribit : Richardus a S. Germano* XVII Kalendas . *et hoc affirmat successor ejus* Honorius *prima sua Epistola, data* VII Kal. Augusti ; *atque præcise convenit cum spatio*

Initium Pontificatus,

et dies mortis

A *Sedis supra notato. Idem fere exprimit ex Martino Auctor MS. nostri, sed videtur diem mortis non commemorasse, ideoque solum dies* XXIV *scripsisse. Interim hoc suo computu iterum et manifestim nobis declarat, redisse se in viam antiquam, Pontificatum* Innocentii *a die Ordinationis, non electionis auspicando. Nunc, ex eisdem Martino et MS. nostro, aliquod rerum ab illo gestarum summarium accipe.*

INNOCENTIUS III.

Actorum Synopsis ex cod MS.

3 Hic quantum fuit gloriosus, testimonium ejus opera perhibent veritati : fecit enim hospitale sancti Spiritus, et renovavit ecclesiam S. Sixti. Composuit decretales, sermones, et libros de miseria et conditione humani generis, et multa alia gloriosa. Dedit universis ecclesiis Romæ unam libram argenti, pro singulis calicibus earum, non habentibus calices argenteos, tali pacto, quod vendere eos non possint. Hic etiam coronavit Ottonem, et deposuit, quia non servavit fidelitatem. Hujus tempore a Francis et Venetis capta est Constantinopolis, urbs de mundi majoribus, ac in magnificentia prima : cujus captionem etiam post plures dies plerique civitatis incolæ non credebant, tum propter civitatis fortitudinem, tum etiam propter antiquam quam habebant prophetiam : prophetatum siquidem erat, quod debebat capi per Angelum, et ita eam capi
B per hominem non credebant. Sed hostibus, per murum ubi erat depictus Angelus, intrantibus, se deceptos incolæ per æquivocationem Angeli cognoverunt. Hujus temporibus, Livonia pro parte conversa est ad fidem. Anno Pontificatus sui XVII, mense Novembris, in Basilica Lateranensi, quæ Constantiniana vocatur, celebratum est Concilium generale pro subsidio Terræ sanctæ, et statu universalis Ecclesiæ : in quo fuit cum Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis et aliis Prælatis summa MCCCXV. Tempore hujus Cardinales consecraverunt ecclesiam S. Mariæ trans-Tiberim. Demum, cum propter subventionem Terræ sanctæ, inter Pisanos et Januenses ac Lombardos pacem facere intenderet, in itinere ad hoc constitutus, Perusii est defunctus, ibique in ecclesia S. Laurentii tumulatus. Et cessavit Papatus per unum diem.

Sepultura Perusii.

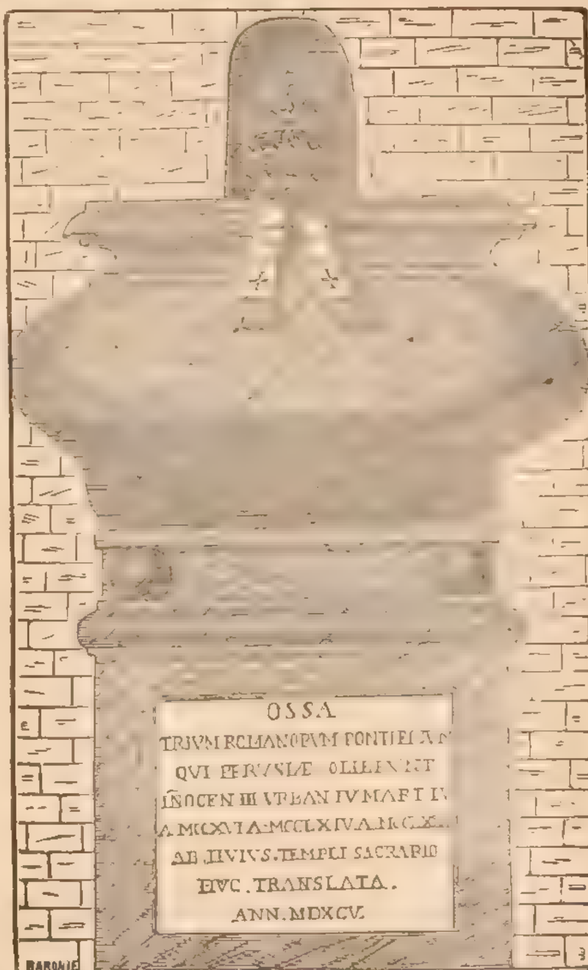
4 *Cæsar Crispolti in libro cui titulus Perugia augusta p.* 96, *agens de Romanis Pontificibus in Cathedrali Perusina sepultis, scilicet* Innocentio III, Urbano IV, et Martino IV, *ita loquitur* : Horum trium corpora intra unam capsam hodie requiescunt, supra eruditum armarium ipsius sacristiæ : quæ capsa cum
C esset aliquando aperta, vidi sæpius corpora duo cum suis Mitris atque Planetis aliisque paramentis sacrificalibus antiqui moris, eorumque digitos etiam nunc ornatos annulis suis. Et hæc quidem duo satis bene eorumque conservata erant : seorsim autem vidi alia multa ossa, intra linteum convoluta. Cumque nulla adesset quæ discrimen doceret scriptura, videbatur relinqui locus conjectandi, quod hæc ossa forent Innocentii III, utpote omnium primi. *Fuerunt autem tria hæc corpora verosimiliter elevata, de suis in quibus primum jacuere sepulcris, anno* MCCCXLV *; quando vetus Cathedralis destructa est, ut ejus loco exurgeret nova illa augustaque basilica, quæ hodie cernitur. Librum illum suum Crispoltus composuerat initio hujus seculi, cujus anno* VI *moriens ineditum heredibus suis reliquerat : qui vero evulgari eum anno* MDCXLIX *jussit, cognominis avo nepos, Cæsar Crispoltus junior, nihil in eo sibi mutandum putavit : quod sane hoc loco faciendum fuisse Oldoinus noster nos docuit, tum privatim per litteras, tum in suis Additionibus ad Ciacconium, ubi de nova prædictæ arcæ translatione, novem annis post mortem senioris Crispolti facta, sic loquitur:* Nostris hisce temporibus Napoleo Comitolus, Episcopus Perusinus, Innocentii III sepulcro et aliorum duorum

ubi corpora ipsius et aliorum duorum,

elevata an 1345,

et translata an 1615

D Pontificum, quorum ossa ex uno in alium locum transtulit, hanc apposuit inscriptionem. † *OSSA* † trium Romanorum Pontificum, qui Perusiæ obierunt, Innocentii III, Urbani IV et Martini IV, an. MCCXVI, an. MCCLXIV, an. MCCLXXXII, ab hujus templi sacrario huc translata an. MDCXV. *Exarata est inscriptio illa litteris aureis, supra tabulam politam ex nigro marmore, quam limbus rubei marmoris includit, servitque [illegible] stabiliterque rubentis urnæ, tria corpora continentis : quemadmodum monumentum hoc transmisit [illegible] R. P. Andreas Ascepi, Rector nostri Perusini collegii anno* MDCLXXXIII, *[illegible] invenire in capella [illegible].*

5 *[illegible] Pontificatus sui [illegible], Albertum Patriarcham Vercellensem [illegible] fundatum, [illegible] Hierosolymitanum [illegible] XXXIII [illegible] voluerunt [illegible] annum* MDCXXXIV *[illegible], sicut ad hunc diem, præfati [illegible] Generales [illegible] Albertum [illegible]. Dum autem in re non adeo veteri, summi [illegible] stat monumenti, quale est Regula, sic [illegible], [illegible] fortassis hominis culpa, qui [illegible] primus subscripsit Regulæ annum* MCCXXI, *quo ipsam fecere multo antiquiorem aliorum Ordinum Mendicantium Regulis (quod quia suæ favebat prætensioni, ceteri tamdiu nesciverunt habere suspectam, donec super ipsius Alberti cultu [illegible] relinquendo cœptum est Romæ disceptari) Dum inquam, circa Regulam ipsam, tamdiu tamque constanter errasse illi se fatentur : cur obsecro tantopere indignantur nobis, non nisi timide sibi fidem adhibentibus in rebus multo antiquioris memoriæ, quas diu apud se firmiter creditas fuisse prætendunt ?*

Sua eo data [illegible] Regula ab Alberto Hierosolymitano

E F

6 *Habentur modo, sicut supra dixi, non solum* Innocentii *Papæ Acta et trium annorum Epistolæ a Bosqueto editæ, sed annorum omnino undecim Registra edita a Baluzio, ab anno scilicet Pontificatus* I, *usque ad* VI *et a* X *anno usque ad ultimum ; qui quidem annus*

tamen vero plus quam 2700 epistolas ejusdem,

A *nus* x *fuit Alberto, in Terram-sanctam appulso, ut summum tertius ; quando necdum credimus ab eo datam præfatam Regulam, sed potius circa annum ab adventu sextum. In illis epistolis, quarum numerus ultra bis mille quingentas evadit, quam plurimæ sunt in Orientem datæ, ad Principes Ecclesiasticos et Seculares, ipsumque etiam Albertum, de minutissimis quandoque negotiis ad omnis conditionis professionisque homines spectantibus : nec tamen ulla ibi mentio invenitur de* Fratribus ad fontem sub obedientia Brocardi *in Carmelo morantibus, quibus Regula data, nedum de aliis ullis ejusdem instituti alibi in Palæstina, ut prætenditur, manentibus. Quare hos istic tam late atque* *per tot monasteria, sub unius generalis Prioris obedientia, fusos tunc fuisse (ut de anteriori ætate taceam deque Syrogræcis schismaticis monachis atque a Latinorum communione alienissimis) fuisse, inquam, tam late fusos in Palæstina Carmelitas, quam volunt, qui circa prædicta canendam palinodiam tanto cum strepitu a me exigunt, nescio cui cordato homini amplius probare se posse confidant ; maxime si quis consideraverit, quam multis difficultatibus implicita esse soleant Ordinum quorumcumque vel condendorum vel reformandorum principia ; quantosque libros impleant, quæ ejusmodi occasionibus eodemque ævo scripta actaque inveniuntur apud alios.* D

nulla occurrit ipsorum mentio.

INNOCENTIUS III.

CLXXIX HONORIUS III

Ab anno 1216 *ad* 1227 *an.* 10, *m.* 8.

Honorius, antea Censius, Diaconus Cardinalis S. Luciæ, et Cœlestini Papæ III Camerarius, natione Romanus, patre Haymerico, postea sub Innocentio III Presbyter Cardinalis SS. Pauli et Joannis tit. Pammachii, electus Perusii anno MCCXVI, XVII Julii, regnante, quem ipse postea Imperatorem coronavit, Friderico II, consecratus XXIV Julii in Dominica ibidem in ecclesia S. Petri : obiit anno MCCXXVII, XVIII Martii, Pontificatus sui exacto anno X, mense VIII, sepultus ad S. Mariæ majoris ante aram Præsepii : et
B non vacavit Sedes nisi in diem sequentem. E

Bernardus *Guidonis, uno post hæc seculo scribens, apud Odoricum Raynaldum num.* 18, *an.* 1216, *ait quod* vacavit Sedes per unam tantum modo diem, Perusinis causa electionis Papæ Cardinales coarctantibus. *Sed ejusmodi dies, constituenda ex horis* XXIV *aut pluribus, inter unius mortem et alterius electionem interjectis, in nostro calculo non constituit diem particularem, distinctum a diebus mortis et electionis prædictæ, atque inter illos medium. MS. nostrum et Romanum aliud quo usus Raynaldus, mensibus* VIII *perperam adjungunt dies* XXII, *occasione (ut videtur) sumpta ab iis, qui sicut ipse Pontifex in Bullis suis, ita Sedem veteri stylo metiebantur a die Ordinationis; sed tunc solum debuissent scribi menses* VII. *Quod autem ipse* Honorius *in suis Epistolis, quarum Registra utinam aliquis vulgaret ex MSS. Romanis, sicut jam olim vulgatum habetur Registrum S. Gregorii, et nuper Innocentii III et dein, quod et de aliorum Pontificum Registris, quæ quidem in Camera hactenus asservantur, grande proculdubio votum est omnium studiosorum historicæ veritatis; quod, inquam, in suis Epistolis* Honorius *majorum stylum tenuerit, a die Ordinationis Episcopalis annos sui Pontificatus exordiens, inter alias probat, lib.* 7, *epist.* 37 *apud Rainaldum an* MCCXXII *n.* 38, Dat. Later. XIX Kal. Augusti anno VI, *qui fuisset dicendus annus* VII, *si pridie, id est anniversario die suæ Electionis, cœpisset novum annum numerare. Et hunc stylum tenuisse Successores, debemus præsumere, quamdiu contrarium non probatur contrariis styli diversis exemplis. Esset autem ea res dijudicatu facilior, si in Registris horum temporum inveniretur adscriptus cuique Pontificatus anno etiam numerus Indictionis : sic enim promptum cuique fuisset conjungere justum Christi annum. Quantum autem ex relatis apud Waddingum et Rainaldum Brevibus intelligere possumus, neglectæ hoc tempore a Registrorum Collectoribus Indictiones fuerunt : quas tamen invenire est in Privilegiis solemniter datis per manus Cancellariorum aut Vice-cancellariorum : ut est una sequentis* Gregorii *apud Ughellum tom.* I *col.* 157, *et alia* Alexandri *apud Raynaldum an.* 1256 *num* 56 *etc.*

Ratio temporis.

Pontificatus a die Ordinationis numeratus in epistolis ejus.

2 *Illustris Pontificatus hujus monumenta æri incisa, exhibet Oldoinus in novo Ciacconio : Absidem scilicet in Basilica S. Pauli, opere musivo ornatam ubi superior majorque figurarum ordo Christum habet sedentem* *in solio, prostrato ad pedum oscula* Honorio, *hinc Petro et Andrea inde Paulo et Luca adstantibus ; inferior vero ordo Apostolos habet hinc inde senos ; in medio vero sanctos Innocentes cum instrumentis Passionis Christi, eadem inter duos Angelos adorantibus duobus utrimque genuflexis, quorum adduntur nomina sic expressa,* 10. *CAIETANVS ABBAS. SADENVLFVS SACRISTA. Additur Cornix sive Zophorus atrii ad ædem S. Laurentii in agro Verano, ubi in medio cernuntur expressi S. LAVRENTIVS et HONORIVS PAPA. Tertio exprimitur eiusdem stantis* Honorii *effigies, qualis inventa est in veteri æde S. Bibianæ ad Ursum Pileatum cum hoc superscripto : FELICIS RECORDATIONIS DNVS HONORIVS PP. TCIUS. Denique valvæ æneæ bis geminæ, Lateranensis scilicet Basilicæ, quibus inscribitur, ✝ INCARNACIOIS DNICE ANNO MCXCVI PONTIFICATꝰ DNI CELESTINI PP. III ANNO VI. CENCIO CAMERARIO MINISTRANTE. HOC OPVS FACTVM EST;* F *et valvæ capellæ S. Joannis Evangelistæ in fonte, cum his verbis insculptis,* ✝ *ANNO V PONTIF. DNI CELESTINI PP. III. CENCIO CARD. S. LVCIÆ EIᵒ DEM DNI PP. CAMERARIO IVBENTE, OPVS ISTVD FACTVM EST. quibus priores ejus tituli innotescunt.*

Monumenta eidem.

3 *De die mortis obitæ* XV Kal. Apriles, *ut taceant historici alii, tam certos nos reddit successor* Gregorius *prima sua epistola apud Rainaldum, ut certiores fieri non possimus. Inter pontificium quale fuerit ex initio sequentis Pontificatus definiendum est. Rerum porro sub* Honorio *gestarum hujusmodi synopsim Auctor MS. nostri ex Martino exhibet :* Hic apud S. Laurentium foris muros, Petrum Antisiodorensem Comitem in Imperatorem Constantinopolitanum coronavit. Hic etiam ecclesiam S. Laurentii extra muros, et basilicam quæ dicitur Sancta sanctorum, renovavit. Decretales conposuit Hic in basilica S. Petri Fredericum, Regem Siciliæ, Imperatorem Romanorum coronavit. Hujus tempore Christiani Damiatam ceperunt : sed Saraceni, casu fortuito contingente, eam postea recuperaverunt. Hic Honorius Papa Fredericum, sibi rebellem et Romanæ Ecclesiæ adversarium comperiens, anathematizavit, atque Barones ab ejus fidelitate absolvit. Honorius Papa mo-

Dies mortis.

Synopsis actorum.

HONORIUS III.

A moritur, et Romæ in ecclesia S. Mariæ Majoris sepelitur: et D. Ugolinus Ostiensis Episcopus, in Papam electus, Gregorius est vocatus. Honorius primo anno sui Pontificatus Ordinem Prædicatorum confirmavit, B. Dominico, natione Hispano, procurante et illius inventore. Nam Innocentius Papa, D qui durus in hoc fuerat, visione habita quod B. Dominicus Lateranensem Basilicam ecclesiam cadentem humeris suis sustentasset, confirmare deliberaverat, sed morte præventus non potuit.

CLXXX GREGORIUS IX

Ab anno 1227, ad 1241, an. 14 m. 5, d. 3.

GREGORIUS, antea Ugolinus Cardinalis Episcopus Ostiensis, natione Campanus, anno MCCXXVII, tempore Friderici II, electus XIX Martii, coronatus XXI ejusdem in Dominica IV Quadragesimæ, sedit annos IV, menses V, dies III; defunctus anno MCCXLI, die XXI Augusti; sepultus in basilica Vaticana: et vacavit Sedes fortassis menses II, dies V.

Dies electionis et coronationis.

Gregorius *ipse, de sua Electione scribens*: Honorio, *inquit*, Papa prædecessore nostro, XV Kalend. Aprilis, soluto debito carnis, de præsenti seculo nequam erepto, et in crastino juxta morem celebratis exequiis et ipsius corpore ad tumulum deportato, una cum Fratribus nostris ad eligendum convenimus Successorem; et Missa, ut moris est, in honorem B sancti Spiritus devote ac solenniter celebrata, post aliquantulum tractatum de substitutione Pontificis, omnes pariter ad imbecillitatem nostram quasi divinitus inspirati oculos direxerunt. *Diem notat auctor Vitæ apud Raynaldum hoc modo*. Defuncto piæ mem. Honorio III, sexta feria, hebdomadæ vero majoris Quadragesimæ quintæ.... in domo B. Gregorii, Gregorius ejus imitator assumitur. *Incidit autem anno* MCCXXVII, *habente litteram Dominicalem* C, *dies* XIX *Martii in Feriam* VI, *hebdomadæ tamen non* quintæ (*ut perperam transcripsisse videtur Raynaldus*) *sed* tertiæ. *Porro signatur præfata* Gregorii **Epistola**, Laterani X Kal. Aprilis Pontificatus anno I: *ex qua clausula habetur coronatum Gregorium non esse vel* V. Kal. Aprilis *quod fortasse typographicum mendum primæ editionis Ciacconii, ad omnes postea editiones transiit inobservatum*) *vel* in die Paschæ, *ut idem Ciacconius habet, in hoc sibi etiam contradicens, quod electum dicit*, altero post *Honorii obitum*, die *et postea diem hunc recolit* postridie S. Benedicti: *dies enim* XXII *Martii, a morte* Honorii *quartus, et in feriam* II *hebdomadæ cadens, neque in Electionem neque in Coronationem* Gregorii *quadrat. Manet interim quod sicut Martinus Polonus scripsit*, iste Gregorius fuit electus, *seu potius coronatus* mense Martio, die IX post festum S. Gregorii, *id est* XXI, *ipso festo S. Benedicti*.

Actorum synopsis.

2 *De Actis ejus Martinus Polonus in codice nostro sic scribit*. Hic S. Elisabeth, filiam Regis Ungariæ, relictam Lanthgravii Thuringiæ canonizavit. Hic sententiam, quam Honorius prædecessor suus contra Fredericum Imperatorem fulminaverat, roboravit. Hic, cum Concilium Romæ celebrare nititur, et ab Imperatore viæ per mare et per terram arctarentur, duo Cardinales, et multi Prælati, Abbates, et Clerici, per mare ad Concilium venientes, per Pisanos Imperatoris fautores capiuntur. Hic Papa per Fr. Raymundum Ordinis Prædicatorum, Pœnitentiarium et Capellanum suum, ex pluribus voluminibus Decretalium compilavit volumen unum, mandavitque Doctoribus ubique eo uti. Hic Gregorius, cum ab Imperatore, qui tunc magna ex parte patrimonium Ecclesiæ occupaverat, in Urbe obsideretur; videns etiam pene omnes Romanos per pecuniam corruptos esse, excipiens Capita Apostolorum, et processionem a Laterano usque ad S. Petrum faciens, animos Romanorum sic revocavit, ut contra Imperatorem pene omnes Cruce signarentur. Quod Imperator, qui jam credebat se intraturum Romam, audiens timensque, longe ab Urbe recessit. Hic B. Dominicum, inventorem Ordinis Prædicatorum, Bononiæ sepultum et miraculis innumeris coruscantem, canonizavit.

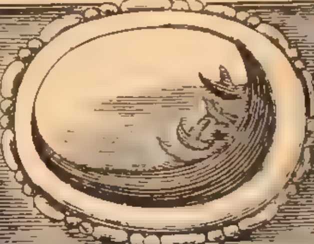
3 *Hujus Pontificis gesta quædam ac monumenta Græco-latina vulgavit Romæ anno* MDLXXXVII *Gerardus Vossius, Præpositus Tungrensis ac S. Theol. Doctor* E *Romanus: sed quæ nihil sint aliud quam Apostolicæ litteræ, videlicet* I, de Primatu Pontificis Romani et unione Græcorum cum ecclesia Latina. II, de duplici Gladio Pontificis Romani, deque legatione Apocrisiariorum Gregorii ad Græcos. III. Apocrisiariorum Gregorii definitio, quod Spiritus sanctus a Patre Filioque procedat. *Quæ licet ad rem nostram parum faciant, earum tamen hic volui meminisse, quod nuperæ Conciliorum editionis Auctores ignoraverint ipsas Græco-latine haberi potuisse. Illustrantur singulæ Notis ipsius Vossii, uti etiam* Litteræ Canonizationis SS. Francisci, Dominici, Antonii Patavini, et Elisabethæ Hungaricæ, *ad aliam operis nostri partem spectantes. Illis igitur omissis solumque obiter indicatis, lubet adjungere ejusdem Sanctissimi Pontificis Rescriptum anno* MCCXXVIII, *Pontificatus primo necdum integre expleto, missum* Episcopo Alatrino, *nescio an* Joanni (*quem Ughellus scribit vixisse anno* MCCXXII) *an autem ejus successori* Jacobo, *cujus memoriam facit idem Ughellus pro anno* MCCXXXVI, *indicans esse qui et Cardinalem et ipsius Pontificis affinem fuisse dicant. Nihil ejusmodi ex hoc Rescripto colligitur, digno tamen ex capitibus pluribus quod fiat juris publici, sicut* F *ipsum ex authentica, quæ Alatrii servatur, copia transcripsit noster Conradus Janningus, cum ecclesiam istam per ferias Autumnales devotionis causa visitaret; ubi ipsam illam sacram Hostiam, in qua miraculum factum, adoravit anno* MDCLXXXIII; *notavitque, eam in modum cylindri convolutam (ut solet in ore communicantium fieri) etiamnum rubri ac sanguinei coloris notas præferre per crystallum cui inclusa est. Rescriptum sic sonat:*

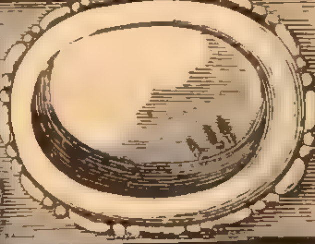
Epistolæ Græco-latinæ.

4 Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, venerabili Fratri Episcopo Alatrino salutem et Apostolicam benedictionem. Fraternitatis tuæ litteras recepimus, continentes, quod cum virgo quædam, ad suggestionem pravam cujusdam maleficæ mulieris, sacratissimum corpus Christi de manu suscipiens Sacerdotis, illud tamdiu tenuisset in ore, donec opportunitate capta, clam in panno ligasset; tandem post triduum, Corpus ipsum, quod in forma panis acceperat, in specie carnis invenit, sicut adhuc apparet inspicientibus manifeste. Unde cum utraque hoc tibi humiliter sit confessa, quæ sit eis pœnitentia injungenda, responso nostro postulas edoceri. Illi ergo primum gratiarum referimus, quas possumus, actiones, qui etsi omnia mirabiliter ope-

CLXXIX HONORIVS III

CLXXX GREGORIVS IX

CLXXXI CÆLESTINVS IV

CLXXXII INNOCENTIVS IV

A operetur, nonnumquam tamen innovat signa et immutat mirabilia, ut roborans fidem Catholicæ veritatis, spem erigens, et caritatem accendens, revocet peccatores, convertat perfidos, et confundat hæreticam pravitatem. Ideoque Fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus virgini, quæ potius ex simplicitate quam ex malitia creditur deliquisse (præsertim cum credatur satis in confessione confusa), injungat pœnitentiam mitiorem : alteri vero, quæ sui nequitia induxit alteram ad peccandum, præter alia (quæ tuo duximus arbitrio relinquenda) injungas, ut vicinorum Episcoporum præsentiam adiens, suum eis confiteatur in humilitate reatum, veniam humiliter flagitando. Datum Laterani, tertio Idus Martii, Pontificatus nostri anno primo.

Rescriptum circa abusas sacra Hostia

In plumbo pendente legitur ex una parte :

GREGORIUS

VIIII

Ex altera nomina Principum Apostolorum initialibus litteris sic expressa.

SA. PA. SA. PE.

GREGORIUS IX.

5 *Annos civiles huic etiam Pontifici usque ad festum Incarnationis ultra Kalendas januarias protractos fuisse, patet ex Constit. 30 Bullarii Casinensis cujus autographum* datum *legitur* Viterbii, per manum Guilielmi S. R. E. Vicecancellarii v. Kal. Martii Indictione VIII, Incarnationis Dominicæ anno MCCXXXVI Gregorii IX Papæ nono : *quæ nostrum annum* MCCXXXVII *jam inchoatum notant.*

... ratio

CLXXXI COELESTINUS IV

Cœlestinus, antea Gaufridus, Cardinalis Episcopus Sabinensis, natione Mediolanensis, Friderico II Ecclesiam persequente, electus fortassis XXVII Octobris, anno MCCXLI, et coronatus III Novembris in Dominica ; sedit diebus XVII : et obiit eodem mense, die forsitan XII, sepultus in Basilica S. Petri : et vacavit Sedes usque ad XXIV Junii, anni MCCXLIII.

Anno 1241 ab Oct. ad Novemb. diebus

Richardus, *hujus temporis scriptor Italus, apud Raynaldum, de hac Electione ait, quod Fredericus, in Crypta ferrata prope Romam positus,* pro certo accepit de Gregorio Papa, quod obierat Romæ XXI Augusti : de cujus licentia Cardinales omnes, qui extra Urbem fuerant, pro electione Papæ facienda ad Urbem redierunt. *Et postea,* Mense, *inquit* Octobri Goffridus Mediolanensis in Cœlestinum Papam eligitur. *Matthæus Paris, scriptor et ipse ejusdem temporis, fusius prosequitur, quomodo Cardinales universim decem, primum in duas partes discedendo, quinque ex iis* Gaufredum *elegerint, tres* Romanum, *quem similiter coævus Albertus Stadensis vocat* Episcopum Portuensem, *et Ciacconius atque Ughellus agnoscunt, allegatis pluribus ejus Actis. Verum quia Decretalis Alexandrina requirit, ut is solum debeat haberi Papa et acclamari,* cujus Electioni duæ partes consenserint Electorum, *mentibus et corporibus Cardinales dispersos fuisse dicit, infecto negotio. Illis deinde iterum convenientibus,* ambo, *inquit Albertus,* cesserunt : et iterum Cardinales elegerunt unum, sed non de suo collegio ; Romanisque requirentibus quis esset, nomen illius exprimere noluerunt. *Sed hoc postremum fabulosum videtur, nisi forte id aliquando fuerit simulatum ab illis, ne faterentur actum esse nihil, arctiusque a populo adstringerentur. Tandem tamen, sicut habet Matthæus,* post multas disceptationes et diversa schismata *(inter quæ facile potuerunt sex vel septem hebdomadæ effluxisse)* Cardinales jam pauci facti *(id est animis defecti)* a tribulatione et dolore, Magistrum Galfridum Mediolanensem in Papam elegerunt, virum moribus præditum et scientia, sed in ætatem senilem jam declinantem et debilitatum. Unde cum jam vix sexdecim diebus sedisset, præmatura morte præventus, naturæ debita persolvens, utinam non (ut dicitur) potionatus ! Sedem Papalem, imo universam Ecclesiam reliquit desolatam.

Mora et tempus electionis

iterata

Debilitatus senio

2 *Richardus prælaudatus.* Mense, *inquit* Novembri Cœlestinus Papa Romæ apud S. Petrum obiit : et de Cardinalibus quidam eo insepulto de Urbe fugerunt, et Anagniam se contulerunt. *Interim Onuphrius Panvinius, eumque secuti Ciacconius et interpolatores sui,* IX *vel* X Kalendas *ita scribunt electum* Cœlestinum, *ut consequens putent defunctum* VIII *Octobris, quod etiam in Necrologio suo Pontificio fecit Oldoinus. Potuit sane prima Electio pridie ea die facta fuisse, sed ab hac (utpote voluntaria cessione irritata) non debet inchoari Pontificatus, verum a secunda, quam ipso Octobri factum scimus, et quidem ultra dimidium provecto, ut obitus possit cadere in Novembrem. Nolo per meram conjecturam in tanta penuria tenebrarum, servatoque dierum numero* VII Novembris *mortuum dicere* Cœlestinum ; *electum autem die* XXIII Octobris, *et Dominica sequenti coronatum die* XXVII. *Libenter tamen explicarem, quomodo Matthæus Paris dicat, post Gregorii mortem vacasse Sedem per annum et novem* menses ; *MS. vero nostrum* menses XX, dies XIV, *utique usque ad creationem* Innocentii IV, *quasi hunc* Cœlestinum *a Pontificum numero excludentes. Quod tamen tempus ut perfectum habeatur, oportet tempori ab illis expresso, non solum addi* XVII *dies Cœlestini, sed integrum insuper mensem, qui fluxerit inter primam secundamque Electionem Cœlestini ejusdem. Etenim a* XXI *Augusti quo Gregorius obiit, et* XXIV *Junii quo electus fuit* Innocentius, *menses omnino* XXIII *fluxerunt, et dies* II, *vel etiam* VII, *si usque ad* Innocentii *coronationem,* XXIX *Junii factam, protrahas spatium. Quod igitur Parisius et Auctor codicis nostri scripserunt, videor mihi sic posse intelligere, ut qui superest mensis integer cum diebus* XX *vel* XXV, *dicatur fluxisse inter primam* Cœlestini *Electionem factam post initium Octobris, et mortem secutam provecto ultra medietatem Novembri, quo toto tempore Auctores illi non censuerint vacasse Sedem, quam* Cœlestinus *implebat. Hunc vero si dicamus, composito schismate, ab omnibus qui aderant Cardinalibus confirmatum exeunte Octobri, et* I *Dominica Novembris ejusdemque mensis* III *die fuisse coronatum ; obierit ille circa* XII *Novembris. Et sic commode conciliabuntur omnia, quæ hactenus allegavimus, antiquorum Auctorum dicta : cessavit vero Sedes ante ejus electionem* menses II, et dies V ; *post obitum autem* annum I, menses VII, dies XI.

et citus obitus mense Novembris.

non Octobris

Interpontificii prioris et sequentis ratio

3 *Contra facit quod asserat Ciacconius (sed, quantum hactenus potui scire, primus) excessisse* Cœlestinum *e vivis* ante Coronationem : *et huic assertioni favere posset quod Matthæus Paris dicat,* Vacasse Sedem per annum et novem mensibus. *Auctor MS. nostri* men-

Obiisse eum ante coronationem volunt aliqui

CŒLESTINUS IV.

menses XX, dies XXIV *numerat : utique ab obitu* Gregorii IX *usque ad electionem vel Consecrationem* Innocentii IV, *plane ac si eorum medius* Cœlestinus *non esset Pontificibus adnumerandus. Neque vero ulla ipsius invenitur epistola, de sua Electione data ad Principes et Prælatos, qualem priores posterioresque hoc seculo dedisse comperiuntur proximo aut tertio post suam Coronationem die, unde suum auspicabantur Pontificatum. Si autem vere dicebatur, quod indicat Matthæus,* potionatum Cœlestinum *obiisse, potuit hæc potio ei fuisse præbita priusquam advenisset proxima post diem Electionis Dominica, qua erat Coronatio facienda, itaque impedivit ipse ne eam susciperet. Quia tamen hujusmodi nihil indicat Successor* Innocentius, *et solum ait, quod* Cœlestinus Prædecessor suus, qui bonæ memoriæ Gregorio Papæ successerat, infra modicum temporis spatium, soluto carnis debito, ad Superos est, uti creditur, evocatus ; et exequiis ejus in crastinum, ut moris est, celebratis, post vocationem diutinam, *electus tandem ipse sit ; non audemus* Cœlestino *negare Coronam, quam et defuisse nemo antiquior asserit, quamque ei ipsemet Fredericus Ecclesiæ hostis favebat pendente adhuc schismate inter ipsum et* Romanum, *alterum Electorum ;* Cœlestino congratulans, *uti scribit Matthæus, alienus vero a* Romano, *tum aliis de causis,* tum quia imponebatur ei, quod foverat dissidium inter Papam Gregorium jam defunctum et ipsum Imperatorem. *Accedit quod annis post hæc quadraginta electus Pontifex* S. Petrus de Morone, *illius respectu dictus sit* Cœlestinus V.

sed minus verosimiliter.

4 *MS. nostrum de hoc* Cœlestino *ait, quod* in ecclesia S. Petri sepelitur ; *utique sepultura temporaria et festinata, qualem ratio temporis permittebat ; unde neque Paulus de Angelis, in descriptione veteris ac novæ Basilicæ, neque Paulus Aringus Romæ subterraneæ lib. 2 cap. 8 enumerans Pontifices in Vaticano sepultos, ullam ejus istic memoriam invenerunt. Ughellus tamen in suis ad Ciacconium Additionibus, ex Antonii Nigrini libro elogiorum familiæ Castillioneæ, profert* Epitaphium, ad sepulcrum ejus in Vaticana Basilica tunc (*ut arbitratur ipse*) exaratum, quod ne injuria temporum deperderent Proceres Castellionenses in reliquiis conservandum curarunt. *Nempe,* gente nobili Castiliona natum Cœlestinum *scripserat Joannes Stella, initio seculi* XVI, *ante Stellam Platina ; eo scilicet tempore quo nobilitatem Lombardicam fere omnem infamia quædam occuparat ab adulatione scholarum quorumdam nata, et in alias deinde Italiæ provincias propagata, illustrioribus pubusque familiis adscribendi antiquiores Episcopos, quibus cognomina nemo sciverat cognomina dare. Hoc vero ne qualis omnino fieri videretur, inventi sunt etiam qui*

Sepultura in Vaticano,

cui fictitium additum Epitaphium :

firmandæ ejusmodi opinioni supponerent instrumenta, ut quidem ipsi credi volebant, antiqua ; sed novitatem suam ipso stylo, plerumque tam aperte præferentia, ut facile agnosci impostura possit ; maxime cum per ignorantiam veræ historiæ (uti talium auctoribus sæpe usu venit) admiscetur aliquid falsitatis, certiorum auctorum testimoniis, postea præter opinionem venientibus in lucem, repugnantis.

5 *Omnia hæc in eo quod diximus Epitaphio tam manifeste elucent, ut mirum sit Ughellum et Oldoinum, ad ea agnoscenda refutandaque non advertisse animum. Ipsum interim accipe, et, si talium usum habes aliquem, seposito respectu affectuque nationali, sincere dijudica, vetusne an novum hoc sit :*

sed detegitur impostura,

D. O. M.

Cœlestino IV Castilioneo Mediolanen. Pontifici Opta Max prudentia, doctrina, eloquentia, morum gravitate vitæque integritate insigni: qui cum multis legationibus sub Gregorio IX egregiam pro S. R. E. operam navasset, summo totius Reipublicæ Christianæ gaudio, Cardinalium omnium suffragiis, Pont. Opt. Max. pronuntiatus est: sed conceptam ex ejus Pontificatu lætitiam importuna mors publico mœrore desiderioque mox immutavit. Obiit VIII Id. Octob. ann. Salutis MCCXLI. *Quam non concordes in ejus electione fuerint Cardinales, quamque ægre ad eum inclinari potuerint, tot saltem quot necessaria erant ad constituendum Pontificem vota, supra ex istius temporis scriptoribus vidimus. Horum præcipuus Richardus, isque in Italia scribens, electionem* Octobri *mortem* Novembri *adscribit : neque vero minus temporis requirunt illa quæ inter* Gregorii *mortem et* Cœlestini *Electionem intercesserunt, quod secundum Epitaphium jam relatum unius solum mensis fuisset.*

scriptoribus antiquis contraria,

6 *Paulus Morigia ex Ordine Jesuatorum, Mediolanensis natu, unus ex præcipuis earum opinionum promotoribus, quæ Italis, hodie tam sunt caræ, non sine risu exterorum ; anno* MDXCV *opus edidit de Nobilitate Mediolanensi : et lib. 2 cap. 1 agens de Pontificibus, patria Mediolanensibus, tertium inter eos* Cœlestinum IV, *Castilioneæ quidem familiæ, cum Stella Platinaque adscribit cui eum ego detractum nolim, cum id verum esse possit) sed diem mortis (sicut de aliis sequentibus idem facturus) hic tacuit, quia ignoravit. Primus Ciacconius, attenta die Electionis a Panvinio errabunda notata, quatuor post Morigiæ librum editum annis, eam invenitur sic determinasse, ut merito suspicari possimus, Epitaphii auctorem solum illum habuisse præ oculis, adeoque illud compositum esse post initium hujus seculi : quod etiam facile stylus suadebit.*

multis et in nuper natis conjecturis fundata.

CLXXXII INNOCENTIUS IV

INNOCENTIUS, antea Sinibaldus, Cardinalis Presbyter S. Laurentii in Lucina, natione Januensis de Comitibus Lavaniæ, imperante Frederico II excommunicato electus Anagniæ, anno MCCXLIII, die Nativitatis S. Joannis Baptistæ XXIV Junii; et die Apostolorum Petri et Pauli, XXIX ejusdem, Feria II, ibidem ordinatus; sedit annos XI, menses V, dies XIV : mortuus VII Decembris anno MCCLIV, et sepultus Neapoli in ecclesia Cathedrali ; et vacavit Sedes dies XVII.

De diebus *Electionis et Ordinationis testis omni exceptione major, iis quibus supra usi sumus verbis, prænotatur a Rimano* Richardus. *Neque ad dubium movendum circa diem Electionis sufficit Bullarii Casinensis Const.* 35, *continens privilegium Sublacensi monasterio* datum Assisii, Incarnationis Dominicæ anno 1152, decimo Kalendas Julii Pontificatus anno decimo. *Suspecta enim et merito est eorum accuratio, qui pro Romanis numeris zyfras assumpserunt in transcribendo, quamquam et typothetis possit imputari error.*

A *error. Præterea difficultate non caret, quod ut concederetur biduo vel triduo citius, quam scribit Richardus, electum* Innocentium; *deberet tamen supponi a die Electionis inchoasse annos Pontificatus sui, quod in eo qui solum Presbyter erat cum eligebatur, necdum satis certis exemplis probatur. De die mortis, qui passim dicitur fuisse festum S. Luciæ, dubitari non patitur idem Raynaldus, in fine tomi* 13 *Annalium verba successoris Pontificis, nuntiantis quomodo ipsemet sit electus, sic transcribens.* Innocentio Papa prædecessore VII Idus Decembris, in regno Siciliæ in civitate Neapolis, de angusto et tetro carnis carcere, vocato ad spatiosum et lucidum cœli palatium, ut de multis laboribus, quos pro Ecclesiæ honore ac libertate constanter pertulit, mercedem quietis percipiat sempiternæ; ac deinde ipsius solenniter celebratis exequiis, ejusque corpore honorifice prout decuit tumulato, etc.

hac unde credita accessisse 13 Decembris?

2 *Nescio quid explorations haberi vel optari possit circa alicujus Pontificis initium ac finem. Cum igitur Auctor MS. noster, Ro[illegible], et Martinus Polonus, [illegible] VI numerant; intelligendi sunt dicere quod obierit Innocentius sexto sui Pontificatus mense, supra annum XI inchoato Consonat his Chronicon [illegible] MS apud Raynaldum his verbis:* M CCLIV, VII Nonas Decembris (*lege* Idus: *nec enim tot Nonas December habet*) Obiit Innocentius

B Papa IV in civitate Neapoli: et secundo die obiit ibidem Stephanus Cardinalis: quorum corpora tumulata sunt in majori ecclesia prædictæ civitatis. *Videtur tamen morbus, imo et mors Pontificis, a domesticis studiosius occultata fuisse; ac primum emanavisse, quod ita tunc contigisset, die* XIII *Decembris: unde [illegible] scriptis traditum sit, obiisse eum in festo S. Luciæ. Hoc [illegible] Auctorem [illegible], de quo infra agemus, Epitaphii [illegible] tores, et Oldoinum in Necrologio; [illegible] tunc viventem, D. Matthæum Spinellum, scr[illegible] que Juvenatii, non nisi centum millibus passuum a Neapoli dissito oppido, in Chronica mox proferenda: qui scribit quod morbus Papæ istic primum fuerit intellectus die* X, *et* XIII *allatum sit desperari de ejus Vita. Matthæus Parisius, tunc similiter in Anglia vivens et scribens, ex litteris successoris certius diem dicit, nisi quod pro* VII Idus (*quem etiam Stero habet*) *notarit* VIII.

3 *Epitaphium [illegible], quod [illegible] restitutum [illegible] tur Archiepiscopus Annibal, [illegible] post mortem Innocentii non [illegible] quinquaginta vel sexaginta sculptum, tale fuit:*

C

Epitaphium vetus Umbertus recepit posuit circa an. 1310

Hic Superis dignus requiescit Papa benignus,
Lætus de Flisco, sepultus tempore prisco.
Vir sacer et rectus, sancto velamine tectus,
Ut jam collapso mundo [illegible]
Sancta ministrari, Urbs quoque posset rectificari,
Concilium fecit, veteraque jussa refecit.
Hæresis elisa tunc extitit atque recisa.
Mœnia direxit, recte sibi credita rexit,
Stravit inimicum Christi, colubrum Fridericum.
Janua de nato gaudet, sic clarificato
Laudibus immensis: urbs tu quoque Parthenopensis,
Pulcra decore satis: dedit huc sibi plurima gratis.
Hoc titulavit ita Umbertus Metropolita.

4 *Præfuit Ecclesiæ Neapolitanæ* Umbertus *ab anno* MCCCVIII *ad* MCCCXX. *a quo positum titulum, super antiquum fortasse sepulcrum, sed adhuc epigrammate vacuum ita restauravit prædictus Annibal (qui ab anno* MDLXXVIII *ad* MDXCV *prænominatæ Ecclesiæ præfuit ut monumentum totum novum fecisse videatur, quale in novo Oldoini nostri Ciacconio cernitur ære expressum. Nam in eo videre est Pontificias triplicis coronamenti tiaras, numisma etiam, in adjuncto aliunde numismatis typo, quale si uspiam extat, fictitium haud dubie esse apparebit,*

cui sub an 1578 innovato,

collatum cum numismate Honorii IV *apud eumdem* D *Ciacconium, ex Musæo equitis Gualdi. Scitur enim duplicis in tiara coronamenti primus auctor fuisse decimus quartus ab hoc Innocentio Bonifacius VIII: tertium vero addidisse dicitur* Urbanus V. *Fliscæ etiam gentis scutum gentilitium tumbæ affixum cernitur, exemplo tunc necdum Episcopis noto, et per Bonifacium VIII prænominatum similiter introduci cœpto. Cetera tuis ipse oculis æstima; et lege vetustiori epigrammati, majori in tabula, subjectum titulum recentiorem, ut ex styli similitudine certius judicare possis de illo Mediolanensi, cujus supra repudiavimus novitatem Sic autem legitur*

INNOCENTIUS IV

D. O. M

Innocentio IV Pont. Max de omni Christiana Rep. optime merito, qui Natali S. Joannis Baptistæ anno MCCXLIII Pontifex renuntiatus [illegible] Principi sacra [illegible] Parmensi [illegible] Card[illegible] Neapoli [illegible] eversam S. P. restitu[illegible] sque [illegible] suum [illegible] anno MCCLIV, B[illegible] de apud [illegible] riam, abolitum vetustate epigramma restituit. *Sepul-*[illegible] *renovavit.*

[illegible] ccitur re- cnius aliud

5 [illegible] *in MS.* [illegible] dum [illegible] diversis [illegible] ipsius adversus Ecclesiam contumaciam perpendisset, [illegible] Lugdun[illegible] Archiepiscopum; et Assisii S. Stanislaum Cracoviensem Episcopum, [illegible] interfectus. [illegible] paululum Neapoli moritur. Hujus temporibus floruit, vita et scientia venerabilis, Ugo Cardinalis Ordinis, qui Doctor eximius [illegible] Bibliam postillavit.

[illegible] Sy[illegible]

[illegible] in die ordinationis mutatus

6 *Quamvis propter deficientes in Registris Pontificiis Annorum Christi et Indictionum notas, in textu originali solennium Bullarum requirendas, difficile sit ea sic truncatis plene discernere, annosne suos mutaverint Pontifices in die Electionis suæ, an vero in die Ordinationis; licet tamen in plerisque præsumere, donec contrarium constet, veterem illos morem tenuisse, et diem Ordinationis seu Coronationis suam plerosque Natalem appellasse. Interim de* Innocentio *certum possumus accipere argumentum ex Waddingo, apud quem in Regest. extat num.* 15 *ejus Bulla, data* apud civitatem Castellanam VIII Kal. Julii, *id est* XXIV Junii, Pontificatus anno I, *quando debuisset annus* II *inchoari, si annus mutatus ei fuisset in die suæ Electionis.*

CHRO-

CHRONICON MS.

D. Matthæi Spinelli de Juvenatio, ad hunc et tres sequentes Pontificatus pertinens.

Ex MS Collegii S. J. Viterbii erutum,

Dum alia quædam pro hisce Commentariis quæreret R. P. Bernardus Coccovaginus, in nostri Viterbiensis Collegii Bibliotheca, multis curiosis MSS. instructa, quæ una cum aliis suis omnibus libris Cardinalis Cobellutius Collegio isti legavit, moriens anno MDCXXVII, *etiam Chronicon istud reperit ab anno* MCCL *usque ad* MCCLXVIII *inclusive: quod ejus esse cujus nomen prætitulatum autographum, ille quidem non fuit ausus asserere, notavit enim annorum numeros Latinis litteris scriptos quidem omnes esse, eadem tamen manu etiam scriptum haberi ad calcem rerum memorabilium Indicem, cujus numeri per zyfras procedunt, quorum usus in Italia ægre credi potest adeo adhuc vulgatus fuisse. Verosimilius sane est, secundariam esse scripturam alicujus, qui contextum vetustiorem, cum iis quos reperit numeris latinis in novum transtulit codicem, eidemque ad usum commodiorem subtexuit Indicem, in quo, tamquam operi suo adhibuerit zyfras, usitatiores tum sibi. Hoc autem etiam eo potest apparere credibilius, quod ex autographo avulsum videatur fuisse sub finem folium; eoque defectu non animadverso, omnia consequenter transcripta habeantur. Ut ut est: auctor ea scripsit quæ vidit, vel e propinquo audivit, cum agerentur: unde primum excerpta quædam, historiam Pontificiam propius spectantia, prædictus Coccovaginus transmisit; cumque placuisse intellexisset, addidit integrum Chronici illius contextum: qui quoniam etiam sic longus non est, nec alibi quod sciam reperitur, nisi articulatim discerptus apud Joannem Antonium Summonte tom. 2 Historiæ Neapolitanæ lib. 3. non gravabor eumdem hic totum referre, ex Italico Latine redditum fideliter, ad cognoscendam distinctius impietatem eorum qui tunc Ecclesiam affligebant, Frederici, inquam, Imperatoris et nothi ejus Manfredi. Est autem Juvenatium, ubi vivebat et scribebat Auctor, loci ipsius Syndicus sive Judex, in territorio Bariensi oppidum littorale, inter Tranum et Barium.*

cur hic Latine exhibeatur.

ANNO DOMINI MCCXLVII.

C

Fridericus Imp.

Imperator Fredericus, prælio victus in Lombardia, venit in Apuliam ad aucupium falconarium. Ad finem autem anni prædicti, cœpit militem colligere, traducendum, ut dicebatur, in Lombardiam.

ANNO MCCXLVIII.

Die XIII Martii, in civitate Tranensi, vir ex meliori nobilitate insignis, cui nomen D. Simoni Rocca, cum haberet uxorem formosam, et domui ere assignatum hospitem quemdam Saracenorum Capitaneum, nomine Cocam; ab eodem, in dictæ mulieris concupiscentiam accenso, noctu evocatus de camera, ostiumque aperiens, tam præcipitanter expulsus inde est, ut nec vestes quidem induere fuerit ei permissum, retenta intus ad barbari libidinem explendam muliere. Id cum mane innotuisset per civitatem, coacto confestim Senatu delegati sunt tres Syndici, cum D. Simone duobusque germanis Fratribus ipsius matronæ; qui attractis præ verecundia ante oculos cappuciis, accesserunt ad Imperatorem, Præsentini agentem; procidentesque in genua factum narrarunt, misericordiam et justitiam postulantes. Ast ille D. Simoni dixit: Ubi intercessit violentia, nulla debet esse verecundia. Et conversus ad Syndicos: Ite, inquit, curabo ne tale quid amplius committatur: si de Regno natus fuisset reus, continuo jussissem eum capite plecti.

Saracenorum in Apulia patronus,

eorum dissimulat scelera

XX Ejusdem mensis die, venit Tranum Imperator, ut fabricam arcis inspiceret.

XX Aprilis, rescitum fuit, quod castri Bariensis Cavarettus (*ita vocant Normanni publicorum carcerum inspectores, quorum erat decernere, arctiusne an laxius habendi captivi essent*) intendebat vinctis dare effugiendi commoditatem: missus itaque illuc ab Imperatore D. Andreas de Capua, qui erat Advocatus fiscalis, transivit Juvenatio cum duodecim balistariis.

XXIII, Facta est Barii Justitia, me istic præsente; et Cavarettus dissectus in partes quatuor cum decem ipsius castri famulis, Domino autem Guilielmo de Toco, et D. Leoni de S. Angelo, nec non cuidam Comiti Lombardo, cum duobus Florentinis, abscissum est caput; castellania vero ablata est a D. Petro Roccafolia, dataque Saraceno cuidam Nucerino. E

severus contra Regnicolas,

VIII Junii, venerunt in Apuliam septem cohortes ex Saracenorum: quapropter viri nobiles multi, qui uxores habebant formosas ac juvenes, ipsis et sibi metuentes, Trano Barioque emigrarunt in Sclavoniam (*Ita tunc ab Italis appellatam Dalmatiam docet Joannes Lucius, in opere de regno Dalmatiæ et Croatiæ*) et D. Taddeæus de Sessa obtinuit D. Joanni Juvenatio immunitatem ab hospitio præbendo.

illorum plures cohortes inducit:

XII, Expilatum fuit Bitectum, et fustibus cæsus Episcopus loci, *Bario distantis octo* p. m. *de quo multis egimus ad* XVII *Aprilis in Vita B. Jacobi, ibidem celebris ex Ordine Minorum.*

XXVIII, extinctus est tonitruo D. Zacharias, Medicus Polignianensis, qui ibat Andriam ad Imperatorem, inter Molfettam et Juvenatium.

et unius cædem ulcisci-tur acriter:

I Septembris, D. Paluccius de Marra occidit Saracenum quemdam, et Barlettani cives eum salvarunt: quapropter duo ex illis in vincula conjecti sunt, oppidumque mille Augustalibus mulctatum in pœnam. F

Festo S. Lucæ, ingressus Barlettam est Princeps Tarentinus, filius Imperatoris, *nothus scilicet Manfredus:* qui acceptis bis mille Augustalibus, liberavit Balettanos ab hospitandis Saracenis: hi vero iverunt Canosam, Saviellum, et Minerbinum.

V Novembris fuit maximus terræ-motus.

ANNO DOMINI MCCXLIX.

Imperator filiam suam despondit Comiti Casertano, celebratæque sunt nuptiæ Andriæ: *quæ est civitas mediterranea, Barletta et Trano urbibus maritimis distans* 5 p. m. *in territorio Bariensi.*

XX Februarii, discesserunt Sarraceni, bellum illaturi ditioni Pontificiæ. Eodem anno multiplicatæ locustæ vastaverunt campestria Apuliæ, Capitanatam, Basilicatam, et Calabriam.

eosdem Pontificiæ ditioni immittit.

III Novembris, venit D. Bernardus Carracciolus Rubeus, Justitiarius, in nostram terræ Bariensis provinciam. Hoc etiam anno collegit Imperator magnam pecuniam: fecitque ex Sicilia et Sardinia venire tam multas naves cum frumento, ut tumulus non valeret nisi duos Augustales. Eodem mense Novembri, ex Apulia in Siciliam abiit Imperator: idque non sine causa.

AN-

A

ANNO DOMINI MCCL.

XX Februarii, Vestiam appulit Imperator cum centum duabus triremibus : metatusque hospitia exercitui est in Calabria et Basilicata.

et 17 cohortibus auget :

XVII Aprilis, in Calabriam venerunt septemdecim cohortes Saracenorum ex Barbaria, et hospitati sunt in Calabria atque Basilicata.

Mense Majo dicebatur, quod Imperator volebat in Lombardiam ire, venitque nuntius quod filius ejus Rex Sardiniæ, *Entius, a Bononiensibus, quorum agrum populabundus ingressus erat,* cæsus fuerit, captis aut trucidatis omnibus ejus sequacibus : ideoque dicebatur, quod Imperator hoc anno non esset ulterius perrecturus : alii vero dicebant, amore aliquo captum retineri.

tributum enorme indicit Provinc is,

Mense Augusto per omne Regnum constituta fuit collecta pecuniaria, gravior quam alias unquam, unius scilicet tari per singula capita.

In festo SS. Simonis et Judæ, Imperator venit ad castellum, Montis dictum.

V Novembris, Justitiarius ivit ad Imperatorem, ferens septingentas uncias auri, quas ex collecta conflarat. Imperator autem vehementer indignatus

B

fuit, quia non plus collegerat ; dixitque multa verba injuriosa. Justitiarius autem respondit ; Domine, si tibi non placet ministerium meum, de altero tibi prospicias licet : quia oppida plane sunt depauperata. Et excanduit multo magis Imperatorisque convertens ad D. Taddæum, dixit, quod nisi ei parceret propter amorem D. Joannis, mergis eum objici juberet.

XII, Factus est Justitiarius in provincia Bariensi, fratre Admiralii Siciliæ, qui erat Magister Portulanus .(i. *Præfectus Portuum*) et erat Saracenus.

XIV, Fuit proclamatum ut unusquisque ad festum S. Andreæ collectam solveret, sub interminatione triremium.

Ipso die S. Catharinæ, Imperator Nuceriam versus iter arripuit.

infirmatur,

XXIX, Intellectum fuit Imperatorem infirmari.

V Decembris, quotquot Juvenatio transitum habebant, dicebant Imperatorem pessime valere. *Juvenatium, distat* 60 *m. p. Nuceria seu Luceria Paganorum (sic dicta, quia Friderici permissu ipsam tenebant Saraceni) juxta quam ad* 6 m.p. *inter Apennini colles est castrum Florentinum, ubi obiit Fridericus.*

IX, Sparsa est fama quod Imperatorem evassisset periculum.

moritur

XIII, Festo S. Luciæ, inventus est mortuus : vesperi autem præcedenti comederat pyra quædam, condita zaccaro ; dixeratque, quod mane sequenti vellet surgere de lecto.

fertur Tarentum sepeliendus.

XVI, Venit epistola, quam scripserat Princeps Tarentinus, notificans oppidis de passu in passum mortem sui patris. *Baluzius lib.* I *Miscellaneorum suorum pag.* 475 *profert Epistolas duas Manfredi ad Regem Conradum, quarum prior affirmat quod Imperator*, in ipsis mortis indiciis, præter dona mirifica et beneficia gloriosa, quæ in testamenti serie fideiibus gratanter indulsit, sacrosanctam Romanam Ecclesiam Matrem suam, in corde contrito, velut fidei orthodoxæ zelator, humiliter recognovit : et damna, quæ dudum Ecclesiæ, invitus forsitan vel potius provocatus, intulerat, integre restauranda sancivit. *Quæ si vere extrema Frederici voluntas fuit, utinam eam implere curavisset Manfredus !*

XXIII, D. Coletta Spinellus de Juvenatio, patruus meus, tanquam Syndicus oppidi egressus est : fueruntque ei in subsidium expensarum faciendarum pro ipso et suo famulitio, dati viginti Augustales.

XXVIII, Transiit hac corpus Imperatoris, quod ferebatur Tarentum et ego egressus sum ut viderem. *Propylæum Maji.*

Gestabatur autem in lectica, holoserico rubro operta, cinctum ducentis Saracenis peditibus, ordinaria corporis Regii custodia, et sex cohortibus equitum armatorum : qui omnes cum locum aliquem ingrediebantur, plangentes inclamabant mortui nomen : sequebantur autem eos Barones aliquot, vestiti lugubribus, et Syndici oppidorum. D

ANNO MCCLI.

Die V Januarii, Comes Molisii, qui comitatus fuerat corpus Imperatoris, Tarento rediens, venit Barium ad visitandum corpus S. Nicolai ; et postea venit Juvenatium hospitandi causa, cum aliis Baronibus subfeudatariis suis. Et Dominus quidem Comes mansit in domo Mutii ; in domo autem mea receptus fuit Princivallus de Sangro : in aliis vero domibus fuerunt hospitati D. Conradus Gambatesa, D. Leo de Montegano, D. Servius Ruffus, D. Bartholomæus de Castanea et Joannes Monticellus, universim Equites quadraginta septem : qui omnes splendide tractati sunt.

Manfredus Neapolim movet,

Princeps porro Tarentinus, qui ad Regni gubernationem remanserat, statim ut cognovit mortem patris, movit Neapolim versus : cum autem pervenit ad Montem-Fuscolum (*oppidum in ditione Beneventana, distans Neapoli* p. m. 30) intellectum est quod Papa Innocentius IV miserat Neapolim et ad omnia oppida Baronum Regni, ne cui alteri quam Apostolicæ Sedi præstarent obedientiam, quia Regnum erat ad Ecclesiam devolutum : quapropter misit Princeps Comitem Casertanum, qui mentem Neapolitanorum exploraret. E

et cives frustra per legatum sollicitat.

Venit Comes Neapolim VII Januarii, cui cives in litteris Marzæpanis (*id est* in claris terminis, *tamquam litteris initialibus, quales ad bellaria fiunt, ex zaccaro et polenta*) responderunt tædio se affici tam diuturni interdicti et excommunicationis : proinde certum sibi esse nemini præstare obedientiam, nisi qui veniret cum investitura et benedictione Papali. Inde abiit Comes cum D. Stephano Jevoli Capuam, ut istic exigeret obedientiam : sed idem etiam Capuani responderunt.

Die XII Februari, discessit Princeps Tarentinus a Monte-fuscolo, equitans per Regnum cum undecim Saracenis (*fortassis, cum undecim cohortibus Saracenorum*, et trecentos ex illis reliquit in Principatu,ac totidem in Basilicata, per oppida quæ spectaverant ad jus familiæ Sanseverinæ : dicebatur enim quod Rogerio de S. Severino, qui solus ex gente illa erat super, annorum septemdecim adolescenti, Papa desponsaverat filiam Comitis Flisci, sanguine sibi con junctissimam. F

R. Conradus in Italiam venit,

XX Maji, intellectum est Regem Conradum appulisse Veronam, ut possessionem Regni iniret.

XXVI Augusti, venit Rex Conradus cum classe Veneta, et exscensionem fecit Pescaræ ad montem S. Angeli : omnesque Barones regionis honoris causa ei occurrerunt : qui die XXIX venit Barlettam.

Mense Septembri, cum omnibus suis copiis progressus est contra Comites Aquinatem et Soranum, qui Pontificia vexilla extulerant : cumque in die S Martini eos pessumdedisset, flamma ferroque vastans eorum oppida, perrexit Capuam : quæ ut ipsi se traderet, factum est mediantibus familiis Leonissa et Jevolensi.

Primo die Decembris cœpit obsidere Neapolim.

ANNO MCCLII.

Neapolim oppugnat,

Die XI Januarii venit Nuntius Papæ, ut apud Regem Conradum ageret in favorem Neapolitanorum ; cui Rex jussit responderi, quod melius faceret curando homines vertice rasos.

XXV Aprilis, in die S. Marci, Rex Conradus statuit

A tuit oppugnare Neapolim, Teutonibusque et Saracenis promisit trium mensium stipendia, præbenda ei nationi quæ prior in urbem irrupisset : convenit autem inter eos, quod Saraceni aggrederentur civitatem ex parte Septentrionali, Tentonici vero ex parte Orientali. Venit deinde nuntius quod multi ex Saracenis occubuerint, nec pauciores ex Teutonicis : ab eoque die numquam amplius cogitarunt assultum facere.

fame premit.

Principio Maji, advenerunt triremes Siculæ, et Neapoli cæptum est annonæ penuria laborari. Eodem mense satis multi Barones accesserunt ad castra.

In festo S. Joannis mense Junio, viri circiter quadringenti egressi Neapoli per cryptas quæ Puteolos ducunt, dispersique per vicos, magnum annonæ subsidium intulerunt urbi : quod intelligens Rex Conradus, posuit custodias et passus omnes fecit pabulatoribus claudi.

eaque tandem dedita Regnum obtinet,

Sub finem Septembris, civitas Neapolitana deditionem pepigit cum Rege Conrado, qui multos supplicio affecit, magnamque stragem edidit : et nisi milites Lombardi qui erant in castris, bonam partem civium conservassent, quotquot arma gestare poterant gladio fecisset interimi.

B xx Octobris, D. Donatus Cadurcus, rediens Neapoli, dixit, quod Rex Conradus solo æquari fecerit muros urbis Neapolitanæ.

x Decembris, Rex Conradus ivit Barlettam : et ex tota provincia Bariensi itum est ad illum cum muneribus

In Vigilia Nativitatis discessit ivitque Amalfim, habiturus ibi Parlamentum generale : et multi Barones illuc concurrerunt.

ANNO MCCXLIII.

Indicit collectam pecuniariam,

Die xxiv Februarii, factum est parlamentum, et Comes Casertanus proposuit ut darentur Regi triginta millia unciarum auri. Nec mora quin statim expedirentur exactores per oppida omnia, quæcumque autem tardabant solvere, continuo gravabantur hospitiis Teutonicorum vel Saracenorum.

oppida plura vastat et moritur.

Sequenti Aprili excisa sunt Asculum, Agremium, Cerenza, Guimuttum, et Birectum : paucæ autem terræ evasissent exterminium, nisi Princeps Tarentinus remedium attulisset. Eodem autem tempore in morbum incidit Rex Conradus, et obiit intra quinque dies, relinquens filium trimulum qui est in Alemannia.

Neapolim recipit Innocentius PP.

C In die S. Petri, mense Junio, ingressus Neapolim est Innocentius Papa, sumpsitque possessionem nomine Ecclesiæ, et scripsit Brevia Baronibus atque oppidis Domini totius, ut venirent ad præstandam sibi obedientiam : tantum autem omnes tenebat tædium regiminis Saracenorum et Teutonicorum, ut ad istius rei nuntium universa Apulia exultaverit gaudio. Eo tempore eram ego annorum viginti trium, morabarque Barlettæ : utque viderem Curiam Pontificiam, ivi Neapolim cum D. Jessolino della Morra illuc tendente ad obedientiam Papæ pro Barlettanis profitendam.

et auctor ad Curiam ejus accedit,

xxvi Julii, appulimus Neapolim, et eodem ipso die D. Jessolinus osculatus est pedes Pontificis. Invenimus autem in Curia Pontificia D. Comitem Fliscum nepotem Papæ, Richardum Asculanum, Comitem Fundanum, Comitem Celanensem, Comitem Landulfum de Aquino (*Pater hic erat S. Thomæ Aquinatis, jam tunc in Ordine Prædicatorum agentis annum ætatis* xxii) quem Rex Conradus expulerat, et alii plures Comites Longobardi : item Simbaldus atque Oderisius de Sanguine (*videtur esse locus, quem S. Petro de Murrone, scribens de vita propria,* Castrum Sangrum *appellat*) aliique Barones Aprutini : et D. Rogerius de S. Severino, caput egressorum a Regno.

ubi inter alios reperit Rogerium de S Severino,

D Hic vero mihi occurrit notare, velut unam ex rebus memorabilioribus quæ contigerunt tempore vitæ meæ, fortunam istius D. Rogerii, quemadmodum eam mihi retulit Donatillus Statii de Matera, famulus ejus. Dixit ergo mihi, quod quando excisa fuit familia Sanseverinatium ad plana Canosæ, Aymarus de S. Severino cupiens salvari, Bisceliam versus tetendit, ut ibi inveniret navim qua egrederetur de regno. Recordatus autem Rogerii pueri novennis, convertit sese ad Donatillum, dixitque : Mihi sufficiunt comites duo : vade, Donatille, et vide si quo modo salvare possis filium istum. Donatillus igitur ivit Spezzarolum, et venit Venusiam circa horam octavam : locutusque cum Castellano mediantibus quatuor Augustalibus nonnullaque minori moneta, statim accepit puerum : et nemine sociorum id observante, per posticum eduxit. Tum vero mutato illius habitu sedens ipse equo meritorio, imposuit puero saccam amygdalarum, ferendum post se : itaque via publica gradiens, loca tamen in quibus possent cognosci declinans, pervenit Gesualdum in vallem Beneventanam, ubi erat D. Dolphus de Gesuardo, patruus naturalis D. Rogerii. Hic autem viso Donatillo, statim dixit : Vade cito cum Deo, et apage hinc : nolo enim amittere facultates meas propter familiam Sanseverinam. Statim ergo Donatillus iter intendit Celanum versus, ubi erat Comitissa Maria Polyxena, soror D. Aymari de S. Severino : gradiebatur autem itineribus modicis, ne puerum fatigaret ; nocte vero adveniente, ipsum imponebat equo. Porro cum venisset ad Morconense diversorium, eodem hospitii capiendi causa advenit Archipresbyter Beneventanus, et observavit quod puer (licet vilibus indutus ac laceris vestimentis) manducans ad mensam Dominorum, satis delicatus in cibo sumendo esset, nec vulgarem præ se ferret nobilitatem. Interrogavit ergo Donatillum, quis esset: eo autem respondente suum filium esse, Verumtamen, inquit Archipresbyter, similis tibi non est. Cui Donatillus, Deceperit me forsan uxor mea. Post varias autem interrogationes, dum cubitum concederent, notavit Donatillus quod pergeret Archipresbyter loqui de puero, timuitque ne sibi eum tolli juberet. Itaque Deo ac fortunæ se commendantes, ingressi sunt cameram Archipresbyteri, eumque Donatillus per Deum oravit genibus flexis, ut infelicem collocaret in tuto, nec cuiquam de eo loqueretur. Tum pollicitus Archipresbyter nemini omnino se eos manifestaturum, et bono animo esse jubens, in suum postridie currum assumpsit : cum iisque Celanum venit, et salvum puerum Comitissæ stitit. Erupit mox in lamenta mulier, viso nepote sic afflicto et lacero (jam enim ab octiduo intellexerat excidium) recreatumque et novis indutum vestibus, ut erat matrona prudentissima, statim ad Pontificem misit in comitatu quatuordecim Equitum : eversa enim erat familia, quia partes Ecclesiæ tenebat. Motus autem grandi misericordia Pontifex, mandavit præberi mille florenos annue Donatillo, ad educationem pueri. Biennio post moriens Comitissa Celanensis, viginti quatuor florenorum millia D. Rogerio reliquit : Papa vero, duobus annis prius quam moreretur Imperator, despondit ei sororem Comitis Flisci, additis in subsidium mille unciis auri, ad sustentandum egressos a Regno, qui omnes ipsum habebant ducem, factum jam juvenem formosum, et habilem ad res magnas gerendas. Atque hæc omnia scripsi ex ore ipsius Donatilli, qui in præsentiarum moratur cum ipso D. Rogerio.

de quo narrat, quomodo in communi exitio familiæ,

a patris fugitivo servo clam subtractus morti,

E

et Celanum ad amitam ductus sit :

F

a qua Pontifici commendatus,

ejus nepti matrimonio jungitur.

Manfredus obedientiam Papæ jurat,

xxvii dicti mensis Julii, venit Princeps Tarentinus ad præstandam Papæ obedientiam : de quo omnes mirabantur, eo quod esset frater Regis Conradi, et dicebatur esse tutor filii ejus.

In

A In die S. Mariæ ad Nives, Papa cecinit Missam Neapoli, in ecclesia S. Mariæ Majoris, magna cum pompa.

VIII Augusti, Papa comitia habuit, dimissæque sunt per Provincias copiæ Papales : Princeps autem Tarentinus promittebat dimittere Teutonicos, si eis stipendia solverentur.

I Septembris, D. Maxentius Bocca Tranensis insultum fecit in D. Rayd Saracenum, Justitiarium Bariensem, inter S. Erasmi vicum et Vitrale : eumque persecutus est ad tria et amplius milliaria, occisis tribus Saracenis de comitatu ejus : qui ipse salutem obtinuit, equi sui generositate mediante.

interimque rebelliones clam suscitat.

IV Septembris, Pontifex ad preces D. Rogerii misit in ditionem Bariensem Justitiarium D. Fredericum de Morra, et D. Brandinum Picinum, cum duodecim turmis equitum. Rogaverat etiam eum Princeps Tarentinus, ut mitteretur ad se Berardus Capecius Neapolitanus : sed noluit : et ego observavi, quod, quando D. Rogerius aliique exules occurrebant Principi, non discooperiebant ipsi caput.

Ad finem Septembris, venerunt duo Capitanei Teutonici, stationem habentes in districtu Hydrun-B tino, egeruntque cum Papa, et substiterunt usque ad festum. Dicitur autem quod Princeps Tarentinus utrumque solicitabat, secretoque suadebat, Teutonicis ne paciscerentur cum Papa; Cardinalis vero Fliscus econtra, idemque suadebat Papæ : spem enim conceperat totius Regni absque sanguine obtinendi, intercedente Principe : hic vero verba iis dabat, quia videbat Papam jam esse decrepitum, nec diu posse supervivere.

Festo Sanctorum omnium cantavit Papa Missam in Episcopatu : et die sequenti discessit D. Jessolinus, et omnes Syndici Bariensis Provinciæ, atque ego cum illis.

Factum est autem per D. Guilielmum de Marra-Serini, qui nobis comitem se junxerat, quod non fuerimus omnes occisi a grassatoribus, inter Avellinum et Cryptam Maxandram.

Nocte S. Catherinæ terræ motus fuit per omne Regnum.

In die Conceptionis Dominæ nostræ D. Jacobus Savellus, Capitaneus copiarum Papalium, cecidit Saracenos Lucerienses, infra vicum S. Bartholomæi de Vado.

C ANNO MCCLIV.

lustrata Sicilia,

XIV Martii, transivit Princeps in Siciliam, ubi dicitur invenisse ingentem thesaurum, reconditum in arce Panormitana.

Sub finem dicti mensis, ad littus Molfettanum impegit triremis quædam Veneta, unde Almuz Saracenus, tunc Vice-Admiralius, magnas divitias extulit.

VI Aprilis, ingens fuit tempestas, et corruit campanile S. Nicolai Bariensis.

Mense Majo, Princeps ivit in Capitanatam, secum ducens quatuor cohortes Teutonicorum.

in Apuliam redit

Hoc anno telonium pecuarium ad quinque millia unciarum.

Mense Octobri, natus est Riccio filius triceps, et statim obiit.

Intellecta Innocentii PP. morte,

Die x Decembris, dicebatur quod Papa infirmabatur. *Imo ille jam obierat die* VII, *ut constat ex Encyclica Successoris; sed apparet mortem fuisse a Cardinali Flisco occultatam, propter circumstantias temporis periculosi.*

XIII, Transiit aliquis per planitiem Melfitanam (*media circiter inter Neapolim et Juvenatium via*) qui proficiscebatur in ditionem Hydruntinam, dicebatque se Neapoli reliquisse Papam a medicis desperatum ; *quo etiam die credibile est, evulgatam Neapoli mortem fuisse, quasi tunc primum obiisset ; adeo ut electio successoris vix potuerit facta esse ante* XV.

Neapolim movet,

In die S. Thomæ Apostoli, Princeps Tarentinus D in provincia, Hydruntina adunavit omnes Teutonicos, qui venerunt Altamuram. *Est autem hæc civitas Episcopalis in Bariensi provincia, media fere inter Neapolim et Hydruntum via.* Eodem tempore D. Jacobus Savelli cum omnibus copiis venit ad D. Brandinum Ursinum, qui erat Cirignolæ ; misitque D. Fredericum de Morra Neapolim ad Collegium Cardinalium. Sed postquam intellectum est Saracenos Nucerienses exivisse in campum, etiam ipsi Neapolim se receperunt. Vix autem discesserant, quando D. Znid, cum duabus cohortibus Saracenorum, cœpit etiam Neapolim tendere ; et descendens usque Barlettam fecit extolli per totam provinciam Bariensem insignia Conradini : Trani vero jussit æquari solo domos familiæ a Rocca nominatæ, cujus gentiles fugerant in Sclavoniam. Princeps vero postquam exercitum collegisset cum Saracenis, arripuit viam per Basilicatam, fuditque Princivallum Grimaldum Genuensem, qui istic erat cum copiis Ecclesiæ : intraque paucos dies obtinuit omnia oppida, quæ erant familiæ San Severinatium. Neapolitani porro, E qui ceperant alios muros ædificare post mortem Regis Conradi (*obierat hic anno eodem* MCCLIV, XXI *Maji, filium relinquens Conradinum præmemoratum, cujus tutelam Manfredus sibi arrogabat*) jusserunt apud se subsistere D. Jacobum et D. Brandinum cum suis copiis, usque dum electus esset novus Papa.

et exercitum Ecclesiæ fundit

ANNO MCCLV.

Cardinales, qui annum integrum et menses aliquot discordes fuerant creaverunt Papam Alexandrum quartum de Anagnia. *Ipsemet tamen in suis Encyclicis,* II *Kal. Januarii datis (quæ fallere nequeunt) ita loquitur :* Felicis record. Innocentio Papa prædecessore nostro, VII Idus Decembris... de carnis carcere vocato... ejusque corpore... tumulato : Nos. tunc Ostiensis et Velletrensis Episcopus, et ceteri Fratres nostri, mox pro eligendo successore simul convenimus, dirigentes mentes ad Deum, ut Gregi suo Pastorem idoneum consueta misericordia largiretur. Cumque, ut moris est, Spiritus sancti suffragio postulato, singulorum vota diligenter exquisita fuissent, in Nos demum suum converterunt intuitum, direxerunt animos, et conceptus expressere, F ac firmavere consensus ; præeligentes indignitatem nostram ad tantæ officium dignitatis. *Nullam hic ut apparet longioris Interpontificii patiuntur moram . quænam ergo illa tam diuturna discordia ? non utique pro eligendo Papa (licet id primo intuitu videantur indicare verba) neque hoc patitur ipse Auctor, mox ea referens quæ hujus ipsius anni mense Februario egit Papa, sub finem anni præcedentis electus. Quænam igitur ? nec enim potest nulla fuisse de quo tam expresso loquitur Auctor, tunc vivens et scribens. Existimo, quod jam inde ab anno* MCCLIII *(quando, ut supra dictum est, mensis Julii die* XXVII *Neapolim venit Manfredus, et obedientiam Papæ juravit) discordare inter se Cardinales cœperint, aliis ei credi volentibus, atque cum Cardinali Flisco sperantibus pacem cum Teutonicis haberi posse absque sanguine, aliis homini perfido ac versipelli non fidentibus : et quoniam* Innocentio *Papæ jam decrepito mors esse in januis cernebatur, utrosque divisos in factiones fuisse, pro designando successore, qui suæ esset sententiæ: quam tamen discordiam, mox a morte Papæ, cessare fecerit Manfredus, jam jam utrorumque cervicibus imminens, cum exercitu ad omnia occupanda suffecturo.*

Eligitur Alexander 4,

unitis inter se Cardinalibus qui discordes fuerant,

ab anno 1253.

Hoc tempore et mense Februario, Capuæ morabatur Princeps, misitque ad sollicitandos Neapolitanos ut ipsi se traderent ; nec permittebat transferri annonam in urbem. Eodem tempore Archiepiscopus Fulginii a Papa ad Principem venit, mandans sub pœna

Mittitur legatus ad Manfredum,

A Pœna excommunicationis, ut reverteretur ad obedientiam Ecclesiæ ipse, et oppida omnia quæ occupabat. Ille vero respondit, Regnum nepotis sui esse. *Legatum hunc fuisse* Berardum *ait Ughellus, nec causa est dubitandi; docet autem, Fulginatis Ecclesiæ fuisse Archidiaconum, et Episcopatus Administratorem dumtaxat, ab anno* MCCXLIII *ad* LXIV *: cum Fulginates, Ecclesiæ rebellantes, Episcopali dignitate carerent; abdicante se Ægidio eorum Episcopo, et ad regendam ecclesiam Nucerinam translato. Quodmodo autem* Berardus *iste hic vocetur* Archiepiscopus, *qui nec* Episcopus *quidem erat, non invenio explicatum. Dum tamen lego quod* Alexander IV, XV *Kalendas Februarii primi sui anni,* Berardo *confirmaverit collatam a decessore Administrationem Ecclesiæ patriæ; quodque idem similiter in Archiepiscopatibus Regni Neapolitani, Rhegiensi et Rossanensi, vacantibus designatos a suo decessore Antistites mox curaverit confirmandos (uti ex regesto Vaticano docet Ughellus) data eis facultate munus consecrationis accipiendi a quocumque maluerint Catholico Episcopo; suspicor Tarentinum Archiepiscopatum (nam de Brundusino, Cusentino, Hydruntino, et Sanseverinate suspicio esse nulla potest) tunc quoque vacavisse, per mortem Henrici, ab Innocentio IV instituti et confirmati anno* MCCLII. *Quot enim* B *annis sederit ille incertum sibi esse fatetur Ughellus; nec annum* MCCLX *quemquam referunt diptycha; et interim istius quoque Ecclesiæ administratio prædicto* Berardo *potuit committi, aut forte Archiepiscopus quoque institutus idem fuisse; sic tamen ut, ex usu vulgi, prioris Ecclesiæ Fulginatis titulum ei adhæserit, cum titulo Archiepiscopi confusus. Pergit porro Matthæus :*

Bernardus, Fulginii administrator pro Episcopo; an tunc Archiepiscopus et cujus Ecclesiæ?

Tunc omnes qui Regno sponte excesserant se collegerunt, et miserunt ad Papam D Rugerium Sanseverinnm, D. Eliam Gesualdi, D. Fredericum, et D. Onuphrium de Marra, D. Pandulfum Fasanellum et D. Aymarum ex familia Sanseverina, rogantes ut auxilio sibi esset, ad redeundum in domos suas. Papa autem confestim creavit Legatum Apostolicum Cardinalem Ubaldinum; jussitque conscribi militem per omnes ditiones Ecclesiæ. Princeps vero subito discessit Capua, transiitque in Siciliam, militi laturus stipendia.

Alexander pro Exulibus restituendis copias mittit,

Ad finem Aprilis ingressus est Legatus præfatus in Regnum, multa cum turba, ut plurimum collectitiorum et relegatorum; quos jungens copiis armatorum Neapoli repertorum, duxit in Apuliam, atque obstante nemine venit usque Barlettam; quæ ei confestim obedientiam obtulit, et Pontificia vexilla C explicavit.

Apuliam recipit.

XV Maji, transivit Trano, et Monopolim usque excurrit : cui præter Hostunum, quod a Teutonicis tenebatur, omnia Barriensis provinciæ oppida deditionem fecerunt.

XVII Junii, invasit exercitus Monopolim, Molam, Pulignianum, Barium, Molfettam, Tranum; rediitque Barlettam et inde in Campaniam, morbis grassantibus extenuatus.

In die S. Bartholomæi, eram Barlettæ, vidique ibi pulchrum conflictum : quia Anconitana quædam navis, quæ istuc advenerat frumento oneranda, expectabat ventum : supervenerunique triremes quatuor ad eam oppugnandam. Harum duæ Siculæ erant, et una earum D. Simonis de Vintemilia, tertia Surrentina D. Paulonis Donn' Orso, et quarta Puteolana D. Henrici Spatainfaccia. Circumdederant autem navim, eamque in magnum adduxerant discrimen; quia triremes Puteolana et Surrentina eidem se applicuerant tam stricte, ut ex epibatis undecim in illam transgressi puppim jam oppugnarent. Alii vero insiliebant quando subortus vehementior ventus navim a triremibus expedivit; quæ remanserunt spe sua frustratæ, cum jactura, tam D eorum qui insilierant in navim, quam qui insilientes ceciderunt in mare; paucique eorum, natare docti, salvari potuerunt.

Auctor pugnam navalem conspicit,

Die sequenti, misit me D. Jezzolimus de Marra ad triremes, quæ in anchoris stabant juxta pharum Ofanti, ut inde redimerem ejus nepotem filium D. Petrilli Acconciaoli de Ravello, cum epistola directa ad D. Joannottum Salvacossa, qui erat navarchus triremis Ischiensis, nec parum affinis illi. Neque stetit per D. Joannottum quo minus gratis captivum reciperem : sed aliarum triremium navarchi noluerunt, dicentes D. Petrillum esse divitem; proinde si filium recipere vellet, redimendos vicissim curaret D. Proculum Venutum Nobilem Puteolanum, et Josephum D. Marini, et Gerium Mastrum Judicem Surrentinum, qui capti erant in navi prædicta. Convenit ergo ut D. Petrillus Anconam mitteret celocem ad redimendos illos tres : quod ei stetit plus quam quadraginta unciis, quia non potuit omnes tres obtinere, nisi solutis in singula capita unciis decem.

et pro amici filio redimendo laborat.

Hoc etiam tempore rescitum fuit, advenisse in Siciliam nuntium, quod in Alemannia mortuus erat filius Regis Conradi : et Princeps Tarentinus fecit se coronari Panormi, appellarique Regem Manfredum.

E XI Septembris, transivit Rex Manfredus in Calabriam, dimisitque magnam partem Teutonicorum qui erant in Regno; transiens autem per Calabriam ad Principatum, in omnibus oppidis per quæ iter erat multas partiebatur gratias, et complures Equites creabat.

Manfredus coronam assumit,

In vigilia S. Matthæi, intravit Salernum velut Rex, et Saraceni distributi sunt per viculos suburbanos.

Salernum ingreditur,

XI Die ejusdem mensis, Comes Jordanus transivit plana Amalfitana, ut Luceriam tenderet.

XIII, Venerunt D. Rogerius San-Severinas et Pandulphus Fasatella, missi a Neapolitanis, ut colligerent copias dispersas per provinciam Barriensem, traducerentque Neapolim, ac primum Barlettanas, tum ceteras omnes : sed noluit loco se movere miles, nisi prius reciperet stipendia debita.

Ad finem hujus mensis, Comes Jordanus discessit cum tribus millibus Saracenorum Luceriensium, et transiens Crepacorium, ibat ut circa montem S. Angeli se conjungeret Regi Manfredo, simulque accesserunt Nolam.

Principio Octobris, Rex Manfredus misit legatos Neapolim, ut ei se redderet.

Neapolim obtinet,

Die VI, venit D. Donatillus, tulitque responsum Neapolitanorum, quod non possent amplius stipendia exercitui solvere, quia erant ad extremam paupertatem redacti : quoniam vero tam frigide agebat F Papa, nolebant iterum devastari propter spem vanam, sicut eis acciderat tempore Papæ Innocentii.

Festo S. Lucæ, venit Barlettam nuntius de redditione Neapolis, quodque Rex promisisset omnes bene tractare.

Tunc omnes Regno egressi manserunt vehementer afflicti.

XXVI Octobris, omnes copiæ Papales et Regno egressorum convenerunt in campestribus Canosæ, discesseruntque per Capitanatam, et Florentinum ac Dragonaram solo æquarunt, cæsis quotquot ibi invenerunt Saracenis : Luceriam vero duobus assultibus oppugnarunt, sed capere eam non valentes egressæ sunt Aprutio.

Funduntur a Papalibus Saraceni

Festo SS. Simonis et Judæ, factum est Parlamentum apud S. Mariam extra Barlettam, adfueruntque ibi omnes Syndici totius provinciæ, metuentes ne demum in ipsos reciderent omnes calamitates. Tunc allata est eis Neapoli epistola a D. Asprene Caracciolo Rubeo, qui erat ex parte matris frater D. Jezzolini de Marra, nuntiabatque, quomodo Rex Manfredus, ingressus solenni pompa Neapolim, creaverat

Manfredus Neapoli simul et pacem optat

A rat ibi triginta tres Equites, jusseratque bono eos animo esse, eo quod volebat bonam concordiam cum Papa, et esse filius obediens Ecclesiæ. Recordatus autem Archipresbyteri Caraccioli, qui fuerat pædagogus suus, quæsivit quinam ex ejus familia superessent Neapoli. Intelligens porro duos superesse nepotes, accersitos ad se creavit Equites, cum provisione unciarum quinquaginta : unus eorum appellabatur D. Anselmus et alter D. Richardus. Denique scribebatur quod Rex volebat facere amnistiam generalem : unde epistola ista bonam spem cunctis indidit.

pædagogi sui nepotes ornat,

In festo Sanctorum omnium, iverunt Neapolim D. Coletta Canciajocus, et Notarius Stephanus Poppalettere, ad profitendam Regi obedientiam, tamquam Syndici Barlettani.

III Novembris, dicebatur quod Papa miserat omnes copias suas ad hibernandum in Campania Romana.

amnistiam publicat,

VI, Publicatum Barlettæ fuit indultum generale, cuicumque egresso de Regno, cui pauci admodum alicujus notæ se crediderunt : ex omnibus enim nemo redivit præter Pauluccium Marra.

XIV, Venit epistola a Notario Stephano, significans quod invenissent Regem valde gratiosum, quodque omnes benigne exceperat, volebatque ipso die B celebrare festum S. Martini, ad quod invitati erant plurimi ex Neapolitanis.

Festo S. Andreæ, intellectum est quod Rex venisset Capuam et Sinuessam, fecitque in Comitatum Fundanum venire septem vexilla armatorum, itaque ademit Ecclesiæ Comitatum, quem ei donaverat Imperator Fredericus, flumen Garilianum pro limite statuens.

Fundanum Comitatum Ecclesiæ eripit

Eodem anno, Natalem Dominicum celebravit Theate, et per omnia oppida Aprutii creavit Equites.

ANNO DOMINI MCCLVI.

Mense Januario venit Rex in Apuliam, ad venationem quam vocant Incoronatæ, quæ toto septennio celebrata non fuerat : conveneruntque ad eam plures quam quadringentæ personæ. Et voluit Rex ut quidquid venatu caperetur suum esset, captaque est multitudo ferarum quasi infinita.

Venatur in Apulia,

Ad finem dicti mensis, venit Sipontum, decretumque est ut oppidum transferretur ab illo maligno aere, in locum ubi modo consistit, et appellaretur Manfredonia.

In die Purificationis, fecit ingressum Barlettæ : egressique ei obviam sunt, cum palmis in manibus, ad septingentos, dicentes, Benedictus qui venit in no- C mine Domini.

XX Februarii, venerunt Barlettam legati a Regina, uxore Regis Conradi, atque a Duce Bavariæ : quos magno cum honore Rex suscepit.

XXIV, Dedit Rex Legatis publicam audientiam, quorum unus, perquam grandævus Abbas, orationem habuit, dixitque, Conradinum filium Regis Conradi vivere ; quodque eum rogabant Regina et Dux Bavariæ, ut dimitteret Regnum orphano isti, sicut æquum erat : eos vero, qui attulerunt mendax nuntium de ejus morte, castigaret. Cui Rex sapienter respondit, Regnum orphano isti perditum fuisse ; se autem illud manu armata vindicasse a potestate duorum Pontificum, quemadmodum notum erat omni mundo. Papam vero et Regnicolas nullo modo consensuros unquam, ut dominarentur Teutonici. Se tamen aliud non prætendere, quam ut sibi relinquatur Regnum ad vitam, morte sua rediturum ad Conradinum ; Reginam porro recte facturam, mittendo filium educandum istic, et moribus Italicis imbuendum, habendumque a Rege filii loco.

Conradini legatis se excusat,

I Martii, discesserunt Legati : cum quibus Rex misit equum generosum, donandum Duci Bavariæ, et quædam monilia Duci Scotiæ, ad valorem mille unciarum eoque amplius. Eodem die I Martii, donavit Rex officium Justitiarii D. Leonello Fajellæ Neapolitano, ingressumque fecit Barlettæ.

Eodem tempore, Rex creavit D. Marium Capecium, mari terraque Commissarium supra fabricam civitatis Manfredoniæ, quam extrui volebat : missumque est in Sclavoniam pro trabibus : et copia grandis calcis atque arenæ, saxorumque et rerum aliarum convecta illuc est, adeo ut boves Apuliæ habuerint in quo occuparentur.

Manfredoniam extrui jubet,

Eodem mense, Rex misit in Siciliam atque Lombardiam, accersens Astrologos duos, quia credebat eos stellarum conjunctionem apte capere posse : idque tantum, ut captarent momentum temporis, idoneum primæ petræ jaciendæ.

Mense Aprilis, in die S. Georgii, Rex personaliter venit, ad metationem murorum et platearum quadraturam ordinandam. Eodemque mense positus est primus lapis, et cœptum est fabricari ex parte Orientali, laborantibus in opere pluribus quam sexcentis hominibus.

et fabricam orditur.

Majo sequenti, misit Rex Tarentum, transivitque in Siciliam ubi dicebatur esse suspicio alicujus rebellionis, concitandæ in favorem Ecclesiæ.

Absente in Sicilia Rege,

XI Septembris, ad verba indeque ad manus venerunt D. Leonellus Fajella Justitiarius et Realtus Saracenus, qui erat Præfectus portuum ; mansitque Justitiarius læsus in facie, et Portulanus vulnus grande habuit in capite : sic autem vulneratum misit Justitiarius captivum ad castrum montis S. Angeli.

XIII, Comes Casertæ, qui Neapoli manserat cum titulo Vice-regis, inde misit D. Andream de Capua Commissarium, ad formandum illorum processum. Cumque venisset Barlettam, accesserunt ad eum consanguinei Portulani, rogantes ut eum faceret vinculis eximi, ipsumque etiam Justitiarium carceri mancipari. Sed D. Andreas respondit, nihil se facere posse, donec cognovisset penes quem culpa resideret contentionis istius : multisque Barlettanis examinatis et uno Saraceno, abiit. Quinto autem post die revertens, mandavit ut D. Taddæus de Sinuesta captivum adduceret Barlettam, curandum a vulnere : quod et factum est.

cognoscitur causa Justitiarii, qui Saracenum vulnerarat,

XXVI, Discessit D. Andreas, et exemplar processus formati misit ad Regem in Siciliam : mansitque Realtus Barlettæ in carcere : ideoque publicatum fuit nullatenus culpandum esse Justitiarium, sed fuisse præsumptionem illius Saraceni, quem aiebant omnes non posse amplius tolerari.

quod cognitori male cedit

XXVIII, Rescitum Barlettæ est, quod D. Andreas fuerit spoliatus a grassatoribus ad Turrim Mandræ, quodque quatuor balistarii atque tres famuli ejus ab iisdem fuerint cæsi fustibus. Pro certo autem habebatur eos fuisse Saracenos, qui vix indusium ipsi reliquerant. Statimque Barletta missæ sunt vestes et alia necessaria.

Octobri sequenti, ex parte Capitanatæ magna diligentia adhibita est ad cognoscendos auctores facinoris, nec pauci pecuarii Aprutini ea de causa torti fuerunt ; sed nihil unquam resciri potuit.

Primo Novembris, venit D. Marius Capecius, præpositus fabricæ Manfredonianæ ; ostenditque epistolam mandantem, ut Justitiarius ac Portulanus reconciliarentur. Fecit ergo Portulanum, sicut erat, fasciis obligatum, equum conscendere : simulque iverunt Andriam, ubi erat Justitiarius : et pax confecta est.

et illi jubentur conciliari.

Festum Natalis Dominici celebrans idem D. Andreas, divulgari fecit per omnia oppida, quod Rex primogenitam suam filio Regis Arragoniæ despondisset ; proinde universi se præpararent ad dotem exolvendam.

ANNO MCCLVII.

Mense Januario, egressi sunt exactores tres, magna cum

A cum festinatione collectum prædictam dotem : quia licebant, Apuli proximo adventuras triremes Catalanas ad recipiendam puellam nomine *Constantiam, ex priori Regis matrimonio cum Beatrice, filia Ducis Serviæ.*

Rex filiam Arragonio despondens,

xiv Februarii, Justitiarius cum multa nobilitate Barlettana et Tranensi occupabatur in venatione circa Locum Trinitatis, quando magnum accidit infortunium ; quia Jezzolinus Rubeus Neapolitanus, nepos Justitiarii, currendo post leporem, fregit cervicem : eratque juvenis formosus et generosus.

xxviii. Venit Bescavettus Saracenus, Justitiarius Apuliæ, cum duabus cohortibus Saracenorum, conducens Tarentum novem somas denariorum, deportandas in Siciliam. Tunc etiam D. Leonellus equitabat per provinciam pecunias colligens, et initio Martii accepit Tarenti quatuor millia et ducentas uncias auri ; adeo ut diceretur, quod pro hisce sponsalitiis ultra medietatem lucratus sit ; nec enim filiæ suæ dotem ampliorem fuisse quam trigesies mille unciarum : et tam ex Sicilia quam ex regno Neapolitano corrasit plusquam septuaginta millia.

prætextu dotis factæ provincias exhausit.

Prima hebdomada Maji, nuntiatum est advenisse triremes Catalanas, pro auferenda puella in Hispaniam quodque Reginæ displiceret affinitas illa, eo quod Catalani adeo male vestiti incompositique apB parerent. *Helena ea erat, filia Michaelis Despotæ Thessaliæ, quæ deinde Beneventi capta a Carolo Rege, cum unico superstite filiolo Manfredino, apud illum in carcere obiit.*

xxiv Maji, rescitum est quod triremes discessissent Panormo, et quod Rex veniebat de Sicilia in Calabriam.

Junio Mense, Rex in morbum Casertæ incidit, non absque gravi mortis periculo. Eodem tempore D. Jordano Pedemontano datum est Juvenatium cum titulo Comitis : dicebatur enim esse frater Regis consobrinus ex parte matris, *Blancæ scilicet Lanciæ Longobardæ, ex qua Friderico Imperatori similiter nati Entius Rex Sardiniæ, Fridericus Princeps Antiochiæ, Henricus Rex Corsicæ, et Ricardus Civitatis quam credo vocant Austriæ, in Foro julio.*

Juvenatio Comitem,

Septembri sequenti, venit D. Raynaudus de Grottis Justitiarius in provinciam Bariensem atque Hydruntinanam, quæ numquam alteri Justitiariæ subjecta fuerat, abiitque ad Leonellum, sequente cum bono nomine, ex munere (ut dicebatur) bene administrato : nam ejus tempore nullam violentiam pertulit provincia a Saracenis : quapropter ei submissæ sunt C usque Neapolim, in donum gratuitum, plusquam decem unciæ auri.

Bariensi Provinciæ Justitiarium præficit,

x Octobris, venit Rex Foggiam ad venationem, et multi Nobiles Neapolitani eodem accurrerunt.

xxvii. Iverunt Syndici Barlettani ad offerenda ei munera, et multi alii aliarum Provinciarum.

Sequenti die, accidit gravis casus. Etenim coram ipso Rege Saracenus quidam, custodiæ Regiæ Capitaneus, D. Mazzeo Griffo Equiti Neapolitano pugnum impegit ; qui reddita vicissim alapa copioso ipsum sanguine perfudit : itaque tam Saraceni Custodes corporis Regii, quam Neapolitani manus admoverunt armis ; secuturumque erat gravissimum scandalum, nisi Barones qui Regem circumstabant medios sese interposuissent ; fuerunt nihilominus læsi hinc inde aliquam multi. Tum Rex, ut vidit sedatum tumultum, jussit ut D. Mazzeo amputaretur manus : quo intellecto confestim Neapolitani Nobiles accesserunt ad Regem, orantes ne vellet mutilatum virum nobilem, qui fuerat dignus ipsius Regis manu Eques creari, idque ad petitionem unius canis Saraceni. Dominus autem Liguerus Caracciolus, nomine omnium, longam ad Regem habuit orationem. Ille vero respondit, minus facere se non posse ; pro amore tamen supplicantium largiri ut manus sinistra amputaretur.

Neapolitanum Equitem ob alapam Saraceno impactam,

manu truncari jubet.

Postero die quæsivit Rex, quomodo se haberet D. D Mazzeus : responsumque est ei quod ex spasmo fuerit in periculo mortis. Tunc misit Rex qui eum visitarent, una cum dono centum Augustalium : Saracenum vero deposuit officio, et alterum custodiæ suæ Capitaneum creavit.

Dum autem ibidem Foggiæ Rex esset, misit qui fabricam Manfredoniæ inspicerent ; mandavitque ut fieret campana maxima, quæ per provinciam audiri posset ad milliaria quinquaginta ; ut undique veniri posset ad succursum urbis, si forte eam invaderent inimici : erat enim habitatoribus infrequens civitas. Tum dixit, quod volebat ex omnibus majoribus oppidis totius Apuliæ tot familias oppidatim accipere, quot sufficerent ad constituendam civitatem ter mille focorum.

Manfredoniæ ingentem campanam fieri curat,

ii Decembris, venit Barolettam, et multis ibi mensibus substitit, celebravit etiam ibidem Natalem Dominicum magno cum triumpho. Quotidie enim agebantur choreæ et omnis conditionis mulieres speciosissimæ eo confluxerant, quibus Rex largiebatur munera æqualiter omnibus, sic ut sciri nequiret, quænam ei præ ceteris placuisset.

Barlettæ choreas celebrat.

ANNO MCCLVIII.

Mense Januario, misit Rex Comitem Jordanum Pedemontanum, cum octingentis lanceis, in Lombardiam, ad auxilium confœderatis suis ferendum. E

Eodem anno mense Martio, jussit Rex desolari Sipontum, mandans ut cives omnes transmigrarent Manfredoniam : ipseque eodem ivit, et voluit campanam quæ fusa jam erat, supra quasdam columnas erigi : sed quia non dabat sonum tam grandem quantus expectabatur, refundi eamdem fecit, adjecto copiosiori ære.

Sipontanos Manfredoniam transfert.

Nocte diei xxii Martii, accidit Barlettæ casus hujusmodi. D. Amelius de Molisio, Camerarius Regis, a fratribus puellæ cujusdam formosissimæ præ cunctis aliis Barlettanis inventus est in lecto cum ipsa puella ; fuitque retentus ibi (erat enim vacantiæ tempus) et advocato mox Justitiario sequenti mane deductus in carcerem. Tum pater fratresque querelam suam detulerunt ad Regem : qui jussit ut juvenis puellam sumeret in uxorem. Misit ergo D. Amelius qui rem significaret patruo Comiti Molisii : qui respondit, nequaquam uxorem istam acciperet, satis fore si ei daret ducentas uncias, tantumdem sese superadditurum. Acquieverunt conditioni oblatæ pater fratresque, utpote ex infima pauperiorique conditione : sed Rex dixit, quod nollet puellæ isti perire fortu- F nam, quam sua forma ipsi acquisierat. Itaque videns D. Amelius quod aliter non posset evadere carcerem Rege in proposito persistente, eam sibi despondit. Rex autem suo sumptu nuptias celebravit, dixitque quod æstimabat eum æque bonum Equitem quam antea : feminas enim saccos esse, ex quibus quotquot nascebantur filii, interveniente amore, viri magni evaderent : deditque ei Alvaronem in Capitanata. Dicitur nihilominus quod Comes vehementer indignatus manserit : sed Rex eo actu se justificavit, multumque sibi adjunxit amorem subditorum, ac maxime feminarum. Aulici autem exinde continentiores multo fuerunt, tamquam septemplici nodo adstricti. Rex quoque sæpius egrediebatur noctu captando aerem et cantando poemata amatoria in comitatu duorum musicorum Siculorum, qui erant magni poetastri.

Virginem a suo Camerario defloratam,

vult ab eodem haberi uxorem,

ix Augusti, appulit Barium Imperator Constantinopolitus, rediens Venetiis, ivitque Rex ut eum visitaret, magnas delicias ei faciens. Et statim jussit apparari ludum equestrem ; cujus Duces fuerunt quatuor, Comes Biccari D. Loffredus Loffredi, D. Tancredus de Vintemilia, D. Joannes Aredus, et D. Conradus Spadafora.

excipit Imperatorem CP.

Festo S. Bartholomæi factum est hastiludium, fueruntque

A runtque viginti duo qui fortunam experiren tur; Bettuninus et Joannottus Saraceni, qui venerunt flavo et purpureo colore distincti; D. Robertus Piccinellus, D. Gottardus Saxo, D. Athanasius Podericus, D. Balardus Sigenulfus, D. Stephanus Brancaccius Neapolitani, omnes induti sagum nigrum et flavum; D. Rogerius Stellatus et D. Mazzeus a Porta, Salernitani; D. Cataldus et D Jacobus Protentini, de Tarento; Rienzius Falconi, Gaspar Personæ, et Orlandus Maramonte, Hydruntini; Richardus de Leonissa, Guilielmus de Jevolis, Sarrus de Antiniano, et Petrus de Alenavolis, Capuani; Simon de Sanguine, Sacco de Monte agano, Laurentius Tortus et Eleutherius de Valignano, Aprutini.

eique ludos equestres instituit:

Die III Decembris, venit Despota Moreæ, qui erat cognatus Regis Manfredi, et excursionem fecit Vestiæ; transivitque ad Papam, si forte inter ipsum et Regem posset pacem componere.

de pace cum Pontifice tractat.

ANNO MCCLX

Die IX Februarii, rediit D. Marinus Capecius, et dixit, quod Papa vellet in pacis conditionem adduci, ut Rex Manfredus bona erepta Regno egressis redderet, et a Regno expelleret Sarracenos. Rex autem Manfredus respondit, quod duplo plures accersere vellet: itaque fecit.

B XXIII Maji, anni prænotati, ex Sclavonia in hæc littora irruit tam violenta tempestas ventorum, ut toto eo quod inter Castellum et Tranum est spatio domus omnes fuerint nudatæ tectis: cucurritque procella per omnem maritimam Principatus: quod in malorum præsagium acceptum est.

Ingens procella

XXVI Maji, appulerunt Sarraceni Tarentum: impletaque iis est tota provincia Hydruntina et Bariensis.

Augetur numerus Saracenorum in Regno

XXIX, Ivit Rex Neapolim: et dicebatur quod erat tractatum de efferendis vexillis Ecclesiæ.

X Julii venit Comes Cretariæ, deducens omnes Saracenos in Campaniam Romanam, ex mandato Regis Manfredi.

Mense Septembri, Rex ipse ivit in Romaniam, et omnia susdeque vertit.

ANNO MCCLXI.

Creatus est Papa Urbanus, natione Francus: qui subito declaravit alterius se stomachi esse quam fuerat Papa Alexander; misitque qui Regi mandarent, ut sine mora excederet e Statu Ecclesiæ. *Hic fortassis exciderunt gesta Annorum duorum.*

Urbanus 4 creatus Papa,

ANNO MCCLXIV.

Die VII Aprilis, venit fama, quod D. Rogerius C Sanseverinas, Capitaneus Eggressorum a Regno, militem cogeret, ducturus eum ad servitium Papæ nec modicum Regnicolarum concursum haberet.

Majo sequenti; Romani quidam, ex parte Manfredi, pepigerunt cum eo, quod tradituri essent in manus ejus captivum Papam; sed fuerunt detecti, et Papa se subduxit Viterbium: ubi publicavit Cruciatam contra Regem.

Cruciatam contra Manfredum evocat:

Julio mense, descenderunt Franci Cruciati sub Comite Flandriæ et fuderunt exercitum Ghibellinorum, amicorum Regis Manfredi in Lombardia.

I Augusti, Rex Manfredus reclusit Saracenos intra Regnum, et expectabat Francos ad confinia, mandans Baronibus venire cum armis et equis, sub pœna perduellionis.

Ipso die S. Bartholomæi, D. Jezzolinus egressus est Barletta cum septem equis: et ego ivi cum eo.

ille vicissim,

Die sequenti, hospitati sumus ad S. Severi, apud Comitem Gentilem de Sanguine, multumque humaniter habiti.

Mane die XXVIII Augusti, discessimus simul cum prædicto Comite, secum ducente viginti duos equos optime instructos, et vesperi divertimus Gambatesam.

Barones omnes ad arma vocat,

XXIX, Gambatesa processimus in Campum-vascium, fuimusque urbanissime excepti a Comite Molisii, et habuimus affatim deliciarum, ac veluti omnia D bona mundi.

Mane sequenti equitavimus et prandimus in alio Comitis Molisini oppido, quod dicebatur Bovianum et vesperi pervenimus Serguyam, comitantibus nos D. Andrea de Jevolis, et D. Bernardo de Carbonaria, et D. Colao de Montegano, Baronibus Aprutinis, habentibus secum equos viginti quinque.

cum quibus ipse auct .. ad castra venit.

Ultima Augusti, hospitati sumus ad S. Germani.

I Septembris, pervenimus ad castra, posita in territorio Freselonensi: et eramus equites satis multi.

III Septembris, venerunt tres Nobiles, missi a Neapolitanis, rogaturi Regem ut faceret pacem cum Papa: quia Neapolis manebat excommunicata, et nolebat Archiepiscopus ut diceretur Missa. Is autem qui verbum ferebat, nominabatur D. Andreas Fagella, et loquebatur cum magna auctoritate. Rex vero respondit, suam culpam non esse quod bellum gereretur; sed Papæ, qui ipsum volebat pellere Regno suo: se autem missurum Neapolim trecentos Saracenos, qui curarent per vim ut Missa diceretur: Presbyteros porro et Fratres qui recusarent ad se mitterent in triremi. Omnes autem responderunt: Domine ne miseris, non enim Neapolis volet hospitio suscipere Saracenos. Rex vero iratus est vehementer,

Neapolit.. pacem frustra Regi suadent.

V Mensis, misit Rex Neapolim D. Loffredum de Loffredis: dicebaturque timere ne civitas rebellaret. Eodemque die appulit Comes Flandriæ cum Francis et castra in conspectu castrorum nostrorum collocavit.

E

Appellunt Franci,

VI, Cohortes duæ Saracenorum abierunt ex castris, inieruntque horribilem conflictum cum equitatu inimico: nec ullus eorum vivus evasisset, nisi Comes Falco Gesualdi, cum quatuor cohortibus gravioris armaturæ, processisset in eorum auxilium: ubi tandem inventi sunt occubuisse Saraceni triginta duo et Philippellus Caraffa Neapolitanus, Scutifer Comitis Falconis, aliique duo Milites Beneventani. Ipso autem vespere voluit Rex Comitem Falconem manere in tentorio suo.

et [illegible] Saracenos [illegible]unt,

VII, Rex convocavit Magnates omnes in suum tentorium, ad consultandum quid fieri oporteret, erant autem Comes Casertæ ex familia de Aquino, Comes Jordanus Pedemontanus, Comes Agnonis ex familia Carbonaria, Comes Falco Gesualdi, Comes Pandulfus de Grotta, Comes Bernardus Ruffus, Comes Bartholomæus Gesualdi, Comes Guilhelmus Avellanus, et Comes Vintemiliensis, cum tribus Nobilibus Siculis et quatuor Capitaneis Saracenis. Hi omnes ingressi in consilium sunt. Nocte autem sequenti, fecit retrocedere Rex totum exercitum: transitoque Gariliano ibi jussit castra metari, et ipse in persona circuibat ea; munitiones ordinans, et custodias disponens ad singulos passus.

hinc metus initutus Regis,

F

VIII, Advenit in castra Comes Molisii cum equitibus exercitatis sexaginta: eodemque die receptus est comes Loriti, cum tribus Baronibus familiæ Caldoræ et sexaginta equis.

qui .. vis numero auctis,

IX, Appulit ex Aprutio D. Conradus Aquaviva cum triginta sex equis. Eodem die advenerunt D. Jacobus et D. Raimundus Capecii cum duabus cohortibus equitum: et nihilominus magnus erat timor in castris.

recedunt nihilominus Franci

XI, Cum crederetur Comes Flandriæ vi tentaturus transitum Gariliani, nuntiatum est quod retrocedebat Romam versus, id quod Rex Manfredus initio nolebat credere.

Diebus istis miserunt Romani ad Regem, qui orarent, ut deinceps sibi parcitum vellet.

XIV, Rex publice dixit, quod vellet Romanis favorem impendere.

XV, Omnes Barones qui erant in castris, receperuntse ad tentorium Comitis Molisii; concluseruntque

que

A que protestari, quod non obligarentur de Regno egredi ad bellum Papæ inferendum, sed solum ad Regnum defendendum. Quo intellecto, fecit Rex modeste tractari ut Barones reciperent se in domos suas; sibi autem mutuo darent eam pecuniam, quam secum in expeditionem attulerant. Hujus autem tractatus mediator fuit Comes Casertæ: itaque est factum.

XIX. Unusquisque abiit in viam suam: et ipsi processerunt Romam versus, nos vero redivimus in Appuliam.

Moritur Urbanus et succedit Clemens,

Mense Octobri Papa Urbanus misit in Franciam, qui accerserent fratrem Regis, ut veniret ad conquirendum regnum Neapolitanum: id quod statim innotuit: qui relegati ex Regno, qui apud Papam erant, id scribebant suis consanguineis. Paulo post mortuus est Papa Urbanus, et creatus est Papa Clemens, Francus etiam ipse.

ANNO MCCLXV.

In cujus auxilium venit Carolus Andegavensis

Sub finem Maji, rescitum fuit, quod Comes Provinciæ, nomine Carolus (*passim dictus Andegavensis*) exercitum duceret in Italiam, ad servitium et honorem Papæ: quia Papa fecerat illum Senatorem Romanum. Tunc Rex Manfredus dejectus est animo, prævidens ruinam sibi imminentem.

Manfredus contra militem cogit,

XII Septembris dictum fuit quod exercitus Comitis Provinciæ terrestri itinere veniebat in Italiam. Conjectusque in vincula est D. Petruccius Toccus * qui dicebatur juvare egressos de Regno.

** al. Joccus*

B Sub finem Septembris, misit Rex Manfredus Comitem Jordanum, cum quadringentis lanceis sufficientique pecunia, ut colligeret Regis confœderatos ad resistendum Francis: cum iisque ibat D. Leonellus Ayossa, ducens pulchram cohortem Neapolitanorum equestris ac gravis armaturæ.

[illegible] Manfredo,

XVIII Octobris, equitavit [*Manfredus*] cum novem millibus Saracenorum versus Marchiam: et totum Regnum ei rebellavit.

Hic porro ingens occurrit hiatus historiæ, transcribenti vel avulsis ex autographo foliis imputandus: quis enim credat auctorem huc usque progressum, nihil scripturum fuisse de ingressu Caroli Andegavensis in Urbem Romanam, coronationeque in Regem utriusque Siciliæ.

ANNO MCCLXVI.

Hujus quoque anni pars prior deficit, qua narrandus erat cruentus ad Beneventum conflictus partium, XXIV Februarii; quando Manfredus occubuit, urbs irrumpentibus una cum hoste fugiente Francis capta est, et sævitum in omnem ordinem, ætatem ac sexum. Non substitit autem diutius Benevente Carolus, quam ut

C *Pontifici victoriam nuntiaret per litteras. Nam ipso adhuc quo fuerat pugnatum.*

Die S. Matthiæ discessit Rex Benevento, et vesperi hospitatus est Cerræ, quod est oppidum Comitis Casertani [ex familia de Aquino].

Carolus Neapolim triumphabundus ingreditur

Sequenti die equitavit Neapolim versus: cumque pervenisset ad locum dictum Salicis, exiverunt in occursum ejus Equites omnes et populus Neapolitanus: Dominus autem Franciscus Offredi * obulit ei claves civitatis fecitque pulchram orationem lingua Francica. Rex vero Carolus substitit ad audiendum eum, jussitque ut equitaret sibi ad latus. Dominus enim Franciscus noverat Regem, quia tempore Regis Franciæ Ludovici fuerat cum eo in bello Syriaco, faciens passagium contra infideles. Ut autem ingressi sunt Neapolim, ivit cum Archiepisc. Cusentino ad Cathedralem ecclesiam.

** al. Loffredi*

In eodem ingressu venerunt etiam quadringenti Milites Franci, omnes plumati pulchre ac decore vestiti; et venusta cohors Frisonum, speciosis similiter insigniis distinctorum tum plus quam sexaginta Proceres Franci, torquibus grandibus aureis spectabiles: ac denique Regina invecta carpento, quod holoserico villoso cœlestis coloris obtectum, totum

D liliis aureis conspargebatur, sic ut in vita mea non meminerim rem magis speciosam vidisse.

carceres laxat,

Postquam Rex fecerat orationem, accessit D. Franciscus Loffredi ex parte civitatis Neapolitanæ, et petiit captivis gratiam fieri: mandavit autem Rex ut ii omnes liberarentur, qui jussu Regis Manfredi detinebantur: et prodierunt universi in atrium Castelli, ad pedes Regis deosculandos.

VII Martii progressi sumus omnes Syndici Provinciæ Bariensis, et ego qui eram Syndicus Juvenatii.

ordinat novos Justitiarios.

Post festa Paschalia misit Rex Justitiarios novos per omnes provincias: et ipse egressus est Regno iturus ad Papam.

XII Maji, venit Justitiarius in provinciam Bariensem, D. Rainerus Buondelmonte, Florentinus.

Advocatus a Gibellinis Conradinus,

Hac æstate Rex favorem præbuit negotiis Papalibus et Florentinorum, humiliando partem Ghibellinam: quo facto grande sibi negotium concivit: quia Ghibellini miserunt qui Conradinum ex Alemannia accerserent.

ANNO MCCLXVII.

Principio hujus anni, filius Regis primogenitus nominatus est Princeps Salerni, et ut talis per Regnum equitavit.

E Dominica Palmarum, Rex Carolus Romam rediit, ubi Papa ei dedit Rosam, faciens eum Vicarium Imperii: ob quo fuerunt festa per totum Regnum celebrata. Eodem die extitit ingens terræmotus, et corruit companile Bariense, atque insuper satis multæ domus.

in Italiam venit:

Ultima hebdomade Octobris, venatum in Apuliam venit D. Philippus, quarto genitus Regis Caroli.

Eodem anno venit Conradinus in Italiam: et Rex Carolus, qui erat in Francia, confestim rédivit Neapolim, invenitque Reginam uxorem suam obiisse.

I Novembris, Rex fecit convocari omnes Barones et Syndicos provinciarum Regiarum ad parlamentum, pro die S. Catherinæ. Ipsoque die factum est parlamentum, et conclusum ut omnes Barones præpararent se ad sequendum Regem in bellum, atque ut populi solverent duas collectas.

parat se ad resistendum Carolus,

Iisdem diebus dicebatur Neapoli, quod D Petrus Pignatellus suadebat Regi Carolo, ut expelleret omnes familias ex stirpe Teutonica prognatas, tamquam suspectas in adventu Conradini. Noluit autem Rex, et D. Petrus magnam inde invidiam subiit, maxime apud Caracciolos, Ayossas et Putiolos, satis potentes in foro Capuano.

F In die S. Stephani discessimus Neapoli cum D. Francisco Loffredi, eunte ad exercendum Justitiarii munus in provinciis Bariensi et Hydruntina: fuimus autem equites triginta sex: et in hoc itinere reconciliatus sum D. Francisco.

multi ab eo deficiunt,

ANNO MCCLXVIII.

In capite anni pervenimus Tarentum, atque invenimus totam Provinciam in seditione conversam et D. Franciscus misit Petrillum Rombum, Oriam; et Falconetum Cotugnum, Conversanum; et Marcum de Dura, Castellanetam; ad conscribendum militem. Erant autem tres illi, viri nobiles. Monuit etiam omnes Capitaneos provinciarum Regiarum, ut solicite caverent aliquam proditionem.

et Conradini vexilla extollunt.

IX Junii, D. Franciscus discessit Tarento, et abiit Altamuram.

Sequenti die, rescitum est, quod Comes Tricaricensis veniebat ex Capitanata cum multis armatis: mandavitque Capitaneis ut sibi occurrerent in provincia Bariensi: venerunt autem Quaratam.

Sequenti die Petrus Strambone * venit, tulitque nuntium quod Comes Tricaricensis luderat Marcum de Dura sub Castellaneta, feceratque ex tolli in sex oppidis vexilla Imperialia Aquilifera.

** al. Stambone*

Die

CLXXXIII ALEXANDER IV

CLXXXIV VRBANVS IV

CLXXXV CLEMENS IV

CLXXXVI GREGORIVS X

A Die Veneris scilicet xv Junii, D. Franciscus recepit se Andriam per viam autem intellexit totam illam regionem esse in potestate rebellantium Regi Carolo. Paulo deinde post occurrimus Bonfilio Caracciolo, qui fuerat Capitaneus Andriensis, pulsus vero a civibus efferentibus vexillum Conradini. Recessimus ergo in Castellum Montis, ibique mansimus cum solis quindecim equis. Castellum porro istud carebat munitione, et ægre pro quatuor sociis suffecisset panis, vinum ac lecti; equis vero suppetebat nihil: et quamvis villici habebant in areis fruges, satis incommode tamen habebamur ibi, quia omnes dormivimus super nudam humum.

In die S. Mariæ gratiarum, Comes Tricaricensis misit tubicinem, qui interrogaret D. Franciscum, utrum se ei vellet tradere; hic vero respondit: Vade, et dic Comiti, quod melius ex vexillo Conradini faceret stragulum equestre, et extolleret vexillum Caroli, veri atque legitimi Regis et ab Ecclesia probati.

vario successu. Nocte sequenti, ad horam quartam, venit D. Petrus de Grottaliis: et dixit, quod D. Falconettus Cottunius aliique Capitanei copiarum nostrarum ingressi erant Bituntum, perquam male concordes.

B Nocte sequenti ad primum somnum misit D. Franciscus Bituntum D. Fieramontem, filium suum primogenitum: ivitque hic solus cum Paulo Pacifico de Aversa.

xx Junii, accepit D. Franciscus litteras Barletta, quod D. Rogerius Sanseverinas cecidisset Robertum de Petra-palumba, et occidisset magnam copiam Rebellium, multosque captivos fecisset. Eodem die venit D. Fieramonte cum parte exercitus nostri, equitibus scilicet centum quatuordecim, peditibus quingentis, omnibus balistariis.

et motu copiarum hinc inde, vi Augusti, D. Franciscus egressus est Castello, volebatque ire ad colloquium Comitis de Leonissa: sed videntes eum Syndici Andrienses, accusarunt D. Bonfilium Caracciolum, quod culpa ejus perdebatur oppidum, rogaveruntque eum ut veniret Andriam. Ivimus ergo istuc sub vesperam, et recuperavimus civitatem. D

viii. ivimus Canosam in occursum D. Rogerii Sanseverinatis, qui erat Capitaneus generalis contra Rebelles, magnaque cum humanitatis demonstratione exceptus fuit D. Franciscus. Dominus autem Rogerius ducebat secum equites septingentos, magnumque numerum collectitii peditatus.

Vesperi fuimus Quarantæ*: et D. Fieramonte pro magna gratia exoravit Patrem, ut mitteretur cum D. Rogerio in Basilicatam et Calabriam. Dominus autem Rogerius id gratum habuit et dedit illi xxv equites, promisitque ipsum habere ut filium.

** al. Quaratæ una cum ipso auctore*

Die Martis, D. Rogerius de S. Severino init viam Amalfim versus, quo se receperat Comes Tricaricensis: nos autem circuivimus per provinciam, recuperando oppida quæ rebellaverant.

In die S. Laurentii, D. Franciscus misit D. Bonfilium Caracciolum ad castra Regia, et ego eodem tuli bis mille sexcentas uncias: eramus autem viri octodecim, omnes in equis.

Ipso die medii Augusti advenimus in castra, quæ erant turbatissima: et D. Bonfilius locutus est Regi: quod ei satis caro stetit.

E *Hactenus* D. Matthæus, *morte verosimiliter interveniente prohibitus reliqua subinde istius atque aliorum sequentium annorum plurium gesta, pari fide et diligentia pene quotidiana, annotare. Commissum est enim prælium, in quo forsitan Matthæus occubuit, die* xxiv *Augusti. Prælio isto victus fugatusque* Conradinus, *et cum socio expeditionis* Frederico, *ultimo in sua linea* Austriæ Duce, *florentissimo juvene, retractus ex fuga, cum eodem publice in foro Neapolitano, judicante Carolo, securi percussus est,* xxvi *Octobris anni* mcclxix. *Quæ tragœdia cum totis fere undecim mensibus secuta sit obitum* Clementis Papæ IV, *apparet evidens calumnia eorum, qui actionis tam inhumanæ, quæque indelebilem maculam inussit famæ Caroli, suasorem approbatoremque illum faciunt.*

forsan cæso in pugna 24 Aug

CLXXXIII ALEXANDER IV

C Alexander antea Raynaldus, patria Campanus, de Castro Gennæ in diœcesi Anagnina, ex Comitibus Signiæ, nepos Gregorii Papæ IX, antea Raynaldus Cardinalis, Episcopus Ostiensis et Velitrensis, anno mccliv electus Neapoli in die Natalis Domini, coronatus Dominica proxima, festo S. Joannis Evangelistæ xxvii Decembris; sedit annos vi, menses v, mortuus Viterbii anno mcclxi, xxv Maji; sepultusque in ecclesia S. Laurentii. et vacavit Sedes menses iii, dies iii. F

Ab anno 1254, ad 1261, annos 6, m. 5.

Terror ab imminente Manfredo victore. Mortuo Innocentio Papa, *et advenientibus Neapolim a clade ad Foggiam accepta per Manfredum, Guilelmo Cardinali Legato et Bertoldo Marchione,* tantus Cardinalibus et aliis de Romana Curia timor incessit, quod viso Legato et Marchione, omnes voluerunt de Neapoli recedere, et in Campaniam redire: ad magnam autem instantiam et reconfortationem Marchionis ipsius, secesserunt: et in unum collecti, ad electionem novi summi Pontificis elegerunt Dominum Raynaldum, Episcopum Ostiensem, vocatusque est Papa Alexander.

Natus in castro Gennarum, 2 *Passim* Anagninus *dicitur fuisse* Alexander, *quia scilicet in Anagnina diœcesi natus: patria siquidem ejus* Genna *seu* Gennæ *dicebatur, vulgo* Jenne, *antiquæ Trebiæ Augustæ municipium, pertinens ad jus Abbatiæ Sublacensis, tribus et dimidio millibus passuum situm supra sacram specum S. Benedicti versus Septentrionem, in crepidine Anienis. Sic ipse ejus patruus Gregorius IX, in Brevi quodam, hunc suum nepotem vocat* Raynaldum de Gennes: *et sub quadam ejusdem pictura in monasterio Fossæ-novæ subscribitur,* Alexander IV, natus in castro de Jennes. *Hujus castri frequens est mentio in quadam Epitome Chronici Sublacensis, renovati et aucti per Cherubinum Mutium Trevirensem, monachum Subacensem anno* mdcxxiv, *propter varias quæ Abbatibus Sublacensibus fuerunt de illius Dominio disceptationes. Sic anno* mlxxix, *Joannes V Abbas Sublacensis dicitur recuperasse* Castrum Gennarum *ab Hildemundo, Ptolomæi Consulis Romani germano, in eoque condidisse arcem fortissimam; sic anno* mclxv *dicitur Philippus a Marano, supplex ab Alexandro III obtinuisse* Gennam *in feudum; id quod Auctor confirmat ipsius Alexandri III Brevi, dato* mclxxvi. *Sic denique anno* mccxliv

A *idem* castrum Gennarum *confirmatur in feudum* Philippo de Gennes. *Idem porro Auctor cum dixisset, quod anno* MCCLIV, *electus sit* Alexander IV, Rainaldus Anagninus, professione monachus Sublacensis, veniensque Sublacum ibi dedit reformationis Bullam; Paucis, *inquit*, inde diebus se contulit ad castrum Gennarum, ad revisendum patrium solum. *Hæc de patria nobis submissa Roma per nostrum Conradum Janningum. Annos et dies electionis ac mortis Petrus Corretinus in Summa Chronologica de Episcopis Viterbiensibus, seculi hujus initio conscripta, explicat verbis inde mihi submissis :*

ALEXANDER IV.

3 Alexander IV Anagninus, ex Comitibus Signiæ, Raynaldus Cardinalis Episcopus Ostiensis antea vocatus, Neapoli die Nativitatis Domini, post obitum Innocentii IV, summus Pontifex eligitur. Tumultuante subinde Italia ob factiones Ecclesiasticas et Imperiales, quas Guelfas et Ghibellinas appellabant, Romanorumque dissidia moleste ferens, Anagniam se contulit : inde cum tota Curia Viterbium venit anno MCCLVII : hic enim pro loci commoditate, ad seditiones Italiæ componendas, Sedem habere statuerat. Palatium sibi elegit apud S. Franciscum, ubi nunc cœnobium ejusdem Ordinis est : functiones autem suas in Cathedrali S. Laurentii ecclesia plerumque celebrabat. Plura etiam B Alexander Viterbii gessit annis MCCLVII et MCCLVIII, ut Bullæ ibidem editæ testantur. Ecclesiam præcipue sanctissimæ Trinitatis, Ordinis Eremitarum S. Augustini, omnibus Cardinalibus suis assistentibus, solemniter consecravit : id porro indicat lapidea tabula ad ostium illius ecclesiæ. Sexta vero die Martii, Rosa Virgo Viterbiensis, sanctitate insignis ac innumeris clara miraculis, obdormivit in Domino : cujus corpus Pontifex, ne tumultus causa devotionis fieret in populo, clam sepeliri jussit. Ultima Dominica Aprilis, ecclesiam pariter S. Mariæ ad gradus Ordinis Prædicatorum S. Dominici, extra mœnia ejusdem civitatis Viterbii consecravit. Ante Fratres, ipsius memoria in tabella marmorea cernitur. Benigne item erga Viterbienses agens, exemit et liberavit eosdem a solutione vectigalium apud Montem-flasconem et Portum Corneti. Extat Bulla sua, data Viterbii XVIII Augusti MCCLXXVIII. In ultimo Consistorio, hic habito die X Septembris ejusdem anni, quosdam fidei articulos declaravit, ut in suo diplomate legitur. Anagniam deinde petiit. Cum autem Palatium S. Francisci nimis a Cathedrali distaret et angustum esset, Raynerius Grattus Viterbiensis, generalis Capitaneus, Pontificum commoditati ac patriæ C splendori studens, Alexandro absente, Episcopale Palatium amplificavit, et in decentiorem formam redegit : quod Palatium Papale dictum fuit, ut in ejus vestibulo lapidea tabula tradit. Absoluto novi operis ædificio, Alexander anno MCCLX Viterbium cum tota Curia reversus est : ibique residens, sanctæ Virginis Rosæ Viterbiensis, post decimum octavum sui obitus mensem, tres in Matutinis visiones habuit : cujus eloquio monitus, ejus corpus, ab æde S. Mariæ de podio, die IV Septembris ejusdem anni, ad sui nominis monasterium, solemni pompa transtulit; ac Virginem ipsam, pluribus præcedentibus miraculis, Sanctam esse, universo adstante Clero et Populo, declaravit. Anagniam postea Pontifex se contulit : et subeunte anno MCCLXI Viterbium remeavit : ubi die XXV Maji vita functus, in Cathedrali ecclesia sepelitur. *Utrumque confirmat Encyclica Successoris, electi (ut scribit ipse)* Alexandro Papa prædecessore octavo Kal. Junii, videlicet in festo S. Urbani Papæ et Martyris, de carnis nexibus liberato; et ad gloriam supernæ patriæ, sicut speratur, assumpto; ac ejus corpore,

electus 25 Decembris Neapoli,

Viterbium transit an. 1257 :

duas ibi ecclesias consecrat,

Anagniam abit 1258,

in novum Palatium regressus 1260 *S. Rosam canonizat,*

D post celebratas solemnes exequias, in Viterbiensi ecclesia, prout decuit, honorifice tumulato.

4 *His Viterbio acceptis adde ex nostro Codice MS. sequentia ;* Hujus tempore Manfredus, filius naturalis quondam Frederici Imperatoris, gerens se pro pædagogo Conradini prædicti Imperatoris nepotis, ipso Conrado mendaciter publicato mortuo, sibi ipsi Coronam assumpsit : quod factum, quia in præjudicium Domini Papæ fuit, primo excommunicatur : post magnus exercitus contra illum, sed nihil proficiens, mittitur. Hic canonizavit S. Claram, quæ fuit Ordinis S. Damiani. Hujus temporibus Principes Alamanniæ Electores, in duo se dividentes, quidam Regem Castellæ et quidam Picardum Comitem Cornubiæ ad Imperium elegerunt; quod schisma duravit multis annis. Hic reprobavit duos pestiferos libellos, quia unus dicebat quod omnes Religiosi, etiam verbum Dei prædicantes, de collectis viventes, salvari non possint : alter vero asserebat, inter cetera erronea, quod Evangelium Christi et doctrina novi Testamenti neminem ad perfectum deduxit, et evacuanda erat post MCCLX annos : et in XL anno debet inchoari doctrina Joachim, quam conditor libri Evangelium æternum nominat, totam perfectionem salvandorum ei attribuendo. Dicebat E etiam ibi, quod Sacramenta novæ Legis in LX anno evacuarentur : quæ omnia et auctoritas Apostolica et præteriti temporis experientia exufflavit. *Clausula hæc manifestum facit, quod hæc vel non sint auctoris primi, vel ipse solum scripserit post dictos* LX *annos elapsos, id est post annum* MCCCXX.

et S. Claram,

duosque pestiferos libellos damnat.

5 *Miratus nullum ejus epitaphium vel aliud conditi apud Viterbienses corporis monumentum produci, scripsi ad præfatum Bernardinum Coccovaginum, a quo et præmissa accepi, et trium deinde Viterbii sepultorum Pontificum monumenta, suis locis danda : de* Alexandri *autem sepultura accipere nihil potui, quia nihil invenitur, præter nudam incertamque memoriam, ab annis circiter quadraginta, in quodam ipsius Ecclesiæ Cathedralis MS. sic Italice adnotatam.* Alexander IV de Comitibus Anagniæ, dictus primum Raynaldus Conti, obiit Viterbii XXV Maji MCCLXI, fuitque sepultus in ecclesia Cathedrali S. Laurentii in sacello Dominæ nostræ : ejusque tumba est sub terra, intra custodiam lapideam sacri Olei. *Hoc indicio excitati Canonici, scrutandam prædicto loco terram censuerunt : prout factum est* X *Februarii* MDCLXXXIII, *præsentibus et fidem manu propria facientibus*, Nicolao Nardini Canonico Pœnitentiario ipsius Cathedralis, Bernardino Coccovagini et Andrea Benincasa utroque Societatis Jesu, atque Antonio Camillo Cecchini similiter Canonico. *Coram his* retecto pavimento, fossa ad quatuor palmos humus nihil exhibuit præter exiguam tumbulam, terra et ossiculis cujusdam parvuli plenam; neque profundius iri potuit, propter fornicem novæ cujusdam sepulturæ innixum loco ubi fodiebatur : hoc autem indicio fuit, quod ibi esse non posset tumba Papalis. Quia tamen ex uno latere retectum fuit quoddam subterraneum pavimentum, placuit ipsum sepulturæ illius novæ fornicem circa medium aperire, versus altare Deiparæ : discoopertoque inferiori pavimento, iterum effossa humus est ad quatuor alios palmos ; et nihilo plus repertum quam antea; cum tamen apertura eo loco facta sit unde facillime conspici potuisset capsa quæcumque, vel trasversim posita versus Oleum sanctum, vel etiam in medio versus Presbyterium.

Monumentum sepulcrale requiritur 1683,

sed frustra ;

6 *De Joanne Francisco Cardinali Gambara, Episcopo Viterbiensi ante annum* MDLXX, *scribit Ferdinandus Ughellus tom.* I *Italiæ sacræ col.* 327 * *quod* Cathedralem exornavit, eamque ad meliorem architectonicæ artis formam traduxit; multasque Reliquias

eo quod sub an 1570 *fuerit tota ecclesia restaurata,*

A quias Sanctorum, quæ hac illacque sine decore jacebant, in ipsam intulit. *Quis dubitare potest, quin idem* Alexandri IV *corpus, sicubi id inventum fuisset, curasset loco conspicuo decentique reponi? Suspecta proinde est prædicta Notula; sive ea intelligatur de tempore ipsius Auctoris, sive accepta dicatur ex eorum memoria, qui ecclesiam viderant ante reformationem a Gambara inductam. Est tamen ex altera parte difficile etiam creditu, vel tam humiliter sepultum fuisse Pontificem, absque ullo vel minimo tantæ dignitatis indicio, ut fundamenta capellarum molientes, totumque pavimentum vetus attollentes latere inobservatum potuerit; vel ipsum Viterbio fuisse translatum alio, nulla uspiam talis translationis extante memoria. Id considerantes, quos ipsius inveniendi cupido tenebat, totam cum tribus Canonicis circumgyrantes ecclesiam, singulos angulos diligenter sunt perscrutati: sed et aperiri sibi fecerunt conclave quoddam, ultimæ cappellæ adhærens, quod nunc Confratribus sanctissimi Sacramenti serviens, olim dicebatur Capella Beatæ Virginis fuisse. Sed neque hic spes ulla facta inveniendi quod requirebatur, cum recentioris illam esse operis docerent ibidem depictæ SS. Francisci, Bernardini, Petri Martyris imagines; et pavimentum esset novum, nova etiam parietum dealbatio; nec vestigium ullum sacri Olei istic aliquando servati.* D

ALEXANDER IV. et absque ullo sui indicio videatur fuisse tumulatus Alexander.

CLXXXIV URBANUS IV

URBANUS, natione Gallicus, de civitate Trecensi, antea Jacobus Pantaleon Hierosolymitanus Patriarcha, electus Viterbii anno MCCLXI, XXIX Augusti, coronatus IV Septembris in Dominica, sedit annos III, mensem I, dies IV, defunctus Perusii II Octobris MCCLXIV; ibique in ecclesia Cathedrali S. Laurentii sepultus: et vacavit sedes menses IV, dies III. E

B

Ab anno 1261, ad 1264, an 3 m. 1, d. 4.

Ratio temporis,

Cessavisse *post mortem* Alexandri *Pontificatum* tribus mensibus et binis circiter hebdomadis, *scribit Matthæus Paris; utique ad diem Coronationis tempus supputans, de qua Coronatione extat encyclica apud Rainaldum,* Data Viterbii mense Septembri anno I, *non addito die. Auctor codicis nostri Interpontificium extendens dumtaxat usque ad diem Electionis, solum menses* III, *dies* IV *numerat, Sedique tribuit annos* III, *mensem* I, *dies* IV. *Diem mortis, indicat Successor, electus, illo,* VI Nonas Octobris, *ut ait,* vitam universæ carnis ingresso, et (sicut de largissima Dei pietate confidebatur) post labores ad præmium evocato; tantique Patris defuncti corpore, prout est juris et moris, cum honore et reverentia ecclesiasticæ tradito sepulturæ. *De ejusdem Actis hoc solum reperitur in MS. nostro:* Hic duas ordinationes fecit, exercitumque Saracenorum, quem Manfredus in patrimonium Ecclesiæ miserat, per Cruce-signatos fugavit, et Comiti Provinciæ Carolo, Regis Franciæ [Ludovici fratri] regnum Siciliæ, ut a Manfredo C detentore recuperaret, tradidit.

Synopsis Actorum.

2 *Epitaphium a styllo illius ævi nihil abludens, vel ipse sibi vel alius pro eo tale composuit, versibus similiter cadentibus quatuor, et indicantibus quomodo primum Archidiaconus Leodiensis (Laudunensem aliqui perperam scripsere cum Ciacconio) tum Virdunensis Episcopus, deinde Patriarcha Hierosolymitanus existens ad summum Romanæ Ecclesiæ Pontificatum assumptus,* Urbani *nomen sumpserit: quos versus primus nobis in sua Bibliotheca Pontificia exhibuit Ludovicus Jacob Carmelita hoc modo:*

Archilevita fui, Pastorque gregis, Patri-
Tum Jacobus: posui mihi nomen ab Urbe
Mon- } archa.
Nunc cinis exilis: humili post condor in-
Te sine fine frui tribuas mihi, summe Hier-

Sed Epitaphii hujus reliquiæ, vetustate consumptæ, videri desierunt, postquam a priori tumulo ablatum corpus in unam arcam compositum fuit cum ossibus Innocentii III *(ut supra dictum est) et postea nominandi* Martini Papæ IV. F

Vetus Epitaphium.

VIDE APP. NOT. 19.

DISSERTATIO XXIII

De Officio pro festo Corporis Christi, Urbani IV jussu, per S. Thomam composito.

Qui ante an. 15 Leodii viderat institui festum Corporis Christi,

Viderat Urbanus, *cum Leodii Archidiaconus esset, maximas inter contradictionum procellas, institutam novam festivitatem Corporis Christi, ex revelatione facta B. Julianæ Corneliensi; allaborante Venerabili Eva, ad S. Martini ecclesiam Reclusa; et utrique haud parum in pio cœpto urgendo faverat: Officium etiam proprium, quod ex Julianæ directione Joannes ejus Clericus composuerat, vehementer probarat. Anno abinde decimo quinto et amplius labente, cum circiter Quadriennium egisset in Romano Pontificatu; contigit ut* Sacerdos, veniens Bolsenam, quod est oppidum non longe distans ab Urbe-Veteri, in qua Papa Urbanus quartus tunc cum Curia Romana residebat, dum celebraret Missam, inter verba Consecrationis dubius in fide, vidit carneis oculis Hostiam in forma pietatis, et de ea sanguinem fluere in calice. Quo territus, dum conaretur occultare et cooperire de Corporali, apparuit mox forma pietatis in singulis partibus Corporalis: et ita coactus est populo assistenti miraculum patefacere. Quod ubi populus comperit, ad Urbem-veterem properans, summo Pontifici mirabilia et stupenda quæ viderat nuntiavit. Stupente autem Curia per summum Pontificem (qui necdum oblivioni tradiderat, quæ in Leodio approbaverat, dum adhuc apud S. Lambertum resideret) interveniente consilio et assensu Dominorum Cardinalium, deliberatum est, quod festum Corporis Christi per universam Ecclesiam semel in anno solemniter, feria quinta post Octavas Pentecostes, in toto terrarum orbe celebraretur, et vocato B. Thoma de Aquino, qui tum præsens aderat, præcep-

jam Pontifex et facto Bolsenæ miraculo motus,

ipsum ab universis celebrandum decernit,

A ceptum fuit, ut Officium de tali festo, secundum usum omnium Ecclesiarum, componeret.

DISSERT. XXIII. et Officium a S. Thomæ componi jubet:

2 Thomas autem, divinarum armarium Scripturarum, cujus mentem obedientiæ et omnium virtutum decor collustraverat, præceptum hoc libenter, breviter, atque insigniter complevit : in cujus rei testimonium, in foribus ecclesiæ Bolsenæ depictum est miraculum Sacerdotis celebrantis : depictus etiam est B. Thomas, sedens et scribens tamquam Doctor in cathedra, circumstante Curia : depictus est insuper Crucifixus, alloquens S. Thomam, coram se super genua adorantem, et dicens ; Bene scripsisti de me, Thoma. *Ita Joannes Diestemius Blærus, ad S. Jacobi Leodiensis Prior Ordinis S. Benedicti, art. 8 Commentarii de Institutione Corporis Christi, sub annum:* MCCCCXCVI *ab eo scripti ; quæ, quoad Officium ex* Urbani IV *præcepto per S. Thomam compositum, dicuntur confirmari ex funebri Oratione, quam ejus socius, Fr Raynaldus seu Reginaldus de Piperno, post mortem Sancti habuit, quamque opturem nanscici ; et ex Breviario precum Canonicarum, quod S. Ludovico Regi Franciæ in usu fuisse creditur, et ante primam Lectionem 2 Noct. hæc verba habere* Sermo Fr. Thomæ de Aquino : *consonant autem quæ Guilielmus de Toco, annis post Sancti obitum quadraginta, scripsit in ejus* B *Vita atque alii plurimi.*

Decretumque mittens Evæ Reclusæ Leodiensi,

3 *His ita constitutis et compositis, non diu distulit Pontifex dilectam sibi Evam consolari nuntio optatissimo, per scriptum ad eam Breve, quod licet editum in Aprili post vitam B. Julianæ, ante sexennium quam ista fierent defunctæ ; hic denuo tamen juvat repræsentare.* Urbanus Episcopus, servus servorum Dei, dilectæ in Christo filiæ Evæ, Reclusæ S. Martini, salutem et Apostolicam benedictionem. Scimus, o filia, quod magno desiderio desideravit anima tua, ut solemne festum sacratissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi institueretur in Ecclesia Dei, a Christi fidelibus perpetuis temporibus celebrandum : et ideo tibi significamus ad gaudium, quod nos ad corroborationem Catholicæ fidei digne duximus statuendum, ut de tam admirabili Sacramento, præter quotidianam commemorationem quam de ipso facit Ecclesia, specialior et solemnior memoria celebretur ; certum ad hoc designantes diem, videlicet feriam quintam proximam post Dominicam festi Pentecoste proxime sequentem, ut in ipsa feria quinta devotæ turbæ fidelium, propter hoc, ad ecclesiam affectuose concurrant : sitque dies ille universis Christicolis C nova festivitate jucundus, et ampla jucunditate festivus, prout in litteris Apostolicis, quas per universum orbem super hoc dirigimus, plenius continetur. Et scias, quod Nos hujusmodi festum, cum omnibus Fratribus nostris, Romanæ videlicet Ecclesiæ Cardinalibus, nec non cum omnibus Archiepiscopis et Episcopis ceterisque Ecclesiarum Prælatis, tunc ad Sedem Apostolicam commorantibus (ad hoc ut videntibus et audientibus de tanti festi celebritate salubre præberetur exemplum) duximus celebrandum. Magnificet igitur anima tua Dominum, et exultet spiritus tuus in Deo salutari tuo : quia viderunt jam oculi tui salutare tuum, quod paravimus ante faciem omnium populorum. Lætare insuper, quia omnipotens Dominus tribuit tibi desiderium cordis tui, et voluntate labiorum tuorum non fraudavit te cœlestis gratiæ plenitudo. Et quia quaternum, in quo ipsius festi habetur Officium, tibi sub Bulla nostra per latorem præsentium destinamus, volumus et per Apostolica scripta tibi mandamus, quatenus quaternum ipsum cum devotione recipias, et ejus copiam personis illam petentibus exhibeas, liberaliter et libenter, et istes devotis supplicationibus apud illum, qui memoriale tam salutiferum de se ipso reliquit in terris, ut nobis ex alto

gratulatur impletum ejus votum,

novumque Officium ei commendat

D tribuat gratiam, commissam nostro regimini Ecclesiam suam regendi utiliter, ad laudem et gloriam sui nominis, et salubriter gubernandi. Datum apud Urbem-veterem, sexto Idus Septembris, Pontificatus nostri anno quarto.

Huic Martinenses Canonici,

4 Officium illud obviis ulnis excepit Ecclesia Leodiensis, *inquit noster Bartholomæus Fisen, in proprio hac de re libello cap.* 66. Martiniani tamen Canonici . . . . ita dumtaxat admiserunt, ut ex Officio, quod S. Julianæ auspiciis conscriptum ostendimus, et apud ipsos ad id usque tempus in usu fuerat ; in secundis (ut loquimur) Vesperis, totaque item Octava ad Benedictus et Magnificat, retinuerint Antiphonas : in Horis vero minoribus Hymnos etiam Orationesque. Existimarunt enim futurum id olim argumento, solemne prius apud se hoc festum habuisse, quam Officium S. Thomas scripsisset. *Putat idem Fisen id eos non fecisse, absque* impetrata Pontificis assensione : *sed nisi hunc petendum judicaverint propter annexas novo festo Indulgentias, quasi ad eas obtinendas necesse foret Thomæum officium recitare ; non video cur id supponi debeat pro ea ætate, qua Ecclesiæ singulæ arbitratu suo sua fingebant et refingebant Breviaria, quali libertate Gallicanæ Ecclesiæ etiam post Tridentinum Concilium adhuc utuntur, hoc ut summum caventes, ne inconsulta Apostolica Sede festum aliquod novum as-* E *sumant.*

suum antiquius jungentes,

unum ex duobus faciunt :

5 *Sic unum ex gemino Officium compositum habent haud dubie membranæ illæ, tam Directorii quam Antiphonarii Martiniani antiqui, unde exhibuimus eas omnes partes, quas huc pertinere, et tamen in Romano Officio constat non inveniri. Neque vero pœnitet eas operosa R. P. Antonii (non Jacobi) Terilli indagine repertas fuisse, et in Appendice ad Acta B. Julianæ revocatas ad lucem ; quin etiam in Supplemento Aprilis addemus Antiphonas, et alia quædam postmodum reperta. Illis tamen denuo consideratis, collatisque ad potiores partes Romani Officii, nec non expensis iis quæ jam deduxi, mutata cupio quæ istic, paulo quam par erat confidentius dixi in favorem prioris Officii ; quasi D. Thomas ex eo fere accepisset totum, quod Ecclesiæ obtulit universæ legendum, mutato dumtaxat partium quarumdam ordine, suppleto defectu Hymni unius ad Matutinum, rescissis superfluis, et expolito ut sibi videbatur stylo : nam hæc omnia* ordinandi *verbo intelligi volui, certe debui voluisse. Movebant me auctoritates tum Codicis MS. Rubeæ-vallis, tum Chapeavillæi Canonici et Vicarii Leodiensis aliorumque, asserentium, Vetus officium ipsorum ætate adhuc servari in nonnul-* F *lis Tungrensis et Leodiensis urbis ac pluribus aliis diœceseos ecclesiis : et licet MS. Rubeæ-vallis aliam initialem Antiphonam nominaret ; Directorium vero, quod habebam præ oculis, eamdem quam Romanum Breviarium, priori ista alio translata : hanc tamen solius Ordinis mutationem tanti non credebam faciendam, ut propterea censeri illa MSS. non possent de uno eodemque loqui. Nunc vero, cum veterrimi illius ac prorsus invariati nullum uspiam potuerit inveniri exemplar, post multam a nostris ac Dominicanis Patribus adhibitam operam ; vehementer dubito, an illi scriptores revera unquam aliud viderint, quam quod ex utroque, Romano scilicet et Leodiensi, conflatum diximus.*

quod aliorum exemplo accepi olim pro priori:

6 *Ut ut est, quidquid in prænotata Appendice dixi, in Supplemento ex præfatis mutabitur. Quod autem attinet ad alteram partem quæstionis, quæ videri posset remanere ; utrum scilicet S. Thomas, Officium istud quod habemus componens, antiquius istud Leodiense non habuerit præ oculis, eoque non multum usus fuerit ; etsi dicere posset fortassis aliquis, D. Thomam haud adeo fastidiosum alienorum scriptorum æstimatorem fuisse, ut inde dedignaretur subinde convertere in rem suam quidpiam : contrarium enim patet saltem ex libello de erroribus Græcorum, quem ab* Urbano Papa exhi-

nunc aliter sentio.

A exhibitum *sibi profitetur, quodque* in eo quam plurima ad nostræ fidei assertionem utilia inveniens, considerans autem fructum ejus impediri posse, propter quædam in auctoritatibus Patrum dubia; proposuit primo dubia exponere, deinde ostendere quomodo ex eis veritas Catholicæ fidei doceatur et defendatur. *Etsi, inquam, dicere posset aliquis, videri sibi verosimile, S. Thomam, si vetus illud Officium habuit, eo quadamtenus usum esse : attentis tamen circumstantiis loci, modi, ac temporis quibus is scripsit ; fateor, nequidem mihi jam manere probabile, quod ipsum viderit habueritve præ oculis. Scripsit enim Urbe-veteri, procul Leodio, occasione inexpectati miraculi, animis omnium propter expectationem novæ festivitatis ita accensis, ut moras longiores non paterentur, quemadmodum ex Joannis Diestemii relatione colligitur. Sunt etiam qui dicant, idem muneris impositum S. Bonaventuræ fuisse, ut cujus duorum magis placuisset compositio eligeretur; et hunc visis Thomæ scriptis, lacerasse sua. Quis autem istis positis credat,* Urbanum, *annis jam duodecim absentem Leodio, ac prius Virdunensem in Lotharingia Episcopum, deinde Hierosolymitanum in Oriente Patriarcham, aut exemplar veteris Leodiensis Officii, si quod forte secum extulit, semper ita circumgestasse, ut ipsum tali occasione statim potuerit exhi-* B *bere? aut illud, unde accersendum, fuisse expectaturum? quamvis sciret Leodiensis Ecclesiæ ritum diversissimum esse a Romano, et Sanctos Doctores duos haberet ad manum, qui absque Leodiensis Officii adminiculo possent totum novum citius meliusque componere, quam vetus ordinare et expolire; prout revera fecisse S. Thomam, docent utriusque Officii indubitabiles partes, inter se comparatæ.*

et vetus illud, a S. Thoma non contemnendum si vidisset,

ab eo visum non esse existimo :

Collatio, *inquit Ambrosius in Epistolam* 2 *ad Timoth cap.* 2, inter Dei servos esse debet, non altercatio : *ideoque R. P. Fr. Jacobus Quetif, ex ordine Prædicatorum vir doctissimus, idemque ex frequenti mearum lucubrationum lectione animum meum perspectissimum habens, uni veritati sic intertum, ut ea sibi proposita facillime soleat etiam contra prius asserta flecti; ostendit sibi displicuisse, quod Collega suus, adversus Appendicem præfatam scripturus quidpiam, odiosa Expostulationis, ad Generalem Societatis directæ, forma uti maluerit, quam placidæ Dissertationis mecum uno; quando res ea agebatur, quæ rationibus erat, non terroribus evincenda. Ego vero factum excusanti rescripsi, non eum esse me, quem titulus unus male lævigatus, aut stylus parum blandus moveat, jam pridem assuetum duriora pro veritate audire et ferre : rem ipsam inspecturum me propius, et quatenus probata mihi ex ratione solida fuerit probaturum. Illi ergo, causæ suæ bonitate freti et hanc contenti semel exposuisse, nihil ultra moverunt conquiescere parati, etiam usque in tempus faciendi post multos annos Supplementi. Et ecce citius et plus quam sperarunt ultro præsto, in eorumdem sententiam totus transiens, et paratus similem satisfactionem quibuscumque aliis dare, sicut jam pluribus casibus dedi, quando pro iis viderim veritatem stare. Contra hanc nihil nec* E *possum, nec volo; hanc quisquis ad causam non attulerit, multiplicatis quantumvis libellis schedisque famosis efficiet nihil, nisi ut tacitus compatiar incassum se torquenti, et causam pro qua pugnat ex mala pejorem facienti.*

D Dissert. XXIII ea qua soleo facilitate,

certius probata suscipiens.

CLXXXV CLEMENS IV

CLEMENS, natione provincialis, de villa S. Ægidii, antea Guido Grossus; Cardinalis Episcopus Sabinensis, in Anglicana legatione absens electus, XXIX Augusti anno MCCLXIV, assensum suum Perusii præbuit quinto vacantis Sedis mense, anno MCCLXV, die VI Februarii; et Coronationem suscepit ibidem prima Dominica Quadragesimæ, eademque festiva Cathedræ S. Petri, XXII ejusdem Februarii. Sedit a die suscepti oneris Pontificalis annos III, menses IX, dies XXIV; mortuus Viterbii die XXIX Novembris MCCLXVIII, sepultus in ecclesia Prædicatorum. Vacavit autem Sedes annos II, menses X, dies XXVII.

Ab anno 1265, ad 1268, annis 3, m. 9, d. 24.

C **V***itam ejus hisce verbis descriptam invenio ex Martino Polono apud Auctorem MS. nostri : quam ante omnia transcribere placet.* Hic uxorem et liberos habens, primum fuit Advocatus famosus et Regis Franciæ Consiliarius. Demum mortua uxore, propter vitam bonam et scientiam laudabilem, primum Podiensis Episcopus, et post Narbonensis Archiepiscopus, tandem Sabinensis Episcopus et Cardinalis efficitur. Sed cum post in Angliam, propter pacis reformationem, a Papa Urbano IV, Legatus missus, absens a Cardinalibus Perusii in Papam electus sit, vigiliis, jejuniis, orationibus et aliis bonis operationibus intentus, multas, quas tunc Ecclesia sustinebat tribulationes Deus suis meritis creditur extinxisse. Hic, cum Conradinus nepos Frederici Imperatoris, Regem Carolum, cui Pontifex regnum Siciliæ contulerat, debellaturus intraret, et plerique factum Regis Caroli pro desperato haberent; tum propter ipsius Conradini multitudinem, tum propter regni Siciliæ pene totius rebellionem; prædixit in publico sermone, factum Conradini tamquam fumum transiturum, et ipsum tamquam ad victimam Apuliam intraturum : quod et postmodum probavit rei eventus. Nam Conradinus post fugam captus fuit et decollatus, et factum ejus F paucis diebus post tamquam fumus evanuit. Hic etiam Papa canonizavit Viterbii S. Edwigim, quondam Ducissam Poloniæ, miræ sanctitatis viduam : quæ inter alia commendabilia, cum canonizatio ejus per plures annos differretur, ipsa Procuratori in Curia Romana super eodem negotio, cum esset in tristitia, apparuit per visum ; ac eum de expeditione negotii, et etiam de die expeditionis certificavit.

Synopsis Vitæ,

2 *Hactenus ex Martino Auctor MS. nostri, qui quod apud hunc in margine sic legerat.* Hic jam modus procedendi aliquantulum variatur, *sic extendit* : A Clemente prædicto præsens Chronica Stylum commutavit. Nam cum a principio per annos Domini cucurrerit (*non ipsemet Auctor in nostro MS. ubi tales anni hactenus vix notati, sed Martinus in opusculo suo, cujus pars hic transcribitur*) et quilibet Pontifex positus fuerit anno sui introitus, nisi quando plures Pontifices uno et eodem anno defuncti fuerunt, et in eadem linea poni non potuerunt (tunc enim prædictus modus servari non potuit) [nunc] per annos Domini, non continuando sicut prius [ipsam Chronicam], sed distinctim ponendo statum cujuslibet Pontificis declaravi, sicut patet in Clemente et consequenter. *Quæ omnia ipsiusmet Martini*

Mutatio styli in Chronica Martini Poloni

CLEMENS IV.

tini verba esse vix dubito, a transcriptoribus quidem eorum unde editio sumpta est exemplarium omissa atque summatim rejecta in marginem, ab eo vero quo Auctor codicis nostri usus est librario non satis integre transcripta, velut si spectarent ad Clementis *elogium, de quo in excusis Martini exemplaribus legitur, quod* anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo octavo mortuus est Viterbii, *cum de aliis prioribus tale nihil legatur in textu, sed solum indicetur per zyfras marginales. Sensum subinde hiantem interjectis* [ ] *pauculis vocibus supplevi, ut vides, quod post hac sæpe faciendum erit præ oculis habenti MS. unicum, elegantia litterarum majori quam cura exaratum.*

Causa dilatæ Coronationis,

3 *Cur acceptato, sicut dixi, Pontificatu* VI *Februarii, Pontificiam Coronationem distulerit suscipere* Clemens *usque ad* XXII *ejusdem mensis, vix alia ratio potest excogitari, quam ipsius humilitas : interim præparari commode potuerunt litteræ quæ ipsamet die signatæ inveniuntur et* datæ Perusii VIII Kalend. Martii anno I : *quem ab ista die auspicatum eum in commetatione annorum suorum non dubitaverim. Notabilis est autem epistolarum* Clementis *una, ad* Petrum Grossum *nepotem suum, data* in die Perpetuæ et Felicitatis, *id est* VII *Martii, cum hac clausula :* Non scribimus tibi nec familiaribus sub Bulla, sed sub

Annulus Piscatoris.

B Piscatoris sigillo, quo Romani Pontifices in suis secretis utuntur : *ad quam clausulam monet Ciacconius (id quod alibi jam attigimus ex Mabillone)* Sigilla duo designari ; unum in sacris jussionibus publicis, quas bullas vocant, idque plumbeum est ; alterum in privatis ad quoscumque litteris : habet enim in annulo, Piscatoris effigiem, in navicula positi et retia laxantis, id est Petri.

Alia Clementis 4 Acta ex Petro Correttino

4 *Petrus Correttinus, initio seculi hujus* XVII *scribens, ex cujus Summa Chronologica quamdam* Alexandri IV, *Vitam dedimus, in Philippo* XVII *Episcopo Viterbiensi, de* Clemente IV *hæc habet : Guido* Cardinalis Sabinensis, Clemens IV vocatus, ex Anglia rediens, in itinere nuntium suæ Creationis accepit. De Manfredi insidiis veritus, Religiosi mendicantis habitum indutus, clam Perusiam venit. Re cognita Cardinales illuc properarunt, ac honorifice Viterbium adduxerunt, ubi die XXIV Februarii ejusdem anni MCCLXV Consecrationis insignia recepit. *Fuit quidem dies* XXIV *Februarii quia S. Matthiæ Apostolo sacer, æque ac* XXII *idoneus Pontificiæ Coronationi, convincitur tamen erravisse Correttinus, ex jam allegata* Clementis *Bulla data* VIII Kal. Martii ;

C *nisi error fuerit transcribentis zyfram, et* 24 *pro* 22 *notantis. Pergit autem Correttinus elogium sic texere.* Vir profecto fuit, religione, pietate, sanctisque moribus omnino laudandus. Viterbii sæpius conciones habebat, populumque in fide Catholica confirmabat. Carolum, Hierusalem et Siciliæ Regem, paulo ante a Cardinalibus Legatis coronatum, hic excepit. Bullæ ab eodem Pontifice Viterbii emanatæ, annis MCCLXV et MCCLXVI, gesta sua probant. Postero vero anno I Kal. Aprilis, Pontificatus III, ut in ejus litteris legitur, Hedwigem Poloniæ Ducissam, multis miraculis illustrem, in ecclesia S. Mariæ ad gradus Viterbii solemniter in Catalogum Sanctorum retulit. Stephanum Hungarum, Cardinalem Prænestinum, Viterbii sub Clemente decessisse constat ; ac unicum tantummodo Cardinalem Pontificem ipsum ibidem creasse Catalogus Cassinensium docet, Bernardum scilicet Aiglerium, Gallum, ejusdem Ordinis Abbatem, a Ciaccone prætermissum. Temporibus illis S. Thomas Aquinas, Ordinis Prædicatorum stella fulgens, atque Christianæ reipublicæ splendor, de Pontificis mandato conciones publicas universo populo Viterbiensi habuit in platea S. Mariæ novæ, ubi suggestum adhuc lapideum extat. Nonnulla alia Clementem Viterbii egisse, tum diplomata tum monumenta tradunt. Anno demum MCCLXVIII D

mense Septembris, die scilicet illa qua Carolus Siciliæ Rex Sedis Apostolicæ rebelles cecidit, dum in Cathedrali S. Laurentii Viterbiensi ecclesia Pontifex concionaretur, in extasim raptus divinoque spiritu afflatus, exclamavit, Ecclesiæ hostes fusos fugatosque fuisse. Die autem XXVIII Novembris ejusdem anni, in Domino mundanis curis solutus occubuit, et in prædicta S. Laurentii ecclesia tumulatus est. Corpus vero suum alio translatum videbimus.

Sepultura,

5 *De eodem* Clemente *scribit S. Antoninus quod* sepultus *quidem est* Viterbii, ubi tunc Curia residebat, in ecclesia Fratrum Prædicatorum, ubi ipsemet sibi elegerat sepulturam ; sed de facto translatus est ad ecclesiam Cathedralem, ad voluntatem quorumdam. Postmodum, dictante justitia, per successorem Pontificem restitutum est corpus ipsis Fratribus, et ante capellam majorem in latere honorifice ut paretcollocatum. *Ea res in quodam ipsorum Patrum Prædicatorum MS. Codice, sub annum* MDCXV *composito a Fr. Hyacintho de Nobilibus Dominicano, sic describitur, cum brevi virtutum in vita, et miraculorum post mortem memoria.* Clemens Papa IV, vir vere sanctissimus. Hic Prædicatorum Ordinem intime dilexit, ac ejus habitus sub Pontificalibus vestibus induit. Est apud Leandrum Albertum et Sebastianum de Olmeda et Jacobum de Susatto in sua Chronica.

a Viterbiensi Clero corpus sibi arrogante,

C Cilicio ad carnem semper usus. Viterbii die XXII Novembris MCCLXVIII in morbum incidit : in ecclesia Gradensi corpus suum sepeliri mandavit. Die XXIX ejusdem mensis Novemb. miraculis coruscare cœpit : indeque populi, ejus sanctitate ac miraculis moti, ad sacrum cadaver visendum, tangendum, et deosculandum confluere. Unde Presbyteri et Clerus Cathedralis in eorum ecclesia corpus dicti Sancti Pontificis, contra Patrum Prædicatorum voluntatem, tumulandum curarunt. Facta autem instantia per dictos Patres apud Reverendissimos Dominos Cardinales, ab eis ordinatum fuit, ut, quo interea fabricaretur sepulcrum, per Dominum Archiepiscopum Narbonensem, corpus in quodam loco tamquam in depositum collocaretur. Presbyteri Cardinales inde eum auferentes, in eorum ecclesia tam inchoatum marmoreum sepulcrum quam corpus sanctissimi Pontificis detulerunt, et illud prosequebantur. Cum autem Gregorio X necdum coronato, qui post biennium vacantis Sedis successit, a Cardinalibus S. Marci et S. Eustachii relatum esset, quod Canonici et Clerici, contra eorum jussa, corpus abstulissent; F

impedita aliquamdiu,

summus Pontifex Cardinali S. Angeli hujus causæ judicium commisit. Ipse autem Cardinalis, re cognita, Fratribus Prædicatoribus corpus sua sententia restituendum fore decrevit. Sed cum obedire nollent, dictus Pontifex sex Bullas direxit Cardinali S. Angeli, ut compelleret Archipresbyterum et Capitulum Cathedralis et Parochos per censuras ad restitutionem ; et tamen multo labore, circa septem annis ab obitu sanctissimi Pontificis, restitutum est, et in ecclesia Gradensi honorifice collocatum.

septimo anno peragitur,

6 *Crediderim harum rixarum causa cessavisse miracula, cum iisque sublatam spem secuturæ forsan canonizationis, saltem minus solemnis et popularis, qualis Successori* Gregorio X *apud Aretinos, et* Urbano V *apud Massilienses obtigit. Tumulum adhuc extare apud Prædicatores intelligens, ex additamentis Victorelli et Ughelli ad Ciacconium ; ipsum, ab Oldoino nostro neglectum, Viterbii curavi excipiendum in chartam, oculisque per sculpturam exhibendum pro venerandæ antiquitatis memoria. Est ergo opus universum latum palmos* XV, *altum* XXXI, *et elegantibus musivis seu varii aureique coloris lapillis emblematice distinctum : in cujus summitate, sub capite S. Petri ap-*

apud Prædicatores.

Monumento addita memoria canonizationis S Hedwigis,

A *parent sex lilia; quæ potius Francicæ originis indicium esse crediderim, quam scutum (ut vulgo putatur) gentilitium. Certe Ludovicus Jacob, in sua Bibliotheca Pontificia pag. 49 prolixe probat, Grossorum scuto imprimi Aquilam nigram in campo aureo. Ad latus marmoris, ex cæruleo fundo, sub Deiparæ sculpta imagine, eminentis, Epitaphium longum litterisque Gothicis (id est Teutonicis) alte incisum continentis, flectit sæpius jam memorata Sancta; de qua ex altero latere ita legitur litteris fere Romanis :* In hac sacrosancta ecclesia sancta Hedwigis, Poloniæ Ducissa, a sanctissimo Pontifice Clemente Quarto, hic tumulato, solenni ritu Sanctarum numero adscripta fuit, anno Domini MCCLXVII. *Sequuntur autem duo versus, studiose (ut videtur) erasi, qui proinde legi non potuerunt: sicut etiam post verba, sub ipso arcus intercisi flexu sic scripta* Petrus Oderisii sepulcri fecit hoc opus, *legi non potuit aliud quod sequebatur verbum, neque nota anni quo factum opus indicabatur. Similiter evanuerunt litteræ, minio ductæ, supra tumbam jacentis ad pedes Episcopi, nisi quod initio videatur adhuc legi* Petrus Grossus. *Plus olim legit præcitatus Hyacinthus de Nobilibus, qui etiam ipse hujus monumenti delineationem libro suo inseruit, cum hisce verbis :*

et sepulcrum nepotis Petri Grossi :

B Petrus Grossus de Sancto Ægidio... hic jacet, *ait autem quod* Nepos ejus (*scilicet Clementis*) fuit, sed ab alio Pontifice nescio cujus civitatis Episcopus creatus; *certe non Cardinalis, quod quidem hactenus sciri possit. Sed neque Gallia Christiana Sammarthanorum Fratrum, neque Italia sacra Ferdinandi Ughelli quorum tomis singulis subjecti Indices Nominum atque Cognominum, ipsum adhuc uspiam nobis obtulerunt.*

C

7 *Epitaphium, quod capere integre tabella nostra non poterat, seorsim extendo.*

D

Lector fige pedes, admirans quam brevis ædes
Pontificem quartum Clementem contegit arctum. CLEMENS I.
En datur in cineres Petri successor et heres,
Cujus si memor es, non mundi gaudia quæres.
Hic Judex primum : quem sic successus opimum
Reddidit, ut (fertur) Miles probus efficeretur.
Taleque sortitus nomen, Jurisque peritus,
Virginis unius fuit unicus ipse maritus.
Qui viduatus ea, mox Christi sorte petita,
Aniciensis ita dignus fuit Archilevita.
Præsul ibi factus, post Archiepiscopus actus,
Pastor ut egregius Narbonæ præfuit auctus;
Utque Deo gratus vir, Cardinibus sociatus,
Papatus nomen clarum suscepit et omen.
Sic sublimatus, sic denique clarificatus,
Perficiendo gradus censetur ad astra levatus.
Annis sex denis octo cum mille ducenis
Transactis Christi, CLEMENS tumulo datur isti,
Aghios * quare, qui transis, corde precare,
Ut finalis ei dent gaudia summa diei. Amen.

* *id est,* Sanctos,

8 *Secuti porro Interpontificii historiam prælaudatus Petrus Correttinus sic prosequitur.* Sede vacante Jordanus Piruntus Cardinalis de Comitibus, Terracinensis, moritur : ceteri, decem et octo, nimium inter se discordes, novi Pontificis electionem ad nonum usque mensem supra biennium protraxerunt : nondum enim conclavis usus invaluerat. Porro Cardinales Viterbii ut alibi quoque consueverant, in Cathedrali ecclesia summo mane conveniebant, et comitiis peractis ad eorum domicilia revertebantur. Ita quoque Panvinius et Ciacconius tradunt. Cum igitur anno MCCLXX die XXV Maji, post decimum septimum Vacationis mensem, Cardinales ipsi, una cum Philippo Galliæ et Carolo Siciliæ Regibus, Guidone Montisfortis Comite, aliisque Principibus, qui paulo ante Viterbium venerant, ut novi Pontificis electionem accelerarent, in eadem Cathedrali S. Laurentii ecclesia convenissent sacrumque solemne celebraretur; Guido Montisfortis, diabolico spiritu actus in elevatione sanctissimæ Eucharistiæ, ense sacrilego evaginato, Henricum Cornubiæ Comitem, Henrici Regis Angliæ nepotem, qui et ipse reperiebatur in Curia, horribile dictu! transfixit, trucidavit, ac incolumis evasit. Tali tantoque execrabili scelere permoti Reges Viterbio recesserunt, et ad propria reversi sunt.

Vacante diutius Sede,

E

coram Regibus Franciæ et Siciliæ in ecclesia occiditur Nepos R Angliæ :

9 Cardinales quoque rebus infectis abire cogitabant : Viterbienses autem suasu S. Bonaventuræ, qui tunc ibi degebat, duce Raynerio Gatto civitatis portis obseratis, et Cardinalibus ipsis in Pontificium Palatium, prope Cathedralem (ut dicebatur) constructum, adductis, omnes ibidem incluserunt : sicque Conclave originem traxit, ut Panvinius etiam cum Ciacconio affirmant. Joannes interea Zranciogia, Cardinalis Episcopus Portuensis, qui novum monasterium apud ecclesiam S. Mariæ de Paradiso extra Viterbii mœnia jam erexerat, in Conclavi existens, Moniales Ordinis Cisterciensis primo loco introducendas nominavit, et litteras emanavit. Ceterum Raynerius Gattus Viterbii primarius Conclavis custos erat, ac alimenta necessaria Patribus quotidie subministrabat : qui pervicaciores nihilominus facti, ad alios sexdecim menses electionem prorogarunt : quamvis Palatii ejusdem Conclavis tectum Viterbienses jussu Raynerii detexerint, ut incommodo ac tædio affecti electionem ipsam accelerarent. Edoctus fortasse Raynerius erat a Joanne Cardinali Portuensi, qui (ut Papyrius Massonus et Panvinius referunt) ad sociorum discordiam exprobrandam, Palatium, in quo electio fieri debebat, tecto et lateribus nudandum prædicabat. Quod sane fabulosum atque commentitium non-

F

Cardinales Palatio inclusi a Viterbiensibus,

A nonnulli existimarunt : sed ut veritas ipsa patescat ejusdem Conclavis diploma, Henricum Cardinalem Ostiensem infirmitate gravatum inde extrahendi causa editum, et in hujus Communitatis Secretaria servatum, ad verbum registrare libuit.

CLEMENS IV ex suo Conclavi discooperto a Civibus,

10 Nos miseratione Divina Episcopi, Presbyteri, et Diaconi sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, infirmitati Venerabilis Fratris nostri H. Ostiensis et Veletriensis Episcopi fraterno compatientes affectu : vobis Alberto de Monte Bono Potestati, et Raynerio Sancto, qui pro Capitaneo Viterbiensi te geris, et communi Viterbiensi, tenore præsentium, sub debito fidelitatis, quo nobis et Ecclesiæ Romanæ tenemini, districte præcipiendo mandamus ; quatenus, cum idem Episcopus juri et voci sibi competentibus in electione Romani Pontificis renuntiaverit coram Nobis, quantum ad præsentem vacationem dumtaxat, volens, ut non obstante ejus absentia, sine ipso hac vice libere procedamus· D ad providendum Romanæ Ecclesiæ de Pastore, ratam habiturus et gratam electionem seu provisionem, quam de Romano Pontifice, absque ipso et ejus requisitione, duxerimus faciendam ; ac instanter petierit vobis mandari, ut de Palatio, in quo sumus inclusi, ipsum permitteretis exire ; eumdem Episcopum de ipso Palatio statim egredi libere permittatis, nec ipsum de cetero aliquatenus detineatis invitum. Datum Viterbii in Palatio discooperto Episcopatus Viterbiensis VI Idus Junii, anno Domini MCCLXX Apostolica Sede vacante.

emitti Cardinalem Ostien, infirmum

mandant ipsius conclavis Custodibus.

† † † † † † † † † † † † † † † † † †

Quot scilicet hic Cruces vides, totidem appensa sigilla sunt, absque alia nominum subscriptione, a quibus cum absit sigillum ipsius Henrici, patet cum illo octodecim Cardinales universim tunc fuisse.

CLXXXVI B. GREGORIUS X

B GREGORIUS, natione Placentinus, antea Theobaldus Archidiaconus Leodiensis, Viterbii anno MCCLXXI, Septembris electus, absens in Palæstina, electioni assensum E præbuit XXVII Octobris, exindeque censetur sedisse annos IV, menses II, dies XV, licet primum coronatus Romæ XXVII Martii, anno MCCLXXII, in Dominica III Quadragesimæ : obiit autem anno MCCLXXVI, X Januarii, sepultus Aretii : et vacavit Sedes dies X.

Ab anno 1271, ad 1276, an 4 m. 2 d. 15.

De *die electionis constat ex decreto Cardinalium, ad ipsum in Syriam misso : Acceptati seu initi Pontificatus dies, pendet a dierum et supra annos* IV *assignandorum numero, dum ex Ptolomæo Lucensi constat, quod* mortuus est apud Aretium IV Idus Januarii, anno scilicet MCCLXXVI : *quo etiam die ut Sanctus colitur ab Aretinis, ejus incorruptum corpus in sua Cathedrali servantibus, et pro solenni canonizatione satagentibus, nostrum MS.* dies IV, *Rolleuink et Stella* X, *Martinus* XV *numerat : et huic inhæremus, sed ex Stella assumimus menses* II, *ut tantumdem fere temporis itineri impenderint nuntii eundo in Syriam, et* Gregorius *veniendo in Italiam ; dicitur enim Brundusium appulisse* I *Januarii, Viterbiumque ad Cardinales accessisse* X *Februarii. Inde scribens ad regem Franciæ* IV Nonas Martii, Ne mireris, *inquit* quod C Bulla non exprimens nostrum nomen est apposita præsentibus, quæ ante Consecrationis et Benedictionis nostræ solemnia transmittuntur : quia semper ii, qui fuerunt in Romanos electi Pontifices, consueverunt in bullandis litteris ante suæ Consecrationis munus, modum hujusmodi observare : *et finiens signat,* suscepti a nobis Apostolatus officii anno I, *quod idem invenio in Bulla* Felicis *Antipapæ, necdum consecrati, quin etiam Roma mihi scribitur, tali in casu usque hodie servari eamdem signandarum ejusmodi Bullarum formulam. Ipse vero* Gregorius *post Consecrationem suam signavit consuetas encyclicas* Laterani IV. kal. Aprilis Pontificatus anno I ; *et deinceps die* VI Kalend. Aprilis *mutatos annos Pontificatus nihil ambigo. Actorum synopsis in MS. nostro ex Martino hæc est.*

Ratio temporis.

Stylus necdum coronati in bullis.

Synopsis actorum

2 Hic cum Archidiaconus esset Leodiensis, et devotionis causa ivisset ultra mare, ibidem existens, in Palatio Viterbiensi in Papam a Cardinalibus est electus. Hic fecit Ordinationem unam quinque Episcoporum Cardinalium, quam plurimum laudabilem, quia honestas et valentes personas assumpsit. Hic tertio sui Pontificatus anno, pro utilitate Terræ-sanctæ, quam personaliter visitare intendebat, Lugduni solemne celebravit Concilium, in quo Græcorum et Tartarorum solemnes nuntii interfuerunt Græcique ad unitatem Ecclesiæ redire promittentes; in cujus signum Spiritum sanctum professi sunt a Patre Filioque procedere, Symbolum in Concilio solemniter decantando : nuntii vero Tartarorum, infra Concilium baptizati, ad propria redierunt. Numerus autem Prælatorum, qui fuerunt in Concilio sunt quingenti Episcopi, Abbates et alii Prælati circa mille. Hic in Concilio multa bona instituit : videlicet pro subsidio Terræ sanctæ, pro electione summi Pontificis, et pro statu Ecclesiæ. Hujus tempore Rex Romanorum et Francorum, cum multis Baronibus, pro subsidio Terræ-sanctæ Cruce signati sunt. Hic Papa fuit experientiæ miræ in secularibus, nec intendebat pecuniarum lucris, sed pauperum eleemosynis. Mortuus est Aretii, et sepultus ibidem. F

3 *Nescio quid causæ habuerit Bollandus noster, ut eum cujus* diem obitus noverat a ducentis fere annis civium Aretinorum decreto quasi festum celebrari, accensis ad tumulum facibus, *poneret inter Prætermissos, donec Apostolicæ Sedis auctoritate in Beatorum aut Sanctorum Album referatur; cum appareat tantam cultus antiquitatem omnino facere casum exceptum a decretis Urbanianis, quibus prior cultus nequaquam abrogatus, sed continuari permissus censeri debet. Oldoinus noster ad Ciacconium addit, quod* major Aretii Basilica extructa denuo, sancto Pontifici Gregorio X consecrata est, tamquam Patrono Urbis ac Divo Tutelari, et ab eo tempore, hoc est a ternis omnino seculis, ex Senatus præscripto notantur in libris rationum, cereorum libræ centenæ, offerendæ a Magistratu illius Urbis ad aram, ipso ejus anniversario die : plebi etiam injunctum ab Antistite fuit, ut cesset eo die ab operibus negotiosis. *Nihil igitur dubitabo, in eo quod post Junium meditor primi semestris supplemento, locum dare* B. Gregorio Papæ X, *et Vitam ejus, qualis ponitur in Historia Placentina tom.* 2. *pag.* 343 *ex vetustis Placentinæ Ecclesiæ membranis ; prælo subjicere, et quidquid insuper de ejus miraculis vel jam editum vel ex-*

Cultus ut Sancti apud Aretinos,

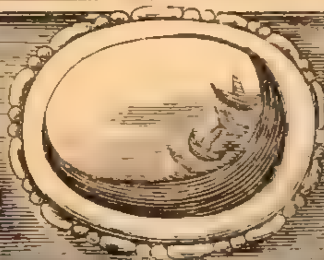
et Ecclesia ei dicata.

CLXXXVII INNOCENTIVS V

CLXXXVIII ADRIANVS V

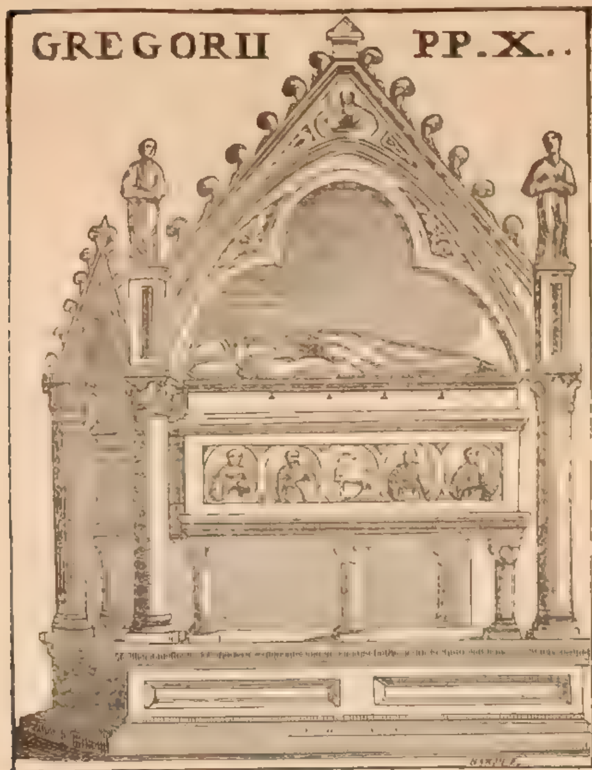
CLXXXIX IOANNES XXI

CXC NICOLAVS III

A *ex Processibus Aretini suggerent, cum ceteris veteris continuatique cultus argumentis, sicut facimus de aliis similibus Beatis aut Sanctis, quorum solemnis Canonizatio adhuc pendet suspensa, defectu non tam probationum, quam sumptuum hoc ætate requisitorum.*

Epitaphium. 4 *Interim Gregoriani apud Aretium monumenti,*

uti modo est, delineationem accipe; qualem nobis delineavit Joannes Baptista Blondi Aretinus, de mandato D. Joannis Baptistæ Capalli, Decani ecclesiæ illius, viri non solum ætate et dignitate, sed etiam sanctimonia venerabilis: quam apud alios quoque promovere editis opusculis nonnullis spiritualibus conatus est; quemadmodum significat mihi operis nostri studiosissimus Magliabechius, cujus suggestione curata a Decano res fuit. Est autem monumentum illud juxta sacrarium ad manum sinistram, et ante illud fovetur perpetuo ardens lampas. Figuris in fronte arcæ sculptis quatuor Evangelistas repræsentari, ad caput vero Deiparam Christumque adultum, ad pedes SS. Petrum et Paulum, idem Decanus nos postea docuit. Olim hoc quoque Epitaphium eidem insculptum legebatur. D GREGORIUS X. Monumentum.

Gregorius denus, virtutum luce serenus,
Dormit in hac arca, dignus Romæ Patriarcha
Quem genuit Placenza, urbs Aretina tenet.

Ad ingressum vero ipsius capellæ, crate ferrea firma præmunitæ, supra eamdem cratem spectatur effigies ipsius Pontificis, cum titulo, Gregorius X. P. M. Placentinus. *Supra tabulam grandis coronis et inaurata procurrit, hoc monosticho inscripta.* Imago,

Quam coluit pacem, nobis Gregorius oret.

E *Denique prope ipsum sepulcrum ingens alia tabula appensa cernitur, continens varia miracula, ad præsentiam sancti corporis, dum adhuc supra terram expositum staret, patrata, atque etiam postea, nunc minime referenda.* miracula.

CLXXXVII INNOCENTIUS V

Innocentius, natione Burgundus de Tarentasio, antea Petrus Cardinalis Episcopus Ostiensis ex Ordine Prædicatorum, electus Aretii anno MCCLXXVI, XXI Januarii, coronatus Romæ in Dominica I Quadragesimæ XXIII Februarii, sedit menses V, dies II; defunctus Romæ anno eodem, XXII Junii; sepultus in Laterano: et vacavit Sedes dies XVII. *An. 1276, a 21 Jan ad 22 Junii.*

Ratio temporis. I*pse in Encyclica, cujus datam a Rainaldo non exprimi perquam incommodum accidit, indicat per viam Scrutinii electum se fuisse,* ipso festo S. Agnetis. *Diem interim Coronationis ex Ciacconio sumpsimus, licet electus nihil moræ voluerit interposuisse quin Romam accederet. Ibi, inquit Ptolemæus Lucensis,* in S. Petro coronatus et consecratus. Inde se transfert ad C ecclesiam Lateranensem, et ibidem infirmatur, ac XXII die Junii moritur, in magna gratia Collegii: ac præsente Rege Carolo, in eadem ecclesia honorifice sepelitur. *De ejus tumulo miror nihil apud Rasponum legi. De ipso ex Martino Polono sic scribitur in MS. nostro.* Hic a pueritia in Ordinem Fratrum Prædicatorum, Doctor in sacra Scriptura eximius efficitur: demum in Archiepiscopum Lugdunensem, et post in Episcopum Ostiensem, tandem in summum Pontificem assumitur. Hic, licet multa facere proposuisset, morte præventus nil notabile fecit. F *Synopsis Vitæ.*

CLXXXVIII ADRIANUS V

Adrianus, natione Genuensis, antea Ottobonus Diaconus Cardinalis S. Andreæ, electus Romæ anno MCCLXXVI, X Julii; sedit mensem I, dies IX, et antequam consecrari posset infirmatus, obiit Viterbii XVIII Augusti, sepultus in ecclesia Fratrum Minorum: et vacavit Sedes dies XXVIII. *An. 1276, a 10 Julii ad 18 Aug.*

Synopsis Vitæ. D*e eodem ex Martino Auctor MS. nostri:* Iste Adrianus fuit nepos Innocentii IV, et ab ipso in Cardinalem tituli S. Adriani promotus, a D. Clemente IV legatus in Angliam, pro guerra quæ ibi inter Regem et Barones exorta fuerat sedanda, missus fuit. Hic Papa factus, statim constitutionem, quam Papa Gregorius V in Concilio Lugdunensi de constrictione Cardinalium, ad accelerandam electionem summi Pontificis, ediderat, suspendit, proponens eam aliter ordinare: sed morte præventus, Constitutionem sic suspensam reliquit. *Bernardus Guidonis apud Rainaldum, ex seniore scriptore Jordano, addit, quod obiit* nondum promotus in Sacerdotem, nec coronatus, nec consecratus. *Hoc tamen non eximit eum verorum Romanorum Pontificum numero, quando Electio, absoluta et nullius approbationis indiga, qualis hoc ævo fiebat, postquam acceptata est ab Electo, Pontificem constituit, secus quam primis X seculis.*

2 *Oldoinus noster in arca marmorea conditum ait cum hoc Epitaphio:* Hic requiescit corpus sanctæ memoriæ Domni Adriani Papæ V, qui prius vocatus est Octobonus de Flisco de Janua, tit. S. Adriani Diac. Card. *Epitaphium istud etiamnum legitur litteris veteribus ac semilatinis, tres lineas implentibus.* *Monumentum sepulcrale.*

Nos ipsum Mausoleum [illegible], *et Epitaphii litteras, cum loco proprio exprimi commode non possent, in utroque superne vacante angulo eadem forma effingi fecimus. Alioqui sculpendæ fuissent in illa marmorea tabula, quæ sub Tiara Clavibusque Papalibus continet insignia gentis Fliscæ, ut cernis; simulque discis, non recte dici, quod* Bonifacius Papa VIII *primus fuerit in ejusmodi gentilitiis insignibus usurpandis. Est autem Mausoleum, ut vides, satis simile ei quod* Clementi IV *positum exhibuimus, ejusdemque*
C *magnitudinis et altitudinis : ubi jacet Marmoreus Pontifex Pluvialem cappam indutus; cujus fibula, rotundo ac radioso monili prætexta, Agnum Dei continet; in utraque vero ejusdem Pluvialis ora repræsentatur, tamquam Phrygionico opere, hinc digitum intendens Joannes Baptista, cum his supra caput verbis* ECCE AGNUS; *inde Deipara Virgo cum hisce litteris,* E. MATER. *Is qui recentiori memoria Mausoleum hoc repoliri fecit, in vacante supra Papalia insignia pariete, colore rubro, pingi jussit titulum, in cujus fundo albo litteris nigris hoc novi styli Epitaphium legitur* : Adrianus Quintus Pont. Max. Flisca e familia nobilissima Genuensi, mensis unius dierumque IX magistratum Pontificium gerens, diem Viterbii functus, hac honorifice sepultura donatur.

VICEDOMINUS ELECTUS

An 1276, 5 Sept.

Vicedominus de Vicedominis, patria Placentinus, Gregorii X ex sorore Nepos, ex Archiepiscopo Aquensi, Episcopus Cardinalis Prænestinus, electus Viterbii anno MCCLXXVI, V Septembris; obiit VI ejusdem mensis, sepultus Viterbii apud Fratres Minores.

D

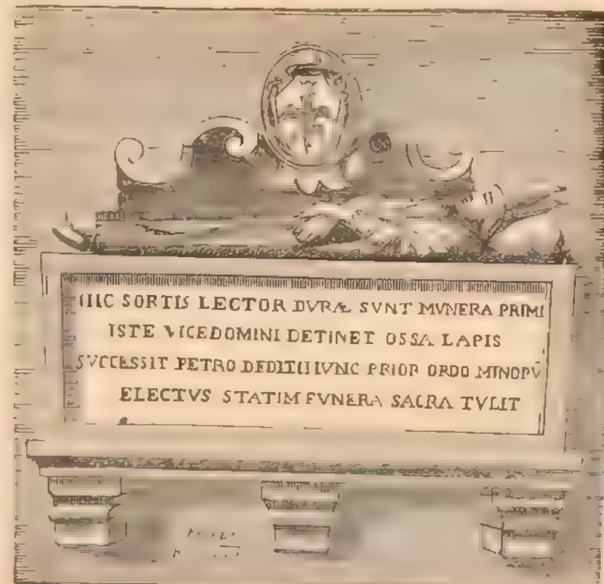
ADRIANUS V.

Si *extaret encyclica* Joannes XXI, *in ea de more legentes quomodo electus fuerit; intelligeremus verene præter illum aliquis mortuo* Hadriano V *suffectus, et quo nomine dictus fuerit. Nunc solum habemus ex Historiæ Placentinæ auctore Petro Maria Campi, electum fuisse unum ex familia Vicedominorum Placentinorum; qui alius ab eo de quo agimus* Gregorii X *nepote esse non potest. Sic enim invenitur in MS. quadam Chronica Placentina, apud Auctorem prædictum* : Sunt et in dicta civitate Placentiæ Vicedomini : quæ est magna domus et nobilis : nam de ista domo fuit unus Papa : qui non stetit in Papatu nisi per unum diem, et mortuus est Frater Minor. Hanc Chronicam, *inquit, Petrus Maria*, cum an. MDXXXVI Romam detulissem, et ostendissem tribus sacris historicis (*videlicet Andreæ Victorelli, Lucæ Waddingo et Gabrieli Fabri, atque variis Prælatis*) fuit bene ponderata, et existimata fide digna.

Notitia electionis ex Chronica MS.

2 *Quia tamen in aliis Placentinis MSS. mox allegandis nulla Papatus mentio invenitur, existimo eum qui jam ante æger Romæ, (ut dicitur testamentum condiderat 1 Junii, et Viterbium febricitans venerat, Electione sua (ut fit) magis alteratum fuisse, et assensum distulisse usque in crastinum, si forte morbus remitteret, spemque gerendi porro Pontificatus faceret : cum autem econtra videret se mori, loco Pontificalis* E *Pallii petiisse et assumpsisse habitum Minorum, in eoque expirasse, nullodum sumpto Papali nomine : et hinc factum esse, quod non nominetur ab antiquioribus Catalogorum collectoribus. Annales Placentini MSS. satis accurate illum describunt, nescio quo modo ab iisdem verbis initio laudationis usi, a quibus incipit elogium* Clementis IV *in nostro MS. Verba Annalium hæc sunt* : MCCLXXVI obiit Vicedominus de Vicedominis, de Placentia, Episcopus Prænestinus Cardinalis : qui habuit uxorem et liberos, et famosus Advocatus fuit : qui mortua uxore, propter ejus vitam bonam et scientiam laudabilem, Clericus et Præpositus Grassæ efficitur, post Episcopus Aquensis : demum a Gregorio Papa X in dicto Cardinalatu promotus fuit : et in Ecclesia Fratrum Minorum in Viterbio sepelitur. *Sunt autem vicini Episcopatus Grassa et Aquæsextiæ in Provincia.*

personæ ex Annal. MS.

F

3 *Idem qui, monumentum* Joannis XXI *delineavit et fabricavit artifex, hoc verosimiliter seculo, etiam hujus* Vicedomini *cœnotaphium simili forma extruxit : et litteris, similiter elegantiam hodiernam spirantibus, sic insculpsit epitaphium styli etiam recentioris :*

Hic sortis, Lector, duræ sunt munera, Primi
  Iste Vicedomini continet ossa lapis. *Mausolæum.*
Successit Petro : dedit hunc prior Ordo Minorum :
  Electus, statim funera sacra tulit.

Ubi sicut gratis præsumit auctor Epitaphii Vicedomi-

nnum

A num I, *retento veteri nomine, vocandum fuisse, si consecrari eum contigisset ; ita non magni faciendum quod credi velis, prius Ordinem Minorum amplexum esse, quam ad Apostolicam Sedem eligeretur. Ipsius Monumenti lineamenta hic accipe ; et nostrum de novitate operis judicium, an probes, vide.*

Dies mortis ex Diario Ecclesiæ MS.

4 *Diem mortis, atque adeo electionis prægressæ, notat Diarium MS. Majoris Ecclesiæ Placentinæ his verbis.* Octavo Idus Septembris obiit D. Vicedominus, quondam Episcopus Prænestinus MCCLXXV, et reliquit huic Ecclesiæ anniversarium in die obitus, qui fuit die VI Septembris, ut in Archivio. *Ex his porro duo mihi consequi videntur : primo, non nisi morientem suscepisse habitum Franciscanum ; nam si id fecisset statim ac factus est viduus, ante alias suas promotiones, non tacuissent id Placentini Annales, tam accurate omnem ejus priorem statum describentes : atque ita manet, quod habet Ordinis Franciscani traditio, primum ex eo fuisse S. Bonaventuram, cui Cardinalatus obvenerit, etsi eadem creatione aut priori solus* D *purpuram ab avunculo suo acceperit* Vicedominus. *Secundo sequitur nec Papam quidem vere fuisse, sed simpliciter Electum : electione autem mox refutata, haud debuisse eum a Catalogis vel ipsis etiam Annalibus commemorari, itaque ejus notitiam sola familiæ traditione fuisse conservatam. Non est autem ex dictis omnino certum, quod eadem Electio uno solum die præcesserit mortem, cum potuerint inter hanc, et diem refutatæ Electionis plures dies intercessisse : si tamen talis Electio aliquando facta fuit. R. P. Antonius Pagi, Ordinis Minorum Conventualium in Provincia Theologus, multum de ea dubitat : neque nos familiarum nobilium genealogiis solemus magnam fidem habere, circa documenta idonea, præsertim in rebus magnis, qualis est electio ad Papatum : indulgentius tamen agere hic volui, conjectura usus ad quam neminem puto adstringendum.*

VICEDOMINUS

CLXXXVIIII JOANNES XXI

Ab anno 1276, ad 1277, m. 8 d. 7.

JOANNES, antea Petrus Juliani, Cardinalis Episcopus Tusculanus, natione Portugalensis, electus Viterbii XVI Septembris, anno MCCLXXVI, coronatus ibidem die XX in Do-B minica ; sedit menses VIII, diem I, mortuus Viterbii XVI Maji, anno MCCLXXVII, et E sepultus ibidem in ecclesia S. Laurentii. Vacavit sedes menses VI, dies VIII.

Dies electionis et obitus.

Epistolam quidem ejus, sub initium Pontificatus ad Regem Francorum scriptam, Oldoinus noster addidit Ciacconio, sed diem datæ non curavit exprimere. Licet autem Idibus Septembris *renuntiatum Ciacconius scribat, de tempore tamen Sedis ejus certissimo credimus tunc viventi, et historiam suam finienti, Martino Polono : addito irrefragabili de die mortis documento, quod ex Necrologio Ulisiponensis ecclesiæ tale profertur :* Æra MCCCXV, XVII Kal. Junii, obiit Papa Joannes XXI, qui dedit Capitulo domus suas ad faciendum Anniversarium. *Similiter corrigendus Ptolomæus Lucensis, cum* circa finem Septembris *assumptum scribit* Domnum Petrum Hispanum : *nisi intelligi velit de die Coronationis, quam factam oportet saltem* XII Kal. Octobris : *tali enim die Constitutionem Gregorii, ab Hadriano suspensam ut nimis severam, relaxavit. Ab hac autem die Pontificatum ejus exorsus est, qui tumulo ejusdem hoc Epitaphium fecit insculpi :* Joanni Lusitano XXI, Pontificatus Ma-C ximi sui mense VIII moritur MCCLXXVII. *Sed hoc Epitaphium vel novum vel innovatum esse mihi ostendit litterarum ipsarum forma perfectissime Romana, et triplex tiaræ coronamentum, ætate ista necdum inventum. Interim ejus quod hodie cernitur monumenti designationem hic vide.*

Synopsis actorum.

2 *Martinus ejus Acta sic complexus est :* Hic Pontifex Joannes, Petrus antea dictus in diversis scientiis famosus primo Tusculanus Episcopus, tandem Romanus Pontifex efficitur : qui scientiarum florem et Pontificatus dignitatem, morum quadam stoliditate deformabat, adeo ut naturali industria carere videretur. In hoc quam plurimum laudabilis fuit, quod se tam pauperibus quam divitibus communem exhibens multos egenos studium litterarum amplectentes fovit, et beneficiis ecclesiasticis promovit. Et cum sibi multum vitæ spatium et annos plurimos extendi crederet, et hoc coram aliis assereret ; subito cum camera nova, quam pro se circa Palatium Viterbii ipse construxerat, solus corruit : et inter ligna et lapides collisus, sexta die post casum, Sacramentis omnibus Ecclesiasticis perceptis, expiravit : et ibidem in ecclesia S. Laurentii sepultus extitit. *Cum autem expiraverit hic Pontifex* XVI *Maji, eo anno quo Pascha celebratum fuit* XXVIII *Martii, consequens est expirasse ipsa die Pentecostes. Ciacconius forte in Octava Pentecostes mortuum credidit, et ideo Sedi ejus supra* menses VIII, dies *etiam* VIII *assignavit : erravit item quando ex male interpunctis Martini verbis* Joannis Petri *geminum nomen eidem ante Pontificatum adscribit, eoque putat nomen non mutasse, sed solum secundum omisisse.* F

Quo respectu dicatur XXI.

3 *Gravius tamen idem erravit, quando hunc in aliquorum ipsiusque calculo solum* Vigesimum, credidit Vigesimum primum *dici dumtaxat*, ab his qui fabulosam et commentitiam Joannam feminam numero Pontificum inseruerunt. *Factum id enim non respectu illius feminæ (quæ purum putum figmentum est, nullum habens in Pontificia historia fundamentum) sed respectu* Joannis Filii Roberti, *qui inter* Joannem XIV et XV *medius, et in numerando nomine neglectus a ceteris ejusdem nominis, usque ad* Joannem XIX *inclusive ; postea, cum per annos* CCXL *nemo alius idem nomen resumpsisset, et jam passim in Catalogis Pontificiis, illo* Joanne filio Roberti *cum ceteris relato excrevisset numerus, ita ut diceretur* Joannes XVI, *qui dum viveret vocatus semper fuerat* XV, *et ita de ceteris consequenter ; contigit hunc vocari* XXI ; *quod non putamus nunc recte commutari, cum exemplum postea secuti sint adhuc alii duo, seculo* XIV *et* XV. *Atque hic finiens Martinus Polonus, de sequenti Pontifice, sub* quo

Martini Poloni conclusio.

A *quo ipsemet obiit, ita scribere cœperat.* Nicolaus III, natione Romanus, anno Domini MCCLXXVIII, sedit annis.... *cetera additurus si supervixisset. Quæ deinde cum ejus Chronica, ex MS. Fuldensi, edita est Continuatio Anonymi usque ad* Joannem XXII, *unde* D *accepta sit nescio : iisdem autem plerumque verbis procedit, quibus MS. nostrum, sed hoc in multis productius longe est.*

CXC NICOLAUS III

Ab anno 1277 ad 80, an. 2, m. 8, d. 30.

NICOLAUS, natione Romanus, de Domo Ursinorum, antea Joannes Card. Diaconus S. Nicolai in carcere Tulliano, electus Viterbii die XXV Novembriis anno MCCLXXVII, consecratus et coronatus Romæ anno sequenti die X Januarii in Dominica, sedit annos II, menses VIII, dies XXX ; defunctus Suriani prope Viterbium XXIII Augusti MCCCXXX; sepultus Romæ in Basilica S. Petri : et vacavit sedes menses V, dies XXIX.

Dies electionis, coronationis,

In *Festo S. Catharinæ electum sese, declaravit ipse in Encyclica, quam dedit* Romæ apud S. Petrum XVIII kalend. Februarii anno I : *ex qua dici nota etiam intelligimus, Ordinationem ejus factam Dominica præcedenti, id est ea quam diximus die : nisi forte in numero erravit Rainaldus, in talibus non semper accuratissimus, et* XVII kalend. *scribere debuit, ut ipsa Coronationis die fuerit signata Epistola. In* Octava autem Assumptionis *mortuum esse, scribunt Ptolomæus Lu-* B *censis et Bernardus Guidonis ; forte quia tunc cum apoplexia corripuit, qua ipsa nixo nocte extinctus est : nam Clerus Basilicæ Vaticanæ anniversariam ejus memoriam renovat* X kalend. Septembris, *cum commemoratione prolixa acceptorum ab eo beneficiorum quæ ab Oldoino nostro invenies addita Ciacconio. Fuerat autem tumulatus in Sacello S. Nicolai quod ipse fabricaverat : hoc vero cum postea* Nicolaus V, *circa medium seculi* XV, *restaurasset ; videtur illius facta translatio, de qua in Martyrologio Basilicæ ejusdem sic recitatur* XVII *Kalend. Junii,* Eodem die facta Translatio corporis sanctæ memoriæ D. Nicolai Papæ III in monumento novo. *Utinam hujus saltem (nam veteris reperiendi spes nulla) in prædictæ Basilicæ cryptis adhuc servata veniatur memoria. Rerum ab et sub eo gestarum synopsin hanc ex MS. nostro accipe.*

et obitus.

Synopsis Actorum ex MS.

2 Parum ante suam promotionem per aliquot dies, Tiberis Flumen in tantum excrevit suos transcendens alveos, quod cunctis cernentibus erat formidini : nam super altare S. Mariæ Rotundæ per quatuor pedes et amplius transibat. Hic Nicolaus unam ordinationem fecit, videlicet quinque Episco- C pos Prenestinum, Tusculanum, Ostiensem, Portuensem et Albanensem : quorum Prenestinus et Tusculanus fuerunt seculares, Ostiensis et Portuensis Prædicatores, Albanensis vero Ordinis Minorum. Item duos Presbyteros, D. Gerardum tit. XII Apostolorum, et D. Hieronymum de Ordine Fratrum Minorum tit. S. Praxedis. Item duos Diaconos Magistrum Jordanum Fratrem suum tit. S. Eustachii, et Jacobum de Columna tit. S. Mariæ in Via-lata. Hic palatium S. Petri multum ampliavit, quam plurima ædificia ibidem faciens, et juxta illud pratellum inclusit, et fontem ibidem fieri paravit ; mœnibus et turribus Jardinum magnum, diversis arboribus decoratum, includendo. Hic Carolum Regem Siciliæ, nobilem Ecclesiæ pugilem, a Vicaria Tusciæ, certis de causis quas prætendebat, amovit, ac se in Senatorem ad vitam (ut dicitur) eligi procuravit. Ac constitutiones faciens, tam de electione Prælatorum, quam de electione Senatoris Urbis, et Senatum ipsum fere per duos annos regi faciens, mortuus est in Suriano, Castro prope Viterbium, ubi Cardinales et Curiales in Viterbio morantes ad suum conspectum evocabat : celerique hora mortis præventus anno Domini MCCLXXX, [X] Kalen. Septembris decessit, et vacavit Sedes men- E sibus V, diebus XXII : *imo* XXIX.

Nicolai Ordinationes,

opera publica.

3 Post ejus mortem statim Hannibaldenses, quam cito ejus decessum sciverunt, convocata parte sua, Capitolii et totarum urbium, existentium sub custodia Vicariorum quos idem Nicolaus constituerat, partem dominii invitis Ursinis habuerunt. Itaque ex pacto inter eos habito, pro parte Hannibaldensium unus, pro parte Ursinorum alius, in Capitolio Senatoris officium exercentes, fuerunt constituti : sub quorum regimine multa homicidia, plurimæque dissensiones, et alia quam plurima mala habita, tam in Urbe quam in ejus districtu, fuerunt perpetrata et etiam impunita. Viterbienses tunc, parum post obitum ipsius Papæ, D. Ursum, nepotem ipsius Papæ, ab officio Potestariæ turpiter amoverunt, licet absentem : et post hoc in obsessione castri Valeriani existentes, a D. Bertoldo fratre dicti Ursi, cum adjutorio Tudertinorum, fuerunt imbecilles debellati : ita quod, quasi sine bello defensionis, campum relinquentes ac tentoria, multi fugientes ex eis capti sunt, et aliqui interfecti. Eo tempore parabat navigium Petrus de Aragonia, de quo plenius dicetur.

Turbæ obitum consecuta Romæ et Viterbii.

F

4 *Videtur hic Pontifex a die electionis suæ numeravisse annos Pontificatus, siquidem in Registro ejus secundum ordinem temporis descriptæ sunt epistolæ ; quæ enim ibi est anni ejus* III *epistola* 20, *apud Waddingum sub ejusdem nomine Bulla* 28 *præcedens Bullam* 29 (*quæ in registro est epistola* 50, *data* Idibus Februarii) *Signata habetur* Nonis Januarii, *id est,* die V, *quando solum numerari potuisset* Annus II, *si hic numeratus fuisset usque* IX *Januarii anni* MCCLXXX. *Sed fateor suspectum mihi valde esse Ordinem Registrorum : quare huic a communi aliorum stylo exceptioni, inde sumptæ, non valde fido.*

Stylus in Bullis.

CXCI MARTINUS IV

Ab anno 1281, ad 85, annos 4, m. 1, d. 7.

MARTINUS, natione Gallicus; antea Simon tit. S. Cæciliæ Presbyter Cardinalis, electus Viterbii anno MCCLXXXI, XXIII Februarii, consecratus et coronatus Urbeveteri XXIII Martii, Dominica IV Quadragesimæ, sedit annos IV, mensem, I, dies VII ; mortuus Perusii XXVIII Martii, anno MCCXXXV, ibidem in Ecclesia S. Laurentii sepultus : et vacavit Sedes dies IV,

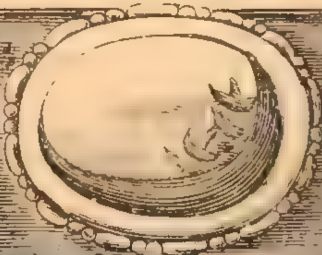
Jordanus

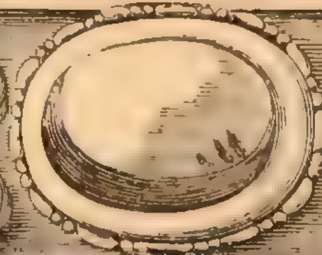

CXCI MARTINVS IV

CXCII HONORIVS IV

CXCIII NICOLAVS IV

CXCIV S CAELESTINVS V

A

Locus et dies coronationis.

J*ordanus quidam ejus temporis Historicus, sæpius ab Odorico Raynaldo allegatus, cujus MS. extat in Bibliotheca Vaticana sub num.* **1960.** *Hic, inquit, scilicet Martinus* post ejus promotionem a Viterbio discedens, noluit ibidem consecrari; sed transtulit se ad Urbem-veterem, et ibi consecratus fuit x kal. Aprilis : *sunt autem hæc ipsissima ejus Vitæ verba, quam invenimus in MS. nostro, in qua omnes præmissæ notæ chronotacticæ reperiuntur : videturque idem omnino Auctor præmissa de* Nicolao *scripsisse : ipsam ergo Vitam, necdum alicubi vulgatam hic accipe. Floruit hoc tempore quidam* Jordanus, *Ptolomæo Lucensi* Vir magnæ excellentiæ et innocentiæ, Frater Nicolai Papæ, *ab eodem creatus Diac. Card. S. Eustachii, defunctus anno* MCCLXXXVII *: sed ne hunc credamus auctorem historiæ Martinianæ, prohibet Raynaldus ; dum velut ab eodem Auctore citat etiam Nicolai Pontificis Vitam, ante cujus electionem mortuus fuerat Cardinalis Jordanus.*

ACTA HUJUS PAPATUS

Jordano Auct. ante XII Maji MCCLXXXV

Ex nostris MSS. Vitis Pontificum.

B

Martini electio.

Martinus IV natione Gallicus, eligitur anno Domini MCCLXXXI, in die Cathedræ S. Petri. Hic vocabatur Simon tit. S. Cæciliæ Presbyter Cardinalis, fuitque per Urbanum Papam promotus ad Cardinalatum : et per eumdem Urbanum primo, et secundo per Gregorium Papam X in Franciam missus Legatus : et per plures annos ibidem Legatus extitit. Hic sedit IV annos, mensem I, dies VI. Hic post ejus promotionem a Viterbio discedens, noluit ibidem consecrari ; sed se transtulit ad Urbem-veterem, et ibi consecratus fuit x kalend. Aprilis : et Ordinationem in Vigilia Resurrectionis Dominicæ proxime sequenti faciens, D. Gerardum tit. XII Apostolorum in Sabinensem, ac D. Hieronymum tit. S. Potentianæ Presbyteros in [Prænestinum, D. Bernardum Gallicum Arelatensem Archiepiscopum in Portuensem] Episcopos ; D. Hugonem Anglicum tit. S. Laurentii in Lucina, D. Gervasium tit. S. Martini, D. Gaufredum Burgundum tit. S. Susannæ, D. Joannem Cholet tit. S. Cæciliæ. D. Comitem Mediolanensem tit. SS. Martyrum Marcellini et Petri [in Presbyteros Cardinales] D. Benedictum tit. S. Nicolai in Carcere Tulliano in Diaconum Cardinalem promovit.

et consecratio.

Cardinales ab eo ordinati.

C

Constituit Præfecti urbium,

2 Hic electus in Senatorem, de Domo seu Familia Regis ipsius, existentis in Urbe-veteri, sumpsit multos ad regendum tam Patrimonium, quam Campaniam, Marchiam et Ducatum [Spoletanum] : in Romandiolam vero destinavit Comitem Joannem de Apia, cum soldariis Francigenis fere octingentis, contra Guidonem Montis-feltri, qui terram Ecclesiæ in illis partibus occupatam detinebat. Qui Guido de civitate in civitatem malitiose se transferens, intra fortalitia se tuebatur ; interdum prædam rapiens, ut exinde sequaces sui pascerentur. Eo tempore quadam die Dominica, per quemdam Latinum de Familia Regis et alium Urbe-vetanum, fuit exorta dissensio magna inter gentem Regis et Uber-vetanos : et, ut multi referunt, Renerus tunc Capitaneus Urbe-vetanus, ad id satis videbatur præbere assensum, ut Rex et Gallici vituperium sustinerent et damna. Nam cum tumultus magnus haberetur per terram, et clamores validos emitterent Urbevetani, mortem ad Gallos exclamantes ; Renerus, sæpe vocatus ut gentem illam refrænaret, fingebat se infirmum. Sed tamen cessavit dissensio, aliquibus hinc inde vulneratis et compluribus Urbe-vetanis interfectis, de Familia Regis uno tantum garcione moriente, cum de plurium morte nil sciretur.

Seditio Urbevetana sopita

D

MARTINUS IV.

3 Demum æstate et hieme completis, mense Februarii, primo anno Pontificatus dicti Domni Papæ, eodem Domno Papa residente in Urbe-veteri, piscis marinus in effigie leonis captus fuit, in illa plaga maris quæ sita est versus Montem-altum, et portatus est apud Urbem veterem. Multitudo Curialium ad videndum hujusmodi monstrum (nec mirum) accedebat : quia pellis pilosa erat, pedes breves, cauda leonina, caput vero leoninum ; aures, os, et infra dentes quasi leo referebatur, ita quod in ejus captione planctus horribiles emiserat : sicque multi prognostica futurorum exinde asserebant. Et ecce quod parum post in regno Siciliæ Panormitani, succensi rabie, Gallicos qui ibi morabantur omnes, tam mares quam feminas, et senes ac juvenes, in prædicti Regis contemptum occiderunt, et, quod detestabilius fuit, latus aperientes mulierum Latinarum prægnantium, quæ dicebantur a Gallicis concepisse, partus occidebant antequam nascerentur. Deinde Sicilia tota sic rebellans, Petrum Regem Aragoniæ in suum defensorem et dominum vocaverunt. Eo demque concursu temporis, inter Romanos fuit dissensio maxima : et paratis hinc inde aciebus suis, pars Ursinorum se transtulit in * Penestrum ; Hannibaldenses vero, credentes se habere bellum cum eis campestre, se illuc transtulerunt cum Vicario Urbis, qui certis de causis eos fovebat et ab eis fovebatur et vastarunt totam contratam usque ad muros Pænestræ, non sine multorum occisione in fortalitio se tenentes.

Monstrum marinum captum

Vesperæ Siculæ.

Hannibaldensium et Ursinorum dissidia.

* Preneste

E

4 Itaque die Jovis II Kal. Maji, præfatus Joannes de Apia, contra Guidonem de Monte-feltri progrediens, burgum civitatis Forlivii cepit hostiliter : et per hanc diem et noctem sequentem ibi cum comitiva sua remanens, die crastina prima die Maji congregatis aciebus, ordinavit tres turmas militum, et unam peditum stabilivit in burgo, in facie civitatis Forlivii. Sed pars adversa [tam] per ipsam portam quam alias, diversimode suos emisit bellatores, ut plus astutia quam virtute [contra] dictum Joannem bellare [possent]. Sicque factus est hujusmodi conflictus in quo cecidit Comes, nobilis pugil Ecclesiæ, fere cum quingentis Gallicis ; ex adverso quam plures nobiles et ignobiles, fere mille quingenti. Tandem nocte superveniente, superstites ad suam partem [se retro] traxerunt, nulli Gallicorum vita cum capitositate attributa. Eodem [temporis] concursu inter Anglicos et Portugalenses durissimum bellum fuit. Tunc etiam in Tunitio magna Paganorum multitudo, per ipsius Regis Aragonum astutiam, inter fauces Montium oppressa fuit : et ibi occiderunt Pagani quam plurima millia, partis adversæ forte tria millia. Tunc etiam Soldanus Babyloniæ a Tartaris fugatus esse dicitur per octo diætas, et occisi sunt Pagani ultra quinquaginta millia : sed viribus et animis [resumptis] Soldanus dictos Tartaros Orientales fugans, circa triginta millia Tartarorum in hujusmodi fuga dicitur occidisse.

Pontificum ad Forolivium cæsi.

Saracenorum clades gemina

F

5 Tunc temporis circa festum nativitatis B. Joannis Baptistæ, dictus Domnus Papa se transtulit apud Montem-flasconem : sed Romani parvipendentes eumdem, exercitu congregato circa Cornetum, eo vidente, vineas, hortos, et blada vastarunt et exinde alias prædam facientes recesserunt. Perusini, contra inhibitionem Domni Papæ, super Fulginates exercitum facientes, quidquid extra muros civitatis fuit undique devastarunt ; excommunicationis sententiam proinde promulgatam incurrentes. Parum post, Princeps Filius Domni Caroli Regis Jerusalem et Siciliæ, re-

Rebellio Romanorum et Perusinorum.

MARTINI IV

Conatus Francorum contra Siciliam irritos,

A rediens de Francia in Apuliam, magna Militum comitiva secuta est eum, inter quos [Comes] Alenzonensis, frater Regis Franciæ, Comes Atrebatensis, Comes Boloniæ, Comes de Domno-Martino, et Comes Burgundiæ venerunt, cum multis nobilibus; eodem Rege Carolo, de Siciliæ partibus, ubi fuerat in obsidione Messinæ et [p]arum profecerat, jam reverso in Calabriam, et eo existente in plano S. Martini. Post hoc ipse Carolus et Petrus de Aragonia, qui jam Siciliam occupaverat et se fecerat in Regem Siciliæ coronari, et propter hoc erat excommunicatus, et regno Aragoniæ et omni eo quod ab Ecclesia tenebat privatus, contra Domni Papæ inhibitionem, pactum taliter inierunt, quod eorum quilibet haberet centum Milites, quos vellet et posset, in plano Burdegalensi paratos ad pugnandum ad invicem centum contra centum, inter quos ipsi duo Petrus et Carolus computari debebant, prima die Junii anno Domini MCCLXXXIII; et victus esset perpetuo infamis, privatus honore et nomine Regio, et de cetero contentus esset uno solo serviente et cum eo solus incederet; et non veniens ad dictam diem sic paratus, pœnas similes et etiam perjurium incurrebat. Ad quam diem cum dictus Rex Carolus fuisset, ut debebat, multis præsentibus una

secuta mutua prævocatio Regum,

sed absque effectu,

B cum Legato Sedis Apostolicæ, dictus Petrus non venit, ut promiserat. Quidam tamen dicunt, eum fuisse locutum, nocte præcedente diem statutam associatum duobus sociis, Seneschallo Burdegalensi, in loco privato et remoto, prætendens quod, propter [Regis] Franciæ timorem ibidem præsentis, pactum servare non audebat.

incertum utrius causa:

6 *Hic ipse Collector sequentem parenthesim interserit.* Auctor iste, partialiter loquens super isto negotio, non est credendus. Nam verum fuit, quod propter Regem Franciæ ibi præsentem in defensionem Caroli, suo casu, et in offensionem Petri, cum duobus sociis tantum affuit, ter per campum currendo, semper clamando, Arago: et in præsentia Notarii publici, infinitis circumstantibus præsentibus eum videntibus, dixit: Ego sum Petrus Rex Aragonum, comparens ut promisi, neminem contrariorum inveniens, petens a vobis fieri publica instrumenta. Hæc est veritas et nulla alia. *Ita ille de quo alii viderint: Jordanus vero historiam cœptam prosequitur.*

7 Dum hæc agerentur, Domnus Papa destinavit Guidonem de Monte-forti, virum strenuum, in Romandiolam, ut ejus præsentia confortarentur stipendiarii Domni Papæ. Quo illuc veniente, Guido de Monte feltri statim terras et civitates occupatas per eum, ut præscribitur, ipsi Guidoni nomine Ecclesiæ

subactus Guido Montis feltrii,

C restituit, jurans se mandatis Ecclesiæ pariturum: et ad locum, per ipsum D. Guidonem et Monte forti sibi statutum se transtulit, ibique ad mandatum Papæ mansurum [se promisit]: sicque per terram Romandiolæ, ad ipsius Domni Papæ nuntia et præcepta [factum est] excepta civitate Urbinate: quam dictus Guido de Monte-forti post hoc aggrediens hostiliter, quidquid extra muros fuit vastavit, et in ejus adventu quinque castra cepit dictorum Urbinatium fortia, et habitantes in eis ad mandatum suum venire sunt compulsi. Eo tempore regnum Aragoniæ, per milites et stipendiarios Regis Franciæ, cum auxilio cujusdam nobilis de Aragonia qui vocabatur Joannes Longi, invaditur, et multa castra occupata sunt, et multi de Aragonia ceciderunt; prælicto Petro absente et procurante sibi subsidium, qualiter posset Regnum ipsum, quo jam privatus erat, defendere.

cum reliqua Romandiola.

Aragonia invasa a Francis,

8 His quoque sic currentibus, Romani, more solito et in eis innato, [alienati] a regimine Urbis, quemdam Nobilem de Apulia, Vicarium Urbis, officium Senatoriæ gerentem, expellentes ab officio, carceribus mancipatum detinere præsumpserunt.

Seditio Romanorum nova,

D succedenteque rumore populari, per aliquorum Urbis Nobilium instigationem, ut fertur, quemdam Romanum, nomine Joannem Turchi, fratrem D. Latini tunc Ostiensis Episcopi, in Capitaneum Urbis et Reipublicæ Defensorem invocarunt: qui licet parum rexerit, multos Romanos offendit; et domos Romanorum in pede Mercati, non sine vicinarum domorum spoliatione dirui fecit. Romanis ad mandatum Papæ reversis, vice Papæ susceperunt duos Vicarios Senatoriæ, Hannibaldum Petri et Pandulphum de Sabello: sub quorum regimine quieti fuerunt Romani quorum multi credebantur [cum] Petro Aragoniæ confœderationem inivisse.

denuo repressa.

9 Post hoc, præfato Rege Siciliæ de Franciæ partibus descendente per mare, se transtulit versus Apuliam: cujus adventum scientes Siculi et Hispani, in Messanæ partibus fortiam per mare habentes, cum XXVII galeis armatis et munitis venerunt per mare Neapolim prope, ut sua sagacitate possent ibidem aliquos offendere ante Regis adventum. Et tandem per VII milliaria prope portum Neapolitanum existentes, multos proferebant clamores, et indicia faciebant, quibus moverent Gallicos ibi existentes ad pugnandum. Tandem Princeps Salernitanus, filius Regis Siciliæ primogenitus, qui, dimisso certis de causis Comite Atrebatensi in Calabria, illuc venerat incitatus clamoribus hujusmodi, animositatis damnosæ sumens insolitam audaciam, cum suis bellatoribus galeas intravit: et præfatos inimicos aggrediens E pugnavit viriliter cum paucis galeis (XVII galeris de suis per fraudem nautarum revertentibus Neapolim) in quibus nobiles erant et strenui pugiles. Verum idem Princeps, cum suis secum remanentibus, debellatus fuit et captus, non sine magna occisione inimicorum suorum: sed quia viles erant galeotti et nullius nominis, non fuit æquale damnum ad Gallicos, qui fuerunt ibidem interfecti, et aliqui capti: qui velut ignari præliorum maris, experti sunt quod non est ludus in mari. Sicque Princeps ductus fuit cum suis Messanæ, et carceris custodiæ mancipatus: et quarta die sequenti, patre suo veniente Neapolim, Neapolitanos, qui jam post captionem Principis spiritum rebellionis assumpserant, et fugarant Gallicos qui ibi aderant et spoliaverant, castigavit; et cum eos tuentibus ecclesiasticis, quasi inscius, a suis cruciari fecit. Tandem post multos eventus, qui plenius inferius describentur, Dominus Rex peracto exercitu, in Calabriam ivit, ubi Domnus Comes Atrebatensis viriliter se gesserat, ut Pharum transiret, cupiens Messanam civitatem obsidere. Sed quod conceperat tunc adimplere nequiens, multa vasa sua in portu Brandi, ne per flatus hiemales vastarentur F aut caperentur ab inimicis, postmodum recludens; reliqua per mare, ut passagia custodirent, destinavit.

Franci ad Neapolim lacessiti a classe Sicula,

infeliciter pugnant,

amisso Duce suo:

cœptamque expeditionem sistere coguntur.

10 Interea eo tempore Comes Rubeus, pater uxoris præfati Guidonis de Monte forti, diem clausit extremum. Quo audito, ipse Guido, de licentia Domni Papæ, exercitum Ecclesiæ in obsidione relinquens Urbinate, se transtulit in Tusciam, ut terram quæ sibi spectabat ex morte dicti Comitis, quam impetebat Comes S. Floræ, defensaret. Sicque eodem Guidone in præfata terra manente cum paucis sequacibus, comitiva Comitis Anguillariæ terram ipsam hostiliter invasit, ut ipsum D. Guidonem offenderet. Quod cum sciret idem Guido, cum paucis occurrere non tardavit: et quadam die fecit in prælio contra gentem ipsius Comitis Anguillariæ; sicut testatur eventus: nam ibi sagaciores Tusciæ et de amicitia ipsius Comitis Anguillariæ ceciderunt, quorum captivi fuerunt, aliqui et aliqui interfecti, ipso D. Guidone graviter vulnerato.

Pontificii Ducis privatum bellum contra Comitem S. Floræ.

11 Eodem tempore præfatus Domnus Papa, malitiam et nequitiam Reneri Capitanei Urbevetani ultro

Papa ex Urbe-veteri Perusium transit.

A ultra sustinere non valens, exinde discessit, die Martis post festum S. Joannis Baptistæ, et secundo die castrum Bledis intravit : deinde gravitate corporis detentus, ibidem remansit usque ad diem Dominicam, propter festum S. Michaelis. Tunc exiens dictum castrum, in die S. Francisci Perusinum intravit : ubi cum ingenti gaudio et honore a Perusinis, qui jam venerant absolvi a sententia excommunicationis supradicta, fuit receptus.

** an Todi ? Ghibellini Urbe-veteri pulsi.*

12 Eodem tempore Comes Toni *, qui remanserat in obsidione Urbinatum, in tantum dementis pravitatis prorupit audaciam, ut Guelphos de Urbe-veteri nobiliores et potentiores suppeditare totaliter videretur. Sed Guelphi sumptis viribus et invocato D. Guidone de Monte-forti, qui eis adhærebat, ipsum Renerum cum filiis suis, et tandem omnes Ghibellinos sibi adhærentes, ab Urbe veteri turpiter, antequam dictus Guido festinans veniret, ejecerunt. His undique sic occurrentibus, parum post Rex Carolus infirmitate gravi concussus est ; licet se quasi non patientem pro viribus suis ostenderet, ut animati fortius, et exanimes sagacius animarentur, et [non deficerent] nequidem si Caroli infirmitas nota fieret, quam evadere cito sperabat. Ordinato deinde B statu Regni primitus, communicatoque suorum prudentium consilio, salutarique Corpore Christi cum Unctione extrema susceptis, in fideli ipsius Christi nominis invocatione, die Dominica, VII die mensis Januarii, in Domino requievit.

Obitus Caroli R. Neapolitani,

et ipsius Papæ, volentis Francis succurrere :

13 Post hunc idem summus Pontifex, audita præfati Regis morte damnosa, lugubres voces, cum Cardinalibus et Perusinis, ut decuit, celebrans, ad celerem succursum præscripto Principi suisque heredibus, nec non et Comiti Atrebatensi strenuissimo (per cujus industriam, militæ probitatis animositate decoratam, Regnicolæ quam plures, potius timore quam fidelitate, præstabant Gallicis obsequium) impendendum, quamdam pecuniæ summam, fere centum millia librarum Turonensium, eidem Comiti destinavit. Et post parum, videlicet die Resurrectionis Domini, quæ fuit dies Annuntiationis Virginis gloriosæ, postquam celebrasset, solitamque refectionem cum suis Capellanis sumpsisset, arripuit eum D infirmitas occulta ; ex qua licet se graviter pati diceret, ejus physici, morbum ignorantes, et tamen asserentes in eo nullum esse mortis indicium, die Mercurii proxime sequenti, circa noctis horam quintam, debitum exolvens conditionis humanæ, ad Dominum (ut certis opinatur indiciis) migravit. Nam diversarum afflicti [morbis] passionum, et specialiter visus, auditus, et loquelæ ac ingressus, prostrati circa feretrum, in quo corpus ejus extitit sepultum, infra paucos dies, videntibus et adstantibus Clericis et laicis quampluribus, multi sanati sunt : nec adhuc quando, fuit hæc scriptura compilata, XII mensis Maji, cessabant ibi miracula. Vacavit sedes II diebus.

IV MARTINUS

hujus multa miracula,

14 *Hactenus ille : qui licet videatur dicere,* die Mercurii post Pascha, *id est* XXVIII *Martii, sicut et nos posuimus, obiisse* Martinum, *non tamen repugnat Encyclicæ successoris,* 14 Kalen. Aprilis *adscribentis eam mortem : dies enim* XXIX *Italis inchoatur post solis occasum, et obiit ille quinta hora noctis, quando alteri, diem naturalem æstimanti a media ad mediam noctem, adhuc æstimabantur ultimæ horæ currere diei præcedentis. Dolendum est quod miracula perscripta non fuerint, quodque in eamdem cum ipsius corpore* E *arcam collocata Perusii postea fuerint, sicut dictum superius, decessorum ejus* Innocentii III *et* Urbani IV, *pariter Perusii defunctorum ac sepultorum corpora, exoleto jam fortassis qui ei antiquitus deferebatur religiosiori quam ceteris cultu, et refrigescente pietate cessantibus miraculis.*

translato corpore fieri desita.

15 *Stylus* Martini, *in ordiendis Pontificatus sui annis a die Ordinationis, videtur ex Regesto ejus apud Waddingum colligi ubi anni ejus* I *Epist.* 101 *signata invenitur* X. Kal. Januarii, *et* 107, VI Idus Martii *id est* die X : *si autem ex ordine Regesti haberi potest aliquid, oportet ut hæc posterior ideo censeatur ad annum* I Martini *pertinere, quia is solum cœpit annos numerare a* XXIII *Martii : nam si a* XXII *Februarii cœpisset, numerandus fuisset annus* II. *Hoc ignorans Waddingus invertit ordinem post tom.* 2 *Annalium suorum, quem hinc restituendum discas.*

Anni Pontificii initium.

CXCII HONORIUS IV

C HONORIUS, antea Jacobus de Sabello, Diaconus Card. S. Mariæ in Cosmedin, electus Perusii II Aprilis anno MCCLXXXV, consecratus et coronatus Romæ XX Maji, Octava Pentecostes, sedit annos II, dies II, defunctus anno MCCLXXXVII, III Aprilis : sepul- F tus est in Vaticano, et vacavit sedes menses X, dies XVIII.

Ab anno 1285, ad 87 an. 2, d. 2,

P*tolomæus Lucensis diem electionis, inventum in nostro MS. et apud Martini Poloni continuatorem,* *cumque ambiguum ponit, cum ait,* Honorius IV in octavis Paschæ (*id erat* I *Aprilis*) alii dicunt die lunæ post Octavam, in Cathedra Petri sedit : *et addit :* statim creatus in urbem se transfert, et in Monte Aventino juxta S. Sabinam magna fabricat palatia, et ibidem sedem Pontificalem constituit, totusque ille mons renovatur in ædificiis. *Arguit factum Jacobus* **Cardinalis S. Georgii in Velabro lib.* I, v. 80, *tamquam pessimi exempli in successore* Nicolao, *idem faciente ad S. Mariam Majorem. Existimo ego justo respectu id factum, ut urbs, diuturna Curiæ absentia haud parum desolata ac deformata, iis in locis instauraretur. Interim priusquam talia absolverentur aut etiam inchoarentur, coronatus et consecratus fuit* Honorius. *Diem nemo exprimit, sed ex Encyclica de sua electione,* data Romæ apud S. Petrum VIII Kalendas Junii, Pontificatus anno I, *videor mihi posse colligere, Coronationem factam Dominica præcedenti, id est* XX *Maji in Octava Pentecostes. Diem mortis, obitæ in Cœna Domini post biennium ab electione, docet Pascha anno* MCCLXXXVII, *celebratum* VI Aprilis.

Honorii Romæ Palatium ad S. Sabinam

2 *Laudavit illum Ptolomæus Lucensis, hujus omnino ætatis scriptor, quod* fuit homo sapiens, nulli læsivus, sed suis bene prospectivus, multum autem podagricus. *Martini Continuator ait, quod fuit* impeditus corpore in manibus et pedibus, *In die mortis omnes conveniunt : temporis autem ejus historiam hujusmodi invenio in nostro MS. ab eodem forsan Jordano compositam, qui et sequentis* Nicolai *Vitam scripsisse* Rainaldo *dicitur :* Eodem anno Domini MCCLXXXV, tempore quo solent Reges ad bella procedere, Rex Philippus Franciæ cum filio suo Philippo Rege Navarræ, postea vero Franciæ, nec non cum Carolo filio suo, tunc Rege Aragonum nominato,

Acta sub ejus Pontificatu :

Honorius IV.

A nato, et cum Joanne Gauleti Cardinali, collecto exercitu magno valde, et prædicata Cruce in toto regno Franciæ, et concessa Cruce-signatis plena Indulgentia omnium peccatorum, vadit contra Petrum Aragoniæ accipere sibi Regnum ; pervenitque ad Gironam, eamque obsedit, et cepit tempore æstivo. Volensque exinde contra Barcinonam [proficisci, epidemia gravis exorta in exercitu impedivit. Interim dum hæc geruntur, quædam pars exercitus Regis Franciæ, obvium habuit Petrum de Aragonia qui bellum campestre semper declinans, in insidiis et lateribus Gallicos oppugnabat. Et dum hinc inde pugnatur, idem Petrus fuit in bello vulneratus : et post paucos dies in lecto decumbens, obiit ex vulnere jam inflicto. Rex autem Franciæ, videns exercitum tanta ægritudine laborantem, redire cœpit cum sua gente : et in reditu infirmatus, obiit in Perpiniano, pridie Nonas Octobris anno prædicto, regni sui XV ætatis suæ XLII : delatumque fuit corpus Parisius, et in S. Dionysio tumulatum : cor vero ipsius, prout ordinaverat, in ecclesia Fratrum Prædicatorum est sepultum. Carolus vero præfatus regnum Aragoniæ non potuit obtinere ; fuitque tandem processu temporis per Romanam Ecclesiam, et B filium et heredem memorati Regis Petri de Aragonia, cum consensu Regis Franciæ Philippi et memorati Regis Caroli, concordatum et aliter ordinatum.

Petri Aragoniæ et Caroli Franciæ Regum mors

3 *Pax ea facta est anno* MCCII, *sub* Bonifacio VIII, *inter Fridericum Petri filium et Carolum Valesium : cæptam autem historiam sic prosequitur Auctor in nostro MS.* Tempore Honorii IV Fratres Carmelitæ, mantellos barratos, ex albo et nigro seu griseo variatos, quos antea portabant, in cappas albas commutaverunt. D *Nos de illorum barratorum forma, seu barris circulariter circumeuntibus ipsos mantellos, multa alibi diximus ; quo autem cogamur credere, non circulariter sed perpendiculariter ductas barras sitas fuisse allatum hactenus nihil est, vel ex auctoritate vel ex picturis, contra atque magnam minusque suspectam auctoritatem et picturas, a nobis allegatas : quibus suffragatur Annalium Ecclesiasticorum Continuator Odoricus Raynaldus, Villanii et S. Antonini verba transcribens. Pergit auctor*. Eodem anno Rex Angliæ Eduardus venit in Vasconiam et in Cataloniam, pro liberatione Caroli, filii quondam alterius Caroli, primi Regis Siciliæ, ipsum visitaturus : et cum Alfonso, tunc Rege Aragonum de concordia tractaturus. Hic Honorius Papa obiit Romæ in die Cœnæ Domini, fuitque sepultus in die Parasceves juxta Nicolaum III, in ecclesia S. Petri anno prætaxato, et vacavit Sedes, a die Cœnæ Domini in hebdomada Sancta, usque ad festum Cathedræ S. Petri. *Porro ex Vaticana Basilica ad ecclesiam S. Mariæ in Ara-cœli, jussu Pauli III Pontificis, translatum est Honorii corpus, et in sacello majorum conditum Mausoleo Marmoreo : cujus delineationem æri incisam videre licet in nostri Oldoini ad Ciacconium additionibus. Ejus spectabilissima pars est ipsummet* Honorii *sepulchrale simulacrum,* E *ex ruinis basilicæ veteris Vaticanæ allatum, cum aliis fortassis nonnullis marmoribus antiqui operis eodem spectantibus, et superimpositum arcæ item marmoreæ, in qua matris, ex Aldebrandeschis natæ, corpus primitus conditum fuerat : cujus etiam gentilitium scutum in tumbæ fronte spectatur inter Sabellicæ gentis insignia.*

Pax inter eorum hæredes sancita

Continuatio Actorum.

Honorii sepultura et translatio

CXCIII NICOLAUS IV.

Ab anno 1288 ad 92 an. 4, m. 1, d. 24
VIDE APP. NOT. 20.

NICOLAUS, antea Hieronymus, patria Asculanus, Cardinalis Episcopus Prænestinus, electus XXII Februarii anno MCCLXXXVIII bissextili, Dominica II Quadragesimæ, coronatus XXIV ejusdem, Feria IV, festo S. Matthiæ; sedit annos IV, mensem I, dies XIV, mortuus XIV Aprilis anno MCCXCII sepultus ad S. Mariam-Majorem : et vacavit Sedes annos II, menses III, dies II.

Dies electionis,

De *hoc scribens sequenti seculo Henricus Rebdorfius ;* Bis electus, *inquit*, cum lacrymis resignavit, tertio C compulsus omnibus Cardinalibus acquievit. *Narrat hoc ipse pluribus in sua Encyclica apud Raynaldum : in qua cum* Dominica I Quadragesimæ *convenisse ad electionem Cardinales dicuntur, nihil ego quidem mutandum censeo legendumque* II, *sed intelligo, electionem non fuisse completam per ipsius consensum, nisi die* VIII. *Porro cum dictam encyclicam verosimile sit more majorum datam esse, post celebratam Coronationem ; existimo corrigendam, quæ apud Rainaldum impressa est, datam ; atque pro* VII Kalendas Martii, *legendum* VI, *quod eo anno bis dicebatur, scilicet in Vigilia in ipsoque festo S. Matthiæ ; quo die, id est* biduo post *diem Electionis, coronatum Nicolaum dicit Labbæus noster, et omnino credibile puto, licet auctorem non inveniam. Diem mortis, unde spatium Pontificatus hujus definiimus, explicat idem, qui* Martini IV *vitam compendio scripsit, Jordanus; quam Vitam in nostro MS. per incuriam librarii mutilam, ex Raynaldo videmur hoc modo integram facturi, addito, quem iste omiserat hic vero solum sibi censuit transcribendum, loco.*

et mortis.

Acta hujus Pontificatus

2 Nicolaus IV, natione de Marchia Anconitana de Escula civitate, electus ad Pontificalem Cathedram, eam ascendit in festo Cathedræ S. Petri, anno Domini MCCLXXXVIII : seditque annos IV et amplius, sicut fuit de festo Cathedræ S. Petri usque ad Septimanam sanctam : vacavitque Sedes annis II et mensibus quasi III. Hic prius vocabatur Fr. Hieronymus, de Ordine Fratrum Minorum, quorum Minister fuerat generalis, et exinde Presbyter Cardinalis [S. Pudentianæ ac deinde Episcopus Penestrinus : postea Papa ad Cardinalatum promovit D. Neapolionem et D. Petrum de Columna, Generalem Minorum Fr. F Matthæum de Aquasparta, Fr. Hugonem Magistrum in Theologia Ordinis Prædicatorum. Domnus autem Hieronymus, dum esset Cardinalis, iminente electione summi Pontificis, clausis Cardinalibus in S. Sabina post mortem Honorii, ceteris propter infirmitatem locum fugientibus, solus ibi remansit et sanus.] Hic Nicolaus [cum Pontifex esset] anno Domini MCCLXXXIX, in fine mensis Aprilis, dum Letaniæ fierent S. Marci, Tripolis civitas capitur a Soldano et Sarracenis ; fueruntque capti ibidem, et occisi, et alias captivati plures Christiani, et Christianitatis nomen et cultus deletus est. Eodem modo fere biennio jam exacto a captione civitatis Tripolis, in festo S. Potentianæ Virginis, Achon civitas capitur a Sarracensis : et capiuntur et occiduntur plusquam triginta millia personarum utriusque sexus. Causa autem hujus perditionis fuisse dicitur multitudo Dominorum, et diversitas Nationum, quæ ibidem faciebant contrarietatem voluntatum. Anno Domini MCCXCI Rodulphus Rex Alemanniæ moritur, sine benedictione Imperiali, et apud Spiram civitatem sepelitur, Regni sui anno XVIII [expleto]. Hic fuit in armis strenuus et Princeps providus.

Creatio Cardinalium.

Amissio Terræ-sanctæ.

A 3 Nicolaus Papa obiit Romæ in Parasceve sancta, sepultusque fuit in S. Maria majore, terminante anno prædicto XCI. *Ecce hic annum non solum productum usque ad* XXV *Martii, more Florentinorum et plerorumque Tusciæ populorum, quod invaluerat cum Tusciæ Comites in Italia ac circa Romam possent omnia: sed more Gallico usque Pascha, quod invaluisse videtur per Gallicos Neapolitano regno potitos. Hoc tamen brevi cessavit. Nam* Bonifacio VIII *Neapolitanum regnum a Francis ad Aragones transferente, circa initium seculi* XIV, *mutatus etiam stylus in Romana Curia est, Aragonum exemplo: quos verosimile est, jam inde a principio Christianæ apud ipsos æræ, annos a Nativitate Domini una cum Hispanis ceteris, Anglis atque Germanis tenuisse. Hinc illud Concilii Coloniensis anno* MCCCX *celebrati statutum apud Cangium in Glossario:* Statuimus etiam ut ex nunc de cetero annus Domini observetur, et in Nativitate Christi innovetur quolibet anno, prout sacrosancta Romana Ecclesia id observat, quæ est omnium Ecclesiarum caput et magistra. *Plura de hac materia vide apud eumdem eruditissimum scriptorem verbo* Annus, *ex cujus sententia non illibenter deinceps mutabimus aliqua in præcedentibus tomis nostris, aliter aliquando constituta.*

Annus a Paschate numeratus Romæ hoc tempore,

paulo post a Natali Domini cœptus censeri,

4 *Porro annum a nativitate Domini inchoatum proprie eum esse, quem alii vocant* Annum gratiæ, *observat Scaliger. Duravitque hic usus usque ad Pontificatum*

B Gregorii XIII: *nam decessorem hujus* Pium V *invenio annos in Nativitate adhuc mutasse, cujus Bulla* XXII *in Bullario Cherubini, publicata dicitur* Anno a Nativitate Domini MDLXVII, indictione X, die vero lunæ XXX mensis Decembris, Pontificatus anno I, *quæ omnia notant finem anni* LXVI, *apud nos ordientis a Kalendis Januarii. Ipse vero* Gregorius *apud eumdem, bullam suam* VIII *signat,* Anno Incarnationis Dominicæ MDLXXII, III Kalend. Januarii, Pontificatus anno I: *et publicatio ejus facta fuisse legitur,* Anno a Nativitate Domini MDLXXIII, Indict. I, die vero XXI mensis Januarii; *unde insuper disces, ex stylo Curiæ indifferenter usurpati* Incarnationis et Nativitatis *vocabula. Atque ita usque hodie eadem Curia perseverat facere in signatura Brevium, quod pro Gallia constituisse invenimus Carolum IX anno* MDLXVII, *qui teste Brouuero nostro in Annalibus Trevirensibus lib.* 18 *edixit,* ut Gallorum veterum Regum more sublato, Januariæ Kalendæ annum deinceps aperirent. *Et hoc ubique per Europam placuit susceptumque fuit, etiam (ut apparet) Romæ; etsi Treviris ac Senis, et aliis fortasse nonnullis in locis, Notariis et Scribis publicis necdum persuasum sit a stylo suo veteri ac jure recedere.* D

et sub Gregorio 13 a Kal. Jan.

NICOLAUS IV.

5 *De corpore* Nicolai IV, *Cardinalis Sirletus ita scriptum reliquit.* Nicolaus IV jacet in terra prope portam minorem exeundo a Basilica versus S. Pudentianam, habetque injectum Epitaphium, quod ita legitur:

Nicolai humiliter sepulti epitaphium:

Hic tumulus tumulat humilem, qui fascibus auctus,
Sic moriens statuit ossa manere sua.
Hunc Franciscus alit; Cardo ut sit almaque Petri
Sedes magnificat: gratia diva beat.
Quartus Papa fuit Nicolaus: Virginis ædem
Hanc lapsam reficit; fitque vetusta, nova.
Petrus Apostolicus socium, Franciscus alumnum
Protegat; Omnipotens, Matre rogante, beet.

Ita autem humiliter jacuit usque ad annum MDLXXIII, *quando Felix Perettus Cardinalis de Montalto, postea* Sixtus V, *communis Ordinis et Patriæ intuitu (fuerat enim etiam ipse in Marchia Anconitana natus et Conventualium cœtui aggregatus) postquam pavimenti æquandi causa, sublata quadam ejus parte,* corpus repertum fuit prope capellam S. Francisci, in quadam antiqua urna, cum sui nominis inscriptione et titulo; E *illud transtulit ad ingressum chori e regione organi, ad latus Evangelii; erexitque ibi egregium ex versicolore marmore monumentum, cum ipsius effigie Pontificaliter sedentis in Cathedra: cujus descriptionem et iconismum vide sis in Additionibus Oldoini ad Ciacconium; situm vero, tam veteris sepulcri, quam novi monumenti, require apud Paulum de Angelis, in Basilicæ prædictæ descriptione.*

Monumentum an. 1573 positum.

6 *Porro relata* Nicolai *morte, MS. nostrum hæc subjungit:* Anno sequenti Electores Imperii, tam Prælati quam Principes congregati, elegerunt in Regem Alemanniæ Adulphum quemdam Comitem de Naxove, virum quidem in armis strenuum, sed in patientia non multum. *Quæ ad Interpontificii diuturnioris historiam spectant ea exactissime descripta et notis illustrata invenientur in opere Metrico Jacobi Cardinalis S. Georgii de sequenti Pontifice, ad* XIX *Maji, qui de causa hic breviores etiam erimus.*

Adolfi Nassovii electio.

C

CXCIV S. COELESTINUS V

F

Cœlestinus, antea Fr. Petrus de Murrone, Eremita ex regno Neapolitano, prope Sulmonem oriundus, electus Perusii V Julii anno MCCXCIV absens, coronatus in ecclesia sui Ordinis prope Aquilam XXIX Augusti in Dominica; sedit menses V circiter abdicavit Pontificatum XII Decembris, et supervixit usque ad XIX Maji anni MCCXCVI; vacavit autem Sedes post abdicationem ejus dies XI.

An. 1294, menses 5.

Wernerus *Rollevinck,* menses V, dies V *sedisse* Cœlestinum *hunc asserens, a die electionis Pontificatum haud dubio voluit auspicari: et hoc secuti etiam alii videntur, qui numero rotundo* dimidium circiter annum *scripserunt. Ita etiam infra, post mortem* Benedicti X, *Sedes vacasse dicitur usque ad* V *Junii, quando scilicet facta est Electio procul absentis* Clementis V, *quia nempe accedens postea consensus Electi, censetur retrotrahi ad ipsum Electionis diem, ipsamque complere sufficienter, ut ex tunc dici possit Ecclesia Pontificem habuisse: et hunc factum puto ut diem acceptati Pontificatus, neque hic neque in simili casu alias, quisquam studiose notandum putaverit: de qua hac vice solum dicere possum, quod cum iter Perusia Sulmonem, cui adjacet mons Murronis, ad passuum millia circiter centum extendatur, ante dimidium Julium non videatur perlatus nuntius iste fuisse. Cetera compertissima sunt: itaque hic solum attexam summarium historiæ in nostro MS. repertæ, cujus auctor, si unus est, saltem post Petri Canonizationem vixit, ut constabit ex sequentibus.*

Spatium Pontificatus.

Propylæum Maji.

2 Cœlestinus V, conversatione Eremita, natione de Terra laboris, oriundus prope Sulmonem, eligitur VII * die Julii anno Domini MCCXCIV in Perusio, ubi Cardinales se transtulerant post mortem Nicolai Papæ IV, fuitque coronatus in Aquila civitate, in ecclesia S. Mariæ de Colle-madio, in festo Decollationis S. Joannis Baptistæ, seditque quasi anno dimidio. Ipse siquidem in Vigilia S. Luciæ cessit Papatus oneri et honori: et in sequenti Vigilia Natalis Domini, Benedictus Cardinalis in Papam eligitur et Bonifacius appellatur anno supradicto.

Acta ex MS. * imo V.

3 Hic Cœlestinus prius vocabatur Frater Petrus de Monte-murrone, de Ordine qui a plerisque dici-

 tur

A tur S. Damiani, sub Regula S. Benedicti Abbatis. *Est tamen diversissimus Ordo,* Congregatio sanctæ Crucis Avellanæ *seu* Fontis Avellani, *cui, sub annum millesimum inchoatæ, præcipuam famam incrementumque dedit Prior suus post annos* LXX, S. Petrus Damiani, *de quo ad* XXIII *Februarii egimus, et hæc postea dicta* Cœlestinorum *Congregatio. Quia tamen utraque sub Regula Benedictina Eremitici rigoris perfectionem æmulata est; facile fuit utriusque nomen in principio vulgariter confundi: quemadmodum Clerici Regulares Societatis Jesu a Clericis Regularibus Theatinis, propter habitus institutique similitudinem magnam, neque olim a multis distincti fuerunt, neque hodiedum nomine distinguuntur apud Hispanos, et utrique vocantur Theatini. Interim ex illa ipsa æquivocatione apparet, perquam antiquum esse hujus compendii MS. auctorem, et initiis ejus Ordinis proximum, quem a* S. Petri Damiani *Ordine tunc adhuc tam male distinguebat vulgus. Pergit autem de Petro Auctor noster.*

Cœlestinus V. Petri discipuli a Damianitis, vulgo non distincti:

4 Qui, *scilicet Cœlestinus,* eremita degebat in magna austeritate vitæ, multos habens discipulos in illis circumvicinis partibus, quibus ipse præerat tamquam Pater. Hujus electio fuit miranda: perstiterunt enim duobus annis et amplius Cardinales sic fixi atque divisi in voluntate et votis, quod in unum B non poterant convenire. Tandem in hunc, cujus famam sanctitatis et odorem bonæ conversationis aliqui ex ipsis audiverant, tamquam in lapidem angularem oculos suos dirigentes, ex improviso prius in ipsum convenerunt, ipsumque communiter elegerunt in Perusio; miseruntque inde electionis suæ decretum ad ipsum, qui tunc erat in partibus Apuliæ seu Aprutii, in suo habitaculo colens Deum. Postmodum venerunt ad eum, fuitque in civitate Aquila consecratus. Deinde venit Neapolim, ubi cum suis Cardinalibus sedit, fecitque nonnullos Cardinales, inter quos fecit duos Cardinales de Ordine suo. Hic homo Dei, in rebus secularibus minus expertus, theoriæ et orationi magis deditus fuit: elegitque abjectus esse in domo Domini et habitare secum. Unde, edita prius Constitutione, quod Papa Romanus possit Papatum resignare, ipse in conspectu Fratrum Cardinalium Papatus oneri et honori, deponens ibidem Papatus insignia, in Vigilia S. Luciæ in Neapoli resignavit: et se exuens Papalibus ornamentis, exemplum [dedit] humilitatis et abjectionis voluntariæ; unde non tam electionem suam quam C resignationem mirati sunt universi. Quod si dicatur Miraculum, quia rarum est et insolitum orbi evenire, ejus miraculosa resignatio orbi proponitur in exemplum.

ejus mirabilis electio, abdicatio,

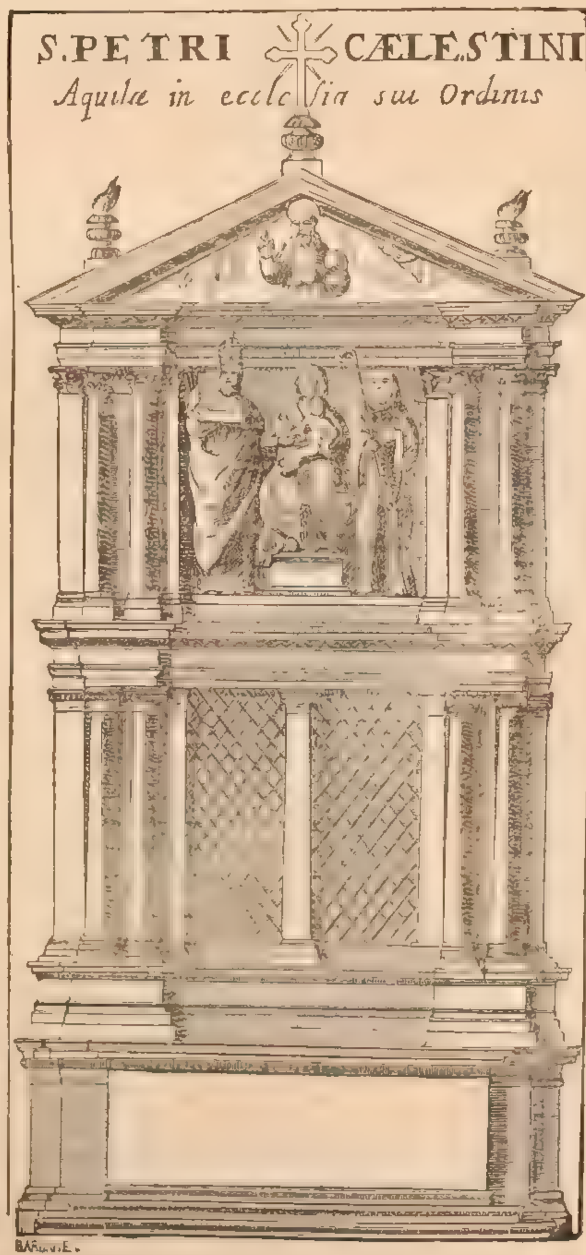
5 Hic post cessionem fugere voluit, et redire ad eremum sicut prius: sed a Bonifacio comprehensus in fuga, reducitur et in custodia tenetur cautius. Qui quidem in hoc bene fecit, præcavendo quod sibi et Ecclesiæ accidere poterat scandalosum, si memoratus Dominus Cœlestinus ab aliquibus deinceps pro Papa haberetur: quod ex pluribus, quæ tempore ipsius Bonifacii Papæ [facta] fuerunt, in depositione duorum Cardinalium et in regno Franciæ, verosimiliter timebatur (maxime quia aliquibus dubium videbatur, utrum Papa potuerit Papatui resignare) ex quo poterat schisma in Ecclesia generari, præsertim quia ipse [Bonifacius] erat pluribus odiosus. Supervixit autem uno anno, mensibus IV et diebus XXXVIII.

custodia post fugam.

6 Hic itaque Cœlestinus, Fr. Petrus de Morrone et ante et post nominatus, tentus in custodia in castro Fumonis, moritur sabbato infra octavam Pentecostes, scilicet XIV Kalendas Junii, et in quodam monasterio sui Ordinis, quod dicitur S. Antonii de Ferentino, sepelitur anno Domini MCCXCVI. Iste vir sanctus fertur et creditur, in vita sua et post mortem, miraculis claruisse; de cujus canonizatione D facienda postmodum apud magnos viros in Curia fuit sermo habitus et tractatus: fuitque propositum aliquoties in Consistorio coram [Cardinalibus] publice et privatim, tempore Clementis Papæ V: fueruntque conscripta miracula, et oblata examini ad hoc ipsum: fuitque postmodum canonizatus, et sub nomine S. Petri Confessoris Sanctorum Catalogo annotatus, per Clementem Papam V, apud Avenionem in Nonis Maji in sabbato, anno Domini MCCCXIII, a transitu vero suo anno XVII, fuitque instituta ejus festivitas XIV Kal. Junii, qua transiverat de hoc mundo. Anno Domini MCCXIV oritur discordia inter Regem Franciæ Philippum et [Regem] Angliæ Eduardum, in partibus maxime Vasconiæ, in qua plurimi perierunt.

mors sancta, et canonizatio.

7 *Corpus Sancti, Ferentinatibus ereptum a sui Ordinis Religiosis, translatum est ad Aquilanum monasterium anno* MCCCXXVII; *ibidemque honore magno in honore habetur intra argenteam arcam: hæc vero clauditur marmoreo monumento: cujus hic primam frontem celatam exhibemus, beneficio D. Cœlestini Guicciardini Abbatis et Procuratoris Generalis Cœlestinorum in Urbe. Frons posterior, ejusdem figuræ est, nisi quod istic videatur Christus, medius inter SS. Maurum et* E *Scholasticam, sicut hic Deipara sedet, media inter ipsum S. Petrum Cœlestinum et S. Benedictum. Latera, quia angustiora sunt, carent statuis; crates autem reticulatæ, quales antrorsum hic cernuntur, tales etiam posterius sunt; ubi etiam eædem aperiuntur, quoties opus est arcam vel ad processiones extrahi vel alias spectandam dari.*

BONI-

CXCV BONIFACIUS VIII

Bonifacius, antea Benedictus Cajetanus, natione Campanus, de Anagnia, Presbyter Cardinalis SS. Sylvestri et Martini in montibus, electus Neapoli xxiv Decembris anno mccxciv; consecratus et coronatus Romæ xxiii * Januarii mccxcv in Dominica, sedit annos viii; menses ix, dies xviii; mortuus xi Octobris mccciii Romæ; sepultus in Ecclesia ad S. Petrum in Vaticano. Vacavit Sedes dies x. *Ab anno 1294, ad 1303, an. 8 m, 9, d. 18*

Ratio temporis. D*iem Coronationis, cujus Historiam prolixe descriptam a Cardinali S. Georgii damus cum Actis* S. Petri Cœlestini, *fuisse eam quam dixi Dominicam, colligo ex Encyclica postridie* Data Laterani ix Kal. Februarii, *quam vide apud Raynaldum. Ab hac die, non vero a die Electionis, numerasse* Bonifacium *annos sui Pontificatus, discimus ex Bulla, qua S. Ludovico, Ordinem Minorum professo, Urbis Tolosanæ Episcopatum confert* iv Kal. Januarii, anno Pontificatus i. *Cum enim hoc factum esse exeunte anno Christi* mccxcvi *omnes consentiant, debuisset* Bonifacius *annum* iii *numerasse, si voluisset a die Creationis ordiri.* *Initium anni Pontif.* *Hinc etiam certum fit eas quæ apud Waddingum habentur num.* 9, *et* 10, *datæ* ix Kal. Januarii, *ipsisque* B Kalendis Januarii anno Pontificatus 1, *pertinere ad finem anni* mccxcv, *quando alius nominandus fuisset annus* ii. *Sed cum harum epistolarum prior inveniatur in registro num.* 636 *posterior num.* 596, *ista vero ad S. Ludovicum inter utramque media num.* 630; *patet non esse fidendum ei ordini quem Epistolæ in Registris habent, plane ut apparet fortuitum in multis. Porro Electionis ac Mortis dies, adeoque et spatium Pontificatus, ex Actorum synopsi habentur, quæ nostro in MS. talis est.*

2 Bonifacius VIII, natione Campanus, de Anagnia civitate, fuit electus in Papam Neapoli in Vigilia Natalis Domini, anno Domini mccxciv, suo *Bonifacii initia et acta.* prædecessore vivente: seditque annis viii, mensibus quasi novem. Hic prius nominatus fuit Benedictus Gajetani, qui fuerat prius Diaconus Cardinalis ac demum Presbyter Cardinalis, fuitque Bonifacii nomine appellatus. Incepit autem via quadam singulari suam potentiam et Papalem suam magnificentiam ampliare: cujus prædecessor Cœlestinus miracula operatus est in vita sua et post mortem; ipse vero Bonifacius Papa fecit mirabilia multa in vita C sua, sed ejus mirabilia in fine mirabiliter defecerunt. *an.* 1295 Pontificatus sui anno i, anno Domini mccxcv statuit festa Apostolorum, et quatuor Evangelistarum, et quatuor Doctorum, scilicet Gregorii, Augustini, Ambrosii et Hieronymi, sub honore festi duplicis, ab omnibus universaliter celebrari. Eodem anno Adulphus Rex Alemanniæ Vicarium suum in Tuscia constituit et transmisit Joannem de Cabilone, quem Bonifacius Papa favorabiliter recepit.

1296. 3 Anno Domini mccxcvi fecit et erexit villam Apamiensem, in novam Civitatem, constituitque ibidem in Abbatia S. Antonini Canonicorum Regularium esse in perpetuum ecclesiam Cathedralem, D. Bernardinum Saisseti Abbatem constituens primum Episcopum in eadem. *Institutionis hujus Bullam, datam* Anagniæ xvi, Kal. Octobris Pontificatus anno i, *videre licet apud Sammarthanos tom.* 2 *Duo Columnenses Card depositi.* *Galliæ Christianæ.* Eodem anno cœpit processum facere contra Columnenses, occasione et causa, quia Stephanus de Columna thesaurum ejusdem Papæ fuerat deprædatus: deinde Domni Jacobus et Petrus de Columna, patruus et nepos, Cardinales, videntes contra se motum Papam, libellum conficiunt famosum contra eum: quem ad multas partes dirigunt, asserentes in eodem ipsum non esse Papam, sed solummodo Cœlestinum: unde citati a Bonifacio Papa non duxerunt comparendum, et facti sunt contumaces. Ob quam causam tandem fuerunt per eum in Consistorio, tamquam schismatici, condemnati et privati Capellis rubeis, et omnibus beneficiis ecclesiasticis, et omni Cardinalatus titulo, commodo et honore. Insuper bona ipsorum et filiorum Joannis de Columna, videlicet Agapeti, et Stephani, et Sciarræ, fuerunt pariter confiscata in die Ascensionis Domini. Ipse Papa Constitutionem edidit decretalem ex tunc de Schismaticis, lib. vi Ad sustinendos etc. Prædicti vero Jacobus et Petrus de Columna, fugientes a facie Bonifacii persequentis eos, multo tempore latuerunt, donec ipse Bonifacius fuit mortuus et sepultus. E

4 Anno Domini mccxcvii, iii Idus Augusti, idem *Acta an 1297,* Bonifacius canonizavit S. Ludovicum Regem Franciæ, et sanctorum Confessorum Catalogo annotavit. Eodem anno, scilicet v Nonas Martii, idem Bonifacius Papa fecit publicari vi librum Decretalium, quem per tres magnos et solemnes viros fecerat compilari, plura nova constituens in eodem.

5. Anno Domini mccxcviii, Adulphus Rex Alemanniæ contra Albertum Ducem Austriæ exerci- 1298, tum congregat, et ejus sequaces pugnaverunt simul: in qua pugna occiditur Adulphus, et sui in fugam convertuntur. Eodemque anno Electores Imperii, congregati in Aquisgrano Leodiensis diœcesis, in Regem Alemanniæ et Romanorum, elegerunt prædictum Albertum Ducem Austriæ.

6 Anno Domini mccxcix, Albertus prædictus Rex solemnes nuntios mittit ad Curiam pro confirmatione 1299. electionis suæ: quam Bonifacius Papa, multis tunc compulsus, repulit, et ipsam dixit penitus esse nullam.

7 Anno Domini mccc Papa Bonifacius concedit plenam Indulgentiam omnium peccatorum, om- 1300, *Jubilæum actum.* nibus visitantibus limina Apostolorum Petri et Pauli Romæ et facientibus ibidem quindenam infra annum F ipsum. Statuit [etiam] quod eadem Indulgentia [impetraretur] in posterum in omni anno centenario, ab omnibus visitantibus eadem limina. Factusque fuit maximus concursus populorum Romæ de toto orbe, de omni conditione, sexu et ordine, ad Indulgentiam supradictam. Eodem anno Papa excommunicavit omnes, qui impediebant illos qui ad Curiam Romanam veniebant.

8 [Anno mccci...] Eodem anno corpus cujusdam nomine Armanni, quod ante annos xxxi, tamquam 1301, Sancti Ecclesia Ferrariensi extiterat veneratum, studio et mandato Inquisitorum hæreticæ pravitatis, fuit exhumatum pariter et combustum, tamquam hæretici et schismatici: et ejus ara, pretiosa satis, fracta fuit et publice destructa. *Eadem hæc verba ex suo Jordano, cujus MS. servatur in bibliotheca Vaticana, exhibet Odoricus Rainaldus in Annalibus, velut reperta sub nota anni a nobis præinserti: unde intelligo MS. nostrum hinc inde contrahendo mutilatum haberi annosque confusos: illud autem Jordani MS. allegatur ut signatum num.* 1960, *et Oldoinus in* Bonifacio *verba quædam exinde sumpta adducit, ad docendum,* *quod*

BONIFACIUS VIII.

A *quod* Bonifacius *Cœlestinum jam abdicatum* in custodia posuit, ad cautelam vitandi dissidii, quia aliqui mussitabant quod cedere Papatui non potuit. *ubi apparet phrasis a nostri MS. phrasi satis diversa. Quod autem sequitur, quia Francis, annum usque ad Pascha protrahentibus, actum adhuc dicebatur anno* MCCCI, *sub ejusdem anni nota hic etiam immediate subjungitur.* Anno vero supradicto Philippus Rex Franciæ, considerans quod jacula prævisa minus feriunt,

1302. Regis Franc. conatus contra Bonifacium,

convocavit omnes Prælatos et Barones personaliter, omnesque comitatus Regni per procuratores idoneos, et ad se Parisius exegit venire, consilium et auxilium ab eis contra omnes homines petiturus; specialiter autem contra Papam Bonifacium intentio ferebatur: fitque rumor magnus in toto Regno, turbatio cordium, et confusio rerum. Fueruntque Bonifacio Papæ objecta crimina et titulus hæresis, suoque prædecessore vivente intrusio et ingressus illegitimus ad Papatum et quod eidem non erat parendum: fitque contra ipsum Papam provocatio ad Concilium generale.

9 Anno Domini MCCCII Kalendis Novembris Romæ Papa Bonifacius celebravit Concilium, quod antea per annum et amplius convocaverat, in præsentia Prælatorum Regni Franciæ, omniumque Doctorum Regnicolarum, tam in Theologia quam

et hujus contra illum.

B in Juribus canonico et civili, contra Philippum Regem Franciæ memoratum: coruscationibusque multis prævus contra Regem, nulla pluvia apparuit consecuta: defeceruntque ibi Prælati magni in Regno, quærentes quæ sua sunt, et sibi ipsis ad tempus tantummodo consulentes.

10. Anno sequenti MCCCIII, Bonifacius movit litem contra Regem Franciæ, ipsumque excommunicat

ac denique mors.

indirecte, quia non permittebat aliquem exire de regno ad Romanam Curiam libere, nec pecuniam asportare, ob quam causam idem Papa Albertum, filium quondam Rodulphi, Ducem Austriæ, Regem Alamanniæ, cujus confirmationem ante repulerat, in Imperatorem confirmat, eidem subjiciens regnum Franciæ, sicut et alia regna. Eodem anno in Vigilia Nativitatis B. Mariæ Virginis, dum Bonifacius Papa Anagniæ, in patrio solo et civitate propriæ originis, cum sua Curia resideret, ubi tutus esse amplius merito crederetur, in gente sua

C et populo et natione; ibi, consciis aliquibus domesticis ejus, proditus fuit, captusque atque tentus, et thesaurus suus atque Ecclesiæ deprædatus et asportatus, non sine ignominia Ecclesiæ et dedecore

Cui insultat auctor factiosus,

grandi: Cardinales vero timentes, relicto eo, fugerunt, duobus exceptis, scilicet D. Petro Sabinensi et D. Nicolao Ostiensi Episcopis. Hujus captionis et sceleris vexillifer fuit Guilliermus de Nogareto, de S. Felice Tolosanæ diœcesis, cum pluribus civibus et consentaneis Columnensibus, ex quibus duos olim Cardinales decapellaverat. Super ipsum autem Bonifacium, qui Reges et Pontifices ac Religiosos, Clerumque et Populum horrende tremere fecerat et pavere, repente tremor, timor, et dolor una die pariter irruerunt; aurumque nimis sitiens, aurum perdidit et thesaurum. Ut ejus exemplo discant superiores Prælati, non superbe dominari in Clero et Populo; sed forma facti gregis ex animo et curam gerentes subditorum, plus amari petant quam timeri.

eius constantiam reticens.

11. *Hic apparet Auctorem, factioni Columnensium haud parum obnoxium, ea scripsisse, non quæ veritas, sed quæ passio suggerebat: prætermisisse vero, quam magnanimiter se gesserit deprehensus sic præter expectationem* Bonifacius, *qui Pontificaliter indutus ultro se obtulit inimicis, eosque sola sui conspectus majestate cohibuit, ne in se manus extendere auderent. Deus autem mox digne facinus sacrilegum ultus, facto concursu civium, quos suæ perfidiæ pudere cœperat, liberavit Papam, actis in fugam hostibus. Quare non possum hic prætermittere quod S. Antoninus ex Villanio narrat, videlicet, quod* Cum per civitatem Maurianensem, quæ est post transitum *Alpium in Sabaudia*, transiret nuntius, ista referens *de capto Pontifice*; Episcopus civitatis, qui erat religiosæ et castæ conversationis, hæc cum audisset, coram multis ait: Hoc novum dabit magnum gaudium Regi Franciæ; sed extrema gaudii luctus occupabit: nam propter tantum excessum, notabile judicium Dei irruet super eum et progeniem ejus: magnas ipse luet pœnas, adversa multa patietur, et plurimi insurgent contra eum et filios ejus: quod totum impletum est non multo post tempore, et hoc ideo quia scriptum est, Nolite tangere Christos meos. *Nomen Episcopi, quod præcitati Auctores reticent, suggerunt Sammarthani, quibus Ecclesiæ Maurianensis Episcopus* XXV *pro anno* MCCCIII *dicitur* Aymonetus, vir pius et doctus; *eique sufficitur* Aymo de Midano, *cuidam compromisso subscriptus ad annum* MCCCXXIX. *Dubito ego an sint diversi: præcesserat enim mediante Amblardo* Aymo I, *synodo Viennensi ad annum* MCCLXXXIX *subscriptus respectu cujus videtur successor* Aymo II *ab aliquibus diminutive dictus* Aymonettus *aut etiam scriptus (non tamen in ullis publicis instrumentis) quod diversum nomen videri fecerit:* E *quo posito, viderit ille prædictionis suæ veritatem ad unguem completam.*

D

et sacræ personæ violatores divinitus puniios,

sicut prædixerat Episcopus Maurianensis.

12 Bonifacius *porro, sicut consequenter Auctor noster ait*, de Anagnia Romam perductus, *imo potius profectus*; XXV die a captione sua in lecto doloris et amaritudinis positus, inter angustias spiritus, cum esset corde magnanimus, obiit Romæ v Idus Octobris: sequenti vero die fuit in tumulo, quem sibi vivens præparari fecerat, tumulatus in ecclesia S. Petri, anno Domini MCCCIII, Pontificatus sui anno IX *Tumulum illum fuisse crediderim juxta Portam Ravennianam, intra sacellum S. Bonifacii, ab ipsomet* Bonifacio VIII *ibi constructum ad lævam ingredientium, sicut hoc notatur in ichnographia Basilicæ veteris apud Paulum de Angelis. Stetit autem tumulus antiquus usque ad* MDCV, *quando* Paulus V *anteriorem quoque veteris Basilicæ partem, interioribus aliis jam pridem novo opere factis, demolitus, ut hanc quoque partem fabricaret, necesse habuit ipsum amovere: qua occasione inventum est corpus post tria secula mirabiliter integrum. Inventionis accuratam descriptionem, authentico instrumento consignatam, vide apud* F *Raynaldum et Oldoinum: ipsum vero, novo alibi monumento erecto condiderunt Proceres Cajetani, cujus monumenti expressam imaginem exhibet utraque editio Ciacconii anno* MDCXXX. *et* MDCLXXVII *aucti, et Joannes Rubei mox laudandus: sed intra absidem; non qualis alicubi extat vel extitit, sed qualem ingeniose excogitavit aliquis, ad eas omnes statuas, quæ variis in civitatibus ipsi, ut de illis optime merito, publicitus collocatæ fuerunt, sub unum aspectum collocandas: quod hic monendum fuit, ne quis levi oculo obiter rem intuens, totam revera putet ad* Bonifacii *monumentum pertinere. De ipso interrogatus Janningus noster, in hunc modum rescripsit:* Monumentum Bonifacii VIII, quod cum aliis ejus statuis exhibet Oldoinus, est antiquum; vidique ipse in cryptis Vaticanis, in illa parte quæ ad frontispicium novæ basilicæ accedit propius. Corpus autem ejusdem ubi modo sit, varii interrogati respondent varia: certius videor colligere ex Turrigio, in libro de sacris cryptis Basilicæ Vaticanæ, eidem monumento denuo illatum modo condi.

Sepultura in Vaticano

Inventio corporis post an. 300 integri.

Monumentum translatum cum eodem.

13 *Exprimitur ibi ille cum duplici tiaræ Pontificiæ coronamento, quod primus adinvenit, quod pro nunc triplex est, auctore ut alibi insinuatum* Urbano V

Duplex tiaræ cui numen ... ab eo in...

CXCV BONIFACIVS VIII

CXCVI BENEDICTVS XI

CXCVII CLEMENS V

CXCVIII IOANNES XXII

A V, *qui post annos* LX Bonifacio *successit. Sed hanc, ad differentiam temporis non attendens Joannes Baptista Cavallerius (cujus opera et studio Pontificum effigies primum prodierunt æneis figuris incisæ, quales typographus noster repræsentare hic voluit) etiam huic* Bonifacio *et successoribus ejus* Benedicto XI *ac* Benedicto XII, *triplex fecerat coronamentum, deceptus verosimiliter exoletis veterum picturarum coloribus, coronarum numerum haud satis distincte retinentibus. Ne igitur contra historiam tam evidenter peccaretur jussi illis tertium coronamentum abradi! Qui nobis easdem imagines nunc Roma mittunt, iterata sæpius celatura multiplicius deformatas, jam inde ab* Alexandro III, *annis* CC *ante* Urbanum V, *triplicis coronamenti tiaras induxerunt.*

Acta ejus edita et defensa libro proprio.

14 *Qui res gestas* Bonifacii, *partim illustratas, partim defensas legere volet, inspiciat Joannis Rubei Benedictini vastque opus, Romæ editum anno* MDCLI; *ex quod discet, eum inter præstantiores Pontifices merito numerandum venire, longissimeque ab iis criminibus abfuisse, quæ calumniose ei affinxerunt adversarii sui. Certe quod abdicationem* Cœlestini *et ingressum ad Pontificatum attinet, probatissima habemus coævorum qui eum purgant Auctorum testimonia, ac nominatim Jacobi Cardinalis S. Georgii; cujus de utroque Ponti-* B *fice opera damus* XIX *Maji: ubi inter alia leges quanta Cardinalium concordia electus fuerit, et quomodo nonnisi*

—— Lacrymans et molis pondera librans,
Assensit gestare jugum, jam doctus ab ante
Quis labor, et meritum Cruciet quæ publica cura
Pontificem. ————

Idem testatur, quomodo conatus sit suadere Cœlestino, *ut de abdicando Pontificatu ne cogitaret. Sed hujus rei testis etiam fide dignior erit Ægidius Romanus, Augustiniani ordinis Generalis si (quemadmodum dicitur) Columnensis etiam ipse fuit, adeoque propinqua consanguinitate attingens Columnas, infensissimos adversarios* Bonifacii *Nam in libello de Renuntiatione Papatus, contra eos qui illicitam esse sustinebant, scripto constanter asserit,* comprobari posse ex pluribus tum viventibus, Dominum Bonifacium Papam VIII, tunc in minoribus existentem, persuasisse Domino Cœlestino, quod non renuntiaret: quia sufficiebat D Collegio, quod nomen suæ Sanctitatis invocaretur super eos: et pluribus audientibus hoc factum fuit.

Bonifacius VIII.

Mauclerì pro ejusdem innocentia testimonium.

15 *Acta porro Processus in Concilio Viennensi instituti, et sententiam pro innocentia accusati latam, Regisque Philippi pœnitentiam et absolutionem, Mauclerus Doctor Sorbonicus, in opere de Monarchia parte 4 l. 7 cap. 18 satis dilucide explicat his verbis:* Bonifacium ita in Domino mortuum, post novem annos, scilicet anno MCCCXII, Clemens V, annuentibus trecentis Patribus, in Concilio Viennensi (ubi præsens aderat Rex Franciæ Philippus Pulcher) verum, Catholicum, nullaque labe pollutum fuisse pronuntiavit. Omnes malevolorum inimicorum calumnias, imposturas, opprobria, mendaciaque in illius Pontificis famam honoremque contorta, qui illum atrocibus criminibus insimulaverant, ut Francorum Regi Philippo placerent, placendo illuderent, illusum blanditiis fallacibus fraudibusque deciperent, ipse Pontifex cum toto Concilio detestatus, execrationi subjecit. Omnes sacrilegos conspiratores, oppressores, detentores, captoresque hujus Bonifacii VIII, qui captum atrocibus opprobriis injuriisque sceleratissime læserant, simul execrationis anathematisque E fulmine constrinxit, nisi quos gravissima pœnitentia, cum detestatione tantorum scelerum, plena contritione satisfactioneque, convertisset Ipsi vero Regi Philippo, agnoscenti dissidiorum crimina contra Bonifacium VIII patrata, eaque per ignorantiam se commisisse, proditoriæ sycophantarum illusionibus calumniarumque falsimoniis perfidis illusum deceptumque profitenti, Clemens V ignovit.... quæcumque Bonifacius contra eum ejusque regnum, velut in ultionem Pontificiæ læsæ majestatis, sub forma anathematis et interdicti fulminaverat.... abrogavit et ex tabulis Ecclesiæque Romanæ regestis expungi, unaque litura circumduci præcepit; postquam omnes famosos libellos, calumniarum imposturarumque codices, contra Bonifacii memoriam ausu sacrilego, conscriptos, ustulandos ardentibus mandari flammis imperavisset. *Hactenus homo Gallus, eoque minus suspectabilis.*

CXCVI BENEDICTUS XI

Ab anno 1303, ad 1304, m. 8, d. 15

BENEDICTUS, antea Nicolaus, Cardinalis Episcopus Ostiensis ex Ordine Prædicatorum Tervisiæ in Lombardia natus, electus anno MCCCIII, XXII Octobris; coronatus Dominica sequenti XXVII ejusdem mensis; sedit menses VIII, dies XV, mortuus Perusii VI Julii F anno MCCCIV, ibique sepultus in ecclesia Fratrum Prædicatorum. Vacavit sedes menses X, dies XXIX.

Dies electionis et coronationis

Notant *omnes, in hujus Pontificis electione cœptam observari legem* Gregorii X, *quam renovarat* Cœlestinus V, *confirmarat* Bonifacius VIII, *de novemdio interponendo inter Pontificis prioris mortem et conventionem ad conclave pro Successoris electione. Itaque ipse, postridie ingressus Cardinalium, ob iisdem electum se scribit in sua Encyclica* XI Kalendas Novembris: *hæc vero data legitur* Kalendis Novembris Laterani, *quem diem ideo officio huic delectum arbitror ut fidelium preces implorans in terris, etiam in cælo omnium Sanctorum sibi conciliaret suffragia ad munus recte obeundum. Sed brevis fuit Pontificatus; in quo quam Deo placita fuerit anima ejus declararunt edita ad ejus sepulcrum invocationemque miracula, quæ tomum 14 Annalium Ecclesiasticorum Rainaldi concludunt. Nos hic synopsim actorum ex MS. nostro damus.*

Acta Pontificatus ex MS. prima.

2 Benedictus, natione Lombardus, de Tervisia civitate, fuit electus in Papam Romæ XI Kalendas Novembris, et coronatus ex more die Dominico sequenti... Hic prius erat vocatus F. Nicolaus, de Ordine Fratrum Prædicatorum. Hic Benedictus Papa denuntiavit excommunicatos, publice et in scriptis, auctores sceleris et captionis prædecessoris sui, nominatim et expresse Guillermum de Nogareto, et Sciarram de Columna, et quosdam alios nominatim, et generaliter omnes alios complices cum eisdem captionis et facinoris, quam ipse Benedictus Papa, tunc Cardinalis, fide viderat oculata. Hic Papa reconciliavit ad Ecclesiasticam unitatem, non tamen ad Cardinalatum restituit, Jacobum et Petrum de Columna, restituens illa quæ ipsorum fuerant, quæ Ecclesia tunc tenebat.

et ultima.

3 Anno Domini MCCCIV post Pascha, Benedictus Papa recedit de Roma, et vadit Perusium cum Curia sua. Hic simultatem et dissidium, quæ suborta fuerant inter Bonifacium Papam et Philippum Regem Franciæ sedavit, privilegia, et libertates, quibus

A bus Regem privaverat Bonifacius prædecessor, eidem Regi restituit et concessit sicut antiquitus, in hebdomada Pentecostes, præsentibus Regis Nuntiis Perusii in Consistorio, anno prædicto. Item ibidem edidit unam Constitutionem, quæ incipit, Quidam olim, in qua restrinxit pœnam Constitutionis Bonifacii, ut non venderet sibi locum. Hic Benedictus obiit in Perusio [a] Non. Julii, sepultusque est in ecclesia Fratrum Prædicatorum ante altare, anno Domini MCCCIV : *ubi hujusmodi monumentum ei positum*

BENEDICTI XI

Mortui miracula,

C *Ibidem (ut elogii auctor prosequitur)* Divina virtus et bonitas, ejusdem Benedicti meritis cœpit evidentibus miraculis declarare. Vacavit autem Sedes a prædicta die, per illum et sequentem annum, usque ad v diem mensis Junii, Cardinalibus existentibus inclusis, non valentibus eo tempore concordare, quamvis a Perusinis pluries arctati fuerint. D

Mausolæum,

4 *Addit Rainaldus, ipsum quidem, sicut jusserat,* nulla pompa, sepulcro humili tumulatum *fuisse :* postea tamen ab ipsius memoriæ cultoribus politissimo marmore sepulcrum elegans fuit excitatum, cum Epitaphio. *Formam Sepulcri, alti Palmos Romanos triginta duos, lati quatuordecim, æri incisam exhibui, beneficio R. P. Andreæ Asclepii, nostrorum Perusiæ Patrum Rectoris, anno* MDCLXXXII *: qui et admonuit, intra excavatarum turbinatim columnarum volutas, cerni vestigia figurinarum Angelicarum, quinque in singulis; ipsis plerasque furto sublatas esse ; in fronte autem tecti, Pontificiæ statuæ imminentis, videri imagines pectore tenus ductas Apostolorum quatuor Petri, Pauli, Joannis, et Bartholomæi : quod hic indicandum fuit, si forte id minus perspicue sculptor expresserit in tam exigua forma. Epitaphium, Gothicis litteris incisum marmori ad latus sinistrum Mausolæi, nobisque transcriptum, legitur etiam in auctario Cicconio, totam vitæ seriem complectens hoc modo:*

Epitaphium.

O quam laudandus, quam dulciter est venerandus,
Inclytus ille Pater ! Prius extitit ordine Frater
Sancti Dominici, Christi vigilantis amici.
Lector, honoratus, Pius extitit ipse vocatus,
Effectus talis Fratrum quoque Dux generalis. E
Post Ro. doctrinæ, post hæc fit Cardo Sabinæ,
Ostia; Velletri titulos sibi dant pia læti,
Perficit Ungariæ Legatus jussa Sophiæ.
Fit Pater ipse patris, caput Orbis, gloria Fratris,
Ex merito dictus re, nomine, vir BENEDICTUS,
Trevisii datus : hic primo sed Pontificatus
Anno decessit ; sibi recte subdita rexit.
In nono mense is mortis prosternitur ense.
Hunc hominem sanctum reddunt miracula tantum :
Innumeris signis dant grata juvamina dignis.
Lector habe menti : currebant mille trecenti,
Quattuor appensis, dum transiit hic homo mitis
Mente : die sexta Julii sunt talia gesta.

Ratio temporis.

5 *Fecit hic ultimus versus, ut cognoscerem errore amanuensium in MS* Benedicti *mortem assignari* Nonis Julii, *idque corrigerem : quem admodum expungere etiam debui, ne confusionem lectori parerent verba quibus dicebatur quod* sedit annis duobus, mensibus quinque : *phrasi utique nimis obscura. Sensus tamen eorum hic solum est, quod ex anno* MCCCIII *menses quinque ultimos, et ex sequenti quinque primos suo Pontificatu occuparit inchoando annum a mense Martio uti patebit consideranti nomina mensium, in principio et fine distincte expressa. Error porro, quo* Nonis, *pro* pridie Nonas, *invenitur signata mors* Benedicti *hujus, transiit ad omnes pene scriptores Ordinis qui eum inter Beatos reponunt, ac nominatim Seraphinum Razzium in Vitis Sanctorum ac Beatorum Prædicatorum, et Dominicum Mariam Marchesium in eorumdem Diario sacro.* F

CXCVII CLEMENS V

Ab anno 1305, ad 14, an. 8, m. 10, d. 16.

CLEMENS, antea Bertrandus Burdegalensis Archiepiscopus, natione Vasco, electus Perusii absens anno MCCCV, Junii coronatus Lugduni, XIV * Novembris in Dominica; sedit annos VIII, menses X, dies XVI; defunctus in Rocca-Mauri super Rhodanum anno MCCCXIV, XX Aprilis ; sepultus Uzestæ, Vasatensis diœcesis vico : et vacavit Sedes annos II, menses III, dies XVII.

Historia Vacationis et electionis diversimode scripta

Electionis hujus et Vacationis eam prægressæ Historiam, ex Joannis Villanii, anno MCCCXLVIII *defuncti adeoque ætate proximi, prolixiori narratione Italica, Latino sed contractiori stylo, nitide satis reddidit S. Antoninus, et ex hoc eam tomo* 15 *Ecclesiasticorum Annalium inseruit Odoricus Raynaldus. Sed ab ea longe diversa est illa, quæ Italice legitur in capite Italici cujusdam libri, absque Collectoris, Typographi,*

ac

A *ac loci nomine editi (nisi fallor) Lugduni, sub titulo Conclavium Pontificiorum, a* Clemente V, *usque ad* Clementem IX, *adeoque ab anno* MCCCV *ad* MDCLXVII. *Est autem liber editus, ipso quo postremus electus est anno, atque adeo annis* XV *post prædictum tomum Annalium. Collector quidem præsefert non nisi originalia Acta Conclavium dare, qualia reperire antiquissima potuit; valde tamen suspecta mihi est, non solum veritas, sed etiam antiquitas narrationis de* Clemente, *ideoque non censui Latine reddendam. Cum enim Villanius, ex eoque Antoninus, Nicolao Cardinali Pratensi tribuant præcipuas partes in toto hoc negotio, ad Regis Franciæ commodum dirigendo; Anonymus iste easdem transfert in Petrum et Jacobum Cardinales Columnenses, a* Bonifacio Octavo *depositos; quos tamen Conclavi isti non adfuisse, sed tum adhuc exulasse, verosimilius est. Certe nec nominantur quidem in Decreto Electionis apud Odericum ex MSS. Vaticanis relato. Præterea idem Relator ait, Burdegalensem familiarissimum amicissimumque Regi Franciæ fuisse; cum e contra et longe verosimilius dicat Villanius, ideo electum a plerisque quod et ejusque fratri ob graves acceptas injurias infensus esse sciretur, nesciretur autem clam reconciliatus, tanta spe sibi per Regem facta, cui Pratensis rem indicaverat. Atque hoc satis sit, ad illius*
B *Relationis fidem suspectam habendam, uti mereretur.*

Acta Papatus unde et qualia?

2 *Dies Electionis et Coronationis prænotati habentur ex Actis Pontificatus mox dandis, quorum licet Auctor coævus fuerit, nolim tamen, in iis quæ Templarios spectant, polliceri ab eo certissimam veritatem; cum admodum variarint relationes istius temporis, pro vario cujusque affectu: multaque in gratiam Regis atque Pontificis affingere iis potuerit adulatio atque calumnia, quæ tamen aliqui tormentis fracti de se confessi sunt, alii constanter negaverunt. Rem itaque accuratiori aliorum discussioni relinquens, priusquam ad extrema hujus Pontificis veniam; Acta illa prout in nostro MS. inveniuntur hic transcribam, antecedenter notans, quod pretiosissimus ille Carbunculus, ex Pontificia tiara decussus in die Coronationis suæ, præsignasse mihi videatur nobilissimum Ordinem, sub eo ab Ecclesiæ corona detrahendum. Hic porro prænotatum velim, quod* Diaria Stephani de Infissura, *sæpius allegata ab Oderico Raynaldo, et existentia in Biblitotheca Vaticana sub num.* 5294, *initium sumant cum electione* Clementis V: *et per integrum seculum* XIV *ac totum fere* XV *subsequens procurrentia, pertingant usque ad an.* MCCCCXCIV; *quæ succincta sua brevitate mereri*
C *viderentur ut integra aliquando lucem aspiciant, quod aliis similibus opusculis pluribus optaverim.*

VIDE APP. NOT. 21.

ACTA HUJUS PAPATUS

Auctore Bernardo Guidonis Episcopo Lodevensi ex MSS.

Clemens V, natione Vasco, de loco Villendraut Burdegalensis diœcesis oriundus, ex patre Bertrando, de Mil te [Clericus], fuit electus in Papam in Perusio in Vigilia [Pentecostes] quæ fuit Nonis Junii, anno Domini MCCCV. Hic prius vocabatur Bertrandus del Got. Episcopus Convenarum factus per Bonifacium VIII. exinde transtulit ipsum in Burdegalensem Archiepiscopatum, ubi sedit annis quasi sex. Cardinales, prout dictum est, arctati in conclavi Perusii XI mensis Januarii, [V mensis Junii] ipsum in summum Pontificem elegerunt. Recepto Burdigaliæ decreto suæ electionis, Clemens vocari voluit: de Burdegalia vero recessit in fine mensis Augusti, versus Lugdunum gressus suos dirigens ubi Cardinales ad se vocat. Fuit autem coronatus solemniter in Lugduno, in ecclesia S. Justi, Dominica infra octavas S. Martini, in crastinum S. Brictii, ubi Rex Franciæ fuit præsens cum nobili comitiva.

Absens electus,

Burdegala Lugdunum venit,

D

Lugduni coronatus dum procedit,

2 Cumque de loco coronationis, ut Pontifex procederet coronatus, cum comitiva Papali pariter et Regali, concurrentibus et comprimentibus se turbis, ut viderent tanquam Salomonem, in suo diademate coronatum; depulsa maceria cujusdam muri non magni corruit prope Papam, a eum circumstantes: ceciditque ibi corona de capite ejus, et in casu avulsus fuit carbunculus pretiosus, cujus pretium dicebatur sex millium florenorum, et ipse Papa depositus est de equo, sed minime fuit læsus. Fuerunt tamen duodecim e circumstantibus sic collisi, quod intra paucos dies obierunt, inter quos unus fuit major et præcipuus, Dux Britanniæ Joannes, qui sic collisus paucis diebus supervixit et diem clausit extremum. Frater vero Regis Franciæ D. Carolus, fuit graviter collisus sed non lethaliter. Ex quibus admirati sunt universi. Hic Papa Clemens fecit plures Cardinales de partibus Vasconiæ, Tolosæ, Caturcii, Lemovici, quam de aliis partibus, videlicet in Adventu Domini subsequenti: reposuit vero duos de Columna, quos Bonifacius deposuerat, restituitque ad dignitatem Cardinalatus.

Lapsu muri pene obruitur.

Creat Cardinales,

E

3 Anno Domini MCCCVI Papa Clemens in mense Martii confirmavit regem Aragonum in regno Sardiniæ, dictusque Rex juravit Papæ fidelitatem pro dicto regno, promittens sub juramento ascendere dictam insulam in mense Septembri tunc proxime sequenti. Eodemque anno Papa de Lugduno recedens, redit Burdegaliam, transiens per Bituricam, Lemovicam et Petragoricam; seditque Burdigaliæ cum sua Curia anno illo. Eodem anno in festo S. Mariæ Magdalenæ, de mandato et ordinatione Regis Franciæ fuerant capti omnes Judæi ubique in regno Franciæ, quasi imperceptibiliter una die, et confiscata sunt omnia bona ipsorum quæcumque potuerunt inveniri, fueruntque a Regno expulsi, ulterius minime reversuri.

et Regem Sardiniæ instituit.

4 Anno Domini MCCCVII, Clemens Papa cum sua Curia de Burdegalia vadit Pictavim, pro tractanda pace inter Regem Franciæ Philippum et Regem Angliæ Eduardum: stetitque in Pictavi Curia anno uno et amplius. Eodem anno in mense Julii obiit memoratus Rex Angliæ, vir in omni probitate famosus: cui successit in regno filius ejus, simili nomine Eduardus, qui eodem anno insequenti mense Februarii duxit uxorem, filiam Regis [Franciæ] nomine Isabellem. Eodem tempore res mira illis accidit temporibus, quæ futuris scribitur memoranda. In festo siquidem Eduardi Confessoris III Idus Octobris, capti primo Templarii ubique in regno Franciæ, ex ordinatione Regis et Consilii inopinate sane, mirantibus cunctis, audientibus antiquam Templi militiam, ab Ecclesia Romana nimis privilegiatam, uno sabbato captivari; causamque ignorantibus captionis tam repentinæ, exceptis paucis secretariis et juratis: quæ causa tandem detecta fuit et publice infamata, profana videlicet eorum professio, cum abnegatione Christi et exsputione super Crucem in opprobrium Crucifixi: fueruntque ex eis plures etiam de majoribus illius Ordinis, confessi suæ nefandæ professionis ritum tam abominabilem, tam execrabilem et nefandum, qui antea a nullo potuerat unquam sciri: plurimi autem ipsorum minime confiteri voluerunt, quamvis multi subjecti fuerint tormentis et quæstionibus. Demum Sedes Romana, cui factum incredibile videbatur, et captionem prædictam ægre ferebat, effecta certior in Pictavi, ubi tunc Curia morabatur, Templariis nonnullis productis coram Papa et aliquibus Cardinalibus: ubi denuo confitentibus [illis], et confessiones factas

Reges pacificare studet.

Capiuntur omnes in tota Gallia Templarii,

F

Papa factum probante,

ante

CLEMENS V.

ante a se cognoscentibus esse veras; ipsorum confessionibus intellectis, consequenter extitit ordinatum, ut ubicumque Templarii caperentur, et veritas prodiret in lucem.

Missa Legatio ad Regem Rasciæ.

5 [Anno Domini MCCCVIII ....,] Eodem anno fuit occisus Albertus Rex Alemanniæ, a nepote suo filio fratris sui, cujus causa fertur, quia omnia dabat filiis suis, et de ipso parum curabat, quamvis esset filius primogeniti. Anno prætacto mittuntur nuntii et legati a Domino nostro Papa ad Regem Rasciæ, qui prius ad Papam suos nuntios destinaverat, innuens quod volebat se fidei et obedientiæ Romanæ Ecclesiæ submittere et subesse, et Regnum suum pertrahere ad hoc ipsum : fueruntque nuntii Papæ recepti a Rege debito cum honore: finis tamen intentus nullus fuit aut modicus subsecutus, quia ipse, matris suæ et fratris metu retractus, penitus nihil egit. Eodem anno Papa Clemens ad universa Christianitatis tam regna quam climata litteras Apostolicas destinavit, ut ubicumque Templarii caperentur, et contra singulares personas illius Ordinis per Diœcesanos, cum adjunctis sibi personis religiosis, inquisitio fieret super articulis redditis per ipsos; et judicarentur in singulis provinciis in Metropolitano concilio. Fuerunt insuper per Papam delegati viri spectabiles et insignes, in diversis partibus Christianitatis superintendentes, qui de toto Ordine inquirerent, ut possit illius reformatio debita, vel totalis dejectio fieri in proxime futuro Concilio Generali.

Processus contra Templarios.

6 Anno Domini MCCCVIII, in festo S. Catharinæ, Electores Regis Alamanniæ convenerunt in Franckfordia, et concorditer elegerunt Ducem Lucemburgensem, Henricum nomine, in Regem Alamanniæ et Romanorum : fuitque coronatus in Regem Alamanniæ Aquisgrani in festo Epiphaniæ Domini subsequenti. Eodem anno circa finem Augusti, Clemens Papa cum Curia sua recesserat Pictavi, declinavit se ad Sedem S. Bertrandi Confessoris, [Episcopi Diœcesis quæ dicitur Convenarum ; ubi in festo S. Marcelli Papæ corpus sacrum S. Bertrandi Episcopi et Confessoris, cujus ipse fuit consors in nomine et successor in loco et sede, de loco quo prius erat, in capsam transtulit pretiosam, quam ad hoc idem Papa prius fecerat suis sumptibus fabricari : magnas quoque concessit Indulgentias visitantibus ibidem sacras sancti Confessoris Reliquias annuatim.

S. Bertrandi elevatio.

7 Anno Domini MCCCIX, in Cœna Domini in Avenione, Clemens Papa magnum processum fecit contra Venetos et eos anathematizavit, et privavit consortio et commercio aliarum civitatum, et personas ac res eorum exposuit volentibus eos occupare; omnesque Religiosos mandavit exire de Venetiis et de quibuscumque aliis locis suæ ditionis subjectis, quia Veneti Ferrariam civitatem contra Ecclesiam occuparunt. Fuitque missus Legatus a latere quidam Cardinalis in Italiam festinanter, et subsecuta est hominum maxima strages : fuitque capta et recuperata Ferraria per Legatum in sequenti mense Augusti, in festo S. Augustini, non sine magno effuso sanguine Ferrariensium et Venetorum in prælio juxta Padum, captis et expulsis Venetis de castro Thebaldi quod conjungitur civitati; unde ipsam civitatem graviter oppugnabant, ipsumque castrum, cum burgo ac turri quæ est in capite pontis, ac pontem quem prius Veneti occupaverant et tenebant [recepit Legatus].

Processus et bellum Papæ contra Venetos.

8 Eodem anno venerunt solemnes nuntii Regis Alamanniæ Henrici ad Papam apud Avenionem, confirmationem electionis et coronam Imperii petentes: Papa vero electionem admisit et confirmavit in mense Julii subsequenti, volens ipsum nominari Regem Alamanniæ et Romanorum, et quod possit agere quæ Cæsaris erant : et coronationem Imperii promisit, tempus assignans ut a festo Purificationis ad duos annos Romam veniret, coronam Imperii ibi suscepturus. Eodem anno Idibus Septembris apud Avenionem Clemens Papa, ad instantiam Regis Franciæ et suorum, in publico Consistorio pronuntiavit, ut liceret prosequi volentibus procedere contra memoriam Bonifacii Papæ VIII defuncti, qui ab eisdem jam dudum de crimine hæresis extiterat diffamatus. Eodem anno v Idus Maji, per Archiepiscopum Senonensem cum suis Suffraganeis, in Concilio provinciali Parisiis coadunato, fuerunt sententiati et condemnati ex propriis confessionibus quinquaginta quatuor Templarii et relicti Curiæ seculari, tamquam impœnitentes super nefanda et profana professione sua : et alia die fuerunt quatuor alii similiter judicati. Item paulo post infra mensem, in alio provinciali Concilio, Silvanecti celebrato per Archiepiscopum Remensem cum suis Suffraganeis, fuerunt viginti alii Templarii simili de causa simili modo sententiati, et per Curiam secularem concremati.

Confirmatur in regnum Henricus.

damnantur Templarii.

9 Anno Domini MCCCX, in festo Assumptionis Beatæ Virginis, exercitus Christianorum cum Hospitalariis obtinuerunt civitatem Rhodi, quæ est caput et metropolis totius regionis et insularum vicinarum : et tunc insula Rhodi et aliæ insulæ circumvicinæ redditæ sunt sub potestate et dominio Christianorum, Turcis penitus subjugatis. Sunt autem ibi multi portus, et patet ibi apertus transitus Christianis in Achon et Cyprum. Eodem anno filius Henrici Regis Alamanniæ cepit in uxorem filiam Regis Bohemiæ, quæ erat heres regni, unde et ipse factus est heres cum eadem. Eodem anno Henricus prædictus intravit Italiam, jura Imperii percepturus : et primo venit Taurinum, deinde ad civitatem Astensem, deinde Vercellis, postea Mediolanum, ubi in Epiphania Domini recepit coronam ferream de manu Archiepiscopi Mediolanensis, quam tamen debebat [accipere] in Modoetia ab antiquo : sed hoc ex causa fecit Mediolani : et fecit Milites ducentos de diversis nationibus. Deinde requirit alias civitates Lombardiæ de homagio faciendo : Cremonenses vero et Laudenses subesse a principio noluerunt; sed paulo post, resistere non valentes, consenserunt. Brixienses vero diu et longe, usque ad sanguinem et stragem hominum, resistebant et postmodum voluntati ejus se submiserunt, et civitatem reddiderunt, de quo finaliter doluerunt.

Rhodus capitur ob Hospitalariis.

Henrici expeditio Italica.

10 Anno Domini MCCCI, in Kalend. Octobris, fuit per Clementem Papam, apud Viennam super Rhodanum, generale Prælatorum Concilium convocatum, fuitque prima Sessio Concilii inchoata vii Kal. Novembris, Ubi Concilio residente summus Pontifex proposuit de rebus agendis ; videlicet, de statu Ordinis Militiæ Templi, qui de nefanda professione graviter culpabatur ; de Passagio transmarino, ad recuperationem Terræ-sanctæ, et generaliter de reformatione totius status Ecclesiæ, et conservatione ecclesiasticæ libertatis, ut Prælati recogitarent super prædictis salubriter ordinandis, et circumspectione provida terminandis. Post prædictam vero Sessionem, inter colloquia et tractatus, deductum est tempus per totam subsequentem [hiemem]. Sequenti vero mense Martii, feria iv in hebdomada sancta xi Kal. Aprilis, summus Pontifex, multis Prælatis cum Cardinalibus coram se in privato Consistorio convocatis, per provisionis potius quam condemnationis viam, Ordinem Templariorum cassavit et penitus annullavit, personis ac bonis ejusdem Ordinis ordinationi suæ et Ecclesiæ reservatis. In sequenti vero mense Aprilis die III, anno Domini MCCCXII inchoante, fuit secunda Sessio celebrata, in qua prædicta cassatio Templariorum extitit per summum Pon-

Concilium gen. Viennæ :

in quo decernitur extinctio Templariorum,

A Pontificem, sacro Concilio approbante, publice promulgata, præsente Rege Franciæ, cui negotium erat cordi, ac D. Carolo fratre suo, et tribus liberis ejusdem Regis, scilicet Ludovico primogenito Rege Navarræ, et Philippo, et Carolo: sicque annullatus est Ordo Templi, post annos circiter CLXXXIV quibus militaverat, impinguatus et dilatatus nimis, multisque libertatibus et privilegiis Sedis Apostolicæ communitus.

eorumque bona aliis applicantur.

11 In eodem Concilio bona quondam Templariorum fuerunt applicata et concessa, cum certis conditionibus et pactis, Ordini Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani, sicut ea Templarii prius possidebant ubique terrarum, exceptis regnis Hispaniæ, Castellæ, Portugalliæ, et Aragoniæ, et Majoricarum, pro eo quod propter bona quæ in dictis regnis habebant Templarii, tenebantur ipsi Contrafronterias Sarracenorum Granatæ in illis partibus militariter defendere ac tueri, sicut ibidem in Concilio propositum [fuit]. Verum non diu post, bona quondam Ordinis Templi, similiter sicut et alibi, habuerunt. De personis vero Templariorum sic extitit ordinatum, ut, quibusdam nominatim expressis dispositioni Sedis Apostolicæ reservatis, ceteri omnes judicio B et dispositioni Conciliorum relinquantur, ut cum eis per eadem Concilia procedatur; ita videlicet, quod illis, qui super erroribus exigente justitia fuerint absoluti, de bonis quondam Ordinis, unde juxta status sui decentiam sustentari valerent, ministretur. Inter alias autem Constitutiones, quæ fuerunt in dicto Concilio factæ, fuit una quæ incipit, Exivi de Paradiso, super declaratione seu interpretatione Regulæ Fratrum Minorum qui Spirituales dicebantur, et contra alteram [Ordinis partem] tumultuantes, alternis privatim et publice contendebant, et judicium Sedis Apostolicæ postulabant.

Canonizatur Fr. Petrus de Murrone,

12 Anno Domini MCCCXIII Clemens Papa celebrato Concilio revertitur Avenionem, ubi v die Maji in Sabbato, fuit Fr. Petrus de Murrone, quondam Cœlestinus Papa V, canonizatus, et sub nomine S. Petri sanctorum Confessorum Catalogo annotatus per Clementem Papam V, Pontificatus sui anno VIII. Eodem anno Domini MCCCXIII in festo Pentecostes, Rex Philippus tenuit Parisius Curiam valde magnam Nobilium regni sui, in qua interfuit Rex Angliæ cum sua conjuge Isabella, filia ejusdem Regis Philippi: in quo festo idem Philippus Rex Ludovicum filium suum primogenitum Regem Navarræ, et alios C duos filios suos Philippum et Carolum, accinxit baltheo militari. Item in eadem hebdomada tres præfati Reges videlicet Philippus Franciæ, Eduardus Angliæ, et Ludovicus Navarræ, cum præfatis aliis duobus Regis Franciæ fratribus, Carolo Comite Valesii et Ludovico comite Ebroicensi cum aliis multis Nobilibus regni Franciæ Crucem suscipiunt transmarinam, per manus [D. Nicolai tit. S. Eusebii Presbyteri] Cardinalis, [qui] propter hoc ex parte Sedis Apostolicæ ad regnum Franciæ destinatus, Crucem pro dicto Passagio publice in Regno] prædicavit.

Regum conventus Parisiis,

Crux ibidem ab eis suscepta,

Templarii exusti.

13 Anno prædicto in Vigilia B. Gregorii Papæ, Parisius Magister Ordinis quondam Templi [combustus fuit], cum alio quodam magno ejusdem Ordinis Præceptore: qui tamen fuerant prius cum peritorum et Prælatorum consilio judicati ad agendam aliam pœnitentiam: sed audiens Rex Philippus et Curiales consilii sui, quod dicti Templarii confessiones suas revocabant, dicentes se falsa fuisse confessos; eosdem Templarios indilate perduci fecerunt ad locum supplicii et comburi, nullo alio judicio Ecclesiastico desuper expectato, quamvis ibi essent præsentes duo S. R. E. Cardinales. * Anno eodem in festo B. Benedicti Abbatis, scilicet XII Kal. Aprilis, in castro de Montillis prope Carpentoratensem civitatem, in qua tunc Curia morabatur, Clemens D Papa fecit coram se in Consistorio publicari Constitutiones, quas prius fecerat ordinari: ex quibus decreverat fieri librum unum, quem (sicut vulgatum fuit) volebat septimum Decretalium appellari, sicut fecerat sextum Bonifacius antecessor: cœpitque Clemens Papa exinde ægrotare... et sic liber ille non fuit missus ad Studia generalia, ut est moris, nec expositus communiter ad habendum; sed remanserunt Constitutiones illæ sic fere quadriennio in suspenso; donec postmodum per ejus successorem fuerunt publicatæ, et sub Bulla ad Studia generalia destinatæ.

Clementinæ promulgatæ

CLEMENS V.

Mors Pontificis,

14 Hic Clemens Papa sedit annis VIII, mensibus X, diebus XVI, a die creationis suæ usque in diem sui obitus computando. Obiit autem in nocte præcedenti diei sabbati subsequentis, quæ fuit XII Kal. Maji, Pontificatus sui anno IX, anno Domini MCCCXIV apud Roccham-Mauram, quod est Castrum Regis Franciæ super Rhodanum, in finibus Regni sui: fuitque inde portatum corpus ejus ultra Rhodanum apud Carpentoratensem civitatem, ubi Cardinales cum alia Curia residebant. Sequenti mense Augusto de Carpentorato transvectum fuit corpus in Vasconiam patriam suam, fuitque sepultum, sicut elegerat, E in ecclesia S. Mariæ de Uzesta diœcesis Vasatensis, ubi paulo prius Canonicos instituerat seculares, in villula minus insigni, et satis sterili et exili. Defuncto Clemente Papa, Cardinales numero XXIII, qui apud Carpentoratensem civitatem cum alia Curia residebant, intrantes Conclave in Episcopali palatio pro electione summi Pontificis facienda, cum ibidem aliquamdiu perstitissent, non valentes, suborta gravi et grandi turbatione inter familias eorumdem, ipsum circa festum S. Mariæ Magdalenæ concorditer exiverunt, statuentes tempus infra quod redire deberent ad eumdem locum, ad electionem summi Pontificis celebrandam. Sed subortis multis invicem quæstionibus, quæ stylo magis relinquendæ sunt quam scribendæ, illuc minime redierunt, sed in diversis civitatibus et villis dispersi sunt, steteruntque sic divisi loco et proposito annis amplius quam duobus. *Hactenus non tam MS. nostrum (ad signum *, nescio qua transcribentis incuria, omittens quæ ultima erant Clementis) quam Odoricus Rainaldus in Annalibus, allegato Codice Vaticano 3765. Nunc rursus ex MS. nostro reliqua accipe.*

et sepultura.

Dispersio Cardinalium.

15 Anno Domini MCCCXIV, in Vigilia B. Andreæ, Sede Romana vacante, obiit Philippus Rex Franciæ, F anno XXX regni, in castro de Fonte-Bliaudi; fuitque sepultus apud S. Dionysium, cor vero ipsius apud Pusiacum in monasterio Monialium, quod ipse fundaverat dum vivebat: [cui successit in regno filius ejus Ludovicus, qui tum erat etiam Rex Navarræ]. In sequenti vero mense Aprilis, obiit uxor prima D. Ludovici regis Franciæ, filia Ducis Burgundiæ, quæ ob crimen adulterii in privata tunc custodia tenebatur. Eodemque anno circa Natale Domini stella cometa apparuit, cursum suum per noctem faciens circa polum, caudam vero suam longam nunc versus Orientem, et aliquando ad alias partes protendebat: duravitque ad finem Februarii. Paulo post apparuit alia stella cometa in parte Orientali, sed minor quam alia videbatur.

Regum mortes,

Cometæ duo visi.

16 Anno Domini MCCCXVI Nonis Junii obiit Ludovicus Rex Franciæ, regni sui anno II, fuitque sepultus in ecclesia S. Dionysii, unicam filiam relinquens ex prima uxore; secunda vero Clementia, Domino concedente, gravida remanente et prægnante; gubernacula vero regnorum Franciæ et Navarræ, sub nomine non Regis sed Regentis, tenenda suscepit Philippus, germanus ejus, Comes Pictaviensis, si puer masculus nasceretur, usquequo ad intelligibilem

Postumi Regis nativitas.

A bilem ætatem annorum XIV pervenisset; si vero filia nasceretur, ipse Philippus Rex Francorum fieret et regnaret; et duæ filiæ Ludovici haberent et dividerent sibi regnum Navarræ et Comitatum Campaniæ: et hæc dicuntur fuisse pacta primo inita et firmata, quamvis postea aliter fuerit ordinatum. Post hæc vero, die XIV mensis Novembris, Dominica die, memorata D. Clementia Regina peperit filium suum primogenitum Parisius, et Joannes vocatum est nomen ejus, in cujus nativitate multi sunt gavisi: sed gaudium cito transiit: nam VII die a nativitate ejus obiit, abiitque regnum accipere sempiternum, et regnum Francorum præfato D. Philippo remansit.

CLEMENS V.

cito ejus morte conversa in luctum.

17 *Hujus historiæ auctorem licet non nominet Collector noster MS. non dubitarim appellare Bernardum Guidonis, cujus fragmenta ab Oderico Raynaldo citata hic verbotenus reperiebantur, licet nondum viderim Chronicum ipsum, in quo ex Jordano supra laudato bonam partem descripsit, quantum ex similibus fragmentis cum nostro MS. collatis colligere potui. Obiit autem Bernardus anno* MCCCXXX, *itaque non potuit pertexere totam quam ex eo dabimus sequentis Pontificatus historiam, triennio ulterius producendam. Ad Clementem quod attinet, ejus patria ab Italis scriptoribus in nostroque MS. (perperam scripta* Mihandram *vel* Michandrau*) fuit* Vilhandraud, *haud multo plus a Vasatensi metropoli versus meridiem distans* B *quam duabus leucis. Via autem circiter media versus Occidentem declinanti* Uzesta *occurrit, ubi ait Ciacconius adhuc videri* sepulcrum *Clementis* marmoreum admirandique operis, octo columnis ex jaspide pulchre efformatum. *Hoc indicio admonitus rogavi Collegii nostri Burdegalensis Rectorem P. Antonium Blanchard, ut sepulcrum illud nobis delineandum curaret. Tentavit is commendatum sibi negotium exsequi, sed ex loco pictoribus destituto aliud non potuit obtinere, quam solius tumbæ lapideæ, nigro marmore incrustatæ, accuratam dimensionem, hic subtus expressam, cum superpositæ ex albo marmore statuæ descriptione verbali, absque ulla mentione columnarum alteriusve ornatus circum vel supra ducti: cujus tumbæ altitudo (præter statuam quinque et semis pedes longam, altam unum)*

Patria Clementis,

sepulcrum Uzestæ,

CLEMENTIS PP QUINTI.

pedum omnino trium cum dimidio est, longitudo pedum octo et semis. D

18 *Lapidis arcam operientis supremus et nonnihil acclinis limbus, inscribitur epitaphio, per circuitum tumbæ ducto, antiquis illius ætatis litteris, olim auro illitis, nunc eo exoleto obscuratis, et parte una qua fractum limbum ostendunt,.... non amplius legibilibus, unica in linea puncta post caput desuper jacentis statuæ initium sumente, verbis hujusmodi :* Hic jacet felicis recordationis Dominus Clemens Papa V, fundator ecclesiarum de Uzesta et de Vilhandraudo, qui obiit apud Rupem Mauram Nemausensis diœcesis, die XV Aprilis, Pontificatus sui anno IX; portatus vero ad istam ecclesiam B. Mariæ XXVII Augusti, tunc proxime sequenti, anno Domini MCCCXIV et sepultus die........ anno MCCCLIX.

Epitaphium,

19 *Nempe delatum Carpentoratensem in civitatem cadaver, dum ibidem diutius in ecclesia servatur, donec successor eligeretur eodem fortuito incendio semiustum est, quo Conclave dissolutum fuisse intelligimus ex Jacobo Card. S. Georgii in suis Annotatis ad lib. 3 de Electione Cœlestini V cap. 2 lit. q. Digressis autem Cardinalibus litigatum est inter Canonicos Uzatenses et Carpentoratenses de corporis possessione. Quod cum prioribus ex defuncti testamento esset adjudicatum, delatum quidem Uzestam est, ut dicitur in Epitaphio :* E *sed quod testamento mandaverat sibi fieri monumentum, non nisi post annos XLV (si numeri impressi non discrepant a sculptis) absolutum a Canonicis : quibus fortassis cum defuncti consanguineis et heredibus, opulentissimam ejus gazam partitis, longe difficilius certamen fuerit pro sumptibus extorquendis, quam pro corpore fuerat cum Canonicis Carpentoratensibus. Ipsum vero sepulcrum quomodo anno* MDLXXVII *a Calvinistis fuerit sacrilege violatum spoliatumque, et invento corpore, si ustulationem levem excipias, externa specie integro, sed mox in cineres resoluto, ossa sint concremata, apud Ciacconium videri potest cum curiosis circumstantiis pluribus.*

litigium de corpore.

20 *De stylo, quem* Clemens *hic tenuit in ordienes. Pontificatus annis, a die Ordinationis suæ et non aliter, securos nos facit facta per eum translatio Stephani Episcopi Portugallensis ad Episcopatum Ulisipponensem. Talis enim translatio, non ut facta, sed ut facienda, innotuit Capitulo Portuensi anno Christi* MCCCXIV, *ut patet ex data supplicationis inde ad Clementem directæ* III Kal. Julii Era MCCCLII; *ipsa vero translationis Bulla apud Waddingum in Regesto tom. 3 pag. 49, expedita notatur* VIII Idus Octobris anno Pontificatus VIII, *qui pridem finitus fuisset, si a die acceptati Pontificatus fuisset anni ejusdem in Bullis numerati. Quare tum in hoc tum in aliis forte pluribus corrigendus Waddingus, qui ad annum Christi* MCCCXIII *istam Bullam refert, ex ignorantia hujus principii.* F

Anni Pontificii initium.

CXCVIII JOANNES XXII

JOANNES, antea Jacobus Cardinalis Episcopus Portuensis, natione Aquitanus de Cadurco civitate, Lugduni electus anno MCCCXVI, VII Augusti; coronatus ibidem V* Septembris, in Dominica : sedit annos XVIII, menses III, dies XXVIII; defunctus Avenione anno MCCCXXXIV, IV Decembris, et ibidem sepultus in ecclesia S. Mariæ de Donis. Vacavit autem sedes dies XV.

Ab anno 1316 ad 1334. an. 18, m. 3, d. 28.

Quod hic Pontifex annos Pontificii numeraverit a die Coronationis suæ, nihil opus est verosimile facere ex ordine quem in Regestro ejus habent plures epistolæ, intra VII *Augusti et* V *Septembris datæ. Certius id constare potest ex ipsis ad quos earum aliquæ diriguntur, vel de quibus agunt personis. Talis est quæ ex Registri anni* I *parte 4, apud Waddingum habetur, ut ab hoc Pontifice data ante omnes quas accepit ex prioribus partibus ; cum econtra sit in dicta parte 4 num.* 3481, *atque adeo inter ultimas illius anni, data scilicet Ladislao Archiepiscopo Colocensi in Hungaria* XVIII Kal. Sept. anno I. *Hic enim non signari Augu-*

tum

Initium anni Pontificii a die Ordinationis.

A *stum ejus anni quo electus ipse* Joannes *est, sed sequentis anni* MCCCXVII, *patet ex mentione quæ in ea Bulla fit* Raymundi bonæ memoriæ, tit. S. Potentianæ Presbyteri, *cui dum viveret negotium istius Ecclesiæ idem Pontifex commisisse ait (unde convincuntur errasse, tam qui ante quam qui post Pontificatum* Joannis *obiisse Raymundum crediderunt) maxime quia per illam ipsi dirigitur Pallium, utique non nisi a jam coronato Pontifice. Sic Bulla ejusdem Pontificis* 102 *apud Waddingum, qua* XII Kal. Septembris anno Pontificatus VI, *ab Episcopatu Ulisipponensi transfertur ad Conchensem* Stephanus, *non potest nisi ad finem dicti anni pertinere : quia ex Roderico Acunia Archiepiscopo Ulisipponensi, scribente Annales suæ Ecclesiæ, constat, mutationem istam factam esse anno* MCCCXXII, *quando numerari debuisset* VII Joannis, *si fuisset a die Electionis inchoandus annus.*

Afficta illi enumeratio Sanctorum Benedictinorum etc,

3 *In Bullario Casinensi pag.* 41, ex impresso *nescio quo, insigne figmentum sub hujus Pontificis nomine reperitur, sic exordiens:* EGO JOANNES XXII extrahi feci de Sanctorum Catalogo omnes Sanctos et Prælatos monasteriaque de Ordine sanctissimi Benedicti, qui ab ipsius tempore usque ad nostra fuerunt tempora. Invenimus autem ex Sanctissimo illius Ordine summos Pontifices viginti quatuor, Cardinales ducentos, Archiepiscopos septem millia, B Episcopos quindecim millia, Abbates quindecim millia et septuaginta quatuor, quorum confirmatio spectat ad Papam : Sanctos canonizatos quinque millia quingentos et quinquaginta quinque, exceptis Martyribus ..... *Horum autem aliquos recensenti occurrunt ii, qui* in monasterio S. Vincentii apud Montem Cassinum a Scodra Rege Christi Martyres sunt effecti ; et Sancti Monachi mille et septingenti et sexdecim a Rege Josaphat mortui *(an fortassis* in India *?)* in monteque Thabor et Monasterio Litinensi, *ubi martyrio coronatus dicitur* S. Aygulphus Abbas, cum plurimis sociis suis, et quasi innumerabilibus monachis, a Saracenis Turcisque ac Josaphat Rege. *Nomen* Josaphat *Indorum Regis, ex Joannis Damasceni libro, seu forsan apologo, acceptum vix dubitem : Scodram Regem qui Campaniam depopulatus sit, necdum alibi legi ; nec ejus vestigium ullum apparet in Chronicis Cassinensibus, usque ad Anacleti Antipapæ obitum annumque* MCXXXVIII *maxima diligentia conscriptis editisque. Pergit autem qualiscumque Joannes et* Monasteria, *inquit,* Ordinis ejusdem inventa sunt, Abbatiarum triginta C millia, Præpositurarum quatuordecim millia, absque mulierum cœnobiis. Ut autem brevi cuncta sermone concludam, Romana Ecclesia per quingentos annos ab isto Sanctissimo recta est Ordine.

3 *Piget minutim expendere et refutare singula, quæ hoc tempore vel obiter retulisse et cavenda monuisse nimium foret, nisi identidem rudi plebi inculcarentur ab imperitis concionatoribus. Trithemius lib.* I *de viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap.* 4, *istis non contentus, numerum adhuc enormius auget, dum ita scribit:* Temporibus Joannis Papæ 22, ex Annalibus summorum Pontificum et Historiis veterum, reperti sunt de Ordine S. Benedicti, tam ex Monachis simplicibus quam ex Prælatis diversarum dignitatum, Sanctorum Catalogo inserti 15559. *Necdum tamen satis id aliis : nam Gabriel Bucelinus, in præfatione ad Menologium Benedictinum,* Canonizatorum Ordinis a nonnullis istarum rerum peritioribus quinquaginta quinque millia et septingentos numerari, *ait. Habeant illi sibi peritiam suam : mihi placet moderatissimi ac religiosissimi scriptoris Joannis Mabilloni sententia, in Præfatione ad tom.* 2 *Actorum suorum sic scribentis.* Quid attinet ementitos et fictitios Ordini Benedictino affingere honores, cum suo satis superque splendore illustretur ? Næ illi ignavam et otiosam familiæ suæ expendunt operam, qui ejus D decora immodicis efferunt elogiis : nec tantum perficere in ejus injuriam possent injusti contemptores aut vituperatores, quantum laudatores nimii et præcipites, qui dum laudibus sine delectu student, et vera falsis immiscent, etiam veritatem in discrimen adducunt ; contingitque illis, ut nec vera dicentibus credatur. *Utinam vero, quem isti comminiscuntur,* Sanctorum Catalogus Annalesque Pontificum *revera unquam scripti fuissent, et in Romanæ Ecclesiæ Archivis repositi ! quantam historiæ lucem attulissent illi ! quoties ab antiquis scriptoribus allegati fuissent ! quanto labori nobis atque aliis parcendum foret !*

alitis enormius postea aucta.

Vita unde sumpta.

4 *Bernardus Guidonis, anno* MCCCXXXI *vita functus, non potuit totam hujus Pontificatus historiam absolvere ; eam tamen ex MS. damus quatenus habere possumus; reliquam partem suppleturi ex Historia ecclesiastica Ptolomæi Lucensis, quæ similiter MS. servatur Romæ in Bibliotheca Vaticana ; unde jam alibi dedimus narrationem de* S. Cœlestino Papa V : *et unde etiam ipsius Bernardi verbis interseremus aliqua.* [ ] *dignoscenda.*

ACTA HUJUS PAPATUS.

Ex MSS. Bernardi Guidonis et Ptolomæi Lucensis, coævorum. E

Cardinales conclavi pia fraude inclusi,

Joannes XXII, de Caturco civitate oriundus, ex patre Arnaldo, fuit electus in summum Pontificem VII Idus Augusti, in Sabbato, anno Domini MCCCXVI Lugduni, in conventu Fratrum Prædicatorum, ubi Cardinales erant XXIII numero (postquam ad Carpentoratum civitatem, ob gravem turbationem commotam, a conclavi, quod prius intraverant, exeuntes discesserant, et dispersi in diversis civitatibus et villis steterant annis amplius quam duobus) tandem congregati fuerunt et inclusi, diligentia et ingenio Philippi tunc Comitis Pictaviensis, germani Regis Franciæ Ludovici, cui successit in regno Francorum : qui ad hoc antea anno fere dimidio laboraverat multis modis, cum non possent in unum locum alias congregari. Et quadragesimo die ab inclusione ipsorum, quæ facta fuit in Vigilia Apostolorum Petri et Pauli, ipsis tamen quod includi deberent nescientibus pariter et invitis ; tandem tractatu præhabito in præfatum D. Joannem omnes consenserunt. Erat autem Cardinalis Episcopus Portuensis, F et Jacobus vocabatur : sed Joannes inde vocatum est nomen ejus, fuitque coronatus Nonis Septembris, in Dominica prima ejusdem mensis, Lugduni in ecclesia majori. Lugduno vero circa finem mensis prædicti in Sabbato recedens, venit Avenionem II die Octobris in sabbato, ubi Curiam suam fecit prius publice proclamari. [Primo anno fecit unam ordinationem octo Cardinalium apud Avenionem XVI Kal. Januarii].

tandem hunc eligunt : qui coronatus.

Canonizat S. Ludovicum Tolos. Ep.

2 Ipse canonizavit et Catalogo sanctorum Confessorum annotavit Ludovicum Episcopum Tolosanum, filium quondam Caroli II Siciliæ Regis, VII Idus Aprilis, anno Domini MCCCXVII [quia ejus fuit magister, ex continua conversatione cum eo de ipsius sanctitate certior ; puta quod ejus gesta et acta vir subtilis et indagans, et oculis vidit et experientiæ manu contrectavit]. Item deposuit a Pontificali ordine et dignitate Episcopum Caturcensem, Hugonem Geraldi, ablatis ab eodem omnibus Pontificalibus insigniis, videlicet annulo, mitra, et cappa, cum Romana camisia et bireto ; sicque relictus primo in simplici habitu Clericali, fuit adjudicatus perpetuo carceri IIII die Maji apud Avenionem : postmodum

deponit Episcopum Caturcen.

JOANNES XXII.

JOANNES XXII.

A modum vero extitit, in forma a Jure tradicta, actualiter degradatus per Cardinalen Episcopum Tusculanum : sicque degradatus fuit traditus Curiæ seculari, per cujus judicium fuit tractatus publice, et in aliqua parte excoriatus, et demum combustus in mense Julii, quia, sicut dictum fuit, in mortem summi Pontificis fuit machinatus. [Eodem anno ad titulum S. Eustachii promovit D. Arnoldum de Via, suum ex sorore nepotem.]

Tolosanam Ecclesiam Archiepiscopalem facit,

3 Eodem anno, tam in Julio quam Augusto, Cathedralem S. Stephani ecclesiam Tolosanam erexit in Archiepiscopalem Sedem, [constituens] D. Joannem de Convenis, quem transtulit de Magalonensi Sede, in novam Metropolim Tolosanam : Episcopus vero Tolosanus sine Episcopatu remansit, cui postmodum de Regensi Episcopatu idem Domnus Papa providit, quem noluit acceptare. Diœcesim vero Tolosanam, quæ in redditibus Episcopalibus plurimum abundabat, in sex Episcopatus divisit, quorum Episcopi sunt Suffraganei Tolosani sex : villasque in novas civitates erexit ; videlicet villam de Rivis, villam et Abbatiam de Lomberiis, villam de S. Papulo, villam de Vabro, villam de Mirapice, Episcopos ac Episcopales Sedes constituens in singulis earumdem : fueruntque consequenter, jussu et ordinatione summi Pontificis, diœceses certis

ejusque diœceses dividit,

B terminis limitatæ. Item in Archiepiscopatu Narbonensi duos Episcopatus fieri ordinavit in eodem, sed paulo post Sedem inde transtulit ad Abbatiam de Electo ; et secundum Episcopatum instituit infra annum, et sic Sedem ejus posuit in Abbatia S. Pontii : fueruntque limitatæ consequenter diœceses.

item plures novos Episcopatus instituit,

4 Item Episcopatum Albiensem divisit in duos, Episcopalem Sedem instituens in Abbatia Monachorum apud Castras, villam Castrensem in novam erigens civitatem. Item Episcopatum Agennensem divisit in duos ; villamque Condomensem in novam erigens civitatem, Episcopalem Sedem posuit in Abbatia S. Petri de Condomo, fuitque consequenter diœcesis limitata. Item in Episcopatu Lemovicensi alium ordinavit fieri Episcopum, Sedemque Episcopalem posuit in Abbatia Tutellensi, novam ibidem erigens civitatem. In Episcopatu Petragoricensi in villa de Sarlato, modo consimili, novam ibi erigens civitatem, in Abbatia instituit novam Sedem. Item in Episcopatu Claremontensi, in Villa S. Flori novam erigens civitatem, similiter instituit novam

C Sedem. Item in Ruthenensi Episcopatu alium ordinavit, Sedemque ejus posuit in Abbatia et villa de Vabro, eamdem erigens in novam civitatem. Item in Episcopatu Pictavensi duos Episcopatus alios instituit, Sedem propriam et diœcesim cuilibet designando : in Abbatia siquidem de Malesio Sedem esse constituit, et Malleacensis diœcesis appellatur : in villa vero de Lucione in Abbatia Sedem posuit, et inde Lucionensis diœcesis dicitur. Item in nonnullis villis de Tolosano, Carcacessio, Albigesio, et alibi, fecit et instituit ecclesias Canonicorum secularium cum Dignitatibus et Præbendis, congruis redditibus singulis ecclesiis assignatis.

et Canonizatus.

multa utiliter declarat et ordinat.

5 Item in Pontificatus sui anno II, sub anno Domini MCCCXVII edidit declarationem rationabilem, cujus tenor incipit, Sedes Apostolica, ad dubitationis scrupulum amovendum, quid sit censendum et tenendum quoad beneficia vacatura, per litteras Apostolicas, impetrata, in memoratis diœcesibus prius integris ac postmodum subdivisis ; ac etiam quoad litteras Apostolicas justitiam continentes in eisdem diœcesibus impetratas. Item edidit salubre statutum, cujus tenor incipit, Suscepti regiminis, circa perceptionem fructuum primi vel etiam alterius cujuscumque sequentis anni Beneficiorum vacantium, rationabili moderamine dividendam inter illos quibus dudum de consuetudine, privilegio, vel statuto applicabantur in totum, et illos qui Beneficia ipsa D
obtinent, ad quos alias de jure fructus ipsi spectare deberent ; ut tam hi quam illi in fructuum perceptione participent, et ecclesiæ debitis servitiis non fraudentur. Item edidit sacram Constitutionem, cujus tenor incipit, Execrabilis quorumdam, contra execrabilem consuetudinem habendi ab uno in diversis ecclesiis et partibus plures Dignitates, Personatus, Officia seu Primatus aut diversa Beneficia ecclesiastica curam habentia animarum, per quam talium ambitio et cupido insatiabilis debito moderamine regulatur, et effrænata multitudo Statuto salubri refrænatur.

Clementinas evulgat.

6 Item anno eodem Domini MCCCXVII mense Novembri, fecit publicari, et sub Bulla sua ad generalia Studia destinari Constitutiones, quas D. Clemens prædecessor suus fecerat, tam in Viennensi Concilio quam ante et post, quæ nondum fuerant ad generalia Studia destinatæ, sed usque tunc fuerant in suspenso. Anno eodem, post gravem dissensionem quæ fuerat in Ordine Grandimontensi, dictum Ordinem reformavit, et plura utilia ad conservationem et bonum regimen dicti Ordinis instituit et ordinavit ; ipsamque domum Grandimontensem, quæ totius Ordinis noscitur esse caput, et quæ sub Priore et Prioratus nomine [sine] Abbatis electione ab initio E
regebatur, Abbatis dignitate et Abbatiæ nomine voluit insigniri ; et quod Abbatis electio ad Conventum pertineat.

Grandimontenses componit ;

ordinat Episcopatus in Aragonia.

7 Anno Domini MCCCXVII in mense Augusti, idem Joannes Papa Archiepiscopatum Tarraconensem, unicum in regno Aragoniæ, divisit, et constituit in eo duas esse Episcopales Sedes ; Cæsaraugustam in Archiepiscopalem Sedem erigens, pro secundo vero sibi Suffraganeis Episcopis designatis ex illis undecim, quos prius Tarraconensis Metropolis obtinebat, sex tantum Suffraganeis illi reservatis.

Instituit Milites J. C.

8 Anno Domini MCCCXIX pridie Idus Martii, idem Domnus Papa instituit novum Ordinem Militum, qui dicerentur de Militia Jesu Christi, in regnis Portugalliæ et Algarbii, ad resistendum in illis partibus Sarracenis, pro defensione fidei et Christianorum, prout faciunt in partibus Rhodi Milites de Hospitali S. Joannis Hierosolymitani : principalis vero eorum Sedes est apud Sendanum, in Castromarino Silvensis diœcesis, quod Castrum-marinum datum eis fuit per Regem Portugalliæ ad continuam F
residentiam : eisque Domnus Papa concessit et donavit etiam bona quæ Templarii possidebant in jam dictis regnis Portugalliæ et Algarbii, Rege Portugalliæ consentiente. Voluitque quod iste Ordo et Milites illius possent visitari, corrigi, et puniri per Abbatem monasterii de Alcobatia, Cisterciensis Ordinis diœcesis Ulixbonensis. Juramentum vero præstiterunt Regi Portugalliæ ac prædicto Abbati, ac in futurum præstare debent, prout ista et alia plura latius continentur in litteris Apostolicis super hoc confectis. Item eodem anno veterem Abbatiam Montis-cassini S. Benedicti Abbatis in Episcopalem Sedem erexit, eidem de primo Episcopo suo tempore provisurus.

Canonizat S. Thomam Herford.

9 Anno Domini MCCCXX Kalendis Maji, apud Avenionem canonizavit et sanctorum Confessorum Catalogo annotavit S. Thomam Herfordensem Episcopum, a transitu ejus anno XXXVIII ; qui fuit vir nobilis genere, nobiliorque vita et moribus, præditus scientia et doctrina, Doctor in Decretis et Magister in Theologia [miraculis claruit, ita ut etiam mortuos suscitaverit]. Item eodem anno in mense Majo, fuit pax et concordia reformata Parisiis, inter Regem Franciæ Philippum ex una parte, et Robertum seniorem Comitem et Civitates Flandriæ ex alte-

Pax firmata inter R. Franciæ et Comit. Flandriæ.

A altera. Comes Flandriæ homagium Regi personaliter [præstitit], et Civitates per procuratores idoneos, interveniente, pro majori fœdere, matrimonio filiæ Regis nomine Margaretæ, vix octennis, cum Ludovico primogenito Ludovici Comitis Nivernensis, filii primogeniti prælati Comitis Flandriæ senioris, in pactis inter cetera hoc adjecto, quod præfatus Ludovicus, primitus genitus Comitis Nivernensis, debeat succedere in Comitatum Flandriæ: nuptiæque celebratæ fuerunt Parisiis in sequenti mense Julii: guerra vero, non sine magna sanguinis effusione, ac damnis et jacturis corporum et provinciarum permaximis, per annos plusquam viginti excanduerat. Ad executionem hujusmodi pacis non modicum laboravit D. Anselmus, Presbyter Cardinalis: qui ad illas partes hac de causa per præfatum Dominum Papam missus fuerat.

Pastorellorum origo,

10 Eodem Domini MCCCXX nova quædam pestis exorta est in regno Franciæ (et similis reperitur in Chronicis jam elapsis annis LXX contigisse) quæ ideo futuris temporibus scribitur memoranda, ut ex eventu præteritorum malorum pericula similia a posteris evitentur. Subito surrexit quædam congregatio hominum simplicium promiscui sexus, qui se Pastorellos vocare cœperunt, confitentes se zelum

B habere et animum transfretandi ad recipiendam Terram sanctam; nullum habentes super se Ducem aut principem, nec aliquem navigii apparatum. Crescebantque numero, et multiplicabantur quotidie paulatim; addebanturque ad illos inopes et alias vagi, viri et mulieres, velamen quærentes militiæ libertatem: euntesque ibant de loco in locum, petentes sibi præstari subsidium, sub specie pietatis, arte et genere mendicandi. Et dabantur eis victualia abundanter, insonuitque rumor eorum in toto regno Franciæ, et alibi extra Regnum: quibus favor populi non modicum præbuit incentivum, non dijudicans neque prævidens pericula, quæ in futurum contingere poterant; dicentibus simplicibus rem a Deo fieri, ut per eos excitaretur et promoveretur fieri generale Passagium transmarinum.

institutum,

furor contra Judæos,

11 Videntes autem Pastorelli turbam suam crescere quotidie et augeri.... fueruntque inter eos nonnulli in malitia et astutia acriores: et ut eorum favor amplius cresceret in populo, et zelus aliqualiter appareret; communem fecerunt vocem, ut omnes Judæi, ubicumque reperirentur, qui nollent baptizari interficerentur ab eis, nullo alio judicio præeunte, quod et opere compleverunt. Perquirentes autem Judæos in civitatibus, villis et Cas-

C tellis nolentes baptizari absque omni judicio trucidabant, bona eorum surripientes et suis usibus applicantes. Factaque est strages Judæorum magna ab eis in regno Franciæ, et specialiter in provincia Burdegalensi et partibus Vasconiæ, in provincia Tolosana et in diœcesi Caturcensi et Albiensi; crevit enim in pejus eorum numerus et dementia, quod etiam Communitatibus villarum et castrorum, et præsidentibus in eisdem, etiam Principibus et Prælatis divitibusque, terrorem incusserunt. Castrum quoque Verdum-Regis in diœcesi Tolosana, in quo Judæi confugerant, ut eos inde extraherent, obsidebant; et in ipsa civitate Tolosana suam væsaniam favente vulgo exercentes, Judæos una die subito trucidarunt, Regalis Curiæ et Consulum potentia non obstante. In ipsa quoque civitate Parisiensi signa suæ dementiæ erigentes, Præposito Pariensi et servientibus Regalis Curiæ publice restiterunt, nec ab inceptis audacibus destiterunt.

ac denique in solentia ubique formidata,

12 Sicque proficientes in pejus, videntes nomen suum esse majoribus ad terrorem, et favorem sibi a pluribus etiam personis gravibus exhiberi; amplius in malitia gloriantes, et mala malis accumulantes, profugi et latrunculi additi sunt ad eos; et D facta est turba, turbans pariter et turbata, ita ut auderent invadere et prædari. Cœperunt autem vix tandem Præsidentes et Rectores Communitatum et locorum eis vias præcludere, et obsistere, et fortalitia contra eos claudere et munire. Sed nisi prudentia et potentia majorum obstitissent, procedebant versus Romanam Curiam apud Avenionem, ubi eorum fama per infamiam apud Dominum Papam, et Cardinales advenerat, et a Prælatis et majoribus eorum insania timebatur plurimum; quia ubicumque venirent habebant fautores plurimos, qui rem a Deo fieri credebant aut se credere simulabant. Fuitque decretum postmodum per nonnullos ex eis, quod in Clerum et Religiosos, habentes divitias, insurgere et eorum bona surripere disponebant: sed præclusa est via eorum malitiæ ipso tempore autumnali, nec potuerunt ultra Carcassonam progredi, ubi capti fuerunt plurimi et suspendio elevati. Et deinde in territorio Tolosano plures capti sunt et suspensi, et alii aufugerunt et dispersi sunt, non compuncti: qui quasi in momento quasi cucurbita exorti sunt, sed ad solis radios arente radice aruerunt, et tamquam fumus evanuerunt.

JOANNES XXII.

et tandem repressa.

E

Leprosorum conspiratio detecta,

13 Anno Domini MCCCXXI, agente Auctore et amatore salutis humanæ, fuit detecta ac deprehensa concepta nequitia leprosorum, qua contra sanos conspiraverant; videlicet omnes aquas, tam fluviorum quam fontium et puteorum, disposuerant pulveribus infectis et venenosis inficere, ut omnes sani aut leprosi efficerentur aut morerentur, et sic efficerentur domini totius Franciæ: sicque inter eos dividebant locorum dominationes, et sibi imposuerunt nomina Potentum, Comitum et Baronum, prout unicuique distributum erat inter eos dominium, si id quod conceperant eveniret. Fuerunt capti complures, qui confessi malitiam suam, præceptores et majores hujusmodi sceleris publice sunt combusti: alii vero in civitatibus, villis et castris, quotquot reperti sunt complices et culpabiles nequissimæ factionis, tam homines quam mulieres, in domibus suis conclusi cum omnibus rebus suis, fuerunt ignibus appositis a populo in pluribus locis absque alio judicio concremati. Tandem maturiori consideratione præhabita, reliqui omnes, qui superstites remanserunt et non fuerunt inventi culpabiles, reclusi sunt in locis ex quibus numquam egrederentur, sed ibi degerent et tabescerent perpetuo, ne possent nocere ac multiplicari, viris a mulieribus penitus separatis.

et punita.

F

Minoritæ compositi

14 Anno Domini MCCCXXII, apud Avenionem, D. Joannes Papa prædictus sententiam excommunicationis, dudum latam per D. Nicolaum III contra quoscumque glossantes vel exponentes Constitutionem aliquam per ipsum editam super regula Fratrum Minorum, quæ Constitutio incipit, Exiit qui seminat; ac contra determinantes in scholis seu prædicantes contra contenta in Constitutione prædicta, [confirmavit].

Canonizatio S. Thomæ de Aquino.

15 Anno Domini MCCCXXIII, apud Avenionem Papa Joannes canonizavit, et Catalogo Sanctorum annotavit, S. Thomam de Aquino Ordinis Prædicatorum, a felici ejus transitu de hoc mundo anno quinquagesimo decurrente. Hic siquidem fuit Doctor Ecclesiæ eximius, et multa notabilia et utilia scripsit in fide Catholica: nobilibusque ortus natalibus, videlicet de prosapia Comitum de Aquino, vita, moribus et scientia præclarus, miraculis plurimis coruscavit, prout in Legenda vitæ suæ sanctæ latius continetur et scribitur.

16 Item eodem anno pridie Idus Novembris, concertationi quorumdam, asserentium quod Christus

et

JOANNES XXII Quæstio de paupertate Christi et Apostolorum.

A et ejus Apostoli nihil habuerunt in speciali vel etiam in communi, finem imponens, ad perpetuam rei memoriam perpetuo declaravit edicto, quod in posterum pertinaciter affirmare, Christum et ejus Apostolos nihil habuisse in speciali nec in communi, hæreticum sit censendum ; assertationemque hujusmodi pertinacem, deinceps, esse erroneam et hæreticam definivit ; cum Scriptura sacra contradicat, quæ in plerisque locis ipsos nonnulla habuisse testatur. Item pertinaciter affirmare, quod Christo ejusque Apostolis, in his quæ ipsos habuisse Scriptura testatur, nequaquam jus utendi competierat, nec illa vendendi nec donandi jus habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi deinceps fuerit erroneum et hæreticum declaravit : cum Scriptura sacra testetur ipsos præmissa fecisse, [et fecisse] facere potuisse supponat ; [et contra vero talis assertio, usum eorum in præmissis suis evidenter concludat fuisse non justum, quod utique de Salvatore nostro sentire nefas est , et Scripturæ sacræ contrarium, et doctrinæ catholicæ inimicum : prædictamque definitionem seu Bullam ad omnia Studia generalia destinavit.

libri duo pestilentes damnati,

17 Anno Domini MCCCXXV, idem Dominus Papa reprobavit et finaliter condemnavit in publico Consistorio quamdam pestiferam Postillam, quam Fr. Petrus Joannis, olim Ordinis Fratrum Minorum, de B Serviliaco diœcesis Biterriensis , fecerat super librum Apocalypsis Joannis, tamquam continentem hæreticum et pestiferum dogma, contra unitatem Ecclesiæ Catholicæ et potestatem summi Pontificis Romani et Sedis Apostolicæ. Continebat enim plures articulos erroneos et hæreticos [Postilla ista] : ex qua sumebat originem et fomentum secta quædam pestifera illorum, qui Beguini sunt vulgariter appellati, qui se Fratres pauperes de tertio Ordine S. Francisci communiter nominabant : ex quibus fuerant plurimi per judicium Prælatorum et Inquisitorum hæreticæ pravitatis tamquam hæretici condemnati, et relicti Curiæ secularis judicio, et combusti in diversis locis. Hic Papa Joannes plures Constitutiones edidit, utiles et salubres

Petrus de Corbario a Ludovico Antipapa factus

18 Hicque contra Ludovicum Ducem Bavariæ, qui se pro Imperatore gerebat, multos fecit processus per temporum debita intervalla, quibus duxit comperendinare. Sed [Ludovicus] pravo usus consilio, contra summum Pontificem Vicarium D. N. Jesu Christi, et contra Ecclesiæ unitatem et Sedem C Apostolicam, multipliciter et barbare se erexit : et quemdam pseudo antipapam Romæ fieri fecit, dictum Fr. Petrum Corbario Ordinis Fratrum Minorum, anno Domini MCCCXXVIII, qui scindere nisus est et adhuc hodie nititur Ecclesiæ unitatem et tunicam inconsutilem D. N. Jesu Christi, utpote membrum Antichristi. Et quoniam adhuc debacchatur in pejus, et necdum venit finis malorum ipsorum, in præsenti latius scribere distulimus longiorem narrationis seriem, suo post tempore scribendam. *Ita Bernardus Guidonis, anno* MCCCXXXI, XIII *Decembris vita functus, ut habent Sammarthani in Episcopis Lodovensibus, inter quos locum tenere cœperat jam inde ab anno* MCCCXXIV. *Oportet tamen ut ille desierit scribere duobus circiter annis ante mortem, quandoquidem desinente eo adhuc Ecclesiam turbabat Pseudo papa- quem constat anno* MCCCXXX *hæresim et schisma ejurasse. Reliqua Pontificatus Acta dare potest Historia Ecclesiastica Ptolomæi Lucensis, ex MS. allegata ab Oderico Raynaldo : licet enim illius breviores Annales qui habentur ex editione Lugdunensi, ultra annum* MCCCII *non pertingant, longius tamen producta historia est, scilicet usque ad annum* MCCCXXXVIII; *unde finem* Joannis *hujus accipe.*

Hic finit Bern. Guidonis,

cetera ex Ptolomæi Lucen historia MS.

19 Anno autem Domini MCCCXXXIII septimo Kalendas Augusti, in publico Consistorio, quod habuit D Joannes Papa apud Avenionem in palatio suo, ad petitionem Philippi Regis Francorum, Passagium generale prædicavit, constituendo eum ducem illius exercitus : et decimas Regni sui sibi per sex annos concessit, in subsidium Terræ-Sanctæ et Passagii prædicti. Ecclesiæ autem Romanæ per sex annos decimas universalis Ecclesiæ reservavit similiter pro Passagio, quod incipiendum disposuit a Kalendis Augusti per tres annos proxime subsequentes. In prædicto etiam Consistorio Petrus Archiepiscopus Rotomagensis, et Joannes Episcopus Morinensis et Decanus Parisiensis, et Henricus Miles dictus de Algoria, habentes procuratorium sufficiens, in animam prædicti Regis juraverunt, quod iret in propria persona vel filius suus Rex Joannes, si causa legitima patrem impediret quod Passagium prædictum perficere non posset ; et quod decimas prædictas, sibi per sex annos concessas, in alios usus non converteret, quam in subsidium Terræ-sanctæ, quam personaliter visitare juravit per Procuratores prædictos, ut supra est prælibatum. Eodem etiam anno cœpit movere quæstionem de Visione, in qua sibi Rex Francorum et Studium Parisiense restiterunt, una cum magistris Theologiæ. Verum Papa tunc motus, in Consistorio fuit [protestatus], quod in prædicta quæstione nihil definiendo, sed recitando dixerat : et quod E paratus esset revocare, si quæ erronea dixisset. Et plures Auctores pro et contra collegerat, quos fecit tunc legi in Consistorio quinque diebus, in anno Domini MCCCXXXIV a festo Innocentum usque ad Epiphaniam Domini et conclusit ut supra.

Joannes Passagium prædicat eoque destinat decimas;

movet quæstionem de Visione beatifica,

20 Eodem anno MCCCXXXIV circa Quadragesimam, incepit tractare cum septem Cardinalibus, ex procuratione Regis Bohemiæ, quod Ludovicus, qui se Imperatorem intitulabat, deberet cedere; et quidam Henricus Dux Bavariæ consanguineus prædicti Ludovici, deberet eligi in Regem et promoveri ad Imperium : quod tamen fuit contra Regem Robertum, qui ex hoc cœpit Papæ indignari : cui Rex Hungariæ favit cum Gibellinis tyrannis, qui jura Imperii usurpabant ; et cum Guelfis, maxime Florentinis, qui super hoc impediendo suos ambasciatores, una cum ambasciatoribus Regis Roberti et Regis Hungariæ, ad Papam Joannem direxerunt, ne ipse creationi novi Imperatoris consentiret. Rex autem Francorum, una cum Joanne Rege Bohemiæ, laborabat ut eligeretur Henricus Dux Bavariæ, in Imperatorem F promovendus.

tractat de novo Imperatore eligendo.

21 Item eodem anno Domini MCCCXXXIV in Vigilia Paschæ, dum Papa Joannes Officium celebrasset, et Communione facta vellet unum Cardinalem Diaconum, qui sibi ministraverat, communicare, Dominum scilicet Jacobum Gaytani ; cum porrigeret sibi partem Hostiæ, et crederet se ori ejus imposuisse ; ille respondit se nihil percepisse, et ideo per horam quæsita est pars illa hinc inde in sede Papæ ubi steterat : et tandem fuit inventa in plica casulæ Papalis, et data prædicto Cardinali. Officio autem finito, Papa dixit, se visibiliter vidisse quod Corpus Domini de manibus suis descendendo disparuit, et casulam videre non poterat ubi se reseravit : et Papa hoc pro miraculo habuit : et factum est hoc XVIII anno Pontificatus sui.

commmunicaturus Diaconum suum, amittit Hostiam .

22 Illo etiam anno, in Septimana sancta expulsus fuit Dominus Ostiensis Episcopus Cardinalis de Bononia, et amissis quasi omnibus reversus fuit in festo Pentecostes. Reversus fuit etiam D. Joannes Gaytani Diaconus Cardinalis, post mortem Joannis Papæ et ante electionem Papæ Benedicti XII, qui fuit Legatus in Tusciam : et similiter ibi nihil profecit : sed ambo infinitum thesaurum expenderunt, et

mittit frustra Legatos in Italiam,

A et vacui recesserunt. Item prædictus Pontifex Dominus Joannes instituit, quod festum Trinitatis solemniter celebrari deberet singulis annis, Dominica post festum Pentecostes, licet Romana Ecclesia hoc festum antea singulari Officio non consuevit celebrare, ut extat de Feriis. Instituit etiam ut post Orationem Dominicam, in Canone Missæ, in sua capella flexis genibus Sacerdos dicat Psalmum, Lætatus sum, cum aliquibus etiam ceteris Collectis, contra hostes Ecclesiæ. Et hoc etiam non fuit de antiqua consuetudine, quæ prohibet Dominicis diebus fieri publice genuflexionem, ut in Decretis patet.

instituit festum Trinitatis,

et preces contra hostes Ecclesiæ.

23 Anno autem Domini prædicto MCCCXXXIV, cum Papa Joannes duabus arduis causis valde diligenter intenderet, scilicet creationi Imperatoris novi, in quo facto Rex Philippus Francorum, et Joannes Rex Bohemiæ filius Henrici Imperatoris sibi multum favebant; et determinationi quæstionis Visionis, an scilicet Sancti in patria haberent visionem essentiæ divinæ; et dum prædictis et aliis causis sollicitus intenderet, et IV Nonas Decembris Consistorium mandasset, ut aliquas provisiones quibusdam faceret, in nocte præcedente Nonis prædictis, post primum galli cantum, invasit eum

Ejusdem arduis negotiis intenti,

morbus et obitus,

B morbus. Et omisso sic Consistorio, illa die IV Nonas Decembris nihil fecit: sed III Nonas die sequenti post Vesperas, fecit vocari omnes Cardinales qui erant in Avenione. Hoc dico propter Joannem Gajetani, qui non erat præsens tunc in civitate; et propter D. Napoleonem Romanum Diaconum Cardinalem, qui erat in Cardinalibus antiquior omnibus Cardinalibus; qui licet in civitate esset et vocatus per Papam, ipse tamen noluit venire, nec interesse exequiis nec testamento Papæ. Et præsumitur quod id ex eo fecerit, quia Papa in sua electione, quæ apud Lugdunum celebrata fuit, juravit se numquam ascensurum equum vel mulum, nisi iret Romam: quod et servavit: quia navigio ivit usque Avenionem, et pedes ascendit palatium, de quo postea, nisi intrando Ecclesiam Majorem quæ contigua palatio est, non exivit; et sic suum sacramentum servavit, quia post sacramentum præstitum, sicut fecit numquam equitavit: unde prædictus Cardinalis sibi non favit. Sed Papa nihilominus coram aliis Cardinalibus disposuit rite et legitime testamentum suum, recommendans sanctam Ecclesiam et Nepotes suos Cardinalibus. Et sic II Nonas Decembris, post auditam Missam in aurora diei, et Commu-

post conditum coram Cardinalibus testamentum

C nione percepta, orando migravit ad Dominum de hoc seculo, hora III et Dominica die, quæ erat tunc II Nonas Decembris. Sepultus est autem in ecclesia Cathedrali Avenione Nonis Decembris. Sedit autem annis XVIII, mensibus IV, minus duobus diebus: et vacavit Sedes XVII diebus (*ubi ipse dies mortis et dies electionis secutæ vacationi adnumerantur*) sed XIII Kal. Januarii elegerunt Cardinales, ut infra sequetur.

24 *Hujus tam diuturni Pontificatus ut negotia plurima, sic numerosæ fuerunt Epistolæ et Bullæ a* Joanne, *vel per seipsum dictatæ, vel ab aliis sub ejus nomine compositæ, stylo qui eruditissimum Pontificem decebat gravi, concinno, et magis fere quam ea tempora ferebant Latino. Harum vel paucas qui legerit attentius, nequaquam hæsitabit in repudiandis quibusdam barbaræ omnino stribliginis scriptis, quæ magno cum strepitu jactantur defensanturque a certis hominibus, promovendæ pietatis zelo motis fortasse, nonnihil tamen etiam spectantibus, ut quasdam apud se præjudicatas opiniones sublimioris cujusdam auctoritatis testimonio fulciant, quibus cum satis ab aliis scriptoribus responsum sit, non est quod actum agere hic velim: nam iidem pari argumentorum soliditate discusserunt prætensas confirmationes quorumdam Pontificum, quoad Indulgentias illis scriptis contentas, quibus confirmatio-*

epistolarum ejus elegantia.

nibus hoc solum effectum dici potest, ut tales Indulgentiæ tam vere nunc habeantur, ac si a Joanne *datæ fuissent, non autem ut eas hic reipsa dederit. Singularis vero illa erga Deiparam Virginem devotio, cui promovendæ talia scripta subservire volunt, creditur adeo multis miraculis divinitus confirmata, tantaque fidelium approbatione est recepta, ut prædictis tam incertæ, aut potius nullius fidei, omnino non indigeat.* D

JOANNES XXII

25 *De ecclesia Cathedrali Avenionensi vulgo* S. Mariæ des Doms *dicta (quod Latine rectius fortassis* e Dumis *vel* Dominorum *quam* de Donis *redderetur) in qua sepultus* Joannes *fuit multis agit in Historia Chronologica Præsulum Avenionensium Franciscus Nouguier, deque ejus origine, ex Bulla prolata Sixti IV anno* MCCCCLXXV, *refert hæc verba.* Cum itaque sicut accepimus, Ecclesia Avenionensis Ordinis S. Augustini (*siquidem Canonicorum Regularium tunc erat, quos anno post paulo idem Sixtus a votis religiosis absolutos secularizari permisit*) quæ inter ceteras Cathedrales Ecclesias illarum partium claret, a B. Martha, Jesu Christi Hospita, ad laudem ejus et gloriosæ Virginis [primum extructa] manu Dei (ut fama est et antiquorum habet relatio, et aliquorum Romanorum Pontificum litteræ attestantur consecrata extitit. *Non existimo quemquam esse, qui hujusmodi fictis, sicut ex hac a Sixto asseruntur, et assertis deinde a decessoribus ejus aliis, putet indubitatam fidem adhibendam; quique velut ab ista Avenionensium traditione, undequaque incertissima (quod probare alterius loci ac temporis est) consequentiam duci ad similes alias, simili occasione aut modo, ab eodem* Sixto IV *aliisve Romanis Pontificibus, attestatas. Nam ex talibus aliud ad quæstionem facti sequitur nihil, quam Sixti ætate (dum nimis quam enormiter neglectæ jacebant bonæ litteræ et sacrarum historiarum studium ejusmodi narratiunculas nemine illas discutiente, fidem habuisse majorem, quam hodie impetrarent a viris eruditis; aut saltem auditas patientius, et indulgentius fuisse etiam a Pontificibus Romanis receptas, quam nunc audirentur reciperenturque, si proponerentur contradictorio judicio ventilendæ.*

Avenionensis Ecclesia initia,

ex traditione vulgari ad S. Martham relata.

E

26 *In ista porro, a quocumque primum erecta et consecrata Ecclesia, recentiori certe opere a seculis non ita multis instaurata, jacet* Joannes, in pulchro illo et superbo monumento, *ut ait prædictus Nouguier,*

quod

JOANNES XXII ibi Joannis 22 monumentum pulcrum,

quod cernitur intra capellam, hodie dictam S. Josephi prope sacristiam. *Est illud altum palmos triginta quinque cum dimidio, latum tredecim, profundum sex : et jacentis quidem Pontificis statua ex candido marmore elaborata, reliquus ornatus partim saxei partim plastici est operis, juxta formam hic expressam. Juxta appensum legitur compendium Actorum, recentiori opere, æque ac aliud Benedicti XII de quo infra, compositum, tenoris hujusmodi* : Hoc in Mausolæo inhumatum fuit corpus felicis memoriæ Joannis XXII Pontificis Maximi, qui ante Pontificatum vocabatur Jacobus de Ossa Caturcensis, ex Episcopatu Forojuliensi, in Avenionensi, a Clemente quinto Cardinalis vocatus anno 1312, ac demum Papa ad 7 * Kal. Aug. anno 1316. Avenionem e Lugduno, ubi coronationis insignia suscepit, Sedem Romanam transtulit, et in eadem urbe per decem et octo annos et aliquot menses commoratus est. Vir fuit firma corporis valetudine, parvus corpore, sed ingenio magnus et acer, doctrina et prudentia insignis, magnarum rerum appetens, et juris Ecclesiastici defensor acerrimus. Ludovicum Bavarum Imperatorem, jura ecclesiastica invadentem, excommunicavit, eumque contumacem absolvere noluit. Petrum de Corbaria Pseudopontificem, ab eodem Imperatore et suis electum, Romæ coronatum, et Nicolaum V appellatum, Avenionem adduci caute curavit, et pœnitentem ad misericordiam excepit. S. Thomam Aquinatem Theologorum Coryphæum, et alterum Thomam Episcopum Erfordiensem, item S. Ludovicum Ordinis Minorum, miraculis in vita et morte claros, in Sanctorum numerum aggregavit; aliaque multa et præclara, summo Pontifice, viroque magnanimo, et infracto corde digna, in sui Pontificatus decursu peregit ; ac tandem Dominica die, quarta Decembris, B. Virgini et Martyri Barbaræ sacra, post auditum Sacrum, et sacram Eucharistiam susceptam, orans et psallens, nonagenario major, obdormivit in Domino : qua die in multis ecclesiis et monasteriis, ab ipso fundatis, videlicet in ecclesia S. Agricoli, juxta cujus antiquum sepulcrum hic sepeliri voluit : Item in ecclesia B. Mariæ Villænovæ, et in Cathedrali Caturcensi S. Remigii, Carthusia Bonipassus, et aliis locis, anniversaria commemoratio solenniter quotannis tali die celebratur.

et elogium ei iter appensum.

** corrige Idus*

NICOLAUS ANTIPAPA

Ab anno 1328, ad 1330, an. 2, m. 4.

PETRUS de Corbario, agente Ludovico Bavaro prætenso Imperatore, a paucis ex inferiori Clero Romæ electus, assumpto nomine NICOLAI V, anno MCCCXXVIII, initio Maji, post annos II, menses IV, ante pedes Joannis Papæ anno MCCCXXX, XXV Augusti, Avenione, sicut antea Pisis fecerat, ejuravit schisma, culpam fassus : receptusque in gratiam, supervixit in honesta custodia annos III, mensem I : defunctus Avenione anno MCCCXXXIII, mense Septembri exeunte, et sepultus apud Franciscanos.

Prior vita laudata a B. Odorico,

Beatus Odoricus de Portu Naonis, cujus Acta dedimus XIV Januarii, ipso quo Petrus de sua reconciliatione agebat anno, ab longinqua XVI annorum peregrinatione regressus in Italiam, et sequenti anno mortuus ; inter alia scripta dicitur breve Chronicon reliquisse, ad hæc usque tempora, quod MS. adhuc extet. Ex hoc Chronici interpolatori dicitur Petrus *iste*, inter Minores laudabiliter ultra annos quadraginta conversatus, magnus Prædicator et Apostolicus Pœnitentiarius in Urbe; vir magnæ abstinentiæ, paupertatis Evangelicæ, et religiosæ obedientiæ, *qui* multos in viam salutis reduxit. *Sed hæc ille ex fama sola scripserit, inter Imperiales audita Pisis quo appulit, et Utini ubi obiit, atque per viam, dumtaxat ; intimo alioqui dolore tactus, propter schisma et turbas, per* Petrum *in Ecclesia suscitatas. Sed alius ex eodem Minorum Ordine scriptor æque coævus, Alvarus Pelagius lib.* 1 *de Planctu Ecclesiæ cap.* 37, *ex certiori propriorique notitia, et schisma et auctores sic descripsit :* Ludovicus Bavarus, in Imperio intrusus, olim Dux Bavariæ, cum populo stulto et infideli et furioso, et Clero phantastico Romano adulante sibi, in furia Teutonica, et in insipientia sua et vindicta, D. Papam Joannem XXII, in cujus tempore scribo hunc librum, deposuerunt in Urbe, et sibi substituerunt de facto pseudo religiosum de Ordine Minorum, Fr. Petrum de Corbaria : quem cognovi in Urbe, verum hypocritam, cum Conventualis essem ibi Romæ in Ara cœli, decimantem mentam et anetum in quibusdam abstinentiis exterioribus et in aperto, et in abdito loculos compilantem, et inter mulierculas Romanas quasi continuo residentem et gloriam aucupantem ; et (sicut mihi testimonium perhibuerunt Minister illius Provinciæ Romanæ et Custodes, tunc cum essemus in magno Concilio Romano, de facto ejus et aliorum qui Ecclesiæ et Ordini rebellaverant Anagniæ) minus habentem, scilicet in castitate ; et sic fidem paupertatis et munditiæ, et obedientiæ, quæ sunt legis graviora relinquentem. *De sepulcro ejusdem num quid extaret interrogatus R. P. Antonius Pagi, inter Minores Conventuales eruditione et scriptis clarus, respondit*, nullum vestigium *nunc superesse ;* non solum quia (sicut conjicere licet) communem cum ceteris nactus est tumulum : sed etiam quia sepulcra Cardinalium, aliorumque in ea ecclesia depositorum, eversa sunt et abolita initio hujus seculi, quando Chorus ligneus, qui ipsam ecclesiam nimis arctare credebatur, sublatus fuit.

ab Alvaro Pelagio graviter accusata.

ACTA HUJUS SCHISMATIS

Ex MS. Fuxensi Bernardi Guidonis apud Bosquetum.

Unde hæc accepta.

Quem supra vidimus Bernardum Guidonis in evectione Antipapæ suum terminasse Chronicon, eodem jam pluries forsan transcripto resumens calamum, ipsumque prosequens, ultima hæc tempora reliquit posteris in MS. Fuxensi, quod Franciscus Bosquetus nactus, inseruit Historiæ Romanorum Pontificum, qui e Gallia orti, in ea sederunt, ab anno MCCCV *usque ad* MMCCCXCIV, *ante annos quinquaginta Parisiis excusæ : unde, quia non omnibus obvius liber est, nonnulla in hanc Chronologiam transcribere placet.*

1 Hic [*Joannes*] quoque contra Ludovicum Bavariæ Ducem, qui in contradictione in Imperatorem electus fuerat (sed ejus electio per Sedem Apostolicam, sicut est moris et juris, non fuerat approbata) et pro Imperatore se gerebat, multos fecit processus per temporum debita intervalla, cum publicis et peremptoriis citationibus editis : qui non duxit comparendum, fuitque tandem per eumdem summum Pontificem privatus jure, siquidem sibi ratione talis electionis competierat aut competebat, nec non excommunicatus, et hæreticus et fautor et defensor hæreticorum adjudicatus. Qui Ludovicus, pravo usus malorum consilio, contra eumdem summum Pontifi-

Ludovicus a Joanne excommunicatus

A tificem, Vicarium D. N. Jesu Christi, et adversus Apostolicam Sedem et Ecclesiæ unitatem multipliciter et barbarice se erexit; veniensque Romam, quemdam Pseudo-antipapam Romæ fieri fecit, legibus et ordine perversis, et execratis orationibus execrari potius quam consecrari, sub anno Dominicæ Incarnationis MCCCXXVIII in mense Maji; cui Antipapato ipse Ludovicus reverentiam exhibuit tamquam summo Pontifici, et tamquam Papam manu tenuit et deduxit, in grave scandalum Ecclesiæ D. Jesu Christi.

qui dimissa conjuge olim factus Franciscanus,

2 Præfatus Pseudo-antipapa fuit Petrus Raynaluccii de Corbario Reatinæ diœcesis, de Ordine Fratrum Minorum: qui antequam habitum ejusdem Ordinis assumeret, uxorem habebat Joannam Matthæi de Corbario, cum qua cohabitaverat conjugaliter annis quinque; et rupto fœdere conjugali, ipsa vivente et invita, spreta fide conjugii ad Fratres Minores se contulit, et habitum eorum sumpsit, et B. Francisci Regulam est professus. Hic Petrus de Corbario, æterna miseria dignus, de secta Nicolaitarum, quam Joannes in Apocalypsi odibilem describit, spreta tam religionis quam Catholicæ fidei professione, profanæ et insanæ electioni in Antipapam manum dedit et animum, et se Nicolaum quintum a suæ partis consortibus voluit nominari: cœpitque insinuando agere et se gerere tamquam Papam Romanum in ipsa Urbe, in opprobrium dictæ Urbis: fecitque Cardinales secum complices in vesania, et conatus est scindere Ecclesiæ unitatem utpote minister et membrum Antichristi. Præfata autem Joanna uxor ejus ipsum repetiit in judicio coram Episcopo Reatino, oblato libello; pro qua Joanna contra prædictum Petrum per D. Joannem Episcopum Reatinum lata fuit sententia publice, servato juris ordine, penultima die mensis Novembris anno Dominicæ Incarnationis MCCCXXVIII, sicut in transumpto sententiæ plenius legimus contineri.

eidem denuo adjudicatur,

B

3 *Cıacconii Interpolator ait, invita quidem uxore factum esse divortium, sed* Episcopo libellum divortii concedente; *et suspicatur quod Joanna,* divitiis fortasse, quibus maritus splendebat, allecta, repetiit maritum, jam Pontificem locupletem, quem tot annis spreverat monachum mendicum. *Existimo ego prætensas divortio causas fuisse, quæ illius temporis Episcopo visæ fuerint justa, puta adulterii vel similem quampiam ea parte Joannæ; quæ magis in speciem quam reipsa doluerit ab eo separari, unde nec quidquam moverit per annos quadraginta; nec motura fuerit, nisi alii (hanc scilicet opportunam occasionem rati schismati disturbando, postquam jam discesserat ex Italia Ludovicus, vel saltem in contemptum adducendo Antipapæ, nisi alii, inquam auctores fuissent resumendæ causæ; quam facile obtinuerit, nemine pro* Petro *agente: qui revera se pro legitime soluto habere bona conscientia potuerit, isto posteriori judicio non obstante; sicut neque postea postulatus est unquam de resumenda uxore; sed nec resumere fuisset permissus, uti infra apparebit. In MS. Vaticano ejusdem Bernardi, quod allegat Rainaldus sub nota numeri* 2043, *verbis aliquantum amplioribus, expresse notatur annus* MCCCXXVIII, *quem pro* VII *apud Bosquetum lecto substituimus, tota historia id exigente: sed quomodo ibidem inveniatur electio atque evectio* Petri *facta* circa festum Ascensionis Domini, *dicto anno celebratæ* XXI *Maji, non capio, cum Cıacconii interpolator eam adscripserit* III Idus Maji; *idque exigat contextus Bernardi, qualem ex MS. Fuxensi Bosquetus sic prosequitur.*

post annos 40 divortii

C

Tempus sacrilegæ evectionis

Roma Viterbium egressus cum Bavaro,

4 Præfatus itaque Fr. Petrus Rainalducii de Corbario, a patre suo rustico et paupere sic cognominatus, postquam fuit per dictum Ludovicum Bavarum inthronizatus, sicut præmissum est, stetit in eadem Urbe Romana a Kal. Maji usque ad IV diem sequentis mensis Augusti, cum eodem Bavaro: qua die D idem Bavarus compulsus Urbem exivit cum suo Antipapa, gressus suos ad civitatem Viterbiensem tamquam fugitivi pariter dirigentes. Tandem per maritima cum multis infortuniis ad civitatem Pisanam pervenerunt, receptique fuerunt a Pisanis: ubi dictus Petrus Antipapa resedit, et Curiam suam tenuit in Palatio Archiepiscopali; donec prædictus Bavarus, civibus Pisanis odiosus effectus, inde exivit. Qui idem dimisit Vicarium loco suo quemdam Tarlatum nomine: qui post discessum dicti Bavari de civitate Pisana, callide cogitans sibi appropriare dominium civitatis, de voluntate civium Pisanorum, qui erant de tyrannide Bavari graviter afflicti, cœpit tractare de pace, cum Potestate, ecclesiasticis et civibus Florentinis: et tunc dederunt commeatum prædicto Petro Antipapæ, ut inde recederet et abiret. Cumque peteret a prædicto Tarlato, ut sibi provideret de securo conducto, donec pervenisset ad Bavarum, qui adhuc erat in partibus Lombardiæ; negavit Tarlatus. Et tunc prædictus Antipapa secretius dedit seipsum in manibus Bonifacii, Comitis novelli de Donoratico, Pisani; et ipse Bonifacius fecit eum de nocte occulte duci, cum quodam suo Anticardinali Fr. Paulo de Ordine Fratrum Minorum, ad unum castrum suum in maritima, quod vocatur castrum de Urgari, quod distat a civitate Pisana per XXV milliaria. Verum cum cives Florentini quacumque ex causa duxissent exercitum gentis suæ versus partes illas; dubitans et timens prædictus Bonifacius Comes ne hoc facerent, quia prædictum Antipapam scirent ibi latere, et quærerent ipsum Antipapam habere; fecit eum quanto potuit occultius reduci ad domum suam in civitate Pisana: ubi tenuit eum absconditum et occultum, usque ad IV diem mensis Augusti, anno Domini MCCCXXX.

Nicolaus Antipapa

Pisis recipitur:

sed illo digresso,

committit se fidei Comitis Bonifacii:

E

a quo occultatus,

5 Dum autem sic teneretur occultus per dictum Bonifacium, per quamdam personam cœpit paulatim negotium detegi, et secretius illis qui erant pro parte Ecclesiæ revelari: et de manu Episcopi Lucani actum fuit cum præfato Bonifacio multis modis, ut ipsum detegeret et redderet. Qui a principio negavit penitus se ipsum eumdem habere: sed tandem, post multos tractatus habitos cum eodem et amicis suis, expositis sibi malis et periculis, quæ, nisi ipsum detegeret et redderet, sibi et suæ domui imminebant; saniori usus consilio, acquievit ipsum reddere; et mandavit Domino Papæ, se eumdem Antipapam redditurum, juxta suum placitum et mandatum. Et tunc Dominus Papa per certum nuntium suas transmisit litteras Apostolicas Archiepiscopo Pisano et Præfato Episcopo Lucano, quatenus dictum Antipapam reciperent a Bonifacio prædicto; et, si certos articulos in litteris Apostolicis expressos abjuraret, et vellet redire ad Ecclesiæ unitatem, ipsum possent absolvere a sententiis excommunicationum quibus erat ligatus, quod et factum est. Sicque fuit positus in galea in portu Pisano, et traditus Clerico Domini Papæ, ad hoc destinato cum pluribus armatis et conducto securo, in Vigilia B. Dominici anno Domini MCCCXXX. Sicque deductus est, tam per mare usque Massiliam, quam per terram, per provinciam Provinciæ transeundo, et errores suos in villis publice recognoscendo. Ubique autem in toto itinere ab omnibus populis, in villis et civitatibus, maledicebatur eidem Antipapæ.

de sua reconciliatione tractat,

F

eaque obtenta transit Avenionem,

6 Perductus est igitur prædictus Antipapa, anno et mense immediate præscriptis, apud Avenionem ad præsentiam D. Joannis Papæ XXII et Cardinalium, et coram eodem Pontifice et Cardinalibus, publice in Consistorio, pluribus adstantibus, confessus est et recognovit in judicio, ore proprio et in scriptis, et etiam cum publicis tabellionum instrumentis, errores

et publice veniam petit atque impetrat.

Nicolaus antipapa

A **suos devios in quibus inciderat.** ***Hic ipsam Confessionem, ex Pontificia Bulla desumptam, transcribit*** *Bernardus, qualis scilicet exinde conscripta fuit* VIII Idus Septembris: *quæ confessio, quoniam ab eodem perfici non potuerat, propter animi defectum consternationemque; iterumque eam aggressus similiter obmutuerat; denique* die XVI mensis Septembris, in privato Consistorio, *cum longiori rerum VI die Septembris ac deinceps gestarum commemoratione, et pluribus in fine articulis, dictam Confessionem pertexuit, prout edita extat apud Raynaldum. Bernardus autem narrationem suam sic concludit:* Quibus peractis præfatus Petrus fuit clementer et misericorditer susceptus ad pœnitentiam, positus in decenti custodia ad cautelam, ut probaretur an ambularet in tenebris vel in luce, ubique hodie quo hæc scripsimus tractatur ut familiaris, sed custoditur ut hostis. *Addit Lucas Waddingus in Annalibus Minorum an.* 1330 *num.* 7, *quod* in hac honesta et religiosa custodia vixit Petrus annos tres, mensem unum; et vita functus honorifice sepultus est in Ecclesia Minorum Avenione, in habitu Franciscano. *Diem credo expressisset epitaphium, si quod positum ei fuisset: nullum certe nunc invenitur in hodierna Fratrum Minorum ecclesia, quorum Guardianus anno* MDCLXXXIII B *R. P. Possel, cum nostro P. Carolo Fabro, veteris ecclesiæ reliquias diligenter scrutatus, nec vestigium talis sepulcri potuit invenire, nec memoriam ejus in archivio.*

iterataque confessione recipitur in gratiam;

ignota obscuraque sepultura humatur.

7 *Prodiit Romæ anno* MDCLXVII *typis Jacobi Dragondelli, de licentia Episcopi Vices-gerentis et cum approbatione Magistri sacri Palatii Hyacinthi Libelli,* Conjectura de libris de imitatione Christi eorumque auctoribus; *ubi Conjectator, expensis quæ hinc inde ferventissime disputata Parisiis erant, a Benedictinis quidem pro Joanne Gersen Abbate Vercellensi, qui ab anno* MCCXX *ad* XLV *floruisse narratur; a Canonicis vero Regularibus pro Thoma a Kempis, cujus manu anno* MCCCCLXI *scriptum exemplum ipsimet habemus; tandem in eam se ait concessisse sententiam, ut* non unum, sed plures Auctores fuisse *opinetur: ac Thomæ quidem Kempensi laudem relinquit Compilatoris,* ***quartum vero librum adscribit indubitanter Joanni*** *Gersoni: de tribus prioribus libris in dubio relinquit, sintne attribuendi Joanni Vercellensi (quem cum Joanne* ***Scoto Erigena, sub annum*** DCCCXXXVII ***claro, male*** *confundit) an Ubertino de Ilia Casalensi (qui anno* MCCCXXV *ex Franciscano Ordine ad Benedictinum trans-* C *iit) vel Petro Corbariensi post abdicationem: et quoad Petrum nititur Mariano Florentino, qui in Chronico suo MS. ipsi tribuit.* De imitatione Christi libruml, *putatque Marianum istum floruisse anno* MCCCXXX. *Sed vehementer errat: ad calcem enim Chronici, quod Romæ ad S. Isidorum servari ait, additur;* Dionysius Pulinarius, in prœmio sui Chronici Provinciæ Tusciæ, refert *Marianum* obiisse anno MDXXIII, XX Julii in Ceppo, qui locus pius est, in quo pestilentia correpti curabantur.

In disceptatione de auctore librorum de imitatione Christi,

nonnemo plures auctores sibi fingit,

8 *Potuerunt tam* Ubertinus de Ilia, *quam* Petrus de Corbario, *eodem titulo* de Imitatione Christi *scripsisse aliquid; sed idem quod in manibus est alterius esse, solus titulus non probat, nullis extantibus sub eorum nomine exemplaribus eorum qui nunc cum præfato Titulo habentur librorum. Pro* Ubertino *nec congruentiam quidem minimam adfert Conjectator; pro* Petro *sic ratiocinatur:* Legitur lib. 3 de Imitat. cap. 50. Quantum unusquisque est in oculis tuis, Domine, tantum est et non amplius, ait humilis sanctus Franciscus (nihil enim moror altercationem illam, an et quando Sancti nomen adscriptum deletumve fuerit) sed certo hinc conjicio Franciscanum fuisse scriptorem; quin et Papam ex his verbis lib. I cap. 22, Nemo est in mundo D sine aliqua tribulatione vel angustia, quamvis Rex sit vel Papa. *Absit a nobis tam certæ conjectationis præsumptio: pro* Papa *nihil hic plus video, quam pro* Rege. ***Patriarcham Ordinis Minorum*** humilem Franciscum *(si ita solum initio legebatur) quivis scribere potuit: si addebatur* Sanctus, *non solum id addere potuit Franciscanus aliquis, sed alius quilibet, etiam, Joannes Vercellensis; et hic imprimis, utpote recenti adhuc memoria Canonizationis, anno* MCCXXVIII *a Gregorio IX factæ.*

quorum unus fuerit Petrus de Corbario.

9 ***Si Joannes Vercellensis auctor est operis (quod*** *in judicio contradictorio hactenus Parisiis ventilatum* ***et necdum plene definitum est) facile fuit et Ubertino et Petro, otium suum (quale hic in custodia copiosum*** *habuit) impendere quatuor libellis de Imitatione contrahendis in unum, quæ tamen Epitome ad nos usque non pervenerit. Nescio autem quomodo pro alterutro faciat, quod in fine chartæ assumit Conjectator, festum Corporis Christi, ab Urbano IV inductum anno* MCCLXIV, *fuisse a Clemente IV sancitum, a Joanne XXII in Gallias propagatum. Cum enim lib.* 4 *cap.* 10, *auctor ostendisset,* quod non sit de facili Communio relinquenda, *tandem concludens ait,* Qui aliter se non præparat, nisi instante festo vel consuetudine compellente, sæpius imparatus erit. *Cum inquam, hoc* E *ait Auctor, nec cogitasse quidem videtur* de festo Corporis Christi, *sed locutus de quovis Festo vel Dominico die quibus communicare mos Religiosis erat, præter alios dies cuique Ordini et monasterio de consuetudine proprios.* ***Nescio etiam quomodo idem Conjectator sibi persuadeat,*** *quod* æquus et candidus lector animadvertet *in libris de imitatione Christi,* stylum esse varium, nec tenorem ubique eumdem servari, imo diversum esse eloquii vultum; *cum hanc diversitatem hactenus nemo potuerit observare; hoc solo excepto, quod liber quartus procedat per formam Dialogi inter* ***Discipulum et Salvatorem:*** *sic autem etiam procedit tertius: nec tamen ipse admittet Gersonem tertii quoque libri esse auctorem. Phrases alioqui in omnibus libris tam eædem sunt, ut diversitatem styli in ipsis quærere et nodum in Scirpo, prorsus idem esse videatur.*

post institutum festum Corporis Christi;

sed hoc non ostenditur,

sicut nec diversus stylus librorum singulorum,

10 *Quod porro ad stylum attinet, qualis hic* Petro *nostro, quamque a stylo librorum istorum diversus fuerit utpote oratoriis et concionatoriis deductionibus assueto, facile intelligere est ex instrumento et verbis Confessionis suæ quam in Secreto Consistorio prælecturus post alia præmissa.* Cum, *inquit,* fatigatus ex labore, debilitatus in vigore, et confusus ex rubore, confractusque ex itinere, et timore [confusus], impeditus in clamore, extinctus in devotione, mortuus tandem in F amore (eo quod dilexi dudum malitiam super benignitatem, et iniquitatem magis quam loqui æquitatem) justo Dei judicio obmutuerim evidenter, et sicut volui non potuerim omnia exprimere. ....ideo latius in præsenti Consistorio, resumptis confortativis viribus, postquam de benignitate et humanitate Sanctitatis vestræ apparuit, quoniam non ex operibus justitiæ quæ numquam feci actualiter, sed secundum magnam Dei et vestram misericordiam me salvastis, et operuistis omnia mea scelera et peccata, laborem meum oppressivum sedando pacifice, et vigorem perditum mihi restituendo integre, et dolorem afflictivum dulcificando consolative, ruboremque confusivum laudabiliter removendo, ac timorem meum confortando viriliter, et clamorem meum raucum sanando celeriter, extinctamque devotionem meam suaviter inflammando, et amorem meum mortuum vivificando; cum confidentia securitatis pacificæ et benignæ, errores et hæreses, ac omnia et singula scelera et delicta mea, iniquissima et nefanda, proponere confidi.

Petri autem Stylus longe alius fuit

11 *Nemo mihi persuaserit* Petrum, *quamvis præmeditate*

A *ditate atque de scripto hæc recitaverit, tali tamen in articulo sibi vim intulisse, ut aliter quam ex genio et ingenio suo orationem conciperet, cui nec eminus quidem simile aliquid in libris de Imitatione reperio. Alii porro judicent, an eorum operum quæ Thomæ Kempensis nomine citra controversiam præsignantur, ulla sit affinitas styli cum illis, quibus ipse, non ut auctor, in principio; sed ut descriptor, subscripsit in fine, eo fere modo quo alii aliis in locis.* Finitus et completus anno Domini MCCCCXLI per manus fratris Thomæ Kemp. in monte S. Agnet. prope Zuvoll. *Non libet mihi finalem causæ decisionem prævertere, contestata jam lite et adhuc pendente. Ingenue tamen fateor, neque P. Godefrido Henschenio neque mihi unquam visum esse, quod efficax aliquod pro Thoma argumentum possit ex MS. sic scripto haberi. Agnosco etiam, Idiotismos illos, quo Teutonica in nostra lingua communes habet opusculum istud, qui que nostris Henrico Sommalio et Heriberto Rosweydo animos fecerunt, ad ipsum tam certo adscribendum Kempensi, ex prædicta subscriptione nominis dumtaxat noto, nec viso unquam, Codice Gerardimontensi, qui absque auctoris nomine ante annum* MCCCC *scriptus*

fortassis et Thomæ Kempensis,

quem esse auctorem ex nostro cui nomen subscripsit exemplari,

et idiotismis quibusdam non bene concluditur:

notabatur; agnosco, inquam, Idiotismos illos, æque aut magis spectare Italicam linguam, ex Latina formatam et veteri Longobardica, magnam cum Teutonica similitudinem habente. Si autem ea quæ Joannis Gessen sive Gersen Abbatis *nomen, non suffixum, sed præfixum habent exemplaria revera sint (ut prætenduntur) nostro coætanea aut etiam antiquiora, imo eorum unum propria Abbatis prædicti manu scriptum fuerit, ut editioni Venetæ anni* MDI *adscripsit aliquis (fuisse autem illud potuit idem ipsum quod nunc est nostræ Aronensis domus, omnino perantiquum, et solum ex omnibus hactenus in causa productis membraneum) haud ægre assentiar sustinentibus, librorum prædictorum auctorem potius censendum esse Joannem istum. Hoc vero concesso, non continuo credam totum decus detractum Thomæ; qui quam devotus religiosusque scriptor fuerit, satis ex aliis ejus operibus liquet: quin etiam anno* MDCLXXII, *non sine prodigiis repertum ejus corpus die* XIII *Augusti, sperare nos facit, fore aliquando ut religiosiori cultu eum liceat venerari quam veneraremur Auctorem libelli quantumcumque utilis atque pii.* D

NICOLAUS ANTIPAPA

Joanni Gersen Abbati favet vetustas exemplarium.

CXCIX BENEDICTUS XII

B

E

BENEDICTUS, ex ordine Cisterciensi antea Jacobus Presbyter Cardinalis tituli S. Priscæ, natione Tolosanus, de Savarduno, electus Avenione XX Decembris MCCCXXXIV, coronatus VIII* Januarii sequentis in Dominica, sedit annos VII, menses IV, dies VI; defunctus Avenione anno MCCCXLII, XXV Aprilis, sepultus in Ecclesia Cathedrali: et vacavit Sedes dies XI.

Ab anno 1334, ad 41, an. 7, m. 4, d. 6.

V*itæ auctor Anonymus apud Bosquetum,* fuit, *inquit* electus die XVI mensis Decembris, die vero XX fuit coronatus: *verum errasse convincitur ex eo, quod ultima hæc dies non fuerit Dominica sed feria* III, *dies autem a nobis prænotatos MS. nostrum et Ptolemæus Lucensis confirmant. Quoniam autem illa ejus prolixior Vita satis extat apud Bosquetum, solum breviorem hic placet dare ex Ptolemæo Lucensi et quatuor ultimorum annorum acta ex nostro MS. proponere, cui simile exemplar Raynaldus allegat in obitu* Benedicti, *tamquam in Bibliotheca Vaticana existens sub num.* 2040: *nostrum autem sic incipit:* Benedictus XII, de partibus Tolosanis, electus est anno Domini MCCCXXXIV, XII (*imo* XIII) Kal. Januarii, et coronatus
C VI Idus Januarii anno Expectationis. *Cur ita vocetur annus* MCCCXXXV, *hactenus non comperi, nec libet divinare: libentius differo, etiam hunc Pontificem more majorum initium annorum suorum duxisse a die Ordinationis suæ: siquidem Bulla* II *apud Waddingum, pro construendo Minoritis Yvodii conventu, data* VIII Kal. Decembris anno I *habetur in Registro ordine* 914, *estque ultima earum, quas, isto primo anno, Christi* MCCCXXXV, *Franciscanis datas, plures refert idem Waddingus.*

Electionis et coronationis dies;

ab hac initium anni Pontificii

ACTA PONTIFICATUS

Ex MS. Historia Ptolomæi Lucensis, in Codice Biblioth. Vatic. 3766.

Anno Domini MCCCXXX, IV Idibus Decembris, Cardinales omnes includuntur numero XXIV, per Comitem Novalium in Palatio Avenionensi, in quo Papa Joannes decessit: in Vigilia autem Thomæ Apostoli XIII Kal. Januarii, anno Domini MCCCXXXIV, Cardinales prædicti numero XXIV, elegerunt in Papam unum ex se, videlicet D. Jacobum, Presb. Cardin. tit. S. Priscæ, natum de provincia Tolosana, monachum Ordinis Cisterciensis, Magistrum Theologiæ, et vocatus est Benedictus XII. Qui in primo Consistorio quod habuit, scilicet XII Kal. Januarii, mandavit reparari ecclesiam Romanam S. Petri, item ecclesiam Lateranensem et alias ecclesias, et palatia ibidem desolata, et ad fabricam donavit quinquaginta millia florenorum. Item ad subveniendum necessitatibus suorum Fratrum, Collegio Cardinalium donavit centum millia florenorum. Dixit etiam quod vellet pacem reformare in tota Ecclesia. In die autem Nativitatis D. N. Jesu Christi, in publica Missa, quam celebravit D. Petrus Episcopus Prenestinus, fecit gratiam omnibus qui interfuerunt, septem annos et septem quadragenas de injunctis pœnitentiis; diebus autem Sanctorum Stephani et Joannis tres annos et tres quadragenas. Anno autem Domini MCCCXXXV Benedictus XII descendit de palatio, in quo electus fuit, et ivit associatus cum Cardinalibus, ut moris est, ad locum Fratrum Prædicatorum VII Idus Januarii, et VI Idus Januarii in crastinum ibi coronatus est, per D. Napoleonem Cardinalem Diaconum. F

Electionis modus,

munificentia,

Indulgentiæ,

Coronatio,

3 Et V Idus Januarii reascendit suum Palatium: et petitiones sibi oblatas primo die post coronationem recipere recusavit: voluit enim nosse conditionem personæ supplicantis, et summam redituum, et si impetrans ante fuerit Beneficiatus. Item IV Idus Januarii in Consistorio suo quod habuit, licentiavit omnes Prælatos et Curatos, ut post Festum Purificationis irent ad sua Beneficia; alioquin Juris remediis uteretur erga eos, nisi causam legitimam standi haberent in Curia, quam insuper scire volebat ab eis. Item a XI Kal. Februarii usque ad III Kal. ejusdem mensis vacavit circa petitiones Cardinalium expediendas. In Purificatione Beatæ Virginis primo anno Pontificatus sui celebrem fecit sermonem, et erat suum Thema: Ecce sponsus venit, Matthæi XXV: in quo publice dixit, quod Sancti viderent clare essentiam Dei, contra opinionem prædecessoris sui, qui de hoc dubium fecerat, ut supra dictum est de eo. Item pridie Nonas Februarii fecit vocari om-

Laudabilia initia.

BENEDICTUS XII.

A omnes illos ad suum Consistorium, qui prædicaverunt opinionem sui prædecessoris, quod visio non esset essentialis Dei, volens scire ipsorum motivum. Item Rex Franciæ ad Papam misit suos Ambasciatores, et petiit Thesaurum Ecclesiæ pro passagio faciendo; sed Papa dare recusavit, nisi intraret mare, et passagium initiaret, et promissionem impleret, quam fecerat sub Joanne XXII.

Variæ legationes anno 1335 exceptæ.

4 Anno Domini MCCCXXXV, IV. Kal Maji, venit Comes Ludovicus de Oetingen ad Papam Benedictum cum tribus Clericis, et militibus, et Ambasciatis Domini Ludovici, qui se pro Imperatore gerebat; licet per D. Joannem Papam depositus et excommunicatus fuisset. Ipsis autem in Curia existentibus Ambasciatores Mediolanenses, et aliarum civitatum eis confederatarum Papæ obedientiam faciunt, et absolutionem obtinent a sententiis, quibus per Joannem fuerant irretiti; promittentes, se nunquam aliquem pro Imperatore recepturos, nisi prius per Papam esset appellatus. Item pridie Kal. Junii Benedictus Papa revocavit in Consistorio omnes Commendas, per suos prædecessores factas, exceptis Cardinalibus, quorum nondum Commendas revocavit. Insuper Legati Romanorum petebant instanter, ut iret ad Urbem: quibus respondit, se iturum, sed diem B certum super hoc non assignavit eis. Item pridie Nonas hujus mensis Julii, ambasciatores prædicti Domini Ludovici venerunt de Avenione, portantes quæ Papa petebat pro emenda suorum excessuum, quibus adimpletis sperabatur eorum concordia. Item pridie Nonas ejusdem mensis, scilicet sequenti die proxima, Papa Benedictus ivit ad Pontem Sorgæ, volendo ibi vacationes deducere, et habuit secum plures Magistros in Theologia: et coram illis et Dominis Cardinalibus, quibus placuit interesse, fecit legere librum, quem ipse Benedictus Papa composuit de Visione: et auctoritates ibi positas fecit per dictos Magistros examinari, an essent pertinentes: et ibi quæstiones Visionis examinavit. Mortuus est autem Dominus Joannes Caytani in Vigilia S. Augustini, Diaconus Cardinalis et Legatus, et sepultus est apud Fratres Minores in die B. Augustini. Eodem anno in mense Septembri, XI die ejusdem, iterum misit Dominus Ludovicus, qui se pro Imperatore gessit, prædictum Comitem de Oetingen, et Magistrum Eberhardum de Thumenouven, Magistrum Marquardum de Randegge Canonicum Augustensem, et Magistrum Ulricum de C Augusta Notarium suum, et Fratrem Henricum de Cyphingen, ad Papam Benedictum de concordia, cum pleno mandato omnia faciendi, quæ Papa petiit pro emenda: et intraverunt die prædicta similiter Avenionem. Et dum expectarent reversionem Papæ ad villam Avenionensem, Papa intellexit, quod quidam e suis familiaribus, tam clericis quam laicis, petitiones signabant ut Papa; et eas sic signatas, cum aliis per Papam signatis miscuerunt, et sic in Cancellariam transibant cum veris petitionibus; quas [inde auferri] mandavit Papa mense prædicto, circa festum exaltationis sanctæ Crucis.

Quæstio de Visione Sanctorum expensa.

Legatio Ludovici Bavari,

absque effectu dimissa.

5 Item IV Kal. Octobris reversus est Papa Benedictus, associatus Cardinalibus et Ambasciatoribus prædictis. Item VII Idus Octobris in publico Consistorio, quod Benedictus super hoc habuit, propositum fuit per Dominum Marquardum de Randegge Canonicum Augustensis Ecclesiæ, qui unus fuit de Ambasciatoribus prædictis Domini Ludovici: et legatio talis fuit, qualiter petiit absolvi a Processibus factis contra eum per Joannem Papam, offerens se satisfacturum Ecclesiæ et Papæ. Super hoc respondit, se deliberaturum cum Fratribus suis, qualiter hoc produceret ad bonum finem; licet grande esset quod petebatur ab eo, quia in multis excessit prædictus Ludovicus. Sed per Benedictum Papam de D absolutione prædicti Ludovici nil penitus fuit determinatum, et fuit thema proponentis; Eripies me a contradictionibus Populi, et constitues me in caput gentium Ps. XVII. Item Dominus Eberhardus, filius Comitis de Oetigen, decessit sexto Idus Octobris anno primo Domini Papæ Benedicti. Item decimoquinto Kal. Januarii, Papa Benedictus revocavit omnes gratias, factas a suis prædecessoribus, illis qui nondum jus in re habebant. Item decimoquarto Kal. Januarii in publico Consistorio investivit procuratorem Regis Aragonum, de Regno Sardiniæ et Corsicæ, percepto ab eo homagio consueto.

Definita Visio beatifica SS.

6 Anno Domini MCCCXXXVI, Pontificatus sui anno secundo, Benedictus Papa in publico Consistorio, quod habuit in Palatio Avenionensi quarto Kal. Februarii, determinavit opinionem Visionis essentialis, videlicet quod Sancti in Patria tunc clare vident et gaudent illa Visione faciali, et eodem mysterio, de quo loquitur Paulus in Epistola sua, Tunc autem facie ad faciem; et contrarium sentientes puniri decrevit, ut hæreticos. Revocavit etiam Papa Benedictus Decimas Decimarum quibuscumque concessas, ex quo passagium vidit neglectum esse per Philippum Regem Francorum qui hoc juraverat, ut superius est dictum. Decrevit insuper, ut percepta de Decimis prædictis restituerentur ecclesiis, excepto Rege Francorum; et facta est prædicta revocatio anno Domini MCCCXXXVI, decimo septimo Kal. Januarii. Item anno Domini MCCCXXXVI, quinto Nonas Martii, Rex Philippus Francorum venit ad Papam Benedictum: et ibi exclusis omnibus, solus cum Papa habuit colloquium super passagio, quod debebat incepisse Kalendis Augusti proxime præteriti, et sic remansit inexpletum; ex quo multa mala inferebantur Christianis per Saracenos, et maxime Armeniis: qui eodem anno fuerunt superati, et planiciem amittentes petebant montana, sperantes subsidium Ecclesiæ et Regis Philippi.

Colloquium Papæ et Regis Franciæ.

Absoluto Henrico Bavaro,

7 Anno Domini MCCCXXXVII, Henricus Dux Bavariæ per Procuratores suos quos ad hoc misit, petiit se absolvi a sententiis, quas incurrit communicando cum prædicto Ludovico: et Papa Benedictus anno Pontificatus sui tertio ipsum absolvit. Item anno prædicto, ultima die Januarii, iterato misit Dominus Ludovicus Dominum Robertum, filium Domini Rodulfi fratris sui, Ducis Bavariæ et Comitis Palatini, una cum Comite Conrado Juliacensi, ad Dominum Benedictum Papam: qui eos bene recepit die prædicta, qua ingressi fuerunt Avenionem, licet ante fuerunt cum Philippo Rege Francorum, et de illo venerunt die supradicta ad Papam Benedictum: qui Duci Bavariæ prædicto, III Kal. Aprilis, Dominica qua cantabatur Lætare, dedit Rosam post Missam, in qua quatuor consecravit Episcopos, et duos benedixit Abbates in sua Capella Avenionensi. Prima autem die Aprilis, venerunt Ambasciatores Domini Regis Franciæ ad eum super causa prædicta. Item III Idus Aprilis respondit prædictis Nuntiis, quod Dominus eorum non esset pœnitens; et idcirco ad præsens ipsum non posset absolvere; et sic nunquam absolvit eum Papa Benedictus XII, quia moriebatur sub anno Domini MCCCXLII, A tempore autem suæ creationis, videlicet Benedicti Papæ PapæXII, usque ad annum VII completum, præter præmissa nihil dignum relatione fecit, nisi quod Capellam sui Palatii ampliavit, et quod turrim magnam conjunctam suo Palatio construxit, et quasi perfecit: quæ etiam ad sui similitudinem, magna et quadrata existit. *Hactenus ille de* Benedicto, *cujus ultima Acta, omissis prioribus, in nostro MS. sola leguntur hoc modo.*

iterum Ludovicus absolvi petit,

sed frustra

8 Hic anno IV Pontificatus sui, in temporibus jeju-

A jejunii, ordinavit sex Presbyteros Cardinales, videlicet Ebredunensem, Album, Guilielmum Montis olivarum, D. Gotium de Arimini, D. Rotomagensem, Dominum de Rodes. Hic confirmavit atque roboravit sententias contra Ludovicum de Bavaria, asserentem se Romanorum Imperatorem. Hic constituit D. Luchinum de Vicecomitibus, tyrannum Mediolanensem et multarum aliarum civitatum et terrarum Pedemontii et Lombardiæ, in Vicarium pro Ecclesia Romana ; tamquam Imperio vacante et ad Sedem Apostolicam spectante. Item simili modo D. Mastinum de Scala in Veronam et Vincentiam : item Dominos de Gonzaga in Mantuam et Reginam civitatem ; Marchionem Ferrariensem, in Mutinam Constantiam, atque Argentinam. Anno illo Pontificatus sui prædicto, guerræ mortales et crudeles incipiebant inter Reges, Philippum Franciæ et Eduardum Angliæ. Pro pace vel treuga inter ipsos ponenda duos Nuntios Cardinales dictus Papa transmiserat, sed modicum relevavit. Item suo tempore Rex Angliæ cum sua armata debellavit armatam Regis Franciæ, in die S. Joannis Baptistæ supra Sclusas portum Flandriæ, in quo bello mortui fuerunt circiter xxxiii millia Gallici, et Normanni amiserunt octingentas naves.

Acta alia Pontificis,

Bellum inter Francos et Anglos.

B 9 Item dictus Papa fecit fieri totum magnum palatium, ubi ipse residentiam faciebat Avenione, cum turribus circumcirca, atque viridario bene fabricato cum veronibus * circumcirca. Hic fuit homo durus et constans, magnus Magister in Legibus et Divinitate. Hic multum thesaurum Ecclesiæ congregavit. Hic nihil dare voluit alicui de suo genere vel consanguinitate. Iste vir non timebat quemquam, quamvis jus et justitia non observaretur ubique per universum. Hic nimis bonos dilexit, et malos odio habuit. Tandem anno Domini MCCCXLII, in die S. Marci Evangelistæ, Avenione, in palatio quod construi fecerat, ad Christum migravit : de cujus morte, tota curia ac Christianitas condoluit. Et sic sedit ab ejus electione annis VII, mensibus IV, diebus VI ; a coronatione ejus sedit annis VI, mensibus III, diebus XVII ; et vacavit Sedes diebus XI : sepultusque est in ecclesia Cathedrali Avenionensi. *Addit auctor Vitæ Anonymus apud Bosquetum :* In qua adhuc jacet, in capella sibi specialiter fabricata, etiam miraculis coruscando. *Dominus des Fergues, alibi nobis laudatus in Indiculo MS. Sanctorum ac Beatorum Avenionensium, eumdem* Beatum *nominat, maxus auctoritate Scriptorum Cisterciensium,* et nobile sepulcrum *appellat, in quo hodieque quiescit.*

Laus Benedicti,

* *l.* maceria.

obitus,

sepultura,

C 10 *Oldoinus noster ad Ciacconium hoc insuper ejus Epitaphium recitat.* Hic subsunt cineres et ossa Benedicti XII pont max. qui fuit oriundus ex oppido Savarduno, diœc. Apamiensis in Comitatu Fuzensi, et appellabatur Fr. Jacobus Furnerius, Monachus Cisterciensis, Theologiæ Doctor eximius. Fuit primum Abbas Montis frigidi, inde Episcopus Mirapicensis, demum Presb. Card. tit. S. Priscæ, a Joanne XXII, cui immediate in Pontificatu successit, creatus. Vulgo Cardinalis Albus dicebatur : quem ob rei familiaris angustiam Cardinalium pene infimum, ob ejus vitæ integritatem, elegerunt in Vigilia S. Thomæ Apostoli, in conventu Fratrum Prædicatorum hujus urbis, ubi etiam Kal. Januar. per Neapolionem de Ursinis Diac. Card. coronationis insignia suscepit anno 1335. Vir fuit doctrina et vitæ integritate præstantissimus, virorum bonorum et doctorum valde studiosus : multa præclara statuit, ad morum et præcipue Cleri reformationem et ecclesiasticam disciplinam restaurandam spectantia. Sedit in Pontificatu annos septem, menses quatuor, dies sex, unica tantum habita sex Cardinalium virorum præstantissimorum, creatione. Decessit in Avenionensi Palatio, quod ipse fabricari jusserat, ex tibiæ dolore, VII Kal. Maji anno 1342. Funus in præsenti Ecclesia magnifice curatum fuit, omnibus qui aderant ad tanti Pontificis necem collacrymantibus. *Hoc verum antiquumque ejus epitaphium esse nemo mihi persuaserit : cum ab usu illius ævi stylus nimium discedat : ad hæc zyphræ in annorum notis, et error in die Coronationis manifeste redargutus ex convis, novitatem arguunt.*

Epitaphium

D *B* BENEDICTUS XII.

sed recentius positum,

11 *His scriptis accipio a P. Carolo Faber accuratam Monumenti ipsius delineationem, palmos octodecims alti, largi undecim, et quinque cum dimidio profundi, exceptam manu adm. R. D Georgii Fallot Presbyteri Avenionensis : simulque disco, verissime judicasse me de epitaphio, minime antiquum esse nec ad illum toti monumento insculptum unquam fuisse, sed id quod supra ex Oldoino retuli, scriptum esse ab annis fortasse centum in pergameno, appensumque ad parietem juxta sepulchrum ; in quo pergameno etiam sequentes notitiæ continentur.* Hi vero duo Cardinales immediate sepulti, et ex ipsorum antiquis monumentis in hoc sacellum translati fuerunt. Primus, qui pro insigniis habet duos leones, fuit Mag. F. Helias de S. Heredio Gallus Ord. Minorum, Magnus Theologus, ab Innocentio VI tit. S. Stephani in Cœlio-monte Cardinalis creatus, obiit Avenione 6 Idus Maji 1367 : ad Minores primo sepultus, deinde (absoluto quod fieri jusserat mausoleo) in hanc ecclesiam translatus. Alter fuit Fayditus de Agri-folio Gallus, Episcopus Avenionensis, a Clemente VII in sua obedientia Presbyter Cardinalis creatus tit. SS. Silvestri et Martini in Montibus. Obiit Avenione 6 Non. Octobris 1391. Is vero qui jacet ante pedes Benedicti, creditur esse Bernardus sive Bertrandus, Episcopus Rutenensis Electus, tit. S. Cyriaci in Thermis ab eodem Cardinalis creatus, duarum Capellaniarum in hoc sacello fundator. Obiit Avenione sub Clemente VI anno 1344. Quorum animæ quiescant in pace. Amen. *Possunt hæ notitiæ locupletando etiam posthac Ciacconio servire, quandoquidem Oldoinus noster iis caruerit : interim delineationem hic accipe.*

in pergameno ad parietem,

cum notitia trium juxta sepultorum Cardinalium.

E

12 *Idem Oldoinus, ad convictionem eorum qui Carmelitam fuisse contendunt, tum alia adfert, tum ipsam ejus bullam integram ex Ughello acceptam, et postridie Coronationis datam ad Abbatem Cisterciensem aliosque ejusdem Ordinis de sua evectione, ubi eos sic alloquitur :* Nos igitur qui juventutis nostræ tempora in Ordine vestro peregimus, sub sanctæ obedientiæ im-

Ipse se testatur ab initio Cisterciensem fuisse,

A imperio et observantia regulari ; ac in eo effecti alumni, in dignitatis et administrationis gradu fuimus operosi *etc. Ita etiam auctor Vitæ apud Bosquetum* : In juventute sua sub habitu regulari et monastico decrevit Domino famulari : fuitque receptus et indutus in monachum in monasterio Balbonensi Ordinis Cisterciensis, diœcesis Mirapicensis : ubi postquam edoctus fuit in regularibus observantiis et claustralibus disciplinis, diutius circa studia litterarum insudavit, tam Parisius quam alibi permanendo : in quibus adeo profecit, quod tandem fuit effectus sufficiens et notabilis Magister in sacra D Theologia : deinde primo ad monasterium Montisfrigidi diœcesis Narbonensis, secundo ad Apamiarum, tertio ad Mirapicensem fuit promotus Ecclesias. *Porro Apamiensem Episcopum factum anno* MCCCXVII, *indeque Mirapicensem anno* MCCCXXVI *probant Sammarthani : ut etiam ex Apamiensis Episcopatus præteritione arqui possit parum exacta cognitio rerum ad* Benedictum *pertinentium, in eo qui supradicto Epitaphio videtur voluisse totam ejus Vitam complecti.*

BENEDICTUS XII

CC CLEMENS VI

Ab anno 1342, ad 52, an. 10, m. 6, d. 30.

Clemens, natione Lemovicensis, antea Petrus Rogerii, ex Archiepiscopo Rotomagensi Presbyter Cardinalis SS. Nerei et Achillei tit. Fasciolæ, electus Avenione VII Maji anno MCCCXLII, coronatus XIX Maji in Dominica Pentecostes, sedit annos X, menses VI, dies XXX ; defunctus Avenione anno MCCCLII, VI Decembris : sepultus in suo, ubi Abbas fuerat, Casæ-Dei monasterio : et vacavit Sedes dies XI.

ACTA SUB HOC PAPATU.

Ex nostris MSS. Vitis Pontificum.

B Clemens VI, natione Lemovicensis, de quodam loco dicto Monstrio Lemovicensis diœcesis. *Alii Malmonte loco natum scribunt : et Bernardus Guidonis patrem appellat* Guilielmum Monstrium. Rosei vici Dominum : *sunt autem sub Tutelensi diœcesi in Lemovicibus loca vicina* Maumont *et* Rozieres ; *sed* Monstrium *nusquam nunc invenitur*. Hic primo vocatus Petrus Rogerii, postmodum monachus et Abbas cujusdam monasterii, nuncupati la Casa de Dio ; postmodum Abbas Fiscanensis in Normannia, deinde Archiepiscopus Rotomagensis ; deinde in Cardinalatum, et ultimate in Papatum vocatus. Hic largissimus fuit, atque in omnibus placidus et affabilis, nec non conversabilis. Hic sub MCCCXLII fuit electus Nonis Maji Avenione ad locum Prædicatorum : coronatus XIV Kal. Junii, seditque annis X, mensibus VI, diebus XXVIII, ab electione. Hic anno primo Pontificatus sui, temporibus jejunii Septembris, ordinavit Presbyteros Cardinales octo et Diaconos Cardinales duos, videlicet D. Tutellensem suum fratrem germanum, primo monachum, Tutellensem D. Guilhelmum, suum nepotem ex parte sororis germanæ ; Dominum de Guardia, suum consanguineum ; Dominum de Turre, de Anagnia Dominum C de Nicosia Archypresbyterum ; Dominum Tornacensem, de Florentia ; Dominum Bolon.ensem ; Dominum de Chiartres, de Lemovicino, [qui fuit] postea Innocentius VI Papa ; Dominum Ademarum Roberti, Lemovicensem : anno [autem] sequenti unum Presbyterum et unum Diaconum Cardinales ; videlicet Dominum Lemovicensem, suum nepotem ex [parte] sororis germanæ, Diaconum Cardinalem ; Dominum Atrebatensem, nepotem quondam [Domini Bertrandi Senioris Cardinalis] Autissiodorens, * Cardinalem Presbyterum.

Patria Clementis :

gradus per quos evectus :

Cardinales creati

imo Augustodunensis.

2 Hic concessit Romanis, rogantibus ut, sicut Bonifacius VIII concesserat eis, quolibet anno Domini centesimo indulgentiam et remissionem peccatorum visitantibus limina Apostolorum Petri et Pauli, tantum obtinerent in quolibet quinquagesimo quoties eveniret. Hic instituit Episcopum Pragensem in Archiepiscopum Metropolitanum Bohemiæ. Postquam reconciliaverat Ecclesiæ prædecessor suus Dominos de Vicecomitibus Mediolanenses, ex quibus unum fecerat Archiepiscopum Mediolanensem, alterum in temporalibus Vicarium Ecclesiæ, licet esset tyrannus, et in pluribus urbibus Lombardiæ, hic etiam acceptavit eosdem. Hic etiam D. Eloisium * fecerat atque coronaverat [Regem] de regno Insularum perditarum, sed possessionem numquam habuit dum vixit.

Jubilæum ad 50 annos adductum :

Temporalia curata.

* L. Ludovicum Cerda R. Insul. Fortunatarum.

3 Hujus tempore fere omnes civitates, terræ, et E castra Patrimonii S. Petri, Marchiæ Anconitanæ et Romandiolæ se rebellaverunt Sedi Apostolicæ, et ipsius in illis partibus Rectoribus et Officialibus, et omnes devenerunt in manibus tyrannorum : videlicet Patrimonium in manibus Joannis de Vico, Præfecti Viterbii ; Marchia, in manibus Dominorum de Malatesta et Galeotti de Arimino, Nolfii et Gelasii atque suorum fratrum, Nepotis Comitis Guidi de Montefeltro, D. Alogiti de Fabriano, Nepotum Burgaritii de Matalica, Ismudatii de S. Hieronymo, Nepotum D. Gentilis de Varano, Nepotis Mahoeli de Monte-Miliano, Nepotis D. Pangionis de Cingulo, Nicolai de Socareto, Filiorum D. Raimundi de Esio, et quam plurium aliorum tyrannorum ; Romandiola vero, in manibus prædictorum de Malatesta, Francisci Sinibaldi Capitanei Forolivii, Domni Joannis de Manfredis de Faventia et Bernardini de Polenta : quas provincias prædicti tyranni cum eorum sequacibus tenuerunt per multa tempora, ipso Papa vivente.

Italia per tyrannos ac defectionem inducta,

4 Anno Pontificatus sui IV, Comes de Arbi Anglicus, cum ejus alligatis Vasconibus, guerram mortalem et durissimam, illo tunc manu potente, per Vasconiam, Petragoricensem et Pictavensem pro F vincias fecerat, ferro et igne [omnes] pene illas partes devastando. Nec non simili modo Comes de Norotonia Anglicus, cum suis alligatis Brittonibus, in dicto Ducatu Britanniæ [præsumebatt] faciendum. Hujus tempore et sub MCCCXLVI de mense Augusti, Rex Eduardus Angliæ, cum octingentis navibus bene munitis, ad guerram in Normandia applicuit, et viribus armorum villam * Cami, et innumerabiles villas, castra et loca in dicto Ducatu occupavit, ferro et igne devastans usque * Cloum prope Parisius : in quo loco dictus Rex Angliæ cum suo exercitu, per diem totam et noctem sequentem, castrametatus est. Per paucos vero dies sequentes, videlicet die Sabbati XXVI mensis Augusti antedicti, Rex Franciæ, una cum Rege Bohemiæ, et Rege Navarræ, et Rege Majoricarum, cum innumerabilibus Comitibus, Baronibus et Nobilibus, nec non comitatibus armorum, prælium cum dicto Rege Angliæ et suis gentibus habuerunt. Ultimate, permissione divina, dictus Rex Angliæ et suæ gentes bellum prædictum obtinuerunt, et dictus Rex Franciæ cum paucis apud Ambianenses est receptus. Dictus autem Rex Angliæ per duos dies postea sub-

Anglorum progressus in Gallia :

* Cadomi

* Saint Clou.

pugna Cresciacensi victi Franci

CXCIX BENEDICTVS XII

CC CLEMENS VI

CCI INNOCENTIVS VI

CCII VRBANVS V

A subtus tentoria die noctuque, in loco qui dicitur Cresey, in quo fuit bellum commissum castra metatus est. In quo bello mortuus est Rex Bohemiæ, Dux Lotharingiæ, Comes de Lausano frater dicti Regis Franciæ germanus, Comes Flandriæ,' et alii multi Comites et Barones atque Nobiles Francigenæ : nec non [ut dicitur] plus quam duodecim millia hominum Gallicorum in dicto bello ceciderunt mortui ; de Anglicis vero pauci fuerunt mortui.

Calesii obsidio et deditio :

5 Obtento bello prædictus Rex Angliæ cum suo exercitu versus villam Calesii iter assumpsit, et dictam villam obsedit : et ibi personaliter ipse Rex, cum Regina et filiis atque suo posse, in dicta obsidione stetit per XI menses et XXVI dies; donec ex vi et compulsione famis dictam villam liberam ad suæ voluntatis mandatum habuit, invito illo tunc Rege Franciæ Philippo et suis gentibus. Item durante dicta obsidione, gentes Regis Angliæ debellaverunt Regem Scotiæ et suas gentes in territorio Eboracensi : et dictus Rex Scotiæ vulneratus et captivatus est, atque conductus et positus in turrim Londiniarum : et hoc fuit de mense Octobri anno Domini MCCCXLVI. Item durante d. obsidione, gentes d. Regis Angliæ, quæ erant in Ducatu Britanniæ, habuerunt prælium

Scotorum in Anglia clades:

B cum Duce Britanniæ et suis gentibus : ultimate d. bellum Anglici obtinuerunt, et CC : milites de gentibus d. Ducis in d. bello mortui ceciderunt, et d. Dux vulneratus atque conductus in Angliam, est positus in turrim Londiniarum. Item in MCCCXLVI Comes de Arby, qui erat Locum-tenens d. Regis Angliæ in Vasconia, cum suis Vasconibus, nec non cum suis Anglicis quos de Anglia conduxit, habuit bellum de mense Octobris, cum Comitibus Baronibus et Nobilibus atque comitatibus pene totius illarum partium Linguæ auxitanæ, in quodam loco nuncupato Albarattia : ultimate d. Comes de Arby et suæ gentes d. bellum obtinuerunt. In quo bello mortui fuerunt, Comes D. Aymoneus de Pictavo Comes et Capitaneus Francorum, cum multis aliis Nobilibus. Circa tria millia, inter mortuos et captivatos, de Francigenis in d. bello perierunt : item capti fuerunt Comes de Insula, D. Riconetus filius Comitis Pictavi, et quam plures alii Comites et Nobiles. Item dicti Anglici viribus armorum, post d. bellum, ceperunt civitatem Pictavensem, villam S. Joannis de Angelis, Tutellam, Bregejactum, et multas alias villas et loca ; noctuque hac et illuc Anglici prædicti per illas provincias discurrentes, ferro et

Iterum cæsi Franci.

C igne pene omnia consumentes, cum infinitis captivis et prædis in Burdegalensem [provinciam] se cum honore receperunt.

6 Hic Papa miserat Delphinum Viennensem cum Crucesignatis ad partes ultramarinas, sed modicum relevavit Christianis. Item misit DD. Annibaldum et Neapoleonem Cardinalem, et d. Claromontensem Cardinalem ad tractandum pacem vel aliquam treugam cum Regibus Franciæ et Angliæ et ipsorum regnis : qui Cardinales in tantum operaverunt, quod treugam inter dictos Reges et ipsorum regna ordinaverunt per tres annos : sed modicum fuit observatum, specialiter in Vasconia et Britannia. Hujus tempore fames validæ fuerunt fere per totum universum. Item anno quinto suæ Coronationis mortalitas terribilis et fortissima incepit per totum mundum, et duravit per tempora, ita et taliter quod de centum personis tam marium quam mulierum, et tam juvenum quam senum, vix supervixerunt in exitu d. mortalitatis sive epidemiæ decem personæ, in aliqua mundi parte pene quinque de centum. Item hujus tempore inceptum fuit palatium novum, cum audientia nova et capella atque turribus, et quasi completum ; nec non magna turris, quæ postmodum cremavit. Hic etiam canonizavit S. Yvonem, Presbyterum et Confessorem Britannicum, anno suæ Coronationis VI. XVI Kal. Junii. Item anno Domini ut supra, Pontificatus sui anno VII, ordinavit Dominum de Belloforte, suum nepotem germanum, in Diaconum Cardinalem.

Triennales induciæ inter Reges

Mortalitas ingens.

Quædam acta Clementis.

D *CLEMENS VI*

7 Hic ratificavit atque roboravit processum et sententias latas contra Bavarum : nec non vivente ipso ordinavit cum suis Fratribus Cardinalibus de creatione novi Imperatoris: quod et factum est privato Archiepiscopo Moguntino, qui sæpedicto Bavaro hæretico adhærebat. Tunc Electores, ad quos electio Romanorum Imperatorum spectabat de consensu Sedis Apostolicæ et voluntate, elegerunt atque nominaverunt in Regem Romanorum et Alamanniæ et pro Imperatore, D. Carolum * Tertium, filium Regis Bohemiæ : quam electionem d. Papa ratificavit et approbavit. Hic etiam d. Philippo Regi Franciæ et D. Joanni Duci Normanniæ de thesauro Ecclesiæ in eorum guerris, ut dicitur, mutuavit : aliqui dicunt quod donavit circa octo millia florenorum auri. Hic ditavit omnes Fratres, cujuscumque conditionis vel status essent, tam de beneficiis ecclesiasticis quam de thesauris atque jocalibus et divitiis mundanis. Hujus tempore Comes Haynoniæ pene cum omnibus suis Nobilibus mortui ceciderunt,

Depositio Ludovici Bavari,

et electio Caroli.

alias quartum

Bella externa

E in bello habito cum Fresonibus in ipsorum territorio. Item Leodienses habuerunt bellum cum Brabantinis ubi circa decem mille Leodienses et mille Brabantini mortui ceciderunt in territorio Leodiensi. Tempore hujus Rex Hispaniæ debellavit Regem* Bellomarinum Sarracenum, nec non cepit per obsidionem villam* Seveliæ, supra quam fuerat subtus tentoria d. Rex Hispaniæ per duos annos vel circa.

l. Miromalinum,

** imo, Algaziræ*

8 Hujus tempore D. Lucchinus de Vicecomitibus, tyrannus Mediolanensis, pene omnes civitates et terras Pedemontis occupavit, et paulo post moritur: et D. Joannes suus germanus, Archiepiscopus Mediolanensis, efficitur Dominus Mediolanensis et omnium terrarum occupatarum per suas tyrannides. Hic Papa ipsum Archiepiscopum et nepotes excommunicavit, propter occupationem factam per ipsos de civitate et comitatu Bononiensi et Pedismontis, et postea pro pecunia absolvit, nec non concessit ipsis d. civitatem pro XII annis futuris, [ut haberent] dominium et regimen nomine Ecclesiæ, solvendo XII millia florenorum anno quolibet Romanæ Ecclesiæ. Item simili modo concessit civitatem et districtum Ferrariensem Marchionibus de Est tyrannis, solvendo d. Cameræ anno quolibet X millia florenorum auri.

Vice Comites Mediol. excommunicati et absoluti.

F

9 Hujus tempore Rex Siciliæ et Apuliæ Andreas, frater Regis Ungariæ occiditur a suis domesticis de d. regno, consentientibus [ut dicitur publice] aliquibus Regalibus d. regni et Regina sua uxore Joanna : propter quam mortem pene totum Regnum fuit desolatum et destructum. Paulo post Rex Ungariæ, cum infinitis gentibus armorum, de consensu omnium Italicorum et Communitatum, atque aliquorum Nobilium de d. regno, d. regnum manu potenti intravit, et pene totum ad suas manus pervenit, capiendo Ducem Duratiæ et ipsum decollari faciendo : dictamque Reginam cum D. Loysio de Taranto, asserente suum virum esse, in Provinciam ex timore d. Regem fugarit : quod regnum Siciliæ et Apuliæ d. Rex obtinuit, et paulo post in Ungariam recessit, dimittendo in d. regno aliquos suos Capitaneos cum gentibus armorum. Item in d. tempore d. Papa Cardinales duos Legatos ex latere, unum in Italiam et alium in Ungariam, pro pace inter d. Regem Ungariæ et Reginam atque D. Loysium præd. fienda, transmisit, videlicet Poloniensem et Neapolitanum ; qui Cardinales pacem inter ipsos posuerunt, et

Occiso R. Andrea Neapolit. regnum invaditur ab Ungaris.

pax per Papam conciliatur.

CLEMENS VI

et d. regnum Siciliæ et Apuliæ in manibus d. Reginæ et D. Ludovici, nomine Ecclesiæ Romanæ possidendum : et in possessionem posuerunt d. D. Ludovicum, in Regem per Archiepiscopum Bracarensem, ab Apostolica Sede Commissarium in hac parte, de d. regno coronatum.

Galeatos Tusciæ a Mediolanensibus frustra tentato :

10 Hujus tempore Archiepiscopus Mediolanensis et tyrannus transmisit circa quinque millia* barbuta et tantumdem pedites, cum consensu et adjutorio nobiliorum Ghibellinorum de Tuscia, ad occupandum civitates et loca Tusciæ quæ erant in commune : sed ultimate modicum eis relevavit, et dictæ civitates pacem cum d. Archiepiscopo habuerunt. Hic anno IX sui Pontificatus, tempore jejunii de mense Decembri, ordinationem de infrascriptis Cardinalibus fecit videlicet D. Ægidium Hispanum, Archiepiscopum Toletanum; D. Guillermum Archiepiscopum Cæsaraugustanum ; D. Raymundum, Archiepiscopum Tolosanum ; D. Fratrem Pastorem, Archiepiscopum Ebredunensem ; D. ....., Albiensem Episcopum ; D. Nicolaum Capoctii, Romanum, Urgellensem Episcopum ; D......, Appamiarum Episcopum , D. Raynaldum de Ursinis Romanum, Protonotarium Papæ ; D. Joannem de Carmagnia, B Protonotarium ; D....., Abbatem S. Dionysii ; Dominum de Molin, Generalem Prædicatorum ; D. Petrum, Autissiodorensem Episcopum.

nova creatio Cardinalium.

Joannes Philippo Patri apud Francos succedit.

11 Hujus tempore Rex Philippus Franciæ moritur, et coronatus est primogenitus suus, nomine Joannes Dux Normandiæ de eodem regno. Hujus tempore Guido Boloniensis Cardinalis, de consensu Papæ et suo motu proprio, ivit in Franciam suis expensis, ad tractandum pacem cum d. Rege et Edwardo Rege Angliæ : propter quem tractatum Dux Borboniæ, pro parte Regis [Franciæ ; et Dux....] pro parte Regis Angliæ, venerunt Avenionem, tempore Innocentii VI, anno Coronationis suæ primo, ad perficiendum ea quæ ordinata fuerant per d. D. Cardinalem, circa d. pacem inter dictos Reges habendam : sed ultimate concordare non potuerunt ; et discordes de Curia dicti Duces, cum eorum ambasiatoribus, ad eorum regna recesserunt : et hoc propter defectum Regis Franciæ, ut communiter dicebatur, illo tunc denegante ea quæ tractata, scripta et sigillata erant per ipsos, atque jurata in manibus et præsentia d. D. Cardinalis, de voluntate et consensu d. Regis Franciæ et sui consilii.

inter eum et Anglos frustra tractata pax.

Baleares ab Aragoniis occupata.

12 Hujus tempore Rex Majoricarum ejectus fuit de regno suo et de Comitatu Rossillon per Regem Aragonum : qui Rex et Regina cum filiis suis Avenionem venit, et per plures annos in Curia C cum competenti statu permansit. Et paulo post d. Rex Majoricarum cum suo posse civitatem Majoricarum manu armata intravit : sed resistere non potuit gentibus Regis Aragonum, captusque extitit per ipsos, et decollatus fuit, nec non sui sequaces perierunt in manibus Aragonum. Hujus tempore Rex Joannes de Francia fuit in Curia ad visitandum d. Papam : quem d. Papa honorifice recepit, et per tres dies bulla in forma pauperum apta fuit generalis. Hic non modicum minuit jura, jurisdictiones, libertates, thesaurum atque patrimonia B. Petri et Ecclesiæ Romanæ. Hujus tempore Pisani debellaverunt Florentinos super territorium civitatis Lucanæ, et obsederunt dicti Pisani eamdem civitatem per octo menses : et fame compulsi eam detinentes, reddiderunt se Pisanis, et civitas fuit totaliter in eorum manibus.

Colloquium Regis et Papæ

Motus Italici

Nicolaus Rentii homo Tribunus.

13 Hujus tempore quidam Nicolaus Rentii, de urbe Romana Notarius, sua industria et sine consensu d. Papæ, sed motu ipsius et populi Urbis, factus est Tribunus et Dominus Urbis, regnavitque per aliquod tempus in Urbe. Præliavit illo tunc cum Columnensibus et eorum sequacibus ad portam S. D Laurentii dictæ Urbis : quos debellavit, et mortui ceciderunt Stephanus de Columna, cum Joanne filio suo et tribus suis consobrinis, et aliis quam pluribus eorum sequacibus. Qui Tribunus post hæc aliqua præsumpsit contra jurisdictionem Ecclesiæ facere : propter quod d. Papa, cum consensu suorum Fratrum Cardinalium de Urbe, d. Tribunum suo officio exclusit ipsumque fugavit de Urbe, acceptavitque, [illam] sibi [Qui Nicolaus Rentii fuit] in Alamania apud Bohemiam, ubi captus extitit per nuntios Caroli, electi in Imperatorem Romanorum : et Avenionem d. Papæ conductus, captivatus extitit per tempora, et per suum successorem Innocentium relaxatus, et transmissus paulo post per d. Papam ad suum officium reassumendum : quod et factum est ultimate. Paulo post per suos æmulos captus extitit in Capitolio, et ibidem trucidatus.

Avenionem captivus adducitur.

Civitas Avenion Papæ venditur,

14 Hujus tempore civitas Avenionensis empta fuit pro Ecclesia a Regina Joanna, consentiente suo viro D. Ludovico de Tarento, postea coronato in Regem Siciliæ et Apuliæ de consensu d. Papæ et Cardinalium. Hic die VI Decembris in die S. Nicolai, anno Domini MCCCLII, Avenione in Palatio Apostolico, ad Christum migravit. Sepultus est in monas- E terio de la Casa di Dio Claromontensis diœcesis. *Hæc eadem sic contineri in Cod. Vaticano* 2040 *persuadent nonnulla loca, ab Oderico Rainaldo ex eodem iisdem plane verbis usurpata : visa autem sunt digna quæ hic repræsentarentur suo illo genuino ac simplici stylo, potius quam Vita quæ erat apud Bosquetum, haud dubie recentior, cultior tamen pleniorque, sed et non pauca hic accuratius digesta omittens : corrigenda vero ubi dicit quod* Clemens *hic* sedit annis X, mensibus VII, diebus V, *quos apparet male esse supputatos ex die* VII *Maji usque ad* VI Decembris, *quos etiam dies Vita illa apud Bosquetum nobis nominat pro diebus electionis et mortis.*

Ratio temporis,

Sepultura Clementis,

15 *Aliud MS. Vaticanum, auctoris æque anonymi, allegat Rainaldus, signatum num.* 3765, *ubi de sepultura sic legitur:* Corpus portatum fuit in ecclesiam B. Mariæ Virginis cathedralem, ubi stetit usque ad æstatem ; deinde asportatum in monasterium Casæ-Dei, ubi pridem fuit Monachus, quinque Cardinalibus comitantibus ipsum , in capella ab ipso constructa compositum et tumulatum, cujus anima requiescat. *De sepulcro apud Ciacconium genuinum hæc lego, in posterioribus editionibus iterata :* Sepulcrum, in choro monasterii illius, quod ipse vivens Avenione a peritissimis artificibus fieri curaverat, ex candido et Pario marmore compositum erat, exornatumque variis imaginibus. Statua marmorea F superposita tumulo visebatur, ante hæc pestifera bella, quibus Gallia pene deformata est, cum de religione inter Catholicos et Calvinianos decertaretur. Monasterium namque ipsum anno MDLXII cum obsideretur, milites Calviniani plusquam barbari templum diripiunt, statuam confringunt, sepulcrum violant, ubi ipse Clemens pene formidabilis jacebat: armati enim hominis staturam exhibere videbatur, quia singulæ corporis partes plumbo tectæ erant. Cadavere igitur nudato, nihil præter ossa et cineres repererunt, eaque in flammas sacrilegi misere. Etsi vero statua Clementis comminuta fuit, imago tamen ejus adhuc cernitur Lutetiæ Parisiorum in vitrea fenestra, quæ prima omnium occurrit ingredientibus templum Sorbonicæ domus, ubi flexo genu et manus ad cœlum tendens, supplici habitu Virginem sacram veneratur : id enim templum ejus, ope et favore conditum est, itaque imago illa antiqui operis inscripta videtur. CLEMENS PP. VI PROVISOR HVIVS DOMVS.

ejusque olim memoria Parisiis.

16 *Hæc Ciacconius, superiori seculo* XV *exeunte*

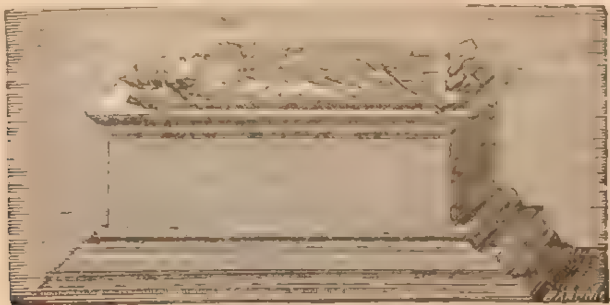
librum

hac periit,

A *librum suum imprimens : nunc autem nihil ejusmodi amplius invenitur Parisiis, ubi veteris Sorbonici collegii nullæ prorsus reliquiæ supersunt, sed a fundamentis nova spectantur omnia, et in singulis tam ecclesiæ quam collegii fenestris Richelii Cardinalis fundatoris, nomen monogrammatice expressum, nec aliud quidquam. Sed opera quam Parisiis frustra posuimus in requirenda, quæ nulla amplius extabat, fenestra ; felicius cessit in Casa-Dei, unde per R. P. de Fuao Podiensis nostri Collegii Rectorem, obtinuimus subjectam delineationem extantis etiamnum tumuli, statuæque eo qua fuerat parte truncata redintegratæ. Et hæc quidem pedes quinque cum dimidio longa, est ex marmore albo, ex quo etiam plinthus inferior longus pedes novem ; ipse vero tumulus cum inferiori ac superiori tabula, totus ex nigro. Ita delineationi a se curatæ, Prior loci subscripserat, addens, non obstante Calvinistarum furore, in chori medio tumbam stare : redintegrandæ autem statuæ addi duntaxat debuisse* tiaram, manusque, et pedum extrema, quæ decussa fuerant omnia.

illa etiamnum superest.

cum statua redintegrata,

CLEMENTIS PAPÆ VI.

D Nec minus crudeliter, *inquit*, corpus ipsum tanti Pontificis violarunt. Præcisum nempe caput, velut orbem lusorium, diu agitatum, tandem flammis simul cum ceteris ossibus dederunt ; sed pleraque ignibus erepta, corio cervino inclusa, in tumulum tandem illata sunt. Porro nulla inscriptionis nota superest ; nec mihi satis compertum est, utrum aliqua olim extiterit, hoc unum citra dubium potest asseri, quod scilicet ex inferiori gradu marmoreo surgebant ante violatum tumulum variæ figuræ et ornamenta operis anaglyphi, altitudinem sesqui-pedis aut circiter.

CLEMENS VI, et ossibus collectis ab igne.

17 *Albertus Argentinensis, hujus ævi scriptor, ad annum* MCCCXLII *notat, quod* Hic Papa, cum arma progeniei suæ haberent quinque Rosas, contra morem antecessorum totidem Rosas poni fecit in Bullis : *quarum veriorem imaginem exprimens Ciacconii locupletator aliquis, crucem in bulla format, cujus singulis partibus inscriptæ Rosæ geminæ, cum ea quæ in centro communis est omnibus, ipsas non solum semel, sed bis quinque efformavit. Religiosior tamen exempli semel præbiti imitator fuisse videtur* Urbanus V, *pro signo assumens in suis Bullis quinque Cruces cruciformiter dispositas intra coronam querneam, civium servatorum symbolum ; ut videre est in eodem auctiori Ciacconio.* E *Ceteri communem fere morem tenuere : et primus ab illis post duo fere secula fuit Alexander Farnesius, qui anno* MDXXXIV *factus Pontifex* Paulus III, *innovavit aliquid, in gentis suæ Farnesiæ gratiam, nomini suo superscribi faciens sena lilia, et terna ex utroque latere apponens.*

Rosæ gentilitiæ sigillo ejus additæ.

CCI INNOCENTIUS VI

Innocentius, natione Lemovicensis, antea Stephanus Cardinalis Episcopus Ostiensis, electus Avenione anno MCCCLII, XVIII Decembris; coronatus XXX Decembris; sedit annis IX, menses VIII, dies XXV, defunctus Avenione anno MCCCLXII, XII Septembris; sepultus apud Carthusianos Villæ-novæ prope Avenionem, et vacavit post mortem ejus Apostolica sedes mensem I, dies XVIII.

Ab anno 1352, ad 62, an. 9, m. 8, d. 26.

Vaticanum MS. apud Rainaldum sub numero 3765 *Acta hujus Pontificatus sic finit.* Post hæc D. Innocentius modicum decumbens, cum esset senio et ætate confectus, die XII mensis Septembris obiit et XIV sepelitur in ecclesia D. de Mariæ de Donis, C ibique mansit usquequo translatus fuit. *Translatus autem fuit (sicut testatur auctor Vitæ apud Bosquetum)* ad domum Carthusiensem Villæ-novæ in qua vivens suam perpetuam elegerat sepulturam. *Dabitur infra ipsius monumenti, nunc vacui, accurata delineatio, ex ipso loco accepta ; cum lapide indice præsenti sepulturæ, aliisque memoriis eodem spectantibus.*

Sepultura Innocentii P. 6.

ACTA PONTIFICATUS

Ex nostro MS. suppleta ex MS Vaticano 2040.

Innocentius VI, Stephanus nomine, natione Lemovicensis, de villa...... ex patre. ..... Hic primo Procurator, et judex postea fuit, nec non doctoratus in jure Canonico, postmodum Clericus et Episcopus Claromontanus ; deinde Cardinalis. Et electus est in Papam per Cardinales anno Domini MCCCLII, die Martis XVIII Decembris, hora Tertiarum: et coronatus die Dominica penultima dicti mensis, Avenione in Apostolico palatio. Sedit annis novem, mensibus octo, diebus XXVI ; et vacavit Episcopatus ejus mense uno diebus XX ; *ipso mortis die computato.*

Hujus promotio

2 Hic fuit vir justus et durus in concedendis Beneficiis et [circa] jura ecclesiastica. Subito post suam Coronationem multas reservationes, factas per Clementem prædecessorem suum suspendit, et constituit Prælatos et alios Beneficiatos, in Curia illo tunc morantes, unumquemque ad suum Beneficium personaliter applicare, et ibi residentiam facere sub pœna excommunicationis : quod et factum est. Hic diminuit expensas et familiares suos et etiam omnium Cardinalium. F Hic ordinavit stipendia Auditorum sacri Palatii. Hic fortis et robustus ad recuperandum provincias terras, et jura sanctæ matris Ecclesiæ, quæ diu temporibus suorum prædecessorum fuerant per tyrannides occupatæ in partibus Italiæ, quas pene omnes ad mandata Ecclesiæ reduxit manu potenti. Hic ordinavit et transmisit anno primo suæ Coronationis D. Ægidium Hispanum Cardinalem in Legatum ex latere in istis partibus Italiæ ad recuperandum prædictas provincias, terras, et jura Ecclesiæ occupata per tyrannides : et facta est executio manu potenti per d. Cardinalem infra quatuor annos, cum multis laboribus et expensis thesauri Ecclesiæ. Hic anno II suæ Coronationis transmisit D. Petrum Ostiensem Cardinalem, ad Coronandum D. Carolum Quartum, filium Regis Bohemiæ in Romanorum Imperatorum, quod et factum est.

laudabilia acta.

possessiones Ecclesiæ recuperatæ in Italia.

3 Anno primo suæ Coronationis die XXV Augusti, Januenses fuerunt debellati in Sardinia in mari per Venetos et Catalanos, in quo bello dicti Januenses XXXIII galeas perdiderunt. Hujus temporibus dicti Januenses cum omnibus eorum castris et Jurisdictio-

Genuensium victoria.

INNOCENTIUS VI.

A ctionibus, submiserunt se Archiepiscopi Mediolanensis tyrannidi : et post paulo dicti Januenses debellaverunt Venetos in mari magno, ubi dicti Veneti amiserunt XL galeas et alia navigia, nec non homines qui erant in dictis navigiis. Hujus tempore pax facta fuit inter dictos Januenses et Venetos, et exclusi fuerunt Catalani ab ista pace.

Legati pro pace inter Reges missi.

4 Item sub MCCCLVI, de mense Junii, D. Thalayrandus Petragoricensis et D. Nicolaus Capoctii Cardinales, transmissi fuerunt in Nuntios Apostolicos per d. Papam, ad ponendam pacem finalem vel trengam fiendam inter Reges Joannem Franciæ et Eduardum Angliæ ipsorumque Regna. Qui Cardinales de mense prædicto de Curia recesserunt, et in regno Franciæ applicaverunt, continuando ipsorum diætas pro pace vel trenga, inter ipsos Reges et Regna ponenda. Item sub præd. anno d. Papa una Ordinatione, in die Veneris XXIII Decembris, ordinavit de infrascriptis Cardinalibus, videlicet de D. Petro, Archiepiscopo Rotomagensi; de Francisco de Tuderto, Episcopo Florentino; Petro Episcopo Pampelonensi suo nepote; Elia, Episcopo Uticensi; Fr. Guilielmo, Generali Ordinis Prædicatorum de Aragonia; Fr. Nicolao, Generali Ordinis Minorum, Lemovicensi. Item, eodem tempore et sub MCCCLVII; ordinavit D. Andoinum de Burgundia Abbatem Cluniacensem, in Rectorem et Gubernatorem omnium terrarum Ecclesiæ in Italia, dum d. D. Hispanus Legatus ibidem moram contraheret : et recessit de Curia die ultima Februarii, et sub die v d. mensis fuit ordinatus. De mense vero Augusti d. anni. d. Legatus, apud Berthenorium, totaliter vices suas in spiritualibus et temporalibus d. D. Abbati commisit : et in paucis diebus iter versus Tusciam cum suis familiaribus, et Dominis de Malatesta, de Arimino et aliis Nobilibus de Marchia et Romandiola, causa applicandi ad Curiam, assumpsit. Die vero lunæ XXIV mensis Octobris, hic in Curia de D. Legatus Ægidius, a D. Papa et omnibus Dominis Cardinalibus et morantibus in Curia, benevole est receptus.

Cardinales creati.

Ab Cluniacensis Vicarius in Italia relictus B

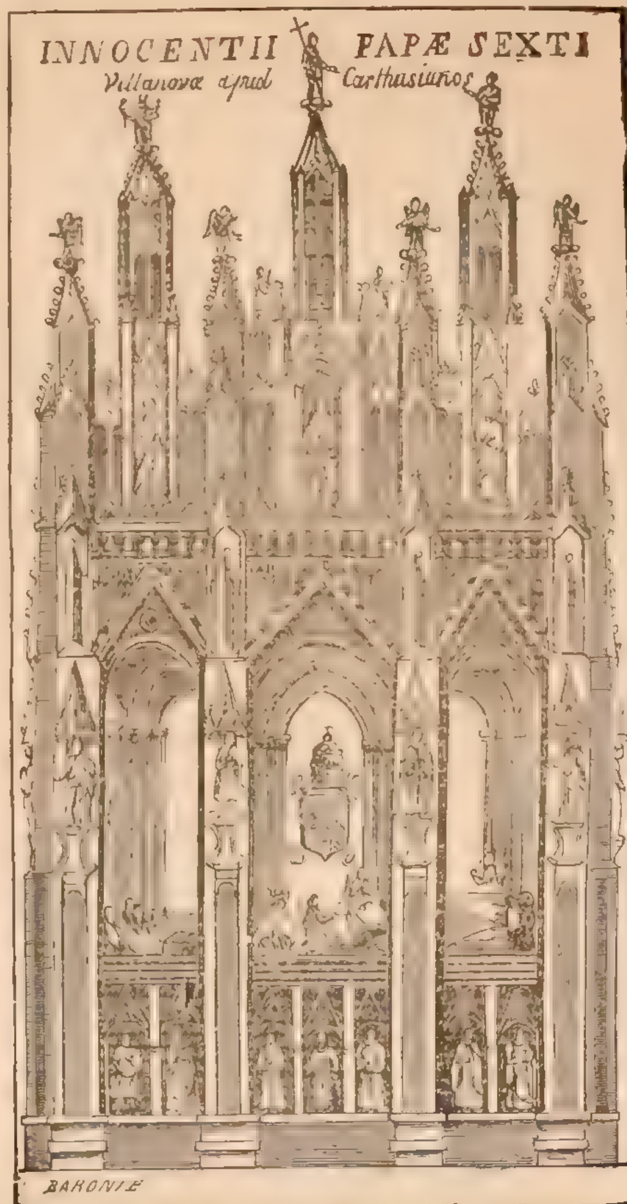
5 Hujus tempore et sub MCCCLVIII, Dominus Raynaldus * de Servilia, dictus Archipresbyter de Veneria, oriundus de Petragoricensi Comitatu, ex tractu D. Amadei de Bantio, Dominus Raymundus de Bantio Comes de Avelino, D. Carolus de Pyterio, D. Garmotus de Aerzo, D. Bertrandus de Bidossio, et D. Joannes de Rubuffello, et fere omnes nobiles de Provincia, præter Cancellinenses et tres alias domos dictæ Provinciæ, fecerunt et ordinaverunt maximam partem equitum et peditum, uniuscujusque Christianæ nationis, qui fuerunt in summa circa quatuor millia hominum, et vocabatur Societas del acquisto : et coadunaverunt se in Lemovicino in Auvergnia, et per illas partes circa Rhodanum. Et sub die Jovis XIII Julii, de consensu Domini de Rossillon transiverunt Rhodanum : et applicaverunt, continuatis eorum diætis, in Comitatu * Veransensi, de consensu (ut publice dicebatur) d. Papæ et aliquorum Cardinalium de Lemovicino ; nec non prædicta omnia (dicebantur) ordinata fuisse per D. Talayrandum.

* al. Arnaldus de Servola Archipresb. de Vernils.

* an. Vinausscensi ?

Mausoleum Villa-novæ

6 *Hic in nostro MS. vacat integra pagina, quasi expectet aliunde suppleri. Supplementum speravi et petii ex MS. Codice* 2060 *Bibliothecæ Vaticanæ, sed frustra quia nihil ibi amplius quam in nostro invenitur. Damus ergo quæ ex Carthusiæ Villanovanæ Kalendario domestico describenda nobis curavit Dominus* ***I. F. Maren Carthusianus, simul mittens ipsius pulcherrimi monumenti iconismum, quem et notavit altum esse palmos triginta quatuor et dimidium, latum octodecim cum dimidio, profundum vero sex cum dimidio, intra quod jacet ipse marmoreus, reliquum vero opus ex eo est lapide, quem Pernensem nominant, a loco unde*** *erutus in Comitatu Venassino : marmorei etiam sunt statunculæ, quibus satis multis hoc monumentum ornatur, ut vi... est : non idem a quo facile dici... de singulis quorum Sanctorum sint. Positum est autem in sacello Sanctissimæ Trinitatis, hac forma.* D

Non tamen in hoc mausolæo post corpus ... Hugono... arum, omnia in... que ... stantium et Pontificiorum ... infensissimorum, abtotum fasse significat ... Dominus Maren, litteris anno MD.LXXXIII.XXVI *Maji signatis ad P. Carolum Feber : collocatum ... ultra crassitiem muri : prædatum sanctissimæ Trinitatis Sacellum ab altari majori separantis. Cessante autem metu non fuerunt iterum ad tumulum relata ossa sed eidem parieti additum est marmor, alte exculptum hoc modo.*

et corporis sepulcrum.

In hoc lapide ad pedes Papalis statuæ, spectantur quæ a fronte spectari nequeunt insigna Pontificia qualia apud Ciacconium videre est : et quadamtenus conati sumus exprimere spatio alias vacaturo intra medium arcum monumenti præmissi et altera vero parte leguntur hæc verba : Hic jacet Innocentius Papa sextus, primus fundator hujus domus, qui obiit anno Domini mil-

A millesimo trecentesimo sexagesimo secundo, die vero duodecima mensis Septembris : cujus anima requiescat in pace.

Occasio fundatæ in Villa nova Carthusiæ.

7 *His productis vero ad id cujus sæpe memini Villæ novæ Kalendarii monumentum, verbis sequentibus conceptum.* Fundationis hujus causa fuisse fertur visio quædam terribilis cujusdam sancti Eremitæ ad quem Sanctissimus Papa Innocentius sextus, dum adhuc in minoribus constitutus, dictus Cardinalis Stephanus Alberti, anno videlicet MCCCXLIII, devotionis ergo visitaturus adveniens, invenit eum in extasim raptum : cumque pulsanti non aperiretur, irruentibus tandem famulis in cellam, quodam impetu excitatus, quasi homo de gravi somno consurgens, cœpit exclamare dicens, O mi ! o mi ! Ecce vidi mirabilia : conspexi dictu horribilia. Sciscitante autem Cardinale diligenter quæ intuitus fuerat, responsum hoc dedit ; ductus mentis excessu ad infernum perveni, ibique animas, sicut nivem densissimam aerem obnubilantes, adverti in abyssum descendere ; in purgatorium vero, velut nivem rarissimam ; sed ad paradisum tres dumtaxat animas pervenisse, revelatum mihi est : illius scilicet Episcopi, illius Prioris Carthusiensis, ac illius viduæ Romanæ, singulos singulis designans nominibus. B Cardinalis igitur cum maxima polleret prudentia, investigare volens visionis hujusce modi veritatem, missis hinc inde nuntiis, certissime comperit, prænominatas animas eadem hora corpore solutas ; sicque qui prius timuerat aliquantulum de nimio Carthusiensium rigore, maxime propter abstinentiam carnis perpetuam, amicissimus Ordinis factus propter illius sanctitatem, novam pro monachis Carthusianis procuravit fieri domum : quam, cum Ecclesiæ præesset regimini, opere complevit, sicut rei probat effectus. *Eadem aliis verbis et contractius aliquanto leguntur in Fasciculo temporum Werneri Rollewinck, perducto usque ad annum* MCCCCXC, *unde etiam descripta pendent ad ejus mausoleum, una cum hujusmodi memoria dedicatæ ecclesiæ.* Noverint præsentes et futuri, quod Sanctissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus sanctæ memoriæ Innocentius Papa Sextus, natione Lemovicensis, fundator hujus monasterii, fecit consecrari hanc Ecclesiam, ipso ibidem tunc præsente, una cum Collegio S. Romanæ Ecclesiæ, per Reverendissimum in Christo Patrem, Dominum Guidonem de Bolonia, Dei gratia Episcopum Cardinalem ; ad honorem et memoriam Dei et Beatæ Mariæ Virginis, Sanctique Joannis Baptistæ, ac S. Stephani Proto-martyris ; anno Domini 1358, et die 19 mensis Augusti, quæ est dies præcedens festum S. Bernardi. Concessitque omnibus et singulis Christi fidelibus, die Consecrationis prædictæ devote ecclesiam ipsam visitantibus, quæ sunt in statu gratiæ vel erunt, infra octo dies proxime sequentes, singulis annis perpetuo per Bullam patentem septem annos et septem quadragenas dierum de vera Indulgentia. E Etiam durantibus Octavis dictæ Consecrationis, concessit omnibus ipsam devote visitantibus, pro qualibet die, tres annos et tres quadragenas dierum Indulgentiæ. Summa annorum et dierum prædictarum Indulgentiarum sunt, triginta et unus annus et 25 dies.

D *INNOCENTIUS VI.*

et Indulgentiæ in die dedicationi concessæ.

CCII B. URBANUS V

URBANUS, natione Lemovicensis, antea Guillelmus Grimoaldi, Abbas S. Victoris Massiliensis, electus absens XXIII Septembris, misit Massilia subsignatum decretum electionis suæ XXVII Octobris, et Avenione inthronizatus XXXI ejusdem, consecratus et coronatus fuit sequenti Dominica VI Novembris MCCCLXII : sedit a die inthronizationis suæ, annos VIII, mensem I, dies XIX, defunctus Avenione XIX Decembris MCCCLXX ; sepultus in Abbatia S. Victoris Massiliensis et vacavit Sedes dies x.

Ab anno 1362, ad 70, an. 8, m. 1, d. 19.

Capita Apostolorum inventa,

Nostrum MS. hoc ei elogium texit : Hic summus Pontifex, vir sanctus et eminentis virtutis habitus est, libertatis ecclesiasticæ fortissimus defensor et innocentissimæ vitæ. Veniens enim ad Italiam et C Romam intrans, capita Apostolorum Petri et Pauli, quæ ubi locata fuerant in memoria hominum esse desierant, invenit ; et de altari Basilicæ Sancta Sanctorum in palatio Lateranensi, [ubi] condita erant, reverenter levavit, eaque auro et pretiosissimis gemmis ornavit : fabricatoque tabernaculo ceu ciborio marmoreo super altari ligneo, quod in Lateranensi ecclesia est, illa omnibus conspicienda et veneranda honorabiliter collocavit. Fecit etiam palatium in monte Flascone, prospectum habens ad lacum Vulsinum. Aliud item palatium in Urbe-veteri magnæ structuræ fabricavit. Ex Italia deinde rediens Avenionem, animo tamen ad Italiam (ut ferebatur) redeundi, ibi defunctus est.

et novis argenteis thecis ornata,

2 *De præmemoratis sanctorum Apostolorum capitibus, anno* MDCLXXIII *insignem libellum, magnoque nobis usui in Junio futurum, vulgavit Joseph Maria Soresinus, Lateranensis Basilicæ Presbyter Beneficiatus, ubi pag.* 47 *ipsius Urbani, illorum conservationi prospicientis, Breve exhibet,* datum apud Montem Flasconem v Kal. Augusti anno Pontificatus VIII, *id est anno* MCCCLXX. *Ipsarum quoque statuarum, anni præcedentis nota inscriptarum (quas* mille ducentarum marcharum argenti *fuisse asserit dictum Breve,* ac Margaritis et lapidibus pretiosis ornatas) iconismum *exhibet. Sunt autem consideratione hic digna, ornamenta quidem Pontificalia omnia (quæ nescio an ad speciem aliquam vetustatis in idæa artificis formatam sic fuisse elaborata credam, an vero ex usu temporis illius) imprimis tamen Tiara, non alvearis in* F *modum formaque ovali turbinata, sed instar coni acuminata : qualem in nullis ejus aut alterius ævi Pontificum monumentis reperio. Hoc tamen bene, quod triplici amicitur coronamento, sicut hic* Urbanus *primus instituisse dicitur a Nicolao Alemanni, in Dissertatione historica de Parietinis Lateranensibus pag.* 129. *Aliquod tamen tertii coronamenti initium apparet in circulo illo, qui desuper quasi claudit secundam coronam in monumentis* Joannis XXII, Benedicti XII, *atque* Innocentii VI.

3 *Sub lilio, ante pectus utriusque statuæ, pendet orbiculus disticho inscriptus : quod quidem distichon sic integre legitur ad S. Petrum,*

cum indicio voluntatis commigrandi ad palatium Lateranense,

Erigat ut propriam Sedem, in sua, Petre, redibit
Huc, Vaticana Pastor ab arce Petri.

Soresinus tamen, omissa præpositione, In, *perficiendo sensui necessaria, legit* tua, *quod obscuriorem etiam sensum facit. Existimo ego indicari, quod* Urbanus, *an.* MCCCLXVII *mense Octobri Romam reversus e Gallia, et eatenus in Vaticano Palatio commoratus, propositum habuerit migrandi ad Lateranenses ædes, conceptum anno* MCCCLXVII. *Kal. Martii. Quando ad Latera-*

URBANUS PP V.

teranensem ecclesiam veniens, cum in Sanctis Sanctorum Missam celebrasset (*ut habet Auctor Actorum ejus apud Bosquetum*, *Capita illa, quæ annis multis fuerant recondita, et sub altari in quo Missam celebraverat servata, ascendens in amphiteatrum dictæ ecclesiæ, ad communem plateam prospectum habens, toti Romano populo sibi adstanti exhibuit. Et cum thecæ in quibus pro tunc erant reconditæ, essent satis* D *modicæ et parvi valoris, ex tunc alias novas et pretiosiores fieri ordinavit : quæ fuerunt sequenti anno perfectæ. Earum iconismum, licet ab aliis jam repræsentatum, placet tamen hic recudere, ut tam insigne* Urbani *Pontificis monumentum apud nos quoque reperiatur.*

et nota anni 1369,

4 *Subtus S. Petri statuam verba hæc leguntur,* Urbanus Papa V fecit hoc opus, ad honorem Capitis Beati Petri Apostoli, anno Domini MCCCLXIX. *In infimo autem basis ipsius margine :* Carolus, Dei gratia Rex Francorum, qui coronatus fuit anno Domini MCCCLXIV, donavit præsens lilium, ad honorem Capitis Beati Petri, quod est positum in pectore ejus : *ex latere vero,* Joannes Bartoli de Senis Aurifaber *nomen suum legendum notavit. Similia autem fere verbotenus leguntur circa* S. Pauli *effigiem : sed distichon, pendenti ex lilio bullæ inscriptum hoc est :*

ac dono Caroli V Franciæ Regis,

Cedit Apostolicus Princeps tibi, Paule : vocaris
C Nam Dextræ natus, Vas, Tuba clara Deo.

5 *Porro allegatum superius MS. nostrum, post indicatum primum hujus Papæ nomen, patriam unde natus, et abbatiam unde fuit assumptus, sic in Elogii principio habet.* In legatione ad Dominos de Vicecomitibus in Lombardia, electus est in Papam anno Domini MCCCLXII, XIII mensis Septembris ; *sed scribendus erat dies* XXIII *: in Vita enim alia MS. Vaticani* 3575 *dicitur, quod* Cardinales, peractis exequiis D. Innocentii, more solito novem diebus, decima die se concluserunt, videlicet in die S. Mauritii, *hæc autem est* XXII *Septembris. Similiter erravit librarius noster, Sedi ejus adnumerans* annos octo menses quatuor, dies.... *Nam licet ab ipsa electionis die, quæ utrum acceptanda esset vehementer ambigebant Cardinales, numerare quis velit ; solum poterit menses* II, *dies* XXVII *invenire. Sed qui vitam decessoris scripsit, tempus vacantis Sedis usque ad diem inthronizationis supputavit. Extat duplex ejus Vita hactenus inedita in MSS. Vaticanis, citaturque a Rainaldo tamquam invenienda in codicibus* 3575 *et* 4026, *præter tertiam excusam apud Bosquetum. Prior docet diem ingressus Cardinalium ad conclave, sicut prædictum est ; dies item appulsus in Galliam, inthronizationis, et consecrationis. Altera ex Archivo monasterii S. Victoris allata fuit, et piam ejus mortem describit. Tertia sic finit;* Fuitque sepultus in ecclesia majori Avenionensi, demum transferendus ad monasterium S. Victoris Massiliensis, ubi vivens suam perpetuam elegerat sepulturam, magnis et stupendis miraculis coruscando . vacavitque Sedes XI diebus, *ipso mortis die computato.*

Dies electionis,

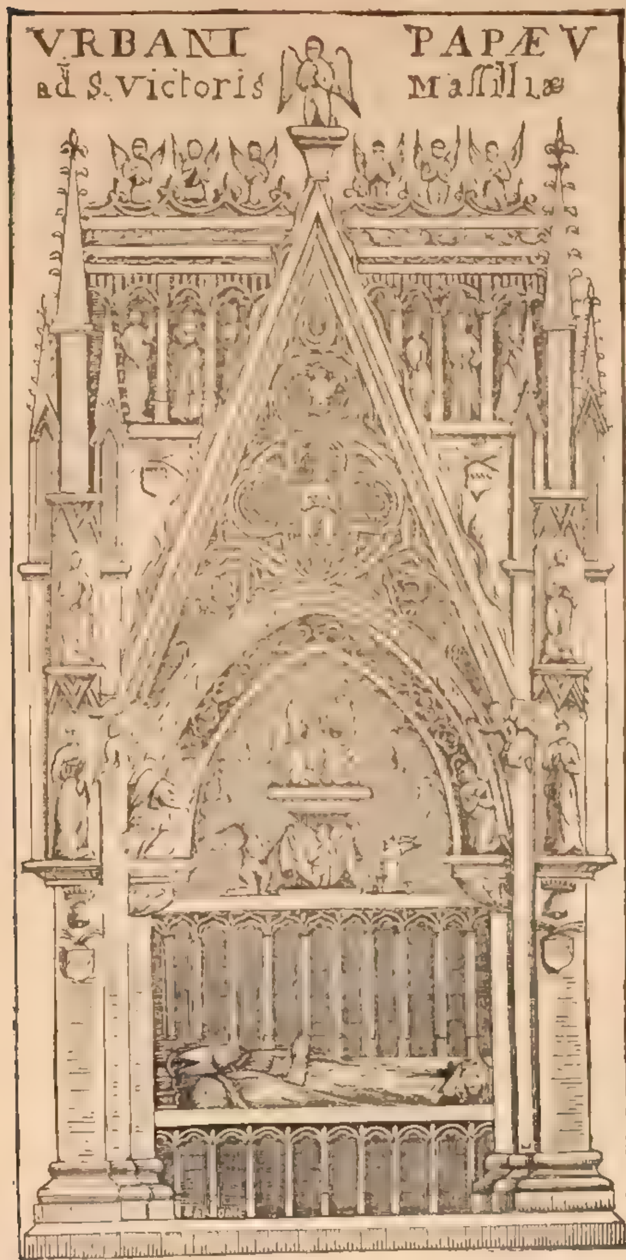
Vita ejus triplex.

6 *Cicconius addit, quod* Gregorius XI ejus successor præcepit solemne sepulcrum, more Pontificum, in monasterio S. Victoris Massiliensis fieri : *quodque post septemdecim menses Avenionensis sepulturæ, corpus in cineres et ossa resolutum, illuc fuit translatum, anno* MCCCLXXII *;* et positum in capella S. Petri, juxta majus altare, Nonis Junii, ubi nunc F requiescit : effigiesque ejus adhuc visitur , quæ obeso vultu et pendentibus genis eum fuisse demonstrat. *Eadem transcribit in Annalibus Massiliensibus, sub annum* 1657 *editis Joan. Bapt. Guesnayus noster, nescio quo errore assignans morti ejus diem* XIX mensis Maji : *deinde Saussayum imitatus (qui* Urbanum *cum longo elogio, sed minoribus litteris expresso, tamquam necdum Beatificatum, Martyrologio Gallicano inter Pios retulit) Ciacconii ulteriora verba sic clarius distinctiusque explicat.* Laudatissimus omnium Pontifex, cujus extant plurima præclare gesta, tam in Vita ejus ab Auctore illius temporis conscripta, quam in Articulis, quos tum monachi Massilienses S. Victoris, tum Petrus Olivarii Canonicus Aquensis, procurator Caroli Francorum et Ludovici Siciliæ Regum, aliorumque Principum atque Prælatorum. obtulere Clementi VII, qui Gregorio suffectus est in schismate : ut iis motus eum Albo Sanctorum Catholicæ Ecclesiæ inscriberet, cum multis fuisset ingentibusque post obitum miraculis a Deo illustratus, quæ magno numero eodem vitæ ejus Processu recensentur. *Curavi istæc omnia posteris meis, Decembrem elaboraturis, describi.*

sepultura in S. Victoris Massiliæ

Articuli de miraculis post mortem.

A 7 *Juvat nunc spectandum exhibere monumentum quod hodieque extat a parte inferiori pessime habitum maleque custoditum, sicut illud post multam instantiam nec sine sumptu, delineatum tandem accepi; simulque intellexi, totum opus unius generis saxo, eoque non valde pretioso, constare.* — *Sepultura.*

8 *Epitaphium, eidem sepulcro olim appensum, in MS. Altempsiano Romæ hujusmodi legitur, refer turque etiam in Additamentis ad Ciaconium:* — *Epitaphium*

Hic quiescit Urbanus Pontifex in ordine quintus,
Summus divinitus Romanorum Præsul electus.
Auctor bonorum, lux, censor, normaque morum,
Speculum cunctorum, dogma duxque monachorum;
Bonorum director, malorum quoque corrector;
Justitiæ cultor, studiorumque reparator.
Nullius acceptor, direxit justitiæ libram.
Virtutibus fulgens cunctis, vera reddidit idem,
Atque Simoniam sui splendore fugavit.
Ecclesias nempe reparavit Romæ divinitus,
Apostolorumque capita mire recondidit.
Pauperes alendo Christi mandata complevit.
Hicque bonus Pastor ad fidem Christi reduxit.
Græcorum Cæsarem, errorum caligine tectum.
Post labores tandem multos desuperque vocatus, D — URBANUS PP. V
Inter Fratrum manus illa fracta membra resolvens,
Christi Vicarius transivit ad astra beatus.
Quem Deus multum exaltat per signa sepultum:
Qualis enim fuerit signa tanta clare demonstrant:
Ad tumulum cujus languentum membra sanantur.
In multis aliis provinciis quoque; clare coruscat.
Nec non Italia ab ipso multum amata.
Miraculis late hæc in Hispania patent,
Ac in Bohemia, nobilique Francia tota.
Gaudet provincia Arelatensis jure vocata,
Per tanta signa meritis Urbani peracta.
Ergo mente pura te Urbano beato,
Pontifici summo, lector, devote commenda.
Anno milleno trecentenoque septuageno
Currente Domini, mensisque decima nona
Decembris erat dies cum iste Beatus
Urbanus ad Christum transitu felici migravit.

S. Urbanus Papa assumptus fuit ad Papatum anno Domini MCCCLXII, V Novembris. Obiit in Avenione MCCCLXX, XIII Kal. Januarii. Translatum fuit sanctum Corpus ipsius, de Avenione ad sacrum cœnobium S. Victoris Massiliensis, et positum in capella S. Petri anno MCCCLXX, II Nonas Junii. Sedit in Papatu annis VIII, mensibus II. E

9 *In eadem Bibliotheca Altempsiana inveni sequentem Antiphonam*, de S. Urbano Papa V, *post informationem de Vita et miraculis, quæ forte etiam inveniuntur in MS. Vaticano ubi eadem habentur; nec non in MS. S. Martini Tornacensis sub litt. E. Col. 28, continente Antiphonas, Collectas et Sequentias per anni circulum.* — *Vetus Antiphona et Orationes.*

ANTIPHONA

O fugator Simoniæ, veræ cultor justitiæ: regulator monachorum, propagator clericorum, conculcator tyrannorum, et defensor oppressorum; Urbane vir magnifice, qui rexisti mirifice, ora Deum qui te fecit, et Ecclesiæ præfecit, quod nobis det hic gratiam et in futuro gloriam.

℣. Salutate Urbanum. ℟. Adjutorem nostrum in Christo.

ORATIO.

Deus qui B. Urbani, Confessoris tui atque Pontificis, præclaræ vitæ merita multis modis mundo manifestas miraculis; concede, cunctis ejus memoriam agentibus, suarum effectum petitionum consequi salutarem, veniamque peccatorum in præsenti, et in futuro cœlesti cum Christo gloria coronari, per D. N. J. C. *Eadem Antiphona, ut dixi, est in MS. S. Martini Tornacensis, sed diversus Versiculus et Collecta, quæ sic ibi leguntur.* F

℣. Justus ut palma florebit.
℟. Sicut cedrus Libani multiplicabitur.

ORATIO.

Deus, qui pro reformatione universalis Ecclesiæ et dilatione fidei Catholicæ, Urbanum summum Pontificem miraculose fieri voluisti; præsta quæsumus, ut miracula quibus nunc fulget, ut pie credimus, sic multiplicare et manifestare digneris; ut qui summum Pastorem hujusmodi in terris sine mentis scrupulo veneramur et colimus, intercessorem summum habeamus in cœlis. Per D. N. J C.

GRE-

CCIII GREGORIUS XI

Ab anno 1370, ad 78, an 7. m 2, d 27

GREGORIUS, natione Lemovicensis, antea Petrus Diaconus Cardinalis S. Mariæ-novæ, electus Avenione XXX Decembris anni MCCCLXX, consecratus et coronatus V Januarii sequentis in Vigilia Epiphaniæ, sed Dominica tunc die; sedit annos VII, menses II, dies XXVII; mortuus Romæ anno MCCCLXXVIII, XXVII Martii, et sepultus in ecclesia S. Mariæ-novæ. Vacavit Sedes Pontificia dies XI.

Locus sepulturæ,

Ex clivo Capitolino descendentibus per Forum Romanum quod hodie Campus vaccinus dicitur, recta via ducit in S. Mariam novam, quæ hodie S. Franciscæ Romanæ, *appellatur, ab hujus corpore huc illato et religiosissime culto. Ibi ante majoris altaris latus unum quod Epistolæ est meminimus me vidisse marmoreum* Gregorii XI *monumentum sicut illud æri incisum novo suo Cacconio Oldoinus noster inseruit, veluti post annos* CCVI *elegantiori opere renovatum ex Romani Senatus decreto, propter memoriam reductæ ab illo in Urbem Sedis. Octavius vero Pancirolus, de eadem ecclesia relationem suam finiens, Reg. 2 eccl. 4 idem antea dictat, sed factum scripserat* anno MDLXXXIII sub Gre- B
gorio XIII: *et hoc confirmat inscriptio ab ipsomet Oldoino relata his verbis:* Gregorio XI Lemovicensi, humanitate, doctrina, pietateque admirabili: qui ut Italiæ seditionibus laboranti mederetur, Sedem Pontificiam, Avenioni diu translatam, divino afflatus numine hominumque maximo plausu, post annos septuaginta Romam feliciter reduxit, Pontificatus sui anno VII. S. P. R. Q. tantæ religionis beneficiique non immemor, Gregorio XIII Pont. Max. comprobante, anno ab orbe redempto MDLXXXIV, posuit. *Scripserit ergo Oldoinus aut scribere voluerit,* anno *post* ducentesimo vigesimo sexto: *conveniunt enim et etiam nomina Consulum trium et Cancellarii ab ipso expressa, cum insignibus super bases columnarum sculptis in prædicto Mausoleo. Veteris, quod antea extitit, sepulcri et Epitaphii memoriam renovatione ista abolitam fuisse, est quod doleant amatores antiquitatis. Res ipsius* Gregorii, *quas auctor Vitæ apud Bosquetum prolixe exequitur, ex nostro MS. hic paucis accipe.*

cum monumento reductæ Romam Sedis

Actorum synopsis.

Ratio temporis

2 Gregorius XI, natione Lemovicensis, prius vocatus Petrus Bellifortis, et Nepos Clementis VI, dum esset Cardinalis S. Mariæ-novæ, concorditer a
C Cardinalibus electus est in Papam in Avenione, anno Domini MCCCLXX mense Decembri. Sedit annos VII, menses III. et sepultus est Romæ in ecclesia Diaconiæ, quæ Nova nuncupatur, et cessavit Episcopatus dies XI.

Præclara Gregorii a puero institutio,

3 Hic dum esset annorum circiter XVII, sanctæ memoriæ Clemens VI ejus patruus, eum Diaconum Cardinalem S. R. E. assumpsit: et ne carni et sanguini acquievisse videretur, continuo eum excellentissimis Doctoribus Juris utriusque, et aliarum scientiarum non vulgaribus præceptoribus, tradidit erudiendum. Qui ita in multis scientiarum generibus profecit, ut non modo mediocris, sed eminentissimæ scientiæ Doctor a cunctis haberetur: in tantumque culmen et famam doctrinæ evasit, ut a famosissimis Italiæ Doctoribus, a Baldo præcipue de Perusio, in cathedra legente Jus civile, ejus opiniones et dicta adducerentur in medium, sæpiusque ejus dictis allegatis diceret, Dominus noster in hac lege sic dicit, intelligens de D. Gregorio XI, cujus scripta non ad mediocres solum, sed et eruditissimos jam pervenerant. Vitæ etiam innocentissimæ fuit, placidus in moribus, et super omnes humilis, et devotus: vultu pallidus, et complexionis admodum delicatæ.

et juris peritia excellens.

4 Dum in palatio Avenionensi moram traheret, et die quadam in aula deambularet, comitante eum Episcopo quodam ejus Cubiculario; diceretque Gregorius Episcopo, Domine Episcope, quare non vaditis ad Ecclesiam vestram? et continuo Episcopus respondens diceret, Et vos, Pater Sancte, quare E
ad Ecclesiam vestram non acceditis? intelligens de Roma, quæ Sedes est Petri et Christi Vicarii propria; ita animo compunctus est et statim conscientia tactus, ut statim de veniendo Romam cogitaret. Erat per idem tempus totum fere Ecclesiæ Patrimonium in Italia, opera Florentinorum, per tyrannos plurimos Ecclesiæ occupatum: et hinc occasione sumpta, paucis hujus sui secreti consciis, paratis galéis, contra attinentium et amicorum voluntatem, Romam venit, quæ annis ultra LXX, a tempore videlicet Clementis V, Romani Pontificis præsentia, qui in Urbem continue resideret, privata fuerat. Intravit ergo in Urbem cum ingenti Romanorum lætitia et incredibili applausu receptus, acclamantibus cunctis, Benedictus qui venit in nomine Domini Pastor supremus. Gaudebant omnes videre sanctum Pontificem, dimissis parentibus et notis, dimissa patria propria, spretis omnium persuasionibus ut non veniret, in Sede propria collocatum. F

Monitus de repetenda Urbe,

illuc post annos 70 Sedem refert;

5 Dum sic Romæ moratur, veluti Pastor bonus et Christi verus imitator, agere cœpit via pacis ad reducendum Populum Florentinum, qui nimis se ab Ecclesia separaverat, multaque contra Ecclesiam commiserat, propter quæ fuerant majores de civitate anathematizati et civitas interdicto supposita. Pro qua reductione et pace cum dictis Florentinis tractanda et firmanda, et recuperatione terrarum Ecclesiæ, misit ad eos Legatum de latere, D. Joannis tit. S. Marcelli Cardinalem Ambianensem: ante cujus legationis finem, sicut Domino placuit, D. Gregorius infirmatur, et Romæ moritur die XXVII Martii, an. Domini MCCCLXXVIII, cum omnium multo dolore et mœrore; et vero dolore præsago futurorum malorum, longi videlicet schismatis, quod ex ipsius morte in ecclesia Dei secutum est: cujus initium et causa inferius seriose describitur, veritatem sequendo sicut proprie accidit in facto, licet aliter forte ab aliquibus casus hujusmodi schismatis ponatur in terminis.

de pace cum Florentinis tractans,

Romæ moritur.

VIDE APP NOT 22

UR-

CCIII GREGORIVS XI

CCIV VRBANVS VI

CCV BONIFACIVS IX

CCVI INNOCENTIVS VII

CCIV URBANUS VI.

Ab anno 1378, ad 89, an. 11, m 6, d. 8.

URBANUS, natione Neapolitanus, antea Bartholomæus Archiepiscopus Barensis, electus VIII Aprilis anni MCCCLXXVIII, coronatus ipso die Paschæ, XVIII, Aprilis; sedit annos XI, menses VI, dies VIII; defunctus MCCCLXXXIX, XV Octobris; sepultus ad S. Petrum in Vaticano: et vacavit Sedes dies XVII.

Locus sepulturæ.

Paulus Aringhus Romæ subterraneæ lib. 2 cap 8, agens de summis Pontificibus in Vaticano sepultis, Urbanus VI, *inquit,* inter altaria Annuntiationis Beatæ Virginis et S. Blasii, ad lævam introeuntibus, marmorea urna conditus est; inde vero anno MDCVI die XII Septembris translatus, sub novæ basilicæ pavimento, ceteris Pontificibus aggregatus est. *Monumenti perquam magnifici altique elevati formam posteritati servatam cupiens Oldoinus noster, ære incisam in leque expressam exhibet: ubi licet insignis Pontificis sepulcro superstitis cernatur trium coronamentorum tiara, ipsius tamen supra urnam porrecta marmorea statua unius duntaxat coronamenti est: unde apparet, etiam tunc tiaræ usum penitus non evoluisse, aucto jam pridem coronarum numero: attentiori autem ipsius area limbo inscriptum,*

Mausolei forma

B *HIC IACET VRBANVS VI PONT. OPTIMVS MAX.*

2 *Basis vero, cui urna insigniter cælata insistit, hujusmodi Epitaphium legendam offert apud eumdem Oldoinum:*

Epitaphium.

Hac animo magnus, sapiens, justusque Monarcha
Parthenopæus adest, Urbanus Sextus, in area.
Fervebat fidei latebras conferre magistris,
O decus! his lætus semper post prandia sistris.
Schismatibus magnis animo majore regebat:
Omne Simoniacum tanto sub Patre tremebat.
Quid juvat hunc terris mortali tollere laude?
Pro meritis cœli splendet sibi gloria valde.

Cur Ludovicus Com. Flandriæ adeo constans fuerit in ejus obedientia.

3 *Qui Gregorii Papæ XI vitam apud Bosquetum descripsit auctor Gallus, de electione subsecuta subscripsit, qualia potuit, Clementino Schismati inhærens ex suæ factionis sensu: contra quæ aliaque, a Gallis adversus* Urbani *electionem proferri solita, multa in ejus favorem monumenta documentaque producunt Annalium Ecclesiasticorum continuatores Abrahamus Bzovius et Odoricus Raynaldus. Mihi, homini Belgæ, permagni semper visum est, non quod* Urbano *constantissime semper adhæserint Belgæ, asperrima quæque eo nomine a Francis passi: sed quod Comes Flan-* C *driæ Ludovicus, Francorum partibus tam constanter inhærens, ut omnes fortunas, ditiones, et vitam ipsam eisdem consecraverit, nullis suorum sæpius ea de causa rebellantium conatibus a fœdere Gallicano revocabilis, numquam tamen induci potuerit quantiscumque confœderatorum Gallorum sollicitationibus, ut* Clementem *pro vero agnosceret Papa, a cujus ipsiusmet manu dicebat se habere et monstrabat litteras de electione* Urbani; *quas intercidisse doleremus magis, nisi multæ extarent aliæ ejusdem de eadem re et forte eodem tenore, ad Imperatorem, aliæ item aliorum, nec non Cardinalium Romæ præsentium, ad absentes Avenione, has autem omnes meras simulationes fuisse metuque extortas, credat qui potest. Causam a pluribus agitatam satis, nolo denuo tractandam suscipere, contra nuperum quemdam scriptorem Francum: placet tamen ex nostro MS. illius temporis monumentum producere, collatum cum editione Anonymi Collectoris Conclavium in* Clemente *VI allegata, ubi hoc Conclave locum secundum tenet: nec enim plusquam duo Conclavia ad seculum XIV pertinentia istic inveniuntur. Invenio autem scriptum istud in nostro Codice post elogium* Gregorii XI, *dignum quod ei quam Bosquetus edidit relationi ex adverso componatur.*

ACTA ELECTIONIS ET SCHISMATIS.

Ex nostro MS.

Defuncto Gregorio XI, erant tunc in Romana Curia præsentes sexdecim S. R. E Cardinales, Collegium constituentes, videlicet,

Cardinales 16 Romæ præsentes,

Petrus Portuensis, vulgariter dictus Card. Florentinus

Jo. Penestrinus, vulgariter dictus Card. Lemovicensis;

Guilhelmus S. Stephan. in Cœlio monte, dictus de Agrifolio;

Bertrandus S. Ceciliæ, dictus Gladatensis Ordinis Minorum;

Robertus XII Apostolorum, dictus Gebennensis;

Hugo SS. Quatuor Coronatorum, dictus de Britannia; E

Guido S. Crucis in Hierusalem, dictus Pictaviensis;

Petrus S. Laurentii in Lucina, dictus Vivariensis;

Franciscus S. Sabinæ, dictus Cardinalis S. Petri;

Simon SS. Joannis et Pauli, dictus Mediolanensis;

Geraldus S. Clementis, dictus Montis-majoris;

Joannes S. Georgii ad Velum-aureum, dictus de Ursinis;

Petrus S. Eustachii, Guilhelmus S. Angeli;

Petrus S. Mariæ in Via lata, dictus de * Veruchio;

Petrus S. Mariæ in Cosmedin, dictus de Luna.

* *al* Werneyo *vel* Wernhio

Alii item S. R. E Cardinales, videlicet D. Albanensis, D. Tusculanus, D. Sabinensis, S. Anastasiæ, S. Vitalis, S. Mariæ in porticu erant in Avenione: Dominus vero Joannes S. Marcelli Cardinalis Ambianensis de quo supra, legatus erat Apostolicæ Sedis in Tuscia, numero XXIII: quorum quatuor tantum erant Italici, videlicet D. Florentinus, D. Mediolanensis, Dominus S. Petri, et dictus Dominus de Ursinis.

dum absunt 7 alii,

2 Convocatis igitur ad se, per jam dictos Cardinales præsentes in Urbe, Senatore Urbis, videlicet D. Guidone de Prohinis Milite Ultramontano, ceterisque almæ Urbis Officialibus, eis præstiterunt solemne juramentum in forma juris, de observanda Decretali, Ubi periculum, et de custodiendo fideliter burgo S. Petri, et de Palatio, ubi futurum erat F Conclave, ab omni violentia et impressione præservando. Quod quidem juramentum, cum multis etiam oblationibus gratissime subierunt. Dum autem sæpedicti Cardinales frequentes adessent in ecclesia S. Mariæ novæ, ubi D. Gregorii corpus traditum fuerat ecclesiasticæ sepulturæ, pro celebrandis exequiis defuncti Pontificis, ut moris est; ipsis quadam die sic ibidem congregatis Officiales præfati tam nomine suo, quam aliorum civium et populi Romani non minus humiliter quam devote dictis Cardinalibus supplicarunt, ut aliquem idoneum et sufficientem virum eligere dignarentur in Papam, qui esset natione Italicus; asserentes non modo hoc utile, sed prope necessarium fore Romanæ Ecclesiæ totique populo Christiano; postulationem eorum fundantes causis et rationibus infrascriptis.

Juramentum exigunt ab Officialibus Urbis,

ab iisque vicissim rogantur eligere Italicum,

3 Imprimis itaque allegaverunt et dixerunt, quod Romana Sedes, quæ Apostolica etiam esse dicitur, imo fere Italia tota, propter longissimam summorum Pontificum absentiam ab ipsa Urbe in qua divina et incommutabili ordinatione Romana Sedes fue-

Urbanus V et Gregorius XI exponentibus quantum passa sit Urbs per Pontificum absentiam in Gallia.

fuerat stabilita, multipliciter collapsa et depressa fuerat, propter dictam longam summorum Pontificum absentiam; quodque monasteria et ecclesiæ Urbis, palatia, claustra, ædificia, in quibus S. R. E. Cardinales sunt intitulati in eadem Urbe et Urbi adjacentibus, a longo tempore erant diruta, neglecta, et collapsa, et quasi irreparabiliter ad exinanitionem deducta, in perniciosum exemplum non modo omnium ecclesiarum et ecclesiasticarum personarum, sed in scandalum etiam Christianorum omnium, Urbem devotionis aut peregrinationis causa visitantium, quorum oculis neglectus iste sacrarum rerum

neglectis palatiis et ecclesiis,

notissime subjectus erat. Adjicientes quod nulla erat reparationis et reformationis aptior via, quam quod summus Pontifex, quem Deus in Sede Romana collocaverat, et Cardinales pariter in Urbe residerent, quemadmodum omnes retro Romani Pontifices et Cardinales ibi resederant, usque ad tempora Clementis Papæ V; a cujus electione citra usque ad hæc tempora, Romani Pontifices et Cardinales in urbe Roma vel saltem in Italia prope Romam, residentiam facere non curaverunt; sed potius se a propria Sede sequestraverunt: quæ sequestratio ex eo potissime provenerat, quod dictorum temporum

B Romani Pontifices non fuerunt Italici, sed Gallici vel Ultramontani, suæ potius patriæ et natalis soli rationem habentes, quam honoris et loci ad quos proverti fuerant et divina dispositione vocati.

4 Insuper addiderant toti mundo fere notorium, quod occasione prædictorum defectuum, civitates,

Ecclesia quoque destructo ejus patrimonio:

oppida, castra, villæ, provinciæ Romanæ Ecclesiæ, per Italiam constitutæ, peculiare et antiquum ipsius Romanæ Ecclesiæ patrimonium, per dicta tempora fuerant guerris, dissensionibus, partialitatibus innumerabilibus suppositæ, vexatæ, et lacessitæ, et per tyrannos et malos Officiales, maxime Gallicos vel Ultramontanos, miserabiliter subjugatæ et oppressæ, in tantum quod ipsa Romana Ecclesia ex ipsis civitatibus, oppidis, terris, etc. valde modicam, imo nullam utilitatem fuerat dictis temporibus consecuta; quin imo pecunias et thesauros omnes, quos aliunde eadem Ecclesia, etiam cum magnis oneribus et gravaminibus omnium Ecclesiarum mundi, acquisiverat et congregaverat, consumpserat et quotidie consumebat pro ipsarum civitatum et terrarum defensione; adeo quod eadem Ecclesia, quoad temporalia, fuerit, erat, et est, maxime novissimis hisce temporibus, quasi ad nihilum notorie et manifeste redacta et exhausta, et in magno

C contemptu ubique posita.

cum econtra illis Romæ aut in Italia manentibus, restitui possint omnia,

5 Non videbatur præterea honestum et tolerabile, quod post tot annorum curricula Romana Sedes sine Pastore et sponsi sui præsentia et solatio destituta maneret, ne dicam contempta; et alibi in valde remotis partibus, contra Dei præceptum, per tot annorum decursum tot Romani Pontifices, ea relicta et neglecta, elegissent habitare. Dixerunt etiam, verum, clarum, et notorium fore cuilibet intuenti quod ex continua residentia Romani Pontificis in Urbe Roma, vel saltem in Italia, sequerentur multa Romanæ Ecclesiæ et toti Italiæ et Christianitati Deo dante profutura; recuperatio videlicet terrarum et dotis Romanæ Ecclesiæ prædictarum, quæ notorie propter rationes jam dictas contra ipsam Ecclesiam rebellarunt; nec non et pax et tranquillitas ac pacificus status Romanæ civitatis, et ejusdem totius Italiæ, quæ non minima pars erat et est totius Christianitatis. Et quod prædictis rationibus motus Urbanus Papa V Italiam visitavit: et licet post aliquot annos redierit Avenionem, et quasi incontinenti discesserit; intendebat tamen (ut affirmabatur a quibusdam, de sua mente informatis) quod si supervixisset, procul dubio ad Italiam rediisset. Gregorius quoque XI, D

uti judicarunt Urbanus V et Gregorius XI.

contra voluntatem et magnas parentum instantias, patris, fratrum, nepotum, consanguineorum, affinium, et amicorum omnium suorum ac etiam multorum Regum et Principum, Cardinalium, et familiarium suorum, lares proprios dimittendo venire voluit ad Urbem Romam et venit cum magnis laboribus et expensis personarumque periculis, in Sede propria moraturus. Qui etiam dicebat, quod tempore quo erat Cardinalis, displicuerat sibi D. Urbani reditus de Italia seu recessus, et hoc ipsum Urbano prædixisse pluries affirmabat. Propterea magnis precibus supplicabant, quatenus his attentis rationibus, Italicum Pontificem pro hac vice eligerent, qui his periculis sua præsentia valeret et posset, prout opportunum erat tantis necessitatibus, providere.

His auditis Cardinales,

6 His rationibus auditis, Reverendissimi Domini Cardinales paucis verbis in hunc fere modum responderunt: Quæ nobis exposuistis et supplicastis attente audivimus et intelleximus. disponimus autem, nulla acceptione nationis vel personæ, Ecclesiæ Dei providere de Pastore utili et idoneo, prout Deus inspiraverit, et conscientiæ nostræ videbitur, et non aliter. His peractis, et ordinata per dictos E Dominos Cardinales tam Palatii S. Petri quam burgi ejusdem fida custodia, deputatisque etiam custodibus Conclavis, ut est moris, ut sic cum omni libertate, omni impressione et violentia cessante, electio summi Pontificis canonica celebraretur; Car-

haud satis inter se consentiunt,

dinales ante ingressum Conclavis simul in certo loco aliquando congregati, inter se colloquium habuerunt super persona futuri summi Pontificis tractantes et colloquentes. Qui tamen non potuerunt concordare; quoniam Cardinales Gallici inter se erant discordes; Lemovicenses scilicet ex una, et reliqui Gallici ex alia; nec ad eligendum de Collegio Italicum dispositi videbantur: et Italici tantum quatuor, videlicet S. Petri, Mediolanensis, Florentinus, et de Ursinis non habebant potestatem, quia minor pars: eligere tamen Italicum voluissent, et in Gallicum non libenter consentiebant.

7 Patefacta igitur discordia inter Lemovicenses Cardinales et alios Gallicos, reliqui Gallici qui non

ceteris conspirantibus contra Lemovicenses;

erant Lemovicenses tandem concordaverunt cum Cardinalibus Italicis, de habendo potius Italicum quam unum Lemovicensem, dicentes aperte, quod totus mundus erat attædiatus admodum de Lemovicensibus, qui tanto tempore Papatum possederant quasi hereditarium. Lemovicenses vero, intelligentes tam Cardinales italicos quam reliquos sibi adversari, deliberaverunt et inter se concluserunt, quod ubi non possent habere sufficientem numerum Cardinalium, ad faciendum Papam unum ex ipsis vel saltem D. Vivariensem eorum sequacem, eligerent potius Italicum, sed de extra Collegium: et nominabant Archiepiscopum Barensem, qui Urbanus postea VI dictus est.

hi de eligendo Barensi tractant.

8 Et ratio quare in istum Archiepiscopum vota sua dirigebant, potissimum erat, quia sperabant Cardinales Italicos in istum Italicum potius quam in alium Gallicum debere consentire: credebant etiam quod alii Cardinales Ultramontani in hunc concurrerent, quoniam Archiepiscopus Barensis erat homo valde scientificus, practicus, doctus, et instructus in stylo Curiæ et Cancellariæ, et ab antiquo familiaris ac domesticus Cardinalis Pampelonensis Vice-cancellarii qui et ipse Lemovicensis erat; et dum Gregorius XI venisset ad Italiam, ipsum D. Barensem Archiepiscopum, tamquam benevolum et de quo d. Cardinalis Pampelonensis plurimum confidebat, posuit ad regendam Cancellariam loco ipsius Pampelonensis Vice-Cancellarii:

rati alios in ipsum facile consensuros, utpote Italum et ap[...]issimum.

tum

A tum etiam quia ipsi Cardinales habebant et reputabant ipsum D. Barensem unum Ultramontanum et ipsorum moribus conformem, ex eo quod multo tempore fuerat cum Dominis Cardinalibus Ultramontanis conversatus in Avenione : tum etiam quia d. Barensis erat de regno Siciliæ et civitate Neapolitana oriundus, cujus regni et civitatis erat Domina Serenissima Regina Joanna, quæ fuerat et est sanctæ Romanæ Ecclesiæ devotissima, et ipsis Cardinalibus valde grata et accepta. Et ante ingressum Conclavis jam erat quasi patefacta hæc Cardinalium Lemovicensium voluntas et dispositio, ita ut diceretur a multis quod D. Archiepiscopus Barensis esset futurus Papa ; imo et aliqui ex ipsis Dominis Cardinalibus, prout ferebatur, se sibi verbis placidis commendarunt, sperantes eum in summum Pontificem assumi debere.

Jamque res conclusa credebatur :

9 Adveniente autem tempore intrandi Conclave, omnes Cardinales, qui erant numero sedecim ut prædiximus, intraverunt Conclave, die videlicet VII Aprilis, anno Domini supradicto, videlicet MCCCLXXXVIII. Qua die VII mensis Aprilis, hora satis tarda, jam clauso Conclavi et bene custodito, Cardinales de Agrifolio et Pictaviensis accesserunt

sed ingredientibus Conclave Cardinalibus 7 Aprilis,

B ad D. Cardinalem S. Petri, et ipsi aperuerunt quæ inter se de Domino Barensi tractaverant et concordaverant, persuadentes ei ut in persona d. Domini Barensis consentiret : quorum petitioni Dominus S. Petri respondendo statim annuit et consensit. Eadem verba D. Pictaviensis dixit D. Cardinali Mediolanensi, qui similiter respondendo consensit in d. Dominum Barensem. Et statim cum d. Domino de Agrifolio computaverunt eos qui consentiebant in d. Barensem, et invenerunt duas partes Collegii in ipsum consentire, scilicet præsentium Cardinalium.

10 Die vero sequenti, VIII videlicet Aprilis, omni impressione cessante, sed Conclavi bene custodito et munito, Cardinales convenerunt in capellam Conclavis ; et audita prius Missa de Spiritu sancto, ut moris est, cœperunt de negotio electionis inter se tractare. Cardinales vero prædicti, scilicet de Agrifolio et Pictaviensis, cœperunt tentare sigillatim unumquemque, utrum possent ex Dominis Cardinalibus habere vota et voces, quæ sufficerent ad eligendum prædictum Barensem ; et tandem repererunt voces et vota Dominorum Cardinalium in numero sufficienti concurrentium. Unde immediate

et die 8 collectis quot sufficiebant votis,

C Dominus de Agrifolio, omnibus aliis Cardinalibus ibidem existentibus, dixit hæc verba : Domini, sedeamus statim : quia pro certo credo quod in continenti eligemus et habebimus Papam. Cardinalis vero de Ursinis, qui ad Papatum (ut credebatur) aspirabat, videns vota Dominorum directa et concurrentia ad eligendum in Papam Dominum Barensem, conabatur ipsum negotium electionis d. Barensis divertere, et differre, et (ut creditur) impedire ; unde hæc et similia verba protulit : In effectu, Domini mei, differamus istam electionem in aliud tempus, ut possimus deludere istos de populo Romano, qui volunt et clamant habere Papam civem Romanum : et vocemus ad nos unum Fratrem Minorem, eique imponamus cappam et mitram Papales, et fingamus nos eum elegisse in Papam, et sic recedamus de loco isto, et postea alium alibi eligemus. Erant enim aliqui de populo in platea ante palatium foris, nullam tamen violentiam vel comminationem facientes, sed incaute clamantes, Romano lo volem ; et expectantes potius, publicata electione Romani Pontificis, currere ad domum Electi, et per quemdam abusum domum Electi spoliare in signum gaudii, quam volentes aut valentes aliquam impressionem facere, si-

electionem differendam suadet Card. Ursinus,

D cuti in veritate postea alio electo quam Romano non fecerunt.

URBANUS VI.

11 Cui Cardinales Lemovicenses et alii sequaces responderunt et dixerunt : Domine de Ursinis, certe hoc non faciemus : quia nolumus facere idololatriam, et decipere, et damnare animas nostras : imo certe intendimus de præsenti eligere et eligemus verum Papam : et de clamoribus et verbis istorum de populo non curamus. Videns autem Cardinalis de Ursinis quod non proficiebat ad intentionem suam et Cardinales sederant ad dictam electionem celebrandam ; volens idem Dominus de Ursinis similiter divertere et impedire, quod d. Archiepiscopus Barensis non eligeretur, persuasit dictis aliis Cardinalibus, quod eligerent Dominum S. Petri Romanum, et eum ad hoc nominavit. Fuit autem responsum ei per D. Cardinalem Lemovicensem, quod licet Dominus S. Petri foret homo bonus et sanctus, duo tamen obstabant ; primo quia Romanus erat, et Romanus per aliquos petebatur, et ideo non haberent Romanum, ne etiam forte diceretur Papa factus ad clamorem populi. Secundo obstabat, quia Cardinalis S. Petri erat nimis debilis et infirmus, nec posset sufficere ad onera Papatus ; et adjecit hæc verba, vertendo se

aut saltem eligendum Cardin. S. Petri.

Nihilominus propositione ista rejecta,

E ad Florentinum ; Tu vero, Domine Florentine, estis de Florentia, quæ est inimica Ecclesiæ Romanæ, et ideo non eligimus vos : Dominus autem Mediolanensis est de terra Barnabonis tyranni, qui semper fuit contra Ecclesiam : Dominus Cardinalis de Ursinis similiter est Romanus, partialis, et nimis juvenis pro Papatu.

12 His dictis Cardinalis Lemovicensis, præsentibus et audientibus omnibus dictis aliis Cardinalibus, et coram eis ibidem omnibus existentibus, in Papam et Romanum Pontificem elegit D. Bartholomæum Archiepiscopum Barensem, utendo verbis istis in effectu : Ego pure et libere eligo et assumo in Papam D. Bartholomæum Barensem Archiepiscopum : illicoque sine aliquo temporis intervallo ceteri omnes Cardinales, in numero sufficienti, facientes et constituentes multo majorem partem duarum partium ipsorum Cardinalium in Conclavi existentium, pure et libere eumdem Barensem Archiepiscopum similiter in Romanum Pontificem elegerunt. Cardinalis Florentinus, videns quod duæ partes et plures d. Archiepiscopum Barensem elegerant, accessit, et eumdem Archiepiscopum pure et libere ibidem elegit. Quæ electio fuit celebrata, Conclavi adhuc bene omni ex parte clauso et firmato existente.

liberrime eligitur Barensis Archiepiscopus,

F 13 Creato autem D. Archiepiscopo Barensi in Papam, Cardinales inter se fuerunt locuti, deliberantes an expediret dictam electionem statim populo publicare : et tandem concluserunt quod publicatio hujusmodi differretur, donec transisset tempus prandendi, et donec ipsi pransi fuissent. Causa autem dilationis hujusmodi hæc fuit, quia tunc d. Electus non erat in palatio : et si dicta publicatio facta fuisset, antequam Electus venisset ad palatium et ad ipsos Cardinales, dubitari poterat quod aliqua tædiosa et sinistra in via eidem Electo possent occurrere, eo quod ipse Electus non erat Romanus, et Romani libenter habuissent Papam natione Romanum. Alia etiam fuit causa, quia ex quo ipsi Cardinales jam elegerant ; intendebant ante publicationem prædictam, aliqua vasa argentea et quædam alia bona, quæ tunc habebant infra d. Conclave, facere ad domos eorum vel alibi reportari ; quod non credebant tunc facere posse, si in continenti d. electionem publicarent. Unde pro majori securitate ipsius Barensis Electi, et ut aliquis nequiret suspicari vel præsumere ipsum esse Electum, Domini Cardinales miserunt pro nonnullis Prælatis Italicis, qui moram trahebant Romæ, ut ad eos

qui quia absens erat,

differtur publicatio electionis usque post prandium

URBANUS VI. Interim accersitur Electus ad Conclave,

eos venirent pro nonnullis arduis Romanæ Ecclesiæ negotiis : inter quos fuit Barensis Electus, Patriarcha Constantinopolitanus, Episcopus Ulixbonensis, Episcopus Nucerinus, Abbas Cassinensis, Abbas S. Laurentii extra muros Urbis. Qui omnes, prout vocati extiterant, accesserunt ad palatium : non tamen Conclave intraverunt, sed seorsim ab ipsis Cardinalibus pransi fuerunt, et similiter ipsi Cardinales intra Conclave pransi sunt.

et præsens iterum eligitur.

14 Sumpto autem prandio, ad majorem expressionem liberæ voluntatis et liberi consensus eorum, et ad majorem etiam cautelam, in præfatum Barensem Archiepiscopum iterato, libere, et concorditer ac unanimiter, omni prorsus impressione cessante, sed Conclavi adhuc bene custodito remanente, consenserunt, et eum in Papam iterato elegerunt. Præmissis sic gestis et consummatis, vox cœpit exire et dici apud aliquos de Romano populo, sicut verum erat, quod Papa esset factus, sed ignorabant quis esset vel de qua natione : et propterea ipsi de populo clamare cœperunt et petere, quod hoc eis indicaretur et diceretur. Et tunc per D. Episcopum Massiliensem, Locum tenentem Camerarii et Conclavis Custodem principalem, dictum fuit ipsi populo, quod irent ad S. Petrum, et tunc hoc diceretur et publicaretur ei. Quibus verbis dictis quidam de populo, intelligentes vel male percipientes, quod irent ad hospitium Domini S. Petri, credentes (quia erat Romanus et Romanum habere desiderabant) ipsum Dominum S. Petri esse creatum Papam, ad hospitium Domini S. Petri iverunt, et bona quædam mobilia quæ ibi erant secum asportaverunt. Quidam vero de populo stabant ante palatium et clamabant, Papam Romanum desideravimus, et Romanum habemus. Et licet verba hujusmodi sic ab aliquibus de populo jactarentur : quia tamen electio jam facta non publicabatur, suspicati sunt aliqui, quod populus per moram illam illuderetur, eo maxime quod quædam pars Conclavis fuit aperta, causa asportandi vasa argentea et alia bona Dominorum Cardinalium : ideo quidam de populo hoc percipientes unam portam Conclavis aperuerunt, ad finem ut Cardinales non exirent, nisi facta et publicata electione.

Populus cupiens scire quis esset et ad S. Petrum ire jussus;

sibique illudi ratus, circa Conclave tumultuatur,

15 Cardinales Ultramontani videntes populum intrasse in Conclave, et timentes valde quia Romanum non elegerant, induxerunt Dominum S. Petri ut contentaretur indui tamquam Papa ad placandum populum : sicque est indutus ut Papa, et populus tunc ei tamquam Papæ credentes eum esse Papam, reverentiam exhibuerunt. Dum hæc sic per tu multum agerentur, omnes Cardinales, excepto D. Cardinale S. Petri, de palatio recesserunt, et ad eorum hospitia secure reversi sunt ; D. Barensi electo in Papam in palatio in quadam secreta camera remanente. Post recessum Cardinalium de palatio, D. Cardinalis S. Petri adhuc in palatio existens, hæc verba protulit in effectu : Ego non sum Papa, nec volo esse Antipapa : sed melior me est electus in Papam D. Archiepiscopus Barensis. Quidam vero de Cardinalibus, timentes quod populus Romanus irritaretur contra eos, propter fictionem quam fecerant de Domino S. Petri, domos proprias reliquerunt, et castrum S. Angeli ingressi sunt. Hi fuerunt Cardinales Lemovicensis, de Agrifolio, Pictaviensis, de Britannia, Vivariensis, et de Verucho. Quidam vero extra Urbem ad aliqua castra munita se contulerunt. Hi fuerunt Cardinalis Gebennensis, qui accessit Zagarolum, Cardinalis de Ursinis, qui accessit Vicovarum, Cardinalis S. Angeli, qui accessit ad quoddam castrum montis S. Pauli. Ceteri vero Domini Cardinales, tam Ultramontani quam Citramontani, remanserunt Romæ in domibus propriis, sine aliqua læsione vel violentia : et hi fuerunt Domini Cardinales Florentinus, Montis-majoris, Mediolanensis, Glandatensis, et de Luna.

unde timentes Cardinales suadent Cardinali S. Petri ut se Papaliter indui sinat ;

hic vero, dilapsis illis, Barensem electum testatur,

16 Eodem vero die, VIII videlicet Aprilis de sero, Cardinales qui castrum S. Angeli intraverant, et alii quidam ex eis qui ex Urbe discesserant, miserunt ad D. Archiepiscopum Barensem, electum in summum Pontificem, nuntios ; et scripserunt et intimarunt, quod pro eo quod non erat Romanus electus, ne ei aliquid sinistrum posset occurrere, bene faceret pro securitate personæ suæ et statu universalis Ecclesiæ, exire de d. palatio et se in aliquo loco tuto recipere. Qua requisitione audita, præfatus Electus consuluit D. Cardinalem S. Petri, adhuc in eodem palatio existentem. Qui ei respondit, quod ipse erat verus Papa et secure manere poterat : sicque tota nocte sequenti in eodem palatio remansit. In crastinum autem de consilio et voluntate d. Cardinalis S. Petri, fuit electio Domini Barensis intimata Officialibus Urbis, qui de electione hujusmodi remanserunt et fuerunt valde contenti : et voluerunt accedere, et accesserunt ad d. Electum, ad exhibendam ei reverentiam summis Pontificibus exhiberi solitam : qui noluit talem reverentiam sibi fieri per dictos Officiales nec per alium quempiam, dicendo inter cetera quod pro nunc nolebat nominari nisi Archiepiscopus Barensis. Eodem die mane illi Domini quinque Cardinales qui remanserunt in domibus, videlicet Florentinus, Montis-majoris, Mediolanensis, Glandatensis, et de Luna, accesserunt ad palatium ad d. Electum, ei congratulando de sua concordi electione, et humiliter supplicando quatenus dignaretur et vellet acceptare : insuper persuaserunt quod mitteretur pro aliis sex Cardinalibus qui erant in Castro S. Angeli, requirendo quod convenirent omnes simul, et intimarent Electo electionem de se factam, ut præberet consensum et demum inthronizaretur, ut est moris.

qui monitus ut sibi fuga consuleret,

et nihilominus in Palatio remanens,

9 Aprilis recipit gratulationes Officialium et Cardinalium,

17 Ipse vero Electus, volens in sua conscientia esse securus, auditis quæ per dictos Cardinales dicebantur sibi, interrogavit eos et unumquemque; de per se, utrum revera ipse sincere, pure, et libere, et canonice per omnes Cardinales in Conclavi fuisset Electus in Papam. Qui responderunt, quod pro certo ita pure, libere, sincere, et canonice esset Electus in Papam, sicut aliquis canonice elegi potuisset; ei persuadentes quod nullo modo recusaret vel differret Electioni de se factæ consentire, propter periculum longæ vacationis Papatus, quod posset occurrere, pro eo quod Domini Cardinales cum magna difficultate possent iterato congregari. Cardinales vero qui erant in castro S. Angeli, per publicum instrumentum dederunt plenam et liberam potestatem illis quinque Cardinalibus qui erant cum Electo in palatio S. Petri, circa inthronizationem d. Electi omnia faciendi, quæ ipsimet personaliter facere possent. Cum ad notitiam Senatoris et aliorum Officialium pervenisset tenor hujusmodi schedulæ, accesserunt ad d. castrum et humiliter supplicaverunt, quatenus exire vellent et se conjungere aliis Cardinalibus qui erant in palatio, quoniam in nullo habebant dubitare quin erant in loco libero, tuto et securo ; et licet ipsi non elegissent Papam Romanum, de Electione tamen Domini Barensis populus Romanus remanserat valde contentus, pacificus et quietus. Qui Cardinales auditis istis verbis de d. castro exiverunt, et ad palatium iverunt : qui omnes in capella convenientes, iterum et ad cautelam, præfatum D. Barensem in Papam elegerunt, vel ut electus esset consenserunt, pure, libere, concorditer, et unanimiter.

eosque de suæ electionis certitudine interrogat ;

ad quos accedentibus qui fugerant ad castrum S. Angeli

tertio iteratur electio

18 Quo facto, statim per Dominum de Agrifolio d. Electus ad Cardinales introductus extitit : qui ab eis, tamquam in Romanum Pontificem electus, fuit receptus : atque inter eos pro tunc consedit. Quibus

cui assurgunt rogatus Barensis,

Heb. 7, 26 — *Ps. 54, 6* — *eidem annuit.*

A bus sic considentibus, Cardinalis Florentinus nomine ceterorum ad Electum orationem habuit, proponens illud Apostoli Pauli ; Talis decebat ut nobis esset Pontifex, impollutus. Et cetera prosecutus, cum narratione rei gestæ et negotii electionis de ipso celebratæ requisivit ipsum Electum ut consentiret electioni de se factæ. Qua requisitione facta, ipse Electus verba illa assumpsit divinæ Scripturæ; Timor et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebræ. Et cum prosecutus fuisset ad finem, ut videbatur, volendo se excusare a sarcina tanti oneris, vel saltem velle tempus ad deliberandum : Cardinalis Florentinus et alii Cardinales tunc dixerunt, quod prosecutionem auctoritatis per eum propositæ pro tunc omitteret, quia non erat de more, cum alias ipse haberet facere eis sermonem : eumque iterato requisiverunt, quod eis responderet, et electioni de se factæ in nomine Domini consentiret. Ipse vero Electus, ipsorum precibus et instantia devictus, tandem cum timore et tremore animi d. electioni humiliter consensit.

Tunc ab omnibus adoratus — *denuntiatur Populo.*

19 Præstito consensu per ipsum Electum, et cantato primo Te Deum laudamus ; statim ipsum inthronizaverunt, petieruntque ab eo quo nomine vocari vellet : qui respondit quod volebat vocari Ur-
B banus VI, continuoque ei Papalem reverentiam exhibuerunt. Et tunc Cardinalis de Veruchio ad quamdam fenestram accessit, et dixit alta voce his qui aderant, Annuntio vobis gaudium magnum, quia Papam habemus, qui vocatur Urbanus VI. Eadem die tres ex dictis Dominis Cardinalibus, scilicet de Agrifolio, Lemovicensis et Pictaviensis recesserunt ad partem in dicto palatio cum præfaso Papa in loco studii : et inter cetera dixerunt eidem, quod ipsi tres fuerunt causæ suæ promotionis, et supplicarunt pro executione testamenti D. Gregorii XI, et quod fratres suos et de gente sua haberet commendatos ; et præcipue dignaretur præstare certum subsidium pro redemptione D. Rogerii, fratris ipsius D. Gregorii in Anglia captivi : et quod in prima creatione Cardinalium quam faceret dignaretur assumere in Cardinalem unum eorum consanguineum, quem D Gregorius facere intendebat, filium scilicet D. Hugonis de Rupe, Militis, nepotem dicti quondam D. Gregorii. Petierunt etiam ut dignaretur in suum Cubicularium retinere D. Joannem de Baro eorum consanguineum, qui etiam fuerat Cubicularius præfati D. Gregorii. Quibus
C omnibus D. Urbanus benignissime respondit, et in suum Cubicularium prædictum D. Joannem retinuit.

Lemovicensium petitionibus annuit ;

10 Aprilis inthronizatur ;

20 Die vero sabbati, quæ fuit x Aprilis, D. Urbanus, sociatus ab omnibus dictis Cardinalibus et Domino de Ursinis, qui de castro Vicovari reversus fuerat, aliis Cardinalibus ab Urbe tunc absentibus, descendit ad ecclesiam S. Petri : ubi in cathedra Papali, quæ est in capite ante majus altare, sedens, præsentibus Cardinalibus et toto populo, recepit reverentiam a Canonicis S. Petri : et tunc cum jubilo cantatum est Te Deum laudamus. Deinde audivit Missam submissa voce in d. altari : qua finita dedit Papalem benedictionem : et una cum Cardinalibus prædictis numero xiii rediit ad palatium et juxta morem Romanorum Pontificum collationem seu sermonem Cardinalibus fecit : qui, sermone finito, petierunt ab eo plenariam Indulgentiam omnium suorum peccatorum, et dispensationem super quibuscumque irregularitatibus quas ipsi quacumque ex causa forsitan incurrissent : quod etiam Papa sibi libenter concessit : et consequenter quilibet eorum sibi elegit Confessorem, per quem in forma Ecclesiæ se absolvi fecerunt.

URBANUS VI.

11 Apr ramos consecrat et distribuit. — *12 exequias decessoris celebrat,* — *et tota hebdomade sancta cuncta Papalia facit.*

21 Die autem xi Aprilis, quæ fuit Dominica in D
Palmis, D. Urbanus VI, more Romani Pontificis, dedit tam Cardinalibus quam Prælatis et omnibus aliis palmas et ramos olivarum, ut moris est Romanorum Pontificum : in cujus præsentia tunc celebravit D. Cardinalis Florentinus. Die xii exequias solennes fecit cum Missa, pro anima felicis recordationis D. Gregorii XI prædecessoris sui, et Missam celebravit D. Cardinalis Pictaviensis. Diebus vero sequentibus, usque ad diem Jovis in cœna Domini, D. Urbanus exivit sociatus ab omnibus dictis Cardinalibus, ad dandum Indulgentias populo et peregrinis, qui venerant causa devotionis ad limina Apostolorum. Die vero Jovis exivit similiter ad fulminandum processus, ut moris est : cui adstiterunt dicti Cardinales cum candelis accensis, secundum consuetudinem Romanæ Curiæ : et postea D. Cardinalis de Agrifolio Missam in ejus præsentia celebravit. Die Veneris sancta in capella D. Mediolanensis Cardinalis coram Papa celebravit, qui discalceatis pedibus reverenter sanctam Crucem adoravit : et subsequenter prædicti Cardinales et alii successive Crucem adoraverunt. Sabbato sancto Urbanus ad capellam exivit, et coram se illius diei Officium cum benedictione Cerei et Missam dici fe- E
cit, quam celebravit D. Gebennensis.

Die Paschæ coronatur coram 16 Cardinalibus, — *qui toto trimestri eum coluerunt ut Papam,*

22 In die sancto Paschæ coronatus est D. Urbanus Papa VI, cum omnibus ceremoniis et solemnitatibus requisitis, coram universo populo, et peregrinorum qui causa devotionis venerant multitudine copiosa ; Cardinalibus, omnibus numero xvi assistentibus, præsentibus, et sic fieri volentibus, ipsoque D. Urbano ministrantibus. Omnes enim dicti Cardinalos numero xvi, qui in electione fuerant, in hoc Coronationis festo interfuerunt, pureque et libere consenserunt, et quatuor illi Cardinales qui ab Urbe recesserant, jam jam fuerant ad Urbem reversi ; ubi omnes dicti Cardinales per tres menses continuos steterunt, ipsi D. Urbano assistendo et ministando, Consistoria et alia per Cardinales cum summis Pontificibus fieri consueta faciendo ; usquequo dum Cardinales seu eorum aliqui de ipsa Urbe et de licentia d. D. Urbani ad Anagniam se contulerunt. Et, durante tempore dictorum trium mensium, dicti Cardinales semper tractarunt et habuerunt D. Urbanum pro vero et unico et indubitato summo Pontifice, eum honorando, visitando, gratias petendo, annulos et alia pretiosa jocalia ei largiendo : in Missis quoque ip- F
sorum, tam submissa voce quam in cantu celebratis, Orationem illam dicendo seu dici faciendo, Deus omnium fidelium etc. pro ipso D. Urbano, tamquam pro summo vero Pontifice, divinum auxilium implorando, ad felix ac prosperum regimen Ecclesiæ suæ sanctæ.

eique in publicis omnibus functionibus adstiterunt ut tali.

23 Die xxv mensis Aprilis, D. Cardinalis Ambianensis de legatione sua reversus est, et a Papa Urbano consistorialiter receptus, ut est moris recipiendi Legatos de latere. Qui D. Cardinalis, pede Papæ deosculato, et manu, et ore, ipsi D. Papæ exhibuit Papalem reverentiam. Adveniente die Ascensionis Dominicæ, Urbanus Missam publice celebravit, in qua interfuerunt omnes Cardinales prædicti, et D. Petrus de Luna Diaconus Cardinalis ei servivit de Evangelio et aliis ceremoniis consuetis. Similiter in die sancta Pentecostes, et in die Corporis Christi, D. Urbanus celebravit in Pontificalibus, cui omnes prædicti Cardinales, parati sacris vestibus, adstiterunt, et eidem servierant ; in die Pentecostes D. Cardinalis de Ursinis cantavit Evangelium, et Dominus de Veruchio in die Corporis Christi. Fecit quoque D. Urbanus, præsentibus et consentientibus dictis Cardinalibus, in Consistorio se-

URBANUS VI. idque variis scribentes confirmarunt.

secreto multorum prolatorum promotiones et translationes, tenuitque Consistoria publica, et causas commisit Cardinalibus prædictis, super quibus definitivas sententias tulerunt; pro seipsis et pro familiaribus suis dispensationes et gratias impetrarunt: ad diversos mundi Principes sponte et libere scripserunt, se D. Bartholomæum Barensem in verum et indubitatum Romanum Pontificem elegisse; ipsis etiam consultantibus asserentes, quod non haberent fidem alicui qui contrarium assereret, vel super eo dubitare vellent: et coram pluribus honestis et gravibus personis sæpissime asseruerunt, ipsum D. Urbanum verum fore et indubitatum Romanum Pontificem.

Constituit illc Card. Ep. Ostiensem,

24 Ipsisque etiam consultantibus, assistentibus, et consentientibus, D. Urbanus electionem illustris Principis D. Wenceslaum in Regem Romanorum electi confirmavit; Dominumque Glandatensem, scrutatis votis singulorum Cardinalium, ipsum Cardinalem Presbyterum in Episcopum Ostiensem promovit: cujus promotionis vigore, D. Ostiensis prædictus possessionem dicti Episcopatus cepit, ipsumque rexit, administravit, et tam in temporalibus quam in spiritualibus gubernavit, et aliquando actus Episcopales gessit, consecrando et ordinando prout Episcopis Cardinalibus facere convenit. Et per idem tempus quo prædicti Cardinales in Urbe fuerunt, continue absque violentia et molestatione omni prorsus metu secluso, habitarunt et steterunt in Urbe. Una autem dierum D. Urbanus, convocatis ad se Cardinalibus omnibus, multas eis admonitiones fecit pro bono regimine Curiæ Romanæ, et pro bono exemplo de seipsis populo tribuendo. Monuit enim ut abstinerent et manus suas excuterent ab omni munere, detestans et graviter se ulturum affirmans Simoniacos et omnes turpis lucri sectatores: inhibens etiam ne munera quæcumque, sive a magno sive a parvo, reciperent; intendens negotia coram eo promoveri gratis, nihil inde sperando. Monuit etiam eos de honeste vivendo, cum ipsi essent Cardinales, Ecclesiam militantem sustentantes; et tamquam signum positum ad sagittam, debebant de se normam et exemplum aliis bene vivendi dare et præbere: detestans superfluos sumptus et numerosam familiam equorum quoque et vestium et convivantium superfluitatem: asserens hæc omnia, pomposa et inflata, cedere ad gravamen potius quam relevamen honoris Curiæ Romanæ et Ecclesiæ; multasque eleemosynas propter hos sumptus pauperibus deperire affirmabat: dixitque præterea suæ intentionis fore, quod justitia administraretur omnibus petentibus absque aliqua personarum acceptione: et addidit quod, cum dispositione divina Romana Sedes esset in Urbe collocata, intentio sua erat in Urbe resideret, ibique vivere et mori: quod si aliter faceret, crederet se male agere et Deum offendere.

habet ad Cardinales adhortationem pro reformatione.

plus æquo vehementem

Interim Camerarius Papæ cum thesauro fugit Anagniam:

25 Hæc dum sic agerentur, Archiepiscopus Arelatensis, qui fuerat Camerarius D. Gregorii XI, et penes quam erant omnia jocalia pretiosa quæ fuerant d. Gregorii, per mensem post d. D. Urbani coronationem, de Urbe absque licentia recessit et ivit ad Anagniam, secumque asportavit dicta jocalia, et inter cetera tiaram pretiosam, cum qua consueverant nonnulli Romani Pontifices coronari, et cum qua ipse D. Urbanus fuerat coronatus: propter quæ D. Urbanus commotus, mandavit Dominis Cardinalibus de Agrifolio, Pictaviensi et Vivariensi, qui et ipsi erant Anagniæ, ut d. Archiepiscopum arrestarent. Cum autem in castro S. Angeli esset Castellanus quidam, Petrus nomine, positus ad instantiam Cardinalis Montis-majoris; volens D. Urbanus pro sua securitate castrum illud habere ad manum suam, requiri fecit d. Castellanum, de ipsius castri restitutione. Sed Castellanus, spiritu rebellionis assumpto, illud facere recusavit, et se summi Pontificis rebellem constituit: cujus quidem rebellionis ferebatur conscius, particeps, et tractator præfatus Cardinalis Montis-majoris. Cumque id ad D. Urbani notitiam pervenisset, reprehendit acerrime Cardinalem Montis-majoris, eique comminatus fuit quod contra ipsum procederet, et de eo justitiam faceret, juxta formam et tenorem processuum felicis recordationis Joannis XXII, contra talia perpetrantes promulgatorum. Similiter reprehendit et comminatus est D. Ambianensi Cardinali, pro eo quod favebat Francisco de Vico, almæ Urbis Præfecto, qui occupabat civitatem Viterbiensem, quæ ei nullo modo pertinet, et est de Dominio Romanæ Ecclesiæ.

et præfectus castri S. Angeli ipsum Urbano tradere renuit;

qui propterea duos ex Cardinalibus increpat,

26 Fuerat etiam D. Urbanus informatus, quod Cardinalis S. Eustachii quasdam occultas practicas et conventiones tenebat et fecerat cum Britonibus, in damnum ipsius Domini Papæ: imo ferebatur, quod Cardinalis prædictus sibi certas pecunias retinuisset, quas Papa ei dederat ad finem recuperationis castri S. Angeli; unde etiam hunc comminatus est quod contra eum faceret justitiam. Fuerat præterea D. Urbanus advisatus, quod d. Cardinalis S. Angeli, per suos versutos et subtiles tractatus, et per blanda et deceptoria verba, et falsas et dolosas inductiones, solicitaverat ipsum D. Urbanum ad dandum Societati Britonum magnas pecuniarum summas, quibus receptis ipsi Britones se hostiliter opposuerunt præfato Urbano: et quod earum machinationum conscii erant et auctores extiterant Cardinales Gebennensis, Ambianensis, et Montis-majoris, et nonnulli alii Cardinales Ultramontani in Italia commorantes: ipsique Cardinales bene sciebant D. Urbanum de his omnibus notitiam habere. Unde, propter jam dicta, et quia D. Urbanus denegaverat aliquas gratias concedere ipsis Dominis Cardinalibus Ultramontanis, credebatur eos de sua Sanctitate non contentari, imo erigere velle cornua contra eum, prout tandem fecerunt.

idem alios rebellionis Britonum conscios

Hinc commoti alii,

27 Nam circa finem Junii anni Domini MCCCLXX, nonnulli ex ipsis Dominis Ultramontanis in Urbe existentes, Cardinales videlicet Lemovicensis, de Agrifolio, Glandatensis, Gebennensis, de Britannia, Pictavensis, Vivariensis, Montis-majoris, S. Eustachii, S. Angeli, de Verucho, et de Luna, ipsi eorum quilibet supplicaverunt et supplicari fecerunt de habendo licentiam secedendi de Urbe et eundi ad Anagniam; prætendentes in Urbe nimiam caliditatem et aeris intemperiem, et Anagniæ erat aer temperatior, et clementior: unde D. Urbanus, volens eis complacere, concessit eis licentiam abeundi. Qui, prout ante conceperant, recesserunt: et Papa, post paucos dies a recessu Cardinalium, recessit et ipse de Roma, et venit Tibur. Dum autem Papa sic esset in Tibure et Cardinales in Anagnia, jam in apertum dissidium inter Papam, et Cardinales res vergere cœperat, jam affirmantibus Cardinalibus, quod D. Urbanus non esset verus Papa, nec canonice electus, quia per impressionem; et quod electio non fuerat celebrata in loco tuto. Propter quæ Cardinales, intelligentes se cum Principe de Fundis, illuc accesserunt; et, tamquam Apostolica Sedes vacaret, Conclave intraverunt, Dominumque Robertum, Gebennensem Cardinalem, in summum Pontificem, seu in idolum potius erexerunt, qui vocari voluit Clemens VII: unde in Ecclesia ortum est ingens schisma, quod multorum malorum causa fuit. Nam Principes Christiani dividi cœperunt, et quidam Urbano quidam vero Gebennensi adhæserunt. Urbano autem adhæsit tota natio Italica, ex-

petunt impetrantque licentiam eundi Anagniam,

(Urbano Tibur concedente pro..., stum)

et ... sibi antipapam eligunt:

conflatoque schismate ingenti,

A excepto Comite de Fundis et Præfecto de Vico, tota natio Germanica, regnum Portugalliæ, Anglia tota; Gebennensi adhæserunt natio Gallicana, tota fere Hispania citerior et ulterior: sicque subsecutæ sunt difficultates et errores plurimi in populo Christiano, et quod unus ligabat alter solvebat; fiebantque hinc inde processus, privationes, anathematizationes, in magnum Ecclesiæ et Christianitatis vilipendium: eadem præterea Ecclesia dabatur duobus, et vi armorum quandoque dirimebatur lis: unde sequebantur hominum occisiones, depopulationes agrorum, et plurimorum strages; propter quod etiam secutum est illud famosum bellum, quod commissum est inter Ducem Burgundiæ et Leodienses, in quo (ut fertur) xxx millia hominum interempti sunt prope Leodium.

Avenionem petunt

28 Cardinales qui idolum erexerant, vel novum Pontificem secundum eos, de Italia una cum Electo suo recesserunt, et ad Avenionem se contulerunt. Dominus autem Urbanus, videns quod actum fuerat, fecit in continenti unam Ordinationem xii Cardinalium, electissimorum hominum et magnæ commendationis: fecitque processus, et privavit Cardinales qui erant in Anagnia vel in Fundis, una cum eorum prætenso Pontifice, eos etiam anathematizando, et ipsos et ipsorum bona occupantibus concedendo.

Ambæ partes se mutuo excommunicant

B Fecit etiam processus contra Principem Fundorum, et contra Franciscum de Vico almæ Urbis Præfectum, qui Viterbium occupabat. Et e contra ille Gebennensis contra D. Urbanum et ejus sequaces processus fulminavit: sicque tota Christianitas, hac peste schismatis involuta, annis xlv et ultra laboravit, usque ad tempora scilicet Concilii Constantiensis, de quo infra dicetur, Urbano sic cum Gebennensi contendente.

Urbani asperitas nimia

29 Cardinales noviter creati, viri zelantes honorem Ecclesiæ et populi Christiani, attædiati, etiam moribus Urbani (cujus nimia severitas, potius quam injustitia tituli Papatus, revera fecerat Cardinales a quibus creatus erat ab eo discedere et schisma conflare) secreto modo inter se agere cœperunt de dando D. Urbano Coadjutorem, et tractare cum Cardinalibus obedientiæ D. Gebennensis de unienda Ecclesia. Quod percipiens Urbanus captivavit septem ex ipsis; et quatuor ex eis dum esset Januæ fecit in tetro carcere strangulari. Et ad parandum sibi amicitias plurimarum Civitatum et Dominorum, Romæ in S. Maria in Transtiberim existens, fecit C unam Ordinationem xxix Cardinalium, inter quos multi de civitate sua Neapolitana connumerati erant. Inter ceteros Januæ interfectos fuit D. Ludovicus Donato Venetus, primo Generalis Ordinis Minorum, et postea per eumdem Urbanum creatus Cardinalis. D

URBANUS VI. *magnas et persecutiones suscitat.*

Regem insuper Siciliæ nepotem suum creare constituit: qui cum per mare navigaret cum uxore, filiis, et universis bonis suis, tempestate suborta periclitatus est; et uno momento ipse cum navi, et qui cum eo erant, maris fluctibus demersus est. Passus est hic Pontifex graves persecutiones, et obsessus est per aliquantum temporis in arce Nuceriæ in Regno. Fertur tamen omnium persecutionum harum ipsum potissimam causam extitisse, propterea quod homo ultra quam decebat severus erat, et sui capitis, et sibi magis credens quam ceteris. Tandem liberatus ab obsidione, in Sede propria Romæ residens moritur, et in Ecclesia S. Petri in Vaticano sepelitur.

Concludit auctor pro validitate electionis ejus,

30 Longa verborum serie hujus Pontificis assumptio narrata est, pro eo quod schisma subsecutum longi temporis fuit, et multorum malorum, ut prædiximus, causa, et ut ex gestis in electione ejusdem aut legi posset justitia tituli Papalis sui, quamvis longe aliter a Cardinalibus qui recesserunt ab eo postea propositum extiterit, prætendendo metum, qui cadere posset in constantem virum, in actu electionis intervenisse: quem de tribus mensibus, quibus continuo fuerunt cum D. Urbano, nunquam allegaverunt, sicut revera allegare non poterant. Et propter variam positionem casus necesse fuit varia peritorum E consilia hinc inde emanare, quæ fuerunt causa ut schisma diutius duraret, quolibet parte prætendente se justitiam fovere, et alia aliam vere schismaticam dicere posse.

quam aliis defendam relinquo.

31 *Hactenus MS. nostrum, perquam conforme Actis ipsius schismatis, quæ allegat Odoricus Raynaldus in Annalibus, tanquam in Vaticano servatis atque in quatuor pluresve tomos digestis. Nolo eorum cum aliis comparationem instituere, multo minus judicem agere illius controversiæ, cujus decisionem nec tentare quidem Ecclesia voluit, congregata in Synodo, primum Pisana, deinde et Constantiensi; sed aliam commodioremque viam unionis reformandæ ingressa, finem optatum tandem est consecuta. Nihil tamen ea alterutram in partem definiendo (quia id fini suo videbat minus expedire) non sustulit piis historicæ veritatis indagatoribus libertatem apud se statuendi, in quamnam in partem major inclinet verisimilitudo: et Ecclesia Romana, cui boni fideles libentius adhærent,* Urbani *partem constanter amplexa,* Clementem *ejusque successorem* Benedictum *pro Antipapis semper habuit. In hujus ergo communioni apud Catholicos omnes sensu, non autem privato* F *nostro, de eisdem ut Antipapis agemus; relicta aliis statuendi sentiendique libertate.*

CLEMENS ANTIPAPA

ROBERTUS ex Comitibus Gebennensibus, natione Gebennensis, Sanctorum xii Apostolorum Presbyter Cardinalis a seditiosis Cardinalibus Fundis electus, anno mccclxxxiii, xx Septembris, assumpto nomine Clementis VII, et xxxi Octobris, in Dominica coronatus; usurpavit Papatum annos xv, menses xi, dies xxviii; defunctus Avenione xvi Septembris, anno mcccxciiii: et vacavit Antipapatus dies xi.

Ab an. 1378 ad 94 an. 15 m. 11 dies 28.

Vitam

A *Clemens Antipapa. Causa dilati Coronationis.*

V*itam et actus prolixe descriptos exhibet Bosquetus, ex MS. Regiæ Bibliothecæ, Auctore anonymo, et quantum licet conjecturæ coævo qui cum nusquam diem Coronationis indicet, nescio unde acceperit Cicconius factam fuisse proximo die* Dominico Kalendis Novembris, *qui anno illo fuit ulterius Octobris. In fide tamen Cicconii id recipiens, causam dilationis fuisse suspicabor, spem fortassis conceptam a schismaticis, de Urbano a Romanis abdicando, Romæque celebranda Coronatione prædicta.*

Mors Clementis Avenione.

2 *Eadem Vita, prætermittens omnia circa mortem acta, ipsam paucis his verbis explicat* : Tandem, prout Domino placuit, post satis brevem infirmitatem, die XVI mensis Septembris, anno MCCCXCIV, diem clausit extremum in Avenione. *Schedam Bibliothecæ Fuxensis MS apud Bosquetum in Notis pag.* 372 *sic habet* : Anno Domini MCCCXCIV die Mercurii, quæ fuit XVI Septembris, in palatio Pontificali Avenionensi mortuus est D. Papa Clemens VII, natione Gebennensis, ex Comitibus Gebennensibus; qui obiit dicta die circa horam sextam..... die Veneris, XVIII Septembris Sepultura corporis facta fuit hora ante Tertiam, et receptum fuit corpus de capella magna palatii, et portatum ad S. Mariam
B Ecclesiæ Cathedralis Avenionensis, ubi congregati erant Cardinales : celebravitque Missam Dominus de Gilliaco Cardinalis, et fecit Sermonem.

unde tam subita explicat Petrus de Luna

3 *Petrus de Luna, Clementis in Antipapatu successor, cum diceretur* Clementi *mortem accelerasse, importunius abdicationem suadendo, præcipitis obitus hanc causam jussit scribi : quod ex Academia Parisiensi* unus mandavit D. Clementi, quod amodo vel amplius non poterat ipsum defendere : item idem dixerunt sibi alii : et ex illis recepit iram et malinconiam D. Clemens, non propter verba D. Cardinalis de Luna, ut credo. *Hæc autem bene consistunt cum eis quæ leguntur ad diem* VII *Aprilis, in Vita B. Ursulinæ Parmensis.*

sed distinctius Vita B. Ursulinæ Parmensis.

Hic Auctor ferme coævus, postquam retulisset, quanta passa esset in palatio Avenionensi Ursulina, ausa Clementem *convenire iterato super abdicatione facienda, adeo ut pene ipsum et plures ex Pseudo cardinalibus ejus inflecteret, num.* 28 *sic prosequitur historiam suam* . Interim dum tot tantisque modis in ipsam Virginem desævirent, memoratus Antipapa de B. Ursulina percunctatur; et aiunt, jam diu fatuam recessisse. Subito hoc relatum
C est beatæ Virgini, quæ mox misit litteras Apostolicas, divina dispensatione reservatas, quas a Roma detulerat ipsi Antipapæ ex parte summi Pontificis et Cardinalium. Tunc dictus Antipapa miratus est valde, cum cognovit ipsam Ursulinam non recessisse : et cum perlegisset dictas litteras, vehementer stupuit ; et vibrans caput, multum stetit super se, cum suspiriis anxiis diu meditans super hoc.

quæ hæc ei prædixit

Paucis itaque interjectis diebus, præmissus Antipapa Clemens, manus ejus abluens ut ad mensam discumberet, repentina morte præoccupatus miserabiliter vitam finivit. Hoc actum est ut impleretur sermo B. Ursulinæ, quem illis prædixerat, id est quod ante ejus discessum, divinum persentirent judicium. *Atque utinam non fuerit etiam impletum illud, quod dixerat* Clementi, *finiens in primo congressu prolixum sesqui horæ sermonem num.* 17 : Noveris, quod si ea, quæ tibi exposui pro parte D. N. Jesu Christi, exequi tardaveris, sedes tua in inferno parem locum cum ipso Lucifero habitura est.

Expenditur imperata divinitus legatio ad Antipapam,

4 *Est porro omnino admirabile lectu, quomodo puella, tunc annum* XIX *ætatis dumtaxat ingressa, solitusque Dei magisterio jam inde ab infantia usa, ab audiendis vero prædicantium sermonibus sacris abstinere divinitus jussa, ne æstimarent homines ab illis didicisse quæ per ipsam voluit Deus revelari, ipsaque*
D *dictante conscribi ; mirabile inquam lectu est, quomodo talis puella, comitante ex Dei ejusdem mandato vetula matre, iterque in peregrini habitu præeunte B. Joanne Evangelista, Parma Avenionem, Avenione Romam, inde iterum Avenionem profecta sit pedes : et utrobique tam potenter functa fuerit commissa sibi cœlitus legatione, ut nullius vultum pertimescens, obstupescere faceret quantumvis potentes, flecteret obstinatissima etiam corda ; et inter infestissimos veritatis hostes subtilissimis de Theologia quæstionibus exercita, ad capiendum ejus qui in ipsa loquebatur spiritus experimentum ; quin et torturæ admota et veneno appetita, nec minimum quidem hæsitaverit, aut prius pedes Avenione extulerit, quam, reverso Parisiis Petro de Luna, subversum vidit quidquid ad Ecclesiæ unionem constituendam fuerat cum Pseudocardinalibus operata. Deo per mulierem sic confundente schismaticorum superbam contumaciam, ut tamen dimiserit eos in manu consilii sui, ad majorem condemnationem ipsorum ; ad Gallicani regni, in quo perniciosissimum schisma potissimum erat continuandum, extremam pene desolationem, sub Rege per intervalla amente, per plus quam civiles dissensiones, Procerum præcipuorum fœdissimas cædes, duorum Delphinorum continuata veneno funera, tertioque patri rebellantis arma ; omnia interim impune occupantibus Anglis, et florentissimum regnum depopulantibus.* E

ejusque in ea exequenda constantia.

5 *Vixit Ursulina, variis post hac peregrinationibus, Romam Hierosolymamque susceptis, exercita, usque ad annum* MCCCCX : *quæ autem ad schisma extinguendum gessit, ita gessit, ut, cum illusioni aut cooperationi diabolicæ nequeant, virtuti divinæ debeant necessario adscribi ; nec possit ultra ignorari quæ pars Catholica, quæ schismatica fuerit, nisi velit aliquis totam Vitæ illius historiam habere de fictione et mendacio suspectam. Ita Francicus scriptor quidam nititur suspectas facere nonnullas S. Catharinæ Epistolas quatenus in favorem* Urbani *potentius et animosius exaratæ videntur, quam politicus quorumdam Regibus adulati solitorum genius probare possit. Quasi non extarent SS. Bernardi atque Petri Damiani, contra Anacletum et Cadaloum Pseudo-pontifices eorumque fautores, quantumvis sublimes, invectivæ acerrimæ ; dum Patres isti, alibi toti melliflui, zelum induunt Phinees, et pro Christi Vicario depugnantes, omnem humanæ majestatis celsitudinem conculcant. Unicum autem scriptor iste, suspectandi fundamentum assumit, quod epistolarum earum unam allegans Odoricus Raynaldus, dicat datam* sexto Maji die, *qua tamen promittitur Victoria, ab Urbani exercitu de Neapolitanis parta,* die XXVIII Aprilis, *uti apud eumdem Odoricum scribit Pandulphus Collenutius. Sed si Rainaldus meruit, ob non animadversam ejusmodi contradictionem, nonnihil redargui ; haud meruit, in dubium vocari tota epistola, propter datam erronee descriptam, dum oscitanti librario nomen* Maji *obrepsit loco* Martii. *Quamquam ne quidem sub hac correctione certe satis redditur Data : nec enim (ut mihi scribit Rainaldi successor et continuator Leander Colloredus) originalibus Sanctæ epistolis adscripta dies videtur : puta non, ut nunc, ita et tunc subscribebatur semper familiaribus epistolis non dico Virginum sed nec Episcoporum, dies ac mensis, et plurimi id negligebant. Inveniantur quoque dictarum Epistolarum exemplaria sane optima absque hujusmodi notis, quæ omnino videntur ab eo qui argumenta iisdem præposuit, ex conjectura potius, quam originalis scriptionis fide adjunctæ. Quod si Sancta in epistolis suis* Antipapam et Anticardinales execratur uti dæmones, *tales utique erant qui contra suam ipsorum jurantes conscientiam Christianos in schisma traxerunt : pejerarunt autem, si vera juravit S. Catharina Vastanensis, filia S. Brigittæ, tunc Romæ præsens cum* Urbanus *eligeretur : quæ de plena istius electionis liber-*

Difficile est hæc suspecta reddere

atque ac epistolas S. Catharinæ Senensis,

F

et juratum testimonium S. Catharinæ filiæ S. Brigittæ,

A *bertate, ex ipsorummet Cardinalium postea se retractantium ore deposuit publico instrumento, suaque signavit manu: quod instrumentum legi potest apud Odoricum præfatum anno* 1379 *num.* 20.

Pars quidem utraque Sanctos habuit,

6 *Hoc tamen nequaquam obstat, quominus populi, Clementinæ obedientiæ inhærentes, propter ignorantiam facti fundatique in facto juris, fuerint excusandi; unde etiam contigit, non minus in hac quam in Urbaniana parte, inventas fuisse personas sanctas, atque etiam miraculis illustres; cum hac tamen differentia, quod Clementinæ partis haud facile invenies quemquam, qui eam promovendæ adversus alteram positive adlaboraverit; Urbanianæ vero causæ non solum dictis factisque suffragatæ sunt tres illæ Sanctæ Virgines, sed singulare attulerunt præsumendæ auctoritatis momenta, quæ salva pietate rejici vix possint. Cum vero contradictoriis de eodem subjecto assertionibus nulloque juris ignorantia excusabilibus proceditur, quarum alteram necesse est falsam esse, consequens fit, alterutrius partis capita, asseverando Urbanum libere vel coacte a suisque Collegis electum fuisse, formaliter ac peccaminose schisma fecisse; qui proinde potuerint tractari perstringique ut tales, a personis divinitus certificatis; qualem fuisse Senensem quidem Catharinam pie credere possumus, attento modo quo suas ipsa passim aciabat Epistolas;*

sed modo differenti

et excusari utraque, sed non utriusque capita possunt

B *de Ursulina vero multo etiam minus dubitare possumus supposita veritate historiæ quæ de illa habetur; quæque, quoad occasionem schismatis tot humanis testimoniis et jurata S. Catharinæ Vastenensis asseveratione firmatur.*

Miracula Petri Luxemburgii mortui an. ætatis 18,

7 *Tribus illis opponere nituntur aliqui Petri Luxemburgii, creati a* Clemente *Cardinalis, plurimis clarissimisque miraculis notificatam sanctitatem: unde auctor Vitæ Clementis apud Bosquetum,* fuit, *inquit* status dicti Clementis justior et solidior multimode reputatus per quam plures, æstimantes et certo tenentes, quod ipse, qui jam Spiritu Dei plenus fuisse, et secretorum cœlestium (in quantum salus sua in eis tangebatur) notitiam sufficientem habuisse creditur, sibi non adhæsisset, nec promotiones suas ab illo recepisset, nisi ipsum scivisset justum habere titulum in Papatu. *Sed si hoc ius præsumere licuit, qui bona fide* Clementem *sequebantur; alii contra, de causa melius informati, credere debuerunt; annorum septemdecim adolescentulum, mortuum ita qualicumque promotione lecto ægritudinis postremæ affixum,*

gratis assumuntur in favorem Clementis

morboque semestri abunde expurgatum, prius quam schisma quid esset nosse humanitus posset, suæ ætatis XVIII annis nondum completis, *raptum esse ex hoc mundo, Ne (ut loquitur Scriptura Sapientiæ* IV, malitia *Collegarum prævaricatorum, vere ac formaliter schismaticorum,* mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius; *quæ quia* placita erat Deo, propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum.

D

CLEMENS ANTIPAPA

8 *Interim ejus meminisse in* Clementis *Epitaphio voluerunt Cælestini Avenionenses, ad quos ex Cathedrali translatum deinde fuit ipsius corpus, sic enim scripserunt.* Hic requiescit D. Clemens Papa VII, primum hujus cœnobii fundator, ex patre Amedeo Comite Gebennensi, matre vero Mathilda de Bononia genitus, qui fuit Prothonotarius Morinensis, et Cameracensis Episcopus, dein Cardinalis, demum ad Papatum Fundis assumptus, et Curia tunc incolumi reducta, Dominum Petrum Cardinalem de Luxemburgo, miraculis coruscantem, in hoc cœmeterio sepultum, ad Cardinalatum assumpsit: et in fine anni XVI sui Pontificatus migravit ad Christum, die XVI Septembris MCCCXCIV. Cujus anima requiescat in pace. *Hæc sculpta leguntur in extremo ora lapidis tumbam continentis, cujus tumbæ accuratam delineationem Avenione accepi, curante nostro P. Carolo Faber, sicut ipsam exhibet sequens figura. Mensura autem operis totius in altum est palmorum quinque et quadrantis, in latum palmorum sex, in longum palmorum tredecim: totum vero et statua ex albo marmore, sed cui hinc inde inductus color niger, præsertim in limbo seu loco Epitaphii sicut is ex nigro marmore omnino esse videatur; tabula vero, supra quam jacet statua ex variegato. Ex candido quoque marmore sunt statunculi marmorei viginti, qui tumulum ambiunt, ex utroque scilicet latere septem, atque ad caput et pedes terni. Sunt autem illi variorum Sanctorum, quorum nomina haud est facile definire: solum qui ad pedes stant, atque altare respiciunt, putantur esse S. Gregorius Magnus et S. Petrus Cælestinus, mediumque habent Deiparam Virginem. Ad pedes etiam atque ad caput jacentis expressa insignia gentilitia videntur, sed ex latere spectanti non apparent, quæ ad caput sunt, apparent autem tum in duplici quod illi substernitur cussino, tum in extremitatibus arcuati supra idem caput operis, scutum scilicet tessellatum cæruleis quatuor, quinque aureis punctis.*

E

hujus Epitaphium,

et sepulcrum.

Monumentum Clementis in sua obedientia Papæ VII, Avenione apud Cælestinos.

CCV BO-

CCV BONIFACIUS IX

Ab an. 1389 ad 1404 annos 15 mens. 11

Bonifacius, antea Petrus Tomacellus, Presbyter Cardinalis S. Anastasiæ, natione Neapolitanus, electus die II Novembris anno MCCCLXXXIX, die XI ejusdem mensis in festo S. Martini consecratus, coronatus autem Dominica sequenti XIV Novembris; sedit annos XIV, menses XI; defunctus I Octobris MCCCCIV, sepultus in Basilica Vaticana, et vacavit post ejus mortem Apostolica Sedes dies XV.

ejus sepultura humilis

Et etiam diem indicat nobis MS. nostrum, Consecrationis vero diem (vel proximam Dominicam Coronationi assignamus) Theodoricus a Niem successoris autem litteræ docent quando obierit. Funus *ait idem Theodoricus* satis humiliter in præfata Basilica Principis Apostolorum, in conjuncta capella Gregorii Papæ ad dexteram, dum itur ad altare B. Gregorii Papæ et prope sepulcrum Gregorii Papæ V, sepeliebatur: sed interim, quod Ladislaus Rex populum tenuit Romanum, magnum et pretio- B sum valde monumentum fratres ejusdem Bonifacii sibi in eadem capella construi fecerunt. *Hujus structuram (quod supra diximus) Urbano VI fuisse monumento simillimam, fere per omnia, atque adeo geminam area similiter tabula expressam, exhibet Oldoinus in novo Ciacconio; nec non Epitaphium quod olim legebatur. Nunc vero propter novæ basilicæ fabricam sublata sunt omnia, et ad Vaticanas cryptas fortassis translata, saltem arca marmorea, corpus Pontificium continens. Epitaphium transcripsisse satis sit.*

cui additum postea monumentum

cum Epitaphio

2 Flete super Pugilem Claves, Crux, alma Tiara,
Ecclesia viduata viro, simul inclita Roma.
En petra parva Patrem, sub cœlica sidera primum,
Claudit, Apostolica solium qui rexit habena
Catholicamque fidem, servans a turbine sanctum
Remigium Christi, victis virtute tyrannis.
Orthodoxus erat super omnes, arca superni
Consilii, sua jura tuens, et grandia tractans
[illegible]
Corpore conspicuus roseo flos, fulmine constans,
Auditorque placens, miseris miserator opimus.
Ossa jacent: mens alta, polum felicibus alis
Ascendens, micat ante Deum: nova lucis origo
C Glorius Antistes. Quisnam Bonifacius alter,
Nonus ut iste, fuit, quæ Chronica scripserit umquam?
Quodve genus parilem dedit ævo? Nomen et omnes
De Tomacellis fulget, fulgebit in annos,
Parthenopen lustrans. Tulit huic genus omne Latinum
Quidquid alit tellus, en quod tegit omnia cœlum.

Juvenis electus

3 *Acta Pontificatus in nostro MS. hæc proferuntur cum notitia aliqua continuati schismatis.* Bonifacius IX, natione Neapolitanus, prius vocatus Petrus Tomacellus, post mortem Urbani Romæ concorditer eligitur in Papam anno Domini MCCCLXXXIX, die II Novembris dum esset adhuc satis juvenis annorum circiter XXX. Hic postquam ad Pontificatum assumptus est, in alterum virum est prorsus mutatus. Moribus enim et vita vivebat ut senex, et ita continentis vitæ in perpetuo fuit, ut numquam sinistrum aliquod de ejus vita prodiret in publicum. Magnanimus et alti cordis, et qui primus de multis prædecessoribus suis habuit dominium Romæ, quæ ante per populum Romanum regebatur, et per multa tempora per multos Pontifices desiderat gubernari. Verum cum stipatus esset ampla et nobili familia, matris videlicet, fratrum et nepotum, multa per manus vel suggestiones fiebant eorum, quæ hujus Domini famam aliquantisper denigrabant. Invaluit enim per hanc occasionem Simoniaca pravitas tempore suo et plenariæ Indulgentiæ ad quæstum omnibus fere petentibus dabantur, ita ut earum numerositate vilesceret Clavium auctoritas, opusque fuerit ut Bonifacius ipsemet illas revocaret quibus revocatis, iterum eas simili modo concedere aggressus est.

magna gravitate vitam ducit;

erga consanguineos tamen indulgentior.

5 Creavit hic summus Pontifex Ladislaum de Durrachio, filium Caroli Regis Ungariæ, quem Urbanus excommunicaverat [Regem Siciliæ]; multosque sibi E favores præstitit, ad Regnum illud acquirendum et manu tenendum. Multos de sanguine suo exaltavit in dominio temporali; duos fratres suos præ ceteris, quorum unum Marchionem Marchiæ, alium Ducem Spoletanum constituit: qui omnes, Domino disponente, ad magnam inopiam postea redacti sunt et per D. Regem Ladislaum de regno Siciliæ pulsi. Ordinationes plures nonnullorum Cardinalium fecit, inter quos D. Baldasserem Cossa, natione Neapolitanum. Cubicularium suum, assumpsit, qui postea Joannes XXIII dictus est.

Ladislaum Regem instituit.

6 Hujus tempore Clemens VII, sic in sua obedientia nuncupatus, moritur in Avenione: et a cardinalibus qui ibi erant, creatus est Petrus de Luna qui Benedictus XIII nominari voluit: homo certe elegantissimus, et (excepto schismate) exemplaris vitæ, et magnæ commendationis eminentisque scientiæ, de quo aliquid infra dicetur. Moritur autem Bonifacius Romæ ex dolore iliorum, et in Ecclesia B. Petri in Vaticano sepelitur. Ante tamen creationem Benedicti, et similiter ante creationem Innocentii VII, Cardinales utriusque Collegii, ad evitandam infamiam, ne in schismate tollendo F dicerentur negligentes, dum essent in Conclavi, fecerunt certa juramenta et promissiones, quibus se adstringebant persecuturos unionem: et D. Petrus de Luna juravit idem, in forma de qua infra.

Avenione mortuo Clementi succedit Benedictus,

7 *Parum certe abfuit, quin mortuo* Clemente VII *et pax et unio coalescerent per B. Ursulinam; sed quomodo bonum tantum disturbatum fuerit, in ejus Vita num. 28 sic narratur.* Tunc, *scilicet post mortem Antipapæ*, Petrus de Luna, *qui zelum promovendæ unionis insigni simulatione præ se ferebat*, tulit litteras Apostolicas, *quarum argumentum aliud non videtur fuisse, quam ut in ordinem rediret persuaderetur* Clemens, *oblato gradus pristino, tum ipsi tum Cardinalibus antiquis; eis autem, quos schismatice creaverat, spe facta promotionis congruæ.* Litteras *ergo* Apostolicas, *quas Ursulina apportarat*, tulit Petrus, et perrexit Parisius ad consulendum super his sapientes. Ceteri vero Pseudo-Cardinales ad cor conversi, vitam et mores ac sanctitatem constantiamque beatæ Virginis considerantes, nec non de perpetratis illatisque injuriis in illam admodum pœnitentes, illam ad se duci fecerunt, et pro impetrata venia injuriarum illatarum beatam consulunt Ursulinam, quid fac-

et irritos redit B. Ursulinæ pro unione conatus,

A facturi sint. Quibus illa : pro salute animarum vestrarum et aliorum populorum, unanimiter et concorditer Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ absque mora parendum est. Sicque omnes ad vota beatæ Virginis se facturos promisere ; ac subito miserunt solennes ambasciatores summo Pontifici Bonifacio cupientes ad Dei misericordiam pervenire. Recessisque ambasciatoribus, et jam Januæ perventis ; ecce cunctorum ille bonorum operum ardentissimus inimicus, una cum suo pessimo ministro, scilicet Petro de Luna, qui tunc post prædicta reversus est cum consilio Parisiensium, ambitione ac serpentina astutia plenus, eorum salubre consilium subvertit ; cum jam omnia parata et bene disposita essent, ad obediendum summo Pontifici Bonifacio. Et statim ambasciatores revocaverunt, et Petrum de Luna in suum Antipapam elegerunt : et sic in eorum jam cœpta perfidia perseverare decreverunt.

Illo Parisios profecto haud parum promotos.

8 *Ceterum ut redeam ad* Bonifacium, *festivitatem Visitantis Elisabetham Deiparæ, quam decessor suus solenniter celebrandam instituerat, sed morte præventus non potuerat publicare, edita desuper Bulla communem toti Ecclesiæ fecit, sui* Pontificatus anno I, v Idus Novembris. *In hac Bulla observo, eum Pontificatus sui annos adhuc censere a die suæ, non Creationis, sed Consecrationis : scribit enim tamquam jam* Episcopus, *adeoque anno* MCCCLXXX, *quando jam potuisset incepisse annum sui Pontificatus* II, *si voluisset eum inchoare a die* IV Nonas Novembris *quo fuit* Electus, *sed ante* Idus Novembris *nondum* Episcopus. *Quis primus postea stylum mutaverit necdum comperi, nec facile est mihi sumere resolutionem dubii ex Pontificalium Epistolarum, quæ Romæ servantur, Registris : scrutando tamen Cherubini Bullarium hoc comperio, quod* Eugenius IV, *creatus* II Nonas Martii MCCCCXXXI *et consecratus* VI Idus Martii *ejusdem, Constitutionem in favorem Curialium ediderit signatam* anno Incarnationis Dominicæ MCCCCXXXII, VIII Idus Martii, Pontificatus anno II *atque adeo jam tunc mutatum fuisse stylum : alias enim debuisset adhuc dici annus primus.* D

BONIFACIUS IX

Anni Pontificii initium.

BENEDICTUS ANTIPAPA

B E

PETRUS DE LUNA, natione Hispanus, S. Mariæ in Cosmedim Diaconus Cardinalis, a Schismaticis Avenione in Antipapam electus anno MCCCXCIV, XXVIII Septembris ; consecratus et coronatus XI Octobris in Dominica, sumpto nomine BENEDICTI XIII ; non solum non cessit cedente æmulo, uti facturum se ante electionem juraverat suis Pseudo-cardinalibus : sed neque ad gemini Concilii sententiam, Pisani primum anno MCCCCVIII V Junii, ac deinde Constantiensis anno MCCCCXVII, XVI Julii dimisit male usurpatum titulum, usque ad extremum pertinax in schismate, desertus licet ab omnibus. Obiit Paniscolæ, Regni Valentini arce. XXIII Maji, anno MCCCCXXIII ; ubi sepultum corpus, postea Igluescam, Arragoniæ oppidum, delatum est

Ab anno 1394, ad 1423.

In gemino Concilio ante bis depositus.

Annum et diem mortis notavimus, quem in suo Pontificum et Antipontificum Romanorum Necrologio elegit Oldoinus noster Zuritam et Marianam secutus ; licet Ciacconius ad annum sequentem mensemque Septembrem, nonnemo etiam ad extremum Novembrem mortem istam differant . adeo enim contemptim mors Antipapæ excepta est, ut ejus temporis scriptor nullus accuratius eam notare dignatus sit. Quare neque nos dignum C *censuimus operæ pretium facturos, quærendo Igluescæ, num aliquod monumentum ei istic a nepote suo Joanne de Luna constitutum sit. Quod autem corpus adhuc integrum esse dicitur, vi scilicet balsami ad illud condiendum adhibiti, satis verosimiliter refutat veneni suspicionem, quod homini octogenario præbitum putant aliqui.*

Annus et dies mortis.

2 *Hic Petrus de Luna ab Antipapa suo* Clemente *in Hispaniam directus, Ilerdæ reperit* S. Vincentium Ferrerium, *Ordinis Prædicatorum eumque annos natum* XXVIII, *tamquam Apostolicus Nuntius, Magistrum in Theologia creavit anno* MCCCLXXXIV ; *et sexto post anno secum duxit in Franciam ; ac denique factus ipsemet Antipapa eumdem Avenionem evocavit, suumque Confessorem et Magistrum sacri Palatii instituit ; denique vero dimitti petentem, ad verbum Dei prædicandum, amplissima facultate instruxit, annos natum* XXXVIII. *Eo toto tempore atque etiam aliquamdiu postea credibile est* Vincentium, *non tam sua electione, quam nascendi conditione, parti deteriori implicitum, publice in suis sermonibus solitum prædicare, sicut ait Theodoricus a Niem,* quod dictus Petrus esset verus Papa, et quod libenter pro bono unionis sponte suo Papatui cedere vellet, quia sic dictum Fratrem et alios plerosque decepit.

Legatus Clementis sequacem habet S. Vinc Ferrerium.

Antipapa vero elegit Confessarium.

Propylæum Maji.

3 *Sed post Pisanum Concilium sæpe cum eodem congressus* Vincentius, *cumque Principibus viris aliis, multum sibi in hoc negotio deferentibus ; tandem animadvertit, neque promissis stare* Benedictum *opportuno jam tempore, neque suasionibus suis flecti : et* totaliter declinavit ab ipso, prædicando publice in provinciis et locis per quæ transitum ex tunc fecit, quod sit vir pravus et fallax et fictus, decipiendo populum Dei, *ut ait prædictus Theodoricus. Vixit autem et prædicare perrexit Sanctus usque ad annum* MCCCCXIX, *quando obiit die* V *Aprilis : in cujus Vita nihil apparet, quo vel leviter censeri posset aliquid divinitus didicisse in favorem* Clementis *aut* Benedicti, *sicuti expresse dicitur de Sanctis quæ a contraria parte stabant ; sed econtra cum post exiguam apud Benedictum moram Avenione,* mente plurimum agitaretur, et intra se quæreret quid sibi agendum esset in tanta rerum angustia et perplexitate ; repente magna vi febrium occupari se sensit, *quarum die duodecimo apparens ei Christus,* Quam primum convalueris, *inquit*, ex Curia Benedicti discede , *nullo addito verbo, quo hunc vere Papam esse intelligeretur ; et Evangelicæ prædicationis munus per Hispaniam Galliamque eidem imposuit.* F

Sed ab eo deseritur pertinax agnitus.

4 *Alia* Sancta, *quæ aliquid singularis negotii cum* Benedicto *ut Pontifice habuit fuit* Coleta, *cujus Acta illustravimus* VI *Martii. Hanc Corbeiæ reclusæ anno* XII Benedicti, *Christi* MCCCCVI, *Nuntius ejus apud Regem,* Antonius de Chalant *dictus* S. Mariæ in Via-lata Diaconus Cardinalis, *facultatem egrediendi ex reclusorio vivendique in monasterio concessit. Eidem, ad S. Claræ Ordinem in Gallia potissimum ac Belgio reformandum divinitus electæ, ideoque ad se advenienti, benig.*

Accedente Avenionem S. Coleta,

Gregorius XII et Electum ad id cessurum cedere parte altera.

A per eum qui de infra Collegium, vel forte de extra Collegium, eligeretur in Papam, infra mensem a die suæ inthronizationis, per suas patentes litteras [illegible] Imperator seu Rege Romanorum, Anti-[illegible] et [illegible], Rege Franciæ et aliis [illegible] Principibus, Prælatis, Universitatibus, et [illegible] volere [illegible] Cardinalium [illegible] offerret ad omnem aliam viam rationabilem, per quam prædictum schisma tolliatur. Et ultra [illegible] tres menses, a die inthronizationis suæ [illegible], suos destinabit oratores, ad [illegible] de quibus prædicti Collegii videbitur, cum [illegible] conveniendi [illegible], ad im-[illegible] promissa. Et quod non [illegible] de novo, [illegible] tantum [illegible] Cardinalium alterius Collegii : et hoc in-[illegible] Antiquioribus ut et ipsi si-[illegible] electionem con-[illegible] authentico modo, et de [illegible] faciet promissionem, coram [illegible] Cardinalibus de Collegio, Notario et Tes-tibus [illegible] vocatis, et manu propria similem faciet [illegible] in primo publico Consistorio hoc ipsum promitteret. Multa alia insu-per Cardinales promiserunt inter se, vove-

Intra mensem ab inthronizatione.

B runt et juraverunt, se fortiter adstringendo ad pro-sequendum unionem Ecclesiæ, creato summo Pon-tifice, etiam se propriis manibus subscribendo.

6 [illegible] prædicto, die XXX men-sis prædicti, elegerunt D. Angelum Corario, tituli S. Marci Presbyterum Cardinalem, Patriarcham Constantinopolitanum, natione Venetum, qui vocari voluit Gregorius XII. Gregorius ergo XII, statim post electionem suam, idem votum, juramentum et promissionem fecit, prout superius continetur, præsentibus Cardinalibus, Notariis et Testibus, subscripsitque in singulis instrumentis, quorum quili-

Sic electus Gregorius XII.

bet Cardinalis habebat unum. Subscriptio autem fuit D hujusmodi : Ego Gregorius XII, hac die ultimo Novembris MCCCCVI assumptus in Romanum Pontificem, sicut præmittitur, promitto, juro et confirmo omnia supradicta. Deinde D. Gregorius, dum prosequeretur juxta promissa ad finem unionis promovendæ, et ipse D. Benedictus tractarent de conveniendo in aliquo tuto loco, ubi ambo renuntiarent et pax daretur Ecclesiæ, non potuerunt de loco concordare et juxta sententiam Cardinalium utriusque Collegii, ad invicem colludebant, fugientes implere promissa.

votum suum confirmat.

7 Unde Cardinales utriusque obedientiæ Pisis convenientes, generale Concilium celebraverunt ; ibique formato processu contra ambos contendentes de Papatu, sententialiter deposuerunt D. Gregorium et D. Benedictum : et in Papam postea elegerunt D. Petrum Philargi, Basilicæ XII Apostolorum, qui vocari voluit Alexander V, cui adhæsit tota fere obedientia D. Gregorii, paucissimis exceptis ; adhæsit etiam pars magna obedientiæ D. Benedicti, excepta Hispania citeriori et ulteriori, nec non regno Scotiæ et Comite Armeniaci. Dominus vero Gregorius se primum Gajetam contulit, postea in Civitatem Austriæ, ubi Concilium generale convocavit : sed quia parum se ibi tutum reputavit, tandem Ariminum concessit, ubi a Carolo Malatesta benigne susceptus, ibi curiam suam continuit. Benedictus vero, post celebratum Concilium in Perpiniano, ad castrum Paniscolæ Dertusensis diœcesis confugit, ubi diutissime moratus est. Fecerunt utrique ordinationes Cardinalium : et inter ceteros D. Gregorius, dum esset in Luca, cum Cardinalibus qui nondum recesserant ab eo, assumpsit in Romanæ Ecclesiæ Cardinalem D. Gabrielem Condelmarium, qui postea Eugenius Papa modernus dictus est.

sed agnita collusione cum Benedicto

utroque exauctorato Pisis eligitur Alexander V, E

aucto non sublato schismate.

CCVIII ALEXANDER V

Ab anno 1409, ad 1410, m. 10, d. 8

Alexander, natione incerta, de Ordine Fratrum Minorum, antea Petrus Candianus, tituli XII Apostolorum Presbyter Cardinalis, in Concilio Pisano, post depositionem Gregorii et Benedicti, assumptus anno MCCCCIX, XXVI Junii, et ibidem coronatus

C **VII Julii in Dominica, sedit menses X, dies VIII ; defunctus Bononiæ anno MCCCCX, III Maji ; sepultus ibidem in ecclesia Fratrum Minorum ; et vacavit Sedes controversi juris, propter** F **Gregorium adhuc viventem, dies XIII.**

Electio et obitus Alexandri.

M*odum electionis et diem Coronationis Theodoricus a Niem scripto consignatum reliquit. De morte extat apud Odericum Raynaldum accuratissima relatio, inter Acta successoris reperta, his verbis* : Est sciendum, quod felicis record. D. Alexander Papa V, qui Pisis post Concilii generalis celebrationem, contra Petrum de Luna et Angelum Corario, de Papatu contendentes, seu potius colludentes, celebrati, electus fuit die XXVI mensis Junii, anno a nativitate Domini MCCCCIX ; post diem sabbati III mensis Maji anni MCCCCX, in palatio Apostolico, Bononiensi videlicet, post quintam horam noctis sequentis diei Dominicæ, qua computata fuit IV Maji, incipiendo dictas horas die sabbati ab occasu solis, diem suum clausit extremum. *MS. nostrum, dum verbis supra memoratis electionem ejusdem indicat,* Vir profecto, inquit, altissimæ scientiæ *: ejus deinde Acta sic summatim percurrit*

2 Hic a pueritia sua Ordinis Minorum Frater effectus, vacavit liberalibus disciplinis. In Studio Parisiensi in sacra pagina Doctor subtilissimus evasit, ita ut super libros Sententiarum elegantissime scriberet. Magnus sermocinator, etiam ex tempore, et longam et multis auctoritatibus et sententiis orationem refertam sæpe texebat. Vocatus a Galeatio Principe Lombardiæ, secum eum habuit in consiliis. Deinde Episcopus Vicentinus effectus, postea Novariensis, deinde Archiepiscopus Mediolanensis creatus, procedente tempore a D. Innocentio VII factus est Cardinalis Basilicæ XII Apostolorum, ac demum ut dictum est in Papam creatus fuit. Hic Pontifex, re et nomine Alexander, omnium prædecessorum, qui multo tempore eum antecesserant, superasset liberalitatem, modo habuisset in facultatibus : sed juxta statum Pontificalem multum pauper existens, dicere consueverat se fuisse divitem Episcopum, pauperem Cardinalem, et Papam mendicum

doctrina.

promotio,

3 Hic Ladislaum Regem Siciliæ, approbante Pisano Concilio, regno privavit, et jus dicti regni Ludovico Duci Andegaviæ competere declaravit. Fi-

Acta

CCVII GREGORIVS XII

CCVIII ALEXANDER V

CCIX IOANNES XXIII

CCX MARTINVS V

A Finito Concilio venit Bononiam ubi Legationem tenebat D. Baldasar Cossa, Cardinalis S. Eustachii, cujus auxilio fuerat prædictum Concilium congregatum: ubi cum aliquot mensibus moram traxisset, infirmatur. Ante ejus mortem convocatis ad se Cardinalibus ad eos sermonem habuit, proponens illud Salvatoris nostri verbum, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis, exhortans eos ad unitatem

Joa. 14, 27. servandam; et protestans per eam mortem, quam se continuo facturum cognoscebat, credere et tenere, rite et juridice omnia processisse in Concilio Pisano, ipsumque licet indignum fore Christi Vicarium, rite et legitime ad apicem summi Apostolatus vocatum. Familiam suam Cardinalibus valde commendavit, affirmans, quod propter modicum tempus quo fuerat in Papatu, non potuerat esse gratus his qui sibi serviverant. Ipse lacrymans, Cardinalibus etiam lacrymantibus, ipsis benedixit, et paulo post Deo animam dedit. In ecclesia Fratrum Minorum sepelitur.

sepultura, et epitaphium vetus,

4 *Hic ejus insigne olim visebatur ex marmore monumentum: ubi jacebat ipse Pontificaliter indutus, sed nudipes, subtus pedes SS. Francisci et Antonii Patavini mediam Deiparam stipantium, sub insigni cum*

B *Patre cœlesti conopeo: et idem quod hodie legebatur Epitaphium, nescio quo loco tunc descriptum.*

Summus Pastorum Alexander Quintus, et omnis
Scripturæ lumen, sanctissimus Ordo Minorum.
Quem edidit, et proprio Cretensis nomine Petrus,
Migravit anno MCCCCX.

Ipsius monumenti jam olim erecti delineationem nactus Oldoinus noster, quemadmodum fuit anno MDLXXXIV *reparatum novo suo Ciaconio inseruit, una cum ipsius reparationis titulo hujusmodi:*

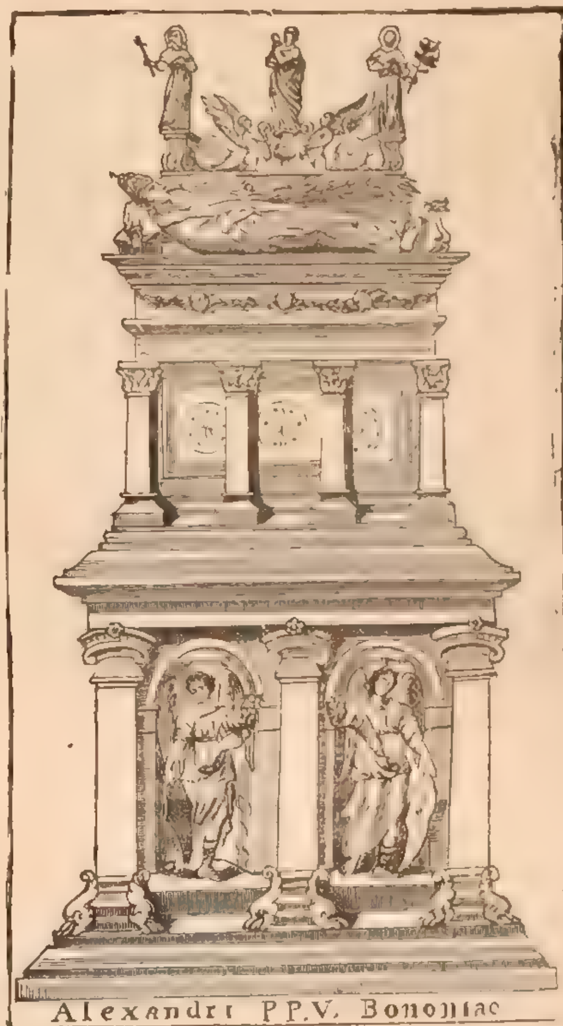
Filardo Cretensi Viro
insigni, Oratori Gentium
Concionatori fœcundissimo,
Consiliario Ducum, disputatori acerrimo Parisiis
Publico Theolog.m profitenti, in quatuor sent. lib.
Scriptori Loculentis.mo Qui
ex Ord.e Minorum Episcop.m Vicentiæ Novariæ,
C Archiep.s, Mediolan.e
Cardin.s et tandem
ad summi Pontif.s
Apicem evectus

Alexander V. Appellatus
Bononiæ Moritur Anno
salutis MCCCCX Pontificatus sui mense VIII:
R. Jo. Bapta Paganus
De Zanettinis Bononien.
Hoc templo plura Divino Cultui pararet, Hoc
etiam Mausoleum reparavit Anno MDLXXXIIII
Die XXII Septembris

5 *Quærenti mihi quo loco Epitaphium vetus, quo etiam titulus recentior legerentur, noster Aloysius Carniolius respondit, totum illud quod Ciacconius exhibet monumentum, recentissima memoria innovatum denuo esse, ac fere pro quarta parte destructum. Occasione*

D *cum fenestrarum, ad eventilandum in odæo aerem per gyrum aperiendarum (erat autem estque etiam nunc monumentum positum inter duas ex parastatarum, quæ murum odæi in hemicyclum ducti fulciunt usque ad fornicem) istud quod diu conopæum cum imagine Dei Patris, alibi adhuc in claustro visenda, submotum fuisse: quodque sub illo olim erat monumentum, nunc videri sub fenestra. Addidit porro idem Carniolius, de loco Epitaphii nihil se potuisse interrogando cognoscere, ferri autem posse, ut prædictæ restaurationis titulus eodem modo pictus fuerit, super ipsius conopæi spatium inter Sanctorum statuas; sicut idem nunc quoque inter similes statuas pariete dealbato inscriptus legitur, his in fine verbis auctus:* Restauratum fuit anno MDCLXXII. *In hac novissima restauratione proportio partium immutata nonnihil fuit, et latitudo operis contracta haud parum est, ut ipsum, licet revera humilius sit, altius tamen in proportione videatur quam prius; ideoque operæ pretium censui, novam ejus sculpturam curare.*

ALEXANDER V. ejus anno 1584 innovati delineatio,

Alexandri PP.V. Bononiae

Patria an Bononia,

6 *Titulus porro præmemoratus, seu malis vocare* Epitaphium peccat, *inquit*, Carniolius in historiam, in grammmaticam, in ortographiam, in interpunctionem etc. at fideliter admotis eum in finem scalis, uti legis, descripsi. Non meminit quod fuit Patriarcha Gradensis, quod tamen lego apud plures historicos: *(sed quomodo aut quando fuisse potuerit equidem non capio)* et tacet fuisse Episcopum Placentinum, quod est certissimum. Ait obiisse mense Pontificatus octavo, cum excesserit nonum *(imo decimum)* nominatque illum Cretensem, secundum usurpatam pridem appellationem, et hinc natam in vulgo opinionem. Verum constat ex ipsomet Alexandri Pontificis ore, fuisse, non Cretensem, non Mediolanensem, ast Bononiensem. Nempe hoc ipsum testatus sub mortem est, dixitque se natum Bononiæ, ubi decedebat, in via Cæsaraugustana, vulgo di Zaragoz-

A gozza, domo infima; et adultum a Fratre Ordinis Minorum, Theologiæ Magistro, ductum Venetias, ubi habitum ejusdem Ordinis suscepit; inde Parisios, tandem in Cretam, unde adhæsit ei cognomen. Hæc apud Ghirardaccium, Bombacium, Alidosium, et alios nostros historicos in aperto sunt; ex quibus hausit Masinus quæcumque diligenter collecta retulit in librum de Pontificibus, Cardinalibus, et Episcopis Bononiensibus. *Hæc ille. Mediolanenses econtra pro se adferunt, quod habeant in sua Insubria oppidum territorii Papiensis,* Candia *dictum, unde videtur ipsis* Candianus *vocari, et hinc factum ut alii* Cretensem *fecerint. Sed ex* Creta, *quæ nunc* Candia *dicitur, vere evocatum ad altiora, si non natum, in confesso est, atque hinc cognomen alterutrum remansisse:* Candia *autem cujus meminisse videntur Mediolanenses, non in Mediolanensi statu, sed Pedemontio est, sub diœcesi Eporediensi, a civitate illa dumtaxat* VI *P.*

ALEXANDER V

D *M. distans, cum Mediolano absit pluribus quam P. M. L.*

7 *Manet interim, usitato vulgariter cognomento (sicut Stella habet* Candianum *dictum; quod Platina magis Latine putavit posse* Cretensem *reddi. MS. nostrum neque nomen neque cognomen exprimit.* Philargus *etiam passim a Scriptoribus cognominatur: quod nomen cum Græcum sit, honestique otii amantem notet, viro litterato perquam idoneum, assumpsisse sibi in* Creta *potuit: in posteriori tamen renovatione tituli legitur* Filardus, *quod fuisse potuisset patris nomen Bononiæ in Italia, et nescio quid Teutonicum seu Longobardicum sonat, quorum lingua* Fulard *plenum ingenio,* Firard *indole generosum significat. Nihil ego definio, donec compareant scripta authentica, in quibus ipse suum nobis cognomen indigitet; ad curiosi tamen Lectoris excitandum studium, hæc proponere non sum gravatus.*

et cognomentum Philargus?

CCIX JOANNES XXIII

Ab anno 1410, *ad* 1415, *an.* 4, *d.* 14.

JOANNES, natione Neapolitanus, antea Cardinalis Diaconus S. Eustachii, Balthasar Cossa, electus Bononiæ XVII Maji anno MCCCCX, coronatus est XXV ejusdem mensis in Dominica II post Pentecosten; cumque sedisset annos V, dies XV, in Concilio Cons- B E tantiensi se abdicavit anno MCCCCXV, XXXI Maji: et vacavit Sedes annos II, menses V, dies X; ipse vero obiit Florentiæ anno MCCCCXIX, XXII Decembris, sepultus in Cathedrali.

Ejus electio

D*iem Electionis* VIII Kal. Junii *nominat Gobelinus in Cosmodromio. Theodoricus vero a Niem, qui aderat, ipsa Coronationis die finem scriptioni suæ imponens, factam ait* ipso festo S. Urbani Papæ. *De mortis anno, die ac loco infra acturus pergo MS. nostri exhibere contextum, qui hujusmodi est.* Joannes XXIII, prius vocatus BaldassarCossa, de Nobilibus Neapolitanis originem ducens, dum esset Legatus de Latere in civitate Bononiæ, post mortem D. Alexandri concorditer a Cardinalibus creatur in Papam anno Domini MCCCCIX. Hic tempore adolescentiæ suæ in Jure canonico Bononiæ studuit; tandem sumpto gradu Doctoratus et ad Curiam Romanam veniens, Bonifacius IX eum suum Cubicularium secretum fecit, deinde ipsum Cardinalem S. Eustachii creavit, et ad acquirendam civitatem Bononiam ipsum Legatum de Latere misit: quam de manibus gentium armorum Ducis Mediolanensis eam occupantium C acquisivit, sicque annis circiter novem prudentissime et fortissime illam gubernavit. Aliquot Romandiolæ tyrannos etiam ultimo supplicio tradens, totam Romandiolam ad manus suas nomine Ecclesiæ Romanæ redegit. Erat tunc nomen suum in Italia celebre, et multis etiam potentibus formidabile. Annis quibus Bononiam gubernavit, floruit multum civitas, et adaucta est longa pace. Dum autem instaret tempus celebrandi Concilii Pisani, ipse omnes Cardinales qui a D. Gregorio recesserant, pecuniis Legationis suæ in Concilio sustentavit.

facta ante Papatum,

2 Creatus Papa ad Electores Imperii misit, exhortando ut in Imperatorem eligerent Sigismundum de Lucimburg, Hungariæ et Bohemiæ Regem, quod et factum est: et quia in Concilio Pisano decretum erat aliud Concilium debere celebrari ad certum tempus pro reformatione Ecclesiæ, ipse Concilium Romæ convocavit, ad quod accessit. Sed Ladislao, regno Siciliæ privato, Papam persequente, cogitur de Roma exire et iterum Bononiam se conferre. Ordinationem unam fecit Cardinalium, hominum profecto magnæ commendationis et non mediocris scientiæ. Dum autem animo gereret Ecclesiam unire, quæ adhuc superstite Gregorio et Benedicto scissa remanserat, de Bononia recedens ivit personaliter ad civitatem Laudensem in Lombardia, ut cum Rege Romanorum Sigismundo, qui illuc venerat, loqueretur de materia unionis et celebrationis Concilii generalis. Propter quam causam postea misit ad Alamanniam, pro eligendo loco sæpe dicti Concilii Dominos Cardinales Florentinum et de * Celancho: qui concorditer elegerunt civitatem Constantiensem Maguntinensis diœcesis: ad quam personaliter accessit, duxitque secum viros in Jure divino et humano peritos.

et in Papatu,

pro unione curanda,

* *al.* Chalanto

3 Dum stetisset aliquot mensibus ibi, expectando vocatos ad Concilium, tandem Sigismundus prædictus in nocte Natalis Domini venit Constantiam, et in Matutinis, D. Joanne præsente, septimam Lectionem cantare voluit. Deinde procedente tempore, cum multa D. Joanni objicerentur, et ipse timeret ne in personam suam committeretur violentia; F habitu dissimulato de Constantia fugit, et Schafusam se contulit, quæ civitas seu oppidum erat Ducis Friderici de Austria. Aliqui Cardinales secuti sunt eum usque ad locum illum: sed postmodum per Concilium, quod Constantiæ remanserat, revocantur. Domnus vero Joannes de Schafusa ivit Friburgum, cum proposito eundi ad terras Ducis Burgundiæ: sed procurante Concilio, per medium Imperatoris Sigismundi D. Joannes capitur, et in quadam insula S. Marci prope Constantiam, in palatio Episcopi Constantiensis, prope civitatem, in carcerem detruditur, anno quarto sui Pontificatus.

Accessus ad Concilium Constantiense,

fuga et captivitas,

4 Concilium causam fugæ suæ et criminum contra eum commisit Judicibus, qui examinarent omnia et causam instructam referrent. qui tandem retulerunt, propositis (ut dicebatur) et probatis XL Capitulis et ultra contra eum, quorum aliqua concernebant scandalum Ecclesiæ et ejus incorrigibilitatem, quædam vero concernebant fidem, ex quibus Joannes sententialiter de Papatu deponitur et privatur; ipseque sententiam contra se latam approbavit. Sed post latam sententiam de loco ubi erat, mittitur custodiendus ad manus Ducis Ludovici de Bavaria, qui

sententia depositionis ab ipsomet confirmata,

A qui erat de obedientia D. Gregorii XII. Fuitque D. Joannes positus in castro quodam ipsius Ducis vocato * Heldeberg : ubi annis tribus et ultra stetit, absque alicujus Italici societate aut de suis, sed semper custoditus per Theutonicos, cum quibus tantum signis et nutibus loquebatur, quia ipse linguam Germanicam ignorabat, et qui eum custodiebant Italicam non noverant. Hujusmodi privationis sententia tantum ab illis de obedientia D. Joannis lata fuit, quoniam de obedientia D. Gregorii et D. Benedicti nullus adhuc convenerat. Et ut suam fundarent jurisdictionem ad validandam eorum sententiam, Synodicum decretum promulgaverunt, per quod affirmabant, Concilium generale, legitime congregatum, habere immediate a Christo potestatem : quo fundamento præsupposito, ipsum etiam Papam Concilio subjiciebant.

** an Heidelberg ?*

non item suprematus Concilii.

5 *Hypothesis hæc an et quatenus consistere possit, cum suprema quam in summo Pontifice meliores Catholici omnes agnoscunt potestate, non est hujus loci disputare, eamque explicare et limitare. Id vero a me nunc fieri multo minus opus est, postquam Illustriss. Schelstratius, nodos hic occurrentes non tam solvit quam discidit, productis ex fide indubitabili originalium MSS.* B *genuinis ipsius Concilii (quatenus huc spectare videntur) Actis ; subjunctaque iisdem Dissertatione perquam erudita, qua demonstrat,* tantum abesse, ut Decretum I Sessionum IV et V, atque Decretum II Sessionis V de superioritate Concilii intellecta, ab Oecumenica Constantiensi Synodo edita et Sede Apostolica comprobata sint ; ut potius Decretum I Sessionis IV a Basiliensibus corruptum sit ; Decretum vero I et II Sessionis V, contra protestantibus Cardinalibus et Regis Galliæ Oratoribus edita, omnia demum a Concilio nondum universali pronuntiata fuerint ; quæ proinde ab ipsius Constantiensis Concilii Patribus post trium obedientiarum unionem, non recepta et ab ipso Martino V infirmata sunt. *Ita titulus opusculi, per quam opportune in lucem dati, in argumento, quod annis quidem* CCL *eruditorum animos commovit, nuper vero maximo cum strepitu resumptum, schisma Ecclesiæ minari cœperat.*

definita prius quam esset Concilium Universale,

et ab hoc postea improbata.

6 *Utcumque vero istæc se habeant, certum manet quod* Joannes, *si non ex vi sententiæ ab iis latæ, qui jam tunc Concilii generalis auctoritatem et nomen arrogabant sibi ; saltem ex vi spontaneæ abdicationis sententiam secutæ, nec unquam ab eodem prætextu violentiæ vel metus retractatæ, desierit Pontifex esse, etiamsi illud unica certo fuisset quod ipsum controvertebat* Gregorius. *Cum hoc ergo, carente ne personam suam Concilii potestati committeret, sicut* Joannes *fecerat, suam in hoc sincerissimam mentem abunde probans, longe honestius actum est ad unius Malatestæ interventum ; cum pro* Joanne, *tunc certe sin minus alias, viro optimo, intercesserit nemo eorum quos maximis obstrinxerat beneficiis, et quibus hanc conveniendi potestatem fecerat ; quod sane Imperatori Sigismundo et aliis magno dedecori merito, vertebaturque etiam tunc ab iis qui audiebant, prætextu ecclesiasticæ securitatis, inimici sui jurati custodiæ traditum hominem, ex tanto fastigio pene infra homines per magnam suam bonitatem dejectum; qui vel a* Benedicti *sequacibus mitius habendus fuisset.*

Ejus et Gregorii dispar fortuna.

7 *MS. nostrum in Vita* Martini V *reliquam* Joannis *fortunam exitumque prosequitur hoc modo :* Anno MCCCCXIX, Martino Florentiæ existente, D. Baldassar Cossa adhuc in carceribus apud Heldeberg, in manibus Comitis Palatini carceratus in Germania : pro cujus relaxatione [solliciti] quidam cives Florentini, penes quos magna D. Baldassaris pecunia fore dicebatur, agere cœperunt apud beatissimum Pontificem, rogantes, pro liberatione præfati Domini partes suas interponeret : quod et fecit. Misit enim legationem ad Comitem Palatinum, persuadens ei ut D. Joannem relaxaret. Ipse vero, acceptis primum XXX millibus ducatorum, quibus, se D. Baldassar redemit, eum tandem e carceribus dimisit. Qui cum iter faceret ad Italiam, pergens per Lombardiam ut veniret Florentiam recta via ad terras D. Petri de Rossis Parmensis districtus pervenit. Ibi D. Baldassari nuntiatum extitit, insidias sibi parari in via, et si progrederetur ulterius, futurum fore ut iterum caperetur et carceri manciparetur. Hoc intellecto D. Baldassar, duobus tantum sociis comitatus noctu de loco ubi hospitatus erat surrexit : et auxilio d. D. Petri de Rossis, qui sibi antea amicabatur, clam nuntiis Papæ eum comitantibus, fugam petiit, seque tandem contulit in potestatem D. Thomæ de Campofregoso Januensium Ducis, cui et in Cardinalatu et in Papatu, per multa retro tempora, amicus et servitor extiterat.

e Custodia dimissus an. 1419,

Joannes XXIII. metu novæ captivitatis fugit,

8 Vulgata D. Baldassaris fuga, cum esset homo alti cordis et unus fuerat de contendentibus de Papatu, creditum est a multis periculum aliquod imminere Ecclesiæ, quasi per hanc fugæ occasionem schisma redintegrari deberet : non defuerunt etiam qui eidem persuaderent, ut tentaret fortunam et iterum Pontificatum arriperet. Sed Deus opus unionis tot periculis comparatum deserere nolens, D. Baldassaris ani- E mum inspiravit, ut personaliter veniret Florentiam. Venit ergo cum magna totius populi Florentini et Romanæ Curiæ expectatione ; et ad D. Martini pedes procidens, eum verum et indubitatum summum recognovit Pontificem, et omnia quæ circa Pontificis electionem gesta fuerant. Mira profecto res hæc visa omnibus et Dei manu fabricata, ut homo, in summo rerum fastigio constitutus, de Papatu dejectus, in loco libero et ubi plurimum diligebatur et poterat positus, hoc faceret, quod multi etiam ex Cardinalibus, qui fuerant de obedientia D. Petri de Luna vix siccis oculis inspicere potuerunt. Hac humiliatione et recognitione peracta per D. Baldassarem decursis diebus aliquot D. Martinus Episcopum Cardinalem Tusculanum creavit : sicque in diem obitus ejus inter Cardinales sanctæ Romanæ Ecclesiæ sedit. Post aliquot vero menses idem D. Baldassar Florentiæ moritur, et in S. Joannis celebratissimo templo sepelitur.

ultroque se Florentiæ sistit Martino Papæ,

et benigne receptus moritur Cardinalis.

9 *Oldoinus noster in additionibus ad Ciacconium, in Vigilia Corporis Christi* XIV *Junii exceptum a Martino Balthasarem, tradit obiisse* XXII Decembris; *quod etiam confirmatur ex Epitaphio sic lecto :* Joannes quondam Papa XXIII obiit Florentiæ, anno Domini MCCCCXIX, XI Kalendas Januarii. *Monumenti elegantissimi* F *formam ære expressam apud eumdem Oldoinum videre licet. Super evectam alte tumbam, cui Epitaphium istud insculptum, sub conopæo marmoreo Deiparæque dimidia imagine, jacet ære fusus ille et inauratus, Cardinalisque Episcopi instar mitratus. In basi operis inferioris tres assistunt statuæ marmoreæ ; quarum media muliebri habitu cornu-copiæ sinistra, ardentem dextra lampadem prætendere videtur ; Felicitatem nisi fallor æternam denotans, lucemque perpetuam ; quam meruerit invictæ Patientiæ virtute muliebri item habitu adstantis, et calicem adversitatis velut a Domini manu propinatum gratanter ebibere paratæ; animoque a rebus omnibus terrenis abstracto, quem ex altera parte repræsentat alatus Angelus, manibus in altum junctis speciem exhibens adorantis. Aliter tamen eas statuas accipiunt Florentini, et non inepte interpretantur, Spem alatam atque in Deo fixam, Caritatem ardentem, omnis veri boni feracem, quarum statuas sculpserit totius machinæ auctor Donatus, vulgo Donatellus; Fides vero sacramentum Calicis prætendens opus sit Michelotii, quem prior discipulum habuit et adjutorem non indecorum.*

Ejus ibi Epitaphium,

et monumentum.

10 *Addit sæpe memoratus Oldoinus sepulturam hujusmodi curatam* a Cosmo Medicæo, cive Florentino, ca-

Joannes XXIII. a Cosmo Medices curat...

A carissimo Joannis amico : quem homines existimaverunt pecunia Baltassaris opes suas in tantum auxisse, ut et primarius apud Florentinos cives et ditissimus omnium, cum apud Italos tum apud exteras nationes, deinceps sit habitus. *Ego vero existimo non tantum magnas illas divitias, sed etiam collatum deinde in ipsius posteros patriæ Principatum, ac dignitatem sola Regia inferiorem, fructum fuisse fidelitatis amico servatæ : pro cujus liberatione intercedere maluerit, et grandem temporibus illis* xxx *millium ducatorum summam refundere ei in lytrum, imo quidquid apud se de ejus pecunia reliquum erat repræsentare, quam illo deserto intervertere depositum, quod evincere nemo verosimiliter potuit et, si Cosmus pecuniam amicitiæ præhabuisset. Quodsi heredem illum instituit* Joannes *moriens, minimo hæc fuerit pars gratitudinis debitæ.* D

CCX MARTINUS V

Ab anno 1417, ad 31, an. 13, m. 3 d. 10

Martinus, natione Campanus; de Principibus Urbis Domus de Columma, antea Otho Diaconus Cardinalis S. Georgii in Velabro, electus concorditer in Papam Constantiæ anno mccccxvii, xi Novembris; coronatus xxi * ejusdem, festo Præsentationis, ac simul Dominica; sedit annos xiii, menses iii, dies x, defunctus anno mccccxxxi xx Februarii. Sepultus est in Basilica Lateranensi, et vacavit Sedes dies xiii.

Epitaphium ejus in Laterano,

In extremo MS. nostri limite nullum equidem offendiculum metuebam ; quando improviso impegi in Epitaphium, subscriptum ipsius Martini *pedibus, in illo* B *æneo monumento, quod ante Capita Apostolorum ipsi olim collocatum, nunc in eadem Basilica Lateranensi novis operibus instaurata alio loco erectum visitur. Exhibet illud Oldoinus noster eleganti imagine, et quidem veterum Martini numismatum corona circumdatum. Epitaphium tum ibi sculptum, tum ab Alphonso Ciacconio, Odorico Raynaldo, et Cæsare Raspono concorditer transcriptum his ipsis nec aliis constat notis. MARTINVS PP. V. SEDIT ANNOS XIII. MENSES III. DIES XII, OBIIT ANNO M CCCCXXXI, DIE XX FEBRVARII TEMPORVM SVORVM FELICITAS.*

dies 12 numerans,

2 *Quis crederet huic ter concorditer expresso Epitaphio subesse errorem ? Subest tamen. Nam cum die S.* Martini, *unde ei nomen sumpsit, electum fuisse constet, et* x Kalendas Martii *defunctum dicat infra successor* Eugenius, *non potuit supra annos* xiii, *menses* iii, *plus quam* x *dies sedisse, ut consideranti patebit. Sed si quis laborem sumat characteres considerandi, quibus circumscripti sunt nummi omnes Martiniani eosque comparandi cum litteris plane Romanis in Epitaphii imagine ; non difficulter dignoscet has quidem recentioris fabricæ esse, istos semi-Teutonicos, sive (ut nonnulli nunc perperam* C *appellant) Gothicos, ævi sui formam præferre. Præterea ex stylo tunc usitato Romæ notandus fuisset annus* mccccxxx, *non* xxxi, *qui primum numerari incipiebat* xxv *Martii.*

corrigitur ut perperam innotatum

3 *Temporis igitur sequentis longioris lapsu extritum Epitaphium, renovandum aliquis curaverit, sed infeliciter : et rotundo numero inveniens numeratos* annos xiii, menses iii, *vacantis autem sedis* dies xi, *hos putaverit ad Pontificatum pertinere. Quod miror nec a Rainaldo quidem observatum fuisse.*

4 *Oldoinus præfatus, in suo Pontificum Necrologio, nescio qua causa, die* xxi *Februarii defunctum* Martinum *statuit ; sed repugnant litteræ successoris,* iv Idus Martii *apud Rainaldum, hoc principio scriptæ :* Cum felicis recordationis Martinus Papa V, Prædecessor noster sicut Domino placuit, nuper, videlicet x Kal. Martii, ab hac mortali lacrymarum valle ad immortalem vitam migravit. *Quibus prænotatis ex nostro MS. subjungo Martini Acta.*

HISTORIA HUJUS PAPATUS.

Ex MS. nostro, huc usque perducto. E

Privato D. Joanne, actum est per medium Sigismundi Imperatoris, ut D. Gregorius convocaret similiter Concilium in Constantia prædicta, et quod unirent se Cardinales sui, et ceteri de sua obedientia, (Cardinalibus) D. Joannis in Constantia congregatis : quod et factum est. Misitque Gregorius D. Carolum de Malatestis de Arimino, cum pleno mandato ad pure et libere resignandum juri suo et Papatui ; quod et factum est. Nam ipse Carolus in solemni sessione, nomine Gregorii, illius mandati vigore, expresse renuntiavit: et ipse D. Gregorius per Concilium factus est Legatus in Marchia Anconitana. Qui Recanati existens, ante creationem D. Martini diem obiit et sepultus est in ecclesia Recanatensi.

Gregorius Cardinales suos Constantiam mittit,

seque abdicat.

2 His duabus obedientiis unitis, restabat tertia longe major, Domini scilicet Petri de Luna, pro quo reducendo, ut hoc ipsum faceret, quod Gregorius fecerat, D. Sigismundus prædictus ad multas mundi partes perrexit : ad Regem Franciæ primum, deinde ad Regem Angliæ, deinde Narbonam una cum Oratoribus Concilii ; ubi etiam convenit Rex Aragonum Fernandus, qui et ipse non solum regnum suum Hispaniæ, sed etiam Aragoniæ, quod erat de obedientia D. Benedicti, gubernabat : fueruntque capita conclusa et firmata, quibus inter cetera continebatur, quod deberet requiri D. Benedictus, ut hoc ipsum faceret quod D. Gregorius fecerat : quod si non fecisset, promittebant Principes de sua obedientia eum deserere et Concilio Constantiensi adhærere. Benedictus autem, in castro Paniscolæ manens, in sua permansit sententia, dicens ipsum esse verum Christi Vicarium, et Constantiam non esse locum tutum pro celebratione generalis Concilii, allegans quæ manu violenta facta fuerant contra D. Joannem etiam per eos qui erant de obedientia sua, et detestans in loco non securo regnare in manibus eorum qui impressionem fecerant. Principes vero Hispaniarum, videntes duritiem D. Benedicti, Concilio Constantiensi adhæserunt. Sicque per solennem Sessionem celebratam, uniti sunt isti de obedientia D. Benedicti ceteris de obedientia D. Joannis et D. Gregorii. F

Idem facere recusans Benedictus,

deseritur a suæ obedientiæ Principibus.

3 Tunc

A *Modus procedendi in Concilio* 3 Tunc quæ gerebantur in Concilio, expediebantur per Nationes quinque, Italicam, Gallicam, Germanicam, Hispanicam, et Anglicam, quæ nationes constituebant totum Concilium : priusque in nationibus obtinebatur determinatio una, deinde in generali congregatione omnium nationum concludebatur, demum decretum fiebat super concluso et publicabatur in Sessione. Hic erat modus et ordo procedendi in Concilio : per hunc modum contra D. Benedictum inchoatus est processus per Concilium, et tandem sententialiter privatus de Papatu. Non venerant Cardinales D. Petri de Luna ad Concilium, sed adhærebant adhuc, una cum Prælatis aliquot de regno Hispaniarum et Scotiæ et Comite Armeniaco, d. D. Benedicto.

ad novi Pontificis electionem : 4 Et completis omnibus quæ ad unionem spectare videbatur (condemnatis tamen prius hæresi Joannis Wiclef, et combustis duobus hæresiarchis, Joanne Hus et Hieronymo Pragensi ejus discipulo Magistris Pragensibus) cum jam Sedes Apostolica annis duobus et ultra vacasset, et circa reformationem Ecclesiæ non bene poterat vacari absque Papa ; ob hanc causam, et ut Sedes ipsa non diutius vacaret, tractare cœperunt de electione futuri summi Pontificis. Et ut debita Concilio auctoritas red-
B deretur, et nullus futuram electionem calumniari posset, quodque electus in Papam pro vero et indubitato summo Pontifice apud totam Christianitatem haberetur, sicque dici posset vere datam pacem Ecclesiæ, et antiquissimum schisma extirpatum esse per canonicam et indubitatam electionem ; totum Concilium in hoc convenit, quod quælibet Natio eligeret sex, qui una cum Cardinalibus præsentibus in Concilio intrarent Conclave, et haberent facultatem eligendi Papam una cum Cardinalibus : et qui a duabus partibus ex deputatis nationibus eligeretur in Papam, ille pro summo Pontifice haberetur et teneretur.

qua anno 1417 5 Anno ergo Domini MCCCCXVII die VIII Novembris, Cardinales, qui erant numero XXXII vel XXXIII, una cum deputatis cujuslibet nationis numero XXX, intrarunt Conclave, præmissis primo multis orationibus et processionibus, ut Deus inspiraret Electores ad eligendum virum sanctum et idoneum, in cujus humeris cum pace et unitate *omnium opinione citius,* quiesceret Ecclesia. Arbitrabantur omnes non esse facile, tot Nationum diversarum homines in unam personam convenire posse, præsertim cum in potestate
C trium personarum, trium videlicet ex sex unius Nationis, esset electionem impedire : credebaturque non solum per dies multos, sed per menses, Electores debere stare in Conclavi antequam concordarent : fiebat autem omni die processio circumquaque Conclave, quod optime custoditum erat a magnis Dominis et Prælatis. Tandem Dominus compatiens longis calamitatibus Ecclesiæ, manum misericordiæ *11 Novembris creatus Martinus V* suæ aperiens, ita Electores inspiravit ut tantum tribus diebus in Conclavi starent. Nam die XI Novembris, quo festum B. Martini celebratur, hora Tertiarum, D. Oddo de Columna, S. Georgii ad Velum aureum Diaconus Cardinalis, tam a duabus partibus Cardinalium et ultra quam a duabus partibus Deputatorum Concilii et ultra cujuslibet Nationis, Spiritu sancto inspirante, electus est in Papam. Non sufficeret lingua narrare, quanto gaudio totum Concilium, una cum Imperatore Romanorum Sigismundo, repletum sit. Publicata enim electione, statim ipse Imperator Conclave intrans, ad pedes summi Pontificis procidens, ipsos non sine lacrymis cordis et corporis, devotionem pariter et lætitiam exprimentibus, osculatus est : ipseque Pontifex econtra, cum lacrymis Imperatorem ad osculum pacis recipiens, eum benigne amplexatus est :

Propylæum Maji.

et quia in die S. Martini fuerat electio de se facta, et pax Ecclesiæ data, ac etiam unio Ecclesiarum Christi subsecuta , vocari voluit Martinus V. D *MARTINUS PP. V*

6 Si Pontificis hujus dotes singulæ narrandæ forent, et quæ in annis sui Pontificatus gesta sunt, per modum codicis surgerent quæ dicenda forent: pauca tamen de multis dicentur, per quæ hominis hujus prudentia et vita satis perspici poterit. Hic a juventute liberalibus artibus erudiendus, a parentibus præceptoribus liberalium artium traditus, evasit in virum magnæ commendationis et famæ. Erat supra modum humilis, gratus et dilectus hominibus. In Perusio postea Juri Pontificio aliquot annis operam dedit, indeque plusquam mediocriter eruditus discessit : et Romam rediens, Domini Papæ Urbani VI Referendarius factus, cum magna integritate munus illud explevit. Deinde in Diaconum Cardinalem a Domno Papa Innocentio VII assumptus, non propterea naturæ conditionem deseruit, quinimo eamdem [tenuit] humilitatem et vivendi in omnibus suavitatem, quam ab ineunte pene ætate imbiberat, ita ut potius remissus quam multæ activitatis homo crederetur ; in rebus publicis non multum se immiscens, nisi quantum dignitatis suæ onus requirebat. Unde cum in Concilio Constantiensi multæ hinc inde altercationes, propter contentiones hominum diversæ obedientiæ, insurrexissent ; ipse velut æquus arbiter, in nullam se partium constituit defensorem, sibi ipsi potius vacans et aliena non curans; gratus propterea tam Imperatori quam Cardinalibus ceterisque de Concilio factus : [et ita] hunc, quem omnium Nationum parentem judicabant, in summum Pontificem petierunt, summo animorum consensu et concordia, ut nulla summi Pontificis electio ex multo tempore majori votorum et animorum unitate celebrata fuerit. *vir omni laude major,* *et natura mitissimus :* E

7 Hic in summum Pontificem electus, sciens se vocatum in plenitudinem auctoritatis et potestatis, omnem illam remissionem et neglectum rerum præteritarum excussit ; manumque mittens ad fortia, etiam alios ad honorem Ecclesiæ, et reipublicæ Christianæ utilitatem excitabat. Somno et quieti et cibo etiam indulgens, jam in virum alterum mutatus videbatur, de eoque recte illud dicebatur, Principatus virum ostendit. Multa facilitate omnes ad se admittens, et audiens, cunctos a se lætos et voti compotes aut contentos dimittebat. De prudentia vero ipsius, quæ certe eximia erat, omnium idem judicium habebatur ; perpaucosque ex Romanis Pontificibus extitisse ferebatur, qui in consultando tam sapienter rei et rationis modum teneret, quid etiam amplectendum quidve fugiendum etiam ex tempore tam apte judicaret. Secreti sui tenentissimus fuit, ita ut perpauci quid facturus esset vix umquam intelligere possent. In sermone brevis : et quæ exprimebat sententiis plena erant. In ceremoniis quoque ecclesiasticis, quæ ad Dei cultum ad statumque summi Pontificatus pertinebant, ita se habebat, ut cunctos ad summam devotionem et reverentiam provocaret. Justitiæ amator et nullius acceptans personam, æqua lance unicuique quod suum erat tribuebat. Talem profecto Pontificem decebat Ecclesiam Dei habere, post tam longum et tam inveteratum in Ecclesia Dei dissidium et antiquatum schisma, qui sua bonitate, prudentia, et tolerantia, sciret et posset naviculam Petri, quæ pene submersioni proxima fuerat, in tranquillo et quieto portu collocasse ; quemadmodum Domino adjuvante brevi tempore hic almificus et a Deo dilectus Pontifex collocavit, et moriens etiam in magna tranquillitate et pace reliquit. *qui congruos suo statui animos assumens,* F

8 Post creationem itaque suam, miraculose (ut

 sic

A sic dixerim) factam, Petro de Luna cum [quatuor] Cardinalibus et nonnullis Prælatis sic in Paniscola permanentibus, cum adhuc quidam populi Aragoniæ in animis suspensi remanerent, decrevit, sacro Constantiensi approbante Concilio, ad partes Aragoniæ destinare Legatum de latere D. Alamannum de Adimariis, tit. S. Eusebii Presbyterum Cardinalem, natione Florentinum, virum singularem, pro exequendo processu contra dictum Petrum jam de Papatu dejectum, et contra ei faventes et adhærentes. Qui cum ingrederetur legationis suæ terminos, Cardinales quatuor prætati, videlicet Montis-Aragonius, S. Georgii, S. Eustachii, et S. Angeli, sic in sua obedientia nominati, una cum ceteris Prælatis qui remanserant in Paniscola, multum reverenter pluries sæpedictum D. Petrum de Luna requisiverunt vellet jam facere et adimplere quod promiserat. Allegabant enim per privationem Joannis et renuntiationem Gregorii, per consensum omnium fere Christianorum postea subsecutum, Ecclesiam Dei jam unitam esse in persona D. Martini : unde non poterat amplius dubitare, quod ipso cedente remaneret amplius Ecclesia in schismate : et quod ipse erat ille, qui per suam renuntiationem poterat indubitatam pacem dare populo Christiano, et ita ut
B deinceps nullus scrupulus amplius posset remanere. Quod si hoc faceret, pro quo magnis precibus etiam cum lacrymis supplicabant, sequeretur ei magna laus et meritum apud Deum, de mentibus quoque hominum omnis hæsitatio tolleretur. Ad quæ d. Petrus de Luna respondebat, se nolle renuntiare, satagens suis commentitiis argumentis electionem tam sanctam, de D. Martino prædictam, improbare : addens intellexisse multa de humilitate et bonitate D. Martini, et quod cum ipso bene concordaret. Videntes igitur Cardinales et Prælati prædicti non posse hominis cor induratum flectere, tandem ab ipso recesserunt, et cum Legato Apostolico concordarunt, et ad obedientiam D. Martini, recognoscendo unicum et indubitatum Pontificem, tandem venerunt. Cum dicto autem Petro de Luna remanserunt duo Anticardinales, unus Carthusiensis et alius qui dicebatur D. Christianus de Dobba, qui fuerat unus Auditor Cameræ. Jam etiam ab eo recesserat tota Hispaniarum obedientia : remanserant solum Rex Scotiæ et Comes Armeniaci ; qui tandem veritatem cognoscentes, in plenam obedientiam D. Martini ve-
C nerunt. Sicque tota Christianitas, Paniscola excepta, unum Ecclesiæ sponsum D. Martinum tenebant et reverebantur.

MARTINUS V Legatum contra Petrum de Luna in Hispaniam destinat : is in proposito pertinax, etiam a Cardinalibus suis plerisque deseritur.

9 Ecclesiæ unione perfecta, non tamen absque magnis laboribus tam secularium quam ecclesiasticorum Principum, et imprimis invictissimi Romanorum Imperatoris Sigiusmundi, cui præcipue opus hoc Deo inspirante fuit attribuendum ; restabat ut fieret in sacro Concilio reformatio morum, tam in Clero quam in populo Christiano. Sed cum jam anno circiter quarto Concilium in civitate Constantiæ perstitisset, cum multo Prælatorum et Ecclesiarum particularium incommodo et etiam gravi sumptu ; placuit summo Pontifici Martino, sacro consulente Concilio, materiam hanc reformationis in aliud tempus et in aliud Concilium differre ita ut in proximo Concilio materia reformationis duceretur in medium. Et quia non omnium nationum idem est ritus et vivendi modus, et juxta B. Hieronymi dictum quælibet provincia abundat in sensu suo, juxta unius cujusque nationis mores in quibusdam capitulis cum unaquaque ad quinquennium tantum, D. Martinus loco generalis cujusdam reformationis concordavit. Et quoniam schisma fuerat in Ecclesia Dei introductum, eo modo quo supra narratum est ; ex ejusque duratione multa mala in populo
D Christiano fuerant subsecuta, nec facile postmodum fuerat extirpatum ; decretum quoddam contra futura schismata et de celebratione generalium Conciliorum fuit promulgatum statim post D. Joannis fugam. Aliud quoque decretum ediderunt de celebratione generalium Conciliorum, inter cetera hoc habens, quod a fine Concilii Constantiensis, ad quinquennium deberet generale Concilium celebrari ; et a fine illius Concilii ad septennium, aliud iter Concilium concelebraretur ; a fine cujus ad decennium aliud item Concilium deberet celebrari ; et sic de decennio in decennium, generalia Concilia tenerentur pro necessitatibus Ecclesiæ. Quod quidem decretum generalium Conciliorum, sicut præmittitur de tempore in tempus celebrandorum, D. Martinus recepit, et per suam Bullam approbavit : cetera vero decreta, ante ejus assumptionem facta, quatenus fidem Catholicam concernebant et non aliter, similiter recepit et auctoritate Apostolica approbavit.

Tractatus de reformatione differtur ad proximum Concilium, quod frequenter faciendum decernitur.

10 Ut autem D. Martinus decreto de celebrandis Conciliis satisfaceret, et aliud generale Concilium ad quinquennium celebraretur, XIII Kalend. Maji publicam sessionem tenuit, in qua sacro consentiente et approbante Concilio civitatem Papiæ in Lombardia deputavit, pro loco futuri Concilii in
E dicta civitate celebrandi, cujus quidem deputationis et Apostolicæ Bullæ tenor talis est : Martinus Episcopus, servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Cupientes ac etiam volentes decreto hujus generalis Concilii satisfacere, inter alia disponente quod omnimodo generalia Concilia celebrentur, in loco quem summus Pontifex, per mensem ante finem hujus Concilii, approbante et consentiente Concilio, deputare et assignare teneatur ; pro loco dicti proxime futuri Concilii, eodem approbante et consentiente Concilio, civitatem Papiensem tenore præsentium deputamus et etiam assignamus ; statuentes et etiam decernentes, quod Prælati et alii qui ad generalia Concilia debent convocari, tempore prædicto ad ipsam civitatem Papiensem accedere teneantur. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ deputationis ac etiam assignationis statuti, decreti, et constitutionis infringere vel ei ausu temerario contraire : si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum et actum Constantiæ, in loco publicæ sessionis dicti Concilii, XIII Kalendas
F Maji, anno primo. Aliam quoque sessionem, ultimam scilicet, solenni ritu celebravit, præsente Imperatore et copiosa Principum et Prælatorum multitudine, die XXII mensis Aprilis anni Domini MCCCCXVIII, in qua, sacro approbante Concilio, illud Constantiense tam magnum, nec non tam memorandum quam venerandum Concilium dissolvitur ; Reverendiss. D. Ybaldo, S. Viti in macello Diacono Cardinali, de mandato d. D. Martini et consensu totius sacri Concilii, verba alta et intelligibili voce dicente, Domini, ite in pace : sicque Concilio dissoluto, quilibet cum gaudio ad propria remeavit.

Primum autem indicitur Papiæ, et Constantiense dissolvitur [illegible] Inibaldo et Reina do Brancatio

11 Fuerat summus Pontifex Martinus magnis precibus exoratus ab Imperatore, se aliquantulum temporis contineret in Germania ; Domini autem Gallici precabantur ut proficisceretur in Galliam : ipse vero Pontifex, considerans totum patrimonium Ecclesiæ in Italia occupari per tyrannos et gentes armorum, quodque etiam Urbs Romana peste fame et guerris diu laboraverat, et pene ad internecionem redacta fuerat ; compatiens Sedi propriæ et indolens ejus calamitates, tot malis in persona propria occurrere statuit, et ad Sedem propriam remeare decrevit. Decebat enim ut facta unione in per-

Martinus in Italiam pergit,

A persona sua, sua Sede unicus et indubitatus Christi Vicarius collocaretur. Recessit ergo de Constantia, et iter faciens per Sabaudiam venit Mediolanum, deinde Mantuam intravit, anno Domini MCCCCXVIII die.... Novembris, ibique Curiam suam tenuit mensibus circiter quatuor. Anno vero Domini MCCCCXIX III Februarii, de Mantua recessit, et per Ferrariam transiens et Romandiolam, venit Florentiam, ubi Curiam tenuit mensibus XVIII : non enim per Bononiam transire voluit, quoniam tunc rebellis erat Ecclesiæ populus Bononiensis, seque a dominio Ecclesiæ post privationem Baldassaris Cossæ [subtraxerat], et in sua rebellione usque tunc perdurabat.

et Mantuæ primum

12 Causa autem, cur potissimum se ad civitatem Florentinam contulit, illa fuit, quia Brachius de Montone totum Ducatum Spoletanum et Patrimonium B. Petri, una cum civitate Perusina, et multis aliis civitatibus, castellis, et terris, occupabat, sibique etiam confœderaverat multos Tyrannos et armorum Capitaneos ; quibus sic per tyrannidem occupatis, non erat ipsi D. Martino ad Urbem, ad quam proficisci constituerat, tutus accessus : erat autem per id tempus Brachius de Montone valde potens et armis et terris, et multum amicabatur populo B Florentino. Per hanc ergo occasionem, ut mediatoribus Florentinis Brachius terras Ecclesiæ restitueret, et tutum iter ad Urbem Pontifici faceret, Martinus ad civitatem Florentiæ divertit. Ubi cum Brachius in sua duritia persisteret, et terras Ecclesiæ restituere recusaret ; beatus Pontifex ad arma spiritualia recursum habens, contra eum in forma juris processit, et in publico Consistorio excommunicavit, et in terris quas occupabat Interdictum posuit : Ducem Spoletanum, Comitem Antonium de Urbino creavit. Unde Florentini hoc videntes, se mediatores pacis constituerunt inter D. Martinum et Brachium occupatorem : tandemque pax firmata extitit, et Brachius ad pedes D. Martini veniam postulaturus accessit, magnam partem terrarum Ecclesiæ quas occupabat relaxavit, et insuper contra Bononiam rebellem Ecclesiæ potenti manu se convertit, ut eam in potestatem D. Martini revocaret : pro qua expeditione creatus est tunc Legatus de latere, D. Gabriel Condelmarius, tit. S. Clementis S. R. E. Presbyter Cardinalis, postea Eugenius IV : cum quo Brachius contra Bononiam perrexit, et tandem in potestatem Ecclesiæ civitas ipsa redacta C est.

dein Florentiæ subsistit :

ubi recuperat Ecclesiæ jura,

redacto ad obsequium Brachio invasore :

13 Martino itaque Florentiæ existente, personaliter venerunt Florentiam quatuor illi Cardinales, de obedientia olim Petri de Luna, cum magna comitiva Prælatorum et Cortesanorum Hispanorum, ad numerum fere sexcentorum equorum, in valde decenti apparatu : qui in publico Consistorio cum magno gaudio a Papa et a tota Curia suscepti sunt : quorum tres erant Diaconi Cardinales, videlicet S. Georgii, S. Eusebii, et S. Angeli ; quartus vero Presbyter, Cardinalis Montis-Aragonum, Canonicus Regularis. Erat per id tempus D. Baldassar Cossa adhuc in carceribus apud Heldeberg *ut supra*. Dum Papa sic Florentiæ moraretur venerunt Oratores Imperatoris Constantinopolis, petentes velle uniri Romanæ Ecclesiæ : quos Papa benignissime suscepit, atque Legatum Apostolicæ Sedis super hoc creavit D. Petrum de * Fonte-sicco, Cardinalem S. Angeli, Hispanum, virum per omnia doctum : sed præmisit Papa Constantinopolim Fr. Antonium de Massa, Ordinis Minorum generalem Ministrum, ad explorandam Imperatoris mentem et dispositionem ad tam sanctum opus. Apropinquabat tempus, quo beatissimus Pontifex Martinus Sedem suam Romanam peteret : sed pro memoriali perpetuo Florentinorum, voluit ante ejus discessum civitatem ipsorum honore Metropolitico decorare. Cum enim habuisset Episcopum ab ipsa pene origine civitatis, D Episcopatum erexit in Archiepiscopatum, eique subjecit et Suffraganeos fecit Episcopatus, Vulterranum et Pistoriensem. Consecravit etiam manibus propriis altare S. Mariæ novellæ Ordinis Prædicatorum ubi continue, dum Florentiæ foret, moram traxit, Indulgentias ibi tribuendo.

excipit Cardinales Benedicti,

et Oratores Imp. CP.

* Fonseca

MARTINUS V. Florentiam in Archiepiscopatum erigit :

14 Et dum jam omnes difficultates sustulisset, quibus iter suum ad Urbem retardabatur, tandem de Florentia discedens in crastinum Nativitatis Dominæ nostræ, versus Urbem profectus est : quam cum Romanorum omnium incredibili lætitia et singulari applausu intravit XXII Septembris anno Domini MCCCCXXI. Invenit civitatem Romanam pacificam, sed ita inopia laborantem, ut vix præ se civitatis faciem ferret : omnis cultus, omnis ornatus, propter mala quibus afflicta fuerat, ab ipsa recesserat. Compassus pius Pastor civitati suæ, omnem modum quo restaurari posset adhibuit : et tandem per Pontificis studium de tempore in tempus sic convaluit, ut inter primates Italiæ civitates, quoad opes et cives egregios, Pontificatus sui tempore, verissime computari potuerit ; meritoque etiam non modo summus Pontifex Romanus, sed patriæ Pater E depuit appellari. De mense vero Novembris anni sequentis, in Vigilia. B. Andreæ, flumen Tiberis extra alveum suum egressum, a Campo Floræ per viam Papæ et Parionis, per portam Flaminiam ingrediens, Urbem inundavit. Templum Pantheon aqua repletum est usque ad altare majus. Dumque aqua sic ad staturam fere duorum hominum excrevisset, navigareturque per vicos quos aqua Tiberis repleverat; tandem post duos dies siccatæ sunt aquæ, et Tiberis ad proprium alveum regressus est, non sine multo Romanorum damno, et animalium quæ in campis remanserunt perditione. Venit futura æstate Romam Rex Ludovicus, [filius] quondam Ludovici Regis, pro titulo regni Siciliæ, quem et a D. Martino impetravit, cum subscriptione Cardinalium tunc præsentium in Curia : qui Rex adoptivus factus Reginæ Joannæ II, putabat per hanc viam consequi posse pacifice regni Siciliæ gubernacula : sed studio partium prædictus Rex Ludovicus repulsus, in Calabriam secessit.

Romam venit an 1421,

ac pene desolatam egregie restaurat.

15 Appropinquabat tempus quinquennii, infra quod in Papia, juxta Bullam suam et decretum Constantiensis Concilii, debebat beatissimus Pontifex celebrare Concilium, quod et ipse ante discessum suum de Constantia solenniter indixerat : F actumque est secretiore consilio cum Fratribus, præmitteret ipse aliquot ad civitatem Papiæ prædictam, qui Concilium illud inchoarent ; ipse vero cum Cardinalibus initiato Concilio sequeretur. Destinavit itaque pro hoc Præsidentes suos numero quatuor, videlicet Petrum Donatum Archiepiscopum Cretensem, Jacobum de Campello Episcopum Spoletanum, Petrum Abbatem de Rosario Aquilegiensis diœcesis Referendarios suos, et Fr. Leonardum de Florentia, generalem Magistrum Ordinis Prædicatorum : qui ad civitatem Papiensem accedentes, neminem invenerunt præter duos Abbates de Burgundia, qui illuc pro celebratione præfati Concilii jam convenerant. Statuta tamen die Præsidentes ipsi, una cum his qui aderant, convocatis etiam Prælatis circumvicinis, in Dei nomine Concilium inchoarunt : et in prima Sessione Missam celebravit Rev. P. D. Andreas Episcopus Poznaniensis, et sermocinatus est Magister Joannes de Ragusio Ordinis Prædicatorum : sicque per multos dies steterunt paucis adhuc comparentibus. Supervenerunt tandem ex Anglia Prælati et Abbates aliquot, cum quibus

Præmittit aliquos ad Papiense Concilium inchoandum ;

qui paucos convenisse videntes,

MARTINUS V.

A quibus vix aliquid fieri poterat, quoniam Concilium carebat partibus suis ipsum videlicet constituentibus. Nam de natione Germanica nullus venerat; et de natione Gallica erat Episcopus unus tantum, videlicet Ambianensis, qui de Episcopatu Constantiensi in Normandia litigabat. Et licet forte cum his paucis qui aderant potuissent multa expediri; tamen parvi momenti cognoscentes fore, quod esset, licet forte juridice, a paucis stabilitum, decreverunt adhuc modicum absentes præstolari. In hac itaque expectatione stantibus tam Præsidentibus quam ceteris paucis, supervenit Papiæ grandis pestis, quæ compulit Præsidentes ad transferendum Concilium ad alium locum tutum et sanum; habitaque super hoc consultatione, de communi omnium ibi congregatorum concordia in solenni Sessione, translatum est tandem Concilium de Papia ad civitatem Senarum: in quo loco major multitudo convenit ex omni natione, quam Papiæ convenisset.

et pestem invalescere, illud Senas transferunt:

16 Per idem tempus D. Alphonsus Aragonum Rex infensus erat D. Martino, pro eo quod titulum regni Siciliæ, ad quod aspirabat, ab ipso habere non poterat. Erat etiam eidem D. Martino Brachius de Montone effectus inimicus qui ruptis fœderibus B pacis, Ecclesiæ velut publicus hostis inimicabatur. Misit igitur Alfonsus Rex ad Concilium Senense Militem quemdam Oratorem suum, qui quotidie secretas practicas habebat cum quibusdam de Concilio de ducenda Synodo in longum, et quasi vellent iterum per distortas vias introduci facere causam Petri de Luna adhuc superstitis, in Paniscola existentis, qui de Papatu fuerat ejectus. Hæc perpendens D. Martinus, et intelligens quam perniciosum effectum hæc Concilii protractio parere poterat per hæc machinamenta; cum jam aliqua decreta fidem concernentia in eodem Concilio fuissent publicata; mandavit Synodum dissolvi; prius tamen electo et deputato loco, ubi haberet generale futurum Concilium celebrari. Præsidentes itaque, una cum Prælatis omnium nationum, civitatem Basileensem provinciæ Bisuntinæ concorditer deputarunt pro loco futuri Concilii, ad septennium celebrandi. Per hunc modum et Concilio Senensi, et machinationibus volentium iterum schisma suscitare, finis impositus est.

quod nimis protrahi videns Martinus,

prudenter dissolvit,

17 Hic beatus Pontifex, anno II sui Pontificatus, per manum D. Petri S. Mariæ in Cosmedim Diaconi Cardinalis coronari fecit in Reginam Siciliæ D. Joannam II, sororem olim Ladislai Regis; quæ tempore succedente Alfonsum prædictum Regem Aragoniæ in filium adoptavit, cum naturalibus et legitimis filiis Regina careret, in eaque domus nobilis de Durachio extincta est. Eumdem tamen Regem Alfonsum Regina præfata, publice proposita causa, postmodum abrogavit; et Ludovicum, filium Ludovici Regis Siciliæ, a D. Alexandro V et Joanne XXIII [depulsi] de regno Siciliæ et præcipue de civitate Aquilana, quam multipliciter obsidebat [Brachius] intromittere [voluit.] Contra quem D. Martinus exercitum paravit: sed Deus de cœlo victoriam ministravit foventi partem justiorem: victus est enim Brachius in campo prope Aquilam, captus et interfectus, corpusque ejus Romam delatum, et extra portam S. Laurentii in loco profano sepultum. Per hanc victoriam magna D. Martino felicitas accrevit, et summa quies omnibus terris Ecclesiæ. Nam hoc extincto, civitates omnes quas detinebat, in potestatem Ecclesiæ Romanæ pervenerunt; inter quas fuerunt Perusium, Tudertum, Assisium, innumerabiliaque alia castella et oppida munitissima; multique præterea tyranni et occupatores terrarum Ecclesiæ se tunc D. Martino sponte submiserunt.

Coronat Joannam 2 Reg. Neap.

C

et victo iterum rebellante Brachio

D Hac igitur victoria parta, et terris hujusmodi in Dominio Ecclesiæ existentibus, decrevit almificus Pontifex pace a Deo sibi de cœlo parta frui, et ab armis penitus abstinere: sicque omnes ejus nomen reverebantur et timebant. Nullus erat viarum abscissor, nullum peregrinis in via præstitum impedimentum, diu noctuque hominibus securum iter erat, et cum bonis et rebus suis in nemoribus velut in civitatibus aliquando transeuntes habitabant: tantaque erat tranquillitas, tantaque fertilitas, tantaque etiam in omnibus terris Ecclesiæ pax, ut Octaviani Principis tempora venisse crederes.

pacem Ecclesiæ præstat.

18 Hic ad armatam Bohemiæ hæresim extirpandam, quæ omnem pene Germaniam timore perculsam tenebat, in manu forti et potenti, destinavit primo Henricum Cardinalem tit. S. Eusebii, deinde D. Brandam Cardinalem Placentinum, postremo D. Julianum Cardinalem S. Angeli Apostolicæ Sedis Legatum: qui pro tunc (non tamen culpa sua, sed ignavia potius Catholicorum, hæreticorum potentiam et sævitiam nimium pertimescentium parum profecit. Hic a Deo dilectus Pontifex multas ecclesias Urbis reparavit. Nam porticum S. Petri, quæ ruinam minabatur, ex integro magna impensa reædificavit. Pavimentum quoque navis mediæ Lateranensis ecclesiæ sumptuose valde fecit construi lapidibus porphyreticis et serpentinis: eamdem etiam navim de novo pretiosis lapidibus et mira arte fabricatis ex parte pingi procuravit; sed morte præventus complere opus non potuit. Palatium etiam Basilicæ XII Apostolorum, in quo magno tempore habitavit, quasi ex novo construxit. Ad ejus imitationem omnes Romanæ Ecclesiæ Cardinales eorum Titulos, ruinæ pene proximos, repararunt, et ad magnum ornatum usque perduxerunt. Hic Papa ordinationem fecit nonnullorum S. R. E. Cardinalium: inter quos nepotem suum, D. Prosperum de Columna, S. Georgii ad Velum-aureum Cardinalem creavit..... *Hic interponitur Antipapatus Ægidii Munionis, de quo infra.*

Contra Hussitas Legatum mittit:

ecclesias Romanas restaurat et ornat

E

19 Habebat hic beatus Pontifex [duos fratres germanos] Jordanum Principem Salernitanum et Laurentium Comitem Albi. Erat D. Jordanus grandior natu, quem ut patrem ratione ætatis Pontifex ipse colebat; et Laurentius minor erat ætate, ipseque D. Martinus medius inter eos. Contigit fratrem majorem ex acutissima peste infirmari; et cum morti proximus esset, nequivit se Pontifex continere, quin fratrem, omni timore pestis abjecto, antequam obiret, videret, visitaret, alloqueretur, et manu tangeret, et per magnum spatium cum eo continuo Christiane exhortando remaneret: quod certe grandis, imo excessivi amoris signum ab omnibus extitit judicatum: et quod paucissimi, etiam privati homines fecissent, ipse Pontifex, nimio fratris amore devictus, ex fraterna pietate intrepide facere est aggressus: cujus mortem postea ita patienter tulit, ut de se cunctis spectaculum simul et exemplum præberet. Alter ejus frater, dum in turri quadam igne casu inopinato absumptus foret, mane antequam celebraret (instabat autem dies solennis) novum istud tam inopinatum et casum tam miserabilem domestici ei nuntiarunt: quo intellecto non dimisit propterea publice divina etiam siccis oculis celebrare: sed quieto et placido, ut videbatur, animo omnem Missæ solennitatem explevit. Erat enim homo constantis et integri propositi, quique ad omnia adversa paratum jam animum haberet.

fratri peste laboranti assistit:

F

alterius mortem constanter fert:

20 Cum vero Deus statuisset post tot bene gesta D. Martinum ad æternam vitam vocare, circiter finem mensis Februarii anni Domini MCCCCXXXI, ex apoplexia, jam sumpto prandio, infirmatus est; et nocte sequenti paulo ante diem, hic beatissimus et omni

ævo

A ævo memorandus Pontifex Deo animam reddidit, ætatis suæ (ut ferebatur) anno LXIII : cujus quidem mors, non modo populum Romanum, sed universos Christi fideles magno dolore confecit. Dimisit tamen Ecclesiam ab omni prorsus schismate liberam, et ab omni strepitu bellorum in felicissimo statu quietam. Corpus ejus terræ, ut ipse in vita mandaverat, in ecclesia Lateranensi sepultum est, ante Capita Apostolorum Petri et Pauli : ut quorum semper tenuerat memoriam, et pro quorum semper honore pugnaverat, ipsi apud Deum pro eo fierent continui intercessores.

moritur ipse apoplexia.

21 *Hactenus nostrum MS. Catalogi Pontificii, finem in* Martino *faciens, licet aliquam multis post ejusdem exitum annis, ex allatis Roma schedis, eleganti manu exarati curatum ab Auctore, non absque mentione duorum* Martini *successorum* Eugenii III *et* Nicolai V. *Additur autem in fine, eadem qua semper phrasi, ad vacantis Sedis tempus dumtaxat notandum,* et cessavit Episcopatus dies XII. *Idem habet Stella : Platina solum* X *scribit : Sanctus autem Antoninus tit.* 22 *cap.* 10 *in principio, ait, quod post solennes* Martini *exequias, Cardinalibus in Conclavi constitutis,* intra paucissimos dies creatus est summus Antistes Eugenius, anno Domini MCCCCXXX, *utique ex stylo* B *Romanæ Curiæ, postquam ex Gallia reducta est,*

Interpontificium breve.

D *morem adhuc Gallicanum tenentis, quemadmodum patet ex* 3 *Bulla ejusdem Eugenii apud Cherubinum Laertium, data anno* incarnationis Dominicæ anno MCCCCXXXI, XV Kal. Martii, Pontificatus anno I, *quando ex hodierno usu scribendus fuisset annus* XXII *istius seculi.*

MARTINUS V.

22 *Quod ad initium annorum* Martini *Pontificalium attinet, id more majorum (cui vix hactenus quemquam contrarium invenimus, sumpsisse ipsum a die, non Creationis, sed Ordinationis, probat Bulla ejus* 19 *apud Waddingum,* Data Waltero Electo Rossensi, XVIII Kal. Decembris, anno I *adhuc durante usque ad* XII Kalendas, *licet anniversarius a Creatione, facta* XI *Novembris, jam quatriduo præteriisset. Accipitur ergo recte Bulla ista, ut data anno* MCCCCXVIII ; *nec enim nondum ordinato fas fuisset Episcopum instituere, sicut ibi facit ; et ut fas fuisset, negotia urgentiora quæ totum tunc requirebant* Martinum *id non permisissent. Itaque quæ apud eumdem Waddingum est Bulla* 122 data III Idus Novembris, *ipso Ordinationis anniversario, recte ponitur prima earum, quas dedit anno Pontificatus* VIII, *exeunte anno Christi* MCCCCXXIV : *Bullæ vero* 214 *et* 215, datæ XVI et XV Kal. Decembris anno XII, *non pertinent ad annum* MCCCCXXVIII, *uti credidit Waddingus, sed ad* MCCCCXXIX, *quia ad habendum finem anni* XII *adhuc deerant dies* V *vel* VI. E

Initium anni Pontificii.

CLEMENS ANTIPAPA

Ab anno 1424 ad 29 an. 4 m. 2 dies 10.

ÆGIDIUS MUNIONIS, natione Catalanus, Canonicus Barcinonensis, post Petrum de Luna electus a paucis Pseudo-Cardinalibus Antipapa, anno MCCCCXXIV, nomen Clementis VIII, assumpsit cum insigniis Pontificiis, coronatus anno MCCCCXXV Paniscolæ XVII Maji, in die Ascensionis Domini; et exhinc nomen Papæ usurpavit annos IV, menses II, dies X; abdicavit autem anno MCCCCXXIX, XXVI Julii festo S. Annæ, et schisma ex toto cessavit.

Ratio temporis.

Coronationis illegitimæ, abdicationisque annos et dies nescio unde acceperit novissimus Ciaconii interpolator Oldoinus ; nec vacat operose scrutari : non enim ad manum sunt Balthasaris Porronni elogia Cardinalium Hispanorum, vel Felicis Contelorii Elenchus, primum hoc seculo compilati libelli. Quod autem apud C *ipsum Oldoinum Coronationi assignetur dies* 18, *ejusmodi actui nequaquam conveniens, typographicum esse mendum volui præsumere, et* 17 *esse substituendam ; cum ita natura comparatum sit, ut nulli scrupulosius consuetos ritus ceremoniasque observare studeant in adeunda dignitate, quam qui eam sibi disputandam sciunt, velut contra jus illegitime assumptam : inter ritus autem Pontificios vel unus ex primariis est, ut Coronatio fiat in Dominica vel aliquo majori festo. De hoc Antipapatu in MS. nostro ista habentur, supra omissa et ad hunc locum dilata.*

Benedicto Paniscolæ mortuo,

2 Interea Petrus de Luna, in Paniscola, ut sæpe dictum est, moram trahens, et usque ad ultimum vitæ spiritum in sua duritie persistens, diem clausit extremum. Ipso defuncto, Anti-Cardinales qui ei adhæserant, quos supra nominavimus, novum conflare idolum aggressi sunt : nam quemdam Ægidium Munionis, Canonicum Barcinonensem, genere nobilem, elegerunt ; et non sine voluntate Alfonsi Aragonum Regis moderni, qui adversabatur D. Martino, pro eo quod ab eo titulum regni Siciliæ obtinere non poterat : et ipse Ægidius profanationi de se factæ consensit, voluitque Clemens VIII appellari : creavit etiam Cardinales, et reliqua fecit quæ per summos Pontifices consueta sunt fieri.

et sufficitur Clemens,

Tandem de consensu D. Alphonsi, Regis Aragonum prædicti, reconciliati Martino, in cujus patria et regno erat castrum Paniscolæ, D. Martinus ad partes illas D. Petrum Cardinalem de Fuso misit Apostolicæ Sedis Legatum, in cujus manibus ipse Ægidius suo prætenso Pontificatui sponte resignavit : quem postea in Episcopum Majoricensem D. Martinus promovit : ceteri autem Cardinales ab F ipso creati omnes libere cesserunt. Duo vero Anticardinales olim Petri de Luna, qui hunc Antipapam creaverunt, in sua duritie permanentes, ab ipso D. Cardinale de Fuso capti sunt, et duris carceribus mancipati. Sicque ex omni parte schisma tam longum et horrendum, studio hujus Pontificis, extinctum est.

ac deinde se abdicat.

Oldoinus in Necrologio Pontificio diem XXVIII *Julii morti ejus assignat : quod pariter unde acceptum sit nescio, uti nec locum nec annum quo obiit.*

CONTINUATIO CATALOGI

A Joanne Stella Sacerdote Veneto Venetii edita anno MDVII.

Non fuerat quidem initio operis propositum mihi ultra Martinum V *pertexere Chronologiam, exhinc apud auctores liquidam minimeque controversam : considerans tamen Joannis Stellæ opus de Pontificum Vitis,*

Cur ea hic recusa

Clemens antipapa

Vitis, veteri stylo ac simplicitate compilatum, et anno MDVII *Venetiis prima vice excusum, deinde Basileæ recusum* MDLXX, *adeo hoc tempore esse rarum, ut manuscriptis possit adnumerari; partem illius ultimam, qua suæ ætatis Pontificum Acta paucis exposuit, digne hic duxi recudendam. Ampliorem Vitarum deductionem qui volet, Baptistæ Platinæ opus adeat, in anno* MCCCCLXXI *desinens; sed cusum ac recusum sæpius cum auctariis, primum Onuphrii Panvinii, usque annum* MDLXXII *deductis; ac Antonii Ciccarellæ, in Urbano VIII nostri ævi Pontifice terminatis. Intelligat autem prima verba in cujusque Pontificii chronologica Synopsi, usque ad signum*], *esse Stellæ ipsius, sequentia autem nostra.*

CCXI EUGENIUS IV

Ab anno 1431 ad 47 an. 15 m. 11 d. 13

Eugenius, Papa IV ejus nominis, natione quidem gloriosissimus Venetus, familia Condelmeria vetusta, patre Angelo, Gabriel religiosissimus antea vocatus, Canonicus Regularis S. Gregorii in Alga, II Nonas Martii apud Minervam Romæ anno MCCCCXXXI post Martinum Papam Pontifex creatus, cum esset Presbyter Cardinalis tit. S. Clementis; coronatus XI Martii in Dominica IV Quadragesimæ, sedit annos XV, menses XI, dies XIII; mortuus XVIII Februarii anno MCCCCXXXXVII, et sepultus in Vaticano; vacavitque post ejus mortem Apostolica Sedes dies XV.

Ratio annorum apud Stellam,

Joannes Stella, *annum scripserat* MCCCCXXX; *quo* Eugenius *fuerit electus, et infra consequenter stylo eodem prosequens, mortem in Februario obitam adscripsit anno seculi* XLVI; *quod addito* I *utrobique supplevi, ut ex hodierni usus stylo procederem; idque in hoc Auctore deinceps mihi licere peto. Interim redeat tibi in memoriam velim, quod supra ad Pontificatum* Leonis IX *docui ex Mabillone, jam inde a seculi* XI *medio in usu apud Pontifices Romanos fuisse, ut annus Incarnationis Bullis eorum subscriberetur: quem usum partim inconstanter adhibitum, partim intermissum, primus continuo cœpit adhibere* Eugenius *hic, et quidem inchoando annos ab ipsa Incarnationis die, mensibus fere tribus post Kalendas Januarii. Hinc factum ut qui eo mortuo Epistolas ipsius collegerunt, quarum plurimas Waddingus habet post quintum tomum suorum Annalium, multas etiam Cherubinus Laertius in Bullario, eas quas dedit in fine anni sui I cum nota anni* MCCCCXXXI *crediderint datas ipso Pontificatus initio, et (quod hinc consequens est, sed solum sufficere poterat ad dubium movendum) ante susceptam Ordinationem Episcopalem: signatur enim una* VI Idus Martii: *sed intelligi debebat, nobis a Kalendis Januarii inchoantibus annum, scribendum esse pro* XXXI, XXXII, *annum nihilominus Pontificatus retinendum* I, *quia hic censeri debet durasse usque ad* XI *Martii ejusdem anni* MCCCCXXXII, *idemque dicendum de omnibus quas quolibet anno ante* XI *Martii dedit.*

quale sub eo initium anni civilis et Pontificii

2 *Quod autem* Eugenius *assumpserit annos, non a Kalendis Januarii, sed a* XXV *Martii sequentis inchoandos, liquet ex ejusdem Bullis apud Cherubinum prænominatum. Quæ enim apud eum est tertia,* data anno Incarnationis Dominicæ 1431 quinto decimo Kalendas Martii, Pontificatus anno primo, *necessario spectat ad annum nostrum* MCCCCXXXII: *nam die* XV *Februarii anni prioris nedum creatus erat* Eugenius. *Idem probabit ejusdem pro Congregatione S. Justinæ Privilegium in Bullario Casinensi pag.* 591, *aliaque in Bullario Augustiniano pag.* 112. *Non invenio autem quod stylum hunc mutarit cœperitque a Kalendis Januarii annum numerare, nisi forte circa finem sui Pontificatus: et sic in Bullario Constitutiones ejus ultimæ tres (quarum prima est Canonizatio S. Nicolai de Tolentino) notantur datæ* anno Incarnationis Dominicæ 1447, Kalendis, Nonis *et* VII Idus Februarii, Pontificatus anno sexto decimo. *Dixi forte: quia successor* Nicolaus, *in suis Bullis apud Waddingum, constanter annum protrahens usque ad* XXV *Martii, vereri me facit, ne in Bullario per errorem notatus sit annus* 1447 *pro* 1446, *tunc adhuc Romanis currente, cum nobis jam esset inchoatus novus.*

Vide App. not. 23

Abusus zifrarum ad annos numerandos receptarum in Bullario atque alibi,

3 *Porro pro hac vice nunc primum, postea vero sæpius annorum numeros, zyfris expressos in Bullario, sicut invenio, exhibeo. Interim monitum Lectorem velim, neminem Pontificum Romanorum, vel ante vel post* Eugenium, *ejusmodi zyfris usum esse, adeoque nec ipsum* Eugenium: *sed numeros omnes usque in hodiernum diem ex stylo Curiæ exprimi vel litteris numeralibus* M, D, C, L, X, V, I, *vel verbis ad longum scriptis. Quare non possum non vehementer dolere, quod qui hoc vel superiori seculo exempla transcripsere, Bullariis aliisve libris imprimendis inserenda; libertatem sibi sumpserint numerales notas commutandi, zyfrasque substituendi. Sed longe gravius delinquere, deque publico pejus mereri videntur illi, qui scrupulo sibi non ducunt mutare aut alterare numeros ipsos, non admonito Lectore de mutatione facta, sed quasi sic invenissent. Proinde optandum foret, ut qui Waddingo ad imprimendum Annalium tomum 5 suam Lugduni operam commodarunt, id non fecissent in eo quod istic subjungitur Pontificiarum Bullarum Regesto: nam de Waddingo ipso nolim suspicari, aut sic errare potuisse, aut voluisse aliquid immutare contra fidem tot originalium. Illi ergo, non Waddingus, dum ignorarunt id quod de* Eugenio *dixi, extremo ut summum Pontificatu cœpisse annos numerare a Januario: et annos Pontificatus exorsus esset Waddingus a die creationis; illa quam dixi numerorum mutatione subtraxerunt Lectori facultatem, dignoscendi annum verum earum Bullarum, quas inter* II Nonas *et* V Idus Martias *idem Pontifex dedit; quasque ego dico, non ad initium, sed ad finem cujusque anni Pontificii pertinere. Quod autem revera sic mutaverint annorum numeros, patet annis* Eugenii *singulis; nam quotquot invenerunt datas* anno *ejus* primo, *inter* Kalendas Januarii *et* II Nonas Martii, *adscripserunt anno* 1432; *et sic consequenter, quia alias non videbatur ipsis posse annus Christi cum anno Pontificatus concordare. Non fuisset hoc eis difficile, si scivissent dictum annum Christi protrahere usque ad* XXV *Martii, tunc enim potuissent plerisque anni primi Bullis nonnullisque secundi adscribere annum* 1431; *neque ex eo quod solum in Martio fuerit creatus Pontifex, cogi se putassent ad Bullas Januarii ac Februarii insigniendas numero anni* 1432, *etsi nobis a Januario annos numerantibus talis numerus revera currat. Vidit, hunc eorum errorem sapienter aliquis, et ne in sequenti Pontifice* Nicolao, *idem committeretur cavit. Ille ergo zyfris quidem usus est sicut ante, sed talibus quæ originalibus numeris et a Waddingo acceptis fideliter responderent.*

importunius quandoque mutati etiam numeri.

Vide App. not. 24.

4 *Creationis*

CCXI EVGENIVS IV

CCXII NICOLAVS V

CCXIII CALISTVS III

CCXIV PIVS II

Stella correctus.

A 4 *Creationis diem prælaudatus Stella scripsit* v Nonas *pro* Eugenio *: sed errorem esse numeri scribendumque* II Nonas, *persuasit mihi Interpontificium dierum* XII, *non solum a Stella assignatum, sed etiam ab auctore MS. nostri, et quidem ab hoc bis, semel in Principio* Vitæ Martini V, *ubi consueto more tempus sedis colligit; ac deinde in fine. Cetera apud Stellam sic leguntur.*

Eugenii promotio,

5 Hic Gregorii XII ex sorore nepos, Canonicusque cœlestini habitus Congregationis S. Gregorii in Alga Venetiis fuit, primo quidem ipsius Gregorii Thesaurarius, deinde Senensis Episcopus, postmodum [Cardinalis Presbyter tit. S. Clementis] demum Pontifex factus, nil eo honore elatior, nulla in re pristinam naturam mutavit. Eadem certe humilitate eademque continentia et austeritate vitæ vixit, quamvis in initio sui regiminis, malis consiliis ductus, varius extiterit.

et fuga ab Urbe tumultuante:

Cum enim divina humanaque omnia perturbaret, Romanum populum ad arma concitavit: qui ipsius Magistratibus e Roma pulsis, novos creavere; ita quod ipsum Pontificem, mutato habitu cum monastico cucullo, fugere compulerunt, eumque per Tiberim fugientem lapidibus et sagittis B persecuti sunt. Cumque Florentiam petisset, ibi per aliquod tempus substitit: quo in tempore omnia bellis et schismatibus ubique turbata sunt: Romani enim sublato clamore, ad arma in libertatem conclamavere, et novis creatis Magistratibus Franciscum, Eugenii nepotem et Ecclesiasticæ dignitatis Camerarium, capiunt; arcemque S. Angeli expugnant; Capitolium firmo præsidio muniunt, et per sex menses in libertatem se vendicant.

schisma conflatum Basileæ:

Ex autem tumultu Basileense Concilium, antea Martini decreto inchoatum, augeri per Hispaniæ Galliæ Pannoniæque Regibus cœptum est, qui communem reipublicæ Christianæ gubernationem in arbitrio Concilii reponebant. Ad quod quidem Concilium Eugenius bis terque citatus ire recusavit: quam ob causam Eugenio Pontificatu abrogato, Amedeus Eremita, olim Sabaudiæ Dux, Pontifex delectus est. Eugenius autem indignatione permotus, cum inter Carolum Francorum Regem et Philippum Burgundiæ Ducem pacem composuisset, Delphinum Caroli Regis filium cum magno comitatu in Basileenses concitavit, cujus impetu ille conventus statim dissipatus est, quamvis primo eum approbasset, unde infinita subsecuta sunt mala.

Concilium Florentiæ actum

6 Ferunt autem hunc Eugenium, præter Pontificis dignitatem, mirum in modum amasse bella: verum postea ad se reversum prudentius et constan- C tius egisse. Unde et Concilium Florentiæ habuit, in quo Orientalem Ecclesiam cum Occidentali, maximo cum impendio et labore, univit: ubi et Joannes Palæologus Constantinopolitanus Imperator cum suo Patriarcha, cum Episcopis, Archiepiscopis ac ingenti [numero] doctissimorum virorum atque nobilium totius Græciæ, interfuerunt: qui omnes sumptibus Romani Pontificis atque Romanæ Ecclesiæ enutriti ac in Græciam reportati fuerunt: eoque in Concilio affuerunt et Armeni, Æthiopes, Georgiani, Jacobitæ, Libyam Asiamque incolentes, atque alii ex Asia minori, Ponto videlicet, Cilicia, Syria et Africa: qui omnes fidei Catholicæ Romanæ tandem se submisere ac humiliter subdidere: idemque Sigismundum Cæsarem, perbenigne Romæ exceptum, Imperii corona insignivit. Philippum tamen Mediolanensem Ducem quoad vixit inimicissimum habuit, a quo per Nicolaum Piccininum et Franciscum Sfortiam adeo bellis undequaque vexatus fuit, ut vix ei respirandi facultas daretur.

Reformatus Clerus Lateranensis.

Bona tamen multa Urbi contulit, maximeque circa Vaticanum; quia ærarii officinam et aream palatii instauravit, ac Urbis vias multis in locis stravit; ac Lateranense palatium restituit, juxta quod mo- D nasterium dignum, jam diu conditum, instauravit: in quo, pulsis Canonicis secularibus, Regulares Canonicos sub Regula D. Augustini nuperrime excitatos, ex Frisconaria loco Lucensis agri accitos introduxit, basilicamque S. Petri et ejus sacristiam multa supellectili donavit.

Doctrina Eugenii,

7 Religiosos omnes, sub regularibus institutis vivere volentes, mirum in modum dilexit, et privilegiis aliisque gratiis plurimis juvit: gymnasia omnium quam diligentissime fovit. Erat in omnes liberalis, sed potissimum doctos fovit, quorum familiaritate, licet ipse modicæ litteraturæ esset, delectatus est. Et licet numquam ad perdiscendam aliquam particularem litteraturam animum adjecerit, doctores tamen Ecclesiæ et oratores atque historicos libros ita assidue legebat, ut subtilissimo ingenio omnes intellexerit. Hic Vladislaum Poloniæ Regem, cum Juliano Cæsarino Cardinali in Turcos misit, qui cum XXX millibus apud Andrinopolim cecidere.

virtutes,

Erat Eugenius hic aspectu Angelicus, omni veneratione dignus: gravis semper et moderatus in dicendo, parcus in victu suo, sed in familia splendidus: familiares habuit doctos viros et E sanctitate probatos, quorum opera in rebus arduis utebatur. Unum in eo reprehensibile fuit, quod Annatas omnium Beneficiorum post Bonifacium IX et ipse confirmavit, quod in hodiernum usque diem perseverare cernimus. *Hæc Stella, non tam suo sensu et verbis, quam eorum quorum memorias compilavit auctorum: unde familiaritatem cum viris doctis tertio hic inculcatam invenis intra paucas lineas: quod juverit animadvertisse, ad stylum Auctoris cognoscendum; neque ipsi, sed iis quos transcripsit imputandum, cum aliquid occurret haud satis moderatum. Ita quod initio posuit,* Eugenium *initio sui Pontificatus*, divina humanaque omnia conturbando, Romanum populum ad arma concitavisse, *ex seditiosi alicujus Romani calamo fluxisse debuit; quemadmodum etiam a Concilii Basileensis partiario videntur accepta verba nonnulla, haud satis æqua tam sancto Pontifici, qualem significant ipsiusmet Stellæ verba; ac denique reprehensio Annatarum, tam justarum, quam sunt inevitabiles sumptus iis, quos in commune omnium particularium Ecclesiarum bonum sustinere cogitur Romana Ecclesia, in iisdem ferendis vicissim adjuvanda. Dictus vero Stella sic concludit.*

et Epitaphium

8 Obiit autem, *Eugenius*, anno a Natali Domini MCCCCXXXXVI (*nobis* VII) XII Kalendas Martii, ætatis suæ LXIV; quo quidem anno B. Nicolaum de Tolentino in Sanctos retulit Confessores. Eo itaque F mortuo in B. Petri basilica sepelitur, sepulchro marmoreo, cum hoc Epitaphio:

EUGENIUS jacet hic QUARTUS, cor nobile cujus
Testantur vitæ splendida facta suæ.
Istius ante sacros se præbuit, alter ab Ortu,
Alter ab Occasu, Cæsar uterque, pedes:
Alter ut accipiat fidei documenta Latinæ,
Alter ut aurato cingat honore caput.
Quo duce et Armenii, Grajorum exempla secuti,
Romanam agnorunt. Æthiopesque fidem;
Inde Syri ac Arabes, mundique e finibus Indi.
Magna: sed hæc animo cuncta minora suo.
Nam valida rursum Turcos jam classe petebat;
Dum petit, ast ipsum sustulit atra dies.
Qui semper vanos mundi contempsit honores:
Atque, Hac impressa condite, dixit, humo.
Sed non, quem rubro decoraverat ille Galero,
Non hoc Franciscus, stirps sua clara, tulit:
Susceptique memor meriti, tam nobile quod nunc
Cernis, tam præstans surgere jussit opus.

2 *Addidit Ciacconius, quod* in reædificatione Basilicæ Vaticanæ, cum sepulcrum dirueretur, Canonici

EUGENIUS PP. IV. monumentum

A nici sui S. Salvatoris (*imo* S. Georgii) in Alga, Romæ existentes, miserati memoriam tanti Pontificis, marmora quibus erat constructum emerunt, et monumentum ex ipsis in claustro - confecerunt, cum hujusmodi Elogio :

Urbs Venetum dedit ortum. Quid Roma? Urbis et Orbis
Jura. Det optanti cœlica Regna Deus.

sequitur Titulus prolixus, quem memoriæ Eugenii IV *Congregatio prædicta, tamquam* Fundatori religiosissimo Pietatis causas P. C. *ponendum curavit. Opus ipsum æri incisum repræsentat Oldoinus, locum prædicti tituli implens imagine duplicis numismatis sub eo cusi, de parte altera hujuscemodi (ut vocant) medallis, vide insigne opus a Martino V incipiens, cui titulus :* Historia summorum Pontificum per eorum numismata, *a Claudio du Moulinet collectum Parisiis* MDCLXXIX.

Desideratur alia Vita MS

10 *Aliquam* Eugenii *hujus Vitam MS. allegat Odoricus Raynaldus, initio ac fine Pontificatus Auctore quodam Florentino, quondam sibi communicatam ab Ughello : sed ea hactenus non potuit inveniri, etiam post diligentem inquisitionem, factam ab Odorici successore Leandro Coloredo. Nihilo magis scio ubi requirenda sit alia ejusdem* Eugenii IV *Vita, quam scripsisse et successori ejus Nicolao V misisse dicitur Joannes Juvenis Picardus, post gestos Episcopatus, Matisconem, Morinensem et Ambianensem S. R. E. Presb. Cardinalis tit. S. Laurentii in Lucina : nam neque* B *ista reperitur in Bibliotheca Vaticana. Insigne est specimen quod inde in suam Annalium Continuationem transtulit Odoricus, nescio an suis an veteris Auctoris verbis : quem quidem Auctorem ait addere,* se redegisse in compendium Vitam, cum de rebus memoria dignis ab eo gestis ingens volumen conscribi potuisset. *Profecto operæ pretium foret illam inveniri et lucis publicæ fieri. Interim ex Italico Scriptoris coævi ac verosimiliter unius ex Cardinalibus, testisque oculati, reddo historiam paulo post electionem successoris descriptam, et compilationi Conclavium Pontificiorum insertam.*

ANONYMUS COÆVUS

De Obitu Eugenii IV et Creatione Nicolai V

Ex veteri MS. Italico.

Desperantibus de Vita medicis

Cum felicis memoriæ Eugenius Papa IV eo esset adductus, ut de vita ejus corporali omnino jam des- C perarent excellentissimi quique Medici; idque ab eis esset Reverendiss. Archiepiscopo Florentino significatum, statim is ad suam Sanctitatem se contulit, secum deferens Extremæ unctionis sanctissimum sacramentum. Hoc animadvertens Pontifex, atque versus eum se revolvens, intrepida voce sic allocutus est. Quæ istæc novitas? Venistin, ut mihi Extremæ-unctionis sacramentum administrares? Non credis quod noverimus opportunum ejus rei tempus? Nunc quidem satis robustum me sentio, et quando opus erit advocari te faciam : verumtamen aliquantulum hic mane. Enimvero instanti morti generose tunc obnitebatur Sanctitas sua; et, prout dixerunt experti atque prudentes medici, cum ipsa aliquamdiu luctabatur. Unde cum id relatum esset Alfonso Aragonum Regi, dixit circumstantibus : Nihil mirum vobis videatur quod morti resistat, qui vivens intrepide bellum gerens opposuit sese Comiti Francisco, Columnensibus et Mihi, imo Italiæ universæ.

obnitens aliquamdiu Eugenius,

tandemque mori se sentiens,

2 Tandem tamen urgeri sese ad finem sentiens, accersiri ad se fecit totum sacrum Collegium Cardinalium, quibus in hunc modum constanti voce locutus est : Adest tempus, venit hora, Fratres D carissimi, qua mihi convenit mori. Nihil est quod de legibus naturæ queramur, per quas nobis longum spatium indultum est vitæ, ejusque honoratissimæ; in quo utinam ita supremi officii tenuissemus gradum, sicut muneris nostri erat et Dei honor exigebat! Verumtamen securi sub alis divinæ bonitatis, firma spe nitimur, quod bonam voluntatem nostram potius quam actionum et operum inspecturus sit qualitatem. Dignitatis hujus culmen fateor desideravisse me, ut hominem carne compactum; eam tamen numquam studiose ambivi. Multi ac varii casus Apostolicæ Sedi supervenerunt, dum eam administrabamus; non tamen ideo credimus minus nos placuisse Divinæ Majestati : *quos enim diligit, corrigit atque castigat.* Ceterum quia abbreviantur horæ nostræ, et perquam modicum vobiscum futuri sumus; prius quam discederem a vobis, volui vos coram me convenire; daturus vobis, eo modo pacem, quo eam Dominus noster Jesus Christus dedit caris dilectisque discipulis suis, quando volebat digredi ab eis ex hoc mundo, Pacem meam do vobis : pacem meam relinquo vobis. Ego vos omnes ad Cardinalitiam dignitatem assumpsi, excepto uno solo, quem nihilominus ut filium genuinum dilexi : proinde omnes vos fratres estis. Rogo igitur quam possum ardentissime, habetote præ oculis semper vinculum pacis, unionemque amoris E fraterni. Longe sint a vobis schismata, eaque abominamini, fugientes eorum omnes, quæcumque suboriri possent, occasiones : econtra adimplete legem Christi, supportantes invicem et donantes vobismet ipsis.

convocatis Cardinalibus pacem precatur;

hortatur ut aptissimum eligant,

3 Sponsa Christi Ecclesia mox capite suo viduata manebit. Nostis optime, quæ dotes in summo Pontifice requirantur : quapropter oramus ut eligatis personam, doctrina et moribus eminentissimam. Amandate obsecro procul a vobis omnem humanum affectum, in omnibus et per omnia intuentes honorem suæ Divinæ majestatis, publicumque commodum et utilitatem Ecclesiæ, non privatam unicujusque vestrum. Quod si me audiatis, potius eligetis mediocris conditionis hominem, qui concordiæ studeat; quam factiosum, licet alias eminentissimum : ubi enim invenitur et regnat pax, ibi Dominus. Insuper obtestor quam possum instantissime, ne post meum ex hac vita transitum consumatis tempus in adornanda pompa exequiarum, sed simpliciter executioni mandetis ceremonias et ritus funeris Pontificii : quia cupio sepeliri ad imitationem felicis memoriæ Eugenii Tertii, loco humili et abjecto. Hæc maxima cum expressione affectus locutus Pontifex, Cardinalium omnium excivit lacrymas. Nihilominus cum iidem ipsi eum rogassent, ut sua F Sanctitas dignaretur Cardinalem Capuanum ab exilio liberum pronuntiare Romamque revocare, noluit assentiri; sed dixit, *Nescitis quid petatis :* magis enim expedit procul eum haberi, quam voto vestro fieri satis. His gravi cum pondere pronuntiatis, jussit præberi sibi sanctissimum Extremæ-unctionis sacramentum : quo per supradictum Archiepiscopum Florentinum suscepto, defectus viribus ad meliorem vitam transiit, XVIII Februarii MCCCCXLVI. Corpus ejus statim conditum balsamo, toto illo die prostitit in ecclesia, ut accurrenti populo præberetur facultas deosculandi pedes ejus : postea portatum fuit in Vaticanum, atque sepultum in basilica S. Petri juxta sepulcrum fel. record. Eugenii Papæ III, quemadmodum vivens imperaverat.

seque humiliter sepeliri mandat.

4 Tempore hujus Pontificatus multa prospere evenerunt, cum in plerisque bellis victoria penes Papam steterit. Cardinales aliquot, qui sub nomine Concilii abdicationem ejus moliebantur, audire ipse omnino recusavit, eosdemque gradu suo movit. In

Fortuna hujus Pontificatus.

A In electione ad Pontificatum multos habuit competitores: in bellis neutrarum partium (quod sane rarum) se ostendit: obedientiæ ejus se subtraxit Germania, nihilo tamen minus recuperavit Sedi suæ obedientiam nationis Græcæ: Jacobitas adduxit ad fidem Catholicam: contra Turcos strenue bellum gessit: S. Nicolaum Tolentinatem canonizavit. Romæ captus, inde profugit, eodemque majori deinde cum gloria revertit. Occupata contra eum Marchia fuit, sed eamdem postea recuperavit. Braccium, qui armatus Campaniam obtinebat, excommunicatione absolvit; Joannem Vitellium ad magnos honores extulit; multas expeditiones suscepit, in quibus aliquoties victor extitit, alias adversam est expertus fortunam cum maximo damno.

Aragoniæ Regis ad Cardinales legatio:

5 Vixdum ad alteram vitam transierat, cum advenerunt Legati Regis Arragoniæ cum litteris credentialibus, Regis sui mentem declaraturi sacro Collegio, atque dicentes; quod cum ad aures sacræ illius Majestatis perlatum esset, Sanctitatem suam decessisse ex hac vita, maximum conceperit dolorem, eo quod Ecclesia remaneret privata tali tantoque Pastore: rogabat autem sacrosanctum Collegium, B ut successorem ei eligerent plenum doctrina et bonitate; ac firmiter crederent, nullam ex sua parte esse causam dubitandi, quin promptissimus esset ad Ecclesiam istamque sanctam Pontificis electionem, omni quo posset modo, juvandam ac protegendam: quapropter fidenter imperarent quidquid crederent posse proficere ad opus tam pium; incunctanter enim impetraturos quæ peterent. Respondit Collegium Cardinalium, securos esse omnes de ejus optima voluntate, neque ulla ratione ambigere. Interea more solito celebratæ sunt exequiæ Sanctitatis suæ per novem dies, quibus semper post prandium agebantur conventus ad Minervam, consultantibus Cardinalibus circa expeditionem rerum, ad futuram electionem necessariarum.

Capuani Card. reditus ab exilio:

6 Cardinalis Capuanus, mox atque intellexit decessum fel. record. Eugenii IV, festinus Romam rediit: ubi non solum ab omni populo, verum etiam a Clero, maximo cum plausu et jubilo exceptus fuit. Sic autem ingressus Urbem continuo præsentem se stitit exequiis Pontificiis, divinæ Majestati instanter supplicans pro anima defuncti; dicens fuisse virum in suo munere prudentem, quique maturo admodum consilio usus ipsum voluerat Roma C abesse. Quia autem erat ipse multæ litteraturæ, ætate gravi et motibus optimis, populus eumdem optabat Pontificem: sed ejus judicio ac voluntati non conveniebat propensio Cardinalium, quorum pauci admodum in eum inclinabantur. In funere Eugenii Papæ IV dictæ sunt orationes duæ, una a Malatesta Auditore Rotæ, altera a Cardinali Bononiensi; in quibus multum laudata est vita illius Pontificis. Prior de qualitatibus Curiæ dixit, alter exposuit qua ratione deberet Eugenio successor eligi, exhortando omnes ad seponendum si quod forte esset inter eos odium omnemque humanum affectum: tanto autem cum spiritu atque vehementia pronuntiata oratio hæc est, ut Angelum non hominem audiri sibi omnes dicerent, multique oratorem ipsum Papatu dignum judicarent.

funebris oratio gemina dicta.

custodiæ dispositæ.

7 His ita peractis tres Cardinales, Ordinum Capita, cum reliqui totius sacri Collegii consensu, portarum custodiam disposuerunt ea ratione, ut ad custodiam Capitolii excubaret Procurator Ordinis Excalceatorum, circa custodiam autem Castri S. Angeli nihil mutaretur. Ordinatum etiam fuit ut Conclave fabricaretur juxta ecclesiam ad Minervam quantumvis Canonici contra nitentes opponerent convenire, ut id potius fieret in Palatio Vaticano, D ubi ut plurimum morari consueverant Pontifices, eo quod locus esset securior. Tunc multi ex Romanis Baronibus accesserunt ad Conclave, volentes interesse Pontificis futuri electioni; verum admissi non sunt a sacro Collegio Cardinalium, metuentium ne astu aliquo ad istam dignitatem pertraherent eum quem ipsi magis gratum haberent, aut aliqua alia ratione macularent electionem, vel etiam schisma procrearent. Nemo hujusmodi exclusioni vehementius restitit, quam D. Joannes Baptista Savelli, vir nobilis et ætate gravis, generoso omnino animo protestans, eum honorem sibi ex jure antiquo competere, pro quo tenendo obligaretur etiam vitam ponere. Verumtamen necesse fuit, ut tranquillitatis publicæ causa cederet etiam ipse: et hac occasione commode usi Romani, liberati fuerunt a multis oneribus antiquitus sibi impositis. Erectum autem fuit Conclave ad Minervam in publico dormitorio, sub custodia quatuor clavium, quatuor personis sigillatim commissarum, videlicet Archiepiscopis Ravennati et Aquileiensi, Sermonetæ et Episcopo Anconitano, simul residentibus in Capitolio; ad quorum custodiam deputatus a sacro Collegio erat Legatus Equitum Rhodiensium. E

EUGENIUS PP IV.

Conclave ad Minervam cum exclusione Baronum.

Illuc ingress Cardinales 18, die 28 Februarii,

8 Decimo post Eugenii mortem die transacto finitisque exequiis, Cardinales omnes sub horam vigesimam convenerunt ad Ecclesiam supra Minervam: congregationeque eo die celebrata, solemne juramentum proposuerunt Officialibus cunctis præstandum, itaque inchoato a Clericis hymno *Veni creator Spiritus*, cum omni submissione capitis atque oculorum, ingressi sunt pariter omnes in Conclave: ubi quisque se recepit ad assignatam sibi cellam. Cellæ vero non erant distinctæ asseribus, sed panno coloris viridis aut violacei: solus Cardinalis Bononiensis mandavit, ut albi coloris panno cella sua extrueretur, quamvis mens ejus fortassis neque purior neque rectior esset quam aliorum. Mane sequenti conventum in capellam est, ubi celebrata Missa consueta de Spiritu sancto, factum est primum scrutinium. Verum quia Cardinales numero octodecim erant, adeoque pro obtinendis duabus tertiis suffragiorum necesse erat duodecim omnino vota concurrere, non potuit Pontifex eligi scrutinio illo. Decreti inter Cardinales moris erat, ut quinque primis diebus Conclavis liceret ipsis quibuscumque vellent cibis vesci, deinde vero per sequens triduum uno solo ferculo tostæ vel elixæ F carnis contenti degerent, prout maluissent; quod si ne tunc quidem crearetur Papa, adstringerentur ad certam panis ac vini portionem. Non poterant autem ibidem in Conclavi aliis uti ministris quam Capellano et Crucifero: nec alii istic insuper aderant præter duos Ceremoniarum Magistros, quibus concedebatur, ut post novi Pontificis electionem haberent sibi omnem ejus cellæ ornatum ac supellectilem. Porro ex eo die et hora, quibus ingressi fuerant Cardinales in Conclave, constans opinio perseveravit, quod Prosper Cardinalis Columna esset ad Pontificatum assumendus. Verum satis trito proverbio Romæ dicitur, eum de Conclavi Cardinalem egredi, qui Papa ingreditur: quod etiam ipsi accidit, quamvis Cardinales complures ei faverent, puta Cardinalis Aquilegiensis, Cardinalis Minoricensis, Cardinalis Vice cancellarius, Cardinalis Tarentinus, aliique.

more consueto istic tractandi,

Populo Cardinale m Columnam eligendum sperante

hic quidem 10 vota obtinet,

9 Secundo die duo scrutinia facta fuerunt, quorum primo Cardinalis Columna decem vota est consecutus, et Cardinalis Firmanus octo: nemo autem numerum sufficientem habuit. Reliquus dies consumptus inter Cardinales est tractatibus variis circa novi Pontificis electionem: et Cardinalis iste,

EUGENIUS PP. IV.

A iste, ad omnem fortunam prosperam adversamque obarmatus, omni conatu adnitebatur pro sua. Sequenti die æque discordes, fecerunt etiam secundum scrutinium; quando plures Cardinales, aliquos extra Conclave nominarunt, interque eos Archiepiscopum Beneventanum, Episcopum Florentinum, et Nicolaum de Cusa: Cardinalis tamen prædictus superabat numero votorum quæ decem obtinuit, Cardinalis autem Bononiensis solum tria. Videns ergo Cardinalis Firmanus, Cardinalem Columnam proxime attingere ad Apostolatus Pallium, exclamavit, Ut quid tempus consumimus, cum Ecclesiæ nihil sit periculosius quam si creatio Pontificis proteletur? Romana Civitas bifariam scinditur. Rex Aragoniæ prope est in mari cum exercitu, Dux Sabaudiæ Amedeus adversum nos pro se nititur, habemus Comitem Franciscum inimicum: et hæc omnia patientes eccur non expergiscimur, ut Sponsæ Christi Pastorem suum ac Ducem demus? Ecce Dei Angelum, Prosperum, inquam, Cardinalem Columnam, instar agni mansuetum: quare hunc non eligimus Papam? Jam decem vota habet, duo solum desiderantur: quin surgitis et hæc quoque ei B additis? Si vel unicus accedat, actum erit, accedet enim etiam alius. Nihil ad hæc moti alii, velut columnæ persistebant in gradu.

agenteque pro eo Card. Firmano pene eligitur,

10 Tunc Cardinalis Bononiensis, ne Dei Ecclesia per istiusmodi moram gravius damnum pateretur, surrexit, volens ad Cardinalem Columnam accedere: quod animadvertens Cardinalis Tarentinus, dixit: Subsiste paululum, neque tantum festina: quia in negotio adeo gravi opus est consilio bono. Rem magnam tractamus et habemus præ manibus; neque sero conficiendam, dummodo bene: quapropter necesse est majori cum consideratione procedere: neque enim agitur de electione alicujus, qui unius dumtaxat civitatis curam gerat, sed qui totum mundum regat atque gubernet; alicujus, inquam, qui habeat potestatem ligandi atque solvendi, claudendi et aperiendi; denique alicujus, qui sit quasi alius Deus super terra. Ad hæc Cardinalis Aquilejensis reposuit: Quidquid dicis agisque, o Cardinalis Tarentine, eo solum spectat, ut ne Cardinalis Columna ad summi culmen Apostolatus perveniat, atque ex tuo arbitrio Pontifex eligatur: dic ergo, quem tu Papam desideras? Bononiensem, inquit. At mihi respondit Aquilejensis, quemcumque tu nominaveris, is placebit. Interim ad alios C decem undecimus accessit Cardinalis Marinus; quando subito assurgens Cardinalis S. Sixti: Et ego, inquit, o Thoma te creo Pontificem, ipso die quo S. Thomæ Vigiliam agimus: statimque alii Cardinales omnes electionem laudarunt. Qui licet indignum se agnosceret, oraretque Cardinales ne se D eligerent, sed in ea quam agebat vita manere sinerent; omnium tamen precibus acquievit tandem.

sed Tarentino morante accessum Bononiensis,

subito consensu creatur ille ipse, 6 Martii,

11 Dum porro Sanctitas sua a ceremoniarum Magistris induebatur vestibus Pontificiis, interrogatus quod nomen sibi optaret, respondit dici velle Nicolaum Quintum, idque in honorem Cardinalis sanctæ Crucis, præceptoris sui, eo nomine appellati. Interim Cardinalis Columna, Prior Diaconorum, de more aperuit fenestram sublimem conclavis, elataque foras Cruce ad populum exclamavit, electum esse Pontificem: sed quia eminentior locus erat, intelligi non potuit nomen Electi, quin multi dicebant electum esse Cardinalem Columnam: subitoque effracti sunt parietes Conclavis. Interim Ursini, quibus talis electio non valde placebat, confestim suas domos valido præsidio muniverunt, diligenterque custodiebant bona sua. Romani vero existimantes Romanum aliquem Cardinalem sibi obtigisse in Pastorem, risu, plausu, ac tripudio ingentem testabantur lætitiam. Ast cum pacato tumultu expilata subito fuisset domus Cardinalis Capuani, innotuit veritas; itumque est in domum Cardinalis Bononiensis, et quæ ibi erat, modica licet, supellex direpta. Regi Arragoniæ non fuit valde grata electio tam sancta, multum enim optaverat ut Cardinalis Columna ad supremum gradum exaltaretur.

et Nicolaus appellatur,

dum populus credit electum Columnam:

12 Denique pro rei totius conclusione, Sanctitas sua magno cum strepitu portata fuit in ecclesiam Minervæ: ubi collocatus super altari, ab omnibus Dominis Cardinalibus, exhibentibus sibi obedientiam fuit adoratus. Deinde in equum album, eo fine istic apparatum, impositus, ductus est ad Ecclesiam S. Petri, frænum equi tenente uno ex Romanis Senatoribus, nomine Procopio: quem omnes Regum ac Principum Oratores, cum maxima populi multitudine, assectabantur In ecclesia S. Petri iterum Electo præstita obedientia est, adoratusque a Cardinalibus deductus est ad gradus S. Petri: ubi Sanctitas sua infinitæ quasi turbæ, ad hoc congregatæ, benedixit ex more, in ejusmodi servari solito. Inde reductus ab omnibus Cardinalibus ad cameram Papalem, majorem eorum partem secum in prandio habuit: itaque relictus ab iis est ad custodiam palatii totiusque Dominici Gregis: quem divina Majestas diu servet incolumem, ad publicam totius populi Christiani utilitatem et summi Numinis sui majorem gloriam. In hoc Conclavi præteriti fuerunt illi, qui omni studio Papatum ambiebant; F et is qui eumdem aperte recusabat electus, per misericordiam Dei, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

et in Basilicam S. Petri deductus

populo benedicit.

FELIX

FELIX ANTIPAPA

Ab anno 1440 ad 49 an. 8 m. 7 dies 15.

FELIX, V ejus nominis, natione Sabaudiensis, Amedeus Eremita antea vocatus, anno Domini MCCCCXXXIX, die XVII Novembris, Eugenio Pontifice a Basileensi Concilio Philippi Ducis [Mediolanensis] procuratione deposito, Pontifex electus in schismate, Antipapatum acceptavit XVIII Decembris, coronatus Basileæ anno MCCCCXXXX die XXIV Augusti festo S. Bartholomæi : a qua die sedit annis VIII, menses VII, dies XV; abdicavit se Lausanæ VII Aprilis, anno MCCCCXXXXIX : postea Cardinalis Episcopus Sabinensis, pie defunctus est Genevæ anno MCCCCLI, VII Januarii; ac Ripaliæ, loco sui primi secessus, tumulatus.

Ratio temporis.

Annum et diem mortis maluimus ex Guichenono, historiæ Domus Sabaudicæ accuratissimo scriptore, accipere, licet Oldoinus noster in Necrologio Pontificio notet XIII *Januarii anni* MCCCCL. *Abdicationis suæ diem et annum ipsemet indicat, Bulla, quam ea occasione vulgavit Pontificalium actionum ultimam, quamque licebit in præfati Oldoini Additionibus ad Ciacconium legere.* B *Coronationis solennitatem, a qua ipse in suis Bullis invenitur annos Pontificatus numerasse, descripsit Æneas Silvius, tunc* Felici *et Basileensibus adhærens, ipsemet postea Pontifex* Pius II ; *descripsit autem illam insigni Epistola, data Idibus Augusti, doctissimo viro Magistro Joanni de Segovia, Theologo excellenti, ipsius* Felicis *ad diætam Bituricensem Oratori. Acta denique Concilii Basileensis Sess.* 39 *et* 40 *confirmant diem electionis acceptationisque præfatæ, quam Stella perperam anno uno prævertit : de* Felice *autem in hunc modum scribit.*

Amedei recessus ad eremum,

2 Eo creato e vestigio magnæ seditiones in Ecclesia Dei exortæ sunt, cum Christiana respublica trifariam divisa, aut Felicem, aut Eugenium sequeretur, essentque qui neutrales vocarentur, quod neutri obtemperarent. Hic itaque Felix primus Sabaudiæ Dux fuit, qui prius Comites appellabantur, a Sigismundo Cæsare titulo Ducatus obtento, cum annis fere XL post patrem provinciæ gubernacula tenuisset ; aucto paterno imperio, parta undique pace, demum relictis principalis gloriæ fastibus, in eremum se recepisset, cum sex viris Equestris Ordinis ; et ætate jam provectus mundo et pompis renuntiasset, Ripaliæ locum, tamquam paradisum deliciarum, sibi delegit. Cumque eo in statu vitam

electio ad Antipapatum,

C cœlibem ageret, a Basileensi Concilio Pontifex electus fuit, barbam totondit quam antea nutrierat, Ducatum primogenito suo tradidit, ecclesiasticas ceremonias didicit, stipatus magna Nobilium caterva Basileam perrexit : ubi inter duos filios, egregia facie adolescentes, tamquam Romanæ Præsul Ecclesiæ coronatus est. Celebravit sæpe divina, benedixit plebibus, Officia Curiæ ordinavit, Cardinales doctrina et auctoritate præstantes assumpsit. Verum cum pacis et humilitatis amator existeret ; mortuo Eugenio Pontifice, illico, nullis pulsatus precibus, Nicolao ejus successori humanissime cessit ; relicto nomine Papæ Cardinalatus honorem retinuit ; in patria sua Legatus de latere creatus, defecit in senectute bona. Fuit autem clarissimus Princeps, propter genus et suæ elegantiæ formam, ac regiam dignitatem et promptam eloquentiam ; manibus integer, vita et religione sanctus, in subditos clemens, in bello magnanimus, et in omnes justissimus ; ac demum nimium felix, si senium suum Ecclesiasticis titulis non fœdasset.

ultronea abdicatio.

3 *Anonymus quidam, Caroli Emanuelis Ducis Sabaudiæ historiographus, totam hujus Antipapatus historiam, ex originariis documentis conscriptam, satis fideliter Parisiis edidit, sub titulo* Amedei Pacifici ; *et Basileensis Concilii Acta improbans, quamvis olim multis Principibus Universitatibusque probata, ostendit extra culpam fuisse* Amedeum *admittendo Papatum ; et Blondi Flavii Foroliviensis fœdas in* Felicem *calumnias abstergit : quibus nimium credulus Odoricus Raynaldus, Annalium Ecclesiasticorum Continuator, ejus memoriæ videtur fuisse iniquior. Huic ergo noster Oldoinus in Ciacconio se opponens, ex prædicto Anonymo complura describit.* E *Ceterum satis illum vindicare videntur Lausanensis Synodi et* Nicolai *Papæ de* Felice *se abdicante elogia, amplisimaque privilegia ipsi relicta. Regestum Epistolarum ejus, cum non modico historiæ detrimento, voluminibus pluribus Genevæ asservatum, ab illius civitatis Magistratu hæretico pertinaciter supprimi, ita ut nec prece nec pretio postulantibus Sabaudiæ Ducibus permittatur, idem Anonymus merito queritur.* Zelatorem concordiæ pacisque Auctorem appellat *Synodus Lausanensis.*

Ejus historia edita,

Regestum MS. Genevæ.

Acta a Nicolao V approbata

4 Nicolaus *Papa, Basileensis et Lausanensis Synodorum Acta eatenus approbans, quatenus ad unionem Ecclesiasticam opus erat, gratias a* quondam Felice *factas ratas esse jussit,* Eugenii *vero contraria Acta aboleri atque deleri : mortuum autem* Amedeum, *et* (*sicut Philippus Bergomensis in Chronico testatur*) miraculis multis clarum, *insigni ornaturus elogio,* Talem *inquit,* se ad unionem et pacificationem Ecclesiæ in oculis nostris et omnium Christo fidelium exhibuit, ut quidquid nobis factu possibile viderimus, suæ recordationi ac honori..... libenter tribuamus. *Porro Guichenonus scribit, defuncti corpus, ut Sancti, fuisse in honore habitum Ripaliæ, usque dum Bernates hæretici, toto Caballicensi tractu potiti, sepulcrum everterunt, nihil ejus reliquum dimittentes præter unius marmoris frustum, in quo Sabaudicæ stirpis insignia cum tiara et clavibus conspiciuntur : ossa vero ex sepulcri ruderibus collecta, Caroli-Emmanuelis Ducis cura, deportata sunt Taurinum, atque Domus illius Regiæ monumentis illata in templo Cathedrali, cum hoc Epitaphio, per Comitem Thesaurum composito.*

et laudata memoria.

F

Translatis Taurinum ossibus positum Epitaphium,

5 Amedeus Pacificus, Sabaudiæ Comitum ultimus Ducum primus, Chablasii et Augustæ octavus, tot Regum nepos, tot Reginarum pater, gestis, prudentia, sanctitate ter felix, ævi sui Salomon acclamatus ; docuit Sabaudæ strenuitatis esse pro Christi Ecclesia tam bella dissipare quam gerere. Pace itaque Italiæ parta, ditione aucta urbibus, ornata titulis, stabilita legibus, cœlesti aspirans regno, suo sese abdicavit, aspirans solitudini. Sed orbi clarior dum latet, magnus dignitatum contemptor, omnium maximam dignitatem sibi supplicem vidit. Eugenio enim Quarto Pontifice Maximo, Basileensis Concilii ac totius pene Europæ consensione exauctorato, non regnandi libidine, sed obsequendi necessitate, impositum orbem sustinuit ne corrueret, FELIX PONTIFEX nuncupatus, aliis felicior quam sibi. Nam Christianæ

Felix Antipapa

stianæ reipublicæ reformandæ, sedandis Principum dissidiis, solicitum decennium impendens, publicam tranquillitatem prætulit suæ, orbemque pacare maluit, quam regere. Nam Nicolao Quinto ad Pontificatum rite assumpto, quam invitus dignitatem susceperat sponte abjiciens, Pontifex adhuc meritis et insignibus, bonæ fidei testibus ; nec jam titulo, sed virtute Sanctissimus ; amica in solitudine, solicitudine deposita, sacræ S. Mauritii militiæ cui auctor extitit auctoratus, iterum FELIX AMEDEUS esse cœpit, cum FELIX PONTIFEX esse desiit. Ejus sanctiones, gesta, et acta Ecclesiæ saluberrima, Nicolaus decretis, populus plausu, cœlum miraculis comprobavit. Debuit illius religioni ecclesia, quod illud schisma ultimum fuit. Hæreticorum seditione Europam subvertente, fama notior fuit quam tumulo : demum diligentia Emmanuelis Philiberti abnepotis, Sabaudiæ Ducis, Regiæ familiæ sepulcro sub Taurinensi basilica compositus, ut singulare Sabaudici nominis lumen singulariter etiam claresceret, Carolus Emanuel II Sab. Dux, Cypri Rex, æternæ memoriæ posuit anno MDCLIV.

anno 1654

eidem erecta statua.

6 *Princeps etiam Mauritius marmoream in ecclesia statuam erigendam eidem Carmiani curavit, cum hujusmodi titulo.* Amedeus a Sabaudia, nomine septimus, successione decimus tertius, Ducatus primus, ter Maximus ; in puerili innocentia, juvenili conjugio, senili cœlibatu, ter Pius ; cum filius, cum subditis, cum vicinis, ter Pacificus . in Ducatu, Pontificatu, Legatione, ter Justus ; suorum, exterorum, Conciliorum acclamatione, ter Salomon ; in eremi cultu, ab eremo exaltatione, ad eremum reditu, ter Felix ; vita, obitu, miraculis, ter Sanctus ; cum in Augustiniani tirocinii Carmianensis secretiori delubro ad vivum expictus, immemorabili sed privata pietate coleretur ; Mauritius Princeps a Sabaudia, ad majorem Dei gloriam, populi religionem, Regiæ stirpis decus, ad propriam denique quam semper ei præstitit venerationem,imaginem hanc ab illa exculptam publice collocavit anno MDCLVI.

CCXII NICOLAUS V

Ab anno 1447 ad 55 an. 8, dies 10

NICOLAUS Papa, ejus nominis V, natione Genuensis, patria Sarzanensis, Thomas antea vocatus, patre Bartholomæo chirurgico, humili familia natus, anno MCCCCXXXXVII omnium suffragiis Pontifex creatus], VI Martii, coronatus XIX; Domini a IV Quadragesima: sedit annos VIII,dies XIX; defunctus XXIV Martii MCCCCLV; sepultus in Vaticano : et vacavit Sedes dies XIV.

Ratio temporis ex Regesto.

Quidquid de die electionis scribant alii, tenendum est firmiter, quod supra audivimus ex ore Cardinalis S. Sixti, electum eo die, quo S. Thomæ (*scilicet Aquinatis*) vigilia agebatur. *Nam quod in contrarium, pro die* quinta mensis *adduci posset ex Raynaldo, repertum in libro primo diplomatum hujus Pontificis, memoriale sphalma esse convincitur,ex conjuncta eidem nota* diei lunæ ; *quæ anno* MCCCCXLVII, *habente litteram Dominicalem* A, *non fuit* quinta sed sexta mensis Martii. *Sic autem ibi legitur initio scriptum, et simul Coronationis dies indicatur his verbis :* Liber primus Bullarum de Curia, inceptus in primordiis assumptionis sanctissimi in Christo Patris ac Domini D. Nicolai divina providentia Papæ V Romæ, ubi idem Dominus, antea dictus Thomas tit S. Susannæ Presbyter Cardinalis, Bononiensis nuncupatus, die lunæ, quinta (*imo sexta*) mensis Martii, anno a Nativitate Domini MCCCCXXXXVII, Indictione X, per Reverendissimos Dominos S. R. E. Cardinales, in monasterio B. Mariæ de Minerva, ad summi Apostolatus apicem concorditer assumptus est, et die Dominica XIX die mensis Martii in Basilica Lateranensi coronatus. *Quæ de humili ejus genere habet Stella, confirmantur a Vitæ scriptore Janozzo Manetto, qui patrem nominat* Batholomæum Peregri medicum *: ast scriptor Conclavis ejus mortem secuti, dicit procreatum* stirpe nobili, quæ Luca originem suam traxerit, natum *vero* in castro Fidiano, *territorii fortasse Zarzanensis.* Lucandi *cognomen addunt aliqui.*

Tempus obitus

2 *Obiisse Nicolaus dicitur a Stephano de Infissura (quem alii apud Raynaldum nominati sequuntur)* hora quinta noctis, *juxta Italicum horologium ab occasu solis, quo sensu mors eadem die* XXV Martii *a S. Antonino, ab aliis* Feriæ III *attribuitur ; concurrebant autem talis dies cum tali Feria, anno* MCCCCLV, *habente litteram Dominicalem* E. *Nobis tamen,ad mediam usque noctem protendentibus diem , adhuc currebat dies* XXIV *Martii ; Romæ enim aliisque locis in gradu* XLV *Borealis altitudinis positis, tali die non habetur media nox, nisi quinque minutis ante sextam, ut videre est in Horario Ecclesiastico Theodosii Rubei Tabula* 16. *Porro* Nicolai *Vitam sic breviter describit Stella, ex Bergomensis Chronico hic (uti et alibi) nonnulla mutuatus.*

Nicolai promotio,

3 Vir certe, *Nicolaus fuit*, tanto Principatu dignissimus et necessarius, omniumque litterarum scientissimus, ac virorum doctorum observantissimus, quos undique perquisivit, eosque semper ubicumque et pecunia et beneficiis mirifice juvit : qui cum omnium pene virtutum ornatissimus haberetur, et in Deum hominesque bene meritus, uno eodemque anno et Episcopatus et Cardinalatus ac Pontificatus munus, maxima cum omnium pace et admiratione adeptus est. Qui cum Pontificatum iniisset, præter omnium spem, omnes mundi Principes, cum esset et consilio et virtute illustris, habuit favorabiles et obsequentes. Cujus rei gratia et Felix Pontifex permotus, animadvertens id a Deo factum fuisse, e vestigio, ad tollendum omne schisma, Pontificatu se sponte abdicavit, et per Oratores suos eum Pontificem verum salutavit. Quapropter Nicolaus hic, visa hominis humanitate, statim Galerum Cardinalitium eidem solenniter transmisit, atque Sabaudiæ et Germaniæ totius eum Legatum ex latere creavit, et quidquid in Pontificatu sanciverat approbavit. Qua quidem concordia lætatus est non modo populus Romanus, sed etiam totus mundus, a tanta seditione liberatus. Nicolaus vero, ne ingratus Deo tanti beneficii videretur, supplicationes admodum celebres cum populo et Clero habuit : idem et omnes Italiæ populi effecere.

quam a Deo esse agnoscit Antipapa et cedit.

4 Ea

A

ejusdem opera publica

4 Ea igitur gratia et auctoritate Pontificis, populi et principes permoti, ad bella jam diu concitati, aliquamdiu substitere : et Fredericus, jam diu Romanorum Rex creatus una cum Leonora conjuge sua nova, pro corona accipienda Romam concessit, et ab ipso coronam et benedictionem nuptiarum accepit. Multa etiam hic gloriosus Pontifex, in Urbe et extra ædificia magnificentissima ædificavit, et quam maxime in Vaticano Pontificale palatium sumptuosissime extruxit, et murorum ingentem molem ibidem inchoavit, quibus coerceri hostes possent, ne Pontificis ædes diripere possent. Pantheon quoque, quod S. Maria rotunda vocatur, plumbeo tecto restituit. Templum etiam S. Theodori a fundamentis erexit, ac S. Stephani ecclesiam restituit. Pontem Milvium et Urbis mœnia instauravit, ac Urbis vicos ubique ferme stravit. Habentur adhuc multa illius vasa aurea et argentea, nec non et Cruces multæ gemmis ornatæ, ac Sacerdotalia vestimenta auro et argento intexta, quæ ejus magnificentiam omnibus ostendunt : librosque perpulchros infinitæ multitudinis, cum adhuc imprimendi ars non prodiisset, exscribi fecit. Huic autem plures quam ulli mortalium dedicati fuerunt

et virtutes

B libri. Eleemosynas in pauperes et virgines erogavit, quasi expers avaritiæ omnino esset. Gratus erga se meritos, justitiæ pacisque amator atque auctor et conservator fuit. Jubilæum habuit permaximum quartum, B. Bernardinum canonizavit, et omnia prospere eidem successerunt. Tandem cum captam a Turcis Constantinopolim audivisset, dolore animi quo plurimum cruciabatur, et febri sauciatus, diem clausit extremum quem in B. Petri basilica sepelierunt : cujus sepulcro tale Epitaphium inscriptum habetur : ab Ænea Silvio Piccolomineo, postmodum Pio II, compositum, ut fertur.

Epitaphium.

5 Hic sita sunt Quinti Nicolai Antistitis ossa,
Aurea qui dederat secula, Roma, tibi.
Consilio illustris, virtute illustrior omni,
Excoluit doctos doctior ipse viros.
Abstulit errorem, quo schisma infecerat orbem:
Restituit mores, mœnia, templa, domos.
Tum Bernardino statuit sua sacra Senensi,
Sancta Jubilæi tempora dum celebrat.
Cinxit honore caput Friderici et conjugis aureo:
Res Italas icto fœdere composuit.
Attica Romanæ complura volumina linguæ
Prodidit. En tumulo fundite thura sacro.

C *Ipsius sepulcri, quale olim fuit antequam Basilica restauraretur, videre qui volet imaginem, inveniet in novo Oldoini nostri Ciacconio, nec non aliud priori haud absimile sensu, sed metro minus culto epitaphium a Maphæo Vegio Laudensi compositum, qui et de S. Bernardino multa scripsit, uti ad diem ejus, scilicet* XX *Maji, videbimus.*

Vita per Jannotium de Manettis scripta.

6 *Prolixiorem ejusdem* Nicolai Papæ V *Vitam, existentem in Bibliotheca Vaticana sub numero* 2046, *et a Jannotio de Manettis scriptam, inveniens citari a Raynaldo, et laudari in Bibliotheca Pontificia Ludovici Jacob, ut quæ etiam Florentiæ habeatur in San-Laurentiana Medicæorum Magnorum Ducum bibliotheca; quæsivi quid rei esset : et a Janningo nostro responsum accepi, stylo vago atque oratorio procedere (qualia etiam plura ejusdem Auctoris opera, qui Neapoli obiit* MCCCCLIX, *enumerat Ludovicus Jacob præcitatus) atque in tres libros dividi, quorum primus juventutem describat nec non priorem ætatem usque ad Pontificatum; secundus acta Pontificatus; tertius extrema ejusdem monita : quibus non sit operæ pretium augeri molem hujus operis, nisi forte prius, quod proprie historicum est, inde decerpserit et collegerit aliquis.*

7 Nicolaum *hunc V, in signandis Bullis litterisque, usum esse anno usque ad* XXV *Martii currente, certissimo liquet ex singulorum actis apud Waddingum; idemque probaret, quæ prima sub ejus nomine habetur in Bullario, nisi typographico errore legeretur data* Kal. Aprilis; *sed ex margine constat* 10 Martii *datam esse, atque adeo legendum* XIV Kal. *quo errore correcto, et anno sicut dictum est producto, vere habebitur data* anno Dominicæ Incarnationis millesimo quadringentesimo quadragesimo septimo, XIX Kal. Aprilis, Pontificatus anno secundo, *uti omnia ista, ex stylo tunc Curiæ ad longum scribuntur. Quia, tamen dies* XIX *Martii anniversarius est Ordinationis, necdum intelligitur utrum is annum secundum cœperit ab hac die numerare, quod est verosimilius, an a die electionis factæ* VI *Martii. Doceret id si vitio careret, Bulla ejusdem* 135 *in Regesto Waddingi : sed hæc dum ibi data legitur* anno Dominicæ incarnationis 1453, 13 Kal. Aprilis, Pontificatus anno septimo *solum relinquitur conjectura, vitium non esse in anno Pontificatus, qui alias debuisset fuisse* octavus, *pridie sive a die* XIV *Kalendas inchoatus; sed in zyfra, atque pro* 13 *ponendum* 17 *vel* 18, *ut habeatur dies ultimus vel penultimus anni septimi : tunc autem sequeretur eumdem annum Pontificatus septimum non finiri in anniversario Electionis, sed Ordinationis. Aliam quæ hæc faciat nullam invenio. sed qui Regestum ejus posset in Vaticano videre, plures haud dubie inveniret.* E

NICOLAUS V

Anni Pontificis a die Ordinationis.

VIDE APP NOT 25

ELECTIO SUCCESSORIS

Ex relatione Italica codicis Anonymi.

Pontifice post felix regimen vita functo.

Sederat in Cathedra S. Petri annis circiter octo felicis memoriæ Nicolaus Papa V, non solum illustri prosapia ortus, sed etiam honesto vir animo doctrinaque egregia ornatus ; cui natalis locus Castellum Fidianum fuit, licet familia ejus processerit e Lucensi civitate, libera inter Hetruscos Republica. In ejus Pontificatu præ multis insignibus operibus illud specialiter eminuit, quod maxima et admirabili cum frequentia populi, solemnissime celebraverit Annum sanctum, sacram Portam reserans in Vigilia Natalis Domini MCCCCXLIX, quo etiam tempore B. Bernardinum Senensem Canonizavit; coronavit etiam in ecclesia gloriosissimorum Apostolorum sacram Majestatem Frederici Imperatoris ejusque uxoris Leonoræ, cum omnibus ceremoniis ritibusque ejusmodi actui convenientibus. Multas Romanæ Urbis ecclesias magnifice restaurandas F curavit, plurima speciosissima ædificia inchoavit, duranteque Pontificatu suo pleraque perduxit ad culmen. Eminentissimæ Cardinalitiæ dignitati adjunxit viros nobilissimos septem, interque eos Philippum Cardinalem Bononiensem, hominem doctissimum et ingenii perquam acuti. Carcere claudendum ac deinde supplicio capitali afficiendum mandavit Stephanum Porcarium, nobilitate præcipuum et Romano populo valde carum. Severe cavit ne Romæ scriberentur nova foraque emitterentur. Denique Pontificatus ejus omnis felicissimus ac nominatissimus fuit, si bellum Turcicum demis, quod famæ ejus haud parum detrivit; cui reparandæ dum studet, colicis doloribus oppressus varieque agitatus, transiit ad vitam meliorem : quo factum est ut ingens expeditio contra Turcas jam parata evanuerit.

ingressi conclave Cardinales,

2 Interim ordinatæ fuerunt solemnissimæ exequiæ, per novem continuos dies more solito a Cardinalibus celebrandæ : quibus peractis, intimatum iisdem Cardinalibus per apparitores est, ut in diem sequentem convenirent. Hi cum variis congressibus suis maxima cum prudentia disposuissent omnia necessaria ad custodiam Palatii et Civitatis, ceteraque

NICOLAUS V

post duo scrutinia infructuosa

A que tali casu opportuna præparassent. receperunt sese ad electionem futuri Pontificis ; itaque celebrata de more a Cardinali Decano Missa de Spiritu sancto. processionaliter ingressi sunt in Conclave numero quindecim : mansit autem Conclave apertum usque ad quintam horam noctis ut Principum Oratores Actoresque possent agere cum Cardinalibus : illis vero digressis, nec non aliis omnibus quibus jus non erat in Conclavi remanendi, a Cardinalibus Ordinum-capitibus clausum Conclave est. Qui hic inveniebantur Cardinales, factionibus inter se divisi, difficilem reddebant summi Pontificis electionem ; cum multi eorum supremum istum gradum ambirent . unde factum est ut scrutinia duo effectu caruerint.

pene eligunt Bessarionem Græcum .

3 Tum vehementer urgeri cœpit Electio Cardinalis Bessarionis, ex civitate Orno (*Trapezuntium passim alii faciunt, nec Orni nomen uspiam reperio*) eo quod ipsum judicarent præ cunctis aptissimum, ad sustinendum pondus tanti regiminis ; eoque spes pro illo videbatur certior, quod jam conspirabat sufficiens numerus, neque dubium videbatur quin proximo scrutinio relaturus esset duas tertias votorum : quare jam etiam ei cœperant status Principum commendari, et pro hoc illove negotio supB plicabat nunc unus nunc alter. Hæc cum a partiariis referrentur contrariæ factioni, Cardinali Avenionensi imprimis commissum est, ut modo hunc modo illum Cardinalem conveniens, eosdem a tali electione dimoveret : ipse autem intrepide dicebat : Sanctæ igitur Latinæ Ecclesiæ præficiemus hominem Græcum, et ad summi Pontificatus culmen provehemus Neophytum? Quid autem vos certos fecit de sinceritate conversionis ejus? An ergo Pastor noster erit, qui non ita pridem fidem Catholicam oppugnabat? Ad eamne Ecclesia nostra est redacta inopiam, ut in ipsa nemo inveniatur idoneus qui regat et gubernet Gregem Domini? Expergiscimini, illustrissimi Domini ; neque permittite ejusmodi scandalum fieri in Ecclesia Christi. Ego certe ejusmodi electionem non probo; nec alius, quicumque verbis meis fidem habuerit, umquam consentiet ut ejusmodi persona eligatur in Vicarium Jesu Christi, ejusque Gregi præficiatur, cum tanto Christianitatis periculo. Fuerunt tanta cum energia tamque vehementi spiritu hæc prolata, ut ad electionem Bessarionis numquam valuerint duæ C tertiæ suffragiorum adduci : unde licet is tota nocte, propter fautorum suorum constantiam, crederetur proximus esse Pallio; exorto tamen quo eligendus erat die, longe se remotum vidit ab eo, quod noctu præcedenti sperabatur et pro certo habebatur. Ita scilicet contingere solet confidenti in hominibus, omniaque in irritum ei cadere.

sed per Cardinalem Avenionensem abducti a proposito,

consentiunt inopinato in Card. Borgiam :

4 Nihilominus adhærentes Bessarioni Cardinales, cum eum omnino promovere vellent, tentarunt eligendum curare per viam accessus, a qua eatenus abstinuerant : tandem tamen duæ Cardinalium partes elegerunt eum de quo minima suspicio erat' D videlicet Cardinalem Alfonsum Borgiam, Tit. Sanctorum Quatuor-Coronatorum, natione Hispanum ex civitate Valentia, nobiliter natum, excellentissimi ingenii atque in regimine ecclesiastico exercitatissimi, quin et secularium negotiorum peritissimi : cui auctoritatem addebat matura et gravis ac tantum non decrepita ætas, annos septuaginta supergressa. Hic, cum Sedem primum vacare contingeret, palam omnibus et intrepide dixerat, sortem Pontificatus casuram in se : seque indubitabiliter futurum Papam, etsi nemo Cardinalium id affirmaret sibique adhæreret. Hinc pro more senum delirare potius credebatur : sed ratione implendum erat vaticinium, hominum optimi B. Vincentii, qui palam prædixerat,quod postquam decessisset ex hac vita (*discesserat autem anno* MCCCCXIX) quidam suæ Hispanæ nationis debebat ad summi Pontificatus gradum assumi : ipse autem postea fuit relatus in Catalogum Sanctorum Christi Confessorum ; *nempe eodem hoc anno* MCCCCLV, XXIX *Junii.*

qui dictus Calixtus 3,

5 Post celebratam ergo missam de Spiritu sancto, unanimiter omnes Cardinales, facto scrutinio votisque apertis, elegerunt Alfonsum : qui simul a cunctis alacriter adoratus, interrogatusque quod nomen sibi poni vellet, Callixti tertii appellationem E optavit : iterumque adoratus, recepit obedientiam Cardinalium, et per consuetam fenestram annuntiatus est populo a primo Cardinalium Diaconorum. Vix creatus erat, quin statim, ut verus Pastor, studium omne converteret ad bellum Turcis inferendum : quo sine mora denuntiato collectoque exercitu, militibus omnibus plenariam peccatorum Indulgentiam obtulit, ac denique Legatos in Franciam et Ungariam destinavit, ad accelerandam expeditionem copiasque contrahendas. Postea in sella portatus fuit ad ecclesiam S. Petri, et facta coram altari Sanctissimi Sacramenti oratione, collocatus fuit super altari Apostolorum ; quando iterum ad genua acciderunt Cardinales omnes, eumque ut Papam salutaverunt, absque ulla cujusquam contradictione vel repugnantia. Relatus deinde ad cameram Pontificiam, postquam juramento confirmasset capitula aliquot, in quæ ante triduum convenerat totum sacrum Collegium, ut deinceps etiam a summis Pontificibus inviolabiliter observanda ; ipsum ad Gregis suis custodiam dimiserunt. *Allegat Raynaldus Stephanum de Infissura in MS. Vatic. sign.* III, *qui factum id dicat* VI Idus, *id est,* VIII Aprilis, F *idemque MS. pergit citare usque ad obitum* Alexandri VI *et annum* MDIII : *fallitur igitur Ludovicus Jacob a S. Carolo in Bibliotheca Pontificia, qui huic Stephano attribuit* Diaria Alexandri V Romani Pontificis, *qui ante annos fere centum creatus fuit : dicere voluit Alexandrum VI. Notat autem Collector Actorum Conclavialium, vixisse, cum Electio fieret, Cardinales viginti, quorum proinde quinque absentes fuerint.*

statuit urgendam expeditionem Turcicam.

CAL-

CCXIII CALLISTUS III

Ab anno 1455 ad 58, an. 3 m 3, dies 30.

CALIXTUS, Papa, III hujus nominis, natione Catalanus, patria Valentinus, patre Joanne viro nobilissimo natus, Alphonsus Borgia antea vocatus, Nicolao Pontifici omnium suffragiis, jam decrepitus, anno MCCCCLV suffectus est] VIII Aprilis, coronatus XX die, eademque Dominica II post Pascha ; sedit annos III, menses III, dies XXX; defunctus VI Augusti, anno MCCCCLVIII, et sepultus in Vaticana basilica. Vacavit Sedes Apostolica dies XII.

Expeditio in Turcas suscepta,

Magni, *inquit Stella*, vir consilii et excellentissimi animi decoratus, et utriusque Juris peracutus Doctor, atque Regis Alphonsi prius præcipuus Secretarius : qui Pontificatu suscepto, ut ante devoverat, bellum in Turcos statim indixit, et ad id perficiendum per universum orbem Christianum prædicatores misit, qui Christianos in eam expeditionem animarent, ut eum suis opibus adjuvarent. E
B quibus eleemosynis tredecim triremes primum ædificavit, et in hostes per Patriarcham Aquilegiensem eisdem præfectum statim misit : qui cum illis toto triennio Turcos acriter vexavit, et magnas clades illis intulit, et eorum multas insulas cepit. Alphonsus vero Rex et * Ludovicus Burgundiorum Dux, plurimum animati in eam expeditionem se ituros spoponderunt : sed suorum regnorum voluptatibus impediti tantam tamque sanctam rem omisere. Nec idcirco Calixtus hic optimus Pontifex litteris et nuntiis eos et reliquos Christianorum Principes cessabat ad hujusmodi rem pernecessariam adhortari. Cujus rei causa etiam Sacerdotibus omnibus celebrantibus mandavit, ut orationem contra Paganos quotidie in Missa decantarent, ut Deus assiduo rogatu flecteretur. Voluit quoque ut in meridie sonum campanis darent, sicut in sero, ad salutationem Virginis Mariæ, ut ea oratione eos adjuvaret qui contra Turcos continue dimicabant. Ea etiam de causa Transfigurationis D. N. Jesu Christi festum et officium ordinavit, jussitque cum Indulgentiis illud celebrari, sicut solennitatem Corporis Christi. Præterea legatos ad Usumcassanum, Armeniæ et
C Persarum Regem, cum multis et magnis muneribus misit, ut eum in Turcos excitarent : cujus plana persuasione magnas eisdem plagas intulit.

** imo Philippus*

indictæ ad eam preces,

Acta alia.

2 Hic B. Vincentium Catalanum, suum compatriotam, Ordinis Prædicatorum ; et B. Edmundum Anglicum in sanctos retulit Confessores. Hujus inter cetera præcipua laus fuit, quod eleemosynas pauperibus et Dei servis libenter et frequenter dabat, virginesque pauperes maritis cum dote collocabat. Nobiles etiam ad inopiam redactos suis impensis pro posse juvabat, omnesque ad se venientes mira benignitate et benevolentia complectebatur, et eorum preces libenter pro posse audiebat. Denique moriens centum et quinquaginta millia aureorum, quos in Turcos conquisierat, reliquit : cujus funus in B. Petri basilica templo rotundo sepelitur. *Addit Ciacconii interpolator aliquis*, quod S. Mariæ in febribus dicitur, et hodie pro sacrario, quod Sacristiam vocant, in usu est, olimque Apollinis templum fuisse putatur, Nicolai V impensis restauratum. *Ast Oldoinus, ex auctoribus Romæ subterraneæ, conditum ait* in Sacello, quod ipsemet in honorem SS. Andreæ et Jacobi erexerat in subterranea ædicula : ex quo loco, dum postea sacellum ipsum destrui contigit, translatus est post musicale organum ; et inde demum anno MDCVI, inter recensita aliorum sepulcra, sub novæ Vaticanæ pavimento depositus...... Demum anno MDCX die XXX Januarii, ossa ejus cum cineribus Alexandri VI, opera Reverend. Joannis Baptistæ Vives, translata fuerunt ad ecclesiam S. Mariæ Montis-Serrati, nationis Coronæ Aragonum de Urbe ; in cujus ecclesiæ sacrario in loculo plumbeo servantur. *Veteris monumenti effigiem, cujus statuæ et marmora quædam Vaticanis in cryptis etiamnum* E *spectantur, visendam ex ære Oldoini Ciacconius exhibet. Raynaldus allegat Vitam auctore Poggio Florentino, ex MSS. Cardinalis Firmani ; quam quæsitam si accepissem, hic dare totam voluissem.*

Sepultura :

translatio.

Stylus Datæ in Bullis,

3 Callixtum *porro, eodem usum annorum civilium initio quo sui Decessores, a die scilicet Incarnationis Dominicæ, probant Bullæ ejus in Bullariis Casinensi et Augustiniano, nec non apud Waddingum, datæ ante illum diem anno nostro* MCCCCLXII *et* VIII, *ibi autem adscriptæ anno* MCCCCLVI *et* LVII. *Quæ porro est apud eumdem Waddingum in ordine Bulla* 28, *etiam nos docet, non nisi a die Coronationis numerasse annos Pontificii sui. Data siquidem invenitur* anno Incarnationis Dominicæ MCCCCLVIII, decimo septimo Kalendas Maji, Pontificatus anno tertio, *qui fuisset numerandus quartus, si initium duceretur ab* VIII *Aprilis quo fuit electus. Imo ex Bulla ibidem* 14, *data* MCCCCLVI, sexto Idus Aprilis, Pontificatus anno primo *(si error nullus subest) sequitur, anniversarium Ordinationis suæ anno tunc præcise elapso adhuc imputasse, contra quam passim fecerunt alii ; in ipsomet anniversario illo novi anni ponentes diem primum, non ultimum veteris.*

F

HISTORIA CONCLAVIS

Unde prodiit electio Pii II ex Italico.

Cur ejusmodi historiæ quædam hic dentur.

R*ecte, meo quidem judicio dixit nonnemo*. Conclavia *Pontificiarum electionum, esse* glutinum mixturamque exquisitioris prudentiæ ; dum in iis Divina sapientia, ad omnium stuporem, confundit humanam ; manibusque palpatur, maxime secretas dissimulatasque negotiationes, quibus politica ratio impendit quidquid habet oculorum, momento dissipari ; et cœlesti quadam operante virtute, in effectum ab intento diversissimum evadere. *Veritas hæc nulla ratione cognoscitur certius, quam ex eorum relationibus sinceris, qui nulli obnoxii parti ea scripsere, quæ coram oculis suis agi viderunt, præsentes ipsi, et arcanissimorum subinde dictorum factorumque oculati vel auriti testes dum res agerentur. Itaque historiam Conclavis, post* Callisti III *mortem celebrati, atque nonnullorum sequentium ex Italico accipe.*

1 Formatum fuit Conclave in Palatio Pontificio ad S. Petri, comprehensis in eo duabus aulis duabusque

CALLISTUS III

in Conclave ingressi Cardinales 16 Augusti,

A busque capellis. In illarum majori ordinatæ fuerunt cellæ decem, in quibus comederent et dormirent Cardinales ; minor, quæ S. Nicolai appellatur, reservata fuit electioni summi Pontificis : cameræ aliæ omnes recreationi et obambulationi Cardinalium et Conclavistarum relictæ fuerunt. Ipso die quo illuc ingressi Cardinales sunt (*fuit is verosimiliter ab obitu Callixti decimus, Augusti mensis decimus sextus, feria Hebdomadæ quarta*), nihil omnino actum circa electionem est. Die sequenti capitula quædam sanxerunt, inviolabiliter servanda a Pontifice futuro, in quemcumque sors caderet.

post primi scrutinii spem frustratam,

Tertio die ab ingressu Conclavis, post Missam de Spiritu sancto celebratam consueto ritu, cum ventum esset ad scrutinium, reperti sunt Cardinales Bononiensis et Senensis ad Pontificatum postulati pari votorum numero ; ex aliis nemo fuit qui quatuor vota ferret : Guilielmus Cardinalis Rotomagensis nec unum quidem pro se habuit, sive id odio hominis factum est, sive sic dispositum callidiore astu.

2 Consueverunt autem Cardinales præsentes, facto et publicato scrutinio, considere et colloqui, si forte interea vellet aliquis mutare sententiam, et votum uni datum alio transferre : qui modus electionis dicitur fieri per accessum eoque facile initur B concordia. Modus hic prætermissus ea vice fuit ; cum ii qui præteriti fuerant satis essent mœsti, quia fieri ad ipsos accessus non poterat.

multis Papatum ambientibus,

Inde itum ad prandium est, multaque conventicula habita potentiorum, qui autoritate et gratia præpollere videbantur. Studebat autem unusquisque allicere ad se minus potentes, et vel sibi vel amico Pontificatum obtinere, obsecrando, promittendo, vel etiam comminando. Nec deerant qui seipsos prædicarent Papatu dignos, puta Guilielmus Cardinalis Rotomagensis, Petrus Barbus Cardinalis S. Mariæ-novæ, et Joannes Castelli Cardinalis Papiensis : cumque eorum quilibet ipsum se multimodis jactaret, grandis revera erat inter eos contentio, nec diu noctuque dabatur requies.

imprimis Card. Rotomagensi

3 Nihilominus Cardinalis Rotomagensis, non tam illos timebat, quam suspectum habebat silentium Cardinalis Æneæ Senensis, in quo plus roboris agnoscebat esse, quam in aliorum loquacitate. Accersebat ergo modo unum, modo alterum, atque dicebat Quid vobis cum Ænea, quod eum Papatu dignum judicetis ? Vultisne Pontificem nobis dare C podagricum et pauperem ? Quomodo egenus ille et debilis, egenti vacillantique Ecclesiæ succurret ? Modo nobis ex Germania venit ; quid scimus an eodem non sit deducturus Curiam ? Quas autem litteras didicit ?

palam sollicitante,

An in Petri Sedem collocabimus Poetam ? An regemus Ecclesiam ex statutis legibusque Gentilium ? At forsitan dignum Papatu judicatis Philippum Bononiensem ; hominem scilicet cervicosum, qui neque seipsum novit regere, nec audire bene consulentes. Ego inter Cardinales sum senior, neque temerarius vel stolidus, quantum autem ad doctrinam haud indignus Papatu, Regia insuper stirpe editus, abundo amicis, opibus, et facultatibus, quibus succurrere possim egenti Ecclesiæ : multa etiam Beneficia ecclesiastica possideo, quæ per renuntiationem inter vos dividentur. Precibus multis etiam minas addebat. Si quis autem opponeret, Simoniæ infamia pridem notatum, haud idoneum Pontificatui videri, qui beneficia omnia habiturus esset venalia ; non diffitebatur sordido istoc vitio se quidem aliquando laborasse, sed jurejurando affirmabat abstenturum deinceps manus ab ejusmodi dedecore.

4 Favebat illi Cardinalis Avenionensis, homo audax et sordide avarus, non tam quia Francus, quam quia ex promotione Cardinalis Rotomagensis D sperabat sibi certo obventuram Rotomagensem Ecclesiam, et Romæ Palatium Vice cancellariæ.

plures pro eo in loco secessus conspirant :

Multi etiam ad instar muscarum alliciebantur promissorum magnitudine : et esca capti, absque Christo, vestem Christi vendebant. Horum ergo plures in loco secessus, tamquam magis secreto securoque ab arbitris, convenientes, tractabant inter se de modo promovendi Cardinalem Rotomagensem, eoque se obligabant jurejurando etiam scriptis firmato. Quibus ille fretus, promittebat eorum cuilibet beneficia officiaque, quin et in variis provenciis designabat munia ; loco digno enimvero in quo talis Papa eligeretur ; nec alibi aptius firmari poterant conventiones tam sordidæ Guilielmi Cardinalis partes amplectebantur Cardinales Græci duo ; Cardinales item Genuensis, S. Sixti, Papiensis, Avenionensis, et Columna. Verum Cardinales, Bononiensis, Ursinus, et S. Anastasiæ pendebant animis, quamvis etiam ipsi viderentur se adjuncturi ceteris, ejusque rei spem aliquam fecerant : dum enim ad effectum venitur, non deest qui dicat, gratiæ demerendæ causa, Ego quoque Papam te creo.

quibus juncturus se Card. Bononiensis

5 Hoc in statu res erat, jamque confecta credebatur, et solum in expectatione erat dies, quo ad scrutinium veniretur ; cum media nocte Cardinalis Bononiensis Cardinalem Æneam requisivit, dixitque, Nostin, quod jam habeamus designatum Pa- E pam ? Conjurarunt in secessu Cardinales aliquot, definieruntque eligendum Pontificem Guilielmum, et solummodo dies expectatur.

idemque suadens Card. Senensi,

Consulo itaque ut de lecto surgens eum ipse adeas, et prius quam electio fiat tuum quoque ipsi votum offeras : ne, cum contradicente factus fuerit Papa, habeas inimicum. Ad me quod attinet, curabo ut ne recidam in foveam eamdem, propria sciens experientia quam durum sit habere Papam inimicum : docuit id me Callixtus Tertius, qui me propterea quod ad ejus electionem non concurrerim, numquam benevolo oculo est intuitus. Et vero multum juvat præoccupare gratiam ejus qui futurus videtur Papa : ideoque consilium tibi do quod sumpsi mihi.

ne faciat gravi ab eo oratione dimovetur :

6 Ad hæc Æneas Cardinalis : Consilium tuum tibi habe. Egon' ut eligam in successorem Petri, quem prorsus indignum tali munere judico ? Servet me Deus a peccato tam grandi : quod si alii elegerint eum, viderint ipsi quam rationem daturi sint Deo ; ego culpa vacabo, neque conscientiam meam gravabo. At, durum est, inquies, habere Papam inimicum. Fateor : scio tamen, quod non occidet F me, quia ipsum non elegerim. Non faciet bene, non augebit reditus, non instruet mensam, paupertati meæ non subveniet. Ast paupertas non est difficilis ei qui ipsi assuevit. Vixi pauper hactenus : nihil refert si pauper etiam moriar. Non auferet mihi Musas meas, dulce in tenui fortuna hæc solatium. Ceterum non credo, quod Deus ter maximus dilectam sibi Sponsam Ecclesiam passurus sit perire inter manus Rotomagensis. Quid enim concipi potest alienum magis a professione Christi, quam fieri Vicarium ejus, qui simoniæ atque impudicitiæ nota infamis sit ? Numquam divina bonitas patietur ut hoc Palatium, tot Sanctorum Pontificum habitaculum, commutetur in speluncam latronum et diversorium meretricum. Deus ipse est qui confert Pontificatus : quapropter ne dubites fore ut evanescant consilia eorum qui ipsum Papam elegerunt. Merito sane ejusmodi conjuratio coaluit in loco fœtido sordidoque ; conatus enim eorum abibunt in secessum, eumdemque habebunt exitum quem Ariana perfidia. Cras apparebit quod Romanus Pontificatus non ab hominibus, sed a Deo conferatur : quod si vere Christianus es, numquam eliges eum quem nosti esse membrum diaboli. His dictis deterruit Philip-

A Philippum, ne et ipse consentiret electioni Cardinalis Rotomagensis.

Cardinales Vice-cancellarius,

7 Summo mane Cardinalis Æneas adivit Rodericum Vice-cancellarium, quæsivitque, num captus etiam per guttur ipse, in partem Rotomagensis concessisset. Quid enim, reposuit ille, vis faciam, quando jam acta res est? Convenerunt eorum aliqui in locis necessariis, ibique definiverunt eum eligere: mihi vero non placet ut solus maneam expers gratiæ novi Pontificis: quare majori parti me adjungo. Certus autem sum, non auferendam a me Cancellariam, quia de hac fidem ipsius habeo firmatam chirographo; si vero non eligam ipsum, eligent alii, et privabor officio meo. Æneas ad hæc; O stolide ac temerarie! Ergo juvenem, tuæ nationis inimicum, Pontificatui admovebis; et chirographo hominis, fidem nullam habentis, habebis fidem? Tibi pollicitationibus istis deluso manebit chirographum, sed Cardinalis Avenionensis habebit Cancellariam; nam sicut tibi, ita etiam illi promissa est ac ratificata. Cui autem putas magis præstandam fidem? aut cui potius amicus erit homo Francus; Catalano, an Franco? extraneo, an conterraneo melius faciet? Vide, quid agas, inconsulte: quod si Ecclesiæ utilitas te non movet, B faciasque tam parvi religionem et Deum, quibus obligaris dare idoneum Vicarium; tui saltem te moveat respectus: periisti enim, si Papa Francus eligitur.

et Papiensis similiter a Senensi deterrentur

8 Audivit Vice-cancellarius amicum patienter, seque continuit: postea vero videns Æneas Cardinalem Papiensem; Intelligo, inquit, etiam te esse ex numero eorum qui Pontificem elegerunt Rotomagensem: quid ais? Respondit ille, Promisi ei dare votum meum, ne solus remanerem. Jam facta res est, neque dubitandum quidpiam quin futurus sit Papa. Subjicit Æneas, Ego vero alium te virum esse rebar, quam revera sis. Tuus quondam avunculus Martinus Brandus, Cardinalis Placentinus, quo tempore Papa morabatur ultra montes in Germania, eo quod Joannes XXIII Sedem trans Alpes detulerat, dum Concilium Constantiense ageretur; non acquievit, donec Pontificem reduxisset in Italiam; tantumque industria sua ingenioque effecit, ut ad eum gradum eveheretur Martinus Quintus, e familia Columnensi. Brandus ergo avunculus tuus Romanam Curiam e Germania reduxerit in Italiam, et tu nepos ejus eamdem ex Italia in Franciam C transferes? cumque sis homo Italus, Franciæ potius quam Italiæ studebis? Ast, inquies; juratus promisit, numquam ex Italia abiturum se absque Senatus consensu; hic vero numquam consentiet, ut eat. Dic obsecro; si nihilominus discedere velit? quis Cardinalium resistet homini, jam rerum atque regiminis potienti? Primus utique eris tu, qui cum obtinueris bonam illam Commendam, dices ei; Vade, Pater sancte, quo placuerit: quid est enim Italia absque Romano Pontifice? æquumne est ut Apostolatum retineat, quæ amisit Imperium? Quod deinde lumen videbimus absque illo lumine? Dicetur autem quod tua auctoritate, persuasione et consilio, simus eo privati. Sane vel Papa ibit in Franciam, et patria nostra remanebit absque splendore sui ducis; vel eo inter nos perseverante, Italia ipsa, mundi Regina, Domino extraneo serviet, et Francorum fiemus mancipia, qui occupabunt regnum Siciliæ, civitatesque et munitiones Ecclesiæ. Sapientiorem te facere potest Calixtus, sub cujus Pontificatu omnia tenebant Catalani: hos expertus, nunc etiam cupis experiri Francos? Verumtamen crede mihi, fore ut citius quam existimes, tuæ te pœniteat experientiæ: videbis mox Collegium Cardinalium ple-

ab homine Franco eligendo

num Francis, nec umquam de manibus eorum extorquebitur Papatus. An adeo stolidus et improvidens es, ut eo posito non videas perpetuum jugum imponendum nationi tuæ. Quid porro de vita ejus et moribus dicam? Non te pudet, hominem lubricum, animique venalis ac sordidi, creare Vicarium Christi? Profecto bonum sponsum Sponsæ Christi elegisti, ut ovem faucibus lupi tradas. Ubi conscientia? ubi zelus Dei? ubi justitia? ubi est prudentia vestra? An tua tibi mens excidit? Numquid sæpe dixisti, perituram Ecclesiam Dei si in manus Rotomagensis deveniret: teque mortem optaturum potius quam Pontificem illum eligeres? Quæ tantæ obsecro tamque miræ mutationis causa? Numquid momento temporis ille ex dæmonio factus est Angelus lucis, vel tu ex Angelo transformatus in dæmonium, qui ames libidinem, sordes, et avaritiam talis hominis? Quo nunc abiit amor ille erga patriam, quem præ te ferebas, una cum iis verbis quibus Italiam præponebas universis nationibus mundi? Credebam ego, quod licet ceteri omnes ei rebelles fierent, tu numquam ab ipsa esses defecturus: decepisti me, vel potius decepisti te ipsum et patriam nostram, nisi errorem istum corrigas. D

CALLISTUS III.

licet eidem vota jam obstrinxerant.

9 Hæc dicente Ænea, hærebat attonitus Papiensis: ejusque verbis, non minus dolore, quam pudore motus, erupit in lacrymas; postquam vero aliquamdiu ingemuisset; Verecundor, inquit, Ænea, E sed quid agam? Jam fidem obstrinxi, et si non eligo Cardinalem Rotomagensem, traducar ut proditor et homo nullius fidei. Tum Æneas; Eo, inquit, adducta res est, ut in quamcumque partem te verteris, futurus es proditor: restat ut e duobus alterum eligas, patriamne et Italiam, an Rotomagensem malis prodere. Convictus ergo Cardinalis Papiensis, melius esse judicavit minusque malum Rotomagensem prodere quam Ecclesiam. Sed Petrus Cardinalis S. Mariæ-novæ, intellecta conjuratione Francorum, et amissa spe obtinendi Papatus, movente eum simul amore erga patriam, simul odio contra Rotomagensem concepto, cœpit ambire Cardinales Itales, neque prius quievit, quam omnes apud Cardinalem Genuensem ac postea Columnensem adunasset: ubi exposita conspiratione quam Franci in necessariis conflaverant, addebat ruinam imminere Ecclesiæ, si Rotomagensis consequeretur Papatum; orabatque ut se viros generosos præberent, zeloque ardentes pro felici statu Sanctæ Ecclesiæ in- F felicisque et afflictæ Italiæ: exhortabatur deinde ut, sepositis odiis et rancoribus mutuis, Italum potius quam extraneum Pontificem eligerent: quod si arbitrio suo rem agere vellent, omnibus præponerent Æneam Piccolomineum.

Card. Petrus ipsum Senensem eligendum suadet.

Itur in suffragia,

10 Aderant simul Cardinales septem, qui omnes verba Petri laudabant, excepto Ænea, qui modis omnibus se judicabant tali munere indignum. Postea itum est ad Missam, qua finita ventum ad scrutinium. Positus fuit super altari calix aureus, quem tres Cardinales observabant, ne quis error aut fraus subreperet, videlicet Ruthenensis Episcopus, Rotomagensis et Columnensis: ceteri sessum se receperunt ad sua quique loca, atque pro suæ dignitatis gradu ætatisque surgentes ponebant in calice schedulas, in quibus descripta erant eorum nomina, quos designabant eligebantque. Cum ergo accederet Æneas, volens suam quoque schedulam calici imponere; exterritus Rotomagensis, dixit, O Ænea, miserere mei, meque habeto commendatum. Verba enim vero inconsiderata ac temeraria, tali præsertim tempore, quo nequibat mutari scriptura: sed ambitio excæcaverat hominem sanumque judicium ei abstulerat: Æneas autem aliud nihil respondit,

CALLISTUS III. Rotomagensi turpiter etiam tum se ingerente,

A quam, Mihi vermiculo te commendas? missaque schedula in suum sese locum recepit. Idem cum ceteri quoque fecissent, posita in medium mensa, prædicti Cardinales ipsas schedulas super eam effuderunt; dumque sigillatim alta voce legerentur, omnes notabant singulorum istic inscriptorum nomina, ne posset dolus aut fraus subesse: quod vehementer Æneæ profuit. Cum enim subduceretur votorum numerus, et lectore dicente ipsum octo vota habere omnes tacerent: Rotomagensis, non ferens spe sua se frustratum, mandavit lectori ut schedulas inspiceret accuratius: Nam ego, inquit, novem vota habeo. Id ut fieret consenserunt omnes: lector vero, ut qui sibi videbatur errasse, subticuit modum et ordinem schedularum, quas manu propria quisque sic notaverat, Ego Petrus, vel Joannes, vel aliud quodcumque nomen, nomino et eligo in Romanum Pontificem Æneam Cardinalem Senensem et Jacobum Olisipponensem: poterant enim duo vel tres aut etiam plures nominari, sub hac tamen tacita conditione, quod primo nominatus præferretur; hic vero si non haberet sufficientia vota, succederet immediate secundus, idque eo fine ut facilius in unum concurrerent Cardinales. Verum contingit sæpe, ut quod pro majori bono excogitatum est, in pravum B finem usurpetur ab aliquo: quemadmodum eodem die fecit Cardinalis Ursinus, septem nominans, ut eo beneficio allecti devinctique sibi jungerentur in suo scrutinio, vel alium non eligerent quam ipse: qua tamen fraude cognita, parum ei profuerunt doli sui.

et singuli duos aut plures nominant;

plura vota referente Senense,

11 Publicato scrutinio, cum reditum esset ad numeranda vota, compertum est, sicut diximus, quod novem Cardinales Æneam legerant, soli autem sex Rotomagensem: qui veluti perculsus stetit, videns tot suffragiis Æneam superare: admirabantur etiam ceteri omnes, neque enim quisquam recordabatur, quod aliquis scrutinio lectus umquam pervenisset ad tantum votorum numerum. Cum tamen is non sufficeret, sessum se receperunt, tentare volentes an per viam accessus, ut vocant, possent eo die creare novum Pontificem. Sedebant omnes in silentio, pallidi ac velut attoniti extraque se rapti; nec quisquam audebat loqui, vel os movere, vel aliam aliquam partem corporis, præter oculos, quos modo in hanc modo in illam volvebant partem. Mirum ergo erat videre tantam taciturnitaC tem, sed magis vultus singulorum, qui tamquam statuæ hærebant fixi absque voce, absque motu. Ita aliquamdiu constiterunt, expectantibus inferioribus ut superiores principium facerent accedendi. Tum surgens Rodericus Vice cancellarius dixit, Ego accedo ad Æneam. Fuit ea vox tamquam sica in corde Rotomagensis, adeo ut emori videretur. Facto deinde silentio, dum alter in faciem alterius intuentur, monstrabant signis passiones affectusque animi. Jam sibi videbantur Æneam videre Pontificem: quod formidantes eorum aliqui excesserunt e loco, ad evitandam infelicitatem diei istius, videlicet Cardinales Ruthenus et S. Sixti, prætexentes corporalem aliquam necessitatem: sed cum eos aliqui non sequerentur; confestim reverterunt. Tunc Jacobus S. Anastasiæ Cardinalis dixit, et Ego adjungor Senensi. Iterum omnes obstupuerunt obmutueruntque: jam enim una solum vox Æneæ deerat, cum ad electionem Pontificis requirerentur duodecim.

addit se ei Vice-cancellarius,

Card. S. Anastasiæ,

ac denique Card. Columna,

12 Hanc ergo gloriam vindicare sibi volens Prosper Cardinalis Columna, surrexit in pedes, volens more solito votum dare cum gravitate: sed medium hominem arripuerunt Nicænus et Rotomagensis, vehementerque increpuerunt, quod Æneæ vellet accedere. Cumque nihilominus sibi in suo constaret proposito, conati sunt eum violenter abducere a D loco, alter dexterum, sinistrum alter trahentes brachium. Verum eorum verba nihili faciens Columna, quamvis antea votum dedisset Rotomagensi, ab olim tamen amicitia junctus Æneæ, ad alios Cardinales se convertit; et Ego quoque, inquit, Cardinali Æneæ me jungo, eumque Pontificem facio. Hoc intellecto animus statim adversariis concidit, omnisque eorum machinatio evanuit; unde Cardinales universi, nec tantilli quidem temporis interposita mora, ad pedes Æneæ se provolverunt, Papamque salutarunt: ac rursum suis considentes locis electionem factam confirmaverunt, nemine contradicente aut repugnante Qui interrogatus de nomine quo appellari vellet, Pium dixit: et continuo appellatus est Pius Papa II. Hinc Bessarion Cardinalis Nicænus, suo eorumque omnium nomine qui Rotomagensi faverant, sic prolocutus est: Gaudemus, o Pontifex maxime, de tua electione, certo credens eam esse a Deo. Equidem semper te dignum hoc gradu æstimavi, quod autem te non elegerim exigua tua sanitas fecit; cum enim prodagra labores, hoc unum deesse judicavimus sufficientiæ tuæ; maxime cum Ecclesia opus habeat homine actuoso, qui non formidet labores itinerum, seque exponere possit periculis imminentibus a Turca; tu econtra quiete indiges; idque nos movit E in partem Rotomagensis. Quod si fuisses corpore validus, nemo hic erat quem tibi præferendum judicavissemus. Nunc quoniam sic placitum Deo fuit, nobis quoque oportet ut placeat: Dominus qui elegit te, supplebit etiam defectum pedum, neque castigabit ignorantiam nostram: adoramus te ut Papam, et quantum in nobis est eligimus, fideliter tibi servituri.

Ita electus ille, Pius II dictus,

atque a Bessarione laudatus,

13 Ad ista sic respondit Æneas, Profecto, multo melius judicasti de nobis, quam nos ipsi æstimemus, qui solis pedibus defectum tribuisti. Nos agnoscimus imperfectiones plures nostras, ob quas parum meremur hanc Sanctam Sedem: libenterque fatemur, non esse merita nostra, quæ ad eam nos extulerunt: quin potius omnino indignos nos diceremus, nec ullo modo admitteremus honorem oblatum, nisi Dei judicium nos vocantis formidaremus: quod enim a duabus partibus Collegii fit, id certum habemus a Spiritu sancto emanare, cui se opponere nefas. Obediemus itaque vocationi divinæ; Te vero, Nicæne, etiam laudamus, quod cum ceteris tibi conjunctis, secuti ductum conscientiæ vestræ, F me velut insufficientem non judicaveritis eligendum. Omnes æqualiter cari nobis eritis, agnoscentibus nostram vocationem non ab hoc vel ab illo, sed ab universo Collegio atque a Deo esse, a quo bonum omne omnisque perfectio principium ducit. Hoc dicto suis se vestibus exuit, assumpsitque albam Christi tunicam: ac jurejurando confirmatis articulis quibusdam ante tres dies formatis, collocatusque super altare, denuo adoratus fuit ab omnibus Cardinalibus, qui sigillatim ejus pedes manum et faciem osculati sunt. Hoc facto per unam fenestrarum publicata est populo novi Pontificis electio, clamatumque Pium II dici, et esse Cardinalem Senensem.

Deo et Cardinalibus humiliter adscribit successum;

et adoratur ab eis

14 Acta hæc, tertia post solis ortum hora, die XIX Augusti, die quarto post ingressum Cardinalium in Conclave: mox autem ministri Cardinalium, qui pariter inclusi fuerunt, aggressi sunt spoliare cellam novi Pontificis, fœdeque distraxerunt argenteam, licet modicam, supellectilem vestesque et libros; plebs vero Romana, vilis atque infamis, non solum expilavit sed evertit domum totam, ipsa etiam marmora secum auferens. Alii quoque Cardinales haud parvum damnum passi sunt: suspenso enim in exspectationem populo, cum variæ voces,

Spoliatur ejus cella et domus:

A ces audirentur, et modo hic modo iste diceretur electus, currebat vulgus ad ædes eorum, et incipiebat spoliare : cumque; semel auditus esset nominari Genuensis pro Senensi, magna pars supellectilis domesticæ ablata ei est. Verum licet satis multi nominarentur, nullius nisi Senensis nomen excipiebatur cum applausu. Quando enim clamabatur quod Rotomagensis, Genuensis, aut Mediolanensis erant creati Papæ ; omnes afflicti, dejecto in terram vultu, maledicebant Collegioi Cardinalium ; hi enim præ aliis erant in prædicamento. Sed quando constitit Cardinalem Æneam evectum esse in supremam S. Petri Cathedram, incredibili gaudio persuasi fuerunt universi. Vidisses non solum homines, sed omnia quasi animalia, pene dixeram ipsa Romanæ urbis ædificia, exultare. Ubique plausus, ubique cantus et risus strepebant, audiebanturque voces clamantium, Sena! Sena! Felix et fortunata Sena! Cumque tota civitas esset in armis, nec alibi quam in ferro posita videretur securitas; mox atque innotuit populo Papam esse creatum Æneam Cardinalem, exarmavit sese; et Urbs, quæ tota videbatur esse Martis, subito facta est, non dicam Urbs Veneris, matris Trojani Æneæ, sed Pacis atque Tranquillitatis, undique lætissima et se-
B curissima.

lætitia incredibili electio excipitur a populo,

15 Interim novus Pontifex, restauratis nonnulla refocillatione viribus, deductus fuit ad S. Petri Basilicam : positusque est supra altare majus, sub quo jacent sacra corpora beatissimorum Apostolorum; paulo autem postea, secundum morem, in sublimi throno ipsaque cathedra Apostolica. Ubi ad sedentis pedes deosculandos accesserunt, primum Cardinales et Episcopi deinde plurimus populus, adorans eum in throno Papali velut Christi Vicarium. Denique reductus ad palatium fuit : sub noctem vero per omnes plateas cunctasque turres lucebant ignes, audiebantur plausus acclamantium sibi invicem vicinorum, intersonantibus tubis lituisque; et cunctis certatim depromentibus aliquod argumentum insolitæ hilaritatis, sic ut dicerent seniores, tantum gaudium numquam a se fuisse in populo Romano conspectum. Ipsa nocte nobiliores Barones civitatis, conscensis equis albis, funalia manu ferentes, perrexerunt ad palatium salutandi summi Pontificis causa : quorum largissima series a Castello S. Angeli usque ad Basilicam S. Petri tendebatur. Neque
C Roma dumtaxat, sed plurimæ aliæ civitates Italiæ multique Principes, audita assumptione Æneæ ad summum Pontificatum, singularem demonstraverunt lætitiam : præ ceteris tamen exultabant Senenses,

nobilitate,

civitatibus Italicis.

civem suum videntes tantopere exaltatum, ut primum inter homines locum teneret: licet majori D Nobilium parti ea res displiceret, indeque affligeretur, utpote eidem inimica.

CALLISTUS III.

16 Ferdinando Siciliæ Regi nuntius lætissimus accidit, quod in amicum patris sui collata est S. Petri successio. Franciscus Sforzia Dux Mediolanensis licet alium papam optaverat, audita nihilominus Æneæ electione lætatus est : quia eum olim in suis sedibus Mediolani honorifico exceperat hospitio. Borsus Dux Mutinensis, ut illustrius gaudium patefaceret, instituit ludos ac torneamenta : quia veteri arctaque amicitia devinctus erat Æneæ, vicissimque ab eo diligebatur, ab eo tempore quo ipsi Ducatum obtinuerat ab Imperatore Friderico, multam partem habens in ea concessione expedienda. Sperabat Borsus, sub hoc Pontificatu res suas meliori loco futuras, et dilatandos terminos : ideoque mandavit ut Ferrariæ, et in cunctis dominationis suæ locis, singularis demonstratione lætitiæ celebraretur novi Pontificis electio. Marchiones Mantuanus, Montisferrati, ac Salutiarum similiter exhilarati sunt : quia omnes erant Æneæ amici. Venetis tamen et Florentinis inter alios minus gratus ejusmodi nuntius accidit : Florentini siquidem metuebant sibi, naturali quodam odio persequi Senenses soliti : unde tam molesta eis erat assumptio Æneæ ad Pontificatum, ut cum ambulantibus per plateas salutem precabantur obvii, dicebantque Deus te salvet, ut moris est ; illi vocem reponerent indignationis plenam. Nihilominus tam ipsi quam Veneti publica quædam dedere lætitiæ signa, miseruntque homines honoratissimos Romam, æque ac alii Potentatus Italiæ, novo Pontifici gratulaturos obedientiamque delaturos. Inter Transmontanos Principes lætissimus fuit Fredericus Imperator, a cujus servitio Æneas fuerat ad Cathedram elevatus; omnes autem Reges Hispaniæ, qui Christum adorant, gavisi fuerunt : ast Scotiæ, Daniæ, Poloniæ, Franciæ, Ungariæ atque Cypri Reges, parum libenter audiverunt Æneam factum esse Vicarium Christi. *Hactenus Relatio illa, quam vel ideo libentius Latinam feci, quia video Joannem Gobelinum, in Vita Pii II, ante Commentarios ejus memorabilium rerum, multa verbotenus hinc transcripsisse. In notando die Electionis irrepserat ecgrapho, unde facta est impressio, error, ut pro* 19 *scriberetur* 27 *: quod cum aliunde certo constaret esse mendum, fidenter mutavi, idem postea aliquoties faciam, cum certior diei nota,* F *numerum zyfræ vitiatum ostendet.*

Principibusque,

Pio gratulantibus per legatos.

E

CCXIV PIUS II

Ab anno 1458 *ad* 64 *an* 5, *m* 11, *dies* 27.

PIUS Papa, II ejus nominis, natione Hetruscus, patria Senensis, Æneas Silvius antea vocatus, Poeta egregius, patre Silvio, nobili satis familia Piccolominia natus, anno MCCCCLVIII Calixto Pontifici surrogatus] XIX Augusti, coronatus III Septembris in Dominica; sedit annos V, menses XI, dies XXVII, defunctus Anconæ XIV Augusti MCCCCLXIV; sepultus primum in Vaticano, denique in ædem S. Mariæ de Valle Patrum Theatinorum translatus. Vacavit Sedes dies XVI.

Stylus datæ.

Sacrosanctis infulis, *inquit Raynaldus*, redemitus est Pius apud S. Petrum III, Nonas Septembris, ut Gobelinus aliique testantur. *Hinc corrigas typographicæ omissionis mendum in Regesto Waddingi, ubi Bulla* 16 *Pii notatur data* anno Incarnationis Dominicæ MCCCCLX, IV Septembris Pontificatus anno II : *apparet enim legendum esse* IV Nonas Septembris, *ut habeatur dies ultimus anni secundi, futurus alioqui dies secundus anni tertii : ut taceam quod hujus xvi Pontificibus, et multo magis Pio Latinæ linguæ*
B *scientissimo, in usu constanti fuerit, per* Kalendas, Nonas *et* Idus *numerare dies more Romano, non autem isto nostro vulgari. Ex eadem Data, sic correcta insuper discimus, non nisi ab Ordinationis die ordiri annos Pontificis hujus ; quod vero continuaverit etiam ipse civilium annorum initium ponere in* XXV *Martii pluribus ex Bullario et Waddingo exemplis probabit, cui id necessarium erit.*

Jurium Ecclesiæ vindex strenuus

2 Fuit vir, *inquit Stella*, plane omni laude dignus, utpote eruditissimus, eloquentissimus, copiosissimus, ac fortitudinis et prudentiæ singularissimus, qui non ad otium nec ad segnitiem, sed ad res agendas et quidem maximas vocatus, majestatem Pontificiam augere nisus est, per quam neque Reges aut Duces, neque populos aut tyrannos ullos formidasse compertum est : imo si quos delinquentes vidisset, et bello et censuris tamdiu persequebatur, quo ad usque ad sanitatem redisse agnovisset. Propterea Ludovico Francorum Regi adversarius extitit, quod libertatem Ecclesiæ suo in Regno minuere tentaret : Borsio, item, Estensi cognominato, eo quod Sigismundo Malatestæ et rebus Gallicis contra Ferdinandum faveret. Sigis-
C mundum Austriæ Ducem, quod in cardinalem ad Vincula Petri animadvertisset, diris execrationibus persecutus ; Moguntinum insuper Antistitem, male de Ecclesia Romana sentientem, Sede dejecit, et alterum ejus loco suffecit. Beneventanum quoque Archiepiscopum, contra ejus voluntatem res novas molientem, et Beneventum Gallis prodere volentem, Archiepiscopatu submovit, multasque Campaniæ urbes in partes Ecclesiæ redegit. Nil Regibus, nil populis timore vel avaritia umquam concessit : Ecclesiæ inimicos veluti hostes publicos, constanter et intrepide persecutus est : amicos autem humanissime et officiosissime semper adjuvit.

contra quoscumque.

Conatus pro expeditione Turcica irritus

3 Hic primo sui Pontificatus anno Mantuæ Conventum pro fide Christiana habuit, et in eo Principes omnes congregavit, ut Turcis bellum indicerent. Sed frustra id fuit : ea quippe de causa innumerabiles viros ex Hispania, Gallia, Germania in Italiam convocavit, quos, dum ipse Pontifex Anconam proficisceretur, invenit : quorum magnâm partem, et maxime Germanorum, cum benedictione Apostolica in patriam remisit, quod minus idonei viderentur. Fuit autem pius hic Pontifex imprimis, ut supra monstratum est, studiosissimus ac doctissimus homo, et doctorum virorum amantissimus, continentissimæque vitæ, et otii ac desidiæ inimicissimus : statura brevi, facie senecta et serena, canoque capite : qui tandem anno ætatis suæ LIX, cum Anconæ esset ut cum innumerabilibus populis proficisceretur, lenta febre percussus, diem clausit extremum. Cujus funus Romam delatum, in basilica Petri, apud altare S. Andreæ, sepulcro marmoreo conditum est, cui....... epitaphium inscriptum est..... Hic toto suo Pontificatu Cardinales XII veteribus addidit : urbem Romam etiam multis ædificiis exornavit, et Tibure arcem extruxit.

obitus, sepultura.

4 *Epitaphium, contextui Stellæ exemptum, quia fine mutilum, hic integrum accipe ex Ciacconio.* E

PIUS II. PONT. MAX.

Epitaphium,

Natione Hetruscus, patria Senensis, gente Picolominea, sedit an. VI. Brevis Pontificatus ingens fuit gloria. Conventum Christianorum Mantuæ pro fide habuit, oppugnatoribus Romanæ Ecclesiæ intra atque extra Italiam restitit, Catharinam Senensem inter Sanctos Christi retulit, Pragmaticam in Gallia abrogavit, Ferdinandum Aragonensem in regnum Siciliæ cis fretum restituit, rem Ecclesiæ auxit, fodinas inventi tum primum aluminis apud Tolpham instituit : cultor justitiæ et religionis, admirabilis eloquio, vadens in bellum quod Turcis indixerat Anconæ decessit, ubi et classem paratam et Ducem Venetorum cùm suo Senatu commilitones Christi habuit. Relatus in Urbem Patrum decreto est hic conditus, uti caput Andreæ Apostoli, ad se ex Peloponneso advectum, collocari jusserat. Vixit annos quinquaginta octo, menses novem, dies XXVII. Franciscus Cardinalis Senensis avunculo suo sanctissimo fecit, anno MCCCCLXIV. *Idem Epitaphium* F
etiam Ciacconius refert : sed diruto postea, *inquit Oldoinus*, antiquo monumento, Pii corpus sub novæ basilicæ fundamentum translatum est : usque quo Alexander Cardinalis Perettus in D. Andreæ de Valle templum deduxit, et pernobili monumento collocavit ; *quod idem Oldoinus cum parergis nonnullis, implendæ chartæ causa non inutiliter additis, ex ære repræsentat, vetusque Epitaphium, paucis additis mutatisve ibidem restitutum, cum hac clausula :* Romam relatus in Basilica S. Petri anno MCCCCLXIV conditur : tum, relicto ibidem Capite S. Andreæ, ubi ad se ex Peloponneso advectum collocarat, Alexandri Peretti Card. Montalti pietate, huc, cum Pii III nepotis ossibus, summo translatus honore, hic honorifice tumulatur. Kal. Febr. an. MDCXXIII. *Exceptio illa Andreani Capitis, infra tumbam et supra Epitaphium medio spatio, eleganter sculpta exprimitur in marmorea tabula : supra ingressum vero lateralem prædictæ ecclesiæ, ad lævam, infra ipsum monumentum hic titulus legitur :* Alex. Perettus S. R. Vicecanc. Card. Montaltus in Piccolomineorum domo, a Constantia Amalphis Duce Cler. Reg. dono data, D. Andreæ templum ædificavit, Pii II P. M. Monum. restituit et ornavit. A. S. MDCXIV.

Translatio.

Dies obitus 14 Augusti.

A 8 *Qua ratione celebrata fuerit sequens electio, ex epistolis Jacobi Cardinalis Papiensis qui adfuit, tam clare et eleganter scriptum invenies in Annalibus Odorici Raynaldi, ut ex Italica quæ habetur relatione certius ea res disci nequeat; nisi quod hinc insuper intelligatur, præliminarem Congregationem habitam in camera Cardinalis Camerarii, qui tunc Aquilegiensis erat; ibique decretum esse, ut ad Minervam constitueretur Conclave : quod ingressos Cardinales* sexto Kalendas Septembris *cum dicat prædictus Papiensis, non possum non erroris suspectam habere notam diei* 28 Augusti, *quæ habetur impressa pro* 27. *Magis miror, quomodo, dicente Raynaldo, velati ex eodem Papiensi, quod* Pius *obierit* XIV Kal. Septembris, pervigilio assumptæ in cœlum Virginis, nocturna hora circiter tertia, *hic legam* ad meliorem vitam emigrasse Pium die septimo Augusti. *Utinam vel ad manum essent originales epistolæ prælaudati Papiensis, vel propria ejus verba singulari charactere sicut alia transcripsisset Raynaldus, tunc enim nefas crederem ambigere quidquam. Nunc difficulter apparet, quomodo ea omnia, quæ ipsis Papiensis verbis ante ingressum Conclavis facta narrat, Raynaldus, fieri potuerint intra dies duodecim mediantes, quot a* XIV *Augusti usque ad* XXVII, *exclusis utrimque extremis supersunt. Demus*
B *enim sequenti mox* XV *Augusti, licet alias festivissimo,* producto in templum cadavere, justa a Patribus D vetusto more persoluta *Anconæ, ubi tunc Curia erat, intenta in expeditionem Sanctam; eodemque die auditum a Collegio Venetorum Ducem, ac deductum ad classem; die* XVI, *in Venetorum et Hungarorum gratiam ea decreta subsidia, quorum causa rogatus Dux fuerat eum adhuc diem Anconæ agere; fuerit ut minimum* XVIII *dies, prius quam Romam iter instituerent Cardinales; quod, millium Italicorum circiter centum cum sit, dies ut minimum quinque requirebat, etiam a festinantibus. Quomodo autem inveniri poterit novemdium exequiale Romæ peragendum ? et tamen, non nisi* celebratis *ibi* exequiis, *Conclave ingressos Papiensis ait. Aut igitur contractæ illæ ad pauciores dies sunt, propter urgentes maturandæ electionis causas, aut* VII *Augusti obierit* Pius : *quod postremum licet commodius sit, non tamen præsumo definire, nisi ipsismet litteris Papiensis visis, quod nondum licuit. Nihil huc juvat Vita scripta integro post hæc seculo per Gobelinum, Auctorem in notandis temporum circumstantiis non studiosissime versatum : magis forte juvarent* Vitæ Pontificum Romanorum, quas Carmine *scriptas a prædicto Papiensi, sed* æmulorum malignitate deperditas, *queritur Ludovicus Jacob a S. Carolo si illæ posthac uspiam inveniantur.*

PIUS II. non caret difficultate, et forte melius statueretur 7 Augusti.

E

CCXV PAULUS II

Ab anno 1464 ad 71 an. 6, m. 10 dies 26.

PAULUS Papa hujus nominis patria Venetus, patre Nicolao, matre Polyxena natus, Petrus Barbo antea vocatus, Eugenii Pontificis ex sorore nepos, anno MCCCCLXIV pridie Kal. Septembris ex Cardinali S. Marci Pio Pontifici suffectus] coronatus IX Septembris in Dominica; sedit annos VI, menses X, dies XXVI; mortuus XXVI Julii anno MCCCCLXXI, sepultus in Basilica Vaticana S. Petri : et vacavit Sedes dies XIII.

Ratio temporis.

Cum pridie Kal. Septembris *creatum* Paulum *dicant, non solum Stella, sed etiam Platina, in hoc Pontifice librum suum finiens; nescio cur* III Kalendas *debeam cum Onuphrio legere, tanto posteriori : sed in eo quod* V Kalendas Augusti *mortuum dicant, error agnoscendus est, non tam Platinæ, quam librarii; siquidem successor Sixtus, in encyclica de sua creatione,*
C *assumptum se ait,* Paulo II de mortalis hujus vitæ ærumnis ad cœlestem patriam, sicut Domino placuit, septimo Kal. Augusti evocato. *Quod secutum est mortem ejus Conclave, non caruit infamia aliqua adulationis et obsequentiæ nimiæ erga potentiores : ingenue enim Papiensis;* Si adesse voluissem, *inquit,* ubi periculum agebatur, et quibus offensum Principem sciebam, fortassis alio quam Xysti nomine Pontificem haberemus : non igitur injuria me Deus ulciscitur, qui facere omiserim quæ facto opus esse noveram. *distinctiora plura de his sciremus, si Conclavis istius haberemus tam accuratam historiam, quam habemus aliorum quorumdam. Fuit nihilominus eximius valde Pontifex* Xystus *sicut et* Paulus, *quamtumcumque eos inimici sui conati fuerint denigrare : sed de his videantur Annales Raynaldi : de* Paulo *sic* Stella.

Bella suscepta et dimissa,

2 Magni certe animi magnæque prudentiæ vir, corpus habens magnum ac majestati Pontificis dignum : qui Pontificatum adeptus, mox ejus majestatem tum auctoritate tum armis augere conatus est : nam et duo bella toto suo Pontificatu in Italia suscepit, quæ nulla re prius repetita, sed insidiis primo inchoata, postea deseruit. Tolpham enim veterem obsidens et oppugnans, supervenientibus Regiis copiis, quæ cum Ursinis militabant, cum adhuc LX passuum millibus abessent, repente obsidionem solvit et locum deseruit. Eo etiam modo Robertum, Sigismundi Malatestæ filium aggressus est : qui cum Ariminum aliquamdiu oppugnasset, et aliqua ejus suburbia tormentis lacerasset, ab Regio et Florentino exercitu fusus atque fugatus, obsidionem solvere coactus est.

opera publica,

3 Cum autem Pontificatum iniit, statim Abbre- F viatores omnes, quos Pius Pontifex prædecessor suus instituerat, abrogavit et exauctoravit : et Canonicos Regulares, e S. Joanne in Laterano a Calixto Pontifice pulsos, restituit. Multa apud S. Marcum et in Vaticano extruxit, quæ viri magnificentissimi dignitatem præ se ferunt. Fuit inter cetera justus Pontifex; et pauperum, præsertim Cardinalium, Episcoporum, Principum, et Nobilium virorum, amator; quos una cum virginibus, viduis et ægrotis, propriis pecuniis frequenter juvabat : ejusque præcipua cura fuit, ut omnia ad victum necessaria Urbi non deessent. Sed in hoc aliquantulum reprehensibilis fuit, quod in colligendis pecuniis et jocalibus pretiosissimis nimium diligens exstitit, et imperio cum omnia ageret, omnibus odiosus erat. Denique decem Cardinalibus creatis, inter quos Franciscus a Ruvere Savonensis unus fuerat : et cum annos plurimos vivere sibi persuaderet, anno salutis nostræ MCCCCLXXI, v Kalend. Augusti, hora secunda noctis, cum eo die lætum Consistorium habuisset et jucundissime cœnasset, apoplexia correptus, vitam cum morte mutavit. Cujus corpus cum in Vaticano, sepulturæ traditum fuisset...... postmodum incredibile sepulcrum marmoreum a suis nepotibus Cardinalibus erectum est.

virtutes, obitus

A *PAULUS II. Monumentum.*

4 *Indicat Oldoinus fuisse illud opus Mini, ævo illo clari articificis, in Sacello S. Andreæ locatum, cujus elegantiores partes hodieque in cryptis Vaticanis monstrantur; ejusque, ut olim fuit, ex ære imaginem idem Oldoinus repræsentat. Nepotes, (præter Marcum cognatum Patruelem, cui opus id uti ce in Epitaphio tribuitur) enumerat Ciacconius ex duabus sororibus, Baptistam Zenum, Episcopum Tusculanum, Cardinalem S. Mariæ in Porticu; et Joannem Michaelium, Cardinalem S. Angeli Episcopum Portuensem. Epitaphium vero sic legebatur.*

PAULUS II. VENETUS PONT. MAX.

Epitaphium.

E vetusta Barborum familia, præclaris naturæ dotibus avunculo Eugenio IV non inferior; justitiæ, pietatis, divinarumque ceremoniarum cultor religiosissimus; Ecclesiasticæ libertatis majestatisque defensor constantissimus; præcipuo pacis servandæ studio, et singulari omnis generis munerum abstinentia, formidanda etiam lege Magistratibus indicta clarissimus, in principes munificentia, in pauperes misericordia insignis; patrio more annonæ copiam Urbi dedit: Patrimonium B. Petri, erratis populorum indulgentissimi parentis affectu emendatis, conservavit et auxit; furentes armis hæreticos repressit: et quod per difficilem rerum temporumque B conditionem effici cum dignitate non poterat, matura cunctatione feliciter saluberrimeque disposuit. Vixit annos LIII, menses X, dies XXVI. Marcus Barbus, Cardinalis S. Marci, Patriarcha Aquilegensis consanguineo B. M. P.

5 *Sub hoc Pontifice mutatum stylum, civilisque anni initium revocari cœpisse ad Kalendas Januarii, probari potest ex ejus duabus in Bullario Bullis, quarum tertia data legitur.* Anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto, quintodecimo Kalendas Aprilis. Pontificatus anno secundo; *sexta vero*, millesimo quadringentesimo sexagesimo nono octovo Id. Januarii, Pont. anno quinto, *ubi fuissent numerandi Pontificatus anni tertius et sextus, si annos Christi oporteret extendere usque ad* XXV *Martii. Idem patet ex Bulla ejusdem Pontificis apud Waddingum, data* an. Domin. Incarn. MCCCCLXVI, VI Idus Januarii, anno Pontif. II. *Quæ porro post eosdem Annales est septima, data* anno Incarnationis Dominicæ MCCCCLXVIII Kal. Septembris, Pontificatus anno quarto *demonstrat annum Pontificatus ultra diem Electionis, qui fuerat* pridie Kalendas Septembris, *protrahendum esse usque ad diem Ordinationis, non factæ nisi* V Idus Septembris *ejusdem. Idem probat ejusdem Constit. 2 in Augustinano Bullario, data* Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo septuagesimo, pridie Kalendas Septembris, Pontificatus anno sexto, *ipso scilicet die quo fuisset inchoandus annus* VII *Sed quæ ibidem præcedit Constitutio* I, *continens Privilegium Congregationi Lombardicæ* datum anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo sexagesimo nono, Nonis Januarii, Pontificatus anno sexto, *ostendit, quod de anni initio ad Kalendas Januarii retracto supra dixi, non ita universaliter usurpatum fuisse, quin etiam contrarium quandoque fieret: quapropter non ausim vitii arguere, quod ejusdem Pauli Bullæ* I *apud Waddingum, datæ* V Nonas Martii anno Pontificatus primo, *non adscribatur annus* 1465, *sed adhuc numeretur* 1464.

D *Annus civilis ad Kal. Januarii revocatur a Paulo,* *sed inconstanter.*

E VIDE APP. NOT. 26.

CCXVI SIXTUS VI

Ab anno 1471 ad 84 an. 13 dies 4

SIXTUS Papa VI hujus nominis, natione Ligur, patria Saonensis, Franciscus a Ruvere antea vocatus, Ordinis Minorum generalis Minister, anno MCCCCLXXI, Paulo Pontifici repentino interitu sublato, surrogatus IX Augusti, coronatus XXV in Dominica, sedit annos XIII, dies IV, mortuus MCCCCXXXIV, die XII Augusti; sepultus in Vaticano. Vacavit C Sedes Apostolica dies XVI.

F

Ratio temporis.

Licet *Stella mortuum* Paulum *scripserit* V Kalendus Augusti, *et successorem creatum ipsis* Idibus, *jam tamen ostendimus* VII Kalendas *obiisse Paulum: quod autem pro* Idibus, *legendum sit* V Idus, *quo creatus sit* Sixtus, *persuadent MSS. Vaticana a Raynaldo allegata.*

Resumitur annus a die 25 Martii inchoandus

2 *Hic autem Pontifex, abrogato, quem Paulus invehi permiserat, usu inchoandi annum a Kalendis Januarii, decessorum aliorum stylum prætulisse dici debet, propter Bullas complures, tam in Bullario quam apud Waddingum, cum Pontificatus annum notantes, qui componi nequeat cum anno Christi, nisi usque ad festum Incarnationis Dominicæ protracto. Tales in Bullario sunt Bulla* 4, 12, 13, 16, *et* 22; *apud Waddingum vero Bulla* 3, 4, 5, 11, 14, 31, 32, *et* 35. *Idem probat in Bullario Augustiniano Constitutio* 5, *signata* Anno Incarnationis Dominicæ millesimo septuagesimo quarto, septimo Idus Februarii, Pontificatus anno quarto. *Quomodo autem apud Waddingum Bulla* 13 *legatur data* die 22 Januarii 1474, Pontificatus anno tertio, *non valde laboro; quia video diem mensis vulgari notari numero, ubi ex stylo Curiæ scribi debuisset* XI Kalendas Februarii. *Suspectus igitur eos numerus anni, ne non secundum originale descriptus, sed ex hodierno usu subductus sit: aut forte nomen* Januarii *irrepsit pro* Junii. *Magis moveret quod quæ est in Bullario num. 14 habeatur data* duodecimo Kalend. Aprilis, *cum* anno Dominicæ Incarnationis MCCCCLXXVII, Pontificatus anno sexto, *scriberetur* P. an. 7, *itaque argueretur error subesse. Quamvis enim in numero per zyfram scripto erretur facilius, quam in eo ad longum extendendo; in hoc tamen non semper accuratissimum fuisse Cherubinum liquet ex Bulla 16 ejusdem Sixti, data (ut quidem habetur)* Anno Incarnationis Dominicæ 1478, tertio idus Januarii Pontificatus anno nono. *ubi ut summum legi deberet* octavo; *cum tamen in margine legatur* Dat. P. an. 7, *ut mirum non sit, si in tam vitiose transcripta Bulla, pro* millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo, *ex usu Curiæ ad longum scripto, aliquis styli veteris ignarus ex suo calculo scripserit* 1478, *ut salvaret annum Pontificatus septimum notatum in margine, tamquam genuinum. Idem factum videtur in Bullario Casinensi, ubi Constitutio* 96 *signatur* die

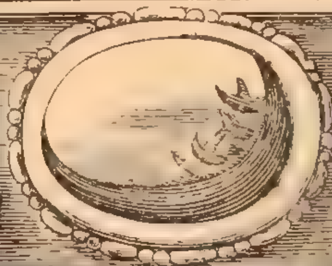
et annus pontificius.

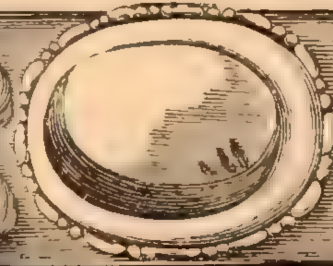

CCXV PAVLVS II

CCXVI SIXTVS IV

CCXVII INNOCENTIVS VIII

CCXVIII ALEXANDER VI

A die 13 Februarii 1483, Pontificatus duodecimo. *O quantum negotii viris eruditis facessunt istiusmodi librariа sphalmata, quæ nisi ex plurium aliorum monumentorum collatione inter se agnosci nequeunt, agnita autem vix aut ne vix quidem certo corrigo.*

3 *Requirenti porro Bullam aliquam, indicaturam unde annos Pontificatus sui duxerit* Sixtus,*duæ occurrunt in Bullario, quæ suadeant, eos duxisse a die suæ Electionis, videlicet Bulla* 10, *data* anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto, decimo Kalendas Septembris, Pontificatus anno sexto, *adeoque inchoato ante* IX Kalendas, *quo primum recurrebat dies Ordinationis anniversarius : itemque Bulla* 17,*data* anno millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo, quinto Idus Augusti, *id est*
initio non satis certo, *ipso anniversario Electionis,* Pontificatus anno octavo, *tunc præcise inchoato. Contrarium tamen video fieri in Bullariis Casinensi et Augustiniano, ubi Constitutiones* 93 *et* 4 Sixti *hujus, signantur* anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo septuagesimo quarto et sexto ; Nono Kalendas Septembris, et pridie Idus Augusti, Pontificatus *nihilominus* anno 3 et sexto *adhuc currente. Quare nihil hic ausim*
dies obitus. *definire.*

4 *Diem quo Sixtus obiit, ex Epitaphio sumimus,*
B *quia eodem quo obiit anno confectum id est* : *aliis tamen præcedentem diem notantibus indulgendum putamus errorem exiguum, quia noctu obiit, hora post solis oc-*
Sixti doctrina, *casum quinta.*

5 Vir ingenio tantus, *inquit Stella*, quantus nostro tempore fuisset, præcipue doctrinarum vigore, et propterea de potentia Dei scripsit, librumque de sanguine Christi, de futuris contingentibus, de Conceptione B. Mariæ Virginis, et quædam alia perpulchra. Fuit namque ante Pontificatum ac etiam in
et virtutes, ipso Pontificatu mitissimæ consuetudinis ac vitæ pientissimæ : in pauperes, Religiosos maxime, munificentissimus atque devotus et affectus : quos omnes uno ordine amavit et fovit, atque amplissimis privilegiis, et gratiis, aliisque spiritualibus et temporalibus beneficiis indesinenter adjuvit : nam omnes mendicantes Religiosos,ad æmulationes evitandas,in privilegiis et gratiis censuit esse æquales. Inde inter amicos et familiares jucundus existens clemens et modestus voluit nominari. Principes etiam pauperes, et nobiles viros patria extorres, præsertim Palæologorum filios Bosnæque Reginam, atque alios complurimos a Turco pulsos, pecuniis adjuvare non destitit : et Rhodiorum Milites ac Ferdinandum Regem a Turcis vexatos mira et incredibili pietate confovit et adjuvari fecit.

opera publica, 6 Urbem Romam, cœnosam et incompositam ac vetustate multis in locis collabentem et deturpatam, pro posse in omnibus instaurare sategit, et vias ejus omnes cultissime et decentissime stravit. Pontem super Tiberim maxima impensa exstruxit, et a se Sixti pontem nominari voluit : aliis quoque ædificiis quasi innumerabilibus, tum in Vaticano, tum in urbe Leonina, atque Romæ extruxit : quibus mirum in modum Apostolicam Sedem exornare visus est, quasque ob res ipse Urbis novus conditor appellari merito potuit. Ædes insuper Pontificias multis in locis apud S. Petrum, non modo cultiores, sed cultissimas reddidit : ubi etiam ecclesiam novam, et quidem ornatissimam fabricavit, et in ea novos Sacerdotes constituit, additis multis proventibus ad ipsorum sustentationem, qui divina quotidie in ea suo nomine celebrarent. Hospitale sancti Spiritus in Vaticano permagnificum, quasi de novo fabricari fecit, in quo et vitæ suæ ordinem depingi voluit. Et cum beatissimæ Virginis Mariæ devotissimus esset, ecclesiam S. Mariæ de populo sic nuncupatam, quasi vetustate collapsam, magnis impensis quasi de novo erigere fecit, et ipsam tandem D
perfectam multis muneribus decoravit ; atque alia *Sixti et*
innumera tum spiritualia tum temporalia hic Urbi *indulgentia*
Romanæ contulit beneficia. Et, ut brevibus conclu- *erga nepotes :*
dam, in suo Pontificatu nihil egit quod merito reprehendi posset, nisi quod etiam ipse (ut fit) suos nimium amavit, eis videlicet divina et humana contribuens, præter Dei et Romanæ Ecclesiæ dignitatem atque honestatem : in quem sane errorem multi superiorum Pontificum etiam cecidere. Duos enim Nepotes suos Urbis Præfectos, videlicet Leonardum et Joannem successive constituit. Manfredos, Immolæ urbis Regulos, videlicet patrem et filium, inter se dissidentes ; et postmodum Ordelafos similiter, e Forolivio expulit; et ipsas eorum Urbes Hieronymo Riario, concivi et necessario suo carissimo, concessit, cujus quidem consilio arduis in rebus uti sæpe voluit.

7 Hic Jubilæum, a Paulo Pontifice prius per universum orbem Christianum institutum,honorifice et utiliter in anno IV Pontificatus sui celebravit : et B. Bonaventuram, Theologum Ordinis sui, in Sanctorum *bella suscepta*
numero adscripsit. Hic quædam bella, judicio mu- *contra Florentinos,*
litorum præter justitiam, suscepit: et imprimis Laurentium Medicem Florentinum excommunicavit, et ipsis Florentinis bellum indixit, eo quod Raphaelem E
Diaconum Cardinalem, Comitis Hieronymi Riarii ex sorore Violentina nepotem, ac Franciscum Salviatum Pisanum Archiepiscopum, cum trecentis viris qui Julianum Medicem, ipsius Laurentii fratrem, in Divæ Reparatæ templo obtruncaverant, detinuissent ac suspendio interemissent : quæ res cum huic Pontifici nuntiata fuisset,hortantibus Ferdinando Rege et Hieronymo Comite, bellum contra Laurentium ipsum Medicem et Florentinos suscepit,
et damna multa eis intulit. Aliud postea adversus *Ferdinandum R*
Ferdinandum Apuliæ Regem suscepit, quod nollet illum Herculi Estensi genero suo, a Venetis obsesso, auxilio adesse : indeque cum ipso Ferdinando pace confecta, pro eodem contra Venetos mutata sententia pugnam suscepit ; eo quod Veneti ipsi,
nollent eidem obtemperare, ut Herculem obsessum *et Venetos;*
dimitterent atque ablata eidem restituerent : et propterea non modo omnes Italiæ Principes et Potentatus contra eos concitavit ; sed, veluti Clemens VI alias fecerat, ipsos Venetos interdixit, excommunicavit ac maledixit, atque etiam omnibus dignitatibus eos privavit, nec quoad vixit illis abso- F
lutionis beneficium impendere voluit : dumque hæc ageret febribus decubuit ; et pace inter Venetos et reliquos Principes confecta et audita, mox vitam exhalavit.

8 Fuit nihilominus Pontifex hic inter ceteros *ejusdem felicitas,*
optimus ; ac præ omnibus ceteris felicissimus et fortunatus, qui omnes Christianos Principes toto tempore sui Pontificatus obsequentissimos habuit ; et quos voluit, depressit ; quos autem voluit, pro voluntate exaltavit. Suis etenim, ut præmissum est, sine ulla contradictione, multa ac plurima contulit beneficia : et si multos habuit detractores, tamen (ut verum fateor) vir bonus erat et justus Pontifex. Summa etenim instantia et alacritate animarum custos extitit, cupiditatem omnino a se resecavit,
iras compressit, et malitias omnes extirpavit, et *Acta alia*
virtutibus semper inhæsit. Triginta duos Cardinales toto tempore sui Pontificatus creavit, e quibus tres fuerunt Romani, duo Genuenses, et quatuor Saonenses : inter quos Julianus S. Petri ad Vincula ex fratre nepos fuit : qui ipsius corpus maxima pompa et devotissimis exequiis, ut decuit , novo in templo seu sacello apud Vaticanum in S. Petro sepeliri fecit. Hic etiam multorum [Sanctorum] Officia nova, et institutiones festivitatum veteribus addidit : et multo-

A multorum Sanctorum festa, videlicet Seraphici Francisci, Conceptionis et Præsentationis gloriosissimæ Virginis Mariæ, S. Annæ matris ejusdem, sanctissimique Joseph Sponsi ejus, celebrari jussit: ac multa alia, ad cultum Dei pertinentia, hic Pontifex observari mandavit. Quo mortuo vacavit Sedes dies XV.

SIXTI A VI

Monumentum

9 *Monumentum, quod in prædicto Sacello ante ejus aram maximam faciendum ex fusili ære curavit,* inter cetera Urbis ornamenta imprimis conspicuum, *ut ait Oldoinus noster*, fuit opus Antonii Palajoli Florentini, arg. auro, pict. ære clari. an. Dom. MCCCCLXXXXII *absolutum; sicuti sculptum legitur sub Epitaphio, ad pedes decumbentis Pontificaliter corporis exarato, in hunc modum*: Sixto Quar. Pont. Max. ex Ordine Minorum, doctrina et animi magnitudine omnis memoriæ Principi, Turcis Italia summotis, auctoritate Sedis aucta, Urbe instaurata, templis, ponte, foro, viis; bibliotheca in Vaticano publicata, Jubilæo celebrato, Liguria servitute liberata; cum modice ac plano solo condi se mandavisset, Julianus Cardinalis patruo B. M., majori pietate quam impensa F. cur. Obiit Idib. Sextil. hora ab occasu quinta, an. Chr. MCCCCLXXXIV. Vixit annos LXX, dies XXII, horas XII. *Ipsam monumenti venustissimi, sed non mul-* B *tum supra pavimentum extantis delineationem Oldoinus repræsentat, cujus superiorem aream duodecim distinguunt areolæ, per modum limbi figuram jacentis circumcurrentes; ita ut extremi quatuor anguli Roboreæ gentis insignia occupent, ad caput accumbat Caritas, ad tempora Fides et Spes assideant, tum virtutes quatuor Cardinales: infimus ad pedes loculus Epitaphium præfatum habet: in lateribus vero, quantum a pavimento acclivia eminent ordine a pedibus circumducto super infimum limbum, assidere videntur totumque limbum occupare liberales omnes scientiæ*, Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Astrologia, Arithmetica, Philosophia, Theologia, Geometria, Musica, Prospectiva. *Porro Sacellum* Sixti, ubi sacrum olim Canonicale odæum, extabat ad lævam introeuntibus *basilicam S. Petri, uti scribit in Roma subterranea Aringus lib. 2 cap. 8 addens; quod ipsum* Monumentum *prædictum*, una cum Sixti corpore, in veteris pariter Basilicæ Canonicorum chorum translatum, et demum Urbano VIII jubente amotum, quod sacris ibi functionibus impedimento esset, in sacello quod e regione Chori ejusdem situm est, servatur.

et Epitaphium,

translatio

C 10 *Fuisse* Sixtum *Deiparæ Virginis cultui addictissimum, nemo dubitabit, qui Ciacconium ejusque recognitores et ampliatores voluerit legere. Plura etiam collecta habentur, et seorsim exhibita, apud Magnum illum Parthenophilum, Hippolytum Maraccium, in libello quem edidit anno* MDCXLII *sub titulo*, Pontifices Mariani, *ubi* Sixtus IV *caput* 76 *bene longum implet. Sed quod is ex Manuali Mariano Joannis Baptistæ Grimaldi ad 2 Maji, quodque ex Maraccio indicat etiam Oldoinus noster ad Ciacconium, extare formulam quamdam salutandi Deiparam, sub nomine* Sixti *hujus, repertam* in antiquis Horis Parisiensibus, *quasi is eam* devote recitantibus undecim millia annorum Indulgentiam *concesserit; non facile recipiet, qui consideraverit quæ de hac materia, et de enormi illo tot annorum numero notavi ad Pontificatum* S. Gregorii. *In eodem, ex quo alibi relatas et refutatas Indulgentias sumpsi, antiquo Breviario, cuso Venetiis sub annum* MDXXII, *invenio similiter Orationem, seu potius Salutationem, eodem quidem quo istam apud Maraccium principio, sed in progressu tam diversam et verbis et stylo, ut appareat ejusdem auctoris non esse: et tamen etiam huic præponitur, quod eam* Sixtus ipse confecit, et dedit ad eam XI millia annorum, et debet dici coram imagine Beatæ Virginis in sole, *id est, (ut ego interpretor) cum solaribus radiis circumcirca depi-*

Affingitur Sixto formula salutandi Deiparam,

cum Indulgentia undecim millium annorum:

ctæ, ut appareat juxta Apocalypsim mulier amicta D sole. *Ut autem magis clarescat quam merito suspecta mihi sint omnia ista Horariorum librorum Parerga, absque conscientia (ut existimo) Curiæ Romanæ olim variis in locis extra Urbem adjecta: accipe utrumque contextum; devotum quidem, sed valde dissonum. In Breviario, apud me servato, sic legitur.*

11 Ave Sanctissima Maria, mater Dei, regina cœli, porta paradisi, domina mundi. Tu singularis pura es virgo: tu concepisti Jesum sine macula: tu peperisti creatorem et salvatorem mundi, de quo non dubito. Libera me ab omni malo, ora pro peccato meo. Amen. *His per modum Antiphonæ præmissis, sequitur quasi Versiculus et Responsorium*

sed valde diversa ante Breviarium anni 1522

O regina poli, mater gratissima proli:
Spernere me noli, me commendo tibi soli.

tum porro continuantur salutiones instar Collectæ:

Ave Maria, ancilla Trinitatis humillima;
A. M. sponsa Spiritus sancti amabilissima:
A. M. mater D. N. Jesu Christi dignissima:
A. M. filia Dei Patris dilectissima:
A. M. soror Angelorum pulcherrima:
A. M. promissio Prophetarum desideratissima:
A. M. regina Patriarcharum gloriosissima:
A. M. magistra Evangelistarum veracissima: E
A. M. doctrix Apostolorum sapientissima:
A. M. fons et pulchritudo Confessorum suavissima:
A. M. decus et corona Virginum jucundissima:
A. M. salus et consolatrix vivorum et mortuorum promptissima:

Mecum sis in omnibus tentationibus et tribulationibus, angustiis et necessitatibus et infirmitatibus meis: et impetra mihi veniam omnium peccatorum meorum: et maxime in hora exitus mei non desis mihi, o piissima Virgo Maria. Amen.

12 *Confer hæc cum Horario Parisiensi apud Maraccium, et judica quam parum convenientia sint testimonia, ad fidem faciendam sic exorbitantis Indulgentiæ, tamquam a Pontificum aliquo revera concessæ. Ita habet*: Ave Sanctissima Maria, mater Dei, regina cœli, porta paradisi. Tu es singularis Virgo purissima: tu concepta sine peccato originali et ideo immaculatissima; tu sine macula concepisti Jesum Salvatorem: tu fuisti verissime ante, in partu, et post partum inviolata et illibata. Fac me tuis sanctis precibus pure, pie, et sancte vivere: et ora pro F nobis Jesum filium tuum dilectum: et post mortem me suscipe. Ab omnibus malis mentis et corporis libera, me, et alios fac me liberare, opera misericordiæ acquirere, et in gloria paradisi in æternum tecum gaudere. Amen. *Hæc quin sint recentioris multo compositionis quam priora, nullus dubito; et tamen sub eadem traduntur Indulgentia. Hanc ergo ut omnino spuriam fictitiamque scias, consule certas et indubitatas prænominati* Sixti *Bullas, etiam isto ævo, ante elapsos annos dumtaxat ducentos, non nisi perquam moderatas Indulgentias largientis: mihi exempli causa sufficient tres, ex Bullario Laertii Cherubini. Est ibi ordine Tertia, data anno* MCCCCLXXII, *Pontificatus item* II. *In hac Sixtus, post prolixam commemorationem suarum erga* S. Franciscum Assisiatem *obligationum*, volens ipsius festivitatis diem celebrem magisque devotum et cunctis fidelibus acceptabilem reddere in futurum, *velle se declarat, ipsam* ut festum duplex a cunctis Christianis celebrari, ab omnique opere servili abstineri, et sub observantia et præcepto comprehendi: *sic autem eamdem observantibus*, annuatim quinque annos et totidem quadragenas de injunctis pœnitentiis *relaxat. In Bulla quoque* XVIII, *ad instantiam Margaretæ Ducissæ Britanniæ data, volens omnes fideles excitare ad devotum usum Psalterii seu Rosa-*

et in Horario veteri Parisiensi:

licet Sixtus non fuerit solitus majorem largiri

quam 5 vel 7 annorum et totidem quadragenarum

A *Rosarii Mariani, per centum quinquaginta salutationes Angelicas decurrendi*, pro qualibet quinquagena præfati Psalterii, quinque annos et totidem quadragenas Indulgentiæ misericorditer in Domino relaxare *se declarat. Denique in Bulla Canonizationis S. Bonaventuræ*, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui in secunda Dominica Julii, *qua scilicet festum agendum decreverat*, ecclesiam in qua sanctum ejus corpus requiescit devote visitaverint, annuatim septem annos et totidem Quadragenas indulget. *Ex tali autem hujus temporis parcitate liquet, profusionem illam, qua annis ante hoc tempus centum usi arguuntur* Bonifacii IX *familiares ejus facilitate et nomine abutentes quaque* Plenariæ Indulgentiæ ad quæstum omnibus fere petentibus dabantur, *exigui admodum temporis fuisse, forte nec illum Pontificatum excessisse.*

Error circa quamdam ejus Bullam indicatur,

13 *Tomo* I *Aprilis nostri pag.* 792 *et* 793 *examinatur quædam hujus Pontificis, ut prætenditur, Bulla, diciturque per errorem (nescio unde inductum, qui deinde iteratur ante Tomum* 3 *Maji pag.* IX *col.* I *sub finem) dicitur inquam, ejus mentio istic omissa, ubi maxime debuerat commemorari. Id licet nihil magnopere faciat ad rei istic tractatæ substantiam, libenter tamen nunc retractarem distinctius;* B *si ii, in quorum gratiam id facere vellem, æquanimiter paterentur res suas discuti; et quam exigunt a nobis celeritatem correctionis, si quid forte peccatum fuerit, nostro jam aliquoties provocati exemplo præstarent ipsi in longe gravioribus, et totius controversiæ summam attinentibus. Expectent igitur mensis Aprilis Supplementum, aut saltem Appendicem addendam tomo* 6 *Maji pro toto hoc mense, ubi istud et alia quædam leviuscula errata, ab illis observata fideliter corrigentur.*

alias corrigendus.

HISTORIA INTERPONTIFICII

Ab Anonymo coævo Latine descripta.

Mors Sixti,

Die decima Augusti, videlicet in festo S. Laurentii Martyris, S. D. N. Sixtus Papa quartus, visus fuit complicatis manibus in vespera et multum tristis. Deinde sequenti die accesserunt ad eum Oratores Confœderatorum, putantes forte afferre ei aliquod gaudium; et exposuerunt ei quod omnes Potentiæ de liga et confœderatione reductæ erant ad concordiam: C de quo ipse multum obstupuit, et miratus est quare pax sine eo conclusa esset, attento quod (ut dicebat) ipse principaliter debuisset intervenire. Et cum hoc sæpius interrogasset ab illis, et esset certificatus quod dicta pax esset conclusa, adeo quod non poterat amplius retractari, doluit valde. Et causa doloris, communi omnium æstimatione, hæc fuit, quia semper in omnibus suis operibus animum ostendit in hunc finem, ut aliquem statum, potentiam, sive dominium acquireret Comiti Hieronymo, ut videri potest per exempla; primo propter bellum quod gessit, Tudertinis, Spoletanis, Civitati Castelli, et Florentinis: deinde propter confœderationes quas fecit, primo cum Rege Ferdinando, secundo contra eum cum Venetis, tertio contra Venetos cum dicto Rege, et in aliis similibus. Putabat modo in hac pacis conclusione se posse aliquid omnino Comiti Hieronymo acquirere, et ista de causa intravit in tali confœderatione, et pecuniam Ecclesiæ expendit; sed postquam vidit se illusum, et cecidisse ab hac spe, et pecunias Ecclesiæ expositas perdidisse, nihilque ex bello prædicto acquisivisse, doluit valde. Itaque, tam ex primo dolore quam ex novissimo, infirmatus est febre, jacuitque in lecto et obmutuit, visusque fuit exanimis per aliquod spatium: deinde in se reversus, inflato gutture,

mœrori inordinato imputata.

duodecima Augusti, videlicet die Jovis, quinta hora noctis, ex hac vita migravit. Mane sequenti corpus ejus delatum fuit in ecclesiam S. Petri, cum intortitiis, in quadam antiqua aurea planeta, paucis comitatum hominibus. *Ista ille, ad invidiam exaggerata: ubi libenter intelligam, quintam horam noctis currentem, non expletam, quia media nox, unde inchoandus est* XIII *Augusti, tunc habebatur quinque circiter minutis ante finitam quintam post solis occasum. Quæ porro idem Auctor habet de eadem morte, videntur mendaciter ab æmulis conficta, indigna proinde quæ hic referantur, indicant autem scriptoris animum, a* Sixto *aversum, ideoque calumniis credulum.*

D SIXTUS IV.

Eo mortuo spoliatur domus Hieronymi nepotis,

2 Eadem die et mane multi juvenes accesserunt armati ad domum Comitis Hieronymi, putantes illum se posse ibi invenire, et cum non invenissent, essetque domus illa pro majori parte evacuata, clamantes fortiter, Columna! Columna! dictam domum diripuerunt, illamque de residuo expoliaverunt atque destruxerunt, vastantes et destruentes ferreis bipennibus portas et fenestras marmoreas; et omnia alio portantes, extraxerunt viridarium, et arbores penitus convulserunt (prout de præsenti videri potest) quod nullum ei ostium sive fenestra relicta est. Eadem die juventus cum simili clamore trans Tiberim se contulit, ibique juxta ripam fluminis duo Magazena mercibus plena quorumdam Genuensium similiter ad saccum, ut dicitur, miserunt; et post illa duo navilia viri cujusdam Genuensis, cum omni instrumento nautico, alio asportaverunt: et reversi in urbem, ubicumque fuerunt aliquæ domus vel bona dictorum Genuensium, similiter acceperunt et dilapidaverunt. Nec defuerunt aliqui qui se ad castrum Jubilæi contulerunt, ubi centum vaccas et totidem capras, mulos, porcos, asinos, anseres et gallinas, quæ erant Comitissæ, abstulerunt, una cum magna copia carnium salitarum et casei Parmensis, et suppellectilium quæ ibi invenerunt. Postea maxima pars aperuerunt ecclesiam S. Theodori, et horrea S. Mariæ novæ, indeque extraxerunt maximam quantitatem frumenti, quod anno præterito vendi non potuerat, sperabat tamen Papa vendere illud in futuro.

E *et quorumdam Genuensium;*

3 Die XIV Conservatores et Officiales Populi Romani ceperunt curam civitatis, miseruntque proclamam sub pœna furcarum, quod nullus offenderet aliquem Curialem vel alias derobaret: posueruntque custodes portis et pontibus; et fecerunt unum Marescalcum pro guardia in quolibet Rione. Eadem die castrum Cavarum reversum est ad Dominos Columnenses, interfecto Contestabili et duodecim peditibus, et reliquis percussis et e muris præcipitatis. Et illa eadem hora castrum Capranicæ, similiter cæsis custodibus, ad prædictos Dominos reversum est. Et cum castrum Marini petiisset auxilium a Camerario, et denegatum esset, ad dictos Dominos reversum est. Eadem die Comitissa, uxor D. Comitis Hieronymi, castrum S. Angeli intravit; et Virginius Ursinus cum sua comitiva et Comes Hieronymus retrocesserunt iterum ad Insulam.

oria castra ad Columnenses redeunt; F

4 Die sequenti Cardinalis Columna reversus est Romam, et infinitissimi cives comitati sunt eum, et multitudo peditum infinita, et cum magno clamore et triumpho intravit domum suam parvam in Regione [....] et incontinenti reversus est Prosper et Fabritius, cum magna multitudine militum peditum balistariorum et scoppetorum, in maximo numero, steteruntque in domibus eorum.

et ipsi Romæ excipiuntur.

5 Sequenti die, quæ fuit Martis, XVI Augusti, inceptæ fuerunt exequiæ, in quibus non fuerunt multi Cardinales, propter timorem castri S. Angeli. Eadem die factum fuit concilium in Capitolio, et cives Romani decreverunt supplicare Cardinalibus quod dimitterent

dimitterent arma : omnes enim domi erant armati, multumque muniti : et rogaverunt ut essent concordes in creando Pontifice, et cito, et quod facerent Conclave in loco tuto ; et omnia et majora, ab eis petita sunt verbis et promissionibus obtinuerunt.

6 Die xxii Comes Hieronymus restituit castellum et fortellitias omnes Ecclesiæ, quas tenebat ; sed non prius quam solutis ei per Cardinales quatuor millibus ducatis pro ejus stipendio : et jam restitutio, ut dicitur, facta fuit hoc modo : scilicet quod Episcopus Tudertinus, qui ibi est Castellanus, juret in manu Collegii, tenere dictum castrum ad eorum instantiam, et illud restituere summo Pontifici : et omnes custodes promisit mutare et dimittere ad voluntatem Collegii : et ita juravit. Et similiter facta est concordia inter Cardinales hoc modo ; videlicet, quod, restituto castro Collegio, Virginius et cohortes et alii Domini de Ursinis statim Viterbium petant, et per unum mensem non possint adhærere Urbi : Domini Columnenses cum sua cohorte similiter exeant, stentque in loco remoto ab Urbe : nec non Jacobus de Comitibus dimittat curam Palatii, et recedat : sitque firma confœderatio duorum mensium, incipiendorum a die Coronationis futuri Pontificis.

Castrum S. Angeli restituitur Collegio Cardinal.

7 Die xxiv Augusti, Congregati Cardinales omnes in tribuna S. Petri, promiserunt Populo Romano unanimiter et concorditer observare quasdam gratias contentas in una scedula (*cujus summam ex Stephano de Infissura, qui vidit et legit, exhibet Odoricus Raynaldus num.* 42 *anni hujus*) in auxilium et commodum Populi Romani : et inter alia promiserunt omnia officia et beneficia Romana concedere non aliis quam Romanis, prout sunt Bullæ Nicolai, Callixti, et Sixti. Item observare ad unguem bullam Studii, removere Officiales ad vitam ; et facere ut omnes terræ, subjectæ Populo, præstent ei obedientiam in carnisprivio.

qui Populo multas gratias spondent,

8 Die sequenti, videlicet ultima exequiarum Sixti, Cardinales iverunt ad S. Petrum, ut promissum erat, præterquam Sabellus et Columnensis : et causa fuit, quia in nocte præterita, contra Capitula et promissiones prædictas, in castro S. Angeli intraverunt centum quinquaginta pedites bene armati : propter quod Cardinales prædicti et omnes alii multum admirati et turbati sunt. Sed Domini Cardinales curarunt, ut Comitissa, cum tota familia, et cum dictis peditibus, castrum Collegio restitueret : et ipsa abiit die xxv, videlicet in die S. Bartholomæi.

receptoque iterum castro prædicto,

9 Die xxvi Augusti allatum est nuntium, qualiter Diophobus, filius Comitis Aversæ, reversus est ad terras suas, et quod in continenti cepit Ronciglionum et Castrum-Jovis sine prælio. Eadem die Cardinales omnes, nemine discrepante, intraverunt Conclave, in capella majori Palatii S. Petri : et fuerunt numero xxv, et tres alii Cardinales fuerunt absentes.

ingrediuntur Conclave

10 Die xxix Augusti, hora videlicet xiv, in die Dominico et in festo decollationis S. Joannis Baptistæ, Joannes Baptista Cybo, dictus Cardinalis Melphiensis, creatus fuit Papa et vocatus Innocentius Octavus, filius Aron Cybo, qui fuit Senator Urbis tempore Calixti, et stemmata ejus sunt in Capitolio. Et modus creationis fuit iste. Videlicet, quia cum die sabbathi in hora vespertina starent Cardinales in scrutinio, qui erant omnes numero xxv, causa faciendi Pontificem, Cardinalis S. Petri ad Vincula, ut fertur, dixit Cardinali S. Marci, qui illo tempore habebat xi voces, si volebat promittere domum suam Cardinali Aragonensi, filio Regis Ferdinandi ; et ipse promittebat ei tres alias voces, ita quod essent quatuordecim. At ille respondit, se minime hoc facturum ; nam si hoc fecisset, non esset canonice (ut decet) lectus : item quia domus sua fortiter præjudicabat castro S. Angeli ; unde si hoc fecisset, fuisset forsitan causa disturbationis Urbis et totius fidei Christianæ : nam posset de facili ibi Rex venire, et facere se dominum Urbis, et disturbare statum Ecclesiæ. Deinde prædictus Cardinalis S. Petri ad Vincula accessit ad Vice-cancellarium, dixitque ei, si volebant simul facere unum Pontificem ad votum eorum. At ille, dummodo disturbaretur electio S. Marci, quem solum odio habebat, consensit. Deinde superveniente nocte Cardinales omnes iverunt dormitum : quibus dormientibus, prædictus Cardinalis S. Petri ad Vincula, una cum dicto Vice-cancellario, tractaverunt cum omnibus Cardinalibus, ut darent voces eorum Cardinali Melphitensi, præterquam cum sex de senioribus et principalioribus, videlicet cum Cardinali de Comitibus, S. Marci, Gerundensi, Lisbonensi, Senensi, Neapolitano, et aliqui dicunt de S. Maria in porticu : qui Cardinales dormiebant in eorum cubiculis : itaque ceteri dederunt vota sua, et elegerunt dictum Pontificem.

ubi ...

omnes fere conspirant pro Melfitensi

11 Mane autem facto vocaverunt illos dormientes, dixeruntque illis ; Venite, Papam fecimus. At illi dixerunt ; Quem? Responderunt, Melphitensem. Dixeruntque illis, Quomodo ? Responderunt, Hac nocte, dum dormivistis, congregavimus omnes voces, præterquam vestrum dormientium. At illi, videntes quod erant octodecim vel novemdecim qui consenserant, et quod ipsi tamquam pauciores non poterant actum disturbare, consenserunt. Deinde die sequenti detectum fuit, quod pro habendis vocibus multa bona Ecclesiæ promiserant, quæ (ut fertur) sic distributa fuerunt. Primo Cardinalis Sabellus habuit castrum quod dicitur Monticelli, in partibus Insulæ, item Legationem Bononiensem ; Cardinalis Columnensis, castrum Ceperani et Legationem Patrimonii, et pro restauratione domus combustæ et damnorum viginti quinque millia ducatorum, et fuerunt illi promissa beneficia quamprimum vacantia pro septem millibus ducatis ; Ursinus habuit Legationem Marchiæ, quæ fuit adempta Camerario, item castrum Cerveteris ; Matisconensis, castrum Capranicæ et Episcopatum Avenionensem. Filio Regis Ferdinandi fertur fuisse concessum Pontem-corvum. Item data fuit domus vel palatium, quod fuerat Domini Papæ dum erat Cardinalis, videlicet S. Laurentii in Lucina, Cardinali Parmensi ; palatium S. Joannis della Magliana cum omni ejus ædificio, Cardinali Mediolani. Archipresbyteratum S. Joannis Lateranensis et Legationem Avenionensem, Cardinalis S. Petri ad vincula ; et Præfectus Urbis ejus frater habuerunt Fanum, cum quinque aliis terris circumstantibus, promisitque facere dictum Præfectum ejus fratrem Generalem Capitaneum Ecclesiæ. *Ita ille : econtra Stephanus de Infissura apud Rainaldum asserit quod* rite et recte et absque aliqua calumnia creatus fuit *Innocentius : queritur tamen teste eodem Rainaldo*, Cardinales amplissima bona ecclesiastica, nec non munera publica, tum in Urbe tum extra Urbem, inter sese partitos, *quo ipso videtur confirmare jam ex alio relata, difficulter obtenturus ut hæc partitio non dicatur facta ex compacto, adeoque ipsa creatio ex plerorumque parte Simoniaca. Mirabar porro quod in Ciacconio, jam toties recognito, nusquam appareret inter Electores* Innocentii *aliquis* cum titulo S. Petri ad Vincula : *ast deinde cognovi, quod* Julianus Cardinalis Roboreus, *postea* Julius Papa II *eum titulum prius gesserit inter Cardinales Presbyteros eoque passim vocaretur, etiam cum ad episcoporum translatus Ordinem, factus esset* Ostiensis et Veliternensis. *De hoc autem sic porro Relator noster.*

insignibus beneficiis et officiis ideo remunerati,

præsertim Cardinalis Roboreus,

idemque Ostiensis Episcopus,

12 Qui Cardinalis S. Petri ad Vincula continuo residet et manet cum ipso summo Pontifice, et omnia quæ gesta sunt et gerentur, ex suo consilio, sive potius ad suum velle fiunt : et cum aliqua per eum inad-

A inadvertenter aut inscio dicto Cardinale fiunt, illico revocantur. Inter quæ est, quod Paulus Ursinus fuit per Pontificem deputatus cum militibus suis ad guardiam sive custodiam palatii, cum stipendio consueto : in quo officio solum unam diem permansit, deinde licentiatus cum magna indignatione ab urbe recessit. Deus concedat sibi gratiam recte vivendi et administrandi, quod difficile videtur, attenta ejus præterita vita, cum sit juvenis Genuensis et ex pluribus mulieribus septem filios inter mares et feminas habeat ; et attenta etiam qualitate ejus electionis, quæ deterior fuit electione Sixti : adeo quod omnes

omnia apud Innocentium 3 sic electum ex hinc agens.

D quodammodo uno ore, tam Romani quam alienigenæ et curiales, de ejus futura vita et gubernatione imperii et civitates permaxime suspicantur, faciuntque super eo diversa judicia. *Verum ista ejus ante sacros Ordines susceptos incontinentia, excusatur integritate morum, quam exinde tenuit : solumque arguitur, quod in suos illos nothos (quorum duo potissimum nominantur) effusior fuerit, novo nec sane bono exemplo palam eos habens, et divitiis cumulans. Alioqui sequiora ista de se præjudicia egregie refutavit* Innocentius, *Pontifex cetera bonus et inculpatus, uti mox apparebit.*

SIXTUS IV.

CCXVII INNOCENTIUS III

INNOCENTIUS, Papa VIII ejus nominis, patria Genuensis, patre Aaron, Cyborum mediocri familia sed honorata natus, Josannes Baptista antea vocatus, post Sixtum Pontificem ex Cardinali Presbytero S. Cæciliæ, anno MCCCCLXXXIV Pontifex creatus] XXIX Augusti, coronatus XII Septembris in Dominica, sedit annos VII menses X, dies XXVIII; anno MCCCCXCII, XXV Julii, sepultus in Vaticano : et vacavit Sedes dies XVI.

Ab anno 1484, ad 1492, an. 7 m. 10, d. 28

B Hic inter ceteros Cardinales, cum pauperior, humilior, atque humanior haberetur, *inquit Stella*, propter ipsius humanitatem et mansuetudinem Pontificium munus assequi meruit : ferebat etiam se in rebus gerendis prudentissimum et magnanimum atque constantem, eo quod Senis et alibi Legatione proxime functus fuisset, et magnam sui regiminis et prudentiæ Patribus spem præstitisset. Factus deinde Pontifex, ut erat vir optimus, Ecclesiam Dei pro posse in pace continere constituit. Et merito quidem Innocentius fuit appellatus, quia et sanctimonia ac animi magnitudine cum quovis optimo Pontifice conferri potuisset ; rerum divinarum maxime appetentissimus, munificusque, et quam maxime in pauperes, ut veros decet Pontifices. Nihil erat quod illi melius pace communi videretur, cum ejus omnia consilia quietis forent : nec tamen bellum dissuadebat, cum pro tutela Ecclesiasticæ ditionis suscipiendum foret. Sed arma, non propter victoriam, neque propter injuriam vindicandam, sumenda dicebat, sed propter pacem obtinendam, finem vero belli, non rapinam aut gloriam, sed quie-
C tem esse debere.

Innocentii virtutes,

2 Hujus itaque Pontificatus per duos annos infelix plurimum extitit, et multorum bellorum plenus : et quod a principio multa cum instantia ab omnibus Potentatibus expetivit, difficillime tandem obtinuit. Quibuscumque enim oratoribus a principio, ad præstandam eidem ex more obedientiam venientibus, summopere pacem et concordiam suadebat, armaque omnibus deponere præcipiebat. Sed inimicus homo, ut bonis ejus desideriis obsisteret, haud multo post in languorem maximum eum perduxit; statimque inter Ursinos et Columnenses maximum dissidium excitavit. Diu etenim inter ipsas potentissimas familias immortale intercesserat odium, quod vivente Sixto Pontifice sopitum esse videbatur : sed eo Pontifice defuncto, Columnenses contra Ursinos arma sumpsere, et multis eos incommodis affecere, ac universam Urbem perturbavere : quas ob res multis sceleratis et damnatis, in Urbe et extra Urbem, licentia concessa fuit. Quæ res cum aliis permultis maximum animi dolorem Pontifici optimo inflixit; indeque pro Ecclesiæ libertate et ipsorum subditorum tuitione, videlicet Aquilæ urbis aliarumque urbium et procerum, magnum bellum, licet invitus, contra Ferdinandum

pro obtinenda pace,

bella suscepta

E Apuliæ Regem suscepit ; et Robertum San-Severinatem, maxima cum impensa, contra ipsum ducem conduxit. Sed post varias depopulationes et vastationes atque incendia, tandem rogatus pacem cum omnibus facere voluit, ea scilicet lege, ut Rex ipse tributum Ecclesiæ, quod singulis annis pendere consueverat, quodque Sixtus Pontifex relaxaverat, de cetero Pontificibus Romanis integre persolveret ; utque regni Proceribus, contra ipsum Ferdinandum Regem erectis, omnino ipse Rex parceret : atque illum jurejurando adstrinxit, ne deinceps contra Romanum Pontificem arma moveret ; et pace conficienda etiam dissidia Ursinorum et Columnensium composuit, quibus ex rebus magnam suæ virtutis et constantiæ laudem reportavit. His ex sententia bene gestis, etiam Buchalinum, Oximi Principem seu Tyrannum, qui contra Ecclesiam rebellaverat et ad Turcum defecerat, debellavit ac expugnavit ; illumque tandem captum et victum, ad Ludovicum Sfortiam Mediolanum transmisit, et oppidum sibi et Ecclesiæ subjecit.

3 Multa denique hic optimus Pontifex et circa Pontificiam dignitatem remquepublicam Christianam, nec non amicorum utilitatem facere decreverat : F
sed ob temporis brevitatem, suamque infirmitatem, ac bellorum et epidemiæ perturbationem, non adimplere modo, sed nec incipere potuit. Hic Cardinales multos in toto suo Pontificatu creavit, inter quos (ut alios missos faciam) Antoniotus Palavicinus, vir profecto religiosissimus, optimus unus fuit. Hic post beneficium sanitatis adeptum, Leopoldum olim Austriæ Ducem, jam diu defunctum, ob crebra miracula enarrata, in sanctorum Confessorum numero aggregavit : Venetosque ab interdicto Ecclesiastico et censura, in eos a suo prædecessore fulminata, liberavit et absolvit ; et eosdem sibi confœderatos et amicos effecit : beneficus siquidem, quoad potuit, circa Deum imprimis amicosque, pro viribus semper fuit. Nam post corporis sanitatem, inter cetera, pro gratiarum actione, monasterio et ecclesiæ S. Mariæ de populo argenteam ecclesiam, miro artificio elaboratam, cum magna cleri populique Romani frequentia, ipsemet propriis manibus super altare obtulit : atque alia quibusdam ecclesiis aliis locisque piis condonavit. Parentibus et agnatis aliquod beneficii signum, nisi Francisco et Theodorinæ filiis, ostendere minime potuit : ante enim Pontificatum et Cardinalatum, sicut Divus Augustinus

acta aua publice,

ac privatim.

INNOCENTIUS VIII.

A tinus dum in minoribus esset, duos ex damnato coitu susceperat filios, videlicet Franciscum filium et Theodorinam feminam, quibus nimio afficiebatur amore : ambos enim pro virili sua enitebatur amplos efficere. Unde imprimis filiam honorato et illustri viro matrimonio, cum ingenti dote, collocavit : Francisco autem filio dilectissimo illustris Laurentii Medicis Florentini filiam conjugem dedit ; eique dum moreretur maximos thesauros de consensu Cardinalium dimisit : quos nihilominus ipse, dum adhuc Pontifex pater viveret, furtim abstulit, et Florentiam ad prædictum Medicem socerum transmisit.

Obitus.

4 Fuit itaque hic dignissimus Pontifex omnibus virtutibus, quæ in Pontifice maximo requiruntur, decoratus; sanctitate videlicet, et justitia, atque prudentia : quippe qui propria virtute, et non aliquo favore nec fortuna, ex humili loco ad id fastigium evectus fuit. Tanta enim hujus Pontificis fuit gloria, ut nullius laude crescat nulliusque vituperatione decrescat : nec plura de ejus laude ob ingenii exiguitatem referenda censeo. Denique relicto apud omnes Christianos sui desiderio, moritur, et apud S. Petrum magna funeris pompa sepelitur. *Stephanus de Infessura apud Raynaldum,* die, *inquit,* xxv Julii B in die Jacobi, sexta vel septima hora noctis (*quæ nobis, post noctis medium exordientibus diem naturalem, esset inter secundam et tertiam nocturnam*) mortuus est Innocentius Papa VIII, cujus anima requiescat in pace. *Corrigimus itaque in sequentis historiæ impresso zyfras* 23, *et scribimus* 25 : *jam usu docti quam vitiosæ sint zyfræ istius editionis, culpa haud dubio amanuensium, qui MSS. veterum exempla submiserunt Conclavium Collectori.*

sepultura.

5 Sepultus *est autem* Innocentius, *teste Ciacconio,* in æreo monumento, quod extrui jussit ejus nepos Laurentius Cybo, Cardinalis Beneventanus, juxta aram ab eo designatam, in qua ferrum hastæ, quo Christi latus apertum fuit, condi jusserat. *Huic monumento, inquit Arringus,* ejusdem ad vivum superpositum est simulacrum, *itidem æreum, Pontificali residentis in throno,* et dextera lanceam manu tenentis, *in memoriam illius sacræ Lanceæ, sibi a Bajazete Turcarum Imperatore transmissæ.* Quod quidem nobilissimum monumentum, una cum eodem, *alteroque desuper jacentis ut mortui* simulacro, ad hunc usque diem in navi ejusdem Ecclesiæ, in amplissimam C formam exædificatæ, ad sinistram introeuntibus apparet : *elegantem vero totius operis iconismum, ænea expressum lamina, videre licet in Oldoini sæpe dicto Ciacconio novo.*

stylus quoad initium anni civilis varius sub hoc Pontifice.

6 *Quod attinet initium anni civilis, in Bullis* Innocentii *hujus servatum, si eas solas consideres quas proponit Waddingus, incunctanter judicabis absolute sub eo servatum fuisse, ut usque ad* xxv *Martii protraheretur annus : hoc enim inveniet facere Bullam* 4, 10, 15, 18, 19, 22, 26, 36 *et* 45 ; *nec quidquam proprius erit quam ut judices, per merum typothetæ errorem factum ut pluribus signatis nota anni* 1488, *quarum antepenultimæ datæ sunt* v Idus *et* pridie Idus Januarii, *ultima vero* v Kal. Martii, *omnes* anno Pontificatus quinto, *intermisceatur penultima una eodem* quinto anno *data* ix Kalend. Martii *sub nota anni* 1489. *Verum ad Bullarium Cherubini reflectens oculos, videbis non ita constanter servatum morem antiquiorem, quin aliquæ ordiantur annum a Kalendis Januarii. Nam Bulla istic* 13 *signatur data* Anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo octuagesimo octavo, Idibus Januarii, Pontificatus anno quarto, *econtra Bulla* 17 *signatur* anno millesimo quadringetesimo nomagesimo primo, octavo Kalendas Februarii, Pontificatus an. octavo: *quæ nequeunt convenire, nisi annus ille Christi protrahatur usque in Martium anni nostri* MCCCCXCII. *Eodem modo procedunt in* D *Bullario Augustiniano Constitutio prima et ultima* Innocentii, *hæc signata* die decima sexta Februarii, millesimo quadringentesimo octuagesimo sexto, Pontificatus anno secundo ; ista die decima septima Martii, millesimo quadringentesimo octuagesimo nono, Pontificatus anno quinto. *Item in Bullario Casinensi Constitutio* 103, *data* die 5 Januarii 1488 Pontificatus anno 4 : *cui si aptari debeat, correcto errore zyfræ, Constitutio* 100 *ibidem, pro eo quod nunc scribitur* die 20 Februarii 1487 Pontificatus anno secundo, *scribi debebit*, 1486 *vel* anno tertio : *aliter enim non conveniunt characteres. Est porro in Cherubini Bullario hoc etiam mirabilius, quod in præcitata Bulla* 13, *cui tam in subsignatione quam in publicatione bis ad longum subscribitur annus* octuagesimus octavus, *additurque in publicatione etiam nota* Indictionis sextæ, *quæ mense Januario cadere non potest nisi in annum communem* MCCCCLXXXVIII, *subscriptum legitur ex stylo veteri,* Lecta Romæ in Cancellaria Apostolica die Sabbati, 19 Januarii 1487. *Econtra sub Bulla* 3, *stylo veteri data* anno millesimo quadringentesimo octuagesimo quarto XIII Kalendas Martii, Pontificatus anno primo, *subscribitur ex forma styli recentioris,* Lecta et publicata fuit suprascripta Bulla in Cancellaria Apostolica die Jovis, XVII mensis Februarii, E Pontificatus Domini Innocentii Papæ VIII anno primo, *quæ magnam styli inconstantiam sub hoc Pontifice arguunt. Certius statuere possis , quod anni Pontificii initium sumptum fuerit a die Creationis, eo quod Bulla* 9 *data an.* I D. MCCCCLXXXVI tertio Kal. Septembris, *et* 10 *signata* die trigesimo Septembris, *dicantur datæ* anno Pontificatus tertio, *uno scilicet aut altero die post anniversarium Creationis. Sed contra est, quod Bulla* 33 *apud Waddingum notetur data* anno Incarn. Dom. 1490, 7 Idus Septemb. Pontif. an. 6, *qui septimus fuisset, si annus esset a* IV Kalendas Septembris *inchoandus : facilius tamen uno in ecgrapho errorem zyfræ, quam in duobus numeros ad longum exprimentibus errorem in sensu supposueris : nisi in hoc variasse Notarios Pontificios dixeris.*

Pontificius annus a die creationis.

INTERPONTIFICII HISTORIA

Ex Italico Anonymi coævi.

Sepultio Innocentio,

Obiit Innocentius Papa VIII, post longam infirmitatem, XXV Julii MCCCXCII, inter quintam et sextam noctis ; quapropter multi Cardinalium, qui decreverant proximum Augustum hilariter transigere, F et ferventem in leone solem tolerare beneficio temperatioris per vicina castella aeris, coacti fuerunt ad creandum successorem regredi in Urbem. Corpus defuncti portatum fuit mature ad S. Petri, comitantibus illud Cardinalibus Beneventano, Albiensi, S. Anastasiæ, Medice et S. Severini, qui tunc pro Galero accipiendo advenerat : remansitque expositus venerationi populi ad plantas ejus deosculandas accurrentis : felix, cui deinde sepulto idem locus obtigit in quietem, ubi olim inventæ fuerant S. Augustini Reliquiæ. . . . . Verum Urbs tota erat in tumultu, volitantibus per eam male feriatorum hominum catervis, nec paucos occidentibus, quia in tribunalibus nulla ministrabatur justitia, dum Judices clausos se continebant metu mortis. Hac de causa, ne in seditionem res verteretur, Cardinales deputaverunt viros duos, quorum unus custodiæ Palatii, alter Civitatis præsideret. Gubernator autem Palatii fuit Gundisalvus Archiepiscopus Tarraconensis, nobilissimus et sapientissimus Hispanus : cujus opera pax fuerat conclusa inter Innocentium Papam et Regem Neapolitanum, deinde seditio Asculanorum composita, quemque Alexander Papa Urbis denique Præfectum fecit.

constitutisque custodus.

Cardinales 23 Conclave ineunt;

A 2 Sequenti die cœptæ fuerunt exequiæ quibus octavo Augusti finitis cantata est Missa de Spiritu sancto, cui Cardinales omnes præsentes interfuerunt. Finita Missa, Bernardinus Caravaglia Episcopus Cartagenensis, Orator Regis Hispaniarum, eruditissimum elegantissimumque sermonem habuit : quæ res, quoniam tunc multi Hispani ad publica munia adhibebantur, augurio fuit Papam quoque Hispanum futurum. Ad hujus electionem in Conclave processerunt Cardinales xxiii, quos inter Maffeus Girardus Cardinalis Patriarcha Venetus, ex Ordine Camaldulensi, homo decrepitus : qui intellecta morte Innocentii Romam venerat ad recipiendum Galerum, quamvis ægre movere se ac pedem figere posset. Fuit autem Conclave constitutum in capella Sixti aulisque vicinis ; ad cujus custodiam excubabant Principum Oratores.

et propter periculum turbarum,

2 Discurrebant per urbem turmatim latrones, homicidæ, exules, et quodvis genus hominum pessimorum ; palatiis autem Cardinalium, ne expilarentur, prospectum erat per custodes sclopetarios. Tamen, licet tota in armis esset Roma, nullus notabilis tumultus exortus est ; solum inimicitiarum causa occidebantur impune multi. Plateæ Burgi, B repagulis trabalibus clausæ, custodiebantur a militibus, et levioris armaturæ equites continuo circuibant Palatium. Cardinales interim, multa diligentia tractantes inter se, die secundo omnes volentes accesserunt ad adorandum Rodericum Borgiam Vicecancellarium : qui omnem artem industriamque impenderat ut immoderatæ ambitioni suæ faceret satis, modisque omnibus licitis et illicitis conciliaverat sibi animos omnium Cardinalium potentiorum. Sub Auroram, exposita per fenestram Cruce, publicatum est haberi Pontificem sub nomine Alexandri ; et Basilica S. Petri statim repleta est populi quasi innumerabilis multitudine, spectatum accurrente. Dum ingrediebatur ecclesiam, eram ego altari majori vicinus : cui cum appropinquasset Papa, exceptus inter brachia fuit a Cardinali S. Severini positusque in Cathedra ; ubi ei publice obedientiam præstiterunt Cardinales per pedum osculum.

celeriter eligunt Card. Borgiam,

cum maximo gaudio totius civitatis.

3 Prius autem quam ab altari descenderet Papa, Vice-cancellarium creavit Ascanium Mariam Sforza : quia hoc ei promiserat in Conclavi. Deinde cantata est more solito Missa ; et Cardinales suam C quique domum reversi sunt, manente apud Papam ad prandium Cardinali Sforza, et pauculis aliquot. D Tota Urbe luculentissimi ignes instructi fuerunt, ejusque Senator (erat hic Ambrosius Mirabilis, Eques Mediolanensis) in Capitolio signa lætitiæ inusitatæ exhibuit : fuit enim in ea dignitate confirmatus a Pontifice. Postea autem Episcopatus Perusinus datus fuit Joanni Lopez, antehac Scribæ Papali, cui prius data fuerat Dataria : et in hac successor obtigit Bernardinus Luna Papiensis, cum favore Cardinalis Antonii Sforza. Transacto ipsius creationis die, sub horam secundam noctis Senatores, Conservatores et Capita-Regionum Urbis, cum plurima Romanæ nobilitatis juventute, accesserunt pulcherrimo ordine ad Palatium Pontificium equites omnes, cum facibus in manu ardentibus ; et in area S. Petri quoddam quasi torneamentum instituerunt, varios in flexus gyrosque circumferendo easdem faces. Idem etiam fecerunt in atrio Papalis Palatii, cum maxima satisfactione suæ Sanctitatis qui de camera prospiciens, sua eos benedictione impertivit.

INNOCENTIUS VIII.

qui 26 Augusti coronatur.

4 Postea die xxvi Bugusti, coronatus est Papa maxima cum ceremonia : longe tamen majestuosior fuit processus ejus ad S. Joannem Lateranensem, pro ineunda possessione supremi Episcopatus : in quo ceteros omnes Papas antecessores suos E splendore et magnificentia superavit : cum plateæ omnes ornatæ essent corymbis et floribus in arcus triumphales contextis, ad imitationem veterum triumphorum. Ultimo Augusti Consistorium habuit, in eoque Cardinalem creavit Archiepiscopum Montis-regalis, nepotem suum : *scilicet Joannem Borgiam. Hæc habui quæ adderem monumentis, ejusdem fere sententiæ nec minoris auctoritatis, a Raynaldo adductis de creatione Alexandri ; in quibus præcipue considerationis sunt verb. Stephani de Infissura*, Anno Domini mccccxcii, Augusti mensis die undecima, videlicet die Sabbati, summo mane, Rodericus Borgia, nepos Callixti, Vicecancellarius, creatus fuit Papa. *Concursus diei et sabbati non patiuntur dubitare nos, quin certus sit dies Creationis : qui videtur supra* secundus *dici, non ab ingressu in Conclave, sed a cœpta tractatione inter Cardinales ; si vere ipsi illud ingressi sunt die* octavo Augusti, *ut supra dicitur : et exequiæ decessoris intelligentur cœptæ* sequenti die, *non post mortem Innocentii (sic enim notaretur* xxvi *Julii) sed post constitutum Gubernatorem Palatii aliasque provisiones factas pro Urbis custodia.* F

CCXVIII ALEXANDER V

Ab anno 1492, ad 1503, an 11, d 8.

ALEXANDER, Papa ejus nominis VI, natione Hispanus, Rodoricus antea vocatus, S. R. E. Archidiaconus, Calixti olim Pontificis ex fratre nepos, anno mccccxcii, Innocentio Papæ consensu Cardinalium Pontifex suffectus,] xi Augusti, coronatus xxv in Dominica; sedit annos xi, dies viii, defunctus anno mdiii, xviii Augusti, sepultus in Vaticano : et vacavit Sedes mensem i, dies iii.

Anno Pontificii initium a die creationis

H*unc quoque Pontificem a die Creationis suæ cœpisse annos Pontificatus numerare, saltem magis ordinarie, suadet Bulla 9 apud Cherubinum, data* anno Incarnationis Dominicæ mccccxcix, xi Kal. Septembris, Pontificatus anno viii; *et Bulla 19 apud Waddingum, data* anno Incarn. Dom. xiv, Kal. Septembr. Pontificatus anno tertio, *respectu Ordinationis necdum inchoato. Ipso autem Ordinationis die invenies signatas gratias duas primas apud Waddingum. Ne tamen absolute id valuisse asseram, facit Bulla 77 apud eumdem Waddingum, data (nisi error subsit)* anno mdi, xii Kal. Septembris, Pontificatus anno ix, *qui cum respectu ad diem Electionis debuisset numerari annus* x, *a novem diebus inchoatus.*

anni civilis omnino varium

2 *Magis certum est, varium fuisse tunc temporis stylum Notarialem, etiam in Curia, quoad anni civilis initium. Nam apud Waddingum inveniuntur omnino Bullæ quindecim, videlicet* 4, 5, 27, 29, 34, 37, 38, 43, 44, 50, 70, 81, 82, *in quibus produci dicendus est annus usque ad diem Incarnationis : inveniuntur autem nihilominus novem, videlicet* 9, 12, 13, 39, 68, 69, 71, 72, 81, *quæ censendæ sunt annum ordiri Kalendis Januarii; et cum his facit tertia in Bullario Cherubini, data* anno Incarn. Domin. millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto, septimo Idus Januarii, Pontificatus anno quarto. *Denique sic etiam procedit in Bullario Casinensi Constitutio* iii, *signata die* 15 Martii 1402 (*imo* 1502), Pontificatus anno decimo.

V. DE APP. Not. 27

AC-

A

ACTA PONTIFICATUS

Ex vitis Pontificum Joannis Stellæ.

Alexandri doctrina,

Hic ex gente Borgia, nobilissima Hispaniarum familia duxit originem, quem Calixtus Papa III ejus patruus a puero educavit, instruxitque atque ad hujus dignitatis gradum præparavit, unde et litteris humanis pariter et divinis a principio summopere illum instituit et erudiri curavit : in quibus certe, ut erat acri ingenio adolescens, præstantissimus evasit : quo factum est ut in explicandis consiliis optimam facundiam, ab ipsa sua adolescentia, demonstraret. Quapropter et in ipsa juvenili ætate Cardineum munus ac Vicecancellariatus officium, ad quod prope omnes graves Curiæ Romanæ referuntur expeditiones, ubi et maximæ ecclesiasticarum rerum referuntur moles, eidem concessit. In quo quidem officio tanta cum omnium Curialium benevolentia atque admiratione se exhibuit, ut tandem ad id fastigium merito pervenire meruerit : in quo quidem officio per quatuor et quadraginta annos, maxima rerum pericula atque naufragia constanti animo [ferens], maximum experimentum de se dedit. Nulla equidem negotiorum gravitas, aut Romanæ Ecclesiæ conditio, temporumque difficultas contigit unquam, quam in officio non fuerit expertus, quæque suo non cesserit consilio. Initoitaque Pontificatu ab omnibus Christianis Principibus, et præcipue Italis, maxima pompa est salutatus.

gravia muni cum laude obita ante Papatum,

B

Cardinales creati ex suis.

2 Hunc ideo hoc nomen magnum decretum fuisse arbitror, quod ejus regius imprimis aspectus, ac cœlestis quædam in eo species utrique et nomini et Pontificatui apte conveniret : quia Alexandri omnes, tum Pontifices tum Reges, Pontificatum et Imperium felicissime gessere, ut eorum gesta feliciter demonstrant. Hic statim ex suis, ut moris est, duos Cardinales, videlicet Joannem Borgiam Montis regalis nuncupatum, et Valentinum similiter Borgiam creavit : quem quidem Joannem nepotem, S. Susannæ Presbyterum Cardinalem, ex sacri Senatus consulto Legatum declaratum, secundo sui Pontificatus anno, Neapolim, cum ingenti Prælatorum et Curialium comitiva, ad Alphonsum nuper Regem creatum investiendum et coronandum, misit : quod et factum fuit, multa cum solennitate et ceremoniarum omnium exactissima observantia. Quo facto, fœdus cum eo, maxime propter adventum Caroli Gallorum Regis, init : in quibus duobus, videlicet Pontifice et Alphonso, spes omnis contra Gallos relicta erat. Tunc Julianus a Rovere S. Petri ad vincula Cardinalis, Sixti Papæ nepos, Ostiæ oppidi Dominus, jam tum Gallorum amicus et Pontificis hostis effectus Tiberim fluvium interclusit, ne commeatus in Urbem deveherentur : quamobrem statim Romani ad rerum omnium inopiam devenere. Tum vero Pontifex, cum antea Romanorum numero et virtute fretus securus esse videretur, appropinquante Gallorum Rege adeo territus est, ut vi illa ac magnitudine animi elanguescente, ad oblatas per Regis Legatos conditiones primus descenderet.

C

fœdus cum Alphonso R. Neap. contra Gallos ;

his tamen cedere cogitur Alexander :

3 Tum populus ex summa tristitia in plausum et lætitiam convertitur : Pontifex invitus Regias [Alphonsi] copias, quæ in auxilium venerant, extra Urbem excludit ; ipse vero in arcem S. Angeli se contulit, formidinis plenus. Carolus Kalendis Januarii cum universo exercitu Romæ exceptus, in palatio Divi Marci sedem locavit : ubi cum Pontifice compositis rebus, inter mutuos complexus, Macloviensem, unum ex Baronibus Regi carissimis, mentitæ amicitiæ auctorem, Cardinalem designat. Subjugata deinde rerum quasi domina Roma, v Kal. Februarii Rex Gallus discessit : et invito Pontifice, Zizimum Imperatoris Turcarum fratrem, virum maximæ virtutis et strenui animi, ut omnia in Turcos moliri videretur, secum abstulit. Ejus causa Pontifex quadraginta millia nummum aureorum singulis annis data taxatione a fratre accipiebat ; traduntque eam ob causam hactenus Turcos extra Italiam coercitos fuisse : qui paulo post negligentia Regis rheumatismo moritur, non parva rei Christianæ jactura. D

et quid agat incertus,

4 His cognitis Alexander Pontifex sibi timens, deposita spe, quam in Romana turba rei militaris experte posuerat, Urbe extrema inopia laborante, cognito Caroli Regis odio ac Valentini Cardinalis fuga, instantem ruinam reformidans, incerta consilia volvebat : [tandemque] statuit, convocato Patrum concilio de summa rei deliberare, in quo hæc pauca elocutum accepimus. Videtis, inquit, filii, Carolum Gallorum Regem magnam Italiæ partem subegisse, et eam armis virisque implevisse, ac Pontificiæ Sedi oppida urbesque ademisse, jamque penitus Ecclesiam eversurum. Videtis etiam multos proditores, multos Ecclesiæ hostes cernitis : nemo nostrum in reliquo tutus erit : hinc profecto mea sententia discedendum est. His dictis confusæ voces fuere, aliis alia judicantibus. Tandem visus est, in tanto rerum præsentium discrimine, nutantes Italiæ res Principum posse fœdere contineri ; et ad id Maximilianum Romanorum Regem, Ferdinandum et Elisabeth Hispaniæ Reges, Senatum Venetum, ac Ludovicum Sfortiam Mediolanensem Principem idoneos esse. Missis igitur Legatis nova fœdera inter hos Principes circiter Kalendas Apriles icta fuerunt : ac Senatus Venetus per Legatos suos adeo constanter hoc fœdus stabilivit, ut imperium omne pro Italiæ et Ecclesiæ salute facile expositurus esset. Regrediente autem Rege ex Neapoli Romam, cum id intellexisset Alexander Pontifex, Hieronymo Georgio Equite, Veneto Oratore, suadente, militibus, quos Venetus Senatus paulo ante ad ejus tutelam miserat, circumseptus, in Urbem-veterem primum secessit : deinde Perusia decreverat Anconam adire, et Venetias postremo navigare si opus fuisse[1].

plurium Principum fœdera solicitat :

E

Gallis regressis,

5 Reverso denique in Galliam Carolo Rege, et ibidem haud multo post defuncto, ac Ludovico Aurelianensi eidem Regi surrogato ; Alexander pristina formidine liberatus, plurima meditari cœpit, et ea quidem permaxima, quæ ad præsens usque ad votum per omnia eidem successere. Nam Ludovico Vice-comite Mediolanensium Duce captivato, et in Galliis vincto abducto, et ejus imperio ad Gallos perducto, cumque et Parthenopæum regnum Galli denuo sibi vendicassent ; hic sapientissimus Pontifex cum Francorum Rege et Venetis nova percussit fœdera : quibus confectis exercitus magnos congregavit, et Valentinum Borgiam virum impigerrimum eisdem ducem et imperatorem præfecit. Qui dum congregatis omnibus copiis, primo omni cura contra Catherinam Vicecomitem, Hieronymi Riarii Comitis relictam, [Forlivii] Principem, expeditionem assumpsit, et cum legionibus tandem Imolam civitatem devenit, quam penes Catherina in nullo perterrita consederat, [eamque] expugnavit. Ubi cum Valentiniana virtus videretur superior, Catherina virago relicta Imola Forlivium se recepit, in quo e vestigio a Valentino obsessa fuit. Quam cum aliquamdiu oppugnasset, et mira solertia se defenderet, in magnam penuriam rerum opportunarum deducta est. Verum tandem cum viribus F

per Valentinum Borgiam,

Romandiolæ civitates recuperat a tyrannis,

bus Pontificis obsistere Catherina non posset, post captam armorum vi civitatem, et arce tormentorum ictibus lacerata, a Valentino capta est : atque ipsa Catherina captivata Romam missa, Pontifici viva præsentata est : ex quo Pontifex ipse, non aliter ac si permaximum superasset Ducem, est gloriatus. His gestis bellum contra Faventiam, munitissimam Manfredorum urbem, movit [Valentinus] : quam demum post multas oppugnationes, cum magna suorum militum cæde, obtinuit (quæ tandem in Venetorum manus devenit) et Hastorem puerum urbis Principem, ultro sibi oblatum, Romam ad patrem Pontificem in triumphi modum perduxit.

quos Clemens 6 induxerat :

6 His facinoribus tam egregie tamque strenue a Valentino confectis, Pontifex in admirationem sui adductus imo stupefactus, ipsum protinus cum auctoritate Apostolica Ducali dignitate insignivit; illumque civitatum earumdem atque aliarum ditionis Ecclesiasticæ urbium Principem declaravit. Dejecit itaque Regulos omnes, quos prædecessores sui Pontifices, maxime Clemens VI, annis centum elapsis, in urbibus Flaminiæ et Umbriæ Vicarios Ecclesiæ instituerant, videlicet Manfredos, Ordelafos, Malatestas, Feltranos, et Varanos : et eorum civitatum Valentinum Borgiam, jam Ducem et titulo B Ducatus decoratum, Principem instituit. Hic etsi, multas pecunias in belli sumptibus, atque in dotanda Lucretia filia, quam copulavit matrimonio Alphonso Estensi Ferrariæ Duci, splendide erogaverit; nihilominus et in munienda S. Angeli arce, quam munitissimam ultra modum ingenti impensa reddidit, et in exornando Divæ Mariæ Majoris Urbis templo, cœlum ejus incredibili pulchritudine deaurando, vias quoque publicas Leoninæ urbis sternendo, atque alia et alia in Urbe ædificia instaurando, plurimas pecunias nunc usque erogavit. Multos etiam Cardinales huc usque creavit, inter quos fuerunt duo Veneti, Dominicus Grimanus, et Marcus Cornelius : Jubilæumque, per universum Christianum orbem a prædecessoribus suis institutum, in anno salutis millesimo quingentesimo honorifice celebravit.

Alia ejus acta

7 Tandem, post multa bella in Italia atque in urbe gesta, XVIII die mensis Augusti veneno periit, et apud S. Petrum, ut decet Pontificem, magna funeris pompa sepelitur : quo mortuo vacavit Papatus mense I et diebus V, *computatis utrimque extre-* C *mitatibus. Monumentum quod olim habuit in Vaticano, et cujus reliquiæ adhuc servantur in cryptis, elegans sane et visu dignum, Oldoinus repræsentat, alio nullo Epitaphio inscriptum quam paucis hisce verbis* ; Alexandrini Sexti Pontificis cineres hic clauduntur : *quomodo hi postea translati sint in Urbanam ecclesiam nationis Hispanæ, diximus in* Calixto Papa III.

et obitus.

INTERPONTIFICII HISTORIA

Ex Italico Joannis Brocardi, Clerici Ceremonialis præsentis.

Veneno extinctus credi tur Alexander, an recte?

Veneno extinctum Alexandrum *vulgaris opinio fuit, etiam scripto confirmata a Petro Cardinali Bembo et Raphaele Volaterrano ; ad eamque opinionem altius figendam valuit, quod eodem pariter tempore morbo correptus fuerit Cæsar Borgia, et Hadrianus Cardinalis, una cum Pontifice cœnati. Sed nihil hujusmodi indicant Diaria Vaticana, ad famæ illius dissipandam fidem allegata a Raynaldo, morbum pestilenti aeri tribuente, et verbotenus fere consentientia cum iis quæ initio Historiæ Interpontificii hujus scripsit Italice Ceremonialis Clericus, uti hic profitetur, in sequenti autem Interpontificio describendo ipsum se nominans* Joannem Brocardi : *quem placeat Latine et sincere scribentem audire, sicut audivit et vidit; in zyfris, quas vitiose exscriptas invenimus, subinde corrigendus,* D *dum annus* 1511 *pro* 1503 *hora* 12 *pro* 22 *et alia nonnulla exarantur contra mentem Auctoris, qui sic errasse non potuit.*

ALEXANDER VI.

ejus solius febris meminit

2 Sabbato mane, die XII Augusti MDIII, Alexander sextus Pontifex Maximus sentire cœpit se male habere, et circa horam XXII correptus fuit febri ; quæ ipsi ad extremum adhæsit eumque afflixit. Die XV, cum extractus ei esset sanguis ad sex uncias, supervenit tertiana. Die Jovis, quæ erat XVII, medicinam sumpsit. Die Veneris proximo, Confessionem fecit Domino Petro Episcopo (Rainensem *Italicus textus vocat*, Culmensem *Latinus : est autem* Clarenna *vulgo* Rain, *notum quidem in Bavaria oppidum, sed non habet Episcopum ;* Culmia *vero Episcopalis quidem est, sed in Prussia : neutrum satis placet, atque ne mendum aliquod subsit vereor*) Idem Episcopus, postquam coram Pontifice Missam celebravit, eidem residenti in lecto Viaticum sacrum præbuit. Missæ interfuerunt infrascripti Cardinales, Cuzentinus, Montis regalis, Arbonensis, Casanova et Constantinopolitanus ; ad quos deinde se convertens Papa, dixit se male habere : nec multo post, cum extremam Unctionem suscepisset a præfato Episcopo, expiravit coram Domino Datario, eodem Episcopo et equisonibus nonnullis, qui habebant custodiam. E Dux Valentinus, qui eo tempore decumbebat æger, misit D. Michaelem cum multo comitatu, ut clauderet portas, respondentes cameræ et habitationi Papali. Eorum unus, inveniens Cardinalem Casænovæ, minabatur strangulare eum et per fenestram dejicere, nisi sibi traderet claves Pecuniæ Pontificiæ. Perterrefactus ille, porrexit claves : ipsi vero turmatim magnaque cum violentia irruentes in cameram secretiorem, quidquid in duabus capsis repererunt nummorum (erant autem circiter decem millia ducatorum) diripuerunt.

Direpta pecunia,

3 Circa XXIII horam apertæ fuerunt portæ, et publicata est mors Pontificis : interea temporis ejus famuli vindicaverunt sibi in prædam illam supellectilem, quæ erat in vestiario. Dux Valentinus toto ægritudinis tempore numquam visitavit Papam. Socius meus, Ceremoniarum Magister, videns Papam mortuum, suis manibus quod potuit fecit, ac deinde jussit per famulos de lecto extrahi. Vocatus quoque ego sum, paulo antequam mors Pontificis nuntiaretur Cardinalibus : quibus omnibus deinde intimari jussi, ut dignarentur se sistere ad Minervam, ubi F in medio sacristiæ dispositi in quadrum fuerunt scamna quatuor. Sequenti nocte Romam redivi (*ita loquuntur, qui ex burgo S. Petri, ubi est Palatium Vaticanum, Tiberim transeunt,*) comitatu octo custodibus Palatii, relicto Papa absque custodia ulla : mandavique Carolo Cursori ex parte Vicecancellarii, sub pœna amittendi officii, ut ipse ac socii universo Clero civitatis tam Regulari quam Seculari edicerent, conveniendum sequenti die ad horam XII in Palatio, pro conducendo cadavere Pontificis a Capella Majori ad ecclesiam S. Petri, fueruntque in eum finem præparata funalia trecenta ceræ albæ

et publicata morte,

indicuntur exequiæ;

4 Die sequenti, præcedente Clero Religioso de more, portatus fuit Papa per aream basilicæ S. Petri a quatuor pauperibus, manum feretro ex latere admoventibus Canonicis. Cum repositus esset in ecclesia, dum expectatur ut diceretur, *Non intres in judicium,* haud reperiebatur Clerus. Cœpit tandem Responsorium, *Libera me Domine :* quod dum cantatur, milites, quibus demandata erat custodia Palatii, violenter rapuerunt funalia de manibus quorumdam Clericorum. Reliquus Clerus se contra illos ipsis tuebatur funalibus, milites vero armis instabant : unde territi omnes, omisso cantu, cucurrerunt in sacris-

quibus a milite rapaci turbatis,

ALEXANDRI VI corpus absque custode relinquitur

A sacristiam : et mansit ibi Papa solus. Ego igitur aliique arripuimus feretrum Pontificale, detulimusque inter altare majus suamque sedem, converso ad altare capite. Eodem mane sedecim Cardinales convenerunt ad Minervam, qui Gubernatorem Urbis nominaverunt Episcopum Ragusinum, assignatis ei pro custodia militibus ducentis. Postea officium Camerarii dederunt Archiepiscopo Salernitano. Coram iisdem Cardinalibus diffractum etiam fuit plumbum Plumbatorum Alexandri Sexti ; mandatumque est ut *Annulus piscatoris* consignaretur Datario, quod fecit Cardinalis Casæ novæ. Deinde factum est inventarium supellectilis et mobilium Papalium, quæ inventa fuerunt esse maximi pretii : et quamvis a supradicto Michaeletto perquisita essent diligentissime omnia, inventum nihilominus adhuc est scrinium, panno viridi opertum, in quo erant gemmæ ac lapides pretiosi, quorum valor ad viginti millia scutorum æstimabatur.

et jam fœde deformatum,

5 Dum Papa adhuc staret ante altare, cœpit nigrescere et deformari, ita ut sub horam XXIII similis esset aterrimo panno ; facies autem prorsus obscura et fœda, nasus plenus fœtoris, os distensum, et lingua adeo tumefacta ut tota labra impleret, quod sane horrendum visu erat. Vesperi post horam XXIV, B delatus est ad Capellam a sex bajulis duobusque lignariis fabris : qui circum eum jocabantur ridebantque. Et cum sandapila facta esset justo brevior, compingebant et pedibus conculcabant corpus, ut totum intromitterent, postquam prius ipsum expoliassent mitra et pannis, eorumque loco obvolvissent vetus sordidissimumque rapetium : atque ita posuerunt in sinistro angulo altaris S. Petri. Eodem die Silvius Savelli, Marescallus Curiæ, permisit omnes Savellos incarceratos libere egredi.

parum reverenter reconditur.

Cardinales sæpius congregati,

6 In secunda congregatione, habita XXI Augusti, commissum fuit Carolo Alfonso Capitaneo, ut cum bis mille militibus soluto stipendio custodiret diligenter civitatem : plateæ etiam repagulis obseptæ sunt, ne esset equitibus liber transitus discursusque. Castellanus S. Angeli promisit juravitque Cardinalibus sanctæ Crucis, Medices, et Cæsarinio observare fidelitatem Collegio, idemque promisit pro eo Orator Regis Hispaniæ. Eodem die liberati fuerunt ab eodem Castellano, sub cautione viginti millium ducatorum, Auditor Cameræ, Abbas Cajetanus, Bernardinus Abbas Alviani, Jacobus de Saranello, et alius quidam Abbas. Eodem die Hispani incenderunt palatium Ursinorum ad Montem Jordani.

pacta quædam ineunt cum Duce Valentino :

C 7 In tertia congregatione, habita ad Minervam, factus fuit magnus tractatus ad ineundam concordiam cum Duce Valentino : qui valde humilem se monstrabat Collegio, offerebatque ei jurare fidelitatem quandocumque placeret. Deputatus igitur fuit Pandolfus Notarius Cameræ, qui cum Duce stipularetur quoddam mandatum, in persona D. Agapiti de Ameria Secretarii sui. In quarta congregatione, quæ fuit sedecim Cardinalium, ab eodem Pandolfo lectum fuit mandatum, et a D. Agapeto jurejurando firmatum juxta, quod alias etiam Dux fecerat coram Papa. Promisit insuper defendere Collegium et quemcumque Cardinalem sigillatim ; nobiles item Romanos, civesque et populum, nec non Cardinalium domus custodire. Hoc vero ut faceret etiam libentius, confirmatus est ei titulus Capitanei Ecclesiæ, usque ad electionem novi Pontificis, cum omnibus consuetis honoribus et functionibus. Denique de consensu omnium Cardinalium constitutum fuit Conclave, parandum in Castello S. Angeli. Ut autem majori cum tranquillitate posset Pontifex eligi, ex parte Collegii scriptum est ad Prosperum Colomnam et Ursinos, ne venirent Romam : sed contra voluntatem Collegii intravit Prosper eadem die, ac postea se excusavit. Sequenti die, quæ fuit D XXIII Augusti, Romam etiam ingressi sunt Ludovicus de Rutiliano et Fabius Ursinus, cum ducentis equitibus totidemque peditibus, ac plures quam ducentas domos expilarunt circa Palatium candidum, inter quas fuerunt ædes Cardinalis Cusani; ac postea de mandato Collegii recesserunt.

qui sibi a regressis Ursinis metuens,

8 Die Veneris, quæ fuit XXV Augusti, vocati fuerunt in Congregationem duodecim Cardinalium quatuor Oratores, Regis Romanorum, Hispaniæ, Franciæ, et Venetiarum, simul cum Secretario ejusdem Reipublicæ ; eisque injunctum fuit, ut persuaderent Duci Valentino excedere Roma ; Oratoribus autem Hispaniæ et Franciæ injunctum est providerent, ne milites sui eodem accederent. Disputatum fuit inter Cardinales et Oratores per horas tres, multaque proposita et conclusa sunt, quæ longum foret recensere sigillatim. Ipsi vero Oratores eodem die iverunt in Vaticanum, ubi habitabat Dux, suaseruntque ei ut Urbe excederet et milites suos ablegaret. Respondit Dux, neque intra neque extra Palatium securum esse se ; ideoque necesse esse sibi ut Romæ maneret cum suo armato milite. Obtulerunt ei, duobusque vel tribus ex suis, cameram et recursum in castello S. Angeli : sed non placuit ei : castellum tamen acceptabat, quando illuc ingredi posset cum E iis quos vellet, offerens reliquos deinde foras dimittere. Regressi sunt ergo Oratores cum modica omnino satisfactione : nam Collegio, quod opinabatur castellum esse sub obedientia sua, non placebat Ducem illuc admittere eo quo volebat modo, nec poterat ei aliter securitatem præstare. Interim inaudivit castri Præfectus, quod Cardinales constitutum haberent in eo Conclave instruere ; nec voluit ullatenus acquiescere, dicens, quod juravisset locum conservare futuro Pontifici, idque vellet præstare.

excusat non esse sibi tutum aut egredi aut manere absque milite :

9 Die Lunæ, quæ fuit XXVIII Augusti, ingressus Romam est D. Jacobus, frater Cardinalis Senensis. Die Martis, Cardinalis Volaterranus. Die Veneris, quæ fuit I Septembris, in duodecima Congregatione, habita in ædibus Cardinalis Neapolitani, accersiti fuerunt prædicti Oratores : cum quibus multa definita sunt, atque imprimis sequentes conditiones pro discessu Ducis. Promisit sacrum Collegium dare liberum ac securum transitum, per civitatem et statum Ecclesiæ ipsi Duci et toti ejus comitatui, cum tota re tormentaria et annonaria : sicut etiam Populus Romanus pollicitus est, nec ipsum nec homines ejus lædere, sed tormentarium apparatum ejus deducere, et præstare ac conservare ei annonam. F Obtulit etiam Collegium scribere Reipublicæ Venetæ, ut nullum ei offendiculum vel impedimentum præberet in terris Romandiolæ. Ipse autem promisit invicem, non offensurum se Populum Romanum, nec permissurum ut offenderetur a suis vel ille vel bona, vel personæ, animalia, aut res alia quæcumque ad Ecclesiam pertinens ; discessurum autem se Roma intra triduum, et Prosperum Colomnam cum suis tota die sequenti. Insuper Oratores Regis Romanorum et Regis Hispaniæ, suo ac Regum suorum nomine, promiserunt, quod neque Dux, neque milites ejus, neque Columnenses appropinquarent civitati ad decem milliaria, durante vacatione Sedis. Idem pro Ursinis spopondit Legatus Franciæ proque militibus ejus.

tandem tamen ei præstatur securitas,

ex parte Cardinalium.

10 Eodem die Dux Valentinus subscripsit capitibus conventionis, et Populus Romanus promisit Cardinalibus Hispanis, quod neque ipsis neque domibus eorum noceret. Iidem Legati Franciæ, simul cum Odoardo equitum suorum Magistro, qui heri Urbem ingressus fuerat, petierunt ut sibi consignaretur castrum Viterbiense, sed non potuerunt impetrare. Eodem die rediit Romam Cornarus : atque edictum

et discedit ille 2 Septembris.

A edictum per præconem fuit, sub pœna vitæ et bonorum, ne quis cujuscumque conditionis aut status auderet molestus esse Duci Valentino ejusve comitatui in recessu, qui futurus erat die Sabbati, id est II Septembris, uti reipsa discessit incognitus, intra sepimentum quoddam. Cardinalis Cæsarinus operiebatur eum extra portam, quæ ducit ad Montem-Marium, ut ipsi loqueretur; sed dictum est illi, quod Dux iter cepisset versus Neapolim, quo ipsum secutus est Cardinalis S. Severinæ. Die Lunæ IV mensis Romam venerunt Cardinalis S. Petri ad Vincula, scilicet Julianus Roboreus, et Cardinalis Comensis.

et discedit ille 2 Septembris.

11 Tandem ordinatum est Conclave more consueto, in eoque distributæ cellæ XXXIX, quæ deinde sortito distributæ sunt inter Cardinales, cumque Cardinali Senensi per sortem obtigisset sua, eo ipso loco in quo solitus erat Papa residere, res in omen versa est. Eodem die Urbem ingressi sunt Cardinales Rotomagensis et S. Georgii: omnibus autem ingressis in Conclave, prælecta eis fuerunt Capitula ejusdem, facta ab Innocentio VIII, mandatumque ut unusquisque Cardinalis eorum exemplar sibi sumeret: octodecim vero illorum sequenti die exposuerunt, B quid illis additum demptumque vellent, sicut statim est factum. Die XII inveni in lance una quamdam schedulam, directam Cardinali Bononiensi, quam apertam vidi et tacui, ex re id fore judicans. Multæ tum inter Cardinales vigebant factiones, magnaque varietas consiliorum, quæ reticeo, propter turpitudinem admixtamque iis Simoniam: nam hæc sine verecundia ulloque pudore inter eosdem exercebatur. Denique adjuvante Domino, die Jovis et XXI mensis, Cardinales Ascanius, Volaterranus et Rotomagensis consultarunt de eligendo Cardinali Senensi, qui multa ipsis promiserat, si ipsis mediantibus fieret Papa: inventique sunt multi Cardinalium quibus in animo erat ipsum eligere, qui etiam illum adiverunt exhilaraturi se cum ipso: mane autem sequenti Sacrista pertundi fecit quamdam portam obturatam, misitque schedulam in domum Cardinalis Senensis, qua nuntiabatur ejus assumptio.

Patribus in Conclave ingressis,

et concurrentibus in Senensem

12 Die Veneris, quæ fuit XXII ejusdem, dixi Missam de Spiritu sancto cum commemoratione Sedis vacantis: deinde Cardinalibus suggessi, ut, quoniam inter eos jam convenerat, electio fieret per viam Spiritus sancti. Sed respondit Rotomagensis hanc viam esse periculosam, eo quod vel uno solo contra- C dicente electio sit irrita. Ægrotabat quidem tunc Cardinalis Senensis, sed vigilabat pro illo Cardinalis S. Georgii aliique: itaque scrutinio facto retulit vota duarum tertiarum partium: quod cum Cardinalis Neapolitanus intellexit, statim ipse aliique ex ordine processerunt ad pedes Electi deosculandos, eumque induerunt vestibus Pontificiis: ipse autem sibi optavit nomen Pii III, et Cardinalis S. Georgii D exposita per fenestram Cruce, alta voce proclamavit, *Annuntio vobis, Papam habemus.* Delatus deinde Pontifex in Basilicam S. Petri non potuit genua flectere, eo quod uno crurium infirmabatur; verum ita sedens inclinavit se altari adoravitque. Eidem deinde impositus cum esset, inchoatum est *Te Deum laudamus*, iterumque adoratio facta a Cardinalibus. Postea dimissis sub porticu S. Petri Cardinalibus, Papa relatus ad Palatium est; ubi sequenti die dedit publicam audientiam Cardinali eique contulit Signaturam. Dixit autem mihi Sanctitas sua, quod volebat Presbyter ordinari a Cardinali Neapolitano; sed cum huic id retulissem isque renuisset, acquievit sua Sanctitas ut ordinaretur a Cardinali S. Petri ad Vincula, qui promptissimo animo id se facturum recepit, quemadmodum et fecit die XXX Septembris: interim die Mercurii XXVII fuerat Papæ incisum locis duobus crus, cum magno ejus cruciatu.

hic eligitur 22 Septembris,

ALEXANDER VI.

et ordinatus successive

13 Dominica quæ fuit I Octobris, Pontifex fuit consecratus Episcopus a Cardinali S. Petri ad Vincula, in Camera Papagalli, id est Psittaci. Sequenti die Urbem ingressus est Dux Valentinus, cum equitibus ac peditibus suis, et hospitium cepit E ad S. Petri: die Martis sequenti fuit visitatus a Cardinali S. Praxedis. Dominica, videlicet VIII mensis, fuit Papa coronatus in gradibus S. Petri, a Cardinali S. Georgii cum ceremoniis debitis. Die Jovis publicata per Urbem fuit unio et liga inter Colomnenses et Ursinos, quod simul omnes proficiscerentur in regnum Neapolitanum, in auxilium Hispanorum contra Francos. Eodem die sumpsit Papa medicinam, et correptus fuit frigida febri. Dominica, videlicet die XV, Dux Valentinus egressus est Roma cum omnibus suis, per portam Belli-prospectus, fingens aliorsum se ire ad inspiciendos stabiliendosque suos, sed eorum aliqui continuo sunt regressi. Hoc cum auditum ab Ursinis esset, egressi sunt per portam S. Pancratii, eo animo ut Duci Valentino obviam se darent: quod ille suspicatus, rediit Romam, hospitatusque est in Cameris Rotomagensis, milites suos relinquens in area ad custodiam Palatii. Ursini vero incenderunt portam Turrionis, ubi haud pauci occubuerunt. Dux porro Valentinus, majoris securitatis ergo, deductus fuit in castellum S. Angeli per inferiorem meatum, comitatus Cardinalibus, Arbonensi, Salernitano, Surentino, Bononiensi, Rotomagensi, et Borgia. Cumque illuc deni- F que receptus esset, de mandato Papæ cum duobus ephebis et famulis quatuor, ceteri causa securitatis jussi sunt discedere. Fuerunt etiam eodem adducti omnes ejus liberi, et major eorum positus a Castellano in loco qui nuncupatur Masculus.

coronatur 8 Octobris

Dux Valentinus regressus, ultro se in custodiam tradit.

CCXIX PIUS III

Anno 1503 a 22 Sept. ad 18 Oct.

Pius, Papa III hujus nominis, natione Hetruscus, patria Senensis, nepos Pii II, Franciscus Piccolomineus antea vocatus, S. R. E. Archidiaconus tit. S. Eustachi Cardinalis, Alexandro suffectus XXII Septembris, anno MDIII, coronatus VIII Octobris, sedit dies XXVII, defunctus XVIII Octobris; sepultus in Vaticano, translatus fuit ad S. Andream de Valle : et vacavit Sedes dies XII.

Ejus laus,

Hic vir, *inquit Stella*, tantæ modestiæ et integritatis fuit, nt omnium fere consensu Pontifex creatus sit : et præterea nulla injuria affectus aut ignominia notatus fuit, propter temporis brevitatem. Moriens XV Kalendas Novembris, in B. Petri Basilica sepelitur : quo mortuo vacavit Sedes diebus XIV, *utroque extremo computato. Oldoinus noster ad Ciacconium addit, quod* corpus in sacello S. Andreæ Apostoli conditum est prope avunculum, marmoreo eleganti sepulcro : *cujus æque ac illius nulla extat memoria, nisi quatenus utrumque translatum habetur apud novam S.*

sepultura,

B *Andreæ Theatinorum ecclesiam, super Pompeiani theatri ruinas extructam, supra utrumque lateralem ingressum, Avunculi ad dexteram, Nepotis ad lævam : hoc supra utramque portam posito titulo.* Alex. Perettus, S. R. E. Vice-cancellarius Card. Montaltus, sepulcrum Pii III ex adverso positum, Paulo V. P. M. concedente e Vaticano translatum, magnificentius reponendum curavit. A. S. MDCXIV. *Sub tumba exprimitur magnificentissima illius Coronatio, in marmorea tabula (est enim utriusque monumenti restaurati forma prorsus eadem, solaque statuarum illud ornantium varietate distinguitur) et sub hac Epitaphium nonnihil immutatum legitur, quod res ab eo gestas breviter complexum in Vaticano tale erat, uti Oldoinus refert.*

PIUS III PONT. MAX.

Epitaphium.

A Pio II avunculo, duos et XX annos natus, in Cardinalium Collegium accitur. Urbis ac Piceni legatione integerrime functus, a Paulo II ad Fridericum III missus, ut Germanorum arma in Turcas concitaret, conventum frequentissimum Pontificis morte dissolutum habuit. Sub Innocentio VIII Umbros dissidentes pacavit. Carolo Gallorum Rege in C Italiam irrumpente, ab Alexandro VI sero admodum obviam missus. Eo mortuo duodequadraginta Patrum suffragiis Pontifex creatus, dum de restituenda in pristinam majestatem Christiana republica ac Urbe agit viginti sex dies, ex tanta expectatione rerum publico omnium luctu decessit. Eloquio, prudentia, religione, innocentia et gravitate domi forisque insignis, in dicendis in Senatu sententiis liber et gravissimus. Vixit annos LXIV, menses V, dies X. Obiit anno Salutis Christi MDIII, XV Kalend. Novembris. Jacobus et Andreas fratri Sanctissimo posuere.

INTERPONTIFICII HISTORIA

Ex Italico ejusdem Clerici Cameralis

Mortuus Pius 18 Oct.

Anno MDIII, die Martis XVII Octobris, Pius Papa III, graviter infirmatus communicavit de manibus sui Confessarii ; acceptaque sequenti nocte extrema Unctione per eumdem, reddidit Domino Deo spiritum, et anima ejus ad cœlestem quietem evolavit sub horam X. Ego vero Joannes Brocardi, Clericus Ceremonialis, vocatus fui ad Palatium per unum ex equisonibus : statimque eo me contuli. Expositum fuit corpus Papale in anti-camera sua, indutumque Pontificalibus omnibus collocatum supra culcitram, opertam holoserico viridi ; sola Cruce deficiente, quam ipsi in ejus locum feci ex quatuor limbis a stragulo pendentibus, quas totidem aciculis fixi supra ejus pectus. Portato deinde eo in cameram Papagalli, compositoque supra mensam, Pœnitentiarii ipsi recitarunt supra eum Officium mortuorum, quia nostræ Capellæ Cantores nolebant id facere, et alii Religiosi serius advenerunt. Dum autem transibatur per cameram, dicebatur Pater noster et Ave Maria cum Oratione, *Deus qui inter Apostolicos Sacerdotes etc.* et pedibus ejus unusquisque dabat osculum. Delato denique corpore in S. Petri a Canonicis et Beneficiatis ejusdem Basilicæ, recitatum ab illis fuit idem Officium defunctorum et cadaver collocatum in Capella Sixti, cum pedibus extra cancellos, ut ad eos osculandos accedere populus posset : ibique mansit usque ad diem Jovis et horam Tertiarum. Deinde præcedente Clero cum funalibus accensis, portatum ab equisonibus est in Capellam S. Gregorii : ubi post decantatam Missam de defunctis, sepultus fuit in monumento, quod sua Sanctitas sibimet vivens præparaverat. Tunc ad custodiam Palatii deputatus est Archiepiscopus Tarentinus. Eodem die Joannes Marchio Salutiensis, Nepos defuncti Pontificis et Capitaneus Palatii Apostolici, habitationem suam transtulit in ædes Cardinalis Senensis patrui sui.

sepelitur 19 E

2 Die Veneris sub horam XX, habita est Congregatio Cardinalium in Aula Pontificum, eorum scilicet qui voluerunt interesse ; atque inter alia ordinatum fuit, ut omnes milites Ursinorum vacuum facerent Burgum, atque ut Cardinales Fliscus, Medices et Cæsarini, nomine Collegii reciperent juramentum fidelitatis ab Episcopo Senogalliensi Castellano S. Angeli : quapropter finita congregatione iidem Cardinales equitarunt versus Castellum, dictumque juramentum exceperunt. Die XXI tantum increvit aqua Tiberina, ex præcedentium dierum continuis pluviis, ut circa S. Celsi et ad domos Bankariorum, aqua elevaretur ad hominis staturam. Prima Missa exequialis dicta fuit a Diacono Cardinali S. Petri ad Vincula cum interventu XV Cardinalium : funebrem orationem pronuntiavit Dominicus Crispus. Hispani et Francici Cardinales, metuentes militiam Pauli Balionis et Ursinorum, quæ se in Burgum receperat, noluerunt exequiis interesse, excusantes quod nequirent secure transire per Burgum. Post Missam iterum habitus est conventus in Aula prædicta, cui intervenerunt Hispani et Francici Cardinales : fuitque mihi ab Episcopo Massano, Sacrista et Thesaurario Apostolico, mandatum, ut intenderem distribuendæ ceræ ad exequias Pontificias, sicut feci cunctis exequiarum diebus.

et exequiis deinde celebratis, F

3 Die XXIX Octobris commissa mihi fuit, de mandato Illustriss. DD. Cardinalium, schedula tenoris infrascripti. Ex commissione Illustrissimi Collegii Cardinalium significatur suis Illustrissimis Dominationibus cunctis quod die crastina quæ erit ultima mensis

CCXIX PIVS III

CCXX IVLIVS II

CCXXI LEO X

CCXXII HADRIANVS VI

A mensis Octobris, Illustriss. D. Cardinalis Alexandrinus celebrabit Missam de Spiritu sancto, et Reverendissimus Episcopus Castri habebit orationem *de Pontifice eligendo* : qua finita ingrediuntur Illustrissimæ Dominationes suæ in Conclave ad electionem summi Pontificis, hora commoda et opportuno tempore faciendam. Similiter ex eadem commissione indicatur omnibus Prælatis et Oratoribus Principum, ut eodem die ad horam xx dignentur venire ad Conclave, et audire quid ipsis sit committendum ex parte Illustrissimarum Dominationum suarum. Eodem die Cardinalis S. Petri in vincula collocatus est in Palatio Vaticano, cum Duce Valentino et DD. Cardinalibus factionis Hispanicæ ibi præsentibus, ubi inter se varia concluserunt capitula ; inter quæ, præter alia quæ non debent publicari, Cardinalis S. Petri in Vincula præfato Duci pollicebatur, quod quandocumque ejus opera eligeretur summus Pontifex, crearet ipsum Confalonerium et Generalem S. Ecclesiæ, ut scilicet ipsi cum sequacibus suis faveret : ipse vero vicissim multa pollicitus est Papæ : et omnes Cardinales ibidem præsentes promiserunt et juramento se obstrinxerunt, in prædictum Cardinalem conferre vota sua, ad creandum eum Papam.

invitantur Cardinales ad Conclave pro 31 Octobris,

qui conspirantes in Cardinalem Roboreum,

B 4 Die Martis ultima Octobris, convenerunt Cardinales insimul trigintaquinque : et Missa per Cardinalem Alexandrinum, sicut jam dixi, celebrata, processionaliter ingressi sunt Conclave, Canonicis S. Petri indesinenter cantantibus Hymnum *Veni creator Spiritus;* ac postea Antiphonam, *Emitte Spiritum tuum.* Omnes custodes sacri Palatii, unus post alterum, præstiterunt secundum consuetudinem juramentum fidelitatis in manibus Cardinalis Camerarii. Circa horam xxi fuit facta congregatio Illustrissimarum Dominationum suarum in tertia aula, in qua fuerunt conclusa Capitula: fuitque ordinatum, ut eadem a futuro Papa subscriberentur. Vesperi eodem die, sub primam horam noctis, conclusum est inter Cardinales factionis Hispanæ, ut Illustrissimus S. Petri in Vincula fieret Papa : statimque omnes excepto Alexandrino iverunt ad cellam ejus, ut gratularentur ei, et ego cum illis: qui mihi promisit Ecclesiam Hortanam, suamque mulam cum paramentis, Cappam et Rocchetum.

5 Die Mercurii, festo Sanctorum omnium, ad horam xvi a D. Episcopo Massano, Sacrista majore et Thesaurario Apostolico, dicta est Missa de Spiritu C sancto, cum Oratione solita Sede vacante, cui interfuerunt xxxii Cardinales ; et ego Pacem obtuli prioribus tribus qui stabant in fronte. Missa finita assignavi omnibus Cardinalibus locum suum, circa mensam scrutinii : ubi suæ Illustrissimæ Dominationes ordinaverunt subscripseruntque Capitula, quæ singuli jurarunt promiseruntque observare *ad unguem* : et ego, sic jubentibus illis, ivi ad Cardinalem Neapolitanum, deinde ad ceteros omnes per ordinem excepturus eorum juramenta: sicut fecerunt omnes, jurando *ad sacra Dei Evangelia* ; et rogando D. Adrianum de Caprinis, Raimundum de Raimundis, Garziam Ferdinandi, nosque ipsos tanquam publicos Notarios, D. Venturam Episcopum Massanum Sacristam, Paulum Plancæ, Justinum Carosi, Alfonsum Dicenum, Advocatos Consistoriales, et D Dionysium Morone Scribam Apostolicum. Præparata deinde mensa fuit, in qua legeretur scrutinium : supra quam posito Calice, egressi sumus de Capella et clausimus portam. Conclavistæ vero loco solito fecerunt suam congregationem etiam ipsi. Scrutinium istius matutini temporis fuit tenoris sequentis: Illustrissimus Grimanus elegit S. Petrum in vincula: et similiter in omnibus aliis schedis scriptum erat, S. Petrus in Vincula : qui ipsemet postea elegit Virbonensem et Rottomagensem: omnes autem sua quique manu schedulas conscripserant, exceptis Neapolitano, Rotomagensi, et Casanova, qui scribi fecerant a suis Conclavistis.

1 Novembris eum eligunt,

Pius III.

6 Publicato scrutinio, Cardinales omnes accesserunt ad gratulandum novo Pontifici, cui placuit assumere nomen Julii II, itaque publicatum fuit. Ego exui ipsum chlamyde: et remotis scabellis scrutinii, admovi Sedem Pontificiam, in quam se Sanctitas sua collocavit : Cardinalis autem Neapolitanus inseruit digito ejus annulum Pauli III, moxque allatus est annulus alius cum nomine Julii II, dictus *Annulus Piscatoris:* jam enim a duobus vel tribus diebus scitum per Urbem totam fuerat, quod Illustrissima Dominatio sua esset Papa futurus, unde sequenti mane apparuerunt multis locis exposita E insignia ejus, cum Regno picto supra chartam. Cepit autem sua Sanctitas subscribere Capitulis : cumque Cardinales festinarent, solum tres subscripserunt; et nos, uti supradictum, fuimus testes præfatæ subscriptionis. Noluit Pontifex ulli supplicationi subscribere, sed jussit eas e vestigio signari a D. Fabio, quem paulo post declaravit Datarium : promisit tamen signare omnes, æque ac bullas Conclavistarum. Ex fenestella Capellæ monstrata est Crux populo, clamatumque contenta voce *Papam* habemus. Finitis subscriptionibus ingressus est Sacrista in Capellam, et Sanctitas sua exuta fuit Rocchetto atque Veste, quam mihi sumpsi, non obstante contradictione Sacristæ. Indutus est autem Pontifex veste alba aliisque ornamentis Pontificalibus ; positoque super altari Cardinales omnes exhibuerunt reverentiam : mihi autem promisit denuo ecclesiam Hortanam, ad intercessionem Cardinalis Ascanii.

et Julium II adorans,

7 Denique Sanctitas sua in cathedra deportatus est deorsum in ecclesiam S. Petri, præcedentibus Illustrissimis Cardinalibus : factisque debitis orationibus, intonuit Hymnus *Te Deum laudamus* : quo finito, iterum Cardinales et Prælati processerunt ad F osculum pedum manuumque ; dictaque oratione a Cardinali Neapolitano, ac data populo benedictione, Sanctitas sua reducta est ad cameram suam. Multi autem Cardinales rediverunt in domos suas : alii remanserunt cum Papa ad mensam, iterque eos Rotomagensis et S. Severinæ. Die Veneris et iii mensis [Novembris] Dux Valentinus, de mandato suæ Beatitudinis, cœpit habitare in Palatio, fueruntque ei assignatæ cameræ novem supra Audientiam. Deinde Sanctitas sua proposuit coronari die xix mensis prædicti, supra gradus S. Petri secundum consuetudinem.

hic coronatur 19 Novembris.

JULIUS

CCXX JULIUS II

Ab anno 1503 ad 13. an. 9 m. 8 dies 22.

Julius, Papa II hujus nominis, natione Ligur, patria Saonensis, Julianus a Ruvere antea vocatus, Sixti olim IV Pontificis ex fratre nepos, hoc anno MDIII pridie Kalendas Novembris, ex Presbytero Cardinali tit. S. Petri ad vincula, post Pium III Pontificem creatus est Pontifex] coronatus XXVI Novembris in Dominica, sedit annos IX, menses III, dies XXII; obiit anno MDXIII, XXI Februarii. Inferendus monumento, quod in ecclesia S. Petri ad vincula sibi vivens curaverat, manet adhuc in Basilica Vaticana; et vacavit Sedes dies XVII.

INITIA HUJUS PONTIFICATUS

Ex Eodem Italico Joannis Brocardi.

Egresso Duce Valentino,

Dominica et XIX [Decembris] Dux Valentinus sub mediam noctem discessit Roma, ut iret Ostiam, atque inde mari in Franciam, comitante eum D. Barone Roboreo nepote Pontificis: sed postea, propter aliquam occurrentem novitatem, revocatus est Romam, ac denique iterum remissus Ostiam. B Die XX Novembris sub horam XXI ingressus est Urbem Dux Ursinus per portam Flaminiam; cui obviam processerunt Electus Episcopus Narbonensis, Episcopus Rutenensis, et de Francis Orator Regis Franciæ. Hospitium autem accepit in Palatio Apostolico, accessitque ad Sanctitatis suæ pedes deosculandos. XXIX Novembris Sanctitas sua in Consistorio secreto, coram universo sacro Collegio enuntiavit subscriptos quatuor Cardinales, Franciscum-Guilielmum Narbonensem, Joannem Hispalensem, Clementem Mediolanensem, et Galeottum Lucensem, quorum duo ultimi erant nepotes sui. In hoc Consistorio expeditæ fuerunt plures Ecclesiæ: et ego factus sum Episcopus Hortanus, cum reservatione officiorum et beneficiorum. Finito Consistorio, novi Cardinales non processerunt ad agendas gratias Pontifici aut Cardinalibus aliis, sicuti alias solitum erat, et sicut ego eis suaseram; sed manserunt in sui cameris, neque mutaverunt pileolum, neque vestem neque chlamydem; verum ad proximum Consistorium venerunt in habitu Cardinalitio, quando eis obsignatum fuit C os, et in sequenti Consistorio apertum. In eodem Consistorio designatus fuit Legatus ad Regem Franciæ Illustrissimus Cardinalis Rotomagensis: eodemque die Romam ingressi sunt Oratores duo Ducis Ferrariensis.

regreditur Dux Ursinus:

creantur 4 Cardinales.

2 Die Veneris XV Decembris habitum fuit publicum Consistorium in tertia aula, in qua post solitas reverentias Cardinalium Illustrissimus Cesius Romanus proposuit primam commissionem: et hac finita Alfonsus Cardinalis Picenus exposuit secundam: qua inchoata, interim dum Orator Ducis Ferrariensis præstolabatur in capella minori, præstiterunt suæ Sanctitati obedientiam secundum consuetum solemnem morem. Die Martis XIX Decembris redivit Romam D. Carolus Moschiavellar, Camerarius Domini nostri, missus a sua Sanctitate, cum quodam Petro, etiam Camerario suo et Alexandri quondam Papæ VI Ducisque Valentini, qui ab hoc ferebat mandatum, ut arcem Cæsenatensem aut Foroliviensem consignaret D. Carolo, eam recepturo nomine Pontificis. Retulit autem Sanctitati suæ, quod Castellanus, lectis litteris Ducis et receptis contrariis signis XV mensis, suspendi fecerat prædictum Petrum, absque eo quod aliquid ipsi esset confessus. Hoc intellecto fecit sua Sanctitas advocari Cardinales Olisiponensem et S. Georgii; fuitque decretum, ut Dux Valentinus deduceretur in castrum S. Angeli: eo quod nesciatur quomodo fuerit regressus Romam, et usque in horam illam manserat sub custodia in quadam camera supra habitationem Pontificis, in qua camera usque ad eamdem horam fuerat Cardinalis Rotomagensis. Non fuit tamen tunc deductus ad castrum jam dictum, sed positus in camera alia supra turrim novam Alexandri VI. Cardinales Surrentinus et Borgia, eodem vespere discedentes ex suis habitationibus in Palatio, equites abierunt in ædes suas proprias, sitas e E regione ecclesiæ S. Marcelli: cumque intellexissent Ducem clam retineri, abierunt noctu versus Marinum.

Dux Valentinus post agnitam ejus perfidiam

detinetur captivus,

3 X Januarii [MDIV] die Mercurii et Dominica sequenti, Oratores Senenses et Florentini seorsim præstiterunt obedientiam Domino nostro in Consistorio secreto. XVII equitavit sua Sanctitas ad S. Antonii, cum amictu et cingulo albo, atque capucio holoserici rubri ac stola rubea. XXIV celebratum est festum in Testaceo. XXV fuit Consistorium secretum, et Sanctitas sua priusquam illuc introiret, in secreto suo cubiculo coram Cardinalibus S. Georgii, S. Crucis, Alborensi, Cusentino, Capite-aquæ, et Eliensi pactum inivit cum Duce Valentino quamvis absente, cujus illico fuerunt expeditæ Bullæ: pactum autem fuit, ut Dux infra dies quadraginta libere consignaret Papæ terras Cæsenæ et Forolivii; et vicissim Sanctitas sua faceret illum cum bona comitiva et secure deduci Ostiam, ubi maneret in arce. Suscepit curam Ducis in se Cardinalis S. Crucis, promisitque quod non fugeret: postquam autem prædictas terras resignasset, cum bonis ac supellectili sua posset libere ire quocumque vellet, prout dictus Cardinalis ex parte Papæ Duci pollicebatur. F Quod si intra istos quadraginta dies reipsa non impleretur restitutio prænominatarum terrarum Domino nostro facienda, reduceretur Romam perpetuo carceri mancipandus. Die Jovis, quem pinguem vocant (*adeoque non* XXV Januarii, *uti perperam transscriptum et excusum; sed* XV Februarii) celebratum festum in Piazza Navona. Prima Dominica Quadragesimæ (*fuit ea* XXV *Februarii*) intrarunt Urbem Oratores duo Reipublicæ Genuensis, ad præstandam Domino nostro obedientiam.

et post quædam pacta cum Papa

mittitur Ostiam:

4 Die Mercurii (*adeoque non* XVI, *uti iterum excusum perperam, sed* XXVIII Februarii) Aquinus de Coloreto, Clericus Aquilejensis, homicida bonæ mem. Cardinalis S. Angeli, degradatus fuit in area ante basilicam S. Petri, in theatro ante gradus, per manus D. Petri Episcopi Civitatis-vetulæ, de expressa commissione Domini nostri coram Domino A. O. Quæ sententia cum lecta esset, etiam coram Domino Cesio suum locum tenente, et Senatore Capitolii cum suis, stante supra ipsum theatrum in medio; consueto more degradatus fuit, et traditus manibus prædicti Senatoris: qui eum in sabbato decapitari fecit.

Occisor Cardinalis S. Angeli capite plectitur.

Papa excipit obedientiam Regis Angliæ,

A 5 Die xix Aprilis Dux Valentinus Ostia Neapolim abiit. xii Maji Urbem intrarunt per Portam Belli-prospectus tres Oratores Regis Angliæ : qui die xx præstiterunt obedientiam suæ Sanctitati, obtuleruntque litteras credentiales Regis sui, quibus supra scriptum erat, Henricus Dei gratia Rex Angliæ et Franciæ, Duxque Hiberniæ. Dominus autem Robertus Episcopus Redonensis, Orator Regis Franciæ, conjecit se in genua coram sua Sanctitate ; instanterque oravit, ne permitteret Oratores istos Anglos obedientiam profiteri cum titulo sui Regis, quam gratiam a sua Sanctitate obtinuit : unde prædicti Oratores simpliciter professi sunt obedientiam nomine Regis Angliæ et Ducis Hiberniæ : Orator autem Franciæ rogavit desuper publicum instrumentum. Die xix Maji relatum fuit Domino nostro, quod Capitaneus Guido Fernandus, intra castellum Neapolitanum captivum conclusisset Ducem Valentinum, Romosinum et alios tres. Die xxix Junii in sabbato, dedicato gloriosissimis Sanctis Petro et Paulo, post Missam Papalem oblati fuerunt suæ Sanctitati duo asturcones albi, pulcherrime instructi ornatique, quorum alterum obtulit Episcopus Redonensis Orator Regis Franciæ, nomine suæ Majestatis Christianissimæ in censum pro regno Neapolitano : cui Sanctitas sua respondit, *Acceptamus*, absque præjudicio nostro et aliorum.

et censum pro Regno Neapolitano ex parte R. Franciæ

B

Stylus ejus in Bullis signandis.

6 *De stylo hujus Pontificatus in signandis Bullis, quoad initium anni civilis, aliud dicere non possum, quam necdum ita regulatum fuisse, ut absolute desinerent Notarii Apostolici annum protrahere ultra Kalendas Januarii. Nam licet ab his incipiat prima in Bullario Augustiniano ; plures quoque tam apud Cherubinum quam apud Waddingum ; quæ tamen apud hunc sunt Bullæ* 5, 16 *et* 17, *requirunt ut annus censeatur durare usque in Martium. Porro ipso die suæ Ordinationis, sicut decessor fecerat, gratias plures signavit* Julius, *quales sunt tres primæ apud Waddingum ; sed utrum deinceps Pontificatus sui annos ab hac die cœperit numerare, an vero a die creationis, non habeo unde definiam ; quia nullam adhuc Bullam ejus reperi, intra* pridie Kalendas Novembris et vi Kalendas Decembris *datam, unde id posset æstimari.*

Julii II Monumentum

7 *Monumentum quod hic Pontifex sibi, ut dictum est, paravit, maxima ex parte marmoreum, celeberrimi architecti Michaelis Angeli Bonarotæ opus, videre in Oldoini Ciacconio licet, sculptura expressum : sed purum et absque Epitaphio. Ut enim dictus Oldoinus scribit*, corpus amplo funere, non ad S. Petri ad vincula, sed ad Vaticanam basilicam illatum est sepulcro, in Canonicorum choro juxta Sixtum IV patruum : inde progressu temporis sub pavimentum ejusdem basilicæ translatum, scribunt omnes qui templum illud scriptis illustrarunt. C

et elogium

8 *Joannes Stella anno* MDV *die* xxiii *Januarii* Opus de Vita Pontificum *finiens, quod ab eodem, sicut ad calcem legitur :* summa cum diligentia revisum atque correctum *prodiit*, impressum Basileæ per Michaelem Furter, anno Christi MDVII pridie Kalendas Septembris ; *post ea quæ initio de* Julio *proposui verba, sic Vitam orditur* : Sedit usque in præsentiarum anno I, mensibus II, et diebus xxiv, vir certe bonus et tanto Principatu dignissimus (qui Pontificatu suscepto, omnia quæ ad religionis Christianæ dignitatem pertinere arbitrabatur curioso circumspexit animo, maximeque circa Ecclesiæ pertinentia mira usus est pietate) si prudentiam, sapientiam, consiliumque quo plurimum valet aspicias : justitia vero atque clementia ita insignis habetur, ut difficile judicetur qua in re ma orem promereatur laudem. Fuit enim bonarum litterarum scientissimus ac virorum doctorum observantissimus, quos undique perquisivit, eosque semper et ubicumque pecuniis et beneficiis mirifice juvit. Tali namque Pontifice indigebat Ecclesia Dei, qui Petri naviculam, vitiorum fluctibus diu acriter quassatam, redigere in portum salutis sciret et posset : quem speramus divi Petri Apostolorum Principis vestigia esse imitaturum. D

JULIUS II.

Causa reliquos strictim prosequendi,

9 *Hic una cum Stella finiturus Tractatum, iterum impellor eo usque saltem progredi, quousque Annales Ecclesiasticos continuavit Odoricus Raynaldus, eos concludens cum Pontificatu* Clementis, *qui fuit post* Julium II *tertius : quin et reliquos viginti, usque ad præsentem* Innocentium XI, *suadeor non omnino dimittere : sed indicata strictim singulorum Chronologia integrare Catalogum, pervolvendo nihilominus eorumdem Bullas, quatenus ex ex eis aliquid cognosci poterit de stylo numerandi Pontificatus annos, non semper eodem observato a singulis.*

ELECTIO SUCCESSORIS

Ex impresso Italico Auctoris coævi, et verosimiliter ex Conclavistis.

E

Mortuo Julio 2,

Julius II, Savonæ natus anno MCCCCLIII, xv Decembris, a patruo suo Sixto Papa creatus Cardinalis tit. S. Petri ad vincula anno MCCCCLXXI, factus est Papa anno MDIII. post mortem Pii III die decimo quarto ; ac denique obiit in Vaticano, xxi Februarii MDXIII, ætatis suæ anno LXX, cum tenuisset Pontificatum annos IX, menses III, et dies XXII.

et Cardinalibus ingressis Conclave 4 Martii,

2 Peractis solitis ei exequiis, die IV Martii MDXIII, Feria VI, sub horam XIII, celebrata est Missa de Spiritu sancto in capella S. Andreæ, quæ dicitur Pii III, ab Illustriss. Cardinali Strigoniensi. Et oratione habita per Episcopum Castelli-ad-mare, processionaliter ingressi sunt Cardinales Conclave, comitantibus Cantoribus S. Petri, sub horam circiter XVIII. Eo die aliud nihil actum est, quam quod juramentum fidelitatis de more præstitum sit in manus Cardinalis Camerarii, coram aliis Cardinalibus, per Prælatos aliosque Officiales, deputatos ad custodiam Conclavis ; itemque per Conservatores et Capitaneos, deputatos ad publicum regimen civitatis. His peractis, sub horam XXII clausum fuit Conclave, præmissa tamen diligenti perscrutatione totius loci, per Illustriss. Dominos Cardinales Camerarium, Arragoniæ, et Farnesium, ne quis in ulla camerarum remaneret præter Cardinales et Conclavistas eorum. Eadem vespera, hora circiter III, ingressus Conclave est Cardinalis Adrianus, qui Romæ non fuerat, sed ipso vespere advenerat. F

5 ejusdem de Capitulis illius,

3 Die Sabbati, V mensis, mane ad horam Missæ, Magister ceremoniarum pulsavit tintinnabulum ad portam capellæ majoris Sixtinæ, altaque voce dixit, Crociæ. (*Sunt autem* Crociæ, *inquit in Hierolexico Magrius, cappæ nigri coloris, quibus Cardinales utuntur in Conclavi, circa collum crispatæ, longæ usque ad terram, et ex parte anteriori apertæ, manto Græcorum Episcoporum similes, nisi quod habeant in parte posteriori exiguum caputium, ad instar illius quod fertur in Mozetta.*) Et venientes omnes Cardinales exuerunt se Crociis, audiveruntque Missam in prædicta capella : qua finita ac resumptis Crociis, intraverunt omnes in ultimam aulam tractaturi super capitulis Conclavis. Interea temporis etiam Conclavistæ in aliam aulam convenerunt, ad postulandas exemptiones et prærogativas solitas illis concedi. Paulo post eodem intraverunt Cardinales XXII, supra conclusionem Capitulorum Conclavis . sed nulla re peracta, rediverunt in suas quique cameras.

4 Dominica mane, die VI ,hora consueta , pulsavit Magister ceremoniarum tintinnabulum ; et omnes

6 Martii admittitur chirurgus,

A nes Cardinales ingressi sunt in Capellam ad Missam audiendam, qua finita convenerunt in unum. Eodem tempore intravit Conclave chirurgus quidam, dictus Jacobus de Briera, ad instantiam Cardinalis de Medices, ut apostema ei secaret; ingressum autem non permiserunt ceteri egredi, quantumvis multum instaret. Eodem die ad horam XXI congregati Cardinales, loco consueto, determinarunt quidquid faciendum erat circa Capitula Conclavis.

7 concipiunt Conclavistæ capitula sua,

5 Feria II, die VII, hora consueta congregati sunt in capellam Cardinales, et consilium inierunt super diversis Capitulis aliis. Prædicta die sub horam XXI, fuerunt a Magistro ceremoniarum convocati Conclavistæ, ut scriberent Capitula sua, dictante Thoma Fedra Secretario Collegii, et multis Conclavistarum ea scripto excipientibus.

8 eadem præsentant Cardinalibus,

6 Feria III, die VIII, hora consueta, venerunt omnes Cardinales ad Missam: qua finita illisque congregatis, cum Conclavistæ formassent Capitula sua, deputaverunt quatuor e suis qui ea confirmanda atque subscribenda offerrent Dominis Cardinalibus; videlicet D. Gabrielem Sacristam, Thomam Fedra et Bartholomæum Salicetum Secretarios Collegii, ac Petrum Rapelli. Hi, una cum Francisco Armellini, Raynerio Gentilis, et Petro Rusinardo, ingressi ad Dominos Cardinales, supplicarunt ut dignarentur subscribere Capitulis et gratiis Conclavistarum. Quæ cum essent exhibita, sicut ea ipsi Conclavistæ in bonam formam redegerant, fuerunt eis reddita: responsumque est, quod Domini Cardinales curaverant fieri prædicta Capitula et gratias, tali modo ut esset eis faciendum satis: atque ita Capitula facta per Cardinales fuerunt ab ipsis subsignata, gratanterque et citra contradictionem ullam suscepta a Conclavistis, scientibus jam quid iis contineretur. Id autem a Cardinalibus factum est secreto, neque publicatum statim qualia essent ipsa Capitula et gratiæ; egressi tamen Conclavistæ sua, quæ ipsimet scripserant, lacerarunt. Porro extra Conclave positi, quibus incumbebat admittere victualia ad usum Cardinalium allata, restrinxerunt ea ad unum solum ferculum, juxta Bullas desuper emanatas.

qui alia a se scripta [illegible] nant,

9 ipsimet jurant observare quæ data,

7 Feria IV, die IX hora consueta venerunt Cardinales ad Capellam, Missaque audita subscripserunt Capitulis, et postea ingressi sunt in Capellam consuetam S. Nicolai, ubi ordine et suo quisque loco consederunt. Cumque Secretarius Fedra advocasset Notarios, qui erant in Conclavi, multosque testes; aliquantum disceptatum fuit super prædicta Capitula: et tandem communi consensu jurati omnes promiserunt, inviolabiliter servaturos se illa, secundum eorum formam et tenorem: quo super juramento rogati fuerunt omnes Notarii et Testes qui erant in Conclavi. Deinde lectæ sunt litteræ D. Joannis Golandini, significantis Illustrissimo Capitulo, quod Parma et Placentia rebellaverant Duci Mediolanensi opera Hispanorum: iisque lectis receperunt se Cardinales ad prandium. Ad horam vero XXII iterum congregati in loco consueto, ibidem manserunt usque ad primam horam noctis: disputatumque inter eos est, utrum vota ad Pontificis electionem publice danda essent.

10 fit primum scrutinium

8 Feria V, die X, hora consueta venerunt ad Capellam omnes Cardinales. Iisdem post Missam auditam residentibus loco suo, illata est charta et atramentum; atque de ipsorum mandato prælecta Bulla Julii II fel. recordationis, de Simoniaca electione Pontificis. Tunc omnes Conclavistæ jussi sunt foras egredi, solique manserunt Cardinales ad primum scrutinium faciendum: ipsi vero Conclavistæ, a Magistris ceremoniarum reclusi in Capellam Sixtinam majorem, etiam ipsi fecerunt Congregationem suam; statueruntque et mutuo se obligarunt, quod Conclavista ille, cujus Patronus in præsenti Conclavi eligeretur Papa, teneretur ceteris Conclavistis solvere ad rationem Cameræ Patroni sui, ad Pontificatum assumpti, mille quingentos aureos camerales, proportionaliter distribuendos: ac desuper rogatus fuit Notarius Cameræ Apostolicæ. Porro facto primo scrutinio a Cardinalibus in Capella S. Nicolai, multi ipsorum retulerunt honorem aliquot suffragiorum: sed nemo pervenit ad numerum requisitum. Quare absoluta votorum lectione, rediverunt omnes in cameram quisque suam: et quia in prædicto scrutinio Cardinalis Alborensis habuerat tredecim vota, usque adeo exterriti fuerunt ejus æmuli, eo quod vulgo et universaliter æstimaretur esse vir famæ non admodum bonæ, ut cœperint pro se ipsis esse soliciti. D

quo frustra acto,

diu et palam, secreto tamen, colloquuntur Cardd. S. Georgii et Medicæus,

9 Post prandium audiebatur per Conclave rem calide ac vehementer agi, numquam tamen retegi potuit in cujus favorem ageretur: eo quod multi Cardinales, præsertim seniores et papabiles, essent consternati, non valentes comprehendere quid tractaretur, eo quod tractatus essent admodum secreti. E Circa horam porro XXII invicem collocuti sunt in Sala Majori Cardinales S. Georgii et de Medices, protracto publice ultra horam sermone, nemine tamen intelligente qua de re agerent. Id cum alii Cardinales notavissent, statim judicaverunt agi de eorum uno ad Pontificatum evehendo; cœperuntque ambire eos, ad discordiam inter ipsos seminandam, ne quid in alterum concluderetur. Taliter aliquamdiu tricatis illis, cum tandem inveniretur res parata atque matura, publicatum toto Conclavi est, Cardinalem de Medices futurum Papam. Tunc omnes Cardinales, videntes quod non possent invenire modum excludendi eum, iverunt ad aulam in qua dictus Cardinalis erat; ejusque manus deosculati, gratulabantur ei de tam sancta electione: postquam autem cum eo satis diu collocuti fuissent, deduxerunt ipsum ad suum cubile, ubi tota nocte recepit visitationes et obsequia Cardinalium.

et huic accedunt ceteri,

eumque eligunt die 11

10 Feria VI, die XI mane, Cardinales iverunt ad cameram Cardinalis de Medices, ibique manserunt horam unam circiter, quoad usque omnes congregarentur in Capella S. Nicolai; ubi celebrata more consueto Missa, et Conclavistis omnibus foras missis, portaque obserata, itum in suffragia est, et F communibus votis, nemine prorsus dissidente, electus in Papam Cardinalis de Medices. Ergo reclusa porta, intromissus Magister ceremoniarum aliique omnes qui foris expectabant, induerunt novum Pontificem consuetis Papalibus vestimentis: deinde collatum in Sede Cardinales omnes eum adorarunt, vicissim amplexu osculoque dignati: tum dixit se velle appellari Leonem Decimum.

qui 19 coronatur.

12 Die XIX Martii, MDXIII, fuit Sanctitas sua cum consuetis ceremoniis coronata, coram maximo numero personarum: magnaque cum exultatione processit die IX Aprilis, ad ineundam possessionem Patriarchii Lateranensis, civitate tota pulcherrime ornata, per plateas vestitas tapetibus et distinctas arcubus triumphalibus, atque in lætitiam ingentem effusa. *Hactenus Auctor coævus, quem sine dubio crederem fuisse* Paridem Grassum, *Ceremoniarum Magistrum, cujus Diaria in Vaticano sibi visa allegat Victorellus, si hæc Italice scripta diceret; interim ex eo censui corrigendam zyfram impressi nostri, Coronationis diem assignantis* 18 *pro* 19 *Martii.*

CCXXI LEO X

Ab anno 1513 ad .1, an. 8 m. 8, dies 21.

Leo, antea Joannes Laurentii de Medices, patria Florentinus, ex Diacono Cardinali tit. S. Mariæ in Dominica, electus anno MDXIII, XI Martii, coronatus XIX in Sabbato, Lateranum progressus solenniter XI Aprilis festo S. Leonis Papæ, sedit annos VIII, menses VIII, dies XXI : defunctus anno MCXXI, I Decembris : sepultus in Vaticano translatus est ad S. Mariæ supra Minervam, Vacavit Sedes menses duos, dies XIV.

An Pontificalis initium varium.

Ab hoc tempore habemus anni civilis initium in Bullis Brevibusque Pontificum ferme continuo affixum Kalendis Januariis : Pontificatus autem anni principium non uno modo sub hoc Pontificatu sumptum videtur : nam Bulla 16 et 17 apud Cherubinum signatur anno Incarn. Domin. millesimo quingentesimo decimo sexto, XVII Kal. Aprilis, Pontificatus anno quarto ; *utique triduo citius quam elaberetur tertius annus, a die Coronationis sumptus. Econtra vero apud*
B *Waddingum ad innovationem anni videtur expectari dies iste : nam Bulla* 7 *signatur* 17 Martii, 1514 Pontificatus anno primo, *Bulla* 13 *data legitur*, 15 Martii, 1516, Pontificatus anno tertio ; et 14 *Bulla*, 17 Martii, 1519, Pontificatus anno sexto. *Quin etiam quæ sunt apud eumdum Waddingum Bulla* 26, 27 *et* 28, *notatæ* anno Incarnationis Dominicæ MDXVIII, decimo nono mensis Februarii, 5 Kalendas Martii, *et* 1 Martii, *omnes habentur adscriptæ anno Pontificatus* VI, *quod fieri non potest nisi confundendo et componendo ad Kalendas Januarias initium anni Pontificii, non minus quam civilis.*

ELECTIO SUCCESSORIS

Ex similis styli et auctoritatis impresso Italico.

Dominica die ac prima Decembris, MDXXI, obiit nocte sequenti Leo Papa Decimus, nono anno sui Pontificatus, non absque suspicione veneni. Feria II ac II die mensis, bene mane, venerunt Cardinales ad Palatium Apostolicum in aulam, ubi invene-
C runt Pontificem defunctum : quo adorato, coiverunt in aliam aulam propinquam, ibique elegerunt Officiales ; ac primo Capitaneum Civitatis, D. Constantinum Comnenum, Ducem Macedoniæ ; Gubernatorem Urbis, D. Vincentium Caraffa, Archiepiscopum Neapolitanum; Custodes sacri Palatii, D. Episcopum Spoletinum, et D. Hannibalem Rangone. Pro exequiis autem aliisque negotiis expediendis, deputarunt Dominos Cardinales S. Martini in Montibus Episcopum, Piccolomineum Presbyterum, et Cesium Diaconum. Huic congregationi non intervenerunt Cardinales de Medices, Cortona, Cornarus et Cybo : et quotidie habebatur congregatio in aula secunda. Inchoatis porro exequiis in ecclesia S. Petri loco consueto, tres deputati convenerunt in cameram Cardinales S. Martini in Montibus simul cum Camerario, multaque expediverunt ad custodiam urbis Romæ, platearumque et pontium ac portarum ejusdem.

Mortuo Leone consulitur Urbis securitati,

2 Die x venerunt Cardinales, Grimanus, Soderinus, Sedunensis, Gonzaga, Hipporegiensis : sed dum veniret Hipporegiensis retentus fuit Papiæ : quapropter Collegium scripsit D. Hieronymo Morono, aut Roti, aliisque Baronibus Mediolanensibus ; neque prius voluerunt ingredi Conclave, quam scirent liberationem Cardinalis istius.

et libertati electionis.

3 Die XI, finitis exequiis, fuit facta congregatio generalis in ædibus Cardinalis Decani super ingressu in Conclave ; et ex Custodibus Palatii adductus in suspicionem fuit Comes Rangonius, factaque super eo protestatio est, ut ei rei aliter provideretur. Præterea adducti sunt duo Barones Colomnenses, Vespasianus et Prosper Junior ; duo item Domini Ursini, Ludovicus Comes Petiliani, et Laurentius Cajetanus ; qui a Cardinalibus deputatis postulave- E runt sex millia ducatorum pro faciendis provisionibus . et quia tanta pecunia non inveniebatur, cogitarunt Cardinales illi eam mutuo accipere, assignando creditoribus fructus ac reditus communes minutaque servitia, quæ solvuntur Collegio Cardinalium.

Quæritur pecunia pro sumptu Conclavis faciendo.

4 Die XIII, facta est congregatio generalis in ædibus Decani, cui omnes intervenerunt, exceptis Grimano, Cybo, et Mantuano : qui satis habuerunt præstare assensum suum.

5 Die XIV, Cardinales deputati, simul cum Camerario, sumpserunt mutuo ab Elisiis duo millia ducatorum : et D. Thomas Righi, Clericus Cameralis, tantumdem eis commodavit gratis.

6 Die XVI, facta est congregatio in Capella Sixti IV ad S. Petri : et cantata Missa de Spiritu sancto ingressi sunt in Conclave Cardinales viginti novem : sed eo die nihil tractatum fuit circa electionem Pontificis, solumque de custodia Conclavis et audientia danda Legatis Principum.

In quod 16 Martii ingressi Cardinalibus,

7 Die XX, adductum in deliberationem est, utrum vota deberent esse secreta, et singulæ schedæ clausæ ac sigillatæ ex parte ubi est nomen electoris ; alia vero parte complicatæ, sed non sigillatæ ; ut si F quis vellet accedere ad eum qui nominatur, fraus committi non posset : decretumque est ut singulæ obsignarentur certa quadam nota, ut qui vellet accedere, exhiberet notam suam, et sic aperto nomine accedi posset ad nominatum ab eo. Hæc forma jam decreta fuerat die VIII Decembris, sed hodie iterum proposita : multique Cardinalium discrepabant sententiis, nec acquiescebant ceteris, malebantque ut servata forma antiqua publica essent suffragia. Major autem pars evicit ut non darentur signata, quantum ad nomen electoris.

decernitur res agenda secretis suffragiis,

8 Die XXX, fuit Missa celebrata per Sacristam in Capella papæ Nicolai, factumque est primum scrutinium, ubi Capita Ordinum Cardinalesque Aræcœli et Prianus circuibant ferentes schedas, quas Cardinalis Cornarus legebat : legebat autem vota omnium, et postea omnes Cardinales legebant ea in scriptis suis. Inventus vero est Cardinalis Ostiensis habere vota novem, Grimanus decem, Volaterranus quinque, uti etiam Fliscus de Montibus, et Anconitanus ; Farnesius et Jaconaccius septem, alii denique pauciora.

30 Decem. fit scrutinium 1,

9 Prima Januarii factum scrutinium secundum, in

A in qua scheda una reperta tredecim omnino nominans : quod multi indigne tulerunt, volebantque schedam illam aperiri : factum tamen non est : in aliis unus, duo, aut plures usque ad quinque nominabantur : habuitque Cardinalis Ostiensis ad quinque suffragia, Fliscus, Piccolomineus, Comensis, Jaconaccius et Ursinus septem ; Medicæus, Tranensis, Anconitanus, Aræ-cœli, et Cornarus quinque ; pauciora ceteri.

LEO X. 1 Januarii secundum,

exinde tertium,

10 Die II, factum est scrutinium tertium, in quo Cardinalis SS. Quatuor coronatorum retulit suffragia quatuordecim ; Ostiensis et Anconitanus quinque, Fliscus, Jaconaccius et S. Sixti septem ; Valentinus, Sedunensis, Aræ-cœli et Mantuanus sex ; S. Martini in Montibus et Ursinus quinque ; Volaterranus, Bononiensis, Medicæus, Campegius et Ægidius quinque.

quartum,

11 Die IV, factum est quartum scrutinium, et habuit Fliscus vota novem, Sedunensis vero, Sanctorum Quatuor coronatorum, Valentinus, Jaconaccius, Campegius et Ursinus quinque.

quintum,

12 Die V, factum est quartum scrutinium, et Fliscus iterum retulit novem suffragia, Sedunensis octo, Sanctorum Quatuor coronatorum *quatuor, Cardinalis de Vio septem ; Ostiensis, Anconitanus, Bo- B nomensis, Medicæus et Jaconaccius sex.

sextum cum magna apparentia successus

13 Die VI, factum est scrutinium sextum, ad quod Anconitanus et Ursinus tulerunt schedam Cardinalis Cybo infirmi, et ipse habuit vota duodecim. Tunc dixit Cardinalis Sanctorum Quatuor coronatorum, Papam habemus : et ad eumdem cœperunt multi accedere, videlicet Medicæus, Petruccius, Valentinus, Campegius, Cortonensis, Armelinus, Rangonius ; Cæsarinus vero accessit ad Ægidium, recedens a Farnesio, cui dederat votum suum : quod causa fuit contentionis magnæ, cum dicerent aliqui scire se velle, utrum liceret inspicere votum accedentis ad alterum, et utrum posset auferri votum a prius electo : sed decisum nihil fuit ; et tamen dicebatur, Papam habemus. Cardinalis Grimanus, partim propter infirmitatem suam, partim quia videbat multa agi quæ sua conscientia ferre nequibat, recessit a Conclavi, frustra dissuadentibus aliis : Cardinalis autem Ægidius Conclave totum conturbavit, multa mala dicens de Farnesio, cujus ab annis pluribus jam elapsis fuerat Confessarius.

septimum,

14 Die VII, factum est scrutinium septimum, in C quo Jaconaccium nominarunt vota undecim ; Ursinum, Fliscum et Sedunensem decem, Grimanum septem.

Die VIII *factum procul dubio est scrutinium octavum haud dissimile prioribus, sed cujus historia festinanti inter transcribendum librario exciderit.*

et nonum quo eligitur Adrianus Car. absens,

15 Die IX, factum est scrutinium nonum, in quo Cardinales Ostiensis et Dertusensis retulerunt suffragia quindecim. Cardinalis autem S. Sixti dictus de Minerva dixit, quod cum Cardinalis Dertusensis, esset vir probus, virtuosus, ac doctus, eidem accedebat, orans ceteros ut eidem accederent etiam ipsi, sicut fecerunt Columnensis, Cavalicensis, Montensis, Friultius, Piccolomineus, Anconitanus, Aræ-cœli, Armelinus, Jaconaccius, Comensis, Tranensis. Tunc Cardinalis sanctæ Crucis dixit Farnesio, oportere ut accederet etiam ipse : sed respondit, non facturum, quia non noverat Dertusensem, quandoquidem numquam Romæ fuerit. Nihilominus accessit ad eumdem major pars Cardinalium, ipsumque in summum Pontificem elegerunt : de quo rogatus D. Darius de Grassis Episcopus Pisaurensis, tamquam Protonotarius Apostolicus, alta voce et Latine dixit : Papam habemus, Illustrissimum Dominum Adrianum, natione Flandriæ, ex civitate Trajectensi, tit. SS. Joannis et Pauli Presbyterum Cardinalem, Dertusensem [Episcopum] absentem, commorantem in Hispania in civitate Victoria : et fuit publicatum per D. Cornelium die IX Januarii MDXXII. Post publicationem prædicti Pontificis, Cardinales in aula congregati, per fabas nigras et albas deputarunt Legatos duos mittendos suæ Sanctitati, videlicet Cardinales Pompeium Columnam et Alexandrum Cæsarini : quo acto fuit subito reseratum Conclave.

ad quem destinatur legatio

16 Die X, in tertium Legatum legerunt Cardinalem Ursinum decreveruntque ut, quoad venisset Pontifex, tres ex tribus Ordinibus lecti per ordinem mensium gubernarent manerentque in Palatio.

et prospicitur regimini Urbis,

17 Die X Februarii, Cardinales Cybo et Grimanus petierunt excusari a regimine propter suam infirmitatem; et deputatus fuit Cardinalis Fliscus, qui similiter se excusavit, sed excusatio ejus admissa non est : adeo ut necesse ei fuerit regimen acceptare, E verumtamen noluit in Palatio residere.

18 Die X Aprilis D. Guilielmus per litteras credentiales publicavit nomen Pontificis, Adriani Papæ VI, quod non placuit multis Cardinalibus, quia mos erat nomen mutare.

19 Die III Augusti solvit Pontifex e portu Tarraconensi : et XIV appulit ad portum Liburnensem cum triremibus quatuordecim : eademque nocte in ipsas triremes recepit Cardinales, Medicæum, Piccolomineum, Petruccium, Cortonensem et Ridolfium, qui obviam iverant Pontifici ut ei gratularentur, pedes oscularentur, et comitatum præstarent.

ille 14 Aug. advectus Liburnum ;

20 Die XXVI, prædictus Pontifex cum octodecim triremibus venit Centumcellas.

21 Die XXVII, advenerunt Cardinales Columna et Ursinus in navem qua Pontifex vehebatur ; cumque ei obtulissent litteras aliquas a sacro Collegio, osculati sunt pedes ejus ; propter urbanam autem pestilentiam elegit Pontifex ipsa nocte in triremi manere.

22 Die XXVIII, Sanctitas sua ab Ostia per flumen, in Brigantino quod vocant navigio, multis tri- F remibus subsequentibus, ascendit usque ad basilicam S. Pauli : ubi accesserunt ad eum multi Cardinales, Legatique Principum cum Populo Romano.

et 29 invectus in Urbem.

23 Die XXIX, eadem Sanctitas sua induit Pluviale et Mitram in sacristia Paulinæ ecclesiæ ; et omnes Dominos Cardinales recepit ad pedum oscula. Postea cum Cantoribus accessit ad altare majus prædictæ Ecclesiæ, supra quod positus Pontificaliter denuo recepit Cardinales ad pedum oscula : eodemque die invectus est equo Pontifex cum galero et stola, per plateam Judæorum et Campum Floræ, in Basilicam S. Petri ; ubi consueto loco positus, iterum suscepit adorationem Cardinalium.

30 coronatur

24 Die XXX Augusti vestitus Pontificaliter, in Capella S. Andreæ, celebravit Missam ad altare S. Petri : post quam coronatus fuit ante gradus S. Petri a Cardinali Cornaro ; convivium autem fuit in aula Innocentii VIII.

ADRIA-

CCXXII ADRIANUS VI

Adrianus, patre Florentio Trajecti ad Rhenum sive Ultrajecti in Belgio humiliter natus, ex Dertusensi in Hispania Episcopo Presb. Cardinalis tit. SS. Joannis et Pauli, electus Romæ absens ipse in Hispania, anno MDXXII, IX Januarii, Pontificatum suscepit Victoriæ in Cantabria XVI Februarii, Romæ coronatus * XXXI Augusti in Dominica; sedit a die acceptati muneris annum I, menses VI, dies XXX; mortuus anno MDXXIII, XIV Septembris, sepultus in ecclesia Teutonicorum S. Mariæ de anima: et vacavit Apostolica Sedes menses II, dies IV.

Ab anno 1522, ad 23. an. I, m. 6. d. 30.

Historia ejus scripta a Blasio Ortizio;

Totam Pontificatus Historiam, *eleganter ac luculenter descriptam habemus, sub hoc titulo:* Itinerarium Adriani VI ab Hispania Romam usque, ac ipsius Pontificatus eventus, per Blasium Ortizium, in Decretis Doctorem Canonicumque Toletanum ac generalem Vicarium, summa fide collectum: *dedicatur autem opus* Illustrissimo ac Reverendissimo Domino D. Joanni Martino Siliceo, Archiepiscopo
B
Toletano Hispaniarumque Primati: *fuitque primo quidem* editum Toleti anno MDXLVI per Joannem ab Ayala typographum, curante Blasio Garaya; *sed quia rarissima erant exempla, dignum censuit vir eruditissimus Stephanus Balluzius, quod libro tertio Miscellaneorum suorum nuper recuderet. Atque hinc obiter corrigitur error Joannis Tamaji de Salazar ad* XXV *Octobris, in illo Archiepiscopatu retinentis Silicei decessorem Joannem de Tavera usque in annum* MDLII; *quem ex propria hujus Chronica, per D. Petrum de Salazar edita* 1603, *Carilius in suis Annalibus Hispanicis docet obiisse* MDXLV. *Sed in rem nostram potissimum faciunt sequentia hæc puncta.*

ex hac discimus,

I *Quod* cum *Auctor* Undecimo Kal. Februarii esset Lucronii, *illac transierit* cursor, *qui* litteras Domini Gerundensis Episcopi, Romæ commorantis, ad amicum datas deferebat; quibus continebatur Dominum Adrianum, Cardinalem Dertusensem, Inquisitorem Generalem, in Christi Vicarium unanimiter a sacro collegio creatum. *Adeo ut cursor iste intra dies* XIV *iter istud emensus fuerit.*

electionem uno,

alteroque nuntio intellectam,

II. *Quod cum de nuntio isto diu ambigeretur Victoriæ, ubi Adrianus erat, et quo mox ad gratulandum auctor excurrerat; tandem* Nona Februarii nobilis
C
quidam Hispanus ex Pincia, Antonius a Studillo, Reverendiss. D. Cardinalis S. Crucis a Carravajal Camerarius, Breve sacræ Electionis detulit.

primo acceptatam fuisse 16 Febr.

III. *Quod primum septimo deliberationis sumptæ die, videlicet* quarto decimo Kalendas Martii, Missa ex more celebrata, Pontificatum acceptare destinavit. Et quia, inquit Auctor, naturæ suæ propensione negotia ipsi peragenda potius secreto quam palam conabatur facere; tres tantum ex multis, ad actum celebrem hujus acceptationis, scilicet Magnificum Doctorem de Agreda, et me indignum Doctorem Blasium Ortiz, ab sanctissimo eodem Patre postmodum Toletanos Canonicos creatos, et Secretarium Consilii generalis Inquisitionis Aragoniæ Joannem Garsiam, virum satis egregium, elegit jussitque intrare in cameram interiorem, præcipiens ostiariis, ut neminem neque domesticum neque externum sinerent ad se ingredi: unde nos tanta novitate perterriti expectabamus, nos ad invicem conspicientes. Cum autem summus Pontifex in loco secretiori esset, hæc verba fatus est. Jam dudum intellexistis electionem a sacro Collegio de me factam, cujus testimonium attulit Camerarius Reverendiss. Cardinalis a Carvajal: cujus quidem acceptationem

post deliberationem dierum 7,

hactenus distuli, timens muneris tanti onus sustinere: quamvis non me lateat, nihil esse in hac vita, et maxime hoc tempore, facilius et hominibus acceptabilius Episcopi officio, et præcipue, Papæ, si obiter et ut hominibus tantum arrideat, atque adulatorie rem agat. Sed nihil est quod periculosius homines suscipere debuissent, si arctissimam Deo reddendam rationem præ oculis mentis haberent, si non eo modo militetur quo noster imperator Christus præcepit. Sed quia suspicor ex repudiatione graviora discrimina Ecclesiæ imminere, ideo
E
divino auxilio suffultus, munus hoc sacrosanctum vobis præsentibus assumere statuo. Et quia ad hanc dignitatem sua inscrutabili præscientia me vocare dignatus est, spero illius gratia me idoneum ministrum evasurum, atque hujus acceptationis peto a præsenti Notario fidem, vosque testes rogatos volo, injungens vobis neminem rem gestam dixeritis.

ex mero divinæ voluntatis respectu,

et rebus in Hispania compositis,

IV. *Quomodo* quarto Idus Martii, egressus ab urbe Victoria, *cum eo quem creaverat Generalem exercitui ad opem Italiæ laboranti ferendam comparato aliisque, Lucronii Cæsaraugustæque acceptus honorificentissime; facta hic solenni benedictione Palmarum, actoque Paschate* prima die Maji, regulas Cancellariæ, a se noviter editas, solenniter promulgari jussit.., atque a die illa negotia omnia undecumque sub annulo (quamvis ab aliquibus esset dubitatum utrum Papa ante Coronationem facere possit) expediebantur.

susceptam Coronam Romæ in Augusto,

V. Celeberrima ingressio Pontificis maximi in urbem Romam *describitur cap.* 21 *facta* die Veneris quarto Kalendas Septembris, et *Caput* 22 *est* de Coronatione Adriani Papæ *facta* proxima Dominica.

2 *Ab hac solum die videtur* Adrianus *annos sui Pontificatus mutari voluisse: siquidem in Bullario Casinensi extat Constit.* 139, *signata* Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die vigesima septima Aprilis 1523 Pontificatus anno primo: *et in Registro Waldingi,* Adriani *hujus Bulla unica datur.* Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 8 Junii 1528, Pontificatus primo. *Neque contrarium probant primæ duæ Bullæ apud Cherubinum. Dum enim utraque scribitur data* Romæ apud S. Petrum, *prior* IV Nonas Maji, *altera* sub annulo Piscatoris die 20 Julii: *et utraque nihilominus* anno Incarnationis Dominicæ MDXXII, *prior ad longum scripto, altera per cyfras expresso, et utraque* anno Pontificatus primo; *apparet manifeste vitiatam esse utramque, vel in loco vel in anno, cum Romam non accesserit Pontifex anno* MDXXII *ante* XXIX *Augusti.*
F

exhinc cœpit numerari anni Pontificatus

3 *Et primam quidem, qua Administratio Militiarum S. Jacobi, de Calatrava, et de Alcantara in Regnis Hispaniarum Coronæ Regiæ perpetuo conceditur, cum omnibus juribus quæ earum Magni magistri habere consueverunt. Crediderim vero, ipso quo scribitur anno datam, non tamen Romæ, sed Cæsar-augustæ, ubi tum* Adrianus *manebat, aulam suam formans, eosque*

quamvis antea datæ fuerint Bullæ in Hispania:

Propylæum Maji.

DRIA NUS VI

exspectans qui se comitaturi erant Præsules, virosque illustres complures cap. 8 Itinerarii enumeratos, primum inde digressus Dertusam, Sedem suam primam, tertio Idus Junii. *Quia autem navigatio* octavo Idus Julii cœpta, *toto illo ac sequenti mense continuata fuit, et Breve præcitatum dirigitur Inquisitori Comensi, petenti sibi confirmari facultatem a decessoribus Pontificibus datam, procedendi contra maleficos et obedientiam diabolo præstantes, ideo dixerim illam anno dumtaxat sequenti datam, sicut illæ de quibus supra ; et eadem temeritate, qua supra scriptum fuit,* Romæ, *hic notatam zyfram* 1522, *ut omnia essent conformia ; nihil cogitantibus illis qui id præsumpserunt de mora quam Pontifex in Hispania et in itinere traxit.*

et quarumdam alterata data,

4 *Unde ulterius intelligitur, quam non temere in rebus Chronologicis uni Bullario credi possit ; sitque optandum magis quam sperandum, ut singulis Bullis ac Brevibus denuo ad sua originalia relatis, Datæ quas vocant recognoscerentur, et sicubi exerrare ignorantia vel negligentia fecit, ad pristinam formam reducerentur. Et diligentiæ quidem defectus excusabiles sæpe sunt (quis enim homo omnem ubique et quomodolibet, præstare semper possit ?) sed quod ignorans temeritas peccat, alterando studiose originarios textus,*

quod utinam non sæpius in Bullario factum!

B *dum se putat commodo lectorum servire, excusare frustra conetur intentio minime mala ; cum simul et juvari quatenus opus est lector, et fides præstari integra possit, addito ad marginem vel subtus indicio factæ aut faciendæ mutationis.*

HISTORIA CONCLAVIS

Ex impresso Italico Auctoris synchroni.

Cum anno MDXXIII, die V Augusti, Adrianus Papa VI ivisset ad S. Mariam Majorem, causa solennis illi festi, ibidem eodem mane publicari fecit ligam contra Francos : in quam præter Venetos concurrerunt etiam Henricus Rex Angliæ et Ludovicus Rex Hungariæ, omnesque liberæ Civitates Italiæ, Principes item omnes ac Toparchæ subditi Ecclesiæ ; et Generalis exercitus declaratus est Fredericus Gonzaga Mantuæ Dominus. Quia autem Sanctitas

Promulgata liga contra Francos,

C sua admodum fatigata erat prolixitate Officii, tempore tam calido celebrati : recepit se ad ecclesiam S. Martinini Montibus, loco vicinam, sumendi commodius prandii et quietis causa ; Cardinalis vero Columna sumptuosum ac regie apparatum epulum fecit Cardinalibus Principumque Legatis. Ibi Pontifici advenit febricula, quæ initio nihili æstimata a medicis, tandem facta est ei lætalis. Ea ergo semper crescente, cum se approximare suo fini Papa videret, jussit se deportari in Vaticanum : convocatoque ad se sacro Collegio Cardinalium, commendavit eis sanctam Dei Ecclesiam et Christianam religionem, creavitque Cardinalem unum ; et paucis horis post, die XIV Septembris, transiit ad vitam meliorem, cum fuisset Pontifex anno uno, mensibus octo, et diebus sex (*scilicet a die electionis numeratos*) ætatis suæ anno LXIV.

febricula corripitur et moritur Adrianus,

2 Mors ea Romanis nuntiata, eisdem grata supra modum accidit : universim enim Curiæ parum acceptus Adrianus erat, eo quod sua Beatitudo longe discreparet ab illa amplitudine, magnificentia et splendore, quem proximiores sui decessores sectati fuerant ; quamvis revera esset propinquior bonis illis qualitatibus, quæ requiri solebant in electionibus Pontificum, temporibus a primitivæ Ecclesiæ spiritu minus remotis. Id autem adeo publicum erat, ut cum labente superliminari capellæ Papalis, Sanctitas sua quodam mane ad Missam audiendam illuc intrans, vehementer esset periclitatus de vita (quam etiam amiserant milites Helveti nonnulli de custodia corporis, petræ illius ruina oppressi) ipseque ægre salvatus fuisset ; non modo non sint gavisi Prælati multi qui præsentes aderant ; sed etiam unus eorum fuit, qui sermone inter Cardinales ea de fortuna moto, non verecundaretur fortunæ factoque maledicere, quibus fuerat a morte ereptus : quodque mirabilius erat, maledicus atque blasphemus ille, a nemine Cardinalium reprehensus castigatusque, pacatis omnium auribus ac fere annuentibus frontibus auditus et toleratus fuit. Lacerabatur igitur vir iste sanctus hominum linguis atque dicteriis, velut parum idoneus regimini rerum secularium, variisque calumniis impetebatur : quia non habebat mensam lautam curiamque magnificam, sed privatim instar religiosi vivebat, unum secum habens familiarissimum sodalem, quem etiam unicum creavit Cardinalem. Fuit etiam divulgatum de eo, quod non solum astrologiæ judiciariæ studeret, sed etiam arti magicæ daret operam : quæ calumniæ ex optimi cujusque sententia falsissimæ erant.

invisus Romanis, quia minime splendidus,

D

ideoque varias calumnias passus.

3 Ut ut fuerit, factæ sunt ei post obitum suum exequiæ sumptuosissimæ et magnificentissimæ, cum majori quam soleat passim concursu populi : quibus expletis ingressi sunt in Conclave, ad novi Pontificis electionem, Cardinales numero triginta ; inter quos erant varii valde considerabiles, præsertim Pompejus Columna, Alexander Farnesius, Julius de Medices, Franciscus Ursinus, et Cardinalis Paciecus ; æstimatissimi tamen præ ceteris erant Medicæus et Columnensis, ambo facultatibus dignitateque clari ac famosi, potentior tamen erat Medicæus, propter magnum numerum adhærentium ei Cardinalium, idque mediante recenti ac grata memoria felicissimi Pontificis Leonis Papæ, patruelis sui. Columna econtrario magni fiebat etiam ipse, propter claritatem familiæ, favoremque et strictam amicitiam Caroli Quinti Imperatoris.

Post ejus exequias ingressi Cardinales Conclave, E

4 Inter hos ergo principalissimos duos maximæ vigebant discordiæ, neque poterat ad electionem Pontificis deveniri : mox enim atque proponebatur aliquis a Cardinali Medicæo, a Columnensi et sequacibus ejus excludebatur ; et si hic aliquem proferebat in medium, a Medicæo vicissim et partiariis ejus repellebatur. Hæc contentiones cum jam durassent diebus pluribus, Cardinales seniores, Colomnæ faventes, luce quadam convenerunt conspiraruntque eum assumere ad Pontificatum ; verum non potue- F runt pervenire ad præfixum votorum numerum, quem tamen ei obtinendi spem faciebant, dicentes, duo dumtaxat deficere, quæ confiderent haud difficulter obtinenda. Juniores Cardinales, ex parte altera magis affecti Medicæo, vehementer ei votis suis omnibus suffragabantur : sed non poterant numerum Columnensium æquare. Videns ergo Medicæus, propter Columnam frustrari se desiderio suo, nullamque ferme spem relictam sibi videns ; proposuit Cardinalem Ursinum, declaratum hostem Columnensis, dicens quod eum vellet creare Papam, devolvendo in eum vota sequacium suorum omnium. Conterritus ad hanc denuntiationem Columna, cœpit satagere pro ejus exclusione, palamque profiteri, quod in alium quemcumque sibi propositum esset consensurus, præterquam in istum.

in duas scinduntur factiones ; per Medicæum et Columnensem,

5 Interea sedulo soliciteque tractabatur pro Cardinali Farnesio, multumque videbatur promotum negotium : verum quia fautores Medicæi dicebant se pollicitos vota servare ipsi, neque de suffragio suo audere disponere præter ejus assensum, multaque quoque acta in contrarium sunt. Cum ergo appareret, propter nimias inter Medicæum et Columnensem animosi-

contra injectas hinc moras protestantur aliqui.

ADRIANUS VI.

mositates, nullam fundari in quoquam spem posse : quia absque partis utriusque consensu frustraneum erat vel cogitare de Papa eligendo ; multi ex Cardinalibus decreverunt palam in Congregatione protestari, omnino tempus esse ut tandem aliquid concluderetur, eo quod tam diuturna mora gravissimum præjudicium crearet toti Christianitati. Respondit autem eis Medicæus, quod etiam Columna dixit, simul cum aliis suis magnæ auctoritatis Cardinalibus, id quoque sibi constitutum esse : proinde decretum ab omnibus fuit, sequenti mane procedendum ad electionem fore.

quare Columna, cupiens exclusum Ursinum,

6 Proxima ergo die, primo mane, visi sunt multi Cardinales accedere ad cameram Medicæi : et jam per totum Conclave spargebatur factum esse Papam, etsi nemo sciret eum certo nominare. Paulo autem post progressus de camera Medicæus, cum magna a tergo sequela, dixit alta voce : Nunc imus creaturi Pontificem. Hoc cum esset relatum Columnæ, isque dubitaret metueretque ne eligeretur Ursinus, quem videbat perquam hilarem et festivum in comitatu Medicæi ; cœpit cogitare, quod si persisteret in sua cum Medicæo contentione, hic tandem illum eveheret ad Papatum, utpote arcta consanguinitate annexum familiæ Medicææ, et suum infestissimum inimicum. Ut ergo disturbaret hujusmodi electionem, seque ipsum periculo præsenti subduceret; exhortabatur Cardinales omnes, ut ad finiendam litem ipsummet Medicæum eligerent ; eo magis, quod jam antea cum multis Cardinalibus amicis suis perquam diligenter egerat, ut proponerent alium quemdam, tantum ne deveniretur ad electionem Ursini.

in ipsummet Medicæum consentit,

7 Isti ergo cum intellexissent resolutionem Columnæ, eo instanti factam in favorem Medicæi, solum tendere ad exclusionem Ursini ; dixerunt, quod qui tantum jam laboraverant ipsius intuitu, eoque insimul rem adduxerant ut persona ipsi grata eligi posset, neminem eo viderent aptiorem, quam qui istic aderat Cardinalem SS. Quatuor coronatorum, maximi meriti et valoris virum : proinde dignum videri ut pro eo tentaretur fortuna ; efficeret ergo Dominatio sua Illustrissima ut iste proponeretur, si non ad alium finem, saltem ne illusus ab eis videretur. Volens ergo Columna præstare fidem verbo suo de eligendo ea die Pontifice, respondit dignum et honestum id fore : et conversus ad partiarios Medicæi, orabat eos hanc gratiam sibi facerent, dignarenturque acceptum habere, ut proponeretur Cardinalis SS. Quatuor-coronatorum; sciens numquam perventurum ad competentem numerum suffragiorum, eo quod multi illum palam excludebant. Eodem concurrit etiam Medicæus ; quamvis nonnulli ex creaturis ejus nollent suffragium suum illuc convertere. Propositus proinde est Cardinalis prædictus, multaque in favorem ejus vota concurrerunt, non tamen tam multa ut sufficerent electioni, licet pauca deficerent. Nihilominus constanter divulgabatur per Conclave jam electum esse Papam ; idque universaliter affirmabatur ab omnibus, cum admiratione uniuscujusque. Vehementer autem gavisus est Columna, quod ejusmodi satisfactionem dedisset sacro Collegio, a quo fuerat tam instanter rogatus.

Proponitur tamen alius, sed frustra,

aliique nonnulli.

8 Interim cœperunt alii diversi proponi, multumque et vehementer tractari pro Cardinali Ostiensi, utpote viro maturo, magnique judicii ac multæ experientiæ circa regimen, et toti Collegio singulariter caro. Verum Cardinalis de Montibus, qui optabat etiam ipse desiderium suum consequi, dixit, ea ratione processum iri in infinitum, occasionemque suggeri longius etiam protrahendi Conclave ; quandoquidem numquam esset perveniendum ad finem optatum nisi ad concordiam adducerentur Medicæus, Ursinus, et Columna. Idem dicebat Cardinalis Cæsarinus, quando cupiebat promovere tractatum pro Cardinali Farnesio, qui et ipse dignissimus erat Papatu, possetque satisfacere omnibus illis, quorum merita talia videbantur, ut et ipsi deberent aliquid experiri quo ad tantam dignitatem ascenderent. Tum vero Cardinalis Medicæus, considerans Columnam quidem consensisse omnibus in suum favorem, et declarasse quod vellet ipsum efficere Papam, et nihilominus protelari tantopere electionem ; vereri cœpit ne Columnam datæ fidei pœniteret, aut is moram istam studiose innecteret, ut vel ipsemet tandem eligeretur, vel aliud commodum consequeretur, aut denique ex causa sibi prorsus ignota. Quapropter, nolens expectare donec improvisus aliquis casus superveniret, ipsumque nihil minus cogitantem involveret, decrevit quocumque modo Cardinalem Ursinum eligendum curare, ut quamprimum suum consequeretur intentum.

Medicæus in totum resumit causam Ursini :

quod metuens Columna,

9 Tractato igitur ut proposuerat negotio, inventoque sufficienti votorum numero, convocavit Cardinales omnes in unum. Jamque procedebat Cardinalis de Montibus in comitatu Medicæi atque Ursini, et interrogans eos dicebat, Quonam imus ? Respondit Medicæus, Eligere Papam, ex hinc enim tempus non erit amplius. Tum Columna, tantam turbam collectam videns, atque formidans ne procrastinationibus suis aliud nihil effectum esset quam ut facilius eligeretur Ursinus, tantopere invisus sibi ; sumpta fiducia se convertit ad unum quemdam eorum qui sequebantur Medicæum : et, Ecquo, inquit, pergitis animo tam determinato ? An fortassis ad eligendum Cardinalem Ursinum ? Responsum ei est, Nescire eos quod esset consilium voluntasque Medicæi ; credere tamen potius illud ipsum esse quam diversum. Unde in propiorem timorem adductus Columna, denuo cœpit dicere, se quod promiserat Cardinali Medicæo omnino præstiturum. Hoc vero postquam Medicæo relatum, cœperunt omnes unanimiter discrepante nemine protestari, quod vellent Medicæum eligere in summum Pontificem, et insimul Papam proclamaverunt : atque ita, post expectationem duorum mensium ac quatuor dierum, quibus Conclave duraverat, elegerunt Cardinalem Medicæum XIX Novembris MDXXIII.

protestatur se velle Medicæum,

isque eligitur 19 Novembris,

dictus Clemens 7,

10 Tunc vero reserato ostio capellæ accersitus est ceremoniarum Magister : quo ingresso confestim Sanctitas sua vestita Pontificaliter, collocata fuit supra altare, atque ab omnibus pariter adorata cum pedum osculo. Ipse vero singulos amplexus alacriter, declaravit se velle nuncupari Clementem Septimum : deditque benedictionem plurimo populo, qui perfracto in oculi nictu Conclavi irruperat. Adscendit etiam sursum continuo Clerus S. Petri, cum multis Episcopis, Prælatis atque Proceribus, in magna hilaritate atque frequentia . delataque est Beatitudo sua deorsum in ecclesiam, cunctis Cardinalibus comitantibus ; et positus Clemens supra altare ad limina Apostolorum, denuo ac publice adoratus fuit, non desistens eo mane benedictionem suam impertiri accedentibus bono temporis spatio ; ac deinde reductus est ad consuetas cameras Pontificias. Placuit vehementer electio multis, præsertim iis qui Romæ fuerant sub Pontificatu Leonis, dicentibus hunc æque felicem fore atque is fuerit, quandoquidem sua Sanctitas vir erat maximæ dignitatis, auctoritatis, et nobilitatis ; quodque iis omnibus illius est satis expertus in negotiis seculi, nec minus prudens atque probus. Primum nomen Julio fuerat, filio Juliani, de Medices, germani fratris primi Laurentii. Divina majestas dignetur eum conservare longo tempore in vivis, ut possit cum amore et caritate regere et gubernare Ecclesiam uni-

cum omnium [illegible] ratione.

A universam, repertumque in ea gregem : [*quod nobis Deus concedat.*]

ADRIANUS VI

Hic ego desino Conclavium historias tradere,

11 *Hic porro finis nobis esto ex impressa Collectione Conclavialium relationum, a testibus ut plurimum oculatis descriptarum, augendi hunc Tractatum, jam ultra quam animo præconceperam excrescentem. Etenim in* Clemente VII *desinunt Annales Ecclesiastici, a Cæsare Cardinali Baronio inchoati, et ab Oderico Rainaldo hactenus deducti ; quorum alias laudatissimorum defectibus corrigendis supplendisque Conatum nostrum volui potissimum deservire, quasi derelictas a copiosius metentibus spicas post eorum vestigia colligendo. Dum autem eosdem Annales nunc prosequitur carissimus nobis, et tantis scriptoribus dignissimus successor, Leander Coloredus, non lubet falcem mittere in messem ipsius, adhuc integram.*

quia hactenus tandum habentur editi Annales Ecclesiastici

13 *Deinde forsitan aliquando in lucem dabitur dignior alia grandiorque hujus argumenti Collectio, ex MSS. Codicibus, in curiosissima Bibliotheca Laurentii vander Hem Jurisconsulti Amstelodamensis, in præfatione ad Ephemerides Græco-moscas a me laudata, inventis, et pretio perquam magno sub auctione redemptis, præterito nuper Aprili. Continent autem, Tomus primus, in tres libros divisus, discursus Italicos de ratione, praxi, mysteriisque Conclavium ; secundus* B *ac tertius, eorumdem historias a* Clemente VI, *id est ab anno* MCCCXLIII, *usque* ad Julium III *annumque* MDL *deductas, Latinas omnes præter unam ; nonnullas etiam semel iterumque ab auctoribus diversis descriptas ;* D *quartus denique ac quintus, similes Italicas, a* Marcello II *successore* Julii III, *usque ad* Clementem VIII *anno* MDXCII *electum. Si vir iste clarissimus, conatibus meis promovendis nihil non daturus, tamdiu vivere potuisset, donec hic tractatus, quem initio propositum fuerat in* Martino V *finire, hactenus extenderetur ; libenter utique thesaurum istum communicasset mecum, collatisque ad invicem monumentis editis ineditisque, fortasse potuissem materiam opportunam suggerere amico Annales ecclesiasticos prosequenti : at postquam ille obiit, nec licuit cum determinato ad quantumcumque pretium offerendum licitatore contendere pertinacius, aliud non restat, quam ut expectemus quid is inde facturus sit ; verosimiliter haud ita profusus futurus in augendo pretio, nisi ex publicatione talium lucrum ingens speravisset : quod ei adeo non invideo, ut etiam optem vehementer.*

et speratur alibi edenda Collectio plenior ex MSS. Laurentii vander Hem.

VIDE APP NOT. 28

13 *Quia tamen jam cœpi, scrutando Bullas ac Brevia Pontificia, quatenus impressa habentur, quærere quam quisque Pontifex tenuerit annorum suorum numerandorum Epocham, rem a nemine hactenus observatam, utilitatis tamen (ut existimo, non exiguæ ; placet laborem, opinione majorem, et solo publici commodi respectu jucundum continuare porro.* E

pergo nihilominus scrutari epochas sequentium Papatuum.

CCXXIII CLEMENS VII

Ab anno 1523, ad 34, an. 10, m. 10, d. 7.

CLEMENS, patria Florentinus, antea Julius Juliani de Medices, ex Archiepiscopo Florentino et Cardinali Presbytero tit. S. Clementis, electus MDXXIII, XIX Novembris ; coronatus XXVI Novembris Feria V; sedit annos X, menses X, dies VII : obiit MDXXXIV, XXV Septembris : sepultus in Vaticano, translatus fuit ad S. Mariæ supra Minervam : et vacavit Sedes dies XVI.

Epocha annorum ejus Pontificalium incerta.

Utrum hic Pontifex a die Electionis vel Ordinationis numerarit annos, discerneretur ex Bulla 16 *apud Cherubinum et* 21 *apud Waddingum, data utraque* vigesima tertia Novembris, Pontificatus anno tertio ; C *nisi Cherubini Bulla notaretur data* millesimo quingentesimo vigesimo quinto ; *Waddingi vero* anno 1526. *Potiori tamen jure suspecta est zyfra, in qua errari facilius, patet ex sequenti mox apud Waddingum Bulla, quæ signatur tamquam data* anno Incarnationis Dominicæ 1526, sexto Idus Martii, Pontificatus anno quarto, *ubi scribendum* 1527 *fateare oportet ; nisi dubitare velis, utrum a Kalendis Januarii inchoandus fuerit annus civilis.*

2 *Cum hoc autem Pontificatu destituit nos Registrum Waddingi, utilis ad multa collectio, si esset aliquanto accuratior. Sequentur nos Bullaria Casinense et Augustinianum, usque ad* Urbanum VIII *pertinentia. Similiter pro continuatione Annalium ecclesiasticorum Odorici Rainaldi, hic ut dixi desinente, ad eumdem usque Pontificem deducet Continuatio Henrici Spondani ; quin et Alphonsus Ciacconius, in Vitis Pontificum et Cardinalium editus anno* MDCI, *auctus* F *porro et continuatus a variis, videlicet ab Andrea Victorello et Ferdinando Ughello sub annum* MDCXXX, *ac denique anno* MDCLXXVII *ab Augustino Oldoino nostro. Vitas quoque Pontificum descriptas a Platina quas Onuphrius Panvinius a* Sixto IV, *usque ad* Pium V *inclusive continuaverat, prosecuti deinde Antonius Cicarella usque ad* Paulum V, *et Abrahamus Bzovius usque ad* Urbanum VIII, *nonnulli quoque usui erunt : sicut etiam impressa Collectio Conclavium usque ad* Alexandrum VII *ducta.*

Auctores unde sum, ta hac continuatio.

CCXXIV PAULUS III

Ab anno 1534, ad 49 an. 15, d. 28.

PAULUS natione Romanus, ex patre Petro Aloysio de Farnesiis , antea Alexander Cardinalis Episcopus Ostiensis, electus anno MDXXXIV * XIII Octobris, coronatus III Novembris Feria III, sedit annos XV, dies XXIII ; obiit MDXLIX, X Novembris, sepultusque est in Vaticano. Vacavit Apostolica Sedes menses II, dies XXVIII.

Hic

CCXXIII CLEMENS VII

CCXXIV PAVLVS III

CCXXV [illegible]

[illegible] II

Relaxatus usus Dominicæ ad Coronationes Papales.

H*ic Pontifex, æque ac præcedens, quia erant Episcopi ordinati cum eligerentur, videntur existimasse liberum sibi esse qua magis placeret die coronari prægresso insuper exemplo* Leonis X, *qui* die Martis XV Martii factus Presbyter, et die Jovis XVII consecratus, ac die Sabbathi XIX coronatus Papa repentissime fuerat, *ante Dominicam Palmarum : quia scilicet in Consistorio diei* XIX *fuerat conclusum*, propter septimanam sanctam quæ instabat, non decere Pontificem non fore Presbyterum, et consecratum ac coronatum. *Ita quantumvis antiquæ consuetudines, dum semel gravi aliqua urgentique in speciem causa prætermittuntur, aliis aliisque emergentibus postea facile antiquantur aut relaxantur.*

2 *Quod autem* Paulus *Electionis suæ anniversarium revera constituerit epocham Pontificatus sui, intelligitur ex ejus Bullis apud Cherubinum ; scilicet* 15 *et* 48, *quæ inveniuntur datæ* anno Incarnationis Dominicæ, *prior quidem* millesimo quingentesimo vigesimo septimo, pridie Kalend. Novembris, Pontificatus anno quarto : *altera*, 1519, decimo quinto Kalend. Novembr. Pontificatus anno quinto decimo, *utique intra spatium, Electionis et Coronationis anniversarius dubus interjectum. Idem probaret Bulla* 35. Dat. Romæ apud S. Petrum Kal. Novembris, anno nono, *si haberet annum Incarnationis additum, qui fortassis festinanti librario excidit, sicut ad calcem sequentis Bullæ* 36, dat. anno Incarnationis Dominicæ, Pontificatus nono, *non solum anni Christiani numerus per evidentem socordiam desideratur, sed etia in dies* III Novembris *expressus in Margine. Nec minus vitii suspecta est zyfra subscripta Constitutioni* 169 *Bullarii Casinensis, quasi signata ea sit* die 23 Octobris 1546, Pontificatus anno duodecimo, *cum supputando ab anniversario Electionis cœptus fuerit annus decimus tertius.*

D

PAUL. III Epocha, diei Electionis affixa.

CCXXV JULIUS III

B

JULIUS, natione Hetruscus, ex oppido S. Savini, antea Joannes Maria Vincentii de Monte, Cardinalis et Episcopus Prenestinus, electus VIII Februarii, MDL, coronatus XXII Februarii, sabbato festo Cathedræ S. Petri Antiochiæ; sedit annos V, mensem I, dies XVI; obiit MDLV, XXIII Martii. Sepultus fuit in Vaticano. Vacavit Sedes dies XVI.

Ab anno 1550 ad 1555, an. 5, m. 1, d. 16.

Ratio temporis quoad electionem

E*lectionem factam* 8 Februarii, *habet auctor et testis oculatus in Historia hujus Conclavis; Onuphrius vero Panvinius, tam in Vita quam in Chronico, 7* Idus *id est diem* VII Februarii *notat ; et quidem addita in Chronico nota* diei Veneris *: quæ facile conciliatur, eo quod Electio facta dicatur* circa horam noctis *(post solis occasum)* tertiam, *quando censeri potest inchoari dies* VIII *mensis : eo magis quod non nisi sequenti mane publicata populo illa sit. Et sic etiam Alphonsus Ciacconius* VI Idus *factam ait : quod Spondanum decepit, aut ambigue saltem loqui fecit.*

2 *Iidem consentiunt quod* VIII Kalendas Martii, *et quidem* proximo Divi Petri Cathedræ Antiochenæ solemni die, *ut scribit Panvinius, Coronatio successerit. Quapropter quod in Historia conclavis impressus legatur dies* 21 Februarii, *malim inter ejusmodi menda zyfralia, quibus plus satis inquinatur præcipitata impressio numerare. Inveniuntur porro apud Cherubinum tres Julii Bullæ, datæ* anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, Kalen. Martii, *vel* 22 Februarii 1550, Pontificatus anno primo : *sed utrum hunc deinceps Natalem habuerit, an vero in die Electionis sui Pontificatus; annos inchoaverit, nullam invenio Bullam quæ doceat.*

et coronationem.

CCXXVI MARCELLUS II

C

MARCELLUS, ex patre Richardo Cervino, natione Picenas in oppido Montis-fani natus, antea Presbyter Cardinalis tit. S. Crucis in Hierusalem, electus anno MDLV, IV Aprilis, et mox propter imminens festum Paschæ sequenti die consecratus, ac coronatus Feria IV Majoris hebdomadæ, sedit dies XXII : defunctus nocte ante diem I Maji, sepelitur in ecclesia Vaticana : et vacavit Sedes Apostolica dies XXII.

F

An. 1555, d. 22.

Paupertas Cameræ Apostolicæ eo tempore.

E*x paucis quas forte edidit Bullis extat unica in Bullario Casinensi,* quarto decimo Kalendas Maji, *id est Feria* II *Paschali, qua præfatur, quod* Julio Papa III *rebus humanis exempto,* Camera Apostolica ea in egestate reperta est, ut neque ipsius Prædecessoris exequiæ modo solito, neque Conclavis expensæ commode fieri potuerint ; quin imo ad eas satis remisse faciendas oportuerit multum æs alienum, cum gravi ipsius Cameræ jactura contrahere; *ideoque subsidium triennale trecentorum millium scutorum ac decimarum super fructibus Beneficiorum ac Monasteriorum, a* Paulo Papa III *indictum et a* Julio *item III successive continuatum, etiam ipse ad aliud triennium, et deinde ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, prorogat.*

PAU-

D

CCXXVII PAULUS IV

Ab anno 1555, ad [illegible], *an* [illegible], *m 2, d* [illegible]

PAULUS, antea Joannes Petrus, patria Neapolitanus, patre Joanne Carafla, Cardinalis Episcopus Ostiensis, electus anno MDCV, XXIII Maji, festo Ascensionis Domini, et proxima Dominica XXVI mensis coronatus, sedit annos IV, menses II, dies XXVII; obiit anno MDLIX, XVIII Augusti, sepultus in Vaticano, ac postea translatus ad Minervam: et vacavit Sedes menses IV, dies VII.

[illegible] *Bullis*

O[illegible] *Cherubinum est hujus* Pauli *Bulla* 17, *et in* [illegible] *llario Casinensi alia sub numero* 178, *ambæ datæ* Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, decimo Kalendas Februarii, Pontificatus anno quarto, *demonstrant necdum penitus exolevisse in Curia Romana usum protrahendi* [illegible] *anni usque in Martium, alias solum potuisset* annus tertius *numerari. Favet ordo, quo Cherubinus dictam Bullam postponit alteri datæ* 17 Kal. Januarii, *eodem Incarnationis et Pontificatus anno; nisi velimus ordinem inversum dicere, et* Paulum *sui Pontificatus annos, primo incompleto relicto, ad Kalendas Januarias retrotraxisse: quod non facile dixero, nullo certiori argumento persuasus.*

B

CCXXVIII PIUS IV

E

Ab anno [illegible] *ad* [illegible], *m 11, d* [illegible]

PIUS, natione Lombardus ex civitate Mediolani, antea Joannes-Angelus Bernardini de Medicis, Presbyter Cardinalis tit. S. Priscæ, electus XXVI* Decembris MDLIX, coronatus VI Januarii in festo Epiphaniæ in Sabbato; sedit annos V, menses XI, dies XIV; defunctus MDLXV, IX Decembris, sepultusque in Vaticano, et inde translatus in Ecclesiam S. Mariæ Angelorum. Vacavit Sedes dies XXVIII.

[illegible]

E[illegible] *a nepotibus positum, præter Pontificatus* annos V, menses XI, *numerat* dies XV; *ne* [illegible] *subducto calculo: quia nocte Natalem Domini sequente inter horam septimam et octavam,* [illegible] *post mediam noctem primam, electus fuit, et sic* [illegible] *ut ipso Natali die electus diceretur:* [illegible] *die* [illegible] XV Idus Decembris *etiam Epiphaniam convenit. Evidentior ac palpabilis omnino error* [illegible] *MS unde habemus historiam Conclavis,* [illegible] *præfatus Auctor esset,* [illegible] mensium quatuor dierum septem, [illegible] XVIII *Augusti ducunt ad* XXVI Decembris; [illegible] *Electio facta* 23 Octobris, [illegible] *non* [illegible] *quæ forte in autographo erat* 25, *sed* [illegible] *nomine, quod utrumque transcribentibus, non Auctori imputandum mihi persuadeo.*

C

2 *Quamvis hujus Pontificis Bullæ passim ducunt initium anni a Kalendis Januarii, sicuti patebit examinanti Bullarium Cherubini, tamen quæ ibidem est* 19 *signaturque* anno Incarnationis Dominicæ 1560 Nonis Februarii Pontificatus anno 2, (*si non est erratum in zyfra*) *procedit aliter: quare publicatio subjuncta facta dicitur* anno a Nativitate D. 1561 Ind. 4 die vero 15 mensis Februarii Pont. Sanctiss. in Christo Patris et D. N. D. Pii divina providentia Papæ IV anno II. *Plures quoque ejusdem Constitutiones præfixum aut subscriptum habent* Motu proprio, *quod antea non invenio in usu fuisse.* *et stylum Bullarum.*

3 *Idem Pontifex Pontificatus sui annos innovabat in anniversario suæ Electionis, uti patet ex Bulla ejus* F
24 *data* die ultima Decembris 1560 Pontificatus anno secundo; *et ex Bulla* 44 *solemnissima, qua Reformatio Rotæ Romanæ continetur, subscribentibus Cardinalibus triginta duobus,* Anno Incarnationis millesimo quingentesimo sexagesimo primo sexto Kal. Januarii Pontificatus anno 3.

CCXXIX B. PIUS V

Ab anno [illegible] *ad* [illegible], *an* [illegible], *m. 3, d.* [illegible]

PIUS, natione Lombardus, ex oppido Boschi, antea Michael Pauli de Gisleriis, ex Ordine Prædicatorum, Presbyter Cardinalis tituli S. Mariæ super Minervam, anno MDLXVI electus VII * Januarii, coronatus die suo natalitio et festo S. Antonii, XVII ejusdem mensis Feria V, sedit annos VI, menses III, dies XXV; vita functus MDLXXII, I Maji, et sepultus in Vaticano, ac postmodum translatus ad Basilicam S. Mariæ Majoris, Beatificatus autem anno MDCLXXII a Clemente Papa X, et die V Maji Officio ecclesiastico coli jussus. Post mortem ejus vacavit Sedes dies XI.

Vitam

CCXXVII PAVLVS IV

CCXXVIII PIVS IV

CCXXIX S PIVS V

CCXXX GREGORIVS XIII

A *Vitam a Gabutio scriptam dedimus post tomum* 1 *Maji. Innovabat hic Pontifex annos sui Papatus in anniversario Electionis prout patet ex ejus Bulla* 26 *apud Cherubinum, data* die 8 Januarii 1567 Pontif. anno 2 ; et *ex Bulla* 52, data die octava Januarii, millesimo quingentesimo sexagesimo octavo, Pontificatus anno ter io *numeris sic ubique ad longum scriptus, ne quis in priori forte suspicetur errorem zyfræ. Similiter procedit bulla* 79, *signata* Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo nono, quarto decimo Kalendas Februarii, Pontificatus anno quarto.

Epocha Bullarum.

D PIUS V

V D APP. NOT 30

CCXX GREGORIUS XIII

GREGORIUS, natione Italus, ex civitate Bononjæ, ante Hugo Christophori de Boncompagnis, Presbyter Cardinalis tit. S. Sixti, electus anno MDLXXII, XIII * Maji, coronatus in festo Pentecostes XXV Maji ; sedit annos XII, menses X, dies XXIX; defunctus MDLXXXV, X Aprilis; sepultus in Vaticani sacello Gregoriano : et vacavit Sedes dies XIII.

Ab anno 1572, ad 85 an 13, m. 10, d. 29

Epocha Bullarum.

Bullæ 50, *apud Cherubinum latior extensio ,facta* die prima Maji millesimo quingentesimo septuagesimo octavo Pontificatus anno sexto, *in Camera Apostolica exhibita et præsentata dicitur* die 12 Maji 1578, *affixa vero et publicata*, anno a Nativitate
B Domini 1578, Indict. 6, die vero [decima] septima mensis Maji Pontif..... anno ejus sexto ; *unde consequens foret annum illum sextum ultra diem Electionis procurrere; sed hæc incuria scribentis fuerit, qui sicut* septimam *diem scripsit pro* decima septima, *ita non cogitavit de anno Pontificatus intra diem datæ Bullæ et publicationis factæ mutato : et talis incuriæ simili casu exempla etiam alia observare licebit in Bullario, ac nominatim in publicatione Bullæ* 55 Sixti V, *signata* anno MDLXXXVII, Idibus Aprilis, Pontificatus anno secundo ; *quæ* 13 Maji, *mutato jam anno ante dies novemdecim, nihilominus affixa et publicata scribitur* Anno ejus 2. *Revera enim annos suos innovasse hunc Gregorium in die suæ Electionis, suadet quæ sola in hanc rem occurrit Bulla* 54, *signata* anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, decimo Kal. Junii, Pont. anno 7 , *utique duobus diebus ante anniversarium Coronationis inchoato.*

2 *Mirum est autem quomodo in prædicto Bullario non contineatur Bulla allegata a Ciacella, cujus initium,* Inter gravissimas Pastoralis nostri officii curas ea postrema non est, *edita anno* MDLXXXII, *per omnia secula memorabilis, propter reformationem Kalendarii, eo fine institutam*, ut æquinoctium vernale ad vigesimum primum diem Martii, ubi antiquitus a Patribus Concilii Nicæni statutum erat, reduceretur, ablatis semel tantum a mense Octobri illius anni decem diebus. *Quo factum statim est ut sancta Mater Teresia, quæ isto anno* obiit Idibus Octobris juxta Kalendarii Romani emendationem *nunc colatur* XV Octobris ; *quæ si die uno citius obiisset, quando ante correctionem currebat dies* IV *mensis, dicta fuisset obiisse et coleretur* IV Nonas Octobris E

Reformatio Kalendarii.

CCXXI SIXTUS V

SIXTUS, natione Picenas, ex oppido tunc, mox civitate, Montis-alti, antea Felix Peretti de Perettis, Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci, Presbyter Cardinalis tit. S. Hieronymi Illyricorum, electus anno MDLXXXV, XXIV* Aprilis, coronatus I Maji feria F
C IV, sibi semper felicissima, utpote qua et natus fuerat, et factus Frater, Generalis, Cardinalis, ac Papa. Sedit annos V, menses IV, dies IV; defunctus anno MDXC, XXVII Augusti, sepultus in Vaticano, postea translatus ad proprium suum sacellum in Basilica S. Mariæ. Majoris; et vacavit Sedes dies XVIII.

Ab anno 1585, ad 90 an 5, m 4, d. 4,

Epocha Bullarum.

Etiam hic cum anniversario suæ Electionis mutavit annos Pontificatus : *itaque Bulla ejus* 80 *apud Cherubinum*, *signata* anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo octuagesimo quarto, *adscribitur* Pontificatus anno quarto, *scilicet ante triduum inchoato, similiter Constitutio* 228 *Bullarii Casinensis* motu proprio *facta*, tertio Kal. Maji anno secundo, *dicitur Registrata* die octava Junii 1587.

URBA-

CCXXXII URBANUS VII

An. 1590, [illegible]

URBANUS, patria Romanus, antea Joannes Baptista Cosmi Castaneæ Genuensis, Presbyter Cardinalis tit. S. Marcelli, electus MDXC, XV Septembris, sedit dies XIII : obiit, nec ordinatus nec coronatus, XXVII Septembris, sepultus in ecclesia Vaticana : et vacavit Sedes menses II, dies VII.

[illegible] Papa, licet non ordinatus,

Quin verus Pontifex hic quoque fuerit dubitari non vult Ciccarella cum Distinc. 23 cap. In nomine Domini, *decretum legatur*, ut is qui electus est in Apostolatum, si juxta consuetudinem inthronizari non valeat, Electus tamen, sicut verus Papa, obtineat auctoritatem regendi Romanam Ecclesiam et disponendi omnes facultates illius : quod B. Gregorium ante suamCoronationem fecisse legimus. *Ita* Nicolaus II anno ab Incarnatione D. N. J. C. MLIX mense Aprili Indict. XII auctoritate Apostolica decernens *et volens* futuris casibus prudenter occurrere : *suo tamen Decreto, non tam quid veteris esset juris definiens, quam quid juris deinceps futurum Electo esset primus constituens. Quod autem* S. Gregorium *attinet, singulare hoc ejus privilegium fuit (causa grassantis pestilentiæ, et eos, quibus regendæ Sede vacante Ecclesiæ jus erat, convenire prohibentis) extra ordinem et concessum; cum alioqui ea ætate, sicut vidimus, Electus si Diaconus solum erat, nequidem primum locum teneret. Non definit autem* Nicolaus *quod* Electus ante Coronationem *sit* verus Papa *sed* sicut verus Papa obtineat auctoritatem regendi et disponendi. *Nempe, non erat tempore Nicolai tam absoluta, et a Principis cujuscumque nutu independens, nec ulla ratione irritabilis electio Pontificis, uti nunc est; quando solus Electi assensus eam complet; adeoque* verum Papam *non faciebat, ut facit modo. Facit autem, dum ei confert jurisdictionem absolutam in omnes subditos et facultates Ecclesiæ, quatenus ejusmodi jurisdictio potest absque ordinatione Episcopali exerceri. Et hoc exemplo nunc etiam Episcopi, postquam suam Confirmationem Romæ acceperint, scribunt se absolute* Episcopos *(etiam qui sacrorum Ordinum, saltem majorum expertes manent) et tales a Romanis Pontificibus appellantur.*

non quia id statuit Nicolaus, quod non fecit,

B

sed quia et electo solus sufficiebat [illegible],

2 *Hoc vero ut summum, nec amplius, voluit* Clemens V, *quando, ut est in ultima. Extravagantium ejus cap. 4 anno suo* II, *Christi* MCCCXLIII, *sic scribit* : Quia nonnulli.... asserere non verentur, quod summus Pontifex ante suæ Coronationis insignia se non debet intromittere de provisionibus, reservationibus, dispensationibus et aliis gratiis faciendis ; nec se in litteris Episcopum simpliciter , sed Electum Episcopum scribere ; nec etiam uti Bulla, in qua nomen exprimatur ipsius ; Nos talium temeritates compescere cupientes, singulos, qui occasione hujusmodi aliquas litteras nostras, super negotiis quibuscumque confecta, quæ a nobis ante Coronationis nostræ insignia emanarunt, ausi fuerint impugnare, excommunicationis sententia innodamus.

ad obtinendam plenam jurisdictionem.

E

3 *Ad* Urbanum *quod attinet, ei etiam mortuo Pontificia omnia insignia detulit in statua sua, erectoque in ecclesia super Minervam tumulo, Confraternitas sanctissimæ Annuntiatæ, ejus ex asse hæres; ut videre est in novo Oldoini Ciacconio, ubi quæ adduntur similis formæ, ut Pontificis jam coronati, numismata, videntur in diem Coronationis fuisse confecta, diligentia præmatura.*

Ejus tumulus.

CCXXXIII GREGORIUS XIV

C

ab anno 1590, ad 91, m. 10, d. 11.

GREGORIUS, natione Lombardus, ex civitate Mediolani, antea Nicolaus Francisci de Sfondratis, Presbyter Cardinalis tit. S. Cæciliæ, electus anno MDXC, V Decembris; coronatus VIII, festo Conceptionis Immaculatæ in sabbato; sedit menses X, dies XI; defunctus MDXCI, XV Octobris; sepultus ad S. Petrum in sacello Gregoriano : et vacavit Sedes dies XIV

F

CCXXXIV INNOCENTIUS IX

An. 1591, a 30 Octobris ad 30 Dec.

INNOCENTIUS, natione Italus, ex civitate Bononia, antea Antonius Antonii de Fachinetti, Presbyter Cardinalis tit SS. Quatuor-coronatorum, electus XXX Octobris, MDXCI; coronatus III Novembris, in Dominica : sedit menses duos; defunctus XXX Decembris anno eodem, et sepultus est in Vaticano. Vacavit Sedes mensem unum.

CLE-

CCXXXI SIXTVS V

CCXXXII VRBANVS VII

CCXXXIII GREGORIVS XIV

CCXXXIV INNOCENTIVS IX

CCXXXV CLEMENS VIII

CCXXXVI LEO XI

CCXXXVII PAVLVS V

CCXXXVIII GREGORIVS XV

CCXXXV CLEMENS VIII

CLEMENS, natione Hetruscus, de civitate Florentia, antea Hippolytus Sylvestri de Aldobrandinis, Presbyter Cardinalis tit. S. Pancratii, electus anno MDLXXXXII, * XXX Januarii; ordinatus II Februarii, in Dominica festo Purificationis, et coronatus IX ejusdem similiter in Dominica; sedit annos XIII, mensem I, dies III; defunctus anno MDCV, III Martii; sepultus in Vaticano: et vacavit Sedes dies XXIX. *Ab anno 1592 ad 1603 an. 13, m. 1 dies 3.*

Epocha Bullarum. Quod *hic Pontifex ante Coronationis suæ anniversarium, atque adeo a die suæ Electionis vel ordinationis annos Pontificatus numeravit, conficitur ex ejus Bulla* 97 *apud Cherubinum, signata* die tertia Februarii, millesimo sexcentesimo tertio, Pontificatus anno duodecimo. *Si tamen numeri, sic ad longum extensi, recte se habent, nec alteruter fallit; sicut certo fallit in subscriptione Bullæ* 40, *datæ (ut legitur)* anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, pridie Kalendas Martii, Pontificatus anno quinto: *nam si dixeris annum forte produci usque ad* XXV *Martii, reponetur tibi Bulla immediate præcedens, data* septimo Kalendas Martii, Pontificatus anno quinto; Incarnationis *nihilominus* millesimo quingentesimo nonagesimo sexto, *uti et alia præcedems pluresque sequentes.*

CCXXXVI LEO XI

B E

LEO, patria Florentinus, antea Alexander Octaviani de Medices, Cardinalis Episcopus Prænestinus, electus MDCV, II Aprilis; coronatus X ejusdem, Dominica Paschæ; sedit dies XXVI, defunctus XXVII Aprilis; sepultus in Vaticano: et vacavit Sedes dies XVIII. *An 1605 a 2 Aprilis ad 26.*

CCXXXVII PAULUS V

PAULUS, patria Romanus, antea Camillus Marci-Antonii de Burghesiis, Presbyter Cardinalis tit. S. Chrysogoni, electus anno MDCV, XVI Maji; coronatus III festo Pentecostes XXIX ejusdem mensis; sedit annos XV, menses VIII, dies XIII; obiit XXVIII Januarii, MDCXXI; sepultus in Vaticano, ac deinde translatus in Basilicam S. Mariæ Majoris, ad exstructum hujus imagini ab eo sacellum. Vacavit porro Sedes dies XI. *Ab anno 1605 ad 21. an. 15, m. 8, d. 13.*

Epocha Bullarum. Ipso *electionis anniversario, id est,* die decima sexta Maji, millesimo sexcentesimo sexto anno secundo, *signata Bulla* 20 *apud Cherubinum, certos nos* C *redderet de Epocha annorum huic Pontifici usitata, ut opus non esset plura exempla conquirere aliunde; nisi ibidem inveniretur Bulla* 80, *sub* die 16 Maji, 1614, Pontificatus anno nono, *quando conformiter ad priorem debuisset inchoari* annus decimus; *iterumque in Appendice Bulla* I, *alias* 89 *futura, sub* die 19 Maji, 1611 Pontificatus anno 6, *quando similiter debuisset inchoatus dici* septimus. *Sunt quidem suspectæ nobis semper zyfræ, quarum usus an umquam fuerit in Romana Cancellaria receptus discam libenter ab iis quibus patent illius arcana, cum hactenus nihil inde vel ex* F *Dataria aut Congregatione Indulgentiis præposita viderim nisi Latinis signatum numeralibus. Si tamen talium duorum consensus, componi potest cum unico hactenus, in quo numeri ad longum expressi reperiuntur, tutum non erit aliquid definire, donec tertia auctoritas, eaque certior, in alterutram partem judicium flectat.*

CCXXXVIII GREGORIUS XV

GREGORIUS, patria Bononiensis, antea Alexander Pompeii de Ludovisiis, Presbyter Cardinalis tit S. Mariæ in Transpontina et Archiepiscopus Bononiensis; electus anno MDCXXI, IX Februarii, et post dies aliquot (forte Dominica proxima, die XIV Februarii) coronatus; sedit annos II, menses IV, dies XXIX; obiit VII Julii, MDCXXIII; sepultus in Basilica S. Petri: et vacavit Sedes dies XXIX. *Ab anno 1621 ad 23, an. 2, m 4, d. 29.*

Edidit *hic Pontifex* XVII *Kalendas Decembris, Constitutionem omni posteritati memorabilem, qua Romanorum Pontificum electionem per secreta suffragia faciendam sanxit, quo liberiora essent eligentium vota.*

CCXXXIX URBANUS VIII

Ab anno 1623 *ad* 44, *an* 20. *m* 11, *d* 24.

URBANUS, patria Florentinus, antea Maphæus Antonii de Barberinis, Presbyter* Cardinalis tit. S. Onuphrii, electus MDCXXIII, * VI Augusti ; coronatus XXIX Septembris, Feria VI, festo S. Michaelis; sedit annos XX, menses XI, dies XXIV, defunctus MDCXXXXIV, XXIX Julii; sepultus in Vaticano : et vacavit Sedes mensem I, dies XVI.

Epocha Bullarum.

N*on solum ante Coronationem suam cœpit Urbanus Bullas edere, spectantes politicum regimen, sed etiam cultum divinum concernentes itaque octavo Idus Augusti, expedivit eas, quas decessor suus morte præventus expedire non potuerat, de Canonizatione Sanctorum Ignatii de Loyola, Francisci Xaverii et Philippi Nerii. Quod autem ab anniversario electionis numeraverit annos diuturni Pontificatus, tam multis exemplis e Bullario sumptis demonstrari potest ut superfluum foret ea sigillatim enumerare. Una tamen Bulla, quæ Tomo* 4 *occurrit* 22 *sub ejus nomine, indicari meretur,* data die XII Augusti, MDCXXIV Pontificatus anno secundo; *quia eam præcedit altera, data* anno Incarnationis Dominicæ 1624, duodecimo Kalendas Aprilis, Pontificatus anno secundo; *ubi procul dubio est error in zyfra, ponendusque annus sequens* 25. *Nam quod initium anni Pontificalis jusserit ad Kalendas Januarii retrahi, vel annum civilem extendi usque ad* XXV *Martii, non est verosimile, tum multis in contrarium exemplis obstantibus, quot recensere operæ pretium non sit.* VIDE APP. NOT. 31

B

CCXL INNOCENTIUS X

E

Ab anno 1644 *ad* 55, *an* 10 *m*. 2, *dies* 340

INNOCENTIUS, patria Romanus, antea Joannes Baptista Camilli Pamphilii, Presbyter Cardinalis tit. S. Eustachii, anno MDCXLIV electus, XV Septembris, coronatus IV Octobris, Feria III, festo S. Francisci in Dominica ; sedit annos X, menses II, dies XXX; defunctus MDCLV, VII Januarii ; sepultus in Vaticano, ac postmodum translatus ad ecclesiam S. Agnetis in foro Agonali. Vacavit Apostolica Sedes menses III, seu menses II, dies XXX.

Epocha Bullarum.

R*evocavit hic Pontifex in consuetudinem, quæ jam pene in oblivionem venerat, ut sui Pontificatus annos non innovaret nisi in Coronationis suæ anniversario : et sic inveniuntur tomo* 5 *Bullarii Bullæ* 11 *et* 12 *datæ*, 19 et 23 Septembris, 1645 Pontificatus anno primo, *itemque* 59 *Bulla, signata* 25 Septembris, 1654, Pontificatus anno decimo.

CCXLI ALEXANDER VII

Ab anno 1655 *ad* 67, *an* 12, *m* 1, *d*. 30

C

ALEXANDER, natione Hetruscus, patria Senensis, antea Fabius Flavii Chisii, Presbyter Cardinalis tit. S. Mariæ de Populo, Episcopus Neritonensis, electus anno MDCLV, VII * Aprilis ; feria IV post Octavas Paschæ ; coronatus XVIII ejusdem, Dominica III post Pascha; sedit annos XII, mensem I dies XIV; obiit MDCLXVII, XX Maji ; sepultus in Vaticano, et vacavit Sedes mensem I, seu dies XXX. F

Epocha Bullarum.

S*tylus hujus Pontificis, numquam sine grati animi commemoratione nominandi in hoc de Actis Sanctorum opere, cui singulariter favit, fuisse omnino, certo videtur, ut die Electionis suæ anniversario, Pontificatus annum mutaret : sic enim procedunt quæ habentur sub ejus nomine in Bullario Constitutiones* 63, die 9 Aprilis, 1660 Pontificatus anno quinto ; 90, 123 *et* 139. *Nam quod anterior illis una, scilicet* 16, *legatur data* anno Dominicæ Incarnationis millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto, Idibus Aprilis, anno primo, *licet numeris ad longum scriptis, videtur per incuriam, forte non tam scribentis quam transcribentis factum. Etenim quæ subjungitur publicatio, eisdem anno ac mense facta,* Indictione vero nona *adscribitur* anno ejus secundo *æque ad longum.*

CCXLII CLEMENS IX

Ab anno 1667 *ad* 69, *an*. 2, *m*. 5, *d*. 20.

CLEMENS IX, natione Hetruscus, patria Pistoriensis, antea Julius Hieronymi Rospigliosi, Cardinalis Presbyter tit. S. Sixti, electus die XX Junii, MDCLXVII ; et XXVII ejusdem, Dominica quarta post Pentecosten, coronatus; sedit annos II, menses V, dies XX; defunctus MDCLXIX, IX Decembris; sepultus in Basilica S. Mariæ Majoris : et vacavit Sedes menses IV, dies XIX

CLE-

CCXXXIX VRBANVS VIII

CCXL INNOCENTIVS V

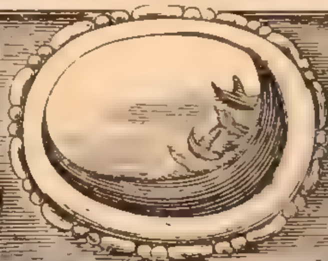
CCXLI ALEXANDER VII

CCXLII CLEMENS IX

CCXLIII CLEMENS X

CCXLIV INNOCENTIVS XI

CCXLIII CLEMENS X

Clemens X, patria Romanus, antea Æmilius Laurentii de Alteriis, Episcopus Camerinus, et Cardinalis, nondum accepto Galero Tituloque, electus Pontifex anno MDCLXX, XXIX Aprilis; coronatus XI Maji, Dominica quinta post Pascha; sedit annos VI, mensem II, dies XXIV; obiit anno MDCLXXVI, XXII Julii; sepultus in Basilica S. Petri, et vacavit Apostolica Sedes mensem I, dies XXIX.

Ab anno 1670 ad 76 an. 6, m. 2, dies 24

Epocha Bullarum.

Quamvis Clementis IX *Bullam nullam invenerim, quæ doceret, utrum exemplum* Innocentii X *secutus, solum a die Coronationis anniversario instituerit reliquos Pontificatus sui annos esse numerandos; in affirmativam tamen propendebat conjectura, etiam prius quam id Romæ definitum acciperem: quia inveniebam, id fecisse hunc ejus successorem* Clementem X, *juxta Bullas ejus in Appendice ad tomum 6 Bullarii, quarum ultimæ duæ datæ inveniuntur* die 17 *et die* 20 Maji, 1673, Pontificatus anno quarto: *tres autem immediate præcedentes, post anniversarium quidem Electionis, sed ante anniversarium Coronationis expeditæ (videlicet* 34, 35, *et* 36) *signantur* die 6, *aut* die
B 8 Maji, 1673, Pontificatus anno III.

Harum una quomodo confirmet Indulgentias,

2 *Est autem notabilis nobis harum ultima* 36, *confirmans et approbans Indulgentias, oblatas sibi, velut hactenus concessas insigni cuidam religioso Ordini: quarum quia istic refertur Summarium,* ut omnis quæ circa illas oriri posset dubietas recideretur, *putant aliqui Sedis Apostolicæ auctoritate definitum haberi, non solum quod illæ, demptis demendis (inhere scilicet* porrigendi manus adjutrices Fratribus, Monialibus, Ecclesiis, vel Domibus prælati Ordinis, *sub quo* plures earum *dicebantur* elargitæ, *atque adeo per* Pii V *Constitutionem revocatæ) putant, inquam, definitum, non solum quod illæ fuerint* in eum, in quo erant ante dictam revocationem, statum restitutæ et revalidatæ; *sed etiam quod omnes istic enumeratæ fuerint, ab iis qui nominantur etiam ante seculum* XI *Pontificibus, revera sicut prætenditur concessæ: quod tamen, sicut in dubitationem nondum venerat de aliquibus earum, quæ fuissent prædicto seculo* XI *anteriores, eratque pura facti quæstio; sic non intendit Pontifex stabilire, nec intendere prudenter potuit: esto fortassis intenderit in ejusmodi gratias, licet a nemine forsitan revera concessis olim, sed ut summum diu postea acquisitis, utpote nemini onerosis, supplere quemcumque non solum juris, sed et facti defectum.*

oblatas sibi ut datas ante sec. 11

3 *Hunc autem errorem in talibus potuisse et posse quotidie intervenire, non dubitabit, qui leget Bullam* 34 *prænominatam, ubi de Fratribus ejusdem Ordinis, Congregationis Hispanicæ, queritur Pontifex, quod* nulla facta mentione *expressæ prohibitionis, sibi factæ de non instituendo Bilbai conventu* imo ex falsa relatione quod a civibus et incolis dicti loci de Bilbao desideraretur dicta nova fundatio; extorserant a felicis recordat. Clemente Papa IX.... ut petitam licentiam fundandi concederet, *velut* nulli in temporalibus damnosam, et omnibus in spiritualibus proficuam: *cujus contrarium quia constabat* ex conciliis publicis et contradictionibus semper factis a populo, ecclesiis Parochialibus, et Conventibus SS. Francisci et Augustini; *semel iterumque decernit Pontifex,* non esse locum prætensæ fundationi. *Cur autem prædictæ Indulgentiæ ab iis quorum nomine proferantur verosimilius numquam concessæ, contradictionem ejusmodi passæ non sint, neque cum primum Apostolicæ Sedi propositæ fuerunt, in dubio aliarum majorum certarumque, neque cum deinde iterum iterumque petita est earumdem confirmatio, patet causa, ex hic et alibi dictis.*

non obstante facti errore,

E

CCXLIV INNOCENTIUS XI

C Innocentius XI, natione Lombardus ex civitate Como, antea Benedictus Livii Odeschalchi, Presbyter Cardinalis tit. S. Onuphrii et Episcopus Novariensis, electus anno MDCLXXVI, XXI Septembris, coronatus IV Octobris, in Dominica, vivat diu regatque, feliciter ad Religionis exaltationem, Mahometanæque perfidiæ exterminium, divinitus tempori huic donatus. F

Ab anno 21 Septembris

Hic *annorum suorum Pontificialium epocham elegit habere diem suæ Coronationis, prout jam usu communi Pontificum aliquot decessorum receptum asserunt, qui Dataria inserviunt idque optime scire possunt ac debent. Addunt iidem, observari debere,* quod in Cancellaria vel Camera Apostolica annus non incipit a Kalendis Januarii, sed a XXV Martii, quo mysterium Incarnationis celebratur. *Fateor mihi hic hærere aquam; quia in ultimo edito ac sexto Bullarii Tomo, ab anno* 1655 *ad* 1673, *video de anno in annum aliter omnino fieri. Expecto igitur quid ad propositum sibi dubium hoc responsuri illi sint; et responsum ponam in fine Partis* 1, *cujus Appendix quædam adhuc imprimenda restat: nec enim convenit ea de causa prælum sistere.*

2 *Aliud quod posteros de optimo hoc Pontifice moneam nihil est; solum autem restat, ut cum cetera opera nostra omnia Apostolicæ Sedis censuræ subjecta esse oporteat, hunc imprimis in chronologia Pontificia explicanda Conatum, ad suæ Sanctitatis pedes, cum humili eorumdem osculo, afferam; pridem quidem adumbrari a me captum paulatimque promotum, ad finem tamen nunc dumtaxat perductum.*

KA-

KALENDARIUM
ROMANO-PONTIFICIUM

Ex Conatu Chronico-historico,

Super Pontificum Romanorum Catalogo.

Augustinus Oldoinus *noster* p. m. *sæpe in præcedenti tractatu cum laude nominatus, semperque laudandus ob insignem quam historiæ Pontificiæ simul et Ecclesiasticæ novissime navavit operam, recognoscendo, locupletando, continuando, et evulgando* Alphonsi Ciacconii *libro*, de Vitis Pontificum et Cardinalium ; *collaturum eodem adhuc nonnihil se credidit, si eorumdem* Pontificum Necrologium *texeret, et hanc quasi racemationem exhiberet post collectam adeo insignem vindemiam ; quamvis in die obitus cujusque signando, vix aliquid novi docturus erat, sed vestigiis Eminentiss. Card. Baronii fere instituturus. Tali exemplo commonitus ego, qui jam tot nova reformandæ* Pontificiæ Chronologiæ
B *subsidia mihi videbar retexisse ; non potui non judicare, alio* Necrologio, *et principiis istis inhærenti opus fore eis, qui hunc Conatum meum probarent, recipiendumque putarent. Censui etiam eodem labore fieri posse, ut iidem illi haberent, per omnes anni dies digestum* Kalendarium, *exhibiturum non solum qui* Pontifices *quoque die obierint, sed insuper qui* Electi, Ordinati, Coronati. *vel etiam* Abdicati, *aut solennibus exequiis in Vaticano ad S. Petrum Basilica fuerint* Depositi. *Hujus* Depositionis, *sive (ut Anastasius loquitur)* Sepulturæ diem, *cum* die obitus *hactenus male confusum fuisse, satis superque in prima parte demonstravi. Docui deinde in hac secunda, non eamdem semper metiendorum Pontificatuum fuisse Regulam; cum initio quidem Epocha duceretur a die susceptæ* Ordinationis Episcopalis, *etiam ejus quæ non constituebat Pontificem, sed* Pontificis *captivi, ægri, vel aliter impediti ad Pontificales functiones* Vicarium. *Cum vero usus hic cessavit, cessantibus quæ necessarium fecerant persecutionibus, cœpti sunt anni Pontificatus supputari a die* Ordinationis Pontificiæ, *quamtumcumque diu post* Electionem *celebratæ, nulla ipsius* Electionis *habita ratione; quippe quæ necdum censebatur* Pontificem
C *constituere. At vero, postquam exigentibus demeritis secularium Principum, coacta fuit Ecclesia jugum eorumdem excutere (quod partim ipsa sibi, partim tyranni Barbarici imposuerant) non habendi* Pontificem, *nisi quem Rex vel Imperator probasset ; cœperunt Continuatores* Pontificiorum Catalogorum *metiri tempus cujusque* Sedis *a die* Electionis, *ut quæ Pontificiæ jurisdictionis plenitudinem jam comferret* Electo. *Hinc porro factum est, ut deinde aliqui eumdem suæ* Electionis *diem pro* Natali *haberent, in ipso mutantes sui* Pontificatus annos *: plures tamen, veteri instituto servato, nullaque habita ratione temporis, ante Episcopalem* Ordinationem *ipsamque* Coronationem *suam decursi, hujus Anniversarium diem dumtaxat solebant recolere, in eoque annos commutare.*

Talium principiorum prius ignota observatio, uti alios aliosque dies distinguere docuit, sic materiam non contemnendam præbuit instruendo Kalendario : *quod prius* E *quam exhibeo accipe explicationem Notarum compendiariarum, quarum hic usus futurus mihi est. Erit ergo* El. Electio ; Ord. Ordinatio Pontificalis ; Ord. V. Ordinatio in Vicarium; Conf. Confirmatio *jam ante ordinati in* Episcopum Vicarium *vel controversam* Electionem *aut* Ordinationem *secuta* ; Cor. Coronatio ; Ob. Obitus; Pas. Passio *vel Martyrium* ; Abd. Abdicatio *sive spontanea sive coacta;* Dep. Depositio *olennis scilicet in Vaticano cujus vel solius vel præcipua habita ratio fuit per octo prima secula, in contexendi Pontificum Catalogis* ; Transl. Translatio *corporis de loco mortis ad locum sepulturæ solennioris ;* F. Festum *ex alia quacumque causa. Ad hæc † major earum Notarum alicui addita, designabit ejus rei memoriam annuе in Romanæ Ecclesiæ Officiis seu Romane Missali ac Breviario festivam haberi : minor vero †, indicabit ejus respectu adscriptum nomen Martyrologiis, aut Romano hodierno aut aliis antiquioribus.* Locus Electionis, Ordinationis, Coronationis, Obitus *aut* Sepulturæ *tunc solum notabitur, cum aliquid istorum factum extra Urbem fuerit : cum alius non additur,* Urbem Romam *intellige. Zyfræ denique notabunt* F *æræ Christianæ annum quo unaquæque res gesta est, de qua plus aliquid videre desiderans, in prægresso Tractatu Chronologico, facile ipsam poterit tali indicio invenire.*

JANUARIUS.

I Conf. SS. Felicis I, anno 270 ; et Innocentii I, 402.

II Ob. Romani, 898.

III Ob. † S. Anteri, 236.

IV Ord. S. Deusdedit 616.

V Ob. † S. Telesphori, 138. Ord. S. Siricii, 385, et Gregorii IV 828 ; atque Cor. Gregorii XI, 1371.

VI Ord. SS Eutychiani, 275 et Zosimi, 417 ; atque Cor. Clementis III, 1188 ; et Pii IV, 1560.

VII Dep. Adriani I. El. B Pii V, 1566. Ob. Amedei, ante Felicis Antipapæ, Genevæ 1451 : et Innocentii X, 1655.

VIII Ord. Theodori II, 898. Ob. Cœlestini III 1198 et El. Innocentii III, 1198. Item Cor. Benedicti XII, 1335 ; El. Adriani VI absentis in Hispania, 1522.

X Cor. Nicolai III, 1278.
Ob. S. Melchiadis, 314 ; Dep. † S. Agathoni 682, Ob. † B. Gregorii XI Aretii, 1276.

XI Ob. † S. Hygini, 150 ; et Gregorii IV, 844 et Agapiti II, 956.

XI vel XIX Ord. S. Pii I, 150.

XII Pas. S. Cleti vel Anacleti *secundum Nos, aut* 12 *Septembris.* Eodem die vel XIX Conf. S. Pii, 150 *secundum Nos.*

XIII Conf. S. Hygini 138. Ob. Sisinnii 708. Ord. Joannis XII, 956.

XIV Vacat.

XV Ob. Stephani VIII, 946.

XVI Pas. † S. Marcelli, 310.

XVII Ob. Gregorii II, 731. Cath. † S. Petri Romæ, 50.

XVIII Ord. V. S. Soteris pro S. Aniceto, 162 ; Ord. S. Marci, 336 Ob. Paschalis II, 1118.

XIX Vacat.

XX Pas. † S. Fabiani, 250. Dep. Paschalis II, 1118

XXI

xxi El. Innocentii V, 1276.
xxii Ob. Stephani IV, 817.
xxiii Cor. Bonifacii VIII, 1295.
xxiv Conf. S. Evaristi *secundum Nos*, 96 *vel* xix *Septembris* Abd. Benedicti X Antipapæ, 1059.
xxv Ord. Paschalis I, 817.
xxvi Ob. S. Deusdedit, 619 ; et Theodori II 898. Dep. † S. Vitaliani, 672. Item Ord. et Ob. Sergii II, 844 et 847.
xxvii Vacat.
xxviii Vacat.
xxix Ord. S. Aniceti *secundum Catalogos*, 150 ; Bonifacii III, 607. Ob. Gelasii II Cluniaci, 1119, et Pauli V 1621.
xxx Ob. S. Felicis III, 492. El. Clementis VIII, 1592.
xxxi, Ord. Silvestri, 314. Cor. Nicolai II, 1059. El. Gelasii II, 1118.

FEBRUARIUS.

i Vacat.
ii Ord. S. Gelasii, 492. Cor. Leonis IX, 1049 ; et Clementis VIII, 1592. et Ob. Martini V, 1431.
iii Ob. Stephani III, 772.
iv Ob. Pelagii II, 590.
v Ord Joannis IX, 898.
vi Ord. Julii I, 337. Clemens IV Electioni suæ assentitur, 1265.
vi Ob. Sabiniani, 606 ; et Anacleti Antipapæ, 1238. Dep. Pelagii II, 590 ; et Sisinii, 708.
vii Ord. Joannis VII, 705 ; et Adriani I, 772. El. Julii III, 1550 ; et Gregorii XV, 1621.
viii Ob Leonis VI. 930
ix Vacat.
x Ob. S. Simplicii, 483.
xi Vacat.
xii Ord. Innocentii III, 1198.
xiii Ord. V. S. Stephani I pro S. Lucio I, 253 ; et Ord. S. Felicis III, 483. Dep. † S. Gregorii II, 731 ; et Ob. Lucii II, 1145.
xiv Ord. Stephani VII, 930. El. Callisti III facta Cluniaci 1719 et Eugenii III, 1145. Ob. Honori II, 1130. Cor. Gregorii XV, 1621.
xv Adrianus VI electioni suæ absens consentit, 1522.
xvi Conf. S. Cleti *secundum Catalogos*, 77. Ob. Joannis XI, 935.
xvii El. Innocentii II, 1130, et Anacleti Antipapæ, 1130.
xviii Ord. Eugenii III, 1145. Ob. Gregorii V, 999 ; et Eugenii IV, 1447.
xix Ob. Joannis IX, 898.
xx F. † S. Agathonis apud Græcos.
xxi Ord. V. S. Pii pro S. Hygino. 146. Ob. S. Hilari, 467 ; et Julii II, 1517.
xxii Cath. † S. Petri Antiochena, 37. El. Martini IV, 1281 ; et Nicolai IV , 1288. Ord. Gregorii III, 731. Cor. Clementis IV, 1265 ; et Julii III, 1550. Dep. † S. Siricii, 399 ; et Sabiniani, 606.
xxiii Ord. Innocentii II, 1130 ; et Anacleti Antip. 1130. Cor. Innocentii V, 1276. Ob. Marini I, al. Martini II, 884.
xxiv Ord. Gelasii II, 1118.
xxv Dep † Felicis 3 ad S. Paulum. Cor. Nicolai IV, 1284.
xxvi Vacat.
xxvii Vacat.
xxviii Vacat.

MARTIUS.

Ord. Adriani III, 884 ; et Bonifacii VII Antip. 974.
ii Cor. S Gregorii X, 1272. Ob. Pelagii I, 561 ; Dep. † S. Simplicii. 483. Ord. Benedicti IV, 900.
iii Ob. S. Zachariæ, 752 ; et Clementis VIII, 1605.
iv Ord. Constantini, 708. Ob. † S. Lucii, 255. Dep. Pelagii I, 561.
v Ord. S. Simplicii, 467.
vi El. Eugenii IV, 1431 ; et Nicolai V, 1447.
viii Abd. Silvestri Antipapæ, 1045.
ix Ob. Cœlestini II, 1144.
x El. Lucii II, 1144. Ob. Benedicti III, 858.
xi El. Leonis X, 1513. Cor. Eugenii IV, 1431. Ob Bonifacii V, 626.
xii Ob. † S. Gregorii I, 604. El. Urbani II Terracinæ, 1088 ; et Lucii II, 1144.
xiii Ob. Doni I, 679.
xiv Ord. Adeodati, 672.
xv Dep. S. Zachariæ, 752.
xvi. El. Gregorii Antipapæ 1118.
xvii Cor. Gregorii Antipapæ, 1118.
xviii Ob. Constantini, 715 ; et Honorii III, 1227.
xix El. Gregorii IX, 1227. Ord. Joannis XVIII, 1004. Cor Nicolai V, 1447 ; et Leonis X. 1513.
xx Ord. Victoris Antipapæ, 1138.
xxi Cor. Gregorii IX, 1227.
xxii Vacat.
xxiii Ob. Julii III, 1555.
xxiv Vacat.
xxv Ord. V. S. Evaristi pro S. Anacleto, 95 ; Ord. Nicolai I, 858. Cor. Martini IV, 1281. Ob. Benedicti II, 686 ; et Nicolai V, 1455. Ob. Stephani VII 932
xxvi Ob. Joannis IX, 900.
xxvii Ob. Gregorii XI, 1378.
xxviii Dep. † S. Sixti III ad S. Laurentium, 440.
xxix Ord. Stephani II, 752. Ob. Stephani IX Florentiæ, 1058.
xxx Cor. Callisti II, 1119 ; et sub finem mensis. Ob. Benedicti VI, 974.

APRILIS.

Sub initium mensis, Ob. Leonis VIII, 965.
i Ord Joannis. XI 932.
ii El. Leonis XI, 1605. Cor. Silvestri II, 999.
iii Ob. S. Sixti I, 127 ; et Honorii IV, 1287.
iv Ob. Formosi, 896.
v F. † Pii V, ex ordinatione Clementis X, 1672. Cor. Benedicti X Antipapæ. 1058. Ob. Clementis III, 1191.
vi Dep. † S. Sixti I, 127 ; et † S. Cœlestini I, 433 Ord. Benedicti IV, 900. Ob. S. Symmachi, 514

VII El. Alexandri VII, 1655. Abd. Felicis Antipapæ. 1449.
VIII El. Urbani VI, 1378; et Callisti III, 1455.
IX El. Marcelli II, 1555. Dep. Constantini, 715.
X Cor. Marcelli II, 1555; et Leonis XI, 1605. Ob. Gregorii XIII, 1585.
XI El. Honorii IV, 1285. Ord. Bonifacii VI, 896; Leonis X, processus solennis ad Lateranense Palatium, 1513. Dep. † S. Leonis I, 462; et Doni I, 679.
XII El. Cœlestini III, 1191. Ord. S. Leonis IV, 847. Ob. † S. Julii, 353; et Victoris Antipapæ Lucæ, 1164.
XIII El. Gregorii XIII, 1572. Cor. Victoris II, 1055. F. † S. Martini I, apud Græcos, tali die avecti CP. in exilium Chersonam.
XIV Ord. Pelagii I, 556; et Cœlestini III, 1191. Ob. Nicolai IV, 292.
XV Conf. S. Stephani I, 255.
XVI Ord. S. Eusebii, 310. Cor. Alexandri VII, 1655. Ob. Stephani II, 757.
XVII Ob. † S. Aniceti, *secundum Catalogos*, 154, *secundum Nos*, 162; et S. Agapeti Constantinopoli, 536.
XVIII Cor. Urbani VI, 1378. Abd. Joannis XIV, 985.
XIX Ob. † S. Leonis IX, 1054.
XX Ob. † S. Soteris 17; et F. † S. Gaji, Ob. etiam S. Victoris I, 197; Theodori I, 649; Leonis VIII, 965; Alexandri II, 1073; et Clementis V, in Rocca Mauri ad Rhodanum, 1314. Cor. Callisti III, 1455; et circa hunc diem, Abd. vel Ob. Joannis filii Roberti. Abd. Gregorii Antipapæ, 1121.
XXI Ob. Joannis II, 535.
XXII Ob. † S. Caji, 296. Dep. Alexandri II, 1073; et El. S. Gregorii VII, 1073.
XXIII Abd. Gregorii Antipapæ, 1121. Ob. Benedicti etiam Antipapæ Avenione, 1423.
XXIV El. Sixti V, 1585.
XXV Ord. Joannis XV, 986. Cor. Gregorii XIII, 1572. Ob. Bonifacii VI, 896; et Benedicti XII Avenione, 1342.
XXVI Dep. † SS. Cleti *secundum Catalogos*, 84; et Marcellini, 296. Conf. S. Soteris, 162. Dep. Stephani II, 757.
XXVII Ord. S. Cornelii, 251; et Bonifacii V, 620. Transl. S. Anastasii, a Sergio II curata, circa 846. Ob. Leonis XI, 1605.
XXVIII Ord. S. Gregorii II, 715; et Abd. Benedict I. 1045.
XXIX Ord. S. Agapeti I, 535; et El. Clementis X, 1670.
XXX Ob. S. Hormisdæ, 523; Marcelli II 1555 et Joannis XV, 996. Ord. Joannis X, 915.

MAJUS.

I Ord. Severini, 640. Cor. Sixti V, 1585 et B. Pii V, 1571. Sub initium quoque hujus mensis facta est El. Nicolai Antip. 1328.
II Ord. Stephani VI, 896.
III Pas. † S. Alexandri I, 117, Ob. Alex. V Bononiæ, 1410.
IV Vacat.
V Vacat.
VI Conf. S. Pii, *secundum Catalogos*, 154.
VII El. Clementis VI, 1342.
Ob. Bonifacii IV, 615. Dep. Benedicti II, 686.
VIII Ord. V. S. Lini pro S. Petro, 54; et Victoris III 1087.
Conf. S. Anacleti, *secundum Catalogos*, 84.
IX Vacat.
X Vacat.
XI Ord. V. S. Anacleti pro S. Cleto, *secundum Catalogos*, 83. Cor. Clementis X, 1670, Ob. Paschalis I, 824.
XII Ob. Silvestri II, 1003.
XIII Vacat.
XIV Ord. Benedicti II, 685. Ob. Joannis XII, 963. Dep. † S. Theodori I, 649. El. Clementis Antipapæ, 1424.
XV Vacat.
XVI El. Pauli V, 1605, Ob. Joannis XXI Viterbii, 1277.
XVII. El. Joannis XXIII, 1410. Ord. Gregorii V, 996. Cor. B. Pii V, 1566. Ob. Vigilii in Sicilia. 555. Cor. Clementis Antipapæ, 1425.
XVIII Ord. S. Marcelli, 308. Ob. S. Joannis I, in carcere Ravennæ, 526, et Adeodati, 677.
XIX Ob. † S. Petri qui. Cœlestini V, 1296: Cor. Clementis VII, 1342.
XX Ob. Alexandri IX, 1607.
XXI Cor. Honorii IV, 1285.
XXII Ord. S. Pauli I, 757.
XXII Ord. S. Pauli I, 757. Ob. S. Leonis II, 634.
XXIII El. Pauli IV, 1555.
XXIV Ord. Liberii, 352. Ob. † S. Urbani, 231, et Leonis VII, 939. El. Victoris III, anno 1086.
XXV Dep. † S. Urbani I, 231; et Bonifacii IV 615. Ord. Joannis XXIII 1410 et Benedicti VII 975. Ob. † S. Gregorii V, 1085, et Alexandri IV Viterbii, 1261.
XXVI F. † S. Eleutherii. Cor. Pauli IV, 1555. Dep. S. Soteris 171. Ob. Marini II alias Martini III 946 et Doni II 974.
XXVII Dep. † S. Joannis I, 526, et Joannis II, 535.
XXVIII Vacat.
XXIX Ord. S. Agathonis, 679; et Benedicti V, 964. Cor. Pauli V, 1605. Abd. Victoris Antipapæ, 1138.
XXX Dep. † S. Felicis I, curata a Felice II, circa annum 356.
XXXI Conf. S. Sixti I 117. Ob. Eugenii I, 657. Abd. Joannis XXIII, 1415.

JUNIUS.

Circa initium mensis, Abd. Christophori 905.
II Conf. S. Telesphori, 127; Ord. Agapiti II 946 et Clementis Antipapæ, 1083. Dep. Eugenii I, 657.
III Ord. S. Soteris, 171, Ob. † S. Anteri, 236.
IV Vacat.
V Ord. Eugenii II, 824. El. Clementis V, 1305.
VI Ord. S. Silverii, 536; et Joannis XVII, 1003.
VII Vacat.
VIII Vacat.
IX Ord. Sergii III, 905, et Stephani VIII, 939.
X Ord. Joannis V, 686.
XI Ord. S. Zephyrini, 198. Ob. S. Leonis III, 816.
XII Vacat.
XIII Ord. V. S. Urbani pro S. Callisto, 222.

XIV

xiv Ord. S. Martini I, 649. Ob. Landonis, 915.
xv Vacat.
xvi Ord. Benedicti I, 575.
xvii Vacat.
xviii Ord. Joannis X 915.
xix Vacat.
xx Ob. † S. Silverii in Pontia, 578; et Joannis V, 687. El. Clementis IX, 1667. Ob. Joannis X, 929.
xxi Ob. S. Pauli I, 767.
xxii Ord. Stephani IV. 816. Ob. Innocentii V, 1276.
xxiii Ord. V. S. Lucii pro Cornelio, 252.
xxiv El. Innocentii IV, 1243. Ob. Nicolai II Florentiæ, 1061.
xxv Vacat.
xxvi Conf. S. Pontiani, 231. El. Alexandri V, 1409. Cor. Clementis IX, 1667. Dep. Adeodati, 677.
xxvii Vacat.
xxviii Transl. † S. Leonis I, Dep. † S. Leonis II 684; et † S. Pauli, 767.
xxix Pas. † SS. Petri et Pauli, 65. Ord. Innocentii IV, 1243.
xxx Ord. S. Marcellini, 296; et S. Gregorii VII, 1075.

JULIUS.

i Vacat.
ii Ord. SS. Telesphori, 127; et Melchiadis 310. Abd. Joannis X, 928.
iii Vacat.
iv Ob. Severini, 640; et Angeli Corarii qu. Gregorii XII Recineti, 1417; in die anniversario Abd. factæ, 1415.
v Ord. Leonis VI. 929. Ob. Benedicti V Hamburgi. 965. El. S. Cœlestini V, 1294.
vi Ob. Benedicti XI Perusii, 1304.
vii Ord. S. Lini, 65. Cor. Alexandri V, 1409. Ob. Gregorii XV, 1623.
viii Ob. Adriani III Nonantulæ, 885, et Eugenii III Tibure, 1157.
ix El. Anastasii IV, 1153.
x El. Adriani V, 1276. Ob. Benedicti VII, 984; et Benedicti VIII, 1024.
xi Ob. † S. Pii I, secundum Catalogos 161; *secundum Nos*, 153.
xii Ord. S. Felicis IV, 526, et Anastasii IV, 1157.
xiii Ob. † S. Anacleti *secundum Catalogos*, 95; et Sergii IV, 1022. Dep. Joannis III, 575.
xiv Vacat.
xv Vacat.
xvi Ord. † S. Aniceti *secundum Nos*, 153. Ob. † S. Leonis IV, 855; et Innocentii III, 1216. Ob. S. Symmachi, 514.
xviii El. Honorii III, 1216; et Ob. Joannis XVIII, 1008.
xix Ord. V. S. Callisti pro S. Zephyrino, 207; et Joannis XIX, 1024. Dep. S. Symmachi, 514.
xx Ord. Benedicti VIII, 1012, et S. Hormisdæ, 514.
xxi Ob. Clementis X, 1676.
xxiii Abd. Clementis Antipapæ, 1429.
xxiv Ord. S. Dionysii, 259. Cor. Honorii III, 1216. Ob. S. Sixti III, 440.
xxv Ord. V. S. Pontiani pro S. Urbano 230; Stephani V, 885; et Clementis Antip. 1080, Ob. Innocentii VIII, 1492.
xxvi Conf. S. Anacleti *secundum Catalogos*, 95. Ob. Pauli II, 1471. Abd. Clementis Antipapæ, 1429.
xxvii Vacat.
xxviii Dep. † S. Victoris I, 196. Transl. † S. Innocentii per Sergium II, circa 846. Ob. Victoris II, Florentiæ, 1057.
xxix Abd. S. Felicis II, 358. Ob. Urbani II, 1099; et Urbani VIII, 1644.
xxx Ord. Vitaliani, 657. Dep. Benedicti I, 580.

AUGUSTUS.

i Ob. S. Cœlestini, 432; et circa initium hujus mensis, etiam Stephani VI, 897.
ii Pas. † Stephani I, 257. Dep. Severini, 640; et Joannis V, 687.
iii Ob. Cononis, 688, Ord. Stephani IX, 1057.
iv Ob. Marini II, al. Martini III, 946. et S. Hormisdæ, 513.
v Ob. S. Cornelii Centum cellis, 252.
vi Pas. † S. Sixti II, 258. Abd. S. Martini I in Naxo, 654. Cor. Callixti III, 1458. El. Urbani VIII, 1623.
vii Ord. S. Sixti III, 432; et Stephani III, 768. Ob. Stephani V. 891. Dep. † S. Hormisdæ, 514. El. Joannis XXII, 1316.
viii Vacat.
ix El. Sixti IV, 1471.
x Vacat.
xi El. Alexandri VI, 1492.
xii Conf. S. Bonifacii I, 419. Ob. Joannis III, 574; Benedicti I, 579; et Sixti IV, 1484.
xiii Vacat.
xiv Ord. Paschalis II, 1099. Ob. S. Sergii I. 701; et Pii II, 1464.
xv Vacat.
xvi Vacat.
xvii Cor. Joannis XIV, 984.
xviii Ob. Adriani V Viterbii, 1276; Alexandri VI, 1503; et Pauli IV, 1559.
xix El. Pii II, 1458.
xx Ob. Joannis XIX, 985.
xxi Ord. Joannis III, 561. Ob. Gregorii IX, 1241.
xxii Vacat.
xxiii Conf. S. Sixti II, 257.
xxiv Ob. Nicolai III Suriani, 1280. Cor. Felicis Antipapæ Basileæ. 1440.
xxv Ord. Bonifacii IV, 608. Cor. Sixti IV, 1471 Ob. Alexandri III, 1181, Abd. Nicolai Antipapæ, 1330.
xxvi Dep. † S. Zephyrini, 218. Cor. Alexandri VI, 1492.
xxvii Ob. Eugenii II, 827; et Sixti V, 1585. F. S. Liberii apud Græcos.
xxix El. Lucii III, 1181; Urbani IV, 1261; Clementis IV absentis in Gallia, 1264; Innocentii VIII 1484. Cor. S. Cœlestini V. 1294; Abd. Callixti Antipapæ, 1178.
xxx Ord. Sabiniani, 604. Cor. Lucii III, 1181.
xxxi Ord. V. S. Sixti II, pro S. Stephano. El. Pauli II, 1464. Cor. Adriani VI. 1522.

SEPTEMBER

SEPTEMBER.

I El. Gregorii X absentis, 1271. Ord. Valentini, 827 ; Benedicti III, 855; Ob. Adriani IV, 1159.
II Vacat.
III Ord. S. Joannis I, 523 et † Gregorii I, 590. Cor. Pii II, 1458.
IV Ob. † S. Bonifacii I, 423. Cor Urbani IV, 1261.
V Cor. Joannis XXII, 1316.
VI Ob. S. Soteris, 185 ; Cononis, 687, Joannis XIII, 972 ; Vicedomini, ante acceptatam Electionem defuncti Viterbii, 1276.
VII El. Alexandri III, 1159. Ord. Eugenii annuente S. Martino, 654.
VIII Ord. S. Leonis I, 440, Ob. S. Gelasii, 496 ; et Anastasii II, 498. Dep. † S. Sergii I, 701.
IX Cor. Pauli II, 1464.
X Dep. † S. Hilari, 462.
XI Ord. S. Victoris I, 186 ; et Romani, 897.
XII Pas. S. Cleti vel Anacleti *aut* 12 *Januarii secundum Nos*. Ob. Innocentii VI, 1262. Cor. Innocentii VIII, 1484.
XIII Ord. S. Symmachi, 498. Ob. Honorii I, 638.
XIV Ob. Adriani V, 1523,
XV Ob. Victoris III Cassini, 1087. Ord. Anastasii II, 496 ; Urbani VII, 1585 ; et El. Innocentii X, 1644.
XVI Transl. † S. Cornelii ex Centumcellis, 252, Ord. S. Cœlestini I, 423. El. Joannis XXI, 1276. Ob. S. Martini in Chersone, 655 ; et Clementis Antipapæ Avenione, 1394. Ob. Benedicti IV, 900.
XVII Ob. † S. Leonis IV, 855.
XVIII Vacat.
XIX Ord. S. Evaristi, *secundum Nos vel* XIX *Septembris*, 96. item Formosi, 891.
XX Dep. † S. Agapiti Romæ, 536 ; et † S. Martini CP. in Blachernis, 655. Ob. Joannis IV, 642. El. Clementis Antipapæ 1376. Ord. Alexandri III, 1159. Cor. Joannis XXI, 1276.
XXI El. S. D. N. Innocentii XI, 1676. Dep. Cononis, 688.
XXII El. Pii III, 1503. Ord. Benedicti VI, 972.
XXIII Ob. † S. Lini, 67 ; et Liberii, 3 6.
XXIV Ob. Joannis VII, 707 ; Sergii III, 912 ; et Innocentii II, 1143.
XXV Ob. S. Felicis IV, 530 ; et Clementis VII, 1534.
XXVI Ob. † S. Eusebii, 310. El. Cœlestini II, 1143.
XXVII Conf. S. Cleti, *secundum Nos*, 67. Ob. Urbani VII, ante ordinationem et coronationem suam, 1585.
XXVIII Ord. Honorii I, 626. Ob. S. Callixti I, 222. Abd. S. Pontiani, 235.
XXIX vacat.
XXX El. Bonifacii II, 530. Cor. Alexandri II, 1061 ; et Urbani VIII, 1623 ; et circa finem mensis. Ob. Petri de Corbario, qu. Nicolai Antipapæ, Avenione.

OCTOBER.

I Ord. V. S. Alexandri I pro S. Evaristo, 108 ; et S. Damasi, 366. Cor. Joannis XIII, 965. Ob. Bonifacii IX, 1404.
II Dep. S. Eusebii, 310. Cor. Sergii IV, 1009. Ob. Urbani IV Perusii, 1264.
III Ord. V. S. Telesphori pro S. Sixto I, 126 ; et Cœlestini II, 1143.
IV Ord. Doni I, 677 ; et Anastasii III, 912. Ord. Innocentii X, 1644 ; S. D. N. Innocentii XI, 1676 ; et Victoris Antipapæ, 1139.
V Ord. V, S. Hygini pro S. Telesphoro, 136.
VI Vacat.
VII Ob. † S. Marci, 336.
VIII Conf. S. Melchiadis, 310. Ord. Joannis VI, 702. Cor. Pii III, 1503.
IX vel X Ob. Clementis II Bambergæ, 1047.
X Conf. S. Lucii, 252. Ob. Valentini, 840.
XI Conf. S. Clementis I, *secundum Catalogos*, 67. Ob Bonifacii VIII, 1303.
XII Dep. S. Felicis IV, 539 ; Honorii I, 638 ; Joannis IV, 642. Ob. Cœlestini IV, 1241.
XIII El. Pauli III, 1534.
XIV Dep. † S. Callixti I, 222. Ob. Bonifacii II, 532.
XV Ob. Urbani VI, 1389 ; et Gregorii XIV, 1591.
XVI Vacat.
XVII Dep. Bonifacii II, 533. El. Innocentii VII, 1404.
XVIII Dep. Joannis VII, 707. Ob. Pii III, 1503.
XIX Ord. S. Leonis II, 682.
XX Conf. S. Urbani I, 222. Ob. Bonifacii III, 607 ; et Urbani III Ferrariæ, 1187.
XXI El. Gregorii VIII, 1187,
XXII El. Benedicti XI, 1303.
XXIII El. Urbani V, absentis in Palæstina, 1262. Ob. Stephani VIII 942.
XXIV Ob. S. Marcellini, 304.
XXV Dep. S. Bonifacii I, 425 ; et Bonifacii V, 626. Ord. Gregorii VIII, 1187.
XXVI Pas. † S. Evaristi, 108.
XXVII El. Cœlestini IV, 1241. Conf. Bonifacii , 530 ; Decretum Electionis suscipiunt absentes, Urbanus V, 1262 ; et S. Gregorii X, 1271. Cor. Benedicti XI, 1303.
XXVIII El. Honorii Antipapæ, 1061.
XXIX vacat.
XXX Ob. S. Pontiani, in Sardinia, 235. Ob. S. Leonis I, 461. El. Innocentii IX, 1591.
XXXI Ob. Joannis XVII, 1003. El. Julii II, 1503. Cor. Clementis Antipapæ, 1378. Item Ob Doni II, 975 ; hoc mense, sed incerto die.

NOVEMBER.

I Vacat
II Ord. Innocentii VII, 1404, El. Bonifacii IX, 1389; Benedicti Antipapæ, 1394.
III Ord. Theodori, 642. Cor. Cœlestini IV, 1241 ; Pauli III, 1534; et Innocentii IX, 1591.
IV Vacat.
V Conf. S. Alexandri I, 108.
VI Cor. Urbani V, 1262, et Innocentii VII, 1406.
VII Vacat.

viii Dep. † S. Deusdedit, 619.
ix Ord. Benedicti IX, 1033.
x Conf. Bonifacii II, 530. Ob. Gregorii III, 741 ; et Pauli III, 1549.
xi Ord. Bonifacii IX, 1389. El. Martini V, 1417.
xii Transl. † S. Martini a Constantinopoli. Ord. S. Hilari, 461. Dep. Bonifacii III, 607. Ob. Nicolai I, 867.
xiii Ord. Marini II al. Martini III, 942.
xiv Cor. Clementis V, 1305; Bonifacii IX, 1389; et Benedicti Antipapæ, 1394. Ord. Leonis VII, 935.
xvi Abd. S. Clementis *secundum Nos*; et Rest. S. Cleti, jam Anacleti *secundum Nos*, 83. Abd. S. Silverii, 537.
xvii Vacat.
xviii Dep. Anastasii II, 498 El. Felicis Antipapæ absentis, 1439. Ob. Leonis V, 904.
xix Transl. † S. Pontiani ex Sardinia, circa 237. Ord. S. Zachariæ, 741. El. Clementis VII, 1523.
xx Ob. S. Felicis II abdicati in suo Prædiolo, 365.
xxi Dep. † Gelasii, 496. Cor. Martini V, 1417.
xxii Ord. S. Anteri, 235; Vigilii, 537; et S. Sergii I, 688, Conf. S. Symmachi, 498
xxiii Pas. † S. Clementis in Chersone, sub Trajano Imp. 107.
xxiv Vacat.
xxv Ob. Adriani II, 872; Anastasii III, 914; et Lucii III Veronæ, 1185. El. Nicolai III, 1277. Ord. Christophori 904.
xxvi Ob. Siricii, 398. El. Urbani III, 1185. Ord. Pelagii II, 579; et Clementis VII, 1503. Cor. Julii II, 1503.
xxvii Dep. † Gregorii III, 741.
xxviii Vacat.
xxix Ob. Clementis IV Viterbii, 1268.
xxx El. Gregorii XII, 1406.

DECEMBER.

i Ob. S. Agathonis, 681 ; et Leonis X, 1521,
ii Ob. Anastasii IV, 1154.
iii Abd. S. Cleti, *secundum Nos*, 73, Ord. Joannis IV, 640.
iv El. Adriani IV, 1154. Ord. Landonis, 614. Ob. Joannis XXII Avenione, 1334.
v Conf. S. Clementis I. *secundum Nos*, 73. Ord. S, Anastasii I, 398 Cor. Adriani IV. 1154 ; et Gregorii XII, 1406. El. Gregorii XIV, 1590. Abd Joannis XII, 963.
vi Ob. Clementis VI Avenione. 1352. Ord. Leonis VIII, 963.
vii Ob. Innocentii IV, 1254.
viii Pas. † S. Eutychiani, 283. Cor Urbani III, 1185 ; et Gregorii XIV, 1590. Ob. Pii IV, 1565.
ix Dep. † S. Melchiadis, 314, Ob. S. Damasi, 384 ; et Clementis IX, 1669.
x Vacat.
xi Dep. † S. Damasi, 384. Ord. S. Fabiani, 236.
xii Ob. Callixti II, 1124.
xiii vacat.
xiv Ord. V. S. Sixti I pro S. Alexandro, 116; Adriani II, 867 ; et Joannis VIII , 872 Ob. S. Anastasii I 401 ; et Joannis VIII, 882.
xv Ord. V. S. Aniceti pro S. Hygino, 148 ; S. Caji, 283 ; et Honorii II, 1124.
xvi vacat.
xvii Ob. S. Zosimi, 418 ; et Gregorii VIII Pisis, 1187. Felix Antipapatum acceptat, 1439.
xviii El. Innocentii VI, 1352.
xix El. Clementis III, 1187. Ord. Joannis II, 532. Ob. Urbani V Avenione, 1370.
xx Abd. S. Clementis *secundum Catalogos*, 77. Ob. Zephyrini, 217. El Benedicti XII, 1334.
xxi Ob. S. Innocentii I, 416.
xxii Pas. Felicis I, 274. Abd. S. Cœlestini V, 1294. Ob. Baldassaris Cossa, qu. Joannis XXIII Florentiæ, 1419.
xxiii Ord. Marini I, al. Martini II, 882.
xxiv El. Bonifacii VIII, 1294.
xxv Ord. S. Sisinnii, 707. Ob. Adriani I, 795. Cor. Clementis II, 1046. El. Alexandri IV, 1254.
xxvi Conf. S. Callixti I, 217. Ob. † S. Dionysii, 269. Dep. † S. Zozimi, 418. El. Pii IV 1559.
xxvii vacat.
xxviii Ord. S. Leonis III, 795. Cor. Alexandri IV, 1254. Abd. Gregorii VI, 1046.
xxviii Ord. V. S. Felicis I, pro S. Dionysio, 268. Dep. S. Dionysii, 269. Crd. Honorii II, 1124. El. Urbani III, 1185.
xxix Ord. S. Bonifacii I, 418. Cor. Benedicti VII, 975.
xxx El. Gregorii XI, 1370. Cor. Innocentii VI, 1353. Ord. Silvestri Antipapæ, 1049. Ob. Innocentii IX, 1591.
xxxi Ob. † S Silvestri, 335 ; et S. Vitaliani, 671.

INDEX PONTIFICALIS

Ordine Alphabetico digestus

AD TOTUM CONATUM

CHRONICO-HISTORICUM

Prior numerus Ordinem Sessionis, secundus Nominis, tertius Initium, quartus finem Pontificatus per annos et menses, quintus denique paginam designat. Huic ultimo additi Asterici ** ad Partem secundam remittunt.

A in prima serie Antipapas; a in quarta notat Abdicantes vel Abdicatos.

APPENDIX

Addendorum seu Corrigendorum in hac triplici parte Propylæi Majalis.

Auctoris Præfationi, ante Paralipomena mox recudendæ, obsequendo; pro rebus commodius certiusque alias requirendis, ad calcem hujus Tractatus, una eademque, tres Appendices apud Antuerpianum Editionem, Pag. 212 I Partis, 169** et 175** II Partis dilapsas, placuit hic collegisse ; brevioribus quidem mutatis mutandis, prout licuit, veteris salva serie paginæ. Advertendum tamen prædictam seriem nunc variasse, tota scilicet pagina a 17* et duplici etiam integra a 138* Conatus I Partis tantum.*

NOT. 1 *Pag.* 4 *num.* 2 *lin.* 10 *post verba* —— *hæc Tertullianus in sua cum Judæis concertatione* —— Adde —— *Altero post Tertullianum seculo Nicomediæ floruit, Rhetoricam docens anno* CCCII *Lactantius Firmianus. Hic in libro quem scripsit ad Donatum Confessorem de Mortibus Persecutorum, cura Stephani Baluzii nuper feliciter protracto in lucem, ita narrationem exorditur :* Extremis temporibus Tiberii Cæraris, ut scriptum legimus, Dominus noster Jesus Christus a Judæis cruciatus est post diem decimum Kalendarum Aprilis, duobus Geminis Consulibus. *Alia Lactantii loca infra dabuntur num.* 17. *Succedat illi Severus Sulpitius etc.*

NOT. 2 *Pag.* 28 *ad num.* 13 *post verbum* —— moritur Herodes — *adde — idque ante Pascha, ut ex Josepho colligitur, adeoque mense nostro Martio : nam anno Juliano* XLVI *Pascha Judæorum celebratum fuit in Sabbato, concurrente cum die* II *Aprilis nostri, quemadmodum ex suæ Traditionis Principiis demonstrare se putat is, qui modo Amstelodami habetur gentes suæ in talibus versatissimus, quemque desuper consulendum curavi.*

Pag. 40 *ad finem. post utrumque* S. Petri *Elogium, adde* —— NOT. 3

Hic porro monitum Lectorem velim, Romanos nostros amanuenses, quibus Catalogum utrumque transcribendum commisimus, Romanas numerales litteras convertisse in usitatiores hodie Arabicas Zyfras ; et has ab Henschenio plerisque in locis (præsertim ad numerandos Annos Menses, Dies, *atque ordinatos ab uno quoque* Presbyteros, Diaconos *et* episcopos*) fuisse extensas ad longum : quod equidem factum doleo, maluissemque Romanas numerales restitutas fuisse ; operæ autem pretium fortasse fuerit, utrumque contextum iterum cum Originali conferri, quod modo per temporis angustias curare non licuit.*

Pag. 9 * *post num.* 10 adde ——— NOT. 4

Interim, ad probandam ceremoniæ prænotatæ antiquitatem libenter etiam Lectorem monuero, ipsam illam Paschalis Cerei Benedictionem, quam hodieque Diaconus canit in Sabbato sancto, Exultet jam Angelica turba cœlorum etc. *in Missali Gothico alteroque Gallicano, ante annos nongentos exaratis nuperque Romæ impressis, verbotenus reperiri sub hoc titulo :* Benedictio

A dictio Cerei B. Augustini Episcopi, quam adhuc Diaconus cum esset, edidit et cecinit; estque solum productior longa Apis matris commendatione, nunc omissa; finit autem in solius Papæ Romani commemoratione, ad quam modo additur supplicatio pro Episcopo loci et Imperatore.

NOT. 5 Pag. 14* Neronis tres ultimos annos sic scribe.

C. Lucceius Telesius
C. Suetonius Paulinus Æræ. Ch. 66.

Nero post multum sanguinem etiam domesticorum fusum abit in Græciam, non ante sequentis anni autumnum rediturus in Italiam.

L. Fonteius Capito
C. Julius Rufus Æræ Chr. 67

Nero reversus e Græcia (ut ait Suetonius) Neapolim albis equis introiit, ut mos est Hieronicarum: simili modo Antium, inde Romam: sed et Romam eo curru quo Augustus olim triumphaverat, scenicas coronas 1800 reportans.

C. Silius Italicus
M. Galerius Turpilianus Æræ Chr. 68

Græciam repetiturus Nero Neapolim abit, inde urgen- B tibus aliis super alios nuntiis Romam pertrepidus redit, Consules ante tempus privat honore, atque in utriusque locum solus ipse Consulatum init; idque (ut ait Plinius in Paneg.) in Principatus sui fine, denique in fuga Neapolim versus extinguitur VIII. Julii.

Pag. 35* ad Commentarium de S. Fabiano hæc appone:

NOT. 6 5 Dedimus XIV Maji Acta probatissima S. Pontii, Nobilis Romani, anno CCLVII apud Cimellam, urbem perantiquam juxta Nicæam in Alpibus Maritimis, martyrio coronati, descripta ab ejus familiari et plerumque teste oculato Valerio. Hic a S. Pontiano baptizatus, et a Philippis Imperatoribus ad anni millesimi Urbis conditæ sacrificia futura invitatus eosdem convertisse, et S. Fabianum ad ipsos adduxisse narratur toto cap. 2; unde egregie confirmantur, quæ ad ipsius S. Fabiani diem XX Maji deduxerunt Antecessores nostri Bollandus atque Henschenius.

NOT. 7 Pag. 48* De S. Silvestro num. 2 lin. 6 post —— Constantinus ——— adde ——— Additum dumtaxat istic deductis velim judicium Eminentissimi Cardinalis Bona de toto hoc argumento, sicut ipsum accepi ab eruditissimo viro Claudio Castellano Canonico C Parisiensi, superiori anno istis jam impressis sic mihi scribente: Si D. Cardinalis Bona vixisset, jam forte haberemus Breviarium Romanum in multis reformatum: hoc enim maxime cordi habebat; et aliquando mecum deambulans per hortum monasterii S. Bernardi ad Thermas dixit, insupportabiles sibi esse Lectiones pro festo S. Silvestri: cumque reponerem, si Constantinus Romæ baptizatus non est, cur appellatur communiter Baptisterium Constantini? respondit, Quia ipsum construi fecit; quemadmodum ob eamdem causam Basilica Lateranensis Constantiniana dicitur. Neque hoc nostro primum seculo in dubium revocatur fides Actorum S. Silvestri: inventi enim etiam inter Latinos ab olim sunt, quibus saltem lepra Constantini suspecta fuerit de fabulositate. Certe Goffridus Viterbiensis, sæpius nobis in hoc Conatu allegandus, qui seculo XII floruit, in Chronico parte 16 ita loquitur: Quod autem de lepra legitur, videtur apocryphum; quia in nullis libris authenticis neque in Chronicis legitur. Melchior etiam Canus Libro II cap. 5. Lepra Constantinum laborasse, apud idoneos auctores nusquam legi, inquit: et paucis interjectis de suo Cajetano, qui hoc ipsum negat: Habet hic, inquit, scriptores omnes veteris ejus ætatis, qui tacuerunt, non omissuri si scivissent; scituri omnino rem, si fuisset. D Adeo nihili uterque fecit S. Silvestri Legendam, indeque sumptas Breviariorum Lectiones, quas utique non ignorabant usurpari in Ecclesia, et Legendam quidem etiam esse vetustam, ac Gelasio Papæ notam. Verum sic etiam nota et fuerunt Scripta de inventione Crucis Dominicæ, et ideo solum, sicut et Actus Beati Silvestri, non omnino repudiata a Gelasio, quia nonnulli ea Catholici legebant. Inde tamen nemo recte intulerit, sinceriora ea tunc, quam nunc inveniantur, fuisse; sicut Actus Silvestri vult fuisse Baronius, eo solum argumento, quia, teste Gelasio, a multis in Urbe Romana Catholicis eos legi constabat. Neque plus efficit argumentum petitum a brevitate temporis, quod inter Silvestrum et Gelasium intercessit, non amplius utique quam sesquiseculum: si enim valeret, deberet etiam pro scriptis de Crucis Inventione valere, quod Baronius non admiserit. Fatemur ergo cum Possino nostro Epist. 3 in Apparatu Henscheniano supra num. 14, quod erant primis Ecclesiæ seculis Christiani, qui fingere ac mentiri pro religione pium crederent, ut magna hodieque nec injusta querela multorum est. et a talibus putamus tam Actus quam Scripta prædicta emanasse; sed quia non officiebant pietati, indulgentiorem censuram tulisse a Gelasio.

Pag. 55* post num. 4 adde — Quod tamen de rebaptizatione dictum est non ita ample sumi debet, ut Ariani E certo intelligantur, ne quidem sub Constantio assumpsisse rebaptizandi licentiam. Etenim Vita S. Eusebii Presbyteri Romani, olim a Bonino Monbritio et nuper a Stephano Baluzio lib 2 Miscell. edita, sic orditur. Eodem tempore, quo Liberius de exilio revocatus fuerat a Constantio Augusto hæretico, in eodem tantum dogmate, ut non rebaptizarent populum, sed una communione contaminarent plebem, Eusebius Presbyter Urbis Romæ cœpit declarare Liberium hæreticum et amicum Constantii. Additur autem quod Eusebii gesta cum Constantio, conscripsit Orosius Presbyter, idem qui mortuum XIV Augusti, post menses septem inclusionis, sepeliverat. Ceterum vereor ut is qui ab Orosio illa scripta complevit, addita clausula de persecutione, mortem Eusebii secuta, contra quemcumque inventum non sic confiteri vel participare sicut Liberius, fidei fuerit usquequaque sinceræ. Vix enim sustinet animus audire, quod Damasus, factus Pontifex voce publica damnavit Liberium mortuum, facta Synodo cum Episcopis viginti, et octo Presbyteris: quod sane fecisse non potuit, nisi constiterit, usque ad extremum F inhæsisse Arianorum communioni: contra quam crediderunt Græci aliique, Sanctis eum annumerantes.

Pag. 61* col. 2 ad Commentarium de Siricio, adde ex observatione Cantelii nostri p. 2 dissert. I cap. 2. NOT. 9

9 Hactenus Romani Pontifices Episcopos sese simpliciter scripserant, in genuinis quæ quidem inveniuntur epistolis: primus (quod quidem sciatur) Papæ nomen sibi tribuit Siricius Papa, Orthodoxis per diversas Provincias scribens; illiusque exemplum secutus Leo Papa, universis per Siciliam constitutis in Domino salutem.

Pag. 63* col. 2 ad Commentarium de Zosimo adde ex præcitato Cantelio loco eodem ——— NOT. 10

4 Nomen Urbis ad titulum Episcopi seu Papæ primus addidit Zosimus, Episcopus Urbis Romæ Hesychio Episcopo Salonitano salutem scribens, et post eum Bonifacius, Leo et alii: hic autem et Catholicæ Ecclesiæ titulum adjunxit: Cæsari Theodosio, religiosissimo et piissimo Augusto, Leo Papa Ecclesiæ Catholicæ Urbis Romæ.

Pag. 69* col. 2 post lin. 6 adde ———

5 Sanctus quidem Leo Imperatricem filiam appellaverat, scribens Gloriosissimæ et Clementissimæ filiæ Pulcheriæ. quod videri poterat arrogasse sibi intuitu sexus sequioris; sed Felix hic etiam Imperatorem ita compellasse invenitur, scribens Gloriosissimo et Serenissimo NOT 11

nissimo filio Zenoni. *Exemplum secutus m* ... *Anastasio Imperatori scribens.* Anastasius *Papa : ac porro placuit ea, dilectionis plena et spirituali ipsorum etiam Imperatorum Patri convenientissima vox, absque ullius contradictione : ab Imperatoribus vero ad Reges in Occidente Christianos, eadem affectus teneri appellatio transiit, manetque in hodiernum diem.*

NOT. 12 *Pag.* 86* *col.* 2 *ante num.* 15 *post hæc verba* ——— *nisi forte accusandi causa* ——— adde ——— *Certe Jacobus Garnerius noster, vir dum vixit eruditissimus, omnino negabat Vigilii esse. Josephus Cantelius item noster recusat inter Garnerium Socium suum et Archiepiscopum Parisiensem a Marca sedere arbiter ; merito tamen ait videri* mirum, si Vigilii est, nec Pelagium Pontificem, nec Gregorium Magnum illius unquam meminisse : *argumento quidem negativo, sed in talibus perquam prægnanti.*

NOT. 13 *Pag.* 87* *ante* Joannem III *Commentario de* Pelagio *adde ut sequitur* — —

Epistola una afficta Pelagio; 4 *Epistolarum ejus, prout in Conciliis editæ habentur, prima, velut* ad Vigilium Episcopum *nescio quem data, sed ex epistolis S. Leonis Ithaciique fragmentis consuta, imposturæ suæ tam evidentem profert notam, dum fingitur* data quinto Nonas Maji, Joanne et Narsete Viris Clarissimis Consulibus ; *ut nec ipse* B *Binius, Mercatoris sui alias reverentissimus, id ausus sit dissimulare, jam ex Baronio doctus, quod* vetera quæque hujus temporis monumenta ubique signata reperiuntur post Consulatum Basilii, qui usque vicies reperitur apud Cassiodorum repetitus. Quod si Narsetis vel aliorum Consulatus Fastis interpositus fuisset, certe non ab illo ultimo Consulatu Basilii tot anni post ejus Consulatum inscripti reperirentur : sed post Consulatum Narsetis et Joannis. *Verum hoc notasse minoris nostra refert, quam corrigere numerum sub Epistola 6 vitiose redditum per zyfras, dum ea legitur* data 15 Kalendas Mar. anno 15 post

denuo corrigenda data Consulatum Basilii viri Clarissimi : *hoc enim nostræ Chronologiæ repugnat, qua censemus, non ante Aprilem anni istius (qui nobis est* DLIII) *ordinatum Pelagium. Observa igitur similem errorem repertum sub Epistola illa, qua Sapaudo Arelatensi* Pelagius *suas in Gallias vices delegat, ac si esset* data III Nonas Februarii anno XV post Consulatum *etc. quod ex Pithæano et Lutetiensi Codicibus corrigens Sirmondus noster, et legi faciens* anno XVI, *ultimam eam collocat inter datas ad ipsum Sapaudum ; itaque prima inter easdem sit* data IV Nonarum Juliarum anno XV post C Cons. *sic incipiens :* Quæ nobiscum Omnipotentis Dei gratia fuerit operata ad Caritatem tuam credimus fuisse perlatum......... nos tamen præsentium portitorum occasione reperta. *Quibus non aliud videtur attingi, velut jam nota res, quam ipsius Pelagii ad Apostolicam Sedem promotio, ante menses omnino paucos.*

NOT. 14 *Pag.* 99* *de* Severino *col.* 2. *lin.* 8 *clariorem sensum fecerit ita legens* —— *Ecthesis autem, quam iste Joannes damnavit licet anno* DCXXXVIII *scripta exeunte* XII *Indictione, potuit quidem in Urbem Romam pervenisse Electo jam* Severino ; *sed adeo non debuit accelerasse ejus Ordinationem, ut dilationis causa esse potuerit, cunctante Imperatore illi annuere, nisi Electus spem faceret approbandæ Ecthesis. Quod ne facere aut cogeretur aut etiam posset cita ejus morte prævertit Deus ; itaque res integra devoluta fuit ad successorem Joannem, etiam post annum ab ejus evulgatione. Et sic tota nostra Chronologia cum allatis a Baronio fundamentis conciliatur.*

NOT. 15 *Pag.* 191 *de* S. Leone IX *num.* 2 *lin.* 21 *post* —— *verbis liquere* —— *expunctis quæ sequuntur, hæc substitue. Quam supra in* Clemente II *dedimus hujus ejusdem Leonis Bullæ ; ea, ut in contextu sincera sit (de quo nunc incipimus dubitare) manifeste corrupta est quoad numerum Indictionis :* anno *enim ipsius* Leonis quarto *mense* Januario , *id est anno Christi* D MLIII, *solum numerabatur* Indictio VI, *non* XV : *et is cui scribitur* Hartwicus (*Bruscio* Hardovidus, *sinceriori nominis scriptione*) *sequenti mox anno obiit, æque ac ipse* Leo.

NOT. 16 *Pag.* 201* *in* Victore III *lin.* 7, XV, *lege,* XVI Septembris — *et in Comm. num.* 2 *lin.* 18, *post hæc verba* Leonis *Ostiensis* , Sacrationis menses IV, dies VI — *adde* — *non annumerato scilicet die mortis : quem si adnumerari omnino a Leone quis velit, oportet ut dicat Ordinationem factam fuisse, non in ipsa Dominica Pentecostes, sed feria* II *ejusdem festivitatis : quod nec absurdum foret, nec ritui Pontificiarum Ordinationum contrarium. Malui tamen sequi MS. nostrum de Vitis Pontificum, ubi* dies VII *numerantur, et sic Dominicam retinere.*

Pag. 20** *ad Commentarium de Lucio* 2 *adde.*

NOT. 17 4 *Ecce autem, his jam impressis, Indulta ac Privilegia Pontificia Canonicorum Lateranensium in manus mihi veniunt, quorum initio statim insigniter confirmantur prædicta. Nam pag.* 40 Innocentii II *Bulla ultima, data legitur* Idibus Februarii incarn. Dominicæ anno MCXLIII Indict. VI, Pontificatus vero anno XIII: *ubi patet annum a Kalendis Januarii inchoari : mox autem sequitur* Cœlestinus II, *proximam Bullam edens,* quarto Idus Januarii, Indictione VII Incarn. E Dominicæ anno MCXLIII, Pontificatus anno I, *ubi patet annum ultra Januarium protrahi, cum ipse Cœlestinus creatus sit in Septembri ejusdem anni, inchoata jam Indictione* VII, *quæ alias solum numerari potuisset* VI. *Ut recte dictum a me sit, stylum Curiæ mutatum fuisse sub Pontificatu* Lucii II, *aut præcedenti* Cœlestini II. *Ipsius autem* Lucii *etiam extat exemplum, signatum* XVI Kalendas Martii, Indict. VIII, Incarn. Dominicæ anno MCXLIII, Pontificatus vero primo : *fuerat enim* Lucius *creatus ipsomet Martio, immediate sequenti Januarium, quo Cœlestinus prænotatam Bullam dederat. Eodem consequenter facit in isto libro Bulla* Adriani IV *pag.* 79 *data* XVI Kalendas Aprilis , Indict. tertia Incarnationis Dominicæ anno MCLIII, Pontificatus primo ; *fuerat enim is solum creatus præcedenti Decembri ejusdem Indictionis et anni ; item, correctis corrigendis,* Alexandri III *pag.* 94 *data* X Kalendas Februarii Indictione, *non* II, *sed* XI. Incarnationis Dominicæ anno MCLXXVII, Pontificatus XVIII *non* XVIII, *cujusmodi vitiis pluribus inquinatur impressio ista, Cæsenæ curata. Quid enim inconcinnius, quam ibidem pag.* 103 *inveniri Bullam* Lucii III, *ut datam* V Non. Martii Ind. XV, Incarnationis Dominicæ anno MCLXXXVII, Pontificatus I? F *cum* Lucius *creatus sit anno* MCLXXXI *mense Augusto, et quatuor dumtaxat annis ac mensibus tribus sederit? Sed ex anno* I *Pontificatus et Indictione* XV *liquet scribi debuisse* MCLXXXI, *usque ad Incarnationis festum protrahendo annum, uti jam usu invaluerat : prout mox ibidem fit in Bulla* Urbani III, *data* VI Februarii Indictione quarta, anno MCLXXXV Pontificatus primo; *et sic de aliis consequenter, quarum exempla ulterius prosequi nihil attinet. Solum noto* Clementis III *duas haberi, quæ annum incipiant a Kalendis Januarii; plures deinde sequi, quibus annus Christi per zyfram sit additus ab editore, ex usu communi, conformiter ad annum Pontificatus qui exprimebatur.*

Pag. 23** *Commentarium sic ordire*

NOT. 18 *Idem apud omnes annorum ac mensium numerus est : dies* XXVIII *notat MS. Nostrum: sed hi transgrediuntur diem* IV Nonas Decembris, *id est, diem* II *mensis, quo obiisse* Anastasium *reperit in MS. Vaticano Baronius. Quod si, verum etiam* dies XXIV, *a Rollewinck, Stella, et Platina concorditer notati, uno imminuendi erunt, scribendique solum dies* XXIII. *Quia autem jam cœpimus Vacationem Sedis potius quam Cessationem Episcopatus, nominare; non estoperose exquirendum,*

rectene

A rectene cessatio Episcopatus in nostro MS. tamen ante creationem quam mortem Anastasii hujus, notetur; utrobique alias correctionis alicujus indiga. Constat autem ex præcitato Vaticano MS. secundo die, post obitum scilicet Anastasii, Electum Successorem, atque adeo solum uno die vacasse Sedem.

NOT. 19 Pag. 51** Ad Commentariolum de Urbano 4 adde.

3. Vitam Urbani prosa quidem, Gregorius Decanus Bajocensis; Carmine vero, Theodoricus Vallicolorus, ambo coævi, scripserunt; et utriusque lucubrationem Papirius Massonus edidit in Vitis Pontificum. Sed istud Massoni opus reperire non potui, cum maxime cupiebam; nunc vero non vacat ipsum operosius quærere; eaque causa properanti ad finem prælo moram aliquam interponere. Siquid illi habent huc necessario referendum, dabitur in Supplemento totius Maji, modo interim librum (uti spero) nanciscar.

NOT. 20. Pag. 64** Quia autem censeo successorem Nicolai Cœlestinum V, licet Electus sit v Julii, non accepisse suæ Electionis nuntium, adeoque nec consensum præbuisse, nisi post medium; ideo tempus Sedis Vacantis post mortem Nicolai ultra biennium protraxi ad menses III, dies II. Siquis autem malit, per fictionem juris, consensum illum retrotrahere ad diem Electionis, atque ab ea ordiri Pontificatum Cœlestini, huic sufficeret ab biennium ad-
B dere menses II, dies XX.

NOT. 21 Pag. 71 ** col. 1 num. 2 post lin. 9 adde. — Securius tamen fuerit pro sententia stare, quam Pontificis et Concilii auctoritas tuetur. Et, si Scriptores illi, qui allegantur pro Templariis, conferantur cum longe pluribus diversa scribentibus, sicut eos Francus quidam recentior contulit, apparebit credo, non magnum præsidium causæ esse in iis, qui ex incerto satis rumore diversa scripserunt, sive ex compassione erga miseros, sive animo alienore a Rege Francorum obnoxioque potestati ejus Pontifice. Rem nihilominus accuratiori aliorum examini relinquens etc.

NOT. 22 Pag. 94 ** Post Vitam Gregorii XI adde.

Joannes Gerson, Universitatis Parisinæ Cancellarius, in lib. de examinatione doctrinarum p. 2 Consider. 3 scribit, quod hic Pontifex, positus in extremis, habens in manibus sacrum Christi corpus, protestatus est coram omnibus, ut caverent ab hominibus, sive viris sive mulieribus, sub specie religionis loquentibus visiones sui capitis; quia per tales ipse seductus, dimisso rationabili suorum consilio, se traxerat, et Ecclesiam ad discrimen schismatis
C imminentis: quibus Gersonis verbis mox Glossa apponitur, ad Catharinam de Senis id trahens, per quam Papa, ut ait, inductus est qualiter se Romam transferret, Cardinalibus et ceteris dissuadentibus. Figmentum istud, undecumque a Gersone arreptum, illorum fuisse, qui translatam e Gallia Sedem ægre ferebant, nemo prudens dubitaverit: quam autem insulsa ea fabula sit, demonstrat nuperus scriptor Francus, et Gersonis prudentiam merito hic requirit. Nam reductio Sedis Romam non dedit causam schismati, quod eo tempore necdum timebatur: et sicut ex aliis subito emergentibus causis post ejus mortem factum est, potuisset æque Avenione ac Romæ fieri. Nec pœnitendus Gregorio fuit itineris, spe Italiæ pacandæ suscepti, Bononiensibus mox ad obsequium reversis. Florentinis autem proximam spem facientibus suæ reductionis, apud quos tunc etiam Gregorii legatione fungebatur Catharina. Quod autem hæc non loqueretur visiones sui capitis, agnovit ipse Gregorius, cum votum suum, Deo soli notum, de Urbe repetenda ipsi revelavit, sicut etiam testatus est Pius II in bulla canonizationis. Quare ablegetur ab eruditorum virorum scriptis ejusmodi fabella, tam ipsi Gregorio, quam Sanctæ Catharinæ, Sanctæque Brigittæ (nam et hanc intelligi volunt) injuriosa.

NOT. 23 Pag. 118** ad num. 2 de Eugenio 4 adde. —

Quod autem hic dixi de Eugenio, usque ad ultimos D
fere vitæ annos ipsos incipiente a festo Incarnationis, confirmationem accipere potest ex Bullario Lateranensium; ubi referuntur duæ ejus Bullæ, datæ 15 Kalendas Februarii et quarto Idus Januarii; Pontificatus anno quinto, et quintodecimo, Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo trigesimo quinto, et 1445.

Ibid post num. 3 adde. — NOT. 24

Simili modo præfati Bullarii Lateranensis Evulgator, jam inde a Pontificatu Cœlestini III, id est ab anno MCXCI, numeros annorum Incarnationis Dominicæ et Kalendarum, quoties ad longum non exprimit, reddit per zyfras, loco numeralium Romanorum substitutas: sed ecce mox ipso in principio error, dum pro 1191 impressum habetur 1591.

Pag. 125** col. 2 ad finem Commentarii de Nicolao NOT. 25
5. adde. ——

In Bullario Lateranensi duæ inveniuntur hujus Pontificis Bullæ, datæ Kalendis Januarii et Martii atque III Nonas Februarii; anno Incarnationis Dominicæ 1450, et 1451. Pontificatus anno tertio et quarto; ubi annus inchoaretur a Kalendis Januarii. Sed eum qui numerales Romanos convertit in zyfras, etiam ipsos numeros anni ad usum vulgarem aptavisse, E
ostendit mox sequens Bulla pag. 337, notata anno Incarnationis Dominicæ MCCCCLII, III Nonas Februarii. Pontificatus anno sexto; ubi apparet annum protrahi usque ad Martium, quando juxta fidem originalium Bullæ transcriberentur; sicut hic præter morem illius libri factum, servatis Romanis litteris.

Pag. 134 ** Ad finem Commentarii de Paulo 2 NOT. 26
adde. —

Multo minus videtur in suspicionem posse adduci relatum in Bullario Lateranensi Indultum, velut Datum apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quatercentesimo sexagesimo quarto, quintodecimo Kalendas Februarii, Pontificatus anno primo, numeris singulis ita ad longum scriptis, et tamen annum requirentibus productum usque ad diem Incarnationis.

Pag. 141** ad finem de Alexandro 6 adde. — NOT. 27

Denique in Bullario Lateranensi invenitur Breve simili stylo datum sub annulo Piscatoris, die undecimo Februarii, millesimo quingentesimo, Pontificatus anno octavo, numeris ita ad longum expressis.

Pag. 156 ** col. 2 post hæc verba — contendere pertinacius — reliqua istius numeri sic muta — NOT. 28
nihil restabat aliud, quam indagare, quisnam ea MSS. F
jussisset emi. Ita inventus est tandem, in Haumburgensi civitate, Illustriss. D. Baro de Kielmans Egge: qui non alicujus lucri causa, sed sola argumenti raritate adductus, eisdem voluerit ornare suam Bibliothecam. Non fuit ergo mihi difficile, dum hæc jam impressa lentius ad metam adducerentur, ab humanissimo viro impetrare ex Tom. 3, ad specimen reliquorum, transcribenda aliqua; quemadmodum factum mox est, curante R. P. Henrico Isaac, jam alibi nobis laudato ad tumulum Benedicti V; descriptaque fuerunt quæ ibi habebantur de Electione Clementis VI, Innocentii VI, Gregorii XI, Bonifacii IX, Innocentii VII, et Gregorii XII. His autem visis, apparuit quidem diligentia Collectoris non exigua; sed qui primum scripserit initio hujus seculi, cum jam extaret opus Alfonsi Cracconii, unde accepto Electionum singularum ordini subtexuit loca aliorum, quos ad manum potuit habere, scriptorum. Ita initium sumitur pro Electione Clementis VI a verbis Cracconii, rursumque pro Innocentio VII describebantur verba Hartmanni Schedel Nurimbergensis, qui claruit sub finem seculi XV; alibi allegatur Platina; ut plurimum vero, cum venitur ad electionem Urbani VI et schisma Clementinum, sequitur auctor Theodoricum a Niem, acta sui temporis describentem

A *cribentem in opere de Schismate. Nihilominus, vix dubito quin porro legens aliquis, istic etiam inedita monumenta plura reperiet, seculum XV et XVI spectantia: sed hæc aliis scrutanda relinquo, coram judicaturis quando operæ pretio in lucem dari possit ista Collectio: quod si fiat, suaserim partes utriusque Tomi permiscere in unum codicem, secundum Ordinem Chronologiæ (id enim facile erit, et Lectori longe commodius) quam divisim requirere singula.*

Pag. 157** *col.*2 *post Commentariolum de* Paulo 3 *hæc adde.* —

NOT 29. 3 *Electum Paulum* die XI Octobris *habet Cherubinus Laertius ante ejus Bullas Tomo* 1 *Bullarii: id secutus sum, quia obscure loquebatur Ciacconius, Cardinales conclave ingressos dicens* VII Idus Octobris, *id est die* IX, *et Paulum electum* post duos a Comitiorum ingressu dies, *quod in rigore verbum solum notaret diem* XII *mensis: verum die* XIII *Factam electionem scripsit noster Philippus Labbe in Chronologica Epitome, et quotquot imagines Pontificum ediderunt, cum brevi ad singulos Synopsi Chronologica. Ex eo qui descripsit breviter Conclave, in quo* Pauli III *electio facta est, nihil definire possumus: solum enim ait*, prius pene factam quam Conclave clauderetur, *nempe quia ipso vespere ingressus Cardinalium tantum* B *non conclusa fuit. Tandem Oldoinus in Additionibus allegat* Manuscriptum Tabularii Capitolini, *in quo notetur* dies 13 Octobris: *quo moveor ut nunc quoque mallem istum quoque notasse, et supra* annos XV *Pontificatus solum posuisse* dies XXVIII *Nam quod in Historia Chronologica Pontificum Romanorum Francisci an.* 1663 *Carriere, iterato Lugduni edita, mihi autem nunc primum visa, scribuntur solum* dies 18, *typographicum in zyfra mendum esse censeo, non auctoris.*

NOT 30 *Pag* 159** *ad Commentariolum de* Pio 5 *adde.* —

2. *Nescio quid hic factum Bullario Casinensi, inter Constitutiones Apostolicas rdini datas, num.* 190, 192 *et* 193 *referenti Bullas, et quidem postremas duas etiam a Cardinalibus subsignatas, veluti datas* Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo nono, Kal. Februarii, Pontificatus anno quinto; et millesimo centesimo septuagesimo, quarto decimo Kalen. Aprilis *ambas*, Pontificatus anno sexto: *quando solum poterat numerari* Pontificatus annus tertius et quartus, *vel, si ad* XXV *Martii extendas annum*, quartus et quintus. *Gravis profecto ea hallucinatio est, nec Ministris Cancellariæ Pontifi-* C *ciæ imputabilis. Rursus autem errore plane simili ibidem Constitutio* 234 *data* anno I. D. millesimo quingentesimo octuagesimo nono decimo Kalend Martii, *adscribitur* Pontificatus anno quinto, Sixti V, *qui ut summum potuit numerari* quartus.

NOT 31 *Pag.* 162** *ad Commentarium de* Urbano 8 *adde.* —

2. *Præ omnibus autem hujus Pontificis Bullis Brevibusque, Operi huic memorabile est Decretum, relatum in Bullario sub numero* XXXVII. *tamquam* Feria V, die XXIII Martii, anno a nativitate D. N. Jesu Christi MDCXXV *formatum*, in Generali Congregatione sanctæ Romanæ et universalis Inquisitionis, *coram ipso Sanctissimo Domino et Cardinalibus Inquisitoribus, ac* publicatum Anno millesimo sexcentesimo vigesimo quinto, Indictione VIII, Pontificatus S. D. N. Urbani divina Providentia Papæ VIII, anno ejus II, die vero quarta mensis Aprilis. *Hoc enim Decretum, præsentis Operis quasi regula, est ad definiendum quorumnam, ut* Sanctorum ac Beatorum, *Acta debeant in eo locum habere; neque id tantum, sed etiam scutum contra queremonias quascumque, de nimio vel rigore vel laxitate in faciendo delectus. Vix* Heribertus Rosweidus *noster, anno* VI *hujus seculi, ediderat eorum Fastos, quorum Vitas in Belgicis Bibliothecis manuscriptas repererat, præfatus*, Sancto-

Constitutio Urbani 8 de Sanctorum cultu.

posita huic operi nostro pro Regula,

D torum omnis sexus, ætatis, ac nationis historiam *meditari se, per menses digerendam; cum antiquos imprimis requirenti, nec alios quam quorum certus erat cultus, offerri undiquaque cœpit tanta copia plurium recentiorum, ut animi anceps totis annis octodecim, apud se non posset plene statuere, exorsurusne esset opus, quo videbat se non posse placere tam multis, quin ægre faceret saltem aliquibus, oblatos a se prætermitti dolituris; instituta cum iis quos forte retulisset comparatione invidiosa. Actum igitur erat de Sanctorum Actis, necdum inchoatis, nisi eo quod dixi Decreto succurrisset* Urbanus.

3 *Etenim* solicite animadvertens abusus, qui, *ipso ac præcedenti seculo*, irrepserant et quotidie irrepere non cessabant, in colendis quibusdam, cum sanctitatis aut martyrii fama vel opinione defunctis: qui, etsi neque Canonizationis neque Beatificationis honore Insigniti sint ab Apostolica Sede, eorum tamen imagines in oratoriis atque ecclesiis aliisque locis publicis ac etiam privatis, cum laureolis et radiis seu splendoribus proponebantur; miracula et revelationes aliaque beneficia, a Deo per eorum intercessiones accepta, in libris rerum ab ipsis gestarum enarrabantur; et ad illorum sepulcra tabellæ, imagines et res aliæ, ad beneficia accepta testificanda, et lampades et alia lumina, E apponebantur: *hæc, inquam animadvertens Urbanus, iisque* volens pro debito Pastoralis officii occurrere, *ejusmodi omnia absque Apostolicæ Sedis assensu fieri vetuit; et si quæ ita facta erant, abolenda, ac pro numquam cœptis habenda mandavit.* Declarans *nihilominus*, quod per suprascripta præjudicare in aliquo non vellet neque intenderet iis, qui aut per communem Ecclesiæ consensum, vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia ac tolerantia Sedis Apostolicæ vel Ordinarii, colebantur. *Respiravit ad hujusmodi Decreta Resweidus: et quasi gravi jactatus æstu, videbatur sibi Cynosuram prospicere, ad quam cursum dirigeret, sed occupationes quædam aliæ urgentiores, ac subsecuta post annos paucos mors, non permiserunt opus procedere ultra cogitationem; comparata licet non exigua materia, sed cui discerniculo opus esset non minus quam supplemento, cum redundarent multa, deficerent plura.*

4. *Successit morienti primum* Joannes Bollandus: *qui licet ad recipiendorum rejiciendorumque discrimen per Constitutionem præfatam satis jam instructus, ut* F *quos duodecim vel tredecim prima secula agnovissent Sanctos, quacumque auctoritate receptos, citra cunctationem admitteret; recentissimæ vero memoriæ neminem, nisi quem Apostolica Sedes expresse annuisset pro tali haberi; ambiguus tamen remanebat circa non paucos ætatis mediæ, quamdiu non habebatur definitum, quod esset censendum* longissimum tempus, illiusve immemorabilis cursus, *sufficiens ad cultum alicujus, numquam expresse a Sede Apostolica Canonizati aut Beatificati, excipiendum a lege istic lata. Sed huic quoque incommodo remedium fecit idem Pontifex, quando anno* MDCXXXIV *declaravit, eo nomine* intelligi tempus, centum annorum metam excedens. *Tum vero nihil causæ fuit, quin statim daretur principium impressioni, ad quam maturandam socius etiam accesserat Godefridus Henschenius: ac tandem anno* MDCXLIII *prægrandibus duobus Tomis prodiit Januarius, ejusdem* Urbani VIII *nomini merito inscrisptus, ad cujus leges fuerat exactus.*

5. *Exinde* Barbarina familia, *mortuo mox* Urbano *subnixa Eminentissimis ejus duobus Nepotibus*, Francisco et Antonio S. R. E. Cardinalibus, *opus hoc peculiari affectu complexa, provexit ipsum protexitque: quod et in parte Martii*, Cardinali Francisco *dedicanda, testati sumus, nunc vero placuit testari denuo, præfixa Dedicatoriæ*

sicut prohibet recens inducta aut inducenda,

ita nil derogat institutis ante longissimum seu immemorabile tempus

id est excedens 1000 *annos.*

Illius cur expressum monumentum ante tom 1,

catoriæ Tomi IV imagine Urbaniani Monumenti; *quod ipse sibi vivus erigi fecerat in Vaticana Basilica, manu et arte celeberrimi hoc ævo Architecti Joannis Laurentii Bernini Equitis Romani. Placuit etiam in ipsa tabella eidem hinc inde appendere Nepotum effigies, nec non Eminentissimi Pronepotis* Caroli *subtus addere; ut ab eorum memoria non separaretur, qui ipsorum virtutes prudentiam, justitiam, pietatem, religionem, munificentiam, amorem erga litteras et litteratos tam egregie pergit Romanæ urbi et orbi Christiano repræsentare, dignatus etiam nunc adscribi hujus Operis Mæcenatibus, ad omnem posteritatem memorandis.*

cum iconibus Nepotum.

INDEX MATERIARUM

Potuerant huic Tractatui, æque ac aliis operis nostri partibus, addi Indices, non solum Historicus, sed etiam Moralis secundum ordinem Alphabeti, aut saltem Rerum memorabilium, utramque partem complexus. Et initio quidem hujusmodi unus conceptus erat, ac promissus Parte I pag. 213, quin et componi cœperat; quando visum est minoris operæ nobis, Lectoribus autem commodioris; futurum, si ordo totius Commentationis per synopsim sub oculos poneretur, deductis aliquanto diffusius titulis, per quos distinguitur, et indicatis Materiis, quæ Chronologico huic filo pro oblata occasione interseruntur, ne solo temporum coordinatio sua ariditate displiceat.

APPARATUS HENSCHENIANUS.

CONATUS CHRONICO-HISTORICI

Pars prior a Petro ad Gelasium II.

PARS POSTERIOR.

tionem obiisse. Epitaphium recentius imperite compositum 38

182 Innocentius IV, *Epitaphium habet duplex, vetus atque recentius* 39

Chronicon D. Matthæi Spinelli de Juvenatio, *ad hunc et tres sequentes Pontificatus pertinens, ex MS. Italico* 40

183 Alexander IV. *Hujus* Acta *ex MS. Petri Corettini ; sepulcrum multis, sed frustra, Viterbii requisitum* 50

184 Urbanus IV. *Hic instituit festum Corporis Christi, eoque servit DISSERTATIO XXIII*, de Officio diei, illius jussu per S. Thomam sic composito, *ut is videatur antiquius Leodiense nec vidisse quidem* 51

185 Clemens IV : Acta et sepultura *Viterbii, ex MS. Petri Correttini, atque* Interpontificii *diuturni ac turbulenti* historia 54

187 Gregorius X : *ejus ut Sancti, apud Aretinos cultus* et sepultura 56

186 Innocentius IV, 188 Adrianus V ; *hujus apud Minores* Mausoleum *Viterbii, uti* et Vicedomini, *eo mortuo* Electi *dumtaxat* 58

187 Joannes XXI. *Exhibetur* Monumentum, *et redditur ratio numeri, alias superabundantis* 59

190 Nicolans III. *Hujus Ordinationes et turbæ obitum consecutæ* 60

191 Martinus IV. *Ex nostris MSS. Vitis Pontificum dantur* Acta *ejus, auctore Jordano, ante* 12 *Maji anni* 1285 *conscripta* 61

192 Honorius IV, 193 Nicolaus IV : *hujus* Acta *ex MS. humiliterque sepulti* Epitaphium 65

194 Cœlestinus V. *abdicato Pontificatu ut ante*, Petrus de Murrone, *ex MS. nostro* Acta, *cum* figura altaris *in quo Corpus Aquilæ honoratur* 66

195 Bonifacius VIII. *Hujus ex nostro MS.* Acta, *defensa ejus innocentia a Mauclero et Joanne Rubeo* 69. *Coronationem duobus libris descripsit* Jacobus Card. S. Georgii in Velo aureo , *testis oculatus, qui etam Decessoris electionem, vitam, abdicationem, miracula, canonizationem descripsit versibus, relatis ad* 19 *Maji diem, inter Acta Sanctorum* 68

196 Benedictus IX. *Brevia* Acta *ex MS.* Sepulcrum *Perusii apud Prædicatores* 69

197 Clemens V. Acta *auctore Bernardo Guidonis Episcopi Lodevensis ex MSS.* 71 sepultura *Vazati* 74

198 Joannes XXII. *Huic afficta enumeratio enormis Sanctorum Benedictinorum.* Acta *ex MSS, Bernardi Guidonis et Ptolomæi Lucensis* 75. *Avenionensium traditiio de suæ ecclesiæ fundatrice (ut volunt) S. Martha, et* Joannis *ibidem* Sepultura 79. *Oppositus illi* Petrus de Corbario *Antipapa, sub nomine* Nicolai. *Schismatis talis* Acta *ex MS. Bernardi Guidonis. Illum quia nonnemo credidit auctorem unius ex* 5 libris de Imitatione Christi, *breviter explicatur controversia, certantium hinc quidem pro vetustiori* Joanne Gessen, *Abbate Benedictino in Lombardia ; inde pro* Thoma a Kempis, *Canonico Regulari in Belgio, juniore* 82

199 Benedictus XII, *Pontificatus* Acta *ex MS. historia Ptolomæi Lucensis* 83. Epitaphium et Monumentum *Avenione* 85

200 Clemens VI. Acta *ex nostris MSS. Vitis Pontificum* 86. *Huic vendita civitas Avenionensis*, Sepultura *in suo Casæ-Dei monasterio obtigit* 89

201 Innocentius VI. Acta *Pontificatus ex MSS. Fundatio Carthusiæ Villanovanæ : illius ibi* Mausolæum 90

202 Urbanus V. *Ab hoc Romam regresso*, Apostolorum capita *novis argenteis thecis ornata : Massiliæ mortui* Monumentum *et cultus* 92

203 Gregorius XI. *Actorum Synopsis ex nostro MS.* 92

204 Urbanus VI : *cur in hujus obedientia tam constans Ludovicus Comes Flandriæ tempore* schismatis, *cujus tota* Historia *datur ex nostro MS.* 93. Urbani *æmulus* Clemens VI *in Gallia, ejus Avenione* Monumentum *insigne : expenditur quam longe aliter pro illo steterit Sanctæ utraque Catharina, Senensis et Suecica atque Ursulana Parmensis, pro* Clemente *vero S. Vincentius Ferrerius et B. Petrus de Luxemburgo Cardinalis* 202

205 Bonifacius IX, *cui Avenione oppositus* Petrus de Luna, Benedictus XIII *appellatus, nequidquam contra nitente B. Ursulina Parmensi. Hic per annos* 27, *continuavit Schisma in Hispania ; prius quam eo se conferret, desertus a S. Vincentio Ferrerio, et coram B. Coleta excussus de Solio* 105

206 Innocentius VII, *promovendæ unionis causam turpiter negligit* 107. Gregorius XII, *simili modo differens quod promiserat, deponitur in Concilio Pisano Concilio, et eligitur* 108 Alexander V. *Hujus* Mausoleum, *Bononiæ apud Minores : disputatur de Patria* 109

209 Joannes XXIII, *hujus Acta ; dispar ejus et* Gregorii, *olim abdicati , in concilio Constantiensi fortuna mors et* Sepultura *Florentiæ, ab amico fideli Cos. Medices curata* 111

210 Martinus V. Acta *ex MSS. Vitis Pontificum huc usque productis* 112. *Extinctum sub eo schisma, cedente, qui* Benedicto *subrogatus erat*, Clemente. *Exhinc Catalogum continuat* Joannes Stella, *Sacerdos mo de Venetus* 117

211 Eugenius IV : *notatur abusus transcribentium Bullas ; et numeros, originaliter vel ad longum expressos, vel Latinis litteris signatos, reddentium per Zyfras.* 118 Anonymi Coævi *de illius obitu et successoris creatione* Historia *ex Italico* 120. Felix Antipapa, Amadeus Sabaudus, *illi a Basileensi Concilio oppositus per Schisma* 123

212 Nicolaus V : *extinctum sub hoc Schisma*, Felice *cedente.* Electio successoris, *Italice descripta ab Anonymo coævo.* 125

213 Callixtus III, *hortator expeditionis in Turcos* 127. Historia conclavis *unde prodiit sequens electio, ex Italico* 127

214 Pius II, 215 Paulus II, 216 Sixtus IV ; *hujus uti et præcedentium* Elogium *prolixum ex Joanne Stella* 135 : *afflictæ eidem exorbitantes Indulgentiæ* 136. Historia Interpontificii, *ejus mortem secuti, ab Anonymo coævo Latine scripta.*

217 Innocentius VIII, *Actorum Synopsis ex Stella. Hic porro et alibi diligentius quæritur* initium anni, *civilis et Pontificii, sub unoquoque Papatu* 140

218 Alexander VI. *Acta Pontificatus ex Stella.* Interpontificii *sequentis* Historia *ex Italico Joannis Brocardi, Clerici Ceremonialis, Conclavi præsentis.*

219 Pius III, 220 Julius II : *præcedens* Conclave *et initium Pontificatus idem* Joannes Brocardus *describit* 148. Electionem *autem successoris unus similiter ex Conclavistis Italice tradidit, ut hic Latine exhibetur* 149

221 Leo X *Hujus mortem secutum* Conclave *simili stylo et auctoritate repræsentatur* 151

222 Adrianus VI, *Indicatur obiter ejus* Historia a Blasio Ortisio *eleganter descripta, typis edita in lib.* 3 *Miscell. Baluzii* 153 *subjungitur* Historia Conclavis *secuti, ex Italico Auctoris Synchroni* 154 *et similes deinceps alibi quærendæ indicantur tum hic tum infra in App. ad hanc paginam* 156

223 Clemens VII, *in hoc finitur continuatio Annalium Baronii per* Odericum Rainaldum, *cetera prosequetur amicus noster* Leander Coloredus ; *in cujus futuram messem falcem ne immisisse videamur, nudam Chronologiam reliquorum ex ordine Pontificum prosequimur, usque ad hodie præsidentem feliciter* Innocentium XI, *cui longos optamus annos et nos nostra-*

que

FINIS.

DANIELIS
PAPEBROCHII
E SOCIETATE JESU
PARALIPOMENA
Addendorum, mutandorum, aut corrigendorum
IN CONATU
CHRONICO-HISTORICO
AD CATALOGUM
ROMANORUM PONTIFICUM

PRÆFATIO

Ad Reverendum Adm. ac Nobilissimum Dominum

D. CLAUDIUM CASTELLANUM

Canonicum S. Mariæ Parisiensis,

De horum Paralipomenorum occasione et usu.

Adm. Rev. ac Nobiliss. Domine.

Joanni Bollando nostro, τῷ Μακαρίτῃ, vasti sui operis primitias edituro in lucem, cum Abbate Lætiensi, cui se plurimum ea tota in re debere agnoscebat, sic convenerat; ut cum is nullos sibi libros dicari vellet, de iis tamen quæ esset in exordio monendus Lector, cum ipso pateretur loqui se, ita modestiæ ejus parciturum, ac pariturum voluntati, ut tamen satisfaciens necessitati, non omnino videretur oblitus gratitudinis debitæ pro acceptis beneficiis. Eo exemplo etiam placet agere Tecum, cui malles soli Deo Sanctisque probare singularem in toto opere nostro legendo ac relegendo diligentiam, et in defectibus notandis sinceritatem; multum enim ad rem communem faciet, si alii quamplures eamdem nobis operam navare persuadeantur, commemoratione auxilii a Te impensi. Permitte igitur, ut de hisce, quarum suasorem præcipuum te habeo, Paralipomenis, lucubrationi meæ priori addendis, et novæ, si quando fiat, editioni servituris, Tecum præloquar, et quæ Lectorem scire convenit paucis dicam.

Occasione Catalogorum ante Aprilem productorum,

Præmiserat Tomo I Aprilis Catalogos Romanorum Pontificum Antiquiores duos Godefridus Henschenius p. m. Magister meus, nonnullisque Annotationibus ac dissertationibus illustraverat. Ad hos, atque ad fundatam in his Chronologiæ melioris rationem, cum fuissem rogatus aptare laborem unius ex nostris, eo fine, ut eorumdem Pontificum defensionem contra hæreticorum calumnias susceptam, historico quodammodo filo posset aptius continuare; tam multa mihi occurrerunt nova, aliisque haud animadversa hactenus, non tantum primis quinque seculis (ultra quæ Catalogi isti vix pertingebant) sed etiam sequentibus aliis; ut visum Henschenio eidem fuerit, ex ejusmodi animadversionibus in unum collectis posse Tractatulum confici, aliqui ex post edendis Tomis Sanctorum Maji haud inepte præfigendum.

natæ .. Pontificiam Chronologiam observationes;

Hoc dum inter præli quotidianas occupationes subinde incipio, atque interpolatis vicibus præficio lentius, alio multiplici magisque urgenti studio distractus; novis subinde accessionibus ita per decennium crevit opus, ut nec bipartitum quidem commode posset aliis Tomis conjungi; pluribusque placuerit ipsum seorsim colligi in Volumen unum; quod, auctum novis præliminaribus, ac dedicatoriis; et septem Tomorum, in quos mensis iste dividebatur amplitudini respondens; Propylæum Maji diceretur. Ita futurum videbatur, ut illud vendi posset, etiam seorsim, sub proprio suo nomine Conatus ad Pontificiam Chronologiam. Dixi Conatus: nec enim plus audebam promittere; ex iis quæ identidem addenda, mutanda, corrigenda occurrerunt satis

in justum denique volumen excreverunt,

F

tis intelligens, nihilo pauciora postmodum occursura mihi aliisque, quæ addita, mutata, correcta vellem. Nec fefellit præsagitio talis. Siquidem sub ipso progressu impressionis, sæpius interruptæ, Appendici plusquam uni faciendæ materia sese obtulit, quam conveni- *cui nunc accedunt Paralipomena* ret (si aliquando opus recudatur) loco et ordine commodiori digeri. Postquam vero, absolutis qui restabant duobus Tomis Maji, vacavit ipsos septem Tomos recognoscere, eorumque defectus communi post ultimum Appendice supplere; licuit etiam de perficiendo jam edito Conatu cogitare.

Hoc porro ut maturius facerem, quam animo antea constitueram, suadebat extraneorum quorumdam Typographorum mihi nuntiata propensio, ad editionem alteram, etiam inconsulto me, curandam. Equidem prohibere neminem possum, ab eo quod publici juris jam est in rem suam vertendo: quod tamen fas et æquum est oro, ut si quis facere istud velit; nolit eo quo accepit ordine simpliciter procedere, et Appendices ad finem dare, ubi eas nunc reperit (quod quid aliud esset, quam frustrare lectorem commodo, per *in ordine ad novam editionem,* hæc Paralipomena sibi operose præparato? sed sequatur instructionem nunc præscribendam, ut novum quodammodo opus videri possit, priori accuratius atque perfectius. Id ut facilius etiam sit, nec per plura folia discurrere correctorem sit opus, breviculas omnes animadversiones correctionesque priores iterare hoc loco non gravabor, et quæ prolixiora *in qua velim Apparatum bifariam dividi,* fuerint, eo saltem ordine indicare quo erunt assumenda.

Quod Apparatum prævium spectat, is non nisi post totum Conatum prælo egressum, designatus fuit; partim in eorum gratiam quibus aut facultas aut voluntas deesset ipsa Acta Sanctorum emendi, ubi pleræque ejus partes requirendæ essent; partim ex voluntate Bibliopolæ, suis typis ac sumptibus impressionem curantis, optantisque singularem illum Tomum aliis simul prodeuntibus mole parem videri. Apparatus hujus partes sunt duæ; Posterior, Aprilem non habentibus nec habituris omnino necessaria, continet Henschenianos antiquos Catalogos, qui quatenus Pontificum vetustiorum seriem explicant, secuturo Conatui pro fundamento sunt, ac proinde ratione nulla præteriri possunt in propria ac singulari editione. Partem priorem, eamque majorem, conficiunt Exercitationes Henschenianæ ac meæ, nec non R. P. Petri Possini Epistolæ, quibus explicantur præcipua Dominicæ Genealogiæ atque Chronologiæ capita: sine quibus cum possit haberi Pontificum successio suis omnibus numeris absoluta, dubitabit forsan aliquis, utrum conveniat iisdem recudendis augere molem libri, futuri per se omnino justi. Itaque in alterutrum eventum placet materiam præparare, tam eam quæ adesse debet, quam quæ potest abesse: ut qui hæc Paralipomena nunc ement cum Actis, vel Chronologiam *et imagines Pontificum omitti malim;* seorsim jam habent, nihil desiderent alterutris addendum.

Jam vero, uti liberum unicuique fuit, Imagines Pontificum, de quibus in Præfatione ad Partem I Conatus mei ago, emere vel dimittere; ita magis etiam liberum erit opus hoc recusuro, adhibere vel non adhibere easdem. Et hoc postremum, meo quidem judicio, consultius foret; ut quid enim eo ornatu non necessario aggravabitur pretium libri, satis per se grande, propter aliarum iconum magis utilium multitudinem, etiam Paralipomenis hisce augendam? Denique rogatum Lectorem velim, ut interpunctionum, a typothetis, etiam post admonitionem incuriosis, conturbatarum aut inepte transpositarum menda, quæ oculus, attentus ad sensum, facile observabit, benigne excuset et corrigat etiam; præsertim in ordine ad editionem aliam: pro qua ne nimis viderer anxius, nihilque tunc futuris Correctoribus fidere, omisi illa hic annotare sigillatim.

Conatus porro ipse Apparatum subsequens, hac vice trifariam dividendus notabitur, ut *augeri vero numerum Dissertationum* cum Paralipomena, nunc danda, suis singula aptabuntur locis, appareat æqualis fere partitio operis. In hac etiam partitione apparebit, Dissertationum numerus auctus plus quam in duplum, ut nunc quadraginta novem habeantur, ubi viginti tres duntaxat censebantur antea. Non ideo tamen existimet lector, tantumdem novæ materiæ per hæc Paralipomena accessisse. Etenim Dissertationum nunc appellatarum plures, titulo duntaxat novæ sunt, reapse autem implicabantur Commentariis Chronologicis eorum, ad quos spectabant, Pontificatuum: a quibus omnes placuit eadem nunc ratione abjungere, qua ab illis abjuncte *atque Indicum.* fuerant priores viginti tres: quemadmodum declarabit mox subjiciendus Index Materiarum, ad prius editum Indicem collatus. Eo autem servient Dissertationes istæ ut in Ponti-

tifi-

lificatuum spatiis, per annorum, dierum, ac mensium calculos scrupulosius subducendis, lassatus Lectoris animus, ad illarum curiosam novitatem aliquantum respiret, sicque minori cum fastidio ad ulteriora progrediatur.

Præterea ad operis totius faciliorem usum, in calce horum Prolegomenorum ponetur Index Alphabeticus rerum memorabilium, omnibus Partibus communis, secundum explicationem notularum ipsi præfigendam, ut de eo præfari nihil hic opus sit. Talis Index non potuit priori editioni aptari, moram tunc nullam ferentibus ultra prælis. Si quid post hac vel nobis ultro occurrerit, vel alio suggerente didicerimus, etiam post horum Paralipomenorum editionem, id ut similiter inseri loco suo possit, optarem novam Editionem præsumi a nemine nobis non præmonitis; tantum enim abest ut illam impeditam velimus, quod potius pro viribus eamdem juvare intendamus.

PARALIPOMENA

AD APPARATUM PRÆVIUM

PRÆMONITIO

ad lectorem hujus novæ editionis

Rerum series, vel etiam Præfatio Auctoris modo recusa, ex subsequentibus Paralipomenis, totum fere hoc PropylæumMajale quasi funditus reformandum innuebant. Nemo non videt quod hujusmodi opus, nisi a Bollandi et Papebrochii posteris tractari posse aut decere. Nobis ergo satis fuit, plurima haudquaquam prolixiora per occursum emendasse, speciatim ex pagina 60 *horum Paralipomenorum. Quoad quæ supersunt, materiarum copia seu multiplex numerus nimis obstitit, quatenus notis præviis, ut moris erat, margines supramodum intricarentur. Monitum ideo velimus Lectorem sequentia sic recudenda libenter adire, prout suberit occasio vel necessitas.*

Mutandus in nova editione titulus.

O*missis iis, quæ vere ac proprie* Majum *spectant, et sola* Propylæi Majalis *nomine venire possent, id est, Dedicatoriis ad Pontificem ac Regem, aliisque Parergis, nec non Vita Petri-Georgii Odeschalchi, Episcopi primum Alexandrini tum Viglebanensis; sufficiet hic titulus reformato operi.*

DANIELIS
PAPEBROCHII S. J.
CONATUS CHRONICO-HISTORICUS
AD UNIVERSAM SERIEM
ROMANORUM PONTIFICUM
cum prævio ad eumdem Appáratu, Dissertationibus et figuris æneis varie illustratus.

Allocutionem ad Illustrissimum Casonum, *æque ac aliam posteriori Parti præmissam directamque* Eruditissimo Schelstratio, *optarem equidem non prætermitti; videndum tamen erit quid loci ac temporis ratio ferat, sub qua fieret nova Editio : nec enim eam curaturo potest auferri libertas, quem voluerit Patronum adoptandi.*

et ordo Præliminarium

Dedicatoriam porro cuicumque factam, sequantur, Approbatio Ordinarii et Superiorum Facultates ac Privilegia concessa Bibliopolæ : tum ponantur Tabulæ præliminares hoc ordine. I Index Pontificum Alphabeticus, *Apparatui et toti Conatui communis, nunc requirendus post Partem* 2 *pag* 170 ** II Synopses Chronologicæ *Parti. utriusque, quarum prior invenietur nunc posita post pag* 20* *part.* 1 *altera occurret pag.* 5** *part.* 2 III. Index Materiarum, *antehac quidem impressus p.* 2 *pag.* 177**, *hic vero totus ex ordine recudendus, propter tot mutationes additionesque, in Paralipomenis suggerendas. Pro primis et secundis Tabulis prius accipe correctiones faciendas secundum eadem Paralipomena : et jam impressa, si placet, ad mentem nostram sic emenda :*

corrigendus Index Alphabeticus,

IN INDICE ALPHABETICO

N.	Nomen.	Ord. vel El.	Obitus.	Pag
132	Agapetus 2	946 *Junii* 2	956 *Jan.* 11	162
119	Benedict. 4	900 *Martii* 2	904 *Sep.* 16	151
164	Callixtus 2	1119 *Febr.* 14	1124 *Dec.* 12	"14
143	Clemens 10	1170 *Ap.* 29	1676 *Jun.* 22	165
121	Christoph.	904 *Novem.* 25	905 *Jan* .	152
159	Gregorius 7	1073 *Junii* 30	1085 *Maj* 25	199
A	Gregorius	1118 *Mart.* 15	1121 *Ap* 27	"13
54	Hormisdas	514 *Julii* 20	523 *Aug* 4	70
55	Joannes 1	523 *Septemb* 3	526 *Maji* 18	70
118	Joannes 9	898 *Februar.* 5	900 *Febr.* 19	150
125	Joannes 10	915 *Junii* 18	929 *Jun.* 20	158

N	Nomen.	Ord. vel El.	Obitus.	Pa.
128	Joannes 11	932 *April.* 1	935 *Febr.* 16	.60
133	Joannes 12	936 *Januar.* 13	964 *Maji* 14	162
137	Benedict. 6	972 *Septem.* 22	974 a *Mart.*	168
139	Benedict. 7	975 *April.* 25	984 *Julii* 10	171
138	Donus 2	974 *April.* 26	974 *Oct...*	169
124	Lando	914 *Decemb.* 4	915 *Junii* 14	158
120	Leo 5	904 *Septem.* 23	904 *Nov.* 18	152
126	Leo 6	929 *Julii* 5	930 *Febr.* 9	159
129	Leo 7	935 *Novem.* 13	939 *Maji* 24	158
126	Marcellus 2	1555 *April.* 9	1555 *Ap.* 30	160
131	Martinus 3	942 *Novemb* 13	946 *Maji* 26	**159
224	Paulus 3	1534 *Octob.* 13	1548 *No.* 10	**156
19	Pontianus	231 *Junii* 26	235 *Sept.* 28	29
116	Romanus	897 *Septem.* 11	898 *Januar.* 2	150
130	Stephanus 8	939 *Junii* 9	942 *Oct* 23	16
53	Symmachus	498 *Septemb* 13	514 *Julii* 16	69

N.	Nomen.	Ord. vel. El.	Obitus.	Pa.
117	Theodorus 2	898 *Janua.* 8	898 *Jan.* 27	150
127	Stephanus 7	930 *Febru.* 14	932 *Mar.* 25	159

IN SYNOPSI CHRONOGRAPHICA.

et Synopsis Chronographica.

*Quamquam hujus Synopseos prima Pars duplici procedat ordine, uno secundum Catalogos, altero secundum Baronium; quia tamen in ultimo vix quidquam potest corrigendum occurrere, nullas pro eo hic ducam lineas; tantum monebo, ut si is aliquando recudatur, deleantur** Asterisci, solum positi ad indicandum, quod Auctor, a suo ipsius calculo per inadvertentiam aberrans, plures vel pauciores dies mensesve ponat, quam requirant termini, quibus ipse Electionis ac Mortis dies affixerat. Quid enim attinet ejusmodi nævos operosius inculcare? Factum id tamen erat, ne quis præsumeret, a nobis, Baronii numeros transcribentibus, fuisse erratum: sed hoc jam satis fuerit principio monuisse.*

N.	Nomen.	An. et dies Ord.	Temp. Sedis.			A.	et dies Obitus.	Vacat.	
3	Clemens	...	An.	M.	D.	...	a *Decembris* 22	M.	D
11	Pius	...	...	...	23	...	...	...	...
18	Urbanus	...	...	...	...	...	...	...	32
19	Pontianus	.... *Junii* 26	...	...	3	...	*Abdicasset notat.* a	...	...
39	Marcus	...	...	9	...	...	...	...	...
53	Symmaculhs	...	...	10	4	...	*Julii* 16	...	3
54	Hormisdas	.... *Julii* 20	...	...	16	...	*Augusti* 4	...	29
55	Joannes	.... *Septembris* 3	...	9	...	...	*Maji* 18	...	23
85	Conon	...	...	...	...	...	...	...	22
116	Romanus	...	...	3	...	...	*Januarii* 2	...	5
117	Theodor. 2	.... *Januarii* 8	...	...	...	...	*Januarii* 27	...	...
118	Joannes 9	.... *Februarii* 5	...	...	...	...	*Februarii* 19	...	12
119	Benedict. 4	.... *Martii* 2	...	...	...	...	*Septembris* 16	...	6
120	Leo 5	.... *Septembris* 23	...	...	...	...	*Novembris* 18	...	6
121	Christoph.	.... *Novembris* 25	...	...	...	...	...	...	...
124	Lando	...	...	6	11	...	*Junii* 14	...	3
125	Joannes 10	.... *Junii* 18	14	0	3	929	*Junii* 20	...	14
126	Leo 6	929 *Julii* 5	7	0	5	930	*Februarii* 9	...	4
127	Stephanus 7	930 *Februarii* 14	2	1	12	932	*Martii* 25	...	6
128	Joannes 11	932 *Aprilis* 1	1	10	15	935	*Februarii* 16	8	19
129	Leo 7	935 *Novembris* 15	...	...	...	...	*Maji* 24	...	15
130	Stephanus 8	.... *Junii* 9	...	...	...	942	*Octobris* 23	...	20
131	Martinus 3	942 *Novembris* 13	...	...	...	...	*Maji* 26	...	6
132	Agapetus 2	.... *Junii* 2	...	...	...	...	*Januarii* 11	...	1
133	Joannes 12	.... *Januarii* 13	7	10	23	...	...	...	...
137	Benedict. 6	972 ...	...	...	...	...	*Martii* a ...	2	...
A	Bonifacius 7	.... *Martii* 29	...	0	1	974	*Aprilis* a	...	...
138	Donus 2	974 *Aprilis* 26	0	6	...	974	*Octobris* ...	6	...
A	It. Bonif. 7	974 *Octobris* ...	0	5	...	975	*Aprilis* a ...	...	...
139	Benedict. 7	975 *Aprilis* 25	9	2	15	...	...	...	...
149	Joannes 19	...	...	...	21	...	*Novembris* 8	...	...
A	Gregorius	.... *Martii* 16	...	...	3	...	*Aprilis* 20	...	...
164	Callixtus 2	.... *Februarii* 14	...	9	28	...	...	...	...
170	Anastasius 4	...	...	...	23	...	...	...	...
179	Honorius 3	...	...	...	...	...	...	...	0
183	Alexand. 4	...	...	...	...	...	...	...	3
190	Nicolaus 3	1277 1278 *Cor.* 10 *Januarii*	...	...	...	...	...	...	...
192	Honorius 4	...	...	...	...	...	...	...	18
193	Nicolaus 4	...	...	...	24	...	...	26	29
215	Paulus 2	...	...	...	26	...	...	...	...
220	Julius 2	...	...	3	...	...	...	...	...
224	Paulus 3	.... *Octobris* 13	...	...	28	...	...	...	...
226	Marcellus 2	...	...	...	...	...	*Aprilis* 30	...	...
232	Urbanus 7	...	...	...	...	...	...	...	13
238	Gregor. 15	...	...	...	...	...	...	...	29
242	Clemens 9	...	...	...	...	...	...	...	19
243	Clemens 10	...	6	2	24	...	...	2	29

INDEX

INDEX MATERIARUM

In ordine ad novam editionem haud paulo aliter dispositarum,

Ita tamen ut ibi intelligatur mutandus vel omittendus numerus Paginarum, hic ad singula puncta expressus.

et

et Archiepiscopi Tolosani, nec non Parisiensis Nominati; ad intelligendum, quomodo Romani Pontifices, ex auctoritate Petri et Pauli Apostolorum, *procedere se dicant*. P.

DISSERTATIO IV, de tribus Episcopis, a S. Petro pro Urbe Roma ordinatis, deque Vicariis Pontificalibus, tum ipsius quam aliorum plurium successorum, *tempore persecutionis utiliter ac pene necessario institutis*, I *pag*. 15 *et pag*. 217

2 Linus, *cui aliquid accedit in* P.

3 Clemens, *in quo fingendarum Decretalium initium sumpsit Isidorus Mercator, seculo* VIII *exeunte*. *I p*. 18.

DISSERTATIO V. Sententia Henschenii de Ordinatione, Pontificatu, abdicatione, et tempore obitus S. Clementis *sub imperio Trajani*. A *pag*. 43.

4 Cletus *cui afficta origo formulæ*, Salutem et Apostolicam benedictionem *ante Epistolas impertientis*. I *pag*. 8. *item institutio Ordinis Cruciferorum*. P.

5 Anacletus, *juxta Henschenium, Catalogos, et Martyrologia, diversus a Cleto*.

6 Evaristus *in aliorum sententia solum* Quintus. I *pag*. 20

ANAMNESIS, de Cleto et Anacleto, nunc in multorum opinione uno eodemque; et tertio post Petrum Clemente, *sic ut* Cleti *Pontificatu bifariam diviso, primum ipse sederit*; *et, hoc cum Philosophis egresso seque abdicante*, Clemens; *quo similiter, propter Domitiani consanguinei sui tyrannidem, cedente, Pontificatum resumpserit* Cletus, *et ex hoc eventu forte adeptus nomen* Anacleti *seu* Anencleti. I *pag*. 217 *et* P.

7 Alexander, *anno* 108, *cujus Acta immerito suspecta Baronius habuit*. I *pag*. 21.

DISSERTATIO VI: Chronologia fundata in vetustis Catalogis, ex Actis S. Alexandri ab Henschenio confirmatur. A *pag*. 45.

8 Sixtus, *anno* 117, I *pag*. 21, *de cujus translationibus vide* P.

9 Thelesphorus, *anno* 127, *cujus Vitam, seu potius Carmeliticæ Palæologiæ epitomen, a Zegero Paulo Carmelita compositam, Actis Januarii inseruisse pænituit Bollandum nostrum*. I *pag*. 22

10 Hyginus, *anno* 138. *cui, sicut et aliis sequentibus pluribus afficta Decretales*. I *pag*. 21

11 *Et* 12, Anicetus *et* Pius *juxta Catalogos; juxta Hegesippum, Irenæum etc*. Pius *et* Anicetus, *an*. 150 : *circa quos proponitur* Nodus historicus, *et ei solvendo adhibitur* Divinatio, *ad* Pium *sic* Aniceto *præponendum, ut notati a Catalogis Consules quadamtenus serventur*. I *pag*. 23

DISSERTATIO VII, alias IV, de die Natalis seu Depositionis veterum Pontificum, notata in Hieronymiano Martyrologio, *distinguendaque a die Elevationis, seu Cultus vel Translationis sub nomine Sepulturæ notata in secundo Catalogo et apud Anastasium*. I *pag*. 25.

13 Soter, *anno* 162, *cujus Pontificatum, nec non Imperium Probi restringere coactus Baronius fuit, ne in suo nemini hactenus probato calculo, pergeret continue aberrare a communi temporum ratione*. I *pag*. 26. *Ostendit ergo Henschenius legationem Martyrum Lugdunensium ad Eleutherum, cum Soteris novennio bene consistere*. A *pag*. 47 *et* P.

14 Eleutherus, *anno* 171 — 15 Victor *anno* 186. —16 Zephyrinus, *anno* 198. I *pag*. 27, *cujus Decretum explicatur pag*. 28 *et* P.

17 Callistus *anno* 217, — 18 Urbanus *an*. 222. *qui ostenditur finire Partem priorem Catalogi*; I *pag*. 28; *et secundam inchoare* — 19 Pontianus, *an*. 231 *p*. 29

DISSERTATO VIII, Al. *V*, An inter Sanctos Pontianum et Anterum locus esse possit Cyriaco Ursulano? *et probatur hic æque commentitius esse, atque* Cyriacus Hierosolymitanus *Crucis Dominicæ index, quem tamen Cruciferorum Ordo suum in Terra sancta Fundatorem credi postulat. Agitur ibidem* de Argumenti negativi universalis efficacia in ejusmodi quæstionibus: *quæ* efficacia *inculcatur pluribus postea exemplis*, I *pag*. 29, 97, 135, *et* 174. *Proponitur denique conjectura de tempore ac modo Ursulani Martyrii* P.

20 Anteros *anno* 235, — 21 Fabianus *an*. 236. *Longior post utriusque mortem Vacatio Sedis, ejusque causa indicatur*, I *pag*. 34 *Confirmatur etiam quod* Fabianus *Philippos Imperatores baptizaverit* P. — 22 Cornelius, *anno* 251

DISSERTATIO IX, Al. VI. Quo loco modo ac tempore obierit S. Cornelius, *et docetur quod sub Gallo et Volusiano, Centumcellis in exilio, ideoque meritus sit Martyr etiam dici; non autem Romæ decollatus sub Decio, ut habetur ex fabulosis Actis*,. *pag*, 35 *et* P.

23 Lucius, *anno* 252, *Martyr sub Valeriano, Christianorum hoste, jam inde ab anno* 250, *dum adhuc viveret Decius, contra quam sensit Baronius*. I *pag*. 36.

24 Stephanus *anno* 255, *circa quem mutata Henschenii sententia; ubi de corporis Translationibus ex Cæmeterio in Urbem, ex Urbe Tranum, et Trano Pisas*. I *pag*. 37 *et* P.

25 Sixtus II *anno* 257 : *post quem vacante Sede dicuntur Præsbyteri præfuisse*. I *pag*. 38 *et* P

26 Dionysius *anno* 259 — 27 Felix *anno* 270. I *pag*. 39.

DISSERTATIO X Ecclesia S. Felicis via Portuensi cujus sit; cujus item corpus sub Gregorio XIII inventum, Primine, an Secundi? I *pag*. 39 P. *Et hoc quidem* Primi *potius esse videtur, a* Secundo *translatum in ecclesiam per hunc* via Aurelia *constructam, quæ ubi fuerit nunc ignoretur, adeoque diversa sit ab ecclesia ea, quæ olim S. Felicis, nunc S. Pancratii dicitur via Portuensi*.

28 Eutychianus *anno* 275 *Lunensis, an Lucensis*? I *pag*. 41 *et* P.

29 Cujus *anno* 283, *Thebeæ Legionis baptizator*. Ibidem.

30 Marcellinus *anno* 296, *quam longe secuta Vacatio propter sævitiam persecutionis*. I *pag* 42

DISSERTATIO XI Al. VII de S. Marcellini lapsu et Pœnitentia, unde orta, et an vera opinio: *concluditurque pro negativa, et fictitiæ Sinuessanæ Synodi Actæ reprobantur pag*. 42. *Objectio ex auctoritate Nicolai Papæ et Breviarii Romani modeste solvitur*. I *pag*. 45.

31 Marcellus *anno* 308, *cujus Epitaphium corrigitur et explicatur*. I *pag*. 46.

32 Eusebius *anno* 310, *ubi notatur Eusebii Cæsariensis, circa ejus decessores, negligentia*. I *pag*. 47.

33 Melchiades *anno* 310, *ubi additur, non omnes Pontifices usque ad* Hyginum, *et multo minus usque ad* Silvestrum, *Martyres obiisse*. I *pag*.48.

34 Silvester *anno* 314, *solitus pingi cum tiara, et quidem coronata, sed coronamento simplici, cujus initium refertur ad Imperatorem Constantinum, per instrumentum supposititium Donationis eidem afficta seculo* 8. I *pag*. 48 *et* P.

DISSERTATIO XII. Expenditur et refutatur vulgata narratio de lepra Constantini Magni, eaque per baptismum a Sylvestro collatum purgata. P. *Ex Tom*. 2 *de Actis Sanctorum Maji pag*. 14, *et* 18 *item* APP. NOT. 7.

DISSERTATIO XIII. De magna tabula Basilicæ Lateranensis in Urbe, et adscriptis in ea S. Silvestro Indulgentiis; aliisque similibus, *ad S. Sebastianum, et in Vaticano: quæ omnes recentiores ævi esse demonstrantur, ex ipsis quibus nituntur testimoniis* I. *pag*. 49.

DIS-

DISSERTATIO XIV. Icones Constantini Magni et Helenæ matris, ex eorum nummis ab Alexandro Wilthemio illustratæ, *secundum quas sculptæ eorumdem imagines, offeruntur inter Pontificias Cavallerianas ad implendum spatium alias in ultima partis* 1 *Tabula vacaturum ex Tom* . 5 *Maji pag.* 48 *et* P.

35 Marcus *anno* 336. I *pag* . 51. — 36 Julius *anno* 337 — 37 Liberius *anno* 357, *æque ac priores omnes Sanctis adscriptus pag.* 52. *In hoc autem finitur* Primus Catalogus, *et continuatur* Secundus, *non sine apocryphis interpolamentis, inde in Romanum Breviarium translatis nec tamen dissimulandis; uti nec dissimulandi errores inducti Baronio, a Breviarii Lectiones de Pontificibus suæ propriæ Chronologiæ aptante.*

38 Felix II, *anno* 355, *cujus totus Pontificatus Pontificatui Liberii includitur. 1 pag.* 54.

DISSERTATIO XV, Al. IX. Utrum vere Romanus Episcopus fuerit hic Felix : *et judicatur fuisse saltem Episcopus Vicarius, ex consensu* Liberii, *atque post hujus lapsum agnitus a multis Pontifex,* 54.

DISSERTATIO XVI, Al. X, *ostendit* quam parum verosimiliter *idem* Felix Martyr obiisse dicatur credaturque. *I pag.* 57. *et II* 176.

39 Damasus, *anno* 366, *cui additur*

DISSERTATIO XVI, Al. XI, de anno mortis ejus, et quibusdam ei attributis Epistolis, *I pag.* 59.

40 Siricius, *anno* 385, *cujus Epitaphium explicatur, Epistolæ supposita refutantur, I pag.* 60 *et* APP. NOT. 9 *et P.*

41 Anastasius, *anno* 398, *cui suppositæ Epistolæ aliquæ, et Translatio ejus ex Epitaphio innotescit. 1 pag* 61

42 Innocentius, *anno* 402, *cujus Epistolæ uni male additur Consulatus : corpus an sit Parisiis dubitatur. I pag* 62 *et* P.

43 Zosimus, *anno* 417, *cujus ex Epistolis stabilitur ratio temporis.* Ibid. *Et de Titulo aliquid additur* APP. NOT. 10

44 Bonifacius, *anno* 418 *hujus Epitaphium, alteri Synonymo perperam adscriptum.* 63

45 Cœlestinus, *anno* 423 — 46 Sixtus III, *anno* 432, *cui afflictum judicium in causa Polychronii Ep. Hierosolym. nusquam inveniendi. I. pag.* 64, *et quædam corrigenda circa eum* P.

47 Leo, *anno* 440, *cujus extat Sermo, si non ipso die Ordinationis, non tamen ejusdem Anniversario, sed in Octava habitus. I pag.* 65 *et* P. *Agitur de variis ei adscriptis diebus, et nummo, qui potius Tertii fuit.* P. *Illustratur Epitaphium pag.* 66 *: exhibetur forma corporis anno* 1580 *reperti pag.* 67 *: et, an barba rasa fuerit, quæritur.* P.

48 Hilarus, *anno* 461, *qui adhuc R. E. Archidiaconus Canonem Paschalem a Victorio Aquitano, mox Episcopo Cenomanensi facto, petiit.* I. 67 *et* P.

49 Simplicius, *anno* 467. — 50 Felix III, *anno* 483, *S. Gregorii Magni Atavus, in Martyrologio confusus cum* Quarto. *I pag.* 68 *et* APP. NOT. 11

51 Gelasius, *an.* 492, *edidit librum Sacramentorum, id est, Missale, in eoque de Nativitate B. Mariæ* I *p.* 69 *et* P.

52 Anastasius II, *anno* 498 *: de quo etiam aliquid in* P. 69

53 Symmachus, *anno* 498. — 54 Hormisdas, *anno* 514, *cujus Epistola ad S. Remigium supposititia.* 69.

55 Joannes, *anno* 523 *: ob cujus certius nunc notum initium, tota horum trium Pontificum Chronologia mutanda nobis fuit, una cum Commentariolis, 1 pag.* 70 *et* P.

DISSERTATIO XVIII, Al. XII, de quibusdam huic Joanni minus verosimiliter affictis. *I pag.* 71. *imprimis Decretales quædam, atque Sigillum, quod* Joannis VIII *possit credi* P.

Propylæum Maji.

56 Felix IV, *anno* 526 *: cujus electio et Ordinatio denique probata fuit, gratanter id accipiente Rege :* P. *Quæritur, an aliter quam sub errore, quod fuerit Atavus S. Gregorii, dicatur Sanctus .I pag.* 72

57 Bonifacius II, *anno* 530, *quo sub contentione ordinato, Regii arbitrii jugum Ecclesia subiit. I p.* 78 *Dionysius Exiguus annos exorsus numerare ab Incarnatione, receptus non fuit ; sed calculus Bedæ, diversus ab illo, ex Anglia in Galliam, et hinc forte in Italiam transiit sec.* 8 *: quod tamen salvando Florentino cuidam figmento nil prodest.* P.

58 Joannes II, *anno* 532 *: ejus monumentum quoddam et Epitaphium. I pag.* 79

59 Agapetus, *anno* 535. — 60 Silverius, *anno* 536. *I pag,* 80. *Sub Theodoato R. de quo* P.

DISSERTATIO XIX, Al. XIII, de Ordinatione et abdicatione Silverii, ac Vigilii subrogatione. *I p.* 81

61 Vigilius. *anno* 537, *pœnam talionis passus, ob commissa contra Silverium. Hinc*

DISSERTATIO XX, Al. XIV. De duplici Vigilii vexatione, *una propter Anthimum, quem restituere Sedi CP. pollicitus antea, noluit jam Pontifex ;altera, post annos sex, propter tria Capitula :* deque Romani Cleri schismate adversus eumdem, *postquam, etiam ipse in illorum Capitulorum damnationem consensisset. I. pag.* 83 *et* P.

62 Pelagius, *anno* 556; *cujus Epitaphium explicatur I pag.* 87 *et dijudicantur Epistolæ.* P.

63 Joannes III. *anno* 561. — 64 Benedictus, *anno* 575. *I pag.* 88.

DISSERTATIO XXI, de quadam Romæ pictura, huic Benedicto attributa, acsi ea S. Benedictum Ab. repræsentaret, inter S. Petrum et Paulum : *ipsa autem ostenditur multo esse recentior, et repræsentare Deiparam, mediam inter SS. Marcum et Marcellianum Martyres, a S. Sebastiano, cujus ea ecclesia est, conversos.* P.

65 Pelagius II, *anno* 579*: etiam huic affictæ Epistolæ aliquæ. I pag.* 88

66 Gregorius *anno* 590 *: cujus Vitæ, prolixe illustratæ* 12 *Martii, hic additur*

DISSERTATIO XXII. De S. Gregorii Parentumque ejus imaginibus, *I pag,* 90 *et* P. Deque Indulgentiis ei affictis, *occasione institutarum ab ipso Stationum, pag.* 92*: pag.* 135 *et* 136 *; agitur etiam de Tricenario Gregoriano et quatenus ejus usus nunc sit prohibitus declaratur, pag.* 92 *et* P.

67 Sabinaus *anno* 604, *ejus virtutes inepto figmento obscuratæ vindicantur. 1 pag.* 93. *Exhinc porro incipiunt dies Electionum Pontificiarum verosimili ratiocinio innotescere, pag.* 94. *Additur aliquid de* Sabiniani *icone, a Cavallerio sculpta.* P.

68 Bonifacius III, *anno* 607 ; *in cujus veste præpropere pingitur nomen* Jesu, *inventum S. Bernardini Senensis. I pag.* 94 *et* P.

69 Bonifacius IV, *anno* 608*: a quo positi altaris Titulus, male acceptus pro Epithaphio. I pag.* 95.

70 Deusdedit, *anno* 616 : *ficta sub ejus nomine Epistola ad Gordianum Hispalensem I pag.* 96

71 Bonifacius V, *anno* 620 . *Duplex Epitaphium explicatur. I pag.* 97.

72 Honorius, *anno* 626. *Ob nimiam erga Monothelitas indulgentiam infamatus. Ejusdem Epitaphia. I. p.* 98. *An ejus tempore usitatus annus ab Incarnatione ?* P.

73 Severinus, *anno* 640 *I pag.* 99 *Addendum aliquid ex II pag* 176

74 Joannes IV, *anno* 640. *Plumbearum hoc tempore initium : cur eodem plures Syri Græcique Pontifices. I pag.* 100 *Delendum aliquid notatur in* P.

75 Theodorus, *anno* 642. *Quis ejus pater ? I pag.* 101.

76 Martinus, *anno* 649. *Acta ex ejus Epistolis et scriptore coævo. I pag.* 101 P. *Corpus Romæ in Ecclesia S. Martini Turonensis* P.

77 Eugenius, *anno* 654.—78 Vitalianus, *anno* 657. *De eo erroneus calculus Monachi Elnonensis ad Vitam S. Amandi* 102 P.

79 Adeodatus, *anno* 672. *Hujus rescripti pro monasterio Turon. auctoritas, aliàs dubitata nobis, vindicatur, I p.* 103. *Additur aliquid de occasione hujus Tractatus.* P.

80 Donus, *anno* 677. *Divalis ad eum data sine nota temporis, postea temere addita. I pag.* 104.

81 Agatho, *anno* 179. *Ex Monachis hic fuit : sed an Benedictinus, quos Cajetanus Gregorio XV persuasit Ecclesiam rexisse per plura secula ? Probari id non potest, sed potius contrarium* P.

DISSERTATIO XXIII, Al. xv, De Pontificatu Agathonis et Synodo œcumenica, ut sub eo celebrata, fraudulenterque relato inter damnatos Honorii nomine. *I pag.* 105.

82 Leo II, *anno* 682. *Conversis Pontifici et Interpontificii annis solvitur nodus, aliàs ineluctabilis, I pag.* 107. Relatio de *ejus* Electione ad Principes, *et* Sermo in die Ordinationis *pag.* 108. *seu potius in die Octava* P.

83 Benedictus II, *anno* 685. — 84 Joannes V, *anno* 686. *Papyri Ægyptiæ usus in Bullis, etiam isto tempore. I pag* 110.

85 Conon, *anno* 687. Professio fidei, *ab hoc vel ejus successore edita.* 111.

86 Sergius III. *anno* 688 : *ad hunc missi Canones Synodi Quini-sextæ in scebochartali, quibus subscribere recusavit. I pag.* 112. *ejus et* Sergii *CP. Sigilla plumbea* P.

87 Joannes VI, *anno* 702. — 88 Joannes VII, *anno* 705. — 89 Sisinnius *anno* 707. *I pag.* 113.

90 Constantinus, *anno* 708 — 91 Gregorius II, *an.* 715 *Instituit jejunandum Sabbatis in Quadragesima, abrogato contrario decreto Melchiadis, quia causa cessabat. I pag.* 115.

DISSERTATIO XXIV de jussione Exarchi Ravennatis, ad Ordinationem Electi Pontificis, hoc tempore ultimum postulata. *misso ad eum Electionis Decreto, et causa commendata tum Episcopo, tum Consulibus Ravennatibus, nec non Apocrisiario R. E. ibidem residenti : quorum scriptorum formulæ exhibentur I pag.* 116.

92 Gregorius III, *anno* 731. *afficta ei Indulgentiæ, I pag.* 120. *Ab eodem cœptus usurpari Titulus Christianissimi dandus Majoribus-domus ac postea Regibus Francorum : quem illis hereditario jure competere insigni cum laude declaravit Paulus II.* P.

DISSERTATIO XXV. De Epacta et Concurrente, sub hoc Pontificatu notatis in morte Theodorici Regis Francorum an. DCCXXXVII : *ex Epistola MS. Godefridi Vendelini ad Jo. Jacobum Chiffletium.* P.

CONATUS CHRONICO-HISTORICI PARS II, a Zacharia usque ad Gelasium II an. 1099. *Placet enim, pro duabus tres Partes constituere : ut magis æqualis divisio sit.*

PRÆFATIO. Ratio præsentis divisionis P.

93 Zacharias, *anno* 741 *afficta ei Canonizatio S. Kiliani sicut* Stephano II *et* Leoni III. *Canonizationes SS. Trudperti et Suiberti,* I *pag.* 121.

DISSERTATIO XXVI, de Titulo Regio apud Francos, Zachariæ auctoritate translato a Prima ad Secundam Stirpem. *quod ut fabula explosum a paucis recentioribus, indubitabili Auctoris coævi testimonio fulcitur* : agiturque de Stirpis Secundæ initiis atque Primæ extremis, magna sub incertitudine traditis. P.

Stephanus, *anno* 752, *Electus tantum, ideoque præteritus, Baronio tamen dictus* Secundus, *præter usum antiquorum, cum successorum confusione.* I *pag.* 122

94 Stephanus II, *anno* 752, *qui Pippinum Regem ejusque filios coronavit.* I *pag.* 123. *Hinc*

DISSERTATIO XXVII, de Secundæ Stirpis successione in regno Franciæ, stabilita a Stephano ; deque ejusdem Stirpis fine ; et Tertiæ origine. P.

95 Paulus, *anno* 757, *cui oppositus Pseudopapa* Constantinus: *in hujus Ordinatione scrupulose observata Dominica, notata in genere I pag.* 4, *et hic manifeste probata, pag.* 124 *et* 129.

96 Stephanus III, *anno* 768 : *sub quo censetur fabricatum figmentum Constantinianæ Donationis. I pag.* 125.

97 Hadrianus, *anno* 772. *Epitaphia, ut patri, condita a Carolo Magno, cui is videtur Imperium tradere voluisse. I pag.* 126.

98 Leo III, *anno* 795. *Nomen suum primus monogrammatice scribit, exemplum sequentibus aliis.* P.

DISSERTATIO XXVIII, de Leonis et Caroli imaginibus Romæ, deque sinistri lateris potiori honore ad dextrum translato hac ætate. P. *I. pag.* 127

99 Stephanus IV, *anno* 816 : *affictum huic Decretum. I pag.* 128.

100 Paschalis, *anno* 817. — 101 Eugenius II, *anno* 824. *Non fuit Auctor examinis per Frigidam. I pag.* 129.

102 Valentinus, *anno* 827. — 103 Gregorius IV *anno* 828. — 104 Sergius II, *anno* 844 : *hujus Epitaphium, et Interpontificii longioris ratio. I pag.* 131 *et* P.

DISSERTATIO XXIX. Al. XVII, de corporibus seu reliquiis Sanctorum, in ecclesia SS. Silvestri et Martini, a Sergio II collocatis, et Indulgentiis ab eodem, *ut prætenditur,* ibi concessis : iteremque de Stationariis, S. Gregorio I attributis. *I pag.* 132 *et* P.

105 Leo IV *anno* 847 — 106 Benedictus III, *anno* 855, *cui fabulantur aliqui* Joannam Papissam *successisse. I pag.* 137.

107 Nicolaus, *anno* 858. *Hujus præjudicium, de omnibus Decretalibus indiscrete sumptis, non potuit ipsas subducere Eruditorum judicio, nunc rejicientium multas earum ut supposititias. I pag.* 138. *Hic vero incipimus uti Pontificali metrico Flodoardi.* P.

DISSERTATIO XXX, Al. XVIII, de lingua Slavonica in sacris, apud Bulgaros Moravosque recepta hoc tempore ; et Apostolicæ Sedis ea de re judicio, *contra præjudicium nuperum Eximii P. Christiani Lupi, Sinensis Ecclesiæ postulata repetenda suadentis, quasi nihil simile unquam sancta Sedes permiserit, I pag.* 139 ; *cum recentis adhuc memoriæ sit indultum anni* 1624, *datum Carmelitis in Perside pro usu Arabicæ.* P.

108 Hadrianus II, *anno* 867, *ex patre postea facto Episcopo Minturnensi. Acta a Flodoardo descripta, pag.* 142 : *et zelus in causa Lotharii Regis adulteri* P.

109 Joannes VIII, *anno* 872 *Vita ex MS. I pag.* 143, *Epitaphium et laus ex Flodoardo.* P.

110 Marinus, *Al*, Martinus II, *anno* 882, *antea Apostolicus Legatus ad Synodum CP.* P. *Et Episcopus Bulgariæ,* I *pag.* 144 *Acta ex Flodoardo.* P.

111 Hadrianus III, *anno* 884. *Locus mortis* Wilsachara *sepultura* Nonantulæ, *ubi colitur pro* Hadriano I, I *pag* 145. *affectus ejus erga Remenses, a Flodoardo laudatus.* P.

112 Stephanus V, *anno* 885. *Epitaphium ejus, et translatio S. Calixti Papæ in Belgium sub eo facta. I pag.* 146. *et* P. — 113 Formosus, *anno* 891. *Afficta et Epistola ad Episcopos Angliæ,* I *pag.* 148.

DISSERTATIO XXXI. De Formosi fructuoso ad Bulgaros Apostolatu adversariorum calumniis apud Joannem VIII obscurato, cum jactura ipsius Bulgariæ ; *deque ejus laudabili Pontificatu.* P.

114

114 Bonifacius VI, *anno* 896, *jure depositus* I *pag.* 148 ; *supra meritum laudatus a Flodoardo*, P.

115 Stephanus VI, *anno* 896. *Acta ejus contra Formosum mortuum reprobata*. Epitaphium *a consimili Sergio III positum*, *I pag.* 149, *Memoria Flodoardo execrata* P.

116 Romanus, *anno* 897. *Commentariolus de eo totus novus in* P.

117 Theodorus *II*, *anno* 898 : *hujus laus ex Flodoardo* P. *Et ex Auxilio, ob pacificatum Clerum et Acta Formosi restituta*, *I pag.* 150.

118 Joannes IX, *anno* 898. *Tria ab eo celebrata Concilia, teste ejus Epitaphio.* I *pag.* 151, *et Flodoardo* P.

119 Benedictus IV, *anno* 900, *Epitaphium.* I *pag.* 151. *a Flodoardo transcriptum* P.

120 Leo V, *anno* 904. — 121 Christophorus, *anno* 909 : *utriusque Chronologia ex Flodoardo correcta.* P.

DISSERTATIO XXXII, *Al* XIX. Successio et Chronologia Regum et Imperatorum Italicorum, post mortem Caroli Crassi, seculo IX et X. I *pag.* 153. *Wido Imperator, a Synonymo filio Duce Spoletino distinctus.* P.

122 Sergius III, *anno* 905 : *Tempus Sedis ex Flodoardo strictim* P.

DISSERTATIO XXXIII. Acta utriusque Septenni, Sergio, primum exuli, deinde Pontifici, tributi, quorumdam circa ipsum errores. *I pag* 155 *et* P.

123 Anastasius III, *anno* 912. *Hujus et* Laudonis *successoris Pontificatus, depravatione unius litteræ in Flodoardo confusus apud Mabillonem, ea correcta discernendus* P.

124 Lando, *anno* 914, *cujus Chronologia reformanda ex Flodoardo* P. *Ejus occasione explicatur confusio inducta in Episcopos Ravennates ac Bononienses apud Ughellum*, I *pag.* 158.

125 Joannes X, *anno* 915. *Ratio temporis ex Flodoardo mutata* P. *Ejus incarceratio et exitus non malus* I *pag* 159.

126 Leo VI, *anno* 929. — 127 Stephanus, *anno* 930. — 128 Joannes XI, *anno* 932. *Horum quoque trium Chronologia corrigitur ex Flodoardo* P.

129 Leo VII, *anno* 935, *qui Flodoardum, hic finientem, benigne excepit*, P. *Multis merito laudatus*, *I pag.* 161

130 Stephanus VIII, *anno* 939. — 131 Marinus II, *Al.* Martinus III, *anno* 942 — 132 Agapetus II, *anno* 946, *in quibus ulti et sequentis Pontificatus initio, mutanda fuit Chronologia, propter priores mutationes in eam ex Flodoardo inductas* P.

133 Joannes XII, *anno* 956. *Acta ex MSS. Monumentum Pontificatus in Sacrario Lateranensi*, *I pag.* 163 *et* P. *Dicitur aliquas Indulgentias concessisse, quarum certior optatur probatio*; ibidem.

134 Leo VIII, *anno* 956. *Videtur verus Pontifex fuisse, saltem ab anno* 964, *mortuo Joanne exauctorato, et cedente qui suffectus contra ipsum fuerat.*

135 Benedictus V, *anno* 964 ; *si non ante, certe post* Leonis *obitum anno* 965, *verus Pontifex.*

DISSERTATIO XXXIV, de Benedicti Pontificatu, exilio, et sepultura prima Hamburgi, deque Professione ejus monastica : *ubi docetur cœnotaphium quod vidit Krantzius, erroribus fartum, erectum fuisse seculo* 13 ; *quod vero ibidem nunc est figlinum, seculi superioris opus esse*, I *pag.* 163 *et* P.

136 Joannes XIII, *anno* 965. *Epitaphium et Acta ex MS I pag.* 167.

137 Benedictus VI, *anno* 972, *an et quomodo huic successerit*, 138 Donus, *anno* 974, P.

139 Benedictus VII, *anno* 975. *Epitaphium mutilum, a Bonifacio VII abolitum, a Joanne XV restitutum.*

140 Joannes XIV, *anno* 984, *antea* Petrus *dictus primus ex reverentia nomen mutat, quod ante eum, sed ex alia causa, pauci quidam fecerant*, *I pag.* 170.

Joannes, filius Roberti, *anno* 986, *male confusus cum Joanne* XIV, *et numquam ordinatus, non auget Pontificum numerum*, *I pag.* 171.

141 Bonifacius VII, *jam inde ab anno* 974 *ordinatus Antipapa, post variam fortunam ac trium Pontificum mortem, an.* 985 *tandem verus Pontifex*, *I p.* 171 *et* P.

142 Joannes XV, *anno* 986, *Vir fuit insigniter eruditus : non est tamen ejus Epitaphium quod allegat Baronius ; sed alicujus* Joannis Cardinalis, *seculo integro posterioris*, *I pag.* 172

DISSERTATIO XXXV Al. XX de solemnium Canonizationum initiis atque progressibus, *incipiendo a S. Udalrico Episc. Augustano, quæ prima est certa, facta anno* 983. *I pag.* 173 ; *doceturque auctæ successive istius Actus Ceremoniæ.*

143 Gregorius V, *anno* 996 ; *cui affingitur septem Electorum imperialium institutio. I pag.* 177. *Nimia ejus in* Joannem XVI *Antipapam captum sævitia, cita morte punitur. pag.* 178.

144 Silvester II, *anno* 999. *Epitaphium. Calumnia mortuo impacta a Bennone :sermo ejusdem ad Episcopos.* I *pag* 179

145 Joannes XVII, *anno* 1003. — 146 Joannes XVIII, *an.* 1004. — 147 Sergius IV, *an.* 1009. *Epitaphia duorum ultimorum explicata. I pag.* 181.

148 Benedictus VIII, *anno* 1012, *S. Henricum Imp. unxit* I *pag.* 182.

149 Joannes XIX, *anno* 1024, *Conradum Imper. coronat.* I *pag.* 183.

150 Benedictus IX, *anno* 1033, *ob inquinatissimam vitam gradu illo indignus, Antipapam passus* Silvestrum III, *anno* 1045, *Papatu cedit accepta pensione*, *I pag.* 184 : *ejusdem, anno* 1048 *regressi pœnitentia sub S Nilo Abbate, ac nihilominus recidivi mala mors pag.* 189.

151 Gregorius VI, *anno* 1045 *depositus in Synodo Sutrina. I pag* 185.

DISSERTATIO XXXVI Al XXI. ostendit Gregorium verum Papam, nec ullo modo Simoniacum fuisse neque deponi potuisse, nisi ultro cessisset I *p.* 187

152 Clemens II, *anno* 1046, *eximius ejus erga primam Sponsam Ecclesiam Bambergensem affectus. mox a Coronatione Breve singulari testatus. Alter ejus Bullæ*, *I p.* 189 *et* P.

DISSERTATIO XXXVII. De sepulcro Clementis Bambergæ, et hinc concessis a Leone IX pro ipsius reverentia privilegiis, Mitræ pro Canonicis, et Pallii pro Episcopo. *I pag.* 188 *et P.*

153 Damasus II, *anno* 1048 — 154 Leo IX, *anno* 1049. *Laudatissimus Pontifex, cujus Vita ut Sancti data* XIX *Aprilis.* I *pag* 191 *et* P.

DISSERTATIO XXXVIII de quibusdam circa Bullas Pontificias novitatibus hoc tempore cœptis, *scilicet anno Incarnationis, Indictionis Pontificatus a Natali cœptæ, et testium subscriptione, formulisque* in perpetuum et Bene-vale'e *monogrammatice expressis*, *I pag* 192 : *item de Symbolo Parali, moneta sub Nominis numero cusa, aliisque figuris emblematicis* P.

154 Victor II *anno* 1055, *ab invito Imperatore, cujus intimus Consiliarius et Consanguineus erat, impetratus*. *I pag.* 193.

156 Stephanus IX, *anno* 1057, *Florentiæ mortuus, ubi et miraculis claruit : unde dubitatum an ejus non sit corpus, Pisas translatum, a Benedictinis ad ecclesiam, sui nominis potius quam primi, licet hujus sit Ordo Equestris S Stephani, cui ecclesia illa deinde cessit. I pag.* 194 *sed dubium solvitur in* P.

DISSERTATIO XXXIX. Al. XXII. De Legatione Stephani Papæ ad Imperatricem, *pro abrogandis Investituris*

vestituris; deque reconciliatione Mediolanensis Ecclesiæ ipsi tributa, *sed ad Joannem XIX, potius referenda, I pag.* 194 *et* P.

157 Nicolaus II, *abdicare coacto* Benedicto, *contra pactum electo, anno* 1059 *ordinatus ; eoque facto jus eligendi Pontificis restrictum ad Cardinales, I pag.* 196, 197 *et* P.

158 Alexander II, *anno* 1061. *Huic et successoribus quinque, appictus in Oratorio Lateranensi titulus Sancti ab Anastasio IV,* P. *Sub hoc cœpti numerari anni in Curia a Kalendis Januarii ; et Antipapatum sub appellatione* Honorii *gessit* Cadulus Parmensis. *I pag.* 199. *Hinc usui nobis esse incipiunt Odorici Vitalis Annales.*

159 Gregorius VII, *anno* 1073. *Sanctus, cujus vita datur* 25 *Maji ; et cultus Salerni, ubi obiit, probatur. Antipapam pertulit* Guibertum *Ravennatem, qui se* Clementem *dixit, et annis* 23 *turbavit Ecclesiam. I pag.* 200. *In civitate Castellana sepultus* P. *Ab hoc* Ghibellini *dicti, quasi* Gibertini : *quibus sub Urbano II oppositi* Guelfi, *utrinque sic contemptim ab invicem nominati. Berengarii ab eo conversi seria demum pœnitentia,* P.

160 Victor III , *anno* 1087, *Abbas antea Casinensis, scripsit miracula S. Benedicti P. Hugonis Lugdunen. contra eum conatus, et fabula de mortuo sparsa per Gallias,* 1 *pag.* 201.

161 Urbanus II, *anno* 1088. *Ejus Epitaphia et Acta P. Ejusdem Bulla de existentia corporis S. Benedicti Casini, a Mabilione neque negata, neque contrariis aliorum Pontificum Bullis refutata: et recte : quia ex talibus non apte disputatur in quæstione meri facti I pag.* 203. *Locus etiam absentium et futurorum subscriptionibus relinqui cœptus in publicis tabulis P.*

162 Paschalis II, *anno* 1099. *Vita auctore Petro Pisano coævo, ex MS. I pag.* 204 *Huic oppositi, moxque suppressi,* Clementis *Antipapæ successores tres,* Albertus, Theodoricus, Maginulfus. P.

DISSERTATIO XL , Alias APPENDIX. De forma Pallii aliorumque Pontificalium ornamentorum medio ævo mutata, *videlicet Mitræ, Cappæ, et Planetæ I pag.* 210 *et P.*

CONATUS CHRONICO-HISTORICI PARS III, alias II, *a* Gelasio II usque ad hodie feliciter sedentem Innocentium XI ; *vel eum qui tunc fuerit, cum altera hujus operis editio fiet ; notato (quod facile erit) nomine et tempore Electionis ac Coronationis ; breviterque descripto eorum, qui forte intercesserint, Pontificatu.*

PRÆFATIO de mutatione Styli , in hac tertia Parte, circa mensuram Possessæ ac Vacantis Sedis , *ex hinc sumendam a die Electionis acceptatæ, II pag.* 7 : *quia sic deinceps tempora metiuntur Auctores Catalogorum et Epitaphiorum : quod tamen, quia non etiam Pontifices omnes secuti sunt , sed plures perrexerunt Coronationis suæ diem annue, ut Natalem agere, in eoque sui Pontificatus annos novare ; additus * indicabit, uter dies ab iis fuerit ad id observatus in Bullis ac Brevibus utpote res majoris, quam prima fronte videatur, momenti.*

163 Gelasius II *anno* 1118, *hujus vetus Epitaphium* Vita *a Pandulfo Aletrino composita.* II *pag.* 9. *Sub eodem Cardinalibus accensiti Episcopi, Ostiensis, Portuensis, etc. pag.* 13 *et* 24. *Eidem oppositus Antipapa* Mauritius Burdinus, *sub nomine* Gregorii, *anno* 1118 . *hujus Vita a Balluzio collecta et edita.* II *pag.* 13.

164 Callistus II, *anno* 1119 : *ejus Vita, Auctore Pandulfo coævo ex MSS. pag.* 14. *Magna ejus nobilitas P.*

165 Honorius II, *anno* 1124 : *favor Lothario Regi contra rebelles, ex Chronologo Saxone MS.* P. *Auctor is ab hinc incipit nobis adhiberi, uti et Vitæ Pontificum scriptæ a Joanne Stella, et Chronicon Martini Poloni, postea Gnesnensis, non Consentini Episcopi designati : II pag.* 16.

166 Innocentius II, *anno* 1130 : *Epitaphium in S. Mariæ trans Tiberim hoc seculo innovatum. P. Certius illius monumentum ibidem in abside, II pag.* 18. *Eidem oppositi* Anacletus, *et an.* 1138 Victor, *Antipapæ. II pag.* 19.

167 Cœlestinus II, *anno* 1143. *Populi acceptatio in Electione Pontificis, quomodo hoc tempore requiri et declarari soleret. II pag.* 20.

168 Lucius II *anno* 1144, *de cujus Bullis vide relata in P. et II pag.* 169.

DISSERTATIO XLI, De ætatibus et auctoribus Prophetiarum, SS. Malachiæ Episcopo et Joachimo Abbati adscriptarum, *circa successiones Romanorum Pontificum : quarum priores, seculo* XIV *confictæ; posteriores a Ciacconio dicuntur communicatæ Arnoldo Wion, et recentissimæ compositionis sunt; fueruntque ab ipsomet Ciacconio et nepote ejus, in edendis Pontificum Vitis, sub silentio præteritæ. P. et I pag.* 216 *sub titulo Append. II.*

169 Eugenius III, *anno* 1145. *Ejus miracula ex MS. II pag.* 21. *Acta ex Chronologo Sax. Ecclesia Viterbii consecrata P.*

170 Anastasius IV, *anno* 1153 : *qui quia conditus dicitur in tumba* S. Helenæ Reginæ, *obiter agitur de hujus corpore, II pag.* 23 *et c*169, *ac P.*

171 Hadrianus IV, *anno* 1154, *ubi iterum de Episcopis Cardinalibus. II pag.* 24.

172 Alexander III, *anno* 1159. *II pag.* 25 : *Acta ejus ex Chronologo Sax. P. Contra eum schisma excitatum ab* Octaviano *Cardinali, assumente sibi nomen* Victoris, *continuarunt successores tres, sub nominibus* Paschalis, Callixti, et Innocentii. *Alexandro affictæ Indulgentiæ P.*

173 Lucius III, *anno* 1181, *mortuus et sepultus Veronæ, II pag.* 28.

174 Urbanus III, *anno* 1185, *antea non Vercellensis , sed Mediolanensis Episcopus P. Ferrariæ mortuus et sepultus. II pag.* 29.

175 Gregorius VIII, *anno* 1187, *defunctus Pisis. II pag.* 30.

176 Clemens, *dictus III, anno* 1187, *nulla habita ratione* Guiberti, *qui eodem nomine abusus antea erat. II pag.*31.

177 Cœlestinus III, *anno* 1191. *Sepultura juxta altare S. Salonini, seu Antonini II pag.* 31. *et P.*

DISSERTATIO XLII, De Annalibus Ecclesiasticis, numquam satis laudatis, Cæsaris Cardinalis Baronii, hic desinentibus. *II pag.* 32 *et P.*

178 Innocentius III, *anno* 1198, *sub quo data Carmelitis Regula. Ejus atque* Urbani IV et Martini IV *commune Perusii monumentum.* II *pag.* 33. *

179 Honorius III, *anno* 1216 : *Pontificatus ejus monumenta Romæ, II pag.* 35.

180 Gregorius IX, *anno* 1227 · *cujus rescripto confirmatum miraculum Sacræ Hostiæ, Aletrii in carnem versæ. II pag.* 36.

181 Cœlestinus VI *anno* 1241, *non videtur ante Coronationem obiisse. Epitaphium recentius imperite compositum. II pag.* 37.

182 Innocentius IV, *anno* 1243 : *cujus Epitaphium duplex, vetus atque recentius. II pag.* 39.

CHRONICON D. Matthæi Spinelli de Juvenatio, ad hunc et tres sequentes Pontificatus pertinens, *ex MS. Italico. II pag.* 40 *et P.*

183, Alexander IV anno 1254. *Hujus* Acta *ex MS. Petri Coretteni non magnæ fidei, deprehensis erroribus hujus scriptoris circa B. Rosam.* P. *Sepulcrum multis, sed frustra, requisitum Viterbii. II pag.* 50.

184

184 Urbanus IV, *anno* 1261 *Hic instituit festum Corporis Christi.*

DISSERTATIO XLIII Al. XXIII de Officio illius Festi, jussu Urbani per S. Thomam composito, *et quidem sic, ut hic non videatur vidisse antiquius aliud Leodii confectum, et (quoad istud ibi suscipere-urt) usitatum in Ecclesia illa, satagentibus Beatis Juliana et Eva, contra quam alias censui in Append. Aprilis. II pag.* 51 *et* P.

185 Clemens IV, *anno* 1265 *: notatur hic mutatio styli in Chronica Martini Poloni II pag.* 53.

DISSERTATIO XLIV, De Sepultura Clementis, et diuturna post mortem ejus vacatione, atque initio Conclavium Pontificiorum, *in Palatio Viterbiensi, et quidem discooperto a civibus, ad accelerandam Electionem. II pag.* 54.

186 Gregorius X, *anno* 1271 *: ejus ut* Sancti *apud Aretinos cultus et sepultura. II pag.* 56.

187 Innocentius *V an.* 1276, *ex Ordine Prædicatorum. II pag.* 57 *et* P.

188 Adrianus V, *anno* 1276. *Hujus apud Minores Mausolæum Viterbii, uti et* Vicedomini, *eo mortuo* Electi, *ut prætendunt Placentini, II pag.* 58.

189 Joannes XXI, *anno* 1276. *Exhibetur monumentum, et redditur ratio numeri nominalis, cum alias dicendus solum esset XX. II pag.* 59 *et P.*

190 Nicolaus III, *anno* 1277. *Ordinationes ab eo celebratæ, turbæ obitum secutæ. II pag.* 60 *et P.*

191 Martinus II, *Al. IV*, *anno* 1281 *: hujus Acta ex nostris MSS. Auctore Jordano, anno* 1285 *ante* 12 *Maji composita. II pag.* 61. *Ratio numeri nominalis, quo is II non IV scribitur. P.*

192 Honorius IV, *anno* 1285 *: Acta ex MS. II pag.* 63. *Cur hujus et aliorum honorarii nummi, Pontificem in Cappa seu Pluviali referant ?* P.

193 Nicolaus IV, *anno* 1288. *Acta ex MS. humiliterque sepulti Epitaphium.* II *pag.* 63. *Ratio Interpontificii, pag.* 170 *et* P.

194 Cœlestinus V, *anno* 1294, *abdicato Pontificatu, ut ante,* S. Petrus de Murrone, *cujus hic brevia Acta ex nostro MS. cum forma altaris, supra quod servatur nunc Aquilæ corpus. II pag.* 65 *: ad diem vero* XIX *Maji dantur integra Vitæ et Canonizationis Acta a Jacobo S. Georgii in Velo-aureo Cardinali prosa ac versu scripta.*

195 Bonifacius VIII, *anno* 1294. *Coronationem duobus libris descripsit idem, qui supra, Jacobus Cardin. quos vide cum Actis Decessoris editos. Hic duplex Tiaræ coronamentum induxit, et Jubilæum anni* 1300 *celebravit, ab eodem Cardinali descriptum opere hactenus inedito.* P. Acta *ex nostro MS. dantur, atque defenditur ejus contra Francorum calumnias innocentia, ex Nauclero et Joanne Rubeo, II pag.* 68.

196 Benedictus XI, *anno* 1303. *Brevia Acta ex MS. Sepulcrum Perusii apud Prædicatores. II pag.* 69.

197 Clemens V, *anno* 1305. *Acta Auctore Bern. Guidonis Episcopo Lodevensi ex MSS. II pag.* 71. *Sepultura Vazati. pag.* 74. *Item probata* P.

198 Joannes XXII, *anno* 1316 *Huic afficta enumeratio enormis Sanctorum Benedictinorum. Acta ex MSS. Bernardini Guidonis et Ptolomæi Lucensis. II pag.* 75. *Avenionensium traditio de suæ ecclesiæ fundatrice S. Martha, et* Joannis *ibidem sepultura* 79. *Opponitur eidem a Schismaticis anno* 1328 Petrus de Corbario, *sub nomine* Nicolai *: et ipsius Schismatis Acta dantur ex MSS. Bernardi Guidonis. II pag.* 80.

DISERTATIO XLV. An Petrus de Corbaria credi possit habere partem in libris de imitatione Christi, controversis inter Joannem Gessen, *Abbatem Italum Benedictinum, hoc tempore florentem ;* et Thomam a Kempis, *Canonicum Regularem in Belgio, seculo integro posteriorem,* II *pag.* 82 *:* deque hujus corpore, nuper invento *prope Swollam, testis oculati narratio ex MS.* P.

199 Benedictus XII, *anno* 1334. *Acta Pontificatus ex Historia MS. Ptolomæi Lucensis, II pag.* 83*; Epitaphium et Monumentum Avenione, pag.* 85.

200 Clemens VI, *anno* 1342. *Acta ex nostris MSS. Vitis Pontificum. II pag.* 86. *Huic vendita civitas Avenionensis, eidemque sepultura in suo Casæ-Dei monasterio obtigit, pag.* 89.

201 Innocentius VI, *anno* 1352. *Acta Pontificatus ex MSS. Fundatio Carthusiæ Villanovanæ : illius ibi Mausoleum. II pag.* 90.

202 Urbanus V, *anno* 1362. *Ab hoc, Romam regresso, Apostolorum Capita novis argenteis thecis ornata : Massiliæ mortui monumentum et cultus. II pag.* 92.

203 Gregorius XI, *anno* 1370 *: Actorum Synopsis ex nostro MS. II pag.* 92. *Gersonis fabula, de pœnitentia morientis ob fidem adhibitam revelationibus, quibus motus Curiam reduxerat Romam. II pag.* 171 *et* P. *Itinerarii, a Petro Aurelio scripti, optanda magis quam speranda explicatio,* P. *Huc usque Franciscus Petrarcha Italice deduxit Chronicon Pontificum et Imperatorum, quod Nicolaus Garanta continuavit.*

204 Urbanus VI, *anno* 1378. *Cur in hujus obedientia constans Ludovicus Comes Flandriæ ? Historia Schismatis tota datur ex MS.* II *pag.* 95. *Æmulus ejusdem* Clemens *in Gallia : ejus Avenione monumentum insigne : II pag.* 102 *et* P. *Indulgentiæ Urbano afficta* P.

DISSRTATIO XLVI. Expenduntur quæ in favorem alterutrius contendentium allegari possunt ex Actis Sanctorum, sub hoc schismate, *scilicet SS. Ursulinæ Parmensis, geminæque Catharinæ Senensis et Vastanensis ab una ; atque SS. Vincentii Ferrerii, Petri Luxemburgii, et B. Coletæ Virginis ab altera parte, II pag.* 102 *et* 105.

205 Bonifacius IX, *anno* 1389. *Acta brevia, II pag.* 104. *Huic Avenione oppositus successor Clementis anno* 1394 Benedictus XIII, *sive* Petrus de Luna *pag:* 105.

206 Innocentius VII, *anno* 1404, *promovendæ unionis causam turpiter deserit, II pag.* 106.

207 Gregorius XII, *anno* 1406, *simili modo differens quod promiserat, a Concilio Pisano deponitur, II pag.* 108*: Itinerarium ejus.*

208 Alexander V, *anno* 1409. *Hujus Mausoleum Bononiæ apud Minores ; de patria controvertitur, II pag.* 109

209 Joannes XXIII, *anno* 1410. *Hujus Acta : dispar ejus et* Gregorii, *olim abdicati, fortuna in Concilio Constantiensi . mors et sepultura Florentiæ ab amico fideli Cosmo de Medices curata, II pag.* 111.

210 Martinus V, *anno* 1417 *: Acta ex MSS. Vitis Pontificum huc usque productis, II pag.* 112. *Extinctum sub eo Schisma, cedente, qui Benedicto successerat* Clemente, *anno* 1429 *: pag.* 117. *Ex hinc Catalogum continuat* Joannes Stella, *Sacerdos Venetus* Ibidem.

COMPENDIUM CHRONOLOGICUM rerum ad Decreta Constantiensia eorumque sensum et auctoritatem spectantium ; *ex Actis MSS. et authenticis documentis collectum, ab Illustriss. Emmanuele Schelstratio, Vaticanæ Bibliothecæ Præfecto et nunc etiam Basilicæ Canonico, hoc agente ut appareat evidenter, Sessionis* IV *et* V *decreta, contradicentibus Cardinalibus et Oratoribus Gallis perlata ; ipsumque illum Conventum ante obedientiarum trium unionem, neque Generalis Concilii pondus habere, nec ejus Acta a Martino V confirmata, sed plane rejecta fuisse, quatenus videntur Concilio superioritatem tribuere : Procedit autem Historia per partes.* P.

§ I. *Pisanum Concilium secutus duarum Obedientia-*

rum

rum con gressus Constantiæ ad unionem Ecclesiæ statuendam.

§ II. Joannis XXIII *et* Gregorii XII *ibidem procurata cessio, tamquam securior ad schisma tollendum via.*

§ III. Benedicti XIII, *a suæ ipsius Obedientiæ sectatoribus deserti, abdicatio, per Concilium tunc primum Generale.*

§ IV. *Electio* Martini V, *per quam Concilio tandem Caput accessit, perfectaque Ecclesiæ unio, salva ipsius Capitis superioritate.*

211 Eugenius IV, *anno* 1431. *Notatur abusus Bullas sic transcribentium, ut numeros, originaliter ad longum, vel saltem Latinis litteris scriptos, reddant per zyfras. Acta ex Stella, II pag.* 119: *ejus Romæ profugi exceptio honorifica Pisis et Florentiæ ex Hodæpor. Ambrosii Camaldul.* P. Felix, *alias* Amadeus Sabaudus, *illi per Schisma oppositus a Concilio Basileensi, anno* 1440. *abdicato quam gesto Antipapatu clarior. II pag.* 123 *et* P. *Anonymi Coævi de obitu* Eugenii, *deque creatione successoris historia ex Italico pag.* 120

212 Nicolaus V, *anno* 1447: *Acta ex Stella, II pag.* 124 Electio Successoris, *Italice descripta ab Anonymo, pag.* 125.

213 Callixtus III, *anno* 1451, *hortator Expeditionis in Turcas II pag.* 127: Historia Conclavis, *ejus mortem secuti, ex Italico* ibidem.

214 Pius II, *anno* 1458. *Elogium ex Stella et Epitaphio II pag.* 132.

215 Paulus II, *anno* 1464. *Elogium item ex Stella et Epitaphio: II pag.* 133.

216 Sixtus IV, *anno* 1471. *Acta ex Stella. II pag.* 135. *Afflictæ eidem exhorbitantes Indulgentiæ pag.* 136 Historia Interpontificii, *ejus mortem secuti, ab Anonymo coævo, pag.* 137.

217 Innocentius VIII, *ex familia Cybo, honoribus illustri, opibus melioris, anno* 1484 P. *Acta ex Stella. Hic quoque et alibi diligentius notatur initium Anni, tam Civilis quam Pontificii, sub unoquoque Papatu. II pag.* 140.

218 Alexander VI, *anno* 1492. *Acta Pontificatus ex Stella. II pag.* 142 *et* P.

Interpontificii *sequentis* Historia, *ex Italico Joannis Burcardi, Clerici Cameralis, Conclavi præsentis: pag* 143.

219 Pius III, *anno* 1503. *II pag.* 146. Conclavis historia, *et sequentis Pontificatus initia, Auctore eodem Joanne Burcardi:* ibidem.

220 Julius II, *anno* 1503. Electio Successoris *ex Italico Coævi, et verosimiliter unius ex Conclavistis. II. pag.* 148.

221 Leo X, *anno* 1513. *Hujus mortem secutum* Conclave, *simili stylo et auctoritate repræsentatur. II pag.* 151.

222 Adrianus VI, *anno* 1522. *Indicatur obiter ejus* Historia, *a* Blasio Ortisio *eleganter descripta, typisque edita in lib. Miscellaneorum Baluzii. II pag* 153. *Subjungitur* Historia Conclavis, *ex Italico Auctoris synchroni, et similes deinceps alibi quærendæ indicantur II pag.* 154 *et* 170

DISSERTATIO XLVII, de usu annorum Incarnationis, in Cancellaria Pontificia diu vario, nostra ætate primum firmato, *ut hæc eosdem ordiatur a festo Incarnationis, Kalendas Januarias sequenti, Signatura autem Brevium, eosdem inchoet a Kalendis prædictis. I pag* 214 *et* P.

223 Clemens VII, *anno* 1523, *in hoc finitur Continuatio Annalium Baronii, per* Odericum Rainaldum, *cetera prosequitur nunc Eminentissimus* Leander Coloredus, *ex eadem Congregatione Oratorii Romani, cujus nunc duo Tomi sub prelo versantur. Interim nudam Chronologiam prosequimur, II pag.* 156.

224 Paulus III, *anno* 1534. *II pag.* 157 *et* 171. — 225 Julius III, *anno* 1550. — 226 Marcellus II, *anno* 1555. — 227 Paulus IV, *anno* 1555. — 228 Pius IV, *anno* 1559. — 229 Pius V, *anno* 1566, *II pag.* 159, 171 *et* P. — 230 Gregorius XIII. *Ejusdem cum magno Gregorio comparatio et obitus ex vita Italica per M. Ant Ciappium sexto post mortem anno edita* P. *Anno* 1572, *Kalendarii reformator, II pag.* 159 171 *et* P.

231 Sixtus V, *anno* 1585. *Vita a Gregorio Leti Italice scripta, Gallice reddita unde datur synopsis eidem præfixa* P. — 232 Urbanus VII, *anno* 1590 — 233 Gregorius XIV, *anno* 1590 — 234 Innocentius IX, *anno* 1591. — 235 Clemens VIII, *anno* 1592. — 236 Leo XI, *anno* 1605 — 237 Paulus V, *anno* 1605.

DISSERTATIO XLVIII. Quibus rationibus motus Paulus indulserit, lingua, Sinensibus Eruditis communi, per indigenas Sacerdotes celebrari Sacra.

§ I. *Rationes ab amplitudine, genio, et politia Gentis, non diu externos toleraturæ, cum adhortatione ad Decretum tam salutare executioni tandem mandandum.*

§ II *Rationes ex impossibilitate morali docendi adultiores Sinas linguam Latinam, aut eum in finem erigendi puerorum seminaria,* P.

238 Gregorius XV, *anno* 1621. — 239 Urbanus VIII, *de Actis Sanctorum per sua decreta optime meritus II pag.* 139. P. — 240 Innocentius X, *anno* 1644. — 241 Alexander VII, *anno* 1655. — 242 Clemens IX, *anno* 1667.

RELATIO AUTHENTICA gloriosi exitus, quem sub isto Pontificatu habuit accusatio Christianæ legis apud Sinas, *per sententiam in publicis Regni Comitiis juridice latam, anno* 1669, *ex impresso Quam-chueusi Latino-sinico* P.

243 Clemens X, *anno* 1670 *II pag.* 163.

RELATIO II De restitutione Præconum Evangelicorum in ecclesias suas, anno 1671 jussu Imperatoris Tartaro-Sinici facta. *Ex eodem impresso.* P.

DISSERTATIO XLIX De epikia seu discretione in prædicando Sinis Evangelio tenenda: *ubi exhibita forma funebris Crucis, quam Neophyti sibi curare solent secum sepeliendam, refutatur calumnia negantium in China prædicari Crucifixum: et de modo illic tenendo Missionariis novis moti in Europa scrupuli, discutiuntur a Doctore Theologo Parisiensi per Epistolam ejus ex Gallico Latine redditam.* P.

244 Innocentius XI, *cui longos optamus annos et nos nostraque subjicimus, II pag* 164. *et* P.

KALENDARIUM PONTIFICIUM, *per anni circulum ostendens unoquoque die, quis Pontificum electus vel ordinatus, mortuus vel abdicatus sit. II pag.* 164 *Sed juxta Paralipomena Corrigendum.*

Porro si placeat iterum adhibere Joannis Baptistæ de Cavalleriis Pontificum Icones, quaternas et quaternas, ut initio factum; accipiatur ex folio inserto Parti I ante pag. 21, *et ex Parte II pag.* 8 *absque ulla divisione, consequenter tota* Instructio Bibliopegi, *sub hoc titulo ORDO TABULARUM; et secundum quod nova editio exiget, inducantur paginæ, quibus erunt applicandi quaternarii singuli.*

Tabulis in hunc modum correctis mutatisve, succedat generalis Præfatio, toti operi respondens.

PRÆFATIO

PRÆFATIO

De hujus tractationis occasione ac scopo, servanda Baronio reverentia, quorumdam jurgiis silentio prætereundis.

Cum sub annum seculi XVII currentis septuagesimum tertium, *Præliminarem suam etc. ut ante Partem I pag. 1 — ubi placeat etiam sequentia mutare vel addere.*

Num. 8 *adde — Hoc ergo concilio cœpta impressio fuit : sed ea non multum promota erat, cum apparuit necessitas dividendi alteram partem Maji in Tomos quatuor ; simulque constitit, Conatum istum grandiorem futurum, quam ut in unius Tomi limine totus stare posset ; rediitque de eo partiendo consilium, non tam commodum quam necessarium, si cum ipsis Actis compingi res tota deberet, quemadmodum eatenus cogitatum fuerat. Divisim itaque impressa fuit gemina pars operis, eodem quo Acta imprimebantur tempore : utrisque autem jam lucem spectantibus, aliæ aliæque se ingesserunt rationes, quæ suaserunt, ex duabus minus commode distractis partibus, et nonnullis Prolegomenis quæ addi possent, atque a seorsim empturis exigenda videbantur, titulum* Apparatus prævii *laturis, unum singulare volumen conficere ; quod Actis Sanctorum additum, haberet Titulum* Propylæi Majalis ; *seorsim vero sumptum, appellaretur, id quod proprie erat,* Conatus Chronico-historicus ad Catalogum Romanorum Pontificum, *sive,* Chronologia Pontificia. *Primam autem hujus lucubrationis occasionem nosse qui volet, legat dicenda ad Commentarium de* LXXIX *Pontifice* Adeodato, *illa enim hujus loci non est.*

9 *Ceterum libens fateor quod Conatum meum, ne sic quidem etc.*

Num. 11 *lin.* 16 *— ante hos sedecim annos —l— ante annum* MDCLXV.

Num. 12 *lin.* 13 *— Mabillonii —l— Mabillonis — hoc enim proprius accedere ad pronuntiationem nominis Francici* Mabillon, *judicavit Dominus Menage, supremus hæc ætate Parisiis arbiter istiusmodi rerum : cujus judicio etiam ipse cessit, qui se aliquando* Mabillonium *scripserat, cum vellet nomini suo terminationem Latinam dare. Legatur ergo deinceps et hic et in reliquo opere nostro,* Mabillo, Mabillonis, *et cum recudi debebit aliquid, sic recudatur.*

Num. 17 *lin.* 1 *mutandum erit aliquid, pro judicio secundam impressionem curaturi, si hanc contingat fieri post obitum* S. N. Innocentii Papæ XI.

Ibid. *in fine adde — : quæ ipsæ tamen si legantur ab aliquo, non ignaro objectionum mihi factarum, et forte adhuc sæpius faciendarum, cum exprobratione mei ad ipsas silentii ; apparebit profecto, minime mutum fuisse me, sed quasi aliud agentem cumulatissime satisfecisse omnibus ; et gloriosos illos Triumphatores, vel non legisse nostra, vel lecta dissimulasse, ut ignaro popello nostrorumque operum usum nullum habenti, fucum facerent.*

18 *Primo autem consilium mihi fuerat etc.*

Ibid. *lin.* 8 *—— ab anni prioris Augusto — l — ab Augusto anni* MDCLXXIII.

Num. 19 *lin.* 26 *dele ultimas* 9 *lineas ab his verbis — Tali porro —— nec non verba in margine illis respondentia ; et numerum* 20 sic ordire.

20 *Istis prænotatis jam ibat in lucem* Propylæum, *quod dixi ; quando perlatum est Romæ gravissimum Sanctissimi Domini nostri Decretum etc*

Ibid *lin.* 20 sic lege --- *Ne quis, quartum ac quintum Tomum Maji, cum ipso totius Mensis Propylæo in lucem ivisse videns, post ejusmodi Decretum..... lin.* 24 *—monitum lectorem volui, id prius etc.*—et pro ultimis 6 lineis ita lege—*Interim etiam sic impressa pro non impressis haberi petii ; et tam in duobus qui imprimendi restabant Tomis, quam aliis mensibus abstinere proposui a nominando Auctore illo : nisi quando eum nominari ipsiusmet Pontificiæ auctoritatis interest : vel quando ratione Ordinis, in quo vivit et scribit, efficacior futura probatio videtur, ipsius assensu stabilita.*

21 *Hinc porro ibatur in materiam propositam ; quæ, sicut supra dixi, bifariam divisa, nunc autem commodius trifariam dividenda, ac fere impressa jam tota, cogitatio primum venit de* Apparatu prævio, *ex Henschenii meisque Lucubrationibus, in Martio et Aprili editis, nonnullisque prælaudati Petri Possini Epistolis, ante opus totum ponendo. Quod opus si iterum venire ad prælum debeat, poterit res tota concinnius commodiusque ordinari hoc quem jam monstrabo modo, ac novum quodammodo videri. Id tamen, quod alias monui, etiam hic notari volo ; in Henschenianis istis lucubrationibus, ea correcturum me, quæ Auctorem scio correcturum fuisse si vixisset ; ita tamen, ut nihil majoris momenti innovem, quod a reliquo contextu non secernam hujuscemodi notis* [ ].

AD CONATUM
CHRONICO-HISTORICUM
APPARATUS PRÆVIUS.

Apparatus hic primum indivisus prodiit ; eo potissimum fine, ut haberetur contextus antiquissimorum duorum Catalogorum, ab Henschenio ante Aprilem editorum, qui erant futuri basis ac fundamentum nostræ subsecuturæ lucubrationis ulterioris : secundario tamen etiam eo directus, ut per appositas Dissertationes Epistolasque, intelligeret lector, an et quatenus sustineri posset receptissima apud plures Patres sententia, de *Christo,* Duobus Geminis Consulibus *passo ; id est, eo anno, quem in vulgari nostra Æra vigesimum nonum numeramus ; adeo ut, si ea sententia vera sit, annos a Christi Incarnatione aut Nativitate numerantibus hodie, ad perfectum calculum deficiant anni quatuor omnino vel quinque, dum constat Christum, quando crucifixus fuit, egisse aut etiam pertransisse ætatis suæ annum trigesimum tertium. Nunc, quia nescio, an iis qui forte hunc Conatum iterato subjicient prælo, probatum sint, tantam molem Dissertationum præviarum, multum quidem ad primi summique et æterni Pontificis Christi Jesu historiam facientium, sed ad Romanorum Pontificum, Vicariorum ejus, Chronologiam perquam parum; placet ipsum Apparatum partiri, et magis necessariam partem dividere a minus necessaria : hanc tamen primo loco ponere, ipsius argumenti idexigente natura, ut quæ Christum spectant, præponantur spectantibus ad Vicarios Christi.*

Ratio dividendi hunc Apparatum bifariam.

PARS PRIOR

Continens Exercitationes et Epistolas, Genealogiam et Chronologiam Christi spectantes.

Primus vetustissimusque Pontificum Romanorum *Catalogus, ab Henschenio ante Aprilem editus, et quo tunc licuit illustratus, sic inchoatur :* Imperante Tiberio Cæsare, passus est Dominus noster Jesus Christus, duobus Geminis Consulibus, VIII Kalendas Aprilis : et post Ascensum ejus beatissimus Petrus Episcopatum suscepit. *Cum ergo ostendisset Henschenius, in Præfatione ad ipsos vetustiores Catalogos, quantæ antiquitatis et auctoritatis primus sit ; ne statim in limine offenderet Lectorem ista de anno Crucifixionis sententia, accuratius tractandam sibi censuit Quæstionem illam, subjectis ad Procemium præ-*

Cur primo hic de Christo, deinde de Pontificibus agatur.

prædictum Exercitationibus tribus : quas antequam hic proponam, placet proprias quasdam meas de ipsius Christi Genealogia reducere in medium ex mense Martio; et quas antehac Henschenianis Exercitationibus postposui, ut Magistro priorem locum discipulus concederem, eisdum nunc præponere, ut sequar naturæ humanæ ordinem, cui prius contingit nasci quam mori. Utrisque interim argumenti loco sit, hoc quod subjicio nostri Salvatoris Elogium,

JESUS CHRISTUS

PONTIFEX IN ÆTERNUM.

JESUS CHRISTUS filius David, secundum Legem et Matthæum, per Salomonem; secundum Carnem vero et Lucam, per Nathan; et Josephi, per utramque lineam patrui Mariæ Virginis, non tantum putatitius, sed legalis filius ac necessarius heres, adeoque etiam Rex Judæorum, et promissus iis atque ex iis Messias; conceptus de Spiritu sancto XXV Martii, natus de prædicta Virgine XXV Decembris; anno secundum plures Antiquos, ante vulgarem æram etc. *ut pag.* 6 *et in fine adde* — Mallemus tamen dicere posse, anno uno citius conceptum et natum, et anno sequenti in Autumnum provecto, adoratum a Magis, moxque avectum in Ægyptum; tum anno ætatis XXX nondum expleto, vulgaris æræ XXIX. in autumno baptizatum; ac denique obiisse ut supra, expletis vitæ annis XXXIII ac mensibus III. *Singula sequentibus Exercitationibus et Epistolis explicabuntur.*

EXERCITATIO THEOGENEALOGICA.

De Christi Parentumque ejus, et Consanguineorum atque Affinium stemmate.

Ex Tomo 3 de Actis Sanctorum Martii Pag. 9.

Antequam examinetur annorum Christi Chronologia.

I*dem Catalogi Romanorum Pontificum, qui cujusque principia exitusque definiunt, etiam hoc ipsum docere noscuntur, quo quisque patre natus sit. Ab eo igitur, qui* Chronologiam Summi Æternique Pontificis Christi *explicandam sibi proposuit, minime alienum fuerit,* Genealogiam *ejusdem etc——ex Apparatu pag.* 31 *num.* 1 *omissis* 15 *primis lineis : deinde Col.* 2 *lin.* 15 *post*—Annales Marianos—*adde—Idem fecit eruditissimus Petrus de Marca Archiepiscopus Parisiensis in Dissertatione* de Stemmate Christi, *diu inedita et nuper a Baluzio vulgata in fronte Opusculorum ejus, in qua ubique laudat Possinum Auctorem.*

Num. 25 *lin. antepenult.—gener*—l—*socer.*

Lin. penult.—Christo....... *quos ei*—l—Mariæ et Christo...... *quos eis etc.*

Num. 26 *lin.* 4 *sponsi—adde*—Joseph *et* Maria—*et lin.* 5 *dele—eorum.*

Num. 27 *lin.* 13 ὡς ἐνομίζετο—*adde*—Ut putabatur.

Num. 29 *lin.* 1 *Econtra*—l—*E contrario,*

Num. 35 *lin.* 19 post—*divinitus destinatus*—adde-*qui ab illo suo legali patre,* ἐπικλὴν Πανθήρ καλουμένου, *ut ait Epiphanius,* Panther cognomen sortito *(non autem a carnalis processsionis linea, uti apud Damascenum hallucinantur Græci)* Pantheras *etiam ipse cognominatus fuit; unde est illa gentilis Celsi apud Originem annotatio, asserentis a Judæis se accepisse, quod Maria conceperit* ἀπό τινος, Πανθήρα τοὔνομα ex quodam, cui nomen Pantheras, *id est*, ex Josepho. *Hoc posito etc.*

Num. 36 *lin.* 4—*in successione*—l—*in successionem. Lin.* 24 *dele hæc verba—cujus causa tractatio hæc instituitur.*

Num 37 *lin.* 15—*superstitem*—adde—*in suis nepotibus. Lin.* 18—*carnalem*—adde—*indeque ad communem utriusque stirpis progenitorem* Zorobabel; *ac porro duplici iterum via, per* Salomonem *atque* Nathanem, *ad* David; *sicut mox infra apparebit.*

Num. 39 *lin* 16—*legibus*—l—*Regibus.*

Num. 43 *lin.* 11—*jure* l—*juri*—*hac de se*—l—*hac de re. Lin ult. post—præmitto* Systema Genealogicum—adde—*ab eo quod alias proposui leviter immutatum; omissis nonnullis, haud facile positiva auctoritate probandis ad Christi genealogiam pertinere; quales sunt* Barsabas *uterque,* Joseph et Judas; *aliis vero duobus,* Simone et Juda Apostolis, *sub vero simili conjectura quod eo pertineant, ad Sacerdotale genus* Annæ *translatis, ut sequitur.*

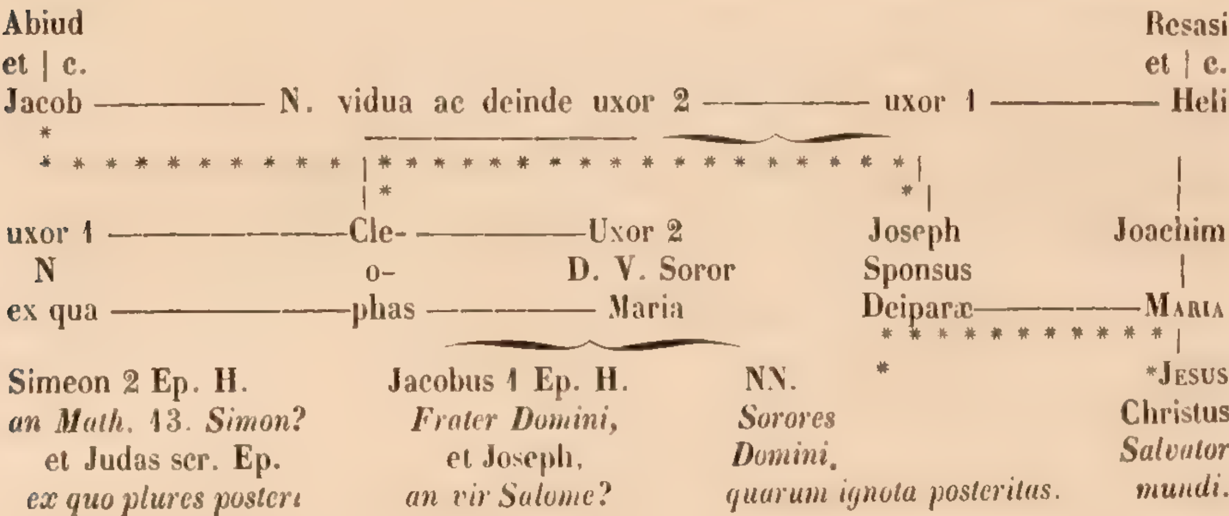
CON-

CONSANGUINEORUM SYSTEMA

EX PARTE JOACHIM ET JOSEPH

PRINCIPALE

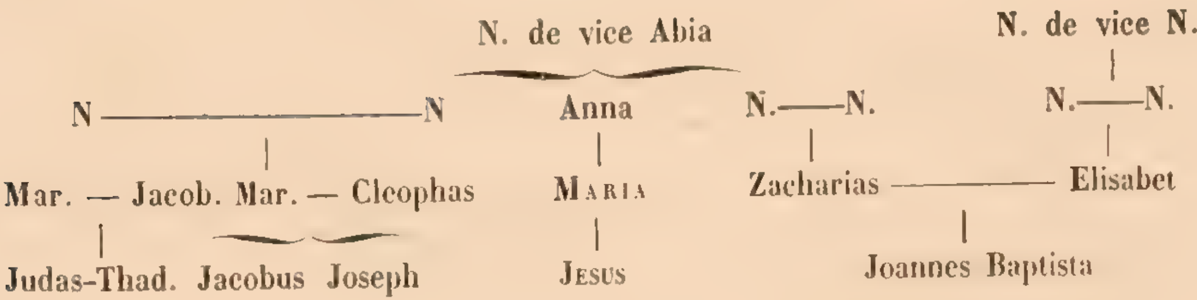
ZOROBABEL

SYSTEMA SACERDOTALE

EX PARTE ANNÆ.

AARON

Phænomenorum cœlestium etc. col. 1 *: et continuando cum num. seque col.* 2 *sub finem (ubi in margine legendum — Josephi,* pro, *Josepho) prosequere pag. seq.* 38 *col.* 1, *ac finiendo in lin.* 5 *ad verba — necessario important — fiat — novus numerus.*

45 *In his autem venit accurate observanda summa illa Evangelistarum diligentia, in personis synonymis, tam viris quam feminis, per cognomina quædam distinguendis : ea enim videtur præbere certissimum fundamentum hic stabiliendæ diversitatis. Et quia ejusmodi cognomina ut plurimum sumuntur ab alio nomine proprio, posito in genitivo; ante omnia moneo, nomen genitivi casus, alicui nominativo absolute additum, denotare, quod is cui genitivus sic additur, sit ejus qui in genitivo ponitur* filius *; si autem nominativus sit feminini generis, significare, quod ejusmodi femina, sit ejus qui exprimitur in genitivo* uxor *aut* filia. *Neque enim invenies locum ubi sic signetur, ejus personæ, quæ exprimitur in genitivo,* Maritus, Pater, Mater, Frater, *aut* Soror *: quia hæc subintelligi non solent. Itaque* Joseph vir Mariæ ; *non* Joseph Mariæ, *legitur;* Symon, pater Alexandri et Rufi, Maria, Jacobi et *atque explicato sensu genitivi, nominibus pro cognomine additi,*

62 Joseph

Propylæum Maji.

Joseph mater; Jacobus, Frater Joannis: Soror Matris Jesu, Maria-Cleophæ, atque ita de ceteris. Ubi ergo dicitur Maria Jacobi, et Judas Jacobi; intelligi censeo, Mariam istam fuisse Jacobi alicujus uxorem vel filiam; non matrem, ut volunt, qui ipsam cum Maria, Cleophæ uxore, confundunt; similiter Judam, filium Jacobi, non fratrem aut patrem. Istis sic positis.

statuitur quod Jacobus et Joseph Fratres Domini, nati sint ex Maria consobrina Deiparæ.

46 Statuo I. Jacobum, Hierosolymæorum Episcoporum primum, ejusque fratrem Joseph, natos ex Cleopha et Sorore matris Jesu Maria (hæc enim Jacobi et Joseph Mater dicitur) appellatos antonomastice fuisse Fratres Domini præ aliis, ex eodem Cleopha patre quomodocumque genitis, idque speciali aliquo præ illis jure, quod acceperint, non a solo patre (nam ex hujus capite omnes erant æquales) sed etiam a matre, nata ex Deiparæ Avunculo vel Matertera, sive ex aliquo S. Annæ fratre aut Sorore. Cur autem non ex Patruo vel Amita Deiparæ, S. Joachimi Fratre aut Sorore? Idem quidem id esset, in ordine ad duplicis consanguinitatis nexum cum Jesu reperiendum in Jacobo Adelphotheo (nam de hoc præcipua nobis est quæstio; cum de Josepho ejus fratre, quem præmortuum esse relicta vidua Salomone suspicor, altum sit in Evangeliis silentium) priorem tamen conditionem elegi, ut major sit inter Jesum et Jacobum similitudo;
B cum ambo ex Regali simul et Sacerdotali stirpe processisse, ratione prorsus eadem intelligentur. Et sicut Jesum, quem ipsi quoque Judæi, ad finem ejus convertendi, summum essent agnituri Pontificem, conveniebat aliqua ex parte genus ducere ex ejus gentis Sacerdotibus; ita etiam congruum erat, ab eodem Sacerdotali stemmate non prorsus alienum esse, qui constituendæ ex Judæis in Jerusalem Ecclesiæ primus præficiendus erat Episcopus.

et ex Josephi fratre Cleopha:

47 Statuo II ex Hegesippo etc ut pag. 39 n. 46 et in fine adde —— Istum tamen Juniorem Cleopham non posui in Systemate, quia ejus cum Christo consanguinitas nusquam indicatur in Evangeliis; soloque in nominis identitate fundata conjectura, facit ut ipsum hic annumerem filiis Cleophæ Senioris. Duos autem Cleophas melius distingui existimo, tum ut uxor senioris, soluta matrimonii lege per viri mortem, decentius Jesum sequi potuerit; tum ut Christi Hospitem in Emaus, non faciamus enormiter seniorem Discipulis ceteris, quos omnes fuisse Magistro suo juniores, aut ut summum coævos, mihi persuadeo. Sed neque Sorores ullas Christo ex priori Cleophæ matrimonio prædictis adscripsi, ob defectum idonei testimonii: alias agnosco, quod illæ plures esse potuerint. Nam quæ sic in Evangelio nominatur potuerunt ex eodem Cleophæ et Mariæ matrimonio processisse; atque ita duplici nexu, æque ac Jacobus Adelphotheus, ad Dominum propius pertinuisse. Sunt qui putant, Cleopham ipsum, alio nomine dictum Alphæum: idque, ne cogantur ab hujus filio, uno ex duodenario Apostolorum, distinguere Adelphoteum, et ita cum Jacobo Zebedæi, tres Jacobos admittere; sed eorum opinionem refutavi ad xxv Maji, quo colitur ipse Alphæus, Capharnaita, Apostolorum Matthæi ac Jacobi pater.

an etiam Cleophas junior ejusque Sorores non constare

48 Statuo III eumdem Cleopham, priusquam Mariæ suæ conjungeretur aliam habuisse uxorem, ex qua genuerit Symeonem, secundum Hierosolymorum Episcopum electum, titulo proximæ post Jacobum consanguinitatis cum Christo. Hic enim titulus, in Judaizante adhuc urbis illius Ecclesia, multum valere debebat: quamvis is esset fratre suo prædefuncto tredecim minimum annis senior; utpote qui passim dicitur centum viginti annorum fuisse, quando complevit martyrium suum, anno Christi cvii. Fuisse autem patrem ejus Cleopham, eumque Josephi Sponsi Deiparæ fratrem, ex tota antiquitate probavit Bollandus ad xviii Februarii; testem allegans ex Eusebio Hegesippum: qui etiam asserit, ad ejus electionem, non solum convenisse unde-

Ex priori ejusdem Cleophæ uxore nati Simeon Ep. II.

D quaque eos qui tunc erant Christi Discipulos; sed omnes quibus cum Domino secundum carnem intercedebat cognatio, nam multi eorum supererant. Addo ego, fuisse Cleopham, non solum fratrem Josephi, sed fratrem ejus germanum; atque adeo debuisse ejus filios, tamquam ex filio legali Jacobi natos (nisi Christus resurrexisset a mortuis, regnaturus in æternum) succedere Josepho nullos ex se liberos relinquenti. Istis autem filiis adnumerandus omnino est Canonicæ unius Epistolæ scriptor Judas, qui se præfatur Jesu Christi servum, fratrem Jacobi, scilicet Adelphotei esse; veluti dignitate, etsi non ætate potioris. Quem licet a Juda Thaddæo, alias Juda Jacobi, sic dicto a patris sui (de quo infra) nomine, distinguendum ego putem, contra plerosque aliter sentientes, ob causam supra allatam; non tamen miror ejus Epistolam inter Canonicas Scripturas receptam; cum inter easdem recepta sint Marci et Lucæ Evangelia, quos tamen constat Apostolos ex majoribus non fuisse. Nempe scripta est Epistola illa, quantum ex toto contextu colligere licet, ad fideles Judæos, Hierosolymis sub Jacobo manentes, ad quos subintroierant aliqui Evangelium adulterantes. Cum ergo talis Epistola auctoritate ipsius Jacobi in illa primigenia Ecclesia publice legeretur, æque facile potuit prærogativam istam retinere, quam commendante Petro Evangelium Marci, et Paulo satagente Evangelium Lucæ. E

et Juda scriptor Epistolæ canon

Porro si primam illam Cleophæ uxorem, diximus Sabæ cujusdam fuisse viduam; potuit hæc utrumque Barsabam, Josephum et Judam, privignos ei attulisse: quod tamen sine auctoritate nunc non dixerim, multo minus eorum nominibus auxerim numerum Fratrum Domini, quasi Cleophas eos genuerit in nomen fratris Sabæ absque liberis defuncti: satis enim nobis in præsentiarum est, fratres inter se, ex uno naturali patre Heli, fecisse Joachim, Josephum, et Cleopham.

An Cleophæ privigni Joseph et Judas Barsabæ?

49 Hoc modo habetur etc — pag. 39 col. 2 n. 48 et sic consequenter connectendo in eumdem numerum id quod ibidem habetur sub nota numeri 49 usque ad lin. 13 columnæ sequ. ubi hoc post verba — Frater, non Cognatus Christi — adde.

50 Nescio an tertia in Evangeliis Maria, a marito dicta Maria Jacobi, ad Christi Genealogiam aliquatenus referri possit: quod si possit, maritum ejus Jacobum libentius dixerim Deiparæ fratrem vocari potuisse, natum ex aliquo ejus Avunculo vel Matertera generis Sacerdotalis, quam ex Fratre vel Sorore ipsius Annæ; adeoque si aliquo titulo consanguinitatis appellare eum Evangelistæ voluissent, non Sororem, sed Cognatam dicturos fuisse, sicuti Elizabetham dixit Lucas. Minus dubito quin ex hoc conjugio natus fuerit Apostolus Judas qui et Thaddæus, alias dictus Judas Jacobi. Eos tamen quos Eusebius ex Hegesippo scribit sub Domitiano accusatos, quasi essent de posteritate Judæ, quem fratrem fuisse secundum carnem tradunt, putem ad Judam Epistolæ scriptorem pertinuisse. Urgebantur enim ea invidia, velut qui ex David genere descenderent, ex quibus etiam aliquos ad Trajani usque tempora super fuisse et Ecclesiis præfuisse, ex eodem Hegesippo traditur. Sicut autem incertum est an Jacobus supra dictus, tertiæ istius Mariæ maritus, adeoque et filius eorum Judas Thadæus fuerit consanguineus Christi; ita multo magis incertum est, his conjugibus natum Simonem, cognomento Zelotem, aut ex habitatione in Cana Galileæ Cananæum; Chananæum aliqui perperam scribunt, cum in Græco optime distinguantur Κανανίτης et Χαναναῖος. Sed neque fundamentum habet conjectura illa, quæ ipsum facit Sponsum, ad cujus nuptias aquam in vinum convertit Dominus; etsi dubitari nequeat, quin sponsorum alteruter ad Christi cognationem pertinuerit. Quod si revera fratres fuerunt duo isti Apostoli, Simon et Judas, ex patre Jacobo, habemus quartum par fratrum in duodenario numero; cum

Idem dices de Maria Jacobi, si ea huc spectet,

cum filio Juda Thaddæo

Hujus an frater Simon Cananæus, et Sponsus in Cana?

An inter 12 Apostolos sint 4 paria fratrum ?

cum præter Petrum et Andream *filios* Joannis, *atque* Joannem et Jacobum *filios* Zebedæi, *inveniamus ex* Alphæo *natos* Matthæum et Jacobum, *et his accedentes* Simon et Judas *quarti in hoc genere forent. Quibus sic positis, utinam et probatis! egregie fraternam caritatem commendasset Christus, ipsa duodecim talium electione, in qua duæ tertiæ partes Fratres fuerint.*

51 *Porro sic examinata et omnem in partem etc.* pag. 40. col. 2 *atque continua eumdem numerum cum sequenti* — *Ad* filios Zebedæi *quod attinet etc.* — *ac denique sit.*

52 *Adde quod* Zebedæus *etc col.* 2.

EXERCITATIO THEOCHRONOLOGICA GODEFRIDI HENSCHENII

Qua Christus anno XXIX *Æræ communis mortuus, et quinquennio ante illam natus suadetur.*

§ 1. An recte statuatur Christus Passus duobus Geminis Consulibus, et VIII Kalendas Aprilis.

A*dmirandus plane apparet consensus vetustiorum Patrum et Scriptorum, cum Procemio primi antiquissimique Catalogi, ubi dicitur* Imperante *etc. in Apparatu pag.* 4 *et seqq. usque ad Pag.* 12 *: sed quæ ibi nominantur* Exercitationes, *post hac dicentur* Paragraphi II *ac* III.

Num. 1 *lin.* 14 immolatus — l. destinatus sacrificio.

Num. 2 *lin.* 11 *interponatur auctoritas Firmiani Lactantii ex* ⁺* 175 c.

Num. 3 *lin.* 16 — *quinquagesimo* — adde — *septimo.*

Num. 5 *lin.* 6 —— *Exercitationibus* —l— *Paragraphis.*

Num 11 *linea* 20 *et seqq.* 3 *includantur* [] *noteturque annus qui curret, cum hæc excudentur aut recudentur.*

Num. 12 *lin.* 19 *lege* — *teste Suetonio, recte propterea dictus a Tacito,* filius et coheres imperii *: qui eodem anno* (*ut Suetonii verba prosequar*) a Germania in Urbem *etc.*

Ibid. *lin.* 25 post — *Dionem* — adde — *nisi quod is dedicationem Concordiæ priori Consulatui videatur adscribere.*

N. 14 *Post an.* 29 *Æ. V. in nostra parenthesi lin.* 6 *post persecutionem* — adde, *ex pag* 6 *num.* 3 *ante medium* — *Certe ubi* plusquam quingenti *etc* — *usque* — fere centum viginti — *et sic prosequere* — *Putamus igitur eas omnes Christi apparitiones, quas Paulus commemorat* 1 *Cor.* 15, 6. *post Domini Ascensionem, imo post Pentecosten factas; æque ac illam, qua ipsimet Damascum eunti conspectus Jesus est in via; adeoque diversissimas esse ab iis, quas memorant Evangelistæ, factas per dies* XL *post Resurrectionem.* Deinde visus est Jacobō *etc.*

Ibid. *ad an.* 33 *Æ. V. lin.* 4 *pro his verbis* — *Deinde Cathedram hic collocat Antiochiæ* — l — *Alii hoc anno Christum passum dicunt.*

Ad an. 37 *in fine* adde — *Petrus Antiochiæ Cathedram collocat* 22 *Februarii.*

Ad an. 40 *et deinceps usque ad num.* 16 *mutanda omnia, sicuti idem annus ac sequentes habentur in Conatu pag.* 13, *sed pro Crucibus* †† *ponantur* [], *corriganturque summaria annorum* 66, 67, *et* 68, *sicuti habentur correcta in* APP. *pag.* 175.** *Omittantur etiam tres lineæ inter utramque Crucem num.* 6 *signatæ, et continuetur tabula pro anno* 69 *et* 70, *atque inchoetur numerus* 16.

16 *Hierosolyma excinditur, anno post Christi Passionem* XXXVII, *secundum Communem; secundum Catalogos annos* XLII, *ut plures numerant. Solenne autem fuit antiquis scriptoribus calculos annorum supputare a Christi Passione aut Resurrectione etc.*

Num. 24 *lin.* 2 — *aliquantulum* — adde — *diverse.*

Hinc sequuntur Petri Possini Epistolæ, *cum* Præfatiuncula *ad easdem ubi lin.* 5 — dele —— *in hoc Propylæo* — *et lin.* 15 *pro* — *qualis infra legitur initio Propylæi hujus* — lege — *initio* 1 *Partis hujus Conatus* — *si autem altera fiat editio, ponetur* — *qualis infra jam legetur ante secundam partem Apparatus* —— *quo etiam casu verba Præteriti temporis melius mutabantur in Plusquam perfectum tempus, v. g. lin* 1 — *effluxerunt* — lege — *effluxerant.* — *Similiter lin.* 40 post — *media istæc via* — adde — *Sed eam nunc malim post ipsam primam Epistolam legi, quia ipsi respondet perquam apte Secunda.*

EPISTOLA II

Negans alio anno, quam XXXIII Æ. V. posse Christi mortem aptari.

N*um.* 8 *lin.* 8 *a fine*—*in Æræ*— l. in Æra.

Num. 13 *lin.* 8—Olympiadis CIIII.—l. —Olympiadis CCIIII. *Lin.* 3 — ætate — l. —æstate — *lin.* 4 Olympiadis CII.—l.—CCII.

Num. 14 *lin.* 4 *a fin.* post— *exquirere*— dele reliqua et novas hasce lineas substitue——*Et nihilominus, quia moram non patiebantur præla, Dissertationem concinnare, quam, ut dixi, in Conatu ponerem post chronicon Elogium Christi Jesu ; in fine operis retractandam, si eam æque solide refutatam viderem. Ipsam mutato titulo hic accipe ex. I pag.* 7

PARADOXON. N. A. De quinquennio Henscheniano ante vulgarem Æram, componendo cum sententia de Christi crucifixione an. XXXIII ejusdem Æræ:

Primæ Exercitationis Henschenianæ Paragraphus 3 *confirmat duos præcedentes, etc. ut in Conatu P.* I *pag.* 7.

Num. 3 *sic ordire*—*Natalis Alexander, videns hinc sese constrictum teneri,—et expunge lineam ubi opus prohibitum nominatur et laudatur, sed ante prohibitionem.*

Num. 4 *lin.* 11—*dele subjungenda.*

Num 5 *lin.* 8—*ordini*—lege—*ordiri.*

Num. 6 *lin.* 3 XXXIX *malim*—XXXVIII, *ita clarius exprimetur differentia Hispanicæ Æræ a vulgari; quin etiam cum Hispanis mallem scribere* Era, *quam* Æra, *nisi hoc jam occupassent decessores mei.*

Num. 8 *lin*— 10 —interposita parenthesi—lege *partibus conciliandis* (*ut quidem prima fronte videri potest*) *perquam commoda.*

Num 9 ad finem adde—*Quid autem dico, Ante initium anni? Ipse annus Ecclesiasticus Romanus inchoabatur a Natali Domini* VIII Kal, Januarii : *ut patet ex omnium antiquissimo Martyrologio Hieronymiano, quod Romanæ Ecclesiæ in usu fuit, prius quam in ea Usuardus reciperetur, ad cujus Martyrologii exemplum descripta cetera antiquiora omnia, etiam Gallicana, ab isto die ordiuntur. Antiquissimi etiam Sacramentorum libri* (*Missalia nunc vocamus, qualia duo, Gallicanum unum ex S. Gelasii Papæ instituto, alterum Gothicum ante annos* DCCCC *conscriptum accepimus ex MSS. Reginæ impressa*) *a Missa dicenda in Vigilia Nativitatis* Et annum inchoans 25 Decembris.

tatis initium sumunt, æque ac liber Sacramentorum S. Gregorii: quamquam id deinde mutatum sit, exemplo fortassis sumpto a Mediolanensibus, ritus Ambrosiani tenacibus, ut a Dominica 1 Adventus Missales libri initium ducerent.

Cerei tali quales fuerint?

Num. 10 *lin.* 25 *post exordiri*—dele omnia quæ sequuntur atque hæc substitue—*Istos autem cereos, quibus ita quotannis inscribebantur festa secundum Paschalis rationem mobilia, existimat Claudius Castellanus meras fuisse columnas, absque ellychnio; ad earum imitationem, qua ex saxo aliove durabiliori materia antiquitus solebant fieri, ad æternam memoriam illustriorum quorumdam auctorum, iisdem inscriptorum, posteritati commendandam; ceram vero adhibitam, quia non nisi ad annum unum debebat conservari scriptura, quomodo ceris inscribebat vetustas quidquid ad brevis temporis memoriam signabatur; membranis autem papyrove Ægyptiæ vel arboreæ, si quid volebant servari diutius; æri autem vel marmori, quidquid perpetuum esse oportebat. Columnam certe nominant ipsa benedictionis formula* (sed jam hujus columnæ præconia novimus) *et Rupertus Tuitiensis aliique repræsentari ea aiunt* Columnam ignis et nubis, quæ Israelitas per desertum duxit.

Illis Romæ inscriptus Ordo, alibi affigebatur Cereo Paschali,

11 *Postquam vero Paschalis ordo ipsi ceræ inscribi desiit, cœptique in charta seu tabella separata notari; eadem charta vel tabella affigebatur cereo: quod etiamnum in Rotomagensi S. Mariæ ecclesia totoque Ordine Cluniacensi observari, docuit me idem Castellanus, præsens ipse aliquando cum fieret. Fit autem in Gallia pridie Paschatis, quia cum Paschate ibidem antiquitus inchoabatur annus, saltem Ecclesiasticus, uti ex Concilio Turonensi anni* DCLXII *probat Mabilio pag.* 172, *licet alioqui civilis annus inciperet a Martio; quoad usque universim placuit Francis (ut placuit seculo circiter* XIII*) Paschali festivitati eum honorem habere. Verumtamen serum esset in Paschate primum exponere Paschalem ordinem, ab hebdomadis novem cum Dominica Septuagesimæ currere cœptum, nisi tabella complecteretur* diem Paschæ anni sequentis, *prout intelligo reapse fieri. Sed ita duorum annorum dimidius Canon conjungitur in unum; longeque præstiterit Romanorum antiquus usus, eumdem in Natalitiis proponentium principio anni Ecclesiastici. Nec minus commode Alexandrini, quibus ex Nicæni Concilii præscripto commendata erat promulgatio Paschalis, in Epiphania Domini eamdem faciendam instituerunt, teste Cassiano Collat.* 10 *cap.* 2, *ubi ait, quod* Intra Ægypti Regionem, mos iste antiqua traditione servatur (*et fortassis ex ipsius S. Marci institutione*) ut peracta Epiphaniorum die..... Epistolæ Pontificis Alexandrini (*ipsa utique die in Alexandrina ecclesia publicatæ*) per universas dirigantur Ægypti Ecclesias, quibus et initium Quadragesimæ, et dies Paschæ, non solum per civitates omnes, sed etiam per universa monasteria designentur. *Idem etiam ex antiquo usu, secundum institutionem S. Ambrosii, fit Mediolani; nescio tamen an adhibita etiam in eamdem rem Columna cerea per affixionem tabellæ: solum enim reperio in veteri ritus Ambrosiani Missali, quod,* Lecto Evangelio *festi istius,* statim Diaconus annuntiat Pascha, in quo die et mense sit futurum, hoc modo (*idque cum cantu ibidem subnotato*). Noverit caritas vestra, Fratres carissimi, quod annuente Dei et Domini nostri Jesu Christi misericordia (tali die, sicut erit) Pascha cum gaudio celebrabimus: *et respondet Chorus,* Deo gratias.

alibi in die Epiphaniæ enuntiabatur.

C

Benedictio Agnus Dei in Paschate solita fieri Romæ,

12 *Ex dictis intelliges, unde originem suum habuerit Cerei Paschalis benedictio, non tamen Romæ: hæc enim ritum istum admodum sero suscepit, antiquo Romano Ordine expressius attestante in Rubricis de Sabbato sancto, quod descriptus ibi* Ordo benedicendi Cerei, in forensibus dumtaxat civitatibus agitur: nam infra civitatem Romanam, mane primo Sabbato sancto venit Archidiaconus in ecclesiam, et fundit ceram in vas mundum majus, et ex ea fundit similitudines agnorum etc. *Ubi videntur Forensium Ecclesiarum nomine, non solæ illæ venire, quibus inchoabatur annus a Paschate, uti fiebat per totam Hetruriam, aliis Januarii Kalendas ad trimestre subsequentibus, aliis ad novem menses prævenientibus; sed Suburbicariæ Ecclesiæ omnes, id est, sub Urbis Romanæ Vicario constitutæ per circuitum. His autem sic facientibus, ne quid minus haberet Romana illarum omnium mater Ecclesia: cœpit ipsa etiam simile aliquid facere, benedicendo cereos illos Agnos, qui erant fidelibus Dominica in Albis distribuendi post Communionem: duravitque hic usus per annos singulos, jam inde a seculo* VI *notus; quousque Romana Ecclesia, in Benedictione Paschalis Cerei, se conformavit ceteris; et tunc, Agnorum cereorum benedictionem servantes sibi summi Pontifices, ipsam restrinxerunt ad singula septennia, post primum quod idem fecerant Pontificatus sui annum. Hoc vero jam olim imitatæ Ecclesiæ aliæ, ex ipso Paschali benedicto Cereo decerpebant particulas, transformandas in Agnorum similitudinem, et simili ritu ac die distribuebant, ut Sirmondus in Notis ad Ennodium observat.*

pro usitata alibi benedictione Paschalis Cerei,

qui ritus vetustissimus esse ostenditur.

13 *Ad commonstrandam porro antiquitatem præfati ritus, circa benedictionem Paschalis Cerei, mire facit, quod formula Invitationis, Benedictionem istam præcedentis,* Exultet Angelica turba cœlorum, *eadem sit in Missali Ambrosiano, quæ describitur in ipso Romano Ordine, etsi sequentia discrepent: quodque eamdem Augustinus, qui eadem Mediolani didicerat, in Africam videatur traduxisse. Nam in utroque vetustissimo Missali supra laudato, continetur* Benedictio Cerei B. Augustini Episcopi, quam adhuc Diaconus cum esset edidit et cecinit. *In hoc quæ sequitur Invitationem Præfatio, multum diversa ab Ambrosiana, prorsus est eadem cum hodierna Romana; productior tamen prælonga* Apis matris *commendatione, quæ nunc omittitur. Coævus aut etiam senior Augustino fuit, qui ad Præsidium Diaconum Placentinum, SS. Augustini et Hieronymi Epistolis notum,* de Cereo Paschali *Tractatum, Tom.* 9 *operum S. Hieronymi insertum, scripsit, quando* necdum annus completus erat, quod Principem Gratianum, prodente exercitu suo, ante fœda captivitas, dehinc miserabilior oppressit interitus, *anno* CCCLXXXIII. *Atque ex istis longe solidius probatur ritus prædicti vetustas, quam ex Hymno Prudentii* ad incensum lucernæ, *cui deinde alii titulum supposuerunt* ad incensum Cerei Paschalis. *Nam qui eum Hymnum animo a præjudiciis libero legerit, judicabit Auctorem de Paschali Cereo omnino non cogitasse; sed quemadmodum ad alias diei horas, sic etiam ad horam accendendarum in domibus lucernarum ipsa Fidelibus concinendum composuisse. Ceterum quod de columna cerea absque ellychnio suggerit Castellanus, id Romæ potuit valuisse, ubi alium nullum usum illa habebat: sed qui eamdem in Paschate benedicendam instituit, eo fine ut in figura resuscitati ac discipulis denuo apparentis Christi accensa arderet inter Sacra, quoad dicto in Missa Ascensionis Evangelio eadem exstingueretur; idem haud dubie instituit eamdem cum ellychnio faciendam.*

F

12 *Atque hæc dicta sunt occasione cereorum etc.*—post quem numerum omittantur quinque sequentes lineæ de imaginibus Pontificum. Interim jam dicto *num.* 12 *seu (ut ibi)* 11 *lin.* 11, ac rursum in sequenti Epistola *num.* 7 *lin.* 2 *cum* P. Natali—*adde*——Alexandro——*nec non ubicumque alias; moneor enim, peregrinum Francis accidere, ut solo prænomine scriptor aliquis notetur; nec abesse hoc loco amphiboliam, propter* Hieronymum Natalem *nostrum, cujus extant insignes Annotationes et Meditationes in Evangelia.*

Finito

Finito autem Numero 12 hæc subjunge — —

13 *Verum istam sententiam S. Irenæi, quantumvis antiqui et antiquioribus testibus nixi, teneri nulla ratione posse, suadebit sequens Possini Epistola, diu post prædictorum impressionem allata, in qua usum se monet Auctor prima editione Alexandri, citandis paginarum numeris; non vero secunda auctiori, quæ ad manum ipsi non erat: quare necessarium duco ejusdem secundæ editionis paginas notare in margine, si cui forte, veniam ad eos libros legendos habituro, opus sit adire ipsum ejus qui refutatur contextum.*

EPISTOLA II

Adversus superius Paradoxon confirmans Christum fuisse baptizatum, etc.

Habetur *ea pag.* 16 *sed* corrige ac nota.

Num. 2 *lin.* 9 —— pag. 202 —— *adde* *, *et nota in margine* —— * *al.* 225.

Num. 4 *lin.* 2 —— pag. 205 —— al. * 227.

Num. 5 *lin.* 2 —— pag. 208 —— al. * 230.

Num. 6 *lin.* 2 —— pag. 221 —— al. *. 244.

Num. 8 *lin.* 8 —— pag. 162 —— al *. 184.

Num. 9 *lin.* 21 —— pag. 163 —— al .* 186.

Ibid. *lin.* 26 —— *a diluvio* MMMLIV —— corrige MMCCCXLIV .... —— *quæ puncta addo pro sequentibus Alexandri verbis* Periodi Julianæ MMMMDCCIX, Hebdomadum Danielis anno CCCCL : *verba enim hæc omittit Possinus, quia ad rem et quæstionum hanc non faciunt, et ipse Alexander, omissa Juliana annorum mundi periodo, annos Julianæ Æræ a Scaligero adinventæ numerare mavult, itaque Christum dicit natum* anno Juliano XLII, *et hos solos annos numerat Dissertatione illa tota.*

Num. II *lin* 3 —— paginis sex et triginta a 64 ad 201 —— al.* a pagina * 164 ad pagina * 201 —— *et in margine nota* —— *a pag.* 186 *ad* 224.

Num. 13 *lin.* 28 —— pag. 189 —— al. 211.

Num. 14 *lin.* 10 —— clarius exprimendus annorum numerus, —— XXXIV.

Num. 16 *lin.* 4 —— pag. 164 et initio sequentis —— al.* 187.

Ibid. lin. 8. —— pag. 165 al. * 187.

EPISTOLA III

Respondet tribus Henschenianis quinquennii, ante Æram Vulgarem ponendi fundamentis.

N*um.* 6 *lin.* 16 —— ἥγπων —— l — ἥκων.

Num. 7 *lin* 13 —— ἡγεμονευ ευτος —— l ἡγεμονεύοντος.

Num. 8 *lin.* 5 —— θύγατρος ὑιον —— l. θυγατρὸς ὑιόν.

Num. 10 *in Marg. anno* 23 —— l —— *an. Juliano* 46 *Ær. vulg.* 1.

CONSULTATORIÆ DUÆ

Ad eumdem R. P. Petrum Possinum

1. *Super anno Christi trigesimo apud Lucam, et Evangelicæ Historiæ principio ex inde ordinando.*

Quam ad me dedisti *etc ut in App. pag.* 25 —*et corrige sequentia.*

Num. 5 *lin.* 7 *a fine* — *in Galilæam* — adde —— *et fama exiit per universam regionem de illo, etc.* cum tamen.

Num. 6 *lin.* 27 —— Josephum autem Mariam —— l —— Josephum autem et Mariam.

Num. 10 *lin.* 1 *dele hæc verba* —— primi moris eatenus retinens.

Num. 13 *in fine adde* —— idque ante Pascha *etc uti pag* *. 175 *f, in App.*

Num. 16 *lin.* 25 —— anno Juliani —— *l* —— anno Juliano.

Ibid. *dele* 12 *ultimas lineas, inter imprimendum additas, ad explendum, hiatum qui typothetarum culpa alias relinquendus fuisset; cum scilicet vel necdum legissem præcedentem paginam, ubi eadem aliis verbis habebantur; vel aliis distractus eorum non recordarer. Ista ergo expungantur, et totus numerus iste sic finiatur* —— quam exiguum oppidum Bethleem fuerit, et quam angusti fines ejus : in spatio autem tali nonne multum, si centeni aliquot reperti sint, infra biennium nati ?

Num. 21 *lin.* 9 —— stella utriusque —— l —— stellæ utriusque.

EPISTOLA I

An dato quod Christus integro anno ante initium vulgaris Æræ natus sit, Magorum adventus in æstatem similiter præcedentem, et Baptismus Christi in æstatem anni XXIX *referri possit ?*

Legenti tibi, Pater amantissime et eruditissime, Consultatoriam Epistolam meam, accidit haud dubie hærere in numero ibidem 10, atque mirer, quomodo non cogitaverim, Orientales illos, ad quorum exemplum conor sustinere, eodem quo [illegible] natus est die, post anni unius circulum, c[illegible]e Adorationem Magorum, ipsam ejus nativitatem primis quatuor seculis celebravisse die VI Januarii, eodem quo Christi Baptismum die, et eodem quo Occidens hodiedum celebrat eamdem Adorationem. Equidem fateor id mihi tunc in mentem non venisse; solum enim in eo laborabam, ut uno anno citius Christum natum persuaderem, ex iis quæ inter Magorum adventum et Herodis mortem scimus accidisse. Sed neque nunc, ea de re monitus a Claudio Castellano Parisiensi Canonico, scriptorum meorum diligenti sed neutiquam erroribus indulgenti lectore, quidquam ex dictis aliud mutandum censeo, quam ut præcitato num. 10 deleantur paucula verba, quibus dicitur, quod Occidentalis ecclesia in die Natalis ad tertiam Missam recitet Evangelium de Magis, *primi moris eatenus retinens.* Dum enim jam constat, in Oriente ignotum fuisse verum Christi Natalem; constat etiam, nec morem recitandi istud Evangelium XXV Decembris, ab Orientalibus ad Occidentales fuisse derivatum. Sed neque ex eo quod isti, post factam festorum divisionem, in eumdem diem contulerint Nativitatem et Adorationem, efficaciter concluditur, etiam existimasse, quod eodem die res utraque acciderit. Sicut enim Latini in eumdem diem tria mysteria contulerunt, propter eorum aliquam convenientiam, sub titulo Epiphaniæ, adnumerantes iis manifestationem Magis factam mediante stella : sic ex parte Hierosolymitanorum, quorum exemplum secuti Orientales ceteri, magna, imo major apparet ratio, ex vicinitate loci petita, cur duo mysteria, Bethleemi peracta, conjunctim celebranda putarint.

Orientalibus olim solitis Natalem æque ac Adorationem celebrare 6 Januarii,

cessat ratio dicendi hanc accidisse 25 Decembris,

potius quam Januario,

2 Ista ergo congruentiæ verisimilitudine sublata, qua nitebamur, Adorationem Magorum affigentes xxv Decembris; agnita etiam imbecillitate conjecturæ, fundatæ in eclipsi, Herodis mortem præsignasse credita, in eam præcise diem incidente, qua Infantium cædem Græci recolunt (dici enim posset concursus iste mere fortuitus esse, quamquam in ejusdem diei cultu fere Græci conveniant cum Latinis) nulla jam magna causa superest ob quam non potuerint Reges venisse die vi Januarii, sicut Occidentalium traditio habere videtur. Certe exiguum dierum xiii discrimen nihil aut parum facit, ad aptius digerenda ea, quæ ex Josepho retulimus, de extremis Herodis morbis et calamitatibus, inter adventum Magorum et mortem ipsius. Ceterum ut ista non sinunt, adventum illum diu differri post Kalendas Januarii; sic in nostra conjectura, qua suspicamur anno Juliano xliv exeunte natum Christum, nec nisi sequenti anno adoratum a Magis, manet nobis libertas notabiliter anticipandi horum adventum,(et quod est consequens) Infantum cædem, si hoc magis congruum visum fuerit. Videtur autem quod sicut æstivum tempus faciendis itineribus longe aptius est quam hibernum, ita idem etiam opportunius sit adducendis in Judæam Magis, et Christo in Ægyptum abducendo.

vel æstate,

3 Fabella quædam circumfertur de Agricolis; qui seminantes in annum sequentem, viderint fugientem cum infante matrem; frugibusque una nocte ad maturitatem perductis, inventi postridie sint ab emissariis Herodianis easdem metere; et ipsos, de fugitivis interrogantes, a persequendi consilio abduxerint ambiguitate responsi, quo dicebant, tunc illos vidisse cum seminabant id, quod coram illis tunc metebant; itaque solent pictores nostri, dum fugam prædictam tabulis illinunt, æque sollicite exprimere circumstantiam illam, atque lapsum simulacrorum per viam positorum. Sed uti lapsus iste, ad litteram creditus ab Athanasio, Eusebio, atque Origine, verosimiliter fabulosus est; habet tamen aliquod fundamentum in Isaia dicente, *Ecce Dominus ascendet super nubem levem, et ingredietur Ægyptum, et commovebuntur Simulacra Ægypti a facie ejus*: ita etiam fabella ista, potest habere fundamentum in ipso tempore, quo revera fuga illa accidit, aut accedisse tradebatur Quo casu libenter dixerim, tunc cœpisse Magis apparere stellam, mense Septembris, cum Sacerdoti Zachariæ annuntiatus ab Angelo filius est, Messiæ secuturi Prodromus: vel cum idem post dies aliquot fuit ab Elisabetha conceptus: hæc enim incipiunt Christiana mysteria Sic porro Herodes, auditis mense Julio vel Augusto Magis, cum juxta tempus quod exquisierat ab illis, occidi Infantes jussit a bimatu et infra; quamproxime accessisset ad subductos ex eorum relatu calculos, nec tamen exortus Stellæ prævenerit Evangelicæ historiæ principium; totamque ultimam Herodianæ tragœdiæ partem, cum accusatione Antipatri filii inchoatam, antecesserit crudelis Bethleemiticorum Infantum cædes.

tempore Messis,

ut vulgata fabella circumfertur.

4 Hæc habui circa priorem Epistolam meam indicanda Tibi, Pater eruditissime, quo de tota sententia mea, ut ea nunc est, certius judices et responsum formes, Paralipomenis nostris inserendum. Nam quod ad diem Christi natalem attinet, actum egero, si scienti velim explicare, quæ ea de re habet Joannes Archiepiscopus Nicænus, in Epistola sub annum DCCCL aut EX scripta ad Zachariam, Magnæ Armeniæ Catholicum. Transeo igitur ad alterum propositæ Consultationis caput, et expendendam suscipio sententiam S. Epiphanii, Baptismum Christi affigentis Autumno, dum Hæresi LI num. 24, asserit, illum Jordane tinctum, *die mensis Athyr secundum Ægyptios duodecima, id est, Novembris,* VII, *scilicet ante* VI *Iduum Novembris, hoc est ante sexaginta dies nativitatis ipsius secundum carnem.*, quam ipse tunc putabat VI Januarii accidisse; unde etiam post istos LX dierum calculos, a Baptismo ad Nuptias in Cana subductos, ita subjungit: *in ipsa enim die nativitatis suæ secundum carnem, primum signum fecisse comperitur mutatæ aquæ in vinum, cum explevisset triginta annos, velut sæpe dixi, a carnali suo adventu. quemadmodum suggerit nobis, ut intelligamus ac deprehendamus, ipsa Evangeliorum certitudo.*

Epiphanius ait baptizatum Christum 7 Novembris,

et 6 Januarii manifestatum versa aqua in vinum

5 Lego Joannis Evangelium, in cujus auctoritate non prorsus incongrue fundatur Epiphanii calculus; sed ibidem, narrato aquæ in vinum versæ miraculo, statim etiam lego, *Post hoc descendit Capharnaum ipse* Jesus, *et fratres ejus et mater ejus, et discipuli ejus; et ibi manserunt non multis diebus: et prope erat Pascha Judæorum, et ascendit Jesus Hierosolymam.* Atqui annus communis æræ xxx, quo Luna xx Christianis, si qui tunc fuissent, Pascha suum dedisset IX Aprilis, debuit illud dedisse Judæis die circiter IIII Aprilis. Hinc vero ad VI Januarii retrocedendo, tres fere menses invenirentur, medii inter diem Nuptiarum et Pascha Judæorum; qui sane bene multos dies efficiunt, contra quam dicere videtur Joannes. Sin autem dixerimus, cum Orientalium omnium communi sententia, Christum VI Januarii aquis Jordanis tinctum a Joanne; non multum profecto laborabimus, ut per assignatos ab Evangelista dies ad diem Nuptiarum, indeque per non multos ad Pascha pertingamus. Dicetur enim jejunium dierum XL, Christo absolutum fuisse die xv Februarii, hinc (ut Epiphanii calculo et verbis utar) *duæ hebdomadæ aut paulo amplius in Nazareth a diebus tentationis; et prima dies apud Joannem itemque secunda: et rursus a Joanne prima et secunda, quando secutus est ipsum Andreas, deinde Simon Petrus; et postera die, velut Evangelii consecutio habet, Philippi vocatio ac Nathanael: et deinceps tertia die nuptiæ factæ in Cana Galilææ, post prædictos duos.*

Sed hoc Joannes videtur dicere circa Pascha factum,

adeoque baptizatum Christum in Januario:

6 Hujusmodi calculus paulo laxius sumptus (quia nihil cogit istæc omnia cum Epiphanio constringere intra dies xx laxius, inquam sumptus istiusmodi calculus, facile supputantem deducet bene profunde in Martium, atque adeo proxime ad Judæorum Pascha; quod sic demonstro. Regressum in Galilæam post jejunium quadragesimale Jesum adduco in Nazareth die XXI Februarii: nec enim ex loco deserti, in quo jejunavit, paucioribus quam quatuor diebus perveniri potuit, a pedite expedito et octo quotidie leucas cœlestis spatii emetiente, ut de viarum amfractibus nihil statuam; die autem XVIII, quia Sabbatum erat, nec licebat Judæis iter facere, quietem tenere Christum oportuerat Nazarethi deinde triduum saltem unum, ordinandis ad longiorem absentiam rebus, impensum volo; quo transacto et Sabbati quiete observata redire cœperit ad Joannem Jesus die XXVI Februarii; et feria VI, id est III Martii, junxerit se Judæis, ab Hierusalem ad eumdem Joannem euntibus; interque eos ipsis ignotus ostenderit se Baptistæ suo, statimque recesserit; ut potuerit ad litteram verificari, quod mox legitur; *Medius autem vestrum stetit quem vos nescitis.* Hic vero bene notandum quod additur: *Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem*, sesqui diei itinere ab Hierusalem, et quinque vel sex a Nazareth. *Altera autem die vidit Joannes Jesum venientem ad se*, puta post quietem Sabbatinam die V Martii: *et ait Ecce Agnus Dei.*

hinc enim facile post 40 dies jejunii, venitur ad medium Februarium;

et post Joannis de Jesu testimonium in Bethania,

7 Tum vero rursum *altera die, respiciens Jesum ambulantem* Joannes, idem ei dedisse legitur testimonium. Sed ubi et quando? Magnam enim latitudinem patitur vox illa *die altera*; neque necessario

significat

significat immediate sequentem, sed idem est, ac *Alia quadam die*: et quæ sequuntur in Evangelico textu de vocatione primorum discipulorum, persuadent Joannem, cum hæc fierent, Galileæ finibus quam Bethaniæ, ubi antea a Christo et Judæis inventus fuerat, propiorem fuisse. Detur ergo conjecturæ locus, dicaturque (si placet) Joannes ipse, transito Jordane, venisse itinere bidui *in Ænnon juxta Salim*; de quo loco legitur Joannis III, *quia aquæ multæ erant illic, et veniebant, et baptizabantur.* Ita secundum testimonium fuerit Jesu a Joanne datum VII Martii; et duo ex Joannis discipulis, quorum unus Andreas, secuti sunt illum, usque in hospitium suum, puta in Salim, manseruntque cum eo die ista. Sequenti autem die, puta VIII Martii et feria IV, Andreas per lacum Genezareth navigaturus Bethzaida, invenerit Petrum, adduxeritque ad Jesum; eo adhuc loco manentem, ubi Andreas cum ipso noctem egerat. *In crastinum autem*, id est, IX Martii, *voluit exire* Jesus *in Galilæam, et invenit Philippum*: deinde *invenit Philippus Nathanael. Et die tertia factæ sunt nuptiæ in Cana Galileæ, et erat mater Jesu ibi; vocatus est autem Jesus et discipuli ejus ad nuptias.*

atque in Ænnon

8 Hic ego non satis capere possum præcipitantiam interpretum; qui *alteram* et *alteram diem*, ac deinde *tertiam* faciunt sibi immediate succedere, non considerata locorum distantia; cum interim et *Nazareth*, et multo magis, *Cana*, bidui itinere abessent a loco ubi discipuli primi a Jesu suscepti fuerant. Cogitare etiam oportuerat, quod Jesus cum discipulis vocari ad nuptias non potuerit, nisi jam aliqua eorum ascitorum fama usque in Cana præcucurrisset. Denique animus erat reflectendus ad ea quæ Matthæus Cap. IV narrat, de iterata magisque seria duorum illorum, nec non filiorum Zebedæi vocatione, quæ prædictas nuptias procul dubio antecessit. Equidem mihi videor longe convenientius cogitare posse, quod Jesus, remissis ad propria Andrea atque Petro VIII Martii, *voluit* quidem *in crastinum exire in Galilæam*: et Capharnaum advenerit die X, ubi mox in Sabbato die XI Martii, *cœpit prædicare .....*, et XII Martii, *ambulans juxta mare Galileæ, vidit duos fratres ..... et procedens vidit alios duos fratres*: utrique autem *relictis retibus secuti sunt eum.* Cum his prædicabundus Christus ascenderit paulatim versus Cana, et invenerit Philippum XIV Martii, atque Philippus Nathanaelem; tertia autem die, id est XVII, factæ sint nuptiæ: XVIII Sabbatum fuit: post quod *descendit Capharnaum ipse* Jesus, *et mater ejus et fratres ejus et discipuli ejus* jam nominati sex: *manseruntque ibi diebus non multis*, puta usque post Sabbatum proximum XXV Martii; quia prope erat Pascha Judæorum, die IV Aprilis celebrandum. Nempe non solus jam Jesus, sed discipulis ipsaque verosimiliter matre sua comitatus, opus habuit moderatioribus itineribus progredi, sic ut Hierosolymam advenerit ultima Martii; ubi prædicans in Sabbato, die I Aprilis, et alias, forte tertia die, quæ erat Parasceve Paschæ, ementes et vendentes ejecit e templo.

dici possent Nuptiæ in Cana factæ

17 Martii

17 diebus ante Pascha Judæorum.

9 His ad Evangelium Joannis non incongrue deductis, ut forsan aliis satisfaciam multis, mihi tamen non satisfacio. Etenim a Matthæo dicitur Jesus *habitasse Capharnaum* statim a regressu in Galilæam, ibique et in vicinis oppidis plurima patrasse miracula, et magnam de se famam quaquaversum emisisse, prius quam Nazarethanam Synagogam ingressus, *secundum consuetudinem suam*, ipse sibi quasi ex ore civium suorum objiceret, *quanta audivimus facta in Capharnaum, fac et hic in patria tua.* Hinc autem vehementer moveor, ut inter Baptismum Christi, et primam in Nazareth post Pascha concionem, multo longius tempus intercessisse suspicer, quam mensium duorum; ipsumque Salvatorem, tum ante nuptias longiusculam moram traxisse Capharnai, unde etiam ibi habitare dicebatur; tum etiam postea serius aliquanto revertisse illuc: ideoque (si Tibi, Pater, videatur) nihil libentius fecerim, quam cum Epiphanio primum Christi miraculum *quo manifestavit gloriam suam, et crediderunt in ipsum*, tamquam Dei filium et Messiam, *discipuli ejus*, patratum fuisse VI Januarii. Ista enim fuit vera et propriissime dicta Christi *Epiphania*, id est, Manifestatio: de ceteris autem videor mihi dicere posse, quod S. Hieronymus super Ezechielis cap. I scribens ait de Nativitate, *Tunc absconditus est, non apparuit*; licet annuntiatus pastoribus ab Angelo, agnitus a Simeone et Anna, adoratus a Magis, et revelatus Joanni a Spiritu sancto. Siquidem istæ quasi privatim factæ manifestationes, non fecerunt eum sic notum, ut posteas non pergeret adhuc latere: conversio autem aquæ in vinum, tota mox Galilæa celebrem reddidit: et Apostoli, qui præsentes adfuerant, et de aqua in vinum versa biberant, hunc sibi diem memoriæ videntur tenacius imprimere potuisse; dies vero mysteriorum, quorum testes esse oculati non poterant, segnius annotasse.

Sed ut hæc Joanni satis sint, non item Matthæo:

ideoque propendeo ut Nuptias suspicer factas 6 Januarii, abhinc Epiphania dicto,

10 Cum autem Jacobus, Hierosolymorum Episcopus, tria præcipua per annum festa, sicut Judæi consueverant, Christianis præscribere vellet et *Pascha* ac *Pentecoste* quodam præcipuo jure servari se deposcerent; cetera omnia, ipsamque Christi conceptionem, una statuit solemnitate peragenda, sub nomine *Epiphaniorum*, assumpto quem dix die VI Januarii, famosiori manifestatione insignito. Hujus tamen famosioris manifestationis minor ratio habita paulatim sit ab Ecclesia Hierosolymitana, habente vicinam sibi Bethlem, nec adeo remotum Jordanem; quibus in locis natus baptizatusque Christus fuerat; distante autem plurium dierum itinere a Cana Galileæ. Hinc factum sit in Oriente, ut tandem sola *Nativitatis* et *Baptismi* mysteria die isto recolerentur a fidelibus; cum interim Romana Ecclesia, antiquitus docta Natalem seorsim proprio suo die celebrare, alia tria mysteria eodem semper in gradu habuerit, statueritque per octavas Epiphaniæ æqualiter recolenda, præsertim *Adorationem Magorum*; utpote qui fuerunt primitiæ Gentium, in quibus et se vocatam illuminatamque gratanter commemorabat. Atque ita manet reddita ratio, cur Græci Patres, ex Hierosolymitana institutione habentes ordinata Sacra, in suis de Epiphania Homiliis plurimum loquantur de *Nativitate*, deque *Baptismo*; de *Magis*, deque *Nuptiis in Cana*, nihil: postquam autem *Nativitatem* a *Baptismo* didicerunt separare, cœperint quidem *Magorum* meminisse, ut probant S. Joannis Chrysostomi Homiliæ, sed non nisi conjunctim cum *Nativitatis* mysterio, quia utrumque fuerat gestum eodem loco, qui tunc solennius adibatur.

licet Hierosolymitani solennius colerent Baptismum et Adorationem.

11 Talis si placet ratiocinatio, primum quidem dicam; ex Cana in Capharnaum cum matre, fratribus, et discipulis descendisse Jesum: sed lento itinere, concionabundum per oppida et synagogas Galileæ, atque miracula plurima facientem ubique, unde ejus fama quaquaversum exierit; itaque expensum Januarium reliquum, atque etiam totum Februarium: deinde, post dies non multos Capharnai transactos, puta dies XV, a IV Martii usque ad XIX, cœperit cum eodem quo venerat comitatu ascendere in Hierusalem, quo primum advenerit II Aprilis, præmissa sui fama, quam patratis in via miraculis collegerat. Hierosolyma vero regressus in Galilæam, venerit in civitatem suam Nazareth, ubi nutritus fuerat; ibique primum concionatus sit

Eo posito inter Nuptias et Pascha haberetur trimestre.

mense

inter baptismum vero et nuptias fere quadrimestre.

mense forsitan Majo, eo successu quem narrat Lucas Cap. IV. In eadem hypothesi miraculi, ad nuptias VIII Idus Januarias patrati, æque nullam difficultatem habebit processus a Baptismo ad Nuptias. Sive enim Joannes cœperit prædicare et baptizare integro anno antequam ei se offerret Christus, ut vult Natalis Alexander; sive, ut Tu ei concedis, dimidio; semper inceperit *anno decimo quinto Tiberii Cæsaris.* Hic enim annus incepit XIX Augusti, anni nostri XXVIII, et usque ad alterum Augustum extenditur: adeoque in ea sententia, ex qua procedit hæc Consultatio, Joannes, circa Pascha anni ipsius XXIX, agebat ætatis suæ annum XXX, post duos circiter menses complendum, circa quod Pascha libenter dicerem eum cœpisse: Christus vero, si ei se baptizandum stitit die circiter XX Septembris, fuerit *annorum quasi*, seu fere, *triginta*, tribus solum mensibus et quinque diebus ad plenum tricenarium deficientibus; Jejuniique et Tentationis tempus quadraginta dierum finiverit exeunte Octobri. Inde in Nazareth redisse ad matrem suam Jesum statuerem IV Novembris; ibique Sabbatho quiescentem, VIII iterum egressum Nazaretho; unaque cum missis ab Hierusalem Pharisæis conspiciendum se obtulisse Baptistæ, die XII. Joannes altera mox die testimonium de illo dederit coram discipulis suis, atque peracto Sabbato ex Bethania progressus in Ænnon, post alterum Sabbatum ibi actum, secundum testimonium dederit Jesu XVI ejusdem mensis; sequentibus eum duobus ex Joannis discipulis usque ad mare Galilææ, quo unus eorum Andreas postera die adduxerit fratrem suum Petrum

Baptizatus enim Christus circa 20 Sept.

12 His autem Bethsaidam renavigantibus, remanserit ibi Jesus, quoad intellexit Captivitatem Joannis. Tum vero etiam transiverit in Galilæam; non regressus in Nazareth, sed ea præterita ingressus Capharnaum, facturus in eo initium prædicandi primo ex quo illuc appulerat Sabbato, puta XXVI Novembris: et prædicationem ibidem atque in vicinia continuans, interimque discipulos nonnullos suscipiens, annum istum ad finem perduxerit: ipso vero anni principio invitatus ad Nuptias, futuras in Cana, adhuc in Januarii cum Nathanaele egerit, deinde prælatas Nuptias sua præsentia honoraverit, die VI, anno XXX vulgaris Æræ, ætatis vero suæ XXXI recens inchoato. Quotquot hebdomades vel etiam menses Capharnaiticæ ante Nuptias commorationi adjunxeris, totidem mensibus anticipes licet et Joannis initium et Christi baptismum; mihi nulla apparet necessitas mutandi quidpiam. Tuum nunc est, Pater Reverende, videre an et quatenus probare hæc possis, meque benignitate consueta dirigere atque instruere. Nunc patere, ut, quod scientem docere non debui, id Lectori minus versato in talibus exponam distinctius: qua scilicet ratione persuasum Orientalibus sit, *Natalem Christi* proprio suo die celebrare.

Cœpisset exeunte Novembri prædicare Capharnai.

Dicitur Julius PP Consulenti Cyrillo Hierosolymit.

13 Joannes, quem supra dixi, Nicænus Archiepiscopus, in hunc modum id invenisse narrat: *Scripsit aliquando Cyrillus*, Hierosolymitanus videlicet, *ad Julium Romanum Pontificem*, qui ab anno CCCXXXVII ad CCCLII Ecclesiam rexit, ordinationi Cyrilli qualicumque annis quatuor superstes, annis vero XXXVII ante illum defunctus: scripsit autem *in hæc verba: Magnus est labor ac hominum paucitas in prædari sede initatibus, eo quod eadem die celebrentur: Lectionesque ac Officia duarum vix media parte absolvuntur, quod nequeamus et Natale Domini celebrare et Baptisma. Nimirum fieri non potest, ut eadem die occurramus ad locum Baptismatis: nam Bethleem tribus milliaribus distat ab Hierusalem ad Austrum, Jordanes vero distat quindecim ad Orientem. Jubeat ergo tua Sanctitas perquiri scripta omnia Judæorum, quæ Titus Cæsar abs Hierusalem prædatus, Romam adduxit: forte inveneris certam diem nativitatis Christi ac Dei nostri. Accepta Julius Epistola, sedulo ea de re quæsivit. Congregans itaque Judæorum scripta omnia, loco spoliorum ablata ac Romam ducta, invenit Josephi Chronographi scripturam quamdam ab eo exaratam, ut nimirum in mense septimo, in solennitate Tabernaculorum ac die Expiationis apparuerit Dei Angelus, Sacerdosque mutus remanserit, usque dum peperit Elisabeth ejus uxor in senectute.* Ita Joannes iste Nicænus: qui instituta deinde enumeratione et comparatione mensium Hebraicorum ac Romanorum, demonstrare se putat, die XXIII Septembris conceptum Joannem, natum XXV Junii; Christum vero annuntiatum Virgini XXV Martii: concluditque dicens; *in hunc modum Julius Romanus Patriarcha, menses Romanorum atque Hebræorum composuit: a quo tempore cœpit Romana Ecclesia lætis gaudiis celebrare natalem Salvatoris diem* XXV *Decembris, tradiditque celebrandam universis Ecclesiis.*

probasse ex quodam Josephi testimonio,

23 Septemb. conceptum Baptistam, atque adeo Christum 25 Martii,

14 Utinam Joannes, sicut nobis dedit Cyrilli verba, sic etiam Julii responsum verbotenus dare potuisset. Etenim S. Joannes Chrysostomus Serm. 31 in Natali Domini, habito ad Populum Antiochenum sub annum CCCLXXXVI, decimo anno postquam ista festivitas, quemadmodum pridem optasse se ait, suscepta fuerat Antiochiæ, diserte affirmat; quod *hic dies, ab exordio iis qui in Occidente habitant, cognitus fuit:* et mox subdit, novum festum arguentibus nonnullis, propugnari eum diem ab aliis, ut *admodum antiquum, quodque jam inde a primordio, ab ipsa Thracia Gades usque incolentibus cognitus et celebris fuerit.* Deinde, eadem fere qua Nicænus ratione subductis calculis, quidquid prolixius antea dixerat in summam colligens: *Semel,* inquit, *in anno ingrediebatur solus summus Sacerdos in Sancta Sanctorum: tunc nuntium de Joannis nativitate accepit, tunc illinc abiit, tunc uxor ejus concipere cœpit post mensem Septembrem; cum autem sextum jam mensem ipsa in utero haberet, qui scilicet est Martius, cœpit denique et Maria concipere. Ab Aprili igitur incipiendo novem menses si numeremus, in hunc præsentem scilicet incidimus, quo Dominus noster Jesus Christus natus est.*

natum 25 Decembris,

sicut ab exordio tenuit Romana Ecclesia.

Sed eadem fere docenti Chrysostomo

15 Sed negata hypothesi, quod Zacharias fuerit summus Sacerdos, quodque ingredienti in Sancta Sanctorum, illudque expianti, fuerit oblata visio (quæ sane optimo jure negantur ex Luca, indicante unum aliquem ex communi Sacerdotum inferiorum ordine fuisse, cui tunc sorte obtigerit ponere incensum super altari, quod stabat extra Sancta Sanctorum) negata inquam hypothesi, ruit (quod salva reverentia S. Chrysostomo debita dixisse fas sit) tota istæc ratiocinatio, nisi succurrat prætensa apud Nicænum auctoritas Josephi, secundum quam affirmetur, quod die eodem, quo summum Sacerdotem contigerat ex lege ingredi in Sancta, non sine sanguine expiationis, obtigerit etiam Zachariæ sors ponendi incensi. Atqui Chrysostomus non meminit Josephi, mentionem sine dubio facturus, si Antiochenis nota fuisset Epistola Julii, allegantis Josephum, in cujus alioqui extantibus nunc scriptis tale nil legitur. Præterea, ut in hypothesi aliquid forte valeat ratiocinatio utraque, ad definiendum mensem concepti Joannis; non valet ad definitionem diei. Rursus autem mensis sextus ab ejus conceptione, cum habeat latitudinem dierum triginta, nequit determinare diem Incarnationis, atque ita consequenter. Dato enim quod Baptista conceptus fuerit XXIII Septembris, ut habeas diem XXV Martii, probare aliunde debes mensem sextum expletum, et septimum inchoatum fuisse, cum venit Angelus ad Mariam. Istud autem de XXIII Septembris æque incertum est, etiam in prædicta Hypothesi. Ut

ignota fuit ista Julii Epistola et Josephi auctoritas,

neque ex hoc certo habentur dies concepti Bapt ista et Salvatoris.

Ut enim concedatur decimum diem mensis Tisri anno illo concurrisse cum xxiii Septembris Romani, fuisset is dies in communi quidem sententia, statuente Christum conceptum et natum anno communis Æræ epocham immediate prægresso, tertius dies post Sabbatum; in nostra, fuisset dies secundus: ministrabant autem Sacerdotes Aaronici per vices familiarum suarum, de Sabbato in Sabbatum, quando non licebat eis ad uxores accedere; viris quoque ministrantibus, mulieres verosimiliter manebant in loco habitationis suæ, quam Elisabeth habebat in Montanis Judææ, quatuor circiter leucis ab Hierusalem. Ut igitur Zacharias domum se contulerit, statim ab expleta hebdomade ministerii sui; non potuit Joannes fuisse conceptus, nisi post xxix aut xxx Septembris.

Dixerim ergo utriusque Natalem, ex Apostolica traditione et Censuum libris haberi potuisse.

16 Quapropter, dimissis ejusmodi calculis, tum quoad Joannem, tum etiam magis quoad Christum incertis, si non circa mensem saltem circa mensis diem; existimo Julium, si vere scripsit, aliud non scripsisse Cyrillo, quam quod Romana Ecclesia totusque Occidens traditione acceperit, celebrandum Natalem Domini xxv Decembris; eamque traditionem confirmasse auctoritate Josephi præallegata, si hæc etiam reapse inventa fuit. Istum autem diem Romani habuerint vel ab Apostolis aut Luca Evangelista, qui etiam post scriptum Evangelium potuit ex Deipara, desuper consulta, eumdem distinctius didicisse; vel, quod opinatur Chrysostomus, ex libris Censuum in Judæa habitorum Romæ servatis: ad hos enim libros, velut publice extantes suo tempore, appellat seculo tertio ineunte Tertullianus. Istos tamen libros haud neglexisset, ut existimo, consulere Julius et Cyrillo allegare, si potuisset; unde dubia mihi fit ejus prætensa Epistola ad Cyrillum, vel ipsorum librorum existentia Romæ, cum Julius gereret Pontificatum, integro post Tertullianum seculo et amplius. Ut ut est, ista qualiscumque Julii definitio, quemadmodum non spectabat ad fidem, ita non statim recepta fuit: et Cyrillus qui eam postulasse dicitur, semel, iterum, ac tertio de Sede sua expulsus, non videtur ei in usum adducendæ animum appellere potuisse ante mortem Constantii; post quam a Juliano Apostata permissus ad Ecclesiam suam redire, fecisse idem Hierosolymis potuit circa annum ccclxx aut aliquanto serius, quod anno ccclxxv Antiochiæ receptum fuisse ex Chrysostomo scimus, veteri usu conjunctorum festorum etiamnum permanente in Cypro et Ægypto. Quomodo deinde Constantinopoli probata mutatio per alias etiam Orientis provincias invaluerit, pergit Joannes Nicænus Archiepiscopus sic narrare.

Circa annum 370 in Syria cœpit Natalis Domini ab Epiphania distingui,

17 *Quia magnus Theodosius constituerat Arcadium Byzantii Imperatorem, ac Honorium Romæ; veniens Honorius Byzantium, negotii aliquid confecturus, narravit matri ac fratri, ut Romani sua die Natale Domini celebrarent, cum Lectionibus perfectis multisque Troparus ac Modulis; atque pariter festum Baptismatis die propria, integre, perfecte, nulla diminutione peragerent, vario festorum apparatu* (puta Adorationis Magorum et primi in Cana miraculi) *nihilque altera ex altera festivitas splendoris amitteret. Porro visa sunt Honorii verba hæc, coram matre et Arcadio fratre, optima. Rei vim sancto Patriarchæ Joanni Chrysostomo indicant. At ille, multa solertia ac alacritate sermonem suscipiens, qui olim sic cuperet festum celebrari, gavisus est. Accersunt ex Cypro B. Epiphanium: qui ex Hebræorum scriptis ac Josephi Chronographi historia sermonem confirmans, Domini Natalem definivit* xxv *Decembris: is quippe majoribus Judæis ortus erat.* Ita scilicet habet Vita, Joanni et Polybio tam falso inscripta, quam ipsa tota est fa-

ac deinde etiam Constantinopoli,

bulosa, uti ostendi ad xii Maji, et (sicut puto) haud obscure ex veris ejus gestis evici, parentibus nec tenuibus, nec Judæis, sed opulentis et perquam Christianis natum, licet disciplinis variis etiam Judæorum imbutus, Hebraicarum rerum notitiam habuerit minime vulgarem, quam opera præferunt. *Alii quoque congregati Episcopi,* inquit idem Joannes, *sanxerunt celebrandum Natalem in regia urbe* xxv *Decembris. Scripserunt autem ad Theophilum Patriarcham Alexandrinum, ad Joannem Patriarcham Hierosolymitanum, ac Flavianum Patriarcham Antiochenum: acquiescentesque universi Patriarchæ, Romanam Ecclesiam secuti sunt: iis porro temporibus Anastasius Romæ Patriarcha erat,* anno cccxcviii creatus, et exeunte cccci defunctus. Res autem credi potest facta ipso anno seculari: quia Joannes Hierosolymitanus primum ordinatus videtur fuisse sub exitum seculi ipsius iv.

audito demum per Epiphanium aliisque Episcopis, anno 400:

18 *Scripserunt autem* (iidem cum Joanne Chrysostomo Episcopi) *etiam Epistolam ad magnum Isaac, majoris Armeniæ Præsidem: qui id temporis absens erat a sua Sede: agebat enim in provincia Artasch, eo profectus cum Rege ad Persarum Regem. Eam ergo Epistolam retinens iniquus Sormach, invenit quo suæ calumniæ vires adderet; atque ad iniquum Regem, conspirasse Regem Artases atque Catholicum cum Cæsare. Cui fidem adhibens Persarum Rex, sanctum Isaac exilio multavit: quamobrem nihil ad Imperatorem aut ad sanctum Joannem Chrysostomum ab eo rescriptum est.* Eadem habet Historica Synopsis de Patriarchis Armenis, ad annum usque mcccxxxv perducta, et ex codice præferente notam anni mccclxvi, anno demum mdcl Romanis typis edita, cum copiosis Clementis Galgani Annotationibus, sub titulo Conciliationis Ecclesiæ Armenæ: ubi etiam invenitur, quomodo iidem Armeni, absente Isaaco Catholico suo, ut dictum est, cunctati suscipere propriam Natalis Dominici celebrationem, tandem sub annum dlx in Threvenensi conciliabulo schisma fecerint a Græcis; statuerintque, quod, *sicut Christus erat conjunctim* (scilicet in unius, ut blasphemabant, unitate naturæ) *Deus et homo; ita pariter Nativitatem et Baptismum ipsius, conjunctim uno die, et non pluribus, fas esset celebrare.* Consequenter etiam ibidem legitur, quod perseveraverint Armeni in eo schismate usque ad tempora Patriarchæ sui Jeseni, et annum circiter dclxxi; quando adducti ad concordiam, cœperunt quidem etiam ipsi divisim celebrare prædictas festivitates; sed annis dumtaxat xcv in rectæ fidei tranquillitate permanserunt, iterumque in schisma relapsi sunt sub Joanne Ozniensi, cum anno dcclxvi Monaschiertense Conciliabulum ea de causa adunassent.

Armenis nihilominus usu veterem retinentibus, usque ad an. 671,

19 Cum autem ab isto Joanne decimus tertius numeretur Zacharias, is ad quem scripta fuit præmemorata Joannis Nicæni Epistola, ejusque successor nonus Dominus Chaccich Ecclesiam rexerit anno Armenorum cccxx, qui respondet nostro dcccclxxi, uti notat Galanus pag. 211, intelligitur quod prædictus Zacharias, pertineat ad seculum ix ultra medietatem provectum, ac circa an dccclx floruerit: quæ chronologia editorem Epistolæ prælatæ Combefisium latuit, ut operæ pretium fuerit, eam hic notasse. Conati omnino sunt Innocentius II et Eugenius III, seculo xii inchoato electi Pontifices, datis ad Gregorium Patriarcham litteris, eum ad resumendam concordiam perducere; illiusque frater ac successor Nierses, et utriusque nepos Gregorius alter, propensissimos ad eamdem concordiam se ostenderunt; primus anno mclxx instituta cum Theoriano Græco Theologo super controversiis collatione; alter, coacta Tarsiensi Synodo sub annum ab inde septimum. Verumtamen moriente ad annum

ac rursum ab an. 766 usque ad an. 1307

MCLXXX Manuele Comneno Imperatore, *cum gravissimo cunctorum Patrum mœrore,* divinum hoc opus imperfectum remansit usque ad annum MCCCVII ; quo Sisense Armenorum Concilium reuniendas Ecclesias decrevit, scriptis a Gregorio Patriarcha Canonibus, quos ejus successor Constantinus, decimo post anno, in synodo Adanensi confirmandos curavit : haud modicam tanto in bono partem habentibus Catholicissimis tunc Gentis istius Regibus, Haytone Ordinem Minorum professo, filio ejus Leone, atque Oscino, hujus patruo, illius fratre, et utriusque successore.

Ægyptii quoque perrexerunt eadem festa conjuntim agere

20 Sed neque in Ægypto recepta fuit, statim ac probata Constantinopoli, festorum Dominicorum divisio. Nam S. Isidorus Pelusiota, post annos ab ea divisione XX aut XXX, diserte scripsit, quod, cum Theophania, aut secundum *carnem Nativitas*, *Dominica die occurrit* (ubi nota in singulari eum dicere, *occurrit*, tamquam de unico festo, licet duo nomina habente) *duplicem solemnitatem efficit, ac veluti festum in festo.* Et Joannes Cassianus, Isidoro suppar, Collat. 10 ; *Provinciæ,* inquit, *illius Sacerdotes Epiphaniorum diem, vel Dominici Baptismi vel secundum carnem Nativitatis esse definiunt : et idcirco utriusque sacramenti solennitatem, non bifarie, ut sub Occiduis provinciis, sed sub una die hujus festivitatem concelebrant.* Hinc factum existimo, quod Justinus Imperator seculo denique VI, ut ait Nicephorus lib. 17 cap. 28, *toto orbe terrarum Christi Nativitatem honorandam instituit festo die*, scilicet proprio, et ab Epiphania distincto, quomodo jam pridem fiebat Constantinopoli : sicut Justinianus Imperator paulo post fecit de festo Hypapantes seu Purificationis : quam oportet ut ii, qui VI Januarii Christum natum credebant, primitus celebraverint XIV Februarii. Istud autem mysterium, quia Hierosolymis gestum, non miror si festum quoque antiquissimum ibidem sit, licet Romana Ecclesia serius illud susceperit, ac forte primum sub Justiniano, aut quando Orientalibus tradidit Nativitatis festum : quando etiam videtur ordinatum festum Annuntiationis : nam et hoc in Oriente ab initio celebratum fuisse, videtur ex antiquissimorum Patrum Græcorum homiliis constare, et ipsis in VI Aprilis debuit incidisse.

Usque ad seculum 6 et Justinum Imperator

Festum Purificationis quando cœptum ?

21 Quod autem et hæc et cetera Beatæ Virginis festa serius susceperit eadem Romana Ecclesia, colligo ex vetustissimo Ecclesiæ Carthaginensis, ad normam Romanam ordinatæ, Kalendario, Tomo 3 Analectorum Mabilionis. Ibi enim ea absunt omnia, adest tamen VIII *Kalendas Januarii Domini nostri Jesu Christi filii Dei* festum, scilicet Nativitas ; et V *Kalendas Sanctorum Infantium, quos Herodes occidit ;* et VIII *Idus, sancta Epefania :* et VIII *Kalendas Julii, S. Joannis Baptistæ* item Nativitas. In Sacramentario vero Gelasiano, nuper Romæ edito, cum aliis vetustissimis ejusdem argumenti, sub titulo Codicis Sacramentorum, adsunt Deiparæ festa, *Nativitatis, Annuntiationis, Purificationis, et Assumptionis* ; quas vix dubitaverim omnes in Hierosolymitana Ecclesia primum institutas fuisse, Auctore forsitan S. Cyrillo, indeque paulatim propagatas. Noto autem quod ex diebus natalibus, tam Christi quam Baptistæ atque Deiparæ, quos libri censuales suggessisse potuerunt, facile fuerit Conceptionis diem cuique congruum definire, per retrogressum novem mensium. *Circumcisionis festum* non novit Codex Gelasianus, sed *Octavas Domini* : Kalendarium vero Karthaginense etiam illas præterit. *Relatio Pueri Jesu ex Ægypto*, VII Januarii ; *Transfiguratio*, VI Augusti, diebus prorsus arbitrarie lectis, serius longe institutæ fuerunt ; uti et, quoad Deiparam, festa *Præsentationis in templo*, XXI Novembris; ac *Visitationis* apud Elisabeth : nam hæc saltem immediatius secuta est Annuntiationis

quando item alia festa Deiparæ?

diem, et tamen ponitur post Octavas nati Baptistæ II Julii, quando Constantinopoli alia ex causa celeberrimum festum agitur D. Virginis in Blachernis ; novissime autem etiam *Desponsationis* et *Expectationis partus* ab Hispanis assumpta sunt Officia, soli Clero festiva : quæ cum ipsa quoque, lecto arbitrarie die, sint instituta ; mallem in priori Epistola mea, mentionem Desponsationis omitti.

Speratum ad ista responsum

22 His sic deductis. et in epitome Tolosam missis XXII Januarii anno MDCLXXVI ; cum jam aliud nihil quam eruditi senis responsum præstolarer, Burdegala nuntiatur, obiisse illum, prius quam vel exemplar Conatus nostri destinatum sibi, vel ultimo missam Epistolam accipere potuerit ; obiisse autem Tolosæ, in festo Purificatæ Virginis, cujus immaculatam Conceptionem propugnaverat ante XXXV annos, libro cui titulus, *Vincentia victus*, *sive Confutatio libri Petri de Vincentia, contra Immaculatam Deiparæ Conceptionem editi;* qui quidem liber primum Montalbani in Gallia prodiit anno MDCL in octavo, deinde anno MDCLX Panormi in Sicilia recusus fuit. Affectus catarrho ante octiduum, vir annorum LXXVII aut amplius, de more hora quarta matutina surrexerat, seque ad orationem, consuetam omnibus, componere cœperat ; cum deficere sese sentiens, raptim iteravit, quam pridie vesperi fecerat peccatorum Confessionem; extremæque Unctionis sacramento munitus (hoc enim per temporis angustias solum licuit) expiravit placidissime, ante quintam horam.

prævertit Possini ipsius obitus 2 Febr 1686.

23 Post multas, et in novissima Societatis Bibliotheca enumeratas lucubrationes, Roma Tolosam reversus in Provinciam suam unde venerat, Narbonæ natus, primo vulgavit *Par dissertationum in Matthæum, de genere Herodis et Hebbomadibus Danielis ;* deinde *Thesaurum Asceticum, sive Syntagma opusculorum octodecim a Græcis olim Patribus de re ascetica scriptorum*, ex MSS. Codicibus ; tum *Enarrationem Apocalypsis ;* justum utrumque opus in quarto. Et jam præ manibus habebat, utinam et perfectum reliquisset ! aliud grandius, sub titulo *Occursus Prophetiæ et Historiæ, in Mysteriis Vitæ, mortis ac Resurrectionis Christi ;* et huic præponendam *Dissertationem Proœmialem de adventu Christi, non nisi post prævisum Adami lapsum decreto*, emiserat in lucem, cum *Supplici Carmine ad Verbum Æternum Incarnatum, quo ab eo venia petitur scrutandi Scripturas quæ de ipso extant, curiositate intra fines se tenente debitos.*

Ejusdem lucubrationes recensentur,

24 Quam in hoc opus ultro fluxura fuerit resolutio eorum, quæ nunc cum ipso consultabundus tractaveram, nemo non videt ; quapropter non potest non acerba accidere mihi mors, alioqui non immatura, tam eruditi Patris, tamque facile soluturi omnia quæ animum hactenus suspensum retinent. Interim jacturam ea morte factam juvat utcumque solari distinctiori designati operis cognitione, qualem a R. P. Rodellio accepi, prius quam is Tolosa migraret ad regendum nostrum Apamiense Collegium. *Titulus*, inquit ille, *generalis* hic erat. *Occursus Prophetiæ et Historiæ, in eventibus jam patratis rerum, Scripturis Canonicis prædictarum, Exercitationibus exegeticis declaratus.* De ejus partitione sic loquitur in Præfatione Auctor. *Vastum opus in quatuor Partes partior. Prima, quam modo unicam edo successuris mox ceteris, a condita Mundi usque ad Salomonis obitum percurrit annos octo supra ter mille, librorumque Canonicorum quindecim loca obscurissima pertractat, ex cetera quoque Scriptura non paucis per occasionem libatis. Hanc excipiet Pars altera, rem ab initio regni decem Tribuum, ad Herodis primordia, continuo filo deducens. Tertia dehinc vitam Christi considerabit universam, in ejus morte, descensu ad inferos, ascensu ad cœlos desinens. Quartæ initium,* ab

et cœpti majoris operis œconomia explicatur,

ab initio Prædicationis Evangelicæ die Pentecostes ab Apostolis facto, perduco per varios sacris libris prædictos secularium aut ecclesiasticarum eventus rerum, ad ultimam Romani Græcorum Imperii catastrophen, excidio Constantinopolitanæ Urbis a Turcis expugnatæ patratam anno Christi MCCCCLIII. *Hæc si quis attenderit, ita unum conflant, ut per se tamen etiam ab aliis abrupta usum ac locum tueantur, in eo dissimilia membrorum, quæ a capite abscissa nec habere prodest nec juvat cernere.* Totius hujus argumenti *nihil repertum est absolutum præter primam Partem : sed et hanc,* inquit Rodellius, *videtur Auctor nitidius describere voluisse, sic enim habentur ab ejus secunda manu quaterni duo : dividitur autem Pars illa prima in libros tres, subdivisos in varias Excercitationes ut appellat. Secundæ partis nihil apparet, præter libri 1 Exercitationes sex, quales etiam quatuor solummodo inveniuntur, inchoaturæ librum 1 Partis tertiæ : pro Quarta nihi reperitur. Est verosimile, solam primam absolutam fuisse, etsi de toto opere ut jam completo loqueretur, eo quod totum forte haberet designatum in schedis, quas non sit facile colligere in ordinem, nedum perficere,* Utinam nihilominus easdem cogitationes resumat post Possinum aliquis, doctrina et felicitate pari excipiens relictam ab illo lampadem, nostris tenebris inferendam. Etenim protestor, in præmissis nihil a me asserendi causa propositum, sed solum animo exquirendi judicia peritiorum.

APPARATUS PRÆVII

PARS POSTERIOR AC POTIOR

Continens antiquiores Pontificum Catalogos, partim antehac impressos cum Actis Aprilis, partim ex MSS. vel aliunde nunc additos.

PRÆFATIO HENSCHENANA

De ætate, auctoritate, ac stylo istorum Catalogorum.

Præmisimus Actis Sanctorum mensis Aprilis *etc in Apparatu pag.* I — *mutatis tamen correctisve quæ hic mutanda corrigendave monemus.*

Num. I *lin.* 19 — *necessario est cum hisce Catalogis distinguendus* — lege — *esset cum hisce Catalogis distinguendus ; [ego vero ipsos in hoc ita sequor, ut ad eamdem sequelam obligatos nolim successores meos, si exploratis eruditorum judiciis aliter ea de re sentiendum statuerint. Post istos autem vel duos tres] creditur usque ad tempora etc.*

Num. 3 *sic ordire* — Pio, [*quem non pauci* Aniceto *præponunt, id quod aliis porro examinandum relinquo*] *successit* S. Soter — *et lin. antepenult.* — *optime propugnatur* — lege — *videtur posse ex his Catalogis manus teneri. Postea etc.*

Num. 5 *lin.* 24 — *vix posset ille alium usum habere* — lege — *non videbatur is tunc ullum usum habere posse, nisi ut ex crebris erroribus discerėmus, quam parum fidendum sit computui annorum, cui Consules aut omni Imperatorum desunt.* [*Quia tamen Illustriss. D. Emmanel a Schelstraten, eumdem olim a nobis nactus, deprehendit Anastasium Bibliothecarium ex primo quem mox laudabimus Catalogo ita sumpsisse nomina Consulum, et ex secundo Acta Pontificum, ut ex isto quem dixi Palatino fere acceperit numeros Annorum, Mensium, Dierum, atque Ordinationum ; operæ pretium omnino videtur, ipsum post alios duos consequenter dare ; insuperque nonnulla ejusdem generis monumenta, quorum in nostro Conatu aliquis usus erit*]. *Alium Catalogum etc.*

Num. 9 *lin.* 8. — Marcellum et Eusebium — *lege* — Eutychianum, Caium et Marcellinum, *Tertius junxerit* Marcellum et Eusebium.

Lin. 36 — *inculto* —lege — *invenusto.*

Lin. 43 — *reperit Henschenius,* — lege in persona ipsius Henschenii — *reperi* — *quandoquidem jam semel professus sum ejus vice addere et mutare quæ sunt bis signis* [ ] *interjecta.*

Num. 10 *lin.* 12 — *Joannes vir eruditus Cuspinianus* — l. — *Joannes Cuspinianus, vir eruditus.*

Num. 11 *lin.* 11 *dele Parenthesim* — [*postremus, nam plures fuisse jam diximus.*]

Num. 13 *ordire a lin.* 3 *pag.* 4 *hoc modo* — 13 *Vixit eo tempore* Jacobus Zenus *etc.* — *ac denique ad finem* adde.

14 *Hactenus* Henscheniana Præfatio, *ut est a me interpolata ; cui extremum addiderim, quod translatis ad primam Apparatus hujus partem Exercitationibus Henschenianis ac meis, duos antiquiores Catalogos dare conjunctim et consequenter proposuerim, absque commentatiunculis illis, quibus eorum contextus ante Acta Aprilis, interstinguitur : quippe quæ, post prolixiorem nostrum circa idem argumentum laborem, oneri potius essent quam adjumento. In ipsis autem Catalogis recudendis, vellem numeros Annorum, Mensium, atque Dierum, quibus sederunt singuli, nec non Episcoporum, Presbyterorum, atque Diaconorum, ab unoquoque ordinatorum, Latinis numeralibus litteris, quibus originaliter scripti sunt, reddi ; facta prius collatione cum ipsis MSS. si id fieri interim possit. Nam quod eos ad longum extenderit Henschenius, minus nunc placet ; extendit autem eos, quia nolebat Zyphralibus hodierni usus numeris, quos in priorem locum substituerant nostri Romani Amanuenses, tamquam commodiores sibi, in quo quis spondebit nihil peccatum ab iis fuisse ? Nunc vero accipe Prœmium Catalogi primi, pro quo Secundus habet duas Epistolas, SS. Hieronymo Damasoque suppositas.*

PROOEMIUM

PRIORIS CATALOGI

De anno et die Crucifixionis.

Imperante Tiberio Cæsare, passus est Dominus noster Jesus Christus, duobus Geminis Consulibus, VIII Kalendas Aprilis, et post Ascensum ejus Beatissimus Petrus Episcopatum suscepit : ex quo tempore per successionem dispositum, quis Episcopus, et quot annis præfuit, vel quo imperante.

I CATALOGI PARS I

Eique respondens pars Catalogi secundi, usque ad S. Pontianum.

PETRUS Joannis XXV etc. I

Beatissimus *PETRUS* Antiochenus, filius Joannis, provinciæ Galilææ, vico Bethsaida etc. *ut pag.* 40 : *sed corrige.* —

Lin. 6. — * post omnem quatuor — *scribe* — post omnem * quatuor.

Lin. ult. — inter * Zetarium — *dele* — *

LINUS annis XXII *etc pag.* 43. II

LINUS, natione Italus, etc

CLEMENS annis IX *etc. pag.* 44. III

CLEMENS natione Romanus, etc.

Lin. ult. adde — *et cessavit episcopatus dies* XXI.

Hanc

Hanc autem cessationem ideo charactere distincto appono, quia vehementer dubito, utrum primo Auctori, an potius Interpolatori hujus secundi Catalogi (interpolatum enim fateri cogimur) adscribenda sit interpontificiorum definitio.

IV CLETUS annis VI *etc pag.* 44.

CLETUS; natione Romanus, etc.

Atque ita consequenter usque ad XVIII Urbanum *inclusive : sed corrige sequentia.*

X *YGINUS*, natione Græcus...... *lin.* 3 — Fuit autem — *adde* — temporibus Severi et Marci.

XI *ANICETUS*... *lin.* 3 — Fuit autem — *adde* — temporibus Severi et Marci.

XV *VICTOR*... *lin* 14 [Cæsareæ] — l. *absque* [ ] — * Alexandriæ, — *et in margine pone* — * *imo* Cæsareæ in Palestina.

XVIII Urbanus annos III, menses XI, dies XII. Fuit *etc. pag.* 48.

PARS II

De hac divisione etc. pag. 49.

SECTIO I.

XIX PONTIANUS annis V, *etc.*

PONTIANUS, natione Romanus, *etc.*

Ita distinguentur Sectiones quinque, prosequendo

XXIII *usque ad pag.* 52, *corrigendo tamen quæ sequuntur.*

LUCIUS... *lin.* 9 — II Nonas — l — III Nonas.

XXVI *DIONYSIUS*..... *lin.* 8, *muta at lege solum* — Hic fecit Ordinationes, Episcopos VII per loca. Sepultus est etc.

FINIS PRIMI CATALOGI

Prosecutio secundi.

A Liberio usque ad Felicem III.

XXXVII *LIBERIUS* natione Romanus, ex patre Augusto, sedit annos V, menses III, dies III. Fuit temporibus etc *pag.* 52.

XXXVIII *FELIX* natione Romanus *etc pag.* 53.

Verba omnia quæ in Elogiis Liberii *et* Felicis *vides* [ ] *inclusa, non esse genuina, sed ab Interpolatore adjecta, demonstrabit Dissertatio nostra* XIV, *alias* X, *quæ* Felicis *hujus Martyrium etc. pag.* 53 — *Omitte etiam Cruces* † † *initio ac fine hujus monitiunculæ positas.*

XXXIX *DAMASUS*, natione Hispanus, ex patre Antonio, sedit annos XVII, menses II, dies XI. Fuit temporibus Juliani. Fecit Basilicas etc — *atque ita porro in margine positos numeros Pontificales, detracta unitate corrige, tota pag.* 53.

XLIII *ZOSIMUS* — *lin.* 2 — dies II — l — dies XI — *et lin.* 4 — Cereus — l — Ceræ.

BONIFACIUS — *lin. penult.* — VIII Kal. — l — VII Kal. — *et lin. ult.* — dies IX — l — VIII.

XLVI *COELESTINUS* — *lin.* 3 — Hic fecit ut Psalmi centum quinquaginta deberent ante Sacrificium psalli. — l — Hic fecit ut Psalmi XL * dd. ante sacrificium psalli. — *et in Margine pone*, — * *forte* Hic fecit Psalmum XLII (*scilicet, Judica me Deus*) ante Sacrificium psalli.

XLIX *SIMPLICIUS* — *lin.* 17 — esse — l — esset

L *FELIX* —— *lin.* 3 —— a Patribus —— l —— a Patribus — *et lin.* 18 —— excommunicatione —— l —— examinatione.

LIII *SYMMACHUS* — *lin. antepen.* — centum quinquaginta septem — l — ÇXVII.

LVI *FELIX* — *lin.* 4 *lege* a die IV Iduum [Julii, usque ad VII Kalendas] Octobris. Hic fecit Basilicam *etc pag.* 55 —— *deinde ex parte* I *Conatus pag.* 73 *col.* 2 *huc transfer quæ ibi habentur num.* 7. *et consequenter Catalogum tertium, aliaque.*

CATALOGUS TERTIUS

Usque ad Stephanum II perductus

Ex antiquissimis membranis Palatinis Bibliothecæ Vaticanæ.

M*embranæ istæ inveniuntur ante Psalmos Pœnitentiales, in codice* XXXIX *Armarii* I, *indeque transcriptæ hic conferuntur cum Anastasianis Codicibus omnibus, ad quos exacta est Regia Parisina editio : qui cum pariter universi annmeris hic indicatis recedent, notabitur in Margine Anastasianus numerus, ut certo diversus : si vero tantum aliqua exempla dissentiant, tunc supponemus ea quæ huic MS. consentiunt quoad numeros, esse sinceriora; et discrepantiæ alibi occurrentis nulla habebitur ratio.*

BEATUS PETRUS etc I *pag.* 73.

Ne quid porro subtraham, etc pag. 76.

NOMINA APOSTOLICORUM

Usque ad Vigilium, ac porro usque ad Joannem VI continuata

Ex veteri Membrana nostra, collata cum gemino MS. Corbeiensi.

Beatus Petrus Præfuit *etc* — *cum Continuatione et admonitiuncula sequenti* — *Porro ex tribus pag.* 76.

Odoricus Vitalis Monachus Uticensis, circa annum MCXXX *Historiam Ecclesiasticam scribens, librum ejus secundum finivit cum brevi recensitione Romanorum Pontificum, quibus usque ad* Leonem IV *perductis, ita scribit :* Ecce mentionem centum Pontificum, qui post Beatum Petrum Apostolicæ Sedi præfuerunt, in hoc opusculo denotavi, prout in scriptis sancti Papæ Damasi ad Hieronymum vel in gestis Pontificalibus investigavi. Porro de aliis quadraginta, qui post Leonem IV usque ad nostram ætatem præfuerunt Apostolicæ Sedi, huc usque integra gesta non inveni, ideoque vix pauca de illis audeo profari. Nomina solummodo nitor eorum per ordinem proferre : sed de progenie vel actibus eorum compellor omnino silere, donec possim donante Deo pleniora de illis, ut cupio, scribere. *Non habuit ergo Odoricus opus Anastasii Bibliothecarii, multo minus Continuationem Guilielmi : quæ autem scivit, juvat hic attexere.*

CONTINUATIO

Ex Libr. 2 Hist. Eccles. Odorici Vitalis.

BENEDICTUS Papa sedit, anno I, mensibus VI, diebus X.

NICOLAUS Papa, annis IX, mensibus X.

ADRIANUS Papa, annis V.

JOANNES Papa, annis X.

MARINUS Papa, anno I, mensibus IV.

ADRIANUS Papa, anno I, mensibus IV.

AGAPITUS Papa, anno I, *Ignotus aliis.*

BASILIUS STEPHANUS anno I. *Sedit omnino Stephanus annis* VI *quem an prius* Basilium *dictum intelligat Vitalis, et unde id acceperit, nescio.*

Deinde *FORMOSUS, JOANNES ET STEPHANUS*

PHANUS tempore Ludovici Transmarini floruerunt. *Atqui inter* Formosum *et* Stephanum VIII *contemporaneum* Ludovici Transmarini, *Pontifices omnino* XXVI *intercesserunt; in quibus* Joannes, *non sub illo, sed sub patre ejus Carolo Simplici floruit.*

Ipsos quoque secuti sunt *MARINUS, AGAPITUS, OCTAVIANUS, alias* Joannes XII, *LEO, BENEDICTUS, JOANNES, BENEDICTUS, JOANNES* qui Otthonem Juniorem Benedixit. *Ubi Joanni XIII adscribitur, quod ad successorem pertinet. BENEDICTUS, et omisso Dono, BENEDICTUS; rursumque omissis successoribus tribus* Gerbertus, *in Pontificatu SILVESTER, AGAPITUS, nulli notus (nisi hoc nomen antea fuerit* Joanni XIX.) et *BENEDICTUS IX.* Sic per annos annos fere centum et decem (*incipiendo scilicet a Stephano VIII Ludovici Transmarini æquali*) Patres XI præfuerunt Apostolicæ Sedi; *cum interim in hoc contextu numerentur* XIII; *quod vitio librarii adscribi potest: ipsi autem Auctori quod reliquos ignoravit qui revera* XXI *fuerunt, nisi contrarium malimus opinari, et Pontificum numero denarium unum ac nomina nonnulla textui exsedisse, per librarii negligentiam. Cetera etiam, in definiendo tempore parum accurato, sic notantur.*

CLEMENS Svidgerus; qui fuit Bavembergensis Episcopus, sedit annis IX; et Henricum Imperatorem benedixit et Agnetem.

Poppo *DAMASUS* qui fuit Aquileiensis Præsul, sedit anno I; *debuit scribere* mense uno, *et* Brixinensem Episcopum *dicere: nam* Poppo Aquilegiensis *obiit anno* MXLVIII, *quadriennio citius quam* Damasus *Pontifex crearetur.*

LEO Lotharingus, sedit annis V. Hic Bruno Tullensis Pontifex fuit: in Galliam venit: Remis ingens Concilium tenuit. Prisca sanctorum Patrum decreta, quæ exciderant, revocavit, et multa in utroque ordine salubriter et utiliter correxit.

Gebehardus *VICTOR* sedit annis III.

Fridericus *STEPHANUS*, filius Gothelonis Ducis, sedit anno I.

Gerardus, *NICOLAUS*, qui de Francis primus assumptus est, sedit annis II.

ALEXANDER Lucensis, sedit annis XI.

GREGORIUS Hildebrannus, a pueritia Monachus, sedit annis XIIII *(potius* XII) cujus tempore Henricus Imperator Guibertum Ravennensem intrusit, et expulso Papa Romanam Ecclesiam valde turbavit.

Desiderius *VICTOR*, qui Casinensis Abbas fuit, sedit mensibus II; imo IV.

URBANUS Odo, qui Cluniacensis Monachus fuit, et Ostiensis Episcopus, sedit annis XII: exercitum Christianum in Hierusalem contra Paganos direxit.

PASCALIS Rainerius, qui de Valle Brutiorum fuit Monachus, sedit annis XIII, *imo* XVIII.

GELASIUS, Joannes Gaditanus *(lege Gajetanus)* sedit annis II, *utrimque incompletis, simul vix menses* XII.

CALLIXTUS Guido, filius Guilielmi Burgundionum Ducis, qui Viennensis fuit Archiepiscopus, sedit annis VI.

HONORIUS Lambertus, qui fuit Ostiensis Episcopus, sedit annis V.

INNOCENTIUS Gregorius Papiensis, sedit annis XII, *imo* XIV *incompletos*, qui nono Papatus sui anno ingens Concilium Romæ aggregavit; et multa (quamvis pauca serventur) constituit. *Agit Vitalis plenius de eodem Concilio, ut ad annum* MCXXXIX *Indict.* II *in medio Quadragesimæ celebrato, lib.* 12.

NICOLAI MANIACUTII

Canonici Regularis Lateranensis Ordinis S. Augustini Enumeratio metrica summorum Pontificum usque Alexandrum III. *II pag.* 27. *Cum* Annotatis, *pag.* 28.

CONATUS CHRONICO-HISTORICI

PARS PRIMA,

A S. Petro usque ad Zachariam

PRÆFATIO

De vulgatis Pontificum Romanorum Iconibus.

Divisionis per Titulum indicatæ rationem redditurus, ante secundam ac tertiam Partem hujus mei Conatus, elegi initio Partis primæ præfari aliquid de Imaginibus; quas, Onuphrii Panvinii exemplo, ad historiæ ornatum passim adhiberi, nunc videmus; quasque ut nostro quoque operi insereret Typographus, indulgendum etiam ipse putavit. Primum ergo accipe verba Joannis Baptistæ de Cavalleriis, qui eas docuit æri incidere: nam Onuphrius Figuris ligneis usus erat. Ad confirmandam Catholicæ *etc. pag.* 10.

Num 3 *in margine sic pone — collecta a J. B. de Cavalleriis — et dele etiam reliquas marginales notas, pro aliis mox subjiciendis.* *Nec ut est collecta a J. B. de Cavalleriis,*

Num. 4 *lin.* 3 dele— *Interim pro eo etc* usque ad *lin.* 14 et ibi sic prosequere — *De Onuphrio, viro religioso etc* usque ad *lin.* 25 sed post verbum — *imagines* — dele reliqua hujus numeri omnia et sequentia pone — *Interim pro vetustate eorum, quæ sequi se profitentur, prototyporum nolim spondere, admodum multa esse quæ seculum* XII *aut* XIII *antecesserint. Quanto enim eas magis magisque considero et confero cum antea dictis in Appendice ad primam Partem, nunc autem* *præmature ostentat Pallia.* *translatis ad Dissertationem* XXXVII, de forma Pallii aliorumque Pontificalium ornamentorum medio ævo mutata; *tanto certior reddor plerasque, fuisse gratis excogitatas. Primas certe* XXXIII *imagines, usque ad* S. Silvestrum *excepta effigie* S. Petri *(cujus veriora lineamenta semper fuisse a Romanis conservata, nullus dubito) esse adinventas ab eo, qui primus præsumpsit hujusmodi seriem in aliqua Romanarum ecclesiarum pingere, facile omnes mihi concesserint.* Pallium *jam inde a Lino, super simplicem Planetam ductum, una eademque forma, qua usque ad S. Gregorium et ultra, Romanos Pontifices usos scimus, non equidem culpo; non etiam barbam tonsuramque Gregorianæ similem.* Pallium *tamen diu ante* Silvestrum *cœpisse adhiberi, vellem certiori argumento probatum videre: seculi* II *inventum istud esse, cum aliquanta subinde pace fruens Ecclesia nonnihil assumeret majestatis, haud ægre credidero.*

5 *Sed quod idem pictor, mutata in* Silvestro *universa habitus Pontificalis forma, ipsum ejusque successores Papas Romanos instituerit ut plurimum pingere cum Tiara coronata* (Regnum *posteri appellarunt) et plerisque dare formam Pallii, qualem non reperio ante* Honorii III *tempora et æræ Christianæ seculum* XIII; *hoc mihi suspicionem ingerit, primum talis seriei pictorem post* Honorium *istum ea ætate vixisse, qua Clerus omnis, ad imitationem sui Pontificis, barbis modice prolixis utebatur, ut sunt primæ quas dixi* XXXIII *Icones. In his autem effingendis, potuit is omnes aut plerosque ipsius cui pingebat Basilicæ Presbyteros sibi proposuisse exprimendos; quemadmodum hac nostra ætate P.* *Tiaras* *Henschenius*

chenius factum meminerat, in insigni S. Michaelis Antverpiensis Præmonstratensis ordinis Abbatia : cujus aulam priorem cum placuisset circum ornare picturis, expressuris totam seriem Abbatum, jam inde a B. Waltero anno S. Norberti discipulo ; depicti ex ordine ætatis fuerant quotquot tunc ibi erant Canonici, quorum plerosque nominibus suis idem Henschenius mihi indigitavit sæpius. Nihilo faventior conjectura formari potest de Silvestro *ejusque successoribus usque ad* S. Gregorium *inclusive, qui plerique omnes raso ad cutem mento exprimuntur; contra quam in genuinis ipsius* S. Gregorii *picturis videre est.*

barbus rasas,

6 *Sic rasis barbis accedunt Cappæ Chorales, quarum in* SS. Felice II et Innocentio, *seculi* IV *Pontificibus, initium apud Cavallerium video; cum ego laborem ut ante* Honorium IV *inveniam aliquem, expressum in tali habitu, licet diu antea eo usos sciam, cum ad subdiales functiones populo benedicturi procederent, aut Lateranensis Palatii possessionem, mox atque electi fuerant, inituri essent. Magis tamen hæreo ad formam Casularum seu Planetarum, incipientium apud eumdem Cavallerium apparere cum initio sexti seculi, in imaginibus* SS. Hormisdæ *atque* Joannis. *Eas enim scio, ultra* VIII *ac* IX *seculum, plane, ut etiamnum Græcis sunt omnino rotundas et undique clausas fuisse; ibi video instar largi scapularis accisas, et in lateribus apertas usque ad humeros, superimposito, vel potius assuto, varii operis artificioque, nescio an dicere possim, Pallio ; adeo multum differt ille quiscumque ornatus a communi Pontificibus antiquis amictu. Equidem vehementer dubito, an talium aliquando usus fuerit ; magisque vereor, ne istæc ex ingenio suo finxerit pictor, æstimationem tanto majoris antiquitatis in iis captans, quanto remotiorem ab omni usu formam excogitasset. Licet enim in quadam* Joannis XII *pictura et in Transtiberina* Innocentii II *abside, suo loco exhibendis, appareant Planetæ usque ad cubitos fissæ, pro majori utentium commodo ; nusquam tamen usque ad humeros, nusquam etiam ante pectus quam a tergo strictiores quod utrumque nunc fit. Neque ea fissura videtur diu probata fuisse cum usque ad annum* MCCCC *et ultra, in sepulturis tam Pontificum quam Canonicorum, appareant eorum sculptæ imagines in Casula undique clausa, et super brachia replicando reducta, ut ostendemus in Dissertatione præfata. Denique usque ad* Joannem X, *qui anno* DCCCCXV *electus in ordine est centesimus vigesimus, nemo apud Cavalerium est, de quo possim præsumere, acceptum esse ex pictura vetustatis idoneæ ad persuadendum, quod ex prototypo ad vivum formato immediate aut mediate fluxerit. Posset hoc pro* Joanne XIII, *et* Eugenio III *aliquatenus præsumi. Verum alii plerique, usque ad* Clementem V, *æque incertam de se conjecturam relinquunt, ac alii, prægressi : et post istum qui videtur certius exprimi, sub finem seculi* XIII *creatus, non pauci occurrunt iterum, quos suspiceris ex ingenio solo pictoris suppletos, donec ad proximiora nobis tempora venias.*

Capas Chorales

Casulas ad latera incisas etc

7 *Istis tamen omnibus considerationibus non obstantibus, Typographo, Cavallerianas imagines suo sumptu curatas, offerenti, eatenus permisi ipsas inserere operi, ut eas invito obtruderet nemini sed absque iis emere volentibus venales exhiberet libros æque ac aliis : quod etiam volui constare omnibus, per impressas lateque sparsas Synopses Tomorum, una cum hoc Conatu prodeuntium. Causa autem cur permiserim ejusmodi imagines una cum libris meis offerri, hæc potissimum fuit quod animadverterim easdem etc. uti p.* 10 *num.* 5 *lin.* 4 *et pag.* 11 *usque ad lin.* 14 *ejusdem paginæ.*

Effigies tamen passus sum adhiberi.

quales in Cavallerii prototypo sunt.

8 *Viderit quiscumque hunc Conatum recusurus, utrum e re sua sit, denuo easdem icones adhibere : alioqui satis imaginum reperturus per decursum operis, etiam absque illis. Etenim animadvertens nostrum P. Oldoinum etc ut pag.* 12 *num.* 6 *etc. ad extremum* adde — *Denique præter alia quædem illustrandæ antiquitatis adjumenta, ex Romanarum basilicarum musivis et reliquiis veterum parietinarum collecta, accipiam etiam ex Alfonso Ciaconio aut Continuatoribus ejus Bullarum plumbearum ac nummorum æneorum figuras ; non plures tamen quam satis sit, ad primas eorumdem formas formarumque mutationes successive factas cognoscendum ; atque ad certius judicandum de sinceritate eorum quæ forte offerentur. —— Quæ porro sequuntur sub nota num.* 7, *quia usum nullum postea habuerunt, expungi jubeo, et ad Romanos Pontifices transiri.*

sed ita ut iis abstinere sit integrum.

PRIMUS PONTIFEX ROMANUS

S. PETRUS APOSTOLUS. *I pag.* II.

L*in. penult.* — Romæ vero, *adde*, sedit.

Ibid. ad Commentariolum nostrum, in ordine ad sequentes Dissertationes hæc adde.

3 *Jam vero, prius quam proprias meas Dissertationes trado, placet exhibere Exercitationem IV Henschenianam, antehac ex Aprili positam in Apparàtu pag.* 41, *servatis iisdem quibus olim usus ille est numeris (quod alibi similiter in talibus observabitur) et paucis ex Auctoris cognita mihi mente mutatis.*

DISSERTATIO I

Chronologia Henscheniana actorum S. Petri, ab Ascensione Christi, usque ad ipsius Apostoli passionem.

I*n Procemio primi vetustissimique Catalogi, jam supra positi, relatum est,* passum fuisse Dominum nostrum Jesum Christum duobus Geminis Coss. VIII Kalendas Aprilis, *idque verosimilius esse conati sumus tribus Exercitationis specialis Paragraphis suadere, contra communem sensum volentium Æræ nunc vulgatæ inhærere. Diximus enim, ex principiis ibi positis, passum videri Christum etc.*

Num. 28 *lin.* 6 *et seqq.* sic lege, omissis nonnullis verbis intercurrentibus —— *in altero Catalogo uti et in MS. Palatino, itemque in Pontificali.*

Num. 30 *lin.* 11 —— *quidam* —— l — *quidem.*

Num. 35 dele quæ adjunxi, transiturus ad alios veterum Catalogorum Pontifices, Petri successores : atque immediate succedat nostra.

DISSERTATIO II

De Sede S. Petri Antiochena, deque initio positæ in Urbe Roma Cathedræ, *I pag.* 2.

N*um.* 3 *lin.* 7 —— *notiam* —— l —— *notitiam.*

Omisso deinde toto numero 7, *sequentes articuli numero uno anticipentur : et numerus* 7 *inchoetur a lin.* 5 *sequentis numeri, expunctis lineis prioribus hoc modo.*

7 *Quod ad confirmationem vulgaris opinionis etc pag.* 15 — post lineas 12, aliæ tres lineæ sic legantur —— *ex iisque soli sex annum* XX *superarunt scilicet* Silvester, Leo *et* Hadrianus *sui nominis* Primi, Leo *atque* Alexander, *uterque* Tertius, et Urbanus VIII : *qui autem annum* XXV *superaverit* —— in margine vero scribatur —— *paucorum ultra annos* 15 *perducta.*

Numerus 9 *totus omittatur utpote epitome Dissertationis sequentis, quam nunc placet totam exhibere. Qui ergo est num* 10, *fiat* 9 *et deinde ponatur.*

DISSER-

DISSERTATIO III

De singulari Primatu S. Petri pro universali Ecclesia, supra Apostolos alios, ipsumque Paulum, etiam in urbe Romana Coapostolum et Coepiscopum suum.

Hanc quæstionem tractaturus

Quamquam propositum in titulo argumentum prima hujus Tractatus editione compendio tradiderim, sub finem Dissertationis præcedentis; ipsum tamen deinde visum est huic loco tam proprium, ut mereatur plenius explicatum legi. Volo igitur repræsentare, ex postumis CL. V. Petri de Marca *opusculis, Exercitationem illam ipsam, unde Epitomen prædictam sumpseram; et huic illam substituendam mandare secundam editionem facturis. Composuit illam eruditissimus scriptor eo tempore, quo Regii in Catalonia Intendentis munere adhuc secularis fungebatur, deinde sub annum Christi* MDCXLII *in Clerum transgressus, denominatusque Episcopus Conserannensis, atque post sexennium consecratus; sed ab eadem ecclesia cito translatus ad Archiepiscopatum Tolosanum, ac denique (priusquam anno* MDCLXII *annis octo major sexagenario* III *Kalendas Julii moreretur) dictus etiam Archiepiscopus Parisiensis. Istam autem tanti viri pro honore et præeminentia Sedis Apostolicæ, lucubrationem pulcherrimam, ideo etiam libentius huic Tractatui inserendam propono, quod e celeberrimo illius opere,* de Concordia Sacerdotii et Imperii, *excerpta quædam loca, præter Auctoris mentem conentur aliquando nonnulli adversus prædictam Sedem vertere, cujus ipse semper fuit reverentissimus; uti in ejus Vita, a Stephano Baluzio edita intueri est. Ipsum audiamus.*

V. Cl. Petrus de Marca,

1 Contingit plerumque studiosis antiquitatis investigatoribus, ut novarum observationum publicandarum libidine correpti, ad infacetas et absurdas opiniones amplectendas descendant: quas si a novitatis cupidine vacuo et libero animo expenderent ipsi eas respuerent primi, et suæ auctoritatis pondere compressas perpetuo silentio damnarent. Ejus generis est sententia recentioris cujusdam, qui non infimum inter eruditorum subsellia locum occupat. Exciderat illi in commentatione quadam, ut Petri et Pauli Apostolorum tamquam duorum Romanæ Ecclesiæ Capitum, societatem, in unum Caput coalescentem, adnotaret. Non tulit impune hallucinationem illam: quæ statim ab eruditissimo viro Isaaco Haberto, tunc Parisiensis Ecclesiæ Theologo, dein Vabrensi Episcopo, libello ea de re publicato castigata est. Illi contumeliæ, ut ipse interpretabatur, amovendæ, novam et specialem lucubrationem Scriptor anonymus insumpsit, qua Petri et Pauli in Romano Pontificatu consortium, binosque illos Apostolos, duo ejus Ecclesiæ Capita ex æquo, asserere conatus est. Versutis cavillationibus et detortis Patrum testimoniis, incautis lectoribus imponere tentantem, robusta disputatione nuper infregit R. Pater Diana: cujus multiplici variæque lectioni elimatoque judicio quantum debeat Ecclesia Christiana, nec ipsos latet qui litteras non noverunt: quorum pavidas mentes, consulti de rebus gravissimis Theologiæ moralis magistri, interposito Daniæ nomine, sæpissime recrearunt.

contra quemdam Recentiorem

ex æquo duplex Ecclesiæ caput asserere ausum,

non sine justa reprehensione,

2 Ut mihi neque sententiæ ferendæ in disceptationibus ecclesiasticis jus aliquod adhuc competit; neque vacat per otium, arduis reipublicæ negotiis ex Regis Christianissimi mandatis in Cataloniæ Principatu districto, de proposita quæstione, velut uni ex cœtu inquirentium veritatem, tractare; ita viro eruditissimo, qui a me, quid ea de re videbatur, humanissimis litteris percunctatus est, non respondere nefas omnino esse duxi. Quare sententiam meam iis verbis temperabo, ut absit et a subtilitate et tricis versutæ disputationis, et a tædio majoris longiorisque exercitationis. Attamen, quemadmodum, in veritate vindicanda, mihi cum recentiorum et veterum dogmatibus conveniet; ita, in re ipsa explicanda, antiquiorum Patrum locutiones, cum hodiernis loquendi formulis comparatas, usurpabo: quod institutum momenti majoris esse facile quisque perspiciet, qui motas a Sectariis in hujusmodi quæstione controversias, non aliunde fere originem sumpsisse sciet, quam ex suspicione, quam sibi volentes ingesserunt, ex mutatis locutionum formulis, immutatas esse quæstionum Theologicarum definitiones. Ad propositæ autem opinionis dispunctionem, tria capita explicanda sunt. Primum est, Petri Apostoli comparatio cum ceteris Apostolis, adeoque et ipso Paulo Apostolo. Secundum est, in quo Paulus reliquis Apostolis antecelluerit. Tertium, quid ex Petri et Pauli auctoritate in Ecclesiam Romanam derivatum fuerit.

proponit breviter rem explicare

ex concordi Veterum [illegible]

capitibus [illegible] bus.

3 Quod attinet ad primi capitis inspectionem, res est ore Christi, summi omnium magistri et judicis, apud Matthæum et Joannem decisa. Collegii Apostolici Princeps constitutus est Apostolus, in Petram Ecclesiæ ædificandæ designatus, tradendarum clavium pollicitatione, reliquis Apostolis præsentibus specialiter illi facta; et demum pascendarum ovium cura et solicitudine illi demandata, verbis utrobique ad Petrum solum directis. Variis hinc inde explicationibus hujus argumenti vis dissipari vel augeri solet: sed præstat veterum auctoritati, qui ex professo in hos locos incubuerunt, obsequentes cedere. Cyprianus, Optatus, Pacianus, Hieronymus, et Augustinus, inter ceteros, duo quædam certissima ponunt; pari quidem consortio honoris et potestatis præditos fuisse Apostolos, Petrum scilicet et reliquos; sed originem unitatis a Christo in Petro fuisse constitutam; ut unitas Ecclesiæ, a Petro incipiens, manifestaretur, et Christi auctoritate disponeretur, ut loquitur Cyprianus. Ex æquo super omnes Apostolos Ecclesiæ soliditatem fundatam, sed Caput in Petro inter duodecim electo constitutum, ut schismatis tolleretur occasio, ait Hieronymus. Nempe ut una esset Ecclesia seu Cathedra Petri, nec Apostolorum singuli suam sibi Ecclesiam et Cathedram assererent, a Petri communione alienam, ut observat Optatus. Quia, licet claves omnibus Apostolis datæ eorumque successoribus; eas tamen Christus soli Petro spopondit, qui Ecclesiæ personam figurata generalitate referebat: ideoque tempus Primatus Collegii Apostolici in Petro fulgentiori gratia emicuit, ex Augustino; ut ex uno unitas fundaretur, ut notat Pacianus.

Statuit Christum tradentem Petro claves

Ipsum [illegible] fuisse Caput Ecclesiæ suæ.

4 Qui legit Veteres, satis agnoscit, me ab eorum verbis non discessisse. Quare, si non illis accommodare velimus, non inficiabimur, inter Apostolos fuisse consortium honoris et potestatis. Dignitas Apostolatus in eo versabatur, ut designati a Christo Apostoli per universum orbem Evangelii veritatem spargerent, testes mysteriorum a se inspectorum: populos, qua Judæos, qua Gentiles, in fide Christi erudirent, Sacramentis pascerent, Episcoporum ministerio munirent. Itaque nulla potest reperiri in Petro prærogativa, quod attinet ad Prædicationis vel Sacerdotii munus; nec etiam quoad potestatem Ecclesiarum instituendarum, nempe præficiendo illis Presbyteros et Episcopos, vel etiam in reos animadvertendo monitionibus et censura divina, ut loquitur Tertullianus.

et plus aliquid contulisse

quum quod inter Apostolos ipsi erat cum eis commune,

5 Quod erit ergo jus eximium Petri? Anne, ut de persona ipsa Apostolorum judicium ferat? Sed eorum

titulo potestatis Apostolicæ:

eorum status, qui summa erant præditi potestate, et a fide deficere divinitus eruditi non poterant, a supremæ in Petro jurisdictionis usu eos eximebat, Attamen majestatem ejus, ut Capitis a Christo constituti, duobus præcipue modis colere debebant.

Primatum scilicet, vi cujus communioni ejus omnes tenebantur inhærere,

6 Primus modus colendi in Petro Primatus, versabatur in communione cum capite retinenda. Hæc autem communionis necessitas dupliciter spectari poterat; vel habita ratione Apostolorum, qui ex officio ad communionem cum Petro ut Capite conservandam tenebantur; vel etiam ratione habita Ecclesiarum, quas per provincias ipsi instituebant ea lege, ut Petrum tamquam Ecclesiæ Caput respicerent, ejusque regimini subjicerentur. Istæc est necessitas, quam observari verbis Christi præceptum est. Etenim ut Ecclesiæ unitatem solidaret, uni Claves tradidit, ut docent Veteres supra laudati; et super Petrum, ædificandæ Ecclesiæ Petram dictum, totius ædificii compagem imposuit. Quare nullus cœtus poterat esse legitimus, nullus Ecclesiæ Pastor admitti, qui a Petro, id est, ab ejus communione, discederet. Constantiam fidei, Ecclesiæ quidem suæ Christus solenni formula pollicetur, adeo ut inferorum vires eam expugnare non possint; sed illi Ecclesiæ hoc privilegium spopondit, quæ ædificata esset supra Petram, quæ fundamento illi inniteretur. Quare, si quis immobilem pietatem et integram fidei professionem etiam hodie deprehendere velit, accedendum illi est ad illius Ecclesiæ corpus, quod communionem Petri amplectatur, quod a Petræ soliditate non desciscat. Ceteri cœtus per orbem sparsi, qui se a Capite fœdo dissidio removerunt, hæresibus patent, ut in Oriente et Occidente dolentes cernimus.

majoresque causas ad ipsum referre,

7 Secundus modus colendi in Petro Primatus Apostolis erat, ut causas communes, ad universalis Ecclesiæ disciplinam pertinentes, ad eum, tamquam ad Collegii et Ecclesiæ Principem, discutiendas referrent (quod factum a Paulo, in quæstione de rituum Judaicorum usu, a Gentilibus ad fidem conversis retinendo vel repudiando) et hæc quæstio decisa fuit a Petro, exercente in Apostolorum concilio jus relationis cum prærogativa suffragii, more Principum Romanorum. Quare rectissime a Leone primo explicata est Primatus in Petri persona auctoritas; nempe ut eadem potestas, quæ reliquis quodammodo Apostolis concessa fuit a Christo, in Petro sit *principaliter* collocata : unde proficiscitur, ut in eo consortio fuerit *quædam discretio potestatis*, ut ait Leo : ea scilicet quæ in Primatus prærogativa versatur, quæque ad gravium causarum relationem, et ad communionis cum Capite necessitatem ceteros adigit.

8 Cum autem Caput in Ecclesia constitutum fuerit a Christo, ad schismatum et dissidiorum occasionem tollendam, ut ait Hieronymus; hinc fit veram esse et certissimam definitionem istam, Ecclesiam Christianam acephalam esse non posse, illiusque statum jure divino esse monarchicum, ut loquebatur Gerson; ne alioqui quotidianis divisionibus proscindatur. Quare Petri privilegium reale fuit, in Ecclesiæ perpetuum commodum; non autem personale, cujus generis erat reliquorum Apostolorum dignitas. Illi namque cum instituerent Ecclesias, per varias Provincias orbis, singulas suis finibus circumscriptas Episcopis propriis regendas committebant; sicque munere a Christo sibi delato fungebantur. Hoc est, quod Recentiores volunt, cum in Petro, potestatem ordinariam agnoscunt; in reliquis vero Apostolis, delegatam seu extraordinariam, quæ morte extinguitur. Quod illi, locutione a Jure petita, docent; nos alia phrasi, Juridica quoque, sed faciliori, expressimus : nempe, privilegium Primatus Petri fuisse perpetuum : cum forma Ecclesiæ quæ perpetua esse debet, et ab hominibus mutari non potest, instituta fuerit in Collegio Apostolico una cum suo Capite.

privilegio reali et ad posteros transituro,

aliis personali dumtaxat sub eo utentibus.

Hinc ceteris Ecclesiis proposita dicitur forma S. Petri.

9 Primitivæ illius institutionis rationem secuti sunt Apostoli, qui conditis a se Ecclesiis per Provincias *formam Petri* præposuerunt, ut loquitur Leo Papa I; id est, distributione Episcopatum per Provincias Romanas facta, singulis Episcoporum Provincialium conventibus unum Episcopum præfecerunt, qui Caput et Primas esset totius cœtus, ut alibi * scripsisse memini; per quos ad unam Petri Sedem universalis Ecclesiæ cura conflueret, quemadmodum idem Leo adnotavit.

* l. I de Concord cap. 2

S. Paulo post alios assumpto,

10 Post Collegii Apostolici institutionem, accessit Paulus, a Christo ipso ordinatus Apostolus; nempe, ut paris cum ceteris frueretur privilegio honoris et potestatis, non autem ut superior esset Petro, aut eum a jure Primatus dejiceret.

iisque in Apostolica potestate æquato,

11 Quæ professi sumus de comparatione Petri cum ceteris Apostolis, juxta verba et mentem Veterum, sic explicant Recentiores; Apostolos pares fuisse inter se cum Petro in gradu Apostolatus, sed non in Regimine, quod soli Petro competebat. Id autem intelligendum est, ut supra memini, principaliter, communionis atque relationis necessitate; ne alioqui reliquorum Apostolorum jus, ad instituendas et regendas Ecclesias a Christo iis indultum, infringatur.

concessa prærogativa inter Gentiles,

12 Secunda inspectio, de privilegio Pauli, in pauca, sed illustria verba contrahi potest. Erudiendarum Gentium munus, quod omnibus Apostolis injunctum erat a Domino, illi specialiter concreditum est, quemadmodum Judæorum institutio Petro imposita, ut ipsemet Paulus observavit : quod ita accipiendum est, ut liberum quoque Paulo fuerit cum Judæis colloqui, et Petro Gentiles erudire, ut factum ab utroque Apostolo et Acta et Epistolæ testantur.

et excellentioris doctrinæ,

13 Altera quoque prærogativa doctrinæ viguit Paulus, qui singularis eruditionis ornamentis instructus, et profanam litteraturam cive Romano dignam, et Judaicæ disciplinæ apparatum ad pedes Gamalielis congestum, scriptis sermonibusque suis expressit; et expansis sibi a Christo mysteriorum arcanis, ceteros revelationum magnitudine supergressus est : unde ab Augustino Clavis scientiæ huic Apostolorum Principi eleganter tribuitur, quemadmodum Apostolorum omnium summo Clavis potentiæ.

cum qua Romam venit,

14 Peragratis Judææ, Syriæ, Asiæ, Macedoniæ, Achaiæ, et Illyrici spatiis, et quam plurimis in Ecclesiarum fundatione exhaustis laboribus; *ut adimpleret ea quæ deerant passionibus Christi*, ad urbem Romam, verbo informaturus Romanos, quos scriptis antea litteris confirmaverat, intrepidus præco Religionis accessit : quoniam, ut notavit Chrysostomus homil. II ad Romanos, omnium Ecclesiarum sollicitudine sibi injuncta, necessarium erat ut ad Dominæ Urbis regimen et gubernationem sese ingereret.

ubi Petrus Primatum Cathedræ Apostolicæ constituerat :

15 Hic sese materia aperit de tertio capite agendi, inquirendique, quid auctoritatis Ecclesiæ Romanæ contulerint Petrus et Paulus. Sane de Petro nullus est ambigendi locus, quin Apostolicæ Cathedræ Principatus, qui semper in Romana Ecclesia viguit, teste Augustino, ex Petri Primatu profluxerit. Hoc docent Concilium Ephesinum et Chalcedonense, Optatus, Augustinus, Valentiniani constitutio, et omnes Antiqui. Ratio vero est in promptu. Quoniam Petrus Romanam Ecclesiam præsens rexit, et in ea regenda mortem oppetendo eam sibi propriam et particularem fecit. Quemadmodum Joannes

propriam illam Sedem suam moriendo faciens,

Joannes Apostolus Ephesinæ Ecclesiæ Episcopus dicitur, non autem Paulus : quia, licet iste Ephesios verbo et scriptis erudierit in fide, ab ea tamen urbe discessit, aliis doctrinæ pabulum erogaturus : Joannes autem, in regenda et administranda Ephesina Ecclesia, ad necem usque perseveravit : imo vero solidæ diœceseos, sive regionis Asianæ curam; septem Episcopis in eo tractu per totidem civitates constitutis, quos in Apocalypsi recenset, studiosissime gessit : quo respexit antiquus Auctor apud Photium in Bibliotheca. Quare a Cypriano *locus Petri* dicitur illius Ecclesiæ Pontificium ; et Romana Ecclesia *Principalis*, unde unitas Sacerdotalis exorta est. Illo exemplo, Cathedram Petri dixerunt Ecclesiæ Romanæ Sedem, Optatus Augustinus, Hieronymus; et Orientalium plerique, Basilius, Nazianzenus, Antiocheni Concilii Patres apud Eusebium; Synodi, Ephesina, Chalcedonensis, Quinta, Sexta, Septima, Octava ; et generaliter Tractatores omnes, qui Romanæ Ecclesiæ dignitatem attigerunt, illam ad Petri Primatum referunt.

a quo communionis jura manerent ad alias,

16 Hinc est quod a Sede Romana *veneranda communionis jura manare*, observat Ambrosius, in Epistola Synodica Concilii Aquilejensis : et Communionis cum ea Sede et Petri Cathedra necessitatem urgent Irenæus et Hieronymus : quod jus inter cetera Primatus Petri privilegia observavimus.

et supremi judicii infallibilitas peteretur,

Dubiarum sane causarum relationem Romanæ Sedi faciendam, ex divina auctoritate, et veteri traditione, et secundum Canones profitentur, non solum Siricius et Innocentius I, una cum Conciliis Milevitano et Africano, sed etiam Cyrillus Alexandrinus. Primatus iste, Petri privilegio innixus, in aliis causarum figuris, prout Ecclesiæ utilitas exigebat, sese tandem patefecit; consentientibus Episcopis, et memoriam Petri venerantibus, ut loquitur Concilium Sardicense.

quamquam et Paulus vere dicatur Romanus Episcopus fuisse,

17 Paulum vero, in Romana Ecclesia instituenda, quas partes egisse dicemus? Sane, ut opinor, Apostoli plenum officium in ea formanda implevit, atque adeo Episcopi, quod munus cum Apostolatu conjunctum erat. Ac proinde, si ex regula, quam supra proposui, metienda est antiqua illa Episcoporum institutio, vere et proprie Paulus Romanæ Ecclesiæ Episcopus fuit : in ea enim regenda diu laboravit, eamque decoravit sanguine, pro veritate quam docuerat profuso. Quare Epiphanius diserte Petrum et Paulum Episcopos Romanos vocat. Præiverat Irenæus, qui successionem Pontificum Romanæ Ecclesiæ describens Petrum et Paulum primos enumerat, a quibus ceteros deinceps ad suam ætatem recenset : quem sequitur Eusebius, Clementi tertium a Petro et Paulo, in Romano Episcopatu, locum assignans.

ex disciplina primitivæ ecclesiæ

18 Et ne quis offendatur, ac si duorum Episcoporum societate Ecclesiæ unitas et vetus disciplina læderetur, quæ suum cuique Ecclesiæ Episcopum eumque singularem præficit; observandum est, hanc politiam Synodo Nicænæ deberi : quæ Canone lato, ne plures uni Ecclesiæ præponerentur Episcopi, prudenter, ad tollendas dissidiorum occasiones, prohibuit. Alius mos Apostolorum temporibus vigebat, qui majoribus et insignioribus civitatibus plures Presbyteros sive Episcopos præficiebant, ut mutuis auxiliis suffulti, ad propagandam in suburbanas regiones fidem sufficerent. Unde Pauli exhortatio ad Presbyterium Ecclesiæ Ephesinæ his verbis concipitur : *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.*

plures una in urbe Episcopos admittentis

Antiquum etenim illud Presbyterium ex pluribus Episcopis conflatum erat, sic exigente temporum ratione, ita tamen ut unus ceteris præemineret : quod ab Apostolis ipsis introductum, qui tandem quoque solos Presbyteros secundi gradus, ad conflandum Presbyterium, seu mavis Ecclesiæ Senatum, adhibuerunt : qua de re copiosius alibi a nobis disputatum.

sed ita ut Petrus manserit Caput Ecclesiæ Universalis.

19 Interim ad præsentem quæstionem id observasse sufficiet, non alienam esse a praxi Apostolorum, plurium unius Ecclesiæ Episcoporum communionem. In Romana vero non erat quod aliqua offensio, ex illa Petri et Pauli societate, timenda esset. Præterquam enim quod duo illi Apostoli, gratia divina afflati, nihil spirare poterant præter concordiam Apostolicam ; illud quoque intercedebat mutuæ pacis vinculum, nempe officium communionis cum Petro retinendæ, ut unitas Ecclesiæ, in Petri Primatu fundata, servaretur. Duo ergo in solidum Romanæ Ecclesiæ Episcopi, Petrus et Paulus : sed ita, ut Petrus, Collegii Apostolici Caput et Princeps, suam quoque dignitatem tueretur.

Hinc factum ut Pontifices ex auctoritate Petri et Pauli procedant,

20 Ex hoc Episcopatu Pauli manavit, ut Hieronymus, Damasum Apostolos honore sequi dixerit ; Romani quoque Pontifices, inter cetera Sedis suæ decora, hoc quoque posuerint, se Vicarios esse Petri et Pauli, eorumque Throni Successores, ut loquitur Hadrianus I in Epistola ad Constantinum et Irenen Imperatores. Quem imitatus est Gregorius VII, qui se in Petri et Pauli Throno sedere jactat, in formula excommunicationis contra Henricum Imperatorem. Scio non inepte dici a plerisque, Pontifices Romanos succedere Petro, in plenitudine *potestatis* ; Paulo vero, in plenitudine *legalitatis seu scientiæ*, ut loquebatur Joannes de Capistrano. Quæ ratio Pontifices quoque movere potuit, ut Pauli mentionem non omitterent, cui ab antiquis Patribus doctrinæ principatum tributum non ignorabant. Unde insignis reverentia conciliabatur Romanæ Sedi : quæ cum ceterarum Ecclesiarum, non solum mater esset, sed magistra quoque ; in eo magisterio auctorem suum laudare posset gentium præcipuum Doctorem. Qua ratione octava Synodus Romanam Ecclesiam commendat, quod eam Petrus et Paulus, summi Apostolorum apices, præ ceteris Ecclesiis extulerint.

tamquam utriusque in Episcopatu successores :

Sed nihil vetat, ut monui supra, quin etiam Episcopalem auctoritatem, qua fungebatur Paulus, in Romanos Pontifices transmiserit ; Apostolicam quippe communicare non potuit, quæ morte extinguebatur. Petrus quoque Episcopalem auctoritatem ad Romanos Episcopos transtulit, et præterea Capitis prærogativam, id est, jus universalis regiminis, confusum cum Episcopali gradu. Alioqui, nisi successio istæc auctoritatis a Paulo derivatæ admittatur, ægre ac ne vix quidem explicari potest formula illa, quam a temporibus Nicolai I, id est, octingentis fere abhinc annis, summi Pontifices usurpant, cum aut excommunicatione reos defigunt, aut a peccatis clementer absolvunt : utrumque enim se auctoritate Petri et Pauli decernere testantur : quod nisi ex successione Pauli in Episcopatu interpretationem recipiat, frigidius dictum videbitur. Labores enim, ad erudiendam fundandamque Ecclesiam Romanam a Paulo suscepti, et fusus in urbe Roma cruor, ut ad Sedis dignitatem augendam ornandamque maxime conferunt, ita ad auctoritatem impertiendam nihil aut parum pertinere videntur.

quod in Bullis videatur Pauli imago a dextris locata,

21 Hanc auctoritatis a Petro et Paulo deductæ communionem, impressæ octingentis ab hinc annis in Bullis plumbeis utriusque Apostoli imagines testantur, Paulo ad dexteram Petri collocato, unde præcipui quoque honoris Paulo impensi argumenta quidam trahunt. Absurde. Quod enim latus dextrum videtur, si Pauli imago cum Petri imagine comparetur ; est latus sinistrum, si referatur ad inspicientes :

tes : ex qua relatione sæpe metiendus est honoris gradus in conventibus publicis. Hinc profectum, ut Episcopus in parte chori sedeat, quæ dextra est ingredientibus, et tamen respondet cornu sinistro altaris ; in quo sinistrum et dextrum latus nuncupamus, respectu habito ad divini Numinis præsentiam, ac si Dei majestas ibi sederet (veluti super Cherubim, ut in veteri testamento) vel Christi corpus vultu ad populum obverso ibi consisteret. Olim eadem ratio habita est, cum loca assignarentur in ecclesia viris et mulieribus : pars enim dextra viris data, sinistra mulieribus, inspecta ingressus ad templum positione, ut patet ex antiquis inscriptionibus. Idem observatur quotidie in Gallia, in solenni Magistratuum cœtu cum ad ecclesias conveniunt. Qui enim apud eos eminentiores, locum chori dexterum, qui respondet cornu sinistro altaris, ut dixi, occupant ; reliqui vero sinistrum latus; quod respondet cornu altaris dextro. Ex hac quoque ratione ingressus tractum, ut in auditorio publico Senatuum sive Parlamentorum Galliæ, Præsides id latus occupent quod sinistrum est, si consessus ordo a personis sedentium ducatur, quod tamen respondet lateri dextro adstantis cœtus. Quod splendidius eminet Rege in Senatu Parisiensi sedente pro tribunali : ad ejus namque sinistram consident Pares Franciæ ecclesiastici, quibus præcipuus honor defertur ; Duces vero dextram occupant : quæ latera vices mutant habita adstantium ratione, ita ut eorum dexteræ respondeat ordo Parium ecclesiasticorum. Aliud obtinebat in antiquis Synodis generalibus, ubi proposita in medio consessu sacrosancta Evangelia vices Christi præsentis gerebant : ad cujus dexteram Legati summi Pontificis considebant, quæ tamen ingredientibus erat sinistra. Posset istæc observatio variis testimoniis ex antiquitate petitis in utramque partem illustrari, nisi satius esset ex præsenti usu confirmasse locum, imagini Pauli in Bullis plumbeis destinatum, secundum esse censendum ; priorem obtinente Petro, ratione Primatus, ut decebat.

At diverso respectu,

quo latus sinistrum honoratius est dextra

22 Ex iis quæ huc usque proposuimus, aperte consequitur, assertum a Recentiore dogma in eo peccare, quod duo Capita Petrum et Paulum in Ecclesia Romana *Ex æquo* constituere videatur. Duo Capita, sive duo Episcopi, ferri possunt, ex mente veterum et mediæ ætatis auctorum, et ex eo qui hodie viget formularum usu : sed additamentum illud, *Ex æquo*, spongia deleri debet vel potius cauterio inuri : quia Primatum, quem in regimine universalis Ecclesiæ solus Petrus obtinuit ex ore ipso Christi, per indebitam comparationem cum Primatu Pauli, qui versatur in solo ecclesiasticæ institutionis magisterio, ut loquitur Maximus Taurinensis, penitus, labefactat. Quare, non solum a traditione antiquorum Patrum alienam, sed etiam juri divino contrariam propositionem illam censeo.

Conclusio damnat æqualitatem duorum Capitum.

DISSERTATIO IV

De tribus Episcopis *etc ut pag.* 15

Num. 3 *lin.* 18 —— *quamvis* —— l. —— *et quamvis.*

Num. 8 *lin.* 11 post —— *auctor* —— adde —— : *imo Augustinus Patricius lib.* 1 *Rituum S. R. E. et Andreas Victorellus, in Notis ad Ciacconium, positive docent esse falsissimum, quod tale quid unquam fuerit usurpatum : vere tamen id dici potuisse hactenus etc.*

Post num. 9 *adde ex Pag.* 220 *col.* 2 —— 10 *Adversus jam assertos Vicariatus, eruditissimum quemdam Amicum meum allegare memini Concilii Nicæni decreta.*

Num. 10 (*per errorem typothetæ scripto* 14, *et jam futuro* 11) *omitte* 10 *priores lineas, jam non necessarias vel alio translatas, atque incipe* —— 11 *Notaturus porro in margine* —— *atque linea* 13, *nunc* 3 *futura* — *Synopseos* —— l. —— *Summarii historici.*

II S. LINUS.

Ab an. 65

In Commentariolo subjuncto *post num.* 1 —— adde — *Romana Breviaria, usque ad annum* MDXXXV, *quo novum unum permissu Pauli III concinnavit Cardinalis Quignonius, postea abrogatum, nihil de* S. Lino *habebant, nisi quæ in nostris Catalogis leguntur. Quignonius autem, prolixior in Lectionibus, alibi strictior, hujus quoque Pontificis encomium dilatans, addidit quod* a Saturnino Consule, cujus filiam a dæmonibus liberaverat, capitali supplicio affectus est : *idque hodiedum, diversa licet phrasi, recitatur ; non animadvertentibus iis, quibus successive recognoscendum Breviarium commissum est, quod* Saturnini *Consulatus unicus annis omnino decem præcesserit mortem S. Petri. Baronius in Annalibus, pro* Consule, *cripsit* Consularem : *sed tales non nisi sub Adriano juridicundo cœperunt adhiberi, eatenus exercitibus soliti præfici. Nobis ad* XXIII *Decembris licebit examinare, unde acceptum sit istud de filia Saturnini liberata, et alia plura a Quignonio addita ; qui interim superfluum censuit cum veteribus Breviariis Consulum notare nomina, quibus quisque Pontifex Episcopus esse cœpit ac desiit ; et cum in hoc seculi sunt ceteri, exitum nullum commodum videntes.*

Non fuit a Cos Saturnino damnatus.

Post num. 2 — adde — *Ego e contrario, tantum abest ut longius tempus requiram in Anamnesi, procedente secundum sententiam, quæ* Lino *immediate* Cletum *subjungit, et hujus personam non distinguit a persona* Anacleti ; *ut possim triduano Interpontificio esse contentus, et successorem ordinatum credere* XXVII *Septembris.*

3 *Fatendum est enimvero Catalogi, tantopere ab Henschenio laudati, circa primos* XII *Pontifices, non esse eam firmitatem ac certitudinem, quæ videtur esse in subsequentibus ; et usque ad annum vulgaris Æræ* CLX, *incerta satis haberi omnia ; ex ejus nempe sumpta calculo, qui sub annum* CCXXXVI, *regente ecclesiam S. Antero, initium videtur dedisse Catalogo, seriatim atque cum definita Pontificiorum determinatione scribendo : in qua ipsa determinatione ut ex satis certis documentis processerit Auctor, quis polliceri ausit, nihil etiam mutatum a prosequentibus eamdem seriem, pro suo cujusque captu ac judicio. Sunt autem præcipuæ difficultates duæ in primis* XII *Pontificibus : videlicet, utrum* Clemens *præponi debeat* Cleto *et* Anicetus *anteferri* Pio. *Faciunt hoc Catalogi, et cum iis Henschenius : contrarium magis nunc placet Eruditis, iidemque a* Cleto *recusant* Anacletum *dividere. Nolo definitive in alterutram partem pronuntiare ; ne vel contra id eam, quod verosimilius ipse censeo ; vel hoc affirmans, ipso in principio discessisse videar ab Henschenii contraria opinione, Catalogis inhærente. Neutrum ne faciam, placet utramque sententiam proponere, ac primo quidem loco Henschenianam.*

Fateor interim in primis 12 Pontificibus non esse certissimam fidem Catalogi.

III S. CLEMENS.

Secundum Catalogos atque Henschenium.

Ab an. 67

Num. 2 *lin.* 6 — *Nondum ergo* — l. — *Hinc suspicari quis possit, quod tunc nondum* — *lin.* 8 — *nullum est* — l. — *nullum sit* — *lin.* 9 — dele — *solum sequitur.*

DIS-

DISSERTATIO V

Sententia Henschenii de Ordinatione, Pontificatus Abdicatione, et obitu S. Clementis. *pag.* 43 *Appar.*

Cardinalis Baronius etc.
Num. 43 *lin.* 1 —— dele— *præmemorata.*

IV S. CLETUS.

Ab an 77

Secundum Catalogos atque Henschenium.

Num. 2 *lin.* 16 —— *Eusebius* —— adde —— *Usuardus* Anencleto. *Ibid. lin. penult.* —— *esse* — l. — *esset.*

Numerus 3 *circa medium dividatur, et fiat* 4 *ab his verbis* — — *Existimant eruditi hoc tempore viri,* Gregorium VII —— *et ad finem addantur hæc.*

Nihilo melius idem Cletus fingitur instituisse Crucigeros,

5 *Tale habeatur, quod Marco Antonio Sabellico, sub finem seculi* XV *scribenti librum* 6 *Enneadis suæ* 9, *et Crucigerorum, nunc in Italia extinctorum, Primordia requirenti ; ejus Instituti homines, longiori, ut ait ipse,* sermone scripserunt ; *quod scilicet* Cletus, qui Petri primi Pontificis fuit discipulus; a cœlesti nuntio Crucem habente dicitur monitus, ut hospitalem domum fundaret iis, qui Romam peregre venirent Religionis causa ; essentque ibi præsto, ut itineribus fessos comiter exciperent pieque reficerent. Gestarent hi perpetuo Crucem, monumentum Dominicæ passionis : *quodque* rem his principiis ortam Cyriacus Jerosolymorum Antistes, quem Julianus Apostata occidit, primus illustravit. *Hæc ille : quæ secutus Marcus Antonius Baldus, istius suæ Religionis historiographus, Silvestro Maurolyco Oceanum Religionum colligenti suggessit,* Clementem IV, Alexandrum VI, Paulum III et IV, nec non Pium V, Romanos Pontifices, *ab an.* MCCLXV *ad* MDLXXII, *quisuis in Bullis ac Privilegiis Ordini datis eadem asseruerint; alii, istis non contenti,* Alexandrum III *et* Innocentium III, *prioribus antiquiores, nominant, qui confirmarint renascentem Ordinem : extinctum enim fuisse malunt dicere, quam frustra niti ad probandam successionis continuationem, aliorum similia prætendentium exemplo. Sed ut antiquiorum trium* Alexandri, Innocentii, et Clementis *non proferuntur Bullæ, ita gratis præsumuntur talia de dicto Ordine, tot seculis ignoto, asseruisse.* Alexandro VI *et successoribus seculi* XV *Pontificibus si quid tale suggestum revera fuit, eodem id illi modo receperint, quo postea* Gregorius XIV *anno* MDXCI *Privilegia Ordinis confirmaturus, aucturusque per communicationem Privilegiorum Ordinibus Mendicantibus concessorum, quando præfatur, quod* Magister Generalis et Fratres Congregationis Cruciferorum exponi sibi fecerunt, quod..... prædicta Congregatio per B. Cletum instituta et per Alexandrum III Romanos Pontifices....... reformata fuit. *Hæc verba qui acciperet velut* Gregorii *ipsius assertum, cum tantum referantur ut assertum supplicantium, ne is vehementer aberraret ; seque ostenderet ignarum Styli in similibus teneri soliti, cum ejusmodi sic relatis, nec minimum quidem punctum majoris quam antea habuerint probabilitatis, inde accedat : aliud omnino agentibus et intendentibus Bullarum scriptoribus ac largitoribus, quam definire quæstiones historicas, numquam examini suo oblatas, nec si offerrentur recipiendas ab ipsis, nedum decidendas.*

aut vel asse ruisse dicuntur Pontifices se... ili ...

V. S. ANACLETUS.

Secundum Catalogos atque Henschenium. *Ab. an.* 84

Num. I *lin* 4 — *comprehensusque ipsi* — l. — *comprehensus, ipsique.*

VI EVARISTUS.

Ab an. 95.

Secundum Catalogos atque Henschenium.

Ad Commentariolum nostrum in fine adde.

3 *His, ex Henschenii nostri mente, juxta tenorem Catalogorum sic deductis ; subjicio meam, antea in fine primæ Partis positam,* Anamnesim, *tanto libentius, quanto promtoribus animis acceptam a viris eruditis intelligo ; amicorum Parisiensium litteris id referentibus, gratulantibusque inventum modum, quo et Antiqui plures excusari possint, qui* Cletum *ab* Anacleto *diviserunt, et tamen teneri pauciorum sed illis antiquiorum sententia, qui sub duobus nominibus non nisi unicam personam agnoverunt. Ergo a pag.* 217 *huc transferatur.*

ANAMNESIS

DE CLETO ET ANACLETO

Lin. 6 — *Pontificatum* — adde — *nunc vero eamdem Collationem assignavimus Priori parti Apparatus, collocandam post veteres tres Catalogos.*

Lin. 8 — *elapsos* — l. —*elapso* — et claude parenthesim *Lin.* 9 post — *scribens,* quæ nunc male clauditur post — *Eusebius.*

Lin. 43 — *placuit Auctori* — l. — *placuit Auctoribus.*

Art. IV *lin.* II — *Mortuo Vespasiano Titoque, optimo Principe, jam solo.* — l — *mortuo Vespasiano, Titoque optimo Principe jam solo.*

Art. V *lin.* 13 — LXXXXII — l. —— LXXXII.

Lin. 15 — LXXIIII — l. — LXXVIII.

Art. VI *ad finem* — adde — *Hæc tamen si cui videatur ex post facto felicius quam verius cogitari a me; malitque credere jam inde a principio, et* Anacletum *seu* Anencletum, *et brevitatis causa* Cletum, *dictum fuisse successorem* Lini ; *nolim equidem pro ejusmodi conjectura mea pertinacius contendere. Libenter tamen ab ita sentiente discerem, qui factum putet, ut in Canone Missæ receptum sit abbreviatum* Cleti *nomen, potius quam integrum* Anacleti ; *et eadem ratione posset aliquis cogitare* Lini *nomen Græcum, non esse genuinum ; sed ex integro scripto Latino* Marcellini *nomine , vulgari usu acceptum.*

Art. VII *lin.* 3 —*rexerit* —— adde —— *iterum.*

Lin. 8 — *post anni* LXXXXII —— adde —— *eique substitutus sit* Evaristus ——*Lin.* 15 *interjectam Parenthesim* (aliam utique a Sancta Virgine, æque tamen Domitiani consanguineam) *exprime diverso charactere quem cursivum seu Italicum vocant.*

Art. IX *lin.* 2 — — *præsagitio fuit* —— adde — *idque anno Christi* LXXXXV *vel proxime sequenti : scribit enim Eusebius lib.* 3 *cap.* 18, *allegans ipsius illius temporis auctores, et quidem a religione nostra alienissimos,* anno Principatus Domitiani quintodecimo, *ab Idibus Septembris inchoato,* Flaviam Domitillam, Flavii Clementis, ejus qui tunc temporis Consul fuerat, ex sorore neptem, una cum aliis plurimis, ob Confessionem Christi in insulam Pontiam fuisse deportatam. *Ipse* Clemens *novo solum exilio etc.*

Lin. 15 — *anno* LXXXV — l — LXXXXV.

Lin.

Lin. 22 — dele — *etiam.*

Object. I *lin.* 32 — *Hoc interim solum nomen* — addе — *(ut supra dixi.)*

Post. Object. III *sequentia Summaria, imprimenda erunt eodem majori quo alia Summaria charactere, eademque linearum totam paginam percurrentium forma.*

III S. CLETUS SEU ANACLETUS.

Lin. 2 ex Patre Antiocho — *adde*—Æmiliano, Romæ in Vico-Patricii commorante.

IV CLEMENS.

Lin. 14 — LXXXXVI — l. — LXXXXV.

IT. S. CLETUS SEU ANACLETUS.

Lin. I ANACLETUS — *adde* — vel ANENCLETUS.

V ALIAS VI S. EVARISTUS.

Post Summarium de S. Evaristo — *adde.* —— *Exhinc intelliges, Pontificales numeros, si hanc sententiam tenere velis, detracta unitate hinc usque ad finem reformandos, aut ita sumendos ac si singulorum nominibus uterque numerus sub dubio adderetur, uti hic factum in* S. Evaristo : *quod ne semper fieri expresse debeat, satis est hic semel monuisse.*

2 *Porro ad ista sic mutanda in nostra Chronologia, et quatenus verosimiliora videbuntur etiam probanda etc.* — *sed quod de Vicariatibus sequitur, transfer ad Dissertationem* III *ut supra monui.*

VII S. ALEXANDER.

Num. 2 *lin.* 22 — *Commentario* — adde — *unde hic damus* Dissertationem V, *quæ prius Apparatui inserta fuerat, sub titulo* Exercitationis VI. — *ac deinde post num.* 3 *sequatur.* *Ab an.* 108.

DISSERTATIO VI.

Chronologia in vetustis Catalogis fundata, ex Actis hujus Pontificis confirmatur ab Henschenio.

A*d illustrandam etc. ex A. Pag.* 45.

Num. 48 *lin.* 12 — dele — *recte.*

Post num. 50 *etiam hæc adde* —

51 *Est qui dubitet, satisne certo credi debeat* S. Alexandrum Papam *in Canone Missæ post Commemorationem defunctorum nominari, ubi dicitur,* Cum sanctis Apostolis et Martyribus, Joanne, Stephano, Mathia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro : *quæ enim causa, inquit, Pontificem Romanum postponendi Episcopo Antiocheno, scilicet* Ignatio? *Utique eadem, quæ fuit, ut* Stephanus *Diaconus præponeretur Apostolis; scilicet prioritas temporis quo martyrium tulerunt. Excluso autem hinc* Alexandro Papa, *quem obsecro poteris invenire alium* Alexandrum, *tam celebris in Romana Ecclesia nominis, ut* SS. Marcellino *et* Petro *præponi meruerit?*

VIII S. SIXTUS.

Lin. ult. CXXVII —*adde* — postea a Paschali I aut II translatus in Vaticanum, et hinc anno MCXXXII Aletrium. *Ab an.* 117

Commentariolo addatur — 4 *Romanus Canonicus, enumerans Pontifices, in Vaticana Basilica quiescere creditos, iisque* Xistum *accensens;* Hic, *inquit,* fuit sepultus (*scilicet post aliquam de primæ sepulturæ loco elevationem)* juxta ferratam prope corpus B. Petri, ubi est adhuc arcus de mosibo, quem fieri fecit Paschalis Papa I. *Sed vel alia ejusdem Translatio postmodum facta est a* Paschale Papa II, *ante annum quo hic obiit* MCXVIII ; *vel ab hoc sub eamdem aram condita etiam fuerunt corpora* S. Fabiani, Sergiique II, *ut plenius dicetur ad hujus postremi Pontificatum ; vel denique in numero nominis Pontificalis erravit Canonicus, erraruntque ii quos in nominando* Paschale I *antecessores habuit atque sequaces. Quid autem si* Paschalis II. *conditis sub altari duobus præ-nominatis, ipsius Sixti corpus inde exemerit, transferendum in aliquam Romanarum Ecclesiarum ab ipso reparatam, puta S. Xisti ; de qua dubium forte erat, Secundone ejus nominis an Primo dicata esset ; quod tamen executioni mandatum non fuerit, certius cognito Secundi illam ecclesiam esse. Tale quidpiam si liceat opinari, facile concepero, qui fieri potuerit anno* MCXXXII, *ut Alisanis sanctum aliquod corpus petentibus, pronum fuerit illud concedere ; quis enim dixerit ea causa destructum fuisse altare, sub quo Xisti corpus jacebat conditum ? Ea siquidem ætate necdum mos inoleverat Romæ, Sanctorum corpora palam habendi.*

Corpus subaltari in Vaticano,

a Paschali I vel II locatum,

5 *Ut ut est, creditur ipsum isto anno concessum Alifanis, dumque illuc vehitur apud Aletrinos substitisse : apud quos quomodo fuerit anno* MCLVII *sub proprio altari reconditum, et anno* MDLXXXIV *inventum translatumque solenniter deduximus ad diem* VI *Aprilis num.* II *et seq. Anno post ultimam translationem centesimo, Romæ Casinum excurrens Janningus noster et Aletrio transiens, reperit in veteri ecclesiæ Cathedralis membrana,* Ad laudem divini nominis et ad commendationem B. Xisti primi Papæ et Martyris, *hujusmodi Relationem, scriptam ante annos ut minimam ducentos trecentosve.*

deinde petentibus Alifanis concessum.

6 Ingratitudinis et degeneres filii non immerito notarentur, fierentque prorsus a perceptione paternæ substantiæ jure hereditario alieni, si progenitorum suorum ignaviam, quibus in infra dicendis negligentiæ somnus obrepsit, filialis reverentia præter naturæ debitum præteriret. Antiquorum igitur segnitiem, licet, per succedentium narrationem, infrascriptæ rei memoriam nondum interce perit oblivio ; quia tamen in scriptis redacta non existit, prout divina infuderit gratia, secundum quod a fide dignis et prioribus nobis accepimus, supplere pro viribus satagentes; quo ordine, quibusque miraculis gloriosissimi Martyris Sixti Romani Antistitis, quem sub Hadriano Romanorum Imperatore pro Christi nomine passum sacra scriptura testatur, de Urbe ad civitatem Aletrinam, currentibus annis Dominicæ Incarnationis MCXXXII, Pontificatus Domini Innocentii II anno II, Indictione VII, die XI mensis Januarii, succinctus sermo percurrit. *Corrigendus est annus Indictionis, quæ tunc non* VII, *sed* X *numerabatur : annus vero Pontificatus hic rectius dicitur secun-*

Sicut majorum traditione habetur.

secundus, quam in recentius sculpto lapide tertius : hic enim Innocentio isti solum inchoabatur die XXIII *Februarii sequentis. Animadversione tali interjecta, prosequor tenorem Aletriensis membranæ, promissam relationem sic exhibentis.*

ex favore Innocentii PP. II contra morbos ibi grassantes :

7 Dudum nutu Dei (absque cujus imperio nec folium arboris decidit, nec unus passerum ad terram cadit) in civitate Alifii, quæ intra metas regni Apuliæ sita est, aeris intemperie humana corpora variis et desperatis ægritudinibus stimulante; cum ipsius civitatis incolæ, medicorum consilio ac omni humano suffragio frustratos ac destitutos se fore aspicerent; divinum expetierunt auxilium, quod (prout ipsa Veritas innuit) nemini denegatur. Inito igitur saniori consilio, præfati cives ad prædictum Romanum Pontificem Dominum Innocentium, tunc in Urbe morantem, idoneos Ambasciatores sine mora transmittunt; importune ac instanter, prout facto opus erat, supplicantes, ut alicujus Corporis sacri reliquias ad civitatem Alisii mittere dignaretur, cujus virtute fugeret ab obsessis corporibus valetudo. Quo audito vehementer pius Pater indoluit, habitoque cum Fratribus super hujusmodi postulatis consilio, præfatis Ambasciatoribus corpus Sancti Martyris Xisti pie ac benigne concessit.

sed mula quæ ipsum ferebat Alatrium obstinatius flectente,

8 Si quis jam satageret Ambasciatorum hujusmodi gaudiorum immensitatem linguæ aut calami officio designare, vix sufficeret ad enarrandum. Accepto itaque Ambasciatores sacri corporis pretioso thesauro, cum reverentia et honore decentibus, illud in scrinio super mulam imponunt; et occepto itinere gratulabundi e vestigio repedare festinant. Dum autem ad quoddam trivium pervenissent; dictum animal, præfatum thesaurum deferens, amplam stratam non absque Dei voluntate devitans, cœpit arripere semitam, per quam sub compendio per abrupta montium pervenitur Alatrium; contradicentibus tamen et renitentibus dicto animali ducatum præstantibus, ne per semitam diverteret supradictam. Verum cum nec verberibus neque adulationibus possent dictum animal a cœpta semita declinare; Ambasciatores præfati, super novitate hujusmodi turbationis et admirationis non parvam materiam assumentes, divino tandem relinquunt arbitrio, ut jam dictum animal incedat quo maluerit, absque contradictione cujusquam.

excipitur istic ab Episcopo ac civibus.

9 Quo quidem absque humano ductu ad locum, qui dicitur Volubrum, ubi aquæ pro usu animalium colliguntur, non eminus ab Aletrina civitate, pervento; idem animal figens gressum, velut columna immobilis permanebat; nec minis aut flagellationibus seu etiam applausibus exinde recessit; donec Episcopus, Clerus et Populus Alatrinus, eidem sacro Corpori venientes obviam, processionaliter et honorifice ad dictam civitatem Alatrinam (cujus cives, uti et prædicti cives Alifienses, morbo vexabantur) hujusmodi thesaurum et animal conduxerunt. Introducto itaque in civitatem Alatrinam præfato thesauro, inter cives Alatrinos venerabilis et quodammodo pia contentio, per quam ad arma pervenitur, exoritur; dum alii volunt dicti Corporis sacras reliquias in civitate veteri collocari, aliis vero renitentibus ac flagranti desiderio æstuantibus Corpus ipsum gloriosum reponi debere in Cathedrali ecclesia, in supremo videlicet civitatis. Cumque aliquamdiu super hæc tam pie inter eosdem cives extiterit decertatum; tandem consilium fuit, ut suprafato animali libera concessa facultate, quo illud spiritus Dei duceret, populus universus acquiescere deberet omnino.

et post aliquam de loco contentionem,

deponitur in Cathedrali,

10 O mira Dei sapientia ! o tremenda potentia ! o ineffabilis gratia ! Dum bruta animalia, sensuales relinquentia, ritus et animos rationales assumunt, et divinam innuunt atque testantur voluntatem. Nec mora : jam dictum animal, divinitus inspiratum, nullo prorsus humano conduce præambulo, venerandum corpus ad Cathedralem devexit ecclesiam ; et tam diu flexis genibus, ubi dictus Martyr sibi locum elegerat, moram traxit, quoad usque Episcopus et Clerus, adstante Alatrinorum populo dictas Reliquias, tamquam eis oblatas a Domino, honorifice susceperunt ; easque in altari, quod in ipsius honorem post paucorum dierum curricula extructum est, honorificentia debita collocarunt. *Sed extemporaneum fuerit altare istud : constat enim ex reperta postmodum sub ipso scheda, solidum ac stabile primum fuisse dedicatum anno* MCLVII, *annis utique* XXV *post allatum Roma corpus. Et hic distinctionis notitiæ defectus satis indicat, non nisi seculo* XIV *scripta fuisse quæ retulimus. Sequitur autem in prænotata membrana.* Post cujus sacri Corporis adventum mirabilem, aeris protinus corruptione fugata, ægra civium Alatrinorum corpora recipiunt plenissimam sanitatem.

Alifanis autem digitus conceditur

11 Ha ! Deus, quam acutus doloris aculeus Ambasciatorum eorumdem animos pertransivit ; dum tanto talique thesauro, post tot labores et innumeras solicitudines , frustratos et expoliatos se et dictam civitatem Alifii fore conspicerent, quo sperabant ab ægritudinibus, quibus gravabantur, eximi ac totaliter liberari. Post multarum denique precum importunas instantias, iidem Ambasciatores ab Alatrinis civibus digitum unicum dicti sancti Corporis obtinent, quem ad ipsorum civitatem deferunt, cum omni honore et reverentia : ob cujus Martyris merita aeris epidimia omnino cessante, obsessa Alifiensium corpora a languoribus quibuslibet protinus liberantur. Lætetur igitur et exultet in Domino civitas Alatrina, et condignas gratias exsolvat Altissimo, qui dignatus est ipsos tali tantoque ditare thesauro, talemque ipsis exhibere Patronum, cujus meritis et intercessione dicta civitas et a noxiis præservatur anfractibus, et in bonis operibus prosperatur, ipsius annuente gratia, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

IX S. TELESPHORUS.

Ab an. 127

Num. I *lin. penult. et ult. sic lege* — Marcum Aurelium Antoninum ; *sed hunc et fratrem ejus* Lucium Aurelium Verum *adoptavit, cum titulo Cæsarum, atque in Imperio successores reliquit.*

X S. HYGINUS.

Ab an. 1[illegible]

Lin. 5 — quorum — *adde* — annorum — *et ad* — octo — *adde* — vel quatuor.

NODUS HISTORICUS

P*rimas in* Cleto et Clemente *salebras, non infeliciter, ut existimo, eluctatus ; videbar inoffenso deinceps processurus pede, sequendo ductum Consulum in Catalogis Pontificiis ubique concorditer notatorum ; cum iterum nodus etc ut pag.* 23.

XI S. PIUS.

In Margine — *dies* 21 — scribe — 23.

DIS-

DISSERTATIO VII al. IV.

De die Natalis *etc. pag.* 25.

Num. 3 *lin.* 5 — *mense Martio, non Augusto* — l. — *diu ante mensem Julium.*

Ab an. 162

XIII S. SOTER.

In Commentario, omisso num. 2 *conjungantur in unum numeri* 1 *et* 3, *hoc modo.*

1 *Consules Soteri assignantur etc. pag.* 26 *col.* 1 — *Antiquorum porro Catalogorum partem etc. pag.* 27 *col.* 1 *Deinde continuetur Commentarius, translata huc ex Appar. pag.* 47 *Exercitatione* V *Henscheniana, mutatis duntaxat numeris hoc modo.*

2 *Eusebius lib.* 5 *etc.* — *et lin.* 19 post, *transmisso* — adde — *inde communicata Eusebio etc.*

3 *Hic hærebat aqua Cardinali Baronio etc.* — *et lin.* 19 post — *alium dicimus* — adde — [*vel geminum unius ejusdemque personæ Pontificatum distinguimus*] — et dele hæc verba — *uti ad ejus Acta*, XVI *Aprilis illustrata apparet.* — *et lin.* 24 — *Ecclesia* — l. — *Ecclesiarum.*

4 *Nihilominus relinquimus* Soteri *etc* — *et pag.* 48 *col.* I *lin.* 8 *sic lego* - *Porro illis duobus paribus Consulum, memoratis in Elogio* S. Soteris, *attestatur Onuphrius etc.* — *et lin.* 17 *inchoetur novus numerus.*

5 *Idem novem anni* Soteris *referuntur in altero Catalogo etc.*

Ab an. 171

XIV S. ELEUTHERUS.

Lin. 4 CLXXV — l. — CLXXXV.

Ab an. 186

XV S. VICTOR.

Lin. 5 — XXVIII Julii — *adde* — quando colitur

In Marg. — *m.* 5 — scribe — *m.* 7*r*

Ab an. 198

XVI S. ZEPHYRINUS.

Art. I sic muta — *Ut* Patenæ vitreæ, *quæ jubentur in ecclesia præferri Sacerdoti, quasque* ab S. Urbano Papa *factas argenteas, ab aliis etiam aureas fabricatas legimus, fuerint ingentes pelves, recipiendis Offertorii tempore fidelium sexus utriusque oblationibus, seu panibus, ad uniuscujusque eorum Communionem, una cum eo qui Sacerdoti super Patena sua paratus erat, consecrandis : quos cum Acolythi ecclesiam circumeuntes collegissent,* ducebatur, finito Credo et dicto Dominus vobiscum, Pontifex, *sicut habet vetus Ordo Romanus*, ubi oblationes a fidelibus laicis sive viris sive feminis offeruntur, easdem accepturus. *Ne autem dubitare possimus, quin oblationes istæ essent eidem panes, quos postea consecratos accepturi erant communicantes, faciunt verba, quibus jubetur, ut* Pontifex, qui cœlestem panem accepturus est, a terreno pane, quem jam a laicis accepit, manus lavando expurget *: lotis autem manibus surgat* ...... apportante sibi Diacono oblatas, *quas nunc vocamus* Hostias *seu* Particulas. *Et sic etiam simplices Presbyteri, atque in Missis privatis æque ac in solennibus hodiedum manus lavant, post Oblationem Panis ac Vini, mox in Corpus et Sanguinem Christi convertendorum.*

Explicatum quoad patenas vitreas,

Art. II *post lin.* 3 omnia sic muta — *Ad quem duplicem usum sic composita videmus plurium Basilicarum Romanarum altaria, inter Chorum et Navim templi, ut, contrario aliis more versa, sacrificantem habeant post se stantem, facie conversa ad Occidentem, et ad populum in navi collectum. Unde fit ut idem Sacrificans necesse non habeat, ad* Dominus vobiscum, *se convertere. Post talia autem altaria ipsumque Sacrificantem consistebant Presbyteri et Diaconi, inter altare vero et populum Clerus reliquus cum Cantoribus. Hoc locorum discrimen, olim commune plerisque, nunc in sola S. Clementis ecclesia Romæ notari, observavit Claudius Castellanus ; idque Prædicatoribus S. Dominici laudi vertit ; præ aliis, qui antiquam istam dispositionem mutarunt, uti fecerunt Benedictini in Basilica S. Pauli et alibi. Similis etiam formæ Altare idem mihi scribit reperiri Bononiæ in æde S. Petronii ; seque in talibus, ac nominatim in crypta S. Martini sæpe sacrificasse. Tale etiam illud est, quod Narniæ supra corpus S. Juvenalis constitutum ipsi vidimus, et ad* III *Maji dedimus æri incisum.* psoituram altaris versus Occidentem,

Art. III — adde — ; *si ab orbiculari ejusmodi panis figura non fluxit, uti fluxisse potuit, appellatio talis.*

XVII S. CALLISTUS. Ab an. 217.

Lin. I — *adde* — Ex Regione Urbis-Ravennatium.

Ad Commentariolum — adde — *Corpus ad Cisoniense in Belgio monasterium, a B. Everardo Comite te Fundatore, translatum creditur : qua de Translatione ad dictum Cultus diem agemus.*

XVIII S. URBANUS.

Linea ult. — dies XXX — *l.* — XXXII. Ab an. 222

In Commentariolo lin. 8 — sic lege — *Verum antea, in opposita prorsus Urbis parte, corpus tumulatum fuisse videtur.*

XIX. S. PONTIANUS.

Lin. 4 *et* 5—*sic lege* — XXXI Junii, similiter in Dominica, et exul. Ab an. 231

In margine scribe — *dieb.* 3.

DISSERTATIO VIII al. V.

An inter SS. Pontianum et Anterum locus esse possit Cyriaco Ursulano ? deque argumenti negativi in hujusmodi quæstionibus efficacia : et de ipsius Ursulani Martyrii tempore, modo, atque auctoribus conjectura *pag.* 18.

Num. 2 *lin.* 27 — ex Cardinalibus — *l.* — et Cardinalibus, *et lin. penult.* — MDCXLXI — *l* — MDXLIX,

Num. 5 *lin.* 19 — Episcopatus — *l.* — Episcopus.

Num. 6 *lin.* 2 — *filium* — l. — *filum.*

Num.

Num. 15 *lin.* 11 — *ab annis nunc quinquaginta* — lege — *sub Urbani VIII Papatu.*

Num. 17 *lin.* 6 — Sanctus *ille* Cyriacus — *adde* — Hierosolymitanus.

Quærentibus de Ursulano Martyrio quid conjectem,

Post num. 17 — adde — 18 *Hic finieram, cum mihi aurem vellere Crombachius visus est, et quasi Henschenium nostrum legisset, ad* XIII *Maji in Comm. de S. Servatio num.* 13 *disserentem de tempore Hunnicæ irruptionis, amice quærere, quid tandem de Ursulano Martyrio sentiam. Etenim Magister ille meus illud sic tranfert a tempore imperantis Romæ Maximini, id est, ab anno* CCXXXV, *ad ætatem Maximi, tractis in suas partes Britanniis Galliisque tyrannidem exercentis extincto Gratiano, circa annum* CCCLXXXIV; *ut tamen non contemnat Ursulanarum peregrinationem et navigationem per Rhenum, cum dicit: Hunnos,* dum Gallias occupat Maximus, populabundos excurrisse per eas omnes, quæ illi se primæ adjunxerant Germaniæ superioris inferiorisque regiones, ipso fortassis anno CCCLXXXIV; quando XXI Octobris, in eosdem, Coloniam Agrippinam obsidentes, videntur incidisse Ursulanæ Virgines, cum illi scilicet jam essent in reditu. Remis Tungrisque et aliis pluribus urbibus destructis; cumque eorum vestigia insequeretur Maximus, ut adversus similes incursiones deinceps muniret regiones, sedemque Imperii sibi Treviris constitueret.

respondeo, satis placere, an. 385, Hunnica irruptione notum,

sub Maximo tyranno et Siricio Papa;

19 *Placet, fateor, ista Henschenii quoad tempus ratiocinatio; nec mirarer si fabulosæ Legendæ Auctores,* uti Maximinum *supposuisse videntur pro* Maximo; *ita fingendi* Cyriaci Papæ *occasionem sumpserint a Siricio, quem circa Hunnicæ incursionis annum Romæ præfuisse Pontificem, haud vana acceperant traditione, siquidem is anno* CCCLXXXV, *Januario mense, ordinatus fuit. Satis etiam tunc libera ac frequens fuit ad Urbem peregrinatio fidelium, ex quibuscumque Christiani Orbis partibus. Non tamen potest mihi facilis creditu apparere narratio, quæ simul ex Britannia solvere facit plus quam ducentorum navigiorum classem (nec enim paucioribus opus erat ad transvehenda* XI *millia Virginum, cum congruo numero clericalis, familiaris, ac nautici comitatus) eamque adversis ventis actam, totam impellit in aliquod Rheni ostium, per quod Basileam usque subvecta incredibilis tali tempore peregrinarum multitudo, reliquum iter per Vindelicios Rhetosque terra confecerit, in tanta tunc scribentium copia nemini nota memoratave; eo tamen inprimis memorabilis, quod pro majori parte Virginibus constaret, omnia odore sanctitatis suæ et futuri martyrii fama sic replentibus, ut complures Italicarum civitatum Episcopi, Reges item ac Principes, ipsas fuerint usque Coloniam comitati. Adde, quod Rheni ac Mosæ commune ostium (nam de veteris Rheni medio alveo, etsi tunc adhuc patente, sed tamen propter deductas in Lekam et Vahalim aquas exili, cogitare non licet) ostium inquam illud, duorum tantorum fluviorum in Oceanum effundendorum capax, et multo nunc etiam quam tunc amplius; nullas a mari naves longe ultra Roterodamum transmittit; quæ autem ex Hollandia Coloniam usque subeunt navigia planioris carinæ necessario sunt, quam quorum in mari usus est: ista autem vix ultra Confluentium Rheni atque Mosellæ aut saltem Mœni pervadere possint, quin minoribus opus sit, ut Argentinam usque perveniatur: hinc vero Basileam, propter summam fluminis rapiditatem, non datur ascensus, nisi forte exiguis lintribus, multiplicato remigum nisu impulsis, ut mihi Argentina scribit nostri nunc ibi Collegii Rector P. Carolus Darsonval. Ruit igitur etiam ex hac parte navigatio ex Britannia; etiam eo casu quo mutata identidem navigiorum qualitate sulcatum Rhenum volueris dicere; quanto enim hæc minora feceris Basileam pervenire, tanto magis oportebit augere numerum, eumque facere tam enormem, ut incredibile omnino sit, tot simul inveniri paratas cymbas potuisse, quot opus fuisset* XV *aut* XVI *millibus animarum deportandis.*

non tamen dixerim Virgines, aut Romam profectas per Rhenum,

aut matrimonii causa collectas,

20 *Quid ergo? inquies. An obliterata peregrinatione Ursulanarum Romana, in Baronii sententiam ibimus, sequentis Galfredum Asaphensem, apud ipsosmet Britannos maxime de fabulositate suspectum, quam quam ille profiteatur interpretem se dumtaxat fuisse historiæ, patria lingua ante duodecimum quo vivebat ipse seculum conscriptæ? Dicit is, Conano Britanno ejusque militibus, in Aremorica Galliæ regione stabilitis a Maximo, petitas a Dionetho Cornubiæ Rege uxores fuisse; in quem finem Rex ille filiam Ursulam, cum* XI *millibus Virginum ex nobilitate lectis, aliis autem ex plebe ad* LX *millia, imposuisse navibus undecumque accersitis; quarum majori parte disjecta aut submersa, ceteræ cum Ursula, inciderint in exercitum Guanii Hunnorum et Melgæ Pictorum Regis, Gratiani jussu maritimam inferioris Germaniæ oram populantium, ad infringendas vires Maximi, sibi Imperium arrogantis: horum autem lasciviæ cum nollent parere puellæ, omnes fuisse trucidatas. Resecuit illam* LX *millium appendicem Baronius, ad an.* 383; *satisque habet, si* duabus Britannicis Legionibus (*censebantur autem legiones singulæ, cum plenæ erant, sex mille capitibus*) pro numero militum qui tunc in iis reperti fuerunt, totidem delectæ virgines *sint*, omnes numero undecim mille. *Credat qui potest, aut in Aremorica tantam fuisse mulierum inopiam, ut exemplo, nullis in historiis legendo, eæ debuerint trans mare accersi; aut tam facilem futurum Britannorum Principum aliquem, ut totum fere feminei sexus florem ex ditione sua in peregrinam mitteret regionem, maritos istic inventurum. Magis tamen miror, deprehensas a piratis maritimam oram infestantibus dici; et, quia ad primum ipsarum conspectum exardescentibus in libidinem barbaris consentire noluerint, statim fuisse cæsas,* quod properarent alio (*verba Baronii sunt*) nec esset otium eas demulcere blanditiis. *Cogitandum utique erat, ad Coloniam Agrippinam mactatas omnes; urbem neutiquam maritimam, sed quod adverso flumine ægre subire navis mediocris quamvis expedita possit, remulco vel remigio acta, intra octo vel decem dies. Hunnorum præterea natio, ex ea regione, quæ nunc Tartaria Crimensis ac Precopensis dicitur, ad Mæotim paludem deducta, tam parum ... experta fuisse expeditionum maritimarum, quam assueta percurrendis summa celeritate provinciis. Valeat ergo etiam istud commentum, neque vel ex Britannia venisse Virgines, vel adverso Rheno subvectæ euntes credantur, aut omnino navigasse; quando jam peregrinationem Romanam rejecimus, a qua resumptis Basileæ navigiis descendisse secundo flumine dicebantur.*

aut a maritimis piratis interceptas.

cum res sit acta Coloniæ.

21 *Ceterum facilius mihi est explicare, quid non esse credendum putem de hoc argumento, quam per conjecturam utcumque receptibilem decidere quid verosimilius dici possit. Cædem multitudinis copiosæ ad mœnia urbis Coloniensis patratam, testatur ager Ursulanus, nunc urbi inclusus, unde primum seculo* VI, *tum aliis successive temporibus, eruta sunt Sanctorum corpora, partim singula, partim humo infossa manipulatim, eo verosimiliter modo quo narravit nobis Crombachius haud diu ante annum* MDCLX, *inspectante se, inventa ad centum quinquaginta corpora integra, in ipso agri Ursulani quasi centro, octona scilicet aut dena, pro fossæ latitudine una in linea lateraliter juncta, tum modica interjecta humo totidem alia, atque ita plures una in fossa ordines: vidimus autem ipsi eadem deinde ossa, unum comportata in locum, cum evidentibus cædis indiciis fragminibusque telorum hinc inde admixtis, sicut illa corporibus ipsis, et quædam ossibus fixa fuerunt, quorum iis etiamnum inhærebant cuspides. Sanctæ Ursulæ, et aliquot præcipuarum*

Inter[illegible] de constat,

deque antiquo cultu,

rum Sociarum Translationi, ante annum DC *factæ. Testimonium præbet Vita S. Cuniberti, paulo post ordinati Episcopi; cujus capiti,* in Basilica Sanctarum Virginum *sacra facientis, visa fuit insidere columba, ac deinde* juxta tumulum cujusdam Virginis *elabi ex oculis. Ex ea namque templi Ursulani tam veteri nomenclatura, apparet, jam tum certo creditum Coloniæ fuisse, magnam Sanctarum Virginum ac Martyrum catervam ea in regione cæsam atque humatam haberi, quarum numerus vulgo undecim millium censebatur; etsi tum adhuc paucarum vel nullarum cognita haberentur nomina, paucarum etiam sepulcra expressiori notitia signarentur; annis non multo pluribus quam ducentis ab eo decursis tempore, quo Hunnos Coloniam obsedisse credimus.*

Hunni autem Tartaris similes omnino fuerunt,

22 *Ferreus sit, qui tam antiquis fundamentis nixa Coloniensium traditioni fidem omnem negare sustineat, velitque tenere, non aliud eo loci fuisse quam civium cœmeterium, quorum deinde, vel naturali morte functorum, vel in aliqua barbarorum incursione cæsorum, fuerint corpora seculis tanto posterioribus reperta. Feminei generis esse pleraque, et quidem talia quæ Martyrum Sanctarum haberi mereantur, traditione prædictæ credo: solum laboro, ut inveniam, qua ratione (nam de tempore puto satis nunc inter eruditos constare) adducta Coloniam ea turba sit. Ad hujus autem dubii enucleationem aliquam juvat notare, quod supra monui, Hunnos ex ea processisse regione, quam hodie ad Mæotim paludem Tartari tenent. Horum porro qualis est hodiedum bellandi ratio, talem tunc fuisse Hunnorum qui dixerit, numquid non verosimilia dicere videbitur? Scimus autem, et nimium scimus omnes, gentem istam, solis fere arcubus sagittisque et velocissimis equis instructam, feralis instar procellæ pervadere regiones, vastando, urendo, cædendo, nec aliis fere parcendo, quam quos sexus et ætas servituti barbaricæ venales exponere suaserit: quales tanto sæpe numero, ex provinciis Regi Polono Cæsarique subjectis, abduxerunt: ut qui copiam mancipiorum, quotannis per eos advectorum, considerant: mirentur adhuc homines inveniri, in regionibus eorum incursioni obnoxiis. Et hi quidem nunc fere promiscui sexus captivos abducunt ex iis quas incursarunt terris, barbarie et inclementia magna; mulieribus tamen sic abductis, quantum hactenus inaudimus, non magnopere sunt graves; cum et ipsi durante expeditione parvo parcoque assueti victui et facti ad ærumnarum pene incredibilium tolerantiam equitationemque quotidianam, tunc temporis minus proni in venerem sint; et captivorum corpora cupiant salva et integra adducere ad mangonium, eoque vel maxime virginibus parcant.*

feminas et virgines capere non stuprare soliti:

qui earum XI millia facile collegerint, Alemanniam

23 *Nec quemquam in nostro casu moretur numerus undecim millium. Legat libri Numerorum Cap.* 31; *et inveniet quod Israelitæ, ulcisci Madianitarum sacrilegium jussi, solisque virginibus parcere; ex uno illo populo non maximo, in partem prædæ numeraverint* animas hominum sexus feminei, quæ non cognoverant viros, triginta duo millia. *Quod si regiuncula una, horarias leucas* 150 *ambitu suo vix complexa, conferantur cum Alemania (in quam teste apud Maximum legato Ambrosio) aversi a Gallia Hunni fuerunt, prompti alioqui irrumpere in eam per Rhætiam, quo fuerant contra Juntungos a Banthone Valentiani duce directi et cum reliquis Adrhenanis usque in Brabantiam provinciis, quarum sola longitudo plusquam centum leucarum est, et per quas Hunni dextrorsum ac sinistrorsum excurrerunt, usque in Campaniam Gallicam Flandriamque; non multum videbitur, quod exercitus aliquot centenorum fortasse millium (septingenta eduxisse Rex Attila seculo sequenti dicitur) cum præda per tot regiones acta iter relegens, in ea numeraverit undecim millia illibatarum Virginum. Illis autem ad Coloniensia mœnia tandem residentibus, et*

Belgicamque populantes,

rerum undique raptarum affluentia diuturna fartis, insolitus alias in sexum femineum ardor inciderit; Ducibus præsertim, in formosiores ac nobiliores, qualem omnium Principem Ursulam *concipere licet; concaptivas ceteras verbo exemploque animare solitam, ad tenendæ fidei castitatisque constantiam. Hac vero constantia exasperati illi, omnes demum in orbem cinctas sagittis confecerint; eo verosimiliter magis, quod ad solvendam obsidionem appropinquare diceretur Maximus; et ducentas adhuc leucas emetiendas habentibus antequam in suas sedes reverti possent, non valde commodum esset, tanta imbellis ac delicatioris sexus multitudine gravem exercitum trahere, alia opulentiori præda satis impeditum. Quamquam nec alienum a barbaris sit, captivos Christianos simul omnes mactare, cum instans ab hoste potentiori metus prædam cogit dimittere, ad accelerandum recessum. Hoc vero cum ex odio Religionis agere merito censeantur; possent, absque alio pro castitate certamine, cæsæ sic Virgines, censeri Martyres; maxime cum usus istius ævi Titulum eum extendere soleat ad quoscumque Sanctos, etiam a latronibus et grassatoribus cæsos; accendentibus præsertim divinis revelationibus atque miraculis, testantibus eorum mortem in Dei conspectu pretiosam fuisse. Talia autem, puta nocturnorum luminarium etc. etiam in hoc casu possumus concipere, ut ipsarum meritis solutam obsidionem crediderint Colonienses, et occisarum corpora singulari cum accuratione putaverint esse humanda; quarumdam etiam, quas principaliores fuisse paucula adhuc semivivæ docebant, condere voluerint singularibus in arcis, addito ipsarum nomine.*

et instante ergo Maximo, prope Coloniam trucidarint;

idque, ut solent barbari, ex odio fidei.

24 *Erit fortassis qui prædicta sic approbet, ut tamen ad vulgatam Ursulanarum Legendam accedere cupiat propius, malitque tragicis circumstantiis narrationem vestire, concipiendo v. g. Regio Alemannorum sanguine Virginem, initio expeditionis captam, Ducique Hunnorum adductam; qui eam relicto domi filio sponsam destinaverit, atque honorifice ea causa habuerit, oblatæ conditioni prudenter acquiescentem; solumque postulantem, ut ceteras quas ita capi contingeret sibi ducendas, et barbarorum ingenio aptandas ille permitteret, quousque in Hunniam adducerentur. Hoc autem impetrato, cœperit eas solari prudens Virgo, atque ad patientiæ animare exercitium, facturas ex necessitate virtutem, et (si constantes forent) aut Martyrii palmam obtenturas, aut barbaram illam gentem conversuras ad fidem Christi, quemadmodum Iberos legitur una Christiana ancilla convertisse. Tum vero etiam curaverit, ad spirituale suum ipsarumque solatium, captivos Presbyteros vel etiam Episcopos servari in vivis; non invito Duce barbaro, cui commodius erat volentes et læto animo sequentes ducere, quas invitas mœrentesque traxisset longe difficilius. Addat quis, si volet, eidem Duci, erga Virgines humaniori, sed in oppugnatione Coloniensis urbis defuncto, successisse alium, qui in concupiscentiam Ursulæ accensus, quem blanditiis non poterat, voluerit minis extorquere consensum; non ipsam tantum, sed totum virgineum gregem suo immolaturus furori, si Ursula pergeret refragari. Ipsa vero, nihil iis mota, prælegerit mori; idque ceteris etiam inductis, ut illatam tali causa mortem generose exciperent: cæde autem patrata, et una quæ latuerat Cordula reliquis postridie addita, immissum divinitus terrorem panicum, qui diffugere compulerit barbaros, et corpora Coloniensibus sepelienda dimittere.*

Posset etiam cædes intelligi tolerata pro virtute castitatis.

ac deinde dispersi panico terrore barbari.

25 *Quod si omnino velit quis* S. Ursulam *Regis alicujus Britanni filiam fuisse, atque ex Britannia Romam ivisse, indeque redeuntem secundo Rheno defluxisse Coloniam, eodem tempore quo ipsa ab Hunnis improviso adductis obsidebatur; neque hoc desperabo posse verosimili aliqua ratione teneri, resectis iis quæ fidem humanam superant circumstantiis. Sane cum Tertullianum gloriantem legimus Lib. Adv. Judæos cap.*

Potest denique Ursula Britanni Regis filia fuisse,

cap. 7, *quod* Britannorum inaccessa Romannis loca Christo sunt subdita; *non possum intelligere Scotos aut Pictos, trans celebrem illum murum ad partes insulæ Boreales tunc positos, indeque Romanis æque ac Britannis infestos; sed eos qui ad Occidentem siti, linguam semper suam, adeoque et libertatem, et Reges proprios quadamtenus tenuerunt; Religione quidem Christiani plerique, sed adeo barbari, quales lacrymabundus Gildas describit; apud quos (ut cetera taceam)* ungebantur Reges, non per Deum, sed qui ceteris crudeliores extarent; et paulo post ab unctoribus, non pro veri examinatione, trucidabantur, aliis electis trucioribus...... *et sic* agebantur cuncta saluti contraria, acsi nihil mundo medicinæ a vero omnium medico largiretur. Non solum autem seculares viri, sed et ipse Grex Domini ejusque Pastores, qui exemplo esse omni plebi debuerant, ebrietate quamplurima, quasi vino madidi, torpebant resoluti; et animositatum tumore, jurgiorum contentione, indiscreto boni malique judicio carpebantur.

Romamque peregrinata, in reditu accurrisse Hunnis,

26 *Tali rerum Britannicarum statu,* Ursula, *velut lilium inter spinas, nata sit : cumque forte Rex, pater, in speciem Christianus, Romanorum destitutus præsidio, a vicino trans murum Rege Gentili, Scoto vel Picto, pacem redimere cogeretur, eamque affinitate juncta firmare; celebrandarum nuptiarum inducias pelierit filia, prætexto voto peregrinationis Romanæ : ad quam cum delecto utrimque virginum comitatu recta per Oceanum ac mediterraneum mare navigarent. Sacris autem locis visitatis, cum de reditu ad naves, in portu Romano stantes, cogitaretur dixerim invaluisse rumorem de piratis a Maximo tyranno conductis et Liguriæ Etruriæque littora ac maria infestantibus : quorum metus persuaserit, terrestri itinere, per pacatas eatenus Romanorum regiones descendere versus Rheni ostia, ubi non defutura esset aliarum copia navium, quibuscum in patriam reveherentur Virgines. Sed Deo aliter disponente in Hunnos inciderint, ingens agmen captivorum feminei potissimum sexus secum trahentes; cui ad Martyrium animando divinitus se destinatam intelligens sancta Regina, eidem se cum sociabus animose adjunxerit. Sic vero pariter omnes mactatæ sint; atque post fugam barbarorum a Coloniensibus sepultæ, cum hoc discrimine quod* Ursulæ *ac sociabus Britannicis, fortassis centum, tamquam sanctioribus ac dignioribus et certiori Titulo martyrii potitis, factæ fuerint lapideæ illæ arcæ in quibus postea sunt repertæ (nam totidem fere Crombrachius numerat suis inscriptas nominibus) reliquo vulgo data fuerit, qualem supra descripsi, sepultura.*

ingens agmen captivarum trahentibus,

simulque cum iis quas animarat fuisse mactata.

27 *Ego res eas, quarum formam non possum nisi per conjecturam concipere, libenter imaginor, modo quam concipi potest simplicissimo actas; illis autem duobus quos proposui modis, haud ægre capio, quomodo in Hunnorum manus venire potuerit cum Sociabus* Ursula ; *et personarum ad undecim usque millia, non quidem ipsam ex Britannia secutarum, sed cum ipsa ex odio religionis Christianæ mactatarum, Princeps censeri : quomodo item inter nomina, vel sepulcris inscripta, vel revelatione cognita, Latina pleraque, Britannica pauca, non nulla etiam Teutonica Alemannicaque notentur : quomodo ipsius* Ursulæ *ac Sociarum præcipuarum corpora secerni a sepelientibus, ac suis nominibus notari potuerint; indicio aliquarum adhuc spirantium, aut, neci subductarum, qualis memoratur fuisse S. Cunera, quomodo ista in turba reperiri potuerint, non solum minusculæ puellæ, sed etiam Episcopi Clericique, et, si vis, promiscui sexus ac generis multitudo; servata tamen sit in ore ac fama hominum nuncupatio* Virginum, *tamquam a potiori ac digniori parte, quamvis harum numerum ceteri multum excederent.*

Tituli vero sepulcrales corrupti et falsæ revelationes rem totam obscuraverint.

28 *Sepulcrales porro Tituli, qui solis quidem nominibus constant, sinceri possent æstimari; ceteri vero verbis quibusdam additis aucti esse, ad fidem faciendum fabulosæ, quam nescio quis fuerat commentus, Legendæ. Sed tantum abest, ut additamenta istæc, vel prætensarum Revelationum libri, credibilitatis aliquid Legendæ concilient; ut, propter evidentia quibus scatent fictionis indicia, detrahant potius, et magis constare nobis faciant, fuisse Coloniæ post corpora inventa, qui (uti ante Vitam S. Mauri Cæsenatis* xx *Januarii queritur S. Petrus Damiani)* Deo se deferre existimabant, si ad deferenda laudis ejus insignia, falsitatis argumenta componerent..... falsi testes Dei, secundum Apostolica verba (1 *Cor.* 15, 14) Falsus *enim testis* Dei merito dicitur, qui, indiscrete eum cupiens laudare, mentitur; et adversus Deum procul dubio perhibet testimonium, quisquis in ejus laude perversa molitur arte commentum. *Eademante Vitam S. Romualdi* VII *Februarii iterans Petrus;* Hi, *inquit,* qui in extollendis Sanctorum virtutibus mendacium fingunt.... relicta veritate, quæ ipse est, falsitatis ei putant posse se placere commento.... et quo se pro Deo stare quasi adjutores autumant, eo ut revera falsi testes contra Deum pertinaciter pugnant. *Nonnullos autem revera tales inveniri, inventosque ante ipsum fuisse; ut asserit ille seculo* XI *scribens; sic et nos frequenti discimus experimento, neque cunctamur id fateri; ideoque studium omne intendimus, ut vera a falsis certa ab incertis secernamus, ad Dei Sanctorumque ejus majorem gloriam, et fidelium instructionem.*

Propylæum Maji.

XXI S. FABIANUS.

Ab an. 236

Lin 2 — CCXXXXVI — *l.* — CCXXXVI.
Lin. 4 *post* CCL *adde* — translatus in Vaticanam a Paschali II.

Num. 2 *lin.* 7 — Decius II — *scribe* — Decius II — *ut appareat esse numerum Consulatus, non Nominis.* — *deinde* adde — *Ad hunc Pontificatum spectat factum memorabile, quo S. Pontius a* Pontiano *Pontifice baptizatus, in Vita sua dicitur, per Philippos Imperatores ad futura anni Millesimi Urbis conditæ sacrificia invitatus, eosdem convertisse, et ad ipsos* S. Fabianum *Papam adduxisse : unde egregie confirmantur, quæ ad ipsius sancti Pontificis diem* XX *Januarii deduxerunt antecessores nostri Bollandus atque Henschenius. Corpus* S. Fabiani *sepultum fuisse in cœmeterio* Calixti Via Appia *scribit Anastasius : inde translatum fuisse ad Basilicam Vaticanam, et sub eodem sub quo Paschalis Papa I* S. Xisti I *corpus condiderat, altari conditum a Paschali Papa II, dicam ad Pontificatum Sergii II, eisdem consepulti.*

XXII S. CORNELIUS.

Ab an. 251.

Lin 6 — XIIII Septembris — *lege* — XIII.

DISSERTATIO IX al. VI.

De loco, modo *etc. pag.* 35.

Num. 3 adde — *Ob quam etiam idem S. Cyprianus, Ep.* 58 *et* 67, Cornelium *appellat* Beatum Martyrem ; *et Ep.* 68 *ait,* Martyrio quoque dignatione Domini honoratum : *ac denique Ep.* 76 *dicit, quod eum* Dominus, præter Sacerdotii honorem, Martyrio quoque glorificavit. *Nec enim minus Martyres censentur ab Ecclesia, qui in carcere vel exilio ærumnoso mortem obierunt, quam qui gladio secti martyrium suum citissime absolverunt; ut patet in* SS. Pontiano, Marcello, Joanne, Silverio, *atque* Martino.

XXIII S. LUCIUS.

Ab an. 252

Num. 1 *lin.* 6 — Valerianus III et Gallienus II — *scribe* — Valerianus III et Gallienus II.

Num. 2 *lin.* 3 — DCCCCC *l.* DCCCC.

XXIV S. STEPHANUS

Ab an. 255

Lin. 4 — die II Aprilis — *l.* — XII.

Lin. penult. adde — inde anno MCLX Tranum in Apuliam, et anno MDCLXXXII Pisas ad ecclesiam Equestris Ordinis S. Stephani.

Num. 1 *lin.* 4 Valerianus III et Gallienus II —, *scribe*, III *et* II —

Num. 2 *lin.* 5, 6, 7 similiter scribe per minusculas — III *et* II, IV *et* III.

primum in Urbem,

Num. 4 dele 4 *ult. lineas atque sequentia substitue* —

5 *Diu equidem hæsi dubius, auderemne credere, ablatum unquam Roma fuisse corpus prædictum : sed dubium tandem discusserunt relationes Trani impressæ anno* MDCXXII *et* LXXXI, *ex quibus constitit, perpetua incolarum traditione haberi, quod anno* MCLX *Monachus quidam ejus monasterii (quod ordo Benedictinus habebat in peninsula prope Tranum sita, quæ dicitur Colomna) Romam appulsus, ejusque ecclesiæ ubi corpus servabatur custodi factus familiarior, modum invenerit ipsum furtim auferendi, avehendique ad monasterium suum, ubi ipsum claruerit perpetuo liliorum eo in littore* 11 *Augusti crescentium miraculo ; diuque occultatum, tandem, cum jam locus ad Franciscanos transiisset, repertum sit anno* MDCXI *in festo* S Stephani *Protomartyris* XXVI *Decembris, eoque repositum loco, unde nuper extractum fuit, cum hac in plumbo certificatione :* Hic jacet corpus S. Stephani Papæ et Martyris, conditum A. D MCLX, postea inventum et reconditum A. D. MDCXII. *Atque ita evanuit omnis suspicio de* Stephano Papa IX, *illuc forte delato ; cum hujus corpus anno* MCCCLVII *Florentiæ fuerit repertum integrum, ut suo loco dicetur, utique duobus seculis post* Stephani I *corpus Columnensibus Benedictinis allatum.*

tum anno 1160 *Tranum,*

et 1682 *Pisas.*

XXV S. SIXTUS II

Ab an. 252

Num. 3 *lin.* 1 dele — *autem* —

Num. 4 *lin. penult. decessores* l. *successores.*

Post num. 6 adde —

7 *Corpus hujus* S. Xisti *verosimiliter ex primæ sepulturæ loco in eam delatum ecclesiam postea fuit, quæ ejus nomen hodiedum retinet. Hanc cum restaurasset Philippus Cardinalis Boncompagnus, sollicite requisivit corpus, uti diximus, de* S. Sixto I *agentes* VI *Aprilis num.* 15. *An invenerit nescio : Panciroltus sub altari majori haberi affirmat : utrum ex certa scientia, libenter discam per ipsa Inventionis Acta.*

XXVI S. DIONYSIUS.

Ab an 259

Num. 4 *duos ult. lin* sic corrige — . *cum ille toto* Claudii et Paterni *Consulatu solum Vicarius fuerit, nec nisi principio sequentis anni, eodem quo novi Consules Magistratum die, supremum Pontificatum inierit.*

XXVII S. FELIX.

Ab an. 270

Lin. ult. dies XII — *l.* — XIIII.

Commentarius, omisso numero 1, *inchœtur a* 2, *hoc modo.*

Tempora hic notata sic explico. Primo XXX diem Maji *etc.* — *et lin.* 12 *ac seqq.* dele — *cujus tamen* Consules *etc usque lin.* 14 — *Hac autem.*

2 *Henschenius noster etc* — *ut num.* 3.

3 *Baronius videns quod etc.* — *ut est num.* 7 *lin.* 2.

DISSERTATIO X

De S. Felicis ecclesia Via Portuensi, cujus sit; cujus item Corpus sub Goregorio XIII inventum, Primine an Secundi ?

S*epultum in cœmeterio Via Aurelia milliario* 11 *etc. pag.* 39. *Marginalis Synopsis sic mutetur — Ecclesia* S. Felicis *via Portuensi ægre concipi potest illa esse de qua hic agitur* — —

In fine expungantur lineæ duæ — est autem milliario *etc.* — *et Dissertatio continuetur hoc modo.*

2 *Sed hæc,* quæ vix ducentis passibus distat a muro, quomodo, *inquit Claudius Castellanus, in sua ad me Epistola,* censebitur esse milliario ab Urbe secundo ? An forte, sicut antiquitus, metiebantur distantias a Columna Milliaria, quæ stabat statque etiamnum in area Montis Capitolini ? Ista autem Ecclesia, qui potuit Portuensi Portæ nomen dedisse, ut *S. Felicis* nuncuparetur ? Vereor profecto, *inquit idem,* ne hujus jam dicta Ecclesia, longius ab ea quæ S. Pancratii est, sit requirenda, sed requirenda frustra : sicut et plurimæ aliæ, quarum sola nunc apud Anastasium supersunt nomina, situs hactenus quæritur, nec invenitur. Etenim vix dimidia pars earum nunc superest, quæ extabant tempore Schruderi. Ubi nunc S. Abba Cyrus in Orphea, versus montem Carinarum, atque adeo diversa ab altera ejusdem nominis extra Portam Portuensem ? Ubi S. Agatha, in Lardario ? Vin' plures ordine alphabetico subjungam ? Inveni mihi, si potes, S. Andream, in Aquarenariis ; S. Angelum, in Poro, Asterium; S. Auream, versus Trophea Marii ; S. Basilidem ; S. Benedictum, in Sconca et in Panarella ; S. Blasium, in Ripa ; S. Cassianum ; S. Cæciliam, in Lupe pacho ; S. Cosmam, in Tracio ; S. Crescentianum; S. Crescentium ; S. Donatum, in Aventino ; S. Eadmundum, trans Tiberim ; S. Felicem, in valle Murcia ; S. Felicem, in Pineis (non in Pincis) prope S. Paulum, ubi et S. Adauctus colebatur; S. Georgium, Specium sive de Specibus (non Specierum aut Speciebus) *Speces* enim a *Spiciendo*, id est *videndo*, dicebantur quidam Officiales, quales etiam hodie in ecclesia Senonensi plures Gallice nominantur *des Specs*, pueris choralibus præpositi, a Latino singulari *Spex*, unde *Auspex*, *Haruspex etc.* Quære etiam S. Hermetis, ab Hadriano I amplificatam ecclesiam ; S. Hippolyti, Abbatialem ædem, S. Januarium; S. Laurentium, ad Taurellum, aliumque in Turribus, ac tertium in Mondozar ; S. Leonis Basilicam, dedicatam a Leone II; S. Mamilianum ; S. Mariam, in Cacabariis, in Canella, in Cyro, in Candelari, in Caminis, in Fonticana, in Mediana, in Sardis, in Vineis, et de Virginibus ; S. Marciani ecclesiam, instauratam a Leone IV ; S. Marcum, extra Portam Appiam ; S. Mennam ; S. Nicomedem, prope S Agnetis; S. Nicandrum, extra Portam-majorem ; S. Pamphilum ; S. Osannam ; plures S. Salvatoris, scilicet in Ærario, in Julia, trans Tiberim, in Curtibus, in Cacabariis, ad Ursum pileatum ubi olim Guilielmitæ, de Litteratis, in Maximis, in Statera, in Militiis, de Præfecto, in Pedepontis, ad tres-Imagines, in Pietate etc. S. Sennem ; S. Sindonem ; S. Symmerium ; S. Stephanum, in Bagauda, in Caragalla, in Dulcitio, in Pinea etc. S. Sosium ; S. Silviam, prope S. Sabbam ; S Thomam, in Fraternitate ; S. Ursum, in Bancis ? S. Clystum, ad Corsos ; S. Zenonem. Hæ porro omnes ecclesiæ, præter tot alias quarum nomina memoriæ non occurrunt, nonne sufficiunt ad compro-

Videturque potius annumeranda tot aliis, quarum sola nunc nomina supersunt.

situs autem verus ignoratur

comprobandum quod intendebam, de multis frustra quæri ubi fuerint ? *Hactenus ille, Romanarum antiquitatum scrutatoribus copiosam præbens indaginis propemodum desperatæ materiam.*

Prior illa cur ab aliquibus attributa Felici II ?

3 *Via autem Portuensi etiam fuisse aliquam ecclesiam* S. Felicis *etc. ut pag.* 40 *num.* 4— *deinde lin.* 9 *et seqq. expunctis aliquibus* sic lege — *dolent Bosius et Aringus nullum ejus vestigium reperiri. Ast mihi etc. lin.* 12.

4 *Imo dubitari potest etc.*

5 *Alterutrum certe etc.* mutatis numeris et ad finem adde — *Utrius porro sit quod Tranenses in Apulia prætendunt ad se translatum fuisse et apud se haberi* (*dicunt enim esse* S. Felicis Papæ et Martyris) *aut an omnino alterutrius, non facile dixero, nisi visis istius prætensionis fundamentis.*

XXXVIII S. EUTYCHIANUS.

Ab an. 275 *Num.* 1 *lin.* 3 Aurelianus III .... Carus II — *scribe per minusculas* III *et* II.

Num. 3 *lin. penult.* post — *a Strabone et Pomponio indicata* — sic lege porro — *: qui licet vixerint, unus sub Tiberio, alter sub Claudio, duobus ab* Eutychiano *et semis seculis ; non puto tamen etiam pro hoc tempore recipiendam aliquam limitum Provincialium mutationem absque idoneo testimonio.*

Num. 4 adde — *: si quid autem perplexitatis superent ratione Suffectorum Consulum, aut alio quovis ex capite, id totum exhausisse videtur, laudatus in hujus Conatus Præfatione Antonius Pagi, Dissertationis Hypaticæ Auctor, et contra objectiones Norisianas vindex.*

DISSERTATIO XI al. VII

De S. Marcellini lapsu *etc. pag.* 25.

Num. 10 *lin. antep.* —— *adhibuisse* l. *adhibitam.*

XXXI S. MARCELLUS.

Ab an 308 *Num.* 1 *lin.* 7 dele *Romæ.*

XXXII S. EUSEBIUS.

Ab an 310 *Num.* 1 *lin.* 6 — duodecim *l.* undecim.

Ibidem lin antepen. post — *Ado habet* — adde — *Panvinius Reg.* 9 *Eccl.* 19 *agens de Ecclesia S. Sebastiani, quæ supra ipsum Callisti cœmeterium Via Appia habetur,* asserit ex tot Pontificum corporibus ibi olim sepultis, sola duo, SS. Eutychiani et Eusebii istic adhuc servari : *sed si* Eutychiani *corpus Lunam ac deinde Sarzinam translatum esse creditur ; cur non dubitetur de corpore* S Eusebii, *ne ipsum quoque elatum alio sit ? Tabulam etc.*

Num. 3 *lin.* 3 — *scribens* l. *scribere.*

XXXIII. S. MELCHIADES.

Ab an. 310 *In Marg.* — *m.* 4 *dies* 9 l. *m.* 3, *dies* 3

XXXIV S. SILVESTER.

Num. 2 *lin.* 6 *post* — *Constantinus* — adde - *unde*

Ab an 314 *sequentem mox* Dissertationem *accipiemus, in gratiam eorum ; qui Acta ipsa non habent, altera hujus Conatus editione recudendam.*

Num. 3 adde — *Aretini, teste Dominico Rainaldo Bibliothecæ Vaticanæ Custode, apud Allatium lib.* 1 *de consensu utriusque Ecclesiæ cap.* 6. *num.* 2, *putant se habere genuinam* Silvestri *Papæ scripturam, et quidem plumbea Bulla signatam : quod licet fidem pene omnem superet, dedi tamen operam ut illius qualiscumque Bullæ ectypon, et characterum specimen obtinerem, lectorum oculis judicioque subjiciendum, suspicans interim* Silvestri II *esse* , *quod* Silvestri I *creditur, enormi* DCLXX *et amplius annorum intervallo. Non defuerunt desiderio meo Canonici Aretini, et re per D. Joannem Bapt. Capalli Decanum suum intellecta, concordibus suffragiis decreverunt reserandum Archivum, quamquam nullus vel in Capitulo vel in urbe tota reperiebatur, qui de ejusmodi Bullæ quidquam aliquando audivisset. Verum omnis deputatorum ad id Dominorum diligentia frustra fuit : qui tamen non contenti proprii tabularii angulos omnes excutere, etiam vicinas SS. Floræ atque Lucillæ et S. Bernardi Abbatias sunt scrutati, nihil amplius inde referentes, quam desperationem quidquam ulterius reperiendi .*

Bulla plumbea Aretii, fortassis Silvestri II.

nulla nunc reperitur.

4 *Ludovicus Vedriani, tractatu de Sanctis et Beatis civitatis ac diœcesis Mutinensis, ex auctoritate Gasparis Silingardi Episcopi scribit, quod an.* MCCCCLXXV *Nonantulæ, die* XXIV *Septembris, in Dominico, apertum fuerit Sepulcrum, ubi* S. Silvestri *corpus contineri credebatur, per manus Episcopi Tripolitani Benedicti, coram Gurone Estensi, Abbate loci Commendatario pluribusque Prælatis, Presbyteris, atque Notariis Mutinensibus ; quodque inventa sint ossa Corporis pleraque cum lamina plumbea his verbis insculpta.* Hic requiescit corpus B. Silvestri Pontificis, cujus precibus Deo credidit Constantinus Magnus, delatum ab Anselmo Abbate, et Aistulpho Rege Italorum, et a Stephano Pontifice concessum, anno Nativitatis D. N. Jesu Christi DCCLIII die XX mensis Decembris. *Hanc inscriptionem, seculi* XI *aut* XII *esse, haud difficulter crediderim : antiquior Auctor, Regem, non* Italorum, *sed* Langobardorum *nominasset Qua porro verosimilitudine ista Nonantulanorum credulitas nitatur, licebit ad diem ultimum Decembris expendere : quærere item, quo Titulo Mantuani ejusdem Sancti Pontificis corpus, vel saltem notabilem aliquam Reliquiam, se habere asserant.*

Corpus an Nonantulæ ab an. 753,

4 *Quoad imaginem* Silvestri *etc.* — *scribe in margine* — *Primus cum Tiara Silvester pingitur* — *et fide Constantinianæ donationis* — *et lin.* 16 *post* — *veram probare* — adde — *Veram certe credidit* Paulus II, *cum anno* MCCCCLXIX *Guilielmo Toparchæ Monasteriolensi. Ludovici XI Francorum Regis Legato, honorificentissime loquens de beneficiis Regum Franciæ in Romanam Ecclesiam, hanc habere ab ipsis agnoscit eas terras quas Titulo* Patrimonii *possidet,* Quamquam enim (*verba sunt Pontificis, ex Gallico Guilielmi fideliter Latine reddita* Constantinus Magnus fecisset donum atque translationem Patrimonii, quod Ecclesia sanctæ Sedi applicavit, in persona S. Silvestri ; eo tamen ipsa Ecclesia numquam fruita est, nec ejus pacificam habuit possessionem, donec operam suam eo contulerunt Franciæ Reges. *Sed hæc utcumque a* Paulo *dicta , et plenius apud Mabillonem sua originali Actorum ipsorum lingua legenda, lib.* 5 *de re Diplom num* 20, *numquam efficere potuerunt, ut viri eruditi desinant de rei veritate dubitare ; optentque videre certiora Constantinianæ donationis, etiam quoad solam substantiam, documenta. In illo autem hyperbolimæo Instrumento, quod ab omnibus unanimiter nunc rejicitur, apparet ubique barbaries styli, ævo Constantiniano indigni : nusquam tamen clarius, quam hac in parte, ubi de* Phrygio *Papali agitur. Natali Alexandro nihilo propius vero videtur, quam* Suppositum *esse etc* ... ad amussim refert. *Cantelio nostro, Joannem Diaconum auctorem existimantis, verosimiliorem conjecturam, vide sis ad Pontificatum* Stephani III, *quem nonnulli præsumpserunt propterea accusare. Interim sicut* Leo IX *etc.*

Constantini Donationem saltem in substantia veram credidit Paulus II.

Instrumentum certo fictum fuit se...

Num. 5 *in Marg.* scribe — *Formam pilei habet Tiara, forte in signum assertæ in libertatem ecclesiæ* : — tum adde — *Ceterum quod de Tiara, pilei formam habente,*

habente, hic dixi, acsi a S. Silvestro *usurpari ea cœperit, per meram conjecturam dixi; dum enim* SS. Gregorium Magnum *et* Leonem III *reperio, nudis capitibus constanter expressos, vereor ut ea conjectura satis certa sit; quamvis* S. Silvester *sic pileatus pingatur cum* S. Anastasio Papa *absque Tiara, ab adstante, in Lateranensis oratorii inferius exhibendi pictura,* Anastasio IV *sec.* XII *curata. Ut ut est; debuit fuisse Tiara illa consuetum Pontificum Romanorum gestamen, saltem* VIII *seculo, quando fabricata fuit Constantiniana Donatio.*

DISSERTATIO XII

Expenditur et refutatur vulgata narratio de Constantini Imperatoris lepra, per baptismum ei a Silvestro collatum curata.

Acta S. Constantini Imperatoris, *ad* XXI *Maji, quo colitur, a me eatenus explicata, quatenus id requirebant dubia quædam circa conversionem atque cultum ejus, Capite* II *hunc Titulum præferunt,* Controversia de Baptismo Constantini discussa. *Satis autem fuit Lectorem, rei istius penitus sciendæ cupidum, et Acta prædicta habentem, ablegare illuc. Ut autem iis quoque fiat satis, qui nova ac propria editione Conatum hunc nostrum seorsim aliquando edendum empturi sunt (magni enim ad historiam Pontificiam momenti res est) placet tali casu prædictum Caput hoc loco recudi, sicut habetur Tom.* 5 *Maji pag.* 14 *et seqq. addita etiam parte Capitis* III, *ubi Baroniana quædam pro vulgato errore argumenta refutantur. Recudi autem utrumque Caput jubeo, sub eadem, quæ ibi servatur numerorum partitione, incipiendo Dissertationem prætitulatam hoc modo.*

8 *Postquam Eusebius Cæsariensis, Capite* 60 *lib.* 4 *etc. lin.* 8. — *Quædam etiam corrige aut muta ut sequitur.*

Num. 12 *post med.* ἐξετάσεως, l. ἐξαιτάσεως.

Num. 15 *lin.* 1. lege — *Multum hic idem Baronius.*

Num. 18 *lin.* 15 *a fine* — *Cyzicini* l. *Cyziceni.*

Ibid. lin. 5 *a fine* — *Episcoporum* l. *Episcopum.*

Num. 19 *lin.* 5 sic lege — *Rebaptizationem, veluti rem necessariam ad salutem, in iis qui veteri solum more baptizati erant, fuisse ab Arianis tentatum ante obitum Constantini, nemo cum fundamento dixerit, nec debet in totius antiquitatis silentio recipi. Quis enim eo vivente etc.*

Ibid. lin. 23 — *hoc* IV *seculo* l. *mortuo Constantino.*

Finiatur autem hic num. 19 *cum linea* 7 *col.* 2 *pag.* 18 — *ut rebaptizatum condemnasse — et omissis reliquis ejusdem columnæ hæc substituantur — Unde autem ista sumpserit Auctor Catalogi* 2, *infra in* Felice II *apparebit.*

20 *Hactenus deductis additum velim judicium Emin. Cardinalis Bona de toto hoc argumento etc. — ut habes in Conatu in* APP. *pag.* 173** *et lin.* 6 *pro — Superiori anno* — scribe *anno* MDCLXXXIV — *et lin.* 8 *ante finem* dele — *Henscheniano.*

21 *Restat nunc solum, ut ea quoque expendamus, quibus Cardinalis Baronius credit, vulgatam de lepra et Baptismo Constantiniano narrationem quamdamtenus stabiliri. Pendent ea potissimum ex relatu Gentilis Historici Zosimi. Hic enim dissimulata ab Eusebio, unice in laudes Imperatoris intento,* Constantini *tristia, circa Crispum filium et uxorem Faustam, sic exaggerat libro suo* 2, *ut Baronio visus sit efficacissime probare suscitatam revera Christianis a* Constantino *persecutionem eam, quam fabulosa S. Silvestri Acta supponunt, et cujus vindicta fuerit lepra ista. Ipsa ergo Zosimi verba, licet maledicentiæ et calumniæ plena, ad Græci textus fidem exacta, proferantur in medium, sicut ea dedimus in prædicto de S. Constantini Actis Commentario Cap.* 3 *num.* 30, *numerorum ordinem hic prosequendo.*

30 Post quam, *devicto Licinio,* universum Imperium *etc. Tom.* 5 *Maji Pag.* 20 *Col.* 2 *lin.* 2. *sed*

Num. 34 *lin.* 14 *a fine — eum —* l. — *eam.*

Num. 35 *lin.* 25 lege — *Licinium Juniorem...... complicem patri suo fuisse: Constantinum vero, in Crispo filio infelicem magis quam reum etc. usque ad num.* 36.

DISSERTATIO XIII al. VIII

De magna Tabula *etc. ut pag.* 49.

Quid Silvester *Papa ad ornatum Basilicarum etc. — muta autem et adde hæc pauca —*

Num. 4 lin. 13 sic lege — *Nihil de hypothesi Constantiniani Baptismi, satis superque refutata per præcedentem Dissertationem, hic dico. Nolo etiam tangere generalem illam thesim etc. — et infra lin.* 21 — *Dissert.* XVI *scribe in nova editione — Dissert. olim* XVIII *nunc* XXIX.

Num. 10 *lin.* 15 post— *ordinari* — adde — *Claudius etiam Castellanus, curiose scrutatus talia, nliquius nihil mihi potuit allegare, quam suæ Parisiensis Ecclesiæ parvum Pastorale, ab annis circiter quadringentis exaratum: ubi in præfixo Kalendaro sæpe occurrit* Duplum *: non sic dictum, quia in eo duplicentur Antiphonæ (ut ritui Romano assuetis forsan videri posset) id enim neque Parisiis, neque aliis multis in locis Galliarum obtinet; sed quia duabus campanis pulsatur ad singula Officii tempora; et duo Cantores in medium Chorum prodeunt ad singula Responsoria : ad quæ campana una et Cantor unus sufficiunt in* Simplis ; *in* Semiduplis *autem, alternis duo et unus, id faciunt. Primus inter Pontifices, qui hactenus etc.*

DISSERTATIO XIV

Icones Constantini Magni et Helenæ Augustæ, ex eorum nummis ab Alexandro Wilthemio nostro illustratæ.

Quamquam ægre possim apud me ipsum statuere, utrum expedierit ac porro expediat operi huic inseruisse et inserere Pontificum Icones, a Joanne Baptista de Cavaleriis collectas editasque; existimo tamen operæ pretium fuisse, de earum exigua antiquitate ac sinceritate nonnihil disseruisse. Idem dixerim de Imperatorum Regumque effigiebus, ad ecclesiasticam historiam eatenus adhibendis, quatenus cum eorum gestis connexa illa est. Quorumnam autem gesta magis ad ipsam pertinere censeas, quam Constantini Magni ac Matris ejus Helenæ, sub quibus et a quibus Gentilium servituti exempta Ecclesia, non solum libere explicare sese, sed externo etiam ornatu ac potentia cœpit esse spectabilis ac venerabilis? Itaque non importune, ut equidem reor, adducam huc dissertationem Wilthemii nostri, acceptam ex quodam illius Tractatu, cui sub annum MDCLXXI *Antverpiæ imprimendo occasionem dederat* Constantinus *ante Annales Treverensis Brouweri nova forma supplementoque donatos a Masenio, in frontali eorumdem imagine expressus, alio omnino specie quam par erat. Dabo antem Dissertationem hanc, sicut ipsam contraxi inseruique post ipsius* S. Constantini *Acta Parergo* I.

2 *Animorum imagines non sunt,* inquit C. Plinius *etc. ut Tomo* 5 *Maji pag.* 22.

3 Constantini Maximi veram imaginem *etc. post quem numerum exhibenda erit nummorum ipsorum tabula.*

4 Horum porro Constantini nummorum etc. *Pag.* 23 — *et omissa, erudita quidem, sed hic onerosa futura explicatione singulorum nummorum, numero* 40, 41, 42, 43 *deducta, succedat numerus* 44 *et sit.*

5 Secundi nummi et tertii *etc*, *Pag.* 24 *col.* 2.

6 Ita restituto sibi in imagine Constantino etc.

7 Contemplare nunc et Helenæ etc.

XXXV S. MARCUS.

Ab an. 336 *Lin.* 4 — menses IIII — l. — IIIII.

In Margine — *m.* 8 — lege — 9.

XXXVI S. JULIUS.

Ab an. 337 *Lin.* 4 — anno CCCLIII — l. — CCCLII.

Commentariolo nostro adde — 4 *Joanni Archiepiscopo Nicæno, in Auctario Biblioth. Patrum Græc. creditur* Julius, *Cyrillo Episcopo Hierosolymitano per Epistolam demonstrasse, quod Natalis Domini, quem Ecclesia illa die* VI *Januarii una cum Baptismo Christi celebrabat, celebrari debeat* XXV *Decembris. Ea Epistola quam non certa sit, minus etiam certus qui allegatur Josephi Judæi locus, dixi in Apparatus prævii parte* I *Epistola ad Possinum Consultatoria secunda num.* 14 *et seqq. Non deerant alia Julio argumenta, ex traditione Romanæ Ecclesiæ in libris Censuum Romanorum fundata, quibus usum illum Cyrillo probaverit, si ea de re ipsi quidquam scribere voluit.*

XXXVII S. LIBERIUS

Ab an. 352 *In Marg.* — *Ab anno* 357 — scribe — 352.

Num. I *lin.* 3 — X Kalendas *l.* IX Kalendas.

XXXVIII S. FELIX.

Ab an. 355 *Num.* 2 *lin.* 10—*annos*—III adde—*eoque amplius*

DISSERTATIO XV al. IX.

Utrum vere Romanus Episcopus fuerit hic Felix. *etc. pag.* 54.

DISSERTATIO XVI al. X.

Martyrium S. Felicis *etc. pag.* 57.

Num. 4 *ad finem* — adde — *Quod tamen de rebaptizatione dictum est etc.* — *ut Parte* 2 *pag.* 176 *et num.* 5 *sic ordire* — *Præmemoratæ fabulæ, de Constantino vel Constantio, declarato per* Felicem *rebaptizato similis alia apud Anastasium etc.* —— *uti habes pag.* 57 *lin.* 5 *a fine.*

XXXIX S. DAMASUS.

Ab an. 366 **Damasus S. R. E. Diaconus, etc.**

DISSERTATIO XVIII al. XI

De anno mortis *etc. ut pag.* 59.

Num. I *lin* 5 *a fine* — CCCLXXXIIII — *scribe,* — CCCLXXXIIII.

XL S. SIRICIUS.

Ab an 385 *Lin. ult. adde* —, postea translatus ad ecclesiam S. Praxedis.

In fine Commentarii — adde — 9 *Hactenus Romani Pontif.* — *etc ut pag.* 173**, atque his verbis conclude — *Ita observavit Petrus Josephus Cantelius noster, in sua Metropolitanarum Urbium Historia Tom.* 1 *Parte* 2 *Dissert.* 1 *Cap.* 2; *quod opus, immatura morte Auctoris interruptum, utinam alius pari eruditione prosequatur! Interim ex primo illo Tomo, sub ipsam editionem hujus Conatus primum accepto, opportuniora aliqua, et antea non observata a nobis, in hæc Paralipomena transferentur.*

XLI S. ANASTASIUS.

Num. 1 *lin.* 2 — Honorius IIII — *scribe* — IIII. *Ab an.* 398

Num. 3 *lin.* 8 — *audet* l. *audeat* — *et lin.* 10 — *annis tribus* l. *annis tredecim.*

XLII S. INNOCENTIUS.

Commentariolo adde — 3 *Est Parisiis in Gallia nobilis quædam Brancatiorum domus, vulgo* l'Hostel de Branças, *in cujus Sacello habetur corpus Sanctum, Cardinalis Brancatii munere Roma missum, una cum marmore sepulcrali, cui inscriptum S. INNOCENTII EPISCOPI: et cum duodecim lampadibus figlinis, quibus nunc circumdatur, repertum in sepulcro. Ea lucernularum multitudo videtur indicare, istud corpus minime vulgaris Episcopi fuisse: quod si liceret suspicari, ipsum fuisse alicujus* Episcopi Romani, *in nullum ejus nominis aptius quadraret conjectura, quam in hunc Primum; cum Secundus vixerit seculo* XII, *quando non amplius in cœmeteriis subterraneis condebantur Pontificum corpora: et ejusdem Secundi sepultura scitur in ecclesia Lateranensi extitisse. Plura forte, ex Instrumentis pariter Roma advectis suggeret Claudius Castellanus, cui notitiam hanc debemus, cum ipsa viderit. Interim ista hic placuit indicare, quia* Innocentius *iste sic Parisiis honoratur, ut ejus cultus ad nullam anni diem sit adstrictus.* *Ab an.* 402 *Corpus alicquod Parisiis, forte hujus.*

XLIII S. ZOSIMUS.

Commentariolo post num. 3. adde — *Quamquam quid opus est scrupulose colligere loca et testimonia huc facientia? quando* S. Leo, *a Zosimo quartus, in Epistola vulgo* 89 *ad Episcopos Provinciæ Viennensis, ita statuit* : Non passim, sed die legitimo Ordinatio celebretur : nec sibi constare status sui noverit firmitatem, qui non die Sabbati vesperi quod lucescit in prima Sabbati, vel ipso Dominico die fuerit ordinatus. Solum enim majores nostri resurrectionis Dominicæ diem hoc honore dignum judicaverunt ut Sacerdotes qui sumuntur, hoc die potissimum tribuantur. *Per hoc equidem non existimo summas aliquas festivitates ab honore isto secludi, saltem pro raro aliquo casu, cum hodiernus usus festa Apostolorum aliaque majora recipiat. Si quis tamen primis quinque vel sex seculis nullam omnino exceptionem patiatur, poterit paucissimas illas quæ forte sic occurrent Ordinationes facile adducere ad Dominicam, mutato leviter dierum a Catalogis definitorum numero, quando hunc nulla certior auctoritas firmat. Porro cum Dominicus dies a vesperis inchoari censeatur, nihil incommodi nobis adfert, necdum a nobis observatus usus Sabbati, non enim quomodocumque præscribitur in Sabbato ordinandos Episcopos, sed vesperi: ita ut dies sequens exinde haberetur vocareturque Natalis.* *Ab an.* 417

4 *Nomen Urbis ad Titulum* Episcopi *etc.* APP. *pag.* 173** atque his verbis conclude. *Ita prælaudatus Cantelius noster, libro ac loco jam allegatis ad* S. Siricium.

XLIV S. BONIFACIUS.

In Commen num. 1 *lin.* 5 post—*colitur* —expunctis reliquis pone. -- *An autem ibi adhuc requiescat, dubium mihi facit Epitaphium, teste Romano Canonico in Vaticana Pontificum porticu repertum hujusmodi :*

Ab an. 418

Atria magnifici sunt membris plena sepulcri
Sedis Apostolicæ Bonifati Præsulis almi.

Tali indicio Primum ejus nominis ibi sepultum præsumit Romanus; et verosimilis videtur præsumptio, quia nullus est subsequentium Bonifaciorum, *cui vel aliud proprium Epitaphium non sit, vel istud aptari congrue possit : nam quod aliquando Primi esse putavimus, quia in eo dicebatur, quod*

Mitis adunavit divisum Pastor ovile,

id aliunde comperimus Bonifaci II *eamdem laudem esse commeriti.*

XLV S. CŒLESTINUS.

Ab an. 423

Lin. 1 *lege* — Campanus vel Romanus. *Et Lin.* 7 *dele* — postmodum.

In Commen. lin. 14 — Actius *l.* Aetius — *et in fine* — adde — *In patria, variant Anastasiani Codices. paucis aliquibus* Romanum *dicentibus, quod sequitur Odoricus Vitalis lib.* 2 *Hist. Eccl. Romanorum Pontificum Catalogum texens, usque ad* Innocentium II, *id est, usque ad annum* MCXLIII, *libroque Pontificali inhærens, quoad eo uti potuit.*

XLVI S. SIXTUS III.

Ab an. 432

Lin. 4, *aliis verbis expunctis, scribe* — dies XIIII usque ad XXII Julii, — *et lin. ult. dele* — vel XXXII.

Num. 1, omissa linea 14 periodum sic contexe— *sumpsi* XI *menses, et dies* XIIII *secundum plura Anastasii exemplaria, potius quam* XIIII, *quos notant Catalogus et Prosper; ut scilicet exequiæ Sixti et Electio successoris, non in Dominicam cadat, sed in Feriam* II *Caput autem hujus totius calculationis est, quod ita possim* Sixtum *producere usque ad etc.*

Num. 4 *lin.* 10 — *Catalogos* l. *Catalogo.*

XLVII S. LEO.

Lin. 4 – XXVIII — *l.* XXVIII Julii — *et lin.* 5 *dele* — et Nativitati B. Mariæ sacra.

Ab an. 440

Nec enim constat, quod ante Gelasii Papæ tempora festum hoc fuerit in Ecclesia Romana receptum.

Romanus an Tuscus fuerit

Commentarium sic ordire — Hac ipsa ætate vivens et Chronicon suum scribens Prosper ; Leo, *inquit,* legatione publica accitus, et gaudenti patriæ præsentatus, quadragesimus septimus Romanæ Ecclesiæ Episcopus ordinatur; *et ipse Theodosio Imperatori sese excusans per Epistolam, cur Ephesino Concilio interesse non posset; negat se, in eo rerum publicarum incerto statu, debere committere, ut,* pro occasione causæ Ecclesiasticæ, *videretur* patriam et Sedem Apostolicam velle deserere. *His motus in Dissertatione de Vita illius Paschasius Quenellus, maluit Regios duos Codices Anastasii et Mazarianum unum sequi, asserentes* Leonem patria Romanum *fuisse : sed paucis istis repugnat longe major numerus Codicum,* natione Tuscum *dicentium, quos sequitur hactenus in suis de illo Lectionibus ipsa Romana Ecclesia : quin etiam intra quartum a Cortona lapidem Castellum est,* la Pierla *vulgo dictum (Latina magis forma* Petrella *dicendum) ubi in ecclesia Parochiali S. Blasii super parietem picta cernitur effigies Sancti, in habitu Pontificali, cum tali linguæ vulgaris subscripto (quod sane magnam antiquitatem non arguit)* Communitas Pierlæ in honorem S. Leonis Papæ primi, hoc loco nati, pro sua devotione. *Perusini etiam, Tusciæ a Livio, Plinio, Strabone accensiti, nescio quas antiquas membranas archivii sui allegant pro* Leone *vindicando civitati suæ : in quibus, ac longa recentiorum auctorum serie, uti magnum pondus non inesset, si Catalogi Anastasio vetustiores pro* Tuscia *non starent: ita contra hanc non puto magnopere facere Prosperi ipsiusque* Leonis *verba in quibus* Patriæ *nomen sic usurpatur, ut latitudinem admittat aliquam ; maxime cum verosimile sit eumdem* Leonem, *si non origine et nativitate, educatione tamen et habitatione* Romanum *fuisse, Romanoque Clero a juventute adscriptum ; quippe quem* Xisto *decessori suo adhuc Archidiacono constat adhæsisse, et Epistolas ejus ad S. Augustinum tulisse in Africam, cum inter Acolythos etiamnum censeretur, anno circiter* CCCCXVIII. *Ut ut hæc sunt, ipsa Ordinationis die vel saltem in ejus Octava habitum esse sancti Pontificis sermonem observaverunt nuper viri eruditi ; nec dubitare potest etc. — Marginalem autem Synopsim ita* lege — *Sermo S. Leonis — si non ipso die Ordinationis — non tamen ejus Anniversario,*

disceptatur,

Num. 2 *lin.* 4 — *Actium* l. *Aetium* — *et lin.* 15 — *dicit* l. *dici putat ille — et lin.* 17 dele. — *Hinc vero colligimus etc.* usque *Auctor* -- et hæc substitue-- *Paschasius autem Quenel, supra memoratus, attentis iisdem rationibus ac verbis, mihi scripsit; in istam quidem sententiam se ire haud invitum, quatenus ea negat in Anniversario habitum Sermonem : existimat tamen (quod supra indicavi) commodiorem sensum habitura omnia, si idem Sermo habitus dicatur, non ipsamet Ordinationis Pontificalis die, alias occupatissima; sed ejusdem Octava recurrente. Sicut enim dies Ordinationis, non autem Electionis, proprie loquendo, erat* principium Episcopalis officii; *sic ejus Octava, alloquendo populo et ceteris Episcopalibus functionibus auspicandis, aptior erat : atque ita,* recurrente per suum ordinem die, *scilicet octava eademque Dominica, totum festum claudebatur solenniter, peragendis coram populo Mysteriis sacris. Certe etiam Neophytos Baptismi sui Octavam celebrare moris erat; cur igitur non etiam Pontifices Ordinationis suæ? Ita fere per suam Epistolam P. Quenel, cujus cogitationem perquam verosimilem existimo esse, et verbis sancti Pontificis bene consonam. Hac autem recepta, nihil refert, qua die electus* Leo *sit; malui tamen Electioni adscribere* XXIIII Julii, *quæ tunc fuit* Feria II, *ne exequiis Pontificalibus funestata Dominica dies fuerit, nulla ad id dicendum cogente necessitate. Auctor quidem etc.*

sed die Octava habitus fuit.

Num. 4 adde — 5 *Lælius Pasqualinus, S Mariæ Majoris Canonicus, æneum quoddam numisma nactus, in cujus antiqua facie exprimebatur* S. Petrus, *cum Clave ex humero pendente, postica hic juxta expressa, persuasit Baronio, ut illud esse hujus* Leonis *crederet,*

D. N. LEO·
NI
PAPE,

atque adeo jam tum usurpari cœpisse, ut Pontificum nomina nummis impressa legerentur : respici autem credidit ad illud Isaiæ 2. Dabo Clavem domus David super humerum ejus : et aperiet, et non erit qui claudat ; et claudet et non erit qui aperiat. *Postremum hoc res ipsa loqui videtur : cetera, æque ac Titulus* D. N. *id est,* Domini nostri, *suadent, ut eo signari credamus* Leonem, *non* Primum, *sed* Tertium. *Huic enim Urbis Romanæ dominium Carolus Magnus contulit, tamquam ejusdem temporalis Dominus, quatenus erat Rex Longobardorum, Italiæ temporali dominio tunc gaudentium, exclusis possessione veteri Imperatoribus Græcis. Certe Dominicus Raynaldus apud Allatium, supra in* S. Silvestro *allegatus, negat, antiquis primorum septem seculorum Pontificibus alium morem fuisse, quam nudum nomen suum imprimere bullis cereis aut plumbeis, siquando allegatus,*

Nummus et attributus videtur potius esse Tertii.

Ejusdem Bulla frustra quæsita,

bullatas litteras dare volebant : et hujusmodi unam, quæ Leonis *I genuina sit, asservari ait in Archivio Castelli S. Angeli. Hujus ut mihi copia fieret cum specimine primorum ultimorumque characterum, optavi equidem ; nec desiderio meo defuit illustriss. Schelstratius, quin, speciali privilegio ad Archivii illius ingressum impetrato, antiquiora quæque ibidem reposita monumenta scrutaretur : sed nihil potuit invenire quod Otthonum tempora superaret.*

Ceterum, his additis correctisque, vellem in altera editione ordinem quoque mutari; et quæ hic habentur de Continuatoribus Prosperi, num. 6, 7, *et* 8, *transferri ad finem Commentarii : ita habebuntur conjuncta, quæ proprie* S. Leonem *spectant.*

Num. 12 *ad finem* adde — : *quamquam etiam sic videatur vultus nimium vividus. Utrum vero imberbe in sarcophago mentum satis certo probet, jam tum in usu Pontificum fuisse ut barbam raderent, non ausim equidem definire; licet* Leonem III, *qui annis* CCXXX *post* Primum *floruit, barba quoque rasa expressum videam in ectypo veteris musivi. Potuerant enim ab exucco corpore defluxisse pili, ex mento æque ac capite (in capite autem si essent reperti aliqui, puto eorum faciendam mentionem fuisse) et inter utrosque medius* S. Gregorius Magnus, *ubique barbatus exprimitur.*

mortui imago an probet cum rasisse barbam.

XLVIII S. HILARUS.

Lin. I *adde* — S. R. E. Archidiaconus

Ab an. 461

Commentariolum sic ordire — I *Fuisse antea* S. R. E. Archidiaconum *scripsi : quia Epistola ejus, posita ante Victorii Aquitani Paschalem Canonem, a Bucherio nostro illustratum, præfert hujusmodi salutationem :* Dilectissimo et honorabili sancto Fratri Victorio, Hilarus, Archidiaconus Urbis Romæ. *Huic autem ille quod petebatur mittens anno* CCCCLVII, *suam Præfationem sic orditur*, Domino vere sancto, ac venerabili in Christo Fratri, Hilaro Archidiacono, Victorius. *Cum ergo Gennadius, Episcopus Massiliensis, qui eodem seculo* V *exeunte floruit, in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis sic loquitur de Victorio isto,* Victorius, homo natione Aquitanus, calculator scrupulosus, invitatus a S. Hilaro Urbis Romæ Episcopo, composuit Paschalem cursum indagatione cautissima; *cum, inquam, Gennadius de Victorio agens* Hilarum *appellat* Episcopum, *intelligi debet prolepsi ista usus, ad tollendum dubium de persona illius. Videtur autem* Hilarus, *appellandi pro tali opere Victorii occasionem accepisse, ex sollicitudine* S. Leonis *Papæ, testata in hujus super eo puncto Epistola* XII *ad Episcopos Galliæ et Hispaniæ,* de solennitate Paschæ, anno CCCCLV die VIII Kalendas Majas ab omnibus celebranda. *Cur vero ipse Victorius in eodem Canone, quem denique Aurelianense Concilium IV omnibus tenendum præscripsit, instituerit annos Domini numerandos ab anno vulgaris Æræ* XXVIII, *haud aliam invenio rationem, quam quod fuerit is* XV *Tiberii, inchoatus a* XIX *Augusti, quo in annum nostrum* XXIX *procurrente, Christi Crucifixionem cum plerisque Patribus idem Victorius posuit.*

Adhuc Archidiaconus petit Canonem Paschalem a Victorio Aquitano,

2 *Hic porro, quoniam Titulo* Sancti Fratris *compellatur ab* Hilaro, *suspicari debemus, Ecclesiastica aliqua dignitate præcelluisse : et suspicionem firmant Tabulæ veteres Reomaenses, apud Mabilionem lib.* 2 *cap.* 23, *quæ Joannis Abbatis obitum consignant,* anno Domini quingentesimo decimo, juxta quod in Cyclo B. Victorii Episcopi numeratur. *Dixerim igitur,* Victorium, *licet patria Lemovicensem, fuisse illum* Episcopusm Cenomannicæ urbis, *qui anno* CCCCLXI definitioni *Concilii Turonensis* interfuit et subscripsit, *primo post Perpetuum Turonensem loco ; et cui, a Venetico Concilio absenti, anno* CCCCLXV, *comprovinciales Episcopi alii Synodicam suam inscribunt. Ex alia autem Concilii Andegavensis Synodica, decennio citius scripta, ubi idem inter præsentes nominatur penultimus, datur intelligi, recens tunc ordinatum fuisse. Et hoc potuit* Hilarum *latuisse cum scriberet,* *qui ideo* Episcopi *Titulum ei non dederit. Obiit Cenomanensis iste Episcopus* 1 *Septembris, eumque ut Sanctum coli testatur Gregorius Turonensis, libro de Gloria Confessorum cap.* 56. *Atque dicta sunto occasione* Hilari, *cum adhuc esset R. E. Archidiaconus, Paschalem Canonem a Victorio postulantis.*

postea Episcopo Cenomanensi,

et Sancto.

3 *Natalem ejus in Pontificatu credidimus anniversaria celebritate recurrisse* XIII *Novembris, agentes* XI *Aprilis de* S. Leone *decessore, eo quod tali die etc. pag.* 66 *n.* I — et reliquos numeros sic prosequere. — 4 *Neque vero* — 5 *Confirmat hoc* — 6 *Interpontificium.*

L S. FELIX III.

Lin. I Presbytero — *adde* — de titulo Fasciolæ.

Num. I *lin* 12 — Felici *l.* Felice,

Num. 2 *lin.* 2 *lege* — Felicis Papæ quarti, *quod* S. Gregorii *etc.*

Ab an. 483

Numerus 5 *addatur ex* APP. *pag.* 173 **

LI S. GELASIUS.

Ad Commentariolum adde — *Hic notaverim, in ejus Elogio antiquo dici, quod fecit* Sacramentorum, *id est Missarum per anni circulum celebrandarum,* Præfationes et Orationes cauto sermone ; *in unum scilicet Rituales preces, quarum multas* SS. Silvestro Julioque *Pontificibus ætate pares esse, eruditi agnoscunt, multas* Leoni Magno *suæ ipsius phrases vindicant. Sed et ipse* Gelasius *novas plures addidit : quas inter numerari posse crediderim Missam* In Nativitate S. Mariæ VI Id. Septembris. *Nec enim ante* Gelasium *ea invenitur apud Latinos fuisse celebrata ; invenitur autem in veterrimo illo Sacramentorum Romanæ ecclesiæ Codice, quem, ante nongentos annos in Gallia scriptum, nunc Romæ possidet Regina Suecorum Christina, et una cum aliis ejusdem et argumenti et antiquitatis nuper vulgandum dedit Josepho Mariæ Thomasio, multis in Præfatione verbis rationibusque probante, ipsum esse* Gelasianum Codicem de Missarum solemnis, *de quo in Vita* S. Gregorii *lib.* 2 *cap.* 27 *scribit Joannes Diaconus, quod idem* Gregorius *cum* in unius libri volumine coarctavit, multa subtrahens, pauca convertens, nonnulla adjiciens. Gelasianum *certe stylum, potius quam Leoninum, sapit hæc prima dictæ Missæ Oratio.* Adjuvet nos quæsumus, Domine, S. Mariæ gloriosa intercessio, cujus etiam diem, quo felix ejus est inchoata nativitas, meminimus. Per Dominum etc. *Pro qua, ut minus eleganti,* S. Gregorius *talem substituit ;* Adesto nobis, omnipotens Deus, B. Mariæ festa repetentibus, quam hodiernæ festivitatis probatam exortu, ineffabili munere sublevasti.

Ab an 492

Editus ab eo liber Sacramentorum I. Missarum,

et in his de Nativitate B Mariæ.

LII S. ANASTASIUS II.

Lin. I *adde* — de Regione quinta Caput-Tauri.

Ab an. 496

Lin. 5 dies IIII *adde* —, vel potius menses II, dies XIII.

Num. I *lin.* 4 — *Successori* — adde. — *Sed quia Ordinatio contentiosa fuit, placuit Pontificatum* Symmachi *definire cum respectu ad diem ratæ confirmatæque Electionis ; et sic oporteret numerare Interpontificium, post mortem* Anastasii, *mensium* II, *ac dierum* XIII, *ut mox apparebit.*

LIII

LIII S. SYMMACHUS.

SYMMACHUS, natione Sardus, ex patre Fortunato, fuit temporibus Theodorici Regis et Anastasii Augusti, a die III Septembris, anno
Ab an. 498 ad 514, an 15, men. 7 dies 25. CCCCLXXXXVIII, secunda Dominica mensis, sub contentione ordinatus cum Laurentio. Partibus autem ad judicium Theodorici Regis Ravennam recurrentibus, et in Symmachi favorem lata sententia, factus est indubitatus Pontifex XXII Novembris, item in Dominica: exhinc sedit annos XIII, menses IIII, dies
* Bar. d. 7 * XXII; alias menses X, dies IIII; defunctus XIX Julii DXIIII; sepultus apud S. Petrum XIIII Julii, et cessavit Episcopatus dies III.

Anastasius Bibliothecarius, insolita Catalogorum et sua pro hoc tempore accuratione, definiens Symmachi *Pontificatum,* a die X Kalendarum Decembrium usque in diem XIIII Kalendarum Augustarum, *persuasit nobis, ut a die confirmati eidem Pontificatus, per*
Ratio temporis, *aditam Sedis possessionem, potius quam a die primæ contentiosæque Ordinationis, crederemus Pontificii tempus ab antiquiori Catalogo numerari: sic tamen ut Anastasio existimemus obrepsisse* XIIII *pro* XIII Kal. Aug. *eo forte, quia* XIIII Kalendas *contigit* Symmachum *sepeliri; item pro* mensibus III, *scribendos* IIII; *quot scilicet exigit intervallum Kalendarum prænominatorum. Tali autem correctione admissa, et sumpto initio Pontificatus a die, quo dicit Anastasius, quod* lata a Theodorico æquitatis sententia, factus est Præsul Symmachus; *per dies vacantis Sedis* III *assi-*
et mutatæ hoc loco sententiæ. *gnatos a Catalogo, venitur ad diem* XX *Julii eamdemque Dominicam,* Hormisdæ *Ordinationi congruam. Atque ita progrediendo ad* Joannem *(cujus nunc certius compertum initium, coegit hæc tempora aliter quam prius feceram ordinare) inveniemus sublatam difficultatem, quæ alias nos debuisset valde torsisse.*

LIV S. HORMISDAS.

Ab an. 512. ad 523 an. 9, d. 16. HORMISDAS, natione Campanus, ex patre Justo, de civitate Frusinone, fuit temporibus Theodorici Regis, Augustorumque Anastasii et Justini, a die XX Julii, Dominica IX post Pentecosten anni DXIIII, usque ad IIII Augusti DXXIII, per annos IIII, dies XII; sepultus
* Bar. d. 10. ad P. Petrum IIII Augusti: et cessavit Episcopatus ferme mensem I.

Num. I *lin.* 2 dele — *ut* — *lin.* 4 scribe — *annos* IIII, — *lin.* 13 — *dies* XIIII — adde — (*pro quibus ex plurium consensu retinemus solum dies* XII, *nobis commodiores*) — *et iterum in fine* adde — *Licet autem Catalogus, post mortem* Hormisdæ, *solum numeret* III *dies cessantis Episcopatus; initium tamen sequentis Pontificis, certo satis agnitum ex certius noto die obitus, cogit integrum fere mensem huic Interpontificio assignare; forte quia noluerit ordinari* Joannes, *nisi Rege consulto.*

LV S. JOANNES.

Ab an. 523 ad 526 an. 2, men. 8, dies 16. JOANNES, natione Tuscus, ex patre Constantio, S. R. E. Diaconus fuit temporibus Theodorici Regis et Justini Augusti, a die III Septembris eademque Dominica XIII post Pentecosten, anni DXXIII, usque ad XVIII Maji quo obiit, in carcere Regio Ravennæ, anno DXXVI. Sedit annos II, menses VIII, dies XVI. Rex autem Theodoricus, LXXXXVIII diebus post obitum Joannis elapsis, divinitus percussus, feria IV, XXVI Augusti; Dominica sequenti, die XXX mensis, expiravit. Corpus Pontificis, primo sepultum Ravennæ extra portam, postea translatum est Romam, et collocatum ad S. Petrum XXVII * Maji, quo colitur. Et cessavit post obitum Joannis Episcopatus mensem I, dies XXIII. * Bar. tunc putat obiisse.

1 *De modo, anno, ac die, quo obiit Rex, certissimum, licet Anonymum testem nobis dedit Henricus Valesius, post Ammiani Marcellini Chronicon; utpote qui tunc vixisse videatur, finiens cum morte Theodorici historiam, quam fuerat a Constantio patre Constantini Magni exorsus. Verba ejus hæc sunt.* Symmachus Scholasticus, jubente, non Rege, sed tyranno, dictavit præcepta die quartæ feriæ, septimo Kalend. Septembris Indictione IV, Olybrio Consule; ut, die Dominico adveniente, Ariani Basilicas Catholicas invaderent. Sed qui non patitur fideles cultores suos ab alienigenis opprimi, mox intulit in eum sententiam Arii, auctoris religionis ejus. Fluxum ventris incurrit: et, dum intra triduum evacuatus fuisset, eodem die quo se gaudebat ecclesias invadere, simul regnum et animam amisit. *Omnia hæc annum* DXXVI *notant; et quia is habuit litteram Dominicalem D, diem* XXX *Augusti definiunt. Tam celer vitæ exitus, licet ad triduum protractæ inter dolores, causam plerisque Scriptoribus dedit asserendi, quod Rex* subito interiit; *idque* die LXXXXVIII (*quinquagenarius numerus perperam omittitur in ecgrapho Catalogi veteris*) die, inquam, LXXXXVIII postquam defunctus est Joannes Episcopus in custodia. *Hic autem constanter dicitur obiisse* XV Kal. Junii; *exceptis quibusdam paucis Anastasianis exemplaribus, quæ* XII Kal. *notant. Sed in hoc minime recipi illa possunt: quia retrogradientes a* XXI *Maji, per annos* II: *dies* XVI (*potius quam* XV *notatos in aliquibus MSS.*) *abducimur a Dominica, qua debuit ordinatus* Joannes *fuisse* S. R. E. Diaconum, *scimus ex libris Boetii, ipsi inscriptis cum tali Titulo.*

Ex Anonymo Synchrono scitur obiisse Rex 30 Augusti

An. 526,

2 *Idem Anonymus, cum narrasset de Joanne, quod revertentem Constantinopoli a Justino Imperatore* Rex cum dolo suscepit, et in offensa sua eum esse jussit; *addit etiam, quod idem Papa,* post paucos dies, *a suo scilicet reditu,* defunctus est. *Nihil erat antea quod me prohiberet, bimestris aut trimestris carceris ærumnis confectum* Joannem, *opinari: exorsus autem numerare annos, menses, dies,* Symmachi *Pontificatui attributos, a die Ordinationis suæ, quantumvis litigiosæ (quos nunc video numerandos fuisse a die adjudicati ipsi Papatus) et ad* Hormisdam *consequenter procedens, per similiter assignatos ei annos et dies, atque per indicata a Catalogo Interpontificia; cum credidissem porro ordinatum* Joannem die III Maji, Dominica III post Pascha; *per attributos ei menses* IIII, *vel etiam* IIII, *et dies* XII *aut* XXII, *non potui pertingere ultra* XXII Januarii *aut* III Februarii: *proinde, quod ultra erat temporis usque ad* XVIII Maji, *censui* Joanni *traductum fuisse in carcere, post abrogatum ei a tyranno Pontificatum, vel eumdem per injustam coactionem depositum. Quin imo credidi, jussum ei adhuc viventi superordinari* Felicem: *quod Clerus Senatusque et Populus Romanus constanter recusaverit; licet mortuo* Joanne *et (uti tunc opinabar) etiam* Theodorico, *in eumdem consenserit; factum gratanter accipiente Theodorici nepote ac successore Athalarico. Ita nunc ego: modo nihil istorum necessarium judico, postquam aperuit se ratio supplendi hiatus, alioqui in Chronologia futuri.*

adeoque et Joannes 18 Maji, paucis diebus postquam rediit CP.

3 *Quod ad diem sepulturæ in Vaticano attinet, is quin esset* XXVII Maji *nemo præter Baronium dubitavit: quia*

quia hic, solitus diem pro cultus die mortis accipere pro nihilo habuit, quod istum legerit XII vel XII Kalendas Junii *fuisse, et jussit legi* Julii : *mortem quoque Regis distulit usque ad* II Septembris : *quam ego, ex aliter scripto dierum numero, nihilo melius adscripseram diei* II Julii. *Nunc ea omnia deleri ac mutari jubeo, et liquidam Chronologiam habere tandem me opinor.*

Baronii calculus.

DISSERTATIO XVIII al. XII.

De quibusdam affictis, *uti pag.* 71.

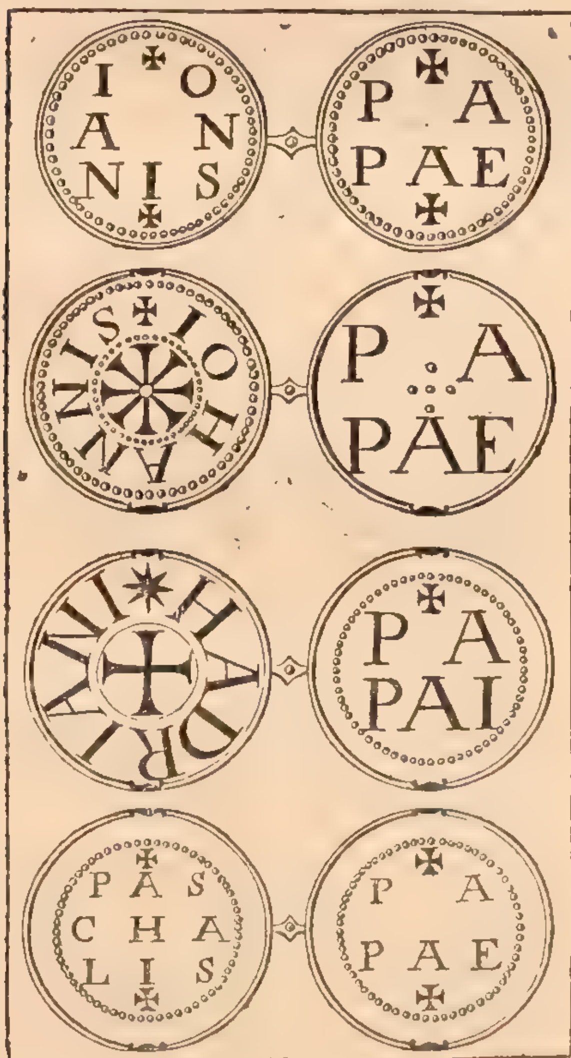
Num. 3 adde — *Plura, certiora, et magis distincta, circa causas et effectus Legationis Constantinopolitanæ ex prælaudato Anonymo aliisque dabo ad* XXVII *Maji : ista autem, non omnibus obvia, hic colligere malui ad faciliorem persuasionem, adversus tam insulsum et ab omni veri specie alienum figmentum.*

4 *Aliquod tamen isti fabularum Mercatori etc.*

Num. 5 *lineas* 3 *ultimas* sic lege — *Sed etiam ultimum hoc, de Theodori damnatione, plenius accuratiusque refertur a S. Gregorio ; cujus verba dabimus ad prænotatum* XXVII *Maji.* —

6 *Signa duo plumbea figuræ rotundæ, quæ addit ad Ciacconium Victorellus, existimans Primi* Joannis *ea esse, numquam mihi verosimile facient, jam tum soluisse Romanos Pontificis nomina sua plumbo inscribere, aut datas a se litteras plumbo signare. Mabilio in opere de re diplomatica non audet asserere id ante* Joannem IV *obtinuisse, qui fuit plus quam integro seculo posterior priore. Si autem litterarum formam intuearis, ferme perfecte Romanam, solumque in prima vocali* A *barbarie quidpiam ostentantem et conferas cum Bullis indubitatis* Hadriani, Paschalis, Nicolai *Primorum, merito suspicaberis, eas quæ* Joannis I *dicuntur, ejusdem esse ætatis, adeoque seculo* IX, *et* Joanni VIII *potius adscribendas. Igitur Victorelli duo signacula vide, eademque compara cum sigillis seculi* IX.

Signa plumbea Primo adscripta,

Propylæum Maji.

LVI S. FELIX IV.

Ab an. 526

Num. 1 *lin* 4 *a fine* — *de quo infra.* l. *jam etiam post alios vetustiores duos ad Apparatum translatus, sed in priori editione immediate exhibitus post hunc Pontificatum. Eosdem denique etc.*

Num. 2 *in fine adde ultimas* 9 *lineas ex num.* 4 — *Nominatur vero* Mavortius, *Consul anni* DXXVII, *tamquam primus in Pontificatu* Joannis : *quia (uti apparet) etc.*

3 *Designatum ab auctore prælaudati Catalogi supplementum, addere voluerit is qui eidem adscripsit Pontificum duodecim sequentium nomina, etc.* — tum dele totum num, 4 et substitue quod sequitur.

4 *In tertio superius memorato Catalogo de hoc* Felice *dicitur, quod* ipse ordinatus est in quietem, *id est ad quietem cum Rege barbaro habendam; utique* Theodorico, *tum adhuc vivente, cum is ordinaretur (uti jam dixi, priori opinione correcta) ita tamen ut prius integro mense frustra fuerit laboratum a Romanis pro libertate Electionis servanda. Utrum autem revera fuerit electus alius, cujus nomen non proditur ; vel omnino nullus, interponente se Rege, neque permittente ut Canonice secundum morem procederetur, nonnisi per incertissimam divinationem dici potest. Nihilominus* Felicis *Ordinatio videtur facta fuisse a solo Clero, vel parte ejus majore ideoque potiore, reclamante Senatu et aliis forte paucul is : quoad etiam hi cesserunt, Electioneque, non vero et Ordinatione iterata, receptus est ab omnibus* Felix ; *idque paulo vel ante vel post mortem Theodorici : unde factum, ut hujus successor rescripserit Senatui, ea de re nuntianti, hoc tenore :* Gratissimo nostro profitemur animo *etc. ut pag.* 71 *in Joanne num.* 3.

Tum a Clero ordinatum pacis causa,

deinde etiam a Senatu receptum,

5 *Fueritne hic Quartus etc.* — 6 *Quæ sub nomine etc* — *Numerus vero* 7, *cum sequentibus Catalogis, transferendus est ad Partem priorem Apparatus, ut ibi notavi.*

gratanter acceptat Rex Athalaricus

LVII BONIFACIUS II

Commentarium sic ordire — I *Baronius ad annum* 526 *n.* 74 *prudenter notat, quod sub Theodorico Rege primum coactus fuerit Clerus Romanus, designatum ab illo* Felicem *suscipiendo, subire duram conditionem etc.*

Ab an. 530

Num. 5 *lin.* 3 *et seqq.* lege — *dubium mihi fecerat, utrius credi deberet hoc Epitaphium.*

Epitaphium

Sedis Apostolicæ primævis miles ab annis,
  Post etiam toto Præsul in orbe sacer ;
Membra beata senex Bonifacius hic sua clausit,
  Certus in adventu glorificanda Dei.
Mitis adunavit divisum Pastor ovile,
  Vexatos refovens hoste cadente greges.
Iram supplicibus mitis de corde removit,
  Debellans cunctos simplicitate dolos.
Egit ne sterilis Romam consumeret annus,
  Nunc orando fugans nunc miserando, famem.
Quis, te sancte Pater, cum Christo nesciat esse,
  Splendida quem rectum vita fuisse probat ?

6 *Interim ipsum Epitaphium hoc sub tali dubio jam adscripseram Primo, sed intelligens ex tomo* 3 *Analectorum Mabillonii pag.* 435 *quoddam Secundi Epitaphium in MS Codice Vaticano reperiri difficulter legibile, vel ipsi veterum fragmentorum [illegible], atque obtinui magis integrum Epitaphium quam speraveram, nec penitus diversum a priori isto, sed auctam clausula Chronographica, omnem dubitationem arcente, quæ solum a Mabillonio, nec satis perfecta erat edita, et nobis litteram in [illegible] sic transcripta fuit.*

cum nota anni 533,

Sedit annos. III MES XXVI,
Depositus in CF XVI kl Nov.

INTER p cons I I, padio
et ORESTE VIR S CLARISSIMIS

ubi cum τὸ INTER *nullum sanum sensum faciat, puto librariorum aliquem ita extendendum credidisse, quod sculptum erat* ITER, *et quod recte extensum fieri debuisset* ITERUM; *totum autem Chronicon sic legendum.* Sedit annos tres, menses viginti sex. depositus in Confessione decimo sexto kalendas Novembris, iterum post Consulibus Lampadio et Oreste Viris clarissimis : *quamvis usitatiori phrasi dici potuisset* iterum post Consulatum Lampadii et Orestis Virorum clarissimorum,*uti fit in sequenti* Joannis II *monumento. Interim apparet corrigendum Anastasium, ubi scribit, quod* sepultus est *Bonifacius* sub die XVI kal. Novembris, Consulatu Lampadii, *sic enim notaretur annus Christi* DXXXI, *cum notari debeat* DXXXIII.

7 *In biennio Pontificatus etc* — deinde adde —

Dioscorus de Simonia falso accusatus videtur.

8 *Ad* Dioscorum *quod attinet, videtur is Baronio idem esse, quem anno* DIX *Hormisdas Papa adjunxit Legatis a se Constantinopolim pro Ecclesiastica unione missis, tunc solum* Diaconum ; *quod facilius crediderim, quam simoniæ crimine juste fuisse infamatum ; licet eo nomine eum post mortem damnaverit* Bonifacius. *Anastasius certe Bibliothecarius rem narrans, haud obscure* Bonifacium *ipsum sugillat, cum ait, quod* ipsis diebus *quibus obiit Dioscorus,* Bonifacius zelo et dolo ductus, cum grandi amaritudine sub vinculo anathematis chirographi reconciliavit Clerum , quem chirographum archivo Ecclesiæ reclusit, quasi damnans Dioscorum , cui tamen (chirographo) in Episcopatu nullus subscripsit, dum plurima multitudo fuisset cum Dioscoro *Pontificem autem Agapetum eo titulo laudat idem Bibliothecarius, quod ipso* ortu Episcopatus sui libellos anathematis quos invidiæ dolo extorserat Bonifacius Presbyteris et Episcopis, contra Canones et contra Dioscorum, in medio ecclesiæ congregatis omnibus incendio consumpsit, et absolvit totam Ecclesiam de invidia perfidorum. *His videtur indicari, quod causa prætensæ Simoniæ recognita a Judice indifferenti, manifeste appareret calumniam passus* Dioscorus *cum Clero, ac pejerasse convicti sint, qui Bonifacii capientes gratiam, vitiosam* Dioscori *electionem fuisse, Episcopis Presbyterisque a* Bonifacio *convocatis persuaserant.*

Dionysius Exiguus Canonem Paschalem Romæ condit,

9 *Sub hoc Pontificatu contigit ut Dionysius Exiguus, Abbas Romanus, Canonem suum Paschalem conderet, a Victorii Aquitani Canone diversum, et anno* DXXXIII, *quem* Bonifacius *vivens non attigit inchoandum : in quo etiam iniit calculum annorum ab Incarnatione Christi* Hic calculus *inquit Mabilio, lib. 2 cap.* 23, licet ab anno jam dicto compositus, non tamen statim sed longo post tempore, admissus est. Ex Historicis primus Venerabilis Beda hanc Epocham observasse videtur. Eamdem ex Anglia in Galliam induxit S. Bonifacius Episcopus, cujus opera Suessionense ac Leptinense Concilia coacta sunt ; eisque anni Incarnationis ab ipso præfixi : Leptinensi, annus DCCXXXIII, Suessionensi, annus DCCXXXIV *A Gallis ad proximos Longobardos dicendus erit usus idem transiisse*

qui ab Anglis ad Gallos et forte ab his ad Lombardos transiit.

sub finem seculi ipsius VIII, *si sincera sunt quædam Aistulfo atque Rachisio Regibus signata diplomata apud Ughellium tom. 2 Ea cæterum, quamdiu alio undo ex capite meruntur suspecta haberi; non ideo accusare falsi quia annos ab Incarnatione subscriptos efferunt; fateor tamen se dubitare Mabilio, idque jure merito, cum eorumdem Regum alia plura extent absque tali nota.*

sed hæc pro an. 753 credere nulla ratio suadet,

9 *Quin igitur, inquies mihi, recepisti etiam annos eosdem in Attestatione Florentina, tam operose refutata Parte 2 Propylæi antiquarii ante tom. 2 Aprilis ? Quia scilicet Instrumentum illud ex aliis multis capitibus suppositititium demonstratur, quorum fere nullum hactenus ab ejus defensoribus est idonea responsione diluum : ineptum proinde est ut ex eo probetur, pro anno* DCCXLIII , *Epochæ Christianæ usus fuisse inter Florentinos, quamvis subditos Longobardis, sive Longobardos eodem fere tempore illam usurpare cœpisse, quo cœperant Galli Germanique. Idem quidem S. Bonifacius qui istos illam docuit, Romam venerat mense Decembri anni* DCCXXIII ; *ibique die* XXX *ejusdem ordinatus Episcopus, sequenti mox die accepit signatas instructiones ac litteras suas, cum quibus sine mora reverteretur ad Turingos, fide Christiana per eum instructos, Sedem apud ipsos fixurus Episcopalem. Sed tanta festinatio, qualem indicat tam cita expeditio litterarum prædictarum et qualem revera exigebat gregis novelli necessitas, non permittit ut idem Bonifacius credatur, paucis quibus substitit Romæ diebus, persuasisse Romanæ Curiæ, non solitæ accipere ab exteris leges et mores, sed dare, usum annorum Christi ; unde nec ante seculum* X *inveniuntur Pontifices in subscribendis Bullis usi Epocha prælaudata. Multo etiam minus credibile est quod ipse Bonifacius : fortassis per Florentinæ Urbis, non tunc mœnia, sed rudera transiens, tale quid persuaserit Regiis, si qui tunc ibi erant Notariis (pro quibus perquam ridicule istic statuitur, qui talis esset, non Regia, sed Apostolica et Imperiali auctoritate) utpote utentibus stylo Longobardicæ Curiæ, cui necdum innotuerant anni Christi, qui ratum quidem ex paulo post illum annum signatis Florentinorum instrumentis novimus.*

libet an. 723 illac transiverit ejus rei in Gallia promotor S. Bonifacius

10 *Atque hæc dicta iis sint, qui Mabilionem, a suis figmentis approbandis longe alienissimum (ut mihi per litteras sæpe testatus est, et forsan etiam ipsis) adeo fidenter contra me testem citant. Ejus si stare illi vellent judicio, opus esset ipsos fateri, quod Italici Episcopi, non cœperint notare Incarnationis annos ante seculum* IX. *Ad hoc enim probandum utitur Mabilio exemplo* Joannis Ravennatis, *privilegium quoddam signantis,* imperantibus Leone et Constantino Imperatoribus.... IIII kalendas Februarii, Indictione XIII, *qui nobis esset annus* DCCLXXVI. *Verum ego libenter concessero, exemplum istud magis valere pro Episcopis, qui Exarchatui Græco, usque ad annum* DCCL *subjecti, eo extincto nihilominus pergebant cum Ravennatibus tenere stylo uti, et Græcos Imperatores utcumque agnoscere uti eos agnoscebant etiam Romani, quamdiu Longobardorum ipsis exosorum regnum in Italia stetit. Ast qui iisdem Longobardis plane suberant, ut pridem suberant, Florentini, totaque Hetruria, potuerunt ejusmodi usum aliquanto citius recipere, si vere eum isti aliquando receperunt, quod dubium valde est, ipsique nominatim Mabilioni.*

Mabilio putat Italos non ante sec. 9 cœpisse uti Epocha vulgari,

11 *Neque refert quod Dionysius fuerit Abbas Romanus, ut credatur Romanos eorumque vicinos Hetruscos habuisse mox sui calculi imitatores. Tantum enim abest quod hunc illi probaverint, ut Bedam videamus asserere, quod Romani suo tempore notabant annos Christi ab ejus Passione, non autem ab Incarnatione. Postquam vero cœperunt aliqui in Gallia et Germania ad Bedæ calculum, quem vulgo sequimur, etiam Dionysianum adjungere ; creditus hic fuit totis* XXIII *annis deficere, sicut Marianus Scotus et Sigebertus eum observant. Unde in rescripto* Urbani II, *Pontificis Galli, pro cœnobio S. Michaelis ad Mosam, hæc notatur Clausula (si tamen tota ipsius est : nec enim alius Pontifex ullus simili invenitur usus)* Data Laterani VII Kalendas Aprilis anno ab Incarnatione Domini secundum Dionysium millesimo nonagesimo octavo, secundum vero certiorem Evangelii probationem millesimo centesimo XXI, Indictione VI, epacta XV, Concurrente IIII. *Indictio* VI *aliique characteres, cum anno vulgaris Æræ* MXCVIII, *perfecte conveniunt : quis autem sit locus* Evangelii, *in quo tum credebatur fundari* certior probatio, *pro calculo tam enormiter exerrante, ut Christus totis* XXIII *annis prius natus fuerit quam vulgo putetur, hactenus reperire non potui.*

quæ sec. 11 putabatur a veritate annis 23 discrepare

LVIII JOANNES II.

Lin. 1 adde — De Cœlio monte.

Commentarium sic ordire —

1 Defuncto Bonifacio, *inquit Liberatus Diaconus cap.* 20 *Brev.* Joannes cognomento Mercurius Sedis Apostolicæ suscepit Præsulatum; ad quem missi sunt ab Imperatore Justiniano, Hypatius Ephesiorum Episcopus, et Demetrius a Philippis contra Legatos Acœmetarum Cyrum et Eulogium, negantes esse confitendum B. Mariam vere et proprie Dei genitricem, et unum de Trinitate incarnatum et carne passum. Sed Papa Joannes, nobis ibi positis, hoc confitendum epistola sua firmavit, et Imperatori direxit. *Quod sane eximium fuit Pontificatus initium.* *Asserta ab eo fides.*

2 *Corrigendus porro hic rursum Anastasius etc.*

LX S. SILVERIUS.

Lin. 1 Romanus. *l.* Campanus.
Lin. 2 Theodatus. *l.* Theodahatus.

DISSERTATIO XIX al. XIII

De Ordinatione Silverii etc. *pag.* 81.

N*um.* 1 *lin.* 16 *invadendo Regnum Gotthorum etc.* l. *Male tractando Amalasuntham, consobrinam suam, Gothicæ genti Justinianoque carissimam, a qua, filio Rege orbata, ad regni solium ea conditione elevatus, ut penes ipsam maneret regimen; eamdem nihilominus custodiæ mancipatam extinxisse in balneo credebatur, meritus ingratitudine sua et populi oppressione, ut qui proprio nomine verosimiliter* Theodatus, *id est,* Pater populi *diceretur, vulgo et communius diceretur* Theodahatus, *id est,* Odium populi *seu* Populo exosus. *Quia enim etc.*

LXI VIGILIUS.

Ab an. 537. *In marg.* — *dies* 16 l. 26.

Num. 2 *lin.* 4 *a fine dele* — Joanni I *et* —

DISSERTATIO XX al. XIV

De vexatione Vigilii *pag.* 83

N*um* 8 *lin.* 3 — *Apocrisario. l. Apocrisiario.*

Num. 14 *ad finem adde ex pag.* 173 ** — *Certe Jacobus Garnerius etc.*

Num. 15 *lin.* 6 *a fine* — *Depositionis tamen.* l. *sed Depositionis.*

Num. 16 *lin.* 31 — *inchoando* — adde — *ejus Imperium.*

LXII PELAGIUS.

Ab an. 556. *Post num.* 3 adde — 4 *Epistolarum ejus etc.* — *ex* APP. *pag.* 173 **

LXIV BENEDICTUS.

Lin. 4 — Menses i. *l.* mensem i.

Ab an. 575. *Post Commentariolum vero interseratur.*

DISSERTATIO XXI

De quadam Romæ pictura huic Benedicto attributa, acsi ea S. Benedictum Abb. repræsentaret inter SS. Petrum et Paulum.

P*lacidus Puccinellus, Decanus Casinensis, ediderat anno* MDCLIII. *Chronicon insignis abbatiæ SS. Petri Pauli de Glaxiate Mediolani, ubi eum anno* MDCLXII *commorantem invenimus, et ipsius Chronici exemplum dono accepimus. Hujus primæ fronti præfixam invenio* vetustissimæ, *ut prætenditur,* picturæ *ectypon, tamquam Benedicti Papæ I opus ea sit,* expressa in abside ecclesiæ S. Sebastiani in foro Boario, anno Christi DLXXVI, qua *Pontifex.* doctrina et sanctitate clarus, declararit, se S. P. Benedictum, annis post ejus obitum triginta, Apostolorum Principibus Petro et Paulo comparare. *Eccum ipsum.* *Ectypon Chronico Glaxiatensi præfixum in 1653,*

EGO.BENEDICTVS I PP. MONACHVS PINGERE FECI

Non existimo equidem quemquam esse aut fore, qui Monachorum Benedictinorum tardi, nedum sanctissimo ipsorum Patriarchæ quidquam detrahere putet me voluisse, si, veritatis ac vetustatis illustrandæ causa ejusmodi picturam ejusque significationem expendendas suscepero et alterutram arguero falsitatis; quando ipsum etiam Puccinellum si viveret, non recusarem appellare arbitrum; omnino certus nihil absque bona fide actum et neminem eo promptiorem futurum adsertorem, quemcumque sibi monstret veritatem aliquis, retractandum. Est interim qui causam afferat, quemque fidenter appello, Joannes Mabillon. Sub hac ergo [illegible] aggredior promissum in titulo examen propositæ [illegible] quam [illegible] ad formam [illegible] in contracta quam Puccinellus edidit.

2 *Quicumque Sacros Apostolorum Principes [illegible] viderunt, vel jam olim in antiquis monumentis expressos, vel et usu hodierno adumbratos, eam utriusque iconem habent infixam animo, ut credant, certo conspicuoque facie atque capitis pilo Petrum a Paulo, fuisse distinctum, cui [illegible] et barba prolixior fuerit. Tales et [illegible] vetustissima picturæ [illegible] Romæ, quæ ab ipso S. Silvestro [illegible] creduntur in Vaticana Basilica asservari, et ad horum exemplar formatæ sunt illæ, quæ postmodum Pontificum Bullis plumbeis fuerunt impressæ; sive [illegible] Petrum, quemadmodum alias posteriori ævi, sive ex vetustiori more ac statutis, tamquam honoratiori loco ponant. Hoc licet omnibus ita notum sit, ut ipsum vetustis exemplis probare, sit [illegible]; non tamen [illegible] Jacobi Ceffletii [illegible] mihi ante mortem [illegible] ectypon insignis vetustatis [illegible], cujus ille licet materiam non [illegible], non dubitabat tamen quin [illegible] esset, [illegible] insculptum [illegible].* *non ignotos, sed notissimos,*

sed Romanos Milites repræsentat.

3 *Hic, nulla licet adscripta legantur nomina, vel puer tamen discernere poterit, uter* Petrus, *uter vero sit* Paulus : *et quamvis in nodum collecta supra humerorum alterum vestis superior, more Romano, plus aliquid ab ingenio sculptoris habeat, quam ab Apostolici ævi simplicitate ; longe tamen discrepat ab illa nobilioris amictus forma , quam Puccinellus offert : in qua passim videre est expressos illos Martyres, qui Imperiali fastigio sanguine vel officio propinquiores, in militia Cæsarea claruerunt, nominatim* SS. Sebastianus et Eustachius. *Priorem ex ebore vetusto spectandum sic idem Chiffletius nobis dedit, nec ingratum erit etiam hic spectare : primum ut videas, qua ratione in antiquis primorum sex seculorum operibus scribebantur nomina , litteris perpendiculariter descendentibus ; secundo ut monearis, illum humeri sinistri ornatum gemmeum in imagine Puccinelli, artificem arguere Græcum potius quam Romanum ; qui tamen Romæ potuit opus ejusmodi pinxisse seculo* VII *vel* VIII. *Idem suadet gemmata Evangelici textus tabella, quæ utrique in manibus est, et forma coronæ quam sinistræ sustinent, quales in Græcanicis Ravennatium musivis, istic ubi Galla Placidia condita dicitur, vidisse memini. Nescio an etiam corona sit, quam superiore sui parte obversam oculis (sunt enim ejusmodi coronæ clausæ desuper) manibus tenet noster hic* S. Sebastianus, *an potius aliud quidpiam muneris, quod is Deo offert, tamquam inter sacra ad oblationem comparens. Quidquid id est, satis vides quo Militem Martyrem ab Apostolis distinguas.*

Alia argumenta collecturus,

4 *Hactenus scripseram, demonstraturus porro, imaginem intermi litares duas mediam, aut a* Benedicto *curatam non esse, aut nihil representare minus quam Sanctum cui aptatur Patriarcham. Hunc enim a suismet Casinatibus semper videram bene barbatum pingi, et ex ipsius Archimonasterii Abbate Angelo de Nuce acceperam imaginem, infra dandam post* Leonem III ; *in qua seculo* IX *picta, tam ipse, quam Joannes Abbas picturæ auctor, vultu minime lævi exprimuntur ; et licet necdum constet quo primum seculo cœperint Benedictini Monachi barbas abradere, constat tamen id eos non fecisse ante seculum* X. *Peregrinum est etiam ut Pontificum aliquis, sui nominis* Primum *se scribat, quasi præsagus ejusdem nominis plures alios secuturos. Talia dum fusius volo prosequi, et, occasione allegati superius Dominici Raynaldi, consulo Leonis Allatii opus de concordia utriusque ecclesiæ, paulumque in capite* 6 *libri* 2 *percurrendo progredior usque ad num.* 35, *actum agere me admiror ; invenioque ejusmodi imaginem, non primum a Puccinello productam in lucem, sed ejus sic excudendæ diu antea (videlicet ab anno* MDCXLV) *auctorem fuisse Constantinum Cajetanum, cujus ego in eruderanda antiquitate studium laudare magis quam fidem possum, acceptam etiam eidem debens prolata in Appendice hujus Conatus ectypa absidis S. Nicolai in Lateranensi Palatio, et Gelasii Papæ II. Sed ut hæc bona fide dederit, tamen in abside S. Sebastiani exprimenda sic illudere mundo voluisse, ut fecit, vix duobus gravissimis testibus credidi, Leoni Allatio et Jano Nicio Erythræo, eamdem absidem, qualem suis oculis vident et videre omnes quotidie possunt, describentibus. Hujus epistolam, ad nostrum Joannem Rho Roma Mediolanum datam,* XV *Kal. Novembris* MDCXLVI, *totam Leo describit, postquam suam ipse fusius dixit sententiam. Illam autem epistolam miror quomodo non viderit Puccinellus ; nisi quod suspicer, ea modestia fuisse Joannem, ut noluerit Mediolani vulgari scriptum, quod suo in alia contentione adversario tam luculentam malæ fidei notam impacturum erat. Et ille quidem, æque ac Allatius, multo sale Constantinum perfricat : ego vero, quia nolim eodem uti in hominem, alias eruditum, ac de litteris non omnino male meritum, resectis parergis acrioribus, rem ipsam Jani verbis exhibeo.*

invento ipsum an. 1665 *Romæ prodiisse,*

auctore Constantino Cajetano,

ex prototypo etiamnum ibi visendo

5 Est Romæ, non procul ab arcu Imperatorum Titi et Vespasiani, ad lævam ab Amphitheatro venientibus, ædes D. Sebastiano sacra, antiquissima religione prædita, intusque picturis ejusdem D. Sebastiani acta referentibus vestita. In his, media inter barbatos armatosque duos crurum tenus, imago conspicitur læviore ac perpolita facie, cui, longum a vertice velum defluit *(addit Allatius, velum esse coloris violacei, neque accuminari in cucullum, sed capiti planum incumbere)* ea parte qua caput tegit, gemmis in similitudinem Crucis ornatum : cui velo, alterum albi coloris velum subest, *in Mediolanensi ectypo nusquam comparens.* Tum *(ubi illud torquem nescio qualem format)* alius quidam e collo ornatus ad pectus, cum gemmata item Cruce, dependet. Mammæ, ne pateant neve fluant, duabus fasciis inter se contortis complicatisque cohibentur : *et inter has quidquid a mento ad pectus pene imum est corporis, nisi qua collari ornamento tegitur, carneo colore expressum patere testatur Allatius ; ne quis forte existimet torquem illum, supremam oram esse tunicæ ; cujus etiam sinum describit planum et plicatumque sine rugis, contra quam in monastici cuculli sinu consuevit* Læva manus librum tenet : dextera, tribus primis digitis in altum elatis aliisque duobus depressis, benedicentis cujpiam imaginem videtur exprimere. Postremo, ut mos est Sanctis postquam e vita excesserunt, ejus capiti, sicut et aliorum duorum, a quibus (ut diximus) illa in medium excipitur, capitibus, latus rotundusque nimbus accedit. In summa hac tabula grandibus inscriptum litteris legitur, Ego Benedictus (numerum, sicut pleraque

in cujus medio est figura muliebris

pleraque alia, tempus exedit) PP. ET MONACHUS PINGERE FECI. Præter hanc inscriptionem alia nulla ibi littera cernitur, unde liceat saltem suspicione conjicere, quibus imagines illæ nominibus appellandæ sint .... Hanc tabulam Abbas Cajetanus ... anno superiori in æs incidendam curavit (*in lignum pos annos decem Puccinellus*) ac primum lacunam, quæ est in inscriptione complevit: et, nulla cujusquam auctoritate, sed suo marte, Iota unum posuit: tum singulis imaginibus singula elogia ac nomina indidit, atque illi quæ est ad dexteram subscripsit *S. Petrus, Princeps Apostolorum Dei, ac D. N. Jesu Christi Vicarius Ecclesiæ Romanæ ædificator*: alteri quæ est ad lævam, *S. Paulus, Sancti Petri Coapostolus et Doctor gentium, Ecclesiæ Romanæ Coædificator*: tertiæ vero inter eas mediæ addidit, *S. Benedictus Abbas, Patriarcha ac Legislator Monachorum, Ecclesiæ Dei Reædificator*. ..

fide non bona transformata in Rom. Pontifice n,

6 *Hactenus Janus Nicius: qui deinde pergit expendere*, quanta in istis commentitiis inscriptionibus ac nominibus ridicula, absurda, falsa, ac propemodum a Catholica religione alena contineantur. *Ast Allatius*; Volenti, *inquit*, fores ecclesiæ S. Sebastiani semper patent: accedat, consideret, examinet. Imagines illæ non ita antiquæ sunt. Colores, pingendi tractus, lineamenta, modus ipse; non in hisce solum, sed et in aliis quæ in ipsa abside conspiciuntur, multo recentiora sunt et infra millesimum; et, si fides pictoribus et harum rerum gnaris adhibenda est, non excedunt trecentesimum. *Tunc sane vivebat* Benedictus XII, *ex Monacho Cisterciensi factus Papa anno* MCCCXXXIV, *sed Avenione, ubi et vixit et tumulatus est: ideo Allatius suggerit* Undecimum *istius nominis, qui ex Ordine Prædicatorum fuerat ante istum annis* XXX *electus Romæ. Verum quid si nullus eo loco fuerit nominis numerus? Cajetanus autem visus sibi sit* I *videre ubi remanebat tenuis umbra litteræ* P *? nec magis integræ sequentes duæ litteræ quæ nunc videntur esse* I *PP, sed solum sint partes litterarum* B R*? Ita, non* PP, *sed* PBR *ibi olim steterit, legendumque fuerit* Presbyter. *Certe citius credideris, quod scriptus fuerit aliquis*, Papa Presbyter et Monachus, *quam*, Papa et Monachus.

ipsumque vixisse annis 300 vetustius,

opus forte Benedicti, non Papæ, sed Presbyteri,

7 *Quidquid de iis sit (neque enim occurrit aliquid cui satis acquiescat animus) verosimiliori conjectura dixeris, cum Jano atque Allatio, Martyres ibi expressos, esse* SS. Marcum et Marcellianum, *Nobiles Romanos, a S. Sebastiano ad Christum conversos; medium autem eorum* Deiparam Virginem, *ut gradu sic loco et statura præstantiorem; quam tamen numquam vidisse memini in actu benedicentis librumque tenentis quod utrumque proprium est imaginibus Christi Sanctorumque Episcoporum Vicariorum ejus; cum ipsam in actu orantis, expansis erectisque ad cælum brachiis, exhibeant figuræ, quæ solam vel in medio loco positam repræsentant, uti in hac tabella Græcorum ... aliisque similibus. Nulla etiam antiquior pictura virgineam carnem tam profunde pandit infra collum, ut facit ista superius descripta; id enim pictorem non scrupulose verecundum, et sequioris seculi ... arguit. Quamquam autem ectypon istud ... tantopere differat a prototypo quantum supra vidimus, aliud tamen accuratius Roma curare non videtur operæ pretium; cum ad id quod modo tractamus argumentum, indicasse vel errorem vel fraudem, convicisse sit, quare hic finem facio.*

quod inter SS Marcum Marcellianum

videtur Deiparam repræsentare.

LXI PELAGIUS II.

Num. 2 *adde — Mabillonis iter Italicum pag* 81 *nos docet, hujus Pontificis effigiem, Musivo expressam cerni, in Basilica S. Laurentii extra Muros, quam ipse post Constantinum instauravit auxitque. Id utinam citius rescivissem! curassem utique eam hic repræsentari, novo exemplo probaturus, quod aliquoties jam indicavi, Cavallerianas imagines plerasque, non solum a veris diversissimas esse, et ex ingenio pictoris compositas; sed nec omnes quidem antiquas, quæ potuerunt Romæ haberi, satis diligenter quæsitas fuisse. Dicitur autem illa extare, ad arcum qui fornicem absidis audit et cingit.*

Ab an. 579

ejus effigies.

LXVI S. GREGORIUS.

Lin. 1 *dele* — septimus.

Post num. 1 *adde* —— 2 *Dominicus Raynaldus, ad* S. Silvestrum *nobis allegatus ex Allatio, ait, in archivo Castelli S. Angeli extare genuinam aliquam hujus Pontificis Bullam, super vetustissima ex cortice papyro: quam equidem vehementer videre cupiens, saltem in exemplo eadem characterum forma descripto, atque lectori æstimandam dare, solicitavi Illustrissimum Bibliothecæ Vatic. Præfectum Schelstratium, ut hanc mihi gratiam ab Eminentissimo istius Archivii Custode obtineret. Sed is, licet inspiciendi facultatem gratiose impetrarit, hactenus tamen nihil tam antiquum (ut supra in* Silvestro *dixi) ibidem potuit invenire.*

Ab an. 590

Atque hic absolvatur Commentariolus noster de Gregorio, *subeatque novus Titulus.*

DISSERTATIO XXII.

DE S. Gregorii ac parentum ejus imaginibus, deque Indulgentiis ipsi affictis.

J*oannes Baptista Cavallerius etc. ut pag.* 90. *atque ita porro numeri sequentes uno numero anticipentur, donec numerus* 6, *fiat* 5, *et locum faciat numero* 6, *mox notando.*

Num. 4, *nunc* 3, adde in fine — *Quamquam Mater, æque ac Filius, duos priores digitos ... habeat; apparet tamen illa benedicendi causa eos ... non habere, sed habet ille causa benedicendi, ... indicandi locum seu sententiam,* Vivet anima mea, et laudabit te; *ideo istic notatum (ut opinor) quod ipsam frequentius in ore haberet. Non enim Evangeliorum librum hic concipio, solis Episcopis cum munere prædicationis commissum: proinde manet hactenus singularis illa vel Deiparæ vel alterius sanctæ mulieris*

c ... sententia sibi familiari

mulieris expressio, de qua in Dissertatione priori, nec alibi facile invenienda.

Num. 6 *nunc* 5, scribe in marg. — *Alibi pictus Gregorius cum Spiritu sancto ad aurem et lin.* 20, post verba— *Planetæ structior* — dele cetera, et scribe — *Crux super hastili, raro admodum invenitur in Pontificum imaginibus, eorum inserta dexteræ, minus vero incurvus superne baculus, sive cambuta aut pedum ; hujus enim usus in Sacris Pontifici est ; Crucem*

etCruci ;

unquam ipse gestat, sed Subdiaconus præferre solet ; quo de Rota insignem commentarium scripsit, et anno MDXCII *Clementi VIII dedicavit Fr. Augustinus Fivizanius, ex Ordine Eremitarum S. Augustini Palatii Apostolici Sacrista, ubi cap.* 14 *quærit*, quare Patriarcharum Crux duplex, Archiepiscoporum et summi Pontificis simplici linea in transversum ducta consistet. *Et sic proposita quæstio, nimia procul dubio necdet iis, qui oculi asseverant videre ævi hujus picturas sculpturasque, ubi crux Papalis triplici transversali linea formatur. Eos ergo moneo hic velim, ejusmodi tergeminæ Crucis, nullum omnino usum esse in functionibus Papalibus, quales in nummis, marmoribusque cælatas sæpe videre est, adstante Subdiacono cum Cruce semper simplici. Sed neque illius tergeminæ vestigium ullum apud Scriptores antiquos est. Quare, licet prædictus Fivizanius putet credibile tamen Crucem, id est tergeminam, Romanis Pontificibus aliquando prælatam,* qualem in manibus ipsorum nonnulli effingunt, *parum verosimilis ea conjectura videtur. Ego, quia passim putantur Patriarchæ,*

hæc unde fa cta a quibus triplex ?

suis in insignibus, duplicem usurpare Crucem, ut Archiepiscopis majores se ostendant ; ideo existimo, visum pictoribus fuisse conveniens, ut Romano Pontifici (qui non solum Patriarcha, sed caput et pater omnium Patriarcharum est) triplex illa tribueretur. Ast vehementer fallor, si duplex Crux aliunde initium sumpserit, quam a Latinis Hierosolymorum Patriarchis; qui cum de more Græci, duplicis lineæ Crucem e collo gestare et in signis habere ante se soliti, exemplum istud successoribus reliquere : quod mox secuti sunt, in Oriente quidem, Antiochenus Patriarcha Latinus ; in Occidente vero, Gradenses, Aquileienses, et Veneti ; Romano antiquum morem retinente ; quippe quem alia satis multa, non solum ab Archiepiscopis sed etiam a Patriarchis communibus distinguebant atque distinguunt. Venum potius quam [illegible] *antiquis, S. Gregorium repræsentantibus stylum ab Meo ; commemorandum mihi erat ipsius Antiphonarium quod Modoetiæ in sacrario Basilicæ S. Joannis Baptistæ, a Theodelinda Longobardorum Regina fundatæ, inter alia ejusdem Reginæ monumenta vidisse merito gloriatur Mabillon Itineris Italici pag.* 213 est enim Codex ex membranis purpureis, quod aureis litteris aureis exaratus, cum operculis ex ebore, quæ ex una parte præferunt effigiem Davidis Regis, ex alia S. Gregorii cum hoc disticho :

Alia in evercido [illegible] narit,

Gregorius Præsul, meritis et nomine dignus,
Quo genus hunc duxit, summum conscendit honorem.

Hic codex, non solum judicari potest vivente etiamnum S. Gregorio Romæ scriptus sed etiam ab eodem dono missus Reginæ, sicut dictum de Cruce Crystallina ibidem asservata cæpe infiant Corporali sacro, ejus generis characteribus figurisque inducto, quarum specimen ibi [illegible] *; sed tali forma litterarum, elegantissimarum quidem sed tamen ad Longobardicam barbariem vergentium, ut verosimiliter ipsismet Theodelindæ R. quæ monasterio vel ipsi si cellam ei jussi signatum fuisse concinnatum. Quis enim Romæ sic collegisset litteras ?* [illegible] Antiphonarium meum intereme. Ajo . . . *pro*, Deus in adjutorium meum intende. Alleluia, *si recte ultimam vocem assequor. Properantia ad finem impressioni dandum præla, modo non permittunt, ut anaglyphi istius eburnei linea-*

ab ipso Gregorio missi Theodelindæ Reginæ.

menta Gregorium exprimentia, sperem posse satis tempestive obtinere, ab amicissimo mihi ejus Ecclesiæ Archipresbytero Petro Paulo Bosca ; servient ergo illa ad Supplementum Martii : eorum interim loco nunc erit alia, seculo quidem uno recentior imago (utpote sub annum DCCXCVIII *in Gallis picta, ante ejus librum Sacramentorum) magni tamen ad vetustatis illustrationem momenti. Quamquam enim non existimem vera venerandi vultus lineamenta istic repræsentari (utpote satis diversa ab iis quæ nobis Baronius exhibuit), habet mihi luminis singularis quiddam circa formam Pallii atque Planetæ. Hæc siquidem non prorsus rotunda apparet, sed utroque in latere, ad commodiorem explicationem brachiorum, modice fissa est. Pallium vero, neglectim deflexum usque ad genua, sic primum circumvolvitur : quod utrumque ex Gallicano, non Romano usu factum, existimo ; indeque suspicor, illam aperiendarum casularum consuetudinem, quæ post plura secula etiam Romæ suscepta fuit et nunc est ordinaria, initium a Francis habuisse. Mirabar interim, quo exemplo nudipes hic pingeretur Sanctus ; cum S. Hilarii Episcopi Arelatensis Vitam ad v Maji percurrens, laudari eum ut vero vidi, quod nec lineis quidem rigore . . . pedes indumento addito texit nunquam*

Alia sub an. 768 picta in Gallis ;

eis lineum tunicæ superinduens : *erat hoc ergo ex instituto Monachorum, saltem sanctiorum, quales erant Lerinenses apud Gallos ut indiculus innotuerat : quod licet Episcopus factus Hilarius tenuerit ; non tamen tenuisse credendus est Gregorius, aliter eam in se ecclesia ab ipsomet pictore et pingeretur. Mirari nemo vocet debet quod non eu Græcis litteris expressum, nec ipsum tantum sed etiam titulus* ΤϹ *id est* ϹΤϹ *seu* Sanctus. *Ut enim ea ætate frequentius e Græcia venientibus Monachis eleganter scribendi usque ubique peritis, Longobardorum Principum declinantes vesaniam ; in eorum imitatione passim mutabat nomina sanctorum et Græcanicæ litteraturæ affectatio placere incepit, etiam La-*

cum nomine [illegible] litteris [illegible]

tine scribentibus. Nescio porro an alibi inventurus sis vetustius exemplar radiati solis, ducti circum caput Sancti alicujus.

7 *Casinense Bullarium etc. et lin.* 4— prudentissi- — *l* — prudentissimo.

Tricenarii illius ordo, nunc e Missali sublatus,

Numeri 14 *initium expunctis decem primis lineis, hoc fiat* — *Abest hodie a Missali Romano Ritus iste : quin etiam sacra Congregatio Cardinalium, ejusmodi rebus curandis instituta, anno* MDCXXVIII. VIII *Aprilis, inter* Missas quæ circumferuntur, *quasque illa, ut* non approbatas *unquam, suo Decreto* prohibuit, et rejecit omnino, et damnavit respective, et pro prohibitis, rejectis, ac damnatis haberi voluit, *numerat* Missas S. Gregorii pro vivis atque defunctis ; *idque (ut existimo) ratione Ordinis, quo Missæ, alias in approbato Missali contentæ, præcipiuntur recitandæ, hoc modo :*

hic erat .

Prima debet esse *etc* — *usque ad* XXX de mortuis, *post quæ verba dele ultimas 4 lineas et substitue ut sequitur.*

15 *Eadem porro Sacra Congregatio, vel interpellata a curatoribus Ecclesiæ S. Sebastiani, cui non inutilis erat ejusmodi observantia ; vel edocta, quam frequenter soleant fideles in utraque Germania petere aut testamento legare curandum sibi Tricenarium Gregorianum, cum sua vel aliena, præsertim defunctorum causa angantur ;* declaravit, *paulo post publicationem prænotatæ prohibitionis,* per *suum istud* Decretum non prohiberi Missas triginta pro defunctis, a D. Gregorio institutas in Dialogo cap. 55, *dicendas scilicet ritu* communi de Requiem, *quoties ita dici nullo majoris festi alteriusve Decreti ratio prohibet. An autem sic dicendo obtineatur Indulgentia prænotata, ipsi Congregationi definiendum relinquo. Æquum certe non videtur, ut si etiam quando fuerint ab* Innocentio *aliquo concessæ (quod credibile facit ipsarum sub tam onerosis conditionibus incaute celebratas) iis priventur quicumque ipsas implere voluerint, de cetero parentes prohibitioni restrictæ ad irregularem istum Ordinem, ad quem obligari sacrificaturos, cum perturbatione tamdiuturna totius ordinarii cursus Sacrorum, non probat nunc Ecclesia : etsi alioqui nihil obstare videatur, quo minus illi, quoties liberum est votivam dicere possunt, vel alias quascumque in Missali repertas Missas, per modum votivi, quo voluerint ordine recitare. Atque ita videntur etiam nunc posse, servatis servandis, eædem omnes Missæ, eodemque Ordine quo olim, fieri, simul et satisfieri devotioni ipsas petentium : ideoque non incongrue manebit earum series hic commendata notitiæ posterorum, postquam ea desiit in Missalibus apparere. Satius tamen foret ... esset, excusata petentium simplicitate, et supposita prohibitionis ignorantia, continuare Tricenarium, ... Sacris secundum anni cursum præscriptis, ad eamdem intentionem.*

illius usum quomodo prohibuerit S. C. Rituum,

et quatenus videntur adhuc posse servari

LXVII SABINIANUS.

Lin. 2 adde — de civitate Blera.

Ad Commentarium adde —

Icon minus feliciter conficta

5 *In iis quas Cavallerius sculpsit Pontificum imaginibus, primus hic occurrit capite tectus calantica, pellibus suffulta : porro is sub eodem capitis integumento, vultu pæne et habitu prorsus eisdem, post duo et amplius secula recurrit* Sergius II, *tum* XIII *seculo* Clemens IV, *fortassis ex vero delineatus ; quamvis ante seculum* XVI *nemo sit, de quo certo possit pronuntiari, quod ita vel prodire in publicum vel pingi voluerit. Interim ex tali* Sabiniani *imagine facile intelligitur, quale judicium formare possimus, de earum antiquitate et fide talium picturarum : taceo nihilominus quod, æque ac quatuor decessores sui, exprimatur* Sabinianus, *barba rasa, contra suæ ætatis morem.*

LXVIII S. BONIFACIUS III.

Num. 1 *lin.* 9 post — *argumento* — adde — *Odoricus Vitalis, aut potius scriptor Codicis quo usus ille est, in eamdem mecum cogitationem jam olim veniens, absque hæsitatione,* Cappadocem *scripsisse invenitur.*

A Januario anni 607.

Num. 3 *lin.* 1 — *crediderim* — l — *omnino credi debet esse* — et post versus Epitaphii, reliqua sic muta — *Cur autem nihil dubitandum hic putem, facit antiquissimus Codex Vitonianus, supra in Bonifacio* II *laudatus, unde idem ipsum Epitaphium mihi misit Mabilio, cum hac in fine Chronicæ clausula.* Hic requievit Bonefatius, qui sedit menses VIII, *dies* XXXII *(ubi forte legendum* requiescit, *in diebus autem manifeste abundat denarius, alias enim notati fuissent menses* VIII *dies* II) depositus prid. Idus Novemb, imperante Domno Foca pp. Aug. *(ubi* pp *interpretor* perpetuo, *nisi malis,* piissimo *legere)* anno XI Indict. XI. *Annus autem Phocæ sextus ad finem decurrens, et Indictio* XI *inchoata ante bimestre, notant annum vulgarem a nobis signatum* DCVII.

Epitaphium

annus mortis

Num. 4 *lin. antepen.* — menses. *l.* dies IV — *deinde adde* —.

Nomen Jesu seorsum pingere, inventum ... seculis 15.

5 *Quæ inter Cavallerianas imagines hunc Pontificem repræsentat, in Lato-claro, Carpam Pontificam ... ingente, pro gemma habet* Jesu *nomen, tribus primis Græcis litteris, sed Latina forma ductis expressum, additis desuper Cruce, inferne autem tribus clavis Dominicæ Crucifixionis. Ea novitas quam a talium pictoris inducet facile intelliges si animadverteris,*

$\dagger$
IHS
V

Christi *Monogramma, Romanis pisstea ... tamen ... esse, et institutione Constantini Magni, ... ipsum, ad res inscripit ... ; Jesu nomen nec Græcos nec Latinos usurpasse, nisi cum imagines Salvatoris placebat eo nomine insignire, quod fere ad superstitionem Græci tenuerunt atque hodiedum tenent, quasi omnis fere virtus sacrarum imaginum dependeat a nomenclatura. Latini vero arbitrarium id esse semper et merito æstimarunt, maxime, circa imagines notarum vulgo personarum, ut sunt* Christus atque Deipara. *Quod autem ad nomen* Jesu *seorsim causa venerationis scribendum vel pingendum attinet, primus S. Bernardinus Senensis, ut in vita ... ad* XX *Maji narratur, seculo* XV, *religionem eam ... ; non nisi cum multa æmulorum contradictione, ipsum exprimere cœpit in tabella, additis etiam radiis circa radiis, et Cruce supra* H, *ut vel sic conticescerent ora loquentium iniqua, et superstitionis periculum clamose ... antibus ; prout apparebit in gemina vita ... istius Sancti, quam ad Appendicem dictæ diei dedimus. Sed aberant etiamnum, tres illi clavi, quos diu post pictorum excogitavit industria, ad supplendam circuli vacuitatem.*

LXIX S. BONIFACIUS IV.

Num. 1 *lin. antepen. Augusti* — *adde* — *vel* IV *Septembris, pro vario ad Kalendas respectu : cum etc.* — *et in fine* adde — *æque ac* XXVIII *Augusti et* IV *Septembris.*

Numerum 2 *totum sic muta et auge* — 2 *Vix possim credere non vidisse Baronium difficultatem hic aliquam, sed potius noluisse inhærere minutiis tam intricatis, quæ rumpi facilius quam dissolvi videantur ; ideoque existimo dissimulasse visam. Placet tamen tentare aliquid, ac primo ipsum Epitaphium reserere totum, ut de ejus ætate possit judicari ex stylo ; deinde in sensum quærere primi ultimique versus ; nam in his tota difficultas consistit. Genuinum contextum exhibet sub Eugenio III scribens Romanus Canonicus, quatuor seculis Manlio senior ; exhibet autem his verbis :*

Epitaphium a Romano Canonico relatum.

Gregorio quartus jacet hic Bonifacius almus ;
Hujus qui Sedis fuit æquus Rector et Ædis :

Tempore

Tempore qui Phocæ cernens templum fore Romæ,
Delubra cunctorum fuerant quæ dæmoniorum,
Hoc expurgavit, Sanctis cunctisque dicavit.
Cujus Natalis solennia qui celebratis,
Primus Septembris fert hæc lux quarta kalendis.

3 *Vides Rythmum, non accuratiorem illum, qualis est Leoninorum versuum, seculo* XII *potissimum excultorum ; sed rudiorem, et soli paucarum litterarum consonantiæ adhærentem, qualem jam inde a seculi* X *principio cœpisse placere, verosimile censui in Episcopis Monasteriensibus, referens Epitaphium Athonis Oldradi, Romæ ubi obiit repertum. Ut autem quartus a* S. Gregorio I *Pontifex fuerat* Bonifacius, *sic etiam fortassis quam is ubi eandem jacet humatus, aut saltem post corporis* [illegible] *in novum monumentum talibus versibus verosimiliter inscriptam ; translatus autem, propter frequentia ad illius invocationem miracula. Cum ergo Gregorius Papa IV, Anastasio teste,* constructis ante novellum secretarium absidibus sub altari sui nominis illius corpus collocasset, in quo anniversaria solemnitas veneratione gratissima celebraretur, *die ejus Natali in Pontificatu,* III Septembris (*nam Natalem in cælis,* XII *Martii, festivius agi tunc prohibebat temporis Quadragesimalis specialis ratio, nunc abolita*) *haud multum absimilis causa videri potuit in* Bonifacio IV, *ut ipsi Gregorio propinquus in tumulo, propinquo etiam die venerandus institueretur, scilicet* IV Septembris (*sic enim intelligere stylo barbariori malim versum ultimum, quam stylo Romano* diem IV ante kalendas, *ut initio et fine phrasis eadem servetur, dicaturque* Bonifacius a Gregorio quartus, quarta a kalendis die *coli. Hanc autem diem qua forte facta est corporis Bonifaciani Translatio in novum istum tumulum,* Natalem *dixerit auctor Epitaphii, latius sumendo appellationem illam pro quocumque festo, nec inhærendo rigidæ illius vocis significationi.*

Rhytmicum.

et videtur sec 10 positum.

festo ad 4 Septembris adstricto.

4 *Ita nodus, si non solutus, saltem scissus habetur ; neque cogimur propter Epitaphium, tribus aut amplius seculis posterius, dubitare de die quo vel ordinatus vel mortuus* Bonifacius IV *fuit. Ludovicus Jacob, in Bibliotheca Pontificia, cum sibi imaginaretur Epitaphium istud* ipsi ac Gregorio Quarto *esse* commune, *ita credidit ordiendum* :

Gregorius Quartus jacet hic, Bonifacius almus,

quasi subintelligi debeat conjunctio et, *in gratiam metri omissa : quod non putamus recipiendum, aliter legi jubente Romano Canonico : qui cum sesquiseculo scripserit ante Pontificatum* Bonifacii VIII, *non potuit legisse prædictum Epitaphium, his duobus versibus auctum* :

Octavus titulo hoc Bonifacius ossa reperta,
Hac locat erecta Bonifaci nominis ara.

Ipsum tamen eum tali additamento restauratum fuisse libenter credam, solumque optabo discere, unde Ludovicus Versus istos acceperit, Manlio ignoratos : sed hic forte solum Romani Canonici librum præ oculis habuit, describens Epitaphium istud ; ipsum autem, videre non potuit ævo abolitum.

Bonifacius 8 oram addidit.

5 *Aliud et magis genuinum auctoris forsan coævi Epitaphium* (*quod ex eodem Manlio refert Baronius loco supra citato*) *etc.* — *et sic porro notetur pro* 4 *et* 5 *numerus* 6 *et* 7.

LXX DEUSDEDIT.

Ab an. 616.

Num. 1 *in marg.* scribe — *Error Baronii ex mendoso apud Beatum numero.*

LXXII HONORIUS.

Ab an. 626

Num. 1 *lin.* 5 — *Electio.* l. *Ordinatio.*
Num. 3 *lin. antepen.* — DCLXXVI. l. DCLXXVII.

Num. 4 *lin.* 11 *post* — *fuisse contendunt :* — adde — *atque pro se allegare possent Romana Breviaria ante Pium V, qualia habemus excusa, per annos prægressos centum, alia aliaque. In omnibus autem, ubi de* S. Leone *impressæ habentur sex Lectiones* (*sunt enim aliqua tantum cum tribus*) *Lectio III sic incipit* : In qua Synodo condemnati sunt, Cyrus, Sergius, Pyrrhus, Paulus, et Petrus, nec non Maccarius, cum discipulo suo Stephano ; sed et Polychronius nonus, et Symon; qui unam voluntatem et operationem in Domino Jesu Christo dixerunt et prædicarunt. *Ea sic impressa ab anno* MCCCCLXXIX, *et citius etiam manuscripta, fuerunt sub Pio V contracta, absque* Honorii *nomine: omnes enim* (*qui quidem orthodoxi*, *etc.* — in fine adde — *Sed hac de re plura Dissertatio* XXIII *alias* XV *suggeret, quo causam plenius explicabit.*

Num. 5 *lin.* 19 sic lege — *Dissert.* 1 *cap* 8, *Seniorem* Leone IX, *esse* Joannem XIII, *cujus epistola, ad Landulfum Beneventanum, data notatur* anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXIX, *et Privilegium pro Virdunensi Episcopatu,* anno ab Incarnatione Domini DCCCCLXXI.

6 *Quin immo existimat idem Cantellius, istius calculi usum, seculo saltem* VIII *cœptum induci ; quandoquidem* Pelagii II *Bulla quædam fingatur,* data kalendis Martii anno Domini DLXXXIII. *Atqui hæc fictio auctorem habet Mercatorem illum, qui plurimas alias Decretales confinxisse arguitur ; hic vero suppar aut major fuit* Hadriano I. *Qui igitur potuit de* anno Domini *nominando cogitasse Mercator, nisi ejus nominandi usus aliquis in nonnullorum Pontificum Epistolis fuerit ? Ego vero* (*ut de* Joanne, *et aliis forte paulo antiquioribus nonnullis, concedam Cantellio*) *nego ex isto Mercatoris facto* (*si tamen Mercatoris revera est, nec ipsimet alius quispiam id supposuit*) *nego, inquam, aliud inde sequi, quam quod Mercator, aliquam notitiam nactus Dionysiani calculi, tamquam ab anno* DXXXIII *editi, voluerit sub finem suarum fictionum experiri, an posset Hispanis suis persuadere, tamquam* Pelagii *sic facientis exemplo, ut et ipsi eumdem modum calculandi sequerentur dimissa Æra sua: quemadmodum fortasse intellexerat Anglis a suo Beda persuasum fuisse ; et Gallos ac Germanos facere cœpisse suadente S. Bonifacio. Sed frustra id fuerit, apud nationem patriorum ac semel receptorum morum retinentissimam ; quæ, ceteris omnibus circumquaque nationibus annos Christi numerantibus, sola perrexit Æram suam tenere usque ad finem fere* XIV *seculi. Miror tamen, si istud intendit Mercator, cur non curaverit pluribus præcedentium aliquot Pontificum exemplis usque ad* Agapetum *similem temporis characterem addere ; ideoque an ipsius omnino ea fictio sit, nonnihil addubito.*

idque probetur ex fictione; Isidori Mercatoris?

LXXIII SEVERINUS.

Num. 2 *lin.* 21 a verbis — *Ecthesis autem illa* — usque ad — *Nascio autem* — legatur ut præscribitur *Parte* 2 *pag.* 176 **. Ab an. 640.

LXXIV JOANNES IV.

Num. 2 *lin. ult.* 2 — *illudere.* l. *dissipare.*
Num. 4 *lin.* 6 dele a verbis — *addit tamen* — usque ad — *Testantur autem.* Ab an. 640

Num. 5 adde — *Monstrosam ergo jure merito dixi Tiaram, huic Joanni appictam a Cavallerio ; quod ut suis oculis adjudicare etiam illi possint, qui Comitum hunc nostrum absque imaginibus istis emerunt vel porro empturi sunt, illam hic extra ordinem appono.*

LXXV

LXXV THEODORICUS.

Ab. an. 642. *Num.* I adde — *Quid, quod verba illa* de civitate Hierosolyma, *ex stylo Catalogorum videantur Patriam* Theodori *significare? Hierosolymis autem, licet in Syria positis, distinguebantur Syri a Græcis.*

LXXVI S. MARTINUS.

Num. 2 *lin. penult.* dele — *sui nominis,*— *Ad Commentarium vero hæc* adde — *Ab an.* 649.

3 *Persecutio, quam passus est sanctissimus hic Pontifex, causam sumpsit ex ea constantia, qua primo statim Sedis suæ anno, mense Octobri, Indictione* VIII, *Synodum Lateranensem centum et quinque Episcoporum coegit, in eaque Typum Constantis Imperatoris ac Monothelitarum hæresim ejusque promotores damnavit. Præter extantia hæc de re Conciliorum monumenta, habetur etiam insignis ejusdem Sancti Pontificis Epistola, ad Amandum Trajectensem Episcopum, a Milone Monacho Elnonensi relata, in Supplemento ad Vitam ejusdem S. Amandi: quod Supplementum cum dicta Epistola, primus in lucem edidit Joannes Mabilio, sec.* 2 *Benedictino pag.* 719, *ubi ipsam require.*

4 *Ad Ecclesiam ubi corpus servatur, quod attinet, eam* Sergius II *ædificavit, sub nominibus* SS. Martini et Silvestri, *pro duabus minoribus, quæ sub iisdem nominibus jam antea stabant. Harum alteram,* S. Martino Episcopo Turonensi *sacratam, restauraverat Hadrianus I, estque ea ipsa, unde tres* Presbyteri S. Martini Tituli Equitii *subscripserunt Synodo Romanæ, sub Symmacho, centum annis post mortem Sancti Turonensis, adeo cito illius cultus etiam Romæ invaluerat. Putat autem in Notis ad Romanum Martyrologium Baronius, quod* eadem Ecclesia, postquam illatum in eam est hujus sanctissimi Pontificis et Martyris corpus, cessit ejusdem Martyris honori atque memoriæ; licet more majorum populus Romanus, in die Natali S. Martini Turonensis Episcopi, eamdem frequentare ardentiori studio perseveret. *Verum Baronium, licet Romæ scribentem, ubi rem certissimo nosse poterat, videtur suus erga sanctum Pontificem affectus decepisse: ut enim me monet Claudius Castellanus, rem diligenter perscrutatus ex Carmelitis, ibi nunc degentibus; solus ibi Titularis habetur etiam hodie S. Martinus Turonensis, solius ejus festum toti viciniæ feriatum habetur, et solum, cum Octava agitur: Propylæum Maji.*

Corpus delatum ad ecclesiam nominis, non sui,

sed S. Martini Turon.

festum autem Papæ et Martyris, nec in ipso quidem monasterio vacationem ab opere servili indicit, solumque ut Duplex per annum habetur: Sanctus autem Silvester *Titularis dumtaxat censetur sacelli seu ecclesiæ subterraneæ, ad partem sacristiæ, postquam scilicet corpus alio translatum creditur.*

LXXVII EUGENIUS.

Lin. 6 — annuente — *adde* — ordinatus. *Ab an.* 654

LXXVIII S. VITALIANUS.

Lin. 4 — dies I — l — diem I. *Ab an.* 657.

Ad Commentariolum nostrum adde —

3 *Milo Monachus Elnonensis, in Supplemento, de quo supra, ad Vitam S. Amandi, videri posset confirmare nostram hic Chronologiam, quando annum* III Vitaliani *componit cum anno Christi* DCLXXI. *Sed non satis idoneus nobis auctor est scriptor seculi* IX, *isque in Romanorum Pontificum historia tam parum versatus, ut* S. Gregorii *Ordinationem componat cum anno* XXII *S. Amandi, nati ut ipse statuit anno* DLXXI; *et obitum ejusdem* Gregorii, *cum anno circiter* XXXII *ipsius Amandi. Cœpisset ergo in illius Calculo* Gregorius *anno* DXCIII, *tribus annis serius quam par est; et nihilominus obiisset anno* DCV, (*ut ipse ex Beda colligere se putat*) *adeoque non sedisset integris* XII *annis.*

Monachi Elnonen. erroneus calculus.

LXXIX ADEODATUS.

Num. I *lin.* 7 — *annis notandis* — l — *circa annos notandos* — et in fine adde — *Poscenti nempe filum aliquot Chronologiæ, ex principiis Henscheniani Aprilis reformatæ, scripseram tumultuaria ac fere extemporali opera aliquid, quod festinanti satis esse videretur. Sed ipso in progressu apparuerat res multiplici obnoxia mutationi, prius quam perfecta haberetur. Quod non uno edoctus experimento, ne aut ipse aut ego propterea possemus redargui, curavi, ut Auctor ad calcem primæ Partis protestaretur, minime se vadem manere pro singulis supputationibus annorum, quorum a me acceptos calculos citra operosam discussionem secutus esset; rem eam ulterius perficiendam mihi committens, in eo quem sub manibus videbat accuratiori tractatu, quemque expectare deberent ii, qui forte in istis aliquid observassent minus recte procedere. Ea ergo ratione obligatam studiosis Chronologiæ Pontificiæ lectoribus fidem liberaturus, necesse habui Conatum hunc prosequi; qui demum iterum iterumque recognitus et auctus, in præsentem excrevit amplitudinem.* *Ab an.* 672.

2 *Ad sequendum autem isto in puncto Baronium movebat me, quod* Eugenium *statim a captivitate* Martini *ordinatum credens cum eodem Baronio etc.*

Num. 3 *lin.* 4 — *tredecim.* l. *quatuordecim* — et in marg. scribe — *solum ad quinquennium extendendi.*

quos olim, secutus Baronium,

extendi ad septem.

LXXXI AGATHO.

Lin. ultima — dies IIII — l — XIIII. *Ab an.* 679.

Num. 1 *lin.* 4 — *Pontificatus.* l *Pontificatui* — *lin. ult.* — *in infra* — l — *ut infra* — *ac denique* adde.

2 *Secundus hic omnino, nec alius ullus, a tempore S. Benedicti Abbatis est, quem Anastasius dicat assumptum* ex Monachis; *neque alteri deinde hujusmodi elogium vel ipse, vel ejus Continuatores aut Flodoardus addunt. Videtur autem id eo dumtaxat sensu accipiendum, quasi soli illi fuerint immediate assumpti ex suis monasteriis, quorum verosimiliter Abbates erant, et doctrinæ fama perquam celebres, atque in negotiis Ecclesiasticis multum versati, nullumdum tamen locum in Romano Clero adepti, sive (ut nos loquere-mur)*

Videtur specialiter dici ex Monachis assumptus,

mur) necdum creati Cardinales. Etenim alios plures assumptos ad Pontificatum. qui aliquando Monachi fuerant, certum est : nam et S. Gregorium Magnum, *prius quam in Clerum adscriberetur, Monachum fuisse, et quidem Benedictinum, est perquam verosimile ; idque etiam nobis constat de* Joanne XVI, Gregorio VII, Victore III, Paschale II, *electis sub finem* x *et* xi *seculi. Verosimile est etiam, plures alios, ex prægressis subsequentibusque* Agathonem *Pontificibus, Monachos fuisse, prius quam fierent Cardinales, licet id minime notatum reperiatur, deficiente speciali causa ob quam id notare Anastasius voluisset. Nescio tamen qua ratione potuerit* Gregorio XV *persuadere Constantinus Cajetanus, licet* continui Commensalis *titulo ac familiaritate subnixus, quod* ex Ordine S. Benedict *(cui is erigendum in Urbe Hospitium et Collegium Gregorianum postulabat)* tot Religiosos, in S. R. E. Cardinales et Prælatos assumptos, totque ad summi Apostolatus apicem evectos fuisse constat, ut longa et continuata multorum seculorum serie Ecclesia ipsa nullos alios, quam familiæ Benedictinæ alumnos, Summos Pontifices habuerit.

quia non fuerit antea Cardinalis.

3 *Exorbitantem Abbatis istius pro suo Ordine zelum didicimus in* Benedicto *I nosse : quin hic æque manifeste falsus sit, dubitabit nullus, qui secula quatuor a* S. Gregorio *usque ad* Victorem III *decursa perspiciet seriatim : de his enim solis posset esse sermo, cum de ultimo transactis sex habeatur satis nota plerorumque conditio ante Cardinalatum. Quiscumque ea secula scrutari voluerit, multos profecto inveniet, de quibus nec suspicio quidem tenuis esse possit, quod Monachi aliquando fuerint, vel in monasteriis enutriti. Proinde credibile fit, ipsimet Cajetano demandatam fuisse compositionem ejus Brevis, quod in Bullario habetur sextum sub eo Pontifice. Certe ex illius supplici petitione acceptum dicitur, quale ibi continetur elogium Ordinis, extra dubium maximis quibusque encomiis digni, sed veris ita abundantis, ut fictitiis nulla ratione egeat. Hoc autem notatum eo serviet, ut ii ad quorum commendationem justam aliquando dantur Brevia, iis farta elogiis, qui sub historicum deducta examen, deprehenduntur non nisi omnimoda veritate ac certitudine ; iisdem non nimium efferant sese, quasi statim habendum pro canonizato et indubitabili sit, quod narrativæ Pontificiarum litterarum parti qualitercumque et quocumque auctore inseritur ; sed in rebus pure historicis, et ad solam laudem spectantibus, præsertim antiquis et obsilentium auctorum coævorum cunctantius asserendis, caute circumspiciendum ; ne qui eas tam asseveranter suggesserunt, plus auctoritatis et gratiæ ad Pontificem detulerint, quam fidei certæque probationis et animi, a male fundatis præjudiciis affectibusque inordinatis liberi.*

plus affectui indulsit quam studuit veritati.

Ipse Agatho videtur potius Græcus quam Latinus Monachus fuisse,

4 *Quod ipsum* Agathonem *spectat, attento, quod supra notavimus, Græcorum hujus ævi studio, ut quam plurimos Apostolicæ Sedi inferrent suis obnoxios Imperatoribus ; ipsum etiam Græcum fuisse, non solum suadet ejus nomen Græcum, sed imprimis Sicilia patria, tunc adhuc tota Græca, ac Græci ritus ecclesiis et monasteriis Basilianæ Regulæ plena ; nec alia forsan adhuc Latina Benedictinæ Professionis cœnobia habens, quam quæ istic S. Gregorius fundarat : et Messanense, S. Placidi sociorumque cæde nobilitatum, ac* Vitaliano *Papa adnitente nuper restauratum.*

DISSERTATIO XXIII al. XV.

De Pontificatu Agathonis etc. pag 105.

Num. 2 *lin.* 2 — *die* x — adde — *vel potius* xvii — et in margine — 10 *vel* 17 *Martii.*

Num. 15 *adde* - *Sed postremum illud tandem didici in ipso contextu Græco inveniri potuisse, ubi sic locus iste habet.* Ὅστις ταύτην τὴν Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν οὐκ ἐπεχείρησε διδασκαλίᾳ ἀποστολικῆς παραδόσεως ἁγνίσαι, ἀλλὰ τῇ βεβήλῳ προδοσίᾳ μιανθῆναι τὴν ἄσπιλον παρεχόρησε, *id est,* Qui hanc Apostolicam Ecclesiam non assumpsit doctrina apostolicæ traditionis purificandam ; sed turpi proditione contaminari permisit immaculatam *scilicet Ecclesiam.* Παρεχώρησε, *inquam,* permisit, *non vero (ut habet durior versio)* immaculatam fidem subvertere conatus est. *Et hoc idem, nec amplius, habet Epistola ad Hispanos.* Honorium *culpans, quia* flammam hæretici dogmatis non, ut decuit Auctoritatem Apostolicam, incipientem extinxit, sed negligendo confovit. *Etenim , ut S. Leo Epist.* 3 *ad Julianum Aquilejensem Episcopum scribit,* inferiorum Ordinum culpæ ad nullos magis referendæ sunt, quam ad desides negligentesque Rectores, qui multam sæpe nutriunt pestilentiam, dum necessariam dissimulant adhibere medicinam.

et quia revera culpabilis Honorius erat,

16 *Stephanus Balusius, Petri de Marca Parisiensis Archiepiscopi familiaris et domesticus, de Viri illustrissimi vita, gestis, moribus ac scriptis epistolam dictavit, postumique auctioris operis de Concordia Sacerdotii atque Imperii editioni prætexuit : sub cujus finem ait,* quod imprimis deplorandum est, Marcæ per valetudinem ejus non licuisse epistolam scribere, quam ultro promiserat, ad clarissimum et eruditissimum virum Philippum Labæum Presbyterum e Societate Jesu, in qua Honorium Romanum Episcopum, quem seculi hujus malignitas in sexto Oecumenico damnatum esse contendit ut Monothelitam, ab ea labe prorsus immunem reddidisset, ostendissetque nihil aliud in eo damnatum esse quam negligentiam, et quia varie se gesserat .... Probasset enim Honorium illic fuisse damnatum, non quia Concilium putarit illum docuisse hæresim, ut isti novelli hæretici existimant ; sed quia Sergii Patriarchæ CP. et Cyri Alexandrini consultationem ambiguis responsis eluserat, neque statim damnaverat hæresim , tunc recens emergentem : unde data populis Orientis occasio credendi, Monothelitarum opinionem non esse hæreticam, quandoquidem eam prima Sedes non feriebat anathemate. Scilicet Honorius eo deceptus est, *inquit Baluzius,* quod Patriarchæ illi pollicerentur, Orientem universum, ubi Nestorii et Eutychetis errores vigebant, ad unitatem Ecclesiæ Catholicæ rediturum, si concedi aliquo modo posset, unicam in Christo voluntatem fuisse. Et cum nova hæc opinio (ut sunt omnia ferme nova) interpretationi tum obnoxia esset, quando videlicet nondum damnata erat ab Ecclesia; Honorius, quo facilius Orientem a vetustis erroribus revocaret, οἰκονομικῶς et per dispensationem a summo jure recessit, ut Marcæ verba ad hunc locum traham. Hæc tamen dispensatio ei infeliciter cessit, ut jam pridem observatum est in libro 3 de Conc. cap. 13 §. 9. Nam hinc factum, ut damnationis sententiam in eum pronuntiaverit sexta Synodus, persuasumqne fuerit orbi universo, illum insanam unius voluntatis opinionem fovisse, quam incipientem extinguere debuerit. *Ita pro Marca defuncto Baluzius, adferens deinde* loca veterum, quibus sententiam istam fulcire destinaverat Mecænas *suus : inter quæ primum locum tenent,* quibus probare decreverat, germana esse Acta illius Concilii, neque a Græcis corrupta : *quod et ego dico : sic tamen, ut intelligi velim, astu Græcanico factum, ut nomen ejus, contra quem durantibus Actionibus Synodi processum numquam fuerat, eorum involveretur damnationi, quorum errorem illa morose expenderat et ex professo damnaverat ; immisceretur autem in iis Epistolis quæ omnium Actionum quasi signaculum esse debebant, quasque si Romani non reciperent,*

quod etiam scripta epistola volebat de Marca probare,

fidem illius integram demonstraturus,

et incorrupta nihilominus Acta Concilii

perent, in periculum adducebatur quidquid tanti temporis disceptatio tam operosa peregerat; cum interim negari non posset culpa aliqua in Honorio *fuisse, cujus causa id eum mereri Orientales asseverare conspiraverant, ut apparet; licet non appareat id eos publice tractavisse.*

LXXXII S. LEO II.

Lin. I *sic lege.* — Leo, S. R. E. Archidiaconus.

Ab an. 68. *In margine* — 648. *l.* 684.

In Relatione num. 2, *lin.* 3 — *contextus.* l. *contextum.*

Post Sermonem num. 7 *lin.* 1 sic lege — *Hactenus Sermo ille, adeo brevis, ut in ipsa Ordinationis die, quemadmodum prætitulatur, haberi potuerit. Si quis tamen, ex dictis ad similem Sermonem* Leonis I, *malit illum, in die* VIII, *velut ad id aptiori, habitum; nihil video incommodi, ex tali opinatione secuturi : nam dies Octava, pro ipsa prima die habetur; imo octiduum totum pro una die, dum in Sacris quotidie dicitur,* Hodierna die. *Manifestum est autem, Sermonem istum habitum esse etc. lin.* 2.

LXXXIII S. BENEDICTUS II.

Ab an. 685 *Num.* 3 *lin.* 4 *ante finem* post—*subsignaret*—adde—*quemadmodum in* Joanne IV, *ante annos* XL, *jam cœptum erat fieri : unde etc.*

LXXXXIV JOANNES V.

Ab an. 686 *Num.* 2 *lin.* 12 *post* fecit — *adde* — *Nuntiabat etiam prædicta Divalis, quomodo etc.*

Num. 4 *lin.* 12 *a fine* post — *Præfectus* — adde — *Idem etiam indicat servari ibidem volumina quædam in corticibus arborum, Justiniani atque Juustini Imperatorum ævo descripta, eo charactere, qui Mabilioni quidem ad Julii Cæsaris ætatem visus est pertinere; revera autem sit quinti sextique seculi, et ad differentiam aliorum possit Ravennicus nuncupari. Ceterum his etc.*

LXXXV CONON.

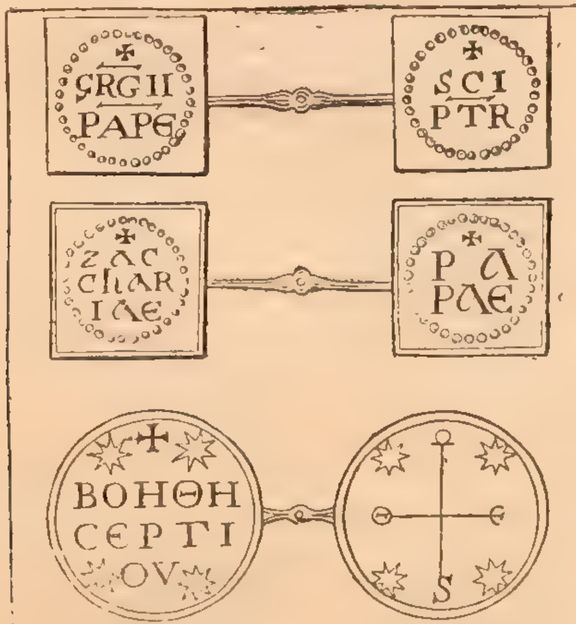
Ab an. 687. *Lin. ult.* dies XXI — *l* — XXII.

Num. 1 *lin.* 3 — *præ quibus* XXI. l. XXII

LXXXVI S. SERGIUS.

Ab an 688 *Num.* 4 *lin.* 6 — *quos quinta ac sexta Synodus.* l. *quos priores Synodi quinta ac sexta.*

Sigilla quadrata, *Num.* 6 adde — *Hic addiderim barbarioris nunc seculi usum tulisse, ut bullandis litteris Pontificiis sigilla plumbea quadrata, et characteribus semibarbaris notata, adhiberentur : cujusmodi duo hic placet ex auctiori Ciacconio proponere ; et addere, istud quod nomine* Zaccharìæ Papæ *inscribitur, hodiedum reperti Mediolani in Musæo Illustris. Comitis Mezabarbæ, anno* 1685 *ibi a Mabilione visum : qui asserit, ipsum infimi æris esse, ut videri possit numisma potius quam sigillum. Similis barbariei characteres videre est etiam in rotundis eorumdem sigillis apud Mabilionem. Hic vero notaverim, quod, sicut in altera Sigilli parte exprimitur contractim nomen* S. Petri, *ac deinceps ab aliis multis* SCS PETRUS *et* SCS PAULUS; *ita alii instituerint primum solius* Petri, *deinde utriusque vultus media inter eos Cruce exprimere in sigillis; ad eum fere modum, quo Mabilio eos repræsentat sub Bulla Paschalis II, et ego in hisce Paralipomenis in Anaglypho Chiffletiano Dissertatione* XXI. *nomina aut vultus Apostolorum in plumbo.*

7 *Sed quod ibidem* Sergio *Papæ additur, ex sigillo Græco antiquissimo, in Bibliotheca Vaticana servato, hujus, aut alicujus omnino Romani Pontificis esse, numquam crediderim; nisi certus fiam, affixum haberi veræ ac genuinæ Bullæ alicujus eorum. Verba hæc sunt,* ΒΟΗΘΗ CΕΡΓΙΟΥ, *ex una parte ; ex altera parte,* ΘΕΟΣ *quatuor litteris per totidem Crucis extrema partitis, fitque hic sensus:* Adjutor Sergii Deus : *ubi prima vox nescio quo errore* Clamor alicui *explicatur, Interim nisi certior aliunde accedat definitio, crediderim sigillum istud esse* Sergii, *Patriarchæ Constantinopolitani hæretici, ad* Honorium *Papam decipiendum scribentis de sua fide anno* DCXIII; *indeque discendam potius sigillorum Græcorum formam quam Romanorum; quæ Romana tamen ab istis Græcis exemplum sumpserint.* *Sergii, non Papæ, sed Patr. CP. sigillum.*

LXXXIX SISINNIUS.

In marg. — 15 *Decembr.* — *l* — 25 *Ab an.* 707

XCI S. GREGORIUS II.

Num. 1 *lin.* 5 — *sumere malui,* — adde — *uno dumtaxat die auctos ;* *Ab an.* 715

Num. 5 *lin. penult.* — l — *electo die* u *Julii,* MDCLXXXII, *concordibus omnium suffragiis præterquam suo, primoque scrutinio.*

DISSERTATIO XXIV al. XVI.

De jussione Exarchi *etc. pag.* 116

Num. 2. *lin.* 15 — S. *Bernardus serm.* 1 *de S. Victore* — l — *S. Augustinus Serm.* 42 *de Sanctis circa medium.*

Num. 4 *lin.* 23 tristiarum — *l* — tristitiarum.

Num. 7 *lin.* 7 — mitissimis — *l* — mitissimus.

Num, 16 *lin.* 6 sic lege — *ad Pontificatum* Felicis IV : *quod tamen non fuit mandatum de ipso* Felice.

XCII S. GREGORIUS II.

Num. 5 *lin.* 14 — *accipiendum XIII.* lege, l. *accipiendum XII* — *deinde* adde. *Ab an.* 731

6 *Primus hic inter Romanos Pontifices invenitur, contulisse auctoribus secundæ inter Reges Francorum familiæ, perhonorificum titulum* Christianissimi, *in Epistola* 5 *ad* Carolum Martellum ; *ubi eum, quem primo salutaverat* Excellentissimum filium, *titulo Majori-domus congruo, in decursu identidem compellat* Christianissimum filium *Hoc exemplum mox secutus Zacharias Papa, Epistolam suam* 7. *ad ejus filium, inscribit* Domino Excellentissimo atque Christianissimo Pippino, *adhuc* Majori-domus : *et* Stephanus III *Epistola* 3, *ejusdem jam Regis,* Christianissimam *Hic Pontifex Martellum appellans Christianissimum,*

simam Excellentiam *laudat*; *uti et* Paulus I *Epist.* 39, Christianissimam Bonitatem : *Epistola autem* 37 *gratias agens pro defensione Ecclesiæ* ; Salvum fac, *inquit*, Domine, Christianissimum Pippinum Regem. *Eumdem titulum ipsius filiis*, Carolo et Carlomanno, *etiam dederat prænominatus* Stephanus, *Epist.* 47 ; *et* Carolo *deinde* Hadrianus *Epist.* 55, *relati a Mabilione in lib.* 1, *de re diplomatica ad Tabul.* 22. *Merito autem idem eruditissimus scriptor appendit, id adeo notum omnibus fuisse, ac vulgo sic usitatum posterioribus seculis, ut Joannes Sarisberiensis homo Anglus, et ad Sarisberiensem in Anglia Episcopum scribens, Epist.* 167 *seculo* XII, *glorietur, se* in Curia Christianissimi Regis Francorum, apud Laudunum, honeste et reverenter susceptum ab eo. *His ergo consonans* Pius II *Epist.* 386 *ad* Carolum VI, Habitus es, *inquit*, carissime fili, devotissimus Princeps fidei et religionis nostræ præcipuus : nec immerito, ob Christianum nomen, a progenitoribus tuis defensum, nomen Christianissimi ab iis hereditarium habes. *Talia si legisset Odoricus Raynaldus, ad annum* 1496 *num.* 25, *existimo non fuisse ita locuturum, acsi idem* Pius, *Caroli prænominati filio* Ludovico XI, *propter abrogatam Pragmaticam, primus eum Titulum sanxisset Francorum Regibus.*

successoribus prævit ad eum titulum dandum Regibus Francorum :

eumdem illis, non Pius II,

7 *Sane si eum sanxisse dicendus esset Pontificum aliquis, ea gratia potius deberetur Pii successori* Paulo *item* II : *qui apud Mabilionem, ex Actis Guilielmi Monasteriolensis, ad Curiam Romanam Legati, dixisse refertur,* quod quidquid habet Ecclesia Patrimonii, id tenet per donum, largitionem, auxilium, succursum, et confortationem Regis Pippini et Caroli Magni, et Ludovici Pii, et successorum : adeo ut Reges Franciæ dici possint brachium dexterum Ecclesiæ ac fidei, quas semper manutenuerunt ac custodiverunt, contra quoscumque adversarios : atque idcirco rationi consentaneum esse, ut nomen inde ferant, ac decus Regis et Principis Christianissimi, præ aliis omnibus. Posito autem quod decessores sui Pontifices id non fecissent, in suis tam scriptis quam ore prolatis verbis, et in communi modo agendi de Rege Christianissimo ; ipse tamen tam multa viderat legeratque, de magnis ac gloriosis facinoribus Regum Francorum, in bonum Ecclesiæ Fideique ; ut videretur sibi nequaquam impleturus officium suum, si tam scripto quam verbo non appellaret Regem Christianissimum ; ideoque id et fieri a se cœptum, et eo esse animo ut facere idem semper intendat. *Verum, ut recte notat Raynaldus prænominatus,* inanes sunt ejusmodi tituli, nisi splendore operum ornentur nomina : *et* Henrico VIII *Angliæ Regi parum profuit, scripto adversus Lutherum libro meruisse, ut* Fidei defensor *a Pontifice diceretur ; postquam, ab ejusdem Pontificis obedientia et avita deficiens pietate, eversum ivit quæ ante defenderat : ejusque non magis in regno quam in crimine successores, eumdem usurpando Titulum, ridiculos potius quam venerandos orbi Christiano se præbuerunt. Illis ergo præteritis, primus ex merito eumdem titulum usurpabit* Jacobus II, *jure non tam agnato, quam acquisito ; cum quod everterunt illi, magno, fidentique animo restauraverit ; ipsumque faventibus Superis tenendum ad posteros pari jure transmittet.*

ut hereditario jure debitum.

DISSERTATIO XXV.

De Epacta et Concurrente, sub hoc Pontificatu notatis in morte Theodorici Regis Franciæ an. DCCXXXVII.

S*æpe mihi laudatum, nec unquam satis laudandum Opus Joannis Mabilionis, de re diplomatica, post illustratam lib.* 2 *cap.* 23, *usitatiorem illam Chonologiæ notam, qua annos Dominicæ Incarnationis numeramus; sequenti cap.* 24 *agendum sibi etiam proponit de aliis Chronologicis notis*, Indictione *videlicet*, Epacta, Luna *et* Concurrente. *Nam præter* Indictionem (*quæ est revolutio annorum quindecim, a Constantini Magni temporibus incipiens, quæque in usu præcipuo olim fuit, etiam cum nondum anni* Domini *numerabantur*) *superinductæ fuerunt variæ illæ, quas supra dixi, notæ; primum in privatis scrupulosorum calculatorum scriptis, deinde in publicis instrumentis ; ac denique (licet rarius) in Pontificum Bullis et Episcoporum Chartis. Exemplum Pontificium, quale potui, allegavi supra ad* Bonifacii II *Papatum, agens de initio Dionysiani Calculi ; idque pro anno* MXCVIII ; *Episcopalia duo Instrumenta Mabilio allegat; unum Umberti Gratianopolitani Episcopi,* datum anno ab incarnatione Domini millesimo duodecimo, feria V, Luna XXV, Indict. X, Epacta majore III, Minore XXV, Concurrente III, Cyclo decemnovennali VI : *alterum Erleberti Catalaunensis Episcopi* anno Dominicæ Incarnationis MCXXX, regni autem Ludovici Regis Francorum XXIII, Episcopatus vero Domini Erleberti anno III, Epacta IX, Concurrente secundo post septimum cum bisseno. *Hujus tam exquisitæ diligentiæ duplicem eruditissimus Auctor causam assignat* : primam, ne facili negotio notæ Chronologicæ falsis diplomatibus per imperitos supponerentur ; secundam, ut Notarii peritiam suam ostentarent in arte computi ; quæ ars tum magnopere venditabatur, et a Clericis ordinandis exigebatur.

Hæ notæ primum cœptæ privata diligentia subnotari,

etiam in Papalibus et Episcopalibus Chartis nonnullis apparent seculo 12.

2 *Certe ab his atque a Monachis videtur ad Notarios publicos fluxisse istius diligentiæ æmulatio. Istos enim, ut jam insinuavi, priores descendisse ad spinosas istas calculationes, probant exempla : quorum unum ex vetustioribus idem Mabilio sumit a Rodrado Ambianensi Clerico, librum Sacramentorum sua manu transcriptum seculo* IX *sic terminante* : Ego Rodradus, misericordia Dei indigens, victus Hilmeradi Antistitis jussionibus, vinctusque Episcopalis auctoritatis excommunicationibus, IIII Non. Mart. Sacerdotalis ministerii trepidus suscepi officium, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLIII, Indictione I, Epacta VII, Concurrente VII, termino Paschali IIII kal. Aprilis. *Vix possum credere diligentissimo viro non fuisse notum exemplum, toto seculo uno vetustius, a Labbæo nostro editum, in Elogiis Historicis omnium Regum Franciæ ; sed existimo noluisse eo explicando atque ad calculos revocando prolixius facere Caput istud* 24 ; *maxime si deprehendit, ut facile deprehendisse potuit, nonnihil in eo esse quod indigeret correctionis. Mihi interim religio est, acceptam a Joanne Jacobo Chiffletio Godefridi Wendelini super ea re epistolam tenebris abdere, Regiæque Francorum historiæ subtrahere lucem inde accipiendam. Ea ad ipsum Chiffletium sic scribebatur* XXVIII *Octobris anno* MDCLIV.

Privatæ istius diligentiæ exemplum,

pro anno 853 *ex Mabilione :*

3 Amplissime ac Perillustris Domine. Fragmentum istud, quod ex MS. Anonymo descriptum edidit Philippus Labbæus in Elogiis Historicis, quodque ad filium tuum transmisisti, mecum ille communicavit, illico ut accepit. Idipsum vero ego, pro eo ac me facere voluisti, vocavi ad examen : ut, anne ad Æram Christianam DCCXXXVII pertineret (quam consignabat) redderemur certiores, excussis characteribus, quorum illic est recensio, partim mendosa, partim brevitatis compendio etiam obscura ; dum in hunc modum balbutit : *A Nativitate Domini usque ad præsentem annum, in quo Theudericus, Rex Francorum defunctus est*, DCCXXXVII, *in quo anno Indictione quinta, Epacta* XV, *Concurren.* I, *lunæ circulum* XIII, XIV ; XII *kalend. Aprilis , luna* XVII, XXIV *de annorum* DXXXII

alterum pro anno 737 *edidit Labbæus.*

secundum

quod examinandum suscipiens G. Vendelinus,

secundum Græcos cyclo. Hæc lecta dedit Labbeus; dabo ego (spero) intellecta.

ipsum annum probat ex Indict. 5

4 A Nativitate Domini numerantur hi anni DCCXXXVII: eodem plane filo, atque ab eodem capite, unde nos annorum seriem numeramus hodieque: idque INDICTIO QUINTA loquitur: quæ certo isto anno fuit in cursu; ut per illum characterem fulciatur certitudo, et eximatur omnis dubitandi occasio. EPACTAM, hoc est, Ætatem lunæ, quam illa tunc numerarit kalendis Januariis, item et Martiis, non invenio XV: ut omnino Denarii unius nota per incuriam scribentis exciderit vel vetustate extrita sit: quod utrumque non solet præter solitum contingere.

Epactam docet non 15 sed 25 fuisse

Illo ergo anno kalendis Martiis pronuntiabatur, luna XXV, et cum die Martii sexta desiit ille Mensis lunaris; commissumque est Novilunium Paschale, motu quidem medio, die VI Martii mane, post mediam noctem horis 7, minutis 51; conjunctione autem vera per horam 9 min. 30, Parisiis. Ita Mendum illud mihi suspectum, seipsum ultro emendat, et Epactam XXV reponit pro anno DCCXXXVII.

Concurrentem primam indicare litteram Dominicalem F

5 CONCURRENTEM ejusdem anni adfigit primam, hoc est, litteram Dominicalem definit F, quæ cum ultimo die Martii pronuntiat Dominicam seu primam Sabbati: qui numerus vocatur Concurrens, eo quod cum Epactis lunaribus prius cognitis, concurrere debeat, ut sciatur in quem diem Hebdomadis casura sit decima quarta Luna, post quam proxima Dominica die celebretur PASCHA.

ex Græcorum computu,

Cumque sint litteræ kalendarii designandis feriis septem, Græcus computus primam ex illis sumit F, secundam E, tertiam D, quartam C, quintam B, sextam A, septimam G. Quo ergo anno currit littera F concurrens illius anni vocatur primus numerus, litteraque prima; et quo anno in cursu est littera E, Concurrens est secundus: et sic per ordinem de ceteris. Et vero, Quare Græci principium concurrentium statuunt cum littera concurrente F? Quia Mundum volunt creatum annis V∞ DVIII ante Christianam Epocham: quo ipso calculo commonstratur, litteram F concurrisse, et pridie kalendas Aprilis signasse Dominicam.

Æram conditi Mundi ordientium an. 5508 ante Christum.

Quam ergo litteram illorum computus habuit anno suo primo putatitio; eam vocarunt primum concurrentem. Et hanc litteram Dominicalem F habuit annus ille indicatus DCCXXXVII: qui est tertius jam character irrefragabilis istius Fragmenti.

6 LUNÆ CIRCULUM pingit XIII, hoc est, in Græco cyclo lunari annum decimum tertium: qui tamen nobis Latinis est decimus Sextus Aurei (quem vocant) Numeri.

et scribentium lunæ circulum 13

Nam quia Græci annos ante nostram Epocham numerant, quos dixi, V∞ DVIII; et ab illo ad hunc Theuderici annum sunt DCCXXXVII; fuit tunc in cursu annus Constantinopolitanus VI∞ CCXLV: ex quorum primo primum quoque cyclum decem-novennalem lunarem numerant, et cum decimo nono absoluto repetunt. Jam vero divisis illis VI∞ CCXLV annis per novemdecim, habebis cyclos lunares integros CCCXXVIII, et supererunt anni XIII hic expressi: qui exhibent Epactam; non illam Astronomicam et perfectam XXV (quam dixi) sed Ecclesiasticam ac popularem, usitatam computistis, XXIII: quæ Novilunium seu lunam primam incipit numerare ex die octava Martii, lunam vero decimam quartam habet cum ipso die XXI Martii; quod habitum fuit a Nicænis Canonibus Æquinoctium vernum XII kalend. Apr. quo transacto, et obtenta luna decima quarta, Proxima Dominica Pascha celebrari præcipitur.

competentem anno mundi 6245 secundum illos,

cum Pascha celebrandum esset 24 Martii.

7 Jam vera idipsum PASCHA indicatur per istos numeros XVII, et XXIV; mutos quidem aut obscure balbutientes, sed qui hoc tamen mussant. Luna illo anno fuit decima septima, cadens in diem Martii mensis XXIV, quando celebratum fuit PASCHA; quod verissimum fuit in illo computu quem vocat cyclum DXXXII annorum SECUNDUM GRÆCOS. Atque ita modis omnibus sibi constant rationes, et annus DCCXXXVII demonstratur; quo THEODERICUS obierit. Quem tu cum auspicatum scribis anno DCCXX, et annos XVII regnasse tradis, veros annos et initi regni et desiti pervidisti.

Scriptor Græcisans forte fuit discipulus S. Ægidii.

8 Ceterum quisquis is fuit, qui characteres istos, præsertim Epactam illam Astronomicam, tam luculenter expressit; aut Græcus fuit, aut Græcorum discipulus ac sectator; mirum ni de illo sodalitio, quod S. Ægidius Græcus secum traxit in Gallias, aut illic contraxit, quem per illa tempora vixisse constat. Utcumque se res habet, veram certamque habemus Regis illius mortem Regnumque ex anno DCCXX: de quo indicio, mihi facto, habe me obæratum tanto magis, quem dudum tibi quam debeo, animum offundo.

Gottifredus Vendelinus
Canon. et officialis Tornac.

Huic Epistolæ quod addam nihil habeo. De anno, quo Theodericus *obiit, inter omnes convenit; illum vero cœpisse anno* DCCXX, *probat Henschenius in Diatriba Dagobertina ante Tomum* 3 *Aprilis reformata; neglecto Fabulatore Anonymo, qui Gesta Francorum velut tunc vivens dedit, quemque mirum est in hoc puncto assensum obtinuisse Caroli le Cointe, non ignorantis fœdissima scriptoris istius Hyperbolymæi errata.*

CONATUS CHRONICO-HISTORICI
PARS SECUNDA
a Zacharia usque ad Gelasium II.
PRÆFATIO.

Crescente sub manibus Parte hujus Conatus Priori, interim dum Posterior, certis de causis prius absoluta, versaretur sub prælo; apparuit inæqualem prorsus futuram Partium divisionem, nec tamen aliter fieri poterat, quamdiu stabat consilium, hunc Tractatum sic edendi in lucem, ut quarto ac quinto Tomo Maji præliminariter adnecteretur. Postquam autem tota fere impressione perfecta, visum est, addito prolixiori Apparatu, haberi posse volumen justum atque per se subsistens, ex partibus in unum collectis, non erat amplius tempus cogitandi de nova partitione: quæ optime induceretur, per alteram, si quando fiet, editionem. Nec deest ratio divisionis hoc loco faciendæ. Quando enim Zachariæ *Pontificis anno II, finem in Italia habuit quæcumque Græcorum Imperatorum potestas, pulsis etiam Ravenna Exarchis eorum; alteram quasi ætatem ingressa est Majestas Pontificia, non solum sui juris futura Francorum beneficio, sed etiam ampli in Italia Patrimonii possessione ditanda. Sit ergo nobis hic Pars II, deducenda usque ad Pontificem* CLXIII Gelasium II*; quousque scilicet luctata adhuc Ecclesia est, cum Imperatoribus Regibusque Germanicis, pro Ecclesiastica libertate et puritate tuenda, contra nefariam Simoniacorum etC oncubinariorum Presbyterorum hæresim, tunc primum abolitam, quando, excusso Investiturarum secularium jugo Ecclesia cœpit Electiones habere tam liberas, ut faciendo Pontifici solæ illæ sufficerent; cum antea opus esset eas a Principe cognosci et confirmari; excepto solo casu urgentis necessitatis, qui Electores cogerit, nutu Principis non expectato, Electum suum ordinare. Sic ergo plene tunc emancipata Ecclesia,* Pontificem *eo ipso habere se credidit, quo habebat* Electum, *quantumcumque Ordinatio ejus fortussis differebatur: et sic hodieque perseverat usus Pontificatuum spatia metiendi a die Electionis, quæ*

Parte prima finita cum Græcorum in Italia Dominatu.

Pars 2 perducetur ad Pontificia ordinationis libertatem Ecclesiæ acquisitam.

antea solum censebantur cum die Ordinationis seu Coronationis inchoari: prout ad initium alterius istius, jam tertiæ Partis pluribus explicabitur.

XCIII S. ZACHARIAS.

Pag. 121 *post n.* 5 *ponatur* 6, *ac deinde* Dissertatio. *Commentario huic adde ex Anastasio rem, Acta Sanctorum spectantem et* XXIII *Aprilis, ubi de antiquo* S. Georgii Mart. *cultu agitur, præteritam.* Magnum, *inquit ille*, thesaurum Deus noster in hac Romana Urbe per eumdem almificum Pontificem propalare dignatus est. In venerabili itaque Patriarchio sacratissimum beati Georgii Martyris idem sanctissimus Papa in capsa reconditum reperit caput, in quo et pittacium pariter invenit litteris exaratum Græcis, ipsum esse significans. Qui sanctissimus Papa omnino satisfactus, ilico aggregato Romanæ Urbis populo, cum hymnis et canticis spiritualibus in venerabilem Diaconiam ejus nominis, sitam in hac Romana civitate, regione secunda. Ad velum aureum dictam, deduci fecit: ubi immensa miracula et beneficia omnipotens Deus, ad laudem sui nominis, per eumdem sanctissimum Martyrem operari dignatur.

DISSERTATIO XXVI

De Titulo Regio apud Francos, Zachariæ auctoritate translato a prima ad secundam Stirpem; deque hujus initiis, illius extremis, magna sub incertitudine traditis.

In codice antiquo,

E*st apud nos Antverpiæ Codex in folio MS. perquam vetustus, grandis ac venusti pro tempore characteris, continens S. Gregorii Turonensis librum de Gloria Confessorum: cujus Codicis ultimis paginis atteritur librarii Attestatio,* de Anno ab Incarnatione Domini septingentesimo sexagesimo septimo; *quo, vel idem illud volumen est scriptum; vel saltem quo vetustius aliud originale sub ejusmodi attestatione est exaratum unde codex noster, seculo non integro post est descriptus. Primum nobis, ita tum judicantibus librumque ostendentibus, credidit Mabilio; dubitaturus fortassis, si majori cum otio singula adjuncta potuisset considerare. Secundum, nunc existimo verosimilius, suadentibus id tum librariis quibusdam mendis, primo Auctori, quantumvis rudi, ægre imputabilibus; tum libri mole, tum ejusdem Attestationis extensione in paginas duas fere integras, et æque ac liber est magnas: cum ipsa se dicat,* in novissima libelli paginula *exaratam. Tenorem et contextum integrum dedi ante Tomum 3 Martii, in fine Exegeseos præliminaris 2, ad comprobandam Epocham regnantis apud Francos* Pippini, *sumendam ab anno* DCLI; *non autem ab anno* DCLIV; *quando, non ipse solus, ut tunc, sed et filii ejus* Carolus et Carolomanus, per manus sanctæ recor-

ex originali anni 767,

dationis viri beatissimi Domni Stephani Papæ, una cum prædicto patre Domno viro gloriosissimo Pippino Rege, sacro Chrismate in Reges Dei providentia et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli intercessionibus, consecrati sunt. *Nihilominus ejusdem Attestationis initium, nonnullamque progressus partem, necessarium censeo hic retexere, propter eos, qui nuper rem ipsam cœperunt, ut fabulosam, rejicere. Sic ergo incipit.*

habetur Attestatio,

2 Si nosse vis, lector, quibus hic libellus temporibus videatur esse conscriptus, et ad sacrorum Martyrum pretiosam editum laudem (*Auctor haud dubie*, editus, *scripsit*) invenies anno ab Incarnatione Domini septingentesimo sexagesimo septimo, temporibus felicissimi atque tranquillissimi Pippini, Regis Francorum atque Patricii Romanorum, filii beatæ memoriæ Caroli quondam Principis (*adeo tunc nemini adhuc inciderat cogitatio de æterna Martelli damnatione, S. Eucherio sub an.* DXLII *revelata, quam seculo* IX, *primum audiri cœptam, et absque veri specie confictam demonstravit Henschenius, ad illius Sancti Episcopi Vitam* XX *Februarii*) anno felicissimi regni ejus [*Pippini*] in Dei nomine sexto decimo, indictione quinta (*convenit ea cum anno Christi prænotato* DCCLXVII) et filiorum ejus eorumdemque Regum Francorum, Caroli et Carolomanni, qui per manus Stephani Papæ... *ut supra*, consecrati sunt, anno tertio decimo. *Rationem porro reddere volens Scriptor, cur Patris Filiorumque, anno uno per Stephanum Papam consecratorum, diversimode numeret annos; sic prosequitur suum istud rei tam notabilis memoriale.* Nam et ipse prædictus florentissimus Domnus Pippinus, Rex pius, per auctoritatem et imperium sanctæ recordationis Domni Zachariæ Papæ, et unctionem sancti Chrismatis, per manus beatorum Sacerdotum Galliarum, et electionem omnium Francorum, tribus annis antea, in regni solio sublimatus est. Postea per manus ejusdem quemque Stephani (*Auctor*, ejusdem quoque *scripserit*) de uno (*vides*, die uno *legendum*) in beatorum prædictorum Martyrum, Dionysii, Rustici, et Eleutherii ecclesia, ubi et venerabilis vir Folradus Archipresbyter et Abbas præesse cognoscitur, (*ex anno scilicet* DCCLVII, *uti ad ejus Vitam* XVII *Februarii est demonstratum*) in Regem et Patricium, una cum prædictis filiis Carolo et Carolomanno, in nomine sanctæ Trinitatis, unctus et benedictus est. *Denique, post quædam de benedictione Bertradæ Reginæ inferius danda, sic concludit Auctor*: Hæc ideo caritati vestræ breviter, in novissima paginula libelli inseruimus hujus, ut per succedentium temporum et vulgi relationem, propago in ævo valeat cognoscere posterorum.

quod annis ab inde sedecim,

jussu Zachariæ sit unctus Pipinus.

3 *Quod hæc in nostra Dagobertina Exegesi non quæsiverit Natalis Alexander, texens Dissertationem suam 2 ad selecta Capita Historiæ Ecclesiasticæ seculi* VIII, *haud equidem miror; satis demonstrationum ex Carolo le Cointe, omnia (ut videbatur) scrutato, habere se credidit, ad istud de Zacharia punctum habendum fictionis suspectum; neque suspicari debuit; tale quid loco tali inveniendum apud nos, quod non invenerat* XV *Martii, ubi fuerant* Zachariæ Papæ *Acta deducta, eaque ipsa res narrata sicut habetur apud alios, quos ipse ut ætate posteriores contemnit. Sed quod ipse Carolus, in Henscheniano opere perquam diligenter versatus, ex eoque multa in rem suam solitus trahere, tacito licet Auctore nisi cum refutare eum intendit; quod, inquam, ipse Carolus, vel non legerit Exegesim illam, ipso titulo præferentem id, quod ille totis duobus tomis Annalium suorum, quarto nempe ac quinto, erat tractaturus; vel lectum locum dissimulare voluerit, ne ejus evidentia cogeretur mutare sententiam, perquam mirabile mihi accidit. Si enim lectum totum in medium adduxisset, numquam dicere potuisset, Annalistam Loyselianum, seculo* IX *scribentem, fuisse primum qui* Zachariæ, *super illo negotio consulti, fecerit mentionem; idque perturbate satis, ac tempore non suo; quodque eum alii sint secuti, vestientes fabulam, excusando Pippino haud importunam, circumstantiis variis minusque vero congruis. Nolo ego illorum, qui post annum* DCCC, *diversimode factum unum idemque narrarunt usque modo, vel conciliare testimonia, vel excusare errores: teneo quod San-Dionysianus Monachus scribit actum coram oculis suis, et quidem annis non nisi sedecim post rem gestam.*

Excusandus qui eam non vidit Alexander,

non item Carolus le Cointe qui vidisse debuit.

4 *Quo autem argumento putat Carolus se probare, eum qui primus id scripsit, quicumque demum, purum putum*

Frustra is allegat more Francorum evectum Pippinum,

putum scripsisse mendacium? Quia, inquit, idem Annalista Loyselianus, uti et Tillianus, scribit, quod Pippinus secundum morem Francorum electus est ad Regem, et elevatus a Francis *(super clypeum scilicet)* in regno suo in Suessionis civitate *: non erat autem moris Francorum a Romanis Pontificibus Reges petere vel accipere.* Deinde ex statu causæ et æquitate Zachariæ *putat fieri non potuisse quod asseritur; maxime cum* Zacharias, *obierit eo ipso anno, quo* Pippinus, *dicitur elevatus. Sed obiit ex nostra Chronologia die* III *Martii, anno quidem secundum hodiernum morem altero, secundum Francos tamen adhuc eodem* DCCLVII, *per cujus prægressam æstatem* Pippinus *dicitur elevatus. Elevatus autem seu proclamatus Rex, numquid potuit distulisse unctionem, ab Episcopis suscipiendam, usque dum legati pro elevationis talis approbatione Romam missi redivissent? itaque evectionem suam vulgo facere gratiorem atque etiam firmiorem, Pontificium consensum ostentando iis, qui forte pro Regum priorum stirpe moliri quidpiam, vel obloqui præsumerent novo regimini?*

cum is potuerit ungi noluisse sine Papæ assensu.

5 *Non poterat, inquies, consentire Pontifex, cum tam manifesta injuria Regis, hereditario jure imperantis, nec ullo suo crimine meriti exauctorari. Crimina, quæ* Childerico, *Merovingorum ultimo, posteri scriptores imputarunt, equidem facile crediderim aut nulla fuisse, aut supra veritatem exaggerata : quod autem potestas tota rerumque arbitrium penes Majores domus esset, id non tam ei ejusque decessoribus ad inertiam imputaverim, quam infelicitati adscripserim, Rebus tamen jam eo adductis, ut penes Reges solum nomen, penes Majores omnis esset auctoritas; quin potuit æquum videri bellicosæ et adhuc semibarbaræ nationi, ut penes quem Regia auctoritas erat, penes eumdem esset et dignitas? idque, Regno tot undique barbaris circumsepto, contra quos pugnando iidem Majores tam egregiam laudem fuerant consecuti, tantamque Principum ac Populorum gratiam? Non erat Francis novum, Regibus occisis aut in monasteria detrusis substituere alios, ex eadem quidem Merovingica stirpe, sed non semper successionis jure proximos: ut liquet Gregorii Turonensis historiam legenti, plenam tragœdiarum et revolutionum Regiarum; quibus numquam vidimus se miscuisse Pontifices, aut de jure eorum quæsivisse quomodocumque regnantium. Quando autem recusarunt aut Constantinopolitani Patriarchæ coronare, aut Romani agnoscere eos Imperatores, quos fortuna qualitercumque dedit? Cur ergo debebat* Zacharias *cunctantius agere in favorem Principis, propriis paternisque meritis longe maximis suffulti, qui jam cœperat ac porro poterat Ecclesiam Romanam liberare a jugo Saracenorum et Longobardorum, nec non Græcorum utriusque nihilo meliorum? Si provectioni* Pippini *nullus Episcoporum, nullus Abbatum, nullus denique eorum contradixit, qui doctrina et Sanctitate clari multi tunc habebantur in Gallia et contradixisset* Zacharias; *frustra contradixisset, tam concordi totius Regni deliberationi, jam in opus deductæ, et cui solum deerat unctionis sacræ complementum.*

Is autem potuit consensisse rei,

quam tota natio justam et necesseariam judicabat,

una cum tot Sanctis Præsulibus,

6 *Si nequit excusari* Zacharias, *qui legationem excepit : quo modo excusabuntur Sancti,* Bonifacius *Episcopus et* Fulradus *Archicapellanus postea San-dionysianus Abbas? Hi functi ea legatione dicuntur; et saltem conjunctissimi antea ac postea* Pippino *fuerunt, partemque bonam habuisse in ejus evectione debuerunt, pro summa qua valebant auctoritate; eidem certe se non opposuerunt. Quo modo excusabitur* S. Stephanus, *Zachariæ successor, qui non solum absens ratam habuit coronationem* Pippini; *sed ipsum denuo suis manibus præsens coronavit cum liberis? An etiam hic potuit ignorasse,* Childerico *in Monachum detonso factam injuriam, si qua facta credebatur? vel ipse* Chidericus, *adeo sibi defuit, ut cognito Pontificis in Galliam adventu, ejus pro se æquitatem non appellaret?* Puer, *inquit le Cointe, erat,* vix quindennis. *Nos infra videbimus virum, et quidem cui filius jam tum fuerit tonsuræ Clericulis capax. Fallorque profecto, si non ille ipse persuasus fuerit, viso tanto Statuum omnium in* Pippinum *consensu, monasterium ingredi, cum iis quæ sibi ac filio promittebantur commodis, potius quam alieno arbitrio umbratile nomen Regis diutius gerere, audita præsertim Pontificia in favorem novæ electionis sententia; atque ita purificata sit electio facta contra jusjurandum, quo Principesse Childerico obstrinxerant: eo certe solutos declaravit Stephanus; qui (sicut Theophanes scribit)* Pippinum a perjurio in Regem admisso absolvit. *Durior hæc phrasis occasionem quidem præbet sic arguendi : Si jure res acta credebatur, et quidem ex auctoritate atque imperio decessoris Pontificis, ut quid absolutio? Respondeo ad tollendum omnem, qui forte poterat residere, scrupulum : neque eam tam fuisse absolutionem nominandam, quam iteratam declarationem, quod* Pippinus, *sic electus, et a* Zacharia *confirmatus, ipso facto absolutus fuerit a juramento, quod antea* Childerico *fecerat. Miremur interim phrasim unam Theophanis duriorem hic appendi ab iis, qui totam illius narrationem eo in loco explodunt, ut alienissimam a veritate, sicut revera est, sumptam ex vanissimis relationibus leviculorum hominum, existimantium, eo magis probandam exteris mutationem factam, quo pluribus probris priorum Regum fortunam onerassent.*

quamque successor Stephanus coram positus ratam habuit,

nihil contradicente Childerico :

qui si tunc non erat senex,

7 *Quamdiu postea vixerit* Childericus *incertum est.* Senem *obiisse atque adeo Dagoberti Austrasii filium esse potuisse, aliquando credidimus Yperio, Bertiniensi juxta S. Audomarum in Artesia Abbati, in quo monasterio ipse* Childericus *vixit et obiit. Sed potuit Yperius ubi nostrum cegraphum* Regem senem *habet,* Regem segnem *scripsisse. Non fuisse tamen omnino juvenem, quando exauctoratus est, putamus adhuc probari posse ex Centulensi Chronico, intra proximos* LXXX *annos a Pippini coronatione scripto, ubi dicitur, quod ipsius* Childerici filius, nomine Theodoricus, in hoc *Centulensi* monasterio Clericus effectus, collocatus fuit. *Hoc rursum aut ignoravit aut dissimulavit Carolus le Cointe, ut* Childericum *impune fingeret* adolescentulum annorum circiter quindecim, *pro eo quo est exauctoratus tempore. Nec vero poterat majorem facere, nepotem (ut credebat ipse) ultimi Dagoberti, anno* DCCXV *mortui in prima pubertate, si non antea. Sed Dagoberto huic filium fuisse, aut esse potuisse, negat Henschenius; nepotem ex filio fuisse, negat Mabilio : uterque autem ipsa illa negatione ostendit, quam obscura sint primæ Regiæ stirpis extrema; dum disputant, quis penultimo Regi* Theodorico, *quis ultimo* Childerico, *pater fuerit. Hoc igitur est quod tantisper cupio hac altera Dissertationis propositæ parte explicatum.*

vir tamen erat et filium habebat aptum Clericatui

8 *Incipio ab ultimo Merovingicorum Regum* Childerico. *Hujus adhuc Regis Privilegium extat, Sithivensi (in quo postea privatus vixit) monasterio datum, quod Mabilio recitat lib.* 6 *de re diplom. num.* 197, *ubi is decessorem suum* Theodoricum *non appellat* Genitorem *(ut passim in tali casu primæ stirpis Reges appellare solent patres suos) sed* Parentem, *id est, in vulgata etiamnum acceptione,* Consanguineum. *Idem vero, in sua novissima Retractatione, Instrumentum sibi visum indicat, ubi* Childericus *præfatus, ultimum* Dagobertum *nominat* Consobrinum : *quod si fuit, potuit quadragenario aut etiam quinquagenario major fuisse, cum est exauctoratus; adeoque et filium habuisse quem diximus.* Consobrini *autem fuerint* Dagobertus *et* Childericus, *si habuerunt communem vel Avum vel Proavum. Avum habere vix potuerunt : hic enim fuisset* Theodoricus III, *qui moriens anno* DCXCIII, *non nisi parvulos duos filios reliquit, ; quorum major natu* Clodoveus

Ipse se scribit ultimi Dagoberti Consobrinum,

unde colligitur fuisse filium Chilperici 2,

veus III, *quinto post patrem anno obiit, ut summum tunc pubes, nec verosimiliter pater cujusquam: minor, fratri succedens, genuit adultiori ætate ultimum* Dagobertum. *Proavum si communem habuerunt iidem* Childericus *et* Dagobertus, *fuerit is* Chlodoveus II, *mortuus anno* DCLV : *cujus alter filius* Childericus II, *anno* DCLXXV *occisus*, *filium reliquit* Chilpericum, *mortuo* Dagoberto, *consobrini sui* Childeberti *filio, factum anno* DCCXVI *ex Clerico Regem pro quatuor annis ; intra quos facile potuit genuisse filium ; eumque pro usitatissimo tunc more, ex sui patris nomine vocasse* Childericum, *eum scilicet cujus progeniem quærimus, quique ea ratione fuerit quadragenarius, quando est exauctoratus ; major autem quinquaginta quinque annis si fuisset (quod non credimus) proxime Consobrinus* Dagoberti *ultimi, id est ex patruo illius natus.*

potius quam Theodorici 4

Hæc autem tota ratio procedit ex communi Francorum conceptu, in successionis gradibus nullam feminarum rationem haberi volentium ; quod tantisper cogimur tolerare, quamdiu contrarium non probatur ex vetustis scriptoribus : alias longe expeditius foret, Dagoberti *ultimi avo* Theodorico, *dare filiam, ante filios natam, quæ* Dagoberto *isti* Consobrinum *proxime dictum genuerit*, Childericum. *Manet interim, ipsum ejus ex filio nepotem non fuisse, cujus se dicit* Consobrinum.

9 *Quod autem* Childerici *accessorem* Theodoricum, *filium* Dagoberti *ultimi passim omnes faciunt, etiam Mabilio et le Comte, esse potuisse, negat Henschenius, ut supra notavi ; asseritque, omnino impuberem* Dagobertum *istum obiisse. Suadet hoc Annalium Metensium auctor, quando ait quod mortuo* Theodorico II, *Dagoberti II consobrino,* Chlodovæum filium ejus parvulum Pippinus ordinavit in Regem. *Factum id est anno* DCXCVIII, *quando si parvulus erat* Clodoveus, *et anno* DCXCVIII *cum obiit adhuc impubes ; magis etiam impuberem oportet fuisse juniorem ejus fratrem* Childericum, *ultimi* Dagoberti *Patrem, puta octennem, vel novennem, quando fratri successit : qui proinde anno* DCCXI *moriens, vicenni non multo major, non potuit filium nisi parvulum reliquisse, et impotem liberorum ante annum* DCCXV, *quo extinctus est, procreandorum. Scio quod* Childebertus, *in gestis Francorum et quadam Genealogia Regia,* vir inclitus et Rex justus nominetur ; *sed utrumque opusculum sublestæ fidei esse ac fabulis refertum, norunt etiam illi qui allegant : quæ vero narrantur bella gesta, dotata monasteria, fundatæ ecclesiæ, Regum quidem ipsorum nomina, sed nomina dumtaxat præferunt ;* Pippino *ac filio ejus* Martello, *Majoribus domus omnia administrantibus et Reges quos evexerant circumferentibus ad quidquid volebant.*

Hic vero non potuit fuisse filius Dagoberti ultimi

10 *Contra istam tam teneram* Dagoberti *ultimi ætatem, ab Henschenio assertam, obtendit Mabilio Cenomanensium Episcoporum Regestum, a se luci datum in Analectis et prima sui parte ad annum usque* DCCCXXII *pertingens, ubi ipse* Theodoricus, avum Childebertum, genitorem Dagobertum, *appellare invenitur. Sed quam exigua cum accuratione descriptum sit Regestum istud, res ipsa loquitur. Nam in subsequentibus iisdem Diplomatibus agnoscit Mabilio,* Childericum *pro* Chilperico *scribi, errore non facile rejiciendo in originalis scripturæ obscuritatem, cum litteræ* d *et* p, *ducta omnino in contrarium linea, non facile commutentur. Istud vero quod primo præcipueque allegatur, nullam initio constructionem habet, dum sic incipit :* Fidelis Deo..... Herlemundus Episcopus, illuster vir Charivius.... nobis suggessit, eo quod antecessores sui ad anteriores Reges, parentibus nostris... taliter per eorum præceptionem concessissent. *Cum ergo in dicto Cenomanensi registro legitur,* Parentibus nostris, hoc est avo nostro Childeberto et genitore nostro Dagoberto, seu et parente nostro, Chilperico quondam Rege : *censeo interpolatricis manus additamenta esse hæc verba.* Avo nostro,, *et* Genitore nostro ; *nec aliter* Childebertum *et* Dagobertum *appellari a Theodorico* Parentes *quam quando etiam* Parens *dicitur* Chilpericus, *id est,* Consanguineus ; *et quidem in gradu satis remoto, ut facile non fuerit propinquius nomen invenire in linea transversali ; nam in recta linea dixisset* Progenitores *aut* Majores.

nec talis bene probatur ex Regesto Cenomanensi,

manifeste corrupto ;

11 *Nihilo certior fides haberi potest illis Sithivensis monasterii tabulis, vi quarum ultimus* Theodoricus *credi deberet filius* Theodorici II, *et frater* Childeberti, *atque adeo ultimi* Dagoberti *patruus. Siquidem ibidem* Theodoricus *scribit* Avunculos *suos*, Clothocharium *et* Childericum, *fratres Theodorici, ex cujus filio natus est* Dagobertus. *Sed quid agas ? quando ibidem invenis,* Avos Theodoricum et Childebertum *qui ista in linea et ætate S. Bertini, cui donasse aliquid debuissent, nulli fuerunt ? Quando item vides* proavum *censeri* Chlodoveum, *qui solum fuisset dicendus* Avus; *et* tritavum Theodoricum, *qui rursus ista in serie nullus est ; sed neque in collaterali Austrasiorum Regum ullus, qui fuerit, quod fuisse debuisset, S. Bertino coævus ? Labente autem fide tabularum istarum ; ecquid obsecro causæ superest, ob quam dici nequeat,* Dagoberti II, *sive Austrasii filium, uti Henschenius censuit, fuisse ultimum* Theodoricum *istum? Hunc, occiso ejus patre occupatoque regno in Neustriam adduxerit* Theodoricus II *suum forte ex fonte baptismali filiolum, ideoque eodem nomine dictum, et in Calensi monasterio alendum collocaverit ; unde ipsum acceperit* Martellus, *Regio vestiendum nomine, eo libentius, quod familia sua sub Austrasiis Regibus, perque eorum indulgentiam, venisset ad illud supremæ potentiæ culmen, in quo posset quos vellet ad thronum Regium promovere. Alium certe a* Dagoberto *Austrasio vix invenies, cujus filium fuisse commode dixeris* Theodoricum *illum ; nisi forte* Childerico II *alius, præter* Chilpericum II, *superstes filius fuerit, æque ut hic attonsus in Clericum ; et hic suffectus fratri suo, ejusdem sui fratris filium postea nactus sit successorem. Atque hæc satis indicant, quam nihil nisi per conjecturam haberi de ultimis primæ Stirpis Regibus possit, pro eo tempore, quo penes Merovingicos, sola Regii nominis umbra : negligentius agentibus scriptoribus antiquis, circa illos, quos adeo parum potuisse sciebant.*

non item filius Theodorici II

potuit autem fuisse filius Dagoberti Austrasii,

aut Childerici II ex filio anonymo nepos.

12 *Sed quam his notia fuit antiquorum negligentia, tam pene nimia recentiorum diligentia obfuit secundæ Stirpis Regibus dum unusquisque sategit eam evehere, ad quantam posset concipere vetustatem.* Pippino *Regi patrem fuisse* Carolum Martellum ; *avum,* Pippinum, Herstallium *vulgo a commorationis frequentioris aut nativitatis loco dictum nemo ignorat. Huic matrem obtigisse* S. Beggam, B. Pippini, *senioris filiam ; patrem* Ansigisum, S. Arnulfi *Metensis postea Episcopi filium, æque in comperto est. Superiora omnia meræ tenebræ, tantaque in ducenda sursum prosapia diversitas scriptorum, ut appareat nihil solidi habuisse quod posteris traderent, nec nisi meras conjecturas ; quibus tamen inter se combinatis, emersit tandem systema novissimum nostri Hadriani Jordani; tale, in quo declinari videantur omnia, quibus systemata anteriora alia obvolvuntur, incommoda.*

Secunda Stirps, quæ scitur a S. Arnulfo descendere,

13 *Sanctus ergo* Arnulfus, *quem dixi, quique solus ad summam claritatem generis sufficere potuisset, utpote* Francorum prosapia ortus, altis sane et claris parentibus, *sicut narratur in Vita ; patrem habuisse docetur* Arnoaldum, *et hic prætenditur filius fuisse* Ansberti *atque* Blithildis, *natæ* Chlotario I, Chlodovæi *Magni filio juniore, et totius postea stirpis Regiæ propagatore. Nempe* Arnoaldi *frater fuisse dicitur* S. Ferreolus, *Uceticensis Episcopus ;* hujus *autem genitor* Ansbertus accepit filiam Clotharii Regis Francorum vocabulo Blitild, *uti habetur in ejus Vita. Similiter de* S. Aigulfo *Metensi Episcopo dicit Paulus Diaconus quod* patre ex nobili Senatorum familia et ex Clodovæi

a Jordano nostro sic deducitur ex Ferreole S. Arnulphi proavo,

væi Regis filia procreatus fertur. *Quo autem patre? Nominatur is, inquiunt, in Vita* S. Firmini, *Uceticensis Episcopi, fratris S. Aygulfi dicentis,* Pater meus Ferreolus vocatur. *Sic ergo fratres ex uno eodemque patre* Ferreolo *ponuntur, utinam et probentur!* Ansbertus, *S. Arnulfi avus, sanctique Episcopi* Aigulfus *et* Firminus; *sed hi ex filia Clodovæi, ille* (*ne* Ferreolus *iste dicatur consobrinam sibi copulasse matrimonio*) *ex alia uxore Senatorii generis muliere,* Ætheria *dicta, quam alii perperam vocaverint filiam* Clodovæi. *Subsistentibus autem in* Ferreolo *istius genealogiæ auctoribus primis, satisque habentibus, quod ejus filium* Ansbertum, *per suas cum* Blithilde *nuptias, familiæ Regiæ innexuissent, ipsumque interim* Ferreolum, *senatorio veterum Gallorum generi relinquentibus, non acquiescit Jordanus, quoniam* S. Arnulfus Francorum prosapia ortus *dicitur, Paulumque Diaconum de patre* Aygulfi *loquentem sic intelligit, ut* Senatoriam familiam *jam dicto patri adscribi dicat ex parte matris licet* Francus *fuerit ex parte patris scilicet* Sigimeris, *Sidonio Apollinari nominati* Regii juvenis, *quem constat generum fuisse alicujus Præfecti Prætorii Galliarum: atque ita totam temporis mensuram implet, quod ab ætate Sidonii Apollinaris usque* Clotharium *patrem* Bilthildis *fluxit. Ipsum vero* Sigimerem *facit filium* Clodionis, *ante* Merovæum *Francorum Regis, cui proinde justius quam* Merovæo *Regnum debebatur: quod dissimulatum volens Gregorius Turonensis, altum de* Sigimere *tacuerit.*

ut Ferreolus ipse dicatur

fuisse filius Sigimeris Franci, nepos Clodionis R. et Ferreoli Tonantii Galliarum Præfecti.

11 *Volupe fuerit singula deducta, et quatenus fieri potest probata, legere in prælaudati Jordani Dissertatione critica, circa originem Domus Regiæ: ubi nonnihil etiam causæ invenit, cur* Sigimerem *velit* Francum *potius credi, quam Burgundionem vel Gothum;* Præfectum *quoque* Galliarum, *cujus is filiam duxit, fuisse eumdem, qui alibi sæpius nominatur a Sidonio* Tonantius Ferreolus, *a quo* Ferreoli *nomen fluxerit ad nepotem* Ansberti *patrem. Sed hæc omnia ut esse sic potuerint, ita solis sunt conjecturis coagmentata, quarum si vel una deficit a veritate (quis autem spondebit deficere nullam?) tota illa concatenatio tam speciosa deficiet; semperque manebit justa formido, ne universa* S. Arnulphi *Genealogia gratis conficta sit, quia credebatur Senatorio veterum Gallorum Regioque Francorum sanguine procreatus, parentum nominibus oblivione sepultis. Inventus certe fuit alius, qui, assumpta persona Joannis Episcopi Trajectensis, ipsique* S. Arnulpho *coævi, aliam omnino* S. Arnulphi *Genealogiam proponeret, Vitam* S. Gondulfi, *Trajectensis ante Joannem Episcopi, sic exordiens:* S. Gondulfus, filius deplorati Munderici, quem Theodoricus Rex necari jussit, fuit magnus in Austria, sed major et nobilior coram Domino, cujus mandata servavit. Ille nutritus cum Bodegisilo Duce fratre suo in palatio Regis Chlotharii, ita hominibus et Deo placuit, ut ab omnibus laudaretur vir sanctus. Cum polleret honoribus Theodeberti Regis, dixit in senectute sua Arnulfo, filio Bodegisili Ducis: Audi me, nepos carissime, judicium inchoatum Domini, qui Mundericum perimi gladio permisit, filium Childerici parricidæ: oremus ut Christus avertat capita nostra a ventura ira: dixit enim Omnipotens, Visitabo iniquitates vestras; usque ad tertiam et quartam generationem. Hæc cogitans, relicto seculo, vitam monasticam amplexus est: et post migrationem Monulfi, cum attigisset ætatis annum septuagesimum sextum, ab universis civibus urbis Tungrensis electus, consecratur Episcopus.

Huic satis verosimili systemati,

oppositum aliud, facit S. Arnulfum filium Bodegisili,

nepotem Munderici, nati ex Childerico,

12 *Quomodo hæc fuerint a Chapeavillo inserta historiæ Episcoporum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium; ac deinde revulsa, non solum ab impressis exemplaribus, sed etiam ab originali membraneo Codice Leodiensis Ecclesiæ; qua deinde via acceperim illius membranæ, sic revulsæ et adhuc Divione servatæ, ecgraphum; nihil attinet fusius explicare. Satis sit dicere, ipsum, a me Parisiis communicatum cum Duce Spernonio, in studium illustrandæ originis Regiæ tum vel maxime intento, magnum ibi motum fecisse inter Eruditos, omni fide dignum testimonium asserentibus unis, negantibus aliis; postquam vir iste, non minus doctrina quam nobilitate conspicuus, hujusmodi Genealogiam* S. Arnulphi *in notitiam plurium adduxit:* Merovæus, Francorum Monarcha, genuit Sigebertum Regem Ripuariorum Francorum, *quorum Regia Coloniæ Agrippinæ fuit;* et Childericum Saliorum, *qui Diestpargi in Taxandria Regiam habebat: atque ultra Tornacum ditione prolata, Francicæ in Gallia Monarchiæ fundamenta jecit. Istud autem de duobus* Merovæi *filiis confirmatur ex Prisco Rhetore, affirmante, quod Francorum Regis primogenitus defecerit ad Regem Hunnorum Attilam. Hoc autem cum de* Childerico *intelligi nequeat, intelligendum videtur de* Sigeberto. *Porro* Sigebertus *iste, a pedis vitio dictus* Claudus, filium habuit Childericum; *a quo, instigante Chlodovæo, reduniendæ utriusque Francicæ nationis cupientissimo, interemptus est, teste Gregorio Turonensi lib.* 2 *c.* 40. Childericus *parricida* genuit Mundericum, Mundericus Bodegisilum Ducem et S. Gondulfum Episcopum, Bodegisilus Arnulfum, avum Pippini Herstalhi, ex quo Carolus Martellus: ex Carolo Pippinus Rex, pater Caroli Magni. *Huic sic deductæ Genealogiæ adstipulatur alia, adjuncta vitæ Caroli Magni, per Eginhardum descriptæ, quæ sic incipit:* Buotgisus, illuster vir, genuit Arnulfum, sanctissimum virum, Episcopum urbis Metensium.

unde Dux Spernonius eum adducit ad Merovæum Regem Franciæ

et quidem ex ejus primogenito Sigeberto Ripuariorum Rege.

13 *Hoc Systema, collatum cum priori, ostendit eo collimare Francorum nunc temporis studium, ut secundæ Stirpis Reges eodem aut majori jure regnasse credantur, quo Reges primæ Stirpis ex hypothesi quod illa tota cum* Childerico Segni, *et si quem habuit filio, defecerit. Gratulabor Jordano nostro, quod Systema suum sic potuerit expolire, ut nihil eorum in ipso supersit, quæ Cantarello Fabro aliisque eruditis stomachum moverant, ut* Ansberti Blithildisque matrimonium *fabulosum reputarent. Gratulabor etiam Spernonio Duci, si suum quoque systema possit expedire ab omnibus quas Jordanus objecit difficultatibus. Verumtamen, sicut ingenue fateor, eas quæ a Jordano allegantur* SS. Ferreoli, Aygulfi, Firmini, *atque* Arnulfi *Vitas, non esse tam exploratæ antiquitatis sinceritatisque, quam Genealogiæ in iis fundatæ certitudo firmanda requirit; ita agnosco, Vitam* S. Gundulfi, *etiam absque illo controverso principio, totam mihi esse de suppositione suspectam, ullo modo posse ad S. Joannis ætatem, cui affingitur, aspirare. De illis Vitis agendum mihi aut successoribus meis suo tempore erit: de Vita* S. Gondulfi, *non possum non anticipare judicium, quandoquidem tota super illam disputatio versatur circa fragmentum istud, quod Duci Spernonio communicavi.*

Verum sicut prius systema nititur Vitis Sanctorum haud valde certis,

ita posterius Vita S. Gondulfi Ep. Traject.

14 *De illo ut mecum judicet Lector, prosequatur obsecro contextum reliquum, ut apud Chapeavillum est, ecgrapho nostræ membranæ veteris consentientem omnibus. Dico* prosequatur, *omisso quod Chapeavillus aliunde accepit principio novo: hoc enim est Ægidii Aureæ-vallis: qui sicut anno* MCCXL *floruit, et Harigeri Leodiensis librum pluribus capitibus additis supplevit, in quibus est etiam illud de Vita S. Gondulfi, ita hunc potuit dicere oriundum* ex primis Lotharingiæ, *sic dictæ suo tempore, quæ ætate ipsius Sancti dicebatur* Austrasia, *vel etiam (ut est in veteri membrana)* Austria. *Omissis ergo duodecim primis apud Chapeavillum lineis quæ sunt Ægidii jam nominati) prosequatur Lector post hæc verba,* electus consecratur Episcopus: *et inveniet ibi dici, quod* contigit die quadam S. Gondulfum, juxta civitatem Tungren-

In iis quæ de situ et excidio urbis Tungrensis narrat,

sem iter habere : et accedens propius, altitudinem ejus et latitudinem, quotidianosque maris accessus, aliaque multa quæ nusquam alibi erant in terra, miratur : præponit eam Babyloniæ, præponit et Romæ, nihil hujus æstimat simile et in urbibus Asiæ. Inter hæc habuit obvium quemdam senem : a quo dum sibi peteret ostendi, quæ fuissent Ecclesiarum ædificia, quæ Regum palatia.... is apprehendens manum ejus duxit eum per omnia loca ædificiorum, ostendens ei palatium, quod in honorem Octaviani Cæsaris constructum erat, a quo et ipsa civitas dicta est Octavia.... *Deinde additur, quod, cum sanctus Præsul restaurari Urbem, a barbaris funditus eversam, jussisset;* recordatus Dominus malorum quæ fecerat urbs illa, et dilecti sui Servatii zelans injuriam, subito rediit ad vindictam : luporumque gravissimorum immissa multitudine, in præsentia sancti Pontificis, civitatis perfidæ jussit devorari colonos : quod constructum fuerat ultrix flamma consumpsit, cetera fulgur comminuit : terræ motus etiam, cœlitus immissus, pergama multa subruit, adeo frequens et insolens, ut ipse Pontifex mortem evadere desperaret. *Paucis denique de morte* S. Gondulfi *adjectis, tota narratio concluditur verbis scriptis in persona S. Joannis Episcopi, mediante S. Perpetuo, S. Gondulfum secuti,* Vitam et acta habes, carissime Præsul, sanctissimi patrui tui etc.

prorsus fabulosa,

15 *Inducitur ergo Auctor, tam propinquus loco ac tempore, nihil habuisse aliud quod de* S. Gondulfo *scriberet, præter Genealogiam conversioni intextam, et frustra tentatam restaurationem* Tungrorum ; *atque in hoc fere unico susceptæ narrationis argumento versatur ille, quasi conductus ad insultandum urbis eversæ ruinis, per exaggeratam prioris status fortunam, in utroque supra omnem veri speciem mentiens. Plebeias prorsus fabellas ista sapiunt de* Tungrorum *ante Julium Cæsarem Regibus, de Oceani usque ad muros affluxu, deque Octaviano Augusto conditore, nullum ex Romana historia fundamentum habentia. Quisquis regionum nostrarum situm novit, et quomodo per amplissima Schaldis Mosæque æstuaria marini æstus accessus recessusque iis se inferant, sed vix sensibiles ultra Mechliniam Brabantiæ, et Gorcomium Hollandiæ civitates; neutiquam credet, ullo unquam tempore factum, ut ille* Tungros *usque penetraverint, per exiguum Jecoræ fluvioli alveum, post emensum* III *leucarum spatium, inferentis se in Mosam juxta Trajectum, unde usque Gorcomium, ubi desinit æstus marinos sentire Mosa, plusquam* LX *leucarum navigatio est. Nec aliquis suspicetur, quia nonnulla indicia habentur maris, aliquando toti Brabantiæ Hollandiæque superfusi, tale quid esse potuisse ad usque notæ nobis historiæ tempora, aut etiam seculo* VI, *quibus* SS. Arnulphus Gondulfusque *vixere : nam indicia ista ad tempus Ante-Noeticum spectare credibilius est : et saltem, ex quo Romani Francique nominari in nostris regionibus cœperunt, eum fere situm omnia tenebant, quem nunc; præsertim in proxima* Tungris *Taxandria, nunc Campinia dicta, quæ est alta ac fabulosa regio, et Francorum Rhenum ac Mosam transgressorum prima sedes fuit sub Juliano Imperatore. Noti sunt ex Julii Cæsaris ac Taciti Commentariis populi istic a Romanis inventi; et qui horum imperium descripsere Geographi celebres, nusquam* Octaviæ *meminerunt. Ut igitur præfata Geneologia Spernonii aliquid credibilitatis accipiat, oportebit eam aliunde probari, quam ex auctore tam manifeste mendaci.*

et S. Arnulfi coævo Joanni Ep. inepte adscripta.

Post Stephanum II *pag.* 123 *ponatur*

DISSERTATIO XXVII

De secundæ Regiæ Stirpis successione in Francia, per hunc Stephanum stabilita, deque ejusdem Stirpis fine, et Tertiæ origine.

Quamvis Francorum proceres adjuraverit Stephanus,

E*adem Attestatio San-Dionysiani Monachi, scripta anno* DCCLXVII, *quæ nos certos reddidit de* Zachariæ *Papæ consensu in evectionem* Pippini *ad regnum Francorum pro* Merovingicis, *antea regium nomen ferentibus; ejusdem* Pippini *ac* filiorum *Coronationem, factam a successore Zachariæ* Stephano, *cœperat narrare verbis supra transcriptis; quorum tenorem hic juvat prosequi, non parum conducibilem ad historiam Pontificiam illustrandam, et auctoritatem confirmandam : est ergo talis.* In ipsa namque beatorum Martyrum basilica, uno eodemque die, nobilissimam atque devotissimam, et sanctis Martyribus devotissime adhærentem, Berteradam, jam dicti florentissimi Regis conjugem, prædictus venerabilis Pontifex, Regalibus indutam cycladibus, gratia septiformis Spiritus benedixit : simulque (*mallem legere,* similique) Francorum Principes benedictione [et] sancti Spiritus gratia confirmavit, et tali omnes interdictu atque excommunicationis lege constrinxit, ut numquam de alterius lumbis Regem in ævo præsumant eligere; sed ex ipsorum, quos et divina pietas exaltare dignata est, et Sanctorum Apostolorum intercessionibus, per manus Vicarii ipsorum beatissimi Pontificis, confirmare et consecrare disposuit.

ne aliunde quam ex Regibus a se coronatis, Reges acciperent;

horum tamen, similiter ut priorum, labefactata potentia,

2 *Ita Franciæ Regnum, sub dispositione Majorum-domus jam fere factum electivum (quale ante* Meroviadas *fuerat) denuo cœpit esse hereditarium, perrexitque, etiam esse divisibile in plures fratres, pari jure imperaturos, sicut* Chlodovæus *illud dividere instituerat; adeoque obnoxium civilibus ac intestinis bellis, inter pares facillime emergentibus, Rursus igitur post annos non plures quam centum, iisdem subjacuit motibus, quibus antea laxata fuerat, rursumque laxanda erat firmitas hereditariæ saccessionis; non obstante adjuratione Pontificia superius memorata. Etenim mortuo* Carolo Calvo, *sub quo in Francia Sedem fixerant Normanni; mortuo etiam intra decennium* Ludovico Balbo *ejus filio, duobusque ex hoc nepotibus successive Regibus, et ipso* Carolo Crasso *Imperatore, Balbi Consobrino, quem ultro Franci Regem optaverant; cum superesset solus* Carolus Simplex, *item Balbi filius; hujus imbecillitati diffisi Principes, in* Eudonem, *Roberti Andegavensis filium, defensis contra Normannos Parisiis clarum, vota contulerunt. Et quamquam* Eudone *mortuo, nec non filio ejus* Arnulfo, *ipsum* Carolum Simplicem *ad paternum avitumque thronum extulerint Franci; ac postea hujus filium, nepotem, pronepotem, Reges habuerint; in illis tamen omnis emarcuerat auctoritatis vigor : quia* Simplex *coactus fuerat Regni rivalem tolerare, primo fratrem Eudonis,* Robertum, *deinde generum Roberti* Rudolfum Burgundum. *Quamquam etiam prædicti Roberti filius* Hugo, Parisiensis Comes, *cognomento* Magnus, *Regium nomen numquam usurpaverit; proxima tamen Regibus potestate florebat, sub* Ludovico Transmarino, *ejusque filio* Lothario, *et nepote Ludovico V. Hoc vero alteri ejusdem Ludovici filio* Carolo *adeo visum est intolerabile, ut relicta Francia in Germaniam se contulerit, ad Otthonem II Imperatorem, ab eoque investituram acceperit Lotharingiæ inferioris : in cujus possessione dum se tuetur contra fratrem nepotemque successive Reges, visus est Francis meruisse, ut a successione excluderetur, tam ipse quam posteri*

primum assumptus est Eudo,

tum alii Carolo Simplici conregnare permissi,

ac denique exclusoilius patruo Carolo, Hugo Capetus.

posteri sui, Regno in Hugonem Capetum, *Roberti invasoris nepotem, translato.*

3 *In hunc modum, præter intentionem* Stephani *Papæ, regno excidit posteritas* Pippini*; non tamen ejusdem familia omnis : siquidem usque hodie felicissime imperans* Capetidarum *stirps, ad ejusdem* Pippini *patruum originem suam referens, eosdem quos illi majores omnes numerat usque ad S. Arnulfum, et si quid ultra ipsum est in historia probabile, vel etiam fabulosum*, Childebrandus *is fuit*, Pippini Herstallii, *ex eadem verosimiliter Alpaide, ex qua Carolus Martellus prodiit, filius; idem, quem Joannes Jacobus Chiffletius frustra conatus antehac est Longobardum facere, filium Regis Luitprandi. Ex* Childebrando *recta generationis linea processerunt* Nibelongus, *in Historia Caroli Magni notus ;* Theodebertus *Matricensis Comes, Ludovici Pii synchronus* ; Robertus, *Caroli Calvi pro juniore Pippino, Aquitaniæ Rege suæque sororis filio, aliquando æmulus, cognomento* Fortis, Eudo *et* Robertus *fratres, Franciæ Reges, prior electione populi, secundus potentia virtutis armatæ. Ex Roberto deinde progeniti fuere* Hugones *duo, filius ac nepos. prior* Comes *dictus, eoque titulo semper contentus; secundus* Capetus, *post* Simplicem, *ejusque filium nepotem ac pronepotem, excluso Carolo altero Simplicis filio. Hunc quod aliqui* Saxonicæ *origenis faciant, inde natum putatur, quia Proavus* Robertus, Saxiacensis *Toparcha fuerit, ab eoque Dominio suo, vulgo* Saxe *vel* Saisseau *in Biturigibus, cognomentum traxerit; uti docet noster Jordanus, omnes et singulos hujus Systematis gradus tam accurate dilucideque probans, ut nullum abundare, nullum deficere, quam verosimillime videatur demonstrasse.*

a Pippini R. patruo Childebrando deductus,

unde Saxo creditus ?

4 *Quid autem secundæ Domus scintilla ultima* Carolus, *primum voluntarius a patria exul, deinde in iterato aviti Regni repetendi conatu victus prælio, liberæque custodiæ mancipatus a* Capeto, *in qua etiam liberos aliquot procreavit? Scriptores Franci, in eadem custodia mortuum existimant anno* DCCCCXCI *: sed falli eos asserunt Lotharingi, atque fuga elapsum vixisse usque ad initium seculi* XI. *Neque id omnino gratis asseri, persuadet mihi inventus Trajecti ad Mosam laterculus plumbeus, cujus hic formam accipe.*

Carolus autem Simplicis patruus,

ex laterculo sepulcrali invento Trajecti ad Mosam;

Inventus fuit laterculus hic MDCLXVI, *in parva Servatianæ basilicæ crypta, exesus situ, prout ipse secundo post anno vidi. atque omnino talis, qualem cum corpore istic olim defossum verosimillimum est. Simplex titulus* Comitis, *in loco Francis tunc nihil debente appositus, persuadet,* Carolum, *suæ tandem sorti constanter adversæ acquiescentem, abstinuisse titulo* Regis, *ne quid periculi suis in Francia liberis crearet. Ex priori thoro filius patri superstes* Ottho, *et in Lotharingiæ possessione successor, extra Francicam ditionem natus, etsi numquam venerit in Francorum potestatem, numquam scitur aspirasse ad Regnum, et sine liberis obiit anno* MV. *Duorum etiam in Francia natorum junior* Carolus, *si liberos genuit, posteritatem certe ex iis non habuit. Senior* Ludovicus, *licet dicatur ab aliis etiam mortuus ἄπαις ; ab aliis tamen creditur in Germaniam se contulisse, ad Conradum Regem cognomento Salicum cujus uxor Gisla ipsius Ludovici consobrina erat, nata ex Conrado Burgundiæ Rege et Mathilde Francica,* Caroli Comitis *præfati ac* Regis Lotharii *sorore. Ibi dicunt factum* Ludovicum *Thuringiæ Hassiæque Landgravium, et illustrem fecisse posteritatem, per abnepotes ex se natos* Ludovicum *S. Elisabethæ maritum, et* Henricum *electum Regem Romanorum. Sed hic ejusque duo fratres sine liberis obierunt :* Ludovicus *genuit Hermannum : cum quo duobusque patruis Ludovici fratribus extincta est masculina omnis linea* Carolidarum *anno* MXLIX*; et Landgraviatus transivit ad filiam* S. Elisabethæ *Sophiam ; unde procreati hodierni Landgravii, quorum unus* Ernestus, *Reinfeltzæ ad S. Goarem residens, laudem in hoc nostro opere minime vulgarem meretur, pro insigni erga ipsum affectu et erga Catholicam religionem zelo.*

ipse Regio titulo abstinens,

putatur reliquisse posteros masculos usque ad annum 1049.

XCVII HADRIANUS.

Post n. 6 adde—7 *In hoc Pontifice desinit* Liber de gestis summorum Pontificum, *quem Mabilio pag.* 189 *Itineris sui Italici, reperisse se ait Pisis, in Ecclesiæ Cathedralis Bibliotheca, post Eusebii Chronicon et librum S. Hieronymi de Scriptoribus Ecclesiasticis, sub nomine ejusdem* Hieronymi. *Suspicor haud absimilem eum esse Catalogo Henscheniano tertio, addita viginti annorum continuatione : quare vehementer optarem ejus ecgraphum nancisci, cum illo atque Anastasii textu conferendum, prius quam ad alteram hujus Conatus editionem procedatur.*

Ab an. 772.

Liber Pontificalis MS. Pisis huc usque deductus.

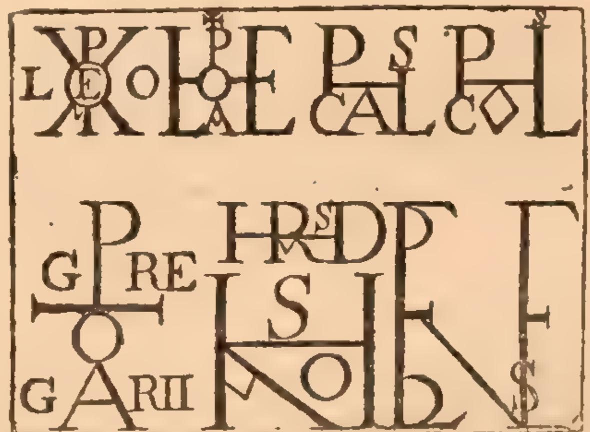
XCVIII LEO III.

Post Summarium historicum, adde loco Commentarioli.

Liquida ex Anastasio habetur Chronologia hujus Pontificatus, de quo proinde aliud in præsens notandum non occurrit, quam quod Leo *hic, seculares Principes imitaturus, in Nominis sui litteris cum aliquo mysterio exprimendis, iisdem aliquando innexuerit Christi monogramma, alias vero ipsas inter se monogrammatice copularit; ut habes in adjuncto schemate ; ubi etiam vides, quomodo ejus exemplum sint imitati* Paschalis I *atque* II, *deinde* Gregorius IV *atque* Hadrianus I, Benedictus III, *et* Nicolaus I*; ulterius vero, ex Ciacconii successorumque diligentia innotuit nemo, qui aliquid simile factitarit : si qua tamen alia inveniri contingat exempla, nequaquam ea rejecerim.*

Ab an. 798.

Nomen monogrammatice scribere instituit.

DIS-

DISSERTATIO XXVIII.

De Leonis et Caroli imaginibus Romæ, deque sinistri lateris potiori honore, ad dextrum translato hac ætate.

Leo hic cum Carolo R. pingi se fecit.

Nicolaus Alemanni, in *Dissertatione Historica de parietinis Lateranensibus, miratur unde factum sit, ut Angelus Massarellus Thelesinus Episcopus, et Alphonsus Cıacconius, viri alias non indocti, potuerint sibi persuadere, ecclesiam S. Susannæ ad Thermas Diocletianas, prout suo tempore, id est anno* MDCXXV, *adhuc stabat,* Caroli Magni *opus fuisse ; cum* Leoni *id unice tribuat Anastasius, idemque profiteretur inscriptio, quæ sic ıbidem legebatur* : Dudum hæc Beatæ Susannæ Martyris aula, coangusto et tetro existens loco, marcuerat ; quam Domnus Leo Papa III a fundamentis erigens, et condens corpus Beatæ Felicitatis Mart. compte ædificans, ornavit atque dedicavit. *Aliam porro causam erroris, quam habuerint, non invenit nisi utriusque ibidem imagines stantes, musivo opere expressas : quas etiam pag.* 10 *spectandas ex ære proponit, vultu ac habitu prorsus similes aliis, in Laterano repertis, sed ante S. Petrum genuflexis ; hoc solo discrimine, quod ibi* Leo, *ædiculam quamdam manibus sustineat, ut passim ecclesiarum fundatores solent;* Carolus *vero* Leonem *dextera manu prætensa indigitet ; ibi juxta ipsam contignationem hujusmodi etiam inscriptionem, jam pene corruptum notavit Nicolaus,SANCTISSIMVS D. N. LEO PP. D. N. KARVLO REGI : quod exemplum postea etiam* Leo IV *secutus est, respectu* Lotharii *Imperatoris, Anastasio Bibliothecario attestante quod* inter Petri Paulique vultus, atque Andreæ, sanctissimi quarti Leonis Præsulis, nec non et specialis filii sui Domni Imperatoris Lotharii, propter futuram memoriam sive mercedem personæ, Deo caræ et per cuncta secula venerandæ, depictæ sunt.

sicut postea Leo 4 cum Lothario ;

2 *Sed magni non refert definire, cujusnam opus fuerit ecclesia S. Susannæ,* Leonis *an* Caroli *: quare nec imagines eorum hic recudendas curavi ; majori autem præ illis consideratione dignæ sunt aliæ istæ, quas dixi repertas in Laterano, et quarum occasione de prioribus egit Nicolaus. Stabant illæ jam olim in triclinio Leoniano, musivo similiter seu tessellato opere expressæ ut cernis, — (imago habetur pag.* 126) *— Translati a* Leone *in* Carolum Magnum *Imperii monumentum id esse, existimat Nicolaus, addendum ceteris ejus rei probationibus a Bellarmino adductis. Ego vero existimo hanc picturam etc. ut pag.* 126 *col.* 2 *lin.* 4 ac mutatis porro numeris sit. —

3 *Reliquas dicti emblematis partes etc.*

4 *Quoniam autem ad picturas etc.* — atque in fine adde — *Porro cum in ecclesiis requiri petit Lucius pictas sculptasve imagines, quæ ad sinistram sint, tamquam digniori loco positæ ; censendus est more Romano loqui, et cornu Evangelii nominare dextrum ; Epistolæ, sinistrum ; licet contrarium Parisiis fieri moneat me Claudius Castellanus, eumdemque loquendi modum obtinere in tota Gallia, quæ quidem cis Ligerim est ; fortassis etiam in ea quæ ultra.*

5 *Eruditis porro prænominatarum regionum viris Lucii quæsitum libenter hic exposui, ut istum conatum curiosum etc.*

C. S. PASCHALIS I.

Ab an. 817.

Num. 2 *lin.* 15 *post—transcriptæ—cetera sic muta—: sed dicit, quod* Eugenius... a Romanis cunctis, pro meritorum pia relatione, post transitum sanctissimi Paschalis Papæ, Pontifex factus est. *Non videntur hæc verba* partem Populi, *oppositam* Nobilium parti *excludere ; proinde dubitari potest, an mendax non fuerit facta Imperatori relatio,de Electionis discordia. Hæc autem si fuit aliqua, ad perfectum schisma non processit. Cum tamen Quirinus Subdiaconus, unus ex* Paschalis *defuncti ad Imperatorem Legatis , attulisset Imperatori nuntium, seu verum seu falsum, contentionis alicujus ; necesse is judicavit filium Lotharium Romam mittere, ad res componendas, stabiliendamque electionum tranquillitatem. Turbas certe non leves indicat idem Scriptor de gestis Ludovici Imperatoris, plenius allegandas Dissertatione* XXVIII *num.* 7.

CIV SERGIUS II.

N. 3 adde— *Extremum distichon explicat Onuphrius Panvinius, describens altaria Vaticanæ Basilicæ ; dum ait, quod* primum ad dexteram altaris majoris, in transversa Basilicæ parte, quam Crucem ecclesiæ vocant, versus Absidam, fuit Oratorium et altare S. Xysti Papæ et Martyris ; sub quo a Paschali II Papa, sepulta fuere corpora sanctorum Pontificum Xisti ipsius et Fabiani Martyrum, et Sergii Secundi. *Credo autem ibi intelligi altare* Xisti I *: quamquam de martyrio Secundi certius constet. Istum in Vaticanam translatum a Paschali I supra vidimus, de Secundo autem, ubinam conditus sit, non liquet : est tamen verosimile quod ecclesia, titulum* S. Xisti *ferens, eum ferat a corpore Secundi, istic olim conditi.* *Ab an. 844.*

DISSERTATIO XXIX al. XVII.

De corporibus seu Reliquiis etc. ut pag. 132.

Num. 2 *lin.* 7— *lapis sic habet* — ita lege. — *Inscripta lapidi verba varii varie exprimunt, propter compendiarias quibus obscuratur notas, et grammatica menda quibus horrescit, seculi sui barbariem indicans. Id animadvertens Janningus noster, prius quam Roma discederet, locum ipse adiit; totamque inscriptionem totidem lineis litterisque quibus originaliter constat transcripsit ; cujus contextum, quatenus typis Latinis possumus, assimilantes, monemus in litteris M et E aliisque similibus nonnullis præcipuam figuræ difformitatem esse, ceteras modice discrepare ab usitatis ; ipsas tamen M et E non semper uno modo, sed nunc barbare, nunc latine effingi, etiam in eadem dictione. Sic ergo ferme sculptum est.*

✝ TEPORIB ; DONI SERGII IVNIORI PP :
RECONDITA ST IN HOC SAC : ALTAE
B'ATI SILVESTRI PSVLI COP; ET B'ATI
MATINI ET B, ATISSIMO FABIANO : ATQ:
STEPHANO ET SOTE MATIB : HAC PO-
TIFICIB; SIML'Q; ASTEIO : CUM SACTIS-
SIMA FILIA EIUS : SCOQ ; CIACO: PA-
PIA. ET MAVRO LARGO. ET SMARAG-
DO. T SON. SISINIO ATQ; ANASTASIO
ET INNOCETIO POTIFICIB ; VNA CV
SCO Q,RINO AC LEONE F. PIS PAIT A-
TEMIO : SISIANO : POLIONE. THEODO :
NICANDRO CRESCENTIANO MATIB ; ;
CV Q, B, B'ATA SOTE ATQ; PAVLINA.
NEC N MEMIA. IVLIANA. ET Q,RILLA ;
THEO-

THEOPISTE. SOPHIA. VIGINIB. ATQ; : MA : ET B'ATE Q.RIACE VIDVE.ET B'ATA IVSTA CV ALIIS MLTIS : QVOR' NOIA D'O SOLI SVT COGNITA. VTROSQ : SVB SACRO ALTARE DEDICAS. COLLOCAVIT. HEC SCOR COPORA TRANSLATA SVT DE CIMITEIO PSCILLE VIA SALARIA: STATVES OI ANO IN FESTIVITATIB; VI ECE IDVLGETIA TV; ANNOR. ET III QTGENAB: OIB; AD EA CE-

Hactenus Lapis, ut nunc est ; quem porro accipe ut eum legit Antonius Philippinus, ibidem Prior, in libello de ipsa ecclesia, communibus expressum et extensum litteris. Temporibus etc.

N. 4 *lin.* 16 *omissis verbis jam supra positis* scribe — *credit præfatus Philippinus, quia ita, etc. Interim huc refer quæ de vario sexti vel sinistri lateris respectu, disserit Parisiensis Archiepiscopus Marca, in Dissertatione apud nos tertia num.* 21 *pag.* 34.

Prim æ nobis offeruntur, pro x *seculo anni unius sed diversæ formæ,*

N. 8 *lin.* 4 post — *eodemque* XI *seculo — expunge reliqua usque ad lin. antepenult. istius columnæ* 2 — *ubi inquit etc. atque substitue sequentia — eodemque* XI *seculo vel etiam* X. *Nam R. P. Joannes Mabilio, vir curiosissimus, pag.* 69 *Itineris sui Italici, laudat Romanum vetus Sacramentarium, in Bibliotheca Vallicellana asservatum; septingentis et amplius annis antiquius, in quo hæc inveniri notavit :* Mense Junio die XXII Sanctorum Martyrum mille CCCCLXXX, quorum Vigilia cum silentio et jejunio est celebranda : concessumque est eis *(id est, si non fallor, in gratiam sive in honorem eorum, scilicet Martyrum)* pro illo uno die annum dimittere in pœnitentia. *Verbis istis videtur indicari facultas ejus Basilicæ Clericis aut Monachis Pœnitentiariis pro tali die concessa, intuitu peculiaris cujusdam istorum Sanctorum ibi cultus vel etiam Reliquiarum : qua de re plenius agere licebit dicto mense, hic sufficit notasse perantiquum istud qualiscumque Indulgentiæ aut quacumque forma concessæ exemplum. Similiter P. Joannes Dominicus Musanti S. J. Farfensis in Latio monasterii Chronicon anno* MCL *scriptum prælo apparans, in eo reperit, quod* anno Dominicæ Incarnationis millesimo LX, mense Julio die VI, Indict. XIII, Nicolaus sanctissimus Papa II, invitatus decentissime a Domno Berardo Abbate venerabili Farfensis monasterii, omnique Fratrum Conventu ejusdem cœnobii, una cum Episcopis Romanis et aliquantis Cardinalibus, ad hoc monasterium libentissime venit, ad hujus ecclesiæ principalia altaria consecranda ; hoc est B Mariæ Dominæ nostræ, et Domini Dei Salvatoris mundi. Quo facto honorificentissime inter sacra Missæ solennia ; idem Pontifex Venerabilis omnibus pœnitentibus, qui ibi convenerant et aderant, remissionem trium annorum fecit; et constituit ut hæc remissio annualiter fiat, omnibus qui in ipsa die cum votis et donis, prout potuerint, honeste et honorifice annue venire studuerint.

et trium pro anno 1060, *sed non satis certæ.*

9 *Nicolao successit anno* MLXI *Anselmus Lucensis Episcopus, assumpto nomine* Alexandri II ; *de quo legi in aliquo ejusdem Lucensis Ecclesiæ Codice, inter Bibliothecæ Vaticanæ libros servato, quod peracta ejusdem Ecclesiæ solennissima Dedicatione, anno* MLXX *concessit etc. lin.* 7 — *deinde lin.* 14 post — *contra Hæreticos* — sic perge. *Sicut tamen Lucensi isti Indulgentiæ apud auctores deest specificatio temporis, ita vereor, ne in Farfensi major vero sit annorum numerus, atque ex confirmatoria alicujus multo posterioris, Pontificis extensione acceptus a Compilatore Chronici, post annos plus quam certum scribente. Nam ut ad an.* 1177 *num.* 49 *notat Cardinalis Baronius , non erat Romanis Pontificibus, prisco illo tempore,* usus concedendi Indulgentias, quæ unius anni terminum excederent, præterquam in expeditione Terræ sanctæ : *quod probat ex ea quam* Alexander Papa III, *anno* MCLXXVII *in dedicatione primarii altaris in Cathedrali Ferrariensi est elargitus ; ipsum altaris in Anniversario visitantibus, vereque pœnitentibus et confessis,* annum unum de criminalibus et septimam partem de venialibus relaxando. *Idem Baronius ad hujus suæ sententiæ confirmationem, tum alia aliorum Pontificum diplomata in genere allegat, quæ plura se vidisse significat : tum* Honorii Papæ III *unum integre producit, ad. an.* 30, *de Consecratione ecclesiæ Casemarii, datum Abbati Rainerio,* III Nonas Februarii, Pontificatus anno II, *qui secundum nos fuit annus Christi* MCCXVIII, *ubi inquit etc.*

Alia ex MS. Lucensi pro an. 1070, *sed sine definitione temporis,*

quod unius adhuc anni erat anno 1177,

et 1218 ;

Ibid. in marg. dele — *ipsam vere formulam vix ante sec.* 12 — *et continuando num.* 8 *nunc* 9, adde in fine — *Meminisse tamen nihilominus earumdem* Quadragenarum *etiam fertur* Urbanus II ; *et quidem cum ampliori Indulgentia, quatuor ac septem annorum additorum in eo Privilegio, quod, sub titulo Epistolæ* X, *inter Epistolas Urbani ejusdem refertur, datum Petro Abbati Cavensi ejusque successoribus, anno* MXCII. *Sed vereor ut Privilegium istud undequaque sincerum habeatur ex suo originali. Primo enim loco indulget*, ut quicumque in statu gratiæ Domino opitulante positus, et ad dictum locum accedens, fuerit ibi uno die ante ipsius Basilicæ consecrationem, et per totum diem sequentem ; de omnibus peccatis, de quibus vere contritus fuerit et confessus, illam indulgentiam et veniam a Domino consequatur, quam mereretur in eundo ac redeundo ad S. Jacobum Compostellanum ; reliquis vero temporibus et diebus singulis, causa devotionis illuc accedentes, quatuor annorum et totidem quadragenarum indulgentiam suorum peccatorum obtineant, de Sedis Apostolicæ gratia speciali. *Est autem ea largitas ideo mihi suspecta pro tali tempore, quia qui Compostellanas Indulgentias quam altissime accersunt, non ultra* Callixtum II *ascendunt ; hic vero primum successit Urbano post annos* XVIII *Adde quod hæ tam amplæ Indulgentiæ præcessissent Concilium Claromontanum, ubi largitionibus ejuscemodi initium datum videtur, in eorum gratiam, qui Crucem suscipientes, ipsam vitam suam recuperando Sepulcro Domini ac Terræ-sanctæ devovebant.*

additæ etiam Quadragenæ

sub exemplo seculi XI, *sed dubio*

10 *Quidquid tamen de ista re sit, manet quod diximus, ante seculum* XI *frustra requiri exempla Indulgentiarum, tali forma datarum. Quapropter cum S. Thomas etc.*

CVII NICOLAUS

N. 6 *lin.* 9 *post — continentia —* adde — *Defectum supplebit nobis primum* Flodoardus, *Remensis Canonicus, qui libros quindecim de Sanctis Carmine scriptos reliquit, antehac e Treverensi bibliotheca indicatos Eruditis a Joanne Bonderio, in Indice Belgicorum MSS. ; deinde ab Herovallio, in Carmelitarum Discalceatorum bibliotheca Parisiis ostensi diligentissimo Mabilioni : qui exinde ad calcem Seculi sui tertii dedit ultimam libri* 12 *partem, a* Gregorio II *usque ad* Leonem VII. *Nos eum librum appellabimus* Flodoardi Pontificale metricum. *Ex reliquo opere curassem mihi fortassis describenda aliqua, si nancisci potuissem eorum Sanctorum nomina, quorum ibi gesta explicantur : sed intelligo in Arverniam ablatum MS. ubi ejus videndi nulla mihi Sociisve spes*

Ab an 858 *continuant Flodoardus*

spes est. Juvet ergo nos in hac parte, quisquis poterit ac volet. Atque utinam integrum Codicem aliquis publicæ luci donet! Auctor ea parte quæ Pontifices spectat, a S. Petro *(ut reor) incipiens, et Anastasium Bibliothecarium presse subsequens, singulorum Pontificum ab eo laudata facta conatur illustrare versibus, ut illa ferebat ætas, non omnino politis. Deficiente Anastasio, prosequitur nihilominus Flodoardus ab* Hadriano *I usque ad* Formosum*; nescio quem alium præ oculis habens, magis succinctum quam fuerat Anastasius, eoque etiam ipse cogitur esse succinctior. Eatenus autem ille nullam curam assumpsit definiendi temporis, quo quisque Pontifex sedit: sed ejus rei primum incipit habere rationem in* Benedicto VI *(quem anno* DCCCXCVI *ordinatum fuisse constat) et per dimidium fere seculum plerisque annotat spatium sui Pontificatus; finiens in* Leone VII, *quem dixi, tamquam adhuc vivente, et a se Romæ viso, adeoque ante annum* DCCCCXXXIX, *quo* Leo *iste obiit. Optassem sane ut hic Chronologiæ ordinandæ adjutor citius mihi innotuisset: sic enim opus non fuisset aliunde subsidium emendicare, minus securum ac certum. Quod absque eo facere potui, feci; haud obscure dolens fideliori ductu destitui me pro seculo* X: *nunc autem nihil cunctabor mutare quæ scripsi, prout consequenter factum Lector inveniet.*

Guilielmus,

7 Post Flodoardum auxilio nobis veniet insigne MS. etc pag. 139.

DISSERTATIO XXX al. XVII.

De lingua Slavonica in Sacris etc. pag. 139.

impressi ex indulto

N*um.* 1, *lin.* 14 *post — linguæ Latinæ —* adde *— Præfert Missale illud* Pauli V *indultum vetus, quod tamen tot jam elapsis annis executioni datum non fuit, deficientibus in Sina Episcopis qui versionem recognoscerent, deque ejus fidelitate securam redderent Apostolicam Sedem; alia præterea aliaque interjecta fuerunt consilio tam utili impedimenta: quibus nunc demum superatis, ipsaque impressione curata visus fuit rogandus* Innocentius Papa XI *(etsi id forte necessarium non erat) ut Prædecessoris sui pro Missali eo decretum confirmet. Et ipse quidem rem intelligens, non modo non laudavit* Pauli *factum, sed miratus vehementer est tantum in executione moram; voluit nihilominus, quando huc usque dilata res erat, ipsam denuo in deliberationem adduci; inventæque sunt sententiæ Patrum admodum inter se variæ, sic ut appareret periculum, ne prævaleret paucorum auctoritas, negativam suadentium. Ego, ubi primum quid proponendum Romæ esset intellexi, recordatus etc.*

quem et Joannes 8 confirmavit,

Num 3 *lin.* 10 *post —* gloriam suam — *adde. Christianus Monachus, S. Adelberti Episcopi Pragensis et Martyris avunculus, in Vita S. Ludmillæ matris S. Wenceslai Regis quam nepoti dicavit, paulo post annum Ordinationis ejus primum, Christi* DCCCCLXXXIII, *eadem omnia confirmans, quæ supra diximus de libris sacris in Slavonicam linguam a S. Cyrillo traductis*; Missas præterea, *inquit*, ceterasque Canonicas horas in ecclesia, publica, *id est populari seu vulgari*, voce, resonare statuit, quod et usque hodie in partibus Slavorum a pluribus agitur, maxime in Bulgariis: multæque ex hoc animæ Christo Domino acquiruntur. *Non equidem ignoro* S. Gregorium VII, *anno* MLXXIX, *Vratislao Bohemiæ Regi, postulanti,* quo secundum Slavonicam linguam apud Bohemos divinum celebrari annueret Officium, *respondisse*, se huic petitioni nequaquam posse favere: *et causam addidisse, quia* hoc sæpe volventibus liquet, non immerito sacram Scripturam omnipotenti Deo non placuisse quibusdam locis esse occultam, ne, si ad liquidum cunctis pateret, forte vilesceret et subjaceret despectui; aut prave intellecta a mediocribus, in errorem induceret. Neque enim, *inquit*, ad excusationem juvat, quod quidam religiosi viri, hoc quod simpliciter populus quærit, patienter tulerunt, seu incorrectum dimiserunt: cum primitiva Ecclesia multa dissimulaverit, quæ a sanctis Patribus postmodum, firmata Christianitate et Religione crescente, subtili examinatione correcta sunt. Unde ne id fiat, quod a vestris imprudenter exposcitur, auctoritate B. Petri inhibemus; teque, ad honorem omnipotentis Dei, huic vanæ temeritati viribus totis resistere præcipimus. *Bohemos Moravorum Bulgarorumque exemplum movisse videtur, ut quod apud hos ab initio prædicatæ istic fidei servabatur; sibi quoque, eatenus non nisi Latine sacra audire consuetis, concederetur. Ipsis autem negatum fuisse quod sic petebant scio equidem: quin et assentiar, si velis,* Gregorium *ea fuisse mente, ut usum Slavonicæ linguæ etiam Bulgaris ablaturus fuerit, si potuisset; sed ut rationes, quas allegat, parum convincentes esse videntur: sic illius post sesquiseculum successor* Innocentius IV *iis diminutus non fuit, quin cuidam in Slavonia Episcopo prorsus contraria responderet, per epistolam quæ apud Baronii Continuatorem Raynaldum, ad annum* MCCXLVIII *num.* 5 *sic legitur*: Porrecta nobis tua petitio etc.

et, non obstante contraria Gregorii 7 ad Bohemos sententia,

in Slavonia teneri jussit Innocentius 4,

contra quos non audiendus Christianus Lupus,

Num. 7 *lin.* 7 — *explicare* — adde — *Obest quidem apud nonnullos istius Congregationis Patres, persuasio quædam, a P. Christiano Lupo, viro erudito, altius infixa, cum is Romæ fuit anno* MDCLIV; *quando apud Apostolicam Sedem vehementius instabatur pro eadem, quæ nunc iterum petitur, facultate. Etenim in Vita ipsius P. Lupi, edita ante Tomum postumum, continentem scholia et notas ad variorum Patrum circa Ephesinum et Chalcedonense Concilium epistolas, laudat eum P. Sabbatinus, quod* Romanam Eccclesiam semper ejusmodi postulata rejecisse, dogmatico scripto monstravit; atque ita litem, quæ multos jam tenuerat annos, et alta fatigarat ingenia, posteritati peremptorie diremit. *Equidem nihil detractum viro isti cupio, qui P. Henschenii olim discipulus, cum ejusque opus semper fecit maximi: sed libenter viderem, quibus ille exemplis thesim tam universalem visus sit adeo solide stabilivisse. Interim vehementer fallor, si alia habuerit quam e seculo superiori accepta, quando Bohemi Germanique importunissime flagitarunt istam libertatem, tunc minime utilem, certe non necessariam, et apud alias nationes Europæ, eo tempore ad novitatem pronas, plurimum nocituram. Sed quod ejusmodi exempla non debeant valere contra gentes, quibus nec est nec fuit unquam in rebus politicis vel sacris usus ullus linguæ Latinæ, quales sunt omnes Orientales, multoque minus contra Sinas Japoniosve, parentum nostrorum recenti memoria declaratum luculenter fuit,* quando petentibus Fratribus Carmelitanis, ut Sacerdotibus sui Ordinis, qui in regno Persidis existunt et in futurum existent, liceat Missam lingua Arabica celebrare, sanctissimus in Christo Pater et Dominus noster Urbanus, divina providentia Papa Octavus, auditis venerabilium Fratrum suorum, S. R. E. Cardinalium Congregationis de Propaganda fide sententiis, ad consolationem populorum, qui in eo regno fidem Catholicam nuper susceperunt, Sacerdotibus prædictis licentiam petitam concessit, *etc.* XVII Aprilis MDCXXIV. *Ita edicti ecgraphum, Luca mihi missum: quod utinam tunc productum fuisset, quando P. Lupus, tam fidenter quam temere, suum istud oraculum edidit. Profuisset etiam adduci in medium Illyricæ gentis Missale Slavonicum, cujus etiamnum usus est Romæ in ecclesia S. Hieronymi Slavorum, ad usum eorum ædificata, qui, causa Turcicæ servitutis declinandæ, Romam se contulerant anno* MCCCCLIII, *cum tribus suis Episcopis sub* Nicolao

asserens S. Sedem semper rejecisse talia postulata,

ubi ad manus est recens exemplum pro Arabica lingua an. 1624.

lao V; *quibus accedens sub* Pio II *Regina Bosniæ, exul etiam ipsa, impetravit a* Sixto IV *jungendum ecclesiæ hospitale. Titulus libri hic est:* Missale Romanum, Slavonico idiomate, jussu S. D. N. Urbani VIII editum Romæ, typis et impensis S. Congreg. de Propaganda Fide MDCXXXI.

Id suo exemplo docuerunt Apostoli.

8 *Hæc, inquam aliaque similia debuissent P. Lupo ostensa fuisse, sententiam ejus facile immutatura. Sed id prætermissum querantur alii, remedium a Christi Vicario melius informando humiliter expectantes: ego prædictis hoc insuper addiderim etc.*

CVIII HADRIANUS II.

Ab an. 867.

Commentarium sic ordire —— *Nemo existimet* Postepiscopum *unica voce dici a Guilielmo, eum qui primum ab Episcopo locum tenet; sed adverbialiter accipiatur* τὸ post, *acsi dicas* —— factum Episcopum post nuptias, *vel consensu vel morte uxoris diremptas: talis enim revera fuit hic* Talarus; *et ut* Episcopus Minturnensis *invenitur subscriptus Synodo Romanæ sub* Leone IV, *anno* DCCCLIII. *Idem Guilielmus rotundo etc.*

Pater ejus postea Episcopus.

In fine Commentarii adde —— 5 *Res gestas ab* Hadriano, *paucis versibus complexus est Flodoardus, post* Nicolai *Papatum prolixius enarratum:*

Laus ex Flodoardo.

Hinc sacra succedunt ADRIANI jura SECUNDI:
Qui pius ac placidus laudatur, et ordine clarus;
Pauperibus largus, locupletibus atque benignus,
Omnibus et medius, nulli nisi carus habendus.
Compatiens pulsis, patientes improba servans,
Passorumque ferens causa. Longinqua pererrat
Scriptis regna; monens rigidos, reparans quoque fractos,
Justitiæque viam justo moderamine pandens.
Utque Patres * stuprum Regis fastusque coercet,
Ac maculis purgare nigris Regale laborat,
Nunc monitu blando, nunc asperitate, cubile.

* *al* superi,

et zelus contra adulterum Regem Lotharium.

Lotharium, *Lotharingiæ Regem intelligit, qui anno* DCCCLXIX *reconciliari cum Ecclesia postulans, atque absolvi ab anathemate, quo eum* Nicolaus *Papa innodaverat, propter adulterinum cum Waldrada commercium; juravit nullum sibi cum ea fuisse commercium post sententiam illam; sed perjurium morte festina luit ipse et Proceres ejus. Ut autem Rex ad ejusmodi submissionem adduceretur, jussisse Flodoardus ait* Hincmarum, *Remensem Episcopum; nec non* Carolum Crassum, *Lotharii patruum, Regem Francorum, sic enim cœptum encomium* Hadriani *prosequitur.*

Pontificem is nostrum sumit Regemque sodales,
Hincmarum et Karolum, sociosque laboris adoptat,
Sceptraque sic pariter tutari a crimine certat.
In multis etiam divina lege regendis,
Hunc nostrum Patrem, sibi fratrem asciscit agonis.

Extat scilicet inter Hadriani *Epistolas una, ordine nona, qua* laudat Hincmarum, eumque hortatur ut Carolum Regem ad constantiam excitet in causa Lotharii.

CIX JOANNES VIII.

Ab an 872

Num. 7 adde —— *His* Joannis *laudibus non dissonat Flodoardus, ita canens:*

Hoc [*Adriano*] rapto, capit OCTAVUS Segmenta * JOANNES
Culminis eximii; quique effulsisse beatis
Moribus adstruitur, doctrina ornatus et actis;
Judicii custos recti, pietatis amator;
De Christi segete crebro zizania pellens,
Et rationales per agros pia munera spargens:
Utpote doctiloquus, prudens, sensuque peritus,
Solicitum qui se gregibus præbebat alendis,

* Pallium

quod in rem suam convertit Flodoardus.

Quæ ipsa videntur ex Epitaphio, quod præmisimus, accepta.

CX MARINUS.

In fine adde —— 8 *Epistolarum Marini Epitaphiique defectum supplent quadamtenus Flodoardi versus, utrimque accepti:*

Ab an. 882

Quo [*Joanne*] Patribus juncto, subit alta MARINUS
Regmina: qui placitus Domino et decus orbis habetur.
Augustis carus, populorum dignus amator,
Doctrinis renitens sacris, et semina diva
Cordibus infundens hominum, per climata mundi.
Nam Grajos superans, pulsis erroribus, unam
Reddidit Ecclesiam, scissumque coegit ovile.

Acta Marini ante Pontificatum CP. in Synodo 8,

Sed hoc ad Legationem Constantinopolitanam pertinere videtur: qua Marinus, *adhuc S. R. E. Diaconus, vice* Hadriani II *præsedit Oecumenicæ Synodo octavæ, Photium deposuit, Ignatiumque restituit. Nam licet etiam Pontifex factus, Photium, sub Joanne decessore segnius agente restitutum, et omnia ejus acta damnaverit, atque conciliabuli pseudo-octavi decreta resciderit, errorem quoque de Spiritus sancti processione refutaverit; in hoc tamen a Græcis auditus non est* Marinus; *sed Imperatorem Basilium, reconciliatum Photio, antea ad ejus suasionem abjecto, habuit vehementissimum adversarium: ut patet ex iis certaminibus, quæ Hadriano successori fuerunt cum prædicto Imperatore pro defensione ejusdem* Marini.

9 *Magis proprie ad Pontificatum hunc pertinent, quæ cum Fulcone Remensi, Hincmari successore, egisse* Marinum *sic scribit Flodoardus:*

Pontificem nostrum Fulconem hic fascibus ornans,
Instruit, ore, manu, Pastoris comere jura,
Justitiæque ejus congaudet pronus amori:
Inque refutandis præstans suffragia pravis,
Fert se adjutorem, multum minitando superbis:
Hunc fratrem velut amplectens, incommoda vellat,
Utque fidem, monet, exhibeat, scriptoque revelet.
Hujus et ad nutum Patribus mandata resignans,
Contemptore super jubet exercere vigorem:
Et parti istius precibus se dedere curans,
Francorum Regem affectum retinere paternum
Hortatur, solans, votisque juvamina præbens.

et in Papatu cum Fulcone Remensi.

Hic Carlomannum, *Ludovici Balbi filium, oportet intelligas; mortuo paulo ante assumptionem* Marini *Ludovico fratre, Neustriæ Rege, jam quidem Monarcham; sed ob Normannorum incursiones, multo auro vix demum redemptas, jure afflictissimum.*

CXI S. HADRIANUS III.

Commentario adde —— 6 *Brevem hujus* Hadriani *Pontificatum fuisse, etiam Flodoardus testatur, aliud nihil de eo scribens, quam quod opera Fulconis Archiepiscopi mire conciliatus fuerit Remensi Ecclesiæ. Versus ejus hi sunt:*

Ab an 884

TERTIUS emissos ADRIANUS honore secutus,
Præsule jam dicto Fulcone studente, paratur
Remensi pater Ecclesiæ, curator et altor;
Jura sibi decoris firmans ut roboret apti,
Et contra adversos solatia debita præstet,
Nostrumque affectu Regem genitoris adoptet,
Præsulibus patrem pandens se jure benignum.
Quo cito prærepto etc.

affectus erga Remenses a Flodoardo laudatus.

Quæ omnia, æque ac supradicta de Marino, *intelligere volens clarius et distinctius, oportet ut adeas Remense Chonicon, ab eodem Flodoardo prosa conscriptum, lib. 4 cap. 1.*

CXII STEPHANUS V.

Num. 1 adde —— *Pontificale metricum Flodoardi, de hoc* Stephano *nihil habet, quod non possit clarius dis-*

Ab an. 885

A *distinctiusque legi in præcitato ejusdem auctoris Remensi Chronico : quare supersedeo attexendis hic versibus, cum legi apud Mabillonem possint, et bona sui parte legi iterum debeant in Actis Sanctorum ad* XIV *Octobris, propter corpus S. Calixti Papæ, per eumdem Pontificem S. Everardo Comiti donatum, atque Cisoniensi in Flandria monasterio illatum.*

Translatio S. Calixti Papæ.

CXIII FORMOSUS.

Ab an. 891

Post Summarium Pontificatus, pro Commentario Chonologico, ponantur ea dumtaxat quæ pag. 147 *referuntur num* 4, 5, 6 *et* 7 *et Marginalis Synopsis sic ordinetur* —— *Ex die obitus in Paschate an.* 896, *non autem in Decembri — intelligitur ordinatus in Septembri anni* 891.

1 *De anno ac tempore mortis habemus etc.*

2 *Quod etiam prædictus* Formosus *non potuerit etc.*

3 *Porro a die* III *Aprilis anni* DCCCLXXXVI *etc.*

4 *In Tomis Conciliorum extat Epistola etc* —usque ad *Col.* 2 *lin.* 9 — *habes lib.* 2 *cap.* 5 — et hæc adde — *his verbis* : Anno quo a Nativitate Domini transacti sunt anni nongenti quatuor (*ita* DCCCCV *signari censet in Annotatione Cossartius*) Misit Papa Formosus in Angliam epistolas, quibus dabat excom- B monicationem et maledictionem Regi Edwardo, pro benedictione quam dederat B Gregorius genti Anglorum a Sede S. Petri . nam per septem annos plenis destituta fuerat Episcopis omnis regio Gevissorum, id est, Westsaxonum. Quo audito congregavit Rex Edwardus Synodum Senatorum gentis, Anglorum, cui præsidebat Plegmundus Archiepiscopus Cantuariensis, interpretans districte verba Apostolicæ Legationis. Tunc Rex et Episcopi... elegerunt singulos Episcopos singulis Provinciis Gevissorum, et quod olim duo habuerunt in quinque diviserunt. Acto Concilio Archiepiscopus Romam cum honorificis muneribus adiit, Papam cum magna humilitate placavit, decretum Regis recitavit, quod Apostolico maxime placuit *etc.*

ejus ad Episcopos Angliæ epistola,

anno 905 *et regno Eduardi perperam adscripta.*

5 *Polydorus Virgilius etc. usque ad finem.*

6 *Certioris fidei est Instrumentum, quod idem* Formosus *Papa, Gigniacensis monasterii fundationem sub ejus primo Abbate S. Bernone, post etiam primo Cluniacensi, ductæque ab inde Congregationis auctore, factam laudavit, ipsumque monasterium in jus Sedis Apostolicæ receptum declaravit,* tertia decima Indic- C tione, mense Novembrio, *uti ad longum scribitur in ejus Privilegii contextu, sec.* 5. *Benedictino pag.* 72 *in Actis S. Bernonis. Ibi autem opportune admonet Mabillo, num.* 13, *observatione dignam clausulam de Decimis, ex monasterii fundis aut a propriis et hominibus, nemini solvendis,* maxime cum scriptum sit, ne Sacerdotes Decimas dare cogantur : *sed nescio quo errore factum sit, ut in hac Mabillonis Observatione scribatur* Indictio XIV *eaque dicatur convenire cum anno* DCCCXCVI. *Istius enim Indictionis November cadit in annum* DCCCXCV, *et November Indictionis* XIII *in* XCIV : *atque ita salva nobis manet Chronologia nostra, cui exerratio ista adversatur, et ideo notanda hic fuit.*

Alia certior,

vetat Decimas exigi a monasterio Gigniacen.

DISSERTATIO XXXI

De Formosi, adhuc Portuensis Episcopi, fructuoso ad Bulgaros Apostolatu, adversariorum calumniis apud Joannem VIII obscurato, cum jactura ipsius Bulgariæ; deque ejus laudabili Pontificatu.

A*deo variis judiciis, etiam Pontificiis, jactata est hujus* Formosi *fama, non minus ante Pontificatum viventis, quam post eum mortui ; ut omnino operæ pretium videatur, historiam ejus paulo accuratius explicare, ex Anastasio et Guilielmo Bibliothecariis,* Nicolai I et Hadriani II *Vitas scribentibus. Rem ab ovo exordior.* D

Damnato Apostolicæ Sedis sententia Rodoaldo, Episcopo Portuensi, quia non tantum in causa Ignatii prævaricatus Constantinopoli fuerat, sed postea etiam ob commissa in Galliis, ad judicium citatus non comparuerat; substitutus est anno DCCCLXIV Formosus, *tanta cum Nicolai Papæ satisfactione, ut cum biennio post, Indictione scilicet* XIV, *a Rege Bulgarorum recens converso ad fidem, et sub nomine Michaelis baptizato, Legati venissent* ; *quærentes* quid Regem facere salubrius oporteret, vel quid erga reliquum Bulgaricum, adhuc baptismo sacro carentem, populum, ut fidei perciperet sacramenta, agi deberet.... Paulum Populionensem et Formosum Portuensem, magnæ sanctitatis Episcopos, ad prædicandum genti illi ire decrevit..., qui magna suscepti devotione, cœperunt salutaribus edocere populum monitis, et a minimo usque ad maximum sacro fonte abluerunt... Gloriosus autem Bulgarorum Rex tanta cœpit fidei flagrare constantia.... ut omnes a suo regno pellens alienigenas, præfatorum Apostolicorum Missorum solummodo prædicatione usus,... unum ex E his Formosum, vita et moribus Episcopum, sibi dari Archiepiscopum expetierit. . simul et pro instructione gentis illius Presbyteros postulaverit. Ipse vero Papa .. Presbyteros quos dignos reperit prædicationis gratia in Bulgariam direxit, cum iisque Dominicum Tarvisiensem et Grimoaldum Polimartiensem Episcopos ; ut, quia ipsum Formosum plebem dimittere sibi creditam non oportebat, ex his Presbyteris ad Archiepiscopatum qui dignus esset eligeretur.

Factus an. 864 *Episc. Portuen.*

an. 866 *Bulgaros omnes baptizat :*

quibus primum ipsum

2 *Interim moritur anno* DCCCLXVII Nicolaus : *cui succedens* Hadrianus II *mense Decembri, illos quos decessor ire præceperat, quique audito ejus obitu substiterant, ire jubens,* in quantum tempestas fluctuosi temporis permittebat, piissimi patris votum plus heres implevit. *Iis in Bulgariam appulsis,* Formosus et Paulus remeantes, de Christianitate Bulgarorum ac omnimoda subjectione Sedem Apostolicam recrearunt ; et Michaelis Regis legatum, Petrum nomine, summo Pontifici præsentarunt, regias litteras offerentem, ut aut Marinum, sibi bene compertum Diaconum, Archiepiscopum consecratum remittere- F ret, aut aliquem ex Cardinalibus dumtaxat eligendum dirigeret. *Sed Marino Constantinopolim ad Synodum œcumenicam VIII misso, sub annum* DCCCLXIX; *mittitur Bulgaris* Silvester quidam, quem *Pontifex,* remittentibus Bulgaris, magna sub velocitate recepit, cum Leopardo Anconitano et Dominico Tarvisiensi Episcopis, simul et litteras, pro Archiepiscopo, aut Formoso Portuensi Episcopo remittendo deprecantes. *Nec profuit rescribere, quod* quemcumque nominatim devotio Regalis exprimeret, eum sine dubio Pontificalis provisio Bulgaris Archiepiscopum commendaret ; *quia* Rex expectationum moras diutius ferre non valens, ad Imperatorem Græcorum.... eumdem Petrum, quem a Roma sine desiderii sui effectu receperat, Constantinopolim emisit cum aliis, requisitionis gratia, cui potissimum Bulgaria pertinere deberet : Et ibi quidem a Legatis, quod juri Romano pertinerent, revicti sunt : at postmodum, per Orientales Constantinopolitanosque donis ac promissionibus persuasis Bulgaris, Græcosque Sacerdotes suscipientibus, Grimoaldus Episcopus, sine conscientia Sedis Apostolicæ commissum sibi prædicationis officium deserens, Romam ditissimus remeavit. In quo facto, quia Episcopus a Bulgaris expulsum se asserit, et Presbyteri non se pulsos

tum Marinum Archiepiscopum frustra postulantibus,

alienatus Rex ad Græcos transit.

A Pulsos a Græcis seu Bulgaris, sed ab Episcopo circumventos; profecto dubium non videtur, qu in mutuæ subsit proditionis imago.

Ad eumdem remissus non frustra Formosus,

3 *Hactenus Vita Hadriani, sed fine mutila, ut scire nequeamus quid actum porro in negotio sit. Ex subsecutis tamen videor mihi colligere, remissum illico in Bulgariam* Formosum, *qui negotium, Romanæ Curiæ lentitudine corruptum, quocumque meliori posset modo, repararet. Videor etiam intelligere, non sine fructu regressum esse anno saltem* DCCCLXXII; *sed* Hadrianum, *prius quam ea impleret, de quibus inter Regem* Formosumque *convenerat e vivis excessisse. Certum est autem, ab* Hadriani *successore* Joanne VIII *missum* Formosum, *anno* DCCCLXXIII *primum in Germaniam directum ad Ludovicum Regem, postea anno* DCCCLXXV *in Franciam, ut regni illius Regem Carolum Calvum, Ludovici Pii secundogenitum, ad suscipiendam Imperii Coronam evocaret in Italiam: hoc autem coronato in die Natalis Domini, celebratam esse anno mox sequenti* DCCCLXXVI *Romanam Synodum, pridie Kalendas Aprilis; atque in eadem gravissime accusatum* Formosum, *hujusmodi sententia fuisse perstrictum:* Formosum, Portuensem Episcopum *etc. ut pag.* 146 *col.* 1 *lin. ult.*

deinde apud Joannem Papam gravissime accusatus damnatur.

4 *Quid egerit tanto rigore constrictus etc. ut pag.* 147 *n.* 2. — *In Margine* sic lege — *sed vel innocens — vel justo graviori pœna — ideoque a Marino Papa absolvitur.*

5 *Ego quanto magis priores posterioresque* Formosi *laudes considero, tanto vehementius inc inor ut credam, calumniis meris oppressum fuisse apud* Joannem, *licet ejus opera usum paulo ante in maximi momenti negotiis. Est qui hunc a* Formoso *alienatum putet, quia is lentitudinem ejus in reprimendis Photii conatibus improbaverit: sed iste primum anno* DCCCLXXVIII *cœpit* Joannem *circumvenire. Quid ergo? Existimo quia plus quam is vellet faverit Ludovico, Germaniæ Regi, factam sibi injuriam querenti per translationem Imperii in juniorem suum fratrem Carolum, et saltem aliquam partem reposcenti ex ea portione hereditatis avitæ, quam Ludovicus Imperator nepos suus possederat in regno Lotharii patris, communisque eorumdem fratris. Hac autem occasione usus aliquis* Formosi *adversarius, gratia et pecunia potens, fortassis Grimoaldus ille Polimartiensis, cujus probrosam in deserenda Bulgaria ignaviam; seu potius perfidam avaritiam,* Formosus *verosimiliter incusaverat; cœperit falsis criminationibus ea omnia traducere, quæ pro reducendis ad Romanæ Ecclesiæ subjectionem Bulgaris hactenus iste egerat, et multis criminari absentem; omnibusque modis id agere, ut ex itinere vel invitus retraheretur, ne, si negotium ex voto conficeret, simul etiam in lucem produceret iniquam ipsius Grimoaldi nundinationem collusionemque cum Græcis, quam conabatur occultare; dicendo se a Bulgaris per vim fuisse ejectum.*

Faverit forte nonnihil Ludovico Germaniæ Regi;

et Grimoaldus, reus desertæ Bulgariæ,

6 *Quid autem in eo culpæ erat? si, postquam* Hadrianus *Bulgaris scripserat dandum eum quemcumque nominatim postulasset Rex; hic redeunte ad se* Formoso *ita placari se siverit, ut tamen, non ex aliqua inductione* Formosi *ipsius; sed proprii animi impetu juraverit, nullum nisi ipsum* Formosum *Archiepiscopum Roma accipere, atque extorserit ut is rediturum se promitteret, quando alia nulla jam apparebat via ejus reconciliandi. Tum regressus in Italiam* Formosus, *et videns, una post alteram legatione sibi injuncta, trahi tempus præsensque adesse periculum amittendi spem omnem reliqua in Bulgaria; conscientia juramenti urgente, eodem redierit, Pontifice inconsulto; non ut mansurus ibi propria deserta Ecclesia, sed ut Regem ad ulteriorem patientiam animaturus, et Græcorum Presbyterorum conatibus obviam iturus. Quod ad crimen ambitii Pontificatus attinet; de eo si infamatus* Formosus *ab initio fuisset, non adhibuisset eum* Joannes *totis tribus annis ad tanti momenti Legationes, quales dixi: ubicumque calumniæ struendæ fuerit fundamentum; quod, cum Romani ægerrime ferrent, Bulgariam sibi a Græcis subtrahi; actum ab aliquibus fuerit post mortem* Hadriani, *de* Formoso *ad Pontificatum provehendo, qui solus videbatur certo jam fere damno posse occurrere; sicut simili ex causa postea idem* Formosus *electus est, ad resarciendam infamiam, Photii restitutione acceptam. Denique ex ipsa sententia apparet, damnatum obsentem fuisse, idque statim post ejus discessum; est enim intra* XX *diem a sententia jussus comparere ac satisfacere. Comparuit autem: sed judicii iniquitati non valens resistere, paruit latæ in se licet innocentem sententiæ. Interim, quidquid postea* Joannes *egit ad reducendum a Græcis Michaelem, frustra egit: nec umquam potuit a S. Ignatio impetrare, ut suos Sacerdotes ex Bulgaria revocaret: restitutus autem a* Joanne *post mortem Ignatii Photius, ex spe quod Bulgariam redditurus esset, nihil minus præstitit; sic tandem suscitato schismate secum etiam Bulgaros in ipsum traxit.*

optimos Formosi pro ea reducenda conatus calumniatus,

absentem damnari fecerit.

7 *Ut ut istæc se habuerint post mortem* Joannis, *restitutus gradui suo atque Ecclesiæ* Formosus, *magno in pretio fuit mox secutis* Marino, Hadriano, et Stephano *Pontificibus etc. pag.* 147 *num.* 3.

8 *Atque hæc de* Formosi *initiis dicta sunto: de ea autem quam mortuus passus est injuria, ita scribit Anonymus Beneventanus, ejus temporis Auctor, apud Camillum Peregrinum pag.* 148. Paucis post hinc diebus elapsis (*id est, post reversum ex Beneventana Provincia* Guidonem *Spoleti Marchionem,* Guidonis *Imperatoris filium, et Lamberti a* Formoso *in patris locum coronati fratrem; uti pluribus infra probabitur*) Stephanus Vicarius Apostolorum, Formosum Papam prædecessorem suum ex sepulcro abjecerat, irritas faciens cunctas ipsius Ordinationes; cujus corpus post menses XI inventum est integrum quod dum huc illucque crebrius jactaretur, etiam sanguis exivit tanto jam tempore elapso. *Acta ejus cum Fulcone Remensi ac Franciæ Rege Carolo Simplice, quæ antea prosa, postmodum versu complexus Flodoardus, Pontificatum istum cum hoc insigni elogio clausit, quod pro Epitaphio esse possit.*

Laus Formosi ex Anonymo Beneventano,

Præsul hic egregius Formosus, laudibus altis
Evehitur; castus, parcus sibi, largus egenis:
Bulgaricæ genti fidei qui semina sparsit;
Delubra destruxit, populum cœlestibus armis
Instruxit, tolerans discrimina plurima promptus,
Exemplum tribuens ut sint adversa ferenda,
Et bene viventi metuenda incommoda nulla.

Ad similem Formosi *commendationem facit Luitprandus Diaconus Ticinensis, lib.* I *cap.* 8 *narrans quomodo post mortem, jussu successoris refossus et in Tiberim jactatus* dum a piscatoribus postmodum esset inventus, atque ad B. Petri Apostolorum Principis ecclesiam deportatus, Sanctorum quædam imagines, hunc in loculo positum, venerabiliter salutarunt; *uti* a religiosissimis Urbis Romanæ viris persæpe audivisse *idem se testatur.*

et Luitprando.

CXIV BONIFACIUS VI.

Ab an 896

Ad Commentariolum appone — 3 Bonifacii *brevem Pontificatum et laudes ex Flodoardi versibus nunc accipe:*

Hinc subit ad modicum Vates Bonifacius almus:
Ter quinos hic in arce dies explevit honoris:
Culmina mox mutans, superat fastigia celsa,
Inque brevi spatio quæsita cacumina scandens,
Inter Apostolici Proceres adscribitur Albi.

laudatur a Flodoardo.

Vereor tamen ne pro suo erga Apostolicam Sedem affectu potius hæc scripserit Flodoardus, quam ex certa de Bonifacii *moribus notitia: nam si vere Sanctus ille fuisset,*

fuisset, quomodo se ad illum gradum protrudi a populo contra Canones permisisset, aut inde deponi Synodice meruisset? Interim apparet existimasse Flodoardum, non multo post suam evectionem, mortuum quoque illum fuisse, et quod depositus sit nescivisse.

Senenses suum faciunt. 4 *Fr. Isidorus Ugurgierius, in suis Pompis Senensibus Italice scriptis, quas necdum vidimus, Tit.* I *de Pontificibus Origine Senensibus, iisdem* Bonifacium VI *adscribit, auctoritate cujusdam Bisdomini Chronologi Senensis, qui dicitur sub annum* MC *floruisse, itaque scripsisse.* Factus est Papa Bonifacius Senensis, et vixit solum XV dies, nec fuit coronatus. In memoriam vero illius ecclesia Cathedralis accepit Titulum S. Bonifacii. Erat autem ex Dominis Rosiæ, Castelli Senis propinqui, ex familia Rossiorum apud Senenses antiquissima : *Gravis ea videtur auctoritas, præ ea, qua sola nixus* Romanum *feci, secutus collectorem Vitarum ad* Martinum V *deductarum : quare per me licet ut Senensis credatur* Bonifacius *iste, quem Hermannus Contractus ait* decimo quinto die necatum, *quod non consistit cum verbis Romanæ Synodi : quare si necatus ille fuit, id fuerit postquam præsumpsit populus violenter tentare restitutionem rite ejecti.* Necatum *autem in isto conatu facilius crediderim, quam* non coronatum *fuisse ea ætate adscriptum Pontificum Catalogo. Nihil interim hic placet definire.*

CXV STEPHANUS VI.

Ab an. 896 *et Flodoardo execrata,* *Num.* 4 adde — *Flodoardus etiam illius memoriam execratur hic versibus :*

Tum Sextus Stephanus sacra regmina culmine carpit :
Durus qui nostris, propriis ast durior instat :
Sæva quidem legat vivis, truciora sepultis ;
Fulconemqueminis, Formosum concutit actis,
Concilium gregat infaustum, cui præsidet atrox,
Prædecessorem abjiciens * ponensque Patronum.
Visus abhinc meritis dignam incurrisse ruinam,
Captus et ipse, sacraque abjectus Sede, tenebris
Carceris injicitur, vinclisque innectitur atris,
Et suffocatum crudo premit ultio leto.

* I. deponens.

CXVI ROMANUS.

Ab an. 897 *Ultimas 2 lineas sic lege* — obiit II Januarii, anno DCCCXCVIII, et vacavit Sedes usque ad VIII Januarii.

Commentarium etiam totum muta hoc modo.

Ratio temporis. 1 *Dissidentibus inter se de spatio hujus Pontificatus Auctoribus, et Platina quidem* tertio mense *defunctum* Romanum *scribente, Stella et Rollevinkio ad* menses III *adjicientibus* dies XI, *aut* XXI; quatuor *autem* menses *rotundo numero ponente Mariano Scoto (qui* menses *apud Gotfridum Viterbiensem perperam dicuntur* anni) *Hermannoque Contracto* dies XX *addente, pro quibus MS. nostrum habet* dies XIIII; dies *quidem plures retineo,* menses *vero solum* tres *numero, quia sic optime conveniuntur cum Flodoardo, in hunc modum canente :*

Juxta Flodoardum.
Post hunc (*Stephanum*), luce brevi Romani regmina surgunt
Quattuor haud plenos tractans in culmine menses,
Æthere suscipitur, meritos sortitus honores.

Mali ergo Decessoris Successorem non malum supposuit fuisse Flodoardus :qui si etiam illius Acta rescidit, ut habet Collector Conciliorum, allegato Luitprando (etsi hic Romanum *nec semel quidem nominet) quodque etiam Platina, asserit; profecto ineptissime quis vitio verterit cum Platina, quod laudare debuerat.*

Interpontificium. 2 *Quoniam autem ex majori dierum numero et minori mensium, aliorumque Pontificatuum prægresso calculo, sequitur,* XI Septembris *ordinatum, anni sequentis die* II *obiisse, isque tunc Feria* II *fuit ; nihil causæ nobis est, quin mox electum successorem, dicamus fuisse proxima Dominica ordinatum, id est,* VIII Januarii.

Baronii Calculus. 3 *Baronius, nihil habens quod definiat de die vel mense, quia id putat* ex antiquis haud facile accipi ; *solum in errore prænotato progreditur, et anno* DCCCC *creatum* Romanum *scribit, anno autem sequenti ponit initium Successoris.*

CXVII THEODORUS II.

Ab an. 898 *Laus ex Flodoardo.* *Num.* I adde — *Idem etiam consensus facit, ut cum Mabilione audeam ecgraphum Flodoardi, quod* Bissenos dies *legit, corrigere et scribere* bis denos, *in hoc ejus Elogio.*

Quo *(Romano)* rapto, breviore subit fastigia sorte
Dilectus Clero Theodorus, pacis amicus :
Bis denos Romana dies qui jura gubernans,
Sobrius, et castus, patria bonitate refertus
Vixit ; pauperibus diffusus amator et altor.
Hic populum docuit connectere vincula pacis,
Atque Sacerdotes concordi junxit honore .
Dum propris revocat disjectos sedibus, ipse
Complacitus rapitur, cœlesti sede locandus.

2 *Lucem hæc accipiunt ex Auxilio, qui lib.* 2 *cap.* 4 *ait, quod* eos, *etc.*

CXVIII JOANNES IX.

Ab an. 898 *uti et Flodoardus.* *Num.* · de — *Recte igitur Mabilio Tomo* I *Musæi Italici* · *q.* 86, *Actis Concilii Romani, quo abrogata fuerunt Acta* Stephani *contra* Formosum, *prænotavit annum* DCCCC, *potius quam* DCCCCIV, *eidem hactenus in Conciliorum collectionibus assignatum : supplet autem defectum editorum ea parte, qua interrogati Episcopi singuli, qui interfuerant damnationi Formosi, protestati sunt,* coacte *se vel interfuisse vel subscripsisse.*

Num. 3 adde — *De iisdem tribus Conciliis sic canit Flodoardus.*

Joannes subit hinc, qui fulsit in ordine Nonus,
Pellitur electus patria quo Sergius urbe,
Romulidumque gregum quidam traduntur abacti.
Conciliis tamen is ternis docuisse refertur
Dogma salutiferum, novitasque aboleta malorum,
Et firmata fides doctrinis tradita Patrum.

Si quis Cavellerianas Imagines adhibendas operi censeat, corrigat sub effigie hujus Joannis *numeri nominalis errorem, et subscribat JOANNES IX.*

CXIX BENEDICTUS IV.

Ab an. 900 *quod imitatus est Flodoardus,* 4 *Epitaphium ipsum præ oculis omnino habuit Flodoardus, sic canens :*

Tum sacra consurgunt Benedicti regmina Quarti,
Pontificis magni, merito qui nomine tali
Enituit, cunctis ut dapsilis atque benignus,
Huic generis, nec non pietatis splendor opimus
Ornat opus cunctum. Meditatur jussa Tonantis.
Prætulit hic generale bonum lucro speciali.
Despectas viduas, inopes, vacuosque patronis
Assidua, ut natos proprios, bonitate fovebat :
Mercatusque polum, indiguis sua cuncta refudit.

CXX LEO V.

In Marg. — *d.* 40. l. *d.* 57.

Ab an. 904 *Num.* 2 *lin.* 7 dele — *prior aliorum consensu ;* atque in fine numeri adde — *Mariani autem Scoti numerus dierum* LVII, *ideo retinetur, quia proprius accedit ad plenitudinem duorum mensium, de quibus Flodoardus ita canit.*

Post quem *(Benedictum)* celsa subit Leo jura, notamine Quintus
Emigrat ante, suum quam luna bis impleat orbem.

CXX

CXXI CHRISTOPHORUS.

Ab an. 904 Tempus Sedis

Num. 1 *in fine adde* — Dies aliquot *supra semestre eidem addere, nos cogunt hi versus Flodoardi* :
CHRISTOPHORUS mox sortitus moderamina Sedis,
Dimidio, ulteriusque parum, dispensat in anno.

DISSERTATIO XXXII al. XIX

Successio et Chronologia Regum et Imperatorum Italicorum, post *etc. pag.* 151.

P*ag.* 152 *num.* 2 *lin.* 4 post. — *Lamberti Ducis Spoletini filius* I. *frater* — et adde — *filius autem* Guidonis Senioris, *cujus respectu Erchemperto Casinensi, ejus temporis historico, num.* 79 *appellatur* Guido junior, *ad capessendum etc.*

Contra quos anno 894 frustra venit Arnulfus,

Ibid. num. 4 *lin. post* — Wormatiam venit — *adde* — *Huic primæ* Arnulfi *in Italiam expeditioni* Guidonis *Imperatoris mortem subjungit Regino : cui consentiens Anonymus Beneventanus, in Historia Longobardorum a Camillo Peregrino productus, post acta anni* DCCCXCIII, subsequenter vero, *inquit,* Arnulfus Rex Gallorum (*sic Transalpinos Burgundiones Franconesque Arnulfo subjectos appellat*) intravit Italiam, cum multa multitudine veniens usque ad Ticinum, cupiens pertingere Romam. Sed idem fame et intemperie aeris compulsus, reversus est ad propria Eo autem tempore Guido, qui cum Berengario Forojuliensi diu civilia egerat bella, Rex erat Italiæ, et tunc aufugerat in partibus Spoletii ; qui post paululum vomitu sanguinis ab hac luce substractus est. Lambertus denique, ipsius Guidonis filius, patri successit in regnum. *Sed hujus nomen suscipere recusavit Tusciæ Marchio Adalbertus, qui* Arnulfum *acciverat : unde factum, inquit Florentinius in Memoriis Comitissæ Mathildis lib.* 3 *pag.* 27, *ut Lucæ inciperent instrumenta publica hoc modo notari* : Anno ab Incarnatione octingentesimo quarto, post ovito Domini nostri Guidoni Imperatoris anno primo, tertio Kal. Januarii, indictione decima tertia : *quibus nihil certius haberi potest ad firmandam undequaque Chronologiam, circa annum quo* Guido Imperator *obiit.*

excitus a Tusciæ Marchione.

Reginonis in obitu Lamberti error correctus,

5 *Sed quia principio allegatus Regino, anno post eam mortem secundo, alterum longe celebriorem* Arnulfi *in Italiam expeditionem describens, qua is* urbem Romanam armis cœpit, et a Formoso Apostolicæ Sedis Præsule cum magno honore susceptus est, et ante Confessionem S. Petri coronatus Imperator : *quia inquam Regino, his narratis, continuo subjungit* : Eodem an. DCCCXCVI Lambertus filius Guidonis vita decedit, et Ludovicus filius Bosonis a Provincia egressus Italiam intrat : *quæ constat primum accidisse exeunte an.* DCCCXCVIII *aut sequenti ineunte ; suspectus aliquando mihi Regino fuit, ne etiam* Guidonis *mortem toto biennio anticiparit; maxime cum Luitprandus uno quidem seculo serius sed ipsa in Italia Ticini scribens,* Guidonis *obitum manifesto conjungat cum morte* Arnulfi, *quem obsessa ab eo uxor* Guidonis, *Lamberti mater, veneno potandum curavit ; remque sic referat, quasi non diu lætata illa facinoris sui fructu, prius etiam quam infirmatus* Arnulfus *mortem obiret, ipsa viduitatem incurrerit,* Guidone *ejus merito, dum abeuntis* Arnulfi *vestigia premit, ad Tarum fluvium extincto. Verum, consideratis præmissis Peregrini et Florentini auctoritatibus, evidens apparuit, Luitprandum, ut geminam* Arnulfi *expeditionem conflavit in unam, nulla facta mentione prioris, ita etiam duos confudisse* Guidones : *quos evidenter distinguens Anonymus Beneventanus, post relatam mortem* Regis Guidonis, *consequenter describit, quomodo* Guido, Dux et Marchio *Spoletinus, in Apuliam tetendit, Beneventanos jugo Græcorum liberavit; Adelferium Principem Salernitanum capto Avellino prævenit ne ab ipso caperetur ; ac denique Spoletum rediit,* Imperatorem Lambertum, ejusque matrem Imperatricem cernere cupiens. *In eumdem cum Luitprando errore impegit Anonymus Salernitanus, cui inchoatam ab Erchemberto historiam Longobardorum ad integrum porro seculum protraxit ; quando occupatum a* Guidone *Samnitium Principatum, captumque Avellinum retulit ad tempus morientis in Gallia Caroli ; quasi eo abeunte occasione tali ad regnum Franciæ capescendum,* Imperatrix Racheltruda nomine (*alii* Ageltrudam *appellant*) Beneventum regendum susceperit, *tanto scilicet prius quam vir suus Imperator crearetur, et* Guido Marchio *Beneventum obtinuisset Græcis expulsis. Nempe, quemadmodum postea* Guido Marchio *Græcos expulit Benevento : quo deinde ingressa Imperatrix Lamberti mater anno* DCCCXCVIII, *ipsum germano suo Radelchi restituit, qui inde fuerat annis duodecim exclusus, teste Anonymo Beneventano ; ita, teste Erchemperto, prior* Guido *Lamberti pater,* cognoscens Carolum seminecem jacere, cupiditate regnandi devictus, reliquit Beneventanam provinciam sibi subactam et Spolitensium Ducatum, abiitque Galliam regnaturus ; *unde* Beneventi tellus capitur a Græcis, Spoletium ab Agarenis vastatur. *Maneat ergo* Guidonem Imperatorem *obiisse anno* DCCCXCIV ; *alterum vero, qui illius uxoris et filii partes defendens biennio post excessit e vivis,* Marchionem *dumtaxat Spoletinum ac* Ducem *Beneventanum fuisse : qui qua ratione priorem contingeret quærenti mihi (nec enim poterat ejus filius concipi et frater Lamberti, is qui supra dicitur* Lambertum ejusque Matrem, *utique non suam, cernere cupivisse) respondit Illustrissimus Cosmus della Rena, in Genalogiis Florentinis perquirendis diu multumque versatus*) *fuisse* Guidonis *Imperatoris ex fratre Lamberto filium; atque adeo non fratrem sed patruelem* Lamberti Imperatoris ; *rogatus autem exhibere documenta, humanissime indicavit Epistolam Joannis Papæ VIII scribentis Indict.* XIII, *id est, Christi anno* DCCCLXXX, *Carolo Crasso Regi se pressum a Saracenis,* una cum Guidone Comite, Lamberti filio loqui *voluisse.* Lamberto *autem fratrem* Guidonem *fuisse, demonstratur ex Chronico Cassinensi Leonis Marsicani, asserentis, Carolum Regem eidem Joanni* auxilio misisse Lambertum Ducem et Guidonem ejus fratrem ;*et similiter in Chronico S. Vincentii de Vulturno narratur, quomodo idem* Carolus, cum Romæ sceptrum suscepisset, *id est anno prædicto* DCCCLXXX, Lambertum Ducem et Guidonem germanum ejus Joanni Papæ dedit in adjutorium, *cum quibus Neapolim et Capuam profectus est : per quæ manifeste* Guidones *duo, eodem tempore viventes, distinguuntur ; patruus, postea* Imperator ; *et nepos* Comes.

atque Anonymi Salernitani

confundentium duos Guidones,

patruum et nepotem.

6 *Sic distinctis inter se* Guidonibus, *et discussa quam rerum nominumque similitudo induxerat confusione, redeo ad* Arnulfum Imperatorem, *quem sui in Italia regni Epocham duxisse a primo istuc ingressu, pro eo quem Regino statuit anno* DCCCXCIV, *vel saltem a morte* Guidonis, *quasi Lamberti coronatio nulla fuisset, probat Privilegium, quod, ut extat apud Ugellum Tom.* 3 *Ital. sacræ Col.* 30 *Amiatino prope Clusium monasterio dedit* Arnulfus, divina favente Clementia Imperator Augustus...... Kalendas Martii, anno Incarnationis Domini DCCCXCVI Indictionis XIV, anno regni in Francia nono, in Italia tertio. *Ubi quod non addat* Imperii Romani primo, *signum mihi est, Imperatoris nomen ab eo usurpatum prius quam a* Formoso *Coronam suscepisset : et privilegium istud datum cum Romam tenderet, expulsurus inde viduam* Guidonis, *quæ urbem pro filio* Lamberto *tenebat. Non ita* Stephanus,

Ipse Arnulfus ab anno 894 Imperatorem se scribit,

sed a Romanis solum [illegible] an. 89[illegible] quo coronatus fuit.

nus, *Formosi successor, sed Arnusto Archiepiscopo scribens*, in mense Augusto Indictione XIII, *Epistolam signavit*, Imperante Domino piissimo Arnulfo, a Deo coronato magno Imperatore anno primo. *Dum autem victricia, sed sacrilegus infamata arma, per omnia defuncti* Guidonis *oppida*, Lamberto *latitante, et hujus patruele* Guidone Marchione *in Apulia agente, circumfert* Arnulfus, *veneno ut dictum est ab obsessa* Lamberti *matre potatus fuit, correptusque paralysi; quare coactus obsidionem dimittere, fortassis etiam venientis contra se* Guidonis Marchionis *timore perculsus, dum iter trepide relegit, brevi quidem eo metu solutus fuit*, Guidone, *ut scribit Luitprandus, ad Tarum fluvium mortuo, sed et ipse non diu post vitam amisit: atque ita resurgere cœpit* Berengarii *regnum*.

Eo digresso

7 *Cum enim* Lambertus Maginfredum *Mediolanensem Comitem etc.*

CXXII SERGIUS III.

Chronologicæ Synopsi Commentarioli loco subjiciantur, qui habentur nunc pag. 157 *num.* 13 *hoc modo.*

Ab an. 905

Pontificatui Christophori annos VII menses III *etc — et lin* 8 lege — *tantum* tres, *eosque incompletos* — ac denique adde —

Temporis ratio

2 *Equidem existimo illum de septennio* Sergii *dubitaturum non fuisse, si prælaudati Flodoardi Pontificale Metricum videre potuisset; ibi enim legisset, ex Titulo inferius dando sumptos Versus hos:*

Ex Flodoardo indubitabilis.

Sergius inde sedit, dudum qui lectus ad arcem
Culminis, exilio tulerat rapiente repulsam,
Quo profugus latuit septem volventibus annis.
Hinc populi remeans precibus, sacratur honore
Pridem assignato, quo nomine Tertius exit
Antistes. Petri eximia quo Sede recepto
Præside, gaudet ovans annis septem amplius Orbis.
Ipse favens, Cleri censura in Culmine rapto
Falce ferit pervasores.——

Placet nihilominus utriusque septennii Acta paulo distinctius explicare.

DISSERTATIO XXXIII.

Utriusque septennii Sergio exuli et Pontifici attributi acta, et quorumdam circa ipsum errores correcti.

U*ghellus Tom* 1 *etc. ut Pag.* 155 *post Epitomen.*

Num. 3 *lin.* 12 *et seqq.* sic lege — *ponitur pro anno* DCCCXLVI, *quando eadem fuit numerata Indictio: quæ etiam cum anno* XXIII *Angilberti Archiepiscopi convenit, utpote ordinati anno* DCCCXXIV; *quemadmodum apperebit in proprio meo de Archiepiscopis Mediolanensibus Tractatu. Plenius etiam res eodem explicabitur ad diem* IX *Junii etc.*

atque in Francia comitante eum Atthone

Num. 7 *lin.* 5 *paucis expunctis hæc* substitue —*Et revera non videtur* Sergius, *toto septennio exilii sui, in sola Tuscia se continuisse, sed etiam in Franciam navigasse. Nam Ugellus in Episcopis Mediolanensibus recitat fragmentum cujusdam Epitaphii,* Atthoni *Archiepiscopo Mediolanensi quondam positi, et in hortis SS. Alexii et Bonifacii Romæ sic legendi, quatenus per temporis injurias licuit.*

Discat qui nescit, quod Episcopus hic requiescit,
Attho Oldradus, multa pietate [probatus].
Sergium qui Papam............
Per mare, per terras sequitur, per......

*Dicit autem Ughellus,*Sergium a flore Mediolanensis Nobilitatis deductum fuisse in Galliam, ad Lotharium Regem (*debuerat* Carolum Simplicem *scripsisse, siquidem Lotharius anno* DCCCCLIV *primum cœpit regnare*) *unde verosimile fit, maritimo itinere revertisse in Tusciam* Sergium, *comitante eum* Atthone *prædicto; qui ejusdem* Sergii, *tandem a Romanis recepti, anno* III, *creatus Archiepiscopus Mediolanensis, anno denique vitæ suæ extremo, Christi* DCCCCXIX, *Romam, nescio qua causa profectus, ibique mortuus, istud Epitaphium ibi acceperit.*—

postea Episcopo Mediolanensi.

8 *Prædicta confirmationem acccipiunt ex eo*, quod Joannes Papa IX *anno* DCCCXCIX, *de Mediolanensium atque Francorum communibus contra se consiliis, apud Lantbertum Imperatorem, Ravennæ in Synodo questus videtur, etc.*

9 *Cetera* Sergii *acta etc*,

10 *Jam quod* invasores *etc. — et lin .* 4 *a fine* lege — *regnavit* Lotharius, *ut supra vidimus* — reliqua expunge.

11 *Porro sicut nullum certum etc.* —

CXXIII ANASTASIUS III.

Commentariolo adde — 3 *Epitaphium hoc præ oculis habuit Flodoardus, Pontificale suum metricum ita prosequens post* Sergium:

Ab an. 912

—— Quo rebus adempto
Humanis, in Anastasium sacra concinit Aula.
Tertius hoc Præsul renitet qui nomine Romæ,
Sedis Apostolicæ blando moderamine Rector,
Sentiat ut Christum veniæ sibi munere blandum.

Hic autem fortassis unus versus excidit festinabundo librario, itaque de tempore nihil possumus ex Flodoardo statuere, contra vel pro jam dictis. Eadem autem librarii oscitancia sequentis Pontificis Landonis *nomen Mabilioni occultavit, transformans ipsum in proverbium temporis,* Quando *: quo factum ut vir alias oculatissimus existimaverit,* Anastasio *solum* menses VI, dies X *assignari a Flodoardo, et* Landonem *ab eo prorsus ignorari quod sane vel intolerabile sphalma fuisset Auctoris tunc viventis scribentisque vel ipsum* Landonis *Pontificatum potuisset fictionis suspectum reddere. Sed bene habet. Levi unius litteræ mutatione redit Flodoardo, qui videbatur fugisse,* Lando; *et nos porro cœptam Chronologiam, ipso deducente, securi prosequimur; quando etiam ipse Mabilio correctionem nostram, mox ut intellexit, probavit per litteras,* Landonem, *in Flodoardo feliciter repertum, benevole gratulatus.*

CXXIV LANDO.

Lineas 2 *ult. sic lege* — menses III, dies XI :obiit XIII Junii anni DCCCCXII : et vacavit Episcopatus usque in XIIII ejusdem mensis. *Ab an. 914 men 6, d. 11*

Commentarium sic ordire.

Hujus Pontificatum Flodoardus nobis sic descriptum reliquit.

Ratio temporis ex Flodoardo.

Lando dein summam Petri subit ordine Sedem:
Mensibus hanc coluit sex undenisque diebus:
Emeritus Patrum sequitur quoque jura priorum.

Irrefragabili istac auctoritate (*in qua tamen* pro, ut denisque, *censui legendum*, undenisque) *cessat omnis controversia de numero mensium, qui apud Hermannum et Marianum scribuntur* III, *et in MS. nostro atque apud Platinam et Stellam* VI; *medium tenentibus, et* II *scribentibus, Gotfredo et Rollevinkio. Hic etiam cum Platina dies* XXI; *nostrum vero MS. e Hermannus,* XXII *numerant: unde fere movebar, ut præindicatum sphalma corrigerem, scribendo* bis denisque; *sed alia correctio, ut levior, sic verosimilior visa est.*

2 *Eumdem* Landonem, *tacito nomine, designasse videtur Luitprandus Ticinensis lib.* 2 *cap.* 15, *quando agens de Theodora etc.*

3 *Hæc ultima verba etc.*

4 *Apud Ferdinandum etc. — lin. antepen.* DCCCCXIII *l.* DCCCCXIII.

CXXV

CXXV JOANNES X.

Ab an. 915 ad 929, an. 14, dies 3

Lineas 4 ult. sic lege — DCCCCXU, XIIII Junii, Dominica III post Pentecosten : sedit annos XIIII, dies III : obiit in carcere XX Junii anno DCCCCXXUIII, sepultus in basilica Lateranensi, et cessavit Episcopatus usque ad u Julii.

Ratio temporis correcta ex Flodoardo.

Initium Commentarii sit — *Quæ de exitu hujus Pontificatus dicta sunt, quoad annum quo mortuus in carcere* Joannes *est, certissimam fidem habent ex Flodoardi Chronico, sub annum* DCCCCCLXUI *finito ; sic enim is loquitur :* Anno DCCCXXUIII, Joannes Papa, dum a quadam potenti femina, cognomine Marocia, Principatu privatus sub custodia detineretur ; ut quidam, vi ; ut plures adstruunt, angore actus, defungitur. *Hæc dum Baronius, ab anno* DCCCCXIII *Pontificatum* Joannis *exorsus, ad præcedentem annum* DCCCCXXVIII *retulit, quasi ex Flodoardi auctoritate, nos etiam secum errare fecit ; minime suspicatos, adeo male lectum ab eo Flodoardum fuisse. Interim etiam sic coactus* Joanni *annos* XUI *dare, ab ejusdem Flodoardi Pontificali metrico (quod tamen vidisse non potuit, neque nos videramus) refellitur hunc in modum.*

ejus Pontificatum describente.

Surgit ab hinc DECIMUS, scandens sacra jura, JOANNES.
Rexerat ille Ravennatem moderamine plebem :
Inde petitus ad hanc Romanam percolit arcem,
Bis septem qua præniluit paulo amplius annis.
Pontifici hic nostro legat * Segmenta Seulfo.
Munificisque sacram decorans ornatibus aulam,
Pace nitet : dum Patricia deceptus iniqua
Carcere conjicitur, claustrisque arctatur opacis.
Spiritus ast sævis retineri non valet antris,
Emicat imo, æthra decreta cubilia scandens.

*. i. Pallium

In numero annorum solus Hermannus Contractus cum Flodoardo convenit, ceteri unum numerant ; sed simul omnes uni isti nan possunt prævalere apud eum qui noverit, quantum intrusi inter coævos et diu postea natos scriptores. Menses *nihilominus et Hermannus et alii* duos *adjiciunt, quos recipere non audemus ; sed bene* dies III, *quos alii omnes assignant ; itaque nos credimus ad τὸ* Paulo amplius *Flodoardi quam proxime accedere.*

2 *Initium* Joannis *Baronio dubium fecit Leo Marsicanus etc.*

Vexationis auctores et causa,

3 Marocia, *aliis,* Maurozia, *quam* Patriciam *suo in carmine Flodoardus appellat, in Chronico autem significat recto nomine* Mariam *dictam, sed Marociam agnomine diminutivo, quasi* Parvam Mariam *dixeris veteri Italica phrasi. Ea olim* Sergii Papæ *scortum, tunc vero* Guidoni *Tusciæ Marchioni juncta erat connubio, Theodoræ æque impudentis mulieris filia. Ista autem* Marocia, *soror itidem Theodoræ succedens in Principatu Urbis, ejus amasium* Joannem *non poterat non odisse, etc* — In Marg. dele — *Ratio temporis.*

effigies.

4 *Ipse vero præsumi potest etc.* — in fine adde — *Quæ extat illius imago apud Cavallerium, multam præsefert antiquitatis speciem, in Tiara, Cambuta, Pallio, atque ornatu Planetæ, ut gavisurus sim si intelligam, vere ejusmodi aliquam Romæ extare in genuino ætatis istius monumento. Interim meretur ille, etiam eo casu quo Cavellerianæ imagines prætermittentur, hic omnino extra ordinem apponi.*

CXXVI LEO VI.

Ab an. 929 ad 930 m. 7 dies 5.

Ultimas 4 lin. sic scribe. — DCCCCXXUIIII, altera post Joannis mortem Dominica, u Julii : sedit menses UII, dies U ; defunctus UIIII Februarii, et sepultus ad S. Petrum DCCCCXXX : et cessavit Episcopatus usque ad XIIII Februarii.

Commentarium sic ordire,

Pontificatum istum sic nobis describunt metra Flodoardi :

Tempus Sedis ex Flodoardo

Pro quo (*Joanne*) celsa Petri SEXTUS LEO regmina sumens,
Mensibus hæc septem servat quinisque diebus,
Prædecessorumque petit consortia Vatum.

Hac autem definitione temporis non dubitabimus stare ; quamvis ex omnibus post secutis Auctoribus nemo sit, cui non deficiat Mensis unus. Plerique etiam, præter Marianum Scotum, dies XU *numerant : sed denarium, ex jam allegata auctoritate, dispungimus.*

CXXVII STEPHANUS VII.

Ab an. 930 ad 32, an. 2 m. 1, d. 12.

Ultimas 4 lin. sic muta — anno DCCCCXXX, XIIII Februarii, in Dominica ; sedit annos II, mensem I, dies XII ; obiit XXV Martii DCCCCXXXII, sepultus ad S. Petrum ; et cessavit Episcopatus usque ad I Aprilis.

Commentarium sic ordire.

Ratio temporis ex Flodoardo.

Certius nihil optare possumus, quam quod Flodoardus his versibus tradidit :

SEPTIMUS hinc STEPHANUS binos præfulget in annos
Aucto mense super, bis seno ac sole jugato :
Disposita post quod spatium sibi sede locatur.

In nostro MS. notantur dies XU *: sed, licet Flodoardum non haberemus, merito prævaleret consensus plurium etc.*

CXXVIII JOANNES XI.

Ab an. 932 ad 35 an. 1 m. 10, d. 15

Ultimas 5 lin. sic muta. — I Aprilis anno DCCCCXXXII, Dominica Paschæ ; sedit annum

num i, menses x, dies xu : obiit in carcere anno dcccсxxxv, xvi Februarii, sepultus in ecclesi a Lateranensi; et cessavit Episcopatus usque ad xv Novembris.

In Commentario dele numerum 1 sitque — 1 *Præter juventutem etc.* usque — *narraverunt anno* dcccсxxxiii — cetera hujus numeri expungantur et subjungantur sequentia.

uti etiam testatur Flodoardus

2 *Idem Flodoardus, in suo Pontificali metrico, rem totam sic describit :*

Nato Patriciæ hinc cedunt pia jura Joanni,
Undecimus Petri hoc qui nomine Sede levatur :
Vi vacuus, splendore carens, modo sacra ministrans,
Fratre a Patricio juris moderamine rapto ;
Qui matrem incestam, rerum fastigia mœcho
Tradere conantem (Decimum sub claustra Joannem
Quæ dederat) claustris vigili et custode subegit :
Papaque obit, nomen geminum fere nactus in annum.

cujus Chronologia, hic perplexa, explicatur.

Hæc si ita accipiantur, uti videntur debere sumi, quasi non integrum biennium vixerit a sua Ordinatione Joannes ; *necessario persuadeberis erravisse omnes, qui* annos iiii, *aut saltem* iii, *præter* menses x dies aliquot *eidem adscripserunt ; et solum retinebis* annum i, *cum mensibus et diebus : hos autem plures negligunt; soli Stella et Platina* dies xv *assignant, Rollevinkius* dies xx. *Pluralitatem sequimur quoad dies : ab annis vero multiplicandis abstinemus, propter auctoritatem Flodoardi, hoc tempore maximam. Neque sane iis multiplicatis opus est, cum absque illis habeatur successio usque ad* Marinum II, *de cujus anno obituali certi sumus ; et usque ad* Joannem XII, *de cujus etiamdie ultima constat. Isto enim admisso, dicetur* Joannes XI *obiisse in carcere anno* dcccсxxxv, xvi Februarii ; *morte autem illius per aliquot menses celata, et Alberico Electionem novam aut Electi Ordinationem impediente aliquamdiu, facile vacasse potuit Sedes usque ad* xv Novembris. *Quod si placeat Interpontificia, paulum prægressa vel subsecuta hunc* Joannem, *sumere laxiora ; etiam novimestre istud tibi decrescet : nihil enim de istis certum habemus, sed per conjecturam nunc procedimus, habita ratione Dominicarum fere proximarum, quamdiu longioris moræ nulla apparet ratio.*

Joannis aliqua Bulla correcta.

3 *Præsentis Pontificatus monumentum etc* — et ult. 3 lineas sic muta — *legi deberet* annus Pontificatus primus, *quia nullum* tertium *numeravit* Joannes XI, *et sic retineretur* Indictio vi.

Flodoardus secum ipso conciliatus.

4 *Posset hic aliquis Flodoardum sibimet ipsi opponere, in Chronico suo ita scribentem.* Anno dcccсxxxvi, Joanne Papa, fratre Alberici defuncto, Leo quidam, Dei servus, Romæ Papa constituitur : *cum antea ad annum* dcccсxxxiii *in eodem Chronico dixisset*, Joannem Papam sub custodia detineri a fratre. *Non consistunt hæc sane cum Pontificatu, ab biennium non integrum gesto : neque dici potest, in Carmine solum istud tempus numerari, quod is extra custodiam paulo liberior egit : non enim tamdiu liber fuisse potuit. Sed neque causæ aliquid est, cur* Joannem *quidem dicamus anno* dcccсxxxu *esse defunctum ;* Leonem *vero primum anno sequenti, post vacationem mensium circiter* xx, *successisse. Quamvis enim satis turbatæ fuerint res Romanorum, ut id verosimile videri possit ; non tamem id valeas sustinere, nisi sequenti* Leonem Stephano *annum unum detrahendo ; quod contra omnium aliorum consensum non libenter fecero, nulla evidenti ad id necessitate, cogente, et tam longam vacationem persuadente. Dicam igitur Flodoardum in Chronico aliud significatum non voluisse, quam quod anno* dcccсxxxui *currebat adhuc primus annus* Leonis.

5 *De* Joanne *addit Petrus etc.*

CXXIX LEO VII.

Lin. 2 sic prosequere. — ordinatus anno dcccсxxxu, xu Novembris in Dominica, sedit annos iii, menses ui, dies x : obiit xxiiii Maji anno dcccсxxxuiii, sepultus in Basilica B. Petri : et vacavit Episcopatus usque ad uiii Junii. *Ab an. 935 ad 39 an. 3, m. 6, d. 10*

Num. 2 lin i — *Tomo* 3. *Tomo* 2.

Num. 4 lin. 6 ab Apostolico *l.* a Beatis Apostolis — *deinde adde* —

5 *Flodoardus Pontificale suum metricum hic finiens, ipsum* Leonem *maximis laudibus extollit hoc modo.*

Laus ejus ex Flodoardo

Septimus exurgit Leo, nec tamen ista volutans
Nec curans, Apicis mundi nec celsa requirens ;
Sola Dei quæ sunt, alacri sub pectore, volvens ;
Culminaque evitans, oblata subire renutans.
Raptus at erigitur, dignusque nitore probatur
Regminis eximii, Petrique in Sede locatur.
Sed minime assuetam linquit decoramine curam,
Deditus assiduis precibus, speculamine celsus ;
Affatu lætus, sapiens, atque ore serenus.
Qui me, visentem ætherei pia limina Petri,
Jucunde excipiens, animo quæsita benigno
Admisit, fovitque pie, erudiitque * modeste : * al. Studuit
Famina grata serens, epulis recreavit utrisque
Corporis atque animæ : benedixit, et oscula libans
Ac geminans, dono cumulatum muneris almi, *per ipsum Romæ benigne excepto,*
Pergere lætantem amplexu dimisit honoro.
Quem Pater omnipotens, alacrem cultuque venustum ;
Attollat servetque diu, digno excolat actu,
Et cum Præsulibus sanctis, consortia quorum
Promeruit Sedis, præstet super æthera sedem,
Cum quibus æternum maneat præclarus in ævum. *aliaque bene acta.*

6 *Discrete igitur etc.*

CXXX STEPHANUS VIII.

Lin. 2 sic prosequere — ordinatus uiii Junii, Dominica i post Pentecosten anno dcccсxxxuiii ; sedit annos iii, menses iiii, dies xu ; obiit xxiii Octobris, anno dcccсxlii : et cessavit Episcopatus usque ad xiii Novembris. *Ab an. 939 ad 42, an. 3 m. 4, d. 15.*

CXXXI MARINUS II.

Lin. i *sic prosequere* : ordinatus xiii Novembris, anno dcccсxlii, in Dominica, sedit annos iii, menses ui, dies xiiii : obiit xxui Maji, sepultus ad S. Petrum dcccсxlui : et vacavit Episcopatus usque ad ad ii Junii. *Ab an. 942 ad 46, an. 3 m. 6, d. 14.*

CXXXII AGAPETUS II.

Lin. 3 sic prosequere. — dcccсxlvi, ii Junii in Dominica iiii post Pentecosten : sedit annos uiiii, menses uii, dies x, mortuus dcccсlui xi Januarii ; sepultus in Basilica Lateranensi ; et cessavit solum Episcopatus usque ad xiii ejusdem mensis. *Ab an. 946 ad 956, an. 49, men. 7, dies 10.*

CXXXIII

CXXXIII JOANNES XII.

Ab an. 956 an. 7, m. 10 dies 23.

Lin. 3 *sic progredere* — DCCCCLUI, XIII Januarii, in Dominica eademque Octava Epiphaniæ; sedit annos UII, menses x, dies XXIII usque ad U Decembris, *ac porro lin.* 7, mortuus XIIII Maji — *adde* — itaque censeretur universim sedisse, annumerato ipso exilii tempore, annos UIII, menses IIII, dies U, sepultusque est etc.

Num. 2 *pro sex ult. lineis has* substitue — *quæ eo faciunt, ut relata ad diem mortis) quem solus nobis indicavit Regino, fuisse* II Idus Maji) *deducant nos in cognitionem diei, quo ordinatus* Joannes *fuerat, proximum a morte* Agapiti ; *supponendo scilicet quod auctores prædicti, nulla habita Depositionis Synodicæ ratione, Pontificatum ejus universim metiri voluerint : qua ratione ut ad Dominicam veniretur,* dies U *Platinæ, mutavi in* II. *Nunc Vitam* Joannis, *sicuti a Petro Bibliothecario scripta in MS. nostro legitur, accipe.*

ACTA JOANNIS XII

Ex MS. nostro, auctore Petro Biblioth.

Hora Missæ.

Hic fuit tempore primi Ottonis *etc.* — *numeris binario decurtatis.*

Num. 7, *nunc* 5, *lin. ult,* lege — *ipsum rursus æri incisum repræsentare ex Raspono : qui nescio cur in designanda Sacrificii hora,* sextam *potius voluerit nominare, quam* Tertiam *cum Rubricæ, definientes horam celebrandi Missam, jubeant,* Conventualem et solennem in festis Duplicibus ac Semiduplicibus atque in Dominicis et infra Octavas (*quando Pontificibus potior est causa publice sacrificandi quam alias*) dicta in Choro Tertia, *inchoari* : dicta *autem* Sexta, *solum* in Simplicibus et Feriis per annum : *quando* Joannem, *utique non nimis religiosum, solitum ad Altare comparere, vix crediderim, maxime, si* sexta *tunc adhuc dicebatur in ipso meridie, unde et Hispani tenuerunt, ut meridianum somnum* Siestam *nuncupent.*

Joannis ætas exigua

6 *Sed neque existimo ipsum hic* Joannem *ut sacrificaturum repræsentari, et non potius ecclesiæ illius tunc Archipresbyterum, istic ad solenniora Sacra vestiri solitum Omnino enim grandævus senex inter juniores Clericos hic exprimitur, cui forte a se tunc recens creato* Joannes Papa *id honoris habuerit prima vice, ut suis ipse manibus Planetam imponeret sacrificaturo, cunctis cum admiratione plaudentibus : cujus rei memoria digna sit visa sic repræsentari. Certe admodum juvenis erat Papa hoc tempore, nec pueritiæ annos egressus cum ordinaretur : de quo, annum jam septimum Pontifice, cum graviter accusaretur, respondit Imperator Ottho, apud tunc viventem continuatorem Luitprandi*; Puer est, facile bonorum immutabitur exemplo virorum. *Ipse vero per Legatos emendationem promittens,* haud mirum esse, *maudavit dici,* si hactenus juventutis igne devictus, puerile quid gesserit ; jam tempus instare, cum alio cuperet vivere more. *Adstantes a tergo venerabundi Diaconus et Subdiaconus satis verosimile faciunt, formosulum istum pulchreque comatum Clericali in habitu,* Joannem *esse, ea ætate qua primi libidinis ignes acrius effervescere solent in adolescentulis , nullius reverentia respectuve coercitis, qualis erat* Joannes, *annum ætatis* XVIII *tunc forte, cum ista pingerentur, necdum egressus, et tamen jam tum in mulieres quascumque insaniens. Atque hæc occasione picturæ istius dicta sunto.*

7 *Idem Cæsar Rasponus.*

CXXXV BENEDICTUS V.

Sume numerum 8, qui Commentariolum claudat, hoc modo : Ab an 964

2 *Quod ad Interpontificium etc. ut pag.* 167 *num.* 8. — ac denique sit.

DISSERTATIO XXXIV

De Benedicti V Pontificatu, exilio, sepultura, ac Professione.

A*damus Bremensis in Chronica, sic de* hoc Benedicto *scribit, lib.* 3 *etc. ut pag.* 165, *numeris unitate detracta minuendis, ut* 3 *fiat* 2, *et sic consequenter. Sed eodem*

Num. 2 *nunc* 1. *lin.* 9 *sic lege* — nisi quod per tumultum a Populo Romano electus est. — *et lin.* 17 — *Regino* 1. *Reginonis Continuator tunc vivens, videtur,* Benedicto *iniquior dicens de eo, quod* Romanos, ut diutius Imperatori resisterent animavit ; ipseque Imperatori et suis fidelibus excommunicationem minatus, muros Urbis ascendit ; et elatiori se fastu, quam Apostolicum decuerat, ostendit. *Non dissimulat tamen etc — et in fine* adde — *sed commiseratione dignior ei visus* Benedictus, injuste accusatus (*ut sperare se ait*) *ideoque improbans Imperatoris factum, cum gemitu addit,* quod utinam non fecisset !

Numerus 4, *nunc* 3. *dividatur initio columnæ secundæ, sitque, mutato leviter initio,*

4 *Constat universum opus lateribus coctis* quorum superficies ex stanno polita albicat et splendet instar vitri, *inquit mox plenius allegandus Sperlingus* : quæ incrustatio, vulgo *Glasuring* dicta, admodum nuper ex Indiis ad nos collata, aut in Batavia inventa, ut Porcellanica vasa imitaremur, vix centum annorum ætatem egreditur. Olim nihil tale noverat figlina ulla vel Germania nostra. *Quamquam enim antiquitus illa* Glessum *suum habebat, testibus Tacito Plinioque ; ea tamen voce vel* electrum *seu* succinum, *vel* vitrum *significabat, neque noverat ipsum dissolutum lateribus figlinisque vasis inducere : nunc autem novitio huic invento vetus nomen aptavit et ipsum quod dixi opus* Gleyswerk *appellat,* Gleysesteenen, Gleyse-potten, Gleyse-schotels *lateres, pocula, lances ex Glesso : adeoque res ista frequentiori usu facta est communis, ut etiam mos invaluerit Belgis, istiusmodi laterculis integra aularum pavimenta parietesque obducere. Figuris color albus etc. ut Ibid. lin.* 6.

Figlinum et glesseum,

Inscribitur Epitaphio scatente erroribus

5 *Ceterum ex erroribus etc* — *et ablatis a fine lineis sex, novum numerum ordire hoc modo.* —

plures refutatis,

6 *Eumdem lapidem versandum sibi nuper etiam sumpsit prænominatus Ottho Sperlingus, in Kiloniensi Holsatiæ Academia* I. V. *Doctor, Dissertatione erudita Kilonii impressa anno* 1675 *sub hoc Titulo,* Monumentum Hamburgense Benedictinum, seu de Inscriptione et tumulo Benedicti Quinti Pontificis Romani, qui in choro majoris ecclesiæ B. V. Mariæ apud Hamburgenses olim fuit et hodiedum spectatur. *Hujus Dissertationis exemplum dono Generosi Domini Baronis de Kilmans-egge accipiens, disco ; nullas in earum regionum ecclesiis Inscriptiones reperiri seculo* XIV *antiquiores; tum quia grandiores lapides cædendi nullusdum usus erat, tum quia ad illud usque tempus*

ejusdem novitas demonstrata nuper a Sperlingo,

judicante quod in Crypta sepulto, inde que Roma translato Benedicto,

pus circumsessæ a gentibus barbaris ecclesiæ, et frequentibus earum irruptionibus vexari solitæ, formidabant ejusmodi indiciis curiosam infidelium rapacitatem et impietatem sacrilegam irritare. Post Benedicti *quoque adventum, ait, sæpius incendio conflagrasse et urbem et ecclesiam, ut illius si quod fuerit monumentum debuerit funditus periisse. Rem autem eo adducit Sperlingus, ut sub iis, quibus etiam nunc nova ecclesia insistit, fornicibus sive cryptis, sepultum fuisse* Benedictum *suadeat ; humoque ut moris erat conditum eo loco, unde Otthonis III ætate est erutum corpus Romamque translatum : quo tempore si quæ in paupertina tunc ecclesia fuissent Inscriptiones, apud Bremenses Hamburgensesque, non existimat Adamum Bremensem eas omnino tacitas fuisse præteriturum suo in opere, quo ætatem et sepulturas Episcoporum, ex aliis monumentis librisque donationum, tam anxie conquisivit.*

seculo 13 in nova ecclesia excitatum sit cœnotaphium illustre ;

7 *Docet præterea idem Auctor hanc, quæ nunc cernitur, ecclesiam, Schouwerburgensium in Nordalbingia Principum ætate et munificentia structam; indeque conficit, vix ante annum* MCC *Hamburgi conspici cœpisse* Benedicti *cœnotaphium illud, quod vidit descripsitque Krantzius, multo amplius altiusque, et hac fere formula verborum, litteris vero, longioribus multo quam nunc videantur, insculptum.* Anno Domini DCCCXLI, IIII Nonas Julii, beatissimus Pater Benedictus, summus Pontifex, in exilium missus Hammaburgum, cum nunc revocandus esset et reduceretur ad Pontificatum, dolore animi confectus, in pace quievit, atque hic tumulatus est. *Ita Krantzii verba, hinc inde sparsa, ex stylo sec* XIII *disposuit collegitque Sperlingus ; qui etiam existimat* monumentum illud non exiguæ molis fuisse, quod Krantzii tempore viderunt homines ; ea sola causa a templi Curatoribus deinceps sublatum, quod nimium incumbere jam fornicibus, quibus vel sola vetustas morbus est, vel ipsum sua sponte cœpisset hiare et collabi: pro quo, annis aliquot post Krantzii excessum (*is autem obiit an.* MDXV) breve illud ac levidense monumentum, in veteris locum suffectum sit, cum inscriptione alia quam olim ; ita tamen ut annus et dies ex priore retinerentur, reliqua vel omitterentur vel mutarentur. *Figulus fortassis aliquis, ante abdicatam Hamburgi Catholicam religionem, hoc artis suæ specimen extare voluerit, Ecclesiæque donarit (numquam enim alias visum fuit, ut integrum sepulcrum ex figlina prodiret officina) sed labori sumptuique pepercerit, in mensuram tam exiguam altitudinemque tam modicam opus extendens : cui operi inscriptionem aptare rogatus Canonicorum aliquis, qui mentem istam forte figulo ipsi injecerat ; debuerit eamdem multo breviorem facere. Alia plurima longeque minutiora Sperlingus observat, ut ostendat nihil simile* Benedicti *ævo scribendum fuisse, quibus opus non est immorari, cum rem ipsam habemus evidentis novitatis convictam. Unum non omiserim, ablegari ab eodem narrationem peculiarem de* Benedicti V *editam a Lindebrogio inter Historicos Septentrionales ; de cujus narrationis ætate eo minus possumus definire, quod nihil ex ipsa acceptum profiteatur Sperlingus, neque quidquam ipsemet dicat non alibi inveniendum ; nisi forte, quod mortuo Leone missi sint legati a Senatu Populoque Romano,* Azo Proto scriniarius et Marinus Episcopus Sutrii, *repetituri* Benedictum *ab Imperatore ; et hunc ipse putat ab iis inventum Magdeburgi : nam ibi* VI Kal. *Julii signasse Hamburgensibus invenitur Privilegium quoddam, ipso eodem anno* DCCCCLXII.

pro eoque sublato,

surrexerit sec. 16 vilius illud,

Baronius commode intellexit Titulum Martyris datum Benedicto.

8 *Baronius videtur etc. ut pag.* 166 *num.* 6. — *et lin.* 17 *inchoetur novus numerus.*

9 *Dum apud Chrysostomum etc.*

10 *Bonus Henriquez etc. pag.* 167

11 *Quod ad Interpontificium attinet etc.*

CXXXVII BENEDICTUS VI.

Ab an. 972

Post lineam 3 sic lege — sub quorum finem depositus, et ordinato contra eum Bonifacio, strangulatus est in carcere, fortassis circa initium Aprilis : et cessavit Episcopatus usque ad electionem Doni, puta usque XXVI mensis præfati.

Num. 2 adde — *Causa criminandi, et velut illegitime intrusum deponendi* Benedicti, *quæ fingi potuerit, tacentibus Scriptoribus non divino: quod depositioni suæ uno solum mense supervixerit, censeo, quia sic videor commode pertingere ad ordinationem* Benedicti VII, *nequaquam differendam ultra Majum anno* DCCCCLXXV.

Numeri 3 et 4 omittantur, infra commodius collocandi.

BONIFACIUS VII ANTIPAPA.

Ab an. 934 *ad* 936 *an.* 1, *menses* 1

Bonifacius, antea Franco, Romanus, ex patre Ferrutio, in locum depositi Benedicti sacrilege ordinatus anno DCCCCLXXIV, puta XXIX Martii, in Dominica Passionis, oppositum sibi cito habuit Donum ; sed eodem sexto Sedis suæ mense defuncto, perrexit invasæ Cathedræ incubare usque ad Aprilem anni DCCCCLXXV.

Mutatio nominis.

1 *Sicut* Octavianus, *in ordine Pontificum* CXXXIII, *assumpsit nomen* Joannis : *ita hic proprium* Franconis *nomem convertit in nomen* Bonifacii, *rectius appellandus* Malifacius : *credo autem quod tam hic quam ille nomina mutarint, quia utrumque prorsus Gentile, non videbatur decere Vicarium Christi. Quod si ex nominis sui vero etymo, quo* Frank *Teutonice,* Liber *dicitur Latine, appellationem inter Pontifices haud ignotam sumere* Franco *voluisset, poterat ex Græca lingua* Eleutherius, *vel ex Latina vocari* Liberius. *Patris nomen, aliis omnibus ignotum, suggessit nobis MS. deductum usque ad* Martinum V.

Tempus occupatæ Sedis.

2 *Non fuisse illum ab urbe pulsum, nisi* post annum et mensem *a sua qualicumque Ordinatione, credimus Hermanno Contracto. Quod* uno *solum* mense *invasæ Sedi absque æmulo incubuerit, Gotfrido Viterbiensi tribuimus eumque hic secuto Auctori Compilationis Chronologicæ ; cui si addas mensem, quo in carcere* Benedictus *vivebat ; habebis* menses duos, *assignatos in nostro MS. præfato sed perperam notatos* duodecim, *cujus mendi apparet vitium, quod mensibus sic scriptis præponatur* annus 1, *quem annum cum hic Auctor, Gotfridus Viterbiensis, Compilatio Chronologica, atque Joannes Stella eidem tribuunt, nihilominus addentes menses* V, *vel* VI, *omnino exerrasse noscuntur : dum scilicet ipsi anno, quem habuit* Bonifacius *post mortem* Benedicti, *adnumeraverunt eos menses, quos sine æmulo habuit* Bonifacius : *quosque solos verosimiliter invenerant numeratos ab iis, qui inter ipsum et* Benedictum VI *collocavere* Donum.

CXXXVII DONUS II.

Anno 974 *menses* 6.

Donus, natione Romanus, imperantibus Ottone II et Joanne Tzemische, cognita vulgo Benedicti morte, contra invasorem Bonifacium, a meliori Cleri ac populi parte

parte ordinatus anno DCCCCLXXIV, sedit menses VI, puta a XXVI Aprilis, quæ fuit Dominica II post Pascha, usque in mensem Octobrem, et sepultus est ad S. Petrum : et cessavit Episcopatus ultra medium Aprilem anni DCCCCLXXV.

A nonnullis præteritus,

1 *Neque Hermannus Contractus, neque nostræ MSS. Vitæ Pontificum,* Donum *hunc recensent : credo, quia videbant nullum ei posse tempus relinqui, quod usurpator* Bonifacius *non occuparit : alii vero omnes sic eum nominant, quasi succedens* Benedicto, annum 1 et menses III *sederit ; et nihilominus* Bonifacio *post illum relinquunt* quinque *vel* sex menses *; videlicet Marianus Scotus, et Wernerus Rollevink atque Joannes Stella ; ut taceam Gotfridum Viterbiensem, et Compilationis Chronologicæ auctorem, qui* Bonifacio *post* Donum *dumtaxat assignant* mensem unum*; omisso forsitan per incuriam anno, quem Hermannus dederat ; vel eum mensem intelligentes, quem ante* Doni *Pontificatum habuit* Bonifacius *vacuum, mortuo* Benedicto. *Ut ut est : nemo nunc* Donum *excludendum putat Pontificum numero; et in eo quem statuimus ordine omnes antiqui conveniunt, ut sederit inter* Benedictum *et* Bonifacium. *Ego ex sesquianno, quem certum est* Dono *non posse competere, propter citius suffectum magisque legitime ordinatum* Benedictum VII, *solum menses* III *relinquo* Dono, *inchoandos* XXVI *Aprilis et protrahendos usque ad ultimos dies Octobris : quo tempore idem hic tenuerit fortasse Lateranense Palatium atque Basilicam ;* Bonifacio, *viribus Crescentii nixo, ejus munitissimam domum, quæ hodie Castellum S. Angeli dicitur, cum ponte aliisque munitionibus occupante. Dixi fortassis, quia cum nullum uspiam hujus* Doni *monumentum Epistolare appareat ; vereor ne ipsum quoque Lateranense Palatium, cum Cancellaria Pontificia, manserit in potestate* Bonifacii, *ad S. Mariæ Majoris vel alibi utcumque commorante* Dono, *et ægre sustinente nomen quod Ordinatio dederat, exercitio Pontificalium munerum vacuum.*

a ceteris ponitur post Benedictum VI,

sed una cum ipso et post ipsum sedit Bonifacius VII,

per Doni mortem æmulo liberatus.

2 Hic, *inquit Stella, et iisdem fere verbis Platina,* Benedicto Pontifici suffectus, multæ modestiæ et integritatis vir fuit ; et propterea nulla injuria affectus neque ignominia notatus ; qui tandem moriens, in B. Petri Basilica sepultus est, *permittente id verosimiliter* Bonifacio, *itaque sibi conciliante populum, qui pro vero Pontifice* Donum *habuerat ; ut hujus partis jam accedente consensu, potuerit* Bonifacius *tandem verus ac legitimus Pontifex haberi ; nisi contrarium postea fuisset judicatum in Synodo, de qua infra.*

3 *Imperium Romanum hoc tempore obtinebat* Otto II, *anno* DCCCCLXVI *in festis Natalitiis coronatus a* Joanne XIII, *præsente et postulante patre* Ottone I ; *a cujus morte, anno* DCCCCLXXIII, VII *Maji obita, annus agebatur secundus, quando obiit* Donus. *Interim non poterant non multæ querelæ ad novum deferri Imperatorem, ab eis qui* Donum *elegerant, contra* Bonifacium *invasorem et homicidam ; ut proinde, vitio ordinatum, minime habendum pro vero Pontifice, Imperator censeret. Tali ergo occasione factum esse facillime potuit, ut junior Otto patri suffectus, ejusque mater S. Adalais, ex Burgundia in Germaniam venire ad se fecerint* S. Majolum *Abbatem Cluniacensem, cum eo consultaturi de Romano Pontificatu in ipsum transferendo, quem turbis Ecclesiæ et Urbis componendis aptissimum imprimis esse noverant ; uti in Vita ejus ad* XI *Maji illustrata narrat, non solum Nalgodus, nequaquam (ut Henschenius credidit) coævus Sancto, sed etiam Syrus, revera contemporaneus, in Vita ab Henschenio posita loco 2, ut inveniebatur ab Aldebaldo æque coævo interpolata. Sed hos memoria sua fefellit, cum num. 45 Propylæum Maji.*

Interim ab Imperatore accersitus S. Majolus,

in Germaniam, non in Italiam,

dixerunt, quod Sanctus, Ottonis secundi juncta cum precibus matris prece, Italiam repetere a partibus est coactus Galliæ. *Neque enim ante annum* DCCCCLXXX *in Italiam profectus est* Otto *Junior, et toto illo triennio, quo in Italia reliquum vitæ transegit Imperator (ad annum scilicet* DCCCCLXXXIII, *qui vitæ ejus, defuncti* VII *Decembris, postremus fuit) non vacavit Romana Sedes ; vivente etiam tum qui ipsam octavum jam annum tenebat* Benedicto VII. *Obrepsit ergo illis* Italia, *pro* Germania, *ad quam profectus post* Doni *mortem* Majolus *sit : et hoc suspicatus fortasse posterior in scribendo Nalgodus, caute abstinuit a Provincia nominanda. Porro* Majolo *excusante se, et* Bonifacio *nequaquam segniter per Legatos agente, ut suam Ordinationem Imperatori probaret ; fieri potuit ut hujus quoque accedente consensu, et vel saltem tolerantia, quoad usque cum exercitu in Italiam trajiceret,* Bonifacius *cœperit verus Pontifex aut esse aut haberi.*

oblatum Pontificatum recusat.

3 *Baronius, nullo sententiæ suæ allegato Auctore etc.*

BONIFACIUS VII ITERUM.

Ab exitu Octobris, aut forte die I Novembris, anni DCCCCLXXIV festo Sanctorum omnium eademque Dominica, receptus etiam a partiariis Doni defuncti, sedit menses V, usque Aprilem anni sequentis, tum primum Urbe pulsus et declaratus illegitimus.

A Nov. 974 ad Aprilem anni 975

Hic non vererer Pontificem CXXXIX *appellare* Bonifacium, *eorum exemplo qui illum nominant inter* Donum *et* Benedictum VII, *vel etiam* Donum *prætermittunt, aut* Benedicto VI *præponunt ; nisi eo facto difficilius foret excusare secutam novi Pontificis Ordinationem post menses non multos, ipso vivente, nec abdicante, sed Synodaliter damnato. Ut igitur veri Pontifices fuerint* Benedictus VII, *et huic suffectus* Joannes XIV, *maneat Antipapa* Bonifacius *etiam hac vice.*

Nec hac quidem vice verus Pontifex.

CXXXIX BENEDICTUS VII.

Lin. 4 et 5 sic lege— inthronizatus verosimiliter XXV Aprilis, vel II Maji, Dominica III vel IV post Pascha, anno DCCCCLXXV; sedit annos IX, menses II, dies VIII vel XV, obiit etc.

Ab an. 975 ad 984 an. 9 m. 2, dies 8 vel 15.

Num. 1 sic muta — Joannes Mabilio seculo V *Benedictino pag.* 770, *in elogio historico S. Majoli num.* 24, *diploma allegat, extans in Bullario Cluniacensi, quo monasterium Lerinense Sancto ordinandum committitur ; quodque datum legitur,* anno IV Pontificatus Benedicti VII, Imperii Ottonis anno XI, mense Majo, Indictione V, *quibus postremis characteribus cum manifeste notetur annus* DCCCCLXXVIII, *oportet omnino, ut annus* I Benedicti *numerari cœperit mense ipso Maji, ante diem in Bulla non expressum, vel etiam citius. Cum ista autem tam certa notitia componendus est annus ac dies mortis, sub Epitaphio mox dando sic notatus, D. X. M.* (*id est,* die decimo mensis) *IVLII IN APOST. SEDE RESIDENS IX AN. ABIIT AD CHRISTUM INDICT. XII, id est, anno* DCCCCLXXXIIII. *Ex hac autem compositione non solum efficitur, ut intelligantur in Epitaphio numerati anni pleni* IX, *quot etiam numerant nostræ MSS. Pontificum Vitæ (ex quibus solis habetur patris nomen) itemque Gotfridus Viterbiensis ; sed etiam evincitur, annis* IX *addendos saltem* menses duos *ac* dies aliquot *; qui forsan rotundo numero scripti* menses III, *et male trans-*

Ratio certa temporis

cripti III, *fecerunt ut sic eos numeraret Marianus Scotus, non contentus annis* X; *pro quibus Wernerus Rollevink et Compilatio Chronologica male habent* annum I. *Quantum autem excessit Marianus, tantum defectu peccarunt Stella et Platina*, annos VIII *dumtaxat*, menses II aut III *adscribentes* Benedicto. *Effigies ejus et* Benedicti IX *etc.*

CLXI BONIFACIUS VII.

Ab an. 985

Lin. 3 *et* 4 *sic lege* — die verosimiliter XXIX Martii, Dominica Passionis : et oppositum sibi verum Papam Donum menses III passus, post annum et mensem invasæ Sedis, Urbe pulsus fugit etc.

Num. 2 *lin.* adde — *En tibi rursus nominatum* Equum Constantini (*quia sic vulgi opinione et usu ferebatur*) *quamvis revera fuerit* M. Aurelii Antonini, *quem ex pluribus olim erectis equestribus statuis unicum servavit Roma, una cum sessore suo ex ære fusum. Is ea ætate haud procul a Laterano stetisse videtur; eum siquidem* Paulus III *ad aream Capitolinam deduxit, quem antea* Sixtus IV, *humili ac sordido loco jacentem, in area Lateranensi collocaverat, teste Alexandro Donato nostro, utique in propinquo repertum. Floravantes Martinellus, in Trophæo Crucis pag.* 136, *exhibet formam veteris Patriarchii Lateranensis æri incisam, ipsaque in area, super excelsam basim, repræsentat eamdem equestrem statuam. Cæsar Rasponus etc.*

Num. 3 adde — *Huc facit Malleacense Chronicon, ad annum usque* MCXXXIV *pertingens, cum ante annum* DCCCCLXXXV *sic scribit*, Sequenti anno tres Apostolici apud Romam mortui sunt, *videlicet* Joannes XIV, Bonifacius VII, *et qui sequitur* Joannes filius Roberti.

CXLIII GREGORIUS V.

Lin. 2 *lege* — ordinatus XVII vel XXIV Maji, Dominica ante vel post Ascensionem — *et lin.* 5 *post* — menses IIII, dies II, *adde* — vel menses IIII, dies XII, aut XIX, aut XXVI : defunctus III, vel potius XVIII Februarii.

a 17 vel 24 Maji 996 ad 4 vel 18 Febr. 999

Numerum I *Commentarii expunge, cum initio numeri* 2: *pro quibus hæc substitues.*

1 *Nescio ubi invenerim, nec tamen nisi inventum in prima Conatus hujus editione allegare potui, decretum quoddam* Gregorii V *in favorem* Arnulfi, *jubente ipso in Cathedram Remensem restituti Pallioque donati. quasi* Scriptum per manus Petri, V Regionis Notarii et Scriptoris S. R. E. mense Majo, Indictione nona.. .. . anno I Pontificatus Domni Gregorii summi Pontificis et universalis Papæ, Imperii vero Domni Otthonis Tertii Imperatoris anno undecimo. *Sed ubicumque illud habeatur, saltem in numeris vitiatum fuisse oportuit: siquidem causam istius* Arnulfi, *agentibus Rege et Episcopis Galliarum solenniter degradati, non potuit cognoscere et definire* Gregorius, *paucis illis diebus, quos reliquo post suam Ordinationem Majo habuit; adeoque intelligenda est pars prima sequentis Maji, quando non jam amplius* nona, *sed* decimo Indicto *numerabatur, Otthonis autem III annus, non* duodecimus, *sed primus* Imperii, Regni *vero a morte patris* decimusquartus. *Sic autem correctum in numeris Decretum, ut ad Majum anni* DCCCCXCVII *pertineat, nihil facit ad dirimendam quæstionem de mense, quo anno priori ordinatus Pontifex, Imperator est coronatus. Baronius, cum eo quod refutavimus argumento mortuum* Joannem XV *statuisset die* IIII *Maji*, post mensem, *inquit*, unum, dies sex, in locum ipsius mense Junii subrogatur Gregorius V, *adeoque* XIII *Junii, uti Baronii calculos subducit sequiturque Labbæus, Dominicam habiturus, si diem* XIV *dixisset.*

Decretum pro Arnulfo Remen vitiatum in Data.

non servit Chronologiæ

2 *Habemus insignia Chronica duo, quæ Baronius vidisse non potuit, unum Hildensheimense, uno post hæc seculo scribi cœptum, et jam typis inter Francica du Chesne vulgatum; Saxonicum alterum, anno* MCLXXXVII *finitum, acceptum beneficio R. P. Henrici Turchii p. m. cum esset Rector Treverensis, pro seculo* XI *ac* XII *magno nobis usui futurum propter accuratam nec alibi sic inveniendam rationem Saxonicorum Episcopatuum ac Monasteriorum. Utrobique sic agitur de Coronatione Otthonis III, ut omnino ea facta intelligatur mense Majo, sub nonnulla tamen diei diversitate, Hildensheimense rem ita narrat. Anno* DCCCCXCVI Indictione IX, Joannes Papa obiit *etc. ut num.* 2 *lin.* 3 — *Deinde lin.* 10 *post* — consecratur — *adde* — *Celebratum fuerat anno isto Pascha die* XII *Aprilis, atque adeo solennitas Pentecostes die ultima seu* XXXI *Maji: quo posito satis fuisset* Gregorium *ordinatum dici præcedenti Dominica, die* XXIV *ejusdem mensis. Sumenda autem erit Dominica ante Ascensionem, si placeat magis credere Chronologo Saxoni, rem eamdem sic narranti; Ottho III*, omni Italico Regno potitus, Romamque veniens, beatæ memoriæ Joannem, Papam defunctum reperit : cui nepotum suum Brunonem, virum valde præclarum, non solum Cleri, sed et omnium Romanorum civium unanimi voto Pontificem electum subrogari, pie consensit : quem Romani dempto Brunonis nomine, Gregorium vocaverunt. Hic ergo Sede inthronizatus Apostolica, Domnum, hactenus Regem vocatum, non solum Romano, sed pene totius Europæ populo acclamante, XII Kalendas Junii, in ipsa Ascensionis Christi festivitate, Imperatorem consecravit Augustum. *Pergens porro Hildensheimense Chronicon* : Imperator, *inquit*, habito *etc.*

Ordinatus mense Majo Gregorius,

Coronavit Othonem tertium in Pentecoste 31 Maji,

vel in festo Ascensionis 21 ejusdem

3 *Annum* DCCCCXCIX, *lineis aliquot mutilum exhibet Hildensheimense Chronicon; solamque nobis indicat successionem* Silvestri : *huic defectui succurrens Chronologus Saxo ait, quod* Gregorius Apostolicus, Imperatoris cognatus, II Nonas Februarii migravit ad Dominum. *Sed ne huic diei secure ædhereamus facit Epitaphium, quod omnino videri possit compositum præsente adhuc Romæ, vel saltem in Italia. Imperatore; funusque per se aut Legatos curante, ubi diversa phrasi bis dicitur*, Gregorius *mortuus* XVIII Februarii. *Quapropter vehementer suspicor, invenisse Saxonem compendio scriptum* X nona, *pro* X octava; *cumque existimaret, Latino more* Nonas *dici, ante quas solum possunt, quatuor dies numerari; putaverit scribendum* II Nonas. *Ea, dierum diversitas, concurrens cum incertitudine diei qua ordinatus Pontifex fuit, facit ut definiri incunctanter nequeat tempus mensium atque dierum, quibus supra duos annos sedit* Gregorius. *Ego quia Epitaphio magis credendum censeo, idque solum numerat* menses circiter octo; *libentius ordinatum illum dixerim* XXIIII *Maji, ut in Pentecoste Imperatorem coronarit, atque ita ultra* annos II solum sederit menses IIII, dies XXVI. *Epitaphium ipsum, apud Baronium ex Manlio, tale est.*

defunctus anno 999, 4 Februarii

vel potius 18 ejusdem

juxta Epitaphium qua vita ex lineis,

Hic quem tegit humus *etc.*

In fine numeri adde — *Hujus Pontificis statua conspicitur usque hodie, Corbejæ in Saxonia, inter alios Sanctos ibidem aliquando monasticen professos, cum subscripto, S. GREGORIUS V. P. M. Sed recentioris ævi imagines eæ sunt, quam ut indubitatam fidem faciant, Monachum ibi Gregorium fuisse, nullo antiquiori Auctore id attestante; verosimilius tamen istud creditur ex Monachorum ibi traditione haberi, quam, quod idem aliquando fuerit ibi aut alibi cultus ut Sanctus.*

Corbejæ pictus ut Monachus et Sanctus

4 Ceterum, quando ex dictis jam constat, plus quam octo menses *sedisse* Gregorium *etc.*

JOANNES XVI ANTIPAPA

Ab an. 997 ad 998 men. 10

JOANNES, cognomento Philagathus, natione Græcus ex Calabria, patria Rossanensis, ex Casinensi Monacho et forsan Abbate Nonantulano, sub annum DCCCCLXXXII factus Placentinus Episcopus, atque ex indulto Joannis XV dictus Archiepiscopus; corrupto pecunia Crescentio Romano, qui anno DCCCCLXXXXVI Gregorium Papam, mox a recessu Imperatoris ab Italia, Urbe expulerat, in ejus locum substitutus est anno DCCCCLXXXXIII; sequenti autem anno, et mense Sedis occupatæ decimo, pulsus obsessusque in arce S. Angeli, ac denique obsidentibus traditus, oculis, lingua, naso truncatus, deprecante pro eo S. Nilo ægre vitam servavit; haud diu post mortuus, et in Laterano sepultus.

Constant hæc, partim ex Chronico Hildenshejmensi, partim ex Vita S. Nili, patria Rossanensis, ubi ipse Philagatus Archiepiscopus *intitulatur, et S. Nili* συμπολίτης concivis; *ut nesciam quo Auctore Ciacconius scripserit,* Cariatæ natum, Eradotio Diametino Patre. *Est tamen* Cariata *ejusdem Calabriæ citerioris civitas etiam Episcopalis, Geruntinensi Ecclesiæ nunc unita, simulque cum illa Archiepiscopo, non Rossanensi, sed San-Severinati subjecta, et huic metropoli quam isti paulo vicinior, licet utrimque fere media, ad mare Ionium. Porro cum S. Nilus inter causas deprecandi pro eo allegaverit etc.*

Pag. 178 *col.* 1 *numerus* 3 *prætermissus a Typothetis inchoandus est post verba Chronici.*

3 *Hactenus Chronicon istud — deinde lin.* 9 *a fine* — obscœni negotii dicebatur habere mysterium — *adde — quod sane a Mariæ Aragoniæ (sic enim vocatatur) moribus non abludit : quæ demum impudicitiæ suæ convicta, sicuti ex Gotfrido Viterbiensi narrat Baronius judicante Marito flammis exusta fuit, Mutinæ, qua iter Imperatori tunc erat, Romam ad restituendum* Gregorium *eunti. Addit S. Petrus Damiani, quod* Joannem *vulgus Romanum etc. — finito deinde numero 3 adde. —*

4 Omnia jam dicta præclare confirmat et explicat nostrum MS Saxonicum Chronicon, ad annum Christi DCCCCXCVI *his verbis.* Hoc etiam anno Crescentius quidam, diabolica fraude deceptus, Romam, absente Papa Gregorio, invasit; Joannemque quemdam Calabritanum (quem Domnus Imperator Otto III, pro Græci Imperatoris filia sibi matrimonio acquirenda, cum Bernwardo Episcopo, Constantinopolim miserat, et inde revertentem cum Græcorum Legatis se indigno suscepit honore) eumque, non tam Papam Apostolicum, quam Apostatam constituens, Legatos Imperatoris sub ejus custodia Romæ retinuit. Hic ergo Joannes, natione Græcus, conditione servus, astu callidissimus, Imperatorem Augustum Ottonem II sub paupere adiens habitu, ob interventum suæ dilectæ contectalis Theophanu Augustæ, Regia primum est alitus stipe : dehinc percurrente tempore, vulpina qua nimium callebat versutia præfatum eotenus circumvenit Augustum, ut pro loco ac tempore, satis clementi ab eo gratias donatus, pene inter primos, usque ad defunctionem suam, carus haberetur. Post dormitionem vero II Ottonis, regnante jam III Ottone filio suo, quem ab ipso matris utero divina sequebatur miseratio, præfatus Joannes, ingenita sibi circa eos calluit securius astutia, quod Regis infantia et Primatum ejus permittebatur incuria. Ad hæc defuncto Placentinæ Urbis Episcopo, vir bonæ indolis ei subeligitur : quo indecenter ejecto, præfatus Joannes, non pastor, sed mercenarius, eamdem, non regendam, sed devastandam suscepit Ecclesiam : quam cum aliquot annis teneret, avaritiæ diabolicæ inebriatus veneno, tantum se extulit supra se, ut etiam Romæ ipsam B. Petri Apostoli Sedem, uti prædictum est, Antichristi membrum vere effectus, fornicando potius pollueret, quam venerando insederet.

Prior ejus Vita ex Chronographo Saxone,

Sedis Romanæ invasio,

5 Anno Domini DCCCCXCVIII Imperator, tantis præsumptionibus compertis, secundam profectionem paravit in Italiam. Cui venerabilis Papa Gregorius Papiæ obviam factus, dum ei pessima Joannis et Crescentii narrasset gesta; ille divino commotus zelo, Romam quantocius perrexit cum Apostolico. Quod audientes præfati ministri sathanæ, Joannes quidem fugam iniit, Crescentius vero præsidio, quod veterem Romam et Leonianum attingit Castellum, se cum suis inclusit. Tunc quidam, non tantum Imperatoris, quantum Christi amici, insequentes Joannem, comprehenderunt eum : sed timentes, ne, si eum ad Augustum destinarent, impunitus abiret, linguam ei et nares amputarunt oculosque pariter eruerunt. Hoc ita mulctato divinitus, Domnus Papa Gregorius Sedem Apostolicam honorifice recepit, eamque usque ad obitum suum libere insedit. Imperator igitur Romam adveniens, sanctissimam illic Christi Resurrectionem celebravit, statimque post Albas, scalis et machinis arcem, quam Crescentius insederat, hactenus omnibus inexpugnabilem, fortiter expugnat : illumque captum decollari, et e summo præcipitatum in patibulo pedibus jussit suspendi. *Sic ille, ex parte Imperatorem excusans, reliqua subticens. Idem facit Auctor vitæ S. Nili, et magis* Gregorium *gravat, tamquam præmemoratæ traductionis auctorem etc. — deinde post lineas* 10 *inchoetur numerus alius.*

et in eum atque Crescentium exercita crudelitas,

quæ non inique auctoribus cessit,

6 *Falsum hunc de* Gregorio V *rumorem etc.*

7 *Martinus Polonus etc. — deinde addatur.*

8 *Ciacconius in* Gregorio V. de Joanne *agens,* Adeobaldum seu Arnulfum *vocatum ait,* ex Episcopo Placentino Archiepiscopum Mediolanensem: *et huc facere videtur, quod in Chronico Farfensi MS. Bibliothecæ Vaticanæ, allegetur Diploma Otthonis III cum hac clausula,* Acta duodecimo Kalendas Octobris, Indictione duodecima, anno tertio Domini Gregorii V, promulgata per manus Gerberti, S. Ravennatis Ecclesiæ Archiepiscopi, * in ea Synodo, in qua Mediolanensi Episcopo, Arnulpho nomine, Papatus ablatus est in Basilica B. Petri, quæ vocatur ad Cœlum-aureum, *utique Ticinensi in urbe. Verum hæc verba* * in ea Synodo *etc, non sunt verba Diplomatis : auctorem vero Chronici decepisse videtur Titulus* Archiepiscopi, *Joanni Placentino attributus a Joanne XV, sed a Gregorio V successore abrogatus per Epistolam, quæ extat, data ad Joannem Ravennatis Ecclesiæ Archiepiscopum, cujus jurisdictioni subtracta injuste Ecclesia Placentina eidem restituitur,* in mense Julio Indictione decima, *id est, anno* DCCCCXCVII. *Petrus-Maria Campi post Historiæ Placentinæ Tomum* 1, *producit instrumentum Commutationis, quam fecit* Domus Joannes Archiepiscopus sanctæ Placentinæ ecclesiæ anno ab Incarnatione D. N. J. C. DCCCCLXXXIX; et *sententiam, cui subscripsit* DCCCCXC, *IOHS DI GRA ARCIEPUS. Hoc autem non intelligens Auctor Chronici Farfensis, sciensque Antipapam, contra quem* in

et male confusus cum Arnulfo Archiep. Mediolan.

occasione e tali Archiepiscopatus ei Placentino concessi.

in Synodo Ticinensi æque ac contra promotorem ejus Crescentium processum fuerat, Archiepiscopum *fuisse nec alium in Lombardia Archiepiscopum noscens quam Arnulfum Mediolanensem, hunc cum Joanne Placentino male confuderit. Certe nulla est apparentia, quod castigato* Joanne *et restituto* Gregorio, *aliquis ausus se fuerit in Antipapam protrudere, nedum Mediolanensis* Arnulphus, *Imperatori subjectissimus, cujus nominis Primus obiit anno* DCCCCXCIII, *Secundus vero, non ante annum* XCVII *creatus, supervixit usque ad annum* MXVII, *nulla uspiam infamia notatus ; et æque ac prior Mediolani mortuus sepultusque.*

8 *Rem ergo sic actam concipio, ut Imperatorem anno* DCCCXCVI *in festo Ascensionis vel Pentecostes Coronatum, secutus in Germaniam mense Julio sit exul* Gregorius *; annoque vertente regressus in Italiam, Ticini celebraverit Synodum circa Pascha, actum* XXVIII *Martii ; in qua et Crescentium excommunicaverit ipse, et* Joannem Antipapam, *non tantum anathematizari fecerit ab omnibus Episcopis, sed etiam Placentino Archiepiscopatu privatum declaraverit ; atque in ejus locum, cum solo Episcopi Titulo, alium eligi fecerit. Electus autem fuit Sigefridus, cui, eodem anno eodemque mense Julio, Ottho Imperator temporale dominium civitatis attribuit, teste Petro-Maria Campi*; *quo* Gregorius *Ravennati Archiepiscopo sicut vidimus suum in Ecclesiam Placentinam jus reddidit : simul autem ambo profecti Romam, anno sequenti,* Crescentium *et* Joannem *multis mensibus obsessum habuerunt : quibus tandem deditis castigatisque, nulla alia Synodus Ticini acta esse videtur : esto illac rediens in Germaniam Imperator, ibidem dederit diploma illud, cujus sub nota Indictionis* X *meminit Farfense Chronicon.*

CXLIV SILVESTER II.

Ab an. 999 *Num.* 1 *lin.* 14 *post* — *immorari* — adde — *Chronici Malleacensis Auctor, prædicta quadamtenus confirmans, ait, quod fuit* Monachus Aureliacensis S. Geraldi ecclesiæ, et causa Philosophiæ primo Franciam, deinde Cordubam lustravit. *Erat* Cordubæ *Maurorum totius Hispaniæ Academia, in qua postea suas scientias professi Avicenna et Averroes magnam eidem claritudinem acquisiverunt, seculo* XI *et* XII. *Cum autem Astrologicarum rerum studia præcipue inter Arabes istos florerent, hinc factum, quod* Gerbertus, *ut ait Chronologus Saxo ,* optime callebat astrorum cursus discernere ; *cumque* a finibus suis *esset* expulsus, Ottonem petiit Imperatorem ; et cum eo diu commoratus, in Magdeburg horologium fecit, illud recte constituens, considerata per fistulam quadam stella nautarum duce. *Ista* Stella *satis intelligitur Polaris esse, Astrologis omni ævo notissima.* Fistula *dicitur specillum seu tubus opticus, cujus, ut jam tum noti, appellationem et usum operæ pretium fuerit hic notare. Sed hæc minoris momenti sunt : ad rem nostram, id est, ad Pontificiam chronologiam, magis facit Epitaphium præcitatum etc. lin.* 15.

CL BENEDICTUS IX.

Ab anno 1033. *Num.* 3 *lin.* 4 — *lib.* 1. *et mox.* 5 *capite similiter* 5, Fuerat, *inquit,* ordinatus quidam puer, annorum circiter XII — *et lin.* 7 *post* — sanctitas — *adde* — *Hinc dubites, an librario vitio non sit superius scriptum* decennis *pro* duodennis. *Nec hoc contenti aliqui sunt ; sed considerantes quam facile erretur in numeris, præsertim litteraliter expressis, dubitant, an non melius scriberetur* XII, *et* quindennis *ille tunc fuerit. Sic dubitantium præcipuus Baronius, nullum tamen annorum numerum definire præsumens, dubitare se profitetur, tum quia etc.* — et in fine adde — *Galloniu in Vita S. Philippi Nerii ad annum* MDLIX, *ac deinde Barnabæus num.* 444 *narrant, quomodo Sanctus* Thomam *quemdam, adolescentem* annorum circiter sexdecim (septimum enim, et decimum non expleverat) *laicali in habitu ad se adductum, agnovit Sacerdotio initiatum : quia videbat ejus* faciem eo splendore fulgentem, qui e Sacerdotali charactere fluit. *Quod si ætate ista ordinandum illum persuadere consanguineis potuit desiderium amplæ (ut ibi dicitur) hereditatis, alias ad ipsos non perventuræ ; eaque justa satis causa Episcopo ordinatori videri ; cur dubitabimus, an Alberici potentia, toti Urbi formidata, persuaserit Episcopis, ad quos ex jure Ordinatio Pontificia pertinebat, ne hanc cunctarentur conferre puero decenni, duodenni, vel saltem quindenni.*

DISSERTATIO XXXVI al. XXI.

Legitimum Papam fuisse Gregorium *etc. pag.* 186.

CLII CLEMENS II.

Commentarium ordire ut sequitur.

Jacobus Gretzerus noster, in libro quem scripsit de Divinis Babenbergensibus, ad Vitam S. Henrici Cap. 16, *exhibet Breve Babenbergam statim a sua Coronatione expeditum, hujusce tenoris* — Clemens Episcopus. servus servorum Dei, sacratissimæ nostræ Babenbergensi Ecclesiæ, in filiis et filiabus ejus Clero videlicet ac Populo, perpetuam in Domino felicitatem. *Scribens Ecclesiæ Bambergensi.*

1 Dispensatio seculorum venit de Principe cœlorum, qui, antequam secula perficerentur, præscivit qualiter disponerentur. Inde fit, ut non possit non impleri, quod ab æterno illius oculo potuit provideri. Tanti Numinis nutus te suam carissimam filiam Babenberg, nobis in Sponsam legitimam desponsavit et arte * regere (quantum in nobis fuit) sua propitiatione donavit. Certe nulli marito erga suam uxorem fides purior et amor ardentior, quam circa te, nobis : nec umquam vel in mentem venit te destituere, et alii adhærere. Sed nescio quo divino consilio actum est, ut Matri tuæ omniumque Ecclesiarum consociarer, et aliquatenus , tamen omnino * a te separare. Ecce enim cum illud Caput mundi, illa Romana Sedes hæretico morbo laboraret, et carissimi Filii nostri Domini Heinrici Imperatoris Augusti præsentia ad hoc invigilaret, ad hoc instaret, ut hujusmodi ægritudinem propulsaret ; explosis tribus illis quibus idem nomen Papatus rapina dederat, inter tot agmina Sanctorum qui aderant Patrum, dignatio cœlestis gratiæ nostram indignissimam mediocritatem, cunctis nisibus refragantem, voluit eligi, et altissimi Apostolorum Principis vice fungi. *Videtur autem factus Pontifex non dimisisse Titulum* Episcopi Babenbergensis, *uti neque paulo post secuti,* Victor II *et* Nicolaus II, *dimiserunt Titulos* Aistettensis *ac* Florentini *: idque etiam magis intelligitur ex sequentibus ejusdem Brevis verbis.*

* *an* ante

* *an.* non omnino *significat et suam promotionem :*

2 Avulsum me tunc a tuo gratissimo latere, Sponsa dulcissima, quis dolor apprehenderit, quis mœror confecerit, quo pacto exprimam nescio, cum nobis omnem modum videatur transgredi. Plus honoris est, plus decoris, plus inquam virium Matri quam Filiæ ; utpote cui omne genu terrestrium flectitur, pro cujus arbitrio janua cœli aperitur et clauditur adversus quam nec portæ prævalent inferorum. Non tamen tantæ dominationis cupido ostio nostræ mentis irrepsit, cordisque cervicem libenter inflexit, *graviterque sentiens ab ea divelli,*

inflexit. Satis nobis erat. Tecum activam, bene; contemplativam, quoquomodo ducebamus vitam; præsertim cum perfectus amor nec speciem alterius unquam, nec intueretur opulentiam. Testem invocamus aciem divinam, non commentari nos apologiam: illa enim secreta cordis rimatur, cui nulla nox obtenebratur. Pro testequoque utimur ipsa conscientia, ubi sua est solicitudo continua. Interiorem pupillam nec terrarum spatiositas, nec tot retundunt opposita; quin Amicam meam, Sororem meam, Sponsam meam, Columbam meam diligentiori cura circumspiciam et undique munitam faciam. Concessum nobis est divinitus, non ex nostris meritis, ut jam diximus, jus illud Apostolicum, quo et cœlis imperatur et terris. Unde et dignum duximus, et accommodum decrevimus, ut de profectu nostro Tu quoque proficias; et inde Tibi amplius consulatur unde nobis illa potestas ampliatur. *Exhinc commemorans Pontifex, quomodo Ecclesiam illam fundator suus S. Henricus curaverit Apostolicis Privilegiis muniendam, per Prædecessores suos Pontifices,* Joannem *et* Benedictum *: hunc scilicet* Octavum *qui ipsum S. Henricum coronavit; istum* Decimum octavum, *qui erectionem novi Episcopatus primus probavit:* ut triplici tuitione circumcincta, per virtutem sanctæ Trinitatis nihil unquam patiatur læsionis; *statuit etiam ipse, nequis ipsam fraudare in aliquo præsumat eorum,* quæ vel ipse *sanctus Fundator,* vel quorumcumque post eum fidelium religio obtulit vel oblatura est *etc. nulla ad finem addita diei vel anni data.*

ejusque, commodis nihilominus studens,

renovat Privilegia,

3 *Joannes Cygnæus, Episcopi Bambergensis Actuarius, asserit, quod idem Pontifex* Babenbergensem Ecclesiam ab omni jugo Archiepiscopali exemit, et multis præclaris privilegiis et immunitatibus adauxit *quorum instrumenta dum non producuntur, dubitare nobis de veritate licebit; attentis verbis earum Bullarum, quas postea* Leo IX *in ejusdem Ecclesiæ favorem dedit, post lecta Prædecessorum suorum Privilegia. Non multa certe potuerunt condi tam brevi, quo Pontificatum* Clemens *tenuit, tempore. Etenim* Leo *Ostiensis etc. sicut initio Commentarii legitur ubi lin.* 11 *sic muta parenthesim.* — *(sicut ait prælaudatus Cygnæus)* — *deinde omissa Bulla* Leonis IX, *aptius inferius locanda (a lin.* 15 — *Accepi a Gamansio,* — *usque ad lin* 12) *sic prosequere* — *Ista autem ratione* Clementi *dandi essent etc.*

an etiam exemit Jurisdictioni Moguntinæ?

4 *Sequentibus porro numeris* 2 *et* 3 *ad sequentem Dissertationem relatis, et expunctis primis* 3 *lineis numeri* 4. *sic continuetur Commentarius* — 4 *Extant alibi duo Pontificatus hujus monumenta etc. ut Pag.* 189 *col.* 2.

DISSERTATIO XXXVII.

De sepulcro Clementis II Babenbergæ, et huic Ecclesiæ concessis ab Leone IX privilegiis pro illius reverentia.

H*æsisse me fateor ad primum Epitaphii præcitati aspectum, cum ex una parte etc. uti pag.* 188 *num.* 2, *nunc* I atque ita consequenter.

2 *Dolendum profecto* — ac postea hæc substituantur. —

3 *Præcitata S. Henrici Vita a Gretzero edita, cap.* 17 *producit Bullam* Leonis IX, *qua, occasione Pallii missi* Hartwico, Babenbergensis Ecclesiæ venerabili, *post Svidigerum seu Clementem,* Episcopo, *mentionem facit Babenbergensium Nundinarum, in Anniversario ejusdem* Clementis Papæ, *ut prædictum est, institutarum: cujus Brevis ,quod incipit,* Si Pastores Ovium *partem referre propterea placet, ubi sic ait* ... Pallium itaque ad Missarum solennia *etc. ut pag.* 188 *num.* I *lin.* 20 *usque ad—lin.* 14 *a fine—* per totum Episcopatum — *tum sic prosequere* Data III Nonas Januarii, an. Leonis Papæ IX (*quinto*) Indictione III; *qui fuit annus Christi* MLIII. *Hinc etiam deficientem in Gretzero anni Pontificalis numerum supplere nobis licuit; non tamen sine scrupulo: habemus enim a Joanne Gamansio nostro ejusdem Brevis aliud ecgraphum, in quo sic legebatur:* Data.... Januarii anno Domni Leonis Papæ quarto, Indictione XV. *Non erat tam obesæ naris Gamansius, neque tam parum scrupulosus in transcribendis ad litteram antiquis instrumentis, ut numerum nominis Pontificalis accipiens pro numero anni annumque* Leoni *sciens numquam obtigisse nonum, pro* IX *legeret* IV; *idque ad longum extendens, scriberet,* quarto; *aut in numero Indictionis* XV *pro* V: *hæc enim anno* Leonis *quarto respondisset. Oportet igitur ut non ex ipso originali sumpserit ecgraphum nobis missum, sed ex alia antiquiori ac minus sincera copia. Certe Indictionem decimam quintam numquam habuit* Leo *iste; habuit sextam, ut infra apparebit.*

Leo IX Pallium Babenbergensi mittit,

sed per Breve, non sine mendis transcripto:

4 *Hoc autem posito, mirum est, quomodo Auctor Vitæ S. Henrici, Bullæ isti non præposuerit, sed postposuerit aliam, quam idem* Leo *scripsit eidem* Hartwico sibique Canonice in Sede Episcopatus successuris in perpetuum. *Ibi enim* æternam in Domino salutem *apprecatus, testatur recognitum sibi fuisse primæ fundationis instrumentum, ad instantiam prædicti Episcopi querentis:* quia locus suus a Clericis Adalberonis Episcopi temeraria præsumptione invasus esset. *Cui satisfaciens Adalbero,* de omnibus quæ ad bannum et episcopalem justitiam et potestatem Babenbergensis Ecclesiæ pertinerent, ex tunc et deinceps renuntiavit. *Ipse vero Pontifex prædecessorum suorum Privilegia sic confirmavit,* ut sit ille Episcopatus liber, Romano tantum mundiburdio subditus ... sed tamen idem Episcopus suo Metropolitano Episcopo Moguntino, in Canonicis causis tantummodo, sit subjectus et obediens. Denique ductus amore et reverentia Clementis piæ memoriæ prædecessoris sui, quem Deus miro dispensationis ordine a Prælatione hujus loci, ad sanctæ Romanæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ apicem dignatus est avertere; et mirabilius et Romanis finibus defunctum ejus corpus reducere; volens hanc Ecclesiam quasi novam tanto decoratam esse Patrono, et Romanam contentam et sufficienter præteritis et futuris patribus manere ornatam; quin etiam amore et desiderio Fratrum *Canonicorum,* qui *ipsum, Babenbergæ existentem* (*ubi* in die natalis B. Lucæ Evangelistæ verbum Dei ad populum habuerat, *et* præsente Henrico *Imperatore* prælecta *fuerant* Prædecessorum *Pontificum* Privilegia) in suis recepere ecclesiasticis stipendiis et quotidianis; *iis Presbyteris et Diaconis, quos honestiores ac digniores Episcopus providerit,* mitras gestare concedit licentiam... in Natali Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, et in cœna Domini, et in Sabbato sancto, et in die gloriosæ Resurrectionis ejusdem, et in die S. Gregorii, et in die SS. Petri et Pauli et Assumptionis beatissimæ Mariæ, et S. Dionysii, pro reverentia prælibati Prædecessoris Domni Clementis Papæ, cujus Anniversarius dies tunc ab eisdem Fratribus agitur; et in Anniversario die Domni Heinrici Imperatoris ejusdem loci venerabilis constructoris. His vero concedit hanc dignitatem, qui tantum specialiter excubant et deserviunt apud prædicti Prædecessoris sepulcrum ..... Data per manus Friderici Diaconi, Bibliothecarii et Cancellarii sanctæ Romanæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ, Anno Dominicæ Incarnationis MLII, anno vero Pontificatus Domni Leonis Noni Papæ, IV. *Nec locus nec dies datæ Bullæ additur; verosimile tamen est ibidem Babenbergæ datam, et quidem*

qui antea ibi existens eam susceperat in protectionem S. R. E.

eiusque sibi lecta privilegia confirmarat,

et Canonicis ministrantibus ad sepulcrum Clementis mitras concesserat

dem mense Octobri, haud diu post festum S. Lucæ; adeoque plus quam duobus mensibus, prius quam daretur altera de Pallio, nulli quoque loco adscripto etiam ipsa; necdum fortassis Romam regresso Pontifice; quippe qui istam primam sic exorsus reperiatur : Cum existente cura Pastorali totius sanctæ Ecclesiæ Dei, nobis Dei providentia commissæ in partes Germaniæ venissemus, quæ Orientali Franciæ adjacent.

CLIV S. LEO IX.

Num. 2. Deletis ultimis 7 lineis a τὸ — *Adde etiam — hæc substitue —*

Quod paucos post annos ab obitu suo canonizatus fuit S. Leo, *legitur in Obituario Abbatiæ* S. Leonis *Tullensis, quam sub ejus nominis invocatione construxit eidem ante Pontificatum carissimus Luctulfus, Canonicus ac deinde Decanus Tullensis Ecclesiæ, præficiens ei primum Abbatem Scherum, evocatum e Castelleto, antiqua ad Romaricimontis radices domo Regularium, qui obiit anno* MCXXX, VIII *Idus Maji, simul etiam Calmosiacensis Abbas, vulgo Chaumosy, ubi sepultus est. Ego de formali Canonizatione nihil alibi legi : ad probandum autem cultum ei statim a morte delatum satis est vel sola nomenclatura monasterii, hodiedum perseverans.*

Miracula post mortem.

Num. 6. *adde — Quædam mortui miracula, ex ore Gregorii Papæ VII accepta, narrantur a Desiderio Abbate Casinensi, postea Victore Papa III lib.* 3. *Dialogorum, quod hic notasse sufficit : nam plurium miraculorum testem habemus Chronologum Saxonem, ad annum Christi* MLIV *his verbis* : Religiosus Brunus Papa, qui et Leo, gloriose præsentis vitæ diem clausit, honorificæque sepulturæ traditus Romæ, miraculis coruscat.

Numerus 7 fiat initium Dissertationis sequentis hoc modo :

DISSERTATIO XXXVIII.

De quibusdam circa Bullas Pontificias novitatibus, hoc tempore cœptis.

J*oannes Mabilio lib.* 2. *de re Diplomatica etc. — et in fine addatur — Istud tamen non fuit statim tam universale, quin subinde adhuc variarent Notarii: et sic Bulla quædam* Gregorii VII *apud Mabilionem, data legitur*, Non Septemb. Indictione incipiente XV, *id est anno nobis adhuc* MLXXVI. *Germani vero usque hodie retinuerunt usum* Cæsareæ *seu* Constantinianæ Indictionis, *incipientis ab* VIII Kal. Octobris.

2 *Ast inquies etc. et sic deinceps* 3 *ac* 4

Item Symbolum,

Num 9. *nunc* 3. *lin.* 5 *a fine*, — Indict IIII, l. III.

5 *Hinc porro existimare possumus, donec aliud vetustius exemplum proferatur, fluxisse consuetudinem Romanorum Pontificum, assumendi propriam quamdam gnomen* (symbolum *vocant*) *e sacris ut plurimum litteris acceptam, qualis hæc* Leonis *fuit*, Misericordia Domini plena est terra *Ps.* XXXII. *Talis autem, primum circumscribebatur per circulum seu orbem ipsius signaturæ, quemadmodum reperitur etiam* Alexander II *descripsisse suam hanc*, Exaltavit me Deus in virtute brachii sui ; et *alii alias.* Paschalis II, *præter gnomen in orbiculo circumscriptam* Verbo Domini cœli firmati sunt, *inter Crucis latera primo nomina Apostolorum, tum suum nomen scribi fecit ; nonnullosque imitatores in eo habuit. Et hujusmodi quidem schemata litterata, cum nomine Pontificis intus vel circum scripto, in ipsa charta vel papyro pingebantur, serviebantque pro chirographo. Deinde etiam (quantum ex Cicconio colligimus) ipsis quoque sigillis plumbeis insculpi similia verba placuit : cumque ejusmodi plumbea sigilla geminum haberent faciem, visum est, Pontificio nomine in alteram sigilli faciem rejecto, per quatuor angulos Crucis, totum orbem percurrentis, solam gnomen describere in altera facie, uti factum cum hac* Gregorii VII, *quam circulo inscriptam tibi oportet imagineris, ut sculpturæ parcam minime necessariæ ; est autem accepta illa ex Ps.* CXLIV.

SCS PETRUS	SCS PAULUS
PASCH	ALIS
PP	II

MISERA TIONES	TUÆ DOMINE
SUPER OPERA	OMNIA TUA

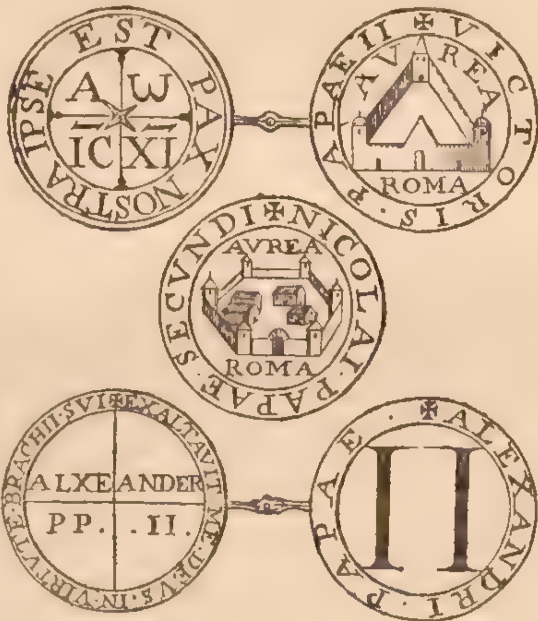
Cruces una aut plures

Denique seculo XII *invaluit, ut pro majori una totumque orbem implente Cruce, una aut plures minores adhiberentur, sub que ea vel inter eas notaretur Sententia: cui etiam aliqui circumduci voluerunt coronam querneam, Civium salvatorum symbolum, uti* Adrianus IV, et Innocentius *etiam* IV Gelasio *autem* II *placuit cum minoribus Crucibus etiam majorem usurpare, sententiamque accipere ex Ps.* LXVI, *hoc modo.*

† DEUS	† IN LOCO
SANCTO †	SUO †

Nominis numero,

6 *Ipsum quoque eumdem* Leonem IX, *cujus occasione Dissertationem præsentem exorsi sumus, suspicor primum fuisse, qui sub nominis sui numero cudi monetam fecerit. Antiquius certe exemplum non invenio, sed invenio mox illud secutos esse* Victorem, Nicolaum, et Alexandrum, *omnes sui nominis* Secundos. *Non enim sigilla, sed vere pecuniarios nummos exprimi censeo a Cicconio, dum adjunctas hoc loco figuras exhibet, verum ex eo quod doceo, Nominis Pon-*

tificis numerum hac ætate cœpisse, vel nummis vel plumbeis Bullis imprimi, consequens esse ne putes, hujus seculi Pontifices, aut etiam proximorum ante vel post seculorum, in more habuisse, ut initio suorum rescriptorum poni juberent ac scribi, Leo Papa Nonus, Victor Papa Secundus, etc, *quia nulla talis usus exempla certa habentur. Quamquam enim in Bullario Cherubini Laertii inveniantur* Urbanus Papa Quintus, Clemens Papa Quartus, Bonifacius Papa Octavus, *prætitulati Bullis Canonizationum SS. Richardi, Hedwigis, Ludovici ; itemque* Gregorius Papa X. *Epistolis ad Michaelem Palæologum ejusque primogenitum Andronicum : vereor tamen ne id fecerint ii qui transcripserunt exempla Laertio communicanda : nec facile credam, nisi certiori convictus exemplo, Pontificum prænominatorum quemquem omisisse usitatissimos in talibus titulos,* Episcopi, et Servi servorum Dei.

aliisque figuris emblematicis.

7 Victor II *in sigillo suo hoc novum fecit, quod in una*

una facierum ejus vel S. Petrum *expresserit, vel potius seipsum rasa barba Monachum, qui manu velata suscipit clavem, quam altera nuda cælitusque demissa eidem porrigit, hoc lemmate circumscripto.*

Tu pro me navem liquisti, suscipe clavem.

Idem non multo post imitatus prænominatus similiter Alexander, *in eo solum differt, quod barbarus sit qui clavem suscipit, adeoque aptior* S. Petrum *repræsentare, circumscripto ejusdem formæ hexametro ;*

Quod nectis nectam, quod solvis ipse resolvam.

Inter ipsos autem duos Victorem et Alexandrum secundos, *medius* Stephanus IX *maluit sese ipsum exprimere in habitu Episcopali, cum pedo in dextera genuflexum, pascentibus ante eum agnis ; de quibus apparens ei ex nubibus dimidius Christus, brachiis manibusque expansis, videtur præcipere, quod habet circulus ambiens anticam sigilli ipsius faciem,*

Si diligis me, Petre, pasce agnos meos.

CLV VICTOR II

Ab anno 1055

Num. 3 adde — *Saxo noster Chronologus de hujus Pontificis morte et successoris electione sic scribit :* Gebehardus, qui et Victor, iter universæ carnis ingressus est, Romanus Pontifex laudabilis : pro quo Fredericus nobilis, monachicam professus religionem, communi omnium Procerum utriusque partis electione, Romanam gloriose suscepit regendam Ecclesiam.

CLVI STEPHANUS IX

Ab anno 1057

Num. 2 *lin.* 9 — *uti testatur etc.* dele sequentes 12 lineas usque — *Nam quod* — *et* hæc substitue — *inquit in præcitato opere Placidus Puccinellus pag.* 17 : *sed quem allegat Matthæum Villanium Joannis fratrem, historiæ ab illo scriptæ continuatorem usque ad an.* 1471 *quo obiit, non invenio verbum unum habere de incorruptione corporis aut vestium, sed sola ossa nominare, tum mitram, fibulam, annulum, utique corruptioni minus obnoxia. Verba Matthei a Magliabechio, ex impresso apud ipsum extante transcripta, sic sonant lib.* 7. Quomodo inventa sint Ossa Papæ Stephani Florentiæ, *Caput* XCI. Hoc mense Augusti, MCCCLVII, cum foderetur ad latus altaris S. Zenobii in ecclesia Cathedrali Florentiæ, ad jaciendum fundamentum unius ex majoribus pilis novæ ecclesiæ, inventum est monumentum versus Septemtrionem, in quo erant ossa Stephani Papæ Noni, in Lotaringia nati ; idque attestabantur litteræ sculptæ in sepultura : supra pectus autem inventa est fibula Papalis, lapidibus pretiosis ornata, cum stylo aureo, et mitra in capite, et annulo in digito : omnes autem Reliquiæ illæ depositæ sunt apud Canonicos, ad honorabilem sepulturam eis suo tempore extruendam. *Nomine* Fibulæ *Cionaccius infra nominandus intelligit,* Pallium, *nulla aut rei aut nominis similitudine id suadente. Vide sepulturam* Adriani Papæ V, *inferius exprimendam, ubi is describitur jacens in Cappa pluviali,* cujus fibula rotundo ac radioso monili prætexta Agnum Dei continet ; *vide etiam Cavallerianas Pontificum imagines plurimas in Cappis, fibulas gemmatas et orbiculari monili præstructas habentibus ; et intelliges,* stylum aureum, *pariter repertum, ad ipsam fibulam pertinuisse ; quæ non habuerit uncinos committendos cum ansulis, ad oras Cappæ extantibus ; sed vertebras, mutuo incardinandas, transfixo per earum commissuras perpendiculariter stylo isto. Tali autem casu, cum scilicet Cappam induebatur Pontifex, nullus erat usus Pallii, quod ex pura lana, nullisque gemmis et pretiosis lapidibus intexta, compositum, aciculis aureis affigebatur, et solum adhibebatur, cum ritu sacrificali Papa induebat Planetam : alterutro autem in cultu sepeliebatur corpus defuncti, ut ex prædictis ipsisque sepulcralibus statuis apparat.*

cum fibula Capæ pluvialis, mitra, annulo,

non cum Pallio

3 *Quod ad Sepulturam designatam ossibus sic repertis attinet, ea numquam facta videtur fuisse, proinde neque scitur quid ipsis Reliquiis postea factum sit. Nam quod hodie ostenditur etc.* — Porro numerus 4, antea 3 maneat usque ad medium : et incipiendo ab his verbis — *Cæterum non possum* — deleatur quidquid sequitur et hæc substituantur —

ubi sint ignoratur.

5 *His ita deductis, cum mihi suspicio incidisset, quod corpus* S. Stephani Papæ, *nuper Trano Pisas translatum, posset esse, non* Primi, *sed* Noni, *postliminio revectum in Hetruriam ; unde proximo post inventionem anno suspicabar avectum a custodientibus illud Canonicis, fortasse cum Magistratibus Gibellinæ factionis in exilium tunc pulsis ; cumque istam suspicionem meam typis mandatam legisset Claudius Castellanus, sæpe a me laudatus ; revocavit sibi in memoriam, quod,* cum anno CDCLXIX, Senis Pisas tendens V Maji, Senensium aliquem, non incuriosum ut videbatur, interrogasset de iis quæ Pisis essent notatu digniora ; audivit inter alia reperturum ecclesiam S. Stephani, quæ non esset Martyris, sed Papæ eo nomine Noni. Verum, *inquit in epistola ad me sua,* ingressus illam ipso die (erat enim ad Metropolitanam eunti prætereunda,) et inveniens in ea appensam ante Chorum tabellam, atque in hac descripta suffragia Patronorum istius Ecclesiæ ad Vesperas et Laudes recitanda ; notavi, primam quidem Antiphonam esse de S. Stephano Papa et Martyre, secundam vero de S. Benedicto. Prima faciebat me opinari, quod Senensis meus instructor erravisset in numero Nominis, Nonumque dixisset loco Primi : ab secundam, mirabar, quid ad ecclesiam ut nunc est equestrem, quæ non administratur a Monachis sed a secularibus Presbyteris per Equites S. Stephani conductis ; quid, inquam ad ecclesiam talem faceret patronatus S. Benedicti, nec fuit qui causam reddere idoneam posset, sed solus usus allegabatur. Nunc vero cum lego quæ moves in favorem Stephani IX, sic ego mecum : Quid si eam ecclesiam non omnino a fundamentis erexit Dux Cosmus Medicæus, sed collapsam ideo restauraverit, quia inveniebat S. Stephano Papæ dedicatam, quem ipse quidem putaverit Primum, pro suo erga hunc speciali affectu ; fuerit autem revera Nonus, cujus ibi cultum instituerint Benedictini, istic olim morati, tanquam sui Sancti ; et hinc porro factum sit, ut ibi S. Benedicti patrocinium perennarit, etiam post locum aliis traditum : sed ablatis inde jam pridem Monachis, exoleverit etiam distinctior illa notitia numeri Pontificalis, itaque nunc de Pontifice Martyre fiat, quod olim fiebat de Confessore. *Ita Castellanus, conjectura sane haud inverosimili : cui si addi posset alia, de ipso corpore paulo post prænotatam anno* MCCCLVII *inventionem, non Tranum in Apuliam (hæc enim mea suspicio evanuit, postquam repertum est Tranenses præ tendere, quod inventum apud se corpus possederint jam inde ab anno* MCLX, *sed Florentia Pisas immediate translato ; solum optandum foret, ut talis conjectura, vel productio istiusmodi translationis monumento, vel invento sub aliquo altarium corpore verificaretur ; haberentque Pisani, quod gratularentur sibi, in una* S. Stephani *ecclesia, possidere corpora duorum istius nominis Pontificum Romanorum.*

Pisis ecclesia S. Stephani, ut nunc quidem creditur Primi,

forte tamen istius Noni, a Benedictinis condita,

idemque istuc ejus corpus transtulerint:

6 *Sed contra conjecturam, de corpore Florentia ablato, facit Cosmus Minerbetti, Archidiaconus Florentinus, in edita nuper a Francisco Cionaccio Relatione de Reliquiis Metropolitanæ ecclesiæ, Magno Duci Cosmo II inscripta anno* MDCXV ; *ubi cum dixisset, quod* in duabus capsulis, ex ligno inaurato fabricatis et plumbo substratis, sunt corpora SS. Eugenii et Crescentii Diaconorum S. Zenobii, et Reliquiæ SS. Abdon et

neque contrarium probatur ex Pallio,

et Sennen : *addit :* Et multa ossa distincta ab aliis, quæ apparent unius integri corporis esse : quæque verosimiliter sunt Stephani Papæ IX. *Verosimilitudinem ille ex eo trahit quod licet ejusmodi Reliquiæ istic solum positæ sint anno* MDXC, *de mandato Cardinalis Archiepiscopi Florentini, postea Leonis XI, per Vicarium ejus Bencivenium ; inventæ tamen fuerunt intra altare Crucis, in capsula plumbea, cum prædicto Pallio et hac inscriptione,* Reliquiæ SS. Eugenii et Crescentii. et SS. Abdon et Sennen Martyrum, et aliorum Sanctorum. *Verum hanc verosimilitudinem (quæ alioquin summa foret, quia præter S. Antoninum, alibi cum Pallio suo sepultum, nemo vel Papa vel Archiepiscopus Sanctus Florentiæ sepultus fuit) infirmat Villanius,* fibulam gemmatam *id nominans, quod pro Pallio perperam accepit Cionaccius. Eamdem etiam infirmat Joannes Fabri apud ipsummet Cionaccium in memoria visitatarum anno* MDLXXXIV *Reliquiarum, existentium in tabernaculo S. Crucis; ubi solum dicitur, quod in aperta illiu saltaris area, ipsi altari commensurata, soloque gossypio referta, reperta fuit* capsula plumbea, ex latere posita, continens Reliquias SS. Eugenii et Crescentii, Abdonis et Sennen, cum Pallio Archiepiscopali absque ullo nomine : *ubi nulla fit mentio ossium ab aliis distinctorum, et corpus integrum constituere aptorum ;* Pallium *autem haud difficulter concessero fuisse* Stephani IX, *postquam jam ostendi ipsum eidem non esse consepultum. Nempe merebatur illud etiam seorsim inter Reliquias custodiri ; et sic ruit tota Cionaccii ratiocinatio : manet tamen adhuc causa suspicandi, quod, si revera habeantur Florentiæ integri alicujus corporis ossa tamquam Sancti, et corpus* Stephani IX *numquam alio ablatum sit, sed in Cathedralem relatum ; ipsa, quæ nunc anonyma habentur, illius credi haud inverosimiliter possint.*

DISSERTATIO XXXIX al. XXII.

De Legatione Stephani *etc. ut pag.* 194.

N*um. 7 lin. 3 sic lege —* Engelbertum, *creatum (sicut proprio de illis Episcopis Tractatu doceo) anno* DCCCXXIV, *eodem circiter tempore, quo Romæ initio mensis Junii creatus fuit* Eugenius II *et vincente Nobilium parte ordinatus, repulso quem Populus sub contentione elegerat ; unde Baronius existimat, haud leves turbas extitisse ; ob quas necesse habuerit Ludovicus Imperator Lotharium filium in Italiam mittere. Confirmatur hoc etiam ex auctore Synchrono, de Rebus istius Imperatoris ad dictum annum, dum ait, quod* Lotharius, post medium Augustum in Italiam profectus, statum Populi Romani, jamdudum quorumdam Præsulum perversitate depravatum, memorati Pontificis benevola assensione ita correxit, ut omnes qui rerum suarum direptione graviter fuerant desolati, de restitutione bonorum suorum quæ per illius adventum provenerat, magnifice essent consolati. *Inter istas ergo Romanæ urbis turbas ordinatus* Engelbertus, *primum distulerit, deinde neglexerit, vivente* Eugenio, *ob alias graviores curas minus ad eum attento, Pallium petere : illo autem post triennium extincto, mortuo etiam* Valentino *unius solum mensis Pontifice, ac suffecto* Gregorio, *plane contempserit ; fretus gratia et potentia Lotharii, gravissime dissidentis a patre suo Ludovico, et a* Gregorio, *hujus partes contra rebelles filios tuente. Cumque ea pertinacia, longo annorum* XXII *tractu, quibus* Engelbertus *præfuit, velut in jus præscriptum transisset, etc. linea* 14.

CLVII NICOLAUS II.

Ab anno 1059.

Num. 3 ad finem adde — *Opponi posset Bulla alia ejusdem* Nicolai, *quam habet Ughellus tom. 5 in Append. ad tom. 3 Col.* 1628, *data* XII Kalendas Februarii..... anno Domini MLVIIII, Pontificatus autem primo, Indict. 12 ; *quæ utique Indictio finienda est saltem mense Decembri, nec potest protrahi ad Martium sequentem, una cum anno, sumpto secundum stylum Florentinorum. Sed respondebo, suspectas mihi semper zyphras esse; quas certus sum non fuisse originaliter scriptas ; quasque numeralium Latinarum loco substituens sciolus aliquis, potuit inter transcribendum variasse: variaverit autem, quia anni* MLVIIII *initium perperam sumens a Januario, videbat eum mensem sic non posse componi cum Indictione* XIII , *quam invenisset, si annum scivisset protrahere usque ad Martium anni nostri* MLX. *In priori autem Bulla ad longum scriptus numerus, minus obnoxius est ejusmodi suspicioni.*

neque contrarium evincit alia negligentius transcripta

4 *Idem Ughellus tom. 7 Col.* 1420 *in Append. ad tom. 3, miratur, qua ratione Isidorus Ugurgerius, lib.* I *Pomparum Senensium Italice scripto, potuerit asseverare,* Gerardum, *postea* Nicolaum Papam, *prius quam Florentinus Episcopus crearetur, fuisse Senensem Antistitem ; cum satis constet, Joannem in throno Senensi sedisse ab anno* MXXXU *ad* MLUIII : *Actonem vero Florentinum, cui immediate successit* Gerardus, *ab anno* MXXXII *ad* MXLUI *Episcopatum tenuisse ; quod autem Actoni immediate* Gerardus *successerit, liquere sibi ait ex vetustis Florentinorum monumentis.*

Non fuit is prius Senensis quam Florentinus Episcopus.

5 *Putat vir eruditus*— atque hic divisio fiat post medium, sitque

6 *Quod autem Cardinales solos etc.*

7 *Vacantis Sedis tempus etc.* — postea adde — *Chronicon Malleacense Tomo* 2 *Bibliothecæ Labbeanæ notat, quod* in hujus *Pontificis* Concilio Berengarius fuit accusatus de fide Christiana, et post accusationem juravit se credere, sicut fides Catholica habet. Huic successit Alexander, et Sedem Romanam regendam feliciter suscepit : cui similiter respondit, et de fide sua rationem reddidit.

Berengarii retractatio.

CLVIII ALEXANDER II.

Ab an. 1061

3 *Num. lin.* 4 post — *Annales ecclesiasticos* — adde — *Unum tamen hic addatur in quo finit MS. Chronica quædam Mediolanensis, Datii Episcopi nomine perperam inscripta, revera autem successive compilata a Landulfo Seniore, Arnulfo, et Landulfo Juniore : qui ultimus cum scripsisset, quod* Passus est B. Arialdus V Kalend. Julii anno MLXVI, *mox addit et finit* de cujus morte doluit Alexander Papa. Verum anno sequenti, scilicet MLXVII, cum idem Papa iret ad Synodum quam Mantuæ celebravit, Mediolanum venit, multaque fecit statuta de statu Mediolanensis Populi et Cleri ; Beatumque Arialdum Sanctorum Martyrum catalogo annotavit. *Leguntur hæc ex autographo Codice tom.* 1 *Analectorum Joannis Mabillonis pag.* 6.

B. Arialdus M. Mediolani canonizatus.

3 *Stella et Platina in Lateranensi ecclesia sepultum hunc Pontificem statuunt, et hoc sequitur Rasponus, nullo adducto quo id confirmet Epitaphio vel monumento. Ibidem in oratorio S. Nicolai absis visitur, aut certe non ita pridem adhuc visebatur* ,a Calixto II extructa *exornataque picturis ; quarum ectypon infra dabimus, prout eadem picturæ fuerunt ab* Anastasio IV *absolutæ aut reformatæ. Ibi* SCS ALEXANDER *ad dextrum latus S. Nicolai, in medio eminentis, assistit proximus* S. Gregorio Magno, *cum successoribus duobus* Gregorio VII *atque* Victore III ; *a sinistris vero post* S. Leonem, *item* Magnum, Urbanus, Paschalis, Gelasius, *suarum quique appellationum* Secundi, *omnes*

Sepultura Alexandri.

huic et 5 successoribus in Sacelli Pontificii imagine additus ab Anastasio 4 titulus Sancti

nes cum eodem Sancti *titulo, omnes lucido circulo redimiti caput. Id an sufficiat, ut iidem omnes, quamvis eorum nullus alius extet cultus, tamquam* Sancti, *Pontificio judicio probati, inserantur operi nostro dijudicet sacra Rituum Congregatio. Conatur id multis suadere Constantinus Abbas Cajetanus, ad Vitam* Gelasii II, *(ubi primus illam Absidem produxit) auctoritate tot Pontificum, qui ibi quotidie sacrificarunt, nec quidquam mutari jusserunt. Fatetur tamen, quod* sanctitatis tituli duorum vel trium Pontificum, quia ob vetustatem agnosci nequibant, immutati nunc videantur, temeraria pictoris manu; *ejus utique, qui totam picturam aliquando refecit, idque superiori forsan seculo; nec enim majorem antiquitatem præfert forma litterarum, perfecte Latinarum, et ab usu seculi* XII *diversissimarum. Itaque plura de his vide in Appendice hujus* I *partis, quæ Appendix nunc fiet Dissertatio* XL.

4 *Mabilio lib.* 2 *etc.* — Tum Adde — *Hic vero non prætermiserim laudare ejusdem diligentissimi viri aliud recentius opus, sub titulo Musæi Italici cœptum vulgari, præmisso Itinerario, cujus pag.* 53 *indicatur, Paulinæ extra Urbem Basilicæ tres æneas esse portas, constructas (ut habet inscriptio)* Anno millesimo septuagesimo ab Incarnatione Domini, temporibus Alexandri Papæ II, et Domini Ildebrandi venerabilis Monachi et Archidiaconi, adjuvante Pantaleone Consule, qui fieri jussit *: quod non solum ad* Alexandri, *sed etiam ad* Ildebrandi *memoriam faciens, visum est annotare ; cum hic Ildebrandus deinde fuerit, is qui mox sequitur,* Gregorius VII, *de ista ecclesia (ut ex Vita habetur) optime meritus.*

HONORIUS ANTIPAPA.

Ab anno 1062,

Num. 2 *adde — Chronologus Saxo in MS. nostro rem ita narrat* : Nicolaus Papa obiit : cui Alexander Lucensis Episcopus successit : quodam tamen Parmensi Episcopo Papatum turpiter ambiente, et usque ad sanguinis effusionem Ecclesiam Christi scandalizante. Sed per Annonem Coloniensem Archiepiscopum, Ultramontanarum partium tunc Legatione fungentem, ad universos Italiæ Præsules, eadem est controversia dirempta. Parmensis abdicatus, Alexander (ut jus erat) confirmatus.

CLIX S. GREGORIUS V .

Commentariolus subsequens, mutato ordine, sic digeratur.

Dies electionis,

1 *Tempus Electionis notavi, ipsis quibus Decretum inchoatur verbis ; quod, æque ac totam sancti hujus Pontificis vitam, a Bernardo Bernriedensi conscriptam, ad* XXV *Maji Tom.* 6 *illustratum invenies. Leo Ostiensis etc. — ut infra num.* 2.

ordinationis et mortis,

2 *Non existimo hunc Pontificem etc. col.* 2 *n.* 3 *usque ad lin.* 14 *ubi fiat nova divisio, ut sit initium num.* 3.

Non fuit primus qui neglexerit annos Imperatoris notare.

3 *Mabilio lib.* 2 *Rei Diplomaticæ c.* 5, *notat, præcipuum ac fere primum fuisse* Gregorium *etc.*

4 *Præter Vitam a Paulo Bernriedensi, ut dixi, editam, etiam illustravimus Gregoriani Pontificatus Acta duplicia, ex Chronico Bertholdi Constantiensis et libro censuali Centii Camerarii, postea Honorii III, excerpta. Priora num.* 11 *narrant, qnomodo* Gregorius Papa Synodum Romæ mense Februario collegit, anno MLXXIX : in qua Berengarii jam tertio convictus, hæresim suam abjuravit et anathematizavit,

Celebrato Romæ concilio, Berengarium, ejurata hæresi receptum,

Quia autem totius Galliæ intererat, etiam in ipsa palam fieri, sententiam mutasse Berengarium; Anno MLXXX fuit Concilium Burdegalense, in quo Berengarius reddidit fidei suæ rationem, *uti ex Malleacensi Chronico refert Beslius, in Probationibus ad historiam Comitum Pictav. et Ducum Aquitan. pag.* 363. *Post quæ cum idem Berengarius, Andegavos reversus, nonnullas molestias nihilominus a Comite Fulcone pateretur ; R. [Rodulfo]* Turonorum Archiepiscopo, et Eusebio Andecavorum Pontifici, *ipso anno* MLXXX *vel sequentis initio (nam circa Majum vel Junium Eusebius obiit) scripsit Gregorius in hæc verba :* Audivimus F. Comitem Andegavensem, quorumdam instinctu, qui filio nostro carissimo B. Sacerdoti inimicantur, in ejus odium exarsisse. Quapropter Fraternitati vestræ mandamus ; quatenus ipsi Comiti nostra vice præcipiatis, ut non ulterius supradictum virum inquietare præsumat. Nec solum, sed et contra omnes inimicos et perturbatores rerum ipsius vicem nostram ad ferenda illi auxilia suscipiatis, præcipiendo præcipimus, ex auctoritate Apostolorum Petri et Pauli. Valete, et nulla ratione quæ præcipio contemnite. *Ubi Berengarium intelligi verosimile fit, ex alia epistola quæ sequitur, et nomen integre exprimit, quomodo utramque profert ex veteri MS. S. Albini Andegavensis, Franciscus de Roye, Antecessor Andegavensis, in libello de vita, hæresi, et pœnitentia Berengarii.*

defendit ab injuria an. 1680

5 *Quin tamen etiam tertia illa retractatio vel ficta fuerit, vel per relapsum irrita, dubitare Mabilionem, tom.* 2 *Analect. pag.* 489, *non sinit* ipsius Berengarii scriptum ; quod in MS. Codice legi, *inquit* : quandoquidem in eo scripto perfide rescindit tertiam fidei professionem iisdemque fere argumentis convellit, quibus primam sub Nicolao Papa editam labefactaverat. Tum subdit, quemadmodum ad subscribendum ultimæ fidei professioni inductus sit, nimirum metu mortis, sibi certo imminentis; quove sensu eam asseruerit. *Id ipsum confirmat Bertholdus Constantiensis, iterum de eo sub annum* MLXXXIII *ita scribens* : Berengarius, novæ hæresis de corpore Domini auctor, eo tempore deficiens, abiit in locum suum : qui, licet eamdam hæresim sæpissime in Synodo abjuravit, ad vomitum tamen suum canino more non expavit redire. *Quæ cum Romam referrentur, denuo citatus Berengarius, eodem videtur ab Episcopo Comiteque remissus, et unum fere annum retentus, adhortanteque* Gregorio *et pro ipso orante, tandem serio resipuisse. Ejus in Galliam reversuri securitati atque indemnitati consultum volens clementissimus Pontifex,* et omnibus B. Petro fidelibus Salutem et Apostolicam benedictionem *impertiens,* Notum, *inquit,* vobis omnibus facimus, nos anathema fecisse ex auctoritate Dei omnipotentis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et beatorum Apostolorum Petri et Pauli, omnibus qui injuriam aliquam facere præsumpserint Beringario Romanæ Ecclesiæ filio, vel in ejus persona, vel in omni possessione sua, vel qui eum vocabunt hæreticum : quem post multas, quas apud nos, quanta voluimus, fecit moras, domum suam remittimus, et cum eo fidelem nostrum Fulconem. *Undenam vero. Quantum conjectura assequor, ex monasterio Casinensi, quo, capta ab Henricianis urbe et a Normannis recepta, post celebratam Romæ Synodum,* Gregorius *se receperat, causa securitatis, persuaso verosimiliter illuc secum ire Berengario, ubi captæ conversionis negotium quietius tractari et securius peragi posset.*

Quin et relapsum an. 1083,

ac denuo pænitentem,

6 *Certe ex conversatione tam religiosa factum credi potest, ut Berengarius, quem conceperat pœnitentiæ spiritum tandem parturiret : prout fecisse eum censeo, mense post obitum* S. Gregorii *quarto : obiit enim Berengarius anno* MLXXXVIII V *vel* VI *Januarii ; et veteres membranæ Laureacenses apud Franciscum de Roye sanctiori ejus conversationi definiunt* viginti octo menses ; *si quidem recte corrigo manifestum errorem, per quem scriptum legitur* annos; *quos omnino*

qui anno 1085 *reversus Turones*

omnino nec octo possis invenire, si de ultimo ejus relapsu sub annum MLXXXIII *verax est relator Bertholdus. Verba MS. Laureacensis hæc sunt.* Tunc Berengarius Roma discedens Turones venit; ibique in Insula quæ S. Cosmæ dicitur, seculi pompis abrenuntians, fere per viginti et octo annos (*ego menses lego*) Domino militavit : aliique plures Canonici S. Martini, sancto Spiritu nec non salutari ejus admonitione instructi, mutatis vestibus (*quod Monachici habitus assumptionem haud inepte interpretatur Mabilio*) sese ad insulam contulerunt. *Fuit vir, si hæresim excipias, omni laude cumulatissimus, quod ex Wilhelmo Malmesburiensi aliisque ejus ævi scriptoribus liquet,* Amator pauperum, eleemosynis approbatus, largarum possessionum dispertiendo dominus : *propter quæ in eo toties relapso possit impletum videri Evangelicum istud* ; Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur. *Hildebertus, postea Episcopus Cenomanensis, Epitaphium Berengario texuit omnigena refertum laude, quod ita concludit :*

factusque ibi Monachus sancte obiit in Januario 1088.

Vir vere sapiens, et parte beatus ab omni ;
Qui cœlos anima, corpore ditat humum.
Post obitum vivam secum, secum requiescam ;
Nec fiat melior sors mea, sorte sua.

quo fit, inquit Malmesburiensis, ut, *qui* ita resipuit, sine retractatione a quibusdam habeatur Sanctus : *et teste Mabilione,* Turonensis ecclesiæ S. Martini Canonici justa Berengario persolvere sunt soliti, hujusque rei gratia quotannis ad tumulum (qui in claustro S. Cosmæ nigro lapide stratus, detrito Epitaphio, visitur) feria Paschæ tertia conveniunt, ubi recitant Psalmum De profundis pro defuncto, nulla tamen Collecta adhibita. *Hactenus de Berengario : de quo id mirari etiam subit, adeo robustæ complexionis fuisse hominem studiosissimum, ut qui ante annum* MXVII, *quo S. Fulbertus factus Carnotensis Episcopus est, ejus in scholis discipulus fuerat, unus ex carioribus (sicut ex condiscipuli Adelmanni Brixiensis Epistola ad Berengarium liquet) potuerit vir octogenario major intra sexennium tertio Romam proficisci.*

S. Gregorii Papæ tumulus

7 *Revertor ad* Gregorium *Papam, post cujus Vitam a nobis illustratam inveniet lector, notitiam sepulturæ in ecclesia Salernitana, atque incorrupti post modum reperti corporis ; nec non præsentis venerationis in eadem ecclesia etc. ut Col.* 1 *n.* 1 *lin.* 5,

CLEMENS ANTIPAPA.

Commentariolum sic ordire — Patriam hujus monstri, indicavit nobis in suo Italico Itinerario diligentissimus Mabilio pag. 38. *Plura etc,* — tum adde.

2 *Hic autem omnibus Antichristis prægressis et hactenus secutis deterior, voluit ceteris videri religiosior, excogitato Sigillo, formæ prorsus singularis ; cujus orbem percurrens Crux ampla, et formata ex duabus lineis perpendiculariter, duabusque aliis parallele ductis, in parte transversali continet has litteras,* CONFIRMA HOC DEUS, *et harum litterarum sententia continuatur per litteras a summo deorsum sculptas,* QUOD OPERATUS ES IN NOBIS *Psal.* LXVIII *Inter quatuor deinde angulos ejusdem Crucis divisim legebatur istud Psal.* XXXII, VERBO DOMINI CÆLI FIRMATI SUNT. *Per orbem deni que exprimebantur hæc verba* DOMINUS NOSTER JESUS CHRISTUS. *Ipsam figuram Sigilli quærat in Ciacconio, cui id tanti est : mihi videor absque ea satis clare explicuisse formam, quam vel ideo nemo imitari voluit, quia auctorem tam impium habuit.*

usus signo perquam religioso.

3 *Mortuo nullus curavit monumentum aliquod ponere ; adeoque omnis ejus memoria periit, ut nec locus quidem nominari posset, in quo execrabilem vitam finivit, nisi Ordericus Vitalis, Hist. Eccl. lib.* 10, *nobis consignatum reliquisset Epitaphium, quod Petrus Leonis eidem insultando scripsit, et est hujusmodi :*

Nec tibi Roma locum, nec dat Guiberte, Ravenna;
In neutra positus nunc ab utraque vacas.
Qui Sutriæ vivens maledictus Papa fuisti,
In Castellana mortuus Urbe jaces.
Sed quia nomen eras sine re, pro nomine vano,
Cerberus inferni jam tibi claustra parat.

Nempe, ut idem Ordericus lib. 8 *scripserat,* Odo Comes Sutriæ nepos ejus erat, et Ecclesiasticæ pacis fautores pluribus pressuris coercebat. *Igitur Alba pulsus* Guibertus *a Paschali Papa, ut in hujus Vita dicitur, ipso fortassis adhuc Autumno anni* MXCIX, *quo iste in Augusto Ordinatus est, contulit se* Sutrium, *atque inde in proximam* Civitatem Castellanam, *antiquis* Fescennium *dictam,* X p. m. *distantem, ac forte Comiti prædicto subjectam, velut in locum munitiorem, ibique obiit anno* MCI.

4 *Sunt qui ab hujus nomine natum putent* Ghibellinorum *nomen, factionis per Italiam funestissimæ seculo subsequenti ; aptata ad faciliorem elocutionem voce, quæ, magis integre pronuntiata, sonat* Guibertinos, *vel (sicut in Vita Paschalis II scribit num.* 26 *P. Pisanus)* Gibertinos : *ita ut qui profitebantur partes Cæsarum, Pontificibus Romanis adversantium, sic per contemptum initio vocarentur : sicut et pars altera a Cæsareis vocata est* Guelforum, *id est,* Catulorum (*hoc enim nomen* Welf *Germanice sonat*) *occasione accepta a* Guelfone V, *Bavariæ Duce ac Veronensi Marchione, anno* MLXXXIX, *ex voluntate* Urbani II, *conjuncto cum Comitissa Mathilde, Pontificiarum partium studiosissima. Sed nomina, primum per injuriosam dicacitatem jacta, honori deinde sibi pars utroque dixit maxime cum inter Pontifici adversantes clarere cœpit* Henricus V, *quem aiunt quodam Germaniæ oppidulo* Ghibel *dicto, in quo natus et educatus fuerat, sic delectatum, ut inde vulgo cognominaretur* Ghibellinus. *Imo sunt qui utrumque nomen primum volunt audiri cœpisse circa annum* MCXXXIX, *in Wirtzenburgensis urbis obsidione. Verum, uti verosimilius est, Henrico isti agnomentum accessisse a pridem coalita et nominata factione, cujus erat caput, potius quam ab ignobili oppido, quod nescio an satis probetur uspiam aliquando fuisse ; sic et* Guelfos, *longe prius censeo appellatos, occasionem dante Ducis ipsius nomine.*

A Guiberto dicti videntur Gibellini, ut a Guelfone Guelfi,

5 *De origine* Guelforum, *inter Germanos Principes, præsertim Bavaros, ætate illa æstimatissimorum, circumfertur seu fabula seu historia fusius relata a Gabriele Bucelino, tom.* 2 *Germaniæ sacræ et profanæ, in Historia Agilolfingica pag.* 363 ; *videlicet, Irmentrudem Suevicam, S. Hildegardis Carolo Magno nuptæ sororem, Isenbardo Principi Alemanno junctam, ex imprecatione pauperculæ, trina prole simul edita gravatæ, ter trinos simul peperisse ; quæ verita adulterii suspicionem octo ex iis fluvio mergendos dederit ancillæ. Hanc autem Isenbardo domum redeunti occurrentem, interrogatamque quid capite gestaret in canistro,* Guelfos *respondisse fluvio mergendos ; quos dum cunctatur ostendere, deprehensa in crimine, jussa sit tacere, mandatumque expletum esse, referre Dominæ. Interim a fideli rustico educatos omnes, cum jam septennes essent, exhibitos in geniali epulo matri, eodem quo unus quem ipsa servaverat cultu ; qui propterea* Guelfi *dicti sint in memoriam facti. Rem huic simillimam apud se contigisse tradunt Arelatenses, nisi quod pro novem catulis, totidem dicuntur* nefrendes, *ancillari mendacio appellati infantes, in Rhodanum mergendi, nisi eorum unus ad heri interrogationem manum de cophino protendisset ; unde ipsa ubi partus talis editus fuerat ædes,* Scrofæ domus *usque hodie appellatur ; teste Bellforestio et Gaulardo Scriptoribus Francis, asserentibus in perpetuam rei memoriam etiam nunc ibi videri insculptum lapidem ; matrem vero perpetuo carceri mancipatam*

cipatam fuisse, in pœnam sui crudelis mandati. De Guelfi *nomine alii aliter narrant, dicuntque, Isenbardo venanti una cum Carolo allatum de partu uxoris nuntium; quare cum is multum festinaret reverti domum, Carolus joco dixerit, quid tantum festinaret ob* Guelfum *unum sibi natum? Ipse vero pari joco responderit; ita sane, vocaretur* Guelfus, *modo eum Rex ipse de fonte susciperet, sibique compater fieri dignaretur.*

6 Clementem *Antipapam, brevi temporis intervallo, secuti sunt alii tres, schismatis criminisque heredes; qui quia ad* Paschalis II *Pontificatum spectant, commodius post illum referentur; hinc, ubi primum eos locaveram, ablati.*

CLX VICTOR III.

Num. 2 *iterum, post lin.* 9 adde — *Nihilo certius digesta sunt, quæ confuso rumore accepit Ordericus Vitalis, et lib.* 8, *sic proponit*: Victor Papa, postquam apicem Pontificatus ascendit, primam Missam in die sancto Pentecostes solenniter cantare cœpit: sed occulto Dei nutu, gravem morbum subito incurrit. Nam diarrhœa cogente ter ad latrinam de Missa ductus est, et sic in Papatu vix una tandem Missa perfunctus . . . . . . In ægritudine tamen a Pentecoste usque ad Augustum languens, defunctus est. *Interim constat* etc.

Ibid. lin. 7 *a fine post* — dies VI — *adde* — *non annumerato scilicet die mortis quem si annumerari omnino a* Leone *quis velit; oportet ut dicat, Ordinationem factam fuisse, non ipsa Dominica Pentecostes, sed ejusdem festivitatis feria* II; *quod nec absurdum foret, nec ritui Pontificiarum Ordinationum contrarium. Malui tamen sequi nostrum MS. de Vitis Pontificum, ubi* dies VII *numerantur, et sic Dominicam retinere. Scripsit adhuc Abbas Casinensis libros* 4 *Dialogorum de Miraculis S. Benedicti et aliorum variorum Patrum: quos libros in suis Annalibus delibat Baronius, ipsos vero ex MS. Vaticano edidit J. B. Marus, Canonicus Romanus, sed mutilos in fine libri* 3, *et toto quarto destitutos; qui defectus utinam aliunde quandoque suppleatur!*

Num. 3 adde — *Malleacense Chronicon, annum* MLXXXVII *finiens*: Eodem, *inquit*, anno obiit Victor Papa: *et sequentem exordiens*, Ordinatus est Urbanus Papa: *quo Chronologia nostra valde firmatur, propter ætatem Chronici ipso tempore scripti.*

CLXI URBANUS II.

•

Num. I *lin.* 3 Papæ Urbani — *adde* — *Ordericus Vitalis Hist. Eccl. lib.* 8 *sic eum breviter laudat*, Ætate mediocris, corpore magnus, modestia discretus, nobilitate et mansuetudine clarus, religione maximus, sapientia et eloquentia præcipuus . . . . misit Legatos et Epistolas Romanæ auctoritatis Francis et Græcis, aliisque gentibus per orbem constitutis, ut in fide Catholica irrefragabiliter persisterent, et omnem scissuram a lege Dei et corpore Christi, quod est Ecclesia, callide præcaverent. *Tum libro* 9 *ejusdem in Gallias profectionem, et Acta Synodi Arvernensis seu Claromontanæ refert, quæ istic legi possunt. Elogium etc.*

Ab anno 1088 *virtutes,*

Num. 7 adde — *Itaque huc etiam transcribo, quæ habet hujus temporis Chronicon, vulgo dictum Malleacense, ubi ad annum* MXCV *sic legitur*: Urbanus Papa tenuit Concilium III Idus Novembris: et inde Lemovicas veniens, deposuit Umbaldum Episcopum ejusdem Urbis. *Tum anno sequenti*: Urbanus Papa veniens ad festivitatem S. Hilarii, fuit Pictavis, XI *Januarii*. Post hæc perrexit Andegavos, et benedixit monasterium S. Nicolai. Inde abiens, Turonis tenuit Concilium in monasterio S. Martini: in quo inter alia restauravit Abbatiam S. Mauri, et præcepit habere Abbates . . . inde reversus est Sanctonas civitatem, et celebravit ibi sanctum Pascha: et inde remeavit Romam: et in eundo remeavit Nemausum civitatem, ubi item tenuit Concilium, et reconciliavit Philippum Regem Francorum. Ubicumque fuit, præcepit Cruces facere hominibus, et pergere Jerusalem, et liberare eam a Turcis et aliis gentibus. *Denique ad annum* MXCIX: Eo anno, *inquit*, fuit factum Romæ Concilium, quod novissime tenuit Romanus Papa VII kal. Maji, in quo confirmavit viam Sancti Sepulchri D. N. Jesu Christi; et decrevit in ipsa Synodo omni feria VI jejunare pro peccatis suis omnibus Christianis, et maxime pro illis de quibus non confessi sunt immemores. Eodem anno obiit ipse III kalendas Augusti, et successit ei Paschalis II.

Acta ex Chronica Malleacensi.

8 *Ordericus Vitalis prælaudatus, hoc tempore vivens, libri sui* 10 *initio mortem ejus exponit, et addit*: Ejus opera quam laudabilia fuerunt, nitore famaque magnitudinis suæ, per orbem late divulgata, inimicorum etiam eo defuncto lamenta testata sunt. Petrus Leo tres elegiacos versus super ipso edidit, et memoriam ejus breviter sic commendavit. *Epitaphium unum*

Canonicum Remis, Monachum Cluniacus, Odonem
  Roma vocat, facit hunc Ostia Pontificem:
Cumque fit Urbanus mutato nomine Papa.
  Redditur expulsus integer Urbis honor.
Exequias hujus celebres hic Roma peregit
  Augusti quarto prævenieute die *Subintellige* kalendas.

Alter quoque insignis versificator, præfati Papæ vitam, mores et occasum consideravit, et inde carmen hujusmodi compaginavit. *alterumve ex Orderico Vitali.*

Canonicus Remensis Odo, quem Cluniacensis
  Hugo facit Monachum, Papa fit eximius.
Hic vivens, lux Urbis erat; defunctus, eclipsis:
  Urbs stetit, Urbano stante, ruente, ruit.
Lege regens, et pace fovens te, Roma, beavit;
  Servans a vitiis intus; ab hoste foris.
Non flexit, non extulit hunc, non terruit unquam;
  Dives, fama, potens; munere, laude, minis.
Eloquium linguam, sapientia pectus, honestas
  Mores ornabant, exteriora decor.
Ecce per hunc Urbs-sancta patet, lex nostra triumphat,
  Gentes sunt victæ, crescit in orbe fides.
Sed citius rapitur rosa, quæ plus vernat in horto,
  Sic et florentem fata tulere virum,
Mors hominem, requies animam, cisterna cadaver
  Suscipit; inter nos nil nisi fama manet.

Romanus Canonicus etc. — *deinde post num.* 10 *adde.* —

11 *Idem Mabilio lib.* 2 *cap.* 20, *agens de Testium subscriptionibus, de quibus jam aliquid dictum ad Ponticatum* Leonis IX *num.* 9, *sive (ut nunc instituit dividendum Commentarium illum) Dissert.* XXXVIII, *num.* 3; *idem inquam, Mabilio notat, hoc potissimum Pontificatu invaluisse, ut Bullis, etiam extra Synodum dandis, Episcopi Cardinalesque subscriberent. Addit autem, non solum in Pontificiis, sed etiam Regiis cujuscumque generis, nec non inferioris ordinis hominum scripturis, frequens olim fuisse, ut etiam absentibus futurisque volentibus eas sui nominis subscriptione firmare, spatium relinqueretur. Hoc poro instituto factum, ait, in ejusmodi instrumentis multis, ut post primitus scripta suo ordine nomina testium initio rogatorum, inveniantur alia multa, nullo ordine varioque charactere, adjecta; quæ cum postea a Chartulariorum ecclesiasticorum aut monasticorum collectoribus, una continua manu transcripta reperiuntur; magnam prima fronte solicitudinem ac suspicionem fraudis necesse est injiciunt viris eruditis, habentibus aliquam personarum*

Testes bullis subscripti, *et locus diu post subscripturis, relictus.*

sonarum ibi nuncupatarum, temporumque ac locorum cuique propriorum, interque se enormiter discrepantium notitiam. Operæ pretium sane fuerit, tanti momenti doctrinam (qua nescio an alia ulla utilior in re antiquaria sit) videre probatam auctoritatibus et exemplis certissimis, ad plurimas irrefragabilis auctoritatis chartas, periculo damnationis certæ alioqui eximendas, atque a turpi suppositionis evidentis nota vindicandas.

CLXII PASCHALIS II.

° *Post Commentariolum* adde— *Ordericus Vitalis ait*, quod de Valle-Brutiorum, Monachus fuit. *Fuisse* Monachum, *mox constabit ex Vita ;* Brutios, *vetustum Calabriæ Populum, novi ;* Vallem-Brutiorum *in Tuscia, nullam hactenus reperi : monasterium esse, clarius idem indicat cum ait lib.* 10 Defuncto Urbano Papa Reinerius, Vallis-Bruciorum Monachus, in Paschalem Papam electus est, et XVI die a transitu Prædecessoris, *id est, a die* XXIX *Julii*, canonice consecratus est ; *quod cum dictis et dicendis optime congruit, eademque postea in progressu ejusdem libri ante medium idem Vitalis confirmat. Porro si animus tibi fuerit operis hujus editionem alteram Cavallerianis, quarum jam sæpe memini imaginibus ornare, post Commentariolum* de Paschale II, *ante vitam, adde hæc sequentia.* — *Vides interim quod exhibendo Pontificum imagines quaternas, et quaternas cogamur hic sistere in binario, ut Pars sequens cum novo quaternione inchoetur. Ne ergo loculi duo vacent etc. pag.* 210 *col.* 2, *usque ad Appendicem, — Poteris tamen etiam totum hoc punctum omittere, si velis, una cum ipsis* Constantini et Helenæ *imaginibus ;* et Urbani atque Paschalis Secundorum, *iconibus junges* Gelasium et Callixtum, *æque* Secundos ; *itaque progrediendo, ultimum quaternionem finies cum* Innocentio XI, *Pontifice* CCXLIV ; *nec opus habebis iterum implere tabulam duabus personis adscititus , uti nos oportuit facere.*

In Vita num. 6 *lin.* 8 *a fine, post verba* — in Castellum se proripuit — *adde* in parenthesi — (*nomen credo potius de industria reticuisse Auctorem, quam illud socordi librario excidisse : quamvis autem varia agri suburbicarii nominentur Castella, ac nominatim haud procul Alba* Castellum Gandulfi, *Pontificiæ rusticationi nescio quam pridem dedicatum, nuperque ab* Alexandro VII *mira venustate restauratum exornatumque ; propendet tamen conjectura ad* Castellum Romanum, *situm inter Albam et Ostiam, quod inde versus mare propinquior pateret fuga. Fuit tamen* et hic, *ubicumque sito loco*, minus [tutus] *etc.*

Num, 27 *lin. antepen.* dies III — *adde* — *Malleacense Chronicon duorum ex prædictis Conciliorum meminit : primo,* Anno MCVII, apud Trecas in Francia fuit Concilium, quod tenuit Paschalis Papa, in quo decrevit ut per nullam guerram incendia domorum fierent, nec oves aut agni caperentur. *Utile et Christianæ militiæ legibus dignum decretum, sed heu ! quam alienum ab usu et praxi calamitosissimæ nostræ ætatis ! Et rursum* Anno MCXVI Romæ fuit Concilium, quod tenuit novissime Paschalis. *Et*, Anno MCXVIII, XII kalendas Februarii obiit Paschalis Papa, et successit ei Gelasius. *Sepulcri in Laterano etc.*

Post num, 30, *expuncto seq. numero toto , atque altero vel sursum translato ad Commentariolum de Paschale, vel etiam integre prætermisso, sic progredere.* —

31 *Porro* Paschalis II, *una aut sesquianno ante* Guiberti *seu* Clementis *Antipapæ mortem electus ; eo defuncto tres ejus successores, Num.* 7 *Vitæ indicatos, ideo solum habuisse videtur sibi oppositos, ut veri Pontificis gloria major esset, qui omnes tam cito ac facile vicit. Sunt autem istic jam nominati*

ALBERTUS ANTIPAPA.

Albertus, natione Atellanus, Guiberto, qui eum Diaconum Cardinalem creaverat, anno MCI suffectus, sedente jam Paschale II ; ipso electionis suæ die captus est, et reclusus apud S. Laurentium, antequam vel sacrilege ordinaretur. *An.* 1101,

THEODORICUS ANTIPAPA.

Theodoricus, ex Abbate Farfensi, Presbyter Cardinalis creatus a Guiberto, Pontificis Romano titulum sub nomine Silvestri III sacrilege tenuit diebus centum et quinque : captus deinde et in Cavense monasterium retrusus ad pœnitentiam. *An.* 1101,

MAGINULFUS ANTIPAPA.

Maginulfus, natione Romanus, præstigiis magicis frustra confidens, exul moritur, eodem anno quo Guibertus, qui eum Diaconum Cardinalem fecerat, aut proxime sequenti. *An.* 1101,

Pictura Callixti 2 *de eorum suppressione.*

Sola horum nomina recitat Baronius ; quod autem de iis scimus amplius, id deberi jam diximus Auctori Vitæ Paschalis *Papæ : cetera sumpsimus ex Ciacconio : qui licet non repererit, quod nomen sibi optaverint* Albertus, et Maginulfus ; *credibile est tamen etiam ipsos, consueto jam pridem ac fere in legem traducto more statim ac electi fuerunt, aliud a primo sumpsisse, ipso die suæ protrusionis ; sed magni non refert nesciri, quale. Inter picturas, quibus* Calixtus II *ornavisse dicitur Lateranensis Palatii quædam a se extructa conclavia, quasque apud Rasponum videre est, sed ex prototypis recentiori opere, forsan sub* Sixto IV, *reformatis; ea quæ ordine secunda est,* Guibertum *devictum exprimit ; tertio vero successores ejus tres, hoc disticho subtus adscripto comprehensos,*

Ecclesiæ decus Paschalis Papa Secundus,
Albertum damnat, Maginuldum, Theodoricum.

ubi ordinem temporis non fuisse servatum in nominibus, excusat metri necessitas : Maginulfum *autem jussus exarare Chalcographus, exerravit in littera, ut faceret* Magnuldum *: cum eadem describens Onufrius* Mabinulfum *legat, in alia littera, simili typothetæ incuria, corruptum.*

DISSERTATIO XL.

De forma Pallii aliorumque Pontificalium indumentorum, medio ævo mutata. *pag.* 240 *dicta* Appendix.

Ubi Callixtus pingi fecit suos decessores :

NUm. 2 in Margine sic scribe — *ut apparet in abside oratorii S. Nicolai — et lin.* 3 *sic totum muta — imaginem accipe alterius Absidis, desumptæ ex libro, quem de Vita Gelasii Papæ II edidit Constantinus Abbas Cajetanus, hac auctoritate vindicaturus ei titulum* Sancti. *Extabat ea Absis picta in Lateranensis Palatii Oratorio, de quo apud Cæsarem Rasponum, Onuphrii Panvini verba in libello de* VII *Ecclesiis pag.* 173 *transcribentem, hæc lego, lib.* 4 *cap.* I. Calixtus

Papa

Papa II, post conciliatam cum Henrico V ejus nominis Imperatore gratiam, Patriarchii Lateranensis ædificia restaurare aggressus, excitavit in medio interiori Palatio Oratorium, seu ædiculam perelegantem et forma oblongam, cum tecto ligneo imbricato ; exornavitque picturis, in honorem S. Nicolai Episcopi. In hujus ædiculæ abside pingi curavit, etsi opere parum eleganti, Romanos Pontifices qui se proxime antecesserant, initio ab Alexandro II ducto. Erant vero, ipse Alexander II, Gregorius VII, Victor III, Urbanus, Paschalis et Gelasius Secundi ; iisque adjunxit ex antiquioribus S. Leonem et S. Gregorium, cognomento Magnos : semet vero in testudine absidis ad Salvatoris pedes effingi curavit. *Verum in media abside pro* Salvatore, *quem nobis describit anno* MDLXX *Onuphrius, ex eoque post annos* LXXX *Rasponus, invenio in imagine Cajetani Deiparam, atque ad hujus pedem unum inclinari* Calixtum II *ad alterum similiter* Anastasium IV. *Ea propter pene cogor dicere ; Onuphrium memoria lapsum esse, et Raspono defuisse diligentiam inspiciendi propius ipsam Absidem : cum medio inter utrumque tempore Cajetanus, anno scilicet* MDCXXXVIII, *aliter invenerit. Quamquam autem idem Cajetanus (ut supra notavi in* Alexandro II*) indicare videatur, ipsam picturam recentiori manu innovatam fuisse ; ac forte post editum Onuphrii libellum ; quod etiam persuadet litterarum minime vetustarum forma ; Virginis tamen inter duos Angelos residentis, filiumque in gremio tenentis lineamenta ejusmodi sunt, ut antiquitatem omnino sapiant, esto colores sint innovati.*

in parte absidis inferiori,

3 *Itaque, hac innovatione non obstante, existimo, præter colores litterarumque formam, mutatum veteris picturæ esse nihil : sed hujus duplicem partem facio, quarum inferior auctorem habuerit* Callixtum *prænominatum, qui in Superioriparte solum fecerit pingi seipsum, ad pedes Salvatoris, medium solium insidentis ; cum autem* Anastasio IV *placuisset ampliori pictura totum spatium implere, seque ipsum ex parte altera pingendum curare ; reliquisse prædictum* Callixtum *ut erat ; itaque ad caput ejus, tamquam viventis, etiamnum cerni tabellam quadratam, æque ac post ipsius* Anastasii *caput; pro Salvatore autem rudius expresso substitutam opere elegantiori Deiparam ; et utrimque collocatos* SS. Silvestrum *atque* Anastasium, *hunc nominis a restauratore assumpti primum, istum Lateranensis Patriarchii primum inquilinum. De titulo* SCS, *omnibus defunctis æqualiter nunc adscripto, deque luminoso circum eorumdem capita circulo, itane fuerint ab initio, nolim divinare. De nominibus carminibusque adcriptis, etsi nova sit characterum forma, non dubitem tamen, quin primitus descripta eadem fuerint, usitatis* XII *seculo litteris ; idque suadet ipse versuum stylus, quos medio ex limbo, sic legere opportet.*

ipsumque et se in parte ejusdem superiori Anastasius 4,

Sustulit hoc primo templum Callixtus ab imo,
Vir clarus late Gallorum nobilitate :
Verum Anastasius, Papatus culmine Quartus,
Hoc opus ornavit, variisque modis decoravit.

Florebat eodem quo Anastasius *iste tempore Poeta quidam,* Leo *nomine, unde poesis ejusmodi rhythmica* Leoninorum versuum *accepit ; non quia primus illos excogitavit (jam enim exemplum vidimus in sigillo Victoris II integro seculo antiquius) sed quia præcipuam ei famam conciliavit suorum elegantia versuum: eorumque usum ex Italia in Galliam traduxit, ubi nomen* Leoninorum *natum videtur. Illum ergo ipsum* Leonem, *vel ex discipulis ejus aliquem, suspicor auctorem fuisse Anastasianæ istius Epigraphes. Quid autem causæ habuerit ipse* Anastasius, *ut argumentum designatæ a* Calixto II *picturæ quoad superiorem ejus partem immutaret, non video ; nisi vel imperfectum opus prior dimiserit, vel vitium faciente fornice absidis corruptum illud citius fuerit. Est ergo pars illa superior absidis, Anastasiana fere tota ; ejusdemque Auctoris stylo, a quo versus priores sunt, etiam medius iste, sub Deiparæ throno, scriptus fuit :*

additis versibus Leoninis tunc primum cœptis æstimari

Præsidet æthereis pia Virgo Maria Choreis.

4 *Atque hæc fusius deducere placuit, ne picturæ isti, non undequaque vetustissimæ, omnem adhibere fidem videar : quamquam in ea toties expressa cernatur forma* Pallii, *qualem hoc seculo* XII *fuisse omnino censeo. Dubito tamen de numero cruccularum, eidem tum intexi solitarum ; hic enim seculo illo atque sequenti auctior fuit, vel saltem arbitrarius ; prout ex imagine Gelasiana apparet, nec non ex ea qua nobis exhibetur Innocentius V, anno* MCCLXXVI *electus ; quamquam postea visum fuerit antiquum numerum constanter resumere, qui etiam nunc servatur. Quæri porro circa eamdem picturam posset* Mitramne *Episcopa'em etc. — mutatis consequenter et unitate auctis numeris.*

Num. 3, *nunc* 4, *dele lineam* 17 *et* 18 *usque,* *Ecce — deinde lineas* 6 *ultimas a fine, sic muta — Quamquam autem operosiorem curvaturam præferat in Anastasiana Abside S. Nicolai sinistro manui insertus baculus : id tamen ingenio pictoris, ipsum ultimo innovantis, adscripserim potius, quam vero usui illorum temporum, nisi certioris vetustatis exemplis illam viderim confirmatam.*

5 *S Alexander Wilthemius —* 6 *Vides autem — ac denique ultimæ* 7 *lineæ a fine deleantur, et novus numerus sic inchoetur :*

7 *Nescio ego, quis Pontificum initium fecerit procedendi in publicum, absque ullo eorum paramentorum, quibus in Sacris uti mos est. Primus a Cavallerio sic exprimitur (ut* Eugenium IV *taceam, cujus numquam consecrati coronatique alia fortassis ratio fuerit) Primus, inquam, ab illo sic exprimitur* Clemens VI, *super linteum Clericale seu Canonicale (Superpelliceum vulgo dictum) solum indutus* Mantellum *sive* Mozettam, *a communi Episcopis omnibus Canonicisque Regularibus epomide differentem rubeo colore, albæque pelliculæ per extimas oras apparentis ornatu, tamquam Pontificibus unice proprio. Simili pellicula instructa calantica, utrumque tempus et cervicem muniens, quibusdam rheumaticis senibus eodem fere tempore placuit ; sed inventum istud longe antiquius videri fecit Cavallerius, quando ipsum præsumpsit pro Mitra imponere* Sabiniano, Sergioque II, *et nonnullis aliis ex antiquis, una cum Cappa seu Pluviali. Opinor ego, et* Mozettæ et Pileoli *pellicei usum, privatim intra palatium cœpisse seculo* XIV *aut* XV *; et hoc jam provecto, aliquos cœpisse etiam ita prodire in publicum : nam de* Julio II, *creato sub initium seculi* XVI, *legitur infra num.* 3, *quod* MDIV, XVII Januarii, equitavit sua Sanctitas ad S. Antonium, cum Amictu et Cingulo albo, atque Capucio holeserici rubeo, ac Stola rubea. *Et rursum de* Adriano VI *lego in Historia Conclavis num.* 23, quod urbem invectus est equo, cum Galero et Stola, *necdum corronatus. Ubi noto initium aliquod largæ illius Stolæ, quæ hoc seculo usurpatur, velut ornamentum Pontificibus proprium nullique alteri sacro Ordini commune, ex panno ut plurimum aureo, confibulaturque ad pectus, ne ex alterutro latere defluat. Hanc tamen Stolam, dum propius considero, conferoque cum Cappa seu Pluviali (de quo infra) adeo frequenti in Cavalerianis Iconibus, cui semper ad oram interiorem prætexitur largus operis phrygionici limbus ; suboritur suspicio, quod ipse ille limbus, qui seorsim sumptus pendensque de collo formam haberet largioris Stolæ, cœperit seculo superiori in processu publico usurpari pro Cappa seu Pluviali, tamquam ejus pars præcipua (erat enim ipsa ad frequentiores usus incommoda nimis) quemadmodum vetus Toga Romana, totum corpus operire solita paulatim fuit attenuata in lorum superius explicatum. Primi autem* Alexander VII, *et post eum* Clemens IX .... *sic. .... conspiciuntur. Nec facile est in veræ antiquita-*

Rubra Epomis et Pileolus, pelliculis farta,

quitatis monumentis istius Pontificiæ ac latioris Stolæ similitudinem aliquam invenire, nedum originem. Solæ Cavallerianæ imagines tale quid exhibent (sed multo amplius atque instar largi scapularis, humerorum tenus utrimque ductum, indeque arctiori paulatim mensura ante pectus defluum, et intextum Cruce largiore, Christia ut Sanctorum imaginibus ornata) exhibent, inquam tale quid a principio seculi VI, *in* Hormisda et Joanne; *quod videri possit loco* Pallii *adhibitum, si constare taliquando usurpatum fuisse : est autem similius Planetæ sacrificali, humerorum tenus in lateribus excisæ, sed præter morem antiquorum, casulis rotundis utentium, sicut infra dicam.*

8 *Ut autem ad Absidem Anastasianam etc.*

Num. 10, *nunc* 12, *lin.* 9 *a fine* lege · *descendere ejusdem quasi Scapularis extremitatem alteram ut faciat formam Y quamdam, latere etiam a tergo, et fit quasi Y geminatum, cornibus inter se obversis, per quæ caput transeat) verosimiliter judicat Wilthemius etc.*

Num. 13, *nunc* 15, *lin.* 18 *a fine* lege — *quæ duplici denique Y responderet.*

Num. 14 *nunc* 15, *post* 20 *lineas, dele alias* 12, *et sequentes cum prioribus* sic junge — *numquam tamen inveni ullius veteris Pontificis imaginem, in* Cappa *expressam, ante seculum* XIII. *Ratio autem cur recens Electum, Cappa potius etc. . . . ob præcellentiæ dignitatem.*

Cernitur quidem frequens in pictura Conclavium Calixtinorum,

17 *Dixi, non invenisse me quemquam Pontificum veterum, in Cappa expressum ante seculum* XIII ; *neque ut antiquius etiam ita expressos credam, persuadent picturæ, quibus Rasponus lib.* 4 *cap.* 1 *ait a Callixto II, ornata conclavia, per ipsum in Lateranensi Patriarchio extructa ; quamvis illarum picturarum formas, ubi semper in* Cappa *Pontifex cernitur, accepisse se dicat a Felice Contelorio, Vaticanæ Basilicæ Canonico, utriusque Signaturæ Referendario, viro eruditissimo,* ipse venerabilis antiquitatis memoriæ pro virili *sua* consultum esse cupiens. *Laudo studium : sed requiro judicium, existimantis, eam esse posse* graphicam *ipsius veteris* picturæ delineationem, *postquam legit Onuphrium Panvinium, describentem ejus picturæ vestigia,* quæ *illo vivente, id est uno ante Rasponum seculo*, adhuc vetustate exolentia pene cerni poterant. *Ita enim ait* : Sub Alexandri II tabula, in qua ipse pictus est cum Cardinalibus, pedibus Cadolum conculcans, sunt hujusmodi Versus.

REGNAT ALEXANDER, CADOLUS CADIT ET SUPERATUR.

. . . . NIHILATUR.

non tamen ea quæ sec. 16 utcumque superest qualem Panvinius describit,

In Rasponi autem imagine residet quidem inter septem Cardinales Alexander, *sed* Cadolus *conculcatus apparet nusquam : secundus autem Versus integer, sed alio fine terminatus, adscribitur in eadem Rasponi imagine hoc modo.*

TUNC EI HENRICUS OBEDIT ET INCLINATUR.

Rursum Onuphrius : Sub Gregorii vero, Victoris III, et Urbani II signis, sunt hujusmodi Versus.

GREGORIUS, VICTOR, URBANUS, CATHEDRAM TENUERUNT :

GIBERTUS CUM SUIS TANDEM DESTRUCTI FUERUNT.

Rasponus e… verba habet, nisi quod Wibertum, *pro* Giberto ; deserti *scribat, pro* destructi : *sed duos tantum Pontifices, in medio sex Cardinalium considentes, ipse habet, tertius nusquam comparet, nusquam* Gibertus *cum suis. Tertio, idem Onuphrius describit Versus eosdem, quos sub tertia imagine Rasponus : sed ait, eos esse* sub Paschalis et Gelasii II simulacris, quosdam schismaticos Pontifices sub pedibus tenentibus : *Onuphriique assertum Abbas Sugerius,* Alexandro *Papæ coævus, irrefragabili confirmat testimonio, mox infra ad Antipapatum Burdini, alias Gregorii proponendo. Et tamen apud Rasponum idem sic*

sed qualem designavit sub Sixto V Palatium innovaturo aliquis.

stant, ut omnino nihil alteruter eorum sub pedibus habeat, præter marmoreum pavimentum. Dico igitur, delineationes, quas nactus est Rasponus, non esse similitudines veterum, sed conceptus novarum picturarum, eo tempore formatos quo de reparandis Palatii Lateranensis ruinis cogitabatur, post editum Onuphrii libellum tempore Sixti IV : quando, sicut Rasponus asserit, præter raros parietes miræ crassitudinis, et rudera tectis carentia, adhuc extabant vestigia aulæ Leonianæ, et cubiculorum Innocentii II et Calixti item II, et ædiculæ S. Nicolai, et conclavium Cœlestini III, quæ ex insignibus picturis cum elogiis ipsorum cognoscebantur : mox tamen dejecta sunt omnia, excepta minori parte triclinii Leoniani (*addo et ædiculæ S. Nicolai a Cajetano adhuc visæ*) quando Sixtus V, novæ totius Patriarchii ædificationi manus admovit.

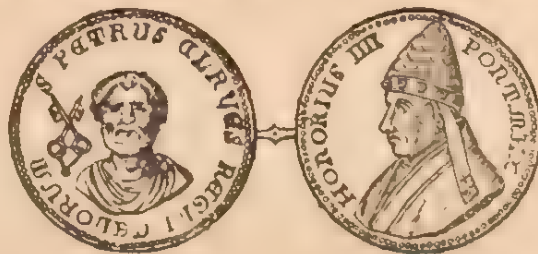
18 *Itaque jam non miror in istis Rasponi iconibus, in quibus ipsa aularum ædiumque figura maximam sapit novitatem, tota ad Vitruvianæ architecturæ leges exacta ; non miror, inquam, Pontifices et Cardinales omnes videri in* Cappis ; *et quidem talibus, quales hodie formantur, cum lato inferneque rotundo post dorsum scuto, potius quam cappucio. Interim veteris* Cappucii, *veram ac genuinam formam videre si placet, en tibi illam ex Romano Breviario, sub annum* MDXXII *Venetiis excuso, intra primam Psalmi Invitatorii*

Nam veteres Cappæ habebant cappucia acuminata :

litteram, Primus porro Pontificum, quem certo reperi expressum in Cappa, *est* Honorius Papa IV, *in suo numismate, quod ex Musæo Equitis Gualdi sic exhibet novissimus Ciacconii locupletator Oldoinus, cujus habitus rationem infra in ipso* Honorio *dabo. Similem*

A tempore Honorii IV in Cappis expressi Pontifices,

etiam nummum Innocentii IV, *annis* XL *vetustioris* Honorio *prænominato, exhibet idem Oldoinus; sed isti nummo aliquid credere prohibet triplex tiaræ coronamentum, evidens argumentum novitatis, tunc adhuc ignotæ.*

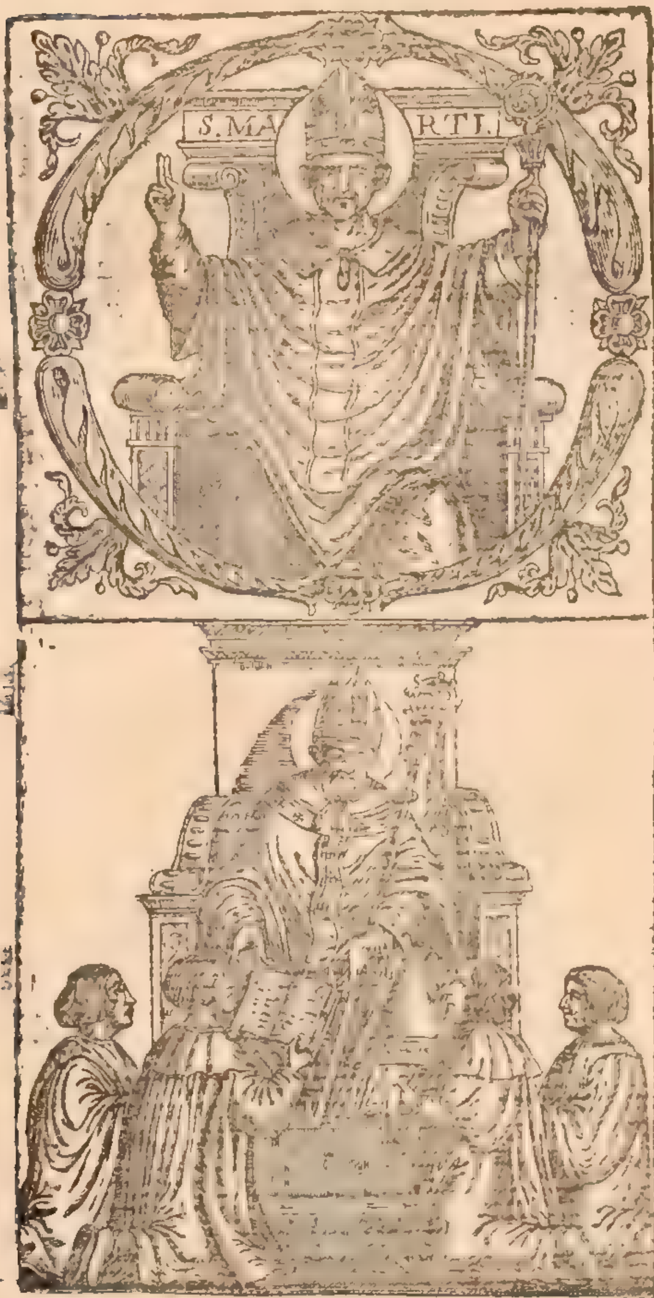
19 *Pene exciderat loqui de* Planeta, *seu* Casula, *extra quam neminem Pontificum videre nobis in vera imagine hactenus contigit primis* XII *seculis. Hanc fere constanter invenimus in antiquis monumentis undique clausam, instar rotundæ togæ, nisi qua caput transmittitur, cum superinjecto Pontificali Pallio, secundum formas supra descriptas. Eadem forma Romæ*

Planeta seu Casula anti quitus clausa undique,

tenui

tenuit etiam XIV *seculo, quemadmodum demonstrare possunt tria hæc Presbyteralia monumenta, etiamnum Romæ in Ecclesia S. Mariæ trans Tiberim et S. Cæciliæ visenda, quorum primum anni* MCCCXIII, *habet circumscriptum hujusmodi Epitaphium.* Hic requiescit Domnus Presbyter Petrus Bellus, Canonicus hujus ecclesiæ, qui dimisit huic ecclesiæ unam domum bonam : cujus anima requiescat in pace. Obiit sub anno Domini MCCCXVI, Pontificatus Domni Joannis Papæ XXII anno I, Octobris die IIII. *Alterum est annis* XLIV *priori recentius, et sic circumscribitur :* Hic requiescit Domnus Petrus Francisci de Cinthiis, Canonicus Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, Vice-dominus Portuensis et S. Rufinæ, qui obiit anno Domini MCCCLX, mensis Septembris die XXVIII, Pontificatu D. Innocentii Papæ VI. Amen. *Octennio vero post sculptum est tertium, quod hæc dicit:* Hic requiescit Domnus Nicolaus Joannis Riccardi de Riccardinis, de Transtiberim Canonicus, Neapolitanus, cujus anima requiescat in pace. Amen. Obiit sub anno MCCCLXVIII, Pontificatu Domni Urbani Papæ V, Indictione VII, mensis Maji die X. *Quibus consideratis in ordine ad mox observanda, placeat etiam ad eumdem finem videre* Archiepiscopalis, *apud Mediolanenses,* Casulæ *formam, in imaginibus* SS. Ambrosii *atque* Martini, *Mediolani sculptis, quomodo illæ hic subtus exprimuntur, ex Missali Mediolanensi anni* MDXXII, *formatæ ad miniaturas (ut existimo) antiquiores in Missali aliquo MS. Earum inferior, posita in fronte libri, repræsentat S. Ambrosium, in habitu Archiepiscopali velut ad Sacrificium, cum*

etiam sec. 14 ut probant effigies sepulcrales.

Pallio supra Planetam, qui ipsum Missale tradit Archipresbytero et Primicerio Capituli Metropolitici (nisi fallor) atque Canonicis ad genua flexis suo quibusque in habitu ; Superior intra litteram O *designata, inchoat ordinem Missarum, incipientem a Vigilia* S. Martini, IV *Idus Novembris ; estque initium Orationis super Populum.* Omnipotens sempiterne Deus etc.

20 *Plura in istis* Casulis, *præsertim* Canonicalibus, *sunt ab hodierno usu remota ; et, quantum ego suspicor, aliqua solis Majoribus Canonicis sic propria, ut vulgaribus Presbyteris Romæ non competerent. Atque imprimis, quod loco Stolæ Sacerdotalis, infra Planetam ante pectus decussatæ, cujus extremitates utrimque deberent infra genua apparere, si ipsa ibi esset, videatur supra ipsam Planetam affixum veluti pectorale acupicti operis, unde quædam quasi* Stola *defluit : ut Crucem, quam vulgares Casulæ totam assutam habebant in parte anteriori vel posteriori, habentque etiam nunc ; Canonicales illæ haberent solum superne affixam ; et sic viderentur habere aliquid accedens ad Pallium Pontificale, quod ipsum super Planetam superiori dumtaxat ejus parte affigebatur. Fortassis etiam Majoribus istis Canonicis, sive Presbyteris sive Diaconis, solis proprium fuit adsutum seu togæ interiori, sive ipsimet Planetæ vel Dalmaticæ collare pretiosioris operis, reflexum in humeros, in signum præcellentiæ : quale etiam apparet in effigie* Clementis V, *quem putamus a Cavallerio exprimi in eodem Archidiaconali habitu in quo pictus fuerat antequam fieret Archiepiscopus Burdegalensis.*

in quibus videntur notari ubi qua solis Majoribus Canonicis propria,

et quadamtenus communia Episcopis,

21 *Ut autem digressionem, ad Canonicales effigies institutam, prosequar ; animadverto quod* Nicolaus de Ricardinis *collum, aliis etiam Mediolanensibus nudum, perquam seculariter ornatum habeat, rotulo lineo crispato, quali nostra memoria viri ac matronæ graves in Belgio Galliaque utebantur, ut fere in picturis paulo quam nunc fiunt antiquioribus tempore Alberti et Isabellæ videre est. Atque hæc Canonicis, ut dixi, majoribus propria fuerint. Non æque ausim affirmare,* Petiam *illam supra pedes quadratam, quæ phrygionico rigens textu Albæ affigitur, propriam Canonicis iisdem fuisse : memini enim ex senioribus audivisse, quod apud majores nostros passim in usu fuerit, affigere Albæ Sacerdotali cuicumque* Petias, *ejusdem cum* Planeta *coloris et textus, ubi illa pedes manusque attingit extima sui parte, repræsentandis (ut aiebant) vulneribus pedum manuumque Crucifixi ; et quintam similem pro Corona spinea, supra Amictum, quo caput obducebat sacrificaturus. In Pontificum Romano-Sepulcralibus statuis nihil simile videbis, quare illis saltem id in usu non fuisse intelligitur. Denique quadratum illud capitis tegumentum, quod vides in sarcophagis* Petri de Cinthiis et Nicolai *prædicti ; aliud esse non videtur, quam* Almucium, *quod pilei loco Canonicis erat per æstatem : nam hieme cappis pelliceis utebantur, et utuntur etiam nunc ; sed* Almucium, *ut usum, sic formam antiquam amisit, ejusque loco Pileus quadratus cornutusque successit. Sic etiam æstimare possis Almutia esse, Epomides illas majores minoresque flectentium ad pedes S. Ambrosii in Missali prædicto.*

aliaque Presbyteris tunc passim usitata.

22 *Verum ab his, ex occasione plus quam proposito dictis, circa insignia Canonicalia, redeo ad considerationem* Planetarum, *unde digressus sum ; atque observo, in tribus istis omnino non apparere indicium alicujus scissuræ lateralis ; sed solum videri tenuem ac bombicinam simplicis textus* Casulam, *qualis fere antiquorum fuit, adductam super brachia, sicut opus erat eam adduci tempore Sacrificii. Quia tamen sæpe describit Anastasius operosius pretiosiusque compositas* Planetas, *credo paulatim inductum ut latera modice exscinderentur ad brachia commodius explicanda ; uti in ea casula, qua* Joannes XII *induit Archidiaconum suum videre est pag.* 164 *pro anno* DCCCCLX. *Merito tamen dubito*

Cœperunt tamen Casulæ,

dubito, an ullo unquam seculo, paulo antiquiori quam nostrum sit fuerit usu Romæ receptum, ut Casulæ *ad humeros aperirentur tam alte, quam eas video apertas fuisse in Gallia et Anglia seculo* XII, *unde inferius subjunctas formas accepimus : quarum quæ latior est, composita ex panno serico flavo, segmentisque argentei textus ornata, fultaque ceruleo, servatur in Abbatia Marchianensi, eo nomine quod ipsa usus fuerit S. Thomas, Cantuariensis Archiepiscopus et Martyr ; altera, nescio ubi inventa, aut ad cujus Sancti facta usum, pervenit ad nos, isto modo delineata, dono Joannis Jacobi Chiffletii. Utriusque vero forma placuit conjunctim exhibere.*

sec. 10 etiam in lateribus aperiri. 23 *Ad implendam porro tabulæ operi nostro proportionale mensuram, placet etiam in specimen habitus Diaconalis, pro seculo* XIV *exeunte, unum addere ex Romanis istis sarcophagis, sic insculptum :* Hic requiescit Domnus Petrus de Sordis, Canonicus sanctæ Mariæ Majoris de Urbe, qui obiit anno Domini MCCCC, mensis Aprilis die XVI : cujus anima requiescat in pace......... Amen.

CONATUS CHRONICO-HISTORICI

PARS TERTIA

A Gelasio II usque in præsens.

PRÆFATIO

De mutatione styli *etc. pag.* 7.

N*um.* 6 *lin.* 3 *sic muta — quodque ipsum olucrim bipartitim poni, ante quartum ac quintum Tomum Maji, per modum Tractatus præliminaris. Sed neque mutato postea consilio, et utraque Parte in unum volumen contracto, displicuit facta alio respectu divisio ; eo quod mutanda necessario esset forma Chronographicarum tabularum, deficientibus Baronianis Annalibus, cum quibus placuerat nostram Chronologiam una in tabula componere, quæ comparatio hic fere debebat finem accipere. — Deleantur porro reliqua hujus Numeri, et (si editio nova fiat) continuentur numeri paginarum, qui nunc, cum erunt alle andi in hisce Paralipomenis, prænotabuntur Asterisco * ut appareat differentia Partis secundæ a prima.*

CLXII GELASIUS II.

Ab anno 1118. *Commentariolum prævium sic ordire.*

Pontificatum hunc Ordericus Vitalis in Historia Eccles. sic describit initio libri 10 : Anno ab Incarnatione Domini MCXVIII Indictione XI, defuncto Paschale Papa, Joannes Cajetanus, Romanorum Pontificum antiquus Cancellarius et Magister, in Gelasium Papam electus est ; et, contradicente Imperatore, a Romano Clero canonice consecratus. *Et infra* Gelasius Papa eruditione litterarum apprime instructus fuit ; et longa exercitatione (utpote qui Præsulum Apocrisiarius fere XL. annis enituerat) calluit : sed non plene duobus annis Romanæ Ecclesiæ præfuit. *Imo nec uno integro : nam infra iterum ait.* Anno ab Incarnatione Domini MCXIX Indict. XII Gelasius II Papa, IV kalend. Februarii, apud Cluniacum mortuus et sepultus est.

Post num. 19 adde — 20 *Hic vero addiderim ex Italico itinere Mabillonis pag.* 147, *prædictos Pontificis Romani Suffraganeos, aut eorum saltem duos, media ætate vocatos* Episcopos Urbis, *ut qui in sui tituli civitate vix unquam, in Romana semper præsidebant, tamquam Episcopi (ut nunc appellantur) Vicarii. Id autem eruit ille ex hac inscriptione, Romæ in ecclesia S. Mariæ de Capella, olim ad Pineam dicta ;* Anno Domini MXC ; Indict. XIII, mense Mart. die XXV, dedicata est hæc ecclesia S. Mariæ quæ appellatur ad Pineam, per Episcopos Urbis, id est, V. (*Ughello, Ubaldum*) Savinensem, et Joannem Tusculanens. tempore Domni Urbani II Papæ, in qua sunt Reliquiæ etc. *Atque ita idem Mabilio notat ex Chartario Farfensi, quod* Dodo, Episcopus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, dedit libras quinque pro rebus post mortem, mense Octobri, temporibus Benedicti VIII, *id est intra annum* MXII *et* MXIV ; *eumque putat etiam fuisse Sabinensem Ughello prætermissum, qui proinde fuisset successor Rainerii anno* MIII *ex Chronico Farfensi. Denique aliud diploma sibi visum ait, ubi iidem vocantur* Romani Episcopi.

CLXIV CALLISTUS II.

Commentariolum sic exordire.

1 *Genus ejus sic expresse notat Ordericus Vitalis in fine libri* 2 *: et libro* 12, *sic de eo loquitur* : Guido Archiepiscopus Viennensis, in Callixtum Papam, IV Nonas Februarii, electus est. Ibi Lambertus Ostiensis et Boso Portuensis, Cono Prænestinus et Joannes Cremensis, aliique plures de Romano Senatu Clerici affuere, quibus spectabilis prærogativa concessa est Papam eligere et consecrare. Inthronizatus est itaque Guido, ab adolescentia castus, religiosus, largus ; in opere Dei fervidus, et multis pollens virtutibus. Hic filius fuit Guilielmi Testhardie (*id est Audax-caput*) Ducis Burgundionum filius, quem Rainaldo Duci peperit Adeliza filia Ricardi II Ducis Normannorum.... Sic de Regali progenie ortus, frater Ducum, consanguineus Regum et Augustorum, laudabilium imbutus nectare morum, provectus est ad summum Pontificatum. *Sugerius Abbas S. Dionysii, hoc seculo scribens, vocat* Imperialis et Regiæ celsitudinis derivativa consanguinitate generosum, multo generosiorem moribus, strenuum virum, ac incomparabiliter genere nobilem. *Similiter fere Auctor Vitæ,* consanguinitatis lineam a Regibus Alemanniæ, Franciæ, Angliæ ducentem *describit : quæ sic explicant Sammarthani, in Archiepiscopis Viennensibus :* Guilielmi II Burgundiæ Comitis (*nec enim Duces adhuc vocabantur*) ex Gertrude Matisconensi quintus natu filius, frater Rainaldi et Stephani, Comitum Burgundiæ, Hugonis Bisonticensis Archiepiscopi, Raimundi Comitis Burgundiæ et Galliciæ, Mariti Urracæ filiæ Alfonsi VI, unde Hispaniæ Reges stirpe materna propagati sunt. Inter alias sorores habuit Gislam, Comitis Mauriennæ Humberti uxorem, e qua Sabaudiæ Comites et Duces, ipsaque Adelais Ludovici VI Grossi uxor prodiere,

Ab anno 1119. Magna ejus nobilitas,

In Vita num. 1 *lin.* 4 *a fine* hæc præpone — *Non tamen ita cito, ut hisce lectis videri alicui possit ; non enim abiit nisi sequenti anno. Patet hoc primo ex Chronico Malleacensi, asserente, quod Callixtus ipso* anno *suæ Electionis* tenuit duo Concilia, unum Tolosæ et alterum Remis, in quo excommunicavit Regem Teutonicorum Henricum : *deinde ex Orderico Vitali, sub medium libri sui* 12 *narrante, quomodo* Callixtus Papa mense Novembris in Neustriam venit, et Gisortii cum Rege Anglorum *Henrico* colloquium habuit, de reformanda pace *cum Rege Franciæ Ludovico VI : quod etiam ei successit.* Anno *autem* MCXX, Indictione XIII, Ecclesiasticis rebus in Gallia bene dispositis,, Italiam adiit, et ingens Nobilium utriusque Ordinis agmen secum duxit. *In hoc autem itinere (ut ad Auctorem Vitæ redeam)* ventum est in Provinciam etc.

abolitisque investitur s

Post num. 2 *adde — Rem clarius explicat noster MS. Chronologus Saxo, his verbis :* Anno Domini MCXXII, Henrici XVII, Callistus Papa revocavit in com-

Formæ Casularum seu Planetarum Romæ Post an. Christi MCCC

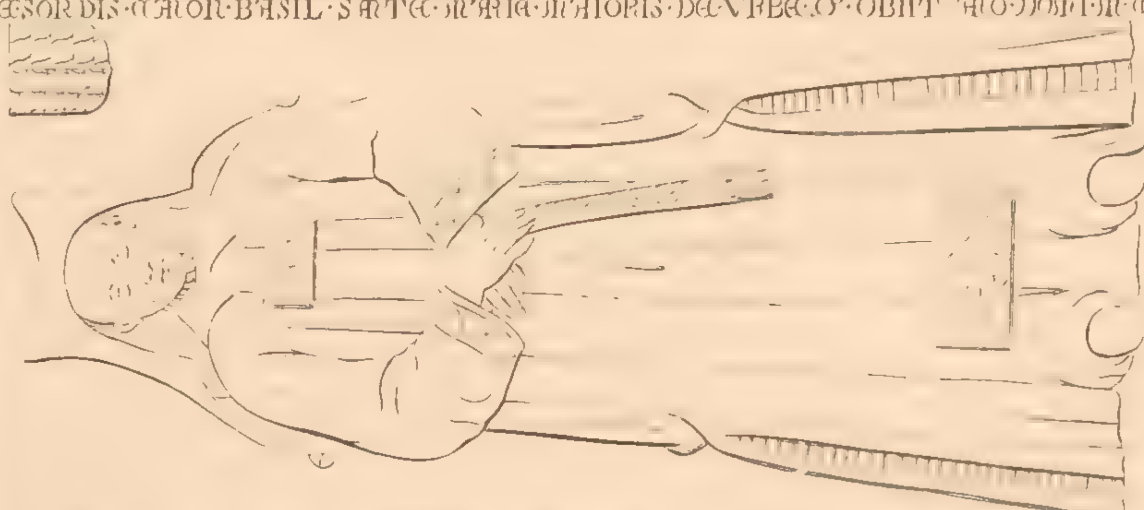
Forma earundem in Francia sæculi Christi XII

communionem Ecclesiæ Henricum Imperatorem, dudum ab antecessoribus suis, Paschali et Gelasio excommunicatum. Canonica autem auctoritate sancitum est, ne amplius sibi Regalis potestas usurparet investire spiritualia, sed libera electio fieret a Clero et populo, et sic insigniretur Regalibus per sceptrum. Quod utique confirmaverunt: et sic facta est pax et concordia.

3 *Pergit porro prior Auctor*: Inde in Apuliam *Callistus*, Legatis etc.

Num. 7 adde — *Porro, ne quis Ordericum Vitalem, quamvis hujus temporis Scriptorem, objiciendum nobis putet, ubi ait, quod* Anno MCXXV, Indictione III, Callixtus Papa defunctus est: *Chronologus enim Saxo expresse annum* MCXXIV *notavit, quo et* eclipsis solis facta est III Nonas Augusti, hora quasi sexta, *qualis etiam a Calvisio ex Anglicis scriptoribus adnotatur. Dici quidem posset, quod Annum ab Adventu, Indictionem a Septembri, kalendas Januarii præcedentibus, ordiatur Vitalis: sed hanc excusationem non recipit annus* MCXXXI, *morti sequentis Honorii per eumdem adscriptus; patetque ipsum in ejusmodi minus accuratum haberi, vel suo vel transcribentium vitio.*

CLXV HONORIUS II.

Ab an. 1124 *ad* 1130 *an.* 5 *men.* 1, *dies* 30.

Num. 4 adde — *Ad hujus temporis annique jam dicti Acta pertinet, quod de* Honorio *suggerit Chronologus Saxo, qui cum anno* MCXXVII *narrasset, quod* Eodem anno XV kalend. Januarii Conradus, frater Friderici Ducis Suevorum, Regium nomen, machinantibus quibusdam Principibus, tyrannice sibi imposuit; propter quod a tribus Archiepiscopis, Moguntino, Salzburgensi. Magadaburgensi, et Suffraganeis eorum excommunicatus est, et ab omni Ecclesia anathematizatus *: hæc, inquam, cum narrasset pro fine anni prædicti, pro anno* MCXXVIII *scribit, quod* Conradus, falso nomine Rex, et Fredericus frater illius cum suis complicibus, a Domno Honorio Papa, in Paschali die, extinctis luminibus, a sancta Ecclesia damnati et excommunicati sunt : Lothario autem Regi, expansis in cœlum manibus, benedicebant et eum collaudabant, vitam et salutem, pacem et victoriam ei a Domino exoptantes.

Lothario Regi rebelles excommunicat.

5 Anno *autem* MCXXX Honorius Papa obiit. Tunc Romani divisi elegerunt duos Cardinales, Gregorium, et Petrum Leonem: factaque est inde magna perturbatio et dissensio per totam Ecclesiam. *Porro acta Honorii in Pontificatu paucis etc.*

CLXVI INNOCENTIUS II.

Ab anno 1130

Commentarius sic inchoetur — Anno MCXXXIII, *inquit Saxo Chronologus*, Rex *Lotharius* celebravit natalem Domini in Italia apud castrum quod dicitur Medicina... inde autem progressus, sanctum Pascha celebravit apud S. Flavianum, ac postea III Kalend, Maji Romam veniens, ad S. Joannem in Lateranis, a Papa et Clero ac Romanis honorifice suscipitur, ibique Pentecosten celebravit, et in ipso sancto die in monte Aventino ad S. Sabinam coronatus processit. Ibidem ergo per sex continuas hebdomadas commoratus , tandem ex consilio et voluntate Principum, mediante Norberto Archiepiscopo, in præfata Basilica Constantini Imperialem suscepit benedictionem, cum conjuge sua, II Nonas Junii die Dominica, quæ tunc tertia extitit post solennitatem adventus Spiritus sancti. *Otto Frisingensis etc.*

a Canonicis S. Mariæ trans-Tiberim.

Num. 3 *expunge* 7 *ultimas lineas, atque has substitue — inseritur, hoc modo*: Innocentii II Pont. Max.

Propylæum Maji.

ossa, olim in Basilica Constantiniana prænobili sepulcro condita, et post illius incendium sub Clemente V huc deducta, ut in æde Virginis sacra cutor etiam mortuus viveret, simplici ac nudo superimposito lapide diu tecta quieverunt, hac tantum inscriptione nota:

Hic requiescunt venerabilia ossa sanctissimæ memoriæ D. Innocentii Papæ II de domo Paparescorum, qui præsentem ecclesiam ad honorem Dei genitricis Mariæ, sicut est, a fundamentis, sumptibus propriis renovavit S. A. D. MCXL et An. D. MCXLVIII

Tam præclaro Pontifici, ad imperium Orbis Christiani sola virtutis voce evocato, tamquam Religionis vindici, defensori Ecclesiæ, Schismatis debellatori, religione in Deum, pietate in pauperes, prudentia ac solertia agendi incomparabili; Regibus, Cæsaribus, aliisque cujusvis Ordinis hominibus per XIII annorum, mensium VII, dierum VIII spatium probato, hujus Basilicæ Capitulum et Canonici, accepti beneficii memores, Parenti benemerentissimo, cultæ in Virginem pietatis monumentum , obsequentissimi restaurarunt, an. sal. MDCLVII. *Juxta hoc ecgraphum nihil deficeret in veteri Epitaphio ante*, S. A. D. MCXL; *sed legi posset* sub annum Domini, *atque referri ad* renovavit: *suspectusque fieret Martinellus, ne, volens annum mortis intelligi, de conceptu suo addiderit*, II.

Coronatio Lotharii Imp.

Num. 4 adde — *Excusatum porro me habeant rei antiquariæ studiosi, si litterarum formas non eas videant quas illa ferebat ætas, sed perfecte Latinas: qui enim delineationem curarunt, satis habuerunt prolixiorem scriptum suis communibus litteris ad me transmittere, nec licuit properanti operi ea de causa moram injicere: semel autem sic sculpta abolere, novamque ea sola causa sculpturam curare, non videbatur operæ pretium futurum.*

ANACLETUS ANTIPAPA.

Num. 2 *post verba Chronici Beneventani col.* 2 *lin.* 10 adde — *Tunc, ut scribit noster Chronologus Saxo*, habita est anno MCXXXI Synodus Generalis in Quadragesima apud Leodium, præsidente Papa Innocentio, cum numerosa multitudine Episcoporum, Abbatum, et Clericorum diversorum Ordinum, præsente Rege Lothario et Regina Richsa: ibique ab ipso Apostolico et omni Ecclesia inibi collecta excommunicati sunt, Petrus Leonis, Conradus et frater suus Fridericus, cum omnibus, illis aventibus. *Deinde* Innocentius Papa, iterum collectis ecclesiasticis viris et fidelium turbis, apud Remensem urbem in festo S. Lucæ Evangelistæ generali Synodo per aliquot dies præsidebat.

Ab anno 1130

et condemnatio,

3 *Cetera huc spectantia etc. — et in fine* adde— *Mortem Anacleti Chronologus Saxo his verbis consignavit, anno prænotato*; Petrus Leonis, qui contra Innocentium Papam Apostolicam Sedem usurpavit, obit; *Successoris autem post eum electi nullam facit mentionem, credo, quia fama ejus Alpes non transivit.*

ratio temporis.

CLXVII CŒLESTINUS II.

Ab anno 1143

Num. 1 adde — *Chronologus Saxo, qui anno* MCXLIII, *ejus electionem sic notaverat*, Innocentius Papa obiit, cui Cardinalis Wido, qui et Cœlestinus, successit; *similiter anno mox sequenti scribit*: Obiit Papa Cœlestinus, eique successit Cardinalis Gebehardus, mutato nomine Lucius: *alii tamen* Gerardum *nominant.*

2 *Circa* Cœlestinum *autem, nescio quid etc.*

LXVII LUCIUS II.

Ab anno 1144.

Post num. 2 adde — *Mabilio pag.* 199 *Itineris sui Italici, ab istorum calculis non multum recedit; sed quoad nomina mensium primi ac ultimi diversissima refert, totamque hujus temporis Chronotaxim eversura, si tam certa forent, quam prima fronte videri possunt. Cum enim dixisset, quod* Lucius II assumptus ad Pontificatum fuit ex Abbatia B. Mariæ de Rheno, Congregationis S. Salvatoris, quatuor a Bononia passuum millibus; *addit etiam, quod ejus* mentio est in Necrologio loci, tum ad XI Kalendas Octobris, quo die coronatus est anno MCXLIV; tum ad VIII Kalendas Septembris, qui dies ejus supremus fuit. *Continet uterque terminus* menses XI et dies IV: *et primus, scilicet* XXI *Septembris, licet eo tunc anno, habente litteram Dominicalem A, Dominica non fuerit, sed Feria* V; *fuit tamen Apostolo Matthæo sacra, adeoque non prorsus inidonea Pontificiæ tali functioni.*

Ipse licet primum 2 *Sept. coronatus sit,*

3 *Sed quidquid sit de Coronatione (quæ potuit usque in septimum ab electione mensem dilata fuisse, impediente intestino ac civili bello, ab Arnaldi Brixiensis sectatoribus, Senatus Romani auctoritatem restituere per seditionem exorsis, et aditus, ad Vaticanam ducentes, cum arce S. Angeli insidentibus, vivente etiamnum Cælestino, quorum quanta et potentia et insolentia fuerit ex ejus temporis scriptore Ottone Frisingensi cumque transcribente Baronio intellige) quidquid, inquam, sit de tempore* Coronationis; *de* Ordinatione *tamen Pontificia, licet fortassis minus solenniter tumultuarieque, multo tamen citius facta, dubitare nos non sinit Bulla, quam in opere de Primatu Toletano refert Castejo, ex eoque Labbeus in nova Conciliorum editione, ubi* Lucius Episcopus, Servus servorum Dei, *Raymundo Toletano Archiepiscopo ejusque successoribus Canonice substituendis* in perpetuum *confirmat*, ut per universa Hispaniarum regna Primatus obtineat dignitatem: *Subscriptio etiam*. Datum Laterani per manus Baronis, Capellani et Scriptoris, III Idus Maji, Indictione VII, Incarnationis Dominicæ anno MCXLIV, Pontificatus Domni Lucii Papæ II anno I: *et huic Bullæ mox consonat alia sub iisdem notis data* per manum Baronis, Ecclesiæ Subdiaconi, XI Kalendas Junii, *cui subscribit* Lucius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus, *cum quindecim Cardinalibus, confirmando Privilegia Cluniacensis Monasterii.*

constat tamen fuisse diu ante ordinatum.

4 *Jam porro electo semel, pro initio ejus Pontificatus nequeat usque in Septembrem differri, consequens est, nec mortem posse differri ad Augustum; asserente Ottone Frisingensi lib.* 7 *Chronic. cap.* 31, *quod ipse Lucius*, quotidianis cruciatibus ac tædio vitæ affectus, infra anni spatium Pontificatus sui, diem obiit. *Hunc ergo qui Necrologio nostro scripsit*, XXV *Augusti; non potuit id fecisse ex certa ejusce temporis scientia; sed longe postea ex suo calculo, nimirum auctoribus, menses ac dies Pontificatu illius adsignantibus ex die Coronationis, certius fortassis ab antiquo descripto. Ex eodem Necrologio etiam notavit Mabilio, quod* X Kalendas Novembris anno MCLXXXVIII, obiit Fatta, filia olim Domini Alberti ab Urso de Caziminicis, fratris Domini Lucii Papæ II: *unde intelligo quomodo in Codice Vaticano legere sibi visus sit Baronius*, Hic fuit ex Provincia Æmiliæ, patria Bononiensis, ex patre Viseo, *ubi scriptum erat, vel saltem scribi debuerat*, Urseo. *Nec prætereundum, quod annotat idem Baronius ex Capitolii Romani monumentis, Romanos Senatores*, ex anno isto, *quo creatus est Lucius*, tempus restituti Senatus numerare consuevisse.

adeoque non esse mortuum 25 *Augusti.*

Patris cognomen ab Urso.

5 *Sub hoc aut præcedenti Pontificatu etc. — et lin.* 3 — *dele parenthesim* — (*seu potius* Bosoni) — *tum in fine* adde — *Quid dico successoris? Non solum pro hoc, sed etiam pro duobus Decessoribus insignia suggerit liber, anno* 1606 *Mediolani impressus sub hoc titulo*, Indulta ac Privilegia Pontificia Canonicorum Regularium Congregationis Lateranensis, mandante Celso Dugnano Abbate et Rectore Generali collecta. *Nam Pag.* 40 *etc.—ut in Append. pag.* 174** *col.* 2 *num.* 4 *lin.* 4 — *et lin.* 7 — *a kalendas* —l— *a kalendis.*

DISSERTATIO XLI.

alias Appendix II Parte I, pag. 216.

De ætate et auctoribus Prophetiarum etc.

Video *nonnullis curam fuisse, ut ad hæc usque progressi tempora, animum adverterent ad Prophetias, ut vocant, de Romanis Pontificibus editas, sub nominibus* S. Malachiæ *Episcopi Hiberni, et* B. Joachimi *Abbatis Calabri. Fuerat sane de his nobis agendum ad cujusque diem*, Malachiæ *quidem* III *Novembris*: Joachimi *vero ad* XXX *Maji, in mensis istius Supplemento. Sed hic tam proprius de Pontificibus Romanis Tractatus, præoccupare jubet argumentum istud, ipsumque hic tractare. Ne scilicet miretur vel etiam indignetur quispiam, tantopere jactatas prædictiones, et in Dedicatoria nostra ad* Clementem IX *non omnino contemptas, hoc suo loco, nec semel quidem nominari. Primarum ordine argumenti, sed ætate fictionis posteriorum Auctor, qui sibi nomen* S. Malachiæ *assumpsit, quamvis non valde operose nugatus, multum tamen operis reliquit futuris post se Œdipis. Videtur autem scripsisse in præteritis etc. num.* 4 *lin.* 3 *et consequenter.*

Primarum insulsus auctor tempore Sixti 5.

2 *Anno* — Wion 3 *subjungit* Wion —— quæ ibi fuerunt num. 5 et 6.

4 *Alterius generis multoque operosiores nugæ, sub nomine* B. Joachimi, *jam pridem a seculis aliquot reperiuntur in Codicibus MSS. et ex his habentur impressæ; continent autem imagines symbolicas, et explicationis, seu verius implicationis majoris causa, subjecta singulis imaginibus lemmata; quæ omnia operose defendere est conatus etc, num.* 1 *lin.* 8 — et sic consequenter.

Antiquiores istis, sub nomine Ab. Joachimi, confictæ sunt.

5 *Purgitur — et* 6 *Quæ deinde sequuntur etc.*

CLXIX EUGENIUS III.

Num. 2 *lin.* 4 *a fine post* —— Romam rediit — *adde Chronologus Saxo, pluribus acta explicans, ait;*

In media Quadragesima, Eugenius Papa Concilium Remis celebravit; ubi quidam ei repræsentatus est, qui spiritu pravissimi erroris seductus, nomen sibi imponens Eus, in Gasconia et finitimis regionibus se Deum esse prædicaverat; qui et plures Episcopatus destruxerat, et plurima religiosorum virorum claustra, errori suo favere nolentium, dissipaverat. Hic in medio Concilio interrogatus, errorem suum confessus est; et in caveæ captivitatem deputatus, perpetui exilii supplicio deputatus est. In eodem Concilio Magister Giselbertus scripta sua, contra omnes calumniatores suos, magnis auctoritatibus sanctorum Patrum defendit ut Clericus, *id est, tamquam vir eruditus: sed frustra: quia ex Vita S. Bernardi, potentissime contra disputantis, constat,* Gilbertum Porrettanum Pictaviensem Episcopum (*de hoc enim agitur*) *communi Concilii sententia damnatum, errores suos, sicut promiserat se facturum si damnaretur, humiliter retractasse, eoque meruisse ne hæreticus censeretur, qui pertinax in errore non fuit, sed Ecclesiæ judicio acquievit. Quæ apud Cavallerium est illius imago, videtur om-*

omnino ex vera effigie sumpta; utpote nullo Pontificio insigni addito suspectabilis, sed plane Cucullam talem repræsentans, qualem ferebat Abbas Cisterciensis, quemque fortassis perrexit gerere toto Pontificatus sui tempore, quando non erat necesse sacratiori habitu ipsum indui, monasticæ humilitatis semper memor, etiam in Pontificia dignitate.

CLXI EUGENIUS III.

Quapropter meretur Effigies ne omnino negligatur in ea editione, in qua forte aliæ Cavallerianæ imagines rejicientur; et ut ipsas nec habentibus nec habituris consulatur, eadem hic posita est. Plus tamen auctoritatis habebit, si aliquis doceat, an et ubi prototypon extet, certa suæ vetustatis indicia referens, ex peritorum pictorum sensu. Dum enim simili prorsus habitu ac pene similibus lineamentis idem Cavallerius nobis exprimit Joannem XXI, *de quo nulla est ratio suspicandi, quod antequam fieret, Cardinalis Monachus Cisterciensis fuerit, ac porro etiam in Papatu Ordinis illius vestem gestaverit; incerti hæremus circa judicium absolutum etiam de priori ferendum.*

3 *Extat Viterbii in ecclesia S. Angeli, a Spada cognominati, insigne Pontificis hujus monumentum, in tunc sculpto marmore, quod ab inferiori sacræ istius ædis parte ad superiorem translatum, nunc cernitur ad latus aræ principis et cornu Evangelii, extra chorum Canonicorum, pilæ cuidam arcum sustinenti affixum, nobisque a P. Bernardino Coccovagino S. J. transcriptum. Ita ad verbum legitur:* Anno ab Incarnatione D. N. Jesu Christi MCXLV, Indict. VIII, Eugenius venerabilis Pontifex III, ad honorem B. Michaelis Archangeli, una cum Episcopis et Cardinalibus hanc dedicavit ecclesiam VIII Idus Maji, præsidente in eadem domo Biterbo venerabili Priore, sita in burgo Biterbo: in qua tria sunt altaria, mirabiliter dedicata: majus vero ad honorem S. Michaelis Archangeli, in quo recondita sunt patrocinia SS. Protomartyris Stephani, Calixti Papæ et Martyris, Cornelii papæ et Martyris, et de venerabili ligno Crucis Domini: Septemtrionale autem altare ad honorem SS. Savini et Eugenii *(primus Urbis veteris Episcopus, alter Diaconus Florentinus existimantur*, XXX *Octobris et* XVII *Novembris recolendi)* quorum ibidem requiescunt Corpora: Meridionale, quod ad honorem S. Fortunati Confessoris *(an Episcopi Tudertini* XIV *Octobris?)* et Illuminatæ Virginis *(*XXIX *Novembris commemorandæ)* Reliquiæ quorum ibi requiescunt. Presbyter Petrus hæc scripsit, filius Bensivenga.

Viterbii consecrata ecclesia S. Angeli de spada

4 *Vitam Eugenii auctor Codicis nostri cum Martino Polono sic concludit:* Hic obiit Tiburi *etc. usque numerum antea 4 nunc 5, et sic deinceps.*

5 *Hac Epistola accepta etc.*

CLXX ANASTASIUS IV.

Num. 4 adde — *Fuit* Raymundus *iste*, de Podio *nuncupatus, loco nativitatis suæ in Delphinatu Galliæ provincia, primus Ordinis istius Magister, Ademari Podiensis Episcopi, in sacri belli historia nominatissimi, propinquus: numquam sine titulo* Beati *relatus in Historiis Ordinis ipsius, et cum radiis depictus in Melitensi Insula atque ecclesia Vallettæ: cujus tamen obitualis dies ignotus scriptoribus est, qui etiam nullum proferunt indicium cultus publici, unquam vel usquam ipsi delati. Si fallor, docebor libenter, at locum ipsi faciam in nostro opere.*

Ab anno 1153, in quibus notabilior una data F. Raymundo de Podio, Hospitalariorum Magistro,

CLXXI HADRIANUS IV.

Num. 2 adde— *Hadriani actis meretur addi, quod, sicut Chronologus Saxo scribit,* Anno Domini MCLVI Fridericus Rex Imperiali benedictione ab Adriano Papa sublimatur, et coronatus, cum victoria et gloria magna, revertitur.

Num. 4 *lin.* 9 — Hadrianus — *adde* — *vel potius* Eugenius III, *de quo supra, Suffraganeos Episcopos.* — *lin.* 20 — *documentum. Et* — 1 — *documentum, et* Nicolai Maniacutii Versus, *cum suis Annotatis a pag.* 27, *transferendi erunt in altera editione ad finem* Apparatus Prioris, *ut suo loco notavi.*

CLXXII ALEXANDER III.

Ad finem adde — 6 *Chronologus Saxo hæc insuper suggerit, non prætermittenda.* Anno Domini MCLXXVII, Alexander Papa Venetiis adveniens, Imperatorem in classe manentem expectat. In Vigilia S. Jacobi Imperator Venetiam venit, ubi diu expectatus et optatus, a Cardinalibus et Episcopis et Nobilibus et populi multitudine infinita honestissime suscipitur; et in monasterio S. Marci cum Papa in osculo pacis in concordiam et pacem firmam rediit. Anno Domini MCLXXVIII, Alexander Papa, a Moguntino et Wormatiensi aliisque pluribus Episcopis et nobilibus viris, quos Imperator cum eo direxit, Romam reductus, honeste suscipitur. Alexander Papa generale Concilium omnibus Ecclesiarum Prælatis Apostolica auctoritate Romæ indixit. Anno Domini MCLXXIX celebratum est Concilium generale a Domino Papa Romæ, in medio Quadragesimæ, ubi aderant Patriarchæ tres, Episcopi, Abbates et Prælati Ecclesiarum pene totius orbis, cum innumerabili Fidelium multitudine; in quo de ordinatis in schismate: et diversa, quæ pro temporis necessitate et corrigenda et dispensanda fuerunt, ordinavit.

Imperator reconciliatus

Concilium Romæ celebratum.

7 *Baronius ad an.* 1177 *num.* 4 *ex quodam antiquo Ecclesiæ Parentinæ pergameno, refert transcripta sibi quædam, de Historia hujus* Alexandri *Papæ*, qui latitavit Venetiis, et postea transivit Ursariam Parentinæ diœcesis, ubi dimisit Indulgentiam plenariam; *cujus MS. Auctor adducens Pontificem Anconam*, similiter facit mentionem qualiter concessit primis Dominicalibus mensium tantam Indulgentiam, quantam arenam capere potuit cum ambabus manibus. *Et additur;* Hoc donum Indulgentiæ fuit concessum tempore Domini Thomæ Episcopi Anconitani de anno 127, anno sui Pontificatus duodecimo, Indictione

Afflictæ Alexandrio Indulgentiæ

Indictione quinta. *Sed num.* 49 *idem Baronius prudenter colligit, ex eo quod ejus temporis usus Pontificius in dandis Indulgentiis* anni unius terminum non excederet, *redargui posse ejusmodi scripta :* Quæ digna, *inquit* risu, quamvis nullo penitus veritatis testimonio fabricantur, pluribus tamen contradictionibus locorum, temporum, rerumque gestarum facillime convelluntur. *Certe, ut librario mendo imputetur annus* 127, *per zyfras male notatus, pro anno (quem in Margine substituit Baronius)* 1177, *quo gesta esse oportuisset quæcumque ibi narrantur, si gesta fuerunt; tamen, si Anconam venit Alexander Venetiis, ubi latuerat fuga elapsus (quod, ut merum commentum, jure explodit Baronius) eo anno currebat* Indictio, *non* quinta, *verum* duodecima. *Et* Thomas *Episcopus, an eodem anno Anconæ sederit, non possumus non dubitare ; cum intelligimus, quod incendio anni* MCLXXIX *deperditis Ecclesiæ istius scripturis, ducentis fere annis hiet series Episcopalis. Ughellus autem in Episcopis Anconitanis absolute affirmat, quod,* quos tempore Gentilis Episcopus præerat Ecclesiæ Anconitanæ, Rusticus Abbas monasterii D. Mariæ Portus-novi diœcesis Anconitanæ, amplissimum privilegium in favorem monasterii, ab Alexandro III anno MCLXXXVIII Venetiis agente, sibi suisque successoribus comparavit.

velut sub Thoma Episcopo datæ :

6 *Frustra sunt igitur Presbyterorum et Notariorum testimonia, quantavis firmata robore anno* MDXV, *et rursum* MDCV *etiam Episcopalia, ad fidem faciendam, quod talia fideliter descripta sint ex antiquiori Ecclesiæ Anconitanæ ecgrapho, ipsumque concordet cum originali Parentino ; quando ipsum originale, ut mendosum est totum, sic etiam fabulosum.* Accidit namque ; (*ut verbis Baronii, post eadem relata scriptis utar*) ut quo præclarior de rebus præclarissime gestis sit historia conscribenda, sæpe irrepat in auctorem aliquem fabulosum quidpiam, quod sine auctore vulgatum circumfertur ; quodque ipse scriptor prætermittere expavescat, ne contradicentium grandine densa pulsetur ; sicque fiat ut falsa admixta veris, eodem decore tituloque fulgeant ; atque mendacium, veritatis vitrum, gemmæ nomen obtineat, et pari pretio æstimetur, atque cupientibus distrahatur ; quo autem nomine semel acceptum, eodem ad posteros tamquam paterna hæreditas transmittatur ; tenaciusque possessam non libenter admittat, quod, face veritatis admota, arguatur esse deforme mendacium, contrarium veritati, Quorum occasione ut delectu habito (quod muneris nostri est) segregaremus pretiosum a vili, falsum a vero, immensi sunt nobis parti labores : sed feliciter actum, nisi et odium pareret veritas : ut secundum divinum oraculum dicant videntibus, Nolite videre ; et aspicientibus, Nolite aspicere nobis ea quæ sunt recta : loquimini nobis placentia, videte nobis errores. *Hæc ille, cui parum patientes in altero* Thoma, *pro anno* MCXLIII, *asserto Episcopo Florentino an autem revera fuerit in dubium revocato, solamur nos exemplo Purpurati istius scriptoris, neque desinimus nostro officio fungi ; et certa a dubiis segregare; neque permittemus, ut ex dubiis ducantur in historiam consequentiæ, de quibus non liceat dubitare.*

pro quibus frustra est omnis auctoritas recentior,

dum evidens tenetur impostura.

CLXXIV URBANUS III.

Ab anno 1185.

Num. 2 adde — *Chronologus Saxo sic de eodem scribit. Anno Domini* MCLXXXVII, Imperator pro pace formanda inter Urbanum Papam et Imperium, Legatos Wirziburgensem et Babebergensem Episcopos et Abbatem Hersveldensem Veronam misit : qui bene prosperati, pace in forma acta, Legationem Imperatori retulerunt. *Tum relata Hierosolymitanæ Urbis occupatione per Saladinum, subjungit :* His ita gestis Episcopus Hierosolymorum nuntios et litteras misit, quærens consilium et auxilium. Proinde Papa, orationes et jejunia per Ecclesias instituens, Imperatori et ceteris Principibus et Fidelibus, pro adjutorio illius terræ, Henricum Episcopum Albanensem Cardinalem misit trans Alpes. Eclipsis solis facta est. Imperator pro pace firmanda nuntios, quos pridem, Urbano Papæ misit. Urbanus Papa apud Ferrariam migravit, cui Gregorius substituitur, prius Cancellarius. Ipse Legatione Imperatoris optime suscepta, pacem, filius pacis et vere Israelita in quo dolus non erat, accepit et firmavit.

Num. 5 *lin.* 6 dele omnia post — *Ughellus — et* hæc substitue. — *Pro* Mediolanensibus *irrefragabile testimonium dicit Catalogus eorum Episcopalis, alias explicandus. Hic enim, ab anno* MCLXXXV *usque ad* MCCVII, *invenitur sic deductus in originali membrana Bibliothecæ Ambrosianæ, ut in eo singulorum Archiepiscoporum nomina, tempus Sedis, ac locus sepulturæ, sigillatim ac successive, manibus evidenter diversis continuentur, ipso scilicet quo quisque moriebatur tempore ex ordine adscripta. Ibi autem sic legitur :* Domnus Ubertus, qui fuit Papa Urbanus, sedit annos II, menses IV, dies X, *scilicet a die* XI *Maji, quando fuit electus Archiepiscopus, post Algisi decessoris* XXIX *Martii prægressam mortem, elapso* mense I, et diebus XI, *usque ad* XX *Septembris, quando retentum eatenus titulum Archiepiscopatus deposuisse videtur, alteriusque eligendi fecisse potestatem. Hac tamen potestate adeo non est usus Mediolanensis Clerus, ut, non nisi tertio post mortem* Urbani *mense, potuerit in novam electionem convenire. Quod autem respectu Mediolanensis Episcopatus fecit* Urbanus, *ut eum gereret Romano Pontificatui junctum; factum etiam censuimus a Svidigero Bambergensi, postea* Clemente III, *et Gerardo Florentino, dicto* Nicolao II. *Fuisse etiam* Urbanum *familia* Cribellum, *patet ex instrumento anni* MCLXXXVIII *apud Puricellum, in Monumentis Ambrosianis pag.* 1019, *cui condendo interfuisse scribitur,* Obertus Crivellus, ipsius Ecclesiæ Archidiaconus. *Ast eo cognomento abstinet ipse, anno* MCLXXXIV, *ita signant pag.* 1024 *apud eumdem,* Ego Ubertus tit. S. Laurentii in Damaso Presbyter Cardinalis, et Apostolici Sedis Legatus subscripsi.

Sed Mediolanensis,

CLXXV GREGORIUS VIII.

Num. 1 adde — *Chronologus Saxo, narrata, ut supra, electione et pacis susceptione addit ;* Gregorius Papa Imperatori et Principibus pro adjutorio terræ Hierusalem scripsit : et quia vita ejus mundus non fuit dignus, ad Pisas in fata concessit : cui substituitur Clemens, prius Episcopus Prænestinus. *Ab anno* 1187

CLXXVI CLEMENS III.

Num. 1 *lin.* 14 — *Quid autem Romæ.* l. *Quid vero ibidem.* — *In fine ejusdem num.* adde — *Vidit etiam fructum Legationis, a suo decessore ordinatæ : de qua Chronologus Saxo, Chronicon suum hic finiens, ita scribit,* Anno Domini MCLXXXVIII, Imperator Fridericus pro Legatione Apostolica, de adjutorio Orientalis Ecclesiæ, omnibus Principibus Teutonicæ terræ et ceteris fidelibus, Curiam in medio Quadragesimæ Moguntiæ instituit.... ubi Imperator inspirante Deo, in præsentia Albanensis legati et totius Imperii, in remissionem omnium peccatorum Crucem accepit ; deinde filius ejus Dux Sueviæ ; Lantgravius et multi Episcopi, Duces, Comites et Nobiles, Milites et viri militares Crucem acceperunt. *Ab anno* 1187

Ad

Ad eam Curiam [convenerunt] quatuor millia virorum electorum, et expeditio in annum integrum dilata, in die S. Georgii Ratisponæ statuta est.

CLXXVII CŒLESTINUS III.

Ab anno 1191

seu S. Antonini,

Num. 3 In marg. scribe — *sepultura prope altare S. Salonini,* — et ad fidem adde. — *Hæc ego diu mecum : quin et Romam scribens quærendum de Martyre illo curavi, sed inventus est nemo, qui plus quam nomen sciret. Tandem reperi apud eumdem Rasponum lib.* 1 *cap.* 12 *indicari* Altare Beati Antonini, seu Salonini Martyris. *Refertur aliquis Romæ passus* Antoninus, *sub Commodo* XXII *Augusti ; sed neque tunc, neque alias ulla in Lateranis mentio illius fit, et cum altari destructo cultus videtur evanuisse.*

DISSERTATIO XLII.

De Annalibus Ecclesiasticis, numquam satis laudandis, Cæsaris Cardinalis Baronii, hic desinentibus.

Illustrissimus *Cæsar Cardinalis Baronius cum Pontificatu* Cœlestini III *finivit etc. ut pag.* 32. ** —

2 *Ast supputatio etc. numeris consequenter mutatis, deinde post num.* 7, *nunc* 4, adde.

et quando ultimum Tomum scribebat annos 67 natus,

5 *Natus fuerat* Baronius *Soræ in Campania, anno* MDXXXVIII *: proinde agebat ætatis annum* LXVII, *quando sub annum* V *præsentis seculi prælo dabat duodecimum atque ultimum Herculei sui laboris Tomum,* in vitæ hujus limine constitutus; et futuram, morti jam propior, recogitans; (*uti habet* suprema Auctoris ad Lectorem contestatio:) *quem deinde Tomum ita finit :* Sicut servus desiderat umbram, cum, sub æstuantis solis radiis labore fractus, calore dissolvitur ; ita et ego, portans pondus diei et æstus, exoptavi, ut tandem fasce solutus, sub umbra illius requiescerem, quem semper concupivit anima mea. Et sicut mercenarius præstolatur finem operis sui ; expectavi et ego, ut inclinata ad vesperam die mercedem acciperem a Patre-familias, denarium diurnum, ejus imagine cusum et pretio auctum illius, qui dixit Abrahæ, Patri credentium, Ego ero merces tua magna nimis. Ab hora namque prima conductus, ejus auxilio, indefesso studio laboravi, ut puteos illos, quos antiquiores Patres nostri fodere, impii vero Palæstini obstruxerunt, implentes humo, exhaurirem purgaremque ab immensa superinjecta mendaciorum congerie ; ipsosque purissimos interceptos latices revocarem ad usum pristinum Ovium atque Pastorum. Quod vero jam sit hora diei novissima, pulsante ostium morte, sumpta fiducia immensæ Dei misericordiæ, accurro ad Patrem filius, sed Prodigo illi similis, misericordiam petens. *Pergit deinde suavem hunc et plenum religiosissimæ humilitatis affectum pluribus verbis extendere. Mihi satis est priora illa, velut ex ore morientis, legisse ut ostendam, quam parum verosimile sit talia cogitantem, in extremis pene ultimi istius Tomi foliis integro cuidam Religioso Ordini* offensum et cum patenti passione *scripsisse, quæ habet ad annum* MCLXXXI, *de ejusdem Ordinis origine, ut nobis aliquando, non ex vulgo Fratrum aliquis, sed ipse ejus Generalis scripsit, ab eo cavere monens.*

nec aliud quam mortem præ oculis habens :

adeoque non credendus ex passione tunc scripsisse quidpiam,

6 *Quænam videretur* constantior *suo tempore* assertio *circa controversiam istam eadem, qua omnia alia modestia scribit, majori tamen quam alia brevitate ; ne quod sibi verbum, loco tam periculoso, fortassis excideret, quo delicatissimæ cujusquam aures offendi, cum aliqua specie rationis, possent. Fueritne, an non fuerit veritatem assecutus etiam in isto puncto, hic non attinet quærere. Multa* Baronium *latuisse, nonnumquam etiam ipsum erravisse, prudens nemo negaverit : dicatur etiam præjudicio aliquo abreptus subinde, nihil recuso. Sed non dicatur oculos clausisse veritati, ut aperiret passioni, indignæ animo Christiano, nedum jam prospectanti mortem in januis positam supremumque suorum cogitatuum omnium æque ac scriptorum Judicem. Laudatur interim Baronianorum Annalium sapientissimus Continuator Raynaldus ; qui sciens quam ægris animis accepta esset prolata* a Baronio, *tam candide tamque parce, sententia ; cautius porro agendum sibi censuit : maluitque de* Alberto Hierosolymitano Patriarcha, *propter eam, quam habet cum isto Ordine connexionem, nihil dicere (licet multa suggererent Innocentii III ad eumdem Epistolæ) quam obligatus videri, ad tangenda vel eminus controversa principia : ad quod me obligarunt illi, qui Henschenium nostrum tam operose egerunt reum silentii ac brevitatis servatæ in Martio, cum forte operis ratio exigeret ut non omnino innominatos præteriret duos, ex primis (ut putabat ipse) Prioribus Beatis. Quam non prior in hanc arenam prosilierim ego, quidque egerim ut ne ad disputationem illam pertraherer invitus ; si mihi non creditur, in quodam ad diem* XI *Maji Commentario id explicanti ; proferantur integræ, ad quas sæpius jam provocavi, Epistolæ meæ ; unde sola illa truncantur loca, in quibus, ut cum amico atque privatim, fidentius confitebar, non potuisse me reddere silentii nostri rationes; nisi eas, quas* nec *prodere* lubebat nobis, nec ipsis *provocantibus* expediebat *prodi. Nunc si* patenti cum passione *scripsisse arguar etiam ipse, solabor me societate* Baronii, *qui apud sic affectos, ut libri eorum libellique demonstrant, non potuit notam istam effugere.*

7 *Atque hæc ex infinitis pauca etc. ut pag.* 33 *num.* 8 —

CLXXVIII INNOCENTIUS III.

Post num. 6 adde — 7 *Athanasius Kircherus noster, in libro cui titulus Vetus et novum Latium, p.* 2 *cap.* 2, *agens de* Villa-Ciceronis, *hodie* Crypta-ferrata *in agro Tusculano, quæ Basilianorum Græcorum Monachorum cœnobium est, ne quid ad loci antiquitatem omitteret, apposuit et* diplomata Pontificum, quæ *ibi* adhuc in ecclesia leguntur *: dicere potuisset, non* diplomata, *sed* Synopsim diplomatum ; *ac deinde debuisset, qua verisimilitudine ea synopsis nitatur, indagare. Id cum prætermiserit ipse, narrandis quam examinandis rebus ejusmodi attentior factum ego ; ac primum quæ ibi verba leguntur describam propterea quod primus auctor dicatur hic, quo de agimus, Pontifex.* Innocentius III omnibus fidelibus confessis et contritis, istam sanctam ecclesiam devote visitantibus, diebus Dominicis et festivitatibus Sanctorum Apostolorum, et illorum Martyrum quorum Reliquiæ hic sunt, et etiam S. Joannis Baptistæ, festivitatibus prædictis Papa concessit omnium peccatorum tertiæ partis remissionem, et mille annos indulgentiæ ; aliis vero diebus medietatem istarum Indulgentiarum. Bonifacius VII confirmavit prædictas Indulgentias *etc. Credo scribi debuisse* Bonifacium VIII, *nam* Septimus *plusquam ducentis annis Innocentium III præcessit. Errorem igitur numeri excuso : sed credere non possum, aut* Bonifacium *confirmasse, aut* Innocentium *concessisse pro ecclesia Cryptæ-ferratæ annorum millenorum Indulgentias, quando ipsius Basilicæ Vaticanæ majores Indulgentiæ (ut supra ostensum est) haud ultra* septem annos ac septem quadragenas *extendebantur. Adde quod in isto Tusculanarum Indulgentiarum Synopsi alia plura legantur*

afflictæ et Indulgentiæ.

tur descripta Græcanicæ levitatis fictiones sapientia, quæ nihil hic attinet examinare et refutare singula.

CHRONICON MS. *Pag.* 40 **.

Ibid. in fine adde — Aliud ejusdem Chronici ecgraphum Janningus noster reperit Romæ, in Bibliotheca Domus nostræ Professæ ex MS. ut prænotabatur, D. Michaelis Gesualdi, *cujus ultimam partem quoniam transcriptam in Belgium attulit, pacet ex hoc etiam paucula vel in margine addere, vel contextui Viterbiensi opponere* [ ] *intercluse*.

Pag. 47 * *an.* 1264 Julio mense .... sub Comite Flandriæ — *adde* — *con Thoma* (*Sabaudiæ Ducis fratre, Joannæ Constantinopolitanæ usque ad an.* 1244 *marito*) *an potius Margaretæ Sororis, tunc regnantis, conjuge Guilelmo Borbonio, Dam-Petri et S. Desiderii Dynasta*) *et* fuderunt etc.

Eodem an. [ ] *adde — In ecgrapho Romano nihilo minus quam Viterbiensi consequenter describuntur omnia acsi nihil deesset.*

CLXXXIII ALEXANDER IV.

Ab anno 1254. *Num.* 3 *lin.* 16 — Sexta vero die *etc. usque lin.* 20 — Ultima Dominica — *dele omnia, et hæc substitue* .... , *Hæc Correttinus, parvæ apud me fidei scriptor, postquam animadverti, quam facile is sit hallucinatus circa elatum* B. Rosæ Viterbiensis, *cujus Vitam tamen ex professo scripsit singulari libello. Etenim dicit hic eam asserit defunctam anno* MCCLVIII, *tempore hujus Alexandri, qui* corpus ejus, ne tumultus causa devotionis, fieret in populo, clam sepeliri jusserit ; *postea autem* anno MCCLX, IV Septembris, transtulerit ad sui nominis monasterium, post decimum octavum sui obitus mensem. *Ubi primum non animadvertit Correttinus, inter Martium ac Septembrem dicterum a se annorum menses omnino triginta intercedere : deinde ignoravit, diu ante Pontificatum* Alexandri, *scilicet anno* MCCLII, *commissum fuisse* Priori Prædicatorum et Archipresbytero S. Sixti ut examen sanctitatis et miraculorum B. Rosæ Viterbiensis conficerent, *atque adeo uno saltem anno prius ipsam obiisse. Alexandrum vero ex Bullis suis actis constat, non fuisse Viterbii,* IV *Septembris anno* MCCLX, *sed Anagniæ ; et tamen hic dicitur tunc transtulisse Beatæ istius corpus. Proinde etiam istum locum excludere oportet et usque ad mensem Septembrem differre quæstionem, an et quid Alexander in illius egerit. His animadversis, resumo qualemcumque textum Correttini, examini eruditorum ulteriori subjiciendum* — Ultima Dominica *etc.*

Anno minimum sex post obitum B. Rosæ,

Ibid. a fine columnæ, lin. 14, *dele lineas* 10, *et priores cum postremis ita conjunge — anno* MCCLX, Viterbium cum tota Curia reversus est.... et subeunte anno MCCLXI .. die XXV Maji, vita functus etc.

CLXXXIV URBANUS IV.

Ab anno 1261 *Commentario* [ ] *additur* — 3 *Vitam* Urbani *etc, ut in Appendice Not.* 19

Tum addatur — 4 *Mabilio iter suum in Italiam describens, pag.* 52. *in dicat nobis memorat idem ad posteros Constitutionem Pontificis hujus, qui vetat, ne citra suam suorumque successorum permissam, alicui detur sepultura intra basilicam Vaticanam ; merito conquerens, quod erga* Sanctos, quorum gloriosa corpora in eadem basilica requiescant, sic indevote se gererent, *ea ætate Romani* , quod, etiam contra Canonicas Sanctiones, mortuorum corpora quasi passim in ipsa, inqua vix passus pedis vacat sepultura Sanctorum, præsumptione temeraria tumularent, cæcæ copiditatis illecebris inducti potius, quam miseratione pietatis. Inde fieri, ut plerumque sepulcra veneranda Sanctorum, quæ antiquorum Patrum sancta devotio debita reverentia consignavit, ausu sacrilego violantes, cum piis impios, cum justis injustos, cum sanctis sontes, dispari consortio ac societate damnabili impie sociarent. *Nihil tale nunc queri potest religio loci ; cum vix aliusquam summis Pontificibus, aut ne vix quidem, obtingat ibi tumulari. Alius ab ecclesiis intra extraque Italiam non eadem ratio arcet promiscuam fidelium sepulturam : optandum tamen omnino foret, non ita passim eam gratiam indulgeri omnibus, ut sacra circa Basilicas et parochias cœmeteria, tanta sollicitudine et religione a majoribus nostris designata dedicataque, solis capite censis serviant.*

Præsumptio sepulturæ in Vaticano cohibita

Denique ponatur —

DISSERTATIO XLIII al. XXIII.

De officio pro festo Corporis Christi *etc. ut pag.* 51 **.

7 Collatio, *inquit Ambrosius etc. — ut pag.* 53 *atque ad finem* adde

8 *Porro occasione miraculi Bolsanensis, sub annum* MCCLX *patrati, cujus causa S. Thomas jussus fuit Officium pro festo Venerabilis, toti Ecclesiæ proponendum, componere, libenter hic ex Joanne Villanio addiderim alterum, annis ante illud triginta quinque factum Florentiæ cujus ut memoria devotius ageretur, ejusdem Ordinis Prædicatorii professor alius,* Mag. Joannes Caroli Florentinus, aliud proprium Officium composuit, *quod mihi ex Conventu S. Mariæ Novellæ promittitur a P. Mag. Raphaele Badii, transcribendum juxta vetus exemplum ibidem asservatum, inter plurima alia ejusdem Auctoris opera MSS. Enumerat ea in Bibliotheca Florentina Michael Poccianitus ; et in Dominicana ante hos decem annos Romæ vulgata, Fr. Ambrosius de Altamura, integro fere seculo junior quam Poccianitus, et quidem ut instructus a prædicti Conventus Patribus : ambo tamen quod miramur, taciti prætereunt Officium illud : ut vel ideo mihi id commemorandum hic fuerit. Agit autem Altamura de* Joanne Caroli, *tam in contextu quam in Appendice ad annum* MDIII, *quo, aut saltem anno* MDV, *obiisse ipsum censet. Historiam indicati miraculi Italice refert prælaudatus* Villanius, *lib.* 6 *cap.* 8 *in hunc modum.* Anno MCCXXX, die S. Florentii XXX Decembris, Presbyter quidam ecclesiæ S. Ambrosii Florentiæ, Uguccio nomine, cum Missam dixisset, Corpusque Christi consecrasset ; præ senio nonsatis accurate extersit calicem unde contigit ut die sequenti eumdem calicem accipiens, intra eum repererit sanguinem vivum, consistentem, et rubicundum, idque manifestum fuit omnibus Sanctimonialibus prædicti monasterii, multisque vicinis ibidem præsentibus, nec non Episcopo ac Populo universo, illuc cum magna devotione accurrenti. Exemptus autem est Sanguis præfatus de calice illo, et positus in ampulla crystallina, et usque in hodiernum diem (*id est annum* MCCCXXXIII, *quo primam Historiæ suæ decadem Joannes finivit*) monstratur plebi magna cum reverentia.

Aliud Officium ex simili causa Florentiæ compositum

CLXXXV CLEMENS IV.

Ab anno 1265

Post Num. 3 *notetur.*

DIS-

DISSERTATIO XLIV.

De sepultura Clementis IV et diuturna post ejus mortem vacatione, atque initio Conclavium Pontificiorum.

S*cribit S. Antoninus* de Clemente, *quod sepultus quidem est etc. — ut pag.* 54* *col.* 2 *num,* 5, *mutatis consequenter numeris.*

CLXXXVII INNOCENTIUS V.

An 1276. *Commentarium* sic ordire — *Hic nihil cunctatus, quin statim a sui electione, ipsoque in loco, inciperet exercere paternam suam sollicitudinem, tanquam* Electus

Bulla ante consecrationem data, Episcopus, Servus Servorum Dei, *scripsit* Potestati, Capitaneis, Antianis, Consilio, et Communi Januensi, *optans eis* spiritum consilii sanioris, *ut illos ad mutuam concordiam revocaret, misso eam in rem Hugone de Ubertinis Ordinis sui Prædicatorum Lectore ex Conventu Senensi, qui eorum Deputatos Romam venire faceret, infra secundam hebdomadam instantis quadragesimæ; ubi* Innocentius *[illegible] suum non expressum in Bulla*, [illegible] hactenus in Romana Ecclesia electi Pontifices, [illegible] in bullandis litteris, ante suæ Benedictionis munus, [illegible] *Viterbium accessisse docet S. A*[illegible] *in Basilica Lateranensi* [illegible] *pisse ex Bernardo G*[illegible].

2 *Ipse in Encyclica etc.*

Effigies 3 *Quæ ejus extat apud C*[illegible] *meretur considerari*, [illegible] *temporis pictura*, [illegible] *vel ad S. Sabinam* [illegible]. *H*[illegible] *bitus Dominicani*, [illegible] *Religiosi isti utantur capucio, et in vetustioribus* [illegible] *S. Dominici imaginibus* [illegible]. *Quare* [illegible] *censeo, quæ seorsim* [illegible] *certo*

CLXXXVII INNOCENTIVS V.

probari putem, quamvis existimem verosimile, Innocentium, *etiam in Pontificatu tam brevi, retinuisse Ordinis sui habitum. Huic certe, numquam immediate superimposuit Pallium, cujus nullus extra Sacra est usus; sed hoc sibi licere voluit Pictor, sicut etiam is, qui nuper nobis S. Antoninum Archiepiscopum Florentinum ex veteri statua pinxit, ad denotandum Pontificem ex ordine Prædicatorum.*

VICEDOMINUS ELECTUS.

Num. 3 *post Epitaphium* adde — *Post hæc eo modo nobis missa, contigit Janningum nostrum anno* MDCLXXVI *Viterbio transire, ubi totum monumentum invenit repolitum dealbatumque, et prioris Epitaphii loco substitutum aliud trium distichorum:* An. 1627

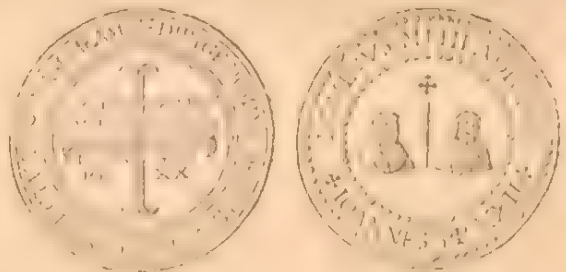
Schemate saxa rudi tibi, Lector, muta loquuntur;
Neve caduca putes, teste latente, monent.
Namque Placentinis Vicedominus ortus ab oris,
Francisci Soboles hic veneranda jacet.
Ferre vices Domini sors huic dedit improba: verum
Una Petri solium lux feretrumque dedit.

Porro sicut gratis præsumunt Auctores utriusque Epitaphii ...... ita non magni est faciendum, quod credi velint etc.

CLXXXIX JOANNES XXI.

Num. 3. *lin.* 9 *a fine post — seculo* XIV *et* XV — adde. *Ib anno* 1276

4 *Inveniturnihilominus in auctiori Ciacconio Signum hujus Joannis nec enim alterius dici potest, ubi sub nominibus Apostolorum, inter superiora transversa Crucis latera scriptis; inter inferiora notatus reperitur numerus Vigesimi. Sed cum bona venia Oldoini nostri, qui ipsum primus Ciacconio inseruit, non est illud Signum, paulo pro Chirographo Pontificio putabatur sub Bullis, tale enim ne esse erat simpliciter linearum ductu exprimi, sed sigillum plumbeum, Cruce et characteribus anaglyphis impressum: quod ut oculis ipsis pateat, ipsam ejus iconem non gravabor exhibere, compositam cum altero, quod similiter ipse putavit primus,*

nec dubitavit, esse Joannis XXII, *ejus quem post Ciacconium dici* [illegible] XXI, *ut revera solum erat, sed non dicebatur. Hoc* [illegible], *ut sua ruditate veram veteris plumbi ruditatem exprimit, ita prius elegantiam* *Sigillum plumbeum ubi* XX *notatur suspectum cur sit?*
plane novitiam sapit, dubiamque merito fidem reddit, vel ipsius plumbi (si ex eo fideliter expressum est ectypon) vel illud exprimentis. Quapropter non dubito asserere, vel in ectypo vel in prototypo admissam fraudem, unius tune unius numeri, ex proprio auctoris alterutrius judicio; atque adeo non esse ambigendum, quin tam hic quam ille, ejus post annos centum successor Joannes, *sic ut ab auctoribus coævis vocabantur, ita et se ipsos scripserint XXI et XXII. Talem autem errorem numeri, ortum ex dubio de* Joanne filio Roberti, *essetne Pontificibus adscribendus (si tamen error dicendus est, et non potius Epikia ad confusionem vitandam) nemo mirabitur, qui consideraverit, quod* Martinus *sui nominis revera solum* Tertius, *anno* MCCCCXVI *creatus,* Quintus *dici voluerit (uti ex omnibus ejus Bullis patet) licet ejus proximus in eodem nomine*

mine ante duo secula Decessor Martinus, vulgo Quartus, solum Secundum se scripserit, ut erat; eo quod alii inter ipsum et S. Martinum medii duo, Marinus, non Martinus, proprio nomine vocati fuerint. Nec hoc videtur latuisse Martinum V, sed vulgato jam usui paruisse, quod et fecisse dico nostrum Joannem: de altero omnino certo constat.

5 *Hic finiens Martinus Polonus etc.*

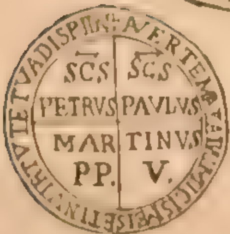
CXI NICOLAUS III.

Ab anno 1277. *Num.* 1 *lin.* 3 — ex qua dici nota etiam intelligimus. 1. colligimus, ejus ordinationem factam Dominica, diebus quinque prægressa Datum Epistolæ, nec enim errorem possumus suspicari in Raynaldo, alias in talibus non semper accuratissimo, quasi sub Epistola legi debeat XVI Kalendas, itaque Ordinatio facta sit eodem die quo signata Epistola: quia XVIII Kalendas Februarii, etiam Acherius reperit in ceqrapho misso ad Regem Franciæ, quod exhibet Tomo XI Spicilegii pag. 381. *In Octava autem etc.*

CXCI MARTINUS II AL. IV,

Ab anno 1281. *Post num.* 15 adde — 16 *Signum* Martini *hujus*, sub numero Secundi, primus Ciacconio innovato inseruit noster Oldoinus hujusmodi.

Ipse Secundum se scripsit, qui vulgo nunc Quartus. Hoc si sincerum est (non apparet autem magna dubitandi ratio, cum simplicibus lineis totum constet, itaque potuerit fuisse sub veris ejus Bullis pictum) sequitur, quod ipse sese semper scripserit sui nominis Secundum; sciens utique, duos, inter se et Primum medios, fuisse Marinos, non Martinos, uti supra jam dixi. Hoc vero posito; consequens esse videtur, quod Jordanus initio Vitæ a se scriptæ, non posuerit Martinum IV, sed numerum mutaverit nostri MS. Auctor, qui nullum usquam Marinum novit, semper Martinum scribens. Proinde credi potest hic error, Marinos et Martinos confundentium, primum invaluisse post seculum XIII: cui se accommodans is qui in Constantiensi Concilio ab universa Ecclesia lectus est Papa, nihil dubitavit Martinus V dici; uti apparet tum ex ejus Bullis omnibus cunctisque sui temporis Historicis, tum ex Sigillo plumbeo, quod Alphonsus Ciacconius repræsentat ut supra.

CXCII HONORIUS IV.

Ab anno 1285. *Commentariolo* adde — *Prædictum* Honorii *sepulcrale simulacrum, in habitu Sacrificali, cum Regno in*

Cur in nummis suis expressus cum Cappa. *capite, quomodo moris erat Pontifices tumulandos efferri, exhibuimus in Appendice ad* 1 *Partem, quæ nunc facta est Disserstatio* XXXIX; *atque in addendis ad eamdem, dedimus etiam ejus nummum. Restat nobis reddenda ratio, cur in ejusmodi honorariis nummis (quorum sic cudendorum, ut ipsorum Pontificum iis imprimantur effigies, nescio quis primus fuerit institutor; non credo tamen, multo antiquiorem hoc seculo fuisse) restat, inquam, reddenda ratio, cur tum hic* Honorius, *tum alii plures Pontifices, voluerint exprimi in Cappa seu Pluviali. Mihi alia ratio verosimilior non occurrit, quam quod ejusmodi nummi cuderentur, aut spargendi in populum, quando ex Vaticano in Lateranum deducebatur recens ordinatus Papa: aut eadem occasione distribuendi inter Proceres. Conveniebat ergo novum Papam illo in habitu exprimi, in quo ille sic primum processurus erat. Atque hinc paulatim usus invaluerit, ut etiam statuæ, postea erectæ eisdem seu vivis seu mortuis, sic fingi cœperint; quemadmodum* Bonifacio VIII *fecisse videmus Anagninum et Urbevetanam civitates. Primus etiam nobis occurrit* Honorius *hic, qui alteram sui numismatis partem emblematica tessera ornaverit diversa ab ea quam sibi elegerat circumscribendam sigillo suo, per hæc verba,* Spes mea Dominus in secula. *Ibi enim cernitur contexta ex triticeis epicis corona, cum circumducto lemmate,* Et vitæ mortisque comes: *quo optimus Pontifex videtur significatum voluisse, aliam nullam se coronam ambire, nisi ex merito bonorum operum, quæ vivo mortuoque prodessent.*

CXCIII NICOLAUS IV.

Num. 4 *in fine* adde —: *quod etiam Romana Curia nunc servat in signandis Bullis propriedictis ut apparebit* Ab anno 1450. *in Dissertatione* XLVII, *quæ Dissertatio hactenus habetur post Partem* 1, *sub Titulo* Appendicis III.

Num. 6 adde — *ex Append.* NOT. 20. *Quia autem censeo successorum etc.*

CXCIV S. CŒLESTINUS V. An. 1294

8. *Multipliciter illus travimus ad diem* XIX *Maji hujus Sancti Pontificis Vitam, ante, infra, ac post Papatum, cum defuncti Canonizatione et Miraculis: atque inter cetera edidimus integros libros, quos de toto isto argumento scripsit versu ac prosa, testis Canonizationis oculatus, Jacobus Cajetanus de Stephanescis,* S. Gregorii *ad Velum Aureum Diaconus Cardinalis, a* Bonifacio Cœlestini *successore creatus: quos libros lector curiosus ibi inveniet, cum Annotationibus copiosis.* Duplex Tiaræ coronamentum, ab eo inductum. *Mirum est qui fieri potuerit, ut Franciscus Petrarcha in sua Pontificum et Imperatorum Chronologia, erraret in nomine; et* Clementem, *pro* Cœlestino, *scriberet.*

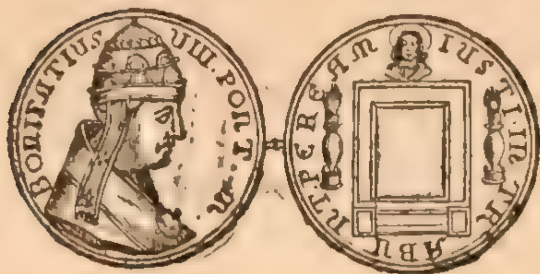
CXCV BONIFACIUS VIII.

Post num. 1 adde —

2 *In suo de quo, infra, monumento exprimitur* Bonifacius, *cum duplici Tiaræ coronamento, quod primus adinvenit, hac reor de causa; quod, fervente inter ipsum et Philippum Regem controversia, declaratum* Ab anno 1294. *voluerit, summam in temporalibus æque ac spiritualibus potestatem sibi competere. Amplius tamen* Jubilæum celebratum. *quam duplex Coronamentum videri potest in ea pictura, qua eumdem expressit Giottus, ex podio Palatii vel porticu Basilicæ Lateranensis, benedicentem populo; quam tabulam hic etiam placet exprimere.*

Dubites

Jubilæum celebratum. *Dubites autem, an quæ pariter ibi populo prælegitur Bulla, non sit Indulgentiarum Jubilæi, quod indixit et celebravit anno seculari* XIII, *cujus Jubilæi sic meminit Jacobus Cardinalis prælaudatus, libro de Canonizatione S. Petri de Murrone, narrans Bonifaciani Pontificatus admiranda, versu* 140.

Quorum uno, celebri fama seclisque salubri,
Centeno largitur opes ; cui Carmina dudum
Nostra canunt, reseratque Prosæ diffusio nostræ.
Discite centeno detergi crimina Phœbo ;
Discite, si latebras scabrosi criminis ora
Depromant contrita sinu ; dum circulus anni
Gyrat, perque dies quindenos exter, et Urbis
Incola tricenos ; delubra patentia Patrum,
Ætherei Petri, Pauli quoque Gentibus almi
Doctoris subeant, ubi congerit urna sepultos.

Nescio ubinam modo inveniendus sit libellus iste, versu ac prosa scriptus, eodem stylo, quo, una cum præmemoratis Actis decessor, dedit Jacobus duos libros, etiam a nobis editos ex MSS. de coronatione Bonifacii, *ubi describens v.* 141 *Tiara seu Frigium Pontificale, non meminit duplicis Coronamenti sed v.* 149 *dumtaxat indicat gemmas, quæ eidem Tiaræ, in principio simpliciter candidæ, successu temporis accesserunt.*

3 *Porro ad Jubilæi prædicti tempus spectare etiam putant aliqui æreum ejusdem Pontificis numisma, ex Equitis Gualdi Museo sumptum. Sed erudite observant locupletatores Ciacconii, vel ista imagine Salvatoris, supra portam posita ex altera parte, inter duo candelabra cum hoc lemmate circumdato,* Justis intrent per eam, *aliud nihil exprimi quam quod ipse de se ait Christus,* Ego sum ostium : *vel, si Porta sancta istic intelligatur, quam in Jubilæo aperire Pontificii moris est, nummum aliquamdiu postea fuisse confectum, ab aliquo significatum volente, quod* Bonifacius *iste profanum olim apud Romanos ducendi secularis anni ritum, commutaverit in sacram Christiani Jubilæi cere-* *cujus tamen temporis non est nummus ea de re cusus.*

moniam. Illud certe cusum non fuisse tempore ipsiusmet Bonifacii, *evincit triplex coronamentum Tiaræ, Auctore* Urbano V *assumptum annis* LX *post* Bonifacium. Clementi *porro* VI, *qui Jubilæum anno quolibet, quinquagesimo instituit celebrandum, similis Nummus adscribitur, sed non additur pars antica, Pontificis vultum expressura.*

4 *Ad istam temporis differentiam non attendens Joannes Baptista Cavallerius (cujus opera et studio Pontificum effigies primum prodierunt figuris æneis incisæ, quales Knobarus noster voluit repræsentare)* Bonifacio *Præproperus Tiaræ triplicis usus correctus,* *prædicto et successoribus ejus* Benedicto XI *atque* Benedicto XII, *triplex etiam fecit Coronamentum, deceptus fortassis exoletis coloribus picturarum quas imitatus est, haud satis distincte referentibus numerum Coronarum. Ne igitur contra historiam tam evidenter peccaretur, jussi tribus illis tertium Coronamentum abradi. Qui easdem imagines nunc Roma mittunt, iterata sæpius cælatura deformatas potius, quam reformatas, jam inde ab* Alexandro III, *annis* CC *ante* Urbanum V, *triplicis coronamenti Tiaras induxerunt. Extat Romæ cusus anno* 1609 *et* Paulo V *dedicatus Tractatus M. Antonii Mazzaroni,* de tribus Coronis Pontificis Maximi, nec non de osculo Sanctissimorum ejus Pedum ; *qui ut varia eruditione plenus sit, vix tamen confert aliquid ad historiam : proinde satis est eum hic ex occasione nominasse.*

ACTA PONTIFICATUS

Ex nostro MS. et ex aliis.

Bonifacius VIII *etc. ut pag.* 67 ** *mutatis consequenter numeris.*

Numerus 13 *totus omittendus erit, jam supra relatus.*

CX CVI BENEDICTUS XI.

Num. 3 *ante figuram Monumenti, post Acta, hæc* addo — *S. Antoninus P.*3 *Tit.* 20 *cap.* 9 *scribit,* *Ab anno* 1303. *quod* dicitur intoxicatus recentibus ficubus, sibi præsentatis per Abbatissam S. Petronillæ, hoc per alios procurato, *qui scilicet venenum eis asperserant ; certe antiquior eo Villanius id ita narrat, ut mittentis nomen prætextum solummodo fuisse indicet, quo minus* *Mortis genus.* *suspecta esset oblatio fructuum istorum, quorum appetentior esse Papa sciebatur. Franciscus Petrarcha, Orator et Poeta celeberrimus, in brevi quam Italice scripsit Pontificiarum Imperatoriarumque Vitarum Chronica, ad usque Gregorium* XI *sub quo obiit perducta, ficubus illis admixtum adamantem fuisse ait, quod alibi non legitur : et si verum est, intelligi debet adamas in pulverem contusus fuisse, novo ad consciscendam mortem, nec alius quod sciam præmonstrato exemplo.*

Num. 5 adde — *In Ciacconio præfato initium sexti Versus sepulcralis tale est,* Sic Ro. doctrinæ : *et hoc magis placet. Verum quid est* Ro. doctrinæ ? *Quantum conjectare possum intelligitur Titulus* Doctrinæ *desinens in* R. *id est,* Doctor ; *quasi dicatur ;* Sic, qui Doctor erat, factus est Cardinalis. *Susceperat autem Magisterium Generale Ordinis, electus in Capitulo, Argentinæ celebrato anno* MCCLXXXXVI, *uti videre est apud Leandrum Albertum lib.* I *de viris illustribus Ord. Prædicat. ubi etiam habes Breve* Bonifacii VIII, *absentem in Gallia Cardinalem declarantis.* Datum Romæ Nonis Novembris, Pontificatus anno III, *id est* MCCXCVII, *adeoque postquam Ordinem rexisset, non* biennium et sex menses, *ut scribit Leander sed* unum annum et sex menses, *si Capitulum prædictum cele-*

bratum in Germania fuerit mense Majo anni MCCXCVI, *cum decessor Stephanus Bizuntinus Lucæ in Etruria obiisset* XXII *Novembris* MCCXCV.

CXCVII CLEMENS V.

Num. 2 *lin.* 8 post, *negaverunt* — adde — *Securius tamen fuerit etc.* — *uti in Appendice* NOT. 21 — *deinde post lineas* 8 *et verbum*, *Pontifice*, item adde — *Prodierunt Parisiis Tractatus quidam Historiam Franciæ concernentes, Gallice compositi a Petro Puteano Claudii filio, Consiliario Regio viroque erudito ubi primum locum obtinet Historia Condemnationis Templariorum. Hanc legat, qui volet undequaque et diligenter collecta habere omnia, argumentum istud spectantia. Ego rem penitius examinandam relinquens aliis, priusquam ad extrema etc.* lin 9 a fine — 9 *Hic porro prænotatum velim etc* — tum adde — *Hujus* Clementis *imago apud Cavallerium prorsus est singularis ; talisque, ut videri possit ex vera effigie sumpta, sed tunc picta cum adhuc ageret* Burdegalensem, *non dico* Archiepiscopum, *sed* Archidiaconum : *quantum enim divinando assequor,* Diaconalem Dalmaticam *citius ibi inveneris quam* Planetam Sacerdotalem, *sub qua Crux pendeat ex albi seu lini seu serici strophio : cujus tamen formæ certiorem distinctioremque explicationem optarim exemplis minime dubiis discere : quod ut facilius consequar etiam a non habituris Cavallerianas formas, prædictam effigiem placuit hic seorsim exhibere*

Imago.

CXCVII CLEMENS V.

CXCVIII JOANNES XXII.

Ab anno 1316

Imago.

Num. 4 adde — *Imago ejusdem apud Cavallerium multa vetustatis signa præfert : sed an vere ipsius sit, et non potius alterius anterioris, dubitare facit simplex tiaræ coronamentum, quod a seculi* XIV *initio et prius cæperat esse duplex*.

NICOLAUS ANTIPAPA.

Ab anno 1328.

In Actis schismaticis num. 6 *post verba Bernardi Guidonis* — custoditur ut hostis — *adde* — *Petrarcha parum verosimiliter addit, quod obtenta quam petierat gratia,* mansit semper hostis Ecclesiæ.

Acta autem ista finiantur cum hoc num 6. *et ponatur*

DISSERTATIO XLV.

An Petrus de Corbaria credi possit habere partem in libris de Imitatione Christi, controversis inter Joannem Gersen et Thomam a Kempis : deque hujus nuper invento corpore.

P*rodiit Romæ etc pag.* 82 ** *num.* 7 et mutentur consequenter numeri, ac denique addantur sequentia.

Thomæ corpus anno 1672 *requiritur*

6 *Interim producatur hic ex jurata attestatione præsentis ocularisque testis Joannis Wayer, Presbyter Secularis, Swollenses in Transisalania Catholicos pro virili juvantis, fidelis narratio rei tunc gestæ, alias non facile locum habitura in opere nostro, digna autem quæ posterorum memoriæ commendetur, qualem ipsius manu descriptam Belgica nostra lingua accepi a R. P. Theodoro de Ridder nostræ Societatis ibidem missionario, sub hoc Titulo* : Attestatio de inventione ossium beatæ memoriæ Thomæ a Kempis, in monte S. Agnetis, vulgo Berg-klooster, id est, Montanum monasterium nuncupato, die III Augusti stylo veteri, anno Domini MDCLXXII.

ex indicio loci ubi sepultus fuit,

7 Ego infrascriptus, hisce litteris attestor, has esse Reliquias Beatæ memoriæ Thomæ a Kempis : quarum veritatem sequentes rationes et indicia stabilire possunt. Primo. Invenio in Chronicis Canonicorum Regularium Montis S. Agnetis, pag. 137, Thomam a Kempis in transitu Orientali, id est, porticu ad Orientem sita, sepultum esse. Secundo, Ego sæpe audivi ex venerabili Sacerdote et viro insigni doctrina S. T. Licentiato (Volcquerus Herckinge nomen erat) qui quadraginta quatuor annis in Pastorali cura hujus Swollensis civitatis transactis, obiit XXII Novembris anno MDCLXII. Audivi, inquam, B. M. Virum Thomam a Kempis in porticu ad Orientem, septem pedum spatio, inter portam qua exitur Choro et sepulcrum interjecto, requiescere : jamque illud, defuncto Reverendo illo Presbytero, omnes me excepto latebat. Itaque, postquam jam ibi, de mandato Serenissimi et Reverendissimi Domini Electoris Coloniensis Maximiliani Henrici, Reliquiarum inveniendarum causa, per tres pene hebdomadas foderant, jamque fossores a sepulcro non longe aberant ; ego supra illud stans, locumque designans, dixi ; Si hic non inveneritis, nolite ultra quærere : et ad hoc dicendum movebar indiciis præmemoratis.

jussu Electoris Coloniensis,

et invenitur 13 *Augusti.*

8 Igitur tertia Augusti stylo veteri, cum effossa terra locus pateret, inventa est compages ossium, concinne admodum firmiterque inter se nexorum, quod pluribus admirationis pietatisque affectum excitavit. Caput supra duos cespites jacebat, qui etiamnum integri conspiciuntur, adeoque incorrupti ac si recenter effossi essent. Latere dextero terræ inclinabat : unde dextera pars capitis nonnihil corrupta erat. Dentes, adhuc albescentes, superiorem oris ordinem implebant : sed attactu, duo tresve exciderunt. Manus decussatim in formam Crucis compositæ, dextera scilicet supra sinistram, digitis manuum pedumque integris : costæ tamen et scapulæ consumptæ erant. Pars Stolæ incorrupta collum

lum cingebat, et usque ad humeros protendebatur; reliquum computruerat.

quod ejus revera esse probatur,

9 Ex his plura alia indicia apparuerunt.

I. Sceletum illud, secundum supradictam traditionem, septem pedes a Chori janua aberat, cujus fundamenta nunc quoque adeo firma solidaque consistunt, ut non nisi vectibus ferreis perfringi possent. Sane cum mihi persuaderem, errorem subesse vix posse, si distantia illa septem pedum inveniretur, ad fundamentum pertingo, distantiam metior, et adeo præcise septem pedes comperio, ut nec latitudo unius straminis deesset.

ex situ loci

II. Jacebat Choro proximus, ut dignitor reliquis, qui in eadem porticu sepulti erant: quin et facile ostendi potest, neminem unquam Choro propius sepultum fuisse hoc Viro venerabili. Quippe satis colligi poterat, ubi tumulus cujusquam fuisset, ex nigris lineis, quæ in arena videbantur, latitudinem et longitudinem sarcophagi exprimentes: quæ quidem lineæ ex quernis asseribus sarcophagorum, tamquam impressa quædam vestigia, relictæ fuerant, nullæ autem inter prædictum cadaver et Chorum conspiciebantur. Manet igitur, eum, ut dignissimum, ita Choro proximum quievisse.

et dignitate,

III. Solito etiam profundius erat defossus, ita ut pedes infra fundamentum porticus jacerent, nempe quo non facile inde effodi aut auferri posset.

mensura ossium,

IV. In Vita ejus legitur, quod statura fuerit infra mediocritatem: facta autem dimensione, inventus est mediocri hominis statura minor, scilicet tribus digitis infra sex pedes.

Stolæ præstantia,

V. Colligitur ex præmemorata parte Stolæ, aliis elegantioris. Siquidem Gerardus Cortbeen, tertius ab illo situs, circum collum partem Stolæ habebat, sed ex rudiori panno; ille autem ex sattino vel holoserico albo, nigris flosculis intertexto, quam partem Serenissimus Elector Coloniensis sibi reservavit.

prodigio florum, sub arena talo adnatorum,

VI. Hoc notatu dignum. Pulchri inventi sunt flores, qui non sparsim sed in fasciculum collecti creverant, vernantes ridentesque, floribus Majalibus similes. Flores illi radices habebant in talo sinistræ tibiæ, ad partem interiorem erecti in altitudinem pedis, colore albo, rubro et flavo, quos ego dextera manu decerpsi. Contecti fuerant terra decem pedes alta, aut potius arena, cum prædictum monasterium in monte arenoso situm sit, dedicatum S. Agneti: sed arena adeo densa et sibi cohærente, ut magno labore fuerit effodienda: ideoque flores illi a prudentioribus ut prodigium aliquod habentur, cum sol eos numquam irradiare potuerit.

VII. Nullubi, præterquam in ejus tumulo, limus cœmentarius inveniebatur, quo sandapila oblita fuerat, ad corpus diutius incorruptum custodiendum. Huc accedit, quod supradictum Chronicon dicat pag. 137, Thomam a Kempis ad latus Fratris Petri Herbort Diaconi sepultum fuisse, illique proximum. Hic Petrus Herbort (ut idem Chronicon asserit pag. 135) erat parva statura; et natura adeo tenera, ut constitutas Regulas servare non posset. Inveniebantur quidem, in loco proximo ad Thomam a Kempis, lineæ nigræ, sarcophagi (ut dictum est) indicia; sed locus vacuus erat, ita ut hic Diaconus Petrus Herbort, pro teneritudine et debilitate corporis, totus in cineres abierit, nihilque de ipso inveniretur. Item affirmat idem Chronicon pag. 136, hunc Petrum Herbort, sepultum esse ad latus fratris Gerardi Cortbeen, anno MCCCCLXX, ut ipse Thomas a Kempis in suo Chronico refert. Hic erat Sacerdos, natus in Harderwyck; *homo fortis et aptus ad communes et graves labores pag.* 134. Sceletum ipsius proximum reperiebatur loco vacuo, in quo fuerat sepulcrum Petri Herbort; collum, ut dixi, circumdatum Stolæ parte ex rudiori panno: et facile colligi poterat ex ossibus, eum fuisse magnum et robustum, adeoque aptum qui tempore messis egregie laboraret, et hiemis tempore ligna cæderet, et alia laboriosa subiret.

duobus ex suo ordine juxta sepultis corporibus,

talibus qualia Chronicon de scribit,

VIII. Habeo veram effigiem Thomæ a Kempis appensam in Sacello meo, quacum cranium convenit.

atque mensura capitis.

10 Ex omnibus his præmissis rationibus et indiciis concludi potest, præfatas Reliquias esse B. M. Thomæ a Kempis: quæ ossa, ordine naturali invicem juncta, firmiter adhærebant. Verum hic XIII Augusti stylo novo, in præsentia Reverendiss. D. Canonici Metropolitanæ Ecclesiæ Coloniensis, Henrici Meringh, utriusque juris Doctoris, Commissarii suæ Celsitudinis; D. Emanuelis van Twenhuysen, Prætoris Swollensis; P. Francisci Corlui, P. Gasparis Everhardi Schriek, Canonicorum Regularium; me quoque infrascripto, pluribusque aliis præsentibus; primum a Patre Corlui, deinde, cum hic deficeret, a P. Schriek juncturis exempta eadem ossa sunt; ac denique, ex loco sepulcri, in quo ducentis et uno anno quieverant, reverenter sublata, et rhedæ imposita, Swollam avecta. Postmodum Serenissimus et Reverendissimus Elector Coloniensis, per dictum Commissarium Canonicum Coloniensem Henricum Meringh, transferri ipsa ossa jussit in Sacellum meum, S. Josepho dicatum, ut hic requiescant, diligenterque custodiantur, et nihil ex ipsis alienari possit; sicut mihi mandavit Serenitas sua, cum in procinctu esset ut discederet. In hunc finem reliquit in mandatis Domino Meringh Commissario suo, ut curaret fieri capsam pretiosam, recondendis custodiendisque Reliquiis hujus Deo amabilis viri, prout factum est. Ego enim ipse XXIX Junii, festo Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli stylo veteri MDCLXXIV, majora ossa capsæ imposui; et minora in scrinio, intra eamdem capsam collocato; item in altero scrinio supra alterum posito, recondidi aliquot ipsius dentes et particulam cappæ; aliquot etiam flores aridos, qui circa talum sinistri pedis ad interiorem partem creverant, ut supra memoratum est; nec non cespites duos, qui capiti suppositi fuerant; limum cœmentarium, quo sarcophagus circumlitus; et clavos, quibus connexus fuerat: hæc enim omnia juxta cadaver inventa sunt.

Hinc dissoluta et exempta ossa

transferuntur in Swollense oratorium,

et 9 Aug. in novam capsam,

11 Ut sepulcrum ejus omni tempore inveniri possit, statim post sublatas Reliquias, in testimonium positi sunt duo grisei lapides, de templo aut monasterio; unus ad caput ad pedes alter, terraque contecti. Hæc omnia, prout ego mea manu descripsi, vera esse coram Deo Hominibusque declaro, et propria manu subscribo. *Subscriptum erat,* Arnoldus Waeyer, Pastor Filiusque Swollensis, verus ocularis testis.

prout omnia deponit testis ocularis

12 *Hactenus ille, Belgica nostra seu Teutonica lingua: Latina deinde sic prosequitur*: Postquam Reliquiæ pii Thomæ a Kempis mihi in custodiam traditæ, et in sacello meo collocatæ sunt; sequentes gratias ejus patrocinio ad dictas Reliquias acceptas attestor. Anno MDCLXXIV tempore æstivo, Virgo devota, cujus manus dextera aliquo tempore arida, omnique motu ac sensu destituta, atque a chirurgis derelicta erat, vovit, ubi pius Thomas a Kempis a sancta Ecclesia in Sanctorum numerum relatus esset, velle se annuatim in ejus profesto jejunare; et festum ipsum, Confessione, Communione, ac piis exercitiis sine servili opere celebrare. Ast illo nondum Sanctorum numero adscripto, id peragere non potuit. Hæc Virgo tamen, sub meo regimine existens, in eadem intentione permansit, et votum suum implere voluit. Interim facta Confessione,

qui etiam gratias aliquas narrat, meritis Thomæ tributas

Confessione, ac sumpta Eucharistia, sedens coram ejus tumba, votum, quo antea se obstrixerat, renovavit VI die Novembris, et cœpit convalescere : et brevi tempore sanitati restituta est, adeo ut dextera manus suis omnibus officiis fungeretur, sicut altera quæ numquam manca fuerat. Præterea varias personas, dolore dentium laborantes, ejusdem patrocinio liberatas comperi. Insuper in sacello meo suavissimus odor aliquoties, a variis et fide dignis utriusque sexus, imo et in congregatione populi more nostro habita, perceptus est.

CXCIX BENEDICTUS XII.

Ab anno 1334. *Num.* 1 adde — *Quæ hujus est imago apud Cavallerium, cum prorsus talis sit, qualis est statua* Bonifacio VIII *in Vaticano olim erecta, vehementer metuo ne inde potius accepta sit, quam ex vero* Benedicti XII *prototypo : alioqui non vana præfert vetustatis indicia.*

CC CLEMENS VI.

Ab anno 1342. *Num.* 17. *in fine* adde—*Placet autem omnium trium hic exprimere ecgrapha. Primum hujus* Clementis *et* Urbani V *secundum, tertium* Pauli III ; *et hujus forsan pars aversa, habebat Capita Apostolorum : aliis duobus in eadem parte haud dubie nomen inscribebatur Pontificis.*

CCII URBANUS V.

Ab anno 1362. *N.* 4 — *adde Certius hæc ætatem* Urbani *sapiunt, quam Oratio subjuncta Breviario, id est brevi Historiæ, Confratrum et Consororum sacri Scapularis, tertium jam Gallice recusæ, auctore Philippo a Visitatione Namurci* 1681, *ac nobis hoc loco nullatenus dissimulanda ; quia ipsam recitantibus hic* Urbanus VI et Nicolaus V, *dimidio post seculo, concessisse dicuntur Indulgentiam sexcentorum dierum, estque hujusmodi.* Omnipotens et clementissime Deus, qui Montis Carmeli Ordinem gloriosissimæ Virginis Mariæ, genitricis Filii tui Domini nostri Jesu Christi, sacrato titulo insignitum, Sanctorum tuorum, Eliæ et Elisæi Prophetarum, Angeli et Anastasii Martyrum, Cyrilli et Alberti Confessorum, Euphrasiæ et Teresiæ Virginum, et aliorum plurimorum meritis decorasti, ac per Sanctum Simonem magno salutis signo protexisti, tribue nobis quæsumus, ut per eorum suffragia ab instantibus malis animæ et corporis liberati, ad te verum Carmeli verticem, gaudentes pervenire valeamus. Per eumdem Christum Dominum nostrum. *Nemo nescit* S. Teresiam *superiori seculo primum natam fuisse : de Sanctis autem* Anastasio *atque* Euphrasia *Carmeliticorum Sanctorum Albo inserendis, nemo probari potest vel somniasse* Urbani *aut* Nicolai *istius ætate : cum neque inveniantur in vetustissimo apud nos Carmelitani Ordinis Hagiologio, ante annos plus quam ducentos excuso ; neque eos nominet Grossus in Viridario, ipsum scribere professus,* ut Deus in novi ac veteris Testamenti sanctis Fratribus ac Devotis Ordinis, qui in vita pariter et in morte miraculis claruerunt, laudetur atque magnificetur.

Indulgentiæ Urbano afflictæ.

N. 7 *adde —simul etiam accepi delineationem cratis ferreæ perquam elegantis, ante ipsum monumentum prætensæ, cum craticulato similis operis ac materiæ ostio ex latere dextro sive ad cornu Epistolæ : quæ crates altitudinem habet palmorum octo, et venusto pinnaculo coronatur : sed hic repræsentari non potuisset absque grandi impedimento conspectus præcipui in ipsum monumentum.*

CCIII GREGORIUS XI.

In Comm. post num. 3 adde — *Egregia Pontificis hujus erga Deiparam Virginem devotio probavit sese, quande ad instantiam Philippi de Mazeriis, Cancellarii Cypri, post naturam totius negotii discussionem, recepit festum et Officium Præsentationis; quod coram se fecit celebrari* Avenione in ecclesia Fratrum Minorum, die Dominica, XXI Novembris, anno a Nativitate Domini MCCCLXXII, Indict. X, *uti constat ex ipsius Philippi ad omnes fideles Epistola* de antiquitate festi Præsentationis, et quando et qualiter illud in Ecclesia Latina celebrari cœptum. *Eam Epistolam, una cum pluribus ad idem argumentum spectantibus, repertam a nobis inter opera ipsius Philippi Parisiis, ne diutius Parthenophili desiderarent, fecit devotus amicissimi nostri R. P. Danielis a Virgine Maria Carmelitæ zelus, cui eamdem, una cum prætactis omnibus aliisque monumentis, communicaveramus. Mox enim atque acceperat illam anno* MDCLXVI, *curavit Antuerpiæ imprimendum libellum, sub hoc titulo.* Præsentatæ gloriosæ Virginis Mariæ in templo in Ecclesia Orientali antiquissima festivitatis institutio, in Latina exinde recepta, opera et zelo illustris viri D. Philippi de Mazeriis, Regni Cypri Cancellarii, a Mariano Ordine semper venerata, ac demum novissimo seculo a Jesu Societate mirum exaltata, ex variis tam manuscriptis quam impressis authenticis. *Ibi vetus Officium lector inveniet, nec non solennis repræsentationis ordinem, sub quo suave istud mysterium, in Ecclesia Eremitarum S. Augustini, ibidem Avenione exhibitum fuit, anno* MCCCLXXXV *coram* Clemente *Antipapa : inveniet Bullam etiam* Pauli II *anno* MCCCCLXIV, XII kal. Februarii, *Pontificatus primo, dictam festivitatem celebrantibus, atque in ejus Vigilia jejunantibus, relaxantis* centum dies de injunctis pœnitentiis. *Ipsi porro* Gregorio, *in præmium suæ illius devotionis concessum videtur, generosum illud animi propositum ac votum, quod mox sequenti anno executioni mandavit regressus in Urbem Romam*; *sicut in MS. nostro his verbis legitur.*

Ab anno 1370.

devotioque erga B. V. Mariam

instituto festo Præsentationis probata.

5 Dum in palatio Avinionensi *etc*,

6 Dum sic Romæ moraretur *etc.*

7 *Joannes Gerson etc. uti habetur in Appendice* NOT. 22 *lin.* — 16 post — *demonstrat* — adde, *et Gersonis prudentiam merito hic requirit, nuperus scriptor Francus videlicet Natalis Alexander : quem simili phrasi etiam in prægressis et subsequentibus intellige. Cur enim eo loco, quo in favorem Apostolicæ Sedis scribit aliquit, non possit cum bona ipsius sanctæ Sedis venia nominari Auctor, tanto tunc dignior fide, quanto alias minus solitus parcere Pontificiæ auctoritati, ideoque censuram promeritus ? Sane reductio Sedis Romam etc. — post quæ etiam sequentia* adde —

8 Itinerarium Gregorii, *Avenione Romam, et Roma Anagniam, accurate quidem ac minutim, sed rythmo insulso et stylo obscurissimo, descripsit* Fr. Petrus Amelius, *ex Augustiniano Eremita,* Urbani V *sacrista et Confessor : quo in munere etiam sub* Gregorio *perseverans, et titulum Episcopi Senogalliensis nactus, quemadmodum et alios titulos plures, opusculum illud composuit, quod primum produxit Papyrus Massonus inter Vitas Pontificum ; ex quo ipsum successive reproduxerunt in Ciacconio Victorellus, Ughellus et Oldoinus ; de Auctore deque Historia Pontificia optime mer ituri, si aliquas Annotationes addidissent ad subsi-

Ejus itinerarium cur modo hic non detur.

subsidium Lectoris. Sed hoc fortassis optari facilius quam præstari possit ab uno aliquo, nisi operam contulerint plures alii, in eorum per quæ transitus fuit locorum antiquitatibus et temporis illius historia apprime versati, ex Gallia, Liguria, atque Italia. Ego certe frustra conatum me libens fateor, et æque frustra implorasse auxilium eorum quos posse credebam aliquid.

Hic finitur Chronica Petrarchæ

9 *In eo qui porro sequitur Pontificatu finivit Petrarcha Chronicam, superius semel iterumque laudatam, mortuus anno* MCCCLXXIV, *et sub hoc conditus Epitaphio, quod ipsummet sibi scripsisse arbitror,*

Frigida Francisci lapis hic tegit ossa Petrarchæ.
Suscipe Virgo parens animam : Sate Virgine, parce :
Fassaque jam terris cœli requiescat in arce.

continuaturque a Nicolao Garanta usque ad 1526.

Ipsam ejus Chronicam (cujus exemplum ex Romana Altaempsy Ducis Bibliotheca ad nos pervenit) primum Florentiæ anno MCCCCLXXIV *excusam, anno* MDXXVI *recudendam curavit, idem qui et Continuationem ad sua usque tempora subtexuit,* Nicolaus Garanta ; *vel eo magis hic nominandus, quod ejus nomen, et ad Pontificiam historiam collata opera, latuerit amicum nostrum* Ludovicum Jacob a S. Carolo, *auctorem* Bibliothecæ Pontificiæ, *in duos libros distinctæ, in quorum* primo agitur ex professo de omnibus Romanis Pontificibus, a S. Petro usque ad Urbanum VIII, ac de Pseudo-Pontificibus, qui scriptis claruerunt : in secundo vero de omnibus Auctoribus, qui cum in generali tum in particulari eorum vitam et laudes, nec non præcellentiam auctoritatemve posteritati consecrarunt : cui adjungitur Catalogus hæreticorum, qui adversus Romanos Pontifices aliquid ediderunt : *opus utilissimum, et nostro instituto imprimis commodum, ideoque hic jure meritoque laudatum.*

CLEMENS VII ANTIPAPA.

Post num. 2 ponantur sequentia.

Monumentum apud Cœlestinos,

3 *Corpus de Cathedrali translatum ad Ecclesiam Cœlestinorum Monachorum, a* Clemente *in urbe Avenionensi fundatorum, compositum fuit, intra tumbam marmoream perquam elegantem, contra gradus majoris altaris : unde non ita pridem remota tumba illa est passibus aliquot versus Occidentem, ut inter ipsam et gradus altaris transitus daretur ministrantibus, nec amplius opus esset vel circuire tumbam, vel per ipsos gradus transitum facere minus ordinatum. Tumbæ istius accuratam delineationem a D. Joanne Baptista Lauze Avenionensi pictore faciendam curavit nobis P. Carolus Faber, ac seorsim statuam Clementinam eidem impositam ; in qua ad perspectivæ leges componenda supra ipsam tumbam si peccatum est aliquid, nostrum est, nec debet Avenionensi pictori imputari : non enim operæ pretium videbatur ea causa aut ob exerrationem Sculptoris nostri serius animadversam, vel novam curare sculpturam vel multiplicare icones : ideoque etiam abstinuimus a repræsentanda ea quæ tumbam circumit crate ; quæque figurarum conspectum vehementer impedivisset.*

descriptio illius

Mensura operis totius in altum etc. ut pag. 103 ** *num.* 8. *lin.* 18.

Lin. II *a fine sic lege — sunt autem illæ variorum Sanctorum, Apostolorum imprimis, uti clare apparet in* SS. Petro, Paulo, Andrea, *nec non ex rotulis sive libris quos tenent singuli, aureis olim litteris insculptos articulis duodecim Apostolici Symboli ; quorum etiam nunc aliqui legibiles supersunt. Qui autem post Principes Apostolorum proximus sequitur Episcopali habitu verosimiliter est* S. Rufus, *primus Avenionensis Episcopus, quem Ecclesiæ istius traditio quædam facit filium Symonis Cirenensis celebrati in Evangelio : Dominicæ Crucis bajuli, sed hoc erit* XIV *Novembris examinandum. Qui ad pedes stant atque altare respiciunt etc. putantur esse* S. Gregorius Magnus, *et* S. Petrus Cœlestinus, *medium habentes* Deiparam. *Ceterum in prædicta transpositione monumenti factum videtur, ut ordo statunculorum immutatus ac perturbatus nonnihil fuerit.*

et insculptum et Epitaphium.

5 *Ad pedes porro atque ad caput jacentis etc.* — et in fine adde — *In largo illo excavatoque limbo, qui ambit lapidem tumbæ impositum, Gothicæ (ut vulgus appellat) formæ litteris oblongis, de post caput jacentis statuæ circuire incipientibus, exprimitur hujusmodi Epitaphium* — Hic requiescit D. Clemens — *ut supra lin.* 4 *num.* 8

DISSERTATIO XLVI.

Expenduntur quæ ex Actis Sanctorum, sub schismate viventium, pro alterutra parte allegantur.

Quamquam superius professus sim, quo modo ac sensu proposuerim de Clemente *ac successore ejus, ut Antipapis, loqui; nihil scilicet definiendo, sed communiori sensui ejus tunc Ecclesiæ inhærendo, quæ suæ partis Caput in ipsa urbe Roma habens, potiori jure videbatur Romana appellari ; existimo nihilominus, ea professione non prohiberi me, quo minus ex propria obligatione tractandi atque illustrandi Sanctorum Acta, et veritatem singulorum examinandi, dicam aliquid in commendationem partis illius, quæ pluribus ac potioribus melior visa est, comparando inter se eos Sanctos Sanctasque, qui et quæ alterutrius obedientiam professi et professæ alterutri causæ favere vel adversari inveniuntur. Incipio autem a morte* Clementis ; *de qua æque ac vita ejus varium oportet fuisse, pro vario partium affectu, judicium.*

Mors Clementis.

2 *Petrus de Luna — etc. ut num.* 3 *usque ad lin.* 9 *et nomen B. Ursulinæ Parmensis* – post quod sic progredere — *ex qua Vita rem eamdem placet iterum transcribere, cum res momenti permaximi sit, et Auctor fere coævus, videatur scripturis certissimis instructus ad istud opus fuisse.*

3 *Talis ergo Auctor postquam retulisset etc. ibid. lin.* II.

Post num. 4 adde — 5 *Quomodo autem mortuo* Clemente *disturbatum fuerit negotium unionis, per Ursulinam coalescere incipientis, in ejus Vita num.* 8 *sic narratur etc, ut pag* 104 ** *num.* 7. *lin* . 4 — et consequenter ex Numeris 5, 6, 7, fiant 6, 7, 8, *et num.* 5, *nunc* 6, *lin.* 36 post — *absque ejusmodi notis* — adde — *et sic impressæ Venetiis fuerunt Epistolæ prædictæ originali sua Italica lingua, primum anno* MD *per Aldum Manutium iterumque anno* MDXLVIII *per Fredericum Toresanum: quæ postrema editio apud nos habetur . Notæ autem istæ omnino videntur etc.*

Post *num.* 7, *nunc* 8, adde — 9 *Præter* S. Petrum, *sub obedientia* Clementis *mortuum, in ejusdem favorem allegatur etiam* S. Vincentius Ferrerius, *Prædicatorii Ordinis non minus decus in sexu virili, quam fuit in femineo S. Catharina, vir utique doctrina et miraculis clarissimus, prout in ultimo Aprilis nostri tomo videre est, ubi utriusque Acta omni fide dignissima illustravimus.* Vincentium *istum Ilerdæ reperit Petrus de Luna, ab Antipapa* Clemente *in Hispaniam suæ obedientiæ adhærentem, directus, eumque annos natum* XXVIII *etc — ut pag.* 105** *num.* 2 *lin.* 4 *et porro ex numeris* 3 *ac* 4, *facito* 10 et 11.

CCV BONIFACIUS IX.

Ab anno 1389

Numerus 7, *jam alio translatus, auferendus ab hoc Commentario, et sequens inchoandus hoc modo.*

7 *Idem* Bonifacius *festivitatem visitantis Elisabetham Deiparæ etc. ut pag.* 106.

BENEDICTUS ANTIP.

Ab anno 1394

Relicto Commentarioli vice solo numero I, *reliqua, ut dictum est ad Dissertationem* XLVI *transferentur.*

CCVIII ALEXANDER V.

Ab anno 1409.

N. 7 *lin.* 7 post *potuit* — adde — *potuit et nomen familiæ fuisse, ex aliqua Græciæ urbe insulave deductæ ; cum inter Papienses familias una ejus appellationis esse feratur quæ et* Chursinallum, oppidum Novariensis diœcesis, fiduciaria potestate tenuisse dicitur *apud Natalem Alexandrum. Sed hoc ut verum sit, nihil videtur Mediolanensibus prodesse posse; quia illa Philargæ apud Papienses gentis claritas, non bene convenit cum ea paupertate, in qua natum et educatum* Petrum *solis ingenii dotibus divitem fuisse, volunt plerique. Quid ? quod Ferrariæ in posteriori renovatione tituli, non* Philargus *sed* Filardus *scribatur : hoc autem fuisse potuisset etc.*

CCIX JOANNES XXIII.

Num. 5 addo *Contra hunc Tractatum, Gallicus quidam scriptor, elegantia styli, quam doctrinæ soliditate et reverentia Sedis Apostolicæ clarior strinxit calamum, scripto libello nihil quam priores fuerant meliori. Sed resumpsit idem argumentum Schelstratius ; et magna cum satisfactione Romanæ Curiæ, edidit anno* MDCLXXXVI *Tractatum auctiorem,* De sensu et auctoritate decretorum Constantiensis Concilii, sessione IV et V circa potestatem Ecclesiasticam editorum : *cui præmisit* Compendium Chronologicum rerum, ad Decreta Constantiensia eorumque sensum et auctoritatem spectantium *: quod censui huic Chronologico operi inserendum, post sequentem Pontificatum.*

Post num 10 addo — 11 *Apud filios et hæredes Caroli Strozzi, Senatoris Florentini p. m. inter alia viri curiosissimi collectanea, servatur Codex in folio signatus TT* 426; *ubi ex libro* Memoriarum Alamanni qu. Ludovici Mannini *ab anno* 1398 *usque ad* 1420 *descriptarum vulgari lingua, sic notatum legimus :* die XX Decembris prædictus Joannes Papa obiit Florentiæ, et huic Communitati testamento reliquit digitum Joannis Baptistæ: qui delatus fuit ad ecclesiam S. Joannis die XIII Januarii MCCCCXX. *Cur id ad quinquennium dilatum sit, non magni refert scire : plura idem Alamannus, tunc vivens et scribens, circa* Joannem *notaverat, quæ nunc vellem descripsisse, aut a defuncti filiis citius petiisse : sed ea expectare tempus non permittit, olim autem describere ipsa non curavi, quia solas Sanctorum memorias colligebam, nihildum cogitans de hoc Conatu.*

CCX MARTINUS V

Ab anno 1417

Num. 1 *lin.* post. *circumdatum* — adde — *unde et iconem ipsius accepi, inserui que imagini, ad illustrationem Dissertationis* XXXIX *alias Appendicis* I *ad primam Partem, ex variis monumentis collectæ, ac Pallii Pontificii formam medio ævo mutatam repræsentanti. Epitaphium etc*

N. 5 addo — *Hic ipso suæ electionis die quaquaversum, atque imprimis ad Pontificiæ ditionis Civitates expediendas curavi litteras circulares : quarum exemplar per nostrum P. Bernardinum Coccovaginum nactus ex archivo Viterbiensis civitatis ubi servatur inter Bullas sub num.* 121, *necdum alibi reperiendum, hic non gravabor attexere ; tum quia nonnulla continent illæ, in similibus Pontificum circularibus non usitata propter Electionis hujus specialem modum : tum quia necdum ordinatus Presbyter multo minus Episcopus hoc enim primum factus est* XI kal. Decembris, *undecimo ab electione die eodemque Dominico, præcedenti sabbato Presbyter consecratus)* non Electum, *ut supra* Innocentius V *sed absolute* Episcopum *sese scribit* Martinus : *quod aliquamdiu ante illum in usu fuisse suspicari possum, probare non possum deficientibus apud Raynaldum et alibi, quibus id probem, exemplis.* Martini *Bulla hæc est :*

nt etiam ante Ordinationem se scribit Episcopum,

6 Martinus Episcopus, servus servorum Dei, dilectis Filiis et Prioribus Populi et Communitatis et Civitatis nostræ Viterbiensis, Salutem et Apostolicam benedictionem. Misericors et miserator Dominus, unigenitus Dei Filius Jesus Christus, qui cœlestia simul et terrena suæ Majestatis omnipotentia dirigit et gubernat, sacrosanctam Romanam Catholicamque Ecclesiam, Sponsam nostram, quam non facto solum, sed sui proprii ac sanctissimi sanguinis aspersione fundavit, suæ pietatis oculis ab alto respectans, [ita est consolatus] ipsius Ecclesiæ viduitatis incommoda (post resignationem juris Papatus, per olim Joannem Vigesimum tertium ac subsequenter Gregorium duodecimum, ipsiusque etiam Joannis depositionem ab ipso Papatu, et per privationem ac depositionem de Benedicto XIII etiam a Papatu hujusmodi, ut toti Orbi jam debet esse compertum, in hoc Generali Concilio Constantiensi ac per ipsum canonice celebratas) [ut ipsam Ecclesiam ea] deplorare ulterius non sit passus. Nam post longos, varios, diuturnosque tractatus inter Collegium venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, de quorum numero tunc eramus, et quosdam venerabiles Prælatos, et alios Deputatos Nationum præfati Concilii, super electionis futuri Romani Pontificis celebratione, solenniter habitos et consilia repetita ; diebus his proximis, ad instar miraculi, divina superillustrante clementia, in ipso Concilio extitit summo omnium consensu, pro efficaci saluberrimaque unione in præfata Ecclesia consequenda totalique extirpatione nefandi schismatis, salubriter ordinatum ; ut Collegio ipsorum Cardinalium, ad eligendum ipsum summum Pontificem, per quinque Nationes in eodem Concilio existentes, sex pro qualibet, in Collectores adjungerentur; ita ut ille qui per duas partes ipsius Collegii concorditer, et consequenter per duas partes Collectorum cujuslibet ipsarum Nationum, in Papam etiam concorditer eligeretur, pro unico vero ac indubitato Romano Pontifice a cunctis Christi fidelibus haberetur; prout in Decretis dicti Concilii, confectis desuper ac solenniter (approbatis), latius continetur.

in circulari-bus de schismate extincto,

per Electionem factam a Cardinalibus ac Nationum Deputatis,

7 Unde sic equidem Altissimo placuit esse effectum, quod celebrata per Nationes ipsas electione dictorum Collectorum, triginta numero, et approbata per ipsum Concilium : die Lunæ proxime præterita, circiter horam quartam post meridiem, in illius nomine qui perpetua mundum ratione gubernat, Cardinales numero viginti tres, et triginta Collectores hujusmodi, cooperante Spiritus sancti gratia, Conclave, libertate atque securitate, et celeberrima ab extra custodia munitissimum, ad pacem aspirantes, intraverunt ; Missarumque celebratis de more solenniis, ac deinde consiliis habitis et repetitis, prout tantæ rei sublimitas exposcebat, ac præsenti die Jovis, celebritate

in suam personam concurrentibus :

B.

B. Martini Confessoris atque Pontificis, hora quasi decima, eodem Spiritu (qui fidelium corda vivificat, illustrat, ac dirigit semper in bonum) mentes nostras uniformiter et humillime ac etiam concorditer inspirante ad Altissimi laudem et gloriam, ac statum ipsius Ecclesiæ evulsionemque totalem ex sacro Domini corpore præfati schismatis, Cardinales et Collectores prædicti, in Nos, tunc S. Georgii ad Velum aureum Diaconum Cardinalem, licet de fragilitate humanæ conditionis ad tantum onus regiminis universalis Ecclesiæ insufficientibus humeris, eorum vota unanimiter, discrepante nemine, direxerunt ; in jubilo hymum Te Deum et cantico decantantes, nosque inthronizavere ac etiam adoravere solenniter, ut est moris : quæ Devotioni vestræ duximus, ad vestrorum jucunditatem cordium, specialiter intimanda.

quod illis ipsomet die significat.

8 Nam Universitatem vestram, et privatim et publice, etiam dum minori fungebamur officio, continuatis semper affectibus, in nostris gessimus ac gerere intendimus visceribus caritatis ; ac de tranquillo statu vestro et aliorum subditorum, animarumque et corporum salute jugiter cogitare, et circa illa sedulo disponere internalis vigilantiæ nostræ curas. Vos autem, prout certissime credimus, sic in devotione, fidelitate et obedientia nostris ac præfatæ Ecclesiæ matris, Dominæ vestræ, magnopere continuatis affectibus et effectibus persistatis, ut, ultra nostram et Apostolicæ Sedis benevolentiam et gratiam, a Largitore munerum supernorum, valeatis sempiternæ vitæ gratiam promereri. De hoc autem, quod Bulla sine impressione nominis est appressa præsentibus, eadem vestra Devotio non miretur, sed potius grauletur ; maxime cum eisdem nostræ sinceritatis desideriis accurrentes, easdem litteras ante Coronationis insignia providerimus dirigendas ; infra quæ usus perfectæ Bullæ, cum nostri impressione nominis, non habetur. Datum Constantiæ Moguntinæ Provinciæ, III Idus Novembris, suscepti a nobis Apostolatus officii anno primo.

C. de Callio.

Soli ergo Petrus et Paulus faciem unam Bullæ occupant, vacante altera ; formulam vero excusatoriam Bullæ, non perfectæ ante Coronationem, annis CXL *ante* Martinum, *vidimus usurpatam, diversa dumtaxat Phrasi, a* Gregorio X, *ad Franciæ Regem scribente, ejusque successore* Innocentio V, *Genuenses ad concordiam mutuam exhortante. Sed redeo ad Acta* Martini, *ex nostro hujus ipsius temporis MS. referenda.*

9 Si Pontificis hujus dotes — *et sic consequenter augeantur numeri ternario uno, sintque et hinc sequentes.* 10, 11, 12 *etc.*

N. 17 *nunc* 20 *linea* 20 *post* — in loco profano sepultum — *hæc interjice* — Brachii *istius sive* Braccii *Gesta libris sex descripsit Joannes Antonius Campanus, prout ea vidisse MSS. Bononiæ in insigni Canonicorum Regularium S. Salvatoris Bibliotheca testatur Mabilio, Itineris Italici pag.* 196, *in eorumque fine hoc epigramma legi addit* :

Cum caderes, Bracci, belli clarissime princeps,
Virtutis cecidit, sorte premente, jubar.
Obiit XVI kal. Novembr. MCCCCLVIII.
Per hanc victoriam etc.

Pag. 117 *ante Antipapatum* Ægidii Munionis, *dicti apud suos* Clementis, *ponatur*

COMPENDIUM CHRONOLOGICUM

Rerum ad Decreta Constantiensia eorumque sensum et auctoritatem spectantium.

Servato titulo, quo Illustrissimus Auctor intentum ea lucubratione scopum optime explicuit, libertatem sumo, continuum ejus tenorem interpolandi partitione Paragraphorum magis historica, et omittendi brevitatis causa allegationes originalium Actorum Auctorumque, post singulos pene articulos subjunctas. Sit ergo

§. *I. Pisani Concilii irritus pro statuenda unione conatus, eumque secutus duarum Obedientiarum Constantiæ congressus, ad eumdem finem.*

Ut Constantiensis Concilii historiam a sua origine repetant Actorum ipsius compilatores, notare consueverunt, quod ex Pisano cœperit ; Pisanum vero Concilium ortum habuerit ex horrendo schismate, quod sequenti occasione inconsutilem Christi tunicam dilaceravit. Clemens V, anno MCCCV ex Archiepiscopo Burdegalensi in Romanum Pontificem eligitur : qui, pro suo in nationem Gallicam amore, Sedem Apostolicam Avenionem transtulit, ubi plus quam LXX annis sub variis Pontificibus permansit. Anno MCCCLXXVIII Gregorius XI, hortante etiam S. Catharina Senensi, ad Urbem rediit : eoque ibidem fatis functo XXVII Martii ; Cardinales, ad instantiam Plebis, Papam Italum petentis, VIII Aprilis elegerunt Archiepiscopum Barensem, qui se Urbanum VI nominavit. Cardinales vero Galli, cum tribus Italis, asserentes eum per metum electum, Fundis convenerunt ; et XXV Septembris Robertum ex Comitibus Gebennensibus elegerunt in Pontificem, qui Clementis VII nomen assumpsit, et Cathedram rursus Avenionem transferre conatus est .... Ex horum duorum electione ortum habuit magnum et horrendum schisma, cui nullum simile fuit, neque temporis diuturnitate, neque causæ et rei dubietate, neque regnorum et provinciarum divisione. Clementi enim VII adhæserunt omnes Galliæ, ab Alpibus inclusive usque ad Belgium et Oceanum Britannicum, Scotia, Hispania cum insulis eidem subditis, Cyprus, Rhodus et Janua ; Urbano autem paruerunt reliqua regna et provinciæ, Italia nimirum cum suis insulis, Germania, Belgium, Bohemia, Hungaria, Polonia, et Anglia.....

Schismati, sub annum 1378 *orto,*

2 Mortuo Romæ Urbano VI, a Cardinalibus istius Obedientiæ, anno MCCCLXXXIX, IV Nonas Novembris, electus est in ejus locum Bonifacius IX ; cui anno, MCCCCIV successit Innocentius VII : qui, una cum Cardinalibus in Conclavi existentibus sese juramento adstrinxerat ad cedendum Papatui quoties alterius Obedientiæ Pontifex idem faceret : quod juramentum quoque præstitit Innocentii successor Gregorius XII, anno MCCCCVI mense Decembris in Pontificem electus, sicut et præstiterat Avenione Petrus de Luna, Benedictus XIII. in Clementis VII successorem anno MCCCXCIV substitutus..... Anno MCCCCVIII, Gregorio XII et Benedicto XIII promissionem cedendi Pontificatui non adimplentibus, Cardinales utriusque Obedientiæ ab iis recesserunt ; et duos illos de Papatu contendentes ad Concilium, pro extirpatione schismatis et unione Ecclesiæ anno sequenti habendum, evo-

colludentibus inter se æmulis Gregorio 12 *et Benedicto* 13,

evocarunt..... Ast Benedictus XIII, post subtractam sibi per Galliæ Regem obedientiam, fugit in Aragoniam ad Perpinianum, seque Concilii judicio subjectum non esse respondit : Gregorius vero XII Senas retrocessit, ad se Concilii convocationem spectare asseruit, ipsosque Cardinales ad aliud Concilium in provincia Aquileiensi evocavit.....

mederi volens Concilium Pisanum 1409

3 Anno MCCCCIX celebratur ab utriusque Obedientiæ Cardinalibus Pisanum Concilium, in quo adeo non fuit decisa quæstio de superioritate Concilii, ut ne quidem decisa fuerit quæstio de auctoritate Concilii supra Papam tempore schismatis. Licet enim Universitatum Parisiensis et Bononiensis sententia esset, quod, stante dubio Papatus inextricabili, propter dubium facti et juris, provisio spectet ad Concilium et Ecclesiam universalem ; Patres tamen Pisani non fuerunt ausi hoc titulo duos de Papatu contendentes deponere ; sed voluerunt primum probari, Gregorium et Benedictum ad invicem colludere; et, non quidem docendo, sed operando contra Articulum Symboli de una Ecclesia Catholica; schisma fovere ; eosque proinde, tamquam schismatis nutritores et veros hæreticos censeri debere..... Die v Junii, Sessione xv, Patres Pisani, *Visis et diligenter inspectis omnibus et singulis productis, probatis, et agitatis in præsenti causa ; habitaque prius inter se ipsos, et demum cum copiosa multitudine Magistrorum in sacra Theologia atque utriusque Juris Doctorum plurres diligenti collatione ; tandem, deliberatione matura, in prædictos, tamquam de Papatu colludentes, schismaticos, et veros hæreticos, sententiam depositionis* pronuntiant : et die xxvi Junii Cardinales in eorum locum eligunt Petrum de Candia, Ordinis Minorum, qui se Alexandrum V nominavit.....

intacta superioritatis quæstione, ipsos ut hæreticos abdicavit,

et schisma auxit, electo Alexandro 5 :

4 Depositis in Concilio Pisano duobus contendentibus, et in eorum locum suffecto Alexandro V, schisma non extinctum, sed adauctum fuit : nihilque aliud Patres Pisani assecuti sunt, quam quod duobus de Papatu contendentibus tertium adjecerint. Non obstante enim prædicta depositione, Benedicto adhæserunt regna Scotiæ, Navarræ, Castellæ, et Aragonum, cum Sicilia, Majorica et Canariis insulis, aliisque terris tam Regi Aragonum quam Comitibus Fuxi et Armeniaci subjectis : Gregorio vero XII, dudum post Pisanum Concilium, paruit regnum Neapolitanum ; et usque ad Sessionem decimam quartam Constantiensis Concilii, in ipsius obedientia fuerunt Carolus de Malatestis cum Romandiola, Duces Bavariæ cum pluribus Episcopis Germaniæ, ultra plures timoratos, qui Gregorium usque ad cessionem Papatus pro vero Pontifice habuerunt, ut testis est S. Antoninus parte 3 tit. 22, ubi affirmat Gregorium XII non collusisse, nec schismaticum aut hæreticum fuisse.....

cui suffectus Joannes 23

5 Anno MCCCCX, mortuo Alexandro V, ab ejus Obedientiæ Cardinalibus in Pontificem eligitur Balthassar Cossa, Legatus Bononiensis, qui Joannis XXIII nomen assumpsit ; et cum Rege Romanorum Sigismundo Laudam anno MCCCCXIII convenit, ubi, pro extirpatione schismatis et unione Ecclesiæ, Concilium Constantiense ad annum sequentem convocavit ..... Anno MCCCCXIV die XXVIII Octobris, Joannes publice Constantiam intravit, et XVI mensis Novembris primam Sessionem habuit : in qua nihil omnino actum est de materia Unionis, sicut nec post illam Sessionem usque ad finem Januarii sequentis, *quia apud aliquos erat morbus Noli me tangere* ..... Die IX Novembris MCCCCXV, ante valvas Conventus Augustinianorum, qui pro habitatione Legatorum Gregorii XII parabatur, affiguntur insignia, vulgo Arma prædicti Pontificis : quæ sequenti nocte, de mandato forsan Joannis XXIII, amota fuerunt : ob quod gravis quæstio exorta est inter Patres Concilii, quorum aliqui Arma prædicta a Legatis apponi non potuisse, alii recte apposita fuisse existimarunt : omnes autem in eo convenerunt, quod Gregorius ipse, si personaliter Constantiam advenisset, Arma Pontificia, non obstante Joannis XXIII præsentia, potuisset affigere.....

oncilium Constantiæ incipit 1414

ad quod receptis Legatis Gregorii,

6 Anno MCCCCXV mense Januario, Legati Gregorii petunt salvum conductum a Rege Romanorum; et Joannes Dominici, cum Capello rubeo, tamquam Cardinalis, Constantiam ingredi cupit. Variæ hanc ob rem inter Patres exortæ sunt disceptationes: et quamvis Joannes XXIII, indubitatus Pontifex haberi volens, Gregorium, instar Pseudopontificis ob hæresim Pisis damnati, ejusque Legatos minime audiendos esse putaverit ; Concilium tamen mentem Joannis in hoc minime secutum fuit ; et quæstionem de jure Pontificatus intactam relinquens, Joanni Dominico, in habitu Cardinalitio, Constantiam ingredi permisit XXII Januarii .. .. Cumque Ludovicus Bavariæ Dux pro Gregorio XII obtulisset Patribus Concilii, quod sese uniret, et Gregorius ipse personaliter ad Concilium accederet, si Joannes XXIII a præsidentia ipsius amoveretur ; nonnulli Patres exinde ansam arripuerunt agendi de materia Unionis. Circa initium itaque mensis Februarii, cum Cardinalis S. Marci schedulam publicasset, qua de variis viis, quibus ab unionem deveniri potest, mentem suam exponebat ; et de via coactionis nonnulla scripsisset, quæ Joannis auctoritatem lædere videbantur , pro eadem tres schedulæ editæ sunt, in quibus pro hæretico habendus esse dicebatur, qui indubitatum Pontificem, de nullo hæresis crimine infamatum, ad Pontificatui cedendum cogi posse tuetur.

cessionem offerentis si cederet Joannes,

hunc eo cogi posse censuit Petrus de Aliaco,

7 Quibus schedulis per nonnullos Constantiæ editis, aliam schedulam vulgavit Petrus de Alliaco Cardinalis Cameracensis, in qua per modum Conclusionum de aliorum opinionibus sententiam suam exposuit. Ac prima quidem Conclusione supponit, agi de Pontificatu, quem licet obedientia Joannis XXIII eidem canonice competere existimabat, aliæ tamen duæ Obedientiæ probabiliter contrarium tenebant ; quodque in ea opinionum diversitate non essent minores difficultates juris et facti, quam erant ante Pisanum Concilium. Statuit autem Conclusione sexta, quod, attenta perplexitate casus præsentis, contendentes, pro pace Ecclesiæ acceleranda, possint ad cessionem compelli, et nolentes cedere deponi : eamque Cardinalis Cameracensis opinionem Concilium secutum postea fuisse, ex infra dicendis constabit..... Tunc vero prætermisso supradictorum examine, solam viam cessionis tentandam esse idem Concilium credidit, et pro ea apud Joannem instare cœpit : qui die II mensis Martii, in Sessione publica obtulit, se Papatui cessurum pro unione Ecclesiæ, casu quo alii duo de Papatu contendentes per se vel per Procuratores cederent .....

stante juris utrimque ambigui perplexitate.

§. II *Joannis XXIII et Gregorii XII procurata cessio, tamquam securior ad schisma tollendum via.*

Die XI Martii cœpit Rex Romanorum, cum Nationibus Galliæ, Germaniæ, et Angliæ, instare apud Joannem, quod vellet constituere Procuratores ad cedendum Papatui, ubi et quando Concilio videretur expedire. Quod cum Joannes animadverteret excogitatum, ad ipsum ante alios duos contendentes Papatu privandum ; nihi intentatum reliquit, ut hoc telum a se averteret : obtulitque die XV ejusdem mensis,

Joannes, extorquendam sibi cessionem videns,

sis, se Papatui cessurum pro unione Ecclesiæ : et casu quo per ipsum staret quo minus unio fieret, tunc ab omnibus vellet haberi pro non Papa, perinde ac si Papatui expresse renuntiasset. Verum persistentibus Germaniæ et Angliæ Nationibus in petendo Procuratorio ; et die XIX Martii accedente ad earum conclusionem majori parte Nationis Gallicanæ ; Papa hoc sentiens, post mediam noctem, inter diem Mercurii et Jovis XXI Martii, fugam arripuit, Duce Austriæ Friderico illum conduci faciente : et Schaffusam, quatuor milliaribus Germanicis a civitate Constantiensi distantem, pervenit. . . . . Ex hoc Papæ discessu magna mox oritur turbatio Constantiæ ; nec minus ex mandato, quod mox post fugam suam eo misit, et valvis ecclesiæ affigi jussit, quo omnes Romanæ Curiæ Officiales suosque familiares Schaffusam evocabat. Unde Collegium Cardinalium, die XXII Martii, nominavit tres Cardinalium Legatos ad Papam, ne Concilium dissolveret, sed Procuratores ad renuntiandum Papatui constitueret.

Constantia profugit, et Concilium dissolvit.

9 Legatis autem die sequenti ad iter se parantibus monentur omnes Cardinales, pro parte Regis Romanorum et Nationum, ut vellent interesse Missæ sancti Spiritus, pro unione Ecclesiæ et extirpatione schismatis. Post quam Missam habuit sermonem Joannes Gersonius, Universitatis Parisiensis Cancellarius, in derogationem Jurisdictionis Apostolicæ . . . . . Occasione hujus sermonis orta est quæstio, tam Schaffusæ quam Constantiæ, de potestate Ecclesiastica. Cum enim tres Cardinales Legati eodem die Constantia discessissent ; et una cum eis Archiepiscopus Remensis, Ludovicus Bavariæ Dux, et Nicolaus de Calvilla, Regis Galliæ Oratores ad Joannem pervenissent, ac de sero cum eodem locuti fuissent ; Papa amaro animo conquestus est cum Oratoribus prædictis, quod Joannes Gersonius, unus ex ipsorum collegis, quædam contra Sedis Apostolicæ auctoritatem effutire ausus fuisset, aliosque Patres ad falsa et erronea contra Romanum Pontificem concludenda incitasset. Hæc autem querela, apud Oratores Christianissimi Regis interposita, effecit, quod ea de re cum Cardinalibus egerint, et sese cum iis conjunxerint, ac Decretis contra Sedis Apostolicæ auctoritatem edendis obstiterint. Joannes vero eodem die XXIII Martii, datis ad Wladislaum Poloniæ Regem aliosque Principes litteris, conquestus est inter alia, quod Constantiæ suffragia Patrum neque libera essent, neque singulorum vota in Sessionibus audirentur ; sed quatuor suffragia quatuor Nationum, per earum Præsides lata, totam auctoritatem Concilii repræsentarent . . . . .

Tum mota Superioritatis quæstio,

Cardinalibus et Franciæ legatis reclamantibus ;

10 Die XXV Martii, Constantiam redux Archiepiscopus Remensis, offert Regi Romanorum et Nationibus Procuratorium ex parte Joannis : sed exacerbatis ad ipsius fugam Patrum animis, cuncta quæ pro illo offerebantur, figmentorum instar habita sunt : et feria tertia post Palmas, quæ fuit XXVI Martii, celebrata est ante meridiem Sessio III ; cui non interfuere nisi duo Cardinales, Cameracensis nimirum et Florentinus, reliquis omnibus aut Schaffusæ constitutis, aut indecorum reputantibus eidem assistere, ut fidem faciunt Acta Victorina. Constitutum autem fuit in illa Sessione, Concilium Constantiense, per recessum Joannis, dissolutum non fuisse ; sed nec dissolvi debere ante extirpationem schismatis, nec ad alium locum sine consensu Concilii transferri posse ; nemini demum sine justa causa ante finem Concilii discedere licere. Quæ omnia Petrus de Alliaco Cardinalis Cameracensis, et Franciscus Zabarella Cardinalis Florentinus, non alia ratione publicari permiserunt, nisi sub conditione, quod Joannes ea ratificaret. Omissam hac de re a Basileensibus in compilatione Actorum Constantiensium Protestationem, habeo in Regesto Concilii et MS. Capranicensi, ex quo eam addit Labbæus. Post istam Sessionem eodem die Constantiam reversi sunt tres Cardinales Legati, cum duobus aliis : qui de sero, coram Rege Romanorum et quibusdam Patribus, agere cœperunt de auctoritate Joannis ; qui sibi, tamquam vero et indubitato Pontifici, potestatem dissolvendi Concilium competere existimabat; eaque occasione locuti sunt contra ipsum Concilium, scilicet quod dissolutum esset, propter absentiam et discessum Papæ. Cum vero nonnulli Patres sese acriter opponerent, suscitato contra Cardinales clamore, Cardinales insalutato hospite abierunt.

definitumque, manere Concilium :

11 Die Mercurii post Palmas, Cardinales et Ambasiatores Regis Francorum, volentes lenire quæ præcedenti die pronuntiaverant, retulerunt Nationibus et Regi in congregatione publica, quod Joannem induxerant ad dandum Procuratorium, et continuandum Concilium, et non fugiendum ad loca remotiora, dummodo ipsi præstaretur securitas. Quæ parum accepta fuere Nationibus et Regi ; omnia enim, tamquam ludicra, et ficte pro parte Joannis oblata, credebantur. Unde multæ altercationes, tam ipsa die XXVII, quam XXVIII sequenti, fuerunt inter Dominos Cardinales et Nationes ; fuitque ibidem exclamatum : *His non obstantibus, fiat Sessio ; fiat Sessio* . . . . . Die Veneris sancto Joannes a Schaffusa de novo aufugit : unde, turbatis contra ipsum cunctorum animis, plures ex Nationibus, Germanica, Gallica, et Anglicana, deliberarunt in crastinum celebrare Sessionem IV, et in ea statuere, Primo, quod Concilium Constantiense potestatem habeat immediate a Deo, cui etiam Papa obedire teneatur in his quæ spectant ad fidem, extirpationem schismatis, et reformationem Ecclesiæ in capite et in membris. Secundo, quod cogi possit, si obedire contumaciter contempserit. Tertio, alia plura. Quæ omnia, contradicentibus pluribus Patribus, apud Nationes conclusa sunt. Cum autem non solum Nationi Italicæ displicerent, sed et sacro Cardinalium Collegio ad deliberandum oblata non fuissent ; noluerunt dicti Cardinales et Ambassiatores Regis Galliæ ad Sessionem venire, nisi inter alia Capitula secundum omitteretur, et in Primo non fieret mentio reformationis Ecclesiæ in capite et in membris . . . . .

tum nova Joannis fuga irritatis primis,

concepta decreta Sessionis 4,

12 Sabbato in Vigilia Paschæ, cum Patres jam parati essent cum mitris et pluvialibus ad celebrandam Sessionem, mediante Rege Romanorum, *adhibitum est quoddam moderamen in expediendis in illa Sessione*, quod nimirum inter cetera Decreta omitteretur secundum, de potestate coactiva Concilii, et in primo nulla fieret mentio de reformatione Ecclesiæ : sicut reipsa observatum fuisse testantur omnes Codices MSS. . . . . . Porro cum Cardinalis Florentinus, ad quem, tamquam ultimum Cardinalem, spectabat pronuntiare Decreta in Sessionibus publicata, venisset ad verba de reformatione Ecclesiæ in capite et in membris, quæ Nationes in schedula delere omiserant ; *substitit, eoque falsa esse, et præter communem deliberationem addita*, asseruit : unde non solum tunc omissa fuit clausula de reformatione, sed eadem Sessione IV Cardinales monuerunt Nationes, *quod suspenderent ad tempus materias illas, quæ habent magnas difficultates, et maturam exigunt deliberationem* . . . . . Post IV Sessionem Patres Constantienses non instituunt de Articulis et Decretis controversis examen publicum coram Nationibus, neque statuunt coram Concilio ipso habendum, sed, quasi de re parvi momenti ageretur, nominarunt aliquos, qui cum Cardinali Florentino desuper agerent. Ubi autem inter eos aliquamdiu disputatum est, Deputati quatuor Nationum die II Aprilis inter alia multa statuerunt *quod*

quibus intercedunt Cardinales :

Nationibus autem ad ea perferenda paratis,

proxima Sessione omnes articuli et clausulæ, concordatæ per Nationes, in ultima Sessione prætermissæ, expediantur . . . .

protestantur illi se non consentire : 13 Die VI Aprilis, cum Cardinales Nationibus nullatenus consentirent, quoad articulos et clausulas Sessione IV prætermissas, easque se invitis Sessione V publicandas esse percepissent ; statuerunt primo non venire ad Sessionem, sicut et quatuor Cardinales ad eam venire noluerunt : ubi autem alii animadverterunt, omnes sine publico scandalo et periculo dissolutionis Concilii abesse non posse, statuerunt ad Sessionem venire, præmissa tamen Protestatione secreta, in camera Paramentorum palatii Constantiensis, *quod propter scandalum evitandum ad Sessionem ibant, non animo assentiendi his quæ audiverant in ea statui debere.* Eamdem protestationem fecerunt quoque Legati Regis Galliæ, qui sese quam strictissime cum Cardinalibus conjunxerant. Adeo ut, non solum contra mentem Joannis, sed et contra sententiam totius sacri Collegii Cardinalium, et ipsorum Galliæ Legatorum, publicata sint Decreta, quæ *publicantur nihilominus Decreta* D. Maimbourg de superioritate Concilii intellecta, non solum indubitatæ auctoritatis, sed instar dogmatum fidei habenda esse credebat..... Præmissa igitur protestatione jam dicta, ad Sessionem V venerunt Cardinales, et inter eos Florentinus, Canonistarum fuit temporis facile princeps, ad quem tunc spectabat Decretorum publicatio : qui rogatus ut Decreta legeret, munus illud exequi recusavit.

et usque ad II Sessionem Nationes independenter a Collegio agunt; 14 Electus igitur Poznaniensis, *legit Decreta, per modum Constitutionum Synodalium, quia Cardinalis Florentinus ea legere noluit.* Postquam autem ea sic recitasset, legit alia *in materia fidei*, contra hæreses Wicleffi, Hus,et Hieronymi de Praga..... Lectis Decretis, *tamquam prius* (ante Sessionem IV) *apud Nationes deliberatis et conclusis*; dicere quidem potuerunt quatuor Præsides, quod illorum publicatio placeret majori parti Nationum, non tamen Collegio Cardinalium. Cum enim Cardinales, post fugam Joannis, frustra petiissent pro sacro Collegio suffragium, a Nationum suffragiis distinctum ; separarunt se a Nationibus, earumqne congregationibus interesse noluerunt : unde factum est, quod Nationes sine Cardinalibus deliberarint et concluserint ; sicque a III Sessione, usque ad XI inclusive *pene in omnibus Decretis Concilii factum est, Cardinalibus invitis, quod tam arcto et brevi tempore ostensa sint Decreta jam conclusa in Nationibus, ut non fuerit in eorum potestate sufficienter deliberare, et in magnum contemptum habiti fuerint* .... Quamvis igitur reperiatur, quod singulis Sessionibus præsederit unus ex Cardinalibus, qui votum tulisse perhibetur ; nullibi tamen significatur eum, decem primis Sessionibus, pro sacro Collegio votum tulisse...... Imo in Gestis Concilii Sessione XIV dicitur ; *Et responderunt quatuor Prælati pro quatuor Nationibus, Placet : et Cardinalis Ostiensis pro Collegio Cardinalium, Placet : et hoc nunc primo responsum est ex parte Cardinalium.*

15 Die XIV Maji Sessione XI, lecta est sententia contra Joannem XXIII, in qua mentio fiebat criminis et fautoriæ schismatis ; ut, sicut Concilium Pisanum eo titulo deposuerat Gregorium et Benedictum, ita Constantiense eodem Joannem, de Pontificatu cum superioribus contendentem, deponeret. Verum cum, lecta sententia, Cardinalis S. Marci cunctos *donec Joannes depositioni suæ consensum dedit* : Patres admonuisset, quod Joannes sæpius obtulisset conditiones unionis, et Procuratores nomine suo Papatui cedendum nominare voluisset, sicque de fautoria schismatis et crimine hæreseos non constaret ; Patres sententiam ferre ausi non sunt, sed consensum ipsius Joannis accedere voluerunt. Unde post Sessionem XI, *Rex, Cardinales, et Deputati, pluresque alii tractaverunt materiam, quod Papa consentiret sententiæ suæ depositionis, et ex abundanti renuntiaret. Et fuit ordinatum quod aliqui Cardinales, videlicet de Ursinis, Cameracensis, de Thallanco, Salutiarum, et Florentinus, irent ad Papam, qui erat detentus in oppido Sellæ ad duo milliaria ; non tamen ex parte Concilii, sed Collegii ; ad persuadendum sibi contenta in dicta schedula : qui iverunt, et Papa consensit* ..... Ergo, Sessione XII, die XXIX Maji, lata est in Joannem sententia, quam Concilium misit ad Papam Sellæ detentum : qui ut sese Concilio subjecerat, ita sententiæ illius acquievit, et *ex abundanti renuntiavit*. . . . . .

16 Deposito Joanne XXIII, statim Gregorius XII, de cedendo Pontificatu egit, et pro ineunda unione Constantiam misit Carolum de Malatestis, Dominum Ariminensem, et pro Sede Apostolica Flaminiæ sive Romandiolæ Rectorem ; qui Constantiam ingressus est die XV Junii, ac postridie Sigismundum Romanorum Regem salutationis causa invisit : significans missum se a Gregorio ad dandam pacem Ecclesiæ : directumque ea de causa ad ipsum Regem, non ad Concilium, quod illud Gregorius non approbaret . . . . . Die IV Julii Sessione XIV, facta est unio Obedientiæ Gregorii in manibus Regis Romanorum, non vero Concilii. Dederat namque Gregorius in mandatis, tam Carolo de Malatestis quam aliis Nuntiis suis Constantiæ constitutis, ne Concilii tamquam a Joanne convocati auctoritatem agnoscerent. Antequam igitur prædicti Nuntii sese unirent Patribus Concilii, convenit inter utramque Obedientiam, quod non fieret mentio de Pontificatu Joannis ; et ex parte Gregorii fieret, nova convocatio Concilii : quæ duo Sessione XIV observata fuerunt, ut patet ex omnibus Actis Constantiensis Concilii, tam editis quam ineditis : in iis enim refertur, Joannem Dominici, nomine Gregorii XII, Concilium Constantiense convocasse et auctorizasse : ipsum vero Concilium, per organum Archiepiscopi Mediolanensis, dictam convocationem et auctorizationem admisisse ; hisque observatis, cessionem Papatus nomine Gregorii factam ejusque Obedientiam Obedientiæ Joannis junctam fuisse.

quo facto, cessurus etiam Gregorius, *prius suo nomine Concilium convocat.*

§. *III. Benedicti XIII, a suæ ipsius Obedientiæ sectatoribus deserti, Abdicatio per Concilium tunc primum Generale.*

Postquam Sigismundus Romanorum Rex, cum Deputatis Concilii ex una parte ; et Rex Aragoniæ, cum Regum Castellæ et Navarræ Oratoribus, ac Comite de Fuxo de Obedientia Benedicti XIII, ex altera parte, sæpius Perpiniani egissent de unione ; tandem concordata inierunt die XIII Decembris, in Capitulo Narbonensis ecclesiæ, quæ a civitate nomen Narbonensium obtinuerunt. Primus articulus fuit, quod fieret nova convocatio Concilii ab utriusque partis Prælatis ; sic ut Patres Constantiæ congregati, absque ulla mentione generalis Concilii, vocarent Prælatos Obedientiæ Benedicti, et Prælati illi, vice versa, convocarent Patres Constantiæ existentes ad Concilium, in quo se unirent : qua unione mediante, *Constantiense Concilium universale totius Christianitatis fieret,* quod, juxta Obedientiam Benedicti, non nisi particularis congregatio fuerat. . . Anno MCCCCXVI Die IV Februarii, in Congregatione publica Patrum Constantiensium, lecta sunt Concordata Narbonensia ; *et singulariter per singulos Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Ambassiatores Regum et Principum, atque universaliter per universos, approbata, confirmata et observari*

Duabus Obedientiis jam unitis accessura tertia,

Concilium etiam ipsa de novo convocat,

servari jurata: ordinatumque, quod Collegium Cardinalium et quælibet Natio deputaret aliquos, ad faciendum omnia quæ ad executionem dictorum Capitulorum pertinebant : a quibus deputatis ordinatæ sunt litteræ convocationis Hispanorum, juxta formam sequentem. *Miseratione divina Episcopi, Presbyteri, et Diaconi Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Prælati, et ceteri in Constantia provinciæ Maguntinensis in Christi nomine congregati, Illustri Principi Ferdinando, Dei gratia Aragonum et Siciliæ Regi etc.* ubi nulla fit mentio generalis Concilii, sicut nec in toto Epistolæ contextu, ut quisque videre potest.

lentius tamen procedit unio,

18 Prima die Martii intravit Constantiam Generalis Magister Ordinis B. Mariæ de Mercede, tamquam Orator Ferdinandi Regis Aragonum. Ultima autem die Aprilis sequentis, nuntiatum est Patribus, Regem illum, in sua resolutum initia, vitam cum morte commutasse. Ex quo cum in dubium vocaretur unio cum Obedientia Benedicti ; xvi Maji allatæ sunt litteræ Alfonsi Primogeniti Regis Aragonum, qui patri successerat, et se illius propositum in materia unionis, totis viribus perfecturum promittebat. Lente interim processit negotium ; et cum iv Julii, secundum concordata Narbonensia, Legati Regum Castellæ et Navarræ, cum Oratoribus Comitis de Fuxo et Prælatis Obedientiæ Benedicti, Constantiæ adesse deberent ad unionem ineundam ; nemo pro parte Regum, Principum, Communitatum, et totius illius Obedientiæ comparuit, præter Generalem Ordinis B. Mariæ de Mercede, Nuntium Regis Aragonum defuncti. Post decem dies, xiv Julii, allatæ sunt litteræ Regis et Reginæ Castellæ, *ad Congregationem quatuor Nationum in Constantia* (sic enim inscripserant) non vero ad Concilium Generale Constantiæ congregatum, utpote quod Obedientia Benedicti ante suam unionem agnoscere nolebat.

propter absentiam Hispanorum:

Lectæ autem fuerunt, xv Julii apud Deputatos, et *continebant, quod Rex et Regina acceperant litteras dictæ Congregationis, exhortatorias mittendi Constantiam pro unione Ecclesiæ, cui rei adhuc vacare non potuerant, obstante morte Regis Aragonum, tutoris Regis Castellæ qui Regnum Castellæ et Regem gubernabat : sed quam primum mitterent ad Constantiam suos Nuntios solennes, plene instructos.*

et appulsis Aragonius,

19 Die v Septembris, quinque Legati Alfonsi, novi Aragonum Regis, intraverunt Constantiam, cum quibus sæpe actum est de ineunda unione, juxta concordata Narbonensia. Cum autem illi in mandatis haberent, quod sese Concilio unirent, *advenientibus Prælatis Hispaniæ*, quorum nemo hucusque advenerat ; responderunt, *quod videbatur ipsis expediens, expectare Legatos Regis Castellæ, quod ille esset major et præcipuus Hispaniarum Rex.* Cumque huic responso non acquiescerent Patres Concilii, post mensem integrum quo hac de re actum erat, *Legati Regis Aragonum dixerunt, quod vellent se unire Concilio ; non tamen reputare esse generale Concilium, neque agi de rebus Concilii generalis, donec venirent Legati Regis Castellæ.* Die xv Octobris Sessione xxii unio facta est cum Legatis Regis Aragonum, sub conditione, quod haberent in Natione Hispanica voces tantæ auctoritatis, quantæ essent voces omnium Prælatorum et personarum Cleri regnorum dicti Regis, quæ citra et ultra mare possidebat ; in quibus erant insulæ Canariæ, Siciliæ, Sardiniæ, Corsicæ et Majoricarum. Licet autem Legati Regis Portugalliæ, qui post Sessionem xxi die v Junii primum Constantiam advenerant, contra concessam Aragonensibus vocem protestati essent ; et Legati Jacobi Comitis Marochiæ, appellantis se Regem Siciliæ, qui etiam tunc primum appulerant, contra loca Aragonensibus tributa egissent ; processit tamen Concilium ad unionem, juxta concordata

acceptatur nova convocatio,

Narbonensia : quorum primo Capitulo, de nova convocatione Concilii, publice perlecto, dixerunt Legati Regis Aragonum : *Cui quidem Capitulo satisfacientes, convocamus vos omnes Prælatos et ceteros Dominos de hac Congregatione, juxta tenorem dicti Capituli.* Ubi videre est nullam fieri mentionem generalis Concilii, sicut nec facta est ab Archiepiscopo Mediolanensi, qui nomine Concilii legit schedulam sequentem. *Nos permissione divina Episcopi, Presbyteri, et Diaconi Cardinales, Patriarchæ , Archiepiscopi, Episcopi, Prælati, et ceteri hic congregati, dictam convocationem acceptamus. . . . .*

editusque Tractatus de auctoritate Ecclesiæ et Cardinalium.

20 Edidit circa hoc tempus Petrus de Alliaco Cardinalis Cameracensis Tractatum suum, de Ecclesiæ et Cardinalium auctoritate. Licet enim Illustrissimus Annalium Continuator Spondanus putet, Tractatum illum editum fuisse anno MCCCCXV post fugam Joannis ; et licet initio Tractatus inter opera Gersonis notatum habeatur, quod *liber scriptus* sit in Concilio Constantiensi anno MCCCCXVII ; in antiquo tamen Codice MS. Bibliothecæ Vaticanæ, habetur ad finem ejusdem Tractatus, *Explicit Tractatus de Ecclesiastica potestate, editus a D. Petro de Alliaco Cardinali Cameracensi, datus Constantiæ de mense Octobris anno Domini* MCCCCXVI. Fatetur autem Cardinalis Cameracensis inter alia, quod *apud nonnullos magnam perplexitatem induxit, an Nationes Constantiæ congregatæ habeant auctoritatem privandi Romanam Ecclesiam, et sacrum Collegium ipsam repræsentans, jure suo, habendi scilicet vocem in sacro Concilio, et summum Pontificem eligendi.* Significat autem Parte I cap 4, se ideo dubium illud cum aliis omnibus proposuisse, *ut in Concilio super his deliberetur, et provideatur quod in futurum Acta non possint ab æmulis reprobari.* Quæ bene notanda sunt ; cum ex his pateat, ab ipso Constantiensis Concilii tempore nonnulla ejus Decreta in dubium revocari cœpisse.

Unitis Aragonius,

21 Post Sessionem XXII cœperunt mense Novembri Legati Aragonum facere Nationem Hispanicam, et non solum dare Deputatos pro instituendo processu contra Benedictum XIII, sed et subsignare per modum Nationis acta et mandata Concilii, ob quæ graves controversiæ ortæ sunt inter Nationes . . . . . Sessione xxv die xiv Decembris, Xanzius Olorinensis et Bernardus Adurensis Episcopi, Legati Comitis Fuxi, unierunt se Concilio nomine dicti Comitis et trium Statuum Bearniæ. Exhibitis igitur Procuratoriis Episcoporum, Abbatum, Capitulorum, Cleri, atque Baronum et Nobilium ac Plebis, Statuum prædicti Ducis, facta est nova Concilii convocatio, juxta concordata Narbonensia, ut facta erat Sessione xxii, quando regnum Aragoniæ sese Concilio univerat . . . Mense Decembris intraverunt quoque Constantiam quatuor Legati Regis Navarræ, inter quos duo Episcopi et duo Doctores, qui Sessione xxvi, nomine dicti Regis et trium Statuum Cleri, Nobilium et Populi ejusdem regni, sese unierunt Concilio, illud de novo convocando, juxta concordata Narbonensia ; et convocationem nomine Patrum Constantiensium admittente Archiepiscopo Mediolanensi.

Provinciales et Navarri accedunt, denuo Concilium convocando,

quod tamen ne sic quidem pro Generali agnoverunt Scoti

22 Die iv Januarii anno MCCCCXVII, relatum est Concilio, quod mediante Alfonso Rege Aragoniæ, Rex Castellæ subtraxisset obedientiam Petro de Luna et litteras convocatorias per totum Regnum publicasset, ac Legationem solennem ad Concilium misisset. Nuntiatum quoque circa hoc tempus Patribus Concilii est, quod eorum litteræ convocatoriæ in regno Scotiæ publicatæ essent ; lectæque sunt litteræ Ducis Albaniæ ; tunc Regis nomine Scotiam gubernantis, quibus reverenter significabat affectum ad unionem Ecclesiæ, seque commendabat Concilio,

cilio, *quod vocabat Congregationem in Constantia, pollicebaturque se missurum Legatos, cum plena potestate ad omnia quæ ad unionem Ecclesiæ pertinebant.* Forma vero litterarum erat : *Reverendissimi Reverendique Patres, Doctores egregii, spectabiles Domini, ceterique devoti Viri, pro unione sanctæ Matris Ecclesiæ in civitate Constantiensi congregati.* Die xvii Januarii, Rex Romanorum Sigismundus (qui, post tractatum in Narbona, Galliam petiverat, pro pace componenda inter Franciæ et Angliæ Reges) Constantiam reversus est, una cum Nicolao Gneznensi Archiepiscopo, quem Concilium ei itineris socium dederat. Attulit autem Gneznensis Archiepiscopus libellum Joannis a Falckenberg, quem acceperat a Doctoribus et Studiosis Parisiensibus, dum eos Lutetiæ ad convivium exceperat : effecit autem idem Archiepiscopus, ut Joannes a Falckenberg in tetrum carcerem detruderetur, ejusque *libellus famosus, in Wladislaum Regem et omne Polonum nomen conscriptus*, a quatuor Nationibus et Collegio Cardinalium damnaretur, et statueretur quod censurari debeat in Sessione publica. . . . .

non etiam Castellani,

23 Penultima mensis Martii, intraverunt Constantiam Legati Castellæ Regis, duo scilicet Episcopi, duo Milites, quatuor Doctores, et unus Secretarius : qui iii Aprilis exposuerunt desiderium suum ad unionem Ecclesiæ, addentes se primum informari debere de aliquibus concernentibus statum Concilii. Rogati autem die v Aprilis a Rege Romanorum, de iis circa quæ informari volebant ; dederunt in scriptis quædam Capitula, quæ ut plurimum spectabant ad libertatem Patribus concessam in rebus ad Concilium spectantibus, et ad modum qui observandus esset circa electionem futuri Pontificis. Duæ vero fuerunt rationes, ob quas de his informari volebant : prima, quod scirent quædam per impressionem Constantiæ facta, inter quæ erat Decretum, de non eligendo Pontifice sine consensu Concilii, Sessione xiv editum, in quod Cardinales nunquam libere consenserant : secunda, quod nollent Cardinales ab electione excludi ; et loco Cardinalium Hispanorum, qui Benedicto adhærebant, Hispani quosdam de ejus Obedientia vellent adjungere . . . Occasione horum Capitulorum, cœperunt Cardinales urgere materiam de modo eligendi futurum Pontificem ; de quo cum Rex Romanorum agi nollet, nisi post ejectionem Petri de Luna, et reformationem Ecclesiæ in Capite et in membris, facta est magna animorum contentio, quæ dudum duravit ; persistente Rege Romanorum in suo proposito, et nolentibus Legatis Regis Castellæ se unire Concilio, nisi certificati de modo electionis.

[illegible] is autem elec[illegible] accedentibus,

24 Compendii terminos excederem si cuncta hac occasione inter Nationes acta describerem. Unico igitur verbo notasse sufficiat, Nationes Germanicam et Anglicanam adhæsisse Regi, Italicam et Gallicam Collegio Cardinalium : quibus ultimis post varias turbas significarunt Legati Castellæ die xv Junii, quod vellent se unire Concilio, prout fecerunt post triduum Sessione xxxv : in qua, juxta concordata Narbonensia, facta est nova convocatio Concilii, quod Castellani huc usque agnoscere noluerant pro Generali.... Post Hispanorum unionem, voluit Rex Romanorum observari ordinem in rebus gerendis : et primo quidem, ut ejiceretur Petrus de Luna; secundo, fieret reformatio in Capite et Curia Romana : tertio, ceteris reformationibus Papæ reservatis procederetur ad electionem Papæ. Quæ cum sæpius Nationibus proposuisset, et apud omnes nimium urgeret; protestata est Natio Gallicana, die xvii Junii, de læsa libertate, quam Rex cum omni securitate cunctis promiserat. Cumque Rex Romanorum sese excusare niteretur, die xxviii ejusdem mensis fuerunt datæ Regi, ex parte Nationum Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, ac Collegii Cardinalium requisitiones in scriptis, quibus petebatur Decretum Concilii de modo eligendi futurum Pontificem : dicebaturque ad Regem non spectare, in rebus Ecclesiasticis sequenda præscribere. Quæ aliaque effecerunt, quod Rex die xi Julii publicarit litteras securitatis, et in quatuor locis Constantiæ affigi jusserit.

a Concilio tunc primum generali,

declaratur Benedictus 13 Papatu per hæresim excidisse

25 His litteris publicatis, unanimi consensu statutum est procedendum ad sententiam diffinitivam contra Petrum de Luna, ex tribus de Papatu contendentibus ultimum : quæ, xxvi Julii Sessione xxxvi, lata est in dubium illum Pontificem, tanquam *perjurum, universalis Ecclesiæ scandalizatorem, fautorem et nutritorem inveterati schismatis et inveteratæ scissuræ et divisionis Ecclesiæ sanctæ Dei, pacis et unionis ejusdem Ecclesiæ impeditorem et turbatorem schismaticum et hæreticum ac a fide devium; et Articuli fidei, Unam sanctam Ecclesiam Catholicam, violatorem pertinacem; cum scandalo Ecclesiæ Dei incorrigibilem, notorium ac manifestum; omni titulo, honore, gradu, et dignitate indignum; a Deo ejectum et præcisum; et omni jure, eidem in Papatu et Romano Pontifici ac Romanæ Ecclesiæ quomodolibet competente, ipso jure privatum, et ab Ecclesia Catholica, tanquam membrum, aridum præcisum.* Post ejectionem Petri de Luna, qui Benedictus XIII in sua Obedientia vocabatur, nominati sunt a Nationibus Deputati pro reformatione in Capite et Curia Romana. Quod animadvertentes Cardinales, statim materiam electionis proposuerunt; et contra Decretum, de non eligendo Pontifice absque consensu Concilii, quo Sessione xiv, ipsis invitis editum erat, protestati sunt apud omnes Nationes. Rogarunt etiam ac exhortati sunt Patres, ne, prætextu reformationis, negotium electionis differrent.

§. *IV. Electio Martini V, per quam Ecclesiæ membris, jam inter se unitis, accessit Caput, salva in omnibus hujus ipsius superioritate.*

Aliis de reformatione, de Electione aliis prius agi volentibus,

Cum post ejectionem Petri de Luna, Rex Romanorum incepisset se iterum immiscere negotiis Concilii, et cum Nationibus Germanica ac Anglicana conclusisset, non agere de negotio electionis nisi post absolutum negotium reformationis; tres aliæ Nationes sese unierunt Collegio Cardinalium; factumque est, quod auctor coætaneus Gobelinus Persona in Cosmodromio, ætate 6 cap. 69, his verbis describit : *Orta est seditio inter Regem et Nationem Germaniæ parte ex una, et ceteras Nationes parte ex altera; Rege cum suis volente, quod priusquam ad electionem summi Pontificis procederetur, fieret reformatio Ecclesiæ tam in Capite quam in membris; ceteris contendentibus ex adverso, quod prius procederetur ad electionem Papæ, per quem reformatio Ecclesiæ esset deducenda ad effectum. Tandem reformatione concepta, ipsa tamen necdum publicata processum est ad electionem ......* Cum itaque Natio Germanica sæpius a tribus Nationibus et Collegio Cardinalium, ad dandos Deputatos pro materia electionis, frustra monita fuisset, ipsaque Regi Romanorum firmiter adhæreret; Cardinalis Pisanus, die x Septembris, dedit legendam coram natione Germanica protestationem, ex parte trium Nationum Hispanicæ, Gallicanæ, et Italicæ, ac sacri Cardinalium Collegii; cujus lectio, ob strepitum et discessum Regis, tunc perfici non potuit: die tamen xi Septembris, a Cardinali Pisano in Ecclesia Constantiensi, non obstante tumultu a Germanis excitato, integre lecta fuit.

negant Cardinales absque hac ad illam perveniri posse,

27 Plura a tribus Nationibus et Collegio Cardinalium dicta sunt in illa Protestatione, notatu dignissima, et ad auctoritatem et sensum Decretorum Sessionis v, quam maxime facientia. Dictum est enim Ecclesiam tunc fuisse, *instar corporis acephali*, id est, sine Capite; et quorumdam regnorum ac provinciarum populos, *nondum solide et clare Concilio adhæsisse, sed expectasse fiendæ electionis summi Pontificis eventum ut, si Canonice eligeretur, ei obedirent, alias non*. Adjunctum, quod *fides quorumdam, qui eidem Concilio adhæserant, propter rumores discordiarum et quasi impressionum, quas in eodem Concilio fieri audiebant*, jam vacillare cœperat; et in urbe Roma ac Italia de assumendo aliquo Pontifice plurimum dubitari. Demum Decretum Sessionis xiv, de non eligendo Pontifice sine consensu Concilii, non ligare Nationem Hispanicam, quia Sessioni illi non adfuerat: ex quo a fortiori concludi poterat, Decretis Sessionis iv ac v de Potestate Ecclesiastica, non teneri Romanos Pontifices, utpote qui ab illis non solum abfuerant, sed constanter contradixerant. Ne tamen expresse et in terminis tres Nationes Decreta illa reprobare viderentur, ea alio sensu, quam Rex Romanorum et alii volebant, intelligenda esse dixerunt. Asseruerunt namque, Decretis illis statui, quod prius agatur de unione Ecclesiæ quam reformatione in Capite: *In omnibus enim locis, ubi in Concilium vel dicta Capitula de agendis in isto Concilio loquuntur, semper præponunt unionem: quæ unio nec est nec dici potest perfecta, nisi Ecclesia unum Caput ministeriale habeat, cui corpus Ecclesiæ uniatur. Duplex enim, secundum sacros Doctores, est unio Ecclesiæ; una, membrorum ad invicem, quæ jam creditur esse facta; altera membrorum ad Caput, ut constituatur Corpus integrum et perfectum, et ipsa non est facta, igitur primo loco facienda.*

aut integram Ecclesiæ unionem haberi,

morituri potius quam patiantur tantum ordinem

28 Lecta hac Protestatione, tanta animorum conturbatio orta est in Natione Germanica, ut Rex Romanorum, habito cum suis consilio, egerit de capiendis nonnullis Cardinalibus : qui de ea re per cives Constantienses admoniti, statuerunt die xii Septembris, *quod propter tales minas et terrores incussos, aut propter machinationes quas Cardinales sciebant fieri contra eos, non dimitterent persecutionem unionis Ecclesiæ usque ad mortem; et portabant Capellum rubeum in signum martyrii, si opus esset, pro Ecclesia Dei, nec de aliquo terrebantur.....* Post plures turbas et tumultus, cum Natio Anglicana adhæsisset Collegio Cardinalium et tribus Nationibus, ad dandum deputatos pro materia electionis; tandem Natio Germanica, quæ constantiam Cardinalium vincere nequiverat, agere cœpit de cautione, quod facta Pontificis electione fieret reformatio Ecclesiæ: *et petivit assecurationem per Decretum irritans, quod post electionem Papæ fieret reformatio ante Coronationem ejus et administrationem aliquam. Cumque factæ essent variæ formæ Decreti ad hoc, tandem dictum fuit, quod Papa electus ligari non poterat.* Quo responso significatum fuisse, quod verus et indubitatus Pontifex a Concilio ligari non poterat sub pœna depositionis, latius ostenditur alibi. Verum quidem est, quod Sessione xxxix quædam in materia reformationis edita reperiuntur; sed magna cum cautela, et sine ulla mentione pœnæ: quæ auctoritatem Concilii directivam, non vero coactivam indicant.

sed neque decreto ad quod irritans illi quam eligendum volunt,

vel auctoritatem ejus aliquatenus imminui

29 Illustre est hac de re exemplum in Capitulo *Frequens*, de celebrandis Conciliis generalibus et provisione erga futura schismata. Cum enim Patres Constantienses statuant Concilia generalia in quinquennium, septennium, et decennium celebranda esse, plurimum auctoritatis circa tempus et locum in Romano Pontifice agnoscunt, nulliusque pœnæ mentionem faciunt. Ubi vero de sopiendo schismate, quod oriri posset, agunt; pœnam privationis imponunt qui illis simul de Papatu contendunt; ut ipsi Patres Constantienses, Concilium, non nisi tempore schismatis, potestatem coactivam in Pontifices habere, significarint. Cum ex his constaret, quod Concilium supra verum et indubitatum Pontificem potestatem coactivam non assumeret, mediante Episcopo Wintoniensi, patruo Regis Angliæ, qui tunc primum Constantiam advenerat, consensit Rex Romanorum quod ante reformationem procederetur ad electionem Pontificis, statutumque Decreto Concilii Sessionis xl, quod Pontifex de proximo assumendus, una cum Concilio vel ejus Deputatis, reformaret Ecclesiam in Capite et in membris. Cui Decreto, licet irritans non esset, nec aliquam pœnam Pontifici Ecclesiam reformare detrectanti imponeret, ipsa tamen Natio Germanica acquievit contenta addere inter Capita reformationis hoc unum; *Propter quæ et quomodo Papa possit corrigi et deponi*: quod ideo adjunctum puto, ut Pontifex cum Concilio quæstionem de potestate coactiva Concilii quam Joannes Gersonius Sessione v decisam fuisse crediderat, decideret.....

Disputatur de jure illorum ad electionem faciendam

30 Notavimus supra, Cardinalem Cameracensem, in Tractatu de potestate Cardinalium, Nationes monuisse, quod apud plures dubitaretur, num Cardinales potuerint privari voce in sacro Concilio, tam quoad acta, quam quoad electionis futuræ modum. Quæ ne quisquam putet ab eo tum sine fundamento proposita fuisse; notandum est ex gestis Concilii quod anno MCCCXVII mense Octobris, loquentibus quibusdam de excludendo ab electione Pontificis Collegio Cardinalium, ut Collegio; Cardinalis S. Marci sese opposuerit eorum opinioni, dicens, ad Collegium Cardinalium de jure pertinere electionem : *Et multi tenent*, inquit, *quod Concilium sine Papa non potest illa jura mutare, multæque Nationes sic electum non reputarent pro Papa*. Quæ Cardinalis verba tanti momenti visa fuerunt, ut die xxv Octobris, *nihil factum sit nisi disputare; maxime utrum Concilium potuit derogare juribus, editis super electione Papæ, vel illa tollere .....* Ex quibus patet quam graviter hallucinentur, qui omnia Decreta Constantiensis Concilii, ante trium Obedientiarum unionem edita, irrefragabilia putaverunt. Postquam autem diu actum fuerat inter Nationes et Collegium Cardinalium de modo eligendi futurum Pontificem; convenit inter omnes, die xxviii Octobris, quod una cum Cardinalibus sex Deputati ex singulis Nationibus haberent jus suffragii : qui proinde viii Novembris Conclave ingressi, post triduum, in festo S. Martini cum incredibili totius orbis Christiani lætitia, in summum Pontificem elegerunt Odonem Cardinalem de Columna, qui, ob festum suæ assumptionis, Martinus V appellari voluit.

et tandem per ipsos ac Nationum Deputatos creatur Papa Martinus 5 :

31 Hic cum Præsides Nationum, ad se evocasset, ut ex parte illarum eligerentur Deputati, qui cum sex Cardinalibus a se deputatis agerent de reformatione, per plures menses frustra inter illos actum est de hac materia, una Natione volente hoc modo, alia alio. Unde prudentissimus ille Pontifex, auditis Nationum opinionibus, Capitula obtulit, quibus illis satisfecit, quæ Sessione xl de reformatione a Nationibus fuerunt desiderata : ad Capitulum vero, *pro quibus de causis Papa possit corrigi vel deponi*, respondit: *Non videtur, prout nec visum fuit in pluribus Nationibus, circa hoc aliquid novum statui vel decerni*. Ita duo Codices MSS. unus Vaticanæ, alter Palatinæ bibliothecæ ex quibus non solum apparet, mutila esse Capitula reformationis a Labbeo edita: sed et constat clarissime, Martinum firmare noluisse Decretum Sessionis v, eo sensu quo a Joanne Gersone exponitur, quin potius novitatis accusasse et reprobasse. Quod ipsum ostendi potest ex concordatis particularibus, a Martino cum singulis Nationibus initis, in quibus cum

[illegible]

cum de ceteris reformationum capitibus, salva Sedis Apostolicæ auctoritate, statueret; de hoc capite ne verbum quidem fieri voluit, quantumvis Natio Germanica in suis advisamentis post electionem id instanter petiisset. Idem Martinus, anno MCCCCXVIII mense Februario, rogatus a Patribus, ut juberet per omnes orbis Catholici regiones inquiri in hæreticos Hussitas et Wicleffistas: ante quam litteras executorias, ad hæretciæ pravitatis Inquisitores, in Anglia, Polonia, Bohemia constitutos, publicaret; voluit primum auctoritate Apostolica confirmare omnia decreta in Concilio Romano sub Joanne XXIII, et in Concilio Constantiensi ante suam electionem contra hæreticos edita; qua de re extat ejusdem Pontificis Bulla authentica in Archivo Apostolico, huc usque inedita, et orbi Catholico his nostris temporibus plane ignota, *data Constantiæ octavo kal. Martii, anno Pontificatus primo.*

edita contra hæreticos valida esse jubet,

32 Nicolaus Gneznensis Archiepiscopus, cum aliis Oratoribus, qui a Wladislao Rege suo et Witholdo Lituaniæ Duce litteras acceperant, ad prosequendam censuram errorum et hæresum in partibus suis pullulantium; cum vidissent in litteris Synodicis ad Inquisitores Poloniæ contra hæreses, die XXII Februarii datis, nullam factam mentionem errorum famosi libelli Joannis a Falckenberg, multis indicarunt se appellationem ad futurum Concilium interjecturos. Quod cum ad aures Martini pervenisset; ille, sexto Idus seu II die Martii, in Consistorio publico constitutionem, *ad perpetuam rei memoriam*, edidit; in qua appellationem a Sede Apostolica ad futurum Concilium his verbis prohibuit; *Nulli fas est a supremo Judice, videlicet Apostolica Sede seu Romano Pontifice Jesu Christi Vicario in terris, appellare.* Quo Decreto auctoritatem Pontificis supra Concilium esse indicavit; et Decreta Sessionis V, in sensu Basileensium de superioritate Concilii intellecta, rejecit et infirmavit. De Martini Constitutione testatur Gersonius, in Dialogo apologetico pro Constantiensi Concilio, hactenus (ut puto) inedito, et in Tractatu, *An et quomodo appellare liceat.*

appellationes ad futurum Concilium prohibet;

33 Mense Aprili, Sessione XLV et ultima, Oratores Regis Poloniæ, videntes quod Martinus mitius cum libello Joannis a Falckenberg ageret; *rem novam ausi*, inquit Cromerus Warmiensis, lib 18 de rebus gestis Polonorum, *ad futurum Concilium appellarunt.* Qua de re cum multa dicerentur, et tumultus in Concilio fieret, Martinus, imposito omnibus silentio, respondit ad prædicta et dixit, quod omnia et singula in materia fidei conciliariter decreta et statuta confirmaret, neque aliter, neque alio modo. Quibus verbis Articulum de propositione Joannis Petit, a Joanne a Falckenberg in libello prædicto renovatum, se cum Concilio Constantiensi damnare; statutum tamen Nationum et Cardinalium, de damnandis in Sessione publica prætensis aliis libelli erroribus, sese rejicere, significavit. Cumque Oratores Poloniæ appellationem suam ad futurum Concilium prosequi vellent; Martinus, suprema suæ Sedis auctoritate usus, et contra Constitutionem suam de non appellando ad futurum Concilium prosequi vellent; Martinus, suprema suæ Sedis auctoritate usus, et contra Constitutionem suam de non appellando ad futurum Concilium procedi nolens, appellationem prosequi volentibus, silentium sub pœna excommunicationis imposuit; idque in medio Concilii, adstantibus cunctis trium Obedientiarum, omnium Nationum, et ipsius sacri Collegii Cardinalium Patribus, fecit, et actis publicis ad perpetuam rei memoriam inseri voluit..... Post Synodum vero, non solum ostendit Martinus supremam Sedis Apostolicæ auctoritatem, in ineundis cum singulis Nationibus concordatis; sed et in probandis nonnullis Constantiensis Concilii Decretis, quæ illi confirmanda offerebantur.

ab eisque Polonos cohibens,

Concilio se superiorem ostendit

CCXI EUGENIUS IV.

Num. 2 et 3 adde, *quod in Appendice suggeritur.*

NOT 23.

Ab anno 1431.

Pag. 119 *conjungantur numeri* 4 *et* 5, *usque ad dimidiam fere columnam: ubi post hæc verba* — et per sex menses in libertatem se vindicant — *facta nova divisione, interponantur sequentia.*

5 *Non sunt hæc ipso statim Pontificatus* initio *facta, sive primo ejus anno, ut alicui forsan videri posset, obiter Stellam legenti; sed primorum annorum* quarto, *jam mensibus aliquot inchoato. Neque operosius refutandus hic Stella, culpam turbarum istarum* Eugenio *imputans, quasi* divina omnia humanaque *conturbanti. Satis a tali nota illum vindicant, ex Flavio Blondo Eugenii ipsius Secretario, Raynaldus et Bzovius Annalium Ecclesiasticorum scriptores. Et Blondus quidem in Decadibus suis, totam turbarum Romanarum historiam distincte explicat, aliique ex illo: sed quomodo Pisis atque Florentiæ exceptus sit fugitivus Papa, Annales non attingunt. Placet ergo id accipere ab Ambrosii abbatis Generalis Camaldulensis Hodæporico, ex Illustriss. Maglhabechii MSS. ante hos fere decem annos excuso Florentiæ. Accingebat ille ex officio sese ad serium accuratumque examen eorum, quæ contra duos sui Ordinis abbates Pisanos delata erant: sed* fregit istiusmodi propositum, *inquit*, rumor allatus. Quippe antea Romæ vinctum detineri Pontificem summum a Romanis, obscœna fama vulgaverat; tum vero effugisse proditorum manus Pisasque contendere nuntiabatur, et singulis diebus affuturum. Conjuraverant adversus tanti meriti virum, Patrem ac Pastorem omnium, conscelerati cives; ac nisi illum Deus omnipotens servasset ex impiorum manibus, actum fuisset de illius vita et salute. Innotuere Pontifici insidiæ perfidorum: seque observari ubi didicerat, ex Palatio S. Petri, editiori scilicet atque munitiori, ad ecclesiam S. Mariæ trans Tiberim contulit, ut arte illorum impios conatus eluderet. Inde capta hora, cum jam rapiendus esset, posito Pontificali habitu et cultu, Monachi cucullum sumit; et uno tantum comite ejusdem habitus in hortos concedens, et quidem contra suorum sententiam, ad Tiberim pervenit; paratamque cymbam ascendens, summo remigum impulsu ferebatur. Ubi vero innotuit, elapsum esse Pontificem; id etiam sceleribus suis addiderunt, ut persequi jam jam fugientem pergerent atque evadentem; irritos dolentes fuisse conatus suos; jaculisque impetebant eminus. Sed illum omnipotens Deus mirabiliter atque misericorditer, et inter persequentium tela servavit illæsum; dum ille tandem ex minori scapha in triremem ad id præparatam scandens paucis diebus Liburnam venit. Quorum principaliter scelere Romani tantum facinus aggredi voluerunt, quia anceps sententia est, ipsi nequaquam diffinire volumus.

Anno Pontificatus 4 Christi 1434,

quam rem ut gesta erat intelligens Ambrosius Camald.

6 Pisis ubi innotuit, Liburnam applicuisse Pontificem, congrui ad eum suscipiendum, quantum angustiæ temporis sinebant, apparatus fiebant. Qua vero die affuturus expectabatur, ipsi ante lucem obviam illi ire perreximus, et decimo ferme lapide equitantem cum paucis ostendimus Pontificem summum, nudum ferme. Miserati rerum faciem, et Deo tamen gratias pro illius ereptione referentes, resoluti in lacrymas sumus. Jumentis lapsi, ubi ille appropiaverat, accurrimus; illiusquæ sacra osculati vestigia et manus, ad oris osculum suscepti sumus, illo gratissime nos excipiente et benignissime resalutante.... Ubi vero Pisis appropinquavimus, Popu-

eidem prope Pisas occurrit,

testis quam honorifice exceptus fuerit tum Pisis,

pulus omnis et Magistratus occurrit cum laudibus et gaudio inæstimabili. Præcedebant pueri, redimiti tempora lauro atque fronde varia et floribus, laudesque concinentes et inclamantes pacem, Pontifici et omnibus fletum excussere. Sequebantur viri suo ordine, umbraculoque exceptum Pontificem in civitatem deduxere; primoribus viris fræna equi regentibus dextra atque læva, et illi obambulantibus jugiter. Tum vero omni ex parte oppidi, qua erat transiturus, turba innumerabilis confluens, effecerunt ut esset perdifficilis transitus. Matres familias et pueri atque innuptæ puellæ e fenestris ac tectis prospectabant,d onec in principalem ecclesiam est introductus, Archiepiscopo civitatis et clero omni occurrente ex more. Ibi oratione fusa, in Palatio Archiepiscopali sedem habuit.....

tunc Florentiæ.

7 Advenerunt ex Florentia plures, tam Prælati quam Nobiles, ut Pontificem deducerent: Cardinali S. Xysti advenienti occurrimus; solusque ex Cardinalium numero Pontifici Florentiam tendenti adfuit. Movimus Pisis xx Junii Pontifici adjuncti, ipsaque die sex ferme millia passuum processimus.... Postridie subito mane a S. Miniate iter ingressi, Pontificem parum abesse (equitarat enim ante lucem) didicimus. Descendit ad S. Jucundi Ecclesiam Pontifex aliique. Recreatis omnibus modice, ad Montem Lupum venimus Susceptus est in ædibus ecclesiæ Pontifex.... Mane ante lucem equitantes Florentiam petebamus. In villa Angeli Civis Florentini, qui secum equitabat, modice quievit Pontifex. Jam vero portæ civitatis propinquanti, quæ vastissima tunc tota patuit, omnis Nobilitas obviam venit, totusque Clerus cum insignibus ornamentis occurrit: omnis ætas, sexus uterque, omnisque conditio sese per itinera quaquaversum diffuderat; ut nusquam transire ferme Pontifex posset, fueritque necesse disseminare pecuniam quacumque iter ageret, ut his colligendis occupati a pressura desisterent. Tecta ferme omnia ipsæque fenestræ vix capere spectantes poterant. Mulieres, matres-familias, puellæque innuptæ, præcipuo muliebri mundo compositæ, editioribus in locis residentes, magnum plerisque sui præbuere spectaculum; suosque in unum populos tunc vere prospexit civitas. Ad principalem ecclesiam civitatis, per illustriora urbis loca, ea pompa deductus; oratione fusa, inde ad habitationis suæ locum eadem frequentia et celebritate ductus est; Pontificalibus infulis ornatus, et equo candido insignibus phaleris exultante invectus; quæ omnia, priusquam Urbi propinquaret, obtulerat Civitas. Ita ætate nostra Florentia, profugos Pontifices duos, Joannem scilicet XXIII atque Eugenium IV sinu suo suscipere meruit, et inter hos medium Martinum V annum fere et semis tenuit imo ut verus esset Pontifex et indubitatus effecit, quando illic ad ejus vestigia (qui judicio multorum injuste abrogatus fuerat) Joannes accessit; verumque Vicarium Christi et Petri Successorem confessus, ipse minoribus contentus officiis perstitit.

Romanis interim Nepotem ejus captivum tenentibus

8 Romani, postquam Pontificem evasisse didicerunt, mœsti quod res illis nequaquam ex voto successerat, ad prædam conversi, omnia illius expilare pergunt, furore inaudito; compluresque Curiales violare, et imprimis nepotem Pontificis Franciscum Tituli S. Clementis Presbyterum Cardinalem; et reliquis ægre dimissis, illum arctissimæ custodiæ tradunt, vix sibi cujusquam colloquium permittentes, ingentemque pecuniæ summam et Castellum munitissimum, quod S. Angeli appellant, Ostiamque petunt. Enituit Pontificis constantia summa, dum neque affectu Nepotis potuit vinci; et quidem cum se plurimi orarent, et frequentibus litteris illius pulsaretur, ut aliquid ex his quæ postulabantur indulgere acquiesceret. Sum ipse quoque hanc ipsius magnitudinem animi summe admiratus, cum se orantem ut saluti juvenis consuleret, responso rationis et gravitatis pleno composuit, dicens; Nihil referre, uter alterum præcederet, se Nepos, an ipse Nepotem; cum conditione communi in vitam ambo essent ingressi. Præstare, si Nepos succumberet Ecclesiæ causa: se non posse salva conscientiæ integritate et dignitate sua, ea efficere quæ postulabantur. Denique cum hujus rei gratia postea Senas ipse concesserim, ab eo missus; et ea afferrem, quæ nequaquam viderentur esse respuenda; ne sic quidem acquievit, sed rigorem constantiamque servavit; ita ut hinc ipsius severitatem plerique carperent, crudelitatemque interpretarentur. Deo tamen dirigente negotia, consilium sententiamque Pontificis approbarunt omnes, dum et ille liber evasit, et sub ditione Ecclesiæ cuncta perstitere. Præbuit se spectaculum populis in ecclesia S. Joannis Baptistæ principali, sedens editiori in loco, et ipse quoque spectans Processionis solennia, admiransque magnificentiam singularem atque ordinem; dignam profecto miraculo rem, et quam, nisi conspectam, credere quisquam aut capere non posset, longeque difficillimum esset enarrare: tam multa, tam miranda, tam varia vidimus; namque et ipsi cum Pontifice spectabamus: sed ea narranda relinquimus ceteris.

et pro ejus solutione inique petentibus.

qui constanter et feliciter negavit Eugenius.

Schisma Basilex conflatum

9 *Atque hic fere deficit, post unam de negotiis privatis pagellam, mutilus Codex, multa de hoc Pontifice digna scitu suggesturus, si alicubi integer reperiatur. Nunc progredientem Stellam subsequi placeat, qui imperiori nonnihil adversus* Eugenium *præjudicio abreptus, interrupto superius textui hæc subjungit,* Eo autem tumultu Basiliense Concilium *etc.*

10 *Religiosos omnes etc, — et sic pro* 8, 9, 10, *substitue supras,* 11, 12. 13.

Num. 9 *in fine adde — Imago Eugenium repræsentans inter Cavallerianas ejusmodi est, ut prototypon videatur ad viventis similitudinem expressum eodem quo Regularis Canonicus utebatur habitu; unde sequitur, quod vel hunc ille non mutaverit Pontifex, vel ita pictus sit ante Pontificatum: dignam proinde censeo quæ hic proferatur.*

CCXI. EUGENIUS IV.

FELIX

FELIX ANTIPAPA.

Ab anno 1440 *Num.* 6 adde — 7 *Carinianensem istam*, ad vivum *(ut præfertur) expictam olim imaginem, cum altera recentius exsculpta, delineari mihi sæpius petii : sed* *Ripaliæ situs* *nostris in hoc mihi servire cupientibus defuit hactenus commoditas idonei pictoris, qui ectypon ad me mittendum formaret in loco, medii fere diei itinere dissito ab Augusta Taurinorum; unde necdum omnem spem abjiciens concupita accipiendi, interim observo.* Ripaliam *in Præfectura seu Balivatu Thononensi ad meridionalem Lemani lacus ripam consistere, pari fere leucarum* VII *intervallo ab Urbe Geneva, et Rhodani lacum illum efficientis ostio, Helvetiæ limite.*

Ab anno 145[illegible]

CCXIII CALLISTUS III.

Num. 2 adde — *sed neque Romæ neque Florentiæ hactenus eam reperire potuit plurium utrobique amicorum diligentia, vel ubi lateat investigare.*

CCXV PAULUS II.

Ab anno [illegible] *Num.* 4 adde — *Ad hujus Pontificatum res imprimis memorandas spectat votivus Friderici Imperatoris Romam accessus, sub exitum anni* MCCCCLXVIII, *et mora usque ad* IX *sequentis Januarii. Eam insigni Epistola accuratissime descripsit Augustinus Patricius Senensis; et ex ipso delibavit Raynaldus in Annalibus, totam vero, lectu sane dignissimam, inseruit Museo suo Italico Joannes Mabillon ex MS. Vallicellano.*

Num. 5 sic ordire. — *Sub hujus Pontificatus initium adhuc in usu fuisse annum usque ad* XXV *Martii protractum, demonstrat quam supra in* Gregorio XI *allegavimus Bulla, præcelebrantibus Præsentationis Marianæ festum, data* Romæ anno Incarnationis Dominicæ MCCCCLXIV, XII Kal. Februarii, Pontificatus primo, *Eodem facit relatum in Bullario Lateranensi Indultum, velut* Datum apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quatercentesimo sexagesimo quarto, quintodecimo Kal. Februarii, Pontificatus anno primo, *numeris singulis ita ad longum scriptis et tamen annum requirentibus productum usque ad diem Incarnationis. Nec non ea Bulla, quæ prima exstat apud Wadingum,* data *sub simili annorum nota* V Nonas Martii *Quod tamen sub eodem Pontificatu cœperit etiam mutari stylus, civilisque anni initium ad Kal. Januarii revocari, probari potest, ex ejusdem* Pauli *duabus in Bullario litteris : ubi ordine tertia etc. — Deinde lin.* 13 dele — *unde colligitur etc.* 4 *lineas usque* — 1465 — *iterumque ultimas* 4 — *Quapropter non ausim — Neque labora in iis quæ suggeruntur in App.* NOT. 26 *velut addenda ad finem, quia jam hic relata sunt.*

CCXVII INNOCENTIUS VIII.

Ab anno 1484 *Commentarium elogio Chronico subjectum sic ordire. Quam merito Stella (a cujus utpote coævi verbis hunc vicinosque Pontificatus ordior usque ad notam*]) *quam merito, inquam, Stella* familiam Cyborum, *licet* *Innocentii genus illustre* *eo tempore fortunis* mediocrem, honoratam *tamen nuncupaverit, ex Ciacconio intelligi potest. Laudat ipse eam a* vetusta nobilitate apud Græcos, *quæ in duos divisa ramos Neapolitanis* Tomacellos *dederit, ex quibus fuit* Bonifacius VIII; *Genuensibus* Cybos, *unde in Hungaria prognati* Cybacii, *quorum unus* Emericus, *anno* MDXXVII *Temeswartensis Comitatus Titulum obtinuit. Inter Cybos autem Genuæ claros, primus a Ciacconio laudatur* Guilielmus, *a sancto Rege Ludovico vel ejus filio* equestri dignitate ornatus. *Pater autem Joannis Baptistæ* Aaron, equestris ordinis vir primarius *fuisse dicitur, quem Renatus Andegavensis et postea Alphonsus Aragonius, Reges utriusque Siciliæ, sibi Neapoli* Proregem *substituerunt : idemque a* Calixto III Senator Urbis *creatus, eam dignitatem, tunc non solitam committi nisi viris omnino præcipuis, maxima cum laude gessit, cujus idcirco Insignia cum elogio extabant in Palatio Capitolino cum Ciacconius scriberet. Idem Ciacconius illam ipsam fortunarum* mediocritatem, *quam Stella indicat, haud vulgariter commendat; dum filium jam factum Cardinalem,* virum *appellat* ditissimæ paupertatis, *in qua,* tanta moderatione alebat multam honestamque familiam, ut in recta privatæ domus gubernatione optimum se universalis Ecclesiæ Rectorem futurum præmonstraret. *Ad Stirpem quod attinet, ejus tunc capiti Aaroni, in præcipuis Reipublicæ muneribus diu multumque versato, laus magna fuit, non magnas in iis divitias collegisse, quibus filios locupletes et summis Principibus pares relinqueret : et hanc laudem nunc sibi propriam vindicat, illius post duo secula dignissimus Nepos* Alderanus Card Cibo *ex munere* Primi sub Innocentio XI Ministri *aliud nihil sibi fœnerans, quam curas et labores. Sed quod præ manibus est agamus, et ex Auctore nostro cœptum* Innocentii *elogium prosequamur.* *et virtutes,*

2 Hic cum inter ceteros Cardinales pauperior etc.

CCXVIII ALEXANDER VI.

Num. 2 *lin. antepenult* expunge — *denique* — et *Ab anno* 1492. in fine adde — *Denique in Bullario Lateranensi invenitur Breve, simili stylo* datum sub annulo Piscatoris, die undecima Februarii, millesimo quingentesimo, Pontificatus anno octavo, *numeris ita ad longum expressis.*

Ad Acta post num. 7 adde —

8 *Hunc Pontifici Hispaniarum Reges acceptum referunt Titulum* Catholici : *testatur enim Philippus Comineus, lib.* 5 *de bello Neapolitano idemque ad annum* *Titulus Catholici datus Hispaniæ Regibus,* 1496 *refert Odoricus Raynaldus,* decrevisse Alexandrum attribuere illis ut Christianissimi dicerentur et in suis ipsum litteris atque sermone sic eos vocasse : sed cum ex Cardinalibus quidam resisterent, neque Galliam vellent appellatione illa privari, Catholicos nominari jussisse, *ob Catholicam scilicet fidem, expulsis Mauris stabilitam in Hispania, et in novum Orbem feliciter invectam. Nec defuerunt suo isti Titulo Successores, perpetuis fere bellis contra Infideles hereticosque gerendis, videlicet* Carolus, I *Rex at* V *imperator sui nominis, et tres consequenter* Philippi : *quorum egregia proles* Carolus II *nunc feliciter regnat, et Austriacæ Pietatis erga Venerabilem Eucharistiam illustria renovat identidem exempla, sicut in Propylæo Maji fusius declaravit. Dignus profecto illorum, quos dixi, et Gothorum in Hispania Regum heres, cui perquam congrue aptentur elogia, qualibus ab Ariana hæresi ad Catholicam Religionem traducto Recaredo Regi Toletanum Concilium anno* DLXXXXIX *invenitur acclamasse* : Cui a Deo æternum meritum, nisi vero Catholico Recaredo Regi ? Cui a Deo æterna corona, nisi vero Orthodoxo Recaredo Regi ? Cui præsens gloria et æterna, nisi vero Amatori Dei Recaredo Regi ? Ipse novarum plebium in Ecclesia Catholica conquisitor ipse mereatur veraciter Apostolicum meritum, qui Apostolicum implevit officium : ipse sit Deo et hominibus amabilis, qui tam mirabiliter Deum glorificavit in terris. *Respirantis porro in Hispania Religionis instaurator* Alfonsus I, *jam inde ab anno* DCCXXXVIII, *quo Socero Pelagio Regi successit, cognominatus* Catholicus, *teste Luca Tudensi, eumdem Titulum, si non hereditarium transmisit ad successores, multis tamen usurpandum dimisit : ex quibus apud Michaelem Angelum Laureti in Vita Italica S. Ferdinandi,* Ordonius I *anno* DCCCXVIII, Sancius Crassus *anno* DCCCCXXX, Alfonsus VI *anno* MLXVI, Alfonsus VIII *anno* MCLX, et Joannes I *anno* MCCCLXXIX *Castellæ Reges, eumdem Titulum adamas se reperiuntur in vetustis monumentis;*

mentis; uti etiam in Aragonia Petrus I et II *sub annum* MXCIV et MCCIII. *Quid quod etiam* Christianissimi *Titulus, Franciæ Regibus, jam inde a Stirpis secundæ origine quodam quasi jure proprius, Hispanis datus etiam ante illos invenitur: nec enim soli* Recaredo *acclamatus is fuit, tum in Concilio Toletano quod dixi, tum etiam in altero anni* DXCVII *ac Barcinonensi* DXCIX *: sed etiam* Cintilæ *in Toletano* VI *anni* DCXXXVIII; *ut taceam eo priorem* Sisebutum, *qui expulsis toto suo regno Judæis eamdem appellationem commeruisse dicitur, circa annum* DCXVI.

CCXXII ADRIANUS VI.

Ab anno 1522. *In Hist. conclavis num.* 12 *lin.* 5 *a fine* post — *pertinacius* — expunctis reliquis sic progredere — *nihil restabat aliud quam indagare etc. uti habes in App.* NOT. 28.

13 *Non aliud ergo nunc superest agendum mih , quam ut pergam, prout cœpi, scrutando Bullas ac Brevia, quatenus habentur impressa, quærere, quam quisque Pontifex tenuerit annorum suorum numerandorum Epocham. Res hæc, a nemine (quod quidem scire possim) hactenus observata, videtur utilitatem non parvam habitura, atque adeo digna esse, pro qua suscipiatur labor, major quam facile æstimari ab inexperto possit, quemque solus publici boni respectus valeat dulcorare. Prius tamen quam progredior, placet huc ex Appendicibus, post primam Partem hujus Conatus alias editis, accipere Secundam eique dare Titulum Dissertationis, hactenus nunc usurpatum.*

DISSERTATIO XLVII.

De usu annorum Incarnationis *etc. ex pag.* 214.

Acturus de S. D. N. Innocentio Papa XI, *fidemque Conatui meo impositurus, cum Roma quæsivissem, utro is die instituisset Pontificatus sui annos innovare, Electionisne an Coronationis Pontificiæ? monitus inde fui,* quod in Cancellaria vel Camera Apostolica *etc. uti pag.* 214 *prænotata num.* 1 *lin.* 4.

Lin. 7 *et* 8 — *nunc autem iterum admonitus disco.* — l. *postea autem iterum admonitus didici, stylum istum etc.*

Num. 5 *lin* 11 lege — *quam idem* Sixtus.

CCXXVII PAULUS IV.

Ab anno 1555. *In Commentariolo* dele *ult.* 4 *lineas* — *nisi velimus* — pro iisque sic lege — *Cum neutra data sit in forma Brevis* sub annulo Piscatoris, *causa fortassis referri posset ad proprium Bullarum stylum : verum et huic rationi obstat Bulla allegata Dissertatione* XLVII *num.* 3. *Nihilo magis placet ordinem inversum dicere, et credere quod* Paulus, *primo sui Pontificatus anno incompleto relicto, secundum a Kalendis Januarii inchoaverit : hoc enim non facile admisero, nullo certiori exemplo persuasus.*

CCXXIX B. PIUS V.

Ab anno 1566 *In Commentariolo lin.* 2 — 1 *Maji* — adde — *Cum hac deinde conferre voluimus Vitam Italice prius scriptam a Hieronymo Catena, ita exigentibus quibusdam auctoritatis minime levis personis, et observata in ista collatione dare in Appendices post* VII *Tomum ejusdem Maji : sed exemplari nullo reperto, non potuimus. Hic vero insuper monemus quod et alibi monuimus, Abrahamum Bzovium Annales ecclesiasticos fuisse prosecutum usque ad obitum* Pii; *sed ultimum hunc ejus Tomum non prodiisse nisi anno* MDCLXXII; *eo quod Coloniam Agrippinam missum exemplar, mortuis jam forte omnibus iis qui priores Tomos impresserant Bibliopolis, incuriosos tutores nactum fuerit. Ex illo Tomo dedi ego positam in calce libri Notulam miraculorum, in vita et post mortem patratorum, atque sub* Clemente X *in Congregatione sacrorum Rituum pro ejus Canonizatione propositorum : quorum equidem contextum prolixiorem volebam more meo, ipsis Testium verbis e Processu excerptis, exhibere : sed neque tunc, neque nunc, cum feci Appendicem ad omnes Tomos Maji, quemquam ex iis, quorum maxime intererat hoc promovere, potui inducere, ut ea originaliter describenda mihique mittenda curaret.* Abrahami Bzovii Annalium Prosecutio. Pii miracula ex Processibus desiderantur.

2 *Innovabat hic Pontifex etc. ut pag.* 159 **.

3 *Nescio quid hic faciam Bullario Casinensi etc. ut in App.* NOT. 30.

4 *Meretur hic Sanctus Pontifex, ut cum jam cœperimus occurrentium in Majo Sanctorum genuinas effigies exhibere, ejus imaginem inseramus operi nostro, accuratiorem quam rudibus prorsus lineamentis Cavallerius repræsentandam curavit. Igitur ipsam hic accipe, toto vultu reformatam, secundum ideam, quam in ipsius Beatificatione Romæ sculptam accepimus, invenimusque positam ante Annalium Ecclesiasticorum, ab Abrahamo Bzovio continuatorum, Tomum postumum,* Rerum in orbe Christiano ab anno Domini MDLXVI usque ad LXXII (*hoc est sub* Pii V *Pontificatu*) gestarum, narrationem complexum. Ejus effigies.

CCXXIX. S. PIVS. V

CCXXX GREGORIUS XIII.

Num. 2 adde — *Hic vero elucet hæreticorum quorumdam Statuum ac Regnorum hoc seculo pervicacia : qui necessitatem correctionis istius notam habentes, scientesque nihil hic egisse* Gregorium *nisi de consensu Imperatoris ac plerorumque Principum Christianorum, hactenus tamen recusant ipsam admittere, cum proprio suo incommodo non levi et peritorum risu; dum scilicet novilunia censent, quando conspicua jam in cœlo Luna, ipsa se ostendit ad dies aliquot a sua innovatione progressam; idque ideo tantum, ne a Romano Pontifice dedicisse videantur.* Ab anno 1572.

3 *Vitam Italice scripsit, et sexto post mortem* Gregorii *anno evoluto,* Gregorio XIV *dedicavit Marcus Antonius*

Vita a M. Antonio Ciappio scripta;

Antonius Ciappius Senensis. Ea Capitibus paucis distinguitur sub hoc Elencho. I. De origine et patria Gregorii XIII; et dignitatibus ante Pontificatum obtentis. II. De multis ad publicam utilitatem fabricis ædificiisque. III. De inventione ac translatione Sanctorum Corporum; institutione novorum Ordinum Religiosorum; fundatione monasteriorum locorum piorum in Urbe, Collegiorum ac Seminariorum per orbem universum. IV. De actionibus heroicis atque per omnia secula memorandis, in commodum Apostolicæ Sedis et Reipublicæ Christianæ. V. De studio ad pacem atque unionem inter Principes populosque Christianos, sublatis discordiis, sarciendam conservandamque. VI. De eleemosynis in pauperes, et singulari erga vivos ac mortuos caritate. VII. De mirabili zelo in conservandis augendisque rebus, ad fidem Catholicam et cultum divinum spectantibus. VIII. De viris principibus eximiisque, sub ejus Pontificatu Romam appulsis; legationibus atque obedientia, ex partibus etiam remotissimis, delata; et honoribus officiisque a sua Sanctitate vicissim redditis. IX. De conversatione, moribus, statura ac rarioribus dotibus Gregorii XIII. X De felici ejusdem transitu. XI. De Titulis sive Inscriptionibus eidem per varia loca positis. *Penultimum Caput orditur Auctor a comparatione instituenda inter ipsum et* S. Gregorium Magnum *sive* Primum: *quæ comparatio cum fere complectatur summam prætitulatorum Capitum; nostraque Societas Pontifici isti tantum quantum vix ulli alteri debeat, visa mihi est hic Latine reddenda.*

ejus cum S. Gregorio Magno comparatio,

4 Sategit Gregorius, Sanctus et Primus hujus nominis, ut doctrina, verbo ac scripto tradita, solidaret Ecclesiæ Catholicæ fundamenta, undique ab hæreticis sectariisque concussa. Hic autem illius successor dignissimus eodem intendit, tum observationibus ac lucubrationibus suis in sacros libros, tum maxime opera ad Jus Canonicum emendandum collata, repurgando ipsum ab erroribus et corruptelis propemodum infinitis, partim per librariorum inscitiam, partim per nequitiam inimicorum fidei subinductis; illud insuper locupletando utilissimis ac saluberrimis Constitutionibus ac Legibus multis; idque celeritate admirabili et promptitudine tanta, ut satis appareret, eas jam pridem omnes in ejus Catholico pectore conceptas digestasque fuisse. Taceo reformationem Kalendarii, per anni reductionem, opus vere Gregorianum, nolo enim Cæsareum dicere. Quod si Gregorius Sanctus, Ecclesiæ Doctor, gavisus est videre sub regimine ac solicitudine sua, ad Romanæ Ecclesiæ obedientiam adduci penitus toto divisos (ut Poeta loquitur) orbe Britannos; ecce ex insula, non una, sed pluribus, iisque amplissimis ac remotissimis, allatos de Catholica fide sub Gregorii XIII auspiciis promulgata nuntios, atque imprimis ex vastissimo Japoniæ imperio advectos Regum Arimæ, Bungi atque Omuræ Legatos; ad quorum conspectum potuit cum Davide dicere, Populus quem non cognovi servivit mihi. Fuit Gregorius Magnus ipsissima caritatis ergo pauperes Christi idea: Decimus tertius autem eamdem in se expressit, thesauros suos in viduas, orphanos, egentesque tam larga distribuens manu, quam forsan præteritis seculis nemo. Primus, justam Dei iram placavit, quando supra molem Adrianam vidit Angelum, reducto in vaginam gladio compescere pestilentiam, Urbe tota grassantem: hic autem ejus Synonymus, quo tempore Venetias, Mediolanum, Genuam, Siciliam insulam, totque alias Italiæ partes similis desolabat calamitas, meruit, ut non solum Urbs Roma, sed totum etiam Ecclesiasticum Dominium a flagello isto immune servaretur. Primus, erga fidelium defunctorum animas misericordissimum sese exhibuit applicando iis sacrificia quibus a purgantibus flammis absolverentur; hic vero Decimustertius, quam fuerit iisdem juvandis intentus, testantur tot Altaria privilegiata, non solum Romæ, sed per totam Italiam omnemque orbem Christianum eo fine erecta. Denique, Primus annis tredecim Ecclesiam rexit maximo cum profectu; et iste ejus imitator totidem annis navim Petri gubernans, portum denique cœlestis beatitudinis attigit, Feria IV ante Dominicam Palmarum, anno MDLXXXV, die X Aprilis, sub horam XVIII, ætatis suæ anno LXXXIII. Mors autem ea hoc modo contigit.

beataque mors.

5 Die VII mensis eademque Dominica Missam in secreta sua Capella Pontifex celebravit, deinde in Capella Sixti IV, una cum Collegio Cardinalium, Sacrificio solenni interfuit. Sequenti die Consistorium habuit, atque in diem IX indixerat Signaturam. Sed hanc indictionem revocari fecit D. Ludovicus Blanchettus, Magister Cubiculi, animadverso malo minime levi extremaque sanctissimi Patris debilitate: jussit autem advocari medicos. Hi cum advenissent arteriamque explorassent, habito inter se consilio responderunt (ut solent) morbum levem videri, nec sine spe magna convalescentiæ: lentam enim febriculam esse cum modico catarrho, præsentem vero debilitatem natam ex Quadragesimalis jejunii observantia: tum præscriptis nonnullis quæ opportuna videbantur, in horam decimam octavam redituros se condixerunt, relicto apud suam Beatitudinem primario ejus Medico ac Simplicista Papali, Michaele Mercati. Is vero mox ad S. Sixti Cardinalem, Papæ Nepotem accedens, dixit; utcumque alii periculum nullum præsens agnoscerent se tamen, attenta languentis ætate, existimare in horas singulas expectandam mortem. Igitur in omnem mutationem intentus, pulsumque explorans, pene totum defecisse animadvertit: ac sevocato tantisper Cubiculi Magistro indicavit, parum admodum vitæ restare, exhaustis enim spiritibus mox migraturum Pontificem. Ad hanc denuntiationem mœstus ille, subito accersivit D. Sacristam, cum eoque ad lectum decumbentis accedens; Beatissime Pater, inquit, ne consterneris, quod hic adsimus cum Oleo sancto, extremam animæ corporique medicinam facturi. Ad quos vultu hilari conversus Papa; Ut quid, inquit, filii vicina morte consternemur; scientes eo natos nos esse? Cum igitur usque eo processerimus, facite quidquid convenit. Inter ungendum ergo recitans Credo aliasque Orationes, animam suam gregemque commissum commendabat Deo, verbis ac gestibus devotissimis. Denique signo sese Crucis obarmans, dum illud tertium iteraret, cum multa circumstantium ædificatione Jesu nomen pronuntiavit, et exspiravit.

CCXXXI SIXTUS V.

Vitæ auct Greg Leti

Commentariolo adde—— 2 *Bibliotheca Pontificia Ludovici Jacob ad triginta sex scriptores enumerat, qui Sixti gesta litteris consignarint: sed compendio plerique. Cunctos antegressos prolixitate superasse videtur Gregorius Læti, tanti Pontificis vitam actionesque decem libris Italice complexus, quos nuper etiam Francice loquentes accepimus e Gallia. Ejus versionis editioni secundæ præmittitur succincta totius Vitæ Synopsis, digna quæ hic Latina legatur:*

explicat humillimos Sixti natales,

3 Sixtus V primam lucem vidit XXX Decembris, anno MDXXI, natus in quodam Marchiæ Anconitanæ vico, cui a Cryptis, vulgo Grottis, nomen est; ex parentibus summa inopia pressis, Felix tamen in Baptismo nuncupatus. Vix nonum ætatis annum ingressus erat, cum puerum pater suus (Franciscus Peretti nomen erat) opulento cuidam ejusdem

dem vici inquilino tradidit, oves ejus in pascuis custoditurum: verum quia Domino suo minus ea in re fecerat satis, transire ab ovibus ad porcos agendos jussus est. In hoc tam vili ministerio versabatur, cum Deus, qui, cum sibi visum fuerit, suscitat de terra inopem, et de stercore (sicut Psalmista loquitur) erigit pauperem, ut collocet eum cum Principibus, cum Principibus Populi sui; fecit ut illac transiens Religiosus quidam ex Ordine S. Francisci, Asculum missus ad habendas per Quadragesimam conciones, hæreret in quadrivio, anceps in quam potissimum partem dirigeret gressum. Vidit id eminus ex eo ubi porcos pascebat loco Felix, accurrensque obsequium suum obtulit; ac viam quæ Asculum duceret requirenti, mira cum alacritate præcurrere cœpit. Inter colloquendum indicavit, quanto amore teneretur liberaliorum artium discendarum: idque verbis, tanta energia ac spiritu plenis, ut Religiosus ille non dubitaverit ex eo quærere; num vellet habitum S. Francisci assumere. Respondit citra hæsitationem Felix; Felicissimum ea sorte futurum se. Duxit eum ergo Asculum Frater, et Guardiano Conventus commendavit; qui, sicuti et ceteri istic Religiosi, mox pluribus in eo, quam suus Concionator laudaverat, magnæ indolis deprehensis indiciis, contulerunt ipsi sui Ordinis habitum.

fortuitam ad ordinem S. Francisci vocationem,

4 Tum litteris discendis applicitus, intra sex hebdomades eas legere perdidicit; nec plus quam biennio opus ei fuit ad linguam Latinam. Ex hinc Philosophus subtilis, præstans Theologus, Concionator eximius factus, ad altiora emersit; nominatus Consultor sacri Officii, Romæ Inquisitor Venetiis, Generalis Ordinis, Episcopus, Cardinalis, ac denique Papa. Paucos invenias qui sanctam Sedem dignius impleverint, adeo a natura factus ad regimen apparebat. Summo apud Reges ac Principes in pretio fuit, universis certantibus eum sibi conciliare. Vigilantia ad jus dicendum, legumque tam civilium quam ecclesiasticarum observationem curandam infatigabili pollebat. Primo suo ad Pontificatum ingressu Ecclesiasticum statum repurgavit a publica peste Proscriptorum (Banditos appellant Itali) qui latrocinantes impune, in ipsas usque villas et oppida, freti numero, se inferebant; atque ita securitati communi consuluit. Urbem fontibus et ædificiis pulcherrimis ornavit. Exercitum viginti duorum millium sic formavit distribuitque, ut quacumque superveniente necessitate posset intra mensem colligi totus. Quinquaginta milliones intulit in Ecclesiæ ærarium: pauperum nihilominus amator egregius, præsertim verecundorum, in quos magnas secretasque eleemosynas faciebat. Nosocomium erexit, cum dote quinquaginta millium librarum annue percipiendarum; tum Collegia plura; ac denique Bibliothecam Vaticanam, omnium quotquot toto sunt orbe instructissimam pulcherrimamque.

studia, promotionem,

egregia ad Pontificatum talenta

et grandia in eo opera,

5 Consanguineos suos quamquam amaret tenerrime, nihil tamen largitus eis est ex thesauris Ecclesiæ; satisque habuit in eorum subsidium conferre minutos quosdam proventus, quorum quomodolibet elargiendorum liberrima penes Pontificem potestas est. Sororem habebat, Dominam Camillam nomine, ex cujus præmortua filia quatuor proles supererant, masculi duo totidemque femellæ, : audi vero quomodo universis prospexerit. Camillam in suo ad S. Mariam Majorem palatio habuit, cum honesto quoad viveret proventu. Duorum pronepotum alterum Cardinalem creavit, voluitque eodem, quo ipsemet antea, cognomine dici Cardinalem Montaltum: alteri amplos fundos multumque paratæ pecuniæ attribuit, ea conditione, ut uxore ducta assumeret cognomentum Peretti. Quod ad proneptes spectat, earum unam Domino Virginio Ursino, secundam Comestabili Columnæ uxorem tradidit; familias duas tota, non solum Roma, sed etiam Italia nobilissimas, affinitate ea sibi obstringens.

cum rara erga consanguineos, moderatione.

CCXXXV CLEMENS VIII.

Commentariolo adde — *Istarum tamen pleræque, ac nominatim Bulla* 39, *expeditæ fuerunt* sub Annulo Piscatoris, *ut possint a Signatura Brevium profectæ æstimari.*

Ab anno 1592

CCXXXVII PAULUS V.

Dissertationem sequentem interpone huic et sequenti Pontificatui.

Ab anno 1605.

DISSERTATIO XLVIII.

Quibus causis motus Paulus indulserit, lingua Sinensibus eruditis communi per indigenas Sacerdotes celebrari Sacra.

Acturus *Dissertatione* XVIII, *nunc* XXX, *de linguæ Slavonicæ usu in sacris, seculo Christi nono ab Apostolica Sede per* Nicolaum *Papam I ac Successores ejus plures approbato, præfatus eram , occasionem illius argumenti tali loco tractandi oblatam fuisse mihi, ex adventu* R. P. Philippi Couplet, *pro novella Christianitate Sinensi missi in Urbem Procuratoris, ad pedes* S. D. N. Innocentii Papæ XI, *una potissimum de causa, scilicet impetrandi executionem Decreti, a* Paulo Papa V *anno Christi* MDCXV *impetrati, in favorem Sinensis linguæ* (*ejus nempe qua Eruditi utuntur*) *ad Christiana mysteria recipiendæ, secundum Romanum Missale, vigore decreti illius impressum more ac typis Sinensibus. Hoc ille dum agit lentius quam optabat, quamque populorum exigere videbatur necessitas, nec tamen peragit; Pontificiæ aulæ curis fere totis in Turcicum aversis bellum; otium habuit plus quam sufficiens scribendæ brevis Relationis,* de statu et qualitate Missionis Sinicæ, post reditum Patrum e Cantonensi exilio, *sub annum* MDCLXXI.

Ex nuper allata Relatione de statu Missionis Sinicæ,

2 *Relationem autem concludit ille, asserendo, quod* libertas propagandæ hoc tempore apud Sinas Religionis tanta fere est, sub Tartaro dominante et dissimulante, quanta in iis Europæ partibus, ubi variarum Religionum libertas permittitur, sperari potest; longe autem major, quam fuerit tribus primis seculis in tota Europa. Nam ubi tandem in Europa, primo prædicati Evangelii seculo, erectæ sunt publice ecclesiæ, uti in Sina? ubi imagines et altaria publice exposita, quæ, etiam tempore persecutionis, cum tamquam rei rebellionis ac capitis in aulam citabantur fidei Christianæ ministri, prohibita sunt tamen decreto Regio profanari ac destrui? Quis non miretur, et Regulos, et nominis præcipui Præfectos, cum ad ædes Patrum gratia visendi veniunt, in templo prius coram sacra imagine, et capite in terram prono, adorare Salvatorem; quando post trecentos et amplius annos, in ecclesia Romæ per S. Silvestrum publice consecrata, primum apparere visa est imago illa, depicta in pariete? Cui non miraculi instar videri possit, singulis Dominicis atque festis: ad templa, ad conciones, ad Missas quibusdam in urbibus convenire Christianos intuentibus atque dissimulantibus Ethnicis Sinis pariter et Tartaris? Denique quid ad Religionis commendationem illus-

habemus, tota China libere prædicari et exerceri fidem Christi,

spectantibus Tartaris et Sinis Ethnicis

illustrius, quam non solum in Provinciis procul ab aula positis, sed in ipsa orbis Sinici Regia, coram immensa populi gentilis applaudentisque multitudine, celebrari funebres pompas Catholico ritu, in quibus vexilla Regis Christi prodeunt, fulget Crucis mysterium, et imagines Deiparæ Virginis atque Archangeli Michaelis, præeuntibus tibicinibus, et incensis suffitibus, deferuntur in pegmatis serico vestitis, per latissima compita, spectantibus et frendentibus, ipso cum Erebo, Idololatrica impietate, perfidia Mahometana, et Politica arrogantia?

sed eam libertatem dari intuitu solius Astronomiæ Europeæ,

3 *Sed hæc et alia, quæ Relator distinctius prosequitur ostendit etiam evidenter,* unice post Deum deberi Astronomiæ Europæ, et *in ejus æstimatione cupidineque* fundato favori Regio. *Hunc vero quis perpetuum fore aut saltem diuturnum speret, in tanta Regiorum affectuum mutabilitate? maxime quando Sinenses ipsi Tartarive, ex nostris ipsorum libris adamatas sibi tantopere artes proprio asseculi studio, non amplius egebunt peregrinis Magistris? quos proinde, quod nuper pene factum erat, pronum sit minima aliqua occasione simul omnes exterminari. Hinc ergo progreditur Auctor ad demonstrandum,* nullum hactenus stabile fundamentum reperiri in Sina conservandæ propagandæque per exteros Sacerdotes Religionis Christianæ, adeoque per indigenas id fieri debere*: quod tali modo facit.*

adeoque firmam non esse.

§ I. *Rationes ab amplitudine, genio, et politia Gentis, non diu externos toleraturæ; cum adhortatione ad decretum tam salutare tandem executioni mandandum.*

Propagatio fidei lentior in China.

Numerus Christianorum, cum inde discessi, anno MDCLXXX, non videbatur excedere, forte nec accedere ad ducenta quadraginta millia; ex quo satis colligitur, quam parum per tot annos, in tam vasto Imperio, provecta sit Religio; quodque ea, licet jam centenaria sit, adolescens tantum censeri debeat. Accidit hoc, tum ob gentis politicæ ac superbissimæ aversionem ab omni extranea et natione et religione; tum ob ingenium hominum, qui pedetentim et multa cum patientia, rationibusque potius quam miraculis aut martyriis, flectendi sunt, ad eum fere modum quo in Germania Hollandiave inter heterodoxos agendum est; tum denique quod, etsi rationibus convincantur Sinenses, multis iisque gravissimis illigentur impedimentis; cujusmodi sunt, eorum quæ a majoribus acceperunt pertinax observantia, sui suarumque rerum æstimatio immodica, superstitionum alte radicatarum multitudo, auri et honorum per fas ac nefas acquirendorum cupiditas pene inexplicabilis, polygamiæ licentia, pusillanimitas, suspicacitasque etc. Mirum proinde non videbitur, consideranti quod libertas Christiana Romano in Imperio post tria primum secula effloruerit, si eadem in hoc amplissimo Regno, post unum dumtaxat seculum, nondum eo provecta sit, quo sibi in Europa imaginantur aliqui; licet per tredecim omnino Provincias (Regna potius dixerim) prædicata propagataque dicatur Religio Christiana. Nam quid sunt ducenta aut etiam trecenta Christianorum millia, ad ducentos et amplius animarum milliones, qui absque controversia in China censentur, nisi unus circiter ad mille? Quid septuaginta fere urbes aut oppida ubi ecclesiæ habentur, ad bis mille et amplius civitates? ut nihil de locis militaribus muro cinctis dicam, quæ plura insuper numerantur; nihil de innumerabilibus vicis municipe frequenti habitatis; nihil de fluminibus lacubusque, navigiorum numerosas familias continentium non minori multitudine constratis, quam terra domibus; incolis autem utrobique tam multis, ut simul omnes suffecturi non sint quotquot in Italia sunt Sacerdotes, excolendæ colligendæque messi.

varias ob causas proprias genti,

et cui supra 200 milliones animarum censenti

solum pauci Sacerdotes externi permittuntur,

5 Interim non potest sperari humanitus, ut in ea laboraturi Sacerdotes Europæi, ad magnum numerum sinantur excrescere. China enim, quæ per annos quater mille nullum cum externis habuit commercium, sed legibus severissimis omnes exclusit: paucos illos quos recepit hactenus, solius Astronomiæ titulo suscepit, cum diplomate Regio, in Aulam et Imperium; ceteri vero, tam Societatis quam aliorum Ordinum Religiosi, clam Rege et supremis Magistratibus irrepserunt in remotiores ab Aula Provincias; idque per solam portam Macaensem, quæ patet unica, reliquis omnibus maritimis locis portubusque clausis. Astronomia vero Europæa, cui hactenus innititur Religio Christiana, et qui eam consequuntur favores Regii, quam debile fulcrum sunt? quot casibus æmulationibusque obnoxium? maxime quando obierit P. Ferdinandus Verbiest, nunc quidem summam Mathematicæ rei, Præfecturam gerens, sed incertus de successore, Europæumne an Chinensem sit habiturus. Imperator sane, qui anno MDCLXXV, per quinque menses, docente P. Ferdinando, Mathesi atque Astronomiæ Europææ constanter applicuit animum, jussit perpetuas Ephemerides ad bis mille annos expansas confici, servatque in archivio Regio; et aliquando Ferdinandum interrogavit, cur non edoceret discipulos suos theoriam motus Planetarum, rationemque Eclipsium Europæo more accurate calculandarum, cum ingenio non minus acuto ac perspicaci Sinæ quam Europæi pollere videantur. Hæc sane omnia videntur eo tendere, ut ab extraneis paulatim se liberet; cum tamen ipse Tartarus, extraneus quoque censendus sit. Quid ergo, si pulso Tartaro Imperium aliquando recuperet Sina, quomodo is erga externos afficietur, Tartarorum indulgentia ad istum auctoritatis gradum tantisper evectos?

non tolerandi diutius quam necessarii erunt ad Astronomiam;

suspectos omnes habentibus Sinis, nec absque causa.

6 Ad hæc, novit quadamtenus suspicacissima hæc natio potentiam Principum Europæorum, ipsorum ad se legationibus edocta: unde fit ut Batavos, quantumvis de Tartarico imperio meritos optime, quia eorum potentissimas classes ad Fokien vidit, non audeat recipere ad commercium. Novit et Americæ provincias, et vicinas sibi Philippinas, armis Hispanorum subactas; stragesque ibidem non semel editas, occisis multis millibus indigenarum. Novit vicinioris etiam Japoniæ decreta contra Christianos, et atrocissima supplicia de iisdem sumpta, quæ in publicis comitiis Imperii totius objecta fuerunt nobis ab adversario nostro et verbis et scriptis. Ex istis autem omnibus apparet majoris multo moliminis esse, stabilem in China pedem figere, quam in regnis Siami, Camboyæ etc. ubi liberrima est facultas nationum omnium, tam vicinarum quam Europæarum, more suo et habitu conversandi. Apparet etiam Religionem Christianam nullum stabile fundamentum habere ibi hactenus. Nam si corruat Astronomia Europæa, aut ad eam procurandam soli Sinenses recipiantur; cessabunt favores Imperatoris, et (quod consequens est) Præfectorum omnium; adeoque vel minima persecutio sufficiet, ut omnes ad unum Europæi, etiam prætextu pietatis debitæ parentibus, in patriam remittantur; occludaturque janua urbis Macaensis, adeoque et Religionis Christianæ; licet hæc ipsa, in publicis Imperii comitiis, declarata sit rectæ rationi et gubernationi pacificæ nullatenus contraire.

7 His aliisque gravissimis causis motus S. D. N. Paulus Papa V, felicis memoriæ, tamquam præsa-

gus

Id intelligens Paulus V. libros sacros Sinice reddi, et indigenas promoveri ad Ordines concessit :

gus futurarum in gente tam politica persecutionum, et humanarum bello ac pace vicissitudinum; pro sua erga Sinensium salutem paterna solicitudine, post habitas identidem cum Purpuratis Patribus deliberationes, anno tandem MDCXV Apostolica auctoritate concessit et indulsit Clericis Regularibus Societatis Jesu, in florentissimo et amplissimo regno Sinarum pro tempore commorantibus, ac inibi conversioni illarum gentium operam dantibus . . . . . ut sacra Biblia in linguam Sinarum, non tamen vulgarem, sed eruditam et litteratorum propriam, transferre, illisque sic translatis uti (ita tamen ut in ejusmodi translatione summam et exquisitam adhibeant diligentiam, ut translatio fidelissima sit) insuper personis nationis Sinarum quæ ad fidem Catholicam venerint; ut, postquam Canonice fuerint ad sacros Ordines promotæ, sacrosanctum Missæ sacrificium præfatum ac divina Officia Horarum Canonicarum, nec non (postquam ab habente auctoritatem idoneæ repertæ et admissæ fuerint) Sacramenta ecclesiastica ministrare, et alios quascumque ecclesiasticas functiones, lingua similiter Sinarum et litteratorum propria, juxta Ritum tamen Ecclesiæ Romanæ, celebrare, recitare, ac ministrare et peragere respective possint et valeant.

quod tamen statim factum non est.

8 Non audeo, ut candide confitear veritatem, omnino hic excusare quorumdam olim operariorum Societatis nostræ in Sina languorem, et nimiam per tot annos cunctationem, in suscipiendo et executioni mandando Pauli V indulto; multo minus probare possum aliquorum Macai degentium exiguam de gente Sinica opinionem, quasi ad munus Sacerdotale non satis idoneos homines gignat; quod tamen nemo posset absque injuria Ecclesiæ existimare de Maronitis, Coptis, Slavonibus, Armenis, Syris, tanto quam Sinæ sint minus cultis, quando iis omnibus proprios Sacerdotes numquam cunctata est illa concedere : quin et Apostolus gentium, cui *Cretenses* sunt, *ventres pigri, semper mendaces*, etiam inter ipsos reperit quos Episcopos et Presbyteros consecraret. Aliter profecto de Sinis judicant, qui cum gente cultissima usum aliquem habuerunt, linguæ morumque notitiam vel modicam adepti. Hos autem posteriores, ut nec responso quidem dignos arbitror; ita priores multimodis video excusabiles esse, quibus, ut maxime voluissent, temporis opportunitas defuit, ut perlatum ad se decretum executioni mandarent.

et diu non potuit satis commode fieri.

9 Etenim in nascente et pene adhuc balbutiente Sinarum Ecclesia, pauci admodum reperiebantur adultiores ac vidui, ad munus Sacerdotale idonei. Necdum etiam facta erat versio Missalis aliarumque rerum, ad peragenda rite Sinico sermone Sacra requisitarum; qui labor uni alterive exercitatiori, sed alias occupatissimo demandandus, non erat brevi tempore circumscribendus. Deinde vixdum perlato in Sinas indulto, quasi mox contra illud totus infernus armaretur, orta est gravissima Imperio tota persecutio contra præcones Evangelicos, qua omnes denique anno MDCXVIII excedere China, Macaumque se cogebantur recipere. Dum autem hi a suis ecclesiis absunt; Tartari, semper Sinensibus formidati, cœperunt commoveri, prælioque non uno victores timeri magis; et tum quidem eo bello, per occasionem petitorum præstitorumque a Lusitanis auxiliorum, revocati sunt, qui ante biennium exierant, auctiori etiam numero : et qui latuerant, prodierunt in publicum; sed barbarorum potentia quotidie magis magisque invalescente, ac tandem anno MDCXXXVI intra viscera regni recepta, ad compescendam latronum exitialem tyrannidem; data occasio novis hospitibus est transferendi ad se ab indigenis Imperii. Has inter turbas, continuasque hinc aut inde formidines, dispersis hinc inde Sociis, et aliis captis, aliis fugientibus, quis locus erat vel cogitandi de indigenis ad Sacerdotium disponendis? Licet enim non parum creverit etiam tunc Religio Christiana, tam Sinis quam Tartaris favorem præstantibus; nihil tamen cuipiam certum alicubi erat, pendente adhuc et variante fortuna, ac veluti ambigente, utris Imperium cederet. Prius autem quam hæc jactatio conquiesceret, extincta penitus Regum priorum familia, et Tartaris dominio absoluto potitis, defecit, ab Hispano Rege anno MDCXL Lusitania; nec potuit sibimet ultra Episcopos impetrare ab Apostolica Sede, nedum Indis aut Sinis; nolente scilicet Pontifice præjudicare Regi Catholico, vetus jus suum adhuc armis et legibus persequenti. Denique annis abhinc viginti, Christianæ æræ MDCLXV, gravissima denuo excitata fuit tempestas, hostibus fidei nihilominus quam universæ rei Catholicæ apud Sinas excidium machinatis; quando primum rei capitis omnes fuimus convocati in Regiam, deinde in Cantoniense exilium relegati, non tantum nos, sed etiam duorum sanctissimorum Ordinum Religiosi, Franciscani et Dominicani, quotquot aditum sibi in Imperium fecerant.

Interim Europæi Sacerdotes an. 1665 Cantonem relegantur :

qui agnito rei totius Christianæ periculo,

10 Hic primum cœpimus aperire oculos, et damnare (si quis fuit) errorem nostrum, ac serio apprehendere necessitatem adhibendi ejus medii, quod a Paulo V indultum fuerat; quandoquidem in procinctu esse videbatur, ut ad oram maris jam positi Missionarii, omnes omnino in Europam amandaremur : quod omnino factum esset, si unicus in aula Ferdinandus Verbiest fatalem sententiam non avertisset. Mox igitur missus ab ipso exilii nostri loco in Urbem Procurator est P. Prosper Introcetta, ut hoc negotiorum negotium Romanæ Curiæ exponeret. Eamdem in spem Societatis Generalis Joannes Paulus Oliva, anno MDCLXXII, jam dederat Vice-provinciali Sinensi cum suis ad pristinas Stationes reducto, facultatem amplissimam, admittendi in cœtum nostrum ex Litteratis Sinensibus viros ætate maturos et Sacerdotio idoneos futuros; statim atque ii, penes quos est auctoritas statuendi de mediis fidei propagandæ, annuissent eos consecrari, sub ea quam Paulus V addiderat, Sinensis linguæ conditione. Quæ causa licet tunc fuerit a sacra Congregatione rejecta in tempus aliud, suspensis animis in successum, quem habituri essent Episcopi, cum Vicariorum Apostolicorum Titulo in Orientem destinati; nunc certe, cum illi penetrarunt in Sinas, quin tempus antea amissum redimitur, et præsenti occasione utitur Congregatio?

instant pro Pauli V indulto,

priusquam ipsi ejiciantur, in opus deducendo.

11 Sane, si tantam commoditatem elabi nobis nunc sinamus e manibus, frustra (quod utinam non vere augurer!) redire eamdem votis omnibus cupiemus; quando, alienato levi aliqua ex suspicione Rege, nova (quæ timetur quotidie) procella involvet et exturbabit e Sina ipsos, cum Missionariis nostris omnibus Apostolicos Vicarios, quos solos spectat judicare de aptitudine proponendorum ad Sacros Ordines, et hos ipsis conferre. Ecquis tunc obsecro modus erit rem Christianam apud Sinas erigendi? Profecto, nisi quamprimum admoveatur manus negotio tam salutari, formidandum est valde, ne, uti de Japonia, sic et de florentissimi Imperii salute in multa secula, ac forsan in æternum, sit actum; deque irreparabili animarum innumerarum jactura triumphet infernus. Cur autem triumphet? Aspirante Deo, triumphet Ecclesia de ipso imperio Inferorum; opponat tartareis potestatibus tot millenas animarum Sinicarum ad Christum convertendarum myriadas, et erepta orco spolia cœlis inferat, dum potentissimo isto medio divinæ gloriæ, per indigenas Sacerdotes procurandæ, longe lateque dila-

ut commissa indigenis fides.

dilatabit sese, et ad usque terminos orbis terrarum palmites suos propagabit. Tunc enimvero impletum spectabit Europa istud Malachiæ Prophetæ, *Ab ortu solis usque ad Occasum, magnum est nomen meum in Gentibus; et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda.* Tunc etiam verificatum spectabit Isaiæ vaticinium, dicentis Cap. XLIX, *Ecce isti de longe venient, et illi ab Aquilone et mari, et isti de terra Australi.* Hæbræa littera habet de terra *Sinim;* quapropter Osorius, Arias Montanus, Cornelius a Lapide aliique verterunt, *de terra Sinarum.* Horum certe Imperium, initium sumens a Gradu XL altitudinis, sub quo etiam Palæstina est, per XXIII Gradus versus Austrum porrigitur; nec potest pluralis *Sinim* commodius quam *Sinæ* reddi, sicut *Geletim* Galilæi, *Gohadim* Judæi, *Assurim* Assyrii, *Casdim* Chaldæi. Ipsi sunt igitur populi de quibus dictum est, *Ecce isti de longe venient*. unde mox subdit sacer Vates, eorumdem conversionem, cum cœli terræque plausu cito secuturam; *Laudate cœli et exulta terra, jubilate montes laudem; quia consolatus est Dominus populum suum, et pauperum suorum miserebitur.*

Impleat oracula Prophetarum de Sinis.

Istis porro ex parte politiæ Sinensis deductis rationibus liceat mihi, ipsas publicas facienti, unam de proprio addere, ex parte Europæorum ipsorum. Nempe quod, licet omnibus portis portubusque, terra ac mari, pateret China ad illos excipiendos; moraliter tamen sperari non possit futurum, ut Sacerdotes nostrates eó ingrediantur tanta copia ad rem idonei, quanta opus esset, ad tot vastissimas Provincias excolendas, sic ut quadamtenus illi sustineant talis ministerii dignitatem. Non enim solum difficillima est captu lingua; sed iis exprimitur characteribus, qui cum singuli singulis respondeant vocibus et nominibus, in tantum excreverunt numerum, ut (*Athanasii Kircheri verbis utor*) e summorum litteratorum numero non habeatur, qui octuaginta characterum millium notitiam non possederit; e quibus saltem decem millia, ad idioma perdiscendum, ut tolerabiliter conversari quis possit necessaria sint.

§. II. *Rationes ex morali impossibilitate docendi Sinas adultiores Latinam linguam, aut cum in finem erigendi puerorum Seminaria.*

Præter rationes communes iis omnibus nationibus, quæ alio quam Latino sermone Sacra facere per Orientem sinuntur, una, Sinis particularis ac propria, movisse Paulum potuit debuitque, quod Latinam linguam intelligeret adeo Sinensibus peregrinam ac pronuntiatu difficilem esse, ut moraliter impossibile ipsis sit eam recte addiscere. Hoc ut nunc etiam intelligatur ab omnibus, placet diversissimas Sinensis linguæ a Latina conditiones paucis perstringere. Non ago autem de lingua Tartarica, quia hæc ob rationem politici status est vetita Regio edicto doceri; non etiam de peculiari cujusque provinciæ apud plebem usurpato idiomate, quia characteres non habet quibus exprimi possit; non item de ipsa communi lingua, nonnullis in provinciis sic corrupta, ut non minus quam Italica a Latina, differat a Mandarinica Eruditorum lingua. Et hanc solam Pontifex adhiberi in Sacris probavit, velut tot Imperio universaliter laudatam, vicissitudini alterationique nulli sicut aliæ vulgares obnoxiam stabilemque: quam soli percalleant eruditi, ceteri vero plus minusve intelligant, prout plus minus culti sunt: omnes tamen eatenus, quatenus ea opus habent ad quasdam in usu et convictu quotidiano formulas; quales pro Christianis sunt Kyrie eleison, Gloria Patri, Oratio Dominica, Agnus Dei, Domine non sum dignus, aliaque similia.

A Latina lingua diversissima Sinensis,

scilicet Mandarinica seu Litteratorum,

paucis constat vocabulis,

13 In ista autem Mandarinica seu Litteratorum lingua, non numerantur universim plura vocabula seu dictiones, quam trecenta ac viginti circiter; quæ licet Europæis scripta litteris polysyllaba subinde videantur, revera tamen omnia monosyllaba sunt, et cuique vocabulo respondet et propria littera seu character: sed eadem tam pauca vocabula, sub diverso tono sive accentu pronuntiata, diversam induunt formam. Toni vero, cum aliis quatuor aut sex, nonnullis octo, vel etiam undecim aptari possint; fit, ut universus Sinicarum dictionum sic diversificabilium numerus ad ducentas supra mille ascendat. Tum vero unum idemque vocabulum, sub uno eodemque pronuntiatum tono, plures habet significationes; decem aliud, aliud etiam viginti, et quadraginta; quas significationes tam multiplices cum discernere vix aliter Sinæ possint quam characterum diversitate, contingit sæpe, ut litteratus aliquis, audiens epistolam legi non intelligat nisi characteres videat: ob eamdemque vocabulorum paucitatem, et accentuum unius vocis similitudinem, non semel vidi, ipsosmet Doctores, inter se colloquentes, de subjecta materia nihil intelligere, donec formato in aere vel palma manus charactere, declararet alteruter, qua de re sermonem instituerit. Quanto igitur minus timendum erit, ne Missam, tali stylo compositam, intelligere possit promiscuum vulgus; præter paucas ordinarias formulas, in manuali precum contentas, et ab omnibus sæpius pronuntiandas? Manebit proinde sua sacris mysteriis reverentia in vulgo, æque aut magis, quam per Latinam Græcamque, eruditis solis notas linguas in Europa.

sola varietate accentuum,

compositionis et scriptionis multiplicandis.

14 Sed ab his rursum sic differt illa, quoad formam modumque Grammatices, ut huic assueti adultiores, ad Latinam Grammaticam conformare phantasiam ordinari nequeant. Siquidem verba omnia, tam activa quam passiva, cum sint Sinensibus inconjugabilia, ad presonarum distinctionem utuntur Prænominibus *Ego, Tu, ille*, in vulgari quidem sermone, *Ngo, Ni, Ta,* quibus in Plurali addunt particulam *Men;* in stylo vero litteratorum *Nug, Ulh, Y* vel *Ki,* quibus in Plurali addunt *Chai* vel *Poi,* vel *Tem.* Ad Præteritum tempus denotandum particulam *Leao* verbo postponunt. Futuro præponunt particulam *Ciam.* Modum Imperativum quomodo explicent ex Oratione Dominica patebit: sic enim recitant, si verbum verbo Latine reddas: *Existens in cœlis noster Pater, nos desideramus tuum nomen fieri sanctum, tuum regnum advenire etc* Si cin Missa τὸ *Oremus*, dicitur *Cim zum tum tao*, id est, *Invito omnes simul orare.* Modus Optavivus exprimitur tribus vocabulis, *Pa, Pu, Te,* quæ singula respondent, Latino *Utinam.* Passivis formandis servit præposita particula *Pi*, quod est, *Recipere* v. g. *Ngo pi ta ngai*, verbotenus *Ego recipio ipsius amare,* id est *Amor ab ipso.* Porro quemadmodum inconjugabilia sunt Verba, sic et indeclinabilia Nomina, quæ etiam neque per genera neque per numeros variantur: sæpe autem Verba a Nominibus non differunt, eademque vox pro varia positione Nomen substantivum et adjectivum, Verbum et Adverbium esse potest; quo fit ut lingua Sinica, quamvis adeo paucis constet vocibus, copiosissima tamen videatur.

Sunt autem ea inconjugabilia,

et indeclinabilia omnia.

15 Omnis tamen hæc difficulias capaci ac subtili Sinarum ingenio superabilis foret nisi vocis organa sic haberent longo usu disposita, ut quantovis

Eadem lingua caret litteris B, D, R.

nequit consonantes copulare,

tovis conatu adhibito nequeant efformare usitatissimas aliis linguis ac Latinæ imprimis consonantes B. D. R. quarum vice pronuntiant P. T. L. S. verbi gratia, Beatus, dicunt *Pe ya tu su*; Deus *Te u su;* Crux, *Cu lu su.* Præterea in medio dictionis numquam consonantem unam immediate subjungunt alteri, sed opus habent interposita vocali, itaque pro *Baptizo*, pronuntiabunt *Pa pe ti so;* pro Cardinalis, *Kia ulh ti na li su;* pro Spiritus *Su pi li tu su.* Ad hæc vocales A et E nequeunt initio dictionis efferre, sed loco A pronuntiabunt *Ya* Adam, *Ya tam,* vocali autem E præponent *Ng*: itaque conjunctio *Et*, millies recurrens in sermone Latino, fiet *Ngete.* Denique finales consonantes nullas norunt, præter M et N; alteri vero cuicumque necesse habent addere E. vel V. *Christus* ergo ipsis erit *Ki li su tu su*, Noster, *No su te le.*

iisdemque vix finit syllabas

16 Universæ autem istæ difficultates fere concurrunt in forma Consecrationis Latina, ubi enim dicimus, *Hoc est corpus meum*; dicent Sinæ, *Ho ke nge su te nge nim co lu pu su me um*, quod nemo Europæorum superveniens intelliget: ipsi autem qui sic pronuntiabunt, animumque; reflectent ad singula, pro diversis quibus eas voces exprimendas imaginabuntur characteribus, disparatissimos volvent in imaginatione conceptus; aut enim intelligent verba hoc sensu, *Fluvius, posse, occiput, assequi, labor, quies, quisque, tu, non, servus, pulsus, Dominus*: aut easdem voces aliis litteris expressas interpretari poterunt *Ignis, hospes, labor, ista, victus, frons, præstat, frater, auris, reficere, mori, meditari, herus;* vel sub aliorum characterum conceptu sic, *Quomodo, vincere, frons, resurgere, ærumna, loquax, cacabus, duo, pannus, gratificari, tria, patruus.* Opus ergo erit, ut, cum verba istæc sensum nullum inter se faciant, singula tamen intelligens, credat se Latine dicere, *Hoc est corpus meum*; quod est ridiculum, et idem ac si Hebraica vel Teutonica vocabula, nullam inter se connexionem facientia pronuntians audiensve credatur, credatque se dicere, *Pater noster qui es in cœlis;* quo sane non mediocriter augetur Sinis difficultas in pronuntiandis quomodocumque Latinis vocabulis. Foret enim utcumque tolerabile, si eum in modum distractæ litteræ syllabæque, nec loquenti nec audienti aliud quidquam possent significare: sic enim facilius sibi viderentur Sinæ Latine loqui, loquentemque audire, licet vox revera nihil minus quam verba Latina sonaret; et enuntiationis defectum utcumque posset supplere phantasia, hoc, quod docta est, dici et audire persuasa. Nunc vero (quod nescio an alia aliqua in lingua inveniendum sit) perpetua vis erit adhibenda intellectui, ut aliud dici credat quam dici audiet; audiet autem tam disparata, ut ad eorum inordinatam conglomerationem advertens animum vel ipse Heraclitus, converso in risum fletu, Democritus fieret.

Itaque Consecrationis Latinæ verbis formam prorsus insulsam dare cogitur,

modo in tam serus plane ridiculo,

17 Et cui tandem bono serviet, in tam sacrosancto Mysterio, per tantas difficultates et ambages, cum tanto invalidandæ formæ periculo, cumque onere intolerabili, et indecentia tam insulsa, obligare Sinenses ad ejusmodi Consecrationis pronuntiationem? Quod si hanc nolis tolerare (quia revera sic pronuntiantes neque Latina utentur lingua, sed nova et incognita hactenus, formata ex vocabulis Sinensibus, nativa sua significatione exutis, ut per imperium voluntatis Latinis vocibus æquivalere credantur) si, inquam, pronuntiationem, quæ per ignorantiam alterari tam facile et dubiam facere formam Sacramenti possit tolerare nolis; cui bono eosdem Sinas æternum torquere, cum Magistrorum, alibi melius occupandorum, nihilo minori quam ipsorum molestia? eo tantum, ut ipsos assuefacias ad exprimendas combinandasque in unam syllabam consonantes, quas per quatuor annorum millia nec potuerunt nec possunt tolerabiliter pronuntiare aut copulare; cum interim ipsi in sua lingua habeant Latinis verbis æquivalentia verba, quibus Laconice et eleganter explicent necessarium sensum. Sunt enim Missalis Sinensis verba sequentia, *Cui cu cie ngu kiu ti ye,* sic verbotenus reddenda, *Nam hoc est meum corpus* seu, *mea corporea substantia.* Istis sic positis, liceat mihi quærere, an si Apostolorum Principes Petrus et Paulus in Sinam prædicaturi advenissent, non id facturi fuissent quod Romæ et Athenis fecerunt: et relicta lingua Hebræo-Syriaca, ut ibi usi sunt Græca et Latina, ita apud Sinas Sinica lingua in Sacris non fuerint usuri, haud quidem vulgari illa, sed Mandarinica et Provinciarum omnium eruditis viris communi?

Hæc ut vites si jubeas institui puerorum seminaria,

18 Haud equidem diffiteor, prædictus pronuntiandæ linguæ Latinæ difficultas magna ex parte posse superari a pueris, aliquo in Seminario erudiendis. Verum annorum septuaginta experientia nos docuit, ejusmodi in conatu alumnos simul et operam perdi. Nam et Macai et in Namcheano Provinciæ Chekiam Collegio institutis ejusmodi Seminariis, aliud profectum est nihil, improbo tanti temporis labore maximisque impensis, quam quod inde sex septemve melioris indolis adolescentes fuerint ad gradum temporalis Adjutoris in Societatem admissi, præstituri domesticis servitiis operam, quam exiguo stipendio conducti infirmæ conditionis laici seculares præstare nobis potuissent. Movit ad id tunc temporis tentandum Moderatores nostros successus felicissimus ejusmodi Seminariorum in Japonia; ubi etiam viri Principes honori suæ familiæ ducebant, filios instituendos tradere Patribus nostris ad obsequium veræ Religionis sicuti ibidem Ethnici suos non dubitant credere Bonziis instituendos. Videbant ex ejusmodi apud Japones Seminariis tot tamque egregios prodiisse viros, qui fidem Christi fructuosissime prædicarunt, suumque pro ea sanguinem constantia plusquam Europæa fuderunt: supersedendum ergo tantisper censuerunt ab executione Paulini indulti. Sed iidem tandem, licet serius, agnoverunt, nec in Japonia quidem durabile fuisse, quod pro Sacris lingua Latina celebrandis haud improspere susceptum consilium videbatur, expulsis tandam tam indigenis quam externis Sacerdotibus, et simul cum eis Latina lingua, aditu que per annos supra quinquaginta occluso; idemque viderunt non esse pari modo in Sinis practicabile, tum propter naturalem Gentis præ Japonica inconstantiam, maxime in adolescentia; tum proper fraudes molestiasque parentum et consanguineorum, pueros suis usibus suæque educationi reposcentium; tum denique propter exæstuantis illa in ætate juventutis Sinensis libidinem, quam contineri vix possibile sit.

ut in Japonia factum,

rem etiam istic non durabilem,

in Sinis etiam plane inutilem tentabis:

19 Quocirca multo tutius expeditiusque videtur, hisce præsertim initiis, Sacra administranda committere viduis ac maturioris ætatis viris, quemadmodum et Apostoli ubique terrarum fecisse sciuntur. Quando enim aut ubi legimus eorum aliquem instituisse adolescentium Seminaria, ad Sacerdotes formandos vel linguam Syriacam eosdem docendam: quam si Græci aliqui Latinive didicerunt, ideo solum id fecisse noscuntur, ut Sacra Biblia Rabinorumque commentarios Græce Latineve traducerent, sicut Europæos libros in Sinensem Europæi traducunt. Accedit quod eo modo Sacerdotes habituri simus viros graves et honoratos, et ut tales suis popularibus

cum possit viros graves ac litteratos adhibere Sacris,

pularibus notos ; cum e contrario alumnos colligere ex nobilioribus familiis difficillimum sit futurum ; emere autem a parentibus parvulos, vel pauperum filios gratis suscipere, atque paulatim excultos et Latinam edoctos linguam evehere ad ministeria sacrosancta, plurimum detrahet æstimationi status Ecclesiastici ; cum illis enim, sic natis, sic educatis, litteraturæ autem Sinensis expertibus, litteratus nemo, nemo nobilis volet agere, quantumvis Christianus.

qui lingua utantur doctis intelligibili,

20 His addo, quod minime sperandum sit, fore ut hæc Gens, tam politica, tam suspicax, tam aliena ab externis doctrinis ac ritibus, præsertim nunc temporis, patienter ferat apud se vigere usum peregrinæ linguæ : quam Judices urbiumque Præfecti nequeant intelligere, soli autem Europæorum hominum discipuli, ex iisque ordinati Sacerdotes intelligant ; qui per eamdem possint clandestina quælibet inter se consilia agitare, et sine arbitro proditiones moliri. Quoniam vero augescente (ut sperandum est) Christianorum numero necessarium erit alia atque alia seminaria singulis pene in civitatibus institui, quis obsecro persuadere sibi possit, id permissum iri a Sinis ? Non aliter credo quam si vestitum Gallicum aut Hispanicum eo introducere vellet aliquis ; cum neque Tartarus Imperator, qui toti jam Chinæ pacifice dominatur, nativam Gentis suæ linguam velit a Sinensibus disci, nisi forte a paucissimis aliquibus ex speciali indulgentia ac dispensatione sua. Itaque non solum erunt rei istiusmodi difficillima initia ; sed, ut superentur labore improbo et pertinaci constantia quæcumque salebræ, non poterit illa unquam diuturnitatem sperare ; verum, ut domus super arenam fundata, levi momento cito corruet tota, si non et ipsos fabricatores suos una pariter ruina involvat.

et prout res exiget possint multiplicari,

21 Denique, ut alia plurima prætermittam, demus possibile esse, quod hactenus impossibile conatus sum demonstrare, et Latinam linguam multi ac facile apud Sinas discant ; quot schismatum errorumque periculis exponetur religio Christiana per libros, quos illuc certatim invehent Batavi atque Angli et heterodoxi alii, causa commerciorum affluxuri ? Quid ibi istic non leget illa Gens, omnium quæ usquam sunt curiosissima, de Christianorum Principum dissensionibus ac bellis, de populorum integrorum ab Apostolicæ Sedis obedientia defectionibus, de scandalis per improbos Ecclesiasticos ubique terrarum etiam supra veritatem exaggeratis, de novis in fide ac religione opinionibus, de rituum quamvis alias bonorum piorumque diversitatibus. Econtrario, si patrio sermoni suisque litteris relinquatur, non plus profecto sciet, quam docebunt libri Sinici, ab Europæis Missionariis editi edendique ; adeoque millenis perplexitatibus novitatibusque, scandalis hæresibusque obstruetur via ; nihilque in toto hoc vastissimo Imperio, quod fidem religionemque attinet, spectabitur, audietur, docebiturve, quod (unam linguam excipio) non consentiat cum Ecclesiæ Romanæ ritu, consuetudine, atque doctrina.

nec corrumpi invectis ex Europa libris damnosis,

22 Et hoc etiam nomine videri poterit nobilissima atque amplissima natio specialiori digna favore, quod præ aliis per totum Orientem populis, sancto quidem, proprio tamen ritu sacra facientibus, Romano dumtaxat utetur illa ; itaque a solis ortu ad occasum spectanda sit ac triumphatura communis Ecclesiarum omnium Mater, non solum in doctrina sua incontaminata atque sincera, sed etiam in suis omnibus præcipuis ritibus, non nisi quoad paucas minutias ex Pontificis summi et Cardinalium consensu leviter immutatis, pro majori utentium commodo et ædificatione spectantium : quando scilicet contingit id quod decorum Europæis est, contumeliosum haberi Sinensibus, puta caput ad Sacra detegere ; aut scandalum ipsis creare deberet, quod nobis innoxie usurpatur, ut est mulierum pedes nudare ad Unctionem supremam.

quia solum Ecclesiæ Romanæ doctrinam audient,

CCXXXVIII GREGORIUS XV.

Lin. Penult. adde — ac deinde translatus ad ecclesiam Collegii Romani Societatis Jesu, quam S. Ignatio Fundatori, per ipsum canonizato Card. Ludovisius nepos extrui mandavit. *Ab anno* 1621,

CCXXXIX URBANUS VIII.

Num. 5 — adde — *Videant autem iterandæ editionis curatores, Cavallerianas imagines forsitan omissuri ; an prædictum monumentum Barberinianum velint (quod ego sane optarem) hoc loco spectandum exhibere, cum istis quæ dixi Nepotum Cardinalium schematismis.* *Ab anno* 1623,

CCXLII CLEMENT IX.

Pag. 162 ** *post Elogium Chronologicum hujus Pontificis, addatur* *Ab anno* 1667,

RELATIO AUTHENTICA

gloriosi exitus, quem sub hoc felici Pontificatu habuit accusatio Legis Christianæ apud Sinas.

Quoniam persecutionis, anno MDCLXV *motæ contra Christianæ legis prædicatores in China, facta est mentio Dissertatione superiori, n.* 9 *eaque gloriosissime terminata fuit prius quam e vivis excederet* Clemens IX ; *placet tam memorabilem, sub hoc, quamvis brevi, Pontificatu, historiam Tractatui præsenti intexere. Nam qui Latino-Sinice eo de argumento habentur libelli, anno* MDCXXI in Quam-cheu metropoli Provinciæ Quam tum *excusi, rari admodum sunt : solaque Latinæ versio instrumentorum istic etiam Sinice productorum, abunde sufficiet iis, qui rem, variorum litteris et sermonibus in Europa vulgatissimam, authentice nosse cupiunt. Titulus libelli, Sinicis typis, id est ligneis formis excusi, hic est* ; Innocentia victrix, sive Sententia Comitiorum Imperii Sinici, pro innocentia Christianæ Religionis, lata juridice per annum MDCLXIX ; jussu R. P. Antonii de Govea, Societatis Jesu ibidem Vice-Provincialis, Sinico-Latine exposita.

Innocentia victrix Latino-Sinice excusa in Quam cheu unde habetur

1 Accusaverat Evangelicos Præcones in China livor et impietas Ethnicorum, de ignorantia artis Astronomicæ, de meditata perduellione, de falsitate ac pravitate Religionis : verum, pugnante pro suis illo qui ipsa est veritas, cœlum quidem experimentaque cœlestia, erroris et ignorantiæ convicerunt æmulos ; suspicionem perduellionis, communis ubique Neophytorum quies, innocentia, patientiaque dispulit ; calumniam falsæ pravæque Religionis, Christiana tam veritas, quam sanctitas oppressit : pœnas interim severissimas de perversis impiisque tum calumniatoribus tum etiam Judicibus exigente Deo, teste, judice, et ultore ; ac tandem innocentiam et æquitatem causæ, per illos ipsos, a quibus damnata olim fuerat, eo quo subjicimus ordine et modo, mirabiliter declarante, et in conspectu Sinarum revelante justitiam suam.

quod post decisam in regni Comitiis causam,

2 Multum quidem peccaverant quatuor Proceres, natione Tartari, a quibus, Imperatore etiamnum puero,

Sublatis qui Christi legem damnarant Quatuor viris,

puero, Sinica res administrata fuerat vicaria cum potestate. Verumtamen haud alia ulla re peccaverant gravius, quam quod innocentissimam Christi Legem, uti seditiosam pravamque, damnaverant. Neque tulit injuriam innocentiæ vindex Deus. Unum ex ipsis, Soni vulgo nominabatur, mors, morbum consecuta, humano quidem eripuit judicio supplicioque, at non divino. Alterum, Sucam a nomine, ipsemet Imperator, simul atque suscepit Imperium anno MDCLXVII, tota cum stirpe jussit interfici. Reliqui duo per anni spatium, non impuniti modo permanserunt, sed in gratia quoque ipsius Principis, cujus adolescentia indigere adhuc videbatur consilio ipsorum. Quoad anno MDCLXIX, is cui Patrocùm nec non Ngao-Pai nomen erat, conscientia meritorum suorum (quæ utique non fuerant mediocria) in familiam hanc Imperatoriam Tartarorum, tumidus atque ins olens ; jamque non auctoritatem modo Regiam, sed etiam potestatem visus affectare, idemque hostis acer et acerbus Christianæ Religionis cecidit tandem aliquando ; reusque agitatæ defectionis, alios complures qui ipso nitebantur, nec non Collegam suum, Erpicùm nomine, in eamdem secum, minus tamen atrocem, suspicionem traxit et ruinam.

et triumphante de æmulis iterum Astronomia Europæa,

3 Edictum protinus, ut quicumque damni quidpiam ab alterutro passi essent, oblatis de more libellis id exponerent Imperatori. Plurimum passa fuerat Christiana res. Hujus ergo causam suscipiunt tres e Societate Jesu Sacerdotes, Ludovicus, Gabriel, Ferdinandus : qui destinato plane consi lio Numinis jussi fuerant in Aula persistere ; reliquis omnibus divinæ Legis præconibus, numero viginti quinque, in extremam Provinciarum Australium ablegatis. Commodissime etiam paucis ante mensibus acciderat, ut peritia singularis rei Astronomicæ, qua pollebat Ferdinandus, eam denuo portam reseraret Evangelio, quam cum olim aperuisset industria Societatis Jesu, Sinarum deinde superbia invidiaque Mahometanorum occluserat : sed nunc, demonstratis, sole prope ipso clarius, et horum et illorum erroribus, emerserat quodammodo, velut ex eclipsi sua annorum circiter quatuor, Astronomia Europæa ; pristinoque usui et dignitati restituta, plurimorum studiis atque sermonibus, maxime quidem Tartarorum, celebrabatur. Erant jam isto nomine, non modo Ferdinandus, sed etiam duo Socii, perquam gratiosi apud Imperatorem : cui adeo, non per libellum supplicem ; sed (quod rarissimæ felicitatis est) coram et per se exponunt omnia, occasionem prorsus insperatam tantæ rei offerente Deo. Et spem quidem successus optatam audientis attentio benignitasque fecerat : ea tamen haud contenti, exacto deinde biduo, Regulis sive Principibus stirpis Regiæ, quibus suscipiendorum libellorum datum erat munus, de scripto quoque declarant acceptas in re Christiana injurias atque damna. *Hoc tenore.*

hujus curatores in Aula Socii tres,

per supplicem libellum Imperatori oblatum

4 Offerunt libellum supplicem Ludovicus Buglius, Gabriel Magellanius, Ferdinandus Verbiest. Causa supplicandi multiplex : fraus imprimis, qua circumventus Princeps ; et violentia, qua præcipitati in exilium innocentes, communi cum indignatione et offensa tam superum quam mortalium. Obtestamur itaque Majestatem Regiam, ut extinguat quidquid etiamnum latet nequitiæ confœderatæ ; et sic palam faciat causam innocentiamque Joannis Adami Schall, vita licet jam defuncti. Hoc igitur cum dolore gemituque non tres dicimus ; annum jam agi quadragesimum octavum, quod popularis ille noster et longinquus advena Joannes Adamus, pervenit ab Occidente in hanc Aulam ; et, imperante etiam tum familia superiore Mim, protinus mandato Regio curam suscepit rei Astronomicæ ; deinde vero beneficio singulari novæ hujus Familiæ Tartaricæ, novo jussus diplomate perseverare in illo munere ; constanter annos viginti et amplius, nemine omnium vel adversante vel obtrectante, motus cœlestes annuasque vicissitudines accurate supputatas, rite quotannis vulgavit per Imperium ; quoad (pro dolor !) tandem incidit in insidias ac manus improbi veteratoris Yàm-quàm-Siên. Qui quidem homo, imperante Familia Mim, jussu Regio cæsus fustibus, jam pœnas semel dederat accusationis, absque justo fundamento et cum pervicacia institutæ : et tamen idem nunc rursus, tyrannico fretus auctoritate unius maxime Patrocum, haud dubitavit erroris arguere Astronomiam Europæam, eamque Regulam, quam præcedens Imperator ab annis decem et amplius stabiliverat, temere criminari : quoad indictis nuper Comitiis (in rem nostram sane feliciter) jussi sunt Principes primi et secundi Ordinis, nec non Regiorum Tribunalium Præsides et Assessores, examinare denuo novam illam methodum ; quæ et approbata tunc fuit, summo cum assensu omnium ; et ipse mox Ferdinandus, jussu beneficioque Regio, Astronomicæ rei curam denuo suscepit ; nec fas deinde cuiquam fuit movere amplius hanc controversiam.

petunt, ut qui causam Astronomiæ nostræ, temere erroris accusatæ,

recognosci in Comitiis jusserat ;

idem faciat in causa Religionis,

5 Sola nunc superest declaranda similiter Lex atque Religio Domini cœlorum, de quo pervetustus ille codex vester ait, Supremus est et maximus Imperator, scilicet qui descendens in hæc inferiora tremendam suam Majestatem manifestat, estque ipse Conditor omnium rerum ac Dominus. In Occidente quidem nostro servant ipsius Legem triginta et amplius regna et satrapiæ, unius omnes familiæ adinstar idque jam per annos mille ac trecentos, nec secus ac si foret dies una : ex quo etiam potest intelligi Legis ejusdem tam antiquitas quam amplitudo. Quid ? quod imperante Vàn Liê Rege, existebat in hac China ? suntque adeo jam anni octoginta et amplius, quod eam Doctor Europæus Matthæus Riccius, fixo hic domicilio, scripto verboque vulgavit. Summa porro Christianæ Legis hæc est, ut veneremur cœleste Numen, ac diligamus Proximum : nec alio fere spectant quæ docet præterea; quam ut nos vincamus ipsi, et impleamus naturæ nostræ leges omnes, fidei imprimis erga Regem, obedientiæ observantiæque erga Majores, moderationis item modestiæque, quæ omnia præcipua sunt illius capita. Et talis quidem inter ipsa principia passim audiebat Lex nostra : quam adeo tum Nobilitas, tum etiam Magistratus habebant caram et in pretio. Xúnchì certe, conditor hujus Familiæ Imperatoriæ, adivit sæpenumero ædes nostras ac templum : et in hujus quidem atrio jussit ipse de censu Regio marmorem erigi monumentum suæ erga nos benevolentiæ : aliud item præfigi voluit ipsius foribus, quo ædes ipsa more gentis celebrabat, nimirum, SEDES ILLUSTRIS PENETRANTIS ARCANA : ipsum denique Adamum honoravit novo hoc cognomento PRÆSTANTIS ET ARCANÆ LEGIS DOCTOR. Quod si Religio Christiana perversa est ac falsa, quomodo virtus illa ac sapientia memorati Imperatoris non eam severo omnibus interdixit ?

undequaque sanctissimæ,

atque ab ejus Patre laudatæ,

6 Et nunc tamen, propter ea quæ Yàm-quàm Siên confinxit, concremati fuerunt libri divinæ Legis ædesque destructæ : quin et idem præterea Yàm quàm Siên reum agit Joannem Adamum meditatæ perduellionis. Atqui nos ceterique Sociorum, tam remotis e regnis advenæ, et qui terra marique possumus annos omnino tres in hoc itinere stadiorum nonagies mille et amplius ; nos, inquam, qui nunc in

deinde iniquo judicio oppressæ ;

in China degimus, homines dumtaxat viginti et aliquot, nati quidem in Occidente, sed viventes et morientes in hoc Oriente, quibus tandem alis instructi sumus, quibus obsecro subsidiis, ad suscipienda perduellionis consilia, et occupandum(armis scilicet) hoc Imperium ? Et tamen os illud tortuosum subdolæque confictiones tantum effecerunt, ut innocentes isti advenæ, viginti et aliquot, ablegati sint in Provinciam Cantoniensem ; ubi etiamnum hærent miseri, vinctorum instar, et nec progredi sinuntur nec regredi : cumque nullum crimen admiserint, quod bonorum publicationem mereatur ; ædes tamen ipsorum traditæ sunt aliis incolendæ, loca sepulturæ destinata alii invaserunt. Quo magis etiam urgemur nos tres clara voce conqueri de tanta iniquitate. Cumque jam tyrannis illa Patrocum tandem protracta sit in lucem, et insignis illa insolentia solis instar jam patescat ; obsecramus Majestatem Regiam, ut demittat sese, ac discooperiat hos qui etiamnum latitant dolos, riteque examinet ac declaret causam istam : ut sic patefacta defuncti jam ministri innocentia, deprædicet is ipse beneficentiam Regis sui, quam vivus mortuusque senserit. Offerebant hunc libellum, anno octavo Càm Hi Imperatoris, Lunæ quintæ die quinto, Salutis humanæ MDCLXIX, XXI Junii.

ac propter eam exules jubeat restitui in integrum.

7 Exceperunt eum Reguli cum inusitata quadam significatione voluntatis erga nos suæ , quamvis id haudquaquam tunc probaretur Præsidi Concilii Rituum, quippe hosti capitali Christiani nominis : quo etiam acerbius ipsum deinde usserit, opinor, quod eumdem libellum jussus ipsemet e Sinico reddere Tartaricum, referri viderit inter alios primi ordinis, ac primo loco recitandos Imperatori. Recitatus est igitur, et quidem ab eo qui nunc Colaos inter est primus, idemque patruus Imperatricis. Verum perspecta jam dudum erat Principi causa nostra et causæ æquitas. Placuit ipsi nihilominus(quo perennius, credo, esset firmiusque beneficium) referri de postulatis nostris ad Concilium, quod modo dixi, Rituum. Est illud inter sex majora Concilia Regia ordine tertium, propriumque illius munus de rebus ad Religionem spectantibus sententiam dicere : ceterum numquam adhuc favere visum est rei Christianæ, postremis vero hisce temporibus adversari damnoque esse persæpe. Hujus rei egregie conscii tres Patres, ubi delatam eo causam cognoverunt, angi animo atque æstuare scilicet. Nec mora : is, cui Ferdinando nomen, adit rursus Imperatorem, rogat cum lacrymis et obtestatur, ad aliud Tribunal causam traduci ut jubeat. Annuit : jubet traduci. Sed enim favorem benigni Principis celeritas inimicorum jam anteverterat. Prodit illico responsum, quo homines impii, ipsam illam sententiam quæ ante annos quatuor inique lata fuerat, tuentur et confirmant iniquius, *in hæc verba.*

Ad acceptum benigne libellum, et Regi ad gratiam prono lectum,

jussus respondere Præses Concilii Rituum

8 Præses Concilii Rituum,cum suis Assessoribus suisque Consiliariis, libellum offert, quo exquirit reverenter voluntatem suæ Majestatis. Ego subditus ac minister Regius ceterique administri, instituta communi consummatione, comperimus, secundum ea quæ referuntur in libello snpplice Ludovici Buglii , Gabrielis Magellani, et Ferdinandi Verbiest, quod Lex et Religio Domini cœli jam existebat in China temporibus Van liè, qui fuit superioris Familiæ Mim Imperator ; jamque adeo effluxisse annos octoginta et amplius,quod Europæus Doctor Matthæus Riccius pervenit in hunc Orientem, fixoque hic domicilio vulgare cœpit doctrinam suam, quam et scripto verboque declaravit : summam porro Christianæ Legis hanc esse ; venerari cœleste Numen ac diligere proximum ; nec alio fere spectare quæ Lex ista præterea doceat quam ut vincamus nos ipsi, et impleamus naturæ nostræ leges omnes, fidei imprimis erga Regem, et obedientiæ observantiæque erga Majores, nec non modestiæ et moderationis.

relata ex sidem summo

9 Nos interim, facta disquisitione, rursum comperimus, quod anno decimo tertio Xún Chi Imperatoris proxime defuncti, luna undecima ; excepimus venerabundi edictum Regium, quo præcipiebat is huic Rituum Concilio hisce verbis : Ego, ut administrem recte hoc Imperium, debeo ante omnia necessario dirigere probeque instituere subditorum meorum corda, adeoque rejicere doctrinas omnes artesque pravas ac perversas. Et tres quidem sectæ, una Litteratorum scilicet, ac duæ quæ suo quæque ritu idola colunt, si pariter considerentur, omnes hoc efficiunt, ut agant homines quæ bona sunt, abjiciant quæ mala ; ut avertant sese ab eo quod pravum est, et ad id quod est rectum convertant. Verum dantur præter istas aliæ quædam sectæ, aberrantes ac sinistræ, quæ confundunt imperitam multitudinem, quæ sociant inter se homines improbos, noctu congregantur, disperguntur orta luce. Ex harum sectatoribus, ii qui tenuiores sunt nummis fere inhiant, ac turpitudini dedunt sese : qui vero potentiores sunt, prorsus abjiciunt obedientiam Regi debitam, et clanculum meditantur defectiones. Porro adhibui ego sæpenumero severa quædam remedia : nondum tamen(utique præter meam opinionem) penitus extingui potuerunt reliquiæ istius mali. Totum hoc revera oritur ex eo, quod dentur in ipsa Aula sectatores quidam, qui cum assistant Imperatori, patrocinantur interim illis hominibus, qui specioso nomine religiosarum supplicationum et oblationum, multa interim perpetrant temere et inverecunde, viris pariter ac feminis parum honeste concurrentibus etc. Nos igitur voluntati Regiæ tam disertæ reverenter morem gerentes, vulgavimus tunc severam interdictionem : extatque processus totius rei in archivio nostro.

respondet ; defuncti Imperatoris decreto,

vetitam legem Christi fuisse,

10 Præterea fundator hujus novæ dominationis, Imperator defunctus, honoravit Joannem Adamum elogio marmori insculpto. Elogii pars una sic habebat : Ego dum lustro septa mea venatoria, sita ad meridionalem plagam Regiæ nostræ; forte transivi per templum quoddam, in quo vidi Spiritus cujusdam venerandam effigiem, similem hominibus illius regni (*scilicet Europæis, estque sermo de picta Christi Salvatoris imagine*) forma quoque templi et suppellex et ornamenta respondebant normæ illius regni : libri denique mensæ impositi dicuntur agere de rebus quæ spectant ad Legem Domini cœli. Joannes autem Adamus, qui ante decades aliquot annorum in Chinam est ingressus, præclare servat Legem istam, servitque dicto Spiritui (cui etiam exstruxit novum istud templum)non sine laude insignis observantiæ, integritatis, innocentiæ, plane vir est egregia vitæ morumque constantia ; ad hæc vere impiger ac sedulus, et denique vir prorsus eminens : aliaque ibi dicuntur ejusdem fere sententiæ. Dicimus præterea, Ferdinandum Verbiest ac socios ipsius, prout ipsimet juridice interrogati professi sunt, admittere in Legem suam mares æque ac feminas : quo etiam tempore utentes aqua pura abluunt ipsis frontem, et sic remittunt eorumdem peccata. Ad hæc quotiescumque, seu viri seu feminæ, ex iis qui jam susceperunt Legem, quodpiam delictum commiserunt, ipsos tunc loco Dei solvere illud ac remittere : quotquot item ægrotant cum periculo, inungere illis oleo sacro organo quinque sensuum ; et Deum, tunc procul dubio miseratum illos, ignoscere peccata. Ceterum iidem isti Christiani non cremant papyrum avis suis ac majoribus vita functis (*ridicula superstitio est, qua ii maxime, qui Bonzios audiunt fabulasque Pythagoricas, opitulari*

honores P. Adamo tributos

et legis nostræ mysteria invidiose delibat,

eumque de neglectu Majorum accusat ,

conantur

conantur suorum manibus, apud inferos detentis)quod est utique non observare legem honorandorum parentum : nec est interim quidquam ex quo dilucide patescat vel solutio peccatorum, vel opitulatio, vel alia quæpiam utilitas istius Legis ; sed pertinet ipsa ad sectas, a tribus supradictis diversas. Non est igitur vera Lex, lex Christiana : neque expedit eam admitti.

et ideo erepta Patribus templa sua,

11 Ad id vero quod præterea in libello suo prædicant tres Europæi homines, crematos fuisse libros suos, ædium suarum alias fuisse destructas, alias vero traditas certis hominibus qui incolerent ; loca item sepulturæ suæ destinata ab aliis fuisse occupata etc. Respondemus : Libros quidem qui tractant de Religione Europæa : item ærea numismata, tabulasque etiam libelli, de propagatione Religionis ejusdem novissime excusi ; hæc, inquam, omnia, tamquam res proprias Christianæ Religionis, jam tum fuisse concremata. Templum quoque ipsorum ac domicilium, quod ad plagam occidentalem Regiæ Pekinensis situm est, ex mandato Regio (*quatuor scilicet dictorum Procerum, tunc vices gerentinm Imperatoris pueri*)tradita fuisse duobus summis Præsidibus (*Tartaro et Sinæ*) Collegii Astronomici : alterum vero eorumdem templum, situm ad plagam Orientalem ejusdem Regiæ, concessum fuisse Adamo, Ludovico, Gabrieli, Ferdinando incolendum : tertium denique templum, situm extra portam Feu chim dictam, traditum fuisse Concilio Regio operarum publicarum, a quo et venumdatum est : emptor vero demolitus est illud in usum suum. Alia interim templa, extra Pekinensem provinciam sita, nos, obtemperantes mandato item Regio, nondum destruximus, sed habitari jussimus ab aliis : loca tamen destinata sepulturæ eorum, nondum cuiquam tribuimus, sed ipsis relicta sunt.

damnatum Adamum,

12 Præterea quod attinet ad Titulum, favore Regio præfixum foribus, SEDES ILLUSTRIS PENETRANTIS ARCANA ; simul cum altero Titulo, qui similiter collatus fuit ipsimet Joanni Adamo; scilicet, PRÆSTANTIS ET ARCANÆ LEGIS DOCTOR; uterque hic Titulus ideo collatus ei fuit a Fundatore novæ dominationis quia callebat ipse Astronomiam, non autem ut commendaret vel illustraret ipsius Religionem : quin imo propter illam ipsam causam, quod exerceret Joannes Adamus ac propagaret Christianam Religionem, idcirco privatus fuit sua dignitate, et traditus criminum Tribunali ut castigaretur ; (*veritatem hanc ex inimicis nostris audiat Europa, causamque persecutionis tam gloriosæ gratuletur nobis, qui utique gloriari novimus, etiam inter Sinas, in cruce Domini nostri Jesu Christi*)dum autem deliberatur de supplicio, nos interim Titulos modo dictos eradi jussimus. De reliquis interim hominibus Europæis numero supra viginti ; cum vereremur, ne si relinquerentur hic, denuo vulgarent legem et doctrinam suam ; nos, consulta prius Majestate Regia, ablegavimus illos in Provinciam Cantoniensem. (*Invidenda sors nostra ! Exilium ter felix ! tametsi decennale fiat, quod jam nunc est quinquennale, quando talis fuit exulandi causa*) Ad extremum quod attinet ad tres illos Regios ministros ; Tûm-quò ki (*hic tribus in provinciis, quas Prorex administraverat, impense faverat rei Christianæ, sumptusque fecerat in extruendas ædes sacras* (Doctores item Hiû cùm çém, Hiû chi çién, aliosque : hos omnes vel propter collatas pecunias in extruenda templa, vel quia susceperunt legem ipsam, vel propter conscriptum Procemium libelli supradicti de propagatione Religionis Christianæ, reos esse tunc judicavimus, adeoque privandos dignitate publica : neque est quod res istæ vocentur jam amplius in deliberationem. Quippe post examen accuratum latæ fuerunt sententiæ, extatque Processus rei totius in archivio nostro. Ceterum par erat a nobis simul omnia sic exponi, et exquiri sententiam Majestatis Tuæ.

ablegatos Cantonem Socios; fautores puni nitos.

Expensa responsi istius iniquitate,

13 Hæc illi, multa nequidquam cogitantes consilia, quæ numquam stabilire potuerunt. Protinus enim cognovit vel Imperator ipse, vel certe privatum ipsius ac supremum Concilium (quod ex Colais fere constat) non alio tendere ambages tam subdolas istorum Judicum, et narrationes nomini Christiano tam invidiosas quam ut tenebras offunderent animo Principis adolescentis ; et inani quadam specie æquitatis, iniquitatem maximam superiorum temporum ac judiciorum offuscarent : parum interim memores peccari ab se hoc pacto, non solum adversus eum qui nunc imperat ; sed etiam adversus Xunchium, ejusdem patrem, et fundatorem Tartaricæ dominationis ; dum sic perseverant reos agere doctrinæ falsæ perversæque homines illos, e quibus alterum filius, tanta cum significatione honoris ac benevolentiæ, rei Astronomicæ rursum præfecerat ; alterum pater ipse tam raris celebrarat encomiis, iisque non ab una petitis Astronomia, sed multo etiam magis ab observantia cultus religiosi, ab eximiæ vitæ morumque constantia, innocentia, integritate, a præstantia denique ipsiusmet divinæ Legis (quam vox Kiao citra controversiam significat isto loco ; uti Sû vox altera, Magistrum seu Doctorem (qui adeo Legis auditores atque discipulos ei similiter permisisse dici debet : quam denique Legem, ut alia defuissent omnia, solæ septem voces, Regio præfixæ monumento, id est, MONUMENTUM INCISUM MARMORI PRO TEMPLO DOMINI CŒLORUM, satis superque et tueri debuerant et commendare ; cæcis interim hominibus impiisque nihil prorsus afferentibus, quo probarent innocentissimæ Legis pravitatem, præter neglectum superstitionis unius, quam ipsamet Litteratorum Sinensium schola disertis verbis Kò siào, ridiculam atque inanem vocat. Sic ut miranda plane fuerit cæcitas ista hominum vere pertinacium ; et eo quidem magis miranda, quod suis ipsi oculis jam pœnas viderint justissimas, quas dederant (dederant autem non isto quidem rei nomine, vere tamem et illo rei, et occulto justoque judicio Dei vindicantis)omnes illi, qui tribus ante annis, in utroque Concilio et Rituum et Criminum, causam rei Christianæ tam inique violenteque tractaverant ; omnes scilicet, præter unum qui nunc Præses erat, spoliati sua dignitate ; succedentibus in eorum locum hisce, qui, uti nunc videmus, et errare cum prioribus, et pugnare secum ipsi perseverabant.

et mira auctorum ejus pervicacia,

Rex jubet ad Comitia Imperii transferri causam :

14 Ceterum Imperator, multo plus tribuens æquitati causæ et Ferdinandi lacrymis, quam patronis impiis tot calumniarum et judicii tam perversi, jubet sine mora transferri causam a Tribunali Rituum ad Comitia ipsius Imperii : quæ dum verbis efficit sane gravibus, ordiri voluit ab illo nomine, quod Consiliarii illi consulto malitioseque præterierant, veteratoris scilicet Yâm quàm Sién, qui quidem dux et administer fuerat totius fraudis ac sceleris. Mandatum Imperatoris *tale erat.* Superioribus mensibus jam semel *in Comitiis Imperii*, judicatus fuit Yam quam Sien reus esse gravioris criminis, *atque adeo et capitis, quamvis id ei protinus condonatum fuerit, perinqua violentaque sententia, non tam Imperatoris, quam duorum Procerum Patrocum et Epicum, qui etiamnum dominabantur* : propter accusationem, quam instruxerat quondam contra Joannem Adamum. Qua quidem accusatione et processu judiciali homines item aliquot (*quinque Mandarini Christiani ex Collegio Astronomico*) damnati fuerunt capitis aliique aliis addicti pœnis. Verum cum nunc aperte dicatur,

dicatur, quod crimen et condemnatio Joannis Adami ex inimicitia calumniaque processerit; quomodo fas sit non examinare dilucide, num ita res habeat, nec ne? Quocirca præcipio Principi Comitiorum Præsidi, aliisque Principibus ac Primoribus stirpis Regiæ, item Præsidibus, *tam Sinis quam Tartaris*, Conciliorum nostrorum; nec non Censoribus Imperii nostri, ut coacto rite cœtu examinent denuo accurate singula, ac deinde faciant me de omnibus certiorem. *Hactenus Imperator.*

iisque sexies coactis,

15 Omnino sexies coactus est cœtus ille gravissimus, nec nisi ob res admodum graves solitus indici. Tres Societatis Jesu Sacerdotes ter adesse jussi: et in secundis quidem judiciis cum impio Yám quám Sien, præcipuo persecutionis administro, pugnatum fuit acerrime. Perduellionis simul ac falsæ religionis infame crimen, cujus ille nos reos agere perseverabat, egregie dilutum; sic prorsus, ut cum indignabundi Principes ac Primores Tartari calumniatorem tam gravem sine mora vinciendum esse judicarent, Judices autem Sinæ hic dissentirent; consulto per internuntios Imperatore et assentiente Tartaris, in ipso statim vestigio conspectuque omnium vinciretur. Confecta res erat, nisi fraus intercessisset. Cum enim Comitia, quæ proxime secuta sunt, multa præclare statuissent in rem nostram; memoratus ille Præses Concilii Rituum, a nobis et a Christo alieni, alienissimus et ipse; dum Acta Comitiorum describit Imperatori recitanda, voculæ unius fraudulenta commutatione evertit rem nostram. Sed Imperator, fraudem, credo, subodoratus (Præses certe quidem non multo post dignitate sua privatus est) iterum jubet iterumque haberi Comitia, et quæ minus declarata videbantur rursum discuti. Prioribus iterum adstitere Patres, et pro libertate innocentiaque Christiana fortissime dimicaverunt: quo autem successu patebit ex sententia Comitiorum, quam subjungimus.

tandem per sententiam declaratur,

Lex Christi innocens esse

16 Ego summus Præses Comitiorum (*primus hic est princeps sanguinis Regii, idemque mirifice nunc favet hominibus nostris et rei Christianæ*) ceterique mecum Judices, obtemperantes mandato Imperatoris nostri, postquam coacto rite cœtu denuo instituimus disquisitiones et consultationes nostras; comperimus Yam quám Sién, hominem improbum et nequam, confictis maligne criminibus, importune violenteque accusasse Religionem Christianam falsitatis ac pravitatis: quæ quidem Religio rejecta tum fuit et vetita per sententiam *trium Conciliorum, cui deinde subscripserunt Imperatoris nomine quatuor Proceres*, nunc autem perspicue nos cognovimus, quod professio illa Christianæ Religionis nihil prorsus contineat, quod pravum sit, vel ad defectiones vergat perturbationesque publicas. Quapropter par est rursum constituere, ut iis qui sequuntur Religionem Christianam, liceat eamdem profiteri, pristino cum ritu ac libertate; sic tamen ut prohibeantur instituere cœtus majores; item spargere supradictum libellum de propagatione ejusdem Religionis; ærea item numismata; *ne daretur ansa scilicet renovandæ suspicionis et calumniæ, qua nos jam absolverant, de agitata clam defectione.* Cognomentum Joannis Adami, *quo ipsum Xun chi Imperator honoris gratia quondam ornavit*, scilicet Præstantis et arcanæ Legis Doctor, eidem restituatur. Curæ sit etiam Concilio Magistratuum (*primum est inter sex Regia, propriumque illius munus dispensare Magistratus, et de eorumdem causis cognoscere*) ut eidem similiter restituatur gradus suus dignitasque pristina, *tametsi vita jam pridem functo; more pervetusto gentis scilicet, quotiescumque post mortem comperta est cujusquam innocentia.* Pari modo quod attinet Doctorem Hiu cuon cem et alios (*circiter duodecim, Christianæ Legis causa dignitate privatos*) mandetur dicto Concilio, ut exquirat ecquid publici muneris ipsi quondam gesserint, et restituatur unicuique munus suum.

ideoque restituendos in integrum vexatos propter eam,

reddendas ecclesias,

17 Quod item attinet ad templum ac domicilium *Societatis Jesu*, sita quondam extra portam hujus Regiæ, Feù Chim dictam, restituantur, et pretium quo venumdata fuerunt, *a Quæstore Regio, et ab emptore dein destructa*, et fundus ipse Ferdinando et sociis. Detur vero in mandatis supremo Gubernatori Provinciarum Quám túm et Quám si, nec non Proregi proprio Provinciæ prioris, ut expediant aliquos e ministris suis, qui homines quinque et viginti, ob causam Religionis Christianæ ablegatos in dictam Provinciam, deducant in hanc Aulam: quo ubi pervenerint, exquiret tunc Concilium Rituum voluntatem suæ Majestatis. Præterea Mandarino Li çu pé, et aliis *quatuor e Collegio Astronomico, privatis publico munere, fortunis ac vita*, procuret Concilium Magistratuum, ut singulis pro suo cujusque gradu ea impendatur beneficentia Regia, quæ mortuis consuevit impendi; filiique et fratres eorumdem ab exilio revocati, quotquot publicam gesserunt dignitatem, eam recipiant.

calumniatorem Yam quam sien,

18 Jam si agatur rursum de Yám quám sién, utique innixus ille fuit iniquo patrocinio gratiaque *Patrocum*. Nuper certe, cum per se examinasset Imperator quæ ab illo peccata fuerant, *variis in rebus spectantibus Astronomiam cui fuerat Præfectus, impune tamen peccata propter auctoritatem perfidi Patroni*; sine mora privavit hominem suo Magistratu, usurus deinceps opera Ferdinandi, ad Astronomicæ rei curam et administrationem. Ex quo potest intelligi, eumdem Yám quám Sién, dum grassatus quondam fuit tot mendaciis et calumniis, id revera fecisse fretum auctoritate potentiaque perfidi Negáo pái, *sive Patrocùm*: qui et auctor ipsi fuit ut sic faceret. Plane sic res habet. Innixus Yám quám Sién isti societati improborum atque rebellium, per meras fraudes et calumnias præcipitavit homines innocentes in interitum. Idem quoque suapte auctoritate demolitus est ac destruxit altare seu pegma sacrum, nec non marmoreum Monumentum in templo Domini cœli cum tamen ea mandato Regio vetita fuissent violari. Quæ cum ita sint, cum fuerint octo capita accusationum, ex odio et temeritate profectarum, quibus Yám quám Sién nocuit certis hominibus; cumque alias similiter instruxerit calumnias paulo ante memoratas; ipse quidem plectetur capite, uxor vero et liberi exules abeant in Tartariam nostram Nim çu tà. *Hactenus Comitia.*

plectendum capite.

Huic parci Imperator jubet.

19 Quid nunc aliud expectet, quisquis priora consideraverit attentius, quam promptissime subscripturum Principem æquitati justitiæque tam patenti? Poscebat id quidem res ipsa et ratio: sed enim voluit is vincere dumtaxat Innocentiam Christianam; triumphare (quod tamen erat justissimum) nondum voluit. *Ita ergo rescripsit.* Oportebat me quidem hic subscribere sententiis vestris, ipsumque Yám quám Sién morti addicere: verumtamen, considerata hominis ætate, admodum jam provecta (*erat septuagenario major inveteratus ille dierum malorum*) ego pro lenitate mea et clementia, ipsum hac quidem vice mortis supplicio; uxorem vero et liberos exilii pœna absolvo. *At non absolvit Deus: quippe duobus post mensibus extinxit impium calumniatorem, sævo prorsus ac pestilenti morbo correptum.* Europæos homines quinque et viginti non est necesse adduci in Aulam. Ad Christianam Religionem quod attinet (excepto quidem Ferdinando et reliquis, qui eam sicut prius, ipsimet exerceant licet) quoniam verendum est, ne foris in hac Provincia Pekinensi ceterisque denuo forte extruantur templa et suscipiatur ista Religio; mando rursus expediri diplomata, quibus

vetat fidem Christi propagari

probat cetera sententiæ capita,

quibus id severe interdicatur. Cetera vero quæ censuistis *(de innocentia scilicet Legis Christianæ, atque adeo ut Sinis, qui Christiani jam sunt, perseverare liceat in illo more pristino; ut item recuperent suam libertatem, nec non honores pristinos ac facultates, quicumque ea propter Christianam Religionem nuper amiserunt)* omnia approbo et rata habeo.

20 Protinus itaque executioni mandata omnia, revocati exules, restituta bona, etc. Non respondit quidem hæc sententia spei nostræ, qui summa quæque (nec temere) speraveramus : fatendum tamen, ea nos id fuisse consecutos quod temporibus maxime secundis et per annos octoginta summis expetitum votis, numquam potueramus consequi ; ut scilicet Innocentia Christianæ Legis, gravissimo testimonio Comitiorum Imperii et ipsiusmet Imperatoris, tandem confirmaretur. Regiis itaque diplomatibus vulgata per universam Chinam hæc sententia, adeo non dejecit animos Neophytorum (quod principio timuerant Socii) ut e contrario erexerit dejectos; et quæ Religio, apud Ethnicorum non paucos, in odio et contemptu fuerat, propter calumnias superiorum temporum, hac tandem audita sententia cœpit esse in honore. Formidines interim nescio quæ, injectæ animo Principis, etiamnum adolescentis, ab uno alterove Consiliario, plus quam par erat politico, hic in causa fuerunt ne penitus explerentur spes nostræ et vota.

quod sane non parum fuit.

21 Verumtamen numquam fuit, neque nunc erit, consilium contra Dominum. Cœpit : utique perficiet. Sic sperare nos jubet ejusdem bonitas, summe sapiens, summe potens. Quin et ille ipse qui erravit ; Imperator, inquam, creduli timoris ac facilitatis suæ quodammodo pœnitens, haud multo post coram solatus Ferdinandum, sperare illum jussit meliora. Et vero exploraverat ipse studiosius, quo animo ferrent Socii promulgandæ Legis Evangelicæ interdictionem ; certoque cognoverat, instar acerbissimi fuisse vulneris. Quocirca spem datam quantocius confirmare volens, missis postridie duobus Aulicis ad ædes nostras, significari jussit suo nomine Sociis in genua provolutis (*sic enim mos est audire quidquid nuntiari jubet Sinica Majestas*) æqua sibi videri, adeoque jam tum probari quæ postulabant : quo tamen ordinatius stabiliusque fierent omnia, libellum de more supplicem denuo offerrent. Quibus quidem verbis inde etiam accedebat pondus, quod idem Princeps tribus ante diebus Apologiam nostram et Summam doctrinæ Christianæ, gemino comprehensas volumine, exhiberi sibi voluisset. Quamvis igitur hoc in negotio nunc quoque adversarios habeamus et acres et potentes; procul dubio tamen (sed favente Regum Rege) quæ nunc vicit Innocentia, brevi etiam triumphabit.

spem deinde facit amplioris gratiæ;

22 Favoris interim humani et spei etiam humanæ pignus haud exiguum, præter ea quæ paulo ante commemorata sunt, fuit eximius honor ille, sumptusque e fisco petitus Regio, quo celebrari jussit Sinensis Imperator memoriam et exequias P. Joannis Adami Schall ; ejus nimirum viri quem tribus ante annis per tot raptatum tribunalia, tot oppressum calumniis et injuriis, quatuor illi Proceres, quamvis iniqui infestique, absolverant tamen, primum quidem peracerbo mortis supplicio, ad quod ipsum calumniatrix (ut ita loquar) superstitio ceu reum perduellionis condemnaverat ; quasi consulto scilicet diem infaustum designasset, ad funus efferendum infantis Regii : deinde vero absolverant ipso etiam crimine, quando nempe Imperatoris nomine declararunt, exercere judicarias observationes et electiones temporum, non esse munus proprium illius qui supremus Astronomiæ est Præses. Quem item virum Imperii Comitia, uti modo vidimus altero crimine, sed longe gloriosissimo liberaverant, promulgatæ Legis Christianæ, quatenus scilicet eam Legem sine ullo esse crimine pronuntiaverant. Et tandem Princeps ipse Sinarum simul ac Tartarorum, vita jam defunctum, tantis est prosecutus, non modo laudibus, sed etiam gratiis ; quantæ non solent nisi in viros summos optimeque meritos de Imperio conferri, per hoc Elogium exequiale.

Adami defuncti memoriam honorat,

23 Imperator deferri jubens honores funebres piis manibus Joannis Adami, ministri quondam sui ex primo ordine (*sunt autem Sinicæ dignitatis ordines omnino novem, primusque idem est qui supremus, adeoque paucissimorum*) nec non rerum Astronomicarum Præsidis supremi, sic ait : Impendere summa cum reverentia vires omnes animi corporisque, *in obsequium Principis et utilitatem publicam*, laus fuit atque opus illustre hujus ministri mei, *velut alterius Chu coleam, qui id olim sermone factoque usurpavit, et vir fuit integerrimæ fidei publicæque salutis studiosissimus, et nulli prope eorum quos China deprædicat secundus; adeo ut Imperator Chao lié, jam moriturus anno Christi* CCXXIII, *sic eum reliquerit filio suo et heredi consiliarium, magistrum, et patrem, ut simul capescere juberet Coronam et Imperium dejecto filio, si quando is monitis illius haud obtemperaret*. Commiseratione vero nunc affici vita functi, meritisque ejus munus aliquod ac præmium rependere, est hoc *vicissim* meum Imperatoris præcipuum quoddam et officium et beneficium. Venisti huc, o Joannes Adame, a finibus Occidentis : et cum peritus esses Astronomiæ in eaque exercitatus, administratio suprema rerum Astronomicarum uni tibi fuit commissa : quin et condecoratus fuisti cognomento illo honorifico, Præstantis et arcanæ Legis Doctor : quando ecce derepente longum illud a nobis iter moriens ingressus es. Ego sentio vehementer hanc mortem tuam, dataque opera collaturus tibi beneficium, cujusmodi solet in mortuos conferri, legavi unum ex ministris meis Regiis, qui honores hosce exequiales tibi meo nomine rite persolvat. Ah ! Ah ! Tu quidem inter nos immortalem famam relinquis ac gloriam nominis tui : at suscipe tamen hanc qualemcumque remunerationem constantis fidei, qua tuimet oblitus, totumque te utilitati publicæ quondam consecrasti : et quando is es, qui etiamnunc percipias sensum animi mei, potes utique venire, et quæ deferimus suscipere.

exquisitis laudibus eum ornando,

et mortem dolendo.

24 Hunc igitur in modum quatuor illi præcones innocentissimæ legis Christi, Adamus, Ludovicus, Gabriel, Ferdinandus (præter alios sex et viginti ; quatuor scilicet ex sacra Divi Dominici familia, ex Seraphica S. Francisci unum, reliquos minimæ Societatis nostræ) cum Legatis ejusdem causa innocentes et ipsi, multas tamen gravesque ærumnas et contumelias passi essent præ reliquis in Regia Pekinensi ; præ reliquis etiam honorati sunt in eadem Regia : volente sic ipsos honorari, non tam Sinico Rege, quam eo in cujus manu sunt omnium corda Regum : qui uti potuit, ita etiam voluit illustrare innocentiam Legis immaculatæ, innocentiumcontumelia simul et honore : idque eo admirabilius, quo suavius fortiusque et accommodatius (ut ita loquar) ad ingenium Sinarum. Cujus quidem fortissimæ suavitatis, et quæ huic famulata est Regiæ voluntatis, adeo propensæ in rem nostram, et plerisque Magistratuum jam perspectæ, non minus illustre quam recens argumentum hoc est, quod videamus interdictionem illam, seu potius suspensionem propagandæ Religionis Christianæ, sic esse vulgatam, ut timori quidem officioque politico factum sit satis, re autem vera propagetur ipsa Religio, numerusque Christianorum novis indies accessionibus,

ipsum sociosque declarat [illegible]

et fidem non obstante decreto propagari tolerat

sionibus, tam in hac ceterisque Provinciarum, quam in ipsa Regia, nemine vel prohibente vel inquirente, feliciter augeatur.

CCXLIII CLEMENS X.

Ab anno 1670.

In corrigendis ad Synopsim Chronographicam ponatur, Clemens X, et ad tempus Sedis *notentur* men. 2 — *tum mensis* Mortis *scribatur* Julius, *et Vacatio definiatur* m. 2 d. 24.

Post Commentariolum addatur :

RELATIO II.

De restitutione Præconum Evangelicorum apud Sinas in ecclesias suas an. 1671 *juxta exemplar Latino-Sinice impressum in Quamcheu Provinciæ Cantoniensis Metropoli.*

Duobus circiter post mensibus, quam superior Narratio typis edita fuerat, cum nos, admodum suspensi animo, successus novos expectaremus novorum conatuum atque certaminum : tandem die IX Martii anni hujus MDCLXXI, ex privatis publicisque nuntiis cognovimus, desideratam diu potestatem nobis fieri ab Imperatore ad ecclesias ac stationes pristinas revertendi. *Quæ res quia primum Clementis X annum toti Ecclesiæ, pro Sinis jure sollicitæ, lætissimum reddidit, placet ipsam subtexere Pontificatui ejus, velut dignissimam quæ ad posterorum memoriam in hoc opere conservetur : tota enim contexta est ex authenticis documentis, quæ verbotenus conservari, non tantum historiæ ecclesiasticæ interest, sed etiam facit ad curiositatem Lectoris, formam forensem Sinensium in hoc specimine explicatam habituri.*

Pro restitutione exulum Cantoniensium

2 Annus erat eoque amplius, quod Socii Pekinenses conscripserant libellum, et ex consilio virorum prudentum atque amicissimorum sæpius ad limam revocatum, verbis instruxerant ac rationibus, ad ingenium utriusque gentis, Sinensis ac Tartaræ, mire accommodatis, quibus adeo gratiam illam ac facultatem supplices flagitabamus. Verum cum usitata ac prope necessaria offerendi libelli ratio ac via esset, ut per manus ejus, qui Rituum Concilio præsidebat, offerretur ; numquam hic, id ut faceret, exorari potuerat. Quare Socii, aliam ingressi viam patrocinante nobis tum patruo Imperatricis eodem primo Imperii Administro ; tum etiam Principe stirpis Regiæ, qui Præses fuerat Comitiorum antecedentium : tandem assecuti sunt, ut admissus ab alio Magistratu, qui Tùm chim sù vel gò dicitur, libellus ad manus Principis perveniret Magistratum eum, qui tertii est Ordinis, Litterati complures constituunt, quos quidem recte Magistros supplicationum voces : ipsorum namque munus est, admittere libellos supplices, admissos discutere ; et, siquidem æqua postulari videantur, Colais ac Principi repræsentare. *Libelli tenor hic erat.*

Scriptus libellus Regique oblatus

eidem indicat, quam æquum sit ecclesiis eos restitui in integrum,

3 Nos Ludovicus Buglius, Gabriel Magellanius, Ferdinandus Verbiest, ceterique ex remoto Occidente subditi tui, reverenter ac supplices certiorem facimus Tuam Majestatem, de rebus ad tuam ipsius spectantibus munificentiam, cui perdifficile est referre vices ac grates. Nos subditi tui, suspicimus admirabundi, reque ipsa experimur Imperatoriæ Majestatis Tuæ perspicacitatem, prudentiam, clementiamque amplissimam, nunc et olim semper unam et eamdem. Sicut patuit nuper, quando scilicet examinato progressu judiciali, quo Yàm quám Sién falsi criminis accusaverat Joannem Adamum Schall ; post totam illam causam tuo jussu, per Principem Comitiorum Præsidem, aliosque Principes ac Primores stirpis Regiæ, Præsides item Conciliorum tuorum, nec non Censores Imperii, coactis rite Comitiis sigillatim et accurate discussam; iis quidem omnibus qui munere publico fuerant privati, restituta fuit dignitas pristina; qui vero in exilium ablegati, restituta patria ; mortuis ea quæ solet impensa est miseratio, superstites autem (*eorum filii*) gaudent jam humanitatis et clementiæ tuæ munificentiæque donis *(censu paterno scilicet ac dignitate)* nihil denique tam fuit humile tamque exile, quo non pertigerit collustratio benignitatis tuæ. Soli ex omnibus Antonius (*de S. Maria scilicet, ex D. Francisci familia : qui cum persecutionis tempore primus in Aulam perductus fuisset, primum Regiis in Catalogis locum qui stylus est curiæ, mortuus quoque semper obtinuit*, ceterique homines *Sacerdotes Europæi*, supra viginti, multo jam tempore, vinctorum more detinentur in Provincia Cantoniensi. Obversantur autem assidue oculis mentis nostræ prædicti Socii : ex quibus multi jam nati sunt annos plus minus septuaginta vel octoginta ; plures item quam decem artis Astronomicæ periti, anno decimo sexto imperantis Xún chí, mandato ejusdem Chinam sunt ingressi ; postquam nempe Concilium Rituum cujus Acta etiamnum extant) voluntatem Regiam exquisiverat.

ipsos quoque frui ejus gratia,

4 Porro nos, subditi tui, ab ineunte jam ætate nostra res omnes curasque humanas abjecimus, et disciplinæ religiosæ operam damus : cumque vitam hausserimus in Europa, tamen finimus illam in China ; idque per annos prope centum, a temporibus familiæ Taimingæ ad hunc usque diem. Et defuncto quidem Imperatori Patri tuo penitus perspectum fuit, Legem divinam expertem esse labis omnis ac vitii : quocirca etiam benefice nobis concessit ipse templum, tribuit Titulum, foribus ejusdem præfixum, tribuit elogium marmori incisum: repetitis etiam vicibus sacra Majestas illa accessit ad templum nostrum, et permisit nos ceterosque Sociorum commorari singulos in propriis templis, et vacare divino cultui studioque virtutum. Obsecramus ergo supplices Tuam Majestatem, ut dimittas in nos perennem illam magnamque beneficentiam tuam : et benigne memor ærumnarum Antonii ac reliquorum omni culpa vacantium, digneris permittere, ut eadem cum libertate, qua tempore Imperatoris defuncti, liceat ipsis qui vegetioris quidem ætatis sunt, remigrare proprias ad ædes ac templa ; qui vero senes atque decrepiti, ad loca sepulturæ suæ destinata : ut sic humanitas atque benignitas illa, qua Pater tuus, imperantis Familiæ conditor, homines exteros complecti atque fovere consueverat, per te perpetuetur. Hoc pacto, si quid vitæ nobis omnibus subditis tuis erit reliquum, id omne virtutis tuæ, qua nos ad vitam quodammodo revocaveris, munus erit. Iterum hic supplices imploramus sapientiam tuam, qua expendas quæ modo proposuimus, et executioni mandari jubeas. Concilio quidem Rituum similiter exposueramus hæc omnia de scripto : sed impetrare non potuimus, ut referret ea pro nobis Majestati Tuæ. Quocirca nos ipsi, oblato reverenter libello, certiorem facimus Tuam Majestatem, ejusque mandatum præstolamur.

et ad ecclesias ac loca suæ sepulturæ remitti.

Ex remoto Occidente subditi,
Buglius, Magellanius, Verbiest ;
Imperantis Cam Hi anno IX, die XX mensis undecimi.

5 Libellum hunc admisit Imperator, et intimo

Ad libellum Concilio Rituum missum,

ac supremo Colaorum Concilio perlectum, transmisit de more ad Concilium Rituum. Mandatum autem Imperatoris, quod prodiit ejusdem anni die XXVIII, tale erat : Quæ continentur hoc libello Concilium Rituum consideret ac discutiat, nosque certiores faciat. Huic mandato cum necesse fuerit vel invitos morem gerere ; patebit ex duplici quod hic subjicimus Consulto, quanta cum pervicacia simul et calliditate homines politici adversati sint propensæ in rem nostram voluntati Regiæ, pristinæque libertati ad Legem divinam suscipiendam. Primum sic legebatur.

respondet Præses,

6 Nos e Concilio Rituum subditi Majestatis Tuæ, instituta consultatione communi comperimus, qua ratione Buglius ac Socii exposuerint Majestati Tuæ, quod Antonius ceterique homines supra viginti, jam diu hæreant quasi vincti in Provincia Cantoniensi : ex quibus cum multi jam nunc sint quasi nati annos plus minus septuaginta vel octoginta, reputantes hoc ipsi apud animum suum, supplices rogant Majestatem Tuam, ut demittat perennem illam magnamque munificentiam, et recordetur ærumnarum Antonii ac Sociorum omni culpa vacantium, quibus adeo liceat, vegetioribus quidem remigrare ad templa sua, senioribus vero ad loca sepulturæ suæ designata etc. Quarum rerum per nos facta disquisitione, comperimus, quod, postquam nuper instituimus communem consultationem his ipsis de rebus, mentemque nostram exposuimus Tuæ Majestati ; edictum haud multo post prodiit, quo significabatur non esse necessarium, ut Antonius ceterique homines viginti quinque adducerentur in Aulam ; ad Religionem vero Christianam quod attinebat (excepto quidem Ferdinando et ceteris quibus fas esset eadem sicut prius exercere) quoniam verebatur Majestas Tua, ne foris, in hac Provincia Pekinensi reliquisque, denuo forte extruerentur templa, et Religio ista susciperetur ; mandabat iterum expediri diplomata, quibus id severe interdiceretur. Non itaque venerabundi morem gessimus huic mandato. Nunc autem, siquidem Antonius et ceteri jubeantur redire ad sua templa veremur et nos, ne lapsu temporis denuo instituant ipsi templa extruere et facere Christianos : res est saltem incerta. Quapropter ea quæ de Antonio ceterisque proposita sunt Tuæ Majestati, non vocentur amplius in deliberationem, sed reverenter procedatur secundum edictum præcedens. *At certe non edixit Imperator, ut ii quos innocentes declarat, ejecti domiciliis suis in exilio contabescerent, quæ vestra hic videtur esse sententia.*

nec mandatam sibi restitutionem talem,

nec eam convenire stante decreto non propagandæ legis,

ad gratiam sufficere. si permittantur

7 Alterum consultum et responsum ejusdem Concilii tale erat. Rebus iterum discussis comperimus, quod sententia superiorum Conciliorum proposita Majestati Tuæ fuerit, ut restitueretur privatis dignitate dignitas pristina, ut exulibus restitueretur solum patrium, vita functis ut impenderetur solita miseratio, Antonio ceterisque etiamnum detentis in Provincia Cantoniensi, potestas ut fieret singulis ad propria templa redeundi. (*Liquet igitur, idque testimonio hominum tam acriter nobis adversantium, placuisse tunc Comitiis Imperii evocari nos Pekinum, eo maxime consilio, ut dimitteremur inde, majori cum honore et auctoritate, ad pristinas ecclesias et stationes nostras ; et quidem sine ulla prohibitione divinæ Legis propagandæ.*) Sed quoniam venerandum Majestatis Tuæ responsum deinde fuit ac placitum, vereri te, ne forte in hac aliisque Provinciis denuo extruerentur ab ipsis templa, atque indigenæ Legem istam susciperent, cumque adeo rursum præscripserit severam ejusdem prohibitionem ; censemus ei nos haud expedire, ut singuli revertantur ad sua templa. Verumtamen quia carituri illi sunt communi noxarum condonatione et gratia, siquidem detineantur etiamnum in Provincia Cantoniensi ; et quia plures quam decem dicuntur esse inter ipsos periti Astronomiæ ; poterunt satis convenienter evocari omnes in hanc Regiam, ut ibidem simul cum Ferdinando commorentur. Die XVIII mensis XII.

simul omnes Pekini morari.

Iis sperari non poterat ab obstinatis adversariis,

8 Mitior aliquanto sententia, verum divinæ Legis promulgationi nostræque libertati non minus quam prior adversans. Quamquam sperari non poterat quidquam melius ab eo cœtu Consiliariorum, a quo nulla unquam secta vel religio legitime suscepta vel approbata fuisse dicitur, quamdiu stetit hæc Monarchia, præter unam quæ Jû kiào nuncupatur, estque propria hominum litteratorum ac Magistratuum : quantumvis interim multi sæpe Principes Imperii totius, quin et Præsides ac Senatores hujus ipsius Concilii, privata quadam superstitione, sectis aliis aliisque impense faverint. Secta porro Jû kiào, rationi legique naturæ satis consentanea, primis illis Monarchiæ temporibus, diu sane perstitisse videtur inviolata (quantum nobis licet conjicere ex vetustissimis gentis libris ac monumentis) quoad lapsu vitioque temporis depravari cœperunt, qui illam maxime profitebantur ; ac tot erroribus totque superstitionibus tandem inquinari, ut hoc tempore prisci quidem codices illam conservent ; Litteratorum vero multi solo illius nomine et fucata quadam specie glorientur : quo minus est mirandum, adversari tam constanter legi Gratiæ, qui Naturæ parere desierunt.

tam Sinis quam Tartaris :

9 Accedit etiam, quod tam Sinæ quam Tartari, propriis insuper stimulis contra nos concitentur : Sinæ quidem, livoris ac invidiæ, dum se non æquari modo, sed etiam superari vident ab iis quos in incultis barbarisque numeraverant ; dum item lux Evangelica suas vel invitis exhibet maculas, ac palam facit quam tenue lumen fuerit priscæ ipsorum Philosophiæ ; quam cum adeo deprædicant tumidi, suis tamen erroribus vitiisque tam fœde commaculant. Tartaros perpetuæ quædam suspiciones agitant atque formidines, quas gignit paucitas sua conscientiaque occupati Imperii, et sic occupati : quo fit ut nihil ipsis videatur alienius ab omni prudentia cautioneque politica, quam homines exteros, et quidem Magistros peregrinæ Legis, per urbes ac provincias suas dispergi. Malitiose interim callideque metus istos et curas nonnulli Sinarum exaggerant, non tam ut consulant publicæ incolumitati, quam ut barbari creduli que victoris animus contra nos ferocius concitetur. Superstitio denique et dæmoniorum cultus multorum animos vehementer a nobis alienat (quamvis hoc ipsum mira tegant dissimulatione quoties jus dicunt ferunt enim peracerbe, quod ea numina, quæ ipsi tanta cum superstione colunt, Christiana Religio spernat ac detestetur, et dæmonia esse doceat æternis inferorum suppliciis addicta.

evicit nihilo-minus hæc,

10 Et his quidem aliisque de causis, ubi duo ista Senatus-consulta ad supremum intimumque Concilium delata sunt, tam ferociter ibi contra nos ac vota nostra pugnatum fuit ; ut ab amico nuntiaretur tribus Sociis, non posse jam diutius adolescentulum Principem, tam obfirmatis tot ac tantorum virorum sententiis reluctari. Constabat certe, Colaos omnino tres, natione Sinas, palam adversari rebus nostris : sic ut stupendum fuerit ac divinæ tribuendum potentiæ, evicisse bonum Principem, ut reditus nobis ad ecclesias, cum tam illustri testificatione innocentiæ nostræ, tametsi non cum ea qua par erat libertate, concederetur. Placitum Imperatoris ac sententia, data ejusdem mensis XII die XXXI, talis fuit. Secundum ea quæ nobis significata sunt a Ludovico Buglio ac Sociis, Antonius ac ceteri quos

dimittendos exules.

(quos inter multi sunt annos plus minus septuaginta vel octoginta nati) tam diu et absque culpa sua detinentur in Provincia Cantoniensi etc. Ex his igitur qui periti sunt rei Astronomicæ jubemus seligi ac venire in Regiam, una cum Ferdinando commoraturos; qui vero periti non sunt, iis gratiam facimus, ut revertantur singuli ad propria templa. Verum præter exercitia virtutum cultusque divini, propria Religioni ipsorum, haud permittimus ut quisquam in hac aliisque Provinciis suscipiat Legem istam, sed etiamnum vigere volumus priorem prohibitionem.

restituendas ecclesias,

11 Effluxerant duo menses cum dimidio, post decretoriam hanc in causa nostra sententiam; quando perlatæ sunt litteræ Curiales ad Gubernatorem provinciæ Cantoniensis, a duobus exaratæ Concilii Regiis, Rituum scilicet Regiæ militaris, quibus executio sententiæ de more demandata fuerat. Repetebatur autem dictis litteris magna cum fide supplex libellus noster; ac deinde recensebantur nostra Sacerdotum Europæorum nomina, nec non Provinciarum, in quibus dicata Deo habemus templa. Dignumque est animadversione, quod, cum similis enumeratio templorum, bona fide per nos facta in libello quodam paulo ante persecutionem edito, tam graviter offenderit, ac innocentiam nostram in suspicionem crimenque vocaverit: nunc, ubi declarata fuit innocentia, Judices ipsimet in favorem nostrum eamdem repetant provinciarum ac templorum enumerationem, hoc ordine.

cuique suas in ordine

12 Nos, omni cum reverentia obsequentes mandato Regio, comperimus, quod annis superioribus degebant, in ecclesiis quidem provinciæ Xan tun, Antonius de S. Maria *Hispanus, in Cantoniensi exilio defunctus*, Joannes Valat *Gallus*; in ecclesiis provinciæ Xàn si, Michael Trigault *Gallobelga, defunctus ut supra*, Christianus Hertrich *Austriacus*; in ecclesiis Provinciæ Nân kin, Emmanuel Georgius *Lusitanus*, Franciscus Rougemond *Flandrobelga*, Joannes Dominicus Gabiani *Pedemontanus*, Franciscus Brancati *Siculus, defunctus ut supra*, Jacobus le Favre *Gallus*, Felicianus Pacheeus *Lusitanus*, Philippus Couplet *Flandrobelga*; in ecclesiis provinciæ Huquam, Jacobus Motel *Gallus*, in ecclesiis provinciæ Kiam si, Petrus Canevari *Genuensis*, Adrianus Grelon *Gallus*, Prosper Intorcetta *Siculus*: In ecclesiis provinciæ, Chèkiam, Humbertus Augeri *Gallus*, Dominicus Navarrete *Hispanus*, Philippus Leonardi *Hispanus*, Dominicus Sarpetri *Siculus*, in ecclesiis provinciæ Fokién, Antonius de Gouvea *Lusitanus* Ignatius a Costa *Lusitanus*, *defunctus ut supra*: in ecclesiis provinciæ Xén si, Franciscus de Ferrariis *Pedemontanus*, Claudius Motel *Gallus*; in ecclesiis provinciæ Quam tum, Stanislaus Torrens *Romanus*, Andreas Lubelli *Lupiensis*.

Litteris ad Gubernatorem Cantoniensem perlatis,

13 Post hæc referebantur ea, quæ duplici consulto statuerant Consiliarii, et quæ Imperator ipse cum supremo Colaorum Concilio decreverat: ac tandem hac sequenti clausula litteræ finiebantur. Ubi decretum hoc Regium debita cum veneratione delatum est ad Curiam nostram; oportuit nos pro officio expedire litteras ad Gubernatorem supremum provinciæ Cantoniensis; qui adeo perlectis litteris diligenter examinet, quam multi sint inter ipsos valde periti rei Astronomicæ, et curet ut honorifice deducantur in Aulam: efficiat etiam ut qui minus periti sunt Astronomiæ, ad suas singuli provinciæ cujusque ædes ac templa revertantur. Nos itaque præmittimus hic causæ totius seriem et acta. Gubernator autem provinciæ istius non gravetur expendere omnia, et secundum ea quæ Imperatoris placito continentur, reverenter executioni mandare. *Hactenus Concilium.* Porro quod vix ausi fueramus sperare, permissum nobis fuit eligere pro arbitrio qui pergerent in Aulam, nec coacti fuimus plures duobus eodem destinare; magno utique commodo rei Christianæ, in tanta Ministrorum penuria.

sumptu Regio reducuntur Patres.

14 Dum hæc itaque prælo committuntur, ipsi nos ad iter accingimus: et alii quidem ad leucarum ducentarum iter, ad quadringentarum alii, multi etiam ad quingentarum eoque amplius. Qui Aulam petent expensis ibunt Regiis et singulari cum honore, quem Gubernatores oppidorum, urbium, provinciarum, ubique deferent: reliquis etiam omnibus (quod modo nobis nuntiatur) Prorex hujus provinciæ navigia, per trecentas circiter leucas, attribuenda esse edicto censens; simul docet id ita fieri oportere, ut ministri Regii cum exemplo ipsius Regis, benignæ foventis exteros conformentur. Quoniam vero superioris argumenti litteræ ad Præfectos aliarum quoque Provinciarum sunt expeditæ; dubitari vix potest, quin, antequam revertamur ad ecclesias nostras, eæ cura ministrorum Regiorum (sic quidem sperare nos jubent Socii Pekinenses) vacuæ serventur in adventum nostrum.

Quod autem prohibita maneat propagatio fidei,

15 Quod interim prohibeantur indigenæ Legem Christi suscipere, nos usquequaque non angit: tum quia non vetantur in ea perseverare qui jam susceperunt; tum vero maxime, quod viri graves ac prudentes, et in his Ethnici, fidenter asserant, specietenus id factum. Et vero qui potest fieri, ut quo edicto Lex ista tam serio tamque diserte pronuntiatur innocens, et innocentes qui illam profitemur ac promulgamus, eodem ipsa edicto serio prohibeatur? Quod si post interdictum, anno MDCLXX, prima vice vulgatum, tamen illo ipso anno, et quidem in Aula conspectuque Principis, tria circiter millia Christo sunt adjuncta, uti ex postremis Sociorum litteris accepimus, quid in terris ab Aula remotioribus erit sperandum? Necessaria tamen erit in posterum summeque necessaria moderatio, prudentia, vigilantia singularis: verendum est enim, ne errore quamvis levi et peccato zeli præfestinantis atque præfervidi, sive eorum qui foris cum degant aditum sibi quærunt in hasce missiones; sive horum qui filios suos in Christo, a quibus per exilium sex annorum fuerunt distracti, denuo jam revisent; Christiana res iterum adducatur in discrimen, et multo quidem gravius eo quo modo est perfuncta. Atque adeo quæ Sinarum claustra portæque Europæis hominibus adhuc quidem non fuerunt nisi æneæ, metuendum erit ne culpa nostra reddantur adamantinæ æternumque obseratæ, cum incredibili damno tot animarum, pro quibus mortuus est Christus; nec minori injuria divini nominis, dum atroces impiæque suspiciones et calumniæ, quæ in multorum animis non tam extinctæ quam consopitæ sunt, denuo (quod avertat Deus) suscitabuntur, et multo quam antea vehementius exardescent. Cum e contrario sperare possimus, non libertatem modo pristinam, sed æmulam Constantiniani quoque temporis pacem ac felicitatem, siquidem freti Deo, cum prudenti caritate Apostoli gentium, qui omnibus fiebat omnia, conjunxerimus mansuetudinem ac patientiam Christi Jesu; cujus innocentia, peccatorum alienorum pondere quondam oppressa et in crucem acta, tam gloriose vicit ac triumphavit, et triumphabit in æternum.

solum monet prudenter patienterque agendum.

DIS-

DISSERTATIO XLIX.

De epikia seu discretione, in prædicando Sinis Tartarisque Evangelio tenenda.

Crux sepeliendis Neophytis addi solita,

Si Auctor præmissæ Relationis jure merito potuit formidare incommodum, rei Christianæ aliquando inferendum ab iis ipsis, qui, licet tot annis in ea gente versati, ad ecclesias tamen diu desideratas redituri, haud satis forte moderari possent fervori suo; quanto majora pericula metuenda erunt a novorum et inexpertorum hominum ingressu; maxime, si iidem persuasi venirent, alia omnino ratione, quam factum hactenus, tractari Nationem utramque debere, ad solidum in ea fructum faciendum. Hujus ergo periculosissimæ persuasionis susceptibiles ut faceret Europæos homines, in eam missionem ituros, hostis vaferrimus, jam pridem cœpit de Evangelicis istic Prædicatoribus sinistros rumores disseminare, et quidquid non omnino ex usu nostro ab illis ag ur in suspicionem vocare abusus. Inventi sunt etiam qui affirmarent occultari omnino apud Sinas Crucis Christi mysterium, quia illa non ubique in manibus est, nec passim ante oculos Gentilium ponitur. Quam bene nota Neophytis Crux Dominica sit, doceat hic juncta forma earum, cum quibus jam pridem plerique sepeliuntur, posteritati quantumvis seræ testatam relinquere volentes fidem, sibi viventibus prædicatam. Quam prudenter Crux eadem non xponatur ubique conspectui omnium, præsertim nudo c .if o instructa, præclara Dissertatione Pariisis explicuit Doctor Theologus, per modum epistolæ scriptæ Gallice, cuidam in Chinam ituro Missionario, et uper moribus illic tenendis, nonnullos ex haustis perperam præjudiciis scrupulos moventi. Ea Dissertatio cum multam hoc tempore utilitatem habere possit, breviterque, di c de ac solide expediens plerasque difficultates, circa modum propagandi inter eas gentes Evangelii motas, doceat epikiam et discretionem, non solum in aliis rebus omnibus, sed etiam in Christo annuntiando tenendam; ipsam accipe, Latine redditam a R. P. Emmanuele van Outers S. J. hanc mihi operam commodare dignato.

falsi redarguit calumniatores Patrum.

Doctor Theologus Parisiis,

iturum ad Sinas amicum monet, circa res usu apud ipsos receptas,

2 Studium illud ardens, Amicorum optime, quod te, relicta patria, ad extremos orbis hujus fines lustrandos impulit, ut emptas Christi sanguine animas in viam salutis revoces et reducas, eo laudabilius est, quo justo quodam moderationis, judicii, prudentiæ fræno temperatius; uno verbo (quoniam ita loqui cogor) quo discretius: quam virtutem in iis litteris, quas ad duos e discipulis animi fervidioris dedit, Apostolus Paulus tantopere commendat. Etenim diversi Regionum mores et vitæ consuetudines, longo seculorum usu inolitæ et confirmatæ, gravi solent esse hominibus obstaculo, quo minus Religionem amplectantur peregrinam; tum maxime, cum quis consilio, tam cæco quam præcipiti, seu potius inconsulto animi impetu, totum prioris vitæ genus, repente et uno quasi ictu convellit et invertit, etiam in iis rebus, quæ Religioni neque prosunt multum, neque incommodant, et vulgo dicuntur indifferentes.

cavendum zelum indiscretum;

3 Hæc agendi ratio tam parum Ecclesiæ menti respondet, et ei rationi, quam Christus in terris tenuit ejusque primi discipuli, ut, si vel obiter examines, prorsus videas aperteque pugnare. Singularis illius sapientiæ vim miror toties, quoties cum animo reputo Dei Filium (qui ea mente advenerat has terras, ut dissipatæ Synagogæ ruinis novam Legem quodammodo inædificaret altiusque erigeret) totos triginta tres ætatis annos ex Judæorum præscriptis transegisse, nihilque in iis innovasse. Quemadmodum vixerat, ita vivere desiit, ritus Mosaicæ Legis observans. Neque templi velum ante mortem ejus scissum est, radiosque lucis admisit, quibus -

conditæ veritates divinaque mysteria panderentur, quorum solis Judæi ducti fuerant promissis, et figuris inanibus allecti. An non et tu, mecum admirabundus, prudens Apostolorum institutum suspicis, Christianismi fundamenta, stante, nec adhuc convulsa veteri Lege, molientium? Tingebatur quotidie templum victimarum sanguine, et spargebatur cineribus holocaustorum, etiam tum cum primi Servatoris discipuli æterno Patri, incruentam Filii hostiam sacrificabant. Baptismi salutaris usus viguit, circumcisione necdum abolita. Paulus ipse (qui Petrum graviter castigarat, quod Gentilium cervicibus ad meliora jam conversorum jugum intolerabile imponeret) inanes abrogatasque ceremonias non negligebat interdum, ne offensioni esset iis quibuscum viveret. Quot prisci Gentium ritus in nostros vel conversi sunt sancte, vel sapienter retenti; ne forte eorum exasperarentur ingenia, qui, cum nondum ita essent affecti animo, ut nuntium ceremoniis omnibus remitterent, ad Ecclesiæ gremium tamen aspirabant?

exemplo Christi et Apostolorum,

4 Neque adeo te fugit, qui me quoque profundius id genus arcana scrutatus es, res esse quasdam, sine quibus Religio stare neque potest neque concipi, quasque in Scholis vocamus Essentiales; quasdam vero, quibus sine pernicie et incommodo graviori facile carere possit, dicique solent Accidentales. Ex hoc genere nonnullas videmus ejusmodi, ut in natura spectatæ sua, sint prorsus indifferentes; soloque hominis animo ad Deum verum dirigentis fiant bonæ, vel interdum (si alio vertantur) pessimæ, ut sunt ea quæ nobis cum hæreticis et idololatris sunt communia: videlicet precationes, vota, corporis afflictationes, supplicationes, templa, imagines, sacrificia, quæ nos omnia Deo reddunt commendabiles, illos vero dum abutuntur execrabiles. Unde sacra passim nomina mutuati sumus, si non a Gentilibus? Hinc templa, ceremoniæ, liturgiæ, mysteria, sacramenta. Erant siquidem illi, primi earum linguarum magistri, quibus vel usa Religio, vel posteris tradita. Denique de rebus hisce dici jure videtur posse quod Philosophi veteres de Materia prima tradidere; esse nempe velut promiscuas, formarumque diversarum capaces, quæ bonas eas efficiant vel malas. Erigimus nos statuas et imagines, eriguntur et a Gentilibus. Erectas et nos colimus, et colunt illi: quanto tamen discrimine? Abominabiles Deo sunt istæ, quia vim quamdam altiorem et cœleste numen in iis præsens Gentes venerantur: nostræ vero Cœlitibus Deoque acceptæ, qui nihil in iis cultu dignum agnoscimus, nisi id quod repræsentant. Reducunt eæ nobis in memoriam mysteria quædam, quibus animus altius attollitur, divinumque aliquid cogitat et veneratione prosequitur, quod imaginibus inesse neutiquam existimat. Numquam ille cultus noster, ut Gentilium solet, in simulacris ceterisque externis signis defixus hæret: et in iis honoribus, quos Sanctorum hominum memoriæ tribuimus, Deum veneramur maxime, sanctitatis omnis auctorem. Solemus enim tum potissimum cœlestis gratiæ virtutem admirari, qua mors eorum pretiosa redditur in conspectu Domini, et transacta vita velut exemplar quoddam imitatione nostra dignum.

r tus Judaicos non dedignatorum,

5 Artes eæ, quibus Evangelii præcones inter Sinas usi sunt, ut aditum Religioni panderent, humanæ nimis videntur, inquis; Astronomia nempe, et scientiæ quædam illustriores, quas Mathematice complectitur. Ita favorem Principis sibi conciliarunt et nationis, quæ cœli conversionibus plurimum tribuit, aliaque naturæ effecta, quæ prodigii loco sunt apud eos, qui sic ea observant, ut causas neque penetrent neque assequantur. S. Paulus, ut existimas, aliique Apostolorum Principes adjumentis ejusmodi non

nec culpandum, quod Astronomia fulti Patres favorem quæsierint Religioni;

nec quia Apostolos idiotas assumpsit Christus,

non leguntur usi, dum per omnes orbis oras Christi nomen et fidei lumen spargebant, quas a se mutuo disjuncti post Magistri necem peragrarunt. Gentium Doctor aperte negat, ad Corinthios scribens, eloquentia se fretum sua venisse, aut persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis. Non inficior utique, et est verissimum, ad confutandam et simul confundendam Ethnicorum callidam sapientiam Evangelii simplicissimis placitis, et ad Philosophorum superbiam Crucis ignominia domandam, non placuisse Christo nisi indoctam et humilem paucorum piscatorum manum, quæ fidei facem terris inferret, cœlitusque acceptas proderet veritates. Verum et tu considera, qualis is fuerit, qui hæc instrumenta, tam parum de se apta, ad rerum tam grandium molitionem adhibuit. Christus ipse, scilicet æterni Patris et virtus et sapientia, cui ut erat facillimum stupidas discipulorum mentes subita arcanorum omnium intelligentia acuere et illustrare, cumque iisdem patrandorum prodigiorum vim summam communicare; ita non fuit difficile lapides istos, ut ejus phrasi loquar, in Abrahæ filios transformare. Cujus esset imprudentiæ, cujus arrogantiæ sperare, nedum in animum inducere, idem nos ista via consecuturos? Fuerint discipuli rerum ignari omnium, eo quo vocati sunt tempore, et in filii Dei contubernium admissi : certe nihil erat illis doctius, nihil perspicacius, cum Apostoli jussi sunt. Spiritus sanctus singulis ultimam quasi manum imposuit, et ad sacræ eruditionis culmen, ut Magister multo ante prædixerat, perduxit. Et adhuc hodie in Epistolis Petri, Joannis, Jacobi, in Evangeliis Matthæi et Joannis, ejusdemque Apocalypsi, non obscura Theologiæ admirandæ vestigia deprehendimus. Da mihi Missionarios, donis talibus instructos, neque magnopere repugnavero, quo minus ejus generis homines, simplices et ignorantes, ad stabiliendum in exteris regionibus Christianismum destinentur. Verum ubi loci tandem aut temporis comperies, vel ab Apostolis vel ab iis, qui eos proxime sequuti sunt, Apostolici viri rudibus unquam esse commissum? istos in sacrorum præcones aut præsides electos? Lucam sibi Paulus adjunxit, medicinæ peritum. Dionysius Areopagita non fuit tantum in re publica consultus, sed et Astronomicis disciplinis imbutus. Sanctus ipse Paulus, cujus nos exemplo moveri cupis, Gamalielem audierat cum Stephano; cujus tantus ardor visque in disputando, etiam veteris Hierosolymæ sectis, eo clarius emicuit, quod esset in Lege sacrisque Vatibus versatissimus.

tales autem Evangelio nunc esse :

6 Et quoniam mentio cœpit de Paulo fieri, quæ tibi videtur ejus viri, divino spiritu pleni, quantaque sapientia? Quam ille dextere, quam prudenter, quot, quamque diversis viis Christum pectoribus hominum inseruit? Vide, qua potissimum ratione Athenienses aggrediatur, multarum disciplinarum homines, quales tuos tibi et Sinenses fingis. Philosophorum testimonia citat, quos summo noverat apud eos esse in pretio : citat Poetarum, et ex inscriptione aræ cujusdam, ΙΓΝΩΤΩ ΘΕΩ consecratæ, occasione capta, eum Deum notum facit, cujus propagatum nomen ibat. Vide rursus, quibus telis Judæos premat, in Epistola ad Hebræos. Geminum Christi Sacerdotium ex eorum placitis statuit et firmat; alterum, secundum ordinem Leviticum, quod in ipso finem acceperit; alterum, secundum ordinem Melchisedech, sempiternum. Quo demum impetu, quanto argumentorum pondere, quanta eloquentiæ vi Romanos instruit, ut e Judæorum animis, qui se Romam receperant, vanam fiduciam extorqueat, qua gloriabantur sibi solis venisse Servatorem : utque Gentilibus persuadeat, Philosophos, quos vitæ magistros sectabantur, voluntaria sese

Paulum ad Hebræos et Romanos.

vanissimarum opinionum nocte mersisse, ut eo peccarent liberius, atque ita excæcatos flagitiis omnibus contaminasse. Ductus exemplo tam sancto, non possum non suspicere prudentiam eorum, qui Sinensium Philosophorum scripta adhibent, ut in iis populis probent, Philosophos eos Deum verum solo naturæ lumine agnovisse; quamquam non ea, qua par erat, affecerint gloria. Id ipsum ad Romanos Apostolus inculcabat olim, eaque via est et facillima et rectissima, qua populos hos ad agnitionem veri Dei deducas, qui se gentium omnium existimant acutissimos et eruditisimos, quique magistrorum suorum veterum placitis adeo multum deferunt; Numen istud, quod colendum unice annuntias, demonstrare istis ipsis fuisse cognitissimum.

utrorumque litteris egregie usum ;

7 Quod de Astronomia censes, tamquam arte parum Christiana, et Religioni fundandæ minus idonea ; nescio utrum notaveris aliquando, hanc unam esse ex iis scientiis, quas Deus voluit nos ante alias cognoscere. Abrahamus, pater et dux piorum hominum, qui ante Legem per Moysen latam fuere, hanc inter Chaldæos didicit : Deusque olim, diserte jubens ut sol et luna vicissitudines temporum designarent, Judæorum ceremonias per novilunia et certas solis conversiones distinxit. Idem ille instituit, ut Agnus paschalis immolaretur, et manducaretur decima quarta lunæ post æquinoctium vernum ; unde necessaria fuit Sacerdotibus et Legis peritis quædam astronomicarum rerum intelligentia. An non et simile quid, circa Paschatis celebrandi tempus, in Ecclesia Christiana usus obtinuit? An non opus aliquando fuit peritissimis viris, qui nascentes de eo lites gravesque controversias dirimerent et consopirent, Victore Pontifice maximo, S. Irenæi temporibus, qui Romam ab Ecclesiis Galliæ legatus venit, ut, quid de toto hoc negotio sentiendum esset, edocerentur? Adeo artes hæ cum Christianismo non pugnant, ut ab iis ipse duxerit exordium. Unde sapientibus Magis Servatoris natalis innotuit, nisi per novum sidus, quod in Oriente observaverant? Unde potuissent illi discere, quid sibi vellet id ostenti genus, in quo nihil non erat extraordinarium, nisi corporum cœlestium naturam, cursum, motum apprime calluissent? Noti sunt tibi sermones, quos in Herodis aula solidis fundamentis nixos tenuerunt : notæ quæstiones objectæ legisperitis, quos in Regiam curiosus Princeps convocarat, unde opportunitas iis data est Servatoris nativitatem manifestandi et confirmandi, tum Prophetarum oraculis, tum sacrarum Litterarum testimoniis. Si sunt, ut affirmas, Sinenses adeo cœli observationibus dediti, per quid aliud possunt facilius adduci, ut cognoscant verum Deum, quam per ea prodigia, quæ quotidie deteguntur in cœlo? Nonne Firmamentum laudes ejus et gloriam tot linguis annuntiat, quot in eo videmus sidera? Solis Lunæque cursus tam constans, tamque apte per spatia dimensus; Stellarum varietas, magnitudine, lumine, influentiis, aspectibus, tamque diverso inter se situ et conjunctione discriminatarum, quæ sapientissimum quemque Sinarum stupentem detinet, nullumne poterit in Conditoris notitiam trahere? Aliane ratione Granatensis, facile seculi sui disertissimus, Theologos acutissimos imitatus, divinam Providentiam rerum omnium moderatricem, naturam ejus, potentiam, sapientiam stabilit, et demonstrat? Ex hoc fonte argumenta pleraque manant, quæ vocamus naturalia, quæque ille transtulit in admirabilem suum Catechismum, qui, tamquam perfectissimi operis singulare quoddam specimen, inter id genus pia opuscula, recensetur.

utrumque Legis Paschæ ex astronomia pendere.

per quam et Christum innotuit Magis ;

atque Deum facilius quam ex cæli observatione cognosci,

8 Si fieri debemus omnibus omnia, ut hominum animos asseramus Deo ; quid interest, utrum sub

astronomi

et spiritualia per res sensibiles apte doceri ;

astronomi habitu an militis, medici an mercatoris, philosophi an cujuslibet denique, populis illis, in errorum nocte degentibus, lucem Evangelii portem? Dei filius, qui studium animarum rebus comparat diversissimis, modo cœlo ipsi, modo pecuniæ et nummis, alias ingentis pretii margaritæ, convivio alias, interdum ædificio, interdum expeditioni bellicæ, variam in tam variis industriam haud obscure probat, qua divino mancipentur homines obsequio. Neque refert, hacne via, an alia Deus verus innotescat; modo cognoscatur et honoretur ea ratione, qua cognosci ipse ab homine, et honorari desiderat. Quamquam Deus sit ab omni materia et concretione sejunctissimus, quamquam purissimus spiritus, atque adeo ab iis a quibus adoratur adorari velit in spiritu ; mundum tamen hunc aspectabilem, velut imaginem magnitudinis suæ, oculis hominum objecit, in qua tamquam in speculo reluceret. Per has igitur sensibus quotidie expositas res, eque tot corporibus concretas, voluit intelligi, inaspectabilis ipse, et nulli materiæ obnoxius. Et profecto, quandoquidem Christus Jesus, dum nos coram instrueret, tot tamque varias similitudines miscuit, ab Agricultura, Itineribus longinquis, Medicina, Architectura, Astronomia petitas, ad illustranda quæ docebat arcana ; quid tu adeo nos prohibes, per istiusmodi artes, captare opportunitatem vulgandæ veritatis? Agnoscis ultro, vastissimum Sinarum r m, ubi ante annos centum circiter nullum erat Christianæ religionis vestigium, modo plenum esse Christi cultoribus. Constructa sunt innumera templa, sedesque quas oratoria nuncupamus, in quibus verum Numen adoratur ; idque Mathematices et emendati Kalendarii beneficio. Quod majus poterat iis gentibus bonum, quam quod hæ artes peperere, procurari? Qui Moysen olim populi sui ducem et magistrum destinarat Deus, perque illum Ægyptiorum frangere contumaciam decreverat : priusquam illi potestas fieret patrandorum prodigiorum, quibus et populum et religionem erigeret, voluit ut in Academiis Ægypti omnibus imbueretur scientiis, quas tum superba hæc natio profitebatur. Sanctus Stephanus, in eloquenti illa disputatione quam ad convincendos Judæos instituit, nobis affirmat, hunc Hebræorum legislatorem, et Philosophum egregium extitisse et Astronomum excellentem, hasque ab eo scientias in Ægypti scholis haustas. Erat siquidem, *eruditus omni sapientia Ægyptiorum*. S. Franciscus Xaverius, qui in ipso Sinarum aditu, post promulgatum Indis et Japonibus Christum, exhaustam tot laboribus animam Deo reddidit; necessariam harum artium peritiam jam pridem agnoverat iis, qui gentibus hisce cuperent fidei veritates aperire. Etenim in litteris ad Academiam nostram datis, quibus et missionis suæ successum Doctoribus exponit, et ad culturam agri, a quo messis tam ampla speratur, invitat ; diserte notavit, opus esse viris rerum cœlestium totiusque physices peritissimis : quoniam frequenter res esset cum Bonzis, Philosophiam professis, quique gloriantur, se rationis unius lumine posse Religionis nostræ fundamenta subvertere.

Naturalibus Scientiis instructos Moysen,

et Xaverium,

9 Quis non videt opus esse periculosæ plenum aleæ, cum hoc hominum genere stupidos quosdam et humanarum scientiarum rudes committere? Quamlibet magno flagrent illi animarum studio, plus detrimenti Christianismi propagationi adferent quam obsequii, nisi vanam Doctorum horum sophisticen sciant detegere, detectamque expugnare, solutis, quas de natura rerum instituunt, quæstionibus. Hac naturæ peritia Xaverius inter Japones utebatur tam dextere, ut ejus, quotquot essent, et ingenium mirarentur et scientiam. Si quos volebat apertius confutare, non aliud quam humanis mentibus indi-tum rationis lumen adhibebat, petitis ab eo demonstrationibus : ita facile victi dabant manus, et convertebantur ad meliora ; quemadmodum patuit in celebri disceptatione, de mundi opificio coram Bongi Rege instituta cum Bonzio quodam, qui mundum hunc contendebat esse sempiternum. Victus est Bonzius, Rex certaminis spectator cum plerisque aulicorum, hac occasione, ad Christum et veritatem accessit. Econtrario nuper accepimus, quantum damni passa sit Religio apud Persas, Missionariorum quorumdam inscitia : qui cum nihil invenirent, quod quæstionibus de corporum cœlestium observatione curiosioribus responderent; speraverant citharæ sambucæque, cum fides non male pulsare didicissent, et reliquo musices apparatu, populos hosce in amorem et existimationem nominis sui pellicere. Verum non ita multo post, accepta insigni ignominia, regno toto pulsi sunt cum instrumentis musicis ; coactique Christiani, vulnere tanto nec minore dolore perculsi, Judæos, Astronomiæ et naturalis Philosophiæ callentes, intueri in eorum locum substitutos. Neque a vero alienum, Missionarios hos, de quibus agis, si nihil aliud Sinenses populos docuissent præter Euclidis elementa aut Cœli accuratius systema, si quosdam duntaxat aut de Sphæra tractatus aut de Trigonometria Sinica lingua donassent, non magnum minimeque a me approbandum operæ pretium fecisse. Non erant inter tot pericula tam vasta maria transmittenda, ut de Mathematicis disciplinis in extremo orbe scholæ erigerentur. Verum ex libris inde huc delatis, qui in Vaticana Regiaque Bibliotheca custodiuntur, videmus illorum industria Sinice versum novum Testamentum, vim ingentem Catechismorum, et ante alios Concilii Tridentini, Summam S. Thomæ, diversos precationum libros, orationis Dominicæ, Symboli Apostolici, præceptorum divinorum explanationes, Vitam Jesu Christi et Sanctorum, Missale Romanum, et quædam sanctorum Patrum volumina, eadem lingua vulgata. Demum, primus liber, qui typis Sinicis editus est auctore Michaele Rogerio, anno salutis MDLXXXIV, sinceram sacræ legis Historiam complectebatur. Præcipua mysteria Verbi divini, hominem induti, et acerbissima pro nobis in Cruce morte defuncti,, accuratione summa in eo elucidata leguntur.

res maximas peregisse :

et sic Christianæ Legis libros plures jam Sinice legi,

10 Huic tuæ querimoniæ, quæ spectabat artes, quibus prima jacta fuere apud Sinas Christianismi fundamenta, subnectis aliam multo graviorem, neque æquis auribus audiendam, si quid illi forte subsit veri. Missionarios, qui sedem in Sinis fixere, accusari ais, quod Christum populis non annuntient Crucifixum, sed Crucis opprobria quo possunt studio celent. Nullum inter eos prætenta manibus Cruce verba facere, quod solenne est quibusdam aliis per Indiam Religiosis : Crucifixi imaginem in aris populi venerationi non exponi; neque baptismo jam initiatis neque neophytis quos instruunt iconculas hujus generis dari : quo profecto pacto Crucis inimicos, non Christi præcones sese exhiberent. Verum accipio rem habere secus, præconesque istos adeo Christi Crucifixi opprobria non celasse, ut aperte totam ignominiosæ necis historiam figuris æneis insculptam vulgaverint, additis ad singula mysteria justis explicationibus. Hinc famosus ille Jam Quam Sien, capitalissimus hostis, quem toto Sinarum imperio nascens Christiana respublica habuit, occasionem avide arripuit persequendi Missionarios. Detracta enim ex eorum libris Christi effigie, inter duos latrones in crucem suffixi, et ad hujus exemplar innumeris aliis excusis, librum scripsit, quem cum iis spargeret in vulgus ; quo callide insinuabat, homines ejusmodi, qui Deum crucifixum, latronibus latus utrumque stipantibus, adorarent, non tacite favere

tantum vero abesse ut Crucifixus Sinis non prædicetur,

ut hinc sumpta sit gravissimæ insectationis causa :

favere perduellioni Prædonum publicorum, qui tyrannidem apud Sinas ea tempestate affectabant, nonullasque jam tum Provincias subegerant. Neque caruit successu tam astute compositum vaferrimi hominis scelus. Doctoribus Evangelii injectæ catenæ ; Tutoribus Principis, necdum per ætatem Imperii capacis, calumniatorem foventibus Neque fuisset spes libertatis innocentibus, nisi cœlum inauditis prodigiis in miserorum patrocinium conjurasset. En tibi rem gestam seu factum, quod in duabus aut tribus rerum Sinicarum relationibus legi : et est una penes me litteris Sinicis latinisque in China impressa, quæ inscribitur INNOCENTIA VICTRIX, in qua se strenue Christi pugiles, adversus calumniam defendunt, et edicto Imperatoris declarantur immunes et innocentes. Disco insuper in plerisque Provinciis, in quibus admissa est et consita Religio, erecta esse Christi Patientis sodalitia, quæ Neophyti frequentant eo more, quo solent oratoria in Italia, diebus Veneris funestam Christi Crucifixi historiam meditaturi, ubi se flagellis excipiunt, participes futuri pœnarum et dolorum mortis ejus, per istos pœnitentiæ et Christianæ submissionis actus. Quod si populis adhuc ab Evangelio abhorrentibus partem aliquam mysteriorum tantisper subducimus, ut oculis lippientibus apertum solem, aut delicatiori stomacho solidiores cibos ; imitamur Apostolos et primos Christianismi Magistros, qui tam parci fuere cautique in communicandis Religionis arcanis cum iis qui necdum erant initiatis aut Catechumeni ; ut inde, quod nosti, præbita sit occasio nigerrimarum calumniarum, per quas accusabantur de puerorum cædibus quos vorarent, et abominandis flagitiis quæ in cœtibus subterraneis committerent.

Testimonia ex Gentilium libris petita.

11 Quid est præterea quod Missionarios hosce culpes, si veterum Philosophorum Sinensium scriptis et testimoniis in Dei notitiam populos eos adducant, quibus naturalis ingenii lumen multo est subtilius et expeditius, quam gentibus ceteris minus humanitatis legibus excultis; penes quos est innumerabilium librorum copia, antiquitate ipsa venerabilium, ubi disseritur de natura divina, deque principio primo quod condidit res ceteras et auctor est omnis boni ? Quid in eo, inquam, vituperatione dignum, si per Magistros Sinensium Sinenses doceant, Numen, quod annuntiant majoribus ipsorum non fuisse incognitum? Qua tandem alia ratione Paulus Apostolus Athenienses traduxit ad Christum? Hoc est obligare sibi Sinensium ingenia, nec mitiora dumtaxat sed et dicto audientiora reddere; Confucium, cujus tanta est iis veneratio, quem pro Sapientiæ oraculo colunt, testem adhibere dictorum ; ex ejus vetustissimis libris Numen illud supremum adstruere, cujus mortalia hæc omnia agantur et temperentur imperio; qui et æternitatem ejus agnoverit, et majestatem, et justitiam, et sapientiam, et omnipotentiam; quique suos olim monuerit, qua reverentia, quo cultu par esset prosequi fontem bonorum omnium et auctorem rerum, qui malos suppliciis, præmiis alliceret bonos. Si tam præclare de Deo sensit hic Philosophus, docuitque tam præclare, ut tu ipse auctor es, qui monumenta ab eo posteris relicta lustraveris ; adeo non reprehendo eos qui scripta tam illustria manibus terunt, eorumque cum laude meminerunt apud populos, qui memoriam tanti doctoris supra modum venerantur ; ut vehementer probem, præsertim cum in iis nihil sit cum Christi placitis aperte pugnans, quorum auctor vixerit ante natum Christum. Laudo enimvero et admiror novorum hujus ætatis Apostolorum prudentiam singularem et industriam, qui gentis hujus institutionem ab eo potissimum ordiantur, quod nullo negotio notitiam sempiterni Numinis menti-

ipsis instruendis efficaciter adhiberi :

bus insinuet, facileque convincat, unum esse Dominum, terrarum et cœli moderatorem, improborum vindicem, remuneratorem proborum. Harum enim rerum perceptio justo naturæ ordine præcedit, et viam sternit ad agnoscenda secretiora multoque altiora, ut sunt Divini Verbi cum humana natura intima conjunctio, quam sancti Patres Incarnationem nominant, nativitas, vita, mors, resurrectio Christi Jesu ; siquidem natura Divina ab æterno fuit, mysteria hæc omnia perfecta sunt in tempore. Rationi igitur prorsus consentaneum est, ante omnia demonstrare, Deum esse sempiternum, infinitum, omnipotentem, unum in natura, in personis trinum, mundi opificem, angelorum atque hominum conditorem, statum integritatis et innocentiæ, primi hominis fatale posteris peccatum prius quam mentio de Christo fiat. His enim cautelis omissis, magnopere timendum foret, ne Sinensibus populis fieret lapis offensionis, et stultitiæ argumentum, ut fuerat olim Judæis et Gentilibus.

Apostolos, qui cum Judæis ex sacris litteris agebant,

12 Considera, quæso, paulo attentius rationem prorsus diversam erudiendi populos, adhibito prudenti discrimine, quod Apostolis placuit, nunc Judæos, nunc Gentiles instituentibus. Sumendum erat apud Judæos statim ab ipsa Jesu Christi incarnatione, morte, resurrectione exordium : quoniam minime dubitabant illi, Deum esse, et esse unum, rerum mortalium moderatorem. Nitebantur oraculis, et vaticinia jactabant, quæ nasciturum Messiam, id est, gentis suæ liberatorem et servatorem promitterent · in iis legere erat vitæ totius mysteria, non obscuris indiciis expressa, distinctaque. Baruch, incarnationem ; Isaias, nativitatem, institutionem, miracula, mortem inter geminos latrones, et sepulcri gloriam; Daniel, funestæ mortis tragœdiam, et adjuncta onnia ; Michæas, locum natalem; Zacharias et Jeremias trimphalem in Hierosolymam ingressum, proditorem discipulum, proditionis pretium, discipulorum omnium fugam, longe ante ob oculos proposuerant : multa præcinuerat regius Vates de crucis infami trabe, de injuriis et mortis opprobriis multa, de pedum manuumque plagis, de felle, de aceto, de sorte super vestibus missa, de morte denique et resuscitatione, et in cœlum ascensu, deque Judæorum reprobatione et electione Gentilium : Ozeas, tres definierat dies quibus hæreret in sepulcro; Joel, Spiritus sancti in discipulos illapsum prænotarat etc.

quia ex his docendi illi Christum erant ;

His itaque oraculis tantum expugnanda erat Judæorum pertinacia ; quidquid iis promittitur, jam patratum : venisse Messiam, notum esse in Bethleem, hominem inter homines triginta tribus annis vixisse, tribus vitæ ultimis docuisse populos, salutarem doctrinam ejusque veritatem continuis mirculis stupendisque signis confirmasse, ab immemori et ingrata gente mori jussum, virtute sua factum redivivum; quæ omnia et singula mysticæ Vatum litteræ monebant. Hæc illa methodus est, quam concione sua prima, Spiritu sancto jam plenus, ipsa Pentecostes luce, sanctus Petrus tenuit. Admirare nunc, ut æquum est, prudentiam Apostolorum Principis, ejusque sodalium. Noverat ille, Judæis hactenus fuisse incognitum grande illud sanctissimæ Trinitatis arcanum, sine quo Religio nostra nulla est, in quo peccatorum sordibus abluimur, quodque Sacramentorum primi et maxime necessarii formam unice constituit. Interim de eo verbum nullum. Subducitur tantisper hujus mysterii splendor animis, tantæ lucis adhuc impatientibus. De Christo agendum hactenus : ejus divina virtus, vita, doctrina, mores demonstrandi prius sunt, iis omnibus conformari, quæ sacri Vates ante adventum ejus præsignificarant. In eo toti sunt : neque de Christo Crucifixo fit sermo, quin fiat de redivivo et immortalem gloriam

riam consecuto. Addebant ea omnia quæ suaderent, mortem ejus, non humanis tantum consiliis, sed sempiternis decretam, et ab ipso sponte susceptam, et centies ante prædictam. Ab hunc maxime modum Judæos Apostoli aggrediebantur.

aliter cum Gentilibus egisse ;

13 Restat nunc ut videamus, qua via quibusque telis Gentiles sanctus Paulus oppugnet, præcipue Athenienses, multæ eruditionis multarumque litterarum quales tui Sinæ. De Christo, in ipso disputationis ingressu, altum silentium : de Deo omnia, quem colunt, nec intelligunt : de natura ejus immensa, perque omnia diffusa : de potentia qua creavit res omnes : de justitia, deque judicio aliquando ab eo instituendo, in quo mortalium vita justo examine excutiatur. Neque aliter actum est primis seculis ab Ecclesia, primæ Apostolorum disciplinæ tenacissima, sive cum Græcis, sive cum Romanis, quibus nihil erat doctius, nihil ad humanitatis leges exactius ea tempestate. Neque statim Constantinus ipse Crucis signum in vexillis explicuit, aut in palatio erexit. Nudum Christi nomen diademati suo, monetæ, militaribus signis, Græcis duabus litteris indicuravit, obscurius expressum. Hæc illa est vetustissima Christianorum nota, quam licet observare veterum sepulcris inscriptam in cœmeteriis Romanis. Necdum id temporis Crux Christi a figura exprimebatur, qua constructa fuit, ut in ea ad mortem usque torqueretur. Similis fingebatur diademati, inclusa circulo, latera ejus expansa suis extremitatibus complexo. Omnes antiquæ Jesu-Christi imagines visuntur ad hunc modum coronatæ ; atque hoc aliquando sanctum Paulinum impulit, ut hæc iisdem subscriberet, *Tolle Crucem, si vis auferre coronam*; circulum accipiens, qui Crucem complectebatur, coronæ loco. Atque hoc illud est diadema, quo Sanctorum imagines insignimus. Adjunctæ leguntur huic Cruci duæ litteræ Alphabethi Græci, prima nempe et postrema, A et Ω, quibus Dei filius usus est in Apocalypsi, ut mystice significaret se rerum omnium esse principium et finem. Crucifixi effigies neque sola est, neque vetustissima earum, quarum primis Christianismi seculis usus viguit in Ecclesia, quamvis signum Crucis in ceremoniis omnibus adhiberet. Quidquid Romæ est id genus monumentorum veterum et tabularum pictarum lustravi curiosius; et in omnibus passim Christum reperi, instar magistri, discipulorum corona cinctum, manu librum præferentem ; aut habitu boni pastoris, gregem solicite custodientis, et ovium unam humeris sustinentis. Paucas video Crucifixi imagines tantæ vetustatis : et si quæ forte sunt, ut est illa Lucensis, quæ creditur ab ipso Nicodemo, vel ab alio ejus jussu expressa, notandum, in ea exhiberi Christum longa toga indutum, capite coronato ; acsi jam tum metuissent, ne Crucis ignominia cujus supplicium semper fuerat apud hos populos infame, aliquid detraheret venerationi debitæ generis humani Liberatori et Divinitati ejus tam firmiter credendæ. Et certe non sine mysterio tot prodigia portentaque Christi necem consequebantur, Repentinis tenebris obductum cœlum, siderum principibus contra ordinarias naturæ leges portentoso defectu subtracta lux : terra movit, suscitati mortui, velum templi ruptum ; ut tot veluti ultimis subsidiis Auctori suo Natura succurreret, et acceptam in morte ignominiam quo posset modo solaretur; quæ cum esset tot ante seculis prænuntiata, eo quo subiretur modo, non potuit non in omnibus suis circumstantiis esse prorsus admiranda. Illa ipsa imago Crucifixi Lucensis magno mihi argumento est, quo probetur eorum institutum et a calumniis vindicetur, quibus gravius est nudum corpus, in crucem extensum, populis exhibere spectandum, quorum oculos minima nuditas maxime lædit ac offendit ; ita ut vel hæc sola satis interdum præbitura sit causæ, ut in animum inducant suum, non esse Deum Christum Jesum, sed mortalium sceleratissimum et omnium abominatione dignum. Audio quod vel idcirco sacra Rituum Congregatio sapienti consilio permiserit Sacerdotibus, tecto capite in China sacrosanctis operari mysteriis, quod genus quoddam turpitudinis sit apud has gentes, aperire caput. Reverentiæ indicium est in istis regionibus ita aræ adstare Sacrificii Ministros, quemadmodum et apud nos, quando velato capite ex Apostoli præscripto mulieres sacris rebus intersunt.

Constantinum illis non ostendisse Crucem, nisi Diademate cinctam :

Crucifixi imagine nuda non usa prima 3 secula esse :

cavendum autem ab iis ritibus, qui indecori videantur :

ideoque in feminis recte omitti pedum Unctionem,

14 Præbet hæc mihi digressio locum explicandi quæstionum tuarum alteram, de extrema Unctione videlicet. Quod Sacramentum Missionarii feminis Sinensibus ita impertiuntur, ut numquam pedes ungant, quas illæ semper studiosissime tegunt, et nudare hanc corporis partem parum verecundum et honestum putant. Quod si ita est, nihil utique video quod vituperare hac in parte debeam, multum vere quod laudare. Quippe, si solo pudoris respectu, diserte cavit Ecclesia, ne mulierum renes ungerentur, cum tamen soleat Oleo sacro viros in ea corporis parte linere; certum habeo, non esse ejus mentis, Unctionem sacrosanctam mulierum Sinensium pedibus admovere, quoniam in eo multum inesset indecori. Illa verecundiæ cura, quæ ritum pervetustum abolevit in Baptismo, per immersionem fieri solito, cur non queat unam aliquam in extrema Unctione conferenda ceremoniam innovare? Cumque sola incommoda fieri nata in sacrosancti Sanguinis distributione in Communione fidelium, Ecclesiam potuerint impellere, ut Laicis usum Calicis denegaret, ita tamen ut Sacramenti integritati subtractum sit nihil : tunc existimes aliquid detractum iri Sacramenti hujus efficaciæ, si Unctio una vel altera prætermittatur, ad causam tam gravem justamque, quantam præbet inveterata regionis universæ consuetudo? ubi ne medici quidem micantem feminarum venam explorant, nisi linteolo interposito : ubi mariti ipsi remedia applicant ægris, quæ manum poscerent expertissimorum Chirurgorum? Age vero quantum torqueres, si cuperes ex sacrarum Litterarum testimoniis ostendere populis istis, Unctionem pedum esse necessariam ? Quid enim habet Jacobus amplius, qui clarissime omnium hujus mysterii meminit, quam Sacerdotes advocandos, fundendas ad Deum preces, Oleo ungendum ægrum? An non sufficit, ut valeat Baptismus, si pars quæpiam corporis abluatur? An non anima sic abluta Deo protinus conciliatur, immunisque fit sordium peccati? Et quot moribundis accelerata repente mors et temporis angustia unam aut alteram harum Unctionum invidit? Judicium etiam istorum probo, qui, dum sacro Lavacro Sinenses feminas abluunt, de more pectus haud linunt Oleo Catechumenorum. Non id enim solum hisce populis videretur peregrinum, sed natum foret ab hoc mysterio abalienare, et sacros Præcones ita reddere suspectos, ut causa non opus esset graviore toto regno exturbandi tamquam infames, qui ceremonias inducerent verecundiæ legibus tam nimicas.

quæ tanto offendiculo apud Sinas sit,

aquæ ac unctio pectoris in eorum baptismo

Nulla quidem ratione tolerandos cultus idololatricos

15 Reliqui tui scrupuli ratione mihi videntur niti justiore ; atque ille imprimis, qui te non mediocriter cruciat; si tamen verum est, permittere Missionarios statuam adorari Confucii, celebris istius Philosophi, qui Sinensium mores ante annos amplius bis mille sanctioribus emendavit disciplinis. Est ea procul dubio idololatriæ quædam species : neque est quod malam populi fidem excusent Cruces, idolis aut statuis appositæ, quasi iste honores hos venerando

nerando Christi ligno redderet et non profanis simulacris. Abominanda prorsus hypocrisis, quæque parere possit in animis adstantium infidelium errores perniciosos et offendiculo plenos; facileque persuadere, simili nos deditos cultui, et eosdem habere pro diis, quos adorent ipsi. Odit germana pietas fucos tam periculosos: et vix inducor ut credam, inventum iri a Theologis colores quospiam et titulos, quibus abominationes hujuscemodi videri queant tolerabiles. Quare, ut exactius respondeam, doceri per te primum volo, num Sinenses Confucium istum habeant pro Numine: utrum honores ii, quos tribuunt, divini sint, et quidam quasi Religionis actus; an, ut loquimur, pure civiles politicique. Hinc pendet omnis nodi hujus difficilis explicatio.

sed non omnem adorationem idololatricam esse,

Neque enim ignorare te arbitror, esse quosdam adorandi modos mere civiles, quales esse solent ii, quibus rerum potentes et principes in terris colimus, dum coram prosternimur. Nosti Romanos Pontifices, simul atque electi sunt, a Cardinalibus quodammodo adorari. Neque abs re fuerit, si breviter hic exposuero, quid in ceremonia simili evenerit Alexandro VII, ad summum Pontificatum evecto. Cum translatus esset de more, ex sacello Conclavis ad S. Petri templum, ubi stabat in ara parata sedes, et in aræ quidem medio; voluit ille, ductus singulari quodam modestiæ et reverentiæ instinctu, sedem ad alterutrum latus dimovere, ne eodem prorsus in loco adoraretur, in quo Christus Jesus, Sacrificii divini tempore. Verum Franciscus Cardinalis Barberinus prudenter monuit, non exhiberi hos honores Fabio Chisio, sed vivæ Servatoris nostri imagini, cujus Vicarium ageret in terris; et fas ipsi esse eosdem illic admittere, ubi lignea æneaque Crucifixi simulacra, quæ Dei filium non repræsentent indiciis tam illustribus, afficiuntur indies haud dissimilibus; utpote Christi vices gerenti, et summo Ecclesiæ in terris Capiti, et singulari Spiritus sancti afflatu in ejusdem administratione prævento. Haud diffiteor hujus generis honoribus, quos Pontificibus deferimus, haud parum hæreticos offendis. Nosti plus satis, quo proruperit insolentiæ Molinæus, ausus impudenter orbi toti Paulum V seu quoddam idolum Catholicorum Romanorum ostentare. Sed horum offensio tanti nobis esse non debet, ut ceremoniam Ecclesiæ tam vetustam antiquemus. Nec Pontifices solos veneratione simili prosequimur, verum etiam Reges seculique Principes. Qui ministrant Angliæ Regibus, genua suppliciter incurvant: eodem corporis habitu tertii Ordinis delegati Galliarum Reges affantur.

nec illam quæ nomini Confucii defertur:

Et postquam accipio, vetustum esse Sinensium morem, natali cujusque die, coram parentibus se prosternere; quoties eos invisunt, et quotannis idem fieri coram Imperatoris nomine, litteris Sinicis in ampla tabula exposito, in atrio ad hanc ceremoniam destinato: fateor ingenue, si reverentia nomini et memoriæ Confucii deferri solita generis sit ejusdem, neque aliud per hunc cultum testentur Sinæ, quam virum magnum fuisse Confucium et sapientem Legislatorem; cujus memoria apud eos in veneratione sit, quorum mores reformarit; fateor, inquam, nihil in eo videri, quod idololatriam redoleat. Quoniam aliunde Sinæ consentiunt, honorem hunc esse mere civilem, illique non dissimilem quo progenitores suos afficiunt, quos tamquam Deos colere haud volunt; quemque nos Regibus et nostræ Religionis Antistitibus exhibemus. Haud secus Episcopos honoras, quibus ad genua supplex accidis, ut, facta prius potestate, sacra obeundi munera, ad missionem properanti bene precentur.

Patavii translata solenniter T. Livii ossa,

16 Lubet hic mihi commemorare rem satis singularem, quæ Patavii contigit in honorem Titi Livii, Historici perquam celebris, qui res Romanas, Augusto imperante, multis voluminibus complexus est. Abhinc duobus circiter seculis, nescio quo casu, in quodam angulo nobilis monasterii S. Justinæ, detecta est plumbea sandapila, ossa quædam servans. Additum erat Epitaphium, Titi Livii nomen præferens. Mox desiderium honorandi memoriam scriptoris tam clari impulit Patavinos, ut depositum tam carum in Curiæ atrium transferrent, ubi magnificum erexere monumentum. Andreas Dandulus Senator Venetus, tresque simul aut quatuor Equites, læti humeros feretro subjecere. Zacharias Trevisanus, et Leonardus Mocenigus, duo Reipublicæ Magistratus, funus inclitum prosequebantur, solenni cum pompa per nobiliores urbis vicos circumductum.

et Brachium Aragoniæ Regi missum absque piaculo:

Alphonsus Rex Aragonum, litteratorum amator insignis et æstimator, simul atque thesaurum hunc erutum agnovit, transmitti sibi brachium postulavit per Antonium Panormitanum inclitum Poetam, qui legatione pro Rege ordinaria apud Rempublicam fungebatur. Datum id precibus Regis, missum brachium: cui longo post temporis intervallo monumentum statui curavit Jovianus Pontanus, erepto rebus humanis Alphonso, priusquam Neapolim navis appelleret, tanto insigni munere quod avide Princeps erat præstolatus. Minusne sit impium, imo non sit magis, Titi Livii reliquias ea veneratione excipere, qua solemus passim Sanctorum corpora, quam Confucii nomen honorare? Interim, neque Congregatio Rituum Patavinos demoliri sepulcrum jussit, neque legimus nobiles hos Venetos apud fidei Quæsitores idololatriæ postulatos, quod honores publicos tanta cum pompa Ethnici hominis ossibus detulissent.

Confucium certe non haberi pro Deo a Sinensibus,

Sinensium vero ritum omni suspicione impietatis liberas ipse, quando videlicet, in Gymnasiis et Scholis publicis duntaxat, affirmas, Confucii nomen adorari, additis septuaginta discipulorum nominibus illustratum, quibus pariter assurgitur; et Mandarinorum filios magno ambitu apud Imperatorem contendere, oblata sæpe grandi pecunia, ut parentum suorum nomina, qui civitates rexere, præcipuisque functi sunt magistratibus, iisdem mandentur tabulis, et inter tanti Magistri discipulos recenseantur, iisdem quibus discipuli augendi honoribus; tamquam qui sapienter, ex Philosophi hujus placitis, reipublicæ præfuerint, nomenque sint meriti dignum quod cum Magistri nomine transeat ad posteros. Addis insuper, Imperatoriis edictis diserte vetitum, ne quis in templis aut extra scholæ parietes hoc observantiæ et honorum genere utatur: ex quo manifeste licet cognoscere, non esse Confucium Sinensibus quasi quemdam Deum.

quorum etiam funebria officia,

17 Quod funera spectat et officia in mortuos, nosti pervetustum Ecclesiæ morem: publice exponi corpora, indumentis iis induta, quorum usus est in pompis solennibus; Pontificum pedes per dies complures patere piorum hominum osculis in sacello ad S. Petri, adhiberi cereos accensos, thura, flores; neque tamen est quisquam qui nos ausit accusare idololatriæ, quamquam hæ ceremoniæ nobis sint cum Gentilibus communes. Quid de epulis dicam, quas mortuis Sinenses apparant? Nosti Galliæ consuetudinem, quidque Rege mortuo vetustus usus obtineat, nec opus longe exempla petere. Excesserat e vivis Franciscus primus anno MDXLVI Regis mox effigies per undecim continuos dies collocatur in lecto, magnifice ad ostentationem composito: statis prandii cœnæque temporibus, velut in scena repræsentatum quidquid vivo Principi solebat obsequi: strata mensa, per triclinii Præfectos, mensaria suppellex per Nobiles ad id munus destinatos illata: expeditur canistris ceres: aderat pincerna, structor aderat, qui dapes appositas delibaret et distri-

nihil plus habent iis quæ mortuis Franciæ Regibus impenduntur.

distribueret, præeunte apparitore Regio : deprompti scyphi, et inclinato de more reverenter corpore mensis impositi : exploratum vinum : pane in frusta secto, perque mensam distributo, inferuntur fercula, stipante Accenso Regis : Oeconomi, Pueri nobiles a cubicul , rei culinariæ Præfectus, vasorum Custos stabant, suo quisque intentus muneri : mantile per Oeconomum viro, tum in aula Principi, oblatum, per quem Regi daretur in manus : recitatæ per Cardinalem preces, quibus cibi consecrantur : aqua lavandis manibus sedili regio, non aliter acsi adesset, Porrecta : continuati tres ferculorum missus, ordinaria cum pompa, admotusque calix eo tempore quo solebat bibere, bis nempe refectionibus singulis : tandem gratiis actis largitori bonorum omnium Deo, subjiciebat Cardinalis Psalmum *De Profundis*. Ausis hasce tu ceremonias idololatriæ vel impiæ superstitionis condemnare ? Quid dices denique, cum intelliges similes plane ritus observatos in funere Constantini, Christianorum Imperatorum primi, testante Eusebio?

18 Hic Imperator, ejurato falsorum Deorum cultu, Christum professus, ejusque in imperio et religione successores, titulum Pontificis Maximi retinuere, ut legimus in veteribus numis. Interim hic ille erat ipse, quo Gentiles sacrorum suorum Principes supremosque arbitros donabant. Verum Ecclesiæ Præsides et Patres publico Religionis bono censuere conducibilius, non eripi Christianis Imperatoribus tantum dignitatis, cujus beneficio facilius auctoritatem sustinerent suam, et superstites falsorum Deorum cultus possent sensim sine sensu radicitus extirpare. Equidem non arbitror Mandarini dignitatem apud Sinas vehementius adversari muniis Missionarii Apostolici, quando et ipsa facere tam multum potest ad terminos veræ pietatis amplificandos, et Christianam rempublicam firmius stabiliendam. Quippe et titulus quidam est, quo litterati homines supra vulgus efferuntur, et nos ipsi similibus honorum præmiis alimus artes et ingenia. Videmus quotidie Sacerdotio initiatos, adeoque singulari cultu Christum professos, Academicis gradibus evehi, nec Doctores solum honorifice pronuntiari, sed in tribunalibus regiisque conciliis Assessores, quos Consiliarios Ecclesiasticos dicimus. Sugerus Abbas S. Dionysii, S. Ludovico rerum potiente, administer Imperii factus non putavit alienum ab instituto suo, ita volente Principe, tractare regni negotia habenasque moderari. Præpositus Generalis Fratrum Minorum, cujus nomen nil nisi modestiam et sonat et spirat, Magnatibus Hispaniæ accensetur. Neque unquam in Gallia, vel Germania, dignatio Principis, Ducis, Paris, Comitis, Dominique (ut loquimur) temporarii, credita est cum sacri Antistitis dignitate pugnare. Si necesse judices ut personam tantam pro dignitate sustineas, splendore vestium pretiosiorum abuti, alere familiam servorumque manum, rerum multarum ostentare apparatum, ita exigentibus Sinensium ingeniis, ne muneris Apostolici sanctitas veniat in contemptum ; ego prorsus existimo, permittendas externas hasce excellentiæ cujusdam et nobilitatis notas, ne vilior fiat Christiani Sacerdotii amplitudo apud populos, qui cuncta splendore apparatuque externo metiuntur. Fuere quidam qui Benziorum, hoc est Sinensium Sacerdotum et religiosorum, vitam et institutum studuerunt æmulari. Quo tandem operæ pretio ? Nullo. Piguit incepti serius, postquam se videre vilissimo cuique despicabiles. Concedendum aliquid Evangelii dignitati, inter ingenia paupertatis et humilitatis intolerantia, quam Apostoli profitebantur.

Mandarini dignitatem utiliorem rei Christianæ esse,

quam Bonzii vilitatem,

19 S. Paulus, qui labore manuum victum quæritabat ne cuiquam esset oneri, Romanum se civem aliquando dixit hocque nomine ad Cæsarem appellavit, ut iniquæ se Romani Præsidis sententiæ sævitiæque subduceret : neque ausus est Præses reluctari. Ut civis Romanus, cujus tuenda sibi jura sumpserat, ductus est Romam, simulque occasione nactus, incognitam adhuc Jesu Christi Philosophiam in Neronis aula profitendi. S. Franciscus Xaverius (quo quis erat medestior ?) usus est dignitate Legati Apostolici, adversus Gubernatorem Malacensem, injustas Evangelio moras injicientem. Ostentationem fastuosam excellentiæ, qua nihil vanius, studiose vitandam scio : sed Sacrorum majestas, quando ita opus est, quibusdam insignibus et ornamentis exquisitioribus neutiquam destituenda. S. Carolus Borromæus, perfectum quoddam Christianæ modestiæ exemplar, festis majoribus, veste Cardinalitia galeroque prodibat insignis. Quin etiam diversa vestium et ornamentorum genera, pro diversitate cujusque Ordinis, quoties similis pompæ usus est, Ecclesia præscripsit. Pontifex Romanus, qui se servum servorum Dei toties nominat, tiaram gestat triplici corona aurea distinctam, vocaturque hæc Triregnum. Post hæc omnia profecto non video, cur Patribus Dominicanis, Franciscanis, Jesuitis, Augustinianis sericarum vestium usus sit interdictus ; neque fas sit alere domesticos, lecticaque gestari, vitamque ducere, cujus exterior species ab habitu Doctorum Sinicorum non discrepet ; modo dumtaxat id conducat auctoritati Evangelii majori, neque prætextum præbeat vivendi mollius delicatiusque. Ad extremum, si ita est, ut dicis, serica corporum integumenta tam esse vulgaria inter Sinas, ut nec manuariis artibus dediti careant, Europæaque, ex panno confecta simplicius, majoris pretii luxusque æstimanda ; modestiæ quoddam genus est uti sericis. Sperandum insuper hos populos, postquam Christum Jesum penitius cognoverint, pluris Evangelica consilia facturos, neque tum amplius paupertatem vitamque humilem et abjectam Christi causa, tam fore despicabilem.

sic Paulum usum titulo Civis Romani :

et communiores Sinis sericas vestes non esse culpandas

20 Insurgerem hoc loco altius, gravibusque verbis castigarem avaritiam, negotia quæstuosa et commercii quoddam genus illic exercentium Sacerdotum ; si neglecto animarum lucro, de quibus fluxas opes solum captarent, aurum, gemmas, coralia, moschum, saccharum, ut accusari quospiam non semel audivi. Verum immensa hominum multitudo, tam brevi temporis spatio Christianæ militiæ aggregata, quamvis apologia facundius demonstrat et efficacius, quantum fuerit eorum studium, quæ cura rerum divinarum, quamque animus vitio tam turpi altior. Adeo ut nihil magis hos populos in admirationem rapiat Christoque conciliet, quam dum manifeste vident, ab extremis orbis sibi oppositi finibus, per tot rerum discrimina, venisse tales viros, unico salutis suæ desiderio impulsos ; qui, cum nihil sibi expetant, hoc unum agunt, ut vitæ post mortalem hanc alterius memores Religionem amplectantur Christianam, sine qua sperari obtinerique beata semperque felix non possit. Nec fuerit absurdum hic aliquod quærere diverticulum, et paucis exponere rem notatu dignam, quam nuper accepi. Europæus quidam recens erat in Chinam illapsus per insulam Formosam. Lustrat curiose vicinos portus. Aderant navigia complura, majoresque onerariæ, mercium plenæ. Videt immensam omnis generis sarcinarum vim, SOCIETATI inscriptam : spectabant autem ad Societatem Indicam mercatorum nostratium. Ille sibi fingere has Jesuitarum esse divitias, ductus ambiguitate nominis, quod per Gallias passim Jesuitæ, Patres Societatis appellentur. Neque opus habuit graviori argumento, ut Romam scriberet, Jesuitas in Sinis strenue negotiari et exercere mercaturam.

De negotiatione quod objicitur,

ex errore ridiculo processisse ;

ubi et de Crucibus abditis post idola,

21 Qua potui diligentia inquisivi in criminationem alteram, Romæ pariter ab ingeniis malæ fidei jactatam ; Sinenses nempe Missionarios Neophytis permittere veterem idolorum cultum, modo sub statuis delitescerent Cruces, quas animo venerarentur, eo reverentiam omnem dirigentes. Deprehendi, meram esse calumniam : pessimum hoc simulandæ et dissimulandæ Religionis artificium semper habitum esse damnatumque ut nefarium : arripi potuisse accusationis speciem ab homine calumniandi cupido, ex Christianorum consuetudine quadam ; qui cum officii vel necessitatis causa cogerentur adire Gentilium domos, ubi tum sacra idolis fierent, erigebant in cubiculi sui mensa Crucifixi imaginem, et adorabant tamquam Deum suum. Memorabile est, quod in litteris Sinensibus nuper legi, Christianæ fortitudinis exemplum. Doctor Siu Colaus, et primus Sinici imperii administer, Mandarinorum Princeps, dederat Christo nomen. Evocatur subinde negotiorum causa in provinciam : instruitur in adventum tanti hospitis magnificum palatium, collocatis de more per omnia domus conclavia falsorum Deorum simulacris. Ille, ut ingressus est, viditque singula, raptis scalis in conspectu omnium Magistratuum malleo diffringit ; aperte professus, nullum sibi esse cum diabolis, ita vocabat, commercium, nedum communem domum. Simulacris collisis, erigi jubet in atrio ingentem Crucem ; et continuo, novies solum fronte feriens more Sinico, supplex veneratur. Facinus tam audax, coram tot tantisque testibus, satis superque declarat, haud permitti Sinensibus Christianis pietatis cultum dissimulare, et celare modis tam perniciosis, quales sunt de quibus accusantur.

qua Neophyti fortiter cele[illegible]

22 Denique, prius quam Epistolam prolixam finio, non moleste feres, si libere aperiam animum, et ea qua par est inter amicos sinceritate et candore, quidquid sentio expromam. Optandum magnopere foret, quotquot iter illud arduum, quod aggrederis, instituunt, solo Christi spiritu animari, et caritatis stimulis agi ; non rapi interdum invidiæ et obtrectationum affectibus, non partium studiis, quibus separari sejungique videmur toties in Europa. Utinam Ecclesiastici, quos de Clero dicimus, Dominicani, Jesuitæ, Franciscani, Augustiniani, et quotquot sunt alii, cum vestibus in China exuerent sui quisque Ordinis affectus, neque spectarent privatum decus vel emolumentum ! Utinam eadem omnes lingua unice quærerent quæ Jesu Christi sunt ! ejus gloriæ salutique animarum unice studerent ! Id ex animo quidem opto ; sed nescio an spe ducar improba, si consequi sperem. Apostoli hi nostri, sunt homines ; humani nihil ab iis alienum. Et quoniam Apostolorum primos multis infirmitatibus vidimus obnoxios, quas Evangelium, quas Acta, quas Pauli Litteræ recensent , quid ab hisce nostris exspectandum ? Ceterum hic perspecta prudentia tua multis in rebus, facit ut mihi persuadeam, te neque illic ab ejus sapienti ductu declinaturum, neque aliam initurum viam quam qua processisti hactenus tam feliciter. Considera in iis regionibus sapientissimos quosque, et longa experientia magistra usos. Eorum vestigiis insistere judicem consultius, quam fidem habere quorumdam narrationibus, qui cursim Sinensium littora explorarunt ; cumque justis destituerentur præsidiis et meritis, non potuere sedem figere : hinc, cum nulla veræ gloriæ spes affulgeret, umbram ejus in orbe nostro captant, nomen illorum calumniis obscurando, qui tanto jam tempore, fructu tam ubere, successuque tam fortunato, in hac Domini vinea excolenda desudarunt.

denique explanandum esse,

ut unanimes omnes ad opus Evangelii,

antecessorum vestigiis inhæreant.

23 *His a vero Catholico discretoque Doctore ex ratione evidenti deductis, placet gravissimæ pondus auctoritatis addere ab Apostolicæ Sedis judicio, expresso in sequenti Brevi* Innocentii XI, *adeo non improbantis præsidium Religioni ex Astronomicæ artis usu petitum, ut illius apud Tartaro Sinas Præsidem Ferdinandum Verbiest, eumdemque [illegible] r ipsos Vicarium Provincialem Societatis nostræ, vel [illegible] nomine maxime collaudet. Brevis ipsius anno* MDCLXXXI *signati, die* III *Decembris, tenor est ut sequitur :* Dilecte Fili, salutem. Incredibilis prope argumentum lætitiæ attulerunt nobis litteræ, quibus, post devotas filialis tuæ erga nos observantiæ significationes, duplex ex amplissimo isto Sinarum Regno munus ad nos detulisti ; Missale videlicet Romanum, Sinensi idiomate conscriptum ; et imagines Astronomicas, Sinensi item more a te affabre delineatas, ad conciliandum Catholicæ Fidei favorem Gentis, in omni disciplina liberaliter excultæ, et ad omnem virtutem mirifice propensæ. Jocundissimum vero præ ceteris fuit ex iisdem Litteris cognoscere, quam sapienter atque opportune profanarum scientiarum usum, ad Sinensium populorum salutem, et ad Christianæ fidei incrementum utilitatemque deflexeris ; earum beneficio repellens falsas criminationes et calumnias, quibus nonnulli in Christianum nomen invehebantur ; viamque tibi sternens ad eum gratiæ locum apud Sinarum Regem ejusque Consiliarios, ut solutus ipse gravibus molestiis, quas diu magno fortique animo pertulisti, sociosque tuos Missionarios ab exilio revocaveris, et religionem ipsam non solum pristinæ libertati dignitatique restitueris, sed etiam ad meliora indies speranda provexeris. Nihil enim est quod Dei adjutrice gratia sperari non possit, te tuique similibus viris apud Gentem istam Religionis causam agentibus, et Rege ipso ingenio tam solerti atque animo ad Christianam pietatem propenso, sicuti præ ceteris declarant, quæ is auctoritate consilioque tuo adversus hæreticos schismaticosque mandavit ; cum e contra Catholicos Lusitanos omni amoris atque humanitatis significatione complexus sit. Reliquum est, ut merito, quod in commissa tibi Provincia gerenda egregium hactenus comparasti, recentibus quotidie religiosi zeli consuetæque industriæ documentis majorem cumulum adjungas : in quod opus omnia tibi a Pontificia caritate, et ab hac sancta Sede polliceri debes : cum nihil antiquius pro Pastorali nostro munere habeamus, quam Christi fidem feliciter adolescere et propagari, in nobilissima ista et florentissima orbis terrarum plaga ; quæ quidem quamvis a nobis immenso pene terrarum tractu sejuncta sit; proximam tamen, imo præsentem facit caritas Christi, cujus impulsu in populorum Sinensium æternam salutem solicitudinis nostræ oculos curasque continenter intendimus. Piis interim laboribus et conatibus tuis, tuorumque Sociorum, bene precamur ; et paterni, quo vos et omnes Sinensis Regni Fideles in Domino complectimur, amoris indicem, Apostolicam Benedictionem, vobis peramanter impertimur.

Innocentius XI laudat Ferdinandum Verbiest,

ob profanas scientias ad causam fidei utiliter impensas,

eique et sociis vel ideo benedicit.

24 *Breve hoc Gallice nuper redditum vidimus, insertumque* Defensioni Neophytorum Missionariorumque in China, Japonia, Indiisque, *videlicet part.* 1 *cap.* 3 *art.* 1 *dictæ Defensionis, oppositæ iis calumniis, quibus utrorumque integritatem commaculare nixus est auctor hæreticus* Theatri Jesuitici, *nomen et titulum Episcopi Malacitani mentitus, quemadmodum Præsul iste clarissimus evidentur demonstravit edita mox ad S. D. N. Innocentium* XI Querimonia Catholica *adversus imposturam tam impudentem. Demonstrat autem Tractatus iste, similia etiam esse scripta ea omnia, quibus calumniæ, in Theatro isto propositæ, et ab auctore Moralis Practicæ Jesuitarum citra examen creditæ, superstruuntur, velut fidelissimis et nemini suspectabilibus*

Plenior Neophytorum Missionariorumque defensio recens edita indicatur.

FORMA CRVCIS
ex argento, ære vel ligno factæ,
cum qua Plurimi Sinenses Neophyti sepeliuntur ad perpetuum Suscepta fidei Christianæ monumentum.

FACIES ANTERIOR.

I·N·R·I·

sin vam gnai	信望愛	*Credo, spero, amo*
tien chu ian		guéi yĕ tĭ

體 一 位 三 主 天

Cæli Dnum, trinum personis, unum essentia.

nhiàm laý	仰賴	*affectuose innixus*
je fu xim cum	耶穌聖功	*Je su Sanctis Meritis.*
kien sin cie uam ŏ	堅信切望倚	*firmiter Credo, ardenter spero, reuir.*
hŏ chàm sem chi ngen	活常生之恩	*bonis æternæ que vitæ gratiam.*

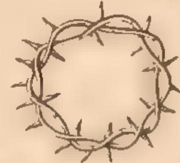
聖號經
以十字聖架號
天主我等主
救我等於我仇
因罷德肋及費畧
及斯彼利多三多
名者亞孟

Hen cause sculp.

FACIES POSTERIOR.

ngò sin	我信	*Ego Credo*

kî xeù nán yun yun	其受難云云	*cum esse passum etc etc.*
Pí tím xĕ çú kiá fù	被釘十字架死	*affixum decimæ litteræ Constructioni idest Cruci mortuum.*

徐永昌
松江人于順治
甲申年八月十二日領洗
聖名斐理伯在世卌歲
于康熙甲子年四月廿五日
去世已行教禮賴
天主仁慈
息止安所

S. SIGNI ORATIO.
Per decimæ litteræ sanctæ Constructionis signum.
Cæli Dominus, Noster Dominus,
liberet nos de Inimicis Nostris
In Patris et Filij et Spiritus sancti Nomine,
amen.

SIV YVM CHAM *cui nomen definctæ jumkianensis civis xunxi Imperatoris, anno Kiă xin dicto 8 luna, 12 die baptizatus sctum nomen Filipe fuit in seculo 40 annis, Imperantis Camhi anno Kia çu, 4 mense, 25 die abijt e seculo, vestritam actam more Christianæ confisus Cæli Dni suæ misericordiæ. Requiescat in Pacis loco.*

bus testimoniis. Eum sane Tractatum operæ pretium fuerit Latine reddi, quo vindicatæ in solidum innocentiæ notitia tam late propagetur quam late sparsa fuit calumnia, cum universæ Ecclesiæ injuria; cui fraude tali subtraheretur justissima contra Sectarios gloriatio. Hi enim, cum Christiani nominari velint, pro Christiana tamen religione propaganda nihil agunt, nequidem in ipsis illis regionibus, quas suis commerciis operosissime aperuerunt et studiosissime obligatas tenent; dum interim solius Romanæ unionis professores, Gentium insudant conversioni, cum infiniti laboris sanguinisque impendio nec fructu minori.

CCXLIV INNOCENTIUS XI.

Ab anno 167

Num. 1 *servatis primis 4 lineis* post — *possunt ac debent* — expunge reliquas hujus numeri lineas jam superfluas, et absque ulla divisione adde *ex num.* 2. — *Aliud quod posteris etc.* — et in fine lege — *ad finem tamen dumtaxat perductum anno* MDCLXXXV, *ac deinde iterum revocatum ad incudem, dum postremi duo Tomi mensis Maji pararentur prælo, Cum his autem atque cum Appendicibus tomorum præcedentium ejusdem mensis prodeunt hæc Paralipomena anno præsenti* MDCLXXXVIII. *Alteram editionem, ubi singula suis referantur corriganturque locis, optandam quidem scio a curiosioribus; sed hoc vicissim opto tam multos esse, ut distractis primæ editionis exemplaribus necessarium vel utile sit Bibliopolis secundam parare.*

EPISTOLA CONSULTATORIA III

Ad Illustriss. D. Emmanuelem a Schelstrate, Vaticanæ Basilicæ Canonicum et Bibliothecæ Præfectum,

Pro majori elucidatione prioris Epistolæ, ponenda in Paralipomenis ad Apparatum pag. 26.

Volentibus Henschenianam sententiam tenere de 5 annis, vulgari Epochæ præponendis,

Non sine ingenti lætitia intellexi, ANTIQUITATIS secundis Tuis curis ILLUSTRATÆ, accessuras aliquot Dissertationes Chronologicas: in quibus Henschenii nostri, imo antiquitatis pene totius sententia, de Christo *Duobus Geminis Coss.* passo, atque adeo totis quinque annis et septem diebus ante Epocham æræ vulgaris nato, multipliciter confirmaturus sis, tamquam unice idoneam solvendis omnibus circa argumentum istud emergentibus difficultatibus; et adversas aliorum rationes, a Possino nostro in epitomen collectas, refutaturus. Idem acturum se mihi scripsit eruditissimus P. Antonius Pagi in sua, quæ nimium diu prodire cunctatur, Anatheoresi Critica ad Ecclesiasticos Annales Baronii. Equidem nihil libentius unquam viderim, quam inventum novo-antiquum carissimi mei Magistri, probatum eruditis passim omnibus: et ideo in Conatu, ita me utrique sententiæ attemperavi, ut sive XXIX anno vulgaris Æræ, seu XXXIII, salutifera contigerit Crucifixio, ducenda exinde primi Pontificatus Chronotaxis tale habeat principium, quod teneri cum utravis Epocha possit.

æque ac uno solum anno prius natum Christum dicentibus,

2 Quod in secunda mea ad Possinum Epistola in communem Æram propensior, solum visus sim annum unum ei præponendum requirere; eo feci, ne, si dicenda de Magis atque Herode, deque Baptismo in Jordane, vellem (sicut facile poteram) etiam Henschenianæ sententiæ aptare; rem facerem minus versatis incommodam, et non necessariam iis qui pag. 6 Apparatus vidissent Christi universam ætatem per annos chronologice ab Henschenio explicatam. Eodem enim recidunt omnia, quoad prædictos articulos, sive uno sive quinque integris annis communem Æram præcesserit Nativitas Salvatoris; quia semper, plusquam integro anno, secuta eam fuerit mors Herodis; anno scilicet vel quarto vulgari Æræ prævio, vel primo ejusdem: quorum ultimum qui Christi primum fuisse asserunt, et extremum simul Herodis, nimium quantum arctantur tempore; dum constat Servatorem adhuc initio Februarii fuisse Hierosolymis præsentatum in templo, et Regem opinantur mense Martio, duabus ut minimum ante Pascha hebdomadis, expirasse.

convenit quod Herodes anno ejus 2 obierit.

3 Has angustias vehementer laxaret Volumen je-

juniorum Judaicorum; si verum sit, quod ibi dixi aliquis legi ad VII diem *mensis Casleu* (qui nostro circiter XXV *Novembris* respondet) quasi dies is ideo Judæis festivus sit, quia *in eo Herodes, Sapientum persecutor, mortem obiit.* Neque solis communis Æræ contra Henschenium Teque ipsum Patronis, commoda ea dilatio esset, ex hoc capite non amplius cogendis, quidquam præponere vulgari Epochæ: sed etiam mihi Tibique. Mihi autem specialiter, qui sic possem initium apparentis Stellæ, quod Annuntiationi Prodromi adscripsi, ad sex menses differre, usque in ipsum Verbi incarnati momentum; Magosque ad Christum, menses XIV natum, adducere; XXIII ab ejus conceptione mense Martio, eodemque mense occisos Infantes dicere, *a bimatu et infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis* crudelis Rex; puta ante XIII Martii, quam prægressa eclipsis Lunæ a Kepplero descripta, indicium fuisset malorum, tyranno divinitus imminentium; ita ut is ipsa die illa cœperit ægrotare, et usque in Novembrem protraxerit pœnas, in suum caput coacervatas.

Anno primo id factum volenti

prodesset tenere, quod ille obierit in Novembri,

ægrotare autem cœperit post eclipsim 13 Martii.

4 Sed quantumcumque mihi blandiatur congruentia illa, vetat tamen Josephus ei applicare animum. Hic cum lib. 17 Antiqu. Judaic. cap. 8 narrasset, quomodo Rex, post missos Romam contra Antipatrum filium legatos, morbo correptus testamentum condidit; scribit, quod desperata deinde salute, magis fuerit efferatus; eo quod Judas et Matthias, Judæorum doctissimi, cognito ipsius incurabili morbo, juventutem ab ore suo pendentem induxerant, auream Aquilam ex tecto templi detrahere; cujus facinoris Auctores Sociosque vivos ille exussit, *qua nocte etiam luna defectum passa est.* Exinde refert, aggravato morbo providisse Regem, ne illamentatus moreretur; jubens, mox ut expirasset, Nobilium Judæorum multitudinem Circo clausam occidi. Litteris tamen Roma allatis, quibus ei permittebatur de Antipatro statuere ut vellet, recreatum aliquantisper docet Caput 9; et Caput 10 complectitur mutatum continuo testamentum, cæsum Antipatrum, ac quinto post die mortuum Herodem: cujus funus Archelaus filius, Rex ex paterno testamento acclamatus, superbissima pompa extulit, atque continuos septem dies defunctum luxit,

Sed prohibet Josephus extremum Regis morbum

et mortem describens,

deinde conciliandis sibi per beneficia animis intendere cœpit.

quam in Paschate seditio secuta sit ;

5 Et hæc omnia acta esse ante Pascha ipsius illius anni quo obiit Herodes, certissimum fit ex Cap. II, si quid unquam ex ullo Josephi loco haberi certum potest. Dicit enim quod INTEREA dum supra notata agebantur, conturbatus Archelaus fuerit, importunitate eorum, qui instante Paschate per ipsos Azymorum dies conglobati, ad mortem postulabant Herodis amicos, in ultionem Doctorum suorum Judæ et Matthiæ : in quos cum totum exercitum idem Archelaus immisisset, ac cæsis eorum tribus millibus dissipasset turbam, ad mare descendit una cum amicis, Romamque navigavit, quo paternum regnum sibi confirmari impetraret. Hæc autem navigatio, sicut immediate secuta est Pascha, sic ipsum immediate præcessit seditio jam dicta, et ante illam plus quam duodecim vel octodecim diebus non potest obiisse Herodes. Nec est quod aliquis suspicetur Archelaum, Herode sub finem Novembris mortuo, iter tam sibi necessarium propter instantem hiemem in anni tempestatem commodiorem distulisse, usque ad Pascha vel anni tertii ante Æram vulgarem, vel ejusdemmet Æræ secundi. Nulla maris discrimina formidat cupido regnandi ; maxime si periculum in mora sit, ut revera erat. Nam fratres Archelai, Herodes Antipas atque Philippus, non carebant amicis et patronis Romæ, per quos paterni regni partem poscerent ; quam et obtinuerunt, dimidia solum parte Archelao relicta : qui nec hanc quidem multis annis tenuit, sed paucos post annos, accusantibus iisdem fratribus, eadam privatus, relegatusque in Galliam est ; et, Judæa in provinciam redacta, cessavit penitus regnum Judæ.

et hac repressa, Archelai profectio Romam.

Jejunium 7 die Casleu, mortem non Herodis, sed occisorum ab eo Sapientum respicere dicetur.

6 Verum quid fiet Volumine jejuniorum? Cura, obsecro, examinari, satisne aut vetus liber is sit, aut fideliter Latine reddita verba, quibus Herodis mors dicitur in eo consignari. Jam enim ex ipsius libri Titulo, suspicari incipio, diem VII *Casleu* ibidem notari, non ut festivo agendum gaudio, sed ut mœsto jejunio recolendum ; utique non causa Herodis, *qui Sapientes occidit* ; sed ipsorummet Sapientum, *qui ab Herode interempti fuerunt*. Et forte levi punctorum mutatione invenietur factum, ut interpreti activum pro passivo obrepserit, et contrarius factus sit sensus. Vide etiam ut accuratum aliquem Ephemeridum Judaicarum calculatorem simul et Astronomum ex illa gente invenias : qui definiat in quem Romanum diem *septimus mensis Casleu* inciderit, duobus illis annis, quorum uter Herodi penultimus fuerit controverti potest. Nam et si alterutro inveniatur luna tali die passa eclipsim, pro indubitato habebimus, Sapientes, quorum istic cædes commemoratur, igni traditos tali anno fuisse ; atque exinde ordiemur tempus quo ægrotavit Herodes, idque dicemus quadrimestre ; ceteras autem eclipses omnes assignabiles rejiciemus, veluti ad historiam Herodis nil pertinentes, auctoritate prædicti Voluminis confirmata, ex tamen felici et hactenus nemini cogitato concursu ; simul etiam habebimus definitum annum, post quem ante sequentis anni Pascha mortuus Herodes credi possit, adeoque et annum nati ante menses circiter quindecim Christi. Quod si nec istis nec aliis vicinis annis reperiamus eclipsim aliquam, *die VII mensis Casleu* notatam : potius quam tali die credam aut Herodem morbo correptum, aut Sapientes occisos, totum illud Judæorum Volumen abjiciam e manibus, et ad ceteras Judaicæ gentis quisquilias ablegabo. Tum vero quid supererit, nisi ut alterutro controversorum annorum aliam quæram eclipsim, quæ mortem Saientum secuta, Herodis morbum prægressa sit? In ea quam propugnandam suscepisti sententia, offertur eclipsis accurate supputata a Keplero : sed, nisi aliquam priorem invenias, non poterimus cum Josepho finem vivendi Herodi facere duabus aut tribus ante Pascha hebdomadis, nisi fateamur, brevissimum fuisse morbum illum, sub quo tam multa acta idem Josephus scribit. Econtrario, qui primo anno vulgaris Æræ mortuum Herodem dicunt, nullis hic laborabunt angustiis : duas enim ex Grandamico nostro eclipses dabunt eam mortem prægressas, unam 29 Decembris, qua die Infantum cædem Orientales colunt, alteram die 8, vel (ut Sethus Calvisius scribit) 10 Januarii, qua die possemus cæsos Infantes suspicari, si 6 januarii Christum adoraverunt Magi, sed jam anniculum.

si tali die inveniatur fuisse eclipsis lunæ ;

sin minus, seposito illo die, tenebimus eclipsim aliam,

alterutro controversorum annorum inveniendam.

Tum vero quid oberit, quo minus Magi, Fuga, Infantes diu post nativitatem differuntur?

7 His ita positis, ut alterutra in sententia Christus natus sit mense XV ante obitum Herodis; primo mihi facile assensurum te credo, omnia quæ de Magis, de fuga, de Infantibus cap. 2 Matthæus narrat, facta esse ante ultimum morbum Regis, et quæ eumdem præcessit eclipsim. Nunc quæro, num quid difficultatis reperias in eo, de quo posterius institueram consultare cum Possino ; quod scilicet tria istæc aliquantis post Christi nativitatem mensibus, idque intra paucos dies continuos, acta sint ; sicut continuo uno tenore ab Evangelista narrantur, dum exposito Magorum recessu, *Ecce*, inquit, *Angelus Domini apparuit in somnis Joseph* ; eoque et puero ac matre subductis in Ægyptum, *Herodes, videns quoniam illusus esset, iratus est valde, et mittens occidit omnes pueros*. De fuga, quod differri possit, facile mihi concedes, scio ; quando nec vehementer reformidare te indicas, ab ea differenda usque ad XXVIII vel XXIX Decembris. De Magis fortasse dubitabis, obstante, quam Baronius prætendere videtur, *receptiori Ecclesiæ consuetudine*, quod natus XXV Decembris mundi Salvator, decimo tertio post die sit adoratus in Betheleemitica spelunca et quadragesimo præsentatus in templo; indeque a parentibus adductus in Nazareth, ibi manserit, quousque apparens Josepho Angelus fugam præscripsit in Ægyptum. Nam qui hoc tenent (uti tenent Interpretum recentiorum plerique) etism ex Nazareth fugam initam dicunt : eoque se cogi putant ab Evangelista Luca, dicente, quod Joseph et Maria, *ut perfecerunt omnia*, Hierosolymis in templo, *secundum legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in civitatem suam Nazareth Puer autem crescebat* etc.

Non sane Ecclesiæ veteris sensu.

8 Verum, quod ad Ecclesiæ consuetudinem attinet; Orientalis quidem Ecclesiæ ea antiquitus fuit, quam Armeni et Ægyptii ultra sex secula tenuerunt, ut, uno die VI Januarii, simul recoleret Christi concepti nati, adorati, baptizati, atque in Cana manifestati mysteria : Occidentalis, licet prioribus duobus mysteriis proprium diem habuerit a principio assignatum, alia tamen tria sic conjunctim recolenda instituit, ut quid eorum tunc contigerit, ignorare se profiteretur, nec in iis videtur adoratio aliter priorem tenere locum, quam quia prior tempore fuit. Testis nobis S. Augustinus Serm. I in Epiphaniam sub initium, dum inquit, *Hodie illud colimus Sacramentum, quo se in homine Deus virtutibus declaravit, pro eo quod hac die sive in cœlo Stellam, ortus sui nuntium, præbuit ; sive in Cana Galilææ in convivio nuptiali aquam in vinum convertit ; sive quod in Jordanis undis aquas ad reparationem humani generis suo baptismo consecravit.* Et Sermone Sequ. Dominicam, vel ipse vel potius S. Maximus: *Licet de solennitate diei hujus veterum sit diversa traditio, una tamen sanctæ devotionis est fides: et quam. quam nonnulli hodie Dominum Stella duce venientibus ab Oriente Magis æstiment adoratum, alii autem asserant eum aquas in vinum vertisse, quidam vero illum baptizatum a Joanne confirment, in omnibus Dei filius creditur.*

tur. Festum porro Innocentium Occidentalis Ecclesia videtur non aliter affixisse Decembri, quam eidem affixit festum Joannis Evangelistæ, licet, secundum vetustiores fastos, in Junio mortui vel translati; ut scilicet continuatione festorum plurium Nativitas Domini evaderet solennior: in quo Romanos sunt imitati Orientales, quando Nativitatem eamdem ab Epiphania distinguere didicerunt; pro Joanne Evangelista assumentes commemorationem Josephi, aliud nullum festum proprium apud ipsos habentis.

non antiquiores Patres,

9 Et hæc dicta de die adventus Magorum, ex usu Ecclesiæ tum indefinito nullam definitionem accipere idoneo, multo magis necesse est dicere de tempore. Nam quos ceteris habemus antiquiores Scriptores, Eusebium, Epiphanium, Augustinum, ii tantum abest ut decimo tertio post nativitatem die Christum adoratum fuisse dicant; ut, dum eodem quo natus est die primum apparuisse Stellam putant, non nisi ferme post expletum abinde biennium advenisse Magos in Bethleem statuant. Hoc quidem teneri vetat Herodes, citius obiisse certiori demonstratione probatus. Constat tamen ex hoc ipso errore, quod veteribus istis nullus ex Lucæ textu scrupulus motus sit, quo minus Præsentationi in templo ab eo narratæ, et Nazarethanæ commorationi non nisi post mortem Herodes inchoandæ, totum id interjicerent quod Cap. 2 narrat Matthæus. Sive autem Hierosolymis in Bethleem relatus est infans, sive ad modicum tempus in Nazareth; oportet tamen ut inde ablatus in Ægyptum sit, ubi erat futurum ut quæreret puerum Herodes ad perdendum eum: quæsivit autem, non Nazarethano in oppido, procul in Galilæa posito: sed in proximo Hierosolymis Bethleemo et finibus ejus: et hic oportet ut fixum parentes Jesu habuerint domicilium, alioqui non diceretur, quod ex Ægypto revertens Joseph, timuerit in Judæam ire habitatum. Si enim ibi habitationem ante nullam habebat, nec cogitare quidem de ea debebat.

non ratio ulla;

10 De Herode etiam nimis benigne sentire mihi videtur, quisquis sibi potest persuadere, eum, non redeuntibus ad se ex condicto Magis, nihil commotum fuisse, donec scilicet intelligeret dicta in templo a duobus vetulis, facilius contemnendis, quam tam solenne Magorum indicium. Et hos ille licet visus sit incomitatos dimisisse, ne palam monstrata diligentia metum indicaret, atque jam conturbatam civitatem magis conturbaret; non potuit tamen homo suspicacissimus, et amittendi regni metuentissimus, non adjungere illis occultos exploratores: per quos tamen nihil aliud proficiens, quam ut illusum se videret a Magis, alia via clam regressis post quam invenerunt quod quæsierant; quomodo conceptam iram continere diu potuit, tam pronus in sanguinem fundendum, etiam proximorum? Ergo vel ex isto capite, non potest Matthæi textus interpolari Præsentatione pueri in templo; cumque præponi totus nequeat, debet postponi totus. Hoc autem dici nequit de textu Lucæ, cui nemo dubitat quin saltem interponenda sit fuga et infanticidium. Quid? quod Matthæus statim a discessu Magorum dicat, *Ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph.* nescio autem an in toto Evangelio vel unicus monstrari possit locus, ubi τὸ *Ecce* non significet immediatam consequentiam: nam etiam ubi initio Capitis dicitur *Cum natus esset Jesus ... ecce Magi*, τὸ *Ecce* non simpliciter referri potest ad *Natus;* sed conjunctim ad verba sequentia *in diebus Herodis Regis*; quasi diceretur, *Paulo prius quam illi finirentur*.

tantum habetur ratio eclipseon;

11 Quanto autem prius? Hoc pendet ab ultimo Herodis mobro, cum eclipsi cœpto; qualis si alia nulla assignabilis sit in Henscheniana sententia, quam quæ accidit XIII Martii, non multis ante obitum Regis hebdomadis (siquidem obiit, ut demonstratum est, ante Pascha) videtur posse Magorum adventus ultra primum Christi nati annum differri, ut revera adoratio acciderit die VI Januarii, eadem, qua postea vinum est ex aqua factum: si autem potest inveniri eclipsis alia, vel VII die mensis Casleu, vel alio quocumque mense ante explotum annum quintum, vulgari Æræ prævium; quantum illa suaserit anticipare cædem Sapientum, adeoque et morbum Regis prolixiorem facere; tantum de ætate Christi detrahas cum Henschenio oportet, qua adoratus a Magis sit, eaque occasione cæsi Infantes. In communiori vero sententia, si solum anno uno citius natus Christus dicatur (ita ut cum priori eatenus concordes, quatenus ipsum tenet explevisse annum XXXIII ac III mensem ætatis suæ cum fuit crucifixus) si nequeas eclipsim habere mense Casleu sive Novembri nostro, illa qua oporteret die ad salvandam fidem Voluminis Jejuniorum, liberum erit eligere unam ex duabus eclipsibus, XXIX Decembris et VIII aut X Januarii se offerentibus; interimque statuere, malisne in æstatem conferre adventum Magorum et cetera mox secuta (ut crudelissimam Infantium cædem viderit Herodes in sua ipsius domo punitam præstantissimorum duorum filiorum pluriumque familiarium nece, a se pariter imperata, aliquot mensibus prius quam tot in eum morbi incurrerent) an vero in hiemem differre scelus, quod immediate morbus exceperit. Posterior conditio id commodi habet, quod diem VI Januarii adorationi Magorum relinquere poteris: prior, tam adducendis Magis, quom abducendo Christo, tempestatem anni offeret commodiorem, ac faciendis itineribus aptissimam.

et bimatus in cæde infantum notati.

12 Tantum erit curandum, ut in ipso delectu ratio aliqua habeatur bimatus, a quo cœperit Stella Magis apparere, quando Herodes occidit Infantes. Diem ergo ortus ejus quæramus oportet ex Evangelio vel aliunde notabilem, qui nihilo minus ad Christum pertineat, quam Stella ejus nascituri et nati monstratrix. Talis autem dies vix potest alius concipi, quam quo vel Verbi divini incarnatio fuit annuntiata Mariæ, vel Domini venturi præmonstratio facta Zachariæ, cum ille promittebatur generandus, qui ejus adventum præcessurus erat. Interim stante dubio, inter antiquos ab olim versato, utrum Christus annum XXXIII ætatis suæ in sua passione transgressus sit tribus mensibus, aut solum inchoaverit: miror eos, qui unius anni discrimen reperiunt inter calculum Dionysii Exigui et Venerabilis Bedæ (a quo, si, verum fateri volumus, non autem illo usus hodiernus numerandorum annorum Christi exordium sumpsit) miror, inquam, eos rationem discriminis ab hoc petere, quod prior ab Incarnatione, alius a Nativitate instituerit annos numerandos; cum potius dicendum id fuisset factum ideo, quod prior annos XXXIII plenos, alius inchoatos dumtaxat putaret Christo convenisse. Nam ætatem hominis ab ejus conceptu numerare, nulli, quod sciam, nationi hactenus in mentem venit, Cur igitur hoc dicemus in Christo fecisse Dionysium? et non potius ipsum in ea fuisse sententia, quæ nobis hactenus verosimilior visa est, de plenis XXXIII annis? quorum trigesimum, currentem adhuc, vel solum XIII diebus expletum, connectens cum anno XXXV Tiberii Cæsaris, necesse habuerit Epocham suam uno anno prius figere, quam fixit Beda: ideo autem visus sit ab annuntiato Verbi conceptu, annum inchoasse, quia intentio ejus erat scribere de circulo Paschali, et docere qua die, unoquoque post Christi in carne adventum anno, celebrandum Pascha deinceps esset. Nam alioqui annus Romanis inchoabatur a Januario; nec nisi post extinctum

Dionysius Exiguus anno unam æram communem prævertens

non videtur ad conceptionem Christi, sed nativitatem respexisse.

Lon-

Longobardorum in Italia regnum cœpti sunt ibidem anni, incertum quando, numerari a Paschate, idque difformiter; Pisanis ad novem menses prævenientibus Romani anni initium, Florentinis ad tres sequentibus, et utrisque ceteras Italicas civitates in suum stylum bifariam distrahentibus.

13 Hæc sunt, *ILLUSTRISSIME DOMINE*, quæ Tibi volui consideranda proponere, prius quam Dissertationes Tuas in lucem emittas ; non ut ipsas ex illis corrigas, sed ut meæ in utramque partem sententiæ fundamentis omnibus distinctius cognitis, occasionem habeas certiora docendi, præveniendique objectiones, quæ fortassis contra tuas assertiones formarentur. Sciens autem quod hoc anno MDCLXXXVIII, impressa jam pridem Consultatoria mea secunda, cœperint inter nos eo de argumento litteræ commeare, quarum ultimæ datæ sunt VI Martii ; non miraberis, multo minus indignaberis, spero, quod Tuo responso non expectato Epistolam hanc attexuerim hisce jamjam finiendis Paralipomenis, et in lucem dandis initio Aprilis.

Hac occasione liceat mihi Lectorem meum monere, de quadam Observatione, addenda ad Pontificatum S. Gregorii, in nostris hisce Paralipomenis

Pag. 53 *col.* 2 *post lin.* 14 adde —

S. Gregorii Epistolis insertus actus judicialis, sub nota anni 601.

3 *In Registro Epistolarum hujus Pontificis, quæ ibi universim supra octingentas numerantur, libri* 9 *Epistola* 22 *censetur Actus quidam judicialis, quo Probus quidam, Abbas monasterii SS. Andreæ et Luciæ, testandi petit et impetrat facultatem ; cujus Actus hæc summa est: :* In nomine Domini Dei nostri ac Salvatoris Jesu Christi, imperantibus Domno Mauricio et Tiberio Augustis, anno Incarnationis Dominicæ sexcentesimo primo, eodemque Domno undecies Consule, sub die tertio Nonarum Octobrium, præsidente beatissimo et Apostolico Papa Gregorio, atque considentibus reverendissimis, Menna Episcopo Telesino, *et aliis Episcopis quatuor, Presbyteris autem Cardinalibus decem* adstantibus etiam Diacono et Clero, Paterius Secundicerius *annuntiat, Probum præsentandum consessui : qui introductus supplicem libellum offert legendum hoc exordio,* In nomine Domini nostri Dei Jesu Christi, imperante Domno Mauricio et Tiberio piissimo Augusto, die tertia Octobris, Indictione quarta. *Lecto libello paulisper abscedere jubetur Probus Abbas : itur in suffragia, et revocato adjudicatur quod postulaverat* ; Gregorio (*cujus is conscientiam appellaverat, circa modum quo se dicebat Abbatem factum prius quam Monachum) exponente quid circa rem eam recordaretur, et decernente sic ei licere testamentum condere, tamquam si monasterium ingressus non fuisset : et additur ;* Data mense Novembris Indictione IV. *Quæ Indictio, Septembri præcedenti inchoata, nobis a Januario annum exordientibus signare annum adhuc sexcentesimum : unde Antonius Pagi in Dissert. Hypatica pag.* 339, *constare vult, quod* Gregorius secutus est Dionysium Exiguum, qui Incarnationem anno Juliano XLV consignavit, eumque primum vocat Æræ Christianæ ; *quod non animadvertentes Onuphrius atque Baronius, hallucinati circa annum sint.*

et P. C. undecies

4 *Ego vero existimo, et hos et illum hallucinatos, si crediderunt, Actum istum Gregoriano registro ab initio insertum fuisse ; reclamante stylo totius Registri, quod mere ac simpliciter est epistolare, nec similem alium (quales tamen centenos exercuit* Gregorius) *uspiam habet admixtum Epistolis. Quamquam autem dubitare nolim, quin ea causa sic acta et decisa coram* Gregorio *sit ; nego tamen, verbalem (ut nunc appellaremus) Processum, undecumque et quandocumque infartus Registro sit, ex sincero originali recte transcriptum haberi. Et hoc ultra concedere mihi videtur Pagius, cum agnoscit, male scribi,* Imperantibus Mauritio et Tiberio Augustis, *pro,* Imperante Mauritio Tiberio Augusto ; *atque* undecies Consule, *pro* sedecies : *nec enim aliter inveniri potest* Indictio IV, *cujus Registro insertum instrumemtum illud est. Huic autem aptare se volens is, qui sic corruptum contextum primum in lucem eruit ex veteri ac semiexesa membrana, et legibiliori forma transcripsit ut melius poterat, numquid non debebat suspectus esse, ne* Incarnationis annum *adjecerit ex stylo suo proprio secundum Pisanos ; potius quam affirmaret ex fide scripti, tam undequaque incerti, neque simile in toto* Gregorio *totque post secutis Pontificibus habentis, usum annorum Incarnationis pro tempore tam antiquo ? Si nosse vis qualiter ipsemet* Gregorius *notaret Epistolas, eam consule, quam anno* DXCVI *scripsit S. Augustino Anglorum Apostolo, relatam in hujus Vita* XXVI *Maji num.* 7, *unde et ex aliis a Beda relatis discas, plures Gregorianas epistolas intercidisse, neque innotuisse Collectori Registri ; qui omissis fere ubique chronotacticis clausulis, satis habuit mensem et Indictionem subinde signasse. Integra autem subnotatio Gregoriana sic habet* : Data die decima Kalendarum Augustarum, imperante Domino nostro Mauritio Tiberio, piissimo Augusto, anno decimo quarto, post Consulatum ejusdem Domini nostri anno decimo tertio, Indictione decima quarta.

ut mendosus est totus.

sic et interpolatus censeri debet.

nec probat usum annorum Christi sub Gregorio fuisse.

Atque hic absolvatur etc.

INDEX

RERUM MEMORABILIUM

Ubi numero paginarum præfixa littera A, *Apparatum*; C, *Conatum, et cum* ** *Partem hujus secundam* ; P *significat Paralipomena* ; † *ante nomen, designat Sanctum.*

A

D

Diaconi

Jor-

Pon-

Taber-

FINIS.

MONTE ALBANO EXCUDEBAT VICTOR BERTUOT, DD. EPISCOPI TYPOGRAPHUS, ANNO MDCCCLXVIII.

AD PROPYLAEUM MAII

INSTRUCTIO BIBLIOPEGI

CIRCA ORDINEM TABULARUM

NON SOLUM, IN HOC TOMO SOLITUM FRONTISPICIUM VIDERE TIBI EST NECNON SUMMORUM PONTIFICUM ICONES QUARUM INDICEM IN PP. 20* ET 8** INVENIAS, SED ETIAM INNOCENTII PAPAE UNDECIMI (FOL. I), CAROLI SECUNDI HISPANIARUM ET INDIARUM REGIS CATHOLICI (FOL. II), ET ODESCALCI (FOL. III) ICONES, PIETATIS AUSTRIACAE HYPOTYPOSIN (FOL. III), NEC NON CRUCIS CUM QUA PLURIMI SINENSES NEOPHYTI SEPELIUNTUR (P. 95) ET CASULARUM FORMAS ROMANARUM POST ANNUM CHRISTI MCCC (P. 144)